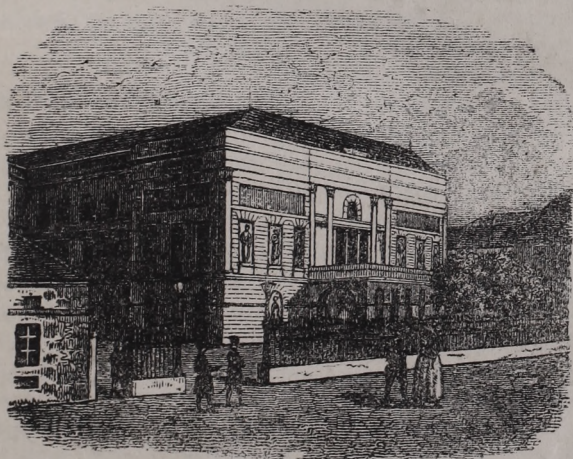

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

ÖTÖDIK KÖTET.

PESTEN.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

MDCCCXLVI.

301843

M. ACADEMIA'
KÖNYVTÁRA

TARTALOM

az 'ÉLETKÉPEK' 1846. első félévi folyamához.

ÉRTEKEZÉSEK, KOMOLY ELMEFUTTATÁSOK ÉS ROKONNEMŰEK.

	Lap.
Aestheticai levelek; <i>Beély FidéL</i>	69
Költészet viszonya a' társas élethez; <i>Eöttevényi Ferencz</i>	101
Szegény embert az ág is huzza, <i>Kelmenfy László</i>	133
Egyoldalú nézetek; <i>Purgstaller József</i>	234
Társadalmi összeforrás; <i>Szelestey L.</i>	280
A' nőnem erkölcstana; N—sz—kynő	293, 325, 417
Még egy hang a' társadalmi összeforrásról; <i>Karacs Teréz</i>	349
Ismét egy hang; <i>Szelestey L.</i>	450, 481
Egy hölgyhöz czáfolatul; <i>Szabó R.</i>	513
Terv-vázlata egy nőnevelőneket képező intézetnek; <i>Fáy András</i>	545, 577
A' nőnem jogviszonyainak története; <i>Túry Sámuel</i>	609
Társadalmi eszmék; <i>Pongrácz Lajos</i>	641
Szépművészeti balnézet; <i>Purgstaller J.</i>	673
A' tudomány és műveltség becse; <i>Mé- száros Károly</i>	705, 737
Szépműtani töredékek (I. II.); <i>Je- nőfy</i>	769, 801

BESZÉLYEK ÉS ROKONNEMŰEK.

Regény és való; <i>Szabó Richárd</i>	8, 44, 74, 103, 137, 173, 197, 238, 265
A' kenyérmezei csata; <i>Benczur Miklós</i>	24
Pesti szerelem; <i>Pálffy Albert</i>	116, 144
Flóra (rege); <i>Bánffy S.</i>	243
Egy serleg története; <i>Frankenburg</i>	272
A' csavargó; <i>Jókay Móricz</i>	327, 356
Egyszerű beszélyke; <i>Arany János</i>	388
Az utolsó vendég (töredék); <i>Kolmár J.</i>	429
Boszú; <i>Vas Gereben</i>	452, 484, 516
Az éji dal; <i>Bérczy Károly</i>	554, 584
Külszin és való; <i>Márk</i>	613, 644
Barátom vallomásai; <i>Frankenburg</i>	652, 679
Janka; <i>Karacs Teréz</i>	714, 741, 772
A' cigány-nő jóslata; <i>Szathmáry Kár.</i>	803

KÖLTEMÉNYEK.

<i>Barna Ignác</i> : Harsányhegyi ördög- szántás	494
---	-----

	Lap.
<i>Beöthy Zsigmond</i> : Toráldomás	82
<i>Bérczy Károly</i> : Volnék	525
<i>Berecz Károly</i> : A' költő	83
M. J. barátomhoz	684
<i>Bugafő</i> : Nyílt levél N. N-hez	496
<i>Császár</i> : Mátyás király igazsága	229
Csalódás	750
<i>Csendhelyi</i> : Felköszöntés	143
<i>Döbrentey G.</i> : Iperegyleti dal	814
<i>Erdélyi J.</i> : Gibárt	17
Intés	650
<i>Garay János</i> : Zrínyi Miklós Szigetnél	462
<i>Halasy István</i> : Reggel!	559
<i>Lisznyay</i> : A' kis varangy	209
Dal a' tavaszról	524
<i>Meatovich Ferencz</i> : Bánatomban	83
<i>Miskolczy Pál</i> : Év utolsó éjjelén	51
Merengés	211
Örvények (I. II.)	589
<i>Szamarjay</i> : Éji utazás; jeggyűrű; szívfölötti ablak	619
A' magyar költőkhöz	779
<i>Sárosy Gyula</i> : Egy gyámhölgy sírkö- vére (1846.)	534
<i>Vidák Gyorgye</i>	709
<i>Szelestey L.</i> : Néprománcz	52
Honfi búja	399
Ösfa	685
Néprománcz	750
<i>Szemere Miklós</i> : A' fecskéhez	112
Kedvesebb a' másé	272
Malmaimhoz	591
<i>Törkányi</i> : A' honfiak haragja	361
Az első Andrassy	780
<i>Tompa</i> : Népdalok (I—IX)	178, 463, 651
Hűség	271
<i>Vörösm.</i> : A' sors és a' magyar ember	297
Kis leány sirjára (I. II.)	362
Csik Ferke	423

SATYRÁK, TRÉFÁS VERSEZETEK, EPIGRAMMOK.

<i>Bangó</i> : Legujabb tanmódszer	121
<i>Gaal J.</i> : A' magyar múzsa	467
<i>Miskolczy</i> : Hajdan és most	651
<i>Pajor István</i> : Epigrammok	348

<i>Samarjay K.</i> : Megyeri emléke	Lap. 377
<i>Tompa Mihály</i> : Egy magyar poetához (I. II.)	376
Kancsómhoz	813

ÉLETIRÁS.

Buzini gróf <i>Keglevich Gábor</i> ; N. F.	58
Liszt Ferencz; <i>Márky</i>	560

TÖRTÉNET.

Spárta viszonyai a' persa háboru előtt; <i>Bajza</i>	165
--	-----

UTI RAJZOK, NÉP- ÉS FÖLDLEÍRÁSOK.

Kirándulások (Kis Kárpát, Vág és Nyitra völgye); <i>Jenőfy</i>	28, 124, 149, 151
Uti tárcza; <i>Berecs Károly</i>	184, 211, 252
	312, 334, 367 és 404
A' sárréti nép Biharban; <i>Szathmáry</i>	277
Néprajzok; <i>Fuchs Tamás</i>	381, 413
A' krakói királyvár; <i>Romlaky</i>	464
Kerékvágás Soprontól Pestig; <i>Vas Gereben</i>	591, 657
Chamberi és vidéke; <i>Erdélyi</i>	619
Nagybánya, a' mint van; <i>Erdőszády</i>	685
Úti emléklapok 1845-ről: Nagy-Kálló, Tokaj, Miskolcz és Eger; <i>Csatáry Ottó</i>	756, 791 és 819

ÉLETKEPEK.

A' számjátékosok; <i>Friebeisz</i>	308
Patvaria és két ügyvéd; <i>Vas Gereben</i>	431
Nevelőintézet; <i>Vas Gereben</i>	815
A' csikós; <i>Agatocles</i>	828

HUMORISTICAI ELMEFUTTATÁSOK,

BESZÉLYKÉK 'sab. 'sab.

Beszélgetés az ó és új év közt; <i>Kelmenfy</i>	1
Holnap reggel, 10 órakor! <i>Frankenburg</i>	18
Budapesti séták (az utolsó számokat kivéve, mindegyik számban) <i>Kiss Pál, V. A. és Dara Pétertől.</i>	
A' sipladás fia 'sat. <i>Kaján Abel</i>	53, 84
A' magyar korcsmáros és vendége; <i>Praznovszky János</i>	180, 213
Az első színmű; <i>Kolmár József</i>	362, 401
Találkozás Budán; <i>Praznovszky</i>	497
Szerencsés utat! <i>Kelmenfy</i>	719
Fiatal óriás; <i>Kaján Abel</i>	751, 780
Vásárfiak; <i>Kelmenfy</i>	760

IRODALOM.

A' magyar irodalom 1845d. évi termékei; <i>Csatáry Ottó</i>	525
Bécsi levelek M—yhoz; <i>Bánffay</i>	600
Irodalmunk terjesztése ügyében (a z Irodalmi ör 123d' lapján)	
Irodalmi ör (lásd alább.)	

KÜLÖNFÉLE.

A' budai színház; <i>Kelmenfy</i>	37, 95
Történeti szikrák; <i>Benczur Miklós</i>	113, 627
Irodalmi furcsaság	132

<i>Szentségház Kassán; Henszlman Imre</i>	Lap. 261
Nyílt levél Vajdánéhoz; <i>Karacs Teréz</i>	287
Magyar nyelvészeti ritkaság; közli <i>Széplaky F.</i>	299
Macrobiotica és a' Honderü; M.	348
Észrevételek 'Mátyás király' című balladához	378
A' Pyrkerféle képtár	384
Az első anya; <i>Schultz A.</i>	385
Nyílt levél Kubinyi Ágoston urhoz	509
A' budapesti műkedvelő társaság első előadása; <i>Irinyi József</i>	573
Éj és korány (Vajda szellemének); <i>Kolmár József</i>	596
Pesten! <i>Ervin</i>	626
Fábián Toqueville-hez 's Toqueville Fábiánhoz (2 levél)	637
Szózat a' magyar szülőkhez; <i>J. P. Somogyból</i>	656
Jellemvázlatok levelekben; <i>Valtéry</i>	690
Hunyady László és a' bécsiek!	698
Fürdői kirándulás; <i>Arvay</i>	732
Darázskok F. A.-tól és <i>Vas Gerebentől</i>	27, 93, 795
Darázscsipések; <i>Hyacinth és Torday E.</i>	666
Hézagpótlók	228

BELFÖLDI LEVELEK

mintegy 70 különböző helyről az országból melyek többnyire a' borítékra nyomtatvák.

KÜLFÖLD.

Magán levelek Bécsből	194, 320, 415
Levelek Olmüczről	437
— Berlinből	479, 638
— Prágából	511, 542
— Potsdamból; Cs.	701, 733

Az **Irodalmi ör'**-ben mult év folytán megjelent huszonhárom külön munka bírálatához az idei félévben még tizenegye járulván, összesen harmincnégy külön munka bíráltatott 's ismertetett meg az **Irodalmi ör'** első évi folyamában.

Nemzeti színház és Mi hír Budán? minden számban.

Divat Sarollától: 36, 575 és 291

MÜMELLÉKLETEK.

Divatkép: 11; arczkép: 2; egyéb mellékletek, u. m. magyar központi vasúti indoház; — a' kassai szentségház; — a' pesti lipótvárosi templom tervrajza; — jászberényi viselet; — zarándvidéki, lugosi és erdélyi szászoláhok népviselete; — magyar csikós = 6; összesen 19 darab 's így hárommal több, mint a' mult félévben.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

I. szám. — Január 3. 1846.

Pest, 1846.

510

NYOMATOTT LANDERER & HECKENASTINÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

ALSÓ DABAS, dec. 27. A pestmegyei fiók gazdasági egyesület kerület-alakító gyűlésére jöttem, de a részvényesek, magyar emberek levén, egy hívásra még nem jelentek meg, 's így nem lehetett egyebet végezni, mint azt, hogy majd máskor végezzünk. Hogy azonban egészen hiába ne járjak, megmaradtam a karácson másod napja estvéjén tartott tánczvigalomra, melynek beálltaig, unalom-üzésül a billardhoz folyamodtam. Tekebotot vevék kezembe, 's azon megjegyzésekre, hogy a vége nem jó, a tekeőr egy fanyelű bécsi bicskát vett elő zsebéből 's a' bot végét szép kerekre faragta; — 's így, már csak meg kellett vala krétáznom, hogy játszhaszak, de a' dabasiak luxusnak tartják a' krétázást: a' tekeasztal két végénél lyukak vannak fúrva a' falba, 's a' játékok ide nyomkodják a' tekebot végét, hogy, 'malteres' legyen. — Ezt tudomásul más takarékos vendéglőknek. — Midőn a' nagyszerű vigalom beállott, átléptem a' tánczterembe; és keresték szemeim a' mult farsang óta annyira kedvelt hazai két öltönyöket a' nőkön, 's csinos magyarkákat a' férfiakon; és láttam megszámlálhatlan sokaságot a' frakoknak és utatolason bő bugyogóknak; és vala a' hölgyek közt nagy hiánya a' hön kéknak, alig találkozáván négy-öt, ki magyar vállt ölte bizonyosan nemzeties érzelmektől dobogó keble fölé, 's a' férfiak közt csupán kettő, ki nem pirult atillában jelenni meg; mert, ugy hallám, itt illetlennek tartják, bálba magyar ruhában jöni. Ne neked! mondaná rá Kaján Abel! Egyébiránt a' multság népes volt, Pestről szabadult fiók-arszlánok, falusi dandyk és pusztai tiszték 'stb. szóval, sok becsületes uri ember, 's a' környékből igen sok szép és nem egészen szép hölgy volt jelen. Csak azt nem szerettem, hogy a' sok française, polka, mazur, 's az Isten tudná, miféle tánczok közt az árva körmagyarnak egyetlen egyszer jutott csak hely. Ugy vettem észre, hogy Dabason magyart tánczolni is illetlen. A' tánczvigalmi hölgykoszorú gyöngye a' bájos Gál k. a. volt, Soroksárról. Beh illetet volna neki a' magyar váll! A' multság vége felé gyönyörű bank kerekedett egy asztalnál. A' kézben forgott bankjegyeken legalább is egy kisededovő-intézetet lehetett volna alapítani, 's egyetlen, 'vizi' elég lett volna e' szűk téiben egy szegény családnak! Beh szép törvényünk van a' hazard játékok ellen!

Violavölgyi Károly.

IRSA, dec. 15. Léleksújtó, szivszaggató látvány helyéről jövök. Kettős a' fájdalom, mely jelen percekben keblemen átviharzik: a' szenvedők, kiket látogattam, nemcsak ember-, hanem honfitársaink is. 140, mond: száznegyven árvai, kiket megyéjük fejlenkinti váltótállérral a' vasutoshol dolgozni bocsátott, érkezett ma reggel helységünkbe, 's egy az országot mellett fekvő korcsmába vonulván, itt egy téresebb istállóban jelöltetett a' szegény ügyefogyottak számára hely, kiket a' socialis élet e' valóban legalsó fokán, a' barmokhoz — minden választó-fal nélkül olly közel, ha valaki megindulás nélkül szemlélhetné, annak szíve keményebb lehetne, mint ama közsiklás föld, mely őket táplálni nem akarta. Leirjam-e képét a' nyomornak, mely csoportokban a' rajzolja magát e' kintanyán? Élő, mozgó tagokból álló szobra ez — talap nélkül — nemcsak a' természet mostohaságának, hanem az emberi intézmények hiányosságának is, mik hasonló tünetmények megelőzése- 's okainak elfojtásáról nem gondoskodnak. Ha festenem kellene e' képet, nem tudom, ott kellene-e kezdenem, hol annak szellemi, vagy ott, hol anyagi rémoldala borzaszt? mindkettőnek meztelensége egyformán iszonyu nagy — óriási. Láttam a' szerencsétleneket, — mindnyájoknak

„Sápadt volt arca és borult, | Bomlott volt haja és zilált,

Homloka bús, küzdő melle. — | Mélyen ült könyben . . . szeme“ *).

Szapáry grófiak nevelője * *, hogy a' szükségét szenvedők baján lehetőleg hamar enyhíttessék, haladék nélkül jótékony adakozások gyűjtéséhez fogott, mit a' kegyes érzetű grófnő megtudván, legelsők közt nem csekély összeggel járult az emberbaráti célhoz, 's jelen pillanatban a' gyűjtés, mint hallom, buzgósággal és szép sikerrel folytatatik. A' jótékonyaság anygala örökéberen halad a' nyomor remegő lépte után, 's mint égi véd, fölötte áll a' sorsnak, mert balzamat hint a' sebekre, melyeket annak kérlelhetlen vaskara ejt. — Három nap előtt hajtvadászat volt a' határos alberti uradalomban, melyre számos vidékiek is meghivattak; falomra lödöttünk rókát és nyulakat, 's vigák és jökdévkűek voltak. Furcsa kis jelenetkét is tudnék e' nap krónikájából elregélni, hasonlót ahhoz, mely egykor egy madagascari vadászaton történt, hol egy büszke ültetvényes fölvetvén egyik társa kalapját, 's többekkel együtt bele lövén, amaz által ékkép kurholtatott le: „ha az ur még egyszer meri ezt tenni, azonnal hasba lövöm;“ mire a' meglelézkézt: „én pedig önt aztán főbe lövöm“ komoly felelettel általános kacaját gerjesztett a' társaságban. Hja gyarlók vagyunk; nem tudom, miért nem történhetnék illyes valami nálunk is?! Sylvester napján emlékezzenek meg önök felőlünk; a' c lepsydrát új homokkal fogjuk megtölteni, — valjon erszényünket 's agyunkat is új tartalommal? arról a' jövendő fog szólni.

*) Ossián.

JOLLSVA (Gömörben), nov. 9. Mikor az ember valamely követésre méltó példát, valami nemeset és szépet lát, rendesen tollat ragad — ha tud —, hogy közölje örömet széles e' világgal, vagy legalább azokkal, kik nyelvét megértik. Volna mennydörgés szavam, ugy dörögném el e' hazában a' nemzeti nagy ébredőt, miként hogy eleget nyújtóztunk már apáink sallangos bőrszakjain, 's hogy ideje már kinyitni szemünket 's nem hunyorgatni a' napfény előtt; ideje megragadni a' szépet, a' nemeset, 's kibontakoznunk az ázsiai zsisbasztó nyugalom mahomedféle párnáiból!! — Hazánk annyira a' földművelés országa, hogy ha e' szép mesterség még ismeretlen volna, hazánk vezetne annak föltalálására, — és mégis földművelésünk alig áll előbbre századok után, mint ha most kezdenők. A' gyümölcsstenyészéssel pedig — mely a' mezei gazdaság egyik legszébb és igen jövedelmes ága — ugy vagyunk, miként megiratott: 'A' fát kivágjuk, de helyébe mást nem ültetünk: pedig a' tiszteletes uram szereti a' gyümölcsöt. Annál inkább megragadók tehát és örvendetesek azon kevés szép példák, melyeknek egyike a' jolsvai gyümölcsstenyésző és nemesítő társulat. E' jeles társulat évi működése eredményét gyümöleskiállítással szokta fölmutatni a' közönségnek, egy e' célra tartott tánczvigalomban, hol a' gyümölcsök kijátszatni szoktak. E' vigalom az idén is megtartatott és igen népes volt, de melynek legnagyobb fényessége a' nemes cél 's a' benne lengő kevés nemzetiség volt. A' kijátszandó gyümölesdarabok, miként a' természet egessége és mesterkéletlen szülöttei, meglepők voltak. Volt mintegy 60 oltvány is. Hölgyeink a' magyar vállban szépek valának; bár legtöbben németül mulattak és 'Kopfsputz'-ot hordtak. Tánczoltunk mindenféle Walczert, még magyart is; 's a' többek közt egy csárdást ugráltunk el figurákban, de mellyet ha az alföldi egessége magyar meglátna, legeslegfőbb majomtáncznak fogna nevezni. Isten éltesse és virágoztassa ezen társulatot 's lelkes igazgatóját dr. T. V. urat! — A' mi az irodalmat illeti: semmi újsággal nem szolgálhatok; mi még mindig a' régiék vagyunk, azaz, tájékpipa-bibliothecát gyűjtünk, és tenyészjük a' kopókat: a' könyvektől pedig — borsózik a' hátunk!

Senky Pál.

PÉCS, dec. végén. Foliántokat töltöttünk szép szavakkal, egyik életkérdés a' növevelés tárgyában; de nem foghatja ránk senki, hogy körülé valamit tettünk volna. Kikelünk szörnyen hölgyeink ferde és sokszor nemzetellenes nevelése ellen; de egy követ nem mozdítottunk czélszerű növevelő-intézetek létesítésére. Egyes vállalkozók pótolják a' nemzet ezen eléggé meg nem róható hanyagságát; de ritkán van benn köszönet. — Nem rég f. parancs következtében felszólítottak növevelőink diplomájok felmutatására, — de azzal, valjon chinai vagy indus szellemben nevelnek? senkisé nem törődik. Míglén másképp lesz, kötelességünknek tartjuk az ilyes magán-növevelő-intézetek működéseit figyelemmel kísérni, 's érdemek szerint a' tisztelt közönségnek ajánlani. Városunkban létező több ily intézetek közül, ezuttal Perczel Józséfné asszonyságát emeljük ki; 's hogy ismertetését rövid szavakba foglaljuk, emlékeztetjük a' szives olvasót Karacs Teréznek e lapokban közlött jeles cikkére: a' növevelésről. Az itt kifejtett nézetek — 's elveket, ha nem is tökéletesen, de megközelítőleg alkalmaztatva találjuk említettük-intézetben. És nem egyedül érdemül kell feljegyeznünk, hogy hazai nyelvünkre főgond fordítatik. Ha jelenleg kelletnél több figyelem mutatkozik is a' francia nyelv, zene, rajzolás 's t. efféle iránt, mint tulajdonképp a' nevelés ezen mellék-, mondhatnám, számfelüti adalékaira fordítani kellene (nehogy a' főczél, a' szív- 's elmeképzés nemzeti irányban veszélyeztessék), — ezt egyelőre a' körülmények zsarnokhatalmának tulajdonítjuk 's azon rövidlátó szülek követeléseinek, kik a' nevelés lényegét a' francia nyelv-, zene- és tánczban keresik. Előleges ismeretetésünkben tovább nem terjeszkedünk; fentartjuk azonban a' próbatételek után még néhány szót e' tárgyról szólni. — Lassanként mi pécsiek is felvilágosodunk — azaz, u'czáink —; magunk még sok helyütt sötétben tapogatózunk, például a' színészet tárgyában. Mi hamar bele-ununk bármibe; de a' német színészetet kivételek közé soroztuk; ámbár nem rég volt, midőn a' pesti után legjelesebb magyar színészársaságot, és két (magyar és német) színházra elégséges közönséget birtunk, csakhogy akkor a' hollózugi pártviszály, meg a' verseny életben tartá egy ideig a' szalmatüzet. A' küzdőhomokon, mint nyertes, a' német maradt meg, taréját, mint győztes kakas az elfoglalt dombon, magasan feltartva. — Nekünk batkányi üdvös következményt nem hozott ezen harc és háboru, miként nem minden villám tisztítja a' levegőt. A' magyar, tudjuk, csatavesztés után végkép elcsügged 's jó idő kell, míg ismét lábra áll. Jelenleg azonban ismét dereng — szeretjük hinni, hogy valódi korány és nem álfény, vagy bolygó tiz. Ha az illetők erélyesen lépének fel, a' jövő télre magyar Thaliánk lehetne. De a' magyar színigazgatók nem igen biznak közönségünkben, 's nem merjük állítani, hogy hibáznak; azért mindenekelőtt biztosítást — a' győri mintára. — Multkor említettem nemzeti casinobáljaink annyiban megváltoztak, hogy az első, megyei gyűlés alkalmával, azaz: jan. 26-án fog tartatni, a' többi febr. 9. és 16-án megmaradván. S.

Ó é v. Oh, ez csekélység, mi elvek emberei vagyunk, elvben minden jónak pártolói; de cselekvésben nem veszi az ember olly szigorun a' dolgot... Kérem, üljön le velem e' zugba; itt senki sem vesz észre, 's mig itt leszek, szeretnék önnek némelly hasznos tanácsokat adni tapasztalásimból, hogy ildomosan viselje magát ez uj társaságban.

U j é v. Igen lekötelez ön. De... én itt senkinek nem látok a' fején kalapot.

Ó é v. Hahaha! Nem is használatért kellett volna azt önnek magával hoznia, hanem, hogy legyen mit pongyolán a' szék alá vágnia, mintha mindennap ujat vásárolhatna. Ámbár némellyek mondják, a' kalapot azért hordják az uracsok magukkal a' termekbe, hogy mindenki meggyőződjék, miszerint van olly öltönydarabjok, melyre a' fejnek van szüksége, 's így van fejök is, a' min néha helyes ok lehet kételkedni.

U j é v. Terem? mi az a' terem?

Ó é v. A' terem annyi, mint salon; de mivel e' szó bennünket a' szegény ember eledelére emlékeztet, kikről mindenféle gyűléseinkben sokszor gondolkozunk ugyan, de a' társas életben annyival kevésbbé szeretjük eszünkbe juttatni őket, ez okból a' salont teremnek nevezzük. Igaz ugyan, hogy a' magyar-német journalisták nagyot haragvának érte, mondván, hogy az Európaszerte elfogadott szót saját nyelvünkön merjük nevezni; de mivel a' magyar ember eddigelé eleget vesződött a' teremtéssel mindenféle hajtogatásaiban, ideje most, a' helyett, hogy mások teremtését megdolgozza, maga művelésén a' teremben dolgoznia.

U j é v. Kérem tehát, mivel ön ígérte, ismertessen meg e' szép társaság tagjaival, az uralkodó szokásokkal —

Ó é v. Örömet; erre önnek szüksége van, mindjárt első mozdulataiból láttam —

U j é v. Megvallom, kissé nagyon is félénk vagyok, nehezen tudok símulni uj szokásokhoz.

Ó é v. Szerény fiatal ember! Ezt mindenelőtt le kell vetkőznie; akármilyen legyen ön, csak félénk, szerény, tartózkodó ne! Százszor fogják önt derék embernek mondani tulságos követeléseieért, vakmerőségeiért, mint csak egyszer elmulasztának, ostobának nevezni szerénységeért... Szeret-e ön táncolni?

U j é v. Megvallom, nagyon.

Ó é v. Ez ismét öreg hiba! Ön, kedves druszám, fiatal ember, 's a' án cz senkinek sem áll rosszabbul, mint ifjunak. Ifjunak életuntságot, túlelégedést kell mutatni minduntalan; így lesz csak érdekes; a' tánczot hagyja ön az öregeknek.

U j é v. Ezt nagyon sajnálom... De hiszen amott néhány ifjat látok lejteni, bár igaz, hogy éltesebb hölgyekkel.

Jules David

Terlaszka acéltól meztelen

ÉLETKÉPEK.

1844. é. - Füzet.

j
k
l
h

k

h
d
j
s
f

e
d
j
n
r
g
b
v

s

b

n

k
e
s
c

á
g
a

l

Ó é v. Ah, azok szegény elősdi ifjak, kik ide csak azért hivattak meg, hogy napszámban tánczoljanak. Láthatja is ön, mint nem illik a' táncz fiatal korukhoz... Ellenben nézze ön eme koros férfiakat, milly diszszel lejtik a' csárdást.

U j é v. Csárdást? Tehát Magyarhonban már magyart is tánczolnak? És épen csárdást!

Ó é v. E' népies tánczot a' néptől vettük által, a' szegény adózó néptől, rokonszenvünk bebizonnyítására.

U j é v. Ez már nagyon szép, e' rokonszenvnek örvendek; 's hihetőleg, mióta a' csárdás fényes termekben lejtetik, éreztetik is egyszersmind önök e' néppel rokonszenvöket, 's azóta nekik is okuk van, vigabban szökdécselni?

Ó é v. Milly tulságoskodás! valóban, ha sérteni akarnám önt, kedvem volna e' gondolatot lágyvelejűségnek nevezni...

U j é v. Ha jól tudom, e' tánczot azelőtt lakodalmas táncznak nevezték.

Ó é v. Rég volt az, édes druzsám! Még akkor a' menyegzőt fiatal párok szokták volt ülni, könnyen tánczolhattak; most az emberek csak akkor vetik fejüket a' házasságra, ha már kevés egyéb élvezni valót találnak maguknak.

U j é v. Uram, ön elijeszt.

Ó é v. Miért?

U j é v. Ma tehát a' fiatal emberek se nem vigadnak, se nem házasodnak?... És én — megvallom — még e' farsangon házasodni akartam.

Ó é v. Ah, ah! mit gondol ön? így taposni el szerencsáját! Maradjon nőtlenül, ha boldogulni akar; a' nőtlen embert mindenfelé tárt karokkal fogadják; a' nőre legfelebb felesége néz jó szemmel, mikor t. i. valami kérni valója van tőle.

U j é v. Pedig a' Tavasz olly szép.

Ó é v. Tán épen ez ön szívének választottja?

U j é v. Nem egyszer andalíták szívemet édes ábrándozásba bájos mósolyai; az illatos, az ezerszinű virágok, a' rózsák és liliomok, mellyek arcát ékesítik; kellemdús termete, mint friss sarjak, zöld ágacskák, mellyek szemünk gyönyörére bujtak ki a' föld gyomrából, elhíntve virágokkal, vágygerjesztő lombzatokkal. És elragadó hangja, mellyet ollykor a' vig pacsirtának, ollykor a' sovárgó csattogáynak kölcsönöz; az édes suttogás, mellyel forrásait hímes völgyeken csörgedeztet. A' nyílt, a' kristálytisza tekintet, mellyet tavak és folyamok gyöngyöző vizein eláraszt; 's azon forró lelkesedés, azon mindent magával ragadó érzetmélység, melly egész lényén előmlik...

Ó é v. Ön egészen fölhevül, föllelkесedik! Kerülje ezt, fiatal barátom; fiatal embernek lelkesedni semmi iránt nem szabad, ez tapasztalatlanságának,

világban járhatlanságának jele. És éppen a' Tavasz, vagy a' természetnek bármelyik leánya iránt; — ha mégis gyors agár, szép paripa, sylphid termető hintó, himes szövetű kelme, vagy phantasticus alaku butor, 's illy nemes tárgyak iránt lelkesülne fel ön, — ez egészen más; de a' Tavasz! kinek szépségénél, bájainál egyebe nincs... Ha csakugyan udvarolni akar ön, tartsa magát inkább a' Nyárhoz; ez gazdag özvegynő.

U j é v. Nem tagadom, sőt mi több, szép is, 's elég vidám kedélye van.

Ó é v. Ez mind semmi; de édes, ízletes gyümölcssei vannak, 's ez mindenkinek felett! Kész pénze nincs ugyan, 's nem is nemes asszony, de azért több erdeje, mezeje, rétjei 's szántóföldei vannak, mint némely nemes embernek szilvafája, 's azok is rakva gyümölcsökkel, mikor t. i. a' jég el nem veri, melly sorscsapás, ha beáll, annál kellemetlenebb, mert csak akkor venni rajta észre, hogy ragyás.

U j é v. Oh de a' Tavasz! a' Tavasz!

Ó é v. Ön tapasztalatlan, jó druszácskám!... 'S mit mond ön még az Őszhöz!

U j é v. Szegény öreg!

Ó é v. Pszt! (ijedve körületekint). Hogy mer ön így szólani! ha meghal-lan! Elülhet Tavasz és Nyár e' kedves, szeretetre méltó hölgyecske mellett! Ennek vannak ám telt csürei! telt pinczéi! gyapja a' mennyi kell. És pénze!... De ha ezt néha elkölte is, a' legkiterjedtebb hitele, annyira, hogyha a' fölvelt kölcsönt kamat fejében minden évben kétszer visszafizeti, magát a' tő-két századokig nála hagyják a' hitelezők; sőt terményeire előre százezereket vehet föl, száztól kilenczvennek előre levonása mellett.

U j é v. Ez ugyan szép gazdálkodás!

Ó é v. Milly szót mond ön ismét fiatal ember létére! Ha ön gazdálkodó 's takarékos akar lenni, előre elzárja az utat maga előtt, hogy valaha lán-gésznek neveztessek. Ha mégis közgazdászatról, nemzeti gazdaságról szólna ön, ez egészen más, erről beszélhet ön, a' mennyit tetszik, magán-és nyil-vános körökben, mi mindnyájan úgy teszünk; de fiatal ember és takaré-kosság!

U j é v. — Régi ismerősim közül alig látok itt valakit. Mit csinál a' Ha-zafiság?

Ó é v. Oh, annak igen jól van dolga, nincs tizenhat éves leány, ki szép szavakkal nagyobb mértékben elárasztatnék, mint ő; ruhája tetőtől talpig rak-va van szóvirányokkal 's szép mondatok tarka füzéreivel... Ámbár újabb idő-ben kissé megcsökkent becsülete; gondolja ön e' fenhéjázást: egyszer nyil-vános helyen azon követeléssel lépett föl, hogy kiméltessék meg a' cifra szó-sallangoktól, 's hogy örömebb látná, ha sok beszéd helyett tettel dicső-ítették.

U j é v. Hisz e' kívánság nem volt olly rendkívüli.

Ó é v. Ugy-e? hát van-e köztünk legkisebb követelni valója, a' miben bőven nem részesítették? Nem tartunk-e mellette hosszú ékes beszédek? nem akarunk-e Mátyás-szobort emelni tiszta hazafiságból? nem szakasztunk-e meg számos egyesületet szinte csak hazafiságból, hogy egy jó helyett kettőt, hármát, négyet csináljunk, mert annak csak nem mi vagyunk okai, ha az illy megszakasztás véletlenül felbomláshoz vezet? nem haragszanak-e köztünk elegen szinte hazafiságból, hogy nem sokára vámot kell fizetnünk nemes ember létünkre? nem szólunk-e magyar nyelven is? sőt nem olvasnak-e sokan magyar folyóiratokat, 's a' mi több, némelyek még önálló magyar munkákat is? nem zúgolódnak eleget és verekedünk olykor vériglen? Remélem, a' hazafiságnak semmi kifogása nem lehet ellenünk.

U j é v. Mit csinál a' szerelem?

Ó é v. Ejh ejh, hogy visszatér ön kedvencz tárgyára! Úgy látszik, a' szép Tavasz nagy benyomást gyakorla ön szívére. A' szerelemnek, édes barátocskám, igen sok foglalatossága van; többnyire buvócskát játszik. Tizenöt éves fiatalság körül még néha mutatja magát egykori rózsafényében; azontul zsebbe, erszénybe 's pénzszekrényekbe rejtőzik; néha áldás után eseng, 's ha megáldatott, házi barát alakjában szok körül forgolódni; mióta az érettebb fiatalkor fontolva kezd vele bánni, agglegények és tisztos matronák közt vállalá fel a' levélhordói szerepet; a' teljes holdfényt csak s á r g a színe miatt kedveli, egyébiránt legörömostebb társalog vele midőn szarvai vannak; sok epedő dalt kell meghallgatnia, 's forró kézzsoritással jutalmazza az e z ü s t szarvu énekest.

U j é v. 'S ama szeretetre méltó testvérek, a' Kegyeletek, hogyan élik világukat?

Ó é v. Szomoruan multak ki az életből! Már rég megszűntek érdeket gerjeszteni a' nagy társaságban, 's azóta visszavonulva bús magányban tölték idejüket; így voltak egykor elrejtőzve egy magányos szobában, midőn egyszerre a' sima falon rejtett ajtó nyílt meg, tiz francia színmű 's három regény gyilkokkal és méregpoharakkal nekik rohant 's mindnyájokat leöldöse. Meg egy sem szabadulhatott, mert az egész borzasztó scena alatt veresbe öltözött rémitő hóhér állt csillogó pallossal a' rejtett ajtónál, 's a' ki szökni akart, szörnyet halt pallosa által, mi a' hatást rendkívül nevelé.

U j é v. Szomoru dolgokat beszél ön, mert ha minden jeles illy sorsban részesült, kevés derék és nagy embereket fogok találni önök közt.

Ó é v. Nem kell hinni! vannak nekünk elég nagy embereink, 's nem is panaszkodhatnak, hogy illendően nem bánunk velök; körülözönöljük őket tömjén- és fáklyafüsttel, 's ha így sem tudtuk befeketíteni, sárral dobálunk feléjük; ebből, remélem, csak ragad rájuk valami, 's nem is panaszkodhatnak, hogy nem vagyunk irántok illő figyelemmel.

U j é v. Oh jaj! erre szinte könyezhetném. Tehát a' nyolczszázados szokás most is fenáll, 's a' háladatossság folyvást törpe csemete maradt?

Ó é v. Ha szép szavakból kikapta a' magáét, ugyan mi követelendője lehet tovább?

Ú j é v. Hogy van mégis, hogy amott egy vadászt régóta egész kényelemmel látok a' társaságban forogni?

Ó é v. Csalódik ön; az nem vadász, hanem ujságíró. Fegyvereit csak azért viseli, hogy előfizetőket vadászszon, a' mi ezen uraknak új év körül szokásuk; 's mondhatom önnek, e' híres vadász-országban alig van ennél hálátlanabb vadászat; 's a' mi nálok különös, míg más vadászok előbb zsákmányt ejtenek 's azután kürtölnek, ők előbb kürtölnek 's csak hosszú kürtölés után foghatnak valamit... Egyébiránt ujságírók már szívesben megtürelnek e' társaságokban, mert szép, e' haza színe előtt, ha mindjárt csak ötvenkét előfizető hallatára is, illy olcsó áron felmagasztaltatni.

Ú j é v. Ah, jó uram! mindez, a' mit ön beszél, kevés reményt nyújt nekem, hogy itt ohajtásom szerint tölthessem időmet.

Ó é v. Ne higgye ön; az ember mindent megszokik, 's akár önmaga vesse magát a' nagy társaságba, akár akarhatja ellen sodortassék bele, magára ölti annak formáit. Ön is jól fogja magát érezni rövid időn. Legyen ön bátor, legyen vakmerő, nemes öntudattal bírónak fog kikiáltatni; legyen szemtelen, elmés lesz a' neve; taposson lábbal szerény illedelmet és kegyeleteket, lángésznek mondandják; forgasson szél szerint köpenyt, ildomos nevet fog érdemelni; szegje meg, a' hől kell, elveit, vagy éppen ne birjon elvekkal: eszélyes is leend; handabandázzék és üssön zajt félénkek közt, 's híjja párvialdra a' fegyvertől remegő nyulszívet: bátornak híreszteltetik; ha öntül kérend valaki megsértett becsületért elégtételt, bátran visszavonulhat ön, és kivitta az okos nevezetet; legyen csillagász, ha szegény emberrel beszél, 's megfeszített derékkal szüntelen az egekben kalandozzon tekintete; urakkal szemközt meghajolva, földön járjon szeme 's iparkodjék a' porszemeket megszámlálni lábainál; közhelyeken és gyűlésekben erényt és emberszeretetet hirdessen ön; ugyanezek felett kaczagjon magán-társaságokban; honn tehet ön, a' mit akar, csak ablakleplei jó vastagok legyenek; tanulni vagy tudni ne iparkodjék ön, de azért szóljon mindenhez eldöntőleg; ócsároljon ön mindent, 's művelt izlésűnek tartatik; pénzt ne kölcsönözzön halálos bajban sem még legjobb barátjának is, de azért kérjen mindenkitől; keljen ki minden lassuság ellen, de azért maga csigaháton ülhet; a' törvények tiszteletéről is beszélhet olykor, de azért azokat sem megtartani, sem megtartatni nem szükséges... De ime távozásom ideje közeledik. Tartsa eszében jó tanácsaimat! 'S most jön, hadd mutassam be új vendégét a' házinőnek.

H u n n i a (egy rejtekből előlép). Köszönöm szives fáradságát; kedves vendégemet már ismerem 's beléptétől fogva szemmel tartám. (Kézfogás és illedelmes bókok.)

Ú j é v (meglepetéséből magához térve). De hogyan — nagysád e' ház asszonya, 's így elrejtve a' társaság előtt? és... (titkon az Ó évhez) milly öltözetben?

Ó é v. Hahaha! édes barátocskám, ne csudálkozzék ezen; kedves háziasszonyunk annyira elsőséget enged mindenben vendégeinek, hogy maga

lassankint kiszorul saját szállásáról. Ez már köztünk régi 's tudva levő dolog ...
Hahaha! édes nagysád ...

H u n n i a. Kérnem kell önt, ne folytassa tovább epés kifakadásait, melyeket nagy türelemmel eddig végig hallgaték. Az idők, mikről ön beszél, oszolni kezdenek; vendégeim eszökre térnek lassankint, 's ébred saját öntudatom is; megértém, meddig lehet engednem 's hol léphetek föl követelőleg.

Ó é v. Engedje nagysád kezeit csókolnom —

U j é v. Nagysád szavai tiszteletet költenek bennem ...

H u n n i a. 'S ezt mi mindnyájan érdemelni fogjuk öntől. Ne higgyen ön agg barátunk szavainak, miket májkóros szeszélye keserűn és csipősen mondatott vele. Ma éve föllengős reményekkel köszöntött be hozzánk, sok jóval szándokában; de mivel minden ohajtását keresztül nem vihette, elkeseredett, fekete színben lát mindent, és csak az ócsárolni valót fürkészi ki. Minden új év sok szép reményt fakaszt; de ha csak kevés teljesült is, előre haladtunk. Jó akarathoz és buzgósághoz méltányosság is kell és türelem, különben vagy elcsüggedünk, vagy elkeseredünk. Biztosíthatom új vendégemet, hogy tizenkét hónap múlva is szükségesben és hasznosban, jóban és szépben előhaladva látandja e' hont, 's ezért buzgó fiai és leányai méltánylatot érdemelnek.

U j é v. Mellynek megadásában nem fogok hátramaradni.

Ó é v. Végperceim mindjárt lejárnak ... Nincs édes nagysád a' francziára eligérkezve?

H u n n i a. Kötelezettje önnek ... Társalgót fogunk tánczolni. (Kézét az Új évnek nyújtja.)

Ó é v (haragosan távozik, alig egy pár agg ismerőseitől észrevétetve, kik, midőn a' fiatal Új év a' főterembe lép, gúnyosan tekintenek a' parvenu' felé, 's gonosz jóslatokkal kinzott fejüket csóválják).

K e l m e n f y L á s z l ó.

REGÉNY ÉS VALÓ.

Az elmúlt évben Temesvárra utaztam a' gyorskocsin. Igen természetes, hogy idegenek, kik az életben először látják egymást, társalgásban feszesek. Így mi is, kik a' szűk rázós bárkába valánk szorítva, eleinte szótlanul ültünk egymás mellett 's irányában, és csak később simultunk egymáshoz. Hatan valánk, mind férfiak, kik közül négy különösen bőbeszédű 's vigszeszélyű levén, elmés ötleteikkel az alföld pusztaságok-okozta unalmait kellemesen megrövidítették. A' társalgás átalánossá vált, mellyben csak egy utitársam nem vett részt.

Ez egy roncsolt testű 's alaku férfiú volt. Talán nem több, mint negyven évű, de megtört szemeiben 's sárgás-bőrű arczán egy tökéletesen elvirágozott kornak romjai heverték. Akadozó lélekzete, beteges köhögése, beesett

szemeinek bádjadtt forgása arra mutattak, miként csalódnék szegény, ha magában élet-reményt táplálna. Ugy tetszett nekem, mint egy rom, mellyen az enyészetnek angyala tanyázott.

Van egy érzés, melly elborítja szívünket mindannyiszor, valahányszor valakit szenvedni látunk. Ez a' részvét, a' szánakozás érzete. Egy becses gyémántja ez a' szívnek, de csak jobb keblűek sajátja; mert vad az, ki illy érzésre nem melegül. Nem akarom magamat jobbnak tenni, mint vagyok, de szánakozva függesztettem szemeimet ez emberre, mert leolvastam arczáról, mi bánatos lehetett élete szegénynek.

Utazásunk folytában iránta való részvételemet többféleképp tanusítottam, 's ennek tulajdonitom, hogy irántam nem vala olly megvető hideg, mint utitársaim iránt. És ha előbb részvéttel, most már érdekléssel is szemléltem, mert egyszerű tárgy beszédeink között is kitüntetett ritka műveltségű és éles elmét tanusító nyilatkozatai 's szegényebb sorsra mutató ruházata szembeötlő ellentétben állottak egymással. Ezzel ugyan nem azt akarom mondani, mintha valakinek kifejlett lelki tehetségei fokát ruházataához mérném, de a' közéletben feltűnő mégis, ha nem sokat jelentő külső nem mindennapi szellemet árul el.

És ez idegennel folytatott társalgásom után mindinkább meggyőződtem, hogy ő ezeknek egyike. Beszédét bő olvasottság 's éles tapintatu ítélet tette nyomatékosná; kedélyén pedig bizonyos keserűség a' világ 's emberek iránt, terült el. Minden tekintetben egy érdekes egyéniség! Kíváncsi voltam tudni kilétét, de látván, hogy minden erre vonatkozózt szándékosan mellőz 's kikerül, gyöngédtelenségnek tartottam volna, iránta kérdést tenni. Csak annyit tudatott velem, hogy bizonyos ügyben Temesvárra 's onnét vissza Pestre utazik.

Másnap estve Temesvárra érkezvén, midőn egymástól elválandók valánk, melegen szorítá meg jobbomat, azt nyilvánítva, miszerint egyéniséget azon kevesek egyikének tartja, mellyhez még életében hajlamot érez 's nem fog elfelejteni. Vannak emberek, kiknek felőlünkí itéletében bizonyos nyomatékos sulyt helyezünk. Bennem legalább az önbecsnek érzetét jobban felköltötte ezen egyszerű embernek nyilatkozata, kit a' világ 's emberek iránt olly epés keserűnek tapasztaltam, mintha talán a' legtekintélyesb ember előtt váltam volna egyéniségemért feltűnővé. Én is bizonyos nemével a' felmelegülésnek bucsúztam el tőle, 's czimemet vele közölve, felszólítottam, hogy ha velem még találkozni ohajt, tudassa velem.

De mi ekkor látók egymást ez életben utósor!

Mintegy két hónap mulva a' temesvári lelkészeknek egyikétől egy nevre czimzett irat-csomót kaptam. A' tisztelt lelkész arról értesített, hogy egyházi kerületében egy haldokló betegnél levén, ettől megbizott, hogy halála esetében a' bepecsételt irat-csomót nekem küldje el, mi megtörténvén, a' megbizást ezennel teljesíti.

Az irat-csomó fent leírt utitársam életének töredékes rajza volt.

Emlékének szentelt bús sohajjal lapoztam végig az iratot, melyet érdekességeért közlendőnek vélek.

E' töredékes életleírást tehát midőn egyrésről azon reményben adom át a' tisztelt olvasóknak, hogy unalmas nem leszek, másrésről kérem, hogy a' benne előforduló hiányok 's minden, mi a' jellemre homályt boríthat, ne nekem, de a' tapasztalásokon 's szenvedéseken keresztül ment élet-írónak tulajdoníttassanak.

I.

Ha nem állana tehetségemben, gondolataimmal 's érzéseimmel a' közönséges mindennapiságon felülemelkedni: úgy hiszem, boldogabb lettem volna, — boldogabb, ha a' legnagyobb sorsnak ész- 's szívbeli kifejelettségével bírnék; mert nem ismerve jobbat, nemesebbet, az életnek bajai között itt-ott enyhítve felmerülő kedvezéseit a' sorsnak, tudatlanságomban följajdulás nélkül türtem volna el napjainnak egymásutáni nyomorúságos eltűnését, midőn így az állatiaságból — hol a' neveletlen, végkép elhanyagolt ember fetreng — egy kevésbé nemesebb, szellemiebb életre kivergődvén, az ilyennek szebb 's nemesb tulajdonu élvezeteirti küzdéseim 's leverettetésem kedélyemet annyiszor és olly keserűen megtörték. Aljas helyzetemnek egyszerűségében még talán eszembe sem jutott volna soha, sorsom ellen panaszsra nyitni ajkimat: de szerencsétlenségemre, nyomorúságomból kiemelő körülmények torlódtak utamba, és vannak pillanatom, melyekben kizaklatott szívemnek elfásultságában átkozom gyávaságomat, hogy körülményeknek engedtem életemre befolyást. Mennyi kín, mennyi gyötrelem, mennyi szívet 's lelket verő harc, 's ezernemű létkeserítő indulatok marcangoló fulánkai nem szurtak volna fel belsőmből vércseppeket, melyeket tüskés pályámon sirva hullattam el! Születésemnek iszapos hinárjába bepolyázottan, minden nemesb önérzet- 's még csak sejtésben sem képzelt jobblét ismeretének hiányával talán éltem volna életet, mely ellen feljajdulni nem tudtam volna, — vagy, mi jobb leendett vala, felemésztett volna a' nyomor, az inség, mely habár síromig kísért volna is el, talán akadok mégis egy-pár könyörületes kézre, mely azt megássa, irgalomból belevessen, földdel eltakarjon, hogy a' boldog embereknek szemeik féregrágtá tetemeimen meg ne botránkozzanak.

Bizonyára a' szél egy elégedettebb embernek sirórmán felnövő kórót lengetett volna!

Milly sokat küzdöttem, milly sokat szenvedtem! És vihattam-e valaha ki csak olly parányi jutalmi bért, mely megédesítette volna küzdéseimnek csüggesztő keserveit? Örömeim és fájdalmaim soha sem birtak egyensúlyal, ezeknek mérlege mindég tulnyomó teherrel birt. Vigasztalásom még csak az az egy lehetne, hogy nem önvétkem vetette meg bűgazdag életemnek alapját: de visszariasztó rémként áll ez egyedüli enyhet nyújtható vigasztalás elébe is annak keserítő átgondolása, hogy miért engemet, épen engemet szemelt ki

az örök végzet, szenvedések szakadatlan láncza nyomasztó terhének elviselésére? Mit vétettem én, hogy születésem első perczében már szegénybelyeget nyomtak homlokomra a' körülmények; miért kellett ezeknek épen nálam oly viszásan összefolyniok, hogy vészterhes fellepként lebegtek fölöttem, melyekből egymásután hullottak fejemre a' sujtó mennykövek?

Ha nem ismerném, ha gyorsan elreppenő perczekre nem láttam volna magam előtt feltűnni az életnek szebb oldalát is örömei-, szerencséje- és boldogságával; ha láttam volna, hogy ezer nálamnál ostobább, gyávább, tudatlanabb, rosszabb, szóval: az emberiségnek közös gyarlóságaival terheltebb velem együtt leszen vala sorsüldözött; ha láttam volna, hogy ezek gonoszságaikkal csak úgy szenvedtek mindenütt hajó-törést, mint én, ki talán kevéssel jobb, becsületesebb valék; ha láttam volna, hogy ezeknek nem hír, öröm, szerencse, tekintet, — hanem, mint nekem, nyomor, bú, fájdalom, gyalázat's szívet szaggaató ezernemű kínok jutottak osztalékul és pedig egyedül csak oly csekélység, oly valami véletlen — mi egy leendő embernek sincs hatalmában — a' születés végett: akkor nem nyitnám panasza ajkaimat; de mivel egyedül tehetségeim, erőm, hatalmam körén kívül eső körülmények, egy szerencsétlen véletlen végett lettem annyira lealázott: kínos, örömtelen életem lefolyásának visszaemlékezésénél fölzúg bennem az indulatár, mely zaklatva rohan végig idegeimen, és ha nem vélkezném, megátkoznám a' pillanatot, mely nyomoru's gyalázatos helyzetemből egy türhetőbb ugyan, de szenvedések gazdag forrásává vált körülmények közé ragadt.

Életemnek átkát e' két szó fejezi ki: szegénység és előítélet. Ki nem fejezhető boldogtalan azon ember, ki szegénynek's oly körülmények közt születik, mint én. Ezt én nagyon kínosan éreztem. De ennek kínai is nem akkor járták át égetve valómat, midőn aljas helyzetemben minden nemesb érzetnek hiányával valék, midőn még rongyok foszlányait lengeté rajtam a' szél: hanem akkor, midőn a' balsorsom által bevetett sárból nyomoruságosan kiemelkedve, eszem fejlettebb, érzésem talán valamivel nemesebb lön, mint leendett, ha inséges helyzetemben érem el síromat.

Igen! minden nyomoruságomat, minden átélt szenvedéseimet annak kell tulajdonitanom, hogy eszem és szívem hűtlen lön azon körhöz, melyben testemnek, születése után, mozognia's maradnia kellett volna. Szokták mondani: boldog a' szegény. Igen! elhiszem, ha együgyű, ha ostoba; de ha kissé nyiltabb, netalán fellengző ész, kissé nemesben érző, netalán magasb vágyak után szárnyaló ész jutott birtokába: legboldogtalanabb. Az előítéletes világnak elfogult nézeteivel misem hangzik szebb, mint állításom. Kiművelt, fellengző, a' szívnek szerény érzeteit magával ragadó elme nem érzi magát alacsony körben otthonosnak; felszárnyal a' magasba, a' testet nyomorhoz kötő bilincsek le nem békózhatják, működése nincs a' testnek rabságához kötve, hanem fellengve repked a' magasban, hír, név's dicsőség után tör, és habár az epedett fénysugarak utáni küzdelmei érzékemény szirtekben akadnának meg: az ohajtott magasért törhetetlenül vív és küzd.

De a' szegény, habár önvétke nélkül megbélyegzettnél hiú törekvés ez! A' nyomorult gyáva világnak legtöbbször nem mi-, hanem kire tekintő elfogultsága 's nézetei irigylve zárják el a' szegénytől a' dicsőségnak útját; a' szegénynek esze szerint gondolkozni, szíve szerint érezni nem lehet, nem szabad; küzdelmeiért legtöbbszörre babér helyett kórót nyújt, 's minél magasbra szárnyal fel esze szívével: annál mélyebb örvényt készít, melybe kérelhetetlenül lebuktatja.

Nem a' szegény boldog tehát; hibásan mondja ezt a' világ; de boldog az ostoba, boldog a' kába, az együgyű, kiben a' magasabbra törekvés szelleme hiányzik, kiben az egyszerűségéből kiemelkedni vágyának szerencsétlen 's többnyire mindég csalódással jutalmazó ingere fel nem ébred; boldog a' gazdag, kit életbe lépésekor ezer gyönyör előlvezete fogad, hír, név, tekintet minden lépten kísér, — kit még büneiért is tisztel a' világ; boldog az, kit a' véletlen ragyogó érdemű 's nevű ősökkel czifráz fel, habár talán önmaga a' régi családi dicsőségnek lapjára csak egyetlen nyomoru kis betűt sem jegyezhetett, de boldog mégis, mert ha érdemtelenül is, de polczon ragyog, hová a' szegény haldoklásig feszített erőlküdéssel sem juthat fel, — boldog, mert a' szegényt negélyes kedélyében eltiporhatja, mert nyitva áll előtte az út minden dicsőségre. Ezek a' boldogok, de nem a' szegény, mert kézen hordja őket a' világ, mert megtapsolja őket büneikért, midőn egy ollyantól, kit már születésének első percében, tehát önvétke nélkül, sirjáig le nem mosható gyalázat bélyegzett meg, legyen bár esze művelt, szíve nemes érzéssel dobogó, undorral 's megvetéssel fordul el.

Kifakadásom talán keserű, nézeteim talán túlságosak? Lehet! De ha igen, az az elkeseredésig csigázó, vizás körülményeknek eredménye.

II.

Sokan, kikkel életemben érintkezésbe kelle jönnöm, esztelen felfuvalkodással vádoltak, nem azért, mintha a' lelkemet mozgató szellemnek magasabbra törekvő működései általános kárhoztatást érdemelnének: hanem mivel szerencsétlenségemre e' szellem nálam — rongyok közé szorult. Ha talán véletlenül keresztelésemtől a' meztelenségemet alig fedező 's rongyokból kiállított takaró helyett arany csipkés selyem-párnák közt, biboros paplan alatt pihenhettem volna, bizonyomra mondom, még nemesak alázatosságot vetettek volna szememre, de lealacsonyodással vádoltak volna. Istenem! még az erényt is vagy bűnt, mindegy, kiváltságok szerint osztályozzák! És mit tehettem róla, ha szellemem a' sárból, hová nemzőim tiporták, egykissé tisztább, itt-ott virágokkal szegett partra törekedett? És én lettem, lehettem volna-e felfuvalkodott, kit a' gyalázat majd minden lépten kísért?

Életkorom virágai elhullottak. Csak egy száraz, rövid létre számítható kóró vagy törzsök maradt hátra, melyet majd ha egy kis szél kerekedik, gyököstől kicsavarhat. Ezt nem sajnálom, hiszen tudom, hogy mindennek meg

kell élni; tudom, hogy valamint a' legszebb gyümölcs túlérése után enyészetnek, úgy az ember is megfutott pályafutása után sírnak esik áldozatul: de azt az egyet mégis sajnálom, hogy az életnek küzdterén nem a' lehetőség körén túl esők, de helyzetemhez mérve, elérhetetlenekért pazarlott erőm olly tehetlenségi helyzetre gyengített. Végnapjaimat kifelejtettem számításomból; pedig az embernek ezekre nézve előrevigyázónak kellene lenni, mert olly unalmasan kínos az, ha sem a' test, kínosabb, ha a' lélek sem működhetik többé!

A' hattyuról regélik, hogy midőn végperceit közeledni érzi, búsan dalol végsőt halála felett. A' mécs is, midőn kialvásához legközelebb, végfellobbanásával legnagyobb világosságot terjeszt. A' haldokló is utolsó percében sohajt legnagyobbat: így talán én is, ha még egyszer végig sodrom emlékemben az életemen keresztül szövődő fonalat, hattyudalomat zengedem el. Vissza fogok emlékezni sokra, mindenre; életemnek még egyes vonásaira is, hiszen vannak emlékek, a' szívhez olly szorosan lapulók, mellyeket évek hosszú sora sem bir egymástól elválasztani.

Azt mondanom sem kell, hogy most sokat, vagy talán mindent egészen más szemmel tekintek, mint akkor, midőn eseteim sokfélesége körülöttem összehalmozódva, meglehet, a' kelletinél elfogultabbá tőn, 's fellázadt vérem zajgásai közt képzelt világomból a' valóra kiábrándulni nem birtam. A' pezsgő fiatal vér, és a' küzdelmek, csalódások 's veszteségek által lehangolt kedély közt nagy a' különbség! Az ember előbb-utóbb megtanul mindent hiu képzelődésnek ismerni; a' szív regényes ábrándjaiból előbb-utóbb kitisztul, 's a' rideg, képzeletben egészen másnak álmodott való vérző tövisekkel ébreszt fel a' mámoros álomból, és elvégre is, midőn ereje kifogyott, füstölő vére kihűlt, szív-vágyai megtörttek, eszének fellengző kalandozásait a' roncsolt test megakasztja, — elvégre is, mondom, csak ekkor látja az ember, hogy törekvéseinek ha van is bére, bizony az fáradalmaival fel nem ér. Mint viz közé hullott üszk sutorogva alszik el: úgy az embernek élete viharos tengerébe temetett minden küzdései nyom 's eredmény nélkül tűnnek el. Az ifju korának regényes képzelődéseit, reményeit, az érettebb kor mindég ellenkező valóra hangolja le, és az ember fellengző törekvéseinek megfelelő bért soha, vagy csak igen ritkán vivhat ki.

Elősorolandó életjeleneteimen is többé nem a' fiatal szívnek ábrándos nézeteivel, de tapasztalások által megédzett 's kitisztított kebellem akarok még egyszer végigtekinteni.

III.

Születésemről anyám világosított fel. Oh, bár ezen égető üszköt soha keblembe ne dobta volna! Ha erre, 's ennek következtében gyermekéveimre visszaemlékezem, fölháborodik vérem. De nem! nyugodt akarok, nyugodt tudok lenni, hiszen most már mindegy. A' jövőtől mitsem várok többé, mert

csak egypár percz még, és ez élet sirba száll! Multamért pedig sirom szélén miért zúgolódnám? enyhitené-e ez szenvedéseimnek keserű emlékét? Nyugodt leszek tehát és egykedvűleg, megindulás nélkül mondandok el mindent, mert születésem felvilágosításának és leélt életem emlékezetének vérháborító tartalmához hozzászoktam. A' vért pedig sem öröm, sem fájdalom, hameg szoktuk, mozgásba nem hozza. Hangulatom most olly nyugodt, mint helyzetemnek egykori aljasságában önérzetem halott volt; sem ekkor születésem körülményeinek tudása fel nem lázított, sem most a' visszaemlékezés fel nem zúdit. Akkor gyalázatomat érteni nem tudtam, mostani gondolkozásom pedig nem a' születést, de a' miként leélt életet teszi érdemmélegbe. És ha a' világ is így tenne, akkor sok lenézett ember emelkednék a' magasba, és sok névről kellene letörlni az ősi fényt. Csak akkor, midőn kecssegtetőbb életremény, magasba ragadó vágy gyújtotta meg képzeletemet, akkor forrott ereimben a' vér e' visszaemlékezésnél; mert születésem vala a' kö, melybe minden léptemmel ütődtem, és ekkor mindég összeborzadtam, mert nemcsak a' tisztelet érzését fojtotta el bennem azok iránt, kiket Isten 's természet törvényei szerint minden emberek felett tisztelnem kell vala: de irántok még kérelhelhetlen gyűlölet lángja égette szívemet. Nem képzelek pedig fagyasztóbb, szentségtörőbb érzést, mint midőn gyermek keblét szülői iránti idegenség, sőt gyűlölet fogja el. Ez egy minden szent köteleket szétszaggató érzés!

Ez érzés pedig azért látszik előttem olly rettenetesnek, mert az kínosan marczangolta egykor lelkemet. Éreztem kárhozatosságát, de szabadulni tőle nem birtam. Egy aljas, durva indulatu, szenvedélyeinek zabolátlanul élő ezt érezni nem fogja; de kit a' nemesítő műveltség salakos indulat hullámaiból annyira-mennyire kitisztított: annak keblét szelidebb érzések lengvén át, meg kell dermedni, ha minden nemesbre törekvő küzdelme mellett is olly vétkes a' legszentebb viszonyt annyira sértő szenvedély birkózik fel szívéből. Fiatalabb éveimben engemet is zaklatott illy szerencsétlen indulat, és ekkor, mert vérem még hevesebben pezsgelt, mert szenvedélyeimnek rohanó vad kitöréseit fékezni sem nem birtam, sem nem akartam, megvallom szentségtörő bűnömöt: átkot szórtam nemzőimre. Akkor esztelen voltam; a' helyzetemen messzire tulszárnyaló dicsvágy elkábitott. Most már az érettebb 's megtört kor, a' felettem elviharzó események kiengeszteltek.

IV.

Minden ellenem harcra szövetkező körülmények mellett is meg birtam magamat óvni, hogy pessimistává nem lettem; hiszek erényt, hiszem, hogy számtalanokat tette nem más hevit, mint becsület, — hiszem, hogy számtalanoknál a' cselekedeteknek lelkesítő rugója csak egyedül az, mit a' nemesnek és jónak jellemével bélyegzünk; szóval: hiszem, hogy a' becsületesek száma egy nagy legio; mert hiszen jaj lenne az emberiségnek, ha csak képzeletben élne az erényesség, jaj, ha a' való csak ennek ellenkezőjét bírná felmutatni!

ámde azt is hiszem, hogy bárminő fokra magasuljon fel a' civilizatio, bűnök 's ennek bálványozói mindég maradnak. Azt mondják, nevelés ezek ellen az egyetlen óvszer. Igaz, czélszerű nevelés által azon durva anyag, mit az emberi indulatok magukban rejtenek, kitörültethetik, és az ember érnységig kisimíthatatik: de míg az ember ember marad, még a' nevelés sem kezkesedik az embereknek általános moralitásáról, mert látunk elfajulni olyanokat, kik a' legczélszerűebben neveltettek; mert látunk olyanokat a' bűnök örvénye felé tántorogni, lebukni 's másokat is magukkal ragadni, kiknek szívébe nem más csepegtetett, mint jó és szent. A' nevelés elkészíti az embereket, de gyarlóságai ellen végkép nem mentesítheti, és ha már bollások, bűnök, az életnek nyilvános nagy mezején feltűnők, követtetnek el: kell lenni egy a' társulat eszméjéből eredő magasabb valaminek, minek kötelessége azon bűnök megakadályozása-, kevesítésére törekedni, — és e' valami a' törvényes 's hatósági hatalom.

Elfogultság lenne tőlem, csupán csak hazámat vádolni azzal, hogy a' sok becsületesek mellett sok gazemberek is lakják, — értek olyanokat, kiknek gázsága nyilvánosságos. Illyenek vannak a' legműveltebb, valamint a' legbárdolatlanabb népek között; de nyíltan kimondom: sehol egy országban sem olly hanyagon lágy és hiányos a' hatósági felügyelés az illyenekre nézve, mint épen hazánkban. Vádatam be fogom bizonyítani. Ki a' közéletben egy kevésbé figyelő körültekintéssel fordult meg, — ki maga vagy más ügyeinek kezelésében a' világgal csak kevés érintkezésbe jő: nem talál-e emberekre, kik soha sem járnak egyenes uton? Nem szólnék, ha a' titok fátyolával lenne az illyeneknek alacson jelleme eltakarva, nem; mert tudom, hogy a' kebel mocskaieért — ha a' világot nem mérgezők — semmiféle hatóság, Istenén kívül, az embert felelet terhe alá nem vonhatja; de megbélyegzetten állanak a' világ előtt, gazembereknek ismeri el őket nyíltan a' világ. Embertársaiknak mind szellemi, mind anyagi javaik megrontására finoman kigondolt cselszövényeiket szabadon üzik, ujjal lehet reájok mutatni, — és ugyan mit tesz a' hatóság? Semmit, mert vádló nincs, bár meztelenül állanak vétkeikben előtte, és elnézi, miként ölik meg az erényt mindenfelé, hová lépnek. Kérem: nem állana-e a' törvényhozói hatalomnak jogában és kötelességében, akként rendelkezni, hogy a' társulatnak illy mètelyei még akkor is eltétessenek láb alól, midőn épen vádoló ellenök fel nem lép; nem lenne-e kötelessége az illyeket mindaddig felügyelő örködése alatt tartani, míg elég szilárd erkölcsi javulást tanusítva, kevesebbé lennének a' társulatnak ártalmasak? Ne mondjátok tuzónak, ne mondjátok, hogy a' keserű tapasztalások tettek epéssé és illy elégedetlen panaszossá! Avvagy elfelejtettétek-e azon számtalan visszaélések seregét, melyet ujabb időkben a' sajtónak szabadabb mozgása léptetett a' magyar világnak néző közönsége elébe? Ezek után nem látjátok-e át a' szigorú rendőri felügyelésnek szükségét?

De hová téved el gondolataim fonala, midőn eredetemet akarom elmon-

dani? Csak egy kevés türelemért esedezem még; talán a' fentebb mondotaknak leszen egy kis összeköttetésök történetemmel.

A' fényesebb világtul figyelmemet elfordítva, csak a' legalsóbb, a' nevelésnek, ugyszólván, semmi fokán álló néposztálynak egyik immoralis töredékét akarom néhány vonással érinteni. Honi gazdaságunknak egyik igen nevezetes ága az állattenyésztés, mely az alföldön különösen igen szélesen elterjedett. Ki az itt elterülő roppant pusztákon legelő nyájak pásztorainak életét kissé ismeri, az ezeknek erkölcsi jelleméről a' legszomorubb fogalommal bír. Ezek a' nevelésnek nemesítő befolyásán kívül állanak, és ha gyermekeikben talán esetlegesen eltévedtek egy-két nemesebben érző család szolgálatába, mi azonban vajmi ritkán történik meg, hol a' baromiségből kiemelő szokásokat tehettek sajátukká: később midőn apjuk által a' nyájhoz visszahivatnak, és a' soha semmi tanításban nem részesülő pásztorok körébe jutnak, hol az erkölcstelenségen és vadságon kívül mitsem látnak, mi csoda, ha erkölcsi értelemben nem sokat különböznek az általok örzött barmoktól?! Megtörténik, hogy sokszor évekig nem látnak magukhoz hasonló szőrű embereken kívül másokat, kiktől simább jellem felöltésére oktathatnának, és ekkor is azon durva 's vadságot tükröző viselet, melyet tanusítanak, annyira visszaretentő, hogy a' kissé szelidebben érző nem örömet idéz velök. Egyik bélyegző vétkek a' lopás, mit annyira sajátuknak lehet mondani, hogy, kevés kivétellel, azzal majd mindegyik vádolható. És ez korántsem titok; a' gazda, ki nek szolgálatában állanak, ezt tudja, és ön-nyájának biztosítására elnézi vajmi sokszor, ha nyája közé idegen darabok vegyültek. Ha pedig megtörténik is, hogy az ilyenek, lopáson kapatván, bevádoltatnak, az illető hatósági személyek a' legtöbb esetben korántsem bánnak velök vétségökhöz mért szigorúsággal, nehogy magukat boszújoknak, mely legtöbbnyire felgyújtásban áll, kitegyék. Kérdem már most, nem állana-e érdekében a' társulatnak, az emberiségnek, hogy a' törvényhozás ezekre jobban, mint eddig, kiterjessze figyelmét?

Ha már az ilyenek apákká lesznek, ugyan az illy kezek közt nevelendő gyermeknek erkölcsi kifejlődése kecsegtetheti-e az emberi társaságot, hogy az illy szegény gyermek méltó tagjává válandik? Az illy gyermeknek jelleme, ki apjától csak vadságot 's erkölcstelenséget lát, képződhetik-e nemesebbé, és nem kell-e előre biztosan föltenni, hogy az ilyenekből válnak az emberiségnek ostorai, kik előtt semmi szent, semmi jog tiszteletben nem áll? Az ilyen gyermekek részeseiké válnak apjuk bűneinek, — és így látunk az életben keletkezni családokat, melyek egyenként 's összevéve méltán az emberiség gyalázatának nevezhetők. Kérdem már most ismét: nem lesz-e szigorú kötelessége a' törvényhozói hatalomnak, e' gyermekeknek neveltetéséről gondoskodni; nem állana-e hatalmában a' legvégső esetben inkább szülőiktől megfosztani az illy szánandó sorsu gyermekeket, mint őket vadul felnőni engedni? Mig a' törvényhozás figyelmét ezen osztálybelieknek az emberiségre

szégyen-foltot vető helyzete fel nem ébreszti, — míg ezekről kellőleg gondoskodva nem lesz: addig a' mindenütti 's minden oldalról személy- 's vagon-bátorság, addig az országnak erkölcsi tekintetbeni tökéletesülése a' jámbor ohajtások közé sorozandó.

Szabó Richard.

(Folyt. követk.)

G I B Á R T.

(BALLADA.)

Nagy habokról jő a' gálya,
Győzelemre járt Velence.
Száz örömkéz int Gibártra,
Ő a' nép 's a' hir-kegyencze.

Megkeresték a' világot,
'S Koszta várát tengeresztül.
Már övék a' vész biralma,
'S messze földek mindenestül.

A' mint partra lép az ifju,
Vig köszöntő üdv helyébe
Jó szülői, hő baráti
Sírva lépnek közelébe.

„Ha e' könyek örömei,
Mért Heléna nincs ma itten?
Vagy ha nem, szörnyűt gyanítok!“
Mond az ifju féljedten.

De szülői, hő baráti
Győtrelemmel válaszolnak,
Mig körül szél, hab, zenés kar
Győzedelmi dalt dalolnak.

„Légyen e' dal síri ének!“
Szóal egy hang közepettük.
„Végy erőt, Gibárt; Helénát
Egy órája eltemettük.

Főljajdul a' hős e' híren,
És fáj minden gondolatja,
Képzetét a' más világon
Égi tündérvé mulatja.

Egy órája? — Látni kell őt!
Áttörök bár sziklazáron;
Könnyebb lesz, ha még utószor
Halva is karomba zárom.“

Igy ohajtá, 's eltökélé,
És midőn megjött az éjjel,
Indult a' szép hold-világnál,
Nem bírván a' szenvedélyyel.

Jára keskeny szűk utczákon,
Mint a' kigyó mérges utja;
Mert Velence szűk utczáit
Kémek, orvosok serge futja.

Három gyilkos rálesett, de
Látva, hogy templomba mégyen,
Nem merék őtet megölni,
Hívén, hogy szent dolga légyen.

Ott midőn belép az ifju,
Összeborzad, összefázik;
Égő arczán jégveríték,
Egy — az örülés hibázik.

Benn a' szentház mögletében
Régi lámpa új olajjal,
És körülte néma szentek;
Ő csak élve, szívdobajjal

Hol keresse most Helénát,
A' ki mélyen föld alatt van
Nagy sötétség közepében,
Hóféhéren, hervadottan?

És szentségbántó kezekkel
A' nyugvó sírok közé dűl,
— Hold sugára megmutatja,
A' midőn egy sír kitarúl.

És a' mint a' hold sugára
Végigömlik a' halotton,
Mintha költne alvajárót,
Neszre mozdul a' siket hon.

Tán a' szellő, tán az uj lég,
Tán az ifju szívverése,
Tán a' szentek borzadalma
Volt e' titkok jelenése? —

'S a' fiú a' hölgyre omlik,
A' koporsót átölelvén;
Egy tengert fakaszt szeméből,
Fuldokolván, felnyögelvén.

Ujra mozdul a' siket hon,
'S a' halott felül helyéből;
Elképed Gibárt, szilaj tűz
Lángol örülő szeméből. —

Ám Helénát ájulásban
Temeték el mint halottat;
Im fölért, hallván Gibártot,
Hogy sirajtaján kopogtat.

'S már az ifju boldog volna,
De ki nem jó kételyéből,
Őt az ég sem hozza vissza
Háborából, tévelyéből.

Oldalánál szép menyasszony,
A' siron nyert győzedelme.
Egy örültön függ örökleget
A' nemes hölgy lángszerelme.

Erdélyi János.

HOLNAP REGGEL, TIZ ÓRAKOR!

Valóságos történet, mellynek v í g eleje és s z o m o r u vége van.

Motto: Hiuság, a' te neved — férfi!

Igen szép dolog az, midőn az ember egy szép reggel fölébred 's megtudja, hogy — t u d ó s lett.

Még szebb, ha e' mellett nemcsak t u d ó s, hanem s z e r é n y is, mint például é n . . és a' mi nem szokott minden tudós lenni, mint például a' boldogult H e g e l sem, a' ki egyszer n a g y F r i d r i k k el hasonlítá magát össze, ám-bár ennek soha sem jutott volna eszébe, magát Hegel professor urral összehasonlítani, ha ő H e g e l, vagy H e g e l az ő idejében élt volna.

E' szerénységemnél fogva tehát legyen szabad nyíltan megvallani, miszerint ezen c z í m, mihez érdemem nélkül jutottam, tán az e g y e t l e n c z í m, mire büszke vagyok, meglehet, azért, mert nem olly könnyen szokják azt osztogatni, mint bizonyos más czimeket, hol az embernek csak k e z é t kell k i n y u j - t a n i. —

Pedig tán jó lett volna, a' 'tudós' czímet még vagy feltuczat más czimekkel — körülütdelni; legalább jobban imponálhatnék némelly kotnyeles kritikusnak, ki tudósságom előtt orrát fintorgatja; mert az illy makranczos urfiak szintugy respectálják a' czimeket, mint akármellyik — m a g y a r e m b e r!

Vannak igen sok jó barátim, kik legujabban két dolgot vetettek szememre: először, hogy n é m e t ü l i r t a m 's másodsor, hogy t u d ó s a k a r o k l e n n i.

Az elsőt már nemcsak én, hanem a' pesti német színház volt bérleje is megbánta, a' ki bizonyosan félévvel később bukott volna meg, ha darabmat nem adatja.

Azt pedig, hogy tudós szeretnék lenni, igen természetesnek találom, nemcsak azért, mert minden ember az szeretne lenni, a' mi nem: hanem mert sokkal dicsőbb dolog, ha valaki a' tudományokat szereti, mint ha azoktól — borsózik a' háta, mint bizonyos uraké, kik az élet fűszereit a' peccsenyetálban keresik 's a' valódi költőt csak a' — váltók ből ismerik.

Sokat szerettem volna én már a' világon, de a' sors olly mostohának mutatkozék eddig irántam, mint ha magyar könyv lettem volna valami gazdag urnak könyvtárában, — pedig még csak azt sem követeltem tőle, hogy ha a' z a' m e n t ö v é tegyen, kik a' mai időben falka számra tenyésztetnek a' — maglódi birkaakolban.

Alig boszulta meg magát azonban érzékenyebben rajtam, mint a' mult napok egyik gyönyörű estvéjén, midőn szilaj kedvében üres hiusággal tölté el keblemet, mellyért ugyan csakhamar meg is lakoltam, a' mi mindenesetre üdvösebb volt, mint mikor egyes emberek hiusága miatt gyakran egész országok és nemzetek lakolnak.

Majd elmondom én az épületes történetecskét; meglehet, hogy gyöngeségem öszinte bevallásával tán mások gyöngéire is tapinthatok, mire ha az illetők föl nem jajdulnak, mint bizonyos mondva csinált tekintélyek, mellyeket csak keztyűvel szabad érinteni, hogy meg ne szurjuk magunkat a' — t ü s k é k e n, — a' hasznos morált mindenesetre fülök mögé irandják 's a' kísértet nehéz óráiban azzal a' hiuság daemonját elűzendik.

Azon sok helyek közül, hová járn szoktam, a' legkedveltebbek egyike a' — n e m z e t i s z i n h á z; vannak még más kedvelt helyeim is, de ez most nem tartozik ide. Olly otthonosnak 's olly jól érzem ott magamat, mint bizalmas baráti körben, mellyet vidor kedélylyel meglátogatni 's nehéz szívvél elhagyni szoktunk. A' diszes társaság, a' nyájasan világított terem 's néhány nap óta pár sötét csillogó szem az egyik páholyban — szemközt a' m i é n k k e l —: mindez olly bájosan vonzó kört képez, mellybe lehetetlen be nem bűvöltetni annak, kit az Isten jó izléssel 's fogékony szívvél megáldott.

Nem szeretném, ha valaki azt gondolná, hogy páholyunkat csak fitogtatásból említem 's valami nagyuri szint akarnék magamra öltetni: ments Isten! az efféle fitogtatást mindig gyűlöltem, ámbár kevesebb költségembe került volna, mint egyéb gyöngeségeim — a' páholyon kívül... 's azért némi igazolásomul elmondom e' páholyunknak rövid történetét, mellyből ki fog tűnni, hogy ámbár azt ingyen kaptuk, mégis már többször — megfizettük annak árát.

Vannak igen tiszteletreméltó férfiak és buzgó hazafiak, kik a' szabadelvűek fényes soraiban legelől állván, főleresztett sisakkal, bátran és rendületlenül küzdenek a' felvilágosodás mellett; — de van egy valami, mitől jobban tartanak, mint bármellyik világhatalomtól, 's félénkebben hátravonulnak, mint ha ezer szuronyok elől kellene megfutamodniok, — 's ezen szörnyűséges had — a' magyar drámaírók legiója.

Gondoltak tehát ezen bajnok férfiak egyet 's lett belőle nem — k e t t ő, hanem nyolc z drámaíró, kik e' táborral megküzdjenek 's azt a' magyar Thalia templomába vagy beeresszék, vagy visszaverjék, a' miért is azután első esetben g y a k r a n a' közönség, a' másodikban pedig m i n d i g a' visszaveretteknek boszuját vállalják magukra.

Vértanuságuk illő elismerésül mind a' nyolczan egy páholylyal tiszteltetnek meg a' nemzeti színház második emeletében, azon okból, mert a' h a r m a -

d i k b a n már nincsenek páholyok. Egyebiránt e' páholy olly térés, hogy ha abba nyolez ember egyszerre akar beférni, négynek az ajtón kívül kell maradnia, midőn a' többi páholyok, szemközt és szomszédságban olly czélszerűleg vannak elrendezve, hogy mindegyikre csak e g y színész nő jut — k é t udvarlóival.

A' n y o l c z a k egyik érdemellen tagja lévén, az említett estve már korábban foglaltam helyet páholyunkban 's pedig tulajdonképen azért, hogy szemközt lehessek azon csillogó szempárral, melly nemcsak egy tiz éves házasság ember üvegbe fojtott pezsgő vérére, hanem bizonyos újságok élettelen elveit is f ö l t ű z e l h e t n é, mit a' közönség mindenestre jobban megköszönne, mint a' nyerekedő kiadók.

A' színház még ü r e s é s h o m á l y o s volt; olly szép két tulajdon, mellyet a' színházban kívül már ritkán lehet e g y e s ű l t e n találni: miután az ü r e s s é g e t többnyire t e l i erszény fődözi 's a' h o m á l y o s s á g o t vakító f é n y környezi. — Fogadom, hogy e' különös világban még azt is megérjük, hogy az üres hordó többé nem fog kongani, hanem siket hangot hallatni, mint az uzsorás szíve, ha könyörületességre szóllittatik fel.

Lassankint a' zártszékek esattanni, a' földszin és emeletek népesülni, a' lámpák világosabban égni, a' hangszerek czinczogni 's a' közelülők füleik biztosításáról gondolkozni kezdenek... midőn egyik bajtársam betoppan a' páholyba 's ugyanekkor vala látható a' szemközt páholsor egyik szönyeges ketreczében a' csillogó szemű Straniera.

Fiatal társam azon kevés valódi barátim közé tartozik, kik nemcsak akkor neveznek barátjoknak, ha előlegezést kérnek vagy boromat kiisszák: hanem, ámbár magyar író, lapomba már többször — i n g y e n is dolgozott. Másrésről azonban határtalan őszintesége olly nagy volt irántam, hogy néha a' legkeserűbb igazságokat is eltűrtem tőle, mivel elég b e c s ű l e t e s volt azt szemembe megmondani, mit más jó barátim hátam mögé szoktak vinni, 's a' miért is nemcsak hála-lásan elismertem baráti őszinteségét, hanem egyszersmind legtöbb bizalommal vi-seltettem iránta.

J e n ő barátom (így nevezem őt, nehogy valódi nevét többi barátim megtudván, hajtóvadászatot indítsanak ellene) ma szokottnál komolyabb 's lehangoltabb kedélyű volt, 's legkevésbbé sem látszék törődni nevetséges kaczerkodásimmal az ismeretlen hölgygyel, ki e' pillanatban, miként képtelen hűségom velem elhiteté, kettős látsóvét egyenesen páholyunkra irányá 's gránát-szeméit az irigy üvegen át sokaig, igen sokaig nyugtató legesékélyebb személyemén.

Szebbnek 's vonzóbbnak tetszett ő, mint valaha; ha divatiró volnék, ekkép írnam le őt: fekete bársonyalapjának megoldott szalagjai szabadon röpködék körül a' sötétkek köpenyke alól kifehérlő márványvállakat, az angyalarczot koromsötét hajfürtök környezék, mint ebenráma egy rafaéli madonnaképet.

És hatalmasan környezett a' hűség ledér szelleme, a' pajkos, álszinű hízogő, kit ritka erős lélek bir kiutasítani lakából, hová bátor szemtelenséggel betolakodik. Avagy dohja rám az első követ, ki a' hűságot soha életében nem ismerte, nem ápolta keblében; kaczagjon fölöttem, kit hűsága merész álmai még soha meg nem csaltak, 's ki azért legkorosabb éviben is megszűnt volna új csalódásoknak hitelt adni!

Nem akarom hűságotam azon kísérletekkel menteni, miknek ellentállására mesés erő kívántatik; nem akarom azon kigúnyolt, eltépett, megsemmisített valódi érzelmekeket említeni, mellyek, félreértés miatt, a' kebelben á l é r z e t t é fajultak 's a' lelket, keserű visszatörési vágyból, hívva 's kicsapongóvá tevék.

Oh igenis; mennyi áldozatot kívánt már parányi reményért a' hűség örök-éhes molochja 's mennyit lökött nyitott torkába a' megcsalatott szerelem föleszmélt bánata?

Oh, fölötté boldog, ki soha játékszerre nem törpült egy asszony kezében, ki az élet tévutain megtalálta a' n ő t, kitől megértetik, mint megértetni kívánt, 's ki őt gyarlóságival 's hibáival késő években is úgy szereti, mint szerette őt első találkozásuk fényes napjaiban.

Régi, de igaz közmondás az, hogy a' szerelem v a k. Nem tekint ő kicsinyes kivételekre, nem bántja őt sem s z í n, sem v a l ó. Nézzetek a' gyűrűt ujjaitokon: sok ideje már annak, hogy azt többre böcsülitek, mint akármit a' világon, 's tán még most is gyönyörködtek annak látásában? Ajándék, vagy szerelmi zálog volt az, mellynek az adakozó vagy a' körülmények, mik annak birtokába segítettek, olly nagy becsét kölcsönözének. Az idő mulik, a' gyűrűnek fénye meghalványult, a' gyöngyök egyenként kihullottak 's az egykori szépség kedves álomkép gyanánt oszlott el: mégis azt örökké fogjátok becsülni 's csak a' ti szemeitek nem fódózendik felannak hiányait. — I l l y e n a' nőnek v a l ó d i szerelme: érdek- és tekintetnélküli; nem tudni indító okát, a' véletlen, a' vak érintés'-e az, vagy a' szerelem erős szükségessége? de é l és növekedik a' szivben... évek üzik egymást, bűt és balgaságot hordván sebes szárnyaikon, hogy az isteni érzést elfojtsák vagy meggyilkolják; de a' szerető asszony hő kegyelettel csüng az eredeti képen, mélyért élt és lángolt, 's bár megfosztá azt minden bájától a' szenvedély-nélküli szem, előtte örökké csak a' régi marad.

Lehet, hogy senkinek sem fogok ujságot mondani, ha azt állítom, hogy ma mindent rózsaszínben láttam körülöttem; sőt midőn egyszer véletlenül a' szinpadra tekintek, még az unatkozott statistáinkban is a' bájos ismeretlennőt láttam, mihez csakugyan erősebb képzelet kell, mint mikor valaki a' budai sarat peruai arany-pornak tartaná.

Látésöves manœuvrirozásim mindinkább hátrabbak levének, 's azon boldog hitben, hogy kedvezőleg fogadtatnak, néhány rövid perczbe ezerféle tervek végtelen láncolatát kezdém füzögetni 's azzal végeztem be, hogy előadás után minden áron a' szép hölgy közelébe juthatván, mélyebben nyomjam szivembe a' tövist, melly függetlenségem egykori rózsáiból gyászemlék gyanánt maradt fel részemre.

Igen jól esett, hogy irigyeim oda l e n t nem tudták, mi történik f e n t: különben ezt sok magyar ember sem tudja.

Az előadást ma nekem kellett volna megbírálni: boldog színészek, ha olly boldogtalanok volnátok 's a' kritikára hallgatnátok!

Valahára legördült a' függöny 's én mohó sebességgel siettem ki a' páholyból. Jenő a' lépcsőknél ért el 's karomba füzé az övét, mi nem igen vigasztaló volt reám nézve, mert Jenő barátom a' hölgyeknél Caesarféle szerencsével bírván, a' versenynek azon kellemetlen eredményétől tarték, mellyet ő, a' könnyű diadalhoz szokott, kétség kívül előidézhetett volna.

A' szemközi lépcsőzetről e' perczben lebegett le emberi alakot öltött ideálom. Utunkban állott a' sűrű embertömeg, mellyen, oldaldöféseket osztva és nyerve, keresztül törtünk, mint merész uszó a' hullámörvényen. Jenő, csudálatos rokonszenyből-e, vagy miből? mindig nyomomban volt, sőt egypárszor úgy is tetstett, mintha ő huzott volna engemet oda, hová é n törekedtem eljutni.

Néhány percz mulva az ismeretlennő háta mögött valánk, oldala mellett éltes matrona tipegett, kinek tollas kalapja fölött pillantásaink találkoztak. Jenő megszorítá karomat 's ez épen jókor volt, mert magamhoz térített azon ámulatból, mit a' hölgynek gyönyörű szemei illy legközelebb közelségben okoztak 's mellyeket a' teremő kitépett az esti ég esillagiból 's e' nevezhetlen báju tündéarczba bűvölt vala.

A' tolongás növekedett, egy teljes erővel ismételt, hirtelen roham elszakasztá tőlem barátomat 's e' pillanatban selyemlágy ujjak által érzém érintetni kezemet,

mellyet midőn gépileg megnyiték, mintha valami városi biztos lettem volna, az ismeretlenő hátranyújtott kezéből rózsaszínű papírka hullott az enyémbe.

Maiglan sem tudom még, milly erők és befolyások által sodortattam ki a' színházi csarnokból az udvarra, hová a' szűz hold a' rajta átnyargalázó felhők közül lesütött 's mellynek halvány fényénél ez ónnal irt sorokat olvastam:

,h o l n a p r e g g e l , t i z ó r a k o r !'

Hiában hivatkoznak önök az észnek tulajdonított felsőbbiségre, az illendőség hideg szabályaira, a' viszonyok erős kötelekeire; vagy tépjék ki önök az érzést keblök melegéből, melly a' világbölc's büszke álmait szintugy neveti, mint a' költő valótlan ámitásait, 's nevezzék aztán botrányosnak az enyémet.

Ki mondhatja azt, hogy az é h s é g e t valaha lecsillapítá a' kultárgyak befolyása? Az éhenhaló a' természet szépsége 's magasztossága közepette is fölemeli szemeit 's átkozza az eget, melly fölötté mosolyg, 's káromolja a' földet, melly körülötte virul. Pedig csak t e s t e szenved! Ki fogja elfojtani azon hatalmat, melly a' s z í v b e n lakik, a' szívhez tapadt, mint lehellet az élethez, 's ha ki-költözni engeditek, megszünteti a n n a k dobogását 's e n n e k lételetét?

Olly nyájasan mosolygának felém e' néhány szavak, hogy azoktól alig birtam megmenekülni: óriási irattá nyultak 's mint fénygolyó az égnek derült kúpján világítának be szívembe 's irgalmatlanul felláztaták abban tiz év óta csöndes házi körükbe szorított zajtalan érzésimet.

,H o l n a p r e g g e l , t i z ó r a k o r !' 's ha e' pillanatban a' világ végromlása bekövetkezett volna, tüzes vésűvel írná emlékezetem táblájára az enyészett e' szavakat: ,holnap reggel, tiz órákor!'

És fölhangzott bennem a' férjhűség komolyan intő szózata, és emlékeztetett azon valódi szeretetre, melly velem nőtt 's bennem erősödött, tehetségimmel szilárdult 's jelememmel kifejtett, melly gyöngeségim- 's hibáimnak részese, 's melylyet lelkem tüzével és erélyével az idő körülvont, mint a' fénybogárkával cselekszik, mellyet a' szikla közepébe rejtett . . . mind hiában!

Gondolatim olly sebesen űzek és kergeték egymást, mintha gőzkocsira ültettem volna őket: egyik kép meggyilkolá a' másikat, a' mozgony nyilsebességgel robogott odább 's repült hegyen völgyön keresztül, prédául ragadván az embert, hogy a' bűszült földmunkák boszujokat tölthessék rajta, mert birtokaikat fölturni merészelte.

Sokáig álmodtam én nyitott szemekkel, mint jó szokása az a' magyar embernek, a' dunaparton állék, hol sár- és cserhéjalmok barátságosan ölelik egymást; csekély távolságban tőlem egy uravesztett ebecske nyöszörgött, a' szomszédház tetéről kandurnyávgóság hallik 's a' dunaparti csapszékekben nemes buzgósággal veltelkednek hegedű és klarinét, mellyik teheti előbb tönkre füldobomat? végre, méltó koronájaul az egésznek, alig tiz lépésnyire tőlem a' budai éji őr rekedt hangon ordítá le: ,t i z e t ütött az óra!'. . . Oh, te gyönyörűséges ég, melly épen most kezdett kissé permetezni, milly változást tön egyszerre bennem és körülöttem a' t i z ó r a n a k hallása?!

A' cserhéjalmok magas bokrok- 's nyulánk ezédrusokká változtak, mellyek ég felé emelkedének 's a' fűszeres lombokból Bűlből fuvolahangjait hallaták. A' sár-tengerből lotosz, rózsák 's egyéb keleti virágok merülének fel 's kéjittasan illatozák át a' levegőt; a' lámpa-karót pedig ragyogó szépségű centifolia indázá körül, mellynek selyemlág keblében gyémántsálakkal himzett leveleken e' szavak tündöklének: ,h o l n a p r e g g e l , t i z ó r a k o r !'

Egyszerre, mintha a' föld legmélyebb üregéből tört volna elő, e' kísértetes hang érte füleimet: ,h o l !' A' hegedű és klarinét gunyakazajos tust huzának 's a' görbe kérdőjel villámsebesen érte utól képzeletem röptét. Mint mikor erős orkán elsepri égről a' csillagokat, ugy oszlatta el e' három nyomorult betű legszebb

ábrányimat, 's az alattam folyó Duna hullámai pajkos fluk gyanánt tolák fel nedves fürtü arczukat 's incselkedő hangon kérdének: 'hol? hol? hol?'

Átkozott sors, milly keservesen boszulta meg magát levelezőim helyett, kiknek tudósításait gyakran olly irgalmatlanul szoktam megnyirbálni: lám, milly rettenetes boszantó az a' gonosz r ö v i d s é g!

Tantalus kinjait nem is akarom emliteni, mert azok olly csekélyek voltak az enyémekekhez képest, hogy azokról, mint a' mostani zsemlékről, nem is érdemes szólni: az éj el fog mulni, a' tiz óra óriási léptekkel fog közeledni... személyt, időt tudok, csak azt nem, mi a' találkozásra okvetetlenül szükséges: a' h e l y e t!

J e n ő barátom jutott eszembe; igenis, őt fogom titkomba avatni, sokszor adott ő már jó tanácsot, 's ha ki is fog nevetni, legalább megmondja a' hölgynek nevét, ha tudja, 's ha n e m, akkor kipanaszlom magamat baráti keblén a' kaján sors ellen, melly mindig hátat fordított, valahányszor az élvezetet csak megmarkolni kellett volna, 's fellengző álmimból többnyire a' mélységbe lökött, hol azonban eddig, szerencsémre, csak orromat ütöttem meg.

Sebes léptekkel sieték Jenő lakása felé. A' kaput még nyitva találtam, 's ámbár a' lépcsők elég sötétek voltak, hogy az ember kényelmesen szeghesse azokon nyakát, rám nézve nem voltak 'terra incognita', mert alig mult el boldogabb időkben estve, mellyen e' lépcsőkön föl és alá ne szöktem volna; söt voltak esetek, midőn előbb megbotlottam volna az egyenes utcán, semhogy a' bejárás alatt vesztelő mészhordók, szekéroidalak, lábtókák 's egyéb udvari butorok közt, jeles helyismeretemenél fogva, ügyesen és vészély nélkül át ne vergődhetném a' hátulsó lépcsőkhöz 's onnan fel a' harmadik emeletbe.

Benyitám az ajtót olly mohó sebességgel, mintha a' német színház valamelyik előadásáról megszöktem volna: a' szoba tele volt pipafüsttel, a' börpamlagon keleti kényelemmel hevert Jenő, 's mint valaha Isten Mózeshez az égő csipkebokorból, ugy intézé ő hozzám kékelő füstbodrokból e' szavakat:

— Mi a' manó hozott még olly későn ide?

A' fogadás nem volt ugyan olly regényes, mint a' minőnek lenni kellett volna, hogy bizalmat gerjeszthessen titkom felfödözése iránt; de föltevém, hogy semmi által el nem ijesztetem magamat, 's ámbár minden füstnek, de kivált pipafüstnek ellensége vagyok, mégis a' lehetőségig közel ültem barátomhoz 's félíg susogó, félíg halk hangon ekkép kezdém legöngyölgetni édes titkomról a' saisi fátvolt:

— Jenő, én szerencsés vagyok, és nem is —

— Hohó! viszonzá Jenő 's roppant füstfelhőt pufókolt arczomba.

Benyultam oldalzsebembe 's kiszabadítám onnan a' rozsaszinü papírkát.

— Itt van annak magyarázata.

Jenő a' levelke felé nyult 's én azt kezébe csuszattam.

— Megállj; kiálték 's ismét kirántám abból a' drága kincset, hirtelen megbánva, hogy olly szénségtelen kezekre bízam.

— Megörültél, fu? kérdé nevetve Jenő.

— Még nem, mondám bizonytalan hangnyomattal, de holnap reggel, tiz órakor —

— Tán valami párbaj?

— Igen; olly b a j, mellyet egy csudálatos szemp á r okozott, mihez képest az égi csillagok csak ollyanok, mint pislogó mécs a' koldus hajlékában.

— Hahaha! még költő is lett a' fiúból... ez aligha legnagyobb baj nem lesz — olvasóidra nézve.

— Ne tréfálj, kérlek; a' legérdekesb találkozást mulasztom el, ha t e nem ismered őt!

— Kit?

— Azt az égi tűneméayt, mely egy órával ezelőtt szemközt ült velünk a' nemzeti színházban.

— Első emelet, harmadik páholy? kérdé Jenő 's az égő szivart letévé.

— Igen, igen; te ismered őt...

— És ha ismerném őt? mondá Jenő faggatózva.

Kitörő örömmel borultam Jenő nyakába 's bizonyosan megfojtottam volna, ha attól nem tartok, hogy ez esetben nem fognám megtudni az ismeretlenő lakását.

Büszke diadalérzettel magásra tartám a' rózsaszínű levelkét.

— Olvasd, mondám 's oda nyújtám Jenőnek az iratot... a' csarnokban e' sorokat csúsztatá kezembe... nem írhatott többet, de annál többet fog mondani — holnap reggel, tíz órakor!

Jenő kikapá a' levelet kezemből 's mohó hangon olvasá: „holnap reggel, tíz órakor!”

'S mint én azelőtt, úgy most ő borult nyakamba 's kezdett hatalmasan fojtogatni, 's azután fölugrék a' pamlagról 's tánczmesteri ügyességgel szökdecselt föl és alá a' szobában, szilaj kedvében hol összecsapván kezeit 's rémséges taglejtésekkel hadonázván maga körül az irgalmatlanul elgyűrt papirdarabkával, hol hangosan kaczagva 's lármás hangon ismételve: „holnap reggel, tíz órakor!”

Ez alatt én Loth feleségeként merevülten ülék a' pamlagon 's álmélkodásomat csak e' néhány szavakban fejezhetém ki:

— Hát ez mit jelent?

— Ez azt jelenti, édes barátom, mond Jenő gúnyos mosolylyal, de örömtől sugárzó arcczal, hogy Ránka y Ilma kisasszony a' legszebb és legszeretetre-méltóbb hölgy a' két testvérvároshan, kinek ismeretségét egy boldog estvélynek 's annak folytatását — páholyunknak köszönöm; hogy midőn te, végtelen hűségben, azt gondoltad, hogy ezen imádott hölgy veled kaczerkodik, ő a' legszólóbb pillanatokkal panaszlá el nekem, hogy zsémbes nagynénje még most sem akarja elfogadni látogatásimat; hogy az istentelen tolongásban épen akkor szakadtam el tőled, midőn Ilma azt gondolá, hogy háta mögött vagyok, 's a' tegnapi levelemre irt választ, az én kezem helyett a' tiédbe téveszté... 's hogy végre nagy köszönettel tartozom azon szíves barátságodért, mellyel a' levelet nekem pontosan átadtad 's az illető postadíjról hálás elismeréssel fogok megemlékezni — holnap reggel, tíz órakor!

Ekkor már kirohanva az ajtón, mitsem láttam és hallottam többé; a' leczke keserű, de hasznos volt, 's e' szempillanathan erősen hittem, hogy nevetséges hűségomból tökéletesen kigyógyultam.

Midőn lakomba térve átfutottam e' rövid estvének viszontagos eseményeit, mélyebben temetém fölhevült fejemet a' párnák közé, 's barátom boldogságára gondolván, halkan sohajték fel:

„Holnap reggel, tíz órakor!”

Frankenburg.

A' KENYÉRMEZEI CSATA.

Mellyike szép hölgyeinknek nem hallott volna valamit a' kenyérmezei hatalmas ütközetről, a' hős szívé Báthory István vajdáról és az óriási erejű, hadverő Kinizsi Pálról? Olly ragyogó tárgyai ezek a' történeti emlékezetnek, mellyek a' magyaroknak legkésőbb sarjadékára is fényugarat lövellendnek, magasan hevítvén annak

kebelét dicső, bátor tettekre, tündöklő példát nyújtván annak az erős ősök világhírű bajnokságáról. —

Midőn hajdanában a' sebekkel rakott győztes ifju haza tért az öldöklő harcoknak véres mezejéről, méltóságos önérettel mondhatta jámbor mátkájának, súlyos sérveire mutalván: „dicső a' hon, éljen a' király, törve minden veszély, nézd, én megérdemellek téged!” . A' szép magyar leány pedig büszkén tekintte fel illykor bajnok ifjára, sugárzó tekintettel simitá el izzadt homlokáról a' barna hajfürtöket, szelid szavakkal susogván: „én majd ápolom sebeidet, tiednek vallhatsz engem, erős karjaid, tudom, megvédendik nődet a' sors viharai ellen és én nem fogok rabgyermeket szülni.”

Hát most hazámnak ifjai?! — — Semmi kárhoztatás! a' kenyérmezei hősök a' mi apáink voltak és mi a' kenyérmezei hősapák ivadéki vagyunk; nem nemzett soha Szudannak oroszlána remegő nyulat, és a' remegő nyúl nem kapcsolhatja származását Szudannak egy oroszlánához sem! Most a' magyarnak ősi kardját szögön a' rozsdá eszi, mert ez a' végzet megmásíthatlan parancsa; de majd fognak támadni e' tétlen nemzetre napok, melyekre bibor hajnalt magasztos lelkesedéssel ontott vér fog fösteni; majd fognak e' nemzetre viharzan harcok és csaták, százsorta véresebbek a' kenyérmezei hatalmas csatánál, — e' véres harcokat pedig ragyogó diadal fogja koszorúzni, százsorta ragyogóbb a' kenyérmezei diadalnál! Ekkor a' sebekkel rakott magyar ifju méltóságos önérettel térend meg mátkájához, 's dicsőítvén a' nagy Istent, győzelmi mámorában bátran elkiáltandja: „éljen a' magyar haza, éljen a' magyar király, törve minden veszély, én méltó ivadéka vagyok a' kenyérmezei hősapáknak, soha nem fogok nemzeni rabgyermeket!” Távol tehát kétségbeesés! — A' nagy Mátyás király 1480-iki évnek táján éppen Stejerországnak meghódításával foglalkozék, a' vitéz Székely Jakab és a' furfangos eszű Szapolya István egyik helységet a' másik után foglalák el, a' midőn ügyes kémek által, kiket a' király minden szomszéd hatalmasságoknál tartani szokott, jelentetik, hogy Magyarország felé a' lófark ki van tűzve 's a' törökök harcra készülnek. Rég gyanítá Mátyás, hogy a' törökök Szerb és Tót országokban szenvedett csapásaikat megboszulandják 's magyarnak adósai soká nem maradnak. Küldnököt ereszte tehát Erdélybe Báthory István vajdához, melly meghozá a' nagy király szavát: „parancsolom neked, vajda, hogy minden órában készen légy 's tudjad, mi történik Törökországban.” Ezt üzené Kinizsi Pál- temesi főispánnak is, az iszonyu Herkulesnek, kitől a' török rettegett, mint a' mérges Szamum szelétől 's a' vérengzésben páratlan tigristől. Főlöleges vala pedig az intés, mert a' két bajnokok, mint pár kőszáli sas a' bércezeknek szédítő ormain, hiúz tekintettel örködék az alföld termékeny vidéke fölött, ernyedetlen szorgalommal hadat fogadván 's a' Szendrőnél gyülekező ozmanok minden mozdulatait figyelemmel kísérvén.

Ismét érkeznek futárok, a' vajdát értesítők, hogy a' törökség átkelt a' Dunán, 's Erdélynek tart, mire Báthory megüzené Kinizsinek, hogy mielőbb oldalához csatlakozzék és sebes léptekkel siessen ütközetre. —

Azalatt Alibég hatvanezernyi csordájával elárasztá a' kies Erdély téreit, vadul özönlé el, mint az emésztő sáskacsopot, az édeni termékenységű Marosvölgyet, halál, romlás és pusztulás követvén kegyetlen nyomait. Midőn pedig a' nap lealkonyult 's a' sötét éjnek végtelen uradalma kiterjedett, — azt hívék az erdőbe futamlott földlakók, hogy a' sebes Marosnak medrében lánghabok hömpölygenek: az egész völgynek tág öble merő tűzben vereslett.

Bátory István csekély, de bátor seregével távolról követé a' rabló sokaságot, harcolni vonakodván, míg Kinizsivel nem egyesül. Néhány nap tellett el, 's az ellen martalékkal és ragadományyal gazdagon terhelten visszaindult. A' vajda nyomban követé azt mostanában, kedvező helyet és időt szemelvén az ütközetre. Ekként húzódtak a' két sereg minden harc, minden küzdés nélkül, miglen egy falucskának

vidékére nem érkezének, melytől Kenyérmezőnek neveztetik. Itt a törökök megállapodának, 's hogy zsákmányukat biztosan tovább vihessék, előbb megvívni és győzni akartak.

István vajda a harczot elkerülhetlennek látván, rendbe sorolá vitézeit, ékes beszéddel lelkesíté őket a' dicső küzdésre; azután egyenkint magához járattván a' harczvágtyól hevülőket, mindegyikével bevétette az urnak szent testét, mindegyikétől vitézséget, kitartást ígérő szent esküt fogadott el.

Elvégeztetvén az ünnepélyes szertartás, a' vajda kijelölé vitézeinek helyét. Jobb szárnyát seregének Marosnak medrére támasztá, 's százszokkal és oláhokkal megrakatá; a' bal szárnyat egy magas, meredek hegynek oldalához csatolá, hol a' sebeslovu székelyeknek kelle vitézkedniök; közepét 's homlokzatát a' csatarendnek ő maga foglalá el bajnok magyarjaival, hátul tartalék sereget hagyván, mely a' hátrálók veszedelmét idején felfoghassa. Ellenben a' törökök, bizván sokaságukban, a' rendezéssel nem sokat törődtek, hanem borzasztó 'Allah' ordításra fakadván, legelőbb is a' derék százszokat, kik a' harczot megkezdeni önkényt ajánlkoztak, azután az oláhokat megrohanják, más tömege csordáiknak a' magyarokra és a' székelyekre vetődik.

És lön iszonyu vérengzés. —

Egy fél óra alatt a' százszok- 's oláhoknak nagyobb része részint levágatik, részint Marosba fulasztatik; még egy félóra, és a' magyar seregnek homlokzata megszakad, a' hősök hullanak, a' székelyek gyérülnek, sokan hátrálásról kezdenek gondolkozni, midőn Báthory mint egy hadisten buzditó szavával a' kétségbeesettek előtt terem 's a' harczot megújítja. 'S ismét nagy lett a' vérengzés. — Alibég észrevevén a' magyar vezér hollétét, négy bátor csapatot intéz ellene, melyek az oroszláknak erőlködő magyarokat végre elnyomák.

'Istenem, csak te segíthetsz!' kiáltá a' vajda, mire lova leszúratik, homlokán, vállain mély sebek vágatnak és lehanyatlak.

E' pontban dörgő ordítás csapja meg a' vérontók füleit, vad kiáltozás hangoztatja meg Marosnak tág völgyét és mint a' gyilkos áradat rohan le a' hegyekről Kinizsi Pál a' rettenetes, csak borzasztó hangjával is seregeket megszalasztani képes. Mint a' viharos záporosónek sipító zuhogása között kihallik a' mennynek hatalmas dörgése, úgy multa felül Kinizsinek harsány ordítása a' harcznak zúgó zaját. 'Báthory, hol vagy? hol vagy Báthory! kiáltozó stentor hangon 's hadrontó magyarjaival a' törököket hátban támadja meg.

És lön még egyszer iszonyu vérengzés.

Az óriási Kinizsi, fogai közé szorítván izmos lovának kantárát, jobbában huzsonöt fontos csákányt forgatott, — baljában pedig nem csekélyebb súlyu kardot villogtatván, jobbra balra hallatlan mézszárlást tön. A' merre rohant, öldöklés vert neki rést a' sűrű rendek között, körülötte véres testdarabok szállongottak, ijedést és rettegést árasztván az ozmanok rémült lelkeire. Így törtek elő a' magyar dicső bajnokok a' már-már elveszett vajdához, ki véresen sülyedett ménével a' leapritott török tetemek alá.

Egy óra alatt tökéletes lön a' győzelem. A' török csapatok majd a' Marosba fulasztattak, majd a' meredek hegyek felé futamodván, az üldöző győztesektől többnyire lecsépeztettek. — Harmincezer ozman tetem fődé a' csatasíkot, ide nem számítván a' vízbehaltakat 's a' szaladásközben leverteket. A' magyarok, százszok, székelyek és oláhok közül tizezeren hullottak el, kik majd mindnyájan Báthory seregéhez tartoztak Alibég megrugaszkodván ménével az erdőkbe menekült, öltözeteket cserélt és pásztoroknál lappangott, míg alkalmat nem talált a' megszökésre.

Estve felé a' győztes magyarok visszatérének üldözésekből a' harczmezőre, egybehordák a' lelketlen török tetemeiket, és hosszú padokat készítenek azokból, mihen aztán szilaj örömmel lakmároztak a' nem émelgyős gyomruak. A' páratlan la-

koma után pedig tánczra kerekedének a' sarkantyús vitézek, 's Kínizsi Pál széles jó kedvében fogai közé ragadván egy óriási nagyságu törököt, mindnyájok bámultára könnyüded lejtéssel járta vele a' nyalka tánczot. — Az örömhirt egy vérrel irott levélben küldék meg a' hős vezérek Mátyás királynak, ki a' nagy, kegyes Istennek halát adandó, Budának minden egyházaiban énekelteté a' szent 'Dicsérünk'et.

A' győzelem utáni napon a' hős bajnokok, megosztakozván roppant zsákmányukkal, Gyula - Fejérvárra menének a' népnek örömköltésai között. Később a' felgyógyult Báthory István vajda a' nagy napnak emlékére egy kápolnát építtetett a' csata helyén, mellynek romjai még most is emlékeztetik a' vándort a' világhírű győzedelemre.

És ez volt története a' kenyérmezei híres csatának; magasztaltassék érette a' nagy Isten!

Benczúr Miklós.

D A R Á Z S O K.

— Hogy a' magyar ember hivatalra született, arról bizonyosságot tesznek az ehhez megkívántató két főerényei: a' r e m é n y és — t ü r e l e m! Vagy mutassatok embert a' világon, kinek több reménye és türelme volna, mint a' magyarnak, ki még most is azt reméli, hogy a' kemény tojáshéjra lehet főzni, 's keresztényi türelemmel tagoltatja el gyermekével azon édes mámorunk örökös refrainjét: é b r e d ű n k! 's elfelejti, hogy ezt már apja is tagoltatá vele 's hogy ez alatt apja és ő is megvénültek, valamint fija és unokája is meg fognak vénülni. Pedig bizony elég időnk volt, hogy azóta nemcsak szemünket k i d ö r g ö l n i, hanem azokat egészen k i n y i t n i is ráértünk volna, mi aligha üdvösebb nem leendett, mint — s z á j a t t á t n i! Maholnap csak azt vesszük észre, hogy a' hajnal elpiroslott 's mi öregek lettünk, 's mivel a' tölgyfák mindig ritkábbak lesznek, összekoldult forgácskákkal s z a l m a t ű z e t gyújtunk, mellynél megfőzzük levesünket, megmelegítjük kezünket 's — m e g é g e t j ű k u j j a i n k a t.

* Egy időtől hazai n é m e t lapjaink egynémellyikében élénkebb és rosza-akaratu felszólalások, meddő feleselések kerülnek elő nemzeti érdekeink ellen. Mi, a' szabadsajtó őszinte barátai, minden ellenvéleményt szívesen hallunk 's olvasunk, 's midőn nekünk a' tér zárt, tán ez aránytalan harcra sem haragudnánk, ha e' cikkek közül világosan ki nem rína a' nemzetellenies irány; ha nem kellene tapasztalnunk, hogy a' 'gemüthlich' sógorok, kiknek hazát és kenyeret ad a' magyarföld, nem értelmiséget, nem műveltséget, hanem olly tanokat kezdenek (nem tudni, sub cuius umbra?) terjeszteni, mellyeket magának vallhat ugyan az 'ubi bene, ibi patria' életelvnek apostola, a' világot ölelő cosmopolita, de nem a' férfiú, kinek lelkében a' haza él!!

— Az már a' magyar természetében fekszik, hogy mindig a' l o v a t gondolja 's mégis csak a' n y e r g e t ű t i, kivévén, ha a' ló azt egyszer magáról le nem veti 's nagyon szilajul nem viseli magát.

— A' 'Gegenwart' egyik beszélyében, mellynek főhelye az a' 'schönes Ungarland', hová a' 'Gegenwart' urai bugyros háttal vándorolnak h e 's mint dunaparti háztulajdonosok hálnak meg — szívvel, lélekkel n é m e t e k, — nagy szerepet játszik az a' k a s z t ó f a, melly, a' beszélyíró állítása szerint, majdnem mindennütt látható az országban. Mi bizonyossá tehetjük a' szerzőt, hogy nálunk sokkal kevesebb akasztófa van, semhogy arra minden akasztófára valót föl lehetne függeszteni.

— Egyébiránt a' 'Gegenwart' című ujság is szaporítja azon jólelkű sógorlaptop számát, mellyek ellenséges indulattal viseltetnek nemzeti haladásunk iránt, 's

azért nagy „vívát”-tal fogadtatnak a tiszteletreméltó elv- és bórrokonoktól. Csak rajta!

— Azt mondá Napoleon, hogy az asszonyok, ha n e m e s s z i v ű e k, igen sok jót tehetnek, de ha r o s z l e l k ű e k, akkor sokkal rosszabbak ’s hajlandóbbak a’ bűnre, mint a’ férfiak. Ha a’ gyöngéd nőnem megbukik, sokkal mélyebben e s i k, mint a’ férfi. Az asszonyok mindig vagy sokkal jobbak, vagy sokkal rosszabbak, mint a’ férfiak. F. A.

KIRÁNDULÁSOK.

I.

Kis Kárpát.

Üdvöz légy, felföld, sötétlő hegyormaiddal és völgyeid hallgatag magányával, hol a’ vándor szeme nyugpontot lel mindenféle, hogy rajta megpihenhessen, és a’ látás mindenféle új, az előbbeniektől különböző tárgyakra akad édes élelmül. Az alföld síkjain, bár ott arany kalásztengerek hullámai rengenek, bár a’ déli báb ezüsthobokban tünteti előnkbe a’ távolabb ligeteket, az untató egyformaság fölött kifárad a’ szem, és a’ szüntelenül ugyanazon tárgyak látásától mintegy émelyeg; míg a’ felföld majd kisdud síkokat, ’s ezeken túl vállaikon felhőket viselő hegyláncokat tüntet előnkbe; majd ezeket elérvén, a’ hegyláncz különféle irányu völgyeinek tömegelegetbe mélyedve, láthatáromat néhány ölnyi szűk térré korlátozza; de e’ nélkülözést, fölérvén a’ domb csúcsára, a’ legregényesebb vegyület panorámája jutalmazza meg: Míg fejem fölött az ős kori harcász apák sasfészkeiket, a’ romjaikban is roppant váromladékokat szemlélem, mellyek körül a’ futó fellegek tündéralaku árnyai a’ régi századok férfainak szellemeit látszanak körülbegetetni: azalatt lábaim alatt a’ völgy homályában a’ patak ezüst hullámai csörgedeznek a’ kavicspallózta mederben, mellynek eleven zöld partjain a’ szomszéd falu juhnyája beken legelget ’s az őrsü, a’ hegy oldalára dülve, sovár szemekkel pillant a’ völgy nyílása felé, honnan szíve leányát olly epedve várja. Illy gondolatlánczolat húzódott végig agyamon, midőn Nyitramegye sík részét elhagyva, lassankint Vág-Ujhelyhez közeledém, honnan a’ Vágnak édeni bájjal vetélkedő völgyére nyílik a’ kilátás.

Hol vagy te, természet kedvence, kit a’ dal szent csókjával ihletett? Vedd lakódul e’ tündérkertet, a’ Vág gyönyörű völgyét, és a’ mennyei szikra önkénytelenül is fellobban kebled mélyében és édes dalba fognak áradni érzeteid, az erős természet e’ roppant kincsei fölött, mellyek még a’ legprózaibb kereskedői lélekben is képesek a’ költészet húrjait megpendíteni.

Bizony csak gyönyörű táj is ez a’ Vág völgye. Születésem óta csak eleget hányt-vetett a’ sors, mint gyermekek a’ labdát: de szebb pontját hazámnak ennél még nem láttam.

Dél volt, midőn a’ csúcsos tornyú Vág-Ujhelybe értem, és épen hetivásár. Járt-kelt, tolongott a’ nép a’ gabonával rakott kocsik körül; mert tudnunk kell, hogy Vágujhely a’ felső vidék legnagyobb gabnavásártéreneinek egyike, ’s szóval: Trencsin megye éjszaki felének élelemkamarája, honnan minden hétfőn számtalan egylovas kocsi jő le, hogy gabonával megrakodják. A’ város, kereskedési üzleteihez képest, kicsiny, körül-belül 10 ezer lakost számlál, kiknek felét zsidók teszik. És épen ez utóbbi körülmény okozza talán, hogy itt a’ kereskedés olly élénk, melly különösen

a' szomszéd Morvaország és Szilézia lakóival üzetik. A' gabonán kívül főleg gyapju, bőrök, aszalt gyümölcs teszik a' kereskedés tárgyait.

J e n ö f i.

(Folytatjuk.)

SZINÉSZETI LEVELEK.

Silvestertől.

I.

PEST, január 1-jén 1846. Épen András előeste volt, 's képzelem, nem egy akadt Budapest szeretetreméltó hölgyei közt, ki Éva anyántól öröklött kandságánál fogva sováran nyult a' jó 's gonosz tudás fájának gyümölcsehez, legalább álmában ohajtván látni képét ama gonosznak, kit a' kérlelhetlen sors az illető felnek „jövő zsarnokaul“ rendelt; 's ah, minő kísértéseknek dobogott sok ártatlan szív elébe e' végzettetjes éjszakán, mellyen a' jövendő varázstüköréről föllebbent a' fátyol, 's e' remény és kétség közt habozó leánykának egy határozatlan pillantást engedett a' végzés titkaiba. Szóval: ama rémletes éj vala, mellyen minden hölgy egy reményt és ohajtást vagy egy aggályt visz magával ágyába. Az időjárásra nem emlékezem már; de tegyük föl — 's itt, ugy hiszem, az idő is a' költői igazság mellett szól — tegyük föl tehát, hogy az ősz egész alföldi pompájában mutatta képét, p. o. hogy a' szél majd mormogó bassusban, majd fülhasító sopranban üvöltött végig az utcákon, 's így nem kétlem másutt is; tegyük fel, hogy esővel vegyes hófergeteg csapdosta ablakaimat; szóval: képzeljünk egy regényes esetet, mellynél alkalmasbat a' halottak egész országa hasztalan lesne éjféli vándorlásaira. Ilyen volt vagy lehetett az említett est, midőn magányos szobámban pamlagomon ülven, pipám füstjét mogorván eregetém levegőnek. Nekem — 's ezt nem kell tréfának venni — kimondhatlan rokonszeñvem van a' természet iránt, 's így nem csoda, ha mindazon ábrándok, mellyek fölött képzetem e' pillanatban melázott, nagy mértékben színét viselék ama komor képnek, mellyet a' természet mutatott. A' gyertya haloványan égett asztalomon 's a' pipámról fölszálló füstfellegek csudás alakokkal népesíték szobámat; a' körülem levő mély csend és az utcán bömbölő zivatar, ama feligéber állapotba helyezének engem, mellyben a' kedély „mogorva ábrándok“ kísértetes ostromának kevésbbé képes ellenszegülni; nagy dolgokat forgaték elmémben, mert ön nem fogja tagadhatni, kedves barátom, hogy illy mogorva éjszakák rendkívül elősegítik a' nagy dolgok megszületését.

Egyszerre csak erős kopogás hallatszik ajtómon.

„Hah! mi lehet ez?“ gondolám magamban, némán összerázkódva, mert épen Hermes Trismegistos és Rajmundus Lullus forgott elmémben.

Tizenöt másodperc mulva új kopogás.

Kedélyemben rendkívül mogorva sejtelmek ébredének. Fülelve hallgatók.

Ismét tizenöt másodperc mulva új kopogás.

„Hah! mi lehet ez?“ kérdém ábrándszerűleg magamban, 's összeszedvén minden erőmet, némi erőködéssel kiálték: „Szabad!“

Az ajtó megnyílt 's egy szöke haju 's szakállu, szemüveges férfi termett előttem.

„Ön sokáig várakoztatja vendégeit“ szolt az idegen a' szokott üdvözlések után.

„Ritkán vannak vendégeim“, — felelek némével a' borzadásnak, 's önkénytelenül a' belépő lábaira fordultak szemeim. — Egyébiránt kihez legyen szerencsém?“

„Én az É l e t k é p e k szerkesztője vagyok.“

Nem írhatom le önnek, kedves barátom, a' benyomást, melyet e' kevés, hidegen ejtett szavak tőnek rám.

„Hm! — mormogám alig hallhatólag — örülök, hogy szerencsém van. 'S minek köszönhetem e' szokatlan megtisztelést?“

E' kérdést — megvalloam — nem minden gűny nélkül intézém látogatómhoz. Ő azonban nem látszék észrevenni a' fulánkot, mely kérdésemben rejlek, 's egy széket vonva pamlagom mellé, bizalmasan nyújtózik ki rajta. „Megbocsát ön, — mond az idegen — az idő nagyon gonosz, 's én átkozottul kifáradtam. De hogy is vonulhat ön ilyen zugba?“

Öszintén szólva, a' kérdés nem kevésbé boszantott.

„Uram! — felelek — az ember ott lakik, a' hol lakhatik, minek e' méregdrága időben nem kell bővebb magyarázat.“

„Igaz, hogy a' drágaság fölötte nagy“, felelt az idegen, „de én úgy vélekedem, hogy önnek a' világtól nem kellene annyira félrevonulnia.“

Nem tagadhatom, kedves barátom, hogy e' szavak után a' gyanu még nagyobb lett bennem. Egyebiránt tudni akarám, mi célja lehet e' szokatlan látogatásnak, 's erősen föltevém magamban, hogy az idegennek semmi előnyre fölöttem nem nyitok rést.

„Uram,“ szólék kis szűnet után, „nekem a' magány életszükség; mert sok csalódásom volt az életben.“

„Hahaha, sok csalódás! — felelt az idegen, harsány hahotára fakadva, — 's ön azt hiszi, hogy ezért érdemes illy mogorva szerepet játszani a' világban?“

„Valóban, uram, nem látom át, mért ne álljon szabadságomban, hajlamaimat követni, kivált ha ezek senkinek nincsenek terhére.“ — E' szavakat alig rejthető ingerültséggel dobám látogatóm elébe.

„Bocsánat, uram!“ mond az idegen, 's megtörlé szemüvegét, melyet hahotája által fakasztott könnyei kissé behomályítának. „Önnek kétség kívül van joga tetszése szerint élni; 's én csak annyit akarok mondani: miként csalódásai másnak is voltak 's mégsem esik kétségbe. Példaul: én soha sem álmodom kevesbről három-ezer előfizetőnél, és kénytelen vagyok kevesebbel is beérni; de azért mégis szerkesztem az „Életképeket“, 's szerkeszteni fogom mindaddig, míg előfizetőim el nem hagynak.“

Ugyan kérem, kedves barátom, mit felelt volna ön e' bölcshez illő resignatiora? — Én önkénytelen mosolyt érzék ajkaimra vonulni 's kíváncsian kezdém látogatóm arcát fürkészni.

„Uram! — szólt az idegen kis szűnet után — minthogy éppen előfizetőkről szólánk, őszintén megvalloam, hogy látogatásom némi összefüggésben van lapommal és előfizetőimmel.“

„Ön engem valóban meglep.“

„Mindenfelé sűrű a' panasz, hogy nincsen éldelhető magyar szini critica; hogy csak kontárok 's avatatlanok bitorolják e' mezőt; hogy az eddigi bírálatokból sem a' színészet, sem a' közönség, sem az irodalom nem okul. Én tehát a' kornak ezen igényét ki akarom elégíteni, 's úgy hiszem, önben emberemre akadtam.“

Én bámulva meresztém szemeimet a' szólóra, 's darab ideig csodálkozásomból alig bírek magamhoz térni.

„Uram,“ szólék végre némi erőködéssel „ön aligha emberére akadt; Isten látja lelkemet, én már régen bucsut vettem a' műphilosophiától.“

„Az rám nézve igen kedvező“, felelt a' kimerithetlen hidegvérűségű szerkesztő, — „így legalább nem kell attól tartanom, hogy czikkei pedant iskolai modorban leendnek írva.“

„Igen, de uram, nekem sajátságos nézeteim vannak a' színészetről.“

„Éppen ez az, miért önt választám. Mit érnek azok a' megszokott stereotyp

nézetek, melyekből a' critica mindeddig nem birt kibontakozni? A' kor belefáradt régi avultságokba, 's eredetiség az, mire mindenek fölött szükségünk van. Oh, én épen ön sajátos nézeteit ohajtom lapomnak megszerezni.'

„Igen, de nekem igen szigorú műkövetéseim vannak.“

„Angyal ember ön!‘ felelt neveléséges pathossal a' szemüveges ur — hiszen épen ez az, mi bírálatainak rendkívüli érdeket fog adni. Ki is érné be ama köznapiságokkal, melyekkel eddig a' magyar színpad el volt árasztva?! — Oh igenis — nekünk ezentúl szigorúaknak kell lennünk követeléseinkben, hogy mind a' színész, mind a' közönség kétségbeessék a' cél elérhetése iránt; így bírálatainkkal rendkívüli hatást teendünk.“

Kételkedve tekinték a' szemüveg mellett ólálkodó szemekbe, de látogatóm mephistoi mosolylyal 's nyugalommal állá ki tekintetemet.

„Nem hiszi-e ön, — kérdezém rövid szünet után — hogy a' műphilosophiának életre alkalmazható, gyakorlati célt kellene kitűzni?“

„Sőt egészen ön véleményén vagyok; de a' jelen esetben csak egy körülményre bátorítok önöt figyelmeztetni, t. i. hogy — lapszerkesztő vagyok.“

„Ez valóban fontos körülmény“ szólék nem egészen rejtett gúnynyal. „Részemről azonban egy kis akadály forog fen; én t. i. ritkán, vagy jobban, soha sem járok színházba!“

Látogatóm meglepetve bámult rám egy darabig, 's úgy látszik, mintha szavam épen ellenkezőjét eszközölték volna annak, mire számítva valának. Más ember illy himezetlen nyilatkozat után magát ajánlva, a' kilincset ragadta volna meg. Emberem azonban, mintha véletlenül a' legkedvesb újságot hallotta volna, perczenként inkább derülni kezdé, 's elvégre hirtelen olly kacajra fakadt, hogy valóban aggály támadt bennem szobám falai miatt.

„S ön valóban nem jár színházba?“ szól a' csodálatos idegen mély lélekzet után, melyet azonban még mindig új kacajroham fenyegete. „Oh — ön megbecsülhetlen ritka madár! — ha ha ha! — Illy emberre vágyok én — ha ha ha — már régóta — ha ha ha — ön az én emberem, 's enyim leend, ha évenként harmincz pengő forintomba kerülne is.“

E' perczben a' szél olly erővel csapá az eső- és hófergeteget ablakomhoz, az egész jelenet olly kísértetszerű volt 's gyertyám halovány fénye olly különös árnyéklatokkal ömleszté el látogatóm mephistoi vonásait, hogy csak a' legnagyobb lélekéberséggel tarthatam meg közönösségemet.

„Ön tehát nem jár színházba, nem kénytelen a' légszesz fojtó gőzével gyilkolni tudóját, nem kénytelen A. ur löcslábanak, B. urjaveszékelő hangjának, C. ur eczetsavanyu mimicájának, X. kisasszony szavaló tölcserének (mellyből úgy rohog ki a' szóár, mint a' Vezuv gyomrából kirohanó tűzfolyam), Y. asszony irtóztató nyafogásának, 's Z. kisasszony bárányhalálra emlékeztető mekegésének rémeivel zavartatni álmait; nem kénytelen füleit pamuttal vértetni a' karzati claqueurek tapsfergetege ellen. Mondom önnek, ön rendkívüli ember, született színbíró. Ön vagy senki! 's ezzel punctum.“

„De az egekre kérem — ha olly lényekhez tartozik ön, kik fölött hatalmuk van az egeknek — szóljon ön, miként fogok önnek színbírálatokat írhatni, ha nem járok színházba?“ „S e' kérdésnél megint önkénytelenül szobám padlatára pillanték, ha valjon nem látok-e valahol lókörmöt vagy patkányomot.“

„Nincs könnyebb a' világon, sőt azt hiszem, hogy színpadunk működéséről csak ön szólhat helyesen, ki nem szokta látogatni a' színházat. Kész vagyok a' dolgot példákkal is illusztrálni — —“

„Kérem uram, kiméljen meg e' példaktól, különben sem vezetne célra, mert nekem egyáltalában nincs kedvem színészekkel, színművészekkel, közönséggel harczra kelni; én az egész világgal békében akarok maradni.“

Emberem kissé gondolkozó lön. „Uram, — szól ismét hosszú szünet után — én így nem távozhatom öntől; a' művészet ügye a' nemzet, a' társaság, az emberiség ügye; e' háromnak egyenlő igénye van ön tollához! önnek írnia kell.”

A' hiúság húrja meg vala pendítve, 's e' pillanatban úgy rémlik előttem, mint-ha csakugyan a' közügy bajnokáva szentelném magamat, ha a' kísértésnek engedek.

Nem tudom, tettem-e határozott ígéretet, csak arra emlékezem, hogy a' kísértetes látogató a' fenidézett szavak után néhány másodperc mulva eltűnt.

Az egész jelenet, minden borzalmival együtt, emlékezetembe nyomult, 's azóta mindig szemem előtt lebeg a' mephistói nevetésű arcz.

Pár nap mulva egy paprikás orru ember pecsételt levelet adott kezembe, mely főhajtással adván értesemre, hogy ts. Fr. ur választ vár.

A' levél tartalma következő volt:

„Tisztelt ur! Véletlenül értesemre esett, miként ön Sebeshelyi Gábor urral, legjobb barátim egyikével, irodalmi levelezésben áll. Birom félig-meddig ön ígéretét, hogy lapjaimtól színbirálati téren nem vonandja meg közrehatását. Azonban ha olly legyőzhetlen ellenszenve van a' rendes színbirálói működés iránt, nem volna ellenemre, ha említett levelezését a' színházra is kiterjesztve, S. G. urat főhatalmazná, hogy ön leveleinek a' színészetre vonatkozó részét lapjaim számára velem közölje. A' közügy (= 1200 előfizető *) nevében kérem önt, teljesítse meleg ohajtását állandó tisztelőjének, Fr. A-nak.”

És íme az András-esti kaland engem most olly kelepczébe vitt, mellyből csak ugy szabadulhatok, ha Fr. ur kívánságát teljesítem. Főhatalmazom önt tehát, hogy leveleim azon részét, mellyek a' színészetre 's drámai irodalomra vonatkoznak, az É l e t k é p e k szerkesztőjével is közölje; de figyelmeztesse ön Fr. urat, hogy ezen levelek csak baráti eszmecserét foglalnak magukban, 's hogy juttathat ugyan belőlök előfizetőinek is; de magamnak tartozom azon óvással, miként e' levelezés nem a' nagy közönség számára van rendelve. Boldog új évet!

BUDAPESTI SÉTÁK.

I.

Sötét szobájában sötét gondolatok közt ült egy szerkesztő, mert baja olly nagy vala, minő eddig még csak igen kevés magyar szerkesztőt osztorozott. Előfizetői rendkívül megszorodtak, 's a' bizonyos szerkesztő olly állapotban érzé magát, mellyről közönséges emberek azt mondanák, hogy nem fért meg bőrében. Hová tegye a' sok pénzt most? Végignézett lapján, hogy ugyan minő javításokat tehetne még rajta? De mindent föltalált benne, mit jónak tarta, és semmi ollyant, mit kiküszöbölendőnek hihetett volna, 's ezt nem kell csodálni, mert a' szerkesztő is ember, következőkép szeretettel viseltetik gyermeke iránt. Végre azonban egy igen szerencsét-

*) Ha ön nem mondaná, hogy é n írtam e' levelet, aligha gonosz mephistói észrevétele nem tennék az 1200 előfizetőre!! Azonban, mivel csakugyan nekem k e l l e t t a' levelet írni 's én magam magammal ellenmondásba jönni nem szeretnék, mi újságírónál bizony hallatlan dolog volna: ez uttal mélyen hallgatok, 's majd kikelek irgalmatlanul, ha valamellyik collegám azt találná állítani, tromf-ból, hogy neki 2000 előfizetője van: mire a' magyarok Istene minél előbb segítsen mindnyájunkat!

len gondolat villant át azon bizonyos szerkesztő agyán, és ezen gondolat ebből állott: van nekem többi közt egy barátom, kinek mindig van fölösleg ideje és terve, 's mindig van egyszersmind üres erszénye. Ezen gondolat kissé folyásra indítá a szerkesztő felduzzadt pénzforrását és ezen igénytelen sorokat szülé, miknek története röviden ezekből áll: én mindig igen neveltségesnek tartám azt, hogy minden városhajdu és bérkocsis vagy kofa háta mögött mindig egy-egy ujdonság-író lappang, hogy azután minden rendőrségi szabályokkal ellenkező mozdulatot a papírtárogatón áthocsásson. Ezen érdekes híreket először is politikai lapok kezdék közleni, jól érezvén, hogy szárazságaik közt tanácsos egy kis elevenítő elemet is használniok; igen, de az álmos embernek nem fekete tentát, hanem fekete kávét kell nyújtani. Az illető szerkesztők azt hívék, hogy a franczia hírlapok tárczái nem iratnak ugyan illy módonban, de a magyarnak így is jól lesz, és csakugyan jól is van biz az mai napiglan. De én soha nem voltam azzal megelégtelve, 's mindig azt hittem, hogy más hangon kellene az ujdonságok rovatában a közönséggel szólni. De hát ugyan mikép? Arra igen könnyű felelni, de a kivitel aztan annál nehezebb. A tárcza földadása, semmiről is úgy írni, hogy az mindenkit mulattasson; a tárcza olyan legyen, mint a bodzabélből készített emberke, melly mindig talpra ugrik, valahányszor fölfordittatik. Ime, milly könnyű volt ezt elmondani! Épen olyan könnyű, mint sohajtani: milly gyalázatos esős idő! jobb volna, ha nap sütné! 's azért a nap mégsem süt! Erre méltóztassanak jól figyelni, nyájas olvasóim, mert én is csak azt tudom, hogy a magyar tárczák nem úgy iratnak, mikép kellene, de azért előre is tudom, hogy néhány kísérlet után magamról is ugyanezt kellend megvallanom, mire már most előre is igen nagy hajlandóságot érzek tollamban, mellyet csak e lapok szerkesztőjének ritka rábeszélő tehetsége tudott kezembe kényszeríteni. Én részemről azt is akadálynak tartám e tekintetben, hogy már rég átugrák a száz tö hosszát, 's kissé nehezen mozgok, a tárczairónak pedig egy ugrással a város huszonkilencz utcájában kellene megfordulnia; azonban Janin Gyula, a franczia tárcza-irodalom föltalálója és királya, még idősebb, 's azonkül igen tiszteletre méltó hassal van ellátva, és mégis ott is terem, hová soha nem vetették. Igaz, de ő négy lovon jár, 's fogatát mindennap kétszer változtathatja! Eh, ez nem baj, hiszen a magyar író ablakára is kisütött már a decemberi nap sugára, és ő is mindennap változtathatja fejelés-csizmáját. Aztán ki meri mondani, hogy nálunk magyaroknál, 's különösen bennünk magyar írókban nincs elegendő könnyűség? Ez rágalom! Nálunk is nagy a játszi könnyűség! Lám, csak nem rég iratott meg és nyomtatott ki, hogy Tóth Samu bebizonyítá a kozák tánczban, hogy a bátor ugrásokban nagyot haladott, pedig a kedves fiu nem is járt kozák tánczot; utóbb pedig megiratott és kinyomatott, hogy Schodelné a 'Pesti kör' hangversenyén igen szívrehatólag énekelt, pedig a jeles primadonna assoluta akkor beteg volt, 's még csak kisujját sem láttatá a 'Pesti körben! Ne mondja tehát nekem senki, hogy bennünk magyarokban nincs elegendő életrevalóság, mi még azt is látjuk, a mi nincs, azt is halljuk, a mi nincs, és azt is elköltjük, a mi nincs. És ezen örvendetes tapasztalás bátorita föl engem annyira, hogy a tollat csakugyan kezembe vevém, ámbár ugyancsak embernek kell a gáton lennem, ha még illy pezsgő vérű 's eleven képzelődésű tárczairókkal is versenyezni kívánok. De ám legyen, én régi hírlapolyvasó vagyok, tudom tehát, mennyit lehet semmiről írni, és nem esem kétségbe. Ezen előzményt itt még egy kis bevezetés követheti: Mért nyert e rovat 'Budapesti séták' czimet? Azért, mert Budapestnek nincs sétánya, erre tehát már rég igen érezhető szükség vala. Aztán olly kényelmes munka a sétálás, főleg meleg szobában, kényelmes karszéken, 's a nyájas olvasó is elnézőbb leend sétaközben följegyzett rövid gondolatok iránt, mintha komoly készultség vezérlené tollamat. És már most szabad legyen politikai hitemről is nyilatkoznom, mert olly időben élünk, hogy szeretnünk kell tudni: kivel társalkodunk. Én tehát ezenne

ünnepélyesen 's komoly határozottsággal kijelentem, hogy szilárd alapokon nyugvó politikai hitem ezen három pontba van szorítva:

- 1) Mátyás király meghalt.
- 2) Budapesten csak a' por és sár.
- 3) A' fontolva haladók még mindig fontolva haladók.

Ezt a' hármat minden becsületes ember változhatlan szilárdsággal hiheti, ez a' három mindenkinek istápja lehet; de többitől a' mai világban még a' pogány is őrizkedjék, mert oly férfiakat láttunk immár tántorogni és elesni, hogy pirulás nélkül várhatja minden ember fia, mikép ő maga is le fog lábairól zuhanni. E' három pontból egyszersmind kiviláglik, hogy én nem vagyok ugynevezett veszélyes ember, 's azért egész illendőséggel kérem a' t. szerkesztőt, 's komolyan intem egyuttal barátomat, hogy rossz szokását vesse le magáról, és soraimat ne törölgesse, mert ne feledje soha, hogy minden bötü csont az én csontomból, és minden pont az i fölött vér az én véreimből: a' szellemi gyilkosságtól tehát gondosan őrizkedjék, mert különben Romeoval így fogok fölkiáltani: „Minket vér választ el egymástól!” Ezt tulajdonképen nem Romeo mondá ugyan, hanem Julia atyja, de ez mindegy, 's épen nem változtat az ügy rendkívüli komolyságán. Egyébiránt illy kegyetlen bánásmódot öntől nem is várok, 's ezen reménylett jó tulajdonságát örömet megdicsérném; de ön egyetlen dicsérő szóra sem méltó, mert ön sem dicsérte meg az év végén dolgozótársait, sőt még lapjainak szorgalmas kihordozóját sem magasztalá, és azt szokták mondani, hogy füzfa-hegedühez nádnyonó illendő. Azonban, meddig ön a' tiszteletdíjjal nem fukarkodik, addig a' mézes madzagot bizvást ablakában hagyhatja legyenek 's egyéb illy ártatlan lények számára. Első sétánk befejezésül néhány új évi kívánatot kell még elmondanom, hogy a' régi szokás is kikapja a' magáét; kívánom tehát az 'Életképek'nek, hogy minden héten legalább tizezer ember által gyaláztassanak; hogy elháríthatlan akadályokkal soha ne kelljen küzdeniök 's az igazat mindig nyíltan kimondhassák, — az olvasóknak pedig olly példás békétürest, hogy ennél hosszabb sétaink által se fáradjanak el.

Kiss Pál. *)

APRÓ UJDONSÁGOK.

— Bizony szivesebben mondaná akármellyik közülünk fogcsikorgatva: „az a' pogányhideg, meg az az átkozott hó!” mintsem, hogy illy lucskos időben, minövel a' tél beköszöntött, kedvét találva ne kívánná, hogy az mielőbb bucsuzzék el tőlünk. Furcsák vagyunk mi emberek — minden ellen panaszkodunk, a' mi nincsen nyünkre, 's hálátlanságunkban nem emlékezünk azon sok jóra és üdvörsre, melylyel a' derék tél bennünket már többször megörvendeztetett. Vagy nem szép, nem csudálatra méltó-e minden, mit a' jó Isten teremtett? nincs-e minden olly bölcsen és czélszerűleg elrendelve, hogy az ember, mint jó anya gyermekei közt, alig tud különbséget tenni, mit szeret inkább a' kínálkozó élvek és örömek közt? melyik évszak az, melyben leginkább gyönyörködik? — A' természet feltámadási ünnepe az, midőn

*) Midőn e' jeles tollu 's legépebb humoru dolgozótársunk az 'Életképek' minden számban folytonosan megjelenendő czikkeire a' t. cz. olvasó közönséget figyelemztetni bátorlodunk: jelentjük egyszersmind, hogy a' napi események kisebb rovatával a' szerkesztőség továbbra is Frankenburg Adolf urat bizta meg, minél szerencsésebb választást, csekély véleményünk szerint, aligha tehetett volna.

Szerk.

a' szerény ibolyák átitatozzák a' levegőt, a' hóvirágok fölemelik fejcséskéjüket 's a' patak és lombok titokteljes susogása édesen vegyül a' madarak dalai közé? Vagy a' heves nyár? oh mikép felejthetem el vidám és szilaj örömeit, miket ébren és álomban élveztem? mikép fejezhetem ki szavakban annak virágai, gyümölcsei 's árnyéki közt leélt napjaimat!? És midőn te köszöntöttél be, kedves ősz, tölt tőrökkel és friss levegőddel, a' te vidám, bátor vadászélveiddel... oh, hányszor leptek meg a' legédesbűsabb érzések, midőn az áldozó napnak végsugárai a' kösziklakat 's fatetöket megaranyozák, 's itt és amott lassu susogással egy sárga levél lábaimhoz hullott... És a' tél?! Jóságos Istenem! 1846 éve már, — vagy a' legujabb számítás szerint 1849, hogy egyike a' legnemesszívűbb embereknek a' szabadságért 's a' tiszta vallás tanítása miatt a' keresztfán elvérzett... 's mégis az önkény és ostobaság tán jobban uralkodik, mint azelőtt 1846 évvel!?

— Mult héten a' budai casino választmányi ülésében megpendítették az eszme egy m a g y a r színészársaságnak Budán leendő állandósítása iránt, és ívek rendeltettek köröztetni, melyeken, minden egyéb kötelezettség nélkül, azok írják alá magukat, kiknek kívánságuk, hogy Budán valahára á l l a n d ó m a g y a r s z i n é s z e t legyen. Az ívek örvendetes sebességgel telnek 's nem kételkedünk, hogy annyi köztisztletre méltó fényes nevek, melyek azokon olvashatók, az illető hatóságot meggyőzendik, hogy az általános kívánatnak hódolni ha nem is volna hazafiúi kötelessége, de megkívánja azt a' méltányosság elve is! Jövő számunkban körülményesen szólándunk e' nemzeti, 's az egész hazára nézve kiszámíthatlan morális erővel bíró vállalatról.

— Beszélük, hogy a' pesti német színház bérlője erőnek erejével szeretné a' b u d a i t is átvenni. Még csak az hibáznék, hogy olly embernek, kinek ügyetlensége, nemzetellenisége 's taktikátlansága majdnem közbeszéddé vált, a' színházat átadjuk 's segédforrást nyissunk számára, melly által a' bukófélben levő német szellemet még darab ideig Budapesten fentarthassa! Fájdalom, hogy vannak emberek, kik nem pirulnak, tán egy pár ingyenzártszékért, e' tolakodót pártfogásukkal biztatni... csak az a' szerencse, hogy őket nem igen fogják kérdezni.

— Derék munkatársunk G a a l Józsefnek e' lapokban megjelent 'Testvér-szózat a' horvát nemzethez' című jeles költeménye Zágrábban n é m e t fordításban megjelent 's azonnal több mint ezer példányban kelt el ott és környékén.

— K u t h y Lajos, közkedvességű novellairónk, 'Hazai rejtelmek' című igen érdekes és nemes irányu regénye, melly igen diszes kiállítással e' napokban hagyandja el a' sajtót, ugyszinte V a c h o t t Sándor, a' mézajku kedves költő legközelebb megjelenendő v e r s e i s, a' legbecsesebb uj évi ajándok leendő lelkes magyar hölgyeink szép kezeikben.

— A' d r á g a s á g ellen még folyvást panaszokat hallani.

— Karácson estvéjén S z e k r é n y e s s y Endre városkapitány urnál fényes táncszestély volt.

— Halljuk, hogy a' 'Nemzeti Ujság' érdemes vezetőjét, ki már több barátságos e b é d r e nyitá meg diszes termeit, néhány tisztelői egy 'Album'-mal lepték meg. Azt is hallottuk, hogy egy társaság van keletkezésben, melly mához egy esztendőre macskazenét fog rendezni mindazoknak, kik azt indítványozandják, hogy D e á k Ferenczet fátylós zenével kell megtisztelni.

— Halljuk csak! A' német színház páholynytőnéja Pesten a' legszemtelenebb módon taksálgatja a' páholybérlőket, mennyit adjanak neki uj évi ajándékul? 's a' legcsekélyebb díjt öt f o r i n t r a teszi, a' mi már magában olly nagy ár, mit a' mandzsar színház egy évi valamennyi előadásai sem érnek meg.

D I V A T.

A letarolt föld, kedves Rózám, a' homályos napok a' kívánság- és ohajoktól soha sem ment szívet mintegy önkényt arra utalják, mi a' kedves természetén kívül még szép a' világon — a' zenére. Érti az ember, hogy mint amaz, csak ez szól kedélyünkhez benső, vigasztos hangokon, érzékinket tisztán és édesen csak ez ingerli, szellemünknek röp-erőt ad a' hangvilágokat követhetni, melyek felszállongnak 's lelkünket sejtelmekkel töltik el, mik e' földdel semmikép sem viszonylanak. Az ő hangzatán lecsendesül a' kebel, elnémulnak a' külviharok, feledjük a' gyötrelmeket okozó embereket, 's a' fájdalom kedvessé lett vendégül tűnik fel. De elég. Csak azt akarám mondani, hogy most hangversenyeket látogatunk, és magunk is zenézünk, míg beáll a' vigadó, 's akkor majd táncolni fogunk. 'S már is késő! Pest azon időre; már is szízes hintók állonganak a' boltok előtt, melyekben dúsan felhalmozvák a' vigalmi öltözetekre szánt tárgyak.

Különös és új a' divatokban egyedül a' különféle korszakok divatainak összeelgyítése. A' jelendivatu kelméket, például, ó alakokban használják; à la Maintenonköpenyeket viselnek ollyféle kalap mellé, minőt Pamela, a' Richardson regény hősnője, hordott: hosszú, keskeny derékszabást görög hajzat mellé, és sok másféle ellentéteket, mik az egészen közönségesen szokott öltözeteknek új tekintetet kölcsönöznek. A' voltaképeni új, mit az ő év felhozott, az épen imént érintett Pamela-kalapok, melyeket is az ékes világ azonnal elfogadott, 's most már általánosan viselnek. Azt hitték, hogy ezen pamelák nagy befolyással leendnek a' hajdiszletekre, de ezek szintolly szépen illenek fűrtökre, mint sima hajra. Utóbbi, mint tudva van, többféle alakban hordják, 's a' hölgyeknek ügyesen kell vigyáznio, hogy épen azon fajtát válaszzák, mely arczukat leginkább diszíti. A' ruhákra nézve ismételnem kell, mikép a' szabások mintái kevésbé változnak; a' mellénykéek még mindig magasra nyúlók. Kellemes ujtás a' felöltöny, mely három gombra záratik, de mégis eléggé nyitva áll, hogy valamely szép mellíngecske himzetét, 's az ezt összefogó becses tükét, szembe tüntessék. E' mellénykére picziny, kerekded gallért alkalmaznak. Egyébiránt a' ruhák legtöbbször nyílt rojtokkal diszítvék. A' hölgyek, mind a' mellett, hogy a' divatok nem mindig egészben változnak, folyvást valami kitűnővel bírnak; ez évben névszerint mintegy bársonyozva lépnek fel, annyi rajtok a' bársony, vagy ruhák- és köpenyekben, vagy ékitvényekben 's kalapokban,

Ne legyen ellenedre, kedves Rózám, ha egyszer gyermeköltözetekről is szólnok valamit. A' szabás, a' gyermekek kora és a' kelmék szerint, különböző; így készítnek kabátkákat, zsebekkel öv alatt, — oldalaik nyitvák csípőig, 's a' derékra karako alkalmaztatik, mint a' hölgyek lovagöltönyein. A' zárt tunicák vagyis zubbonykák a' mellen baloldalu nyílással láttatnak el, a' vállzatok szalag alatt redőbbe vonatnak. Gyermekeknek legalkalmasb köpenyszerű öltöny a' burkony; szabása az urakéval megegyez. A' 8—12 éves gyermekek számára legszívesebben olly öltözetet választanak, mely bársonykabátkából áll, 's ez némileg hasonlít a' frakkhoz, de szinte a' palettohoz is, mert dereka hosszú 's a' szárnyak mégsem frakkszerűek; az ujjak bőveken nagy hajtókákra. A' nadrágok övben szűkek, alant pedig igen bőveken, hogy ekkép jóformán hasonlítanak a' kozák-nadrághoz. Tizenkét éven túli gyermek, tudjuk, nincs, — ezek már fiatal uracsok, 's egyéb urak módjára öltözködnek.

'S most azon ohajjal zárom soraimat, édes Rózám, hogy az új év mindent megadjon, mit az ő évben fájdalmasan nélkülöztél. Ah, egy év hosszú; sokat adhat, sokat elvehet! Szerencse, ha rabló karja beéri olly javakkal, melyek nem lényegileg részei boldogságunknak. Az én boldogságomat kiegészíti hű testvérszeretetedről meggyőződése; csak ez lövelli a' vigasz végsugarát lelkem melyeibe, ha néha csudálatos csüggedelem fog el, mintha szívében végső életét dobogni érezné. Saroltád.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

3. szám. — Január 17. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

HONTBÓL. A' farsang óriás léptekkel közelít, mely — mint naptáraink mutatják — elég hosszú lesz ugyan, de mégsem elég arra, hogy megyénk magát amugy kedvére kitombolhatná, mi onnan való, mert nálunk már szerte hangzik a' zene és hallik a' rikoj, meg az ugy nevezett 'éljen,' vagyis közönséges nyelven szólva: k o r t e s - k e d ő d i k; minthogy pedig ezt csak az ugy nevezett kiváltságos osztály teszi és teheti, jó volna talán önöknek hatályos szót emelni a' fölött, miszerint egy kiváltságos naptár készítettnek a' hasonnevű felekezeti számára, mely őt a' többi néptől farsang dolgában is megkülönböztetné. Gyűlésünk — mint hallik — vízkerezteselés után lesz, mely napot nálunk most az egyszer czélszerűbben lehetne borkeresztelésnek nevezni igen természetes és az előbbiekből fölötte sejtethető okoknál fogva. Ha valami jót tudandok, megírandom. L.

KALOCSÁN, január 2. Városunk szellemi élete uj alakot kezd önteni magára: megalkult olvasó egyletünk szelid nemtőként tűnt fel a' sok rangkülönbség és elkülönzési szellem bástyája felett, hogy velünk a' társaséleti egyenlőség, egyformaság 's egybeolvadás fölséges eszméjét megismertesse. — Műkedvelőink dec. 21. az olvasóegylet javára másodszor adák a' 'Kérők'-et Kisfaludy Károlytól; nézők valamint azelőtt, ugy most is számosan jelentek meg; az előadás minden méltányos várakozást meghaladott; kár volt, hogy a' belépti díjak lejjebb szállítottak 's így a' bejövétel csaknem felével kevesebb volt, mint az előbbi. Ez év első napján köz- 's megnyitó gyűlésünk volt, mely alkalommal Radacsi Frigyes igazgatónk lelkes és tartalomdús beszédet tartott. Ezek után elnöknek S p e k Lajos uradalmi főügyvéd 'éljen'-ekkel kikiáltatott. M o d o r.

MARMAROS-VÁSÁRHELY, (Erdélyben) dec. 27. A' városunkban mulató színészek legfőbb érdemök az, hogy többnyire eredeti dramákat adnak elő. 'végrendelet'-et fényes sikerrel adák: Komáromi (Tárai) 's Kántorné (grófué) mondhatlan tetszést arattak, míg a' 'szökött színész és katona' megbukott. Előadták ezenkívül 'Grimánit,' egy meglehetősen tehetség éretlen gyümölcsét. Dagály, hiányos rossz szerkezet, elferdített jellemek, átvilágítva néhol a' tehetség sugáritól, jellemzik e' méltán megbukott színművet. Sajtóunk folytonos munkálanságban teng, csak a' 'lőcsei naptár'-t 's színczédulákat nyomnak rajta. A' napokban bizonyos s z á s z, magyar ifjak közt száznegyvenöt pengőt veszített, miért kollektát megpáholták, hogy pénzt m a g y a r o k közt merte elveszteni. Ezen urakra Aesop békáit lehet alkalmazni, mellyek a' nap nőszülésén buslakodtak. Lichtenstein mnemotechnicus, városunkból nem rég utazott el. Próbája fényes sikerű vala. Van városunkban bizonyos o l á h e g y l e t is, mely a' magyar nemzetiség elleni irányban működik. Szegény békák! L.

NAGY-KANIZSA, dec. 20. — Maismét szószékre lépett az itteni izraélita közönség főabbja — mint magát nevezni szereti — 's édes honi nyelvünkön buzdítá nem épen nagy számú hallgatóit többi közt ama szent tartozás lerovására, mellyel az őket tápláló honnak adósok: a' magyar nyelv tanulására, lelkesen szívökre kötven, hogy magzataikból lelkes magyarokat nevelni törekedjenek. Mondják, miként a' tisztelt rabbi szónoklatával oda is célzott, hogy hitsorsosait, kik a' már egy évig szép sikerrel működött magyar nyelvtanítón kiadni 's e' tanszéket végkép megszüntetni szándékoztak, bűnös gondolatjuktól visszariaszsa — Nem hagyhatom érintetlenül Strasser Lázár izraélita azon keresztényi tettét, miszerint katolikus egyházunk orgonáját kifistetni, aranyos disztéménnyel 's helyhez illő festvénnyel ékesíteni sziveskedett. Isten aljda meg érte! — A' jövő év — mint halljuk — sötétséggel fog beköszönteni N.-Kanizsa városába, azaz: utcai lámpáink, néhány évi szolgálatuk hálás elismeréseül, nyugalomba fognak helyheztetni, a' mi arra mutat, hogy városunk halad — visszafelé. No de se baj! Ugysem lesz jövő évben nap- 's holdfogyatkozás. R o m i.

NAGYBÁNYA, november utóján. — Városunk érczhegyek közti kies fekvése, 's az áldásosztó természettel karöltve járó szorgalom által tán legszebb gyöngye volna a' tisztáninni városoknak, ha mintegy haterznyi német és tót lakosai nemzetiség dolgában főlebb állanának. No de ezért mi sem maradtunk ám az egyiptusi hústaláknál, minek bizonyossága legközelebb azon tánczvigalom is, mellyet f. hó 26-kán egy jó hangászkar megalapítására rendeztünk. Az itt megjelent jeles hölgykoszorúból szabad legyen különösen kiemelnünk két bájos virágot, két lelkes grófnőt, kik mind fesztelen társalgásuk, mind csárdástánczunk iránti lelkesedésük által vigalmunknak sok magyar kellemet nyújtottak. Isten viraszsa fel e' nemzetre a' teljes fölvirágzás szép napját! Ez közös ohajtás nálunk, még a' német ajkuk részéről is. 'S illy esetben csoda-e, ha vider kedélyvel táncoltunk kivilágos kiviradig? — Az est jövedelme — költségek levonásával — 71 forint 's néhány kr. volt ezüstben. T u r c z m a n o v i c s.

NAGY-KUN-KISUJSZÁLLÁS, dec. 26. — Olvasó-egyletünk a' hetedik évre is megalakult. Olvasunk nyolcz újságlapot; még többet is olvasnánk, ha volna, de nincs — pénzünk. Igen sok nincs között még eddig nincs kisdedóvónk sem; de reméljük, hogy nem sokára lesz; mert lelkes főbiránk indítványa következtében, felállítandó kisdedóvónk javára bizonyos haszonbérből bejövő 3—400 forintnyi pénzüsszeg biztosított évenként.

— Van nálunk a' védegyeletnek néhány buzgó tagja. A' „honi“ név alatt ismert kéktarka ruhát hordják urnőink is, de nagyobb tetszésben a' köznép fiatalabb nőinél részesült. Sárunk most nincsen, azaz: két ló el tud vonni utcáinkon egy üres szekeret. Éhség sem fenyeget bennünket; mert bár sokat kivittek tőlünk, de mégis van annyi gabonánk, hogy bú nélkül farsangolunk, 's ezenkívül — ha kell — még kitelettünk vagy három jót falat. Boldog újévét! Valaki.

POZSONY, decemb. 22. Az itteni ev. lyceumbeli magyar képzőtársulat haldoklik! — Vegye föl, t. szerk. ur, e' szomorú életképet becses lapjába, hadd könyezhessék másutt talán viruló testvérei, midőn erről halotti hangon hirt visz a' harang. — Igen, e' társulat, mely, idegen dudva közé ültetve, hivatva van arra, hogy a' nemzetséget itt a' résen, hol a' magyar elem már megszűnik, élesztgesse, 's itt a' Magyarhaza olly emlékdús fővárosában, honnan a' dévényi Zwatoplukféle dóre áldozat 's felkentjei kerültek, — az ifju keblek fakadó tavasza zsenge virágokat fűzön a' nemzetiségnek, áldozatul a' haza oltárára, — e' társulat — mondom — gyöngéden ápoló kezek helyett, egy a' kert növényzete iránt legkisebb sympathiával nem bíró idegen érzelmű kertész jéghideg körmei közt vonaglik 's a' fölözslás szomorú kórallapotában sinlődik. Az említett képzőtársulatnak taval sem engedtetett meg, hogy zsenge eltermékeiből koszorút fűzve, ártatlan öröme ünnepeire összehihatta volna az idegen ajku város közönségét 's így némi sympathiát gerjesztett volna a' nemzeti nyelv iránt! — Hej! csak Tarczy Pápan ne maradt volna! — Mi lesz a' dologból, annak idejében közlendem. — 'S ezzel fölkerék minden lapszerkesztő urat ezen sorok közlésére, hadd álljanak a' köztudomás szégyenkönvén, kik a' nemesre törekvő ifju ügyeket, kivált a' nemzetiség szent ügyében, elfojtani elég lelketlenek! — 's végül kijelentem, hogy e' sorok közlője nem a' méltatlansággal illetett jegyző, hanem Dr. K.

SZATMÁR, január 5. Ha az ősz alkonyához közelít, nálunk minden jámbor kebelnek vágyai és sovár pillantásai éjszák felé irányozvák, mert onnan várja kiki tél jöttével az üdvet és boldogságot, de méltán is; mert ha a' kegyes Boreas sokáig késik, hatalmas fuvalmival Szatmár classicus sárutjait macadamirozni: akkor jaj nekünk szegény szatmáriaknak, mert a' járhatatlan közutak miatt fenakadt közlekedés miatt az elszigeteltség átka ósulnyu hatalmával nehezedik nyakunkra. És fájdalom! a' letűnt év utó havában e' nagy átok alatt nyögünk; de midőn már megszokott türelemmel számolnók az unalmas egyformaságjellemzette borus napokat, egyszerre csak azon kedvesen meglepő örömhír deríté fel szunyadó kedélyünket, hogy a' derék Riskó Ignác meghívására városunkba érkezett Strone J. jeles hegedűművész, nálunk hangversenyt adandó. — És e' hír csakugyan valósult, mert a' derék művész csakugyan adott két hangversenyt, mult év utó havának 26-kán és f. év jan. 4-kén. — Mi mindkét alkalommal jelen voltunk e' jeles zeneünnepen, és hallottuk őt, és játékaról a' pártatlan közvélemény ítélete után teljes joggal elmondhatjuk, hogy az bámulatos vala; mert annak varázshatalya 's csudaszepsége olly megragadó hatalommal emelé fel egész szellemi valónk az entusiasmus magas regioiba, hogy csak lassan tudott lelkünk onnét prózai lakjába leemelkedni. — Különösen midőn a' technicai bámulatos ügyességgel és valódi műveszi tökélyvel eljátszott „Velencei farsang“ gyönyörű változatait hallottak, annyira el valánk bűvölve a' csudaszép játék hatalmától, hogy a' nagy hegedűkirálynak Paganininak szellemét képzeltük előttünk lengeni, kit a' szellemek honából e' bájhangok idézének elő. — A' szatmári hölgykoszoru egyik bájos szép virága Olchváry Lila k. a. hófejr gyöngéd ujjával remekül működött a' zongorán, és kedves hatályljal játszott ábrándokat Henselt és Hüntentől. A' művelt széplelkű Jeney nő zongorakiséret mellett magánydalt énekelt „Borgia Lucreciából“; őt hallani kedves élvezet vala. — A' fiatal Korányi játéka szép reményekre jogosított bennünket. — A' derék Riskó szavallott 3. jeles költeményt „A' külföld rabja“ Vachott Sándortól, „A' legnagyobb magyar költőhöz“ a' szavallótól, Salamon ballada Vörösmartytól, az első költeményt, melly valódi gyönyge a' magyar költészetnek, a' lelkes szavaló olly remekül szavalá, hogy a' szelleműs költő által megénekelv várfogolynak gyászos sorsa mindnyájunk kebleit mélyen meghatotta, 's különösen a' gyöngéd hölgyek szeméibe a' részvét könyűit ragyogó fényben varázsolta elő. — Hogy ezen ritka szellemi élvezetben olly kedves meglepéddel részesült a' szatmári művelt közönség, Riskó ur műve vala; fogadja e' szép buzgalmaért hálás köszönetünket. — A' második hangverseny jövedelmeit a' városi kórháznak ajándékozta a' derék művész; meleg köszönet e' nemes emberbaráti tettért a' szenvedő emberiség nevében. Virányi Aladár.

SZÉKES-FEJÉRVÁR, december. — Városunk közéletének napjai olly homályosak és csendesek, mint e' komor időszak, mellyben élünk, mit télnék ugyan nem mondhatni, mert még egyre az ősznek sáros, piszkos színét viseli, mellyben nálunk különösen szeret mulatni. Egyébiránt, az időnek engedékenységet hálával fogadja a' fának roppant drágasága mellett. — Napjaink vagy inkább estvéink csendét Hevesi Imre igazgatása alatti színészársaság élénkíti csak, meglehetősen sikerrel, kivéve a' szőlőhegyről hazatérők néha széles kedvű zaját. Az idén bő szüretünk vala. — Nem rég B. M. adatá új szín művét, mellynek azonban semmi színe sem vala, — vagy csupa szín volt valóság

nélkül; el is bukott örökre, többé nehezen látandván a' színpadok csillogó világát. — Városunk legczélszerűbb egylete, az olvasó társaság, halálos sebet kapott az irigység és viszályok csatájában, halála közel és bizonyos, mit néhány vidéki tagjai okoztak, 's e' győzelmes hősök haladóknak tartják magukat, — és igazok van, mert ők igen is haladnak, csak hogy hátra. — Polgári casinónk jó lábon áll; ellenében jelenleg csak egy észrevételem van: miszerint egypár német hírlapok helyett a' hiányzó magyar lapokat szerezne meg; hiszen ha egygyel vagy kettővel több magyar hírlapja volna, mint német, nem szolgálna szégyenére!?

Csöppentzky.

SZÉKES-FEJÉRVÁR, jan. 1. — Színpadunkon, mint eső után a' gomba, úgy tűnnek föl eredeti, 's a' mi több, itteni költők művei. Alig egy hete, hogy a' közönség türelmét megkísérté, „Házasság a' divatvilágból, vagy szájuk távta maradt” öt rőfös című vigjáték. Irta Bökfy Zakariás. Azután jött Zs. Ede „Bianca” című drámája. Ez utóbbi — csekély véleményünk szerint — há . . . akkor . . . talán . . . Mult hó 29-én tette le gr. Zichy Aladár ezredesi esküjét városunk derék őrseregének zászlója alá. Az ünnepélyt nagy lakoma követte.

Ittaky.

VESZPRÉM, január 8. Megyénk tűzvész által károsult adózói némi felsegélésére rendezett első nyilvános tánczvigalmunk tegnap tartatott meg. Bár zsúfolva nem volt is ez alkalommal teremünk: mégis feltűnő volt a' részvétel és méltánylat, mellyel a' szent cél közönségünk által felkarolták. — Takarékpénztárunk e' hó elsőjén kezdé meg üdvös működését; naponta növekedő ára a' részvényeknek eredménydús jövőt ígér a' társulat nagyszerű vállalatának. — Miután már a' takarékpénztárnál vagyunk, lehetetlen ellentánni, hogy azon bakra rá ne rivaljak, melly az intézet czímtáblájáról a' nemzeti casinóval coequitirozik: „veszprémi takarékpénztár.” — Bizony tán valaki azt is képes volna gondolni, hogy azon bolt, melly a' veszprémi piacon áll, nem veszprémi bolt, hanem talán párisi, vagy rátóthi bolt? — nekem pedig eszembe ötlött a' kis zigmándi torony, mellynek homlokzatán meg van írva, hogy „építetett Kis zigmándon.” F. h. 4-én tisztujtásunk is volt, és senkinek sem vézett feje, azaz: nem megyei, hanem casinói tisztválasztás tartatódott. A' tisztviselők — a' könyvtárnokon kívül — a' tavaliak maradtak. — De tekintsünk az olvasószobába is. A' könyvtár tetejéről gúnyosan tekint le a' titkos-szavazatszedő láda, mellyet még szavazati golyó nem fertőztetett meg. „Mire való is az a' haszontalan idővesztegetés, — úgy mond egy nagy, akarám mondani: hosszú casinói tagúr — becsületes ember, véleményét mindenkor szabadon ki meri mondani: — 's a' választók, vagyis a' titkos szavazattal választani akarók — hallgattak! . . . Igy száradnak azután oldalbordáinkhoz tespedő elveink, mellyeket majdan gyökeres orvoslás is alig leendő képes kiirtani. Kár, hogy az emberfők fölötti hosszú gesticulatiók nyomatékosabbak szoktak lenni mérlegünkben a' fontos 's észszerű okoskodásoknál!

Hirhegyi.

Mondani valónk. Gróf Batthyányi Kázmér arczképét épen most végzé el derék Barabásunk; bizton mondhatjuk, hogy élethíven van találva 's illőleg pompásabb kiállítására költséget nem kímélve, azt kétszer vetettük le, nehogy a' számossabb példányok nyomása miatt az országos érdekű rajz homályosan vagy félig eltörölve jelenjék meg. Az arczképet februárhóban adandjuk 's töretlen alakbani elküldéséről gondoskodni fogunk.

Ertesítés és kérdés. Az illető ismeretlen drámaíró, kívánata szerint, nyilvánosan tudósítatik: hogy a' K. Gy.-ből beküldött színmű kézhez jutott, és alulírt által — kinek az egyedüli bírálatára volt bizva — már el is olvastatott; ki azonban kényszerülve látja magát, őszintén megvallani: hogy a' színmű sajátosság tárgya, szerkezete, iránya olly különös helyzetbe hozák őt, miszerint annak akár föltétlen helyéslésére, akár elutasítására nézve nem bir megállapodásra vergődni, de arra sem érzi magát hivatottnak, hogy: akár fölhatalmazásához képest a' műben igazítson, akár illyesmit írónak javasoljon; minthogy szerző korábbi és jelen levelezéséből azon meggyőződést kelle meritnie, miszerint dramaturgiai nézetekben, szerzőtől, lényegesen különböző meggyőződést táplál. — Ez oknál fogva tisztelettel kéri alulírt a' szóban levő színmű íróját, nem kívánná-e művét a' m. tud. társasági és színésztalálkozókból álló rendes drámabíráló-választmány ítétele alá bocsátani? melly minden bizonyynyal fölüllal egyes véleményen, 's már a' tanácskozási eszmecserre természeténél fogva is biztosabban állapotodhatik meg valamelly határozatban. Alulírt szinte tagja lévén ezen választmányynak, ha különösen kívántatni fog, szívesen részt veend a' kérdéses mű újabb bírálatában, noha ohajtana, abból teljesen kihagyatni, egyébiránt, szerzőnek a' kérdésre minél előbb akár magán levélben, akár nyilvánosan adandó válaszához tartandja magát. — Pesten, január 13-án 1846.

Fáncsy Lajos

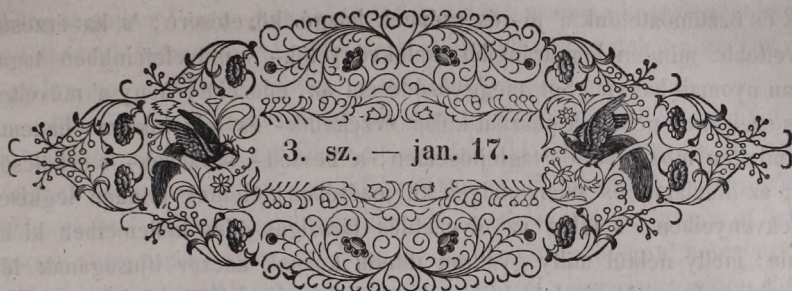
nrti szính. orsz. igazg. ügyvivő.

Műmelléklet: Álarczosok, kitűnő szorgalommal metszve Perlascától.

Igazítás. Az „Életképek” mult félévi 19-dik számába — tollhibából — tetemes hiba csúszott: a' 602. lapon ugyanis rónaszéki kovácsné helyett „rónai kovácsné”-t kell olvasni. — A' rónaszéki kovács és neje művelt 's becsületes egyének, kiket én is őszintén tisztetek.

Bartók G.

AESTHETICAI LEVELEK.

X.

A' SZÉP ÉS JÓ IZLÉS FOKOZATAI.

Korunk nemcsak a' haladás, hanem, mint sokan nevezni szokták, a' fölvilágultság's derü, — énhozzáteszem: a' f i n o n s á g kora is; 's ki valamenynyire tulemelkedett a' középszerüségen, ki néhány vármegyét bár mikép is beutazott, képcsarnokokat fölülégesen megnézett, gyakran színházba jár, és részt vön néhány ének-'s hangászattal párosult estvélyből, a' jó és szép izlés emberének tartja 's kiáltja ki magát. Jogosan, méltányosan-e? más kérdés. Hogy némi ítéletet hozhassatok illy emberekről, kiket korunkban az arszlánság bélyegével szoktunk másoktól megkülönböztetni, és képesekké váltatok párhuzamot vonhatni illyesek 's a' valódi szépizlés emberei közt: jelen levelemben a' szép és jó izlés fokozatait akarom fővonalaikban taglalni; de mielőtt ezekről értekezném, némelly általánosabb észrevételeket szükség tennem, melyek kitűzött tárgyam könnyebb fölfogását és érthetőségét némileg elősegítsék.

A' szépnék bölcselete- 's a' szelid művészeteknek pártatlan elméletéből származik eredménykép a' szép és jó izlés; mellynek segélyével ép úgy különböztetjük meg a' szépet a' rút- 's undoktól, miként ítélő tehetségünkkel az igazat a' nem igaz- 's valóllantól. Ez erő — bár ezerféle fokozati módosításokkal — általánosan megvan minden emberben, miről csalhatlan tanúságot nyújt azon érzelem, melly kebelünket áthatja és hevíti: midőn valamely szép, fenséges 's ezekhez rokon tárgyat látunk; 's ez erő lelkesíti 's vezérli a' lángelmét is, midőn közkedvességü művet létesít; egyszersmind a' természetet is híven utánozni tanítja. A' jó és szép izlés által, melly olly sok ártatlan testi kellemet és szellemi élvezetet nyújt, hathatósan gerjesz-

tünk és ösztönöztetünk a' jó- és szépnek buzgó követésére; 's ha érzésünk műveltebb: minden legparányibb cselekvényeink- 's műveleteinkben tagadhatlan nyomait hagyja. Sőt meggyőződésem az, édeseim! hogy a' műveltebb izlés erélyének nemcsak pusztán külső érzékeink- és lelkeinkben: hanem a' test minden mozdulata- 's taglejtéseiben; a' beszéd-, szokások- 's erkölcsökben; az indulatok és szenvedélyek kifejezésében; életünk minden legkisebb cselekvényeiben, 's főleg az élvezetdús társalgás édes kellemeiben ki kell tünnie; melly nélkül milly gyakran üttetik korunk kaczer ifjúságának társalgási modora- 's viseletmódjára a' neveletlenség bélyege? bár ritkábban tapasztalók!

Kik azt hiszik, hogy a' szép izlés megszerzése könnyű dolog, 's hogy azt fölüleges tudományosság, avagy némi ismeretével a' szelid művészeteknek sajátjokká tehetik, igen csalódnak. A' nemesebb izlés jeles tehetségeket, szilárd türelmet, alapos tapasztalást, hosszú időt, 's csaknem egy egész életkort igényel; 's legalább azoknak, kik a' szép izlés magasabb fokára ohajtanak jutni 's emelkedni, ugyanannak művelésébe mintegy beleöregedniök kell; mi eléggé azt tanúsítja: hogy valamint más lelki tehetség, ugy ez erőnek czélszerű kifejtését 's művelését korán kell elkezdenünk, 's lankadhatlan szorgalommal folytatnunk.

Azon, sokak által tétetni szokott kérdésre: valjon az izlés függ-e a' nevelés-, kor-, éghajlat-, szokások- 's egyéb körülmények- 's életviszonyoktól? minden habozás nélkül „igen“-nel válaszolunk. Látjuk ugyanis, 's tapasztaljuk, hogy például: a' könnyű, tisztább és egészségesebb légű 's éghajlatu tartományokban gyorsabb az ott lakozó emberek fölfogási tehetsége, kiművelhetőbb az ész 's értelem, mintsem olly világrészekben, hol a' sűrű, ködös és tisztátalan lég miatt szükségkép tunyább a' test, és tompábbak a' lelki és szellemi erők. 'S ha igaz 's való az, mit a' mult században némelly írók állítottak, hogy t. i. a' francia főleg a' vígjátékra, az angol a' komolyra (Tragoediára), a' hollandus a' festészetre, az olasz pedig a' tánczra bir túlsúlyu hajlammal: lehet-e alapos okunk arról kételkedni, hogy az izlés a' nemzetek, éghajlat, szokások és nevelés viszonyaihoz képest változik? Azonban lakjunk a' világ bármelly része 's éghajlata alatt, ha szép izlésre akarunk szert tenni, okvetlenül szükséges: hogy értelmünket a' jóizlés elvei, szívényt különféle munkák, de leginkább remekebb költészek szüleményeinek szorgalmas olvasása által kiműveljük; szükséges továbbá: hogy képz-erőnket jelesebb művek 's képek szemlélete által gazdagítsuk, külérzékeinket pedig czélszerű gyakorlat által finomítsuk; szóval, szükséges, hogy minmagunkat gondolkodva és eszmélkedve, mindenre figyelmeztve, és szorgalmasan szemlélődve folyton kiképezzük 's tökélesítsük.

Legyen szabad immár ez észrevételek után kitüzött tárgyamra áttérni. Hogy az emberek izlésök műveltségére nézve nem egyenlők, azt szükségtelen okokkal támogatnom; a' mindennapi tapasztalás eléggé igazolja és kezesség a' különbségről. Általában az izlés fokozatai a' végtelenig terjednek;

's hány az ember, annyi kétségkül a' fokozat is; azonban ki győzné mindezeket fölhozni? Elég leend jelenleg csak a' jelesebb fokozatokat megérintnem, hogy levelem szerfölött hosszúra ne szövődjék.

A' szép izlés első műveltebb fokozata a' f i n o m (izlés), mely a' szépet 's ennek rokonait olly könnyedséggel fogja föl 's vizsgálja át, hogy a' kifejezett tárgy kisebb hiányait is felfödözhesse. E' fokozatot némileg a' finomabb erkölcsi érzelemhez hasonlíthatjuk, mely szinte az igaz és jó határait gyorsan veszi észre, azon különbséggel mindazonált: hogy a' finom erkölcsi érzelem a' legparányibb erkölcsi folt- és szennytől visszariad, midőn a' finom izlés figyelmet a' csekélyes hiányok és fogyatkozások elkerülik. Ezt azonban csudálnunk nem kell; mert vannak-e bármely jeles 's remek művek, a' művészet akármely ágában is, melyek a' legszigorubb bírálat- 's ítéleten fölül állhatnak, 's hiánytalanoknak mondhatók? Tiszteljük mi ma is az ő kor művészeit, például: Homert, Virgilt és Cecerót, kiknek remek műveit a' világ végéig fogják a' tudósok kezei forgatni; és mégis csak e' három között is van-e egy, kit hiányokról egyik másik nem vádolna? 'S általában a' lefolyt századok, sőt ezredek 's a' jelenkor leghiresebb irodalmi 's művészi hőseire ha vetjük figyelmünket: fogunk-e csak egyre is találkozni, ki szerfölötti elbizakodottsága-'s fellengzésében azt merné állítani: miként az ő műve a' legszigorubb ítélő bíró előtt is folt 's hiány nélkül állhat meg? Phidias nagy szobrász 's korának gyöngye volt, ki Juno istenasszonynak szobra által elvítázhatlan dicsbabért aratott, 's mégis kérdés: ha megkisérti ugyanazon szobor vésését másodszor is, sikerül-e neki úgy, mint először? Mindezt így hozza magával az emberi gyarlóság, melynek következtében a' tökéletlen 's fogyatkozásoktól nem ment lény abszolút tökélyű művet létre hozni nem képes. A' művészet, valahányszor rendkívüli nagyot, dicsőt és fenségeset teremt, mindannyiszor vagy legalább többnyire téved 's hibáz; de e' szükségkép elkövetendő hibánál az szolgálhat édes vigasztalásul a' művésznek, hogy maga a' művészetnél is bölcsőbb természet — mert t. i. a' természet vezérlette a' művészetet és szabta ki neki a' követendő törvényeket — néha-néha szinte hibáz és téved.

Sok jelés mű, mely ma még a' tökély fénypontján látszatik állani, és babérkoszorúval kecsegteti szerzőjét fölékesíttetni; holnap már a' változó szerencse kedvezőtlen befolyása, emberi ármány vagy roszelelkűség 's előre nem sejdített viszonyok 's körülmények miatt szenyfoltokat ölt, melyek szépségét, jelességét és valódi belbecsét tetemesen csökkentik. Mert tudnunk kell, hogy vannak emberek — 's ez elég sajnós! — kik szükséges tudományos 's művészi előkészület 's tapasztalás nélkül mindenről legszigorubb szeretnek ítélni, 's többnyire gunyakaczej közt kárhoztatni, roszalni mindazt: mi bírálatukat ki nem állja; vannak emberek, kik főörömüket és kedvtelésüket mások hibái 's fogyatkozásai kiméletlen felfödözése- 's teli torokkali nyilvánításában találják föl; mintha bizony ők más finomabb anyagból gyurt lényekként tulvolnának a' hibázhatás lehetőségén? illy fönhéjázó emberek nem tudják vagy

legalább tudni nem akarják, hogy nincs e' világon ember hiba 's gyarlóság nélkül, 's hogy a' többinél csak az jobb, kit kevesebb terhel 's nyom. Azért valamint az őskor leghíresebb irodalmi és művészi hőseinek Achillesként az volt sorsa, hogy támadnának Thersitesek, kik homályt borítsanak legjelesebb műveikre és csökkentseék belértéköket: úgy legújabb korunkban a' legremekebb művészek 's lángelmék sem menttek e' sorscsapástól; 's bármilly tökéletesek legyenek is hosszú küzdelmek után létre jött szüleményeik: alacsony gáncsolók 's ócsárlók soha sem hiányzanak. Azonban nemcsak szerénytelenség, de valódi oktalanság is volna, bárkitől is kifiztyálni a' legbővebb 's gazdagabb aratást csupán azért, mivel a' földművelő ipara és vas szorgalmának daczára is, az aranykalászkok közt itt-ott gyom 's burján is emelkedék; 's az olly embert, kinek szive a' jó iránt majd egészen megfásult, 's ki folyton csak mások hibáit 's fogyatkozásait fürkészi, nem látva önszemében a' gerendát, midőn máséban a' legkisebb szálkát is észreveszi, hogy azokat a' javítás ürügye alatt kikürtölje, legjobban a' legyekhez hasonlíthatnók, melyekről tudjuk, hogy nem annyira az ép 's egészséges, mint inkább a' rothadásnak indult részekhez tapadnak. Életünk napjai megszámitvák 's megfutandó pályánk e' világ piacznán vajmi rövid! azért úgy látszik, a' természet e' fő három szabadalommal ruháza föl bennünket: hogy t. i. hibázhassunk gyakran; mindent lehetőségeink szűkkörüisége miatt föl ne foghassunk, tudhassunk, ismerhessünk; és végre semmit, mint gyarló lények, végetlen tökélyre ne emelhessünk.

Az izlés második fokozata a' n e m e s, egyik tulajdona a' lángésznek; melly nemcsak a' szépség legparányibb különbségeit 's osztályait veszi észre sassebességgel az itt-ott föltűnedező csekélyebb hiányokkal együtt is: hanem melly mindannyiszor a' legdicsőbb példányokat tüzi ki magának követésül, valahányszor a' cselekvés 's tény terére lép ki. E' fokozata az izlésnek nem mindennapi az emberek közt, miként nem mindennapi a' lángész is nemzetek közt; 's ha valamihez e' nemes izlést hasonlítani akarnók, leginkább őseinktől ránk átszármazott nemes vérünkhez hasonlíthatnók azt; valamint ez, látva hőslélkü őseink magasztos tényeit 's követésre méltó példáit, lelkesedéssel hevül, és szent buzgalommal szép tehetségeinek teljéből indul a' kimutatott pályára- 's ösvényre, mellyen diadalt 's dicsőséget arathasson, mindég magasabb fokára emelkedendő a' tökélynek: úgy a' nemes izlés is, miután egyszer a' szelid művészetek jelesebb szüleményei és terményei szépsége- 's fenségétől áthevült, magasbra törekszik, és nem ismerve a' tespedést, a' legdicsőbb példányokat tüzi ki irányául, melyeket, ha nem utolérni is, legalább megközelíteni igyekszik.

Végre harmadik fokozata az izlésnek a' l e g t ö k é l y e s b 's j o b b; melly a' szépet úgy, a' mint van, minden nagyítás vagy kisebbítés, részrehajlás és személyválogatás nélkül terjeszti elő 's bírálja meg; melly soha föl nem cserélve a' szépet a' rúttal, ártatlan kellemelek közt leli föl édes élvezetét. Az

izlés e' fokozatának csak az tetszik, mi egyszersmind illemes is; 's ezzel a' becsületesség érzelme a' legbensőbb kapcsolat- 's összhangzatban áll. Igaz ugyan, hogy valamint az ó, úgy az új kor hosszú századainak folytában is fehér hollóként vajmi ritka emberek közt az izlésnek e' fokozata, min csudálkozunk épen nem kell; mert legjobbat 's legtökéletesbet hasztalan keresünk 's várunk az emberi gyarlóság- és tökélytelenségtől. Mindazonáltal, ha mindjárt az izlésnek e' fokozata hosszú 's lankadhatlan munkát, erőink lehető legnagyobb megfeszítését: vas türelmet, 's majd egy egész életkort igényel is arra, hogy azt valaha elérhessük: törekednünk feléje mégis kell folyton, már csak azért is, miután bizonyos az, hogy sem a' természet, sem a' művészet semmit oly véghetlen magasságu pontra nem helyezett, hová az emberi erény 's erély el nem juthatna. 'S habár szünetlen iparunk 's törekvésünk daczára sem érnők el az izlés legtökélyesb fokát, fáradságunk mégsem maradand jutalom nélkül; sőt maga a' közepszerűség is illy magasztos igyekezetnél hasznunk- és dicsőségünkre válandik, mert méltán nagyoknak nevezhetjük a' törekvéseket, mellyek a' jót megközelítik. 'S Quintilian jól mondja: „Tartsuk meg a' folyamatot 's irányt, mellyet megtarthatunk, mert követve az elsőket, mindég dicsőségünkre válik, a' második vagy harmadik helyen állhatni.“

Zárszóul álljon itt még egy rövid figyelmeztetés. Az izlés kiművelésében igen szükség vigyáznunk arra: hogy midőn nemesíteni, finomítani és tökélyesíteni ohajtjuk izlésünket, elragadtatva tulbuzgalmunktól, annyira ne haladjunk, hogy tévutakra vezéreltessünk, és zavart eszméink 's fogalmaink tömegében végre a' jót a' rosztól, a' szépet a' rúttól megkülönböztetni képesek ne legyünk. A' szépizléstan története tagadhatlanul bizonyítja, hogy az ősi kor leghíresebb nemzetinél, t. i. a' görögök- 's rómaiaknál, kiknek classicus irodalmi 's művészi hagyományai- 's emlékeiket maiglan is köztisztelőben tartjuk és gyakran példányokul használjuk a' követés- 's utánzásban, akkor kezdett leginkább hanyatlani a' szép és nemes izlés, midőn fénypontját látszott elérni; 's hanyatlását főleg azok sietteték gyors léptekkel, kik emelkedésén tulbuzgalommal fáradoztak, habár a' tulbuzgalomból kifolyt hibákat 's fogyatkozásokat legkevesbbé sem vevék észre; e' tulbuzgalomhoz járult még a' gazdagság, fényűzés, elpuhultság, uralomvágy, zsarnokság és belviszátkodás, mellyek természetesen az erény, becsületesség és jóérzelem fokonkénti elnyomására gyorsan hatottak; valamint a' művészet is mindannyiszor inkább terhelé 's homályba borítá a' szép természetet: valahányszor ennek szerföltötti fölékesítésén fáradozék. 'S mit sokan állitanak: hogy az izlésnek inkább árt a' tulbuzgalommal üzőtt művelés, mint a' lépcsőnkénti, a' viszonyok- 's körülményekhez mért szerény fejlődés, azt szinte tanúsítja az izléstan története; mert hogy az izlés tulfeszített művelése eredménykép többnyire előítéleteknek, elbizottságnak, hiu fölfuvalkodásnak 's több illynemű hibáknak nyit utat, igazolja a' nemzetek története. Sokkal könnyebben és szerencsésebb sikerrel lehet az izlést egyszerűségre és simáttan természetéből okos de lassu kiképezéssel kivetköztetni, mint az illő korlátokon tulvitt, 's e' miatti

már-már a' hanyatlásnak indultat rendes ösvényére visszatéríteni és rajta javítani; milly ritkán történt ez meg jó sikerrel? bizonyítja a' történet.

Beély Fidél.

REGÉNY ÉS VALÓ.

VII.

Borult hideg napra ébredtem. Foszlányaimba burkolódzva andalogtam el a' városháza felé, gondolván, hogy anyámról hallandok valamit, de az udvarbani hosszas ácsorgásim után a' rendőröktől onnét kitiltatván, igazán gondolat's czél nélkül bolyongtam el a' nagy tér felé. E' térnek egyik oldala ugyanis a' betyárok gyűlhelye volt, kik valamint nappal, úgy éjjel is ott tanyáztak, 's társaságukban Miskával már azelőtt is gyakran megfordultam. Előlegesen ez volt legbiztosabb menhelyem, mert itt, mint mondám, a' betyárok 's laknélküliek az egész városnak szeme láttára, egész a' botránkozásig szabadon tanyázhattak.

Anyámnak esete a' betyárok között már tudva volt, és mindenek előtt egy zömök, vastagon benőtt szemöldökű betyár fogadott védszárnyai alá, kinek hajlandóságát már azelőtt is tapasztaltam, és most megigéré, hogy ha szófogadó fia akarok lenni, az ő gondoskodására biztosan számolhatok. Mérgecs Jancsi — mint őt a' körben nevezték — valóban pártfogolt is, mert még azon nap délutánján röthaju, vagy rövidebben, Rőt Miska esetlegesen arra menvén, meg akart döngetni, de Mérgecs által reá méretett az, mit ő nekem szánt.

Végtelenre terjedne életem leírása, ha minden egyes eseteket elősorolni akarnék, azért csak a' főbbeket 's azon eseményeket érintendem, melyek életemre befolyással birtak. Így a' betyárok közti hosszabb időzésemen átugorva, csak azt említem meg, hogy Mérgecs egy reggel azon hirrel lepett meg, hogy a' Békás csaplóros neje, anyámtól kapott sebe következtében, meghalt, minek következése alkalmasint az leszen, hogy anyám, mivel részegségében tette a' szúrást, ha nem is halállal, de mindenesetre hosszabb fogással fog büntettetni, 's mivel ő már ugyis régen Pestre szándékozik elköltözni, engemet, ha követni akarom, ott is gondjainak tárgyai közé számítand.

Az erre következett éjjelen Mérgecs a' 'Betekints'ben — hasonmása Békásnak — czimboráival megünnepelte az elválást, ki miután annyira leáz-tatta őket, hogy a' 'Betekints' virágainak segedelmével mindenökből kifoszt-hatta, a' legnagyobb szerencsekívánatok között másnap reggel velem együtt Pest felé indult.

Pest felől mindég azt hallottam, hogy roppant nagy és szép város, de, megvallom, első tekintetre semmikép sem lepett meg. Azon alföldi magyar vá-

ros, hol eddigi életemet eltöltöttem, és Pest között igen kevés különbséget találtam; sőt midőn Mérgessel egy viskóba betérve értésemre esett, hogy ez leszen rendes lakhelyünk, hol több összegyűlt szennyes külsejű férfiak és nők által Mérges kitünő szivességgel üdvözöltetett, azt hittem, hogy ismét a' Békásban vagyok. Hozzá voltam ugyan szokva minden kigondolható rondasághoz, de ha a' göztől csepegő piszkos falakra, a' földön elterülő rothadt bűzű szalmára, a' vad tekintetű férfiakra, és a' békásinál még szemtelenebbül magukat viselő nőkre tekintettem, hol a' gőz 's sűrű dohányfüstnek orrszavará bűze miatt lélekzeni is alig mertem, hallva a' legaljasb beszédek, megvallom, bizonyos visszataszító érzés lepott meg; szerettem volna ki a' szabadba menni 's elnehezült lelkemen enyhíteni. Meglehet, hogy a' szokás, a' gyermeklélekbe benyomult 's otthonossá vált ismerete a' körülöttem volt tárgyaknak okozhatta, de sem 'Békást', sem 'Betekints'et olly aljas-, olly undorítóknak nem találtam, mint Lebukit. Így neveztetett tudniillik új lakhelyem.

Mérges egy a' többiek közül marczona tekintete- és izmos termetével kiváló férfiúnak, mint Lebuki fejének, mutatott be, kitől, mivel Lebukiban mindenkinek saját tolvajneve volt, azonnal meg is kereszteltetvén, a' soromhoz legillőbb Árva Peti nevet kaptam. Együttal értésemre adta, hogy mivel a' társaság minden tagjának naponként bizonyos mennyiségű keresetet kell bemutatni, nekem is kötelességem leendő erőm 's tehetségem szerint a' szabályok ezen egyikének eleget tenni.

Másnap, épen esős idő levén, Súlyom — a' főnök — egy czirokseprőt nyomva kezembe, két magamhoz hasonló kora fiúval, Ördögös — a' furfangosságáról —, és Potykás — a' széles lapos orráról így nevezettekkel elküldött, utasításul adván, hogy mindenben társaimat kövessék.

Ördögös és Potykás füttyörézve lépdelték előre, kiket én egykedvűleg követtem. Tudja Isten, olly valami nehéz és bús érzés terhe nyomult lelkemre, minőről eddig fogalmam sem volt, hogy ha bár itt-ott eddig soha nem látott tárgyak merültek is fel előttem, de mégsem éreztem nagy kedvet széttekintgetni. Egyébiránt az mégsem kerülhette el figyelmemet, hogy minél tovább haladtunk, az egyszerű kis házak helyett annál szebbeket és nagyobbakat, a' környékünkön itt-ott hulladozó egyes rongyos emberek helyett annál több- 's ékebben öltözötteket láttam feltűnni.

Végre egy utcásarkon nagy és pompás házak előttmegállapodtunk. Társaim figyelmeztettek, hogy vigyázzak rájuk, mit cselekesznek, mert nekem is majd ugyanazt kellend tennem, mivel ők majd más utcásarokra menendnek. Azonnal neki-kezdének tehát az egyik saroktól a' másikig vezető út-vonal seprésének, 's minden átmenő 's jövő előtt lerántva sapkáikat, siró hangon esdedeztek alamizsnaért. Miután ezt párszor ismételve tették 's meghagyták volna, hogy kijelelt helyemről el ne távozzam 's őket ott bevárjam, magamra hagytak.

Itt állottam tehát, mint utcásaprő, mint koldus. Egy eddig soha nem

érzett szomorúság sajgott szivemben. Nyomoru, aljas helyzetben éltem által ugyan eddigi napjaimat, nem ismertem kényelmet, kebelvilágom még fölfe-dezetlenül állott: mégis olly aljas-, olly elbusitónak találtam a' munkámhoz kötött koldulást. Hiszen — gondoltam magamban — midőn még a' Békásban laktam 's egyszer-másszor egy koldus ajtónk előtt megállott, alamizsnáért könyörögve, ha épen felesleges kenyerem volt, én is adtam neki, és most nekem kellettén koldulni, mégis tetemesen meg kelle roszabbulni sorsomnak. Ütöttek, vertek a' Békásban, de mégis ismerős arcokkal találkoztam, pajtásaimmal játszhattam, anyám néha-néha mégis csak adott egy jó szót; és most pompás házak előtt állok, fényes kocsik robognak, ezer meg ezer arc halad el mellett, és senki — de senki sem tekint reám. Olly jól esett volna, ha csak egyetlenegy arc szánakozva néz felém.

Nem sirtam, mert hiszen salakos kéreggel volt bevonva szivem, de mondhatatlanul ellágyultam; és tudja Isten, milly sokáig báméskodtam volna magam elébe, ha egy durva hang azzal nem riaszt fel, hogy mit állok hijába és miért nem keresem kenyeremet? Felpillantottam és Solymos állott előttem.

Gépíleg kezdtem a' sepréshez, de alamizsnáért könyörögni nem tudtam. Solymos félre intett.

— Ördögös vagy Potykás nem mondotta-e, mit kell tenned? kérdezé tőlem nyersen.

— De igen! — feleltem én.

— Ugy hát kövesd tanításaikat, mert ha estvére egy pengő tizest nem birsz előmutatni, verést és börtönt kapsz — 's ezzel tovább ment.

Delet már régen elharangozták; tegnap estvétől fogva mitsem ettem; remegve mondtam ki talán először életemben a' 'kérem alásan, édes nagyságos uram'at, 's sapkám a' megszólított elébe tartottam. E' nagyságos ur botjával félretaszította sapkám, melly a' sárba hullott. Búsán emeltem fel, és az éhség és a' veréstől felelem kényszerítettek könyörgéseimnek ismétléseire.

Alkonyodni kezdett. Ördögös és Potykás jó kedvvel érkeztek hozzám, kérdezve: volt-e jó keresetem? Tizenöt krajczárt birtam előmutatni.

— Mennyit tettél ebből zsebre? kérdezte Ördögös.

Megmondtam, hogy egy krajczárt sem, sőt habár közelében ült egy zsemlyekofa, 's igen éhezém, mégis Solymostól megtudva, hogy egy pengő tizest kell bemutatnom, még éhségemet sem mertem lecsillapítani.

— Látod, Árva, — folytatta Ördögös — Solymos apa azért megfor-gat, ha te csak tizenöt krajczárt adsz kezeibe, azonkívül megböjtöltet; de mivel te olly jó czimborának látszol lenni, 's nekem jó keresetem volt, kisegítlek a' bajból. Most induljunk haza felé.

Késő estve volt már, midőn Lebukiba értünk, mert utközben, messzire a' pompás házaktól, egy csapszékbe pajtásaim bevezettek, mi ellen nekem semmi kifogásom sem volt, mert derekasan ittunk 's ettünk. Solymos épen indulóban volt Mérgessel 's több czimboráival, de zsebeink felett mégis szem-

lét tartott. Ördögös és Potykás egy pár selyemkendőt is adtak által, mit találtaknak állítottak. Én az Ördögös által kiegészített tizest adván által, meginttettem, hogy pajtásaim példájára szinte vigyázó legyek, hogy hasonló kendőket találhassak.

Pesti életemnek ez első napjához hasonlítottak a' következők. A' hosszú esős ős, lanyha tél, nedves tavasz nyújtottak elég foglalkozást. Lassan lassan beleszoktam helyzetembe; naponként bementem a' városba, később ismeretesb levén előttem az utcák fekvése, pajtásaim nélkül, kiket Solymos ilyenkor másra használt. Sem a' seprés olly terhesnek, sem a' koldulás többé olly gyalázatosnak nem látszott előttem, sőt ha valaki az általam tisztára sepert utvonalon keresztül ment a' nélkül, hogy a' krajczár vámot megadta volna, elég szemtelenné lettem ellene morogni. Sokszor így napjában a' kitűzött tizesen kívül többet is kerestem, mit pajtásaim példájára, gyomromra fordítottam. Solymos — midőn haza érkezve, a' tizesen kívül kendőket 's más apróságokat nem birtam átadni, mint pajtásaim — nem egyszer mondotta ugyan, hogy nem leszen belőlem semmi, de arra eddig sehogy sem birtam magamat elhatározni, hogy, mint czimboráim cselekvének, zseb-tolvajjá legyek. Ezenfelül Mérges, nem tudom honnét magyarázható vonzalomból, mindég pártolt 's tekintélye által, mellyben Solymos előtt állott, mindég kivivta, hogy a' főnök tőlem nem látszott annyit követelni, mint pajtásaimtól.

VIII.

A' tavaszban felmelegülő lég által gyönyörűlni kezdő idő, a' szépen nyíló nyár utcaseprési munkálatomat megszüntette. Solymos ekkortájban, nem tudom mi végett, Mérges 's még néhány czimborája kíséretében Pestről hosszabb időre eltávozott. Ezeknek távollétében Lebukiban nem volt azon bizonyos neme a' rendnek, mint Solymos honnlétekor. Mindegyik parancsolni akart, engedelmeskedni egy sem. Többször osztoztak keresményeikben, melyekben nekem soha részem nem volt, 's ha egyik vagy másik magát megcsalva látta, vérengzések is történtek. Mérgesnek távollétében engemet bizonyos megvetéssel tekintettek, mert, mint mondák, a' társaságnak leghaszontalanabb tagja valék, kire 's kiben bizni nem lehet. Így a' tömeg között bizonyos tekintetben elszigetelve álltam, és néha, ha Ördögös, kit minden furfangossága mellett is legjobban szívelhettem, barátságosan nem osztja meg velem kenyerét, éheztem volna is. Habár azonban Lebukin kívül semmi meghatározott tenni valóm nem volt, 's Solymosnak távollétét úgy tekinthettem, mint szünetemet: mégis a' napnak legnagyobb részét mindég bent a' városban ögylegtem át, 's néha ha valami könnyű teher vitelére szólítottam fel, azt egy pár kajczárnyi díjért készen elvállaltam.

Illy ögylegésem közben történt, hogy egykor egy fényes öltözetű urral 's hölgygyel találkoztam. Figyelmetlenül haladtam el mellettök, mint sok más mellett, de azon egypár szó, mit a' nőnek ajkairól hallottam, fölhívá figyel-

memet, reájok visszatekinttem, 's láttam, hogy ők is hasonlóul cselekvének.

— Mi kár e' szép gyermekért! — mondá a' nő elég érthetően — nézd gyönyörűen villogó szemeit, dús fürtözetű haját, — kár érette, mert öltö-zéke mutatja, hogy az utczaí csavargó gyermekeknek egyike.

Ők is tovább mentek, én is tovább haladtam, és minél nagyobb tér lépett közünk, annál sajátságosabb érzést 's gondolatokat ébresztett bennem e' szavaknak emléke. Ugyan miért sajnálhat ez asszony engemet? — gondoltam magamban, — utczaí csavargónak lenni nem valami szép dolog lehet, mert ez asszonybizonyosan másképp nem mondotta volna, hogy kár érettem. Ez asszony előtt velem együtt olly sok ember haladt el, és ezek között egy sem volt, kiért kár lett volna, csak egyedül én. Tehát én tüntem fel előtte legsajnálattal méltóbb alakban, helyzetem is tehát mindenek között a' legszégyenítőbb lehet.

— Te Ördögös, — szóltam, midőn Lebukiba érve, ezzel együtt lehettem — nem hallottad-e, hogy felőled is mondotta volna egy asszony, hogy kár, ha egy ollyan gyermek, mint te vagy, utczai csavargó?

— Nem!

— Látod, czimbora, ma egy szép öltözetű asszony rólam azt mondotta, hogy én szép gyermek vagyok, és kár érettem, hogy utczai csavargó vagyok. Te Ördögös, én nem vagyok közibétek való.

— Mi jut eszedbe! — felelt Ördögös — hát mi lesz belőled? Nem jobb-e így kényelmesen élni, mint dolgozni; mert ha nem érzed magadat közibéknél valónak, hogy megélhess, dolgoznod kell. És ha talán most valamivel rosszabb dolgod van, mint nekünk, de fejts ki nagyobb ügyességet, keress ott is, hová semmit sem tevél, és hidd el, ruházatod is jobb lesz, azután meg jobb napokat is szerezhetsz magadnak. Ki tudja, idővel talán még Soly-mos helyét foglalhatod el.

Ördögösnek okoskodása, mit a' közel csapszékből hozott pálinkával fontosabbá és meggyőzőbbé tett, habár azon előttem nevezetesekek látszó szavakat végkép ki nem törülhette is emlékezetemből, de mégis annyira megnyugtató, hogy nem találtam magamra nézve annyira károsnak, ha utczai csavargó maradok.

Ekkor tízéves gyermek voltam. Mit tudtam én, hogy van az emberi kebelnek nemesebb ösztöne is, mint az, melly helyzetemmel elégedett tőn? Hallottam-e valaha csak egy szavat is, melly nemesebb irányra lett volna vezető? Ez asszony volt az első, ki esetlegesen meghallott szavai által önmagamra figyelmeztetett; mi csoda, ha azoknak hatása reám futólagos volt?

Egykor ismét cél nélkül bolyongtam a' Duna partján. Itt egy a' parttól nem messzire álló hajóra egy deszka nyult be, mellyen a' hajóból ki 's be jártak. Nem látván senkit, mint a' féle gyermek, a' hajlékony deszkára léptem 's azon magamat hintálni kezdtem. Egyszerre súlyegyet veszítve, a' Dunába buktam. Elvesztett eszméletem visszatértekor magamat néhány férfiú- 's asszonytól környeztetten a' parton találtam, de rendkívül bádjadt valék.

— E' szegény gyermek — hallottam egy asszonyi hangot — az, kit multkor láttunk.

A' hang felé fordultam 's asszonyomra ismertem.

— Jó emberek! — mondá ismét — jó pénzért ki vállalja e' gyermeket magához? Külseje elhagyottat mutat. Ön, jó asszony! — fordult egy középkorú nőhöz — ön mentette meg ugyanis e' szegény gyermeknek életét, fogadja magához, havi bért fizetendek érte.

A' megszólított — mint később tudtam meg — a' Duna szélén mosott, 's engemet lebukni látván, azonnal megmentésemre sietett. Engemet magához vállalt, és mielőtt kérdeztek volna, pártfogónóm, ennek férje és a' mosónő kíséretében ez utóbbinak szállására vezettettem. Itt sok kérdezősködés után elmondám töredékesen lakhelyemet, 's lefestém a' kört, melyben tartózkodom. Pártfogónóm kérdezé: akarom-e sorsomnak javulását! Igenlő válaszomra meghagyta, hogy addig is, míg részletesben gondoskodnék felőlem, a' mosónő lakát el ne hagyjam, kitől koronként fog rólam tudakolozódni.

IX.

Midőn egy pár nap múlva, sokszor ismételt mosdatás, fésülés 's mindenemű tisztogatás után, egyszerű, de előttem mégis nagy becsűnek látszó rendes öltözetbe burkoltan, körütekintettem magamat, alig ismertem magamra. Szemeim önmagamról átsikamlottak a' körülöttem levő tárgyakra. Mindent olly tisztán, olly csinos rendben találtam, minőt még eddig soha nem láttam; a' mosónőnek — ki egy áldott jó teremtes volt — szelid szavai, lebilincselő bánásmódja, mellyel ügyetlenségeimen segített, tanításai különösen hatottak reám, és egy eddig ismeretlen új világban képzeltem magamat. Általutottam gondolatimban eszméletemnek első perczeitől óta a' jelenig tartó helyzetemnek részleteit, összehasonlítottam azzal, mellybe olly véletlenül kerültem, és a' nagy különbség, minek átlátására nem sok számoló ész kíváncsi volt, az egész belsőmet megható eredményben tünt elő, hogy egyhamarjában nem bírtam magammal tisztába jöni. Álom- vagy valónak tartsam-e 's fordulatot? higgyem-e, hogy ápolónőimnek szavaiként egy jobb, egy szebb sorsnak reménye merült fel velem együtt a' Dunából, és hogy Lebukiba soha többé visszamennem nem szabad? Átadjam-e magamat e' hirtelen változást olly bájoló festő képzeletnek, melly egyszersmind rettenetességgel töltött el, ha innét kiüzetném és a' most először undorító alakban feltűnő tanyára való visszatérésre kényszeríteném?

De kiből az ész kifejeletlenül hever, és helyzetének alacsonyysága olly szűk korlátok közé szorított, hogy valami jobbat nem ismerve, még képzeletében sem bír magának az életről egy szebb képet teremteni, és e' felett gyermek: az a' jövőre nem sokat számol, azt csak a' pillanatnyi jelen tölti el örömmel vagy aggodalommal, a' mint az érzékeire hat. Habár az első perczek-

ben megvillant is bennem a' gondolat, hogy talán csak pillanatnyi játékát űzi velem a' sors, és majdan vissza kell térnem aljas körömbe, mi elégedetlenséggel töltött el: mégis mivel jelenemet olly nagy ellentétben láttam multammal, gyermekileg élveztem a' pillanatokat 's jövőmre nem számoltam.

Miután a' mosónő biztosított, hogy ezentuli lakhelyem nála leend, 's ha mindenben engedelmes, tanulékony leendek, nem is képzelhető jó sorsom leend: szerettem volna elmenni Lebukiba, czimboráimnak magamat megmutatni, 's tőlök bucsut venni. Különösen Mérge és Ördöngös feküdtek szíven, kikkel sorsomnak változását ohajtottam tudatni, de a' mosónő még az utcára sem engedett kimenni, 's miután meggyőzött a' felől, hogy az illy aljas emberekkel legkisebb érintkezés is meggyalázó, önkényt elállottam kíváratomtól.

Több nap után egy reggel pártfogónőm lépett be egyszerű lakunkba. Nem felejttem el soha arcának kifejezését, midőn maga elébe állított. Durva, neveletlen, nyers voltam, de annyit mégis le birtam olvasni, hogy egy belső öröm vagy megelégedés, vagy bármi más, de kedves érzés lelkesítette vonásait, midőn rajtam nyugtatta tekintetét. A' mosónő tanítása szerint kezét csókoltam és bátran tekinték szemei közé.

Blumenthalnő — így fogom ezentúl nevezni — mindenek előtt atyám-'s anyámról kérdezősködött.

Csak annyit birtam mondani, hogy mióta emlékezem, mindég a' Békásban laktam anyámmal, ki jelenleg börtönben ül. Apámat soha nem ismertem.

Felszólítására mindent, mire emlékeztem, még a' legkisebbet is, életemből elmondottam.

— És nem szeretnél valamit anyád felől hallani? kérdezé tőlem.

— De igen! feleltem egykedvileg.

— Hangod, arcod, édes fiam! — folytatá ő — nem árulja el e' kérdésemre azon meleg érdekelt, minőnek egy gyermek kebelében anyja iránt lenni kell. Talán nem nagyon szeretted anyádat?

Vállat vonítottam.

Hidegségemet most kárhoztatom, de akkor a' szeretetnek egy szikrája sem melegítette anyám iránt szívemet. Ki visszaemlékezik, milly viszonyban állottam vele, e' hidegséget természetesnek fogja magyarázni.

Hosszu beszélgetés, kérdezősködés után mintegy ekkép szólott hozzám: Szilárd szándékom tégedet, kedves gyermekem, eddigi helyzeteknek aljasságából kiemelni. A' mint látom, még nálad nincsen minden elvesztve, és habár azon metelyből, melly között felrengtél, sok ragadt reád, de miután ezt nem szándékos rossz akaratomnak, hanem azon körülmények befolyásának kell tulajdonítanom, mellyek közt léteztél, reményem, hogy ügyes kéz által az emberiségnek méltó tagjává leendesz képezhető. Azon néhány nap alatt, mellyeket itt eltöltöttél, észrevétlenül figyeltem reád, és ha e' figyelmeztetésnek eredménye azt mutatná, hogy azon romlottság, minek eddigi életednek modorában sajátoddá kellett lenni, annyira lelkedbe szívárgott, hogy az in-

nét kiirthatatlan lenne; ha sok jó tehetséget nem sejténék benned: akkor sorsodra biználak ismét; de így vissza akarlak adni az emberiségnek, mellynek eddigi pályádon elvesztél. Milly irányt vesznek irántadi gondoskodásom 's intézkedéseim, az teniparkodásodtól 's attól függend, miként fogsz várákozásaimnak megfelelni. Most előlegesen a' legszükségesebbekre fogsz oktatni; a' későbbieket majd tehetségeidnek mikénti fejlődése fogja elhatározni. Legyél szorgalmas és engedelmes; multadat még emléken sem vigyed át a' jelenbe, 's mindenben környeződnek példáját kövessed.

Talán a' gondviselés akarta egyrésről természeti 's még eddig olly ragadós körülmények által sem végkép meg nem rontható hajlammal pótolni azt, mit másrésről nemzöim tölem elraboltak. Azon elzékenyülést legalább, mellyre Blumenthalnőnek szavai hangoltak, most úgy tekintem, mint a' teremő által belém szorított jobb szellemnek felébredését. Szemeim könyükbe borultak, de ha egy világot adatok volna, nem tudtam volna megmondani, miért. Multamat elfelejtettem, jövöm még sejtésben sem villant meg előtem, csak úgy álltam, mint a' pillanat rabja, ki érzi bűnét, kit bírójának szelid fedése szívben, lélekben áthat.

Blumenthalnő intett háziasszonyomnak, ki eltávozván a' szobából, nem sokára egy tisztos külsejű férfiuval lépett be, kit Blumenthalnő úgy mutatott be, mint leendő oktatmat, 's miután még egyszer a' legszelidebb hangon intett volna, hogy szorgalmas, tanulékony 's engedelmes legyek, ha magamat további pártfogására akarom érdemesíteni, eltávozott.

Oktatóm ez időtől fogva naponként kétszer jött hozzám. Nem akarom kedvezőleg bírálni saját szorgalmamat, midőn azt mondom, hogy tanítóm, kijelentése szerint, velem igen megelégedett volt; annyit azonban megítélhetésemre mégis nyilvánítanom kell, hogy a' tanulásban kedvemet találtam, és midőn az első sort elolvasni, az első sort írni tudtam, olly örömet éreztem, hogy lelkesülésemben agg háziasszonyomnak nyakába borultam. Blumenthalnő sokszor eljött hozzám 's mindenkor megkérdezé mind tanítomat, mind háziasszonyomat viseletem 's szorgalmam felől, és vagy szeliden megfeddett, vagy legtöbb esetben megdicsért, a' mint érdemlettem.

Egy illy látogatása alkalmával adá egyszer tudtomra, hogy azon hatóságnál, melly anyámat bebörtönözteté, kérdéseket tett ez iránt. Feleletül nyerte, hogy a' kérdéses rabnő, kiállván büntetése idejét, szabadon bocsájtattott, de merre 's hová ment, arról felvilágosítást nem adhat.

Eddig gondatlan voltam anyámra, és habár az utána való sovárgásnak legkisebb neme sem izgatá szívemet, mégis zékenyen hatott most már reám ezen tudósítás. Mióta ez emberek között éltem, meg kellett javulnom, mert meghatott az, hogy azon egyetlen lénynek is nyomát elvesztettem, kihez ez életben vérrel voltam kapcsolva.

S z a b ó R i c h a r d .

(Folyt. követc.)

T O R Á L D O M Á S.

Tíz harang zúg, tíz harang sír,
 Mert egy nőt temetnek,
 Véghelyére kit bibor 's bűn,
 Fény 's szégyen vezetnek.
 Csend! Figyeljetek, barátim,
 A' siró zenére:
 Nemde, e' gyászpompa gúny csak
 A' halott nevére? . . . .
 Ím a' nép mint árad és forr
 A' koporsó táján,
 Mintha rény virágzott volna
 A' holt életfáján;
 'S mintha ír szállt volna, míg élt,
 A' nyomor sebére,
 'S mintha népüdv váltságaért
 Hullott volna vére.
 Földön úszik gyöny- 's aranytól
 Ékes takarója;

'S halvány rózsá- 's kék virágból
 Áll fejkoszorúja;
 Mintha nyiló szívtavasznak
 Volna tört virága,
 Ifju élet- 's szerelemnek
 Hervadt rózsaağa
 Nemde szép gúny mindez a' sir
 Olly menyasszonyának,
 Kit sírjába ördögélvek
 'S tengerbűn hozának;
 Kit, míg éle, kéjszomjában,
 'S vágya vad tüzeiben,
 Orzott szívek vére táplált
 Titkok éjjelében;
 'S a' ki míg élt, élvre hívó
 Csáblehelletének
 Martalékul első lángu
 Ifju szűk esének?

Oh, sírtok-e, vagy tapsoltok fölötté,
 Ti, kiknek areza halvány sárga váz?
 A' kéjszomjúhozott szív íme megtört,
 'S mi bűnt ivott, lenyűgövék a' láz.
 Nézzétek a' bérlett nép jégkönyűjét,
 Mi kényszerült sirás közt perge le;
 Nincs egy barát nincs egy, kinek valódi
 Őszinte bútól fájna kebele.
 Bérlett harang 's bérlett zenék siralma
 Ám hadd zokogjon a' halott fölött;
 Csendben leszünk, míg elnémulnak és míg
 Eltűn a' holt a' czipruszok között.

Szólott az ifju gazda
 Ifjú barátihoz,
 Mig lenn a' ház előtt bús
 Énekhang áradoz.
 A' nép előtt kereszt 's rajt
 Fehér fátol lebeg,
 'S e' szüzi jel halottját
 Sötét bűn tépte meg,
 De jó, közelg a' sírkert,
 Erény 's bűn nyughona,

Hol szomszédul pihennek
 Koldusbot 's korona.
 És feltűn a' sir öble
 A' tarka nép között;
 'S mig zeng a' végső ének
 A' sirbatett fölött:
 Megszűnnek a' harangok
 Tovább kesergeni;
 'S helyettök ím az ifjú
 Kör így kezd zengeni:

Fel, barátim, a' pohárhoz!
 Zengjen vigan ének
 Emlékére a' halottnak,
 Kéjek ördögének.
 Csábszavát nem halljuk immár,
 Melly szívünk veré fel
 Álszerelmü kebelének
 Áruérzetével.
 Megfagyott a' kar gyürüje,
 Melly szívéhez füze,
 'S jég az ajk, melly ajkainkra
 Méregcsókot tüze
 Éveink hervasztott lombja
 Újonan virul fel
 A' kihült szívü szirénnö
 Sirba tételével.
 Fel, barátim! a' halottnő
 Áldomása szóljon:
 A' kéjelmek bünöléből
 Tette hí fel a' hon.

Esküt, oh azért, hazánknak
 És a' szíverénynek,
 Érzetink hogy árukéjért
 Többé nem hevülnek;
 'S hogy szívünknek lángja e' túl
 Olly kebel felé száll,
 Mellynek mélye gyöngyecsigában
 Szent szerelmet táplál
 Vesszen a' korcs, vesszen a' bün,
 'S mind, ki szívvel játszik:
 Egy lehet csak érzeménye
 A' szívnek halálig.
 'S éljen a' hölgy, ki szívének
 Szüz szerelme által
 A' hon ifju hü fiának
 Tiszta érzetet vall;
 Éljen a' rény, a' szüz érzet,
 Szívek gyöngyvirága:
 Ebből nő fel csak gyümölcsként
 Férfj 's nő boldogsága!

Beöthy Zsigmond.

BÁNATOMBAN.

Oh, ne véd, hogy többé nem szeretlek,
 Ollykoron ha égő szemeidnek
 Szerelemtől ragyogó sugári
 Bánatomból kedvre nem derítnek.

Tudhatod te, életem reménye,
 Tudhatod te, hogy idő kell arra,
 Mig leszáll és megtisztul a' forrás,
 Melly a' vésztől föl vagy zavarva.

Úgy idő kell, míg a' néma bú, mit
 Sorsom néha kebelemre mére,
 A' patakban fölzavart fővényként
 Leülekszik szívem fenekére.

Búm ha megszállt, ujra tiszta csermely
 Lesz ez arcok megzavart vonása,
 Honnan ismét visszanéz a' hajnal:
 Rózsaaajkid édes mosolygása.

Mentovich Ferencz.

A' K Ö L T Ö.

Leszáll az éj, és barna szárnyait
 A' föld felé terjeszti csöndesen;
 A' zaj kihal 's olly csöndes a' világ,
 Mint tört hajó a' messze tengeren.

Egy ifju arcz, szép mint márványszobor,
 Körülbeegve éjszin fűrtitül,
 Tünik felénk az éj óráiban
 'S tekintetén szent ihletés terül.

A' csöndes éj nyugalma int felé,
 'S talán egy szunnyadó meghitt kebel,
 'S mégsem dől az álom lágy ölébe
 Szerelme boldog 's bájos képivel.

Ha csöndes a' lég, nem zajong a' hab,
 Sik oceanra indul a' halász;
 És halkan a' habok mélyére száll
 'S tengerfenéken gyöngyöket halász.

Ha tün az élet zajgó nappala
 'S mély csönd viraszt a' néma földtekén,
 A' költő is leszáll szív mélyire
 'S gyöngyöt halász érzelve tengerén.

Berecz K.

A' SIPLÁDÁS FIA ÉS A' SIPLÁDÁS FIÁNAK AZ APJA.

(Vége.)

II. S z a k a s z.

Az előbbi ismeretlen egyéniség 1890.

A' hosszadalmas agg alak — mint mondók — belépett. A' sipládás fiának az apja, a' regényíró szobájába lépve, bókolni kezdett 's üdvözlő szavakon törni fejét, azonban megelőztetett Ákos ur által.

„Üljön le arra a' Vahotra; — mondá a' regényíró 's az ajtó közelében álló pamlagsára mutatott, minek hasonmásait 40 évvel ezelőtt még nálunk is Balzacnak hívták — ön fija kíváncsiságomat ébreszté ön iránt. Ön, ugy látszik, sok viszontagságon ment keresztül. Életpályámnál fogva az ilyen embereket rendkívül szeretem; az emberismeret különös studiumom. — Külföldi származásánál fogva ön sok szép tapasztalást szerézhett utazásaiban, nemde? — kérdé a' regényíró 's hivataltos foglalkozási arczkifejezést öltött magára.

„Pocsanat, ketves ur, — szóla a' Vahotra telepedett aggastyán — udasztam, igenis sokad udasztam, de gilftelti zarmaszasu nem fatyjok“ — 's a' jövevényművész arczán keserű harag látszott elvonulni.

„Tehát csakugyan . . ? tehát ön is . . .“

„Ikenn is, csagutyan én is. Ach, uram! sokad dudnék asz urnag pesszelni, porszaszdó és haladlan, ha a' matjar nielf jobban mene asz enjim nielfen. Aszérd alzo csag rozs matjarul és kicsi némedil muszaj fatyjok montani ety kicsi asz ennim zomoru életéhl.“

„A' mint tetszik“ mondá a' regényíró.

'S a' sipládás apa elkezdé beszélni. Fia e' közben melléje kuporodott a' Vahotra 's az ösztönszerű bólintgatások elébe szegezett néhány hiábavaló ellentállás után csakhamar lágy szundikálásnak adta magát.

A' megkezdett párbeszéd hangjainak illendő visszaadását azonban aligha megbírnám, minélfogva, reménylem, nem fogjasenki rossz néven venni, ha azt, mit a' sipládás elmondott, enszavaimba öltöztetett mondatokban terjesztem elő, olly rövidséggel, a' minővel mindedig még nem dicsekhetem.

„Ugy emlékszem — ragadá meg a' szót a' sipládás fiának az apja — mintha 1820. táján születtem volna Pest egyik külvárosában. Ezt én jó darab ideig nem tudtam elképzelni, főképen miután gyöngéd korom első éveiben én és utánam több rokonérzelmű barátom erősen hívök, hogy talán nem is anyától lettem, mivel-hogy minden eddig látott embertől csodálatra méltó módon egészen elütöttem.“

„Ne beszéljen!“ kiálta a' regényíró.

„Már az ugy volt, instálom alásan. Ifjukorom elzúgott mellettem, 's azon arányban, a' mint az eltűnt, 's a' mint napról napra inkább tanultam bele az olvasásba, növekedett keblemben a' vágy: nagy emberre lehetni. Uram Istenem! ért-hetni csak az fog, ki az irodalmi dicsőségről álmadozott valaha.“

„Magam is író vagyok“ — veté oda a' termékeny szerző.

„Hálistennek! hogy már egyszer emberemre találtam — ön érteni fog. Ért-teni fog, ha mondom, hogy kávéházakba kezdtem járni, láttam 's olvastam a' még akkor virágzott ,Tageblatt'-ot, Spiegelt, Vaterlandot . . . ! És ismertem apámat,

a' becsületes szobapiktort; unokavéremet a' humoristicus boltos legényt; sógoromat, az életet komoly oldaláról tekintő bukott greiszlert, — mindezek és számtalan mások dolgozó társai valának a' fentebbi lapoknak. 'S a' vér ne buzdult volna fel ereimben? Irogatni kezdtem, 's a' mit irtam, azt kinyomtatták. De nekem többre volt szükségem. Magasabb, ragyogóbb czélokat kerestem . . .“

A' sipladás fia éles hangu szuszogásaival tölté be a' beállott szünetet, de az apa oldalba taszítá 's a' szuszshuzam csendes léghuzammá változott.

„A' nagykorúság emancipáló korszaka felé talpaltam. Rokonérzelmű barátokat kezdék keresni 1842-ben és végre találtam azokat 1844-ben. Találtam hat lelkes fiataalt. Összejövénk és társulatot alakítánk, mellynek egyéb apróbb céljain kívül az volt rendeltetése, hogy hetenkénti összecsoődülés által, a' kávé- és theának pipázással vegyes szörpölése közben a' berlini és lipcei irodalom számára megérjünk.“

A' regényíró kételkedni látszott a' mondottakon, 's azt gondolá magában: „Régen lehetett, talán nem is igaz.“ — Pedig igaz volt.

„Verseket irtunk és szavaltunk — folytatá az agg művész és szavai a' megbánás törődött hangjain folyának — ma Uhland, holnap Schiller, holnapután Göthe, Heine, Mathisson 'stb. modorában raktuk verseink lábait, 's az uhlandi, schilleri 'stb. lábak természetesen csak uhlandi, schilleri fejeket és szellemeket hordozhatnak. Mert hiszen előttünk nem volt semmi is lehetetlen, 's megszületék vála mindenünkben azon meggyőződés, hogy a' ki mindenkit utólér, csakugyan valamennyi között legelső. Bámultuk egymást, csodálta mindegyik önmagát — 's bekövetkezett feloszlásunknak csak ez utóbbi körülmény volt oka.“

„Hát a' kritika szavainak önök nem hódoltak?“ kérdé Ákos ur, csakhogy ez érdekes társulat bővebb ismertetését hallja.

„Igen, mi bírálatokat is irtunk egymás munkái fölött, mik között a' legsujtöbb rendesen az vala, ha kimondtuk, hogy a' munka „ez egyszer“ kissé gyöngé, de a' lángész még botlásaiban is érdekes, és írójából még mindenestre a' nagy Germania irodalmi kútágasa válandik. 'S elvégezvén e' kritikákat, neki feküdtünk a' magasztos érzelmeknek — a' lelkesedésnek. — Előszedtük részint itt-ott elszórva megjelent, részint legszebb calligraphiával füzetekbe rajzolt, még sajtót nem látott műveinket, és hangosan eldörögtük, és szép csendesen elnyöszörögtük azokat egyszer, kétszer, háromszor — végtelenszer mindaddig, míg bele nem fáradtunk 's kiizzadt üstökökkel egymás nyakába nem borultunk mind a' heten. 'S egymás felibe dültünk, ki székre, ki pamlagra, ki asztalra mind a' heten és vizsgálat alá vettük egymás homlokát, szemeit, profilját, arcját mind a' heten, — 's mindannyiban lelket, szellemet, kifejezést, 's a' köznapitól elütő méltóságot fedeztünk fel mind a' heten . . .“

„Az ön képeben is?“ kérdé mintegy öntudatlanul e' kérdésre fakadva Hon-dery Ákos.

Emlékeztetjük nyájas olvasóinkat, miképen a' beszélő öreg ur arcza a' legjámborabb werklis-physionomia vala.

„Hogyhog? nagyságos uram, — miért e' kérdés?“ kérdé a' még romjaiban is büszke lángész.

„Nem ugy értettem, — csitítá Ákos ur — csak tessék csendesen tovább folytatni, honfitárs!“

Az agg honfitárs egy rövid és bizonytalan jelentésű sohaj után ki volt engesztelődve, 's olly mohósággal, mint börtönből kiszabadult ember, a' ki már régóta lesi a' kibeszélhetési alkalmat, kapott ismét szavakhoz.

„Hogy magamra térjek vissza, én különösen emlékezőtehetség dolgában állottam felebb valamennyi szellemrokonimnál. Mikor ugy együtt merengtünk 's jövendőnk tarka álmoképei közé temetkezve, egymásra dűledzve, egymás szeme

közé füstöltünk, nem egyszer történt, hogy társaim egyike e' szavakkal fordult fölemnek: „Mariskám! (mert az én nevem Mária) hány nyomtatási hibavan a' Spiegelben megjelent cikkedben?“ — Erre én legmélyebb álmaimnak közepette is rögtön válaszolám, hogy: „Tizenkilencz meg egy fél, édes Gottliebkm. Nyolcz sorban pedig a' betűk színe sokkal kopottabb, mint másutt.“ És Gottliebek mindig úgy találták, hogy a' hazugság — legalább illy esetekben — nem mesterségem.“

„S mi tárgyuak valának leginkább ama cikkek?“

„Ugy hiszem, leghivebben jellemzendem azokat, ha azt mondom, hogy vegyes tartalmuak valának. Nem nyílt meg Pesten új szivarbolt, melybe én be nem jelentettem volna, hogy irni tudok, 's hogy kiváltképen szivarmagasztalásokat szoktam irni a' hazai középrend lapjaiba. 'S én, az igaz, mindenkor igen jó szivarokat is szíttam. — Vagy ha öltőnyeimet kissé megragadák az idők és divat körülményei, egy vagy más felküzdő szabóhoz tértem be en passant, megajánlám neki hivatalos szolgálatomat és ruhát szabatek magamra. A' ruha ugyanazon időben lön készen, midőn „ruhaszabás és Schneidermayer Vincze ur“ fölött irt „néhány szóm“ napvilágot látott. — 'S a' midőn külföldi notabilitások érkezének Pestre, én valék az első, ki hozzájuk talpaltam, én valék szerencsés megmagyarázhatni nekik, milly nyomorult, elhagyott országba érkezének, 's hogy mind a' mellett milly nagyszerű talentumok vannak benne véka alá rejtve. Boldogok valának ők, hogy kezet szoríthattak velem. Megírtam rövid életrajzukat a' helybeli lapokban, megemlítve benne magamat, őket, születési órájokat 's mindazon nagy dolgokat, mik velők történtek 's történhettek volna; — 's a' mint eltávozásának, elkísérém őket egész a' gözhajóig 's a' magyar főváros falai között szerzett aratásból néhány árpaszem nekem is jutott osztalékul.“

„És ön ezt nem röstelé?“ kérdé Ákos ur.

„Már miért, nagyságos uram? — Hát volt ebben valami röstelni való?“

„Nem volt — dehogy volt — csak úgy kérdeztem, — igazítá ismét utba a' könnyen más térre csapongható párbeszédet Ákos ur. — Hát nagyobb művekkel nem lépe meg ön a' világot?“

„Sőt igen. Egy német röpiratot irtam ezen czim alatt: „A' rántott csirke méreg. Éljen a' gulyáshus!“ A' könyv erősen kelt, de ellenem zuditotta a' budapesti vendéglők és pinczerek egész seregét. Pedig én ez által csupán a' fővárosi közönség nemzetiség iránti érzelmeire akaréak hatni. Nem volt más menekvésem, mint csakhamar új röpiratot irni, melyben behizonyítám, hogy „dehogy méreg a' rántott csirke; méreg biz a' gulyáshus!“ E' munkám még jobban kelt az előbbinél, de ellenségem mind jobb, mind bal oldalon úgy nőtt, mint a' gomba. Minden felszólalásom a' legnagyobb malítiával találkozott, nem értettem, uram! letorkoltattam, uram! Ellenem támadt mind a' rántott csirke pártja, mind a' gulyáshus emberei. Egy a' világirodalom történetében páratlan vállalaton törtem fejemet: Németország szellemét akarám a' magyar szellemmel összeházasítani. Képzelve, uram, nekem esett minden, magyar és német egyiránt; az összes hazai lapirodalom kezelői megtagadák e' házasságtól az egyezést, az abból származandó gyermekeket mindegyik magáénak akarván neveltetni. Megbuktam . . . . A' roppant munkából alig jelenhetett meg egyéb a' roppant hirdetéseknél . . . . . Erkölcsi agyonlövésben szenvedtem.“

A' sipladás fiának az apja elhallgatott és zsebkendőt keresett oldalzsebében könyveinek letörlése végett, bizonyos okoknál fogva azonban ez egyszer zubbonya ujjasával kénytelenítettett azokat felfogni. A' regényíró is olvadozott, de a' sipladás fiának nagy bensőséggel előadott szuszogása mindinkább hortyogásokká szilárdulának.

„Fölkerestem fentemlített rokonézelümü bajtársaimat — folytatá a' szünet elmúltával az agg bajnok — az 1846-ki év egy tavaszi reggelén. „Barátim! — szólék hozzájuk és szavaim az öntudat büszkén száguldozó hangjain robotgtak elő —

barátim, Isten veletek! Láthatjátok, hogy e' világ nem az én világom; itt nincs tenni való, — itt süketek a' fülek, vakok a' szemek, itt nem virít honorarium. 'S az óriást tyúkólba még nem zárta senki, — oh, az én karjaim szebb, nagyobb világ után terjeszkednek ki. Adieu, barátim! Jön idő, mikor e' hálátlan nép büszkén fogja mutatójúját felém, eltaszított fia felé, terjeszteni — adieu, Vaterland!'' Szükség-e mondanom, hogy vágyaim, ábrándjaim, ideáljaim képei közé ekkor tolakodott fel a' legóriásibb nagyságban — Germania? Oh, jött-e valaha ön szíve, uram, sebesebb dobogásba e' szó hallatára: Germania?''

„Nem emlékszem világosan“ — szépité a' dolgot Ákos ur.

„Ugy nem is beszélek sokat, ön úgysem értene. Ugy hívém, hogy nekem nagy jövőndöt várni Germania virányin több jogom van, mint akármellyiknek azok közül, kik ott láták meg először a' napvilágot. Oh, mert én tudtam, hogy senki sem próféta a' maga hazájában. 'S én, ki egy szabad nép kebeléből származás mázát, 's az újság, ritkaság érdekét magamon hordozám; ki mindenütt genialis külsőt, affectált és természetlen sentimentalismust valék képes felmutatni, — én a' német népségek között biztos szerencsére számolhattam. És kiindulék a' nagy utra. — Pozsonyban tartottam az első humoristico-satyricus academiát, a' Pressburger Zeitung által előlegesen bemutatva a' közönségnek. De a' közönség nem jött. Nem csodálkoztam rajta, belül valék még hazám határain. 'S e' hazában még akkor a' művészet, a' szellemi nagyság iránti méltánylás és fogékonyság leginkább csak az ingyenjegyesek tenyereiben találtatott.“

„Bizonyítja az akkori pesti német színház kronikája“ — jegyzé meg Ákos ur, hogy régiségbuvárokodásának némi tanujelét adhassa. De az agg lángész rá sem hallgatva tovább folytatá:

„És a' birodalom fővárosába érkezém, és oh . . .“

'S most nehéz sohajok emelkedének a' sipládásapa kebléből. Hátra tapogatott a' sipládásfiu után, ki háta mögé telepített fejfel legmélyebb álomba temeté eszméletét.

„Oh, hol vagy, Ingomárom?'' kérde 's a' mint hátra nyult, tenyerébe a' vak sors a' szundikáló kis Ingomár Jaromir Mária fényes orrát hullatá, a' ki apja tenyerét felriadása első percében collegialis sipládagyerek ellenséges érintésének álmodván, meg nem kopott fogaival nagyot harapott rajta. A' visszarántást, rövid felvilágosítást 's azonnali kibekülést kiki képzelheti magának.

Ákos ur a' szomoru inség daczára is alig állhatta meg, hogy ne nevéssen.

„Jöszte Máriám, édes fiam, — jövel „te pelikánszerelem gyönyöngye“! — folytatá a' mult idők embere 's szinte hallatszott, mint lépé el keblét a' kedélyesség — születésed előtti boldog korodra kell emlékeznem, mikor te még — — oh, elfog az érzés — az öröm és fájdalom! — de hiszen te nem voltál még akkor oka örömemnek, nem is lehetsz tehátn oka mostani fájdalomnak. — Bocsánat, uram, bocsánat egy öreg ember kitöréseinek! — és ölbe kapá a' cserebogár-fejet és könyökkel áztatá.

„Oh, folytassa, kérem!“ zokogá a' lágyszívű regényíró.

„Igen, folytatom. Adj erőt a' folytatáshoz, szent költészet, melly ifjúkori napjaimban oly gyakorta háborgattál! — Bécsben még föl sem léptem, a' mint ott mulatásom első vasárnapi délutánján, kutyaként kíséző nemzetboldogítási, híres pénzszerzési ábrándjaim társaságában, kísétálék a' Praterbe. Tudja ön, uram, hogy ez a' Prater az, minek a' pesti városligetnek kellene lenni?“

„Tudom.“

„Igen, tehát ide gyalogoltam én, és oh, kértem önt, uram, tehet-e arról a' fiatal ember, ha szivnyugalomfosztogató országos gondjait üstökön ragadják emberi érzelmeinek pandurjai 's azt kiáltják elébe: „Hóó! megállj! hátra az agarakkal!“ — tehet-e arról, ha a' szív megfélejtkezik magáról, a' midőn feltalálja

üdvejmámorbajédenjatszimosolytavaszugársohaj-képzelte ideálját! — Engedelmet, ez németül van gondolva — nem tudom, ha valjon . . .“

„Értem“ — mondá Ákos ur 's visszagondolt egypár, 1846-iki csinos nyelvű magyar versiróra.

„Rövid lesznek, nagyságos uram. A' Praterben sétáltam. Egy terepély hársfa lombjai alatt egy nő ült. Kezében hárfahangok, ajkain ének dallamok nyugovának, majd fellázadva, majd szelíden ömledezve. — Nem beszélek sokat. Oh, szép volt e' nő, szép, mint „a' h a r m a t c s e p p e s ó k j a a z é l e t z ö l d l e v e l é n ,“ mint „a' k é k s é g l e h e l l e t e ,“ és szívem elkiáltá magát: „r e p ü l j f ő l , f ő l a' l é g b e .“ — Huszonhat éves voltam. . . . Bocsánat, hány éves ön, uram?“

„Harminczkettő“ — felelé a' regényíró 's meg nem fogható e' kérdés szükségességét.

„Ugy meg fog ön engem érteni; igen, ön ért engem — mert oh, mellyik 32 éves ember ne lett volna legalább egyszer életében 26 esztendősi!“

„Igazság!“ — mondá Ákos ur, pártolni bátor kodván a' sipladás vakmerő állítását.

„A' nő, kit megpillanték, a' természet izlésének a' szó legteljesebb értelmében becsületére vált. Ott ült ő a' hársfa lombjai alatt . . . ! Hurjainak 's ajkainak zenéjére a' Prater szabadon legelő özei közül mintegy 29 darab körébe csödüle, nyakon bámulván őt és az andalító zengzeteket. A' többi állatokat, kik körülállak, nem is emlitem. Csak azt mondom, hogy én is ott állottam. Szellemem jobb része lágy ájulásba rogyott. Huszonhat éves voltam, uram!“

„Bizony már benőhetett volna akkor feje lágya“ — gondolá Ákos ur, de nem mondotta szája.

„A' hárfaművésznő megszűnt zengedezni — csend lön — egy távol werkli hangjai emelgeték csupán a' percz ünnepélyét — vadul regényes állapotban reszketett bennem a' fiatal szív. A' hölgy fölemelé szemeit reám — fogytam, olvadtam, perzselődtem. Nem állhattam ellent — leereszkedém egyik térdemre melléje.

„Mi a' neved, angyalom?“ kérdém először is, és keze szára után nyulék.

„Az enyim?“ kérdé ő szintén először 's kezembe fekteté kezét.

„Igenis, a' tied — oh, a' tied . . .“

„Az én nevem Genovéa Afanázia Thekla“ mondá ő.

„Fogsz-e engem szerethetni édes Genovéa Afanázia Theklám?“ kérdém én.

„Tégedet?“ kérdé ő, 's rám nézett egypár szemmel, mellyeknek párját, becsületekre mondom, még az akkori pesti német színház choristánéi között sem látam soha.

„Igenis, engemet!“ állítám én, 's melléje ülepedém.

„Foglak“, mondá ő.

„Igazán? édes Genovéa Af.“ . . . 'stb.

„Bizony isten, igazán! — te kedves, te szelíd ábrándozó!“ erősíté Genovéa.

„Végem volt. Szerettük egymást. A' hölgy hollőfürtei felém fordulának és sötét árnyat vetének érdekes citromképemre, szemem szemébe, lelkem lelkébe tapadt.“

„De hát nemesebb, magasabb vágyai?“ — kérdé Ákos ur. (Meg kell jegyeznünk, hogy Ákos ur a' fentebbi eljegyzési vallomásnak a' sipladás szájában csak azért engedett olly szabad folyást, mivel az kétszeresen érdeklé őt, ki szinte néhány hét mulva össze vala kelendő a' literaturától visszavonult 's most dúsgazdag aradmegyei birtokos, Degré Alajos egyetlen leányával, a' bájos Degré Jolánnal.)

„Oh, én megfeledezém mindenről, — felele savanyu arczczal a' sipládaművész — felejtém Alemanniát, felejtém magas vágyaimat és mindent — mindent;

mert ama percekben elhítem magammal — miről magányos óráimban gyakran álmadozám —, hogy az ember tulajdonképen csak arra van teremtvé, hogy párját keresse 's találja e' földön, 's vele boldog egyszerűségben, lágy kenyér és kemény víz társaságában, élje le hátralevő napjait. De oh, én siralmasan bántam meg fiatal tűzű, 's mégis számár tettemet!“

„Hogyhogy? számár . . . .“

„Igen, számárságot. Vak szerelmem csakhamar örökre kötött össze Genovéammal, ki az ifjuság és kellem mindenható istennőjének tetszta a' hársfa lombjai alatt. — Nem akarom önt soká' fárasztani beszédemmel. — Fájdalom! elég hamar tudám meg, hogy az imádott hollófűrtök ragasztékok, a' piros arcok mázolókok, 's a' gömbölyű tagok pótolékok valának. — De össze valék vele kötvé örökre — szöknöm nem lehetett. — Csakhamar paprikajancsiféle színpadot nyerek nöm apjától, egy Ierchenfeldi komédiástól, hozományképen. Ehhez kelle nyulnom; éles hangom, bő olvasottságom, tapasztalásaim, és saját számos dolgozataim igen nagy hasznomra valának e' művészetnél. És híres valék Bécs környékének minden bucsu-ünnepélyén és a' Praterben. Végre megvénülvén, 's ez iparágból kiszáradván, visszagondoltam hazámra, 's — 1846-iki észtermésem szerint ítélve — a' művészetnek itteni számtalan, parlagon heverő, mivelő kezekre leső pusztaira. — Werklit szereztem 's egész családommal leérkeztem Pestre, épen az napon, midőn a' — mint hallám — Lisznai Damó Kálmánt temették nagy halotti pompával.“

„Igen, ő benne halt ki egyikős faj, mellynek itt-ott felásott több csontvázaifölött napjainkban olly nagy fejtörésbe kerülő szemlélődéseket tartának tudósaink, soká' nem tudván elhatározni, az emberek milly osztályához tartozhattak tulajdonképen eleven korukban, miután minden illy egyes csontvázra ki volt faragva e' szó: Universalgenie. — Családjával, mondá ön?“ kérdé továbbá visszatérőleg a' sipládást.

„Igen, nram, azon hölgy, ki szerény sipládámat kínozza jelenleg az udvaron, erőtlenül, alig hallhatólag — ez az én Genovévám.“

Ákos ur lenézett az ablakon 's úgy tetszett neki, mintha felöltöztetett paszulykarót látna egy kis ketrecz elébe szurva, mozdulatlanul.

„Ez pedig itten, egyetlen örökösöm, — folytatá az agg bajnok — a' sokáig gyümölcstelen családi előfa késő és fiatal csemetéje, fiam, Ingomár Jaromir Mária. — Hol is vagy, Maris?“

A' sipládás fia ismét aludt és hortyogott, miközben egyik keze, melly nagyon hozzá volt már szokva apja ölelgetéséhez, ennek tátongó csizmaszárában enyészett el. Végre megtalálá az apa a' fiu gubancs fejét 's bemutatá Ákos urnak.

Mintha biz ő azt már nem látta 's meg nem nézte volna azelőtt!

„S minőnek találá ön újra Pestet?“ kérdé a' ház ura.

„Jaj, édes nagyságos uram, másképen áll itt a' világ, mint én képzelém. Nem hiszek szemeimnek, nem fér a' fejembe, a' mit látok 's hallok. Hajdankori rokonérzelmű barátimat nevről sem ismeri senki. Az akkori 's azóta feltűnt magyar írók pedig mind Darius kincseivel bírnak. Köztők legelsők — mint hallom — Czako és Obernyik, kik épen a' mult hónapban vették meg együtt T . . . . megye egész határát. A' művészet pedig annyira haladt ez országban, hogy minden pesti werkli már gőzsipládákat használ. Én nagyon elmaradtam. Ide érkeztemkor a' „h o n i“ pártolásával akartam itt magam iránt jó véleményt gerjesztetni, de már a' komáromi várszínház költője, Jókay Móríc (kihez utközben szinte betértem) figyelmeztetett, hogy ne bolonduljak, mert az illyeseken a' mai időben már fenn nem akad senki, miután azok számára, kik ezt nem teszik, bizonyos veres tornyok már ugyis több helyen vannak az országban, miknek hiját nagyon lehele érezni 1845-

ben. Árván maradtam, uram, eltem vége napjaira . . . Oh, uram, észkáprázás és szívbölgondulás — ezek a' fiatal ember metélyei!"

A' sipládás fiának az apja elhallgatott — azután nagyot sohajtott, felzavarva fiát, és felkelt ülő helyéből.

Ákos ur tökéletesen ellágyult, de azért mégis némi öntudatlan örömet érz szívében. Miért is ne érzett volna? Az orvos örül, ha beteg testhez jut; a' regényíró örövend, ha dült lélek tárja fel előtte titkos történetét.

„Még egyet, polgártárs! Hogy hívják önt?"

„A' nevem Joseph Mária Besenstiel, nagy jó uram."

„Lehetetlen! — — A' név nem egészen ismeretlen előttem, — olvastam valahol. Bizonyos lehet ön benne, hogy ön és neje számára nem sokára helyet szerzendek valamely aggok intézetében. Fiát illetőleg pedig, gondoskodni fogok, hogy okosabban vezéreltessék a' világ színpadára, mint apja . . . Nono, ne hálálkodjék ön — meghiszem, meg, hogy áldott egy ember vagyok, csak ne' rohanjon úgy reám, — még eltöri kedves pipámat — — — no ne vinnyogj te is, Mária. . . . Menjenek — addig is e' kevés pénz . . ."

Mintegy 30 garas lehetett, mit Ákos ur a' két szerencsétlennek előlegesen kezébe nyomott. Azután nem tekintve zokogásaikra, hála-rebégéseikre, kitolá őket az ajtón.

A' lépcsőkről egy rebegő szózat hangzott fel: „az Isten áldja meg a' magyar írókat!"

A' sipládás fia elvezet é a' sipládás fiának az apját.

Ákos ur pedig nekiült a' regényírásnak, és a' regényírás szerelmes gondolatainak ide's tova repkedése daczára is képzelhetlen gyorsasággal haladt.

E' regényben lesz megírva a' jelen ábrány hősné halála is. *)

K a j á n Á b e l.

SZINÉSZETI LEVELEK.

Silvestertől.

III.

P e s t, j a n u á r 11-kén 1846. Ön engemet azért ró meg, tisztelt barátom, hogy minden egyébről szólok, csak a' színészetről és színi előadásokról nem. Ur Isten! — Hát nem eléggé zavarja-e meg a' békeszerető ember nyugalma a' fa és hus drágasága? Nem elég-e, hogy mindennapi keresztmet czipielem vállaimon? Szükséges-e, hogy gladiatori harcra keljek azok ellen, kik nekem teljes életökben soha sem vétettek? — Vagy talán azt hiszi ön, hogy a' dolog teljesen ki lesz merítve ama stereotyp szóhalmazsal, melyet korunkban némi journalisticai vegyész ezer adagra dítulálva dulcamarai ékesszólással árulgat a' türelmes közönségnek?

*) Bizony igen kíváncsiak vagyunk rá!

Ámde az idő igen szomorú azokra nézve, kik a' harcok istenének zászlójához esküdtek; mert színműirok, színészek, bírálók, közönség, dráma és opera közt világbéke uralkodik.

Hiában! — Az ember az „anyagi érdekek” miatt nem ér rá harcra és háborúra gondolni. Oh — ezek az anyagi érdekek nagy mértékben kifejtik és előmozdítják a' felebaráti szeretetet.

Ebből láthatja ön, hogy illy békeállapotban nem könnyű harcot indítani, ha csak a' szélmalom világhírű lovagjának rendkívül elszánt, de kissé nevetető szerepét nem akarom játszani.

És tulajdonkép mit irjak a' színészekről? — Dicsérjem őket? — Ámde van-e dicséret, mellyel már el ne halmoztattak volna? — Vagy talán gyalázom? — Ez sokkal érdekesebb lenne ugyan; de hiszen ebben sem láttak ők fogyatkozást, 's már nem igen fog rajtok a' „rágalom”.

Minthogy azonban megigértém, hogy egyéni véleményemet — e g y é n i v é l e m é n y e m e t, mondom — leplezés nélkül tárom fel ön előtt, íme megírom két heti tapasztalatom eredményét.

Legdelibb színészünk L e n d v a y, leggondolkodóbb színészünk E g r e s s y G., legmagyarabb színészünk — (ezen gondolatjel majd Szentpéter megérkezése után leszen betöltendő), leggyengébb színészünk — (ezen gondolatjel betöltését pedig máskorra halasztom).

Ezek volnának tehát a' matadorok.

Lássuk a' másodrendűeket.

L á s z l ó Faust homunculusa, ki már régóta vajudik; — sűrű, forog, gondolkodik, szórja a' szellemszikrákat — de nem bir megszületni.

S z i g e t i azon emberek közé tartozik, kiket igen sokáig „reményteljes ifjak”nak szoktunk nevezni.

U d v a r h e l y i M. azon emberek közé tartozik, kiket igen sokáig „reményteljes ifjak”nak tartottunk, kik azonban csak egy reményünknek sem feleltek meg.

B a r t h a — 's ez is másodrendű volna? — Bartha! oh, e' név fényes betűkkel ragyoghatott volna a' magyar Thalia trophaeuma fölött. E' trophaeum helyén most egy sarcophag áll, melly fagylalva inti a' halandót: „Memento mori”!

S z á k f i nem rontja sem magát, sem a' színészetet, sem a' közönséget.

S z i g l i g e t i — a' színlapra ezt szokta írni: „Kiadta: S z i g l i g e t i, titoknak”.

Hát a' nőszemélyek?

L a b o r f a l v i R ó z a sem Gertrud királyné, sem Marlborough hercegnő, hanem — primadonna.

L e n d v a y n é — szebb napok kedves emléke, mellyet azonban az idő napról napra haloványabb színben tüntet föl előttünk.

S z a t h m á r y n é t — még nincsen szerencsém ismerni.

L á s z l ó n é — a' legszeretetreméltóbb — értem: színpadon.

K o v á c s n é — remeke az alföldi duennáknak.

K o m l ó s s y I d a — igénytelen színész, 's ezt nem minden színésznőről lehet elmondani.

A' többiről ez uttal hallgatok, nehogy önben ama gyanu támadjon irántam, hogy a' magyar világban most olly divatos „Magyarka”-kórságba estem.

Egy pár vendég is megfordult e' napokban színpadunkon. F e l e k i n é, egy pohár vízben mint Abigail, a' farsangi iskolában mint Veronka, — F e l e k i p e-

dig a' ,Fehérek'ben O'Neil, a' ,farsangi iskolá'ban Valpó ügyvéd léptek föl. Én nagy tisztelője vagyok a' magyar által olly szentnek tartott vendéggagnak, 's mivel e' csinos színészpár (mellesleg mondva, ha színházba talál ön menni, gondosan óvakodjék Felekiné igen-igen csintalan sötét szemeitől) minden igény nélkül mutatá be magát a' közönségnek, csak annyit jegyzek meg, hogy közönségünk által nyájasan fogadtatott.

A' színészekkel tehát ez uttal készek volnánk, 's most már lássuk a' szini előadásokat.

Dec. 26. K é t B a r c s a y. — Az ,Akarat és hajlam' írójától még nem félnek olly nagyon; de az ,Akarat és hajlam' előszavának írója előtt térdet fejet hajtok. Csak annyit jegyzek meg tehát, hogy e' ,nagyszerű' historiai dramában legnagyobb szerepet játszik Apafy Mihály erdélyi fejedelem történetileg is ismert részegsége. A' fejedelem részeg fejjel sok bolondot csinál, mit Bornemisza Annának alig sikerül józan fejével jóvá tenni.

Dec. 27. E l j e g y z é s á l a r c z a l a t t.

Dec. 28. N é g y H a y m o n f i. Az előadással tökéletesen meg voltam elégedve, mert a' borzasztó eső miatt — nem voltam színházban.

Dec. 29. R u y B l a s. Ennek apologiáját majd máskor egészítem ki. Most csak annyit említek, hogy Lendvay az egész darabon végig sirt; miért? — a' jó Isten tudja.

Dec. 30. E g y p o h á r v i z. Komlóssy Idának talán mégis kissé korán van királynékat játszani; mert a' királynék, ha könnyelműek is, soha sem vetkeznek ki egészen fonszokból.

Dec. 31. N é g y H a y m o n f i volt hirdetve, de — nem tudom már, kinek roszulléte miatt (NB. színésznőink és énekesnőink, ugy látszik, gyakran hirtelen lesznek roszul, mit azonban illy változékony télen nem csodálhatni) — egyveleg adatott.

Jan. 1. B á n k b á n. Petur bánt Egressy G. adá. Mikor L. Róza e' szavakat mondá: ,a' kis majom harap', betű szerint megijedtem, mert azt gondoltam, hogy csakugyan mindjárt megharap, de nem a' ,kis majom', hanem Gertrud királyné. 'S mikor a' hatalom és dicsőség merész álmain merengett, azt gondolhatta volna az ember, azon töri fejét, mit főzessen holnap ebédre.

Jan. 2. F e h é r e k. Fordítóinknak jó volna tudniok, hogy Irland kir. főhelytartója sem ,fölség', sem ,fönség', hanem néha ,sir', néha ,your lordship', mert ő sem több sem kevesb, mint az angol korona ministere. A' darab Malefille és Artigues urak gyarából került 's ama szennyes párisi boudoirtitkok egyikét tukmálja a' becsületes brittek nyakára, mellyekkel némelly újabb francia írók olly bőkezűleg ajándékozák meg a' civilizált világot. L e n d v a y a' francia szabásu irlandi gazember sir Petrik szerepében — kivált az utolsó két fölvonásban, igen érthetőleg játszott — gondolom, a' legnagyobb dicséret, mit magyar színészről mondhatni. — L e n d v a y n é szerepe közepén roszul lett, 's Miskolczy Julia által pótoltatott, ki szerepét nem rögtönzé olly roszul, hogy a' n. é. közönség kegyes elnézésére olly igen nagy szüksége lett volna.

Jan. 3. H a r a m i á k. Schiller — és üres színház — fatum!

Jan. 4. K é t p i s z t o l y. Füredynek alkalmasint ismételnie kelle a' halászdalt; de csak gyanitom, mert — megint nem valék színházban.

Jan. 5. F i a t a l h á z a s o k, Csátó Páltól. De mortuis aut bene, aut nihil. Tehát — — nihil.

Jan. 6. F a r s a n g i i s k o l a. Felekiné játéka Veronka szerepében könnyű 's fesztelen volt, 's általában ugy látszik, hogy F.né kedves vendég

leend a' nemzeti színpadon. Éneklő modorától a' szavalásban elszoknia nem lesz ne-
héz, ha az életet és természetet akarja mesterül fogadni.

Jan. 7. L i n d a. Ki kételkednék benne, hogy S c h o d e l n é most is
nagy tetszést aratott, 's hogy P e c z most is legnagyobb elzántsággal gégezte ki
a' hangokat? Hes z R ó z a csupa ű-ket és u-kat énekelt. Avagy talán ennek így kell
lenni? — Irja meg, kérem, mert nem vagyok zenészi talentum.

Jan. 8. P á r i s é j j e l. 'S miért épen éjjel? — Oh, ez a' Paris mindig
ilyen, éjjel, nappal, a' nap minden órájában és az év minden napjain; mindig vi-
dor, mindig könnyelmű, mindig házsártos, 's erkölcsiben nem igen szigorú. Ma
épen olly könnyelműséggel enyeleg egy kaczer grisett-el, a' minövel holnap forra-
dalmat csinál, hogy szabadságát holnapután ismét eljátszhassa.

Jan. 9. R u y B l a s. Az előadás hidegen hagyá a' nem nagy számu közön-
séget — hála Istennek!

Jan. 10. D o n P a s q u a l e. Vig daljáték Donizettitől, 3 fölvonásban,
először, Erkel F. első karnagy javára.

E' lajstrommal csak egyről akarnám önt meggyőzni: arról t. i., hogy illy já-
tékszíni krónika teljesen céltalan, 's hogy ön nem veheti ros z néven, ha magamat
nem kötöm többé az előadások rendjéhez. A' színház és közönség — úgy hiszem —
nélkülünk sem fognak chronistákban fogyatkozást szenvedni.

'S most béke önnel! Jövő alkalommal egy hosszú epistolával fogom önt meg-
örvendeztetni.

D A R Á Z S O K.

— A' budapesti hölgyek, világosbarna szemeik, fekete hajuk 's inkább
s z e l i d, mint e l e v e n kellemeik által bájlnak el bennünket. A' budaiak
közt több kékszemű hölgyet is láthatni, de annál ritkább a' koromsötét szemű vagy
hollóhajú hölgy, 's még ritkábbak a' kifejezéstelibb, jelentékenyebb arcvonások.
Azonban ha a' f é n y e s szépség általában nem is tulajdona a' budapesti hölgynek,
de vannak azért igen-igen kedves szemei, édesen csengő hangja 's bizonyos érzetteli
kellem és gyöngédség, melly azért érdekel, mert — t e r m é s z e t e s. És ez a' főbája a'
budapesti hölgyeknek. Viseletök gyakran nem n a g y v á r o s i, sőt néha ügyetlennek is
mondható, de bőven kipótolja ezt a' szelid hang, a' nyájas arcz, részvevő kebel, melly
egész lényöknek valami különös szeretetreméltóságot kölcsönöz. A' természet leg-
gyöngébb, legfinomabb anyagából látszik legtöbb alkotva lenni: gyöngédség és
é r z é s tesz tulajdonképeni életét. Egyáltalában nem hasonlít Pope hősnéjéhez,
melly gyöngédebb férfi'-nak mondatik, mert a' budapesti hölgy a' szó teljes értel-
mében: h ö l g y! Tekintete, hangja, viselete nagy ellentétbe hozza nemének
szerény tulajdonait a' miénkkel. A' budai nő inkább v o n z, mint f é n y l i k;
a' pesti, o s t r o m helyett, észrevétlenül foglalja el a' szívet . . . hibáznék azon-
ban, ki ezen győzelmet az é r z e t m é l y s é g n e k tulajdonítaná, miután ez
gyakran csak kifejezése az indolentia azon nemének, melly kevésbbé ösztönöztetve
műveltség által, tétlen kedélyének egyedüli menhelyét az é r z e l e m b e n ta-
lálja. Ha a' budapesti hölgyek szelidsége egyike volna azon változó fegyvereknek,
miket a' kaczer hölgy használni szeret: akkor visszataszító lenne; de i g a z és
ő s z i n t e az — 's azért bír olly 'vonzó erővel a' b u d a i 's olly édes ingerrel a'

p e s t i hölgyeknél. Sajnálni lehet ugyan, hogy ezen gyöngédség nem ékességül szolgál, a' mint kellene, a' hölgyeknek, hanem elfoglalja néha jellemök egész lényét 's azért ezen sentimentalismusnak hiányzik szilárd alapja. — Ha az ember egyszer kitalálja, mihez egyebiránt nem sok idő kívántatik, miszerint ezen folytonos epedés némellyeknél a' finomabb tapintat 's életvidorság nélküli szellem hiánya, hogy ez az örökös enyelgés a' kissé nehézkes elme egyetlen segédeszköze: akkor ezen, különben igen szeretetreméltó tulajdonok igen sokat vesztenek első becsökből. Azon derek költő, ki a' tökéletes hölgynek legszebb rajzát adá, midőn azt 'méltóságosnak alázattal és szerénynek méltósággal lenni kívánta, kevesebb tökéletes hölgyet találta itt köztünk, mint olyanokat, kik szerények és alázatosak — minden méltóság nélkül!

— Sok elméncz igen szerencsétlennek érzéné magát, ha egy varázseszszó útjé által valamennyi ember egyszerre bölcs és nemesszívű lenne 's így nem nyújthatna neki többé alkalmat — g ú n y r a !

— Midőn bizonyos urnak könyvtárát a' váltótörvényszék e' napokban lepecsételte, valaki azt a' gonosz észrevételt tette: 'legalább most hefyes oka van, mivel mentse ostobaságát.'

— Kíváncsi volna, ha a' főbbek az alattvalóknak nemcsak rangban, hanem erkölcsi viseletben is jó példával e l ő m e n n é n e k ; ez többet használna, mint a' legszebb szavak a' szó- és egyéb székekről.

— Bizonyos vidéki gyűldében az határozatott egy barátságos ebéd után, hogy az elnöknek arcképe haláljelül az e b é d l ő b e n fölfüggesztessék, mit az ügyes tollvivő ekkép irt a' jegyzőkönyvbe: 'a' gyűlde tagjai egyhangulag elhatározzák, hogy elnöküket a' teremben fölakasztják.'

— Mondják, hogy a' pesti d o l g o z ó h á z n a k rajza e' napokban fog megjelenni 's igen sok férj készül azt megvenni felesége számára, remélvén, hogy ennek látására előbb fog eszébe jutni a' h á z t a r t á s !

— Londonban legújabb időkből nemcsak a' 'b u r k e r s'-ek (olyan emberek t. i., kik másokat befognak, megfojtanak 's a' bonczolóknak eladnak), hanem az ugynevezett e l a l t a t ó k is, kik a' fogadóknak az italok közé álmított kevernek 's azután meglopják a' vendégeket, nagy figyelmet gerjesztenek. Ez utóbbiaktól nincs okunk félni — miután u j s á g a i n k ugyis eleget elaltatnak.

— Bizonyos derek hazafi bizonyos provinciális városban, mellyen átutazott, fényes fáklás zenével tisztelték meg: erre bizonyos lapok azt mondák, hogy azon bizonyos hazafi e' megtiszteltetést csak b á r á t i n a k köszönheti. Bizony szép az, midőn egy embernek egy egész n e m z e t — a' b a r á t j a !

— Menzel igen gyakran boszankodott már a' n é m e t e k r e, hogy oly sok a' t i r n a k. Jóságos Istenem! hisz v a l a m i t csak k e l l t e n n i ö k ... tehát hadd i r j a n a k !

— Sokan abban keresik a' f ü g g e t l e n s é g e t, hogy minél több dőre-séget elkövethessenek, a' nélkül, hogy ebben meggátoltassanak.

— Midőn némely ember ajakiról e' szent szót hallok lezengeni: s z a b a d s á g, úgy megijedek, mint mikor a' tetten kapott t o l v a j a' b e c s ü l e t e s s é g e t emlegeti.

— A' szerelem nem egyéb, mint hosszú értekezés azon mesterség fölött, mikép lehet az ember rövid időre boldog: a' házasság pedig ezen értekezés — kritikája. A' szerelem angolkerthez hasonlít, mellynek lényegét a' legizletesebb rendtelenség teszi. A' házassághoz nem kívántatik épen szenvedélyes szeretet, mert a' házassági szerelem, mint a' vadalma, csak otthon é r i k meg. A' jó házasság oly ritka, mint a' jó könyv: csalogató czim, szép előszók, izletes kiállítás, — megvesztegetett kritika; de a' t a r t a l o m ! ! ?

— Házasság által a' férj r a b , a' nő s z a b a d lesz. Midőn Ádám lön teremtvé, az ember még nem volt tökéletesen kész, ez csak akkor lett, midőn Évát is megteremtették: így a' férfi csak a' házasság által lesz e g é s z ember, de — oldalbordájába kerül.

Lehetsz bizalmas az emberek iránt a' nélkül, hogy könnyenhivőnek kellene lenned; jobb, ha az ember néha kételkedik, mint ha azután kétségbe kell esnie.

F. A.

BUDAPESTI SÉTÁK.

III.

Ki hitte volna, hogy ez évnek már elején örömmel mondhassuk, mikép a' pangásnak vége van, és minden haladásnak indult? ezt pedig minden tétovázás nélkül mondhatjuk, mert még a' fontolva haladók is megváltoztak, és ezentul mérsékelt szellemben fognak haladni és mindent az élet viszonyaiból fejlesztendnek ki, a' cserebogártól kezdve egészen az emberig, melly két lény közt igen nagy a' mérsékelt rokonság, mivel az emberek is cserebogarak, a' mennyiben minduntalan más meggyőződést cserélnek, és az illy cserebogarak igen kártékonyak, mert a' polgári boldogság életfájának legszebb rügyeit és bimbait pusztítják el. Sőt maguk a' cserebogári elvek is vészesekek, mennyiben a' meggondolatlanabb fiatal embereket csak gyűlésre, ülésre és mindenjő ügy iránti meghülésre szoktatják. Ha vannak, kik a' haladás ezen új neme fölött elszomorodnak, méltóztassanak azon tapasztalással vigasztalni magukat, melly szerint a' súlyos beteg akkor már igen közel van a' halálhoz, midőn fekhelyét gyakran változtatja; e' szerint tehát bátran reménylhetni, hogy a' nemzeti mérsékelttség ő kegyelme is boldog és mégsem irigylett végéhez közelít.

Haladásról kezdvén szólni, igen természetes, hogy mindenekelőtt azon haladás fölött kell örömmel nyilvánítanunk, mellynek nemzetiségünk kifejlése különösen Pesten örvend, sétáink e' fonséges színhelyén; mert azt csakugyan nem tagadhatni, hogy Pest e' tekintetben ugyancsak ritkítja párját. Kezdjük meg bizonyító sétánkat a' központi vasutnál, és mélyedjünk lábainkkal sárba, tollunkkal tén-tába és elménkkel vigasztaló, örömteljes vizsgálódásokba.

Ezen nagy fontosságu vasut építésének vezérlete hazánk határain kívül gyakoroltatik, hogy a' gyűlésekkel ugys tulságosan elhalmozott magyarok e' nyomasztó teherrel megkíméltesse. A' főfelügyelő mérnököt külföldről hozák, mert a' magyar nem tud a' méréshez, mit azzal bizonyíta be, hogy, valami sajátzerű nagylelkűségből, soha nem mért vissza azon mértékkel, mellyel neki mérték. — Utóbb azonban e' főmérnököt elűzik, mivel — ügyetlen volt, 's nemde örvendetes az most utólag, hogy ezen elűzés nem magyart ért? Ezt csak nemzetiségünk tiszteletéből magyarázhatni meg, és ugyanennek tulajdonítandó azon örvendetes körülmény is, melly szerint minden nyereséget nyújtó vállalkozás a' vasut körül szorgalmas zsidóknak adatott, kik illy kedvezményre valóban érdemesek, miután nemzetiségünk emelése körül nemcsak ők fáradoznak, hanem unokáik bizonyosan meg is fognak magyarosodni. A' napszámosak többnyire csehek, morvák, tótok és németek, 's ez szinte csupán nemzetiségünk iránti hő tisztelettel történik, mert ugyan kinek nem vérzenek szive, ha az alkotmányozásra, lóra és kardforgatásra temett hős magyart saját hazájában, sőt ennek fővárosa körül, ásó- 's kapával látná működni, még pedig lealjasító — pénzért?! A' mi pedig mindezeknél több, egypár ór a' város közelében levő állomásokon még magyarul is beszél! Ha onnan befelé sétálunk, szemünk a' pompás lövészházba ütköznek, de azért megütközést épen

nem érezhetünk, hogy a' czéltáblák mind német fölírásuak, mert mindnyájan jól tudjuk, hogy nemzeti célaink elébe száz meg száz akadály gördítettik; csak nemzetiségünk tisztelése parancsolja itt tehát a' német fölírást, mert magyar cél senki által nem fogna elérni. Kettős felírásokat pedig ugyan minek használnának, miután tudjuk, hogy két urnak nehéz szolgálni, miben csak az erős spártaiak voltak mesterek, kiknek két királyuk vala.

Onnan a' királyutczába érünk, hol minden csak nemzetiségünk dicső emelkedésére emlékeztet; láthatjuk ott, valamint Pest más utcáiban is, hogy legjobb magyar bőr a' moldvai, legjobb magyar gyapju a' spanyol, legjobb magyar bor a' champagnei, legjobb magyar rongy a' német, és legjobb magyar túró a' lipthai. A' nemzetiség azonban szellemiekben is mód fölött tiszteltetik.

Tudjuk diák éveinkből, hogy tele has nem örömet tanul, — mivel pedig a' diák már fél tudós, igen természetes, hogy a' valódi telivér tudós sem működhetik tele hassal örömet; ebből aztán következik, hogy a' magyar tudós nem igen fogná a' magyar, nemzeti tudományosságot előmozdítani, ha bőségekben usznék. Hogy tehát ez meg ne történhessen, Pest város, nemzetiségünk iránti hő ragaszkodásból, a' magyar tudós társaságot egyetlen fillérrel sem segíté gazdagítani, mit némelly rövidlátásuak elég vakmerők voltak balul magyarázni, és még azzal is előállottak, hogy legalább száz tudós nemcsak Pesten költi el minden pénzét, hanem még adósságokat is Pesten csinál, miből aztán Pestre igen nagy haszon haramlik, és így csupán e' tekintet is megérdemlette volna a' várostól, hogy e' tudós társaság alapját ne csak fogyasztani segítse. Reményljük, hogy jelen fölvilágosítás után a' gancsolókat is megtérítendő azon magasb szempont, mely e' tekintetben a' nemes város markát bezárá, mi különben is bizonyosan nehezére esett, miután azt rendszeren nyitva szokta tartani.

Szinte csak hő nemzetiségnek tulajdonítandó a' német színház rendkívüli pártolása, mostani bérlője alatt; mert ezen fogás következő két okból történik: először, a' nemzeti színház csakugy felelhet meg kitűzött céljának, ha — jól forgatja magát, mikép egy mély tudományu játékszini bíráló magát majd mindennap kifejezni szokta, ha az illető színész nemcsak a' forgatta magát, mint a' kergés birka, hanem nem is mozdult meg a' karszékből, melyben ülnie kellett. Már kérdem: iparkodnék-e a' nemzeti színház, ha vetélytárssal nem kellene küzdenie? Másodszor, a' német színház mostani bérlője ugy intézi ügyeit, hogy a' legmakacsabb németet is a' — magyar színházba kergeti. Nem világos-e tehát ebből, hogy midőn Pest város a' mostani német színházat pártolja, akkor a' nemzeti színház országos érdekű ügyét oly buzgón mozditja elő — hogy!..?

E' szempontból aztán következő szomorúnak látszó eseményt is igen kedveszöleg lehet megmagyarázni. Bizonyos társulatban, mikép egy barátunk által hitelesen értesítettünk, mellynek egyetlen föladata és életügye: a' magyar nyelvet 's nemzetiséget terjesztetni, egy tag lelkesülve mondá, hogy mindazokat nemzetiségünk ellenségeinek tartja, kik a' német színházat pártolják. Erre egy más érdemes tag ovást tön, mondván, hogy ő német, 's következésképp nem tartja azt ellenségnek, ki nemzetiségünk ellen működik. A' kérdéses társulat erre igen meghökkent, 's csodálá, hogy illy érzelmek mellett ugyan mikép léphetett az érdemes ur olly társulatba, mellynek, mint már említők, az a' hite, hogy Magyarországon csak nemzeti ügyeket szabad és kell pártolni? A' tisztelt társulatnak azonban kár volt csodálkoznia, főképp miután még két ur hasonló értelemben nyilatkozott, kik már több német munka és működés által tünteték ki magukat, 's miután egy harmadik folyvást németül társalgott az ovástevével, a' magyar ülés nem csekély botrányára. A' tisztelt társulatnak, csodálkozás helyett, következő eseményre kellene ezentúl figyelnie: az augsburgi Allgemeine nem rég Londonból azon hirt közlé, hogy ott a' szabadelműek „National circle“ című clubbot nyitottak, mely a' toryk szemében

nagy szálla volt; a' furfangos Peel azonban csakhamar segített a' bajon, mert tömérdek toryt lépetett a' clubba, 's ezek csakhamar olly tulnyomóságra jutottak, hogy a' szabadelműeket mindenben rendesen leszavazták. És ez annyira ment, hogy midőn e' club a' „szabadelmű hölgyek tiszteletére“ nem rég tánczvigalmat akart rendezni, még ebben is leszavaztatott a' toryk által. Ime, ebből a' tanúság, hogy minden választásnál nagy óvatosságot kell kifejtetni, midőn idegenszerű elemek becsuszása által nemzeti ügyek kockáztathatnak. De menjünk tovább.

A' kereskedőség is rendkívül buzog Pesten nemzetiségünk ügyei mellett. Így, hogy a' sok öröndetes tényből csak keveset említsünk, egy kereskedő a' pesti gyufagyárak egyikéből csak azon föltét alatt fogadott el gyufákat, hogy a' „honi“ szó helyett „Wiener“ tetessék minden csomóra, és — ki hinné! — e' miatt gáncsolatott! Pedig őt erre csak nemzetiségünk iránti tisztelet vezérlé, mert ő körülbelől így okoskodott magában: „Uram Istenem, én szegény együgyű ember egyetlen batuval vándoroltam ide Württembergából, vagy magam sem tudom honnan, és azon egyetlen batukám is olly üres volt, hogy csupán gyomrom és erszényem vetélkedhettek vele e' tekintetben. Magyarországhoz meggazdagodtam, szorgalmam által ugyan, de azért nem szabad felednem, hogy előbbi hazámban szorgalmam mellett sem juthaték annyi burgonyához, mennyi gyomrom kiáltozását lecsöndesíthette volna; én tehát Magyarország iránt hálával tartozom, és azért a' magasztos „honi“ szót nem akarom haszontalan gyufára pazaroltatni, hanem álljon ott helyette a' „Wiener“ szó, melly egyszersmind azt jelentse, hogy már csupán gyufákért szorolunk külföldre.“ Lám, ez aztán a' derék érzelem! Egy másik kereskedő nem akart egy magyar váltót elfogadni, és bezzeg volt mit hallania, pedig ő ezt csupán hazafiságból tevő, azaz: nemzetiségünk iránti hő ragaszkodásból, mert ez csak illő szabadság mellett fejlődhetik ki, mellyet az érintett kereskedő az által is vélt gyakorolhatni, hogy a' váltót nem fogadta el. Ezen ok talán gyöngé, megengedjük, de ennél már sokkal gyöngébbeket is olvashattak azok, kik a' mérsékeltség közlőnyeiben némileg jártasak.

Egyebiránt itt a' törvényt is okolni kell, melly nem parancsolja világosan, hogy a' magyar forgatmányt is el kell fogadni, nálunk pedig igazán angolosan szokás a' bötü értelméhez ragaszkodni. Így például, az Allgemeine szerint, Anglia Stove nevű városában nem rég bizonyos Smith békebíró vagy scheriff egy papot becsukatott, mivel nem volt papi öltözetben, 's e' szerint őt, a' törvény bötüjéhez képest, nem volt köteles papnak tartani. De illyesmire közelebb példával is szolgálhatunk. Budán egy pék a' várba költözvén, földszint sütökemenczét épített, 's az emeleten lakó uraságot majd kipörkölte szállásából, mellynek padlója egészen föltáskásodott a' nagy meleg miatt. Az uraság panasza ment, Pontiusnál kezdé 's Pilatusnál végezé, 's néhány hónapi fáradozás után azon irott határozatot nyéré, hogy a' sütökemencze „vitessék“ el, mire egy tisztviselő hivatalosan meg is bizatott. Ez néhány hét mulva elment a' hely színére, 's természetesen arról győződött meg, hogy a' pék kemencze nem valami öt forintos vas kályhácska, hanem olly kis épület, mellyet „elvinni“ egyáltalában nem lehet. A' böles Náthán tehát komolyan így szóla: „Ezen kemenczét nem lehet „elvinni“, az pedig nem tétetett tisztemül, hogy rontassam le, méltóztassék tehát erre nézve ismét folyamodni.“ És már most azon boldogtalan uraságot ismét néhány hónapig sütni fogja a' hatalmas pék és egész életében elkövetett minden sületlenségeiért meglakoltatja. Ezen angolos törvénykezés még messzebbre is terjed, mert tűzvész kikerülése végett 20—30 öl fát szabad csak az udvaron tartani, 's egy nagy ur, midőn sok fát hordatott udvarára, e' miatt meg is ítetett, a' kérdéses pék udvarán ellenben legalább háromszáz öl fa áll, 's ezért senki nem szólítja meg őt, mert hiszen háromszáz ölről nem szól a' tilalmazó parancs! Ime, ezen néhány sor is adatul szolgálhat arra, hogy nemzetiségünk ha-

talmas fejlődésnek indult Pesten, 's hogy e' tekintetben most már bizvást legjobb eredményt várhatunk.

A' széputczában bizonyosan nagy forradalom ment véghez, tömérdek ember van összecsdödulve egy, 'ekhós' szekér körül, 's mély megindulással hallgattak egy böcsületes paraszt szavaira, mert beszéde nem szónoklati szósománcz, vagy magosban dörgő világpolgári álszózat vala, hanem a' lélek mélyéből visszazengő érzellemhang, melly a' hallgatóság szívhurjait rokonhangokra pendíté, midőn szelid arczjátéka közben szavainak átható modulatioja könyárban fürdő szemeit gyöngyözteté! És ugyan mi történt? A' szerencsétlen paraszt tyukász volt, 's vásárra összeszedett kappanaiból egy elszabadult, és fájdalomtól gyöngyöző szemei elől örökre eltűnt. 'S e' esekélység milly nagy zajt okozott!!

K i s s P á l.

APRÓ UJDONSÁGOK.

— Ama nagy emberbarát és nevelő P e s t a l o z z i Henrik évszázados születési napjának emlékezetére czélszerűnek tarták némelly pesti nevelők 's a' nevelés barátai, nyilvános ünnepélyt tartani. E' czélra a' 'pesti kör' teremét kérték ki. A' rendezés körül több rendtelenség történt ugyan, de annál örvendeztetőbb vala maga az ünnepély lényege. Az elfüggönyözött középablak kárpitain P e s t a l o z z i képe vala felfüggesztve, a' kép előtt oltáremelvény virágokkal, mellyek az agg bajnoknak illatoztak. Végre—valahára elérkezvén a' műkedvelő zenészek szivességből ajánlkozott műkedvelő feje, a' nagyszámu közönség élénk nyugtalansága közt megkezdett a' benyitó zene, melly is Riesznek egy igen szép symphoniájából állott. Azután ki lépett N e y F., a' kisedővő—képzőintézet igazgatója, egy hosszú, de lelkes beszédet olvasván fel, mellyben Pestalozzi szelleme és kedélye dicsőítéséhez ügyesen 's hazafiui hévvel szötte saját hazai népünk 's a' szegények nevelésére vonatkozó czélzásait, buzdításait. A' felolvasó zajos, éljen! kiáltások közt hagyá el székét. — T a t a y István szavalta Vörösmarty, urhölgy—ét, sok tüzzel, de kevesebb kellemmel. Ő is éjlenekben részesült. — Ezután a' kis D a v i d s o h n játszott egy ábrányt Thalbergtől Stranierából, sok ügyesség—és pontossággal, de a' 'kör' zongorája kissé nehéz billentyűzetű illy fiatal ujjaknak. — Következett T e i c h e n g r ä b e r Lajos, a' pesti ev. iskola igazgató—oktatójának előadása: Pestalozzira vonatkozó közlemények. A' bevezető szónoklat nagy hatásra volt számítva. A' közlött mesék igen czélszerűen adak élénk Pestalozzi saját emberszerető óriási gondolatait; de e' czélra 's alkalommal elég volt volna 5—6 mesét közölni, mert a' sok végre már untatóvá kezdett lenni illy vegyes közönségre. — N e y Fer. Pestalozzi—balladája, H r a b o v s z k y Dávid által felolvasva, szép eszmékben gazdag 's egyenesen ez alkalomra írva, Pestalozzi életfonalát rajzolja röviden, és szellemének irányát. Végre karének adatott elő az énekiskola némelly növendékeitől; kitől legyen ezen Pestalozzi—hymnus, mellyből egyébiránt nem is értettünk semmit, nem tudjuk, de zenéje Erkel Ferencztől szép és hatásos. — A' valóságos n e v e l ő i ünnepély hétfőn este barátságos estély alkalmával tartatott a' 'tígtis' teremében, mellyben is mintegy harmincz nevelő, tanító 's nevelőbarát vön részt, Schedius ő nagysága elnöklote alatt. A' lakoma maga igen egyszerű volt, mint nevelőkhöz — mértékletességileg — illik, de történetek felolvasások Pestalozzi leveleiből, szóbeli értekezések 's párbeszédi vitázások nevelés ügyi tárgyak felett, igen derült kedvvel. Igen számos áldomások történtek

a' király, a' nádor, b. V a y, mint a' Pestalozzi-rendszer növendéke, gr. Bruns-
vick Teréz, a' mai napot Európaszerte ünneplő 's különösen az erdélyi nevelők,
Diestlerweg 'stb. 'stb. egészségére. Éltették Schediust, a' tisztes őst is, a' jó anyá-
kat, a' nevelés, a' kisedővás ügyét 'stb. 'stb; szóval, igen jól és igen méltán lön
befejezve e' jeles ünnepély.

A' pesti polgári gyalogörhad (nem a' lovasság, mint hibásan állott több la-
pokban) Barabásunk remek képét az 'oláh család'-ot ötszáz pengő forinton megvet-
te 's a' nemzeti muzeum József-képtárának ajándékozta 's így tette megmutatá,
mi lett volna kötelessége azon német szellemű művészi egyesületnek, mely a' nem-
zetiség 's nemzeti művészek iránti gyönyörűséges ellenszenvét már olly gyakran ki-
tűnteté, legujabban azonban, mint halljuk, jobb uton van, mit azon pár lelkes
férfiaknak köszönhetni, kiket ez egyesületbe beszavazni nagy bajjal sikerült 's kik-
től a' feltolakodott német elem végképeni kiirtását bizton remélhetni.

— Minden lapok — elv- és valláskülönbség nélkül — kikeltek már a' mé-
szárosok példátlan zsarolásai ellen, melyeket a' törvény árnyéka alatt bizvást elkö-
vethetendőknek vélnek. Bizonyos magyar városban, mely Budához még Pestnél is
közelebb van, majdnem demonstrációkra került a' dolog, melyek azonban kedve-
zőleg ütöttek ki a' — mészárosok részére, miért is ezek már emlékemelésről gon-
dolkoznak — p a c z a l b ó l ! !

— Az ideai casino-bálokból, mint mondják, semmi sem lesz, miután a' tej-
főlös világ már nagyon 'vegyes'-eknek találja azokat 's azért a' 'la canaille'-tól ma-
gát elkülönözni akarván, hálomás szerint a' kisebb redouteteremben rendezend né-
hány 'piknik'-et, mint a' magyar mondja. Ne neked assimilatio, meg XIX-dik
század!! Bizony nem tudjuk, melyik a' nagyobb 'canaille'.

— A' budai ifjuság sem akar az idén bált adni, a' mi igen kár, mert ezen
mulatságok mindig a' legkeresettebb- 's legfényesebbek közé tartoztak a' két város-
ban. Vannak, kik ezt a' lús drágaságának szeretnék tulajdonítani, 's csakugyan nem is
hiányzottak tulszorgoskodó emissariusok, kik azzal ijesztgeték magukat és másokat,
miszerint könnyen rossz vért csinálhatna, ha a' tisztviselő a' mostani drága időkben
inkább e g y p e n g ő f o r i n t o t költ itthon egy tisztességes mulatságra,
mint ha Pesten négyszer annyit fizet egyéb vigalmakra. Hja, nemcsak Angliában
vannak különzők!

— Az orosz czár két napig volt Bécsben és Pestet meg nem látogatta; pedig
vártak ám itt is erősen reá.

— A' macskazenék felsőbb helyről eltiltvák: bizonyos utcái házbirtokosok is-
mét lejjebb akarják szállítani a' házbért.

— Nemzeti színházunknak ismét kedvező alkalom kínálkozik, a' szüntelen nö-
vekedő részvétet, mellyel kicsinytől nagytól pártoltatik, meghálálhatni 's a' közön-
ség élvezetét nagyobbítani. Ugyanis a' pesti német színház legjelesebb tagja V á r a y
ur, ki már a' miénk volt, de kit az előbbeni igazgató néhány forintnyi differenti-
áért könnyelműen elszalasztott, mint az nem régiben a' legjobb kardalokkal is tör-
tént, természetesen a' mélyen tisztelt közönség iránti figyelemből — említettem
Váray ur tehát most a' német színházról minden áron menekülni akar, mint becsü-
letes emberhez illik, 's már fel is mondott Forstnak, ki őt a' szerződés ellenére
törvény által akarja letartóztatni . . szerencsére azonban nem rajta, sem egyvalakin

— nem fekszik a' dolog. — Váraynak szép csengő hangja van, mint legujabban is meggyőződénk arról P. Horváth Lázár ur szerdán adott érdekes reggélyén, azonfelül teljesen kiművelt énekes, 's hihetlen gyorsasággal tanulja be a' legnehezebb szerepeket; pár évtől fogva igen javult 's a' mi legfőbb — m a g y a r 's nemzeti intézetünk már évek óta sinlík b a s s i s t a hiányával. A' tisztelt igazgatóság, szeretjük hinni, ez alkalmat megragadván, újabb bizonyosságát adandja, miszerint méltányos követeléseknek a' közönség érdekében mindenkor kész hódolni, 's hogy ott, hol illy háladatos közönsége van, ennek irányában á l d o z a t r ó l szó sem lehet!

— A' német színészek is revoltálni akarnak már Pesten, miután Forst ur őket (természetesen mint tehetni véli 'zsoldos'-aival) Budára áthajtja játszani 's fizetésüket javítani nem akarja. Szép dolog! Ezért aztán a' roszának a' java beteggé teszi magát 's ezért kellett a' szegény budaiaknak mult kedden a' fölemelt díjakért egy a' pesti szinpadról kikorbácsolt, nyomorult b a l e t t a l meglegedni, mit azonban némelly ingyenzártszékes circumspectus urak hazafiui buzgalmokban gyönyörűséges szépnek találtak. Csak rajta!

— A' volt német színházbérlő Huber, mint mondják, csalfa bukást hirdetett 's ezért most több páholybérlő uraságok az előre lefizetett bérletöszeveget a' városön akarják megvenni, mely illy jöttment embereket mindenkor különös pártfogás alá szokott venni, kik azután rendre megbuknak 's a' zsebre rakott pénzzel szép csendesen odább illannak. Ezt csak némi tájékozásul mondtuk el.

— A' híres Bäuerle, a' bécsi 'Theaterzeitung' szerkesztője, a' legügyesebb, de egyszersmind legszemtelenebb előfizetővadász, megbukott 's pedig olly fényesen, hogy hitelezőinek szinte káprázik a' szemök. Mondják, hogy Sollinger papirkereskedő, kinek B. ur 60 ezer pfttal adós, az ujságot átvevén, Bäuerle urat, mint szokás mondani: 'rangirozni' akarja, mi ugy történendik meg, hogy az egész adóssági öszveg 500 pftos részvényekre föl levén osztva, sorsjáték által minden évben bizonyos részvénymennység kihuzatik és kifizettetik. Kinek követelései az 500 pftot meg nem ütik, az a' részvény árát tulajdon zsebéből tartozik kiegészíteni, különben semmit sem kap. Ez aztán a' szép speculatio, 's nekünk magyar ujságíróknak mintául szolgálhatna!

— Épen most halljuk, hogy a' nemz. színház kardalnokai, fizetésök csekélyisége miatt, a' drágaságtól kényszerítve, fél jutalomjátékért folyamodtak; de mivel ez évre már felet kaptak, mi, 34 részre felosztva, bizony nem sok lehetett, 's még több szerződésileg kikötött jutalomjátékok vannak hátra — e g y személyre (mint-ha egy bérletfolyami előadással nem lehetne segíteni a' dolgon?) — a' folyamodók kérésöktől elmozdítottak. — Most tudjuk már miért olly jelesek a' kardalok nálunk! Mert a' madár is akkor énekel legzebben, mikor é h e s! Szegények, de minék is nem folyamodnak egyenesen az igazgatóhoz? hiszen tudhatják, hogy a' hét minis-ter kezei közt az illyes iratok könnyen eltévednek!

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

4. szám. — Január 24. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

KÖSZEGI LEVÉL. — (Hirek és kis barátságos enyelgés az ellenünk kikelt Menyhart László ural.) Kopogtatás nélkül lopódom be, tiszt. szerkesztő ur! e' szellemi műkiállítás terébe, hogy becsempészhessek egyegy mester-darabot a' mi ártatlan társadalmi csehünk világából is. Nem akarom előre elárulni magamat: sarkantyús csizma lesz-e vagy csak bocskor-szíz, mit benyújtandok; de minden esetre honi készítmény külföldi anyagból, melyet aztán akár M. L. ur köt lábaira, akár báró Máx vagy Kikircs Pista, nekem az tökéletesen mendeg. — Mindenek előtt tudja meg tehát az olvasó közönség azon országos hirt, mely a' politikai aequilibriumban aligha maholnap kis zavart nem eszközlend, hogy . . . M. L. ur megérkezett!! Mit ő ugyan az 'Életképek' m. é 25-ik számában maga is eléggé erőlködik bebizonyítani; de mivel épen ezen bizonyításból sokan igen könnyen azt a' resultatumot is huzhatnák, hogy bizony — engedelmet kérek! — a' fiu még sincs egészen otthon! kénytelen vagyok, minden, az emberi nemzet sorsát keblén viselő atyáknak teljes szívbeli megindulással bejelenteni, hogy a' nagy férfiu igenis megérkezett, 's fájdalmasan fellázadt szivecskével már kutatáshoz is fogván, felfödözte, hogy az „Életképek“ paniperda levelezője „a' legszentebb ügyeket gúny 's nevetség tárgyává igyekszik tenni, hanem olly emberekől jönek, kik iránt rokonszenvvel viseltetik“. . . Bravó! 's ez így van! mert ő már soknak tátott szájába nézett; de csak egyben sem fedezhetett fel idegen nyelvet: mindenki saját magáéval kerepelt . . . Felfödözte továbbá, hogy „Köszeg megérté a' kor hatalmas szózátát 's régi álmaiból már felviradt!“. . . Kívánunk szerencsés jó reggelt neki! . . . Hogy megérté-e a' kor szózátát? azt jelenleg nem akarjuk fejtegetni, sőt azt sem kutatjuk, hogy az a' kor micsoda nyelven beszélt vele; de hogy az éji ör kiáltását csakugyan megérté, azt mi is merjük ujra állítani, mert az bizon még mindég németül ujjongat, 's azért méltó okunk is van csudálni, hogy M. ur mégsem tudja, hogy Köszegen hányat ütött az óra? Hogy a' boltok fölött német felírások vannak, az természetesen figyelmet sem érdemel, minthogy ez — nemde édes, M. ur! — egyébiránt is csak azért történik, hogy azokat a' tisztán magyar emberek is elolvashassák. 'S hogy a' polgárházakban, igen kevés kivétellel, német nyelven foly a' társalgás, azt M. ur latba sem veti, mert az csupán azért van így, hogy a' jó sógorok a' magyar nyelvet el ne felejtsek. No 's, édes László ur! mégis várkeztünk, hogy lármát ütünk 's felvertük a' házi gazdát, kinek háza még nem égett? Lásza, barátom, ezek tán kikerülték önnek figyelmét 's messze kereste ön a' tárgyakat, melyek pedig olly közel fekszenek. Kis dolgokban, melyek az ember figyelmét olly gyakran elkerülik, igen sok fekszik néha. A' bakter-kiáltás csak egy hang: mégis ebből tudja meg gyakran az ember: hányat ütött az óra? Mit szükségképen tudnunk kell, hogy ugy ne járjunk, mint ön, ki meztől járja a' tánczot és sarkantyúja pengésének örül. — De mondjunk egy pár hirt! Voltak vasárnaponkint már egy pár hangász-egyleti gyakorlatok; de ezek nem sok élvvel kínálkoznak, míg Józsa R. 'stb terméiben igen élvezetes estvéket teremének a' hangászat-kedvelő műbarátok. — Hogy a' védegylettel hanyadán vagyunk? arról értekezzék M. ur! részméről nem merek ollyasmiről szólni, a' mi köztünk jelét nem adja létezésének, mert félek, hogy M. L. ur megáprehendálja. — A' gyár építéséhez már elég anyag szállított a' kitűzött térre; de hitem szerint, azt mégis csak a' védegylet állíthatja olly lábra, hogy ismét el ne csúszljon. Ne feledjük uraim! hogy maholnap a' sopron-bécsujhelyi vasut által igen közel összeköttetésbe jövünk Béccsel, 's a' birodalmi főváros pazarul hinti a' fényűzési czikkeket 's azért különösen az illy közeleső gyárakban csak a' védegylet tarthatja fenn az életet. A' gabna nálunk is igen drága; de az ökö olcsó. Minden, uraim! minden változik körünkben, csak társadalmi viszonyaink állanak, akarám mondani — ülnék régi helyökön. Nem akarjuk állítani, hogy nincsenek egyes sugarak, melyek, az előítélet fellegein keresztülörve, megérték magas hivatásukat; de ezekről csak kivételképen lehet szólnunk. A' nagyobb rész még mindig támogatja azon választó falakat, melyek a' társaséleti egységet szétosztályozzák 's így mintegy visszalökik azon nemes czéltól, melyre az embernek egymást boldogítva törekedni kellene. Ez okozza egyrészen, véleményünk, szerint azt is, hogy a' polgári osztály igen sok városainkban olly idegenszerű érzelmekkel viseltetik nemzetiségünk iránt, hogy olly nagy farsadgunkba kerül kebelökbefelélesztani azon szikrát, melyet egy kis társadalmi amalgamisatio a' nemesi osztályal, önkénytelenül hozna lángolásba . . . 'S fájdalom! megvannak ezen akadályaink közműlét helyeken is a' maga árnyékai, melyek igen méltán keserű benyomásokat hagynak a' szivekben, 's semmiképen sem szolgálnak harmatul a' nemzetiség virágainak felélesztésére. Lesz talán alkalmam e' tárgyról külön czikkben szólni, annyival inkább, mert, hitem szerint, egyik feladat a' lapoknak, a' társadalmi reform minden akadályait kellőleg tisztába hozni, mert ezt elmulasztva, hiában ügyekszünk polgárilag átalakulni. Azért, véleményem szerint, a' fenemlített göröngyöket a' társasélet mezein elsimitani épen fejlődésünk jelen stadiumához tartozó életkérdés. — E' város

szellemi fejlődésének egyik legmunkásabb előmozdítója tagadhatlanul a' ritka erélyességű 's érdemekben megöszült Csergheő Ferencz, kerületi táb. ülnök és kir. tanácsos. — Legujabban egy munkát szándékozik kiadni, melynek tiszta jóvedelmét, mely körülbelől ezer pengő forint teendő, előfizetés útján — kisdobó felállítására 's iskolai jutalmak alapítására kívánja fordítani. 'S ez azon indítvány (?), melyről M. L. ur harangozni hallott. A' német nyelven kijevendő munkának programja már kezeink között van. A' tudós szerző azért választá a' német nyelvet, mert, M. L. ur állítása szerint, „Köszeg megérté a' kor szótát” 's azért csak és csupán úgy remélheti, hogy előfizetőkre számolhat 's tervét létesítheti. Legyen szabad azonban a' nemzetiség érdekében megkérni a' szerzőt, hogy legalább azon munkáit, melyek eredetileg magyarok 's melyek mások által magyarra fordítvák, külön kötetben legyen szíves magyarul kiadni. Így leendő a' magyar közmondás szerint: „kecske is, káposzta is.“

Gáspár és Boldizsár.

PÁPA, télhó 11-én. Ollyan jogászvigalmunk volt, millyent csak keresni kell; magyaros öltöny és táncz vívők a' főszerepet; volt egy-két francia-négyes is és kerülő, hogy a' néhány frakos uracs el ne szégyenelje magát. — Főiskolánkban tanulóik közül sokan az aljas kártyázás rabszolgáivá aljasultak, 's naphosszat is élülnek a' kávéház életlő füstfellegében; tanácsos lenne azon fiatal embereknek, magokat kissé fékezni 's inkább az iskola padjaira vonulni, mert a' kártyázásból és ivásból examen nem leendő, 's ha pénzüknél csakugyan nyakára akarnak hágni, keressenek kissé nemesebb, illedelmesebb kiadási módot, mert az illyen fecseklésnek ha most nem is, de későbbben sirva néznek utána.

Szerelmes Zivatar.

VÁCZ, jan. 15-kén. A' Pestalozzi-ünnepély, melyet a' nevelés barátai Európaszerte ez évi jan. 11-kére, úgy mint a' nagy férfiú születése évszázados napjára, rendelték, városunkban is részvevő lelkesedéssel tartatott. Átlátta városi hatóságunk, hogy ez ünnepélyhez magasztos eszme van köve, 's nem annyira a' dicsőült férfit, mint inkább a' nevelés szent ügyét illeti, melynek emelésére céloz. Tiszteljük a' lehunytt jeles férfiak emlékét, mert becsüljük azoknak eszméit és tetteit, mik jótékony hatást eszközöltek az utókorra, 's ennek nemes buzdításul szolgáltak. Illy tiszteletre méltó férfiú Pestalozzi, ki a' nevelés mezején szóval és tettel munkálkodott, mint író, tanító, sőt nagylelkű alapító. Ezt illően méltányolván városi hatóságunk, minelutána a' nemzeti tanodák ifjúsága napról napra szaporodik, a' tanulók kényelmeért fölállított új fiók-iskola megnyitását Pestalozzi évszázados napjára határozta. Összegeyülvén az új tanoda házában a' tisztviselők, kir. oktatók és polgárok szép számmal, a' püspöki város főjegyzője velő beszédben előadá: hogy a' nevelés az országok támasza, annak czélszerű eszközei pedig a' tanodák, valamint azt a' történetek eléggé tanúsítják. Ezután a' nemzeti iskolák igazgatója finom tapintattal kiemelte azt: mikint a' nevelés oda céloz, hogy e' hivatásának megfeleljen. Mind a' három beszéd harsány éjjennel fogadtatott. — Nyilvános köszönetet érdemel a' nemes város, hogy nem kimél áldozatot a' néptanodák emelésére: ugyanis a' mult iskolai év végével a' nemzeti tanodák első osztályát a' tanulók nagy száma miatt kettőre, a' kezdők- és haladókra osztotta, a' buzgó oktatónak segédtanítót adott, 's mindkettőnek szállást rendelt ki az iskolák házában; továbbá a' második osztály tanítóját érdemszerű díjjal nyugalmazta, a' főlebb említett fiók-iskola házat fölépítette, és a' tanítóknak azon iskolai épületben szálláson kívül, 220 váltó forintot, 10 kila rozsot és 7 öl tölgyfát határozott alapítványi fizetésül. Béke és üdv honoljon öleiben!

Purgstaller József.

Mondant valónk. A' szegedi, különben jól irt levelet, részint hosszsága, részint egyéb okok miatt, melyek elhárítása nemcsak tőlünk függ, ezuttal nem adhatjuk. — A' nagyvárad csupán tánczmulatsággal vészdő tudósítást sem közölhetjük, ugy szinte a' jászberényi sem, kinek íróját azonban szívesen fölkerjük, öröndestessen meg bennünket minél előbb újabb közleményével. — Az e' héten beküldött új munkákról jövő számu irodalmi ör-ünkben szolandunk. — A' pesti négyesületi tánczmulatságról irt tudósításban régi panaszok foglaltatnak a' tulnyomó idegen elem és a' német frakkok ellen. Az Isten tudja, kedves levélíró ur, mikor lesz már máskép; de annyi bizonyos, hogy mi ketten — hasztalan panaszkodunk! — Harsányi Ignác ur felszólított bennünket a' következők közlésére: Sz. Fehérvárt mult hónapokban házrul házra hordoztak kijátszás végett egy ritka ügyességgel készült 's a' művészek, túlságáztott szorgalom miatt szeme világába kerülő képet, mely V-d. Ferdinánd magyar király és József nádor főherczeg köztiszteletű arczképeiket ábrázolá. A' művész megholtnak 's a' nagybecsű hagyomány fiai által kijátszandottnak mondatott, kik a' mult hó 24-dikén történt budai huzás első számát tüzték ki nyerőszámu 's a' nyertesnek

kétszáz pengő forintot ajánlottak megváltásul. A' művet Fehérvárt nyerték meg, de a' képpel eddig még senki sem mutatta magát, valamint sikertelen volt minden eddigi igyekezet az állítólag Pesten lakozó kijátszók föltalálására. Ha valakinek tehát az iparlovagokról tudomása volna, ne sajnálja erről e' lapok szerkesztőjét tudósítani, hogy az illető nyérő ur a' szükséges lépéseket idején megtehesse, nehogy illynemű kijátszás máshol is ismételve megkísértelessék; az Ungar' szerkesztője pedig kéri, hogy a' rövidke figyelmeztetést nagyobb terjedettség végett lapjába főlvenni. — Jelen számunkhoz legujabb férfidivatu öltözetek vannak mellékelve, melyek mintájára dolgozik Lezsímirszky férfisabó a' pesti uracs'-nál, a' kigyóutczában. Lezsímirszky az iparegyesülettől emlékpénzzel 's oklevéllel tiszteltetett meg kitűnő szorgalommal készített művei végett, 's boltjában a' legujabb 's legválasztékosabb öltönytéműek vásárolhatók, melyek legrövidebb idő alatt elkészítését magára vállalja. — Barabásunk-nál van készülőben a' második nemzeti divatkép, és Perlasca rézmetszőnkénél a' jászberényiek népviseleti rajza, mely méltó társa leend az olly kedvesen fogadott kecskeméti népviseletinek. — Kortyongyi ur küldeményét a' 'Protestans lap'-hoz utasítottuk, az igért műveket azonban szívesen elvárjuk. — Figyelmeztetjük t. cz. előfizetőinket, kik Debreczen környékén laknak, hogy a' még meg nem kapott 'hantai képet' t. Telegdi Kovách László urtól, ki Debreczenben lakik, elvitethetik.

NYILATKOZATOK. Sajnálattal vagyok kénytelen nyilatkozni, hogy a' pesti szegények javára kiadni szándéklott emlékkönyvet, általam elháríthatlan akadályok miatt, ezuttal ki nem adhatom; miért is azon tisztelt számos író társimnak, kik e' vállalatot dolgozataikkal gyámolítani szívesen ígérkeztek, hazafiúi köszönetet mondok, őket kérve, hogy más netáni alkalommal szíves közremunkálásukat tőlem meg ne vonják. Azon igen tisztelt író uraknak pedig, kik már tetteleg be is küldék munkáikat, azokat hálás elismeréssel visszaszolgáltatom. 'S miután korábban tétetett ez ügyről említés némelly lapokban, semmint azt ohajtám, kérem tiszteltet az illető szerkesztősegeket: méltóztassanak a' közönséget a' dolog újabb fordulatáról is értesíteni. Ney Ferencz.

Minekutána azon adatok, melyek ez évi 'Életképek' 2-ik számában, Alsó-Lyndváról közöltettek, nem úgy, mint én azokat közöltem, hanem módosítva adattak elő, — én a' levelet, úgy a' mint van, magaménak egyáltalában el nem ismerhetem. — Kelt Alsó-Lyndván jan. 16-án 1846.

Völgyi Károly.

Vasárnap, f. hó 25-kén tartatik a' pesti redoute-termekben a' kereskedelmi nyugpénz- és ápoló intézet tánczvigalma; rendezése olly kezekre van bízva, hogy e' bált előre is igen élvezetdúsna mondhatjuk. De ki meggondolja milly fontos nagy kereskedő városban a' kereskedelmi személyzet sorsának biztosítása, azt a' nemes cél is megjelenésre bírlandja, mert nemcsak ritka mulatságot szerzend magának, de a' jótétemény szép öntudatával is térend vissza, 's miután a' pesti kereskedőség olly nagy részt vesz városaink minden jótékony intézetében, reméljük, hogy a' közönség minden osztályai buzogni fognak a' kereskedői kar szép célját elősegíteni.

Legujabb. Épen most halljuk, hogy gróf Ráday ő méltósága a' tegnapelőtti nála tiszteltő 's a' budai színház ügyét pártfogásába ajánló kiküldöttséget igen lelkes és buzditó szavakkal fogadá, 's teljes reményünk lehet, Budán magyar színházat birhatni — husvét után.

H I R D E T É S.

A' honi ipar pártolóinak van szerencsém alázatosan jelenteni: mikép helyben az uri utczában 446. számú Trollféle-házban létező tulajdon

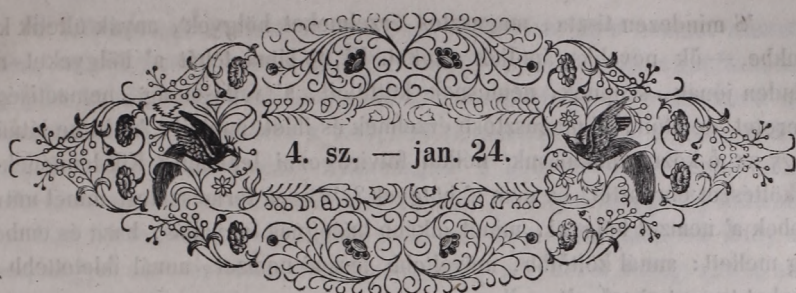
mű-virág-gyáramban

e' jelen időszakra, valamint a' közelgő farsangra

honi kelmékből

(bársony és atlasz) mindennemű divatszerű virág-füzérek, virágcsomók és menyasszonyi koszorúk, úgy szintén oltári (primitz) virágok, asztali virág-csomók, és mindennemű gyalász-virágok készíttetnek, melyekkel raktáramban ugyanott, Florac'zímű boltban bő kiválasztásban ellátva levén, ajánlom úgy egyenkint a' t. cz. uraságoknak, valamint tizenkettenkint kereskedőknek és pipere-árosnőknek a' legújtanysb áron, reménylven az évek óta nyert bizodalmutakat továbbra is fentarthatni. Mozer Luiza mű-virág-gyárosnő.

KÖLTÉSNET VISZONYA A' TÁRSASÉLETHEZ.

A' költészet mindig bizonyos műveltségi fokra mutat bármely nemzetnél, mert költő nevelés és műveltebb izlés nélkül nem képzelhető. 'S mi élesztí, ébreszti fel a' kebelben a' költészetet? a' szerelem. De ezen szerelem a tárgyak különféleségéhez képest különféle, mellyek közül kisebb, nagyobb mértékben egyik vagy másik tulnyomó, a' többieknek azért helyet engedve.

A' költészeti szerelem főleg három részre oszlik: a' természet, ha za és embe rek szeretetére.

A' természet szeretete szüli ama fellengző, magasztos költeményeket, mellyeket e' nagy mindenség csudálása bennünk Isten és teremtményei iránt fakasztanak. Az ihlet és vallásosság legtisztább csepjei ezek, mellyek a' tiszta kebel szent forrásából buzognak; 's ki ne tisztelné e' forrást, a' jónak, szépek, az erénynek forrását?

'S mit mondjak a' hazaszeretetről, az emberi kebel legdicsőebb adománjáról? Van-e egytellen emberi lény, kiben a' természet szent szava, az erénynek egy utolsó szikrája még kioltva nincs — van-e illy lény, ki hazáját, e természeti közanyát, melly mindnyájunkat testvérekként táplál kebelén, ne' szeretné? A' honszeretet sokkal mélyebben van mindenkinek kebléhe vésve, mint hogy azt 's annak mennyei hatalmát ne éreznők.

Az emberek közös szeretetének egyik magasztosb kifolyása a' baráti és ama tiszta, forró, mindenható szerelem, melly az embert annyira felül-emeli ez anyagi életen, lelkének olly rég sovárgott táplálékot ad, 's annyira isteníti őt.

De a' valódi szerelem, legyen bármelylek ezek közül, csak tiszta, saktalan kebelben fogamzik; az aljas érzetű ember nem tudja, mit tesz Istent hazát és embert igazán szeretni.

dés vezetett; ezt olly kora 's olly körülmények közt felnőtt gyermeknél, mint én valék, ki fog keresni? meglehet, megengedem, hogy az anyagi jobb létnek élvezhetése tett szorgalmassá 's tanulékonyná, de a' különbség mégis, mit erkölcsi állapotomra nézve a' multban és jelenben elmémnek gyengén világító fáklyája mellett is láttam, olly meggyőző indokban állt előttem, miszerint multam iránt undorral, jelenemet pedig erkölcsi hasznomra fordítani akaró vezetőimnek magamat egészen átadni ellökélett készséggel tölt el lelkem. Hogy aljas valék egykor, helyzetemmel járó körülményeknek kell tulajdonítani; hogy most a' szives olvasó velem a' javulási uton találkozik, ismét körülmények befolyása. Az embert a' lársaság, a' mellyben létezik, angyallá vagy ördöggé teheti, tudniillik a' minő az irány, a' mi hat, és a' minő a' lelki tehetségek kifejlődése a' mi a' hatást befogadja.

A' kör, mellyben éltem ezelőtt, aljas volt, és nem valami jobb szellem sugallatának, hanem egyedül természeti ösztönnek akarom tulajdonítani, hogy annak bünei egész kiterjedelmükben reám nem ragadtak. Valami nagyobb bünt vagy aljasságot nem követtem el soha, és ha valamihez segédkezeket nyújtottam is, nem ösztön, de kényszerítés vezetett reá. Mégsem akarom azonban magamat egészen szépíteni 's kimenteni. Különösen midőn még a' Békásban voltam, apróságokat elloptam; a' bor- 's pálinkaiváshoz hozzászóktam, mit még Pesten is folytattam. E' bűneimnek undorító aljasságát e' jobb körben lehetetlen volt által nem látnom; lehetetlen volt, hogy szellemi kifejlődésem egy nemesebb iránynak ne induljon; és én ebben korántsem akarom saját dicsőségemet helyheztetni, mert e' körülmények közbejötte nélkül, ki tudja, mi gyalázatos pályát futandok meg ez életben, — hanem ha jobb utra, emberhez illebbre tértem, az csillagzatom szerencsés fordulatának eredménye. Én ollyan valék, mint egy haszontalan, utcán heverő ködarab, mellyet a' jövők menők tovább rugnak, míg egy figyelmesb buvár a' köben egy kevés nemesb érczet is sejt, fölemeli 's kiműveli. Én természetileg sem jó, sem rossz nem voltam, akaratom legalább nem volt sem jóra, sem rosszra, hanem cselekedtem, mint érzékeim- 's környezőimnek mozgonya. De most már felébresztetett bennem a' jónak és rossznak ismerete; annak becsülésére, ennek megutálására vezettettem, — 's így támadt bennem lassankint egy benső szilárdság, realépni azon utra, melly előttem megnyílt.

És e' szempontból kívánom, hogy olvasóim megítéljenek!

Napok, hetek, hónapok multak el ismét. A' rendes és kényelmes élet, a' megelégedés, környezőimnek szeretetteljes kegyessége lelkemet derült hangulatban tartották, mi eláradt külsőmre is. Háziasszonyom legalább nem egyszer mondá, hogy ha hajdani ismerőseim közül valaki meglátna, az e' szép elégedett arczu 's szépen rendezett haju ifjuban — ekkor reám mutatott — alig ismerne Árva Petire.

Egy reggel a' mosónő ünnepi ruhámba öltöztetett, mert, mint mondá, egy kellemes meglepetés váraozdik reám, mit emlékezet okáért ünnepiesen kell

De bármi fényes vagy rongyos öltönybe lettem volna, a' meglepetés mégis siromig emlékezetessé vált előttem!

Egy pompás fogatu kocsí állt meg kis házunk előtt. Egy ur és hölgy szállott ki belőle, kikben Blumenthalra és nejére ismertem. Néhány pillanat múlva beléptek, utánok tanítóm és a' mosónő.

Szokott bókomat megteltem; Blumenthalné kezemen fogva tartott.

— Tanítóm ur, — kezdé Blumenthal — hogy vagyon e' fiu szorgalmával megelégedve, érdemes-e azon pártfogásra, melyben általunk részesül?

Tanítóm igenlőleg válaszolt.

— Fogod-e továbbá is tanusítani — fordul most hozzám — azon szorgalmat, mit eddig tevé, 's eddigi viseletedben szilárd maradsz-e?

A' kérdés- és jelenetnek komolysága meghatott. Reszkető hangon, de éreztem, hogy egész belsőmet a' legnagyobb őszinteséggel kifejezőn, feleltem, hogy több szorgalmat és jobb viseletet akarok ezentúl kifejteni.

— Okom van eddigi viseletteddel megelégedni, — folytatá Blumenthal. — Eddigi irántadi határozatom az volt, hogy valami mesterségre taníttatlak, hogy egykor majd becsülettel érdemelhessed meg kenyeredet. E' határozatomat elmebeli tehetségeidnek fejlődése megváltoztatta. Te komolyabb, észbeli foglalkozásokban diszló pályára is felléphetsz: azért illy irányban fogsz ezentúl képeztetni, mi hogy annál czélszerűbben 's felvigyázatom alatt történhessék, saját lakomban foglak ezentúl tartani. Reményilem, várakozásaimnak meg fogsz felelni.

Érzéseimet nem bírom leírni. E' kegyesség 's a' jó mosónőtől való elválás annyira ellágyítottak, hogy arczomon könnyűimnek melegét éreztem elterülni. Ezenfelül még egy megmagyarázhatatlan érzés nehezkedett lelkemre. Olly jól, olly otthoniasnak éreztem magamat e' jó mosóasszonynak körében; vágyaim több kényelem- vagy élvezetre nem terjedtek, 's habár pártfogóimnak anyagi állása fényesb jövődől napokkal kecsegtetett volna: mégis egy bizonyos sejtésnek sugallatából azt képzeltem, hogy jobb lenne nekem megmaradni helyemen.

E' sejtés azonban gyermeki kedélyből merült fel, 's lassan-lassan eltűnedezett. Most csak azért hozom fel, mert későbbi éveimben 's most is, midőn leélt napjaimra visszaemlékezem, látom, hogy igazolva van. Volt ugyan boldogabb korom is, voltak szebb napjaim, mint e' körben, de ha egyszerűségemben meghagyattam volna, ha kevesebb alkalmam lett volna az élet- 's világba betekinteni: akkor bizonyosan e' földön egygyel több boldogabb ember élt volna!

Meglepetésem képzelhető, midőn Blumenthalék fényes lakát megláttam. Első gyermekéveimben tündérpalotákról, arany 's ezüstös várakról hallottam regéket; ezeket most, kevés kivétellel, megvalósítva bámultam, és midőn egy kevesebbé fényes ugyan, de az eddigihez képest mégis pompás szoba mutatott ki lakomul; midőn az eddiginél szebb ruhákba öltöztettem volna, 's

szolgálatomra egy, egyenruhába öltöztetett kis fiu rendeltetett: akkor igazán azt képzeltem, hogy tündérországba költöztem által.

Blumenthaléknál úgy léptem fel, mint az asszonynak igen távol rokona, kik gyermektelenek levén, engemet kiképeztetésre magukhoz vevének. És ezt annival inkább sikerült elhitethetni mindenkivel, mivel senki a' mosónőn 's tanítómon kívül eredetemet nem tudta; ezek pedig részint jóságuk, részint fényes ígéretek által arra birattak, hogy kilétemet el ne árulják. Nevem Völgyi Kálmánná változtatott által, — 's így a' szeszélyes sorsnak kedvezése által olly fényes állapotba jutottam, minőről soha fogalmam sem lehetett. Tanultam szorgalmasan, 's mindent olly könnyűséggel tettem sajátomná, hogy oktatóim nem egyszer mondák, miként én vagyok legtanulékonyabb növendékeiknek egyike, 's kár volt olly észnek kiképeztetését illy későre halasztani. Az illy dicséreteknek, mint a' következés inatlatja, megvolt a' maga jó, de megvolt rossz oldala is; mert midőn egy részről szorgalmamat nevelték, más részről az elbizottságnak egy bizonyos nemét ébresztették föl bennem, melly későbbi éveimben jobban kifejlődvén, olly vágyakra, az életben olly követelésekre ragadt, mellyeket nekem utólnéri nem lehetett.

Helyén leszen talán itt röviden megfejtetni, miként történhetett az, hogy Blumenthalék egy utczaí csavargó gyermek iránt annyi részvétet tanusítottak. A' felvilágosítást maguk gyámnokaim adák.

Blumenthal egy vagyonos pesti polgár volt. Már érettebb korában ismerkedett meg egy vidéki nemes özvegygyel, kit később nőül vett. Ez özvegynek első férjéveli élete nem volt épen rózsateljes, annál jobban simult tehát Blumenthalhoz, mentül gyöngédebb jelleműnek ismerte ezt, 's az innét eredő kölcsönös ragaszkodásnak az volt eredménye, hogy egyik fél a' másiknak nem egykönnyen tagadott meg valamit. Tökéletes megelégedésökhöz csak az hiányzott, hogy gyermektelenek valának. Blumenthalnő egykor halálos beteg volt 's vallásos gyengédségében azon fogadást tévé, hogy ha Isten felgyógyítja, mivel nincsen gyermeke, egy elhagyott árvát fog kineveltetni. A' sors épen engemet vezetett elébe, ki — mint ő maga mondá — csinos külsőm által lettem előtte feltünővé, 's midőn olly rendkívüleg találkozott velem másodszor, ezt mintegy Isten ujjának intéseül tekinté, hogy fogadását velem teljesitse. Férje, minden kívánságát szokván teljesíteni, nem ellenezte felfogadtatásomat. Szándékuk vala, engemet valami mesterségre taníttatni, de a' bennem nem sejtett lelki tehetségeknek jeles fejlődése 's fogékony elmém szándékukat akként változtatá meg, hogy belőlem mást képezzenek. Blumenthalnő kegyeit naponként jobban megnyerém, minek következtében olly kiképeztetésben részesültem, minőnél különbet talán saját gyermekére sem fordítandott. Blumenthalnőnek egyébiránt első férjétől volt egy gyermeke, de ez dajkája vigyázatlanságából földre esvén, fején olly ütést kapott, mellynek következtében négy éves korában elhalt, 's ezért, mit e' szelid nőél csudáltam, e' dajkára kérlelhetetlen gyűlölséggel emlékezett, mert életét

ez még más tekintetben is megkeserítette, de miként 's hogy, nem nyilvánította.

Midőn Blumenthalék házához kerültem, egy ideig bizonyos tiszteletteljes távolságban tartattam, 's inkább idegennek, mint a' házhoz tartozónak tekintettem magamat; de később részemről a' tisztelet 's vett jóknak hálás elismerése, gyámnokaim részéről a' szives kegyesség, egymáshoz simulékonyabbá tön, 's észrevétlenül emelkedtem a' családnak tagjává.

Mi csudálatos szeszélyesen játszik az emberrel a' sors! Én, ki a' Békásban születtem — ekkor legalább még azt hittem —, ki csavargók és rablók körében töltöttem el gyermek éveimet, ki aljasságok förtelmei között fetrengtem, ime most e' szennyes multamhoz képest egy nem álmodott magasban álltam, egy magasban, hol a' lét, az emberi méltóság dicsőre, fénysugarakban derült fel előttem; hol tisztán állott előttem, hogy baromiségből emberré magasultam.

XI.

Igy értem el huszadik évemet. Gyámnokaim, tanítóim 's minden, ki ismert, lángésznek hirdetett. Tanulmányaimnak tárgyait könnyűséggel tettem sajátomná; francziául, németül úgy beszéltem, mint magyarul. Vívam, lovagoltam, tánczoltam; nem egy találkozott, ki külsőmet magasztalta. Blumenthalnő volt ezeknek egyike, — és nem mondom, ha külsőm kevesebb lett volna ajánló, neveltetésem sem lett volna illy fényes.

És itt volt eltévesztve neveltetésemnek iránya. Neveltek volna becsületes kézművesnek — nem ismerve fenhéjázó vágyakat —, egyszerűségemben nyugodt kebellem kerestem volna kenyeremet. De így elvonták szemeimről a' fátyolt, megpillantottam a' fényes világnak tündérileg kecsegtető képeit; hiuvá tettek, felköltötték bennem a' vágyat azon csábképek utáni kapkodásra, — és pedig az, mire a' világ legtöbbet tekint, mi nélkül nincsen az embernek becse, név és születés, nem volt birtokomban.

Midőn már nagyobb lettem, megtörtént, hogy szabad volt néha egyedül is kimennem. Egyszer-másszor utcai csavargó gyermekekkel találkoztam. Illyenkor mindég eszembe jutottak egykori pajtásaim. Ördögös és Potykás, Solymos és Mérges tűntek fel emlékemben, és megvallom, bizonyos nem a' borzadásnak lepett el azon gondolatnál, ha velők találkozoznám. Mérgeshez hála, Ördögöshöz vonzódás kapcsolt, de mégsem ohajtám most már a' találkozást. Hogy ők engemet alig ismernének meg, sejtettem, mert annyira meg valék változva; és így azon aggodalom, mellyel először egyedül az utcára léptem, lassan-lassan eltűnván, bátran menék 's jövék az utcákon.

Mint mondám, azon könnyűség 's ügyesség, mellyel tanulmányaimat sajátomná tettem, és külsőm vívtak ki Blumenthaléknál számomra annyi szeretetet, mellynek következtében olly fényesen neveltettem. A' lovaglás kedvencz szenedélyem volt, és Blumenthalnő egy szép paripával ajándékozott meg.

Egy, eső után gyönyörűre kiderült nyári délután először lovagoltam ki

paripámon. Történetesen azon tájék felé lovagoltam, hol Pestre jöttömkor szállásoltam. Gyalog nem mertem volna erre jöni, de így lovon nem tartva semmitől, kíváncsiságból aggodalom nélkül követtem az irányt, mely épen Lebuki felé vezelett. Gyermekkori éveim emléke eleven színben állt előttem; az aljas förtelmek fekete képekben lengtek el szemeim előtt; láttam a nyomort, az undort gerjesztő szennyeket, a' baromi feslettséget, az állati szenvedélyek vérháborító kiforrásait; láttam az elvetemültséget, mire az ember képes, mi most megfagyasztá a' vért ereimben, és ez undorító mult emlékének felmerülése annyira elkábitott, hogy pillanatnyilag azon helyzetbeni lételemet hittem. Lovamat gépileg engedtem saját akarataira, mely a' posványos utcán itt-ott elterülő szeméthalmokon keresztül — egy-két rongy-, és csonlot szedegető gyermeket 's asszonyt megriaszltva — igényes irányban haladt előre.

Most egy fekete rongyokba takart, megnőtt siheder bukkant ki egy földalatti üregből. Tántorogva közeledett felém, és lovam kantárszárát akarta megfogni. Arczára tekinték előbb, 's midőn rőt haját, veresen égő szemeit megpillantám, lovamat megsarkantyuzva odább ugrattam. Lovam szétrugta a' sarat, mely alkalmasint hepiszkolhatta megtámadómat, mert förtelmes szitkokat szórt utánam.

Ez alak nem lehetett más, mint Rőt Miska. Gyermek valék, midőn tőle elváltam, de haja, rút arczizmai — habár fülét nem láthattam — igen valószínűvé tették, hogy nem csalatkoztam. Mintha dögleletés lett volna a' lég, úgy siettem; Lebuki mellett vágatva haladtam el. Iszonyu zaj hallatszott ki belőle, de mintha egy baljóslatu vészes szellem üldözött volna, rohanva haladtam.

E' találkozás sehogy sem volt előttem kedves. Bizonyos valék, hogy Rőt meg nem ismert, de a' még netalántáni találkozhatás aggodalommal töltött el. Tudtam, hogy nem árthat, tudtam, hogy megsemmisíthetem, hogy velem érintkezésbe semmikép sem jöhet: mégis nevezhetetlen ellenszenv, gyűlölet támadt bennem iránta, mely görcsösen szorította össze szívemet azon gondolatnál, ha még egyszer kell vele találkoznom.

A' milly elnehezült kedélylyel értem haza, olly öröm lepelt meg, midőn Blumenthalnő tudomra adá, hogy férjének hirtelen Bécsbe kellvén felmennie, ügyeinek elintézésére szánt hosszabb ideigi kimaradása alatt ő — Blumenthalnő — velem rég nem látott alföldi rokonainak látogatására utazand.

Oh! de emlékezetes előttem ez utazás. Olly kimondhatatlan könnyűnek éreztem keblemet, midőn évek mulva a' nagy várost elhagyatva, a' szűk korlátok közül az Istennek szép ege alatt tágan 's messzire elterjedő gyönyörű róna földre kiértem. Szabadabban lélekzettem, mert Rőt Miskávali találkozás ellen biztosítva voltam. Multamat 's jelenemet egybevetém, és e' kettő közti különbség kedélyemet derültté hangolta. De midőn minél tovább haladva, a' vidék 's tárgyak nem látszának előttem épen ismeretleneknek, 's mintegy sűrű homályos ködből kibontakozva, úgy jelentek meg előttem, mint egy olyan ember, kit csak egyszer kell meglátnunk, hogy soha el ne felejtünk; midőn visszaemlé-

keztem, hogy ugyanezen út az, melyen Mérgessel Pestre utaztam; midőn hosszú lassu utazás után egy előttem elterülő városnak tornyait, épületeit megpillantám, és a' kitörülhetetlen emlékezet mint régi ismerőseimet állítá előmbé; midőn Blumenthalnő értésemre adta, hogy rokonai e' városban laknak, 's hosszabban időzendünk itt: oh, akkor egy megmagyarázhatatlan borus sejtés, aggodalom, vagy mi, de kínzó érzés derült kedélyemet szivemből kiszorítá, és egész terhével nyomult keblemre. Multamnak képei részletenként vonultak el előttem, 's úgy rémlett, mintha minden kép egy üldöző szellemet ábrázolt volna, melly fenyegetve emel felém baljóslatu ujjait.

Blumenthalnő kíváratára rokonainál multamról nem volt szabad említést tennem. Örömmel teljesíttem ezt, mert soha olly szégyenítőnek nem találтам azt, mint most, midőn évek mulva a' véletlen ugyanazon helyre vezetett, hol olly aljas helyzetben kezdém meg az életet. Még a' visszaemlékező gondolat is égetett. Aljas eredetem soha nem kinzott még annyira, mint most, pedig születésem részletesb körülményeit még ekkor nem tudtam; csak annyit gondoltam, hogy a' Békásban születtem; apámról nem tudtam mitsem. Először lettem búskomorrá a' miatt, hogy a' gondviselés illy alacsony eredetre kárhoztatott.

Blumenthalnőt rokonai előző szivességgel fogadták. Részemről sem lehetett ugyan kifogást tennem, de néhány napi ott létünk után, azt hittem legalább, hogy szálla valék szemökben. Később, hosszabb ismeretség után véltem ennek kulcsát feltalálni, melly nem más volt, mint az, hogy Alpár ős nemesi fajból származott, mivel szerinte a' Völgyiek, kikről eddig legkevesebbet sem hallott, nem dicsekedhettek; továbbá, hogy ámbár jó birtoku volt, mégsem szívesen látta Blumenthalnőnek irántami kedvezéseit, mellyeket inkább családjának tétetni ohajtott.

Blumenthalnő az Alpár-rokonoknak fenhéjázó nézeteit ismerhette, mert soha nem szólott előttök honnéti származásomról, sőt akkor is, midőn felfogott 's az ugyan-e város börtönében levő anyámról kérdést tétetett, ezt egy ügyvéd által teljesítvén: Alpárék legkevesebbé sem gyanították, hogy én évek előtt ugyanazon város lakója valék. Hogy viszont én előttem az Alpár-család ismeretlen volt, igen könnyen megmagyarázható. Én Békást ritkán, vagy ha elhagytam is, sokkal gyermekebb valék, mintsem hogy a' várost lakó családok érdekeltek volna.

Meg nem tartóztathattam magamat, hogy közelébe ne menjek azon aljas helyeknek, mellyekben részint laktam, részint gyermekkoromban megfordultam. Békás, Betekints, még állott eredeti piszkosságában. Ugyanazon fülsértő zene hangzott ki belőlök, melly évek előtt; a' kihangzó káromkodások, trágár énekek, beszédek, az ajtóban álló és a' czégyeres feslettséget homlokukon hordozó legaljasabb kéjleányok, minden arra mutatott, hogy 10—12 év itt semmit sem változtatott. Elmentem a' nagy tér felé, utamban több bordélyházat találtam, a' szélben lengő szalagos czégyerek évek óta nem kevesültek, sőt itt-ott szaporodtak; a' nagy térnek napverte oldala még most

is hemzsegett a' betyároktól és söpredékes asszonyoktól. Láttam itt elmenni — mert majd csaknem kikerülhetetlen — gyermekeket, hölgyeket, tisztos férfiakat, kiknek lehetetlen volt nem hallani az ocsmány beszédeket; láttam, miként pirultak el és siettek tovább a' nők 's leányok; láttam, miként ácsorogtak bámulni az éretlen gyermekek, 's elesudálkoztam, hogy a' haladásra indult korszakban 10—12 éva' városnak belrészét eltorzító söpredéken nem változtatott. Csudálkoztam, hogy nem emelkedett eddig erélyes szöveget, mind-ezen aljasságoknak kiirtására felzúgó; csudálkoztam, hogy leginkább azok, kiknek tehetségében és tisztében állana, ezen, az erkölcstelenséget és állati elaljasodást hirdető czégéres tanyáknak leromboltatására föl nem emelték karjaikat. Pesten legalább — gondoltam magamban — a' belváros ki van tisztítva az illy arczpíró söpredékektől, 's ninesen kitűzve a' csábító czégér; de itt most is csakugy, mint évek és évek előtt, állanak a' roskadozó bünbarlangok — közelében az egyházaknak és városháznak; — a' betyárok és legaljasb kéjleányok a' nagy téren a' fel- 's alá hullámzó néptömeg mulatságára szabadon tanyázhatnak. Nem tudtam 's most sem tudom elgondolni, mint tűrik e' szennyet, 's miért nem fordítanak az illetők legalább csak egy kevésbé több gondot az erkölcstelenségnek megzabolázására? Vagy ha már — nem tudom, miként igazolható elvekből 's okoskodásokból indulva ki — azt mondják, hogy az illy aljas kéjtanyák betiltása a' magánosok szabadsági jogának korlátozása lenne, sőt bizonyos, az érzéki századkigondolta szempontból eltűrhetők: kérdem, miért nem lehetne legalább azoknak kevésbé nyilvánosságát hatóságilag eszközölni? de így elnézni, miként üzetik az erkölcstelenség nyíltan, szabadon, minden tartózkodás nélkül, — elnézni, hogy minden gyengédebb érzetűnek szemérme uton utfélen sértetik; hogy a' növendékségek, illyeket látva, az erkölcsiségről gyakorlatilag nem a' legszebb fogalmakat nyeri, — elnézni, mondom, illyeseknek legkiáltóbb nyilvánosságát, valóban botrányos.

Illy 's hasonló gondolatok foglalván el, nem a' legderültebb kedélylyel tértem kalandozásaimból vissza Alpárekhoz. Itt vendégeket találtam. Alpárnak tiszántuli rokonai érkeztek, kiknél Alpárnak egyetlen leánya Irene hosszabban időzvé, az utána sovágó szülőknek körébe visszahozatott.

Alpár egy büszke nemes ember volt, azoknak egyike, kik előtt születés minden, személyes érdem semmi. Egyébiránt becsületes, jó szívű 's szilárd jellemű férfiú. Hosszabb ideig időzvé házánál, kiismertem, hogy hízelt büszkeségének, ha irántami szivességét kegynek tekintem. Bennem ismét azon önbecsérzet volt uralkodó, miszerint hittem, hogy személyes tulajdonaimért érdemlek becsültetést, 's innét a' szivességet én szivességnek igen, de kegynek nem akartam tekinteni. Alpárt büszkesége hiányával talán azon kevés embereim egyikének tartottam volna az életben, kiket igazán lelkemből szerettem 's tiszteltem; de valahányszor nevének gögös tulbecsüléséből eredő magaviseletét latolám: mindannyiszor bizonyos idegenség merült fel bennem iránta, melly körét nem tette ohajtottá. Innét igen közömbös lett volna előt-

tem, ha akármellyik pillanatban kellett volna tőle megválnom, sőt szerettem volna, minélelőbb gyermekéveim tanuhelyét elhagyni.

Irene jelenléte azonban közönyös kedélyemnek más fordulatot adott. Alpárék gyermekökön olly határtalan gyöngédséggel függtek, minőről nekem fogalmam sem lehetett; azon szeretetnek melege, mellyel Alpár Irenét magához karolá, felolvasztá gögben dermedő szívét, 's ugy láttam, ugy tekintettem Irenét, mint egy szellemet, melly ez ember felett uralkodik. Bártságosabb, nyájasabb lön, és ha Irene odaolvadó szívélyességével nyaka körül tekerve kezeit, vagy bársony-ujjait végighuzva arczán, angyali mosolyával apjának szemeibe tekintett, egy világ szeretetére hevítő örömtől látszott fellángolni, melly büszkeségét háttérbe szorította. Illyenkor öcscsének szólitott, enyelgett kedélyessége az egész házi kört vidámabbra hangolta, szóval: Irene tulvilági varázserejü szellemként jelent meg e körben melly a' kedélyeket egymáshoz simulékonyabbá tevé. Irene pedig csak gyermek volt, alig 10—11 éves, és mégis, ki e' szerafarczu gyönyörű gyermekre tekintett, ki légies gyöngéd termetecskéjén végiguszaltatta angyalszerű külseje által elbájolt szemeit: az nem találhatta tulságosnak, ha e' büszke apa ez angyali gyermekében érezte életének üdvözítő örömét.

Irenét én először inkább bámulásra ragadó, mint lelánczoló érzéssel tekintettem. Gyermekéveimben tündérnőkről sok regét hallottam, azt hittem, hogy ezeknek egyike Irenében megtestesülve áll előtttem. E' gyermekén annyi báj, olly angyali szépség terült el, minőt eddig képzeletemben sem birtam teremteni. Irene pedig még csak kifejletlen gyermek volt. Egy a' reggelnek gyöngyharmatos korányában hasadni kezdő rózsabimbó. Minél többet láttam, minél tovább tekintettem reá 'elbámulva, lelkem annál több szépséget fedezett fel rajta, melly most még zárt bimbóként volt elrejtve, de képzeletem az el-takaró szellemfátyolt félre lebbenté, és Istennek e' földre küldött angyalaként, tekintettem, ki előtt elragadó szépségeért majdan minden meg fog hódolni. Valami fonséges, valami égi lehetett e' gyermekén, mi lelkemet megbájolta; mert olly hódolatteljes tiszteletet éreztem magamban iránta felfakadni, minőt még senki iránt ez életben. Elbájoló szendesség, angyali jóságot tükröző szelidség terült el égi lehelletü alakján, és egy csendes belső kéjben dobogott szívem, ha közelében lehettem. Azért, mióta megérkezett, ritkábban hagytam el Alpár házát, 's vonzalmamnak következtében majd enyelgéssel, majd játékkal lánczoltam a' kedves gyermeket magamhoz, 's milly kimondhatatlanul jól esett, ha ő felkeresett vagy Kálmán bácsijának nevezve, elfogulatlanságában enyelgéseimet visszonzta. Alpár látván, hogy Irene szívesen időz velem szinte szívesebbnek mutatkozott irántam, mi e' büszkének tartott férfiu iránti közönyös, vagy jobban mondva, hideg kedélyemet megváltoztatta, és házánál most már örömeosebbs maradtam.

Szinte roszul esett, midőn Blumenthalnő tudtomra adta, hogy férje Bécsből visszaérkezvén, Pestre utazandunk.

Az elváláson mi könnyen átestem volna, ha Irenehez illy rövid idő alatt

is annyira hozzá nem szokom! Multamnak szomoru emléke eltűnt, 's e' helyen, mellyet futottam, most örömmel maradtam volna. Irene, gyermekies őszinteségében fejecskejével keblemre simult, és én a' kocsiba az utána való sovárgásnak egy bizonyos nemével léptem, melly keserőséggel ugyan nem, de epekedéssel töltött el. Természetében fekszik az az emberi szívnek, hogy szeretetének tárgya után, legyen ez legegyszerűbb, ha elvál tőle, visszaeped. Irene még csak gyermek volt, de mennyire érdemes ez epedésre!

S z a b ó R i c h a r d .

(Folyt. követc.)

A' F E C S K É H E Z .

Mi boldog vagy te, kis madár!
Vidám dalodra két hon vár,
Két honban áll tanyád;
Feléd örök tavasz virúl:
Midőn egyik viránya hull,
Amaz zöld lombbal áld.

Nem ismered, vig fecske, még
Te a' telet, e' hon telét,
Ha gyászba öltözött;
Örülj, hogy azt nem ismered,
Láltán szíved repedne meg
Hű fájdalom között.

Eltűnt a' zöld virány 's remény;
Halvány hideg sugár a' fény;
Az árnyak — enyhe nincs;
Oly bús minden, oly hervatag,
Fagyott könyű a' zuhatag;
Mindszerte jégbilincs.

A' hold alább-alább evez,
Leszáll, 's mindent homály fedez,
Sötét rideg homály;
Viradtig milly hosszú az éj!
'S a' várt hajnal csak percznyi kéj,
Csalóka tünde báj.

Az ormokon dül a' vihar,
Hajlong az ág, mint férfikar,
Nehéz tusát ha vív;

Hervadt levél rezeg, remeg,
Miként félénk imát rebeg
A' sejtő holgyi szív.

A' vésznek látom angyalát
Beszárnyalón a' gyász honát,
De áll még 's küzdel ő,
'S fölé, melly égig domborul,
Karpát mint harczai pajzs borul,
Tört bajnokát fedő.

Repülve tengerhab fel tt,
Jer, üzd el a' rideg telet,
Vig dalnok üzd el azt;
Hol most te vagy, mi szép a' hon!
Oh, hozz fényéből szárnyidon!
Oh, hozd el a' tavaszt!

Hozd és a' gyász enyészni fog,
'S az ősi bércz mint nap ragyog
Hármas szent ormival,
'S a' fény ismét repkényt növel,
'S várat, kunyhót egyként fed el
Dús lombja árnyival.

Repülj, repülj zöld hab felett,
Vig fecske üzd el a' telet
Közöttünk melly viraszt;
Hol most lebegsz, dicső a' hon!
Oh, hozz fényéből szárnyidon!
Derítve hontavaszt

S z e m e r e M i k l ó s .

TÖRTÉNETI SZIKRÁK.

I.

Kiliti Somorjához egy hét. — A' XVII-ik században Somorja nevezetes kereskedő mezőváros volt Csallóköz szigetén 's e' végett gyakran meglátogattatott a' mosonmegyei népektől is, melyeknek Kiliti nevű falu és rév mellett kelle a' Dunán átszállni. E' két helység csak egy mérföldnyire fekszik egymástól, 's a' révészek olly ügyesen és gondosan tudák hajdan az utasokat a' tulpartra vinni, hogy ezért a' dicséretet méltán igényelhették. Nem is tagadák meg ezt a' hálás utasok, sőt nyilván dicsekvének előttük, hogy Kiliti Somorjához csak egy óra, mi a' hiu hajósoknak igen-igen tetszett. Egykor azonban a' Duna megáradván, a' közlekedés megszakadt 's az utasoknak, köztünk egy, lóháton érkezett mészárosnak is, több napig várakozni kellett. Végre csakugyan tulpartra szállítatik a' hidas, — nagy bajjal ugyan, de mégis ügyesen, a' miért is a' dicsérgetéseknek, hogy Kiliti Somorjához csak egy óra, — nem lön vége, hossza. De megáll a' mészáros, 's midőn a' révészek visszafelé evezének, gúnyos, sipító hangon utánok kiáltja: ,hej, komáim! Kiliti Somorjához egy hét!' E' méltatlan szemrehányásra a' jámborok felette elkeseredének, indulatos szitkokra fakadtak 's a' mészarost ugyancsak eldönggették volna ha az sebes lován odabb nem áll.

Századok folytak le, de hijában! a' csallóközi nép még maig sem feledé el, hogy Kiliti Somorjához egy hét. (Hallomás után.)

II.

S z e n c z i g a l a m b o k. Szencz vagy Szempcz mezőváros Pozsony és Nagyszombat között fele uton fekszik. Nevezetes az itteni négyszögletű, fekete, régi városháza, mely egy kis várdá alakját viseli. Ebben hajdanta emlékeztetre méltó vád történt. Bizonyos földművelő ugyanis bepanaszol egy sereg galambokat, hogy azok bevetett búzáját felették. — A' bíró tekintelbe vevén az okozott kárt, szabadalmat enged a' parasztnak a' galambok megfogására. 'S ime mi történik! a' károsodott kimegyen szántóföldjére, egy hosszú vesszőt fog kezébe és az épen szemelgető galambokat hazafelé hajtja a' városon keresztül, mint a' juhokat, a' népnek nagy örömszája 's csudálkozása között, hogy azok, az ítéllettől megigéztetvén, fel nem repülhetnek. —

Ezen tény sokaktul mesének tartatik, de a' szencziek igaznak vallják. (Bél Mátyásból.)

III.

K o h á r y és B e r c s é n y i. A' vitéz és jámbor lelkű Koháry Istvánnak gyakori és kedves mondása volt: ,dat Deus, cui vult' (ad Isten, ki-

csudát bizton sarkantyúzhassa, merre akarja. — Tüstént ott termett a' város legszebb csizmája, melyet a' sárkányhős felhúván, tele torokkal kiáltja: ,szaladjon, ki merre tud, mert vége annak, a' kit a' sárkány megpillant.' E' rémitő szavakra Szebeklebit lakosai nyakra-főre rohantak a' barlangtól elfele, — Gelyo urfi pedig a' bokrok közé surranván, Csábrágba költözött 's elbeszélé a' nevetséges tényt földieinek, kik aztán a' szebeklebitieket gúnyolni meg nem szüntek.

Jaj annak, a' ki Gelyo történetét tudakozza Szebeklebitben, — a' bősziült lakosok annyit vernek reá, a' mennyit a' körmönfont Gelyora kellett volna vernöik.

VI.

A z a l m a a l m a f á r ó l e s i k. — Ne mondjátok, hogy csak a' mai hölgyek vágnak a' férfiaknak tetszeni, ne mondjátok, hogy csak a' mostaniak öltözködnek ingerlőn, — az ő anyáik 's ösanyáik is csak olyanok voltak, mint ők. — 1683-ik évben a' nők, kivált Olaszországban, félig meztelenül jártak 's főleg melleiket egészen födetlenül hagyák. XI-dik Incze pápa tehát 1683-iki december hóban i s m é t e l v e parancsot intéze a' keresztyénség hölgyeihez, hogy melleiket egész nyakig, karjaikat pedig egészen az ütérig áttalláthatlan anyagkelmével fődözzék be, különben átok alá vettetvén, az anyaszentegyházból kirekesztetnek. — Mai időben nem ártana a' tiz réti alsószoknyák ellen illy hatalmasan kikelni. (Kuriöser Geschichts-Kalender aller Römischen Papste. Leipzig 1697. pagina 102.)

Közli

B e n c z ú r M i k l ó s.

PESTI SZERELEM.

Folyó évi junius végén, visszatérvén külföldi utazásomból, házunknál néhány változásokra találtam.

Thekla néném egészen megöszült; hugomból gyönyörű 's szeretetreméltó leánykát csináltak az apácák; derék, jólelkű gyámunk meghalt, 's helyébe a' hatóságtól más rendeltetett, kivel meg nem elégedni teljes okunk vala.

Egyedül csak én maradtam a' régi — — folyvást vidám, jókedvű 's dicsőségesen könnyelmű.

Budán, a' várhegyi sétányokon, viruló akácok közt, hűs árnyak kínálkoznak; szemközt teljes napfényben ragyog az ifju Pest, mint egynapos város, tündérkezek által egy éjen építve. Rákos halmain zöld lombok 's sudar jegenyék közül mezei lakok tünedeznek elő, a' füstölgő gőzösök, obelisk-karcsu gyárkémenyek, a' hidalkotmány 's a' távolban látható vasuti munkálatok a' nyájas tájra közeledő szellemi koránynak vetik első pirulatát.

E' sétányokról nézém a' jövő századnak egyik fővárosát, midőn gondolatimból pár sokat jelentő köhécselés 's irgalmatlanul tudós, hem'-getés által felveretem.

Porubszky János, törvényes gyámom közelített; nem hiszem, hogy széles Magyarországon 's azontul is jó messzire létezett volna ember, kit jobban igekeztem kerülni, mint épen őt.

Porubszky ügyvéd 's diákos ember volt, 's már ez is elég lett volna arra, hogy őt ne szeressem; ő azonban e' mellett még Budán is lakott, pontos hivatalnok volt, pantalon-nadrágot nem viselt, haját hátra fésülé, levesre vizet nem ivott, a' szakállas 's nyakkendőtnem embereket lázítóknak nevezé; a' pipát többre becsülte a' szivárnál, nem használta az új szavakat, a' litteratorkodást korhelységnek, az irodalmat scandalumnak, a' színházat theatrumnak meré nevezgetni.

Hogy tehát illy bűnökkel terhelt lélek velem, ki mindent átölelő kebel vagyok, semmiképen sem férhetett össze, az igen természetes. Porubszky vágyai poros firkák, olvashatlan genealogiák valának: nekem ellenben csak élet kellett, multság, társaság, aztán barátság és szerelem egy viruló hazának fővárosában.

Az ügyvéd roppant redőkbe huzá homlokát. Bizonyos Bekecs Sámuel nevű táblalíró-ember, Révey-árvák perében, melly ellenünk a' királyi táblán foly, megalapítá az actoratust.

A' Révey név nem vala előttem ismeretlen; tán Eperjesen iskoláztattam egygyel, kinek illy Bekecs, bunda vagy más téli ködmön nevű bátyja volt... a' szerencsétlenséget, hogy Porubszkyhoz volt szerencsém, kérdezősködésekkel próbálgattam mérsekélni.

Porubszky kérdésem által kellemesen vala meglepetve; azt mondá, hogy ez által közelgő javulásomnak első stadiumába léptem.

A' felvilágosítás bővebb volt, mint kívántam: az öreg Révey ezelőtt harminczkét évvel negyvenezer pengőért birtokának felét atyámnak zálogba adta 's most eltelvén a' törvényt esék, Bekecs Sámuel, mint Révey Emil 's Cselei árvák gondviselője, vissza akarja azt váltani; de az én drágalátos Porubszkym nem azért ügyvéd, hogy illy nagy dolgot könnyű szerrel engedjen megtörténni.

Azonban a' felhozott decisiók özöne ellen megalapított actoratus mégis nagy túske volt az ügyvéd terveiben, nekem mindazáltal annyiból használt, hogy Porubszky rögtön Zágárra hajtattott, a' káptalani levéltárt kutatandó, minthogy e' veszteséget valami új perrel, ha pokolból kerülne is, kelle pótolgatnia.

Mig gyámom a' föltisztelendő uraknak alkalmatlankodék, Pesten érdekes ismeretsegre tettem szert.

Ez így történt:

Minckutána, nem messze Pesttől, Lélekván, táblalíró Bekecs Sámuel urnál a' gonosz társaságok, mint mérges kigyók kerüléséről, nagybátyai tanácsok adtak volna, a' levélírárok sűrűsége megigértetvén, Emil urfi, annyi áldással, mint pénzzel és pogácsákkal, juratusnak felesküdni Pest felé utnak indított.

Ezen időtájban, szokásomként, a' Pillvaxban ültem, 's a' mint a' szép kávésnén 's szöke testvérnőjén legeltetném szemeimet, véletlenül az üveges tábla alatt, hova az érkezett levelek kitétetni szoktak, megpillantám a' Révey nevet. A' név, atyáink viszonya, jelen perünk, Porubszky bosszúsága, annyi rokonérzetet ébresztett bennem e' családhoz, hogy feltettem magamban, bár estig is itt kellene ülnöm, azt a' Réveyt bevárni.

Nem sokáig kelle unatkoznom. Egy magas, szöke ifju kivéve a' kérdéses levelet 's szegletbe vonult azt elolvasni; most szemüvegemet feltevé, kényelmesen vizsgálhatám az ifjat; olyan volt ő, millyennek kívántam; úgy látszott, minden betű örömet hozott neki; tán Adel hugától kapta azt.

Olvasás után elakarta hagyni a' teremtet: én karon ragadtam, ő szabadkozott; de megmondám neki nevet 's ő azonnal nyájasabb lett. Azt mondá, emlékezik rám Eperjesről. Kinyilatkoztatám, mikép örömemre szolgálna, folytathatni a' régi viszonyt... 's mig ezt mondtam, beértünk a' kioszkba, hol pár adag fagyalt mellett juratusi értelemben örökös 's leghensőbb barátságot kötöttünk.

— Ha barátok leszünk, — mondtam — majd lesz időm elbeszélni, minő sej-

telem vonza engem olly erősen hozzád; másrésről te is át fogod látni, hogy olly ficskóval, mint én, az időnek oktan pazarlása lett volna sokat czeremoniázgatni.

A' következés nem sokára fényes tanúságot tön, hogy jeles phisiognomus vagyok, bár iskolai bizonyítványaim 'diplomatice' az ellenkezőt hirdetik. Soha fiatal emberek ugy össze nem illettek, mint én meg ő. Emil még azt sem tudta, hogy velünk pere van. 'Ez Bekecs bácsi gondja, ilyenekkel nem vagyok bolond, hogy törődjem;' ezt felelé ő kérdéseimre 's én az illy könnyelmű fiúkat halálíg szerettem mindig. Gyakran felkiáltottam: minő dicső gyerek ez a' Révey!

Emil pedig viszont: ki hitte volna, hogy ez a' Berky Gusztáv olly pompás ficskó legyen? Sokat segített jó barátságunkban az is, hogy soha nem disputáltunk 's mindketten a' villámként rohanó politikai párthoz tartozánk; az én véleményem Emilnek evangeliuma volt 's az övé viszont az enyim.

Aztán hébe-hóba tanultunk is egymástól valamit: én elbeszeltem Emilnek, hogy a' hivatalos és perbeli irományokat 'acták'-nak nevezik, hogy Pesten zálogra legtöbbet lehet kapni a' márványjárdás háznál; hogy fiatal embernek gyűlésekben 'éljen'-ezni kötelessége, 's hogy páholyban le kell vennünk kalapunkat, míg földszint csak akkor, ha az iránt megszólíttatunk. Ellenben Emil megmagyarázá nekem, miért neveznek egy némely gabonát őszinnek, mást tavaszinak, a' nyerges lovat miért fogják mindig balra — 's mellyek azon falusi multságok, mellyekben dolgozni szoktak. — Legnagyobb örömünkre az szolgált, hogy illyesmiket egymástól hallánk legelőször, 's ha a' sors minket össze nem hoz, ki tudja, meddig kellett volna várakoznunk, míg illy gazdag eszmecserére akadhatunk vala!

Révey még mindeddig fogadóban lakott. Kezdte saját tapasztalásából észrevenni, hogy az igen sokba kerül.

Elindultunk szállást keresni. Soha sem hittem volna, hogy ez olly multságos legyen; mindenütt szívesen fogadtak, sok szépeket láttunk. Fájdalom, nekünk magunk háza lévén, ezen élvezetben mindeddig nem részesülhettem.

Szállás volt elég, azonban mindenikben volt valami kellemetlenség. Egyszerre saját háromemeletes házuk előtt álltunk. Emil ezt nem tudta. Nagy öröömre nálunk is volt egy hónapos szoba kiadandó. Megakartam Emilt lepni: egyedül eresztém őt fel házukba.

A' szoba történetesen megtetszék neki, 's azonnal egy hónapra előre lefizette árát, bár mondtam neki, hogy fiatal embernek nem tanácsos a' házi urakat illy tulajdosságon pontosságokra szoktatni.

Most Emil elakart menni, hogy holmijét uj lakába szállíthassa; azonban jó kézbe akadt: Thekla nénémnek szokása volt, az uj lakóknak két óráig tartó bevezető beszédet tartani.

Elejénte Emil csak hallgatta türelemmel a' sok tanácsokat, később megbánta, hogy a' fizetéssel hirtelenkedett, végre midőn látná, hogy nincs szabadulás, megesküvék, miszerint inkább odahagyja pénzét, csak ide többé vissza ne kelljen jönie.

Istennek hála! a' sors gyönyörű fordítást tett hirtelen a' kellemetlen helyzetben. Lidi hugom, valamelyik barátnéja látogatásából haza érkezett — 's most Emil akár reggelig ott maradt volna, midőn előbb minden áron menekülni kívánt. Szegény Emil, tökéletesen el volt bűvölve.

Az iménti eskü visszahuzatott a' bucsuzáskor; szívéig hatottak a' leányka pillantása; mellyek őt az ajtóig kísérek.

— Barátom, — kiálta fel, midőn a' lépcsőkön hármat lépve egyszerre lerothant — odavagyok.

— Mi történt?

— Ah, fiu, . . . minő hölgyet láttam!

— Megörültél?

— Meglehet!

— Emlékeztetek, hogy utcán vagyunk.

— Nem bánom, akárhol vagyok! — és összehadart mindent, nem látott sem eget, sem földet, alapját félre csapta, fűtjei szétbomlának, neki-ment egy targoncának 's frakkját elszakítá; ha hirtelen karon nem ragadom, az első bérkocsis elgázolja őt, nagy öröme Káján Ábel barátunknak, ki az illyesmiket a 'Pesti Hirlap'-ban kiirhatott volna. Nem hihetém eddig, hogy illy hatása legyen a' szerelemnek.

Végte is csak nekem gyűlt még bajom. Targonczást keresni, a' holmikát elhozatni, felhordatni, sőt el is rendezgetni 's közben fizetgetni, nekem jutott édes kötelességül.

Emil ma még a' vacsoráról is megfeledkezék; ugrált, tánczolt, nyakamba borult, 's bokáit erőnek erejével háromszor akarta a' levegőben összeűtni. Ha lecsendesült, kinézett az ablakon, szeretne volna még egyszer látni a' hölgyet, ki képes volt őt ennyire levágni.

Kilencz órakor kopogtatás nélkül megnyílt az ajtó. Csinos szobaleány lépett be 's jó estét kívánt. Kezében táca, mellyen izletes estebéd kínálkozott. Emil karika-szemeket meresztgetett a' jelenetre: én nevettem. A' leány jóétvágyat kívánt 's ki akart menni. Emil megtudni akarván, nem szellemek közt van-e? kárjánál fogta a' leányt 's megcsipte piruló arcát; de tudja a' pesti szobaleány, hogy kell bántani jurattussal: egy szelid mosolyt csalt ajkaira 's az őt átölelni akaró ifjút betanult ügyes mozdulattal a' faképnel hagyá. A' kisikamlott sylphidke csak kívülről felelt Emil kérdésére: hogy a' vacsorát a' kisasszony parancsolta idehozatni.

— Hallottad ezt, Gusztáv, a' kisasszony parancsolta?

És ezen szavak után olly hirtelenséggel vágta magát a' pamlag párnái közé, hogy első pillanatra azt gondoltam, hogy elájult; e' szerint felebaráti kötelességem parancsolta, a' tréfának véget vetni; megmondám neki, hogy a' Berky-háznál vagyunk; a' hölgy, kit látott, h u g o m, 's hogy én kértem meg hugomat arra, hogy ide nekünk vacsorát küldjön.

E' hír Emilben némi változást okozott; hosszasan nézett szemeimbe, aztán elkezdett örömeiben nevetni.

Utolsó kifakadását egy ölelésbe fojtá; Isten különös kegyelmének köszönöm, hogy ropogó oldalbordaímban tetemes kár nem történt; e' különös kegyelem mindazáltal henger-órámra nem terjed ki, mert annak üvege ezer darabra pattant.

Tapasztalván barátomon, milly boldog az, ki szerelmes — így gondolkozám magamban: az a' barátság igen szép dolog, de csak egyenlők közt virágozhatik. Emil már szerelmes; mennyit kell még nekem a' világban futkosnom, hogy barátomat utólréhessem!

Eszmelánczolatból Révey Adel jutott eszembe. — Teringettét, ha ez az Adel olly szép leány lenne, minő derék- és hozzám illőnek találtam Emilt? milly felséges regénynyé válnék négyünknek élete? a' Berky-'s Révey-család két fiatal főnöke hugot cserélne, 's a' cseréből lenne két kellemes nejecske. Mig ezt gondoltam, magam is viseletemben hasonló kezdék lenni Emilhez.

Azonban eszembe jutott egy lehető rettenetes és elháríthatlan akadály, ha t. i. az az Adel nem volna széke leány; mert nekem a' barna nem kell, ha mindjárt utánam hajítják is.

Nehogy tehát jövődöm olly soká függőben maradjon, elhatározám ezen életkérdést azonnal eldönteni. Emil a' pamlagon nyújtózkodott, én széket ránték 's barátomat gallerjánál fogva egyenes ülésbe erőltetve, szemközt ülénk egymással. Emil utánózni akarta komolyságomat, de csak torzalakban, egy orrlegyintés helyéhez őt.

— Nemde, Emil, én meglehetősen barna gyerek volnék?

— Tökéletesen, pajtás!
 — Hát hugom?
 — Oh, barátom, hugod a' barna leányok ideálja: szemeiben csillagos menny, hajában viharos éj . . . de mit akarsz mindezzel? kérde Emil.

— Türelem; azt magadnak kell kitalálnod. — Nemde, Emil, te szöke fiúnak tartod magadat?

— Legalább azt mondja a' gonosz világ.

És Emil mégsem vette észre, mi akar mindebből kiszülni. Ez a' Révey minden dereksége mellett nagy tökfilkó lehet.

— Szerencsétlen, — szólék hosszas és hasztalan várakozás után — mondd ki nekem egy szóval: szöke-e hugod, vagy barna?

— Szöke . . .

— Istené legyen a' dicsőség — enyim pedig szöke hugod . . . Nemde, Adelnak hívják?

— Neked ördögöd van, Gusztáv; honnan tudod ezt?

— Tőled bizonyosan nem. Harapófogóval kell belőled a' szöke kicsikarni. De minő arczczal mersz itt előttem hugomról ábrándozni, midőn én a' tiedet még nem ismerem? Hallod-e, értem is leesett a' bagoly a' fáról, nekem is jól esnék egy kis ismeretség.

— Hiszen, ha csak az a' bajod, láss utána 's ismerkedjél meg vele. Én nem vagyok adósod; hugodat m a g a m találtam fel.

— Igazad lehet; annyit azonban jogosan várhatok tőled, hogy ne ellenkezzel, ha hugod megláthatására valami cselre volna szükségem.

— E' részben tökéletes tért engedek.

— Köszönöm; majd fogom használni engedelmedet.

Ezután más tárgyra tértünk át. Emil falatozni kezdett, én segíték neki, 's hogy ezalatt sok minden tréfa, fecsegés történt, sőt — Isten bocsáss — pár 'vitz' is keresztül csuszszant, az magától értetik. Így történt, hogy midőn a' tíz órát vártuk, éjfél hallánk lekongani.

Elváltunk. A' sors alig hozott még szerencsésben együvé két ifjat, mint minket. — Mindketten ifjak 's nem sokára szabadok, kora gyermekségüinktől árvák, vitorák 's könnyelműek; otthon mindkettőnknek csinos hugunk, szerencsére mi barnák, a' Réveyek szökek voltak . . . különben ennyi összehalmozott egyformaságokat az olvasó csak regényben hitt volna létezhetőnek.

Másnap reggel behivatám szobámba inasunkat, kit igen szerettem, mivel hozám mindég különös hívsséggel viseltetett. Tinta, toll 's papir nagy csodálkozásomra közel vala található, az inas asztal mellé ült, én következő levelet dictáltam neki:

'Tekintetes Feő Táblabíró ur!' A' lehető sebességgel 's legnagyobb aggodalmak közt irom e' pár sort teins uraságodhoz. Emil urfi meghülés következtében a' legveszélyesebb inlázban fekszik, mindig hazulról, kedves bátyjáról 's hugáról beszél lázas álmaiban. Ha önök még ez életben látni akarják őt, siessenek Pestre, egy percz sincs veszteni való 'stb.'

Alig szükséges emlitenem, hogy a' levél végére az év, hó 's ház száma feliratván, valami exquisitus név iratott alá, melyet a' Dr. nélkül is mindenki orvosinak ismert volna. A' levelet Bekecs Sámuelnek Lélekfalvára czimezván, az inasra, köszönet 's hallgatási parancs mellett, sikerült pár huszast is rádísputálnom. — Postára magam mentem.

Visszajövet Emilnek mindent elbeszéltem. Fél óráig legalább kellett ajtajánál kopogtatnom, míg felébredt 's beeresztett. Jóízűen tudott aludni, tartsa meg őt az ég egységben.

A' hosszú ej 's még hosszabb álom daczára még nem feledé el tegnapi szerelmét. A' mint elbeszélém a' levél historiáját, meg sem csóválta fejét, sőt a' tervet fenségesnek mondotta 's legjobb sikerrel biztatott, míg én csak a' remény kódpartjai felé vetém horgonyimat.

Egyedüli észrevétele volt: hogy' fogadjuk majd a' bejövendőket.

— Tagadunk mindent halálíg! felelek én, 's Emil mindent helybehagyott.

Mig levelem bejárta a' falukat, azon jelenetre készülgeténk, melyben lélekszakadva berohannak a' falusiak hozzánk 's betegség helyett friss egészséget fognak találni.

A' corpus juris kinyitva az asztalon a' falra volt támasztva, előtte iv papír, mellyen kivonatok 's észrevételek valának jegyezve az első rész kilenczedik fejezetéről; a' pipák megtisztítva szegletben heverték; a' kis vaskemenczén gyúfák hegyelt aczél, ková 's tapló pompáztott; a' pamlagon Fogarassy, Lemouton és Márton, az ágyon a' hórihorgas Jelenkor és Társalkodó' fehérlettek. — Az olvasó láthatja, hogy mindezekben Bekecs ur táblabírói desperatus izlésének kitünően volt kedvezve.

Hát egyszerre csak, egy szép estve megdobbant ajtónk előtt egy falusi csizmákkal felfegyverzett hatalmas lábpár. — Kissé megszeppentünk, azonban mégis hirtelenében tisztességesen rendbe szedhettük magunkat.

— Mondtam! lóvá vagyok téve — harsogott egy addellenes hang, ajtónk bezuhant, 's egy négysegletű ember, vállát bocsátva előre, befuródott hozzánk.

— Mit látok? — Kedves urambátyám! Isten hozta . . .

— Alázatos szolgálja, tekintetes ur . . .

— Servus. — Nohát, hogy vagy? Nem haltál meg?

Emil, felelet helyett, bátyja karjai közé rohant 's nagy szemeket meresztgetének egymásra.

Ezalatt bejött Adel is. — A' való soha sem haladta túl az ideált, csak most —

A' táblabíró utánozhatlan stylusban adá elő, hol és hol nem járt 's épen mit csinált, midőn a' levelet kapta, mit hitt és mit nem hitt, míg végre Adel unszolására csakugyan utnak indult. — Ez a' te pajkosságod, Emil; bolonddá akarsz engem tenni. Ezt tanulod a' fővárosban? Elkártyáztat pénzedet . . . hogy mersz velem illyesmiket elkövetni? tán mindenedet zálogba adad?

Én és Adel csillapítók az öreget. Emil, bátyjának megtámadásaira kézzel fogható czáfolatokkal felelt. Megmutatta ruháit, könyveit, kétesövű fegyverét, pipáit, sőt pénztárczáját is, mellyben csakugyan volt még néhány bankjegy.

Bekecs urat sok idő múlva annyira hoztuk, hogy legalább nem tudott több okot arra, hogy épen öccse idéztette volna őt be oly erőszakosan.

— Nem volnék érdemes, kedves bátyám, mondá Emil, hogy a' nap rám süssön, ha legjobb gyámmal valami bolondságot képes volnék elkövetni, különösen most aratáskor, midőn a' mezei munka halomra gyűl 's kedves bátyám azt sem szokta tudni, hol a' feje? Istennek hála, semmi bajom, — meg nem foghatom, minő levléről van itt a' szó.

— Az az, hogy velem ez a' borzasztó sarcasmus már compleálva van: itt csak az a' kérdés, ki volt az a' szemtelen gazember, ki ezt elkövetni merte?

— Jaj, tekintetes ur, rémitő az, mit ez a' fővárosi jöttment nép sokszor végbevisz, — mondám én — gyakran bolondságból képes a' legtulságosabb teteketre. Lehet, hogy valaki hallott valamit itt téns uraságról 's unalmában firkantott egy levelet 's beveté a' postára. Az ilyeneknek jól esik, ha érdemes urakkal valami 'vitz'-et elkövethetnek. Hányszor történik itt ilyenféle! Tudnék ezer esetet felhozni. Különbö meg lehet, hogy valakinek nagy érdekében állhat, táblabíró urat itt Pesten láhtani; tán találkozni akar 's ezt a' levelet ürügyül használja.

Adel nem szólott; úgy látszék, ő leginkább sejté, hogy a' dologban a' kópéság tőlünk származott; azok az irgalmatlan sok könyvek, tanulások, jegyzetek 's gyakorlatok, melyeknek előmutatásával Bekecs urnak szinte szemefényét elvettük, Adel előtt nagyon gyanusaknak 's szokatlanoknak látszának.

— Neked nem hinnék, — mondá végtére Bekecs — hanem itten, ifju uribarátomról (rám mutatva) — ki téged, mint látom, barátságával megtisztel 's veled együtt tanul, téged oktatgat — igen sok jót hallottam, az ő szavára mindent elhiszek (itt meghajtam magamat) . . ., tudom, igyekezni fog, hogy ezen czinkosság kikoholóit együtt felfedezhessük — (ajánkozás részünkről) . . . különben, az egésség fődolog levén az életben, inkább szeretem, hogy így van; hogy a' levél írója hazudott, azon örvendek; azonban jaj neki, ha megtudom, ki volt mestere; tudom, megkeserüli —

Ezzel a' béke meg vala kötve, az atyafiak megölelék egymást. Bekecs nekem jobbját nyújtá. Adel meghajtá magát; de meg is érdemeltük ezen eredményt, mert minő virtuositással tudtunk kétszínüsködni, azt látni valódi gyönyör leendett.

Bekecs ur vendéglőbe akart szállani; házigazda voltam, néném formális ellenzésére is erővel magunknál tartóztatám az idegeneket. A' táblabíró egy zöld szobába tettük, Adelt bevezetem hugomhoz.

Midőn aludni mentünk, Isten panaszkép ne vegye, házunknál két szerelmes ifju vala — és szinte ollyanforma két leány!

Pálffy Albert.

(Vége követk.)

D A R Á Z S O K.

L e g u j a b b t a n m ó d s z e r.

(Kapható Magyarországon több városi és falusi iskolában ingyen!!)

Nincs, dehogy van, nincs olly jeles ember,

Legalább a' mint én gondolom,

Messze földön, hét nemes megyében,

Mint az én egyik p r o f e s s o r o m.

Három tárgy van a' kerek világon,

Mit halálig lángolón szeret:

Felesége, a' kulacs, meg a' hon;

Bábunak tart minden egyebet.

Feleségét 's büvölő kulacsát

Csókolgatja reggen, alkonyon,

Csókolgatja éjek éjszakáján;

Mert napközben nincs rá alkalom.

Hát napközben mit csinál a' jámbor?

Mit csinál-e? — dolgozik szegény,

Dolgozik napestig a' hazáért,

Nem találja senki öt henyén!

Iskolába megy 's ott a' hazának
 Jó fiakká k é p z i gyermekit;
 Pedig aztán kétszáz roszt forinttal
 Szurják ki szegénynek — szemeit!

Oh! elnéztem én, mikor tanított
 Három évig engem 's társimat,
 Mennyit izzadt, mennyit mérgelődött
 Mi körülünk három év alatt!

Engem, mert c s a k secundába' voltam,
 Mindenek fölött kitüntetett:
 Nálam a p r ó b b harmincz társaim közt
 'Pénz nélkül' — k á p l á r r á nevezett.

Mi tisztém volt, itt azt nem regélem,
 Elég az, hogy én káplár valék,
 'S minden szerdán, szombaton jutalmat
 Társaimnak én — osztogatték.

Történt egyszer, épen aprószentek
 Herodesi napja reggelén:
 Senki sem tudott felelni köztünk,
 Elkezdve legelső gyermekén.

Legutolszor megszólíta engem:
 „Hát te, fráter! tudsz-e valamit?
 Mondd el, hogy verték meg a' tatárok
 Váránál a' dicső Hunyadyt?”

„Hát — deresre fektették!” — „Szamar vagy —
 Szólt e n y e l g v e a' professorom —
 De azért ne búsulj, most az egyszer
 Az eminentiát megadom.

Hanem elébb állj csak a' középre,
 Vágd h a t i g minden pajtásodat,
 Látom, máskint nem lehet n e v e l n i
 A' hazának j ó polgárokat!”

Én, mint egy kiáltásjel, kiálltam
 És okoztam sirást, jajgatást;
 Pedig, úgy segéljen, nem vadásztam,
 Nem vadásztam a' — s z i n i h a t á s t.

Sorba vágtam a' sok jó barátot,
 Szinte fájt a' lelkem is bele,
 Mit tettem én, egy csépelő gép,
 Ennyi f i n o m s á g n a k ellene?!

„Most feküdj te! — szóla böles tanárom —
 Add azt a' mogyorópálczikát!” —
 Lefeküdtem 's t i z e n k é t vonással
 Rám irta az e m i n e n t i á t.

B a n g ó P é t e r *).

KIRÁNDULÁSOK.

(Folytatás.)

A' szellemi művelődés eszközei a' casino és az izraeliták olvasóegyesülete, melyeket szinte volt alkalmam meglátogatni. Az előbbiben két magyar politikai lap is olvasható, míg az utóbbiban az olvasmányok csupa német időszaki iratokra szorítkoznak. Igen feltűnő volt előttem azonban először az, hogy a' szépirodalmi művek egészen kirekesztvék, és — hogy mindkét társulat szállásán magamat vezetőmmel egyedül láttam. Talán itt sincs a' részvét fölöslegesen.

Vág-Ujhelyen, miután említém, hogy a' kis Kárpáton keresztül akarok egy kis kirándulást Nyitramegye éjszak-nyugoti tájára tenni, egy jóakaróm azt tanácslá, hogy ez utat sokkal czélszerűbb lesz gyalog tennem, minthogy e' tájon a' kocsizás nemcsak késedelmes, de egyszersmind veszedelmes is a' rossz utak miatt. Jóakaróm e' tanácsát hajlandó is valék elfogadni:

1) azért, mert magamnál okosabb emberek tanácsát örömet szoktam követni;

2) mivel a' gyalog utazást, némelly igen borzasztó tulajdosságai **) dacára is, igen szeretem; szégyennek pedig épen nem tartom, mert minden kutatások mellett sem lelhettem rá okot, miért kellene szégyenlenem testem állóoszlopainak hasznát venni, vagy miért kellene szégyenlenem, hogy sem gazdag lsten kegyelméből, sem táblabíró — — nem vagyok.

Gyalog indultam tehát Vág-Ujhelyről, utitáskámat vállamra és amannak oldalára kardomat akasztva, hogy — ha a' szükség úgy hozandja magával — diszöltözethen is fölléphessek. Kiérvén a' városból, azonnal szemembe ötlött itt is — mint számtalan más helységekben e' megyének — az akasztófa. További tapasztalásaim nyomán pedig kiismertem, hogy itt a' nép igen félénk, bátortalan, s hozzá van szokva még az embertelen zsarnoki bánásmódhoz. Míg az alföldi paraszt emberi méltósága öntudatával bátran néz bárki szemébe: azalatt a' felföldi tót már kétszáz lépésnyire leveszi fővegét, minden fekete ruhás előtt félénken meghunyászkodik és lesütött szemekkel halad el mellette.

Nem sokára Bottfalura értem, mely hegység nem annyira rondasága, mint más körülményei miatt említendő. Lakosai ugyanis még ezelőtt száz évvel tiszta magyarok voltak, talán egyetlen magyar falu illy távol éjszakon. Megtőtosodásukat kétféleképp adják elő. Némellyek azt állítják ugyanis, hogy e' táj terméketlen föl-

*) A' haza előtt köztisztelőben álló 's igen-igen 'humanus' tanítóim érdekében szükségnek hiszem szíves olvasóimmal megjegyeztetni, mikép ezen egész istória jelen szereposztással c s a k — 'kegyes elmélkedés.' B a n g ó P é t e r.

**) Ezek közé tartozik többek közt, hogy egy hasonló expeditio alkalmával tölem a' vendégfogadóban még a' szoba is megtagadtatott, pedig midőn más alkalommal ugyanazon qualitasban érkeztem oda két fogadott rossz gebén, számtalan nagysádolások közt akár valamennyit oda engedték volna. Ki előtt volt már most respectusuk: előttem-e, vagy a' lovak előtt? J.

dével meg nem elégedve, lassankint kivándoroltak, míg az üres telkek a' szomszéd tót faluk lakosaival népesítették meg. Mások ismét azt állítják, hogy biz azok nem vándoroltak ki, de a' szomszédokkali közlekedés, különösen házasságok által vet-
ték fel a' tót nyelvet és szokásokat.

Jenőfi.

(Vége követk.)

SZINÉSZETI LEVELEK.

Silvestertől.

VI.

Pest, január 18-án 1846 Igen nagy szerencsétlenség, ha az ember bírálni megy a' színházba. A' színbíró sok tekintetben hasonló helyzetben egy angol eskütszék elnökeivel. A' nézőség szabadon nyilváníthatja ellen- vagy rokon-szenvét a' bűnös-széken ülő vádlott iránt, saját ösztönét követve indulataiban; nincsen semmi imputációnak alávetve, — míg a' bíró, félretéve minden emberi tekintetet, parancsolni kénytelen érzelmeinek, lenyomni a' kebleben fakadó szána-kozást, 's a' baljóslatu fekete sapkát tevén fejére, hidegen pálcát törni a' sze-gény bűnös fölé, kinek gyakran egész szerencsétlensége csak abban áll, hogy a' vádlottak 's nem az elnökbíró székén ül. Azonban tudjuk, hogy e' procedura gyakran „nem-bűnös“-sel végződik — kimondhatlan vigasztalására a' XIX-dik századbeli philanthropiának.

Szó a' mi szó: de a' színbíró sorsa épen nem irigylésre méltó. A' közön-ség szabadon megnevezheti a' legvaskosabb elménczkedéseket, szabadon áztathatja el kendőjét a' „szökött katona“ siralomházi jelenésében, szabadon futtathatja végig kedélyét a' borzadás egész scaláján gróf Táray megörülésekor a' „Végrendelet“-ben, a' nélkül, hogy mindezek ellen akár kinek legparányibb kifogása is lehetne; sőt, ha a' tegnapi táncvigalom reminiscenciái „édes felejtés karjára“ ringatja őt, szabadon szundikálhat a' legdrastikusabb jelenéseknél; e' jogot ő 10, 8, 1¹2 vagy 1 vfton tökéletesen megvásárolta, 's „tőle senki e' jogát el nem veszi.“ Ámde nem illy kényelmes dolga van a' színbírónak; ő gyakran kénytelen nevetni, mid-
dön épen legsűrűbben hullatja drága könyeit szép szomszédnéja, — búsulni, mid-
dön a' csintalan szép legesábitóbb nevetésre fakad, — 's lesütni fejét, mid-
dön a' kakasülő igen tiszteleltre méltó közönsége dörögve kiáltja ki kedvenceit; —
sőt még csak alunnia sem szabad, mi talán egyedüli kárpótlás volna néha a' rossz előadásokért. Nem! — Nekie mindig ébren kell lennie, minden szóra, minden hangnyomatra fülelnie, minden mozdulatra ügyelnie, mint egy titkos kémnek, hogy legyen kité és mit denuncziálni a' közönségnek.

Bocsánat, kedves barátom e' panaszokért, melyeket a' mult hét meddősege csikart ki belőlem.

Egyébiránt nem akarok színészeink iránt méltánytalan lenni, mert hiszen — Isten és emberek előtt legyen őszintén megvallva — nemzetiségünk sokkal többet köszönhet nekik, mint ők a' nemzetnek; 's a' mit mondani akarok, csak annyiból áll: hogy napjaink igénye sokkal nagyobb, sokkal általánosabb, mint volt ez-
előtt 10 — 15 évvel; hogy a' színészetnek a' társasági műveltséggel egyenvonalu fokozaton kell állania; hogy a' társaságtól elmaradnia nem szabad, különben meg-
szűnik színészet lenni, 's valóságos komédiává törpül.

Színészeinkről dicséretül szokták emlegetni, miként ők minden nemesb min-
ták, minden színészi iskola nélkül fejlődtek ennyire; miként ők ott állanak, hová

p. o. a' németek már egy század óta törekszenek, szóval: hogy ők a' természet gyermekei. Ebben sok igazság van; 's tekintve azt, hogy színészetünk régebben sohasem melegülhetett a' „dicső nap sugárinál“, — tekintve, hogy a' magyar színész magát még csak „a' király udvari komédiásának“ sem nevezheté, 's hogy a' viskókba szorult magyarsággal volt kénytelen jó és bal szerencsét megosztani: — valóban bámulhatjuk, hogy csak van is színészetünk, hogy a' mostoha szerencse rég el nem sodorta ezt is, miként elsodort sok egyebet, miért hasztalan fohászko-dunk vissza rég letűnt napok árnyékaira.

Nem lehet azonban tagadni, hogy színészeink sokat vesztek ezen természetességből, 's bizonyos modor kezd lábra kapni, melyet nem tudok semmihez hasonlítani; mert sohasem láttam mintát, sem az életben, sem színpadon, mellynek e' sajátos modor megfelelné. 'S e' modor főleg a' szavalásban mutatkozik. Az a' bizonyos trianguláris emelkedése és süllyedése a' hangnak, melly magát néha nemcsak egész mondatokban, hanem egyes szavakban is ismételteti, 's melly oly kellemetlenül hat az ezen szavalási modorhoz nem szokott fulekre, — ama gonosz szóejtés, mellyhez magát színészeink legnagyobb része szoktatta, 's mellyet egykor az A t h e n a e u m színbírói oly méltán rovogattak meg — mindez semmi sem kevésbé, mint természetes. — Oh, az a' természet nem oly rut, hogy firmája alatt akármennyit lehessen vétkezni. A' természet majd egy tavaszezi szellő, majd egy tengerzaklató orkán, majd egy szeszélyes felhőjáték, majd 15 foknyi hideg, majd 32 foknyi meleg, majd egy virágos rét, majd egy regényes sziklabércz 'stb. alakjában szól hozzánk; de alakján mindig a' legkimértebb arány, szavában mindig a' legszigorubb hangmérték tapasztalható. Ezen arány és hangmérték törvényeit eltalálni és követni vajmi szép és dicső földadat. Illy értelemben azonban színészetünk, egyéni meggyőződésem szerint, nem a' természet gyermeke.

Világosítsuk föl a' dolgot példával.

L e n d v a y kétség kívül egyike azon színészeknek, kiket a' természet gazdagon megajándékozott, kinek egész külső megjelenése a' világ akármelly színpadjának díszére válnék. 'S e' mellett játéka is igen fesztelen. Mihelyt azonban kissé patheticusabb szerepben működik, azonnal eltávozik az élet természetes hangjától, 's a' legmagasb hangfokozatokat keresi, mellyeken aztán a' szavalás minden árnyékata elvész, gyakran a' különben legerősebb dictio is érthetlenné válik, és az indulatok hullámzását visszatükröző szavalás helyett bizonyos monoton jajveszékeltés bántja füleit a' hallgatónak. Ki f. hó 12-én a' „V é g r e n d e l e t“-ben és 16-án „R u y B l a s“-ban jelen volt, 's magának fáradságot vett a' darabra ügyelni, nem fogja kétségbe vonni ezen észrevételek alaposságát. Ha Lendvay hangjának parancsolni 's szavalásába több jellemet önteni tudna, egyike lenne a' legritkább színészeknek.

E g r e s s y szavalásában tán kelletinél is több a' nyugalom, 's ha Lendvay néha nagyon is kiárad, Egressy sokszor még szenvedélyesb szerepekben is az indulatok niveauján alól marad, 's egyes pillanatnyi kitörésekkel törekszik hatást eszközölni. Így p. o. „R u y B l a s“-első fölvonásában a' könnyelmű, korhely, csavargó, életmódot nem igen válogató, zsványokhoz és naplopókhoz aljasult d. César de Bazan szerepében igen nyugodtan, igen kevés élénkséggel játszik. Azon d. César de Bazanban, kit néhány percz mulva bátyjának mocskos ajánlata oly nemes haragra lobbant, pezsgőbb életet kívánunk; azt akarjuk, hogy e' könnyelmű tulságból tulságba rohanás kulcsát magában d. César test- és lélekalkotásában találhassuk föl, miszerint a' hirtelen fölriadás d. Salluste ocsmány tervére ad intuitum motiválva legyen. — Így „e g y s z i n é s z é l e t é“-ben (jan. 14-kén) a' jövő dicsőség álmain merengő magasztoskeblű Molière sohasem fog — még feltékenységeben is — asszonyias pityergésre fakadni. Illy lelkesült művész indulatait mindig bizonyos nagyság, bizonyos mélység jellemzi, melly ellenállhat-

lanul hata' körülé levőkre. Nem helyeselhetem tehát, hogy Egressy játéka, mikor féltékenységeben a' szerelmes proselytát el akarja riasztani a' színészettől, asszonyi sirásig fajult. Az ott elmondott 's kétség kívül igen fontos dolgok azon mély, meghatározó hangon elmondva, mely illy magas szellemek sajátja szokott lenni, bizonyosan mélyebb benyomást tesz vala, mint ama gyáva, pityergő modor, mellynek hatása mindig mód nélkül kellemetlen. 'S ezen mélység, ezen szellemi fensőség nélkül, alig lehetne megmagyarázni Molière határtalan, még a' kor vallásos előítéletein is diadalmaskodó uralmát színészeinek gyűlevész serege fölött.

'S ennyivel elégedjek meg ön ezuttal annak kimutatására, hogy színészeink — minden, különben dicseretes törekvésök mellett — nem olly annyira, gyermekei a' természetnek, hogy őket a' természetbarátoknak föltétlenül mintául ajánlani merhetném.

Egyébiránt színházunkban nagy pangást vehetni észre, mit sokan a' két testvér Thalia és Terpsichore megférhetlenségének tulajdonítanak. 'S így ne csudálkozzék ön, hogy a' mult levelemben megígért hosszú epistolát akkorra halasztóm, mikor Obernyik már hirdetett legújabb színművéről fogom önt értesíteni.

P e s t, jan. 20. Épen utnak akarom indítani leveletem, midőn kezembe akad a' B — P. Hiradó mai száma, mellyben nagy meglepetéssel következő sorokat olvasom: „J á t é k s z i n i v á l a s z t m á n y.“ Több oldalról történt föl-szólítás és gyanúsítások következtében ezennel hivatalosan jelentetik, hogy az „É l e t k é p e k“ — ben S i l v e s t e r név alatt megjelenő f e r d e n é z e t ű (!), k á r o s í r á n y u (!) és d u r v a h a n g u (!!) magyar színházi tudósítások írásában a' játékszini választmány tagjainak legparányibb részök sincs. — Pesten, jan. 18-án 1845. — N a g y I g n á c z, választmányi jegyző.

Lám megmondám: Angyal Bandi ne menj az alföldre 'stb.

Ezen h i v a t a l o s j e l e n t é s nagyobb hitelessége tekintetéből tehát én is nem „hivatalosan“ ugyan, de saját becsületes nevemben ünnepélyesen kijelentem, hogy igenis, leveleimben a' játékszini választmánynak legparányibb része sincs, és — ha Isten megsegít — nem is lesz s o h a. Ez iránt tehát tisztában volnánk.

Megvallom, nagyon csodálkoznom, ha leveleimmel a' játékszini választmányt gyanúsították volna; egyébiránt ön is átláthatja, kedves barátom, hogy a' dologhoz semmi közöm.

De nem lehet nem csodálkoznom, hogy a' játékszini választmány olly í r á n y, n é z e t e k és h a n g fölött mond collegialiter ítéletet, mellyet — tisztelet, becsület, de igazság is — legparányibb részben sem ismer, 's mellyet csak ezután fogna ismerhetni, ha leveleimet collegiális figyelmére méltatja.

Ime, mi kedvező alkalom nyílik élethalál harczot kezdeni, 's egy kis irodalmi chronique scandaleuse-et tálni az olvasó közönség elebe, ha általában kedvem volna — kelepcebe menni.

Én a' játékszini választmánynak nem felelek semmit, mert semmi közöm hozzá. De majd, ha ferde nézeteimet a l a p o s í t é l e t ű nézeteivel, k á r o s í r á n y o m a t c l a s s i c u s irányával, és d u r v a h a n g o m a t a t t i c a i u r b a n i t á s á v a l (lásd a' fölebbi hivatalos jelentést) utba igazítandja: akkor leendő idő — nem polemizálni, mert ezt ugyan soha tenni nem fogom, hanem a' közöttünk fenforgó differentiáról önnel tovább is barátságosan értekezni. Éljen boldogul! *)

*) Midőn méltányosnak ismerjük, munkatársunk védelmére lapunk hasábjait megnyitni, kénytelenek vagyunk egyszersmind kinyilatkoztatni, miszerint a' játékszini választmány ezen határozatában nekünk, mint szinte választmányi tagnak, befolyásunk nem volt, ámbár más részről megvalljuk, hogy, ha ezen határozat fölötti vitázatok jelenlétünkben történnek, a' többség végzésének hódolni mindenkor kötelességünknek tartottuk volna.

BUDAPESTI SÉTÁK.

IV.

Farsang van 's az emberek örvendnek az életnek és adósságokat csinálnak, minek aztán az a következménye, hogy a férfiak nemcsak nem házasodnak meg, hanem inkább megszűnnek házasok lenni, mert házokat dobra ütteti a váltótörvénszék. Igen, most már a mulatságban is olly nagy a fényűzés, hogy minden csepp örömet legalább egy pint ürmön kell megvásárlani, ha a következményeket illő tekintetbe vesszük. Most az emberek nem a mulatság kedvéért mulatnak, hanem azért, hogy fényben egymáson tullehessenek, és egymástól egyszersmind külön válhassanak.

Vannak tánczvigalmak, mikben csak azok részesülhetnek, kik legalább tizenhat össel és harminczkét fizetetlen váltóval bírnak; másokban csak olly érdemes egyének jelenhetnek meg, kikről a szentírás azt tartja, hogy a minő röffel ti mértetek, nektek is ollyannal fognak mérni. Szóval, a társaság minden osztálya külön mulat, csak az írók és napszamosak nem rendeznek tánczvigalmakat, mert egész éven át izzadniok kell, hogy élhessenek, következésképp tánczra egyáltalában nincs szükségök, melly csak azok számára találatott föl, kik különben nem is értenék az írás e szavait: „És verejtékkel egyed a te mindennapi kenyeredet!”

Ha idézéseim nem egészen bötüszterintiek, azt csupán annak méltóztassanak tulajdonítani nyájas olvasóim, hogy védegyleti tollal írok, 's ez nem akar idegen gondolatok följegyzésére szolgálni, minél fogva e tollak gyártója csak alig csikórog, ámbár hasznos találmányaért emléket érdemlene.

Azonban nemcsak minden osztály külön tánczol, hanem egyszersmind mindenért tánczolnak, és ezt nem kell senkinek bünül tulajdonítani, mert az anyagiság mostani korszakában ez igen természetes, valamint az is, hogy a táncz által megehezik az ember. Enni és tánczolni! ez most korunk jelszava.

Ha egy város harmadrésze leég, mi legott fehér keztyüt huzunk és tánczolunk; ha egy nagy hazafi érkezik körünkbe, mi tiszteletünket nyilvánítjuk iránta és eszünk, természetesen csak annyit, mennyi rendkívüli alkalmatlanság nélkül belénk fér; ha a kórház már nem bírja számos betegét tartani, mi fölfodroztatjuk hajunkat, ha épen történetesen kopaszok vagyunk, és tánczolunk; ha pedig egy szegény dicső költőt akarunk megtisztelni, legott ismét annyit eszünk tiszteletére, mennyi belénk fér, hogy az ekkép dicsőített költő legalább világosan láthassa, milly jó az, ha van az embernek mit ennie! Az természetesen senkinek nem jut eszébe, hogy a költő inkább szeretné, ha a pezsgőbe ölt pénzen verseit vásárolná meg az egészséges gyomru és nagyérdemü tisztelgő sereg. Ha a honi ipart védeni akarjuk, lelkesülve tánczolunk, ámbár ez által legfőlebb is csak a gyógyszerárak áruit fogyasztani segítjük, 's ha valamelly külföldi művész elég leereszkedő és kegyes néhány ezer forintunkat meg nem vetni, hanem a nemzeti ipartól elvonni: mi azonnal fényes lakomat adunk tiszteletére, hogy mindenütt elmondhassa külföldön szívemelő dicséretünkre: a nagylelkű magyarok nemcsak az idegenek erszényét, hanem saját nemes gyomrukat is megtudják tölteni. Szóval, mi derüre borura mindig tánczolunk és eszünk, 's ha Isten megtart bennünket, ugy rövid idő múlva még azt is megérjük, hogy az árvamegyei éhezők javára nagylelküleg enni fogunk, 's mint fognak ők ennek örvideni, és milly hálás sohajjal fogják rebegni: „Adja Isten egészségre!” — és örömiükben bizonyosan nem is érzendik többé a koplalás kínait.

Ezen rendkívüli haladásnak az evés nemes mesterségében mindazáltal nem csekély szellemi haszna is van, mert évenként annyi „szakácskönyv” kel el könyvárusinknál, hogy az ebből származó nyereséggel meglehetősen pótolhatják azon kárt, melly nagy költők halhatlan műveinek el nem adhatásáól rájok háramlik.

Minden menyasszony legalább is két szakácskönyvet hoz boldog férjének, 's ha mind a' mellett is el van szóva, vagy kozmás minden étel, ugyan ki vádolhatná azért a' szép menyasszonyt és illetőleg menyecskét? Vagy maga is mindjárt költővé lesz az, ki Vörösmarty munkáit megveszi? Aztán nem elég kárpótlást nyújt-e kozmás és elsózott ételekért a' zongora, franczia nyelv, német táncz, olasz éneklés, vagy éppen angolos lovaglás? Aztán, ugyan mire való is napjainkban azon pórias háziasság, főkép nagyobb városban, hol az ember mindenütt otthon lehet?

Valóban nem dicsérhetni eléggé Budapest azon lakosait, kik az általános emancipatívót a' háziasság tekintetében is megkezdtették. Sétáljunk csak valamelly „nobil” csapszékbe, 's nyájas olvasóim meg fognak állításom igazságáról győződni.

Ime, mindenek előtt füstöt látunk, és ez már csak azért is hasznos, mert hölgyeinket a' tulfinnyáskodástól leszoktatja, 's nekünk jogot ad, otthon is bátran szivarozhatni.

A' legfőbb osztályokat kivévén, itt mindent láthatni, mihelyt a' füstöt kissé megszokták szemünk. Ügyvéd, tisztviselő, kereskedő, arszlán, váltóforgató, finom zsebmetsző, mesterember, boltsegéd, diák, színész 'stb. 'stb. 'stb. apró asztaloknál elhelyezkedve, gond nélkül élvezik a' konyha örömeit, nőkkel, kisasszonyokkal, gyermekekkel vegyítve, mint Noe bárkájában. Hallhatni pedig mindent, de mindent, és ez igen hasznos, főkép a' hölgyek 's gyermekekre nézve, mert ezáltal a' pulya féltékenységről leszoknak, 's bátran nevezik meg tulajdon nevén még — a' csalánt is.

És mily érdekes ismeretségek köttetnek itt, midőn a' boldog férj például birkafejet eszik, 's az ugyanazon asztalnál ülő fiatal orvosnővendék tanácsára nem kövér kappant, hanem inkább egy tányér sült verebet hozat magának a' kellemes nő, mi igen tréfás észrevételekre szolgáltat alkalmat!

Tulsgizoru, életunt emberek azt mondják, hogy ezen fővárosi csárdázás sok család anyagi és szellemi bukását vonta már maga után, de ezen állítás csak rágalom, vagy csalódásból származhatik, mert a' ki itt eszik, az megkíméli a' gyertyát, fát, edényt és cseléde vacsoráját, ki különben is annyit csipeget el a' piaczpénzből, hogy elég maradhat neki vacsorára. Így az ugyan, hogy otthon két forintot jobbat ehetni, mint illy csárdában négyen, de hol marad a' többi élvezet? Hol maradnak az énekesek gyönyörű dalai, mikből minden nő megtanulhatja a' pirulás szép művészetét, melly nélkül szép hölgyet nem is képzelhetni, 's mikből a' gyermekek olly tudományokat merithetnek az élet számára, minőket még iskoláinkban sem igen tanulhatnak. De mi főbb, ki e' csárdákat látogatja, egyetlen német ujságot sem kénytelen drága pénzen járattatni, mert mit azokból olvashatna, azt itt ingyen hallhatja. Példaul:

„Bezzeg tudok ám ujságot!”

„Mit? Mit?” — hangzik minden oldalról, 's néhány sörös pohár fél uton megáll a' száj felé.

„Hát holnap — —”

„Nos? Holnap?”

„Holnap — vasárnap lesz!”

„Ha ha ha!”

A' halhatlan kacagás megszűnése után ismét egy másik hallatja magát:

„A' kigyóutczában ma sok ember csődült össze!”

„Ugyan miért?”

„Nem mondhatom meg.”

„Szóljon bátran, hiszen nincs köztünk kém, ki szavait tovább vinné.”

„Mondom, nem lehet.”

„De ugyan miért nem?”

„Mert — nem tudom.”

Ismét szörnyű kacaj, 's vannak, kik e' miatt gunymosolyra fakadnak, pedig bizony kár, mert csak a' rendkívül tiszta kedélyű és romlatlan lelkű emberek birnak minden csekélység fölött kacagni, 's meg van írva, hogy boldogok az együgyűek! Ám legyenek.

Ez még mind nem elég. Van minden illy fővárosi csárdában egy ugynevezett elméncz vagy humorista, vagy szövezér, szóval, olly ember, kinek megjelenésekor a' pinczerek gyorsabban mozganak, 's kinek szavait olly mohón nyelik a' vendégek, mintha valódi bajor sör volna az ó-budai sörházból.

Ime most is, mihelyt berohan, azonnal mély csönd lesz, 's azon asztal melől, hoyá rendesen ülni szokott, zavart kiáltások hangzanak elébe:

„Honnan olly későn?”

„Bizonyosan szerelmi kalandról?”

„Őn mindig nagy kópé volt.”

„Nemcsak volt, hanem inkább napról napra növekedik.”

„Ha ha ha!”

Az elméncz még nem is szólt, 's már is mindnyájan nevetnek; ő ellenben komolyan foglalja el helyét, szemeit lehető legnagyobb közönösséggel körüljártatja a' teremben, 's keble sohajra emelkedik.

Hah, ő sohajtott! gondolják a' kerek asztal lovagjai, és minden arcra komolyság ül, mennyire a' léleknek ezen sajátyszerű kifejezése ülni tud és szokott.

„Elkéstem?” — kérdi ismételt sohajjal a' hős, és szemeit sokat jelentő kifejezéssel az étlapra mereszti.

Néhány pillanatnyi csönd.

„Uraim, ne csudálják, hogy elkéstem, iszonyu, vérfagyhaló jelenet tanuja voltam.”

Általános borzadás, a' poharak megtöltetnek, 's az üres üveg félre tolatik.

„Ezen rémes esemény még halálom pillanatában is szemeim előtt fog lebegni. Kellner, Karóli schnitzl, ámol! — Irtózatoss!”

„Szóljon, mi történt?”

„Honnan jött uraságod?”

„Megöl a' kíváncsiság.”

„Talán elgázoltak valakit?”

„Ha csak az volna! A' nagyhidutezából jövök. Szemeim még most is kápáznak az iszonyu látványtól. Képzeljék csak, egy hatalmas ur egy igen derek bőcsületes ember erényes hitvesét erőszakkal fosztá meg legdrágább kincsétől, 's a' boldogtalan nő kétségbeesett és megölte magát.”

„Szörnyűség.”

„És ön tanuja volt az öngyilkosságnak?”

„Nemcsak én, hanem tömérdek embercsoport bámulta az iszonyu látványt.”

„Na, Herr Vetter, illyesmi aztán csak Magyarországon történhetik.”

„Természetesen, mert nincs Policzey!”

„Majd befizet ezért ismét az Allgemeine a' magyaroknak.”

„Ügy kell nekik, illy iszonyu vadság semmi kíméletet nem érdemel.”

„És a' tettes bizonyosan büntetés nélkül marad, mert mindenesetre magyar.”

„Csalatkoznak, uraim, a' tettes nem magyar.”

„Nem magyar?”

„Nem.”

„Hát alkalmasint francia, mert a' francziáktól is sok kitelik.”

„Nem is francia, hanem — római.”

„Igazán? Római?”

„Igen, a' neve Tarquin, 's a' szerencsétlen nő neve — Lucretia; az egész pedig szomorujáték, melly ma a' német színházban harmadszor adatott. Kellner, an háring.”

Az egész társaság nagyot kaczagott, 's egyhangu határozattá lőn, hogy ily érdekesen és élesen elménczkedni csak német nyelven lehet.

Mindezekből pedig napnál világosabb, hogy nem tehetünk jobbat, mint ha lehetőségig sokat tánczolunk, még többet eszünk, 's legtöbb időnket a' fővárosi csárákban töltjük, hol nemcsak az étel, hanem a' szó is valódi fűszer.

K i s s P á l.

ARAD, jan. 10-kén 1846. Vizkereszt estvélét a' fehérkeresztben adott fényes tánczvigalomban töltöttük, melyet a' kisdedóvóintézet alaptökéjének gyarapítására az aradi lelkes nőegylet rendezett. Carnevalunk tehát az emberszeretet szelid szövétnéke mellett köszönte be; talán azért, hogy majd ha távoznia kell, a' jól kiköltekezett szülék és itthon maradt lánykák sohajától annál hamuszínűbb arczczal bucsúzzék el. Nem tudjuk okát a' helytelen divatnak, melly szerint az első tánczvigalmat mindenütt kevesen látogatják: de hogy azt mi is követni szoktuk, a' mai est bosszantólag igazolá. Bezzeg jó volna most, ha azon szokott kifogáshoz folyamodhatnánk: hogy e' tánczvigalom nem volt elegendőképen tudtul adva: de elkövetetett minden, mi azt mindenkinek tudomásába juttatá. Az „aradi hirdető“ már jó eleve fölkéré a' közönséget minél számosabb részvételre; a' német szinlapok alján e' vigalom két versben is hirdetteték; óriás-nagyságu külön bálczédulák, mint megannyi kecségetető papírsárkányok repkedtek minden nyilvános helyek falain, 's kikben még ez sem volt képes a' kívánt figyelmet fölpsizkálni, azokat a' nőegylet buzgó tagjai mindenfelé szétosztott báljegyek által kézzel foghatólag értesíték. „Mégis a' nőegylet részvéthiány miatt nem panaszkodhatik,“ mondjátok ti, kik a' jótékony czélokra a' bérlő zsebetől megkülönböztetni nem tudjátok, — „mert hiszen e' tánczvigalom mintegy 450 v. forintot jövedelmezett, melly összlet a' jelen volt és jelen nem volt közönség zsebéből egyiránt került ki.“ De bocsásatok meg, ha mi azt feleljük: miszerint a' kisdedóvás ügye nem szorult csupán garasaitokra, 's oly szent ügynek, mint a' kisdedóvás, anyagi és szellemi részvét kell, mert jótékony intézetek, mellyek főalapja a' mindenható emberszeretet, közzsévétél ápoltt lelkesedés nélkül hasonlók lesznek azon sasokhoz, mellyek boltjaitok előtt arany sasok ugyan, de nem repülhetnek. Aztán vonjátok le a' felhányt jövedelemből a' zeneköltséget, melyet a' nőegylet fizetendett, ha a' herczeg Schwarzenberg-ezred szép lelkű ezredese a' zenekart legnagyobb készséggel, 's most már másod ízben, ingyen ideajánlani szives nem lett volna; vonjátok le a' tánczterem bérét, melly szinte fizetendő lett vala, ha Ruszmann Johanna, a' sors és mindenek, csak az egy igazságos kormányzék által nem üldözött özvegy, a' terem minden díj nélkül át nem engedé, és vonjátok le a' világítási költséget, melyet néhány buzgóbb nőegyleti tagok kéregetés útján szerzenék be: bizony ezen levonások után, a' jövedelmi maradvány, egy oly közönséget, mellynek jótékony czélok iránti lelkesége a' vigalmi lapon oly hazzszerte ismertnek kürtöltetett, legalább is elpirítand. Különösen szembeszökő volt e' vigalomban: hogy azt a' városhatóság, mellynek derek polgármestere és népszónoka a' nőegylet tanácskozásiban rendesen részt veszen, egyetlen egy tagja jelenlétével sem diszesíti, minek okát sokan abban lelék, mintha a' nemes városi tanács magát az intézeti titkárnak minapi felolvasása által illeteve érezné: de jelen sorok írója egy várostanácsnak sokkal több belátást és sokkal több irodalmi ismeretet tulajdonít, hogysen annak értelmiségéről feltehetné, miszerint az az emberi ferdeségeket általánosságban neveltségessé tevő humoristicai felolvasás célját és irányát a' komolyétól kellőleg megkülönböztetni, 's a' személyt az ügytől elválasztani nem tudná. Olyanformát is hallottunk, még pedig igen is hirtelt érdemlő kütföből, mintha a' tisztelt városhatóság ezen tánczvigalmat szinte a' kérdéses neheztelés miatt eltítani szándékozott volna. Nem kérdjük ez uttal: val-

jon jótékony czelu vigalmat, ha az kellőleg bejelentetik, állhat-e jogában bármely hatóságnak az erkölcsiség sérelme nélkül eltiltani: de szerényen megjegyezzük, hogy illy tény koránsem volna megférhető ama tisztelettel, melynek érzetéből fenséges nádorunk emlékezetére nemeslelkű nádornénk védlete alatt a' kisededóvás ügyét vezető nőegylet alakult; és pedig ugyanazon nőegylet, melynek hazaszerte tisztelt egyénei Arad vízkárosult lakosai iránt olly sikerdús rokonszenyvel viseltettek. Uram! ezen lelkes nők tinpolgáritok javáért buzgólkodnak minden haszonlesés nélkül; előítéletekkel harcolnak minden tartózkodás nélkül; hidegséget és rágalmat türnek legkisebb csüggedés, és honleányi áldozatokat hoznak a' hiuságnak minden szikrája nélkül: azért míg töledek melegebb részvétnél és gyámolításnál egyebet nem igényelnek, nyujtsatok nekik segédkezeket, 's kiáltásokat velem egyhangulag: hogy az aradi nőegylet angyalait koszorúzza a' legszebb önérzet minden tövis nélkül; juttassa az ég nemes céljokhoz legkisebb akadály nélkül, 's áldja meg a' magyarok Istene, minden mérték nélkül!!

S á r o s y G y u l a .

IRODALMI FURCSASÁG.

A' 'Honderü' ez évi első számaiban olvasható (h a olvasható) egy beszély Havy Mihálytól, Borcsa és a' vasas németek' czim alatt. Ennek mindjárt elején áll: 'Dézs igénytelen városka Erdély délnyugoti részén'; tovább mondatik, hogy a' dézsi várhegyről láthatók a' havasok, melyek Marmaros északi részét Erdélylyel összekötik. Nem tudjuk ugyan, a' Honderü magnestője merre mutatja az északot, de annyit mondhatunk, hogy a' Honderü szerkesztője nem ismeri saját hazája, az általa annyiszor 's méltán magasztalt Erdély fekvését; mert Dézs nem Erdély délnyugoti, h a n e m egyenesen északi részén fekszik az északi szélesség 47° 6' és a' keleti hosszúság 41° 32' alatt. Marmarosnak pedig történetesen déli része határos Erdélylyel, 's nem az északi, mely Galliczia hosszában nyulik el. Legalább eddig minden földrajz így mutatá, sőt ezen sorok írója még néhány évvel ezelőtt a' természetben is így látta. Ugyan a' Honderü ez évi 3-ik száma 'pesti salon'-ában nagy örömmel jelentvén, hogy Angoule és Berri hercegnék Pestre jövendének lakni, az utóbbit a' törvényes francia király anyjának nevezi. Eddig egész Europa csak Lajos Fülöpöt ismeré törvényes francia királynak, sőt több hatalmasságok között maga Horvát Lázár ur is elismeré őt, mert, mint tavál maga hirdeté, diplomaticai viszonyokba is lépett vele. 'S most egyszerre törvénytelen királynak nevezi! Szegény Lajos Fülöp, trónod megrendítésével hálálja meg neked egy magyar journalista Mátyásunk pappendeckel-paizsát! — Halljuk, hogy Horváth Lázár urnak ezen nyilatkozatamár is nagy mozgalmat — Lajos Fülöp trónja ellen irányzottat — szült a' politcái világban, 's illy nagy tekintély nyilatkozatára, az irókezek és a' sciouxok hatalmas főnökei Északamerikában, és a' kakerlakok fejedelme, ki birodalmának holléte azonban még nem egészen bizonyos, már is visszahívák grand ambassadeureiket Lajos Fülöp udvarából. Azt is hírlik azonban, hogy Horváth L. ur ezen merész nyilatkozata saját lapjának is ártalmas leend, mert Guizot szándékozik Franciaországban a' Honderüt eltiltani, mi nemcsak e' lap előfizetői számát csökkentené, de Faubourg St. Germain salonjait is ritka élvezettől fosztaná meg. Im a' magyar salonlap egyetlen szava milly zavart képes okozni a' világon! (B e k ü l d e t e t t.)

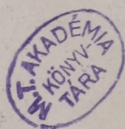

1846 *diki* ÉLETKÉPEK 4 kötetéhez.
Közlé Lesimirozky Mano.
Pesti urasokhoz címzett boltja van a kigyúrtóban.

1846 I 132

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

5. szám. — Január 31. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

BAJA, január 23-án. A' színészeink által január 11-én előadott Végrendelet oly nagy számú közönséget vonza Thalia templomába, millyent nálunk még soha sem látánk; az előadás igen pontos és egybevágó volt. Január 8-kán Janos István jutalmára, a' jutalmazott saját műve „Emerre Amarra” című 2 felv. vígjáték adatott; nem tekintve azt, hogy szerző plagiumba esett, mert az alapeszme Nestroy egyik szindarabjából véte-tett, az unalmas férczmű igen hanyag előadása közindignatiót szült a' jelen volt közön-ségben, mellyet azonban a' város közepén kiütött tűz sem távolította el a' színházból, biz-ton remélvén, hogy e' darab vízenyőssége, kihatván a' terem falain, eloltandja a' tüzet, mi csakugyan be is következett. — Jan. 7-én a' „Barány-vendéglős a' kórház javára tánczvigalmat adott, de e' szent cél daczára is csak négy hölgy 's mintegy 60 férfi jelent meg; e' gyérség azonban nem tulajdonítható részvéletlenségnek, hanem inkább a' hirdetmények hanyag kihordatásának. — Január 14-én gránátos polgáraink hangászka-ruk javára igen fényes tánczvigalmat rendeztek, mellyre több mint 300 személy jelent meg; fájlaljuk, hogy a' tánczosok nem igen akartak magyart tánczolni 's ennél fogva az első körtáncz megbukott, a' második azonban nagynehezen ellejtetett, a' szelíkteremben pedig az ököljog demonstratioja sem hiányzott. 21-én bakkancsos polgáraink szinte han-gászkaruk javára fényesnél fényesb és kedélyes tánczvigalmat rendeztek a' „barány” ven-déglő teremében, 700 személy diszesíté azt jelenlétével; öröm vala látni a' nagyrészt magyar öltönyökben mulató nagy sereget egygyé olvadni és magyarul társalogni. A' csár-dás kivívá érdemlett diadalát, mert egymás után hatszor lejtetett el. Gözfür-dönket lobogó diszesíti, mellynek feliratát, mellözvén Magyarország czimere idomtalan festésének leírását, íme közöljük: „nemzeti orosz gözfürdő intézete.” Hogy gözfürdők **ő és orosz** legyen, eddig nem hittük, mert az csak mult évben alakult, és jószágát a' gyakori használat tanusítja; de még azt sem tudtuk, hogy nálunk az orosz nemzeti, ha t. i. az **ő** feletti ékezet író hibájából történt. Irnyi Püspök Sándor.

KALOCSÁN, január 23. Műkedvelőink utolsó előadása a' „nagyüzvarar” csakugyan zűrzavar volt a' szó legszorosabb értelmében, mit azonban nem épen e' mű érdektele-ségének, hanem azon kitünő szorgalom-hiánynak, mit a' két elsőben nem tapasztalánk, kell tulajdonítani — 20-án tánczvigalmunk volt, még pedig „uri,” mellyre az utak rozsa-sága miatt igen kevesen jelentek meg, de azért a' vigalom derült, a' társalgás fesztelen és magyaros szellemű volt. Ugyanczen alkalommal aláírási ív nyitott meg 2 pftal a' fiatalság által februar 4-d. tartandó tánczvigalomra. Az irodalom barátit van szerencsénk figyelmeztetni, hogy K. P. kereskedőnk, Geibel Károly megbízásából, minden bel- és külföldi könyvekre előfizetést és megrendeléseket elfogad, úgy szinte a' jelesebb ma-gyar munkák nála kaphatók is.

KOLOZSVÁR. F. hó 14-d. jogászaink fényes tánczvigalmat adtak, mellynek király-néi gr. Béli Ferenczné 's Lukácsi Antonia kisasszony voltak. Szentpétery mindenkit el-ragad jeles játéka által 's a' farsang daczára is tele házakat bűvöl. Pestalozzi ünnepélye Teleki Domokos házánál f. hó 12-d. tartatott; az ünnepélyt fényes vacsora zárá be, melly alkalommal a' haza sok lelkes fiait emeltek poharat, a' többi közt Petőfiért is, mint egyik népszerűbb költőnkért A' felállítandó dolgozóházért e' napokban fog bál tartatni.

B—t—n.

POZSONY, január 15-én. Kedves Bélám! Ha sorsod is úgy akarná, mint én vágya-kodva ohajtom, hogy ezelőtt másfél évvel elhagyottaidat valahára ismét meglátogasd, nagyon feltűnnék előtted az eddig szokatlan mozgalom, mellyben városunk szépítése 's új házakbani gyarapodása körül az életet újra ébredetnek tapasztalandnád. E' körül-ményt valamint mi kétségkívül a' legutóbbi országgyűlés azon méltányosságának kö-szönhetjük, mellynek nyomán a' háztulajdonos a' nála szállásoló törvényhozót ellensé-gének többé nem tekinti: úgy a' méltányosságra ébredt törvényhozó test is bizonyosan örömmel tapasztalandja, ha hozzá ismét szerencsénk leend, hogy a' jónak 's igazságos-nak még szépítési tekintetben is megvan jótékony eredménye. Majd minden utcában új házak épülnek, vagy a' régiek kijavíttatnak, csinosíttatnak, 's bensőleg is alkalmasb-an rendeztetnek el. A' sétatérén már szép két új ház áll készen, 's még szebb kettő a' dunaparton. A' takarékpénztár háza, mellynek benseje különös csinnal 's kényelem-mel épült szállásokba hívja meg a' keresőket, méltóságos külsővel neveli díszét az ugy-nevezett hosszú-utcának. A' székes egyház csonka tornyának újra építése is már el van határozva, a' tőke készen áll a' közönség legjobb akaratára által őriztetve, de a' meg-kezdhetést egy szállítási per feltételezi, szeretjük azonban hinni, hogy ezen akadályt is, igazság szeretete, 's az illyenmü ügyek elintézésére kiszabott váltótörvényszéki gyors eljárás által, halogatás nélkül háritandja el a' bíróság, és így csak pár év még! 's vá-rosrunk levedli ama szegénységre mutató 's szánakozásra ébresztő öltönyt, mellyet reá a' terhes idők 's mostoha viszontagságok nyomásai akasztának. Ámde mennél több ér-dekest nyújtanak az utcákszerzte emelkedő új épületek a' szemnek, annál kiáltozó ellen-tétben áll a' következmény megcsalt reményeinkkel anyagi tekintetben: a' szállások szá-porodása ugyanis hasonlóképp tart a' szállásbérek felrugtatásával, 's ez annál neveté-sesb következetlenség, minél kevésbé áll az összefüggésben a' lakásra szoruló szap-orodásával, minek is amannál természetesebb következményét azon tapasztalás igazolja,

hogy nagy részben az ujon épült szállások üresen maradnak, még a' nyakas háztulajdonos boszusan kiált fel: hogy „aztán építsen az ember!” mi pedig azt mondjuk, hogy így szoktak járni — 's jól esik nekik — azon sokat kívánók, kik a' számvetés szabályait próbá nélkül alkalmazzák. — Az éjszakával összekötött szándékolt vaspályán Pozsonytól felfelé naponként sok száz ember dolgozik, kik jelenleg egy a' pálya útjában eső óriási hegy átfurásán edzvéen erejüket, e' munkában nem egy szegény embertárs veszté már életét 's csonkítá meg tagjait; a' napokban egy alig 20 éves napszámost ért a' szerencsétlenség legborzasztóbb neme: azon duczok egyike ugyanis, mellyekkel az átfúrt hegy oldalrészei láttának el a' föld lefolyása ellenében, helyéből a' szakadó földtömeg által kiszorítván, egész terhével a' szerencsétlenre zuhant, 's lábát jobb csombjában ketté törte, — élete tán megmenthető ugyan, de, mint értesülénk, csak úgy, hogy lába a' törött helyen elvágatik, — mi jöendője van e' szegénynek, ki ép tagok birtokában is csak így nehéz munkával tarthatá fel életét? — A' munkát vezető igazgatóság, mint halljuk, csak nötelenekeket alkalmaz e' veszélyes munkára, mi által megmenekszünk ugyan az özvegyek 's árvák jajveszélékseiktől, de mindenkor szívrázó marad az öntudat: hogy a' szegény munkások nötelen fejeik felett hajszálon függő pallos gyilkoló le-leszakadásában nem egy fiatal élet esik áldozatául a' czélznak — kénytelenségből. Nálunk a' farsang nem igen ígérkezik vígnak, — egy álarczos tánczvigalmunk már ugyan volt a' redoute-teremben, de a' melly olly annyira nyom nélkül maradt, hogy felőle szó sem emeltetik a' közönségben; hölgyeink aggasztó bizonytalanságban várják az évenként magát legjelesbnek igazoló jogászbált, de miből, mint halljuk, alig lesz valami, mert jogász urainékné néhányai rosz fát tevén a' tűzre, az előjáróság képeben megjelenő Nemesis aligha abban nem állandja boszuját, hogy nem nyerne engedelmet a' bálozásra, a' mi tán annyiban nem volna méltányos, a' mennyiben e' büntetés ártatlanokat is sújtandván, sok szép hölgyet megszorította. Isten veled, kedves Bélám, a' viszonzatlásnak örvendve, maradok barátod

Bársonyosy.

SOPRON, januárban. Három királyok reggelén Flandorffnak fűszerkereskedésében álltam; — csinos magyarleányka, karára fűzött kosárral köszönt be, — kosarában pintes üveg — vízzel volt megtöltve. „Nemde, hugám, — kérdém őt — vizet szenteltetni vóltál?” — „Igen is! — felelt — de a' dékán elutasított vízzel, mellyen nem fog az áldás, mert a' „Tornaviz”-éből való, mellybe az őszszel bizonyos „Magyarbors” nevű urat akartak befőjtani! . . . . . Gondolatokba merültem, 's félévi házi szükségemre félmaza magyar borsot rendeltem meg. „És te, hugocskám! nem vennél magyar borsot?” — „Nem a'! a' mi teins urunk városi ur, 's teins asszonyunk mondásaként, annak ingyen küldik az újságban, 's azt sem győzi meg — enni!” „Hát vízzel mit csinál?” „Majd uramnak berántok vele.” „Isten veled, kis hugocskám!” „Isten áldja meg a' teins urat!” — Mandzsuri színészeinknek a' „szökött katona” igen megtetszett; egy akkor szökött meg, mielőtt adták, a' másik pedig, miután már adták. A' „Tigris” szerepét ügyesebben még színész nem adta, mint Modl; szerepének végszavait élethűen adá, és valójában meg is — szökött. Éljenek! akarám mondani, Augsburgig meg se álljanak. — Városunk restauratiót tartott; — Városunkat is fel akarják valahára világosítani! Bizonyos társaság (szegény tatár!) 32 esztendeig talál elegendő dolgot! Legérzékenyebb az ember, mikor előléptetik; szíveskedjenek azért a' városi tanácsnak előléptetett tisztviselői a' növevelés ügyét, melly mászni sem tud, talpra állítani, hogy a' XIX-ik századnak férjhez menni akaró leányaitól a' szegény magyar férfi nékénytelenítessék megfutni; 's ha a' nemes tanács ez ügyben teendő lépéseiben szerencsésen megállapodand, a' haladásnak legedesebb fuvarbére leend a' hazának áldása. — Tschechora Terézia kisasszonynak hölgyipere-áruai csinosak, szépek, olcsók, és virágai hönak. „Asztalosok raktára” is van, mi úgy jó ki, mintha asztalosainkat raktárban árulnák. — 's véletlen valakinek bizonyos falu jőne eszébe, hol egy lólopó kovács helyett a' takácsot azért akarták felakasztani, mert takács kettő, kovács pedig csak egy volt. „Asztalosművek raktára” talán mégis jobban esett volna ki. — Vargáink tűzbe jöttek, egyik a' másik truczczára szebbnél szebb kirakatot állít, — csakhogy ennek a' concurren-tiának azután csödület ne legyen a' vége!

SZABADKA, január 16-án. A' farsang meghozta örömeit, — mindenütt tánczvigalmi készülétek 's estélyek rendezéséről foly a' napi szó, mintha ennek így kellene lenni. Májusban tartandó löversenyünkre nézve már az első ülés az illetők által megtartott, 's mint remélni lehet, a' szép tervezgetések nyomán az idek e' részbeni multság dúsabb lesz, mint a' tavali, mert két nap egymásután, nagyobb díjazásokkal fog az végbe-menni, 's majd minden jobb birtoku gazda készül megjelenni több rendbeli lovaival. 'S a' ki tudja, hogy honunkban a' futtatások leginkább egy-két — teliverekkel bíró — birtokos sok előnnyel felruházott versenyzései által tétettek érdektelenné: az fogja tudni méltánylani, ha kezdetben levő versenyzésünknel még az őszves megyei erők vetélkedésit működni látja. A' somogyiak közül sokan készülnek hozzánk — elvárjuk őket; mint szinte mindazon közel 's távol levő vidékieket, kik az idén is részt kívánnak venni löversenyünk — 's egyéb akkoron eszközözendő vigalmainkon. Mozgunk 's küzdünk is némelyekben előre, de még csak leginkább ollyakban, mellyek mulatsággal 's örömmel kötvék össze. Ez is megjárja azonban . . . mert hiszen első lépés ez az egyesüléssre. Egyébiránt az új évben is csak ott vagyunk, hol a' régi ben valánk. Okoskodunk

ujságaink fölött, 's elszigeteltségünkben kérdezzük magunktól, valjon élünk-e? mert nem csupán vigalomból áll az élet. — És ébren és alva kérjük az égtől: jöjjön el a' te országod — vasut, felénk és hozzánk, hogy érintkezésbe jöven jobban a' világgal, majdan anyagi és szellemi előhaladásunkban áldhassuk a' hont 's azt, ki rólunk is elvégre — saját földgazdagságunkba fuló természetökről — megemlékezett; mert mondjuk ki vigasztalásul: elszigeteltségünk oka legjobban hátramaradásunknak. Sokfelé tervezgetik az utakat honunkban. A' hason nagyságu Debreczennek vasut néz elébe, míg nekünk ezt csak ohajunkba lehet zární. Beszélték ugyan, hogy majd ha a' szeged-debreczeni és Vukovár-fiumei vasut létre jő, mi is, ha másképp nem, magunk erejéből kölcsön által összeköttjük városunkat valamelly vonallal; azonban ez csak olytán hírek közé tartozik, mellyeknek lehetősége itt sok öreg eszmék legyőzésétől függ. 'S a' ki ismeri az elemeket, mellyeknél a' hatalom, 's mellyek irányt adhatnának nálunk a' haladásban: az csüggedt kedélylyel a' sorstól 's az időtől vár mindent, — mert végre is ezek a' legfőbb tényezők. Így állnak a' dolgok, 's mind a' mellett — ki hiszi el? — boldogok vagyunk, mert — nem éhezünk. Az éhségről eszembe jut, hogy az árvaik már annyian telepedtek le itt, hogy kis falut képezhetnének, 's mégis alig lehet őket észrevenni, mert nagy és terjedt e' város; élelmet sok szegény legénynek ad. — Nem tudom, ha azokat is szegény legényeknek uezvezem-e, kik a' mult hetekben esti 7 óra tájban egy szállásra betörték 's a' gazdától mintegy 6—7 ezer váltó ftot raboltak el, mellynek azonban már harmad része meg is került? Mint hallatszik, a' gazda épen másnap akart érette földeket vásárlani, mit eleve megtudván az illetők, egy volt házi cseléd segítségével a' falban egy kép alatt eldugott 's mind ezüst tallérokban 's huszasokban álló pénzoszevet magukéva tették, 's azt egymás között — mint a' vallatásból kisült — egy rosz pinczében itczével fel is oszták. Az egyforma osztozás nem zudítja fel a' testvéreket — mond a' törvény — 's ök nem is árulák el egymást, de egy a' szegény legények nagy seregéből, 500 ft díjazás fejében, besugá testvéreit, 's azóta nemcsak a' rablók lönek befogva, hanem mindazon részesek is, kik bármi tekintetben a' legutóbbi csíntett elkövetésénél összeköttetésben voltak. Számuk már eddig mintegy 20-ra ment 's közöttök jó birtokú polgárok is találtnak, kiket eddig a' gyanunak legkisebb szellője sem ért — A' jeles Szabó Richárdnak valóban igaza van, midőn mondja, hogy az ugynevezett szegény legényekre is figyelmét kellene már egyszer fordítania a' törvényhozásnak; mert jelen, bár lehető legjobb rendőségünk mellett is, csak az ó jó lélkületöktől 's még egészen meg nem romlott sajtóságos jellemöktől függ, hogy naponta élet-halál közt, minden perczen ki nem raboltatunk. E' télen 's az ősszel több nevezetes, hogy ugy mondjam, kalandos rablások vitettek végbe általok, 's a' büntetés, a' mint egy részről konok tagadásuk végett elmarad, ugy másrésztől — ha az elkövetett csíntett bebizonyíttatik is rájuk — annak czélszerűtlensége miatt csak gunynya aljasul, melly inkább ösztönöz, mint sujt, miként a' napi események 's a' telt börtönök igazolják. „Die Geschichte lehrt uns Tugend, aber die Natur predigt unaufföhrlich das Laster“ — mond Börne.

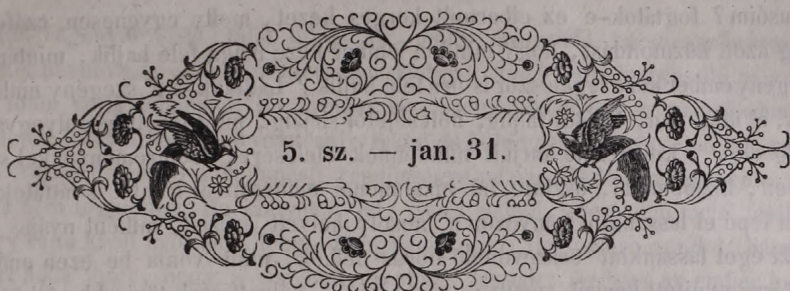
Manó.

FELSZÓLÍTÁS. Czélkúti Züllich Rudolf erdélyi magyar hazánkfőjának Rómából hoz-zám küldött carrarai márványu Madonnája megtekintésére a' hirlapokban megjelent tudósítás után 98 nézőt vala szerencsém elfogadnom. Valahánza dicsérte, azonban árát, a' 60 aranyat, érette letevő nem találkozott. Voltak lotterian kijátszást ajánlók, voltak alá-írást olly czéllal javaslok, hogy a' meglepő szép mű a' nemzeti muzeum számára legyen megszerezve 's így ezen ujonan feltűnt magyar lángész reménysugára a' nemzet épü-letében a' nemzet akármelly tagja szemébe tünjék. 'S mivel illy közérzetű szándokkal legtöbbben vizsgálák, aláírás nyitattott meg e' pontokkal: 1) Kiki ad, a' mennyit akar, 's kérétki adományához nevének maga kezével írására. 2) Aláírási iv eddig egy adatott ki, mellyet Budán gróf Keglevich Jenke ő nagysága köröztet, hazai kegyletből. Pesten még nem vala szerencsém elfogadó hölgyet találnom, de az Istenért és hazaért, csak lesz ott is egy, ki diszes körében fog gyűjteni. Kihez azonban ilyen iv nem jutna, de szívet visel, e' czélhoz emelkedöt, méltóztassék ajándokát azon hír- vagy divatlap t. t. szerkesztőségénél letenni, a' mellyiknél akarja, mert ugy hiszem, mindenki készséggel átveszi, kihirdeti, kezemhez bocsátja, valamint e' felszólításnak is helyet ad e' hazafiui kérelmemre, lapjában. Szinte ugy a' számadásnak. 3) Aláírási nálam nem történik. Ha-nem folyvást szívesen látok nézni vágyót, 's a' mű megtekintése után az vagy átadhatja nevét ajándokát valamellyik megkért helyen, vagy csak a' látással maradhat. 4) Az aláírók 's fizetők becses neve összezése végett, befejezés után, egy kis csinos kötetű könyvecske készíttetik, 's az a' nevezett művel együtt lesz általadva a' nemzeti muzeum igazgatójának, nagys. Kubinyi Ágoston királyi tanácsos urnak, ki abból az összes ada-kozók nevét és Czélkúti Madonnája elfogadását hirlapokban fogja közzétenni. A' köny-vecske pedig a' mű talapjára téve őriztetik emlékezetül. Adott eddig a' megvételhez, Stoffer József udvari tanácsos ur egy darab aranyat; Kubinyi Ágoston egy, Kubinyi Fe-rencz táblabíró egy aranyat. Budán, január 28-d. 1846.

Döbrentei Gábor.

Melléklet: „Irodalmi ör“ 11-dik száma.

SZEGÉNY EMBERT AZ ÁG IS HÚZZA.

Mióta a' szegény ember a' paradicsombul kiűzetett, nyájas olvasóim, csak azért, mivel éhes volt és evett, e' leczkét annyira megtartotta emlékezetében, hogy az időtül fogva csak kivételes ritka nap, melyen jóllakni merne, 's ha ezt tenni akarná is, vannak jó barátai, kik őt az egyszer sulyosan büntetett botlás másodszori elkövetésétől teljes készségesen visszatartani iparkodnak. Ezek az ő jó angyalai; vigasztaló angyaloknak nem mondhatni ugyan, de annál inkább illik rájuk az őrző-angyal nevezet, minthogy minden iparkodásukat ráfordítják, a' szegény embert egyenest mennyországba vezetni, melynek, mint tudva van, felette rögzös az útja, a' miből nyájas olvasóim egyszersmind megtudhatják, hogy mennyországba a' világ minden országai közül Magyarországból juthatni el legközelebb. Igaz, hogy ez angyalok kezében nincs égő kard, mert mai világban a' kardot nem az erdőn vágják. Mai világban erdőn csak az ölfát vágják és a' mogyorópálczát, melly utóbbi, ha tüzre teszik, szintolly lánggal ég, mint akármellyik paradicsom-őrző kard, miről nem egy szegény ember tehet tanuságot, kinek hátát olykor igen kellemetlenül égeti.

Ismeritek-e a' szegény embert, nyájas olvasóim? Néztetek-e szemeibe, melyekben annyi kiállt bú és szenvedés tükröződik, melyekből a' türt fájdalom könnyözne egy lehető jobb létnek minden reménytűzét kioltotta? Vizsgáltatok-e ez arcokat, melyekre hosszú mély barázdákat szántott bú és aggalom, 's beléjük veté a' lemondás és elcsüggedés magvait, de melyeket soha sem bírand elsimítani az öröm, a' megnyugvás boronája? Hiszen szegény embernek még boronája is tövisből van, melly midőn simítani akar, csak kisebb sebeket szaggat. Szorítottatok-e kezét a' szegény emberrel, nyájas

olvasóim? fogtátok-e ez elbarnult kérges kezét, mely egyenesen czáfolja meg azon közmondást, hogy minden ember keze maga felé hajlik, miután a' szegény ember keze legelőször is ura felé hajlik? Láttátok-e a' szegény embert úgy, a' mint van, tetőtől talpig, bölcsőjétől sirjáig, mint lépett mosolyogva a' világ elé, 's kiterjeszté karjait mindennek ölelésére, örömréményekkel szívében, bizalommal, őszinte hű bizalommal embertársai iránt? 's láttátok-e, mint lépé el lassankint könyözön a' mosoly helyett arczait, miként nyájas tavaszi eget lassankint összevonuló borus felhők; mint vontá be ezen ember ölelésre nyújtott karjait, melyek várt virágok helyett csak tövisekbe ütköztek mindenfelé; mint fátyolozá be bú fellege örömmel és reménynyel telt szívét, 's mint fészkelte magát durva, de hű keblébe lassankint a' bizalmatlanság, a' fekete gyanakodás minden iránt, a' ki ruhát posztóból visel?

A' szegény embernek e' gyanakodása a' posztóruha iránt, ez a' legégbekiáltóbb szemrehányás, nyájas olvasóim, mindenek közt, a' mivel fölléphet ellenünk a' szegény ember — a' szegény ember, kit az ág is húz!

Midőn Isten a' világot teremtette, teremtett embert is semmiből... Az ember keserűségében azt mondhatná, semmiből valami különbet nem is lehetne teremteni. Azután mondá Isten: én már megtettem a' magamét, mutassátok meg ti, mit tudtok. Isten férfit és asszonyt teremtett; az ember megjobbítani akarta a' dolgot, 's teremtett urhölgyet és pórnot, urat és szegény embert... Hogy az első teremtett ember magyar volt, abból is világos, mert különben nem maradt volna a' teremtéskor leghátul, 's nem lépett volna csak akkor a' világba, midőn már minden elő volt készítve számára, puha ágy és terített asztal.

A' paradicsomban minden élő lény teremtvé volt, többi közt az eke is. Ennek azonban életerő nem adatott, mert az alkotó látni akará, mit fog már most az ember ez élettelen állattal művelni? Az ember azonban nem soká gondolkozott, hanem ráparancsolt rövid uton a' szegény emberre, hogy fogja meg az eke szarvát, 's azóta van a' szegény ember elválhatlan összekötetésben az ekével.

A' szegény ember igen hasonlít a' zerushoz; távulról sem azért, mintha sovány táplálékán olly kövérré hizhatna, — nem is épen azért, mivel értéke tetemesen növekszik, ha cifra szám állítatik mellé: hanem egyedül, mivel gyomra mindkettőnek egyiránt üres.

Midőn a' világ teremtvé lön, minden ember csak az élvezethez látott, 's az örömek egymást érték, úgy, mint köztünk darab idő óta bizonyos osztállynál a' bukások. A' teremő örvende művének, 's hogy legyen valaki, a' ki mind e' jólétet, e' boldogságot, mely a' föld kerektségén előzőnlík, bámulhassa, létre hívá a' szegény embert. Azóta a' szegény ember — hivatásának hűn megfelelő: hogy semmihez ne nyuljon, semmit se élvezzen, hanem csak mások örömeiben gyönyörködjék — folyvást bámul, néha ugyan megcsóválja fejét, de azért nem szűnik meg csudálkozni. Ha világra jő, bámul, mint

midőn regényes szép tájat tekintünk, mely messziről bársonyszőnyeggel látszik bevonva, 's csak közelben tapasztaljuk, hogy rajta hegyes kő és szűrös tövis vérzi lábainkat. Ha örömet lát, bámul, mert ő meg nem foghatja, mi felett lehet e' földön örvendezni; öröm és boldogság rá nézve olyan, mint a' tolvaj és csavargó a' budapesti rendőrségre nézve: tudomást vesz róla, de soha nem fogja meg. Ha könyeket lát, ismét bámul, mert nem fér a' fejébe, hogy rajta kívül másnak is lehet oka szomorkodni. Ha szívére gondol, bámul, mert hallá hírét, hogy a' szívben érzelmek laknak, mellyek az ember boldogságát mozdíthatják elő, 's ő mégis úgy tapasztalta, hogy ha boldogságot nem is, de némi megnyugvást csak akkor érhet el, ha szíve érzékenységet minél inkább ellompította.

És ezen szegény embert az ág is húzza! ... Adhatja-e nagyobb jelét szelid lelkének, jó szívének, mint midőn, bármi történjék, bármit tegyenek vele, ő nem panaszkodik, nem zúgolódik, nem tör ki zajongásra; csak felsohajt elfojtott keservvel: mert őt az ág is húzza!

Kimegy szántóföldre, összetakarítja gabnáját; ha — mert földjét történetesen épen vízjárásos helyen szabta ki a' mérnök — néhány kereszt elrothadt belőle, csak felsohajt, hogy a' szegény embert az ág is húzza; mi által természetesen nem érthet mást, mint a' mérnök lobogójának nyelét. Legfelebb azzal vigasztalhatja magát ez esetben, hogy örüljön, ha minél kevesebb keresztet visz haza, hisz úgy is van neki honn elég keresztje ... Ha takarmányát szedi rendbe 's néhány 'bolha' hiányzik belőle, ismét vigasztalja magát: mert a' szegény embert az ág is húzza; mi által ismét nem érthet egyebet, mint a' csordás vagy gulyás petrencze-rúdjaik, kinek marháik épen az ő kaszálója közelében éheztek friss szénára ... Ha dohányát viszi haza, vagy kenderével, lenével akar feleségének kedveskedni, 's a' szomszéd kevertékes kertből egy bozontos galy nyúlik ki, melly szekere terhet néhány csomóval megkönnyíti, ő csak felsohajt, mert hiszen most tulajdon szemével látta: hogy a' szegény embert az ág is húzza!

Igen, a' maga baját mindenki legjobban érti, 's a' szegény embernek bizonyosan teljes igaza van, midőn panaszkodik, hogy őt az ág is húzza. Csakhogy a' világon számtalan ág van, különösen számtalan olyan, melly a' szegény embert húzza.

Azt az ágot nem is akarom említeni, mellynek egyik vége a' falu sárában tesz geognosticai experimentumokat, míg másik a' hajdu vagy kisbírő markába van szorítva. Ezen ág rá nézve csak üdvös lehet, a' mennyiben őt a' világi dolgok mulandóságára 's a' hivalkodástól tartózkodásra emlékezteti, átlátható dolog lévén, hogy netán a' világi örömekbe kelletén túl elmerült lelket leghathatósabbán a' fa emlékeztetheti, hogy fabölcső fogadá, midőn gyámol-

talán az életbe lépett, 's fából leszen koporsója, midőn, megelégedvén e' világ gyönyöreivel, a' halhatlanok országába költözendik, azon országba t. i., melyről eleget hirdetéek neki, hogy csak tőrjön itt e' földön mindent békével, ott majd bőven fogja kapni jutalmát, és pedig nem csappantott vékával . . . .

A' szegény ember neki-búsulja magát, 's hogy keservein enyhítsen, elmegy a' korcsmába, 's bort kér, mert érzi, hogy vagy magának meg kell fulladnia, vagy legalább a' szomorító lelki borut' kell elfullasztania. Pénze nincs, rovásra iszik, 's a' jószívű fogadós örömmel fogadja az alkalmat, hogy minden itcze árát — kétszeresen róhatja fel. Mikor aztán fizetésre kerül a' dolog, a' szegény ember odaadja utolsó fillérét, és nagyokat sohajt, mert őt az ág is húzza! Természetes dolog, hogy itt a' fogadós krétájának azon ágát érti, mely — fáradság megkimélése végett — egy helyett mindig a' másodikat is róttá.

A' szegény ember megszorul pénz dolgában, 's elmegy az árendástól kölcsön kérni. Az ilyen árendások sok hasznót hajtanak a' szegény embernek, több egyebek közt csak azzal is, mert általok biztosítatik, hogy soha semmiféle gyuladásos nyavalyában nem fog meghalni, miután jó előre meg van pióczázva. Az árendás természetesen kész a' kölcsönre, 's egyéb biztosítékot nem kíván, mint a' szegény embernek most zöldelő buzáját azon esetre, ha kitűzött időben nem tudna fizetni. . . A' szegény ember besepri ötven, hatvan vagy száz forintját, 's szívét olykép érzi könnyebbülve, mint a' káposztáshordó, midőn rája a' mázsás kő hengerítettik; 's midőn aratás táján látja, hogy nem azé a' buza, a' ki elveti, hanem a' ki csürébe takarítja: megtörli könybe lábadt szemeit, és felsohajt: mert hajh! a' szegény embert az ág is húzza! természetesen az ág alatt egyebet nem érthetvén, mint azon hosszú rovást, melyről az árendás adósságait eléje számlálja.

Ismeritek-e a' szegény embert, nyájas olvasóim? szoritottátok-e őt valódi ember-szeretettel kebletökhöz? Tudjátok-e, mennyi maga-megadás, mennyi türelem foglaltatik e' durva darócczal fedett bordák alatt? mennyi bizalom Istenben, mennyi szeretet övéihez kívántatik arra, hogy e' szivben annyi csalódás és keserv után fenmaradjon még némi életkedv és erő a' tovább küzdésre? mennyi szivjóság, mily önfeláldozás és emberbecsülés kívántatik ahhoz, hogy semmi roszt, mit emberektől tapasztal, ne tulajdonítson embereknek, 's legfőbb panaszát szenvedései közt csak az 'ág' ellen emelje, mely a' szegény embert húzza? . . . Vessétek meg őt, 's ő nem fog panaszzal fakadni ellenetek; némán tűr, és csak az ágat fogja okozni. Csaljátok meg, ő nem kel ki ellenetek, csak az ág ellen, mely őt húzza. Foszszátok meg mindenétől, 's ő mégsem emel vádat az emberek ellen; neki csak egy baja van: hogy őt az ág is húzza. Duljátok fel örömeit, raboljátok el boldogságát, az ő álkait nem fogjátok hallani; hiszen tudja ő, hogy mindenütt találkozik egy ág, mely a' szegény embert húzza. Foszszátok meg életétől, ő haldokolva csak az ásó és kapá nyelére, a' harangok kötelére, a' kántor énekére,

és sirhalma kisdéd kereszljére fog gondolni; ez ő előtte mind olly ág, melly ha őt nem sértheti többé, feleségét és gyermekeit fogja húzni.

Irva van, hogy ne gondoljunk a' szálkával felebarátunk szemében, hanem tekintsük a' gerendát saját magunkéban. De hát mit tegyen a' szegény ember, a' ki nem lát sem szálkát, sem gerendát? a' kinek szemében minden ember csak egy ágat képez, melly őt szüntelenül húzza fölfelé, lefelé, jobbra, balra 's minden irányban, úgy hogy míg teljes életében azon iparkodott, miszerint valahára ohajtott zöld ágra juthasson, végre is lombjaitól fosztottan és elpusztulva leng ég és föld között, szélről vihartól ingatott száraz ág gyanánt?

Illyen a' szegény ember dolga közönséges megszokott állapotjában... És ha bekövetkeznek a' bajnak órái, a' szükség, a' nélkülözés ideje: mi sors vár akkor a' gyámoltalanra?

Becsüljük meg a' szegény embert, nyájas olvasóim! midőn szenvedni látjuk őt, nyujtsunk segédkart fölemelésére, mert az ő vállain járjuk mi megszokott magasságban életpályánkat, az ő vállain, ki szíve összes panaszát elmondta előttünk, midőn felsohajtott: mert a' szegény embert az ág is húzza!

Kelmenfy László.

REGÉNY ÉS VALÓ.

(Folytatás.)

XII.

Midőn Alpárekát elhagyva 's a' kocsinak szegletébe elvetve magamat, merengéseimnek tévedező képein andalganék, úgy találtam, hogy lelkem egy nagy zürzavarnak térhelye. De hogyis ne? Ismét láttam gyermek-éveimnek tanu-helyét, 's felmerült bennem a' multnak szomorú emléke. Taglalgattam Blumenthalnőnek irántami megmagyarázhatatlan szeretetét. Hogy förtelmes élettemnek hinárjából kiemelt, azon nem csudálkoztam, hiszen más, emberileg érző szív is talán ugyanazt teendette volna velem; de hogy bőkezűsége egy a' sors által nekem nem szánt fényes életre készített el, minél jobban kezdettem ismerni a' világot 's nézeteit, annál inkább álmélkodtam. Nem egyszer mondá a' jó asszony, hogy külsőm 's szellemi tehetségeim fényes jövődőt ígérnek, 's ezért kell mindent sajátommá tennem, mit a' nagyobb világ követel; igen, de mégis mi czélja lehetett velem? hasznát veendhetem-e azon tanulmányoknak, mellyekre oktattatt? nem fog-e jövődöm elébe, bármí pályára lépjek is, gátul állani alacsony eredetem? Kik voltak tulajdonkép szülőim, ekkor még ugyan nem tudtam, de a' Békás és Lebuki kezeskedtek

származásomnak alacsonyysága mellett. És mégis lelkem a' jelenen túlrepülve, éveket maga után hagyva, most egy fényes nagyszerű jövőd után esengett. Nem tudtam volna határozottan megmondani, miért? nem valami kitűzött célért, hanem oly kielégítőnek képzeltem, ha az ember nem valami egyszerű mindennapi valami, hanem a' tömeg közül kiemelkedhetik. És ekkor akaratlanul egy kép lebbent szemeim elébe — egy kép, mely előtt leginkább szerettem volna figyelmet gerjeszteni. Nem reménynek, nem vágnak hevülete varázsolta e' képet előmbe, nem regényes ábrándban kigondolt cél ohajtatá velem a' mindennapiságon felülemelkedett jövődöt: hanem oly hízolgőnek látszott előttem, e' kép előtt ünnepelt alakban előtünhetni. És e' kép a' gyermek Irene képe volt.

Merengéseim szótalanná tevének. Blumenthalnő elkomolyodásom okáról kérdezett, és őszintén megvallám, hogy habár határtalan hálával tartozom is irántami kegyességeért, mely ennyire felemelt a' sárból, mégis jövődöm borús alakban áll előttem, mert nem vagyok birtokában annak, mire a' világ legtöbbet ad.

— 'S mi lenne az? kérdezé.

— Születés és név, — feleltem én.

— Igaz, — felelt ő — erre sokat, de mégsem mindent ad a' világ. A' munkás és becsületes ember, kivált ha annyi és oly szép tehetségei vannak, mint neked, fiam, a' mai világban képes magának egy oly állást kivívni, melyben kortársai tisztelettel 's becsüléssel pótolják azt, mit a' véletlen tőle megtagadt. Egyébiránt, kedves Kálmánom, — fordult hozzám, szeretetének egy meleg sugarát reám lövelve — no de nem szólok — —

Az e' szavai által felébresztett kíváncsiságomat, bármennyit kértem is, de le nem csillapította, azzal nyugtatván meg, hogy Pesten reám egy bizonyosan igen kellemetes meglepetés vár.

Azonban a' sorsnak könyvében felölem más vala feljegyezve!

Pestre érkezünkkor Blumenthalt betegem találtuk. Ügyeinek bevégezése előtt megbetegedvén, sietett Bécsből haza, 's nehogy nejének aggodalmat szerezzen, betegségéről nem, csak csupán megérkeztéről tudósította. Kezdetben a' betegség nem levén veszélylyel fenyegető, elhanyagoltatott, később forroláz állt be 's alig tizennégy nap alatt Blumenthalnő ismét özvegygyé lön.

Blumenthalnak halála reám nézve nagy csapás volt, egész életemre elható. Midőn az özvegynek a' jó férj halála miatti bánata enyhülni kezdett, a d t a z tudtomra, hogy Blumenthal látván személyes tulajdonaim- 's szorgalmamat, kértére fiává fogadni 's nevét reám ruházni akarta. Ennek gyorsabb eszközléseül ment fel személyesen Bécsbe, mit azonban mielőtt végrehajthatott volna, betegsége miatt haza kellett térnie.

Milly közel állottam tehát a' szerencséhez! Én, ki szennyben származám, egy tisztelve ismert polgár nevét valék megnyerendő. E' név birtokában ki tudja, milly mosolygó jövődöt remélhettem, értem volna; a' mocsok, mi

születésem óta reám ragadt, a' világnak kényes szemei előtt le lett volna törülve, 's ime az életemen átfonaladzó sors máskép akarta.

Blumenthalnak halála a' háztartásban semmi változást nem tett. Minden megmaradt régi rendében. Mig ő élt, addig is nagyobbbrészt neje rendelkezett mindenben, 's így most, mint örökösnő, annál korlátlanabb hatalommal.

Hosszabb idő folyt el. Én tanulmányaimat szorgalmasan folytattam 's nem sokára tanulóí pályámat bevégezendő valék. Nem mondom, hogy olykor-olykor könyveimnek betűi közül egy szende, egy szerafarczu gyermek-kép nem sugárzott volna felém, de e' mellett oly nyugodt valék, hogy a' tanulás legkevesebbé sem esett nehezemre. Irene emlékezetemben volt; gyermekies ártatlanságában hozzám simulásaért lehetetlen vala őt elfelejtenem: de azon epekedés, mi az elváláskor eltöltötte szívemet, lassan-lassan egy csendes, nyugodt emlékezetté változott.

Napjaim szerencsésebben nem folyhattak, mint e' tájban. Blumenthalnő kegye minden kényelem- 's élvezethen részesített. Színház, ebéd, estélyek, kirándulások 's minden, mi kedvessé teszi az életet, választásomra hagytak. Ha a' sors talán gróffá tett volna, nem élhettem volna fényesebben. Mindenki egy szegény nemes családból eredettnek tartott; arra pedig — elég hibásan — reászoktattak, hogy külső- 's tehetségeimért magamat kissé túlbecsüljem, és egy bizonyos előkelőséget tudtam viseletemben tartani, mi azokkal, kikkel érintkeztem, elfelejteté szegény származásomat. Vagy meglehet, mivel a' gazdag Blumenthalnő pártfogoltja valék, ez iránti tekintetből valék a' körökben szívesen fogadott.

Bekövetkezett a' tél. Az estélyek 's házi mulatsági körök gyakoriabbak lőnek. A' zongorában, ismerőseim mondák, nem mindennapi ügyességgel birtam, 's egyedül ennek kelle tulajdonitanom, hogy több meghívó jegyekkel szerencséltettem, mellyekkel a' legfényesebb körökbe juthaték.

Egy estve a' legelőkelőbb polgárok egyikének fényes estélyében jelentem meg. Midőn a' fényes padolatokat, csillárokat, öltözeteket, szebbnél szebb arczokat megláttam, önkénytelenül eszembe jutott multam. Az undok Békás, Lebuki és e' ragyogó termék; egykori szennyes pajtásaim és e' selyem 's biboros öltözetű alakok közt mi nagy volt a' különbség! Fölöttem csak alig repült el 10—12 év, és mi roppant változáson vezetett sorsom keresztül! Valjon, ha e' körben a' legutósó, legegyszerűbb ember tudta vagy csak sejtette volna, hogy én talán ugyan ő előle 12 év előtt az utcán a' sarat sepretem el, 's rongyos sapkámát alamizsnáért tartottam elébe: ugyan méltatott volna-e egy, egyetlenegy kegyes tekintetre; valjon nem szólította volna-e elő a' legutósó szolgát, hogy a' fényes kört személyem kidobásával megtisztítsa?

Gondolataimnak tovább füzésére nem maradt időm, mert Blumenthalnő egy magas, de igen fiatal, barna 's halvány arczu leánykának mutatott be, kivel egy négy kézre irt jeles hangművet valék lejátszandó. Az udvariasság ugy követelvén, addig, mig a' zongorázás ideje elérkezett, Falbay Szerená-

val — így neveztelett a' leányka — társalogtam, 's nem mondhatom, hogy eluntam magamat, mert Szerena érdekes külső mellett nem mindennapi műveltséget is tanusított.

Szerena vizet kért. Készséggel siettem a' mellékt teremek egyikébe, hol szolgákra találni véltem. Szemembe tűnt egy fényes egyenruhás legény 's ennek parancsoltam, hogy vizet hozzon utánam. Parancsom kiejtése után az inas mintegy bámulva tekintett reám, de én reá sem ügyelve mentem vissza Szerenához.

Az inas pár percz múlva egy pohár vízzel állott előttünk 's szemeit reám függeszté. Ez által figyelmemet magára vonta, és egy éles tekintetet vetettem arczára. Arcza, szemei, hajszíne egy emlékezetet költöttek fel bennem, melly miatt szívem reszketve kezdett dobogni. El akartam róla fordítani tekintetemet, de nem bírtam; meg akartam győződni sejtésemről; arczom, szemeim 's egész valóm a' legkínzóbb zavart árulhatták el, mert éreztem, mi aggodalmas sejtelmek zaklatták keblemet. Mig Szerena a' vizet lassan kiszörpölte, ez inas szüntelenül rajtam tartotta szemeit. Minden percz kínosabbá vált, 's midőn Szerena a' poharat visszanyújtotta, az eltávozó inas ajkain egy mosolyt láttam lebegni.

Ez inas nem más volt, mint Ördögös. A' figyelem, mellyel reám tekintett, a' mosoly, mellyel távozott, kétségtelenné tették előttem, hogy megismert.

Helyzetem kínzóvá vált 's gondolat gondolatot korbácsolt fel agyamban. Miként, mi czélból lett Ördögös inassá? titkos czinkosa volt-e a' Lebuki rablócsoporthoz, hogy így annál kényelmesebben kifürkészhessen a' vagyónosb házakat, ezek az első perczekben eszembe nem jutottak; én csak reszkettem belsőmben azon gondolat, azon félelem miatt, hogy minden következő perczben a' fényes gyülekezet előtt elárulva lehetek.

Szerena, zongora, társalgás és minden felejtve lön; e' körben többé nem maradhattam. Fejem szédülni kezdett 's Szerena előtt kimentve magamat, és senki másnak egy szót nem szólva, hagytam el a' teremet.

Midőn az előszobába értem, kikeresett felöltönyömet Ördögös adta reám. Több inas is lézengett ott.

— Nagyságos uram, — mondá vontatva — talán rosszul érzi magát 's haza menend?

— Igen! — feleltem, csak azért, nehogy némaságom által megsértsem.

— Mint parancsolni méltóztatott nagyságos uramnak, — mondá Ördögös hangosan — holnap reggel kilencz órákor megjelenendek.

Szemtelen gazember! gondoltam magamban. Kerülni, futni akarnálak, nemhogy még megjelenésedet parancsolnám.

Nyugtalan 's kínzó gondolatok között virasztottam által az éjet. Kétségtelen volt, hogy Ördögös megismert. Találkozzam-e vele, kikerüljem-e,

mit akar velem? ezek körül forogtak gondolataim. Tünődésemnek eredménye lön, Ördögöst bevárni.

Blumenthalnő korán reggel tudakozá hogy létemet, de őt megnyugtátám, 's aggodalmas helyzetemről csak a' találkozás után akartam értesíteni.

A' borzadásnak egy bizonyos neme fogott el, midőn az asztalom heverő órámon megpillantám a' kilenczet.

Egy pár percz mulva Ördögös állott előttem, 's egyedül valánk.

— Szemeim tehát nem csaltak, — kezdé ő — nagyságodban megismertem hajdani utcaseprő pajtásomat, a' kis Árva Petit. Ki gondolta volna azt akkor, hogy illy fényes szobában találkozunk?

Zavarodásomban nem birtam hozzá hirtelen valamit szólani.

— Mintegy sejteni lehetett, — folytatá ő — hogy közöttünk nem marad Árva Peti. Nem való volt közibénk.

Tekintetében, hangjában volt valami szelidség 's bizalomra gerjesztő. Nyugodtabban kezdém magamat érezni.

— Ördögös! — szólottam hozzá — vagy mi néven nevezzetek — borítsunk fátyolt a' multakra. Látod, én mivé lettem, ki közetek ugy is csak eltévelyedtem. Véletlenül fejlődő körülmények vezettek vissza e' gazdag rokonomhoz, kinél jelenleg vagyok, 's nevem többé nem Árva Peti, hanem Völgyi Kálmán.

Ördögös kétkedőleg nézett reám.

— Mondd meg, Ördögös, — kérdezém szünet mulva — mit tartsak felöled? miként jövé ez inási alakhoz? miért csalog ennyire a' világot?

— Jól tudtam én — felelt szünet mulva Ördögös kissé komolyan — hogy nagyságod felölem rosز véleményben van. Tegnap 's most nem mást olvashatok le arczáról, mint azt, hogy ámitónak tart. De így kellett, így kell gondolkoznia felölem, mert nem tudja, hogy eltűnte után a' Lebukiból, én sem maradtam sok ideig annak lakosa.

Ördögös most már érdekelni kezdett, és azon idegenítő feszültségből, mivel iránta félelemből viseltettem, lassan-lassan kibontakoztam. Sőt bizonyos rokonszenzű ébredt bennem, melly visszaemlékeztetett arra, hogy Lebukiban Ördögöst szívelhettem legjobban.

— Elmondom — folytatá Ördögös — röviden történetemet. Midőn nagyságod eltűnt, egy pár napig türelmesen néztük kimaradását, mert azt hittük, hogy valami jó keresete akadt 's tanyánkat nélkülözheti. Miután azonban több napok után sem tért haza, 's az egész városban szokott helyeinken fel nem találtuk, egy keveset aggódni kezdünk, én és Potyás leginkább, mert Solymostól felvigyázásunkra volt bízva. Solymos, mint talán emlékezni fog, akkortájt Mérgessel és másokkal hosszabb időre távozott. Ez alatt veszett el nagyságod. Midőn Solymos hazatért, 's vele társai, Mérges előtt tűnt fel először is, hogy Petikéje hiányzott. Mind ez, mind Solymos ket-

tönket vontak kérdőre, miután leginkább a' mi társaságunkban szokott távozni 's visszatérni. A' tagadás hasztalan lett volna, 's megvallám, hogy elveszett. Azt előre gondoltam, hogy Solymos meglazsna, 's ezt becsületesen el is végezte rajtam, engemet okolván, hogy vigyázóbb nem valék. Solymos nem nagyságodat sajnálta, de félt, hogy a' tanyának árulójává lehet Mérges, ki — mellékesen mondva — minden durvasága mellett is legjobb szívé volt, igen búsulni látszott Petikéje után. Solymos naponkint kegyetlenebb lett, 's igen sokszor megvert bennünket fiatalabbakat. Én ezt eluntam tűrni, de tudja Isten, később bizonyos undorral is tekintvén életemünkre, arról kezdtem gondolkodni, nem lenne-e jobb Lebukinak bucsút mondani? Szándékomat a' véletlen előmozdította, mert Solymos börtönbe kerülván, ez eset egy keveset megszeppentelt, 's nehogy végre magam is úgy járjak, megszöktem. Nem sokáig bolyongtam cél nélkül, mert egy külvárosi varga, inasának fogadott. Ennek volt egy iskolába járó fia, kitől keveset írni 's olvasni tanultam. Gazdám egy becsületes jó ember volt, kitől gyomorterhelésig, az igaz, ételt nem, de annál több erkölcsi oktatást kaptam. Volt-e ennek reám nézve valami sükere, nem akarom megítélni, annyi bizonyos, hogy mintegy év után inkább koplaltam, mint Lebukiha visszamentem volna. Ugyan e' becsületes ember, miután igazi nevemet nem tudtam, Varga Jánosnak keresztelt el, 's azóta e' nevet viselem. Midőn három év múlva majd beletanultam volna már a' csizmafoltózás mesterségébe, gazdám meghalt, 's kevéssel ez után a' váci-utczában minden hivatal nélkül találtam magamat, hol midőn egy előkelőbb vargánál ajánlottam volna szolgálatomat, egy előkelő urnak megtetszettem és rövid szöváltás után Falbay tanácsos urnak inasa lettem. Nála vagyok már mintegy kilencz éve 's nincsen okom sorsom ellen panaszkodni.

— És hihetek-e tökéletesen szavaidnak? kérdezém egészen könnyebűlten.

— Nagyságos Falbay consiliarius urat tessék megkérdezni.

— Jancsi! — mondám fölmelegülő kedélylyel 's nyugalmamat visszanyerve — arcod becsületességet mutat, hinni akarok szavaidnak, de mégis kérdést teszek uradnál; ha kilencz évet, javulásodnak úgy szólván egész korszakát nála töltöttesd el, ez tanusítja, hogy nem vagy többé romlott. Egyéb-iránt nincsen a' világon semmi, mi olly kínosan hatna reám, mint ha multamat, az illetőkön kívül, más is tudná. Fogadd, nem, esküdj meg nekem mindenre, mi szent előtted, hogy soha, mig föl nem hatalmazlak reá, legkisebb szóval vagy jellel el nem árulod, hogy valaha ismertél. Határtalan hálámra számolhatsz.

— Nagyságod iránt, — mondá egy kis szünet múlva — talán emlékezik, gyermekéveimben vonzalmat éreztem; emlékezik-e, hogy midőn először seprette az utcát, 's nem birta összekoldulni a' kiszabott mennyiséget, én pótoltam azt; emlékezik-e, hogy sokszor megosztottam kenyeremet; romlott, de nem tettetett szívnek volt ez érzése, — és én most 12 év után elevenen em-

lékezőm ez érzelmekre; ha nagyságodnak nyugalma téhetek általa valamit, úgy ez érzésre esküszöm, hogy nem fogom elárulni egykori ismeretsé-
günket.

Önkénytelenül emeltem fel először karomat, — azután hirtelen, elér-
zékenyült szívemtől ösztönözve, szoritottam a' derék fiút mellemre.

Ha láttak volna sokan e' perczen, látták volna egy bérszolgáivali átölel-
kezésemet, mi megvetőleg fordultak volna el tőlem! A' becsületes szívnek
érdemét talán még jobban tudja méltányolni az, ki maga is romlott volt.

— És most, Jancsi, még egyet! — Tudsz-e valamit egykori társasá-
gunkról? fenáll-e még, vagy elpusztult?

— Nem tudok többet, — felelt — mint azt, hogy Potykást, a' szegényt,
Solymos agyonverte. Solymos városi börtönbe került, de már régen kiszaba-
dult; merre van, nem tudom. Mérgező egy asszonynyal, kit hugának nevezett,
az alföldre barangolt le. Többi társaink is elszéledtek: de azért Lebuki még
most is fenáll 's szinte úgy, mint akkor, csavargók tanyája.

— Nem ismersz, vagy nem hallottál valami Rőt Miskáról valamit? kér-
dezem.

— Nem. Mig én Lebukiban laktam, addig nem fordult meg ott ilyen
nevű, később pedig közelébe sem mentem.

Ördögös, kinek e' nevét ezentul is megtartom, ezzel távozott. Még
Blumenthalnő sem tudá meg vele való találkozását.

Néhány nap mulva Falbay tanácsosnál tisztelkedtem. Jancsi legkisebb
jellel sem árulta el, hogy ismer. Alkalmilag kérdezém Falbayt inasáról, 's
meg valék győződve, hogy romlott szívből, ha becsületes és ügyes kezek ké-
pezése alá kerül, a' legbecsületesebb válhatik.

S z a b ó R i c h a r d.

(Folyt. követk.)

F E L K Ö S Z Ö N T É S.

Lezúgott a' vihar hazánk egéről,
Hiszem, leéltük a' bús korszakot,
Melly annyi üdvös tervet romba döntött,
Melly annyi szép reményt elosztott ....
Hiszem, hogy honszerelmünk pályabére
Más lesz ezentul — mint a' küzdők vére.

Hiszem, fohász kél szíveink mélyéből
Egy feltűnelő boldog lét után,
Mert megtanulhatók már a' hazánkon

Régen letombolt véridők nyomán:

Hogy ott, hol harc dühöng 's pártok viszálya,
Ott a' honügy mindig fagyponton áll.

'S a' honfi keblét szégyen láza törte,
Látván a' végtelen fondorkodást —
De a' ravaszság önmagát ledulta,
Fölebresztvén az alvó óriást;
'S ez óriás föleledez szívünkben,
Erővel daczoló közszellemünkben.

Tehát, hontársak, a' közszellem éljen!
Ez ad hazánknak újdon életet,
Ha lelkesen minden korszék ellen
Szívünkben alkotunk védegyletet:
'S hiszem, hogy e' sok véstől hányt hazára
Még földerül a' boldogság sugára!

C s e n d h e l y i.

PESTI SZERELEM.

(Vége.)

A' felviradt reggelt nem mondhatom következő napnak, mert az csak folytatása vala a' tegnapiak; nem alhattam egész éjjel. Emil is panaszkodott, tehát volt reggel aggodalom 's tükörbe pillantás akármennyi, nehogy ma, midőn elhátározó csatára kerül ügyünk, kik hódítani akarunk, rossz színben legyünk. Ifjuságunk győzött, felöltözés után szokott arcszínünk megjelent.

Tíz órakor a' hölgyek is fel valának öltözve. — Bementünk, jó reggelt kívánni. — Dicső nap volt; gondolatinkban, kifejezésinkben kellemes sajtószabadság; n é g y e n egész világ voltunk. — Thekla néni, az igaz, gyakran hosszú képpel értésünkre adá, hogy lóduljunk már patvarba; de mi atyafiságos bizodalommal emlékeznék meg, hogy tőlem rossz neven venni nem lehet, ha hugom szobájában vagyok; Emil pedig rég nem látott testvérét csak meglátogathatja.

Ha néha pár perczre a' néni kehezta lábát a' szobából, azonnal volt drágadolog: szerepet cseréltünk. . . Lidi mellé Emil állott, én Adelt foglalám el.

Tizenegy órakor zongoramester jött a' házhoz; egy pipaszárlábu német. Lidinek le kellett volna ülni, mi azonban ráijesztettünk a' bajusztalanra 's szegénynek egész óra alatt keringőket 's polkákat kelle zörgetni. — Én hugommal, kis ellenkezés után, egyet fordultam. Emil követé a' jó példát; azután én az idegen kisasszonyt, mint előbb illetet volna, kértem fel, — Emil a' házi kisasszonyhoz fordult: lön ebből olly tánczolás, mint annak a' rendje. — Thekla néni protestans létére keresztet vetett magára, 's ha tán quacker lett volna is, mégis megesküszik, hogy illyesmit még nem látott ebben az életben. Egyébiránt ma még a' leányokba is szállt valami a' gonoszlélekből; mert midőn a' néni, kétségbeesve a' rendetlenség fölött, hatalmas ajtóbecsapással minket lázadóknak 's pártfogásán kívül állóknak nyilatkoztatott volna, még észre sem akarták venni a' haragot. — Millyen édes az az engedetlenség!

A' zongoramester távozta után vége lett a' táncznak; kezdődött a' fecsegés, aztán karonfogva sétálás a' szobákban, továbbá enyelgés és ingerkedés. — Tudja pedig az olvasó, ha ez a' leány- és fiufajta magára hagyatik, soha sem törí jóban a' fejét; lassanként azon vettük magunkat észre, hogy formaliter kergetődzünk, szobából szobába, asztal körül 's a' nélkül, — ha pedig kettő közülünk, t. i. férfi és leány, és testvér és nem testvér, összejöttünk: azonnal czuppanás történt, mint gyarló embereknel meg-megtörténik. Minden kujonságot először hugainkkal kezdtünk meg, később pedig kizárólag a' másik leányt illetve e' megtiszteltetés.

Mindezen tréfáknak volt bizonyos komoly értelme, 's mi bár csak ma találunk fel e' nyelvet, mégis jól értők egymást.

Leánykánk nem tartoztak azon üvegalatti drágaságok közé, kik, akár kell, akár nem, mindég olyan jók és mamásak, 's kik, ha fiu néz rájuk, rögtön egészen más lényekké válnak. Lidi tökéletes pesti leány volt, 's Adelnak szinte becsulendő hajlamai voltak illyesmihez.

És azalatt köztünk a' szerelem lángszinü zászlója kedvező szellőben lobogott. Nekem szép három emeletes házam volt, Emilnek esinos birtoka; mindkettőnk ifjúsággal 's némi társalmi ügyességgel dicsekedheténk, — a' leánykák, kiket megszereténk, szebbek voltak az angyaloknál; a' viszonszerelem enyelgések között már kölcsönösen tanusítva vala: nem volt tehát egyéb hátra, mint minden aggodalom nélkül, egyedül az örömmel élve, m e g h á z a s o d n i. Csak egy volt a' bökkenő: még csak két év múlva érendjük el a' teljes kort 's gyámjaink . . . . .

Kocsi zörgött be a' kapun; az egek manói hazahozták a' vén Porubszkyt, Bekecs ur szinte megtért a' városhól, hol kissé bámulgatott.

Nénikénk a' lépcsőn várta az öregeket . . . .

— Épen jókor jönnek, a' legjobbkor; szép historiák történnek itthonn. Hallgassák csak, minő borzasztó zenebona van odaben.

És szép napunk elkomorult, a' kellemes, vidor angyali arcok eltűntek, nagybátyai unalom-lég vett körül. A' leányokat Thekla néne szobájába üzé, — bár mi is a' magunkéba mehettünk volna! ebédig hosszú prédikáció tartaték felettünk, étvágyunk a' sok sententia alatt egészen elröpült, Bekecs urat ellenben még soha sem várták meg ennyire.

Két óra múlva asztalon volt a' leves; nehogy pedig a' leányokat ismét eclypsisálják előlünk a' poros acták és bececsek, jó idején gondoskodtunk róla. Inasunk által, ki már a' levélírásban is velünk czinkoskodott, nénénk nevében négy olyan vendéget hittam meg, kiknek el nem maradásáról bizonyos leheték.

A' meghívottak épen leüléskor érkezének meg. Dicső botrány vala. Porubszky nálunk maradása miatt már is eggyel kevesebb teríték vala, ezen négy urnak az asztal kicsinysege miatt még helye sem volt. Thekla nénit ekkor láttam életemben először elpirulni; egyebiránt könnyen gondolhatták, ki hittam meg a' vendégeket, 's azért velők nem is bántak illetlenül.

Most rajtunk volt a' sor; mint legfiatalabbak, nekünk illett szerénykedni. A' négy vendéget helyünkbe erőtetők, magunk a' szomszéd szobában foglaltunk helyet, sőt a' szobaleányt a' terítésben kissé segítettük is. Az inas a' fő táblánál volt elfoglalva.

Sokszor hallottam beszélni azon véleménykülönbségről, melly alkotmányos országokban a' felső 's alsó táblák között gyakran előfordul. — Illyesmiket én nehezen tudtam felfogni, hacsak valami alkalom rá nem vezetett. Ugy történt ma. Soha két tábla eltérőbben nem gondolkozott, — kedélyeink a' két ellenkező szélsőségben jelentkeztek; a' fő táblánál sopánkodtak 's egymásnak szépségeket mondtak: mi négyen merő s z i v voltunk 's egymás látásában teljesen boldogok; Porubszkyt az epeláz környezé, Bekecs úgy viselé magát, mint táblabíró, csak a' négy meg-

hívtak nem engedék magukat megzavartatni, hanem egész kényelemmel pusztítanak az ételekben, mint ugyanannyi ezer tüzes tatár.

Ebéd után ismét letűnt szerencse-csillagunk; pedig milyen jó lett volna valamit játszani, olyan zálogos és csókosdi-félet! Valahányszor be akartunk menni, mindig azt izenték, hogy öltöznek; hiában mondtuk, hogy valamit benfelejtettünk vagy sürgelős közleni valónk van; reggeli viseletünk miatt nem volt egy batkányi hitelünk sem!

A' színházba menetel mindazáltal, daczára a' kemény ellenzésnek, keresztül ment. Falusiaktól ezt megtagadni lehetlen vala.

De ugyancsak meghökkentünk, midőn a' ravasz Porubszky tanácsára páholy-jegyért küldöttek. Tehát ezért küzdtem én olly jeles szónoklattal a' színház mellett, hogy most kedveseinket azon cotteniafészkekbe dugják, hová ha az a' kilencz gal-lérú bekecs is beveszi magát, nekünk egy tűnyi hely sem fog jutni? — Mit volt ten-ni? magyar-német eszközöz kelle folyamodni: az inast megvesztegettem, 's ő azt hazudta, hogy nincs már páholy.

Zártszékekért magam szaladtam; Istennek hála, shakespearei darab volt, helyekben egész kényelemmel leheté válogatni; a' balszéleket választám, hová polit-cailag magamnak is van szerencsém tartozni.

Elindultunk; ök kocsin, mi gyalog, — csak addig láthattuk csillaginkat, mig felültek.

Majdnem egyszerre értünk a' színházhoz, mert a' hölgyek szétnéztek kissé egyik boltban; azonban a' sors e' látszólagos kedvezését keservesen megbúsultuk; a' kárörvendő Porubszky a' csarnokban várta már hölgyeinket, nem hitt az inasnak, maga jött el 's vett páholyt, még pedig a' második emeleten, épen a' tudós urak szomszédságában. Még perczig láttam égszinű uszályait angyalomnak, midőn a' sár-ga csontvázkezek felvezetéek őt az átkozott lépcsőzeten.

— Emil, — mondam barátomnak — itt baj van, igen nagy baj. Porubszky nagy ellensége szerelmünknek; ő költ, a' bérkocsit is ő hozatta, aztán páholyjegy! Illy kedélyben aztán nem csuda, ha a' légszeszvilágítás ellen panaszkodunk.

'Hamlet'-et adták; az a' híres Shakespeare nem született drámairónak, unal-masabb darab annál nincs, aztán Egressy Gábor elvesztette előttem minden színészi hitelét. Ha felnéztünk, az emberek azt gondolták, a' tudósokat nézzük 's kezdő írók vagyunk. — Bajunk mellett e' szerint még compromittálva is voltunk.

Színház után szobánkba szaladtunk, kalapot, botot és keztyűt eldobtunk — asztalunkon már gözölgött a' vacsora.

„Dejszen, abból csakugyan semmi sem lesz, kiáltánk egyszerre, hogy itt vacsoráljunk.“ — Azonban még is úgy kell, mert a' szobákba be nem eresztettek, sőt a' néike legcsipősebb gunnyal jó éjszakát izentetett.

Sorsom különösen leverő volt; holnap nyolcz órákor Bekecsék visszautaznak, pillanatra láthatandom csak imádoztamat, bocsút csak szemeinkkel vehetünk. Emil derék fiu volt, vigasztalt volna, de nem értett hozzá. Mélyen buslakodva, megettük az egész vacsorát, 's aztán lefeküdtünk, 's pedig, nehogy az elindulást elaludjuk, felöltözöttek. — Emil az ágyra, én a' pamlagra.

Kora hajnal lehetett, midőn kocsizörgés vert fel álmaimból; az órára pillan-tottam, még nem volt hat. Kimentem a' folyósóra. Inasunk az elmenők után muta-tott. Odavoltunk.

— Megállj, Porubszky, fenyegetődzém Buda felé, adok én neked nyolcz órai elindulást.

A' mérég forrt ereimben, azonban még álmos levén, ujra lefeküdtem 's tíz óráig meg sem mozdultam. Ekkor Emilt is felverém.

— Tán már indulnak? mondá szemeit dörgölve . .

— Vigan vagy, ha azt gondolod; jer velem ki a' szabadba, barátom! —

rettenetes boszterveket kell kiteremtenünk, mert illy borzasztó kudarcot, minő a' mostani, a' tizenkilencedik században még fiatal ember nem vallott.

Arcunk hatalmasan lángolt. Kik mindig utolszor akartunk nevetni, képzelhetni, mennyire feküdt szívünkön, a' kölcsönt illően visszafizetni.

A' Ludoviceum kertjében lehorgasztott fővel jártuk hexameter lépésekben a' köporos utakat.

Egy szerencsés gondolat örömömben magamon kívül ragadott.

Később kiviteli nehézségek mutatkoztak, de e' felleget az ifju sziveknek szolgálni szokott szerencsének szellője elosztata.

A' két öreg cselszövényes levelezésbe kell hozni egymással: — Porubszkynak, mintha Bekecs írta, írjon Emil, — Bekecsnek Porubszky helyett írni fogok én: ez volt a' főely — miből, okosan haladva, dicső következmények kerülhetnek ki. Lankadástól félni nem lehetett, ott állott határtalan szerelmünk, mint szikla, melyre bátran építhetünk.

Pénzt kelle szereznünk; óra, gyűrű, pipa, kard, magyar ruha, seregestől utaztak a' pesti Mont de pieté felé.

Nénénk Bekecs elutazta után inasunkat azonnal elcsapta házunktól; soha életemben nem volt annyira szükségem hü emberre, mint most: az inast magam fogadtam fel.

Egész hétig tartottak az előkészületek. Emil mindenre csak azt mondá: jó, derek, dicső, isteni; ha gúnyból mondá, a' következmény megczáfolta őt.

Ezalatt Emil felesküdt a' táblai jegyzők sorába. Tervünk szerint neki ott-honn kelle lenni; bucsúkönyeinket a' közlő viszolátás reménye mérseklé.

Három nap mulva inasomat lóra ültetém, 's vele Bekecs urnak Lélekfalvára Porubszky nevében következő levelet küldtem:

„Mélyen tisztelt táblabíró ur!

Azon rövid idő, melyet a' tekintetes urral Pesten eltölthetni szerencsém volt, bőven meggyőzött engem arról, hogy téns táblabíró ur egyike azon ritka jelességű uri jellemeknek, melyekben bizni, 's kiktől minden jót remélni lehet; akkor az idő rövidsége 's némileg a' kellő alkalom hiánya tiltott, uraságoddal bizonyos rendkívüli fontos tárgyról értekezhetni; mennyire figyelmet érdemel ezen tárgy, elfogja gondolni uraságod, ha egész őszinteséggel megvallom: hogy azon levelet, melyben uraságod Emil urfi állítólagos betegségéről értesítettik, én magam irattam, ürügyül arra, hogy uraságodhoz szerencsém legyen 's becses ismeretségebe juthassak. — Ezen ismeretség után fel vagyok jogosítva, hogy ügyemnek szerencsés véget remélhessek. Egyedül uraságod az, ki ebben nekem segíthet. Könnyű módon 's utcunque ártatlanul szép vagyonkának juthatunk birtokába, 's akkor szerencsésnek tartandom magamat, uraságoddal hiven megosztolni. Költ Pesten, 'stb.

P o r u b s z k y J á n o s.

P. S. Feleletet csak ezen levelemet vivő meghitt emberemmel tessék küldeni; őrizkedjék a' postától, nagy baj volna, ha nálam vagy uraságodnál ezen levelezés észrevétetnék.

Az olvasó láthatja, hogy e' levélben más nincs, mint hogy Bekecs ur felhívattik imposztorkodni. — Ki azt hosszúsága miatt végig nem olvasta, e' jegyzetkéből eligazodhatik.

Ugyanezen napon Pestre érkezett Emil meghittje is 's nagy titkosan majd hason tartalmu levelet adott Porubszkynak. Különbség csak a' sokszor említett orvosi levélre nézve volt. Bekecs azt írja, hogy ő olyan levelet soha sem kapott, hanem csak ürügyül használta azt, nehogy különben a' harmincz év óta nem történt Pestre jövetel szemet szurjon. Az utóirat a' postára nézve ott is megtartatott.

Az első levél mindkét részen illően operált. Porubszky csodálta Bekecs ügyességét, Bekecs megrávozta a pesti ügyvédet, mi pedig örültünk munkánkunk; mert ha máshoz nem is, de illyesmikhez volt mindig kis eszünk.

A két felnek felelni kellett. — Porubszky odaadván levelét a meghittnek, ez átadta nekem. Minden jól ment, gyámom nagyon megörült a szép vagyonkának, köszöni az osztóaszt és kéri a táblalabíró, fejtse ki világosan tervét, egyszersmind segédkezést mindenestre megígéri.

E levélnek nálam kelle maradni, és szekrényem mélységes fenekére leszállani; feleletet magam irtam, azon kéz, mely már az első levelet irta.

Hasonló süker volt a falun, — Bekecs Porubszky ajánlatát megköszöni, meg-bocsátja az orvosi levelet, sajnálja, hogy személyesen nem beszélhetett és kéri az ígért tervet közleni, a segédkezést örömet megígérve. — Az öregek Messiasként várak a leveleket.

A terv ebből állott:

„Szeretett gyámfiom Gusztáv — mond a Bekecshez intézett levél — és uraságod gyámleánya, a rövid ismeretség dacára, bolondulásig szerelmesek egymásba. Illyen kis bohókkal igen könnyű egyezkedni, — már szóltam Gusztávval és szegény még köszönte atyai gondoskodásomat. — A fiu csak két év múlva lesz teljes kora, uraságod hozzá-járultával elfogja venni Adelt; Lidi gyámleányomat vegye el Emil, és ha ez megtörténik, Gusztáv ingyen odaadja a Révey-féle részjóságot, mely nálunk zálogban van, és így a rajta fekvő összeg, a negyvenezerke, nekünk marad. Az öreg Révey azt pesti tőzséreknél tette le, — uraságod gyámfiainak, a jószág kezökre ingyen meúvén, a pénz iránt nem lesz nehézségük. — Lásza, drága uri barátom, ezek voltak végszavai a bizalmas levélnek; — milyen bohók ezek a gyermekek, pár évig kellene várakozniok és tehetnének, mit akarnak, de a szerelem vágyai különösen olyanok, hogy várakozni egyáltalában nem akarnak; sies-sünk, hogy a mit most még nyerhetünk, ne halasszuk el, — ki tudja, egy év után a gyermekek a másikat bevárhatónak találhatnák, főkép ha a jelenleg még friss szerelem hűlni kezdene.“

A várakozó Porubszky szinte hasonló levéllel elégtették ki. Bekecs ellenben Emilt festé végetlen szerelmes bohónak, ki ha Lidivel egybekelhet, kész lemondani az elzálogolt birtokról, a rajta fekvő összeget pedig gyámjának ajándékozza hű gondoskodása jutalmául. Gusztáv ugys gazdag, Adel mellett nem lesz panasza; Emilnek itthon van szép jószága, Lidivel hozomány nélkül is megelégszik; végre sietést kért azon okoknál fogva, miket már a fentebbi levélben láttunk.

Igy folyt le még két levélváltás, az öregek azt gondolták, hogy egymással leveleznek.

Végre nyilatkozatokra került a dolog. Porubszky egy este elvitt sétálni Budára, és betértünk lakába; itt két órai párbeszédet váltánk... Porubszky ravasz róka volt, de kelepczémet el nem kerülte; nagy gyönyörömről szolgált tapasztalnom, hogy azt, kit most rá akarok szedni, azt teljesen megérdemli. Ha le tudnám írni: milly átlutakon közelgett a velem közlendőkhöz és minő óvatos volt nyilatkozatiban, soha sem menve tovább, míg egyezésemet nem adtam az előbbiekre: derék jellem-festő volnék. Az öreg a becsületes szívűt jobban tudta játszani, mint én és Emil az ártatlant, midőn Bekecséket becitáltuk.

Mindezeknek vége az lett, hogy leültetett és a kérdéses házasságban való megegyezésemet ledictálta nekem; midőn készen volt, elolvasta, megpecsételte és aláírta. — Örömöm határtalan volt.

Legszebb volt, hogy az engedő fél én voltam, és gyámom szerencséjének tartá, hogy a házasság ellen nincs kifogásom. Megengedte, hogy magamhoz véve a megegyező levelet, az esküvő falun történjek meg.

Hugommal másnapra halasztá a' beszédet; midőn házából kikisért, megkért, hogy Lidit lennek szíves kisére elkészíteni.

Engedményszerzés az én dolgom volt. Másnap Bekecséknél termettem; az öreg majd megpukkant örömeben, midőn a' saját kezemmel írott megegyezési levelet megmutatám neki, 's így kiáltott fel: Semmi kétség többé, ismerem keze írását. De hamar is elkapám szeme elől, nehogy az aláírást meglássa, mely Porubszky saját kezétől eredt, 's következőleg más volt, mint a' mellyet ő már ismert.

És megáldá bennünket, maga vezetett a' lelkészhez, onnan a' templomba. Esküvés után Emil (kit azalatt az öreg hasonlólag titkos beszédre hívott meg, mellynek eredménye a' megegyező levél aláírása vala) elhagyott minket, Pestre ment 's másnap Lidivel jött haza.

Minő napok ezek! — Mi négyen együtt egy világot teszünk; a' Lélekfalvi kastély kívül komor tekintetű, sötét szeglettornyai magas jegenyek árnyaiban hallgatnak, belől a' boldogság, megelégedés és szerelem mennyországa virágozik.

Egymás szerelmében boldogok, eszünkbe sem jutottak az öregek; a' kevés idővel ezelőtt olly lelkiismeretes vigyázattal folytatott levelezési cselek a' világ legiszonyubb prozaiságaként tündek fel.

Annál inkább feküdt szívökön az az illetőknek: Porubszky mindjárt másnap bérkocsiba vágta magát, Bekecs is befogatott, — egyik a' másikat kereste, 's nem találkozhattak. — Haza menvén, levelet irtak, mellyben bizonyos helyre rendelték egymást.

A' levél vétele már nagy megütközést okozott, mindenik fél egészen ismeretlen kézírásst kapott, ég- 's földnyire különbözött attól, mellyhez már szokva voltak.

Sok kergetődzés után összejöttek az utban valami csárdában.

Mennyi érdeket adna e' dicső találkozás elbeszélése, de annak tanuja senki sem lehetett: az illetők pedig jónak látják, arról folyvást hallgatni.

Annyit fel lehet tenni: hogy volt zavar, míg megérték egymást. — Porubszky mindig Bekecs ajánlatáról beszélt, Bekecs ellenkezőleg. — — Meglehet, gorombáskodtak is: „Hogy” tudtam egy falusi bunda szavára elindulni? — „Hogy tudtam egy raffinirt pesti főcálisnak hinni?” — stb.

Kíváncsiságból elkocsiztam a' napokban azon csárdába, hol az összejövetel történt; a' csaplárosné természetesen mitsem tudott. Emlékezett ugyan, hogy egyszer egy vastag 's egy vékony lábú ur itten találkoztak, először barátságosan beszéltek, később lármáztak, sőt cáromkodtak is. . . De ki menne el a' csaplárosné nyelvére? 's hány vékony 's vastag lábú ur van Magyarországon?

Elég az hozzá, hogy a' megegyezés írásban kezünknel, sőt a' kölcsönös levelezések eredetiben is nálunk levén, kukkanni sem mertek az öregek. — Ha teljesskoruak leszünk, leveleiket visszaadjuk nekik.

A' pesti szerelemből került házasság pedig olly képzeletfeletti boldog, hogy annak tartandóságáról immár nem kételkedhetni.

Pálffy Albert.

KIRÁNDULÁSOK.

(Folytatás és vége.)

Alig haladtam Bottfaluról felőráig, midőn a' vad regényes táju Körvtélyesen, vagy mint az odavaló nép a' maga nyelvén nevezi, Hrussón meglepett az éj. Kényte-

len valék tehát ott meghálni, 's azonnal vendégfogadó után kérdezősködém. Erre azon vigasztaló választ hallván, hogy „nincs,“ a' pap vagy tanító lakát kérém megmutattatni. „Az sincs“ volt a' válasz. Boldog Isten! gondolám magamban, hogy tud e' nép pap és tanító nélkül ellenni?! Templomba, igaz, vasárnaponként csak eljárnak a' szomszéd falukba, de hát gyermekeiket valjon ki tanítja? Nagy kérdőjel, melyre legfőlebb is azt felelhetjük: csak maga a' természet. Uraság szinte nem levén itt, kényszerülve lútám magam a' földesur P. L. vadászánál tölteni az éjt, ki elég szívesen fogadott, meglehet, csak azért, hogy legyen ismét kinek csodálatra méltó vadászkalandjait elbeszélni.

Igazsága volt az egyszeri papnak, ki remek beszédében olly kézzelfoghatólag rajzolta a' halandó- és mulandóságot, hogy többek közt azt is állítá, miszerint az ember egészségesen fekszik le és halva ébred föl. Velem is úgy történt most, azon kis különbséggel, hogy én nem halva ébredtem föl, de vigan feküdtem le; azonban fölébredvén, igen megszorodott vala az én szívem, hallván, hogy csurog ott-kün az eső. Gyalog utazónak ez nem a' legjobb vigasztalás, és kevésbe mult, hogy a' zúgó záporral az én könyeimnek záporát versenyt nem potyogtatám. Csupán azzal vigasztaltam magam, hogy hiszen szabadságomban áll itt is kocsit fogadni, mit viradatkor azonnal akartam is tenni, — de csak az akarathoz kellett maradnom. Azt mondják: a' szilárd akarat mindent tehet; most meggyőződtem róla, hogy nem igaz, 's épen nem csudálkozom, hogy a' magyar olly tömérdek sokat akar, és mégis csak olly parányi keveset tesz. Akartam tehát kocsit fogadni; de az egész faluban csak három ló van, ez pedig oda volt a' sásvári vásáron.

Mit tehettem, holdogtalan teremtese én az ur Istennek? Eső és szél, sár és víz daczára is el kellett indulnom már csak azért is, nehogy gazdámnak eszébe jusszon, csodálatos vadászkalandjainak elbeszélését újra kezdeni, mitől jobban irtóztam, mint a' világ valamennyi záporától. Pedig csakugyan kellett is tőle tartanom, mert vettem észre, hogy Nimródok képző tehetsége nem vég- és határtalan.

Szerencsémre az ég derülni kezdett, és ámbár lábaim hatalmasan taposák a' vizet, legalább fejem maradt szárazan, 's úgy reménylem, hogy úti jegyzeteim nem lesznek olly vizesek, mint némelly utazókéi. Így értem Ó-Turára, mialatt az ég egészen kiderült, következőleg szükségesnek sem láttam, utam folytatása végett kocsit fogadni.

Alig haladtam ismét félóráig, midőn az ég is újra borulni kezdett, és úgy zuhogott rám az eső, mintha Prsnitz betege volnék. Én azonban ez alkalmatlankodását föl sem vettem, vagy legalább úgy tettem, mintha föl se venném, annál inkább, mivel a' közel hegyek oldalain emberi lakokhoz hasonló épületeket láttam, 's elmém ebből azt okoskodta ki, hogy faluhoz közeledem. De sokszor nem jó okoskodni, mert az okoskodás aztán könnyen megcsalja az embert, valamint jelenleg velem is történt. Korán sem volt itt falu, de — mint utóbb megtudám — irtványok valának ezek. Ki ezt még soha sem látta, fogalma sem lehet róla. Az erdőben, hegyoldalon, hegyormon vagy völgyben, mint már jó, 100—200 ölnyi távolságban állnak egymástól az egyes viskók, melyeket a' birtokos minden jószágá környez. Ha valahol, tehát még itt föllelhető az ősi nomadicus életnek eredeti typusa. A' ház mellett azonnal van a' kert, melynek szomszédságában mindjárt szántóföld, rét, erdő és legelő, úgy hogy egyes apró provinciákra látszik eloszolva a' határ. Regényes látvány szemlélni, mint őriz minden család marháit külön fiú vagy leány a' magas hegyek árnyában elterülő legelők zöld bársonyán, úgy hogy az embernek csaknem azon bolond gondolata lehetne, hogy bizony jó volna ezekkel az emberekkel úgy lakni. Pedig dehogy volna jó. Ők egymástól ekkint végképen elszigetelve vadán nőnek föl az erdőben minden növelés, minden tanítás nélkül, minék következménye az, hogy az erkölcsstelenség a' legnagyobb mértékben uralkodik közöttök. Kimennek a' szomszéd falukba lopás és rablás végett, a' sok bitófa daczára is,

és a' lopott marhat előbb földalatti rejtett pinczékben tartogatják, utóbb pedig Morvaországba szállítják.

A' folytonos eső kényszerített egy illy házba menekülni. Boldog Isten! Mi különbség az alföldi paraszt-lak és e' közt. Az egyik szögletet egy terjedelmes kandalló foglalja el, mellynél télen-nyáron főznek, 's a' füst számára nincs kémény, úgy hogy olykor szegény csakugyan megszorul, nem tudván, merre toljon ki. A' másik szögletet a' tehén számára készült jászol foglalja el, hol az telelni szokott; a' harmadikban egy pár hízó zenéz a' leggyönyörűbb öszhangzásban a' szomszédságban gágogó ludakkal és néhány kotlós tyúkkal. A' negyedik szögletet végre a' ház ura maga számára tartotta fön, mert oda asztalát helyezé.

Délben Miaván valék, melly népes mezőváros leginkább gyakori égéseiről nevezetes, daczára annak, hogy minden házon biztosítási jegyek láthatók, mint egy ottani embertől hallám.

Itt szerencsémre több ló van háromnál, 's így sikerült nekem is kettőhöz juthatnom, mellyekkel csak igen fontolva haladhattam tovább a' regényes hegyeken, völgyeken, gödrökön és árkokon keresztül. Mert tudnunk kell, hogy itt a' jó természet még utakról gondoskodik, minthogy az itteni lakosok legkényelmesnek tartják a' záporosóktól eredt árkokat utakul használni.

Az irtványok erre is folyvást tartanak a' hegyek oldalain. Olykor sűrű berkektől nyelettünk el, míg ismét azokon túl kellemes kilátás nyílt meg szemeink előtt a' távolabb hegyekre. Ezek közt tűnt fel azon bérez is, mellyen B e r e n c s egykori hatalmas vár állott, most csak romjaiban hirdetve hajdani nagyságát. Szomoruan látszottak reám lepillantani a' barna omladékok, mintha szánakoznának, hogy törpébb kor gyermeke vagyok, nem érezvén, hogy a' mi fenségünk és nagyságunk nem látható ugyan, de nagyobbyszerű műveket teremt a' szellem országában.

Szabatist igénytelen egy városka, ámbár az utóbbi időkben a' védegyelet az ottani kézművesek közt is mozgalmat ébresztett.

Sokkal élénkebb S z e n i c z, vagy S z é n á s f a l v a, melly nemcsak honi kelmék raktárával bir, de három szövetygyárral is dicsekszik. Ezeknek egyikét, mellyben leginkább selyemszövetek készítettnek, egy bécsi gyáros állította föl. Hogy e' gyáraknak itt is voltak ellenei, igen természetes; és leginkább azon koholt hírrel akarták ártalmukra lenni, hogy készítményeiket másoknál sokkal drágábbaknak híresztelék. A' könnyenbivők így rászedettek, de ki — mint én tevék — meg akarván a' valóságról győződni, maga vizsgálta meg a' dolog állását: tapasztalhatta, hogy itt a' kelmék nemcsak nem drágábbak, de sokkal olcsóbbak másoknál. És ezt igen természetesnek találom; mert e' bécsi gyárosnak itt élelme, szállása 's ennél fogva munkásai kevesebbe kerülnek, mint nagy városban, következöleg készítményeit is olcsóbban adhatja, mint midőn Bécsben dolgozott. Legközelebb a' főnebbi gyárakhoz még egy fog járulni, a' most készülő műfestési gyár, melly különösen a' főnebb említett selyemgyárnak teend jó szolgálatot, midőn annak fejer színű készítményeit füstendi.

Szeniczről egy kis kirándulást tevék a' szmerdáki fürdőbe, melly a' kellemes helyzet, gyönyörű tájék, pompás épület, gyógyerejű viz, szép kert daczára is csak igen kevés vendéggel dicsekszik. Ottlétemkor — igaz már szeptember közepén — teljességgel senki sem vala. Külföldön beh csak sok hasznót tudnának ebből hajtani!

II. V á g é s N y i t r a v ö l g y e.

Kis-Kárpáti utamból visszatéröleg B r e z o v a nevű mezőváros felé mentem, mellynek minden lakosai különbség nélkül vargák. Láthatni őket az egész országban föl 's alá kalandozni, midőn vagy nyers bőrt vásárolnak, vagy a' már készet árulják, 's

midőn az ilyen egy lovas, kétkerékű taligás, gyakran főveg nélkül is utazó brezovai embertől kérdezzük: hová megy? azt válaszolja: „csak ide futok egy keveset Bécsbe, vagy Pestre, vagy Szarvasra.“ Legújabbán arról is elhíresedett e' helység, hogy benne a' korteskedés a' papválasztásnál is használtatik, úgy hogy vérengzésekre is szolgáltatott alkalmat. Innen egy itt fogadott kalaúzzal, vagy — mint ő maga magát nevezé — kalaússzal a' kis Kárpát legmagasb csúcsain keresztül vevém utamat. Sok helyütt az irtványok itt is kísérték mindkét oldalról, majd rengeteg erdők nyeltek el bennünket, 's nem sokára ismét kopár sziklacsúcsokon láttuk magunkat, 's borzadva pillantottunk le az alattunk tátongó mélység éjébe. A' távolabb völgyek különféle kanyarulataiban szerény faluk rejtőztek, mint tavaszi ibolyák a' fő bársonyában.

Öt óráig tartott bércekről bércekre haladás után megnyílt előttünk jobb felé V e r b ó táján két megszakadt hegyecsúcs közt a' Vág völgye. A' nyílás csak keskeny levén, a' termékeny édennek igen kis részét engedé látni: de e' kis rész is mi szép, mi hajló volt annak, ki a' természet szépségét becsúlni tudja!

Nem sokára a' csejteit vár mellett haladtam el, mellynél az emlékezet visszavezetett a' mult homályába, hol a' megtestesült hiúságot ártatlan embervérben láttam fűródni, hogy — mint vélé — ez által szépségét föntarthassa. Mi kegyetlenné válhatik a' gyöngéd nőszív, ha hiúság vezérli!

A' vártól nem messze fekszik a' minden nevezetesség nélküli C s e j t e mezőváros. De kiérvén belőle, midőn az egész Vág völgyet szemeim egy pillantással elnyelhettek, lelkemnek a' legszebb látvány szolgált élvezetül. Trencsin fölött keskeny szögletben zárkózik a' völgy, 's e' szögletben fön diszleg Csák Máté hajdan erős vára; dél felé a' völgy mindig tágul Beczkó és Vág Újhely felé, míg Verbónál a' hegyláncz még jobban nyugat-felé kanyarulván, Nagy-Szombat és Szered felé korlátlan térséggé változik, mellyen számtalan kisebb, nagyobb helységek tornyait látjuk fejérleni. 'S a' trencsini szöglettől kezdve, mindaddig, hol a' szem már a' látásban kifárad, egy ezüst szalag vonul el, mellybe a' nap sugarai ütközve a' legkedvesebb színvegyületben ragyogtatják vissza; és e' szalag, melly több keskeny szalagokra foszlik, a' Vág vize. Partjain ezrei a' barmoknak legelnek; mert tapasztalt dolog, hogy e' tájak lakói nem annyira földművelésből, mint baromtenyésztés és gyümölcsművelésből élnek.

A' természet e' gyönyörű tájképét szemem előtt tartva, egy óra mulva ismét Vág-Ujhelyre értem, honnan — kocsit fogadva — P ö s t y é n felé indulék. Az ut többnyire a' Vág szomszédságában megy, számtalan kisebb helységeken keresztül Pöstyénig, hol azon időt, mellyben a' kocsis lovait eteté, a' fürdő megtekintésére fordítam. Ez a' városkától mintegy negyed órányira fekszik a' Vág partján. Mögötte azonnal több hegyek emelkednek, mellyek közt éjszakkelet felé kitünő azon csúcs, mellyen Temetvény várának omladécai gyászban hevernek a' viruló erdőkoszorú fölött. Dél felé nyílik az említettem térség, melly a' látásnak egészen Nagy-Szombatig szabad tért nyit. A' fürdő igen kényelmesen van elrendezve több rendbeli épületekben, hol részint köz-, részint magány vagyis kádfürdők találtnak. Sok mind hazai, mind külföldi — különösen bécsi — vendég szokott itt megjelenni, 's ezeknek nem csekély élvezetül szolgál a' csinos sétatér is, mellyen a' nyitrai jeles zenészek társasága naponkint hallatja magát. Itt is több helyen látám a' közöntsének kalapemelésseli tiltatását, 's azt mondják: ez a' feszesesség távoztatására való; de uraim, ha másban nem távoztatjuk a' feszességet, és másért nem, csupán azért, hogy egy garast a' szegények számára ne fizessünk — az már utósó. Másképp kellene azon segíteni; mert hogy ez nem segít, mutatják az itt tartatni szokott tánczvigalmak, mellyeken főrendüek soha sem jelennek meg, ha hallják, hogy azokra polgárok készülnek.

Két órai utazás után G a l g ó c z o n az Erdődi-család birtokában valék, hol ennek egy kies dombon épült vára diszeleg, 's már távolról hívni látszik magához az utazót. Alatta a' hegyoldalban ugyan e' család tetemes költségével fentartott díszes kertje terül el, melynek tavai, fa- és virágcsoporthozatai kellemesen lepik meg a' sétálót. Maga a' városka nagyobb részint ószerű házakból áll, de utcái nem ugyan rendesek, hanem tiszták, úgy hogy sok fővárosit is képesek volnának megcségyeníteni. A' magyarosodásban — mint ottmulatásom ideje alatt kivethetém — nagy előmenetelt tesz. No de talán majd észére tér.

Galgóczi azonnal hegy felé emelkedik az ut, 's az utazó itt lassan kénytelen haladni, mintegy késeltetve bucsuzását Vág völgyétől, melyet itt végképen elhagy. Azon tündérképek, melyek rajta végig kísérték, még soká álmadozó lelke előtt játszadoznak, míg itt fölválta hegyeken 's völgyeken keresztül majd savanyú bort termő szőlők, majd ismét szántó földek közt halad. Egyszerre ismét tágulni kezdenek a' láthatár szűk korlátai, 's a' távolra kikönyökölő Zobor hegye alatt előtűnik Nyitra a' hasonló nevű folyó kellemes völgyében. Ez kicsinyben csaknem ugyanazt élveztetí az emberrel, mit a' nagyszerűbb Vág völgye; mert éjszokról itt is óriáshegyek vetnek czélt a' szem határának, 's ezeknek két karja kiterjeszkedvén, közte a' Nyitra csavarg a' dél felé végtelenig terjedő térségre.

Nyitra városának külseje vegyülete az ónak és újnak. Míg némely 3 — 4 százados, az idők csapásait kormos homlokukon viselő házak a' mult homályába varázsolják át a' lelket, azalatt a' szomszédságukban diszló csinos új modorú épületek ismét visszahelyezik a' derült, vagy legalább derülő jelenbe. Lehetetlen volt itt eszembe nem jutni a' mult évben országosan elhírhedett tisztujtásnak, mint sürgött, mint tolongott itt a' megszámlálhatlan néptömeg, mint fogyasztattak ezerek erkölcsi megrontására 's növelésére — fájdalom! — nincs pénzünk. Hány hasznos intézet boldogíthatná már szegény hazánkat, ha azon milliók, melyek úgy elfecséreltetek, egyrészint a' pazarlók háztartásának jobb rendbeszedésére, másrészint pedig közézők előmozdítására fordítottak volna! Oh boldogtalan nép, mely az örvénytől nem ragadtatik ugyan, de lelke mámorában szándékosan rohan bele, hogy a' tenger végtelenébe sodortassék! — A' honi ipar előmozdítása tekintetében Nyitra mindenestre figyelmet érdemlő város; mert ez az első közt nyitott azonnal kizárólag honi készítményekkel kereskedő-boltot. — Egy barátom figyelmeztetése következtében tapasztalám magam is, hogy Nyitra és Veszprém fekvése közt nagy hasonlatosság van, kivált a' déli oldalról tekintve mindkét várost. Mindkettő fölött a' közönségesen várnak nevezett püspöki lak magaslik, 's túl hegyek emelkednek, míg maga a' város kisebb dombokon 's azoknak oldalain alapszik. Hajdani praeceptorom azonban azt szokta volt mondogatni, hogy minden hasonló közt van különbség; — és én e' kettő között abban találok, miszerint az egyik Nyitra, a' másik pedig Veszprém. — Nyitra több közintézettel bír, mint más hasonló nagyságu bármely városa hazánknak ezek közül, azonban csak a' megyei kórházat akarom megemlíteni, mely derek, fáradhatlan szorgalmu és ritka ügyességű orvosáról, 's igen czélszerű elrendezéséről nevezetes.

Nyitrától unalmas az út Érsek-Ujvár felé. A' helységek itt már távolabb fekszenek egymástól, 's a' folytonos egyformaság mindig fárasztóbb lesz. És csakugyan nem is találtam ez utamon semmi nevezetességet, mi említést érdemelne. Érsek-Ujvár szinte igénytelen kis városka, melyről nem sokat mondhatni.

Innen Komárom felé akarék menni, de ellenkezőt tanácsoltak, miután a' rakoncátlan Nyitra kiömlésével az utat járhatlanná tette. És csakugyan később látám az utról, mint terjeszkedett ki mértőföldekre a' különben szűk medrében megfőő folyócska. Korlátlanágának én is engedelmeskedni köteleztetvén, Váczig fogadtam kocsit; minthogy azonban az eső ki akarta pótolni azt, mit a' komáromi uton elkerülni ohajtottam, szüntelenül kísért egész Párkányig, úgy hogy egyebet e' vidéken

nem láthattam, nem tapasztalhattam feneketlen sáros utnál, úgy, hogy hat lovunk alig volt képes az üres kocsit keresztülrácizigálni. Párkányánál én akarám az esőt kijátszani, 's elhagyva kocsimat, az épen közelgő gőzös felé sieték. De mit a' sors reánk mért, azt csak el nem kerülhetjük; én is újra kénytelen valék ázni, mert Vácson vásár levén, annyira tömve valának a' gőzös szobái, hogy lehetetlen vala bejuthatni, a' bejutottat pedig a' gőz és meleg ismét kiüzé. — Esztergamtól Pestig sokkal ismertebb a' táj, semhogy rajzolását szükségesnek tartanám. És mégis tapasztaltam itt olyasmit, mit még kevesen tapasztaltak. Egy Esztergamban is már tántorogva fölszállott részeg buszárkáplár annyira botránkoztató jelenetekre szolgáltatott alkalmat, hogy azokat pirulás nélkül lehetetlen elmondani. Valjon nem lehetne-e illy garázdálkodó, már föllépéskor is észhiányt tanúsító vad embereket azonnal visszautasítani, hogy a' szárazon kijózanodjanak?

J e n ő f i.

SZINÉSZETI LEVELEK. V.

S i l v e s t e r t ő l.

P e s t, j a n u á r 25-kén 1846. „Panem et circenses! — így kurjongatott hajdanában a' Camillusok, Scipiók, Grachusok népe a' Caesarok idején, mit korunk nyelvére talán ekkint lehetne fordítani: „Adjatok a' magyarnak gulyáshust és komédiát!“ — kétségkívül a' legtalpraesettebb theoria — éhezőkre és naplopókra nézve.

De korunkban a' közállomány sokkal takarékosabb, semhogy vagyonát, melyet a' „világbéke“ és a' külhatalmak közt szerencsésén fenálló „e n t e n t e c o r d i a l e“ fentartása olly nagy mértékben igénybe vesz, az „éhes tömeg hizlalására“ és a' „naplopók mulatságaira“ vesztegetné. A' mai világban a' gulyáshus árát ki kell érdemleni, 's így természetesen a' kakasülőre is a' hat garast. Ebből igen világos, hogy korunkban minden színházlátogató, kinek a' jó szerencse történetesen nem juttatott ingyenjegyet, annyi igényt visz magával Thalia templomába, a' mennyit arca veritékében szerzett hat garásával megvásárolt. 'S így igen méltányosnak tartom, hogy a' néző annyiszor kurjanthassa ki kedvenceit, a' hányszor akarja, és a' színész vagy szerző mindannyiszor kijöni 's magát tiszteletteljesen meghajtani tartozék; mert hiszen „a' nép szavából Isten szól.“ Van ugyan bizonyos cynicus faja az embereknek, melly magát műértőnek tartja, 's kik így vélekednek, hogy a' t. cz. közönség e' harsány tetszéssel, e' dörgő tapsfergeteggel és tombolással nem épen nagy műértelmet árul el; én azonban a' t. cz. hat garasos közönség helyén mitsem gondolnék e' fonák nézettel, hanem kedvemet tölténém mind végig, mig torkom birná, vagy mig a' karzati padlat alattam meg nem szakadna. Azt is méltányosnak tartom, ha színműróink műveikben különös figyelemmel vannak a' közönségnek ezen igen tisztos részére, mert hiszen mióta a' nagy világ szinpadján a' „földről le-“ hatást az „alulról föl“-hatás váltotta föl (melly viszony azonban a' színházra nézve egészen megfordítva áll), azóta nincs ember széles e' világon, ki tagadni merné, hogy a' karzati közönség tetszése — ez életben úgy, mint Thalia templomában — olly lényeges cél, mellynek elérése a' színészre és a' gyűldei demagogra nézve egyaránt kívánatos. E' tetszés forrását a' XIX-dik század nyelvén „n é p s z e l l e m“-nek nevezik.

Oh polgárisodás, mennyit nem vétkeznek az emberek a' te rovásodra!

Komolyan szólva, kedves barátom, én azt gondolom — 's alkalmasint a'

színészek is velem tartanak — hogy egy jól megtelt színház hasonlíthatlanul többet ér a' megrázóbb tapsvihárnál, és jóval nagyobb tanúságot tenne színházunkra nézve ama „vox populi vox dei“-féle igazságról.

A' mondottakból könnyen sejtheti ön a' színházi közönségünk „legmagasabban helyezett osztályainál“ uralkodó tónt; minő eredménnyel hat ez a' színészetre, önre bízom megítélni.

Mit írjak önnek a' mult hét előadásairól? Megírom-e, hogy f. h. 18-kán Körner beteg „Z r i n y i“-je vánszorgott át a' színpadon, 's hogy azelőadás Soliman császártól kezdve Juranics Lőrincz feslett nadrágaig megtapsoltatott? vagy a' 19-kén adott „V a s á l a r c z“-ról értekeztem? vagy megírom, hogy „B o r g i a L u c r e c z i á“-ban (20-kán) Schodelné megint tetszést[aratott? vagy, hogy az „U n a t k o z o t t“-ban (21-kén) jóformán én is untam magamat? vagy, hogy „L e a r k i r á l y-t (adatott 22-kén) színészeink előadni még nem elég erősek? vagy, hogy Lászlónénak még korán van a' „B á j t a l“-ban (23-kán) Adinát énekelni? — Nem! annyi fölösleges szószaporitással sem önt, sem magamat unlatni nem fogom, hanem mindezeket átszököve, szólok a' Szathmáryné jutalmára folyó hó 24-kén először bérszünettel adott „E l s ő s z ü l ö t t“-ről, O b e r n y i k K á r o l y t ó l.

Engedje ön, hogy a' darabot fölvonásonkint adhassam elő :

Az első fölvonásban legelőször is gróf Várnay György ur ő méltóságával van szerencsénk megismerkedni, kin már első föllépésénél rá lehet ismerni az első szü-löttre, mert minden igaz ok nélkül olly méltóságos gorombaságokkal illeti titoknokát, Cselényi Eduárd urat, mellyeket én legalább nem tennék zsebre, ha főnököm a' keletindiai főhelytartó volna is. E' két derek férfiú, t. i. Várnay György gróf és a' titoknok párbeszédéből sejtjük, hogy a' gróf ur rendkívül szereti Erélyi Luiza kisasszonyt, özvegy Erélyi Jánosné leányát; mert mikor a' gróf ur titoknokától hallja, hogy Erélyiek falura mentek — holott gróf ur csupa szerelmi számításból 48 vagy 58 (a' számra már nem emlékezem) ezer pftos tánczestélyt akar adni — békétürése annyira elhagyja őt, hogy titoknok ur titoknoki existenciája épen csak egy hajszálon függ, 's ha nem birna olly vastag arczbőrrel, hihetőleg nem is tartaná meg titoknoki helyét. Szerencsére azonban, épen mikor gróf Várnay György be akar fogatni 's Erélyiek után küldeni, jelenti az inas, hogy az özvegy leányával együtt visszaérkezett, minek következtében a' grófnak ollyan jó kedve támad, hogy titoknokával egyszerre végződik, 's a' személyek távozásakor csak a' titoknok azon megjegyzése hagy némi aggodalmat bennünk, miszerint a' gróf mégsem ollyan, minőnek őt a' titoknok ohajtja; mert az ember azt hinné, hogy ez a' titoknok majd egy Mephistopheles szerepét játszandja a' gróf mellett; ezen aggodalom azonban teljesen alaptalan; Cselényi ur nem képviseli a' gonosznak principiumát. — Ezen jelenés után gróf Várnay Károlylyal ismerkedünk meg, ki majoratusról szóló törvényeink által ősei örökeből kitagadtatván, egy fiatalabb testvér függő sorsára jutott. Sűrűn halljuk őt panaszkodni e' sors és törvények mostohasága ellen; igen népszerűleg expectorálja magát az első szülöttségi jog idomtalan voltáról, 's elvégre kiszűl, hogy ő is szereti Erélyi Luizát. Bátyja tánczestélyére eleinten nem akar menni; de tudára esvén a' megbukott szerencsekergető báró Pusztay Lőrincztől, hogy Luiza

is ott lesz, megváltoztatja szándokát, 's rögtön maga is bátyjához készül. E' jelenést a' tánczestély követi, hol mind a' két testvér teli van reményekkel 's jövő boldogság előérzetével. Károly szíve egy háborítatlan perczen megnyílik bátyja előtt, 's a' vagyontalan másodszülött évpénzért könyörög az első szülöttnek, miszerint keble imádoztját nőül vehesse, 's gond nélkül élhessen. A' nem kevésbé vérmes boldogságreményű első szülött testvéri szeretettel ajánlja készségét, öcsését boldogítani, 's öcsese választottja után kérdezősködik. Károly a' történetesen épen arra sétáló kedvesre mutat, 's gróf Várnay György nem a' legkellemesb meglepetéssel pillantja meg saját szerelmi reményeinek tárgyát; de csak hamar győz benne az első szülötti önértet; ő szánakozó hidegséggel mondja öcsésének, hogy Luiza már övé, 's ez állítását bebizonyítandó, egybegyűlt vendégei előtt a' leány kezét anyjától ünnepélyesen megkéri. Erélyiné engedelmet kér, hogy leányával néhány perczig magányosan szólhasson. E' magányos párbeszédben — mely alatt a' vendégek csak kissé hátravonultak — Luiza fölfedezi anyjának, hogy ő az ifjabb gróftól szereti; de az adósság- és az anyai tekintélynek illy criticus esetekben használtatni szokott argumentumai csakugyan illőleg győznek a' szerelmen, 's Luiza kimondja a' végzeteljes igent; mire gróf Várnay György aráját diadalmasan tánczra vezeti, mi alatt Károly grófnak elég idő jut a' leányka vonakodását kedvező légmérőül tekinteni magára nézve, és az első szülöttségi jog átkairól 's az emberiség szemétdombján termő gombákról elmélkedni. Most zaj támad; Luiza gróf Várnay György karján táncz között fájdalomában elájult, és a' szívre hozatik. Minden kísérlet, őt eszméltre hozni, haszontalan, míg végre Károly szava őt föléleszti. E' körülmény nagy szeget üt a' völegény fejébe, Károly arczán pillanatnyi öröm villan föl, 's a' fölvonásnak vége. Történik Pesten.

A' második fölvonásban gróf Várnay György, most már férje Luizának, nagy aggodalomba merül saját állapota fölött. Ő ismeri neje hűségét, tudja, hogy kötelességeit szigorúlag teljesíti, de érzi egyszersmind, hogy életében nagy hézag van, hogy neje őt nem szereti, minek természetes következése, hogy neje titkon szükségkép más szeret, 's a' min leginkább csodálkozunk, az, hogy a' gróf egészen megfelejtezettnek látszik arról, minek ama bálestélyen tanuja volt, hogy t. i. haneje valakit szeret, ez nem lehet más, mint öcsese, a' szegény gróf Várnay Károly. A' gróf tehát eltökéli magában, hogy kikémli neje titkát, mire a' véletlen is segédkezet látszik nyújtani. Mert ime Várnay Károly szennyes romlott öltözetben ősei kertjébe jő, apái mausoleuma alatt megint csak veszteségeiről és az első szülöttségről panaszkodni, 's olly szánakozást gerjeszt, hogy még a' kertből őt kiparancsoló inas is alamizsnával kínálja meg őt — új alkalom, keserű sarcasmussal kiáltani föl az ösökhez. Most a' szerencsétlen másodszülött a' grófnéval találkozik, 's titkos összejövetelt kér tőle; 's most Károlyt igen gonosz legénynek kezdjük ismerni, ki előtt a' jövő birtok és nő reménye bátyja meggyilkolását nem épen megvetendő gondolatá teszi; 's csak a' félelem férjének veszélyben forgása miatt, bírja rá a' grófnét, hogy az összejövetelben megegyezzen. Ez meg is történik éjjel — ha jól emlékezem — a' kerti palotában, minthogy a' grófné azt hiszi, hogy férje nincs ott. Itt fájdalmas nyilatkozatok közt jelenti ki Károly, hogy mindenről kész lemondani, csak szerelméről és boszújáról nem; de ha még nem tudta volna, most megtudja, hogy Luiza, férje gyilkosának soha sem fogná kezét nyújtani, soha sem lenne többé képes őt szeretni. E' nyilatkozat rögtön erényes határozatot költ Károly keblében; ő lemond boszújáról, lemond minden reményeiről 's távozni akar. Most Luiza nem állhat ellene többé, ő nyakába borul Károlynak, kivallja irántai forró szerelmét, 's épen e' veszélyes perczen menti meg a' nőerényt a' társalkodóné rémült jelentése, hogy a' gróf itt van. Károly nem kis küzdés után mellékajton kiül, 's épen ekkor rohan be a' gróf fölvent pisztolylyal kezében, titkokától kísérve. A' grófné, Károlyról a' veszélyt el akarván hárítani, föltartóztatja a' grófot;

a' gróf, titoknokának megparancsolja, hogy a' szökevény után siessen 's löje agyon, mit Cselényi ur egész készséggel siet teljesíteni. Most a' grófné rémültében megnevezi gróf Várnay Károlyt, mire férje ijedten titoknoka után siet, a' lehető testvérgyilkolást gátolandó; de csakhamar mást gondol — hadd vesszen boldogságának rablója! — de a' vérség szöszata megint fölszólal, 's épen öcsse mentiségére akar sietni, midőn két lövés esik — zavart nesz támad — az inas jelenti, hogy a' kertben egyik lövésre ember esett el, — a' grófnő eszméletét veszti el — 's a' kárpit legördül.

Történik a' gróf uradalmi lakhelyén.

A' harmadik felvonásban ugyancsak az uradalmi lakhelyen levő kávéház előtt leljük magunkat. Míg a' gróf éjfélkor a' kávéházijátéktarlaban vesztegeti pénzét 's idejét búfelejtés végett, 's míg az urasági kocsis az ott álló hintó bakján szundikál: addig négy válogatott ficzkó Twist Oliver londoni pártfogói közül, némely igen kopott élű, csak ad vocem kapanyél odacibált, és kétségkívül a' karzat megkaczagtatására számított elménczkedés közt, rablás helyett új életmódról kezd gondoskodni; előbb azonban pro coronide a' gróf kirablását határozzák el, mely célra egyikök a' kocsist korcsmába csalja egy meszely hegyaljaira. A' véletlen Károlyt is a' kávéház felé vezeti, ismét meg ismét az első szülöttség ellen 's tulajdon veszteségeiről panaszkodni. 'S ez ide-oda bujkálás közt végre gróf Várnay György kijő a' kávéházból, hol őt a' játék sem derithette föl, 's a' kivilágító pinczért eltávozott kocsija után küldi. A' pinczér távolléte alatt a' zsványok meglepik őt, leszurják, kirabolják 's a' kiürített tárczát és véres gyilkot elvetvén, a' grófot véreben hagyják fetrengeni. Nem említem az itt előforduló epizodot báró Pusztay Lőrincz és a' játék által kizsebelt szerencsétlen játékos közt: hanem csak annyit említek még, hogy a' visszatérő pinczér, a' gróf véres testét megpillantván, segítségért kiáltva elszalad, mire Károly megint előtöppen, az üres tárczát és gyilkot megleli, bátyja testére bukkan, 's e' szörnyű csapásban majd-majd hajlandó az égiszágos ítéletét látni; most a' vérző gróf némi életjelt ad, mire Károlyban ösztön támad, egy szorítással mindennek végét vetni, 's magát a' gazdag fideicommissum urává 's Luiza férjévé tenni. De a' sors még épen jókor menti meg becsületességét; bátyja bánatosan jajdul föl, 's töreldelmesen megbánja, hogy őt mindentől megfosztá. E' körülmény felkölti keblében a' természet szavát, ő szeretettel borúl bátyjára, 's e' helyzetben találják őt a' segítségül hozott kisbírák, és mivel a' gyilkok mindent bizonyít, megragadván őt, a' kastélyba hurcolják, hol a' grófné épen nagy aggodalomban van miatta a' kerti lövések következtében; 's Luiza kedélyének ez aggályos állapotában hozzák a' grófot haza, 's nyomban utána az elfogott Károlyt is. Itt a' grófnénak sok ellenkező érzellemmel 's kedélyviharral kell küzdenie: majd örül, hogy Károlyt épségben látja, majd férje szörnyű esetén jajdul föl; — bosszút esküszik ünnepélyes pathossal a' gyilkosnak, 's midőn Károly mondatik férje gyilkosának, ujabban fölkiált, elájul 's a' kárpit legördül.

A' negyedik és utolsó felvonásban az uriszék, minden előleges nyomozás, a' még élő beteg kihallgatása és a' corpus delicti — gyilkos és tárcza — tekintete vétele nélkül, rövid uton ítéletet mond a' nevét 's rangját fölfedezni nem akaró Károlyra; előbb azonban még egy érzékeny jelenetnek vagyunk tanúi, melyben Károly Luizának minden kétségeit eloszlatja, 's ámbár a' kerti szándék még friss emlékezetében van a' grófnénak, magát előtte teljesen kitisztítja. Ezt új szerelmenválás követi mindkét részről, 's Károly távozása és az ítélet kimondása után a' grófné nem nyughatik többé, hanem sietni akar Károly nevét 's rangját fölfedezni, miszerint az ítélet végrehajtása meggátoltassék. Épen ekkor lép föl Erélyiné, 's anai sopánkodásokkal kibéllelt eles logicával demonstrálja, miként a' grófné jó hire azt kívánja, hogy gróf Várnay Károly még ártatlansága esetében is haljon meg. A' diadalmas anyai logica meggyőzi a' grófnét, de hogy ő se éljen tovább, méregüveg-

csét vesz elő. Uj kinszenvedés az anyának, 's uj alkalom ékesszólását kitüntetni! 's csakugyan sikerül is a' mérget leányától elvitatnia, mire a' grófné az üvegcsét „első szűz csókjával“ Károlynak küldi, hogy a' hóhért megelőzze. Anyja távozása után örül, hogy őt rászédhette, mert a' méregüveg másik párja is nála van, 's hogy ekkint csakugyan megmenekül az élettől. Már-már remegünk, hogy mind a' két szerelmes méregittallal vesztí el magát, midőn épen szerencsére jelentik az orvosok — kik, mellesleg mondva, egy csintalan collegájok megjegyzése szerint, azért forognak olly számosan a' halálos beteg körül, hogy ha Várnay Györgyöt nem, legalább a' darabot mentse meg a' haláltól —, hogy a' gróf eszméletén van, 's hogy a' rabot kívánja látni. Az utolsó jelenésben minden világosságra jő: a' valódi gyilkosok befogatvák, György halálos ágyán mindent megfejt, 's hogy a' sors mostohaságát jóvá tegye, öcsésének hagyja a' gazdag örököt és Luizát.

Ha emlékezetem és fölfogásom nem csal, ebből áll az „első szülött“ tartalma. Némelly episodokat elhallgatók, mivel, véleményem szerint, a' darabbal legkisebb összefüggésben sincsenek.

Három okom volt e' darab tartalmának előadását illy hosszúra fűzni: 1. mert eredeti művek — melyek szerzői az irodalomban már némi hirre kaptak — mindenestre különösb figyelmet igényelnek; 2. mert illy körülményesb előadás sok tekintetben fölment a' részletes bírálás kellemetlenségeitől; 's 3. mert — 's ez volt leglényegesb okom — mert önnek hosszú epistolát ígertem.

Nekem szerző tehetségeihez semmi szólóm, 's e' tekintetben a' szönyegen forgó darabból semmi véleményt nem lehet abstrahálni; Obernyik megmutatta már, hogy hivatással is bír. De épen azért kérdem önt az egekért: miként lehetett illy galimathiaszt összehalmazni, jelenésekre, fölvonásokra osztani, dictioba foglalni, 's dramai öntvény gyanánt a' közönség elébe állítani? — Nem szólok jellemeikről, nem situatiokról, nem cselekvésről; szóval: nem szólok arról, mi a' dramát művészeti terméké képezi; hanem kérdem: van-e e' dramának csak alapeszméje is? — „Első szülött“ — sokat ígérő czim, 's az ember azt gondolná, hogy szerző valami korszerű eszmét tűzött ki irányul; azt hinnők, hogy szerző megrázó igazsággal mutatandja ki azon fekélyeit a' társasági testnek, melyeket a' középkor jogfogalmának illy abnormitásai fakasztottak; azt hinnők, hogy e' színmű új argumentumot szolgáltatand a' majoratusok eltörlesztésére; — 's ez esetben megbocsátva a' drámai hiányokat, becsülni tudnók e' színművet a' benne rejlő nemes irányért. De semmi, épen semmi! — nem egyéb egy fiatalabb testvérnél, kit helyzete nem a' társaság betegségére figyelmeztet, hanem az irigység bánt, hogy nem ő lett az első szülött, 's kinek e' gonosz hajlamát igen kis mértékben menti az ürügyül odavetelt szerelem. 'S e' szerelem is mi beteg, mi gyarló alakban tűnik föl! — A' helyett, hogy nagy elhatározásokat szülne, hajszálon függ, hogy orgyilkossá nem teszi gróf Várnay Károlyt, ki mind e' mellett is azonban azt követeli tőlünk, hogy talpraesett becsületes embernek tartsuk. Aztán az a' sok véletlen, az az uriszéki rövid eljárás, mellyet szerzőnek már mint ügyvédnek is ügyesebben kellett volna szőnie! — De nem folytatom tovább. Ennyit elégnek tartok annak kimutatására, hogy e' színművel sem irodalmunk, sem a' színpad nem nyert. A' színészek, jelesül Egressy G., Lendvay és Lendvayné annyit tettek, a' mennyit illy gyarló művel tenni lehetett. A' közönség egyik része tapsolt és kiáltott szokás szerint. — Éljen ön boldogul! — Ohajtom, hogy jövő levelem tartalma önt jobban kielégítse.

BUDAPESTI SÉTÁK. V.

Mondjon rólam bármit az egyetemes igen tisztelt olvasó világ a' két magyar hazában, de én ugyan mégsem megyek ma sétálni, ha úgy megfizetnék is fáradsá-

gomat, mint tisztelendő Perrin Mihály uraméa' „Tudtán kívüli kém“ czimű jeles vig-játékban; mert illy időben Budapesten bizony még az írónak sem lehet kedve magát sétáltatni, ámbár a' sarat eléggé megszokhatta, ha valaha tisztelt barátival finom irodalmi vitaközlésbe kelle bocsátkoznia.

Az eső úgy hull, mintha az égből valamennyi angyalok versírására kárhoztak volna, 's e' mellett a' szél olly keservesen nyögdecsel, mintha hang nélkül első énekes kötelességeit kellene teljesítenie; alant pedig a' valódi rendőrtérmetű sár és habarék a' csizmák legrejtettebb titkaihoz is utat tör magának, és kaput nyit a' csúznak 's rekedtségnek, melytől az írónak ovakodnia kell, ki csak addig ehetik, meddig dolgozik, 's mellynek széles e' világon csupán a' színházak tagjai vehetik hasznát, sőt néha a' színházi közönség is, midőn e' bajok következtében az érdemes művészek és drága művésznők némelyeit nem láthatja és nem hallhatja.

Mindössze is csak szűk szobánk ablakáig sétálhatunk tehát, mely a' Duna nem annyira szőke, mint agyagszínű hullámaina nyilik, 's gondolatokat iparkodunk meríteni e' nedves elemből, miket e' szerint legalább szárazaknak senki nem fog gúnyolhatni.

Furcsa az, midőn az ember így Budáról Pestre átnéz! Mennyi nagy ház 's milly kevés nagyság; mennyi széles tér, 's milly sok szűkkeblűség; hány egyenes uteza, 's mennyi egyenetlenség és tekervényes görbe eljárás; mennyi magas to-rony, 's mennyi aljasság; milly sima járdák, 's milly durva lehurogatások uton ut-felen; mennyi mozgó test, 's milly kevés működő lélek; mennyi fia a' hazának, 's milly kevés hazafi; mennyi orvos, és hány orvosolatlan baj; hány ügyvéd, 's men-nyi jó ügy védelem nélkül; hány túlterhelt, és hány üres gyomor; mennyi pénz és mennyi — de mennyi adósság!

Az egész országban sehol nem érintkeznek annyiszor egymással a' legnagyobb szélsőségek, mint Budapesten.

Budapesten mindent találhatni, még gyermekeket is; mindent kaphatni, még verést is; mindent láthatni, még éhhalált is; mindent érezhetni, még bőséget is a' nélkülözésben; mindent izlelhetni, még keserűséget is, az igazmondás követ-keztében; mindent hallhatni, még magyar szót is, és mindent eladhatni, még a' böcsületet is, mely most sokkal olcsóbb a' marhahusnál, mit annál inkább csodál-hatni, mivel az ökrök száma sokkal nagyobb, mint a' becsületes embereké.

Ezek mellett mindazáltal fogatkozások is vannak, mik közül néhányat szinte elsorolunk.

Budapesten nem találhatni vendégszeretetet, mely hajdan olly híressé tev é a' magyart; mert ezen szép tulajdonsága annyi vendéget csödite be, hogy ugyancsak megadá a' vendégség árát, 's maga csaknem idegenné lett; nem kaphatni uzsora nélkül segélyt a' szükségben, noha törvényeink az uzsoráskodást tilalmazzák; nem láthatunk világosságot, mert ezt rosznak tartják, minthogy a' nemzeti színház lég-szeszvilágának rosz a' szaga, 's nálunk illy fontos ok is elég a' jónak megdöntésé-re; nem érezhetni meleget a' fűtetlen szobában, mert szokásaink azt hozzák maguk-kal, hogy néhány kiváltságos fakereskedő nyakig melegben üljön, habár százezer szegény kénytelen is e' miatt dideregni; nem izlelhetni a' híres magyar borok jó-ságát, mert a' Duna olly hatalmas, hogy a' pinczéket lehetlen előle elzárni; nem hallhatni őszinte örvendezést másnak boldogulása fölött, mert a' magyar rendesen csak akkor boldogul, ha magyar lenni, vagy élni megszűnt; és nem adhatni el drágán a' magyar elme becses termékét, mert ez nem agár, nem kopó, sőt még csak nem is tajtékpipa!

Ki merné aztán még mondani, hogy Budapest nem Magyarország fővárosa, 's hogy Budapesten nem kellemes az élet?!

'S kik ezt még tagadni merészlenék, azok bizonyosan önkényjobb véleménye-re térendnek, azok olvasása után, mik most itt következnek:

A' gyarló emberek az élet kellemei 's boldogság föltételei közé sorozzák a' címeket is, ezt bizonyosan egy táblabíró sem fogja tagadni, és így Magyarország valamennyi férfia mellettünk van, ki tíz forintos nadrágot visel, és azonfölül tíz iskolának padjába véste nevét.

És Budapest azon város, hol több czimmel ruháztatnak föl az emberek, mint az ország bármely részében, mi a' következő adatokból olly tisztán ki fog világla-
ni, mint nyilvános számadásainkból a' hiány.

Az első czim — e m b e r, mely azonban olly általános, hogy természetesen nem igen nagy becsben tartatik, 's alkalmasint azért történik olly sok embertelenség, mintha az állatok országához igen közel lagnánk. E' czim mindinkább kimegy tehát a' divatból, 's többnyire így szoktuk magunkat kifejezni: „Gazdagur, szegény ember,“ vagy épen szegény „ördög“, mi azt látszik bizonyítani, hogy nálunk olly jó dolga van a' szegény embernek, mintha pokolban volna. A' németek ember helyett bolondnak is szokták a' szegényt nevezni, „Armer Narr!“ ezt azonban igen hibás elnevezésnek tartjuk, mert a' bolondnak szabad az igazat kimondani; ámde ha nálunk a' szegény ember igazat szól, ugyancsak fájdalmasan tapasztalhatja, hogy erre teljességgel nincs szabadsága!

A' többi címek, mikben Budapesten minden ember részesülhet, így következnek bötürendben:

A d ó s, ennek megszerzésére csak egy kis aláírás kívántatik, 's hogy ne kényszerüljünk érette mindenestre fizetni, arról hazai törvényhozóink atyáskodólag gondoskodtak. Mellékcíme — arszlán.

B é r l ő, ez annak czime, ki a' macskát zsákban veszi, azaz: egyszerre fizeti le huszonkét játékszini előadás díját előre, és aztán vakarja fejét, ha nem viszket is. Egyébiránt az illy bérlő nem haszonbérlő. Mellékcíme — az unatkozott.

C s ő d h i r d e t ő, ezen czim az átmenetet képezi a' becsületes iparüzéstől a' gazdagsághoz, és semmibe sem kerül, azaz — a' lélekismeretbe.

D o l o g k e r ü l ő, ehhez már kissé jobb születés kívántatik, különben viselőjének halála napján egy darab kötél igen — meg fog nyulni.

É h e z ő, ehhez leginkább a' rendithetlen becsületesség és jellemsszilárdság által juthatni, a' magyarság pedig többnyire nélkülözhetlen föltétel.

F e g y e n c z, azon ajtó, mellyen át e' czimhez juthatni, önkényt megnyílik, ha valamelly más ajtót megnyitunk, a' nélkül, hogy erre jogosítva letünk volna.

G o n d n o k, e' czim azokat illeti, kik arról gondoskodnak, hogy az árváknak idővel ne legyen mi fölött gondoskodniok.

H o n f i, egyél, igyál és tánczolj közcélokra — és megvan.

I p a r l o v a g, iparkodjál lovagias elszántsággal sajátoddá tenni a' másét, de mindig tiszta fehér keztyűben, és tied a' szép czim.

K ö l t ő, csak akarni kell, és megy, mert a' pénzköltő is vagy a' magáét, vagy másét költi.

L é h ü t ő, mihelyt egy este nyolcz csésze theát háborodás nélkül meg tudsz inni, föl vagy vétetve e' czim viselői közé.

M ü i s m e r ő, segítsd valamelly művésznő páholyában széke mögött a' levegőt fogyasztani, és tied a' dicsőség.

N é p b a r á t, tördöl szemeidet, midőn éhes koldust látsz és siess a' casinóba ebédelni, 's ki vagy kürtölve mint buzgó népbárát.

O k o s, ezt kerüld, mert ha erre érdemesnek tartanak, bizonyosan nem fogsz más címet kapni, ezen egy pedig mindenestre kevés.

P ö r v e s z t ő, ennél nincs könnyebb, mihelyt az ügyvédi oklevél zsebedben van.

R ü p ö k, csak egy volt ugyan még Pesten, és az is Debreczenből jött, de ha meg akarsz halni, bátran használhatod ezen czimet.

S a l o n f i, igen könnyű czim, mert száz sem ér föl egy derek férfi sülyával.

T a g, Budapesten száz társaság van, mellynek tagja lehetsz, 's mellyek csak azért nevezik részeseiket tagoknak, mivel csupán egyes tagokra van szükségük 's nem az egész emberre, ki nálunk száz felé szakadni kénytelen. Legjobb lesz tehát, ha lábaidat az állatkinzás elleni társulatba, hasadat a' természettudományiba, gyomrodát a' casinoba, és kezeidet a' takarékpénztárba nyujtod. Szivedre és fejedre még most nincs szükség.

U z s o r á s, ezt igen sokan gyalázzák, de igen sokan fölkeresik, mert ki ócsárol, vásárol; és e' czimet igen könnyen elnyerhetnéd, mert ehhez csak pénz kell.

Az utolsó két bötüvel adóság maradunk, annak bebizonyítására, hogy semmi tökéletes nincs e' földön, 's csak azt jegyezzük még meg, hogy kiket a' főnebbi czimek sem vonzanak a' budapesti élet megizélitéséhez, annak roszt izlését semmi nem fogja megorvosolni.

Vége újdonságul megjósolom, hogy jövő februárban mi fog Budapesten történni. Tehát február

1. Ujságnap, a' t. cz. olvasók unatkoznak.
2. A' zsellérek kiadnak, a' háziurak bevesznek, 's mégis nem a' háziurak érzik magukat rosztul, hanem a' zsellérek.
3. A' zálogház megtelik.
4. Egy szabad szó lesz hallható és az európai súlyegyen mégsem tántorog.
5. Nyolcz tánczvigalom és tizenhat csöd jelentése a' hirlapokban.
6. Örömmünnep. A' közönség irodalmi előadáshoz, az írók lakomához ülnek. Ezt a' közönség és írók csak egyszer teszik minden évben.
7. E' héten a' szinpadi játékrend csak kétszer fordul föl.
8. Egész Budapesten vasárnap.
9. A' pacsirták még nem énekelnek.
10. A' dalszínészek közül heten rekedtek, ámbár csak hatan vannak.
11. Az első énekesnő ismét egy nappal idősebb.
12. Az 'Életképek'-ből egy bötüt sem törlendnek. Szegény olvasók!
13. Nyolcz tánczestély és huszonegy temetés.
14. Egy arszlán valamit gondol, de nem tudja — mit?
15. Egy bérkocsis csöndesen hajtand.
16. Az 'Ülde' nem adand lakomát.
17. A' 'Pester Zeitung'-ban nem lesz lopási hír.
18. Egy agár ötszáz forintot adatik el.
19. Egy koldus az utcán megfagy.
20. Nagy tűz.
21. A' vízipuskák megpróbáltatnak.
22. Egy arszlán fekete frakkját kiporolják — testén.
23. Hatvan váltóhamisítás.
24. Utolsó farsang, de nem — utolsó bohóság.
25. A' színházban senki nem ásit, mert hamvazószerdán a' színház zárva lesz.
26. Egy elkésett előfizető kétségbeesik, mivel még most is — teljes számu példánnyal szolgálhat neki a' szerkesztőség.
27. Egy új vigjátékiró támad. Keresztyének, sirjatok!
28. Sok ember örömmel venné föl havidíját, ha hitelezői már rég le nem fogtatták volna.

— A' b u d a i s z i n h á z. Számos kérdések intézettek hozzánk a' budai színház iránt, melynek legközelbi jövődjé folyvást kétséges annyiban, ha valjon m a g y a r színészet fog-e hűsvét utánra e' szinpadon megalapíttatni, vagy tán továbbra is a' n é m e t foglaland rajta helyet? 'S minthogy ez ügyet mi is fontosnak tartjuk, 's annak jobbra dülését szívünkön viseljük, kötelességül ismerjük, a' nagyszámu részvevő közönséget koronkint minden újabb mozgalomról és fordulatról tudósítani, melly ez ügyben történik. — Fontosnak tartjuk ez ügyet, mennyiben a' j e l e n b e n annak jobbra vagy balra eldöntése mutatójául, mérlegéül szolgál azon érzelmeknek, mellyekkel Magyarország fővárosában az intézkedő belső hatalom, a' nemes városi tanács, által a' nemzeti kifejlődés, előhaladás iránt viseltetnek, 's mennyiben a' j ö v e n d ő r e nézve e' lépése által fogja a' nemes tanács elhátározni 's megmutatni e' hon színe előtt, előhaladásnak vagy pangásnak akar-e pártfogója lenni, a' nemzeti elemek terjesztésének barátja-e, vagy idegeneknek saját magyar kebelében? . . És szívünkön viseljük egyszersmind ez ügyet, mert a' mi annyiaknak, 's olly magas és legmagasb tekintélyeknek ohajtása Buda városában, azt a' nemes törekvésű közönség iránti tiszteletünkél fogva is szívünkön viselni kell, ha arra magasabb tekintet, a' hazafiság, nem ösztönözne is . . De mi hazafiságra a' nagy közönség egyes tagjainál nem számolunk, Midőn mi Budán a' magyar színészetnek megalapítását sürgetjük, egyedül minden egyesnek és a' közönségnek saját érdekét tartjuk szemünk előtt, 's azon szükség-érzetet, melly kifejtett már és egyre inkább fejlődik a' nagy közönségben is, mellynél fogva minden egyesek napról napra inkább át kezdik látni, hogy Magyarországbán önérdelkeik lábbal tapodása nélkül többé nem vonakodhatnak magyar polgárok lenni, 's hogy Magyarországbán, a' mi nem magyar, annak jövődjé nincs. 'S ha Buda városa nemes tanácsának, a' fenforgó ügyre nézve, hazafias érzelmeire hivatkoznánk is, ezt csak annyiban tennők, a' mennyiben ohajtjuk, hogy e' szükség-érzetet átlássa, hogy lakosai érdekét előmozdítsa, hogy mindenfelől a' magyar színészet megalapításának ohajtásaival ostromoltatik, a' jó ügynek vétkenesen ellen ne szegüljön, midőn azt éreynesen pártolhatja. — A' t. közönség tudja már lapjainkból, hogy azon nagyszámu aláírók, kik Budán magyar színészetet ohajtanak, küldöttséget intéztek a' nemzeti színház mélt. főigazgatójához, melly azt a' budai színház átvételére, 's benne pártolása és főfelügyelése alatt a' magyar színészetnek megtelepítésére ünnepélyesen felhívja. A' nemes gróf hazafias buzgalmától nem is lehetett várni mást, mint hogy e' felhívást elfogadja, 's a' nemzeti színház főigazgatása körüli gondjai mellett, gondoskodását még e' budai színház vezetésére is kiterjessze. A' m. főigazgató, e' felhívás után, írott nyilatkozatában tudósítá Buda városa nemes tanácsát, miszerint az elhagyott színházat átalvenni, benne magyar színészetet, melly már ezen közös főigazgatásnál fogva is a' nemzetivel barátságos rokonságban állana, alapítani hajlandó; miután azonban a' nemes tanács e' színház bérbeadására nézve eddig csödöt szándékozott hirdetni, 's a' m. főigazgató e' csödben sem mint magános, sem mint országos főigazgató részt nem vehet, ez okból a' nemes tanácsot a' budai színháznak csöd nélküli átadására kéri fel. — És ezzel meg van téve azon lépés, mellynél többet a' nemzeti színház m. főigazgatójától kívánni nem lehet; de melly ha a' nemes tanács által, mint várhatjuk, kedvezőleg fogadtatik, Budai városa lakosai magyar színháznak fognak örvendhetni . . És e' színház virágztatására nézve az igazgatóság részéről a' legkedvezőbb kilátások vannak már abban is, hogy az a' nemzeti színházzal folytonos összeköttetésben lesz, mind szavaló mind énekes személyeit gyakran üdvözlendi szinpadain, ruhatárát, könyvtárát 'stb. használhatni fogja; szintezen kedvező kilátások vannak a' közönség részéről abban, hogy páholysok és zártisékek már előre is biztosítva vannak, melly részvétnek a' közönség részéről állandósága mellett kezeskedik a' folyvást fejlődő nemzetiség olly egyes polgároknál is, kik eddig Buda városában is valamelly ausztriai városban képzelek ma-

gukat; de kezeskedik egyszersmind azon körülmény is, hogy olly számos és művészeti élvezekkel kinálkozó előadásokat, mint Buda városában ez esetben teljes joggal remélhetünk, nem birna nyújtani sem miféle bérlelő, kinek e' színház csőd útján átengedtetnék. — Hogy mind a' mellett vannak, kik sötétben és négy falak közt e' közohajtásnak ellenkezőjét akarják kieszközölni, 's különösen a' budai színházat a' pesti színház bohózat-koszorus bérleljének kezére játszani, ezt tudja a' t. közönség. . . Mi ez ügyet nyilván kezeljük, mint minden jót; 's ezentul sem fogunk késni, értesíteni az ügy menete felől a' t. közönséget, értesíteni különösen és érdemleg a' felől, a' dolgok illy állásában mire határozta magát Buda városa nemes és hazafiságáról már sokszor megdicsért tanácsa? *)

— E' napokban hallottuk legbiztosabb kütfölből, hogy a' jelenleg Bécsben mulató művész-trifolium: *Vieux temps, Dreischok* és *Berlioz* Heclor rövid időn Pestre jönnek 's mind a' hárman a' nemzeti színházban fognak föllépni. . . azalatt majd a' dunamellettiből M. asszony az 'orleansi szüz'-ben 's egy pár ismeretlen notabilitás Sondershausen-Schwarzburg-Rudolstadtól fogják mulattatni a' közönséget a' — b o j t i napokban.

— Budán mult pénteken (jan. 23.) néhány műkedvelő által jótékony czélra, Lorenzino' dráma adatott magyar nyelven. Ámbár a' dilettantismus néhol kirítt, mégis lehetetlen volt figyelemmel nem kísérni, többi közt a' főszerepvivő *Morocz József* urnak szabályos játékát, mellyben őt deli külseje is hatalmasan elősegíté. E' reményteljes fiatal ember, mint halljuk, színészi pályára akarja magát szánni, melly esetben ugyancsak megérdemlené, hogy a' t. igazgatóság által buzditólag fogadtassék. — Nézők igen kevesen voltak, mit a' jótékony cél tekintetéből is sajnálunk; azonban nem kell elcsüggedni; nálunk minden kezdet nehéz 's végtelen akadályokkal kell küzdeni annak, ki valamit kezdeni akar. Csak a' kerékvágásban legyen egyszer valaki, tolják aztán kerekét azok is, a' kik nem akarják.

— Régi közmondás az, hogy a' kinek kenyerét eszed, annak nótáját kell füttyölnöd, 's annak okaért most alig lehet más nótát füttyölni, mint a' f a r s a n g-ét. Mindenütt klarinet- és hegedűszó, mindenütt vigáság és dinomdánom: az ember majd azt hinné, hogy Bécsben van 's nem Magyarország közepén, honnan néhány mérföldnyi távolságban egészen más szellemü vigalmak adatnak elő. — Az asszonyegyleti tánczvigalom még tán egy évben sem volt annyira látogatott, mint az idén, alig lehetett mozogni, 's boldog volt, ki egyszer elválván ismerőtől, azokkal néhány óra mulva ismét találkozhatott. — Szinte igen népes volt a' multheti szerdán a' 'pesti kör' által tulajdon pompás szállásán rendezett tánczvigalom. A' meghívottak száma nem állott illő arányban a' hely térével 's azért igen sok szép kisasszony fog panaszkodni, hogy keveset tánczolt. — A' kereskedősegedek nyugdíjazására *Frölich Frigyes* és *Káncz Manó* pesti nagykereskedők által a' redoutermekben mult vasárnaprendezett bál szép részvétellel találkozott, ámbár mi azt még nagyobbnak ohajtottuk volna. De ollyan ez a' pesti közönség; kegyesszívü és jótékony, az igaz, hanem csak bizonyos divatba hozott czéloknaál, mellyeket egész tüzzel felkarol, ápol és előmozdit, midőn a' szintolly hasznos, de nem divatos czélokat gyakran hidegvérűleg elejti. A' ki a' pestiek jótékonyágát bizonyos vállalat iránt illy oldalról bírja megragadni, csak az remélhet sikert fáradságának. —

*) Épen most halljuk azon örvendetes hírt, hogy a' budai tanács és választó polgárság gr. Ráday ő mlgának a' színházat husvétől fogva átadni 's ő méltóságának ez ügyben is tanusított hazafiui buzgalmát külön levélben meghálálni elhatározá. A' magyarok Istene áldja meg a' budai ns. tanácsot és választó polgárságot, melly soha inkább, mint jelenleg, fényesen be nem bizonyíthatja, hogy föl tudja fogni a' kor kívánatát 's méltó arra, hogy Magyarország fővárosa e r é l y e s hatóságának neveztessek.

A' hazafiúi érzelmű hölgyek tiszteletére mult szerdán (28d.) a' „Nemzeti kör“ által adott mulatság a' redouteteremben hasonlólag igen fényes és látogatott volt; m a pedig az első c a s i n ó i bál tartatik.

— Több napi gyöngélkedésem volt oka, hogy az „Életképek“ ez idei 3d. számába a' szerkesztő tudta és akarata nélkül a' pesti casinói bálokat illetőleg olly kitételek csusztak be, mellyek a' szerkesztőség részéről is helytelenek — nek nyilváníttatván, ezennel visszavonatnak. Budán, jan. 28d. 1846.

Frankenburg.

— A' „pesti kör“ mult héti pénteken K l a u z á l Gábor tiszteletére fényes lakomát adott, mellyen a' két kör tisztelt elnökein 's több jeles vendégen kívül, mintegy hetven körtag (a' nemzeti és pesti körből) részt vevén, számtalan 's igen elmés toastok ürittettek a' haza 's jeles férfiai boldogságára.

A' „Nemzeti ujság“ 218d. számában ez áll: „Pár nap előtt egy igen tisztelt barátunkkal, ki történetesen tudós társasági rendes tag, találkozáink, 's miután beteges színe első pillanatra felöltött, részvétellel kérdezőnk, talán e' rosz nedves időben meghütötte magát? Nem biz az, — felelé sohajtva — hanem tegnapielőtt épen ülésünk volt 's egy az utolsó nagygyűlésen levelező taggá nevezett szerkesztő (ez é n volnék) tartá székfoglalását 's előadásán megcsömörlöttem; — szerencsém, hogy az előadás közepe táján elszunyadtam, mert különben, ha talán végighallgatom, halálra csömörlöm magamat... — Ezt a' gyönyörűség, witz'-et, melly, köztünk mondva, épen olly avult, mint a' negyven éves nemzeti kisasszony, csak azért közöljük, hogy t ö b b e n olvassák, mert a' nemzetesben azt, íróján 's a' szerencsétlen szedőn kívül, ugy sem olvassa senki; egyébiránt pedig bizonyossá tehetjük az ujdonságíró tisztelt barátját, hogy ha ujdonságíró barátjának nekünk pár évvel ezelőtt közlés végétt benyujtott horzasztó novelláját helyesírási 's szókötési hibáiból megtisztítani kellett volna, mint azt mi is megkezdettük, de e g y lapnál tovább, minden erőlködésünk daczára, nem folytathattuk — még jobban megcsömörlök, mint igénytelen felolvasásunkon, 's tán eddig el is temették volna — valahol a' maglódi birkaakol körül.

— A' „pesti kör“-nek, melly jó nevet és tekintélyt vívott ki magának, igen avatosnak kell lenni a' tagok választásában, különben megint ott leszünk, a' hol megválás előtt voltunk. A' szigorú megrostálás elvétől sehogy sem szabad eltérni, különben a' szakadás szintugy be fog következni, mint bekövetkezett ezelőtt néhány hónappal, 's ki tudja, olly szerencsésen fog-e kiütni, mint a' mostani? — Minap egy nem egészen szerencsés választást majdnem egy még szerencsétlenebb ért volna, ha egy igen tisztelt férfiú még jókor nem figyelmézteti a' választókat e' helytelen lépésre. Egy műárust akartak becsusztatni, ki néhány hónap előtt Thalbergnek azt írta: hogy ha Pestre jő, a' n e m z e t i s z i n p a d o n f ö l n e l é p j e n, mert ezen esetben nem fog számára lakást találni! És a' „pesti kör“ ilyen embert akart társaságába fogadni, ki nemzetelleniségének illy világos jeleit adá! Azért, ismételjük, a' legnagyobb avatossággal kell eljárni a' tagok választásában!

— E' napokban adák a' nemzeti színházban „Don Pasquale“ című vig operát, mellyben a' gyöngélkedő Jobb helyett P e c z u r éneklé a' tenor szerepét 's pedig olly csengő erőteljes hangon, hogy a' nagyszámu közönséget többször zajos tapsokra indítá 's azon meggyőződést szülte bennünk, miszerint e' fiatal művész szorgalmas studium 's azon iparkodás mellett, hogy a' színpadon ügyesebben föllépni tudjon, mit egy vívó- vagy tánczmestertől könnyen megtanulhat, még igen nagy kedvenczévé válhat a' közönségnek.

— P á l f f y Albert, kedveltebb novellairóink egyikétől megjelent a' „magyar millionaire“ című kétkötetű regény, mellyet követni fog szinte egy több füzetnyi regény e' cím alatt: „fekete könyv.“

F. A.

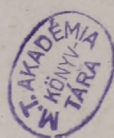

Perlaszka mnt.

1846 diki ÉLETKÉPEK 5 *fűzet*hez.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

6. szám. — Február 7. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

Debreczen. — Január 26-kán tartaték a' főiskolában az évenként előforduló ünnepély, mellynek alkalmával az éneklőkarnak három legjelesebb egyéne megjutalmaztatik a' néhai királyi tanácsos Tökölly Szabás alapítványából. Ezen ünnepély egyszerűsége némi mutatóvagy az éneklőkár előmenetéből. — Az előadásra nézve őszinte véleményem az, hogy tisztaság tekintetéből ugyan hagyott hátra elég kívánni valót: de egyszersmind világos jele volt annak, hogy az éneklőkár a' szabályos zenészetben, különösen pedig a' tactustartásban, 's a' különböző hangnemek összevágásában előmenetelt tett. Egyébiránt szerény tanácsképen nem hallgathatom el azon ohajtásomat, hogy a' dicséretes szorgalmu és alapos ismeretű igazgató ur, a' tagadhatatlanul tudományosabb, némi tekintetben szilárdabb és saját bájokkal bíró német zenészet mellett, mellyet kitünően kedvelni látszik, a' zenészetben még nagy előhaladást nem tett közönségünk izlésére is hallgatva, a' könnyebben érthető 's könnyebben is betanulható talán oláh és franczia zenészet műveire is fordítsa figyelmét. Találni azokban is alaposságot; bájít pedig és világos kifejezést minden esetre nagyobb mértékben, mint a' német zenészetben, melly a' homályos kifejezéseknek 's a' dissonantiák feloldozgatásának talán felettebb is barátja. — Ezelőtt pár évvel, némelly műkedvelő indítványára, hangászegyesület alakult nálunk; 's adott is néhány hangversenyt, melly a' szerény kíváнатot kielégíthetné. Azonban, részint elköltözések, részint más körülmények miatt — új szaporaság nem keletkezvén — úgy megritkult a' műkedvelő sereg, hogy már most kevés kedve van a' hangversenyeket folytatni. Ezért közelebb a' hangászegyesület nyugalmazta magát, olly móddal, hogy kevés tőkepénzt növesztés végett a' régibb casino gondjára bízta. Ha valamikor új hangászati erők fognak előkerülni: legalább lesz mihez nyulniok, 's könnyebb leendő valamit előállítaniok, mint az egyesület alapítóinak. M. K.

Pozsony, január 20-én. Pár napja időjárásunk olly enyhe, minő april kezdetének is becsületére válhatnék, 's ha a' szerte kifüggesztett báli hirdetések nem juttatnák eszünkbe a' farsang édeskeserű óráit, szinte felednők, hogy már a' tél magaslatáig sepertetünk. — Gyárosink részvét-, azaz, keletliányról panaszkodnak, sőt egyike közülök gyárát bezárni szándékozik; reméljük azonban, hogy a' keletkező iparárda' feloldozandja a' bilincseket, mellyek a' honi árúk forgalmát akadályozzák, 's üdvös gondoskodásának áldását a' posonyi gyárosokra is árasztandja. — Bájos Fortuna istennő ama ismert kegyencze, felső büki Bükly László ur, beatus ille, qui procul negotiis legközelebb a' cs. k. kamarások sorába lön legkegyelmesben kinevezve, királyi adomány utján egy Győr vármegyében fekvő 6000 holdnyi jószág birtokába fogván jutni, számos legfelsőbb kitüntetések által (igy legujabban az Aumale-i franczhercegtől egy pompás diszkardot vett ajándokul) elismert érdemeinek materialisabb gyümölcseit indul most élvezni. Sejtjük, mikép a' k. felség és külfejedelmek részéről tanúsított fényes demonstratióknak koronáját teendi a' — grófi czim. — Gr. Zay Károly teremében díszes tánczestélyek rendeztetnek hetenkint egyszer. Pozsony választottjai ott találkoznak, ott, hol a' társaság feszletlen udvariassága 's magyaros szívélyessége viszsugározza a' köztisztelőtí házi ur lovagias magasztosb szellemét — Jövő szerdán tartatik a' jogászball, 's első ezidei nevesb nyilvános tánczmulatság. Meglátjuk, milly aestheticai 's mechanikai készséggel jelenendnek meg azok, kik nem bírnak azon kiváltsággal, a' bálból kirekesztetni. — Kivánja ön tudni, milly lábon áll nálunk, 1846-ban post Christum natum a' magyarosodás szent ügye? — Ime, casinonkban a' honi német journalistica valamennyi képviselői találnak menedékhelyt, az olvasó asztalon halmon hevernek a' bécsi szépművészeti folyó iratok, míg a' magyar lapok közül csak **kettő** olly szerencsés, belépti jegyet nyerve, olvastatásra szerény igényt tehetni. Ez a' két magyar lap a' 'Pesti hirlap' és a' 'B. P. Híradó'. Mi általában, — de különösen, hogy szépművészeti magyar lap olly felette számos, valóban szükségtelen német irányában nem találhatik, sem csudálatos, sem meglepő, hanem jellemző, és sajnos, felette sajnos! Ligety.

Temesvár, jan. 22-én. Nem lehet városunk lakóinak lelkeségét, mellyel a' közhasznu és közérdekű intézeteket igyekeznek átkarolni, dicsérettel nem emlitenem. Alig néhány hete, hogy egy, városunk kebelében létesítendő, takarékpénztárnak ügye szóba jött, 's ime már is összeállott a' társulat, létrehozandó azt, mit eddig sokan, pium desiderium'nak szerettek nevezni. Igen, uraim, Temesvár lelkes polgárai belátták az ügy szentségét és üdvös voltát, nem késtek a' szép sikerrel működő pozsonyi és pesti takarékpénztárak nyomdokait követni. Áldás kövesse lépteiket! — Temesvár haladásának és lelkes polgárai szép törekvéseinek nem csekély tanubizonyyságul szolgál az is, hogy aláírások utján már jelenleg is bizonyos pénzmennyiség gyűlt össze, melly alapjául szolgáland egy rég ohajtott hangászati egyesület létre hozatalának. Az egyesület tagjai jövő vasárnap tartandják első közgyűléseket. — Hangászatról levén szó, nem mulasztatom el, Pap Gábor zongoraművésznünk dicséretes és meg kell vallani, ritka szép sikerrel kísért szorgalmát megemliteni, minélfogva kezei közül olly zongorák kerülnek ki, mellyek bármelly hírhedt nevű zongoraműves dicséretére válhatnak. Pap Gábor pedig már annál is inkább megérdemli a' közönség figyelmét, minél gyérebbek nálunk a' született magyar és Magyarhonban működő zongoraművesek. — Vidéki Iparvédegyeletünk közgyűlései utóbikában a' tisztviselők hivataloskodásának éve lefolyván, végbement a' tisztujítás akképen,

hogy Gorove István elnökünk helyett, kit foglalatosságai városunkból gyakorta távozni késztetnek, elnöknek Vukovics Szabász ur, volt országyűlésünk egyik lelkes követe, jegyzőnek Hatvani Imre hites ügyvéd, pénztárnoknak pedig, Hilt Ferencz urak választottak meg. — Végül még meg kell említenem, hogy felettünk is megpendültek a farsang örömhangjai. — A' két, jótékony czélra adandó tánczvigalmon kívül, mellyeknek egyike a' kiskedovó-intézet, másika a' temesvári egyesült evang. egyház és iskola tökéje szaporításának javára adatik, még négy fényes társasági, ugynevezett piknik tánczvigalom fog tartatni, melly utóbbiaknak elseje ma leend.

Frígyes.

ZOMBOR, január végével. Fejlődő korunk, melly az üdvös egyesülés terén mind szellemi, mind anyagi közjó előmozdításában óriási haladást tőn, a' szellemiség kertjéből alig mutathat szebb virágot édes hazánknak a' mindinkább szaporodó olvasóegyleteknél, mellyek, véleményem szerint, előmenetelünk 's jólétünk reményteljes tényezőiül tekinthetők. 'S az ilyen, jól rendezett egyletek biztosabb jövőnek is nézhetnek elébe. Igazolja ezt a' mi olvasókörünk, — melly tavál, vagyis alakulásának első évében, noha a' 10pftos, 's így pénzviszonyainkhoz képest magos részvénydíj sokakat elidegenített volt, már 52 tagnak örvendett; jelen, alakulásának második évében pedig, mellyben a' részvénydíj 6 pftra leszállítottat, eddig száz 's egynéhány tagot, 's közöttük több nemeskeblű hölgyet is fűzhet koszorujába, mi örvendetes jele a' növekedő részvételnek, melly kétségkívül még terjedelmesebb 's tartósabb lenne, ha szerb vetélytársulattal szemközt találkoznunk nem kellene. Hinni akarom azonban: míg lelkes szépeink egyletünket kegyesen gyámolitandják, részvétlenségtől, vagy a' minap aggodalommal érintettem eltörpüléstől soha tartanunk nem kell. Igen, kedves társnők! szelid érzelmű kebletek melegen növekedik 's erősbul minden magasztos eszme, és a' kitűzött nemes czél hő ápolástok mellett szilárdul csak meg; mert ti edzitek meg a' férfi lelkiületét, 's ti acélozzátok a' jóra való törekvést; csak akarnotok kell, hogy nemtőink legyenek! — Ezen olvasókörünk részéről f. hó 1-én számos vendég urak jelenlétében tartott tisztújító közgyűlés alkalmával titkos szavazat utján elnökül t. Borsódi idősb Latinovics Károly megyei második alispán ur megválasztatván, szerencsések vagyunk 's büszkéek lehetünk olly derék férfit főnökünkke vallhatni, kiben a' bölcsesség 's leereszkedéssel, a' tiszta hazafiság a' szép 's jó iránti buzgalommal párosítvak, — 's illy jeles capacitás vezérlete alatt csak jót 's virulást lehet reménylenünk. — Eddigelé, mivel minden kezdet nehézséggel jár, egyletünk tulajdon könyvtárral még ellátva ugyan nincs, 's csak némely lelkesebb tagjainak szívessegéből ideiglen bir néhány munkát: nem sokára azonban az 's részbeni szükség is némileg ki lesz elégíthető. Lapokban pedig épen nem szűkölködünk, még azt az egyszer már kiküszöbölt mostoha sörnénikét is csupa következetességből jártatjuk, holott az jobbára érintetlenül hever. . . Utcazörein nemrég magyarul szólamlottak meg, de, nem tudom micsoda fergeteg miatt, ismét elkorcsosodtak. Hírlik: nem sokára a' városházi toronyból is fogjuk hallhatni: Magyarhobban miként kell dicsérni a' Jézus Krisztust? — Farsangunk mind a' két hitbéli (kath. és óhitű) felekezetnél élénken folyik, 's így alkalmunk van egymás iránti vonzalmainkat nyilván kimutatni, mit mi nem is mulasztunk el; mert hiszen, ha szerbajku polgártársink, kivált a' szép szépek, a' mi vigalmainkat hiven meglátogatják: a' kölcsönösség elve megkívánja az övékről el nem maradnunk. Bálainkat a' tavali szellem, vagy inkább divat lengi át. Fráncz, Láncz 's mit én tudom még milyen táncz egy-mást váltja. De mit is tehetünk mi erről? hiszen mi ugy tánczolunk, millyen nótát fujnak, ezt pedig már megszokta a' magyar!!! Nem is csoda, ha, midőn cigányaink kirugnak 's néha kegyelemből kört vagy csárdást huznak, — tüzesen nekiugrunk a' nemzeti táncznak, mint a' szabadság után sovárgó rab a' levegőnek! — Vigalmainkon az álarczosok ritkák, de annál több az arczatlan arslán. Egyébiránt mi eddig csak magán czélra robotoltunk, akarám mondani, tánczoltunk, közcélra pedig még nem érettek meg — lábaink; jóllehet szegény kórházunk javáért a' keringőt egyszer-kétszer megjárhatnók, annál is inkább, mert már most nem kell félünk attól, hogy lelkünket kitánczoltatjuk lakából, miután főorvosunk másfél évi utazásából visszatérve, hivatalát tétleg elfoglalni szíveskedett, és így mély tapasztalásával segítségünkre lehet. — Utoirás. E' hó 18-án. Astenbergi Ast Vincze cs. kir. nyugalmazott fődmester életének 67-ik évében jobblétre szenderült. Gyászolja őt munkás életű egyetlen fia Ast Ferdinand megyei aljegyző ur. — Az elhunytak életpályáját dicsőítő számos vitéz tetteit tanusítják több érdem- 's rendjelek, mellyeket viselt.

Gáspár.

Apró újdonságok.

— A' magyar színház ügye Budán még nincs tökéletesen bevégezve. Mult szerdán Fánscy ural, mint gróf Ráday Gedeon ő méltja megbízottjával, szerencsénk volt a' ns városi tanács 's választó polgárság előtt megjelenni 's a' mgos gróf kívánságát a' színház átvétele végett előterjeszteni. Hosszas értekezések 's felvilágosítások után — mellyek azonban csak a' nyári színekörnek a' hitelezőktől való megváltása körül forogtak, miután a' tisztelt hatóság késznek nyilatkozott, a' színházi jogot azonnal átruházni a' nemes grófra — határozattá lön, hogy a' hitelezők, kikkel a' ns gróf csak a' városi hatóság közbenjárásával kész egyezkedni, kihallgatatván, ezeknek a' nyári színekör iránt tett követeléseik a' tisztelt gróffal tudatni fogván, az ügy végképeni eldöntése legközelebbi napokra halasztatott. Nem lehet eléggé mélt-

tányolni a' tisztelt hatóság ez ügy tárgyalásában tanusított hazafiai buzgalmát, melynek következtében még a' febr. 4-dikén kitűzött csodót is elhalasztotta és semmiféle más alkudozásokba lépni nem akar, míg Ráday ő mgával tökéletesen nem végezhetett. Ezen buzgóság valamint egy részről dicséretes jele a' korszellem kifolyásának, ugy más részről szép kilátással biztat a' budai nemzeti színház jövődjéje iránt. — Reméljük, hogy jövő számunkban bizonyos és kimerítő tudósítást adhatunk e' jelenleg mindkét várost élénken foglalatostkodtató nemzeti ügyről.

— A' mult lapunkban nságos Döbrentey Gábor urnak Szüllich Rudolf erdélyi hazánkfa carrariai márványu Madonnája megvétele iránt tett felszólítása következtében, gr. Keglevich Jenke ő mlga Budán, eddig már tiz a r a n y a t gyűjtött. — A' szerkesztőség is, szerencsének érzvén magát, ha a' dicső cél kiviteléhez segédkezet nyújthat, a' nála aláíráható bármilly csekély öszvegek sorát egy a r a n y n y a l nyitja meg.

— Az e' héti legvidorabb és legdiszesebb táncvigalmak közé a' társasági bált Budán (hétfőn) és a' pesti jogászbált (szerdán) kell számlálni.

— Egyik német újság Magyarországbán, statistikai ismeretének újabb jeléül, egyik a' budapesti híradó és nemzeti újságból kivont cikkében megjegyze: miként a' borsodi tisztújítás napjának kitűzése után az ellenzéki párt 's a' jó ügy emberei Debrecezen (Borsod székvárosa!!!) tisztujtásán fehér tollal ékített főveggel jelentek meg. Hej, be messze is van az a' Pressburg Magyarországtól! P-y.

— Legujabban megjelent: 'Nevelési emléklapok' Pestalozzi századik születési emléknapjára; 1-ső füzet. Kiadja Dr. Teichengraber Lajos néhány oktatóval. — Üdvözljük a' nemeskeblű vállalkozókat e' téren — terén az emberiség legelső feladatának; mert hogy tökéletesülési célját elérje, 's rendeltetése utján haladjon: teendőinek legfőbbike, legmulthatlanabbika kétségen kívül a' nevelés. Üdvözljük pedig annál szivesben, minél bizonyosb, hogy a' valódi nevelt ember nemcsak a' közpolgári célokért lelkesül, hanem keble hön dobog azon eszmékért is, mik az újabbkori mozgalmak szentélyében megszülettek: a' nemzetiség és szabadság szent eszméiért. 'S nálunk mindkettő tökéletes megváltoztát még várja — 's nyereendi kor és haza kívánatának megfelelő czélszerű nevelésben. — Az első füzet tartalmát képezik: 1) Elő- és bevezető szó 'stb. 2) Pestalozzi elemi tanításmódjának rövid vázlata. 3) P. személyessége és életviszonyai. 4) Költemények. A' jelen füzet tehát — miként látni — némi alktalmi szint visel magán, mit, ugyszólván, lehetetlen volt elkerülni; de szabadon remélünk — és reméljük is, mikép a' következő füzetek már csupán a' nevelési mezőn tett eddigi tapasztalások, ezek körüli elmélkedések, — kellő javítások- és módosításoknak, szóval, a' kitűzött czim érdemleges oldalának lelendnek szentelve; valamint az már a' jelen füzetben is P. elemi tanításmódjának közlésével megkezdett. És illy irányban munkálódandván a' vállalkozók, lehetlen, hogy a' közönség teljes részvétét 's pártolását meg ne nyerjék, mi aztán nemes vállalatok fenállását 's illetőleg terjedését biztosítandja. — Kiállítása e' derék műnek igen csinos, ára olcsó (1 florint). Disziti azt továbbá Pesztalozzinak Barabás által igen jól talált arczképe, melyet külön is kaphatni Geibel K. ur könyvkereskedésében 24 és 20 pgő krajczáron. 'Egy néptanítónak falán sem kellenék e' képek hiányozni 's épen ugy az iskolák falán sem, hadd emlékezzenek gyermekek és tanító egyiránt szellemi atyjukra', mint helyesen jegyeztetik meg az Album borítékján. Ezen czélra a' füzet nélkül és külön szerezhető képek, a' beramázás kedvéért, valamivel nagyobb alakauak.

— Legujabban megjelent Kuthy mindig érdekeseb és vonzóbb hazai rejtelmekinek negyedik füzete. — Beöthy Zsigmond gr. Batthyány Kázmérnak ajánlott, 'Közjog'-a is elhagyá a' sajtót 's Emich ur könyvkereskedésében kapható. — Szinte világot látott második bővített kiadásban, 'Ovidius pontusi elegiáinak IV. könyve', fordítva Egyed Antal által.

Mondant valónk. Azon számos levelek közül, melyekkel a' haza különféle vidékeiről megtiszteltetünk, hely szűke miatt csak azokat adhatjuk, melyek érdekeseb tárgyokról, mint minők a' tánczvigalmak 's műkedvelői előadások, röviden és valószínű tudósítanak. — A' hevesi, nyílt level'-et és felszólítás'-t nem adhatjuk, az első azért nem, mert társlapok ellen nem szoktunk replikákat fölvenni, a' másodikat pedig más okból nem közölhetjük. — 'Casino is, nem is túl a' Dunán' eleven életképecske, de nevezetes változtatáson kellene keresztül mennie, hogy — minden tekintetben — közölhető lehetne. — Baumholcz er gyönyörű regéjét vettük 's közlésével sietni fogunk. — Szabó Richard beszélye felől mindenütt a' legkedvezőbb véleményeket halljuk, mi annak jele, hogy művelt olvasóink hosszabb beszélyeket divatlapokban is szívesen olvasnak, csak jók legyenek. — S. G. bécsi levelét jövő számunkban közlendjük, a' 'két Batthyány' című történeti beszély végéig mielőbb elvárjuk — Batthyány Kázmér pompás kiállítású arczképét még tán e' hó végén, vagy legfőlebb a' jövőnek elején bizonyosan adandjuk. Szívesen elvárjuk addig is t. előfizetőink tudósítását, kik e' közérdekű műmellékletet töretlen alakban megkaphatni ohajtják.

Lezsímirszky Manó férisszabónak a' 'pesti uracshoz' czimzett kigyóutczai boltjában a' legujabb és legízletesb minták után készített öltözetek kaphatók. Az 'Életképek' 4d. füzetéhez illy öltönyminták mellékelve voltak.

Műmelléklet. Legujabb divatkép és álarczos.

SPARTA VISZONYAI A' PERZSA HÁBORÚ ELŐTT. *)

Alig határozzák el a' hódító Heraclidák Peloponnesus felosztását, midőn Aristodemus, kinek Laconia jutott osztályrészül, Euristhenes és Procles nevű ikergyermeket hagyván maga után, meghalálozott. Mivel anyok megoszthatlan szeretetből nem vallá meg, melyik az ikrek közül korosabb, az végeztetett, hogy az uralkodásban apjának mindkettő utóda legyen és ezek maradékai is apáik jogaiban örököljenek. Ez ikrek levének e' szerint alapítói két királyi családnak, melyek Proclidák és Agidák-nak neveztetének, Proclestől és Eurysthenes Agis nevű fiától. Ezen két család Sparta egész történetén át birtokában maradt a' királyi méltóságnak, és folyvást, nem felváltva, hanem egyszerre, két király volt Spartában: egyik Proclidák, másik Agidák sarjadéka.

A' Laconiában megtelepedett dóriak az ország népének legelőkelőbb osztályát képezék és spartaiaknak neveztetének, minthogy Sparta városában laktak az Eurotas folyam mellett, a' Taygetus hegy aljánál, hol a' halmok, melyek a' peloponnesusi legmagasabb hegyekből nyulnak ki, a' tenger felé elenyésznek. Az általok meghódított achaiak két fő részre oszlottak: egyik lacedaemoniak vagy periököknek, ország lakóinak, neveztetett, kik személyeikre nézve szabadok valának, 's földeiket tulajdonul birták, de adót fizet-

*) Örömmel közöljük a' jeles szerző, Világtörténet'-ének megjelenendő 3d. füzetéből e' töredéket, mely t. olvasóinknak szintolly kedves időöltést, mint hasznos olvasmányt fog nyújtani. Bajza, Világtörténet'-e már is olly népszerű lön, hogy annak ajánlása helyett szerencsésnek érezzük magunkat, néhány mutatóványokkal megörvendeztetetni nyájas olvasóinkat.

nek 's az állodalom igazgatásában kevés részt vettek. Ők nem voltak valamennyien achai eredetűek, hanem voltak köztök dóriakkali vegyes házasságból származottak is. A' másik rész olly achaiakból állott, kik vagy nem önkényt és bizonyos szerződésnél fogva veték alá magokat a' dóriaknak, vagy kik később fellázadván, megigáztattak. Ezek elveszték szabadságukat és rabszolgául osztatának el egyes spartai családok közt. Ők tevének minden szolgálatokat, de megölni, vagy külföldre eladni őket uraiknak tiltva volt. *) H e l o t á k nak nevezettek, a' monda szerint H e l o s várostól, mellynek fellázadt lakói elsőket tettek rabszolgákká, hihetőbbleg azonban egy görög szótól, melly fogolylyá tételt jelent; magának az állodalomnak és polgárainak megnevezésére csak a' spartai és lacedaemoni nevek használtattak.

A' spartai történetek első századai nem állnak egyébből a' nép, nemes-ség és királyok közti viszálykodásoknál, és a' koronként fel-fellázadt achaiak ellen viselt háborúknál. Ugy látszik, polgári viszonyaik nem voltak eléggé határozottan szabályozva 's ez leve bajaiknak forrása 's ez tevé szükségessé a' kr. el. 900 év körül az állodalom új rendezését a' lycurgi törvények által.

L y c u r g felől, kinek neve és törvényhozása régibb és újabb írók magasztalásainak olly gazdag tárgya lön, kevés bizonyosat tudunk. Igen hihető, hogy ő a' kr. el. kilencedik század elején élt. Törvényhozása rendszerint a' 884. évbe szokott tétetni. Ő a' korán elhalt Polydectes király ifjabb testvére volt. Bátyja halála után annak megáldott körülmények közt maradt özvegye azon ajánlatot tette neki, hogy ha őt nőül veendi, férje születendő gyermekét megöli 's Lycurgot trónra segitendi. Lycurg ez idő óta figyelemmel tartá az özvegyet 's mihelyt fia megszületett, elvévő azt a' természettagadó anyától, kinyilatkoztatván, hogy ő ennekutána csak mint C h a r i l a u s n a k — így nevezé a' gyermeket — gyáma fog uralkodni. Lycurg tiz egész éviglen utazásokat tett különféle nemzetek között, hogy azoknak szokásaik- és állodalmi intézvényeikkel megismerkedjék. Cretában nevezetesen sok ideig mulatott, hogy ama híres Minos alapította alkotmányt bővebben kitanulja és honfiainál egykor valósítsa, mihez annál inkább lehetett reménye, mert az a' spartaiakkal rokonvérű dóriai nép gondolkodásának volt kifolyása

---

*) Ezen embereknek állapotja borzasztó volt. Nekik kellett a' földet művelni és a' henye spartaiakat táplálni, 's munkájok gyümölcseinek csak egy része volt övék. Nehogy a' szabadokkal összekevertessenek, saját ruházatjuk volt. A' legkisebb gyanu ellenök halálos büntetést vont maga után. Szabadsággal csak az állodalom ajándékozhatta meg őket, uraik nem. A' spartai ifjak rajtok gyakorlák öldöklő ügyességüket az úgynevezett c r y p t e i á k b a n. Minden ügyekezet arra volt irányozva, hogy a' velök szült emberméltóság érzete elfojtassék bennök, 's hogy magokat a' spartai szabadoknál alacsonyabb lényeknek nézzék. Hogy utálatosokká tétessenek, lerészegítettének, buja tánczokat jární és magukra gúnydalokat kelle énekelniök; szabadsági és hősi énekeket ellenben tiltva volt, nehogy azok ajkaik által megszenteljeníttessenek.

's így a' spartai szokásokba és szellembe könnyebben beleoltható. Távolléte alatt Spartában erős polgári villongások folytak 's minden jobb kebel rend és béke után ohajtozott, miknek helyreállítását leginkább a' tapasztalt becsületességű és bölcs Lycurgtól remélvén, a' jeles férfiú végre megkéretett, térne vissza a' hon ügyei elintézésére. Lycurg visszajött és Sparta előkelőbbjeivel szövetkezve, használva a' delphosi oraculum tekintélyét is, egy olly alkotmányt alapítá, melly a' lángész bélyegét hordja magán 's mesterműve a' szellemmélység- és következetességnek, de mind a' mellett az emberiség legfelsőbb érdekeit tekintve, bölcs törvényhozásnak nem mondathatik. Ez alkotmány nem volt egészen új, Lycurg csak mint reformator lépett fel, és rendezője volt annak, mi már előb részint a' cretai, részint a' spartai népnél fenn volt, de vagy elavult, vagy erő nélküli leve. Ezen alkotmánynak alapja mintegy 200,000 helotának rabszolgasága, kik megfosztatva minden emberjogoktól, csupán szolgálni születtek 's annak lehetőségét eszközlék, hogy a' sajátképi spartaiak uri henye életet minden munkától szabadon élve, csupán fegyverben gyakorlák magokat és az állodalmi ügyek igazgatásában vettek részt. Föczélja az vala, hogy erős és romlatlan embertörzs képezése és fentartása által Sparta függetlensége biztosíttassék 's ezért általában sokkal inkább a' magányéletre és testi nevelésre volt irányozva, mint az állodalmi ügyekre, melyekben, úgy látszik, Lycurg keveset változtatott.

Nevezetesebb rendeletei következők: Egy tanács alakítása, mellynek neve *gerusia*; ennek kelle sulyegyent tartani a' királyok és nép hatalma közt, értvén a' nép alatt az egyedül jogos spartaiakat. E' 30 személyből álló gyülekezetben a' királyok egy szavazattal birtak és semmi elsőséggel a' többi 28 tag felett. A' *gerontók* (*gerusia* tagjai) holtokig viselték hivatalukat 's a' nép által választattak *) csupán spartaiak közül, kiknek hatvan évesnél fiatalabbnak lenni nem volt szabad. Ők képezték a' legfőbb büntető törvényszéket, de nevezeteseb tárgyakat tartoztak a' népgyűlés elébe vinni, hol azonban akarattuk ellen semmi sem vétethetett tárgyalatásalá. Népgyűlések minden holdtöltekor tartattak. Itt a' királyok elnököltek vagy a' tanács, utóbb az ephorok. A' polgároknak a' felvett tárgyak ellen vagy mellett beszélni nem, csupán felkiáltás által szavazniok volt megengedve. Az ephorok öten voltak a' népgyűlés által egy évre választvák. Ezek eleinte csupán rendőri hatóság valának, de mintegy százharmincz év mulva Lycurg után, mint a' néptribunok Rómában, magokhoz ragadták a' legfelsőbb hatalmat, magokat a' népjogok képviselőivé tették a' királyok és tanács ellenében. Feleletre vonák és megbüntették a' királyokat, a' népgyűlést összehívák és ügyelének, hogy hatá-

*) A' választás módja különös volt. A' választandók egymás után a' gyülekezetbe léptek 's mindeniknek beléptekor kisebb vagy nagyobb, rövidebb vagy tartósabb tetszészajt hallatott a' nép. Bizonyos e' célra rendelt személyek, kik külön szobába záratván, semmit sem láttak, de mindent hallottak, ítéltek aztán el, mellyiknek megjelentére volt nagyobb és tartósabb zaj, és az leve tanácstag.

rozatai végrehajlassanak. Büntető törvényszéket a tanács gyakorlott, az enyém 's tied feletti kérdésekben az ephorok, családi ügyekben a király végezett.

A' földbirtok egyenlően osztatott fel. Lycurg nem hitte, hogy a' birtok aránytalansága sok hasznos tevékenységet ébreszt, sőt ellenkezőleg úgy gondolkodott, hogy az sok vétkes ösztönök forrása. A' világtörténet a' figyelmeztőt arra tanítja, hogy gazdagság és szűkölködés egyképen veszélyesek az erénynek, melly leginkább a' középszerű, de biztos vagyon mellett diszlik. Ő a' birtoknak teljes közössége által akarta a' vagyonnak tökéletes egyenlőségét behozni 's oda célozott, hogy a' szűkölködés egy polgárt se kényszerítsen, mint eddig, alacsonságra vétémedni, 's egy gazdag családnak se legyen oka gögre, mások megvetésére, család- és tobzódásra, és elsőség ezentul erényben és férfiúi tökélyekben kerestessék. Ezért az egész földbirtokot kilenczezer nagyobb és harminczezer kisebb földbirtokra osztá, mert kilenczezer volt a' nemesség és harminczezer a' polgárság száma. Ezen birtokrészeket sem eladni, sem felosztani nem volt szabad. Az örökös és házasság korlátok közé volt szorítva, nehogy általok az egyenlőség megzavartassék. A' földeket nem volt szabad spartaiaknak művelni, nehogy a' szorgalmas vagyonnal fölülemelkedjék a' henyén. Heloták valának a' földművelők.

Ézüst és arany helyett értéktelen vas pénz hozatott be; megtiltatott a' külföldre utazás, megnehezítettett az idegeneknek a' Spartábani mulatás. Igen hihető azonban, hogy az illyesek nem annyira törvények, mint inkább divatos szokások voltak.

Az étkezés közös és nyilvános volt (minek neve *sysitia*, vagy *phiditia* vala) hogy a' tobzódás, az asztali eszközök és étkekbéli fényűzés korlátoztassék, a' pártok egymás elleni törése barátságos együttélés által enyhíttessék, egyes családok szövetkezése elháríttassék. Ebből még a' királyok sem vonhatták ki magokat. Mindenki bizonyos mennyiségű adalékkal tartozott ezen közlakomákhoz járulni, 's ki azt megadni nem bírta, polgári jogainak egy részét elveszítette. Különben csak a' férfiak étkezének együtt, a' nők otthon. Az ételek a' legegyszerűbbek voltak tulságos bőség nélkül. *)

A' nők közösek voltak, hogy erős gyermekek nemzessenek. Ezt azonban nem úgy kell érteni, mintha egyik férj a' másiknak nejét szabadon elfoglalhatta volna, hanem a' férjek önkényt engedék át egymásnak vagy erős szép ifjoknak nejeiket, hogy így egészséges szép gyermekeik szülessenek. Mind e' mellett Plutarch arról tudósít, miképen Spartában vétkes házasságtörés és nemi kicsapongások hallatlanok voltak. Természetesen, mert a' házasságtörés törvényesen megengedve volt!

---

*) A' spartai egyszerű étkek közt a' *fekete leves* hírhedt el, mellynek dicséretére gúnyból az mondatott, hogy a' spartaiaknak nem nehéz a' harcban meghalni, mert a' halál nem olly rossz, mint eme fekete leves íze.

Ha gyermek születék, vizsgálat alá vétetett, 's gyengének, egészségtelennek találtatván, a' Taygetus hegység közt egy mélységbe vettetett.

A' gyermekek közösen, állodalni felügyelés alatt neveltettek, és szüleiknek a' hét éven fölül gyermekek nevelésére semmi befolyás nem engedtetett. A' nevelés főleg testgyakorlatból állott. A' tagok ereje és hajlékonysága képeztetett legnagyobb gonddal. Az ifjak a' fegyverekkel ügyes bánásra, engedelmesség, vitézség, becsületök szeretete, öntartóztatás, türés és ravaszságra szoktattatának. A' szellemi tehetségek kifejtése nagyjából elhanyagoltatott. A' gondolkodó tehetség csak a' gyakorlati életre képeztetett. Arra valának a' nevendékek szoktatva, hogy a' dolgokat hirtelen felfogják 's felölök hirtelen, határozottan és röviden nyilatkozzanak, 's e' részben olly ügyességre emelkedtek, hogy a' laconicai beszéd mai napig emlegetett sajátosságuk leve a' spartaiaknak. A' korosabbak iránti tisztelet és figyelem egyik főtekintet volt a' nevelésben. Az ifjak öregek jelenlétében nem kérdetve nem szólhattak, és leülniök tiszteletlenség volt. A' test erősítése végett a' nevendékek nádon és szalmán háltak, éhséget és szomjat, fagyot és hőséget tűrni tanultak, az évek bizonyos napján vérig verettek, 's nagy gyalázat volt csak egy jajszót is hallatni, vagy a' szenvedés érzését csak arcvonásokban is mutatni. Sok gyermek a' verés alatt halva rogyott le, a' nélkül, hogy csak egy fájdalmas hangot is adna. A' leánygyermekek, hogy erős anyákká edzessenek, hasonló kemény nevelést kaptak; futni, uszni, lándsát forgatni és fájdalmakat tűrtanítatának. A' szív finomabb érzelmeinek és a' sajátképi nőiségnek kifejtésére nem volt ügyelet. Mondatik, hogy a' leányok bizonyos ünnepeken nyilvánosan mez nélkül táncoltak, az érdemeiket énekekben magasztalák 's az ifjak vétkeit és hibáit gúnyolák. Illyenek valának, röviden vázolva, a' lycurgi intézkedések, melyeket annyi régi és új író magasztalva emleget.

'S meg kell vallani, hogy ez alkotmány nagy csodákat teve; hatalma alá hajtotta a' legerősebb természeti ösztönöket, a' legnagyobb hős tetteket szülte, legvitézebb katonákat, leglelkesebb hazafiakat és legszilárdabb lelkű nőket képezett, Spartát igen sok időre Görögország fejévé emelte 's több mint öt századig rendületlen állván, miután lehanyatlott, sőt még romjaiban is némi félénk tisztelettel tölté be a' lelkeket. De mind ezek mellett elfogulatlanul vizsgálva, képtelennek és kártékornak mondhatni azt, és homlokegyenest ellenkezőnek az emberiség legdicsőbb czéljaival, mert egy pár százezer helotának nyomorán és kebelrázó eltapodásán alkotá 10,000 spartainak állítólagos szabadságát és 30,000 lacedaemoninak tűrhető állapotját. Fájdalom, más népeknél is találunk rabszolgaságot, de sehol sem volt ez iszonyúság annyira magának az állodalni létnek mintegy föltéte, sehol olly bensőleg az alkotmányba szöve és olly borzasztó tulságig vive, mint itt. 'S mi czélt ért el Lycurg eme maga nemében csaknem egyellen intézkedésével? Alapita hosszú fenmardásra egy állodalmat, melly embereket nem boldogított! Jogegyenlőséget és szabadságot akart, 's amazt csak egy kis számra nézve, emezt teljességgel nem birt adni, és a' czélt eszköznek rendelve alá, alkota egy nagyszerű

képtelenséget, nem fogva fel tisztán azt, hogy a' legdicsőbb polgári alkotmány is nem magáért, hanem az emberi nem boldogításáért van, 's hogy csak úgy tökéletes, ha az emberi tehetségek és erők jó iránybani fejlődését nemcsak semmiben nem gátolja, hanem a' lehető legnagyobb mértékben elősegéli, 's hogy olly állapot, mellyben minden személyesség elfojtatik, a' legnemesebb, legemberibb ösztönök, a' legszebb természeti érzelmek állodalmi czéloknek nemcsak alárendeltetnek, hanem feláldoztatni parancsoltatnak, illy állapot felségsértése az emberiségnek! Spartában minden másnak hátraté-lével egyetlen egy erény a' h a z a s z e r e t e t volt. Szerelém 's barátság érzelmek nem léteztek, anyaszeretet, gyermekek és szülők, férj és feleség közti viszonyok szét valának tépve, semmi sem volt itt egyéb, mint polgár és polgárerény. Munkásság, mesterségek és művészetek üzése számkivetve, tudományok elhanyagolva, kereskedés 's idegen népekkeli közlekedés tiltva, minden külföldi befolyás csatornája elzárva, szóval, mint egy jeles író megjegyzi, Sparta nem volt egyéb egy nagy katonai kolostornál, mellyben az előhaladó újítás tartatott legnagyobb véteknek 's a' megállapodás és merevenség eszméjének emeltetett oltár. És ezen alkotmány minden kényszerítő eszközeivel valljon hová vezetett? Valljon ama sok ész elleni tilalmak czélszerűek és sikeresek voltak-e? megállák-e ama tulságos mérsékleti szabályok, hogy Cleomenes és mások iszákosság következtében megőrüljenek? Egy egész hosszú időszak alatt valamennyi spartai királyt durva vétek miatt elítélve látjuk! A' szemtelen rablásnak mi gyalázatos példái vannak a' spartai hadvezérekben csaknem mindig, de leginkább Pausanias korszakában! Midőn Pericles vezette Athen ügyeit, a' legelőkelőbb spartaiak Athen zsoldjában állottak saját hazájok elárulására! Mi gyakorlati hasznai voltak tehát a' legszigorubb öntartóztatás, józanság és egyszerűség ama parancsainak?

Ha mindezeket végig gondoljuk, el fog enyészni ama fény, mellyel Sparta egyetlen kitünő oldala a' tapasztalatlan szemeket vakítja. Nem láthatni benne egyebet tökéletlen próbánál, egy ifju világkor első gyakorlatánál, mellynek nincsenek tapasztalásai és világos belátása a' dolgok valódi viszonyainak megismerésére. Azonban, bár mi hibás is ezen első próba, az emberi történetek bölcselő buvárjának igen emlékezetes leend. Egy óriási lépése volt ez mindenesetre az emberi szellemnek, midőn azt mesterség útján kezdte elintézni, mit eddig a' szenvedély és pusztá véletlenségek igazgatának. A' mesterségek legnehezebbikében — a' társadalmi viszonyok elintézésében — tett ezen első próbának tökéletlenség kelle lennie, de becses maradand az, mert felette fontos, a' legfontosabb ügyben kísértetett meg. A' törvényhozók még sok próbákat fognak tenni, sokáig kellend magokat gyakorlaniok, míg végtére a' társadalmi erők boldog súlyegylene megtaláltatik.

Lycurg törvényeit nem volt szabad leírni, hanem emlékezetben kelle tartani, hogy ne holt betű, hanem élő ige legyenek a' polgárok lelkében. Ez alkotmány addig tartá fenn magát, míg a' spartaiak; de végtére valódi ökljoggá fajult. Virulása idejében valódi levantei állodalom volt; 's olly szerepet

játszott a' görögök közt, mint Velencze 's az olasz köztársaságok a' közép-korban. Az athenaei democratai nyugtalanságok közt élő írók sokat magasztalák a' spartai respublica állandóságát és Lycurg bölcsességét, azonban, miként az imént láttuk, benne nincs sok magasztalni való. Maga a' híres spartai egyszerűség és romlatlanság nem erény volt, hanem a' spartai lét szükséges feltétele. Azonban a' spartai élet egyoldalúsága is birt némi keccsel 's a' férfiúi lélek találhatott benne érdeket. A' spartainak eszmeköre szűk volt, de ezen szűk körben nevelés és megszokás által, minden aljas és erkölcstelentől távol tartott lelke megőrzé azon nemességét, mely eredetileg sajátja volt, míg csak a' mindent elromboló idő meg nem semmitette.

Valamint egész életéről, ugy utolsó éveiről is Lycurnak habozók minden tudósításaink *). Miután alkotmányát életbe léptette, ugy mondatik, eskü által ígértette meg a' polgárokkal, hogy míg Delphosból, hová az istenségtől tanácsot kérni volt menendő, vissza nem tér, semmit nem fognak változtatni. Ő vissza nem tért többé, nehogy alkalmat adjon, magokat az eskü alól feloldozni, sőt épen ez okból még hamvait is a' tengerbe szóratni parancsolá, nehogy Spartába jussanak valaha. „Mi rendkívüli embernek kellett ezen Lycurnak lenni, így szól Müller János, ki hazájának gazdagait birtokuk felosztására és a' pénz értékének megsemmítésére tudta birni, ki egy egész köztársaságot egyetlen családdá változtatott, 's egy megromlott polgárságba csodatevő hazaszeretetet lehelt, ki olly népet nevelt, mely az ellenség előtt soha meg nem futamodék, még a' Leuctra melletti szerencsétlen napok után sem; olly népet, mellynél még az erkölcsi első elhanyagláskor is hétszáz éven át polgári háborúk nem támadtak, mivel polgár polgárnak mindent megbocsátott; olly hadsereget, mely nem kérlette, milly erős az ellenség, hanem hol van; mely nem ismert félelmet; olly ifjuságot, mely teljes volt engedelmességgel és korosabbak iránti tisztelettel, szilárdan eltökélt, Lacedaemon szabadságáért győzni vagy halni; olly öregeket, kiknek egyike a' leuctrai csatavesztés után száz ifjuval a' berohanó győzöt mentében megállitá; nőket, kik midőn fiaik a' hazáért elestek, nem könyezének, de igen akkor, ha hadvezéreiket és barátaikat túlélni nem rettegtek; szóval egy olly nemzetet, mely rövid, szaggatott mondatokban és gyakran némán volt ékesszóló, mellyből harmadfél ezer év nem birta a' szabadságszeretetet kioltani. Mert midőn uralkodása, midőn maga Lacedaemon is lehanyatlott, sem Roma ereje, sem a' konstantinápolyi gyenge uralom alatti zavar és megalacsonítás, sem az osmap törökök fegyvere nem bírták egészen meghódítani. A' legnemesebb érzelműek — miként Agesilaus fia egykor tanácslotta volt nekik — elhagyák a' lehanyatlott hazát 's nők- 's gyermekeikkel a' hegyekbe menekültek, 's miután mindent

*) A' Lycurg élete és törvényei felől tudósító források elég gazdagok ugyan, de bizonytalanok. Herodot, Plato, Isocrates, Aristoteles, Polybius keveset szólnak; Xenophon világos elfogultsággal. Plutarch legbővebb és részletesebb, de ő ezer évvel élt későbbén Lycurnál, 's nem válogatta nagy szigorral adatait. Annyi azonban igaz, hogy sok jó munkát használt, mik ránk nézve elvesztek.

elvesztének, önmagokat tarták meg. Gyakran rohantak le a' Taygetusról learatni, mit gyáva honfiaik elnyomóik számára vetettek. Ezen függetlenségben élnek ma is a' mainai hegyek közt, két fejdelem alatt, elérhetlenül a' jani-csároknak. Egy rész Corsicába, más az éjszakamerikai Floridába menekült. Magok a' mainoták egészséges, szép, marczona férfiak, még most is a' lacedaemoniakra emlékeztetők."

A' Lycurg korszaka utáni legközelebb időben a' spartaiak meghódíták a' még eddig szabadon maradt achai népeket Laconiában és hosszú elszánt csatába keveredének a' messeniékkel. Az ugynevezett messeni háborúk elseje, melyre a' spartaiak méltatlankodása szolgált okúl, Aristodemus messeni királynak egy vérengző tette által lön nevezetes, ki vallási és hazafiúi vakbuzgalomból saját leányát meggyilkolá. Az istenek nem bocsátották meg e' vértagadó bűnt, és Ilhome bevétele után, hová magokat bevonák, el kelle a' messeniéknek fogadni a' legalacsonitobb és nyomasztóbb béke-föltételeket, mik azonban csak addig tartattak meg, míg erejüket újra összeszedék. Azon magas érdekekkel lelkeinkben, mit a' méltatlan elnyomás elleni harc ébreszt, olvassuk a' nemes Aristomenes tetteit, ki a' második messeni háború ünnepelt hőse vala, kinek vitézi ereje, megtörhetlen elszánt-sága, hadvezéri ügyessége jobb sorsra lett volna méltó, ki csak azért nem soroztatik a' világhírű görög hősök közé, mert magas törekvései nem lettek szerencsés sikerrel koronázva. Az általa több ízben meggyőzött spartaiak az oraculum tanácsából a' híres lantos Tyrtaeust állíták vele szemközt, ki magas ihletésű csatadalaival lelkesíté Lacedaemon seregeit új és új harcra és győzelemre. Aristocrates arcadiai király, gyalázatosan elárulta ugyan szövetséges társait, a' messeniéket, és a' spartaiakhoz állott, mégis Aristomenes Ira nevű hegyi várát tizenegy évig bírta védeni Lacedaemon hatalma ellen, 's midőn végre a' vár új árulás által elfoglaltatott, fegyverrel nyitott magának útát a' spartai hadak aczélsorain, és sok kalandok után szabadságért lángoló társaival Sicilia földén alapított a' messeniéknek új hazát, melynek neve a' réGINEK emlékezetére Messana. A' többi hátramaradt messeniék meghajták nyakukat a' spartai emberietlen szolgaságba. Arcadiát a' messeniékéhez hasonló sorstól hegyeinek természeti erőssége, Argost egy távolabb félszigeteni fekvése, mely kevés pontról volt megtámadható, szabadítá meg. Ez utóbbi azonban keményen meg lön zaklatva, és Sparta csatázási módját, könyörületlenségét és álnokságát nem egyszer volt kénytelen tapasztalni, Cynuria nevű tartománya pedig csakugyan a' lacedaemoniak hatalmába került. Leginkább I. Cleomenes, spartai király volt az, kinek sikerült részint fegyver, részint cselek által Laconia hatalmát emelni, mely a' kr. el. hatodik század közepén Peloponnesusban első rangú állodalom leve. Ez elsőégi viszony, mely görög kifejezéssel hegemoniának (hadvezetésnek) nevezetett, eleinte csak szabad fegyverszövetség volt egyik kintűnő állodalom vezérlete alatt; azonban később az alárendelt szövetségstár-

saknak függetlensége és szabadsága csonkítására vezetett. Sparta hegemoniáját utóbb, mint látni fogjuk, Athen ragadta el.

B a j z a.

REGÉNY ÉS VALÓ.

(Folytatás.)

XIII.

A' főnebb említett estvélyen találkoztam először Szerenával. Vonzó külseje 's nyájas társalgási modora, különösen pedig — legalább hiuságom úgy magyarázta — irántami hajlamot tanusító szivessége fölgerjeszték figyelme-
met, 's a' vonzódásnak bizonyos, sem hideg-, sem melegnek nem nevezhető nemével simult hozzá lelkem, minek következtében többször felkerestem. Falbay tanácsnok, derék magyar ember levén, szivesen fogadott 's a' zongorabani ügyességemet tapasztalván, hogy Szerena annál többször 's inkább gyakorolja magát, naponkénti látogatásra meghívott, 's Szerenával együtt zongoráztam.

Szerena naponként jobban kezdett tetszeni: de tudja Isten, mikép magyarázzam, nem annyira egy egészen boldogító, szivemnek redői közül önkénytelen kitoró, 's lelkét lelkembe szorítani vágyó érzelem volt az, mi őt kedvessé tette, mint inkább felhevülő 's májdan ismét lehiggadó szenvedélyes mámor. Hogy úgy mondjam, inkább magához ragadt, mint hozzá simultam. Némi ellenmondás látszik ebben lenni, de tapasztaltam életemben, hogy sokszor a' nélkül, hogy ama boldogító szent érzelem hevítné át a' szívet, mi nélkül örömrva az élet, ezt vagy amazt felkeresi, sőt melegen magához ölelni is kész az ember, 's ha egy vizsgálódó pillanatot vet szíve mélyébe, úgy látja, hogy nem igazi, nem mindenek felett boldogító érzés szenvedélyének forrása.

Igy valék Szerenával. A' Falbay-háznak naponkénti látogatója lettem, 's Szerena irántami nyájas viseletével, fokoként növekedő szenvedélyes odaolvasásával, a' nélkül, hogy észre vettem volna, a' legszorosb kapcsokkal fűzött magához.

Most higgadt vérrel írom soraimat: a' szenvedélyek melege többé át nem járja idegeimet, 's ezen, hogy úgy mondjam, elfásult szivemnek megfagyott érzéseire mondhatom, hogy ha visszagondolok Szerenávali viszonyomra, nem én udvaroltam neki, de ő nekem. És ha ezentul róla emlékezem, nemcsak azért teszem, mivel némikép sorsomhoz volt lánczolva, hanem hogy egy fonák nevelés ferde következményeit előállítsam.

Szerena 15 éves volt, de magas sugár termete, fényes barna haja, tömött szemöldökei, tüzes szemcineinek átható forgása egy kifejlett koru hajadon-

ra mutattak. Azon hosszabb idő alatt, míg házokhoz jártam, elég alkalmam volt kitanulhatni, miszerint Szerena volt a' háznál a' kerék, mi körül mindennek forogni kellett. Mit 's mint akart, annak 's úgy kellett történni. Atyja hivatalos foglalatosságai által sokkal jobban el volt foglalva, mint hogy gyermekeinek nevelésére azon hatályos befolyást gyakorlotta volna, mit a' gondos apának még leghalmazottabb foglalatosságai között sem lenne szabad elmulasztani 's ezért Falbayt lehetetlen nem korholnom. Azt hitte, hogy eleget tett apai kötelességének, ha az anyai kormányzatra 's nevelők lelkiismeretességére bizza gyermekei tehetségei- 's erkölcsi kifejlesztésének irányozását. Az anya pedig sokkal gyengébb és a' nagy világnak bábjátékai közé sokkal elmerültebb volt, mint hogy férjének bizalmát részint czélszerű vezetéssel, részint gondos felvigyázással iparkodott volna méltányolni, és így történt, hogy Szerena, mint legidősb gyermek, hamar kezdvén átismerni anyjának mindent megengedő vak szeretetét, önfejlőleges követelésekkel győzte le az anyának gyengességét. Apját hízélgéssel, anyját akaratosággal hódította meg 's így a' fiatal lányka vitte a' háznál a' főszerepet. Ha Szerenának szenvedélyes hozzámi ragaszkodását nem bírom, nem tudom, lettem volna-e szerencsés a' tanácsnoknak fényes termeiben olly gyakran megjelenhetni, de így ha egy napon nem jövök, már a' közelközön Ördögös meghívó jegygyel volt nálam.

Gond nélkül és szerelmi kéjelgés között repültek el felettem napjaim. Sokszor ha későn estve haza tértem, és Szerenának forró csókjai által felizgatott szenvedélyes mámoromban átgondoltam helyzetemet, elfelejtkeztem mindenről, mi egykor nyomor és aljas volt előttem. Ha bársony és bibor között születék, alig élvezhettem volna szerencsésebb napokat. Emlékezetemet elfordítottam multamról, melly mindég nagyobb undorral kezdett eltölteni: csak a' szebb és kedvesebb képeken merengtem. Nem egyszer merült fel előttem az angyali kis Irenének gyönyörű képecskéje is; mind a' mellett, hogy Szerenán lázas szenvedélylyel függtem, örömmel fontam őt emlékezetemnek szép virágai közé, de sokkal gyermekesbnek, sokkal légiesb valaminek tartottam, mint hogy azon epekedés, mi először utána szivemben fogamzott, nyugtalanított, vagy Szerena iránti vak szenvedélyemet gyengíteni képes lett volna. Irene úgy tűnt fel előttem, mintha felhőben láttam volna őt Isten angyalaként lebegni 's e' földre lemosolyogni, ki, miután dicső alakját megmutatta, szellemhonába elrepült. Bámulni, imádni lettem volna képes, ha őt tovább láthatom, de így egy szent emlékezetben tartám meg a' tulvilági szerafalakot, 's szeretni, mint a' kéjek között álmodám, csak Szerenát birtam.

Igen természetes, hogy illy kéjtelmes jelen mellett gyermekéveimnek emlékeivel bibelődni nem szerettem. A' belém csepegtetett jobb 's nemesebb elvek felkölték ugyan bennem anyámnak emlékezetét, szerettem volna tudni, valjon él-e még 's merre van? de másrésről semmit neki az életben nem köszönhetvén, sem a' szeretet, sem a' hála érzelmei nem ébredtek bennem fel annyira iránta, miszerint az élete vagy holléte miatti bizonytalanság csak legkevésbé is nyugtalanított volna. Sőt minél gyakrabban fordultam meg

a' fényesebb körökben, minél inkább kecsgettette magát hiuságom azzal, hogy személyem többek előtt feltűnő, minél jobban elkábitott a' szenvedélyes Szerenának indulatos szerelme: annál nagyobb idegenség, sőt mondhatnám, gyűlölség merült fel bennem mindazok iránt, kik gyermekkoromnak tanúi valának. Ugy tekintém őket, mint baljóslatu szellemeket, kiknek mindegyike bájos egemből egyszerre feneketlen örvénybe taszithatna le. 'S ezért anyámról is valami bizonyosat tudni igen, de vele találkozni nem ohajtottam. Egykori czimboráim bármelyikétől is pedig rettegtem. Egyedül Ördöngösben bízam. Irántami őszinteségének annyi jeleit adta, hogy benne nem kétségeskedtem

Egykor Ördöngös Szerenától egy üzenettel jött hozzám. Én jó kedélyemben bővebben, mint másszor, akartam megjutalmazni fáradságát.

— Nagyságod — mondá, az ajándékot asztalomra letéve — annyi ajándékkal halmoz el, mennyit nem érdelek. Talán hűségemet akarja megvásárolni?

Kérdése meglepett.

— És ha igen, ha hűségedet akarnám megvásárlani, ha annyira le akarnálak magam iránt kötelezni, miszerint benned tökéletesen bízassak? Értesz-e engemet? kérdezém szünet mulva.

— Igen, értem; — felelt komolyan — de ha csak bérért tudnék hű lenni, akkor azt mondanám, ne higgyen nekem. Nyomoru szolgál az, kinek hűsége bértől függ.

E' ficzkó, ki egykor zsebelt, aljas csapszékekben részegeskedett, megindított, mi egy gondolatra ébresztett.

— Ördöngös, — kérdezém — akarnál-e szolgálatomba állani?

— Falbay ő nagyságának — felelt egy kis gondolkodás után — sokkal tartozom; holdog emlékü varga főnököm után neki köszönhetem, ha nagyságod megjavulva lát, 's ezért nehéz lenne tőle megválnom: de nagyságodat, kihez a' multakban egyenlő sors lánczolt, örömmel szolgálandom.

Szerena által kieszközlém, hogy atyja, nem sok ellenvetés után, kedvessé vált legényét nekem átengedé, 's Ördöngös, ki egykor arra tanított, miként kolduljak, szolgálom lett.

Nem sokára azután, hogy Ördöngös szolgálatomba állt, Falbayéknál vacsoráltam. Ördöngöst tizenegy órára rendeltem oda, hogy érettem jöjön. A' vacsorának azonban hamarébb vége, és Szerena szeszélyes rosz kedvű lévén, nem vártam be, hanem hamarébb 's egyedül haza felé indultam. Egy setétes szűk utcán kellett keresztül mennem. Ennek épen közepe táján egy alak barnult előmbe, ki állani 's valakit várni látszatott. Reá sem ügyelve haladtam el mellette, de azonnal lépteit hallottam utánam hangzani. A' következő perczben előmbe lépve utamat állta.

— Emlékezik-e kedves nagysád, — kezdte megszólalni 's egy tolvajlámpát tartott arczomhoz — hogy nem épen olly nagyon régen, Pest városának egy bizonyos részében lova által sárral fecskendeztette be ruhámat?

Akkor megjegyeztem magamnak arczát, 's rég epedtem e' találkozás után, hogy magamnak kárpótlást szerezhsek.

Előmbé egy veres haju arcz lángolt. Megborzadtam. Rőt Miska állott előttem.

Mintha egy gonosz szellem keblemet szétzuzó tehert dobott volna mellemre, oly csüggeteg leveretten állék előtte. Reszkettem, hogy reám ismer, 's ismervén irántami megrögzött gyűlölségét, hirtelen azon gondolat villant meg agyamban, hogy vagy meggyilkol, vagy boszuja által a' világ előtt gyalázatos eredetem fölfedezve lesz.

— Mit kívánsz, mit akarsz tőlem? kérdeztem reszketeg hangon.

— Istenemre! — kiáltott fel élenken, sokáig vizsgálva arczomat — e' hang, ez arcz előttem ismerősnek látszik. Lehetséges-e, te békási poronty? ez és e' fényes helyzetet eláruló uracs ugyanegy lennétek? Ismered e' jegyzett fület? — simítá el balfüléről haját — oh, nekünk nagy számolásunk van együtt, nagyobb, mintsem azt itt elvégezhetnők. Nézd itt e' gyilkot, itt e' pisztolyokat, — folytatta kevés szünet után, öltönyéből előmutatva a' nevezett szereket — életed kezemben, csak egy percz és többé nem vagy, de illy hamar végezni veled nem akarok. A' jegy, mit nekem adtál, letörülhetetlen, évek óta hordozom 's ki tudja, meddig hordozandom. Egy leány, kit forróan szerettem, csak jegyes fülem végett utált meg. Ezt neked el nem felejttem, meg nem bocsáthatom. Nagyságos Völgyi Kálmán ur, menjen ön most szabadon, még csak pénzét sem kérem, mi talán zsebeiben lehet; de esküszöm, most még nem utószor találkoztunk, és ismétli találkozásunkkor bizonyosan számolunk.

Rőt ellenkező irányban gyorsan elsietett és én magamra maradtam.

Leirjam-e helyzetemnek kínjait? Lesujtva tántorogtam hazafelé.

Legkínosabb éjeimnek egyikét átvirasztottam, és midőn másnap reggel felkeltem, szilárdul állott bennem a' határozat, Pestet mielőbb elhagyni és innét messze — messze elmenni. A' lehetőségig nyugodtnak szinleltem magamat, de belsőmet egy kínos elfogódás zaklatta. Blumenthalnőnek Rötteli találkozásomról mitsem mondtam. Falbayékhoz, azt adván ürügyül, hogy végéhez siető tanulmányaim szaka több szorgalmat igényel, ritkábban 's csak kocsin mentem vagy tértem haza. A' városba egyedül 's későn soha sem mentem, hanem a' nélkül, hogy még valami bizonyos cél lett volna előttem kitűzve, a' legnagyobb szorgalommal magam siettetém tanulói pályám befejezését.

Néhány nappal ezelőtt Falbayhoz mentem. Szerena nem vala honn. Falbaynál volt épen gróf Fényei 's beszéd közben emlité, hogy Erdélylyel határos uradalmában az ügyvédi állomás megürülend, 's erre egy munkás fiatal embert ohajtana. Egy gondolat villámként futott által, 's alig távozott el a' gróf, Falbayt azonnal megkértem, lenne közbenjáró érettem a' grófnál 's eszköz lené ki számomra a' megürülendő hivatal. Falbay álmélkodott elhatározottságomon, Pestet elhagyni; de meggyőzvént őt szilárdságomról, kérelmem telje-

sítését, valamint azt is megigérte, hogy senkinek szándékomról nem szoland 's mindjárt másnap végettem a' grófhhoz menend.

A' vizsgálatot nem sokára Blumenthalnőnek 's oktatóimnak megelégti-lésére, dicséretesen kiállottam, és az eredményről ohajtván Falbayékat tudósi-tani, hozzájuk mentem. Falbay az öreg nem levén épen honn, Szerena szobá-jába léptem.

Szerena, kezeit egymásba fonva, andalogva ült zongorája előtt, és kö-nyűk peregték le arczán. Meglepettem és részvéttel nyultam kezei után, kér-dezendő bánatának okát: de ő hirtelen eltaszítá kezeimet és mondá, hogy nem vagyok érdemes arra, hogy kezét megfoghassam.

— Kedves Szerena, — kezdém bámulva — honnét e' rögtöni változás?

— Ön engemet megcsalt, — felelte hirtelen — ön engemet nem szeret, életüdvömet könnyelműen bábjátéknak tekintette 's ez fáj.

— De honnét e' vád? kérdezém álmélkodva. Adtam-e illy szemrehá-nyásra okot?

— És még ezt kérdezi ön, — felelt lángoló arczczal — ki ha kezét szí-vére teendi, ez vádolandja, hogy határtalan szenvedélyemet bizalmatlanság-gal viszonzolta? Ha ön úgy szeretne, mint ajkai hazudták, rettegne a' töleml elszakadás percétől, mit ön önkénytesen idézett elő.

— De nem értem önt, kedves Szerena. —

— Ne többé e' bizalmas hangot irányomban. Ön talán pár nap mulva már Pestet elhagyandja; ön gróf Fényeinek ügyvéde lön. Ezt atyám megbizá-sából közlöm önnel, ki azt hitte, hogy ez által kedvesen lependem meg. Ön szándékosan szakította szét a' lánczot, mit szerelmünk kötött, mert nem két-lem, hogy ha olly könnyen tudta magát elhatározni az elválásra, szinte olly könnyen felejtend el.

Ez is egy kínos órája volt életemnek. Szerenát szerettem, de nem azon benső, epesztve égető 's mégis mennyei tisztasága által szent kéjre hevítő ér-zelemmel, mi a' legtisztább szívek összeolvadásának sajátja: hanem bizonyos gyönyörélvét epedő vágygyal, mi felhevülésemben gyakran tulságokra ragadt, ajkaimra szavakat adott, miket szivember nem éreztem. És most is látván e' szépnnek is mondható alakot, miként epeszi őt a' fájdalom, hogy tőle elvállok, e' ragaszkodása szivemben jobban a' szánakozás, mint lángoló szerelem ér-zelmeit fölébreszté és reszketeg megindult hangon elmondám, miként nekem is fáj az elválás, de az ember munkás életre levén teremtvé, miután tanulói pályámat bevégeztem, hanyagul nem tölthetem el napjaimat, és épen ez el-válás leend próbaköve szerelmünk szilárdságának, 's bár távozzam, de felej-teni őt nem fogom, évenként meglátogatandom, ha megengedi, irni fogok, és ki tudja — tevém mindezekhez, a' keblemre simuló leánykát csóközönnel el-borítva — ki tudja, mondom, e' szerencsés kezdet nem vezetend 's kötend-e egykor bennünket össze oldhatatlan lánczokkal?

Szerena a' pillanat gyermeke volt. Hideg, meleg, lángoló szenvedélyes, a' mint szeszélye hozta magával. Előbb kezeimet eltaszította, most csókjaival

árasztá el. Előbb fájdalmában, most örömében sirt, hogy felejteni nem fogom, hogy a' lépés, mit teendő vagyok, oldhatatlan lánczokkal összeköttetésre vezetend. Hüséget fogadtunk egymásnak. Én fogadásom peccétléseül még azon ígéretet is tevém, hogy nemcsak irni fogok, de évenként többször Pestre is jövendek.

Blumenthalnővel nem kevesebb bajom volt. Midőn értesitettem, hogy gróf Fényeinek ügyvéde vagyok 's hivatalom következtében köréből elszakadok, meglepetésében szólni nem tudott. Később sirt, hálátlansággal vádolt, hogy egyedül hagyom; de bár szemrehányásai szívemet mondhatlanul vértették, föltételemtől el nem állottam. Bizonyossá tettem siromig tartó hálámról, megköszöntem azon ajánlatát, miszerint olly helyzetbe tenni ígért, hogy senki szolgálatára nem szorultam; megígértem, hogy meglátogatom évenként, sőt meglehet, mondám, hogy egy pár év múlva visszatérek Pestre, 's soha oldala mellől nem távoztok. Lassan-lassan kibékülni látszott föltételemmel, azal vigasztalván magát, hogy egyedül, habár távozom is, de nem marad, mert Alpár Irene Pestre jó nevelésbe 's magához veendi.

Gróf Fényeivel is értekeztem. Bizonyos ideig öreg ügyvéde mellett való gyakorlaton leendő 's ennek nyugalmaztatásával én vezetendém ügyeit.

Épen elutazásom előtti estvén érkeztek Pestre Alpárék; Irenének szépsége meglepett. Mintegy év előtt láttam; azóta kifejtettebb, igézőbb, szendőbb lön. Mennyei mosoly terült el bihor ajkai körül, midőn üdvözlém, de nem vala olly nyílt, gyermekiesen őszinte 's nyájas, mint első együttlétünkkor, mégis midőn elbucsúztam tőle is, gyönyörű, habpuha kezecskéivel megfogá az enyéimeket és angyali szép arczán elterülő mosoly közt intett, hogy egésségemre vigyázó legyek.

Következő reggel korán Ördögössel, ki tőlem megválni nem akart, uton valék. Hogy Blumenthalnőtől megválásom könnyüimbe került, szükségtelen mondanom. Ez áldott jó nő, Szerena, Irene emlékezetemben voltak — és ha rá gondoltam, hogy sorsom talán évekre választott el tőlök, szívemben egy nehéz, keserű bánat terült el.

S z a b ó R i c h a r d.

(Folyt. követk.)

N É P D A L O K.

I.

Télen nyáron pusztán az én lakásom,
A' rózsámat is csak vasárnap látom;
Lakásom van hortobágyi pusztába,
Nem járhatok én az lsten házába!

Sík a' puszta, se halma, se erdeje,
 Sugár magas a' toronynak a' teteje;
 Sugár torony kilátszik a' pusztára,
 Harangoznak pünkösöd első napjára.

Imádkoznám, de nem tudok, hiába!
 Nem jártam én soha az iskolába!
 Édes szülém tanított volna rája,
 Jaj, de régen temetőn a' fejfája!

Imádkozz, te, rózsám, a' jó Istennek!
 Aztán jere, templom után csókolj meg;
 Eszem azt az imádságos kis szádat!
 Három hétig nem hallod egy attámat!

II.

Béklyót tettem kesely lovam lábára,
 Mért nem hallgat a' gazdája szavára!
 Béklyóba vert engem is a' szerelem:
 Az alföldön a' legszebb lányt szerettem!

Volt egy csikóm, ha magam rá vettem:
 Száz mértföldre maradt a' szél megettem;
 Debreczeni szabadságon eladtam,
 Áldomáskor csak hogy meg nem sirattam;

De nem bánom, a' rózsámnál az ára.
 Neki adtam kendőre, pántlikára,
 Ne zsugorgasd azt a' bankót, jó lélek!
 Ád az Isten még többet is, ha élek.

III.

Kis kertemben elszáradt az eperfa,
 Este reggel egy bús madár ül rajta:
 Tán azt bűgja az a' gerlicze-madár:
 Hogy a' legény, szőke barna csapodár.

Árva madár, leveletlen fatetőn!
 Nincsen párod, nekem sincs már szeretőm;
 Vigy el engem magaddal az erdőre,
 Ott ássuk meg egymás sirját előre!

Vigy el engem az erdőre magaddal,
 A' ki előbb bánatjában ott meghal:
 Temesse el, temesse el a' másik,
 Hol a' sárga színű kikircs virágzik!

T o m p a M i h á l y.

A' MAGYAR KORCSMÁROS ÉS VENDÉGE.

Hazánk hegytelen vidékének, a' nyílt láthatáru, délibábos alföldnek sajátszerűleg meglepő sik terén, hol a' lélek — mint felhőkben lebegő sas tekintete a' végtelenségbe — feszülten vonul szét a' mérhetlen rónaság messze távolába, hol az ég legmagasabb kupjában féketlen szellők keringnek, 's a' szabadság édes csókját hintik a' testetlen ürbe — itt, e' kedves egyszerű térségen, a' m á m a i pusztá zöld hársonyában, elszakadva mindentől, magányos nádfedelű csárda áll — messze elfénylő fehér falával, védve négyszögbe vonuló hatalmas vályogkerítéssel, 's ellátva a' szükséges mellék-épületekkel, mind az utazók, mind a' bérló korcsmáros szerény igényeihez. — Ezen csárda nem messze Csongrád városához, a' pest-aradi utban fekszik 's jó karban van; nevét azon pusztától vette, mellyen langeszű mesetere felrakta vala; egyébiránt annyival követel nagyobb tiszteletet sok hasonnemű társainál, hogy a' konyhán, hormérón vagyis ivóházon 's a' gazdának szánt lakóhelyen kívül, az uriabb rendű utasok számára, még egyetlen ugynevezett „extraszobával“ is bír, melly három ágygyal, két székkal 's egy — huszonnégy személyre készített asztallal tökéletesen butorozva is van. — Azonban mindezen czélszerűségek daczára — hihetőleg fekvése miatt — kevés vendége van e' csárdának, 's ha a' szomszédból néhány juhász, vagy hebe-hóba egy csapatka, szegény legény, meg nem fordul benne, vagy épen a' zivatár nem hoz vigasztalást egy-egy uriasabb vendégben — többnyire üresen áll az. Innét a' haszonbérletnél nem igen veszekednek rajta az emberek, 's többnyire egy korán nősült candidatus kovácsmester, vagy más, kinek épen sok ideje van a' késérletekre, szokta birni azt a' szomszéd Csongrádból, a' nélkül, hogy abból valaha egy is meggazdagult volna.

Néhány év előtt is egy szinte csongrádi, azonban tán minden elődénél derekabb 's eredetibb magyar ember uralkodott a' mámai csárdában. Becsületes nevérol Ujszászi Istvánnak hívák őt, miként atyját, nagyatyját is sorba — egész dédőseig. István gazda középkori ember volt; kissé zömök, jól képzett teste első tekintetre vas egészséget árult el; teljes, nyílt arca nem volt minden kellem nélküli, fővontatában állandó kedélynyugodtság tükröződött; azonban a' szeszes italok nem tulzott, de folytonos világítását is hordozá; nagy fekete szemeiben sok erő 's férfiaság feküdt; rövid kampós orrát ajkitól hatalmas bajusz választá el, melly mióta illető fölszínén megjelent, a' pazarlásig használt viaszkenőcs praescriptiója alatt állott, 's örökös nyújtózásban látta az évet jöni és menni. Ezen külsőhöz István gazda tartása és módja magyarosan czikornyátlan, bátor és szabad volt, 's egész lényén valami olly sajátságos, jól illő hanyagság 's bizonyos neme a' lovagiasságnak ömlött el, mi sorsán mindenesetre felülállónak tetszett, durvaságában is rokonszenvet idézett elő, 's fajra mutatott. — Öltözete rendesen egy fekete bárányszapokából, ugyanollyan színű, igen keskeny 's ritka, de vastag nyakán legalább is tizenkétszer körülkerített selyemkendőből, fénylő ólomgombos mellényből 's az ismeretes magyar-pongyolából állott; bár városban lakta alatt közönségesen ujjast 's nadrágot is viselt 's csak korcsmárosi békés kötelességei beálltával menté föl magát attól. — Különben István gazda házas ember volt; neje nemcsak a' főzés mes-

terségét érté, de e' felett a' szép menyecskek sorába is tartozott; hosszas, piros arczában többsöt olvasott valaha a' gazda, mint a' kalendáriomban; most azonban leginkább segítő párját nézi benne. — A' ház személyzetét még egy szolgáló egészíté ki, egy rönkecz-alak, kondor hajjal, iszonyu ködmönben. Egyebiránt Pörkének nevezék; derék leány volt, ki varázsűjjei mellett a' szobaleány, kellner, fűtő és udvaros szerepét is kezelé a' csárdában.

Április hónapban, Szent-György napja körül, estveli kilencz órákor, óriási subájába burkoltan, szótlanul hevert István gazda az ivószoba kemenczéje tágas patkáján. Tudja a' jó ég, miért nem? szokatlanul rossz kedve volt, 's mogorvasága, úgy látszott, azon mértékben nőtt, a' mint az órák teltek, 's sötétebb, sötétebb lön. — Neje asztal előtt ült, 's egy fölötté vékony gyertya bús világításánál hasonló némasággal varrogatott — míg Pörke az udvar távol részében a' kutgémét énekelte egy üres dőzsa felett.

Ugyanezen időben, félórányi távolságra, egy magányos, hagyott színű ócska hintó haladt lassan a' csárda felé, három derék pukától lépést vontatva. A' hintóban, a' mennyire ki lehele venni, egyetlen férfialak foglala helyet nagy fehér prémes bundában. — Ha nappal lenne szerencsénk utasunkhoz, első tekintetre igen korosnak gondolnók őt; közelebből vizsgálva azonban, egészséges, bár kissé sápadt, de jó erőben levő ötvenest ismernénk meg benne, kitől az életben — ha Isten úgy akarja — még sok minden jó kitelik. — Minthogy meg fog gyűlni bajunk öregünkkel, kísértük meg, őt röviden vázolni. Annnyiről csakhamar meggyőződhetünk, hogy külsejét nem mintául önté a' természet; hosszas szögletes arczával hamar eltelik a' tekintet; vonásai, kevés nyomain kívül a' hirtelen fellobbanásnak, semmi különös jelentőséggel nem bírnak, 's általában azon égőre emlékeztetnek, hol a' hosszadalmas falusi téli estvék otthon vannak, virágzanak 's ismét magba mennek. Sze-me-i metszésében nincs hiba, de olly közel vannak egymáshoz gvirtélyozva, hogy a' távolról sem pápaszemhordáshoz képzett orr tövén kényelmesen áttekinthetnek; összeszorított, keskeny ajkai bizalmatlan emberre mutatnak, vagy azon elszigetelt lelkületűek egyikére, kik minden bekocozgató krajezárt megczirógnak, 's minden kiinduló fillérnél megnezik az évszámot 's a' fejedelem arczát, 's hosszas búcsuzással csak 'ad revidere' válnak meg tőle; bajusza két oldalt ki van irtva 's csak felső ajka közép részét fűdi, színe szürke; szemöldei épen egy fokkal látszanak összebeknek, míg ezen szín rövidre nyírt hajzatában majdnem a' ne továbbig emelkedik. Teste középnagyságu, viseltes, azonban még a' tartalék-sereg birtokában. — Öltözete egyszerű falusi urat gyaníttat benne, míg az uti készület, a' hintó oldalán lógó abrak-rosta azt hiteti el velünk, hogy a' tisztelt ur ez alkalommal nem gazdaságát megyen szemlélni, de egy hosszabb, 's ha igaz, érdekesebb utra szánta magát. — Jelenben azonban rossz kedélyben van, azért-e, hogy beestve ledett, vagy hogy, saját ülését elhagyva, a' bakon kényszerült helyet foglalni? — nem tudom; de annyi bizonyos, hogy igen kelletlenül tartja kezeiben a' gyeplőszárat, 's koronkint mérgesen kiáltoz kocsisára, ki a' siri sötétben, a' lovak előtt balagva, az utat igyekszik kémlelni. Péter — ez t. i. neve az érdemes kocsisnak — mindent örömet megtett uráért, mi csak tehetségében állott; 's bár ama ragadozó madárnak, a' bagolynak, teljes étvágával birt is: de arról egyáltalában nem tehetett, hogy egyszersmind látását is nem örökölte, 's ennél fogva a' sötétben csak a' jó szerencse vezérlete szerint tapogatózhatott az ut után. Ebbeli fáradozása közben azonban egyszerre valami egészen más természetű alakra kelle jutnia a' szokottnál, mert rögtön megállott, 's ijedten ide-oda kapkodva kiáltá el magát.

— Nemzetes uram, rántson egyet a' tündér száján! — hó hó — hó ne hó — mindjárt feldülünk, itt az árokpart!

A' nemzetes ur igen jól hallotta mindezt, azonban hirtelenében azt sem tudta mit teszen, 's teljes erővel egészen az ellenkező gyeplőszárt markolta meg; minek következtében ki is találta volna önmagát, hanemha Péter, önkénytelen hatalomtól ösztönöztetve, egy tisztességes improvizált pofonnal egyszerre más irányt nem ad a' nyerges lónak. — Midőn minden rendben volt, a' hős kocsis, sajátságos pilanatot vetve urára, félig nevetve mondá vala:

— A' tereburáját, nemzetes uram! nem sok hibázott; jobb lett volna Ujfalun maradni éjjelre —

— Hallgass ostoba számár! vezesd a' tündért zablájánál, — mond az öreg ur haragosan, 's megakasztván a' gyeplő szárat, leszállott a' hintóból, utját gyalog folytató.

Igy haladtak egy ideig, mialatt öregünk, merő félelemből holmi képzelt árkok és partok iránt egyremásra bukdácsolt a' sötétben, míg többet morgott, 's nem sokára az ősi bunda — mint akadályozó aviticitas — lemelegedett nyakáról. — Végre fárasztó gyaloglás után Péter megszólala.

— Nemzetes uram! nézzén csak erre jobbra; valami világot látok; aligha nem a' mámai csárda ablaka pislog ott.

— Akármellyiké, csak fordítsd arra a' lovakat, fiam, — szóla a' nemzetes ur vidultan; de azért fel nem mere ülni hintájába. —

És Péternek igaza volt; ama gyertyafény csakugyan a' mámai csárda ablakából jött, hová nem sokára minden szerencsétlenség nélkül el is jutának; 's hosszas zörgetésre Pörke a' kaput kinyitá, Péter beállított 's a' fáradt lovakat kifogá.

Ez alatt nemzetes ura bekerült az ivóházba, hogy a' korcsmárossal szólhasson, ki egész házigazdai szabadsággal hevert még ekkor is a' kemencze palkáján, 's midőn az ajtó benyílt, izmos subája barlangjából kitekintett öregünkre; aztán minden további aggalom nélkül visszahuzta fejét 's némán fekve maradt.

— Van-e szoba, korcsmáros uram? — kérdé az érkezett, körülhordozva tekintetét, melyből látszott, hogy a' szoba butorzatával most kezd ismeretségbe lépni.

— Szoba — válaszola István gazda, kissé felemelkedett ültéből 's sipkáján egyet taszítva, mi közben öregünket tetőtől talpig megmérte 's egy baljóslatu gondolat látszott arczára vonulni — van uram! — aztán nejéhez fordult, 's egészen leszállt hangon folytatá: — Anyjuk te, keressétek meg a' kulcsot.

Azon phlegma, mellyel István gazda e' néhány szót kiejté, 's ismét az a' fontolva haladó készség, mellyel az ifjasszony a' szobakulcs megkeresésére elindult vala, 's minden egyéb körülmény nem a' legvérmesebb kilátást ada vendégünknek a' mai estvéhez, ki azonban nem mutata meglepetést mindezek ellenében, 's további kérdését megütközés nélkül folytatva, szóla:

— Hát ennivalót tud-e korcsmáros uram adni?

— Ennivalót? . . . kerül az is, — mond István gazda, 's fejét mérsékelt hajlással neje felé fordítá, ki elérté csakugyan, hogy most rajta van a' sor szólni.

— Hát mit akar az ur enni? — kérdé.

— A' mi van; egy kis rántottát, lelkem!

— Csepp tojásom sincs, mind beküldtem ma a' hétivásárra; hanem tyukot — paprikásan — —

— Tyukot?! — jó no, nem bánom, tehát készítsen azt; — hát boruk minő van?

— Vörös!

— Jó-e?

— Mit tudom én! — szolt az ifjasszony csaknem haragosan — isszák az emberek; — nyolcz krajczárért mérjük.

A' nemzeti ur savanyu arcot csinált, 's némán bundájába csavarván magát, nem sokára elfoglalá szobáját.

Jó óra telt bele, mire a' paprikás tyuk megkészült. Pörke találta azt be, ki által öregünk még egy meszely 8 krajczárost hozatott magának, 's aztán egész étvágygyal neki-gyürkőzött az evésnek. — A' mint azonban az első falatot szájába tévé, fölugrott székeről 's erősen fujt, 's lármázva 's szidalmak közt a' korcsmáros után kiáltott. De István gazda helyett Pörke jelent meg, de praesenti, mint keller, 's ajtó előtt megállva, a' kilincse tévé kezét, 's hájos, czirnos szeméit szemérmesen, mint a' legkékebb ibolya, leszegezé.

— Mit csináltak ezzel a' tyukkal? — hadará az öreg ur erős hangon, minden tekintet nélkül az előtte ragyogó kecskre — hisz ez nem embernek való!

— Tán vén? — kérem alázsan, arról nem tehetünk, — válaszola könnyedén Pörke, fejét sajátágosan ingatva, 's a' végszó után nyelvecskéjét egy párszor szendén májszínű ajkaihoz köszörülve.

— Nem vén, hanem paprikás — merő paprika! — szolt a' nemzeti ur haragosan, 's kabátja gallérán egyet igazított.

— Hát nem szereti a' tejs ur magyarosan? — mi ugy szoktuk.

— Bolondul szoktatók! — így megpaprikázni! — már most hozzá valami mást; én ezt meg nem ehetem; — sajtot vagy szalonnát.

— Az ifjasszony már lefeküdt 's a' kulcsok nála vannak.

— Itt van ni! — mond a' nemzeti ur, mindkét karját meredten szétvetve; de bár mint boszankodék is, utoljára sem maradt egyeb tenni valója, mint a' paprikás tyukot Péternek engedni át 's a' barátságtalan szobában éhesen lefeküdni.

Másnap öregünk korán talpon volt; alig várta, hogy szabaduljon; Péternek rendkívüli kegygyel egy adag pálinkát rendelt, befogatott 's a' korcsmárost előszólítá. — István gazda sokáig váratott magára; végre megjelent, de arca borult volt. —

— Mivel tartozom? — kérde öregünk.

— Mindössze — szolt István gazda, fejét felemelve 's szeméit gondolkózlagon a' padlat egyik gerendájára függesztve — mindössze ... huszonöt forint és harmincz krajczárral.

E' szavakra a' nemzeti ur két egész lépést tett hátra; arcát elmereszté 's kezeit összecsapta.

— Huszonöt forint és harmincz krajczár! — ismétlé oly hangon, melly teljesen kifejezte: mennyire meg van lepette; kis szünet után folytatá: — Megbolondult, korcsmáros uram, vagy lejta az eszt?

— Nem biz én, hallja az ur; hanem éjjel vacsora, szoba, meg széna, abrak a' lovaknak — — aztán tegnap össze is szidott bennünket.

— 'S ez huszonöt forint? Ember, gazember! — mond az öreg ur, hirtelen felindulva 's arca vérvörös lön. — Itt van! — többet egy krajczárt sem fizetek! — 's négy huszast lökött az asztalra.

István gazda egyet emelinte bal vállán, 's aztán merően vendége szemébe nézve, egész nyugodtsággal mondá:

— Ha nem fizet az ur, hát a' fakók közül itt marad a' lógós.

— Mit? — ejnye ilyen-olyan semmirekellője — dadogá az öreg ur mérgesen, 's élénken közelített a' szoba azon szögletéhez, hová uti csákányos botját támasztá vala; de István gazda erőteljes testével egész hidegséggel állott utjába, 's nyomatékos hangon e' szókat intézé hozzá:

— Akárki legyen az ur, engem ne piszkoljon; mert én nemes ember vagyok! nem semmirekellő — hallja az ur!

— Nemes ember? — jó, mond öregünk kissélebocsátott hangon — de alig lihegve — hisz a' nemes embernek is van bírāja! Én korcsmáros urammal itt veszekedni nem fogok; hanem majd megmutatom a' maga helyén, mint kell magát viselnie a' vendégek iránt! — Huszonöt forint! ez világos tolvajság; hanem — itt pénze; ez legyen az utolsó, mit életében lát! tölem ugyan egy krajczárt sem kap többé; még 10-dik unokámnak is meghagyom, hogy kerülje ezt a' zsványfészket! — szitkolódék az öreg ur reszkesdve 's villogó szemekkel, 's az utolsó szavaknál teljesen neki-tüzesedve. Midőn a' szobából kilépett, megállott a' pitvarban, újra handabandázni kezdett, 's mérgében megvakulva; a' szerencsétlen Pörkét majd össze-taposta; végre boszusan felült hintájába 's elhajtatott.

(Vége követk.)

U T I T Á R C Z A. II. *)

Második közléssel kissé elkéstem, no de se baj! mi magyarok az e l k é s é s e k e t már ugys megszoktuk m i n d e n b e n, 's írónak, ki magyar is, fiatal is, ez annival inkább megengedhető, minthogy egy öreg nagybátyám az anathematát fölöttem, mint író fölött, (melly faj, véleménye szerint örökös előkészületeket tesz az élethez, 's rá nem érhetés miatt valódila elni soha sem fog!) már rég kimondá, nevezetesen: hogy az elkésések nagy mestere lesz belőlem. — Uti tárczám egyrésze az új évre szorult, az igaz! de egyetlen meghitt barátom — a' gondolat, azzal vigasztal: hogy uti tárczám nem naptár, melly az ó évről maradt föl 's jelenben használhatlan; egyebiránt jó barátom e' gyanusító hasonlítása körül a' szabad rendelkezési jogot türelmes olvasóimra ruházom át. 'S most dologra!

Mig Nógrádban mulaték, a' szomszéd Gömörben az alatt nagy dolgok forral-tattak. Ugyanis: nagyszerű nemzeti dráma vala eljátszandó a' megye székhelyén, csattanós hatásu, egészen a' francia drámai iskola szellemében; 's a' szerepek — minthogy a' magyar nemes született törvényhozó, táblabíró, kortes 's több efféle genie is egyszersmind — a' legügyesebb kezekben, 's már is szorgalmasan tanul-tattak; a' disztimények, tüzes pathosra gerjesztő szerep gondosan rendeztettek, szóval, a' tisztujítás határnapja közel volt, 's én — Gömörnek vettem utamat.

A' Losoncztól Rimaszombatig vezető útvonal, még csak néhány év előtt is gyönyörű példánya volt azon kiváltságos hazai utaknak, mellyek, hogyha az év-szakok, e' hazai fizetetlen uti biztosok, szeszélye úgy hozza magával, néha még járhatók is.

„Tempi passati“ 's jelenben, mindkét szomszéd megye dicséretére legyen mondva, a' hajdani sárut helyén tisztességes csinált ut van. Helylyel, helylyel némi édes reminiscenciákra bukkantunk, az igaz, de ez talán csak memento gyanánt van így, vagy azért, hogy alkalmunk legyen annál inkább megbecsülni 's dicsérni a' már meglevő jót.

Bárki mit mondjon, eredeti nép biz a' magyar mindenben, még az utcsinálásban is; néhol a' kő szinte lekivánczik a' sáros utra 's majd nyakába szakad az utasnak, 's még sincs csinált ut, pedig igazi országút volna ám, mert az ország népének nagyrésze vesződik rajta át, — 's az alispán házáig — ha mindjárt a' Tátráról

*) Lásd mult félévi 'Életképek' 24, 25d. számát.

hordanák is a követ hozzá, — csinált utnak kell lenni, pedig saját hintáján kívül csak minden harmadik évben láthatni rajt egy-egy sor szekeret, de már illy fontos szekerek meg is érdemlik aztán a csinált utat!

Rima-Szombatig Osgyán 's a' szabadkai pusztá vonták magukra figyelmünket. Az elsőben a' pórmenyecskek fölötti szépsége lépé meg különösen utitársamat; 's míg én a' helység fölötti magas dombról Murány regényes bércei felé merengtem el tekintetemmel 's a' helység egykori földvárának maradványait szemlélgetém: ő e' hölgyek szépségét magasztalá. Nem csuda, először volt Gömörben 's az itteni hölgyek fölül általános megjegyzés: hogy köztök osztálykülönbség nélkül sok csinos arcz találkozik. Osgyánban evangelicus iskola is van, nem rég a' panszlavismus gyanuja alatt volt, most azonban — mint mondják — szelleme változott. — Bizony ideje is volna már, hogy azok a' tisztelt pánszláv urak, kik hazánkban rémes koboldokként üzték ocsmány játékukat, a' magyar nemzetiség zászlaját tűznék ki lobogójuk gyanánt. Hát nem tudják önök, tisztelt férfiak, azt a' jó magyar népdalt:

„Hideg szél fú észak felől,
A' lelkem is fázik belől. . . .“

Szabadkán hajdan török rablókastély volt, 's mit a' vidék az egri basa zsarnoksága alól megmenthetett, e' rablók zsákmánya lön. E' helyen sok elásott kincs fölül beszél a' krónika, maga Decsi, az Osmanographia írója, ki rimaszombati születés volt, említi, hogy gyermekkorában ő maga is kijárt e' romok közé keresgélni, 's emlékezik, hogy némelyek fáradozásai nem voltak épen gyümölcstelen fáradozások. E' rablókastélyt a' Perényiek pusztíták el, 's jutalmul, a' hozzá tartozó birtokkal együtt e' családnak adományoztatott. — Hajh! beh könnyű is volt hajdan a' vagyonszerzés útja! Kardot nyomott az atya fia kezébe, egy pejlovat alá, 's ha kiállta vitézül a' sarat, mihamar várad, helységek fölött rendelkezhetett. Most kard helyett tollat nyom az apa, fia kezébe, 's ha számadások vagy replicák helyett még „tavasz fuvalmiról,“ Juliákról talál vele írni, 's irodalmi téren borostyánt 's pénzt remél szerezhetni: na hiszen csak akkor tűnik ki még a' kard és toll közötti óriási különbség. Mig azzal babért, hatalmat, birtokot 's egyes lovagkaland után a' legszebb 's vagyonosb honleány kezét, szerelmét, megnyerheté: ezzel halála után babérta talán, de életében . . . egy becsületes kaputra is alig számolhat . . . . hazánkban.

Rimaszombat egy hazánk azon városai közül, melyeknek, mint egyes részeknek, életére tekintve, a' nagy egészre vonhatunk következtetést. Miként a' testnek ép tagjaiban egyiránt oszlik fel a' szíven át lüktetett vér: így a' nemzeti közszellemnek is szükségesképen be kell hatnia az ország egyes részeibe; 's csak akkor, ha mint ügyes gép kerekei, egymásra hatva 's közremunkálva mutatják föl életjelenségeket, nevezhetők azok a' nemzeti test ép tagjainak. Rimaszombat, ez ősi város, mely Róbert Károly idejéből mutathat föl szabadalmakat, együtt érezé mindig a' nagy egész szívdobbanását. Történeti képek szólnak multja fölül, mely sok részben egygyé fonódott hazánk véres történeteivel, 's most, midőn előre törekvés, folytonos haladás a' varázsigé, mely testületeket, egyéneket egyiránt áthat, e' város életében is e' magasabb szellemi irány mutatkozik.

Rimaszombat külseje nem a' legkedvezőbb benyomású, tágas négyszög piaczn — melyen egy becsületes sétány kényelmesen elférhetne — 's némely melékutczáin lassankint csinos, emeletes épületek emelkednek ugyan, de a' város nagy részében az egymásra halmozott épületek, zsúfolt együttlakás, rendtelenség bélyegét viseli. Egyébiránt az építkezésre nézve, mint hallám, szépitési választmány ügyel föl, 's így e' részben visszaeséstől nem félhetni.

Közintézetairól szólnak? Hisz néhány kitűnő középületében sok hasznos intézet megférhet. Megférhetne biz ott akármennyi, de Rimaszombat — vendégszerető város 's vagy három kolossalis épülete e' célnak igyekeznék megfelelni, de üres

vendégteremeivel még most el nem érheti. . . . Egyikeben van csinos kis színháza, tánczterme 's casinója, melly jövendőbeli szállásán kissé csinosabb, tágabb 's több kényelemmel ellátva is lehetne. Egy jól rendezett 's le gal á b b m i n d e n h a z a i l a p o k k a l e l l á t o t t c a s i n o b e c s ü l e t é r e v á l i k m i n d e n k i s v á r o s n a k, 's ha már egyszer — irodalmi termékeink nem csekély kárára — főállnak azok, ne vonjuk meg tőlök a' kellő figyelmet, mit állásuk, rendeltetésök követel.

Ki a' rimaszombati népeletet közelebbről ismeri, lehetlen nem csudálkoznia azon fáradhatlan munkásságszereteten, életrevalóságon, m i a z t j e l l e m z i. Mint valamely munkás hangyabolyban, itt e' részben örökös mozgás uralkodik. Alig mulik el nap, mellyen az ország külön részeibe ne indulnának ki p a k o l t s z e k e r e k, mellyek a' munkás nép szorgalmának termékeit viszik szerteszét. És Rimaszombatban a' jóllétnek csalhatlan jelei mutatkoznak. Népe csinosan, mondhatnám, fényüzőleg él és ruházkodik; kised határa, mint virágos kert, gondosan művelve, a' legroszabb években is nem szokott háladatlan lenni a' reá pazarlott szorgalom iránt. Uralkodó elem benne a' magyarság, melly idegen ajku, többnyire bevándorlott lakosaira is jótékonyan hat. Egyes kis városi felszégektől azonban e' város sem ment, 's mit multkori közlésemben a' kisvárosi életről említésbe hoztam, itt is sok tekintetben alkalmazható, 's különösen szószátyárság, pletyka tekintetében bármely kisvárossal is versenyezhet. Utitársam figyelmét különösen lelánczóla két középosztálybeli hölgyalak, kik hatalmas tagjartatások közt, mellyek bármely színésznőnek sem válhattak szégyenére, délelőtti isteni tisztelettől délutáni harangozásig, egy álló helyen az országhirű kenyér-piacz közepén üzék ugynevezett ördögmozólázásukat. Ezt nevezhetni aztán valódi nyelvművelésnek! !

Kisvárosi felszagségnek köszönhető az is, hogy egy izben megkezdett utczai feliratai mihamar letöröltettek: mert történetesen a' helybeli lelkészlak melletti utcztát „Miatyánk“—utczának keresztelék el, 's ez Istenkisértő merénylet az utczanevek általános bemeszeltetését vonta maga után.

Isten bocsáj! Apró részletekbe ereszkedtem e' város fölött, mellyről, valamint az egész megyéről, nem sokára egy egész kimerítő rajzot fogok nyújthatni. Elég legyen tehát még itt megjegyeznem: hogy a' polgári szabadság élető nap, melly világít 's életet ad. Rimaszombat polgárai szabad polgárok, Isten tartsa meg őket szabadságukban 's munkaszeretetökben továbbá is, 's adjanak a' hazának jövőre is több olly magzatokat, millyenek Ferenczy 's Szentpéteri, benszülőttei.

Czélom levén a' tisztujtítás mysteriumaival közelebbről megismerkedni, az ugynevezett „szárazvölgybe“ tettem kirándulást, 's mondhatom, czéomat teljes mértékben elértem 's jövőre e' vágyammal fel fogok hagyni. Miért? Talán nem is szükség mondanom.

Öszintén megvallva, biz beleszömörölöttem én ez egész ünnepélyes nemzeti tragicomödiába. — Hallám a' falusi tivornyák undorító lármáit, látám az izgatós minden neveit; együtt jövék a' tisztujtításra vezérlett egyik pártcsapat-tal a' küzdelem színhelyére, jelen valék utközben egy generalis étetésen, hol nemes atyáinkiai állásban vendégeltettek meg, 's hol mindjárt az első ételosztás alkalmával csizmaszár mellé sétáltak a' legegyszerűbb fakanalak, millyeket csak valamely felvidéki bukott fakanál-gyárnok előállíthatott; 's a' második telepítvény már Diogenesként dőlt a' leveses tálnak 's marokkal szürcsölő a' gulyáslevet; 's mert a' nagyreményű csapatvezérek nem birtak azon, különösen illy alkalmaknál igen ajánlatos tehetséggel, mellyet Jézus a' kosárkenyér 's halacsakák körül kifejtett: sok közügyért lángoló kebel — akarám mondani — üres gyomor baljóslatu békéltelenségeit vonák magukra. — És midőn a' falusi barna csapatok fülkinzó lármája közt szekerekre ülénk, 's a' dűzsákban kiosztogatott lelkesítő szer megtevé hatását, az áldott jó gömöri országuton is feldölénk, talán az egyetlen árokban, melly utunkban találkozott. Egyébiránt e' kis szerencsétlenség csak alkalmul szolgált azon

bátorító fölfedezésre: hogy mi fontosok k a l utazunk a' küzdelem színhelyére; ugyanis a' kas alja a' legesinosabb ölmos botokkal volt kibéelve, melyeknek előtünése, úgy hiszem, alkalmasabb időpontra határoztatott.

És ha részletes elbeszélésbe ereszkedném mindazoknak, melyek ez ü n n e p é l y e s alkalomnál történtek, 's a' melyek B. Eötvös József „Falujegyzője”ben olly bő tárgyszeretel 's illő commentárral előadvák: bizony, bizony keresztény atyámfiai az urban, meg fognátok nekem engedni azon szilárd elhatározásomért: miszerint én a' tisztujtást ezután csak lehető messziről fogom nézni, 's minthogy egyebet nem tehetek, idvezitünk ezen szavaival fogok felsohajtani: „Uram! bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek!”

Tartatott pedig e' tisztujtás Rimaszombatban, melynek békeszerető polgárai nem legkellemesebb farkasszemét néztek a' beérkezett nemes atyafiakkal. Hatalmas tanyák várták mindkét részről a' csapatokat, 's egyes tanyákon a' ropogó tüznél látni lehete nem egy büszke haute volée-s uracskát, nyalka dolmány- 's kucsmában „captare benevolentiam populi.”

És midőn látám vala ezt, felsohajték magamban: szegény magyar nép, mi felszín után kapkodók a' te igényeid, mi kevéssel lehet a' te szemeidet k i s z u r n i, és gyakran még e' keveset is megtagadják tőled, 's helyette saját legaljasabb gyöngeségeid tengerébe meritenek el! Eltanulják betyárságotat, hogy fitogtathassák előtted; szomjas torkodba öntik a' lelkesítő — nem, barommá aljasító nedvet, hogy karjaidon emeld őket, kik megvesztegettek vala testben 's lélekben!

Volt pedig szó, volt aláírási iv a' korteskedés ellen, és nem volt pedig ez egyéb, mint szép ábrándkép a' kivihetlenségek tengeréből.

Késő estig járkáltam a' csapatok közt 's nem győzém eléggé bámulni némelly kortesnek azon éber örökösét, miszerint mint ügyes nyájör járt föl 's alá pásztorbotjával a' tanya körül, nehogy féltékenyen őrzött nagybecsű nyája közül valamelly éhes farkas egy-egy ingatag szívü báránykát a' tizenhat krajczáros vörös borra elcsábitson. Miután az alispánok választása megtörtént, nem kevés mulatságomra vált szemlélnem az apróbb hivatalok osztását, vagyis az ezek megnyerhetése utáni küzdést. 'A' sok járást, kelést, orditozást, 's a' szó valódi értelmében, az utca közepén a' sárban fetrengést elunt népet, mint csöditgeték össze egyes pelyhetlen állu szolgabíróság 's eskütség után kapaszkodó urfieskák, kiknek e' fontos hivatalokról jóformán fogalmuk sincs. Mint szorított kitárt karokkal egy pár markos kortes csapatokat a' fölemelt kijelölt körébe, ki a' közvélemény karjain megfutva diadalutját, a' megyeház ablakai alá tolatott, míg fön a' tanácsteremben a' tömegre — tehát itt is a' tömegre! — érdeameinek 's hivatalképességének e' hévmérőjére vetelt tekintet után döntetett vagy Hugliként — döntethetett volna el, more patrio, a' vetélytársak győzedelme!

Gyönyörű hivatalszerzés! szép hazai dráma Isten veled! 'S bocsánat, uraim, ha kissé csipősen találtam volna rajzolni; nem személyeik, nem a' megye, hol ezeket látni szerencsétlenségem volt, vannak itt egyenesen érdekelve, hanem az általános visszaélés, mire a' szabadválasztás jutott, melly most általános nemzeti bűnné vált. Hisz önök, úgy hiszem, tudják mindezt, sőt talán többet; de a' hatalmasan zugó áradatnak nincs erejük, 's körülményeik közt lehetetlen gátat vetni; úgy vannak e' tárgygyal, mint sokan a' párbajjal: elvben kárhoztatják azt, de nem látva más utat és módot, síkra szállanak.

Tisztujtási reform, jön el a' te országod!!

Berecz Károly.

(Folytatjuk.)

SZINÉSZETI LEVELEK. VI.

Silvestertől.

P e s t f e b r. 1-jén 1846. „A' társaságnak szilárd, elvitathatlan 's eljá-
títhatlan igényei vannak a' művészetek irányában, különben a' művészeteknek nem-
csak nem volna céljuk, sőt a' társaság létezésével homlokegyenest ellenkeznének.“

Ezt írást önnek ezelőtt egy hónappal, 's ezzel összefüggőleg azt állítám, mi-
ként „a' színésznek vagy társasági célja van, vagy nincsen semmi célja.“

Ön engemet fölszólított, hogy ezen állításomat kissé bővebben fejtegessem.
Bocsásson meg, kedves barátom, de én úgy hívé, hogy némely igazságok any-
nyira a' dolgok természetéből folynak, miszerint azokat bővebben magyarázni any-
nyit tenne, mint a' nem szeggel ütött fejű emberek józan értelmén kételkedni.

Engedje kérdezni: mi a' színészet és színi irodalom közvetlen föladata? vagy
más szóval: mi sajátlag a' színészet?

A' színészet, csekély véleményem szerint, nem egyéb egy theoremanál az
emberi élet számtudományából, mely a' belőle vont igazságot nem annyira föllit-
ja, mint bizonyítja.

Sokan úgy vélekednek, hogy a' színház sem nem több, sem nem kevesebb, mint
mulatóhely, hol a' közönség a' nap fáradalmai után néhány percet szellemibb él-
vezetnek akar áldozni.

Mások azt hiszik, hogy a' színház egy varázstükör, melyben az emberi szen-
vedélyek és bohóságok, a' jó és gonosz indulatok okait és következményeit szem-
lélhetni; — egy lélektani boneyterem, melyben a' gondolat és érzélem izenaint
daraboltatik el, miszerint a' néző ezen fogalmat: „e m b e r“ mind egyes izeiben,
mind cohaerentiájában ismerni tanulja.

Ismét mások úgy vélekednek, hogy a' színház némi tekintetben életiskola,
melly élő és mozgó parabolákat állít a' közönség elébe, miszerint ez azokon okul-
va, nagy és nemes példák által erényekre, rettentő példák által a' gonoszságtól
iszonyodásra serkentessék; miszerint az igazság saját torzképe előtt pirulni, a'
merész bűn a' napfényt és emberi társaságot kerülni kényszerüljön; miszerint a' bo-
hóság és halitélet saját kelepczéjébe bonyolódjék, 's végkövetkezményekben az ész
és erény, mint minden emberi törekvés bevallott végcélja, diadalt ünnepeljen.

Vannak olyanok is, kik azt hiszik, hogy mindezekből egy szó sem igaz, ha-
nem hogy a' színészet föladata j á t s z a n i, a' közönségé pedig — f i z e t n i
és t a p s o l n i, 's ez kétségkívül a' legkézzelfoghatóbb, minden gondolható the-
oriák közt a' legérthetőbb.

Nálunk sokáig azon nézet uralkodott, hogy a' színészetet főleg nyelv 's nem-
zetiség tekintetéből kell pártolni; a' művészet magasb igényeiről vagy nem volt szó,
vagy a' dolog természetesen magától értetett. És igen feltűnő, hogy a' törvényho-
zás, hogy az egész ország a' nemzeti színháznak nemzetiség 's nyelv tekintetében olly
nagy fontosságot tulajdonított. Hazánkban tehát sokan voltak 's vannak, kik a' ma-
gyar nyelv emelése- 's csinosításában, 's ez által a' nemzetiség szilárdításában vél-
ték 's vélik a' színészet közvetlen föladatát lappangani.

Akár egyenkint vizsgáljuk e' tétéleket, akár azokat egy láncolatba fűzve,
azt mondjuk: „a' színésznek nem e' vagy ama művészeti, nem illen vagy amoly-
nyan erkölcsi, nem illen vagy amolyn nemzeti föladata van, hanem mindezek
összesen képezik a' színészet föladatát“, — mindig rábukkanunk, hogy „a' színé-
sznek vagy társasági célja van, vagy nincsen semmi célja.“

Vannak tehát a társaságnak igényei a színészet irányában, vagy a színészet nem egyéb fényűzési cikknél, melyhez az izlésnek, szellemnek, erkölcsnek, értelmiségnek semmi köze, melyet a divat szeszélyesen teremt és eltemet.

'S miként elégíti ki a magyar színház ezen igényeket?

Nem lehet tagadni, hogy a magyar színészet néhány év alatt csodákat művelt. Tizenöt évvel ezelőtt a magyar Thalia hazánk fővárosában, úgy szólva, még csak városi cikk volt, 's a mostani nemzeti színház szomszédságában egy szűk kerti házacskában volt kénytelen sátrort ütni, 's különös kegyelemjelnek tekinthető, ha megengedték, hogy a városi színházban üres padok és páholyok előtt magyar hangokat hallasson. Azóta a magyar színészet magának egy jobbára idegen ajku, idegen vérű 's nagy részben idegen gondolkozású népség közepette hallgatóságot teremtett, 's ez olly siker, melyhez néhány évvel ezelőtt még igen kevés reményünk vala, 's melyet — habár nagy része van is benne a nemzet fölébredt öntudatának — a magyar színészettől elvitatni nem lehet.

Nyelv és nemzetiség dolgában tehát a magyar színészet megtevé a magáét, mennyiben t. i. az irodalom igen csekély vagy éppen semmi segélye mellett teheté.

Magasb föladatát mind a művészet, mind a társaság irányában a színészet csak úgy oldhatja meg, ha annak megoldásában az irodalom által segítetik, 's ezért én a színészetet a drámai irodalomtól elválaszthatlannak tartom.

Ámde nálunk a drámai irodalom fölötté meddő — nagy szerencsétlenség ott, hol a színészetnek nyelv 's nemzetiség tekintetében olly nagy fontosság tulajdonítatik, vagy legalább még kevéssel ezelőtt tulajdonított.

És vajon mi oka a színirodalom ezen meddőségének? — Erős meggyőződésem szerint semmi egyéb, mint a magyar élet meddősége minden néven nevezendő viszonyaiban.

'S ime benne vagyunk ama circulus vitiosusban, miszerint a magyar színház nem elégíti ki a társaság magasb igényeit, mert a színirodalom meddő; a színirodalom pedig meddő azért, mert a magyar élet parlag mezején nem talál termékenyítő nedveket.

„Hát kihaltak volna már az emberi kebelből a szenvedélyek? — Nincsenek-e Magyarországon éppen úgy hősei az erénynek és bűnnek, áldozatai az ármánynak, szenvedélynek, önzésnek, üldözöttei az önkénynek; arany czafrangu arszlánai a nyomornak, rabjai a balítéleteknek, majmai a bohóságnak, mint másutt?“ — Ezen kérdést hallom önnek ajkairól.

Oh, kedves barátom, e' themáról sokat lehetne értekezni, sokkal többet, mint a' mennyit e' papírszeletke elbirhatna. Egyébiránt én sem erényeinket (mellyek azonban — Isten látja lelkemet — ignota quantitást képeznek), sem bűneinket elvitatni nem akarom; mert hiszen mi sem maradtunk egészen a' XIX-dik század ezen áldásai nélkül, 's én csak annyit akarok mondani, hogy a' magyar drámai irodalom részint a' ts. KK. és RR. szerkezeténél, részint östermészetünkben gyökerező antipathiánknál fogva minden társalgás iránt mindeddig nem birt az élethez idomulni, mit eléggé bizonyít az a' sok megbukott 's még ezután is megbukandó eredeti szindarabb, sőt bizonyítják olly írók művei is, kiknek nevei különben tisztelettel említetnek az irodalomban.

'S mind e' mellett is záfolhatlan tény: miként ma már a' közönség sokkal többet követel a' színészettől, mint követelt ezelőtt; valamint az is tagadhatlan tény, hogy e' követeléseket a' színészet ma már kevésbbé elégíti ki, minek okát megint abban kereshetni: mert a' társaság, általában véve, nagyot, a' színészet és színirodalom pedig igen keveset haladott.

Már az is nagy haj magában véve, ha a' kor parancsolja rá az irányt az észre és irodalomra, nem pedig megfordítva; mennyivel nagyobb szerencsétlenség, ha az ész és irodalom vagy csak utána sántikál nagy nehezen, vagy éppen nem is követi a' kor irányát. Nálunk pedig a' dolog így áll. — Szomorú, de igaz!

Eszem ágában sincs akárkik is korholni: én csak pangásunk okait ügyeztem önnek kimutatni.

Pedig a' magyar színház közönségét sem a' színészet, sem színirodalom nem vádolhatja részvétlenséggel; 's e' részben nem ártana a' színházi közönség hangulata-
tát kissé részletesebb figyelemmel kísérni.

Például: minő darabokat szokott a' közönség legszámosabban meglátogatni? minő eszmék, jelenetek, situatiók fakasztják a' nézőket — még pedig nem csu-
pán a' karzatiakat — legzajosb tetszésre? — Ezt meglehetősen biztos hővmérő-
nek tekinthetnék a' színház úgy, mint színműirőink. Miből azonban távolról sem aka-
rom azon következtést vonni, hogy a' közönség izlésének rabszolgailag hódolni kell;
de bátran merem állítani, hogy a' művelt magyar közönség izlése és műértelme jó-
val fölüláll színészetünk műtermékein; 's illy esetben sokkal tanácsosabb i r á n y t
v e n n i, mint, irányt sem véve, sem adva, szétkalandozni.

Korán se gondolja ön azonban, hogy én színházunkra és színészetünkre néz-
ve pessimista vagyok. Oh, én a' magyar nemzetnek e' nehéz fájdalmak közt szült 's
feltékenyen ápoltt gyermekét szeretem 's testvéri gyöngédséggel tudom elnézni hi-
báit, gyengeségeit, apró tévedéseit; de veheti-e valaki rossz néven, ha épen olly
hévvel, mellyel őt szeretem, egyszersmind ohajtom, hogy e' gyöngeségek kiirt-
hatlan betegségek né ne fajuljanak? ha azt ohajtom, hogy a' magyar szülött magyar
tejjel tápláltassék, 's hogy e' tej saját nemzeti életünk emlőiből nyujtassék neki?
ha azon vágyamat fejezem ki, hogy minélelőbb saját lábain tanuljon járni, — hogy
a' külföldi vezetőktől minélelőbb megszabadulhasson, 's hogy ne legyen többé kény-
telen önt értesíteni, miként a' mult hét 7 estéi közül csak kettő jutott eredeti szí-
műveknek (jan. 27-kén 'Első szülött' és 29-kén, Bánk bán'), holott Donizetti zene-
csinálmányának 'Don Pasquale'-nak is két (jan. 26. és 31-kén), Bayard és Bailly
különbén érdekes 'Falura kell mennie' című vigjátékuknak hasonlólag két, és 'a'
szerelem mindent tehet' című, Shakespeare halhatatlan művéből eltorzított 's elég
gyarlón adott silányságnak egy est áldoztatott föl.

Degré Alajos legújabb színművének hírlapokban már előre hirdetett előadása
elmaradt. Én minden új eredeti színmű előadását némileg ünnepnek tartom, 's így
ön megint hosszú epistolára készülhet.

BUDAPESTI SÉTÁK. VI.

Tisztelt szerkesztő ur! Ön azt ígérte e' lapok szives olvasóinak, hogy min-
den számban, azaz, minden héten lesz egy kis séta, 's én viszont azt ígérém önnek,
hogy minden hónapban pontosan fölveszem díjamat; eddig mindketten megtartottuk
szavunkat, 's én részemről ezental is kész vagyok szavamat megtartani, de mégis
illőnek találnám, hogy cseréljünk már mi is szerepet, mint a' politikai világban
szokás. Én tudniillik szives készséggel ajánlkozom, ezental havidíjamat minden hé-
ten fölvenni, ön pedig csak minden hónapban egyszer adjon lapjaiban sétát, 's így
velem együtt a' közönség is nyerni fog, ön pedig könnyebben szabadul meg
pénzétől.

Ezen indítvány után, melly alkalmasint üldemegyeivé válandik, azaz, soha
nem fog teljesülni, bocsánatot kell öntől kérnem, hogy mai szöma mindenesetre
séta nélkül fog megjelenni, mert én gyűlésbe sietek, honnan ma a' világ minden
kifejeztül sem maradnék el, mert a' híres Üldeházy-család vagy szövetség ott ma
próbaszeretpet adni készül, 's a' gyarló emberek igen szeretik mások bukását szem-
lélgni; azt pedig csak elhiszi ön, hogy az ígért czikk megírását utolsó pillanatra

hagyám, mint tősgyökeres magyar emberhez illik, — és ugyan tudhattam-e előre, hogy én épen ma mindenestre ülésbe akarok menni? A' magyar nem szokta még meg az akarást, ne csodálja ön tehát, hogy engem is csak váratlanul lepett meg a' szabadság ezen egyik gyermeke.

Vigasztalja ön tehát magát, 's nyilatkoztassa ki lapjában, hogy

„Elháríthatlan akadályok miatt ezuttal 'Budapesti sétát' nem adhatunk. Szerk.“

Higgye meg ön, ez használ, közhiedelemre találand, és e' rovatunkat érdessé fogja tenni, mert a' magyar nagyon megszokta azt, hogy ahhoz, mi jó, csak nagy akadályok után juthat, 's hogy ezen akadályok legyőzése csak igen ritkán sikerül.

Reménylem, hogy az itt következő sorok elolvasása után menteni fogja ön kötelességem teljesítésének elmulasztását, mert látni fogja, hogy írásra nemcsak időm nem maradt, de kedvem sem lehetett.

Hogy az ülésbe juthassak, egy utcán és egy szíven kelle keresztül mennem; utcán természetesen, szíven pedig azért, mivel a' Dunát Magyarország lüktető szíverének szokták nevezni, és ez ma csakugyan lázasan lüktetett, mert hullámaait olly magosra ostorozá a' szél, hogy bármely krassómegeyi falusi oláh templom tornya sem látszott volna ki közülök, ámbár a' csónak oldalán nem csapódtak keresztül.

Az utca nem széles ugyan, de sáros, az utca nem szép ugyan, de göröngyös; azonban távol legyen tőlem ezért ellene kikelni! Tudom én jól, mennyit szenvedett ezen utca Buda várának visszavételekor a' törökök hatalmából, 's azért épen nem vagyok eléggé méltatlan azt követelni, hogy azon iszonyu ostrom sebei már mind be legyenek gyógyítva. Hiszen egy kis hurutot is mennyi ideig gyógyítanak napjainkban, hát még az illy sebeket!

Hah, most lábam mély gödörbe süppedt, 's a' felcipő lemaradt csizmámról! Oh, kérem, ezen nem kell csodálkozni, e' helyen állott Abdi basa nagy mozsárágyuja, melly a' mostani halászáros felől előnyomuló spanyol segélyhad ellen öldöklő szereket szórt. Ezen mozsárágyut, történeti évkönyveink szerint, olly keményen tölték meg a' törökökhez átpártolt bajor és württembergi pattantyusok, hogy minden lövés után hátrált 's mélyen a' földbe furá magát. Nem csudálhatni tehát, hogy e' nagy mélyedést még maig sem lehete egészen kitölteni, sőt műértők egyenesen azt állítják, mikép a' nehéz mozsárágyu egészen elsüllyedt, 's most is mindig mélyebbre süllyed, következésképp mindig újabb mélyedést okoz.

Ezen történeti fontosságú és természettudományi nevezetességű mélyedésből felcipőmet kihalászván, magyar lábamat ismét megnémetesitém vele, hogy könnyebben boldogulhassak és utamat folytatni akarám, de most egy szelid dombocskában botlottam meg, mellyet hegynek nem nevezhetni ngyan, de a' Hortobágy egyenes vidékén félnapi járásra mégis meg lehetne látni. Lám, lám, gondolám édes elragadtatással, milly kajánság a' magyar tisztviselőket arról vádolni, hogy egymás iránt nem viseltetnek illő szeretettel! Buda várának visszavétele után másnap reggel kilencz órakor, mikép történetiróink részletesen följegyzék, Bekk, Buda várának akkori erélyes kapitánya, e' helyen egy kövön állott 's onnan osztá parancsit a' csatatért tisztogató labanczoknak. És azóta ezen kő mindig olly ünnepélyes tiszteletben tartatik, hogy a' kövezők soha nem egyengetik el. Igaz ugyan, hogy több illy kő is áll ki ezen utcában, de ez csak kegyelethből van, mert teljes bizonyossággal nem tudhatni, hogy mellyik kövön álla tulajdonképen a' derek Bekk, 's azért számos kő hagyatott meg tizenhetedik századbeli állapotában.

Ezen kronikai visszaemlékezés után a' Dunához vezető lépcsőhez minden további szerencsétlenség nélkül elértem.

Maga kárán tanul a' magyar. Ezt tartja egy magyar közmondás, de ez nem mindig való, mert előttem a' lépcsőn egy igen divatos asszonyság elesett, 's én az

ő karából tanultam azon kitörött lépcső nagy sebét kikerülni. Az asszonyság divatos öltönyét a' divatos sár semmivé tévé.

„Ah, istenem, — sohajta könnyű szemekkel az asszonyság, — odavagyok!”

„M é l t ó z t a t o t t magát megsérteni, nagysád?” — kérde egy édes arcú parti arszlán, ki mindennap csak tíz órát szokott a' csónakok közelében a' parton elácsorgani.

„Ah, ha csak ez volna!” — fuvoláza a' hölgy ezüst hangja.

„Tehát még nagyobb baj!” — hegedülé a' parti arszlán rekedt hangja.

„Haza kell mennem, ruhát váltani, és — elkésem az ülésből!”

Hm, gondolám, csodákat érünk, a' hölgyek is szeretnek már ülni. Igen ám, sugá bennem a' gonosz lélek, mely ritkán távozik fülem mellől, szeretnek ülni, de — nem otthon.

„Uram, — szólék most egy ismeretlen urhoz, ki a' parton ásitott, — mért nem javítják ki ezen nyaktörő lépcsőt.”

„Mert fátumát senki nem kerülheti el, — mondá ő nagy bölcsen 's egyszersmind erélyesen, — kire ki van mérve, hogy nyakát törje, bizonyosan a' legsimább padlózatot is beteljesül rajta a' sors határozata.”

Lám, ez bizonyosan még a' török időben élt családok valamelyikétől származik, azért hiszi olly makaesul a' sors hatalmát. Lehet, hogy éppen azon híres Fink nevű hadnagy utódja, ki Buda várát kétezer forintért török kézbe akarta játszani, 's azóta Pintyre magyarosítá nevét.

Azon lépcső mindazáltal nem hagyott nyugodnom, 's este csakugyan sikerült is egy régi, de teljes hitelességű magyar krónikában, melyet egy tisztelt hazánkfián németből diák nyelvre fordított, annak nyomába jutnom. A' török hatalom idejében tudniillik bizonyos török bég eltörte ott lábát, 's azóta általános csak Csonkabégnek neveztetett, utóbb pedig keresztyénné lett, Lipótnak kereszteltetve magát és derek magyar vitézzé vált. Ezen lépcső tehát a' derek Csonka Lipót emlékére hagyatik meg hajdani állapotában. 'S mondja aztán még valaki, hogy a' magyarból kihalt a' kegyelet!

A' csónakhoz értem.

„Vissza! — rivalga a' révész, — ezen gyilkos szélben nem tréfa Pestre evezni.”

A' révész ezt ráczul vagy németül mondá, 's ön jól tudja, hogy én e' két nyelven nem tudok beszélni. Huszast mutaték tehát a' révésznek, 's ő megérté ezen magyar beszédet és csodálkozva tapasztalá, hogy a' gyilkos szél rögtön meglehetősen lecsendesült, mintha szónok lett volna, kinek száját hirtelen bedugják.

Példámra még több magyarul beszélő találkozott, 's a' csónak csakhamar megindult, a' parton maradt szegény emberek és újságírók pedig zugolódtak, hogy ott kelle maradniok.

Oh, ti boldogtalan rövidlátásuak, mondjatok inkább dicséretet az emberszerető révészneknek, kik a' pénzszembert átszállítják ugyan, de csupán azon népies elvből, hogy a' gazdagért nem kár, ha különben is kedve van életét kockáztatni, de bezzeg a' szegény embert meg kell tartani szűkölködő családjá számára, 's hasznos életét nem szabad veszélynek kitenni, valamint az újságíróét sem, hogy legyen mindig, ki a' szegények ügyei fölött gondosan őrködjék.

A' hullámok szerencsésen Pestre lükteték csekély személyemet, hol, meglepetősen átázva, partra szállottam. Semmi baj, gondolám, ülésbe megyek, Üldeházy ur szónoklani fog, és én — megszáradok.

Alig haladék néhány utcán végig, 's egy csinos hölgy sietve lépegete el melletttem két pár sáros cipőben 's egy pár szép tüzes szemmel.

Most nőcselédet láték utána rohanni, kinek egy pár czipője sem volt, ámbár a' természet őt is egy pár szemmel áldotta meg.

„Téns asszonyka! Téns asszonyka!“ — kiálta a' czipötelen.

„Mi baj?“ — kérdé haragosan 's folyvást sietve a' fölöslegesen felczipözött remeke a' természetnek.

„A' kis Gyula fölébredt és nagyon sir.“

„Adjatok valamit kezébe.“

„A' kis Mácsit nagyon elővette a' hurut.“

„Adjatok valamit nyakára.“

„A' téns urat nagyon rázza a' hideg.“

„Adjatok rá még egy paplant. Lódulj vissza, nekem ülésbe kell sietnem.“

És a' négy czipó két lábon még gyorsabban haladott előre, a' czipötlen két láb pedig visszaczammogott.

Gonosz szellemem mindenfélét sugdosott e' rövid párbeszéd után füleimbe, de én lecsöndesitem őt, feddőleg mondván neki:

Hallgass, oh, gonyolódó gonosz szellem, mit értesz te ehhez! Ezen némben előbb volt honleány, 's csak azután lett nő és anya. A' honszeretet magasztos szelleme azt kívánja tehát tőle, hogy férjét 's gyermekeit bizza cselédeire, háztartását bizza ugyanazokra, ő maga pedig siessen ülésbe, mert minél nagyobb az áldozat, annál nagyobb az érdem, 's a' haza boldogsága kívánja, hogy a' lelkes honleányok is üljenek akkor, midőn a' honfiak buzgalma leül!

A' gonosz szellem feledé gonyolódó hajlamát, 's megszegyenülve elhallgatott, én pedig gyorsan követém a' lelkes honleányt az ülésbe.

Ámde, fájdalom, mindketten későn jövénk, minden hely el volt már foglalva, 's mi számos másokkal együtt, csak az udvaron állva vehettünk részt az ülésben.

Ezen elkésés annyira megszorította lelkemet, hogy minden foglalatosságra alkalmatlanná levék, 's azért bizton reménylem, miszerint drága szerkesztő ur, illő és méltányos tekintetbe vévén az elmondottakat, meg fog bocsátani, hogy becses lapja számára ezuttal „Budapesti sétát“ nem írhattam. K i s s P á l.

IRODALMI UJDONSÁGOK.

— M e n t o v i c h Ferencz, kitől lapjaink már több sikerült dalokat közlöttek, egy költeményfuzetkét szándékozik sajtó alá bocsátani illy czímmel: „Unio-dalok“, melynek — mint tán nevéből is gyaníthatni — czélja, az unio eszméje iránt némi fogékonyságot ébresztetni erdélyi atyánkfiai szívében, mire főkép ezeknél fölötte nagy szükség van. Elégé méltó tárgy a' megéneklésre, mindenesetre igen korszerű, mert kétségbe vonhatatlan, miszerint azon nap, mellyen a' két testvérhon békülő kezét nyújtand egymásnak, egyike leend a' legemlékezetesbeknek a' késő történetek évlapjain, nagyérdekű a' nap Magyarországnak úgy, mint Erdélynek, mellyre nézve egyetlen panacea, melly testvéreink minden fájdalmait és szenvedéseit begyógyítandja. — Szerencsénk lesz ez érdekes versfüzérből mutatványt közleni, mellynek tehetségdús szerzője fölötte boldognak érzeni magát, ha napvilágra bocsátott dalaival csak egy-két unio-ellent sikerült megnyernie 's egy-két kebelben az ezen tárgy iránt támadott érzelem tüzét lángolóbbra élesztteni.

— Megjelentek T o m p a Mihály urnak, fiatalabb költőink kitünőbbikének, n é p r e g é i és n é p m o n d á i. Bolti áruk 1 ft 12 kr. pengő. Nagyobb dícséretet alig mondhatni róluk, mint hogy mindegyike érdekes, 's hol népies egyszerűség, hol hű természetességök által vonzó. A' kiállítás pompásnak mondható, ambár nem olly p a z a r a' nyomtatás, mint némelly újabb műveknél, hol az ember gyakran csak — f e h é r p a p i r o s t vesz.

— Igen ajánlatos könyvecskék az Ivanics Zs. örökösei könyvkereskedésében megjelent, k i s l a n t, gyermekeknek irtaa' jóhírű nevelő L u k á c s Pál, és „B a d á k J á m b o r Páltól; az elsőnek ára e g y, a' másíknak két pgő huszas.

K Ü L F Ö L D.

M a g á n l e v e l k é k B é c s b ől.

Boldog, ki a' saját ökrein az atyja
Barázdolt földéit maga szántogatja.

I. Jan. 23d. „Antal, vagy a' szerencsétlen flótás“ czimű, gondolom, tán Cséry Péter által fordított szív- és elmeképző regény mottóját azért választám e' sorok bevezetésül, hogy egész nagyságában felfoghasd barátod fájdalmát, kit távol a' bár felében szántogatott ősi plágától és távol a' „szülői ház“ tüzhelyétől, a' fatum ismét ide szorított. Ennyi ember közt egyedül állok 's idegenül. Reggelenként nem üdvözlő a' szives „jó reggelt“, napjaim bajszatlan emberek közt telnek el; és bár az élet itt tarka színvegyületben árad előttem, gondolatom mégis felkeresi a' Duna és Tisza egyhangú rónait, és ha a' bástyákoni sétatork tekintetem a' szomszéd hegyeken, melyek kérdőjelként állnak e' város felett, bolyong: lelkeim előtt mindig a' sötét bakony 's az ősz Kárpát tünik fel. Hiszed-e tehát, hogy e' zaj, hogy e' tenger élet, melly bámulatra hívja fel a' figyelmet, 's e' népek gondolkozásra, belvilágabani szemlélődésre időt nem enged, engem is kielégít? Ha bölcsöm ez ég alatt rengették volna, avvagy azon választottak zárt körének egyik mobile membruma lennék, kiknél az elszóródás és kéj a' czél, 's kik hideg fény- és rájuk eső kegsugároknál melengetik fel a' hideg kebelt: tán most én is örömmel merülnek a' nyújtott kéjtengerbe 's tán elmámorultán kiáltanék fel: „es ist nur ein Wien.“

Mint láthatod, soraim kezdetén derültebb volt kedélyem, mint a' millyennel azokat folytatom; de tehetek-e róla, ha lelkeim mindannyiszor elborul, valahányszor ez elkábitott népre gondolok, valahányszor hazámfiával találkozva, eszembe jut: miként Irland nyomorának is egyik oka fiainak kötelességfelejtése? Mikor leend Pest-Buda a' magyar aristocratia gyűlhelye? mikor lesz bennünk több kötelességérzet, mint mulékony évek utáni epedés? De én elhallgatok. „Warum? ist ein verhasztes Wort“ mond Maltitz.

„Hellásznak kincse egy leomlott rom“ — tiéd, oh Bécs, mi? — az Eliseum! Ha e' népet, mint mondani szokták, nem is lelkesít emlék a' multból, ha nem is emel példa a' jelenben 's ha nincs is vágya a' jövőre: bir mégis valamit, mi az egyént boldogítja, és ez azon földalatti labyrinth, melynek neve — Eliseum 's melly annyiban hasonlít a' Lethéhez, hogy a' mint küszöbén átlép sátorunk, mintha ennek vizéből ivott volna: emlékére a' feledés fátyola borúl, 's mint eltűnnek lelkéből netán emelkedett vágyai, úgy eltűnik homlokáról a' bú föllege 's a' felvilág semmiségbe süllyedt. — Strausz mellett korunk legnagyobb embere — Daum e' tebodya tulajdonosa.

E' napokban jelent meg Kaiser műlapja, ő felsége a' császár azon kegyelmének emlékére, minélfogva a' katonai szolgálat idejét az örökös tartományokban 14 évről 8 évre leszállítani kegyeskedett. Ő Felségének a' lap közepén emelkedő mellszobrát a' hálás katonaság csoportja veszi körül; a' körrajzokban az e' kegyelem által emelkedő mezei- és műpar jelképeztetnek, eszmedús képekben a' családi élet örömei, a' nép hálája 'sat. ábrázoltatván. A' művész e' legújabb műve közfegyelm- és méltánylásban részesül.

A' nevelés barátait Bleich tanár „Nur Ruhe“ czimű munkájára figyelmeztetem. E' munka 300 gyakorlati tanácsot foglal magában az iránt: mint lehet a' gyermekek közt, egyedül a' becsületérzet segélyével, a' rendet és csendet fentartani? —

II. Február 1-én. Ki a' magyar történetet nem érti, ki a' közel évtizedek eseményeit elfelejté és ki a' conjuncturákat nem ismeri, az nem fogja felfoghatni

azon élénk politikai életet, mely hazánkban minden erőt részvétre 's az utolsó időben minden kebelt hű örködére hívott fel. Így hogy a' német tudományosságot ne a' nép lángelműségének tulajdonítsuk, ismernünk kell a' földarabolt nagy birodalom azon körülményeit, mellyek közt a' szellemi erő egyedül a' tudomány tág terére utaltatik, 's minden élénkebb politikai élet hiányában a' gondolkozó ember szükségképp íróvá válik. De hogy a' b e c s i nép szellemi kifejlődése-, magasb igényei- és vágyairól fogalmunk legyen és ez állapot alapokára juthassunk, nem kell a' krónikák poros lapjaiban buvárkodnunk, csak az időszaki sajtó termékeivel, a' tartalmatlan hír- és divatlapokkal 's a' szögleteket elborító tenger hirdetésekkel kell megismerkednünk. — E' nép, mint azok, kik álmai felett örködnek, egyedül az érzéki élvezeknek él, minden sejtelve, tudata nélkül az élet nemesebb céljainak. És a' nép ez alapjellemét hiven adják vissza a' közvélemény (?) organumai, a' hirlapok, 's a' számtalan falragaszok, a' jelen napok történet könyvének mind megannyi lapjai. — Tartalmatlanabb és minden irány nélkülibb lapokat alig képzelhetni, mint azok, mellyek itt világot látnak; legnagyobb, mondhatom — főrészt a' színházi bírálatok és ügyek rovata foglalja el. Ha egyik vagy másik színházban új darab vagy ha csak egy új kárpit lepte meg a' közönséget, a' lapok mondhatlan fontos képpel, mintha a' status életkérdése, az alkotmány biztosítékai felett vitatkoznának, lapokat töltenek be meddő-üres sorokkal. És a' bécsi közönség előtt, melly, mint említém, csak az érzékiségnek áldoz, a' színház és az igazgató olly megközelíthetetlen Apis, hogy a' bírálók keményebb vagy kiméletlenebb nyilatkozatai több napokig megakasztják a' világ kerekeit 's mindenütt boszu forr a' vakmerő ellen. Egy illy n e m e s n e m z e t i indignationnak voltunk tanui e' napokban, midőn a' Saphir által megrótt bécs-külvárosi színház mellett több sisakos lovag ugratott a' sorompók közé, lándzsát törni az, e l m é n c z e k' nagy mesterével, ki a' kárörvendő közönségen akként boszulta meg magát, miként egy számát hanyatló lapjának egészen önigazolásával tölté be. — És illy lapok aztán tárgyadás és tanulságosak, és valjon van-e még nő hazánkban, melly, mig lapjaink legnagyobb áldozattal igyekeznek a' nemesb izlés követeléseinek megfelelni, e' hitvány lapok egyik- vagy másikat tartaná. Tekintsük a' megbukott „Theater Zeitungot“, szerkeztetett-e valaha lap kevesb avatottság- és iránynyal, mint ez? tekintsük e' nép mindennapi kenyerét a' pórias „Hans Jörgelt“, 's kérдем, nem kell-e elcsüggednünk e' népen, melly olly lapot tart fen évtizedeken át nem csüggedő részvétellel, melly minden magasb felfogás, minden becsületesb cél nélkül a' végett szerkesztetik, hogy aljas, és sokszor kiméletlen, meg botrányos elménczkedéseivel ez olvasmány után izlésben nem nemesbült közönséget megröhögtesse? Dicséretes kivételt egyedül a' Frankl által szerkesztett „Sontagsblätterek“ érdemelnek. — És ha hazai német lapjaink (a' jeles Ungart kivéve) szem előtt e' lapokat tartva célban és eszközökben követendő mintául, mindenben hasonlók ezekhez: lehet-e csudálkoznunk? — Sokszor mosolyogtam már, édes barátom, a' vaterlandloser „Vaterland“ nevetséges erőlködésein, és be- tegséges viszketegen minden haladási ügy, főképp védegyeletünk ellen elménczkedni. Csak rajta, sógor ur! Azonban, mig hasat növesztve fogyasztja a' jó győri kenyeret és izzad a' Vaterland, de nem hazánk ügyében: emlékezzék meg bölcsen a' meséről, melly a' templom előtt kolompoló pégazusról szól 's higgye el, hogy az emberek nem minden kolomp hangjára térnek be a' templomba. - Na de neki is élni kell.

Ki hitte volna, hogy a' v i l á g o s s á g ügyében Prágába menendünk tanácsért? Pedig Pest városának a' légszeszvilágítás ügyében itt m u l a t o z o t t kiküldöttsége e' napokban vette útját illy végből Prágának. A' Tiszánál a' diurnumot dinoriumnak nevezik.

A' farsang, mint gondolhatod — vig. — Az idei bálók gyöngye a' jogászbál volt. Fény, a' nők szépsége, rend 's a' háziurak szíves fogadása emelték a' bálérdekét 's tették emlékezetessé ez éjt. A' helybeli lapok szerkesztői meg nem

hivattak; hinc illae lacrimae; ezért ez egyhangu jeremiád és becsmérése a' minden tekintetben fényes bálnak. — Hiában, urak! olly lapok szerkesztői, mint a' millyekről fentebb emlékezem, sokkal kevesb morális hatályt, sokkal kevesb tiszteletre-méltóságot fejtettek ki, mint hogy becsülésre tarthatnának igényt. Isten veled.

— ? —

D I V A T.

Nem tudom, kedves Rózám! mindenütt hasonlóké az emberek, vagy csak nekem tetszik-e úgy most a' vígadó időszakában, mintha mindnyájan boldogok volnának, gyönyör- 's üdvözületben usznának; mintha a' világ csak átöltöztetett ráadásul saját szeretett énjökhöz tűnnék fel előttök, melyet egyedül illet örök élet; mintha megelégednének az álommal, mely a' szívet az ő szemfényvesztő csábjával elbódítja; mintha árnyat ölelnének, bár elszálljon is a' lényeg; mintha ez árnyat azon boldogító meggyőződéssel ölelnék, hogy a' szeretet nem ábránd, hogy az állandóság igazság — 's hogy csupán csalódás az egyetlen hazugság. A' vágnak messze távolban tünelgő czélja fénylőleg ragyog az ő látkörükön, minden cselekvéseket legrózsásb színekbe öltöztött remény vezérli, 's azon mértékben, miként ohajai tárgyai alakot öltenek, mindinkább 's rendületlenebbül hisznek szerencsés sükereik örökké tartandóságában 's az őket most boldogító érzemény változhatlanságában. Az emberek szívei is valjon ott vannak-e, hol te vagy, édes Rózám, csak szerencsére nyiladozván kebeled? Nem nyom-e senkit a' bánat, melynek viszhangja fájdalmasan rengeti keble üregét? Nincs-e senki, ki lélekben elárulva, a' jelennek lesújtó igazsága által józan állapotban tartva, daczára az őt környező sokaságnak, elhagyottnak érzi magát? Valjon senki, ki gyűlölet 's keserűség nélkül szenved, csak melázatokkal fogva kezét, 's alázattal mosolyg könyüivel, szenved, szeret és soha nem remél? — —

E' pillanathban készült el néhány balöltözet, melyeket leírni sietek. Az egyik ruha selyemgázból van két szoknyával, ugyanazon kelméből bokrokkal füzerezve, a' második szoknya térdmagasnyíra három rózsza által felemelve 's gázcsokortól tartva. Sima kivágott csücsmellény három háránt csikkal a' vállak körül, melyeket egy rózsza 's csokor tart össze; igen rövid ujjak, három hárántos sáv által képezetve. Azután egy fehér atlaczruha, fölibe borított tarlatán-szoknyával, mely arany zsinórokkal van ellátva; az ujjakon 's a' szoknyán a' tarlatán bokrosan van felgomolyitva 's itt aranyzsinór-csokrok által tartatik. Gúlaalaku ruha, sima csücsmellénykére, kettős szegélyzsinór- 's csipkével borított igen csekélyded ujjakra. Zöld bársony öltözék, elől a' szoknyán széles fonálzattal borítva, sima kivágott mellény, fonálzatos szegélyekkel, igen rövid, szinte fonálzattal borított ujjakkal. Kék atlaczruha, szízyded kivágott hosszú csücsmellényre, rövid ujjak- 's rövid szoknyára, mely két oldalt nyitva 's itt ezüst-zsinórokkal összetartatik; alatta fehér atlaczruha minden díszítvény nélkül. A' hajzati ékitvények, kevés kivétellel, az előbbieket, inkább szélesek, mint magasak, rendszerint természetes virágokat karolva körül. Hosszu vastag fűrtöket vagy sima hajzatot mindenki tetszése szerint visel.

A' tánczedvelőkre sok bál várakozik, miként ez mindig lenni szokott a' vígadó másik felében. Ha kedvedet leled rajta, kedves Rózám, nem sokára közlend valamit rólok

S a r o l t á d.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

7. szám. — Február 14. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

NYILT LEVÉL Lisznai Kálmánhoz. — Kedves barátom! Elégtétellel tartozom neked. Mit, hogy illy későre halasztottam, ne tulajdonítsd másnak, mint annak, hogy e' lapok 2. és 3. számában megjelent „A' sipláds fia 'stb.“ című czikkemet megjelenésekor csak futólag olvasám át 's a' benne levő, téged érdeklő, 's csaknem értelem nélküli, elferdített helyre csak később figyelmeztetém. — Említett czikkemben ugyanis egy helyen e' szavak állanak: „... ő benne halt ki egyik ő's faj, melynek itt-ott felásott több csontváza fölött napjainkban olly nagy fejtörésre kerülő szemlélődéseket tartának tudósaink; soká nem tudván elhatározni: az emberek milly osztályához tartozhattak tulajdonképen eleven korukban, miután minden illy egyes csontváza ki volt faragva e' szó: Universalgenie.“ — 'S e' szavak czikkemben ugy állanak. mintha mindaz, mi bennök tartalmazzatik, Lisznai Kálmán 's általam is tisztelt elődei ellen volna gunykepen mondva. Hogy én irányodban illy gunyra nem fakadhattam, te, ki ismersz, bizonyosan első pillanatra elhívé, midőn és ha kérdésem czikkemet átolvasásra méltatád nógárádi elvonultságodban. — 'S ha így vélekedél (mit hinne jól esik), tökéletesen igazad volt; miután e' lapok szerkesztőségénél létező kéziratom úgy bizonyítja, hogy én téged 45 év múlva (Isten bocsássa meg vakmerőségemet!) úgy képzeltelek, mint „a' magyar táblabírák legutolsóbbikát.“ — 'S midőn ezt nekem, kötelességem szerint, ezennel tudottra adni sietek, reménylem, azonnal világos lesz előttem, hogy kit és mit képzelék én azon „ő's faj“ és „Universalgenie“ alatt, melyet 1890-ben benned kivezettnek hirdeték, — 's át fogod egyszersmind látni, hogy a' szövegyen forgó szavak csak így bírhatnak értelemmel. — A' lapszerkesztés ezer bajait te is fogod ismerni 's e' szerint az értelemzavar származása okát könnyen ki fogod magyarázhatni. Hivatkozom e' lapok t. szerkesztőjére. *) — Pesten, febr. 5-én 1846. Kaján Ábel.

Belföldi tudósításokkal annyira el vagyunk halmozva, hogy azok legnagyobb részét csak igen rövid kivonatokban adhatjuk 's ezért tisztelt levelezőinktől bocsánatot kérní kénytelenítetünk.

BAZIN. E' város műelvezetei közé, a' sötét utcákban és rossz kövezeten kívül, egy német színészársaság is tartozik, mely előadásai sorát e' remek művel (gondolom Shakespeare-től) kezdé meg: „der Zvei und siebenzigmal grundgegangene Mehlspeismacher in ein Aufzuge.“ Az előadások, főkép hölgyektől, számosan látogattnak, egyéb szerencsétlenségről nem hallani.

BESZTERCZE. Mig a' szomszéd Régen, Dézs és Szamosujvár szemlátomást haladnak a' nemzetiség ügyében, mi boldog semmit-tevőségben tespedünk. Semmi közhasznu intézetünk, a' kath. és evang. tanodákat kivéve, melyek elsejében négy növendék-leánynál többet nem találhatni; azért nőnek aztán fel leányaink mint kóró az alföld síkjain. Ezen felül, tudja Isten honnan? idetévedt sógorszínészek rontják a' finomabb élvezeteket ugysy nélkülöző közönség izlését és — erkölcsét. Minap „Sobri“-t adták 's két magyar ember is bevetődött a' szín-akolba; egyike közülök megúván a' sok állást, egyik távozó sógor helyére ülepedék, de merészségeért a' visszatérőtől durván leszidalmaztaték 's egy fegyveres baka segítségével, kit azzal ámitottak el, hogy e' a' Sobri, kivezetettek minden német komédiába járó magyar ember retentő példájára. — Mult hó 20-d. egy műkedvelő magyar társaság egy szinte magyar asszonyaság tiszteletére magyar vendégek előtt németül szerepelt, pedig a' lelkes kis Kendefi Paulina bájos ajkíról milly szépen hangzik az az árva magyar szó!! Komáromi.

DOROGH, (Hajdu). Mi a' farsangot csak nevérol ismerjük, hacsak ujonan alakult olvasóegyletünk annak vigalmaival nem fog bennünket megismertetni. D. K.

GYÖR. Az eddigi tánczvigalmak közül csín- és kényelemre nézve kitünők valának a' jogászhal, melyben egyetlen keringő sem lejtetett, 's az olvasóköré megyeházunk nagy teremében. Igen népes volt a' győri kör javára adott vigalom is, melynek jövedelme tavál közhasznu célra fordítottat, az idei, mint mondják, némi adósságok letörlesztésére használtatott; azonban alig hihetjük, hogy olly körnek tagjai, kik az idei gabnakrisisnél több ezreket nyertek, annyira szűkkeblűek legyenek, hogy mindent csak nyerszedés tárgyává tegyenek. — Nem mulasztatom el az e' hó 1-ső és 2-d. napján tartott színészeti bizottmány közgyűlésének tragicomicus eredményét közleni: először ugyanis Hetényi igazgató urnak háromszáz v. forintyi ajándék szavaztatott, a' mi azt tanusítja, hogy bizony jó, mikor az embernek feketeszemű leánya van; másodsor a' bizottmány új három évre akart alakulni, de abból nehezen lesz valami, mert az alapszabályok megtartása vagy változtatása fölötti viták annyira fölingerlék a' kedélyeket, hogy az elnök az ülést eloszlátván, híveivel eltávozott, mire az ellenpárt, elnököt és jegyzőt helyettesítván, azt végezte, hogy ezental a' társaság maga fog szerződni minden egyes színészszel. Kiváncsiak vagyunk, mikép fognak ezen zavarok kiegyenlítettnei? Győry.

JASZBERÉNY. Egy kölcsönző könyvtár létesülésére bálozni fogunk, néhány műkedvelők pedig előadást rendezendnek egy fal óra megszerzésére; — eddig már birunk egygyel 's ez is rozslat jár. H.

NAGY-KANIZSA, december 25-dik. Városunk nemesebb érzésű fiatalai, a' nemzetiség dicső szózatára hallgatva, egy műkedvelő társulatot akarnak alakítani, a' polgári egyet derek tagjai közt pedig édes magyar nyelvünk mindinkább honosodik, 's a' különorsu és rangu egyéneket a' barátság láncza fűzi 's tartja össze. Sok itást lát az em-

*) 'S mi minden tartózkodás nélkül K. Á. ur állításait aláírjuk.

ber nálunk a' setét utcákon, miből azt lehet következtetni, hogy az olaj drágább, mint a' bor; — mert míg azoknak fejében ég, addig lámpáink sötétben szunyadnak; azonban most vásár volt, tán olcsóbb lett az olaj is; sár is van, de nem akkora, hogy az ember belesüllyedhetne — csak a' szekerek, a' mi nem nagy baj. Murai.

KALOCSA. A' casinóbálban Kossuth arcképe függött a' falon, de „szelleme nem igen volt köztünk,“ jegyzi meg levelezőnk. — A' fiatalság által adott tánczvigalom népes, de — nemzetietlen volt.

KECSKEMETEN a' kártyadűh még a' tánczvigalmakba is befékezi magát: egészség és becsület egyiránt kockáztatnak. A' legkitünőbb bűnbarlang a' „korona“ című kávéház. P. M.

KESZTHELY. Időjárásunk tavaszi, Balatonunk rég megtisztult már jégpáncéljától. — A' nálunk már évek előtt alakult „temetkezői társulat“ tőkéje öregbítésére tánczvigalom indítványoztatott. Uristen, még minő mindenféle czélokra fogunk táncolni!?

LUGOS. (Krassóban.) A' nemzetiség terjesztése körül legtöbbet köszönhetni első alispánunk lelkes nejeknek, ki hathatós pártfogása által nyelvünk 's ruházatunk ügyében olly hatalmas lökést adott a' társalgási szellemnek, minővel kevés magyar város kérkedhetik. A' német színészek eredeti magyar darabot játszottak, miért is a' javokra adott álarczos tánczvigalom, daczára a' szokatlanul fölemelt díjnak, igen látogatott volt, midőn a' kórházi árvaiból a' legesekélyebb díjak mellett is — árva maradt. — Városunkban szokás, a' meghalt szegény embereket nyílt teknőben vinni keresztül a' városon, mi nem igen tanusít „erélyes“ rendőrséget. Muky Amália.

MAROS-VÁSÁRHELY. Nem messze innen egy kis faluban, melynek neve Póka, tánczvigalmak tartatnak 's eredményök az lesz, hogy az ide édesgetett nemeselek olvasóegyletet fognak alakítani 's az „Életképek“-et is meg fogják hozatni. Beh jó volna, ha minden megyében egy pár tucat az illyen pókaiféle eredményű tánczvigalmakat lehetne rendezni! — A' kir. tábla egy nő- és gyermekgyilkost fővételre ítelt, 's az ítélet a' kolosvári piacon fog végrehajtatni: jó mulatságot a' lakosoknak!

MÓOR. Az itteni „casinó“ mintegy 60–70 tagot számít a' polgári és katonai rendből, három magyar 's ugyanannyi német ujságot járát; a' hazárdjátékok számüzve vannak 's ezek helyett az itteni fiatalság inkább jó és hasznos olvasmányokra költi pénzét. Az egylet által adott tánczvigalomban a' sok szép leányok közt legszebbek voltak Fiáth B. M. és b. Luzsánszky kisasszonyok, meg a' kis F. Izabella magyar szabásu öltönyében. Csárdást is fújtak, de ez nem katonai zenész szája való. T.

PÉCS, februárban. Lesz vasutunk, lesz magyar színházunk, lesz egy casinónk. A' pécs-mohácsi vasút-egylet alakító gyűlése, m. ifj. Majláth Gy. főispán-helyettes ur elnöke mellett tartatott nem rég a' nemz. casinóban, a' tárgy fontosságához mért nagy közönség jelenlétében. Az egész költség másfél millio váltó forintra számított az előleges terv szerint, melynek fedezésére hat ezer részvény, 100 pftjával, fog kibocsáttatni a' részletesen kidolgozandó terv elfogadása után. A' szállítás főleg árucikkekre — mint köszen, bor, vas 'sat. van számítva; bizton állíthatni azonban, hogy a' személyszállítás szinte nem csekély jövedelemforrást teendí a' vasutnak. Ha az Isten is úgy akarja, mint magunk — 's ha egyik fővasút-vonallal (a' pécs-mohácsi vasut további árnya Kanizsáig tervezetett) jöhetünk érintkezésbe, városunk kereskedés-, gázdagság- 's élénkségben tetemesen nyervén, a' magyar kereskedés lánczolatában, igen kedvező helyzetű 's körülményeinel fogva nem megvetendő lánczszemet képezend. — A' magyar színházat a' derék polgári casinónak köszönhetendjük, legujabban hozott abeli határozatánál fogva, miszerint színházát jövőre egyedül magyar társaságnak fogja kiadni. Ideje is volt, hogy a' nálunk már több ízben meleg részvétellel fogadott magyar Thaliának a' teli idősáak engedtessek át, mi ellen, hitünk szerint, csak igen parányi töredéknek lesz kifogása; ezen töredék azonban vegye tekintetbe, hogy öt év óta egyedül német színészetet pártoltunk és — túrtunk. Szinte új irányt adand társadalmi életünknek az általán ohajtott egyesülése a' két casinónak. Az első lépést a' polgári casinó tevő, lelkesen szóltván fel a' testvéremzeti egyesületet az egybeolvadásra. Az utóbbi szint olly rokon-szenvvel karolta fel az eszmét 's az egyesülés elyben egyhangulag elfogadtatott. Jelenleg mindkét egylet kebeléből kiküldött vegyes választmány munkálódik az egyesülés részletes módjai- 's feltételeiről. Az előzmények után ítélve, alapos reményt táplálunk, hogy Pécs adandja az üdvös egyesülésnek — tudunkra — első példáját. — Még az ideai tánczvigalmakról kellene szólanom; de a' magyar világ eléggé tudja, hogy mi pécsiek az egész esztendő keresztül tánczoljuk; azért felesleg mondanom, hogy jelen vigadóban, egyik vigalom a' másikat éri. Mind e' mellett, sőt tán épen e' miatt népes bálunk még nem igen volt. Illyennek reménylünk azonban a' legközelebb tartandó urak-bálját, 's a' védegyleti tánczvigalmat (febr. 14.). Az utóbbi Laczkovics Antal, derék tagtársunk indítványára létesült 's nálunk első leendő e' czím alatt. — Mulatságainkban még mindig halványan tűnik fel a' nemzeti elem — táncz, öltözet és nyelv tekintetében — A' társalgó, igen tisztelt Halász ur által benaitva, a' védegyleti vigalomban fog először eljelteni. Egyébiránt csak fontolva haladunk a' nemzetiségben, 's még sok idő kell, mire a' netovábbat elérjük. Valamint a' fentebbiekre nézve is, csak akkor engedje magát át tisztelt szerkesztő ur korlátlan hazafi örömének, midőn azt irandhatom: van vasutunk, van magyar színházunk, egyesült a' két casinó. S.

SZARVAS, jan. 24. Midőn a' legujabbi időkben Szarvas városa, örök megváltása következtében, szorosb értelemben polgári élete küszöbén átlépe, rögtön sietett ezuttal

a' polgári erénynek alapját is letenni az által, hogy kebelében egy kisedovói intézetet állítson. Az eszme felvillant 's foganatosítására minden mód elkövetették. E' szent ügy elősegülésére már másod ízben táncvizigalom adaték, mely hasonlólag, mint az előbbi, sorshuzással volt egybekötve, 's tegnapelőtt meg is tartatván, nem remélt sikertől koronáztak. A' kijátszott tárgyak, száma 15', nagyrészt igen becses női munkák valának Pestről, Győrből, 's vidékünk lelkes hölgyeitől beküldve. Különös tünemény az, hogy a' közügy említésénél hazánkban csaknem mindenütt bizonyos ismeretes nevekkel találkozunk, melyekhez annyi érdem csatlakozik, annyi hálaszó emeltetik említésöknél. Ilyenek a' haza középpontjában, Pesten gr. Brunszwick Teréz, Kanicz M. Alajos lelkes neje 'sat., vidékünkön pedig: Szombathelyiné, Némethné, Szakállné 'sat. 'sat., az orosháziak dicséretes 's annyiszor kimutatott buzgó részvétel általánosan említettén. Ezen részvét a' közügy iránt azonban városunkban is mutatkozik, úgy maga a' község részéről, (midőn az intézet felállítására egy házhelyet ajándékképen megígérni szives volt), mint a' lelkes földesuraság, továbbá a' helybeli presbyterium részéről is; mire nézve kegyes ígéretek valósulása reményében, az illy factorok elegendők arra, hogy magunkat azon szép reménynek engedjük által, miszerint a' jövő nyáron intézetünket talán megnyitandhatjuk. — Majus 3-kán hasonlóczélu táncvizigalom tervezetik, mely ha a' helybeli lyceumi ifjuság majalisával összekötötték, azon reményre jogosítana fel bennünket, miszerint a' jövedelem tekintetében a' váci hasonlóczélra tartott vigalmat sokszorosan felülmúlja. Eddigél 53 igen-igen becses kijátszandó tárgy várakozik jövő vigalmunkra, és sok helyről ismét ajánlottak női kézimunkákat, bár a' lelkes hölgyek nagylelkűségét ismét igénybe venni bátrak nem is voltunk. Nyilvános köszönet legyen ezen hölgyeknek, kik hivattatásukat olly nagylelkűen fel fogni tudják, megemlékezvén arról, miszerint a' kisedovásnak ők természetes ápolói.

Kollár János.

SZ. FEHERVÁR. Takarékpénztárunk élettelses működése már is vérmes reményekre jogosít. Adja az ég, hogy ezen üdvös intézet a' hazánknak tán egyik megyében sem olly szemtelenül üzérkedő jégkeblű uszorásoknak számát megcsökkentsé, mit a' pesti takarékpénztár olly sikeresen kezd eszközölni. — Casinónk még csak feltartja magát, de olvasógyűletünk — haldoklik. Színészeink is voltak, de milyenek? annyi tagadhatatlan, hogy igazgatójuk kedvező sikerrel tapintott a' feherváriak erszényére 's izlésöket alkalmasint el is találta, valahányszor a' 'hősies', 'látványos' 's rendszerint görögtűzzel kislangozott előadásával a' színházat türelmetleg megtölté. Adtak eredeti darabokat is 's pedig tösgyökeket, melyek szerencsésen — megbuktak. Vigalmaink közt legelvezeteseb volt a' közgyűlés alatt a' megyeházi alispáni szálláson tisztikarunk némelly jelesbbjei által rendezett háziasan fesztelen társasági estély.

Ó sz Ödön.

TEMESVÁR. Magyar olvasóköriünk, annyi nehézségek daczára, naponta halad nemzetiségünk viruló mezején, 's mióta néhány lelkes férfiak azt hatályos pártfogásuk alá vették, szabad szállással is bír. A' közel százra menő részvényesek hirlapok olvasásával töltik az unalmas órákat, néha reuniokat is rendeznek, hol tudományos művek olvasatnak fel 's költemények szavaltatnak. Ha e' derék kör eddigi czelszerű irányát el nem téveszti, a' legszebb jövőnek nézhet elébe 's olly nagyszerű állást vívhat ki magának, mely a' mostani tengőfélben levő német casinonak rég ohajtott sirját megásandja. — Nálunk is zárt bálók vannak, melyekben a' magyar társalgás 's honi öltözet a' 'grand' multságoknak lealacsonyítására szolgálta volna, ha egyáltalában a' nemzeti elemet oda beeresztik. Két táncmestereink közül Ormay buzgón fáradozik a' nemzeti táncz betanításával, míg a' másik, Lakatos nevű, inkább anyagi haszon, mint magyar becsület után sovárogha, nem pirul 'illir' tánczot járatni szerb népünkkel.

B. Ferke.

A pesti műegyesület vasárnap f. évi febr. 15-én délelőtti 10 órakor a' n. casinóban rendkívüli közgyűlést tartand, melyre a' t. cz. részvényesek minél nagyobb számmal megjelenni tisztelettel kéretnek. A' közgyűlés rendeltéből közli

Ritter Sándor egyesületi titkár.

Nemzeti színház. Az 1845-ik évi február 17-éről kihirdetett három dramai pályajutalom másodikának, u. m. hatvan darab aranyal díjazandó nemesebb körben forgó társalgási vigjátéknak beküldési határideje, f. é. martius 1-eje közelgvén, figyelmessé tetetnek az illető drámaírók, hogy e' pályára szánt műveiket, a' kijelölt föltételek pontos megtartásával, u. m. tisztán, olvashatólag, és idegen kéz által leírva, lapozva, bekötve, 's a' szerzők neveit rejtő jelíges levelekkel ellátva, a' kitűzött napra, alulirhoz beküldeni sziveskedjenek; mert a' később, vagy a' meghatározott föltételek megtartása nélkül érkezendő színművek nem fognak pályázhatni. Pesten, február 8-án 1846.

Fáncsy Lajos

nemz. színházi igazg. ügyvivő 's e' pályaművek bíráló-választmányának tagja 's jegyzője.

Jövő számunk pompás-nemzeti divatképet hozand Barabás remek ecsete után Perlaszkától, egyszersmind az 'Irodalmi ör'-ből egy egész ívet.

REGÉNY ÉS VALÓ.

(Folytatás.)

XIV.

Gróf Fényeinek uradalmába való megérkezésem után utasításomnak következtében a' nem sokára nyugalmazandó ügyvéd mellett megkezdém hivataloskodási pályámat, és midőn mintegy fél év múlva, mint uradalmi rendes ügyvéd, egészen átvettem az ügyeknek vezetését, hivatalomba annyira be voltam okulva, hogy az a' nélkül is nem igen bebonyolult ügyeknek elintézésében másoknak tanácsára nem igen szorultam. És ezen ennagambani bizakodás — mások elbizottságnak, önfejűségnek nevezték el — volt első oka több kellemtelen surlódásnak, melyekbe jöttem azokkal, kikkel hivatalos érintkezésben állottam. Az uradalmi felügyelő ugyanis, irányomban is bizonyos tekintélyességet kívánván tartani, hivatalomat illető ügyekbe szerelett volna avatkozni. Én tiszteltem őt, mint embert 's öregebbet, de beavatkozásait visszautasítottam. Éretlen gyermeknek keresztelt el 's nem legbarátságosabb lábon álltunk egymással. Később hosszab ottani lakásom folytában tudomásomra jutván több a' jobbágyoknak irányában épen a' felügyelő tudta 's befolyása által elkövetett igazságtalanságok, zsarolások, midőn ezeket nyíltan rosallottam, sőt gátoltam volna, az egész tisztikar ellenséggemmé lett. Tiszta öntudatom és az igazságtalan teher alól egyrészen menekült jobbágyoknak szabadabb lélekzése megnyugtattak ugyan, de mégis igen rosszul esett, hogy az igazság kiszolgáltatásának követeléseért tiszt-társaimban magam iránt ellenséges indulatokat ébresztettem. És ez ellenségeskedés annyira kifejlődött, hogy az uradalmi felügyelő bevádolással fenyegetett a' grófnál, miszerint a' jobbágyoknak szarvakat 's az uradalom elleni ellenszegülésekre alkalmat adok.

Illy helyzetben 's viszonyok között természetes, hogy nem legkellemesebben folytak le napjaim. Sovárogorva gondoltam vissza Pestre, Szerenára; a' jó Blumenthalnő körébe ohajtottam magamat; olykor-ollikor hevesen égetett a' Szerena utáni vágy, de türtem, 's inkább éltem e' kellemetlenségek, mint Pesten szünteleni aggodás és remegés között. Legalább annyiban nyugodt voltam, hogy itt — Pesttől olly messzire — sem Röttel, sem senkivel nem találkozandok, ki egykori aljas életemet ismerné és a' világ előtt elárulná. Most enmagam iránti hideg gunyolódással tekintem e' hiúságot eláruló rettegésemet, mert többé mitsem adok a' fényes születésre. Most az nemes előttem, kinek élete, tettei nemesek. Ki arany és bibor között született, de gazember, alábbvaló, mint a' legutolsó, rongyha burkolt koldusgyermek. De akkor még más nézeteim voltak a' világról; akkor még azt szerettem volna, ha fejemen grófi korona ragyoghatott volna. Igen! mert éreztem magamban a' közéletre kiható cselekvésre erőt, és láttam, hogy csak egyedül azok szerepelhetnek, kiknek nemes, fényes név jutott osztályrészül.

Itt tehát eltürtem az egyébként reám igen kellemetlenül ható surlódásos helyzetet, mert biztosítottak hittem magamat egy ollyannali találkozás ellen, ki árulómmá válhatott volna; másrésről hivatalomat úgy tekintettem, mint majd idővel egy fényesebb és mindig fényesebb helyzetbe való jutbatásnak kezdetét. Lelkemnek egy illy fényesebb jövő utáni esengésének reményéért eltürtem tehát a' velem találkozó hideg, ellenséges indolatokat tükröző arcokat, és hivatalomtól megválni — bár az uradalmi tisztéknek törekvése erre volt irányozva — megválni nem akartam. Komor óráimnak boruit némi-kép eloszlatta Pesten az utóbbi időkben különbnemű élvezetek között eltöltött életemnek 's Szerenának emléke, mit az ettől koronként érkező indulatmenleg levelek, az együtt létünk élveire hön visszaemlékeztetők, bájos szinnel zománczoztak be, mellynek tekinteténél ha andalogva időzött lelkem, pillanatokra felejtettem helyzetemnek kellemetlenségeit. Ollykor-ollikor felmelegült bennem a' Pestre vonzó vágy. Ohajtottam volna látni Szerenát, Blumenthalnőt, a' felejtethetetlenül előttem lebegő angyalarczu kis Irenét; de erősebb volt bennem mégis a' multamra fellebbenthetetlen fátyolt borítani vágyó törekvés. Be akartam várni arczomnak 's egész külsőmnek megváltozását, felejtetni akartam magamat azokkal, kik szennyes életemnek tanui voltak, és ezért helyzetemen változtatni nem akartam. — Így folyt le hosszabb idő.

Emlitettem, hogy Szerenának levelei nagyrészben eloszlatták kedélyemnek boruit. Határtalan, világot ölelő szenvedélylyel, az igaz, nem függtem Szerenán; ha megvizsgáltam belsőmet, meg kelle vallanom, hogy nem ő az egyedüli tárgy, mi lelkemet fogva tartotta. Hir, név, tekintet utáni törekvés szinte izgatott: de azért mégis a' fiatal szívnek ábrándos hevével ohajtám magamhoz, vágytam csókjai, ölelései után; égő szemeinek sugarait, tűzben lángoló arczát az emlékezetnek világánál magam elébe állítottam, 's szerettem volna vele egy pár órára találkozni, — mi miután nem történhetett, megnyugodtam leveleiben. De lassan-lassan ezek is maradozni kezének. Minél több idő folyt le, annál

gyéribben, annál közönyösebben irt, — végre kétszeri levelemre sem érkezett válasz. Sokkal nagyobb volt bennem — nem tudom, gyöngédség- vagy büszkeségnek nevezem-e — mi visszatartóztatott, hogy még egyszer irtan volna neki, 's megszűnt köztünk a' levelezés. Unalmas óráimban elővettem leveleit, ismételve átolvastam, visszaemlékeztem együttlétünkre; alig mult el két év, és az a' forró, szerelemben olvadó leányka, ki indulatárjában talán kész lett volna érettem meghalni, kinek még lehelle is irántami lázas szenvedélyt árult el, az rólam elfelejtkezett. Blumenthalné tudósított egyik levelében, hogy egy fiatal báró udvarlásait élvezi.

Szerena változékonysága bántott; bizonyos keserűség fenekült szivemre, hogy mást elejbém tett: de végtelen bánat, felviharzó fájdalom nem tett csüggeteggé. Inkább azt fájlaltam, hogy első 's legszentebb érzéseimet olyanra pazaroltam el, ki azokat méltánylani, hűséggel megbecsülni nem tudta.

És minél tovább gondolkoztam e' változékonyságon, annál jobban elkecseregtem. Istenem! mi nagy e' világ, — gondoltam magamban — mennyi embert ismerek benne! — és két lényen kívül nincsen több, kiknek irántami őszinte vonzalmáról meg' lennék győződve, és ezek a' jó Blumenthalnő és a' mindig több ragaszkodással rajtam függő Ördögös; ezeken kívül nincsen, de egyetlenegy rokon keblü lény sincsen, ki szeretetének melegével boldogitana. És ilyen, a' keblemet érzéstengerrel elborító pillanatokban keserűn nehezült szivemre árvaságom, keserűen esett, hogy család 's név nélkül állottam egyedül a' nagy világban, nem lévén a' földön csak egyetlen teremtmény sem, mellynek érzethűsége- és melegére magamat jogosítottnak képzelhettem volna.

Pesttől már három egész évig voltam távol és Blumenthalnő unszolásaira látogatására valék utazandó. Ekkor értesítettem, hogy a' gróf uradalmának megtekintésére eljövendő. Be kelle várnom őt. Egy pár hét múlva megérkezett. Feszés fogadtatásomból azonnal következtethettem, hogy nem állok kegyeiben.

A' gróf egy pár hétig időzött uradalmában, és mint viselete elárulta, velem nem volt megelégedve. A' többek között egyszer monda, miként várákozásának nem felelek meg egészen, 's inkább jobbágysai, mint saját ügyvédeként tekint, azoknak jogait védvén az uradalom ellenében; de mindezt hajlandó fiatalágom- 's tapasztalatlanságomnak tulajdonítani — és reményli, hogy ezentuli törekvéseimet az ő érdekeinek szentelendem. Egyébiránt van még más mondani valója is, és ez az, hogy miután, mint messzebbre terjedő uradalma, ügyvédeként, mind a' megye, mind jobbágysai előtt nagyobb tekintélyességre lenne szükségem, ámbár mitsem helyeztet benne, de igen ohajtáná, ha nemességemet a' megye előtt bebizonyítanám és kihirdetném.

Láng borította el arczomat. A' felforrott indulattól reszkettem és hirtelenében nem tudtam mit válaszolni. Azt hittem, multamon keresztütekintett; hogy gyalázatomon kárörvendve gyönyörködik és gunyolni akart kívánságának kijelentése által. De a' milly hirtelen fellángolt bennem minden csepp vér,

olly hirtelen hamvadt el bennem a' legkisebb életmeleg. Megfagyva dermedten álltam, és hideg elfásultságomban elhatároztam magamat, mit valék teendő.

— Gróf ur, — mondtam a' lehető leghidegebben — én nem méltóságodnak, nem jobbágyainak, de az igaz ügynek védelmezője vagyok, és ha többször emeltem szavamat jobbágyainak érdekében, ezt azért tettem, mert felsírt bennem a' lélek, midőn a' velök elkövetett igazságtalan zsárolásokat láttam; de a' szegényeknek elhullatott könnyüiből keljen ki egy nehéz átok, azoknak fejére szálló, kik vaskezekkel sajtolják ki a' szegénynek zsíráját. A' mi kívánatát illeti méltóságodnak, erre az válaszom, hogy a' név- 's nem érdemmel kivivott tekintélyességnek előttem nincsen becsé. A' gaz, nemesi czimer birtokában is gaz marad, és a' becsületes embert, legyen bár rongyokba takarva, többre becsülöm bármi fényes nevű gazembernél. E' nyilatkozatom után, reménylem, egy tekintélyes nevű embert fog méltóságod ügyeinek vezetésével megbizni. A' köztünk létező hivatalos viszony e' perczen szétszakadt.

A' gróf elmondá, miszerint lemondásomat nem czélozta 's el nem fogadja, de én kimondott szavaim mellett szilárdul állottam, mit látván a' gróf, ismételt marasztalásaival ostromolni megszűnt.

Egy pár hét alatt hivatalomat átadva utódomnak, egyelőre minden kivétel nélkül, Pestre utaztam.

XV.

Midőn a' gróf nemesi eredetem hebizonyítását követelte, a' harag- és szégyennek lángja lobbant végig ereimen, — mert habár atyámnak nevét meg ekkor nem is tudám, de a' Békásban tartózkodó anyámnak most már előttem szomoruan ismert jelleme reám nyomta a' gyalázatnak bélyegét, — mégis másrésről a' világ folyásával olly egyezőnek találtam a' grófnak kívánatát, hogy kevesebbé haragudtam reá, mint sorsomra, melly nem engedte, hogy ösökkal dicsekedhessem. És ehhez véve az akkor még Magyarhonban tuluralkodó aristocraticus szellemet, melly csak kiválólagosan nemes névre szokta — ha nem mindenkor, de legtöbbsnyire — róni az érdemet, a' milly levereő volt nyomoru eredetemnek átgondolása, olly emelő volt elbizottságom, melly szerint képzeltem, hogy mit másoknál név- 's születés, azt nálam egyéniség vivandja ki. Mind e' mellett azonban felette sajnáltam, hogy a' gróf szolgálatáról le kellett mondanom, mert Pesten időzni nem szerettem 's hivatalomból némi fényt véltem nevemre áradni. Ezen 's a' már elmondottak tekintetéből eltűrtem volna tovább is a' hivatalom kezeléséhez kapcsolt kellemetlenségeket, de sértésnek vettem a' grófnak felszólítását, mit lemondásommal gondoltam visszatorolhatni. És ezért borus kedéllyel, de minden kitűzött czél nélkül utaztam Pestre sorsom további menetelének irányát a' körülményektől várván.

Blumenthalnő megérkeztemen felette örvendett, de midőn megtudta, hogy hivatalomat elhagyva tértem vissza, nem helyeslő redőkbe vonult hom-

loka. Először ellenezte Pestről 's tőle való elmenetelemet, de később megnyugodott, sőt hogy olly ifjonta jutottam egy nem megvetendő hivatalba, ezt valami dicsőségesnek tekintvén, ohajtotta abbani megmaradásomat. Blumenthalnőnek nem helyeslésre magyarázható arczulata kedélyemre nyomasztólag hatott és e' kedélyemnek első perczeiben függetleníteni, magamat tőle elszakítani akartam, de meggondolván, hogy mennyi hálával tartozom neki és hogy kegye nélkül egyelőre elhagyatott állapotnak tenném ki magamat, iparkodtam őt magam iránt kiengesztelni, mi sikerült is. És ki hinné, e' kiengesztelődésre nagy befolyással birt alakomnak külseje. Blumenthalnő legalább annyilag simítva végig arczomat, azon megjegyzést tette, hogy távollétem ideje alatt férfias szép alakot nyertem 's mint ilyennek, ki vonzó külsőmért még nagyobb hibát is elnézni hajlandó lenne, örömet megbocsát. Az én fiam is — mondá a' többek között — most már lenne ilyen, de az Isten őt elvette, vagy inkább dajkájának vigyázatlansága fosztott meg tőle, de helyette téged adott, ki, úgy hiszem, öreg napjainak öröme leendsz.

— És mi történt — kérdeztem — e' dajkával, ki kegyes pártfogónőnek hiedelme szerint a' gyermek halálának oka volt?

— Ne kérdezd, kedves fiam, ez egy szomorú emlékezetet fakaszt bennem, mit feleleveníteni nem akarok. E' dajka sok szomorú órát szerzett nekem 's azért még most sem tudnék neki megbocsátani; de ha sirba lenne már, legyen mégis bűne felejtve.

Egy pár napot töltöttem már Pesten, midőn régi ismerőseim felől kérdezősködtem. Falbay Szerena felől azon tudósítást nyertem, hogy egy virágról virágra szállongó lepkeként imádóit a' divattal változtatja, egyébiránt igen csinos hölgygé növekedett. Alpár Irene pedig kineveltetéseig még egy évet töltend Pesten; jelenleg azonban szülőinek látogatására távol van, egyébiránt egy pár nap mulva visszaváratik.

Haboztam magamban, valjon tegyek-e Szerenáéknál látogatást? Az általa megszakított viszony emlékezetében volt valami, mi férfias büszkeségemet sérteni látszott, 's ezért vele daczolni, őt kerülni akartam: más részről azonban atyja iránt tisztelettel viseltetvén 's Blumenthalnőhöz ők is járván, az illedelemmel megegyezőnek találtam, ha egy udvarias látogatást teszek.

Falbay szívesen fogadott, ki később hivatalos foglalatosságban távozván, Szerena szobájába utalt. Szerenát egyedül találtam.

Midőn beléptem, Szerena hideg udvariassággal fogadott, mint egy ismeretlent szoktunk fogadni; 's reám bámult. Az első perczen, 's mig nem szólítottam meg, nem ismert reám. Hangom ismertetett meg.

— Hogy lehet az, — kérdeztem — hogy három év annyira kitörült emlékezetéből, hogy nem látszott nagysád reám ismerni?

— Ez úgy hiszem — felelt szeliden elpirulva — többekkel fog történni. Kegyed külsőleg annyira megfőrfiasodott, hogy első tekintetre nehezen lehet kegyedben a' három év előtti ifjura ismerni.

Együttlétünknek végpercei sokkal melegebbre olvadtak át, mint egye-

lőre hittem. Szerena szemeiben tűz lobogott, mely keblemnek elhamvadt szikráit felelevenítette, és egy idegeimen szétfolyó gyönyört éreztem, midőn elváláskor kezét ajkamhoz érintve, kezemet lágyan 's hosszasan megszorította.

Látogatásaim Szerenánál sűrűsödni kezdettek. A' régi viszonynak emlékezetét felelevenítette és keblemre borulva vallotta meg könnyelműségét. Kért, esdekelt, lennék iránta az, ki voltam, és boldogítanám, mert csak szívemnek birtokában helyeztetí életüdvét. A' megelőző édességű leányt keblemhez szorítottam; ajkairól szittam be a' vért hevítő gyönyörvágat, — és alig valék egy pár hélig Pesten, minden egyebeknek kizártával, Szerena szívén ismét én uralkodtam. Ha az idegeimet gyönyörbe ringató kékutáni hevület el nem kábitott volna, azonnal kiismerhettem volna Szerenában a' csapodárt, ki nyíltan kivallá, hogy szebb férfitul nálannál nem ismer, 's ezért ragaszkodik hozzám szenvedélyesen. Én elfogadtam a' kínálkozó gyönyört, a' mint jött; de szívem csak felületesen telt el boldogsággal, mert éreztem, hogy Szerenától elszakadni nem lenne kebelrázó fájdalom.

Egykor épen Szerenától mentem lakom felé, midőn, egy utcán keresztülhaladva, rabokkal találkoztam, kik az utca szemetét seprették. Beesett arczu, rongyokba burkolt, szemtelen külseű alakok valának. Bennem szomorú 's undorító emlékezetet gerjesztettek, 's futólagosan áttekintve őket, más felé fordítám szemeimet.

És épen itt láttam két alakot, melyektől visszaborzadtam. Mindkettő seprőjére támaszkodva bámészkodott a' tulsó oldalra, de úgy, hogy arcukat láthattam. Villámgyorsan fordultam be a' mellékutczába 's futottam, mintha ördögök vettek volna üzőbe, csak hogy észre ne vegyenek. Midőn messze, talán már a' harmadik utczába kanyarultam be, csendesültem meg 's nyertem bátorságot visszatekinteni. Senki nem üldözött.

A' rabláncz, mely e' két ijesztő rémvázon csörgött, megnyugtatót ugyan némikép, de kínzó kétségek merültek fel bennem, valjon meddig leszek a' velöki találkozástól elzáratusuk által megóva, 's nem holnap nyerik-e már vissza szabadságokat — 's ha így, nem minden perczen kell-e retlegnem, hogy utamba veti őket baljóslatu csillagzatom?

E' két alak — Röt és az egykori Lebukinak főnöke Solymos volt. Ez utóbbit évek hosszú során keresztül nem láttam, de magas, athletai termete, kiálló arcizmai annyira emlékezetembe voltak vésve, hogy nem kétségeskedhettem ki-léte felől.

Egy kínos elfogódástól gyötörtetve érkeztem lakomra. Mire sem ügyelve siettem szobámba, 's azonnal Ördöngöst csengettem be.

Elmondám Ördöngösnek, hogy Solymost láttam 's vele Rötöt; megbiztam őt, hogy a' legnagyobb ovatossággal kérdezősködjék még az, vagy másnap rendöröktől esapszékben, hol olyanokat bizonyosan találанд. Nevezetesen azt, miért és meddig leszen a' két rab még behörtönözve?

Leccsillapult kedélylyel mentem Blumenthalnő szobájába. Meglepetve álltam meg mindjárt a' küszöbnél, midőn helyette egy idegen 's igen fiatal hölgy

alakot pillantottam meg, ki egyedül 's utczára lenézve oldalaslag állt. Az általam okozott zörejre felém fordította egészen fejét, és a' legszebb alak, mit életemben láttam, állott előttem.

Közelébe léptem, és mintha egy láthatatlan szellemkéz bűvös vesszővel varázsolta volna el lelkemet, legyökeredzetten megálltam és olly elbámulo meglepetéssel függesztettem tekintetemet ez anygali szép alakra, hogy szólni nem birtam. Majd ismét fel akartam emelni lehanyatlott karjaimat; oda repülni 's reszketve dobogó keblemre szorítani akartam, mert lelkem őt örömpeszeve régi ismerősként üdvözlé. Egy megmagyarázhatatlan belső ihlettségű sugarlás áradt szét kebelvilágomban, velem, szívemmel elhithetni akaró, hogy a' teremtésnek nagy 's szent napján már az alkotó gondolatában még, őt nekem, sajátomnak szánta. És midőn e' gyönyörű alak félig mosolygó arczával, lelkes kifejezésű beszélő szép szemeivel, sugár kis termelkéjével, mint anygalszeraf szárnyaival, egy lépéssel felém közelebb lebegett és a' leggyönyörűbb kezeknek egyikét nyujtva megszólalt, e' dalszerű hang elandalodásomból föl rázott; egy édes emlékü szellemi élv villanyozta be idegeimet, visszaemlékeztetlő arra, hogy ez alakkal már életemben találkoztam; az egykor bámult himbó félig még, de csodaszépen kinyílt virágként állott előttem; az akkori kisdud arczon most a' gyönyörű szűzzé varázsoló szellemfőnségnek sugarai terültek szét, és az az imádásszerű emlékezet, mit e' légies alaknak akkor önkénytelenül szívemnek lapjára eltettem, most fölvilágosító szövétneként gyujtotta meg belsőmet; tisztán világosan láttam, hogy ez elejbém lebegő anygali gyermek — Alpár Irene.

Irene kezét nyujtott. Varázshatásu volt érintése. Megszorítottam a' habpuha kezét 's ajkaimhoz emeltem, — de a' csókot, mit reá tüzni akartam, Irene nem fogadta el.

És elkezdetünk csevegni, mintha bensőleg ismerősek, mintha évek óta lettünk volna kölcsönösen, egy minden hideg visszatartózkodást kizáró szellemkapocscsal lélekben összefűzve. Nem ajkaink, de lelkeink szóltak egymáshoz. Szemeinkkel mondók el egymásnak, hogy kifejlődésünk korának ez első találkozási percében mennyire örül szívünk, mennyire magasul fel egy szent, soha nem érzett szellemgyönyörűsége lelkünk e' viszontlátásnál. Nem győztünk eléggé csudálkozni egymáson. Irene mondá, hogy mennyire megváltoztam, szépültem, de ő mégis reám ismert, mert gyakran megemlékezett rólam. Én viszont nem tudtam eléggé kifejezni csudálkozásomat azon, hogy három év alatt mennyire kifejlett, milly igéző széppé tökélyesült. Elmondá, hogy mennyire megörült, midőn megérkeztekor meghallotta Pesten léteimet — 's talán órákig, napokig elcsevegtünk volna unatkozás nélkül, ha Blumenthalnő és Alpár be nem lépnek.

Alpárban a' régi büszke nemesre ismertem. Nem mondhatom, hogy üdvözlétén és irántami későbbi viséletén a' szivességnek egyneme ne ömlött volna el, de modora a' kegyelemnek színét viselte, 's azt látszott mutatni, hogy szivessége leereszkedés. Irányomban bizonyos, nyájas ugyan, de felettemi

állását érző uri hangot tartott. Szépen megnőttél, öcsém, — mondá a' többek között — és a' mint tapasztalom, tehetségeid is szépen kifejlődtek: de nem szabad ezeket használatlanul hevertetned. Munkára teremtette Isten az embert 's ezért mindenki, köréhez mérve, azokat saját 's a' köznek javára fordítani köteles. Te, öcsém, jótevőnéd kegyessége által derekasan ki vagy nevelve, — 's miután nem kecsegtetheted magadat, hogy ő tuléljen tégedet, hozzá kell szoknod a' munkához. Nincsen rutabb valami, mintha tehetségdús fiatal ember henýelve tölti el életének napjait.

E' szavakban nem volt semmi sértő; itt-ott enyelgett is velem Alpár; a' városba együtt kocsiztunk ki, de tudja Isten, bizodalomra, rokon érzelmekre nem birt felmelegülni iránta kebelem. Minden szavából kirítt a' nemesi, születési büszkeség. Szinte megkönnyebbültem, midőn haza utazott.

Egyébiránt atyát úgy szeretni gyermekét, mint ő Irenét, nem láttam. Imádtá leányát. Iránta való gondoskodása a' legkisebbekre kiterjedt. Gyengéd, engedelkeny, elnéző 's kész mindenre, mit Irene ohajtott volna. De e' vak határtalan szeretet, ha tulságos is, nem volt természetellenes. Irenét látni kellett 's azonnal meghódolt a' sziv előtte. E' szerafkülseű, harmatgyenge 's légies alakot nem lehetett a' nélkül tekinteni, hogy hódolatszerű érzelem ne fakadt volna fel a' bámulónak kebeléből, és bármily fiatal volt is, de kifejezhetetlen szendeségeért tisztelve szerette, ki csak ismerte. Alpár az atyai érzésnek könnyűt hullatta, midőn gyermekétől megvált.

Hogy egyébiránt Alpárnak jelenléte által némikép nyomott kedélyem derültebb hangulatban mutatkozott, annak Ördögös tudósítása volt oka, ki értesített arról, hogy a' rettegett két rab nevezetes nagyobb lopás 's e' közben elkövetett vérengzés végett nem régiben elfogatván, három évi behörtönöztetésre ítéltetett. Három évre — gondoltam magamban — biztosítva vagyok tehát, 's a' rettegett két tanuval találkozni nem fogok.

Nem sokára Szerena meglátogatta Irenét. Már azelőtt ismerték egymást. Történetesen én is épen bementem hozzájuk, 's zongorázással, csevegéssel töltöttük el az időt. De rám nézve Szerenának jelenléte soha olly nyomasztólag nem hatott. Nem tudom miért, szerettem volna, ha Irenét nem ismeri. Összehasonlítottam e' két leányt. Szerena szépnek volt mondható, de Irene mellett elenyészett. Szerenának arcza, szemei vad tüzet árultak el; ha reán tekintett, keresztülfúró szenvedélyesség lángolt ki szemeiből. Irene ellenben egész alakjában egy mondhatatlan szendesség volt. Arczán egy a' kebelvilágból kisugárzó nyájasság, vegyítve egy tiszteletre gerjesztő komolysággal, terült el; kökénysétét szemeiben angyali ártatlanság ragyogott; egész alakja, mint ha egy lehellet-, vagy harmatgyöngyökből lett volna teremtvé, olly gyengéd finom. Szerenát Irene mellett úgy tekintetem, mint egy sast, melly a' kis galambot megfojtja.

Szerena 's Irene többször látogatták meg egymást kölcsönösen, és ha én épen esetlegesen körükben voltam, többnyire szótalán valék. Ekkor mindig egy bizonyos elfogultság bilincselte le, melly kedélyemet elnyomta. Szivem

Irenéhez vonzott, szemeim csak őt keresték, szavaimat csak neki akartam adni; de eszembe jutott, hogy Szerenának elkábultságomban szerelmet fogadtam, 's mivel éreztem, hogy keblem iránta mindinkább hidegül, Irene iránt pedig egy soha nem érzelt szent buzgósággal határos indulattal telik el: ha a' két leánynyal együtt voltam, magamat közöttük feltalálni nem birtam.

Irene Pesten lételének első heteiben Szerenát többször meglátogattam: de mindig olly ügyesen tudtam kilesni, mikor vannak vendégei, hogy egyedül soha seim találtam. Egy változás történt bennem, varázsszerű 's titokteljes, melyet érezni igen, megfejtetni nem birtam. Szerenának bizalmas magaviselete terhemre vált; én őt többé meg nem csókoltam, bizalmasan, mint azelőtt, keresztül nem karoltam volna; mert azt hittem, hogy a' keblemet elbájoló 's mindinkább lebilincselő érzelemnek szent és tiszta zománczát az árulásnak korromos leplével beszenyezem.

XVI.

Az idő sebes szárnyakkal repült az enyészetnek sirja felé. A' zordon telet elbájoló tavasz, ezt gyönyörű nyár váltotta fel. A' haldokló természetnek öléből zöldellő bimbók sarjadzottak ki, a' fákat 's virágokat zöld zománczos levelek borították be, melyek, mint dús gyümölcsözésnek reményei, a' gyöngyharmatos koránnak tündöklő cseppeitől éltetve, egy kebelemelő jövő elébe tekintettek. — Változatlan-, feltartóztatlanul haladt minden előre; élet és halál, olly sokaknak reménye és csüggedése, felvirulás és hervadás az időnek forgó kerekeit egyiránt tolták előre; — a' mult a' jelent, ez a' jövőt kergette.

Az idő folyamának hatalma alatt működő természetnek képében saját kebelvilágomnak fejlődését szemlélhettem. Szivem egy rideg, érzelembimbózkodásra fogékonytalan tér volt, mielőtt Irenét ismertem. Az isteni, az egekbe ragadó szent lángu szerelemnek szellemtiszta élvreményei el valának magban az alkotó kezétől szivem földére hintve, de kisarjadzhatás nélkül heverték ott, miként a' télnek fagya által megdermedt földben szunnyad a mag, miként a sziklatetőre sodort virághímör élettelenül szárad el. Szerenát hittem szeretni, az igaz; hittem, hogy az életnek mennyét benne leltem fel: de e' hiedelmet a felhevülésben kerengő vérnek kábitó ingere emelte csak keblemboldogságává; ha idegeimnek feszültsége leereszkedett, ha a' szellemisség nélküli gyönyöröknek élvéből kijózanodtam, ha igazán megvizsgáltam, boldogság-e az, mit felhevítő mámoromban elrészegülten annak képzeltem: egy meggyőződésé feltolakodó sejtés sugta, hogy szivem nem éli még azon korszakát, melly a' tiszta érzelmeknek bimbókénti kivirulásában olly mondhatatlanul boldognak érzi magát.

De mióta Irenét ismertem, leolvadt szivemről a' fagyos réteg, 's miként a' napnak melegítő sugarai, megtermékenyítve a' télnek dermedése alól kibontakozó földet, egy szép tavasznak reménytükrét csillogtatják: ugy az én keblem is, egy soha olly boldogítólag nem érzelt indulat melegtől felengesztelődve,

lassan felviruló érzéseinek szétáradó boldogságában leggyönyörűbb tavaszának reményét szemlélte. Miként a' természetben tél, tavasz, nyár egymást követék, úgy fejlődtek szívemnek érzései, 's minél többször láttam Irenének angyalarczát, minél gyakrabban társalogtam vele, annál szétterjedőbb gyökerűvé 's erősebbé izmosodott érzéseimnek növényfája, melynek dús virágzása egy világnál többet érő boldogságot varázsolt belsőmbé.

Fessem-e legszentebb érzelmeimnek fokenkénti fejlődését; leirjam-e, hogy szívemnek rideg tére Irenének gyönyörű szemsugárai által miként lön egy kifejezhetetlen boldogság érzésére megtermékenyítve? elmondjam-e, miként zendült meg bensemben 's rezgett végig idegeimen a forró, de mégis szellemtiszta szivrokonságnak lágy, olvadékony, és egész szívilágomat ellepő mennyei dala? Nem! Képtelen vagyok akkori érzéseimet szavakba önteni; hiszen most is, midőn évek hosszú sora repült el felettem, midőn kiforrtta magát e' szív 's ridegen, elhagyatottan áll, mint télben a' messze elterjedő róna közepén egy megfagyott fatörzsök; most is, midőn e' visszaemlékezésnél felmelegül szívem, 's végső fellobbanásainál e' koromnak képét látom: nem tudom kifejezni, mily véghetetlenül sokat érzett szívem. Ha tudjátok, mit tesz szeretni; ha tudjátok, mit tesz a' szívnek minden perczen mintegy varázsihletésre kisarjadzó érzéseinek véghetetlenségével egy lényen függni, melynek anyagi szépsége és jósága drágakököként ragyog előttetek; ha elborítottá a' ti szíveteket is egy érzelemár, mely gyöngyhullámaival az egekbe ragadó gyönyöröknek egy csak érezhető, de ki nem mondható boldogságot rejtő tengerébe sodort; ha a' szellemtiszta érzelmeknek fonséges magasztossága — ereitekből a' földi salakos kéjeknek ingerét kiirtva — mennyei tiszta élveknél befogadására szellemesítette meg dobogó szíveteket: akkor meg fogtok engemet érteni, ha szőszegénységemben érzéseimnek világát e' szóba öntöm ki: szerettem.

Igen! szerettem Irenét mondhatatlanul s véghetetlenül. Nem volt eszemnek gondolata, nem volt szívemnek érzése, mi Irenét ne tárgyazta volna, és ez őt tárgyazó gondolataim s érzéseim, mióta csak megismerém, egy elszakíthatatlan lánczczal voltak összeforrasztva, melyet a' mindent megemésztő időnek romboló vasfogai sem gyöngíthettek meg. Lelkem egy folytonos felmagasztaltsági hangulatban volt, mely az égieknek szellemhonába ragadt, mert Irenében egy költői, egy magasabb világnak istennőjét bántam, ki megbüvölte lelkemet, ki leirhatatlan szépségével 's nemes arczán ragyogó belső világának jóságával érzelmeimet egy kifejezhetetlenül édes terhű rablincsbé verte. Ha sokszor málázó elandalodásaim között anyagi arczának gyönyörű vonalain merengtem, melyek az isteni művésznak remek alkotását hirdetőleg őt nem földi, de mennyei lénynek varázsolták: akkor képe mindig mélyebben nyomult szívem redői közé, és egy óriás erejűvé növekedő érzelem-lánczczal zártam őt szívemnek fenekére.

És mi kimondhatatlan boldogság volt az, erős meggyőződéssel hinni, bizonyosan tudni, hogy Irene engemet szívének minden érzelmével viszon szeret!

Egy ki nem fejezhető boldogság feküdt abban, hogy ez angyali gyermek, keblének első érzelebimbóit, legszűzebb érzeteit nekem szentelte. Mindketőnket az egymás iránti vonzalom rögtön egyszerre elborított, miként vízáradat a' réteket, melyekben a' legszebb virágok sarjadzanak fel. Lelkeink összerepültek, egymáshoz forrtak, melyek egy világnak közbeléptével sem valának egymástól elszakíthatók. Egyetlenegy pillantás, egyetlenegy gyengéd kézszorítás határtalanul, de szellemtisztán égő érzelmeinknek lobogó lángja nyomán egekbe ragadt, 's túláradt szívünk az érzelemben, mit nem e' világ, de egy halhatatlan 's örök zölden koszoruzott élet sajátjának gondolánk.

Gyakran, midőn egyedül voltunk, mihez az együttlakás elég alkalmat nyújtott, 's kezét kézben tartva, szemeimet Irenének felém sugárzó szemeibe tettem, 's perczekig szóltanul egymás tekintetén édelegve, egy forró sohaj emelte kebleinket, 's midőn végre megszólalva kérdezém, szeret-e engemet olly véghetetlenül, mint én őt, és fog-e végső lehelletéig szeretni? 's ő válasza helyett csak kezemet megragadva görcsösen szorította melléhez, melly érzelemviharban látszott emelkedni: oh akkor miattam a' világ is kifordulhatott volna sarkából, mert nem éreztem mást, mint azt, mi kimondhatatlan boldogság Irenétől szerettetni.

Igen természetes, hogy szívemnek illy érzései között Szerena tökéletesen el lön felejtve. Eleinte, hogy Irene Pestre jött, gyakran jöttek 's mentek a' leányok egymáshoz; de látván Szerena általami elmellőztetését, minek okát is kitalálhatta, Irene iránt hidegséggel, sőt később gyűlölettel viseltetett. Mind e' mellett azonban rólam lemondani nem akarván, ügyesen tudta kieszközleni, hogy különböző czimek alatt kényszerülve valék házokhoz menni, annyiival is inkább, mivel egykor, midőn hosszabb ideig nem látogattam meg, gúnyosan kérdezte: talán Irene tiltotta meg a' látogatást?

Minél mélyebbre gyökerezett meg azonban Irene iránti hő, de tiszta szerelmem, Szerena annál kevesebbszer lön látogatott. Falbayhoz elmentem ugyan, mert némelly, hivatalához tartozó tárgyaknak kidolgozásában segítettlem, mit elfoglalkozás kedvéért örömet magamra vállaltam: de Szerenát ritkán, igen ritkán látogattam meg. Sőt később értésemre esvén, hogy egy körben Irene s felőlem gúnyosan elménczkedett, bizonyos hidegséggel telt el iránta szívem, minek következtében őt kerültem.

Egykor szinte egy irománynyal mentem Falbayhoz, de honn nem találtam. Inasa azonban értesítvén, hogy egy pár percz múlva már haza váratik, Szerenához mentem be.

Leültünk a' pamlagra 's olly szenvedélyes tüzzel tekintett reám, hogy részint sajnáltam, részint megütköztem az el nem magyarázható tekintetnek értelmén.

Szemrehányásokkal kezdette nehezíteni nála töltendő perczeimet. Elmondá: hogy miért ámitoltam hitegetésekkel, hogy szeretni csak őt fogom; hogy hűtlenségem milly véghetetlen fájdalomra esik. Én viszonzám, hogy ő sem tönkülönben, midőn Pesttől távol voltam, s ő volt az első, ki a' köztünk

viszonyt, ha volt ennek nevezhető, szétszakította. Szerena mentegette magát 's e' közben eléggé érthetőleg kifakadt Irene ellen, hogy ez tudja Isten, mi varázslattal bilincselte le magához.

— Azt hiszi ön, — kérdezé végre — hogy Irene önhöz hű?

Egy tördőfés nem hatott volna olly fájdalmasan belsőm, mint e' kérdés. A' szerelemfáltásnak kinzó ördöge szállott keblemre. Eszmém összezavarodtak, és egy gyötrő érzelem zajlott végig szívemen. Irenének irántami szerelmében meg voltam győződve; szemeim elé lebbent angyali arcza, melly nem csálhatott, mégis mint furiák tépték keblemet e' szavak. Még a' gondolat is, hogy ha bár csak pillanatra, más képével bibelődött szive, kinzó ostorként csapkodta lelkemet, mert véghetetlenül szerettem, és e' pillanat felköltötte szívemben a' feltékenység kinaiban kárörvendező ördögöt.

— Honnét mondhatja ezt nagysád? — kérdezém végre szívemnek zajlását eltitkolni akaró hangon.

— Irene — felelt Szerena — többször megy Lengey Corneliáékhoz, hol ön még magát be nem vezetteté. Itt sokszor fordul meg egy, nem régiben külföldről haza érkezett magyar nemes, ki Irenének rendkívül udvarol. Bizonyos kutfőből tudom, hogy Irene enyelgéseit viszonozza, sőt egy párszor általa magát haza kísértetni engedé.

— Bizonyítványokat erre! — kiáltottam, keblemnek felviharzásában magamról elfelejtkezve.

— Lesse ön ki — folytatta Szerena 's mintegy örvendeni látszott kinaimon — a' legközelebbi alkalmat, midőn Irene Corneliához menend. Várja be visszajövetelét 's ha azon idegen őt nem kísérendi haza, mondjon engemet becsstelennek.

A' kétségeskedésnek marczangoló kinaival tértem lakomba. Nem, az nem lehet, — gondoltam magamban — hogy Irene kivülem más irányában olly viseletet tanusítson, mit érette reszkető szívem kárhoztathatna. De mégis, hátha azon idegen szebb, eszesebb nálamnál? ki tudja mi vonzerővel bír ez? és ha nem lenne általa érdekelve, nem mondotta-e volna meg nekem, hogy Corneliánál egy neki udvarló férfiuval találkozott?

Elkedvetlenedve jártam fel 's alá szobámban. Irenéhez akartam bemenni, tőle felvilágosítást kérni, de megsértett kedélyem daczolásra ingerlett. Komor merengéseim között eszembe jutottak Solymos, Rőt: de ezek kevesebbé nyugtalanítottak, mert mindkető több mint egy éve, hogy a' városi börtönből megszöktek, 's Ördögös hű kémem biztosított, miszerint ismeretségénél fogva minden budapesti bünbarlangokat felkutatott, de nyomaik annyira eltűntek, hogy tőlök retteg nem nem lehetett. Jobban epesztett a' Szerena szavai által keblemben szurt fulánk, 's enyhítésül ki a' szabadba, a' városligetbe akartam sétálni.

A' lépcsőkön lehaladtomban találkoztam Irenének szobaleányával. Meg nem állhattam, hogy urnője holléte felől ne kérdezősködjem. Válaszul adá,

hogy Lengey Cornelia kisasszonyhoz ment, kitől magát általa esti hat órakor haza kísértetni parancsolta.

Egy keserítő aggodalom szállta meg keblemet. Rögtön megszilárdult bennem a' határozat, Irenét hazajöttkor kilesni.

S z a b ó R i c h a r d.

(Vége követk.)

A' KIS VARANGY.

(TÖRTÉNETI BALLADA 1562-ből.)

I.

Kit én lantomra méltatok,
Ördögös egy vitéz!
Farkasszemet néz
Csatákban a' gyilkos halállal.
Majd — meggyuló veres szakállal
Pompázik e' ragyás alak —
'S fején a' két kis ablak,
A' düledő szemek,
Rettentő kellemek!
'S egy nagyszerű orr trónol
Orczája közepén,
'S lehorpadt tetején
A' rőt bibircsók gyűlést tartanak,
'S piros borókaként mosolyganak.
Szőrös szemölcs is van közte,
Melly mint csipkebokor függ le
Az orrán,
Azért néz olly mogorván.
'S orra seprője a' bajusz alatt
A' száj egész a' fültővig szalad;
'S nem annyira száj, mint barlang,
Mellyből a' hang
Mint varjudal
Zeng nem a' legszebben,
De diadal
Hangja, mi ajkira lebben,
'S kurta karja kurta kigyó,
Mellybe fulánk a' kivont kard,
Melly sok ozmant halálra mart.
Azt hitte a' nép: öntött vashól
Vannak kerek vállpúpjai,
'S nyilvesszőknek beillenének
Vastag hajszájai.
'S e' görbe törpe hős
Miként a' tekenős
Béka, vigyorg a' pup alú,

Melly hátán végig kanyarúl.
'S — kit a' regelő Krónica
Illy szörnyetegnek feste,
Lelke épen olly egyenes,
A' millyen görbe teste.
'S az Isten tán szeszélyből alkotott
Olly hőserőt illy torzalakban,
Melly irgalmatlanul csatázott
A' vérontó törökhadokban.
'S midőn egykor rabul esett,
Szabadulást haszt'lan lesett:
Mert a' győzelmes Janicsár
Kardját nyakára mérte már.
De jött egy büszke Bég
'S fölfogta a' csapást,
'S illyen beszéd között
Tön gúnyos kaczagást:
Bajtárs! nem szégyenled magad
E' kis v a r a n g y o t bántani,
Hagyjuk hátát az ördögök
Ekéjének fölszántani;
Illy koresvérrel ne piszkold kardodat,
'S te torzvitéz! tüstént kord el magad!
Púpod a' pokol csomója,
Hogy az ördög oldja meg . . . . .
— 'S már a' szégyenült levante
A' távol kódébe megy.
'S így megszabadulva
Egy dombra fölállt,
'S a' távol öléből
Még visszakiált:
,No várjatok ti czenkek!
,Ti gúnyoló ebek!
,A' kis v a r a n g y o t még
,Megemlegetitek!! —

II.

Jött a' hatalmas Szolimán
 Szigethnek ostromára,
 'S hazánk Leonidása Zrínyi
 Készült a' végszátára,
 'S hős vére marttyrvér gyanánt
 Omlott a' hon szerelmeért
 Egy hon fájdalma volt a' gyász,
 Melly megsiratta e' vezért,
 'S haldokló keblére maga
 Hadisten tűzött dicsbabért.
 'S a' szabadság megváltója,
 A' híres Zrínyi bán,
 Sebkoszorúsán ott feküdt
 A' csata piacznán.
 Karján, arannyal gazdagon,
 Gyémántos karperecz ragyog
 'S e' dús zsákmányra a' török
 Vad kárörömmel mosolyog.
 De nem tudják kinyitni zárait,
 Az ékszer zára titkos és erős;
 'S ép' el akarják vágni karjait!
 Midőn közéjük ront egy törpe hős:
 — A' kis v a r a n g y tünt föl csatázva,
 Levágott púppal, vérben ázva.
 'S ismét r a b ú l esett,
 S fölnyitni kényszerítik
 A' dús karpereczet.
 'S örülve, hogy a' zord pogány
 Zrínyit mégis megtisztelé,

Hős karját el nem szeldele:
 Boszúja elfojtott tüzével,
 A' gyönyör egy csodás nemével
 Borúlt a' nagy halott fölé!
 'S ordító kinkaczejjal
 Majd némán mereven
 Nézett könyüzve végig
 A' bajnok tetemen.
 Megcsókolá hideg kezét,
 'S úgy nyitja föl karpereczét.
 — De im arczán új bosszu ég,
 Az ismert Jancsár és a' Bég,
 Kiktől egyszer megmenekült,
 Osztottnak a' szent ékszeren,
 'S szilaj kedvvel, szeszélyesen
 Ismét botor gúnyt üznek az
 Idomtalan kis emberen
 Nem kell nekünk — mond — illy
 Rút martalék,
 'S ismét v a r a n g y n a k
 Keresztelék.
 'S nem sejtve senki, milly erős
 Léleekben e' kis törpe hős:
 Ismét megszabadult,
 'S magában így dultfult:
 „Csak még egyszer legyen
 Köztünk találkozás,
 Fogadom Istenem,
 Vér lesz az áldomás!!

III.

Kanizsai parancsnok
 Lön végre e' vitéz;
 Derék merész lelkére
 Egy hon figyelme néz.
 'S hatalmasan uralgott
 Tizenhat éven át,
 Zrínyi árnyának áldozott
 Sok vérontó csatát. —
 'S — mi zaj riad föl most
 Várának csarnokán?
 Vidor szívében a' kedv
 Egy óriás hullám:
 Mert a' Jancsár és Bég fölött
 — Kiktől gúnyoltatott —

Most issza a' véráldomást,
 A' mellyet fogadott.
 Aranyhabú bor mellett,
 Melly lelket gyújt 's szívet,
 Tart bügyilkos lakomát,
 Győzelmi ünnepet.
 'S talán nem is tudjátok,
 Ki ő, e' mord vitéz?
 Kire az ösrege olly sok
 Kalandokat tetéz?
 „A krónika G á s p á r
 V i t é z n e k nevezi:
 Zrínyi unokaöcsese
 A' híres — A l a p i ! !

Lisznay Kálmán.

M E R E N G É S.

Főnséges éj magánya!
Nyugtass meg engemet:
Országod titkos árnya
Zajt és bajt eltemet.

Te hallgalag körödnék
Bezáród ajtaját,
Megőrzöd a' szelid szív
Mennyei birtokát.

Tul rajtad, a' világnak
Háborgó tengerén,
Szent szándokom falát föl
Nem építhetem én.

'S ha vágya nincs szívemnek
A' nagy világ felé, —
E' végtelen homályban
Egyedül leszek-é?

Ott lelkeimig fölérnek
A' háborgó habok,
'S nagy része kincseimnek
Rabolna általok.

Oh nem, mert pusztá nem lesz
Magányom, éjjelem:
Leszáll hozzám az Isten,
'S társalkodik velem.

Miskolczi Pál.

U T I T Á R C Z A.

(Folytatás.)

Most bátran tovább fűzhetném uti soraimat; de egy édes visszatekintés lánczol még Gömörhöz, melynek regényes tájától nem egykönnyen válhaték meg. Füleimben zug most is a' vashámorok, vizimalmok örökös zugása, melly, kivált alkonykor, a' regényes hegysorok között olly édes elragadtatásba ringatja lelkeinket. Kebeledben állanak Murány fenséges romjai, mellyekhez nagyszerű történeti visszamemlékezések tapadnak 's mellyeket Gömör egykori alispánja, a' költői keblű Gyöngyösi „Murányi Vénusában“ 's Kisfaludy Károly „Szécsi Máriájában“ megénekelték. Meg akarám látogatni e' romokat, de egy barátom, kivel e' kirándulást tervezém, annyira megtelt a' vadregényes Salgó Tarján sziklabérczeivel, hogy Epaminondas „satis vixijeként ő is fölkiálta: „eleget — láttam“ 's Murány nagyobbyszerű romjait 's táját ez uttal elmellőztük.

Gömör valóban szép 's érdekes helyekkel bir: itt van az aggtelki barlang, királyi tó, számos várromjai, regényes helyeken fekvő gyárai; de ezekről máskor.

Most még valamit népeletéről. A' pórnépnek szelid 's nyájas jelleme itt különösen felőlő. Kérdezz valamit a' gömöri pórtól, 's huzott palóczos szőejtésével legszivesebb hangon felel, 's az „édes lököm“ „édes angyalom“ megszólítást ritkán hagyja el. De minden csöndes természete mellett is, ha valamelly vigasztaló intézetbe bevetődik 's a' gyári szesztől elázva (mértékletességi egyletek helyett, itt is pálinka-gyárakat állítanak a' nép erkölcsisége rovására) nem lát, nem hall, 's ha valamelly czimborája boszura ad okot, eloltja a' gyertyát, bot helyett előveszi szegedi bicskáját, 's mint a' legdühösebb olasz Lazzaroni, szívét veri át áldozatjának. Majd minden évben történnek illy gyászos jelenetek, 's olly egyének által, kik egyébiránt legjámborabbak 's becsületesebbek, mi tehát egyenesen a' szeszes italok kártékony befolyásának tulajdonítható. — A' pórnép egyrésze tót, de a' nem-

zetiség ügye nálok is igen nehezen terjed. Hibáznak azok, kik Gömörben valódi magyar fajú népet nem is képzelnek; Putnok körül 's az ugynevezett Szárazvölgyben a' leghivebb magyar typusu nép lakik, 's mind szóéjtésök-, mind szokásaikban tiszta magyaros kiejtés 's viselet tűnik elő.

Gömörből Zemplénnek vettem utamat.

Mindjárt Rimaszombaton túl kezdődik az ugynevezett „Rimavölgy“, mely egy a' legköltőbb szépségű tájak közül. Itt vannak Gömörben a' legcsinosabb helységek; láthatni itt csupán kőházakból álló falukat, olaszizlésben épült homlokfalak-'s tornáczokkal ékesített pórházakat, valódi hatókrös gazdákat, 's a' csinos udvarokon egy-egy kellemes hölgyalakot, melynek tisztaságán 's szép szelid vonásain édesen multhat a' szem.

Vasárnap volt, midőn egy illy csinos helységen átutaztam, 's meglepő volt reám nézve különösen a' fiatal menyecskék választékos öltözete; — a' fejről lefolyó hófehér fátyol, mit karjaikon fonnak egybe, csinos magyar váll — mind nemzeti ősi viseletének megtartására mutat. A' széles csipkéjű főkötő alatt nem egy szép fiatal gyermekarcot láték, ki már tizenharmadik évében felretevé pártját. Az e' tájon is divatozó kora férjhezmenetelt nem kárhoztathatom eléggé. Mire vezet ez egyébre, mint a' különben erős népfaj elkorcsosulására? 'S nemde, szép olvasónim: mit ér az ollyan virágkor, melynek illy rövid tavasza van? Az illy korán férjhezment leány életéből ki van törölve a' legszebb, legboldogabb időköz; neki nincs mire visszatekintenie, min az anya, a' házi bajokkal küzködő nő édesen multhatja képzeletét; neki nincs mit visszaohajtania a' multból, leányságának ünnepelt, tündéri korszakát, — hisz ő gyermek volt, midőn az élet sötétebb, terhesebb pályájára erőltetett, előtte életének legszebb fényoldala örökre leplezeten áll.

Sajnálva kísérem szememmel az előttem haladott piros csizmás gyermekmenyecskét, míg a' templom ajtajában elvesztém szemeim elől. Nem, az illy ugynevezett egygyészoktatásnak barátja senki nem lehet. — Ne vágjunk a' természet örök rendszerébe, hisz fájdalmaink, gyarlóságaink nagyrésze onnét ered: hogy szent törvényeit 's szózatát vagy félreismertük, vagy egészen megvetettük.

Majd a' népdalokban olly dús Sajóvölgybe értünk. A' Miskolcz felé vezető ut egyike legjobb 's legszebb utainknak; két oldalról gyönyörű hegysorok váltják föl egymást, alant a' völgyben hiv utitársunk a' Sajó kanyarog, melynek árkaik egykor honfi-vértől áradtak meg. Ki ne tudná a' Sajó melletti gyászos ütközetet? Egy az hazánk iszonyu vért napjai közül, melyeknek emlékére nyugtalanul dobog fel szívünk 's véres árnyak engesztelő áldozatokra intőn merülnek föl képzetünkben.

Balra a' bérce oldalán családi sirbolt emelkedik sötét tekintetével, hatalmas „mementó“ként; majd a' jobb oldali bérce sorozaton Vadna várának romjaival találkozunk szemeink. Képzeltetnek falakat a' pusztá tetőre, 's fényes termeket, melyeknek egyikében a' csinos Nankelreuthernét látjátok Komoroczival, vagy ablakából kitekintve, az alant terülő völgyet, mellyen rablókalandorok marhanyáját üznek maguk előtt; 's mindazon érdekes jeleneteket, melyeket egyetlen történeti regényírónk olly szépen összefűzött: 's a' vidék sokkal jelentekesebb, sokkal vonzóbb 's érdekesb lesz előttetek.

Oh, a' költészet lelket ad a' leghidegebb tárgyaknak 's a' legegyszerűbb helyeket varázsfénnyel övedzi körül. Ki a' költészet varázsát, ez aranszegélyt ele-tünk sötét könyvén, hinti el minden egyes tárgyakon: annak boldogsága irigylendő, az ő álmai megzavarhatlanok.

Berecz Károly.

(Folytatjuk.)

A' MAGYAR KORCSMÁROS ÉS VENDÉGE.

(Vége.)

Mielőtt tovább haladnánk, vessünk egy közelebbi pillanatot öregünkre. Külsőjét ismerjük már, 's innét kevés hozzávetéssel kitaláljuk, hogy nem azon magas szemöldű spectabilitások egyikével van dolgunk, kik némi rangezafrang árnyékától önmagukon tullebegvén, minden szegényebb állást pöffeszkedve lenéznek, bár igen sok helyt szorítja is a' tyukszem mind lábaikat, mind fejeiket. Nemzetes Derogovics Lénárd urnak volt mit aprítani a' tejbe; de ő egyszerű ember vala mégis; élete nagyobb részét gazdálkodásban tölté el; fiatalabb éveiben ugyan hivatalt is viselt szülőföldén Kecskemét városánál; később azonban kihalván atyja, hátat fordított a' nyugtalan pályának, 's kizárólag gazdálkodásra szánta idejét, 's a' világtól elzárkózott. — A' nőnem iránt különös vonzalommal soha sem viseltetett; kevés szerencséje a' szépeknél fojtotta-e el érzéseit? — nem tudom; annyi bizonyos, hogy egy alkalommal többek előtt eléggé bátor volt fogadást tenni: mikép soha sem nőszülend. — A' dolgok azonban változtak, 's tudom, tisztelt olvasónéim, egészen meg lesznek lepelve, ha a' jelenben Lénárd urban egy rendkívül szerelmes — völegényt mutatok be! Igen, a' sértett amoristen megboszulta magát a' nemzetes uron — rettentő példájára minden makacs agglegénynek! megboszulta magát, szerelmessé tevén Lénárd urat, szerelmessé a' boldogtalanságig, 's boldogtalanná a' — v ö l e g é n y s é g i g ! — Kurucz dolog az a' mai világban: hogy a' tisztességes kor megy elő a' jó példában — mindenütt, 's átalán több bátorságot 's elszántabb lelket fejt ki. . ! különben, hogy ha a' nő-választás legnagyobb tapasztalást 's életismeretet kíván, igen rendén látom, hogy annak csak öszfűrtökkel rugtassunk neki! — Mi azonban e' tárgyat eldönteni nem fogjuk; hanem célunkhoz sietve, elég legyen röviden elmondanunk: miszerint Lénárd ur bizonyos alkalommal Szentes városában megfordulván, bizonyos egészséges, magyar-szívenességi kisasszonyt szemügyre vett, 's három teljes napon át szüntelen utána leselkedvén, mint Venus a' holdvilág után, látta: hogy a' szép Julcsa hajnalban már talpon van, a' szolgálókat dologba állítja, megfordul a' konyhában, a' kenyér fehér, mint a' gyöcs, 's nem sületlen, a' szoba rendben van 's ezekhez, ha kell, Julcsa — guitarozik és énekel; 's aztán estve a' pincze, a' — daráskamra, 's az ég tudná? mi mindenféle receptakulum kulesát, szóval, egy . . . szakajtó vasat szed össze, 's azokat párnája alá rejtve, fejecske sulyával reggelig gondosan megörzi, — mindezeket 's még egyebeket három napig szüntelen szem előtt forgatván Lénárd ur, a' negyedikén egyet gondolt 's kettő lett belőle, vagyis: Julcsát megkérte, 's dictum factum, Julcsa — felcsapott, 's reá két hónapra, aprilis végnapjaira a' menyegző is elhatároztaték.

A' jelenben tehát Lénárd ur kedves arajaért van uton, 's ez ünnepi alkalomra vonatá elő a' fészerből rég heverő hintáját, mellynek ugyan színét 's alakját az idő viszontagsága 's a' baromfiak kissé depopularisalták vala; de azért eléggé alkalmas volt mégis belőlről a' menyasszonyok legimádottabbikának elfogadására. Különben éppen ezen becses műszer rendbe hozására pazarolt időnek köszönheté öregünk elkésését, 's azt, hogy a' mámai házsártos csárdással ismeretségbe jutott.

Midőn Lénárd ur Szentesre, a' mátkaházhoz megérkezett, 's szerelmi töpött gondolatait 's lángjának tisztessé szikráját négy bímembri periodusba kópertázza Julcsa előtt rebegve enuncialta, nem sokára ezen — romeoi scéna után, apósa 's a' jelenlevő vendégek előtt felhozta István gazda zsarnokoskodását. Azonban az egész történetet igen komoly arczczal 's mint országos sérelmet adván elő, szónoklatának olly ellenkező hatása lön, hogy szemtől szembe kinevetnék, 's a' nagyobb rész csupa evődésből István gazdának fogná pártját, kinek egészségéért ebéd alkal-

mával poharak is üritettek, 's nem egy áldomásban ajánlatott oda, visszatérőben egy másik tyukért a' boldogtalan lógós is! Lénárd ur, bár együtt nevetett az enyelgőkkel, nagyon bánta mégis, hogy az esetet elmondá, 's két dolgot tett fel magában: először, hogy István gazda iránti boszuállásával felhagyand, nehogy, kitudatván, még nevetségesebbé tegye magát; 's másodsor: hogy a' mámai csárdát, a' mennyire belátja, kerülni fogja.

Néhány nap mulva az eskető véghez ment, 's Lénárd ur a' legboldogabb ember volt! Lakadalmában — mit gazdaságból apósa házánál tartott — tizenkilencz éves ifjakon tett túl, 's ő volt az első, ki Markócs Gyurka magyarjára menyasszonyával a' tánczot megkezdé, 's keringőt is lejtett — hármas lépéssel, 's ebbeli műugrásai közben a' legkövérebb asszonyt földre terité, ő maga egy hatalmas recuseval Dömötörnek, a' czimbalmosnak, lábaihoz bakázván vissza.

Másnap reggel Lénárd ur vissza vala indulandó Kecskemétre csinos nejével; 's a' híres nevezetes lógós már kilencz óra óta hámban állva, a' pitvar előtt melancholisált két társával; de a' menyasszony nem tudta könnyen elválni ősi fészektől, mellynek minden szalmaszálat ismeré, a' temérdek sok kulcstól, végre barátneitől, kik jöttek, mentek, sirtak és szinte nehezen bucsuztak — szóval, harmadszorra sikerült csak őt Lénárd urnak a' felülésre bírnia. — Egyre járt az óra, midőn elindultak; de alig értek ki a' városból, már az eső cseperegni kezdett. Péternek sehogy sem tetszett a' dolog.

— Nemzetes uram, este lesz, mire haza érünk! — szólt ő, 's régi szokása szerint hátrafordult urához, ki most igen mérgesen forgatá rá szemeit.

— Hajts! — kiálta boszusan — előre legyen a' szemed!

Egy óra mulva a' Tisza partjára értek az átjáráshoz; Péter megállítá lovait, 's ismét hátra fordult.

— Nemzetes uram, a' komp odaátal van!

— Hát kiálts a' révésekre!

Péter megakasztá a' gyeplőt 's lement a' Tisza széléhez, 's mint bölömbika beleordított a' hömpölygő vizelembe. Kemény hangja a' kompötelet is megingathatá vala; de azért a' tulparton mitsem akarának tudni és hallani! — Ki Budapesten a' hidi bánásmódnak 's önkénynek példáit látja, azt gondolja ártatlanságában, hogy szeles Magyarországon már ez a' tót-francia-udvariságnak lisztlángja. Csalódik! Menjen a' böldei révébe; látni fog ott piros, czethalként elhízott, kilencz colossalis révést, megannyi urakat, kik olly függetleneknek látszatnak, mint a' kilencz musa! kik, ha kedvök tartja, vagy a' pálkás üveghez beharangoznak, négy — öt jobbágy-kocsit — innét is, tul is — vásár idejében, óráig elvárakoztatnak! — Ez tény — 's így járt itt Lénárd ur is. Igen, harmadfél óráig ordított Péter a' Tisza partján ama derék tónusból, melly eddig nagyobbára négy láb mellé esett competentiaul, 's végre Lénárd urnak dupláját is ki kelle lobbantania, mig Noé bárkája Ararát hegyétől nagy lassan átereszkedett!

Végre a' tulparton valának utasink.

— Péter, szorítsd! — mindenesetre Ujfaluiu elmegyünk — mondá a' nemzetes ur, neje arczáról levéve szemeit, 's pillanatra kidugta fejét a' hintóból. — Péter nem felelt, hanem engedelmeskedve jóformán füle közé vert a' fakóknak.

Midőn Csongrádot elhagyva, beértek a' pusztába, szél kerekedett, terhes felhők vonulának a' láthatárra 's hirtelen homályosodni kezdett; majd a' permetező eső közt egyes nagy cseppek hullának; a' lég különös könnyüséget nyert, — egyszerre keskeny vér-ut czikázott a' magasban, mire a' mennydörgés méltóságos szava először az évből megzendült! záporosó követé ünnepi zugását, az ég sarkai ingának hatalma alatt, 's az ifjuló föld szent sohajt látszott lehelni a' tavasz Istenéhez, a' fűszál urához, a' népek, a' — mindenség feddtelen királyához! — Julcsa ijedve

szorítá meg férje kezét 's keblére hajolt. Péter ezuttal ismét alkalmatlan időben fordult vissza urához.

— Nemzetes uram, szörnyű zivatar lesz ebből! — jobb lenne visszafordulni Csongrádra.

— Hát hol vagyunk?

— A' jó Isten tudja, nemzetes uram! ebben a' zivatarban lám-e, nem lát az ember!

— Ostoba, hát mint fordulnál vissza Csongrádra? — mond Lénárd ur, 's csak most kezde igazán eszmélni szerelmi mennyéből. De mit volt mit tenni egyebet, mint sok töprenkedés után a' mult héti eljárásához folyamodni; miszerint Péter leszálva, a' lovak előtt ballagott, Lénárd ur pedig kedves neje mellől boszusan a' bakra költözvén, ismét a' gyeplőt tartotta. — Lehet gondolni, hogy utjok nem a' legkellemesebb volt; az idő sem látszott engedni akarni zordonságából; az eső ugyan valamivel csendesebben hullt, de az ég folyvást egyiránt dörgött, 's mindinkább sötétebb lön; míg a' tulszorított 's különben is reggeltől óta hámban álló lovak csak csiga-léptekkel vonhatták terhökét. — Így haladtak.

Hosszas, végtelennek tetsző botorkázás után végre reménysugár szállt utasaink kebleibe. Lénárd ur a' sötétben valami világosságot vett szemügyre, 's megszólala.

— Ni ni! . . mi fénylik ott, Péter?

— Régen nézem, nemzetes uram! — gyertyavilág lesz az.

— A' biz az! az ujfalusi csárdában, — mond Lénárd ur teljes örömmel, 's rögtön hátrafordult Julesához 's vigasztalá őt. Péter jónak látta hallgatni; különben is annyira csatakos volt, az eső úgy átfújta oldalbordáit, miszerint fáztában száját is irtózott kinyitni, nehogy egy korty meleg párával kevesebb maradjon birtokában. Arcza sáros volt, eszímája minden lépésre keservesen szotyogott; kifordított sübája fűrtiben legalább négy iteze víz circulált, 's mindezek mellett gyalog kelle a' lovak előtt lámpáskodnia. — Lénárd ur csak kissé volt meglepültebb saját kinézésével, kinek óriási bundája szinte tele szivta gyomrát esővízzel, 's ezen minőségben, mint boszorkánybőr nyomta ura-vállait, ki azonban, hogy meg nem hűtötte magát, Julesának kell tulajdonítanunk, kinek koronként ki-kitörő részvéte, mint melegített téglá, hevert vala szerelmes öregünk lábai alatt.

Ezen kinos helyzetben nem sokára mindnyájan örömmel győződtek meg, hogy épület közelében vannak. Midőn beérék azt, a' fáradt lovak önkényt állapodának meg; Péter leszállott, 's a' kaput egész erővel megzörgeté.

— Hát hol vagyunk? — kiáltá hozzá Lénárd ur.

— Ugy gondolom, nemzetes uram, — szólt hosszú lélekzettel Péter — hogy ennek az ujfalusi csárdának 'kéne' lenni — 's újra zörgetett.

Nem sokára a' kapu megnyílt; egy alacson nőszemély tárta azt föl. — Ösztönszerűleg indulának el a' tikkadt lovak, 's mire állás alá vonák a' hintót, 's Lénárd ur a' gyeplőt Péternek átadá, a' kapu be lön csukva 's az érintett némbér utasíknál termett. Benne a' nemzetes ur, szörnyű meglepetéssel . . Pörkére ismert, rögtön iszonyu dühbe jött, felugorva nője mellé a' hintóba.

— Hajts, hajts! — ordított Péterre — ez a' mámai csárda! — itt nem maradunk!

— De édes férjem — —

— De édes Julesám, engedj meg, én itt nem maradok, ha mindjárt magam huzom is a' hintót tovább! — Hajts, gazember! — kiáltá újra Péterre, ki kételkedőleg mozdulatlan állt fáradt lovai mellett; most azonban búsan engedelmeskedve, az ostort kezébe vette, 's egy hatalmas gyi né'-t mondott. De a' fakók meg sem mozdulának. Lénárd ur ajkába harapott.

— Itt nem maradok, ha mind a' három lovam elvesz is bele! Szólítsd, üsd őket — semmirekellő! — mond, 's csákányát kirántva, lelépett 's lovait mérgesen dorongolni kezdé.

— Gyí ne, fakó ne! — ordíta most Péter tüzzel, egész respectussal nézvéen ura kezében a' csákány vendégszerepelését. — A' lovak meg sem mozdultak helyökből.

— Dejszen, nemzetes uram! nem megy ez a' ló innét egy tapodtat sem, ha reggelig verjük is.

— Nem-e? — mindjárt megmutatom én neked — szóla gúnyosan a' nemzetes ur — ugyis te vagy az oka mindennek! — 's felemelt botjával egyenesen Péternek fordult.

— Lénárd, mit mivelsz?! — kiálta Julcsa ezen pillanatban feddőleg 's leugrott a' hintóból. — Édesem — folytató határozott hangon — az én kedvemért könyörülj ezeken a' szegény párakon!

Lénárdunk e' fordulatra kissé magához tért; látta, hogy tulságoskodott.

— Már az ég ellenem esküdött, — szóla csillapultan — nem bánom, ugyis jövet majd lefordultunk, maradjunk hát itt; de — nem kell semmi!

— A' lovaknak csak adatsz valamit?

— Szénát, igen, adjanak — négy köteget; egyebet semmit, — mi itt maradunk a' hintóban!

— Édes Lénárdom, — kezdé Julcsa, rögtön gondolatától megkapatva — miért nem akarsz te egyáltalában bejöni? szólj — valld meg! — egészíté ki olly hangon, melyet félreismerni nem lehet, 's melly régóta meg van írva a' női pozitív jogok XIX ciklikjében, 's rendesen legtöbb használat alatt áll mindenfelé.

'S a' nemzetes ur egy kis kelepczében látá magát; más részt örült a' felfedezésen, hogy Julcsa nem volt egészen beavatva a' vallott kudarcz körülményeibe; csak hevültsége tartóztató még kissé; miután tehát vére némileg meghűlt, leszállott sápkáját erősen fejébe nyomá, 's igazolásaus — szobát nyitlatott.

Midőn István gazda Lénárd urban mult héti vendégét megismerte, nejét előszólítá, néhány szót váltott vele, 's aztán minden előkészület nélkül belépett utasíkhöz, 's sajátos mosolyu arczczal szerencsés jó estét kívánt öregünknek, ki a' mint megpillantá őt, homlokát redőkbe voná 's élénken a' falnak fordult, 's megelőzőleg kiáltá:

— Nem kell semmi — egyáltalában semmi! — Ugy-e, Julcsa, te sem vagy éhes?

— De téns uram, most rántottával is szolgálhatunk ám!

— Rántotta? — kezdé Julcsa — no igen, a' bizony jó is lesz!

— Ha már készítnek, — vága közben Lénárd ur hevesen — legalább ne paprikázzák meg!

— Dehogypaprikázzuk, téns uram, majd inkább magam is ott leszek a' konyhában anyjukom mellett — mond István gazda 's egész gravitással kilépett. Lénárd ur mogorván nézett utána; majd helyet foglalá; homlokredői nem akarának oszolni. Julcsa, látva kedvetlenségét, nyájasan közélite feléje, megfenyegeté őt, 's békepecsétül egy jó kongásu csókot durranta arczára; öregünk természetesen visszaduplázott, 's körülbelöl óránegyedig pazarlá illy módon a' két szájacska, dús rakatára röpke kincseit egymás közt. — Midőn a' rántottát valahára behozák, öregünk egészen kicseélt kedvvel mondá már Julesának:

— Egyél, angyalom!

— 'S te nem fogsz velem tartani, Lénárd? Az én kedvemért ugy-e — megkóstolod?

Lénárd ur beegyezőleg rázta boldog fejét e' nyájás erőltetésre, 's asztalhoz ült; de egyszerre elállt szeme szája.

— Teremtőm! — felkiálta — ki látott ennyi tojást? — Legalább 50 személyre való! — egészíté ki, remülében nagyított mértékkel latolva a' tárgyakat.

De mit tegyen? Már meg kell fizetnem, — gondolá — tehát legalább jóllakom belőle; aztán Péternek is jut! — 's hozzá-látott, 'S nem hitte volna a' jámbor olvasó, hogy az ajkak, melyek csak imént még kizárólagosan csókkal táplálkozónak látszának, milly bámulatos eredménnyel kezelék ezt a' másik mesterséget is! — A' tál fele azonban még nem ürült ki, midőn Pörke, jobb kezében hatalmas tányérral, mellyben a' drágaságok drágasága, egy néhai pujka sült kecsei nyugvának; baljában legizesebb paprikás-malaccczal színgített bográccsal, végre hóna alatt, pintes légenyben aranyló ó-borral, szokott kibeszélhetlen báju fejjátatási közben belépett, 's keze terhét asztalra kezdé rakni. — Eleinte a' nemzetes ur, meredt szemekkel, némán csak bámulta őt; de pillanat alatt föleszmélt.

— Ki parancsolta?! — rikolta rá, 's arcát vér futá el, 's reszketett, mi közben tördelve folytatá: — Nem kell semmi! vigyék vissza! küldd be a' kocsmáros! ostobák! — 's fölugorva ültéből Pörke elé lépett, 's ingerülten újra fülbe orditá: — Nekem nem kell semmi! lódulj, küld be a' gazdát — 's sebesen megfordult, 's erős léptekkel jára fel 's alá. Julcsa csak bámulta őt 's nem szólott; gondolata azonban az volt, mi helyzetében minden uj menyecske: „férjem uram zsembe; de — majd elszoktatom!“

— Gazduramék már alusznak, be nem küldhetem őket, — szól Pörke dacosan, 's kilépett.

— Mit mondott, mit? — dadogá öregünk mérgesen, 's feleletet sem várva, folytatá. — Kivetem az ablakon! ki parancsolta? nekem nem kell! egyáltalában —

— Ha már itt van, édes férjem, — kezdé Julcsa egész nyugodtsággal — 's meg kell fizetned: azt tartom, úgy tegyünk vele, mint a' rántottával. Nekem, hidd el, megjött étvágyam erre a' szép peccsenyére!

Lénárd ur nem hallott többé dühében; érthetlen szavakat mormolva, egyik szegletből a' másikba futkosott, észre sem látszék venni, hogy az ép és egészséges Julcsa hatalmas csontkitásokat tesz a' pujkán. Egyszerre meglepetve maradt helyben falatozó neje előtt, 's csodálkozva mondá hozzá:

— 'S te eszel?!

— Hát, édes férjem!.. ez a' pujka igazán pompás! jer, jer, legalább kóstold meg! — no ebből a' paprikásból — megállj! én adok egy falatot —

— Nem kell! egyáltalában —

— De az én kedvemért! — 's ez így ment; végre a' sok, de nem, de igenek az lön következése, hogy öregünk bizony nekiült az evésnek, 's úgy látszott, mikép a' pujka ize ellen kevesebb észrevételei vannak! Julcsa tehát győzött; de hiszen mit nem tehet egy friss menyecske Éva korától e' mai szent napig árva fejünkkel?!

Midőn azonban mindennek vége volt, 's a' gyertya eloltaték, Lénárd ur nem tudaludni! István gazda számolásának borzasztó előképe gyötré az éjen át, 's ha pillanatra behunyta szemét, már az, egyszerű-egy' táblája minden számával, mint rémitő falka-elefánt gázolt agyában, 's reggelig ki is izzasztá. Midőn fölkelt, egészen sápadt volt.

— Bizonyosan 200 forintot elkér ez a' gazember kocsmáros! — jaj! . . . . Mit tegyek? feladom! . . . Soha, soha többé erre a' vidékre! — gondolá; aztán Pétert kiáltá be. — No — szóla hozzá — mennyi szénád volt?

— Tizenkét portio, nemzetes uram!

— Mi mi mi? tizenkét portio? — becsukatlak! — 's abrak is? — kérde lángoló szemekkel.

— Három etetésre; aztán, nemzetes uram — szóla Péter, panaszos mentege-

tőző hangon — ennem is hoztak, pecsenyét, meg bort; azt gondoltam, nemzeti uram parancsolta!

— Én, én parancsoltam? te, te akasztófára való! — megállj, hogy merted fogadat pecsenyébe vágni?! — hord el magad, fogj tüstént, mindjárt széjjelszedlek! — de megállj, lehuzom a' béredből, le — te torkos hunczfut! — lármája öregünk, 's mérgeben tipegett, mialatt Péter kilépett a' szobából. — Már bizonyos, kétszáz forintot, mint egy krajczárt fizetek! — Oh oh! — sohajta keservesen, 's oldalzsebét szájalommal czirógatá.

— Kedves férjem, — mond Julcsa szelid, intő hangon — te egészen magadon kívül vagy illy csekélységért!

— Illy csekélységért? — jó — csekélységért! — — Készen vagy? — korcsmáros! — kiáltá ki — fizetni akarok! — 's leült, hogy kipihenje magát a' következő jelenetre; de ismét felugrott.

Nem sokára azonban Ujszászi uram belépett a' szobába. Arcza derült volt; nyílt, egészséges, keletien magyar vonásain valami édesség ömlött el, neme a' fénynek, 'mit kielégített kéjszomj vet vissza egy faragatlan, de eredetileg nemes lélek sugáraiból.

Lénárd ur marczangoló győtrelem közt, törpén állott előtte.

— Mivel tartozom? — kérdé, szemeit zordonan lesütve, 's jobbával bankjegytől puffadt tárczáját reszkette simogatva, míg arcza különféle színt játszott — mivel tartozom? — ismétlé.

István gazda egy ideig nem felelt! majd olly hangon, melly nagyobb ember szájába is oda illett volna — mondá:

— Semmivel — téns uram!

— Mit beszél, korcsmáros uram? — mi? . . . szóla öregünk, hátra lépve — hisznéhány nap előtt egy hitvány tyukért — —

— Jaj — vága közbe Ujszászi uram sájátságos mosolylyal 's a' legőszintébb arcczal — akkor nagy bajban voltam ám, téns uram! az árendát sehogy sem tudtam kikeríteni! épen 25 ft 30 kr. hiányzott belőle; a' zsidót meg vártam, — nos hát — meg is követem, hogy épen téns uramat kóstáltattam meg!! — De most már le van ám fizetve az árenda; szívesen is látom ténsuramat, Isten úgy tartson! akár — egy hónapig! egyék igyék! maga, kocsisa, lova — mind háza-népestől, eb a' ki egy krajczárt is elvesz! — Méltóztassék ténsuram — folytatá kis szünet után, kezét a' legliberalisabb szívelességgel széttárva — a' mi tetszik! mindjárt hozza anyjukom a' kávé a' téns asszonyka számára; mi meg addig igyunk egy kis jó fehér bort, a' ki lelke van! —

'S vendégeink alig tudának szabadulni István gazda szívelessége elől, ki végre is csak azon ígéret alatt nyitott kaput előttük, hogy őt, valahányszor e' vidéken járnak — okvetetlenül felkeressék! —

Év mulva Kecskeméten nagy keresztelő volt, Julcsa szeretete teljében — ikerrel ajándékozván meg kedves férjét! A' családi ünnepélyen magam is jelen voltam; mindnyájan, kik ott jól ettünk és ittunk, egy szívvvel lélekkel vallottuk: milly szépek a' gyermekek, 's mennyire hasonlítanak atyjokhoz. — Ezen alkalommal mondá el nekem a' főntebbi történetet a' nemzeti ur.

Praznovszky János.

SZINÉSZETI LEVELEK. VII.

Silvestertől.

Pest, február 8-án 1846. A világ minden nemzetei közt egy sincsen, mellynek irodalma olly kevésse viselné a kor bélyegét, mint a magyar; 's míg a polgárisodás eszméi hétmértföldes sarukkal vágattak előre, addig a literatura nálunk a fontolgtatás nehéz asztala mellett csücsült, legkisebbet sem törődve az élet zsi-bongó rajával. Nem fogok önnel vitatkozni a fölött: valjon mi lehet oka, hogy míg más nemzeteknél az irodalom Móses és a proféták szerepét játszá, addig nálunk igen hasonló helyzetben volt ama derék orvossal, ki, miután minden beteget szerencsésen meghalt, csak azon sopánkodott, miért nem hívták őt három nappal előbb, melly esetben ő betegét mulhatlanul megmentette volna; elég az hozzá, a magyar irodalom maradt, az élet pedig haladott, és itt a legnagyobb bökkenő. Teljességgel nem czélom ezen állítással irodalmunk nemesb termékeit érdemöktől megfosztani; én csak ama tényt kívánom kiemelni, miként az élet és irodalom nálunk nem bír, vagy legalább nem birt még ama kölcsönhatással egymásra, mellynek más nemzeteknél tudományra, közértelmiségre, törvényhozásra 's társasági eszmékre nézve olly roppant eredményei vannak.

És e hiány legsajnosabban tapasztalható a magyar színházban.

A színház azon hely, hol a közönség és irodalom legközvetlenebb érintkezésbe jönnek egymással. Goethe — ha jól emlékezem — „Költészet 's valóság“ czimú autobiographiájában a holt betűt az élőszó igen szegény pótszerének nevezi. 'S ez, véleményem szerint, föltötte igaz. Az írás már természeténél fogva sokkal hidegebben hagyja az embert, mint az élőszó. Az írott betű nem sir, nem nevet, nem vet szikrákat, nem lángol; minden szónak kimért hatása van, 's ezen mértéket nem a szerző intentiója, hanem az olvasó vérmérséklete, értelmi láthatára, tudományos műveltsége 'sat. szabja meg. Egészen másképp van ez a színpadon. Itt minden szó életet lehell; a költő eszméje testet ölt magára; a néző szemmel látó tanuja az éle jó 's bal eseteinek; együtt szenved a balsors, az ármány, az önkény üldözöttjével; együtt nevet a színpad bohójával az élet furcsaságain, az ész és természetet kiját-szó, de utóbb többnyire sárban maradó előítéleteken, 's e nevetésben vajmi sok-szor saját tévedései- 's balítéleteinek büntetése rejlik. Ha írásban ostromoztatnak az előítéletek, az olvasó többnyire találni fog elméleti, sőt gyakorlati kifogásokat szerző nézetei ellen; de az élet egész hűségével 's teljes meztelenségben színpadra állítva, minden bohóság, minden baklövés az örök ész és a természet rendje ellen, visszari-asztó erővel bír, 's a meghökkent néző, ki e pillanatban magát találva érzi, nem talál időt, az életpéldát megezáfolni; nekie a példán okulnia kell, vagy túrnia az észnek őt kérlelhetlenül sújtó ostorát. És ki szabhatja mértékét azon hatásnak, mely-lyet az indulat, az érzelem, a szenvedély szava, a kellő hangnyomat, a lángoló tekintet, az arc- és összes testkifejezés tekintetében, tesz a nézőre? Ki számíthatja ki ama benyomást, mellyet e vagy ama jelenet, e vagy ama világnézet, e vagy ama gondolatjáték a néző keblében hagy? Ki számíthatja ki ama befolyást, mellyet a színházban vett benyomások a néző egész életére gyakorolnak? Hány nemes ér-zés nem fakasztatott föl a színpad által; — hány erénynek nem adott a színpad halálos döfést; — hány esztelenség 's társasági balság nem péczéztetett ki a színpad által?! — A színpad hatása valóban sok tekintetben még a nyilvános szónoklatét is meghaladja.

Nem nehéz átlátni, miként a színpad és élet egymásrai kölcsönhatása nem annyira föltétele, mint szükséges következménye a színészetnek, és nem nagy

fáradtságba kerülne megmutatni, miként p. o. Franciaországban ama nagy, a' politikai forradalmat megelőzőtt változásban, melyet az erkölcsök és társasági eszmék a' mult században tapasztaltak, a' színháznak igen lényeges része volt. 'S a' mostani francia színirodalomtól sem tagadhatni meg ama fölötté nagy érdemet — és ezt talán a' gallomania gyanuja nélkül mondhatom el, miután oly tartózkodás nélkül nyilatkozám a' francia regényes dráma ellen —, miszerint a' társasági fonákságokat és betegségeket igen ügyesen tudja céljaira fölhasználni, 's talán nagyobb mértékben hat ki az életre, mint maga az igazságnak költött, de hiteleben megfogyatkozott charta.

Am, ne legyen a' színpad politikai célok vehiculuma; de azt semmi szobatudósság, semmi műphilosophiai elmélet nem fogja többé eszközölhetni, hogy a' színészet társadalmi eszmék vehiculuma ne legyen; 's bizonynyal annak kell lennie, ha életét megmenteni akarja. Az idő, annak szelleme és a' társaság mindig gyakorlatibb érdekei naponkint szűkebbre szorítják az abstractiók mezejét, 's a' színészet vagy karöltve fog járni a' korrall, vagy a' színpadról régiségárakba szorol.

'S hogy nemzeti színpadunkra térjek át: mióta ébredt a' közönségben nagyobb részvét a' magyar színház iránt? Felelet: a' „Peleskei notárius,“ „Tisztujtás“ és „Szökött katona“ óta. A' magyar alakok, magyar életjelenetek birtak ama vonzerővel. Qui aures habet audiat.

Az ugynevezett népszínmű igen becses szolgálatot tön a' színészetnek, mert életet, még pedig magyar életet vitt a' színpadra. De az ugynevezett népszínmű eddig csak a' pusztai csárdák, toborzóhelyek, vándorszínészek, parlagi uracsok 's néhány népdal körül forog; 's e' téren hamar ki kell merülni a' költői képzeletnek, a' mint-hogy az újabb, jobbára silány kísérletek nem is egyebek a' fölhozott minták nyomoru utánzásainál. Magasbra, sokkal magasbra kell a' magyar színészet muzsájának emelkednie, magát a' kor lelkével assimilálnia, a' társaság és társadalmi eszmék magasb regioiban sátort ütnie, ha ama viszonyba és kölcsönhatásba akar lépni az élettel, mellynek hiánya most még oly nagy hézagot hagy a' magyar színészetben.

Bocsásson meg ön, ha tán kelletén túl untatom önt e' színészeti elméletekkel; de én szükségesnek tartom világosan kijelölni ama szempontokat, mellyekből én a' színészetet, mint műveltségünk és irodalmi életünk egyik nevezetes emeltyűjét, tekintem, 's mellyek egyes színészeti műtermékek bírálásában tájékozásomul szolgálnak. 'S most néhány szót a' mult heti előadásokról.

Február 1-én „Szökött színész és katona.“ Nem rossz vasárnapi darab. Lesz még, talán alkalmam bővebben fejtegetni, mit értek „vasárnapi darab“ alatt; a' mű semmi új eszmével nem lep meg bennünket; de néhány mulatságos élethű situációjával meglehetősen megnevetteti a' közönséget. — 2-án Füredy javára bérszünettel: „Beatrice di Tenda.“ — 3-án: „Végrendelet.“ E' színmű folyvást bírja a' közönség tetszését; 's meg is kell adni, hogy Lendvay játéka, kissé áradozó szavalása daczára is, nagy mértékben képes meghatni a' közönséget. — 4-én: „Két Barcsay“ 's 5-én: „Kean,“ — mellyekre ezuttal semmi észrevételem. — 6-án az irodalom barátai emlékezetes ünnepet ülének — a' korán elhunyt Kisfaludy Károly születésének évnapját ünneplők, fényesen kivilágított, de nem igen fényes közönségű ház mellett. Kisfaludy Károly regényszerű élete, kedélyének mélysége, melyet ő minden szorosan vett tudományos műveltség nélkül vitt át az irodalomba, 's ama nemes gondolkodás, melyet az élet közdelmei még emeltek, 's melly őt — barátinak 's kortársainak vallomása szerint — mint embert is a' köznapiság fölébe helyezé, 's elvégre azon oly elválhatatlanul lényéhez ragadt hazafiság, mellynek kifejezése oly mélyen hat ránk a' „Honvág“ 's igen sok más rokонтartalmu költeményéből: mindezek oly korban, mikor a' magyar irodalom igen zsiбbasztó pangásban volt, fölötté magasra emelék literaturai működése becsét, 's azzá tevék őt, mivé illy lélekalkattal lennie kelle: — a' kor emberév, a' keletkező irodalom első herosává; 's az utókor, melly már tört ösvényen járhatand, sohasem róhatandja le méltán halálját

ama férfiú iránt, ki a' kezdet nehézségeivel küzdve, 's a' körülményekből igen kevés bátorítást merithetve, mégis csüggedés nélkül mert indulni a' magas czél után, mely után magasztos lelke sovárgott. — Az ünnepélyt a' dicsőültnek „Három egy-szerre“ és „A' gyilkos, vagy mikor pattant, nem hittem volna“ című egy-egy felvonásos vígjátékai díszesíték. Az előadást Erkel „Hunyady László“jának nyitánya előzé meg. Az első darabot dalegyveleg követé, melynek részei valának: „Tihany ostroma“ nyitánya, Thern Károlytól; — „A' bimbóból virág lesz“ népdal Kisfaludy Károlytól, énekelte a' karszemélyzet; — „Vigan foly a' csermelye“ és „Legényszökött kertembe“ Kisfaludy K.tól, énekelte Füredy, — és „A' lantos“ románcz Kisfaludy K.tól, énekelte Schodelné, zenéjét mindegyiknek szerzette Thern Károly. A' színi személyzet mit sem mulasztott el, hogy az ünnepély méltó legyen azon emlékhöz, melyet a' dicsőült kebleinkben hagyott. De, mint mondám, a' színház meglehetősen üres volt, mi engem annál inkább elszomorított, mivel a' jövedelem fele az olly szép sikerrel működő Kisfaludy-társaságnak volt szánva. Sajnos, fölötte sajnos! — Febr. 7-én végre visszanyertük Szentpéteryt, ki „Veszedelemes nagynéne“ című vígjátékban Emmerling báró szerepében köszöntött be; a' közönség nagy szívesseggel fogadá rég várt kedvenczét, 's engedje ön itt azon vallomást tennem, hogy e' jeles színészünk teljes mértékben megérdemli a' közönségnek ezen osztatlan tetszését. Ő és Lendvayné Müller Adele szerepében igen jó kedvre deríték a' különben nem épen nagyszámu közönséget. — Éljen boldogul!

MI HIR BUDAN?

KISFALUDY-ÜNNEPÉLY. Tengerre magyar! Így hangzott minap egy lelkes toll jelszava a' hazai kereskedés érdekében: az Adrián magyar lobogó szálland szembe az ádáz viharokkal. A Balatont is hajó — gőzös szeldelendi, ha Isten segít, nem sokára, 's e' gőzös neve Kisfaludy leend. A' lelkes Kisfaludy Sándor emlékezetét ujitandja meg minden habvonal a' délczeg hajó nyomán; — 's miután az ő költői lelke a' gyönyörű tavat magyar tengernek keresztelé, bátran kiálthatandjuk a' hullámra induló merész vándornak utána: Tengerre Kisfaludy!

De e' név nemcsak Sándornak — Károlynak is sajátja; e' névvel a' költői szellem is a' két testvér tulajdona; két testvér költői lelke él e' név emlékezetében: Kisfaludy. 'S ha meghatandja keblünket az ünnepély, mely Sándor nevét a' magyar tengeren örökítendi: kétszerte nagyobb öröm lángol fel szíveinkben, Károly emlékét már is hervadhatlanul ünnepelve látván minden évben, Károlyét, kinek minden tette illy szót harsogtata füleinkbe: Ki, a' tengerre!

Igen, tengerre, az irodalom tengerére hívta fel honfiai a' jeles elhunyt! lobogót tűzött ki, hogy annál bátrabban indulhasson a' fiatal nemzedék, 's annál nagyobb elszántsággal, minél nagyobb távolban játszadoznak a' szellők a' vezérhajó lobogóival. És megindul a' hajósok hosszú sora. Sok merész sajkást elnyel ugyan a' tenger sirja; de az utánjövők nem azt vizsgálják, hányan buktak már el a' pályá vonalán; hanem azt: hányan törtek már dicsően előre. Ez lelkesíti őket; 's a' bátorság, remény 's tiszta szándék háromszinű lobogója csüggedetlen evezésre hívja fel őket. 'S noha még nem dicseksgetünk azzal, mintha már is gőzösökön sietnénk utolérni más nemzetek fejlődni hajóit az irodalom tengerén, — de e' sürge élet,

ezen élénk sajkázás, mely innen is, onnan is kifejlik a magyar irodalom tengersik-ján, — nagy részben az ő műve. 'S azért legyen áldott az ő emlékezete!

'S kilenczed ízben lön kimondva ez áldás az idén, nyilvánosan, nagy közön-ség által, midőn a Kisfaludy-ünnepély iránt a legnagyobb részvét mutatkozott.

A Kisfaludy-ünnepély ez idén, mint már többször is, két részre oszlott: — egyik színpadi előadásban, másik a szokott nyilvános gyűlésben állott. A színpadi ünnepély az ünnepeltnek saját költői szellemét varázsolá fel két hatásos vigjátéka 's Thern által zenére tett négy rendbeli költeményének előadásával. A közülés február 8-án tartatott a megyeház nagyobb teremében.

A két vigjáték „Három egyszerre“ — és „Mikor pattant, nem hittem volna“ — előadásában azt tanusították színészeink: mit lehet csinálni a régibb darabok-ból is, ha jó kedvvel fogunk eljárásukhoz. A népdalok és románcz zenéje nem olly sikerült, mint magok a költemények, — sőt a „Lantos“ — bármint töreke-dett is azt Schodelné kiemelni — egyhanguságával némileg untatóvá is vált. De hiszen itt nem az egyes darabok kisebb vagy nagyobb sikerereje, hanem inkább az ünnep-lés iránya tekintetbe veendő, 's ez minden esetre kegyeletes és dicsőítő.

Nagyobb érdekü vala még a társaság közlése, mellyen tömérdek közönség és szép számu hölgykoszoru is jelent meg, 's mellynek tárgyait, az elnök lelkes meg-nyitó beszédén, titoknoki tudósításon 's új jutalomhirdetéseken kívül, három igen érdekes előadás tevé. A Marczibányi Vincenzcia-jutalommal az idén koszoruzott „Frangepán Kristófné“ című költői beszélyt szerzője Garay János olvasta fel. Ezen számos költői szépségekkel átszőtt művet élénk tetszés kísérte 's jutalmazta. Ezután elnök b. Jósika Miklós „Diamanti“ című hosszabb történeti beszélyéből igen érdekes 's helyenkint megkapó töredékeket olvasott fel, mellyek csak azt sajnálták velünk, hogy a derék művet egész kiterjedésében nem hallhattuk. — „Bánfi Mik-lós és neje“ című kedélyes és mulattató balladát szerzője Császár Ferencz tet-szés jelei közt olvasott. Szóval, az egész ünnepély igen jó, lélekderítő hatással volt a közönségre.

'S igen, lélekderítők legyenek illyszerű ünnepélyek! Az irodalmi bajnok, ki-nek emlékezetét örökítjük, korán, nagyon korán hunyt el, korábban, semhogy azt irodalmunk állapota tetemes veszteségnek ne tekinthetné. Ám azért ne bánkódjunk; az ő elhunytá csak annál inkább sarkalja az utánjövöket. Nemzeti állapotokra nézve is sok részben igaz az, mi családok irányában áll: — az elődök babérai gyakran csak kényelmi párnái az utódoknak. Irodalmi elődeink közül senki 's így Kisfaludy sem hagyott reánk elhunytában olly borostyánokat, mellyeken bizvást nyugalomra hajt-hatnók fejünket, — 's hála égnek, hogy nincs még ollyan, kit tulszárnynálni lehetlen-ség volna! — sőt végrendeletül azt hagyák reánk mindnyájan: „Fáradjatok, mun-káljatok ti is! — 's épen abban fekszik az elhunyt legszebb dicsőítése, ha végren-delete szavait kellőleg megértjük. Ismétlem, ne bánkódjunk a jelesek elhunytán, sőt örvendjünk, hogy reánk is hagytak tenni valót.

Mennyiben érték meg az utódok ama végrendeleti szózatot, mutatja a többek közt a Kisfaludy-társaság derék működése is. De úgy látszik, mintha mégsem akarnák m i n d e n részeiben megérteni a szót. Mert ha igaz, hogy Kisfaludy Károly nemcsak cselekvőleg, de buzdítólag is akart hatni és hatott az irodalomra 's irodalom embereire: úgy kétségtelenül az ő emlékének szentelt társaság is csak akképen hatand méltólag és minden oldalulag az ő szellemé-b e n, ha nem elégszik meg a munkálkodással, hanem a munkálkodtatásra is ki-terjeszti kellő figyelmét; ha nemcsak dolgozik, hanem dologra buzdít is. Igenis, a buzdítás e társaságnak, ha Kisfaludy Károly szelleméhez hűtlen nem akar lenni, mulhatlan kötelessége. De e buzdítás- 's munkálkodtatásra, engedelemmel legyen mondvá, nem elég a jutalmak kitűzése; mert vannak finomabb idegzetű egyének is, kiket nemcsak az anyagi díj, hanem, 's talán még inkább az erkölcsi méltány

buzdít cselekvőségre. És szóljunk elfogulatlanul: vajon az irodalom mostani állásához képest a r á n y o s buzditási rendszer-e az, ha évenként csak egy, vagy legfőlebb két tagot választunk meg körünkbe? 'S leggyöngédebben szólva, nem kissé furcsa-e azt venni gyakorlatba, hogy szépirodalmi író csak egy vagy kettő kerül ki évenként méltányi figyelemre méltó, holott tudós legalább öt-hat? Ebben egy kis ellenmondás látszik rejleni. Ez egyébiránt egyéni nézetektől függ; annyi azonban bizonyos, hogy a' személyi rokonszenveknek legalább tulsúlylál nem kellene birniok a' választások ügyében. 'S én legalább bölcséleti elvet látok abban: hogy ne csak azok iparkodjanak együtt evezni, kik már tetteleg egy hajóban vannak, hanem törekedjenek minél több evezőtársat — méltány szerint — magukhoz fogadni, — mert nagyobb evező erővel kétségtelenül vigabban haladand a' hajó. 'S ez minden esetre szükséges, ha azt akarjuk, hogy a' magyar irodalom hajója ne csak a' parti tenger habjain, hanem a' világtenger hullámain is bátran előre törjön. Csak így kiálthatunk majd derülten utána: Tengerre magyar! N. F.

Még egyszer a' budai színház. — Mentünk, a' meddig mehettünk; a' merre nem mehettünk, oda nem mentünk; — hanem elment Buda városának nemes tanácsa, 's színházát arenástul együtt odaadta valami M i c h e l nevű pesti lakatosnak. . . Ez eredményért kár volt olly soká kalapálni. — Nyájás olvasóink e' lapok eddigi e' tárgyra vonatkozó közleményeiből tudják, mennyire érdekében lett volna a' fentisztelt tanácsnak (Magyarhon fővárosa tanácsát 's nem az egyes tanács-tagokat értjük), színházát magyar színészeknek, különösen pedig a' nemzeti színház országos főigazgatójának engedni által; e' részben tehát semmit nem ismételtünk többé, sőt azt is őszintén megvalljuk, hogy ez ügynek illetén fordulatán nem csudálkozunk, mennyiben hosszas és folytonos tapasztalásból tudjuk, miszerint Magyarhon kebelében többnyire a' városi hatóságok azok, melyek leggyakrabban és legtöbb idegenkedés kitüntetése által vétkeznek a' nemzetiség 's így saját érdekeik ellen; azt sem nagyon csudáljuk, hogy olly általános és a' legtekintélyesbek hozzájárulásával figyelemre méltóvá nevelt közkíváнат ellenére magányérdekek és suttomban üzött fondorkodások ültek ez ügyben diadalt, hisz illyesmit szinte megszoktunk már, csudálkozni legfelebb azon volna okunk: miért játszott a' nemes tanács a' jó ügygyel olly sokáig szembekötődőt, 's miért viselé magát ugy, mintha kebelében a' magyar színészet megalapítása iránt csakugyan rokonszenz uralkodnék, holott folyvást nemzetellenes sympathiák által vezéreltetett, mint ezt az ügy lefolyása 's a' következmény megmutatta.

Miután R á d a y gróf, mint a' nemzeti színház orsz. főigazgatója, csödlölül a' budai színházra meg nem jelenhetett, föl levén ő méltósága a' magyar színészetet ohajtó közönség részéről szólítva e' színháznak átvételére, a' nemes tanács el nem kerülheté, hogy vele csödlön kívül az egyenkedési pontok felöl értekezésekre ne bocsátkozzék, 's ez által pro forma elég tétetett annak, mit fővárosától a' nemzetiség követel. E' közben azonban szinte folytak az alkudozások a' pesti városi színház bérllőjével, kéz alatt magával a' megbukott budai színházigazgatóval, H u b e r r e l is; sőt Pest városában a' hazafiságnak ez uttal azon gyönyörű jelét is tapasztaltuk, hogy miután ott az orsz. főigazgatóvali egyezkedni akarás tudtul esett, saját színházigazgatójukat, a' különösnél különösebb műelvek nyújtása által szomorú nevezetességre jutottat, föl kívánták azon szerződési kötelezettsége alul meneni, melly szerint neki a' pestin kívül más színházat kibérelni nem szabad, csak hogy így a' nevezett bérllő annál könnyebben meghonosithassa a' budai színpadon a' német komédiáit. . . . Miután tehát R á d a y gróf, az említett felszólítás következtében, hazafiságos készséggel kijelentette, hogy ő kész átvenni a' budai színházat, ha a' nemes tanács az arenai hitelezőkkel a' kiegyenlítést eszközölni szíves leend: a' városi tanácsülésben az eszközzés megígértetett (általában az ígéretek-

ben sohasem szenvedtünk hiányt), 's ennek következtében a' megbukott H u b e r hitelezői f. h. 6-dikára összehívtak, 's ezen — mint nyájas olvasóink képzelhetik — igen-igen műértő gyülekezet elé terjesztetett (a' nemes városi tanács által!) a' kérdés: kinek akarják a' budai színházat áttaladni? . . . E' hitelezők és egyszersmind műértők már most mentek, a' merre mehettek, 's minthogy nálunk igen sok ember valamint az orránál tovább látni, úgy a' küszöbnél tovább menni nem igen hajlandó, találtak mindjárt saját kebelökben egyént, ki előttök a' színház átvételére legalkalmasabbnak látszott, 's ez a' nevezett M i c h e l, pesti lakatos; — a jó urak bizonyosan arról gondoskodtak, hogy ha majd — minden kilátások szerint — ismét be kellend z á r n i a színházat, mindjárt kéznél legyen, a' k i l a k a t o t t vessen rá. A' hitelezők által választott M i c h e l magyar-miskásan neki-türközött, s olly kedvező föltételeket ajánlott hitelező collégáinak, mellyekkel azokat még jobban és tökéletesen lekenyerezé, mellyek azonban aligha fognak valaha teljesíthetnii. M i c h e l nek és hitelező collégáinak e' nyilatkozatát a' nemes városi tanács, minden egyéb kísérmény nélkül, f. h. 8-án elküldé egy városi ember által R á d a y grófnak, hogy olvassa el, 's ezzel minden pro formát befejezettnek hívén, 's várostanácsi hazafiságos buzgalommal tán még azon csapástól is rettegven, nehogy a' gróf viszonynyilatkozata tán ollyas legyen, melly alul még kevésbbé szép szín alatt lehessen kibujni, másnap (f. h. 9-én) a' nélkül, hogy e' lépésről az orsz. főigazgató értesítettetett 's részvételre meghivatott volna, a' színház az arenával együtt a' hitelező collégák által kijelölt M i c h e l nek adott által várostanácsilag. — Ez eljárásból láthatják a' nyájas olvasók, milly tekervényes utakon játszatott ki a' közönség azon legnagyobb és legtekintélyesebb részének közökhajtása, melly Buda városában magyar színészetet ohajtott, 's mint vonatott keresztül a' mézes madzag mindazok száján, kik a' nemes tanács e' fontos ügybeni eljárását honszerte figyelemmel kísérték. . . . Furesa e' dologban, 's az illetők iránt valóban sajnálkozásra indit, hogy a' színházi jogot nem a' város, mellyet illet, hanem a' megbukott bérlő hitelezői oszták ki, 's a' város csak a' helybehagyó szerepét játszotta.

Nemzeti színházunk tisztelt főigazgatójának nyilván köszönetet kell mondanunk azon buzgóságért, mellyel ez ügyben, nem tekintve most is sürű gondjainak terhességét, hazafiságosan eljár. Ő mindent megtett, mit mint orsz. főigazgatónak tennie lehetett; elég garantiát ajánlott, 's kétségtelenül b i z t o s a b b a t is, mint a' megválasztott színházbérlő; mert ő a' hitelezőket az arena-épület költségeinek hat száztuli járandóságáról biztosította, 's azonfelül a' nyereendő tiszta hasznót ezen adóssági tőkéek tisztázására ajánlott fordítani; a' megválasztott bérlő azonban csak m e g i g é r t e, hogy majd ki fogja elégitni a' hitelezőket! Azígeret csak szép szó! . . . 'S ha köszönetet mondunk a' mélt. főigazgatónak, mit mondjunk aztán a' nemes várostanácsnak!? — Így állván a' dolgok jelenleg, vessünk eg, ár pillanatot Buda városa színházának jövődjére. . . . Itt már számos év óta minden színházbérlő megbukott, 's egyedül a' magyar színészet állhatott fel becsülettel, azon sokoldalu pártolás következtében, mellyben részesült, 's mellyben — ha eddig — ezentul bizonyosan annál inkább egyedül a' magyar színészet részesülend. Fontos kérdés lehetne tehát e' tekintetben is a' nemes várostanács előtt: mi oknál fogva hátráltatja minden áron a' magyar színészetnek Budán meghonosulását? vagy azt hiszi tán, hogy egy nemzet fővárosában bárminő nemzeti ügy ollyan, mellytől magát minél tovább menten tartania ránézve üdvös? azt hiszi, hogy Magyarhon közepette színházat idegen elemeknek folyvást nyiltan tartania sikerülend? abból vár dicsőséget, hogy a' magyar színészetet kebelébe csak akkor fogadja be, mikor idő 's körülmények e' lépésre ellenállhatlanul kényszerítendik? holott a' megelőző szerepét játszhatta volna, 's hazafiságának koczán álló hírét megmentheté. . . .

Sajnálkozunk, ha a' nemes tanács még most is azon ó hitben él, hogy Magyarhonban annak, a' mi nem magyar, jövődjé van, 's azon szűkkeblű vigasztalással táplálkozik, hogy színcsarnoka ajtóit, melyeket a' magyar színészet előtt előbb-utóbb meg kellend nyitnia, darab időre előtte becsukható! . . . Gyönyörű eljárás, valóban gyönyörű, Magyarhon fővárosában! . . . Hiába ez erőködés, jámbor urak! hiába egy pár makacs váll akaratosan erőszakos nekifeszítése azon ajtó megnyílása ellen, mely előtt egy nemzet kopogtat és kíván bebocsátást! — E' színház legközelbi jövőjét illetőleg meg kell még említenünk azon általánosan elterjedt hirt, miszerint M i c h e l lakatos azért vette által a' budai színlázat és arenát, hogy ezt a' megbukott bérlőnek, H u b e r n e k adja vissza igazgatása alá. . . . Ha az valósul, ismét gyönyörű dolog! 's a' többi közt lelkiismeretes eljárásra mutat a' hitel és hitelesség körül. . . . Milly kilátások nyílnak ez esetben a' budai színház jövődö fenállására nézve, kiki átláthatja. — 'S ha mindezekhez még azon ellenszenvet is számoljuk, melyet ezen eljárás a' budai közönség nagy részében, az összes tisztviselősnél 's a' józanabb nézetű polgárok legtöbbjeinél előidézett: jó szerencsét kívánhatunk M i c h e l lakatosnak Buda városa színészeti műcsarnoka kezelése körül!

— Országosan tisztelt D e á k u n k néhány nap óta köztünk mulat, a' pesti és nemzeti kör' egyesülten fényes lakomát rendezett a' derék férfiú tiszteletére a' nemzeti casino teremében. — Mult kedden meglátogató gr. Festetics Leo társaságában a' kisdédovókat képző intézetet. Miután darab ideig jelen volt a' növendék-kisdédovóknak az intézeti igazgató által adott leckeórán, az épületet szemlélte meg a' jeles vendég; majd a' kisdédek gyakorlatait nézé 's becses nevét a' vendégek könyvébe bejegyezve, úgy látszik, igen elégedetten távozik. Zalamegyében most kisdédovó-intézet készül felállítani, melynek létesítésében a' buzgó gr. Festetics Leon kívül kétségtelenül a' köztiszteletű hazafinak nagy lesz érdeme. Adja Isten, hogy honunk lelkesei minél nagyobb részvétellel pártolják az embernevelés e' szent ügyét!

— De sublime au fond! Egy kis adatot azon szemtelen üzletről, melyet némely idegen zugirók, kik a' bécsi vagy magdeburgi rendőrség elől hozzánk futamodnak, itt köztünk gyakorolni szoktak, 's azután, ha néha ezen gyalázatos csoportnak, melyből az 'Allgemeine' 's más sógorlapok leggyöngyebb levelezői kerülnek ki, amugy magyarosan közébe vágunk, nincs vége hossza a' lamentációknak 's legaljasabb kifakadásoknak, mikkel íveket mázolnak tele azon b e c s ü l e t e s ember ellen, ki velők sárban fetrengeni nem akar. — Bizonyos német színházi énekeshez Pesten e' napokban bizonyos színházi referenstől előfizetési iv küldetett, mellyen egy nevelésesen ismert firkász soha meg nem jelenendő műve kínálatik két pengő forintért. Az énekes, azon sok dicséretre és lefőzésekre gondolván, mikben bizonyos helybeli zuglapban a' szerint, a' hogy fizet vagy nem fizet, részesülhet, sohajva olvasá le a' hat huszast, és az ivhordozó távozott. Történetesen az énekes délután ugyanazon toll-iparhósszal találkozik, kinek nevében a' két pengő forint ma reggel tőle kizsarollatott, 's beszédközben kísül, hogy ezen érdemes ur eddig csak kolduló leveleket, de előfizetési íveket még senkihez sem küldött, 's hogy az említett munkát nem ő, hanem egyik igen respectabilis collegája fogja ki **nem** adni, kit azonnal a' város kapitánya elébe idéztetett, hol a' tisztelt bajtárs a' m á s nevében fölszedett hat huszast — melyből azonban már három hibázott — megtéríteni tartozott. Ha valaki ez igen derék két urnak nevét tudni akarná, azzal szívesen szolgálunk, mert könnyen meglehet, hogy valamin most egymás nevében, mi azonban hitünk szerint egyik becsületének sem szolgál rövidségére, koldulgatják össze az ebéd vagy vacsora árát: úgy egyszer eszökbe juthat, ezt valami magyar író nevében tenni; mert olly éhes ficzkók, kik kapálni nem akarnak, a' mai drága időkben mindenre képesek.

— Mivel már illy szép társaságban vagyunk, lehetetlen még egy igen szép tényecskét el nem mondanunk, melly gyertyaszentelőkor történt, azon napon, mellyen reggel olly szép időnk volt 's a' miért aztán olly szépen verték fel némelly ház-urak a' lakbért. — Van a' váczí-utczában egy nagy ház, három emelettel 's két utczára szolgáló (de nem a' K o l b fele ház, melly a' N á k ó-házzal átellenben van, mert ennek nincs három emelete 's két utczára sem szolgál), e' házban az a' dicső szokás uralkodik, hogy nem azért mondanak fel a' becsületes lakóknak, ha rendesen nem fizetnek, hanem azért, ha a' házmesternek nem udvarolnak, a' mi igen szükséges, miután ő házmestersége senkinek sem udvarol, még tulajdon urának sem, ki ha Bécsben nem laknék, Pesten a' sok rendetlenség miatt tulajdon házában bizonyosan meg nem lakhatnék. Tudunk egy igen tisztelt uraságot, kinek e' házban a' szállás azért mondatott fel, mert rendesen megfizeti a' házbért, rendesen szokott élni, rendesen tartja lakását, 's ezért házmester uramnak, ki semmiféle rendet meg nem szenvedhet, kegyelmét veszítve, jövő sz. Györgyig kiköltözni kénytelenek. Mondják, hogy ugyanazon házban még egy uraság lakik, ki szinte szereti a' rendet 's azért ennek is Jakabnapig felmondani készülnek. Lám, milly édesgető szer azokra nézve, kik a' rendetlenséget szeretik 's méregdrágán fizetett lakásukban megmaradni kívánnak!! — Ezen ház megnevezésével is szívesen szolgálunk, ha volnának, kik hajlamot éreznének abban házmesterudvarlökká lenni!

— Folytassuk tovább e' gyönyörű rendetlenségek fonalát. A' budai Krisztinaváros elején, a' szarvas-kávéház közelében, nagy házat építenek 's szemközt ezen házzal ismét egy, szinte nagyobb ház van épülőben, 's miután e' tájékon soha nyoma sincs a' rendőrségnek, az építés folyik a' legnagyobb kényelemmel. . . mivel az egyik ház építészerei a' félutca szélességét elfoglalják, igen természetes, hogy a' másik ház építészerei az utca másik felét foglalják el, mi az arrajárókat azon kellemes dilemmába hozza, hogy vagy gymnasticai gyakorlatokat tartssanak a' halomra rakott köveken 's szálfákon keresztül, vagy a' várnak, vagy kerteknek vegyék utjokat, melly annál mulatságosabb, mivel egy félmértfölddel hosszabb, — Budán pedig ugysis szeretik a' hosszú utat!

— A' középponti vasut igazgatója ellen kül- és belföldi lapokban a' legkiméletlenebb vádak olvashatók, miket addig, míg a' tények olly világosan nem szóltak, bizonyos más érdekek kifolyásának tartottunk. Sokan igen kíváncsiak, mit fog a' martiusi közgyűlés e' tárgyban határozni, mi azonban könnyen előrelátható, ha a' m e g h i v o t t r é s z v é n y e s e k n é v s o r á t figyelemmel átolvassuk. A' magyarnak erre igen jó közmondása van.

— Mult szerdán, febr. 11d., indult el innen az első gőzös Bécsbe. A' Duna még folyvást árad 's a' városok alacsonyabb helyein már ki is öntött. A' időjárás hidegebb, de azért nem lehet félni, hogy a' Duna (e' „Magyarország szíve“, mint mondani szokták), mig illy magas a' vízállás, be fog fagyni, miről azonban nem m i n d e n magas állásnál lehet jótállani.

— Igen kellemetlenül lepettünk meg azon hír által, hogy a' derék V a j d a Szarvason halálosbeteg volt 's még most sem bir annyira fellábadozni, hogy az idén tanítószékét elfoglalhassa. Irodalmunk 's nemzetiségünk érdekében, de azon őszinte barátságnál fogva is, mellyel e' jeles férfinhoz lánczolva vagyunk, forrón ohajtjuk, hogy súlyos betegségéből mielőbb kigyógyuva, sok évig tartsa meg őt az Isten számos barátai 's tisztelői örömeire 's hazai tudományos 's szépirodalmunk valódi nyereségére.

— Pesten drámai társulat alakult, mellyek célja időnkint összegyűlni 's az egyik vagy másik tag által felolvasandó drámai mű fölött véleményét kimondani 's

üdvös eszmecsere által a' drámairodalom minél erősebb állását kivívni segíteni. Mult vasárnap e' társulat alakultnak nyilvánította magát.

— A' bálók folyvást tartanak. Mult kedden egy leánynevelő-intézeti táncmulatságha valánk hivatosak Budán. Ha kissé szigorubb nézeteinket, miket illynemű vigalmakról már több ízben nyilvánítánk, ezuttal elvonjuk, meg kell vallani, hogy rég nem mulattunk olly jól, mint e' szives, fesztelen körben, hol, ámbár a' nevelőné idegenajku, mégis több tiszta nemzeti elemmel találkozánk, mint némelly magyarurassági estélyeken, 's a' magyar szót olly b á j o s ajkakról hallók lezengeni, hogy — bizony jó volt, hogy korán hazamentünk.

— Midőn majdnem minden egyesület, minden társulat ad mindenféle czelokra táncvigalmakat, azon e g y e s ü l e t n e k sem lehet hátramaradnia, melly a' hazai műpar védelmére szövetkezvén, a' honi iparműczikkek kelendőségének előmozdítását tűzte ki feladatul. Értesítettik tehát nemcsak a' tánczkedvelő, hanem egyszersmind a' hazafiai buzgalmu közönség is, hogy ezen ismeretes egyesület táncvigalma f. hó 18-án szerdán a' pestvárosi redouteterekben fog tartatni. Bővebb értesítést adand a' honi iparművek forgalma körül magát különösen érdemesített Nagy József ur, belföldi szövetárus, a' városház-tér és kigyóutcza szegletén levő kereskedésében, ki a' tánczestély rendezésével megbízott 's kinél egyszersmind bementi jegyek is kaphatók 's urak és hölgyek e' tánczestélyre mindennemű válogatott hazai ruhakelmékkel magukat elláthatják.

— K e l m e n f f y László, kinek 'meghasonlott kedély' című regénye a' kritika és közönség foruma előtt egyiránt tetszéssel fogadtatott, legközeleb 'Az élet, a' mint van' ezim alatt két kötetben beszélyeket adand sajtó alá, mellyek H e c k e n a s t Gusztáv vállalkozó könyvárosunk költségein jelenendnek meg.

— Szinte egy igen czélszerű munka legközelebbi megjelenéséről értesíthetjük a' t. cz. közönséget, mellynek címe: 'A' természetet magyarázó atya,' irta S c h u l t z testvérpár. Az első ívek kezeink közt forognak 's ezek szerint ítélve, igen jó nevelési könyvet várhatnak a' szülők és tanítók.

— Megjelent V ö r ö s m a r t y minden munkáinak 6d. kötete, melly a' jeles költő, 'Csongor és Tünde' és a' 'Kincskeresők' — című színműveit tartalmazza; továbbá S z a l a y László 'Statusférfiak és szónokok könyvé'—nek második füzeté, melly bizonyosan szintolly buzgó részvéttel fogadtatik, minővel az első találkozott 's találkozandnak ezután a' többiek is.

— Halljuk, hogy a' Kisfaludy-lársaság néhány jőnevű tagjai addig, mig a' legfelsőbb helyen szorgalmazott 'Irodalmi szemle' című lapra az engedvény megérkezendik, egyes füzetekben szándékoznak e' vállalatot megindítani, mi annál kívánatosb, miután azon szűk körnél fogva, minőt divatlapoknál tudományos és tisztán irodalmi dolgokra kimérhetni, teljes lehetetlenség olly arányban kiterjeszkedni hazai elmeterkeinkre, minőt azoknak naponta értékben és mennyiségben növekedő száma méltán igényel.

— Közkívánatnak engedünk, midőn S z a b ó Richárd urat felszólítjuk, hogy az 'Életképek'—ben megjelent 'Nők világa' föliratu jeles leveleit minél előbb összegyűjteni 's szép tehetségének tisztelőit, hazánk lelkes leányait, azok külön kiadásával megörvendeztetni szíveskedjék.

— Épen most vettünk egy igen jeles bírálatot Eötvös, felfegyverzöje' czimü regénye fölött, melyet, ámbár e' műről az „Irodalmi ör“-ben már hosszabb bírálatot közlöttünk, szinte adni fogunk 's egyelőre tisztelt olvasóink kitünő figyelmébe ajánlani hátorkodunk. — Isten látja lelkünket: többet szeretnénk tenni, mint a' mennyit teszünk, de jó lelkiismerettel mondhatjuk, miszerint nem csekély áldozattal 's kitüréssel már is kivívtuk azt, hogy „Irodalmi ör“-ünket legnevesebb bírálóink méltatván részvétők- és pártfogásukra, az abban elhintett tanulságos eszmék és észrevételek koránsem számíthatók többé az ephemer hatású újság-lapi divatos czikkek közé, sőt már több szépműtani értekezéseknél, mint legújában a' Kisfaludy-társaság által kitüzöttekben is, számos idézetek történtek azokra az illető pályázók részéről. Ments Isten, hogy ezt hiu dicsekvésből mondjuk, mert hiszen a' mi érdemünk legparányibb, sőt dolgozótársaink közremunkálása nélkül semmivé törpülne; de igen jól esik illyesmit közölhetni — és hadd legyen meg minden embernek az ő öröme, mi is meghagyjuk mindeniknek a' magáét.

F. A.

H É Z A G P Ó T L Ó K.

Az ember egyéniségét s z e l l e m e határozza meg. Ez ad neki elzártságot, jellemet, belső fejlődöttséget: minél szellemiebb az ember, annál önállóbb.

Az erényt, mondják, saját magáért kell követni, a' bűnt saját magáért kerülni. Miért? Mivel az erény, vagyis az erkölcsi jó kölcsönös viszonyban áll földi boldog-, úgy a' rossz, földi boldogtalanságunkkal; amaz építi 's fentartja, ez lerontja életünk örömeit. Az ember ugyanis, — miután rendeltetéséről n e m t u d egyebet, mint hogy testi, lelki ereinek lehető legtökélyesb kifejlődése e' földöni hivatása körét bezárja, — csak annyiban bír magának s z á m o t a d n i, miért vonzódik az erényhez, 's miért utálja a' bűnt saját magokért — tehát félretekintve tulvilági jutalom, vagy büntetés képzetétől, — a' mennyiben amaz földi nyugalomunk 's boldogságunk, melyérti szüntelen vágy ég lelkünkben, egyedüli kufjeje 's ápolója, a' rossz pedig, kiforgatván az embert a' természet egyszerű szent pályájából, saját magától idegeníti el, 's a' kétségbeesés sivatagába vezeti őt.

A' tudományos r e n d s z e r korláti közé szorult ész, vizsgálódás szabadságától megfosztva, betanult képzetek által lebilincselve, rögeszméket ápol gyakorta. Mig ismeretünk köre zárva nem leend, valamely tudomány rendszerét tárgyilag (objective) felállítani akarni hiu merény, ugyanazért csupán a' t u d ó s e s z m é i rendszeréről és soha az objectiv tudományéről lehet szó, mert illyen felett egyedül csak a' mindenható uralkodhatnak.

Az ember közönségesen csak képzeletei nyomán él és cselekszik. Minél több ok, képzelet (Vorstellung) szól valamely cselekedet mellett, annál szorosabb összhangzatban áll az társas életünk érdekeivel. Innen szoktuk, gyakran öntudatlan, bíráltni az egyes cselekvényt, a' mely is csak viszonylag mondathatik helyesnek, vagy nem helyesnek.

Az, mit közéletben meggyőződésnek nevezünk, leggyakrabban nem egyéb pusztá hiedelemnél, mert az alapokok, melyek véleményünkre a' meggyőződés bélyegét ütök, többnyire csak a' valódi tapasztalatnak meg nem felelő képzeletből származnak.

L i g e t y.

I g a z í t á s. Mult számunk 188-dik lapján a' 20-dik sorban alulról: „miszerint az igazság saját torképe előtt“ olvasd: „miszerint az aljasság saját torzképe előtt“ stb.“

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

8. szám. — Február 21. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

ARAD, február 10. Pedig már hosszú idő óta áll a 'nemes czéh', melynek működését röviden megemlíteni kívánjuk, miután annyi jó levelezők közt nem akadt ember, ki annak nyilvános és titkos munkáját, erélyes atya- és czéhmasterét valamikor a tudatlanság fekete porából kiemelte vagy kiemelni akarta volna. Kiemelendő jellemvonásai a 'nemes czéh'-nek, mely, tudunkkal legalább, városi hatóságunknak sem felelt, sem alatta nem áll, következőkben határozódnak: össze-, vagy inkább szétmenvén néhány évvel ezelőtt a magyar polgárörhad, német és rác azonban mai napig virágozván, eszébe jutott az őrhadakra felügyelő 'nemes czéh'-nek, a szétszórt magyar őrhadat újra összeállítani. E célból a 'nemes czéh' egy fatornyos házacska ünnepélyesen egybegyűlt 's tanácskozni kezdett. A tanácskozás azonban, mint maga a kor szellemétől átélkesült, 'nemes czéh', sem jobbra, sem balra nem ment, míg egy váltószéki bíró, ki tehát nem tartozhatik a 'czéhbe' 's csak amugy történetesen volt jelen, humoristicus pálczájával nagyot nem ütött rá. Ezen drasticus hatás következtében a konok tanácskozás csakugyan mozogni kezdett. Mint haladt előre, nem földadatunk, a la Nemzeti Újság aradi levelezője, széle-hosszában leírni. Meglehetősen folyt egész a kérdésig: kik választassanak a magyar őrhadba közlegényekké? itt azonban megint megbicsakolta magát. Két becsületes szemtanu nemcsak politikai, de bellicai tekintetből is észlelesen megvitatta, mikép izraeliták nemcsak bevételhetők a magyar őrhad közlegényei sorába, de tartoznak is beállni; sőt jelentkeztek már e végre izraelita egyének, kik ha bevételnek, minden tekintetben bizonyosan meg fogják ütni a mértéket. Azonban e szép gondolatát a nyilatkozó szemtanuk 's ajánlkozó izraelita egyéneknek, tekintetes mesterével együtt nemhogy elfogadta 's megköszönte volna a böles belátásu 'nemes czéh', de még gondolatnak is roszalván, valami Barkó nevű 's igenen vastag fülü uriember vezérvéleménye után oda nyilatkozott: mikép izraeliták, egyes egyedül azért, mert izraeliták 's nem 'németek vagy rácok', — kik Aradon 's főleg a 'czéhben hatalmas szerepet játszanak — semmi áron nem lehetnek őrhadi közlegényekké. E korszerűtlen határozatnak a főnemlített váltószéki bíró igazságosan ellenmondott 's hivatkozott más városi őrhadakra, hol izraeliták nagy számmal vétetnek föl hasonló szolgálatba; de hiába! szavai 'kiáltó szó' valának a 'pusztában', a magyar polgárörhad izraeliták kizárásával föllállítása 's honi helyett külföldi kelméből készítendő egyenruhába öltöztetése csakugyan határozatba ment, ezredesül maga tekintetes czéhmaster ur egyhangulag kikiáltatván. — Tudomásul a hölgyvilágnak tánczvigalmakat kellene rajzolgatnunk. Örömet tennők, ha a főranguk tervezett tánczvigalmi eszméje bizonyos, katonatiszteink ügyszeretében kapezaskodó kapezátán dandy kotnyeleskedése miatt még vasárnap csőtörtököt nem vetett volna; de ha már ez így történt, bocássanak meg edes szépeink, midőn tudványokat az aradi héber ifjuság, külföldön művészetet 's kereskedést tanuló társaik segélésére január 31-ikén tartott pompás tánczvigalma megemléztével kénytelenítettünk kielégíteni. E tánczvigalom, társalgási nyelvé kivéve, igen magyar szellemű volt. Nők között a 'a' bonáért minden előtételt elhúzdó 's még mindig bajos Sárossy Vass Paulina, növendékboldgyek koszorujából pedig a 'nemzeties öltözetű, különben is elragadó szépségű Bettelheim Julia érdemelnek kitüntetést. Megirtuk 's lepecsételtük. **M i k e t t e n .**

ENYING. Ritkán szokott utazni a magyarbors télen; hideg a pajkosan füttyörésző szél a vándortótok lábikráinak, egyszem borsnak pedig drága a forspont. Vas Gereben barátom kender, vásárlani ment, 's mellénye zsebében engem is magával vitt egész a világ közepeig — Enying-ig. Jól ettünk, jól ittunk egy barátságos asztalnál; Vas Gereben barátom, szomszédságában egy szép, kisvárosi leánynak, ellágyult, mint a 'zsemlyekovász; aligha a sors páros zsemlyét nem gyúrand belőle; de ki vegye meg? — szerintem, az a 'szép kis leány legjobban járna vele! elhiheti: igazán belemértük a fontját. Estére kelve bál is volt, — én is elmentem 's a 'kályha válláról néztem a 'szép világot; melegem volt! le akartam ugrani, de előtem szép menyecskepár és egy testvér barna hölgy vonult el, tüzes szemek szikrázatától könnyen elpörköldhetem, tehát vesztegeltem; pillanatig vártam; jött ismét egy szép menyecske a 'Sionak somogyi partjáról; de a 'férje igen közel volt, féltem megérzi a bors-zagot: de tovább nem tűrhetem; gyönyörű leánypár andalgott el mellettem, őket gyermekkoromtól — akarám mondani, egy vásár óta ismerem, hol engem megvenni nem akartak; — elhatározám a 'dolgot, 's a 'forró kályhát összefont karjaikkal cseréltem fel. Na . . ! ezek a 'leányok . . mit nem beszéltek a 'férfiakról? épen Vas Gereben is oda lödörgött; tudom, az oldalát is kitorná, ha az ujságban ki nem kürtöltetné . . . Semmi bajunk sem történt; a 'terem tömve volt, a 'nagyon csinosan rendezett terem egy régi jó barátom, akarám ismét mondani, vásári ismerősömmek nagy becsületére válik. Különben házasulandó volna e 'jó barátom, 's nötlensége nagy szeged ütne a 'fejembe, ha magam olly kicsiny nem volnék; — „na! majd az is lesz!“ szokta mondani jó barátom. A 'szilasi cigányok húzták a 'csárdást, én pedig bucsuzandó ebédi ismerősünk hóvállára szokelltem; — ah! de jó

helyem volt; már én is olvadóban valék, mint Vas Gereben barátom, 's ha ő le nem kap, tán még vállaira ragadtam volna. — „Még egy nótát várjunk meg!” mondtam én; „mi is következik?” kérdi egy másik; „francia!” felel egy jó kedvű uracs. — Tán önök még nem is tudják, hogy Palotán azt felelte egy varga commis: „francia csárdás!” — És most önök kérdik: „mi következik?” utazásunk folytatása, és a' postapénz.

Magyarbors.

GÖLNICZBÁNYA, február 8-án. Városunkban mételyként harapódzott el a' lelket, tetet öldöklő veszélyes pálinka-ivás; de kiknek a' népnevelés, a' köznépi anyagi és szellemi jóléte nemcsak nyelvökön, de szívökön is fekszik, tetteleg iparkodának e' rossz szokást előltni — 's e' végre a' városi prépost, a' prot. egyház lelkipásztora, ki, mint magyar író, ön előtt is ismeretes, és hazafiúi szelleme — 's buzgalomról dicseendő hegy-mesterünk, kezét fogva annyira birták már a' népet, hogy a' pálinkaivásról lemondva, a' keletkezett mérsekleti egyesületnek tagjaivá magukat beavattatni önként ajánlották. Így Tön, hogy a' pálinkaivásnak kétségtelenül végveszélyt okozó örvényéből már eddig is több 210 léleknel ragadtaték ki. Jelen valék ma a' kath. isteni szolgálaton, 's épülve hallgattam e' tárgyan prépostunk mézzel folyó szavait, mellyek hatásukat nem vesztették, mert az egyesület rögtön 160 új taggal szaporodott, kik e' magasztos 's szívreható beszéd következtében kitörő lelkesültséggel közelitének az ur oltárához, fogadtak teendőket, magukat a' pálinkaivástól megtartóztatni. Reményilem, hogy a' prot. felekezeti, melly e' nemű ünnepélyét jövő vasárnap tartandja, ez üdvös tárgyan versenyezni fog a' kath. közönséggel.

Én.

KIS-CZELL, február 7-én. Hála az égnek! hogy a' jelen farsangon lekeríngőztük már táncszivalmaink felét; de mikor mondhatjuk el, hogy körünkbe is bevilágít a' nemzetiség 's honszerelém arany csillaga? Egy műkedvelő társaság is megfordult üregében, mint gyertyaszentelőkör a' medve barlangjában; mivel azonban egy nyugoti szalmakazalból vihar támadt, ismét visszavonult, minek az a' következménye leend, hogy városunkat czenkul nem terhelendi azon alaptalan vád, miszerint nyelv dolgában nem haladunk, miután olly gyorsan elhalad az mellettünk, hogy el sem érhetjük. Dallos.

KÖSZEG, januárban. A' nemzetiség magvát a' kisdedekbe kell beleoltani, hogy a' lassankint fejledező csemete nagy fává nővén, abból maholnap biztos támasza válhasson a' magyar nemzedék majdan alapítandó dicsőséges sarnokának. A' kisdedek Kőszegen minden házban magyarul kezdenek beszélni, 's így nő velük nemzetiségünk iránti hajlam, és várhatni belőlük maholnap becseletes magyar embereket. — A' posztó- és gyapjuszövetgyár felépíttetését Regnier F. P. fulneki gépész 's gyártulajdonos vállalá magára 110,000 pfért, ki által már olly intézkedések is tétettek, hogy az építés a' beköszöntő tavaszkor elkezdetvén, őszig befejeztessék, mikorra már kész gyártmányok is fognak a' közönség elé bocsátatni, Regnier ur saját nyilvánítása szerint. — A' kisdédoda életbe-leptetésére Cserghő F. kir. tanácsos ur igen üdvös lépéseket tett: ő t. i. minden munkáit két kötetben kiadandja, a' bejövendő tiszta jövedelmet pedig, melly, ha csak 500 példány keltne is el, 1000 pfélnál többre rug, annak alapítására fogja fordítani; alapító ur fáradozásainak hálás elismeréseül az intézet „Cserghő-kisdédodának“ fog nevezettni. Ugyanezen érdeműs ur által az ifjuság és cseledek számára leendő ösztöndíj alapítására nézve is némi terv javaltatott; az ügy kivitele pártfogóktól függ. — A' casinó némelly igen tisztelt tagjai által tervezett könyvtár beszerzése, adja Isten, hogy pium desiderium ne legyen, és a' remény, mellyel magunkat eleve kecsgettettük, szép álomként meg ne törjék; mert a' lelkesedés, mellyel a' dologhoz fogtunk, lassankint elhamvad, és még eddig utolsó közgyűlés óta, melly, ha nem csatlakozom, mult évi december első napjaiban tartatott, semmi rendelések nem tétettek. Menyhárt László. *)

SZARVASRÓL GYÁSZHIR. Vajda Péter, a' mint író és ember egyiránt jeles férfit, f. hó 10-d. délelőtti 10 óraker, vérhányásban, örök nyugalomra szenderült. Csön-des volt kimulása, mint élete. Hogy kit vesztett el benne szerető 's vigasztalhatlan neje, kit a' nemzet, nem szükség említeni. Hült tetemei 12-dikén délután tétettek a' sirba,nelly fölött méltán könyezett az egész halotti kíséret, de különösen kedves tanítványai, cik Vajdát soha feledni nem fogják — és könyezni fogják távol baráti 's mindazok, cik e' névnek tisztelői valának. Béke poraira!

Jámbor László.

MI HIR BUDÁN?

Klaszy ur, pesti férfiszbabó, kitől a' mai számunkhoz mellékelt nemzeti divatképet cölöljük, Züllich márványszobrára szerkesztőségünkhez 2 aranyat küldött, melly zives adakozásért neki őszinte köszönetünket szavazván, örömmel jelenthetjük, misze-int nagys. Döbrentey Gábor urnak e' tárgyan tett felszólítása lapjainkban, mindenütt

*) A' tisztelt levélíró megenged, hogy becses tudósításának polemiai részét nem adhatjuk.

Szerk.

legnagyobb részvétellel fogadtatott 's reményünk lehet, hogy az e' gyönyörű műre, mely említett kir. tanácsnok urnál reggeli órákban mindenkor látható, megkívántató hatvan arany minél előbb begyűjtve leendő 's így a' nemzeti muzeum nem sokára e' remek műnek birtokába jutand.

— Budán most nagyot hallgatnak a' színház dolgában. A' nagy csend pusztító szélvész előjele szokott lenni. Halljuk, hogy legnagyobb és legtekintélyesebb része azon lelkes aláíróknak, kik Budán nemzeti színházat ohajtottak, ha csakugyan Michel kalapácsa alá kerülne a' színház, a' mi felsőbb helyen még eldöntve nincsen, többé színházba jární nem fog. — Aztán álljon valaki elő 's mondja, hogy Budán a' nemzeti szellem kialudt!

— A' hajóhidat jövő héten szándékoznak berakni — ha az idő másképp nem akarja. Eddig elég lágy, a' Duna is hatalmasan apad 's azután mi emlékezünk, hogy febr. 23-d. (ugy tetszik 1834-ben) már átmentünk a' hidon, tehát ez most sem volna valami világsudája.

— Egy kis postai csinról kell a' t. közönséget értesíteni. Valaki az 'Életképek' ezidei első felévi folyamára valahol előfizetett, postamester uram azonban jónak látván az előfizetési díjt mára használni, mint azt a' szerkesztőségnek beküldeni, az előfizetőnek a' mult téli (1845) felév valahonnan megkuponított számaát adá mindig által a' szokott postanapokon — 's a' mi legkülönösebb, a' jámbor olvasó ezt mai napig sem vette volna észre, ha egy ugyanazon vidékről közlött hír, mely, mint emlékezzék, épen egy év előtt történt, őt e' finom csalásra nem figyelmezteti, mit az említett postamester ur akképp iparkodott kimenteni, miszerint ő csak azt akarta megpróbálni, valjon a' tisztelt előfizető ur mást is szokott-e olvasni az 'Életképek'-ben, mint a' betűket!!

— Midőn az egész város rosz mérték ellen panaszkodik a' husmérésnél — 's ezen panaszokat még azon rendszabályok sem szüntetik meg, mellyek szerint mészáros uraiméknak most egy biztos helyet többekkel van dolguk — mi részünkről nem panaszkodhatunk, mert mindig a' legjobban mért izletes húst kapjuk, pedig fogadni merünk, hogy a' mészáros még azt sem tudja, hogy — ujságírók vagyunk. Ezen becületes embert tehát, ki ritkaság okáért is említést érdemel, figyelmébe ajánljuk mindazoknak, kik jó 's helyesen mért húst akarnak enni: vágója a' ráczvárosban van, neve Polácsék János.

— Mult szerdán estve 6 órakor a' világ végének kellett volna bekövetkeznie: egy üstökös t. i. tizenkétezer mérföldnyi távolságban a' földtől elhaladva, ha azzal véletlenül carambolirozik, egy darabot elperzsel belőle 's a' semmiségbe süllyeszti. Ezt jóslá mintegy félévvel ezelőtt valami tudós csillagvizsgáló 's nem kis félelmet gerjesztett még azoknál is, kik inkább ámitani, mint amittani szeretnek, főleg midőn délután egyszerre oly kurucz idő kerekedett, minőre már rég nem emlékezünk. Egyébiránt, hál' Istennek, megmaradtunk frís egészségben, legalább Budapestben nem történt semmi!

— A' győri 'Vaterland' (szegény győriek, az illy 'Vaterland'-ban aligha hiznátok ugy meg, mint azok, kiknek kapuitokat megnyitottátok!) egyik újabb számában azt a' colossalis 'vitz'-et rántja, miszerint bizonyos magyar uraság szerezcent kívánván szolgálathba fogadni, egyik ismerősének Pestre azt írta, hogy küldjön neki egy szerezcent, de azt előre kikéri, hogy — miután ő (az uraság) védegyleti tag — a' szerezcent honi legyen. — Illy bárgyuságok aztán a' 'Vaterland' hite szerint a' védegyelet hitelét meg fogják dönteni. Adjon Isten minden jó ügynek illy elleneket!!

— Épen most jelentek meg 'Népdalok' Herczegh Victortól, igen csinos kiadásban. Az eddig ismeretlen szerző szép tehetséget tanusít e' pályán.

— A' pestbudai hangászegyesület farsang utolsó napján a' városi redouttermekben nagy álarczos táncvigalmat adand, melly valamint eddig, ugy most is méltán fogja befejezni Carneval uram vigalmait.

Erwiederung *).

Auf die, leghin in diesem Blatte erzählte Geschichte; zwischen dem Sänger des deutschen Theaters, und dem Bettelbriefschreiber, wird hiemit erwiedert: daß jeder Vernünftige — der die literarischen Werke obigen Subject's kennt, — einsehen wird, — es müsse der Vorfall ganz anders sein, als wie er erzählt wurde; da man mit dem Namen dieses Menschen keinen Hund aus seiner Hütte, um wie viel weniger also sechs Zwanziger aus dem Saße eines kunstverständigen Mannes locken könnte; wer daher den ganzen Verlauf dieser Sache noch näher kennen will, wende sich an die Gerichte.

Jener deutscher Schriftsteller,
dessen Werk erscheinen wird. **)

*) Szórul szóra, a' mint beküldetett.

Szerk.

(**) Derselbe bittet auch den „Ungar“ welcher so bereit willig war, die falsche Angabe fortzupflanzen, sich ebenfalls so freundlich der Wahrheit anzunehmen.

Műmelléklet: Nemzeti divatkép, rajz. Barabás, metsz. Perlasca, közli. **Kla s z y Venczel**, pesti férjiszábó. — Jövő számunkban a' kassai széntség ház csinosan készült rajzát adandjuk, mellyhez a' tüzetet **Henszlmann Imre** barátunk írta.

8. sz. — feb. 21.

MÁTYÁS KIRÁLY IGAZSÁGA.

BALLADA *).

Mátyás korában, a' midőn
— Mikép megíratott —
Érdem szerint mindenkinek
Igazság osztatott:
Élt e' hazában egy vitéz
— Bánffy volt a' neve —
Lássuk, Mátyástól ő neki
Igazság mint leve?

* * *

Szerette Bánffy a' királyt,
'S hiven szolgáltá őt,
Egy volt, mit tőle gondosan
Őrzött — a' szende nőt.

Mátyás királyért életét
Hős Bánffy adni kész:
De osztatlannak hitte szép
Nejét a' hű vitéz.

*) Olvastatott „Bánffy Miklós és neje“ cím alatt a' Kisfaludy-társaságnak
f. február 8-kán tartott 9-dik közülésében.

Történt, hogy egykor a' király
 Meglátogatni jön
 Bánffy Pozsonyban — itt lakott —
 'S bús Bánffy híve lön.

„Szép, szende nő, 's kaczer király? . . .“
 — Imígy gondolkozik; —
 „Még baj lehetne!“ — És a' nő
 A' várból távozik.

Jött a' király, és kérdezi:
 „Hol a' szép házi nő?
 „Megosztani a' vigalmakat
 „Velünk, mit késik ő?“

„Uram, király!“ szól a' vitéz,
 „Családi ügy miatt,
 „Nőm kénytelen volt tegnapon
 „Elhagyni váradat.“

Feledte Bánffy, hogy királyt
 Sok kém veszen körül,
 'S e' gyáva had, poklot ha gyújt,
 Ördög gyanánt örül.

Már tudva a' király előtt,
 A' nő mért távozott:
 Hízeltető, ki megsugá,
 Hamar találkozott.

„Hát illy bizalmat érdemel
 „Hivétől a' király? . . .“
 Riad fel Mátyás; — és a' férj
 Leverve, szótlan áll.

Majd szólna . . . . Ámde hallgatást
 Int a' királyi szó;
 'S bilincsre fűzni kész a' hőst
 A' csürhe várbakó!

'S meghurczolák, mint nagy bűnöst,
 A' féltékeny vitézt,
 Álgúrhoz kötve, 's mint fogoly
 Tűr hosszú börtönéjt.

A'féltett nő bolyg egyedül
 Ős Lindva termiben;
 És várva férjét, elkesereg
 Magános percziben.

Nem tudta ő: mi érheté
 Férjét, hogy elmarad?...
 De jö a' hős fegyvernöke,
 'S uráról hirt így ad:

„Üdvözetet küld jó uram,
 „Ő messze utazott:
 „Rá a' királytól fontos ügy
 „Végzése bízott.”

„Sietni fog; de addig is,
 „Hogy megnyugodva légy,
 „Elkülde engem. — Áldja meg
 „Őt mindenütt az ég!”

De mult az ős, és mult a' tél,
 'S a' férj nem érkezett:
 A' nőnek a' rideg magány
 Sulyos terhére lett.

És felvirult a' szép tavasz,
 Uj élet kél vala:
 Zengett a' berken hangosan
 A' csattogány dala;

'S a' férj helyett levél jöve:
 „Ő még tovább marad;
 — Így szól az írás — „dolgain
 „Váratlan gáncs akadt.”

És vár a' nő egy nyáron át,
 Vár másik őszt, telet;
 De férje csak nem érkezik,
 'S nem is küld levelet.

Eped, bujában szíve fáj,
 Könyez keservesen;
 Hogy is ne? ifju nőnek így
 Kín lenni özvegyen!

'S hát még ha tudná: mint lakol,
 Azért, hogy szereti! —
 De a' valót hű embere
 Föl néki nem fedi.

*   *   *

Az új tavasszal kertben ül
 A' nő zöld lomb alatt,
 'S lélekben férje ajkára
 Ezernyi csókot ad.

A' kertbe hírnők érkezett,
 Kobozzal oldalán;
 Dalolni kezd: vágy, fájdalom
 'S bú ömledez dalán.

'S a' mint dalának vége van,
 A' hírnök lép elő:
 Szakála hosszu, arcza bús,
 Rá félve néz a' nő.

„Nem ismer nöm reám!“ sohajt;
 „Két év 's ő feledett!
 „Ezért tevém kockára én,
 „Királyom, kegyedet?“

„... Férjem! te vagy?“... sikolt a' nő
 'S a' hős keblére dől;
 „Miért a' bújel arczodon,
 „Gyászos mióta löl?“

„Oh, milly epedve vártalak,
 „Mint róttam a' királyt,
 „Hogy mást követkép?, dolgait
 „Végezni, nem talált!“

„Követkép, mondád? ... Én követ,
 „Hidd, asszony! nem valék;
 „Börtönben ültem ekkorig,
 „Miattad szenvedék!“

„Uram, bocsánat! így e' hírt
 „A' várba én hozám:

„Enyhíteni vágyván asszonyom
„Szívének bánatán.“

Igy Bánffy hű fegyvernöke;
'S a' hős megérti őt,
Forrón karolja mellire
Nejét — a' könyezőt.

„Ne sírj, ne, kedves feleség!
„Ismét tiéd vagyok;
„Féltettelek, bár féltенem,
„Mint látom, nincsen ok.“

„Am meglakoltam bűnömért:
„Két évi börtönöm
„Féltésemért, 's váltsági díj
„Sólymos és Lippa lön!“

„S ki álhirrel megnyugtatód
„Szivem rokonfelét:
„E' naptól, hű fegyvernököm,
„Hét telkem a' tiéd.“

Hős Bánffy szólt; — és rendelete
Lindván nagy ünnepet,
'S a' tort nejével ülte meg
A' két szép vár felett.

* * *

Mátyás királyról szól ma is
A' monda hangosan:
„Meghalt Mátyás király, a' jog
„'S igazság odavan!“
De olly jogot, mint Bánffynak
Mátyás szolgáltatott:
Jogtisztelő király soha —
Csak zsarnok mondhatott!

C s á s z á r.

EGYOLDALU NÉZETEK.

Századunk, úgy mondják, az átalakulás kora; e' mondat annyiban igaz, a' mennyiben az átalakítási törekvés talán soha nagyobb mértékben nem nyilatkozott, mint korunkban; ugyanis, majd mindenik nap új meg új nézeteket és terveket indít utnak, 's e' szellemi mozgalom által a' főnállót átalakítani, azaz: a' régi alakok helyébe újakat léptetni törekszik.

Hogy illy mozgalom elemei surlódás és összeütközés nélkül nem történhetik, az már a' dolog természetében fekszik. És van is véleményharcz, zaj pedig annyi, mint fegyveres ütközetben. Az ellenkező vélemények egymást ellenséges hadakként ostromolják, és pedig jogszerűleg, minthogy mind-egyiknek némi tekintetben igaza van, de egyoldalúságban szűkölködik, azaz: a' dolgot csak egyik oldaláról tekinti; mindenik tehát magában a' jót és fényoldalt, másban a' ferdét és árnyoldalt tartja szemmel.

Igenis, a' vélemények ellenkeznek, mivel egyoldalú nézeteken alapszanak. Hogy példával világítsam fel a' tárgyat, korunk személyi szabadságot követel, melly törvényes renddel egyesüljön; kik a' rend iránt viseltetnek előszeretettel, azok a' főhatalmat kizárólag a' kormány kezébe akarják adni; a' szabadság bálványzói pedig az összes hatalmat a' képviselő testületre szeretnék átruházni. Nem bocsátkozom mélyebben e' tárgy fejtegetésébe, melly ugyanis a' hirlapok és megyei gyűlések napi kérdése; de korszerűnek hiszem az egyoldalú nézetek származását nyomozni, melly nyomozás már annál fogva is érdekes, miszerint óvószert nyújt illy egyoldalúság ellen.

A' nézeteket, mikről itt szólunk, elménk azon működése szüli, mit elemzésnek és értelmi elvonásnak nevezünk, 's melly abban áll: hogy az észrevett tárgyak tulajdonságait szétválasztjuk 's egyenkint vizsgáljuk a' végett, hogy azokat annál tisztábban megkülönböztessük; így tekintjük emberben az állati lényt, a' személyt, a' honfit, a' családfőt, a' tudóst, művészt, az urat, 'stb. Elmének a' lelki szem, melly a' létezőknek különféle tulajdonságait, állapotjait, viszonyait szétválasztja, valamint a' testi szem a' világsugárokat különböző színekre oszolva láttatja.

A' szétválasztott tulajdonságokat elménk egyenkint vizsgálja, mit az értelmi elvonás eszközöl, miszerint értelmünk egynémelly tulajdonságot magában, azaz: különvéve, a' többit elmellőzve gondol a' végett, hogy azt annál tisztábban fölfoghassa. Így például növényben az orvos egyedül a' gyógyszert, a' főtész a' főstő anyagot, a' természethúvár az életműséget veszi tekintetbe; így elvontan gondoljuk a' testek kiterjedését, alakját, mozgását, a' számokat, valamint azt a' természettudósok és mathematicusok teszik.

Az elvont tárgy mindenkor való tartalommal bir, mivel azt a' valóban létezőktől vonjuk el; de épen azért, mivel elvont képzetet tesz, magában véve puszta nézet, azaz, szempont, miből a' létezőt tekintjük: így az emberi-

ség művelődését különféle szempontból lehet vizsgálni, t. i. anyagi és szellemi, tudományi és művészeti, erkölcsi és vallási tekintetből. Azonban a' mit gondolatlanul szétválasztunk, az nincs valóban elkülönítve: így a' testnek kiterjedése, alakja, színe, mozgása 's egyéb tulajdonságai nem léteznek ridegen és egymástól elválasztva.

A' nézetek egyoldalúsága mindennek előtt onnan származik: hogy a' mit elménkben csak különböztetnünk kell, azt valóban elkülönítjük, minek következtében a' létező egyedet önmagával hozzuk ellenkezésbe. A' példa legjobban fölvilágítja a' tárgyat. Az ember állati testtel és eszes lélekkel bir mellyek egyesülve lényegét alapítják, mire nézve egymásra szükségkép vonatkoznak, szintugy, mint életműves testben az anyag és képző erő, háromszögben a' csúcs és alap, országban a' nemzeti test és kormány; a' ki tehát ezeket meddően elkülöníti, az egyoldalulag tekinti az embert. Vegyük most szemügyre a' gyermeknevelés irányát, és lássuk, milly félszeg némelyeknek e' tekintetbeni ítélete.

Vannak, kik a' test erejét és egészségét ajánlják mindenkép, azon helyes szempontból indulván ki: hogy csak ép testben honolhat ép lélek, 's ki betegségben sínlik, az még javainak szabad élvezését is kénytelen nélkülözni, de földi hivatásának és kötelességének sem képes megfelelni kellőleg. A' fölvetett szempont alapos, és az ítélet e' tekintetben helyes; de a' dolgot minden oldaláról kell tekinteni, különben a' ridegen vett állás félszeg nézetet nyújt. Ha az ember nem egyedül állati, de főleg szellemi életre van rendelve: ugy a' testi épség nem lehet főgondja, sőt észszerűleg el kell ismernie, hogy magasabb célja van kitűzve, minélfogva a' nevelés az állati életre nem szorítkozhatik. Erre nézve mások a' szellemi tökéletesülést állítják főcélul, helyesen észrevevén azt: hogy az ember e' tökéletesedésnél fogva az esztelen állatokat fölülmulja, 's ez által ember ember fölött, nemzet nemzet fölött bir elsőséggel. Szomszédaink a' törökök, a' szellemi műveltséggel nem gondolván, mintegy a' röghöz tapadva tespednek, és a' haladó nemzetektől napról napra mindinkább hátramaradnak, minek következtében a' világ színhelyén már csekély szerepet játszanak mai nap. — De valamint egyoldalúság és tulzás, egyedül a' testre fordítani minden gondot, és jólétét főcélul emelni: ugy egyoldalú szempontra mutat, tehát helytelenség pusztán a' szellemi kiképzésre ügyelni, a' testet pedig ez ügyben elmellőzni. Ez ferde iránya a' korunkbeli nevelésnek, minélfogva a' szellemi műveltségnek tulbuzgó terjesztői a' testtől minden gondot elvonnak, nem figyelvén arra: hogy minél jobban fejlesztjük a' testet, annál készebb szolgálatot tesz szellemi erőinknek, t. i. akaratunknak és tetterőnknek céljaink elérésében, következőleg testünk kiképzése a' szellemi tökéletesülést is segíti jótékonyan.

Még egy példát hozok föl, melly nem különben, mint az előbbi, érdekes vitát képezett napjainkban. Lélektani igazság az, hogy a' szellemi tehetségek csak különböző irányai és működés módjai az egyetlenegy lelki erőnek, miért is egymás közt szoros összefüggésben vannak. A' kitűzött példához közelítő-

leg, az észet és kedélyt említem, miket két ellenséges hadnak tekintenek. Az ész, mint nemünk kiváltsága, az eszmék tehetsége, a' szellemi életnek világitó napja, melly tiszta fényével kitarja előttünk nemes természetünket és fonséges céljainkat, az igazat, szépet és jót, hogy ezeket megközelítvén, nemünket tökéletesítsük. Az ész világánál megismert igaznak, szépnek és jónak eszméiből magasztos érzelmek és törekvések ömlenek ki, miknek kútfeje a' kedély, melly a' lelket fölhevíti, azaz: lelkesedést éleszt, minélfogva ama igazat, szépet és jót létesítjük. Az ész világit, a' kedély hevít: egyesülve jótékony hatással bírnak, valamint a' napsugár a' fény- és hő-elem vegyületével. Az ész- és kedélynek közremunkálása a' költészetben nélkülözhetlen: de a' szónoklatban is czélszerű, mivel részint meggyőződést tanúsít és eszközöl, részint az akaratot nagyszerű elszánásra indítja.

Mióta hazánkban az átalakulási mozgalom és ennek következtében az országos ügyek hatályosabb tárgyalása keletkezett, országos szónokaink között ama véleménykülönbség támadt, miszerint egyik fél, a' lelkesedéstől idegenkedve, egyedül a' hideg észhez kíván szólni, a' másik a' fölhevült kedélynek hódol és a' szívhez szól; amaz a' fölhevülésben ábrándot lát, mit a' föllengő beszéd és a' tervek kivitele, noha a' körülmények nem kedvezők, eléggé tanúsítanak; ez a' hideg észben a' meggyőződés hiányát, az önhasznát kiszámító önzést, a' gyökeres ujtás akadályozását véli rejleni. — Tagadni nem lehet, hogy a' lelkesedés sok nemes tettet szült, 's hogy a' haza boldogságának emelését, a' vallási igazságok terjesztését, a' tudományok és művészetek fölvirágoztatását a' lelkesedés, mint elmellőzhetlen emeltyű, eszközölte; az is bizonyos, hogy a' melly nemzet nem képes nagyszerű eszmék iránt lelkesülni, az szellemi álmokörbe van merülve: azonban való lelkesedés úgy különbözik ábrándtól, mint ész képzelődéstől. A' kedély lelkesedése csak úgy vezet üdvös eredményekre, ha vezére a' higgadt ész, nem pedig a' rajoskodó képzelődés.

Félszagségre továbbá az is nyújt alkalmat: hogy a' mi több oknak, tényező- és kelléknek eredménye, azt egyes egynek tulajdonítják. Illy egyoldaluan értelmzik sokan az emberi elmékközi különbséget, mellynek okát némellyek egyedül a' testben, az agy vagy koponya szerkezetében, mások a' véralkathat kutatják; vannak ellenben, kik pusztán szellemi okra, a' nevelésre hivatkoznak, melly nézelők szerint egyetemes kútfeje az elmei és lelkületi különbözősnek. Helyesebben cselekszenek azok, kik e' jelenetet szellemi és testi okokból származtatják.

Az előadottakon kívül szük és hézagos nézet abból is származik: hogy, midőn valamelly foglalatosságnak, intézkedésnek többoldalu cél és eredmény van kitűzve, nem az egészre, hanem egyes részleteire fordítjuk figyelmünket. Példát erre a' nevelési körből idézek, mellyet számos balvélemény homályosít, daczára a' századunkban terjedő fölvilágosodásnak. Ha viszonyainkat mind kellően fölfogjuk, azon elismerésre jutunk, miszerint az nevelésnek oda kell czéloznia: hogy okos és jó embereket, ügyes és hazafini szellemű polgárokat neveljen. A' régiek a' tiszta emberit félreismervén, nevelésben majd egyedül

a' polgárt vették számba; vannak ellenben újabbkoriak, kiknek hiedelme szerint a' nevelésnek nincs egyéb célja az emberiség kitüntetésénél. De ezen tiszta emberit sem fejtik ki teljes fényében, hanem egyoldalulag művelik, vagy inkább torzítják. Sokan nevelői tisztóknek eleget tenni vélnek, ha a' növényeknek elméjét mindennemű ismeretekkel úgy szólván tömök, nem gondolván meg azt, hogy illy ismerettömeg a' gondolkodó erőt elnyomja, valamint a' megterhelt gyomor nem képes az étkek halmazát kellően emésztetni. Innen van, hogy az illy ifjak sokat tudnak, de minden gazdag ismeretök mellett zavartan gondolkodnak és fonákul ítélnék. Nem úgy bánik a' természet, ama nagy nevelő: ez mindenek előtt a' lappangó tehetségeket állapított fokozat szerint fejleszti és önmunkásságba hozza; azután nyújt ismereteket, de takarékos kézzel csak annyit, mennyit a' még erőtlen elme megbír. Nagy különbség van a' szoros értelmű nevelés és tanítás között: amaz a' tehetségeket fejleszti, irányozza és gyakorolja; ez ismereteket közöl. Ezen ismeretközlés szinte szükséges, mert nem mindenki tapasztalhat mindent, 's kinek ismeretköre fölötte szűk, az sok tárgyban félszeg és helytelen ítéletet hoz.

Valamint az elmét kell kiművelni, úgy a' kedélyt és akaratot is; mert lehet böismeretű ember, 's mind a' mellett érzelmetlen, durva, irgalmatlan, gonosz, elégtlen. Vannak nevelők, kik az értelmi fölvilágosodásban minden becsét helyeznek, elfogultságukban át nem látván, hogy a' tudomány csak segéde a' gyakorlati életnek, 's hogy ha a' kiművelt értelemmel gonosz akarat szövethetik, átkozott szörnynyé válik, mint az öldöklő fegyver a' zsvány kezében.

Végre sok egyoldalú nézetet szül az ismerő tehetségnek azon fonák használása, miszerint nem az egész elmét, hanem egy ágát csak veszik figyelembe. Így vannak, kik egyedül az érzéki észrevevést, a' tapasztalást tartják érvényesnek, minek helytelen következménye az, hogy egyedül az anyagnak tulajdonítani való létet, a' szellemről pedig mitsem akarnak tudni. Ezek félszegségükben nem figyelnek arra: hogy a' létező tárgyakban koránt sem fogjuk mindazt föl érzékkel, mit fölfogni vélünk, hanem sokat egyedül észszel ismerünk meg. Midőn például a' delej — mágnes — a' vasat magához vonzza, mi csak a' mozgást szemléljük; a' delej erejét, ennek hatását és befolyását nem látjuk, nem halljuk, hanem csak gondolkodva, azaz, észszel vesszük észre. Érzékkel a' külsőt, anyagit szemléljük; a' létezőknek belsejét, azoknak erőit, törvényeit, céljait, okait észszel ismerjük meg. Az észnek, a' szellemnek hatalmát az anyag fölött nemcsak a' természetnek czélszerűsége, rendje és törvényszerűsége tünteti ki, hanem főleg az embernek végnélküli tökéletesedése, annak folytonos haladása a' tudományban, művészetben, a' polgári és erkölcsi életben tanúsítja.

De mikép óvhatjuk magunkat az egyoldaluságtól? erre könnyű a' felelet: a' tárgynak lehető legtöbb oldalu fölfogása által. Deák Ferencz nagy szónokunk mély belátását a' többi közt azzal tanúsítja, hogy a' fenforgó kérdést lehető legtöbb szempontból tárgyalja. 'S igen helyesen; mert az ismereti igaz-

ság akkor áll előttünk teljes fényében, ha a' tárgyat minden oldalairól tekintjük, 's minden tulajdonságai- és viszonyaival fogjuk föl.

A' félszegség elkerülésére biztos vezérül szolgál továbbá az emberiség közitélete, melly az emberi nemnek történetében nyilatkozik : a' természet vagy észnek e' szava a' gondolkozót önhittségtől és tulzástól óvja, miért is minden igazságszerető férfiú előtt nagy tekintélyü.

Purgstaller József.

REGÉNY ÉS VALÓ.

(Folytatás)

Az idő ősze felé lehetett. Hűvös esti szél lengedezett 's bő köpenyembe burkolva magamat, hat óra felé Lengeyék laka körül sompolyogtam. A' borongó esthomály vállalatomnak kedvezett.

Rövid várakozás után a' kapuból két hölgyet és egy férfit láttam kijöni. A' hölgyeknek egyike Irene volt. Szívemnek reszketeg feldobogása, az anyagi szép természetnek szellőkönnyű lebegése sugta, hogy ő volt a' kedves, a' nevezhetetlenül szeretett teremtmény. A' férfiú, a' mint kivételtem, egy benőtt fekete szakállu 's szinte gazdag fekete haju, magas termetű alak volt. Irene és a' férfiú előre haladtak, kiket a' szobaleány néhány lépésnyire elmaradozva követett. Én utánok sompolyogtam a' legnagyobb óvakodással, de úgy, hogy őket mégis láthattam. A' férfiú édes csevegéssel hajlongott Irene felé, kinek egyik kezét az karjaiba füzte. Nem tudom, mit beszélhettek, de minden szó, mi a' férfiúnak ajkain kilebbent, törzsúrásként sebzte szívemet. Szemeimet megfeszítettem, hogy ne legyen egyetlen mozdulat sem, mi figyelmemet elkerülje. Végre Blumenthálnő laka előtt megállapodtak. A' férfiú még sokáig beszélt 's beszédközben lehuzván Irenének egyik kezéről a' keztyűt, egy reá nyomott csók után távozott.

Mit éreztem, mi kínos bű fogott el, le nem írhatom. Gépíleg, hideg merevedéssel tántorogtam fel szobámba 's döltem pamlagomra.

Az első fájdalmas viharok lecsillapulta után egy égető vágy lepelt el Irenét láthatni. Föltettem magamban, az nap hozzá be nem menni, de nem bírtam magamon e' győzedelmet kivíni, és bús lélekkel mentem szobájába.

Irene nyílt derült arcczal jött előmbé és kezemen fogva szokott ülő helyemre vezetett 's mellettem leült.

Arcomon a' siró léleknek, a' megcsalatott szívnek keservei ömölhettek szét, mert kezeimet kezei közé szorítva bús hangon mondá :

— Kálmán lelkem, neked bajod van! —

— E' szíves, e' részvétteljes hang még jobban elkeserített. Szerelmem-féltő lelkem nem bírta összeegyeztetni e' szavait az idegen férfitól eltűrt kézsókkal.

Búsan, hosszasan tekintetem szemei közé. Eszembe jutott, milly szívesen csevegett a' férfiuval, hogy eltűrte a' kézsókot; és mit tudom én, szerelemföltő lelkem mi képzeletekkel nem kínozott?

És midőn nem felelnék szavaira, midőn forró készsoritása viszonzatlanul maradna, fejét vállamra fektette gyengéden.

— Kigyó! mondám reszketeg hangon.

Istenem! még most is sajnálom, hogy e' szót olly meggondolatlanul kimondtam!

Irene hirtelen fölemelte fejét, kezeivel arczát eltakarta — és hangosan felzokogott.

E' könyűk előttem örök emléküek. Drága cseppek, melyeket a' világnak minden gyöngyeiért be nem cserélnék.

— Lelkem, Ireném! — kiáltottam fel az édes keserűségnek hangján — bocsáss meg, hiszen nem akartam sérvet okozni.

Irene folyvást zokogott, és e' könyűk minden okoknál erősebben meggyőztek arról, hogy Irenének szíve angyaliszta.

— Bocsáss meg, édes angyalom, — folytattam tovább, és a' lángoló szerelem érzelmei árként borultak szívemre — bocsáss meg, hiszen életemnél jobban szeretlek.

Irene kezeit kezeimbe tévé; bánatos mosollyal tekintett reám, szemeiben még könyűk ragyogtak, miként eső után a' virágok kelyheiben, a' fának lombjain tündökölnek az égnek könyűi.

— Miért nevezted, Kálmán, engemet kigyónak? kérdezé a' megindulásnak hangján.

Elmondottam, mit Szerénától hallottam, 's mit magam tapasztaltam.

— Látod, édes Kálmánom — mondá kis szünet után — az nekem mondhatatlanul fáj, ha te engemet féltesz, mert ez arra mutat, hogy nem bízol bennem. Sokszor mondad, hogy gyermek vagyok, hogy majd irántad meg fogok változni, hogy majd találok jobbakra, szebbekre, mint te vagy. Ne hidd, az én képzeményem benned van megvalósulva. Ma, holnap, évek után egyenlő vagyok 's maradok érzéseimben. És ezért igen fáj, ha bennem nem bízol. Hogy Szerena nekem ellenségem, azt jól tudom, valamint azt is, miért? de azt nem hittem, hogy gyöngédtelenül rágalmazzon. A' mi a' kérdéses férfiut illeti, ez előttem egy kiállhatatlan ember; van valami visszataszító benne, 's társalgása olly darabos, hogy inkább eltaszit magától, mint vonz, de az illedelemnek megsértése nélkül vissza nem utasíthattam.

— Hát gondoltál-e reám akkor, midőn kezedet meghagytad csókolni? kérdezém enyelgve.

— Ő erővel vonta ajkaihoz kezemet, — felelt komolyan Irene.

— Hát megbocsátasz gondatlanul kiejtett szavamért? — kérdeztem 's kezét csóközönnel borítottam el.

— Igen, — felelt — de ígérd meg, hogy többé nem gyanuskodsz.

— Hiszen csak kiirthatnám magamból e' kínzó érzelmet; — feleltem búsan — de mégis rendületlen leszen irántadi hitem.

És egymásnak kezet nyújtva kibékültünk, és csevegtünk azután olly édes-barátságosan, hogy ez estvének emléke életemnek legkedvesbjei közé tartozik.

XVII.

Irene sok ideig nem ment Lengeyékhez, és midőn kérdezém, miért nem megy barátnéja látogatására, keblemre simult, arcának felemelésével nyájasan mondá, hogy kedvemért nem akar az általam gyanuba vett férfiival találkozni.

Nem volt-e bódító boldogság így szerettetnem?

Több napok elfolyása után Cornelia jött Irenéhez. Tőle tudtam meg, hogy bátyja az idegennel a' Wurm-kávéházban ismerkedett meg 's nálok Várfoky név alatt mutatta be magát, 's ámbár előtők sem szívesen látott vendég, de testvérével barátságos viszonyban látszik állani, és ezért látogatásait eltűrük. Azon észrevételét is közölte, hogy Falbay Szerenával többször találkozáván nálok, ez utóbbival mindannyiszor bizodalmas beszélgetésben van elmerülve.

Napok, hetek 's holnapok multak el ismét, mellyek a' kifejlődéshez közelítő gyönyörű Irenét előttem mindig drágábbá, mindig becsesebbé tevék. Szerettem őt véghetetlenül, de olly tisztán, olly benső szellemiséggel, hogy olly érzetekért, minőkkel irányában viseltettem, még az angyalok sem pirulhattak volna el. Birtoka után esengni eddig eszembe sem jutott, mert meg voltam győződve lelkemben erősen viszonszerelméről, és e' hiedelemben boldog, boldogabb voltam, mintha birása utáni vágyakkal tépelődtem volna.

Várfokynak feltűnése óta azonban másképp kezdettem gondolkozni. Irenére ő legkevesebbet sem hatott. Az angyali leány arcán 's szemeiben hordozta lelkének tükrét. Tisztán, világosan láttam, hogy szívében csak az én képem él. De — gondoltam — olly szép virág, mint Irene, valamint Várfoky, ugy többek előtt is majd feltűnend. Ki tudja, nem fog-e ezek között találkozni majd egy, ki az eddig csak engemet ismerő 's hozzám szokott leány előtt nálamnál talán meglepőbb alakban, műveltebb lélekkel, kiképzettebb lelki tehetségekkel tűnik fel, ki majd engemet háttérbe szorítand, ki mellett Irene engemet elfelejtend. És a' milly szivkinzólag hatott el belsőmíg e' lehetőségnek meggondolása, olly epeszítő-égetően nyugtalanított most már a' vágy, őt Isten és emberek előtt érvényes, szent és feloldhatlan kapcsokkal magamhoz magamnak lekötni, 's így minden más férfinak tőlem eltántorítható befolyásától megóvni.

Blumenthalnövel, kihez határtalan bizalommal viseltettem, közlém szándokomat. A' jó asszonyt, ki sejtette ugyan viszonyunkat, de illy életrehatónak mégsem képzelte, közlésem meglepte. Elmondá, hogy vágyaim Irenére nézve olly magasra ragadtak el, mellyét nekem utolérni majd csaknem lehetetlen. Előhozta homályos, aljas eredetemet, 's hogy Alpárnak nemesi büsz-

kesége sokkal nagyobb, mintsem hogy e' szövetségre szükséges beleegyezését remélhetném. Alpárnak leányávi kinézéseit ismeri, ezek nagyszerűek; csak vagyonos 's rangbeli vőt fogad el.

Alpárnak e' gondolkozásmódját ismert büszkeségéből következtettem, és mi sem volt, mi elcsüggesztett, csak egyedül ez. Sem születést, sem gazdagságot nem hozhattam jegyajándokul: sőt bizonyos voltam benne, hogy ha csak sejténé is aljas eredetemet, még csak körébe sem lenne szabad lép-nem, és ha tudná, hogy Ireneig mertem emelni szemeimet, haragjának fer-gelege mennykőként hullana fejemre.

De a' határtalanul forró szerelem még a' leggyengébb lelkübe is óriás erejű szellemet önt, mely csüggedni nem enged, mely küzdelemre lelkesít. Azt hittem, hogy személyességem Alpárnak büszkeségét megtöri; azt hittem, hogy leányának boldogságát elfogultságának fel nem áldozza, és ha születést nem hozhatok jegyajándokba, de van erőm rangot, ezzel vagyont kivívni, van erőm 's tehetségem, magamat a' polgári társaságban egy olly fokra felküzdeni mellyet a' születéssel egy mérlegbe tehetek. Körültekintettem magamat, a' különböző nemű hivatalpályákra való lépést megkísértettem; de úgy tapasztal-tam, hogy azon tér, mely az általam ohajtott tekintet- 's dicsőségnak fokára felemelhetett volna, előttem 's mindazok előtt, kik születéssel nem kérkedhet-tek, zárva volt. Majd mindenütt azt követelték, hogy igazoljam kilétemet, mutassam elő, hol 's kiktől születtem; 's midőn keblem fenekeig elrejtett ugyan, de annál égetőbb szegén- 's csüggedésnek küzdelmei között e' köve-telésekre becsületelességem- 's személyes tulajdonaimnál többet elő nem állit-hattam, válvonitva adák értésemre az illető főnökök, hogy keressek polgári állásomhoz illő alkalmazást. Nekem pedig hir- és dicsőségre lett volna szüksé-gem, hogy ezreknek ajkairól hangozzék le nevem, mert Alpárnak büszkesé-gét csak így gondoltam meghódíthatni. De már első kísérleteim meghiusultak 's minden reményemet Irenének állandóságába helyeztetve, nyugtalanító aggo-dalom között töltöttem napjaimat.

Egy komor kedélyű napomon, midőn ismét arról tervezgettem, miként lehetne Alpárt megnyernem, 's tervezgetéseim mindinkább gyengítenék re-ményszálat, mert nagynak ismert aristocraticus gögje ellenében mi elszé-díthetővel sem léphettem fel: szobám ajtaja hirtelen feltáruult 's előttem állt azon idegen férfiú, ki miatt Irenét gyanuba vettem.

Tömött, sűrű 's hosszúra hagyott fekete haja és szakálla, divatos öltö-zete idegent gyanitattak, de arczvonalaiból egy haljóslatu szellem tekintgetett reám gúnyosan, mely a' multaknak ködéből ijesztő rémvázként mint ismerős nyomult fel emlékezetem lapjára.

— Van szerencsém magamat mint Várfoky Gyulát bemutatni — kezdé elbizott hangon 's pamlagomra vetette magát.

Zavarom, meglepetésem leirhatatlan. Szívem összeszorult, mintha egy ördög véste volna be körmeit, mellyek alatt vér, életvilágomat eloltó vér fakadt.

— Nemde, pajtás, — mondá, kinaimon legeltetve örömtől sugárzó szemeit az idegen — nem vélted, hogy egykor még, és így találkozunk?

E' kérdést az életemnek szövedékén vésszen fojtogató fonalkint keresztül vonuló sátán — Röt Miska intézte hozzám.

— Talán csak ismeresz? — folytatta, midőn még mindig szótlanul bámultam magam elébe, 's gondosan fésült haját halfüléről lesimítá — Peti, én vagyok a' te hű czimborád Röt Miska.

— Ismerlek, — feleltem tompa elmerévültségemben — bár sohase láttalak volna!

— Ez nem szép, hogy régi ismerősödet, gyermekkori barátodat így hidegen fogadod. Más lenne, ha szennyesen, piszkosan jelentem volna meg előtted, de látod, azon iparkodtam, hogy hozzád hasonló alakban lephesselek meg. Nemcsak neked, de nekem is kedvezett a' szerencse. De te hallgatsz és nem is vagy kíváncsi tudni, miként nemesedtem meg úgy, mint te. Halljad, röviden elmondom. Egy pár évvel ezelőtt, emlékezel talán még, midőn egy estve találkoztunk, még szegény legény voltam, de látván, hogy tégedet milly szerencse ért, irigyleni kezdettem sorsodat 's azon gondolkoztam, mikép juthatnék én is olly fényes helyzetbe. Olly kegyes jótevőnöm, mint neked, nem találkozott, de, megvallom, sokkal többre becsültem függetlenségemet, mintsem hogy kegyelemnek köszönjem alacsony helyzetemből leendő kiemeltetésemet. Nem voltam 's vagyok épen olly lelkiismeretes, miszerint másnak feleslegéből magamon ne segítenék. Jó czimborákra akadtam 's reményemen felül jól kezdettek folyni dolgaim. Itt is, ott is akadtunk pénzforrásra, melyet meritellenül nem hagytunk. Így alkalmam lett szebben öltözködni 's kissé civilizáltabb körökbe juthatni, hol tudniillik olly magamféle szörű embereket eltűrtek. Egyszer ugyan nyakon csíptek 's Solymossal elzártak, de sikerült börtönünket elhagyni; nehogy reánk bukkanjának, egy darab időre Pestet elhagyók. E' közben tettünk egy nevezetes fogást. Szegény Solymos ezután nem sokára elhalt, és mivel erdőben történt hirtelen halála — egy keveset horzadok, ha rá gondolok — magam temettem el egy gödörbe. Örököse én lettem. Bebarangoltam az országot; a' szerencse mindenütt kedvezett, 's mivel Pestet olly igen szerettem, mintegy két év múlva ide visszatértem. Befestett hajam 's szakállam, finomabb öltözetem, a' gondosan eltanult társalgási szabályok, felvett nevem eléggé biztosítottak, hogy ki sem ismerend reám. És ime most itt vagyok nálad.

— De mi czél vezetett hozzám? — kérdeztem az elbeszélése alatt kissé kibátorult lélekkel.

— Semmi egyéb, kedves barátom, mint az, hogy általad minél több ismeretsegeket akarok kötni.

— Így jobb, ha mielőbb megválnék, mert jellemünk, a' mint látom, egymástól igen eltérő.

— Nem egy könnyen engedem magamat föltételeimtől eltántorítottatni — felelt szilárd hangon. — Mindenek előtt te Blumenthálnőnél és Alpár Irenénél

fogszerű bemutatni, mint Várfoky Gyula jó barátodat. Nekem Irene mondhatlanul tetszik.

Ismét felmerült bennem a' szerelemfáltásnak kinzó ördöge, pedig higgadtan gondolkozva, ez alávaló gazember csak nem rabolhatta el tőlem Irenének szívét, de mégis féltettem őt. Kíváncsának határozottan elleneszegeztem magamat.

— Jól van, — felelt hideg keménységgel — három nap alatt az egész Pest tudni fogja, hogy Völgyi Kálmán egy aljas bordélyháznak söpredéke.

Elhalványulhattam, mert éreztem, hogy hideg borzadás járta be idegeimet.

— Nem fogod bebizonyíthatni — feleltem reszketeg hangon.

— És ha igen, ha hozzád igen közel álló tanukkal lépek fel?

— És hallgatagságodat mi áron vásárolhatom meg? Oh, mondd, akarsz pénzt, akarod, hogy éretted dolgozzam? mindent megteszek, csak eredetemre nézve legyél néma, mint a' sír. Életem, boldogságom, mindenem ettől függ.

— Fel akarok emelkedni semmiségemből, ismeretségeid által magamnak tekintet akarok szerezni; mindenek előtt pedig Alpár Irenének mutatandasz be.

— Mindent, de mindent kész vagyok éretted tenni, csak ezt nem.

— Ugy még ma lépendek elő tanuimmal — és hidd el, megsemmisítlek. Születésedre nézve még egy olly titkot tudok, mi Blumenthalnő előtt is gyűlöletessé teszen.

— Nevezd meg tanuidat.

— Nem addig, míg kényszerítve nem látom magamat.

Határozatlanul állottam. Mintha egy örvény szélén lebegtem volna; csak egy lépést és lebukom. A' veszélyből kimenekülésemre csak egy út volt és — pár perc múlva Várfoky Irenének mint barátomat mutattam be.

Várfoky midőn eltávozott, a' nélkül, hogy hivatott volna, elég szemtelen volt további látogatásait megigérni. Irene csudálkozott, hogy eltitkoltam előtte Várfokyvali ismeretségemet. De gyarló voltam kimondani az igazságot, a' szeretett teremtet megcsaltam, és azt hazudtam, hogy multkor a' setében nem ismertem fel Várfoky, 's Várfokiak többen levén, nem gondoltam, hogy az, kitől őt féltettem, épen az ismerősöm legyen.

S z a b ó R i c h a r d.

(Vége követk.)

F L Ó R A.

R e g e.

I.

A' gyermek, kit édes anyja legelőször visz ki a' természet tiszta ege alá, ki először látja a' virányok tarka díszét, felszökel az ápoló karok közt 's szedni vágyik a' tavasz magzatit!

Az ifju, kinek szive vágyakkal telve, kit a földi lét egyetlen öröme, a szerelem, üdvézt, kimegy egyforma untató falai közül az est kellemes magányába, elandalodva jár illatozó virágok közt a szellőcsókolt ligetekben, hol a csalogány varázsdalokkal üdvözlí a kellő csillagokat, — és szíve hangosabban dobog, vére sebesebben kering, — sírni tudna boldogsága özönében!

A férfi, ki családja jobblétén működik napestig, kit a kelő nap munkára szólít fel, 's a távozó izzadtan hagy el, ha perczekre megszabadul nyomasztó terhétől 's a szabadban belső megnyugvással számolgatja fáradalma gyümölcseit, könnyebbülve néz körül a zöldellő mezőkön, ereje megifjul, 's kettőztetett reményekkel üdvözlí családja boldogító körét.

Sőt kit a szenvedés vagy szenvedély egészen elnyomott, kiben az isteni szikra csak perczekre képes föl-fölvillanni, a természet ébresztő öleiben gyógyerőre talál, a szenvedés meggyengül, a lelket szelid érzélgés fogja el, üdvös, minő a tengeri viharban a halállal küzdött csolnakos érzelme, midőn partra kap, — mitsem gondolva, bár hol legyen, csak hogy a nagy vészből megszabadult! — És ki az, kit a bucsúzó nap magas hérczen megtört sugárai meg nem hatának? ki az, kit az esteli szellő csendes sohaja, vegyülve a gyöngyöző patak szenderítő morajával, meg nem indítottak? azt hiszem, nincs ilyen az élők között.

* * *

A vidék, hová a szíves olvasót vezetem, gyönyörű. Szűk völgy, kétfelől hegyekkel befogva, melyek oldalain tenyésző tölgyek sötét zöld levelei kellemesen hatnak a szemre; csücsaik meztelen sziklakkal fődvek, tápot egyedül az elterjedt mohának adnak, 's itt-ott egy gyéren tengődő bokor szíjva életét a maroknyi földből, melyet egy forgó szél ide ültetett, míg ismét egy más bokrostól el nem viszi. A völgyet alacsonyabb hegy zárja el, melynek tetején eredő forrás, két ágra szakadva, kis szigetet képez, dúsát virágokkal és élettelmes füvekkel. A sziget közepén egy kápolna emelkedik a hegyoldalban, góthalakra építve, csinosan és tisztán tartva; tornáczán, melybe a torony harangja kötele nyulik le, nincs ajtó, belseje egészen elzárva, csak egyszer nyitattik meg évenként az ott fekvőnek halála napján. A két magasabb oldalhércz tölgyei közül szemközt két lak emelkedik: egyik kisebb, génytelen külseje szegénységet, de szorgos gondoskodást árul el, mert tiszta 's endezett körülé minden, — a kápolna öre lakik itt. — A másik gazdagabb, zöld-rácsos ablakai, cserépfödézete 's vasrudakkal kerített kertje tehetős tulajdonosra mutatnak, ki az év néhány napjait itt tölté ifjabb korában; — most rendesen bérlők lakják. Alant a két hegyet mintegy száz lábnyi rét választja el, melyet a kápolna előtt összefolyó patak két részre hasított. —

Este volt. — A vidékben csöndes minden; a patak lassu folyása 's a levelek erősebb mozgása haták meg a fület; felhők tornyosultak éjszacról, sötétek, mint a boszú pillanata, nehezek, mint a bűnös öntudat. A kápolnai felügyelő ma hamarabb harangozott estimára, mert félt a közelgő vihartól. A diszesebb lakban egy ablak volt kivilágítva, 's a mennyre a leeresztett rácsokon bepillantunk, a szoba egy beteg nő lakása volt, — mellette mintegy tizenöt éves leányka ült és olvasott, az asztalnál pedig az egyetlen cseléd, egy öreg néember ült, ki varrástól ölebe eresztve, melán hallgatta az olvasót. Az alatt künn a felhők mindinkább összevonultak, a szél mindinkább üvöltött, a csendes patak árvízként rohant a völgynek le, 's mint a szenvedély, magával ragadá a parton növő gyöngye virágokat, melyek őt csak néhány órával ezelőtt édesdeden csókolák. A magas tölgyek meghajlának, mintha a fölöttök cikázó villámokat akarták volna kerülni, 's a kápolna kis harangja, a szél hatalma által megmozdítva, kongani kezdett. — Ekkor sebes villám,

követve a' mennydörgés borzasztó recsegésétől csapott, a' ház melletti tölgybe 's azt széthasítá. —

Azon pillanatban az ajtón erős kopogás hallatszott.

Flóra a' könyvet elejté, beteg anyja még inkább elhalaványult; mozdulatlanul várak, mi következik? Az öreg Mártha keresztet vetett 's fönhangon imádkozni kezdett. A' kopogás megújul, a' félelem mindegyre nő. Végre Flóra megszólítá az öreg cselédet, nézné meg, ki van odaki e' borzasztó időben? Mártha fölkel, fejét csóválva a' lámpa után nyult, melyet meggyújtva, midőn elég óvatosan kérdezte volna a' künn levőt, bebocsátá. Nem állhatá meg, hogy ki ne pillantson, — a' Máriakép, melyet a' fára függesztett, a' villám tüznél meggyult és égett; meghor-zadt nagyon, 's sajátos tekintet vetve az idegenre, félhangon mormolá : ez is szerencsétlenséget hozott házukhoz. Teljesült-e Mártha jóslata? a' jövő fogja meg-mutatni. —

II.

A' belépő férfi egy azon arcok közül, melyek első pillanatra visszata-szítják ugyan a' szemlélőt, később azonban több és többet találva vonásaikban, sza-bályosnak mondja ugyan, de mégsem tetszik neki. Termete magas, szemei sötétek, melyek élénken sugáznak ki kissé mélyebb gödreikből; arca barnás, ajakait fekete bajusz takarta el 's haja előbb fürtökben omlott le vállaira, melyeket most az eső mind kiegyenesített. A' viz szinte csorgott ruháiról. —

Mártha asszony sohasem szerette, ha szokott életmódjokat valami rendki-vüli háborítá, 's azért nem igen vendégszerető arcz kifejezéssel követte a' bejövőt! de az ifjuság, a' pillanat hatása által elragadtatva, nem sokat fontolva, tesz, mit szíve, ez egyetlen tanácsadója, sugall; 's azért Flóra szívesebben fogadá 's külön bejárásu ajtót nyitattott neki, hogy magát kipihenhesse. Az ifju elment, 's miután Mártha most szavakban önté ki boszankodását, 's magában néha e' szavakat: 'csavargó,' 'jött-ment' mormolta volna, az előbbi csend helyreállott 's Flóra többé nem olvasott. —

A' vendég, kit mint festőt mutatok be az olvasóközönségnek, lefeküdt; várva várta a' szenderítő álmát, de hasztalan, Flóra arca lebegett előtte; mintha most is azon szelid pillantatot látná, mely őt bejöttkor fogadá; mintha még mindig azon szellemi alak tűnnék fel laka sötétéből, melyet anyalként vélt állni a' földi lények között; kimondhatlan vágy fogá el fogékony szívét, mely oly édes volt, 's mellétől mégis szabadulni törekedett. Áldá és kárhóztatá egyszerre a' véletlent, mely őt ide vezeté; hosszú tündései közt erőt vett rajta a' lankadság 's elsenderült. — Későn már, — lelke álmoképekben Flórával foglalkozott. —

Megviradt; a' vész után az idő kellemes lön, mint keserv után a' boldogság; ifjabbnak látszék minden, 's a' patak, visszaesve medrébe, sírva patakozott a' zöld ré-teken át, mert nem volt, ki üdvözölje őt reggel, hiányzának a' hozzá lenyúló virá-gok, melyek gyönyörű arczeit szíve egykor visszatükrözé, — szenvedélye árjában mindent letépett! —

Nyomor után a' jólét kedvesebb, vész után a' tiszta korány bájolóbb; az ég világosabb színét sötét-kék váltja fel; a' hőségben lankadó virágok emelik kelyhö-ket a' kelő nap felé, hogy életet szivjanak melegéből, 's illatot árasztanak, mely betölti a' vidéket kellemmel és kétszerte varázslóbbá teszi azt; a' fák levelein függő gyöngycseppek, mint a' fájdalom hátramaradt könyűi a' mosolygó arczon, rezgenek játszva a' bennök tükröző sugarakkal; — illy korány követé az éjet, minden mo-solygott, a' patakot 's a' festőt kivéve. Ez utolsónak keblében kétes érzelmek támadtak, melyek eredetét bármiként is iparkodott elfödni, mégis Flóra bájló szemeiből kénytelenítették azokat magyarázni. — Ő azon természetek egyike volt,

mellyben a' szenvedély hamar lángra gyúl, ő mindig azt vélte, hogy az egész valóját elfoglalá, pedig számtalanszor meggyőződhetik vala az ellenkezőről, ha magával valaha szigorubban számot vetett volna; magáról ítélve, szinte meggyőződéssé vált keblében, hogy az emberi szíven gyógyíthatlan sebet ejteni igen nehezen lehet, és ha történt is néha, hogy a' szokottnál tovább honolt keblében a' fájdalom, mégis csak jött idő, midőn az gyenge lön és lassu, mint csöndes alkonyatkor azt estharang elhaló hangjai. Szíve, ha e' gyöngeséget elvesszük, fogékony volt minden jóra, 's bármit is eltűrt volna inkább, mint tudva valakinek fájdalmat okozni; ha bántott, ő sohasem tudta azt, mert nem akart bántani; — nem csoda tehát, ha Flóra, e' szende anygali lény nyílt pillantati őt meghaták, 's mellyek másnál tán bámulásnál nem idéztek volna elő egyebet első pillanatban, nála elégségesek valának, hogy szerelmet, határtalan szerelmet költsenek. És Istenem! mit vétettek e' szemek, hogy egy élet keserve forrásai legyenek? mit a' gyöngye kebel, melly tiszta volt, mint lilomra pergő harmatcsepp, hogy reá nehezédjék a' fájdalom egész súlyával és kinozza elviselhetlenül? mint a' virág, melly leszakittatik egyedül azért, mert a' kertben legszebb, legillatosb: úgy szakittatik le gyakran egy nő életöröme, mert a' természet őt a' többi fölött kitünteté!

Jenő, így hívák a' festőt, reggel a' beteg asszonytól 's Márhától elbucszott, hasztalan keresték pillantati Flórát, ki már szokása szerint kiment virágokat szedni, hogy beteg anyjának kis gyönyört szerezzen; de föltevő magában, még egyszer látni őt, ki fölötté oly ellenállhatlan hatalmat gyakorolt néhány óra óta. Fölkeresé; a' kápolna közelében járt föl 's alá nyugtalanul, mert virágait elvitte a' patak árja, 's már félt, hogy azok nélkül kell visszatérnie. Megütöközött, midőn Jenőt látta, de csakhamar visszanyerve előbbi éberségét, panaszlá, hogy ma oly kevés virágot szedhet; Jenő segíté őt a' kedves foglalatosságban.

A' nap már magasán állott, de Flóra nem vevé észre, hogy a' szokottnál későbbben még sincs édes anyjánál, tán a' virágok gyérebb volta, tán Jenő társasága tartóztatá? nem merem meghatározni; de ha látjuk őt, mint csüngött egész figyelemmel a' festő ajkain, midőn az neki Olaszhon világosb egéről, gyönyörű éghajlatáról és szép városiról beszélt: kényszerülve lennének hinni, hogy a' két ok közül az utolsó nagyobb részét tevő az egésznek. — A' társalgás eredménye lön, hogy Flóra Jenőnek a' többszöri látogatást megengedte, mi őt egészen holdoggá tevő. Néhány nap mulva Jenő a' ház másik, eddig üresen álló, részében telepedett meg, 's a' magányos családnak nem kis örömet okozott festményeivel, mellyekkel szobáját fölkecsíté, 's midőn Flóra elethűn talált arczképével anyját meglepé, otthonos lön a' családnál, 's később annyira, hogy nélküle az esteli kör nem vala kiegészítve. Nélkülözék őt, ha hiányzott, de leginkább Flóra szomorodott el; nem tudott illykor olvasni sem, 's a' hozzá intézett kérdésekre szórakozottan válaszolt, mert egész figyelme egy tárgyban volt összepontosítva: Jenőben. Szóval, ő szereté kimondhatatlanul.

A' nyár egymást érő örömek közt mult el, 's senki nem ohajtá vissza annyira, mint e' szende leány; — két okból nézett szomorún a' közelgő télnek elébe: először, mert édes anyja mindig betegebb lön, 's másodsor, mert Jenőt ritkábban láthatá. A' szokott vidorságot neme a' busongásnak váltá fel, melly meghatja az ifju szívet, midőn az a' kétéس jövőnek általa élénken képzelt csapásaira gondol; neki a' jelen csak azon pillanatokban hozza élvet, mellyekben Jenő körülé vala; nélküle a' jövőben élt szüntelen. Nem is volt sejtelve alaptalan, a' hideg évszak már árván látá a' viruló leányt, édes anyja a' jobb életre szenderült. — Mint széles tengeren evező hajós bizton néz a' jövő elébe, mig vezető csillagát látja, 's majd reménytelenül egyedül a' sorsra bizza magát, ha fellegek borítják azt: úgy érzé magát Flóra. Mig anyja élt, reménylett; mindig volt hű tanácsadó a' kétéس esetekben, 's ha nagyritkán e' gyöngye virágot a' fájdalom szellője megérinté: volt mihez támaszkodnia, és

nem ingadozott többé. Most ez mind megváltozott. Márthat is erélyessége elhagyá, ő is imádságos könyvében lelt egyetlen vigaszt, bár azt tán százszor is végig imádkozta; bele jött már a' második gyermekkorba, mely rendesen gyámoltalanabb az elsőnél. Elhagyottságában még egy volt, mihez ragaszkodott, 's mitől jövőjének egész üdvét reménylő, — és ez Jenő volt. — A' gyöngye repkény, ha a' tölgy, melyre fonódott, a' viharok áldozatja lön, elszakasztva attól, a' közel nádszálhoz is simul, míg életet nem nyerve kiszárad; így Flóra is, ismeretlen az élet viszonyaival 's a' külszin után itélve a' mindent ígérő Jenőben bízott, ki szent esküvel fogadá, hogy mielőtt külföldi utjáról visszatér, nőül veendi. Hitt neki; 's ismét nyugodtabb lön. —

III.

A' tavasz ismét eljött, ujult erővel diszíté magát a' föld, a' hólepte térek zöldelni kezdenek, a' fák alvó bimbáiból levelek bontakoztak, a' csermely, mely eddig a' fagytól megkötve, vesztelen várta kiszabadultát, játszva csörgedezett tovább, — és hogy ez élet fejlődését az élő lények is érezték: bizonyíták a' esalogány varázsdalai, és Flóra vidorabb arca, Hisz a' hosszú téli estéken elvégzők egymás közt, hogy Jenőt Nápolyba kísérendi, Olaszhon bájoló ege alá, hol örök tavasz uralkodik és örök szerelem; örülve vágyott látni a' tenger mérhetlen tükörét, a' szépművészet bölcsőjét, melyről neki Jenő oly sokat és szépet beszélt; már képzelődésében látá a' kitörő Vezuv nagyszerű lángjait, 's hallá a' gondolieri esti dalát a' tengeri magányos sétákon, — látá Nápolyt estve a' tengerről 's tündéri lakhoz hasonlító fénylő világítását; szóval: a' jövő bájkepein merengett egész figyelme, 's alig várta az élvezés pillanatát. Jenő honn nem emlité, hogy Flóra őt elkiséri, mert félt, hogy ellenzésre talál magasbba számoló szülőinél, 's félt azon kellemetlen helyzethez jőni, melyben meg kellett volna vallania, miszerint Flórát magával vihetni szülői nem engedik. Szívesebben látta volna ugyan, ha visszatértét honn várná el Flóra, de gyöngédsége nem engedé e' vágyat kifejeznie, hasonlóul ama még annyira el nem romlott emberhez, ki első félrelépését szégyenelve megvallani, oka lesz néha e' lépés kiszámíthatlan eredményinek.

Eljött a' távozás órája. Ők együtt mentek el, örömtől dagadó szívvel az egyik, komolyan 's mély gondolatokba merülve a' másik. Flóra gyermek volt 's a' pillanatban élt; Jenő a' jövőt is szüntelen bírálgatá. Nem csoda, ha e' két szív különbözőleg volt hangolva; — Jenő a' felületesség embere volt, — mondám már, hogy a' szenvedély soha egész valóját el nem foglalá, bár ő igen hitte azt, 's ez oka, hogy Flóráhozi vonzalma már elutaztakor is nem volt oly erős, minőnek képzelé; majd szánni kezdé a' lépést, de félt tanuja lenni azon nyilatkozó fájdalomnak, melylyet vallomása okozhatna, 's így jövőjét a' sorsra bízta, mely őt már több kétes helyzethől kiszabadítá.

Két hónapot töltöttek Nápolyban; Jenő Flórának naponkint ritkább vendége lön; gyakran ült lakának a' tengerre néző ablakánál 's várta azt, kinek életét, boldogságát áldozá, de hasztalan; ő nem jött. Ez idő a' gyermeket egészen megváltoztatá, számot vetett néha önmagával 's átlátá helyzete borzasztóságát; ki néhány hóval látta őt azelőtt, most nem ismerne reá: komoly higgadság váltá fel a' gyermeki könnyelműséget, arczvonásai határozottabbak lőnek, most ő szebb volt a' gyermeknél, Olaszhon éghajlata varázslóbbá fejleszté ki a' virágot. A' városrészt, melyben lakott, csodálta a' szép idegen nőt 's tisztelettel szóltak felőle a' szomszédok, mert rosztat nem mondhatának. Az öreg Fiora, kitől Jenő a' szobát bérle, mindenütt magasztalólag szólt névrokona felől, és ő sok helyen megfordult; így Flóra hírből legalább nem maradt ismeretlen. Sokat tűnődött ugyan a' vén házi asszony, vajlon minő nemzet lehet az a' magyar, melynek leánya? de midőn a' szomszédok 's szom-

szédnők sem tudták megfejtetni, többé a' felett nem aggódott, 's tökéletesen megnyugodott.

Napok jöttek 's napok multak, Jenő mindig ritkább, ő mindig szomorúbb lett; gyakori magányában elandalodva nézett a' csendes tengerre, 's ha az est ezernyi csillagai rezgének vissza tükréből, eszébe jutott édes anyja sirja 's kedves szülő földé, melytől most oly távol van. Gyakran imádkozva emelé föl kezét 's sirva könyörgött: 'engedd, oh ég, még egyszer látnom gyermeki boldog éveim helyét, hol ártatlan öröm környezett 's a' fájdalmat nem ismerém, hol édes anyám vigyázott minden léptemre, az öreg Mártha a' gyermeknek szent regéket beszélt, 's hol sirni csak más szerencsétlenségén tudék; vigy vissza a' helyre még egyszer 's éltemet vedd ez údvért cserébe.' Eszébe jutának illykor a' helyek, melyek boldogsága tanúi valának, és összehasonlításá azokat a' nagyszerű vidékkel: — 'mi szép, mondá ekkor, a' tenger csendes tükre, ünnepélyes nyugalom honol rajta, 's csak néha lengi át az esti szellő, mely távolról jő, sok fájdalmi sohajt hozva magával; de szebb mégis a' patakozó csermely, mely egyforma morajjal csörgedezett a' hegyoldalról 's nefelejtéseket ápolt partjain, csókolva azokat, míg leszakítám, hogy szegény anyámnak általok örömet szerezhessek; — szépek e' távolban szürkülő hegyek és dombok, bámulandó az örök világosság, mely koszorúként fűdi Vezuv füstölgő csücsát: de kellemesebbek a' dombok szülő földem határain, melyeken minden bokor zöldellő emléke egy-egy élvezett örömnék. Örültem e' fényes éji világításnak, de százsorta inkább dobogott szívem örömében, ha késő estve, megtérve magányos sétámból, láttam a' szerényen világított ablakot, hol szerető szív és anyai ölelések vártak. Szép a' természet mindenütt, de sokkal inkább ott, hol boldog pillanatok emlékét idézi fel a' kebelben, — bár most is ott volnék! — És ez volt távozta óta első vágya, távol lenni Jenőtől, attól, kit ő még mindig imádott, kiért ezt mindig békével türe, de kiről már hinni kezdé, hogy nem érez úgy, mint egykor, mire mindig gyérebb látogatásai okul szolgálhatának.

Még egy hó mult el e' szörnyű magányban; kétszer látá őt Jenő, és hó végével Flórához illy tartalmu levél érkezett:

„Kedves Flórám! Ittlétem alatt néhány angol művész körébe jöttem; meghívásukat, őket hazájokba kísérni, el kelle fogadnom. Az adott szavat nem szeghetem meg. És minthogy Németországon szándékunk keresztül menni, részedre a' velünk utazás lehetlenné válik; vedd ez ide mellékelt öszveget, ezzel kényelmesen hazáig elutazhatol; én sietni fogok visszatérni karjaid közé, 's addig is, kérlek, ne felejtssd szerető Jenődet.“

Rettentő vala a' hölgynek helyzete, mert úgy látá azt most, mint valóban volt; egyedül ez ismeretlen vidékben, barát nélkül, nem ismerve a' nyelvet, melyet körüle beszélnek — 's haza jöve megfosztva mindentől, még jóhírtől is; ezt erősebb természetnek is tűrni óriási feladat. Meg is tette hatását a' levél, mert csak négy hó mulva indolhatott Flora vissza, miután súlyos betegségből föllábadt. Az öszveg, melyet neki adott, szinte elfogyott; de itt nem maradhatott, mennie kellett, hogy legalább anyja sirján magát kipanaszolhassa.

IV.

Páduában a' híres Pedrocchi kávéházban egy ifjut látunk, ki a' falra rajzolt térképeket figyelemmel nézte, míg végre egészen gondolatokba merülve egy márványasztalra támaszkodott 's arcát kezével eltakará, mintha háborittatni nem akarna. Ez ifju — Jenő volt. Azon vig 's derültkedv, mely őt ide kísérte, már elhagyá; arczai feltűnőleg sápadtabbak, szemei lankadtabbak voltak, benső nyugtalanság látszott őt egészen elfoglalni. Ismerék lankadalódásait a' cselédek 's nem háborgatták. Itt lelé őt egy bejövő barátja. —

— Jó estvét Jenő! — szólítja meg őt — mi bajod ismét? tâu megint Flórád jutott eszedbe? ostobaság illyesek után gondolkodnod, jer inkább Laurához ez estvére, jól fogjuk magunkat mulatni — 's verd ki fejedből azon untató eszmét.

— Hadd el, Arthur, nem tudod te, milly hatalmat gyakorol szívenre azon rettentő gondolat, hogy Flóra sorsáról mitsem mondok; éjeket töltöttem már álmatlanul, kedvem elment a' munkától, 's mint ijesztő rém követ minden léptemet azon arcz, melyet még most is imádok. Neked sokszor feltártam keblem titkait, te azóta vigabb vagy társaságomban, egyik mulatságból a' másikba vezetsz, és ezt mindazért teszed, hogy elfelejtesd velem e' gondolatot; szándékod igen jó, igen szép, de hasztalan. Életörömömbe került azon meggondolatlan lépés, 's a' büntetés reám nézve borzasztó. Ma kaplam levelet hazulról; kérdésemre azt írják, hogy Flóra felől mitsem tud senki, tavasz óta őt senki sem látta; e' bizonytalanság kínjaimat százszorozza; holnap Nápolyba irok, tán onnan bizonyost hallok. És ha reményimet onnan sem elégítik ki, akkor, hihető, utolszor láttál.

— Múltánylom én a' fájdalmat, de csak akkor, ha az alapos 's nem túlesigázott képzeletünk eredménye; kerülöd inkább a' magányt 's érezni fogod jó hatását; járj többször társaságunkba, légy vig, mint voltál, midőn ismerni kezdélek; látnod, tán nekem is lehetne okom komolyabb gondolkodásra, de kerülöm, elmegyek iskolába, a' kórházba, a' bonczterembe, kávéházba, multságokra, 's estve az urak piaczn a' katonazenére, tánczolok; szóval: élek, mint kell, és vig vagyok. De à propos! meddig mentél a' boncztanban? tanuló-e még? vagy tán azzal is felhagyál?

— Még csak ez nyújt némi szórakozást 's azért tanulom, mint ezelőtt; hisz tudod, festőnek nélkülözhetlen; hogy festek én a' vászonra egy jó testet, ha nem tudom az izmok és ezek fekvését? nektek szükséges, hogy a' beteg testet megismerhessétek, — nekünk, hogy különféle viszonyokhoz alkalmazott testet tehessünk a' vászonra, melly élethű legyen és szabályos.

— Igazad van; bár először nevetségesnek találtam az eszmét, mert mélyebben nem gondoltam meg, — most múltánylom okaidat, 's ha újra kedvet érzek, bonczteremünket meglátogatni, szívesen bevezetlek, ugyis azt hiszik, hogy orvos vagy, mivel nem rég olly pontosan feleltél.

— Bármikor szívesen megyek, ha tudom, hogy nem alkalmatlankodom neked bevezettetésem által.

— Szót sem arról; jöjj, ha tetszik, 's megyünk akár holnap is, ugyis egy igen érdekes test van holnapra, annál is inkább, mert különös szép még most is, semmi kórjel nem mutatkozik rajta; azt mondják, éhen halt meg.

Jenő megrázkódott: jó, úgy mond, elmegyek, de mára hagyj magamra.

Arthur elment, de igen aggódott barátja viseletén; nem régóta igen nagy változás történt keblében, és ő nem jót gyanított.

Másnap reggel a' két barátot a' bonczterem előtt látjuk állani a' vén Giacomoval, ki a' halottakra szokott felügyelni, 's ha senki meg nem tudta, azokkal kereskedést is üzött, eladta t. i. a' temetendő testeket a' tanulóknak, 's helyettök más valami temettetett el.

— No, mondá Arthur, kirendelték a' tegnap talált testet?

— Igen, holnap el is temetjük.

— Nem adhatná el nekem? jól megfizetem, hisz tudja már —

— Nem bánom, úgy sem néz utána senki, ezt könnyen el lehet sikkasztani.

— De hát nem ismeri e' testet senki? kérdé Jenő.

— Hogy ismerné! ki tudja, hová való? a' Brenta partján lelték, tán éhen halt meg; — igaz, hogy nagyon szép és ép test, ezért signor Arthur, egy lírával többet adhat.

Jenő megborzadt ez érzéktelenségen, 's szinte haza akart menni, midőn a tanár belépett. Giacomot szólítá, ki a' testet előadá. Ritka eset — mond — egyet látni, mely egünk alatt megfagyjon, bár azt hiszem, itt az éhség többet tett a' hidegnél és a' mult éjek is nem valának a' legkellemesebbek. Csinos arcz lehetett, még elég ép, csak a' szenvedés látszik meg rajta, szenvedései borzasztók lehetének. — Ekkor a' tanulók a' márványasztalt körül fogák; hogy a' rajta fekvőt láthassák.

Mind elcsudálkozott.

Jenő halvány lön, szótlan állott néhány perczig 's szoborhoz inkább, mint élő lényhez hasonlított, egyszerre szemeit mintegy gyöngé köd borítá, ajkai el-kékültek, teste remegett, de elalvó szemei a' halotton függtek mindig. 'S mikor látá a' tanárt, hogy kését hozzá illeszti, mintegy felbőszült ragadta meg kezét. 'Ne bánts, kegyetlen, ugymond, hisz magad mondád: borzasztót kelle szenvednie.' Mielőtt az ifjut kivezették volna, eszmélet nélkül a' földre rogyott.

Arthur gyanított valamit.

V.

Átvezetem a' szives olvasót Olaszhon földéről Magyarországba; azon időbe, mikor a' csalóány, hosszú hallgatás után, megszólal ismét 's édes hangjaival eltölti a' ligetek magányát; midőn a' kelő virágok kellemes illattal árasztják el a' téreket, mikor a' szív is, érezve a' kül természet szabadulását, fölvidul 's sebesebben dobog — t. i. tavaszkor. Átvezetem őt történetünk kezdetének színhelyére, hol balról most is a' kis szalmás viskó, jobbról a' diszesebb ház 's középen a' kis kápolna áll; bent még a' kis harang, melynek esti hangjaival a' vándorszellő mulatva játszadoz, míg végre elhalnak azok, 's a' hallgató kebel adja csak vissza azokat gyöngén, némi vegyületével azon édes-bús andalgásnak, melyet az első szerelem elmúlt boldog pillanatinak emléke szokott előidézni. E' helyet ajánlá az orvos Jenő szüleinek, mely ha nem is gyógyíthatandja meg egészen őt, legalább azon borzasztó őrvongást, melynek Páduából visszajövede óta tanúi valának, egy csendes érzelgessé változtathatja át, melyben a' lelki állapotot egyedül a' mereven pillanat 's a' néha kiejtett szavak szagatottsága árulják el. És az orvos nem csalódott. Jenő nyugodtabb lön, megtevé ösztönszerűleg napi sétáit azon helyre, hol Flórával gyakran virágokat szedett, 's miután néhányat leszakított, visszament szobájába és festett arcképeket, melyeket mind egy eredetiről kívánt lemásolni, mely képzeményében élt, 's mely Flóra arcképe volt. Órákig ült a' vászon előtt, melyre zavart elméje hozzá hasonló képeket teremte; de csöndes volt, 's csak néha röppent ajkairól egy mély fohász, hasonló fájdalomhoz, mely olly nehéz volt, hogy az ész megállott súlya alatt. Hangja mindig csöndes volt, mintha félne azzal valakit fölébresztetni, 's ha a' szolga néha zajosabban igazítá el a' kevés bútort, ujjával inte a' képzelt arcz felé, 's alig hallhatólag súgá: 'csöndesen, ő alszik.'

Máskor mintegy gondolatokba merülve állt festménye előtt, 's keresztbe téve karjait, beszélgetett. 'Alszol, mond illykor, oh csak alugyal, te boldogabb vagy, mint én, neked aranyhaju leánykák szolgálnak, ha fölébredsz, 's a' nap nem kel addig, míg szemeidet föl nem nyitod, akkor pedig virágokat hoz ágyad elébe, melyeket a' Vezuv tövében szedett, 's melyeket a' hajnal ültetett oda; — hah! mi az?! csöndesen! — mi zaj az? — ugy! a' gondolierik éji dalt énekelnek számodra; — föl ne ébresszédet! — Milly szépek e' dalok, álmodban hallod őket, 's mosolyogsz, de nem mosolyogsz reám, és mért nem? — tán nem érdelek tőled egy mosolyt? — — tőled?! — nem, — ne mosolyogj reám, hisz én vetélek le a' tenger mélyébe 's te akkor nem sírtál; kifogtak a' halászok, és azon sötét arczu ember újra megakart ölni, te mégis mosolyogtál, én pedig nem szabadítalak meg; — — de igen,

hisz te élsz, — itt alszol szépen, minők az angyalok, mikor pompában jelennek meg Isten előtt — igen — szebb, szebb vagy te e' képnél itt, ez te nem lehetsz, roszul találtalak, szégyeld magad, Jenő — de várj, — ujjolag megkísértem, — igen, újra kell őt festenem. — 'S ekkor elővé a' vásznat és vésőjével a' festéket ismét levakargatá. —

Minden tél e' csendes mélaságot dühös őrgönggessé változtatá, melyet semmi orvosi tudomány nem birt lecsillapítani; egyedül a' jövő tavasz volt orvosa, midőn a' kápolna melletti házban lakhatott, s midőn őt minden, mi környezé, Flórára emlékeztette. Rögzeszmeje, mely abban állott, hogy Flórát egy eszmejében élő arcz után lefesse, mindig erősebb lön, szüntelen festett 's mindannyiszor elrontá munkáját, mert nem találta el a' képet. Ezalatt egészsége mindinkább hanyatlott, teste gyöngébb, arca halványabb lön; szemei még inkább beestek és régi tüzőket elvesztettek, — csak árnyéka volt a' régi élettéljes ifjúnak 's folytonosan látni kellett őt, hogy reá lehessen ismerni. Szülői mindent tevének sorsa könnyítésére, de megtört lélek erélyét vissza nem nyerheté, 's a' nép, mely e' betegség oka egyes töredékeinek tudomásaiba jött, ez állapotban büntető kezét látá az égnek, mely, mondája szerint, addig meg nem szünhet, míg Flora szenvedéseinek mérlege rajta is be nem telik. Néma részvéttel közeledék a' sokaság hozzá 's midőn beteges arczát, 's hajlott természetét meglátá, inádkozott érte. Barátival keveset szólt, 's beszéde tárgya mindig Flóra volt és festései; gyakran panaszkodott nekik, hogy egy ellenséges lény kezeit szabadon működni nem engedi, 's így az arcz nem sikerülhet.

Egy szép nyári nap volt 's a' kápolnában nyugvónak halotti napja; a' szomszéd falukból, régi szokás szerint, kivándorlott a' nép isteni tiszteletre, 's mint más-kor, az egész napot ott tölté, este a' hűsben vala szándékuk visszatérni. Azonban a' meleget egy borzasztó vész követte, mely az ájtatos mulatók nagyobb részét ide szorítá, 's ez két részre oszolva ismét, egyik a' kápolnaőr, másik pedig a' beteg festő lakában keresett ez éjre menedéket. — Az idő mindig vészesebb lön; a' villámok egymást érték, roppant mennydörgésektől követve; mindenki felt, Jenő kivéve. Ablakánál állva, mély gondolatokba látszott merülni, néha ejtett ki egy szót, melyből gyanitni lehetett, hogy Flórávali első találkozására emlékezett, és midőn az éj bekövetkezett, nevezetes változás volt rajta észrevehető: teste fölegyenesült, szemei visszakapták előbbi fényüket 's halvány arczát gyöngye pir futotta el; erős léptekkel járt fel 's alá, egyszerre megragadá festékeit, előkereste esetjét, 's a' kifeszített vászonra festeni kezdett. Éjfél után lehetett, mikor elvégezte, — kimondhatatlan pillantatot vetett a' képre, 's fel akart kelni ülő helyéből; de valamint a' tűznek végszíkrajá, mielőtt elaludnék, mintha utolsó erejét szedné össze, föl villan még egyszer: úgy Jenő életerejé is utolsó szolgálatát tevő, — nem birt fölkelni, 's midőn helyéből kimozdult leroskadt, — és ő nem volt többé. —

Az alatt a' szél hatalmasan üvöltött, ereje olly nagy volt, hogy a' kápolna harangja néhányszor megkondult, — a' remegő nép ebben valami szokatlant gyanított. Másnap, midőn a' festőt meglátogató szülői 's a' nép közül néhányan a' szobába menének, térdelve találák őt Flóra jól talált arczképe előtt; suttogva mondá a' kíváncsi sereg egymásnak, hogy — a' mérleg megtelt, és ekkor jutott eszébe többnek, hogy épen akkor, mikor a' harang megkondult, egy sugárokkal környezett szellemet láttak az ablakon a' festő szobájába röpülni. — Flóra jött a' festőért, mint állíták.

* * *

Ettől fogva valahányszor a' kápolna harangját éjjel kondulni hallják, jegyesét az oltárhoz soha senki nem vezeti; mert maig is azon hit él a' nép közt e' vidékben, miszerint az ott fekvő Jenő intése volna a' kétségkívül bekövetkező szerencsétlenség elhárítására; és a' jegyesek megnyugosznak benne, mert a' hit mindenható.

B a u m h o l c z e r S.

U T I T Á R C Z A.

(Folytatás.)

III.

Borsodmegyében Szentpéterhez nem messze van a' hies „Kopaszföld,” nevezetes pusztá volt ez hajdan innen- és túl a' Tiszán, kalandor lovagja emelé azt országhírűségre. Itt lakott a' hies Angyal Bandi, kinek egyetlen szerencsétlensége csak az volt, hogy nem a' tizenötödik században született; mert olly eredeti Falstaff-féle életnézetekkel 's kalandszomjas lélekkel, millyekkel e' lovag birt, bizony sokra vihette volna. Jó birtokos földesur volt a' sallangos álnevet fölvelt Ónodi János, 's mind e' mellett a' rablást, orgazdaságot csak úgy con amore szabad földesuri szélségek 's nemesi szabadalmak gyanánt gyakorlá, önhaszon 's más szennyes érdekek távol lévén ideális betyárságtól. A' lókötők nagylelkű mecaenásának sajátzerű kalandjai még most is élnek a' nép ajkain, 's valóban kár, hogy a' magyar betyárságnak XIX. századbeli hősei 's lelkes pártolói, dicső példányuknak Angyal Bandinak óriási emlékszobrot nem állítanak a' kopasz földön — óriásit, mondom, mert maholnap kiszorítván őket a' civilisatio társas életünk mezejéről, e' szobor árnyékában legalább megvonhatnák magukat.

Nem emlékezem, hogy valaha Szentpéteren — e' Miskolczhoz mintegy másfél órányira eső mezővároson — átutaztamban leégett házakkal ne találkoztak volna szemem, vagy egy kárvallott felföldi fuvaros jajveszékléseit ne hallottam volna. Még kevéssel ezelőtt is Rómát találhatád itt föl első alapítói korában, ugyannyira, hogy szinte közbeszéddé vált, miként: ha Szentpéteren meg nem lopnak vagy meg nem vernek 's Miskolczon föl nem akasztanak, kimehetsz az egész országból. 'S Szentpéter valóban termékeny szállítmányi hely volt mindekkorig a' miskolczy börtön számára, 's nem hiszem, hogy a' „Két pisztoly”-ban előforduló életkép, az a' bizonyos „falamiai jus” a' tarisznya-szög iránt, nem itt vette volna eredetét. Erélyteljes tisztviselői eljárás azonban már is tetemes változásokat tön a' nemes urak hosszukezűsége gyakorlatában, 's a' tulajdoni jog szentségéről már is birnak némi homályos fogalmakkal, nem úgy, mint hajdan, midőn még a' zolyomi tót buzás szekeréről a' zsákbevart halottat is lehorgaszták; de mind e' mellett, ha Jeziknél lejár hitelük, egy kis illuminatióval most sem szoktak még adósok maradni.

Sokan megütköznek benne, hogy Magyarországon egész helységeket találhatni, mellyekben, a' birótól kezdve a' falu cigányáig, egy szívvel 's lélekkel elvetemült nép lakik. Az erkölcsi rosz — mondják az „emberisme” tanárai — fölötté ragályos egy betegség, 's ügyetlen, vagy a' betegséggel mitsem gondoló orvosi kezek közt óriásilag elhatalmazik, 's ha egész családokba vette be magát, nem egykönnyen írtható ki többé.

Népnevelésünk, fenytő rendszerünk tökéletlensége 's egyes megyei tisztviselők hanyagsága mellett, az az „öseink vérén szerzett dicső nemesi szabadság,” mellyre a' bocskoros nemes rendszerint csak akkor emlékezik, ha tisztujítás közelget, Istenét és felügyelőit káromolja, vagy midőn verekedésről, befogatásról 's a' méltósága alatti akasztásról van szó — kellő felvilágosultság hiányában, nagyon is könnyen megfogható társasági métélyekre adhat alkalmat.

No, de a' szegény legénynek is élni kell, 's miként alkalmazhatnók tervezett börtönrendszerünket, ha a' szükséges experimentumok alá kerülő egyének hiányában volna a' haza! Legalább itt külföldi cikkekre nem kell szorulnunk!

Este volt, midőn Miskolcz falai közé értünk. Azonban utunk legközelebbi célja a' sárospataki főiskola közvizsgálata lévén, az itteni körülmé-
 zést tekintet

résünk idejére halasztva, másnap kora hajnalkor tova sieténk az ugynevezett kálvinista bucsúra. —

Mondják, hogy midőn az ember a' tengert meglátja, magas 's addig egészen ismeretlen érzelmek 's gondolatok szállják meg a' szemlélőt; én még csak a' puszták tengerét láttam, de valahányszor nyílt, szabad tekintetével találkozám, magasan emelkedett kebelem.

Miskolczon túl kelet felé, a' hajnal fényiben hazám alföldje tűnt föl előttem. Mint nyílt, redőtlen homlokon, oly jól esett pihentetni tekintetem e' sík területen.

Mi szép, mi magas költészet lehel e' hallgatag rónaság! Hol késel oly soká, te puszták Ossiánja, hogy magas költői képeiddel megpiritanád mindazokat, kik képzeletben fölkeresék az alföld rónaságát, 's lipcsei vászonkötetekbe préselék magasztos költészetének hitvány torzképeit.

'S valóban csudálatos, hogy míg mi saját hazai nyelvünkön alig találkozhatunk egy-két költői képpel, melly e' tájról 's eredeti alakjairól vettetett: addig a' német atyafiak fölkeresik az „ungarische Haide“t 's zengnek magasztos éneket, mellyben a' „czikósz“ 's „betjár“ m a g y a r kiejtésen kívül alig van valami eredeti 's jellemző vonás.

Jövel tehát minélelőbb te puszták Ossiánja, nehogy előbb-utóbb azon gondolatra vetemedjünk: hogy pusztáinkon csak idegen vándor madarak pihentetik meg törött szárnyaikat, 's mi magunk csak rideg egyformaságot látunk nyílt, egyenes jellemében — mellyben egyébiránt a' szabadság magasztos jelképe tükröződik — 's ha egy pár hársfaakalánd színhelyévé tettük, kimerítettük költészetét.

Látjátok balra a' távolban e' sötét alakot, melly magas piramisként emelkedik előttünk? az a' tokai hegy. —

„A' tüzokádó hegyeket messziről füstölgesökről ismerhetni meg,“ így szól a' természetvizsgálók meghatározása; — a' tokai hegy csúcán egyetlen füst felhőt sem pillanthatni meg, melly a' hegy mélyéből emelkednék, 's mégis innen és túl a' tengereken ki vakmerősködnék azt állítani fölé, hogy nem tüzokádó hegy? Azonban a' természetvizsgálók főnebbi meghatározása is kevés alkalmazással megáll, mert a' tokai hegynek szintugy van füstje, tüze, csakhogy az egyik fejünkbe száll föl, míg a' másik szemeinkben lávázik.

Biz e' tisztes alak iránt is több reverenciát mutattak tüvérü apáink, mint a' jelen kor elviesedett fiai. 'S nem volna csuda, ha beleunva a' folytonos Prizniczféle háboruba 's pezsgőveli versenyzésbe, boszuságában fölkerelkedve, idehagyna bennünket 's egy szép reggelen csak hült helyét találhnók.

Ki Magyar hazánkban utazik, itt-ott a' síkmezőkön egy-egy magas zöld halommal találkozni szemei; legegyszerűbb természeti tüneménynek vélnéd, de ha beszédbe ereszkedél a' táj lakosával, mint a' határ nevezetességét említi előtted a' dombot, mellyet alig méltatál figyelemre, 's mellyről apáink oly csudás dolgokat regélgetnek. Már maga az elnevezés: török domb, kun halom 'sat. leköti figyelmedet, 's ha hazád véres multjára emlékezel, az illy nemzeti ravatalra meghatódva fogsz tekinteni.

Gepelyhez közel illy kettős halom emelkedik. A' Sajó mellett elhultak halmait takarják azok.

Ki azt mondaná, hogy nekünk nincsenek nemzeti emlékeink, ide vezetném őt, 's elbeszélném neki a' számos véráldozatot, mi e' honért tétetett; megmondanám nekie, hogy a' magyar nemzet életfájának gyökerét önvérökkel öntözik apáink, 's ha egyes legszebb ágait letördelé is a' vihar: de a' fa még áll — erőtllenül ugyan, de ha a' gyökerén kelt új hajtásokat, mint gondos kertész megóvjuk szélről 's vihartól, lombokkal 's gyümölcsökkel gazdagon fog az ismét fölvirulni.

Gesztelnél a' Hernádon átkelve, az ugynevezett harangodi pusztára értünk. És itt a' földi változandóságnak kegyes elmélkedései vettek körül, mellyeknek szent

igéje vala, hogy a' földön minden, még a' harangodl pusztá is, változandóságnak van alávetette.

Mennyi változás három év alatt! Csinált ut viz át végig a' pusztán, mellynek közepén egykor a' boszuló Nemesis egy uti biztost akként büntetett meg: hogy kocsikerekei szoros barátságot kötven a' fekete földdel, másnap segély érkezteig egy álló helyen kelle vesztegelnie; -- az utszélit zöldellő fasorok veszik körül, maguk a' szántóföldek is föl vannak árkolva, mellyek eddig talán csak azért valának egygyé olvadva a' sáruttal, hogy a' vontató ló, lábait könnyebben rátehesse a' tulajdoni jog-szentségesítette földre, hogy aztán a' pusztai kerülő egy-egy eltévedt patkónyomért a' szegény fuvaros egész héti bérét kifokosnyelezze.

Légy üdvöz tehát, Harangod dicső pusztája, civilizált alakodban is! barátságos szeleiddel olly tartós ismeretséget nem köthetek ugyan most, mint midőn még sártengeredben eviczkélve, mulatságos szemlét tarthatánk egyes átvonuló pataki sublegatus ürgeöntőzései fölött.

Elhagyva a' pusztát, hazánk egyik legszebb és egykor legdúsabb tájára értünk. A' táj még most is megtartá szépségét, de gazdagsága különösen egy szomszéd nemzet elhunytával végkép sirba dőlt. Zemplinnek azon része ez, melly a' híres „Hegyallja“ név alatt ismeretes. (Folytatjuk). B e r e c z K á r o l y.

SZINÉSZETI LEVELEK. VIII.

Silvestertől.

P e s t, f e b r u á r 15-kén 1846. Szentpétery tehát, miként önt már mult alkalommal értesítém, megérkezett, 's e' szerint hihetőleg sok mű, mellynek e' derék művészünk távolléte miatt beverni kelle, megint színpadra fog kerülni. Megírnám önnek azt is, miként báró Emmerling szerepében lépett föl először. Azóta Kupa Mátyás czinkotai kántor („Mátyás diák“ febr. 8-án), Hild Tamás („Garrick Bristolban“ febr. 10-kén), Montfiar marquis („D. Caesar de Bazan“ febr. 11-kén, (Birkenstaff Illés) „Selyem árus“ febr. 13-án) és d' Auray marquis („Paul Jones a' kalóz“ febr. 14-én) szerepekben láttuk őt működni. Ha leveleimmel nem akarék más czélt elérni, mint önnel és az „Életképek“ olvasóival tudatni, miként mulatta magát a' közönség: úgy elég volna megmondanom, miként Szentpétery mindig jól meg tudta nevetetni a' nézőket vig szerepeiben, 's az örült d' Auray marquis fölötté komoly, 's rövid bár, de megrázó szerepében sem adott alkalmat kifogásra. Ő sajátos tapintattal bir vig szerepeire azon modort alkalmazni, mellyet a' közönséggel ő kedveltetett meg annyira. Ebben rejlik titka népszerűségének, innen erednek azonban hibái is. Szentpétery nagyon ismeri közönségét; ismeri azon fogásokat, mellyekkel a' tömeget mindig hahotára fakaszthatni. 'S ezen fogások gyakran, igen gyakran ismétlik magukat, sokkal gyakrabban, mint a' művészeti izléssel és néha az előadott szerep jellemével megegyez. Szabad legyen ezen állításomat példával bizonyitanom. Hild Tamás egyike azon philistereknek, kik nem érik be azon javakkal, mellyekkel őket a' szerencse megáldotta. Hildnek álláspontja, mellyről a' világot 's embereket nézi, pénzes szekrénye; ő az emberek értékét fillérek szerint méri, 's hogy leányát másnak mint gazdagnak adja, ez olly dolog, mit a' bristoli gazdag polgár szatócslelke gondolni sem bir. E' dicséretes jellemvonásokon kívül azonban Hildet egy kis hiuság is bántja, t. i. a' költői dicsőség viszketege; e' fölött nagyon bántja őt a' vágy, kitűnő irodalmi jelességekkel közel viszonyban állani, 's nem kevésbé dagad föl hiusága, midőn az ál-Johnson

átogatásával meglepetik. De ő a költői dicsőséget is — miként illy respectable egyéniséghez illik — a mennyire lehet, minden risico nélkül kívánja learatni, 's tözséri előrelátással alkuszik meg ez iránt Frondhammal 'stb. 'stb. — Szóval: Hild egy kicsinyes gondolkozási, hiú, gazdag philister, ki ezen philisterséget még előszereleteiben sem tagadja meg; 's Szentpétery e' szerepet igen ügyesen, igen jellemzőleg adja. De ő Birkenstaff Illést is ugyan e' modorban, a' jellem ugyanazon színezetével adja, 's ez, csekély véleményem szerint, nagy hiba. Birkenstaff Illés is philister; benne is meg vannak a' polgárosztályi hiúság azon árnyékatai, melyek az illy egyéneket néha igen furcsa helyzetekbe hozzák. De más részről föl kell tennünk, miként azon férfiú, kinek befolyása 's népszerűsége polgártársainál olly nagy, hogy neve egy europai főváros lázadásának jelmondatául képes szolgálni, bizonyos komoly és szilárd jellemmel, bizonyos értelmi felsőbbiséggel bír, melyet neje iránti engedékenysége nem gyöngíthet annyira, hogy torzképpé fajulhasson. Birkenstaff egészen más agyagból van gyurva, mint Hild Tamás; ő nem olly tipegő, kapkodó szatócslelek, mint emez, 's ha Hildet irodalmi mohósága jellemzi, Birkenstaffnak fővonása — hitem szerint — inkább egy kis feszesség, egy kis fitogtatott fensőbbiség. Én nem kétlem, hogy Szentpétery — kinek műértelme e' tekintetben nem szenved kétséget — így fogva föl 's adva szerepét, nem kisebb élvezetet nyújtott volna a' közönségnek, mint ama már megszokott, de nem mindenre alkalmazható, 's a' művészeti izlést néha sértő modorával. Legtalpraesettebbek azonban ama Kupa Mátyás-féle magyar nyusztprémes szerepei, melyekben őt senki nem mulja felül.

Egressy Gábor legerősb oldala a' mimica és tiszta, érthető szaválás. Garrick egyike legjobb szerepeinek, 's a' sima, hajlékony, eszes és ármányos Rantzau grófot is nagy ügyességgel adja. Legtöbb színésznek — 's itt nemcsak magyar színészeinkről szólok — nagy hibája, hogy a' közönség tetszését sokszor a' művészet rovására is feltékenyen vadászsza; 's ismerék színészt, ki jobb meggyőződése 's magasb művészeti látkörének daczára nem restell egy közönséges policinellig lealjasulni, miszerint a' vasárnapi keztyűbe takart fénymázás kezek minél zajosb tapsot dörögtessenek elébe. Ez kétségkívül igen szép dolog, annyival inkább, mert az ekkint megkedvelt „Hannsvurst“ot színház után gyakran egy kis collatio várja tisztelői részéről e' vagy ama sörházban; de mire vezet művészeti tekintetben a' színésznek e' színpadi fraternizálása 's coquettirozása a' közönséggel, gondolom, nem szükség megmutatnom. Egressy G. ezen hibának rendszerint ellenkezőjébe esik. Az ő számára nem létez közönség, vagy ha létez, nem áll vele egyenlő műértelmi fokozaton. Én természetesen nem azon véleményről szólok itt, mellyel Egressy talán a' közönség iránt viseltetik, mert azt nem ismerem, 's ha ismerném, nem tarthatom színészeti bírálatok tárgyának; hanem szólok játékának általános jelleméről 's azon viszonyról, mellybe ő magát, mint színész, a' közönség irányában állítja. Az én belátásom szerint, a' színésznek kettős földadata van színpadon: először, a' személyesítendő szerepet — úgy, miként azt a' költő teremő elméje megalkotta — felfogni 's reproductálni; másodsor, azt a' nézőség fogalomköréhez alkalmazni. Amazt a' művészi conceptio, emezt az élet 's világnézetből meritett tapasztalás és társasági műveltség által színezett éléthűség viszi végbe. A' színésznek tehát valamint egy részről tilos a' közönség aljával kacérkodni, és a' művészeti becsét egy kis tapsviharnak föláldozni: úgy más részről nem szabad felednie, hogy közönségnek játszik, de egyszersmind hogy a' színész és közönség közötti viszony tisztán szellemi, tisztán művészeti. Ugy hiszem, nem követek el méltatlanságot a' különben igen gondolkozó és jeles tehetségű Egressy Gáboron, ha kitünő tulajdonai mellett megemlítem ama szögletenességeket is, miket játékában tapasztalék, 's miket leköszörlölni talán sem nem lehetlen, sem nem fölösleges.

A' szinpadi előadások legnagyobb hibája ama kerekdedség 's egybevágó öszhangzatos játszás hiánya, mely nélkül a' legremekebb mű előadása sem elégít ki bennünket. Majd emez fenakad szerepében, majd amaz késik el a' színpalak megett, majd meg egyik a' másiknak kezdi szerepét szavalni: mind annak jelei, hogy a' készületre nem fordítatik elég gond. Ezt egyébiránt nem gáncsul hozom föl; mert ha a' színlapokon végig nézünk 's látjuk, hogy alig van színész, kinek hetenkint háromszor négyszer játszania nem kellene (Szentpétery a' mult héten p. o. a' két daljátékon kívül minden előadásban egy-egy főbb szerepet játszott), nem lesz nehéz mentséget találnunk a' színészekre nézve; — de fölhozom mint tényt, mint olyt bajt, mellyen segíteni kellene, 's talán a' repertoire jobb rendezésével lehetne is.

Igen kellemesen lepeténk meg febr. 9-kén a' Paksyné assz. jutalmára adott „don Pasquale“ című daljátékban a' jutalmazottnak föllépése által N o r i n a szerepében. A' jeles Schodelné művészi hitének csonkulásától félelem nélkül engedhetné át jövődöben e' szerepet Paksynénak, kinek kellemes működését a' közönség végig tetszéssel kísérte. — „Beatrice di Tenda“ is újra megfordult febr. 12-kén színpadunkon. Schodelné és a' 2-dik felvonási kar forever!

Utóírat február 16-kán. A' színházból jövök. Szigeti jutalmára adatek először hérszünettel: „Félreismeret lángész“, eredeti vigjáték 3 felvonásban. Irta Degré Alajos.

Nem fogok e' színműről hosszan írni. Tartalmáról nincs tiszta fogalmam, mert a' sürü kacaj miatt sok elkerülte figyelmemet. A' darabnak szoros értelemben vett meséje nincsen, 's a' hatás majdnem kizárólag furcsa, mulattató helyzetekben van keresve. B á r t o s y G y u l a elhíveti magát, hogy lángész, 's hogy nekie a tout prix drámai költészet által kell halhatlanná lennie. Phantasiáját nem tudom már mi nevű grófné csigázta föl ennyire, ki igen nagy ihlettel szól a' költészetéről; minélfogva Gyula azt is elhíveti magát, hogy az érintett grófnéba mód fölött szerelmes, holott valóban V i r á n y i B e r t á b a szerelmes. Mindezt jól tudja barátja H o l d a s i D e z s ő, ki hogy rögzeszmejéből amazt kigyógyítsa, szerelmesnek akarja magát tettetni Virányi Bertába, miszerint a' feltékenységet Gyulában fölzaklassa. Holdasi Dezső kissé szórakozott legény, 's a' legközelebbi perczben már teljesen feledi, mit akart a' mult perczben tenni. Így történik p. o., hogy félig nyirett szakállal látogatást akar tenni, ugyan úgy fogad látogatókat; férfinak egy levelet ír, mellynek elején kifejti tervét, melly szerint Gyula eszét helyre hozni akarja; e' közben megfordul elméjében a' gondolat, hogy magát Bertába szerelmesnek tettesse, 's kevés idő múlva a' férfinak írni kezdett levelet forró szerelemvallással zárja be Virányi Bertához, kinek a' levelet el is küldi. Mindezekből igen furcsa, nevettető situatiók fejlődnek ki; egyik zavar a' másikat éri. Az öreg B á r t o s y Gyulának akarja adni leányát, Vilmát, ki azonban Dezsőt szereti 's tőle viszont szeretetik. Ez a' körülmény természetesen neveli Gyula bajait és a' helyzetek furcaságát. Majd el is felejtém mondani, hogy Gyula a' játékszíni választmánynak beadott dramájából nagy pathossal szaval némelly helyeket, 's ügyesen utánozza Fácensy és Barthát, természetesen egy kis torzitással. E' dráma azonban a' választmány által visszavetetik, mi Gyulát majdnem kétségbe ejti. E' bajon épen jókor segít a' „f é l r e i s m e r t l á n g é s z“ című, előadásra elfogadott mű szerzője, I v e s i K á l m á n, egy könnyelmű frater, ki másod magával hord egy frakkot, és vigjátékának szerzőségét Gyulának eladja, 's ekkint Gyula színiköltői reputációja mentve van. Az öreg Bártosy is neveli a' komédiát, mert forma szerint beleszeret Bertába, 's őt more patrio megkéri feleségül, 's Berta, azon tévedésben, hogy az öreg úr őt öcsese Gyula számára kéri, egész örömmel boldogítja őt igenével, sőt ezen i g e n t a' közönség nem kis mulatságára csökkal is megpecsétli. A' kifejlésnél az öreg Ivesi, Géza apja is megjelenik, de tékozló fiát el akarja taszítani; minélfogva Gyula nemes belöszönt érez magában, a' „félreismeret lángész“ pénzen

vásárlott szerzőségét eredeti tulajdonosának visszaadni, 's a' vigjáték természetesen a' legboldogabb házasságkötésekkel végződik.

Szerző hihetőleg maga sem hiszi, hogy a' művészet magasb igényeinek megfelelő művet alkotott. De a' darabnak elvitathatlan jó oldalai vannak, minők: élénk dialóg, ügyesen szőtt situatiók, 's nem ritkán kissé talán nagyon is torzított, de az életben gyakran előforduló jelenetek.

Szentpétery (Bártosy), Lendvay (Gyula), Egressy G. (Holdasi Dezső), Lendvayné (Virányi Berta), Komlóssy Ida (Bártosy Vilma), igen élénken 's mondhatni, jó kedvvel játszottak, 's László (Ivesy Géza) meglepő hasonlaltal személyesítette magát a' szerzőt. A' harmadik fölvonás kissé halványabb volt a' többinél, minek oka részint magában a' darabban, mert vége felé csakugyan sokat veszít élénkségéből, — részint — ha sejteni szabad — elegendő készület hiányában fekszik. Szerző négyszer hivatott ki zajosan, de csak háromszor jelent meg, mert első ízben — miként Egressy igen éles hangnyomattal értesíté a' közönséget — nem volt jelen. Közönség középszerű számmal. Páholyok üressek. Gonosz időjárás!

Éljen ön boldogul a' viszonttalálkozásig!

BUDAPESTI SÉTÁK. VI.

Folyó hónap 18-dikán estve félhatkor Pesten a' Dunaparton, közel a' hídfőhöz, találkoztam az „Életképek” szerkesztőjével, ki — szokása szerint — szórakozottan tekintett a' Duna hullámaira 's búsnak látszott. Az első üdvözlét után köztünk következő érdekes beszélgetés támadt, ő tudniillik mondá:

— Barátom!

— Na s? — feleltem röviden és elmésen.

— Kiss Pál elutazott.

— Járjon békével!

— Ugy ám de nem addig van az! Tudod-e, hogy megigértem előfizetőimnek — 's e' szóra a' szerkesztő tiszteletteljesen emel egyet kalapján —, miszerint minden héten fogok „Budapesti séták”-at közölni, 's már a' mult héten sem tarthatam szavamat?

— Menj, szégyeld magad, — felelém méltóságos gúnymosolylyal — három éves szerkesztő létedre még az hozhat zavarba, hogy előfizetőidnek ígéretedet nem teljesítheted! Rád a' példának kevés hatása van.

— Ah! ah! — sohajtott a' szerkesztő, 's előadá, hogy neki elvében áll, mindent megadni olvasóinak, a' mit ígér, kivevén t. i., a' mit ugynevezett „elháríthatatlan akadályok” és egyebek miatt meg nem adhat, 's e' részben semmi csábító példák által, melyeket lát maga körül, nem engedi magát eltántoríttatni.

— Tehát írj magad, holnap reggelig elég idő, ... vigasztalám a' buslakodót.

— Ah! sohajtott ő ismét, nem lehet! — ma estve rendez-vous-m van, holnap pedig korán reggel kellene a' kézirat ... Hanem tudod-e mit? — folytatá hirtelen a' szerkesztő, 's ármányosan mosolygott, — te ugyanis éjjel szoktál dolgozni...

Hohó! gondolám magamban, tudom, mit akarsz! 's azért hirtelen kezét nyújték barátomnak, szép élveket kívántam neki, 's távozni akartam ... De hogy a' szerkesztők kezeiből nem olly könnyen menekülhetni, ezt már az én igen tisztelt Szilveszter barátom is tapasztalá, 's magam is úgy hiszem, hogy az ekesbeszédű Faust sem nyujthatta nyájasabb tolakodással karját Margitkájának, mint a' miként én levék egyszerre karon kapatva 's menekülhetetlenül letartóztatva ... Hasztalan volt

minden mentség! hiába mondtam, hogy mult éjjel bálban voltam, 's egy tabáni szép leánnyal (de korán sem azzal, kit szerkesztő barátom tisztelt neje gondol) az egész éjet keresztültáncoltam; hogy szerelmes vagyok 's ilyenkor akármire készebb, mint az írásra, — mind hasztalan! meg kellett igérem, hogy haza menvén, íróasztalomhoz állok és megkésztetem a' Budapesti sétát.

Arról gondolkoztam, miként lehetne valamit írni sem miről? de ügyetlenségemben sehogy sem juthattam a' rejtély kulcsához. Egy időben magam is voltam ugyan ujdonságíró, de mióta tavaly sz. István nap körül, vezető szerkesztőmmel bizonyos macskazene miatt, melyet ő általam legyaláztatni akart, mire én épen semmi kedvet nem mutattam, összepereltem, azóta egészen kikoptam azon tehetségéből, melly a' magyar ujdonságíróban leginkább megkívántatik. Hosszas tusakodás után szinte boszusan fordultam a' szerkesztőhöz, ki folyvást karon tartott: — Kérlek, mondd meg legalább, miről írjak?

— Mindegy, csak írj! felelt ő vidor egykedvűséggel, mert látta, hogy már most az egész baj le van hengerítve nyakáról, 's feltolva az én vállaimra... „Mind-egy, csak írj!” ismételésem magamban, 's a' hiuság ördöge kezdett csiklandozni, mely-lyel általában minden magyar ember közt a' magyar író ember van legszorosabb czimborálásban; valjon—gondolám — nem azt akarja-e az én barátom ez által finomul tudtomra adni, hogy már olly tekintélyt vittam ki az írói világban, miszerint írjak bármint, az bizonyosan leköti a' figyelmet mindenfelől?

Még folyvást a' Dunaparton álltunk, a' híd fő közelében... 'S miért keresni távolban, a' mi orrunk előtt van? Ime itt a' magyar ujdonságírók stereotyp három tárgya: a' vámszedő és révész 's ezekkel kapcsolatban: a' rendőrség! ha ezekről egy félszeg elmésséget kigyráthatnék, mindjárt jó volna kezdetnek. Próbálgattam hasonlatot hozni fel, szójátékot csinálni; de sehogy sem bírtam előhaladni! a' szójátékokat nem találtam helyén azért, mert nálunk a' tisztelve említett egyének nem a' szóval, hanem az emberekkel 's az egész közönséggel szoktak játékot űzni; a' mi pedig a' hasonlatot illeti, egyéb nem jutott eszembe, mint hogy a' mi rendőrségünk nagyon hasonlít a' hasonlathoz, a' mennyiben mindkettő — s á n t i k á l. De különben is meg kell vallanom, hogy én a' vámszedők és révések iránt tisztelettel viseltem, annyira, hogy főhajtásaim egyike, minél több jó utat és hidat 's ezeken minél több erőyes vámszedőt látni Magyarhonban, kik elég gorombák legyenek fizetésért még a' nemesembert is megszólítani, 's e' részben annyi bizonyos, hogy ha mi nemesek részünkről alább hagyunk szűzvállu daczunkkal, a' gorombaság az ő részünkről bizonyosan nem fog elmaradni; — a' budapesti révések ellen pedig nem tudom, mi kifogása lehetne olly embernek, kit az ország más vidékein, hol néha fel napokig kell őket átszállításért kéregetni, a' révések maguk iránt tiszteletre tanítottak. Mi a' rendőrséget illeti, ezzel különben sem vagyok tisztában: nem tudom, mi célból erőyeskedik köztünk? azért örködik-e, hogy a' rend közülünk el ne távozzék? ez hasztalan fáradság, mert ugy sincsen; vagy tán azért, hogy be ne jöjjen közénk? e' helyett bizony valami jobbat tehetne.

— Mit gondolsz, folytatám tovább a' szerkesztőhöz, nem jó volna-e a' bálók felől írni?

— De igen! volt a' felelet.

— Példa okáért: feldicsérni a' 'pesti kör' nemzeti bálját, mellyben egyedül magyar öltözet, majd kizárólag magyar nyelv, és kevés kivétellel magyar táncz uralkodott?

— 'S ezért a' dicséretet nagyon is megérdemli, mert férfiasan és elhatározottan állott elő, 's megúván az örökös sopánkodást, kereken kimondá, hogy báljában szintugy, mint mindenütt, m a g y a r akar lenni.

— Lásd — válaszolám bizalmasan, nekem e' bál furcsa tanulságul szolgál embe-reinkre nézve. Három dolog volt a' meghívó jegyeken kiírva, mi a' vendégektől

megkivántatott: magyar öltözet, magyar táncz, magyar nyelv; — 's mind a' három iránt lehete hallani nyilvános lapokban vagy magán körökben különböző 's jellemző nyilatkozatokat. Voltunk, kik kicsinyét nagyját szereljük annak, a' mi magyar, 's ez okból ezen intézkedéssel igen is meg valánk elégedve; mert úgy gondolkozunk, hogy a' mi nemzetiségünk olly lábon áll, miszerint de semmiben el nem szabad mulasztanunk annak kitüntetését, előmozdítását, mivel a' ki akarja a' czélt, kell akarnia az eszközöket. . . Voltak, kik a' magyar tánczczal, magyar nyelvvel megférhettek volna, de a' magyar attila semmikép nem akart fejkbe, sajátlag h á t u k r a menni. Ezek a' francia imádók, kik derekunkat meghajtatni akarnák a' francia öltözet előtt, melly általánosan divatozik egész világon, sőt még Franciaországban is! Ezen urak természetesen elfeledni látszanak, hogy a' magyar ember a' ruhára mindig sokat tartott, 's azért mondja: ruha tisztesség. . . Meg mások a' magyar tánczot eltűrheték ugyan, de a' magyar nyelv ellen hoztak fel kifogást. Valamint amazok meg nem foghaták, miért ne lehessen valaki igaz magyar i d e g e n öltözetben: úgy ezeknek nem fér fejkbe, miért ne lehessen az magyar nyelv nélkül, miután a' német nyelvet ha nem egész Franciaországban is, de bizonyosan egész Németországban beszélik? mindnyájan egy uton járnak tehát, csak hogy az utóbbiak előbbre haladtak az elsőbbségnél. . . Azokról végre, kik a' tévuton még tovább mentek 's azt tartják, hogy magyar ruha, táncz és nyelv nélkül szinte lehet az ember magyar kenyérnek evője, nem is akarok szólni. . .

— Ezeket, barátom, vágott szavamba a' szerkesztő, mind elmondhatod, hanem csak . . okosan . . .

— Aztán igaz magyar szabadelműséggel, mély bókók és hízog hálalkodások közt elősoroljam azon főurak neveit is, kik magukat az említett bála megalázták?

— Ezt aligha volna hajlandóságod tenni, válaszolt a' szerkesztő; de ha valakit név szerint dicsérni akarsz, említsd V a c h o t Imrét, ki nagy buzgalommal járt el a' tősgyökeres magyar bál rendezésében, 's ki a' csárdást derekasan járja, csak hogy közben nagyokat pillant mind a' két szemével.

— Megteszem, mondam mosolyogva. Ezeken kívül a' budai társasági bálokról is szolandok valamit, mellyek f. hó 4-kén és 16-kán tartattak, 's fényre és diszre nézve, úgy fesztelen kedv és vidámság tekintetében is, alig hagyának más kívánni valót, mint kevesebb — k e r i n g ő t, mellyek özöne helyett bizony jobb lett volna a' pesti bálokban már teljesen megpolgárosodott, társalgót itt is befogadni. A' derék rendezőkről nem tehetjük föl, hogy azt akarják, miszerint míg Pesten mindenfelé előhaladással találkozunk, ős Buda várában mindig legyen valami, mi a' rég mult időkre emlékeztessen.

— Szólhatnál valamit B e r l i o z H e c t o r felől is.

— A' viláért sem mulasztom el. Vasárnap (f. h. 15-ik) igen nagy élvezetem volt hangversenyében, mellyet adott déli 12 órakor a' nemzeti színházban. Hogy e' hangverseny nem volt olly látogatott, minőnek ohajtottam volna, ennek okát sem a' déli 12 órában, sem a' fölemelt árban nem keresem, hanem egyedül a' magyar színházi közönség fogékonytalanságában a' hangversenyi magasb zene iránt. Az olasz operák nem tündek el nyom nélkül színpadunkról! megtették hatásukat: megrontották az izlést.

— B e r l i o z r u l olly sokat beszéltek a' külföldi 's legközelebb a' bécsi lapok, némelylek egekig magasztalák, mások egészen sárba ránczigálták, — mit mondasz te hozzá?

— Én-e? Egyelőre semmit sem. Sokkal gyengébb zenész vagyok, semhogy e' részben ítéletet mondani mernek, mielőtt szerzeményeit magam eljátszhatnám 's át nem vizsgálhatnám. Annyit azonban ezen egyszeri hallás után is mondhatok, hogy hangszerelése meglepőleg eredeti, szép, tiszta; valamint azt is, hogy legkevésbé

sem volt igazuk azoknak, kik bennünket előre azzal ijesztettek, miszerint művei a' nagy közönség által nem élvezhetők; mert azt mindjárt első darabjával, a' „romai Carneval“al fényesen megczáfolá, melly dallamdús menetével azonnal megragadá a' közönséget. Az „ábrándos symphoniából előadott részek: „Egy bál“, „Mezei jelenetek“, „Menet a' vérpadhoz“ szinte nagy hatást gyakoroltak; ámbár igen örömet vettük volna, ha a' szerző itt is, mint Bécsben tön, programmokat nyomtatott volna zenéjéhez, mert bárha sok szépet élvezünk is e' symphoniából, mint zeneműből, de azt meg nem fejthetők magunknak, mit értsünk akár a' bál, akár a' mezei jelenetek hangfestéséből; a' „menet a' vérpadhoz“ című részből annyit megtudék, hogy e' szomorú sétát nem valamely bűnös, hanem erényes öntudattal bíró hős-lelek teszi, különben nem tudom, miért van az egész rész, egy pár gyászhangot kezdetben kivéve, egészen diadal-indulói stýlban tartva. Legkevesebb hatást tettek mind a' közönségre, mind magamra a' „Bolero“ 's „Dán vadász“ dalok; ellenben lelkesedésbe hozott mindnyájunkat 's harsogó tapsra és eljenzésre buzdított a' versenyadó által ujonan hangszerezett „Rákóczy-induló“, mellyet egy pár taktból álló felhívó trombitákkal előz meg, 's e' harsogás után magát az indulót igen elmésen és ószerű-jellemzőleg sipok kezdik. A' trio végével az első rész rövid változatai következnek, ágyuzást és esatát ábrázolva, mellyben az alapgondolat valóban lángeszűleg van felhasználva 's a' hangszerelésben is kivéve.

Midőn a' főnebbi szavakat egész lelkesedéssel elmondanám, szerkesztő barátom hirtelen órájára pillant. Ah! felsohajtott megütközve, hat óra elmúlt, 's a' rendez-vous... Isten veled!

— Megállj, kérlek! mondj még valamit, mert mind ezzel ki nem elégíthetem az újságkiváló közönséget.

— Ird meg, hogy a' hidat be fogják rakni.

— Mikor?

— Hah! mikor!... Hogyan kérdezhetsz tőlem ilyesmit, holott tudod, hogy a' mire nálunk nagy szükség van, az gyorsan és pontosan még akkor sem teljesítetik, ha rá idő 's minden körülmény is a' legkedvezőbb. Elég az, hogy már faragcsálni kezd egy pár ember a' hídő körül...

— Százezer pedig sopánkodik a' boldogító hid után. E' szerint megirhatom, hogy egy hónap múlva az alkalmas idő után minden esetre lesz hidunk Budapesten, 's ez mintegy martius közepe táján leend. — Egyebet nem tudsz?

— Nem; Isten veled! 'S huss — eltűnt, eltávozott boldogabb hazába, a' magamra vállalt nagy gonddal egyedül hagyva engemet... Haza mentemben befordultam a' tabáni főutczába, Több embert láték sietni a' Gellérthegy felé, mi kíváncsiságomat fölbreszté, 's e' sürgés oka iránt kérdést intéztem egy mellettem elmelő öreg nőhöz.

— Hát nem tudja ön? válaszolt csudálkozva, nagy népesoport gyülekezik a' Gellérthegyre, mert ma este nyolcz és kilencz óra közt egy csillag fog az égről leesni.

— Igazán?

— Na! de hogy le fog esni, uram!... Isten áldja meg, én is oda sietek.

... 'S meg kell vallanom, ez volt a' legnevezetesebb újdonság, mellyhez juthattam, mert csakugyan nem hittem volna, hogy a' budai nép közt még illy balga hír is találjon hívőkre. Így már nem csudálom, hogy a' várhegyen a' magyar színiészlet csillagát lebuktatták, ha a' Gellérthegyen még az égieteket is alászállítják. Ha egyébiránt ilyesmi megtörténhetnék, az a' ritka vigasztalás volna benne, hogy ez esetben egy égi tüneményt talán a' Gellérthegyi esillagásztoronyban is észrevennének.

V a s A n d o r.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

9. szám. — Február 28. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

DEBRECZEN. — Örömmel értesítem önt, hogy a' takarékpénztár nálunk is létrejött. Harminczezer pengő fnyi tőke aláíratott kevesebb mint 24 óra alatt. Mind a' mellett, hogy a' megszületés illy könnyen történt: a' helybeli körülményeket ismerők nagyon vérmes reményeket nem táplálnak; hiszik azonban, hogy ezen intézetre nálunk idő haladtával szebb szebb jövődő vár. Az egyesület elnökévé váltótörvényészeki elnök Zalay Aloiz ő mlga választatott, mint az ügynek buzgó pártolója 's előmozdítója. — A' jogászok bálja, mely febr. 10-kén tartaték, számos vendégeknek örvendett, és csinosan ütött ki. A' Veszter által betanított, társalgó⁴ kedvességet talált. — Közelebbi levelembe, szedés közben azon hiba csúszott, hogy o l a s z zenészet helyett o l á h tétetek. M. K.

KALOCSA, febr. 21-d. F. G. ur igen jó izléssel rendezett tánczteremében, a' róna batárainkra már jóformán kiözönlött víz daczára is, számos vidékiek gyultek össze f. hó 18-dikán; de a' kik azt gondolták, hogy jól fognak mulatni, nagyon csalatkoztak, miután a' sok zavar, rendetlenség, a' magyar elem száműzése, főkép pedig a' neveléses feszt igen lehangolák kedélyöket. Körmagyart csak egyszer 's azt is minden lelkesedés nélkül lejtették, annál többször járta a' francia négyes; — 's mind ennek okai néhány vidéki urak voltak, kik igen szeretnek kisvárosi tánczvigalmakban hautvolécskodni, a' nélkül, hogy Aesop bekájára gondolnának, mi által igen neveléses szerepet játszanak. A' szépen fűzött hölgykoszoruba N. Nina kisasszony bájos nefelejsként vegyült. Majd el is felejtém mondani, hogy a' főlebb említett urak, kik egyébiránt magyaroknak nevezik magokat, a' 'társalgó⁴-t, melyet néhány ifjak ellejteni akartak, kifutóolni készültek 's azért e' szép táncznak el is kellett maradnia. Mit sugna szerkesztő ur ezen urak füleibe? *) Jenőfi.

MARMAROS-SZIGET, 1846. január- és februárban. — Megyénk hitszónokai kathedráikban, tisztviselői hivatalos járásaikban hirdetgetik Mathew aita tanításait, 's drága beszédek váratlan gyümölcsöket teremnek. — V. S. szigeti protest. hitszónok tudományosan adja elő január közepén Irland hajdani 's mostani sorsát; megmagyarázta hiveinek a' pálinka mérgét . . . 'S foga sok hiveket; de fogott néhány hiteltlent is, kiknek egyike az egyház ajtájában így nyilatkozott: „akkor hagyom én el a' pálinkaivást, mikor eb a' tengelynyalást.“ Az allegória nem rossz!! — Bocsók nagy része⁴ búcsút monda a' keserűségnek, Karácsfalván 's egyebütt is sokan esküdtek az egészség Istenéhez: . . és Izrael népe folyamodik földesurához, szállítsa alább arendáját, különben szökik. Szerencsés utat! — Buzánk fölötté drága (20—24 ft.), mégis eziden több társalgó estélyekről hallánk Sziget fényesebb termeiben, mint tavall! — Farsangi vigalmink pompásabbak! — Selyemszövet minden hölgyön; honi? . . tavall volt az! — Most némelly rossz 's kárványos madár így kezd kiabálni: „megbukott a' védegyet!“ — másik így énekel utána: „visszakérem új huszasom — 's megiszom.“ — És szó a' mi szó, de kereskedőink sem törődnek már annyira a' honi portékákkal. — A' szenvedő emberiség felségelésére február 2-dikán koldusbált tartottunk, fényeset, népest és igen jól rendezett, melynek tiszta jövedelmé 233 ft. és 4 kr. vala p. p.; ez összeg szép részét a' szigeti és környékbeli drága jó hölgyek műveinek köszönhetni. — Nem szeretném, ha a' csárdást mindenütt és mindenek olly dühösen járnák, mint némelly mulatságunkban némelly ifjak! — Mire az a' vad ujongatás? tán hogy a' félénk német kisleányt elriasszuk!? — Müvelt ember a' csárdában sem úgy ragja, mint a' paraszt — ennek, kit az ág is huz, van szükség szilajabb kedvre, de müvelt embernél néhány szép csendes taps, a' szokottnál sebesebb fordulat, mindezt kipótolhatja. — Férjfiak közt, és tisztán magyarok közt megjárná, de nálunk, hol német, francia, tót, lengyel, orosz együtt mulat, torzalakban állítani ki a' magyart kicsit nagyon bájos. Kiket nem illet a' rovás, ne tessék apprehendálni!

Barbor.

M.-ÓVÁR. Az idevaló gazdasági intézet növendékei többnyire mind idegenajkuak (minek is tanulna a' magyar gazdálkodni?), azonban vigalmaikban mégis magyar népdalokat énekelnek 's testvéri rokonszenvenvel simulnak mindenhez, a' mi magyar és nemzeti érdekü. A' városka gazdag polgárai tanulhatnának tőlök egy kis nemzetiséget, mert vannak ezek közt olyanok, kik még most sem tudják, micsoda tulajdonképen az a' védegyet, mit a' szomszédág miatt épen nem lehet nagyon csudálni. Esti.

PECS, febr. 18. A' mult levelemben említett iparvédő egylet tánczvigalma f. h. 14, reményinket meghaladó sikerrel, csakugyan megtartott. A' kitűzött 's az osztálynak honfias szívséggel ezuttal is átengedett nemz. casinói terem a' hazafiak elfogadására elégséges nem lévén, az ezzel kapcsolatban levő hattutyuterm is — mint a' természetvizsgálók vigalma alkalmával — kinyitattott. Utóbbi nemzeti zászlókkal diszitve, tánczteremül szolgált, a' jeles szekszárdi hangászkar-, az első étteremül, a' toborzó-zenészek működése mellett; a' vig „honi“ zenéhez fűszerül járultak az ifju nemzedék által lelkesedéssel zengett kedvencz népdalaink. Öltözet szabásban — 's mint hinni szeretjük, a' kitűzött elv szerint — kelmében is, magyar volt; és szépeink, ha tükörbe néztek, mit elmulasztani nem igen szoktak, — jövőben is, a' divat-bálvány oltárán, nehezen fognak mással áldozni. Az egész ünnepélyt (mélán nevezhetjük így) vidám fesztelenség, határozottan nyilatkozó nemzeti szellem, érdek- és osztályegység, vagy inkább az osztályzatok egybeolvadása jellemző; mindenik a' maga nemében ujdouujtság Pécs körében. — Hol a' lelkesedés olly általános, mint a' millyen ez alkalommal megszáll vidékünk, hol a' tömeg közszelleme gyakorolja hatását az egészre: ott egyesek kitüntetése szint-olly bálátlan, mint igazságtalan; el nem mellőzhetjük mind e' mellett különös méltány-

*) Bocsásd meg, uram, nekik az ő vétkeiket, mert nem tudják, mit cselekesznek!

lásunk elismerését nem tanusítani egy francia származású urhölgy, Mihálich Károlyné iránt, ki új hazája iránti vonzódását, valamint minden alkalommal, ugy jelenleg is, legmagasztosabb érzeménnyel, a' tények mezején tünteti ki. — Csak a' hely szűke akadályoz és az, hogy nem a' Honderű levelezője vagyok, hogy mindazon magas rangu urhölgyek és közeposztálybeli kisasszonyink, kik vigalmunk fényét egyiránt emelik, igen csinos nemzeti öltözékeit bőven le nem irom; — a' critica azonban már nyilatkozott a' közvéleményben 's' olly kedvezőn, hogy azt szépeink a' jövő vigadóig sem felejtendik el. Említenem kell még osztályunk szeretett elnökét b. Majthényit és lelkes nejét, kik a' vigalom alakításában, Sey Lajos casinói másod-elnököt, ki mint buzgó főrendező, Halász József és Sey Lászlót, kik mint fáradhatlan tánczrendezők tüntették ki magokat. Tánczrendünkkel a' legmagyarabb magyar is meg lehetett elégedve; számtalan csárdás és kortáncz mellett a' társalgó is bemutatvatván, kétszer kitűnő pontossággal lejtetett el 8 pár által. Ezek közt örömmel üdvözlünk két lelkes polgárhölgyet, kik magyar ősök holt lajstromával nem, de nemzetiségünkért élő és hön dobogó kebellet birnak, — utánzandó mintául szolgálván társnőiknek, bennünk egy szebb jövőnd reményét alapíták meg. — Az ünnepély haszna sokféle volt: az első és főnyereség a' nemzeti szellem, melyet ez által erősen hiszünk köztünk meggyökerezettnek; a' másik, mintegy 300 pft., melyből a' haza oltárára, a' körülmények szerint, áldozhatunk, — végül a' harmadik nyereség volt a' hazai iparnak, vidékünkön, ezen ünneppély mozgalmai és következményei által okozott emelése. — Befelezésül — mi türes, tagadás, eddig vidékünk, a' hon-ipari mozgalmak tekintetében, nem igen ficzkándozott; de ez egyszer csakugyan kitett magán, és mind magunk, mind számos vidéki, különösen Tolna- és Dráva-táji vendégünk — kiknek, lelkes részvételért, szíves köszönetet mondunk — azon vigasztalással osztottunk szét reggel felé: „szent hazánk! megfizettük mind, mivel e' farsangra tartozánk!” — A' mit a' pécs-vidéki osztály nemzeti ünnepélyéről általunk a' méltányosság elmondott, azt a' dráva-vidéki osztály részéről, f. hó 10-én, Píring Sándor, szeretett Batthyány Kázmérunk urad. igazgatója által adott, félig házias, félig védegyleti tánczvigalomról, en miniature, méltán ismételhetjük; röviden csak azt tesszük hozzá, hogy ezen ünnepély is méltó volt arra, hogy a' Batthyányok ősi várában tartassék.

I. és S.

UNGVÁR. A' béli tánczvigalmak a' 'korona' czimű vendégfogadóban botrányos véget értek, 's' ezt egy magyar kortáncz okozá, melyet némelly lelkes ifjak ellejteni kívántak; miután azonban szolgabírói hatalmas parancsok és 'huszonöt'-teli fenyegetések ijesztgeték a' szénészeket, ha magyart merészelnék játszani, 's' az ifjakat kivettetni akarták: — a' magyar csakugyan elmaradt — a' nemzetiség rémitő nagy discsóságára.

— r.

Közlés és kérelem a' beteggyermek ügyében! Méltóztassanak mindazok, kiknek szíve a' nyomor és szenvedések enyhítésének örvend; szülők, kik a' gyermekek betegségeit öntapasztatlat után méltányolni képesek; végtére minden hazafiak, kik hazánk jeleselb intézetei iránt rokonszenvvel viseltetnek, Dr. Schoepf urnak a' p. gyermekkórház igazgatójának ide. mellékelt hivatalos tudósítását elolvasni. E' kérelem teljesítése a' tények erejével hathatósabban munkálанд, mint bármilly buzdító szavak. Kiki e' szerint maga fogja megítélhetni, mit művel ez üdvös intézet az ország minden részeiről itt gyűlemlő szegény beteg gyermekek orvoslásában, és mit az által — mi az alapított egyik főcélját teszi — hogy innét az egész hazában szétszólv kezdő orvosoknak bő gyakorlati alkalmat és oktatást nyujt az orvoslás e' nehéz nemébeni kiképezésükre.

A t t e k i n t e t.

A' p. gyermekkórház által 1839-ki augusztustól 1845-ki december végeig vallás- és születés-különbség nélkül orvostól beteg gyermekek — a' leggyöngédebb csecsemőkortól a' 15-ik évig — összes száma 10,366. Ezek közül az intézet ágyaiban fekvő, egyszersmind ruházattal is elláttattak 1430; hasonlólag, beteg anyák vagy dajkák csecsemőikkel együtt 410; — járólagosan 8936. — Budapestiek valának 9502; — különböző megyékből, városokból 's' falukból 864. Ezen utóbbiak, nagyrészt súlyos és megrögzött betegségek vagy véghezviendő sebészi műtételek (operatio) végett hozatván ide, nagyobb száma az intézet ágyaiban 's' többnyire hosszasan fekvének. Belső betegségekben szenvedett 7160; külső bajokban 3206, 's' ezek között 355-en sebészi műtéttel, — u. m. hughyólyagkömetszések, kancsalszem-műtételek, görbült tagok végetti inmetzsések, daganatok kiirtása 'stb. — vitetett véghez. A' befekvők halálozási aránya a' folyógyutakéhoz — ide számítván 's' haldoklóan vagy holtan behozottakat is — 1 : 7, az összes arány 1 : 14.

A' betegségek részletét ez alkalommal csak röviden kívánom érinteni. Veszedelemes hevenybetegségek, u. m. hagymáz (typhus) és ideglázak, forró bőrkütegek (himlő, vörheny, kanyaró), agyvízkór és hártýás torokgyík (croup) — mely kórnekem 1839-től 1841-ig gyakran, aztán pedig négy év alatt csak nagyon ritkán jövének elő, — ismét 1845-ki ősz óta nagyobb számmal hozattak az intézetbe: különösen pedig jelenleg a' nagyobb gyermekek között sokan szenvednek ideglázban. — Szüntelen egyirányos nagy mennyiségben fordul elő a' görvélýkór (Scrophulosis), 's' összesen már 2000-nél több görvélýes beteg volt orvoslásunk alatt. Föl lehet tennünk, hogy a' pesti külvárosok szegény népességének gyermekei között az 1-ső évtől a' 6-kig minden harmadik gyermek többé kevésbbé görvélýes. A' 7-dik évtől a' 14-kig mindinkább ritkább ezen betegség; de mégis ezeknél is láttunk elég nagy számmal borzasztólag erős görvélýes bór-év, csont-betegségeket, 's' ezek legnagyobb elfajulási fokait, melyek látásánál a' szegény 's' műveletlen ember sorsa 's' léte egyél-

teremtésénél sokkal szerencsétlenebbnek tünik föl. A' vagyonosabb 's műveltebb néposztály gyermekeinél illy foku bántalmak csak ritkán láthatók — melyek olykor undor- 's iktózással nem kevésbé, mint sajnálkozással töltik meg az ember kedélyét. — A' nemzedékek imez huzamos pestisére különös figyelmünket fordítván, ellene hathatósgyógymódot igyekvén alkalmazni. 'S nagyobb gyermekeknél némi sikerrel küzdénk is ellene. Örömmel tapasztaltuk szinte, hogy a' szegény szülékhez naponként intézett tanácsunk, a' táplálát 's ápolás módjainak gyarapítására, terméketlen földbe nem esett. Hét évi tapasztalás után bátran mondhatjuk, hogy a' gyermekkórház csüggedetlen intései 's oktatásai e' részben üdvös hatást gyakoroltak. De nagyrészt szomorkodó tanui kénytelenítettünk lenni azon borzasztó nagy halálozási aránynak, melly a' szegény dolgozó néposztály árva 's törvénytelen kisdedeit pusztítja. Már magában száma ezeknek föltűnő nagy; mert 10,360 beteg között volt 453 árva 's 1693 törvénytelen gyermek! „Ezek többnyire 1—2 p. ft. hónyi fizetéssel a' legegészségtelegebb lakhelyekben, durva 's nagyrésze vétkes személyek által akképen tápláltatnak, hogy néhány hónap alatt lassu sorvadásban elvesznek, 's ujak foglalják el aztán ezeknek halálos helyeit. — A' durvaság, előítéletek és bűn imez legalsóbb körében, fájdalom, sem orvosi tanács, sem orvoslás nem igen sikerül. Tapasztalatink nyomán 100 illy nyomorékra sem esik 5 egészséges, 's 20 nem éri el a' második életét.“ E' részben még nagy parlag földé van a' civilisationak!

Tudva van, hogy néhány hónap előtt „egy fizetési betegek külön osztálya“ alapított meg kórházunkban, mellybe nem ritkán vagyonosabb szülők is adják gyermekeiket — egyedül vagy dajkájukkal együtt, — részint távol megyékben lakók; 's a' ki intézetünk belszerkezetét ismeri, jótéteménynek tekintendi ezen fizetési osztályt is, midőn főképen özvegy-férliak, vagy egyéb körülményeknél fogva a' szülők honn nem részesíthetik beteg gyermeküket azon orvosi gondviselésben, minőt a' beteg súlyos macakassága, vagy többi gyermekeire való káros befolyása megkíván.

Befejezésül azon örvendetes meggyőződést is szabad legyen kimondanunk, hogy az évenként nagyobb számmal és szorgalommal az intézetet látogató orvoslíjak által a' gyermekgyógyászat is — mint hazánk minden jó ügye — mindinkább fog tökéletesíttetni 's terjedni. Pest, febr. 7-én 1846. — Dr. Schoepf, a' p. gyermekkórház igazgatója.

Méltóztassanak nők és férfiak az egyesületünk által gyámolított intézetet meglátogatni: — e' kérelemhez azon remény csatlódik, hogy nem fogják e' helyet meghihletődés, pártolás nélkül elhagyhatni. — Hét év előtt ezen eszme, melly nemcsak az emberszeretben, hanem a' műveltség és erkölcsiségben bírja gyökereit, megpendítettén, szintolly buzgó, mint nagylelkű pártfogások által annyira gyarapodott, hogy az egyesület gyorsan gyűjtött 32,000 p. ft. tőkének nagyobb részét egy czélszerű épület létesítésére fordíthatá. Magyarországi primása Kopácsy ő nmsága, Károlyi Györgyné 's Batthyány Laj. lelkes testvér-grófnők, hg. Grassalkovichné ő nmsága, gróf Batthyány Kázmér 's a' pesti izraeliták közönsége — kiknek nevei a' segélytelen szenvedésnek e' menhelyén ragyognak — 1000 p. ftnyi tőkékkel ágyakat alapítani kegyeskedének; és számos nagy-lelkű emberbarát is e' czélra folyton adakozott. De az intézet szükségei 's költségei nagyok, 's még tőkéinkből távulról sem kerülnek ki, ámbár az intézet ágyainak száma a' szükséghez kepest még csak csekély, t. i. 20 ingyenes és 10 fizetési ág.

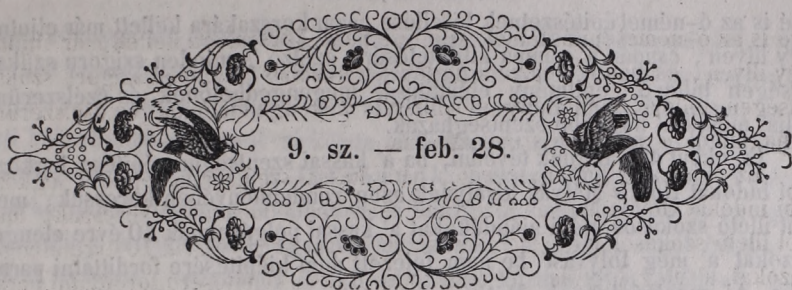
És midőn alig van megyei vagy városi hatóság, mellynek kebelébe tartozó szegény beteg gyermekeket — egyedül vagy beteg anyjukkal együtt — ez intézet nem ápoli volna; 's midőn a' gyermek-orvoslás gyarapítása szinte az egész hazát érdeklő ügy: kérjük bizodalmasan a' hatóságokat 's egyeseket, nyujtsanak az egyesületnek segédkezet imez üdvös intézetnek alapítványok 's egyéb adakozások által elősegelésére! — Elfogadtatnak aláírások évenkénti adakozásokra, vagy akármiféle ajándékok e' czélra Nádossy ur intézeti pénztárnoknál (váczi-utca „fejér oroszlán“ czimű posztókereskedésben); vagy az intézetben (ősz-utca); vagy a' hírlapok szerkesztősegeinél, mellyeket ezennel azoknak szíves elfogadására bizodalmasan megkérünk. Kolt Pesten, febr. 12-dikén 1846. Máhr Antal, választmányi elnök. Frankenburg Adolf, egyesületi titoknak.

Jövő számunkban olly magyar nyelvészeti ritkaságot fogunk bemutatni t. olvasóinknak, mellynek lehetőségéről tán eddig fogalmunk sem volt 's melly fényes bizonyosággal szolgál, miszerint imádott nyelvünk olly bámulandó tulajdonokkal bír, mellyek azt, kétségkívül, minden egyéb nyelvek fölé emelik. Egy rege ez a' magyar elődöböl, melly ámbár 1825-ben íratott, mégis olly szép és virágos nyelven van előadva, melly mostani íróinknak is becsületére válnék: de a' mi legnagyobb csudálkozásunkat igényli 's eddig hihetetlennek tetszett, az, hogy e' több lapokra menő rege, a' belészótt versekkel együtt, **íge nélkül** íratott. — Hol az a' nyelv, mellyben ez lehetséges volna? A' magyaré e' részben is a' dicsőség 's mi szerencséseknek érezzük magunkat, azt példában bemutathatni a' tudós világnak.

— K i s Pál barátunk is megérkezett már 's jövő számban teendi ismét, budapesti sétatái-t. — Az „Életképek“ mai száma az ujonan megrendelt **szebb** és **drágább** papiroson nyomott.

Műmelléklet: A' kassai szentségház. Henszlmann Imre rajza után metszette Fuchshaller.

SZENTSÉGHÁZ

A' SZ. ERZSÉBET-EGYHÁZBAN KASSÁN.

A' szentségház (tabernaculum), melyet az 'Életképek' mai száma műmellékletül ad, a' kassai ó-német domban a' szentség-hely (hoher Chor) bejárás bal oldalán van, közel 60 lábnyi magasságu, 's három kölépcsőn áll, mellyek közül azonban csak a' legfelső 's a' másodiknak felső része látszik, minthogy ennek legnagyobb része 's az egész legalsó lépcső a' jelenlegi kőburkolat alatt rejtezik, melly már a' harmadik 's 1' 7' magasabban áll az eredeti felett. Górszemű 's nem igen kemény kőből van alkotva, 's részei sűrűen vannak egymás közt 's a' karzatfallal, melly mellett emelkedik, összekötve; eddig kielégítő épségben van tartva, csak hogy alsó emeleteiben mindenütt hiányzanak az alakzatok, mellyeket én, hogy az egésznek benyomását ne zavaram, oda rajzolék, mire azon nagyon valószínű hiedelem is birt, miszerint a' szándékolt alakzatok, valamint a' dom egyéb részein, ugy itt sem készítették el soha, miként ezt talapzataik síma felületéből következtethetni. A' tulajdonképi szobrászati munka e' szentségházon a' némethoni egyenkoru szobrászatnak jóval megette áll ugyan, mindazáltal ugyanazon műszellem eredménye. Más részről azonban kárpótlást ad e' hiányért az építészeti összeállítás jellessége, mellynek fejtegetését azonban csak a' szentségház alaprajzai mellett adhatom, miket a' kassai dom és sz. Mihály-kápolna felőli kimerítő munkámhoz szándékozom csatolni.

Ha e' jeles építmény keletkezési korát kérdezzük, már a' műtörténetek általában a' XV. század második részébe utalnak bennünket, melly időszakból általán minden még fenálló szentségházak, valamint mindazon szentségházi tervek származnak, miket egyedül régibb rajzolatokból ismerünk, 's minőket Moller, Heideloff s. m. nagyobb számban adtak elő. De általában

vevé is az ó-német építészetnek kifejlése pazar korszakára kellett már eljutnia, hogy ilyen, csupán a pompa kitüntetésére czélzó 's minden szigorú szükségességen túllevő, építmény előállítását megengedhetőnek és czélszerűnek találja, minők a nagyobb szentségházak.

Ez okból alig fogunk tévedni, ha a kassai szentségház építése legközelebbi indokát Hollós Mátyás királyunk azon rendelményében keressük, mely az őt illető szokásos ujévi ajándékokat a kassai polgároknak 10 évre elengedi 's azokat a még folyvást be nem fejezett dom kiépítésére fordíttatni parancsolja. A szentségháznak Mátyás alatti építtetése mellett beszél azon csudálkozás is, melyel Mátyás oszlopáról a kassai domban minden e tárgyat érintő régi írók szólnak; ámbár újabb időben némelyek egy sokkal kevésbbé és sokkal fiatalabb 's oszlophoz hasonlítóbb művet a déli portal előtt akartak e híres oszlopnak tartani, minthogy rajta Mátyás czimere áll, bár e mű, mint a portalon levő évszámok mutatják, a király idején még kész sem lehetett. Minthogy pedig a művészet-szerető király ezen idománya 1472-be, tehát oly időbe esik, melyben Crom István mester vezérlé az egyházépítést, hajlandók volnánk jeles szentségházunk építőjéül épen e mestert tekinteni, ki a műtörténetekben még egészen ismeretlen, ámbár tán a legjelesbet adá, mi az ilyenmü építményekben felmutatható.

A városi levéltár régi számadásiban Crom Istvánnak neve először 1446-ban fordul elő, midőn 80 frtot kapott a felső (északi) torony építésére. A következő években, úgy látszik, mesterünknek csak keresztnévét használták. Így 1480-ban említés tételik István és Ágoston mesterekről, kik a tanácsszobát beholtzák, 's ugyanazon évi számadásokban még említés tételik, miszerint Sabato post Lucie István kőfaragóval a sz. Erzsébet-egyház iránt számadás tétellett, 's ezen egyház-építés miatti tartozásul a várostul XXIII frtot kapott.

Ezen idézett hireknél Crom István felől többet nem találtam a kassai levéltárban, mely nem is állt egészen nyitva előttem; — hogy azonban a Crom nemzetség e városbeli nemzetség volt, ez kivülágul azon számos Cromok említéseiből, kik a kassai levéltárban előfordulnak; így van egy Krom Ágoston egyház-atyja, ki 1459-ben szinte X forintot kapott a dom építésére, valamint más összegeket más egyházakéra; ugyanazon Krom 1460-ban várostanácsosul említettik. Egy Crom János, mint egy a domon levő felirásból kitetszik, 1497-ben városi lelkész volt; még más Cromok, p. o. Márton és János, szinte előfordulnak ez idő táján és későbbben, mint a választó polgárság tagjai, a régítisztújítási jegyzőkönyvekben, melyek évről évre pontosan vitettek.

Valjon a mi Crom Istvánunk egy személy volt-e azon Cromawrer (Crom Maurer=köműves) Istvánnal, kiről Tschischka 1430. év körül, mint a bécsi István-egyháznál dolgozóru, emlékezik, ezt Bécsben, a régi egyház-építési számadásokba tekintve, könnyebben elhatározhatni. Munkássága Kassán egyedül a XV. század negyvenedik éve körül látszik kezdődni,

's így könnyen következtethetett Bécsbeni másodrendű foglalatosságára 's az ott szerzett tapasztalásaira. Az ez iránti vizsgálat könnyítése végett ide igtatom mesterjelét, , mely a' nagy F-hez hasonlít, 's egy az 1845-dik évben az eredeti köburkolatból kiemelt sírkövön találtatik, 's mely előttem különféle körülményeknél fogva C r o m I s t v á n u n k mesterjelének látszik. Fájdalom, a' sírkő felirata egészen olvashatlan; minthogy az burkolatkövéül is szolgált, 's így betűit a' felettők járók egészen lelépdelék, a' minek annál inkább meg kellett történni, minthogy a' kö az egyház közepe táján találtatott. Annyit azonban mégis megismerhetni, hogy a' kö a' XV. század második felébe tartozik.

Ha már most az előttünk fekvő szentségházat általában tekintjük, miként azt a' F u c h s t a l l e r által Pesten metszett műmelléklet mutatja: azonnal szemünkbe kell ötlönnie a' XV. századba tartozó műsúlyedési idomoknak (Verfallsformen) tökéletes távolléte, és pedig annál inkább, minthogy az ismert és megépített, vagy legalább tervrajzokban hozzánk jutott szentségházak egyiké sem ment ez idomoktól, melyek még a' nürnbergi Szébald-egyháznak K r a f t Á d á m által épített és faragványai miatt méltán híres szentségházán is találatnak. Ez idomok legfeljebb a' köanyag eszméjével össze nem egyeztethető csigatekervények, melyekben egyes tagok gyakran messzire kiszökellenek az egésznek testétől; illyesmi azonban szentségházunkon sehol sem fordul elő. Másik 's kevésbbé feljött műsúlyedési idom a' tagok összefonódásában mutatkozik, melyek az egyes osztályokat és tornyocskákat koronázzák; szentségházunkon illyesmi sem fordul elő; mert a' legfelső osztály koronája a' szentségházaknál állandóan egymásba font tagokból áll, minthogy az akkori idő mesterei, egy barátom éleselméjű megjegyzése szerint, ez által hihetőleg a' megváltó koszoruztatását akarák jelelni, kinek különös tiszteletére emeltetett az építmény, mivel rendeltetése, hogy a' szentségbe zárt ostyát befogadja 's a' hívők szemei elé mutassa. A' tető alatti párkányzatos tagok összefonódása tehát a' kassai szentségházban is nem műsúlyedési, hanem inkább nevezetes jelentékeny idomul tekintendő, mely azonfelül kiszökvényei 's tekervényei tekintetében is feljött mérséklettel van kivéve. Végre a' második emeletben előforduló csúcs-ívek, ámbár már a' legtisztább régi idomokat nem mutatják fel, mégsem emlékeztetnek azon mesterkélt idomokra, minőket hasonló íveknek már a' XV. század első felében is adtak némelly és pedig a' leghíresebb építményekben.

Egy más, a' kassai szentségházat hasonló művektől sajátosan jellemzőleg megkülönböztető vonás abban áll, hogy annak mestere sehol sem ismerte félre azon követeléseket, melyeket a' merevebb köanyag állított elé, míg más szentségházak építői, még a' nürnbergit sem véve ki, e' követeléseket alig látszanak tekintetbe venni, midőn a' kövel mint a' fával bánnak, 's az áttört mű jellemzetét annyira kitüntetni iparkodnak, hogy a' fa vagy annak úgbogai eszméjét ébresztik föl. Ezzel ellenkezőleg a' mi szentségházunk, bármely oldalról tekintsük azt, szilárd tömeges testet mutat a' szemnek, mely bár a' legköny-

nyebb idomokban van kivive, mégsem szándékozik semmit előállítani, mi kőanyagával nem férne meg, minélfogva is a' részeknek vasrudak általi összeköttetését olly kevésbé lehele felöllővé tenni, hogy fáradságba kerül, ha ez összeköttetést feltatálni akarjuk. A' legnagyobb értelmiségről azonban, melylyel mesterünk anyaga követeléseit az idom-izléssel valóban csudálatra méltólag egyesíteni tudta, a' harmadik emelet három nagyobb toronykája tesz tanúságot, melyeken az alakok kétszerezve vannak. A' második emelet hat oszloptője egészen üres tért foglal körül, mely a' szentségnek a' rácsozat meggetti kitételére volt rendelve, e' tér e' szerint közepén legkisebb támmal sem bir, 's boltozata mégis a' 3, 4 és 5-dik emelet 's a' tetőzet egész nem csekély és legnagyobb részint tömör tekintetű terhet maga felett viseli; különösen pedig a' három nagyobb tornyocskák azok, melyek a' harmadik emeletnek a' tömörség tekintetét kölcsönzik, minthogy a' tulajdonképi anyagmag középtestének igazi átmérője a' második emelet átmérőjének negyedrésztől sem teszi. E' szerint szükséges volt a' tömörség tekintetét különösen e' tornyokra 's azulán a' középtest oldaltáimaira átvinni, 's mégsem volt szabad egyik résznek is nehéznek lenni, mert középtám nélküli boltozaton álltak. A' tornyoknál e' cél helyzetök által, méginkább pedig az által éretett el, hogy nem adatott nekik három oldalú prisma alakja, hanem minden oldalról annyira kivájattak, hogy ez által az anyagnak majdnem $\frac{2}{3}$ része megkiméltetett, holott, minthogy mindig az egész átmérő van előttünk, mégis az egész tömeg látszik. Ugyane' cél éretett el a' szögtámoknál, midőn azokat nagyon karcsuknak hagyák, 's az egymás mögött felállítottak közt térközöket hagytak, e' térközöket pedig a' szöktámok homloknézetében azoknak egymásmögötti felállításával, az oldalnézetben pedig, a' mennyire lehetett, a' nagyobb tornyocskák által fődözik el. Csak e' felette elmés rendezet által juthattott oda mesterünk, hogy a' tömörség aesthetikai tekintetét a' felső emeletek mód felett szükséges könnyűségével különös langeszű módon összekösse; 's e' tekintetben szentségházunk minden más ismertek felett, mint építészeti szerkesztett építmény, első helyet foglal el, mert minden mások csupán a' szükségnek engednek, 's a' szentség kiállítására rendelt, e' szerint szükségleg üres emelet boltozata felett a' kőanyag követeléseivel kevésbé egyező, inkább a' famű-szerkezethez közeledő áttört alkotmányt viselnek, mely átrésezetei következtében a' tömörség minden eszméjét eltávolítja. Ezen eszme azonban, hasonló művekhözi ellentétben, szentségházunknál általában uralkodó, 's más részről egyszersmind az alsóbb emeletek felett álló felsőbbeknek valóban langeszüleg kivitt toronyszerű vékonyítása által gyánolittatik; e' vékonyítás a' második emeleten kezdődik, hol a' tetőknek, melyek a' hat prisma-alaku oszloptő felett kiszökkelnek, 's a' középső test szöktámainak legmesszebb kiálló tornyaihoz az átmenetelt közvetítik, e' táмок felső tornyainak az alsóbbak feletti bevonulása, 's a' nagyobb toronykák tetőzetének rézsontos felfutása ismét a' nagyobb magasságban előforduló vékonyulás közvetítését segíti elő; ez pedig ismét a' toronykák czélszerű elrendezésétől függött, 's itt megint

arra kell figyelmeztetnem, miként a' mesternek még e' szökkenés is nagyon hirtelennek látszott, hogy tehát annak merevségét eltüntesse, az építménynek az egyházban állása miatt nem szükséges, de mégis a' jellemben megtartott állat-alakokat a' tetőn kiszökelteté, melyek az ó-német épületek külsején az esővizet elvezető csatornákul vannak alkalmazva, 's melyek, nézetem bizony-ságaul, az egész szentségházon nem fordulnak elő, csak itt, hol rájuk közve-titökül vala szükség.

Vége még érintenem kell, milly módon hozatott a' szentségház az egy-házzal öszhangzatba, 's itt mindkettejében ötös számnak uralkodása tünik fel, azonfelül megméréseéből kiviláglik, miszerint a' szentségház széles mértékei saját alapidomból alkottattak, míg a' magassági mértékek, melyek összegé-nek természetesen az egyház magasságához kellett simulnia, az egyház alap-idomából kerekednek elő, melyek származtatási mértékeivel egyszersmind minden egyes osztály magassága egyezik. Ezen arányok bonczolgatása azon-ban itt nagyon messze vinne, 's a' szükséges alaprajzok nélkül elő sem ter-jeszthető.

Dr. H e n s z l m a n n I m r e.

REGÉNY ÉS VALÓ.

(Vége.)

XVIII.

Várfoky Blumenthalnő házának majd csaknem naponkénti látogatója lett. Az ok, miért ezt tevő, nem sokára fejte lett előttem. Irenét vad szenvedélyes-séggel szerette. Ezt láttam, és bár Irenében bízam, de mégis mondhatatlanul szenvedtem. Erőm pedig, hogy álarczát lerántottam volna, nem volt. Most már általlátom hiuságomat, mert csak egyedül ez volt indoka töle való rettené-semnek. De akkor örömet 's szenvedéseimnek áldozatával palástoltam gyalázato-mat. Vártam a' sorsnak irántami kedvezését, 's hittem, hogy majd jó egy alkalom, melyben gyalázatos kilétét felfedezhetem, vagy máskép őt megsemmisíthetem. Ez megtörtént ugyan nem sokára, de magam is lebuktam a' reám halált hozó örvénybe.

Irenének nem volt előttem titka és megvallotta, hogy Várfoky nemcsak szerelni vallomást tett neki, de, mint homályosan kiejtett szavaiból érthette, érette komolyabban is fellépni szándékozik. Nem volt ugyan okom szándéká-nak sikerülésétől retlegni, mert még azon esetben is, ha mint Várfoky iránt, — melly család Erdélyben a' nevezetesbek közé tartozik — Alpár beleegyező hajlamot tanusítana, Irenének hűségétől és szilárdságától reményltem annyit, hogy ha enyim nem lehet, de másé sem leszen. Mégis e' határtalan szemtelen-ség felforrasztotta bennem a' vért, a' gyűlöletnek lángja lobbot vetett, melyet egyedül csak a' boszu olthatott el.

Most, midőn az élet és halál közti tért minden percz közelebb 's közelebb viszi egymáshoz, oly közel, hogy csak egy pár pillanat még, 's elszakíthatlanul összeölelkezhetnek; most, midőn talán már egy pár pillanat mulva minden szenvedéseimet életemmel együtt sírba temetik: megvallom bűnömet. Ez embert meg akartam gyilkolni. Egy döfés csak, és az életem boldogságát romba döntő vészes szellemtől megszabadultam volna; de jó angyalom megőrzött és lelkiismeretem nyugalmáért feláldoztam minden életreményeimet.

Irene előtt saját gyalázatomat, Blumenthalnőnek Várfoky kilétét valék fölfedezendő, midőn Alpár váratlanul Pestre érkezett.

Gondolatsbesen fejlődtek ki a' körülmények.

Várfoky — mint az erdélyi hasonnevű gazdag nemes családnak sarjadéka — Alpár előtt kedves tünemény volt; részint irántami gyűlölet-, részint szenvedélyes szerelmétől vezéreltetve, elég szemtelen volt Alpár előtt kijelenteni, miszerint Irenét nőül akarja venni. Alpár ki nem mondotta ugyan beleegyező szavát, de vissza sem utasította; mert leánya hajlandóságának megnyerésére utalta őt. Mit közölhetett még Várfoky Alpárral, azt nem tudom, de közlése következményének tekintettem, hogy Alpár fellázadt, 's haragjának mennykövei Blumenthalnőre, Irenére 's reám a' legsúlyosban hullottak. Blumenthalnőt a' legsértőbb szemrehányásokkal illette, hogy tudtával, úgy szólván, fejlődött ki a' köztem 's Irene közti viszony, mit vagy akadályoznia, vagy neki azonnal jelentenie kellett volna. Engemet, mint egy nyomorult 's csak másnak kegyelméből élőt, legyalázott, ki vakmerő voltam leányára emelni szemeimet. Irene sem maradt érintetlenül, ki megfélemlkezett arról, mivel tartozik az ő 's fényes Alpár névnek, midőn egy oly sehonnait, mint én vagyok, megvetni nem tudott.

Mindez kimondhatlanul sértette kedélyemet. Levert valék és közel a' csüggedéshez; de nem akartam hirtelenkedni 's előbb mindent megkísérteni, mi boldogságomra, reményeim teljesülésére vezetendett.

Alpárral magánosan szóltottam. Kértem, esdekeltem, mintha Istenem lett volna, adjon reményt Irene birtokához. Elmondám, mi határtalanul szeretjük egymást. Ne szakítson el egymástól két szívet, melly tört virágként fog elhervadni, ha kérlelhetlen marad. Küzdeni akarok hirért, dicsőségért, és ha majd évek mulva egy országnak ajkairól zengend le nevem, akkor lépek elébe, és miután így méltóvá tettem magamat, hogy magához felemeljen: akkor adja nekem Irenét. Csak e' reményt, ez egyetlen reményt hagyja birtokomban.

Alpár hideg-gunyosan hallgatta szavaimat, mellyeket szívemnek legszentebb érzései adtak ajkaimra. Kitártam szívvilágomat előtte, minden reményeimmel együtt, mellyekhez földi üdvösségemet kapcsoltam. Egy szívemet metsző tekintettel fordult el tőlem, és elmondá, hogy egy korcs fattyut, mint én vagyok, feleletére sem érdemesít. Csudálja Blumenthalnőt, miként pazarolhatta ilyenre kegyeit, 's nem szenved el, hogy tovább is Irene velem, kiről egy egész élet sem moshatja le a' gyalázatot, egy fedél alatt maradjon

Világos volt előttem, hogy Várfoky neki mindent felfedezett. Mi sem volt többé, mi visszatartóztatott volna, és lerántottam előtte Várfokynak álarczát.

— Szentelen gazemberek közé vegyültem-e tehát?— kiállt fel indulatosan 's rögtöni elutazásra készülteket teendő, kirohant a' szobából. Várfokyt Irenénél találta, hová én is követtem.

A' zivatar, mi ekkor fejem felett összevonult, minden életreményemet 's boldogságomat összezuzta.

— Hah! — kiáltott Alpár felbőszülten, midőn a' szobába belépett, Várfokyt meglátva — alávaló szennyes söpredék! Börtönbe zárattak.

Várfoky, vagy saját nevén Röt, egy leirhatlan boszus tekintetet vetett reám — és kérte Alpárt, hogy egy pár óráig legyen türelme, számomra egy meglepetést készítend, mellynek tanujává ohajtja őt, Irenét és Blumenthalnőt tenni.

Egy, bensőmet kinteljesen átremgő sejtés sugta, mit leszen Röt teendő. Utána rohantam. Mindent, talán életemet ajánlottam volna neki, de az utcza hullámozó néptenger közé került. Elvesztettem szemeim elől, 's búsan, leveretlen mentem vissza lakomba az engemet megsemmisítendő események kifejlődését várando.

Elmult egy pár óra, talán a' legkínosabb életemből. Magam előtt láttam az elnyelő örvényt, mellybe lebukando voltam, 's nem volt erőm annak széről eltántorogni.

Mintha halálommal küzdöttem volna. Idegeimben rángást, keblemben tépő fájdalmat, szivemben kinokat, leirhallanokat szenvedtem. Előttem állott az élet, virágos örömeivel, egekbe emelő gyönyöreivel, mellyekhez már ajkaimat érintettem, 's most mindezekről le kelle mondanom. A' csüggedés alatt, mi ellepett, keblemet kihidegülni, megfásulni éreztem. Minden felettem elrepülő percz ujabb 's ujabb kinokat teremtet bennem, mellyek szívvirágaimat hamuvá égették.

És a' mint így tündöttem, homlokomon jéghideg cseppek gyöngyöztek le. Arczomról a' bú minden életjelenséget letarolt, szederjes ajkaim összerödtek. Ekkor mintha egy szellemvilági lény repült volna le angyalszárnyakkal vigasztalásomra, homlokomat egy habpuha kéz simította végig. Irene, a' soha nem felejlhető Irene állott előttem.

— Kálmán! — szólott 's kezei kezeimben reszkettek — csak egy pár percz 's talán többé sohasem találkozandunk. Azon egy-két pillanatot, mit atyám egy épen most érkezett vendégével tölt, neked akartam szentelni. Oh! lelke, kimondhatlan kínos titok nyomhatja szívedet, mert arczodon hordozod annak öröm- 's reménytaroló nyomait; atyám is felette fel van elled indulva. Isten bocsássa meg bizalmatlanságodat. Kálmán édesem, atyámnak kijelentett akarata szerint mi többé egymást nem lálandjuk. Azon boldogságot, mit körödben élvezék, most elveszítem, és egy élet nem adhatja többé vissza nekem azt.

De minek irjam le az elválásnak szívszaggató kinaít? Azok, kiket le-sujtott illyképen a' balsors, érezték annak fájdalmait; kik pedig olly szerencsések voltak, hogy soha el nem váltak szívöknek olly kedveltjeitől, kikhez lelköknek minden erejével ragaszkodtak, azok nem értenék meg a' fájdalomtól rezgő szavaimat. Tekinteteink összeolvadtak, ajkaink összeforrtak, és a' szívet vérző fájdalomnak közepette is érzelmeink egy magasztaltsági hangulatba varázsol-tak át, mely a' földön túl egekbe ragadt.

Egy dörgő szózat riasztott le boldogságunk egéből. Föltekintettem, Alpárt mellettünk, 's többeket utána szobámba láttam nyomulni.

Blumenthalnő és Röt mellett szemeim két idegen alakra tévedtek. Az egyik egy rongyokba burkolt szegény koros nő, a' másik egy hasonló öltö-zetű, alacsony zömök termetű koros férfiú volt. Mindkettőnek arcza, mintegy ködfátyolba burkolt ismeretes kép, ugy tűnt fel előttem. A' ködöt az eszmélet, a' visszaemlékezés arcvonalukról lassan-lassan eloszlatta; ugy tetszett, mintha álmomban e' két képet már láttam volna, de minél tovább néztem, annál job-ban kezdtem tőlök rettegni.

Ne várja tőlem senki. hogy mindent, ugy a' mint történt, részletesen leirjak. Az ekkori események terhe alatt eszméletem annyira elkábult, hogy csak sokára, midőn a' megrázkódtató viharnek nyomai beteg lelkemről lassan-lassan tűnedezni kezdének, birtam magamnak egy az egész jelenetet ábrázoló képet alkotni.

A' koros nő — anyám, a' férfiú — ennek testvére volt, történetemben Mérges név alatt ismeretes. János gazdát nem Magdus, de ennek megkínzott fitestvére gyilkolta meg. A' börtönbe anyám ártatlanul jutott be. Az anyámat meggyalázó szolgabíró volt Blumenthalnőnek első férje, és azon dajka, kit Blumenthalnő a' gyermeke halálát okozó vigyázatlansággal vádolt olly sokszor előttem, anyámmal ugyanegy' személy. Mérges tudta anyámnak a' Békásban történt esetét, 's nemcsak természeti ösztönből, de mivel ő volt oka anyám-nak a' megye fogházabani bebörtönöztetésének, fogadott engem védszárnyai alá. Később anyám a' Békásban elkövetett vétsége miatti bebörtönöztetéséből kiszabadulván, engem keresett ugyan, de nyomomra nem találván, keresésével felhagyott. Ezután életét majd terhelő, majd némikép mentségére alkalmaz-ható körülmények között folytatta, mig egykor Mérgessel találkozáván, Lebu-kiban egy ideig gazdasszonyi szerepet viselt. Innét eljutott az alföldre, hol sok évek után Röttel, ki már akkor engemet jobb sorsomban ismert, találkozott; Röt még ekkor rólam neki mitsem mondott, hanem később meg-értvén tőlem, mennyire rettenem születésem felfedeztetését, őt a' vele ismét összekerülő Mérgessel, mint velök ellenem fellépendő, Pestre idézte.

Blumenthalnő és anyám egymásra ismertek. Én sem tagadhattam meg őt: de mit is ért volna tagadnom, — minden világosan szólott ellenem.

A' felvilágosítás után lesujtottan állottam a' körben. Minden szem reám volt függesztve 's minden szemből egy égető sugár lövelt reám, melynek összeponthozott világánál láttam irtóztató szégyenemet.

Alpár, Irenével még az nap elutazott Pestről. Oh! mi kimondhatatlan vi-gasztalásomra lett volna az imádott leánynyal még egyszer beszélhetnem, de nem találkozhattam vele. Kínaimhoz hozzájárult még az, hogy azon tépelőd-tem, vajon nem veti-e ő meg a' korcs fattyut?

Esetem nem maradhatott titokban; egy pár nap mulva nem volt más be-szédtárgy az egész városban, mint az, hogy a' Völgyi Kálmán név alatt is-meretes ifju egy névnélküli 's aljas söpredékek között világra jött fattyu.

Olly sok előtt voltam kedves. Ismerőseim ügyesnek, szépnek tartottak, — mindez eltűnt, mint egy álom, — és nem találtak többé egyebet rajtam, mint születésemnek szennyét.

Mi megszámlíthatatlan sok volt, ki tehetségeken, jellemben, becsületes-ségben annyira állott tölem, mint ég a' földtől, ki gázenber volt, midőn én becsületes; ki lelki tehetségeit parlagul hagyá, midőn én lehetőleg kiművel-tem, ki sárral fertőztette be magát, midőn én abból kiemelkedtem, és mégis mivel ezeknek nevök volt törvényes, mivel én envétkem nélkül nem birtam, azokat tisztelte, becsben tartotta a' világ, engemet megvetett, mert nemzőim vétkeztek.

Szóval: hidegen fordult el tölem mindenki; nem láttak rajtam 's bennem semmi szépet, nemeset; nem tetteimnek rúgóját, nem az érző szívet, nem a' jóra törekvő lelket, nem az évek során keresztül becsületesnek tanusított jellemet tekintették, hanem azt, hogy börtönben 's törvénytelenül születtem.

Az én vétkem volt-e ez?

És pedig a' világ többnyire az illy szegény gyermekre reányomja a' gya-lázatnak a' polgári társaságból kizáró bélyegét.

És ezért sokszor le kell mondani mindenről, mi a' szívet véghetetlenül boldogítaná.

Igazság-, méltányosság-e ez?

XIX.

Történetemnek kiegészítéséhez nem sokat kell már mondanom. Miután mindent elveszítettem, mi az élethez kötött: Irenét, becsületemet, 's még a' reményt is, hogy mindkettőt magamnak kivivhatnám: elhatároztam magamban, Pestet elhagyni 's minél magányosb életet élni. Envétkem nélküli balsorsom-nak kifejlődése Blumenthalnőben is bizonyos hidegséget gerjesztett irántam; mert nem felejlhettem el, hogy anyámnak vigyázatlan dajkálása következtében veszítette el gyermekét, és így, midőn határozatomat közöltem vele, hogy őt bús visszaemlékezést gerjesztő jelenlétemmel terhelni nem akarom, leg-kevésbbé sem akart feltételemben ingadozóvá tenni, hanem számomra egy bi-zonyos mennyiségű épvényt rendelt.

Egy pár nap mulva anyámmal 's testvérével utban voltam Pozsony felé. Itt telepedtem meg, 's részint saját szorgalmam után, részint a' Blumenthalnő-től rendelt épvényből szegényesen megéltünk. Anyámat 's Mérgest sikerült soknemű tévedéseik után az erény útjára visszavezetnem, 's életöknek végső szakát becsületben éltek le.

Rőt az általa reám idézett férgetegnek elvonulása után, azonnal eltűnt 's többé vele nem találkoztam. Ördögös szegénységemet akarta velem megosztani, de nem engedtem, hogy kövessem, 's a' mint később hallottam, egy igen jó szolgálatot kapott.

Pozsonyban sok évet töltöttem. Ez alatt anyám 's Mérges elhaltak. Egykor Blumenthalnőnek pesti ügyvéde arról értesített, hogy jótévőnőmet eltemették 's így tőle sem várhattam többé mit sem, mert örökösévé Alpárt tette.

Kenyeremet zongoratanítás és letisztázással kerestem; de a' felettem elviharzó események lelkemen rágódtak, a' szívemből kiirthatatlan keserűség elhatott csontjaimnak velőjeig, — naponként fogyni, gyengülni éreztem testemnek erejét. Egy hosszú betegség terített le, mely minden vagyonomat felémészte.

Végre felgyógyultam 's a' fürdőknek használhatása végett Budára költöztem. Élelmemet itt is, mint Pozsonyban, letisztázással kerestem; de később ezt sem folytathattam szorgalommal, mert a' sok ülés káros befolyással volt egészségre, 's szemeim is felette elgyengültek.

Egykor a' budai hegyek között andalogtam. Egy izletesen épült nyári lak közelében két nőt pillantottam meg, kiknek egyike a' korosabbnak karjára támaszkodva lépdéglét a' lak felé.

Kiállott szenvedéseimért az ég egy pár boldog percczel akart megjutalmazni!

A' hölgyeknek egyike Irene volt. De mi nagy különbség volt a' most látott és egykori Irene között. Beteges arc, bádjadtt szem, roncsolt gyenge test, mint hajdani szépségnek romjai heverték alakján, — és én mégis, most is évek után, midőn a' bú reá nyomta sorvasztó bélyegét, őt mondhatatlanul szépnek találtam. Egymást felismerők — és a' legközelebbi perczben egymás kebelén sirtuk le a' viszontlátásnak örömeit és fájdalmait.

Irenét sorvasztó betegségbe ejtette utánami epedése. Az orvosok a' budai hegyi léget ajánlották üdülésül. A' maga nemében remek hölgy hű maradt hozzám. Atyjának sem kérései, sem fenyegetései nem birták arra, hogy másnak nejjévé legyen.

Ezután naponként találkoztunk. Az öreg nő, egy távoli rokona Irenének, ellenezni akarta ugyan találkozásainkat, de Irene elmondá, hogy érzi, miként sírjához közel áll, és e' végső boldogságtól ne fosszák őt meg.

Az angyali hölgynek élete egy igen gyenge szálon függött. Elhervadt reményei, megtört szívvágyai lelkét gyógyithatlanul megsebzették, és a' lelki fájdalomnak kinjai testét is összeroncsolták.

Egy napon szokatlanul gyengének érezte magát 's ágyba kellett tenni őt. Szegény! többé fel nem kelt.

Eljött a' büszke apa is, hogy a' gögje által elhervasztott virágszála könyűit hullassa: de a' szép virág letörött, az angyal szellemhonába felrepült. Irene karjaim között adta ki lelkét.

Itt állott most e' büszke apa holt leánya felett. Szemeiből könnypatak

áradt ki, melyet zokogva hullatott a' meghidegült hamvakra. Mit ért neki fényes ős neve, mit gazdagsága? Letarolva hevert előtte a' virág, melyet büszkesége hervasztott el. Nem leendett-e boldogabb, ha felülemelkedve a' világnak elfogult nézetein, két embert egy életen át tartó boldogságra segített volna?

Az érdek, mi engemet az élethez lánczolt, Irenével sirba temettetett. Olly szépnek, olly gyönyörűnek tartják sokan az életet. Hir, név, dicsőség, szerelem, gazdagság ezer nemű élvezet nyujtanak. Én többé, habár mind-egyikből a' leggazdagabb mértékben jutna is osztályrészem, egyikben sem találom fel boldogságomat. Halmozzatok el kincsekkel, emeljetelek a' dicsőségnek szédelgő magasára, zengjétek el országszerte nevemet: nem fogtok boldoggá tenni; de ha Irenét élve visszaadhatjátok, imádni foglak benneteket. Irene . . . ! —

* * *

A' kéziratnak itt vége szakadt. Részint a' végső szóhoz kötött, de ki nem egészített értelemhiányból, részint a' szövedékben itt-ott nem eléggé felvilágosítottakból következtetem, hogy kézírata még tovább terjedendett, ha a' halál által meg nem lepetik. Azonban az ide jegyzettek is elég tanúságot tesznek szegény életének bűgazdagságáról. Lelje fel, szegény, a' sirontúli életben azon boldogságot, mit ebben nélkülözött!!

S z a b ó R i c h a r d.

H Ű S É G.

R u f f y I d á n a k.

Magas menny a' hűségnek hazája,
Túl villámon és túl barna fellegeten,
Hol megáldva Isten, földre ejti
Jóvoltából tiszta harmat képiben.

Gyakran a' csöpp nem főröszt virágot,
Mert útközben zord vihar ragadja el;
Tóba vész itt, ott sziklán török szét,
Vagy kopár meddő göröngye iszsza fel.

De fenségét mindütt megmutatja:
Zöld hantot növeszt göröngyön és poron;
Buborék áll a' tavon felette,
Fény-zománczu tündéres kis sirhalom.

És a' sziklát, mellyen elmosódott,
A' tar sziklát, mellynek nincsen élete:
— Hogy télben is kiterítve álljon —
Lágy moh zöldes bársonyával vonja be.

'S a' virághoz, mellynek szánta Isten,
Tiszta cseppje hogyha bizton elhata:
Mézze válik a' megnyílt kehelyben,
Édes mézzé, a' menny tiszta harmata,

Szép virág te, élted tavaszában!
Kebled e' színmézzel telve, telve van,
Édesítsd meg jegyesed, — barátom —
Éltét ezzel, szép virág te boldogan.

T o m p a M i h á l y.

KEDVESEBB A' MÁSÉ.

Illatos bár az én rózsám,
 Illatosb a' más rózsája!
 Kedves bár az én babám, még
 Kedvesebb a' más babája!
 De bolond ki szeretődcskét
 Másnak ad!
 Keressen kiki magának
 Szép babát!

Szomszéd agg komámnak is volt
 Egy szép földi angyalkája,
 Megvirad, 's a' mint körül néz —
 Hát csak hült helyét találja!
 Elragadta gyors lován egy
 Szép huszár:
 Várhatod, nem tér a' csalfa
 Vissza már.

Hamis a' huszárok ajka,
 Mint a' nádméz édes, tapad;
 Mit tehet a' szegény lány, ha
 Piros ajka hozzá ragad!
 Szabadulna ő az árva!
 Hasztalan!
 Rajta, mint madár a' lépen,
 Fogva van.

Szegény vagyok, csupán három
 Tyúkom van kilencz csibével,
 'S mégis inkább lopjak el egy
 Asszonyt, mintsem tyúkot éjjel!
 Mert a' tyúk nagy lármát ütve
 Kotkodál!
 De az asszony sugdos, 's lábuj-
 Hegyre áll.

Vén ránczos férjétől ifju
 Kincsét ha ki elrabolja,
 A' boldog tolvajt futtában,
 A' hold is csak mosolyogja;
 Tudja ő jól, hogy egymáshoz
 Kik valók:
 Az ifjuhoz ifju, 's agghoz —
 Vén anyók.

Szemere Miklós.

EGY SERLEG TÖRTÉNETE.

(Böjti olvasmány.)

Halottak napja 's tizenegyórai mise volt a' budai vártemplomban; egy barát
 hűtlenül elszakadt keblemről 's én imádkozni mentem — a' halottért!

A' márványszentek nyájasan mosolygának le reám, mert ritka vendég voltam
 e' komoly hajlékokban, a' világ ezért kárhoztatott, de az Isten megérté reggeli
 imámat alvó gyermekem ágya fölött 's meghallgatá estli fohászimat a' csillagos ég alatt.

Ne mondjatok vallástalannak azért, mert nem emelem szemeimet, úgy mint ti,
 szüntelen fölfelé!

Midőn körülzajongtak barátim, mint pajkos hullámok a' sziget zöldellő part-
 jait, bekalandoztam velök a' tréfák és vigalom helyeit 's számos poharakat üriténk ki
 egymás egészségeért; — midőn ritkulni kezdenek ökö' s vagy messze elhagyanak engem,
 vagy elpártolának tőlem: szemeim kételkedve tekintének körül 's félénken nyujtám oda

kezemet a' kevés kiválasztottnak, mint a' hajós, ki jégtorlatok közé szorulva ova-
kodva lép a' porhanyós hórögökre, hogy a' gyöngé naszádot odább tolhassa;... 's midőn
végre a' le g u t o l s ó barát is lesiklott keblemről 's ment — a' többiek után:
akkor a' vallásban találtam fel vigaszomat 's imádkozám a' — megholtakért!

És velem imádkozott a' sötét egyház oszlopainak árnyékában egy mély gyászba
burkolt hölgyalak is. Arcza meglepő szépségű volt 's azon rafaéli Madonnaképekhez
hasonlított, mellyek búskomolyságuk által imádoikat megigézik. A' kalap alól
dúsgazdag fürtökben leomló haj oly fekete volt, mint szemei, és szemei oly éjső-
tétek voltak, mint az agátkő; föllángoló fényökben, mellyet a' hosszú selyempil-
lák mérséklének, bizonyos vonzó 's távolító volt egyszersmind: mély bánatot kell
vala az egész alaknak kifejeznie, de oly szokatlannak tetszett az e' szép arczon,
hogy a' külső gyász inkább a' világ követelésének látszék eleget tenni, mint a' vesz-
tesége fölött kesergő kebel tükrözője lenni. Valami rejtélyes báj ömlék el e' rend-
kívüli tuneményen, mellytől sem elválni, sem hozzá közelíteni nem lehetett: rég
nem imádkozám oly buzgón, mint e' szép hölgy szomszédságában... csöndesen
és mozdulatlanul álltam mellette, mint a' márványszentek a' kormos falak fülkéiben.
'S midőn a' misének vége lön 's ujjaimat a' szenteltvíz-tartóba mártva, megérintém
az öveit 's e' pillanatban a' sötét köpenyke lesiklott a' hófehér vállakról: e' hölgy
tulvilági szépsége előtt önkénytelenül borultam le a' hideg kövekre.

Midőn fölpillanték, az egyház üres volt: hajlandó valék az egész jelenetet
édes álomnak hinni, de emléket híven és gyöngéden őrzém mindedig szívemben.

Tegnapelőtt igen vig társaságban voltam. A' pezsgő felvidító ereje minket is
átvillanyozott, de szilaj kedvünk még nem érte el tetőpontját, mihez azonban már is
közelebb álltunk, mint a' józanság hideg fokához.

— Éljenek kedveseink! kiáltánk fel vad lármával 's összeütöttük a' pohar-
akat.

— És a' h o l t a k is! dördült meg köztünk egy mély hang. Mindnyájan
oda fordultunk, honnan e' szavak felhangzanak.

Komoly férfiú ült az asztal egyik végén, kit eddig senki nem látott és senki
nem ismert közülünk. Arcza halvány, vonásai szétdultak, de korábbi években föl-
tűnő szépséget gyanítottak. Nagy fekete szemeiből bizonyos gúnyos kifejezés sugár-
zott ki, melly az ajkak körül feltűnedező mosolylyal teljes öszhangzatban állott, míg
magas homlokán néhány vékony redők voltak láthatók, mellyek azt tanúsíták, hogy
bú és gond, kedvetlen vendégek gyanánt, ütek föl itt is sátorukat. Ruhája lombán
csüngött testén, 's kopottságát inkább rejtélyes szeszélynek, mint szegénységnek
lehetett tulajdonítani, mert az, kire öltve volt, magaviselete által nem közrendű em-
bert gyaníttatott, hanem olyant, ki az élet viszontagságival inkább dacolni, mint azo-
kat legyőzni akarta.

Az ismeretlen férfiú kérdőleg veté reánk szemeit 's egyikünknek sem volt
elég bátorsága, őt megszólítani; míg megunván a' nyomasztó csöndet, felszöktem
székemről 's tölt poharamat az idegen elébe lökvén, önbátorítólag kiálték fel: 'és
a' h o l t a k is!'

A' fölhívott, hosszas, kémlelő tekintetet vetvén reám, igenlő fejbiczczenéssel
válaszolt, 's azután felköntöse alól egy szeszélyes idomu serleget vont elő, mellynek
alakja 's foglalványa azonnal leköté mindnyájunk figyelmét. Ébencsontból vala az
művészileg faragva; karimáját mintegy félujjni széles aranypánt övedzé körül, mellyre
mesterkezek a' legbizárabb arabeskeket vésték, talapiját pedig szorgalmasan kicsi-
zolt valóságos e m b e r k o p o n y a képezé, mellynek szemüregi reánk mere-
vültek 's a' husatlan ajkak a' serleg tüzes nedvét szomjuhozni látszának.

— El a' serleggel! riadott egyszerre husz torok az idegenre.

— Ki az, ki meg fogja tiltani, hogy tulajdon poharamból igyam? kérdé ez, szikrázó szemekkel körültekintve.

— Ki vele! ki az egyiptusival, ki vider kedvünket a' halál képével akarja lehangolni... el a' serleggel!

A' férfin erősen markolá meg a' serleget, szemeinek tüzet búskomoly tekintet váltá fel; mint villámterhes felhők az égboltozaton egyszerre elmosódnak 's a' lecsöndesült vihar után egyes cseppek hullnak a' földre: úgy tűnt el az előbbi gunyos kifejezés az ismeretlen vendég arczáról, 's midőn most sötét szemeiben könyeket látánk csillámlani, ingerültségünk csillapult, 's részvétet érezvén az idegen iránt, közelebb vonultunk hozzá 's néhányan közülünk kezünket nyújtottuk neki engesztelésül, min ő rendkívül megindultnak látszék 's a' tölt serleget e g y hajtással leöblíté.

Azután felém fordult, ki szemközt ültem vele az asztalnál: köztünk a' csudálatos serleg állott. Szemei visszanyerék a' gúnynyal elegy vigság, yonásai a' könnyelműség 's erőltetett gondatlanság kifejezését. Éles tekintete kellemetlenül hatott lelkemig 's ez érzés növekedett, midőn csöndes 's majdnem suttogó, később emelkedettebb hangon e' bizalmas szavakat intézé hozzám:

— Rég ismerjük mi egymást, fiu; ezelőtt másfél évvel először láttalak téged a' h a l o t t m i s é n... midőn az oszlopok árnyékiból kiléptél 's bizonytalan, félénk léptekkel közeledél azon hölgyhöz, ki az oltár előtt térdelt... oh, milly szép volt ő! a' gyászruha emelé e' bájakat, mint sötét ég az egyes csillagok fényét; homlokán a' télnek hava, arczán a' tavasz virági, szemében a' nyárnak égető heve 's ajkain — az ősznek édes gyümölcse... az egész alakon az ifjuság isteni lehellete.... fiu, te végtelen boldognak képzeléd magadat.

— És te láttad őt? kérdém kellemetlenül meglepetve, midőn keblem legmélyiben nyugvó titkomat olly gyöngédtelenül hallám nyilvánosságra hurczolni.

— Oh igen; mert követtem én őt, mint az éj a' fényes napot, mint éles fulánk a' vétkes öntudatot... de nem, ő nem volt vétkes, ő nem ismeré a' bűnt, ő csak szeretett... és bűn-e a' szeretet, midőn az Isten maga a' legtisztább szeretet!? — De ne gondold, fiu, hogy ő t é g e d szeretett, mert egyik szemét a' Madonnára 's a' másikat reád lövellé, 's mert ajkai mosolyával boldogított 's márványvállait sovár tekintettednek kitévé... avagy elég hiu volnál azt többnek gondolni, mint boldog álomnak, melly rideg éltedet szellemi csókjával érinté?

— Ember! kiálték fel ingerülten...

— 'S ha csakugyan illy képzeletben ringatád eddig lelkedet, úgy menj 's imádkozd el a' hiu hitet, melly elámitott 's téged nevetség tárgyává alacsonyít...

— Ne tovább! kiálték fel biborlángba borult arczczal, 's vadszenvedélylyel nyulék a' serleg után, hogy azt a' vakmerőnek homlokához sujsam.

Társaim visszatartóztattak.

— Hagyjátok pezsegni a' fiatal vért; szólt nyugodtan az idegen 's arczvonásain legkisebb változás sem látszék... hagyjátok kitörni a' szilaj szenvedélyt, szabadon és zabolátlanul, mint én azt annyira szeretem. Ül ide mellém, te heves fiu, te vágytársam a' holtak országában... majd elmondom én neked a' serleg történetét, mellyet most magosra emeltél 's mellynek az a' legnagyobb hibája, hogy — üres. Megtöltöm én azt a' legjobb ménesivel, mit valaha itattak veled meggyőződésed lehőhérlására, 's azután inni fogtok mindnyájan azon e g y e t l e n nőért, ki h ű volt, de mivel a' természet az ellenmondásokat nem tűrheti, ezen egynek is vesznie kellett.

— Halljuk! hangzék vad láрма közt 's szorosabb kört képezénk az idegen körül. Én nemével az ellenkező indulatnak mellette foglaltam helyet.

— Tehát halljátok; mond és megtölté a' serleget. — Ha Homer volnék, gyönyörű ódával mutalnám be nektek e' serleget 's fellengős szavakban énekelném el

annak különös történetét; miután azonban nem vagyok olly jeles költő, mint Homer, sőt még ollyan sem, mint a' maglódi birkapásztordal készítője: mindenekelőtt meg fogjátok engedni, hogy e' töltött serleget a' ti egézségtökre kiigyam.

Ezt téve, szokatlan lángban égtek szemei 's kezdé éneklő hangon, mint álmos dajka a' szunnyadó gyermek bölcsője felett, a' serleg történetét regélni, a' mint következők:

— Leder és fektelen fiu valék, mint te itt mellettem, meg mint te ott szemközt velem 's mint ti itt körülöttem. Nem ismertem hatalmat, mely fölöttem uralkodjék, de szenvedélyt sem, melyet elfojtani lehessen. . . csak e g y asszonynak valék rabja, ki vad szenvedélyimnek parancsolt, mert szerettem én őt, mint gyöngyök a' tenger mélyét. Te láttad őt 's ki fogod menteni e' gyöngeségemet. Egyetlen pillantása lesimitá arczomról a' gondok boruját, 's midőn szemei nem nyugvának rajtam, ismét komorság váltá fel a' vidor kedvet . . . minden nap, minden órában, minden perczen azt mondá, hogy szeret, 's mégsem hallhattam eléggé 's mégis legédesebb ujság gyanánt hangzék, hogy ő szeret engemet. Midőn nem láttam őt, olly sokat akartam neki mondani, miből aztán egy szócskát sem mondhattam, midőn nála valék. Szemem eltelt látásában, szívem a' perczek élvétől elragadtatott 's a' szó nem birt megszületni az ajkakon.

. . . .ők nem szeretnek téged, — mondá egy estve, midőn szobájában a' virágos szőnyegen ültünk és selyemujjai ölében nyugvó fömnek fűrtjeivel játszanak — ne higgy nekik, barátom, mert ők megcsálnak, elámitnak, elárulnak téged, barátidnak hazudják magukat 's elhagynak. Régi dolog, de mindig új, mert minden nap megtörténik. Mit keresnél te kün a' hideg világban, midőn olly meleg van itt keblemen?

— És azután fölpillanték szemeibe 's látám átvilágolni azokon a' szenvedély és féltékenység villámát . . . 's hevesebben szoritám ekkor a' remegő hölgyet karjaimba 's táguva érezvén életem, akaratom 's erőm körét, magos lelkesedésre gyulék.

— Ha nála voltam, nem gondoltam az elmenésre — 's ha mentem, nála maradt lelkem minden gondolatja. — Mint tavasz után a' föld, nap után a' virágok, a' halottak a' föltámadás után, úgy vágytam én ő utána . . . őt sohajtá egyedül lelkem, az ő lehellete volt az én életem, melynek éjjelét csak ő vidítá fel, mint harmat és holdvilág a' szunnyadó virágokat.

— Ő volt, kivel az ég beváltá szerencsére szóló adósleveletem, 's ő volt, kinek egyetlen csókja annyi kéjzöont árasztá reám, melytől az egész teremtés ittas lehetett volna. Csak akkor éltem, midőn nála voltam; csak azon órákat számítám életemhez, melyeket vele élveztem . . . a' többieket kitörültem létem napjaiból . . . 's midőn végre elváltam tőle, lilíomlévre irtam fölmile-vérrel, hogy örökké szeretni fogjuk egymást 's a' betűk elevenek lőnek 's mindegyike utánam susogá: „örökké!!“

— És bekalandoztam a' világ minden részeit, mint a' lángelmű britt, ki elhagyván hona ködeget, selyemszálakkal fűzé lelke vágyait idegen éghajlathoz, 's Madrid lángoló rózsáit, Frankhon lilíomait kiméletlenül letördelvén, miden nemzet legszebb asszonyait szereté, kik elhagyták kedvéért a' kolostor falait, megszöktek szülőik házából, a' tengerbe ugrottak 's meghaltak inkább, mint e' szerelemtől megváltak vagy édes titkukat elárulták volna.

— De nem birtam egyszersmind Manfred költőjének végtelen könnyelműségét, mert országokon, tengeren át vittem magammal kedvesem képét 's szivemben táplálám azon nevezhetlen vágyat, mely mint Anadyomene fölmerült az emlékezet hullámból 's szellemkarjaiban ringatá lelkem minden gondolatát.

— Nem érték el őt pillantásim, melyek, mint a' ragadó sólyom, szüntelen sötét szeme egében szerettek volna lebegni; nem érték el őt karjaim, melyek őt annyi-

szor átölelek 's mellyekkel, mint bűvös gyűrűvel, örökké hozzám akartam őt csatolni. Nem hallottam, nem tudtam fölöle semmit, mint hogy őt örökké szeretnem kell.

— Higyjétek, fiuk, igen botorul cselekedtem, hogy csak őt szerettem, mintha nem lehetett volna kivüle még tized, huszat 's a' hány asszony van a' világon, szeretni? ha egy hű sincs köztük, ki fogja kívánni, hogy mi legyünk azok irántuk? Tudjátok-e, hogy a' napnak esuda befolyása van a' hölgyekre és virágokra? ma fölnyitja kelyheiket 's holnap leperzseli a' bimbókat . . 's ennek, úgy hiszem, így kell lennie!

'S kezébe ragadá a' serleget.

— De mi ez? a' serleg csak félig töltve? gazember, ki félig tölt serlegből iszik.

'S a' serleg csörömpölve hullott a' földre, édes nedvével elborítván a' szőnyeges pallókat. — Midőn ismét karimáig megtöltve kézről kézre forgott, az idegen ekkép folytatá beszédét:

— Évek, hosszú évek mulva visszatértem hazámba . . kedvesemről mitsem tudtam, mert a' körébe bűvölt lég nem válhatott meg tőle, hogy a' távollevőnek hírt vihetett volna. Csak az emlékezet volt mindenütt velem, mellyet ő szívbárákjából vágyaim honába röpített, honnan a' szerelem zöld ágával megtérve, elválásunk könytengerét leapaszsza.

— Kevés az, mit még mondanom kell. Midőn haza jöttem, a' házat, mellyben ő lakott, üresnek találtam; a' szobákat, mellyekben annyi boldog órákat töltötünk, idegen emberek laktak; a' lugost, mellyben elválásunk utolsó perczeiben ültünk, mostoha kezek elpusztíták — 's ő maga, a' forrón szeretett lény, két év óta — másnak n e j e volt!!

— Később ezt igen természetesnek találtam . . . ő azt gondolta, hogy meghaltam 's mivel neki élnie kellett — f é r j h e z m e n t.

— Meglátogatám őt. Borzasztó sikoltással ugrott fel a' pamlagra 's zokogva borult nyakamba. Én átöleltem 's megcsókoltam őt — de ő még mindig zokogott. — Később férje jött 's én távozám. — Férje közönséges ember volt 's méltatlanul bánt a' gyöngéd hölgygyel, kit nem látogathaték meg többször, nehogy durva szidalmak 's illetlen bánásmódnak kitegyem. Pedig a' régi szerelem hatalmasabban, mint valaha, ébredt föl keblünkben.

— Férje szeretett olvasni: egy barátom látá el könyvtárából a' legjelesebb kötetekkel, mellyek hátába szerelmes leveleket dugtam, miket kedvesem másokkal szokott ismét fölcserelni. — Ezen az uton jeleltük ki mindig találkozásunk helyeit: az első a' temetőben volt, hol a' sírok felett ujjalag örök hűséget esküvénk egymásnak. Többször egy helyen soha nem találkozáink.

— Így teltek el néhány hónapok zavartalan boldogságban . . de nem; nem lehetett boldogságnak nevezni, mit a' vesztés szüntelen felelme közt élvezünk . . nem mertük egymásnak megmondani, hogy nem vagyunk boldogok, ámbár mind-egyikünk érezé, minő sokkal nyugodtabb és tisztább volt évekkal ezelőtt boldogságunk. —

— Egy szép reggel kedvesem férje — h a l v a találtatott az ágyban. Este vig lakomából tért haza, reggel halott volt. Ez gyanut szült, a' holttest felbontaték 's belrészeiben m é r e g r e akadtak. — — Ő kedvemért — férjét megölte.

— Iszonyu!! kiáltánk mindnyájan; a' férfiú pedig kiüríté a' serleget és folytatá:

— Miért? én nem tartom annak . . . ő birni akart engem, mint birt azelőtt több évekkal, 's azért nem tűrheté a' lánczot, melly őt máshoz csatolá, — csudáljátok inkább a' mindenható szerelmet, mellyet ő életével váltott be, midőn meghalt értem — a' v é r p a d o n! — — Nemde ritkaság az illy női hűség? kinek van

köztetek kedvese, ki ezt tenni képes volna 's a' bakótól nem iszonyodik? — Legyen áldott az ő emléke: éljenek a' holtak is!

Nem volt többé világos eszméletünk, az őrjöngőnek vigsága ragadós lön 's fölmelegült föl szilaj hahoták közt csaptuk össze a' poharakat.

— És most — sirassuk meg őt, — mondá örült mozdulatokkal az idegen — és szánakozzatok rajtam, hogy életben maradtam . . . tevé hozzá elérzékenyült hangon, és — erősen zokogni kezdett.

Percznyi ámulat lépé el a' társaságot, — azután megragadá egyike közülünk a' szót:

— De mi közünk nekünk meghalt kedvesedhez 's milly összefüggésben van ez a' serleg történetével?

— Igen, — kiáltá a' másik — melyet most olly vidámul köröztetünk, midőn kedvesed már régen hamuvá porlott . . . ?

— Hamuvá? nevette föl az idegen — ki szól itt az anyagiságról, midőn a' halálról illik emlékeznünk? Oh, én hiszem a' lélek halhatatlanságát, a' testnek fel-támadását kárhozatra vagy örök életre! — Igyátok ki körömhegyig a' serleg láng-tartalmát 's aztán olly állapotban leszte, hogy iszonyodás nélkül fogjátok kihallgatni a' történet végét . . .

— A' v é g é t? — kiáltánk hangos nevelés közt, — midőn még elejét sem hallottuk, ez valóban furcsa, nevetséges . . . 's kiűritettük, ki számlálná meg, mennyiszor? a' serleget.

— Tehát a' végét, a' végét, ha ugy akarod, ivópajtás! — orditánk vad lármával 's széles jó kedvünkben rendre zúztuk össze a' poharakat.

— Rövid és egyszerű; — mondá dadogva a' rettenetes ember . . . azon éjjel, midőn kedvesemet lefejezték, a' bakót megvesztegettem 's köpenyem alatt magammal vivém a' drága főt, mely anyai édes órákban keblemen nyugvék 's mellynek ajkáról olly sokszor hallám az örök hűség esküjét . . . 's miután azt hónapokig őrzém lakomban, végre az enyészettől megóvándó, fölkerestem egy híres művest, ki azt nagy vigyázattal kifőzetvén 's aranyba foglalva, serlegalakban . . .

— Mindenható egek! kiáltánk föl borzalom- és bortól telve — mi kedvesed kóponyájából ittunk! ? — — —

'S az idegen meredt szemekkel ittasan dült az asztal alá!

Frankenburg.

A' SÁRRÉTI NÉP BIHARBAN.

Töredékek sárréti naplóból.

Kiméletlenül ragadott galléron a' sors, 's ollyat lódított rajtam, hogy a' debreczeni iskola emeletéről Sárrét möcsárja közé estem, 's e' percz óta a' szabadság után forrón sovargó ifju nyomorú falusi tanítóvá lön. Jeghorzadás futotta át idegzetemet, mint a' graefenbergi betegét, kire először terítenek vizes lepedőt. Látván azonban, hogy hiába éneklek Jeremiás síralmait, mellyek ugyan soha nem fognak kihúzni a' sárból: ismerkedni kezdék tehát új helyzetemmel 's a' hivatalomnál fogva velem közvetlen érintkezésben levő néppel. És láttam és hallottam, miket szem nem látott, fül nem hallott.

Mindjárt elmondom. —

Először is körülnéztem magam a' meszelő után ásitózó vityillóban, hová belőktek, mint vasorru boszorkányok a' meghurczolt bűnös lelket, és sohajtottam olly keserveset, min a' pókhálók is megindulhattak, — mert a' mit láttam, nem volt

egyéb, mint lapos száraz kenyér az asztalon, szennyes rongyba kötött tört só a' kemence torkán, az ajtó mögött elődömről maradt néhány jó mogyoró-suhogó 's egy majdnem földig érő alacson szalmaágy, melly, valahányszor belefeküdtem, mindig keservesen juttatá eszembe: por vagy és porrá kell lenned!

Benyitottam az iskolajutót, hol négy fiu hányt kenyérmorzsát oldaltáskájából a' tiszteletes asszony éhes tyúkjainak. Látásomra a' fiúk padjaikra ugráltak, a' tyúkok patkán vönek helyet 's én, vasárnapi arcot öltve, ünnepélyesen bemutattam magamat. —

A' helység *), mellyről szólok, 1700 lakossal bir, — 's mégis csak négy iskolája van? fogja tán kérdeni valaki. Hja, uraim, mielőtt eltörnök az ítélet pálcáját, meg kell gondolnunk, hogy, cseléd hijában, a' szegény ember nyáron át fiával őrizteti ludját és sertését, télen pedig a' csizmatlan gyermekeket csak nem küldheti iskolába, hogy megfagyjon. Hogy aztán az imígy növekedett fiu csak abban különbözik az állattól, mellyet őriz, hogy neki két lába és gubája van: arra senkinek semmi gondja; mert nem jobb-e azon a' pénzen, mit a' tanítóra ki kellene vetni, Lőrincz zsidónál pár kortytal áztatni meg a' kiszáradt géjét? Pista gyerekből otthon is válik olyan ember, mint apja; pedig régi példabeszéd: „ne légy különb apádnál.“

Az érdemes kupaktanács egyik tagjától kérdém egykor: „miért nem tanult írni?“ — „Hát csak azért biz én, mert nem akartam; — felelé. — Lássá az úr, ez-előtt néhány évvel, midőn itt nagy tüzek voltak 's az utcázakon tűzjóslo-czédulákat találtak szétszórva, mindenkit befogtak, ki csak egy vakarintást tudott is: hát ezért tanuljon az ember írni?“ Illyennek aztán ha fejébe akarsz valamit verni, épen olyan munka, mint rostával vizet meríteni.

Egyébiránt, hogy iskolán kívül a' sárrétiiek nagyon is tanulékonyak, mutatja az, miszerint a' szomszéd sápi és földesi bicskásoktól a' lopást annyira megtanulták, hogy műértők ítélete szerint, már mestereiket is fölülhaladják. 'S valóban úgy látszik, hogy a' sárréfi ember studiumául tüzi a' lopást, mit aztán teljes békében is gyakorolhat, mert senkinek sem jut eszébe őt ez ártatlan mulatságában háborítani.

Mikor Pista gyerek annyira felnő, hogy apja csacsijánál jó fejell magasabb, vagy a' templom tetejét keresztül tudja hajítani, megházasodik 's lesz belőle „István gazda;“ 's ha hasa ereszkedik: „bíró gazda.“ Illyenféle gazdákból áll aztán az egész tanács, melly azonban épen nem hasonló azon számtalanhoz, hol, mint Friebeisz mondja, szüntelen teli áll a' Csokonai által halhatlanított csikóbőrös; oh nem, itt külön kamara van a' tanácsház végiben a' pálinkás üvegek számára, mellyek komoly méltósággal ülnek sorban a' polczokon, mint bírák uraimék a' fenyő-asztal körül. De nem is egyike e' tanács azon művelt századunk daczára elmaradottaknak, hol a' bottal büntetés maig is divatozik; azt itt csak az uraság goromba tót tisztartója teszi: az érdemes tanács pálinkára büntet, 's ítélet után közakarattal nekiülnek az imént említett szalmásokhoz, 's miután bíró uramon kezdve, le egész az ármásig, jó sort ittak, azon szívhez szóló intés mellett kínálják meg a' curáló bünöst, hogy ha máskor vétkezik — kétannyt fog fizetni.

Mindenek felett pedig ki kell emelnem a' humanus eljárásokat, minek bebizonyítására, az ezer közül, csak két példát hozok fel. — Az egyház gondnokának egy éjjel hat lovát vitték el; az ismeretes betyárt, kire gyanuja volt a' kárvallottnak, előidézteté a' bíró 's illő alázatossággal terjeszté elébe a' vádat.

— Ejh, ugyan hogy loptam volna én, bíró uram! mikor rég megmondtam, hogy többé lopni nem fogok soha — 's azért engem a' törvényházhoz ne is hivogassanak.

*) A' czikk folytatában általában az egész Sárrétről szólok; hol azonban „egy helységet“ említek, mindig azon salut értem, hová tanítóskodni száműzött a' sors, 's mellynek nevét csupán kiméletből hallgatom itt el. S z a t h.

— Nojszen, nem is azért mondom, hanem rád volt a' gyanu; különben ha nem te loptad el a' lovakat, hát elmehetsz.

A' papnak 1844-ik évi pünkösöd első napján kertjéből minden méhét elvitték. A' gyanus ellen motozás rendeltetett. A' kiküldött armás, a' pitvarajtóban megállva, becsületes ember módjára kérdi a' gyanúst: Itt van-e tiszteltes uram méhe?

— Ugyan mit beszél kend? hát már hogy volna? — felelé a' kérdett. 'S a' lelkésznek jelentés tétellett, hogy méhe sehol sem találattik.

Illyesekre azonban nem olly fölötte gyakran van eset, a' kárvallott gyanuját még csak kimondani is fél, mert a' rossz embert — ugymond — magára haragitja, 's az hoszúból majd több kárt okozand neki.

Egyszer akadt e' helységnek egy szigoru bírása, ki hatálylyal tudá fölöttük suhogatni a' bírói pálczát; de kifogtak rajta; felpörzsölték mindenét, 's a' szegény jegyző, az ablakán süvöltöző golyók miatt, még falatját sem tudá békén lenyelni.

Ki keresné illy emberek közt a' vallásosság szent érzelmét? Tigrisfészekben szelid bárányt?!

A' templom átellenében van a' csapszék. Ide gyűl korán reggel a' legénység 's az erősebbek innen vezetik harangszó után a' tántorgó labodákat a' templom karzatára, honnan az alatt ülő leányokat virágokkal, kendőkkel hajigálni, bevett szokás — 's hol nem ritkán majdnem korcsmaivá aljasuló lármák fertőztetik az urnak szent házát, mire a' pap szószekéből nagyot fohászkodik 's bíró uram, mint szél-től ingatott lopótök, nagy bölcsezen megesóválja fejét. — 'S ezzel minden rendén van.

Debreczeni tanuló koromban a' sápi rektor, egy hozzám küldött levelét így végzé: 'válaszodat könnyen kezemhez juttathatod; a' sápi szegény legény minden kedden bejár Debreczenbe, héti keresményét elinni, 's ha megindulsz a' héti vásárban, 's valamely kocsin beüött fejű embert látsz, bátran vidd hozzá leveledet, — bizonyosan sápi lesz.'

A' sárréli ember átalában igen sokat szomjazik, minek természetes következménye az, hogy aztán igen sokat iszik. Azt akarja, hogy torka is mindig olly lúcskos legyen, mint a' falu határa. A' bort, pálinkát nem is issza, csakugy önti magába, 's mégis ez emberek, bár-sápadt szikarak, többnyire szálas magas termetűek 's erősek, mint a' vastuskó. Félév alatt 1700 lélek közül csak kilenczet kísértem el a' más világ kapujáig. —

Kit sorsa valaha e' falukban útazni kárhoztat, első pillanatra meg fog győződni, hogy e' nép végtelenül szereti az ázsiai kényelmet. Utcákon, köz- mint ünnepnapokon egyiránt, hasonfekvő legényeket 's kötény alá dugott kézzel ülő asszonyokat látsz a' nádkerítések előtt henyélni, mire természetesen azon igen kűvetkezetes gondolat merülhet fel az ember agyában, 's kinek tetszik, tapasztalásból is meggyőződhetik fölöle, hogy biz itt a' gazdálkodás sem sokkal erősebb lábon áll, mint a' szűnyogi nemesség. Belevetik a' rossz magot a' még rosszabb földbe 's aztán Istenre bizzák, hogy teremtsen belőle gabonát, mit pálinkaért Lőrincz zsidó padlására hordhassanak.

A' malmok aljai filkó-compániák és politicusok gyűlhelye. Itt döntenek el az ország dolgai. — A' mult országgyűlésről Bihar egyik követe visszajövén, ez esetet egy malomalji szónok így adá elő: 'A' követ indítványba tevő a' diaetán, hogy a' szegény paraszt az egy forint napszámot ezután ezüstben kapja; erre ő felsége a' király, ki épen szemközt ült Bihar követével, keményen ránézett. Minek K. semmi jó következtetését nem gyanitva, jónak látá, még ép kézlábbal haza szaladni.'

'S most szerencsém volna letenni tollamat, mert mit még mondanom kell, még a' visszaemlékezésben is sötét fájdalomérzettel fátyolozza körül lelkemet.

Hogy a' melly népnek nevelése nincs, semmije sincs, tudtam; de hogy nevelés nélkül a' nép annyira sülyedhessen, mint ez, ezt soha nem hittem volna.

E' nép erkölcsi sülyedettségét értem. —

Mig a' férj vagy apa, henyesége-okozta szükségait fődözendő, orkezekkel megy rabolni a' véres veríték keresményét: addig a' nő vagy leány — idegeneknek nyitja meg ajtaját; oltárt raknak a' bűnnek, hogy vétkes szenvedélyöknek áldozhassanak.

„Nincsen-e balzsamolaj Giléadban, nincsen-e orvos, hogy meggyógyítsanak az én népem leánya?” ezt mondja az Ur! (Jerem. VIII. 22.)

De hol az, ki égő üszköt vessen a' bűn tanyája fölé? . . . Tán a' pap gyujtson világot kebelrendítő lángszavakkal, hogy meglássák a' sötét, irtózatos mélységet, melybe önvélkeik által sodortattak? vagy előjáróság nyuljon a' hatalom által kezébe adott palloshoz? hiszen az első követ leányaikra kelleae vetniök!

Oh, e' tapasztalás mélyében rázta meg emberismeret után buvárkodó jámbor lelkemet, 's keblemben mintha vas kéz facsarta volna össze a' szívet.

El, el innen, ez új világ Sodomájából! kiálték föl lelkem keserű fájdalomában 's meghúztam az elválás harangját.

Az egyház ércnyelvei zúgtak, a' nép seregestől gyülmögött Isten házába. Kiváncsiság izgatá: a' szokásos érzelő bucsuszavakat remelte tőlem is hallani; én pedig elmélkedtem a' szentkönyv imez igéiről:

„Elvész az én népem, mivel tudomány nélkül
v ó.” Szathmáry Károly.

TÁRSADALMI ÖSSZEFORRÁS.

A' haladás főczélja a' tökéletesbülés, mely körülbelöl ollyformán eszközöletetik, hogy ha azon eszmék, melyek az emberiség fejlődésére üdves hatásnak 's a' természetben elrejtve vannak, kifejtetnek 's az embernek valódi emberré alkotására alkalmaztatnak. Innen minél inkább otthonos valamely nemzetnél az emberiség eszméje, annál közelebb áll ez a' közboldogsághoz. Embereket kell tehát alkotnunk, művelnünk kell a' nép nemesebb valóját, hogy rendeltetése czélját felfogni képes legyen 's így önmaga legyen eszköze boldogságának. 'S ez nagy részben a' társasélet feladata. — Csupán üdves törvények koránsem elegendők a' státus czéljának elérésére, mely a' közjölét- 's boldogságban áll. Egy műveletlen durva nemzetet, mely az emberiség érzetével nem ismeretes, a' legüdvesb institutiók mellett is ki fog boldognak mondani?! . . . 's ki talál mindaddig haladást a' törvény hatályában, míg ez tekintélyét terrorismus által kénytelen őrizni? . . . Honnan politicai reformatio csak úgy teremhet üdves gyümölcsöt, ha maguk az emberek annyira reformálva, annyira kiművelve vannak, hogy annak nagyszerű hatását felfogni 's jótékony malasztját élvezni már elegendő fogékonyságra képezettek; másképp elhibázta hatását a' reformatio 's nem termi meg a' várt gyümölcsöket. . . . Az tehát a' kérdés, vajlon hol rejlik kulcsa a' felhozott ohajtásoknak? Hol az eszköz, mely illy mostoha körülmények között, midőn különösen a' nevelés hazánkban olly mérték nélkül elhanyagolva van — az ohajtott sikerhez vezethetne bennünket?...

Ne vélj senki, hogy e' tárgynak azon mérhetlen mezejére fogom átvinni a' kérdés megfejtése körüli eszméimet, mely e' lapok köréhez nem tartozik. Igen jól tudom, hogy nem politikai lapba írok 's azért minden esetre csak azon téren marandandok, mellyen szerepelni e' lapok feladatahoz tartozik: Értem a' társadalmi élet téréit. — Nem tagadhatom ugyan, hogy a' fenirt ohajtások elérésére a' nevelés szinte egyik legsikeresb eszköz lehet; de ezt felkarolni ismét a' törvényhozás feladata 's én különben is csak olly módról akarok szólni, mellyet jelen helyzetünkben minden megerőltetés nélkül használhatunk, mert az hatalmunkban van, 's általa minmagunkból merithetünk erőt, életet magunknak. Nagyon csalatkoznék tehát, ki azt hinné, hogy az egyszerű talány megfejtését igen messze akarnók keresni.

Természete ugyan az embernek, nagy és fáradalmas bűvárlatokat tenni 's igen messze kutatni sokszor az eszméket, melyeket aztán ép azért nem talál meg, mert messze keresi őket. Mi közel maradandunk önmagunkhoz.

A' lángelméjű H e r d e r egy igen jeles munkájában e' czím alatt: „Eszmék az emberiség történetéhez“ azt állítja, hogy „minden nemzet kifejlődik azzá, mivé őt idő, hely és körülmények alkotják“ — merész állítás! mely az ember nemesebb valóját csak hitvány eszközzé akarja aljasítani 's mintegy arra int bennünket, hogy ásitva tekintvén a' jövőndőbe, sorsunkat bizzuk a' három fennevezett tényező elem kényére. Ha e' tekintetben Herderrel kezét foghatnák: a' felhozott kérdés megfejtéséhez semmi szavam nem volna. De hitem szerint: lehellen, hogy e' zsarnokoknak csak rabszolgája legyen az ember geniusa 's a' végtelen erő idegzetében csak kényők szerint működhessek! Lehetlen, hogy a' történet csak hitvány pára volna, melyet e' zsarnokok kényajka lehelt a' lét táblájára, hogy ismét letörölje azt! . . . Tette hívom fel tehát az ember nemesebb valóját, hogy isteni ihleténél fogva tulemelkedjek az akadályokon 's ő alkossa inkább a' körülményeket, melyek a' nemzet életére elhatározó befolyásuak, hogy ne legyen többé rabja a' szokásoknak 's a' körülményeknek, ne engedje végesnek korlátozni a' végtelent, 's haladónak meggyilkolni a' halhataatlant! Emelkedjek túl a' sötét idők előítéletein az a r i s t o c r a t i a, mondjon le születési hiúságáról: ereszkedjek le, igen, csak társalogni ereszkedjek le a' középosztályhoz! . . . Ez magában csekély kívánság: annyi, mennyinek eleget tenni a' legszegényebb erőknek is hatalmában van. 'S mégis milly sokat használand vele!

Mi, uraim! a' haladás azon fokán állunk, hol még szoros értelemben nemzetnek sem mondhatjuk magunkat. Igaz ugyan, hogy a' törvényhozás diplomatikai méltóságra emelte nyelvünket; de vajlon összeforrott-e ez által csak egy hajszállal is jobban a' magán életben a' különbféle elemekből alakult néptömeg? mennyit haladtunk ez által a' privat életben? Van-e csak egy városunk, melyről a' szó szoros értelmében elmondhatnók, hogy magyar? melynek polgárai a' magyar dolgok folyását kellőleg ismernék, 's iránta, mint kívánhatnók — érdekel viseltetnének? . . . Halad-e, műveli-e magyarnak magát a' német ajku magyar polgár? Nem, uraim! mert az illy gyümölcsöt csak a' társas élet fája termi meg! — csupán a' törvény magyarrá nem teend bennünket soha. De tehet igen is a' t á r s a s é l e t, ez nemeshitheti érzelmeinket is, 's szóval, ez azon föld, melyben a' haladás növényei életre fejlődhetnek . . . 'S vajlon mi volna hát társas életünk reformjánál az első lépés, hogy az érintett célokat megközelíthessük? Semmi más, uraim! mint hogy az aristocrata, — a' művelt aristocratiát értjük — a' körülmények azon korlátai közül, melyekbe a' sötétebb kor előítéletei szorították őt, kiszabadítsa magát 's felejtse a' castai ábrándokat 's az a m a l g a m i s a t i o jótékony malasztja által ébressze öntudatra a' polgári osztályt városainkban; mert ez a' külelem legjobb tehetségű személyesítője hazánkban, 's ha ez részünkre megnyerve van 's a' nemzetiséget felkarolandja: az ügy győzelme bizonyos leend. Hitünk szerint ez azon ut, melyen körülményeink között hatni lehet, mely által közvetve a' nép nemesebb valóját művelni 's a' polgári osztályt hozzánk edesgetni sikerülend. — Ezen az uton érendjük el azt is, hogy pártolóiá avattatnak a' magyar érdekeknek, 's mintegy öntudatlanul szívják be azon korszerű eszméket, melyeknek eddig csupa ismerethiányból ellene vannak. Ezen a m a l g a m i s a t i o fogja pótolni a' nevelés hiányait, 's hatalmas emeltyűje leend a' művelődésnek polgáraink között . . . Ezen az uton remélhető leginkább, hogy az é r d e k - e g y s é g a' társas életbe is átvihető leend, 's a' most szétszaggatott tarka elemek egy hatalmas 's szilárd egészszé alakulandnak. Ezen az uton fogja elfoglalhatni az e m b e r i s é g eszméje köztünk is azon méltó helyet, melyre ős jogánál fogva igazságos igényei vannak.

Hihető, ez lehetett czélja **S z é c h e n y i** nek, midőn a' casino-egyleteket életre hozta; de ezek — mint látjuk — mindennek inkább, mint ezen főczélnak feleltek meg, melyre, hitünk szerint, hivatva valának. Mert az aristocrazia még mindig tiszteltetni kívánta a' választó falakat, 's épen n e m értett azon nemes r e s i g n a t i o h o z, melyet a' maga érdekében felkarolnia kell vala: az a m a l g a m i s a t i ó t az alsóbb osztállyal futva kerülv 's lőnek n e m e s i é s p o l g á r i casinók Magyarországon a' t i z e n k i l e n c z e d i k s z á z a d b a n. Ha ez így fog maradni: igen természetes, hogy el van zárva a' csatorna, mellyen a' nemzeti művelődés és tökélyesbülés átszívároghatna a' polgári osztályba. — Könyvek által ezt vajmi nehéz volna eszközölni, mert a' mellett, hogy a' polgári osztály olvasással nem igen foglalkozik: meg kell vallanunk, mikép eddigelé literatúránkhoz sem legnagyobb rokonszenvet tanusít. Példák erre az illy rájáru olvasó-egyletek, mellyekben ritkán van több két vagy három magyar lapnál. — De különben is ezen osztály inkább szereti a' gyakorlati életet vizsgálni; reá a' napi események sokkal jobban hatnak, mint bármily mély tartalmu könyv fellengős szavai. Őt tettel lehet meggyőzni, tett által magunkévá tenni.

Illy körülmények közt alig lehet tárgy inkább ajánlható a' műveltebb aristocrazia figyelmébe, mint az irt utoni összeforrás, melly kevés fáradságért olly dús kamatot ígér.

S z e l e s t e y.

BUDAPESTI SÉTÁK.

„Olyan szép volt! 's a' mulandóság mégsem kímélte meg; olyan jó volt! 's a' természet vas törvényei kivételt nem szenvedtek iránta; olyan okos volt! . . . Ah, miért nem élhetett boldogabb ég alatt! hogy körében örömek keltek volna, bőven, mint Gangesz partjain az ibolyák.“ Így énekle néhány év előtt gyönyörű keleti beszéleyeinek egyikében **Vajda Péter**, irodalmunk egyik legmunkásabb bajnoka, egyike a' leglelkesebb, jellemdús és sajátosabb magyar íróknak . . . olyan szép volt! olly önálló, erős és nemes a' lélek, melly a' gyászolt elhunytat életben és irodalomban vezérelte, 's a' mulandóság mégsem kímélte meg; — olyan jó volt! a' magasabb reptü szellemek munkás szeretetével csüggő a' szenvedő emberiségen, a' küzdő hazán, 's a' természet vas törvényei kivételt mégsem szenvedtek iránta; — olyan okos volt! olly önálló biztos lélekkel nézte a' világot, szemlélte az életet, olly forró részvéttel lesé el könyveit a' szenvedőknek, kiket balvélemény 's előítéletek vettek üldözőbe, 's ihlett kebelvel dallá az elérkezendő felvilágosodás íráját sebeikre, mint magas szárnyalású költő; — olyan okos volt! olly különböző 's kiváló azon könnyelmű íróseregből, melyet világszerte minden előkészület, minden gondolkozás által megszilárdult életnézet nélkül látunk a' széles pályára feltolakodni; olly hő barátja a' természetnek, 's a' barátságot folytonos velejárás, tudományos önművelés és ismeretszerzés által tanusító, 's mégis el kelle őt vesztenünk! Kűszőben azon kornak, melyet egy nagy tudományu psycholog a' férfi gyümölcskorának, az értelmi munkásság leghálásabb korszakának nevez. ~~40~~-ik 38 évében halt meg a' mint k ö l t ő 's mint t u d ó s egyiránt jeles férfiú . . . Életének, 's a' mi tanulságosabb, kifejlett nemes jellemének bővebben ismertető megírója bizonyosan fog köztünk találkozni; én, midőn a' nyájas olvasót az Életképekben megjelent 's mindenütt köztetszéssel fogadott czikkeire emlékeztetem, csak egygyel szaporítom azon okok számát, mellyeknél fogva olly sokan vagyunk, kik részvét könyvével fordulunk a' dicső elhunytak sirja felé, 's ohajtunk áldást emlékére, békét hamvaira! . . . Az élet a' néma gyászolástól további munkásságra szólítja, sürgeti barátit, ismerőit; de **Vajda Péter** nem vala azon férfiú, kinek

korán kesérgelt haláláról az élet zajában megfeledkezhetnénk, míg magunk el nem halunk. Még egyszer : áldás emlékére!

*   *

Sok jeles férfinak, de még több jeles írónak sorsa az, hogy életében elhanyagoltatik, 's csak halála után öltenek érte gyászt honosai. Miután az olvasó közönség a maga írói iránt figyelmét és részvétét csak az által tüntetheti ki, ha őket munkásságukban pártolja 's előhaladásra buzdítja: legyen szabad e' figyelem és részvét gyakorlata a' tisztelt olvasó közönségnek ezennel tért mutatnom. Előttünk fekszik a' „Magyar föld és népei, eredeti képekben“ czimű munka első füzete, melyet Fényes Elek és Luczenbacher János felügyelése mellett szerkeszt és kiad Vahot Imre. Midőn e' valóban közhasznú vállalatot a' t. közönség figyelmébe hazafias rokonszenvvel ajánlanók, méltányos tekintetet kérünk ki az iránt, hogy nálunk illy nagyobbserű művészeti 's irodalmi vállalatot megindítani még igen bajos dolog, 's hogy a' kezdet gyöngeségeit mindinkább tökélyesítéssel pótolni leendő kiadó 's munkatársak egyik főfeladata, melynek azonban teljes mértékben csak úgy felelhetnek meg, ha minél nagyobb részvétet és pártoltatást nyerendnek a' közönség részéről. Ámbár e' közhasznú vállalat magasabb célja, nemes iránya sokak által megértetvén, méltányoltatván, az már megjelente előtt is szép részvéttel találkozott: mindazáltal a' buzgó kiadó ezentúl sem akarja az utat elzárni, hogy azt továbbra is minél többen a' lehető legjutányosabb áron megszerezhessek, minélfogva az első hat füzetre az előfizetési véghatáridő f. é. martius végig terjesztetik ki, 3 pftjával. Minden hónapban egyegy füzet fog megjelenni három eredeti képpel; a' II. füzetben a' magyar tengerpart, Murányvár, a' Hortobágy, alföldi népviselettel; a' III-ban Eperjes, a' regényes diósgyőri völgy, 's a' gömöri palóc barkók népviselete fog megjelenni; 's az egész vállalatot egyes önállású statistikai cikkekkkel leginkább Fényes E., Luczenbacher J., Henszelmán L. és ifj. Szabó Pál gazdagítandják . . . .

A' miket a' nyájas olvasó e' cikkben eddig olvasott, épen nem érdemlik meg a' „séta“ czímet; remélem azonban, elég alkalmunk volt mindnyájunknak tapasztalni, mennyire nem lényeges dolognak tartatik, megfelelni a' czímnek, melyet munkánk elé kítűzünk. Hány férfi viseli p. o. a' „férj“ czímet, mit kerek Magyarországon közönségesen „ur“nak is mondanak, a' mi aztán azt jelentené, hogy az illy férfi valóban ur is a' maga házában; azonban a' papuskormány tanúságot tehet róla, hogy a' valóság nem felel meg a' czímnek . . . A' „feleség“ annyit tenne, mint a' férfi számára fele segítség, hogy boldog lehessen, 's mégis nem egy férj teend tanúságot felőle, hogy minden szép czim daczára feleségében nem talál egyebet, mint egész akadályát boldogságának; a' mi — melleleg mondvá — nem csuda, ha a' férj ott keres boldogságot, hol annak csak álképe van. Az ügyvédnek czíme szerint ügyünket védni volna kötelessége, holott van elég ember, ki csak azért pusztul ki minden jó ügyéből, mert a' csalóka czímnek hitelt adott. A' gyógyász, ha czimének megfelelne, egészségünket állítna helyre 's visszaadna az életnek, holott valójában igen sokszor nem tesz egyebet, mint véghez viszi azt, mire hamvazó szerdán minden jó keresztény emlékeztetik, 's a' helyett, hogy egészségesítő porokat birna adni a' betegnek, magát a' beteget adja oda a' minden fájdalmat megszüntető pornak. Az asztalos, ha czimére tekintünk, csupa asztalokkal látna el bennünket, melyek mellett az élet örömeit fogyasztanók, holott mindnyájan tudjuk, hogy ők készítik a' koporsót is, melybe az asztal mellől dőlünk; ámbár ez sem történik mindenkor, mert bizonyos alkalomkor vannak kivételes esetek, melyekben az asztal mellől csak az asztal alá történik a' ledőlés . . . Szóval, a' czímnek nem kell hinni. 'S már most, ha ugyetesszük, szóljunk egy pár szót Berlioz Hector második hangversenyéről a' nemzeti színházban.

Fájdalom, az első is, mit e' részben mondhatok, rosszálból áll, mert e' hangverseny u t o l s ó volt. Azonban nincs olly szomorú dolog, melly legalább egy-két különböznek vigságot ne okozna, 's mig mi Berlioz rövid ittmulatása felett sajnálkozunk, az 'Ungar' bizonyosan tapsoland örömeben, mellynek zeneművelt fülei a' derék hangszerezőt olly kiállhatlannak tarták, hogy papirtrombitát sodorván magának, végtelen kikelésekre fakad ellene, mellyek ama híres philippicaktól csak annyiban különböznek, hogy ezeket nehezebb megérteni. Csakugyan furcsa a' mi német journalistáink bécsi enthusiasmus: ha valamely virtuóz vagy hangszerző a' bécsi journalok által dicsértetik, az itteni német urak is neki-esnek, és egekig magasztalják őt; ha pedig amott gyaláztatik, ismét neki-esnek, 's a' mi jót még hagyta rajta, azt is leránczigálják. Egy szerencséje mégis van Berlioznak: az, hogy szóárral és dagálylyal bajos győzni elismert lángész ellen, főkép ha a' referens embert pelaeusi nemes haragja annyira ragadja, hogy Berlioznak sokszor, a' hol t. i. kell, igen is lágy és csöndes zenéjét „szakadatlan vad lármának“ kereszteli, e' zene dallamdússága mellett nagybőjti siránkozásal szüntelen dallamhiány ellen panaszkodik, 's egyszersmind a' harmoniát „hatás utáni kapkodásnak“ nevezi, mi annál meglepőbb, mert eddigelő a' legclassicusabb német zeneszerzők, a' dallam szépsége 's eredetisége mellett, különösen a' harmonia szépségeiben keresék diadalukat . . . Egyebiránt Berlioz e' második hangversenye az elsőnél sokkal látogatottabb vala; az előadott darabok közül a' legtöbb most is zajos tetszéssel fogadtatott, 's legkevesebb hatásuak az énekek voltak; ellenben ismét elragadtatánk a' Rakóczy-induló által, mellyet ismételnie kellett, 's tapsoltunk hangosan elején, végén, közepén, ott is, a' hol nem kellett volna, miután ez által legszebb helyeit érthetlenné tapsolánk magunk előtt. A' jeles hangszerelésre csak egyetlen észrevételünk van: az induló második részének tizenkettedik és következő taktjainál czélszerű lett volna az addig is folytonosan használt magas hangszereket melyekkel cserélhí fel 's így folytatni a' tizennegyedik és tizenötödik taktban, hol az indulónak kellő taktjai quartba átmenve fordulnak elő, mi e' helyet sokkal jellemzetesben emelte volna ki . . .

Miután a' vig farsangnak egyik legszomorubb tulajdonsága az, hogy rendszert a' nagybőjt beálltával van vége, 's így épen akkor, midőn rája a' szomorúság napjaiban igen is nagy szükség volna, 's miután illyenkor, a' táncz megszüntével, a' zene időszaka szokott beállani, bizonyosan bőven látandunk sétáink közben hangverseny-hirdetéseket. Egyelőre csak Dreyschock Sándor hangversenyeit említem, ki az első és második (f. h. 23 és 26-kán) már meg is tartotta számos néző előtt. Előadásáról nem szólhatók; e' lapok formatuma igen kicsiny, sem-hogy azt a' nagy hatást befoglalhatná, mellyet hallgatóira tőn, kik tapsoltak mindkét tenyerökkel, Dreyschock pedig elragadólag játszott mind a' tíz kezével. — Liszt már Bécsben van, 's ott adandja hangversenyeit egész martiusban. Reméljük, eszébe jutand a' szíves fogadás, mellyben köztünk részesült, 's meglátogatónd bennünket is. Ha akkor össze nem dől a' redouteterem és a' nemzeti színház, örök életre van építve mind a' kettő.

Már most nyájás olvasó, ha az időbül még ki nem fogytál, mutathatok neked egy pár furcsa hirdetést, tanúságot, hogy nálunk is jól haladnak már előre az ipar különféle ágaiban; így p. o. egy gyakorlati szivardohányzó különösen ajánlja a' fumei magyar szivarokat, a' Leopoldvárosban, kétszantczában, 265dik szám alatt; bizonyosan saját tapasztalásából, 's ez ellen legkisebb kifogásunk; csak azt szeretnők ezen gyakorlati urtól megtudakolni: hogy néznek ki az elméleti szivardohányzók? — E. I. jelenti, hogy eddigi szeméthordó intézet Pesten ezentul is munkásságban fogja tartani, 's a' közbizalmat olcsóság és pontosság által iparkodik megnyerni. Ha a' tisztelt ur iparkodik szeméthordó-intézetét munkásságban tartani, legyen bizonyos, hogy elég emberre akad, kik e' munkásságot

használatba venni, 's minél több szemetet csinálni kötelességül tekintik. — Hogy a' bajóhid berakásából csakugyan rövid időn lesz valami, ezt a' hidbérők hirdetése nagyon hihetővé teszi, kik azok számára, kik az adózók sorába tartoznak, bérlet megnyitását hirdetik. . . Mikor már azok kezdenek mozogni, kiket mozgásra pénz és nyereség ingerel, akkor igen is hihetjük, hogy nem fontolva történetünk az elő-
haladás. 39.

SZINÉSZETI LEVELEK. IX.

Silvestertől.

Pest, febr. 22-kén. Csodálatos időket élünk, kedves barátom. Ugy látszik, még a' természet is megunt a' régi csendes járalmát, 's oly furcsán szökdécsel februárból májusba, hogy az emberben gyanu kezd ébredni, miszerint e' nevető álarcz csak arra való, hogy velünk farsangi tréfát űzzön, 's annál inkább megkeserüljünk, ha majd a' megbánás ideje 15 fokig fagypontra alul hangolja le vigságunkat, és a' nagybőjt hófergeteggel emlékeztet bennünket a' magunkbaszállás szükségére. Vagy talán a' megjövendőlt üstökös nem lett volna pusztá mese? Valóban végét értük volna a' világnak, t. i. a' régi gonosz világnak, melly ellen agg szűzeknek 's fiatal aggasztánoknak, fősvény pénztözséreknek 's pénzetlen philantropoknak, hitelvestett gavalléroknek és roszt fizetők ellen panaszkodó uzsorásoknak, megbukott drámák szerzőinek 's a' közönségtől nem eléggé méltányolt vagy tán épen egy-két szerepnemtudás miatt megrótt színészeknek oly kifogyhatlanul sürű panaszkodás volt? Talán egy új teremtés küszöbén állunk, mellynek, a' perfectibilis kétségbevonhatlan törvénye szerint, sokkal szebb- és jobbnak kell lenni az előbbinél? — Hetednap helyett, ezenül talán minden harmadnap — nem! — minden áldott nap sátoros ünnep leend? A' gyermek már teljesen fölkészült szónoknak, költőnek, tudósnak vagy művészeknek fog születni? Nappal mindig napfény, éjjel mindig holdvilág lesz? Eső helyett az éj dús harmata fogja tán termékenyíteni a' földet, 's még Sibiriában is ananász leend a' legsilányabb gyümölcsfaj? — Illy áron hihetőleg sokan szívesen megválnának a' régi világtól, kivált ha még a' lég is merő sült galambokkal lenne népesítve, 's minden vakandoktúrásban egy-egy dáriusi kincs heyerne. Az lenne ám a' boldog világ!

En nem tudom, munkához fogott-e már ezen új teremtes Istene, de annyit mondhatok — 's ne szépenjen meg ön e' mély értelmű, egyszersmind azonban baljóslatu és titokteljes fölkiáltásomon — hogy csodálatos időket élünk!

A' költészet és próza mindig karöltve törték ugyan az élet ösvényeit, csak azzal a' kis különbséggel, hogy régebben a' költészetnek kelle a' prózát maga után vonszolnia, míg korunkban a' gőz-, sőt légerővel haladó prózát alig bírja a' kissé már lankadó testvér követni. E' fölött korunk prózája oly nagyszerű, oly fonséges, hogy a' költészet majd-majd nem is bír e' szédítő tetőig fölmagasodni, 's ha a' XIX-ik század ama daemóni „titkok“ at nem fedezi föl, mellyek most minden, csak némileg is civilisatiót követelő európai nemzeteknél a' csapszkekből és lebujaokból az irodalomba és szinpadra, az irodalomból és szinpadról pedig a' fashionable körökre vándorolnak: úgy századunknak már költészete sem volna. Ha nagybefolyásu ember volnék, carrarai márványból szobrot indítványoznék a' zsebelőknek, zsványoknak, korhelyeknek, váltohamisítóknek, orgazdáknak, csalóknak, az iparlovagok minden fájának és mindenek fölött a' rendőrségnek, mert — tisztelet, becsület, de igazság is! — a' végenyészettől ők mentették meg a' költészetet, 's méltó, hogy emlékök a' Pantheonban, Westminsterben, Walhallában vagy üdvledeben az utókor számára örökíttessék. — Harmadszor is mondom önnek: csodálatos időket élünk!

Oh, édes barátom, ne kívánja ön, hogy mindezek közt az összefüggést megmagyarázzam. Vannak bizonyos talányok, bizonyos megfelfejthetlenségek, melyek — miként egy talánszerető regényíró vélekedik — mindig t a l á n y o s a k, mindig m e g f e j t h e t l e n e k maradnak. Ezt, gondolom, senki nem bírja megezáfolni.

Ön igen nagy bakot lő, ha az itt mondottak és nem mondottak alatt egy kis satyrát szagol. Mentsen isten! — Én csak a' XIX-ik század draszticus írásmódjában gyakorlom magamat, 's e' dicséretes szorgalmamért, ha nem is épen egy kis honorariumot vagy sinecurát, de egy kis legyezést minden esetre megérdemlenék.

Azonban, hogy az előbbiekre visszatérjek: mégis nagy kár, hogy a' világnak megjövendőlt vége 's ama fölséges új teremtés, melyet főlebb olly m e s t e r i l e g leírek, nem valósult. Lám akkor minden régi tartozások ki leendettek egyenlítőre, és a' költészet megint földre gyűrte volna a' prózát, melyet az erőmütan végkép emancipálni készül a' g e n i u s gondnoksága alól. Mit próza és költészet? — akkor mindnyájan chorusban énekeltük volna meg az új lét eposát, mert természetesen mindnyájan remek költők leendettünk, 's világrendi hangokon kiáltottunk volna föl: „Nincs többé próza, nincs adósság, nincs halál!”

De félbeszakasztom e' nagyszerű elmékedéseket, miután úgy látszik, hogy a' napnak most is csak 24 órája van, 's ebből legnagyobb valószínűséggel azt következtethetni, hogy az új teremtés még nem állott be, 's hogy még jó darabig a' régi igát fogjuk vontatni — kimondhatlan fájdalomra azoknak, kik már a' föld másik felén is szeretnének nem szántani, hanem — aratni.

Térjünk hát vissza költői prózánkhoz és prózai költészetünkhez.

Ha néhány száz év mulva valakinek eszébe jutand a' XIX-ik század szépirodalmában, főleg pedig drámaiban buvárkodni, azt gondolandja, hogy korunk emberei csupa zsebelőkből, zsiványokból, orgazdák, hamisítók stb. állottak, 's hogy a' becsületes ember olly ritka volt közöttök, mint oáz a' pusztában. Illy reputatio mellett mi kétségkívül nagyon követésre méltó ösökök leszünk, 's a' késő ivadék nagyon sietni fog dicső példánkat követni; a' különbség pedig közöttünk és utóink között abban álland, hogy mi öseink költészetét nem hisszük, ők pedig költészetünket fogják, prózánkat pedig nem fogják elhinni.

A' régi költészetben, jelesül a' drámaiban, nagy emberek, nagy indulatok viték a' főszerepet; az élet kisdéd emberei 's apró zsarnokai csak statistaöltönyben jelentek meg; ma a' nagy emberek 's nagy indulatok kihaltak már 's a' drámai költőnek nem szükség már phantasiáját egy trónig vagy más magas polczig fölszágnia; ő a' legelső csapszékből megleli első hőst, 's a' hajdani fatum vagy Nemesis tisztjét ma a' kecskeméti bakó is elvégzi.

Valjon mit csinálnának a' XIX-ik század lángelméi, ha például a' halálos büntetés az egész világon eltöröltnék? ha a' pennsylvaniai fogházi rendszer a' bűnigert végkép kiirtaná? Ha Mathew atya mértékletességi rendszere a' részegeskedést megszüntetné? ha a' munka és föld fölszabadítása mindenkit dologra 's jó erőkre ösztönözne? ha a' birtok egyensúlyba hozatala, 's ekkint a' gazdaságnak az egész népre leendő elterjedése által a' fényűzés és a' civilisatio egyéb bűnei dívatból kiküszöböltnének? ha egy szilárd alapu hitel az uzsoráskodás élet elvenné? 'S ha mindezen körülményeknél fogva az emberek nemcsak nagyobb örömetelve a' családi életben, de annak nagyobb szükségét is látva, az olly regényes orgiák sötét barlangjai elpusztulnának? szóval: ha minden embernek eszébe jutna a' szó közönséges értelmében becsületesen, józanul 's munkásan élni, dologtalan emberek számára pedig czélszerűen rendezett dologintézeteket állítani? — Mindezek nem fognak ugyan egyhamar megtörténni; de e' kérdést szabad volt tennem, valamint önnek szabad mindezekre azt mondani, hogy ez mind csupa üres beszéd, miért én egy cseppel sem fogok jobban haragunni, mint ha azt mondaná ön, hogy a' legelmésebb 's legfellebb dolgokat hordottam rakásra.

Mindezeket azonban korán sem írom önnek minden vonatkozás nélkül, ámbar az is meglehet, hogy mikor ezeket írom, még Berlioz diabolicus vérpadzenéje és Rákóczi-indulója zúg fülemben.

A' drámának, édes barátom, át kell alakulnia, hogy korunk prózájával összhangzóbb legyen, 's mégse legyünk kénytelenek az emberiség söpředékének speluncszagu szenvedélyeihez folyamodni. Hozzuk például a' locomotivot 's Archimedes srófját szinpadra. Egy gőzkatlan szétpattanása alkalmasint igen nagy hatású lenne. Ha valakinek eszébe jut ezen eszmét fölhasználni, előre kikötöm magamnak a' színházi jövedelemből öt illető rész kétharmadát.

De ennyi szószaporítás után a' színházról is kellene valamit írnom.

Itt az előadások lajstroma: febr. 15-kén: Falura kell mennie; — 16-án Szigeti javára bérszünettel először: „Félreismert lángész”; — 17-kén: „Hunyady László”; — 18-kán: „A' gyilkos, vagy: mikor pattant, nem hittem volna”, és: „Tudtán kívüli kém”; — 19-kén másodszor: „Félreismert lángész”; — 20-kán bérszünettel: Berlioz hangversenye — és 21-kén: „Kalmár és tengerész”. — Mit mondjak egyebet, mint hogy Szentpétery Bártosyt, Perrint és Kelendfi nagykereskedőt igen-igen jelesen adá? Lendvay Drang Ferdinánd, Bártosy Gyula, Lovasdy Sándor és Kelendfi Endre szerepeiben szokott ügyességgel működött; — Egressy mint Freimann Caesar, Holdasi Dezső és Arthur szintugy 'stb. 'stb. —

Engedjen ön néhány szót még Degré Alajos színművéről. Nekie némellyek szemére lobbantották, hogy Ivesi Géza személyében a' magyar író prostituálta. Eszem ágában sincs Ivesi uramat pártfogásom alá venni; 's miattam Bártosy Gyula ezt a' ficzkót, mikor szennyes ajánlatával hozzá ment, bizvást ajtón dobathatta volna ki — mit talán meg is tesz, ha olly igen nem bántja a' drámaköltői dicsőség viszkezege —, de én az említett dicséretes egyénből a' magyar író prostitutióját nem bírom kimagyarázni, 's megvallom, nekem eszembe sem jutott, Ivesi Gézában a' magyar írók personificatioját szemlélni. Én a' játékszini választmány által elfogadott „remek színmű” szerzőjében, Ivesi Gézában, ollyan legényt látok, ki musájával az újabb kor szellemében egy kis „G'schaeft”-et űz, 's ezen, ugy gondolom, szerző szándéka sem ment túl. Ez ártatlan, bár kissé parlagi, kedvesapongást tehát megengethetjük nekie.

Nem zárhatom be leveletem a' nélkül, hogy Czakóról is írjak néhány szót. Sokan magasztalják e' fiatal költőt, 's két drámája mindeddig a' közönség osztatlan tetszésében részesül. A' mi nekem tetszik, az főleg a' költői képzetnek ama — hogy ugy szóljak — szüizes szeplőtlensége, melly mind a' két drámáján, leginkább pedig a' „Kalmár és tengerész”-en átsugárzik; e' phantasia nem fertőzi be magát a' fővárosi bünzugok azon ocsmány képeivel, mellyekről mindig a' musára is szenny szokott ragadni. Ő az emberi szív mélyeit kutatja, 's ha néhol téved, még ezen tévedései is egy ép, erőteljes, a' kor nyavalyáitól meg nem ragadt lélek bélyegét viselik. Ő a' hatást nem keresi drasticus helyzetekben, diszitményekben 's egyéb külsőségekben, hanem a' kebelből lánczolatosan fakadó indulatok erejében; nála minden tettek corollariuma van a' szívben és jellemben, mi által személyei és a' drámai cselekvény — mondhatni — geometriai arányban állnak egymással. És színműveinek hatásuk van — még pedig nagy hatásuk! — Illy anyagból sok jó válhatik. — Isten önnel!

MI HIR BUDÁN?

Nyílt levél Vajdánéhoz. Kedves Vajdáném! Soha nem esett nehezebben hozzád írnom, mint most: nem lelek szavakat fájdalmas érzelmim kife-

jezésére, nem, vigasztalásodra. Te sokkal többet vesztettél, mint más asszony: te nemcsak férjet vesztlél, hanem olyan férfitől kelle válnod, ki számodra kipótolhatlan, kinek halála nemcsak neked, százaknak okoz könyeket. Pedig minél többen érzik fájdalmunkat, annál kinosb az keblünknek; valamint örömeink megosztása sokszorozza boldogságunkat: úgy a szenvedéseinkben osztozók sokasága számszorozza kínunkat. Neked nemcsak azon kell sírnod, hogy elvesztéd férjedet, hanem azon is, hogy elveszté őt a' haza, a' nevelés-ügy. Gyászolhatja őt a' nevelés-ügy, mellynek kevés, merem mondani, kevés volt olyan igaz, olyan meg nem mételvezhető, meg nem tántorítható, tiszta igazságot terjesztő apostola, mint ő. Ő nem adta meggyőződését soha bérbe; ő nem tagadta el kegyvadászathból soha gondolkodását; ő nagy tudott önmagában lenni; nem volt szüksége idegen támaszokra, neki csak az igazság volt támasza; azért mindig hű volt magához, mindig rendületlen tetteiben 's ezzel vivá ki magának a' föld legszebb kincsét: a' j o b b a k s z e r e t e t é t. Az ilyen embert csak siratni tudjuk, és végtelenül: mert helye kipótolhatlan; mert sajnosan kelle már sokszor tapasztalnunk, hogy egy nemes törekvő férfi halála százak visszasüllyedését okozá. Midőn egy nemes irányu, szilárd akaratu tanító meghal, sirba száll vele egy általa lelkesítendő nemzedék nemesülése; semmisülésbe süllyed egy jobb kor, mellynek fölvirulására magot hintni ő reá is bíz sorsa. Ő véghetetlen veszteség tehát, mert szükséges a' hazának, minél több ilyen egyént birni, mint ő volt; mert csak az igazság 's az igaz emberek lehetnek a' hon boldogságának valódi terjesztői.

Mi csak sírni tudunk kimúltán, kora kimúltán, de mégis van egy vigasztalás e' bánat végtelenségében, az, hogy élt, az, hogy bírtad, 's bírt a' haza, bírt a' nevelés-ügy. Bár rövid korig működheték a' szebbre méltó ifjúságában ezer akadályokkal küzdő, — elvété mégis itt-ott a' magot, ez ki fog kelni, ennek ki kell kelnie, 's ő élni fog — élni az általa terjesztett emberiséget üdvözítő igazság szent eszméjében. Ezen föltámadása vigasztaljon tégedet, ki őt nemcsak testéért szeretéd, kire (mint a' valódi nőnek kell) büszke valál. Te ezután is büszke lehetsz, hogy őt és szerelmét bírtad; és boldog lehetsz, mert rövid életét szerelmeddel igazán boldogítád. Te voltál életének egyetlen jutalma, te voltál tiszta törekvéseinek legközelebbi tanuja, csüggedetlenségének részvevő buzdítója; szóval, te valódi nő voltál a' valódi férfi mellett, így te vigasztalva lehetsz, és boldog, jövődében is. A' haza és nevelés-ügy is inkább hálát mondhat az égnek, hogy őt adá, mint zugalódhat azon, hogy ilyen korán elvevé. Teste roskadva, de szelleme él, élni fog azokban, kik őt felfogták, 's kik, mit ő megkezdett, folytatandják, azaz: e m b e r i b á n á s s a l a k i t n i e m b e r e k e t. — K a r a c s T e r é z.

— Sok szegény férjjel 's leányaldott apával kiáltunk föl mi is: 'hál' Istennek, hogy a' farsagnak vége van; 's pedig tán senki sem élvezte olyan kevés mértékben a' farsang örömeit, mint mi, mit koránsem akarunk azon 'tömerdek' elfoglaltságunknak tulajdonítani, mellyel a' szerkesztők magokat gyakran kimenteni szokták 's mellyet a' közönség már annyira megszokott, hogy azt hiszi is, nem is: hanem azon egyszerű 's igen természetes oknak, mert bálozni nem szeretünk 's mert egy becsületes átaludt éjszakát nem adunk tíz áttombolt estvélyért... 's mégis senki sem örül jobban, hogy a' farsang elmúlt, mint mi, kik valahára megszabadulunk — hacsak ott valahol Nagybecskerek vagy Malaczka körül eszökbe nem jut sokaknak még bőjtben is tánczolni — azon 'tömerdek, az ország minden részeiből, még külföldről is, Bécsből és Chinából, beözönlött báli tudósítások olvasásától, a' mi néha bizony keserűbb volt, mint az értők járó postadíjt megfizetni. Valóban tulzás nélkül mondhatjuk, hogy azon pénzért, mellyet e' farsang folytatban teljesen használhatlan báli tudósításokért kidobtunk, legalább féltuczat tánczvigalomban részt vehettünk volna... csak az a' kérdés, mikor untuk volna el jobban magunkat? — Reméljük, hogy b ő j t b e n szünet lesz, hacsak majd a' versekkel nem bolygat-

nak bennünket azok a' drága poeta urak, kikkel Isten a' magyar földet jobban megáldotta, mint kapás emberekkel, 's kik — mivel bőjtben a' veszeklés ideje van — azt gondolják, hogy nekünk szegény szerkesztőknek sincs más dolgunk, mint jajgatni és sópánkodni — a' rossz versek halmai fölött! Egyébiránt legyen meg az urnak akarata; több keserűséget mért ő már reánk, mint a' rossz verseket — hiszen magyarok vagyunk 's azért, tűrni 's kitűrni tudunk!!

— Berlioz második és utolsó hangversenye, melyet febr. 20d. szokott esti órákban a' nemzeti színházban adott, sokkal látogatottabb volt az elsőnél, ámbár most a' hangászok voltak kevesebben, mit csupán azon collegiális vonzalomnak lehet tulajdonítani, mellyel a' pesti művész urak nemcsak idegen művészek, hanem egymás irányában is viseltetnek. Különös művésznép (a' hangászatit érte) lakja ezt a' Budapestet: vannak néhány műbarátok, kik azért nincsenek többen, mivel igen kevesen vannak, kik idegen és helybeli művészeket igen szívesen fogadnak, hangversenyeiket meglátogatják, őket megvendégelik 's ha uri teremőkben pár művet eljátszatnak velők, legalább száz műkedvelőt meghívna ez élvezetre, kik azután az ingyenhallott művészt megtapsolják 's — versenyeiről kimaradnak; vannak ismét műbarátok, kik a' művészek által hivatják meg magokat mindazon élvezetekre, miket most elszámoltunk 's kik ezért aztán (főkép az idegen művészeknek) szüntelen nyomukban vannak, hangversenyeiket rendezik, az ingyenjegyek elküldését 's a' szerkesztőknél való bemutatást magokra vállalják, őket a' színházakba 's gyűldébe bevezetik 'stb. 'stb.; 's vannak végre olyan emberek, kik magokat Isten segedelméből művészeknek nevezik, de az idegen művész iránt csak olyan részvétet gyakorolnak, mellyet ez drága pénzen meg tud vásárolni, egyébiránt pedig, bármily nevezetességu legyen is az, hangversenyeit még ingyen sem látogatják meg, mert elég 'munka' az rájuk nézve, ha színházban és bálókban elhagadúlték a' magok 'competentiáját,' egyéb élvezekre semmi gondjuk, kivévén, ha — napszámot fizetnek értök. — A' Rákóczy-induló, mellyet Berlioz magyar főuraink egyik legjelesbikének, gr. Batthyány Kázmérnak, ajánlott 's ettől a' partitúraért 500 frankkal megtiszteltetett, ismét megtevé villanyos hatását. Kitűnő tetszésben részesültek még Egressy Béninek Füredy által énekelt népdalai; Schodelné nemzeti öltözete pedig zajos tapsokra méltattatott.

— Azon szomorú ujdonsággal kell meglepni tisztelt olvasóinkat, hogy jeles művésznünk Ferenczy Budát elhagyni készül 's születése helyére Rimaszombatra akar visszavonulni. Ferenczy sokat regélhetne a' magyar lelkesedésről, melly őt annyira ápolá, hogy — midőn a' ruszkai márványfejtésre csak azért áldozá fel majdnem minden vagyonát, hogy a' világnak megmutathassa, miszerint nemcsak a' carrarai, hanem magyar márvány is alkalmas a' legremekebb művek előteremtésére; midőn a' fillérenként hegyülő adakozások Mátyás szobrára őt még annyira sem segítették, hogy előkészületeknél egyebet ez országos érdekű műnek létrehozásában tehetett volna; — most még nagy költséggel Budán épített házáat is eladni kénytelen csekély árért, hogy adósságait becsületes ember módjára leróhassa 's elváltván örökre innen, magával vigye megmaradt kevés vagyonán kívül a' sovár reményt szebb napok után, mellyeket mi ugyan soha elérni nem fogunk, de mellyek tán e' hazában is. a' művészekre valaha derülni fognak. Jelenleg súlyosan beteg a' művész, nem kis mértékben nyomja őt lelki baja is. — Istenem, azt mondják, hogy e' most mult farsangon mintegy nyolczvannégy nyilvános bál adatott Budapesten; vajlon az ezekre pazarolt költségek legparányibb része árván hagyta volna-e kívánczorolni innen egyetlen magyar Canovákat?!

— Zülliech Rudolf Madonnájára legujabban tek. Bittner-Thurzó Józefa asszonyság, lelkes levél kíséretében, egy aranyat, több pazmanita-növendékek pedig három aranyat küldének be szerkesztőségünkhöz; szinte felszólításunkra a' budai társasági bálók rendezői e' célra 20 p. forintot ajándékoztak. — Örömmel tesszük hírré, hogy ns Döbrentei Gábor kir. tanácsos ur közbenjárására

Pesten a' hazafiui gyűjtést gr. T r a u n Ferenczné, szül. gr. Bethlen Borbála ő méltósága fogadá el, hol, mint igen örömet hisszük, a' pesti uri rend is olly buzgalommal sietend letenni a' megváltás részét, minő Budán Keglevich Jenke grófkis-asszonynál mutatkozott, minek sikerét híven elszámolni fogjuk.

— D r e y s c h o k első hangversenyében H e s z Róza kisasszony énekel't s nemcsak erőteljes szép hangja, melly azonban még tökéletesen kiművelve nincs, hanem vonzó külseje által is többeket elbájolt — úgy, hogy bizton hisszük, miszerint a' sűrű tapsok nagy része inkább ezen utóbbi tulajdonát illeték.

— Nem mondjuk: kárörömmel, mert ezbecsületes emberhez nem illik, — hanem nemével az elégtételnek olvastuk a' lipcsei „Allgemeine“ mult héti számaiban megjelent czikkeket S a p h i r M. G., a' bécsiek „Hanswurst“-ja ellen, ki, a' jó magyar közmondás szerint, addig vitte kútra a' korsót, míg összetört. A' bécsi becsületes írók valahára megsokalván ez ember szemtelenségeit, mik által a' német litteratúrát zsbivásárra alacsonyítván, sátorban árulá kopott elméssége rongyait 's ráadásul meggyőződését is elschacharoz'á, erélyesen kiléptek a' harczterre, 's ámbár a' küzdés illy emberrel nem igen dicsőséges dolog, mégis méltónak találták őt arra, hogy pártosságát, megvesztegethetését és piszkos érdekeit czáfolhatlan tényekkel kimutatván, a' zsbárust tökéletesen földre terítsék. — Nincs kétség abban, miszerint ő még darab ideig eviczkélni fog 's azon igyekezni, hogy nemes elleneit különféle „lazzik“ által magához a' sárba lerántsa, ha ezek elég ovakodók nem volnának a' sárban fetrengő ellen magokat csak csizmáik sarkával védeni. — Igen-igen bélyegző, hogy midőn minden jobbézésű ember igazságos indignációval fordult el ezen embertől, némelly pajtáslapok mégis kifogást tesznek azon becsületes fegyverek ellen, miken a' „Hanswurst“-nak falapoczkája izekre tört . . . de a' közönséget nem lehet ám olly könnyen elvakítani, legfőlebb szánakozó mosolyra indíthatni hiábavaló törekvései ellen olly embereknek, kik minden piszkot megszokván, azt magokon nemcsak megszenvedni, hanem czimboráikon még kimenteni is tudják.

— E' napokban egyik ismerősünk panaszkodott, hogy bizonyos honi árúk rakhelyében a' nagyhidutzában hazai vásznat vett (rőfét mintegy 23 garasért), melly egyszeri mosás után már foszlásnak indul 's különben is olly vastag szálu, hogy rőfét alig lehet tiz váltó garasra becsülni; miről tulajdon szemünkkel meggyőződvn, nem lehet elég ovatosságot ajánlani kereskedőinknek, hogy az iparvédegyletnek amugy is olly sok oldalról kajánul megtámadott hitelét könnyelműleg ne veszélyeztessék.

— A' mult hétfői tudós társasági kisgyűlésben B u g á t Pál rendes tag igen érdekesen értekezett a' finn nyelvnek a' magyarrali rokonsága fölött. — Ez alkalommal elhatároztatott, hogy az akademia jövő Sz. Györgyre a' nádor ő fensége által számára kegyesen kirendelt muzeumbeli lakásába költözend. A' mostani szállás (a' pénztárnoké is?) bérbe adatik.

— A' Kisfaludytársaság utóbbi ülésében pedig E r d é l y i Janos titoknak korán elhunyt Vajdánk fölött igen lelkes parentatiót tartott.

— Örömmel értesültünk, hogy Tompa Mihály „népmondái“ból már a' második kiadás nyomatik. E' jeles gyűjtemény mindenütt legnagyobb részvétellel fogadtatik, 's több igen tekintélyes férfiak ennek következtében, személyesen megismerkedvn a' jeles költővel, leghizelgőbben nyilatkoztak művei fölött; mi szép reményt nyujt, hogy a' valódi tehetséggel bíró magyar írók is valahára közfigyelmet fognak ébresztetni, 's mint más művelt országokban, a' napnak ünnepeltjei közé számíttatni.

— J ó k a y Móríc z néhány nap óta Pesten mulat 's feszült kíváncsisággal várt „hétköznapi“ czimű regényét, mellyből lapjaink is remek mutatványt közlénék, kiadni szándékozik. Könyvárusaink nem fognak késni e' tehetségdús írónak műveit kiadás végett elvállalni, mert ellenkező esetben, igazán mondhatni, hogy tulajdon zsebhök ellenei. — P e t ő f y is egy nagyobb költeményt 's egy regényt készi-

telt el e' czím alatt: 'a' hóhér kötele.' Reméljük, hogy ezen jeles költőnk sem fog sokáig kiadót keresni.

— Az utolsó táncmulatság, mely a' budai casino által hushagyó kedden az országház teremében rendeztetett, 's' melyben több igen kedves pesti vendégek (ezek közt derék collegánk a' 'Honderű' szerkesztője is) részt vevének, olly fényes, eleven és fesztelen vidorságu volt, mi a' budai illynemű báloknak általános typusa szokott lenni 's' mi által aztán ezek magokat a' testvérváros néhány vigalmaitól olly jótévéleg megkülönböztetik. Ismét csak a' sok keringő ellen van kifogásunk, meg az ellen, hogy a' 'Társalgó't a' táncrendben 'Társalgó'nak keresztelték; azonban mind a' két hiba nem olly lényeges, hogy azt jövőre fényesen 's' a' budai lelkes fiatalsághoz méltólag helyrehozni ne lehessen.

— Schult z testvérektől most jelent meg 's' Emich és Heckenast urak könyvkereskedésében két ezüst huszasért kapható: 'a' természetet magyarázó atya; ajándékol szorgalmas gyermekeknek.' A' csinosan kiállított könyvecske kérdések- és feleletekben iparkodik a' gyöngébb koruakat oktatni 's' fölbresztetni bennök a' tudvágyat, ösztönt és ingert olly ismeretek megszerzésére, melyek valamint a' mindennapi közönséges élet, úgy a' tudomány mezején is elemeit, alapját képezik a' szükséges nagyobb előkészületnek, 's' mi által egyszersmind a' gyöngéd elme önálló gondolkodásra vezettetik. A' hozzá mellékelt képek igen czélszerűek.

— A' hajóhidat még ma fogják megnyitni; 's' ma adatik a' nemzetiben Komló s s y Ida javára Szigligetinek egy új eredeti színműve dalokkal 3 szakaszban, ezen czím alatt: 'egy szekrény rejtelve.' Jövő számunkban majd megmondjuk, igaz volt-e mind a' kettő?

— Szokásba hozták nálunk is, hogy kitünőbb férfiaink arczképeit különféle áruczikkék, mint zsebkendők, theacsészék, tajtpipák, szivartokok 'stb. 'stb. fölékesítésére használják: mondják, hogy V a n k o köedényárus a' dorottyauteza elején, az évenként nagy mennyiségben 's' egyenesen Liptóból megrendelt turós bödönait is valami arczképpel fölelfráznai akarván, egyik ismerőse által egy műárushoz utasított, ki épen most nagy bőségében van bizonyos arczkép-példányoknak, miken minden áron tudni szeretne, 's' melyek igen czélszerű ékítményül szolgálnának a' sajtbödönkékre.

— Minden körülmények oda mutatnak, hogy Michel lakatos nehezen fogja a' budai német Tháliát megtánczoltatni: ennek helyét, mint halljuk, Forst ur vendégjátékai fogják pótolni, melyeket egyelőre, három évre fogja kinyújtani. Forst ur e' szerint nem fog személyzetével játszani Budán, hanem csak vendégszerelni. Ő ollyan vendég lesz Budán, minő igen sok vendégeink vannak széles Magyarországon, kik átkozott módon hasonlítanak — a' házi urakhoz!

DIVAT.*)

Mindenütt tánczolnak, édes Rózám, 's' mondhatni, hogy az öltözékek igen szízes 's' izlésteljések; szerencsés vegyületét képezik ezek a' korábbi századok legdeliebb szüleményeinek, melyek jelen időnk jó izlésével vannak összeszerkesztve. Nem tánczoló hölgyeknél atla cz, tánczolóknál fátyolszövet 's' könnyű átlátszó kelmék az uralkadók. Pompásan viruló természeti cameliák díszítik a' hajzatot, nem ritkán szinte szép, művirágokból font koszorúk; igen csinos tekintetű görög süveg-

*) E' leveletem, tévedésből, nyolcz nappal később veszed, kedves Rózám! de tán mos sem késelt még el a' bálöltözetek leírása, miután a' táncvigalmak néhutt még bőjiben

cséket arany bojtokkal is látni, — nem kevesebb kedveltetésben részesülnek a hálonyok. Divatszerű hölgycink egyike a legutóbbi táncvigalmon természetes virágokból font füzérral hajában jelent meg, a ruha kivágott csücskmellénykére, kettős sujtással 's nagy virágbokrétaival elől; a szoknyán köténynemű ékítvényenyl 6 hárántredőcséből egyes rózsabimbókkal, igen rövid ujjakkal, 's mindenik karján egy karperecz. Nővérén rózsaszín fátolyka (gaze) ruha volt két szoknyával, fehér atlaczalruha fölött; a szoknyák oldalaslag nyitvak, 's természetes virágbokroktól összetartattak. E két nővér anyja nehéz selyembe volt öltözve, redőzött 's a hátán igen mélyre kivágott mellénykével, mely a vállat egészen szabadon hagyá, a kebel oldalait betakará, de a mell közepén igen mélyre ki volt vágva. A szoknyán neme a kisedet uszálynak vala. Fejéke Bergné divatboltjából, bársony 's ezüst csipkékből állott. A' nevezett divatárusnőnél találtató ezen képzeményi fejékek olly nagy kelendőségnek örvendnek, hogy a számos megrendeléseknek alig tehet eleget. Eltérve a vigalmi öltözékektől még egy fekete bársonyból készült felöltönyt kell leírnöm, magas mellénnyel, széles csipenyekkel, melyek a csipőkre omlanak, 's széles fekete atlaczsásokkal vannak körülszegve. A' derék és szoknya vésettaczelgombocskákkal dúsan díszítve. Sokat, sokat, kellene írnom — édes Rózám, ha az e' vigadón látható öltözetek választékosságát meg akarnám említni; átalán véve pompásak és izletesek azok. Mindütt érvényes azon tétel, itt is hivíjja igazságát: hogy t. i. némelly hölgyek az öltözék által szépek, mások ellenben az öltözéket tesszik széppé. Utóbbiakhoz, kik mindent szépítenek, tartoznak főkép a' rózsafényben tündöklő fiatal Wenkheim-, Szapáry-, Festetics- Zichy grófnők, 's a fiatal Keglevich hölgyek. A' vigalmak egymást üzik; némelly esteken szinte sokszorosítani kellene magát az embernek, hogy mindenütt jelen lehessen. Kár, hogy a' művészetek és költészet hona utáni vágy a' szép özvegy Tahynét elvoná tőlünk, ő a' társas vigalmak számát bizonynyal szaporította volna. A' szellem-, kedély- 's értelemdús Bohusné asszonyság szinte hiányzik a' szokott körökben.

Kedves Rózám, kétségtelenül olvastad e' lapokban a' Silvester neve alatti leveleket, melyek mind a' magyar irodalom, mind nemzeti színpadunk fölött helyes szempontból ítélnék, 's azokról hű, hízeltetlen képet állítanak szemeink elé. E' szigorú, de igazságos ítélet sokaknak nem tetszik tán, már csak azért is, mivel a' szokott bírálatok, 's ismertetéseknél magas szempontból indul ki; azután, mivel nem hízelt, hol gáncsolandót talál, nem fű széles öntetszéssel az öndicséret tárogatójába, hanem nemesebb feltörekvésre intő erőteljes szavakat szól. Nem hiányzandának ugyan ellenséges megtámadások e' levelekre, de Silvester csak vigasztalja magát azzal: hogy az, mi alapos: maradandó, a' napi érdekű, enyészendik. Isten veled, Rózám! Reménylem, semmiféle sovárgás ollyasmi után, minek lenni kellene, nem keseríti meg örömetet az iránt, a' mi van, 's hogy a' jelen örömeinek közepe is szeretve gondolsz

S a r o l t á d r a.

is tartanak. — Nem tehetem még, hogy a' gyöhyörű divatképre ne figyelmeztesselek, mely e' lapok mult számához volt mellékelve 's honi művészetünknek díszére válik; e' mellett Jules Dávid képei a' Moniteur-ben nem gerjesztik többé azon csudálatot, mellyel olly szívesen szoktunk hódolni irodalom, művészet- és társaséletben mindennek, a' mi idegen 's főkép — franczia! **) S a r o l t a.

**) Az Istenért, nagysád, csak a' francziákat ne bántsa, mert utoljára is nekünk gyűl meg a' bajunk miattok; elleneinket elég lovagias szelleműeknek ismerjük, kik egy úrhölgygyel nem fognak vitázni, de köszönjük szépen, ha aztán az ártatlan szerkesztőt lakoltatják ollyasmiért, mi az ő véleményével csak föltételesen tudott eddig megegyezni. S z e r k.

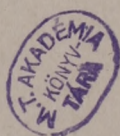

A KASSAI FŐTEMLŐM SZENTSÉGHÁZA.

kiadja Frankenburg Adolf.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

10. szám. — Martius 7. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

ARADI NAPOK, febr. 25. Bezzeg volna most alkalmam, édes Elvirám! tánczvigalmakról csevegni, most, miután erszényünkkel együtt minden bálnak nyakára hágtunk; mennyit lehetne pletykálni az első kiseddóvó báltól az utolsó redoute-estélyig eltánczolt örömeiről, elröpült bankjegyekről, szétkarikázott aranyokról; aztán városunk visszajött egyhanguságáról, az emberek fia- 's leányainak meghízott tyúkszeméről, aszkóiban sínylő tárczáiról; mennyit lehetne, mondom, pletykálni, ha azt az áldott kedvet Carneval urfi tegnap el nem vitte volna magával 's ma a' böjt első napja nem volna! De ha már így van: Isten veletek vigalmak, melyek annyi szívet lerészegíteni, kizozanítani, lelánczolni és elszakasztani, — annyi különben is álarczos képet be- és leálarczozni, annyi zsebet fölpuffasztani 's leapasztani szoktatok, Isten veletek! . . . csevegjen rólaők. a' ki férjhez ment, én több, harminczöt éves fiatal' barátnéimmal szerencsésen itthon maradtam. Hja, mit nem tesz az elöitélet! . . . Aradon a' házasság is kezd kidivatozni; sok a' házatlan agglegény, szegények a' házasodni kívánó fiatalok. Az agglegényeket ki nem állhatom, mert még mindig 'németül' beszélnek . . . no de még másért is; a' fiatalok pedig azt hiszik, hogy én már nem is vagyok eladó leány, 's így nincs vásár . . . Szerencsétlen agglegények . . . szerencsés fiatalok! . . . De igaz, nekem újdonságot kellene írnom 's még mindig másút az eszem! . . . Be tehát a' kerékvágásba! . . . A' német 'Theater' jövő évre is szerencsésen meghagyott ősi jogának gyakorlatában, mi mindenestre igen üdvös orvosi rendelvénnyel mely uriházakban még mindig betegesen tengődő nemzetiségünknek. Hiába, az a' papucs, az a' papucs!! . . . Azonban én mégsem hiszem, hogy e' rendelvénnyel oly hatályosan működhessek, mint jelen évben is működik; mert ezek az aradi fiatal héberék, mi tagadás benne, mindinkább kezdenek nemzetiségünkkel megbarátkozni. Gondold csak, édesem! legközelebb egyeletet alkottak, melynek tagjai arra kötelezik magokat, hogy a' német theatert ezentul csak semlegesen fogják — pártolni, azaz: semminemű német előadásra nem fognak elmenni. Úgyan kérde, nem sikeres hasonszenvi gyógymód-e már e' semlegesség is? . . . hát még ha a' magyar színészet mellett 'igenlegesen' lépnék föl? . . . Ezt pedig tehétek, remélem, fogják is tenni, mihelyt akad férfit, ki e' részben is bátor lesz a' nemzetiség lobogóját előbök kitűzni 's meg fogja a' fiatal szívekkel értetni, mikép hazafiúilag jól tenni mindenkor szép ugyan, de szükségelt időben, azaz, midőn a' haladás czélja igényli, tenni jól, egy azon ragyogó eszmék közül, miket magyar nyelven dicsőségnek mondanak. Adja az ég, nekem jussan a' szerencse az aradi héber ifjuság illő tevékeny buzgalmáról téged 's az 'Életképek' olvasót mielőbb értesíthetni! — Ezek elmondása után egy az életben ritka 's rendkívüli jelenetet tudatok veled. Hiszem, olvastad a' 'Honderü' hasábjain dr. Rosenberg 'életlejtéről' 's annak hasonszenvi, gyógymódjáról' írt értelmes sorait. E' soroknak, ha önmagunk a' delejkőről fölvilágosítva nem vagyunk, kevés hitelök lehet. Azonban nekem az életlejtet valóságára 's így Rosenberg ur soraira sem maradt ezentul semmi kétségem. Mint szentanu győződtem meg e' napokban a' delejkör lehetőségéről. Kullmann Anna kisasszony (Budáról) folyó hó 18-ikán delejkör következtében elaludt, delejes álmában orvosi kérdésekre előadta betegsége indokát, megmagyarázta hasonszenvi gyógymódját, mely gyógymód (állatlejtet) által rövid időre több ízben fölébresztetett, keveset evett 's tüstént elaludt; szokása ellen énekelt, verseket rögtönzött; éji tizenkét órától háromig fájdalmas ideggyörcsökkel küzdött, majd természetes álmára szenderült, mignem, mint önmaga delejálmban előre megmondá, febr. 23-án reggeli tíz óraker tartós éberségre nyíltak öt napig görcsösen lezárt szemei, a' mikor testben lélekben elgyöngyölve, hosszú álmából mit sem tudott előadni. E' nem mindennapi jelenetről azonban többet fog majd élő szóval mondani szerető Etelkád.

KIS-JENŐ, február 20. Mult nyáron nagy tüzet raktunk, tisztelt szerkesztő ur! melynek füstje önkökhöz is ellátszott; de biz az csak hamar elaludt, mert magyarosan csak szalmával tüzeltünk; mult hó 17-én azonban újra fölélesztünk azt, 's a' láng ismét föllobogott. Azaz, világosabban szólva: Arad megyének két körös közti vidékén mult nyáron ipartvédő egyelet alakult, 's az osztály tagjai oly lelkesen pártolák az ügyet, mint csak magyar embertől kitelik; de e' lelkesedést is a' magyar lelkesedés átkos sorsa érte; azaz, miután a' tárgy újdonsága elmult, szép csendesen elaludt: ha buzgó elnökünk gyűlést hirdetett, nagy bajjal tudott a' közelében eső tagokból ötöt hatot összeszedni. — Minek is az a' gyűlés? hisz ott Pesten mindent elvégeznek helyettünk; — gondolák sok tisztelt tagok, 's gyűlésre nem mentek. — Eszélyes elnökünk, hogy az alvó tüzet fölélessze, egyik gyűlésben egy iparvédelmi tánczvigalmat indítványozott. Az indítvány lelkesen fogadtatott 's a' tánczvigalom tartása elhatároztatott. — A' nagy fontosságu nemzeti ügyet tárt karokkal fogadók, 's megvevők a' 10 forintos részvényeket: kissé méreg drága; de hijában, ilyen a' magyar áldozat-készség. A' vigalom mult hó 17-ikén folyt le. — Mi sok szépet olvastunk önök pesti tánczvigalmaikról a' hir- 's divatlapokban; 's tombolt örömeiben lelkünk, midőn megértők, hogy e' vigalmak mind nemzeti szelleműek valának: kivévén a' kiveendőket.

A' példa oktat, 's mi is annyira okultunk, hogy második tánczunk nemzeti Walzer volt; 's a' nemzeti lelkesedés annyira elragadt, hogy azt meg is, 'három a' táncz'—oztuk biz az tagadhatlan, egyébiránt fővónása vigalmainknak a' nemzeti volt: a' csárdás praedominans vala; az öltözekek szinte kizárólag nemzetiék: biz Isten jól esett látni a' tisztas Zrinyik 's pajzán Kossuthkák vegyes seregét, holott alig egy pár évvel előbb fecsefkark nélkül nem tudtunk volna tánczolni. A' hölgyek öltözetére nézve azonban igen dicséretet nem mondhatok: a' magyar szabásu öltönyök köztök ritkábbak voltak; külföldi foszlány bőséggel.

Kőrösközi.

NAGYBÁNYA, február 20-d. A' magyarosodás tekintetében egy kevéssé hideg városunk gróf Teleky Eduárd 's Sándor urak által, kik itten meglepedtek, igen sokat nyert. Környékünkben, nevezetesen felső- 's alsó-Fernezelyen, de főleg Kapnikbányán, hol felhőkbe érő hegyek némán 's szomoruan tekintnek a' messze elnyúló rónára, a' tél reménytelen zordonsága annyira dühöng szünni nem akaró hófergetegivel, hogy a' hegyi lakosság halálos félelem közt végpusztulásnak néz elébe, míg mi, a' sikon lakók, a' netalán rögtöni hóolvadáستól rettegünk, mert az érintett vidékeken a' természetelleni hóesés oly fokra hágott, millyenre legidősb embereink sem emlékeznek, magassága több másfél ölnyinél. Mint hirlik, több házak összeroskadtak, 's több szegény ember lett már áldozatja.

Sajtszegi F.

NAGY-KÁLLÓ, marczius 1.— Élünk, ha mondom, 's azért mondom, mert a' krónika rég hallgat városunkról; én hát ön lapjainak több olvasói nevében megtöröm a' hallgatást. A' napokban casinó alakítása felett alkudozánk; bizony ránk is férne, urak! Szabolcs megyénk fővárosában csak egy olvasó- vagy más egylet nincs, hová olykor — e' lenyomó egyformaságot magunkról lerázva 's a' fárasztó unalmat hátunk mögött hagyva — mehetnénk. Hja de mi a' bökkenő?! . . . Mig egy rész a' közúton megáll, addig a' megkülönböztető műveltségű (?) rangkóros osztály, 's nehogy képzelt magas polczáról lepottyanjon, büszke megvetéssel csak ablakon át néz amazokra. Itt találhatjuk fel a' lejárt farsangunk betegeskedésének mirigyait is. — Nem lehet hát nyíltan ki nem mondanunk, hogy nálunk a' gög jege mellett a' legmelegebb keblek is dide-regni kénytelenek. Egy színészcsapat töredékét is megemlítem még, töredékét, mondom, mert míg Feleki vezérok Debreczenben a' jávával működik (kit mi csak a' színi hirdetmény homlokára fűgsztet, 's mai napon Feleki vezérlete' 'sat. . . nagy betűkből ismerünk); addig itt vitéz adjutánsai kövér bakokat árulnak, mellyek példátlan békétüresüket még kövérebb döfésekkel jutalmazák; bezzeg nekünk meg kell elégednünk, ha a' nászmenetet, a' várbeli szolgálást, vagy egész rablócsoportot egyetlen egy ösztövére színeszfú képezi, igen — igen, meg kell elégednünk; ha illy elkeseredés-sajtolta hangokban nem gyönyörködünk, hogy élhet oszt' mai világban a' művész! Isten önnel, ha szívesen veendi *) többit is ir

Borsodi Lajos.

SZABADKA, február 24-én. Az e' lapokban említett Bács megyében létező összes fiók ipart-védő egyletek' nagy közgyűlése a' városház-teremben nagy számu mesteremberek, polgárok, és minden rendű urak 's urnők jelenlétében, csakugyan e' hó 16-án megtartatott. 'S örömmel jegyzem fel, hogy ez ünnepély a' nyilvános politikus életet nélkülöző városi lakoságnak becsületére váltott. A' jeles szónoklatok előadásakor külön-féle benyomások tiközödtek a' hallgatók arczaín 's mindegyikről olvasni lehetett: vajha illy nagyobbyszerű társas gyülekezetek többször rendeztethetnének, mert e' nélkül valljuk meg, szunnyadásnak indulunk, bárha minden elem megvan is bennünk, melly a' szellemvilágban pezsögésre — életre mutat. Egyébíránt e' gyűlés főeredményeül a' takarékpénztárnak városi jeles főjegyzőnk általi indítványoztatását említem meg. Az e' tárgybani hosszas és részletes előadás meggyőzött annak jótékonyaságáról olyakat is — 's ezek fölötte sokan vannak nálunk — kik minden tulajdonokat inkább, mint vállalkozási szellemet rejtnék kebleikben. Egy választmány nevezetett ki tehát azonnal, melly a' pozsonyi e' részbeni minta szerint jövedelmi alapra dolgozandja ki a' szükséges szabályokat. Mult közgyűléskor Bács megye rendei is a' szóban levő intézet életbeléptetésére megtették rendelkezéseiket; ha el nem alszik tehát köztünk e' vállalkozási lelkesedésnek szelleme, megyénkben két takarékpénztár fog létesülni. Együttal a' föld- és népismeret kidolgozására is egy választmány küldetett, mi egyszersmind minden fiók-egyesületnek kötelességül tétetett. Mind ezek, ugy hisszük, meghozzák annak idejében gyümölcseiket. — Másnap egy nagy ebéd rendezetett, hol a' király, nádor 's uralkodó házon kívül, sok jeles férfiakra üritettek lelkes felköszöntések, u. m. Majláth kancellár, Deák Ferencz, Kossuth, Batthyányi Kázmér-ra 'sat. 's megjegyzem még, hogy jó laktunk, és jó l mulattunk, mert félek a' nemzeti ujság még rólunk is elmondandja, mit elég alacsony kifogásul a' budapesti e' részbeni ünnepélyes ebédre talált fel. Casinoinkat is megszállta a' józan lelkesedés szelleme — egyesülni akarnak. Itt is választmány működik a' feltételek 's szabályok némi módosításán; hanem ugy látszik, a' tervezett egyesületnek való di barátjai kevesen vannak, mert egyik részről fenhéjázó igényeket 's előrei ijesztgetéseket hallunk a' befolyásra czélzólág, más részről pedig anyagi haszon szempontjából kiindulást, melly szerint minden költségtől előre irtóznak, melly a' két casinónak különböző elemekből álló egyesületéből fog netán bekövetkezni. Szerintem, ha hatni akar a' nemzeti casinó a' polgárra, akkor olyatén nézeteket ne táp-

*) Miaden este!

láljon keblében, miszerint sokat közülök a' mesteremberek társasága ki nem elégíthet, mert ámbár való az, hogy csak rokonszenvű 's felfogású emberek képesek társas örömköket nyújtani, mégis a' honfi szemei előtt más szempontoknak is kell lebegni, mellyek nélkül inkább maradjon a' régiben, semhogy a' szándéklott egyesület által felbomlassza az eddig legalább békesen egymás között élő kézműves polgárok nagy testületét . . . . Egy tudakozódó intézet is alakult nálunk a' napokban. Mint hallatszik, létre hozója Sz. I. ügyvéd úr már számosabb látogatásoknak örvend 's hihető, hogy 20 év alatt — mert ennyire kapott kiváltságot a' tanácstól — jövedelmes is leend reá nézve. A' városnak képe 's helyzete változhatik. A' még most természetű vidékből élénk közlekedési vas- 's egyébből építendő utak által virágzó hely válhatik. Szóval, ki vállalkozni mer, az önmagának teremti jövőt, 's talán ideje, hogy elvégre többen is, az ős apáinktól tanult 's miben sem javított gazdasági rendszer folytatásán kül, egyébre is fordítsuk figyelmünket . . . . A' színház és nagy vendéglő építése még egy időre a' téglák elégséges számban kész nem léte miatt félben szakad; ellenben egy iskolát fognak most tavasszal azonnal elkezdni építeni, melly is egy nő, egy rajz, 's 3-ik és 4-ik osztályu normál iskolákat foglaland magában. Ez utóbbi, kis polytechnikum intézetet pótoland. De többet erről annak idejében! — Színészeink ma utolszor lépnek fel. Róluk méltó elismerésül elmondhatjuk, hogy mindvégig bírták a' közönségnek tetszését, 's magányéletükben is legjobb viseletet tanusítanak. És ez utóbbi megjegyzés nem minden becs nélküli adat vándorszínészeink életéből. Tölünk Szegedre sietnek, hol, hisszük, az operai szakban szinte kielégítő élvezetet nyújthatnak az ottani közönségnek. Isten velünk! Manó.

SZOMBATHELY, február 26-án. A' hosszú farsangot vígan töltöttük; — tánczvigalmink közül legszebb és legnépesebb volt a' casinó, mita' jeles igazgató urnak köszönhetni, ki már több ízben hasonló érdemeinek elismerése méltánylatul a' szépneműtől kisorsút nyert, most ujjolag ügyes rendezése által több megyékből szép társaság gyűlt össze. A' társalgási nyelv többnyire magyar volt. Honi ruhák alig voltak láthatók. Az összegyűlt társaság nagy elégedéssel távozott el a' tereméből. Két somogymegyei hölgynek viseletén az egész társaság megbotránkozott; a' francia táncznál átelleni pár kénytelen volt azért a' tánczezel felhagyni 'sat. 'sat. S. M.

ZALÁBÓL, február 28. Csáktornya, Lendván, Zala-Egerszegen, Nagy-Kanizsán, Sz. Gróton, Keszthelyen, Kis-Komáromban és Sümeghen, a' hosszas fekvésű Zala m. városiban, több vegyes tánczvigalmak tartáltak az alig mult farsangon. Nagy-Kanizsán polgári vígalom is alakított bizonyos társulat által zsidók nélkül. A' nagy-kanizsai vegyes lámpabál is élénk és békes is volt, voltak benne főbb ranguak, polgárok, és voltak Izraelnek pompásan öltözködött leányai és fiai is nevezetes számmal, 's ez volt a' víg lámpabál. Voltak, kik a' szépeket figyelmetessé tették arról, hogy előtte való nap némelly kezek birka- és nyulböröket forgattak; de azért azon kezekből nem igen látszottak többen a' kényesebb dámák közül is irizni. Különösen egy igen kényes grófné Izrael fiai által tánczra szinte ostromoltatott, és ő meg birt mindnyájával, ki megkérte, tánczolni. 'S erre két zsidó ifju tüstént francziául kezdett egymás között conversálni, 's meglegedéseket francia nyelven egymásnak megvallották illyképen: *Quelle delices procurait tu, oh libertait nous soumis par ces petits plaisirs deja-vien ton Royaume, oh divine Emancipation!* — ó.

Mondani valónk. Gróf Batthyány Kázmér Barabás által köre rajzolt és Leykumtól nyomott arczképét jövő számunkhoz fogjuk mellékelni. Ugyanakkorra alkalmas módról fogunk gondoskodni, hogy az országos érdekű arczkép töretlenül juthasson t. cz. előfizetőink kezeikbe. — Az észrevételeket Császár Ferencz Mátyás király igazsága' czimű költeményére szívesen adandjuk 's kimondott elvünknel fogva kötelességünknek is tartjuk azok közlését; de a' névtelen beküldő méltányosnak fogja találni, ha megkérjük, hogy — midőn oly cikket adunk, melly szereteinkkel tökéletesen meg nem egyezik 's azonfelül megrovó is — legalább a' szerkesztővel tudassa becses nevét; nem szükség mondanunk, hogy ez, szerző kíváratára, ezental is titok fog maradni. — Több béli jelentéseket nem adhattunk, 's kérjük is t. cz. levelezőinket, hogy a' farsangot valahára bezártnak tekintsék.

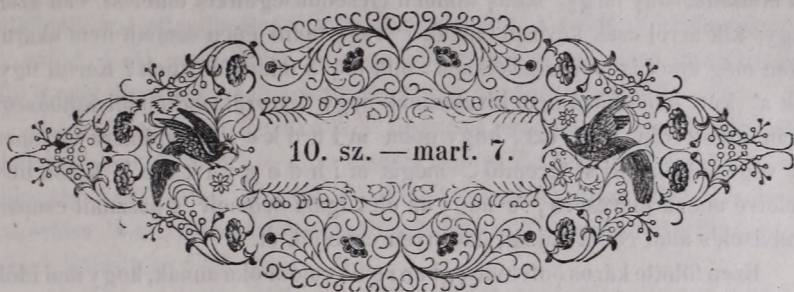
Nőnevelői hírdetés. Alóírt tisztelettel jelenti, hogy legfelsőbb engedelem mellett helybenhagyott leánynevelő-intézetében még néhány kisasszonyt elfogadni képes, hol azok minden kívánatoknak megfelelő legalaposabb oktatást nyerve, a' t. cz. szülők és gondnokok teljesen kielégítve leendnek.

Lakik Budán, diszpiacz 82-d. sz. 1-ső emelet.

Szem Christina,
császári királyi kapitány-özvegy.

Javítás. Az 'Életképek' legutóbbi számában megjelent sárréti népmisertetésben, a' 278-ik lapon, „csak négy iskolája“ hibásan áll négy iskolás (gyermek) helyett; — a' 279-ik lapon, e' szavak mellől: „nem is issza a' bort, csak ugy önti magába,“ a' felhozó jel (, —) kimaradt. A' szavak Petőfyéi. — Ócsán, mart. 2-ikán 1846. — Szathmáry Károly.

A' NÖNEM ERKÖLCSTANA.

I. Rendeltetés.

„Az önismeret, így szól a' hajdankor egyik bölcse, alapköve a' jónak, biztosítéka az erény- és szerencsének.“ — 'S valóban így van. 'S ki a' jót elérni törekszik, 's az őt érdeklő kötelességeket teljesíteni akarja, annak mindenek előtt kell önmagát lehetőleg ismernie. Azonban bármily szükséges általában 's férfiakra különösen az önismeret, annál szükségesebb nekünk hölgyeknek a' női rendeltetés megismerése; mert a' tapasztalás tanúsítása szerint több hibát követünk el rendeltetésünk nem ismeréséből, mint önismereti hiányból. Ime az általános észrevések segítségével igen könnyen megszerezhetjük, miután a' női jellem, kevés kivétellel, jobban egyenlő, 's nem igen tűntet fel nehéz takálgatásu vagy élesen kiváló bélyegeket. Néhány gyöngé árnyvonalat ide nem értve, mindnyájan hasonlóké vagyunk egymáshoz, 's mihielyt két-három társnőnk megismertünk, nemcsak saját magunkat, hanem a' többit is mind ismerjük, mennyiben ezen megismerés általunk megközelíthető 's haszonvehető. A' női értelem is, ámbár erőre a' férfiúnak alárendelve, ennél sokkal áthatóbb, könnyebb észrehevésű 's felfogású; 's gyakran megéssik, hogy mialatt férfiak hosszasan 's tudományosan tanakodnak az emberszív fölött, mi nők, bár kevésbbé tudósok, azt rég átvizsgáltuk 's gyakran magukat a' tanakodókat jobban ismerjük, mint ők saját magukat. 'S mind e' mellett a' női rendeltetés valódi ismerete, erényünk 's elégedésünk ezen egyetlen biztosítéka, legtöbbnyire oldhallan rejtvény ma-

rad előttünk, oly tárgy, mely minden élelmüségünket elkerüli. Van számos hölgy, kik arról csak keveset tudnak, vagy tudni épen semmit nem akarnak; sokan még arról is megfélekedeznek: mik ök, 's miért léteznek? Kerüli figyelmök a' két különböző nem hivatásának nagy és szükségképeni különségét: ritkán gondolván meg azt, hogy noha m i n d k e t t ő számára ugyanazon egy végczélt tűzé ki a' teremő, mégis m i n d e g y i k n e k külön ut van kijelölve annak elérésére, 's hogy az élet igazi örömeit 's hasznait csupán a' gondviselés által élénk rajzolt ösvényen érhetjük el.

Ezen fölötté káros önfeledtségben rejlik valódi oka annak, hogy mai időben már csak oly csekély számú nők felelnek meg méltóságteljesen a' hölgyi feladatnak. Napról napra szaporodnak a' szépnemnek a' dolgok fenálló rendelleni panaszai, számtalan leány, alig érve el virágkorát életöknek, már életunottá válik; számtalan fiatal asszony panaszkodik az emberek gonoszsága, romlottsága és igazságtalansága miatt, 's van még számos olyan is, kik jobb nevelés 's magasb műveltség mellett nem tudnak valódián hasznos és elégedett életre szert tenni. Ezek mindannyi természetes következményei az előnkbe rajzolt életpályátóli eltérésnek; mert mit ér az utasnak a' fáradhatatlan előnyomulás, ha már eltévesztette az igazi utat? Nemcsak hogy el nem éri a' kitűzött célt, sőt attól mindinkább eltér 's minden lépéssel újabb, még veszélyesebb tévutakra bukkantik.

A' szépnem minden időben őt megillető társadalmi állásnak, 's hozzá illő méltányoltatásnak örvendhete; voltak minden időben tudós és emberszerető férfiak, kik a' nőnevelést minden kitelhető buzgalommal pártolták; de soha oly nagy mértékben nem foglalkodtatá nemünk magasabb erkölcsi kiművelése a' kormányokat, szülőket, tudósokat és emberbarátokat, mint épen újabb időben, és soha nem örvendheténk azon társas előjogoknak, mellyekben mai nap részesítettünk. — Ne éljünk tehát vissza a' korszellem e' jótétéményivel, 's ha a' naponként inkább tökélyesbülő társadalom körébe meghíni talál, koránse merészkedjünk rendeltetésünk határain túllépni, nehogy mélyebbre süljedjünk ismét, mint valaha. — Ha egyébiránt meggondoljuk, mikép nem épen hosszú idő előtt a' szépnem nevelése a' legműveltebb népeknél is azt csupán hiúság és kaczérlat bálványivá törpítette, 's mi csekély becsültetésben részesült az átalában: akkor majdnem felhivatva érezzük magunkat, félve tekinteni felvilágosító századunk társadalmi haladásának következményeit.

Azonban mellőzzünk csak minden ámulást és hiúságot, 's méltassuk helyes szemléletre az emberi nemzetet, 's meg kellend vallanunk, hogy az erőre nézve különböző, méltóság-, tökély- és tehetségekre egyenlő két félből áll. A' társaság egyik 's pedig erősebb felének vagyis a' férfiaknak adá a' teremő a' földöni uralmat, 's minket, a' gyöngébb félt, az ő oltalmuk- 's gondoskodásukra bízott. 'S valjon megegyeznék-e a' női rendeltetéssel, megfelelhetnék-e mi nők a' mi hivatásunknak, vagy végre hasznunkra szolgálna-e, ha a' férfiak felett tulnyomóságot kiküzdeni 's gyakorlani akarnánk? Mi, kiknek gyöngédebb 's gyöngébb testalkata, 's a' velünk született érzékenység világosan

mutatják az ótalom- és kiméltre szorulást, mikép törhetnének igazságosan és büntetlenül az uralom kormánybotja után, mintha az volna a' számunkra je-
lölt cél? — A' gondviselés a' maga bölcseségében mindent javunkra inté-
zett, 's még ezen társadalmi helyzet is csak üdvünkre szolgál!

Isten a' maga képeré alkotta a' férfiut és asszonyt, 's mindkettőbe éltető
's halhatlan lelket lehelt. — Az emberi élet célja szeretet Isten iránt, saját
boldogság 's üdv itt és a' síron túl. Mindkettőt az ember csak a' jónak (erénynek)
gyakorlása 's a' rosznak (hűnnék) leküzdése által, vagyis rendeltetése köte-
lyeinek teljesítése által éri el.

A' női rendeltetés, noha szintolly méltóságos és fontos, mint a' férfiaké,
ettől mégis lényegesen különbözö. A' nő , a' gondviselés által a' férfi mellé
élettársul adva, ritkán él önállólág saját neve alatt, 's még ritkábban élvezi
ezen előnyt károsodás nélkül; neki nem kell, neki nem szabad, bármi hely-
zetben legyen is, a' férfiak hatalmára 's előjogaikra törnie.

M á s o d i k levén a' nő a' társadalomban, inkább illik hozzá mindent
előmozdítani hozzájárulással, mint önállólág cselekedve működni; inkább má-
soknak, mint saját szava által fényleni; inkább idegen, mint önkaratát létesíteni;
inkább másoknak, mint magának élni; a' kijelölt pályától soha el nem térni;
nem táplálni túlszigázott vágyakat, hanem házi boldogságban keresni vilá-
gát; felvilágosultság mellett a' szellemi egyszerűséget, hatalom mellett a'
mérsékletet, bájak mellett a' szerény- 's igénytelenséget ölelni; ifjukorban az
emberi nemzet virágának 's egész életen át földi angyalnak lenni, ki imád-
kozik, szeret, gyermekeket nevel, azokat ápolja, tanítgatja; ki erényt ül-
tet 's békét hint, 's az öt körözőknek már e' földön mennyet készít, — ez
foglatatja a' női rendeltetésnek.

Rendeltetésünk ellen panaszra fakadni legnagyobb hálátlanság volna. Az
emberek közös atyja szeretet- és jóságteljesen osztá el közöttök az ő birto-
kát, 's bölcsesége szerint mindent egyetemes jóra intézett 's rendezett. Mi
joggal panaszkodhatnánk tehát az ő szent akarata ellen! — Valóban rövidsé-
get szenvedtünk-e valamiben? — Nem, — a' letűnt századok számlálhatlan
példái elégségesen tanusítják, hogy nők alárendelt, de mégis szép állásukban
is képesek boldog, dicső, hasznos és üdvteljes életet élni.

Valóban, minél tovább élek, annál inkább bámulok nemünk azon elpár-
toltjainak látásán, kik azt panaszolják, hogy e' nemhez tartozni kénytelenek.
Boldogtalanok ők! — nem értik a' női rendeltetés fontosságát és bűbáját,
mellynek a' legmegbecsülhetlenebb előnyök jutottak örökségül, 's meggon-
dolatlanul káromolják a' mindenhatóság bölcs gondviselését. Mindazáltal
a' női méltóság benső öntudatával ismerem meg, hogy hivatásunk, noha kül-
sőleg véve kevésbé fényes és zajos — a' férfiaké mögött állani látszik, hasz-
nosságra nézve mégis azzal egészen egyenlő foku, sőt az összes emberiség
java talán inkább függ mitőlünk nőszemélyektől, mint a' férfiatól, meggon-
dolván azt, hogy ezek törvényeket, mi pedig erkölcsöket alkotunk. 'S mikép
is ismerhetné félre fontos helyzetét, és sorsa felett mikép panaszkodhatnék

azon nem, mellynek osztályrészüi jutott az emberéletet világ kezdete óta öröklét végtelenségéig tenyészteni, az ujonszülöttnek az első tápot és ápolást nyújtani, az egész emberi nemzetnek szívébe az első oktatmányt, első műveltséget csepegtetni, és szintugy az isteni 's emberi szeretet első szikráját abban gyújtani, azt balsorsban, betegség-, szegénységben 's aggott gyöngülésben meleg részvétellel segíni. Mikép tekinthetné kancsalul rendeltetését azon nem, mellynek szíveire a' hit, a' házi 's polgári erények szentsége bízott, 's mellytől valamint a' családok erkölcsisége, ugya' társadalom tekintete is függ?! Ha ezen felül meggondoljuk ama bizodalmat, mellyel az másokhoz csatlakozik, ama elismert gyöngeséget, az elhallgatás és szerénység fátyolát, melly erényeink-, áldozataink- 's szenvedéseinket rendszerint eltakarja a' világ szeme elől, — ha meggondoljuk a' képzelődés gazdagság- 's elevenségét, a' szívnek ama kimerítetlen kincseit, a' készséget, másokért áldozatokat tenni; továbbá az apró bár, de sokat jelentő gondok számtalanságát, a' minden jó- és szépért dobogó érzelmet, ama csöndes és szelid, alig észrevehető uralmat szeretetünk által, mellyel a' férfit már bölcsőjében fogadjuk, és sirjáig kísérjük: — nem hangosan szóló, nagy 's elbájoló ingerek-e ezek? Végül a' férfiakénál sokkal szendébb szenvedélyeink, a' velünk született szemérem, minden erőt és tapasztalást felülmúló ezen legbiztosabb védfegyverünk, kötevényeink kisebb terjedelme, 's azoknak rendszerinti összeolvadása szívünk legbensőbb hajlandóságival; a' házi boldogság megalapíthatására hatalmunkban álló lehetőség; álladalomügyi 's harczai bajoktól teljes mentességünk; a' csekélyebb felelősség; a' kevésbbé tökéletes, de kevésbbé is szomorító világ- és emberismeret; az ótalom, tekintetek, becsülés és kimélet, mellyekben a' nőnem részesül; 's a' függőség, mellynél fogva néha szükségesképen erényeseknek kell lennünk: — valjon mindezek nem hangosan szóló, nagy 's igen becses előnyök-e?! E' meggyőződéssel szabad-e igazolni nemünk azon egyéneit, kik, félreismerve állásukat, a' női rendeltetést kancsalul nézik? Erényes nőszemélyek-e ezek? van-e közöttük csak egy nő is, ki szégyen- és gyalázzattól ment? egyetlen jó és boldog anya? egyetlen egy igazi kereszténynő? Nem, — hanem ezek részint fiatal tapasztalatlan, részint könnyelmű vagy már előhaladt kora fenhéjázó nőszemélyek, kik nemtelen érzelmektől elragadtatva, a' női kötevények teljesítését végkép eltaszítják maguktól. — Illynemű ledér női teremtmények nem képesek rendeltetésünk fontosságát sem felfogni, sem méltányolni; egyedüli törekvésök testi előnyök- és bájakra szorítkozik, legfőbb boldogságuk a' becstelenítő szeretkezésben alapszik. Nem csuda, ha az anyatermészet illy szörnyszülöttei kevés évek multával a' féktelen életmód utó-fájdalmiul életöknek hátralevő napjait fölötté kellemetlen- 's eltűrhetleneknek találják. —

(Vége köv.)

A' SORS ÉS A' MAGYAR EMBER.

(R e g e.)

A' sors előtt (ki legyen
E' nagy szeszélyű nő,
Jól tudja minden jámbor)
Áll egy esedező.

Félvállán ócska mente,
Rezes kard oldalán,
Az üstök hátra kötve
Lóg, mint egy buzogány.

Lóháton rég nem ült már,
De vén bokáiról
Az elpártolt időknek
Vas sarkantyúja szól.

Azonban drága kedve
Már jócskán oda van :
Sírásra fordult szája,
Beszéde súlytalan.

De Sors asszonyt (szerencse!)
Épen vigan lelé,
Mert egy nagy égő várost
Pöfékelt felfelé.

Forgószel-pipaszára
Füstölt, mint a' pokol,
Mig lenn az árva ember
Vesztettül bög's dobol.

„Mi baj, szívem magyarkán?
Beszéld el szaporán,
Mi kéne még, ha volna?
Kell egy pipa dohány?

Már adtam gazdag földet,
Csatákat, diadalt,
Sok őst és czifra köntöst
És mennyi hivatal!

De szólj, mi kell? legyen meg!“
Szólt Sors és úgy pipált,
Hogy egyre-másra nap, hold
Tüszkölve felbakált.

De a' magyar — mit tudna,
Ha még pipázni sem? —
Csak nem is hunyorított;
(Ez már aztán a' szem!)

Söt mintha észre jöne
A' füst hullámiban,
Panaszszal elsorolni
Kezdé, mi baja van.

Kért hosszú békességet
És csendes háborút,
Ollyfélét, mint a' permet,
Melly kár nélkül lefut.

Egy kis reszelt alkotmányt,
És hű jobbágyokat,
Lengyelnek pénzt, Tokajnak
Jó bort, pedig sokat.

Söt híreért kívánta,
Hogy tenger is legyen,
Hallá : mi ritka látvány
A' tenger a' hegyen.

'S hogy vesszen a' pityóka,
Teremjen csak buza,
Juhának gyapja nőjön,
Mellyet már megnyuza.

'S hogy lenne télen, nyáron
Jó utja (majd ha fagy!)
Mert hejh! Ráró nem indít,
Bár buzgósága nagy.

'S kívána sok bolondot
És jókat is vegyest,
Mig a' beszélgetőket
Megcserkelé az est.

Sors istennő megunta
E' hosszú dolgokat,
Ásít, mint egy repedt ég,
Olly szörnyü nagyokat.

'S már jobbadán ígéretet,
Mit ad és mit nem ad,
Csakhogy lerázza végre
A' rozsdás daliát.

'S borzasztó! miglen alkvék,
Ásíta, nyöge, fűtt,
Elejté pipaszárát,
Pipája kialutt.

A' gaznép ott a' földön
Kioltá a' tüzet.
Mondják : egész cseberrel
Hordták rá a' vizet.

Ez aztán már boszúság!
Lön szörnyü végezet:
„Legyen meg, a' mit kértél,
Csakhogy hasznát ne vedd.“

*   *   *

Az ócska honfi ekkor
Nagybúsan haza ment;
Sok üdvös éven által
Eszméletlen pihent.

Meglön a' hosszú béke,
De ő nem dolgozott:
A' gaztól parrag földe
Farkasbundát kapott.

Tanulni nem volt kedve.
Miből, ha könyve nincs?
Könyvet csinálni szégyen,
Hol kutyabőr a' kincs.

És könyvet venni? kölcsön!
Ugy már megengedem;
A' sógor bőven szolgált
'S lön újabb gyöttelelem.

A' sorsüldözle fajnak
A' tudomány is árt:
Korcsesá lett, mint az öszvér,
Hazája ellen párt.

És már tanult, tudott is
Sok tarkát és keselyt:
Elméje, szíve, nyelve
Külföld után delejt.

Hát még a' többi tréfa!
Ha tán kapált, vetett,
A' szomszéd elseperte
A' gabnát 's szüretet.

'S a' lengyel a' zsidónak
Fizetne örömet,
De annyi bal esethez
Nem óhajt eczetet.

'S az ország visszafordul
Ugy, mint Árpád lelé:
Regényes szép vadonság
Ásít az ég felé.

'S dágványos ut, kidőlt ló,
Száz tenger egy helyett:
Rut posvány és morotvák,
A' föld rongyolt sziget.

Van csendes háború is :
Saját vérén vitéz
Megvásárolt kezekkel
Egymást kiöltni kész.

* * *

„Sok, a' mi sok! megálljunk.”
Kiállt Sors : „halld magyar!
Ezt mégsem így gondoltam.”
'S uj alkuvást akar.

De a' magyar föleszmélt,
Szégyennel homlokán,
Szívében mély keservek,
Haragtól félpogány.

Lehánya régi bőrét
'S pusztán, de ifjan áll,
Bevárni a' csalárd Sors
Honának mit ajánl.

Sors asszony a' belépőt
(Tettség az új legény)
Kéjtelve súlyogatta
Szemének mérlegén.

* * *

Azóta foly a' munka
Jól, rosszul, mint lehet :
A' sors borongva néz el
A' küzdő hon felett.

Szegény magyar! tulajdon
Vérébe vert csapot,
Hogy rajta német és tót
Két fültre kaczagott.

És szóla : „Mit kívánnál
Ifjú, hűségedért?”
„Semmit!” szólt eltökélten
A' honfi : „semmi bért!

Asszony szeszélyre többé
Hazám nem bízhatom :
Mit tenni hátra van még
Magamra vállalom.

Kiolvassom szeméből,
Mi az, mit tenni kell
'S megváltom őt szívemnek
Legtisztább vérivel.

'S élek halok; de többé
Vak ámitásaid
Nem fogják fátyolozni
E' honnak napjait.”

Vörösmarty.

MAGYAR NYELVÉSZETI RITKASÁG.

Vannak virágok, miket a' szerény kebel önmagából 's önmagának, az író tolla pedig a' közönségnek mesterkélve teremt; az előbbieket, mint folyamparti ibolya, az egyszerű természet, — az utóbbiak, mint oltott rózsák, a' kertészkező művészet szüleményei; emezeket vakító szépségökkel futó öröme gerjesztik a' szívet, míg amazok szelíd bájokkal csudálatosan megragadják azt.

Illy szívvirágot mutatok én be a' tisztelt közönségnek ezen rövid regében, melyet borsodi hazánk fia nagyontiszt. 's tudós Orosz Ádám ur, jelennen egerszalóki lelkész, a' szent, vallás ihletett szónoka, 's a' tudományok derék bajnoka, ifjusága éveiben világra juttatott.

A' tudós szerző már az egri papnevelő intézetben fiatal társinak büszkesége, édes anyanyelvének pedig buzgó pártolója volt, 's ekkor (1825-ik évben, tehát többek véleménye szerint, a' magyar nyelvnek vaskorában) született e' műve, melyet a' latin nyelvben élt és halt 's azért a' nemzetit műveltségével bélyegző egyházi aggastyánok elől félrevonulva csendes magányában kidolgozott; azonban, fájdalom! eddig csak a' kéziratok korlátolt körére szorítkozott e' nyelvészeti kincs, míg általam némelly avatottabbak kezeihez jutván, ezek ítélete nyomán olly csudaműnek találtatott, miszerint a' benne rejlő nyelv gyönyörűségeivel megismerkedve — a' hazai nyelv tökélyeit eléggé bámulni nem lehet.

Nyelvünk az utolsó évtizedek alatt kibontakozott előbbi bilincseiből, 's jelenleg, ha nem terjedelmére, legalább művelésére nézve olly ponton áll, mellyen azt ismerni honunk polgárai bármellyike is nem tartja fölöslegesnek. Azonban sajnálattal kell mégis megvallanunk, mikép a' tengeren innen és túl, a' világ összes élő nyelvei felett előnyt érdemlő felséges nyelvünknek felületes ismeretével legtöbbben beérvén, ennek szellemével megbarátkozni hiu munkának tartják.

Honunk nyelve minden más europaitól független; tehát azt idegen nyelvtanokból kölcsönzött szabályok 's leigázó alakokból kiszabadítva, öntermészetéből vett szabályai után kell tökéletesíteni, hogy eredetiségét fentarthassa, melly az egyéb nyelvektől egészen eltérő, 's azokban itt-ott különös tökélyként említett némelly sajátságokban mutatkozik.

Egyik legkitünőbb sajátsága azonban nyelvünknek az ige nélküli irhatás és beszélhetés. A' világhírű Mezzofanti ítélete szerint, kinek roppant nyelvészeti tudományában egy zavartalan Bábel központosul, nyelvünk e' részbeni eredetisége a' legdíszesebb helyet méltán foglalja.

Ezen tulajdonával akarom főleg a' tisztelt közönséget megismertetni, midőn fenczímzett szerző ige nélküli regéjével kedveskedem.

A' szerző ezen művének közlése annak tudta nélkül történik; 's ennek oka az ő fényleni nem kívánó szerénysége, mellynél fogva tapasztálás után föltehetém, hogy ha ennek kiadhatására engedelmet kikértem volna, akkor ezen rege 's ez által nyelvünk e' kitünő sajátsága alig lát vala napfényt; mit a' nyelv érdekére annál nagyobb veszteségnek hittem, minél természetesebb az, hogy az efféle nyilvánosságra hozott nyelvbeli sajátságok által az azokban ujonan fölfedezendő titkok eleme rejlik. Örömmel hajlék tehát az „Életképek“ szerkesztőjének azon kíváratára, miszerint a' már évek óta poros irományszalmazba rejtett művet a' t. olvasó világgal közleném.

Nem akarok a' derék férfiú életirójául feltolakodni; mert az egyházi irodalom mezején szívet emelő „Egyházi beszédeinek“ gyűjteménye, lantos költészete, 's ezek közt a' tiszai megyékben kedvelt népdalai, miket mint ügyes zenész, maga szokott énekekre tenni, végre lankadatlan irodalmi mun-

kássága sokkal ismeretesebbek, hogysem azokat gyöngé tollal kiemelni tudnám. Szabadjon reménylenem, hogy a' szeretve tisztelt férfin, ki a' miskolczi királyi tanodában nekem 's Antal fivéremnek magán mentora volt, megengedend hálás tanítványának, kiből a' jóra 's szépre törekvés magvainak első malasztját bölcs és lelkes oktatása által elhinté, ha nemzeti nyelvünk és szépirodalmunk barátinak 's bajnokinak közelvezést nyujtok a' lelkes szerző által **ige nélkül** természetes könnyűséggel 's bámulatos lágysággal kidolgozott 's egész terjedelmében változtatás nélkül itt következő regéjében :

IDA, VAGY A' SÍR A' PUSZTÁBAN.

Rege i g e n é l k ü l , O r o s z Á d á m t ó l .

ESZMÉLET.

Édes az élet és becsesb minden birtoknál; de ha rideg pálya a' földi örökség: mi egyéb az, mint olly arany pohár, melyben az öröm igen sok, a' méz igen kevés? — Szép az élet, és nagy ajándék; de ha sírpartig örökös a' bú, a' könnyek, fájdalmak és sohajtások: minden külső fény és kincsek mellett is mi egyéb akkor, ha nem gyémántos korona a' beteg fején és olly koszorú, mellynek csak század része a' rózsza, a' többi mind tövis? — Hév és közvágya ugyan mindnyájunk szívének méz és rózsza alakjában a' boldogság: de hajh! sötét a' földi ösvény, 's mi a' legfőbb: szívünk egymás előtt igen mély titok; azért nem csoda, hogy a' való helyett sokszor csak tündérfelleg, 's a' boldogság helyett hosszas bú itt osztályrészünk, kivált ha még olly ember kényének is rabja valaki, kinél a' kormány nem az ész hivatala, hanem inkább a' vak haszoné, 's az ész ennek szolgája: akkor igen sok a' szikla 's örvény, mellyek miatt bárki is könnyen áldozatja más buta kényének. — Mert avagy mi az élet boldogsága szeretet nélkül? Mi a' szeretet viszonzérés nélkül? Mi a' viszonzérés igaz hűség nélkül? Pedig hol mások miatt a' szívek frigyének — a' mi sokszor igaz — csak a' fény, az arany és méltóság alapjai: ott sem szeretet, sem viszonzérés, sem igaz hűség, — 's így ott a' boldogság csak czifra pokol, az élet egy hosszú és kínos halál, mellynek alkonya még sokszor véres és iszonyu!

A' SÍR ÉS TÁJÉKA.

Im egy rideg sir a' csendes pusztában, távol az élet örömjától 's az emberek méltó figyelmétől! Csak a' mész pásztor ollykori nyughelye és párnája már most; csak az ő könnyeitől nedvesek ollykor hantjai. — Hárskereszt mellette, szomorú, mint maga a' sír; 's hűves fűzárnyék az ő sátora. Közel egy patak hozzá, fejez habokkal; 's ennek halmos partján a' vad rózsák és liliomok közt egy bús köömladék. Micsoda történet piacza ez? Ime a' tolmács az én emlékdalom.

E' tájék nem egyéb, hanem nyári örömfészke hajdan a' kevély és szeretetben féltékeny szívű Tiborcznak, kedves egy kis korig még akkor Idának is, Tiborcz szép hölgyének. De ő árva most, szomorú és kietlen, mint Béla alatt az egész haza. 'S oka ennek iszonyú és rettenetes.— De renddel a' dolgot és gyász esetet.

IDA ÉS TIBORCZ.

A' kezdetben víg és nyájas Tiborcz nem sokára a' menyegző után örökké komor és kedvetlen Ida szemei előtt, 's nemcsak idegen és hideg, hanem sokszor durva is Ida iránt, mert Ida szive gyanus neki mindenhol és minden-kivel. Melly hidegsége, vad 's rideg szeszélye férjének ezer nyíl és seb a' jólelkű hölgynek. Azért így ő egykor a' komor Tiborczhoz.

Titkaid, oh kedves! és azok gyümölcse, a' te örök komorságod iszonyuak az én lelkemnek. Bánat-e ez benned, vagy örök harag; gyötrelme-e, vagy más? Szivednek férge egészen rejtély és homály előtttem; és miért e titok? avagy a' bán és öröm, a' jó és rossz, nem közös-e a' frigyes szivekkel? 's ha az: miért a' te aggodalmad, miért szomorúságod oka nem közös velem? — vagy nem édes neked Ida részvéte? Oh Tiborcz! balzsam az a' köny, melly rokonérzés sajátja, 's könnyebb a' láncz is, ha közös a' terhe. Hát miért idegen tőlem szived, miért hideg az, és Tiborcz nem az többé hozzám, a' mi eddig? — Mi úgy a' földi pálya, mi a' frigyes élet, ha viszonyos arany reményeink mindenben sükeretlenek; és ha szívünk egymásnak örökké olyan, mint az ölyv a' jámbor gerliczének? Mi úgy a' boldogság, ha a' néma csend és komor magány kedvesebb neked, mint Ida nyájassága, csókja és szerelme? Tiéd e' szív itt forró keblemben, hát boldogságodnak mi hiánya? Jók minden körülményeid és kellemesek, hát mi szivednek a' sebe mégis? Vagy az én hűségem gyanus előtted? — Oh, akkor, Tiborcz! nagy a' vétked, ha felőlem e' gyanu sajátja szivednek.

Tiborcz ajka néma mindezekre, 's a' leczke után arcza még komorabb, mert minden gondolatnak összege ez: „Egy próba mégis szükséges!“ — 'S ez a' rajz az ő életöknek szinte két évi hosszú szakasza, úgy hogy Ida mindenkori könyveinek 's Tiborcz naponkénti zordonabb természetének dalom elégtelen tolmácsa.

— Helyes, valóban helyes e' gondolatom! Így végre Tiborcz magában; ez a' hűség próbájának módja a' legalkalmasabb, minden itthoni cseleim hasztalanok: de nem is csuda, mert a' róka is félénkebb az oroszán előtt; hát egy kis ravasz út szükséges, 's így Ida hűsége mindjárt világosabb. E' mód legjobb próbaköve az ő szívének. — Sötét gondolatok után: — Holnap, kedves Idám! — így Tiborcz — holnap messze ut előtttem; az a' perünk Dezsivel egész zivatara életemnek. Ime Pestről az ügyész levele, melly szerint pesti utam most igen szükséges: de egy hét után Tiborcz ismét karjaid között.

Hegyes tör e' szavak Ida szívének; és szemei azonnal teljeseek sűrű könyekkel; azonban ez tőle a' válasz:

„Iszonyu ugyan lelkemnek e' hír, de a' te akaratod valamint mindig, ugy most is szent előtttem. Sok-e mégis az a' hét, vagy igen vészes? homály lelkem előtt; de annyi igaz, hogy az nekem fölötte iszonyu.“

TIBORCZ ONDINÁL.

E' komor éj után itt a' komor hajnal, 's Tiborcza egy viszonzások után már az uton, de nem Pest, mert ott semmi dolga, hanem a' távol halmok és falu felé, hol Ondi barátja a' birtokos, kinek is így Tiborcza, a' most nyájassabb ajku vendég:

— Jó reggelt, komám! mi az ujság e' tüskés-csanálos környéken? jó-e már a' kökény? 's füzligeted mocsáriban sok-e a' rucza és bíbicz?

— A' kökény is jó, a' rucza is elég; így viszont Ondi. De hová, hová te illy jókor? vagy éppen nekem e' szerencse?

— Egyenesen neked és nekem; így Tiborcza viszont. Utam kis csel, és távozásom célja nem egyéb, hanem Ida hűségének próbája.

— Ida hűségének próbája? és miért kétes az előtted, barátom? Ha igaz, hogy a' hír szava sem hazug és csapodár mindig: akkor a' te hölgyed ritka virág a' maga nemében, a' környék tüköre 's példánya; — mert avagy mivel teltebb még az egymásnak irigy asszonyi ajk is, mint Ida jó szíve-'s fényes erényeinek dicséretével? 'S így vétek, Tiborcza! bizonyára vétek a' te szándékod; mert ha a' közhír szerint is Ida földi angyal: nagy a' kétségem, ha nem az-e ő valóban is? Angyal hűségének pedig minek a' próba és gonosz kísértés? — Vagy mi tehát szíved gyanujának alapja? Hogy szép ő, 's mindenkire nyájasság? Oh, de ez helytelen 's igen silány alap: mert a' szép alma sem mindig férges, a' szép hölgy sem rút mindegyik belől. Ám, ki előtt az erény örökké szent, mint Ida előtt, a' körül bizonyára hasztalan minden lép és háló. — Vagy hol erre a' példa? Hát Lucrétia a' hajdankor erős gyémántja a' hűségben?...De minek a' sok szó? Tiborcza, Tiborcza! életünk sok örömeinek ki más a' kertésze, mint mi magunk? A' gyanu szívémben igen rossz mag, 's ennek gyümölcse még rosszabb és keserűbb. —

Az eddig néma Tiborcza így viszont Ondi szavaira: Ej, barátom, sem ügyészre, sem papra most semmi szükségem; szavaid harmadrésze igaz, két része nem, annál inkább, mert Lucretia igen kevés, Helena pedig igen sok a' világon. Egy szó mint száz, föltételelem szent, a' próba szükséges; mert akár-hogy, akármiért, Ida hűsége kétes előttem. Ha csakugyan hív ő hozzám és igaz: akkor kétszeresen boldog ő, és én is vele; ha pedig hűtlen és álnok: akkor miért fölösleges a' próba? — Szemes embernek jó a' világ, és abban a' te tapasztalásod még igen kevés; neked mind hó, a' mi fehér, mind galamb, a' mi szárnyas. Pedig nem igaz-e, hogy néha a' pénz is kívül ezüst, belől pedig durva réz? — Tehát szót se többet szándé-

kom ellen, különben méltó az a' gyanu is, hogy Idának Ondi is szerelmes kedvencze, mivel kétes ügyének olly igen hív védje előttem.

— Nono, komám! így Ondi a' tüzes vendéghez — neked már az édes tej, a' jó tanács is olaj a' tűzre. Ha csakugyan erős szándékod a' hűség próbája, annyi igaz, Ondi nem akadályod. Egyébiránt szívem minden más hévtől tiszta, mert az én jó Elizám több nekem az egész világ minden szépeinél; igaz hűsége felől semmi kétségem 's így az ő karjai közt nekem az élet édeni boldogság. — De minek e' per közöttünk? Jobb a' jó kedv a' haragnál. Rajta hát! Jancsi, fegyvert és kopókat! 's a' mi még szükséges a' vadászatra, ma ugyis jó az idő, erről apámnak ez a' gyakori közmondása: „Jó időben jó a' vadászat, ha sikeretlen is.“

— Helyes, igen helyes szándékod, komám! így Tiborcز egész hévvel. Ez már igazán jó, inyem szerinti.

'S így jó reggeli után Tiborcز, ennek lovásza 's Ondi neki a' véres mulatságnak, mellynek esthajnalon rettenetes a' vége.

IDA GYÖTRELMÉ.

Minden napok közt a' mai nap Ida lelkének a' legiszonyuabb. Az ő szíve ma rendkívül bús, és olly teljes fájdalommal, mint a' szép csipkefa tövisekkel. Szemei előtt komor a' legvidámabb szín is és minden örömhang ádáz hóhérrnyil az ő keblének. — Ott az illatos kertben egy ékes olajfa árnyéka, Ida mindenkori kedves helye az: de kivált most a' legmélyebb szomorúság óráiban. Ott most ő egyedül a' zöld hantpamlagon! bús mint árva leány, szüleinek sírhalma mellett, vagy mint ama boldogtalan, kinek zordon a' világ minden szöglete, igézetlen és rideg minden öröm, minden földi gyönyör. Szemei a' bú fátyola alatt sötétek, mint az ősz föllege; arca halovány, és csöndes könyeinek párnája az. Mély csend körötte, mint a' temető sírjaiban; csak szívtől távol minden csend, minden nyugalom. 'S azért így végre ő a' mély fájdalom érzési között:

„Isten! miért lelkemnek — ha szabad e' fohász — miért énnem e' kora bú? Mi szívemnek vétke, hogy a' legzordonabb pálya, a' legkeserűbb pohár földi örökségem? Minden teremtménynek, a' virágnak úgy mint az érczeknek, a' rideg sasnak úgy, mint a' tengerek vizének, hív az ő célja: miért hát épen az ember az, kinek célja csalárd? Avagy az élet frigyének, nem viszonzás, és ennek gyümölcse, az édes viszonyos boldogság, nem ezek-e céljai? 'S ime én irántam milly álnok a' cél! Ámbár szívem e' frigyben az anyai erőszaknak áldozata, de vezérem most már az örökké szent erény 's ennek szava után állandóul hív és a' leghivebb szívem Tiborcزhoz: mégis a' viszonszeretet helyett örök idegenség, 's a' boldogság helyett bú és keserűség töle díjam és hölgyi jutalmam. — Itt bővebb könyek után így ismét Ida:

Oh, mért irigye szívemnek
 A délczeg sors, mért kaján?
 Mi öröme bús lelkemnek
 Iszonyu örök baján?
 Miért másé, nem a' tiéd,
 Édes Ábel! *) ez a' szív,
 Melly most, Tiborcz, csak tenéked,
 Egyedül csak néked hív?
 Vas láncza közt a' hatalmas
 Tömlöczben a' szegény rab,
 Kinek élete siralmas,
 Nálam hányszor boldogabb!
 Neki a' remény elég ír,
 Noha kétes élete;
 De énnékem már csak a' sír
 Jobb sorsom uj kezdete!

Hej, a' magzat szerelmének
 A' szülő mért vezére?
 Ime hatalmas kényének
 Ez a' gyümölcse 's bére!
 Mi énnékem a' fény és kincs,
 Mi a' pompa 's uraság,
 Ha az ékes arany bilincs
 Közt életem csak rabság?
 Boldog a' vadon sziklának
 Fénytelen remetéje,
 Mert jó lelke nyugalmának
 Hív nappala és éje.
 De jaj! nekem minden óra
 Uj kín és uj gyöttelelem;
 'S mint örvény közt a' hajóra,
 Késő a' segedelem.

E L E K I D Á N Á L.

Az ének vége felé ime Elek, Ida bátyja Erdélyből. —

— Késő a' segedelem? Micsoda ez? Így Elek gyöngéd hangon. Félre, édes hugom! minden titokkal; miért te egyedül itt, és illy szomoruan, illy könnyes szemekkel? Mi baja szívednek? És hol Tiborcz, az urad?

Ida ezekre bátyja karjai közt sokáig néma, mig végre így viszont ő: Tiborcz most az uton Pest felé, ha igazak szavai; ott neki sok a' dolga. Milly jó, hogy ő helyette most te itt, kedves Elekem! orvosi balzsam lelkemnek a' te jelenléted.

'S forró csókok után — Ida titkos könyeire, mellyek szívsebének elég nyilvános tolmácsai testvére előtt, így ismét Elek:

— Ida, kedves hugom! mi titkos fájdalom hóhérja a' te szívednek? A' könyek oka sem mindig egyféle, 's ezek a' könyeid nem az öröm és megelégedés könyei; hát ki vele minden haladék nélkül, ki azon ádáz okokkal, mellyek fájdalmad forrásai! Tiborcz felől a' jó már régóta kevés a' hír szájában 's ezer jaj ő neki, ezer villám az ő fejére, ha a' hír szavai mind igazak, 's ha durva kényének a' te könyeid főgyöngyörei!

Mire Ida: Minek, oh Elek! minek szívedben az indulat? minek e' boszuláng a' te szemeidben? Sorsom végpontja a' nyugalmas koporsó, 's minden más jobb remény aligha nem hiú buborék nekem. Kínos ugyan az én földi pályám és tövisekkel teljes; de rózsasvénnyeken ritkább ugyis a' mennyei erkölcs. Szent előttem a' sírig egykori esküvésem 's annak szívem örökre híve, legdrágább koronám pedig a' becsület. E' kettőért tehát, noha sokszor ned-

*) Ida egykori kedvese.

vesek szemeim, — édes már nekem minden bú, minden szenvedés. — Aztán Tiborcz szive a' nyájas jó tanácsnak sem barátja 's így a' komor intés, az éles fenyték mi egyéb neki, mint dühös szikra a' száraz puskaporban? Szived 's ajkad csendje 's barátságod hasznosabb ír nekem ő ellenében, mint a' ferge-
teges leczkék és mérges ajkviharok. A' láng is dühösebb a' boszus szélvész
közt 's ártalmasb. De ime az óra tizenkettő; azért, kedves, neked a' többről
majd az ebéd felett.

'S ezzel Ida és Elek egymás karjain he a' szobába.

A' GY Á S Z E S T H A J N A L.

Komor az alkonyi ég a' láthatár bércei fölött: de a' reggel ajtaja
tisztá, kék és ékes a' kora hold ezüst fényétől; a' föld minden halma és völgye
csöndes, csak a' távol pásztorok sípjától 's az álmatlan madár olykori szavá-
tól hangos a' vidék. — A' régóta hús és árva Nyárhely (ez neve Tiborcz
puszta lakjának) vig most egyszerre és eleven a' nyájas testvérek mulatsága
által. — De mi az ő mulatságuk tárgya? A' veszélyes élet, és kétes örömök
képe: A' patak és csónak.

Ida, Ida! miért te most itt? Minek a' lant kezeid közt? vagy ha-
lotti énekre hajlandó-e ajkad? — Oh, úgy jó, mert közel hozzád a' vész, és
földi órád igen rövid már, mint a' buborék élete! — Avagy ki az ott a' túl-
part nádjai és füzei között? ki az ott? olly iszonyuszemekkel, és csendes, mint
a' kő? Tiborcz az és lovásza, — Tiborcz az, Ida! hűséged alattomos kémje;
szive gyanuja most már hiteles igazság, mert e' körülmény elég tanuja min-
dennek. — Még néhány perczig türedelmes ő, de rettenetes azután, mint a'
bösz hyena, 's dühös lelkének balzsama a' te ártatlan véred! — Szerencsét-
len révész! jámborlelkű Elek? miért késedelmes a' te markodban is a' kor-
mány a' biztos part felé? Ime közel a' veszély, közel benne Ida halála! De
illy bátor a' ligetben a' nyájas gerlepár is, mig az álnok vadász fegyvere
dühétől vége életének.

Elek kezei közt most egyszerre csöndes a' kormány: Ida gyöngye ujjai
pedig mint a' villám, fel 's alá olly sebesek és munkások a' lanton, mellynek
érzékeny hangja után így Ida Elekkel:

Ida. Nyájas a' hold fény-orczája,
De szerelmem éjszakája
Komor, mert szívem beteg.

Elek. Csendes az ég boltozata;
De kebelem indulata
Boszus, mint a' fergeteg.

Ketten. Iszonyu kín 's gyötrelm,
Mert nem kő a' kebelem.

Ida. Ki az oka szív-sebemnek,
Ki az oka keservemnek,
Szent végzés, ki az oka?

Elek. Jó az egek intézete;
De a' bűn rút és fekete
'S ennek az a' nyomdoka.

Ketten. Hej, mért nem azé a' szív,
A' kinek magátul hív.

Tiborcz az ének szavaira mindig jobban és jobban dühös. Arcza rette-
netes, mint a' boszu képe; szemei köddel és vérrel teljesek; hajszálai fesse-

sek a' méregtől, mint az ellenséges oroszlán sörénye. Lába alatt a' föld merő szög és tövis; az ő szív lángja pedig az Aetna tüzenél ezerszer iszonyuabb, minden tagjai hasonlóak a' hideglelős tagjaihoz, 's már nyugtalan a' fegyver is heves kezei közt, azonban a' lant hangjátéka után így ismét:

I d a. Boldog most mégis te veled
Szegény szívem; mert kebeled
Részvétele édes méz.

El e k. Gonosz, a' ki hozzád nem jó,
'S érzéketlen, mint a' hajó
Hullámos orrán a' réz.

Ket t e n. De maga is a' remény
Írántunk sokszor kemény!

I d a. Jó mégis, hogy közös a' baj,
A' földi sok inség és jaj
A' halandók szívével.

El e k. 'S hogy ámbár kétes az inség
Vége, lelkünk teljes mindég
Egy jobb sors reményével.

Ket t e n. Ezek nélkül a' világ.
Édessége ürm-ág!

— Jobb sors! ürm-ág! — és pokol tinektek! így most egyszerre Tiborcz tajtékos ajakkal; — ürm-ág és pokol tineknek! így ismét ő; — 's ime a' fegyver iszonyu szavára egy hosszú jaj után vége Idának! —

— Ide hamar a' másik fegyvert! így Tiborcz lovászához. Ide azt, mert a' gonosz halál is kegyes irántok, csak az egyik szíve sebes még az ő ónjától. De előbb, mi a' te neved, vakmerő sátán? Luczifer-e vagy Belzebub? így a' dühös Tiborcz Elekhez.

— Egyik sem; hanem — Örvári Elek a' nevem, istentelen Tiborcz testvérem hóhérja 's gyilkosa te! így Elek viszont. —

'S e' szavakra Tiborcz, mint a' vérevesztett test, olly halavány egyszerre. Minden csepp vér hideg most az ő ereiben, és előbbi kába elnéje most már világos. De késő az eszmélet, késő a' bánat is, mert Ida oda már, 's azért lelkének új szélvészé között így végre a' gyilkos férj mély fohász után:

— Isten és Ida, bocsánat töletek!

'S erre a' fegyver másodszori szavára vége ő neki is önkezei által.

Ida ezalatt hasonló azon szikrához, mellynek ereje mindig gyöngébb és gyöngébb, — halovány ajkában kevés már a' meleg vér, szemei sötétek, szíve lassanként csöndesebb, míg végre gyöngé fohász után:

— Bátyám, Isten hozzád! — vége utolsó lélekzetének is. —

És ime ez a' sír itt az én emlékdalom tárgya, ez az ő hamvainak örök nyughelye. — Szomorú sírkövén amott még világosak most is e' szavak, melyek a' hosszas fájdalom Elek tulajdon keze munkája: Ida szent emlékezetének!

Mihez toldalékul végfohásza dalomnak ez: Béke porainak!

Közli Széplaky Ferencz.

A' SZÁMJÁTÉKOSOK.

Fővárosi életkép.

Három becsületes uton gazdagodhatik meg az ember : szerzés, örökösödés vagy nyereség által, miknek legkényelmesbke az utolsó.

Ha valaki szerezni, vagy mikép mi magyarok szoktuk mondani : „acquirálni” akar, a' szorgalom, ügyesség, türelem, fáradozás, gondosság, nélkülözés mesterségét értenie kell, 's mindezek felett még néhány olly erkölcsökkel birnia, mikkel a' XIX-ik század derekán kevés halandó dicsekedhetik. Hogy örökösödhessünk, elébb valami gazdag nagybátyát vagy más valakit kell birnunk, 's a' mi több, ezeknek is elébb még meg kell halniok, hogy birtokukba ülhessünk, mi nélkül legkedvezőbb körülmények közt sem sikerülhet az örökösödés. — Egyedül a' ny e r e s az, mihez szerencsénél egyéb nem kell, melly nem ritkán az érdemetlenhez vonzódik inkább, mint ahhoz, ki megérdemlené. A' meggazdagodás ez utolsó módjának kényelmességét az emberek elismervén, ugyancsak törekednek ám a' szerencse fonalát fellelni, mert — szerintök — ha ezt megtalálták, minden nyerve van, csakhogy épen felkeresése kerül legtöbbe, és sok ember elpártolt már miatta a' bizonyos kereset ösvényéről, mellyen, meglehet ugyan, hogy lasabban, de annál biztosabban haladhatott volna.

Azoknak, kik legkisebb fáradozás nélkül akarják sorsukat biztosítani, legjobb alkalmat nyújt erre a' l o t t e r i a; néhány krajczárral vásárolhatják meg a' tetemes pénzösszeget megnyerésének lehetőségét, 's a' szerencseedényből kihúzott három szám megmenti Fortuna kedvenczét további godjaitól; de az a' bökkenő, hogy miből sejtse vagy tudja meg az ember előre, micsoda számok húzatnak majd ki? a' ki ezt eltalálja, annak karjai közé rohan a' szerencse, ellenkezőleg; elénekelheti a' búcsuzó nótát, mert ha még nem is egészen bukott meg, igen közel van a' cridához.

Egy számjátékos ezer módot is megpróbál ezen rosz lépés kikerülésére, mi ha sikerült, ujitott erővel ismétli a' merényt, 's miután a' kihuzandó számok eltalálása nem mindig sül el, más utakon iparkodik nyomba juthatni. Ő a' huzandó számok kipontosítását tökéletesen hiszi, 's azért éjjel nappal hasonlítgat, számít, buvárkodik, csakhogy a' kívánt eredményhez jusson. Évek óta jegyzi a' kihúzott számokat, okoskodik, tervez, nem nyer semmit, 's ismét csak okoskodik és tervez. —

Egy másik szenvedélyes számjátékos a' találgatásokra mitsem ad, 's csendes-ségben neveti társának haszontalan fáradozásait, pedig ő még örültebb hitű, 's mint az első, szinte csak árnyék után küzködik. — Álmain épít. Álom közt jó a' szerencse, álmódónak kedveznek istenei, 's midőn a' test nyugszik, munkálkodhatik a' lélek egész erővel, 's képes a' jövő titokfátyola alá pillantani, a' legmindennapiabb álom neki legjelentékenyebbnek tetszik; ha virágzó fák felől álmodik, meg van győződve, hogy arany gyümölcsöt hozandnak: ha halál vagy sir felől, várakozásai élénkebbek lesznek, ha álmában házát látja égni, erre építi minden reményét, 's a' hamuban kincset hisz találhatni. Ha olly mélyen alszik, hogy felébredvén, álmára már nem igen emlékszik, vagy annak jelentőségét nem tudja biztos tapintattal megmagyarázni, keserves szavakkal sohajt fel : „elvesztém az éjt,” 's minél borzasztóbbat lát álmában, annál vidorabb felébredése, mivel a' rosz álom mindig közel-szerencsét jövendöl.

A' számjátékosok harmadik neme a' természettudomány bonczolgatásában keresi a' szerencsét: buvárkodik a' holdban, számlálja a' csillagokat, vizsgálja az

uralkodó planéta legkisebb változásait, minden útjában fekvő darab követ jól meg-
néz, a' fák héját felmetszi, csakhogy mindezekből számokhoz juthasson.

Ezen emberek képzelődése valóban csudálandó és sok költőnek irányul szol-
gálhatna; a' felhők állása, a' fahéj legkisebb rétegje, a' kis kavics minden ere,
képzelmében számmá alakul; szerinte az égbolt, tömérdek csillagaival, csak egy fize-
tési lajstrom, 's a' holdat csak azért alkotta Isten, hogy befolyása legyen a' szám-
játékba, mertholdtöltén nagy, fogytán pedig kis számok húzatnak; a' teljes hold göm-
bolyü, az új pedig egyes számokat szül, holdfogyatkozás tájában lehetetlen nyerni.

Szabad legyen egy sajátágos jelenetet közleni, mellynek épen karácsony
napján voltam tanuja egy lipótvárosi lottéria előtt, mellyből a' nyájas olvasó soknak
nyomára jöhet, mit tán eddig még nem tudott.

A' jelenet — mint mondám — egy lotteria előtt megy véghez, 's a' játszó
személyek épen mostmustrálják az ugynevezett Verkaufts zettel'eken jegyzett számo-
kat, mellyeknek szomszédságában az utolsó húzás alkalmával kijött számok láthatók.

A' játszó személyek következők:

Henyélőfi ur, privatier.

Szeszvölgyi, pálinkafőző.

Gyomros, teherhordó.

Sötétesi, lámpagyújtogató.

Ananász, suszterinas.

Szerényi, bérkocsis.

Egy ismeretlen.

Teknősi Erzsók, mosóné.

Náni asszony, varróné.

Baltainé, favágóné.

G y o m r o s. Lánczhordtát! nézzetek ide, 9. 51. 87, és nekem 9. 51. 86.
van, csak még egy szem és ternő!

S z e s z v ö l g y i. Mindjárt mondtam én, hogy a' 86 nem jöhet ki, mert
a' széna még nem érik, elebb pediglen nem jön ám ki, ha mindjárt is felakasztja
magát.

T e k n ő s i n é. Szakasztott mása saját alacson gondolkodásom szappanos
módjának, de hisz ezek az emberekre hijába kerepel az ember.

H e n y é l ő f i. Hja! némelly számokkal különösen megy a' dolog, már
mint a' 27-et, teszem azt, négy hónap óta tartom k o s z t b a n *) és nem is bo-
csájtom ki körmeim közül, ha mindjárt a' világ bomlik is fel.

S z e s z v ö l g y i. Okosan, Henyélőfi uram, ne eressze ki a' világért se
úgy sem fog már soká ingyen enni, egyszer majd csak kiüti üstökét.

T e k n ő s i n é. Mondja meg nekem Náni asszony, mit gondol, mi jön ki
ma az első helyre?

N á n i a s s z. Akkor inkább Baltainé ő kigyelmét kérdezze, mert az job-
ban tapogatózik.

B a l t a i n é. Mostangát a' 31 jön ki, ha mingyár föl is szögözték; mert
uram már egymásután 3 nap részegen jött haza, és e' még soha nem csalt, ez olly
bizonyos próféta, hogy no! —

A n a n á s z. Akkor a' 31 mindig kijő, mert —

B a l t a i n é. Fogd be a' szádat, tacsó, mit értesz te a' lutrihoz?

*) A' számjátékosok különös műszavakkal birnak. — K o s z t b a n t a r t a n i annyit
tesz, mint bizonyos számot folytonosan tenni, a' tételt mindig nagyobbítván azért,
hogy, ha kihúztatik, tetemesebb legyen a' nyereség.

A n a n á s z. Hát még azt meri mondani, hogy nem értek a' lutrihoz? a' mi-nap is 3 számot álmodtam, melyeket ha beteszek és kijönek, olyan bizonyos a' terno, mint a' pinta.

G y o m r o s. Hja! így tekeri ki némellyik szerencséje nyakát.

S z e r é n y i. Ha valaki mai álmom meg tudná magyarázni, csinálhatnánk ám valamit.

S z e s z v ö l g y i. Nos?

M i n d n y á j a n. Halljuk hát, halljuk!

S z e r é n y i. Hát biz én azt álmodtam, mintha pajtásim a' kocsmába elő-ször jól eldöngettek 's aztán expediáltak*) vóna.

G y o m r o s. Hahó, Szerényi uram! ez nem álom, hisz ez tegnap valóság-gal megtörtént.

S z e r é n y i. Dehogy? no hát úgy bizonyosan részegségemben gondótam, hogy ámodok.

S ö t é t e s i. Ki hitte vóna má azt, hogy a' 9 is kijő! hisz ez egész életé-ben fánkös szám vót, és csak farsangban játszott.

S z e s z v ö l g y i. És a' 87-es is, a' mellyik másszor mindig csak a' hur-czolkodás alkalmakor elevenedik fel.

T e k n ő s i n é. Most már semmihez se tarthatja magát az ember, minden számitás 'hajsza'**) megy.

B a l t a i n é. Csak a' 31 világos.

S z e s z v ö l g y i. Én csak azt mondom, hogy ha nekem lehetne paran-csolni, az egész história másképp menne.

T e k n ő s i n é. Egészen az én alacsony véleményem.

S z e s z v ö l g y i. Én azt úgy dirigálnám, hogy minden embernek, ki lutriba tesz, nyernie kellene, és a' lutri nem veszítene vele, mert így több ember játszanék, 's így világos, hogy több pénz is jöne be.

A n a n á s z. Ez a' pálinkafűző okos egy ember; csudálom, hogy már eddig is nem vették le arczképét.

B a l t a i n é. Hja persze, több a' n i m o lenne a' tevése, ha előre tud-nánk, hogy nyerünk.

M i n d n y á j a n. Hogy is ne?

T e k n ő s i n é. Mit is jelent az, ha az ember álmában orrából vérzik?

B a l t a i n é. 37.

T e k n ő s i n é. Miért?

N á n i a s s z. Nekem vót ám a' múlt héten furcsa álmom, csak jó ki kéne magyarázni, oszténgat meg vóna a' ternó. Azt álmodtam biz én, hogy meghót uram ismét nálam vót, 's alig vótunk egy fertály óráig együtt, hát elkeztünk czivódni, osztán verekedni, épen mintha csak ét vóna. Isten nyugosztalja, a' mint mi javában verekedtünk, ép akkor jött bé Erzsók asszony, de az ajtó küszöbén megint vissza-fordult, és elment. — Erre az uram öklével úgy orrba lökött, hogy mingyár ekez-tem vérzeni.

B a l t a i n é. A' halál 47, veszekedés 90, Náni napja 26-án esik, órvérzés 31.

N á n i a s s z. Nem úgy van, én megfordítottam 62-re.

S z e s z v ö l g y i. No lám, itt megint a' bökkenő, mit tegyen már most az ember? 26-tot e, vagy 62-tőt?

H e n y é l ő f i. Én mind az 5 számot beteszem, ha a' szerencse akarja, kijő mind.

*) Azaz: „kidobtak volna.”

**) Azaz: hasztalan.

S z e s z v ö l g y i. Nem rossz gondolat, tegyünk compániában, kiki adjon 20 krajczárt és ambo 6, terno 40, játszunk.

I s m e r e t l e n. Meg fognak bocsájtani, hogy közükbe keveredem, de valamit akarok mondani.

M i n d n y á j a n. Nos?

I s m e r e t l e n. Lássák, én már vén praktikus vagyok a' lutri dolgában, már egy háromemeletes házát beraktam, de tudok is ám vele banni.

S z e s z v ö l g y i. De már azt magam is elhiszem.

I s m e r e t l e n. Az az öt szám, miket tenni akarnak, semmi esetre sem jöhet ki.

M i n d n y á j a n. Ugyanúgy! — miért?

I s m. Lássák, én már értem ezeket a' lutri kabalákat, 's tudom is, circiter mennyi idő kell, míg egy szám megérkeik *). A' 26. tizennégy nap előtt huzatott ki, és legalább 3 héti nyugvásra van szüksége, mert két huzásban jött ki egymásután.

H e n y é l ö f i. Hja! a' ki ezt úgy értené.

I s m e r e t l e n. Három hét múlva kezd majd csak mozdulni, 's lehet, hogy rövid időn ismét kihúzza magát, és ha akkor nem jö ki, legalább félesztendeig ülve marad. — A' 62-tőt nem is lehet számítani, mert az csak közönségesen száraz nyáron játsza magát. A' 31 a' jéggel jö, a' 90 és 47 pedig csak jó bortermő esztendőben szoktak kijöni.

N á n i a s s z. (a' többiekhez). Ez osztán már fundamentomosan érti. —

S z e s z v. De hát mit tegyünk az összegyűjtött pénzzel?

I s m e r e t l e n. Mindjárt szolgálok számokkal. Mindeddig a' 'clássisok***) játszották magukat, most a' ketteseknek ***) kell jöni.

S z e s z v. Nő most már megfogtuk, nem lesz hiba.

I s m e r e t l e n. Jövő hónapban a' hátasak †) jönnek ki a' juhszélre ††)

S ö t é t e s i. Aha!

A n a n á s z. A' lámpagyújtogató csak most kezdi világosan látni a' dógot.

I s m e r e t l e n. Most egy ötös, hatos jön első helyre, én ezt már két évvel ezelőtől kiszámítottam.

H e n y é l ö f i. Igen, de ha az ur ezt a' mesterséget érti, akkor mégis már gazdagnak kéne lennie?

S z e s z v ö l g y i. Pedig éppen most monda, hogy egy háromemeletes háza volt.

S z e r é n y i. És külseje is egy kicsit strapaczérozottnak látszik.

A n a n á s z. Az a' sok tanulástól van.

I s m e r e t l e n. Én tulajdonképen már végkép lemondtam a' tevésről, de ha valakinek szolgálhatok tudományommal, szívesen teszem azt.

N á n i a s s z. Ez igazi tőksi; ha én úgy érteném ezt a' dógot, egészen sprengelném a' lotteriát.

S z e s z v ö l g y i. Ne hagyjuk használatlan tanácsát.

M i n d n y á j a n. Ne ám!

(Náni asszony, Baltainé, Teknősiné, Henyelőfi, Szeszvölgyi, Sötétesei, hemennek a' lotteriába).

S z e r é n y i. Sok szerencsét és jó időt. (elballag.)

*) Azaz kihúzatik.

**) A' számjátékos classisoknak nevezi azon számokat, melyeknél a' tizesek helyén levők egyenlők, p. o. 41, 42, 43, 44, a' negyvenesek classisa, 61, 62, 63, a' hatvanosok classisa 'sat.

***)) Ketteseknek neveztetnek a' 11, 22, 33, 44 'sat.

†) Hátasak, melyeknél az egyesek helyén levő számok egyenlők, p. o. 13, 23, 43, 73 'sat

††) Azaz: húzatnak ki.

S z e s z v. Lehetetlen a' baklövés. (Be a' lotteriába.)

A n a n á s z. (ujjain számolgat) 1, 2, 3, 4, 5, 6. Hatan mentek be, ebből minden esetre három kettes jó ki. —

Kivánjunk hőseinknek jó szerencsét, 's mondjuk a' lotteria felől — melly sokat tett már gazdaggá, de koldussá még többet — azt, mit József császár mondott: „az sem cselekszik helyesen, a' ki mindig és sokat tesz, az sem, ki soha sem tesz.

F r i e b e i s z.

U T I T Á R C Z A.

(Folytatás.)

Mi szép e' boristenének szentelt vidék! Zöldellő hegykoszorú futja be a' lát-határt, mellynek oldalain izletes épületek emelkednek, az utast mintegy arra emlé-keztetve: hogy itt a' szüreti napok egyszersmind a' vigalom fölszentelt napjai. Középen, mint ósatya családi körében, áll a' majd másfél mértföldnyi kerületű tokaji hegy, e' vidék koronája. Itt-ott a' bércek alatt csinos külseű falu vagy város, mellynek népe közt a' hajdani jólétnek némi romjai még ma is föltalálhatók.

Szerencsen a' Rákócziak kedvencz várkastélyuk még most is fönáll. Az idő sötétre festé falait, birtokosait sirba fekteté, 's az eseményekre, mellyek történeti emlékü falai közt történtek, a' feledés fátyolát boritá, csak e' komor, sötét falakkal nem éreztetethé még egészen zsarnok hatalmát, mellyeknek gyönyörű viszhangja mint egy fájdalmas emlék rázza meg lelkünket.

Zemplinnek térein általában nemzetünk multjának nagyszerű emlékeivel találkozhatni. Atyáink bejövetele óta történeti eseményeinknek egyik legemlékezetesebb szinpada volt itt föllállitva — véres jelenetek — szabadság álmai — dörgő vihar — mosolygó napfény — tündeztek itt föl egymást fölváltva: de a' rohanó folyam, mellynek habjai sötétek, mellynek forrását senki nem ismeri, lassankint elnyelé ez eseményeket, elmosá a' büszké tornyokat és erősségeket, a' di-csőség 's hősi nagyság babérkoszorúit izsappal boritá be, mitsem gondolva azzal, hogy nekünk csak romok 's férfias nagyság foszlányai maradtak föl, mert e' romboló folyamnak — i d ő a' neve. — —

Egy kis eltéréssel Tokajt utunkba ejtők. Veszedelmes kis eltérés volt, mondatom, legalább annyi fáradsággal, mint e' városba jutottunk, akár a' lomniczi csuesot megjárhattuk volna. A' tokaji hegy oldalán vágott ut még csak kisszerű előzménye mindannak, mi ránk e' város végén 's falai közt várt. Pedig lelkiismeretesen elmondhatni fölöle, hogy kivált esős időben töredezett karfai, vizmosásai mellett, mellyeket az ép mellette folyó Bodrog árja eszközöl — igazán istenkísértés a' rajta való átjárás. 'S milly mulatságos lehetett itt még akkor utazgatni, midőn az ut olly keskeny volt, hogy két szekér egymás mellett el nem térhetett, hanem rák módjára szép csöndesen egyiknek vagy másiknak vissza kelle térni! E' baj elhárításán a' szomszéd Szabolcsmegye sokat segített, mintegy ezer szekerst adván segit-ségül, az ut — úgy a' hogy — megszélesbítettett.

Tokaj végén nyaktörés veszedelmeinek levén kitétetve, le kelle szállni kos-sinkról. Ki a' tenger fenekének rejtelmét ismerni ohajtja, 's türelme nincs elég, be-várni, míg a' rejtelmekkel foglalkozó világirodalom ezzel is megismertetné — men-jen el Tokajba 's utcáin a' tenger sziklás fenekéről kimerítő fogalmakat szerezhet. Bámulója vagyok a' természet nagy munkáinak, 's tisztelet, becsület az ő utánoz-

hallan mesterkezének : de az utczai kikövezést ne bizzuk reá. Illy élénk közlekedési helyen e' hanyagság eléggé nem kárhoztatható. Mondják , hogy a' tokajiak szivesen segítenének e' bajon, de itt is „b i z o n y o s e l h á r í t h a t l a n a k a d á l y o k” jövőn közbe, még eddig mitsem tehettek. Mondják továbbá, hogy ugyanazon tiszteletre méltó akadályok Tokaj emelkedését is fölötte hátráltatják. Kár, hogy a' tokajiak mindeddig bizonyos szirttörő gépet nem találtak föl — legalább most kettős hasznát vehetnék.

A' város végén két oldalról is kezdtek ostromolni ; eleinte azt véltük , hogy vámosokkal lesz bajunk, kik a' jó utért vámot követelnek, mi Magyarországbán hasonló viszonyok között ugysem ritkaság, — de a' város végén főnálló két koldustanya nyomorék lakói szolingattak föl önkénytes adózásra, — mi ezt Isten nevében megtevők, de úgy vélem, hogy e' két koldustanya, mint nem a' legszebb ajánló levél, más félreesőbb helyre is tétethetnék.

A' hegyaljai városok sok tekintetben hasonlítanak egymáshoz , 's általános típusul bizonyos semmivel nem gondolást lehetne fölvenni. A' hegyaljai városokban minél kevesebb rend 's tisztság található ; lakosainak — úgy látszik — a' szőlő-hegyen 's pinczején kívül nincs élete. Ez a' kettő azon varázsbanya, mely körül — minthogy annak mélyiben egykor gazdag aranyeret fejtettek — ma is központosítják figyelmöket. Ki a' Hegyalján megtelepszik, borkupeczczé 's szőlősgazdává válik előbb-utóbb. 'S e' szenvedély okozza nagy részben a' vidék mostani elszegényülését. A' hegyaljai lakos ugyanis jó szőlős gazda, de rozszántóvető 's mesterember. „Ha az Isten termést ad,” 's a' jég el nem veri szőlőjét , egyik szürettől a' másikig semmi gondja , ellenkező esetben bús, mint kinek vérét vették , 's bújában iszik, míg van mit 's mire, vagy kofáskodik: de szilárd munkához nem fog. Tokajnak egy talpnyi szántóföldje sincs , lakosainak a' város fölött emelkedő hegy mindenök. Szabolcsmegye az ő magtáruk , honnét milly olesón juthatnak a' gabonához , egy szabolcsi termesztő tette után következtethetni , ki ugyanis — sokalva a' hidvámot gabonájaért — inkább a' Tiszába szórta azt. — Illy példával azonban a' bortermesztők sem szoktak néha adósok maradni; ha boruk nem kel , kiöntik 's az üres hordót szintannyi áron adják el. Ki e' szép gazdálkodás nemeit ismeri, tudhatja: miként fulad meg a' magyar saját zsirjában. Jöjjenek csak közlekedési eszközeink létre 's táguľjanak meg kereskedési köteleink, fogadom: nem hintnek magot a' Tiszába , 's nem kapatják borra a' szomju földet.

A' Hegyalja felől kimerítő föld- és helyleirási ismereteket közlött Szirmay, „Notitia Comitatus Zempliniensis” czimű jeles munkájában , 's egy külön iratában , mely kizárólag a' Hegyalját tárgyalja.

E' jeles , 's e' nemben páratlan munkák elolvasására utasítom mindazokat, kik Magyar hazánk ez érdekes része felől bővebb ismereteket szerezni ohajtanak.

A' hegyaljai borok jellemzésére sajátos magyar diák versecskéket is hoz fel az említett szerző, például :

Vinum de Tarczal, melytől az ember leborul arczczal.

Vinum de Bénye, melyre a' kucecz azt mondja, hogy : ejnye !

Kár, hogy ez Anacreonisticonok halhatatlan íróját közelebbről nem ismerhetjük !!

Magán életviszonyokra, egyes , 's mi több , megnevezett személyekre 's így önmagunkra is vonatkozó reflectálásoknak — a' nagy közönség előtt — legkevésbé vagyok barátja. (Folytatjuk.)

B e r e c z K á r o l y.

BUDAPESTI SÉTÁK. VII.

E' lapok nyájas olvasói és tisztelt előfizetői tudják, hogy Budapestről pár hétre el kelle utaznom, 's azt is bölesen tudni méltóztatnak, mikép az, ki édes hazánkban telviz idején utazni kényszerül, a' nélkül, hogy szárnyakkal birna, utazásából visszatérte után azonnal rendkívül nagy kedvet érezhet magában — sétálásra, 's ez az oka, hogy én is rögtön ismét sétálni indulok.

Mivel pedig nem igen valószínű, hogy szobámból kilépven, tüstént valami érdekes elmondani valót találjak, tehát röviden azt beszélem el, hogy merre jártam, és jártamban-keltemben miket tapasztaltam.

Ha híres magyar utazó volnék, 's ungot berket bejártam volna, és most egy pár pohos kötetni utazási leírást akarnék elmémből lecsapolni: úgy mindenekelőtt így kellene szólanom:

„Kivánjátok tudni: mikép váltam el hazámtól? Ah, ne kívánjátok, hogy ezt elmondjam, mert a' szilaj fájdalom kifejezésére nyelvünk egész gazdag tárháza ki-mondhatlanul szegény!”

Ebből aztán világosan tudhatja a' nyájas olvasó, hogy mit érez az utazó, midőn hazájának határát átlépi a' gőzös fődözetén, vagy gyorskocsi kényelmes ölében, mely kemény ugyan, de annál rázósabb.

Ezután például Párisba érkezik a' híres utazó, és a' tisztelt olvasó feszült kíváncsisággal várja a' nagy világváros leírását, mely olly dalt zengett egykor, hogy még most is ezen tánczol a' fél világ.

És a' tisztelt olvasó csakugyan nem esalatkozik igazságos várakozásában, mert a' híres utazó ekkép nyilatkozik:

„Azt várjátok talán, hogy részletesen leirjam a' világcsodák e' fővárosát? Ah, ne kívánjátok azt, csak látni kell Parist, és mindent személyesen tapasztalni, mert emberi nyelv nem képes az ottani csodákat illőn méltatni!”

Ime ebből mindenki olly világos fogalmat nyer Parisról, mintha legalább is háromszor személyesen ült volna az adósak ottani börtönében.

Ezekből pedig természetesen következik, hogy a' visszatérő híres utazó keble annyira feszül az örömmnek miatta, midőn először pillantja meg ismét imádott hazáját, hogy ezen rendkívüli érzelmeket szavakba önteni nem lehet, mi az érdemes olvasónak nem csekély öröme és még nagyobb hasznára szolgálhat.

Én, fájdalom! a' híres utazók ezen kedvező előnyeiből egyet sem használhatok, mert még csak annyira sem vagyok híres, hogy valaha halottal ebédelnem sikerülhetett volna, mit azért is sajnálnom kell, mivel egy német költő hajdan azt éneklé, hogy a' halottak gyorsan lovagolnak; miből méltán következtethetni, hogy a' halottak egyszersmind jól szoktak enni, mivel a' gyors lovaglás az emésztést rendkívül előmozdítja, mi annyira megy, hogy még aranyat és ezüstöt is könnyen fölemésztik azok, kik a' lovaglásban igen gyönyörködnek 's annak minden nemeit nagy tüzzel gyakorolják. Ennélfogva tehát minden virágos beszédmódtól tartózkodnom kell 's csak egyszerűen mondhatom el azokat, miket nagyszerű utazásom folytában tapasztaltam, mely nem terjedt ugyan a' világ végeig, hol az ember minden megerőtetés nélkül lemarkolhat a' semmibe, de nem is volt olly igénytelen, mintha csupán Debreczentől Kisvárdáig erőtettem volna meg egy derek csizmadia kezeiből származó fekete paripáimat, mellyek nemességéről nem szól ugyan a' híres méneskönyv, mellyel Velenceze hajdani aranykönyvét utánozzák: de mellyeknek bőre azért mégis szintolly vastag, mintha valódi nemes ösökből hiányt soha nem szenvedtek volna.

Az elválás Budapesttől nekem igen nehézemre esett, mert tudtam, hogy sokan

-- igen sokan vannak, kiknek keblét iszonyuan fogja dagasztani a fájdalom ezen elválás miatt; tudtam, hogy sokan, igen sokan vannak, kik oly buzgó érzellemmel függnek rajtam, hogy minden lépteimet saját sarkukhoz szeretnék lánczolni; tudtam, hogy sokan, igen sokan vannak, kik mindig szemeik látkörében szeretnék tartani csekély személyemet, hogy igénytelen vonásaiban szünet nélkül gyönyörködhesse nek, 's szemeimből vágyaik viszonzását olvashassák; tudtam, hogy sokan, igen sokan vannak, kik az idő legnagyobb változásától is megijednek, mert attól remegnek, hogy egészségem fölbomlik és az orvosok buzgó segélye által oly boldog állapotba jutok, mellyben minden további segélyt tökéletesen nélkülözhetni; tudtam, hogy sokan, igen sokan vannak, kik — hitelezőimnek nevezetnek! Ime, milly boldog az ember, ha sok az adóssága, 's kevés a reménye, hogy azokat valaha kifizethesse.

De hiában, mennem kelle, és én engedek a sors parancsának, önkényt és zugolódás nélkül, mintha katonának fogtak volna kötéllel. Utaztam pedig egyenesen Khinába.

Csodálkozik talán valaki, hogy ezen nagy utat néhány hét alatt mikép futhattam be? Oh, kérem, méltóztassanak meggyőződve lenni nyájas olvasóim, hogy Budapesttől Khina épen nem fekszik távol, 's ki ezt nem hinné, méltóztassék Budapest bármely utcájában orrát kissé magasbra emelni, és azonnal megérezendi a thea szagát, 's nem világos tanuje-e ez annak, hogy Khinához közel vagyunk?!

Tehát egyenesen Khinába utaztam, és mihelyt —

De lám, milly messze ér az ember, ha gyorsan halad, 's nem fontolgatja so-
káig, hogy ugyan fölemelje-e lábát, vagy a sárhoz hagyja tapadni.

E' tért az árvíz csinálta a Józsefvárosban, mit a rajta látható szeméthalmakból is mindjárt alaposan következtethetni, miket a felbőszült hullámok kilencz év előtt ott feledtek, 's mellyek iránt oly nagy a tisztelet, hogy eltakarításukra nem találkoznának karok talán itéletnapig sem, ha a jótékony szél nem helyettesitné magát néha e' szolgálatra. Én mindig kevés tisztelettel viselttettem a magyar karok iránt, azon gömbölyüket kivevén, mellyek néha-néha derekamra vagy nyakamra öveztek, és Istennek hála, még most is övezik; mert mindig úgy okoskodtam, hogy Magyarországán ennyi, meg ennyi millió karja van, és ugyan mit tett velők eddig? Többnyire az illető tiszteletre ugyan nem, de bámulatra méltó hasakra horgasztatá azokat, és azzal vége. Istenem! sohajté, midőn Dreyschok urat a zongorán egyetlen bal kezével csatázni látám és hallám, ha minden száz magyar kar vinne véghez annyit, mennyit ezen művésznek egyetlen balkeze: úgy szegény magyar hazánk annyira meggazdagulna, hogy még a lipthai túró is tiszta aranynyá változnék!

Az illy jámbor ohajtások azonban rendesen csak jámbor ohajtások szoktak maradni, 's nem mozdulnak, valamint a józsefvárosi árvizi tér személtűtetvényei sem mozdulnak, 's akkor sem fognának mozdulni, ha minden magyar kar csupán a zongorán fejtené ki munkásságát.

Ne gondolja azonban a nyájas olvasó, hogy csupán ezen szemétdombok zavarák meg előadásom fonalát; oh, nem, hiszen ki Budapesten és Khinában megfordult, annak figyelmét az illy megszokott látvány nem igen fogja megzavarni.

Ámde nagyszerű látvány terült egyszersmind szemeim előtt az érdeme szerint méltánylott téren. Szeretném hinni, hogy Velenczében vagyok, de az álló tavacs-
kákban könnyű sajkák helyett csak nehézkes békákat látok, mellyek nem énekelnek ugyan oly szépen, mint a velencei sajkások, de mégis csakugyan énekelnek; szeretném hinni, hogy Rómában vagyok, ámdé Rómában a romok emelkednek, itt pedig egész alázatossággal földön terjednek el, mintha azok helyett szegénynek magukat, kik őket illy disztelen állapotban megszívelik; végre kénytelen vagyok azon első hiedelemhez ragaszkodni, hogy csakugyan Pesten, és pedig a Józsefvárosban, 's különösen annak nagy terén állok, és voltaképen mindnyájan az emlékezetes hushagy keddet ünnepejük, mert a nép magán kívül van örömben,

hogy holnap már jogszerűen börtölni kezdhet, mire eddig néhány hónap óta a' mérszárosok által törvénytelenül kényszerítettett.

Mennyi álarczos ember tolong gyalog 's lóháton e' téren, sokkal több, mint a' városi nagy tánczteremben, hol azért nincs álarczokra szükség, mert a' finom műveltség annyira megtanítá a' tettétést, hogy álarcz nélkül sem igen ismerhetnek fényes termekben egymásra az emberek. És milly zajosak itt ezen álarczosak! gondolataikat olly nyíltan kimondhatják, mintha nem is tudnák, hogy csak azért van esze az embernek, hogy gondolatait eltitkolja.

Milly derék férfi ott azon álarczos lovag; egy nemzeti lapba három likát vágott és két hasadékot csinált, a' három likon szemei és szája látszanak, a' két hasadékba pedig füleit illeszté, mellyek olly kicsinyek, hogy ezen sajátzserü álarczából bizonyosan már sokkal nagyobbak is kandikáltak ki. Hah, ez a' derék levante! Most végig vágta a' téren, mintha szarvast üzne, vagy rókát; majd leugrik telivér ménjéről, melly félóra előtt még bérkocsi rudja mellett elmélkedett a' világ mulandóságáról, 's piros szolgálóval tánczol a' csapszék ajtaja előtt, ki nem ismeri ugyan a' risport, de annál több jó étellel simítá ki arczát belőlről; azután tőkét akaszt egy vastag szakácsné nyakába, ki most sem juthatott férjhez, ámbár mindennap megfordul az új-épület közelében; majd ismét lóra pattan, 's valamint lovaglásban ki nem fárad, ugy a' tánczban sem ernyed el; de érdemei méltányoltatnak is: a' hölgyereg hangos köszönetet fog neki holnap bizonyosan szavazni a' mézsárszékbén, habár minden font husból tíz latot fog is elcsipni. E' mulatságok közben pajkos inasgyerkőczök is derekasan gyakorolják erejüket, 's a' verekedés olly nagyban kezd menni, mintha az egész népcsoport csupa művelt vagyis nemes emberekből állana, és a' városhajduk botja igen érthetőleg győz meg mindenkit arról, hogy a' legszebb, legártatlanabb örömek is két vége van.

Néhány pillanat, 's egy pár kötözött emberen kívül egyebet nem láthatni, kik csöndesen elkísértetnek, mivel annyi zsebkendőt leltek nálok, mintha rendőrkémeknek születtek volna, azaz: mintha legalább is hat orral áldotta volna meg őket a' természet.

És most menjünk tovább. Én tehát, mint már emlitém, egyenesen Khinába utaztam, de — erről majd a' jövő héten.

K i s P á l.

NEMZETI SZINHÁZ.

Valamelly ármányos szellem megsugá e' lapok szerkesztőjének, hogy én egykor, az ifjuság szép rózsáéveiben, játékszini bírálatokat irtam, miből ő azon csodálatos következtetésre jött, hogy ezen működést most ismét megkezdhetném. E' szándékának azonban nem felelhetek meg tökéletesen, mert viszonyaimnál fogva mindennap nem járhatok színházba; de talán lehet mégis valamikép ezen fontos ügyön segíteni.

E' lapokban már krónikai modorban és levelezési alakban meg volt kísértve a' játékszini előadások bírálata, 's én mind a' kettőt igen jónak tartom, mert, megvallom, egyiket sem olvastam. Ki kell azonban mondanom, mikép én az ugynevezett rendes bírálásnak, egy-két egyén által, nem vagyok barátja; mert ha például én volnék illy bíráló, gyakran csak legnagyobb bosszúsággal bírnék társaságból, vagy épen mulatságból megválni, hogy szakmámat lerőjám és okvetlenül színházba menjek, 's az illy igen természetes bosszankodás azután könnyen elfogulttá, vagy épen igazságtalanná teheti a' különben is eléggé gyarló természetű embert.

Én mindennap olly társaságokban fordulok meg, hol a' nemzeti színházról álta-

lában, 's különösen előadásairól rendesen szó van, még pedig oly nők és férfiak közt, kik közül sokan igen alapos ítélettel bírnak, 's kiket nyilatkozataikban semmi személyes érdek vagy szenvedély nem vezérel. Én tehát hiven el fogom azokat mondani, miket ott hallok, 's néha saját észrevételeimet sem hallgatandom el, midőn valamely előadásnak történetesen magam is tanuja leendek.

Ezek elmondása után nem fölösleg talán még röviden érintenem, hogy e tekintetben mily szempontokból fogok kiindulni.

Én színházunk ügyében ezeket hiszem :

1) Ez ügyért nemzet és közönség csak néhány év előtt áldozott, sem íróktól, sem színészekről nem követelhetünk tehát oly tökélyt, mintha már század óta virágzó intézetben működnének.

2) Színészink anyagi tekintetben annyira biztosítva vannak már, hogy tőlök buzgó szorgalmat szigorral követelhetünk.

3) Az intézet maga oly szegény nemzet tulajdona, mely szükségeinek tömegből karolta föl a' színházat, nagy czélokot kapcsolván vele össze : kötelessége tehát a' nyilvánosság minden közlőnyének, hogy az igazgatás minden lépése fölött részrehajlatlanul 's éber figyelemmel ellenőrködjék.

Ez az, mit bevezetésül el kelle mondanom, 's ígérem a' tisztelt olvasónak, hogy kárpótlásul zárszót soha nem fogok írni, hanem csak csöndesen szüntetend meg közléseimet, mihelyt azt bármely okból czélszerűnek fogom találni.

És most térjünk a' játékrendhez.

Február 22-én : „A' r a b“, népszínmű 3 szakaszban, írta Szigligeti.

23-án : „D o n P a s q u a l e“, daljáték 3 fölvonásban.

E l e k. Bármit szólnak önök, én Benza torzításaival megbarátkozni nem tudok.

G y u l a. Hja, olyan az olasz Buffo !

E l e k. Megengedem, de nem szabad feledni, hogy más izlése van az olasz-nak, 's más a' magyarnak ; don Pasquale már magában oly nevetséges alak, hogy inden torzítás által csak veszthet. Rovere is olasz Buffo, de koránsem torzítja el annyira e' szerepet.

V i l m a. Igaza van önnek, mennyire ártalmas a' torzítás, az Norina szerepéből is kitetszik. Schodelné nagyobb művésznő, mint Paksyné, 's hangja is jobb, és Paksyné Norinája mégis sokkal kellemesb, mert játékának mérsékeltisége által a' személyesített garázda jellemet kissé nemesíti.

E m m a. Ugy van, gyöngédtelenség a' mozdulatokban és kifejezésekben még a' Norinaféle nőkhez sem illik, 's csak ennek tulajdonítható, hogy Paksynét e' szerepben az egész közönség jobban szereti, mint Schodelné.

24-én : „S z ö k ö t t k a t o n a“, népszínmű 3 szakaszban, írta Szigligeti. Ma ötvenedszer adatott e' népszínmű, mely alkalmasint legalább ugyanannyi ezer forintot mozgásba hozott már Pesten, 's én magam is színházba ballagék, gondolván, hogy valami kitüntetés váraozzik Szigligetire ezen félszázad alkalmával, mely szerencsében még eddig egy magyar író sem részesült ; de csalatkoztam, sem igazgatóság, sem közönség nem tartá ezen eddig páratlan sikert kitüntetésre méltónak, mi a' magyar drámairóknak illő buzditásul szolgálhat. Az előadás türehető vala, csak Szigeti (szökött katona) érzélgéseivel nem tudok megbarátkozni, mert a' magyar közember, midőn bű bántja, nem pityereg, hanem keserű és dacos fájdalmat szokott kitüntetni ; népszínművekben pedig a' nép jellemét hiven kellene visszatükrözni. Nézök nagy számmal, ámbár utolsó farsang estéje volt, mellyen minden zugban tele van az ég hegedűkkel, 's ez mutatja, hogy illy napokon kéllően legvonzóbb előadásokat rendezni, mert így aztán a' színháznak is jut közönség, míg közönös előadások, minőket illy alkalmakra nem rég valaki javasolt, egészen üresen hagyják a' színházat.

25-én hamvazó szerda levén, a' színház zárva volt.

26-án: „N é g y H a y m o n f i,“ daljáték 3 felvonásban.

V i l m a. Valóban kár, hogy Paksyné eddig olly ritkán énekelt, 's szinte csoda, hogy mind e' mellett is olly szabatosan adja szerepeit, én mai előadásával is tökéletesen meg voltam elégvél.

E l e k. Csak derültebb arcjátékot ohajtok neki, mert nem jó hatása az, midön néha a' zene vagy szavak vigabb fordulatait is komoly és mosolytalan arczki-fejezéssel kíséri. Simább lesz hangja naponként, illő tehát, arca is simább 's vido-rabb legyen.

V i l m a. Hát a' négy Haymonfiról mit szól ön?

E l e k. Hogy meglehetősen pongyolák és szurtosak voltak.

E m m a. Oh, kérem, az természetes, hiszen hosszú útból jöttek.

E l e k. E' szerint hangjokat is alkalmasint a' göröngyös ut tette olly döcző-gössé, hogy Benza jelessége is csak alig feledtethet e' nagy hiányokat a' nagyszámu közönséggel.

27-én: „Ö r ö k s é g,“ dráma 5 felvonásban, írta Obernyik.

G y u l a. Nem tartom helyesnek, hogy Komlóssy Ida ma azon szerepben lé-pett föl, mellyben Laborfalvy Róza és Lendvayné sokkal nagyobb hatással működnek; az illy kihívó szerepvállalás mindig magára a' színésznőre nézve ártalmas, a' közön-séget pedig sérti az, midön a' jelesb két színésznőt csak páholyban láthatja, 's egyik kedvelt szerepe e' kényelem miatt elbukik.

V i l m a. Gyöngébb színésznőknek is próbálkozniook kell, hogy idővel tö-kélyre juthassanak; ebben tehát meg tudok nyugodni, ha épen meg kell lenni; de Lendvaynak szeretném megsugni, hogy a' negyedik felvonásban segítsen kissé a' szerző bottlásán. Ott tudniillik eleinte gyermekét durván utasítja vissza magától, 's kevés pillanat mulva már egészen elolvadásig összeérzékenyül, midön neje emlékez-teti őt apaságára. Ha Lendvay eleinte nem lesz olly igen nyers a' gyermek iránt, később pedig nem fog rendkívül olvadozni: ugy az indulatváltozást sokkal termé-zetesebbé teendi.

28-án: Komlóssy Ida jutalmára bérszünettel először „E g y s z e k r é n y r e j t e l m e,“ népszínmű 3 szakaszban, írta Szigligeti, zenéjét szerkeszté E.

Martius 1-én „E g y s z e k r é n y r e j t e l m e“ ismételtetett. Mindkét-szer nagyszámu közönség, másodszor jóval hanyagabb előadás, melly annyira ment, hogy még Fáncsi is tetemesen akadozott, és pedig legszenvedélyesb jeleneteiben, mikor a' szerepnek nem tudása épen legzavaróbb. Hogy magyar népszínműben spanyol és német dalokat is énekeltek, azt nem helyeselhetem, 's nem helyeslé senki, kikkel ez iránt szólottam. Mintha bizony már kifogytunk volna szép, sőt szebbnél szebb népdalainkból, miket Füredy olly meghatólag énekel, 's mellyek, vé-leményem szerint, Lászlónéban is derek képviselőre találának, ha ezen hölgy erővel primadonna nem törekednék lenni, melly czéltól még rendkívül távol van. Egyéb-iránt fukar háziurak sokat tanulhatnának e' népszínműből, ha a' fukar háziurak szín-házba járnának. —

L P.

SZINÉSZETI LEVELEK. X.

P e s t, m a r t i u s 1. Aztán mondja még valaki, hogy nem haladunk, hogy nem alakulunk át, hogy nem vagyunk méltó gyermekei a' polgárisodás száza-dának!

Voltak idők, mikor az irodalom és költészet egy magasb szellemvilág kapu-jának tartaték, mellynek bejárást lángkardu cherubok őrzék a' mindennapiság szakmányosainak durva lábkopogásai ellen, — idők, mikor a' genius nem vala

kénytelen gladiatori szerepben magát a' nézőség multságára marcangoltatni, vagy csörgő sapkában, majd ismét ezerszínű rongyokból összefércelt harlequinöltönyben megnevettetni a' közönséget; — idők, — mikor a' szellemek köztársasága távolabb állott ugyan az embertömeg piaczi zajgásától, de annál közelebb az istenekhez, 's mint részese a' világkormányzó értelem végzeteinek, magasan lebegett a' nagy történetfolyam hullámai fölött, századokra mérve ki annak folyását. És mi volna korunk minden nagyságával, minden roppant jeleneteivel, anyagi haladásainak egész öszvegével, — hol volnánk mi vágyainkkal, sejtelminkkel, reményeinkkel, ha azon idők nem léteztek volna? Minő ösvényekre tévedett volna az ember háborgó elméje, ha egy fensőbb értelemvilág nem adja kezébe a' vezérfonalat, melynek biztos kalauzolása mellett magasb rendeltetésének szentegyházához eljuthasson?

Ámde korunkban a' genius földre szállt, együtt sir, nevet, zajog és forrong az embertömeggel; a' föld nagy és kicsiny, szép és aljas szenvedélyei magukkal sodorják őt a' napi események rohamába, hol nincs megállapodás, hol egyik világesemény villámgyorsasággal üzi a' másikat 's a' sokaságban föllobbant életláng pihenés nélkül hajtja nemünket egy rég sejtett, rég sovárgott cél felé.

Ez a' demokratia uralma az értelmi világban.

Igenis, kedves barátom, ez a' dolog helyes értelmezése. A' XIX-ik század irodalma kizárólag demokratai. Innen erednek erényei, de innen erednek tévedései is.

Évezreknek kelle lefolyni, míg világos lön, hogy nagy eszmékre, nagy szenvedélyekre nincsen senkinek kiváltsága, — hogy a' raböltönytől fedett mell is rejthet magában mennyet és pokolt, hogy a' mindenség örök harmóniája épen úgy megzendülhet a' szerény pórnak, mint a' paloták elkényeztetett lakosának; hogy a' nap mindnyájunknak süt, 's hogy minden lény, mely emberalakot visel ugyanazon forrásból meríti érzelmei 's reményei kincsét, t. i. a' magasb rendeltetése tudalmától átlehelt emberi szívből!

Korunkban nincs megállapodás; és épen ezért henye dolognak tartom irodalom és költészet tekintetében elméletekről szólni. Az emberi szellem a' történetekben hallatja jós igéjét, 's az emberi nem cselekvősege által szabhatja annak törvényeit. A' bölcs, ki magát az emberiségtől elszigetelni nem akarja, ezen alaptanra építi elméleteit.

Korunkbaa a' nagy tömeg vette magára a' gondviselés szerepét, 's az irodalom — félig kénytelenségből, félig, mert különben saját magzatát kellett volna megtagadnia — zászlójához esküdött. 'S ezért minden erőfeszítés mellett is, igen nehéz maradandó becsüt előállítania. Ezt sokan nagy bajnak hiszik; én azonban másképp vélekedem. Az idő magával ragadja ugyan a' kor szüleményeit; de a' belölök merített értelmiség és ismeretek sommája az emberiség sajátja marad, és öröklött hagyományként száll ivadékról ivadékra. És e' közvetlen hatás az emberek, a' tömegek tudalmára legnagyobb erénye az újabb irodalomnak.

De vannak igen nagy tévedései is, és meg kell vallani, hogy ezek több, mint arányos egyensúlyt képeznek erényeivel szemközt.

Az újabb történetek nem egy példát mutatnak föl, hogy nagy tettek, nagy elhatározások a' népfí kebleben is termékeny földre találják; hogy az erény és heroismus a' vonásai, melyeket olly örömmel szemlélünk Hellas és Róma hősein, nagy mértékben kitüntetik a' nép fiát is, ki ösztönét nem ösök nagy példából, nem egy nagy névhez ragadt historiai dicsőség féltéséből, hanem az anyatermészet istensugallatából meríti. A' családi és polgári érzelmek ugyanazon erővel illetik őt, mint a' baha kiváltságos atyját. És mégis nem hiba-e, hogy az újabb irodalom mégis jobbára csak a' szenvedélyek alját kutatja föl? hogy a' népindulat úgy állítatik oda, mint a' gonosznak principiuma? szóval: hogy az újabb irodalom alapszínezete olly szennyezett? Kár, fölötte kár az ördögöt falra mázolni.

Az újabb kor demokratai irodalmának legtermészetesb gyermeke a népszínmű.

Népszínműirőnkban nagyon becsülöm, hogy — kevés kivétellel — nem aljasulnak ama sörházi bohózatokig, melyekkel bécsi szomszédink, minden jobb és nemesh izlés daczára, a' színházból egy markotányos bódét csináltak, hol a' külváros bérkocsiszagu elménczkedésein és frivolitásain kívül hasztalan keres az ember szellemi eleményt, — 's melyekkel oly nagy mértékben segítik elő a' pesti német színházban is a' művészeti izlés kifejlődését. Más részről azonban ez örökös egy körben forgás, e' szakadatlan zaj és mámor, melyek népszínműveink egyik főelemét képezik, nemcsak tompítva hatnak az idegekre, de a' magasb, eszményibb élvezet után sovárgó lelket is kielégítetlenül hagyják. Még néhány év, és színműirőnk maguk tapasztaladják, hogy a' közönség hajlamaival visszaélni sohasem tanácsos.

Tegnap adák először bérszünettel Komlóssy Ida javára Szigligeti „Egy szekéreny rejtelve“ című legújabb népszínművét igen számos közönség előtt.

Szigligetit némileg a' magyar népszínmű teremőjének tekinthetni, 's őszintén szólva, e' téren vele még egy költőnk sem versenyzett hasonló sikerrel. Népszínművei mindig megtöltik a' házat; ő — úgy látszik — teljes birtokában van ama varázsgyökérnek, mellyel a' hatályos jelenetek titkos kínsbányáját megnyithatni. Népdalait igen ügyesen meg tudja választani, 's éppen legalkalmasb időben elénekeltetni. Ő mintegy előre kiszámolja a' tetszés pillanatait, 's meg kell adni, hogy e' számítás ritkán csal. Ő historiai drámaival kevésbbé volt szerencsés, mert itt minden színpadi mesterség tudása mellett sem lehet az indulatokat, a' jellemeket, a' belső cselekvényt teljesen mellőzni: de a' népszínművekben otthonos, mert ezekben a' situatiók már természetöknél fogva kiváló szerepet játszanak; ő sokat lesett el az élettől, 's ezt ügyesen tudja színpadra vinni. Innen van az, hogy p. o. a' zrínyikávéházi jelenet a' „szökött katoná“ban a' közönséggel minden egyéb hiányt feledtetni képes. Szigligeti minden esetre új korszakot nyitott a' nemzeti színházban. (Vége köv.)

K Ü L F Ö L D.

MAGÁNLEVELKÉK BÉCSBÖL. III. Martius 1-én. Nem tudom, levelkéim okoztak-e neked örömet vagy olvasóidnak bánatot, de nekem, barátom, sok bajt okoztak, és ha nem tudom, miként a' legcsekélyebb munkából is, mint a' szeg a' zsákból, magát kiütő lángésznek tömérdek ellensége támad — tán ritkuló hajszálaim néhányát is megőszítheti vala bécsi barátim azon testvéri ítéletök: „a' levelkéik rosszok!“ De te, t. barátom, rettegett ura a' nyomtatási hibáknak! ezért csak nyomásd ki levelkéimet, 's miután tudod, hogy mint levelező ohajtok a' halhatatlanság tövisbokrára felkapaszkodni, emberszereteted ez újabb jelével biztosíts számomra is a' magyar Pantheon előcsarnokában egy — vakablakot. Mert, ah! ki tudja, fog-e egyébként az utókor rólam is megemlékezni? fog-e nevem azon jelesekével említettetni, kik, mig riskását és kávét mérték embertársaiknak 's mig a' Vaterland'ot szerkeszték — a' hazának éltek? A' haza századok mulva is meg fog emlékezni jelesbjeiről. Ha ez igaz, akkor Noisser urról, a' Vaterland' de republica optime meritis szerkesztőjéről is fog zengni a' hír, habár oly reketten, is, mint a' lukai harang, — azon férfuról, ki mig agyraesett elménczségeket furfarag védegyeletünk ellen, addig habzsoló étvágygyal a' magyar kenyérnek még a' léjét is megeszi, mert mint gyermek hallá egy onclétul, miként a' kenyérhéjtól piros arcot nyerhetni. Hasztalan fáradság, sógor ur! nehéz önt már megpirítani.

Évek előtt (figyeljetek! Roma eredete sem nagyszerű) — tehát évek előtt, mi-
dön még Benkert Máriáról a' világ mitsem tudott, egy téglával kirakott bolt ajta-
jában, melynek szárnyain kemény papirosra felfűzött gyömbér, borsszemek, kova,
tapló, spanyolviasz, papirosból készült művirág, strucztollak és a' többi tőnek fé-
nyes tanúságot a' ben nagyban üzött kalmárkodásról, kapanyélre támaszkodva
egy ifju állott szomorú kirakatkint elsötétült képpel, és, ha haja kurtára nyírott nem
volt volna, mondhatnók, zilált fürtökkel. Egyelőre azt hinné az ember, miként az
alak a' bolt czimerét ábrázolja 's önkénytelen keresnök e' felírást: „a' szerencsét-
len klarinetoshoz,“ ha szemei, mintha sáfránnal eresztették volna fel, sárga-vörös
karikákban nem forognának, — ha emelkedő melle-, lángoló homloka- és sebes lélekze-
téről észre nem vennők, miként lelkében iszonyu harcra kelt minden gondolat,
hogy keble költői álmaiba borzasztó valóként markolt az élet prózája — a' kova és
tapló, a' gyömbér és spanyolviasz. Az ifju, hatalmas gondolatától megkapatva, egy
kerek sajtához rohan; tán enni akar? oh! magasabbak az éhező lélek vágyai! ő
tehát a' sajt mellett rakásra rakott papirosszeletkéket kezdé egyenkint ujjai közé
szedegetni 's „v i l á g f á j d a l o m m a l“ fogott a' nyomtatott sorok olvasásá-
hoz. „Gyánta és cinóber! — kiálta fel most rémes hangon, 's hangjától a' pené-
szedő groier kukacjai megriadtak — mért nem irhatnék én is illy műveket? Oh,
Hans Jörgel! oh Saphir! ti szomjazó lelkem kristályforrásai! Igen! úgy legyen!
— —“ És ezzel a' bolt ajtaját örökre becsapván, a' régi napok emlékeül magával
vitt kapanyél társaságában ez időtül szolgálja a' hazát. Azóta haragjától már nem-
csak a' sajtukukaczkok rettegnek, hangjára fentartja futását a' Rába, 's valahányszor
valaha nemzeti ügyünk mellett melegebb szó emelkedik, a' jámbor győriek mindig
megjövődölik: „No hiszen, majd megadja ennek is a' Vaterland, 's mint a' nép-
szava Blüchert Vorwärts tábornagnak, úgy a' fent mélyen tisztelt férfit ez idő-
tül N o h i s z e n urnak nevezte el.

Mosolygasz, kedves barátom, e' fogáson, mint akarom t. i. nevem megöröki-
teni? Lásd, sok emberről most mit sem tudna a' világ, ha jelesbek őket irataikban
meg nem említék vala. Tán majd rólam is megemlékezik a' Vaterland.

A' communisták eddig csak három nagy embert mutathattak fel, a' francziák
St. Simon és Fouriert, és az angolok Owent. Nem sokára mi magyarok is fogunk fel-
mutathatni néhány communistát. * Győrben alakul egy illy társulat. Ugy értesítették,
hogy miután megíratott, miként „Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar“ stb.
és miután megék és egyes lelkesbjeink még nem régen azon török fejéket:
mint lehetne moldvai rokoninkat, hogy vérünk e' maroknyi néppel is erősödjék,
közénk telepíteni, és végre miután a' magyarról eddig az a' hiedelem élt, miként
az hazájához forrón ragaszkodik: néhány hazánkfia egy háromezer tagból állandó
p h a l a n g e egybealakításán fáradozik, hogy illy számmal és a' harmonista (pha-
langetag) urak- és hölgyeknél fejénként kikötendő 600 pft alaptőkével elhagyva a'
hont — „mellyen annyiszor apáink vére folyt“ — Amerika krokodilus és vadmacska-
lakta rengetegeinek és mocsárainak kiirtása és illetőleg lecsapolása végett oda evez-
hessenek át: „Hol emberkény helyett törvény uralkodik!“

Egyéb részletet e' magyar Fourier és Owenekről még nem tudunk; Harasztly
barátunk birodalmát támadandják-e meg avagy a' Diamante Leuwu és Colorado
közti téreket foglalandják-e el? még tudva nincs; annyi azonban bizonyos: mikép
a' kiköltözködők költségén nem sokára Verböczy Tripartitumának magyar-
angol kiadása jelenendik meg; annyi bizonyos: mikép a' részvét eddig még
nem olly nagy, hogy félünk lehetne, miként hölgyfűzérünk gyöngyei a'
nagy uton vissza fognak peregni a' világóceánba avagy gyilkos krokodil- és
vadmacskák körmei közt fognak elvérzeni. — De ki tudja, mi rejlik a' jövő
méhében? 's hátha, mit annyian sikertelen kísértettek meg — hazánkfiaink fog síke-
rülni, az egész emberfajt a' „s p h a e r i c u s e g y s é g“ nevezetű testületben

egyesíteni? Milly boldogok leszünk ekkor! mindnyájan testvérek, a magyar nem lesz többé idegen Európában, elsodort lomb a világ kertében, a német megszűnik sógor és osztályos fel lenni, és lesz testvér és még tán Nobiszen ur is fogja akkor szeretni a magyart, ha t. i. addig él. A' kivándorlással tehát mi magyarok csak nyerhetünk; nyerhetnek közintézeteink is, melyekre eddig a' magyarnak pénze soha sem volt; Fourier rendszere szerint pedig az undorító munkára 9 — 15 évesekből alakítandó ugynev. „elszánt d a n d á r“ (buzdításul) a' közjövedelem egy nyolczad részével közczélokra szabadon rendelkezhetvén: amerikai rokonink ez $\frac{1}{4}$ részt némellykor tán majd az anyahon közintézeteire fordítandják. —

A' mult országgyűlési ifjak olvasó körének katonaviselt, becsületes szolgája, egy lelkes főpap szíveségéből a' kör asztalán heverő „Nemzeti ujság“ot olvastában sokszor felsohajtott: „bizony, uraim, sokan vagyunk; háboru nélkül maholnap az ember meg nem élhet egymástól!“ Bámultam akkor Márton barátommal e' tant 's nem hittem, hogy az az életbe menjen át. De e' bakkancsos-philosophiának is akadnak követői. E' napokban — igazabban: hetek előtt — a' katonaőr, több előtte szivarozó békes polgárra süté el fegyverét. A' béke malasztja ez alkalommal is elhárítá a' vést a' családoktól, mert a' golyó kit sem sebesített.

Megbocsáss, barátom, hogy a' logikai egymásután ellen véte, elébb szoltam m i n d e n r ö . . . int a' farsangról, holott a' farsang után szokott többnyire m i n d e n következni, mint honi németlapjaink olvasása után közvetlenül az emelygés. Az „Ungar“t mindig kiveszem. Tehát a' farsangról. Ez vig volt, 's mi e' vigság mellett igen szomorú, az, édes barátom, azon szerencsétlenség, hogy hazánkfiak közül sokan, kiket hivatal és kötelesség ide nem köt, itt költék el az időt, erőt és pénzt. A' kormagyart több bálban többször járták el, pedig lelkesen.

De már — punctum. Isten veled!

— ? —

MI HIR BUDÁN?

— Almási B a l o g h Pál a' pesti hirlap'ban Budapest tudósait és tudománykedvelőit egyesület alakítására szolitotta fel, melynek czélja volna, kizárva minden mulatságot 's a' pusztá időtöltési élvezek neveit, egyedül tudományos dolgozatok felolvasására 's társalgási eszmecserére szövetkezni 's e' végezt bizonyos meghatározott napokon összegyűlni. Az első tanácskozási ülés, melyre mintegy 20-an jelentek meg (szép szám, ha a' testvérvárosokban csak ennyi tudós és tudománykedvelő van!), mult hó 26-án tartott a' nemzeti Casino kisebb teremében. Mi csak örömmünket fejezhetjük ki ez indítvány fölött, melynek jó sikert 's tudásaink részéről h ő pártolást annál inkább ohajtunk, mert azon magas ígéretnek, mikkel néhány társulatok szellemi élvezek tekintetében magukat és részvényes tagjaikat kecsegteték, egészen enyészetnek indulnak 's általában úgy látszik, hogy a' pusztá időtöltési mulatságok nyújtására alakult egyesületek, minden egyes elméleti törekvések daczára, nem bírnak azon fokra emelkedni, miszerint magasabb feladatoknak is, minők a' tudományos és művészeti előadások 's társalgás közbeni eszmecserék volnának, megfelelhessenek . . . Mi, magyarok, mert soknak szükségét érezzük, szeretnénk egyszersmind sokat és mindent egyesíteni egy paizs alatt; azonban lassankint jutunk el azon gyakorlati igazság belátására, hogy osztanunk kell, ha győzni akarunk, azaz: részleteznünk mindent és sajátczélú külön körökben vennünk munkát alá; mert valamint egyeseknél, úgy egyesületeknél is, a' sok utáni kapkodás csak fogyasztja az erőt, mely gyümölcsözővé csak akkor lehet, ha minden egyes által külön meghatározott és szorosan körülírt célra használtatik.

— Rég nem éreztünk olly tiszta örömet, mint midőn mult szombaton a' budai kir. főgymnasium költészeti és szónoklati osztálya növendékeinek szavalmányi gyakorlatán jelen valánk. A' szavalmányok kétharmada m a g y a r, a' többi d e á k nyelven tartatott; az első közül mind tartalom-, mind előadásra nézve, a' megtérő bűnös' alagya 's, az apaüldöző' történeti szent novella kitűnő említést érdemelnék, a' deák előadás gyöngye pedig Galgacius beszéde volt a' britannusokhoz, melyet a' kis C z e c h Tódor olly szabatosan 's olly nemes tüzzel szavalt el, minő még korosabb szónokinknak is dicséretére válnék. Az ünnepélyen több igen jeles egyéniségek vőnek részt a' fő- és középrendből, kiktől annak végével az iskolaigazgató igen lelkes beszéddel bucsúzott el az ifjuság nevében, mi pedig a' vendégek részéről szíves köszönetünket szavazzuk mind a' derék igazgató urnak, mind a' tanító urnaknak, hogy olly valódi szívdterítő, kedélyes ünnep élvezetében részesítették bennünket!

— Nem mondanók el, mert ugysem ujság már, ha mult számunkban meg nem ígértük volna, mit akkor még magunk sem hittünk, hogy a' hajóhidat még mult szombaton (febr. 28-án) délután négy órakor szerencsésen megnyitották 's ez alkalommal nagyot lélekezve, hogy valahára megszabadultunk budai elszigeteltségünkől 's Pesthez több mértföldekkel közelébb jutottunk, azon mindjárt át is mentünk. — A' hidberakás ez idén sokkal gyorsabban ment, mint egyébkor, de ezt nem az új hidberlőnek, hanem a' kir. biztos S z e n t i v á n y i Vinceze helyt. tanácsos ur erőlyes működésének lehet hálás szívvel köszönni; említett biztos ur ő méltósága ugyanis igen sok urnaknak megmutatja, hogy nem tartozik ám minden a' 'lehetetlenségek' közé, mit némelly teins és nemzeti urak nem annyira lehetetlennek tartanak, mint — mondanak. Bár ez üdvös működésnek sokáig örvendhessünk!

— A' hidkarfák meg vannak gyalulva 's pedig azért, hogy ha ő fensége a' nádor tiszteletére tartandó országos ünnep bekövetkezendik, a' bérlők is nyilvános hódolatukat bebizonyíthatván, a' karfákat nemzeti színnel befestethessék, mi igen díszes nemzeti látványt fog nyújtani.

— A' görög nemegyesült ifjak febr. 26 d. adák a' fővárosban évenként tartatni szokott táncmuláságukat. Örömmel üdvözljük e' derék rokoninkat azon irányban, melyben haladnak, ha — mint bizton hisszük — muláságuk szellemegondolkozásmódjuk kifejezéséül tekinthető, mert e multságban a' tánczok legnagyobb része magyar nemzeteikből állott. Mindig csak azt mondjuk mi: bár teljesítse Magyarhon minden polgára kicsinyben és nagyban kötelességét!

— A' tisztelt közönség rég ismeri már szép híreből a' pesti műegyesületet, melly hazafiságosan céljául látszott kitűzni, pártolni a' külföldi művészetet 's hátterbe szorítani, csirájában elfojtani a' honit. — Ez egyesület felől legujabban különös meglepetéssel, de egyszersmind örömmel halljuk, hogy azon számtalan biztatás, felszólítás, megrovás 's effélék következtében, miket eddig baliránya mellett méltán kiállania kellett, legujabban elhatározá, azon pénzöszvegnek, melyet céljai gyámo litására magyarhoni zsebekből bevesz, egy n e g y e d é t magyarhoni művészet pártolására fordítani. Alázatosan köszönjük e' dicséretes hazafui buzgalmat, valóban komolyan és minden gúny nélkül köszönjük! vagy titok-e valaki előtt, hogy azon szomorú helyzetben vagyunk, miszerint örülnünk kell és hálálkodnunk, ha saját zsirunkból egy pár csepp saját piritatlan kenyérünkre is csurgattatik?

— D r e y s c h o k Sándor harmadik hangversenye a' redouteterebben (f. hó 1-én) ismét nagyszámu közönségnek örvendett, mi legbiztosabb jele annak, hogy a' művész rendkívüli tehetségei nálunk is méltányoltatnak, mi a' pestieknek, kik műismeretők által még koránsem tevék magukat europahíresekké, becsületére válik. Az az általános vélemény, hogy L i s z t után nagyobb hőse nincs a' zongorának, mint Dreyschok. — Mult hétfőn Horváth Lázár ur reggélyében is hal-

latá magát 's a' számosan összegyűlt vendégektől e' szíveséért élénk tapsokkal jutalmaztatték. Csütörtökön játszott először, fölemelt árak mellett, a' nemzetiben.

— Bizony sehogy sem tudunk megbarátkozni azon szerencsétlen gondolattal, hogy Szigligeti legujabb darabjában (egy szekrény rejtelve) kedvelt F ü r e d y nek egy dalt kell énekelni valami német keringő nótájára. Valjon nem eleget táncoltunk-e keringőt, hogy azt még népszínműveinkben is produkáljuk a' közönség épületességére? illik-e a' nemzeti színház méltóságához, annak irányát és célját tekintve, illy botrányos komédia, melly még a' karzatot sem röhögteti meg, ámbár csupán ennek kedvéért látszék 'componálva' lenni? Mi nem szólunk egyebet, mint azt, hogy ha mi Fűredy volnánk, közkedvességünket nem kockáztatnók 's határozottan visszautasítanánk illy elkopott bohóságokat, ha az illetők elég méltánytalanok azt követelni tőlünk, mi a' n e m z e t i színészt minden esetre lealacsonyítja. — — S c h o d e l n é asszony is n é m e t ü l éneklé P. Horváth Lázár reggélyében Schubert 'villikirály'át: tán csak nem azért tette ezt a' derék művésznő, hogy megmutassa, miszerint ő németül is tud? Igen szívesen érhiszük, hogyan is lehetne különben — magyar művésznő! — Mondtuk mi azt régen, hogy senki sem szereti többször emlegetni a' ,n e m z e t i' művész nevét, mint maguk a' nemzeti művészek, 's mégis senki sem felejtí el azt többször, mint a' nemzeti művészek — német nyelvvél 's francia frakkban!!

— A' gőzhajózási társulat Budapest és Bécs közti pályáján (még eddig nem tudjuk, kényelmére-e vagy megszorítására az utazó közönségnek?) — mint mondják, némi változást hozand be. A' Budapestről induló hajók t. i. ezentúl minden utközbeni megállapodás nélkül fognak haladni Bécsbe és viszont; az utközbeni állomások közt pedig mellékgőzösökkel fog fentartatni a' közlekedés. — A' bécsieknek minden esetre meg van azon nyereségök, hogy hamarább jutand hozzájuk — pénzünk.

— H a r a s z t h y hazánkfiáról egy város Amerikában Haraszthinak nevezetett el. Ennek örvendünk . . . egyébiránt magyar nevű város hazánkban is van elég, csak a' jó Isten igaz lelkes magyarokat szállítna beléjük valahonnan lakosokul!

— C z é l k u t y R u d o l f madonnájára egy ismeretlen urhölgy egy aranyat küldött be szerkesztőségünkhöz. Az eddig begyűlt öszveg már elküldetett a' művészeknek, kinek remek műve iránt annyira növekszik a' részvét, hogy a' hatvan arany nem sokára kiteremtve leend, a' mikor azután a' nyilvános számadás megtétetni 's a' szobor a' nemzeti muzeumnak átadatni fog.

— D ö b r e n t e y Gábor, kir. tanácsos ur, szepesszombathelyi fi Hainer János György, a' tátrakesdi hideggyógyvíz létrehozója arczképét tehetségsdús uno-kaöcsse Döbrentey István, Barabásunk tanítványa által köre rajzolva kiadá azon érdemei tekintetéből, miket nemcsak az emberiség körül szerzett, hanem azon okból is, mert egy több ritka példányokból álló madár és négylábu állatok gyűjteményét a' nemzeti muzeumnak szándékozik ajándékozni.

— A' nemzeti színház főigazgatója Bécsben megbizta H e r c z e g h y urat, hogy valamennyi a' székvárosban megforduló híres művészeket vendégszerepek adására a' nemzeti színházban, megnyerje 's pedig kizárólagosan. Melly szép buzgalomnak már eddig is kedvező sikere van 's leend ezentúl még kedvezőbb.

— Az újépület előtti sétatéren szorgalmasan dolgoznak, néhány hónap mulva a' pestieknek új mulatóhelyök kész lesz. Halljuk, hogy a' sétány, derék tervezője tiszteletére, S z é c h e n y i berek'nek fog neveztetni.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

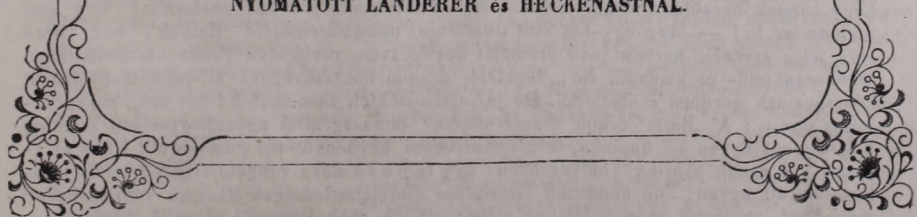
---

11. szám. — Martius 14. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

arczképét jelen (11-d.) számunkkal veszik budapesti előfizetőink. — Kérjük vidéki t. cz. előfizetőinket, kiknek birtokukba ez országos érdekű műmellékletet töretlenül szeretnők juttatni, méltóztassanak az illető **postai számjeggyel** ellátott czímöket (azon minta szerint, miként az a' boritékon áll) nyugtatvány gyanánt vagy szerkesztőségünkhöz Budára, vagy a' 'Pesti Hírlap' kiadóhivatalához (hatvani-utczai Horváth-ház) Pestre utasítani, hol a' műlap azonnal ki fog szolgáltatni. Legegyszerűbb lenne, ha mindegyik vidéki előfizető a' boritékon levő nyomtatott czímét sziveskednék beküldeni.

Egyes példányok ez érdekes és igen jól talált arczképből a' '**Pesti Hírlap**' kiadóhivatalában **egy pengő forintért** kaphatók.

Az 'Életképek' szerkesztősége.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

ARAD, mart. 5. Lám lám! ha az ember igazán az elevenre tapint, csak eltalálja aztán a' — bibét! Mi ezt közelebbi levelünk nem mindennapi hatása által tapasztalók. A' városunkban létező nemes czéh, melyről mult alkalommal olly gyöngéden emlékeztünk, kegyességünk által annyira megtiszteltetve érezte magát, hogy, bár olvasni csak a' körmőcsi kerek képek sárga betűit szokta, irántunk méltányos vonzalomból ez egyszer az 'Életképek' ő jelességére irányzott fekete betűit is elsyllabizálni 's mi nagyobb — megérteni legkegyelmesebben méltóztatott. Tekintetes nemes nemzeti és vitézlő czéhmaster ur azonban Barkó collegájával egyetemben nemcsak érteni, érezni is látszott soraink melegségét, mellynek következtében majd forrott, majd fázott, prűszkölt és így tovább, szóval: ollyanforma helyzetben volt, mint mikor az emberfia r o s z f á t tesz a' türe, a' fa csak füstöl- 's az emberfia mégis fölmelegszik, persze nem a' tüztől, hanem a' tüszítés fáradsága, a' keserű füst, egy kis mérgelődés, a' hátán lepatakozó fagyos izzadság 's több illy vegytani elegyületek által. Utóbb nem állhatván a' belsejében támadt szokatlan forradalmat, neki-vetkezett 's asztalhoz ült, érzelmeit lerájozandó. De csakhamar keserűen kezdé átlátni, mikép az akarat, tehetség nélkül igenigen 'árva fiú: fálhagytó a' heves szándékkal, írjon — úgy mond — a' ki tud, én nevémmel egyebet nem tudok leírni! E' valóban bölcs és igaz szavak után ujra a' 'Miketten'-féle levelet olvasta; de villámos ég! most egészen ellenkezőnek találá a' levél értelmét. Épen ekkor lépett be Barkó collega. B. 'Czéhmaster ur! — mondá az érkezett — becsületünk sértve van' — Cz. 'Igen, kedves barátom! ezért boszút kell állanunk, 's pedig a' boszuállást, mint ügyes-bajosok dolgait szoktuk, nem fogjuk jövő hétre halasztani azon egyszerű okból, mivel a' halasztás ideje alatt ezen ügyért az ördög sem keni meg markunkat.' — B. 'Nem ám! . . . de hát ugyan mit tegyünk?' — Cz. 'Mit-é? . . . hát minthogy ez az egész levél hazugság, irassunk ellene czáfolódást!' — B. 'A' biz a', még pedig az 'Életképek'-ben, kedves czéhmaster ur, mert ott sértődött meg becsületünk. En részemről, e' levelet azzal kívánom megczáfolni először, hogy nekem ugyan vannak füleim, de hosszúságuk miatt még senki sem mondta vastagoknak. Másodszor, hogy az izraélitáknak magyar polgárörhadba vetetődését nemcsak én, de az egész becsületes nemes czéh libelláriter contradicálta.' — Cz. 'Ugy van, édes barátom; én pedig először is, másodszor is azt iratom ellene, hogy az egész levél hazugság, tehát azt a' jövő évi 'Életképek'-ből egy betűig ki kell törölni . . . Menjünk!' — 'S elmentek iratandók, czáfolódást.' — Mi, ha a' 'czáfolódás' érdemes leendő figyelmünkre, annak idejében mindenesetre el fogjuk reá mondani a' magunkét, addig azonban azon hittel kívánjuk megnyugtati olvasóinkat, miszerint a' dolog valóban úgy 's nem más-ként történt, mint mi közelebb előadtuk; czéhmaster ur-részéről pedig, egyszer mindenkorra, szükségesnek hisszük megjegyeztetni, hogy becsületnek az 'auctoritás'-sal összetévesztése egyförl, másfelől az igazságnak ez egyszer szerencsésen reálövellett tüzsugára okozhatták 's idézték elő a' kebellorradalmat 's a' fonak gondolatot, hogy soraink becsületét megsértették. Más a' becsület, más az auctoritas; úgy ám, czéhmaster ur! — Még egy-két szót literaturai mozgalmainkról! Halljuk, hogy Máré vára jeles szerzője harminczadik drámáját bevégezvén, rövid időn Pestre utazandik mind harminczat elő- és kiadatni. No, legalább drámai kőciszöveggel kibonyolithatja magát adósságainak gordiusi csomójából. De jaj aztán nektek komédiások! hát még neked ártatlan poesis? A' 'Berta' című dráma, 'makai' társaság által agyonhagymázott szerzője Pestre ment ugyan — koplalni, 's a' 'debreczeni hírcsengő'-vel (magyarul: birkaharang) 's annak paprika (helyesebben: téglapor) nevű rángatójával folytonos levelezésben áll ugyan; de mindezen szerencsés szerencsétlenségek daczára sem szabadult meg Arad egyikétől azon tudálekos embercséknek, kikről mondja a' költő, hogy 'okos beszéd nem az ő kenyerök.' — A' tudálekos embercse Misincs ur de eadem, a' ráczvárosan egy aestheticát dolgozik jelenleg, még pedig olly reménnyel, mikép a' 'makai' társaságon kívül, széles e' világon ki sem fogja azt megérthetni. — Makai Mátyás ur aristocraták ellen irt satyrái sajtó alatt vannak. Sajnáljuk, hogy a' jeles költeményeket,

mellyek egyrésze levélfeltörést 's elsíkkasztást tartalmaz, csak egy Misinési ész bir széptanilag fölloghatni. — Társaséleti mozgalmainkról legközelebbi alkalommal bizonyosan közlendünk valamit, ha élünk 's Áradról addig valamiképp el nem pusztulunk.

Mi ketten

BAJA, febr. 28-d Casinónk az egyleti könyvtár szaporítására ez évben 140 pengő forintot magyar könyvekre, 60 pengő ft. németekre határozott fordítani. Február 26-án e' hóban első előadás alkalmával adatott bérletben először: „Bánk bán“ nagy közönség előtt. Az „Emerre amarra“ vígjáték szerzőjének megmutatá az igazgatóság, „merre van az ut“, azaz: tuladott rajta gyakori kihágásai miatt, 's e' tapintatát az igazgatóságnak lehetlen nem helyeselelnünk, mert csak erényes, művelt és jól rendezett társulat képes a' közönség pártolását kivívni és fentartani. Táncc- és vi-tanítónk pedig maga von búcsut a' kapuféltől, hagyva maga után kezdő vívókat, ügyetlen tánczosokat és — fizetetlen adósságokat. Egy kis nemzeti haladást említünk még meg; éppen midőn e' sorokat akáro'k befejezni, kapánk egy tánczvigalmi hirdetményt illyr nyelven, — a' báladó alkalmasint Ujvidéken szerevé e' nyelvbeni jártasságát 's a' hirdetményeknek e' modorban szerkesztési ügyességét. Eh bien!

Irnyei Püspök Sándor.

IGLÓ, február végén. T. szerk. ur! Ha ön egyszer vidékünkre vetődnek, első pillanatra bizonyosan fájdalmasan sohajtana fel, látni kénytelenítve, mennyire túl van árasztva idegen elemekkel a' Szepe'ssé'nek vadregényes vidéke. De ez csak első pillanatra látszanék úgy. Nem hosszú idő kívátnatnék azonban ahhoz, hogy ön keblét örvendesebb érzemények lepjék el, mert csakhamar meggyőződnek ön arról, hogy Szepes népe — különösen a' 16 városok józan nézett német polgárai — hazai érdekeink lelkes pártolása körül dicseretes példával mennek elő hazánk minden idegen ajku testületének. Állításom bizonyításaul nem akarok ez uttal egyebet említeni, mint azon tánczvigalmat, mely február 18-ikán Iglón tartatott oly fénynyel és meglepő sikerrel, mellyek párja Igló krónikájában hiában kerestetnék. Nemzetiség érzete nyilatkozott itt az igen nagy számmal 's távolabb vidékekről is beérkezett jelenvoltaknak mind nyelvében, mind tánczában, mind ruházatában. A' részvét lelkes a' mulatság teljesen kielégítő vala. Még a' zene is tökéletesen honi volt, mert a' gömöri ismeretes híru Marczi-bandának 18 barna tagja gyújtá bennünk lángra 's lelkesedés tüzes szikráit. Kedvesen fogunk e' vigalomra emlékezni mindnyájan még akkor is, ha már védegyelt nem lesz is. — Általában nálunk csak minden dicseretést mondhatni a' honi ipar pártolatásáról, 's ha attól nem tartanék, hogy divatlapba nem való dolgokat írok, számos példáját hozhatnám fel annak, mint segítettnek 's gyámolítottak nálunk és vidékünkön az iparüzők — különösen a' takácsok és festők — leginkább lelkesb hölgyeink részéről, kik, mint az említett bál is mutatta, az egyszerű honi kelmék viselésében egymást igyekeznek felülmúlni. Az Isten sokáig éltesse ezen szerény követelésű házas nőket. — Hogy egyébiránt e' bál alkalmával is, mint a' vidéki kisszerű életben mindenütt lenni szokott, a' rangkorság és osztálygöög nevelés és szánakozásra méltó jelenségei ki nem maradtak, hogy p. o. a' háziasszony (Marjássy Ágostonné ö nga) számára emelt tribune körül tömördek volt mindig a' közönség közé vegyülni nem szerető aspirans dongók száma, magától értetik. Azonban majmok mindenütt vannak, hol eredetiségek nem lehetnek. Isten önnel!

Kl... Tóbiás.

SZOMBATHELY, febr. 28-án. Ha, mint a' mézetlen pillangó, az élet hervadó virágain szeretnék kejelegni: most nyújthatnék önnek elegendő mézet, mellynek zamata egyideig édesen hat érzelmeinkre; de maradandó hatása, érdeme nincsen. Egy szóval — mivel már ezen stilusban kezdtünk beszélni — a' farsang nekünk is, 's a' farsang által más — keresztül voná ajkaink közt a' mézes madzagot 's megtánczoltatott bennünket. Ez ugyan — igazán szólva — figyelmet nem igénylő tárgy, de megjegyezni azért véltem szükségesnek, mert jelesen két vigalmunkról sokan azt állították, hogy roppant fényüzéssel mentek, pedig, fájdalom! a' fénynek hívása és nem üzése volt itt. Egyébiránt tudom azt is, hogy hazánk értesítve van lapok után, miszerint nálunk is — kivált a' szegény adózók között — nagy szükség uralkodik: tehát legyen tudósítva a' felől is, hogy mi is peroráltunk ha ő javukra 's tánczoltunk a' magunk hasznára. Ha korunkban olly bő forrása volna a' hazafittetteknek 's a' szelidebb emberi érzelmeknek, mint a' szép szavaknak: Magyarország könnyen a' mesés eldorádók mintaképévé válhatnék. De a' cziel sokaknak — tisztelet a' javának — igen közel van: mert a' dicsőséget szép szóért is odaadják, 's aztán több mi kell? . . . A' munkában (?) fáradt test lekenyerezeti magát daczára a' sovány esztendőnek. — Volt a' fenforgó két vigalomnak mégis egy fényoldala, mit igazságosan elhallgatunk nem lehet, 's ez az, hogy meghívásul az osztálykülönbséget ollyformán mellőztük, hogy a' polgári osztályból is néhányan 's egy pár iraelita is hivatott meg. . . . Már hogy miképp igyekeztünk őket közénk szoktatni? 's nem kellett-e tekintetekkel találkozniok, mellyek a' testvérüléstől őket amugy szép módjával visszaszólították — nem fejtegetem! . . . A' szemnek eleget tettünk! Társas életünk kopár mezején még mindig tők és makk terem, mik ha a' testet kissé táplálják is, a' lélek szomját eloltani aligha képesek. . . . Olvasó-egyletünkben bámulatra ragadja az embert, hogy ez a' kisvárosi ember olly roppant füstöt tud csinálni 's még felül reá csak amugy privátim a' kártya-aszta'lok mellett. Sokszor lármás csata keletkezik a' csitt-játékban és a' fütéssel nem igen terhelt egy öl hosszú 's szélességű olvasó-teremből — bár ezt csak üveg-ajtó választja a' roppant hosszú játszóttól, senki sem kér csendességet. . . . mert senki sincs benne. Miért is dideregne ott sütéthen? . . . Olvasni? hisz a' teke-ör ugyis nagyon olvas, 's pedig hébe-korba jó kedvéből magyarul is! . . . Utcáink még mindig kátyó-tengerben usznak 's azért bizony

senki se csodálja, ha találkoznak köztünk is emberek, kik, ha szerét tehetik, más lábain járnak, szamarakon lovagolnak 's bizony sokszor még lóvá is teszik őket. — Elkezdődött a' kálvária-járás — egyik fő bűnti mulatsága a' kisvárosi népnek. Mert meg kell jegyeznünk, mikép az ide kívándorlók egy harmadrészt szerelmi találkozás, míg egy igen nagy részt hír-kapkodás, sokat ásitó bámészkodási vágy 's csak igen keveset tiszta hitbéli buzgalom vezet a' szent falak közé. — Épen most értesítették, hogy Felső-Büki ifj. Nagy Sándor urnak, ki okszerű gazdálkodási módjáról ismeretes, egy majorja szándékos gyújtás következtében, hamuvá lett A' kárt mintegy 30ezer vtfórintra teszik. — A' bűjtőlők igen fájdalmasan panaszzák mindenfelé azon körülményt, hogy egész télen át csak pár nap lehetett fogásra halászni a' Balatonon. — Időjárásunk tavaszi: sokan bő aratást jövendőlnék; de a' birkák nagyon hullanak. Kövér bűjtöt! Vasi.

NEMZETI SZÍNHÁZ. A' nemzeti színház igazgatósága által, 1845-ki február 17-ről kihirdetett három rendbeli drámai pályadíj 2-kára, u. m. egy nemesebb körben forgó társalgási vigjátékra kitett 60 arany jutalomra, a' kijelölt határnáig, azaz, f. év martius 1-éig, következő színművek érkeztek be, u. m. 1) A' nyelv orvos. Vigjáték 5 felvonásban. Jelige: „Önézés, te vagy a' diadalmas bére — meg a' dij. Élet. pag. 30—70.” — 2) A' félreismerttek. Vigj. 4 felvonásban. Jelige: „Simplex duntaxat et unum. Horatius.” — 3) Mostoha Vigj. 4 felvonásban. Jelige: „Győzzön a' mi jobb.” — 4) Önézés és szerelem. Jelige: „Die Komödie will durch Lachen bessern. Ihr wahrer allgemeiner Nutzen liegt in der Uebung unserer Fähigkeit das lächerliche zu bemerken, in allen Vermischungen mit schlimme(r)n oder mit guten Eigenschaften, sogar in den Runzeln des feierlichen Ernste(n)s. Lessing.” — 5) Pasquil. Vigj. 3 felvonásban. Jelige: „Hm, e' kór járvány kezd lenni.” Egy hires doctor. — 6) Hallgatni fogok. Vigj. 3 felvonásban. Jelige: „A' mi egyestől nem telik, azt egyesülten — — — Megteszik, azt, sejtjük, megteszi ösves erő.” Szenvey. — 8) Álnevezet. Vigj. 4 felvonásban. Jelige: „Ridendo dicere verum.” — 9) Az Isten boszúja. Eredeti dráma 3 felvonásban. Jelige nélkül, egy, Fánccyhoz intézett kísérő-és a' választmányhoz intézett emlék-irattal. — 10) Királyi fogadás. Vigj. 4 felvonásban. Jelige: „Fény nevére, áldás életére — Fen kialtja minden hű ajak.” Vörösmarty. — 11) Nőtelen férj. Vigj. 3 felvonásban. Jelige: „Sem nem rossz ez, sem nem jó.” — 12) Nem szedtek rá többször. Vigj. 5 felvonásban. Jelige: „Kedvesid ha elhagyod, Mondj nekik jó éjszakát; Kivánd, ég deritse fel Rád és rájok hajnalát.” Bajza. — 13) A' művelt világ. Vigj. 3 felvonásban. Jelige: „Oh művelt világ.” 14) A' házasság égben köttetik. Vigj. 3 felvonásban. Jelige: „Da locum melioribus. Terentius.” — 15) Végrendelet. Dráma 4 felvonásban előjátékkal. Jelige: „Légy szorgalmas elkezdett pályádon, majd — — — talán — — — ha a' sors kedvez — — — egykor hasznát veszed.” — 16) Maradjunk nőtlenek. Vigj. 4 felvonásban. Jelige: „Ki, cipőháti! Ugy születtem, anyám. Byron”; — melyek alulirt által az e' czélra megkért, 's már a' jutalomhirdetésben megnevezett bíráló választmánynak előterjesztvén, a' 9-dik számú, részint mert mint dráma e' pályára nem tartozik, részint mert jelige nincs 's így a' meghatározott pályázhatási kellék hiányával küldetett be, a' pályázástól elmozdítván, a' rendes színbíró választmányhoz utasított, 's ottani netalán el nem fogadás esetében Szigligeti nemz. szính. titkoknok urtól lesz visszavehető; a' 15-dik számú pedig, mint komoly dráma, de különben a' kijelölt szabályok megtartása mellett küldtven be, a' f. é. szeptember 1-én kijelölt 3-dik jutalomra pályázandó drámák sorába ígattatni rendeltetett. A' többi 14 vigjátéknak jeligés levelei, az elnök és még egy tag pecsétjével, borítékba bezárattván, bírálatuk a' megállapított rend szerint eszközletbe vétetett, 's az eredményről, 's illetőleg a' jutalom kiszolgáltatásáról annak idejében, u. m. f. é. április 16-dika után, hivatalos jelentés fog kiadatni. Tisztelettel értesítetik még a' t. cz. közönség 's illetőleg az írók, hogy a' tudva levő bir. választmányi tagok közül nagys. Császár Ferencz ur, egyéb elfoglaltságai miatt, leköszönvén, helyébe tek. Gaál József ur kéretett meg, ki is a' felszólításnak szíves készséggel engedett. A' bíráló választmány 1846. martius 2-án tartott ülése határozatából kiadta, Pesten martius 3-kán 1846. — Fánccy Lajos, nemz. szính. igazg. ügyvivő, 's e' választmány tagja 's jegyzője.

Mondani valónk. A' színjárályai, zágrábi, pozsonmegyei, kalocsai és besztercei levelek részint érdeklenség, részint — más okok miatt nem közölhetők. — Vörösmarty szép költeményeit jövőhét lapunkban, Csik Ferke' című gyönyörű népregéjét pedig jövő hónap első számában adandjuk. — Karacs Teréz jeles értekezését 's Hrabovszky Dávid olaszthoni 's schweiczi visszatértekeit örömmel fogjuk közleni. — Jövő évnegyedben a' jászberényi népviselet 's az aradi oláhok rajzával fogjuk becses műmellékletül meglepni t. cz. előfizetőinket.

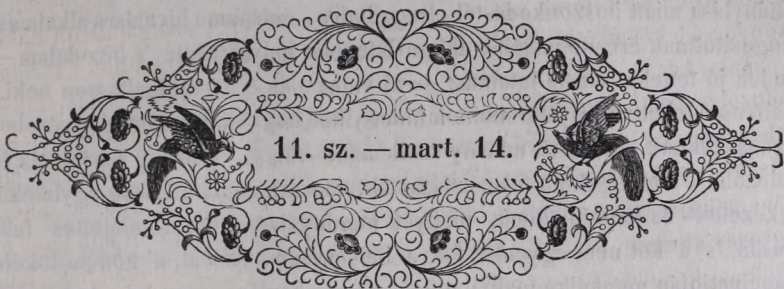
Az

„ÉLETKÉPEK”

jövő évnegyedi folyamára Budapesten 3 forint, vidéken pedig 4 forinttal pengőben előfizetheti.

Az „Életképek” szerkesztősége.

A' NÖNEM ERKÖLCSTANA.

I. Rendeltetés.

(Vége.)

De fordítsuk most figyelmünket az erényes nőszemélyekre. Ezek közt is találkozunk egy-egy szűz, nő és anya, ki gögtül elvakultan, fontos állásunkról 's a' vele járó emberiségi érdemeinkről nyert meggyőződése daczára is magasabb rangra 's tekintetre áhitozik, nem gyanítva, hogy e' hiu szenvedélynek is méltóságteljes uton, módon, t. i. a' férfiu nemes tettei által, eleget tehetni. Ekképen 's a' legbensőbb szívszövetség következtében a' férfidicsőség fénye a' nőket is körülsugározza, 's nem egy leány, nővér, feleség és anya osztozik az atya, testvér, férj vagy fiu érdemeiben, 's olly tekintetnek örvend, melly szeretett lényről háramolván reája, őt inkább képes boldogítani, mint bármí önszerzette fény. — Így fénylett Cornelia az ő fiainak dicskoszorúza győzelmei által; így szerzett a' legnagyobb férfi a' legtökéletesb asszonynak dicsőséget 's koronákat; 's miután tapasztalá, meghallá a' világ az Üdvezítőnek csudáit és szavait, számlálhatlan embertömegek lelkesülten imigy kiáltának fel: „áldott legyen a' méh, melly őt viselé, 's áldottak az emlékek, mellyek őt táplálták!“ — Azért tehát egyikünk se ismerje félre a' legfőbb bölcseséget, se ne panaszkodjék rendeltetésünk ellen; sőt inkább mindegyikünk teljes szeretettel ölelje azt, mert egyedül csak ez képes bennünket 's másokat is boldogságra vezetni!

Azonban, ha netán nővéreink egyike vagy másika az alárendelt állás miatt, vagy az emberi nemzet körüli érdemeink csekély és ritka elismerése 's

méltánylása miatt boszonzkodástól elragadtatva, másnemű hivatásra alkalmasnak 's jogosítottnak érezné magát : akkor Istenben helyzett hite 's bizodalma — ki minden jó tetteket dúsan jutalmaz — új vigaszt és erőt szolgáltatson neki. 'S bizonyossá tehetem pályatársnőim mindegyikét, hogy daczára minden sérelmek- és panaszoknak, daczára néhány szellemdús hölgy, 's buzgó párthiveik legáradozóbb 's leglángolóbb felszólalásainak, daczára minden létező egyleteknek, felekezetek- és tanszékeknek, mellyek mindnyájan a' női rendeltetés felforgatásán 's a' két nem egyenlő fokra helyezésén, szóval, a' nőnem tökéletes emancipatioján munkálkodnak, mégis a' régiben fog maradni minden, mert a' férfiak soha sem adandják nekünk valamelyikét az ő előjogaiknak, hanem inkább azt mondandják ki egyhangulag, hogy balgaság volna a' nőszemélyeket magasabb polczra állítani akarni, mint minőre ők magok emelkedni bírnak. 'S teljes igazságuk van. — Egyébiránt mikép is szabadna ohajtani a' női rendeltetés felforgatását, meggondolva, mi tökéletes összhangzáshoz áll az a' mi jellemünkkel és tehetségeinkkel? 'S habár számosan találkoznak is közöttünk, kik a' nőnek látszólag csekély hivatása fölött gunyolódnak, magokat szüntelen nővéreik fölé emelni vagy azoktól elkülönözni iparkodnak, 's mindenkép azon vannak, hogy polcz- és méltóságokra nézve a' férfiakkal egyenlő fokra állíttassanak: mégis, mihelyt rendkívüli események közülünk valamelyiket férfiúi hivatás élére helyeznek, rendszerint kevés jó megy véghez, és pedig álladalmi igazgatás körében gyűlölség, visszavonás és zavargások; vallási vagy polgári ügyekben szinte semmi örömdetes nem adja elő magát, 's ha nőszemély valamikor tetemes vagyonról rendelkezhetik, akkor az, ha egészen el nem pazaroltatik is, legalább részben eltékozoltatik; ha némber magasabb tudományokra vagy férfias ügyekre szenteli magát, a' női kellem és báj végső szinmázát is elveszti, 's nem is tudva, mellyik nemhez tartozik voltaképen, fölötte elégtelen, magának 's másoknak terhül eső életet visz, 's azt rendszerint szellemi 's testi kimerültség következtében fájdalmak 's szenvedések közt végzi. Egyébiránt hová vezetett minden időben eddigelé a' női férfiaság, 's miben áll tulajdonkép? Néhány lovagias kalandban, üdvtelen házi kormányzatban 's néhány irodalmi szüleményben, mi elvitázhatlanul több roszt okozott, mint jót, nem is érintve, hogy ilyenféle női hősök férfiak által mindenkor pótolhatók. De ki pótol hű nőket, jó anyákat, kegyes keresztény nőket, erényes és rendszerető házi asszonyokat? ki pótolja e' nemes lényeket, a' vallás 's az emberi nemzet jóléte- 's méltóságának ezen egyedüli támaszait?!

Teljesítsük tehát minden lehető buzgalommal köteleyeinket, azon erős meggyőződésben, hogy jámbor 's erényes nőszemélyek szívére bizzák minden jóindulatú férfiak legdrágább reményeiket. 'S ezen üdvözítő öntudatban kétségtelenül fentartandjuk a' hitet, az erkölcsöket 's a' társadalom javát, 's magunk is hozzánk méltó helyet foglalandunk el.

N—g—szkyné. *)

*) Ez érdekes ciklus folytatatni fog.

A' CSAVARGÓ *)

... Dömsödi ur harmadszor izene ki kocsisának a' zöldhalmi csárdából, hogy rögtön és haladék nélkül fogjon be, 's ezen háromszori izentetésért siesen színe eleibe, nyak- és poflevekbeni illetőségét átvenni.

Dömsödi ur cselédeit nyak- és poflevekkel szokta érdemdíjazni.

És Dömsödi ur, ha jól szemügyre vesszük a' dolgot, nem is tehet más-különben.

Dömsödi urnak paripáit Meklenburgból, rókafogó sinkoránjait Angol-országból „kell“ hozatni. — Dömsödi urnak Bécsben és Milanóban „kell“ teleni. — Dömsödi urnak francia szakácsot és német páholyt „kell“ tartani. — Neki fürdőkbe „kell“ járni, „kell“ magát a' kártya-asztaloknál mutatni, 's hát még az olasz énekesnők!? kiknek, hogy mennyi minden kell? annak Dömsödi ur zsebjein kívül csak az Isten a' megmondhatója.

Bizony szegény Dömsödi urnak ezer a' szüksége.

'S ha ezeket jól meggondoljuk, perczig sem fogunk rajt csodálkozhatni, hogy Dömsödi ur cselédeit azon apró pénzzel fizeti, melly a' hétköznapi világban „ütle“ név alatt ismeretes, 's kísérleteket tesz velök, minöket az egyszerű czigány telt a' lovával, ki, mint tudva van a' történetbuvárok előtt, paripáját a' kopláláshoz törekedett hozzászoktatni 's melly szándékát csakugyan ki is vitte volna, ha a' paripa időközben éhségnek miatta el nem patkolandott az árnyékvilágból.

Tehát legkevésbbé sem csodálkozunk.

Mint szinte Dömsödi ur sem csodálkozik, harmadik izenete következtében azon világos választ nyerve, hogy fentérintett, de minden további érintéskétől idegenkedő kocsisa odább állott a' sátorfával, minek értelme az: hogy nyakába ölté az országutat, vagyis, hogy minden körülírás nélkül kimondjuk, bucsút vön a' kapufélfától.

Már ezt így szokták Dömsödi ur cselédei.

'S épen ezért Dömsödi ur velünk együtt semmit sem csodálkozik. — Nem. — Nem is káromkodik; de még a' fejét sem veri a' falba, hanem kettőt csóvál rajta, 's fogai között amugy piano agybafoéba áldja valahány ostorász van a' világon, 's végre sejtetemterhes arcczal kivervén pipáját, a' természetjog nem tom hányadik czikkelye ezen szavai szerint: „magad uram, ha szolgálád nincs“ — saját személyében kikullog az istállóba 's miután széttekintvén, messze és közel árva lelket sem talált, kire ügyét bízhatta volna, előszólítja négy pej lovát kötőfékjeiknél fogva, 's azokat, mint Isten tudnia engedé, hozzáistrángolja hintaja rudjához, miközben óriási mulatsága lön egynémelly rézcsatokkal és szíjhevederekkel, miknek rendeltetését nem ismervén, sehogy

*) Mutatvány a' derék szerző „hétköznapiok“ című regényéből.

sem tudott velök intézkedni, 's majd a' farmatringot erőttel lovai szájába, majd a' zablát alkalmazta fel a' füleikre.

Nevelte ezen multságát azon körülmény is, hogyha a' sötét csárda akár-mellyik nyílására tekinté, padlásablakra, pinczelyukra: mindenünnét reáles-kelődő vad arczokat látott elöbukkanni, hirtelen el-eltünöket, mihelyt őket ész-revevé. — Hozzájárult még azon gondolat is, hogy e' puszta csárda és ennek környéke veszedelmesen sötét színezetben voltak előállítva a' közhír ajkain, melly rendkívüli és borzasnál borzadalmasabb dolgokat és eseményeket tudott e' csárdáról 's szerencsétlenül járt utazókról regélni, kik ezen keresztül utaz-tokban elvesztek 's minden későbbi nyomozódások daczára sem kerültek többé elő. — Dömsödi úrnak mind egyszerre eszébe jutottak e' rémtörténetek.

Egy helyen valami fakóvörös nedvvel volt végig öntve a' kerítés: az hi-zonyosan ama kalmárnak vére, kit félévvel ezelőtt e' helyen agyonvertek, gondolá Dömsödi ur 's nagyon hasonlónak találta azon nedvet az emberi vér-hez. A' fal tövében be volt süppedve a' föld; oda valakit temettek, képzelé, 's örült, hogy az a' valaki mégis nem ő.

Azután vizet meritett lovainak. — A' kút fenekén valami gömbölyű libe-gett. — „Emberfő!” susogá elképedve 's ott hagyta felhúzatlanul a' vedret. Nem jutott hirtelen eszébe, hogy a' tök is gömbölyű. — Hanem hiszen nem is maradt volna ám Dömsödi ur éjen át ama csárdában, habár a' chinai császár minden titulását neki ígérték volna is.

Előkurjantotta a' csaplárnét, tartozását kifizette, a' gyeplüszárat saját becses úri kezeibe fogván, magát a' bakra felvetette, 's még egy ijedt pillan-tást vetve a' csárda környékére, ostorát kiereszté, lovai közé vagdalt 's könny-nebbült lélekkel látá a' félelmetes környéket háta mögött elmaradni.

Gyönyörű napfényes délután volt, a' levegőben a' pacsirták éneke és az ibolyák illata szállongott; a' mező sárga volt a' tavaszi virágoktól, noha már nyár közepére hajlott az idő, távolban a' kolomphangok közé pásztorfu-rulya vegyült 's a' vetések fölött szárnycsattogva repkedett a' vadgalamb. Messze a' látkörön mint smaragdszinű varázstenger libegett a' déli láb, 's egy-egy távol tanya füstje emelkedett kékes oszladékban az ég felé. Minden olly nyugodt volt, olly kellemes; emberhang nem hallatszott sehol.

És mégis Dömsödi mind ennek nem örült, szívébe nem hatott a' nap-világ, a' sötét lelkiismeret nem hagyta azt besütni oda; félve, de átkodot-tan vonult magános útjára, mint mikor illatos virányokon félve mászik keresz-tül a' varangy, meg-meglapulva, nehogy valaki észrevegye undoksága miatt.

Ment egyedül és hajtotta lovait.

Azt az egyet ugyan az irigység sem tagadhatja meg tőle, hogy ha-talmas kocsis volt, mintha csak arra született volna. De hát miért is lakott volna két esztendeig Párisban? Ha az utcán jövő-menők elgázoltatására került a' sor, vagy a' közeljutottak szemének kiverésére, vagy a' bennülők multság-os kitalálására, — ezen esetekben Dömsödi ur ritkítá párját, csak az az ördögség, hogy K... től H*ig nincs kikövezve az ut — azaz: ennyit még-

sem merek apodictice állítani, mert lehet, ha a' homokot elhordanák róla, más bizonyulna be, mint történt ez egy hazai városban, mellynek neve nem akar eszembe jutni, hol egy utcából a' megöröködött szemetet kitakarítván, az alatt a' legdiszesebb kövezet találatott; hanem annyi igaz, hogy a' ki jelenben K . . . től H*ra akar jutni, azon felül, hogy az égi csillagokkal jó ismeretségben legyen, el ne felejtse magával mágnesűt hordani, mert bizonyra úgy talál járni, mint az Egyiptomból szaladó zsidók, kik negyven esztendeig keresték a' pusztában a' Canaant. — Érzette e' hiányt Dömsödi ur is, mindjárt érzette, a' hogy néhány száz lépésnyire távozott félelmei helyétől egyikén azon számnélküli, térjmegetczáknak, mik az alföldi kerékvágta's hozzájuk mindenben hasonló kanyargós utak mellett futnak, velök majd egyesülnek és a' járattan kocsikormányzót irányából kitájékozzák, majd eltérnek mellőlök, eleinte járt, kocsinyomos ösvényt képezve, majd füvel benöve, többnyire a' csapáson vagy egyes rozzant, gyanús kinézésű tanyán, vagy a' homoktengerben vesznek el.

Dömsödi ur tehát nem tudta, merre tartson. Persze, erősen feltette magában, hogy se kérd, se hall, hanem fog haladni egyenesen torony irányában; de nagy szomoruan tapasztalá, hogy az a' milyen széles, olly hosszú láthatáron hagyján tornyot, de egy árva galagonyabokrot sem szemlélhetni. Ez természetesen leverő volt ránézve, annál leverőbb, minthogy a' négy tátos egyáltalában feltette magában, egyet nem érteni. A' gyeplüszáras és az ostorhegyes épen úgy akartak tenni, mint két nyájas komaasszony, kik egy barátságos vigalomban egymás mellé jutva, merő rokoni szeretetből hátat fordítanak egymásnak; a' rudas és csás pedig erőnek erejével meg akarták próbálni, könnyebb lesz a' hintó által tolatni, mint azt húzni? minek oka az lehetett, hogy állkapczáikon a' zablaláncz veszedelmesen meg volt szorongatva, maguk pedig szokatlanul összevissza cserélve; következése pedig az lön, hogy Dömsödi ur phaetonja a' francia négyes figuráinak azon nemét utánózta, melyet magyarul balnacirozásnak neveznek . . . Millyen szívesen káromkodott volna ilyenkor! de nem volt kire. „Te semmirekellő kamasz! Te varjak pecsenyéje, tökfilkó, fel akarsz dönteni? Részeg gazember, majd a' nyakad közé rakok, hogy arról emlegetsz meg, a' ki erre amarra — — ! Szamar! — Mindezeket illy renddel és még nagyobb ékesszólással mondta volna Dömsödi ur kocsisának, ha épen maga nem volt volna magának kocsisa, 's méltán megboszankodott, hogy amugy törökösen fel nem pofozhatja azt az élhetetlen gézengúz, a' ki így hajtja a' lovakat, mert magát csak nincs kedve az embernek felpofozni.

Szegény Dömsödi urat, vagy akarta vagy nem, utolérte a' philosophia. Kezde hinni, hogy csakugyan kell lenni sorsnak, melly e' lovaknak parancsol 's melly nem akarja megengedni, hogy ő mai nap H*ra jusson. — Később az is hihető lön előtte, hogy tán valami jó vagy rossz szellem bánik úgy velök, mint ama híres kozák próféta szamarával? (nem tudom okát adni, miért hitte Dömsödi ur Bálám szamarát orosz születésűnek?) továbbá az is rém-

lék agyában, hogy tán nem is a' legistenesebb szándék az, melly őt H*ra vezérli? „Nos osztán! — egy leány — mintha bizony! hát mért nem vigyázott magára jobban? — Hiszen talán csak nem azért van a' világon, hogy rá nézzen az ember? — Ejh — hány embert tettem én már koldussá, hány nőt szerencsétlenné? mégis itt vagyok.” — Ezen rövid logikai okoskodás tanusítja, hogy Dömsödi urnak igen-igen szeretetre méltó életphilosophiája van, mellyel, ha az Isten sokáig élteni, elébb vagy utóbb — de nagyra fogja vinni. — Majd meglássuk.

Azonban száz szónak is az a' vége, hogy Dömsödi urnak le kellett szállani trónusáról, ugymint a' kocsisülésről, 's makranczos paripái elé saját becses személyét befogni 's tulajdon hintáját és lovait kantárnál fogva vezetni, minek az a' kívánt eredménye lön, hogy a' Buczefalusok tökéletesen megnyugtatta ismét visszatértek a' kerékvágásba 's többé semmi ellenészrevételeket nem tőnek kötelességök teljesítése ellen. — Hihetőleg megismerték Dömsödi urban a' ci devant nagy hirű Catalani kisasszony hintaja előfogatának egyik érdemes tagját: tekintélyes collegájukat.

Ekként haladának szép megfontoltsággal, miglen egy nagy tó szélére értek, melly tón, akár inde akár unde, okvetetlenül keresztül kelle kocsikázni. Itt ismét felült Dömsödi ur a' bakra 's körülkanyargatta tekintetét a' láthatáron, nagy kedve lett volna megkérdezni valakitől, hogy mit csináljon? de valakit nem látott sehol. Kétfelől kivájt homokbástyák, előtte fenekellen sárga tenger; repülni kelle vagy úszni, melly műtételek egyikéhez sem tartá Dömsödi ur „equipe”-jét alkalmasnak. Jó lett volna, gondolá magában, azt a' fát ismerni, mellyről Móses vágta azt a' pálczát, mellyel a' vöröstengert kétfelé választotta. Az is eszébe jutott, hogy hajdan valamelly pogány király a' tengeren keresztül hidat csináltatott; hárcsak ez a' tenger is utjába esett volna az istenadtnak!

Mig így magában tanakodnék, lovai — látván a' vizet és érezvén szomszágukat — példás elhatározottsággal, minő lehete Caesaré, mikor átkelt a' Rubjón, rugaszkodának neki a' sótalan tengernek 's Dömsödi ur minden protestálásai ellenére beleállítottak a' fiók Balatonba 's kezdték annak vizeit inni kifelé.

Dömsödi ur esetleg a' víztükröbe letekintvén, sápadt ördögarczot látott abban, saját magával farkasszemet nézőt, rut forradásos arczot szájránczu homlokkal. Iszonyodva fordítá el fejét. — Saját arcza volt, a' mit a' viz tükrében látott. Saját arcza volt, a' mitől megijedt. — Közibe vágott lovainak 's azok beleragadták a' viz közepébe. A' kerekék elmerültek, a' rúd elbukott, a' viz felvette a' korbát 's Dömsödi ur mint Neptun látta magát gályává hevenyészett hintájában vonatni, melly veszedelmesen billegett, nem tudván kerekkeivel evezni. A' lovaknak csak a' füleik voltak ki a' vízből, 's a' bevilágított hullámok közt békák és kigyók kóvályogtak. Dömsödi ur egy szeszélyes káromkodást mondott el magában 's gondolá, hogy ugyan veszett állapot volna az embernek elevenen belefuladni a' vízbe!

Azonban „a' kit az istenek függni rendellek, nem hal a' Dunába” vigasztalá magát 's e' hitbe erősen belekapaszkodván, ostornyéllal addig biztatá vízi pegasusait, míg azok csakugyan kivergődének a' tulpartra, telehányván Dömsödi ur szemét, száját sokszínű iszappal. — Ekkor vette még csak észre, mily nagy volt a' veszély, melyet meglábolt, 's kezdé hálákat adni a' megszabadulásért mind a' négy lovának, — csak úgy pufogott a' hátuk bele. —

Lön azonban, hogy a' napnak jobb lovai volnának, mint Dömsödi urnak 's már ugyancsak közelgetnének America felé, míg Dömsödi ur Zöldhalomtól H*ig a' feleutat hagyá vala hátra. —

Itt kezdődik a' fatalis homoktenger, roppant messzeterjedő kietlen látatárával. A' futóhomok itt-ott magas buczkákban torlik meg, míg másutt a' tenger hullámain utánozza, egyes idetévedt özvegy jegenyéket majd úgy eltemelve, hogy csak hegyök látszik ki, majd bámulatos mélységig meztelenül hagyva töveiket; — valaha tengerfenék lehetett e' föld, fövénye sűrűen van fehér apró csigahéjakkal keverve, hosszú, kötélnyi gyökerek, mint óriási kasszaspók lábai nyulognak át a' sivatagon, mellyen néhány száraz rekettyekórón kívül egyellen fűszál sem tenyész, — messze, mennyirre szem láthat, kietlenül sárga minden, mit a' lemenő nap fénye még kopárabbá, még sivatagabbá teszen. — Itt a' pacsirta megszűn énekelni, itt elmulik a' nyájak kolomphangja; a' lanyai ebek ugatása nem hallik ide; itt ha a' szél nem fú, néma minden.

Mikor ide ér az utas, le szokott szállni szekeréről 's a' lőcsnek veti vállát, különben ott ragadnak a' homokban, melly hátrafelé megy az ember lábai alatt.

Azonban napnyugotról hirtelen sötétsárga felhő kerekedik fel 's egy ideig a' napot álarcozza, melly a' felhő szegélyeit fényes lángszínűre festi 's haragos-vörös fényt vet a' sivár fővényhalmokra; később a' felhő nagyobbodik 's lilaszínt ölt magára, a' nap eltűnik, a' látkörön hamuszínű fellegek kezdenek feltolakodni, távolról mindig erősbödő, ritkán megszaggalott bögés hallatszik, az ég mindig sötétebb-sötétebb lesz, a' homok megelevenedik, a' minden oldalról feltámadt szelek csoportokat ragadnak fel a' magasba 's velők fakósárgára festik a' levegőt, — nem látni tiz lépésnyire, sőt egyáltalában nem látni, mert az embernek be kell csukni szemét, száját, ha homókot nem akar enni; a' szelek orditanak, a' lovak toporzékolnak — Dömsödi urnak szűk a' világ. — Ekkor az elfeketülő látkörön nyugottól le éjszakig egy színeiben a' gyémántot meghaladó villanás hásítja át a' fekete felhőkárpitot, rá egy mennyrázkódtató csattanás, mellynek utóhangjai mint omló hegyszakadás gördülnek végig a' sivatagon, százszorosan verve vissza az ég sarkaitól. — Erre sötét lett minden. — A' zápor elkezdett omlani, mintha szapulóval öntenék, megkeverve a' fellegekig ragadt homokkal, és Dömsödi urnak nem tetszett a' zuhanyolás. Kalapját az óperenciákra vitte a' szét; két első lova elszántan visszafordult, — a' hátulsók egyike túltett a' rúdon, míg a' másik

hánja kötelein próbálgatta erejét, — a' rúd emelkedett, a' rúddal emelkedett a' hintó, a' hintóval Dömsödi 's Dömsödi urnak emelkedtek hajaszálai. —

Ezen criticus pillanatban úgy rémlett előtte, mintha a' szakadatlan vilámfénynél, a' rohanó zápor és homokfuvat közt egy fekete árnyék tűnne fel, meg-megjelenve és eltűnve, a' mint azt a' villámoktól félbeszaggatott egyiptomi sötétségnek kedve tartá. — Ott állt egy magas buczka tetején, ruháját lobogtatta a' szél.

Hah! a' c s a v a r g ó! kiálta Dömsödi, 's összeborzadt. Még K..en hallotta regélni, hogy a' h-i homokpusztán egy rém vándorol, halovány halott-arculattal, nem bánt senkit, hanem félelmes tekintetével megnéz minden keresztül utazót, kivált azokat, a' kik hintóban járnak. A' köznép 'csavargó'nak nevezi.

Szorongva kereste Dömsödi ur oldalzsebében pisztolyait, 's érzé, hogy azok össze vannak ázva 's félelmetes zsidbadtság állta el minden tagjait. E' közben mindinkább sötét lett, olly sűrű és massiv sötétség, hogy a' hátát vetette neki az ember: — a' villanások 's a' tölök elkésett mély morgadalmak mindig tovább haladtak, alig mulva fel a' szél és zápor kellemetlenül egyhangu süvöltését; ekkor egy hang szólalt meg a' sötétségben közel Dömsödi úrhoz, — szelid, alázatos hang. — 'Instálom alássan a' dominus spectabilist, én egy szegény candidatus theologus vagyok, ki már három nap óta nem vettem magamhoz az Isten ígétjén kívül egyebet; legyen könyörűlő!'

Bármilly jámbor értelme legyen is e' szavaknak, Dömsödi urnak ezek hallatára minden vitélzősége a' lábtükbe hanyatlott, annyival inkább, mint-hogy a' sötétségtől nem hallhatta, honnét ered e' különös időben és helyen tett folyamodás; — nézett szerteszét, majd kinézte a' szemeit, de semmi kivehető alaknak nem tudott a' setétségben nyomára akadni; — végre ugy tetszék neki, mintha mellette sírna, vagy köhécselne valaki. Hirtelen arra fordult, feleletül neki célzott a' hang eredetének és lött, egyik pisztoly el-sült, a' másik nem. Amaz is csak azért sült el, hogy lobbanásával megmutassa Dömsödi urnak, miszerint a' köhögő és agyonlövendő személy egy lompos komondor volt 's a' félelmetes emberalak épen és sértetlenül álla a' háta mögött.

A' villámoktól a' nélkül is elvadult lovak e' hátok mögött történt lövésre hirtelen elragadák a' kocsit, 's Dömsödi ur, kiszökkenve az útra, egyedül maradt a' nem látható alakkal.

Futni akart, de attól félt, hogy épen karjaiba fog szaladni az alaknak 's csendesesen viselte magát, ollykor négykézláb mászva félre az utból és fejét vállai közé huzva, mint egy ugrani nem tudó béka.

A' mint így nagy rettegek között mászik, mászik, mászik; a' feje fölött ismét megszólamlík ama szeliden kísértő hang: 'vigyázzon, uram, ott egy székes gödör van, bele ne essék.'

Ki lehet ez az ember, ki még a' gödröt is meglátja a' sötétben? gondolá Dömsödi ur 's nem merte szemeit kinyitni.

— De talán valami sérülést szenvedett a' spectabilis, hogy nem tud felkelni a' földről? adja kezét, majd felemelem; szolt fölötte a' hang.

Dömsödi úrnak sajátságos ötlet akadt a' fejébe: „ugyan mit tekintetes-uraz engem kigyelmed? szolt nyöszörgő nevetéssel a' látatlanhoz — hisz vehette észre, hogy a' bakon ültem; én csak szegény cseléd vagyok, a' kinek semmim sincs a' rajtam valómon kívül; — egyszegény kocsiscseléd.“

— Épen nem úgy van, beszélt az alak. Méltóságos báró Dömsödi Goliáth Jánost a' bakon is meglehet ismerni.

Dömsödi urral elfordult a' világ.

E' perczben egyet villant a' láthatár, bágyadt kék fénynyel öntve el a' vidéket 's hirtelen átvillanó fénye egy arcot láttatva a' peregrinuséban, melyet csak perczig kell látni, hogy teljes életében fogvaczogva emlékezzék rá az ember; víztől ázott göndör haján magas gyűrött köcsögkalap ült, fekete szemöldeire mélyen lenyomva, — szemei fehére a' szemszivárvány körül ki-látszott, arcza szörtelen volt és sovány, igen sovány és sárgazöld, mint a' ki a' koporsóból kel föl; szinehagyott ajkai fenyegetően voltak összenyomva. — Száraz termete magasra kiegyenesedve 's karjai görcsösen voltak összefonva. Álmaiban szokott az ember ilyen arczokat látni, félig a' halotté, félig a' hyenáé, melly a' halottat kikaparta. — Felébredve, a' lélekzetet érzi illy álomlá-tás után visszafulni tüdejébe.

Ugy hasonlított ez ember ama nyavalyatöröshöz, ki Dömsödiének halálá-ban megjósolla élete végóráját — és még valakihez, a' kit már látott a' báró évek előtt, de a' kiről nem mert gondolkozni.

— Tessék felkelni, méltóságos uram,—szolt a' peregrinus a' holtraijedt emberhez szüntelen azon nyájas hizelgő hangon, melly sehogy sem egyezett, külső tekintetével; — keressük fel eltévedt lovait, vagy ha jobban tetszik, majd én elmegyek értök, addig tessék itt engemet bevárni, majd én elveze-tem uraságotat egy emberséges vendégszerető emberhez, kinek tanyáján magam is szoktam olykor dégálni; — addig is tessék lenni türelemmel és jó reménységben.

Ezzel elindult a' peregrinus, Dömsödi urat magán hagyva, ki, kapva az alkalmon, futott, futott, míg csak ki nem fáradt, 's végre néhány magas, szomorú kinézésű homokbuczkák közé jutva, ott egyiknek tövében meghúzta magát 's hitte, hogy ha soha nem is, de most az egyszer tökéletesen el van rejtve.

Ekkor lehetett mintegy esteli kilencz óra, tehát három éjfél előtt. Az eső szünni kezdett, a' felhők felszakadoztak, a' táj világosodott. (Vége köv.)

J ó k a y M ó r.

U T I T Á R C Z A.

(Folytatás.)

Mind e' mellett tokaji szállásomról — mely különben is egyike Tokaj apró nevezetességeinek — kivételkép legyen szabad kis említést tennem. — A' város fölötti hegy oldalán emelkedik ez ősi lak, melyet első alapítói hihetőleg a' Mahomed paradicsoma közepén levő palotának mintájára építettek; mert valamint ott a' Tuba fának gyümölcse az ablakon át kínálkozik arany almáival — itt is a' szőlőtőnek arany fürtei hajlanak e' lak ablakaira, — egy kilépés a' ház ajtaján 's szőlőkertben vagyunk. E' lak valaha Jézusiták laka volt, jó pinczéje alkalmas helyzetése a' tisztelendő urak tisztelendő izlésére mutat. Azonban ez epicuri lak jobb kezekbe, mint millyenekben jelenleg van, alig mehetett volna át. — Tisztelt házi gazdámval — ki orvoslétére elméletelig ugyan azt tanulta: hogy Isten a' győgyerőt füvek- 's plántákba teremte; de gyakorlatilag azt találja: hogy a' szőlőtőkbe mégis legtöbb győgyerőt juttatott — mi is éltetők Tokaj arany nedvét, miközben Petőfi egyik bordalának következő sorai jutottak eszembe:

„Ide nézzen a' puszták homokja,

És ha nem tud inni, megtanul.“

Ugy van, „m e g t a n u l,“ kivált ha nemcsak n é z, hanem a' Hegyaljára el is j ö n; 's főleg ha Bachusnak olly kecses istennői — millyenekkel itt találkozni szerencsém volt — adják a' legépületesebb leczkéket.

Mint rövid itt mulatásom ideje engedé, megnéztem Tokaj nevezetességeit. Átcsolnakáztam a' Tisza közepén levő szigetre, hol Tokaj várának romjai hevernek. Ha Rákóczinak sarkövet emelne az utóvilág, megtört hatalmának jelképe közé e' vár romjaiból is illő lenne egy darabot foglalványba tenni. Megnéztem a' gyönyörű készítményű fahidat, 's mig az ezen átjáró-kelő népet szemlélgetém, 's e' barna életteljes alakokon a' magyar faj erőteljességét 's tartósságát fényesen hebizonyítva találtam: eszembe jutott a' budapesti híd járó-kelő népe; nagyobb ellentétet hirtelen alig képzelhettem — 's fajunk elkorcsulásának képei lebegtek előttem.

„Ez anyagi kor“ — így szoktuk bélyegezni korunkat. Anyagi biz az sokban, az igaz, de phisicai elkorcsulásunkat tekintve, jobb volna, ha kissé anyagiabbak volnánk, azaz, több gondot fordítanánk testi kifejlődésünkre. Mens sana in corpore sano, testi erő 's épség alapja a' szellemi erő- 's épségnek, igaz marad ez mindig. — Ha szellemi kifejlődésünkkel egy arányban állana a' phisicai is, némelly beteges agy beteg képződései 's lázai nem árultatnának az irodalmi világban költészet 's romanticismus köpenye alatt! 's nem találnának viszhagra az életben!

Főlmásztam a' számos halmokból összeforrt hegy keleti oldalára, 's előttem a' legszebb tájképek egyike terült. Távban a' végetlen síkság, mellyen keletkező fürgeteg hallatá tompa moráját, alatt a' szilaj csapongó Tisza, melly itt egyesülvén a' Bodroggal, kettős erővel rohan, pusztítva 's koldusszegénynyé téve a' vidéket áradásaival. Jobbra a' hegy oldalán a' tokaji temető zöld hantjai 's egyszerű sirkeresztei tűnnek föl. Valamellyik bordalban olvasám a' költő következő kívánságát:

„Ha meghalok, temesetek a' kocsmaház aljába“ —

a' tokaji lakost akarata ellen is szőlőhegybe temetik. — Nyugoti oldalán van az ugynevezett Trézi hegye, melly, valamint az ottani kápolna is, Mária Thérézia emlékeit viseli. A' hegy legmagasabb pontja — a' kopasztető — a' boszorkányság csudás világában híres összejöveteli helynek tartatott, mellyre a' seprőnyél, szénvonó 'sat. equipage-okon futkosó bűvös világ színtollly szép számmal mondatott összegyűlekezni, mint a' Gellért ormain. — Szirmay egy kis épületes anecdotot jegyzett föl e' csudás világból:

„Egy negyvenes hajadon vádolták be a' boszorkány-ítélőszék előtt, hogy a' kopasztetői tánczalmakban szinte részt szokott venni. A' hajadon tisztos korával menté magát, mellyel — úgy mond — össze nem fér az ördögökkel tánczolás, „azaz — módosítá a' jegyző — vén szüzzel már az ördög sem tánczol.“ S a' vádlott e' fontos ok következtében fölmentetett.

Tokajban egy szép példányát is láttam a' legdicsebb költői stýlnék, mellyen egy, a' város elébe nyújtott indítvány van fogalmazva. Méltó, hogy a' kezdő sorokat mutatványul 's „mások rettentő példájára“ megemlítem:

„Szörény vonalt érzek szívem táblájának zöld mezején bátor örömmel legelni, azon kifejlődési előlobbanatra is, a' mellyet következőleg iromatimba vagyok tárgyalni ingerült, 's mellyekben honnyi vonszalmam ingat.“

Uram irgalmaz! A' nemzeti ujság hajdani zászlótartójának, tudós hazánkfia dr. Nagy Pálnak irodalmi fáradozásai gyümölcsöket kezdnek teremni!

Másnap már a' pataki utvonalon tördelé szekerünk a' köveket, mellyekkel — az utazók nem kevés lelki gyönyörűségére — munkakímélés tekintetéből rendesen ez iskolai ünnepély előtt szokott behintetni az országot.

Olaszin túl van az ugynevezett Csóktábla, mellyet a' hatalmas 's különös szeszélyű Bátori Zsófia egy P a u l i n u s b a r á t c s ó k é r t ajándékozott el, — innen az elnevezés; 's a' monda most is él a' nép ajkain.

Majd föltüntek előttem Patak tornyai, a' Rákócziak egykori fejedelmi vára, 's legédesebb visszaemlékezéseknek engedém át magam.

Iskolai életemnek egy pár évét Patak falai között töltém. Életemnek legszebb napjai közül voltak azok. — De mellyikünk is mondhatna ellenkezőt, ki ifjúságának legboldogabb perceiben részt vón az iskolai életben? — Mennyi apró öröm! remény 's küzdelem! Mennyi jó barát, hit, szerelem, ábránd, 's képzelet álmai! Valóban, mind e' boldogság csak egy olly kitárt kebelben férhetett meg, milylen az ábrándai, képzelődései 's édes reményei bájvilágában élő ifjúé!

Patakon mulatásom első éjjelét az iskola falai közt töltém egy jó barátom céljában, kinek a' jó Isten példás türelmet 's tán meglehetősen adag kénytelenséget is adott, hogy az iskola porát mindeddig hordozhassa saruin.

De ezt nem azért mondom így, mintha az iskolai életről főnebb mondottakat már is megbántam volna. Elismerem én az iskolai élet költőiségét, 's szívből ohajtom: bár egész életpályánk csak folytatása volna azon boldog ámulatokkal 's édes küzdelmekkel átszőtt életnek, miben az iskola falai közt részesülhetni: de épen azért, mert ezen, az élet szélvészzeitől elvont életnek idő 's határ vettetett, 's mert az iskola falain kívüli élet vajmi más, mint mellyre itt előkészületeket szerezni véltünk — ohajtható: hogy ez átmeneti időszak minél előbb elérhető lenne.

Hisz jelenben — legjobb esetben is — mi más az ifju az iskola falai között, mint ujonez katona, hadi gyakorlat 's csatazaj nélkül? 'S ha a' szokott kérékvágásban végigfutá a' hosszadalmas pályát: az ugynevezett vándiák harmincz, sőt több példák után — negyven éveivel nem egyéb egy rokkant katonánál, kinek pedig még az élet csatazajába kell vegyülnie, mihez ifjui erő, készüllet 's elevenség kell, — de szárnyainak ez arany porát az idő 's iskolai szárazságok rég lesöprék!

Ujabb időkben sokat beszéltek 's irtak már a' reformatus iskolák hibáiról 's a' reformról, mellynek, hibáik elismerése után, okvetlenül bekövetkeznie kell. — A' hibák fölfedezgetése ingerültséget szült itt is, mint minden más hazai tárgyaknál, mellyeket megbolygatni annyi volt, mint roszakarat, hazífiatlanság, nemtelen gyanúsítgatások 's tudja Isten, milly drágalátos vádak egész legioját vonni nyakunkra.

De a' század szellemének sikerült megismerni a' maga embereit.

A' hajnal fényinél megindultak a' haladás nagyszerű gépének kerekai, 's hiába vonszoljaik elő a' sötétség fiai talán még Noé bárkájából készült targonczáikat, mellyeken mint vak koldus ül a' sötétség, a' hátramaradás szelleme, — hiába tapoga-

tóznak elő egyes vezetőik, ők kimondott elvök szerint hátra maradni 's a' jó ügy haladni fog, míg ember él 's az emberi kebelben a' jobb utáni törekvés vágya ki nem hal.

Sokan voltak — mint mondtam —, kik szót emeltek köznevelő intézeteink hiányai fölött; az ingerültségen kívül — melyet kivált az érdeklettek irányában szültek — más eredménye is lőn az ebből keletkezett vitáknak: az eszmék érlelődtek, egyes, könnyen kivihető tanácsok elfogadtattak, de fájdalom! itt is csak azon foltozgatási rendszernek láthatjuk némi nyomait, melly általánosan egész hazai reformunk lényegét teszi mindeddig.

Nálunk, hol még a' köznevelés alapeszméje felől sem vagyunk tisztában, hol egy, iskolai rendszerünk átalakítását tárgyzó tökéletes reformtervet sem mutathatunk föl — elég, ha köznevelő intézetinkben jóakarát, igyekezet 's javulási szándék mutatkozik.

A' protestans iskolák ellen fölhozott vádak egyik legsúlyosbika az, hogy t. i. azon előkészület, melyet itt szerzünk, nem előkészület az életre, hanem attól bizonyos eltérést képez. Szeretném e' vádat kissé szorosabban körülírva látni! Anynyi azonban mindenesetre tagadhatlan, hogy e' vád sok részben igaz. De más részről maga az élet, melly körülünk zajlik, nem hibázható-e azért, hogy valódi tudományos előkészületeket — mellyeket szerezni az iskola falai közt legalább alkalmunk van — nem méltányol, nem föltételez minden ifjunál, ki az életzajába vegyül? — Valamint egy részről nem eléggé kárhoztatható azon elvont, tudományosnak keresztelt előkészület, melly sem Isten, sem ember előtti kedvességre 's haszonvetőségre, csupán scholasticus censurák, recte, eminenter 'sat. calculsaira tarthat igényeket, mellyet nyelvünk elhadarni bír, de a' nélkül, hogy a' vizsgálódó 's gondolkodó ész tudna felőle valamit: úgy más részről csak sajnálni lehet a' társas életnek azon felületes követeléseit, mellyeket a' leghitványabb charlateneria is kielégíthet, mint ezt naponkint láthatni elég alkalmunk van.

A' reformatus iskolák mind a' mellett, hogy — mi legfőbb — anyagi szegénységgel kelle, 's folyvást kell küzdeniök, a' kor szelleme által elhintett magvakat leginkább engedék kebelökben fölesírázni. — Ezek voltak az elsők a' latin nyelv lélekzsibbasztó jármának lerázásában; nyelvünk, nemzetiségünk, haladási kérdéseink iránti lángolás, eszmefüggetlenítés, 's az eddig főszerepet vitt memorizálás helyett önálló gondolkozásrai törekvés az, mi ezeknek növendékeit újabb időkben jellemzi. A' magas falak közti zárdaszerű élet, kevéssel ezelőtt még a' formaruhák viselése, a' mindeddig el nem törülhetett szegyenítő koldulgatás — 'sat. szülte félszedségek bélyegeit félreismerhetlenül láthatni ugyan még a' nagyobb részen jelenleg is, de az élethezi folytonos simulás, anyagi jobblét eszközölhetése e' félszedségek levetkezésére is reményt nyújt.

A' pataki főiskola szellemét H. E. bonczolgatá először hirlap útján 1839ben. És volt fürgeteg az iskola falai között, melly sáros polemiaival önté el a' hirlapok hasábjait! H. E. pedig olly dolgokat is mondott el, mellyek 1846-ban is megérdemlenék, hogy figyelemmel olvastassanak Patakon. Egyébiránt a' mi fényoldalakat megemlítettem a' református iskolákról általában, 's a' mellyek még megemlíthetők, ha valahol, úgy a' pataki főiskolában mindenesetre föltalálhatók.

Volnának ugyan még némi megjegyzéseim — mellyeket a' pataki magán- 's közvizsgálatok ideje alatt gyűjtöttem — elmondandók ez iskola felől, de mellyeket jelenleg hallgatással mellőzök. Nem azért pedig, mintha attól tartanék, hogy Patakon 1846-ban is találkoznék olly szerencsétlen gondolkozásu dogmaticus, ki roszaakat helyegét hajló lenne homlokomra sütni, 's a' legfélszegebb hasonlítatást bizonyos madárral 's annak fészkeivel — mi egykor itt is divalban volt — reám is alkalmazni kész lenne: de mert e' lapok hasábjain nincs illő helyen, hogy a' nálunk még mindenesetre fejletlen köznevelési ügytömkelegébe ereszkedjem.

Térjünk át kissé inkább az iskolai közvizsgálatokra.

A' közvizsgálattal, ezen állatmutogatásszerű ünnepélylyel — mely minden egyéb, csak nem vizsgálat — mint vizsgálattal most sem tudtam kibékülni. Mint olyan ünnepélynek, mely alkalmat ad arra, hogy az intézet falai közé némi élet, pezsgés, elevenség 'sat. jöjön, mely egy a' legszebb társasági gyülekezeteknek gyűlpontjai közül — kezet nyujtok.

De nem nevelés-e az: midőn már a' szoros vizsgálat megtörtént, a' székekből ki nem látszó abéczés gyermektől kezdve a' professorjával csaknem egykoru, academiai pályán levő ifjuig, az egész tanulóságot meglecckéztetni a' „cara patronatus,” Jezik zsidó, Marcsi kocsis 'sat. előtt? Vagy tán szülék iránti kedvezésből történik ez, hogy gyönyörködhesseken kedves fiok ügyességén, miként szemelgeti az előtte ülő hátáról, vagy mint fújja fülebe, a' világ minden sarkáról fuvó szelek gyanánt, szomszédai a' mondandókat, melyeket a' hallgatóság század része is alig, magok az illetők pedig legkevésbbé értenek. Hadd álljon az föl, mint bucsu ünnepély, 's ám tartassanak egy pár felmondások azon tanokból, melyeket a' nép is ért 's melyekből tanulhat valamit, de mirevalók azok a' világ minden holt nyelvén tartatni szokott exegetálások 's cathekisálások olly közönség előtt, mely azokat nem érti? hisz így csakugyan méltán nevezethetik bucsújárásnak.

Tartassanak ekkor a' szép műegylet örömnépei 's más egyéb ugynevezett solennitások; 's minthogy a' pataki iskola egyszersmind politciai 's egyházi pályára képző intézet is, rendeztessenek politciai 's hitszónoklati versenyünnepek; nyitassanak meg — mint eddig is történni szokott — a' rajz-, zene-iskola, izletes könyvtár 's kisdud museumának ajtai, hogy a' nyíri pór is láthasson legalább életében egyszer saját naptárán kívül más könyvet is 's egy csörömpölő „esceletont.”

A' közvizsgálat körül az illetők, egy kis átgondolással 's küzdelemmel, a' legcélszerűbb reformot eszközölhetnek.

Kellemesen hatott reám a' sajátságos ellentét, melyet a' közvizsgálatok ideje alatt az iskola falai közt járó-kelő nép tarka színeivel, életvidor arcaival képezett. Maguk a' sápadt, komor, magas falak mintegy derűtséget látszottak magukra öltetni. Még a' legstoicisabb, a' külvilággal csak legatioi alkalmával érintkező tízéves cigányosori*) diák is mosolygó arcot öltött; de hogy is ne! mikor ha véletlenül valamely iskolatársához ajtót nyitott, a' muzsáknak szentelt teremben, hol az egész iskolai év folytában legfőlebb egy szalmakalapú czinoberes szépség — valamely iskolai festő zseni mázolósa — képvisel az egész szépneműt (?), most egy-egy mosolygó, valóságos, megtestesült nyíri pajkos leány csillagszemeivel találkozott — mely veszedelmes szépség mint barátja huga vagy rokona mutattatott be a' fekete mellény alatt is nyugtalankodni kezdő szívének.

És midőn fölmenve a' vizsgálatok előtt fölszentelt uj 's izletes terembe, meglepett szemei a' hölgyek karzatát a' legbájosabb rózsáskertnek képzeltek vele, melyhez képest cigányosori egy láb hosszú 's ugyanannyi szélességű virágos kertét, fájdalom! csak hitvány gyomtenyésztőnek kelle elismernie.

De hagyjuk e' themát valamely iskolai kaland írójának, mely sajátságos genre-t — közbevetőleg legyen mondva —, kivált Kuthynak általános tetszést nyert elbeszélése után, kár, hogy nem kísértik meg azok, kik e' tért közelebről ismerik. —

Hallám a' pataki ifjuság éneklő karát, mellynél a' maga nemében jelesebbet, meghatóbbat alig képzelhetni. Valódi gyönyör volt e' teljes, ép, férfias hangok őszhangzó zenéjét hallani, kivált midőn igazi magyar lelkesedéssel zengtek kedvelt népdalaikat. Füredi, minden jelessége mellett, sokat tanulhatna tőlök. Hát még a'

*) Az iskolaépület egyik osztályának neve.

magyar népdaloknak pesti zeneszerzői, kivált azok, kik némellyikét — mint legközelebb az „Egy szekrény rejtelmé”ben — minden szépségéből ’s eredetiségéből ki szokták vetköztetni, vagy épen Walzerekre srófolgatni! Au weh! —

Mi az ügyes cigány a’ magyar népdalok eljátszásában, az a’ pataki diák azoknak eléneklésében. Mint a’ méh, melly távolba száll, virágkehelyről hordani mézét: úgy lesi el a’ pataki diák, kivált legatioi alkalmával, egy-egy csinos ajakról a’ nép legkedvesebb dalait, ’s üres kézzel ritkán jő az iskola falai közé vissza, ’s e’ részben Patak a’ legkedvesebb eredeti népdalok fészke, mellyeket az egész énekkar által elzengni hallani — ritka élvezet.

Annyi ép ’s kitünő jelességű hang közül hangszegény operánk a’ legszebb acquisitiót tehetné. ’S csak sajnálni lehet, hogy e’ tehetséggel megáldott ifjak között nincs, ki megkisértené e’ rózsákkal ’s babérokkal behintett pályatért. (Folytatjuk.)

Berecz Károly.

BUDAPESTI SÉTÁK. VIII.

Tehát egyenesen Khinába utaztam, mint már említnem szerencsém vala; mivel azonban a’ városok nevei igen furcsán hangzanak, ’s különben is nagyon hasonlítanak egymáshoz mindenben: tehát a’ nyájas olvasó semmit nem vesz, ha azokat egytalanban nem nevezem meg.

Midőn partra léptem, mindenek előtt az voná magára figyelmemet, hogy semmit nem láttam, mi figyelmemet különösen magára vonhatta volna, miből csaknem azt kelle következtetnem, hogy valamely magyar városhoz érkeztem.

És ebben talán van is valami, mert Khinában a’ csónakot dzsonknak nevezik, ’s nem világosan bizonyítja-e ez, hogy mi magyarok Khinából származunk? Legálább azt sem támogatják erősebb okok, hogy a’ finnektől származunk, és mégis vannak, kik ezen utóbbi állításnak hitelt adnak. Én részemről inkább Khinát tartom ősi fészünknek, mert khinézt sokat láthatni köztünk: de finneket, vagyis finnyásokokat épen nem, midőn például valamely hivatal elfogadásáról van szó.

Francia gőzösön érkeztem Khinába ’s nem győzém csudálni, hogy a’ francia kapitány francia nyelven kormányzá francia legénységét, mert nálunk Magyarországon megszoktam már, hogy a’ német kapitány angolul parancsolgat az olasz legénységnek, ámbár sem ez, sem ő maga nem érti az angol nyelvet.

Este a’ város sötét vala, ’s tudakolásomra azon fölvilágosítást nyerém, hogy Khinában lámpaünnepet szoktak évenként tartani, ’s ez okból a’ lámpákat nem akarják mindennapi használat által megfertőztetni.

Ime, ismét egy ok a’ mellett, hogy mi Khinából származunk, mert a’ lámpák nálunk is kiméltetnek, azon kis különbséggel, hogy nálunk egy nap sines az évben, mellyen általános világosság ünnepeltetnék. Hogy itt a’ nap alatt tulajdonképen éjszakát kell érteni, az természetes; azt pedig mindnyájan jól tudjuk, hogy nappal csakugyan nálunk is általános világosságot terjeszt a’ nap, mivel ennek megakadályozása még senkinek sem sikerült.

Partra lépven, átnyújtam utleveletem, de senki nem tudta elolvasni, mivel magyarul volt írva.

Ez ismét mutatja, hogy Khina és Magyarország közt nem csekély a’ rokonság, mert Magyarországon is több nemes városban fordultam meg, hol ugyancsak meggyűlne a’ tisztelt hatóság nagyobb részének baja, ha magyar oklevelet kellene olvasnia ’s egyszersmind megértenie. Bajom azonban mégsem történt, mert írás helyett mást adtam a’ rendőrtiszt markába, és azonnal olly jól megértett, mintha itthon lettem volna.

Vasárnap volt. Végig mentem a' legközelebbi utcán. A' kínai asszonyok nem szépek ugyan, de rutak is vannak köztük.

Ime, nyájas olvasó, e' néhány szóval milly hiven jellemzém az összes lakosságot; de bezzeg sok utleírást is kelle ám átolvasnom, míg illy czélszerű, jellemzetes és eleven írásmódot birtam sajátommá tenni, melly keveset mond ugyan, hanem épen azért gondolkozásra ébreszt, mire a' mostani fölületes időszakban vajmi nagy szükségünk van!

Azonban, menjünk tovább.

De bocsánatot kérek, ezuttal csakugyan nem megyünk tovább, hanem megállapodunk és körültekintünk, mert az, mi itt történik, iszonyúnak látszik.

Mellyik utcában vagyunk, nem tudom, mert Pesten több olly szurtos utca van, mellyek annyira hasonlítanak egymáshoz, mint a' színvesztett kimosott zsebkendők. Az illy utcákban — pedig számuk vajmi nagy! — a' kis ajtók csak annyiban különböznek a' nagy kapuktól, hogy ezen utóbbiakon több harapása látszik az idő vasfogának, 's alattuk a' sárnak ágya szélesebb, mi azonban csak akkor veszélyes, ha a' részeg ember arczezal esik bele és történetesen senki nem megy arra, mi gyakran megtörténik. Az udvarok tökéletesen hasonlítanak egymáshoz, 's olyanok, mint a' beteg ember teste, mellybe csak hálni jár a' lélek, bennök is tudniillik csak éjjel lehetne napfényt látni, ha azon időben a' napnak történetesen más országokban nem kellene világítnia; ezt mindazáltal ne gondolja senki rosznak, mert nyáron az illy udvarok igen kellemes hűvösségűek, mint például a' pinczék, télen pedig ugyis csak olyan a' nap, mint a' magyar táblabíróság, vagy más olly fényes hivatal, mellyel fizetés nincs összekapcsolva.

Igen jellemzetes még ezen utcákban, hogy nem sópretnek és mégis tiszták, 's ez onnan származik, mivel többnyire, sőt majd kizárólag csupán szegény emberek laknak bennök, kik minden szemétszálat fölhasználnak, 's épen azért nagy adót fizetnek a' város szükségéinek fődözésére, épen mint a' magyar parasztok, kik magok csinálják az utat, magok kapnak e' mellett díj helyett botot, ha a' biztos urnak ugy tetszik, és azután mégis épen csak ők fizetnek rajta.

Az illy utcákban többnyire olly polgárok és bizonytalan polgári állásu emberek laknak, kik valaha jobb napokat láttak, 's mások fényűzése, szőszegése és a' törvények egyenlő hatályosságu oltalma következtében végső inségre jutottak, és most elrejtőznek, mert annyira jutott már a' világ, hogy a' szegénységnél nagyobb gyalázatot, főkép nagy városokban, alig ismernek az emberek.

Ezen szegények többnyire két szobát bírnak ezen szurtos házakban, 's az egyikben magok laknak, a' másikat pedig bérbe adják. Kiknek? Erre ők magok sem tudnának felelni, mert ők csak nagy lakbért és előrefizetést kívánnak; vágyaik tovább nem terjednek, 's a' kíváncsiságnak már csak azért sem barátai, mivel magok sem szeretnek kíváncsi kérdésekre felelni.

Ezen házak egyike előtt most bérkocsi áll, a' mi épen nem ritkaság, mert nagy városokban még sok lágy szívü leereszkedő ember van, ki néha a' szegénység hajlékát meglátogatja.

Ugyan mi czélból?

Ugyan ki akarhat olly kíváncsi lenni!

A' ház sötét belsejéből nagy zaj hallik, mintha szinfalak közül zendülési moraj törne ki, azon kis különbséggel, hogy a' kinyomuló hangok igen természetesen szenvedélyesek, míg a' szinfalak mögötti zaj rendesen olyan szokott lenni, hogy bizony semmi komolyat nem sejtethet mögötte az ember.

Hallatszik pedig egy siróhang, melly olly fokán hangzik a' szenvedélynek, mint például, midőn Norma szembeszáll Severrel, és ökleit olly tüzesen jártatja római orra körül, hogy az ember szíve szinte megesnék rajta, ha bizonyosan nem tudná, hogy az egész csak tréfa.

E' mellett vastag férfigang tűnik ki, mely annyira el van már gyöngülve a' szörnyű kiáltozás miatt, mint a' török császáré, midőn embereit még felholtan is Zrinyi és Szigetvár ellen uszítja. Ezen hang oly válogatott körmönfont kifejezéseket harsogtat, hogy csak vámszedő, rendőr vagy bérkocsis törvényes tulajdona lehet. Jól megfontolván azonban a' körülményeket, vámszedőnek mégsem tarthatjuk őt, mert az annyira megszokta a' goromba ordítást, hogy hangja elgyöngülést, vagy éppen elrekedést egyáltalában nem ismer. De azt sem hihetem, hogy rendőrt kelljen a' féktelenül kiáltozóban tisztelnem, mert itt komoly verekedés van készülöben, vagy már éppen folyamatban, 's illy alkalommal rendőrök nem igen szokták a' szabadság gyakorlatát korlátozni. Tehát bérkocsis? Alkalmasint, mert a' lovak mellett nincs kocsis, és az okos állatok oly sajátzerűen hegyezik füleiket, mintha a' többször érdeme szerint méltánylott hangot igen jól ismernék.

De egy arszlánhangot is hallunk, mely oly rekedt, hogy akár első énekese lehetne bizonyos színháznak. De honnan gyanitom, hogy ezen hang arszláné?

Oh, azt igen könnyű meghatározni, mert mindig e' szótak mekegi:

„Szemét nép, rongy nép!“

Nemde világos, hogy így csak haszontalan arszlán beszélhet, mert hiszen minden gyarló ember leginkább csak magáról szeret beszélni, 's legörömostebb tulajdon nevét és czimeit emlegeti.

De mi ez? Mintha csak a' négy hölgy dalát hallanók a' „Négy Haymonfiból.“

Milly zaj, ezek mind nagy művésznők lehetnének, mert csak kiáltozni halljuk őket, és egyetlen szavukat sem értjük. Valóságos daljáték, mert csattanást is hallhatni, mely nem olyan ugyan, mint a' réztányér hangja, hanem minden esetre beillik oly hangnak, millyent a' tenyér okozni szokott, midőn a' tapsolásban sajtóhibát követ el, és nem a' másik tenyérre, hanem másnak arczára csattan. Ah, ez pedig vagy a' nagy dob volt, vagy igen gyakorlott ököl, mely célját eltéveszteni nem szokta, és lelkes működésében nem hamar fárad el.

És mennyi ember gyülekezik az utcán! Milly kíváncsian várják a' játszó személyzet utcára jöttét, bizony sok lesz, ha a' gyönyörű jelenetet meg nem tapsolják, mert hiszen az illy verekedéseket rendszeren a' színházak művelt közönsége is lelkesen meg szokta tapsolni!

Ugyan kérdezze ön meg valakitől, hogy mi történik itt?

Igy méltóztatik hozzám szólni a' nyájas olvasó?

Szívesen engedek a' parancsnak, de bajos lesz illő felvilágosítást nyernünk, mert ezen emberek mind németek, én pedig nem tudok németül. De ez nem baj, tekintsünk csak körül, 's bizonyosan — — lám nem csalatkoztam, ott áll egy újdonságíró barátom, ettől mindent megtudhatunk.

És ne tartsa aztán senki valószínűtlennek, hogy éppen akkor találkozom tisztelt barátommal, mikor rá szükségem van, mikép regényekben rendszeren történik; mert a' hol botrány van, ott az újdonságíró mindig jelen szokott lenni, vagy legalább úgy leírja azt, mintha jelen lett volna, a' mi tulajdonképen mindegy.

Tehát szólítsuk meg őt — de majd csak a' jövő héten.

K i s P á l . *)

*) Ama jókedvű sétáló, ki az „Életrépek“ben annyit sétál ide 's tova, nem ártana, ha vagy egyszer oda is elsétálna, hová ugyszólván, minden budapesti lakos elsétálni szokott: t. i. a' városligetbe. De előre kikérjük, hogy g y a l o g tegye e' sétát, nem pedig üveges kocsiában, mint már egyszer találkozni volt szerencsénk. 'S ha illy séta alkalmával meg nem győződik arról: hogy a' budapesti „erélyesek“ találták fel az aesthetica puskaporát; 's ha világos bizonyítványait nem találja utjában annak: hogy a' városliget legalább is Muhamed hetedik egének gyönyöreivel vetél-

NEMZETI SZINHÁZ.

Martius 2-án: „Félreismert lángész,” vigjáték 3 felvonásban, írta Degré Aloiz.

Elek. Ma kettőnek adák világos jelét színészünk: először annak, hogy öszszévágó, szorgalmas játék által csekélyebb hatású jeleneteknek is adhatni némi érdekeltet, 's másodsor, hogy a' jellemek 's helyzetek érdektelenségét a' legjobb előadás sem teheti egészen jóvá; egy szóval, hogy jó előadás sokat tehet ugyan, de mindent valóban nem, és így igen hibás azon művészek okoskodása, kik azt hiszik, hogy minden színmű sorsa egyedül tőlök függ.

Emma. Egyébiránt ma nem is volt az előadás olly jó, mint máskor, mert Lendvayné szabadságát használja, Balog Jozéfa pedig nem igen képes még nagyobb szerepeknek megfelelni, ámbár örömmel tapasztalhatjuk, hogy hangja és mozdulatai sokkal természetesebbek, mint K. Idánál, 's ha idővel bensőség és helyes fölfogás is járuland játékához, én többet hiszek tőle várhatni, mint K. Idától.

Vilma. Én is azt hiszem, de mégis inkább szeretném, ha kedvelt Lendvaynének nem használná szabadságát 's méltányosan gondolná meg, hogy betegsége milly sokszor fosztá meg láthatásától a' közönséget, 's hogy annál fogva bizony színpadon is megjelenhetnék, a' helyett, hogy csak páholyában lehet szerencsénk őt láthatni.

3-án: Glötzer kartanító javára bérfolyamban „Bál és j,” dalj. 5 felvonásban.

Gyula. Valahára tehát ismét hallhattuk e' kedves francia zenét, 's a' tele színház tanusítá, hogy a' közönség már azzal is beéri, ha legalább rég nem adatott daljátékok hozatnak ismét föl ujak teljes hiányában.

kedik, miután az odajuthatás a' sanyargató előkészítésnek legillatosb tömkelegein történhetik csak; 's ha arra meg nem merne esküdni: hogy bizonyos fővárosi sétálóknak, kik egyébiránt nagyon szeretik affectálni, mintha éles szaglású orruk volna, tulajdonképp mégsincs orruk, de egy csepp orruk sem ám, — ha, mondom, mindezeket sem látandja át a' maga rózsaszínű bölcsességében az életképi séta-csináló: — ugy akármilyen legyenek! Mert hogy ama rét, melly a' királyutczá vége felé baloldalt elterül, 's mellyet közel fél éve már ezer nyi szekerekben odahordott szemét- és ganajjal (!) egy csepp homok nélkül feltöltenek — melly operatio, illy arányban folytatva, legalább is még 15 évig örvendeztetendi meg a' városliget látogatóit, — hogy eme rét vagyis ganajtár — mondom — melly, ugy látszik, az által akarja Pesten létezését tanusítani, hogy a' közellakók, sőt egész városrésze nézve valóságos pestis-terjesztővé lesz — 's hogy e' réten kívül a' mellette évek 's évek óta tepsedő dögleletes nyílt csatorna vagyis árok a' lehető legnagyobb kellemet, élvezet, gyönyört és dicsőséget untig be fogja bizonyítani, arról nincs kétségem. — Komolyan szólva, nem tudja az ember, kaczagjon-e vagy siránkozzék ollyféle törekvések fölött, mellyek városunkat mindenképp emelni akarának ugyan, de azt egészen kifeledik, hogy csakugyan nem lehet botrányosabb valami, mint az embert, mikor tiszta levegőt élvezni indul, erőszakkal a' gypmesterre emlékeztetni, 's mintegy irigylve tőle a' beszívandó jó egészséges levegőt, ennek hatását előleg megsemmisíteni akarva, tüdejét jó adag dögleletes fojtó büzzel megtölteni. Valjon nincs-e már annyi téglá a' főváros határában, hogy ama ronda, utálatos, bűdös, egészségreontó árok, az egész közönség haláljától kísértetve, fűdött csatornává változtathassék; 's valjon éppen ezen legjáratabb helyen kell-e szabadalmat adni a' szemét-uralomnak? Ha az idén, februárban már olly döglelet terjeszkedik, mint tavál nyáron, — ugyan mit várhatunk majd július- augusztusban? Ez annyit tesz, mint a' döghalált hajánál fogva körünkbe erőtetni!

E m m a. Ma mindenesetre az új szereposztás is kecsegtet a közönséget, mert Heszl Róza éneklé a bűvös asszonyt, s csak az kár, hogy rendkívül el volt fogulva, s e miatt nem használható szép hangjának teljes hatalmát.

E l e k. Hiányzik még előadásából a tűz és lelkesülés is, ezek nélkül pedig soha nem számolhat azon hatásra, mit terjedelmes hangja különben mulhatlanul kivína.

V i l m a. Ugyanezt kell megjegyezünk Lászlónéról is, ki ma az apródok éneklé, azon különbséggel mindazáltal, hogy hangja igen gyöngye volt, s játéka olly bágyadt, mintha legkisebb kedvet sem érezne szerepéhez; ezenkül mozdulatai jobbra szögletesek, pedig e színész nő megérdemlené a szorgalmas kiképztetést, s az igazgatóság épen nem tenne fölösleget, ha ügyes tánczmesteri tartana számára.

E l e k. Általában az egész mai előadást szerencsétlennek mondhatni, még Benza is kevésbé erélylyel éneklé ma Reiterholm szerepét, mint máskor. Jóbról jobb hallgatni, hiszen a husvét már közelit, s akkor ő is el fog hallgatni.

G y u l a. Hát még a báli jelenetről mit mondjunk! Az álarczosokban semmi változatosság, sőt még a régi jobbak is elmaradtak; a tánczosok pedig, a magyart annyira mennyire kivéve, valósággal botrányosak voltak, s csodáljuk a közönség türelmét, melly az efféle büntetlenül elnézi. Inkább semmit, mint illy hontentota, vagy ponyvára való tánczokat, mikre még olly gyermekek is használtuak, kik csak tegnapelőtt szabadultak ki a párnából. Szép fogalma lehet a rendezőségnek a nemzeti színház közönségének izléséről, hogy még illyesmit is tenni merészel!

4 - k é n : „L á z á r p á s z t o r,” dráma 5 felvonásban.

E l e k, Mit szól nagysád a mai előadásról?

E m m a. Csak annyit mondhatok, hogy hajdan Megyeri és Szentpéteri igen jelesül játszá az szerepeket, mellyek ma Fánecs és Bartha kezeikben voltak.

V i l m a. Én meg egy furcsaságot is fődöztem fel a mai előadásban; Fánecsyt majd Júdaelnek, majd Jáduelnek nevezték. Ugyan mellyik az igazi? Az effélek csekélységeknek látszanak ugyan, de mindenesetre mégis nagy hanyagságot tanúsítanak, s főleg komoly drámákban a figyelmet kártékonyan zavarják.

5-én: bérszünettel és fölemelt belépti díjak mellett „Z o l k y, a v é n d i á k,” vigjáték két felvonásban. Ezt Dreyschock Sándor hangversenye követé egy szakaszban. A vigjáték korszerűsége s a művész jelessége minden zugát megtölté színházunknak, s a lelkesült közönség minden czélzásoknál a napi eseményekre zajos tapsok által nyilvánítá tetszését, mit a jó előadás is megérdemlett. Furcsaság gyanánt azonban különösen meg kell említenem, hogy Zolky lengyel diák a német gróf előtt ezen magyar nemzeti dalt éneklé: „Hazádnak rendületlenül légy híve, oh magyar!” sokkal czélszerűbb lett volna ez alkalommal „Az élő szobor” elszavalása, egyéb tekinteteket mellőzve, már csak azért is, mivel a közönség bizony igen szívesen venné, ha Lendvay már feledné, hogy valaha tenoristának hitte magát. Ő annyira bírja a közönség mellányló szeretetét, hogy efféle ál hatások után teljeséggel nem kellene kapkodnia. Dreyschok játéka természetesen osztatlan tetszésben részesült, melly azonban csak akkor tört ki szünni nem akaró vihar gyanánt, midőn a híres Sobri dal fölött változatokat játszott, mellyet ismételni szíveskedett, ámbár akkor egymásután már három darabot zongorázott el. Heszl Róza kedves hangját is hallottuk ez este, s rövid dala nem kis mértékben érdekesíté az előadást.

6-án „B á j i t a l,” daljáték két felvonásban, Lovassy Borcsa és Roeszler, az énekiskola növendékei, Adina és Nemorino szerepeiben első színi próbájukat tevék.

E m m a. Szinte félve mentem ma a színházba, mert azt gondolám, hogy valamint két kard sok egy hüvelynek, úgy két műkedvelő is sok lesz egy estére; azonban igen kellemesen csalatkoztam, mert a német Lovassy (Roeszler) legmerészebb várakozásomat is túlhaladta, a magyar Lovassy kisasszony pedig szinte igen

kellemes jelenet volt a' szinpadon , 's legfőlebb alsó hangjainak gyöngesége ellen lelete kifogásom.

V i l m a. De bezzeg Roeszler! Hangjának kellemes lágyága egészen Wolfra emlékeztetett, 's milly jó hatású volt minden rezgéstől ment egyöntetű hanghordozása; valóban dicséretére válik mesterének ezen ifju, kinek torkában gazdag aranybánya rejlik , 's nemzeti színházunk igazgatósága nagy hibát követne el, ha annak gondos művelését magára nem vállalja.

G y u l a. És milly érthetőn énekle minden szót, mit én szinte kitünő érdemnek tartok. Füredy azonban még maig sem szokott le hangjának rezgésétől, pedig milly sokat nyerne, ha ezt magának komoly föladatul tűzné ki.

V i l m a. Én reménylem, mert egy-két újabb szerepében már nem tűnik föl olly igen e' sértő szokása, 's Füredy olly buzgó törekvésű, hogy bizonyosan hallgatni fog az őszinte tanácsra.

7-én : „H a m l e t“, szomorujáték öt felvonásban. Többször föltevém már magamban, hogy Shakspeare műveinek adatásakor nem megyek színházunkba; azonban a' vonzerő mégis olly nagy, hogy nem bírok vele dacolni. Nem vádolom én a' közönséget, melly e' művekre gyéren jelenik meg 's jobbadán unatkozik, mert minden kornak megvan saját iránya és izlése, és ez ellen harcolni botorság; de a' színészeket sem vádolhatom szigoruan, mert a' ki ma „szökött katoná't, holnap „Hamlet“et, holnapután pedig Lugartót személyesíteni kénytelen, attól nálunk, hol a' színművészet is csak rögtönzöttetett 's következésképp nem alapszik bevezető tanulmányokon, olly megtagadását az egyéniségnek alig követelhetni, hogy a' mélyebb buvárkodást különben sem szerető közönséget ellenállhatlanul magával ragadhatná. És ehhez még az is járul, hogy a' nagy britt költő műveinek mélységét egy párszori hallgatás után, mi közben a' szavalás hiányossága által is sok elvesz, fogékonnyabb kebel sem foghatja föl, 's azért, az én véleményem szerint, e' művek csak akkor eszközölhetnének nagy hatást, ha kivétel nélkül jeles előadás mellett a' közönség olvasás által azokat már egészen sajátivá teendette. Ezen röviden elmondott okokból én Shakspeare műveinek sürű ismétlését hasznosnak nem tartom ugyan, de azért időről időre az illy kísérletek mégis szükségesek, mikre azután csak azt jegyzem meg, hogy színésznök legalább anyagi készütséggel iparkodjanak ilyenkor mindig föllepni, 's szerepvitelökben következetesek maradjanak, mert különben az illy művek iránt nem növekedni, hanem inkább csökkenni fog a' nagy közönség részvéte. Buzgó törekvést csupán Lendvay tanusított elejétől végig, Lendvayné ellenben nem igen látszott szerepének költői magasztosságától átmelegülve lenni, 's első jeleneteit olly közönösen játszá, hogy utóbbi mélyebb érzelm kifejezését senki nem tarthatá természetes következetességének. Legjobb színésznöknek is főhibája az, hogy nem az egész szerep szelleme vonul át egész előadásukon, hanem csupán a' jelenetek fokozatos változása által hagyják magokat vezéreltetni, minek következtében játékok nem képez művészi egészet, hanem csak szaggatott és töredékes maradv. Udvarhelyi késett, Fánscy pedig emlékezetével néhányszor zavarban volt, mi már szokásává kezd válni.

8-án : „E g y s z e k r é n y r e j t e l m e“, népszínmű 3 szakaszban, írta Szigligeti.

V i l m a. Füredy ma is n é m e t e t énekelte, Hubenay t ó t u l danolt, Lászlóné pedig s p a n y ó l nótát hallatott; ha ez így halad, úgy még azt is megérjük, hogy a' hallhatlan „juhé“ és jodlirozás is visszatér ismét színpadunkra.

E m m a. Szigligeti szigorú feddést érdemel, hogy a' sajtó egyetemes rosztalására sem hallgat, 's én annyival inkább hibáztatom őt, mivel illy aljas nyegleségre nincs is szüksége, miután gyönyörű népdalainkat mindig lelkesüléssel fogadja a' közönség. Ha férfi volnék, irgalom nélkül kifutólném az illy botrányos idegen dalokat, mellyek a' „népszínmű“ czím mellett csak keserű gúnnyal szolgálnak

É n. Teljes igaza van nagysádnak, bohózatban az efféle is megférhet de magyar népszínműben egyenesen bűnnek tartom az ily czafrangok fölférczelését; a füttyölést azonban csak hagyjuk el, mert az nem nemzeti színházba való, 's ne feledjük, hogy Szigligetinek színészetünk ügye igen sokat köszönhet, következésképp iránta kimélettel lenni tartozunk, meddig azt nem tapasztaljuk, hogy paczkázó dacz által hagyja magát vezéreltetni. *)

L. P.

SZINÉSZETI LEVELEK. X.

S y l v e s t e r t ő l.

(Vége.)

Ámde midőn ekkint kellőleg méltánylom Szigligeti érdemeit, más részről nem lehet, nem szabad elhallgatnom ama hibákat is, melyekben e' népszínművészet süllylik, 's melyek igen könnyen a' színműirodalom általános hibáivá fajulhatnak. Szigligeti népszínműveiben belső cselekvényt, psychológiát, jellemeket, cohaerentiát nem kell keresni. Előtte a' színpadi hatás kizárólag fődolog, 's e' tekintetben jól ismeri a' közönség gyöngéjét. Ő nem hangolja a' közönséget, hanem magát a' közönség hangulatához alkalmazza. Műveinek személyeire nézve vannak bizonyos rögzesszméi, melyeket száz változatban ugyan, de mindig újra ismételtet. Nem lehet tagadni, hogy d'Orby és Poplavec, Bájkeri és Kövesdy közt roppant hasonlatosság van. Fatuma mindig börtön 's vesztőhely körül forog, 's ugy látszik, ő ezeket tartja a' tragicum végleteinek.

De hogy legujabb népszínművére visszatérjek: ennek tartalmát elmondani nem igen könnyű, 's nem is fogom ezzel ön figyelmét nagyon fárasztani. Meséje szokatlantul bonyolodott, és sok szálacon függő. — Holdasi Eduárd festő Székely Boldizsár pesti mészárosnak nem annyira leányát, mint pénzt szereti; a' leány, Margit, egész hévvel viszonyszereti őt, de Székely, ki a' festőt igen haszontalan embernek ismeri, mitsem akar tudni leánya szerelméről, 's Eduárdot házából eltiltja, különben agyonlövi. A' szerelmi viszony azonban egy vén invalidus közbenjártával tartatik fen, ki a' szerelmeseknek viszi 's hozza a' leveleket. Ez a' festő igen galád ficzkó, ki nemcsak elhagyta merő pénzérdekből régi kedvesét, a' csintalan Csillagnét, egy fiatal özvegy divatárusnét: hanem elszegényült szülőit, kik véginségökben Kassáról hozzá jönnek menedéket keresni, elutasítja, minélfogva a' vén invalidus Rózsás Márton kínálja meg őket hajlékával. E' közben a' festő egy lőszörgyűrűvel, melyet Margit számára az invalidus gyártott, és egy arcképpel kedveséhez megyen, minthogy ez által akként voit értesítve, hogy a' mészáros Promontorba megyen. Székely azonban nem ment Promontorba, hanem visszatér 's ott éri a' festőt, kit is azonnal agyonlöni készül, de Eduárd szerencsésen megugrik. Egy kis lárna után megint megyen, 's most megérkezik Beregi Mátyás óráslégény. Eduárd mostoha-
bátyja, kit az öreg Holdasy csupa gyűlöletből elűzött volt a' háztól, 's kit Szilvási marosvásárhelyi professor fiának fogadott. Margit sajátlag ennek van nőül szánva, 's

*) Mi pedig nem Szigligetit, hanem egyenesen Füredyt okozzuk, ki egy pár taps által már annyira elkapatja magát, hogy képzelődése magas egeig a' józan tanács többé föl sem érhet. Csak rajta; ha Füredy ur azt gondolja, hogy e' 'walzer'-éneklés neki szintolly dicsőséget fog szerezni, mint a' minőt nemzeti dalaink éneklésével aratott Bécsben, ám próbálja meg szerencsáját; annyit azonban mondhatunk, hogy az ily jodlirozások már a' bécsi külvárosi színbódéokban is kimentek a' divatból, tehát igen szép dolog lesz, azokat a' pesti nemzeti színházban meghonosítani.

S z e r k.

a' véletlen őket legelőször is ismeretlenül hozza össze, mert Mátyás, gyermeki emlékezéseitől vonatra, bemegy a' házba, melyben született, nem tudva, hogy most Székely lakik benne. Meglátja Margitot, megszereti, de Eduárd épen jókor tér vissza 's elég szerelmi hévvel fogadtatik Margittól, miszerint a' már-már hetedik mennyben ábrándozó Mátyás csalódásából fölébredhessen. Most újra visszatér a' mézáros is, mire Eduárd és Margit emennek szobájába futnak. Székely ott leli Mátyást, ki most tudja meg, hol vagyon, 's hogy a' leány, kit megszeretett, a' nekie szánt ara. Mátyás, mint becsületes emberhez illik, lemondani készül az őt nem szerető Margitról, 's Székelyt rábeszélni törekszik, hogy leányát kihallgassa. Az inzulatos mézáros erről mitsem akar tudni; előhívja leányát, 's fölfedezvén Eduárd ottlétét, pisztolyt ragad, 's mivel leánya útját akarja állani, rásüti, mire Margit elesik, Székely eszméletét veszti, a' már eltávozott Mátyás visszatér, 's Eduárd segítségével Margitot szobájába viszi. Most ismeri meg egymást a' két mostoha testvér, mire Mátyás csak nagy nehezen bírja a' megfélemlített Eduárdot a' megsebesített Margit-hoz vonczolni. Székely, ki leányát meggyilkoltnak gondolja, Rikolti barátjához fut, egy fősvény uzsoráshoz, ki szinte kérője volt Margitnak, de Székelytől kosarat kapott. A' mézáros elbeszéli nekie az esetet, 's ebből Rikolti azonnal tervet sző, miszerint a' leányt is, vagyonát is magáévá tehesse. Elmegyen t. i. Margitról hirt hozni, 's ama hamis értesítéssel tér vissza, hogy Margit csakugyan meghalt. Székely különösen borzad a' pallostól, 's ekként ráveteti magát Rikoltitól, hogy egy falszekerénybe rejtezzék, vagyonát pedig akkint biztosítsa magának: hogy hasonló értékű ellenkötelezvény mellett adjon egy vagyonát meghaladó öszvegről 's régibb határnapról szóló kötelezvényt Rikoltinak, 's ha majd a' gyilkosságból eredett zaj lecsilapuland, találni fog alkalmat, külföldre mehetni; 's hogy az ellene netalán tehető nyomozásoknak is elejét vegye, irjon egy levelet, melyben kijelenti, hogy adósságai miatt vízben keresett halált. A' pallostól rettegő mézáros mindenre rááll, 's Rikolti e' kötelezvény erejével későbbben az időközben folgyógyult Margitot csakugyan tönkre is teszi. Most már az elszegényült Margit-hoz semmi érdek nem köti Eduárdot, 's ő bánni kezdi, hogy Csillagnét cserbenhagyta, 's az őt olly feláldozással szerető Margittal minden viszonyát fölbontja. Ez halálos csapás szegény Margitnak; 's midőn a' vén invalidustól megtudja, hogy az újján levő 's Eduárdtól kapott szörgyűrűt nem Eduárd, hanem Rózsás Márton csinálta, midőn továbbá Csillagné, ki testvéri szeretettel fogadja őt magához, szemeiről a' hályogot végkép leveszi, a' Dunába akarja fájdalmat ölni, mit azonban még épen jókor megakadályoznak barátai. Az öreg Holdasy is összejö elűzött mostoha fiával, ki őt szeretettel fogadja, 's most Eduárdon kívül mindnyájan Csillagné szállásán, Rikolti házában, jönnek össze, hol Székely, ki egy pár rövid hét alatt egészen megöszült, még mindig rejtve tartatik. Apa és leány ablakaikról egymást véletlenül meglátják; ezt Margit elbeszéli Csillagnénak 's az épen jelenlevő Mátyásnak, kiben azonnal gyanu támad, 's ő e' gyanut követve, épen akkor lepi meg Rikoltit, mikor ez Székelyt megmérgezni készül. A' dolog vége az, hogy elvégre Székely kiszabadul rejtélyéből, apa és leány föltalálják egymást, 's minden jóra fordulna már, midőn hire hozatik, hogy a' víz kiáradt; az ebből támadott zavarban Rikolti kiáll 's a' vasajtót rájuk zárja, hogy mindnyájan vízbe fuljanak. A' falszekerényből azonban lépcső vezet a' padlásra, hová szerencsésen föl is jutnak, 's honnan Mátyás áldozatkészsége szabadítja meg őket. Rikolti az árviz martaléka leszen.

Azok után, miket főlebb általában mondék Szigligeti színműveiről, nem igen szükség, hogy e' színmű meséjének, jellemeinek, személyeinek hiányait fejtegessem. Ha ezen anyag, bármily messzire vitt következményeivel együtt, 's — hozzáteszem — bármily költői tehetséggel, de minden hozzáadás nélkül dolgoztatik föl, alig hiszem, hogy csak középszerű tetszésre birt volna is szert tenni. Az egész mese olly erőszakosan, annyira minden belső összefüggés nélkül van összeál-

litva, hogy az ember, ha kérdésekre véve akarná a' darabot analysálni, alig várhatna egy talpraesett feleletet. „S' ily szerkezet mellett a' darabnak mégis hatása volt?” fogja ön kérdezni. Igen is, volt, még pedig nagy hatása. De ezen hatás okát nem is a' főlebb előadott tartalomban, hanem ama situatiókban és episodokban kell keresni, mellyekkel e' színmű gazdagabban van ellátva, mint Szigligeti minden többi művei. Itt van legelőször is ez az erőszakkal huszár lenni akaró invalidus baka, Rózsás Márton, egy ilyen aggvitéznek minden jó 's gyöngye, minden diszes, komoly 's bohózas oldalaival; itt van másodszor Csillagné, egy fiatal divatárusnő, egész hetykeségével 's jószívűségével, 's a' kaczerkodás és nyelvelés minden tulajdonaival; itt van harmadszor Zöld Janesi a' kalmárlegény ama sajátágos lélekalkotással és pajzánsággal, melly ezen uracsokat jellemzi. Továbbá a' tót házmester, az udvari csengetés, az invalidus fillentései 's ternoajándéka, és mindenek fölött a' megint jól választott 's olly közkedvességre kapott népdalok — ezek azok, mikkel Szigligeti a' hatást olly mesterileg elő tudja varázsolni.

E' képből ön egyszersmind népszínművészetünk általános physiognomiáját is megismerheti, 's nem szükség soká vitatkoznunk ama kérdés fölött: valjon hasznos-e, hogy a' népszínműirodalom mindig ugyanazon thema körül forogjon? —

És azonban ezt átmeneti korszaknak tartom, mellynek színészetünkben 's literatúránkban el kelle következni, hogy a' színészet és élet egymásrai kölcsönhatásának ut nyitassék, 's azért — becsület, kit becsület illet — Szigligetinek, kiről fölteszem, hogy tudja, mit 's miért cselekszik, a' magyar színészet körül igen nagy érdemei vannak, 's én ama tetszést, mellyben őt a' közönség részesíti, nem tartom egészen meg nem érdemlettnek.

Éljen ön boldogul, míg ezen eszmecsere terén megint találkozunk!

MI HIR BUDÁN?

— Az iparegyesület ismét egy közhasznú intézet életbe szólításával adja uj jelét fáradhatlan gyümölcsöző munkásságának; ez intézet „Iparegyesületi iparműtár” czímet visel, 's czélja kereskedési forgalmunkat előmozdítani, a' honi gyártmányok és készítmények kelendőségét gyarapítani, háritni parkodván azon legfőbb akadályt, melly eddig a' hazai gyáriparnak a' magyarhoni kereskedősnél ellenállott, 's melly abból áll, hogy az eddig elegendőleg meg nem szilárdult, felesleg töképezéssel el nem látott gyáraink készítményeiket csak kész pénzért adhatják, holott a' külföldi gazdag gyárak cikkelyeiket hitelre engedik által. Az „Iparegyesületi iparműtár” t. i. a' hazai gyárakból pénzért vásárolván, a' kereskedőnek pedig hiteltre adván, e' két iparos osztály közt az érdekeket kiegyenlítni 's mindkettőnek közvetítőül szolgálni törekszik. — Ezen intézet, melly f. é. június 1-jén, mint az ez évi pesti Medárdvásár előhetének hetfőjén, fog megnyitni Pesten, ha azonban itt nem remélt nehézségekkel kellene küzdenie, Budán, vagy a' körülmények nem várható kényszerítése szerint, valamely más, a' fővároshoz közel eső helyen. Az intézet legalább 200,000 pft tőkére alapittatik, az alapítványi összeg 40,000 kisebb összegekre osztatván fel, egyegy alapítvány 5 pft-ra határozttatik. Ezen apróbb alapítványok törlesztés által fognak beszedetni, mi legfeljebb 16 év lefolyta alatt menend véghez; azonban ha az intézet élénk üzletének szerencsésebb forgalma a' nyereséget magasbra emelné, a' törlesztés hamarább is befejeztetik. A' mi pedig a' nyerni szeretőknek minél több alapítványok vételére fő buzdításul szolgálhat, az, hogy az intézet tiszta nyereségéből a' törlesztési 's beligazgatási költségeken kívül, minden évben 1000 pftot szánt az alapítvány-birtokosok közti nyeménnyül; mulván pedig a' letörlesztésre szánt 16 év, az intézet egész alaptőkéjét tevő 's akkorra tisztán maradandó 200,000 pft szinte sorshuzási nyeménnyül marad azon alapítvány-

birtokosnak, kinek jegye a törlesztési huzásban utolsónak maradt. — Az intézet életbe léptetésének itt röviden érintett elmés szerkezetéről, valamint honi gyáriparkra megszámlálhatlan hasznú befolyásáról bővebben szólnunk felesleges, 's ugy hisszük, e két tekintet elegendő arra, hogy az alapítványjegyeknek minél nagyobb kelendőségét reméljük. Ezen, a kiadott tőke biztosság mellett, nemcsak előtörkvő gyáriparknak hatalmas gyámolt, hanem az alapítványbirtokosoknak tetemes nyereséget kínáló intézet jegyeiből szerkesztőségünknel is válthatni.

— Az igen jó hírrel szülőhelyére érkezett alig tizenhat éves J o a c h i m, ki bajos nyirettyűjével Europa legnagyobb városiban osztatlan tetszést aratott, mult vasárnap déli 12 órakor adá első hangversenyét a kisebb redouteteremben 's tökéletesen igazolá azon magasztos dicséreteket, mikkel minden külföldi lapok e fiatal hazánkfíat eláraszták. Hallgatók ugyan kevesebben valának, mint Dreyschocknál, ki a nemzeti színházban is három tele házat csinált: de a lelkesedés, mellyel a jeles művész fogadtatott, untig kipótola a hiányzó számot. Nevesebb művészeink őt minden hegedűművészek közt legközelebb állítják Paganinihez, a hegedű istenéhez és — daemonához... — 's valamint L i s z t, ki jelenleg hallatlan győzelmeket arat az osztrák fővárosban, még senki által el nem éretett a zongorán: ugy Joachim mint első nagyságu csillag fog rövid időn tündökölni a többi hegedűjátsszók között. Magyarország büszke lehet, hogy mindkettőt fiainak nevezheti.

— Szinte vasárnap délután ötödfél órakor kezdé meg a hangászegyesület ez idei első hangversenyét, számos — ingyenhallgatók előtt, kik azután olcsó tetszésőket gyakrabban méltóztattak nyilvánítani. Bizony ezen egyesületet sem ártana kissé fölfrisíteni, mint a művészetit, hogy több nemzeti elem vegyülne közébe, mert így csak örökké tengeni fog az, mint meg is érdemli, daczára néhány lelkesebb tag buzgóságának... hiában, ránk nőtt az idő, drága urak, hogy Magyarországbán csak annak lehet élete, a mi magyar — 's azért ne csudálkozzék senki, ha a többi csak növényéletű — mert ennek így kell lenni.

— A casinói vasárnapi hangversenyek megszűntek: ugyan hol fog most — r u h a k i á l l i t á s lenni?

— Guglielmi ur, a nemzeti színház volt énektanítója időnként adni szokott estélyei jó hirre kapnak, a számosan összegyűlt vendégek mindig igen kellemes órákban részesülnek 's nem győzik méltányló helyesléseket kifejezni a nevezett énekmester ur tanítványainak ügyességén, kik ez alkalommal magukat hallatni szokták.

— Holnap a kíváncsi fővárosiak ritka multságban fognak részesülni. A városrosligetben t. i. L e h m a n n léghajós mindenek láttára föl fog emelkedni 's ez már csak azért is érdekes leend, mert a közönség tulajdon szemével fogja látni az eszközt (t. i. a léghajót), mellynek segítségével valaki föl emelkedik.

— A tegnapelőtt adott reggélye Horváth Lázár urnak olly érdekes volt, minőben alig lehet nagyobb fővárosokban is részesülni. Dreyschok, Joachim 's a világhírű B o s c o együtt működtek abban 's részt vevének legnevesebb hazai művészeink is. Vendégek olly számosan gyűltek össze, hogy a jóformán tág terek azokat alig valának képesek befogadni 's a tolongás nagyobb volt, mint bármelly túltömött színházban: egyébiránt azt mondják, hogy ez most divat a salonokban 's azért semmi kifogásunk. — B o s c o ról hiában szólunk, mert a közönség azt gondolná, hogy h i h e t e t l e n t mondunk, ha azt mondjuk el, a mit láttunk; legjobb lesz őt majd jövő héten a nemzeti színházban déli órákban meglátogatni 's személyesen meggyőződni arról, mikép ég és föld közt semmi sincs — lehetetlen!!

— D r e y s c h o k még egy hangversenyt adand a' redouteteremben bizonyos jótékony célra; ugyanott adja ma második hangversenyét J o a c h i m. L i s z t Bécsből Prágába megy előbb 's azután fog csak bennünket meglátogatni.

EPIGRAMMOK.

T a n u l á s.

Holtiglan tanul a' jó pap, mond példabeszédünk;
Mind pap lett a' magyar : túrni — kitúrni tanul.

M u n k á s p o l g á r.

Izzad a' jó polgár honaért; jó honfi D o r á k is:
Fárad, szinte hogy a' víz veri — táncza között!

T a g o s i t á s.

— SZ —

Törvény mondja, miként egy test legyen a' hon ezentúl:
Valjon az egy testnek majd lesz-e lelke is egy?

P a j o r.

MACROBIOTICA ÉS A' HONDERÜ.

A' Honderü érdemes szerkesztője derék Vajdánk közsajnálátot gerjesztett haláláról irt necrologjában többek közt így szól: „Az elhunyt még csak 40 éves vala, midőn lenni megszűnt. Neki, ki a' természet tisztalelkű áldora volt, ki annak szent törvényeit híven megtartá mindig 's mindenütt, mégis élte legdelibb korában kellett meghalnia. Távol legyen, hogy epicuri nézetekre céloznánk, de nekünk ugyszó szerint, mikép minden macrobiotikai ételszabályozgatások, in ultima analysi nem egyebek, mint — vanitatum vanitas!“ Ezen sorok nem csekély megnyugtatóul szolgálhatnak minden az élet gyönyöreit teljes serleggel élvező 's az anyagi kejeke mámorába merült egyedekre nézve, ha azokban az igazság legkisebb szikrája foglaltatnék. A' természet szent törvényei magukkal ellenkezésbe nem jöhetnek, 's ki azokat híven követi, az biztos uton jár. A' vesztély csak akkor áll elő, ha valaki azoktól vagy önkényesen elpártol, vagy idegen befolyás által elpártolni kénytelenítettetik. Vajda egy volt a' természet leghívebb baráti 's követői közül, 's ennek köszönhető folytonos virító egészségét. De Szarvason utoléré — bizonyosan valamely tetemes hiba következtében — a' nyavalya, 's ekkor, hír szerint, nyolczszor nyitattak meg erei, 's az erőteljes életnedv csordultig lecsapoltatott. A' legerősb tölgyfa is kidől, ha életnedvétől megfosztatik. A' helyett hát, hogy a' természet csálhatlan törvényeiben kételkedjünk 's illy nevetséges alaptalanságokkal kecsgetes-sük magunkat természetelleni utainkon, azt kérhetjük méltóbb joggal a' XIXd. század geniusától: Mikor lesz egyszer már vége ezen borzasztó 's menthetetlen vampyrismusnak, melly ellen már Hufeland, Simon jun., Krüger-Hansen 's más nagy híru orvosok olly méltó kifakadással keltek ki? 'S mikor jö el azon az egész emberiségre nézve áldott idő, midőn az orvosok a' természet egyszerű, de biztos útjára térvén, a' beteg életerőt elősegítik inkább működéseiben, a' helyett, hogy azt tehetetlenné tegyék 's kioltásák? Bennünk az eset egészen más szomorú elméletre nyújtott alkalmat. Vajdának, a' természet barátjának, Szarvasra kellett költözni, ott megbetegedni és meghalni. Ebben a' tekintetben, fájdalom! a' természet addigi hív keresése nekie semmit sem használt.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

12. szám. — Martius 21. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

APRÓ HIREK.

— Joachimnak mult szombaton adott második hangversenye látogatottabb volt az elsőnél; a lelkesedés nem csökkent, jellességéről egyhanguan a vélemények. Mára van kitűzve harmadik versenye a nemzeti színházban, hol közkívánatra Beethoven D-dur versenyművét 's önszerzeté, magyar hang-jait játszandja. — Mi nem olly könnyen dicserünk és ajánlgatunk valakit, de ezt örömmel tesszük olly kitűnő tehetségnél, minő a fiatal Joachimé, 's jósolni merjük, hogy a nemzeti színház műértő közönsége is tökéletesen helybenhagyandja e' dicséretünket, mihelyest alkalma leend minél számosabb társaságban e' — mondhatni — csudagyermeket hallhatni.

— Horváth Lázár ur mult szerdán adott reggélyén alkalmunk volt látni egy tajtékelegyítésből készült mintegy 20—24 hüvelknyi magos szobrot, melly sz. László magyar királyt ábrázolá 's Zimmer Lipót által agyagból és gipszből mintáztatott, Kattera József, bécsi alaköntő által pedig a' fenemlített elegyítésből igen jelesen öntetett. Ez utóbbi művész, egy többfelől nyilvánított kívánságnak megfelelően, Magyarország 1016—1526-d. kori legnevezetesebb tizenkét királyai arczszobrai elkészíté 's azokat előfizetés útján szándékozik a' nagy királyai iránt kegyelettel viselő magyar nemzet birtokába juttatni. A' szabott előfizetési díj a' valódi műbecssel bíró tizenkét szoborra 100 pengő forint: az előfizető azonban egyelőre csak 10 p. ftot köteles lefizetni. Az általadás aprilis és junius havakban történik, mikor azután az előfizető a' csekély vámköltségeket is megtéríteni kéri. Előfizetést e' remekműre szerkesztőségünk is elfogad.

— Bohrer Zsófia kisasszony, az alig tizenhárom éves zongora-lángész is köztünk mulat 's hangversenyeket szándékozik adni. Ügyessége rendkívüli 's kinyomása játékanak olly gyöngye korra nézve bámulandó. A' világváros Páris és Bécs lelkesedéssel fogadja a' művészgyermeket, melly, hisszük, nálunk is viszhangra fog találni. Szerencseje leend a' kis művésznőnek, magát a' nádori udvar előtt is hallatnia.

— Halljuk, hogy a' 'Honderü' szerkesztője egy, saját lakásán felállítandó színpadcskán, Sehodelné közremunkálásával, operai előadásokat akar tartani a' kolozsvári kisdudóvó-intézet javára 's a belépti jegyek árát tíz pengő forintra szabni. — A' költségek igen csekélyek leendvén, szép összegecske fog megtakaríttatni ez üdvös célra a' lelkes vállalkozók által, miután reméljük, hogy igen sokan azon urak 's urhölgyek közt, kik a' collegánk jeles reggélyein adott műelvekben eddig ingyen részt vettek, ez egyszer jótékony célra is megnyitandják erszényeiket!

— Lehmann mult kedden valahára megtette tömérdék sokaság jelenlétében harminczadi légutazását. Az ingyennézők száma a' fizetőket legalább huszszor elülhaladja, még a' budai várhegy is ingyennézőkkel volt garnirozva, kik már hétfőn is ott állottak 's nagyon boszankodtak, hogy Lehmann őket az nap — megcsalta! Furcsa!

— A' 'Wiener Zeitschrift' azt közli szórul szóra, miszerint korszorított költőnk Kisfaludy Károly jelenleg Zlinszky főbíró arczképét készíti el a' nemzeti múzeum számára. — A' jámbor sógor a' magyar lapokban közölt azon hirt, hogy Zlinszky főbíró ur boldogult Kisfaludy Károlynak egy festményét a' nemzeti múzeumnak ajándékozá, olly neveltségesen fordíté el 's újabb bizonyosságot adott arról, mikép ismerik azok a' tudós német urak magyar viszonyainkat 's milly bölcsék és igazságosak azután véleményeik ezek felől!

— Erdélyi 'népdalai' már elhagyták a' sajtót 's legnagyobb részvétellel fogadtak mindenfelől; szinte megjelent Bloch Móricz a' magyar és német nyelv nélkülözhetlen kiegészítő szótára, melly magában foglalván az idegen szokat 's az eredeti magyar szólásmódokat is, az eddig megjelent mindennemű, de kivált a' magyar tudós társaság 's a' derék szerző zseb szótáraihoz kiegészítő pótlékokat fog nyújtani. A' német-magyar rész már megjelent; a' kiadó Geibel Károly ur költséget nem kimélő e' hasznos vállalata közpártolást méltán igényelhet. — Igen érdekes és közfigyelmet gerjesztő munka az e' napokban megjelent következő című: 'a' magyar nemzet napjai a' mohácsi vész után; első kötet, első füzet. 1526. aug. 29-től october 15-ig. Irta Jászay Pál. — A' ritka tudományossággal írt munka nagy hiányt pótol újja született nemzeti irodalmunkban: a' történetkönyvét. A' derék kiadó Hartleben K. A. ur, ki több alapos tudomány munkák, minő a' többi közt Bajza méltán kedvelt 'Világtörténet'-e is, kiadása által örök hálaára kötelezi a' nemzetet, ezen eredeti, kevés kivétellel egészen ismeretlen kútfőkből merített kitűnő történeti munkát méltólag kiállítván, annak partolását legjobb lelkiismerettel ajánljuk a' t. cz. közönségnek, mint olly művet, mellyen kívül más, a' tudományok ezen ágában egyszerre annyi újat, tanulságot és gyönyörködőt alig bír előmutatni. A' munka hat ivnyi füzetekben fog megjelenni, könyvamotokkal. Egy füzet ára 1 ft. e. p. — Irinyi József 'uti jegyzet'-ei igen kapások 's — mi igen ritka — minden pártnak teszését megnyerék, mi a' nézetfüggetlenség legszebb diadala szokott lenni. Irodalmi örönk' kimerítően fogja e' jeles tüneményt bírálni.

— Erkel Hunyady László című operája rövid időn nyomtatásban fog megjelenni, a' kiadást Horváth Lázár ur vállalta magára — minden esetre nyereséges vállalat.

— Most megint májusig akarják halasztani a' vasútnak megnyitását, miután majdnem valamennyi lapokban az Józsefnapra volt kitűzve. Bizony lassan megy ez a' vasút! Majd csaknem olly lassan, mint egy új opera betanulása a' nemzeti színháznál!

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

GÖLNICZBÁNYA, mart. 5-én. Köztünk az egyesületi szellem nagyon gyöngé, mit leginkább annak tulajdonítok, hogy azok, kiknek hatályosan lehetne a' nép érdekét üdvös irányhoz vezetni, előítéletek- 's göggelelve, vagy kellő műveltség hiányával a' meg-hasonlásnak veszélyes magvait szőrogatják. Nehéz, igen nehéz illy elmaradt nép, illy idegen elem közt a' korkivánta igényeket életbe léptetni; de legyen a' dicsőség azoké, kik, fáradságot nem kímélve, a' jó ügyet melegen karolják fel. — Kisdédóvó-intézetet akarnánk alapítani: vezérünk a' derék Steinacker; tanácskoztunk, mikép lehetne e' gyakorlatilag ugyan sok visszaélésnek kitett, de elvben mégis pártolást érdemlő célra pénz szerzési; némelly urak, kik az egész dolgot nem épen olly nagyon szükségének 's leg-főlebb csak 15—20 év múlva látták létesítendőnek, havonkénti krajczáros adakozást ajánlottak; némellyek házaikat 's telkeiket akarták e' célra eladni — méregdrágán, 's adószerű fizetést ajánlottak; némellyek részvényeket, aláírási-íveket, bálokat, hangver-senyeket 's műkedvelők által történendő színi előadásokat indítványoztak. Ne sokat in-ditványozzunk, urak! Gölniczen van pénz elég, csak akarnunk kell azt penészes odvából kiszabadítani. Tartottunk e' célra bált is, 's ámbár nem értett volna, ha a' sorsjáték ál-tal kijátszandó ajánlatok többek lettek volna (női munka alig volt pár darab): mégis 450 váltó forint tiszta hasznót tudtunk összekuporgatni. Az iparvédegylet itt csak annyiban ismeretes, hogy volt bizonyos idő, melyben némelly portékát hóninak neveztek, de már kiment a' divatból. — Casinókat — miután némelly urak a' népszerűség vászda-szában szélsőségekre tévedvén, keveseb művelt, de azért becsületes, 's szorgalmas pol-gárainkat csak azért edesgették körükbe, hogy őket 'vizi'-vel és 'rebeszer'-rel kipré-dálhassák, asszonyaink férjeik sok éjjeli multságukat megirigylvén formális revolútiót 's nyílt megtámadást irányoztak ellene 's tönkre buktatták. — Szellemi tápnuk négy tál ételből áll, mint szegény embereké illik: 'Pesti Hírlapból', 'Religió és Nevelés', 'Bu-dapesti Híradó' és 'Életképekből' egy-egy adagban, az elsőt kivéve, mely megkettőzte-tik; a' német konyha sokkal nagyobb luxussal jár. Némelly lelkesb tagjainkon nem mu-lik a' magyar lapoknak terjedtebb kört eszközölni. — A' 'Pester Zeitung' egyik számá-ban olvasható 's városunkból a' 'Pesti Hírlap'-ba küldött tudósításokat megtorlani akaró értekezésre csak annyit, hogy olvassa el cikkét figyelmesen még egyszer a' sógor ur, 's világos lesz előtte, hogy maga magát czáfolta meg. — Kereskedőink ígéretet tőnek, miszerint a' mostani pesti vásárról honi árukat hozandnak; — éljenek! — A' mérsek-leti egyesület folyvást gyarapodik.

GYÖR. Hát mi is csak kitömboltuk magunkat Isten kegyelméből farsangi éjjelein-ken, mely éjjeleken igen sokat lehet tapasztalni a' győri ugynevezett finom és nem finom világ álarczos 's álarczatlan társalgásából a' műveltséget illetőleg, mely, nem mondom, hogy egészen megszökött, de lakhelyéül Győrt bizonyosan nem választotta, azaz: lakosai nem iparkodnak azt meghonosítani. A' 'Vaterland' erre szép példákat hozott, birtokába jutván szemfűlesei által néhány párbeszédnek, miket a' győri noblessek, azaz hogy chinai mandarinok tartottak az utolsó tánczvizgalomban. — Mindezeknek véget ve-tett egy hamvazó szerdai ásitás, mellyel mintegy ajtót csuktunk a' vidám napokra. Az utolsó vigalom után fölébredve, füleinket 'olaj'-os hangok ütötték meg, 's utczára lépén, orrunkba a' tavaszi szellő édes fűszeres illatokat hordogatott a' heringes tonnákból; mindez pedig emlékeztetett bennünket arra, hogy a' bőjt bekoczogtatott, a' bűnösöknek e' rémes hangokat hozván magával: 'ne mulass!' — Most tehát szomorúság a' mi nó-tánk 's hogy szomorgásunk teljes legyen, bőjti prédikációkra megyünk. . . 's milly sok hölgy hallgatja itt 's minő áhitattal a' halálról eszmélkedéseket, elannyira, hogy szinte elgyengülnek belé 's illyenkor aztán erősen ragaszkodnak életangyalaik karjaiba, kik nem ugyan szárnyasan, hanem kaputosan a' padok végén állanak 's várják a' kedvező pillanatokat. — A' templom után aztán a' kalváriát szokás látogatni De ha igaz, hogy buzgó imádság által ajánlólevelet lehet szerzeni a' másvilági mennyország kapujához: akkor jó éjszakát szegény Péter! a' győri nővilág közül csak az öregekkel lesz szeren-cséd találkozni, mert a' fiatalok? imakönyv a' kézben, szemök a' szomszédban, lélek és szív Isten tudja, hol barangol? Mert vannak itt Győrben olyan lángezüek, kik alig hogy átléptek a' nyolczadik iskola küszöbét, legelőször is azt állítják: 'nincs Isten!' 's ezt hosszú körmeikből szopott okokkal világosítják fel, melly világosság aztán annyira elvakítja őket, hogy a' hosszú füleket sem veszik észre; ezen makacs Istenagadás azonban csak — bőjtűg tart, a' mikor aztán ezen ifjak kivándorolnak a' kalváriára 's ott mindannyi a' nyolczadik iskolát látanak — ábrándjokban, 's visszajövet már is megválasztá mindegyik keble tűzhelyének Istenét; ha olykor aztán kissé kormos is ezen istenke, az nem árt, mit nem tud mindent 'szépre képezni' az ifju képzélet? kivált ha még a' 'képző társulat' is föllálhatna! — De térjünk másra! Örömrézzel mondhatjuk, hogy gyárunk már is több vég poszót készített 's legszebb jövőendővel 's magasabb reménnyel kecsegtet, mint a' millyen magas a' kéménye. — Magyar színészetünk volt és nincs; a' németek-nek jó orruk van, hogy nem akarnak nálunk letelepedni, mert bizony itt — hála ma-gyarságunk Istenének — bőjti keresetök lenne. — Legujabban egy csapat fiatal ember agyában azon terv főzödött, hogy kivándorolnak Éjszakamerikába; legszebb a' dologban az, hogy épen azok sürgették ezt leginkább, kik gyüleiseinkben leghibebb fiai voltak — szájjal — az annyit rebesgetett közös anyának.

T—b—z.

KALOCSÁN, mart. 16-d. A' bőjti napok rideg egyhanguságából már napok óta rendkívüli mozgalmak és előkészületek emlékeztetének érsekünk és földesurunk Nádasdy Ferencz gróf fényes beiktatási ünnepélyére, mely f. hó 15-kén délután 4 órakor harangok zugása és taraczkok ropogása közt ő excjának a' várostemplomból fel a' székes egyházba, gazdagon aranyozott díszhintóban, több fő- és alrendű lovagok kíséretébeni bevezetése által meg is történt. A' kíséret közül leginkább kitűnt egy lovagias izléssel felékesített paripán lovagló áldozó pap az érseki keresztel. A' főegyház előcsarnokában az órkanonok szónoklata mellett adatok át a' főpásztornak az egyház kulcsai; estve a' város ki volt világítva; legfeltűnőbbek valának ekkor a' tündérpalotaként ragyogó püspöklak, N. K. ur nemzeti színű üvegekkel ékesített ablakai, és Dr. N. S. házában érsekünk élelühn talált arczképe, pompásan kivilágítva. — Másnap 16-án korán reggel megdördült mozsarak hirdetéik az ünnepély fenségét. — Az egyházi szertartások után ő excja saját asztalánál 150 személyt vendégelt meg, kik közt Scitovszky János pécsi püspök ő excja is jelen volt; ezenkívül e' város több helyein a' vendégek számára terített asztalok kinalkoztak, 's ámbár ezeknél a' húsétek 's vig zene hiányzott, mégis átalános jó kedv és derűtség uralkodott mindenütt. **Modor.**

SÜMEGH, martius 4-én. E' mintegy 4000 lakost számláló városnak rendezett tanácsa az 1841-d. évi szerencsétlen tűzvész óta a' város anyagi csinosodásában működén, a' városház mellett gyűlékony födelű, általában ősi módra álló épületet sajátjává tevő, 's lerontatván, helyébe mind külső, mind belső alakjára nézve igen díszes épületet emelt; hol ugyanis január 31-én közgyűlést is tartott, melyet a' város számos minden rendű lakosai jelenlétében Pál János, város bírja, a' hely 's az ünnepély méltóságához illő rövid, de nyomós tartalmu beszéddel nyitott meg. Ezen gyűlésben a' nevezetesebb tárgyak közt fölolvastatott és kihirdetett Ramazetter helybeli gyároznak nyilatkozata, miszerint 400 p. forintból álló tőkének évenkénti kamatját a' helybeli tanító két segédei közt azért, hogy a' mesterséget tanuló ugynevezett inasokat ünnepnapokban német nyelv- és írásra, számolásra és egyéb szükségességre tanítsák, kiosztatni kívánta, kérvén a' tanácsot, hogy ezen 400 forintból álló öszveget tőle mint alapítványt elfogadni 's íranta most és jövődre rendelkezni szíveskednék, mi köszönettel jegyzőkönyvbe ígtattatott. **Várfoky.**

ZOMBOR, mart. 2. Az annyiszor dicsértém olvasó-körünk ugyanis, mely saját közvetlen célján kívül nemcsak feladatult tűzte ki a' közre is jótékonyan hatni, közpolgáraink közt minden korszerű jóra nézve meleg részvétet gerjeszteni, velők az egyesülés malasztit éreztetni 's ekkint e' hátramaradt város virágzásán szóval, tettel működni, — mult hó 19-re a' kebelbeli, szánakozásra méltó szomorú állapotban levő kórház javára, az új városházi teremben, nagyobbszerű tánczvigalmat rendezett, mely, noha rögtönzötetett, oly fényes volt, minő Bácsországszerte tán még soha. A' tiszta jövedelem 400, azaz, négyszáz ezüsti forintot felülhalad; mely öszlet a' nemcsak tanácsnak oly forró ohajtással adatott át, miszerint a' minélelőbb felállítandó kórintézeti épületről fordítassék. Némelly értelmű 's gondos urak neheztelnek, hogy az új terem nem az ő bálukkal, hanem a' kórház javára rendezettel nyitattott meg; de tudják meg a' jámborok, hogy ennél szebb 's dicsőbb eredményű ünnepélyt alig lehet képzelni! — 'S innen lön, hogy ugyan a' teremben 21-én zárt társasbál tartatott a' tejfölső rendűek kedvére. — Bármit tartsanak a' moralisták az illetén célú bálók fölől, 's akár a' cél, akár tánczvágy 's más érdek vezérelje az embereket, de illy uton 's módon leghathatósabban mozdíthatatik elő minden cél. — Egyébiránt röviden 's velősen tudatom kikivel, hogy farsangunk csak tegnap fejeztetett be — az óhitüknél; továbbá, hogy a' sok kerügelésben csak egy kis fejszedülést nyertünk, de más baj nem történt. — A' napokban egy kis tüzünk is volt, mely csakhamar elfojtatott. Már rég nem látogatott meg minket e' szerencsétlenség, tán mert a' védegyelet körül ugys elég szalmatűzet csináltunk. — Nálunk igen furcsa tűzi rendszer létezik: a' dohányzás tilos, de mozsárdurrogatás 's gesztenyesütés alkalmával az utcán tűzet rakni legnagyobb szélben is szabad. — Végre megérintendő, hogy mióta nagyurak laknak köztünk, a' lakbér igen magosan kezd felszökkenni, ugy, hogy Pesten a' bérbenlakók fényes lakukban nem igen panaszkodhatnak, miután itt is kissé kényelmesb lakért, három-négy szobából állóért 2—300 pengő ft. fizetetik évi bér fejében! **Gáspár.**

Mondant valónk. Gróf Batthyány Kázmér közkedvességgel fogadott arczképét somogyi előfizetőink t. Xantus János, a' veszprémiekt. Rosos Imre, a' kalocsaiak t. Ordódy Vince, a' győriei t. Kovács Pál orvosdoctor 's a' pécsiekt. Píringer Sándor siklósi inspector ur által veendik. — Örömmel jelentjük, hogy Czelluti Madonnájára a' megkívántott 60 db. arany már begyűlt: az öszveget az egri növendékpapságtól szerkesztőségünkhöz beküldött két darab arany egészíté ki. A' tisztelt adakozók neveit rövid időn közölni fogjuk. — Arany János urnak egyszerű esinos beszélykéjét jövő számunkban adandjuk. — Vörösmarty, „Csik Ferke” czímű gyönyörű regéjét, mely aprilisi első füzetünket díszesitendi, a' f. hó 30-dikai tudóstársasági ülésben föl fogja olvasni, mire tisztelt társainkat egyelőre figyelmeztetni bátorkodunk. — Tompa Mihály igen szép népdalait 's az „elméledés” a' kancsó fölött” mielőbb adandjuk. — A' régóta hallgatott Márk szíves ígérését birjuk, hogy rövid időn egy beszélylyel fogjuk t. olvasóinkat meglephetni e' jeles fiatal író tollából. — A' nagybányai levél elkésztet: hagyjunk már békét a' farsangnak, hisz majdnem egy hónapja már, hogy ő hagy békét nekünk! — A' mostani 's ezidei első számunkkal a' két íven fölül egy-egy negyedívvél többet adván, a' mult számunkból hiányzó félívet kipótoltuk.

Műmelléklet: Legujabb divatkép Perlascától.

MÉG EGY HANG A' TÁRSADALMI ÖSSZEFORRÁSRÓL.

Nem állhatom meg, hogy az Életképek 9-dik számában 'Társadalmi összeforrás' czím alatti eszmélkedést néhány jegyzetimmal újra föl ne eleve- nitsem, különösen azon részt, mely nemzetiségünk kifejlésére, művelő- désbeni fölmagasulásunkra nézve az aristocratia születési hiuságjáról lemondásban olly nagy fontosságot helyez, midőn ezt mondja: 'Emelkedjék túl a' sötét idők előítéletein az aristocratia, mondjon le születési hiuságjáról; ereszkedjék le, igen, csak társalogni ereszkedjék le a' középosztályhoz! . . . Ez magában csekély kívánság, annyi, mennyinek eleget tenni a' legszegényebb öröknek is hatalmában van; 's mégis milly sokat használand vele.'

Ha valaki ezen néhány sorról rövid véleményemet kívánná hallani, ezt felelném: Ne foltozzunk, midőn alkothatunk. A' nemzet tévedését egy osztály nem orvosolhatja, csak a' nemzet maga; egy műveltségben elmaradt osztályt a' másik műveltebbel való társalgási surlódás nem műveltté, csak mázossá alakítja. Ha a' középosztályt műveltségben fölebb akarjuk emelni, mint áll, ne az aristocratákat kérjük, hogy hozzá leereszkedjenek, hanem az isteni sajtót küldjük, pünkösdi tüzes nyelvvel fölruházva, hozzájuk térítőül.

A' magyart nem az aristocratia születési hiusága miatti elvonultsága nemzetietleníté el, a' magyar nem az aristocratia le nem ereszkedése miatt maradt a' műveltség alanti fokán, nem: e' miatt ne vádoljunk senkit, ne vádoljuk e' miatt azon osztályt, mely nem abban hibázott, hogy a' néptengerbe nem vegyüle társalgni. Mindegy az, akár ezer főrendű, akár ezer középosztályu lelkes egyén terjeszti köztünk a' valót, jót, csak terjesztve legyen; de

épen az a' magyar régi baja, hogy nem ezerek, de százak sem akadtak ilyen előhaladásra buzdító apostolok, sem egyik, sem másik osztályból; mert ha akadtak volna, a' magyar nemzetiség 's érdekegység már régen más lábon állana. A' valónak, jónak terjesztését maga a' középosztály szintugy kezelheti, mint a' fölötte lebegő aristocrata.

A' nemzet érdekeit nem azért kell magunkévá tenni, mert azt már egy fölöttünk osztály is magáévá tette, hanem azért, mert meggyőződésünk ezt javalja. Ezen meggyőződésre pedig nemcsak a' középosztály tagjai: a' nemzet minden tagjai szert tehetnek a' nélkül, hogy valaha az aristocrata osztálylyal személyes érintkezésbe jöttek volna, — szert tehetnek, mihelyt általánosított józan oktatás uralkodik honunk iskoláiban. Nincs egyszerűbb tudomány, mint a' hazát szeretni, melly bennünket annyi jóval eláraszt; mint a' hon jólétét előmozdító akaratot fölébresztetni, mihelyt megmutattuk tanítványinknak (legyenek azok öszek, gyermekek, magyarok, vagy bevándorlottak), hogy a' nemzet boldogítása, gazdagítása: önboldogításunk, öngazdagításunk; mert a' nemzet belőlünk egyesekből áll. Ezen egyszerű tanokat mi szegény fénytelen születésűek épen ugy terjeszthetjük, mint a' fényes paloták lakói; miért erőltessük épen őket erre? És ezen egyszerű tanok hű terjesztése sokkal sikeresben forrasztják a' társadalmat egygyé, mint az aristocrata leereszkedése.

Mondom, az aristocrata vagy bármely osztály — társasági tekintetben — bátran elkülönözheti magát születési hiuságból, különcségből, vagy bármi okból, ha ezerekből áll is száma, a' milliók tömegétől, 's a' milliók ezt meg sem érezve vívhatják ki a' nemzetiséget, műveltséget. A' magyar nép elmaradásának nem az aristocrata, hanem ő maga az oka. Ha látta a' milliónyi tömeg eszesebb része, hogy az aristocrata könnyelműen hányja el nemzetisége egyellen fegyverét, nyelvét: tartozott-e a' középosztály őt követni? Ha meg akarunk térni, ne könyörögjünk tántorítóinknak, hogy térítsenek meg, hanem térjünk meg önerőnkől.

A' milliókból álló magyar népet nem vezethette az aristocrata maroknyi csoportja nemzetietlenség vétkébe, hanem csupán önbizalmatlanság; e' kór orvosa tehát valódi előhaladásunk vezére csupán a' magunk iránti bizalom lehet. Egy nemzetnek önerejére, nem egy benne alakult osztály erejére illik támaszkodnia. Ha ős Hunyadink csak maga lett volna hős, nem nyert volna husz csatát. A' vezér irányt mutat, a' nép kiviszi azt. 'S a' vezér lehet épen olly kétes születésű, mint Hunyadi János volt, de nem lehet kevésbbé tiszta akaratú.

Ne erőltessük tehát a' történettől fénynyelárasztott ezen osztályt, sem szépszóval, sem szemrehányásokkal, a' középosztályokkal társalgásra; ez épen olly terhelő lenne a' középosztályuakra, mint ama csillogó termek lakóira nézve. Embert emberhez közeledésre csak rokonszenv vihet, így áll ez az osztályokra nézve is. Személyes közlekedésével hadd rendelkezék minden ember és osztály maga, hadd maradjon az aristocrata a' maga körében, ne kívánjuk személyét birni addig, míg önkénytesen nekünk nem ajándékozza.

És hogy ez megtörténjék, nagy részben magunktól függ: igyekezzük mi középosztályuak, nemes képezettségünk által mindenütt szükségessé, nélkülözhetlenné tenni magunkat: akkor nemcsak a' fényköröket, hanem a' hon minden köreit meghódítottuk. Sokkal szebb diadal ez, mint valamely osztály hozzánk való leereszkedésének kivívása.

Hadd bálozzon, hadd theázzon, hadd társalogjon 'sat. tehát az aristocrata hasonló ős születésű társaival. Ez így volt, mióta a' törzsökfa feltaláltatott, mióta gazdagra és szegényre oszolt az emberiség, 's így leendő, ezen osztályzat állni fog. És hogy ez a' nemzetiség kára nélkül, az összeforrás gátlása nélkül történhetik, tanusítják a' francia, angol 's más nemzetek, hol miénkhez hasonló rangszakadékok léteznek — 's a' nemzet mégis egy test, a' nemzetet mégis egy érdek lehelli át.

Nem tagadom, hogy az emberiség akkor érendi el művelődése főfokát, midőn abban minden álkegyeletet leomlaszt az uralkodó ész, 's a' becsületesség, a' tulajdon érdem minden körökben belépti jegyül fogadtatik. De míg ez történne, ne csüggedjünk hitünkben: a' nemzet emelkedését, összeforrását legkevésbé sem hátráltathatja az aristocrata elszigeteltsége, ha érdekesség összefűzve tartja annak minden osztályu egységeit.

Véleményem szerint tehát, társadalmi összeforrasztásra nem tartom szükségesnek az aristocratanak a' középosztálybeliiekkel társalgását, 's ha indítványozó volnék, nem társalgásra, velünki társalgásra kérném az aristocrata, ez — jósolni merem — csak azt sem volna képes sükeríteni, hogy az aristocrata társalgásával megtisztelt középosztály, annak példáját követve, az alosztályt térítendő, vagy magához forrasztandó, azzal bizalmas társalgásba vegyüljön. Élethől, a' szomorú élethől írom ezt, melynek minden osztályát és előítéleteit jól ismerem. Mondom, ha indítványozó volnék, nem támadnám meg az osztályok magántörvényeit. Valamint az indus nőt nem lehet rábeszélni, hogy férje sirján meg ne égettesse magát; valamint a' szabadság eszméjeért vérét ontott szabad amerikai rá nem lehet bírni, hogy ne tűrjön magához közel rabszolgát; valamint a' magyar nemes sehogy sem tud azon nagyon igazságos kéréssel, hogy adózzék, megbarátkozni, 's még dicsekedni mer azon vétkével, hogy ő a' haza jóllétét elő nem mozdítja; valamint ezen az időtől szentelt fonákságoktól nem tudnak az emberek megszabadulni, noha már hatalmas térítőkkel kelle birkózniok: úgy nehezen lehet az aristocrata éppen nem vétek-, csak gyöngeségszülte szokásából kimozdítani; de nem is szükséges, mint mondtam, 's én jelen körülményeinkben ezen csak szokásai, nem érdekkülönbség által tőlünk elválasztott osztályhoz — mely hogy a' magyar nemzethez hű ragaszkodással van, éppen az által mutatja, hogy e' nemzetért sokat tett őseire olly büszke — így szólnék inkább:

Te aristocrata! gyakorold hatalmadat, mellyel sorsod megajándékozott, hogy megmutasd az embereknek, nemzetednek, mi az ember, mi a' hazafi.

És mondanám: rendezz magad körül vakító fényt, ha gyönyört lel

benne érzékiséged; de hogy a' gyönyör szellemidet is áthassa, hazád munkásait ébreszd iparra pompáddal. És ekkor nemcsak mint élvező földfia, hanem mint honod határin belől ipart teremtő, érzed a' dicsőülés malasztját, 's mint jóllétalkotóhoz emelkedik hozzád a' megfizetett munkás áldása.

És mondanám: ha nincs is kedved társalogni nemzedet osztályival, ne mulaszd el annak nyelvét magadévá tenni, hogy, mint Isten a' magasságban, hatalmaddal, kincseddel ennek javán czélszerűn munkálhass.

És mondanám: ha gyönyört lelsz benne, zárd magadat örök érinthetlenségbe, láthatlanságba, de, mint elzárt felsőbb lény, légy nagy, a' nemzet érdekét magadévá tenni, a' milliók érdeke előmozdításán kezedbe — magas czélok kivitelére — bizott kincsekkel munkálni.

És mondanám: tégedet jelölt ki Isten, a' sok kincsekkel tégedet halmozó, hogy rajta szellemi gazdagságot vásárolva embertársidnak, nevet vívj ki magadnak, fénykörödnél csillogóbbat 's őseidékint hosszú életűt.

És mondanám: ha örömet lelsz benne, foszd meg örökre a' közép-osztályukat személyes társalgásodtól; de ne foszd meg magadat azon isteni érzelemtől, mellyre hatalmad jogosít, mellyet tizenkét millió nép javán való munkálás okoz. A' nagy teremtő is láthatlan fényköréből halmozza áldással a' föld millióit. Te is csak magadat, de részvétedet ne vond el tőlünk.

És mondanám: becsüllek, hogy őseidre büszke vagy, mert mellyik nemzet nagyai lehetnek büszkébbek, mint a' magyaré? nincs magyar főcsalád, kinek ősei közül szellemnagyot ne mutathatna a' történet könyve. És kevés van főcsaládink közül, kiknek ősei hazájukért ne haltak volna meg a' mult véres századokban. Mondanám: becsüllek, légy büszke őseidre, légy hozzájuk hasonló, és ha nincs tér meghalni hazád szabadságaért, élj érte. Amaz nagyobb áldozat, de ez dicsőbb, következménydúsabb.

És mondanám: légy büszke, légy büszkébb, mint vagy, őseidre, azon őseidre, kik nemcsak hazájukat, hanem Európát is erősek voltak megvédeni a' török 's más rohanások ellen. Légy büszke, és mint azok, a' magyar néppel (ha nem társalogsz is vele) harczolj együtt a' közjóért. Őseid vért, életet és vagyont áldozának a' hon szabadságaért: az ősökre büszke unokáknak csak észszel, szilárd akarattal és olykor erszénnyel kell adózni. És az ősei által megvédett hon a' tenni akaró unokák segélye által virulni fog.

Véleményem szerint, minden nemzet aristocratiájának sokkal nagyobb hatáskört jelölt ki sorsa, midőn nem egy ember szükségeit, hanem ezrek szükségeit fedezni elég vagyonnal áldá meg. Ha van tehát hibája a' magyar aristocratiának, nem az, hogy nem társalog velünk, hanem az, hogy a' reá bizott nagytőkét nem nemzete, tehát nem önjavára kamatoztatja. A' pusztá társalgásrai leereszkedése tehát csak foltozás, ámitás lehet, 's egyesek hiúságát csiklandozhatja, de a' bajon nem segíthet, érdekegységet nem szülhet, társadalomforrasztó nem lehet.

Azt nem mondom, hogy az aristocratia, lelkes akaratával, a' magyar nép nemzetiségét, művelődését nem eszközölheti: sőt azt állítom, hogy egy

olly anyagi hatalommal felruházott osztály eldöntő tényezője lehet példájával, áldozatával egy nemzet haladásának.

Én azt tartom, hogy valamint a' jelen élő aristocraták ősei a' harcztéren vezérkedének: úgy most is csak ezen állás illik unokáikhoz. Az aristocrata munkát, érdeket oszszon a' nemzet minden osztályával, vagy ha erőt érez magában, lépjen fel őseiként vezérül (mint tett is már néhány) 's vezessen százezreket a' műveltség dicstemploma felé, mint ősei vezették a' magyar népet, szabadságukért vívni, a' harcztérre. A' magyar ősnagyok vezérlete alatt szabadságát, alkotmányát védte meg a' magyar nép, most is ezen csillogó szerep illik ezen hősök ivadékihoz. Ha az aristocrata osztály szilárd akarattal föllép 's zászlót tűz ki czélszerű intézkedésével vagy czélszerű intézkedésekbeni részvételével, a' művelődés, jóllét 's nemzetiesedés terére vezetendő a' zászlója alá gyűlőngöket: fogadom, hogy zászlója alá, (mint őseié alá, kikre büszke unokája) százezrenként gyűlnek a' jóllét, a' művelődés után épen úgy szomjuzó utódok, mint gyűlőngtek hajdani vitéz elei az ő aristocraták véres zászlója alá. És épen úgy tudand a' műveltségen nemesült magyar hazája javáért é l n i, mint ősei ennek szabadságaért nemesek voltak m e g h a l n i.

Nem, nem! az osztályzatokat többé föl nem oszthatjuk, legfőlebb új formába önthetjük. Még ott is, hol természeti alakjában áll a' társaság, mutatkozik az osztályokra szakadás: az ügyesebb, erősebb zsarnokává vagy kormányzójává válik a' gyengébbnek, 's ezzel többnyire az erejét, ügyességét bámuló közvélemény emeli, azaz: a' gyengébb rész. Kérdem most, ha ezen természeti állapotban levő társaság gyengébb részének időjártával terhére válnék ezen osztályozás, 's fölszólítná az erős b az ügyesb osztályt: te erős, te ügyes osztály, ereszkedj le hozzánk, légy hasonló velünk; leereszkednék-e a' már nemcsak erejében, ügyességében, hanem ezen kiváltságainak hozott tömjénezésben is kedvét lelő? bizonyosan nem. De ha azon ügyetlenebb, erőtlenebb vállvetve elhatározná, hogy ő hasonló erőssé, ügyessé edzeni magát: fogadom, nyertes lenne, 's ekkor a' rokon rokonnal összevegyülne. Ha a' természeti állapotú társaság aristocratája sem ereszkedik le, hát a' polgárilag szerkezett törvények által elkényeztetett hogy tenné ezt? Az osztályzatok korlátit egyedül két mód omlaszthatja le: vagy az, ha a' korláton belülieket nélkülözni tudjuk, vagy az, ha a' korláton belüliekre olly szükségessé tudjuk magunkat tenni, hogy az nem leereszkedésből, hanem szükségérzetből vegyül társaságunkba.

A' középosztálynak nem az aristocrata társalgására van szüksége, hanem nemzetiesedésre, művelődésre. Az elsőt, elég szomorú! az aristocrata osztálytól még most nem kölcsönözhetjük, a' másodikat csupán társalgás által nem szerezhethjük meg. Valamint a' sziklára hullt mag nem kel ki, úgy a' társalgás csak ott hat üdvösen, hol már a' lélek előkészületekkel bír; a' melly egyén, vagy osztály pedig előkészülettel bír, nem szorul az koldult vagy erőltetett társalgásra.

Ha az aristocrata osztály, a' tudóstársaság alapítása helyett, termeit nyitotta volna meg a' középosztály számára, nem hiszem, hogy csak annyit is használt volna a' nemzet művelésére, összeforrására, mint az akadémia létesítésével. Ezzel nem azt mondom, hogy az akadémia csudákat tett, csak azt akartam példával megmutatni, hogy az aristocrata már czélszerűbbet is tett, mint tett volna leereszkedésével, és azt, hogy ha illynemű áldozattal nem szűnik meg nemzetével társalgni, hatalmas összeforrást létesíthet.

Az aristocrata osztály tehát, ha kényelme úgy kívánja, személyes társalgását egészen elvonhatja a' középosztálytól; épen úgy elvonhatja, mint a' középosztály elvonja az alsóbb osztálytól: csak érdekei legyenek ugyanazok, mik a' nemzettest többi osztályiúi, -- csak érdekei! Itt fekszik a' való titka. Ha az aristocrata, hatalmas anyagi 's szellemi erejét párosítva hona előhaladására kamatoztatja, akkor nincs miért vádolnunk őt; ha nem kamatoztatja, sőt megvonja: akkor ne a' középosztályal való társalgásra unszolgjuk őt: ez nem lenne ír sebeinkre.

Az aristocrata leereszkedése tehát egyik esetben sem lehet a' középosztály átalakítására nagy fontosságú. Sőt egyikben, mint láttuk, nem szükséges, másikban ártalmas.

Ha a' középosztály még szellemműveletlen korában részesül egy általa fényénél, előjogainál fogva bálványozott osztály társalgásában, hajlandó annak még gyöngéit is elfogadni 's így csak árt az összevegyülés. Ha pedig a' középosztály a' műveltség magas fokát elérte, az emberi műveltségnek azon fokát, hol az ember, a' bálványimádás gözkörén fölülemelkedve, csupán józan ítélletével (nem előítéletével) latolja az emberlényeket: akkor nem lát a' földön több osztályt, csak kettőt, melynek egyikének neve jó, másiké gonosz. Midőn, mondom, a' középosztály ezen fokon álland, épen úgy nélkülözhető számára az aristocrata társalgása, mint műveletlen korában káros.

Az aristocrata osztály tehát — hitem szerint — a' középosztály térítője nem lehet; nem, mert — mint mondtam — okos lény előtt csak két osztály van, udvariságunk bókol többnek, előítéleteink ábrázolnak többet, de a' józan ész nem ismer többet. Ezek egyikének neve jó, másiké gonosz. És ezen két osztályban nézzetek csak körül ti, az aristocratákat elzártágukból kizavarni akarók, és látandjátok, hogy ezen két osztály a' polgári osztályzat minden fokánál különbség nélkül vegyítve alakult. Van a' jók osztályában a' targonczástól az első aristocratáig, 's hasonlóan (elégg szomorú!) a' gonosz osztály sem csupán a' rongyos népből áll. Mert ha csak abból állna, a' magyar nemzet ügye már régen azon ponton állna, hogy nem volna szükség társadalmi összeforrásra terveket készítenünk, hanem az már régen egygyé forrva haladna a' nemzetek sorában.

Hitem szerint, társadalmi összeforrást, nemzeti emelkedést, műveltséget a' nevelés ügyébeni közrészvét, az ipar lelkes előmozdítása 's a' hazanépeit törvény előtti egyenlősége idézhet elő.

Ha ezek létesítéseért az aristocrata, közép- és alosztály összemunkálva küzd, lehetetlen, hogy ne vívja ki az egész nemzetet boldogító jóllétet. Ezért pedig, azaz, egy érdekért, lehet millióknak együtt küzdeni a' nélkül, hogy egyes osztályokat korlátaikból kizavarva, azokkal egy atyának fiai- és leányaiként személyesen társalogjunk; a' nélkül, hogy mi középosztályuak valaha az aristocrata bársony-pamlagain ültünk volna, vagy az a' mi egyszerű lakainkba lépett volna. Ha szóval nem közeledhetünk azon fényes ternek lakóival, van tollunk, van sajtónk: pompás híd ez lelkeink, eszméink összekötésére, üzzünk illy szellemi társalgást velök, de soha szemünk elől nem veszve, hogy ők nekünk testvéreink. Ha így szellemöket rokonunkká tettük, a' korlát ledőlt köztünk.

Hogy az elzárt osztály a' nem elzárthoz, vagy mint czímezni szokás: az aristocrata a' középosztályhoz közeledjék, azt nem társasági összeforrásunk kívánja, az nem szükséges a' középosztály érdekéhez: hanem az elzárt osztály léte kellemesítésére 's hasznosítására lenne nagy befolyással. Mert tapasztalás igazolja, ha az életet (melly az emberiség minden osztályából van alakítva) nem ismerjük, abban vagy hasztalanul élünk, vagy fonákul cselekszünk. Bármellyik bünbe esnek a' sors választottai, egyiránt fájdalmas. Igen, aristocrata! ha kényelmed kívánja, szakaszd el társalgásodat a' magyar nép millióitól, ez, mint mondám, nem a' milliókra, inkább reád lehet kellemetlen; mert, hitem szerint: valami szörnyű rabság lehet, midőn a' nagy szép teremtésben csak néhány hozzánk hasonló lények körében határozzuk meg keringsünket. De ha ez neked élvezet nyújt, miért tagadnád meg magadtól? Szakaszd el a' millióktól társalgásodat, ha így jobban érzed magadat; de el ne szakaszd e' millióktól érdekedet. Érez együtt e' milliókkal, mert fölséges, milliókkal együtt érezni, és neked sokszorosan fönségesb: mert téged nemcsak érzelmet, érdeket osztani küld szép magyar hon földére sorsod, hanem tenni, magyot tenni is.

Te a' törvényalkotás fötényezője vagy, te lehetsz a' nevelési ügy fényes előmozdítója anyagi erőddel, 's az ipar hatalmas pártolója részvétteddel. Töltsd be hűn ezen téren hivatásodat, 's ha soha nem társalkodandsz is személyesen más osztályokkal, az mégis veled társalkodand. Küld el tetteidet közibök, 's a' magyar nép ezekkel fog társalkodni, 's te betöltöd nemcsak születésed követeléseit, hanem hazád iránti kötelességedet is. Az érdekesség nemzetet alkot, ha társalgásban külön leszünk is szaggatva.

Ha magyar aristocrata a' közügygyel társalkodand, akkor nemcsak a' közép, hanem a' hon minden osztályait részesíti társalgásában; akkor ősei méltó, büszke unokája lehet; akkor az érdekességet gyorsabban eszközli, mint leereszkedő társalgásával; akkor, ha önmaga lerontja is a' középosztálytól őt elválasztó falat,

a' néptisztelete olytat épít, minővel egy születési óságtól szentelt sem dicsekedhetik.

En így gondolom ezt, tehát nem is irhattam másként.

Karacs Teréz.

A' CSAVARGÓ

(Vége.)

Mintegy óranegyedig várhatott itt e' rejtekében Dömsödi ur, a' félelem különféle nemeitől gyötörve ; majd rablónak hitte vélt üldözőjet, ki vagyonai után leskelődik , majd kísértetnek, ki lelkét akarja elrabolni, — majd — még valakinek, kit rég eltemetve hitt 's ki ha föltámadott volna, iszonyu titkok támadtak volna fel vele. E' gondolatnál csak remegve mert megállapodni , 's mentül jobban került az, annál inkább huzta ez eszme magához lelke figyelmét. A' sötétben mindenütt azon arcot vélte látni, azt a' sápadt tekintetet és sovány alkatot, mély sebbel szívében, mellyből lángoló vér csepeg, de az alkat mégsem tud meghalni. Hijába szúr újabb fájó sebeket kebelébe, hijába akarja azt eltemetni: az alkat minden döfésre azt feleli: „én megölhetetlen vagyok, 's a' mint eltemettetik, vagy lábát, vagy kezét dugja fel a' sírból. — E' rémes phantazmák lassanként nehéz álomba mentek át, — a' mint ott összehúzódva feküdt, elaludt és álmodott még szívnyomóbb képeket. Azt álmodta, mintha vérrel mázolt arcok keresnék élesre köszörült késekkel 's kiabálnák nevét és szaglálnának utána. — Ő pedig elrejtözve a' föld gyomrába, egy mély sirban hallgatja, a' mint keresik és nem találják ;— ekkor jön egy halavány alak, kinek szemei keresztül látnak a' sötét éjen, a' föld gyomrán és az ember szíven, 's lábával azon sírra toppantva, hová ő rejtve van, azt mondja reszkető hangon: „Itt keressétek, itt kell neki lenni.“

Fölébredt. — A' mint szemeit fölvetette, álmát látta valósulni ; a' halavány száraz termet előtte állt.

— Itt van a' hintó, nagyságos uram! szólt az ember, legkisebb hangki-fejezés nem volt szavában, csak mint a' kísértetsohajítás, melly elhírhedt puszta lakokban hallható, hangzék az lejtés, erő nélkül ajkain.

Dömsödi ur azt hitte, hogy az ördögökkel van dolga; eszébe sem jutott, hogy a' „csavargót“ a' vele volt kopó hozhatta nyomára. Reszkedve húzódott tőle.

— Tessék felülni, — majd én hajtom a' lovakat ; — az idő szépen kitisztult, egy óra alatt helyben leszünk; tessék felülni. —

Ekkor lehetett tizedfél óra éjjel.

Az epilepticus azt mondta: „Tizenegy órakor éjjel halott lesz!“

Dömsödi ur lankadtan, tehetetlenül hagyta magát karjánál fogva felemelni,

's vezetni kocsijához. — A' peregrinus fölemelte őt ülésébe, a' kocsiját becsapta 's felülve a' bakra, a' lovak közé vagdalt 's vitte Dömsödi urat ismeretlen irányban és ismeretlen helyeken keresztül.

Hosszu, a' végtelenig nyuló kanyargások után a' sík homokpuszta felett, mely a' hideg éjszakában a' szél szomoru zugásainál valóban kiellen tekintet mutatott, — végre a' távolban gyertyafény látszott felcsillámlani 's messze a' majori kutyák ugatása hallatszott. — A' „c s a v a r g ó“ szóltanul ült helyén, Dömsödi ur pedig hintaja szegletébe vonta magát és szörnyen fázott.

Azon egyetlen tekintet, melyet a' villámlobbanásnál a' csavargó arczára vetett, alpesi teherrel feküdte meg szívét. Felhánnya emléke szörnyűnél szörnyűbb lapjait, — összekereste azon arcokat, melyektől valaha iszonyodott, de olly rémületest csak egyet talált, mint az elébb látott 's egy iszonyu sejtés remegve súgá szívébe, hogy ama két arcz — egy!

Megjelent előtte ama szerencsétlen város (K . . .) romjaiban, lángjai pattogva kiáltoznak átokhangokat fel az égre; gomolygó lomha füstalakok jelentek meg előtte, szikrázó tűzszemekkel; hallotta a' kétségbeesettek dühös üldöző szavát, látta indulattépte marczona arczaikat, érezte kezeik görcsös markolását 's halálveríték ült ki homlokára.

Majd a' nyavalyatörös jósszavai hangzottak agyában: „11 órakor meghalsz!“ — —

Végre tökéletesen kitörte a' hideg, 's ekként hagyta magát vitetni önkénytelenül rossz sorsa elé. — —

E' közben szüntelen közelebb jött a' gyertyafény 's egy csoport fekete nyárfa mögött feltűnt egy hosszú ház. 'S a' nyárfák és a' ház szomoru tekintetűek voltak.

A' nyárfák csikorogva hajladoztak a' szél nyomása alatt, mely magas sudaraik közt rémesen suhogott el; olykor egy-egy kánya rikoltása csendült meg, melyet az erős vihar fészkeből levetett.

Maga a' ház pedig fehér volt, mint egy szemfödél. Ajtaja és kapui csukva voltak, örmóján halálmadár sikoltozott 's belülről nagy kutyák szokatlan baljóslatu üvöltése hallatszott.

— A' kaput! kiálta a' csavargó odaérkezve; — idő múlva megnyílt az sarkaiban csikorogva, a' hintó begördült a' sötét négyszög udvarra 's a' kapu újra becsukódott.

A' folyosó végén roppant magas ember állott, a' jötteket kémelve; a' lovakat óriási termetű férfi fogta ki — 's több szóltalan férfiak, de mind olly herculesalkatuak jártak fel 's alá az érkezték körül. A' csavargó lesegítette Dömsödi urat a' hintóból, ki alig tudott maga lábán megállani.

— Vendéget hoztam, bátya, — szólt rekedt hangon a' folyosón álló athletához, ki dolmánya ujjával szemeit látszatott törölni.

— Te jöttél, édes öcsém? szólt a' férfi 's hangján elfogódás reszketegsége tünt fel. — Vártunk, hol késtél? három, négy nap, szegény leány, mindig te rólad beszélt, — miért nem jöttél hamarább?

— Mi történt? — kérde a' csavargó tántorogva 's szédültében a' falnak támaszkodott.

A' férfi szavakat keresett és könnyei jöttek helyettök; végre az ifju nyakába borulva, azt magához ölelé, megcsókolta 's rebegve e' szót ejté ki: „meghalt!” — azzal félrefordult a' herculesi ember, és sírt. —

Mint a' tigris, melly veszett dühében prédájára rohan, ragadta meg a' csavargó Dömsödi karját, 's míg öklével iszonyu fájdalomban homlokára csapott, nagyot kaczagott; de e' kaczagás valami dermesztő volt; mintha a' tüzet okádó föld kaczagott volna, mikor lávája alá falvakat lemet, vagy az uratlan vihar, mikor a' hajót a' kösziklához vágja. — Ezzel belódította Dömsödit a' szobába.

A' szoba szép fehér volt, közepett fehér ágy volt kitéve, a' fehér ágyon fehér halott, az a' fehér halott ismerős volt Dömsödi ur előtt.

A' csavargó magukra zárta az ajtót, azután holt kedvesére borult 's szárazon sírt, könnyei nem hullottak. Ajka vonaglott, nyakán megdagadtak a' vérerek 's szemei kiveresedtek, de köny nem jött belőlök; — az ilyen fájdalom enyhülésnélküli.

Minő ellentét volt hozzá ama nyugodt kiszenvedett serapharcz! Mint édes jelenet egy másik jobb világból, mosolygott még a' halál ónkarjai között is 's e' mosoly volt maga a' megdicsőülés. — — Porrá tesz-e ilyen remekművet is az isteni ujrateremtő erő, vagy azt a' napok utolsójáig romlatlanul fogja megtartani? vagy egy virág alakjában fogja őt ismét felnövesztetni, melly tiszta legyen mint a' liliom, és szemérmes mint a' tavasz ibolyája?

Az ifjunak eszébe jutottak reményei, a' mosolygó remények, és a' mult idők emléke, az édes órák, a' kedves kezek szorításai, az édes mosolygás a' kék szemekben 's a' rózsaajkak csókja és szavai; — eszébe jutott, mint ült mellette csendes alkonyi órákban a' szende gyermek, kezét kezébe téve; és — látta az ajkakat halaványan, lezárva; e' szemeket sugártalanul; dobbanás nélkül érezte a' keblet és e' kezeket hidegen, fagyosan. — — Magához ölelte a' letört virágot, csókjait pazarolta rá, utolsó véres könnyét sírta homlokára; hitta esengve az életbe vissza, — a' hölgy halva volt, néma és halovány.

Az ifju kereste a' vigasztalást: az nem jött. — Kereste a' kétségbeesést: az eljött.

Felállt. — Odahurczolta Dömsödi Góliáth Jánost a' ravatalhoz 's kérdezé tőle, hogy ismeri-e azt, ki ott halva fekszik?

Góliáth nem felelt semmit. — Azzal áltatta magát, hogy az egész csak folytatása gyötrő álmainak, 's ragaszkodék a' reményhez, hogy ennyi iszonyút nem adhat az ébrenlét.

— Ez a' halott Zilányi Janka! susogá az ifju; — hát engemet ismersz-e, Góliáth?

Góliáth jól megismerte az ifju arczában azt, kit ő ama nagy égés napján törrel megdöfött, 's egy elfuladt kiáltással tántorgott a' falnak; az ájulás környékezé.

— Én vagyok Bálnai Körmös István! kiálta haragja teljhangjában az ifju, 's megfogva az ember két kezét, sokáig nézett annak szemei közé, hogy Dömsödinék a' vér kezdett alunni ereiben. — Le térdre! rikoltá örülten az ifju 's vas kezei alatt ropogva süllyedt térdre Góliáth a' ravatal mellett. — — Te ölted őt meg, tudod-e, fenevad? szólt, rémarczot vetve a' térdepelőre 's szava indulatosabbjainál szilajon rázta annak roskadozó vállait. — Emlékszel-e rá, milyen szép volt ő? olyan szép, mint a' milyen az egész föld, az egész világ nem lesz többé, 's milyen jó volt! Hozzájárultam imádkozni, mint az örökkévaló legszentebb szentéhez; hittem eget, angyalokat és paradicsomot 's mind ezt ő benne, egyedül ő benne hittem; és most semmim sincsen és semmit sem hiszek többé. Te egy lehelletteddel tetted semmivé mindenemet; nézd, milyen nagy sivatag van itt lelkemen belől, nézd csak, egy patak folyik rajta keresztül, az is vérpatak; csak egy domb van közepében, az is sírhalom. Átkozott a' napsugár, melly fejemre süt, átkozott az emberi hang, melly megszólít, átkozott az áldás, melly nekem van szánva! — Nézd, milyen fehér ez az arc? csókold e' kezeket, minő hidegek! nem — hozzá ne nyulj! el vagy kárhozva. El vagy örökre veszve. Ha van, a' kit valaha igazán szerettél; ha van ártatlan rokonod, szűz és viruló; ha van, a' ki nevedet viseli: jaj neki, mert nincs annyi boldogság a' földön, mennyinek széttéphetése az én veszteségemet fölérje.

Dömsödi némán bámult ijesztőjére.

— Imádkozzál! — nem, nem szabad imádkoznod, ne bocsássa meg Isten vétkeidet soha. Soha, soha! A' te fekete véred legyen áldozat megbántott lelkének. Szállj — alá — pokolra!! — —

Dübörgés hallatszott, minőt élet-halálra küzdők támasztanak.

A' csavargó szédült szilajsággal rohant martalékjára; összeölelkeztek, mint két fenevad, fogaikkal esvén egymásnak; a' csavargó ellenfele torkába harapott, az pedig emennek hajába merité körmeit 's így henteregtek, hol egyik, hol másik kerülve fel, állati ordítás között egymást körömmel és fogakkal tépve és szaggatva. — Hirtelen a' ravatal állásának zuhantak mindketten, 's az fölrefordulva, a' halottnak egyik lebontakozott keze a' most éppen felülkerült Dömsödi arczához ért. Az ember, a' mint e' jéghideg kezét megérzé, összerázkódott, szemeit magasra felnyitá 's ismét lecsukta és eszmélenül terült el a' földön.

E' zajra a' házbéliek rájuk törték az ajtót 's az ifjut elválaszták vérében heverő ellenfelétől, kit sokáig hasztalan erőködtek életre hozni.

Az athletai termetű férfi, izmos karjaiba felfogva a' fájdalombaiban tébolygó ifjút, józanító szavakat szolt hozzá: Térj magadhoz, édes öcsém; gondold meg, micsoda következtetései lehettek volna ennek rád nézve; illy kitorő indulat nem férőhöz illő.

Dömsödi, a' mint felnyitá szemeit 's védve látta magát, rekedt hangon kérte a' betódult jámbor arczatlu férfiatól kocsiját és lovait előhozatni.

A csavargó neki akart rohanni. Ez Dömsödi János! rikácsolá.

— Hagyj békét neki, — szolt csillapítólag a' magas férfi — igaz, hogy sokat vétett e' szegény leány ellen, ő okozta halálát: de a' mi már elmúlt, azt jóvá tenni ugy sem lehet, 's boszúállás Isten dolga, nem emberé; hagyd menni őt a' maga útján, majd utoléri még őt is előbb vagy utóbb a' maga veszedelme, a' „nemszeretem óra“ őt is meg fogja találni, te ne piszkold be az ő vérével jelkedet, — nem vagy te hóhér. — Ezzel Dömsödihez fordult: Az ur pedig, bármi utálatos és nemszeretett is előttem, holnapig vendégem marad, azután mehet, a' merre tetszik; — jobb szeretném ugyan, ha ott látnám lógni, a' hová sok nálánál becsületesebb embert felmagasztaltak, de legyen nyugodt, most házamon belől van és pártfogásom alatt.

A' fali óra éppen két negyedet ütött tiz óra után 's Dömsödi ur elhalaványult 's még egyszer szorgosan aggódó hangon kérte lovait előhozatni.

Többen mozogni kezdtek, mintha kérését akarnák végrehajtani.

— Megálljatok! kiálta tompa ércztelen fahangon a' csavargó, 's a' halotthoz lépett, bús hosszukás arca sápadt volt és mozdulatlan. Mind rá néztek. — Márványszerűleg nyugodt volt, karjait összefonva, fejével búsan némán integetett a' halott felé: „Biz ugy“ ezt mondá 's a' ravatal szélére ült.

— Szegény, eszén kívül van; — sutlogák a' körülállók.

Feltekingott 's kérte, hogy a' család minden tagjai bejöjenek; — mondák neki, hogy mind jelen vannak.

Ekkor balját holt kedvese keblére tette, jobbjá három ujját pedig felemelvén, megrázta az ég felé, tompán ünnepélyes hangon mondván: „esküszöm! — Feszülten várták szavait. — Esküszöm az egy élő igaz Istenre, ki nagy és boszúálló; esküszöm kedves halottam idvességére; esküszöm azon reményre, hogy őt ottfen még egykor látni fogom; esküszöm és vallom, hogy azon ember ott, ama Dömsödi Góliáth János volt, ki 182*ik év nagy-péntek napján K*... városát felgyújtotta! — — —

Az elárult kétségbeesetten sikolta fel. — Veszve volt.

J ó k a y M ó r.

A' HONFIAK HARAGJA.

Ballada.

Világos-várba zárátá
Mátyás a' hős Szilágy Mihályt, —
Kaczagnak a' fondorkodók,
Hogy így megejték a' királyt;
De a' fogoly vitéz öreg
Bús szíve mélyen kesereg.

Azonban a' sors kedvezett:
Szabad lön a' nemes fogoly,
'S szívében a' király iránt
Komor neheztelés honol;
De, mert őszinte hazafi,
Boszút nem óhajt állani.

Csak azt izente bús Szilágy:
„Uram, király! azt fájlalom,
Hogy jobb irántam egy szakács,
Mint a' kit trónra vitt karom.
A' vén Szilágy illy mostoha
Sorsot nem érdemelt soha.“

Megbánva tettét a' király,
A' béke szép igéivel
A' megbántódott vérrokont
Találkozára kéri fel.
Tiszának csendes partinál
Elvárja bátyját a' király.

Mátyás király Várkonyba ment;
Szilágyi késni nem szokott....
Vársányhoz a' túlpartra ér,
Várván a' béke-szónokot.
Mátyás 's Szilágy közt nagy folyam
'S neheztelés bástyája van.

Csolnakba szállván a' király,
Sértett feléhez átevez, ...
Szilágy a' parton várja őt,
Hős természetén bús barna mez,
Kard oldalán, 's tekintete
Harag-tüzet lövelgete.

Mátyás remegni nem tanult,
A' partra bátoran kilép,
Szívében forni kezd a' vér,
És felpirúl a' hősi kép,
Megzördül a' kard oldalán,
A' föld remegni kezd nyomán.

Szót váltanak. Mátyás király
A' hon javára esküdött;
Előtte nincs barát, rokon
A' hív alattvalók között;
Törvény a' pajzsa 's fegyvere,
Ki mer szegülni ellene? —

Szilágy előtt is legbecsesb
Az édes honnak érdeke,
Szilágy nem érhet oly napot,
Midőn az ellen vétene.
Nem a' hon szent törvényei —
A' hálátlanság fáj neki.

A' párbeszédnek lángja nőtt,
'S már kardjaikhoz nyultanak...
De gyászos hírrel vágatott
Mátyás királyhoz egy lovag...
„Uram! Patánál a' csehek
Rajtunk hatalmat vettenek!“

'S alig, hogy így szól Rozgonyi
Hozzájok új követ rohan...
„Uram! nyakunkon a' török...
Néped, ha nem jössz, veszve van!“
E' szókra új irányt nyere
A' két hős bosszu-érzete.

Szilágyi 's Mátyás összenéz,
'S kezét fogott önkénytelen...
'Enyém a' cseh! szól a' király; —
„Törökvért szomjaz fegyverem!“
Felel Szilágy; — 's elrontanak:
Többé szívökben nincs harag.

T Á R K Á N Y I B É L A.

KIS LEÁNY SÍRJÁRA.

I.

Mit jelent a' rózsafelhő
E' zöld sírhalomnál ?
Kis leánynak lelke az, mely
Az egekbe felszáll.

Mit jelent a' forró harmat
Gyászvirágok hamván ?

A' szülői köny omolt le,
Sírba vágyakozván.

Szállj fel harmat, és ne égesd
Földben a' halottat :
Fényes, szüzi szelleméhez
Menny felé van útad.

II.

Mint szeretél, oh drága szülöm, én mint szeretélek !
'S most ketté szakadott volna örökre szívünk ?
Nem vagyok-e most is lelked fájdalma ? szemednek
Gyöngyeiben nem hű képem-e a' mi ragyog ?

Szellememet nem hallod-e visszasohajtani hozzád ?
Napjaid álma csak én ! álmaid élete én !
Az vagyok, ah, az lön lányodnak sorsa, hogy annyi
Szeretetért bűt és bánatot ad örökül.

Vörösmarty.

A Z E L S Ő S Z Í N M Ű .

I.

Ötven és néhány lépcsőkön vezetem föl a' nyájas olvasót, ha méltóztatik velem tartaa; de, kérem, vigyázva kövessen, mert a' lépcsőzet szűk és tekervényes, mint e' jelen beszély, 's a' gyöngye főt könnyen szédülésbe hozza . . Itt, a' második emeletben, jó lesz kissé megpihenni . . . Nemde szép kilátás ez itt a' Dunára ? azaz: szép lehet nyárban, de most szörnyű csipős szél dúdol keresztül a' tört ablakon . . Kérem, ha úgy tetszik, haladjunk. — Átkozott magas lépcső ! alig bírja az ember lábát egyik fokról a' másikra emelni. — Még csak három lábemelítés . . már fen-vagyunk. 'S hogy nem fáradtunk hiába, azt az ajtóra szegzett czimlap mutatja, melyen gölyalábnyi betűkkel olvasható: „Pörfalvai Pörházy Emánuel, hites ügyvéd.“ — E g y é b s e m m i, mondaná Vlad Marczy, mi pedig utána tesszük: „és költő.“ Tehát ezuttal jó járásban vagyunk.

Viláért se kopogtassunk, hogy magunkat valamikép el ne áruljuk, csak lassan csoszszanjunk be . . . Az ajtószárfa szalmazsinor- és posztószéllal jól be van szegve, kilincse nem csikorog, 's így csattanástól nem tarthatunk; a' kívülről behorogható hideg sem fog bennünket elérni azon egyszerű okból, mivel közös ülése a' szobai légtől nincs annyira elzárva, hogy rohanásra szükség volna.

Tehát pörfalvai Pörházy Emánuel ur tisztességes lakában vagyunk, ki ügyvéd 's költő egyszersmind. 18*-ben tett censurát, 's azóta tekintetes Farkasfalvy Dö-

mötör uramnak fáradhatlan adjunktusa. Ő tulajdonképen pört nem folytat, hanem csak másolni szeret; ha pedig gondolkozásra kerül a' dolog, akkor verset ír: de az afféle száraz pörhistóriákat — miként nevezni szokta — ki nem állhatja. A' honnan ő inkább szeretne tekintetes litterator urnak nevezetelni, mint fiscálisnak. — Termetere nézve Pörházy ur közép nagyságu, nem potrohos, de nem is szűnyogdereku, arcán az egészség viritó színével; szakállát nagyra növeszti; homloka magas és széles; szemei feketék, mellyekkel ő, kivált midőn gondolkozik, felórában szokott egyet pillantani; orra hegye kissé vörhenyeges, 's jobbkezén három vakkörme van. Testének többi része közönséges. — Ügyvédi hivatala mellett sok hasznát veszi azon poétai tehetségének, miszerint igen ügyes a' kádencziák faragásában, 's különös lángésszel bír az alkalmi versek költésében. Ügyvédi cenzurát tulajdonképen csak azért tett, hogy tekintetes fiskális ur'nak czímezzék, 's ez lépésül szolgáljon valamely gazdag mátka kezére; mert — közbevetőleg legyen mondvá — pörfalvai Pörházy Emánuel valóságos tősgyökeres magyar nemes családból vette eredetét, azaz: édes apja, a' szegény megboldogult pörfalvai Pörházy Mihály uram, minden jószágát elpörölte, gyökeres just tartván egy eleitől igaztalanul eltulajdonított nagy faluhoz, melly jelenleg a' gazdag gróf Bizarry birtokában van. 'S miután látná, hogy nagyreményű Emánuel fiában is megcsalatozónék, azaz, hogy inkább szeret verseket írni, mint replikázni: bújában meghalt. Így lett aztán pörfalvai Pörházy Emánuel hites ügyvéd beszélyünk hőségé, kit jelenleg egyszerű lakában meglehetősen hálóköntösben, szalmapapucsos lábán 's jurátuskori kucsmával fejében, van szerencsénk tisztelni. — Ő íróasztala mellett ül és erősen koczogtatja pennáját egy iv 'fracto margine' gyűrt papíron, baljával pipaszurkálós tollkését alábbalább csúsztatván az előtte fekvő 'Decisio Curialis' tömött sorain. Bizonyosan 'cópial.'

Mig elvégezné, tekintünk körül lakában.

A' szoba, mellyben vagyunk, sem nagy, sem kicsiny; minőségére nézve padlásszoba, következésképp igen finom lég lehet benne, kivált ha papirossal ragasztott ablakai kinyithatók volnának. A' szerény butorzatnak legkitünőbb, de Pörházy urra nézve is legfontosabb része egy széles nyoszolya, melly valaha ezüstszerű lehetett, melly azonban most a' köröskörül lecsüggő szalmaszálak miatt inkább aranszínűnek mondható. Az égésfoltokkal tarkázott dunyha alatt kis fehér czicza dorombol, hegyes bajuszkája, szép ezüstsugarakat képezve, terjed szét a' szennyes vánkos dagadó halmain. Az ágy végénél fakó koffer, rajta keskeny karimájú magas kalap a' régi párisi divatból, 's egy mosdótál nyugosznak. Az ágy fölött barackvirágszínű szalagon hasadt 'guitarre' függ. Az íróasztalon különféle perkivonatok, kártyák, avult, kormos dohányzacskó — 's elszórt leginkább alkalmi versek hevernek.

Azt gondolná az ember, hogy e' leirt tanyában fiskális uron és kis macskáján kívül egy lélek sincsen; pedig ha föltekintünk a' poros padlásdeszkára, vaskos pók tűnik szemünkbe, melly kedvetlenül piszkálja néha czafrangos hálóját 's éhségében neki-nekiugrik egy három nyáron keresztül hálói közt függő légy-skeletonnak.

Pörházy ur a' pörös iratot befejezván, más írománycsomót von elő, mellynek tömörkedő törlése és csillagozásai azt gyaníttatják velünk, hogy abba saját eszméit 's gondolatait szokta följegyezni. A' már beirt lapokat szépen, mint egymásután következnak, összeszedvén, ügyvédünk fölkel, — 's mielőtt az ablak podvás párkányzatán nyugvó szalmasüvegből torkát leöblítette volna, nagyot huzódózott 's elővevé pipáját, hogy rágyujtana . . .

Az ajtón hirtelen kopogás hallatszott.

Ügyvédünk merész ugrással rozzant karosszékeében termett 's fenszóval olvasott és irt . . .

Ujra kopogás.

— Szabad! — ő azonban az ajtó felé világért sem tekintett volna. Bizonyo-

san valakit — nem várt. 'S ujra fenszóval olvasott és irt: „Egy durranás, 's a szerencsétlen Péter pisztolylyal vet véget életének.“

— Jézus Mária! sikolta a' belépő szakácsnő, az én kedves Péterem agyonlőtte magát!?

Pörházy a' síkoltásra esze nélkül ugrott föl. Va..va..vagy maga, édes Nancsikám! — akadozék megrémülve 's az ájúlkozó hölgyet karjaival föltartá — jöjön észére, kérem, a' maga Péterjének semmi baja sincs; én csak theatrum-darabot írok.

— Ármányos poézistája! — mond föleszmélve 's félig elpirulva a' szakácsnő — bizony majd halálra ijeszti az embert!... Ugy igaz, kapta a' mit tegnap a' kis lánytól küldtem?

— Oh, igen! ezer köszönet, édes lányasszony!

— Meg tetszett irni azt a' kis levelet?

— Engedelmet, édes szép lányasszonykám, bizony nem aludtam az egész éjjel; három szál öntött gyertyát elégettem, annyi dolgot adott tegnap principalisom. Különbén egész örömmel cselekedtem volna; miértne?

— Ah, kérem kedves fiskális ur, ha megírhatná hamarjában, ha csak olyan rövid lesz is, mint a' nyúl farka; addig inkább leülök ide az özvegy nyoszolyára és megvárom. — Oh, kérem, írjon a' szívére, 's írja meg, hogy agyon búsulom magamat, ha megtudom, hogy mást szeret... Irja meg az Istenre kérem..

Pörházy Emánuel ur száraz köhintés után ujra asztala előtt ült és irt. 'S meglehetős gyakorlatának kellett lenni az efféle levelek írásában; mert alig telt bele fél óranegyed, már a' levél fölolvassa, pecsételve és átadva volt.

Náni lányasszony papírba gyöngyölt valamit tett az asztalra, 's udvarias bókot csapva, lángoló arczczal távozott.

— Átkozott czuczorkája — dörmögé Pörházy magában — ugyan megijesztett, hanem a' kölcsönt én is visszaadtam ökelmének... Azt gondoltam, hogy szabóm jö... Szegény jó leány! Tegnap egy ruha pogácsát 's egy pulykaczombot küldött: most meg másfél huszast hagyott asztalomon egy bohó szerelmes levelkeért... szegény! szegény! Biz' Isten, nem volna rossz, ha legalább harmincz ilyen cliensem volna! — Hej, csak színművem volna már ott, hol szeretném, hogy azt a' kevély hentest ki-, leányát pedig és pénzét bejátszhatnám, azaz: kezemre keríthetném! A' leány halálból szeret, még a' hűrt sem képes pengetni, annyira elbolondult... Tudom, így is hozzám jöne, mint vagyok: de az a' kevély apja, mint hallom, már másnak szánta őt. 'S a' dolog nagyon veszélyes lehet; mert a' leány egyetlen és szép, e' mellett igen-igen gazdag... De sietek, mert órák közelg, a' midőn őt, az isteni Marit ujra látandom.

Kopogás.

— Szabad!

Ismét egy szakácsné forma lépett, vagyis inkább rohant be nagy óbégatással a' szobába, mire a' fehér cziczuska esze nélkül ugrott az ágyból a' kofferre, 's onnan a' kalappal együtt az ágy alá; Pörházy Emánuel ur pedig még az asztal alá sem lett volna képes bújni, hanem székében megmerevedett.

— Jajjajaj! szerencsétlenné tett az ur engemet... Ugy hálálta meg jószágomat, hogy Pétert elidegenítette tőlem!?... Itt van a' levél, a' mit irt az ur... Péter visszküldte, mert Náninak is irt az ur, még pedig szóról szóra azt, a' mit nekem. Oh, én szerencsétlen! jajjajaj! 'S ezzel a' leány, sok czifra átkot szórva, eltávozott.

Ez szörnyű malheur volt ügyvédünkre nézve; legalább is félhavi kosztjától kellett ezuttal búcsút vennie. De nagy is volt ám bámulása, ugyannyira, hogy negyedóra mulva sem volt képes száját betenni.

— Vigyen az ördög benneteket, begyes szakácsnők, — mondá végre fölbá-

torodva, hatalmasat csapván öklével az asztalra — ha ti elhagyatok, megvan még anygali Marikám, 's ő bizonynyal enyém leend, mihelyest darabom szinpadra kerül, 's akkor nem szorulok sem rátok, sem principalisomra. Punctum!

— Tehát Péter agyonlővi magát; — itt szakasztám felbe . . . Itt költőnk könyökére támaszkodva gondolkodik. — Uristen! nem jobb volna-e a' Dunába ug-ratni? A' fölséges Duna folyam, a' nagyszerű lánczhiddal, túl rajt a' regényes Buda, a' királyi palotával, igen elragadná a' közönséget! . . . De mégsem . . . hadd legyen csattanós, az ilyen még mindenkor megtette hatását; 's a' publicum csak olyant szeret, a' mi csattanik.

Klop, klop!

— Szabad!

Egy kéményseprő nyomult be vasfazék-képével. Költőnk jóformán belépni sem engedé, a' már készen levő ujévi rythmust, egy pengő forintért, a' kormos kezekbe nyomván.

— No 's hát nem tudnék megélni nélkületek, hárpya szakácsnők? — mondá Pörházy, jó kedvvel zsebébe csörrentvén a' három huszast. Még három ujévi ver-setet van asztalomon, 's mindegyikért egy ezüst forint jár . . . De hát dramám? . . . Ha mindent elvesztenék, mindent — Marimon kívül — ez mindenért kárpótlás lenne!

E' szavakat egész tüzzel mondá Pözházy Emánuel ur, 's azzal az órára tekin-tett, azaz, székéből fölágaskodva, kidülyesztett szemekkel nézett; mert az óra nem szobájában, hanem az általellenli tornyon volt.

— Szent Jónás prófétára, bizony minden időmet elrabolták! Négy percz mulva 10 óra lesz, 's mennem kell. Oh, hál' Isten! el-el — a' guitarre-leczkére! anygali Mariskám karjaiba! — Dalol:

„Mariskám, Mariskám!
Eszem a' szemedet!

Ne nézz rám, ne nézz rám,
Mert megölsz engemet! . . .

E' dúdolás közben az ajtó felnyílt, 's egy ködmenes posta lépett be, pecsétet levéllel kezében, de kit ügyvédünk a' dalolás és csizmafényesítés közben észre nem vett.

— Jó napot adjon Isten a' tekintetes fiscalis urnak! Ejnye be hüs időnk van.

— Adjon Isten, Marczy! . . no 's mi ujság?

— Majd elolvassa a' teéns ur ebből ni! . . Az urunk küldte. Ugyan haragos volt ám.

Pörházy félig öltözve a' levelet fölszakasztá, kíváncsi levén annak tartalmára. A' levél ekként hangzott:

„Uram! Ön kötelességének nem tett eleget. Ön a' muzsikai leckeórákat leányom csábítására fordítá, 's házamat megbecsteleníteni szándékozott. Minek következtében kije-lentem, hogy többé házamnál megjelenni ne bátorzkodjék. — Maradtam az urnak

kész szolgálja, Tüdössy András.“

— Elmehetsz, Marczy, nem izenek semmit — mondá szomorún az ügyvéd 's háló köntösét ismét magára ölté.

— De Mari kisasszony is küldött ám egy kis czédulát, hanem . . .

— Ide vele hát!

— Hanem megkért az Istenre is, hogy csak senkinek meg ne mutassam a' teéns uron kívül . . . Hej, de már ki is gondolta volna, hogy az urunk ugy meg-haragudjék 's olyan patáliát csináljon a' háznál? Szegény kisasszony!

Pörházy olvasott:

„Édes Emánuelem! Kegyetlen atyám nyomába jött szerelmi viszonyunknak, 's eltiltott házunktól, de szívtől nem fog eltúlthatni soha. Légy nyugodt! Én téged szeretlek . . . Tudom ám már azt a' szép magyart, a' mit mutattál, mindig azt pöngetem . . . Ma este öt óratájban, míg atyám a' „Két pisztolyban“ tarkliz, fordulj el házunk felé Csak az égre, kétségbe ne essél; mert vagy tiéd, vagy a' zárdáé lesz

a' te siron túl is hű Marid.“

Örömpir nyargalá be szerelmes költőnk arcát 's asztalfiókjából darab rózsa-szin levelkét von elő és irt:

„Kedves Marim, szívem szerelme! Vettem kegyetlen apád borzasztó soralt 's reszketék, midőn olvasám, hogy többé hozzád közelitenem nem szabad, hozzád, ki életem anyala vagy, ki nélkül nem is kívánok élni. De bízom a' sors reményszinü kegyében és szerelmedben, és nem nyugszom addig, míg apád kevély szarvát le nem töröm 's téged karjaim közé keblemre nem zárhatlak. Remélj és bizzál, kedvesem, miként bízik és remél hived

P.P. Emánuel, hit ügyvéd.

Marcsi a' levelkével távozott.

Ügyvédünk percznyi gondolkozás után, dramáját folytatá.

Kopogás.

— Szabad!

— Adjon Isten szerencsés jó napot a' tekéntetes fiskárus urnak! — köszönt be egy torzonborz bajszu nemesember.

— Isten hozta a' nemzetes urat! Mivel szolgálhatok?

— Hát csak u gyűttem biz én, hogy ha elvállalná, egy kis pörös hestoriára kérném meg a' teéns fiskárius urat.

— Mifele pör?

— Hát, megkérem alátossággal, ezelőtt valami négy esztendővel a' feleségem testvérbátyjának, böcsületes Karancsi Andrásnak eladtam két esztendőös üszöt hatvanöt forintokért. — Szép egy pár barom volt az istenadta, most nem adnám oda száz forintért. — Hát akkoriban csak tizenkét forintokat tudott lefűzetni a' sógorom; én meg mint a' bolond, csak várokoztam, — aztég a' többi pénzről most tudni sem akar.

— Van-e róla levél?

— Dehogyan, tekéntetes uram! — Dejszen ha a' volna, nem fáradtam volna ennyire, a' teéns szögabíró ur majd nyakára hágott vóna a' dolognak.

— Bizony édes lelkem, megengedjen, de én sem vállalhatom el; igen sok a' dolgom, 's aztán az efféle kanyafanya pöröket nem is szoktam elvállalni. Tessék a' szomszédban megpróbálni.

A' cliens eltávozott.

— Tehát Péter agyonlővi magát . . . Itt a' galleria tapsolni fog 's bizonyosan kikiáltatik a' szerző . . . Hej, csak gilet-m és frakkom királyi örizet alatt ne volna. De így hogy fogok megjelenni a' szinpadon? . . . Talán lesz még szabómnak annyi embersége . . .

Kopogás.

— No!

— Engedelmet kérek, fiskális ur, ha jól emlékszem, mára tetszett tűzni a' terminust . . .

— Kérem, édes meister ur, méltóztassék még vagy kilencz, tíz napot várni. Tüdössy ur kisasszonyának adok órát guitarre-on, jövő héten telik ki hónapom, akkor szívesen fogom látni meister urat.

— Ajánlom magam.

— Alázs' szolgálja . . . Hál'isten, ettől megmenekültem. Csak az a' vén bozorkány házi asszony felejtkeznek meg rólam. Tegnapelőtt kétszer nyakamra küldött; most már felek, hogy aszott csontjait zörgeti föl hozzám. Juj, a' hátam is borsószik bele. Pedig elég pénze van a' vén czimbalomnak. — Ha azokat a' becsü-

letes ujság kihordókat nem várnám, kész volnék bezárni az ajtót; el is felejtém megemlíteni szabómnak, hogy ha legalább még egy quäckernyi emberségem volna nála...

Kopogás.

— Szabad!

— Tekintetes Farkasfalvy ügyvéd ur küldött a' másolatokért.

— Már régen készen vannak; tisztelem a' tekintetes urat, a' nagyság asszony kezeit csókolom.

— No most már valahára tán békét hagynak ezek a' lélekháborítók, és műveimet csöndesen bevégezhetem; mert ugyan kikoptam ám mindenből! A' mint veszem észre, principalisom is sokalja a' tiz scheinforint hónapi díjt. Guitarre-leczkéimnek vége, jövődömről okvetlen gondoskodnom kell. Igen okosan mondja a' példaszó: „Segits magadon, megsegít az Isten,“ azaz: ne rakj a' lutrira, hanem dolgozzál, azaz, írj drámát... Milly isteni ötlet is volt ez tőlem! Ha elfogadják darabomat — 's miért ne fogadnák el? ennél sokkal rosszabbakat jutalmaztak is már; aztán minő fölséges karakter azé a' hadnagyé, épen Egressynek való! Hát Mari, az angyalok szende testvére! Minő gyöngédség, mennyi női méltóság 's mennyi báj párosul itt együtt! Nem hiába, Marim volt az ideál! — Ugyan választhatna-e magához illőbb művet a' derék L. Róza jutalomjátékul? Aztán hát Péter, a' bohóc inas, mit vétett, kinek Falstaff Jankó lábkapczája sem lehet? Beh kár, hogy Shakespeare-t nem Emánuelnek keresztelték! Milly pompás lenne őt druzsámnak szólíthatni a' más világon. — De hozzálátok; hiszen nem sok van már hátra. Még egyetlen borzasztó jelenés, hol Mari mérget iszik, a' hadnagyot infám cassirozzák, a' szobaleány pedig világos nappal a' Dunába ugrik; mire nagy taps és kiáltozás közt a' kárpit legördül. — Isteni gondolat! most ebédelni megyek; délután letisztázom első színműveimet 's azonnal beküldöm, azaz, hogy annál biztosabb legyek, tulajdon kezeimmal nyujtandom be a' bíráló választmányoknak. Esti öt órakor Marimnál leszek, 's elmondom neki, hogy őt tettem drámám hősnőjévé; azaz, mégsem... hátha vissza találának vetni? Nem, nem; majd csak a' színpadon lepem meg őt. Isteni ötlet! hahaha!

Pörházy Emánuel szobájában hárman maradtak: a' fehér cziczuska, a' jövődölő pók, és — az első színmű. (Vége következik.)

U T I T Á R C Z A.

(Folytatás.)

Némi eszmerokonságnál fogva itt egy korszerű indítvány jut eszembe, mely a' pataki iskolában ez alkalommal tétetett. Ez indítvány bizonyos morális kényszerítést foglal magában a' tudományos pályákra tóduló nagy tömeg irányában, melynek életbe léptetésével minden felsőbb tanulói pályára átmenő ifju, kiben tehetség 's ügyekezet nem mutatkozott, a' legszigorubban záratott volna el végkép a' tértől, mellyen elhibázott életirányuk mellett csak kínos 's eredménytelen küzdés vár reájok.

Ez indítvány, véleményem szerint, egy a' legkorszerűbb 's áldásthozóbb indítványok közül.

A' „miért“—ről, úgy hiszem, nem szükség hosszasan értekezniem. A' tévelygők biztosabb utratérítésének üdvös voltát, 's a' korlátok fölhuzásának hasznát áradás idején, mindenki egyszerű áttekintéssel fölfoghatja. 'S ez intézkedés kiterjesztése minden élethatározó vizsgálat körül egy a' legszükségesebb napi teendők közül. És megnyitása a' csatornáknak, mellyeken többoldalu 's boldogító életcélok után evezhetni — ez volna a' nemzetnek, fiatalsága iránt kimutatandó legszebb atyáskodása.

Ezelőtt Magyarországon ha a' pályaválasztásról szó tétetett 's a' szegény

ember panaszkodni talált: hogy ez áldásteljes hazában alig tud élni — rendesen azon vád hozatott föl ellene: hogy nincs benne é l e t r e v a l ó s á g. Ha e' szegény ember a' kis nemesi aristocratiához is tartozott — mi nagyon természetes — mag' az is hozzá szokott tétetni: hogy a' magyar ember urrá születettnek tartja magát, 's a' pálya, mellyen kenyerét kereshetné, vagy méltósága alatti, vagy elérhetlen.

E' vád még ma is sokszor pengettetik; pedig mint sok egyéb tárgyaknál, ugy itt is a' dolgok állása egészen más színezetet váltott.

A' magyarnak életrevalósága elleni balítélet, több oldalú alkalmazások következtében; nagyrészt eltűnt. 'S urrá teremtetésén a' hat szilvafás földes ur is kételkedni kezd, mióta szemei világosodnak 's uraságának szűk határait beláthatja, 's a' született tekintetes urfít már nyugodt atyai kebelrel küldi be Nyíregyházára tanulni a' művészetet, mellynek főtényezői: ár és szurok. És ez igen bölcs, igen dicséretes legyőzése a' világi tekintetekszülte hiuságérzetnek. Hány pesti vagy vidéki ügytelen ügyvéd, vagy más diplomaticus egyén a' malecontent-ok nagy seregéből áldanánk inkább apját, ha gyermekségében pörölyre vagy árra kapatta volna diák nyelv helyett! Mint becsületes, jóra való mesterember, egész világpolgári önelégültséggel, nyugottan élhetne saját tűzhelye körül, míg most, mint irányító nélküli hajó, hanyatlik ide 's tova a' sors 's körülmények szelétől, olykor egész ifjusági küzdelmének bábérját, saját diplomáját is kész levén odaadni egy kis — ebédre valóért.

Dicsérem tehát az atyát, ki a' helyett, hogy nagy magamegerőtetésével a' csillogó reményekben, de tantulusi kinokban is dús pályára képezte volna fiát, az általa könnyebben elérhető egyszerű, de a' megelégedés magvát magában rejtő biztos polgári állásra képezte őt.

De mind a' mellett, hogy az előítéletek már nagyrészt lerontattak, tudományos — vagyis érthetőbben szólva — a' kaputos osztály száma nem hogy kevesbednek, de naponta szaporodik.

És ez valódi öröme válhat minden országnak, melly a' civilisálódásnak örvend, de a' melly egyszersmind civilis ált fiait el is tudja tartani.

Nálunk a' felsőbb iskolai pályát bevégzett ifju helyzeténél kétesebbet, lesujtóbbat alig ismerhetni. Ügyvéd, orvos, pap, ez azon szent háromság, mellynek valamelyike után küzdve, legalább reményt szerezhetni a' további élélhetésre. Ez a' három azon nyílt országút, mellyre legkönnyebben fölléphetni, melly legközelebb esik; de ép ezért ugyannyira is népes, hogy a' nagy tolongásban szabadon sem lélekzelhetni. — A' többi utak vagy tövisesek 's elháríthatlan akadályokkal rakottak, vagy épen elzárttak.

A' pataki indítvány megbukott, jelenleg öröme, de később fájdalomra minden kapa- 's kaszakerülönek. Azon felül, hogy a' kellő szigor kifejtésére a' pataki iskola még most gyöngének érzi magát, némelly észrevétel még ekkép hangzott: hogy bodzában harangozgató egyénekre 's nyomoruságfalvi rectorokra is van szükség — 's a' salak majd ide kerül. Köszönet a' haza nevében e' reményteljes népnevelőkért! Megjegyzésem csak az: hogy a' bodzában 's nyomoruságfalván is ember kell a' gátra, ha e' hazának szebb jövődöt akarunk.

De ez utóbbinak érdekében ne legyen feledve a' hazai ifjuság jelen aggasztó állása is mindenek előtt. Ki e' viszonyokat közelebről ismeri, lehetlen el nem szomorodnia annyi sok elégtelen kebel csüggedő kétségei fölött, — az illy föld pedig terméketlen minden magasabb eszme érlelésére! Első a' kenyér, a' kiélhetés; mellynek elérésére ha nincs egyenes, a' haza boldogítását is magába záró út, a' tévutakrai letérés ellen csak a' legtisztább kebel tarthatja föl magát. 'S ez pedig olly korban, midőn a' meggyőződésnek piaci ára 's kosztba fogadó intézete is van, ritka tulajdon.

A' nemzet atyáskodását csak akkor ismerheti el hálásan az ifjuság, ha azt iskolai pályáján túl is kiterjeszti, ha egyes kitűnő tehetségeket mint sajátját pártoland

's képezend, ha a pályaválasztásnak több új utakat nyitand, milyen legközelebb a tengerészeti.

Ellenkező esetben, ha e figyelmetlenség soká tart, valóban nem leend csuda ha az öszves magyar fiatalság, a győri társaság mintájára, kedvet érzend inkább America öserdeibe zárándokolni szunyogvadászatra, mint honn nagy szavak mellett — koplalni. A' melly nemzet — legyen bár, hogy tömérdek teendői, vagy a' viszonyok nem ismerése miatt — megfélekedzik saját ifju népéről, a' „h a z a r e m é n y e i - r ő l”, annak nincs, nem lehet jövője.

A' pataki főiskoláról levén szó, szükség, hogy az ifjak azon társulatáról is szóljak valamit, melly ezelőtt nyelvmívi, jelenleg szépműegylet neve alatt ismeretes.

Illy nemű társulatok között a' pozsonyi magyar társaság volt első hazánkban, ez mutatta föl munkásságának eredményeit az ugynevezett „pozsonyi magyar társaság munkálataiban.” E' példa hazánk majd minden nevezetesebb intézeteiben követőkre talált; 's különösen némelly iskolákban, hol a' magyar elem nem birt túlnyomósággal, a' magyarság terjesztése 's nyelvművelés volt a' főczél, mit apró irodalmi foglalkozások, szavaltások, összejövetelek által igyekeztek elérni, 's meg kell ismernünk, hogy az illy társulatok nemzetiségünk 's nyelvünk ügye körül nem csekély fontossággal bírtak.

Olly intézetekben, hol a' magyar elem különben is túlnyomósággal birt, az ugynevezett nyelvművelésnek sokkal tágasb mezője lön. Itt már az önművelődés játszta a' főszerepet; nagyobb irodalmi foglalkozásokba is ereszkedtek a' tagok, mellyeket a' társaság által kiadott zsebkönyvekben időszakonként közlöttek. Így állottak elő a' debreczeni Lant, pataki Parthenon, pápai Tavasz 's a' t.

A' pataki társaság — ha jól emlékezem 1832-ben alakult, 's akkori jeles elnökei alatt — kiknek egyike a' dicső emlékezetű Nyiri István volt — példás erélyességet fejt ki. A' társaság minden összejöveteleiben, foglalkozásaiban a' legszilárdabb férfias irány, 's a' kitűzött szellemi czélok felé biztos törekvés mutatkozott. E' társaság szelleme milly lényeges befolyással bírhatott akkori tagjaira, nem akarom határozgatni. Ez időszakban a' társaság kebeléből olly férfiak fejlődtek ki, kiket a' haza már is mint jelesbjeit üdvözöl — mint Erdélyi, Kazinczy G., Szemere Bertalan, Wargha János st.b., hogy joggal lehetne azt a' társaság aranykorának nevezni.

Később, különösen a' minden jót kifogyhatlan lelkesedéssel ölelt Nyiri halálával e' társaság olly változatokon ment át, mellyek után inkább teljes feloszlását, mint új erőbeni fölvirulását lehetne várni.

Maguk az iskolai oktatók, felsőbb tanuló ifjuság elhidegültek iránta; tagjai kevesen, szállása bizonytalan, kisdéd pénztára zavarok között 's a' t.

Azonban a' haldoklott nyelvmívi társaság, hamvaiból új életre ébredt az ujonnan keresztelt szép műegylet. 'S ha népesség, munkásság, méltánylás, 's a' társaság szükségéhez mért finansziális jóllét valamelly társaság előmenetelét föltételezik, e' társaság azóta sokat, fölötte sokat haladott.

Itt mulatásom alatt volt örömnépe, melly iránti részvétet a' számos hallgatóság egybegyűlte is — melly aligha több nem volt a' Kisfaludy társaság emlékünnepein egybegyűlekezni szoktnál — igazolá.

Ugy látszik azonban, hogy azon magasztos lelkesedés, mellyel e' társaság újabb időkben fölkaroltatott, tévesztett irányt szült.

A' pataki szépműegylet jelenben egész kis irodalmi conservatorium. Jutalmakat tesz ki többféle föladatokra, mint mennyire a' Kisfaludy- 's tudós társaság együtt véve tenni szokott. Dráma, satyra, ballada, novella, aesthetikai értekezés 's Isten tudná még mire volt téve ez évben jutalom, persze olly csekély, hogy némellyik a' leírasi fáradságot is alig érdemlé meg, de melly aránylag mindenestre elég volt.

Hogy folyóiratot adnak ki — isten neki, ez irodalmi bábjátékot ki sem tulajdonítja vétkököl, ha ugyan szabadidejüket jobbra nem tudják fordítani, mint jour-

nalisticánk majmolására, legalább jobbat tesznek, mint a' hajdani Japponaeum kezelői. De valjon e' roppant sokoldalu irodalmi foglalkozás mire vezet? Mire valók azok az egész szép irodalmat magába záró jutalomtétélek?

Hinnem kell, hogy a' hajdani egyszerű nyelvmívi társaság csakugyan irodalmi conservatoriumnak tekinti magát. De ekkor erélyesebb, célhoz vezetőbb eszközöket kellene használnia.

Azon irodalmi munkásság, mely körül a' társaság figyelme jelenleg központosulni látszik, csaknem egészen elvonja a' fiatal embert önművelődési magasabb céljaitól.

Szép, ha a' hazai irodalmat közelebről ismerjük — ez kötelességünk is: de valjon nem neveléses-e, midőn novella, dráma, epos, regény 's a' t. írásával bibelődik az ifju, kinek még alig van annyi előkészülete 's élettapasztalása, hogy egy tökéletes iskolai labort írasson? 's ezt azért, hogy a' Bujdosóban, Ibolyában vagy más irott lapban kiadhassa, 's ha közöltetik, iskolatársai, egy-egy városi kisasszony, vagy szép stylje miatt oktatója által is megdicsértetve, már is Lord Byroni 's Hugo Victori dicsőségről álmodozhassék!

Veszedelemes utra lép itt az ifju, mellynek végén egy-egy vesztett lét siralmas képe áll.

Az irodalmi dicsőség után kapdosást, az irodalmi dicsőség áloméletét értem itt, — melly után kik hivatlanság és késztetlenség kinyújtják kezöket, varázsillatát, lehet, hogy pár futó pillanatig élvezik, de ezt is csak azért, hogy később a' hideg való, a' csalódás szuró töviseit annál mélyebben érezzék szívök mélyébe benyomulni.

Ki hivatást érez magában az irodalmi pályára, annak minélelőbb rendszeres studiumot kell kitűznie. Ennek hiányában a' legnagyobb tehetség is csak bolygó üstökös — 's nem nap, melly világít 's életet ad.

Maga összes irodalmunk — ha szabad kissé eltérnem —, valljuk meg őszintén, e' nyavalyában sinlik. Journalisticánkban nem egy tehetség tűnt már föl, 's tűnik fel folyvást, de melly alapos készütség nélkül, mint a' tenger színén fölmerülő buborék, pár percnyi élet után nyom nélkül elenyészik. Áltanokkal, a' „lángész önköltő szabályaival“ szereti magát altatni a' nagyobb rész; 's mint megannyi született universalgenie, az apró lyricumtól kezdve az irodalom 's költészet egész világát bekalandozza, 's ha süker nélkül használta föl erőit, később bizalmatlan lesz önmaga iránt, 's a' haza egy tehetséggel — melly különben alapos készütség mellett maradandó becsű műveket mutathatott volna föl — szegényebb leend. Valóban nálunk egész botrányig megy ezen affectált genieség; vannak, kik készületlenségökkel, a' hazai 's kül irodalmak teljes ignoranciájával kérkednek, mert lehet, hogy egyes beszélykéjük pillanatnyi tetszést vitt ki, vagy egyes színadi reminiscenciákból összeszőtt drámai férczelményök a' szegénysége érzetében kevéssé követelő színadi irodalomban eltüretek. Kit az irodalmi foglalkozásban nemesebb, magasabb irány nem lelkesít, — ki műveiben a' pillanatnyi tetszést hajhássza, ám vessen fére minden komolyabb készütséget, így is illő helyet foglalhat el azon seregben, mellynek tagjairól egy német író helyesen jegyzé meg, hogy:

— — so ein Schriftsteller.

Braucht kein Mittel, keinen Verstand,

Nur eine Feder in die Hand.

Mintán tárgyamtól kissé eltértem, 's hosszas fejtegetéssel jól meguntatám az olvasót, ki hozzám netalán azon remény fejében csatlakozott, hogy bennem mulatatóbb utitársra lel — legjobb igazolhatásom tekintetéből leteszem e' szépműegyleti társaságról fölvett fonalam is. Föltéve azonban, hogy e' társulatot érdeklő egyszerű szavaimmal nem nyultam épen darázs-fészekbe, 's hogy mindenek fölött, jóakarátú, de tán eléggé bőven 's világosan ki nem fejtett észrevételeim a' gondolkozni

szeretők által fere nem értettek; noha e' szépműegyleti társaság némelly jeles tagjainak egy kis kiábrándulásra van szükségök, kivált miután tekintélyes szájból is olly balirányú 's a' fiatal, különben is ábrándos keblet elmaszlagosítható magasztalásokat hallottak már, mint legközelebbi örömnépén. Mert — zárjel közt 's zárszó gyanánt legyen mondva — azért, hogy Péter vagy Pál már valamelly divatlapban is közölt egy-két gyöngé stanczát — csakugyan nem stempeleztethetik még hazánk jeles költőjévé. (Vége köv.)

B e r e c z K á r o l y.

BUDAPESTI SÉTÁK. IX.

Tehát szólítsuk meg újdonságíró barátunkat, ő bizonyosan tudja az egész történetet, vagy ha nem tudja is, legalább körülményesen el fogja mondani.

„Tisztelt barátom, ugyan mit jelent e' pokoli zaj azon házban?“

Barátunk frieskát nyomint — szerencsére csak szivarának hamvára, és el nem palástolható örömmel szól:

„Igen furesa esemény megy ott véghez, barátom uram, Párisban legalább is három író készítne belőle egy-egy mulatságos vigjátékot, nálunk azonban, fájdalom! csak egyszerű újdonságocska válhatik belőle, ha nem fogja senki akadályoztatni.“

„Igen kíváncsivá tesz ön.“

„Hallja tehát az egész épületes történetet. Volt Pesten egy csinos lyánka a' szolgalattevők szerény osztályában, kit falujában Marcsának, Pesten pedig Marinak szolítottak. Ezen csinos Mari előtt annyiszor mondák, hogy ő nem rut, míg végre tökéletesen meggyőződék, hogy kezét a' munka eldurvitja, 's hogy Mari jobb ugyan Marcsánál, de Irma még Marinál is szebben hangzik. Ezen utóbbi véleményben egy böcsületes bérkocsis is osztozott, kinek szive sokkal puhább volt, mint tenyere, azon egyszerű okból, mivel szívet az ostornyél nem törheté úgy föl, mint tenyerét. A' böcsületes bérkocsis úgy okoskodott, hogy miután a' terhet még a' lovak is párosan húzzák egymás mellett, nem ártana, ha neki is párja akadna. Hiszen a' legnagyobb kormányférfiak is éreztek már magokban hajlandóságot a' gyöngeségre, mért ne tehát ő is, ki a' gyeplüket még ügyesebben kormányozta, minthogy nem rántá azt vissza, hanem mindig előmozdítani iparkodék a' gyors haladást. Beszelt tehát Irmával, 's nagy örömmel tapasztalá, hogy a' szép hajadon megérté szavát, min pedig épen nem kellett volna csodálkoznia, mert hiszen az ő szavát még az oktalan lovak is megértették. A' derék bérkocsis olly gyakran ült már finom művelt-ségű urak 's hölgyek társaságában — ő a' bakon, azok hintájában — ,hogy igen jól tudá, mikép amugy hű bele Balázs módjára megházasodni nem illik, hanem előbb mindent illőn el kell rendezni, 's azért szobát fogadott Irmának, hogy a' menyegző napjáig részint a' szükséges fehérneműeket elkészítse, részint pedig magát a' gazdálkodásban előre is gyakorolja, mi a' szorgalmas Irmának annyira és olly szerencsésen sikerült, hogy a' derék bérkocsis nem győzte bámulni: milly sokat bír menyasszonya a' kevés pénzecskeből vásárlani. Ez alatt a' menyegző napja a' báránfarsangra határoztatott, 's Irma néhány nyilvános tánczvigalmat is meglátogatott. Ezek egyikében bizonyos arszlán történetesen azt kérdé tőle, hogy tud-e kendőket beszegni? Minő kérdés! viszonzá ő sértett önérzettel, mintha költőtől kérdeznék, hogy hiszi-e tulajdon halhatlanságát? És vállal-e el munkát? volt a' második kérdés. Irma erre természetesen igennel válaszolt, mert hiszen gazdálkodnia kellett. Megmondá tehát lakását, 's szerényen erősíté, hogy szolgálatával a' nagyságos ur bizonyosan meg lesz elégedve. Másnap, azaz ma, bérkocsiba ült az arszlán, és Irmához hajtatott, a' kérdéses kendők beszegése végett. Van nekem egy igen

tisztelt barátom, ki rendkívül haragszik, midőn valami véletlenül történik meg, pedig hiában, a véletlenség igen nagy szerepet játszik a mai világban, s így azon tisztelt barátom kénytelen lesz abban is megnyugodni, hogy az ármányos véletlenség közel kétszáz bérkocsi közül éppen azon egybe ülteté a szerencsétlen arszlánt, melyet pokol tüze gyanánt kerülnie kellett volna. Ki tehet a sors csudateljes és rejtelmes végzéseiről?! A derék bérkocsis éppen nem csudálkozott, midőn az előtte sötétben is tökéletesen ismeretes háznál az arszlán kiszállott és hangosan szóla: egy óráig várakozol rám! de csakhamar azon okos gondolatra jött, hogy azon egy órának legalább egy részecskéjét menyasszonyánál kényelmesebben töltheti el, mint a bakon, s mivel lovainak állóságában olly tökéletesen bízhatott, mintha legalább is negyediziglen fontolva haladóktól származott volna, tehát kocsiját nyugodtan megkerülé és menyasszonyához sietett. Mi történt ott, azzal nem szolgálhatok, mert csak annyit tudok, hogy Irma, a völegény, az arszlán és a háziasszony, lányaival együtt iszonyu pörpatvarba keveredtek, mellynek valóságos verekedés lett vége.“ —

Ime, mit szült itt is a gonosz véletlenség, melly nélkül semmi nagyszerű nem történhetik a világon. Félek, hogy ezen esemény következtében a böcsületes bérkocsis elbusulja magát, lemond a dicsőségről és beáll az „ánspánigerek“ közé, kik azon böles életelvet gyakorolják, hogy páratlanul is meg lehet élni.

És már most ismét visszatérhetünk Khinába, hol még több nevezetes kalandon mentem keresztül.

Társulatok és egyletek Khinában nincsenek, mert ott azt hiszik, hogy elég, ha minden ember kötelességét teljesíti s magáról gondoskodik. Ez ismét nagy rokonság jele, mert nálunk így szeretnek okoskodni, s ez az oka, hogy társulataink és egyleteink olly rendkívül virágzó állapotban vannak, mint a fák, midőn leveleiket hullatják.

Néhány khinai színházat is meglátogattam, de azok szellemi és anyagi kezeléséről nem merek szólani, mert a rossz világ, melly annyira szeret gyanusítani, bizonyosan rám fogná, hogy minden szómat csupán tulajdon színházaink viszonyaiból meritém, illy szörnyű háborúnak pedig nem szeretném magamat kitenni, mert ebben a sebek dicsőség nélkül osztálnak és szereztetnek, akár azon sebeket értjük, melyek szemektől, akár azokat, mellyek dorongoktól származnak.

Továbbá —

De ha orrunk szaglása nem csal, a királyuteza végén vagyunk, az első magyar illatgyár közelében, a nép csoportosan tódul a városliget felé, és befogja orrát, nem az illatgyár miatt, hanem bizonyos bűz elkerülése végett, melly ott szabadon párolog a szabad árkokból.

Ugyan hová sietnek ezen emberek?

„Apám, lassabban menjünk.“

Ezen intést egy kilencz éves fiu mondja apjához, kinek minden vonásából világosan kitűnik, hogy nem adná sokért, ha szeretetreméltó hitvese vezette volna inkább a reményteljes csemetét.

„Apám, messze vagyunk még a léghajótól?“

Ah, tehát ma fog a híres léghajózás véghezmenni.

„Lépj szaporábban!“ — dűnyyögi a boldog apa, s kétlő-erővel vonszolja maga után lecsüngő harisnyája sarjadékát, és úgy füstölteti szivarát, mintha köszön egne szájában.

„Hát mért emelkedik a léghajó levegőbe?“

„Mert nem maradhat a földön.“

„Ezt nem értem, apám.“

„Fiu, ne bosszants.“

„Hát mi van a léghajóban?“

„Semmi.“

„Ah, tehát azért emelkedik ma g o s r a.

Hiában fáradtunk, a' szél olly erősen fűtől, hogy a' léghajózás elmarad, 's a' közönség ismét haza takarodik: de ez nem baj, mert holnap ismét kisereglenek az emberek, és holnapután ismét, míg végre csakugyan meglátandják a' merész léghajós fölemelkedését. És ezen kíváncsiságuk miatt nem kell az embereket korholni, mert ugyan ki ne szeretné legalább a' léghajó fölemelkedését világosan látni, miután egyéb fölemelkedések körülményei rendesen mély titokban szoktak maradni, ámbár sokkal többre kerülnek a' közönségnek, mint ezen nyilvános fölemelkedés?

Egyébiránt ne sajnáljuk ám, hogy hiában fáradtunk ki a' városligethe, mert elég kárpótlás, hogy láthattuk: mennyi történik itt, hogy jövő tavasz és nyár folytában a' pesti közönség több élvezetre találhasson, mint eddig.

Az ut meghagyaték régi állapotában, hogy a' lábak csupa ismerős gödrökkel találkozzanak, 's új helyzetek miatt zavarba ne jöjenek.

A' sodronyhíd most is ingatag, hogy a' Duna lánchidjának elsőbbsége homályt ne szenvedjen.

A' tó most is tetemesen vizes, ámbár a' korcsmáros boros hordai már tele vannak, és jól értesültek szerint a' pávaszigeten a' tehénzag ez évben sem fog hiányzani, a' tónak ladikjai pedig mult nyár óta csak egy évvel öregedtek meg.

Végre a' fű ez évben is zöld lesz, 's a' fáknak levelei igen gyanusan fognak sütni azokról, mik árnyékukban történendnek, ámbár a' szemfüles hatóság mindent elkövetend, hogy ezen nyilvánosság utáni visketegők kissé meghűtessék.

Ha még elmondom, hogy esőben senki nem fog e' tavasz és nyár folytában por miatt panaszkodhatni, ugy bizonyosan nem kétli többé a' nyájas olvasó, hogy minden megtörtént, mi a' városligetet, Pest ezen egyetlen mulatóhelyét, kellemsé teheti, 's hogy a' most következő tavasz és nyár folytában e' tekintetben rendkívüli élvezetekre számolhatunk!

K i s s P á l.

NEMZETI SZINHÁZ.

M a r t i u s 9-én: „M a t i l d,” dráma öt felvonásban.

E l e k. Ma este ismét diadalt ünneplett a' francia dráma, azaz: én a' j ó t értem, mert r o s z francia dráma is van. Ezen írói a' regényes iskolának azon dicséretes elvét követik, hogy nemcsak mindig alant kell javítani, hanem a' felsőbb helyeken létező bűnről is le kell a' fátolt vonni, annyival inkább, mivel itt a' bakó ugysem igen működhetik, 's csak alant gyakorolhatja mesterségét. 'S ez oka, legalább egyik oka a' francia drámák nagy hatásának, mert a' nagy közönségnek jól esik látni, hogy legalább költői szolgáltatnak még igazságot ott, hol a' törvények rendesen csak holt betűk szoktak maradni.

E m m a. Véleményem szerint nálunk e' hatást az is előmozdítani segíti, hogy színészing, mint leginkább csak a' természet növendékei, jobban szokták az életből meritett szerepeket játszani, mint némelly rendkívül mély lélekbuvárlatokat, miknek betanulására olly előkészületek kívántatnak, minőket mi bizony még nem követelhetünk fiatal színészeinktől.

G y u l a. Tökéletesen egy értelemben vagyok nagysáddal, de a' mai előadás-sal nem elégedtem meg. Laborfalvi Róza és Lendvayné csak öltözetben vételkedtek egymással, 's különösen az utóbbi olly h i d e g e n a d á z e l a v á s i j e l e n e t e t, mintha föl sem bírta volna fogni azon állapotának iszonyu következményeit. Lendvay eleinte igen mororosan játszott, vagyis rendkívül jól akart játszani, 's e' miatt különben

hatályos magánybeszéde is jobbadán elveszett. Szerepében némi ingadozást mutatott, 's többi közt azt mondá, hogy ötvenmillió évi jövedelme van, ámbár az eredetiben csak ötről tétetik említés. Végre a' fojtogatási jelenetben igen fűlsértő hangokat hallatott, mit azonban a' szenvedélyesség 's hibás hangja némileg menthet. Szigeti nem elég élethíven adja az élvkergető könnyű uracsot, László ebben jobb, Szádky pedig oly jelenetekben gerjeszt hangja és mozdulatai által kaczajt, mikben egészen ellenkező hatásnak kellene kifejezni. Fancsy hideg közönösséggel játszott, mi szerepének jellemével nem fér össze, mert illy mindennapias érzelem mellett bizonyosan senki nem fogja más nejeért, csupán az erény szeretetéből, életét veszélynek kitenni.

10-én: bérszűnettel 's fölemelt belépti díjak mellett „Földszint és lebuja” vigjáték egy fölvonásban, és Dreyschock hangversenye egy szakaszban.

11-én: bérfolyamban „Az özevgyférje,” vigjáték egy fölvonásban, és Dreyschock utolsó hangversenye egy szakaszban.

Vilma. Igen ügyes fogást tanusít a' rendezőség részéről, hogy bérfolyamban is föléptetie Dreyschock urat, mert ez bérlésre buzdíthatja a' közönséget, miután némelly bérletföltétek megszorítása által kissé már el volt kedvetlenítve. De csodálom, hogy ezen két este a' vásár daczára sem telhetett meg a' színház.

Gyula. Azt én épen nem csodálom, mert mindkét estén oly vigjátékok adtak, melly már annyira ismeretes, hogy bizony senkit nem vonzhat színházba.

Emla. De hát a' jeles Dreyschock?

Gyula. Annak jelességét senki nem fogja elvitázni, de ő már annyiszor hallatá magát Pesten, hogy egy pengő forint bizony sok volt egy zártszékhért, főképp ha meggondoljuk, hogy Dreyschock urat egyszer hallani is elég a' mostani szűk időben, mivel hangversenyei többnyire csak ismétlések, jelessége pedig leginkább csak rendkívüli ügyességből áll, mellyet egyszer örömet méltányol és csodál ugyan az ember, de melly általános lelkesülést soha nem fog gerjeszthetni.

Emla. A' Sobri-dalt kivén.

Gyula. Természetesen, de már a' Rákóczy bizvást elmaradhatott volna, főképp Berlioz után, ki sokkal mélyebben hatott annak szellemébe. Fűredy népdalival nem voltam ezuttal meglegedve, ámbár ő oly szépen éneklé azokat szép hangjával, mint rendesen szokta; de hiában, a' valódi népdalokat a' nép csinálja, 's nem Szénfy, vagy bár ki fia széles e' világon, 's csak rendkívüli és kivételes esetek közé számítandó az, midőn egyes költő vagy zeneszerző a' nép nyelvét eltalálja, 's annak valódi hangján szólal föl. Szeretném, ha derék Fűredy e' nézetet kissé méltánylaná 's csak igen vigyázva énekelne oly népdalokat, mellyek nem valóban a' néptől származnak, mert különben könnyen csökkenhetne azok jó hitele, melly jelenleg már külföldön is hatalmasul terjed.

Elek. De hát a' két vigjáték előadásáról mit szólnak nagyságtok? Én részemről sokat boszankodtam. Tegnap László távolról sem közelíté meg Szerdahelyi korábbi előadását, ki nemcsak játékbán, hanem öltözetben is sokkal hívebben jellemzi a' kóbor tánczmestert; Balog Józsefa pedig igen fájdalmasan emlékeztetett a' korán elhunyt Hubenaynéra, 's szeretném e' fiatal színésznőnek megsugni, hogy a' pajzanság nem nyerseségből áll, 's hogy száját ne vonogassa százféléképen, mert az igen csinos, ha természetes alakjában hagyja meg. Csak Szentpétery volt, mint mindig, elejétől végig jeles, és egyedül ő az színházunknál, ki a' nevelségest tulzás által soha sértővé nem teszi.

Emla. Én a' mai előadással sem voltam meglegedve, kivén azonban Laborfalvi Róza játékát, ki szorgalmasan működött, ámbár kedvetlenség látszott rajta uralkodni, minél fogva nem fejtethé ki teljes szeretetreméltó pajzanságot. Komlóssy Ida rendkívül szende akart lenni, 's e' miatt oly egyhangu sértő éneklésbe és hangnyújtogatásba esett, hogy majd minden szava kinos hatásva.

Fáncsy a' művelt, szeretetreméltó fiatal francziát oly mozdulatokkal 's oly dobáló hangon adá, mintha valamely nyíri ifjonezot személyesítne, ki először jelenik meg Pesten valamely jobb társaságban, 's e' viselete által Lendvay is több ízben elhagyá magát ragadtatni, 's néhányszor meglehetősen rüpkös mozdulatokba esett. Pedig e' két szerep a' legfinomabb, legkicizirkalmazottabb hangot igényli mind játékbán, mind szavalásban, mert épen ez által lesz a' helyzet és szöveg érdekessé, 's minden tulzás vagy kicsapongás mulhatlanul semmivé teszi a' hatást.

12-én: „Az ezred leánya“, daljáték két felvonásban. Hallám, hogy a' nemzeti színház első művésznőjét a' műértő közönség rendesen kétszer szokta doboltatni, és én is elmenék a' színházba, de várakozásomban csalatkozám, mert ezuttal csak egyszer részesülhettem a' dobnak bájos hangjaiban, 's azt mondanám, hogy ennél szebb, tisztább 's szabatosb hangokat nem is hallottam, ha Benza és Schodelné hangját kivennem nem kellene; de ugyan mire való Hubenayné az ezrednek ezen, színpadunkon már ugyancsak elvénült, elkopott leányában? Nincs színházunk számtalan primadonnái (!?) közt valaki, kit a' közönség iránti irgalomból e' szerepben meg lehetne kísérni? Pecz igen jeles tiroli ifju volt, ha hangjának terjedelme teste terjedelmének megfelelőetett volna, de így éneke bizony csak — markotányosnét bájlohatott el. Azonban, a' páholyok, zártisékek 's karzat napi ára fölemeltetvén, reménylhetjük, hogy az igazgatóság jobb énekesekről fog gondoskodni, 's egyszersmind kényszeríteni tudandja őket, hogy néha kivételképen valami újat is tanuljanak, mert ezen örökös Eduárd és Kunigunda már valóban csömörletes. Egyébiránt szeretném ezen szerepben egyszer Paksynét is hallani, kinek személyéhez az sokkal jobban illenek.

13-kán: „Romeo és Julia“, szomorujáték öt felvonásban.

Gyula. Ah, mért nem szeretnek a' mostani hölgyek is oly hévvel, mint Romeo Juliája! A' hölgyszív egészen megváltozott. Ennyi bensőség, ennyi olvadékonyság, ennyi önfeláldozás! — Lendvayné ma diadalát ünneplé a' gyöngéd nőiség valódi kifejezésének.

Vilma. Ugy hiszem, hogy oly Romeo, minőt ma Lendvay személyesített, napjainkban is találhatna Juliát; de a' mostani férfiak méreg helyett bizony csak pezsgőhöz folyamodnak, midőn kétségbeesnek.

Elek. Egyébiránt Lendvayné, mint Julia, nem hagyá egészen feledtetni, hogy napjainkban él, 's hogy a' legszebb, legédesb szó sem fakad mindig a' kebel mélyéből, mert forró ömlengései közben oly magyar Miskás szókat suttoga érthetően a' színpalak közé, hogy a' közel álló férfiak nem a' legjobb napokat jósolhaták a' derék Romeonak.

Ema. Meg kell vallanom, hogy én Romeo játékában kissé több férfiasságot szeretnék latni, mért csak ez gyakorolhat ellenállhatlan hatást a' női szívre. Kovácsnénak pedig megmondani ohajtanám, hogy Romeohoz e' szókat: „Kelj föl, ha férfi vagy!“ ne intézze parodiai hangon, mert oly komoly jelenetben aztán nem jól esik a' kaczagás hallása.

14-én: „Hunyady László“, daljáték négy felvonásban, írta Erkel.

Ema. Ki nem mondhatom, mennyire örvendék ma Paksyné működése fölött. Hangja különösen tisztán csengett, szavaiba érzelmet iparkodott önteni, sőt még arczjátéka is némi jellemzetest tanusított, minek hiánya miatt eddig panaszra volt okunk. Ő ma valóban megérdemlé a' nagyszámu közönség buzdító tapsait és kihívásait, 's e' méltányosság folytonos iparkodásra buzdíthatja őt.

Vilma. Csak ne énekelne „hűs“ bajnok helyett „hűs“ bajnokot.

Gyula. Ne feledje nagysád, hogy e' szókat Peczhez intézte, ki csakugyan meglehetősen hüvösen játsza a' szerelmes bajnokot; ámbár nem tagadhatni, hogy ma lehetőségig iparkodott, 's egy párszor tetszést is nyert. Lászlóné kellemesen

énekelt, de hangja olly gyöngé volt, hogy dalszínészeti pályán nem sok szerencsét jósolhatok neki.

V i l m a. Mi adatik holnap?

E m m a. Fogadni mernék, hogy Szigligeti valamely műve, mert v á s á r v a s á r n a p j a van, mely mindenestre megtölti a' színházat.

15-én: bérszünettel „E g y s z e k r é n y r e j t e l m e,” népszinmű három szakaszban, írta Szigligeti.

É n. Nagysád megnyerte fogadását, csakugyan Szigligeti műve adatott.

V i l m a. Az igen természetes, mert ő legtöbbet ír a' szinpad számára, 's darabjai legjobban jövedelmeznek; igen illő tehát, hogy az igazgatóság tekintettel legyen iránta.

É n. Szabad kérem néhány szót az előadásról?

E m m a. Az a' r é g i volt mindenben, még Füredy is éneklé a' „walzer”-t 's a' sok alföldi magyar ember csak úgy nézett egymásra, valjon ezek-e azon kedvelt népdalok, mik eddig mindenütt olly nagy tetszésben részesültek, mint az újságok megírak? míg aztán valaki megmagyarázta a' jámbor atyafiaknak, hogy nem biz azok, hanem valóságos n é m e t n ó t a, melyet, miután Bécsben már egy hangversenyt sem adnak, miben m a g y a r népdalokat ne énekelnének, a' magyar színházban csupa háladatosságból dudoltat a' rendezőség a' közönség nagy gyönyörűségére 's a' nemzeti színház kimondhatatlan dicsőségére. *) L. P.

D A R Á Z S O K.

EGY MAGYAR POÉTÁHOZ.

I.

Ha megpillantom a' lapok
Hasábjain neved:
Elolvásás nélkül tudom
Avult eszméidet;
Mert egyremásra, verseid
Során nem látni mást,
Mint egy kopottra énekelt
Üres hasonlítást.

Két szó kinez kegyetlenül,
S te, két szót untalan:
É g é s l e á n y kezéd között
Mi szörnű kinba van!
Nap, hold és csillagoknak van
Van addig melege:
Mig lányod, szép lesz, mint az új
T e r e m t é s r e g g e l e!

*) Füredy ur arról értesített bennünket, miszerint a' „walzer” éneklése vagy nem éneklése koránsem tőle függ, mert szerződésekben világosan ki van téve, hogy szerepéhez sem valamit t o l d a n i, sem abból valamit k i h a g y n i nem szabad. Füredy tehát e' botrány miatt nem okozható, de igen is azok, kik e' kedvelt színész illy szerepekre kényszeríték; n e m z e t i színházban a' walzerdúdolást csakugyan botrányosnak tartjuk a' közönségre nézve, melynek azt hallgatni kell. 'S ezért idején volna, hogy a' közönség, melyet némely urak, kiknek az intézet méltóságáról 's a' közönség iránti tiszteletről, úgy látszik, n e m akar tiszta fogalmuk lenni, olly igen szeretnének csupán tapsoló géppé devalválni, ne engedne magán illy méltatlanul paczkázni 's ezt egy csöndes, minden botrány nélküli demonstratio által, mint az Bécsben 's egyéb nagy városok színházaikban is gyakran megtörténik — mert hijában a' közönségnek ehhez joga van — tudtára adná az illetőknek, ha ezek tán nem tudnák még, mivel tartoznak a' magyar közönségnek, mely olly szép pártfogásban részesíti ez egyetlen tisztán nemzeti intézetét. S z e r k.

Hajfúrt, szem, orr, ajk és köröm,
 Szerelmed angyalán,
 Az égben készül, még pedig
 M e g r e n d e l é s után;
 Lányod ha sír, ásit, sohajt,
 Csuklik, köhög, szalad:
 Mellőle elmaradni, ég-
 'S csillagnak nem szabad!

Hétszer jaj annak, a' ki el-
 Olvassa verseid!
 Előtte mert a' lány 's az ég
 Sokat, mindent veszít;

Szívében, ajkán elhül a'
 Szerelm 's imádkozás;
 Isten bocsássa bűnödöt
 Szerencsétlen dudás!

'S k ö l t ő n e k csúfol a' világ;
 Felőlem ám legyen!
 Bár erre orrot fintorit
 Apoll a' szent hegyen;
 És mintha hallanám, minő
 Józan tanácsot ad:
 Akaszd szomor-fűz ágira
 Lantod mellé — magad!

II.

Versgyűrási kinodban, így
 Föllengezél minap:
 — Mellyért a' halhatatlanság
 Még üstöködbe kap —
 Ha kedvesem mosolygva sír:
 Szép, mint a' májusz-ég,
 Mellyen lehulló csepp között
 A' nap sugára ég!

Beh meglepő egy gondolat!
 Mi új, mi nagyszerű;
 Gyémánt-foglalványt érdemel
 Itt mindenik betű!

Csak azt fájlalja a' világ
 Kimondhatatlanul:
 Hogy itt versednek vége van
 Egész váratlanul!

Ne félj! imé bevégezem én:
 Az ég ha sír 's nevet:
 Azaz, ha ejt napfény között
 Nagy eső-cseppeket:
 A' zöld berek 's a' sík mező
 Növényeit, — vagy a'
 Mi versedről is szent igaz —
 Elcsapja a' — r a g y a !

T o m p a M i h á l y.

MEGYERI EMLÉKE.

(T r é f a).

Az ég örök egyformasága közt
 Unatkoznak már a' szellemek,
 És megkérték Jupitert: szerzene
 Mulatságot, hogy földerüljenek.

Jupiter földre küldé hirnököt,
 Megyerit az egekbe hívta föl;
 'S ki eddig bús honát vidítgatá
 Eltávozott szerettei közül.

Alig lépett be fenn a' mennykapu
 És felkaczagtak az ég lelkei,
 Azóta őket víg szeszélyivel
 Megyeri sokszor megnevetteti.

A' legkomolyabb lelkek is körül-
 Veszik kíváncsian — 's mosolyganak;
 Sőt még maga az őszült Isten is
 Szakállát simogatva föl kacag.

S a m a r j a y K á r o l y.

ÉSZREVÉTELEK

CS. F. „MÁTYÁS KIRÁLY IGAZSÁGA“ CZÍMŰ BALLADÁJÁRA. *)

Jelen voltam a Kisfaludy-emlékünnepen, midőn ezen költeményt fölolvassa írója. Lelkemet mély bánatként zsugorítá össze a költemény minden sora, és gyilokként dőfé lelkemet a hallgatók közül itt-ott morajló helyeslő nyilatkozat. — Fájt, hogy akad író, mi több: költő, 's mi legtöbb: olyan, ki már a magyar irodalom terén tekintettel bír, ki így gúnyolhatja a magyar egyetlen szent ereklőjét: Mátyás emléké t. Megrendített, hogy akadt a hallgatóság közül csak egy is, ki e szentségtörést helyeslőleg fogadja. És végetlen kínnal marczanglá keblemet annak átgondolása, hogy épen Kisfaludy emlékünnepe ünnepietlenített meg Mátyás illy torzított főtésével, azon Kisfaludy emléke, ki Mátyás kora főtésével nem egy ifju 's nemifju lelket buzdított nemesre, magásra. — Ha többet nem említünk is, csak ezen verseit:

„Hol Mátyás az igazságos,
Te láttad őt, boldog Rákos!“

Lelkem mély gyászba borulva hagyá el ez ünnepélyt, de vigaszt kerestem abban, hogy tán nem is annyira a költemény, mint a deli fölolvadó költő ragadá el azon néhányat, ki helyeslést nyilvánított; vigasztala azon hit, miszerint szokás (noha bús szokás, mert ítélőtehetség hiányát árulja el) nálunk, az irodalom mezején sokszor az író egyéniséget, nem írta szellemét megtapsolni, *) 's remélém, hogy — mint érdemi — a költeményke (melly nem annyira Mátyásra, mint írójára vet homályt) pusztábani kiáltásként hangzandik el. **) De ez nem úgy lön, akadt lapszerkesztő, ki nem pirul ezerszer, vagy többször elmondani, mit már az írótól csudáltam, hogy nemcsak leírni, hanem annyi száz hallgató előtt fölolvadni nem pirult. **)

De csendesülünk, ha mi nem találunk is mentséget az író és kiadó számára, ők bizonyosan találnak; mert nem történik a föld fölött semmi ok nélkül, 's ha Is-

*) Minthogy a t. beküldő ur jelen észrevételei — főleg ugyan szerzőt, de mellékesen — minket is érdekelnek, kik ama költeményt lapjainkban közlöttük: legyen szabad azokat pár jegyzetekkel kísélni, melyekben egyenesen csak saját véleményünket mondjuk el, a költőre bizván, azokat felhozni, miket védelmére (ha annak szükségét látná) szolgálóknak hisz.

1) G u n y ról nem láttunk a kérdéses költeményben semmit. A' szeszélyes színezet, melly azon előmlik, még nem „guny“, 's higgye el az észrevételek írója, hogy „gúnyversnek“ Mátyás király ellen e' lapok hasábjait meg nem nyitottuk volna. — Furcsa egyébiránt, hogy a t. beküldőnél nincs több szent ereklő, mint Mátyás; nekünk több is van, például: Árpád, István, László, Nagy-Lajos és kivált H u n y a d y János, ki fiánál alighanem szentebb ereklő — de ez nem tartozik ide.

2) Ez állításban sok való lehet; de a' fenforgó esetre nem alkalmazható részint a' költemény, részint az író tekintetében, ki tapsban még akkor sem igen részesült, midőn azt megérdemelte: egyébiránt a' bókot megköszönheti a' magyar közönség, különösen pedig azok, kik a' Kisfaludy-ünnepélyen jelen voltak!

3) Ha homályt akart vetni Corvin Mátyásra: jobb sorsot nem is érdemel; de mi úgy hisszük, a' csinos versezet, melly a' történet lapjáról akarta átvinni a' költészetbe egy szeszélyes pillanatát a' nagy királynak, illy bálnál jobb sorsot érdemel.

4) Igaz, bizony mi nem pirultunk, mert keblünk tiszta, szándékunk jó volt: egy pár mulatságos pillanatot akartunk szerezni lapjaink azon t. olvasóinak, kik a' felolvasást nem hallották. Pirult-e a' költő felolvasás alkalmával? már elfeledtük; de valószínű, hogy melege lehetett, mert a' terem szépen megtelt 's pedig igen válogatott hallgatókkal. —

tenkáromlók akadhatnak a' teremtésben, hát Mátyásunk igazságosságát kétségesítők hogy ne akadnának? ⁵⁾

Mint mondatik: a' magyar nép, és vallása szerint, egy jó 's egy gonosz szellemnek áldozott, átfinomult századunk fiai (mint látszik) most pártra szakadva, az és vallást úgy gyakorolják: hogy egyik a' jó, másik a' gonosz szellemnek tönjéne. Most ugyan az indokok változva; őseink azért áldoztak a' rossz szellemnek, hogy ne bántsa: most, mint gyünitható, azért, hogy jutalmazza őket. ⁶⁾

De ne gyanúsítsunk, ⁷⁾ hanem inkább vizsgáljuk meg szárazon, valjon helyesen vagy helytelenül tett-e Cs. F., midőn 'Mátyás király igazsága' című holladáját írta?

Egy költőnek — véleményem szerint — 's minden írónak bizonyos célzt kell kitűzni, melyre munkáljon tollával. ⁸⁾ Kérdem már most minden józan olvasótul 's magától az írótól: mi célja volt, midőn 'Mátyás király igazsága'-ban azt írja, hogy Mátyás egy szerelemföltő főrendű férjet álgyuhoz köttetessel, börtönnel büntet? Én más célzt nem látok, mint azt, hogy ő meg akarta a' magyar negyedszázad-éves azon hitét rendíteni, mely Mátyáshoz 'igazságos' nevet kapcsol. Ezt nem egy Cs., két Cs. sem teheti. ⁹⁾ 'A' nép szava Isten szava', mint mondatik; 's valamint a' nép százados életü, úgy szava századokon áthangzó. És ez úgy van: Mátyás nevéhez az 'igaz' nevet nem k o r a, hanem u t ó k o r a csatlá, azon utókor, mely mélyen érzi, mi volt ő; azon kor, mely szenvedései súlyától leigazva sóhajtott a' csak rövid korig izlett igazság után, mely Mátyással sirba szállt.

'Hijába, történeti igazságon nem változtathat a' költő,' mentheti magát mosolyly Cs.

A' valódi költő, midőn a' történetben tárgyat kutat, magasult ihletségét tollában kilehelendő, igyekszik a' festendő kor vagy egyén jelleméhez hűn munkálni, Cs. ezt nem tette. ¹⁰⁾ Mátyást csak azon kis csoportka nevezheti zsarnoknak, melyet mindenütt jelenvalóságával gátolt igaztalankodni. Mátyás S z i l á g y i v a l, V i t é z z e l zsarnokabban bánt, mint Bánffyval, 's ezen jeleneteket még mind sorba balladába foglalhatjuk ¹¹⁾ Mátyás igaztalansága, zsarnoksága bizonyítására, és Mátyás mégis igazságos marad. De tetteinek okait is énekelje a' költő. Midőn ő egy S z i l á g y i t, vagy V i t é z t elzárattott, akkor hazáját, szeretett népe nyugalmát védte: ő inkább akarta, hogy két ember, mint hogy milliók szenved-

⁵⁾ Mátyás, a' nagy király, szinte csak ember volt 's mint ilyen, botolhatott; botlásait pedig nem legyezni, de megismerni 's azok mellett nagy tetteit annál inkább csodálni lehet is, kell is.

⁶⁾ és ⁷⁾ Hiszük, hogy több jeleit adtuk egyenes magyar lelkünknek, mint hogy beküldő ur illy alávaló gyanúsítással minket terhelni akarna.

⁸⁾ Bizonyosan: 's a' jelen esetben is volt cél — a' mulatáson kívül, mire illy szeszélyes versezetek főleg szánvák — az, hogy egy árnyoldal tüntetvén fel Mátyásról, fényes oldalai annál inkább kisugározzanak.

⁹⁾ Sőt e z e r Cs. sem teheti; de Cs. tenni bizonyára nem is akarta, miről a' beküldő urat megnyugtathatjuk.

¹⁰⁾ Tehát r á g a l m a z ó lett? Csak tessék kimondani minden fesz nélkül. Valjon ki rágalmaz? ki más hírnevére hamis, ál 's gonosz híreket k o h o l. Tette ezt Cs.? Nem! Hisz a' beküldő ur alább maga megvallja, hogy Bánffy sajnos története meg lőn írva pár század előtt egy író által. Tehát, kissé lassabban az illy rögtönítéttel!

¹¹⁾ Furesa, hogy itt a' beküldő ur olly szépen fogóba csípi magát; halljuk csak még egyszer: 'Mátyás Szilágyival, Vitézzel ZSARNOKABBAN bánt, mint Bánffyval. 'Tehát csakugyan 'zsarnokul' bánt Bánffyval? ha így, volt igazságosságában egy kis foltocska, mely egész dicsőségét nem homályosíthatja ugyan el, de foltocska marad, mit fölfedni nemcsak nem szabad, sőt kell is, ha 'hű jellemfestők akarunk lenni!'

jenek; ő inkább akart a' történet lapjain kétes színben följelenni, ¹²⁾ mint népét szenvedni látni. Adj ég korunknak is sok illy zsarnokot!

Mihelyt a' költő Mátyás jellemét felfogva ír róla, lehetlen olly kis házi meséket, mint Bánffyé, olly kárörömmel ¹³⁾ elregeelve úgy alkalmazni, mint Cs. így hangzó utósoraiban szól:

Mátyás királyról szól ma is
A' monda hangosan:
Meghalt Mátyás király, a' jog
'S igazság oda van.

De olly jogot, mint Bánffynak
Mátyás szolgáltatott,
Jogtisztelő király soha,
Csak zsarnok mondhatott!

A' költőnek teljes szabadságában van tárgyat választani, de én mégis csudálom, hogy egy magyar költő épen Bánffy Miklós esetét tudá Mátyásunk történetdús korából választani, melly, mint mondám, előttem nem is egész hitelű; de tegyük, hogy hiteles, mégis bámulom, hogy akkor, midőn olly keveset énekeltünk még dicseő királyunk tetteiből, illyet választhat Cs., ki bizonyosan nagyobb zsarnokul lépteti föl költői jeles tehetségét, midőn a' magyar negyedfélszázados hitét akarja megrendíteni, mint Mátyás gyakorlá hatalmát akkor (ha gyakorlá), midőn Bánffyt álgyuhoz kötteté, börtönözteté. ¹⁴⁾

Mert ha nem az volt Cs. költeményének célja, hogy e' negyedfél százados hitünket megingassa: akkor nem tudom, mi célja volt e' balladával, mert Bánffy Miklós történetét szárazon már rég ismerjük, ¹⁵⁾ 's valóban nekem nem nyujta e' rege a' történet lapjain legkisebb élvezet, 's mindig úgy hittem, hogy ezen tett úgy kiri Mátyás tetteiből, hogy azt lehetlen övének tekintenem, 's úgy hiszem, olly kis ficzomodás lehet a' történet ezen lapján, mint azon német geographusé, ki nem rég azt írta: hogy a' Duna a' fekete tengerbe Komáromnál ömlik be.

Ha jelen, sok földképekkel bíró korunkban is lehetnek illy baklövések, hogyne lehetett volna a' Mátyás korát írók közt tévedhető, vagy roszakaratu, kik szegények bizonyosan nem gondolták, hogy negyedfélszáz év után is lel regéjük olly magyarra, ki azt megénekelje? Búsulok, hogy akadt illy költő; mélyen búsulok 's kétszer mélyebben fáj azért, hogy az irodalom térén olly szép hirre vergődött Cs. tántorodhattott így meg. ¹⁶⁾ De azon egy vigasztalásom ezen búmban, hogy mióta az 'Életké-

¹²⁾ Uram, mit akar ön itt mondani? Kétszínűséggel vádolja ön Mátyás jellemét? Azt mondja, hogy ő így (kétes színben) akart följelenni? Illy védelmet megköszön a' nagy Corvin szelleme. Mi sokkal buzgóbb tisztelői, igen, csodálói vagyunk az ő magas szellemének, az ő sziklaszilárd lelke-'s jellemének, mint hogy ezt elhinnők. Ő hálátlanak akart inkább, mint igazságtalan fejedelemlennek mutatkozni; igen, így ismerjük mi Mátyást. Ha két embert ártatlanul szenvedtetett volna, hogy milliókat mentsen meg szenvedéstől: nagy politicus legedett, de nem igazságos; mert ártatlant milliókért sem szabad szenvedtetni, vagy nem vagyunk igazságosak.

¹³⁾ Házi mese és káröröm?! A' tárgyat, tény' gyanánt jegyezte fel a' történet 's furcsa kis házi mese az, mellyért valaki két olly várral lakol, mint Solymos és Lipppa. — Mi a' kárörömet illeti, ugyan miért vagyunk olly hajlandók a' veséket kutatni? avagy hol van nyoma, sőt csak árnyéka is az egész költeményben a' kárörömnnek? Csak gyanusítsuk egymást, hisz magyarok vagyunk!

¹⁴⁾ E' logikát, megvalljuk, nem értjük: kissé mély, de azért homályos.

¹⁵⁾ Tehát a' történetet ismerjük? Ki tilthatta volna meg tehát Cs.—nak, hogy azt versebe szője a' nélkül, hogy akár Mátyás nagysága ellen véteni, akár tisztelőit felháborítani akarja? Valóban kár volt illy nagy zajt ütni ott és akkor, hol és mikor illy szentségtörésről sem a' költő, sem a' kiadó nem is álmodának.

¹⁶⁾ Már a' mint vesszük. Cs. bizonyosan azt fogja binni, hogy nem tántorodott meg. Azt nem tagadja a' beküldő ur, hogy a' tárgy balladára való; azt sem, hogy az jól van írva; mi több: a' 'tényt' sem meri tagadni, a' költemény szeszélyes modorából látszik, hogy a' kétes tény nincs komoly színben adva 's hogy költő előtt e' szent tétel lebeghetett, midőn e' tárgyat választá, az igazság mindenek felett! — tehát miért tántorodott volna meg Cs.?

pek'ben kijött ezen költemény a' legfőbb rendü osztálytól kezdve , minden osztályban véleményt kérdezve, velem e' tárgyban rokon nyilatkozókat leltem, kik egyiránt szánják Cs. e' tévedését , 's épen ezen rokon véleményük nyilatkozata buzdita arra, hogy mint Cs. nyilván támadá meg a' magyarok szentjét, úgy én nyilván védjem azt.

Mátyásnak védesemre nincs szüksége, de van Cs — nak, mint látom, olly igaz emberre, ki neki nyilván megmondja : hogy nincs egy hazafinak, egy költőnek szebb kincse, mint az igazság. ¹⁷⁾ Ő ezt érezni tudja, tehát ne piruljon meg is vallani. Ne szégyenelje a' magyarok szentjét imádni, ¹⁸⁾ jól áll ez egy magyarnak, ha nem hasznos is. ¹⁹⁾ 'S ha ő valóban nem tudja ezen negyvedfélszáz éves szentet imádni, hagyja legalább, hogy mi imádjuk, ne igyekezzen hitünket megrendíteni.

N e m i r ó .

N É P R A J Z O K .

Ha Europa északi részétől Afrika tűzöveig futólagos pillanatot vetünk, egy tarka népcsarnok tűnik elébünk, melly lehetlen, hogy figyelmünket le ne lánczolja csak azért is, mert minden ember kívánja legalább fővonalokban ismerni azon ropant társaságot, mellynek ő is tagja. — Sem szándokom, sem tehetségem a' világ minden népeit e' kiskörü rajzban összesíteni, csak az öt emberfaj mindegyikéből néhányak rövid vázlatát adom.

CSEKESZÉK ÉS GURGISZTÁNOK.

Ezek tartománya a' fekete tenger partjain terül el; tán jó kedvében teremte Isten e' gyönyörű népet, olly pazar kellem ömlik el rajtok egyaránt; szép, szabályos arcz, sugár termet sajátja csaknem minden cserkesznek. A' nők gyengéd ifjúságuktól fogva finom munkákhoz szoktatnak; 's mi valóban különös izlésre mutat, főek nálok a' rőt haj, azért a' szőke vagy ebenfürtű szűzek veres kenőccsel iparkodnak hajzatukat kellemesebbé varázsolni. Szomorú sorsa a' leányzónak; alig lép ki gyermekeveiből az ifjúság szakába, árura hurezolja őt embertelen anyja a' kaffai vásárra, hol kelmeként szemtelen vizsgálat alá bocsáttatik; vad örömmel löki a' pénzszomjas szülő gyermekét a' fajtalan vevő karjaiba, 's a' szerencsétlen áldozat örökre válik el édes szülőföldétől, örökre kedves barátnői köréből!

A' férfiú vendégszerető, eszes, ügyes lovag; vadászat, rablás, harcz fővágynai; foglalatoskodnak azonban méh- 's marhatenyésztéssel is, a' kert- 's földművelést sem zárják ki; a' nemzetet fejdelem 's nemes képi, az előbbi aranygombos csalmát visel, hosszú feszes nadrágot, a' nadrághoz szoknyaszerű al-, melléhez 's karjaihoz csinos térdig nyúló felruha simul, — ennek mellén tokmány szemlélhető, lábait

¹⁷⁾ És ez — az igazság — szól épen a' költő és mi mellettünk.

¹⁸⁾ I m á d n i csak Isten szoktunk mi; Mátyás emlékét pedig tiszteletben tartjuk, mint minden jó magyar 's ezzel ő talán jobban meg lesz elégedve, mint olly imádókkal, kik úgy védelmezik őt, mint a' beküldő ur.

¹⁹⁾ Ez ismét aljas gyanúsítás, mit beküldő urnak csak azért engedhetünk el, mert — nem tudja, mit beszél.

'S ezzel elmondtuk, mit elmondani, kívált magunk mellett, kötelességünknek hitünk. Felszólal-e a' költő? nem tudjuk; de ohajtánók, hogy e' kis quid-pro-quo befejeztetett legyen, mert phantomokért, mik egyes fejecskejében kísértének, nem szeretnők, ha hatalmasabb tárgyakat kellene kiszorítunk. Azonban, czivódott a' magyar eleget, mért ne czivódnék még többet 's tovább is?! — Béke velünk!

S z e r k e s z t ő .

eránnal himzett czipő födi; a' nemes többnyire, főleg látogatáskor, fegyverzetten jár; házaik közönségesen agyaggal bemázolt sövényzetből állanak, városaik csak nyomoru faluk képét rajzolják.

A' cserkeszek szomszédai Georgia lakói, kik a' természet bájaiban azoknak vagy semmit, vagy igen keveset engednek; a' férfinem bátorság, hűség 's szilárdság tekintetében Ásia minden népei közt felsőbbséget vívott ki magának; a' háboruban rettenetes, mert veszélyt nem ismerő lelkülete őt a' harcz gyulpontjába vezérli, 's győzelmét gyakran csak vakmerőségének köszöni; termékeny föld, jó bora mintegy felhívja őt, hogy kereskedéssel is foglalkozzék, mire egyébként is elég hajlama van.

TATÁROK.

E' hatalmas nép Europa, Ásia 's Afrika részeibe fészkelé magát; eleme: harcz, rablás; mások csordaikkal osztják vándorbotjukat, 's ha buja legelőre bukkannak, felütött sátraikban élnek tétlen napjaikat; a' tatár nép számos ágra oszlik, melyekből néhányat sorolok el:

A' Buchariaiak kis Buchariában több művelést árulnak el, mint bármely tatárok; ám ezek is, kivált vallás dolgában, számtalan előítéletekbe tévednek, mit nem is lehet csudálnunk, miután hitök egy tarka vegyület keresztény muhamed és lamai vallásból; bőjtük 40 napig tart, melly alatt nappal semmit, de minden éjjel kétszer esznek, ha ki ezen törvényt megszegi, 85 csapással dijaztatik; 60 személyt tartozik megvendégelni, 's több szolgát szabadon bocsátani; templomokat nem építenek, mert célszerűbbnek hiszik teremőjüket a' természetben imádni; a' tulvilágban 8 paradicsomot képzelnek, mellybe minden századik férflu 's ezredik asszony jut, azok teltével Isten e' jámbor lakosoknak egy kilenczedik édent teremteni; papjaik egyzersmind orvosai is. A' tisztaságot kedvelik, a' nő öltözete választékos, csinos kabát simul kerekded tagjaihoz, mellyet öv szorít össze; hajzatuk izletesen fonott, hosszas fül-ék nyugszik vállaikon, körmeiket vörösre festik, mi általán különös szépségnek tartatik. — Örömmel lakik a' buchariai a' dús mezőn nyájai közt, kereskedési viszonyai azonban őt gyakran China-, Persia- 's Indiába szőlítják.

A' casani tatár Casanka folyó mellett honos, vándor életét elhagyá, 's kedvenczévé avatá a' méhészetet 's földművelést; szép jeleit tapasztalhatni itt a' művelődés- 's gyengéd érzelmeknek; csaknem minden családnak van korrajza, mellyben ősei tetteit szorgosan feljegyezni és azok példái általa 's arjadó nemzedéket buzdítani, minden jobb családátja mulhatlan tisztének tekinti; a' legnyomorubb faluban sem hiányzik templom és iskola, mellyet a' casani szívesen látogat; szorgos leányai annyi posztót szőnek, hogy egész családjuk fődözésére elég. Több utas bizonyítja, hogy a' dohányt mind a' két nem rendkívül kedveli. Nyelvök arab, vallásuk muhamed. Öltönyük igen hasonlít a' törökéhez, hálóköpenybe burkolva a' pusztá földön minden ágynemű nélkül töltik éjeiket.

A' kondurvszi nőkről leginkább figyelmet gerjesztő, hogy valamint szüzeik legválasztékosabb ruhákba öltözködnek, pipeskednek: úgy asszonyaik egész az undorodásig hanyagolják el a' nőhöz oly igen illő szerény gondosságot.

Semmi tatártörzs nincs oly neveletlen, oly hűtlen, tisztátlan 's barátsággyűlölő, mint a' katsinszki Sibiériában. E' pogány nép a' jó 's rossz alkotóját hiszi, kiket borzalmas alakban képzel magának; az utóbbinak évenként lovat áldoz dühe csillapítására; halottaik sirhantját kehelyvel szentelik meg; az ismerősök gyakran összesereglenek az átszenderült tetemei körül, fűlsértő zajjal öntve ki keblök keservét, de ez csakhamar búosztó serlegürítésbe hangul át. A' katsinszkiak általán vagyonosak, nők bár alávetvék a' pipere-kórnak, mégis többnyire homlokukon árulják lelkök tompultságát.

Még egy tatárfajt említek, a kalmukot. E nép barátság- 's vendégszerető, hallgatag, iszák, 's némileg tisztátlan. Érzelkei feletté élesek; főelvei: vadászat, lófuttatás, birkozás, táncz és játék; ő a' boldogság karjaiban véli magát, mert elégli azt, mivel bír; hűsége tántoríthatlan, melyet sarkaiból sem arany, sem hízélgés ki nem mozdít; az ősz-kor előtte szent; utasnak örömet enged hajlékában helyet, 's azt, habár életveszélylyel, biztosságban tartani igyekszik; tolvajságra csak boszu 's gyűlölet vezérli. Testi ereje ép; hogy száz évet túlhaladt kalmuk ifjúi erővel üli meg paripáját, épen nem ritkaság; színe sárgás, minek főoka, hogy gyermekeit ruha nélkül járattja; hajzata ég színű. A' kalmuk főkincse ló, szarvas marha, teve 's juh, e' gazdagságával, mellyen a' dögvész gyakorta szomorú sebet ejt, vándorol mind-addig, míg alkalmas legelőre nem akad. Télen által déli részekben tanyáz, nyáron hetenkint változtatja nyughelyét, 's vidor ének által iparkodik utjábani unalmát száműzni. Azon hirt, miszerint nyers hussal él, az utasok tagadják; kedveli a' ló-hust 's tejet. Vallása lamai, szent színe a' sárga, de illy színű öltönyt csak a' főpap visel, mások csak sapkát használnak hason színű, melyet soha a' földre le nem tesz; egyébként öltözte elég csinos; mellényt, bő nadrágot, külöltözetül pedig hosszú kaftánt visel; hajzata a' férfinak is fonott; a' nők ruházata igen kevésben különbözik amazétól.

CHINAIÁK.

China az eredetiség hona, tán semmi nép sem dicsekedhetik összekasáihoz rá-gaszkodásaért annyira, mint ez, 's épen ebben feneklik, hogy a' jámbor chinai, ki már 4000 év óta olly szorgosan bibelődik a' tudományokkal, más legifjabb — értem egyszersmind törekvő — nemzeteket sem képes utolérni; — hona továbbá a' microlo-gismusnak; ő élte virágzóbb szakát a' betűk megtanulására fordítja, mellyek száma 80,000-re terjed, 's nem ritka példa, hogy késő őszbe horul emberünk, míg anya-nyelve betűt teszi sajátjává; az udvarias szellem annyi kicsinységekhez van kapcsolva, hogy ezek helyes elszerepelésére több évi szorgalom fordítandó; így nem csodál-hatjuk, ha a' chinai ismeretei, betű- 's szertudományán kívül, a' felületes történet 's csillagászat körén alig vágnak túl; — hona végre az önelkülönzés- 's büszkeségnek; semmi nemzet sem óvá meg annyira földét külnépek özönétől mint ez; semmi faj sem ragaszkodott még annyira önhonához, mint épen ez; 's itt ismét egy-gyöke a' szellemi elmaradásnak; de aligha fogunk is akadni olly elbizottságra, mint e' faj-nál; más nemzettől tanulni nem akar, sőt a' hona határain túl lakók történetét sem méltatja figyelmére, annál kevésbbé jegyzi fel évkönyveiben, innen a' chinaiak tör-ténetlapjai csak önhazájokra szorítkoznak.

A' chinai külseje minden inkább, mint vonzó; nagy, a' testhez aránytalan feje, kis, pislogó szemei; vastag, felhajtott orra; széles arczesontjai, nagy ajkai és fülei; szennyes sárga színe; fekete sertehaja; nagy terjedésű hasa, alacsony termete, így festi őt Hikey angol; — de kopasz feje sem ajánlja őt; egy lefüggő czibak nem csak diszjel, de egyszersmind becsületességéről is kezeskedik; mert bünösöknek a' czibak viselete tiltva van; a' nők közt is felette ritka a' szépség, gyengéd korokban ércz-czipókben törpítik lábaikat, főleg a' nagyraguak, ennek következményeül alig találni egyenes járásu, hanem igen is vaczogó nőket; szinte a' magas rang tanújele bal kezök növesztett körmeit tokban tartani. Ruházata e' népnek a' keletiek szoká-saként hosszú 's bő, nem ritkán selyem. Ha szelleme leplét vonjuk szét, még kevesebb dicséreteket mondhatni; említettem büszkeségén kívül, még csalárd-ság, alattomoság, szolgálai lélek, érzékeltenség 's gyávaság süti reá az alacsony bélyegét. Az anya szívélye olly jéghideg magzata iránt, hogy vadaknak, vagy egy átkos sorsnak teszi ki, ha minden kényelemhiányzás nélkül fel nem nevelheti. Elme-tehetségei a' déli lakosnak sokkal élesebbek az északiénál. (Vége köv.)

A' PYRKERFÉLE KÉPTÁR.

Martius 19-kén d. e. 10 órakor tartatott a' nemzeti muzeum nagyrészen már kész épületében a' Pyrkérféle képtár ünnepélyes megnyitása. A' muzeum derek igazgatója, nagys. Kubinyi Ágoston kir. tanácsos, nádor ő fenségének névnapját választá ez ünnepélyre, emlékezve 's megnyitó beszédében emlékeztetve fenséges nádorunknak a' haza 's különösen hazai művészet és a' nemzeti muzeum ügyébeni érdemeire. — A' megnyitott képtár az épület 2-dik emeletében két szomszéd teremben van igen ügyesen, izletesen és jó világításban felállítva, mi Kiss Bálint acad. képirodeme. — 190 kép, e' közül 110 olasz, a' többi ó-német, németalföldi, francia- és spanyol 's az összes számban (fájdalom!) csak e g y magyar. — A' képtár ezen-tül hetenkint kétszer, keddi és szombati napokon, reggeli 9 órától déli 1 óráig nyitva lesz a' közönségnek, melly nagy örömmel 's élvezettel nézheti itt a' gyönyörű Lucas Kranachféle képet, a' gyűjtemény legszebb gyöngyét, a' Titianokat (ha talán egy részben nem valódi Titianok is, mellyek a' csábító nevet viselik); Georgione-, Pordenone- és Murilloféle műveket, Rafael szent családjának szép másolatát 's a' t. — Mindezeket az igazgató úr megnyitó beszédéből tudtuk meg. — E' gyűjtemény egy szebb és nagyobb, a' nemzet méltóságához minden tekintetben illő képtárnak olly derek magva 's alapja, hogy élvezetei közt lehetlen élénk és mély hálára nem gerjedni annak ajándékozója, alapítója egri érsek Pyrkér László ő excja iránt. De lehetlen egyszersmind egy sohajt nem áldozni azon már több ízben sikeretlenül kijelentett forró vágynak: vajha a' dús Eszterházy-képtár Bécs falai közül azon magyar haza keblére ültettetnék át, melly a' herczeg magas nemzetségének eszközöket adott illy nagyobb műkincs gyűjtésére! Ott, a' nagyobb Belveder mellett csaknem hasztalanul hever a' gyönyörű gyűjtemény, itt felállítva hazánkban, muzeumunknak örök disze, 's az Eszterházy névnek, mellyet viselni fogna, büszkesége lenne az! — Ha netalán jogtani tekintetek látszanak gátolni ezen átköltözést, talán csak akad törvénytudó enynyi pesti ügyvéd közt, ki e' tekinteteket a' haza 's hazai művészet érdekével kibé-kéltetni 's összeegyeztetni tudná! — Az igazgató után Schedel F. ur acad. titoknak szóltott a' művészeti nyomok- 's emlékekről hazánkban, mutogatván, hogy hazánk e' részben nem olly meddő, mint némelleyek hiszik. De H—n barátunkat aligha volt képes e' részben capacitálni. — Az érdekes előadásokat nagy figyelemmel 's részvét-tel hallgatá a' szép számmal jelenvolt mükedvelő közönség 's hölgykoszoru, mellynek során a' kir. tábla, megye 's m. academia küldötteit lelete szemlélni. A' hölgyek közt meg kell említünk b. Forrayné ő excját, ki mindenütt jelen van, hol hazai érdekek, 's a' jónak, szépek és nemesnek érdekei igénylik részvétét. — Minden igen jó és szép lett volna, de el kell szomorodni, ha az ember ez izléstelen építést látja; e' szűk lépcsöket, e' nehézkes, üllepedett ganéjdombra emlékeztető kölo-mot! —

— B o s c o tegnapelőtt déli 12 órakor adá első mutatványát a' nemzeti szin-házban. Nézők olly sokan voltak, hogy számukat csak azoké multa fel, kik a' vi-lághírű bűvészt látni ohajtván, többé be nem férhettek. Mutatványai olly meglepők 's bámulatra ragadók, minőket nemcsak a' sötét századok emberei, de köztünk is sokan boszorkányságnak tartanak; egy arszlán mögöttünk mindegyikre hangosan fel-kiáltott: „megfoghatatlan!” pedig hej, a' jó urfi előtt még ennél sokkal világosabb és könnyebb dolgok is — megfoghatatlanok!

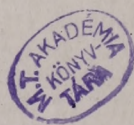

1846^{diki} ÉLETKÉPEK 12 füzetekben.

1946. I. 384

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

13. szám. — Martius 28. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

— A' mult számunkban említett Pyrkerféle képtár megnyitása alkalmával a' nemzeti muzeum derék igazgatója, nagys. Kubinyi Ágoston kir. tanácsos ur, következő lelkes beszédet tartott:

„Nagytekintetű gyülekezet, mélyen tisztelt vendégeink! — Ha körülnézünk nagy hazánkban, alig találunk vállalatot, legyen ez bár tudományos vagy ipari, nevelési vagy gazdasági, szóval, akármilyen, mely vagy az egész nemzet, vagy némelly lakosi, vagy az egész ország, vagy ennek egy része boldogítását, hasznát és virágzását tárgyazza, hogy ő cs. kir. főhercegsége, mélyen tisztelt Nadorunk által ne pártoltatának. — Számtalan társulatink és intézetink, mellyek fenséges Nadorunk által olly forró kebelrel ápoltnak, iránta mind nagy hálával tartoznak; de bizonynyal legnagyobbal kivált magyar nemzeti Muzeumunk. Mert nem ezen dicső férfiú-e az, ki a' halhatatlan nagy hazafi gróf Széchenyi Ferencz által bőkezűleg alapított nemzeti intézetünket, mint mélyen tisztelt törvényes pártfogónk, szakadatlanul ápolja és gyámolítja? Ő az, ki atyáinkat gondoskodik ennek virágása és fénye felől. Valjon mutathatjuk-e méltóbban mélyen tisztelt Nador urunk iránti hálánkat, mint ha e' mai kelleműs, tavaszi ékkel kecsegtető napon, mellyen, mint dicső évnapij is, minden jó hazafi keble, irántai tiszta szeretettel és háláérzettel dagadoz, nyitjuk ki azon ritka jelességű képtár, melyet lelkes hazánkfiak, a' művészet egyik avatottja, Pyrker atyáérsek, tetemes költséggel szereztvén, az 1832-dik 3-dik törvényczikk 2-dik §-a szerfint, magyar nemzeti Muzeumunknak gyarapításául a' hazának felajánlván, ezzel első alapját vetette meg egy nagyobbserű nyilvános képcsarnoknak hazánkban.

Nyitva volt ez ugyan ideiglen a' közönség ohajtására már a' mult évben ez épületben, de a' Muzeum el nem készülté miatt, sem a' neki szánt helyen, sem a' megkívántató rendben. —

Valódi megnyitásának napja azonban a' mai nap, mellyet ünnepélyessé tesz annak jelentősége a' természetben, hol a' virágzás évszakát nyitja meg; ünnepélyessé a' névnek, mellyet e' nap homlokán visel, rokonsága által azon József névvel, kinek alkotó lelke a' haza által összehordott egyes áldozatkövekből építé a' művészet e' templomát; ünnepélyessé a' szépért hön lángoló ennyi 's illy tekintélyes tanuk jelen'été által. — Itt maradand ez „Pyrker képtára“ név alatt, a' nagy keblű adakozó örökemlékére, 's ezután hetenként két napon, t. i. kedden és szombaton reggeli 9-től délután 1-ig, a' közönség használatára szolgálna.

Bár ugyan ez nap, mellyen képtárunkat a' nagy közönség használatára kinyitjuk, ha azon részről tekintjük, hogy ez a' tavasz 's így a' virágzás évszakának megelőző napja, jelen vállalatunkra nézve csak történetes, 's már is kebleinket, nemzeti Muzeumunk szebb jövődjé kifejlődését illetőleg, a' legvirágzóbb reményekkel tölti el. Mert hiszen ezen nemzeti intézetünk tavaszának első virága, épen ezen Pyrkeradta képtár, mellyet jelen tavaszunk első napján azon ohajtással nyitunk meg, hogy mindinkább kifejlődvén, hazánkban tudományos műveltségére kellemillatú virágokat, 's boldogítására gazdag gyümölcsöket teremjen.

Áll ezen képtár 190 darab olajfestvényből, mellyek nagyrészt eredetiek.

Ezek közt van az olasz művészekből 111; a' németektől 45; németalföldiektől 24; francziáktól 7; spanyoloktól 2; magyar 1; öszvesen 190.

Fel vannak ezek állitva e' két teremben, mellyek közül nagyobbik a' 91, egészen olasz, 's a' kisebbnek ablakközi fala 20 olasz: a' többi kisebb terem falai pedig 79 vegyes iskolákiból festvényeket foglalnak el. Elrendelésök lehetőségig korszerint, hogy annál tanulmányosabb lehessen, 's hogy mindenki által jobban láttathassanak, kissé lejjebb függesztettek. Ezek rendelését Kiss Balint, academiai képiro, tiszta hazafiságból eszközé.

Képtárunk azonban ez időre nincsen még azon tökélyben, mellyben lennie kell, mivel némelly akadályok miatt, részint az olly igen szükséges lajstrom, melly rövid időn ki fog nyomtatni, részint a' képek alá megkívántató számtablák 's a' látogatók kényelmére olly igen kívánatos szobabútorok még hátra vannak. Remélem azonban, hogy mindezek nem sokára elkészülvén, képtárunkat a' nagy közönségre nézve annál használhatóbbá és tanulmányosabbá teendhetjük.

Nincs egyéb hátra, hanem hogy ezen, minden magyarnak olly kedves emlékü nagy napon a' mennyei urát forró kebelrel kérjük, hogy József fenséges Nadorunkat, magyar nemzeti Muzeumunk halhatatlan pártfogóját, a' haza javára 's intézetünk virágzására, fenséges nejjével 's kedves övéivel, boldogul és szerencsésen éltesse!

— Bosco előre hirdetett három előadása a' nemzeti színpadon befejeztetett, 's a' derék büvész bő részt vett azok következtében pénzből, tapskbul és megtáadásokbul; pénzt adott a' közönség, melly a' játszi mutatványokat mind a' három izben nagy tömegekben látogató; tapsot oszta szinte a' közönség, melly a' büvész meglepő ügyességét és gyorságát, a' szentfényvesztésben és eltüntetésekben, folytonos részvét és élénk figyelemmel kísérte, a' megtámadást pedig Budapest száz és több ezernyi közönsége közül bizonyos lap vállalá magára, melly mindig kész achillesi haragra lobbanni, valahányszor külföldi művész a' nemzeti színházban jelen meg. És csak azt jegyezvük meg, milly szép dolog az ezektől a' collega uraktól, kik annyi ellenszenvet hordanak begyökben a' magyar intézet ellen, hogy készek saját embereiket is megczibálni, ha benne lépnek föl; máskülönb az illy színtoll

vétkes, mint együgyű cselekvésmódot, mely Troja falain belül Troja ellen harczol, szintolly kevésbé méltatjuk bővebb figyelemre, mint kétségkívül maga Bosco is. . . Annál nagyobb figyelemre méltatja azonban a' közönség ez utóbbit, ki, bárha mindeddig semmi csudát nem tett, (a' mit józan emberek mai világban nem is igen várnak, miután az utolsó csuda megtörtént akkor, midőn Isten Magyarországra olly embereket teremtett, kik itt élve a' külföldet imádják hazájokul), annyit azonban tett, hogy bámulatos ügyességű gyorsaságával, találékonyságával jól mulattatta az illyekben gyönyörködő közönséget, mely mulatásban magyar jellemzetes háromnyelvű (német, olasz, francia) előadásának 's ez előadás elmésségének, kedvességének nem kis része van. — Az ügyes mester még vagy három hétig mulatand köztünk, 's mint tőle halljuk, a' bővülés mester ségében egy pár tanítványai is vannak, kiket igen üdvösséges dolog volna arra megtanítania, mint kell a' magyar ember zsebébe bebüvílni valamit, mert hogy mint kell belőle kibüvílni, ez számtalan tapasztalatok szerint úgy is tudatik. A' budaiak hihetőleg husvét után fogják őt látni szinpadukon. Nekünk e' napokban volt alkalmunk Bosco úr ügyességeit saját szállásunkon szemlélhetni, hol midőn egy nagy tál burgonyát megevett, 's azt utóbb mégis zsebéből szedte elő, kis fiunk fejcsóválva jegyzé meg, miszerint nem hiheti, hogy a' büvész idegen országból szakadt legyen hozzánk, mert ezek ha mit egyszer nálunk megesznek, még csak köszönetet sem adnak vissza érte. —

— Nem mulaszthatjuk el a' Magyar népdalok és mondák nak a' Kisfaludy-társaság megbízásából Erdélyi János által szerkesztett és kiadott kötetére a' t. közönséget ismételve figyelmeztetni. E' becses gyűjtemény, melyet méltán számítunk irodalmunk legértékesebb erekléi közé, tizennégy könyvre van osztva, 's találtatnak benne: szerelmi dalok; lakodalmi 's ünnepélyi versek; bordalok haramja- 's pusztai dalok; gunydalok és rokon; komoly-neműek és rokon; szent énekek; történeti 's nemzeti dalok; katonai és hadi dalok; románczok és rokon; játék- és gyermekdalok; csangó dalok; vegyesek; mondák. E' tartalom eléggé mutatja a' könyv bőséget, sokoldalúságát; egyéb jelességeivel, a' benne rejlő sok szépségekkel forgatás közben ismerkedhetik meg az olvasó, kinek e' gyűjteményben olly népköltészeti könyvet ajánlunk kezeibe, mely olvasmányra szánt óráit a' legkedvesben fogja kitölteni, melyben egyiránt találkozik az ömlengő szerelem leggyöngédebb nyilatkozataival, pajzánul csintalan-kodó tréfákkal 's elmésségekkel, egyszerű 's magasztos szövegekkel, melyek a' figyelmes olvasót örömmel lependik meg 's vezérlik gondoskodását azon nagybecsű kincsekre, melyek a' magyar nép száján élő dalokban és énekekben rejlenek, 's melyeknek hasonló bő gyűjteményével a' jelen könyvben Erdélyi János fáradohataln szorgalma ajándékozott meg bennünket. — A' könyv kiállítása, papír és nyomtatás igen csinos és ajánlandó, 's mind a' mellett a' harminczegy ivuél többre terjedő gyűjtemény bolti ára csak 4 ezüst huszas, mely csekély ár valamint főkéllék a' nép kezébe is szánt könyvek kelendőségének előmozdítására, úgy bizonyosan nem kevésbé neveli annak elterjedését, mely eddig is olly nagy, hogy teljesen megfelel azon feszült várakozásnak, mely a' gyűjteménynek költészetünk minden barátja nézett eléje. — Mindazon dalokhoz és énekekhez, melyek nótáit megszerezni lehetett, nem sokára a' jól szerkesztett 's műértők kezelése alatt levő hangjegyek is meg fognak jelenni.

— A' szeretetreméltó Bohrer kisasszony mult szerdán adá második hangversenyt, mely az elsőnél látogatottabb volt, mit tán azon körülménynek is lehet tulajdonítani, miszerint minden versenyadó — mint halljuk — a' helyett, hogy a' több lapok által indítványozott jótékony czélra a' bevételből bizonyos összevet szentelni tartozzék, ezentúl minden előadásra negyven ingyenjegyet (32 zártszékét és 8 belépti jegyet) kötele a' városi személyzet szabad rendelkezésére átengedni. E' szerint tehát minden versenyadónak Pesten egyelőre nemfizető 40 hallgatót — garantírozhatnak.

— A' holnaputáni academiai nyelvosztályülésben Vörösmarty Csik Perké-jén kívül még pár igen érdekes felolvasások fognak tartatni; az aprilis 11-én tartandó rendkívüli kisgyűlés alkalmával pedig a' pályakérdések tárgya kerülend szönyegre 's korán elhunyt Vajdánk fölött emlékbeszédet fognak hallani.

Seidner József, mához egy hétre, a' redouteteremben humoristai felolvasást tartand, miben nemzeti színházunk néhány kitünőbb tagjai is részt veendnek. Seidner urnak e' minden évben tartatni szokott felolvasása, érdekes összeállításá végett, mindig kedvezőleg fogadtatik 's — úgy hiszszük — ez idén is megleendő hatását.

ZOMBOR, mart. 19-én. — E' héten városunkban szokatlan élénkség 's vidorság uralkodik. Klász S. tánczmester a' Bécs-Leopold városi cs. k. kiváltságos színháznál; továbbá Stromayr Józ. zenekar-igazgató 's magánjátészó, és Lójanek I., tagjai a' budai színháznak, eddig két rendű táncz-, zene- 's magyar előkori királyok és jelesebb hadvezérek képeit előtűntető ábrándjeleneti előadásival léptek fel középszámu közönség előtt. De annál nagyobb részvétnek örvend a' pesti Bihariféle banda, mely a' városi új teremben ma adja elő harmadik 's utolsó hangversenyt a' kebelbeli kórház számára. — Tegnap a' lefolyó megyei közgyűlésre számosan egybesereglett nemcsak mlgos almási Rudics József főispán urat névnapjának előestéjén taraczk-durrogatások közt fátylász zenével tisztelék meg. Városunkban, mióta emlékezetemet birom, fátylász zene nem volt, 's így gondolhatni, mennyi nép tódult össze ez elsőre; hát ha még ollyan rendkívüli elegyes hangmulatság is jőne divatba, mely Pesten már az erélyes rendőrség gondos felvigyázása alatt legszebb rendben szokott megtörténni 's melyet nálunk

bizonyos bizonytalan állásu osztályból való urak valakinek, kinek ismeretes dicőse elve az, „hogy még — szava járásakint — kutyája is angol nemes fajból legyen“ — keblök mélyéből szavaznak, de csak szavaznak? — Közelebbi mozgalmainkból érdemes megjegyezni, miként némely nemeskeblű fiatalaink lelkesen izgatnak egy polgári őrsereg létesítése körül. Alig lesz honunkban királyi, sőt virágzóbb szabados város, hol többrendű polgársereg nem léteznék; a' szomszéd Baja méltán büszkélkedhetik gránátos polgáraival: egyedül mi zomboriak vagyunk e' részben is pirító helyzetben. Volt ugyan hajdan nekünk is, habár fecskefark-, háromszögletes kalap- s' csizmadnadrágból álló öltönybe burkolt polgárseregünk, de az is, nem tudom, honnan kezeke-dett visszázkodás tengerén hajótörést szenvedett's ma már csak keserű emlékezete áll fen. Remélem azonban, hogy polgáraink, az újabb kor intései- s' kívánatinak hódolva, a' leendő őrseregnek maradandóbb jövőndőt s' nemzeti irányt fognak kivívni és biztosítani; s' ezt annál inkább merem hinni, mert derék öhitű atyáinkfiai részéről is olly meg-lepő korszerű nyilatkozatokat hallhatni, millyeket a' közös édes háladatos s' igaz fiaitól csak követelhet. Adja Isten! hogy az ige hováhamarább testté váljék!! — Léte-sülöben van szinte egy, 10 pftos részvényre fektetett gözlüldő. Végre szabadjon ez utal iparköri adatot is közölnöm, melyből nyilván ki fog tűnni: mint növekszik napról napra a' föld becse. Az idei városerdei irtásból egyegy negyed — s' ezt jól kell megjegyezni — hold föld haszonbérben nyilvános árverés útján elkelt 30—35 váltó for-intig dinnye alá; s' így egy hold (2000 □ öl) haszonbére jö 120 egész 220 ftra. Bizony, bizony, illy rendkívüli magas haszonbér mellett édeskeserű lesz a' dinnye, mely itt termend.

Mondani valónk. Tisztelt előfizetőink közül néhányan, levélbe zárva czímöket, gróf Batthyány Kázmér arcképe töretlen alakbani elküldetését kívánták: már pedig sokkal egyszerűbb lett volna, ha ezen levelet, a' helyett, hogy postára adják, megbízottjaik által küldenek el, kiknek az arcképet mindjárt ki is szolgáltatathatnók; különben ezt szinte postai úton kellene elküldnünk, a' mikor aztán természetesen, meg-törve jutand t. előfizetőink kezeikbe. — Sopronból és Czenkről négy pengő forintot kaptunk fenséges főherczeg nádorunk gr. Nyári ur által kiadandó allegorai fény-képére négy példányban, mely öszveget adandó alkalommal a' kiadó urnak elküldendjük. — Vas Gereben, derék barátunk jeles történeti beszélyét: „Boszu“ áprilisi második szá-munkban, humoristiai cikkeinek egyikét pedig a' jövő füzetben adandjuk. Szinte nem sokáig halasztandjuk Barna Ignác, Benedek József, Kolmár József és Purg-staller urak műveinek közlését. — A' Szénfy Gusztáv saját költségén megjelent, parlagi rózsák' czímű hangműnek ára 30 p. kr. s' kapható Wagner urnál s' általa más vi-déki műárosoknál is. Kedveltebb népdaliróink hét művét birjuk itt kellemes hangára al-kalmazva. — Szintannyi áron kapható minden pesti szépműárosnál s' a' nemzeti kör'-ben, Leona-négyes, zongorára szerző Halász József; ajánlva van e' mű mlt. Csekonics-Liptay Leona bárónőnek, mint a' nemzeti kör 1846-d. évi táncvizigalmi díszhölgyének. — Csuda történt; e' héten nem kaptunk verseket s' nem fizettünk levélért, melyet használni nem lehet. — A' mai számunkban közölt beszélyről, Arany János urban, a' t. cz. közönségnek egy sok szépet ígő fiatal tehetséget mutatunk be, mely már is a' Kisfaludy-társaság által kitűzött egyik díjban részesülni szerencsés volt. — Kuthy rejtelmek' 5-d. füzetéről s' Pap Ignác „elemi költészettan“-áról, Irodalmi ör-ünkben szólandunk. — A' Tompa Mihály „regéi s' népmondái“ fülötti bírálatot szinte abban fogjuk közleni.

Nyílt levél. Miuden félreismerés s' gyanúsítás elhárítása tekintetéből nyilvání-tom, hogy az „Életképek“ 9 és 11-ik számaiban Aradról „Mi ketten“ aláírással közölt leveleket nem én irtam s' ez állításom igazolására a' tek. szerkesztőséget is fölhivom.***) Aradon, mart. 22. 1846.

Bangó Péter.

*) Mit mi az igazság érdekében készek vagyunk ezennel teljesíteni.

Szerk.

Folyó évi április 1-ső napjával kezdendő negyedéves előfizetés

„ÉLETKÉPEK“

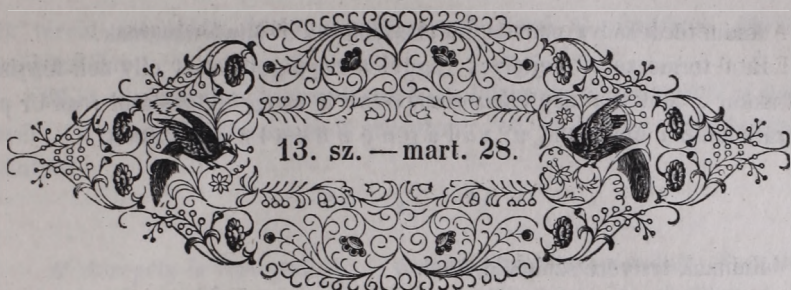
Budapestn 3 ft., postán küldve 4 ft-ával pengőben elfogadtatik **egyedül** a' Pesti Hírlap kiadó-hivatalában *) Pesten, (hatvani-utca Horváth-ház) és minden cs. kir. postahivatalnál.

*) Ugyanitt kapható gr. Batthyány Kázmér ur országos érdekű, élet-híven talált arcz-kepe, Barabástól köre rajzolva és Leykum által nyomtatva, ára: 1 p. ft. Szinte a' „Hantai tájkép“ is 1 p. ft.

Az „Életképek“ szerkesztősége.

Műmelléklet: Legújabb divatkép Perlascától.

A Z E L S Ő A N Y A .

A' mint az első emberpár a' paradicsomból száműzetett, 's ennek ajtaihoz tündöklő lángpallosu cherubok állának örökök: az öröm 's vidámság nektárkelyhe, melyből az édenkert virányain örökös égi gyönyör folyt, a' fájdalom 's bánat keserű örömcseppjeivel telt meg.

De a' mindenható büntető anyala, ki a' keserű visszaemlékezés, a' bánat 's fájdalom emésztő méreggyökét ülteté az ember szívébe, innen az öröm 's kéj életfáját egészen ki nem irtá, hanem egymásba fonódni hagyá a' két ellenkező érzésvégy ágait, — 's azóta van, hogy n i n c s öröm a' világon, mellynek rózsaszálaihoz a' fájdalom bürökvirága ne társulna, valamint másrészt örökös, semmiféle öröm által enyhült fájdalom sem létezik.

Két hatalmas érzés éde 's fulánkja vala kezdetben ismeretlen még az emberi kebel előtt: a' szülei szív legnagyobb ö r ö m e 's határtalan f á j d a l m a. — Mindkettőn keresztül kelle esnie.

Világra jöve az első emberszülött Kain. A' holdog szülepár földi örömei legmagasb fokát érte. Tündöklő arcának erőteljes vonásain a' nemzövé avatztatás örökmély titka tükröződött a' férfinál; fönnen szárnyalának eszméi a' teremtetés czélja felől, keblét magasztos érzelmekkel árasztá el azon öntudat üdve, hogy megalapítója a' jövendő embercsaládnak, 's a' diadalszerű önértzet lelkesítő szent ihletével emelé fel az ég urához szemeit, miknek kristályán a' hála 's imádat fénygyöngye ragyogott: míg az első nő, átszenvedett fájdalmi után, anyai szíve kéjmámorában elhalt érzékekkel nyugvék Ádám oldala mellett — megtestesült tündérképe a' teremtető legszebb álmának: viritó teljes rózsafő, egy ujankelt bimbóval — emberalakban.

Ádám térdenállva mutatta be elsőszülöttét a' Mindenhatónak.

És a' természet e' rejtélyes reggelen ragyogott ismét olly deli fényben, mint akkor, midőn a' nap először sugárzott le az ég boltozatáról: az Úr parancsára látszék ünnepelni a' v i l á g n é p e s ü l é s kezdetét.

* * *

Kainnak testvére születék, Ábel.

Nem mintha megosztott volna másodszülötte miatt Éva kebelében az anyai szeretet, mert egyike ez azon alapérzeteknek, miknek boldogító védszárnyai alá számosan egyiránt megférnek csak úgy, mint ember- 's állatmilliók lelnek helyet a' nap tüznernyője alatt; — nem is mintha szenvedélytűzes villanásiból a' még kisded Kain szemeinek kiolvasta volna az egykori n a g y bűnre való hajlamot: de magyarázhatlan okoknál fogva vonzódott anyai szíve kezdet óta forróbban másodszülöttéhez, melly előszereteti gyöngeség — ha mégis a' szeretet nagyobb foka gyöngeségnek nevezhető — tán kivétel nélkül az emberek többi anyáira is átszármazott.

Az atyai szeretet még osztatlan, csonkítatlan volt; eltalálnák-e az okot kecses szépeink? — mert Ádám nőgyermekkel még nem volt megáldva...

Csak négy ember lakta még a' földet.

Édenen kívül, az Eufrát folyam hullámozó derekához közel, örökfriss erdő-koszoruzta bércz tövénél állott zöld ligettől körzött virány közepén, lombos terepélyfa alatt, az első emberek egyszerü kunyhója, körülzsibongva meg nem szünő dalzengzetétől az ezerféle madárfajknak. Öltönyül az állatok bőre, eledelelül a' föld önkintes termékei, erdők bogyói 's állatok teje, italul a' bércz szívéből fakadó kristálycsermely forrászive szolgált.

A' nap ha kelt a' bájliget megől, a' kristálycsermelyi part gyepszőnyegén találta már az ábrándozó anyát, ölében Ábel aranyfürtű fejével; — égies, üdvérzetek sugárfényével bájteljes arczán, szegzé lángoló tekintetét Éva hönkegyelt szülöttére, 's forró csóközönnel árasztá el annak gyöngéd ajkait; azur szemeiben az édenég varázs kékjét, hószin angyalarcza rózsáiban a' tavasz-reg hajnalbíborát, homlokán a' déli napfényt látá derengeni, 's keble magasan emelkedett a' szerető szív gyors lüktetései alatt; — egész valója körül üdvület ninbusza tündöklött, mert másodszülöttét végtelen szerette.

Legkisebb lombzörejre, leglassabb madárszárnyemelésre — a' mederkavics hullámokozta gördülésére, sőt a' szellőnek kissé élénkebb fuvallatára is, ijedékeny özkint, meg-megriadt, remegve fia boldogságaért, mindamyszor szívének élethúrja megszakadással fenyegetvén őt.

Oh, miért nem szerethető így Kaint is!? hisz ő is ugyanazon kebel alatt nyugodott, ugyanazon vérből táplálkozott, sőt elsőszülöttségénél fogva több joggal látszék birni a' szülei szív szeretetére... Látszaton alapuló szerencsétlen jog! melly magát a' legelső példán olly emlékezetesen megczáfola.

A' parázsvörös haju Kain nyugtalan szellemével ezalatt a' virányme-

zök térein száguldott felalá — pálmavesszejével a' rétvirágok fejét le-lecsapkodólag.

Majd odaszökelt a' csermelyparthoz, felriasztá merengésiből a' boldog anyát, 's ez mély sohajjal mondá magában: oh, mért nem szerehetem így Kaint is!

* * *

A' terepély fa vastagodott, 's évmutató körei szaporodtak. Évának ábrándszerű magasztos szeretete Ábel fiához idők folytával erősödött, 's lelke mulhatlan tápszerévé vált, keverve gyakori fájdalommal Kain fékezhetlen szenvedélyessége, 's ártatlan testvérén számtalan izben ok nélkül kiöntött mérges boszúja miatt.

Igy nőtt lassan a' gonoszok előképében a' vészteljes indulatok szilaj árja azon fokig, min túl a' kárhozat kapujaig még csak egy hasonmértékű bűn jegyzéktáblája rémlik a' sötét uton: a' s z ü l e g y i l k o l á s é!

Borus éjszakát föllegdarabos reggel váltta fel.

Az első anya borongós arczán rettenetes fájdalom előérzete honolt; keblében aggodalmas sejtelmeket költe rémletes álma, mely másodszülöttét vérben uszva elötünteté. Ajkain sürű fohászok emelkedtek; fiai születését kivéve, nem imádkozott olly forrón az ég urához.

A' h a l á l iszonyu vázképe még csak fejthellen rejtélykint lebegett előtte; de világosan érzé, hogy azon ismeretlen vész torka, mely kedvencz fia elébe tátong, őt is a' megsemmisülés örvényébe fogná temetni. És aggodalma, sejtelmei annál kinzóbbak valának, minél kevésbbé ismeré vég-határát azon veszélynek, mely illy esetben mindkettőjüket érheti.

Fohásza alatt szenvedése kissé csillapulni kezdett.

A' fellegeket az égről leinté a' világalkotó fényszeme — a' nap.

Áldozattétellel készült a' két testvér. Kain, mint „földmivelő,“ a' föld termékiből, Ábel, „juhok pásztora“ — nyájának legkövérebbjeiből áldozott. Utóbbinak máglyafüstje jázminkék oszlopban emelkedék egyenesen ég felé, míg az első a' föld felé verődő koromfekete gomlyokban fojtó büzzel terhelé a' léget, 's rémitett harasztot emésztő sötétpiros lángnyelveivel.

Kain keblében ádáz gyűlölet támadott, mert bemutatott áldozata nem nyert tetszést Isten előtt, Ábelé pedig kedvesen fogadtatott.

Kettős mellőztetése féltékenységet szült benne, mely kigyóként fonódván szíve körül, életgyökén hatalmasan rágódott; óriásivá nőtt boszuszenvedélye gyászterveket koholtatott vele: m e g s e m m i s i t n i kegyelt testvérét; 's miután keblén egy pillanat alatt minden gonosz indulat átviharzott, zavart fővel az erdő mély homályiba bujt, tisztába hozni titokteli szándokát.

* * *

Midőn alkonyatkor szeretett fiát aggó szívvel keresni ment az első anya, akkor a' pokol már diadalt ült iszonyu műve fölött. — Emelt kezében véres

eszközével, egyideig elkábultan állt a' mezőn mord tette után Ábel teteme fölött a' testvérgyilkos, vad arcza torz vonásain ülven boszukéjittas lelke; de csakhamar eszméletére tért átkos tettének 's átlátta, hogy mit cselekedett. Szomoruan távozott a' vérhely színéről.

Nem bírván ellenállani, még egyszer megsemmisítette büntelen áldozatát. 'S ime megzendült benne a' lelkiismeret istenszózata, 's a' Mindenható bírói széke elébe állítá őt; iszonyu bűn-tette ugy látszott, mintha titkos kéz által irva lángbetűkben nőtt volna az ég barna szőnyegén; a' büntetés örökkönyve megnyílt előtte, 's a' kárhozat rémangyala huhogva csattogtatott feje fölött; magán kívül ragadta őt a' borzadály, 's lélekvesztve futott a' testvérgyilkos — az ég csillagterhes boltozatát magára omlani, a' föld tüzgyomrát lábai előtt meg-megnyilni képzelvén.

Zordon kiáltását messzire vitték a' keletkező vihar szélszárnyai, 's annak nyomán jött a' szerencsétlen anya keresett fiához. A' mint megállt a' holttest előtt, a' fölleg alól kitekintett hold bűvös világánál megpillantván annak vérfoltos homlokát, kételkedék: valjon álom-e, mit lát, vagy annak rémteli valója? Fiára borult, átölelé, csókolá, életre kiáltozó — mind hasztalan! mert végzeteiben az örökkévaló kérlelhetetlen. Így lön megkezdve a' természet azon törhetlen szabálya, minélfogva minden embernek meg kell halni.

Még ott feküdt zokogva fia holttestén a' bánatteljes anya, 's mig nagyszerű fájdalmak miatt szívében a' lüktetés megállni, agyvelejében az érművezet szertebomolni készült, vigasztalásul egyetlenegy rokontekintet sem sugárzott feléje, egy biztató 's enyhítő hang sem emelkedett körüle.

Ádám a' terepély fa alatt távol levő övéiről gondolkozott, szemeit a' cikázó villámu felhőkre szegezvén.

Kain pedig, hosszú futás után, egy sziklatetlőn állt, hol mennydörgésben szólt hozzá az Ur szava: „Kain! hol a' te testvéred Ábel?”

Az első anya végtelen fájdalmát enyhíthetni több szív még nem létezett.

Schultz August.

EGY EGYSZERŰ BESZÉLYKE.

UTI TÁRCZÁMBÓL.

Az idő, mikor Gyarmath mezővárosba értem, 1845-ik évi szeptember 2-án, délutáni 5 óra 's 45 percz volt. Ezt zsebórám után tudom illy pontosan, mert a' városbeli egyellen toronyóra meg vala hasonló önmagával: egyet mutatott 's hetvenkettőt vert.

Utam a' temetőkert mellett vezetett el, mellynek bogáncs-övezte árkan kívül egy vörösre festett fejfa 's tövében barna sirhalom, vonák magukra

figyelmemet. Előttém nagy csoport nép, az élet mindenik korából összevegyűlten, tódult a városkába, s midőn mellettök elhaladék, apróbb csapatokra oszolva, rejtélyesen beszélni hallám őket; 's azon ijedelmes gyönyört látám arcaikon, melly babonás kalandok elbeszélésénél elfogja hivékeny népünket.

Utazó érdeme a kandság: azért is — 's mivel nem létezik fogadó a városban — a tiszteletes udvarába hajtattam.

A' férfit, ki előző szivességgel fogadott a ház tornácán, középtermetű, nyílt, kerek ábrázatu, körülbelöl negyvenéves lehet, gömbölyű, de arányos tagokkal. Öltönye vékony barna kelméből 's egész viselete igen tiszta volt. Egyike ő azon felhőtlen kedélyű, jószívű protestans lelkészeknek, kik — jöllehet csekély jövedelmükhöz nagy családdal terhelve — olly édes-örömet teljesítik a házigazdai önkénytes kötelességet utazó idegenek irányában. Az ilyen emberek kedélyét a régi hellen költeményekhez hasonlónak képzelem: benne minden derült, minden mosolygó — még a bánat is.

Legott bemutatott a ház asszonyának, kiben később a derék férjhez méltó nőre ismertem, és csakhamar otthonossá levék a jámbor családnál, mellyet még a házi ur élemedett anyja 's szám szerint mintegy öt, részint fiu, részint leány, nyájas gyermek egészíte ki. Az apa gyöngéden szereti 's örömet hasonlítja ezeket sarjadó olajvesszőkhöz a zsoldárok írójával.

A' lelkész lak nemigen van kényelemre számítva. Épülés-ideje alkalmassint a reformatio korszakában vész el: róla hallgatnak a városbeli hagyományok. Terjedelmes cselédszobáján kívül egy lakszoba van benne a család számára, 's az ugynevezett tanuló-szoba, tiszteletesünk könyveivel; de ez utóbbit, láthatólag, a később kor fényüzése rögtönözte a széles tornácból. Ezt engedé számomra gazdám jószívűsége 's ide hordatá be uti holmimat.

Háziasszonyom konyhába vette magát; a' lelkész hosszuszáru pipával kinált meg 's kertje megtekintésére hítt. Örömmel fogadám mindeniket.

Az este szép, a' kert kies volt. Szép rendbe ültetett fiatal gyümölcsfák tevék ennek legfőbb ékességét, mellyek — bár hatalmas póznáktól gyámolítva — csak alig bírák a' gazdag terhet, mellyet az ősz pazar keze rájuk aggatott. A' lelkész elégedve, hogy ne mondjam, büszkén tekintett végig soraikon: mert hiszen mindez, Isten után, az ő teremtménye volt.

Darab ideig holmiról beszélgetve sétáltunk a' széles, tiszta utakon. E' kerta' gazda szénáskertjével határos. Óriásilag nyulék föl abban egy tetemes szénaboglya, 's lenézve a' körötte ágaskodó szalmacsomókat, a' látkörében legmagasabbal, a' város tornyával vetélkedett, mellyet nem ért föl ugyan egészen magasságban, de vaskosságban huszszorosan meghaladott. Ezért jogot érzett büszkébb lenni, mint amaz. Izmos lába körül löher-sarju zöldelt, melly még inkább növelé természetét a' családkozott szem előtt.

Végre gyeppadhoz értünk 's kölcsönös felszólítás nélkül, mintegy akaratlanul telepedénk le arra. Szemközt e' paddal egy sírkő, mint megtudám, a' lelkész elhunyt atyjáé, emlékezetembe hozá a' vörös fejfát, 's a' lelkész tett kérdésekre következőleg beszélé el annak történetét:

Mult évben — így kezdé emberséges házigazdám — egy árva leány volt szolgálatomban, Ilonka nevű. A' leány szép és jó volt 's ezért őt családom és én szerettük. Élemedett nagyanyján kívül senkije sem vala széles e' világon. Nagyanyja igen szereté őt, de szegénysége miatt nem ruházhatván korához 's a' pór nép közt is annyira elterjedt fényűzéshez képest, kénytelen vala szolgálatba állítani. Sirva vezeté hozzám és kért, lennék atyja atyja helyett. Csak én vagyok az, mondá, kire nyugodtan bízni meri ifjúsága feslő virágát, más-hoz, e' cselédi romlottság korszakában, a' világért sem hagyná szegődni, ha koldulással keresné is számára a' ruházatot. En felfogadtam a' leányt, 's bár szóval nem ígértem, erősen elhatározám magamban, hogy ha jó leend, gondoskodom illő kiházításáról.

A' szolgálóleány viselete meghaladá várakozásomat. Ügyes, tanulékony, engedelmes, szorgalmas, mindenek fölött pedig hű cseléd lön, millyen korunkban a' fehér hollók közé számítható. Gyermekemkint szeretém őt, asszonya saját kezeivel vart számára diszes öltözeteket 's büszke lön reá, mintha önszülette lett volna. Gyermekim testvéröket hívék föllelni benne, 's én éppen azon gondokozám, hogy leányommá fogadjam 's szép tehetségeihez illő nevelést adjak neki.

Ezért nem nézhetém némi boszankodás nélkül, hogy Gézenguz, ki toronyban őri, harangozói, egyszersmind óra-felvonói hivatalokat viselt, esenkedik a' leány után. Gézenguz Mátyás igen jó ember volt, tagadhallan, mint egy darab kenyér; de arca is olly sejtés, rostás volt himlőhelytől, mint a' kenyérbél; azonfelül kulacsfejű, rőt haju és sánta volt; szemeinek egyike szinte himlői áldozatává lett; szóval, az egész ember olly gyülevész valami volt, kit férfi vas béketűréseért szenvedhetett, hűségeért becsülhetett ugyan, de némben sehogy sem szerethetett. Így lön Ilonkával is: nem nevette ugyan ki, mert sokkal jobb volt, mintsem azt tehesse; de szánta 's lehetőleg kerülte esetlenkedését.

'S mégis, vajha méltányoltam volna Gézenguz ragaszkodását a' leányhoz; vajha rábirtam volna Ilonkát kezet nyújtani a' disztelen harangozónak! Most hihetőleg, nem kellene gyászeseeményt beszélnem önnek. De akkor fényesebb jövőt ígértem a' leánynak, semhogy egy természet csufja karjaiba vethetném őt. Isten utjai csodálatosak.

Egy éve lehet éppen, hogy egy szép alkony után e' helyen ülék. Az örök természet éji könyve felé függesztém szemeimet 's egészen átadám magam gondolatimnak. Merengésemből zaj ébreszte föl, 's arra tekintve, szénáskertemből sötét alakot láték a' kerítésen átlópozni ezen kertbe. Tolvajnak véltem 's el akarám várni, mit tevő leszén? Nem sok idő múlva női alak is jelenék meg. Beszélgetések meghítt, szerelmes, 's mint kivehetém, a' némben részéről panaszos, a' férfieről biztató vala. Eme szőlőlugas alatt feléjük suhanék 's Ilonkára ismertem. Csalatásom igen érzékenyen hatott rám. Tehát ő sem az, ki nek ismertem! tehát ő is megcsalt! Meg akarám ismerni csábítóját 's mögötte teremvén, erősen nyakon ragadtam. A' legény nem futott el, nem állott ellent.

Levoná fejéről kalapját 's benne Mokány^Fferkére ismertem. Parancsolám, jön szobámba 's ő engedelmeskedett.

Mokány Ferke szegény volt, de legszebb fiu a' városban. Özvegy anyja nagyon kényesen növelte föl, dologra soha nem hajtotta, hanem bábként czifrázta 's legkisebb ohajtását is teljesítette. Így, nem levén kereső a' háznál, igen könnyen elfogyott az apai kevés keresmény, 's azon időben, melyről szólok, már alig vala képes fizetni a' korcsmabeli 's egyéb adósságokat. Mert a' suhancz, mint általában pórjaink, legényes fényüzésnek hitte, ha napról napra csapszékeken dorbézolhatott 's a' gyarmathi összes legénység szomjas gégein kívül az ivóház földjét is eláztathatta. Egyébiránt tolvajság vádjá még nem terhelé őt 's ennyit elég becsületességnek tartott a' nép.

Dorgálásomra Ferke egyenesen megvallá, hogy ő a' leányt fölötte szereti 's, török szakad, neijévé fogja tenni.

E' merészség meglepett. Megvallom, nem mertem tőle egyenesen megtagadni a' leányt, kinek kezéről rendeltetést már minden esetre jogaim közé számítottam: hanem épületes tanítást tartván neki a' korhelység 's pazarlás káros következményiről, azzal végeztem beszédemet, hogy ha jól viseli magát: szolgálatba áll 's szerez valamit, a' miből gazdaságát megindíthatja: nőül nyeri tőlem Ilonkát, sőt gondoskodni is fogok a' leány illő kiferjesítéséről. Az ifju szótlan fordult ki szobámból, szemére nyomta fővegét 's távozott.

Azután Ilonkát fogtam elő. Minden felelete, kérelme ebben központosult: adjam hozzá Ferkéhez, máskép ő szerencsétlen lesz. Megtáltam róla beszélni, gondolkodni; szorosabb ügyelet alá vevém a' leányt, 's vártam a' gyógyszerert onnan, hol az legbizonyosabb — az időtől.

Néhány nap mulva ez esemény után tolvajt fogtak, midőn épen a' szomszédfaluból hat ökröt hajtott el, 's az a' tolvaj — Mokány Ferke volt.

Ilonka ájultan rogyott le ezen hír hallására. Lehetlen vala nem szánnom őt, annyival inkább, mert most már sohasem leendhetett a' tolvaj felesége. Mokány a' megyeházhoz vitetett 's rövid időn két évi magánbörtönre ítéltetett.

A' leány akkori szenvedése leirhatlan. Sohasem hittem, hogy illy erős érzelem lakjék műveletlen lélekben. Én ugyan csak boldogtalan szenvedélye dühének tulajdonítam kínait, de nők mélyebben olvasott. Néhány süketlen próba után kivallatá titkát: a' leány anyja volt.

Most megfoghatóbb lön előttem fájdalmának mélysége. Hiusodott szerelem, fenyegető gyalázat 's mardosó lelkiismeret egyaránt gyötörték lelkét. Előttem állott vélke szörnyiségében, mégsem gyűlölhettem, csupán szántam őt.

Egyedül ő rá szegezve figyelmemet, csak később vevém észre, hogy kivüle még egy más lény is szenved lakom körül. E' szenvedő a' szegény Gézenguz volt.

Magamhoz hivatám 's felfödözvén neki az egész eseményt, kértem, hajlandó lenne-e elvenni a' leányt illy állapotban?

Gézenguz mindent tudott. Ő a' leánynak minden léptét megleste; ez

sem maradt titokban előtte. „Ha hűséget fogad 's azt megtartja, —mondá— én soha nem várom szemére előbbi bűnét.“

Ismertem Gézenguzt olly embernek, ki szavát szokta tartani. Azért, jó ígérettel bocsátván el, hivatám Ilonkát. Elébe adván vétke iszonyuságát: ő hallgatott; ollykor nagyon megtelt könyhempelygett alá sápadt arczain, ollykor terhes sohaj erőködött fel szorongó kébléből: de hallgatott. Hanem, midőn Gézenguz ajánlatáról kezdék beszélni, szikra lövelt ki sötét szemeiből, képe merész elhatározottságot látszék ölteni 's beszédem végeztével szilárd hangon ekkép felelt: „Tiszteletes uram, ha van még e' föld kerektségén férfi, ki engem nem utált meg végképen, én nője leszek, mert nem szeretnék meghalni, mielőtt némileg megengesztelném Istenemet szenvedésim, imáim 's jótetteim által.“ — Egy lelket remélek megnyerni Istennek 's másnap összeadám őket.

Ekkortájtiban utazott keresztül itten megyei egyik esküttünk, ugyanaz, ki végrehajtotta a' vizsgálatot Mokány ellen. Kérdésemre elbeszélé, miszerint Ferke azt vallotta lopása okául, mert pénzt kellett szereznie, hogy egy leányt elvehessen; azon kérdésre pedig, miért nem igyekezett becsületes módon jutni vagyonhoz? azt felelte: mert nem volt idő rá; de hogy miért nem volt idő? azt semmi faggatásra meg nem vallotta.

Gézenguz házasságának kezdete a' nevetségesig boldog volt. Ugrándozott kedvében, mint a' gyermek; ha nője nála volt a' toronyban, egész lelkese déssel fúta harsány sipját, és hogy e' működésnek nem a' legbájosabb zene lön eredménye, annak oka nem a' zenész hangulatában, hanem a' toronysip egyhangúságában keresendő, mellyen legfőlebb is csak erősebb és gyöngébb sipitással fejezhette ki kedélye változatait. Ellenben mihelyt Ilonka eltávozott oldala mellől, azonnal megcsappant a' sip éles torka és szerencsésnek tarthatta magát az óranegyed, mellyet megsipolt.

Hanem a' jó Ilonka ritkán hagyá rekedezni férje hangszerét. Többnyire ott ült, orsóval kezén, oldala mellett, nézvén a' már hőlepte téreket 's a' térekből apró czövekkint felnyuló tornyait a' távol faluknak: csak egy táj volt, hová sohasem fordította tekintetét, tudniillik az, mellyen a' megye székvárosa feküdt messzefehérlő uj börtönével. Gyökerestül ki akará irtani szívéből Mokány emlékezetét 's, becsületére legyen mondva, még eddig győzött a' nehéz küzdelemben.

Ilonka jó nő volt. Pazarlásig szórta férjére szivességeit, 's hogy annál inkább meggyőződjék ez hűségéről, egészen hozzá költözött a' toronyba, honnan csak néha távozott el rövid időre, minket meglátogatni; mert a' nagyanya száraz időben naponkint járván temlomba, vele ő, ki egy nap sem mulasztá el buzgó imával járulni Isten oltárához, gyakran beszélhetett.

De, fájdalom! nem lehete tartós Gézenguz boldogsága. Lassanként elenyészett az érzéki mámor, mellynek ölen ringy, olly édenieknek találá előbb napjait, 's minél inkább elhalmozta őt Ilonka gyöngédségekkel, annál sötétebb, bizalmatlanabb lön. Gyakran megállott, ha Ilonka távol volt, ennek tükre, ezen fényűzési butor előtt, millynemű ékesség sem azelőtt, sem azóta nem találta-

tolt a' gyarmalhi toronyban 's vizsgálat alá vetvén idomtalan tagjait, meggyőződéssé lön féltékeny gyanuja, melly szerint lehetlennek hivé, hogy Ilonka jó-sága egyéb lehessen tettetésnél. Ilonka észrevette férje változását, igyekezett még több szivességgel deríteni föl kedélyét : de hogy ez által méginkább elkomorította, nem szükség mondanom.

Idő mulva elérkezett a' nő fájdalom-napja, mellynek alkonyán egy szép fiunak lön anyjává. Gézenguz elég kimélettel, sőt gyöngéd ápolással viseltetett ugyan a' szenvedő asszony iránt, de fájt néznie, hogy minél inkább fejlettek a' csecsemő arczonalmi, annál hasonlóbb lön ahhoz, kihez hasonlónak lennie nagyon természetes vala. Ő, ki szerencsésnek tartotta magát, hogy Ilonka, roncsoftan, ugy mint vala, nejjévé lön, most jogairól tépelődött 's megbánás ölyvei marták lelkét.

Az anya anyailag szereté gyermekét. Ugy hiszem, ön semmit sem talál ezen kitételben, mi bünül rovatthaték a' boldogtalannak : hiszen a' lény, ámbár vétek adta életét, ártatlan, 's Ilonka e' lénynek anyja volt. De a' féltő Gézenguz szenvedély-hálózta szemének minduntalan rémképeket mutatott e' gyermeki arcz tiszta tükre; ártatlan mosolyában az édeni kígyót hivé lappangni, 's minden csók, mellyet az erény ösvényére visszatért anya bünben foganzott kisdédének rebegő ajkára nyomott, hűtlenség pecséteül égett a' férj kebelén. Nem is maradt már csupán magános ábrándinál a' harangozó : féltése gyakori szemrehányásokban tört ki, millyeket nem ritkán volt alkalmam hallani a' toronyból, ha olykor udvarom hüs levegőjét élvezém az est csöndes óráiban.

Igy ültem egyszer házam árnyékos tornácán egy holdvilágos szép nyári estvén. Álomhozó egyhanguságban kongott el az' estharang Gézenguz gépszerű lógatására; nem sokára kialudt a' holdfénynyel küzdő halvány világ a' toronyszoba ablakából; a' kolomp ok dadogó nyelve néma lön 's helyettök a' békasereg lármája kelt a' templom melletti 'Paptó' nevű mocsárból, mint csevegő gyerkőczőké iskolá inkban. Az ég szítáló harmata meghivesíté a' tétováz szellő fuvalmát, ez pedig balzsamként hatott mellényem tág nyílásán keresztü keblemre : sokáig, igen sokáig ültem édesen elmerülve. Járatlan utja a' mérhetlen üregnek, az óriási tejut emelkedett szemeim előtt, mellyet mutatóként szakasztott meg a' torony sugár hegye; mikről gondolkoztam, nem emlékezem, tán nem valának tiszták eszméim : de ilyen perczekben mindenkor fellette megkönnyültnek érzem keblemet. Egyszerre zörej hallok a' toronyban 's oda tekintve, fenn a' harangok emelténél, emberi alakot pillantok meg, mellyben Gézenguzra ismerék. Alsó párkányán állott a' boltozatos, kapunemű ablaknak; valamit csóvált egész erejéből, melly, mint sirásából kivehetém, gyermek volt. Felugrottam helyemből 's kilépve a' holdfényre, kiáltani akartam, de mielőtt a' hang elreppent ajkimról, női alak termelt a' szörny megett 's kiragadá kezei közül martalékát. Azután mindketten visszavonultak a' torony beljébe; csak egy arcz maradt látható a' széles éjszakában 's ez a' nyájas hold teli arcza volt.

A' látott jelenet sokkal mélyebb benyomást tett elmémre, hogysém

ágyamba térhettem volna, mielőtt meglátogatnám a' boldogtalan házaspárt a' torony magányában. Lámpát vevék, 's mivel a' toronyajtó egyik kulcsa nálam van, akadály nélkül bemehetvén, zajtalanul haladék föl a' meredek lépcsőkön. Midőn az ajtót rájok nyitottam, minden csöndes volt a' szobában : Ilonka, emlőjére szorítva kisdédét, ennek bölcsője előtt alacsony széken ült 's reszketett, mint hideglázás beteg ; férje a' kandalló padján, térdeire nyugasztván könyökeit, egész arczát eltakarta tenyerével ; 's a' mint észrevettek , a' feleség reménylő bizodalommal emelé föl rám nagy fekete szemeit ; ellenben a' toronyőr ijedve szökött fel ültéből, egyet lépett felém, de ismét visszahanyatlott 's a' kandalló párkányához támaszkodék.

Komoly hangon kérdezém zavarodásuk okát.

Ilonka nagyot sohajtott, férjére tekintett 's hallgatott. A' harangozó tagadni akará a' történeteket, de észrevevén, hogy szemtanuja valék tettének, rémülve vallá meg gyilkos szándokát. Alvó nője mellől ragadta el a' gyülölt gyermeket 's örült feldühödésében a' mélybe akará azt zuditni. Keményen megdorgáltam.

„Nem a' régi bűn az, — menté magát Gézenguz — mellyért meghültem iránta : im e' levél mindent megfejt. Ma estve fogtam ezt el 's hozója kivallá, hogy nem ez az első ; több mint husz hasonló előzte már meg.“

Mert Gézenguz nem azért yala harangozó, hogy olvasni ne tudjon. Átadta a' felbontott levelet : Ilonkának szólott. E' perczben a' nő szeme közé néztem : arczát vérlob futá el, melly azonnal eltűnvén helyette halálsápadtság fogott tanyát. E' jeltől vétkét hívéim olvasni.

A' levél Ferkétől volt. Durva fogalmazásából ennyi fejlett ki világos értelmül : Ferke még most is szereti Ilonkát ; megszökik rövid időn ; Gézenguzt agyonüti 's Ilonkával levándorol Bácskába, hol jó napokat fognak élni.

Gézenguzt némileg igazolva láttam 's Ilonkát sülyedtebbnek hívéim, hogysem tovább vesztegessen rá gondoskodásomat. 'S midőn amaz kimondotta, hogy nem kíván többé nőjével együttélni, mint engesztelhellen gyűlölség esetében szokás, elválasztám őket.

Ilonka nagyanyjához vonult, hol gyermeke nem sok idő múlva meghalt. — Ettől fogva sohasem láttam e' nőt ; még templomban sem jelent meg soha, holott azelőtt naponként szokott abba eljárni.

*

A' lelkész félbeszakasztá elbeszélését 's kiüté fenékre égett pipája hamvát ; én az árnyékos utba mélyítém szemeimet, mellynek homályából egy lenge alak fejlett ki 's felénk közelített.

— A' vacsora kész, zöngé karcsu, szöke, mintegy tizennégy éves leánya a' lelkésznek.

— Méltóztassék ; unszola a' lelkész 's felállottunk ; én pedig kértem, hogy menésközben végeznék be Ilonka történetét.

*

Azokat, miket még mondanom kell, — folytatá a' pap — egykor én is egészen máskép hittem; de miután a' mult napokban végrehajtott vizsgálatból megtudtam a' valót tiszta egyszerűségében: nem akarom önt mindazon csalódásokon keresztül vezetni, mellyben eleinte magam is valék, ámbár jól tudom, hogy elbeszélésem ez által igen sokat nyerne érdekességben; hanem elmondom röviden 's olly renddel, millyennel az események következnek egymás után.

Mokány Ferke, mint mondám, a' megye magánybörtönében ült. Csalatkoznék, ki azt hinné, hogy magánybörtöneink által, ugy a' mint jelenben vannak, teljesen meg van gátolva a' vétkeseknek akár egymással, akár külső egyénnel való közlekedése; mert az elsőt, egyik emeletről a' másikra, a' csatornákon, az utóbbit a' hűtlen őrizet által széltire teljesíthetik. Nem tudom, valjon Mokány megkísértette-e az első módot 's kötött-e valamely szép reményü ismeretséget tapasztaltabb zsványokkal: de az utóbbi segítségével gyakran irt, vagy helyesebben, iratott Ilonkának a' felvigyázó hajdu által, ki egyébiránt maga is csak megyei szolgálata letölteig hagyott fel n é m i l e g a' tolvajssággal. — De Ilonka nem tántorodott le a' kötelesség ösvényéről, olvasatlanul égette el minden leveleit, kivevén az utolsót, melly, fájdalom! férje kezébe került. Titkolta mégis férjétől, nehogy ujabb tápszert nyerjen általa ennek féltékenysége; 's midőn színét változni láttam a' levél elfogatásakor, ez csak azért lön, mert titka elárultatott, 's mert tudá, hogy lehetlen lesz elhitetni férjével ártatlanságát, lehetlen bizonyítani az előbbi levelek elégetését és azt, hogy nem részese a' levélben irt borzasztó tervnek. 'S ezért még csak nem is mentette magát.

A' szerencsétlen nő leverettsége mértékfölötti volt. Ine, ő nemes győzelmet vivott ki bűnös szenvedélye felett; gondosan ápolá szíve kertében az erény virágit: de azon egy szem vétekmag, mellyet könnyelműen elejt vala, ezer szurós csalánt hajtott 's előlé a' gyöngébb sarjadékot.

Hiszen férjét nem szereté, nem szeretheté, az igaz. De eltökélt szándéka volt, őt boldogítani, mint más nő sem tevő vala; megtagadta keblének minden érzelmét, lemondott az élet ártatlan örömeiről, 's szigoruan, egyedül kötevénynek élt. Azonban a' vétek büntetése rendszerint akkor érkezik el, mikor a' bűnös már a' megtérés útján vél haladni: ostora lön a' férj. Hűsége hüllenségnek, jósága tettetésnek, gyöngédsége gunynak magyaráztatott; ő maga kitaszított, eldobatott, mint rothadt gyümölcs. Nem sokára gyermeke, ez egyetlen való, ki még mosolyogva tekintett rá, hihetőleg a' sok láznemű változások által megromlott tej miatt, meghalt 's ő pusztán, egyedül állott az élet kietlenében. Kedélye végkép elsötétült, imái megszűntek 's — varázslóhoz folyamodott segedelemért.

Majdnem minden helységinkben vannak még vén asszonyok, sőt férfiak is, kik ügyes hazudozásokkal ámitják a' könnyenbívó népet, 's kik ellen szószékből intézett gyakori beszédeink sehogysem akarnak megfogamzani a' magukat olly örömet ámitató hiveknél.

A' babona ugyan, melyet egy ilyen banya Gézenguz számára rendelt, egyszerű és ártatlan volt. Bizonyos páratlan számú borsó-, lencse-, köles- és gabonaszemeket kellett összevegyíteni 's ezek főtt levével készíteni eledelt a' férj számára. Első tekintetre látható, hogy a' varázsnő, illő jutalomért, csak ez egy esetre rögtönözte hathatós gyógyszerét, mely végkép kioltandó vala Gézenguz feltékenységét.

Az egyszerű, de izletes éték elkészült, 's Ilonka remegve lopta azt fel a' torony magányába, mihelyt észrevette férje távollétét.

Azon nap egészen zavarba jöttek a' toronybeli foglalatosságok: az órák és negyedek kisípolatlanul tündek az örök semmiségbe, a' déleesti harangozás elmaradt, majd az óra is megállt, mint egykor a' nap Jósue viadala fölött. — Gézenguz halva találtatott a' toronyban.

Lábainál egy feldőlt edény 's törött üvegdarabok látszának némileg tanusítani halálát. A' test felbontatott 's halála erőszakosnak — r é z m é r e g általinak ismertetett el.

A' gyarmathi közvélemény gyanuja legott Ilonkára irányzá szemeit. Tanuk akadtak, kik látták e' nőt azon nap reggelén, köténye alá rejtett holmival a' toronyba suhanni. Ilonka elfogatott; börtönbe hurczoltatott.

Utjában tömérdek nép követé, kik sárral, kövekkel dobáltak felé; szitkokat, rágalmakat 's leggyalázatosabb czímeket szórtak rá, 's minél rövidebb útu eljárást kívánván, halált követeltek fejére a' gyarmathi tanácstól. Az esemény följelentetett a' járás főbirájának, ki csak néhány nap multával érkezék lejöni a' dolog vizsgálatára. Ezalatt naponkint reggeltől estig tartának a' látogatások Ilonka börtöne ajtaján, 's mivel köveket már nem lehetett, l e g a l á b b átkokat szórtak a' sötét boltozat odvába.

Végre eljött a' vizsgálat napja. A' főbiró legelőbb is a' férjgyilkost akará látni 's Ilonka felhozatott. Csak romjai valának már hajdani szépségének, de e' romok is igen szépek voltak. Minden vallomása ebből állott: Ő ölte meg férjét, de akaratlanul. Erősen hitte, hogy a' halál a' babona következménye lön.

A' főbiró visszaküldé őt fogházába. Ekkor kezdődött a' tanúk kihallgatása. Vizsgálat során, több mellékes dolgokon kívül, miket részint eddig már beszélyembe szőttem, napfényre jött, hogy az Ilonka által készített éték, mind czéljára, mind tartalmára nézve, egészen ártatlan volt, 's hogy Gézenguz „rézelejének“ mértékfölötti ivása miatt mult ki.

Tudniillik Gézenguz, miután nőjétől különvált, lelke bánatában pálinka-ivásnak adta magát, 's ama szerencsétlen napon igen nagy mennyiségűt vön be azon mérgezett előszeszből, mely az üst rezéről „rézeleje“ néven ismeretes pórnépünknel, 's a' rögzíttebb ivók által igen jó gyomorrrágó nedvnek tartatik.

A' főbiró nem vélte szükségesnek megye börtönébe kísértetni a' nőt, hanem, megérítve ártatlanságát, szabadon bocsátni parancsolá azt. A' nép mormogott ugyan, sehogysem férvén agyába, hogy igazabb legyen a' vizsgálat, mint az ő kedvencz véleménye; 's nem foghatván meg, miként nem hal-

hatott volna meg Gézenguz csupán a' babona által is: de mitsem tehetvén a' hatalmas főbiró ellen, kénytelen vala lemondani a' már bizonyosnak hitt fővételi mutatvány élvezetéről.

A' fogház ajtaja megnyittatott: Ilonka szalma-ágyán fekvék. A' kisbiró szabadságát hirdeté; Ilonka nem felelt; a' kisbiró hozzáment felrázni álmából: hasztalanul! a' nő álma örökös vala.

Hosszu gombostű volt szurva szívébe: öngyilkosa lön. 'S mint ilyen, keresztlényi szertartás nélkül, a' temetőkert árkan k i v ü l temettetett el.

Im ez a' vörös fejfa története. —

*

Mélyen megilletődve léptem a' nyájas arczokkal ékesített szobába 's ültem a' nem gazdag ugyan, de a' háznép szíveességével gazdagon fűszerezett vacsora mellé, hol a' vidám, őszinte társaság 's Diószeg aranybora csakhamar földéritek, úgy hogy midőn pár óra mulva hálószobámba vonultam, Ilonka vörös fejfája helyett a' házi szöke leány karcsu alakja lebegett képze-tem előtt.

Darab időig az ágyam előtt álló polczozat tisztas könyveinek aranynyomatu sarkczimein legeltetem még szememeimet; majd eloltám gyertyámat 's átengedém tagjainat az álom feloldozó kezeinek.

Egyszerre vészharangok lélekkrázó bűgása riadozik füleimbe; felnyitom szememeimet 's vérszínű világításban égnek szobám falai; az utczákon ijedelmes „tűz! tűz!” kiáltás hallatszik. Felugrok ágyamból, köpenyt, lábbelit ragadok 's rohanok az udvarra. A' tűz igen közel — a' lelkes szénakertjében volt: a' nagy szénaboglya égett.

„Tűzoltót! fecskendőket!” kiálték szinte magamon kívül, 's fáj megértenem, hogy ilyenemű eszközök ezen városban s e m találhatnak.

A' nagy számmal összecsendült parasztok tömött karikát formáltak a' tűz körül, 's vasvilláikra támaszkodva, meddő tanakodásba voltak merülve olly valami felett, melly mindég csak a' veszély bekövetkezte után jut eszökbe, 's mellyet, elmulván a' baj, ismét felednek. Némellyik használni akarván a' jó alkalmat, pipára is gyujtott.

— Nem kár volna belévetni, a' ki ezt cselekedte, — mondá egyik.

— Csak kár, hogy semmi tűzoltónk nincs, — sopánkodék a' másik.

— Nincs jobb a' cserepes háznál; jegyzé meg a' harmadik.

— Szénaboglyát csak nem tehet az ember cserép alá, — morgott az első.

— Nem is jól van, hogy tiszteletes uram ennyi takarmányt hordat a' város közepére; zúgtak némellyek. Segélyről egyik sem gondolkozott.

De talán késő is lett volna minden emberi segedelem. A' tűz már körülölelte a' boglya karcsubb tövét lángkarjaival, tetejét pedig a' felhőkig tornyodzó füstoszlopba takarta el. Minden, mit még tehetni véltem, szerencsétlen házigazdám vigasztalása volt.

A' gyümölcskert fái között találám őt családjával együtt, hová becse-
sebb butorait hordá biztosítás végett. Midőn, vigasztaló szavak mellett,
megszoritám jobb kezét, kitörlé szeméből a' feltolakodott könnyűt 's keresz-
tényi megnyugvással mondá: Isten így akarta. A' nő kicsinyeit ápolá, a'
szőke leánya majdnem teljes lélekjelenléttel tartott szemlét a' butorhahnaz fe-
lett: nem hibázik-e valamelly kedves darab közülök. Meglepőleg tükrözé
vissza egész család az apa szerencsés lelkületét.

Ez alatt egy gyöngye fuvalom félrelebbentette a' boglyatetőrül a' felgo-
molygó füstöt: a' tömeg egyhangu zaja rémület és jajveszéklés hangjaivá
emelkedett, mert a' látvány rettenetessé lön.

Egy férfiú állt a' tetőn, teste alrészzeivel a' szénába furódva, merevedten,
az élet legkisebb jele nélkül.

— Hágcsót, hágcsót neki! — kiáltoztak sokan. De hágcsót senki sem
hozott 's minek is hozott volna? Fojtó meleg és füst régen megtették hatásu-
kat az emberi veszendő életműre.

Most a' tűz érinté lángnyelve hegyével a' testet: meggyult az, mint fák-
lya, 's néhány percz mulva elégetten omlott össze.

*

A' tűz meglohadt, a' nép eloszlott, csak néhányan maradván örökök az
égő perje-parázs mellett. Szerencsére nyugodtak a' szelek, 's a' széna, sze-
rencsére, mindenfelől gyümölcsös kertektől vala körülvéve. Én és a' kárvallott
család a' kertben viradtunk fel.

A' hajnal, a' nap végre feltűnt 's elnyomá a' még füstölő romnak gyen-
gebb világát. Gazdám, családja 's némelly szives szomszédok visszaszállították
a' butorokat a' házba, melly munkában segítni nekik szomorú tisztemnek
érezem. A' holmik épségben valának, kivevén, hogy a' kihordási tolongás
alkalmával a' túlbuzgó hivek néhány egyes darabot nem átalak elsajátítani.

A' bomlakozás még félig sem volt rendbe hozva, midőn egy agg pórnő
tántorgott be a' házba, rémülettel adván hírül, hogy leánya holttestét az
éjjel felásták, elrabolták. Ilonka nagyanja volt.

Összeborzadtunk e' hír hallásán, 's a' lelkes felszólítására ketten kimen-
tünk a' temetőbe, megnézni a' halottak békés honában elkövetett istentelen rab-
lás nyomdokait.

Rettenetes volt, mit láttunk. Ilonka sírja felbontva tátongott, mélyében
a' vörös fejfa 's egy szétrombolt koporsó darabjai: ezek alatt Gézenguz holt-
teste. Benn a' temetőben magas új földhányással volt felormozva a' sír,
mellyben azelőtt Gézenguz feküdt. Most, hihetőleg, Ilonka tetemei nyugosz-
nak benne.

Bucsut vevék ez irtózat színhelyéről, bucsut a' szelid lelkipásztortul és
családjától, mellynek körében egyfelől a' legmosolygóbb házi boldogságnak,
más részről a' féktelen indulat legiszonyatosb következményinek levék tanúja.

Pár óra múlva a' megye székvárosába érkeztem. Itt hallám a' legujabb hirt egy rab szökése felől a' magánybörtönből, ki, mint állíták, kevéssel azelőtt, természetesen a' magányrendszer rovására, megörült. Nem szükség mondanom, hogy az örületen elszökött rab 's önmagát is semmivé tett! gyujtogató — M o k á n y Ferke volt. —

'S ne jutott volna-e eszembe, hogy egy szem könnyelműen elejtett vétek-mag a' vétkek egész csalán-nemzedékét termi meg?

A r a n y J á n o s.

H O N F I B Ú J A.

Több századok már gyászban elfolyának,
Mióta sebje vérzik e' hazának,
Mióta árva ősi nemzetem,
'S a' régi fénynek üdv-adó sugára
Nem szállhat át a' késő unokára —
Gyászban, öröklő gyászban életem.

E' nemzet, melly vak éjjelét alussza,
Arany bilincs közt nem sovárgja vissza
Szép multja elhervadt virágait :
A' rú t ö n é r d e k csak egy vad szavára
Szentségtelen hull ősei porára
'S vadássza csúszva boldogságait.

Ö n z é s az átka e' szegény hazának,
'S mivel jutalmat nem nyujthat fiának:
A' vesztőfél csak ő, csak ő lehet!
Ki megtagadná mindenét honáért,
Önértében lelve a' magas hért:
A' rég boszús ég nem ad olly szívet.

Ne higgy, ne higgy a' csalfa mézszavának :
„Felkelt koránya a' magyar hazának!
Mert ő beszélni 's tenni érte kész :“
Nagy tette s z i v kell, szív a' rény világa!
'S keblének fásult e' legszebb virága,
Uralkodója a' fagy-ölte é s z !

A' szent l á n g, melly nagy őseink szívében
Munkála egykor szép hazánk ügyében,
Kihült az ö n z é s gyilkoló telén:
Tekints a' keblek néma rejtekére
'S a' csáb kigyónak nem lesz egy csepp vére,
Melly fényt sovárgna a' hon éjjelére !

A' meghasonlás legvéresb korától
 Hányszor lehullott a' remény fokától?
 'S csalódni szinte megszoká e' nép —
 Mert a' valódi hűk ritkák valának:
 Sokan ravasz álarczot hordozának,
 Mosolygott — mégis csalt a' síma kép.

Oh, mert — igaz, csak é s z ad szűz világot —
 Nedv nélkül a' fa nem hajthat virágot;
 De a' valódi embert csak a' s z i v teszi:
 Hol ez kopáron áll és megfagyottan,
 Igaz szabadság nem virágzik ottan,
 'S a' közjó fényét onnan elviszi.

'S itt fekszik egy fősebbe a' magyarnak,
 Mellyet lepellel hasztalan takarnak,
 Mert szétdulá rég arca kellemét,
 Midőn játékot üzve önmagával,
 A' v á l t o z é k o n y s á g n a k maszlagával
 Megszeplősité ősi jellemét.

Midőn az é s z vad örvényhez sodorta,
 'S a' s z i v virágit büszkén eltiporta
 'S magyar magyarnak árulója lett;
 Midőn becsület 's vér folyt a' csatában,
 A' polgár hontalan volt önlakában
 'S ö n é r d e k küzdött a' közjó felett . . . .

A' kor legördült, elnémult csatája;
 De felmerült a' régi bűn csirája:
 E g y e t n e m é r t é s d u l j a szent hazánk!
 Ö n n ö n j a v á r a néz csak minden elme,
 Olly ritka szívnek lángol honszerelme:
 Oh, milly nagy átok a' sorstól reánk!

Hiába küzdünk folyton szépre, jóra,
 Hiába mondjuk: „bajtárs, itt az óra,
 Most tenni kell, ha vágysz jövőre még.“
 Reátalálunk ellenző hadunkra:
 Velőket rázó válasz jó szavunkra
 'S a' szemben rejtett csáb sugára ég.

Mert s z i v kell, szív a' népet felkarolni,
 S z i v a' kor kívánatára meghajolni
 És összekötni népet, nemzetet:
 Hol nincs k ö z é r d e k, hűlt a' n é p s z e r e l m e
 'S magasra, szépre nincsen g e r j e d e l m e:
 M i á d a' honnak ottan életet?

Fajult e' nemzet, mint a' dalnok irta,
 Ki jellemét olly jól felfogni birta

'S fajulva régtől nem tud érzeni,
'S ha nincs szerelem, mint a' nap sütése
'S a' szívnek nincsen olyan meleg verése,
Hogy tudna tetteiben fellengeni?

A' régi bajt nehéz, nehéz kitépni,
Az elhagyott ösvényre visszalépni
Már gyenge a' test mondhatatlanul. ....

Szelestey László.

A Z E L S Ő S Z Í N M Ű .

(Vége.)

II.

Két héttel a' történetek után, pörfalvai Pörházy Emánuel hites ügyvéd ur belső viszonyai igen elsoványultak. Szorgalmasan megjelent bizonyos ingyen kávéházban, 's egy betűig elolvasott minden ujságot, még a' „Kundschaftsblatt“ot is, ha nem volna-e szó bennök színművéről. Karácson nem messze volt már; véleménye szerint, egy zsíros színi jövedelemből részesülhetni igen karácsonhoz illő dolog leendett. . . . Szabója és a' házi asszony egyiránt követelőleg 's nem a' leggyöngédebben viselék magukat irányában, kiket hogy kikerülhessen, egész napokat a' kávéházban töltött. A' szakácsnak többé nem mentek hozzá szerelmes levelet íratni, a' principalis ünnepelni falura ment 's így minden jövedelemforrástól elesve, szörnyű jövődönék küszöbén állott szegény Emánuelünk. Szerencséjére még az ujévi üdvözlő versek jövedelméből volt néhány forintja . . . szóval, nem a' legkecsgetőbb kilátások mutatkoztak karácson napjára.

Egy este mély gondolatokba merülve ült ágya szélén . . . Színműve sorsán tünődék, 's lefektésre határozá magát. Azért-e, hogy az álom jótékony ölében megpihenjen háborgatott elméje, vagy hogy álmában legalább elérje azt, mit a' meddő éber lét olyan zsarnokul húz és halaszt? állítani nem merem: de annyi bizonyos, hogy a' kinek lelke leverő harcokban küzd át a' napot, annak igen kedves vendég az éj, melly a' koldusnak, testi ereje visszaadása mellett, gyakran csábfilléreket is nyom markába, mellyeket a' szomorú valóság tőle megtagad.

Kopogást hallván, ész nélkül ugrott az ajtót felnyitni.

A' háziasszony szolgálója lépett be egy levéllel, mondván, hogy azt ma a' teins ügyvéd urnak hozta egy cifra kabátos inas.

Pörházy két kézzel kapott a' levél után.

Nem tudom, volt-e az érdemes olvasó valaha olyan állapotban, hogy valamit igen ohajtva várt; ha volt, emlékezni fog rá, miként ilyenkor a' legkisebb zörejt is ajtókopogásnak gondoljuk 's hűledezve megdöbbenve kiáltjuk: „szabad!“, habár a' kopogás keblünkben, vagy éppen sehol sem történt. Pörházy urra nézve sem történhetett volna e' pillanatban zörgés, mire ajtaját föl nem nyitotta volna, 's nem mehetett kezébe levél, habár az szabó-conto lett volna is, mellyben drámája sorsát eldöntve nem hitte volna, 'S ezuttal hitében nem is csatlakozott.

A' levél a' színház igazgatójától jött, 's barátságos sorai így hangzottak:

„Tisztelt ügyvéd ur! A' drámaíró választmány tagjai egyhangulag rosszul nyilatkoztak ön műve fölött. 'S miután némelyek ezen tudós férfiak közül sok jót is találtak a'

műben 's nem sikerült leginkább azon körülménynek tulajdoníták, hogy szerzője a' szinpadot kellőleg nem ismeri: én különös barátja lévén minden serdülő talentumnak, bátor vagyok önt, ennek következtében, távollétem alatt tulajdon páholyommal megkínálni, mint-hogy én egy pár hónapra a' fővárost elhagyandom. Ha barátságos ajánlatom elfogadja ön, tessék a' színház titoknokánál magát jelenteni. Maradván önnek jóakarója 'stb.

Pörházy Emánuel egy volt azon nem köznapí lelkek közül, kiknek keblében önbecsérzet lángol, 's kik, hogy a' világ előtt kellőleg föl nem emelkedhetnek, szegénységöknek tulajdonítják. Örömmel fogadá tehát a' grófi ajánlatot, 's míg egy-résről lesújtva látá vérmes reményeit drámája visszavetésében: más résről a' főüri kitüntetés által magának minden jót remélett. Oh, mert a' remény egy dús ágazatú fa, melynek midőn egyik ága alattunk recsegni kezd, már a' másikat felénk nyújtja, hogy belekapaszkodjunk!

Pörházy másnap este már az igazgató páholyában ült.

Igy ment ez naponkint: ő, az inség révén levő, szerencsétlen költő és ügyvéd, kinek jó szíve volt minden birtoka, 's azon rózsaszínbén játszó remény, mely Mari megnyerhetését napról napra elevenebb betűkkel véste bánatos szívébe; ki nappal fütellen padlásszobában, az éhség bekövetkezhető napjaitól 's hitelezői zaklatásától remegve költé el száraz ebédjét: este főrendü páholy rugalmas ülésein élvezé, a' mit soha nem élvezett, 's felejté el pillanatra az élet töviseinek karczolásait.

Épen karácson szombatja volt. Pörházy már fölkel, 's néhányszor föl 's alá sétálván szobájában, ismét meleg dunyhája közé veté borsódzó tagjait 's fontos tervezgetésekkel agyában, nyújtózta végig széles nyoszolyáját.

Az ajtón kopogás.

— Szabad!

Mint a' legrövidebb villámlásnak fele, olly hirtelen megfordultak ügyvédünk szemei a' nyíló ajtónál, 's a' mint szobájának vörös szakállát megpillantá, még nagyobb hirtelenséggel temeté fejét dunyhájába; de szerencsétlenségére a' hófehér cziczuska farka is a' dunyhával együtt markába tévedt, 's az olly szörnű jajgatást tön, hogy akarata ellen is föl kellett fejét emelnie.

— Alázatos szolgálja, tens fiskális ur! sokáig méltóztatik heverni?

Pörházy alig tudott a' szabó nyájas köszöntésére egy sovány 'lsten hozta'-nál egyebet felelni, 's váltig azon tündökölt, mikép rázhatná le minélelőbb nyakáról az alkalmatlan vendéget?

— Ugyan kérem, édes meister ur, — kezdé végre nekibátorodva 's félig bizalmas hangon — holnap nagy ünnep lesz, kaputom béllése megszakadozott, kérem, legyen szives még ma kiigazíttatni. Tartozásomat az ünnepek után mulhatlanul lefizetendem.

— Ah, instálom, arról egy cseppet sem ketelkedem; hanem én azt gondolom, hogy illy fiatal fiskális urhoz nem illő már az efféle régi divatu avult köntös! Mifele öltönyt méltóztatik parancsolni: attilát vagy quäckert? 's minő színt szeret leginkább uraságod?

— Ah, kérem...

— Csak tessék megmondani 's azonnal mértéket veszek. Tán mindenek előtt jó lesz egy szép szabásu attila, hozzá finom doszkin-pantalon 's egy belföldi bárszony-mellény ezüst gombokra?

— Igen jó izlés — mond határozott hangon ügyvédünk 's eszébe jutott gyermekkorából ezen versecske: 'A' mit adnak, szépen vedd el, alázatos köszönettel.' — Én egészen kegyed izlésére bízom — mond 's ezzel fölkel 's mértéket vetetett magának.

A' szabó, szót sem téve adósságról, a' legnyájasabb arczczal távozott, ajánlván mindenkor kész szolgálatát 's ígervén az öltözetruhának minélelőbbi hazaküldését.

Pörfalvai Pörházy Emánuel ur szörnyen megörült a' hitelnek, de még jobban a' szép ruhának, 's épen midőn azon jártatná eszét, hogy tán a' páholyadó akará őt ez újabb kegyével is meglepni, egyszerre minden kopogtatás nélkül megnyílik az ajtó 's belép a' házi asszony.

Az ügyvéd háta borsódzott 's hirtelen egy nyitott könyvbe szegzé szemeit, mely figyelmű olvasást tettetvén.

— Jó napot, édes ügyvéd ur! — mond szelid hangon az asszony — én bizony csak úgy bátorkodtam meglátogatni a' teéns urat, hogy ezt a' szobát én igen alkalmatlannak találom 's épen nem hagyhatom helyben, hogy uraságod annyira lealacsonyítsa magát, hogy továbbá is e' szurtos és hideg kamrában lakjék.

— Megörültél-e, vén boszorkány, vagy csúfolódl? — gondolá Pörházy 's kis ideig mozdulatlanul maradt. — De hátha jóltevőmküldte védangyal e' sátán is? E' gondolatra hirtelen fölkelt, 's illedelmes főhajtás után mondá: — Édes asszony-ság, bizony örömetst meglaknám e' szobában is, — mert csöndes lakást szeretek, csak kissé csinosabb volna, butorai jobb lábon állanának 's aztán az ajtó és ablakok jobban helyökre illenének — 's a' drága fát ne kellene hiába égetni . .

— Ej, már hogy illenék egy illy derék fiatal ügyvédnek padlásszobában kuczorogni? Nem szólná-e meg az egész világ a' teéns urat? Már készítetttem uraságodnak egy csinos bútorzatu szobát az első emeleten; azonkívül, ha tetszik, asztalom is mindenkor készen áll számára. — Remélem, nem fogja megvetni szives ajánlatomat. Ezzel az asszony eltávozott.

Pörfalvai Pörházy Emánuel hites ügyvéd czime nem vala többé a' negyedik emeletben olvasható. —

Eleinte nem győzött eléggé bámulni a' dolgok e' szerencsés fordulatán 's hitelezői váratlan szívességén: de utóbb a' bámulást is megunta 's úgy vette a' dolgot, mint igen közönségeset, 's mintha csak valósággal úgy kellett volna történnie. — Karácson napját vigan ünneplé a' házi asszony gazdag asztalánál. Szabója negyedik nap haza küldé az új öltöző ruhát 's — incredibile dictu! — még csak contót sem küldött nyakára. — Ki volt boldogabb széles e' világon, mint pörfalvai Pörházy Emánuel ur?

De ő mégsem volt boldog 's pedig koránsem azért, mintha, gyarló emberi természet szerint, még többre vágyott volna. Ő anyagi helyzetével tökéletesen megelégedett, 's hogy is ne? reggelije, ebédje 's vacsorája bőven, csinos szobában pontos szolgálat számára, öltözete tisztességes, estenkint mánási páholy várt reá. Ő ennél többet álmodni sem kívánhatott. De volt mégis egy nagy hiba boldogságának, 's ez — Marija volt. Már régóta nem látta őt, 's a' mi nagyobb, még csak levélben sem önthette ki szíve érzelmeit. Házukhoz menni borzadt, kívált miután Tüdössy uram, észrevevén, hogy távollétében szerelmeskedések történnek, elhatározá, hazulról soha nem távozni. De hát mért volna a' szerelem mindenható? 's Pörházy mért lett volna bátortalanabb, mint más szerelmesek? Nagyra vetette tehát fejét Emánuel, elindult t. i. sétálni Tüdössy uram háza felé.

— Alázsszolgája, fiskális ur! — kiáltá Tüdössy ur, ki épen boltjában volt — beh régen nem volt szerencsém. Marika ugyan sokszor emlegeti ám! Nem méltóztatik kissé besétálni?

— Engedelmeivel, kedves Tüdössy ur! Hát már az egész világ megbolondult, vagyis inkább megeszesült? gondolá magában a' szerencsés ügyvéd.

— Bocsánat, édes fiskális ur, — mondá, Emánuel urat nyájasan karjára fűzve, a' hentes — hogy a' minap olyan goromba voltam. Biz' Isten, máskép adták előmbé a' dolgot, mint történt. De hiszen, már minden elmúlt, 's a' fiskális ur nem veszi rossz néven az atyának, ha, leánya hecsülete forogván szobán, kissé fölindult?

— Részemről kell bocsánatot kérni, édes Tüdössy ur! viszonzá nyójas hajlongás közt Pörházy.

Hol a' toll, mely le tudná írni a' viszonzlítás örömdetes perceit, midőn Pörházy Emánuel Tüdössy uram szobáiba lépett, 's szerette kedves Mariskáját megpillantá?! Mari nem talált szót, csak tördelé az üdvözlő hangokat 's szemei könybe lábbadtak örömeben.

Nincs ember a' világon, szemeljétek ki bár a' leggyávabbat, kinek kedvezés és szerencse föl ne nyitná szemeit, 's kezébe adatván az alkalom, férfiaságával élni nem tudna. Pörházy pedig nem volt a' legelhetetlenebb emberek közül; minden hibája szegénységéből sarjadzott ki, melynek érzetere, tekenős békakint, szennyes rejtékébe húzódeák a' világ szemei előtt. Mióta azonban fényes páholyban tölthetné esteit, 's az emberek jó akarata mintegy véletlenül felkarolta: egészen más álláspontot teremtett magának a' világ irányában. Így lön ezuttal is, hogy megértvén Marinak iránta nem változott érzelmeit, férfias szilárdsággal szüleihez ment, 's egészen illő modorban megkérte leányuk kezét.

Tüdössy uramnak ez víz volt malmára, ki Pörházyt, mióta grófi páholyban ülni látta, teljes szívéből vőül ohajtá, 's most szíves megegyezését adá a' házassághoz.

Vizkeresztre Mari ügyvédné, Pörházy Emánuel pedig a' legboldogabb férj lön. —

Néhány nap mulva Pörházy szép levélben az igazgató ur szívességét megköszönvén, külön páholyt bérelt, 's hitelezőit kielégítvén, pompás szállásra költözött. Midőn pedig ipa szerfelett boszankodnék abbeli megcsalásán, hogy vője most is csak az az egyszerű ügyvéd, ki azelőtt, 's a' gróffal legkisebb viszonyban sincs: kapta egyik napon szerencsétlen színművét és lepecsételvén, elküldé Tüdössy uramnak, azon meghagyással, hogy ezt legtitkosb szekrényében mint szent ereklyét őrizze, mert ő élete boldogságát egyedül azon csomó irománynak köszönheti, az pedig az ő szerencsétlen e l s ő s z i n m ű v e.

K o l m á r J ó z s e f.

U T I T Á R C Z A.

(V é g e.)

Pataknál kellemesebb fekvésű város nem sok van egész hazánkban, akár a' görög mythosba beillett volna muzsáknak szentelt helyül. Néhány hétig mulaték falai között. Ilt mulatásom nem kevésbé érdekesíték előttem Tompa 's Kerényi jelenlétök. Tompa nem rég hagyá el a' pataki főiskolát, mely jeles növendékét kellőleg ismerni 's méltányolni tudja. 'S talán az irántai előszeretetnek tulajdonítható némileg azon elfoglaltság, melyel a' pataki ifjuság egyik fiatal költőnk irányában viseltetik. Midőn valamely kezdő tehetség fölött könnyelmű odavetéssel pálczát törni látok, egy régi, talpraesett magyar közmondás jut eszembe, mely azt tartja: „hogy, megválasztja hét tél, hét nyár.“ 'S úgy hiszem, kevesebb baklövés történne a' világban, ha ezt bizonyos esetekben minél többen szem előtt tartanák!

Tompa költészetét és sajátosságait leginkább „Népregei“ után fogja kellőleg megismerhetni a' közönség. Néhányat fölolvastott előttünk. A' tér, melyet költői tolla alá vőn, nálunk csaknem egészen műveletlen 's mondhatnám, egészen új, 's olly kezekben, mint az övé, nemzeti becsű kincseket mutathat föl. 'S erősen hiszem, hogy Tompa népregei szintolly kitünő lelkesedéssel fogadtatnak majd hazánkban,*) mint Musaeuséi a' szomszéd németeknél.

*) E' munka két hó lefolyta alatt már második kiadást ér.

Ha valahol, úgy a' költészetben szeretem, midőn bizonyos meghatározott irányt mutathatni föl. A' legmagasabb költői lángész munkáiban, ha nem látom ez arányfonalat, bármily magasak is legyenek azok, bámulom, mint magasba röpitett léggolyót, de, mint irány nélkülit, mint hitvány szelek játékát, becsülni nem tudom. Mit Berzsenyi a' criticáról irt jeles értekezésében megemlít a' „képzetlen poetáról“ azt értem itt a' magas hivatását nem ismerő, cél- és iránytalan repkedő költői lángész alatt, kinél — helyesen jegyzé meg nemzetünk nagy költője — „egy Lessing poeta is hasznosabb lehet.“

Tompa, népregeinek írásával, melyekben — némi ujmutatásul legyen mondva — a' magyar mythosz elemei is rejlenek, költői hivatásának adta tanujelét.

Pataknak gyönyörű sétányaul szolgál a' nagyszerű várkert, melyet a' hajdani Rákóczi vár romjai körül állíta föl; jelenlegi birtokosa herczeg Brezenheim Ferdinánd, ki ez ősi város emelkedésére — alkalmat adván magát megválthatására — fölötte sokat tön. És sok olly földesur kellene e' hazában, millyet a' város tanács-teremébe hála jeléül helyezett 's Barabás művészi ecsete által készült arczkép ábrázol!

Sok élvezetes órát töltünk a' várkert regényes romjain, 's mig egy részről szívemelő kilátás gyönyörködtetett, a' vörös torony*) alatti téren fölhangzó zene a' mult varázs emlékeibe ringatá lelkünket, melyekről e' tisztes romok olly sokat beszélhetnének, de

„A mult idő elásta kincseit, —
'S a' hallgatag romoknak ajka nincs,
Melly elbeszélje olly szép napjait!
'S mit a' feledség gyászos éjiből
Emlékezet sugára mente ki:
Mint szép tavasznap bájos álmait,
Alig merjük történtenek mondani!“

Meglátogattuk a' korán elhunyt Ormós László sirhalmát. Ő egyike volt azon jeles küzdőknek, kik, mielőtt érdemlett koszorujokat kivivhaták, nemes törekvéseik közepette végezék be rövid pályájukat. A' világ csak a' kivitt célnál osztja babérokoszoruit, 's mindén nemes küzdést, mely, ha utában nem gátoltatik, szinte célhoz jutand, feledésnek ad át. Ormós László tán meg sem említve hunyt el az írói koszoruból, mellynek minden illy jeles készületű 's tehetségű egyéniség vesztése egyike a' legnehezebben kipótolható vesztéseknek. Tudakozódtam kéziratai után, de fájdalommal értesültem, hogy azokat betegségében mind elégeté; mi nem kevés vesztés irodalmunkra nézve, minthogy az elhunyt közelebbi években több jeles munkán dolgozott, mint nevezetesen: egy történeti regényen Tököli korából, 's magyar aestheticán, mely utóbbi irodalmunkban egy igen érezhető hiányt pótolandott. — Barátai szebb emléket alig tehetnének az elhunynak, mint ha összes műveinek egy füzetbeni kiadását eszközölnék. —

Nem hagyhatom még említés nélkül a' pataki vándor Thaliát. Hisz a' pataki állásnak — mely a' maga nemében valahára, talán csak p á r a t l a n — hire van mindkét Magyar hazánkban. 'S valóban alig lehet valami sajátságosabbat képzelni, mint ezen színi előadások. Maga a' színhely, noha illően felzöldgalyazva eredeti rendeltetésének ha nem is látható, de legalább érezhető jeleivel; itt-ott az állás gerendáin a' földszinti közönség feje fölött rögtönzött karzaton, pajzán kobold gyanánt, egy-egy guggoló muzsali, ki a' szent csarnokokba becsempészve magát, az üldöző ajtóór elől jobb helyre nem menekülhetett, mint e' magasba, hol pár pislogó

*) A' régi vár egyetlen főnálló bástyája, mellyben Rákóczi trónja, tanácsstereme, 'a kasszatömlőcz, a' középkor ezen pokoli találmányának helye, láthatók.

fagygyugyertya kedvező homályánál észre sem lehetne tán venni, ha egy-egy hangos kaczaj — melyet a' színpadon óriási medvebőr takaró alatt roskadozó Ingomár bukdácsolásai ébresztenek benne — el nem árulná. 'S midőn a' szent templom földelén megered az élvezetsovár, de, fájdalom! ingyen be nem juthatott t. cz. közönség boszujának közápóra: kipótolvá látod a' gépezetet, mely vihart utánoz, 's melly surrogatum a' nézőkben sokkal félelmesebb hatást idéz elő, mint bármennyi gépezete a' világ színházainak. — És maga a' társaság, melly olly sok eredetiséggel bir — különösen a' játszandó darabok elkeresztelésében, mint például: a' „borzasztó eskü éjféلكor“ cím alatt alig sikerült ráismernünk Obernyik „örökségére;“ 's melly bucsújakor — hogy m a g u k r a emlékeztessenek — a' d e b r e c z e n i színész-társaság harmadéves zsebkönyvét osztja szét. —

De minthogy Patakon a' színművészeti élvek így és nem másképp állanak, míg az: hogy ez mind talán másképp is lehetne, eszökbe nem jut az illetőknek: marquis Montfiorként, legalább „ne rontsuk mások gusztságát.“

A' kegyetlen időjárás, melly mult nyáron pusztítá szegény hazánkat, minden további uti terveimet meghiusítá. „Megeredtek vala ugyanis az egek csatornái,“ 's az iszonyu áradások, végső pusztulással fenyegetve e' vidéket, az özönvíz előzményeit képzelteték velünk. Mértföldekre terjedő vizár borítá a' nagyobb folyók melletti tájakat, és sok helyütt minden közlekedést lehetlenite.

Hosszas küzdelem 's csaknem életveszély közt vergődheténk át a' Hernádon, az egyetlen hidon, melly még Gibrátnál fönállott. Utunkban mindenütt inség 's nyomor ijesztő képeivel találkozánk. — A' hosszas esőzés tönkre tévé a' nép fáradozásainak gyümölcseit, a' lakosokat kiszorítá lakhelyeikből, 's összedőlt házak romjai közt nem egy szerencsétlent látánk, ki vízbefúlt rokonait a' romok között keresé. Sok helyütt, hol a' bérceken erdők súlyedtek el, 's a' földből fakadó víz természetes szökőkutat képeze, a' nép habonás félelemmel telt el.

Miskolczot a' vizár iszonyu pusztításai közt találtam. A' szomorú képet elég híven közlék lapjaink, de a' veszély 's okozott károk nagyságáról csak szemtanu szerezhetett illő fogalmat.

Miskolcz körülményes jellemzésébe ez uttal nem ereszkedem. Elég legyen tehát felőle annyit megemlítenem, hogy már is kevés olly nagy fontosságú helye van hazánknak, mint e' halcsapásai daczára olly hatalmas léptekkel haladó város. Királyi várossá leendő emeltetése, melly eszme már 1783-ban megpenditetett 's így a' teljesülésre elég ideje lehete, azonfölül, hogy azzal a' város szebb jövődjé szoros kapcsolatban van, nagy nyereség leend az egész hazára nézve is. Olly valódi magyar közszellemet ohajtának hazánk minden városába, millyen Miskolczon uralkodó. Kebeleiben majd minden korszerű intézetet föltalálhatni. Maga, lelkes fiataisága, egyesült erővel 's példás összetartással karol föl minden haladási eszmét; 's Borsodnak ünnepelt férfiak körül olly hatalmas védbástyát képez, mellyen az ármany 's fondorkodás minden eszközei megsemmisülnek, mint ez legközelebbi megyei tisztujításán — melly az erény 's szeplőtlen hazafiság diadalünnepének méltán nevezhető — fényesen bebizonyult. — Ki Miskolczot meglátogatja, ne mulassza el közeleső kéjhelyeinek meglátogatását. A' tapolczai 's diósgyőri fürdőket értem itt, melly utóbbi különösen vadregényes tája miatt fölötte érdekes. Itt mulatásom alatt, néhány fiatal barátommal, kiknek zsebéből szerencsémre, 's tán szerencséjökre is, Miskolcz szépeinek minden veszélyességök mellett, még egy hálófölkötő sem kandikált ki — pár kellemes kirándulást tevénk e' helyekre.

De előttem több tekintetnél fogva érdekesebb volt azon kirándulásom, melylyet a' Miskolczhoz szinte közel eső Hangácsra tettem.

A' huzamos eső 's hegyi áradások maradványai miatt csak késő estve vergődheténk föl a' partra, melly alatt kirándulásom célpontját végre megpillanthatám.

A' leghívebb magyar típusú falut előbb meg kelle kerülnünk, hogy tulsó szélre bejuthassunk, mert a' falun keresztülmenet jelenleg csak sárbafulás veszedelmei közt volt megkísérhető.

Szokni kell biz a' falusi lakáshoz, 's még akkor is áldott természettel kell bírunk, hogy akármelly magyar faluban lefuthassuk göröngyös pályánkat — gondolám magamban, midőn másnap reggel kiállva a' patriarchalis folyosóra, a' vidéket akarám körültekinteni.

És mi az a' magyar falusi élet? — Alig ismerve a' házi élet apróbb kényelmeit is, nem annyira, mint az egy becsületes városi kézművesnél mindennapias, — lakva kerítetlen 's kaputlan udvarban, mellynek őrizésére Isten után néhány bozontos kuvasz van teljesen fölhatalmazva, melly t. cz. őrség köréből szerencse, ha ép bőrrel megmenekülhetünk; — többnyire sár-, víz-, 's hőtengertől környezve, melly mindaddig, mig a' léghajózás divatba nem jő, hajókázhatlan marad — 's így nagyrészt ki nem léphetve a' faluból, elszigetelten élni a' világtól, ugyannyira, hogy ha egy idegen a' dies fatales-ek alatt falura vetődik, mint a' mesés sziget lakói, a' falubeliek méltán kérdezhetik: „hol jár itt, a' hol madár sem jár?“

Szellemi élvezek, házias kényelem 'sat. nélkülözése mellett, tehát roppant anyagi haszon talán az, mi a' falusi életet jelenleg emeli?

Földesuraink gazdalkodási rendszere, fizetlenségükről ismert árjegyzékeik, a' kiadás 's bevétel évenkénti statistikai táblái — az ősi birtoknak ezeket követő idegen kézrejutása: az anyagi haszon mibenléte fölül minden kétségeinket eloszlatják. És a' magyar földesur mind e' mellett kedveli falusi kis királyságát, 's ha vasárnaponként tisztelt nevével leánykori kurtadereku „sárga iberrockjában“ templomba megy, 's a' tiszteletől kezdve, a' falu omnibusa, az utolsó cigány által megsüvegeztetik; vagy megyei ünnepélyekre betáblabíróskodva alispántól esküttig kedves urambátyám névvel üdvözöltetik 'sat. boldog önelégültségében azt hiszi, hogy nála nagyobb ur nincs széles e' világon 's jobb élet az illy falusi életnél!

És mi másként lehetne mindez!

De hatalmas emelőrudak kellenének ám ez átalakulásnak is, mint a' tekintetes ur portája előtt elakadt hatókrös szénás szekér kiemeléséhez!

Mig testünk fazik, előbb csak az után vagyunk, hogy meleg ruhát vehessünk; később ha szép-e? azt is meg szoktuk tekinteni.

A' magyar falusi életnek még meleg ruhája sincs.

Hangács némi historiai nevezetességű hely.

Törvénykönyvünkben egy régi diaetális határozat azt mondja róla: „Castellum Hangács, qua latronum domicilium destruat.“ Melly törvényezik bizonyosan szigorubban hajtattott végre, mint némelly egyéb — hol nem rombolásról van a' szó —, minthogy az említett rablókastélynak többé nyoma sincs.

A' magas bérczek, sűrű erdőség közé mintegy beszorult helység határában van egy roppant üreg, melly eredetileg nem egyéb volt, mint földalatti rejték. Már maga nagy kiterjedése, tömérdek ága figyelemre méltó; de mennyivel inkább a' benne rejlő chronologiai 's authographi nevezetesség. A' pincze boltozatán 's falain történeti emlékü neveket olvashatni egész a' XIVik századból. Hihetőleg a' benne elrejtettek véstek föl elsőben nevöket — midőn t. i. még titkos összejövetelek 's rejtékhelyül használtatott — 's így azután annak későbbi látogatói.

A' bemohosodott föliratok közt nem kevésbé lepett meg e' két egymás mellé vésett név: Rákóczy, Lorántfi.

Beszélik, hogy midőn Hangácsot Régi Kelemen, hatalmas dynasta birta, a' közeleső felső vadászti Rákócziakkal nyakas szomszédságban élt, marháikat behajtatta, nyájaikat pusztította, terveiknek ellenszegült 'sat. 'S midőn Rákóczy e' nyakas

szomszédali kibékülésért mindent megtőn, a' béke áldomása e' helyen szokott volt megünnepeltetni.

Legrégibb, tisztán olvasható fölírása : Vatai György de Vata 1350 die 24 Aug. Van még ennél is régibb, de melynek csupán évszáma 1318 olvasható, a' név vonásai ki nem vehetők. A' XVI's XVII-ik századból legtöbb, egy párt följegyeztem: Sig. Nyáry 1697. Pethe Dávid 1613. Pósa 1618. Kajdi László 1602. Divéki Móritz 'sat. Szintolly régi fölíratu nőnevek is számosan olvashatók, a' többek közt : Komjáthi Borbála, Fűsi Zsuzsána, Fekete Mária 'sat.

E' pinceze jelenleg a' Szathmáry-család birtokához tartozik, kinek egyik érdemdús tagja, borsodi főispáni helyettes nagys. Szathmári József ur, mint hallám, ez emlékezetes hely felől érdekes adatokkal bír.

Meghatva szemlélem e' helyet, melyen titkos összejövetelek alkalmával a' pártviszály ördöge nem egy veszedelmes magot csiráztathatott föl. Ég tudja, mily fontos szerepet játszhatott az hazánk véres történeteinek mysteriumai között. A' hely még áll, a' nevek, mint egy sirbolt halottai, ott vannak eltemetve. Halottak között képzelem magam, véres történetek ábrándképei huzódtak át képzeletemen, 's olvasva e' bemohosodott neveket, a' sötét, hallgatag üregben egykori viselőik hangját, fegyvereik csörtetését 's lépteik tompa dobogását véltem hallani.

Csak midőn szabadba értünk, eszmélhettem föl ábrándaimból.

Az e' helyet körző sűrű erdőség, magas bércek olly összhangzók e' sötét üreggel, 's az egész völgy olly elzártnak látszik lenni az egész világtól, hogy ennél alkalmasabb rejtekhelyet az e' vidéken csapongott Komoróczy 's rablótársai nem is választhattak.

E' helyhez nem messze van a' József császár idejében hazánkban kijelölt legmagash 18 pontok egyike is, mely bérce ördögök oszlásának nevezetik.

Történeti regényírónak e' tájon egy kis fürkészés nem ártana. 'S nagys. Szathmáry József ur, kinek a' historia egyik legkedvesebb studiuma, nagy szíveséget tenne a' történeti nevezetességeket szerelőknak, ha memoirjait szíves lenne Hangács és e' földalatti tanya felől közleni.

E' kirándulásom leírásával bezárom jelenleg uti tárczámat, melyet — ha körülményeim 's e' lapok tisztelt szerkesztője megengedik — nemsokára ismét megnyitni kész leend *)

B e r e c z K á r o l y.

BUDAPESTI SÉTÁK. X.

Nem tudom átlátni, mért ne sétálhatnánk ma a' nemzeti színházba, hiszen mindegy, akárhol unatkozunk, 's az sem tesz ezen élvezetben különbséget, hogy pénzért vagy ingyen jutunk-e hozzá.

Ne gondolja azonban senki, hogy rossz hazafi vagyok, mivel az unatkozást kapcsolatban hozni merém a' nemzeti színházzal; mert ennek koránsem a' színház, ezen zsenge nemzeti intézetünk az oka, hanem csupán én, kit a' világfájdalom még nem környékez ugyan, de ki olly szerencsétlen vagyok, hogy az életben is többnyire színészeket látok, kik furcsánál furcsább szomorujátékokat, és szomorunál szomorúbb boházatokat játszanak, minél fogva aztán igen természetes, hogy én csak az illy életben előforduló színészkedések vizsgálásában gyönyörködöm, színházban pedig rendesen unatkozom; mert például mikép lelkesüljek én föl, midőn Petur bánt tüzelni hallom, tudván, hogy fél óra mulva nemcsak meg nem fojtja Gertrudot, hanem inkább igen jó kedvvel vacsorálni fog vele; mért sajnáljam én Táray grótot, midőn szüleinek nevét félőrültén tudakolja, miután nem feledhetem, hogy érdemes

*) Mindenkor örömmel veendi a'

szüleit igen jól ismeri; vagy talán bámuljam az emberi természet rendkívüli szilárd-ságát, midőn látom és hallok, hogy Gennaro még akkor is énekel, mikor a' híres Borgia-méreg már ugyancsak csikarja belsejét, miután jól tudom, hogy csak tiszta vizet ivott, és oly jól érzi magát, mint akármellyikünk!

Tehát, ismétlem, az unatkozás említésével koránsem akarom zsenge nemzeti intézetünket sérteni, miután ez különben is mindent elkövet, hogy gyönyörű rendeltetésének minél fényesb és minél üdvösb sikerrel felelhessen meg. Művészeinek díját minden évben rendesen fölemeli, hogy annál nagyobb buzgalommal járhas-sanak el szép föladásuk végrehajtásában, 's ők ezt csakugyan lélekismeretes pontos-sággal teljesítik. Vagy ki hallotta, és ki állithatja, hogy nemzeti színházunk vala-mely tagja valaha készületlenül lépett volna föl a' közönség előtt? Merészli-e va-laki állítani, hogy színészink gyakran négy—öt hét alatt csak egyetlen újdonsággal léptek föl?

„Igen, én merészlem mondani, hogy ez már többször is megtörtént!”

Ezt méltóztatott megjegyezni, nyájas olvasóm?

E' megjegyzést már csak udvariságból is el kell hinnem, de ebből vádat ko-ránsem esztergályozhatni ám színházunk ellen, hanem inkább kitűnő érdemet csa-varlatni ki. Színházunk ugyanis nemzeti intézet, következésképp nemzeti célok van-nak vele összekapcsolva, 's ezek közt nem legkitűnőbb-e az, hogy nemzeti hibákat megszüntetni iparkodjunk?

„Mindenesetre.”

Tehát: a' magyar nemzetet a' miatt is vádolják, hogy szalmatűz mellett sze-reti szalonnáját kenyérre csepegtetni, azaz, hogy mindenben állhatatlan, és mindig új tárgyak után kapkod. Ugyan nem követne e' bünt el a' nemzeti színház, ha min-ket magyarokat a' szerencsétlen szokásunkban gyámolitgatna, minduntalan változa-tos újdonságokat terjesztvén előnkbe? És nem legnagyobb érdeme-e, hogy az állhata-tosságot megkedvelteti, megszoktatja velünk, állhatatosan régiségeket morzsolgat-tatván le előttünk? Sőt mi több, daljátékokra nézve ezen eljárás még szembetűnőbb, mert a' nemzeti színház jól tudja, hogy német és olasz zene a' magyar nyelvet 's nemzetiséget épen nem igen nagy mértékben mozdíthatja elő, 's azért e' tekintet-ben még gondosabban kerül minden újdonságot, hogy állhatatosságban gyakorolván bennünket, ez által legalább az idegen zene czéltalanságát nemzeti érdekeink elle-nében némileg kiegyenlítse. Ime, mennyi abból a' haszon, hogy újdonságot csak ritkán láthatunk színpadunkon!

„Már én csak mégsem helyeslem a' színészek díjának gyakori fölemeltetését.”

Bocsánat, nyájas olvasó, de ön igen roppant tévedésben méltóztatik lenni, ha szabad magamat így kifejeznem. Tapasztalásból tudjuk mindnyájan, kik néha-néha legalább oldalvást egyet kettőt pillanthatunk a' világ kártyáiba, hogy minél súlyosb valamely hivatal, az minél több munka van vele összekapcsolva, annál kisebb fi-ze-tés járul hozzá, 's hogy ezen utóbbi azon mértékben emelkedik, minőben a' munka csökken. Igen természetes tehát, hogy színészink, míg kevesebben voltak és így többet fáradozni kényszerültek, csekélyebb díjjal is beérhettek; most ellenben a' munka gyérültével díjuk szaporodik.

„De ez igazságtalanság!”

Épen nem, ki sokat dolgozik bármely pályán, az dicsőséget érdemel; ki keveset dolgozik, az dicsőségben nem részesül, illő tehát, hogy legalább silány pénzben nyerjen e' veszteségért kárpótlást. De ezen kívül még más fontos ok is küzd ezen folytonos díj-nagyobbitás mellett. Igen illő, hogy nemzeti intézet tagjai minden tekintetben tisztán álljanak, 's azért nem örvendhet-e méltán minden valódi hazafinak lelke, midőn tudja, hogy Budapesten egy magyar színész sincs, ki bárkinek csak egyetlen fillér-rel is tartoznék?

„E' szerint ebben megnyugszom ugyan, de azt mégsem javalhatom, hogy a'

közönség minduntalan zsaroltatik a' belépti díjak fölemeltetése által, ha valamelly idegen énekes, hegedűs, vagy más isten csodája egy kissé elnyikkantja magát.

E' vélemény ismét tévedésen alapszik, 's ezen eljárásért is legkorlátlanabb dicséretet érdemel nemzeti színházunk. Ismeretes t. i. mindnyájunk előtt, hogy a' magyar még a' leghasznosb czélokra sem szeret adózni; tudjuk továbbá, mikép több nagy hazánkfia mondá már, hogy a' magyar még csak gyermeknemzet, 's ki nem tudja, hogy a' gyermeket játszva kell tanitnunk, ha boldogulni akarunk vele?

„Hová czéloz ön ezekkel?“

Mindjárt elmondom. A' nemzeti színház épen akkor emeli föl díjait, midőn ollyasmit akar mutatni, mi az elébe szabott nemzeti czéloknak nemcsak nem felel meg, hanem azokkal éppen homlokegyenest ellenkezik; tudniillik, nem akkor emeli föl a' belépti díjakat, midőn valamelly nagyérdékű 's nemzeties irányu eredeti színmű adatik, mert tudja, hogy a' magyar hasznosra adózni nem szokott: hanem akkor gyakorolja ezen műtétet, mikor lábak, vagy legfőlebb újak ügyessége tüntetik ki, 's ez által mintegy játszva szoktatja a' gyermek magyart arra, hogy haszontalanságra adózzék, mert ha lassankint ezt megszokja, akkor aztán bizton reménylhetni, hogy idővel majd hasznos czélért is erszényébe nyul, ha akkorra még marad valami benne.

„Most már értem, és illy fontos ok előtt meg kell hajlanom; de mind e' mellett még más nehézségeim is vannak.“

Csak méltóztassék szólani, Budától távol van a' kerepesi ut, van tehát még időnk egy kis szóváltásra.

„Mért engedi meg a' nemzeti színház, hogy tagjai minduntalan hosszasan utazgassanak?“

Erre igen sok az ok.

„Kiváncsi vagyok.“

A' megszokotti kincset nem becsüljük, 's azért, midőn X ... jeles színész elutazik, és szerepét más valaki elhóhérolja és úgy szólván agyon bicskázza, a' közönség sohajt X ... után, és teljes mértékben érzi annak jelességét, mit különben alig vehetne az ember észre, ha rosszabbat soha nem láthatna. Továbbá, igen szükséges, hogy a' művész időről időre gyarapítsa művészetét, 's azért ne mindig csak ugyanazon arcokat lássa, hanem eredeti jellemekek ismerkedjék meg utazásközben, és tapasztalásainak ezen kincseit azután itt Pesten óriási sikerrel használhassa. Így például, tegyük föl, hogy Czinkotán játszik a' művész, mint vendég, 's a' csür mögött öt vagy hat sühedert lát, kik egy ostornyél miatt egymással hajba kapnak. Ebből a' művész tüstént megtanulja, hogy mikép kelljen magát viselnie, ha valamelly színmű tánczvigalmi jelenetében pesti arslánokkal finomul és elmésen vitatkozni kénytelen valamelly érdekes napi esemény fölött. Vagy a' művész például Kenderesen adja vendégszerepeit, 's látja, hogy a' fogadóban egy enyves kezű cigány szomszéda pipáját olly ügyesen elcseni, hogy a' szomszéd nemcsak észre nem veszi a' lopást, hanem még épen a' cigánynak panaszolja azt. Milly mély emberismereti tanulmányul szolgálhat ez a' művésznek, ki már most ugyancsak tudhatja, milly finom ügyességgel kelljen valami nagy cselszövőt játszani, hogy tetteit ki ne puhathassák. Vagy képzeljük, hogy valamellyik pesti művésznő Piresen vendégszerepelvén, történetesen egy ártatlan falusi szüzcsekével ismerkedik meg, ki olly szendén őrizi az egyszerű pelyhes libácskákat, mintha nem második, hanem első eredeti Griseldisnek született volna. A' gondos művésznő beszédbe ered vele, minden mozdulatát följegyzí magának emlékezete táblájára, 's mennyit nyer aztán a' budapesti művelt közönség, midőn a' derek művésznő visszatér, és a' pircsi eredeti szende ártatlanság mintája szerint játsza például a' fiatal spanyol vagy portugál királynékat! Végre, azt tekintetbe kell még vennünk a' művészeti roppant nyereségen kívül, hogy jobb színészink évi jövedelme alig megy ösz-

szesen hatezer forintba, igen méltányos tehát, hogy alkalmat nyerjenek, ehhez még vidéken valamicskét szerezhetnek.

„Uram, hiszen hat szolgabíró is alig kap összesen ennyit!”

Természetesen, de nem szabad felednünk, hogy az egy Kecskeméti is több jó szolgabíró kikerülhet, mint jó színész egész Magyarországból.

„Már csak megnyugszom hát mindenben, ámbár most is azt hiszem, hogy sok másképp lehetne; de már különben is a' színház előtt állunk, nem akarom tehát a' vitát tovább folytatni.”

Oh, tisztelt olvasó, ezt még inkább fogják köszönni ön igen tisztelt társai, mint én.

És ha úgy tetszik, most már a' színházba léphetünk.

Igen, de természetesen majd csak a' — jövő héten!

K i s s P á l.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Martius 16-án: „D o n P a s q u a l e,” daljáték három felvonásban.

E l e k. Benza ma kissé nagyobb természetességgel játszott, 's jó énekéhez az illy józan mérséklet igen illik.

V i l m a. Paksyné minden újabb alkalommal több életet kölcsönöz pajzán szerepének, 's egyszersmind annyira korláti közt marad az illedelemnek, hogy a' finomabb izlést sem sérti, és egyszersmind valószínűvé teszi azt, hogy makranczaitól valódi szerelmese nem borzad vissza.

E m m a. Peczet érti ön? Éz ma nem volt hangjánál, vagy hangja nem volt nála, vagy kedve nem volt, mert sokkal gyöngébben énekelt, mint máskor. Ellenben Fűredy gyönyörű hangja nagy hatása volt. Ha Pecz helyett Wolf fog e' daljátékban föllépni, és Paksyné mindig úgy fog iparkodni, mint most: úgy e' daljáték még sokszor megtöltendi a' színházat, ámbár az első és második előadás után annyira gyérült már a' közönség, hogy mindenki egészen ellenkező sikert jósolt.

17-én: „V é g r e n d e l e t,” dráma öt felvonásban, írta Czákó.

G y u l a. Megfoghatlan, hogy ma, daczára a' legjobb vásári napnak, aránylag kis közönség előtt adaték e' kedvelt dráma.

E m m a. Sőt én ezt igen megfoghatónak találok, mert ma este felé röpült Lehmann a' levegőbe, 's így természetes, hogy a' műértő közönség nagyobb része inkább oda sereglett.

V i l m a. Egyébiránt meg kell vallanom, hogy, az előadást tekintve, ma nem igen sokat vesztek azok, kik otthon maradtak.

E l e k. Nagysád igen szigorú; Laborfalvi Róza igen sok bensőséggel játszott.

V i l m a. Öt nem is illeti vádam, ámbár ő is csak az első felvonás vége felé kezdte fölmelegülni; de tekintsünk kissé a' többiek játékára. Lendvayné közönös hidegsége minden szavával kiáltó ellentétben állott. Midőn például L. Róza mondja neki, hogy jöttével még a' falak is vidámabbak lettek, mosolygynom kelle, mert Lendvayné, belépte óta olly szomorú, vagy fanyar arcot mutatott, mintha tánczi-galomra készülvén, ruhájával a' szabó cserben hagyta volna, 's e' kedvetlenség, kisebb-nagyobb mértékben, mindvégig sértőleg hatott játékára. Komlóssy Ida, a' megörülési jelenetet kivéve, szinte hideg volt, ezen utóbbiban pedig túlzott, mert a' természetet nyers kitöréseig hiven utánozni szinpadon nem szabad, habár találkoznak is mindig, kik az illy túlvitelt megtapsolják. Lendvay játéka is köz-

nyösb vala, mint máskor, Szákyf pedig nem pótolhatja Szentpétery helyét, és László eleven játéka az itt elsorolt hiányokat nem fődözheté el.

G y u l a. Tökéletesen osztozom nagysád véleményében, 's azt hiszem, hogy színpadunkon leginkább azért nem birhatnak jelesb színművek hosszú élettel, mivel minden ismétléskor többnyire hanyagabbul adatnak elő.

18-án: Bartha jutalmára bérszünettel „B á n k b á n”, dráma öt felvonásban, írta Katona József.

A' czímszerepet ma Bartha adá, illő mérséklettel, és szerepét meglehetősen híven tudva; a' kisszámu közönség azonban nem birt játékától föllelkesülni, miután e' szerepben Lendvayt szereti látni. Egressy Gábor Petur bánt olly élethíven, olly jellemzőleg adja minden tekintetben, hogy a' legszigorubb bíráló sem találhatna benne kivetni valót, 's ezzel bizonyítja, mennyit tehetne ő, ha minden szerepe iránt kivétel nélkül valódi művészeti előszeretettel viseltetnék. Szentpétery a' paraszt szerepében érdemlett tetszést nyert, minden szava megtevé hatását. Lahorfalvi Róza igen jól személyesíté Gertrud királynét, 's Lendvayné is sikerülten adá érzékenyebb jeleneteit. Megemlítem még, hogy Egressy Gábor most jött haza vendégszerepezésből, Lendvay pedig most utazott el. Iszonyu csapás az színházunkra, hogy személyzetünk soha nincs együtt, 's meg vagyunk győződve, hogy az intézet csak nyerne, ha az igazgatóság bármilly nagy áldozattal szabaditaná is meg magát ezen örökös vendégszerepezéstől. Néhány ezer forintot itt tekintetbe venni nem kellene, mert színházunk jövődjét kockáztatja ezen örökké csonka személyzet.

19-én: délben tizenkét órakor bérszünettel, fölemelt belépti díjak mellett, B o s c o bűvészi mutatványai két szakaszban, Egressy B. hangáskarával. Esti órákban „T i h a n y o s t r o m a”, daljáték három fölvonásban, írta Thern K.

E l e k. Mondja aztán még valaki, hogy a' magyarnak nincs pénze, ma délből legalább négyezer forint vándorlott színházunkba, és miért? A' gyorsaság két órai bámulásaért!

E m m a. Pedig csak jó gépek és ügyes tüntetések, — ebből állott az egész.

V i l m a. De az Isten szerelmeért, ugyan mit kívánnak önök tehát egyebet? Talán azt, hogy Bosco a' nemzeti színházat a' Duna mellé varázsolja, vagy hogy a' kártékony nemzetes elveket üdvös nemzeti eszmékké változtassa? Bosco rendkívül ügyes tüntető és igen jó szerkezetű gépekkel bír, ki tőle többet várt, az csak enmagát okolhatja csalódásaért, mert a' XIX-ik században boszorkányságot követelni csakugyan nem illik.

G y u l a. Ez mind helyes, de én fölléptetését kárhoztatom, nemzeti színházunk olly jó állapotban van, hogy a' pénzt élire veri, és mégis illy nyegleséghez folyamodik.

É n. Bocsánat, barátom, de ezen észrevételt nem helyeselhetem, mert nekünk életre halálra küzdenünk kell az idegen színházakkal, és így igen helyes, hogy az igazgatóság mindent elkövet, mi által annak közönségét gyéríthetni. Ez esetben pedig annál kevésbbé lehet panaszra okunk, mivel Bosco csupán déli órákban rendkívüli előadásul lép föl, és így este mindig eleget tehetni e' mellett a' nemzetiség kívánatinak.

V i l m a. Ugy van, de szóljunk az esti daljátékról.

G y u l a. Keveset mondhatni arról, mert egy karéneken 's pár dalon kívül a' többi részek rendesen hidegen hagyják a' közönséget, mintha a' habszűzek lelocsolnák.

E l e k. 'S ha ehhez még Jób éneke járul, épen nem csudálhatni, hogy Scho-delné, Benza és Füredy sem hathatnak keresztül.

V i l m a. Törjünk bekével, hiszen Jób helyett már a' derek fiatal Reszler van szerződve, és így husvét után alkalmasint kevésb panaszra lesz okunk.

20-án : Réthy jutalmául bérfolyamban „K é t p i s z t o l y,” népszimnű három szakaszban, írta Szigligeti.

Elejétől végig és minden kivétel nélkül hanyag szakmányozás, mely miatt az egész játszó személyzet kemény feddésre méltó; ezenkül zavarok sem hiányzottak, melyek szomorúan tanusíták, hogy nemzeti színházunknál a' művészeti rendre ügyelés lehető legsíralmasb állapotban van, 's valamint nincs, ki a' törvények szerint parancsoljon, ugy az sincs, ki azoknak szigoruan engedelmeskednék. Bizony nem ismerék elnézőbb színházi közönséget a' magyarnál, mely kedvencz darabjainak eltorzítását is békével tűri.

21-én : bérszünettel 's fölemelt belépti díjak mellett „C h a r l o t t e k a p i t á n y,” vigjáték két fölvonásban, és Joachim tizennégy éves művész hegedüversenye egy szakaszban.

E m m a. Csodálatos, hogy ma épen a' páholyok közönsége maradt el, holott ez jobban győzi a' gyakori áremelést.

E l e k. Csak sok a' mi sok, mert holnap délben ismét Bosco számára kell az erszényt megnyitni, délután pedig a' léghajós is megkivánja a' magát. Én egyéb-iránt a' fiatal Joachimnak mindenesetre nagyobb közönséget ohajtottam, ámbár meg kell vallanom, hogy az árfölemelést nem helyeselhetem, mert Joachim gyönyörűen hegedül ugyan, de azért épen nem mondhatnám, hogy hegedűje sír és mosolyog, mint némelyek állítani szeretik, kik a' tuzásnak mindenben barátai. A' különben igen jeles művész sokkal fiatalabb még, mintsem a' költészet és érzelem minden magasztos fokozata átmelegithetné játékát, erre még idő kell, addig pedig kár tuzásokra fakadni, mert ezek érdemeit nem nagyobbithatják. Hogy leginkább magyar nótái tetszeltek, az igen természetes.

V i l m a. Egészen osztozom ön véleményében, 's hiszem, hogy Joachim idővel az leend a' hegedűn, mi most Liszt a' zongorán. De térjünk a' vigjátékra, illy élvezetben már rég nem részesültem, nem lehet eléggé magasztalnom Laborfalvi Róza pajzán, finom 's kerekded játékát, és milly jelesül állott mellette Szentpétery és Telepi! László szinte kielégített, Komlóssy Ida pedig legalább néhányszor természetes hangokat hallatott. Mégis csak tudnak a' mi színésznők kielégíteni, ha akarnak, csak aztán gyakrabban akarnának!

22-én : délben bérszünettel és fölemelt belépti díjak mellett B o s c o második mutatványa, este „T i s z t u j i t á s,” vigjáték négy felvonásban, írta Nagy Ignác.

Bosco a' kellemetlen idő daczára is nagy közönséget bírt összevarázslani, mely azonban igen csodálta, hogy a' bűvész saját javára jobb időt nem csinált, és így természetes, hogy mai mutatványai sem elégitették ki azokat, kik erővel azt akarnák, hogy Bosco semmiből csináljon valamit. Az esti előadást általában a' jobbák közé sorozhatni. Valahára már a' játékszini czéduláról is eltűnt a' száz arany, fogadni mernék, hogy a' szerző zsebéből már rég eltűntek.

L. P.

N É P R A J Z O K.

(Vége.)

PERSÁK.

A' persát Ásia legműveltebb lakói közé számithatni; őt deli testalkat emeli ki; régibb utazók kecsтеленnek festik, ámde mióta cserkeszeket vesz nőül, külseje nem mesb irányt látszik felölteni; átalán középtermetű, szikár, erős, sasorra hajdani nagyságára emlékeztet hennünket; arczát ébenfürtök környezik; oly nagy a' haj-

lama e' szín iránt, hogy bármely más színű haját feketére festi; a' legszebb nőket Schirasban találhatni fel. Ősfénye 's meleg éghajlata őt a' puhaság karjaiban ringatja; kéjvadászata annyira ingerli őt, hogy naponkint erősebb szerekkel él érzelmi csillapítására; kávé- 's dohánynyal a' legtulzább fokban él, mákony olly mindennapi szükségévé válik, hogy nélküle sehol sem tud meglenni. A' persák több iparágban dicséretesen működnek; selymök, pamutjok már századok előtt vált világhírűvé; ücsérkednek továbbá rózsao-laj-, gyöngy-, mákony-, kámfor- és lovakkal; — a' tudományoktól sem borsózik a' hátok; ki nem hallott volna már a' persai egyetemokről? Szívesen bibelődnek bölcsélettel; Aristoteles philosophiáját lefordíták saját nyelvekre, keleti kedélyök azonban főkép a' költészetet teszi előtök kedvessé; számtalan poetára bukkanhatni itt, kik utcákon árulják verseiket, és ős királyaink szokása, miszerint költői felolvasások által fűszerezék lakomájokat, ma a' schachoknál honos. Öltözete elég piperés; mind a' nő, mind a' férfi térdig nyuló kaftánt visel, ékítve tarka tollakkal, gyöngygyel 's selyemrojjtal; csalmája magasabb a' törökénél, lábait pedig szattyáncsizma fedi.

SZAMOJEDOK.

A' jégtenger partjait lakja e' vad, undok nép. Egy lakásban 5 — 6 család is összesül; illy közös tanyában olly kevés ügy fordittatik a' tisztaságra, hogy undorral fordul el a' művelt utazó; dicsérik azonban őket mint ügyes halász- 's vadászokat. E' népnél a' nő, ki olly könnyen emelkedik a' férfi fölé, igen csekély becsben áll; a' férfi soha sem eszik nejével, sőt lakában kijeleli a' határt, melyet amannak átlépni nem szabad. A' szamojednak nagy, idomtalan feje, alacsony, erős testalkata van; testét a' hideg ellen iramszarvasbőrből készített kabát fedi.

NÉGEREK.

Lég, éghajlat lényeges befolyással vannak ugyan a' színre, de minthogy a' néger magzat fejéren születve, a' nap sugaraitól szorgosan megóva, mégis kevés nap multával szülei színét ölti magára: önkénytelenül felébreszté a' tudósok figyelmét e' kérdés: hol fekszik e' feketeség lényege? a' buvárok vég-véleménye lön, hogy a' felső bőr alatt levő malpigi reczében kell keresnünk e' szín okát.

A' néger nyugot-Afrikában székel. Vétkei közé számithatni határnélküli hiúságát, kegyetlenségét, büszkeségét 's kéjszomját; ő czípő, vagy csalma viselhetéseért kész véres harczot indítani; zsarnok lelke hidegvérrel készti őt társa vérént ontani, 's érdeme fokát a' lekonzolt áldozatok szerint méri: egy néger herczeg Istenhez hasonlítja magát, olly annyira súlyed hatalmába a' gögnök.

Ha említők árnyoldalát, ne fosszuk meg őt fényoldalától sem; barátság, hála, őszinteség, övéihez ragaszkodás, nemeslelkűség 's haszonkeresetlenség mindannyi ragyogógyöngy szép lelkében. Vilhelm Tófor írja, hogy két néger barát esküvék, mikép csak halál által válandnak egymástól, forró ohajuknak daczolt a' játszi sors, mert rabság külön világgrészekbe hurcolá őket; hetedik nap mind a' két szerencsétlen végzé eltét, esküjök szerint egy jobb létben kívántak ismét találkozni.

A' néger foglalkozása általán halászat, földmivelés, kereskedés és vadászat; a' munkához azonban nem nagy kedvvel fog, mert természete lomba 's álmos; a' négert más néptől fekete színén kívül megkülönbözteti még szagosb veritéke, bársonypuha bőre, lapos orra, göndör hajzata, kerekded fülei, nagy ajka, hófehér fogai, 's szem-él, mellyel a' napba is hosszabb ideig nézni képes. Legszabályosb arczu 's testalkatu feketéket találunk Senegal partjain, legrutabbak a' Hottentották; 's bár a' természet is olly fősvénynek mutatkozolt irántok, még hájjal 's kellemetlen színekkel festik be testöket, mi őket egészen undokítja; az indus kéj- 's kényelemvadász, pazar, mégis gazdag; színe inkább sárga, mint fekete.

Az amerikai és malayi fajról tán más alkalommal.

Fuchs Tamás.

MAGÁN LEVELKÉK BÉCSBŐL. IV.

Mart. 22-én. Midőn lapjaid mellett gr. Batthyány Kázmér arcképe megjelent, olvasóid egy része előtt két körülmény tűnhetett fel alkalmasint, hogy t. i. a' képet minden kísérő sorok nélkül adád, 's hogy az Bécsben nyomatott. — Engedd, hadd szóljak e' felől néhány szót. — Batthyányi Kázmér arcképében nem ismeretlen férfit vették t. olvasóid; sok előtt az arczvonások, melyeket derék Barabásunk mesteri ónja után birhatunk, tán ismerellenek lehetnek, de ki a' közel idő eseményeit részvétellel, figyelemmel kísérte; ki iparunk erősödésének és pedig kifejlődése 's olly hosszas árvaság 's olly szerencsétlen körülmények után és annyi nehézség el-
lenére, kifejlődése — 's erősödésének örülni tudott; ki fáradságot vön magának, az eseményeket kiindulási pontoknál fölfogni, 's a', meglehet, kevés eredményt azon nehézségekhez tudta mérni, mikkel kellett küzdenie a' hübb kebelnek, a' tisztább akaratnak, hogy legalább ez eredményt vivhassa ki; ki, mondom, részvétellel tudta kísérni a' jobb rész harcát a' megkövesült indifferentismus, az ex offo megtámadók ellen: ha kebelében tisztelet támadott a' nemes küzdők, a' lelkes áldozók iránt, Batthyány Kázmér neve előtt ismeretlen nem lehetett. Tetteit jegyezted volna fel? Ugy iparunk történetét kellett volna leírnod, hosszasan ismételtetned mindazt, miről időszaki sajtónk eddig ugys értesített; elmondanod, hogy néhány sirály ernyedetlen vészjóslata ellenére is a' védegyelet csöndes működése zöldellő fává növeszti iparunk gyenge csemétjét; el kellett volna mondanod, ismételned, hogy ha egyéb eredményre nem juttatott is bennünket e' küzdés, legalább felébreszté bennünk a' kötelességérzetet, mi nélkül nincs polgárerény, legalább öntudatra juttatott; és mind e' mellett el kellett volna mondanod, miként azok között, kiket m i n d e z é r t süveget emelve és áldva említ a' magyar, az első elsője — Batthyány Kázmér. — De kinek mindezt ismét el kellett volna mondanod, ki az ipar újabb történetének minden lapjából nem merített eddig is illy meggyőződést: annak hiában mondandó vala el mindezt, annak haszon nélkül ír a' historicus,*^{*)} az, mint már máshol megjegyeztem: Napoleonról is c s a k azt jegyezte meg, hogy háromszögű kalapot hordott.

Gr. Batthyány Kázmér arcképénél biztosabban mondhatod el: „ilyen ő,” mint b. Eötvös Józsefénél mondhatád. Mert miután eddigi műmellékleteid kiállítására áldozva annyit, minél többet kívánni nem lehet, és mind e' mellett 's Barabásunk óna után is, pesti könyvmodáink lelkiismeretlen hanyagsága miatt, a' közönség kezébe, mondhatni, eltorzított képeket nyújtani kénytelenítette, ha csak meg nem felejtkez az azon tekintetekről, melyekkel az ünnepelt férfiak és olvasóid iránt viseltetel, mindez által idegen intézethez valál kénytelen folyamodni, bár én jól tudom, ezt sajnosan tevéd, hogy valahára sikerültebb műmelléklettel is lephesd meg olvasóidat. — Hátha, édes barátom, ép azon körülmény t. i., hogy pesti könyvmodánk olly irgalmatlanul eltorzítá íróink jelesbjeinek lapjaid mellett megjelent arcképeit, volt ok arra, hogy, csendes neheztelésekben elvonulva az ártatlan szerkesztőtől, kinek illy vállalatnál csak jó akarata és áldozó készsége lehet, a' lapjai által képviselt érdekeket elő ne segítsék? Mert lehetlen, hogy t. íróink ne éreznek, ne tudnák, miként időszaki sajtónk a' merő mulattatáson felül sokkal magasb érdekeket képviselnek, semhogy részvétlen közönösséggel tekinthetnek a' szerkesztők igyekezetét, mely is: erősíteni a' nemzetiség 's az erkölcsiség érzetét olly anyák, olly honleányok kebelében, kiktől tanulandja a' következő nemzedék szeretni a' mindent adó hazát. De míg

*^{*)} Ad vocem: h i s t o r i c u s. Igy hibáznának azok is, kik János gr. Majláth ő ngára neheztelni tudnának azon okszerű halasztásért, minél fogva gr. Széchenyi István életének ígért kiadásával még mindig késik. Mert — velünk együtt így okoskodhatik a' t. életíró gróf — ki nem ismeri gróf Széchenyi István életét? az áldást, mely tetteiből a' hazára áradott? a' hon újabb történetét, mely egy Széchenyi életével?

egy részről, szeretett barátom, sajnosan tapasztaljuk ünnepelt íróink részvétlenségét, némaságát: más részről nem kevésb sajonnal vettük észre azon vetélkedést, mely, valljuk meg, egy időtől nem belbecsüleg, de csak külsinra emelé a' külön lapok érdekét. Ugy voltatok mindnyájan (tudom, ez ellen lesz — és méltán — ellenvetésed), mint a' szülők, kik gyermekök ruhatárát bővitik, míg a' tanítók bucsut vettek a' növendéktől.

És hogy a' serleg csordultik teljék a' nép profétáinak elvonulása mellett, még ifjabb íróink legmunkásbjai is ellenetek esküsznek. Ha az ifju erőknél szép célotoktól való elvonulása nem daczból, hanem azon méltánylandó czélból támadott, hogy — tanuljanak, hogy folytonos tanulmány és komoly igyekezet után maradandó műket is teremthessenek: akkor tisztelet és méltánylat érje őket. Nem szándokom, most erről bővebben szólni, de ismételve jelentem ki örömem azon esetre, ha az egyesültek végczélja — tanulás; mert bár az ihletett kebel költhet egykét jó dalt, de komoly studium, minden előkészület nélkül egyszerre aligha lehetünk Berenger, Byron és Shakspearek. —

De ti, szerkesztő uraim! aligha fogjátok magatokat illy okoskodással megvigasztalni, 's kötelességfelejtésről 's Isten tudja miről fogtok beszélni. Kötelességfelejtés, édes barátom, mindig főerénye volt a' magyarnak, pedig leginkább és egyedül önmaga irányában. Ki csak 25—30 évre tekint vissza, ki a' mult országgyűlés eseményeit ismeri, és ismeri az ur népének választottait: nem találandja-e igazolva ez állítást? No de nincs olly borult ég, mellyen egy világos nyílás nem volna, olly sötét éj, mellyben legalább egy csillag, ha e' csillag az epedő kedves szeme is, ne világítana az éj vándorára. Hisz, ha méltányosak akarunk lenni, meg kell vallanunk, miként azok, kiket kárhozatunk ér, kivételként tűnnek fel újabb korunkban. — E mellett hadd örvendeztessen meg téged is, édes barátom, a' hazánk iránti rokonszenv és azon kötelességérzet újabb jele, mellyel minden polgár azon haza iránt tartozik, mellynek jótéteményeivel él.

Ugyanis bécsi nagykereskedő Mayer ur, érezve a' kötelességeket azon haza iránt, mellynek törvényei őt is, mint már magyar birtokost (Mayer ur a' jankováczi uradalmat szerezte meg) jogokkal ruházták fel, gyermekeit a' magyar nyelvre taníttatja. És mint a' kötelességérzet ez újabb jele, örömmre derithet bennünket és sok honi cserebogárnak intő példaul szolgálhat: ugy azon rokonszenv, mellyel tagadhatlanul szép nyelvünk iránt viseltetik e' tisztelt család, 's azon ernyedni nem tudó szorgalom, melly a' szende leánykák szép ajkaira, a' mosoly e' bájhonára, naponként több több magyar szót honosít meg, magas jutalom barátunknak — a' tanítónak.

Levelkém terjedtebb lön, mint kezdetkor ohajtám, de tehetek-e, róla ha olly szívesen mereng a' drága hon felé tekintetem, 's hogy kedveltjeivel olly szívesen foglalkozik a' lélek? És midőn e' sorokat be akarom zárni, jut eszembe csak, hogy Bécsről még nem is szóltam.

Itt minden ugy van, mint volt régen, már azon hullámok is elgyűrűztek, melyeket a' kedély tengerén a' lengyel események hire vert fel. És ha nagyobb részvét kísérté volna ez eseményeket? „Saphirt Pokornyval összevesztivén, ismét minden a' régi vágásba esett volna vissza“ — jegyezte meg egyik barátunk.

Liszt Ferencz diadalairól szólanom már késő volna. Ma adandja 6-ik hangversenyét 's a' zongorázók e' hatalmas királyát ismét tömött terem dicsőítendi.

29-kén üli meg a' Theresianum-intézet százados ünnepét 's ekkor tartandja Saphir is humoristikai felolvasását, mellynek érdekét Liszt és Zerr Anna működésök is emelendi. — Isten veled!

— ? —

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

14. szám. — April 4. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

ARAD, mart. 24. *) E' lapok idei 11-d. száma „Belföldi levelek“ című rovatában „Mi ketten“ aláírással valami kajánlelkű 's ártószándéku ember engem is felrezzent családom csendes köréből, melynek, úgyszólván, egyedül élek, hogy a' magabavonult, 's mindenkinék békéthagyó 's már hanyatló korában levő családapát gúny tárgyává tegye, hitelét megölje 's ez által őt családostul végképen megrontsa. — A' galádlelkű először is ezelőtt mintegy huszonöt évvel irt fiatalkori gyenge munkámat, mely megjelenté után csak hamar megbíráltatott 's általam 'soha nem védetett, minden legkisebb szűkség, vagy általam adott alkalom nélkül gúnypadra állítja, kétségtelenül nem egyébert, hanem hogy munkám megnevezése által mintegy magamat is megnevezve, tudassa az olvasóval: kit illessenek következő sorai; — azután azt fillenti, hogy harmincz drámám áll készen, 's rövid időn mind egyszerre elő- 's kiadatni készülök azokat. Végre hogy kigúnyoltasomból származott pokoli örömen kívül még hitelem megrontásából is jusson kéjélvezet szívtelen keblének, magánviszonyaimat is világ elébe hurczolja. Szomorú dolog, hogy találkozok ember, ki embertársát ok nélkül megrontani törekedhetik! Gyanusítani soha nem volt szokásom; azonban volt legyen bárki a' czikk írója, annyit tagadhatni senki nem fog, hogy ő a' fillentésnek ritka vakmerőségű hőse, mert nekem egy, de csak egyetlenegy drámám sincsen, — a' kajánságnak pedig felkent mestere, mert oly munkákról itél, melyek nem léteznek, következőeskép rólam is, kiéinek azon általa ugynevezett drámai középszerűeket lenni állítja; de végre még gonoszszándékú is, mert soraival hitelem megölni, 's rám és családomra bajt hozni törekedett. Mi más méltó czímekre tette legyen még magát érdemessé ezen ember? ennek eldöntését a' tisztelt közönségre bízom, melynek ezennel egyszersmind végső ítélete alá is bocsátom a' sötétségnek e' gyönyörű madarát. Mert mondja meg most nekem a' kegyetlen keblű: ha literatori hiú viszketegéből amúgy könnyeden papírra vetett sorai engem végkép megrontottak volna, vagy netalan megrontanának, mi módon tehetendén jóvá ember-telen szenvedélyéből elkövetett rút véték? 's mikép orvosolandná meg egy általa szerencsétlenné lett családán baját, inségét? Hagyjunk békét, uraim, legalább egymás házi körülményeinek, mert rátok kerülhet a' sor, és akkor jaj nektek kajánkodók! Nekem fájdalommat enyhíti az, hogy városunk 's megyénk minden józangondolkodású 's jobberzésű lakosai, 's köztök nem egy olyan is, kikől eddig sziveltetett, keserű ingerültséggel veti meg a' literaturának ilyféle bajnokát, 's utálattal fordul el tőle e' tetteért. Többek által ösztönöztettem: tennék lépéseket kiléte fölfedeztetése végett, de én — noha az nem lenne épen olly nehéz**) — és azért, mert hitelemet orgyilkosul megtámadta, az igazság küszöbénél is zörgethetnék elégtételért ellene; mostanra megelégszem megvetésem kijelentésével. Kellend-e 's miképen e' tárgyban még fellépnem? a' jövő határozzandja el.

Náray Antal m. k.

MAKÓ. A' közjócélélok lehető előmozdítására, Mühelyi János ügyvéd ur igazgatása alatt, egy állandó műkedvelő társulat alakult, melynek tagjai folyó hó 12-dikén a' „Szerélem és Champagnei“ című vígjátékban léptek fel. Az előadás annyira sikerült, hogy a' működőknek, különösen pedig Sz. C. kisasszony 's a' derék igazgató úrnak méltányos megdicséretét nyilvánosan nem nélkülözhetjük. Az előadás jövedelme az újonnan készítettet disztímenyek és egyéb költségek letisztázására szánvák; a' későbbi jövedelmek majdan hogy milly célokra fordíttatnak, annak idejében megirandjuk, ha szivesen veendi a' szerkesztőség.

Tóbbben.

NAGY-KÖRÖS, mart. 25-én. Azt mondják, a' halálnál szűnik meg az élet; ezt ellenkezőleg bizonyíták be a' körösi tanulók, midőn a' mult napokban egy iskoláját végzett hajdani barátok végtszítéletét magyardiszruhában tevők meg, holott már két év alatt nem láttuk és hallottuk őket valamely nemes cél kivitelére egyesülhetni . . . közülök G . . . E . . . a' sárnál jól szerkesztett gyászbeszédet tartott, miből még is — szerintünk — barát irányában a' kebelből származható mély érzet sötét képei hiányzottak. Szinte halljuk, hogy májusban egy „szavalati és dalünnepély“ — el akarnak meglepni bennünket már valahára, elvárjuk! Mi örömet halljuk és látjuk a' nyilvánosság terén őket, ha — mit másképp hinni nem is akarunk — a' szellemi a' személyes érdeken túlsúlylál birand. — Ha valaki azt mondaná, hogy Körös nem formálódik, szemébe mondanám a' 'nem igaz'-at; mert csak a' mult héten jelent meg egy 'irodalmi lap' a' nagszerű „jellemiszilárdítás“ cím alatt, mely a' kisasszonykákat gög- és szelidségökért csak amugy incognito csipkedi és simogatja minden héten kétszer. Minek biz én barátja nem volnék, ha csak nem tudnám, hogy némelly csipés egésségre csipi a' beteget, például a' — pióczáé. — Minap olvastam e' lapban, hogy a' sopronyi levelező, a' híres magyarbors utazni ment, és * * * városban a' kályha válláról nézte a' tánczvigalmat, hol megunván magát Amália, Jolánka 's a' t. tánczosnók mint szárnyas angyalok hókeblök

*) A' védelmet lapjainkban történt megtámadásokra senkitől sem tagadhatván meg, adjuk e' jelen czáfolatot némelly dologhoz nem tartozó kifejezések elhagyásával; egyébiránt legyen nyugodt, N á r a y u r: még egy újságzikkecske sem birt olly világrendítő hatalommal, hogy valakinek családi nyugalmát, hitelét és jövedőjét egyszerre földelhassa 's tönkre tehetne volna. Mi legalább bizonyossá tehetjük a' t. cz. urat, hogy a' két fővárosban 's így hihetőleg Aradon kívül, a' vidéken sem találkozunk tán ketten sem, kik tudták volna, hogy a' „Márevár“ derék szerzője Náray ur, de még kevesebben, kik szerző urnak ezen ifjusági bűnéért boszut és erkölcsi meggyilkolást esküdtek volna.

**) De bizony, igen nehéz!

Szerk.

Szerk.

halmaira is lerepült, és néha a „spectabilis dominus“-ok orrukba is belefurta magát — ha, teszem, úgy tetszett neki. — Én, ha meg nem nevezi vala Magyarbors rokonom a' helyet, bizonynyal rá merném fogni, hogy Körösön volt atyafilatogatóban 's tudtom nélkül ment el azon egyik vezetés házai bálunkba, hol éjféli felé — mint tudtomra esett — az egész társaság, mintha egy orr és akarat lett volna, hatalmasan trüszszögni kezdett, minek következtése a' házi-gazda fejére iszonyu gyászt hozott az által, hogy vendégei nagyobb része (elkeseredésökben mi telhetett tőlük?) halálra szánván magát, görbe kardot bocsátott magába, azaz — szaryas kalácsot nyelt el! prosit! — Színészeink is voltak, de már nincsenek; ezt csak azért említém, mert belföldi tudósításokban ez mulhatlan; műkedvelő társulat is alakult, de minthogy a' télen hó nem volt; mi elolvadjon, ennek kellett elolvadnia; de ha csakugyan szétoszlott a' társaság, nemde, szerkesztő ur? oszlott volna szét azon nem csekély összeg is, mi néhány előadásból bejött, azon szomorú sorsverte embertársaink között, kik naponként rongyaikban remegve állnak küszöbeink előtt, — mintsem bálokat adni rajt! 's az ide vándorló kecskeméti czukrász feneketlen zsebébe temetni azt. — Szép bók neked ez, oh művészet! és neked, oh műkedvelő ifjuság!! —

Paprika.

TEMESVÁR, mart, 25-dikén. A' szép és nemes tettek kürtölését annyinak tartván, mint azoknak érdemét csökkenteni, szabad legyen legalább megsegünk, hogy az egy-két jótékony czélra rendezett táncmulatságon kívül, 's az e' lapokban már említett öt ugynevezett 'picnik' vigalmakból bejött sommának fenmaradt 500 pgő forintja is, az illető társaság által egy, József külvárosunkban alapítandó, kisdédóvöntézet tőkéjéhez csatolattai határozatokat, 's így senki sem fogja tagadhatni, hogy farsangunk örömapjai ugyan mulandók voltak, de érdemöknél fogva felejthetlenek levének. A' böjt nálunk is fátolyt terített az öröm csarnokainak legnyilvánosbbjai föl: színházunk a' társas közélet egyetlen képviselője, 's ennek is utolsó virágait a' közelgő virágvasárnap temetendi el. — Nemzeti kör és casinóink szép részvétet gerjesztenek városunkban, 's B. levelező ur igen ferdén volt értesítve, midőn az utóbbiról ellenkezőt iparkodott a' közönség elébe terjeszténi. — Zeneegyletünk gyors léptekkel halad szép rendeltetésének elébe. Pártfogójául Lonovics József csanádi megyés püspököt volt szerencsés megnyerni; elnökül Prenner Ferdinánd urat, zeneigazgatóul pedig a' mint zene szerző jó hírben álló helybeli káptalani karmestert Limmer Ferencz urat választá. Illy körülmények közt ezen egyet is a' legszebb kilátásokra jogosítja fel Temesvár lakóit.

Frigyes.

VESZPRÉM, martius 28-dikán. Városunk az anyagi átalakulás legkecssegtöbb időszakát szemléli jelenleg, palotai utcánk leszállításában. Járásbeli főszolgabíránk, t. Cseresnyés István ur fáradhatlan buzgalma eszközlé a' rég ohajtott terv életbejuttatását, 's már is azon utczának egy részét, hol ezelőtt kocsik is csak veszélylyel járhattak el, kényelmes járda szegélyzi. Hírlik, hogy a' leszállított utca sziklapartjaiba boltok fognának bevésetni, mellyek fölött sétátér lenne alakítandó. Esmének dicső, de — foganatosítására alkalmasint hamvadékony leend szalmatüzünk! — Zajtalan egyhangúságunk bilincseiből — nézetem szerint — csak nyilvános sétány által menekülhetnénk; szja! de hol egyetértés nincs, ott élet sincs: csak pusztá vegetatio 's gépies körmozgás! — „Tenni! legyen jelszavunk! — Társas életünk oly kopár, hogy némi nő-vagy férjszerzőkötök összehűzőzéseken, holmi szerelmeslevél elfogásokon 's ezekből természetesen eredő való historiákon kívül alig hallhatni egyebet, emberszóló naplopóink borzasztó bosszúságára. No 's — aztán most legyen valakinek kedve a' nőüléshez . . .!

Hirhegyi Alois.

ZALABÓL. Martius elejére, közgyűlésre, a' Győrben működött Hetényi színész-társasága a' zalai buzgók kívánatára, Zala-Egerszegre megérkezett, eltele nagy és bő reményekkel; de a' pártolásnak tüze annyira, mint tavál, nem lángolt, pedig a' színészek most jobban játszottak, mint tavál, és Josepha is olly szép, mint volt tavál. Mind a' mellett, hogy a' színészeknek és közönségnek a' városban kívül egy szoros és piszkos fogadóba kelle szorulni, volt látogató; és ez alkalommal a' szépnem a' nem szép-nemet hazafiui pártolásban meghaladta. Előadások alatt a' derék hölgyek alig láthaták az orruk előtt állott szinpadot a' vastag felhőtől, melly szemöket rágtá és orrukat bosszantotta. És ez volt a' hátrább ült spectabilisek füst kéményéből kényelmesen eregetett füsttenger, kiknek — nem úgy, mint a' szabolegényeknek — hogy ne dohányozzanak, a' szép könyörgés sem használt a' jelen volt hölgyek nevében. — Hetényi jelenleg devalvált társaságából említett érdemelnék: Ujlalussi, Hetényinek két leánya, Gyula fia, és Erdélyiné. Reméljük, hogy ezen szorgalmas társaság a' füredi nyári előadásokra megnyeri az illető főbíró urnak figyelmét — Hát intézeteink, a' mellyek vannak, 's mellyek, ha volnának, intéznek-e valamit? És socialist életünk ugyan millyen socialis? Ha szerkesztő ur megengedi, egyet kettőt meg fog érinteni a'

Szerencsen. *)

Felelet a' Macroblotica és a' Honderű'-czikre. — M. ur azt mondja: „Szarvason nyolczszor nyitattak meg Vajdának erei, és az erőteljes életnedv csordultig lecsapolott“ és utóbb: „Mikor lesz már vége ezen borzasztó menthetetlen vampyrismusnak 's a' t.“ — Hogy a' vér erőteljes életnedv, és azt haszontalanul vesztegetni nem szabad, azt soha sem vont a' okszerű orvos is kétségbe, ha M. ur Hufeland, Simon. Jun., Krüger-Hansen tekintélyét nem hozza fel. — De másrésről is a' bizonyos, és a' természet hív követője tudja, hogy a' vér mindennap készül, és hogy a' test sokszor roppant mennyiségét eltűri vérzéseknél büntelenül; valamint az orvos

*) Szívesen várjuk 's megígérjük, hogy részünkről a' veres ónnak nem fogjuk hasznát venni. Szerk.

is, hogy minden nemes életmű vértorlódasos vagy lobos rögtöni veszélyénél a' véreresztést nem kerülheti. Ezt előre bocsátván, a' valódi tény ez: Vajdát erőszakos forró láz lepte meg vérköhögéssel; mintsem hogy a' tüdő nemes életmű veszélyeztessék, vagy a' beteg megfuljon, a' kór első három napjaiban ere háromszor nyitattott meg, a' legnagyobb könnyebbüléssel. A' kór hetedik napján az előbbi forró láz, hasonló erőszakkal lobossal változván, a' szintén nemes életművet, a' szívet, lobbant fel, rögtön és veszélyesen; ekkor ismét érnýtítást által lehetett csak könnyebbülést szerezni, valamint fellobbanván a' kór, a' 14-dik és 21-dik napon, hasonló veszéllyel, hasonló véreresztéssel csillapodhatott csak meg, másképp enyhülést sem szerethetvén. És így nem nyolczszor, hanem csak hatszor nyitattak meg erei. 22. nap a' beteg legkönyebben érzé magát, vidám volt, de fájdalom! a' láz újra kitört, a' tüdőben kiizzadmány támadt lassanként, és szélütés, — és felejtethetlen Vajdánk a' kór 28-ik napján csendesen kimúlt. — Ha egyébiránt M. ur bővebb felvilágosítást kíván, és szak embere, orvosi vitatkozás vagy körleírások nem tartozván szépirodalmi lap körébe, orvosi laphoz érve nézve, meglevén nálam a' körleirat, elfogadom az eldobott keztyűt. Kuthy Lajos.

— Ör vend e t e s t u d ó s í t á s C z é l k u t i M a d o n n á j á r ó l. A' hatvan arany együtt van, erdélyi hazafiársunk szép műve már a' nemzeti muzeumé. Hálát érez az ifjú művész, hogy azt szép indulatu adakozók a' hazának vevék meg', buzgalom serken benne, élnie, alakítania a' magyar nemzet diszére.

Nekem pedig örömem kifejezhetlen, bizalmam teljesültén 's egyik legszebb kötelességemben járok el, midőn ezért mely köszönetemet nyilvánítom gróf K e g l e v i c h Jenke és gróf T r a u n Ferenczné, gr. B e t h l e n Borbála ö méltóságuk, valamint t. cz. F r a n k e n b u r g Adolf ur iránt, kik a' megkívánt összeget leginkább egybegyűjték, de általában minden tisztelt adakozóhoz és így a' nemes áldozatukat hozzám küldöttekhez is. A' „Pesti Hírlap“ szerkesztőségénél megjelent egy elésegítő sem hagyom ki köszönetemből.

Rend parancsolja már most, a' hozzám pénzzel együtt visszabocsátott aláírási ivenkről, 's közleményekből a' nemzet muzeuma számára vásároltak becses nevű adakozásukkal együtt előadnom, 's az egészről számolnom.

I. Gróf K e g l e v i c h Jenke Budán gyűjtött A. a r a n y a k b a n 12 darabot, következőktől: b. Forrayné 2, gr. Beckersné 1, Szögyéni Lászlóné, Marich Mária 1, gr. Széchen Miklós 1, Széchen-Forgách grófné 1, gróf Beckers Alfréd 2, gr. Almásy Móricz 2, b. Vay Miklósné 1, gr. Keglevich Jenke 1. B. Banknótában vagy ezüstben 82 p. forintot; így Jankovich Antal 5 ft, Jankovich József 5 ft, gr. Festetics Albert 5 ft, gr. Pálffy Sziárd 1 ft, Festetics Gábor ifjú gróf 20 kr, N. N. 20 kr, N. N. 20 kr, N. N. 40 kr, N. N. 25 kr, N. N. 20 kr, Vay Adelsheim özv. báróné 5 ft, Vay N. 20 kr. P. I. 20 kr, Keszler Ferencz 20 kr, Heldvein Károly 1 ft, Zsihovies Ferencz 1 ft, Szentiványi Vincze 1 ft, gr. Keglevich Gábor 10 ft, N. N. M. 20 kr, O. B. M. V. 1 ft, Egy valaki 40 kr, gr. Török Bálint 5 ft, Károlyi László 5 ft, gr. Keglevich Gyula 5 ft, gr. Keglevich Georgina 5 ft, Ács Pál 35 kr, budai tánczvigalom rendezői 20 ft, Odry József 2 ft. Kezemhez vettem 1846ik évi februar 20án 12 aranyat, 60 pengő fíot, mart. 17én 22 fíot.

II. Gróf T r a u n Ferenczné gróf Bethlen Borbála Pesten gyűjtött, banknótában vagy ezüstben, 84 forintot következőktől: gr. Traun Ferencz adott 4 ft 30 kr; gr. Traun Ferenczné 4 ft. 30 kr; gr. Széchenyi István és neje 9 ft; gr. Nádasdy Leopold és neje 9 ft; gr. Bathyáni Lajosné 4 ft. 30 kr; gr. Károlyi Györgyné 4 ft. 30 kr; gr. Bathyáni Kázmér 5 ft, gr. Teleki László 4 ft. 30 kr, báró Orczy Lajos 4 ft. 30 kr. Almásy Kálmán 4 ft. 30 kr, gr. Esterházy László 4 ft. 30 kr, gr. Szapáry Miklós 5 ft, Almásy Dénes 4 ft. 30 kr, Csekonicz János 4 ft. 30 kr, gr. Zichy Miklós 5 ft, gr. Szapáry Angusta 5 ft, dr. Tavasdi Lajos 1 ft. — Kezemhez vettem e' 84 pengő forintot, mart. 14-kén 1846.

III. T. cz. F r a n k e n b u r g Adolf urnál gyűlt 7 darab arany, 's 14 ft. 10 kr. pengőben, ekképen: A. Aranyban: Frankenburg Adolf adott 1, Ritter-Thurzó asszony-ság 1, Pazmaneum nevendékei Bécsből küldöttek 3, egri nevendékpapok 2 aranyat. B. Ezüstben, Klaszy Vendel pesti szabó 9 ft. 30 kr, egy névtelen úrhölgy 4 ft. 40 kr. — Általvettem 1846. mart. 2-d. és 25-d.

IV. A' P e s t i H í r l a p szerkesztőségétől Szalay László kezemhez adott martzius elején 1 ft. 20. kr. ezüstben, mellyet oda Külkey Henrik küldött.

V. N á l a m t e t t l e, A. aranyban, Stoffer József, mint legelső lefizető 1, Kubinyi Ágoston mint 'egelső ajáló 1, Kubinyi Ferencz 1, Rottenbiller Lipót 1 darabot. B. Banknótában, gróf Teleki Blanka 5 ft. Összesen, 4 arany 's 5 ft.

'S ment így az egész, 23 darab aranyra és 186 ft. 30 kr-ra. És ebből kerüle ki a' 60 arany, 27-et 4 ft. 39 kr-ával 125 ft. 33 kron Malvieuxnél mart. 18-dikán váltván, melly 50 aranyat Rómába a' gyorskocsin mart. 21-dikén indítottam, 1 ft. 22 kr. postabérrel, 45 ft. pedig 10 aranyba számított, mint szállítási és harminczadi költség, miként a' nyugtatványok mutatják. Az ezeken felül maradt 14 ft. 35 kr. pengőben a' becses adakozók nevét fentartandó könyv kötésére, leiratásra fordítottak, valamint egy talapra, mellyet csak 10 pengő forintért egy budai díszműgyáros azért készit a' szobormű alá, mivel a' nemzeti muzeumhoz ő is örömet járul e' körül áldozatával. *)

Budán, mart. 29-d. 1846.

Döbrentei Gábor m.k.

*) E' tudósító számadás közlésére a' többi hírlapokat is szívesen kérjem. D. G.

14. sz. — april 4.

A' NÖNEM ERKÖLCSTANA.

II. J e l l e m.

Miután a' nőnem rendeltetését megismertük, második kötélyünk az ön : hogy a' nekünk közös főjellemvonásokat lehetőleg megvizsgáljuk és felfogjuk. Ezek ismerése tán legbiztosabban vezethetne az önismerésre, mert a' nőnem kitűzött célja ép oly kevésbé különböző, mint annak jelleme. — Állandóság általában jelszava a' nőnemnek, noha különösen mindegyikünk, 's pedig nem igazságtalanul, változékonyságról vádoltatik. — Mi nőszemélyek majd mindnyájan hasonlítunk egymáshoz mind rendeltetés, mind érzeti 's érzelmi erőnk minőségénél fogva; mindegyikünk, legyen az bár pórnö vagy királynő, gyermekének legcsekélyebb gyöngékedése miatt épen oly nagyon szomorodik el, valamint új remény vagy hízeltetés által elfogulttá, szórakozottá lesz vagy megörvendeztetik. — De mielőtt e' tárgyat mélyebben érinteném, bátorkodom kegyes olvasónőmet a' már mondottakra még egyszer figyelmesekké tenni 's kinyilatkoztatni azt, hogy ámbár ugyanazon szellemi adományokkal felruházva, mint a' férfiak, 's épen úgy, mint ezek, az isteni kegyelem örökösei vagyunk : a' társországban mégis második hely illet bennünket. Isten mindkét nemet saját képére alkotta, 's halhatlan lélekkel éltette őket; a' földből alakított test bizonyos idő múlva ismét földé válik, de a' lélek, Istennek e' szikrája, Istenhez visszatér.

Ezen igazság nem szorult további bizonyítványokra, 's én erősen meg vagyok győződve, hogy köztünk, nőszemélyek közt, egy sincs, ki a' halhatatlanságon kételkedék. Másként hogyan is volna lehetséges a' természetet 's az ember rendeltetését felfogni, 's minő biztosítékunk volna boldogságunk- és erkölcsiségünkre nézve? E' szent igazságon kételkedni, mellyről a' hit igé-

retei, az érzelem 's maga az ész is meggyőzőnek minket, valóságos bűn volna. — Meggyőződés szerint, lételünk 's a' szellem fenmaradásának záloga min-magunkban van. Minden gondolkozó ember az ő mulandó hüvelyén kívül egy más, fensőbb 's egészen elkülönzött lényt ismer meg; mindegyik meg van arról győződve, hogy érez, szeret, gondolkodik, lát, hall és beszél, — valamint arról is, hogy ha szinte vak, siket és néma volna, mégis érezni, szeretni és gondolkozni képes volna. — E' szerint minden ember egyenlőkép bír belsőjében a' lélek és test lételének zálogával. Senki sem nélkülözi, az állati tulajdonokon kívül, az isteni és halhatatlan természet szikráját, 's a' testnek segítsége nélküli 's csupán a' lélek általi élet lehetőségét mindenki felfogni képes.

Mindazáltal nem szenved kétséget, hogy ezen, mireánk hívőkre nézve elégséges világosságu bizonyítványokkal nem minden ember éri be; de vallásos képek, melyek ugyan minden emberkebelben jelen vannak, de gyakran szenderbe merültek, szükség, hogy ébresztessenek 's ápolva neveltes-senek. Azoknak elhanyagolása már számosat megfoszta nyugalmtól, és vannak nagy számmal, főleg férfiak, kik a' tudás túlsúlyától elkábitva, hitelenségbe süllyednek. — Valóban illy magasztos tan felfogása a' legerőteljesb szellemet igényli. Én nem hatok belsejébe, de nem is ismerek nőszemélyt, ki valódi felvilágosodás következtében hitelenségnek esett volna martalékul. — Egyéb-iránt még az állatok is, azoknak csudálatos alkatuk, a' nekik sajátos ösztön, ugyan szolgálatok is, melyekkel hasznunkra vannak, legszólóbban bizonyítják Istennek létét és mindenhatóságát, a' felsőbb rendeltetést, 's az ember halhatatlanságát. Fölötte csudálatos az állatok ösztöne és tulajdonaik, melyeknek némelleyi bámulatra ragadnak, 's az ezeket pártatlanul vizsgálónak el nem kerüli figyelmét, mennyire vezéreltetik az állat léte 's faja fentartásának hajlandóságától. Ugyanez, csak egy életre levén rendeltetve, ennek élvezhetésére minden szükséges tehetségekkel lön felruházva, 's e' tekintetben magát az embert is felülmulja, ki az állati ösztön helyébe erkölcsivel áldatott meg. 'S mi más a' jó iránti rendkívüli szeretet és vágy, a' rossz elleni ellenszenv, melly az embert, meddig a' világ meg nem rontá őt, lelkesíti, — mi más továbbá az Istenségről fogalom, mint amaz erkölcsi ösztön, melly az embernek az elébe zajzott cél elérése, 's már nem a' mulandó, hanem az örök lét fentartása tekintetéből adatott? Test és érzékek, az állatoknak egyetlen gazdagsága csak hüvelyeül 's eszközeül szolgál a' halhatatlan szellemnek, melly egyes-egyedül határozza meg az ember egész becsét.

Ugy látszik, mintha e' szellem három lényt vagy erőt foglalna magában: t. i. a' lelket, a' szívet 's az értelmet, melyek összesen noha egyiránt magas- és nemesek, sok hiány- és ellenmondásnak alávetvék 's azt tanusítják, hogy az emberi szellem olly örökség, mellynek birtokáért a' jó és gonosz között folytonos harcz van.*) — E' szerint a' szenvedélyek elemei a' léleknek,

*) Itt aligha kis ellenmondás nem rejlik a' tiszt. értekezőné részéről is. Mert közönsége-

és szintugy valamelly vétek- vagy büntettre, mint nemes és szép tette képesek. Az érzelem a' szív eleme, ez képes bennünket ép olly könnyen tévedésbe, mint helyes utra vezetni; a' gondolat az értelem kincse, de egyiké hamar eltéved a' sötétségben, mint a' világosságban.

E' három érzék mind a' férfiúnak, mind a' nőszemélynek tulajdonai, de szembetűnőleg különböznek egymástól. 'S így például a' férfiú lelke a' legnagyobb erőket 's legerőszakosb szenvedélyeket mutatja; nálunk nőknél ezen elemek, kevés kivétellel, ha egészen elnyomva nincsenek is, mégis sokkal gyöngébbek, 's ez okból ritkán esik meg, hogy nőszemélyek a' hitetlenség-, bűn-, vagy más véteknek esnek martalékul, vagy gög és bírvágy által annyira legigáztatnának, mikép ez férfiaknál szokott történni; harag, vakhit, kevélység és gyűlölet által sem ragadtatunk el soha az őrzöngésig, 's fölötte ritkán történik, hogy nőszemélyek saját magok vagy mások életére bűnös kézzel törnek, 's egyáltalán az emberek vérengzésein, kínzásai-, üldözései- és megsemmisítésein gyönyört lelnének, (kivevén némelly kivégeztetési látványokat, mik azonban inkább eltorzulásait mutatják a' női gyöngédségnek). Ellenben nagy, bámulatra ragadó tettek, dicső erények, diadalmakra törő bátorság, távol utódok szerencsáját célzó iparkodás, szilárd és rendíthetetlen állhatatosság 's kitűrés gyakran nagyon is túlhaladják erőinket, — 's a' világtörténetek könyve a' dicső hölgyneveknek csak kevés lapját képes felmutatni. — A' férfiú szellemi erői megmérhetlenek, 's a' belső érzék munkás, mélyen nyomozó és kitartó; nálunk hölgyeknél a' szellemnek e' kincse vagy sokkal korlátozottabb, vagy eredetileg sincs olly jól felruházva; mi sokat fogunk fel villámsebességgel, de mindenből csak keveset tartunk meg. — Gondolatinkon nem hiányzik elmésség, igazság, kellem, elmeél és találó jelesség, — de eszméink hathatósága nélkülözi az összefüggést, szilárdságot, rendet, egységet és erőt. Ennélfogva kevésbbé is vagyunk alkalmasak magasabb tudományok tanulására vagy kizárólagos szellemi foglalkozásra, 's illyféle vállalkozásokért rendszerint a' nekünk sajátos kellemek és egészségünk felbomlásával lakolunk. Lángszellemre nagyon mögötte állunk a' férfiaknak, 's nem ismerék egy nőszemélyt sem, ki szép művészetekben, tudományokban, vagy irodalomban valamelly felfödözést tett, vagy egyébiránt valamelly remekművet teremtett volna; *) egyáltalán hijával vagyunk a' teremtő erőnek, 's közülünk egy sem bírja magát, főleg személyes szépség nélkül, a' sötétség és tudatlanság öléből a' felvilágosodás és dicsőség tetőpontjára saját erejéből felküzdeni. Minden nőszemélynek, hogy egykor mások felett kitüntesse magát, szüksége van gondos nevelésre, mit némelly férfiú veleszületett tehetsége- és

---

sen a' szellemet, érzelmet és eszt a' l é l e k megannyi részeinél tekintjük. Azonban illyekben nem akarunk vitára kelni a' széperzélmű irónóval.

S z e r k.

*) A' széplelkű szerzőné, ugy látszik, nagyon is szigorú némellyekben saját neve iránt.

S z e r k.

saját iparkodásánál fogva képes elérni. — Fölemelésünkre érzelminket megrázkódtató 's' olly események szükségesek, mellyek e' felhívással: e m e l k e d j e t e k ' s c s e l e k e d j e t e k ! — tevékenységre buzdítanak. — Másképen van ez a' férfiura nézve: ez néha önmaga tudja előidézni a' körülményeket, 's dicsőségért 's közjóért magát 's övéit feláldozza.

De ámbár szellemerők- 's értelmi minőségre nézve messze a' férfiak mögött vagyunk is, mégis mindenkor felülmuljuk őket szívünk előnyeivel. Ez bőségteljes életet, megfoghatlan 's kimerítetlen érzeterőt rejt magában, épen úgy, mintha a' női szellemet csak az érzelem tartaná fen 's éltetné, 's mintha csak ennek sugalmi serkentenék azt munkásságra. Az érzelem vezérli magunkviselését, határoz sorsunk, erkölcsiségünk és szerencsénk fölött, 's mi inkább az érzelem, mint az ész szózatának engedünk. — Kétségtelenül a' szívben nyugszik a' nő legmagasb becse 's legnagyobb cselekvősége; míg az érzelem lelkesít bennünket, addig erőinket mi sem haladja meg, 's mi képesek vagyunk bármi áldozatra. — Szívünknek köszönjük az erényt, jelességinket, rejtett szerelmi erőnket, a' módot, rendeltetésünknek megfelelhetni, minden bájainkat, boldogságunkat 's több efféle, úgy nem kevésbbé minden hibát, tévedést, ballépést, minden gyöngeséget, visszaélést és bajt. Érzelmünknel fogva szeretjük magunkat vagy másokat tulságosan, szeretünk szükség nélkül, vagy gyakorta bűnösen is. Az érzelem szüli a' tüllelkedést, a' regényszerűséget, a' fenhéjázást 's igazságtalanságot, felpiperézve e' nevezettel: g y ö n g é d é r z e l e m ; szül továbbá túlzott és rajongó erényeket, idegenek iránti előszeretetet, és sajátlagos kötélyek körüli hanyagságot; emberek, rendeltetés és saját hivatás elleni ellenszenvet, szakadatlan panaszokat, csüggedelmet és gondokat, — a' hozzánk tartozókat zaklató hangos kínzásokat, egészségvesztést, 's ezernyi más szomorú következtetéseket.

Az é r z e l e m n e k ezen e r e j e majdnem minden nőszemélynek sajátja, miszerint azt a' nőnem főjellemvonásának tekinthetjük.

Ehhez csatlakozik a' női jellemnek egy másik, nem kevésbbé fontos vonása; az már nem a' szívből, hanem más szellemerőből, t. i. az értelemről származik. — Ez sokszerű tulajdonokkal bír; a' gondolat nem ismer határokat, 's önmagának kis világ lenni látszik, mellynek tulajdonképi multja az e m l é k e z e t, jelene 'a' m e g f o n t o l á s, 's jövőjét a' k é p z e l ő e r ő alkotja. Nőszemélyeknél a' két elsőbbik tulajdon, különösen pedig a' m á s o d i k nem nagy erejűek, csak a' h a r m a d i k éri el a' legnagyobb hatalmat. Valóban a' mi képzelő erőnk rendkívül élénk és hatalmas, benyomása szokatlanul sürgető; ennél fogva gondolatunk majd egyik, majd másik tárgyon mulat, 's csupán neki köszönjük a' nyelv gördülékenységét és gazdagságát, mellyel a' férfiakat általán felülmuljuk; a' képzelő erő idéz elő bennünk csekélységek iránti fogékonyságot, ő szépíti, deríti fel 's különbözőleg alakítja életünk csendes és egymenetű folyását, 's minthogy ez minden női értelmi tehetségek közt a' legjelesebbik 's leginkább alkalmas az öregedésre, nem is csuda, ha az emberi lélekben örökleg folyó harc következtében néha legyőzetik a' gonosztól, 's így minket tévutakra eltérít.

A' képzelőerő, más néven gondolatink jövője vagy a' szellemi képek hona, valóban igen sok szolgálatot tesz az embernek; ezen leleményes és teremő erő némikép a' nem létezőt pótolja, 's megszépíti a' létezőt, de legjótékonyabbnak bizonyul az ő befolyása művészet- és tudományban, mikép azt a' férfiak hasznukra tudják felhasználni, — de nem a' nőnem közönséges és gyakorlati életében. A' valódi életben a' képzelő erő bájos ugyan, de egyszersmind veszedelmes utmutató; mindent gyorsan megragadva, sietve előzi meg az észet, 's megáll az út felén; ő helyez át minket a' mesék, tarka különféleségek és csábulások országába, 's ha veszélyessé lesz reánk nézve a' magasabb felvilágosulás, az onnan van, mivel a' szellemi munkák nemcsak szükségtelen érzékenységet fejlesztenek bennünk, hanem képzeletünket is táplálják és fölingerlik, 's így csak elzárják előttünk, a' helyett, hogy egyengetnék, az erkölcsiség és jóság útját. — Ezen tulságos vagy inkább könnyen elharapozó hatalom, mellynek minden állhatatlan tettünket 's működésünket, gyakran érzeteinket is kell tulajdonítnunk, — bennünk mindenféle képtelenségeket támaszt, élénk 's idétlen buzgalmat, létesíthetlen terveket, szándékokat, úgy szinte változékonyságot, visszavonást, izgalmat, rossz kedvet, ellenszenvet a' való életmód ellen, ábrándozást, lehetlen boldogság- és tökélyre sovárgást, — szóval, a' képzelő erő hatalma sok magasabb világosultságú nőszemélyt félrevezet az egyszerűség és igazság lényeges ösvényéről, félrevezeti őket az erkölcsiség útjáról. —

A' nőnem imént említett két jellemvonása, t. i. az é r z e l m i ' s k é p z e l m i erő mellett áll még egy harmadik, noha nem épen különösen hízolgó, de mégis lényeges jellemvonás — a' h i u s á g, melly szerint mi mindnyájan hasonlóak vagyunk egymáshoz. Velünk születve, anyatejjel beszívva, a' legzsengőbb fiatalságtól kezdve magok a' férfiak által is tetemesen tápláltatik, kik a' nőszemélyben leginkább a' hiú adományokat látszanak becsülni; de kétségtelenül épen ez leghatalmasb fegyverünk a' gonosz ellen, valamint szintén ennek legtermékenyebb eleme is; ő a' mindig megújuló forrása számtalan hibának, nevezhetetlen sok bajnak, szerencsétlenség- és véteknak; k ö n n y e l m ű s é g, h i v a l k o d á s, s z ó r a k o z o t t s á g, t e t s z e l g é s, g ő g, h i z e l g é s, p i p e r e ' s m u l a t s á g u t á n i f é k t e l e n v á g y, minden mulandóért; vetélkedés, a' v i g a d o z á s o k n a k s z e r e n c s é ű l t e k i n t é s e, az embernek külső látszatja és gazdagsága szerinti méltánylása, letűnt ifjúság, szépség és szerelem miatti hasztalan panaszok; az élőhaladó kor változásain való meg nem nyugvás, unalmasság, pletykaság, rágalmazás, irigység és féltés, fajtalanság, álnokság, szeretkezés 's még ennél is rosszabbak, megannyi következményei 's munkája a' hiuságnak. Nincs nőszemély, ki hiuságtól egészen ment volna; de boldog azon lény, ki e' szenvedélyen uralkodni 's azt mérsékelt önszeretetté változtatni képes; ezen ügyességétől

függ a' rosznak legyőzése az ő lelkében, mert a' hiuság képes megrontani a' legjobb hajlamokat is, 's az erényt megrengetni, képes bennünket a' legiszonyubb lépésekre vetemíteni 's megfosztani erkölcsiség- és boldogságtól.

A' női jellemről röviden vázolt ime kép után bátorodom néhány szót mondani annak jelenbeni külmázáról is, ohajtván ezzel az ösképre a' mai nap divatozó szabást 's öltözetet alkalmazni.

A' mindinkább növekvő gyöngéd érzelem, a' mindinkább tomboló képzelet és lángra szított hiuság jelen időnkben majd minden felvilágosult nőben támasztának szerencsére törekvő élénk kívánságot, 's tökélyre vágyó zabolátlansovárgást. Ezen kívánság és sovárgás a' mai időben élő nőszemélyeknek, sőt időkorunknak egy sajátos jellemvonása látszik lenni. A' felvilágosulás meghozá üdvös gyümölcsseit; az emberek sejték, hogy a' mindnyájoknak közös örökség a' boldogságban van; megfontolák és megismerék, hogy e, boldogság csak tökéletesedett erkölcsiség által érhető el. Mindazáltal, nagyon úgy látszik, nem választók annak elérésére a' kellő utat. Ugy látszik mintha a' felvilágosulás- 's a' fölemelkedett érzelemnek kellene minket megtanítania: melly tökélyt és boldogságot kelljen másoktól követelnünk. E' közben másokat törvények által akarunk megkötni a' nélkül, hogy azokhoz mi magunk simulnánk. Mi igen jól tudjuk, minőknek kell lenniök az embereknek, de leggyakrabban azt nem tudjuk, minőknek kellene lenni önmagunknak. Mikép a' vak, ki égő szövétneket tart, mi is szeretnénk mások előtt világítani, de magunk a' sötétben tapogatunk. Távol boldogságra sovárgunk önmagunk 's az embernemzet számára, 's nem méltatjuk egy pillantásra sem azt, melylyet legközelebb érhetünk. Mi minden embertől tökélyt kívánunk, csak önmagunktól nem. Ohajtjuk, hogy mindnyájan járuljanak boldogságunkhoz, a' nélkül, hogy mást boldogítsunk; holott mégis legtanácsosb 's legbiztosabb volna, ha önmagunk kezdenénk. Valóan, ha kivétel nélkül minden emberek a' boldogság- 's tökélyre irányuló 's őket olly annyira átható sovárgást a' kötelességek teljes megismerése- és teljesíthetésére használnák; akkor minden nemes ohajok vajmi hamar mehetnének teljesedésbe, vajmi hamar alapulhatna meg a' társadalom tökélyeshülése és boldogítása.

Ezen kötelesség különösebben minket érdekel gyöngé nőszemélyeket, kik személyes tökélyesbítés által legközelebb környezőink boldogítására, mint szinte köztökélyeshülésre és jobbulásra munkálni tartozunk. Hozzánk illik, hogy egész érzelmi 's képzeleti erőnket, sőt hiuságunknak is hatalmát illy dicső munka végrehajtására szenteljük. 'S ha azt, mit másoktól követelünk, magunk megtevők; akkor majd igényeinkre is hajolandnak, 's így kétségtelenül elérendjünk rendeltetésünk czélját.

N—g—szkyné.

CSÍK FERKE.

Csík Ferkének elfogyott a' telke,
 Annál inkább haza jár a' lelke ;
 De a' lélek bundát visz a' hátán :
 Így jár haza éjnek éjszakáján.
 Csík Feri , ha végig megy az utcán,
 A' kuvasz nyí, visszahuntyáskodván.
 Csík Ferit ha valaki meglátja,
 Keresztet vet: olly sápadt orczája.

Most jött haza hosszú bujdosásból,
 Híre hamva eltűnt a' határból.
 Azt csak ő és a' jó Isten tudja,
 Milly keserves lehetett az utja.
 Jó fiú! már tíz év óta árva
 És ezért lön telkéből kizárva.
 De fejét ő addig le nem hajtja,
 Míg az udvart végig nem kutatja.

Legelőbb benéz az ablakrésen :
 Apja, anyja ott tanyáztak régen.
 Félve néz be , mintha búját lopná,
 Hejh , pedig beh örömet odadná !
 Most leül a' lóczán a' karámban,
 Itt ült egykor ünnepi ruhában.
 És előtte gyermek-ifjusága
 Áthuzódik , mint a' hold világa.

Majd tovább megy 's a' Kajlát az ólban
 Ott találja egy almos zugolyban.
 Mig ki nem hült apja örökéből,
 Jó izüket hörpölt a' tejéből.
 Csík Feri most a' kertet vizsgálja :
 Megvan-e még három szilvafája ?
 És a' méhek ott a' kert mélyében
 Mit beszélnek a' komor éjfelben ?

Csík Feri hogy megvizsgálja mindent,
 Félrevetve bundáját , körülment,
 És kapált és seprett , árkot ása,
 Ámbár csak sohaj volt áldomása.

Gyakran egy kis elhagyott kamrában
 Mécsvilágnál fűr-farag magában,
 'S mintha vész-zaj dörögne távol,
 Szomorú dal hangzik ajakáról.

Igy jön ő meg későn, mint az éjféli,
 És korán megy, míg a' nap fel nem kél,
 'S a' lakosság sok kísértetet lát:
 Elkerülnek rossz szomszédjok házát.
 De a' gazda reggel ha felébred,
 Szeme háza környékén megtéved:
 Alig ismer görbe boglyájára,
 Tört szekere - 's betömült árkára.

Folytonos, bár lassu működéssel
 Ferke végez minden munkát éjjel.
 'S hétről hétre szépen van látszatja,
 Hogy magát itt valaki mulatja.
 És a' fősvény, kit keresztfiának
 Háza, telke felgazdagítának,
 Félelemmel és gyanúval nézi,
 Dolgait hogy más keze intézi.

De a' háznál még több ember is van.
 Nyugtalan vágy ébred Sáríkában;
 Mintha látott kép után epedne,
 Titkon ébred tündéres szerelme.

„Hát ha ő az?” szól a' vétkes gazda.
 Kit gondolt, azt mással nem tudatta.
 „Hát ha érttem jő?” szól szép leánya,
 A' vidéknek legszebb Sáríkája.
 „S haljon! éljen!” volt a' két kívánság,
 Mellyet süga rögzött bűn és szánat.
 „Haljon éljen!” 's jórészt úgy van dolga,
 Mintha élne 's mégis meghalt volna.

Igy megy egykor félhold éjszakáján,
 Egy törött szántóvas van a' vállán,
 És megáll egy künnefelejtett háznál,
 Mint afféle vendég — önmagánál.

De utána, egymást nem gyanitva,
 Megy a' gazda és a' gazda lánya.
 És mikor a' házhoz lopakoznak,
 Hangját hallják rémséges zajoknak :
 Mély sohajtás hallik, mintha vadkan
 Fúna, mérget 's vért habzó kinokban ;
 Felvilágol a' ház és utána
 Csengő 's tompa hangok zuhanása.

Rémülés száll a' közelgetőkre,
 Vissza is mennének nyakra-főre,
 De erős a' jó és rossz kívánság :
 Nem lehet, hogy titkát meg ne lássák.

43 Áll a' gazda az ajtóval szemben,
 Vad merénnytől izzó félelemben.
 Borzadozva, 's mint a' fal, fehéren,
 A' leányka az ablakhoz mégyen.
 Csik Feri meg lángot szít kohában
 'S csüggedetlen pörölyöz magában.
 Azt reményli jámbor, jó hitében :
 Hogy jót várhat a' jótét helyében.

És látá a' gazda, kit talál itt —
 Gyámfiát, kit régen elholtnak hitt.
 Félre állott, mintha tanakodnék,
 Mit tegyen, hogy meg ne károsodjék ?
 „Mennyit fáradt 's mégis mind hiába !
 E' gézengúz üljön birtokába ?“
 Gondolá és gyorsan eltökélve
 Monda : innen nem szabadul élve.

'S míg a' lányka nézi ábrándozva,
 Csik Feri a' pörölyt mint hordozza,
 Ropog a' nád a' ház tulsó sarkán,
 Szél és a' láng beleharapozván.
 És az ajtó hirtelen csapással
 Elzáródik egy kulcsfordulással.
 Ferke hallgat 's gyors lábak futását
 Hallja 's lát egy arcot ablakán át.

Csik Ferkének hül a' vér erében :

Mi lelé ? nem tudja hevenyében.

Majd az ajtót kémli 's látja végre,

Hogy bezárták végveszedelmére.

„A' kovácsot zárni műhelybe

Csak bolondnak juthatott eszébe.“

Monda Ferke 's csapkod pörölyével,

Hogy a' vas zár darabokra hull el.

„Hol vagy, gyilkos?“ szól most kirohanva,

A' szegény lányt csaknem eltapodva :

A' lány nyitni jött elé az ajtót

És elájult, hogy kulcs benne nem volt.

Csik Feri most észre jött egészen,

A' leányt hogy látta szépségében,

Vagyis inkább úgy megháborodék,

Elfelejté, hogy fején a' ház ég.

Ők azonban, egymást jól megértvén,

Nem mulattak a' veszély vidékén :

Ferke a' kész vassal ment terhelve,

Sári Ferke sorsán epekedve ;

Mentek, mendegéltek és nem volt vég

A' panaszban, míg a' házat érék :

Olly sok rosztat tön a' fősvény gazda,

Hogy mind csaknem elvesztek miatta.

Mult az éj, és a' hajnal közelgett,

Állt a' gazda egy nyílt szekrény mellett,

Egy nagy kulcsot forgatott kezében

És sokáig ránézett merően.

„Ide zárjam vagy a' kutba vessem,

Bajba, vagy gyanúba hogy ne essem ?

Ezzel zártam őt a' másvilágra,

Hogy ne vágyjon többé birtokára.

Ez felérhet száz koporsószeeggel,

Vissza nem tér, a' kit ez rekeszt el.“

'S rejti kulcsát a' szekrény mélyére,

Mélyebben még, majd ha reggelt ére.

És alunnék ; de az éj kietlen,

A' hold bujkál úszó fellegekben,

És az alvó, gyakran feljédve,
Képeket lát, millyekhez nincs kedve :
Látja halvány képét az árvának,
Hajai mint égre borzadának,
'S a' mint öntanyáján csontig égett,
Hogy nem látni rajta emberképet.

21 Föl-fölkelne, de hová vonuljon?
Vele jár e' kinkép minden úton.
Nincs menekvés, virraszt álmodozva
'S alszik, egy jó percet sem nyugodva.

Most felugrik 's rohan a' kamrába,
Belemarkol Sárika hajába :
„Nem láttál egy embert? szólj, ki volt az ?“
Sári felriad 's szól : „ég, oltalmazz !“
„Nem láttál egy embert, egy halottat,
Egy elégett és feltámadottat?
Halavány volt, mint a' hold sugára,
Melly lesütött rémes orcájára.
„Ő volt, ő volt!“ és választ nem várva,
Vasvillával rohant udvarára.

És az udvart és kertet bejárván,
Megbotlott egy feldölt eke szarván,
'S hogy ráismert uj szántóvasára,
Visszahökkent 's köd borult agyára.
„Hát ez a' vas, melyet ő kovácsolt,
Ő, ki régen és most újra megholt ?“

Nem lön maradása; menni kezdett,
Elhagyá a' házat, udvart, kertet.
Bujdokolva ment a' falu-végig,
Késő bánat és iszony kísérik.
„Elmenjen hát, soha meg ne álljon,
Hátha a' mit láta csak vad álom ?“

25 Még megfordult egyszer 's visszanezett
'S im fehéren ott állt a' kísértet :
A' rettentő pöröly csontkezében,
'S barna szeme villogott setéten.
Most már nincs a' földnek urodalma,
Mellynek birtokáért megfordulna :

Megy, mint kóró, mellyet fölkergetnek
Szárnyai a' zúgó fürgetegnek.

Évek mulva már, midőn az árva,
Mint nejére nézett Sáríkára,
'S gyermekekkel népesült meg a' ház
És volt rajta minden istenáldás :
Egy agg ember jött koldulni reggel,
Dúlt hajakkal és örült szemekkel,
És kiült az útárok partjára,
Mintha várna gazdag adományra.
'S ime fürgén és vidám orczával
Két kis gyermek jött ki nagy lármával,
És örült és játszott fáradatlan :
Két boldogság testesült alakban.

Néz az örült, mintha most eszmélne,
Ajka reszket, mintha szólni félne,
'S szemein egy régi fájdalomnak
Jégsziclái könnyé olvadoznak.

Így ül estig és sír, mint a' gyermek,
Valahányszor a' fiúk közelgnek ;
Néha suttog 's láng fut el orczáin :
„Jertek hozzám, szép kis unokáim.“

Félve néznek hozzá a' gyerkőczék,
És vigyáznak, hogy tán meg ne sértsek.
Végre álmat hoz rájuk az este :
Elvonulnak, jóízűn lihegve.

Támaszkodván földbe fűrt botjára
Az agg koldus vár az éjszakára,
Éjszakára, melly sötét határt von
Közted, élet! 's félve várt örök hon!

Arczain az eldühöngött észnek
Vad redői holtra dermedének,
És midőn a' reggel ismét eljő,
Némán ül az örült — mint a' sírkő.

V ö r ö s m a r t y.

A Z U T Ó S Ó V E N D É G . *)

Még tegnap keblemen virult ő . . . . .

Ő, a' virágok legszebbike . . . .

Az én üdvösségem!

Itt e' pamlagon szoritám szivemhez, a' nyugtalanul dobogó szivhez. —

A' sárga nap ránk önté életfolyamát, a' heves sugárút . . . . kezeimet kinyujtám a' zsaluk után.

Oh, mint könyörgött ő ezüsthangzatával epedő szavának: ne zárnám el tőle Istennek jó kedvét, a' májusi napfényt!

És játszikedvesen hajtá le szép homlokát, az én márványszentségemet, hogy megcsókolná azt a' napsugár.

És a' fény ragyogva aranyozá be a' bársonyhajzatot; . . . el-eltűnt, meg visszajött . . . 's a' mint utószor eltűnt, igen reszketett — mert bucsúzott.

— Oh, mint lüktet fejemben valami, édes férjem! — mondá ő.

Én kérdém: hol? . . . ő mutatta . . . 's én megcsókolám.

Tehettem-e egyebet? . . .

Könyüm kicsordult; fejére öntém . . . ő észrevette . . . és sírt.

— Vigy el engem egyetlen gyermekemhez! . . zokogá.

Behuzám a' függönyöket . . . felölelém az én boldogságomat, az én szépmemet, hogy elvinném fiához — a' sirba! . .

Ágyába fektetém . . . .

A' gyászos menyasszonyi ágyba . . . .

Melléje ültem . . . .

— Milly szép vagy te, én édes szerelmem, te menyasszonya a' fájdalomnak! . . . Könyüm jobban potyogtak. Elfordulék.

Erős kopogás hangzott füleimben.

Szivem ajtaja kopogott.

— Szabad! — mondám én; miért mondanám, hogy nem szabad! hiszen ha bezárkóznám is, bejöne hozzám? . . .

És bejött ő, oh, nem, berohant, mint a' terhes villám.

— Vendéged leszek — mondá ő; és megölelt hideg karjaival.

— Vendégem leszesz! — sohajtám én, és keblemre szoritám minden erőmből, hogy megszakadjon az én szivem . . .

— Nézd, meghalt ő! — kiáltá mogorván, mint a' kízótt ördög, és vériglen markolt szivem mély sebébe . . .

— Ah! . . . meghalt . . . nők . . . !

Szemeim két forrás lön, hol a' sziv az üdv harmatát szórja ki, midőn szomját elrabolták a' kín férgei . . .

És könyüm egyre folyt . . . . ujjammal törlem le, hogy látnám; mert

*) Töredék szerzőnek egy regényéből.

azt hívém : vér forr ki szememből olly égetőn. Hiszen szívem olly nagyon vérzett!

Eszemet vesztém . . . . reáborulék tépett kebellem . . . és hideg arczának halavány bársonyán futkostak könyűim, miként sebes zápor hervadó virágon....

Ha majd egykor a' föld meghal : így borul a' nap hideg testére . . . és sugárai könyökké változnak.

— Egyedül maradtál széles e' világon! — sziszegé vendégem, a' kegyetlen kigyó — tegnapelőtt gyermekedet kísérted a' temetőkertbe : ma deli szép hölgyed viszed a' halálnak, drága menyasszonyul! — és kárörvendve felkaczagott.

Még jobban keblemre szorítám őt, véremnek tigrisét. Oh, hiszen kiverni nem tudtam!

És sírtam zokogva . . . . és jajjal töltém meg az én szobámat:

— Meghidegedtél én drága szép testem, én bálványom, szerelmesem; . . . arczod : mint tövisén csüggő fehér rózsalevél; ajkad : mint a' szentegyház angyalác! Oh, én büszkeségem, szép hölgyem, szeretőm . . . miért költözel el tőlem!? .. Itt hagyád a' te férjedet, közepette a' bánat tengerének! . . Mit ér a' fény nekem, a' fakó nap képe, ha magaddal vivéd meleg sugárait? . . . Oh, változzál kövé, édes szép angyalom, hogy szoborszentemül állithassalak fel szobámnak közepén, és csókolgathassam sima lábaidat! . . . De a' sirba menni . . . . oh, a' sirba! . . . Istenem, adj erőt! adj ész! . . taníts meg a' titokra : rothadástól megmenthetni őt; gyönyörüségét az én szívemnek; vagy hozd el a' te ítéleted napját; vess véget a' földi kínoknak! . . . ugyanis annyira nőttek már, hogy nem bírja el világod, 's még utóbb megfagyasztják napod sugarát! . . . . Ti Egyiptomnak elhamvadt bölcsei, keljetek föl a' pyramisok lábai alól, és kenjétek be az én halottamat jószagu balzsammal, Arabiának balzsamával, hogy ne rothadjon el az ő szép teteme, az Isten kezéből kikerült márványkép! . . . Vagy hozzatok nekem Canovát, ki márványba véssze az én szerelmemet, az ő gyöngytermetét 's tiszta ruhájának lefolyó redőit! . . . Istenem, Istenem, add vissza nekem őt! Van már neked sok szép angyalod odafen! . . .

Lefekünném melléd, én szépem, a' sirba, és fületem bársonykebeledre tenném, két ékes halmára a' szűz liliumnak, melly nem emelkedik és nem piheg többé, hogy megvárjam első dobbanását szerelmes szivednek a' föltámadás napján : ánde férgek bujnak majdan szép testedbe, 's ollyanná örölnek, mint a' földnek pora . . . . Oh, mert por vagy és porrá kell lenned! . . . .

Örök frigyet köték az én vendégemmel . . . mintegy nadályt keblemre fektetém őt, hogy szíváná vérét megszakadt szívemnek!

Harmadnapra egy koporsót kísértem a' temetőbe . . . .

Midőn a' halottak kapujába érénk, rámnehézkedék az én vendégem, hogy lerogynám a' földre, és ne látnám többé az én szent koporsómat; de megfogtak a' jó emberek, és vivének engem az én halottam után. Keblem el-

szorult, majd megfultam a' hőség miatt : pedig a' nap sugára merő jégcsappá vált fejemen, és a' orkánok tomboltak hajfürteim közt. Hivém, hogy a' végnap van jelen, és a' világok rettentő robajjal omlanak össze : pedig a' halottkisérrők madáréneklést hallottak a' viruló mezőkben! . . . .

Az anyát visszaadák gyermekének . . . . .

És az apát nem ereszték az ő fiához! . . . . .

— Megsiratálak én édes gyermekem , egyellen csirája megsebzett szívemnek! . . Oh, most sirasd te meg elárvult apádat!

— Lemennék hozzátok , foszlányos szívemnek eltépett részei : oh , de a' sárga hantot szabad csak csókolnom, melly elzár tőletek! . . . . .

És ti azt mondjátok : az új világban van a' Csimboraszó? . . . . ne higgyétek, itt e' sirkerthben emelkedik az. Sohasem láttam illy magasságot és mélységet, mint e' sir . . . . nem is csoda! végetlen boldogságom fekszik méhében! . . . .

El-elmegyek én oda mindenik napon, kíséretében az én vendégemnek. . . . Térdeim inognak . . . majd leroskadok : de ő fölvezet engemet. És én ráfekszem a' hideg göröngyre, és gödröt ások az én könyeimnek.

Hiszitek-e, hogy megkövül a' szívnek kígyöngye? . . . .

És ezred év után gyémántokat ásnak a' sirnak méhében? . . . .

Nemsokára oda fektet engem is az én vendégem.

Maga pedig visszatér, miként a' sirásó, ha a' sirt behányta . . . .

És mindegyik halottól visszajön egy vendég az élőkhez . . .

Az u t ó s ó v e n d é g . . . . .

És utóbb a' földről elenyész az öröm : mert e' vendég a' fájdalom . . . . .

K o l m á r J ó z s e f.

É L E T K É P E K.

ELŐZMÉNY.

Ha te vered az én zsidómat, én is verem a' te zsidódat.

Sorsommal számadást tettem : veres ónjának gyilkos hegye hátamra firkált ott nyugszik az irgalmatlan kereszt, a' reményt gyilkoló tilalomfa!

Jól van, sors barátom! vedd az utolsó nyolcz krajczárt savanyu borodért; tudom : nem iszom többször maszlagos levedből. Felfalád a' tapasztalatlannak hét kövér esztendejét, meghagyád a' szükségnek hét sovány másikat; de nem nyelhetted el emlékét galádságaid rovásának.

Ne ítéljenek meg olvasóim, ha a' világnak sokoldalúságai közül mindig a' legkényesebbikét vakargatja vékonyra kerített tollam : — kamatját fizetem vissza sors barátom sohasem kért tőkeinek. Sors barátom életemnek eddigi folyamán szüntelen bőrömre alkudott; méltányos, hogy valahára én kaczagjam a' ravasz rókának embertelenségét, mellyel munkaedzett vállaimra a' türelemnek számárnyergét csatolta volna, részeg számadásában.

Gyenge ludtoll mindenünk : — ezzel kísérendjük meg, árnyékolni a' valót, s édesbe burkolgatottan nyujtani néhol a' keserű magot, mellyet a' pisztolyfuruglyából nyelven el a' rátóti ember : soha kiköpní nem tudott.

Vad csikó ez a világ, nem szokott az igazságnak száraz kórójához, azért soralkban a borsót nem lehet igen vastagon elhányni, mint koldus a miatyánkot... itt-ott késhegygyel, vagy legfelebb egy kávé kalánnal.

Életképeink mindegyikének megvan saját célzata; értse meg, a ki akarja, vagy vegye elmondott tréfaként szándékolt röviditéseül unalmas óráinak.

Ne nézzetek felületesen az életet! rántsd szét sima kezeiddel a puha kényelemnek selyemredőit, a munkátlan élet ördögi nyugalmanak leplét; — nézd a bonyolódott és szenvedélykorbácsolt emberiséget, melynek ferde kinövése vagy te is nyomorult, álomban tespedő mákvirág.

Ne higgyétek, hogy a nagy világ tágas legyen a veszekedő emberiségnek; Kain urambátyánknak is szűk volt a világ, — már ő érezte, hogy egy emberrel több van. A nemzedék becsületére váland apáinak, — ember az embertől irtózik és fut; mert a rang- és pénzszomj a cotteriákon — a világbolondjainak vasalt kalitkáin — keresztül kergeti őt a végtelenségig, és a gyáva sárgyuradék vakságában nem a már utána levő milliókat, hanem a még előtte szédelő keveset számlálgatja szikár ujjain, 's ha tán ezeket is lefözhethné, végezetül a világ végéről szeretné lelógatni a lábát.

Az ember pipere férczeivel kivetközteti magát az erényből; sárgult és fonyadt képből kidagadó szemeit, jártában pöffeszkedve, a falakra szegzi, és nem a mellette lépdelő embertársra, kinek nyakába talán a végezet száz rongyát lökte, átkot termő előfaként, hogy keserű gyümölcsét kevély és megvető embertársa rázza szerencsétlen fejére.

A tivornyák embere étkektől görbedő asztalánál gombaként támadó barátjai körében pazarolja kincseit, 's gyakran lanya párnáin ölelét czirógatás közt vendégeli, míg a koldust lábaival rugja felre; mert — az is ember, ki milliók talpai alól remegve szedi fel a morzsahulladékokat. Van egy hur az emberek szíven, ezt ők gyáván pengetik; a kétségbeesésnek végpillanatában közelébe hajol a nyomor, 's ha érinteni akarja — némán vesztegel!... ez az irgalom!!!...

Bocsánat! hosszúra nyújtám az előzményt; de önkénytelen csúsznak karmoló tollam alá a levelek, melyekből füzérkét akarok fonní kopár éltem folytatában a világnak, hálaul csalfa ölelben ajkamra harapott csókjaiért.

Sötét és rémes az életnek árnyékoldala: miután mi magunk e rövid létet egymásnak lehető legvadabban megkeserítettük, a szelid bimbókat társunk életének virányáról letéphettük, végre békeágot akarunk a sirba hanyatlónak nyújtani, és annyi haszontalan visszavonás után még gyakran irgalomért is esedezünk, mellyről csak fogalmat sem akartunk szerezni, mellyet olly gyakran elénekeltünk, de soha nem teljesítünk, mi, gyáva torzképei önmagunknak, korcs kinövésai apáinknak, és veszett gyökerei a jövő nemzedék fájának.

Félre az epével! nem pityergés az én kenyerem, — fűtyöljük a régi vig nótát, ne mondják, hogy jó kedvetem Ézsauval lencseért cseréltem el. Hogy is van az a nóta?

Vak Andrisnak vak az apja

Vak a felesége,

'S bár elmúlt már Jakab napja,

És a tornak vége:

Boldogok — hej, mert nem látják

A fordult világot,

Hol ember veri az embert

'S ág huzza az ágot.

PATVARIA ÉS KÉT ÜGYVÉD.

A mi apánk szent Ivó

Soha sem volt vizivó.

Lólopás után färbli, bakter után kisbiró, magyar igazság után pandur — jogászat után patvaria következik. — Fényes Elek statisticája szerint árva hazánkban ötezer prókator van, kerekszámban Krisztusnak öt árpakenyeréhez és két halához,

mellyeknek a' farka hossza Dévéntől Orsovaig érhetne, illő arányban a' kenyérhez, mellyet Árpád kardjával dagasztott. A' vak igazság Verbőczynek rengetegében róka-lyukra lelt, 's minthogy ezen szemfüles emberek meg nem lelik, évenként növelik a' hajtókat.

„Fiam! — szól egy apa pályát választandó fiainak egyikéhez — te vagy egész családjunkban apád után a' legnagyobb ló-kupecz, — a' mi fejedben találattik, szádon ment be; agyad tele korpával, korpában a' golyó is megakad, — te katonasághoz mégyesz.“

A' m á s o d i k h o z : „Te nagyon szereted a' vajás ételt, és a' garda-halat; imádkozni, prédikálni megtanulsz : papnak adlak.“

A' h a r m a d i k h o z : „Hát te kis tökfílkó? — mond, enyelgve ölébe simítván egy ételzsakot — te apádra ütöttél, vagyis apád read! — te fogsz gazdálkodni a' háznál.“

Nro 1. nemes hazánkfíából válandik a' hazának öre, ki ellenség előtti remegésében, nem tudjuk, miskolczi kocsonya-e, vagy énekesnő a' nemzeti színpadon?

Nro 2. urfi szerencsésen pappá leend, 's az Úr kertjében maga lesz a' legszelebb tábla, mellyet leginkább művelend. *)

Nro 3. reményteljes csemetéből ügyes g a z természetű lesz; tizenkét ökornek maga megfelel, marhavásárokon ő az első; erszényébe Mózsai veteget, harminczas kamatot az is arat; udvarában a' szemét házának ereszeig, adóssága füleig ér, a' pénzen k i-, magának meg b e a d.

Észre sem vevők a' kandalló sarkán éles fán egyensúlyozó Sándorkát, ki eleven ötleteinek gátként emelkedő Nro 2-o urabátyját alamuszíságából felébresztendő, bugyogójának zsebébe égő taplót dugott — 's most éles fán szenved a' hazaért.

„Hát te belőled mi lesz, te veszekedő frater?“

„Prókátor, édes apám!“ — mondá Sándor, nevetését fájdalmi daczára sem titkolhatván el.

Ugy lett. Sándor 1846-ik évben Pesten Fejszési ügyvéd urnak patvaristája volt, collegatusában egy tenyeres talpas debreczeni ficzónak.

„Meguntam életemet, Sándor pajtás! . . Van-e puskaporod?“

„Nincs.“

„Adj pénzt, megváltásaul jövőd világomnak, rongy három garas elég.“

„Nincs.“

„Tanácsot sem tudsz adni?“

„Azt adok, két órával előbb budai vak zsidód jött látogatóba, s z e m l á t o m á s t akarna veled beszélni.“

„Hogy mer a' gazember vexálni? jöjön még egyszer ide : hitvány száz forintjával a' másik szemét is kiverem!“

„Na, ugy se baj, pajtikám! a' puskaporért azonnal elküldheted az inast, magad helyett lödd agyon a' zsidót, — marad elég a' fajából.“

„Fészkelődhetsz jó kedvedben, nem ül nyakadon öreg apád, mint az enyém, ki kapczaszárból böködi ki vargatalérokbán a' patvaria d o m e s t i c á t 's a' pengő forintnál löcsesel sem verhetnéd odább. — Negyednap alatt megérkezik : karjaiba ölelendi bennem B i a s bölcset, ki minden ruháját magával hordozá 's jövendő napnyugotról egy jeles férfiú, ki Dávid házából származik vala', válttságára a'

*) Tisztelet, becsület minden embernek! mi az apáknak fonák nézeteit fiaik jövődjéje iránt és ferde cselekvényeiknek következményeit verjük, távol a' s t a t u s t sérteni-akarás eszméjétől.

népnek, mellynek neve patvaria, eltörendő annak eredendő bűnét : az adósságot, 's most kérdem Czuczorral : e' harag elől

„Hová rohansz . . . . . nemzedék ?“

Sándor urfi nagyot csettentett ujjaival ; Bögöcz kantárba lesé a' derest, Sándor az asztalra ült, mintha mondaná Bögöcznek : „fogtam ám csikót.“

„Beszélj, aranyom komám!“ esenge Bögöcz.

„Zálogházba megyünk!“ vága szavába Sándor.

Bögöcznek szája tátva maradt, lábájában egyedül vala a' levegő. „Zálogházba megyünk! — ismétlé — tegnap volt megyei gyűlés, öregünknek drágaköves kardja egy hónapra bizvást látogatába mehet. Megér kétszáz pengőt; vak zsidód kiadja mindenedet öreg apád ittléteig; félesztendeig csak lesz esze Pestre nem mászkálni, azután ha nem csurran, cseppen.“

„Talán árvíz is jő?“

„El is éghetünk; azaz : a' ház?“

„Jó az Isten, jót ad — biztaták egymást a' partra kapott Ibriások.

Dunamelléki paraszt kopogatótt be búfeledő urainkhoz.

„Maguk legyenek a' pityvarista iftyu urak, kiknek fizetésük nincs?“ kérdé a' paraszt.

„Mi vagyunk!“ válaszolt félordító hangon az örömből kifülelő Bögöcz.

„Estánczia kõne bi'on, ha kaphatnék“ — mokogá szótagonként a' vendég.

„Tessék leülni!“ mondák, alója a' legjobb széket tolván.

„Dérága lenne-e a' fáradság ára?“ kérdezté nyughatatlankodva a' kopozandó.

„Ki milyen! — szóla közbe Sándor, nyelvbe harapva, — kék papirosón, fehérén, vékonyon, vastagon, vagy a' mint nyirett vagy nyiretlen a' széle; azután a' tinta sokféle : 25 garasos, egy tallér, három huszasos, vagy öt forintos.“

„Lásza, kedves atyámfia, — folytató Bögöcz, collegájának tactusába markolván — a' huszonötgarasos, csibe- vagy ludnyakra kötöten ér valamit, a' tallérossal talér is jár; — más a' pengő forintos! az rikat, mint a' torna! — hát az öt forintos? az — no, az valóságos választóvíz. — Merem is recommendálni.“

Addig verték az éket : parasztunk az öt forintosból parancsolt.

„Bögöcz! merits a' sajtárból, — eddig megülepdedhetett,“ utalá Sándor Bögöczöt a' kályha felé, hol előbb a' princípális dupláját tisztogatót az inas 's a' fekete levét kivinni feledé.

Bögöcznek oldalában fészkelte nevetése a' szájakpuba kiülni nem mert; a' krajczártalanság poharából szörpöntett tapasztalásból tudá, hogy bolondjába nem mindig adnak csikót. Pénz kellett! türte nevetését, 's hogy egyszer a' fabalta is fogott, megugraszták érette a' dunaháti gombát.

A' gyorsan lekapott folyamodásért könnyen meg is botoztathatták volna panaszlottja helyett a' folyamodót, mint a' milly bizonyosan akasztófára kapat sok megyei fiscusnak ex offo tintadisznök közt rőfögő fizetetlen replicája, mellynek hátáról bizvást azt olvashatná a' delinquens: „mond fiam : Jézus.“

A' paraszt e l m e n t, mint a' g . . . i szerkesztőnek esze, sütnivalót akarván magának követelni fejnek csúfolt korparaktárába.

Ismét vendég; a' levélhordozó két levéllel Győrből.

„Világos, Rízától!“ gyanítá Bögöcz, szemeivel az elsőnek rózsaszín papírjáról a' másodikkak címzetén ragyogó betűk közé keveredvén. — Az „eZEN lEVeLeM AdaSSÉK“nak részeg betűi énekszóval düledezének ki a' calliographiai hámból 's az orthographiában is elfogadott jogegyenlőségi elvből rendkülönység nélkül feltűnő betűkben a' v . . . tisztujtást látjuk — ripacsos kortesopfán lábujjhegyezni a' mágnesszókat. — Jó étvágyat a' választó falak lenyálásához!!!

Bevégzé Sándor a' kedvestől vett soroknak olvasását, vagyis rántott-csibelőzását, a' másik levelet pillantá meg. Halványuló arczából tesszük vele a' felfede-

zést, hogy a' csizmadiaműhelynek fordítójával érhetőleg fogalmazott levélszöveg szurkos fonállal fűzetett egészbe, melynek Sándor által ki nem váltandó rövid som-mája spanyolviaszra nyomott krajczárral egybefoglalva találatik, akár gorbombán legyen írva, akár nem.

Fogait piszkálva nyomá vissza a' ki nem váltandó levelet, mit a' levélhordó, pengő krajczáros diurnumáért is, kiváltandónak indítványozott, toldalék-okul felhozván, hogy a' levélben lehet valami, mert igen v a s t a g!

„Magam is attól félek, hogy i g e n v a s t a g,“ utasítá vissza szavait a' levélhordónak.

Tekintetes Fejszés urnak régi lőcsei formáját látjuk a' szobában, egy pontos embert a' subiczkos emlékü patvariának világából, melyben a' principalis ha fűtött, csizmakefekért szaladt a' „junior frater.“

„Nem volt itt Nyuzódy ügyvéd?“ nyomá meg urambátyám a' hangot, kétségtelen jeleül, hogy nem ő az, a' kivel tréfálni szokás.

„Két órával előbb Tömördy nagyságával együtt. . .“

„Nagyságos Furaházy Tömördy Pál eő nagysága“ — igazítá ki az öreg, Sándor urfinak szavait, az új testamentomból.

„Nem akadtak semmi nyomára a' váltóhamisítónak?“

„Nem, sőt Furaházy Tömördy Pál eő nagysága, mint mondá, ma ismét két lejárt és ezer pengőről szóló hamis váltónak kifizetésére szólított fel; Nyuzódy ügyvéd ur is haszontalan járt, ámbár minden zsidónál volt, kinek legalább öt forint nézhetett ki a' képéből.“

„Pofájából — a' zsidónak nincs képe;“ mondá a' principalis, feledvén, hogy az emberfiának nem adatik kiváltságos pofa-diplóma.

„A' zsidó is ember, mint mi,“ meré megjegyezni Sándor, pedig az öreg ur vastagodott rögzeszmeinek hátyájá vastagabb volt Jericho falainál, melyeket olly könnyen behorpasztott a' trombita.

„Itt van ni a' revolutionalis konkoly; megint tele verte fejedet az az átkozott „Pesti Hirlap.“ Rosz próféta az a' Kossuth; emancipationalis Messiást hirdet a' zsidóknak, kik már az 1840-ki országgyűlésen megszületett v á l t ó - t e z e r e s bankjegyekben ápolgatják, 's a' mivel táplálják, — a' megczukrozott k á s a — a' magyarnak sirt á s a, a' sirásó kapát lelketlen ügyvédek forgatják, mint in specie ez az impostor Nyuzódy, kinek fele kenyere a' váltóhamisítás, fele kenyere pedig hasonló gazembereknek feladásával keresi: szja! egy csárdában nem fér el két dudás. Sándor! ezt a' váltóhamisításról való hirdetést elviszed a' „Nemzeti ujság“-ba; a' hirdetési ár kikerül e' tizes bankjegyből.“

„A' „Nemzeti ujság“-ba, mondja urambátyám?“

„Talán nem szereted?“

„Urambátyám, remélem I. O. J. urammal 's az ingyenpéldányosokkal t u d t o k o n k i v ü l csak nem fog v a l a m i t f e l f e d e z t e t n i; váltókkal pedig az ilyenek nem üzérkednek.“

„Hát az olvasók?“

„Más olvasót a' szedőkön és javitnokokon kívül nem lehet ám fogni még kötéssel sem.“

„ . . . Elküldöm tehát a' pozsonyi „Hirnök“-be.“

„Jó régen megszűnt az már, édes urambátyám!“

„Küldje Helmezyhez a' Jelenkorba,“ vága a' szavába Bögöcz.

„Ahhoz az ujszó-faragóhoz? . . . egy betűt sem!“ indulatoskodott az öreg.

„De most Széchenyi is annak a' lapjába ír ám!“

„Az már más; vidd hát a' Jelenkorba, de megmondj Helmezynek: ha új szavat dugaszol bele, actiót vetek a' nyakába, és egy dehonestationalis pört.“

„Mégis legjobbnak tartanám nagy közönséggel tudatni liberalis lap által,“ jegyzé meg az ajtó felé mentében — Sándor.

„Mindég bogaras a' fejed, . . . szüntelen akadékoskodol . . . te istentelen — mit is mondjak már no? — te — te „Pesti Hírlap.“

„Viszem, urambátyám, viszem; kérem, ne haragudjék!“

Hanyatlóban volt a' nap; széles kereke gyorsan alágurult, hihetőleg nem a' birók udvarán járt, hol egykönnyen ki nem fogy a' sár; a' hegyek hajlásaiba vérvörösen merült, mintha szégyenpir lepné el, hogy annyi gazembernek a' pofájára nézett, vagy sajnálná veszteségét, melyet lerablának a' naplopók.

Sándornak burkonya alatt volt a' hypotheca, Bögöcznek izmos ujjaiában tartalékseregként 10 fontos somfasuhogó volt a' kármentő.

„Szent Dávid! pendüljön meg a' te hárfád, Izraelnek meglágyítására“ — mosolygá fogvigyorgatva Bögöcz, jó kedvből remegvén ki a' hideglelés. Bátorodó léptekkel a' kapun keresztül a' dunaparra sietének.

A' lengedezni kezdett esti szellő a' ladikot nagy nehezen átforgatá a' budai partra, mint sok meggyőződést az aranygyapjas remény.

Bögöcz szótlán vezeté kenyeres társát a' budai zsidófészekbe, vak banquierjának nappali helyére, hol egyszersmind a' zálograktári hires Comptoir is vala, és a' Hauptbuch mintájára a' velencei arany könyvnek, a' bele jutni kívánók áldozatul hozzák az ősi kardot . . .

Benyiták az első szobának ajtaját; az alig butorozott szobából két oldalról ajtók vezetének külön szobákba; ifjaink a' jobb oldalon benyitának.

Csupa véletlenségből az eltevedett juhocskák csoportjára akadának. Az ablak rostélyzatán áttörtek a' holdsugarok: megtestesülten volt itt az iparműkiállítási eszme a' szabó, szűcs, órás, varga, aczel- és aranyműsi szereknek hazaszerte összeszedett osztályából.

Reméltelen is végczélra jutának, Bögöcz az ő rég nem látott kedvesecinek posztókarjaiba, 's örömeiben átölelé lábait egykor olly kedves nadrágjainak, 's márványkeblére dőlt mellényeinek.

Embereink elteveszték az ajtót; a' vak zsidó baloldali szobájából nyekegteté torkát, felváltva koronként — női rikácsolás és nyers férfihang hallatszott. Elhatározák ifjaink, figyelmezni a' baloldalra, 's békén lesni ki a' lehető érdekes eredményt.

A' szomszédszoba valahára megnépesedett, a' jelenlevők arczeit a' jobbik oldali szobának ajtórepedéseiből tisztán megismerheték. A' vékony gyertyáak lángjánál látunk egy csodálatosan felgödrözőtt sovány arcot, a' dörzsgyufatartó alá kerentől legczélszerűbben használhatandó, agyából az egyik ablakot e' századnak elején üthették ki, görbedő ujjaival kigöngyölgetett papírszeletekre pecsétet nyomott. Háta mögött asszonyi állat volt a' zsidófajból; a' harmadik arc nem vala látható, öltönye azonban egy tulságosan gyenge alkatu járdakoptatóra mutatott.

Bizonyosan ebet hájoznak a' gschaeftelő gazemberek, sugá Sándor Bögöcznek, kiben a' verekedési hajlam nagy erővel küzdött.

„Látod . . . ismered azt a' harmadik zsviányt?“ — nyöszörgé amaz, „Nyuzódy a' czudar, váltókat hamisit, de gömböt kötünk ma a' fájós bőrére; ezt elevenen el nem eresztjük! . . .“

Dolgát végzé a' zsidó; a' pecsétnyomót az asszonynak adá, utasítván, hogy Törmördy ur szobaleányának a' két tizes bankjeggyel együtt kézbesítse, a' gyanu elhárítása miatt. Nyuzódy ur holnap délelőtt a' váltókat adja el, megelőzendő a' Jelenkorban érkezendő hirdetményi lármát. A' czimborák egymás kezét rázták az utolsó expedíciónak szerencsés sikerültéhez.

Két gazember együtt: a' kötelesnek viszket a' marka; és Pesten hányszor viszket annak a' marka!

„Most vagy soha,“ rohanának ki a' raktárból; Bögöcz füttykösével merészen kísére kardot villogtató barátját.

„Vágd agyon a' zsin-gelni valót,“ biztató Bögöcz vitézlo kardos collegáját, maga pedig ritka erővel a' zsidót, és a' vén Rachelt a' levegőbe emelé.

„Ha egyet mozdul az ur, gégejébe tolom e' kardot!“ A' megrezettett ügyvéd térdre lapult, és Sándor parancsaként nyakkendőjét kezeinek megkötözése végett leoldá.

Sándor a' kötözésnek egyedül meg nem felelhetett; tehát Bögöcz, foglyait a' futurum-tól felmentendő, csak úgy a' levegőben becsületesen összerázta 's végre haszontalan rosz bocskorként egymáshoz veré őket, míg a' tagoltakat bátorságosan a' padozatra nyújtóztatá. Nyuzódy uramnak kezeit a' háta közepéig huzzák 's együtt a' hármát a' kapuhoz hordták.

Bögöcz összeszedé az irományokat, de előbb tulajdon kötelezvényét, melyre csak 25 forintot kapott százas kötelezőért, néhány ismerős jurátuskötelezvénynyel együtt lángra lobbantotta; zálogruhait magához vevén, a' delinquenseket közköltse-gen Pestre a' megyeházba szállították; a' városházat bizonyos kezességi okból mel-lőzvé, féltvén a' gazemberektől az egészséges levegőt.

Negyednap mulva Bögöczöt öreg apjának karjaiban látjuk: a' takarékos öreg ur örövendt a' csemetének, mely hős karával Budán vitézkedett.

Sándor barátunk vig órákat csapott Tömördy nagyságától bőkezűleg mért bankjegyeken; míg Bögöcz kéjtelenen mondá el az obligationalis elégetést.

Nyuzódy és a' vak nyolcz évi börtönre, az asszony fél évre íteltetett.

„Éljen az igazság! — harsogtatták ifjaink a' Pilvaxban. — Éljen a' patvaria és a' jó kedv!“

V a s G e r e b e n.

KÜLFÖLDI LEVELEZÉSEK.

O l m ü c z, martius 21-kén.

KEDVES **ÁM!

Igértem, hogy fölkereslek a' távolból soraimmal; szavamat beváltom. Fog-e mulatni levelem? nem tudom: én inkább hiszem, hogy nem. De azért írok, mert akarod, 's ha neheztelsz első soraira, melyekben a' nehéz unalom, a' beteg test és lankadt léleknek keserű szülötte, tükrözi magát: tépd izekre, kérlek; 's bocsáss meg, hogy alkamatlankodám. Nem első vendég ez, mely terhedre lett az életben, 's tán kevésbbé terhes ez, mert igénytelen. Mért kívantad, hogy irjak? — Ha ve-zéklez tollam által: magadnak tulajdonítsd.

Tegnap akartam írni, de kifogytam idő- és tárgyból. Az elsőnek okát szóval fogom adni; a' másodikat nem hiszed? látom, mint indulnak mosolyra ajkaid. „Bécsben lenni, 's nem találni tárgyat levélre!“ fogsz nevetve felsohajtani. Ne vess bár, de úgy van. Avagy azt akartad volna, hogy azon körbenforgó végetlen bo-hóságokat irjam meg, melyeknek e' székvaros örökös gyüpontja? Hogy irjak N e s t r o y ról és S c h o l c z ról, a' lipótvárosi színház két jeles bohóczáról? avagy magáról e' népről, mely bohóczait ötvenkettedikszer is ép oly tüzesen tapsolja meg

a' „Medve- és basá“-ban, mint tevő először? Ezt nem akarhatád; 's én, ismerve lel-
kületedet 's kedélyedet, inkább hallgatók. Bécszet ismered, tán jobban, mint én:
azért irni fogok olly tájékokról, melyek újak előtted, 's azok, ugy hiszem, előtt-
ted is.

Mint soraim adata is mutatja, Olmüczben vagyok, Morvaország egyik főváro-
sában, 's mindenesetre legelső erősségében, a' Morva-folyó partján, melly bástya-
és sánczközeit minden irányban át- meg átfolyja. Nyolcz óra alatt jöttünk ide a'
vaspályán, jóllehet mozgonyunk elég lajhán — de annál biztosabban — haladott.
Ha nem tudnám, mennyire ellensége vagy minden politikai vitának, itt ugyan téres
mező nyílnék a' haladásrólí csevegésre — a' magyar haladást értem, mellyről pár
izben ritka tapintattal vitted át beszédünk fonalát nem-politicaí térre. Nem szólok
tehát erről, 's csak arra kérek: haladj te, kedves **ám, honleányi szent hevületed
melegénél jövőre is; mert egyesek teszik a' nagy számot, 's hölgyeink vesztaszüzei
ama szent lángnak, mellyet a' jó polgárok lobogtatnak árva hazánk pusztulóra ju-
tott oltárán! Haladj te, hogy nyomodba lépni ösztönözz másokat is, kik még min-
dig csak szóval, sőt csak névvel magyar hölgyek.

Most vagyok először legtávolabb hazától — éjszakra. Éjszakra, mondom,
mert hiszen délre sokkal távolabb valék már, és távolabb hosszasan; de érzem, ma-
gyar ott is mindig, 's az itt is, kinek honfiúi érzetét a' melegebb éghajlat épen a'
hosszasb távollét által élesztett vágy tüzével gyulasztgatta, itt pedig a' közelb éj-
szaki szellő szinte lobban tartja. Mondd meg nekem, kedves **ám, mint van az,
hogy mink magyarokul, ha tullepünk szegény hazánk szép határain, sokkal nagyobb
vonzódást érzünk a' nyájás anyaföldhez, mint ha benn kedves tűzhelyénél ülünk?
Hiszen künn mindenfelé szebbet, jobbat látunk csak (mert a' rútat és roszt látni
vagy nem akarjuk, vagy nincs elég időnk) 's mégis visszavágyunk? Szerelmesek
bírnák ezt legjobban megmagyarázni. Te is voltál szerelmes, legalább egyszer éle-
tedben, 's így szólhatnál e' kérdéshez. Ki szeret, 's távozik szerelme édes tárgyától,
nemde visszaohajtja magát kedveltje körébe untalan? 's lát a' távolban is szinte
szép arczokat, talál szinte szép lelkeket: oh, de ez arczok, e' lelkek nem értik
szeme- és szívének titkos beszédit, nem táplálják szinte azon éltető lángot, mellyet
táplál irántok a' kedves, kit messzehagyának! . . . E' hasonlítás egyébiránt csak azon
magyarra értendő, ki magával mint szíve kedvesét viszi külföldre is hazája szent
képét, annak szerelmét. Ki honn nem szereti hazáját: az, midőn határin túllépett,
felelte, hogy háta mögött van ország, melly a' magyarnak hazája, 's legfőlebb is
csak akkor jut ismét eszébe, midőn erszénye megürült, 's telidülését újra keletről
sohajtja. Vannak illy magyarok is, kedves **ám . . . oh, hogy vannak illyek is! De
hiszen ők talán nem is oka annak, hogy illyek? Volt volna anyjok magyar hölgy:
emlőiről magyar érzést fogtak volna színi kopár kebleikbe, a' szegények!

Vaspályán jövök, 's azon folytatom utamat, mig lehet; vaspálya mindenütt!
Te e' gondolatot talán nagyon is prozainak fogod mondani? én viszont nagy köl-
tőiséget látok az illy vaspályai utazásban. Ha van, ki korunktól minden költőiséget
meg akarna tagadni, kisértse meg az illy utazást, 's látni fogja, hogy maga e' fel-
sleges találmány több költőiséget hoz az életbe, mint a' mult századok daliás korá-
nak minden pánczélos vítezi és lantdalnokai! Magát a' képzeletet, a' gondolatot
megtestesíteni, legszebb, legnehezebb feladata a' költészetnek; 's valjon a' vaspálya
nem a' gondolat e' megtestesítésének munkáját közelíti-e meg? Megszűnik általa a'
távolság, 's az ember, mint saját gondolatja, vitetik egyik helyről a' másikra: este
kocsira ülél, 's még magasán áll a' jövő nap, midőn Bécsből Prágában termettel; 60
mértföldnyi távolságot léptél át testeddel illy rövid, csak néhány órányi idő alatt!
Mondd, kedves **ám, em közelíti-e ez meg a' képzelet sebes haladását, a' gondo-
lat röpülését? 'S ezt a' mi „anyagi“ korunknak köszönhetjük, mellyet mint gúny-
nevet alkalmazunk, megkülönböztetésül a' régi áldott jó időkre nézve, mellyeket

kitűnőleg költőiek – 's regényeseknek hirdetünk! Kinek kedve volna velem vitába ereszkedni ez állításom miatt, azt a' mi boldog Tiszavidékünkre utasítom, melyeken nincsen még vaspálya, 's hol a' gondolat is jobbadán csak ólomszárnyakon röpül: ott fog találni regényest, költőt, mi akár a' daliás kornak is becsületére válnék.

Uti társaim közül egyet sem ismerék: mind idegen, mind kellemetlen arcza vala körülém, 's nem emlékezem, hogy csak egy lelkes is volt volna közöttök. Az eső szakadt, midőn kocsikba ülénk, dél felé a' szél megszaggatá a' nehéz felhőket, 's Olmüczbe értemkor a' nap tavaszias kellemmel mosolygott a' tiszta égről. A' „Kiskarpatók“at nem láthatám a' dünnkruti magaslatról; de láttam H o l i c s o t, és láttam S z a k o l c z á t, 's felettök a' magasló halmakat, határhegyeit hazámnak, melyeken túl él „a' hős apák elpuhult utóda“iban a' megfogyott, de meg nem tört magyar nép! . . . Nevezetes ezen utvonalon kettő van: a' vagrami mezőség, mellyel vért itatott Napoleon világhódítási vágya; és a' neudorfi rétöntözés, mellynek rendszerét kezdte mozgatni nálunk is pár év előtt a' „magyar gazdasági egyesület“, de, fájdalom! valódi magyar tüzzel és sikerrel. Törvényt akart, ha jól emlékezem, ez érdemben is? 'S minek arra törvény, mit minden földesur, ha akarna, önkényt megtehetne? De hiszen szaporítani kellett volna már három ívkötetre menő törvénykönyveinket még egy pár ívvel, hogy több írott és nyomtatott malasztal gazdagodjék a' haza! Tegyetek, urak, kiknek hatalmában van tenni; más kára nélkül is lehet rétet öntözni. Avagy a' sok szesz- és czukorgyárra kellett-e külön törvény? A' tiszavidéki megyék nehezen fogták pártolni ez eszmét: minek nekik törvény rétöntözésre, mikor a' Tisza ugysem tartaná meg? — Egyébiránt ezuttal a' Morva is tiszáskodott, mert az egész vidék, merre foly, víz alatt áll szinte Olmüczig, még ott is, hol az öntözési rendszer behozva nincs is. A' kiöntések roppant téreket foglalnak el. A' dombos helyeken azonban szépen művelt szántóföldeket lát a' szem, melly a' falukban szinte oly nyomorú kunyhókkal találkozik, mint hazánk soványabb vidékein.

Ki a' bércezi omladékok-, régi várromokban, mint a' regényes középkor mohos maradványaiban, gyönyörködik: ez egész uton csak egyszer részesülhet e' gyönyörben. Hradischschal átellenben, a' vaspályától nyugotra, látható „Büchelau“, egy különvált hegykúpon. A' vár még ma is áll, 's mint egyik uti társam mondá, lakható állapotban van. Talán úgy, mint a' híres trenchini rom, mellynek egyik tornya szinte lakható — a' vén kapusnő által, ki a' sziklakútból vizet szokott a' látogatóknak fölmeríteni? Sajnálom, ha a' regénykórosok kedvét szegém az által, hogy Büchelauhan nem láthatnak mohos, repkényes romot a' régi daliás időkől! Nézzék távolból, mint én: 's minden különös képzelődés nélkül is, romot, valóságos várromot fog-nak vélni a' hegykúpon.

A' nép itt, bár közelében a' vaspályának, oly szegény, sőt talán szegényebb, mint nálunk. Munkája gyümölcsét alig takarította meg, 's a' vaspálya inkább fogyaszti, mint neveli keresetforrását. Bevégeztetvén a' munka, csak kevés kézre van szükség a' javításoknál: a' nagy tömeg talán vesztett, nyerni alig fogott. Csirkeít, tojásait, gyümölcseit még nem szállíthatja vasuton, utazni ritkán szokott; fuvarozását a' vaspálya megölte, kisajátított földet árát megitta; termése alig annyi, hogy magát kitarthassa: mi nagy haszna tehát a' vasútból a' tömegnek? Ugy látom, csekély. Néhányan, kik nyomorú állomásőri hivatalt nyertek, tengve és majd baromilag élnek; nyernek a' városok és városiak, hol a' pályák kifolynak; nyernek a' gyár- 's műiparosok, kik könnyebb terhű áruikat gyorsan és biztosan szállíthatják tova; nyertek a' gazdagok, az utazók, kik időt és pénzt gazdálkodnak meg; a' nép milliója nem nyert még: de hiszem, nyerni fog, ha . . . Csak a' nép érdekével ne akarjuk összekötni szorosán a' vaspályákat! Mondjuk ki, hogy századunk kórdívata a' vaspályázás, mint egykor például a' jeruzsálemi hadmenetek voltak, 's mi, ellen nem állhatván e' divatkórnak, akarunk szinte építeni, hogy el ne

maradjunk a' többiektől. — K á l m á n királyunk nem volt barátja a' keresztes hadaknak, 's nem is hagyta magát elragadtatni az akkori divat által; ő bölcs, kora legbölcsőbb fejedelme volt; Sz e n t-L á s z l ó belehalt palaestinaí utjába, midőn arra készül: talán az Isten akarta úgy, hogy áldás maradjon hazánkon; II-dik E n d r e „jeruzsálemi király“ lett, 's országunk szonyuan lakolt hosszú távolléte, erejének hasztalan megfogyasztása által; 'stb. De azért én mégis azt mondom, kedves **ám, vaspálya mindenütt! mert a' gondolat költői, olly regényes, mint a' Xid. században a' keresztes hadak voltak.

Vasárnap levén, láttam e' népet itt ünnepi öltözetében is. A' férfiakén nincs semmi feltűnő: tót-német alak és anyag a' vastagtalpu saru-, nadrág-, mellény- és szürkőpenyben; a' pórlánykáknak fejtakarója tetszett leginkább, melly két kendőből áll: az egyik, vékonyabb anyagból, a' fő tetejét szorítja símán, fenn, magasán úgy, hogy a' haj, melly lesimitva, a' halántékot szinte a' szemig 's le a' fül töveig elfedi, nagyrészen kilátszik a' kis kendő alól, de e' fölé még egy másik borítatik ollyformán, mint nálunk a' felpórias, félvárosias lányok szokták viselni. A' kisebb kendő kötése kupába lógg, de kötése nem látszik; a' nagyobbknak közepe a' fő tetejét fedvén, két csúcsa a' mellen keresztben függ alá. Így a' preraui lányok; Olmüczben a' kisebb kendőt nem láttam, de a' nagy megvan itt is, csak hogy turbán-alakban úgy kötve, miszerint két szélcúcsa a' fülek felett előre függnek alá. Az arcot e' kötése a' kendőnek épen nem teszi széppé, sőt ha csak kissé ügyetlen a' kötés, úgy tetszik, mintha két roppant számárfül lityegne alá. Izlés, így mint van e' viselet, bizony nincs benne; de így látták anyjoktól, 's leányaik miért ne hordanák úgy? Lám a' mi ösanyáink izletes fejkötőit csak most kezdik ismét viselni hölgyeink; 's ha tudnák mindnyájan, mi gyönyörűen áll e' kis csipkekonty fejeiken, fogadni mernék, maholnap széles az országban egyéb fejéket sem viselnének. Csak egy baj van a' dologban, 's ez, kedves **ám, abban áll, hogy nincs, vagy csak igen kevés számmal vannak tiszta magyar érzésű 's izlésű piperésznőink, 's így méltán félhetünk, hogy e' csinos kontyocskák helyett az ég tudja, milly franczia vagy németvegyítékű főkötőket fognak előteremteni, mellyek visszahozzák ismét azon törös-zsákakalu csipke-főkötőket, minőket még ma is szélitiben viselnek a' stájerországi polgárnők, 's minőket még mi is láttunk gyermekeinkben tősgyökeres magyar nagyanyáink tisztos ősz fején! Ha valahol, e' pontban szükséges, hogy szilárdlelkesen maradjatok meg, kedves **ám, a' tiszta magyar izlésű, egyszerűségében olly pompás, olly izletes csipkekontyocskák mellett, 's ne bizzátok azt külföldi lelkű 's izlésű piperészeitekre.

Olmücz, bár főváros, de kicsiny; lakosai száma alig megy fölül 11 ezeren, de annál több benne a' katona. Dob és katonazene teszi benne az egész zajt, mellyhez — ma legalább — a' harangoké járult; ezen túl nem hallottam életjelt. Mindenki csöndesen jár az utcán, némelly férfiú szivara- vagy pipájával, némelly hölgy kis leánya- vagy ölebecskéjével: az illedelem e' szerint itt az utcákon szorosan megtartatik, annyira, hogy ha nem mozognának az emberek jártukban, mumiáknak tartatnád őket, így holdkórosokul veheted, kikre nézve a' hangos szó veszélyes. Szép élet lehet az illy csöndes élet, de én nem szeretném. Lehet, hogy a' szokás teszi; mert ha igaz, hogy a' szokás második természetté válik: mért nem lehetne a' különben kellő beszédorgánu ember némává is? hiszen az egyszeri cigány lóva is megszokta a' koplalást; csak hogy e' szokás életébe került a' szegény gebének!

A' város tekintete reám jó hatással volt. Házaí többnyire magasak és keskenyek, rajtok bizonyos neme a' komolyságnak ömlik el, melly egészen őszhangzatban áll lakói szellemével, ha mégis szellem van e' mozgó gépekben; vannak azonban újabb építmények is, mellyek, vidám ellentétben a' régi komolyabb stylllel, magukon hordozzák az újabb kor könnyűségét. Nem kevésbé lepott meg a' fedelek olasz modorbani építése: azokat többnyire falak vagy kőkarzatok takarják el, 's

inkább laposan építvek, mit az olaszok tehetnek, mert nem kell tartaniok attól, hogy a' nehéz hőtömegek beroskasztják, mi itt az éjszakibb vidékeken könnyen megtörténhetik; lehet azonban, hogy az olmüzi házfedelek sem olly laposak, mint én vélem, mert ki tudja, milly búbok ülhetnek a' rejtő homlokfalak mögött? — Templomain nincs semmi különös. A' székes (érseki) egyházban az orgonahely voná egyedül magára figyelmemet, mely a' szentélybei bemenet két oldalán két idéetlen oszlopalaku falzaton áll. Épen vecsernye volt: az Isten igéjét németül hirdeté a' szó-nok; a' templom szépen megtelt ájtatos hivekkel, — az alsóbb néposztály- és fiatal papokból, kik — minden szokás és jó rend ellenére — a' templom két oldalán állottak, majdnem egészen összekeveredve a' hívőkkel, kik közt a' szépnemből is vegyesen voltak; természetesen a' polgári és alsóbb osztályból, 's ezeknek is csak szegényebbiből: miért is imádkoznék a' gazdag és ur? neki megvan mindennapi kenyere 's hozzá még valami! . . . Csak úgy van itt is, mint nálunk.

Egyik nevezetességét teszik Olmücznek kútai, melyek majd minden tágash utcán és téren láthatók. Mind kőkarzattal, vagy felmagas falzattal körülvéve, közepén oszloppal, többnyire a' görög mythológiából: így láttam Merkúrt kígyós botjával, másutt Jupitert mennyköve- és sasával, egy harmadikon Herculest a' hydrával; csak egyben lovagol valami sisaktalan lovag, ki alig lesz Perseus, mert táltosának nincsenek szárnyai. A' kutakat itt télre be szokták fedni deszkával, mely alatt szalma lehet: ezt onnan gyanitom, mert épen ezen lovagos kut lépcsői teli voltak ganéjlével, 's pedig a' városház előtt áll!

Kalauzom nem volt, 's így csak gyanithatám a' városházat; ez egyik legérdekesebb épülete Olmücznek. Homlokfalán az ausztriai birodalom országai- 's tartományainak czimerei láthatók, köztök Magyarorszáé is, de a' paizs baloldalán csak h a r o m f o l y ó van festve, 's a' korona nem a' hármás dombra, hanem a' hármás dombba helyezve. A' czímerek régibb időből származhatnak. (Vége köv.)

BUDAPESTI SÉTÁK. XI.

Milly gyorsan intéztetik el színházunk körül minden, még tiz esztendő sem telt el megnyitása óta, 's már az udvarát is rendbe hozták! Még pedig magyarosan, valódi nemzeti szellemben hozták rendbe, azaz — szűkebbre szabták, mert tudjuk jól, hogy nálunk azt nevezik rendezésnek, midőn valamit szűkebb korlátok közé szorítanak; olly rendezésről azonban még szó sincs, mely a' szűk korlátokat kissé megtágítani iparkodik.

De hogy ismét a' színházra, vagyis inkább udvarába térjünk vissza, tehát annak egy részét különféle növényekkel ültették be, 's ezeket háromszinű korlátfákkal környezék, minek leginkább azon haszna van, hogy a' rohanó kocsik elől ezentúl kissé nehezebb leend kitérni, azon pocsolyákat pedig nehezebb leend kikerülni, melyek olly gonosz bűzűek, hogy származásukat elmondani nem szabad. Egyébiránt ezen korlátozás sok pénzbe került, 's természetesen semmi hasznót nem hajt; a' növények öntöztetése pedig folyvást költséget igénylend, kivévén, ha a' színház előtt sok időt eltöltő fiatal hazánkiai netalán magukra vállalandják, mint lelkes műkedvelők, ezen foglalatosságot.

Már többször csodálám, hogy előadás előtt a' színház oldalajtai nincsenek megnyitva, 's most kérdésemre azon felvilágosítást nyerém, mikép ez azért történik, hogy az érkező kocsik közt ugrási testgyakorlatokat tehessenek a' gyalogok, 's egyszersmind megnyugtatósl megláthassák ruháikon a' sárfoltokat, miket a' lovak és kerekék rájok szórnak. Ezen kettős okból, miknek hasznát csak vak nem látja át, előadás után is zárva maradnának az oldalajtók; de már ekkor nem mernek a'

közönséggel tréfálni, mert tudják, hogy az élvezet gyakran annyira kivetközteli türelméből, miszerint aztán akár a falon keresztül is haza sietne.

„Kár volt ide fákat és virágokat ültetni, barátom uram.“

„Ugyan miért?“

„Inkább lóherét kellett volna a korlátok közt termesztetni, ezt legalább fölhasználhatták volna azon művészeink és művésznőink, kik most nyakra-főre lovagolni tanulnak.“

„Igaz bizony.“

Én ezen észrevételt épen nem helyeslem, mivel azonban közelemben mondatott el, tehát történeti hűség kedvéért leírtam; bizony nem egyebért, mert széna és szalma dolgában egy művésznő sem szűkül meg, meddig a körülötte térdelő imádók fejei fölött szabadon rendelkezhetik.

De ugyan minő illat az, melly itt a nagy ajtón kinyomul?

Keresztneve bűz, 's ha vezetéknevével összekapcsoljuk, légszeszbűz lesz belőle, mellyből sokan már igen nagy zajt ütöttek a színházi kormány ellen; pedig bizony kár volt illy csekélység miatt föltámadni, mert a magyar orrok alá annyi borsot törnek naponkint büntetlenül, hogy ezen bűz boszantását mellette könnyen eltűrhetik, annnyival is inkább, minthogy ezt egyáltalában nem szüntetheti meg, mivel készítőjének így nagyobb haszna van belőle, 's ezt aztán megosztja azzal, ki tehetne róla, ha minden haszonnak jó szaga nem volna.

Ma Bosco mutatja bűvös mesterségét, a díjak olly magasra vannak csigázva, mint a nézők várakozása, 's nem látom át, hogy ezen közönséges magasságnál fogva mért ne mehetnék én a karzatra? Az életben ugys alacsonyra szeretik az írók állítani, ugyan mért ne mehetne tehát legalább a színházban a legmagasabb helyre, honnan, ha neki úgy tetszik, akár kalapját is leejtheti, mi mindenesetre jobb, mint midőn azok, kik az életben magasra jutnak, fejöket, vagy épen lelköket veszítik el.

Egy ezüst huszasért bocsáták ma az embert karzatra, 's mégis mennyi ember van ott, és pedig bizonyosan még ollyan is, kinek több az éhes gyermeke, mint fényes huszasa; de hiában, a legszegényebb is szeretné legalább egyszer látni, hogy mikép csinálhatni semmiből valamit. Szegény balgák, mért nem álltok meg a színház előtt, 's mért nem néztek némelly cifránál cifrább hintókba és alakokra, 's keserves huszastokat megkimélhettétek volna!

Ugy látszik, hogy ezen légszesznek nemcsak illata nem hasonlít az ördögűző tömjén, vagy szunyogölő kakukfű füstéhez, hanem világossága sem ollyan rendkívül fényes, hogy körülötte a sötétséget meg ne lehessen látni. Én részemről a rendezőség ezen ügyes fogását rendkívül dicsérendőnek hiszem, mert meg vagyok győződve, hogy Budapest soha nem fogna légszeszvilágítást nyerni, ha az illetők ezen példa után azt nem reménylenék, hogy a légszesz sem lesz rendkívül világos, és hogy a mellett is marad még egy darabka sötétség — közhasznu czélok előmozdítására.

De hiszen kissé széttekinténünk is szabad, sőt le is nézhetünk azokra, kik különben minket szoktak lenézni.

Itt egy házmesteri család ül, ha szemeim nem csalnak, az apa kalapján vörös foltok láthatók, miket mész harapott oda, 's ez a mostani divat szerint elég ok azon állításra, hogy ezen ember köműves, és melleleg házmester; neje kissé vastag 's tíz éves fiacskája olly sovány, hogy legfőlebb csak szabó válhatik belőle, ha egyébiránt rendkívüli elmetehetségei nem okozzák, hogy teste még eddig több hushoz nem juthatott.

Az apa nagy ezüst órát vesz ki zsebéből és komolyan szól:

„Mindjárt tizenkettőt üt az óra.“

„Tedd el, mert ellopják!“ — inti őt a gondos nő.

„Hát ki itt a' tolvaj?“ kérdi egy szálas suhancz, kinek minden vonásából kilencz idegen zsebkendő és ugyanannyi zsebóra kandikál ki.

„Hiszen csak úgy gondoltam,“ — mentegetőzék a' kövér asszony, aggályosan zsebére pislogva.

„Aztán feleségem tulajdonképen azt értette, hogy Bosco uram kivarázsolhatná kezemből az órát.“

„Már akkor ugyancsak hosszú karjának kellene ám lenni.“

„Hja, vannak urak, kik sok mértföldnyi távolból is zsebeinkhez tudnak férni, mihelyt akarják.“

„Ember, bizony elveszted fejedet, ha mindig oly merészen beszélsz; mióta a' jurátusok ruháját porolod, olyan magosan beszélsz, hogy meszelőruddal sem érheti el az ember.“

„Hallgass, asszony, állj elő inkább az ebéddelel.“

„Az ám, az ebéddelel!“

Ezt a' tiz éves sovány fiu mondá.

„Milly okos a' lelkem.“

„Apja fia.“

„Adja Isten, hogy megtartsák az urak.“

„Köszönöm.“

„Itt van, édes ur, egy falatka rétes, még nem hült ki egészen.“

„Oh, köszönöm alázatosan.“

Egy terjedelmes rétes csakhamar úgy eltűnt, mintha Bosco varázskézei közt lett volna, 's csakugyan illyesminek kellett a' dologban lenni, mert rögtön — sült malacz jött sorra, mely szinte eltűnt, vagy almává változott, minthogy a' zsiros ebédet néhány alma koszoruzta.

És most Bosco fölépett:

Bosco! gondolám, ez bizonyosan magyar ember, mert neve megfordítva Ocsob, azaz, Olcsóbb is lehetne; ezt pedig ne nevesse senki, mert napjainkban ennél világosabban nem igen szokták a' finn- és cseremisiz szavakat magyaroknak behizonyítani.

„Ugyan jó husban van a' boszorkánymester,“ — mondá a' házmesterné.

„Akár bírónak is beillenek, — jegyzé meg a' házmester — kezei közt ugyanis minden eltűnik.“

„Ember, vigyázz fejedre!“

„Mennykő ...“

Nem mennykő volt biz az, hanem friss víz, melyet a' házmester fejére öntött valaki, ki fölötte szomjuságát oltani törekvék.

„Nekem is vizet.“

„Mit gondolsz, hiszen megárt a' zsiros ételre, aztán különben sem szoktál hozzá.“

„De hát mit igyam?“

„Majd otthon.“

„Mit csinált most Bosco? Mért nevetnek?“

„Nem tudom, hiszen mindent németül csinál.“

„Hát azt a' tengeri malaczt honnan vette most elő?“

„Nem tudom.“

„Mért nem figyelsz jobban, hát minek hoztalak ide?“

„Hah, hol az óram?“

„Micsoda?“

„Nincs zsebemben.“

Az óra azon szomszéddal együtt eltűnt, ki az ételeket fogyasztani segíté. Eből tolongás támadt, mely helyemtől megfoszta, 's ez az oka, hogy Bosco egész

előadásáról egy szót sem mondhatok, mi mellett mindazonáltal azzal vigasztalhatja magát a' nyájas olvasó, hogy az sem beszélhet e' mutatóványokról sokat, ki mindig a' bűvész ujjain tartja szemeit, mert ennek mozdulatai olly gyorsak, hogy minden tette, vagy varázslata megfoghatatlan.

Előadás után gyorsan távozott a' sok néző, 's éhes szereikből világosan lehete látni, hogy — nem laktak jól Boscoval, hanem ugyancsak ebédhez fognak látni; más előadásoktól ellenben gyakran szinte megcsömörlik az ember.

Az eső hullott, 's mégsem lehete kedvetlen arcot látni, ámbár sokan voltak, kik alkalmasint így okoskodtak:

„Ha Boscot nem néztem volna meg, úgy most kifizethetném ebédemet; így azonban majd csak — fö l i r a t o m!”

K i s s P á l.

NEMZETI SZINHÁZ.

Martius 23-án: „N é g y H a y m o n f i,” daljáték három felvonásban.

E m m a. Szegény derék Benza, ma ugyancsak meggyült baja, az egész daljátékot neki kelle talpon tartania, mert ma nemcsak a' négy Haymonfi volt szokás szerint gyöngéni gyöngébb, hanem a' négy menyasszony is annyira gyöngékedett, hogy szerepelésök egészen hatás nélkül maradt.

V i l m a. 'S vette ön észre, midőn Lászlóné a' szolga kezét megfogá, és úgy tudatá vele parancsát? Az illy művelt hölgy már mégis csak tudhatná, hogy marquis lányának nem illik szolgálhoz így lebocsátkoznia.

G y u l a. Ezt annnyival inkább tudnia kellene, mivel azon időben, mellyből ezen daljáték merítettett, az egyenlőségi eszmék még nem divatoztak annyira, hogy illyesmit menteni lehetne.

24-én: délben bérszűnet és fölemelt belépti díjak mellett B o s c o harmadik mutatóványa az egyiptomi bűvészet köréből; este pedig „XII-ik K á r o l y R ü g e n s z i g e t é n,” vigjáték négy felvonásban.

E l e k. Valóban csodáltam, hogy a' rossz idő daczára is meglehetősen megtelt a' színház, 's a' közönség harmadszor sem sokalta a' rendkívül magosra csigázott belépti díjakat.

V i l m a. Én ezt épen nem csodálom, mert a' közönség legműveltebb részének mindig elég pénze van, 's épen ez szokott leginkább gyönyörködni az illynemű szellemi élvezetekben, míg például Schakspear műveit nálunk többnyire csak a' karzat és álló közönség látogatja.

E m m a. Ez kissé csipős megjegyzés, mellyre én bizony csak azt viszonzom, hogy kenyeret is, de kalácsot is; én a' szellemiben igen szeretek annak idejében gyönyörködni, de testünkben nemcsak lélek, hanem érzékek is laknak, mellyek szinte megkivánják a' magokét. Én tehát Bosco mutatóványai alatt igen jól mulattám magamat, 's ügyességét csodálám, mellyel úgy tűnt el kezei közt az arany és ezüst, mintha gazdag örökösnek született volna.

E l e k. És viszont olly gyorsan megszaporodott, mintha Bosco „g_schäftező” váltóüggyvéd, vagy uzsorás volna.

V i l m a. Este azonban már egészen más hatása volt a' rossz időnek, a' színház olly üres vala, minőnek már rég nem tapasztaltam.

E m m a. Hja, a' rendezőség mindent elkövet, hogy ezentül illy kényelmes ürességben többször részesülhessen a' mélyen tisztelt közönség, mert különben a' maihoz hasonló ócskaságokat pihenni hagyhatná.

G y u l a. Volt idő, mellyben e' vigjáték igen jól mulattatá a' közönséget.

V i l m a. Igen, de nem kell felednünk, hogy akkor Lendvayné és Megyery igen jól játszottak benne, 's a' közönség sem volt még épebb 's magyarosb szellemű színházi élvezethez szoktatva.

E m m a. Ugyan mért lép föl most olly ritkán a' mi kedvelt Lendvaynék?

G y u l a. L o v a g o l n i tanul, minélfogva szereptanulásra és próbákra nem igen marad ideje. Ugyanez okból kell most Laborfalvi Róza kisasszony remek játékát is gyakrabban nélkülöznünk.

E m m a. Valóban kár.

G y u l a. Igen, de e' kárért majd dús kárpótlást nyerend a' közönség, mert a' lovaglás meg fogja a' nevezett tisztelt művésznök nagybecsű egészségét szilárdítani, 's azután ritkábban lesznek majd betegek a' játékszini czédulán.

E l e k. Bár derék Egressynk is követné példáját, mert a' lovaglás által bizonyosan elszoknék azon kellemetlen állásától, melyben lábait összeszorítja. Ezt ma is többször tévé.

E m m a. Mai játékával nem birtam megbarátkozni. Furcsa az, hogy a' mi színészink, midőn valamely derék bajnokot kell személyesítenők, mulhatlanul szűkeségnek tartják az ugynevezett bőfőgő szavalást. Minden szót ugy taszitanak ki, mintha mozsárból lödnének, pedig higgyék el, hogy e' rút beszéd a' hősöknek nem szükségképi sajátjuk, 's hogy azok becsületesen és érthetően is tudnak beszélni.

25-én ünnep levén, a' színház zárva maradt.

26-án: bérszünettel és fölemelt belépti díjak mellett „E g y u r é s a s z s z o n y s á g,” vigjáték egy felvonásban, és J o a c h i m hegedüversenye egy szakaszban.

E l e k. A' közönség türelmének fonala végre megszakadt, a' színház üresnél üresb vala, 's ezuttal még sajnálni sem tudám e' szomorú eseményt, mert végre mindennek van határa, 's az igazgatóság részéről igen nagy tapintathiányt tanúsít az, hogy ennyiszer csigázza föl egymásután a' belépti díjakat, 's ezt azonkül olly hangversenyadóért is teszi, ki a' közönség részvétének tejfelét a' tánczteremben adott hangversenyek által már leszedte. Egyébiránt pedig én a' kis Joachim játékát igen szeretem ugyan, 's minden különös jóstehetség nélkül fényes jövődőt is ígerek neki; de mégis azt hiszem, hogy nemzeti intézetben szokott belépti díjak mellett, sőt talán épen bérfolyamban is fölléphetett volna, mert így legalább nem kellett volna üres padoknak 's még üresebb páholyoknak hegedülnie.

E m m a. Hát Bossány kisasszony játékáról mit szól ön?

E l e k. Csak annyit, hogy szülei a' zongoramestert nem hiában fizették, de különben nyíltan vakmerőségnek kell mondanom, hogy a' szép kisasszony még olly zeneművet játszott, melyet nem rég Willmerstől hallottunk.

E m m a. Mükedvelőnk iránt engedekenynek kell lennünk.

E l e k. Igen, ha magányteremben halljuk őket, de midőn illy borsos áru hangversenyben lépnek föl, legnagyobb szigorral szabad felölök nyilatkoznunk, mert ferde irányu jelenkorunkban már minden gyermek színpadon akarja magát mutogatni, mihelyt iszonyu fáradtsággal egy kis dalocskát vagy zeneművet betanult. Bossány kisasszonytól senki nem fogja megtagadni, hogy zongoráját ügyesen kezeli, de én a' nyilvánosan föllépőtől, főkép most, midőn most már ne továbbját érte el a' zongorajáték, azt igénylem, hogy az első mesterek mellett méltó helyet foglaljon el, különben a' föllépést nem helyeslem.

V i l m a. Paksyné ma ismét igen csinosan éneklé kis dalát, 's méltán mindinkább kedvenczévé válik közönségünknek; de a' hangversenyt megelőzőtt eleven 's mulattató kis vigjátékkal ma nem voltam egészen megelégedve Lendvayné játékán némi lankadság mutatkozott, Egressy Gábor pedig nagyon közönösen viselé magát, mi aztán nem egyezhetett jól össze a' később rögtön elhatározott házassággal, és ezenkül játékának több simaságot és kedvetlétöt ohajtottam volna, mert

csak így lehetne valószínű, hogy olly gyors hatást gyakorolhata a' hölgy szívére. Lendvay e' szerepet sokkal jobban fogná adni.

27-én: „F a l u r a k e l l m e n n i e,“ vigjáték három fölvonásban.

E m m a. Lendvay ezuttal valóban falun, vagy legalább faluzni van, és így ma szinpadunkon Dobsa ur, vidéki színész, ment falura.

E l e k. Én azt merem állítani, hogy kezdő fiatal színészek közt játéka némi elsőséget érdemel.

E m m a. Én nem tartom azt játéknak, midőn a' színész kézzel lábbal mindig mozog, 's ez nagy hibája Dobsa játékanak, ki azt hiszi, hogy jó színésznek minden szót ugynevezett „gesztussal“ kell kísélnie; itt a' sok csaknem rosszabb a' kevésnél, mert a' túlterhelés által minden hatást leront, mit különben a' jól kiszámított tagmozgás nagy mértékben előmozdítani segít.

V i l m a. Ugy van, 's annál sértőbb azután az illy örökös mozgás, ha együl egyig nem olly finom, hogy bármely tánczmesternek is böcsületére váljék; mert például Dobsa a' második fölvonás vége felé 's harmadiknak közepén sok szerencsétlen tánczmozdulatokat tön. Azután az örökös csoszogás! Mintha bizony finom körökben csak az által mutatkozhatnék az ember otthonosnak, hogy csizmája talpának elejét mindig csoszogtassa. Művelt társaságban illyesmit bizonyosan senki nem fog tenni.

G y u l a. Pedig ezt Egressy Gábor, Fáncsy, László, Lendvay is teszik, valahányszor társalgási, vagy ugynevezett saloni színművekben, vagy jelenetekben lépnek föl.

E m m a. Igaz, és elég rossz, hogy ezt teszik, mert ennél izetlenebb modort alig követhetnének. Egyebiránt én nem épen játéka miatt teszek kifogást Dobsa ellen, mert ennek hibáit könnyen levetkezhethetné; de hangja is igen szerencsétlen. Dobsa erről nem tehet, mert ez nem hibája, hanem szerencsétlenség, melylyet sem iparkodás, sem idő nem háríthat el, illy tompa, érthetlen, tisztátlan hang mellett pedig szinpadon jövődjö egyáltalában nem lehet, habár egyéb tekintetekben a' művészet legmagasb fokára sikerülne is emelkednie.

G y u l a. Egyébként az előadás ma meglehetősen sikerült, 's bizonyosan tökéletes leende, ha e' mulatságos vigjáték lelke, Lendvay, jelen lett és benne működött volna. De hiában, meg van írva, hogy a' vendégszerepezés a' magyar színházat tönkre juttassa, vagy legalább fölvirulni ne engedje!

L. P.

MI HIR BUDÁN?

— A' „Honderű“ legújabb számaiban hosszú bonczolgatás találtatik S z i g l i g e t i „Egy szekrény rejtelve“ 's D e g r é A l a j o s „Félreismert lángesz“ című színműveikről, melyben Petrichevich Horváth Lázár az utóbbi vigjátékot nemcsak félreismeri, hanem valósággal lerántani iparkodik... Különös, milly hamar változik a' mi bíráló embereinknél az ízlés! Ugyan e' tehetséges szerzőnek, D e g r é A l a j o s n a k, kevés hónap előtt egy novelláját, melly a' „Honderűben“ megjelent, annyira becsesnek és dicsérendőnek találta P. H. L. ur, hogy a' szerzőt miatta ezüst írószerrel ajándékoztatta meg barátai által; most — most pedig ugyan e' szerzőnek még olly munkájáról is levon minden érdemet, melly — kivált ama feldicsért honderűi novellával hasonlítva — némi dicséreteket érdemelne. Egyebiránt ugyan e' cikkében mélyen járó gondolkozásának még más jeleit is adja a' szerkesztő ur. Ő ugyanis „liberalis“ előítéletnek mondja azt, hogy azon derék szláv nyelvű atyánkfiai, kik magyarul nem tudnak,

nem magyaroknak tartjuk . . . A' honderüi szerkesztő tavál Párisba utazott, mint ez Magyarhonban igen sok embernek tudtára lön, 's mint ezt a' Honderü olvasói — értvén ama gyönyörű 's izléses fametszvényeket és azok elmés commentálásait — mai napig is szinlik; szeretnők tudni, látott-e Frankhonban embert, ki francziául nem tudván, francziának tartassék?! . . . Bizony különösek ezek a' mi jó embereink, ha egyszer illiberalis előítéleteikből kibontakozni kezdenek! — Meg-meg azon czikben a' megbecsülhetlen kriticus collega bujtogatási viselkedéséről vádolja azokat, kik Fűredynek a' szekrény rejtelmébe igtatott keringő-dalára örömkben extasisba nem esnek, 's mindazokat, kik a' magyarságbani tisztaságot, dalban, nyelvben és egyebekben, a' tarkabarkaságnál többre becsülik, közvetve ugyan, de azért minden teketória nélkül, don Quixotteriaról vádolja! E' vád mindenesetre igen helyén van P. H. L. ur szájában, a' mennyiben tanúságot tesz róla, hogy termeiben jól mutató tükrök vannak; — csak az az egy dolog van megjegyzendő, hogy miután Magyarhonnak némellyek egészen német jövődöt ohajtanak, mások azt az orosz jövődötől féltik, valjon ezek közül mellyik categoriába kell már most az olly szerkesztőt számitanunk, ki ama két jövődö mindegyikéhez egyiránt szítani látszik, 's ki, midőn a' hazaszeretnek sületlen emanatioiról beszél, csak illiberalis előítéleteiből vél kibontakozni, ha e' hazaszeretetet maga körül beszédeivel minél inkább lohasztani 's csökkenteni iparkodik?

W. X. Z.

— Maraston képiró ur, ki huzamosb ideig lakván már köztünk, szerencséjének tartja, magát Magyarhon fiaihoz számithatni, mult hetekben tért vissza velencei utjából 's jelenleg festészeti academiája rendezésével foglalkozik. Jeles mintapéldányokkal ellátván ez intézetét, ifjaink nem lesznek ezentúl kénytelenek magasabb kiképzésökre külföldön költeni pénzüket, 's már ezen oknál fogva is azok halálját 's a' mi teljes elismerésünket igényelheti a' derék művész.

— Halljuk, hogy egyik főurnak igen becses képtára és szoborgyűjteménye a' csödtömegeből kiszakasztva a' nemzeti muzeumnak fog átadatni, miután ez már évek előtt ugyanazon főurtól a' nevezett intézetnek volt szentelve, tehát másoknak arra többé igényök nem is lehet.

— Az academiái nyelvtudományosztály mult hétfőn tartott igen érdekes ülésén Vörösmarty, Czuczor, Kuthy és Erdélyi jeles felolvasásaikkal különféle tárgyakról mulattaták a' hallgatókat.

— A' csinos Bohrer kisasszony, három szűken látogatott hangverseny adatása után, Bécsbe utazott, hol Lisztnek egyik versenyében a' zongorakirálylyal négykézre irt darabot fog játszani. Bohrer kisasszony több részvétre volt érdemes, mint a' mennyit talált, de mikor már annyi a' művész, hogy maholnap a' laikusokat is felülmulják!!

— Mióta a' 'Pesther Zeitung'-ban örömmel olvastuk, miszerint az erélyes rendőrség meghagyásából a' bolternyők ezentul olly magassra fognak emeltetni a' földtől, hogy a' legnagyobb ember is bátran mehet el alattuk, azt tapasztaltuk, hogy a' kérdéses bolternyők most még a' lacsonyabbak, miről egy középtermetű arszlánnak homloka, tegnapielőtti séta után a' váci utcában, a' legszólóbb bizonyítványt adhatja.

— Bosco bucsulőadása, déli 12 órakor szerdán a' nemzeti színházban, ismét igen látogatott volt. A' jövedelemnek egy részét a' nemeskeblű művész a' pesti szegénygyermek-kórház javára szentelé. — Többek kívánatára Budán is fogjuk előadásait láthatni a' német színházban, de csak husvét után, mert a' mostani bér-lővel nincs igen kedve alkudozásokba ereszkedni — márcsak a' nagy kontraszt miatt is, melly a' nemzeti színház igazgatója 's illy ember közt, minő ez a' másik igazgató (soit dit), létezik.

— **L i s z t**, legújabb hírek szerint, az egész aprilt Bécsben szándékozik tölteni, mint mondják, csupán azért, mert „kedves barátja” a „Honderü” szerkesztője jelenleg falun mulatván, azt nem láthatná, pedig, mint egyik csintalan szomszédunktól hallottuk, tisztelt collegánk többfelét akar általa izentetni Párisba — a meghalt Nodier-nak.

— Az „Ugar,” melynek szerkesztője annyi folytonos megtámadásoknak van kitéve **b e c s ü l e t e s** törekvése és nemzetiségünk iránti hajlama miatt, egyik multhéti számában méltán kel ki azon gézengúz nép ellen, melyet jelenleg Würtenbergából a „szászfaj nemesítésére Erdélybe szállítanak,” s épen oly hü, mint elmés leírását adja e fővárosinkban átlézenső nyomoralakoknak. Mi is láttuk őket házról házra **k o l d u l g a t n i**, s valódi hazafias reményt tápláltunk azok — **m u n k á s s á g u k** iránt az új hazában !!

— Egyik német lapban olvassuk, hogy **H u g o** Károly „egy magyar király” című drámája a választmány által „**e g y h a n g u l a g**” (einstimmig) elfogadtatott: a hír annyiból igaz, hogy a nevezett dráma mellett csak **e g y**, ellene azonban **h á r o m** hang volt.

— A legelső újdonság nemzeti színpadunkon, miután Petőfy „Tigris és Hiena” című eredeti drámáját méltatlankodás miatt visszavette, „Zuleima” leend. — Új operácul a „kömives és lakatos,” a „bűvös vadász” és a „szevillai borbély” tanultattak be, mellyekkel ugyancsak derekasan vételkedhetünk a német színház egymást követő s érdekes újdonságival.

Bizonyos nagy házban a váci utcában két fölépcsőzet van, mellynek egyike este igen **v i l á g o s a n**, másika igen **h o m á l y o s a n** van kivilágítva, pedig jobb lenne, ha a világos kissé homályosabb volna, hogy nemelly titkos járások annyira föl ne tűnnének. Sapiienti (és a házmesternek) pauca!

— Az „Athenaeum” csakugyan nehezen akar alakulni, üléseket tart s nyolczan, kilenczen jelennek meg azokra. Tegnapelőtt ismét ülésezett, majd elmondjuk annak sikerét.

— Egy német lap faggatózik velünk s nem hiszi, hogy regét **i g e n é l k ü l** lehet adni, mondván, miért nem adunk inkább regét **s z a v a k n é l k ü l**? hát azért, édes collega ur, mert nem akarjuk **k e g y e d** olvasóinak kívánságát megelőzni; egyebiránt különös pulykamérget forrallnak ellenünk nemelly collega urak: mi pedig nem tehetünk egyebet, mint nevetséges erőlködéseiket megmosolyogni s az egyszeri tiszteletesként, ki a német emberért is imádkozott, mondván: „ne nézd, uram, hogy ő német, hiszen őtet is te alkotád,” felsohajtani Istenünkhöz, ki mindenféle tárgyakra sütteti jótékony napját, hogy a **b e c s ü l e t e s** embereket sokáig éltesse e földön, különben **m á s** embereknek nem lévén mit **r á g n i o k**, éhen kellene elveszniök.

— A nemzeti színház igazgatósága a **B o s c o** utolsó előadásától házdíjul fizetett 200 pforintnak felét, levonván a napi költségeket 29 ft. 12 krral, a pesti kisdiedkórház javára nagylelkűen odaajánlani sziveskedék, mely öszveg a Bosco ur által ugyane cselra áldozott 40 ft. 12 kr. pengőhöz (a 702 pftnyi tiszta jövedelem egy tizedrészehez) csatoltatván, mind az említett t. igazgatóságnak, mellynek közbenjárásának ez utóbbi jövedelmet is köszönhetni, mind Bosco urnak az egyesület forró halája nyilváníttatni fog.

— Ma délután 5 órakor tartatik **S e i d n e r** József ur humoristicai felolvasással párosult hangversenye, mely a közlött program szerint élvezetes estét ígér a közönségnek.

ter
jel
tól
No

kit
mu
be
lei
há
k a

rál
ga
azc

cz
op
tak
kö

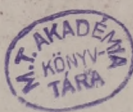
eg
git
jár

kile
sik

leh
azé
egy
nem
tisz
ő n
gya
e' f
elve

fize
kisd
álta
lem
köz
forr

vasá
igér

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

15. szám. — April 11. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

KOMÁROM Mult hó 26-dikán szenderült itt örök nyugalomra M a g y a r Imre, nyugalmazott kapitány ur, a' jeles Pázmándy-család rokona. Honunk jó katonát 's derék hazafiát veszített benne: érdemeit a' sirba vivé, emlékezetét hű barátinak 's szomorgó atyáinak hagyá. Hídeg tetemei katonai 's polgári végtsitzelgések közt takarítottak el. Béke hamvainak!

NÓGRÁDBÓL. Verőcze, april 1. E' napokban B. Gyarmathon valék, hol éji 11 $\frac{1}{2}$ órakor tűzvész jelentő harangok kongása ébreszte fel; a' tűz egy városvégeni zsidókorcsma istállójából eredt, hol t. i. ez éjszaka fuvaros tótok szállásoltak, kik, midőn lovaikat az istállóba kötözték, bementek a' korcsmába pálinkázni, honnan 11 óra tájban egy fiút küldötték ki gyertyával, a' lovakat körülnézendőt, ki az égő gyertyát a' falra ragasztván, a' lovaknak takarmányt vetett, 's ezzel pakróczra vetve magát, az álmhozó kedves ital mámorában elaludt, a' gyertya azonban a' falon megolvadva leesett 's a' földön szétszórott takarmányt meggyújtotta; a' fiú végre felébredt a' nagy füst és lovak tombolására, de későn, mert a' mint az ajtó kinyitotta, az egész istálló beléje lángba borult 's ekkép az egész ház, melynek hátulso része szalmából, eleje pedig cseréppel volt befedve, leégett; csendes idő 's kora jött segítség miatt a' tűz tovább nem terjedt, a' fuvarosok egyik üveggel terhelt szekere is lángot kapván, elégett. Ezen esetet csupán a' végből irtam le olly terjedelmesen, hogy azok, kiket a' dolog érdekelhet, előre okuljanak, miután nem ritkaság, leginkább kisebb istállókban látni a' füstös helyeket, hová rendszeren gyertyát szoktak ragasztani, hol mindannyiszor ki vannak téve hasonló szerencsétlenségnek. Miért ne lehetne az árendásokat arra szorítani, hogy az istálló közepére helyezendő oszlopon állandó lámpást tartsanak? — A' legközelebb mult váci vásárban, hol ez uttal szokottnál kevesebb számú vásárlók jelentek meg, mindenfelől pénz szűke, 's az árucikkek drágaságáról lehetne panaszt hallani, ámbár a' gabonanemek ára, kivévén a' zabot, jóval alább szállott. A' szarvasmarhák jó drágán keltek, a' valamire való lovakat pedig szerfelelti áron tartogatták 's tán ez volt oka, hogy igen kevesen menekültek a' drága zabfogyasztóktól. — Lehete ez alkalommal ismét látni, mint minden váci vásárkor, elég nyomorú koldust, kik a' legjártabb helyeken dzsitelen idomban hevertek a' földön, vagy inkább a' sárban, és irtóztató kurjongatásokkal iparkodtak részvétet gerjeszteni. Ezen szomorú tapasztalásról máskor is tévők már említést, figyelemztetve az érdemes hatóságot, hogy illy botrányos jeleneteket tiltana el, annál is inkább, mivel a' ns megyéknek ez érdemben hozott 's többször megújított rendeletei szerint minden község kebelebeli valódi szegényeit ápolni köteles: de eddig csak szerezcsenmosás volt az eredmény! — Az utról már nem is szólok, mert ha bíró uram ujabbi ígérétet nem teljesítené is — mit azonban fel nem tesztek felőle — a' jó idő nem sokára fog rajta segíteni. — Tegnap a' m. középponti társulat részéről kiküldött bizottmány helységünkön keresztül jutva vizsgálá a' már munkálatba vett vonalt, és szerettek volna azon változást is tenni, de már késő! Egyébiránt az ide tervezett állomás is helybenhagyatva, azon kijelentésemre, miszerint ns megyénk ez esetben a' P. katalinai országutól ide vezető határbeli utunkat meg fogja csináltatni, a' szükséges épület nagyobbitásáról téteték észrevétel. — A' küldöttség elnöke gr. Z i c h y Ferencz ur.

A. I.

PÁPA, mart. 26-d. Annyi nálunk a' változatosság, mint szerelmes lyánka ajkán a' sohajlás. A' tánczigmakról nem szólok, melyek közül ámbár egy igen-igen magára vont a' figyelmünket, nemcsak nedélyes nevével, hanem az átkozottan talpra esett kimenetelénél fogva is — Egri igazgatása alatt színészek is állomásoztak nálunk, néha rozslu, néha nem jól játszottak. Szarka János táncza dicséretet, a' színlap ellenben megrovást érdemel a' sok helyesirási hibák miatt. — H o f f m a n mozaita gyermektanító e' napokban bocsátá vizsgálat alá tanítványait, melly alkalommal dicséretesen kitűnt nemzetiségünk iránti hű buzgalma; falusi tanító uraink e' részben tanulhatnak valamit collegájuktól. — Volt népes hangverseny is, melyben több ifjú műkedvelők jól mulattattak bennünket. — A' nemzeti hű fiának V a j d a Péternek gyászünnepejét a' tanulók nem sokára megtartandják; busongnak elhunytán érdemét ismerők. — Legközelebb a' főiskolai közvizsgálatok tartatnak szép számú hallgatóktól látogatva, kik, hogy ne kénytelenítenessenek csaknem minden utcán a' főiskoláig sárban menni, egy utcát ismét kiköveztet az érdemes városi tanács, 's ezt mi is megköszönjük alázatosan, kivált ha még lámpákat is csináltatna oda, de hisz nem lehet egyszerre mindent fel-fűni! — Vannak nálunk még arslánok is; vannak az iparvédletnek hű bajnoki, különösen egy előkelő egyén Sp. a' mozaita nép közt, ki, mint hallám, védegyleti tag létere — alkalmasint nemzetiség tekintetéből — francia kelméből Bécsben magyar szabásu öltönyt varratott, és viseli is — A' mult napokban városunkban támadt tűz egy házat lepörkölt; némelly gazbátor egyéneknek pedig kedvök telt a' kéményeken az alomban szendergőkhez leereszkedni 's őket kirabolni, — tettök nem sikerült. — Éjfélenkint diakkaj.

S z e r e l m e s Zivatar.

SZABADKA, april 2. A' multkor egy iskolának építettségéről tettem szót, mi azóta csakugyan annyira haladt, hogy már az emeleten dolgoznak. Belelrendezéséről ismét annyit, hogy egy választmány dolgozik, miként és mit kellessék a' régi két 's az újonnan épített három normál iskolákban taníttatni. A' bel- és külvárosokban azonkívül még 8 elemi tanház létezik, melyek azon okból, mivel nem középületek, hanem jobbra ki-

bérlett alacson parasztházikókból állanak, ugyan nem sok figyelmet érdemlenek — mert egyegy 3—4 öles térségű, izzadt, penészes 's padolatlan szobában 1—200 gyerek is összebújik, 's olly véghetlen rossz levegőt okoznak ködmönös öltözeik 's kiparólgásai által, hogy jelesen a' tanítók e' részbeni jobb intézkedés végett már lépéseket tettek, — mégis tekintve az iskolás gyermekek számának mindamellette annyira növekedését, hogy azok az érdekelt helyeken, a' padokon kívül, a' kemény földön egymás tetején üldögelni kénytelenek, öröm fogja el a' keblet, bármiként legyen a' dolog; különösen azért, mert bunyeváczaink is elvégre a' tanítás szükségét átlatni kérik. Mintegy 3000-ig menend az idei iskolás gyerekek száma, 's pár év alatt, ha a' most épülő elrendezve, a' többi elemi iskolák pedig szinte részenként nagyobbba leendenek, kétannyira számolhatunk; 's mindez jobbra a' nemzetiségnek lesz megnyerve, mi, ugy hiszem, már magában elég indok arra, hogy a' megkezdett ösvényen tovább és tovább haladva, a' legszebb honfi jutalomra — mely a' népnevelés és nemzetiség előmozdításából áradhat reánk — tegyük magunkat érdemessé . . . . Casinóink minden vizsonn tanácskozások 's tervezgetések daczára, tán épen azon okoknál fogva, melyeket minapi tudósításomban említék, a' régiben maradtak, azaz: nem egyesültek. Három év alatt — mert ennyire alakult ismét a' Nemzeti, — hinni szeretem, mindkét részről jobban megervén az ügy, más nézetek más eredményt foghatnak előidézni . . . . Napokban különös temetésünk volt. Egy angol különöz eltakarításához méltó. Ugyanis: egy nemes 's jobb családból levő vig kedélyű uri ember magát halála után a' czigányok által rendeltette kikísértetni, mi itt igen feltűnő dolog volt, mert azelőtt ez a' városi templomzenészek által eszközöltetett. Volt is néptömeg és tolongás a' temetőben! 'S ki hiúné, de őt tán többen siratták meg, mint bárkit is e' város falai között, mert a' millyen volt élete, ollyan volt halála; szomorúan vig, mint a' nóták, melyeket feje fölött utoljára huztak el. Rákóczy indulóval tették le az üregbe 's végül kedvező nótáját hangoztatták el az ezért végintézetileg jól megjutalmazott barna zenészek, mi az elebb könyező közönséget majdnem tánczra hevíté. A' nép emlékeiben tartja őt még sokáig, mert a' milly különöz, olly adakozó 's barátságos volt a' szegények iránt, 's többet élt köztök, mint családja vagy uri sorsosai között . . . . El nem hallgathatom egyuttal a' helybeli barna zenészek abbeli maguk viselét is, mely szerint a' hangverseny-adó Biharyféle győri bandát, itt létekor, szüntelen vendégelték, sőt bucsuzásuk alkalmával a' városon keresztül zenéjökkel is kikísérni siettek, mi minden esetre szép ügytársi érzetre mutat a' barnazenészyiségben. A' nevezett Bihary bandája két hangversenyt adott városunkban 's nagy tetszésben részesült. Bácsban általában rövid idő alatt szép keresetök volt, 's hisszük is, hogy ismét nem sokára köztünk fognak Jenni, hol a' vigalom 's barátság olly egy részről áldást, más részről átkot hozólag otthonosak. . . . Lóversenyünk május hó 14-ik 's utána következő napon, városunk tőzsomzedságában levő Sándor helységi gyepen fog tartatni. A' több rendbeli érdekes díjak közt csak a' 150 pgős két serleg és a' Stratimirovics Mladenféle 180 pengő forintot érő díszes kardot említem meg. Ez utóbbinak elnyerhetésére 3 láb magas szilárd négy rendbeli gát átugratása 's ily aztán két angol m. földnek első meghaladása kívántatik. Eddig erre három vetélytárs jelenté magát bánatpénz lekötése mellett . . . . Az első napi futás utáni este nagy tánczvigalom rendeztetik, melyre, mint szinte a' lóversenyre, hisszük, az összes bácsi szépség egy korszoruba fog főnődni. Ezenkül, a' városi polgárok is rendezendnek fióklóversenyt a' Pality közelében, melynek azonban még határnapja nincs kitűzve. Ez, mint hallatszik, olcsóbb részvényekre van kibocsátva. Csikójutalmazás is leend a' fentebb érintett megyei lóverseny-nél. Az eredményről annak idejében! — Végül két tárgyat említek meg: hogy egyremásra épülnek a' piaczon vagy ennek közelében az emeletes házak: és hogy a' napokban 6 rab — köztök egy sánta — szökött meg városi tömlőczükből. Mondják, mind a' lábakon levő láncz, mind a' magas ablakvasak akként vágattak általok ketté, mintha éles ollóval működtek volna. A' porkoláb sok (!!) elfoglalkozásai miatt, mint hallik, sokszor a' pandurokra szokta bízni a' szükséges napi vizsgálatot, mi, tekintve ezeknek a' rabokhozi viszonyaikat, több esetben csak a' megszűkíthetés könnyítésére szolgálhat. Általában véve csudálni kezdem az illetők elszökését, mert kevés helyen lehet jobb dolga a' raboknak, mint nálunk. Feleségeik naponta tartoznak hozni meleg ételeket, annyit és annyiszor, mennyit és a' mennyiszor a' meglánczolt férjek étvágya megkíván. Másutt, ugy tudom, hogy bizonyos napokra vannak szorítva a' meleg ételehetésre nézt is, 's hogy a' hatóság szolgáltatja ki nekik az élelmet, mi kétségen kül már csak azért is czélszerűbb, mert megtörtént nálunk, hogy az étel közt, ben az e' czélra csak félig főtt gombócban találtatott a' szükséges felvilágosító irat, sőt illyformán néha a' leves közé szabadító eszközöket 's szeszest italokat dugtak az ételhordó szegény (!) nők. — A' kapitányi hivatal, hallom, erős parancsokat adott a' napjában csak egyszer ehetés végett 's más egyéb ideiglenes czélszerű intézkedéseket tön. A' jelen körülmények közt azonban, mindennek eredményét ki tudná megmondani? Még csak azt jegyzem meg, hogy a' szökevények közt vannak az e' lapokban említett pénzrablás, tovább: marhaelhajtás 's több illyszerű nagyobb vétkekről vádolt jó madarak Szerencsés utat nekik! A' Bácskaság 's a' Hortobágy szép nagy térség 's kedves hazája a' szegény legényeknek!!

Manó.

SZOMBATHELY, mart. 30. Nehéz feladat városunkról valamit közölni, hol minden, a' mi új, megterem szalmatűzzel, de a' megérésig hatástalanul elenyészik; most az egyszer azonban alig irhatnak nevezetesebbet, mint azt, hogy társas életünknek

kissé élénkebb szint adott H e t é n y i József igazgatósága alatt egy számos tagból álló színészársaság, mely már három hét óta folyvást adja színmutatványait, 's bátran elmondhatom, miszerint Magyarhonban tán nincs város, mely népességéhez aránylag olly nagy részvételt pártolná a' színészetet, mint Szombathely. A' színterem mindannyiszor zsáfolva tele volt, mégis ezen nagy részvét ellenére a' társaság egy n é m e t elemű szomszéd városba kívánt indulni, hol csak burján, kattangkóró és bürök tenyészik bőségben, mely a' hont gyümölcsessel kecsgető minden cseméjét elől; azonban ifjaink hő apostoloskodása mellett a' társaság egy hónapra biztosítottat 's így másik hónapig reméljük körünkben megtarthatni. A' darabok eddig jól sikerülten adtak, 's nagy részben kielégítően mulattaták a' nagyszámu hallgatóságot, kivált ha bizonyos emberek tulhangos conversatiói által nem háborgattatik. A' társaság egyik jeles tagja, H. Józefa, sok élet- és bensőséggel játszik és igen csinos is; általában kedveltetnek még: Ujfalusy, H. Gyula, Arday 's a' t. Az igazgató urnak pedig dicséretére válik, hogy társasága minden tekintetben felülmulja a' soproni német színtársaságot. A' tanulóifjuságnak a' színházban menetel nálunk tiltatik 20 kr. p. bírság és több órai bezárás büntetés alatt, holott egy tapasztalatlan fiatalnak, kinek jövődőről még fogalma sincs, mi lehetne tanulásosabb, mint olly színdarab, mely az életet hűn tükrözi? hiszen Pest, Posony, 's több városokban az ifjuság járhat színházba, az iskolai szabályok pedig egyformák. — A' társasélet különben csöndes, egyszerű, 's fájdalom! csak néhány zugban peregnek hangosabban a' pletyka gépek kerekéi, szövény fonván az emberszólás boszantó éles kőcfonalait. Hiába, kisvárosi divat 's színezet!

H a l á s z y.

SOMOGYBÓL, mart 29-d. Nehogy az olvasók hosszu hallgatásunk miatt azt legyenek kénytelenek hinni, hogy tán nem is élünk már, sietek őket tudósítani, hogy ugyancsak élünk ám, ámbár a' hajhászatok, miután két jeles (!!!) lovas dandynk egyike a' szántás mocsárban, másika a' kukoricaszárban hagyá becses arczmását, ez uttal befejezvék; és ki hinné? mi mégis élünk, de, mivel jelentéktelen quodlibet carnevalunk is a' multak tömkelegébe gördült, bizony csak bőjtiesen! Színészetet már igen rég nélkülözünk, mivel a' kaposvári vendégfogadó bérlője többnyire tánczalmakra használá teremét, a' főutczai kocsiszínben pedig (ez Chiabay rendes színpada) e' téli szakban senkinek sem volt kedve bohóczkodni. — N.-Bajomban műkedvelő társaság alakult, mely jótékony célokra minden vasárnap előadásokat rendezend, már Kisfaludy Károlyunk 2 vigjátékát színre hozá, ma pedig Vahot, sors játékát adják, 's noha eddig a' jövedelem fölötté csekély, most, miután a' minden jóért olly lelkes K. nővérek is felcsaptak a' társaságba, szép reményekkel kecsgetjük magunkat: „hisz cseppekből áll az ocean is, és parányi szikrák alkotják a' láthatárt elborító villámokat“ mondja lelkes Kossuthunk, 's neki igaza van! El nem mulasztjuk ezuttal köszönetünket nyilvánítani t. Gludovác J. urnak, ki szép teremét egészen átengedé a' társaság használatul. — Tisztujtásunk a' küszöbön, mégis igen kevés a' mozgalom, senki sem mer először fellépni az emberi jellemet olly annyira lealacsonyító embervásárlással, nehogy önmaga süsse homlokára azon bélyeget, melytől a' közvélemény undorodva fordul el.

Istenünk adja, hogy a' hátralevő néhány napok úgy jöjenek fel 's szálljanak le, miként minden jobb érzésű ohajtja, 's a' szép véleményfűzért, melyet megénk utóbbi években testvéreinel kivivott, ujakkal koszorúzzák! — A l s o m o g y i.

Tanúgy. Az iparegyesületnél. A' fűvészet i leczké: t. cz. Vírnan János ur által a' folyó april hónap 2 kezdetek meg, óráik délutáni 4—5 órára határozottak, — a' tárgyalás alatti növények a' lehetőség mindenkor természetben fognak előmutattatni. — C s a n á d y, jegyző.

Mondani valónk. Gr. Batthyány Kázmér arczképét soproni és vidékebeli előfizetőink t. cz. Radákovich József, az esztergomiak Viznyey Mátyás, a' vácziaik Arvay József, az aradiai Sárogyi Gyula, a' szabadkaiak ifj. Antunovics József, a' zomboriak Hoczik Pál, a' bajaiak Jilk Sándor 's a' debreczeni nagyváradiaik 's a' környékbeliek tegledi Kovács László uraktól veendik. — B é r c z y Károly 's a' régen hallgatott Márk jeles beszéleyeiket jövő hónapban, 's legközelebbi számunkban Bugafő szép versét adandjuk. — Szabó Richard értékezését minélelőbb közlendjük, ugy szinte Túri Sámuel és Pongrácz Lajos urakéit is. — A' literariai újdonságokról, melyek közt Garaynk 'tollrajz'-ai kitünő helyet foglalnak el, a' jövő számunk mellett adandó 'Irodalmi ör'-ben szólandunk. — Bécsi barátimnak szíves köszönetemet lapjaim iránti részvétőkért: a' literatúrai leveleket várva várom. — Egy somogyi hölgy felszólítását magán uton tudattam az illetővel, mert nyilvánosan nem lehetett. — A' külföldi levelezéseket, irodalmunk egyik nevesebb bajnokától, folytatni fogjuk — Gr. Eszterházy Ernő becses küldeményét köszönettel vettem 's mint igen becses műmellékletet, még e' félév folytán lapjaim mellett közlendem. — Májusi első számunkkal adandjuk a' 'j á s z s á g i n é p v i s e l e t é t.

U j s z i n m ű.

'A' magyarok Éjszak-Amerikában', írta Éliássy István; ára 20 kr. pengőben; kapható Pesten minden hiteles könyvársznál; Gyöngyösön: a' város főbírójánál, és a' szerzőnél; és Egerben: t. cz. Nagy Zsigmond urnál. — Az egész jövedelem Gyöngyösön felállítandó halotti kamra létesítésére van szentelve.

ISMÉT EGY HANG

A' TÁRSADALMI ÖSSZEFORRÁSRÓL. *)

Örömmel olvasám a' tisztelt' írónőnek igénytelen cikkemre tett jószándéku észrevételeit, mellyek biztos tanúi annak, hogy felszólalásomat figyelemre méltatá. 'S valóban a' tárgy sokkal is fontosb, semhogy egy kis tájékoztat meg ne érdemelne. 'S e' gyöngéd figyelmét a' tisztelt hölgynek, mellyel a' tárgyat felkarolá, alig viszonzozhatnán udvariasban, mintha cikkemre vonatkozó észrevételeiről megmondom én is barátságos véleményemet.

Midőn érdeklett nézeteimet (Életk. 9. sz.) papírra tettem, igen jól tudtam a' viszonyt, melly a' politikai átalakulás 's társadalmi fejlődésünk között létezik. Tudtam, milly bajos feladat, „összeforrásról“ beszélni ott, hol a' politika mérhetlen mezejére bocsálkozni nem akarunk; de nem kívántam elcsépeelt szalmát rázogatni 's a' politikai téren eléggé kifejlett oldalait érinteni a' tárgynak, 's azért óvatosan maradtam a' mezőn, mellyen e' lapok körében forogunk szabad, megelégedvén csupán azon összeforrásra vezető mód említésével, mire eddigelé kevesb figyelem fordított, mint ohajtottam, — melly röviden az aristocratiának a' polgári osztálylyal társadalmi uton elérhető összeforrásából áll. 'S midőn ezt leírtam: nem arról eszméltem, miről a' tisztelt író-nő, hogy t.i. mit kellene politikai, hanem, hogy mit lehetne társadalmi uton e' részben tennünk a' nélkül, hogy azon radical reformról lemondanánk, melly után mindeddig olly kevés sikerrel törekedünk? ... 'S valjon ezen az utoni készülletünk a' jövőben érlelődő

*) Válaszul Karacs Teréznek.

radical lépések könnyebb 's melegebb részvételi felfogására foltoztatás-e? . . . Igazán mondja a' tisztelt írónő, hogy „egyik, műveltségben elmaradt osztályt a' másik műveltebbel való társalgási surlódás még nem teszi művelté;“ de műveltebbé igen is! 'S valjon mit használ például a' törvényben kinondott diplomaticai állás nyelvünknek, ha lelkileg fel nem karoljuk az ügyet 's a' társadalmi téren utat nem nyitunk neki az idegen érzelműek közé is? . . Mit használ a' jogegyenlőség, ha társadalmilag 's lélekben, érzelmekben szétszakadva vagyunk? Az érdekek összelánczolandnak ugyan bennünket, de nem e g y e s i t e n e k: ezt csak társadalmi uton érlelt öszhangzó érzelem teheti. 'S így elválva marad a' nemzetömegetől azon osztály, mely a' jó- 's széprei törekvésben p é l d á v a l mehetne elő. F e d e r igen szépen kifejti, mikép a' példák inkább hatnak az érzékiségre, mint a' nevelés. Ezeknek felfogására alkalmasb is az alantibb osztály. 'S mi több: midőn a' nevelés a' lehetőségét állítja elénk: ezek cselekvés által a' dolgot életbe léptetik. Plato, Socrates 's több más jeles férfiak korából tudjuk, milly nagy befolyása van a' példának a' nemzet életére. De maradjunk saját multunk körül! Első Lajos alatt, kinek uralkodása erényes hivatalnokokat mutatott fel, a' szeplőtlenesség gyöngye volt a' polgárok élete is, míg Kún László alatt a' bűn királyi zsámolya biborától a' viskók lakójáig hordozta diadalmát . . . Azonban midőn a' példák hatásáról szölok, melyek a' társas életben születnek, koránsem akarom kizárni a' nemzet serkendező dicsőségének hatalmas emeltyűjét — a' nevelést. Igen ismerem ezen egyszerű módot a' népet művelté 's tán boldoggá is tenni; de azt nem látom át, hogy mivel ez még most birtokunkban nincsen: valjon miért vessük el addig is azon eszközt, mely hatalmunkban van? . . . Vagy hát soha se testvérülünk-e együtt? . . . Azt mondja a' tiszt. írónő, hogy a' jó jó! bárki terjeszti azt köztünk!“ De felejté, hogy azt leginkább az terjeszthetik kinek leginkább birtokában van! tehát az aristocratia, a' nemesi osztály.

Állítja a' tisztelt hölgy, hogy azon meggyőződésre, miszerint a' nemzet érdekeit a' nép is sajátítja, szert tehet a' nép a' nélkül, hogy az aristocratiával személyes érintkezésbe jöjön, iskolai józan oktatás által! Igen, de épen az a' bökkenő, hogy az iskolai józan oktatás a' népnevelés jótékony malasztjéért még az aristocratiá rokonszenvére van a' népnek szüksége. — Vagy, hát ki az, ki a' privat életben a' nemzetiség egyszerű tanainak apostola legyen, ha nem az aristocratia? . . . Más volna, ha a' felsőbb aristocratiáról szólnánk, ki miattam is még most szívesen elkülönözheti akár hiuság, akár különczkedésből magát: de nem így áll a' dolog a' nemesi osztálylyal, mely sokkal szorosb viszonyban él a' polgárokkal 's néppel. Nagyrészt már élethelyzete összekötetésbe tevő őt velök. — Helyesen mondá ugyan a' tiszt. írónő, hogy egy nemzetnek maga erejére, nem egy osztályára illik támaszkodnia. De ne feledjük, hogy nálunk még a' nemzet is csak parányi osztály, mely szellemi tekintetben támaszkodhatik ugyan a' maga erejére; de hát a' nép, . . . a' nép? ha vezetője nincsen . . . a' nép, kinek műveltségi állása, fájdalom! még mindig olly sötétben tévedez . . . hová rohanand vezető nélkül? nyilik-e ut neki a' vi-

lágosba, ha a' nevelés jótékony malasztja nem segít rajta 's a' felsőbb osztály késik némileg társadalmilag is testvérülni vele? 's valjon hogy reformálja ő maga magát békés uton: politikailag — ha ehhez joga nincsen? társadalmilag — ha szükséges eszközei nincsenek 's még az amalgamisatio által sem ragasztunk reá valamit? ... Helyes állítás, hogy sokkal szebb volna, ha a' nép 's polgári osztály emelkedhetnék fel társadalmi tekintetben az aristocratiához, a' nemzethez; de hogy tegye ezt, ha neki eszközöket nem nyújtunk? ha módot, alkalmat nem adunk erre? Még egyszer mondom tehát, hogy a' polgári osztályt, 's mennyire lehet, a' népet is, nekünk: a' nemzetnek, az aristocratiának kell kiemelnünk társadalmilag is sötétebb helyzetéből, mert önerejéből ezt véghezvinni nem képes. —

Igaz, Franciaországban államanyformává lettek az eszmék, melyeken a' népiség elve alapul — a' jogarány helyreállított 's az aristocratiá mégis elkülönzi magát társadalmilag a' nélkül, hogy ez által a' nemzetiségnek ártana; de bezzeg nem is igen akarnak e' tekintetben csilapulni a' szenvedélyek, 's elég szomorú példái mutatkoznak a' társas meghasonlásnak. 'S aztán ne tegyünk Magyarországot népvegyületével Franciaország mellé, 's kivált midőn ott már érdekesség összefűzte a' nemzetet 's itt még ezen összefűzéshez rokonszenvet kell koldulni az aristocratiától.

Az igen tisztelt író, úgy látszik, az aristocratiá nevezet alatt csupán a' felsőbb aristocratiát értette; különben nem tévedhetett annyira, hogy a' felsőbb aristocratiá 's nemesi osztály közti társalgást vonja szőnyegre. A' nemesi osztálynak nagyrészt van módja magát művelni; e' részben nem igen szorul arra, hogy társadalmi összeköttetés által ragadjon reá valami a' felsőbb körökben; de öneki kötelessége igen is az alantibb osztályt magához ölelni 's szülési hiúságát a' közért feláldozni. Szomorú dolog, ha annyira volnánk csak felvilágosodva, hogy illy kevés önmegtagadást sem tudnánk feléleszteni kebleinkben! ha az egyformaság elve csak szép szavakban virágozhatna fel ajkainkon, 's egy szentebb ihletés által a' kábák előítéletein tulemelkedni hatalmunkban nem volna! Egyébiránt, ha a' tiszt. író csekély czikkemet figyelemmel átolvasá, tudni fogja, mikép annak főcélja a' városainkban német elemet képviselő polgári osztályt illy uton hozzánk édesgetni, érdekeinkkel megismertetni stb.

Elismeri a' tiszt. író, hogy az aristocratiának a' tevékenység mezején nagy szerep jutott, 's kívánja is tőlök, hogy a' szépre 's jóra törekvésben vezérek legyenek: de elfelejti, hogy a' ki hatni akar, annak bizodalomra van szüksége, 's erre csak a' jellem tisztaságában meggyőződés vezethet, melyet nem az osztálygög csepegtet a' polgárok keblébe, hanem igen is azon szívjószág, melly embert és embert egyformán kíván felölelni, boldogítani. Melly bizodalom nélkül vezérkedhetik valaki 's ronthat is; de nem épít soha.

Azt hiszem, mindenki jól tudja: miképen álljelenleg az osztályok közt a' dolog, 's a' mindennapi tapasztalás bizonyítja, milly kevés rokonszenvre talál a' magát elszigetelő casta a' nép lelkében annyira, hogy ha ezt ellensége-

nek nem is, sokkal különbnek reája nézve nem igen tekinti. Lehet, hogy idővel az érdekegység ezt némileg lesimitandja, akkor talán, midőn már az aristocralia vezérkedésére a' népnek kevés szüksége leend. Midőn aztán bajjal sikerülend a' népet meggyőzni arról, hogy boldogságát az eszközölte, ki nek a' társas élet körében tetteges barátságát, részvétét soha nem tapasztalta. — (Vége következik.)

S z e l e s t e y L á s z l ó.

B O S Z Ú.

Zsigmod király zsarnok trónjának zsámolyához harmincz nemesnek feje gördült a' bakónak kifáradt bárdja alól; harmincz nemes, mint megannyi óriási tölgy, büszkén emelkedett a' kékes ég felé, míg a' tellerőnek biztos árnyékában békén nyilott a' szabadságnak illatáros viránya. A' bárd az égből egy éretlen ifju kezébe tévedett, tompa suhogásai alatt a' szabadság vére el.

Az elnyomott nép fagyott ajakkal fojtá el szüdobbanásait, de a' harminczadik csapás felhasítá a' gyávaság kérgét, a' nép kezében már lobogott a' véres fátyol, alatta istenitéleként harsogtaták a' megrémült zsarnoknak :

„Zsigmond király, zsarnok király !“

— A' zsarnok vére fagy. —

„Itéleted törvénytelen,

Az ország foglya vagy ...“

Siklós vára fogadá el Zsigmondot. A' magyarok tágult érzeteikben rokon kebleken nyugvák ki véres álmaikat. Békén szunnyadának ők! álmaikból a' fogságából megszökött királynak trónjáról csillogó bárdfény riasztá fel őket.

Zsigmond, trónját újra elfoglalá; kárörömmel tekintte szét a' pártos arcokon, 's míg azok némán figyeltek a' mozduló királyi kézre : addig finom erekként vonulának át Zsimondnak kémei a' bámuló csoportokon úgy, mint a' sziklabérczezen.

Az elégületlen magyarok Budán Acsár házában tarták éjfélenként tanácskozásait, távol levén az árulásnak gondolatjától.

Egykor Zsigmond, a' törökre készülvén, a' főbb magyarokat egyenként hivatá magához, hízgeléssel akarván közelebb édesgetni elleneit. Domby Péter a' horvát széleken terjedelmes birtokkal, a' király szemeit ki nem kerülheté. Fiatal a' hős, gondolá Zsigmond, hatáskörbe csalom a' duzzadó erőt ; ha győzend ? a' csiklandó vér a' győzelem mámorába részegül, — ha elveszend ? megszabadulok a' kémlelő tigristől, mellynek simogatásaiból éles körmének hegye aligha királyi vadat nem keres.

Egy napon utasításaival bizván meg Dombyt Zsigmond, névtelen jelenték, mire a' király Dombyt a' mellékterembe küldé. Kémeinek egyike állott a' koronás fő előtt, gyanús lelke nem lelé biztosnak, koronája gyémántjait a' magyarok hűségébe foglalni ; 's midőn csillogtatni akará a' ragyogó köveket, gazkémek piszokgyurt hazudságai közé gyurta őket a' tanácstalan fiatal ész.

„Nos! merre lelnők meg a' lesett vadat? — mond kétes mosolyával Zsigmond.

„Budának falai közt, kegyelmes uram!“ felelt önhittséggel a' kérdezett kém, pergament-csomót bontva fel a' kíváncsi király előtt. Ez gúnyos pillanatokkal nézdelé a' hosszú névsorozatot, majd magához véve a' hitt bünrovaszt, vállon veregeté meg emberét.

„Megemlékezünk tetteidről! jutalmad fényes leend; a' buvólyukat nemsókára felpörköljendjük.“

„Majd el is feledém,“ — mond folytatólag Zsigmond — Dombynak nevét néhányakéval együtt félre írva látom.“

„Ők csak a' két utolsó ülésben vettenek részt, nem nyilatkozva a' már úgy is érdektelen tárgyakhoz, mint a' mellékelt jegyzetekből megláthatja felséged; de a' gyűlésben hallám: a' jövő összejövetel Domby várában leend, 's ott a' vezérkedő bizonyosan Domby leend, szándékában levén a' török bajok után a' határszél felől daczolni felségeddel; így nyilatkoznak többen.“

A' hamvadó gyanúparázs újra éledett, 's a' meglepett királynak szeméből lángola. Most közelebb hajola a' kémhez, rövid pillanatot váltva a' szomszéd ajtó felé, lassu, de sziszegő hangon mondá az előtte állóhoz:

„Dombynak vára tiéd leend minden birtokával, ha e' gyalázatos fonálnak végét kezembe nyujtod. Dombyra vigyázz! ő lassan, de biztosan lép, okoskodó természetében a' ravaszságnak számító gyökere vastagszik. Légy okos, jutalmadat pazar kezekkel mérendi a' király.“

A' kém távozott.

Szent a' királyi szó! — Hallottátok? Zsigmond egy kiczifrázott hazugsáért odaveté a' tiz ivadék vérén, hűségén összehalmazott kincset. Nagy gondolat! Jusson eszetekbe: mielőtt Zsigmond királylyá lett — embernek született.

Domby — tagja a' rosztat gyökeréből irtani akaró egyesületnek — szorongva 's mégis sikeretlen hallgatódzott a' szomszédteremben, vészt sejtven a' titkos bejelentésben. A' kulcsnyíláson áttekintvén, ijedten ismere saját emberére, ki fél seregének vezére, 's eddiglen kegyárasztottja volt. Nem is kételkedett többé, hogy e' kém terveiknek árulója volt.

A' király néhány érdektelen szó után utnak ereszté Dombyt. A' felkelő napsugárok már a' Budáról távozó csoportokon lörének meg; elől Domby, közelében az áruló alvezér, Vadéry volt.

Több napig tartott utazás után elérik Domby várát, hol már az alsó vidéknek harcra készült nemessége vezérére várt.

Vadéry hiuzként lesé a' rövid időn lépen akadó martalékot. Birtokszomja a' vároromra kergeté; kéjtől áradozva legelészték szemei a' vidéken; már terveiben uralkodott a' széles birtokon, csak egy rántás kelle, hogy Dombynak vállairól talpai alá guruljon a' fej — egy fej! a' víhatlan sziklaként emelkedő — telhetetlen vágyai előtt. Még alig falá fel éhes lelke hiú ábrándjait, midőn a' várterembe hivaték. Nyugodtan, nem találkozáván semmi rettentő

göndolattal, lépett a' terembe, legalább is bizalmas közlést véle hallani az ősz-szegyültektől.

A' terem ajtaja nyitva hagyatott ; a' hosszú csarnokba Domby parancsára a' várbeliek tódulának. Dombynak élesen kereső tekintete végig nyult a' figyelő arczokon, szemei Vadéryével találkoznak, 's a' bámulókon még egyszer körültekintvén, szóla :

„Vitézek ! keserű kötelességem bemutatni a' nyomainkat árnyékként leső törpe lelkű árulót, ki a' gyanakodó király fülébe sugja halálos ítéletünket. Embéreimnek egyike ő ; sárból emeltem fel a' fattyugaszt vitézeim sorába, a' remény zöldjében emelém bizalmamig, — mint haszontalan kórót lököm vissza a' némtelen gaz közé, honnét feltámadott.“

Itt Vadéry halvány arczára tekintve folytatá :

„Rád ismertem, sima féreg, rá e' fakó pófára, melyet a' becsületézésnek melege fel nem pirít ; széttépnélek, ha rád a' sors'keze nőd életét nem bizta volna. Váramból e' perczben távozol, az alatt faluban tőlem nyert telket és lakot mégtartliatod. Boszulni téged, fülbemászó pimasz, Domby soha nem fog. Le a' sarkantyúval ! bocskoródra hányd a' port, melyet Zsigmondnak aranyai vakartak le szemtelenségedről ; számaon nyargalászd be álmovárait. — Így lakol az áruló !!!“

Féher szoborrá merevült Vadéry légvárainak összerogygyant falai mellett. Élrongyolott lelkiismeretének gyenge szálaiból foná Budáig a' prédaleső hálót ; annak szennyes redői közé önmagát kergeté. A' Domby szavára megnyilott tér közt esattogó léptekkel haladott ki a' várból, 's nemsokára a' várt környező fenyőszálak közé tévedett. Megállott ; vele képzelt mennyországa helyett a' valóságnak pokla volt, abban viszhangzott átka, meghukott reményein támadott pokoly virág, melyben méreg tenyészett Dombynak végmegrontására.

A' gyűlésnek eredménye volt : szelidséggel, józan tanácsal átkarolni Zsigmondnak megmérgezett szívét, mely a' honpolgárok gyilkolásától jelenben a' harczterre ragadtatott. Az elkeseredett magyarok a' haza ellenein valának magukat megboszulandók, 's így Zsigmond fejéről a' veszély tova háramlott.

Domby elhagyandó volt sziklás bérceit, széles vállaira gyönyörű nejének hókarjai fonódtak ; lánczként füződött össze az egymást forrón szerető lény azon édes gondolatnál, hogy rövid időn közibök lépend egy harmadik élet, mely az egymáson dobogó két szű vérenek összefolyásából támadott. Még egyszer karolá át Domby nejének derekát, szemsugaraik egymáson törének meg, ugyanazon gondolat foglalkodtatá őket — képe azon új polgárnak, mely a' győztesen hazatérő apának anyja szivéről hozandja a' békeágot, melynek szélesbülendő árnyai alatt egykor tán a' polgári szerelem ölelkezend.

A' tomboló mén pajzánkodva ragadá a' harczsorok elébe vitéz urát ; mély nyomot vágva a' homokzaton, mintegy felhasítani látszék a' hollószerejének fodrai közé furódó szellőt. A' leomló csigahidon robogának keresztül

tettre vágyó vitézeink. Dombly nyomasztó szorongással tekintte vissza a' várablakokról istenhozzádót intő nő felé. Gyorsan haladó méne az erdő sűrűjében veszett el, még csak olykor-olykor lebennvén ki a' harcban ismertető jel, a' sisaktetőn kényesen hajlongó vérszinű toll.

Dombyné életének azon viruló szakában volt, mellyben az akkor uralkodott századnak szelleme nagyon is uralkodhatott: jelleméből sokat birt a' vallásosság és szelidség, nemkülönben az elöítélettel párosuló babonás félelem, minden kétes jeltől.

Előérzemenyei sejtették az aggódó nővel a' felette lebegő vészt, ennek mérges szellője Gellérthegey felől hullámozott; kormányosa a' boszút lihegő Vadéry vala. Megelőzendő vala tehát minden bajt, jótéteményeivel árasztá el a' szüntelen tervet koholó Vadéryt: még férjének kibékülését is igére a' szelid nő, reményteljes jövőt tárván Vadéry elé, ha aljas tévedését megbánva, urának bocsánatáért esd.

A' jó lélek keserű perceiben a' feszülethez rogyott, férjének megengesztelhetéseért esedezvén. Férjének érzékeny levelet irt, sorai a' pár nap mulva anyának fellágyult érzelmeit tolmácsolák; ez volt az ártatlan gyermeknek angyaliszta imája az anyának ékes szólásában. Bocsánatért esdett az elfajultnak, ez volt jelleme a' középkornak, elleneikkel kibékülni az első áldozat bemutatásánál.

Elegendő pénzzel, fegyverzettel es lóval ellátottan inditá Dombyné Vadéryt férjéhez. A' pártfogolt ügyesen vitte a' megtértnek szerepét. Asszonyának kegyét felhasználá a' szemtelen, behalászni magát volt urának kegyébe.

I.

Dombly vára a' horvát szélek felé esett, — óriási sziklacsoporthozaton emelkedve, az alatta messzeterjedő rengeteg fölött koronaként büszkélkedett. Hosszu hegylánczolat nőtt össze a' várral, 's a' rajt átölelkező erdőben számos menhelyek valának, koronként a' prédaleső törököktől, vagy az üldözött földnépétől használtatván rejtekül.

Illy rejtekhelynek tág nyílásában nyerítő mén fülhegyezve már rég lesett a' rengetegből valahára áttörő pánczélos gazdájára; azonban kantárszíját feloldva érezvén, a' rajt ülőnek irányadására az erdőbe lépdegélt.

Vadéry elmente előtt két nappal részesült az atyai örömben. Vad kazajjal emelé ölébe kis fiát, 's ismét tomboló léptekkel hurczolá a' szűk ablakhoz, honnét Dombly várának tetején a' vascsigán forgó családcsimer az egekbe nyulni látszatott. Vadérynek agyában Zsigmond ígérete fészkele, a' tervet kijátszó sorsnak vigyorgó fogaival; 's ekkor gyenge gyermekét örülként emelgeté a' vár felé.

A' beteg anyával együtt, a' jelenlevők titkos félelemmel kísérek az apának különös mozdulatait. Vadérynek karjai szilaj tengerhabokként ringaták az ártatlant; apjának szilajult arczredőiről a' fellegeknek bős csatája dult. Uj-

jongatásának fűtől szele kelt ki a' belső viharból, tagadhatatlan jellemezvén az elfajult léleknek sajátságos kitöréseit.

Megszüntével a' rémes játéknak keblére szorítá nejét, és eltávozott.

Távozása után szinte két nappal ünnepet ülének a' várbeliek, mert az égből leimádott percznek bekövetkeztében Dombó — a' családi ágnak utolsó sarjadéka, fi- és leány-ikergyermekekben újabb jövődöbe örömmel tekinthetett.

Az anyai kebelen nyugovának az atyjokéhoz hasonló — sziv felett kardal — jelelt gyermekek; teremtőjük a' mennyei boldogságból tört el egy darabot, osztalékul szeretteinek.

Harmadikán a' szerencsés nap után esti alkonyatra barna fellegek száguldának a' láthatáron. Az orkán dühöngve kergeté fellegeit, rajtok az emberiség százados dögmirigyének átka nyargalódzott, éles sarkantyuként vagdalva ki oldalaikból a' sűrű cseppeket az árulás szennytől sötétlő pártos honra. Villámain a' mennydörgő elemnek elnémult minden, mit az Isten mozgót a' föld hátára teremthetett. A' százados tölgyek bűnbánókként terülének a' megdagadt folyamok sustorgó ölébe.

Dombó várának oldaláról vastag tekercesekben csörömpölt alá az esőtömeg, 's mint sziszegő kigyó tekerődött a' szikláceken, mély ágyat hasítva az erdőnek fölengedett sártengerében. A' vészes csatastrophnak vadsága lassan már szelidülni kezdett; még erősen fűtött a' szél, éles zenéjébe néha a' megdördülő zivatarnak harsogó moraja vegyült. Itt-ott a' holdnak bánatos sugárai törének ki, és a' várnak penészlepte falaira tapadt esőcseppek ezüst fátyolban ragyogának. A' felzavart kányacsapatoknak károgasai kísértetesebbé egészíték a' rémes éjt.

A' vár oldalán a' hold sugárinál egy arcot pillantunk meg, 's ugyanannak ismerjük a' rengeteg nyílásától ménen tova vágatóval. Kányasereg lár-májába merülten az ég felé kénlel szemeivel, majd figyelmét két kányának tusája foglalkodtatja. Sebes vagdalkozás után mindkettő a' vár oldalára hullott, épen az előbb említett lovagnak lábaihoz. A' balsejtelmektől gyötört alak borzadva veté el az élettelen tárgyakat, 's bátorságát ujjal felidézvén, a' falazat mellett figyelmesen lépdelve, valamit föllelni igyekezett. Ugy látszik, beketürése már véget ért; sarkantyujával elégtelenül vagdalá a' bércznek oldalát, kezeivel közben-közben tapsolt. Jeladására a' vár fokáról kötélhágcsó ereszkedett le, néma jelek által figyelmeztetvén az egyetértni látszó; majd az alatt álló gyorsan a' fák sűrűjébe vonult.

Jó negyedóráig késhetett, magával bizonyos beburkolt tárgyat emelvén, a' rejtélyes lovag.

Az idő megszeliült. A' hold tiszta fényben uszott egének bársony-tengerén. Az előbb lezúdult esőtömeg bánó könyként rezgett a' zöld lombokon.

Tisztán látjuk lovagunkat a' vár mellett lépdégléteiben. Irányából elfojtott gyermeksisír hangzik, gyanítva a' beburkolt csomagnak tartalmát. Lépteit a' kötélhágcsóig kísérvén, páratlan ügyességét bámulhatjuk a' fölmenetelben.

A' hágcstól leeresztölvel együtt kikeresett léptekkel halad az itt halomra hányt kösoron. Csendes lépteik a' teremekbe vezető hágcstól túl a' szobáig vonult.

Beharapott ajkaikon szakadt el a' lélekezés, az előrehajlott fejből kidadgó szemek elnyelendők valának a' feltűnő tárgyakat. Már a' széles csarnokban látjuk őket; nem volt senki éberen; csak a' lelkiismeretnek álomtalan anygala, ennek elnyomott sugallásai dobbanának meg a' két szíven, hol a' felebaráti szeretetnek szikrájára az emberi boszúnak mosléka locsogott.

A' roppant csarnokban egyedül egy lámpa pislogott széles válujából, gúnyosan haldokolván parányi fényében, fényt árasztani akaró küzdésében önhalálát sietteté. Vagy tán gonosz kéznek kiszámított működése volt e' gyér világ, sötét köpeny az elkövetendő bűnön, de mégis elegendő kalauz, hogy a' pokolba világítson az elfajultnak?

A' gyermekvivő lovag sutlogva kérdé társát, hihető, egyikét a' várbelieknek.

„Jól elrendeztél mindent?”

„Az álomport nagy adagban alkalmazám; — felel amaz — a' dajka csak ma délután érkezett asszonyunk anyjától, 's mohón nyelte be az ételbe kevert álomport; — azonban jól vigyázz! a' figyermek jobb oldalról fekszik; okosan! . . . el ne vétsd !!!! . . .”

A' megnyílt ajtó fél-üres előszobába vezetett; asztalára helyezé alakunk megcsendesült terhét. Kémleléseit a' szomszéd ajtó körül tevő folytonos változtatában a' fölegyenesedésnek és a' kulcslyukoni hallgatásnak. Ohajtott csendben volt minden; homlokának vadult redőiről az elhatározás merész gondolata karjaiba szállott; keblében az ingernek ördöge utó lökést tett, végperczében a' tettelőttniek. Emberünknek szikár ujjai a' felpattant záron reszketének. Lámpavilágnál a' gyermekek polyájához közeledett.

A' lovagnak munkaperczei rövidre számítvák; az álomravált dajka tulvilágában élt, nem akadályozható a' végbevitt cserét, melly a' lovag részére igen kedvező vala; az erdőből hozott gyermek már nyughelyén volt, meleg vánkosán Dombly elrabolt gyermekének.

Martalékját a' lovag az ajtóig emelé, de nehéz tusájában önmagával, még egyszer megállt, visszament az alvókhoz, 's hangosan csókolá meg a' jobb-felől valót.

Ám! martalékul ragadja el a' vérszopó tigris az ártatlan özékét, habzó száján csorog le a' szelid vér, 's mégis önkölkeiért kétségbeesett csatára kél, páraszakadtig küzd a' boszúért; mert ereiben is a' vonzalomnak Istenétől megszentelt vér foly. — Egykedvűen rablá ki a' sötét alak Dombynak gyermekét, de kínos volt a' gondolat, utolsó „béke veledre“ nyujtani ajkát öngyermekehez.

Az elcserélt gyermeket takaróba burkoltan előbbi utján vitte el, 's az elválásnál czimborájának markába nehéz erszényt csusztatott.

„S ha tervem sikerül : aranyba fűrésztelek“ . . . mond a' hágesón lehaladó gyermekrabló.

Távozni hagyjuk őt, bevárva a' reggelre következőket a' várban.

Megszakadt a' szövevénytől súlyosított álom a' gyermekeknek érzékeny sirására. Magára kapkodván ruháit a' félmármoros dajka, fellebbenté a' kisdedek takaróját, 's vele együtt rántá le lelkének nyugalmát : előtte szennyes mezében a' cserélt gyermek siránczozott. Borús sejtelmeit nagyítá a' tudat, két gyermeket fekünni a' pólyában.

E' pillanatban lépett be a' szomszéd tereméből Várayné, Dombynak özvegy nővére; lábaihoz rohant az irgalomért esedező dajka, sikoltásaival a' szomszéd tereméből a' veszélyt gyanító anyát berohanni kényszerítvén. Dombynának az értelmezhetlen körülményben lépteit a' dajka kiáltozása gátolá meg.

„Irgalom, asszonyom, irgalom ! gyermeked elrablák !“

E' gondolatnál érzékenyen érintetvén a' nő, ájultan a' padolatra rogyott ; a' zajra betóduló cselédség beteg ágyába emelé a' szenvedőt. Láz lépé meg a' fájdalomtól lenyügzött anyát ; szivrepesztő hangon követelé vissza elrablott gyermekét. A' láz fokonként hatalmasult, 's huszonnégy órai szenvedés után letört fűzként sárgult el az ifju élet. Utolsó perczeiben is keblén tartá megmaradott gyermekét ; — szeliden csüngött ez ott az utolsó dobbanásáig anyja megrepedt szívének.

Váraynének lélekjelenete értelmezhetlenné tevé a' várbeliek előtt a' történeteket ; a' lehetőségig titokban tartani az eseményt, volt gondolatja Váraynének, százféléképen tervezvén a' dajkával a' teendők sorát.

A' két gyermek leggondosabb ápolás mellett sorvadni kezdett ; különösen a' cseréltnek életéhez kevés remény mutatkozott. Csak egyiknek halála teheté lehetővé a' történetek titkolását ; mert a' két lány megmaradása szükségképen a' felfedezésnek alapjául szolgálandott.

Ekkor történt : hogy az egyik gyermek meghalálozott.

Mitsem tudván a' várbeliek a' cseréről, mint nekik mondatott, elhivék, hogy a' figyermek halálozott meg. Így elhárítva volt minden keserőség, mely a' cserének felfedezéséből Dombyt érzékenyen találhatta volna.

Valamint édesen teljesíté Várayné, tudósítani biztos ember által testvérét a' szerencsés szülésről : szintolly keserítő vala alig pár nap mulva ugyanazt szerette nejjének és állítólag figyermekének haláláról értesíteni. Iratában a' szenvedőt gyengéden vigasztalá, helyes tapintattal burkolva el előtte a' kutatolódásra szolgálható legkisebb okot is. Tetteinek helyességén megnyugodva bocsájtá el a' gyász hirnököt a' sors játéka által felvágott sebet gyöngédtelen kezekkel megmérgecsíteni, a' történeteknek megmáshíthatlan és mindenesetre aggasztó leírásával, nem akará. Reménylé egykoron fellelhetni a' fiut, 's akkor —gondolá—édes ölelések kéjmármorában a' meglepő öröm a' feledhetlen nőnek emlékét a' megholtinak tartott fiuban újabb életbe varázsolja.

Tekintsünk azonban a' harcmezőre is, hová Domby Péter seregével együtt távozott. Vadéry asszonyának levelével már urához elérkezett, 's magát

hozományaival együtt bejelentet^é. Olvasván nejének sorait, kéjtengerben uszott lelke nemes lovagunknak; a' szerelemittas sorok nejéhez ragadáék képzetét; a' leendő atya előtt megnyílnak a' boldogságnak megmérhellen térei, — bolygó fényként uszott a' nemes élvnek langy hullámain, gondolatjaiban discsöülként ringatá magát, angyalok zengék az atyának — a' csecsemő bölcsődalát.

E' magasztos órák egyikében leggyülöltebb embereinek átkos példányával Vadéryvel találkozott, a' megadandó bocsánatért; és ő — megbocsátott !!!

Nem akarod illy kurtán elhinni, nyájas olvasóm? Jer, közeledjünk lehetőségig lelkünk titkaihoz. — Megvannak a' természetnek saját titkai, annak záirairól villany ütéseként taszítottatik vissza a' kutatólódo kéz. Az emberi léleknek isteni hasonlatossága milly finom szövédékben olvad együvé: azt felkeresni akartában földre hull a' földnek porszemnyi férge. Azt mondom én: a' test ónhüvelyé a' léleknek, megmérhellen terhe a' benne fogolyként lebilincseltnék; ám! ha mégis néha bilincseit letördelheti: felküzdí magát az irgalom és bocsánat Istenéhez, ki őt, a' magához hasonlót, szent töredékét a' tiszta érzelemnek, cseppjét a' bocsánat kristályának, sárhüvelyébe költöztet^é. A' lélek felküzd^é az érzékiségnek sötét ködén, míg e' földön édene lesz az embe nek. 'S csak így lehetünk képesek értelmezni azt, hogy a' gyarlóságoknak börtönében nyöszörgő ember — bár ritkán — az érzékiségen tülemelked^éven, szeretetben ragyogja körül önmagát, 's ekkor leendő képes átokként gyülölt ellenét is keblére karolni; 's tán őt magát e' csodáról megkérdez^éven, felelet nélkül ajkai némán vesztegelnének; nem tudná felkeresni a' kulcsot, uralkodót szenvedélyeinek korlátaín.

Domby, nejének mézfonott sorain nyalánkan édelgett; felcsiklandozott vére szokatlanul pezsgett ereiben, 's boldogsága érzetében átkarolandá az egész világot, kéjzönonében azt megosztotzatandó. Mint mondók, e' ritka pillanatok egyikében legnagyobb ellenségével találkozott; a' tiszta láng éltető erejével ezt övedzé út; de higyjétek meg, ő maga legkevéssbbé tudná tán magának rögton értelmezni azon természetes következményü kifolyását az isteni hasonlatosságu léleknek, hogy olly hamar békejobbot nyujtott Vadérynek.

Miért olly különbözök cselekvényeinknek ösztönei? miért válik a' jégpánczélba fagyott szív olvadékony viaszelemmé? miért a' gyáva gyakran óriássá? miért lobog a' költő lelke ihletettsége pillanatában Aethna lángjaként?... ezt kérditek? hisz elmondá a' költő: „Est Deus in nobis, agitante calescimus illo;“ vagy a' biblia: „Isten embert teremtet saját hasonlatosságára“ e hasonlat a' lélek, — munkáiban meghazudtolni ember soha nem foghatja.

Elmondók, mennyire értelmiségünk szűk korlátai engedék, okát az emberi természet csodás eltéréseinek.

Igy Vadérynek Domby megbocsátott. Tévedőknek az illy nem mindennapi tények uj jövendőt nyitnak meg; felkereshetik abban a' becsületes-ség ösvényét, — a' leélt becsületes élet után uj polgárként jelennek meg küz-

deni kizárólag a' természeti jog-adta, 's a' polgári társulatok saját eszméjétől szentesített fegyverekkel. Megérdemlé-e Vadéry e' szerencsés fordulatot? megmutatja a' következés.

Vadéry előbbi osztályát elfoglalván, a' fiatal legénykéek nehezen várak a' riadó kürtöt, bevezetést a' dühödt töröknek vérfürdőjébe. A' kémek egymást kergeték, újabb mozdulatokat fedezve fel újabb tervek készítésére.

Vadérynek érkezése után nem sokára megérkezett az első hírnök Várayné-től. Alig távozott ez, követé a' második. Ez sátorában lelé Dombyt az urának parancsaira várakozó Vadéryvel. A' rettentő csapás fagyában megdermedett Dombynak szép reménye; homlokának vérhagyott kiellenén a' feltörő cseppeknek jégcsilárja volt.

A' sátor egyik részében Vadéry vesztegelt, epedő kíváncsisággal nyelve le a' csatlós ajkairól hangzó szavakat. Nagyobb meggyőződésül ismételni kelle a' csatlósoknak a' levél tartalmát, gyakori feleleteivel erősítvén a' sötét képeket.

„Igen, uram, — folytatá feleleteit — kardjellel fi- és lánygyermek született; jó asszonyunk a' szülés után nem sokára meghalt. Halála előtt, mint mondják, igen zavart levén, csodálatosokat beszélt: füleimmel hallám kiáltásait: „gyermekem elorzátok; adjádok vissza az ártatlan fiút, . . . szívem megreped!“ — sírtunk szenvedésein, — rémitő beszédei méltó szánakozást gerjesztének, mert eszméletét veszté.

„Tovább, tovább“ unszoló beszédre Domby. Vadéry alig rejthető gúny-mosolylyal hallgatá a' hosszan nyújtott beszédet.

„Nem sokára tehát, mint mondám, asszonyunk meghalt. Őt követé az árnyékvilágba pár nap mulva az egyik gyermek.“

Most Vadérynek tagjai reszketének, bár észre nem vételezt a' párbeszélőktől; változását kétségtelen a' gyermekhalál okozá.

„Mellyik halt meg?“ kérdé tört hangon Domby, fásulni kezdő helyzetben.

„A' figyermek halt meg, uram!“

Vadéry erőhagyottan a' mellette felnyuló fegyverzethalomra dőlt, szolgák emelék a' félholtat osztályába. Heves rángatózásainak okát körüllevői ki nem kutathaták.

Bús komolyságában csüggeteg- és részvétlenné vált Domby, erőszakolt hatalmán a' kéjt 's keservet olly hamar nyújtó sorsnak. Csak Vadérynek története idézheté fel részvétét, lelkében azon meggyőződés honolván: hogy a' bűnbánó Vadéryt a' vele éreztetett engesztelődésből feselt részvét tette osztályosává súlyos helyzetének.

Vitézünknek gyászravatalok barna leplén lengő figyelmét riadó kürtök ébreszték fel. Szemközt szökelni a' halállal, megboszulni kedveseit volt a' fő, de teljesíthetlen vágy. Boszulni rendszerét a' természetnek, és műveit; gyilkolni a' sors kezében fegyverként villogni képzelt ellent. Harczi ménére szokatlan rohanással ült; széles szügyére vagdalt habcsomók tarkájában jelent meg urával a' rendezett sorok előtt.

Az ellen táborának turbánja! czifra kosáralakban fészkeltek a' kopasz fejeken; apró paripáik fürge madárcák módjára repültek a' magyar tábor felé. Halk moraj zúgott a' keleti oldalon; az alakanyaruló nyílzápor méhrajként zúgott egy oldalról a' másikra.

Zsigmond osztályokat küld, az alsó szárnynál becsapkodó török zászlóaljok dulásait meggátolandó; a' főtömeg azonban a' sultán seregeinek mozdulatára várakozott. A' Domby-vezérlette kiküldött csapat fölébe nyilfelhő kanyarult, 's a' hosszan tartó bátor felelet sem ingathatá meg az ellenfelet, cselfordulattal kelle tömkelegbe hajszolni a' vad erőt: a' küzdternek nyugoti szélén emelkedett hegyszakadást kerületé meg lovasaival Domby, 's a' török csapatnak tartalékseregét karddal ijesztgeték ki meglepett állásából . . . . Mint durranástól felhajszolt madársereg mozdult meg az illy barátságtalan felébresztésre nem is gondoló ozmáncsorda; meglepetésében a' biztos elhatározásnak gondolatjától is elzárátván, elszántan küzdé a' végsőcsatát. Kardvagdalások pengései közé a' mének prüszkölései vegyülének 's a' mellvértéken szétdurranó kopjátörés.

Dombynak veres lobogója szél után hajolva, majd a' ménnek száguldása irányában hajolt hátra, majd — ha viselőjének vérszomja lesett prédára talált — a' kardvágásokat osztó mozdulatokra nyalkán enyelge büszke hajlásaiban. A' szétfecskendő vér nyers tömeggé aludt a' veres tollasnak vértetzetén, 's a' feszült ívekről lepattogott nyilak, fegyverzetén fenakadva, mutatak az ellentől kitűzött jeles vitézt.

Élettelen halmokon vérgőztől szilajult, magasan ágaskodó lovak szökdelének. Magyarjaink által az ügyesen bekerített jobb szárnyból nehezen törének ki az erősebbek. De a' bal oldalon Vadéry több társaival a' nagy testülettől elvágtatván, a' minden oldalról szaladni kezdő török magával sodrá, hiában epedvén a' magyar sereg felé, melly az őt ragadóknak szabad futást engedett.

Győzelem után a' mieink fölszedék sátoraikat, eltakarítván előbb halottaikat; köztök mégis Vadéry nem találtatván, Dombynál az elfogottak nevei közt említettett.

A' megszasztott török szakadék magával hurczolá a' böszülten vagdalozott Vadéryt. Társaival lánczra füzötten vitetett kiszenvedni az elhullottakért, ekével feltérni a' földet, földgörmöngyökön elhullandó vércseppeikkel érlelendők a' melegebb égálnak növényeit. Baromi szerep várakozott reá, tán . . . . megérdemlett büntetés. Bilincseiben jelentékeny szerepéhez nem sokára visszatérendünk. (Folytatása következik.)

Vas Gereben.

ZRINYI MIKLÓS SZIGETNÉL.

Ballada

Állt Szigetnél vad Szolejmán,
Kétszer százezer vitézzel;
Benn a' várban Zrínyi Miklós
Nem egészen két ezerrel.

Az fogadta, hogy Szigettel
A' magyart földig lerontja.
Ez megesküdt, hogy honáért
Hősi vérét cseppig ontja.

És vivák a' véres harczot,
Reszket ég és föld reája,
A' töröknek ágyuzása
Végítélet trombitája.

„Föl magyar nép, föl segélyre!
Föl Szigethez bajnokáért;
Mert utána vész egész hon —
Föl csatára a' hazáért!”

Zúg az ágyúk bömbölése —
'S intő hangja Győrig elhat;
Győr alatt német kezekben
Húszezernyi kész magyar had.

„Zrínyi eddig is vitéz volt,
Nem ragadjuk el babérit!”
Mond a' kárvágy, 's veszni hagyja
Zrínyi népét és reményit.

Veszni hagyja gyáva, hitlen
Első hőset Európának —
Nem, nem! ily veszés dicsőség!
'S büszkesége a' hazának!

S Zrínyi küzd. és Zrínyi harczol
Hétről hétre csüggedetlen;
Mint kaszált fű, holt halotton
Vára környékén az ellen.

Zrínyi küzd és Zrínyi harczol,
Egy-egy hőse tiz helyett vág,
De miként az áradó víz,
Elborítja a' pogányság.

'S már a' város is lerontva,
Néptelen sir, rom tanyája,
A' kis Almás, melly befolyj,
Víz helyett vért önt reája.

Még a' vár áll, de az is dült,
Benne árnya ház-'s toronynak,
Mint a' puszták déli bábja,
Tört képekben összefolynak.

Sűrű és nehéz golyóktól
Védbástyái megnyílnak,
'S kik megörzenék, a' hősek
Végzetlenül megfogyának!

„Isten és a' sors akarja,
Hogy meghaljunk a' hazáért!
Hol van — így szól Zrínyi Miklós —
A' ki köztünk szebb halált kért?

Fel, vitézek, a' hazáért,
Fel, vitézek végtusára!
Ki szabadságért hal, annak
Édes a' halál pohára!”

Szólt a' bajnok ihletéssel, —
'S mint egy orkán felzug a' had:
„Meghalunk a' szent hazáért,
Meghalunk veled, miattad!”

'S kardhüvelyt, pánczélt, vasinget
Testeikről földre hánynak,
A' kaput nyitvatni kéri —
Vére fagy künn a' pogánynak.

Megy előttük Zrínyi Miklós —
Büszke testén mente csillog,
Kócsag kalpag van fejében,
Hős karában kardja villog

Bal kezében, mint vitorla,
Lobogója végcsatára, —
'S füstgomolyba száll mögötte,
Melly tovább nem védi, vára.

'S láng- és füstnek gomolyából
Száll az ellen' táborára;
A' kis Almás hidja felnyög
Hős urának lábnyomára.

Nézd, miként ront, nézd, miként vi
A' dicsőnek kis csapatja,
Mint oroszlán vál ki köztüük
Zrinyi Miklós hős alakja!

Szent feláldozás honáért
Van felírva homlokára,
Diadalmi dacz 's önéret
Két szemének fénysugára.

Hosszu nem lehet csatája —
Mert az árvíz elsodorja,
Egytől egyig hű vitézit
A' sok jancsár elsodorja.

És a' zultán, vad Szolejmán,
Mért nem út tort diadalmán?
Harmad napja, hogy dicsetlen
Halva fekszik dús divánján! . . .

„Hála néked szent hazámnak,
Te szabadság Istenének!
Egytől egyig megféleltek
A' szabad magyar nevének.“

Szól örömben Zrinyi Miklós,
'S a' golyót, mely szűn találja,
Szent megnyugvással fogadja —
Ez volt Zrinyi' hős halála.

Temetési pompájára
Huszezer török tetemnek
Halma áll, gyász fátyolával
A' siralmas győzelemnek.

S hír, 's dicsőség leng a' nagyra,
Hős halála pályabére;
Szégyen, átok a' törpére,
A' ki nem jött védletére.

Garay János.

N É P D A L O K.

IV.

Lement a' vacsora-csillag,
Rózsám a' felvégre ballag,
A' hűtelen, beh régen,
Beh régen,
Nem volt már az alvégen!

Hamis volt a' zúza mája,
Nem is kell a' pántlikája;
Kilököm azt a' hora
A' hora,
Péntekre viradóra.

Azt az egyet megmutatom:
Lesz szeretöm, ha akarom,
Eleven, mint a' madár —
A' madár,
Minden ujjamra egy pár.

Pereg az orsóm kereke,
Vékony szálát fonok vele;
Lobogós ingnek jó lesz,
Beh jó lesz!
Annak, a' ki majd elvesz!

V.

Három mezőn, három határon,
Búzavirág az én virágom!
Ez is, mint a' rózsám szeme kék,
Mást aranyért nem szakítanék!

Édes szülém, ha szépen kérem,
Kékszinű pántlikát vesz nékem;
Legyen, mint a' rózsám szeme, kék,
Mást a' világért sem hordanék!

Egy kis legény kért meg a' télen,
De nem volt mit kapni szegényen!
Aztán nem is volt a' szeme kék,
Barna szembe nem is nézhetnék.

Setét felhők jönnek sebesen,
Édes atyám, édes Istenem!
Ne adj esőt, hadd legyen az ég,
Mint az én galambom szeme, kék!

VI.

Hogy beteg volt édes szülém:
Ezerjófűvet szedtem én;
Hej, az erdőn, a' réteken,
Ezerjófű elég terem!

Beteg az én szívem beteg,
Orvosságot rá nem lelek!
Hej, az erdőn, a' rétszélen,
Nem nő ezerjófű nékem!

Tudom már én azt a' helyet,
A' hol orvosságot lelek:
Egy kis fenyő-kereszt alatt
A' temetőn lelem meg azt!

T o m p a M i h á l y.

A' KRAKÓI KIRÁLYVÁR*).

A' város fölibe emelkedő magas hegyen, melynek sziklájában a' Visztula hullámai megtörnek; ezen elkülönzött, a' lengyelek emlékezetének szent szikladombon, melyet a' legnagyobb 's legjobb királyok soká és boldogul laktanak; hol még maiglan is a' Kázmérok, Ágostok, Báthoryak és Sobieskiek tetemei nyugosznak! . . . azon szikladarabon, melynek neve: W a w e l, áll kitünőleg amaz ószerű épület, ezelőtt Lengyelhon fejedelmei- 's királyainak széke. — A' történetírók állítása szerint (Dlugosz I. p. 51.) ez épületet eredetileg fából alkottatá Krakus, kinek ezen téres, a' Visztulától körülhullámozott, mindenfelé kellemes, 's a' termékeny róna fölött emelkedő dombozat megtetszett. De idők haladtával, miután a' lengyel fejedelmek udvarain az előbbi egyszerűséget művészet-izlés és fényűzés váltá fel, szemérmes Boliszló (1265-ben) megnagyobbitá és erősíté elődeinek ezen lakszékét, 's az egész hegyet épületekkel raká tele, hogy ott a' már akkoriban nagyszámu udvart kényelmesen elhelyezhesse (Naruszevicz V. p. 116.); és Venczel, Cseh- és Lengyelország királya, a' várat 1300 — 1305-ben magas tornyokkal és falakkal ruházta fel, (Micekov M. 197. l.). E' tornyok és falak, a' palota minden egyéb faépületekkel együtt és a' vár, 1306. május 8-án, Lokietek László uralkodása alatt, lángok martalékivá lőnek (Dlugosz IX. 917. l.). Csak nagy Kazimir, kinek uralkodását annyi maradó emlék bélyegzi, építette fel köből a' várépületet, 's azt ki is diszesítette, (Naruszevicz VI. 253. l.); 's Jagello László magasabbra emelteté a' várfalakat, várkapitányt nevezett ki, 's várőrseget állított fel (Bielski J. 239. l.).

I. Zsigmond idejeig a' krakói vár annyira elpusztult, hogy királyi lakhelyül teljesen haszonvehetlenné vált (Decius J. L. 63. l.). Ezen fejedelem 1512-ben ismét helyreállíttatá azt, de 1536-ban ismét leégett (Bielski 457. l.). —

III. Zsigmond hosszú uralkodása alatt ez épület újabban is tűz által emésztett el. Ő újabban is fölépíté, 's kijavíttatá annak belsejét, mikép ezt a' Wasa-családnak ott találtató czimere is bizonyítja. 1595-ben Radziwill György, bibornok és

*) Ugy hisszük, nem teszünk érdektelen dolgot t. olvasóinknak, Krakó egyik főbb neveztességének leírását épen most közölven, midőn a' legújabb események kitünőleg e' régi városra fordíták Europa figyelmét.

krakói püspök rézfóddel boríttatá be (Piasecki Chron. 151. l.). 1702-ik évben, XII-ik Károly ostromakor ismét hamuvá égettetett, 's utolsó megújítását II-ik Ágost alatt nyeré, mely alkalommal Szaniawski Konst. Felic. a' vallott kárt saját erszé-nyéből fődőzé (Niesiecki IV. 264. l.).

Ágost Szaniszló trónra lépte után, ezen épületre fordítá figyelmét az országgyűlés, 's 1768-ban kelt rendeleténél fogva annak fentartására évenkénti összeget határozott. A' nemzetnek ezen kegyelése azonban nem terjede túl a' jó akaraton, 's az országgyűlés rendelete süker nélkül maradt. Egyébiránt a' királyi kincstár rovására történt javítások csupán a' második emelet teremeire szorítkoztak, melyek a' fejdelem 's udvarának szolgáltak lakhelyül. a)

Az utolsó években, melyek Lengyelország teljes eldarabolását megelőzték; azon időben, midőn a' korábbi dermedtségeből ébredő nép a' visszatérő political élet jelenségeit adá, egész buzgósággal vette pártolása alá a' kormány a' félig le-rontott várerősítvényeket 's a' királyi székvárat; akkor (1789—1791.) emeltettek a' nyugoti oldalon az erősségi épületek az ujabbkori hadrendszer kívánatai szerint, — e' vállalat mindazáltal, gátoltatva a' körülmények egymásra torlódása által, be-vegezetlen maradt.

Az 1791-ik évben közkincstár ügyében a' krakói tartományba kiküldött Cza-cki Tadé, a' benne helyzett bizalomnál fogva, közli a' kormánylyal a' vár utósó leírását terrázzal együtt, melyben annak lehető leggyorsabb kiigazítását ajánlja, hogy ez által a' végelpusztulástól megmentessék. „Ezen épület, így szól a' tiszteletre-méltó ferfiu az ő jelentésében, melyben, a' dicsőség és hatalom időszakában majd min-den szoba a' lengyel történet valamely saját időpontjára emlékeztetett, a' kormány-nak teljes figyelmére érdemes. Ez építmény, melynek tartóssága az idő hatalmával is daczolt; mely hétszázadon át folyvást épült, nagyobbított 's fentartatott, hacsak a' kormány közbe nem veti magát, rövid időn romhalmazzá leend.

A' krakói vár hajdan számos és nagy épületekből állt, 's nagyság- és terjedel-mére nézve inkább városhoz, mint várhoz hasonlított b). Jelenleg legnevezeteseb részét képezi a' főegyház, 's a' W a w e l hegynek egész felületét déli- és nyugoti oldalról fal, bástyák és csudálandó magasságu tornyok környezik, melyek egykoron statusfogságokul szolgáltak, 's melyeknek tekintete azon vallomásra kényszerít bennünket, hogy az ószerű építmód a' mostaninál többet ér. A' váruddvar belsejében két templom létezett: sz. Mihály és sz. György templomai, melyeket nagy Kázmér alapított, 's melyek csak az idegen uralom idejében dultak fel. Néhány fenmaradt házon kívül létezik itt még a' Dlugosz Jánostól alapított „Psalterium“ nevű épület, goth betűkben szerkesztett illy felírással: Pro. Collegio. Psalteristar. ecce. cracoviens. per. Wladislau. secudu. rege. et Heduigam. regine. polonie. fun-dáto. iohannes. longini. canonus. cracovien. ad. honore. dei. omnipotetis. fabrica-vit. me. anno mille-o. cccc. octuagesimo.

A' királyok tulajdonképi palotája a' Wawel területének majd harmad részét foglalja el, 's néhány épületből áll, melyeknek különböző építmódja világosan bizonyítja, hogy nem ugyanazon egy időszaknak köszönik lételőket. Ezen épületek

a) A' palota lépcsőzete fölött következő felírás látható:

Stanislao Augusto
Regi Poloniae optimo
cui patria aerarium publicum, juvenutis institutio,
decus praesidium, incrementum,
arx quoque haec regia. cum redux Caniovia
Cracoviam diverteret,
instaurationem suam testatur,
Anno 1787 die 16. Junii

b) Andr. Cellarii Regni Poloniae etc. Descriptio 12. Amstel. 1659. p. 147

kétemeletűek karzatos folyosókkal, 's négyszöget képeznek; 's noha azok megfosztvák előbbi fényöktől 's félig halomba dőltek, mégis arra emlékeztetnek, hogy királyoknak szolgáltak lakhelyül.

Ha az ember a' krakói várban van, lehetlen a' tisztos romokat megtekinteni a' nélkül, hogy az ő korszakukba visszahelyezzük magunkat, vagy az érzelemnek olly gerjelmétől kapassunk meg, minőt csak kevés hely képes ébresztetni bennünk. Az ószerű, nagy emlékezetekben dús, de már végelbomlással fenyegető falaknak a' semmisülésbe kelle dőlniek, mihelyt az uralkodóktól már olly nagy idő óta elhagyattak, 's különösen azon pillanat óta, midőn III-ik Zsigmond az ország fővárosává Varsót emelte c). A' fáradt szem hiába keresi egy hatalmas nép királyainak fényes lakhelyét . . . idő, hanyagolás, háboru, 's mindenek fölött a' királyi teremeknek 1796 — 1809-ben laktanyák- és kórházakká történt átalakítása a' fénynek végső csillámát is megsemmíté és elmosá. — Nyomai sincsenek a' teremnek, mellyben hajdan a' Jagellók trónja oszlopokon nyugovék, melly előtt Pruszszia, Pomerania, Kúrhon és es Oláhföld fejedelmei hódolataikat bemutáták; hol Europa leghatalmasb országai baráti szövetkezéseket, a' kisebbek pedig ótalmat 's gyámolittatást keresének. Eltűntek ama kamrák 's a' szentelt csarnokok, hol Hedvig királyné életének napjait Istennek 's a' tudományoknak szentelé; hol Erzsébet, IV-ik Kazimir nője, annyi nagy királyok anyja, gyermekeit ringatá. Csak egy szoba, melly régiségre emlékeztet, 's mellyet Zsigmond Ágost építtetett, áll még fenn a' maga külső alakjában, 's ennek neve K u r z a s t o p a. — Elpusztult a' tanácsnokok tereme — azon szoba, hol Báthory István atyai tanácsokat 's intéseket osztogatott a' lengyeleknek . . . 's azon helyen, hol a' Tarnowszkiak, Tenczynskieik, Kmiták, Tomickieik és Ocieskieik a' haza javára tanakodtak, mély hallgatás uralg; . . 's szomoruan látszik ott holyongani az ő szellemök, melly a' népre most nehézkedő balsorsot előre látta volt.

Közönségesen ismert dolog, hogy a' krakói vár a' népek történetének nagy emlékeül tekinthető, 's hogy az ő falai a' lengyel királyok minden nagy műveinek tanui valának. Itt hozattak törvények; országgyűlések, koronázások, fejedelmi menyegzők és temetések ünnepeltettek; idegen királyok fogadtattak, követeik kihallgattattak, szövetségek kötöttek; itt vala, az ország utolsó felosztása idejeig, az or-

c) A' krakói királyvár még akkor is miután a' királyi szék Varsóba áttétetett, III-ik Zsigmond és fiainak uralkodása alatt, előbbi fényének megtartatott. 'S nincs is benne kétség, hogy csak Kazimir János idejében a' svédeknek Krakóba történt berontása után kezdett hanyatlani. Belsőjének pompáját illetőleg, de Guebriant asszonyságnak utleírásában, ki 1645-ben IV-ik László király nőjét Gonzaga Mária Ludovicát Lengyelhonba kísérté, le Laboureur következőkép nyilatkozik:

„A' krakói várépület, így szól ő, tökéletesen szép építésmód által tűnik ki, 's nagy fejdelemre méltó. Sokban hasonlít a' római sz. Angyalvárhoz, csak hogy nyájasabb tekintetű, noha csekélyebb terjedelmű. Nagyszerű lakház ez, négyszög kövekből két szárnyra építve, mellyek a' négyszög alaku udvart két oldalt szegélyezik, 's egyforma három karzattal vannak ellátva, mellyek a' vár minden lakásainak előcsarnokul szolgálnak. E' karzatok elseje földszint van a' második az első a' harmadik pedig a' második emeletben. E' karzatok valamint a' szobák is, fehér és fekete márványból rakmütalajjal borítvák, festvények- és szobrokkal ékítvék. De hasonlíthatlan a' második emeleti lamperia a' királyi szobákban: ennél szebbet, mi a' gyöngéd faragványműveket, aranyzást, a' színek élénkségét 's választékosságát illeti, soha nem láttam! — A' vár főteremében vannak Zsigmond király diadaljelei, mellyek csudálatra méltó művészet disztiményeivel 's számlálhatlan felirásokkal vannak ellátva. A' szoba mennyezetén nagy ezüst sasok (lengyel czimer) függének, mellyek a' leggyöngébb szelölőre olly természetesen mozognak, hogy a' nézőnek mind szemét, mind fogalmát csalódásilag megelérik. Egyébíránt a' szobák mind nagyobbak és számosabbak, mint azt az épülettől várhatni gondolnók, 's belseje olly jól van elrendezve, hogy mind a' király és királyné mind a' királyfiak 's a' szükséges udvari személyzet kényelmesen elférnek 's'ib. —

szág ékszereinek tára 's több efféle. Végül nevezetessé teszi e' helyet a' Bar-i szövetség történetében fontos esemény, t. i. 1772. febr. 2-ka éjjelén Tyniec helységéből 500 szövetségzett nyomult be Krakóba Choisi dandárnok vezérlete alatt, 's titkosan a' várhoz közeledtek; ezek közül 48 ember, kiknek később Saillant őrnagy 52 katonával 's néhány tiszttel segítségökre sietett, a' Rybaki külvárosba nyíló csatornán keresztül a' várba nyomult, lefegyverzék az ellenséges őrizetet, 's hatalmukba ejték a' várat, daczára a' városban állomásozó orosz hadseregnek. De három hónapi ostromlás 's bátran visszavert több megrohanás után, kimerítve levén minden védelmi eszközök, kényszerítve látak magokat ugyanazon év april 22-én a' várat átadni.

Jelen időben a' királypalota egyik szárnyát a' jótékonyági egylet birja, melly itt 300 szegényt tart el. 'S így azon helyek, hol egykor dicsőség fénylett, végmenhelyekül lőnek az emberi nyomornak.

A' Lengyelhon mesés történetében híres sárkánybarlang a' nyugoti oldalon van, a' várat övedző falak között. E' barlang, a' természetnek játéka, 100 rőfnyi hosszú, egészen száraz, 's boltozatának alakulása tekintetében a' földisme-buvár előtt fontosnak látszhatik, 's a' tudvágynak figyelmére mindenkép érdemes.

Ezen hely összes fényéből sértetlenül csak a' főtemplom maradt fenn, mellyet idő 's pusztító ellenség karja eddig megkímélt. Külsője ugyan keveset ígér, de belső szépségének benyomása elragadó.

R o m l a k y.

D A R Á Z S O K.

A' MAGYAR MUZSA.

Oh, te dicső múzsa, ugyan hol is lakol,
'S mellyben Pegazus áll, merre van az akol?
Kedvem kerekedett, Apolló diszlovát
Megnyergelve, versben futni hazánkat át.
Ugy mondá, ha tudom, Csokonay Mihál,
Hogy a' muzsák laka most Tokaj hegyén áll.
Ha igaz, ő szörnynen fősvény muzsa lehet,
Hogy papjainak nem ad tokaji nedvet.
Azért én pazarlón-bőkezű nemzetem
Muzsáját egészen más földön keresem.
Elmegyek az alföld áldott térségére,
'S ha utam a' sűrű sásberekhez ére,
Árnyat vetnek reám a' hűs nádlevelek,
'S ott, hol senki sem hall, búsan énekelek.
Hiszen — mit tagadnók — árva sorsunk vallja,
Hogy a' magyar költőt nemzete nem hallja.
De a' sás erdejét viszhangra riasztom,
Hogy messze zendül el gyepen és harasztom.
Nyög a' bölönbika, csergenek a' kacsák,
A' szellővel suttog ezer vízi virág.
'S a' békák, a' mocsár szömjas korteshada,
Kiált, mintha most is királyt választana.

'S mellette hallgatva a' szép harmoniát
 Egy lábon irdogál a' gólya criticát.
 'S vásárlottnak mondja a' kortes-csapatot,
 Hogy királyságára mostan nem szavazott.
 Gondolám, sok ember, ki édes hazánkról —
 Stans pede in uno — fennen leczkézve szól,
 Ugy van, mint e' gólya, 's azért gyaláz minket;
 Mert tudós szavára nem hajtjuk fejünket.
 Hagynók csak magunkat békakint falatni,
 Majd fognának akkor ők is magasztalni.
 'S midőn ezt gondolám a' sásba tekinték,
 Annak zöld levelét lágy szellők legyinték;
 'S a' liliumszegete hullámozó bokorbul
 Egy tündér virit fel legszebb liliumul.
 Hogy hajnal ült arczán, éj szálla hajára,
 Ajka rózsabimbó, láng szeme sugára,
 Már azt úgy is tudjuk, azt is, hogy a' hangja
 Csalogány torkának volt csengő harangja.
 Én a' bámulástól nem jutottam szóra,
 'S ő varázsszavával imigy harangoza:
 „A' szép magyar nyelvnek én muzsája vagyok,
 'S tudom, követőim bajai milly nagyok:
 Azért ne féljete, van gondom reátok,
 Hogy itt baj ne érjen 's túl a' siron átok.
 Horáczból tanulám, költő csak úgy lehet
 Nagy, ha vagyonban tart középszerűséget;
 Azért kormányomnak egyik alapelve:
 Kincscsel magyar költő ne legyen terhelve.“
 „'S e' részben nagyságod nem fárad hiába,
 Bizhatik nemzetünk hazafiságába.“
 Mondám én hirtelen, 's nyomban észrevettem,
 — Követem alássan botor szót ejtettem;
 De úgy van, mit tegyek, ha szép lyány néz reám,
 Háborog az eszem, már ez az én hibám.
 Hát ha még nemcsak szép, de tudós javában
 Rendes tag lehetne mind a' négy osztályban?
 „És deákul is tud? vagy talán Horáczt? — — —
 Ő hirtelen felelt, 's haragudni látszott:
 „Magyar muzsa vagyok, hogy is kérdezheted?
 Ha én nem, ki tudná úgy a' deák nyelvet?
 De régen átlátám: élő nép muzsája
 Hibáz, ha holt nemzet holt nyelvét dajkálja.
 Német- 's francziára fordítam az eszem,
 Most azoknak minden könyveit megveszem.“
 „Szép — mondám — nagyságkám így kiművelődünk;
 De ha magyar könyv is több volna előttünk“ — —
 „Magyar könyvekről szólnsz? — felelé a' tündér —
 Sok írótok fején méltán zöldel babér.
 Ismerem én őket, verseiket bírom,
 Udvarlóim által mindig leíratom.“
 „Ez már nagy figyelem, még le is íratni,

Hisz egy pár huszason nyomtatva kaphatni.“

„Mért ne gazdálkodnám, ha kész leírni más,

Ez, hallom, a' magyar hölgyeknél is szokás.“

„Ugy van! — sohajtám én — de megenged nagysád,

Minek köszönhetem nem vélt láthatását?“

'S ő mosolyogva felelt: „Te ezt nem látod át?

Szeretnék már látni egy magyar poetát,

Még egyet sem láttam, azt meg kell vallanom.“

A' mint ezt hallottam, borsózott a' hátom.“

„Nagysád magyar muzsa 's még egyet sem látott!

Tán nem is ismeri a' magyar világot?“

„De nagyon ismerem, — viszonzá a' múzsa —

'S azt teszem a' mit tesz szegénye és dúsa

Hallom nálatok is egy tánczosné lábát,

Vagy valamely zenész kopott zongoráját.

Az énekesnéket csak nem is említve,

Több nagyságos magyar látta és tisztelte.

Mint magyar költővel Zrínyi kora óta,

Kis szánakozásból állott vala szóba.

'S mint hallom, a' haza fiatal reménye

Izlésének is csak ez szokott ösvénye.

Sok magyar van, ki hogy honi irodalmát

Ismerni látszassék, felfűja pófáját.

Gyötri meddő agyát tudósság hagymáza,

'S a' haza íróit mindvégig gyalázza.

Pedig a' mit irtak, annyira ismeri:

Elhinné, hogy Dayka munkája Berzsenyi.

Nem tudja, Kazinczy 's Révay élt vagy halt,

Elhinné, hogy Pázmán írta a' főtí dalt.“

Hogy ez nem jó, tudom; mit tegyek? hiába!

A' nemzetnek vagyok törvényes muzsája.

Igy a' többség szavát nem szabad átlépnem,

Különbén elvesztem hivatalom 's fényem;

Mert sok magyar nem ad annak művelt nevet,

Ki magyart is becsül a' külföldi mellett.“

Már ezt nem türhetém, bár szép ő nagysága,

'S haragom, mondhatom, magas fokra hága.

„De lennék én muzsa, magyarok muzsája,

— Felelém 's kinomban a' szívem is fája —

Szépen megmondanám a' nemes nemzetnek,

Hogy e' fonákságok csak rosra vezetnek,

'S bizony még a' meddő muzsahivatalért

Nem hagynám megvetni a' hazai babért.

'S hivatalához, hogy ennyire ragadjon,

Ez valóban nem szép, szép tudós kisasszony.“

„Miért ne volna szép? — mondá ő kegyelme, —

Mért fordul nálatok annyi férfielme?

Megtagadja magát, tettét, szavát hitét,

Ha csillogni látja a' hivatal fényét.

'S a' mit a' férfi tesz, mért ne tenné a' hölgy?

Hajolhatik a' nád, ha bókot hány a' tölgy.

Hiába, sok magyar a' tudóst utálja,
 'S ez a' tudatlannak már régi hibája.
 De ha egyszer ilyen nálatok a' szellem:
 Usszatok a' vízzel, 's minek a' víz ellen?
 Kábaság kívánni hogy rossz könyvetekért
 A' magyar csökkenni hagyja a' kártyabért.
 'S kit úgy is annyi gond hány és vet szanaszét,
 Még tudományokkal feketítse vérért?
 Azért ti tudósok, tanácslom. tűrjetek
 Ugyis mindig baj volt a' földön veletek.
 Tudomány szerénység egyesülve járjon,
 Érje be mindennel, 's többet ne kívánjon.
 Avagy annyi könyvet mért olvastatok át,
 Megtanulva a' nélkülözésnek tanát?
 De, hiszem, elég volt egyszerre ennyi szó
 Mennem kell, mert reám vár a' „Bolygó zsidó.”
 Én pedig gondolám: ez fajtánk muzsája,
 Azért mindkettőnek hát alázs' szolgája!

G á á l.

BUDAPESTI SÉTÁK. XI.

Régen és sokszor el volt már mondva, hogy Budapesten vagy eső és sár, vagy szél és por uralkodik, 's hogy mind a' sár, mind a' por nem barátja a' haladásnak, mellynek egyik édes gyermeke a' sétálás. Ez tehát az oka, hogy Budapesten a' sétálás nem a' legkönnyebb föladatak közé tartozik, ezen oknak oka pedig, hogy mostani sétám igen rövid leend, 's hogy tulajdonkép csak a' neve séta.

Többször hallám, hogy a' magyarnak is fölviradt már valahára, 's ezt hinnen nem vala épen nehéz, mert az alvóknak csakugyan föl szokott viradni.

Hallám azt is gyakran, hogy az aranyozott csarnokok már az ész előtt is megnyílnak, 's ezt rendkívülinek épen nem tartám, mert a' hol nagy ritkaság valami, ott nagy becsben szokták azt tartani.

Említék előttem, hogy a' magyar művészet olly körökben is szabadon mozoghat már, hol eddig csak annak volt bece, mi külföldről származott, és ezt is természetesen lelétem, mert hiszen az, a' mi magyar, azon körökben valósággal idegen és külföldi volt.

De nem tagadom gyarlóságomat, szerettem volna mindezekről személyesen meggyőződni, mert olly sokat forogtam hölgyek, politicusok és ujságírók körül, hogy csak annak adok hitelt, mit tulajdon szemeimmel látok.

Azt hívéem mindazáltal, hogy e' nemes kíváncsiságom nehezen lesz teljesíthető, 's azért már szinte le akarék róla mondani, midőn egy barátom aggályomat eloszlatá, mondván:

„Annál nincs könnyebb; akármely fényes körbe eljuthatsz, hol zenészeti esély adatik, mert író vagy, 's most az elmevilág fiaival kaczerkodikni szokás.”

„De mégis, mit kell tennem, hogy illy helyre juthassak?” — kértem, még mindig kétkedve.

„Semmit, vagy legalább csak igen keveset; öltözködjél fel böcsületesen ma este, 's én a' meghívást kieszközölöm számodra.”

„De nem leszek-e valamely lenézésnek kitétetve?”

„Attól ne félj, látni sem fog senki.”

Ezt nem tarthatám ugyan rendkívül hízelt vigasztalásnak, de mégis eltökéltem, hogy elmegyek, és elmentem. —

A' kitűzött ház előtt kissé megállapodám, hogy magamat rendbe szedhessem, a' mint mondani szokás, és több hintót láték érkezni, mikből diszes vendégek szállottak ki.

Hm, gondolám, a' társaság igen fényes lesz, és magamhoz hasonló gyalog embert talán nem is látandok.

Fölmenék a' széles lépcsőn.

Istenem, gondolám, mily kényelmes és széles lépcső! Milly haszontalan volt azon paraszt mese, melyet dajkámtól hallék, 's mely azt tanítá, hogy az erény ösvénye keskeny és tövises.

Az előcsarnokban megláták rajtam, hogy gyalog jövök, de az aranyozott terem szárnyajtai mégis megnyitlak előttem; megszokta már ezt a' cselédség, mert a' kölesző zsidó is gyalog jő, és mégis bebocsáttatik, 's ha gyakran jő, utoljára a' fényes terem tulajdonosa is gyalog jár, ámbár azt szokták mondani, hogy csak az ész jár gyalog.

Mennyire csalatkozáim főbbi sejtelmemben, hiszen igen sok író és művészt láték a' gyönyörű teremekben, kikből kevés szó özlött ugyan, de annál több pézsmá, vagy nem tudom miféle finom illat áradozott, hogy hasonlóbbak lehessenek azokhoz, kik e' körökben otthonosak; mert tudnunk kell, mikép a' magyar ember olly gyalog, hogy egészen kitér sodrából, ha kissé magas helyekre furódhatik. Ámde hiszen a' járom türelmes viselői örömebb dörzsölődnek a' magasb korlát-fához, mint az alacsonhoz, midőn haza tereltetnek.

„Kiss Pál ur! — mondá barátom, bemutatólág az illető előtt.

„Ah, van szerencsém, — szóla leereszkedő nyájassággal, vagy nyájas leereszkedéssel az illető, — a' műkiállításban csodaszép képei voltak önnek.“

Ezzel könnyeden másfelé fordult az illető, mert nyájas leereszkedése és leereszkedő nyájassága mások által is igénybe véteték.

Tökéletesen le voltam főzve!

Engem nem is ismert az illető, 's nevemet bizonyosan Kiss Bálintéval cserélte föl.

Boldog Isten, azt hittem, hogy engem legalább is az egész művelt világ ismer, és ime, ezen illető sem ismert, ámbár régi neve olly tiszta magyar hangzású és alkotású, hogy maga Kollár és Schaffarik sem mernének benne szláv- vagy egyéb idegen származást keresni.

Ne csodálja senki, hogy ezen rendítő csapás után mindent fekete színben láttam, mert íróra nézve nincs leverőbb érzés, mint midőn azt kell tapasztalnia, hogy még csak nevét sem ismerik!

A' tömegbe vegyültem, 's szemeimet a' fényes padlóra szegezém, mert azt hívéim, hogy homlokomon rófnai bötűkkel ezt olvashatni:

„Ezen írónak nevét sem ismerik!“

Az első megütközés után kissé magamba szállottam, 's úgy megsompolyodtam, mintha nem is volnék fiatal író, és így okoskodtam:

„Ebből azt tanulhatom, hogy talán mégsem vagyok már is olly nevezetes férfi az irodalomban, minőnek magamat eddig tartottam?“

Bocsánat, fiatal barátim, ezen szentségtörő szavakért, hiszen csak titkon gondolám azokat, de nyilvánosan a' világért sem mondanám ki, mert utoljára még szerénynek találna a' rossz világ gúnyolni.

„Ah, szép, igen szép!“

Mi volt szép? — kérdi a' nyájas olvasó.

Mindjárt megmondom.

„Mi volt ez?“

E' kérdést egy díszes ur intézé hozzám, kit négylovas hintóban látek e' házhoz jöni.

„Az éneket méltóztatik érteni?“ — kérdém illő csodálkozással a' fölött, hogy magyar nyelven 's Budapesten még illy kérdést is tehet valaki, és egyszersmind legillőbb alázatossággal, ámbár nem ismerém őt, de — négy ló mindenestre tiszteletet igényelhet.

„Igen.“

„A' 'szózat' volt.“

„Ki írta?“

Isten segits, gondolám, hová jutottam!

„Ki írta?“

Alig érthetően csak ez egy szót birtam rebegni bámulásomban:

„Vörösmarty.“

„Ah? Igen jó zene, nem is tudtam, hogy Vörösmarty nevű zeneszerzőnk is van.“

Ezzel a' négy ló tulajdonosa könnyeden fordult sarkán, 's engem ájulás környezett örömben, hogy aranyozott csarnokainkban is ennyire meghonosult már a' magyar szellemi élet tisztelete és ismerése; egyszersmind azonban nagy vigasztalásomra szolgálhatott volna, hogy e' helyen nem csupán én vagyok ismeretlen, ha az egész tény magában olly rendkívül szomorú nem lett volna.

„Nemde, dicső multság, barátom?“ — kérdé egy íróársam, kinek szemei örömteljes elragadtatásban ragyogtak.

„Micsoda?“ — kérdém őt olly hidegen, mintha kilencz jeges tenger közé szorult volna szívem.

„Oh, te hideg embergyülölő, ugyan mikép maradhatsz illy közönös ennyi szellemi kéjözön közt! Milly nyájas leereszkedés minden oldalról, a' legfőbbek is rám néznek, midőn mellettök elhaladok! Milly szerencse a' magyar irodalomra és művészetre, hogy már illy helyeken is illy hő lelkesüléssel ápoltnak! most már bizvást hihetjük, hogy lesz még Magyarországból valami. Ah, egészen magamon kívül vagyok, ezentúl csupán e' fényes körök számára fogok írni, mert valódi és egyszersmind megtisztelő méltánlatra író és művész egyedül csak itt találhatnak. Itt van központosulva a' legfőbb műveltség, 's itt tetszeni — dicsőség.“

Ismerősom tovább lejte pézsmailatával, 's én izlését nemcsak tőle, de akár-melly pézsmaruczáttól sem irigyeltem.

„Mit szólsz az estély ezen új rendezéséhez, Arthur?“

Ez közelemben francia nyelven kérdeztetek.

„Nyíltan szólva, édes Armin, nekem bizony nem tetszik, nem szeretem az illy elvegyülést a' népalíjjal.“

„Igaz, igaz, de mit tegyünk? Először a' mindenható divat parancsolja most ezen ujitást, és azután igen multságos ezen lateinereket látni, mikép iparkodnak bennünket utánozni, mint sűrögnek forognak, 's mégis mennyire kilátszik minden mozdulatukból, hogy kocsiban legfőlebb csak bakra termettek.“

„Ha ha ha, ez ugyan sikerült elmésség!“

„És a' jámborok nem látják át, hogy csupán időöltésünkre szolgálnak, mellyben ezen új változatosság épen olly hézagot tölt ki, mint midőn valamely öreg szűz megunja beteges kakaduját, vagy szeszélyes papagályát, 's helyette multságos — majmot vásárol.“

„Ha ha ha, ez még derekabb, mondhatom, dicső hasonlatosság!“

„Legderekabb aztán, hogy ezen boldogtalan művészek és írók nagybüszkén hiszik, hogy magunkhoz emeljük őket; igen, mért emeli föl a' gyermek a' kavicsot? Hogy megnezzé, és aztán ismét — eldobja!“

„Ha ha ha, dicső, dicső!“

Füleim zügni kezdének, 's érzém, hogy ezen levegő rendkívül akadályoztatja szabad lélekzésemet; jónak láttam tehát távozni.

K i s s P á l.

NEMZETI SZINHÁZ.

Martius 28-án: Füredy jutalmául bérszünettel „D o n P a s q u a l e,“ daljáték három felvonásban.

E m m a. Füredynk valóban jobb jutalomjátékot érdemlett; csak hiában, hiátlan a' közönség, kedvenceit is cserben hagyja.

G y u l a. Én ezt inkább önzésből következtetem, mint hálátlanságból: a' közönség érdekest akar pénzeért látni 's hallani, és ez is mutatja a' jutalomjátékok czéltalanságát, mert főleg a' dalnokok nem választhatnak mindig újat 's érdekest, és aztán várakozásaikban gyakran csalatkoznak.

E l e k. Egyébiránt a' közönség mai elmaradását egy részben a' folytonos sok fölemelt ár és bérszünet is okozható, mihez aztán az is járult, hogy Norinát ma nem Paksyné éneklé, pedig hiában, a' közönség annyira megkedvelte őt e' szerepben, hogy bizony kár őt belőle kiszorítani.

V i l m a. Általában az egész előadás kissé lankadtan ment, mit némileg az is okozhatott, hogy a' hirtelen megbetegült Pecz helyett a' szerencsétlen Jób kényyszerült magát és a' közönséget gyötreni.

E m m a. Legjobban sikerültek mindenesetre Benza és Füredy párdalai.

29-kén: „A z á r v a f i u, v a g y a' l o n d o n i k o l d u s o k,“ dráma öt felvonásban.

Ma nevezetes ünnepe volt a' nemzeti színháznak, mert épen ma egy hónapja ismételteték másodszer Szigligeti „E g y s z e k r é n y r e j t e l m e,“ és azóta semmi, de semmi újdonságot nem kaphatott a' nemzeti színház közönsége, míg a' német színházban ugyanezen idő alatt öt újdonságot játszottak el, ámbár a' német színészek sokkal rosszabbul vannak fizetve, és ámbár sokkal többet voltak zaklatva, mert nemcsak Pesten, hanem Budán is játszaníok kelle! 8—9 eredeti színmű 's néhány jeles új fordítás várakozik előadásra nemzeti színházunknál, 's egy egész hosszú hónap alatt semmi nem történt, ez már nem hanyagság, hanem égbekiáltó röstség, melly miatt, épen mivel illy határtalan kiterjedésűvé válhatott, én részemről többé nem a' kényelmeket 's lovaglást szerető színészeket, hanem egyenesen 's nyíltan a' főigazgatót vádoló, kinek különben igen bokros és általam is nagyon tisztelt érdemeit az bizonyosan nem fogja nagyobbítani az ország színe előtt, hogy a' kormányára bizott nemzeti intézet jövőndőjét alattvalóinak bűnös henyesége által így aláásatni engedí. Ha e' tekintetben mielőbb gyökeres orvoslás nem történik, és a' színészek kötelességök teljesítésére hatályosan nem szoríttatnak, úgy nemzeti színházunk ismét azon szomorú állapotba jutand, mellyből néhány drámairó szerencsésb tolla által erőszakosan kiragadatott. Színészinknek nem kellene feledniök, hogy ők a' nemzet tisztviselői, 's hogy mint illyeknek, nemcsak kötelességöket kellene lélekismeretes szigorral teljesítniök, hanem valamicskét még a' buzgalom működésének is juttatniök kellene; az időszaki sajtó igen sajnós állapotban van, midőn illy keserű hangon kell nyilatkoznia, ámbár ezt tenni szoros kötelessége, ha a' vétkes elmulasztásban, 's a' nemzet erkölcsi és anyagi tőkéjének elharácsolásában bűntárs lenni nem akar. Adja Isten, hogy soha ne legyen többé okunk, tollunkat illy nyilatkozatra kényszeríteni!

30-án: bérszünettel „L e g j o b b a z e g y e n e s u t,“ vigjáték egy felvonásban és S z é k e l y hangversenye zongorán.

G y u l a. Ha még ma sem győződött meg az igazgatóság, hogy a' közönség beketürésével csakugyan nem szabad játszani, habár magyar is azon közönség és beketürése: ugy nem tudom, mit keljen ítélő tehetségéről gondolnom.

V i l m a. Én csak azt sajnálom, hogy hazai művész hangversenye maradt illy üresen, a' nemzetit mindenben pártolnunk kellene, mert mikép fog az fölvirágozni, ha mi magunk sem ápolgatjuk?

E l e k. Igen helyes megjegyzés, de az igényeket mindig a' képességhez kell alkalmazni, 's világhírű művészek föllépte után Székely ur bizony szerény bérfolyammal is beérhette volna, mert tisztelet, becsület, ő hazánkfia ugyan, de azért mégis nyíltan kimondjuk, hogy ő csak ügyes zongorajátzó, de még igen távol van attól, hogy játékanak remeksége vagy költői föllengőssége által a' közönséget magával ragadhassa.

V i l m a. Igaz, és azért inkább szeretném, ha hazaival csak akkor és ugy lép-nénk föl, hogy sikeréről tökéletesen biztosítva lehessünk.

E l e k. A' hangverseny többi részei is meglehetősen érdektelenek voltak, az elnyűtt kis vigjátékot már Egressy Gábor jól kiszámított játéka sem teheti eléggé vonzóvá.

31-én: „G r i t t i,” szomorujáték öt felvonásban.

E m m a. Mit szól ön Ligeti Huldához, ki ma első színpadi próbáját tevő?

E l e k. Hogy igen sokáig késett vele, 's mégis rendkívül jókor jött, mert ezen pályára még egyáltalában nem készült el.

E m m a. Ön udvariatlan.

E l e k. Épen nem, csak igazságos, és erre nemcsak jogosítva, hanem egy-szersmind köteleztetve érzem magamat, mihelyt olyanról van szó, ki bármilyl te-kintetben nyíltan közönség elébe lépett.

G y u l a. Ugy van, ki nyilvánosan föllép, az eltűnni kénytelen a' közönség nyilvános ítéletét, mellynek nem szabad magát mellékes tekintetek által megveszte-gettetnie.

E l e k. Azért minden tétovázás nélkül ki is mondom, hogy Ligeti Hulda már túl van azon koron, mellyben a' színészeti pályán haladást meg kell kezdeni, hanem inkább ott áll, hol már a' tetőponthoz kellene közelitnie.

E m m a. Oh, a' kor nem baj, vannak példák —

E l e k. Igen, vannak példák arra, hogy sok jeles művésznő sokáig szemé-lyesíthet fiatal hajadonokat színpadon; de arra én nem igen tudok példát, hogy olly egyénből kitünő jelességű művész vált volna, ki nem nagyon fiatal korában lépett e' nehéz pályára. Egyébiránt, mellőzve ezt, szinte kimondhatom, hogy Ligeti Hulda sem játékban, sem szavalásban nem mutata ollyasmit, miből benne nagyobb színészi képesség lappangását sejteni lehetne; mozdulatai keresettek és mégis szögletesek valának, szavalása erőtetett és egyhangu, maga hangja pedig olly tompa, mintha színpalak mögül hatott volna ki. Sajnálom, hogy illy kiméletlenül kell szólanom, de ezzel az igazságnak tartoztam.

E n. Csodálatos, hogy napjainkban boldog boldogtalan színpadra menekülni tö-rekszik, és én ennek örvendek, mert ez által ismét egy hatalmas elöitélet lánczai van-nak szétörtetve; ohajtanám azonban, hogy a' rendezőség több tapintatot és ismere-tet tanusítani iparkodnék, és csak olly egyéneket hagyna közönség előtt megjelenni, kikben valóban nem mindennapi színészi tehetség rejlik. Hát az előadás többi részei miként mentek?

G y u l a. Jól; különösen pedig Egressy Gábor a' czimszerepben elejétől vé-gig jelesen játszott.

V i l m a. Van neki néhány szerepe, mikben végig hű marad a' fölvetett jellem-hez, 's ezek közé tartozik Grittié is, mellyben valódi élvezet őt látni és hallani, fő-kép ha kedve is van, mint például ma.

Ápril. 1-én délben 12 órakor bérszünettel és fölemelt díjak mellett B o s c o negyedik és egyszersmind bucsu-előadása, melynek egy jövedelem-része a' s z e g é n y g y e r m e k e k k ó r h á z á n a k volt szentelve.

Ezen szép cél sokakban azon reményt költé, hogy ma ugyancsak tele lesz a' színház, tapasztaltabbak ellenben előre gyaníták, hogy épen ellenkező fog történni, mivel nálunk sokan így okoskodnak: „Minek menjek a' jótékony cél kedvéért színházba, hiszen azon jótékony célra úgy is adhatok valamit,“ — és adnak azután — semmit! És csakugyan így történt, a' páholyokon kívül minden más helyeken meg lehetősén gyéren volt a' közönség, ámbár a' jó idő még soha nem kedvezett annyira Bosco előadásainak, mint épen ma. És ugyanmit mondjak magáról ezen előadásról? Most is csak a' mellett maradok, mi e' helyen már ki volt mondvá. Az én ítéletem szerint Bosconál ügyesb tüntetőt Pesten még nem láttunk, 's e' tekintetben vele sem Döbler, sem Philippe nem mérkőzhetik, és én épen ezt tartom ezen mesterség ne továbbjának, mert a' mi aztán gépek és egyetértés által történik, az mindig kevés figyelmet érdemel, és mindig ugyanazon körben mozog. Ki ennél többet kíván, az egyenesen boszorkányságot, vagy ördögösséget követel, 's hogy ez legalább is rendkívül nevetséges követelés, azt alkalmasint nem is kell mondanom. Ki tehát Boscotól csak annyit várt, mennyit e' tekintetben embertől várhatni, az tökéletesen megeléglülhetett, mások fölött pedig csak nevetni vagy sajnálkozni lehet. Én Boscoban csak azt az egyet nem helyeslem, hogy mutatóványaiból sokat ismételtetett; ezek egyes részeit ügyesen módosítá ugyan, de ezt az ígérethez képest, hogy t. i. egyetlen mutatóványát sem fogja ismételni, a' büvész teljes kimentetésére elegendőnek nem tartom. Előadás végén Bosco arczépe osztatott ki, illy francia aláírással: „Megcsaltam önöket, de b e c s ü l e t e s e n csaltam meg!“ — L. P.

MIHIR BUDÁN?

— Folyó hó 7-én kedden délelőtti órákban ment véghez J o k s c h A. ur zene-tanintézetében a' félévi vizsgálat, szép számú hallgatók jelenlétében, mely alkalommal a' növendékek vagyis inkább tanítványok igen szép, 's korukhoz mért előmenetelt tanusítottak. A' vizsgálati előadás két részre vala osztva 's állt 12 számból. A' 6-ik számú induló, melyet zongorákon 14 növendék játszott el, szépen bizonyítja az őszhangzati pontosságot; 's csak e' szempontból tudjuk méltányolni, különben nem levén barátjai a' minél lármásabb zenéknek. Színtezt kell vallanunk a' 8 és 11-ik számú két fantáziának hat-hat növendék általi eljátszásáról is, csak azon különbséggel, hogy itt már nem első, hanem harmadik osztályú növendékek működven, az előadásba több lelket öntve tapasztalánk. Különösebben kiemelendőknek véljük Hupf Mária, Hupf Ágoston, Kilian Fridrik, Podmaniczky báró kisasszony, Seiler Lajos és Szauer Ferdinánd játékait, kik ügyes 's pontos előadásaikkal igen szép reményekre jogosítanak. De mindenek felett a' tanintézet tulajdonosát és fáradhatlan buzgalmu tanítóját Joksch urat kell dicsérettel megemlítnünk, ki minden kitelhető módon igyekszik nemcsak az illető szülők, hanem a' művészet 's különösen a' napról napra magasb fokra fejlődő zenészet igényeinek mind lelkes alkalmazás, mind czélszerű tanmódja által kitelhetőképen megfelelni. Ajánljuk e' tanintézetet a' zenekedvelő szülők különös figyelmébe.

— Mult vasárnap G u n g l hazánkfa, a' 'berlini Strauss, mint több lapok elnevezni szokják, a' nemzeti Conservatorium javára díj nélkül játszott jeles hangáskarával a' nemzeti színházban. Egynémelly n é m e t lap (csudáljuk, hogy nem akadt pár m a g y a r is) neheztelve említi, miszerint G u n g l ez alkalommal e g y e t l e n k e r i n g ő t sem játszott, a' miben különben hangáskara leg-erősebb szokott lenni; mi pedig azt gondoljuk, miszerint épen üdvös tanulságul szolgál-

hat mindazoknak, kik h a t á s kedvéért még olly eszközökhöz is folyamodnak, mellyek egyenesen nemzetiségünk ellen vannak irányozva. G u n g l nem felejté, hogy ő a' magyar nemzet fia, 's feláldozá legkedveltebb keringőit azon kegyeleti érzésnek, mellyet azon hely iránt táplált, a' hol játszott: ő távolban, hír és szerencse közt, sem felejtkezék meg arról, mivel tartozik nemzetének, midőn ezt egyné-mel melyek a' legközelebb közelségben mindennap felejtik, sőt nem pirulnak a' legnevetésesebb okokkal fölfegyverkezve háborut indítani azok ellen, kik ezen pár pillanatnyi röhögtetésre számított, lealacsonyító bohóczkodásokat határozottan roszalják. Nem szégyenlik — mert orruknál tovább nem látnak — a' legszentebb buzgóságot t i s z t a m a g y a r érdekeink mellett, éretlen affectatio'-nak, ,erőltetett patriotismus'-nak 's tudja a' jó Isten, még minek nem? elkeresztelni, 's mivel önvérők a' külföldieskedés metelyétől meg van fertőztetve, azt gondolják, vagy inkább néhány együgyű szájlesóikkal elhitetik, hogy áldott hazánk mind illy beteges, testben lélekben eltörpült gézengúzokat növel zsíros földjén. Önkénytelenül eszünkbe jut ilyenkor az a' régi mese a' törpékről, kik midőn egy ép testű férfiú vetődött közibök, sajnálkozva kinevelték őt, hogy nem olly törpe, mint ők!

— Mivel már a' méltó boszankodásban benvagyunk, meg kell említenünk azon botrányt is, mellyet némely uri személyek a' színi előadások alatt hangos csevegéseikkel okoznak 's azokat a' közönségnek már többször nyilvánított neheztelése daczára is szüntelen folytatják. Páris 's egyéb nagy városok színházaiban, sőt Bécsben is, a' féktelenkedőket a' rendőség szokta rendre utasítani, 's ha ez nem használ, a' közönség vállalja el a' bíráskodást 's egy pár záptojás, rothadt almák, burgonya 'stb, mellyek a' fecsegők páholyaikba repülnek, a' kívánt csendet helyreállítani szokják. Mi nem kívánjuk, hogy illy ,erélyes' eljáráshoz kelljen a' közönségnek folyamodnia, mert elegenden találkoznanak az augsburgi nénike sörmérői közül, kik ismeretes különös logicájuknál fogva azt, mit Parisban 's egyebütt egészen rendjén lenni találnak, itt Pesten, a' n e m z e t i s z í n h á z b a n, vadságnak és betyárságnak bélyegeznek; — csak figyelmeztetni akarjuk az illetőket, hogy bizony otthon is elegendő ü r e s idejök van üres csevegésekre, 's azért ne háborítsák azokat, kik nemesebb mulatságot akarnak élvezni, 's ne nyujtsanak botrányos viseletök által okot arra, hogy e' miatt ollyanoktól korhóltassanak meg, kiket m i n d e n tekintetben maguk alatt állani — k é p z e l n e k!

— Mult kedden reggel épen ablakunkból néztünk ki, midőn a' hidat nyitották 's egy pár magyar ember fölfelé kezdé vontatni hajóit. Néhány ölnyire voltak csak a' nyilástól, midőn a' vámosok, a' messziről (Óbudánál) füstölgő gőzöst megpillantván, durva szidalmakkal visszautasíták a' vontatókat, hogy várjanak, míg a' gőzhajó átvonul, mi jó negyedóra mulva történt. Embereink szokott magyar alázatossággal csak azt jegyezvén meg e' közben, miszerint addig, míg az a' nagy uraság ide érkezik, ők tizszer is átvontathatnák hajóikat a' nyíláson; egyik rezespofájú német vámos e' vakmerőségek miatt méltó (!) haragra lobbánván, szent hevében fölkiált: ,minő szörnyűség, hogy ezek a' pimasz emberek (már t. i. mi magyarok) utoljára még azt gondolják, hogy ők az urak Budán!!' — Félóráig gondolkoztam e' vámosi szavak fölött 's végre azon eredményre jutottam, hogy bizony nem mi vagyunk az urak Magyarországon!! Ezen vámost, n e m z e t i gondolkozásmódjáért, ajánlani lehet bizonyos lapok dolgozótársának.

— Ma egy hete adá S e i d n e r ur, az ,Ungar' szorgalmas dolgozótársa, a' kisebb redoutetereiben humoristicai felolvasását, melly, valamint az elmúlt években, ugy ez idén is elmés ötletekben gazdag 's hangversenyeink közt leglátogatottabb volt. Ezen utóbbi körülményt S. ur nagyrészt ügyes összeállításának 's azon tekintetnek köszönheti, melly szerint nemzeti érdekeink iránt viseltetik, midőn nem indulván más németajku collegái példája után, kik minden magyar elemet, mint kárteknypat 's részökre hasznót nem hajtót, vállalataikból száműzván, minden igréke-

zetét arra fordítja, hogy hangversenyeit a magyar közönségnek is élvezhetőkké tegye — 's van is e' becsületos igyekezetnek sikere. F ü r e d y ur két népdalt énekelt szokott kellemmel, 's ismételve előhivatván, még kettőt énekelt; az ismétlési megtsízteltetésben részesült H e s z Róza k. a. szép éneke is, valamint a' F ü r e d y és B e n z a urak által énekelt párdal, Don Pasquale' harmadik fölvonásából. S t o l l ur inkább előadása, mint hangjának bája által kölcsönze érdeket Hölzel egyik kis dalának. Szinte nagy tetszésben részesült a' felolvasó urnak egy, allen Respect, das macht Effect' című költeménye, mellyben szerző a' jelenkor, különösen a' színészet némelly kinövéseit derekasan ostorozza. Csak azután használna!

— Midőn a' kis J o a c h i m a' nemzeti színházban utolsó hangversenyét adá, a' szinlapiró azon áriát, mellyet P a k s y n é asszonyság ez alkalommal énekelt, nem tudni, készakarva-e (mivel ráparancsolták), vagy ignorantiából? Donizettifelének keresztele, holott ez ugyanazon ária, melly, Ágnesé' szerepéhez iratott, Beatrice di Tenda'-ban, 's mellyet Paksynénak, ki ezen szerepet énekelni szokta, azért kell mindig kihagyni, mert mások azt gondolják, hogy ez által babérjuk veszeléztetik. Bizony szép és dicső historiák történnek ott a' szinfalak mögött, miket nincs ugyan kedvünk falkástul előrántanunk, mert szegény mesterségnek tartottuk mindig a' coulissák közt álalkodni 's dolgokat napfényre hurczolni, mellyek érdek helyett botrányt szoktak szülni; — de annyira megszaporodtak már ezen szinfallak között ny i v á n o s titkok, hogy bizony nem fog ártani néhányat közülök a' nagyobb közönséggel is tudatni, melly ezek miatt leginkább akadályozva van élvezetében 's tudtán kívül alárendelve azok vétkes önkényének, kiket csak az ő kegye és részvéte eddig is tömérdek áldozatok mellett tartott és ennekutána is tartani fog. — A' tény röviden ez: midőn Paksyné Füredy jutalomjátékában, Bellini, Beatrice di Tenda' című operájában, Agnese szerepében föl vala lépendő, ennek nagy áriája eléneklésében megakadályoztatott 's pedig azon ürügy alatt: a) mert azon ária, Borgia Lucretiá'-ból van kölcsönözve; b) mert ahhoz hárfakiséret kell, a' nemzeti színháznak pedig hárfája nincs; és c) mert S. asszony ezért megneheztelne. (Kétségkívül a' legalaposabb ok!) — Idővesztegetés volna ezen okok semmiségét hosszasan mutogatni, megmarkolni lehetne azt, ha a' semmiség megmarkolható volna; de egy pár rövid szóval kideríteni a' felhozott alaptalanságokat a' közönség iránti tiszteletből is köteleseknek érezzük magunkat. Egészen hamis ok tehát az, hogy a' nevezett ária Borgia-ból van véve, mert Bellini Beatrice-ja jóval előbb iratott, mint Donizetti Borgiaja, 's olly termékeny szerző, mint ez utóbbi, nem szorult arra, hogy mások gondolatit elorozza; egyébiránt, hogy ezen ária mindig Beatrice operához tartozott, az a' pártitúrából 's az onnan kiírt Agnese szerepéből elég világosan kitűnik, 's ha Donizetti irta volna, akkor a' párisi operaház számára e' helyett egészen más áriát bizony nem irt volna Borgia-ba! Schodelné asszony ezen áriát soha nem énekelte Borgia-ban 's azért rajta jogtalanság nem is történt volna, ha azt Paksyné énekli, annyival inkább, mivel ezt ezelőtt Felber Mari is mindig énekelte. Még alaptalanabb azon ok, hogy hárfahiány miatt nem énekelhető azon ária, mert mellőzve azt, hogy már sokkal haszontalanabb dolgokra fecsérlettetett el a' pénz, mint egy, minden rendes színházi hangászkarnál szükséges hangszer megvásárlására, tökéletesen alaptalan azon állítás, hogy ezen áriát hárfakiséret mellett kell énekelni, miután a' bécsi operaházban ugyanezen áriát összes zenekar és nem hárfá kísérete mellett hallottuk énekelni, pedig ott hárfá is van ám. Végre épen nem tehetjük föl Schodelné asszonyságról, kit mint művelt urhölgyet van szerencsénk ismerni, hogy képes lenne illy kisszerű ármánykodással faggatni társneját, kitől már csak azért sem féltheti babérjait, mivel az övéi eléggé biztosítvák az érdemeit méltányolni tudó közönség kegye által — 's azért nyíltan csak azokat vádoljuk, kiknek kötelességek, minden színművet, tehát minden operát is, a' lehető legjobban kiállítani a' közönség előtt 's annak emelésére mindent elkövetni, mi a' színház és körülmények

erejétől telik. — Elég szomorú, hogy ez nem történik, sőt az illetők, vétkecs hányagságuk vagy ármánykodásukat a' főigazgató palástja alatt biztosan vélik üzhetni, kinek azután elég akarata vagy erélyessége nincs, hogy a' bajt még idején orvosolni, 's az olly szép fejlődésnek indult nemzeti intézetet az ellene illy körülmények közt szükségképen támadandó közönbösség 's ennek szomorú következményeitől megmenteni tudná. — Igen sajnálnók, ha főigazgató ur ezen őszinte figyelmeztetésünket környékeltjei által másképp engedné magának magyaráztatni, mint azt tenni szándékunkban volt; de még jobban sajnálnók, ha ezen szavak is, mint olly sok mások ez ügyben, csak olly eredményre vezetnének, mint a' falra hányt borsók — mindkettő azonban az igazság kimondásától minket visszatartóztatni nem fog, melly valahára tán mégis megismerve 's méltányolva leend: addig türelmet és — kitartást!

— B o s c o a' budai német színházban három előadásra bérletet nyitván, mutatóványait ottan a' jövő héten kezdendi meg. A' mutatóványok kedvezőbb időben (esteli 7 órákor), történetdvn, remélni lehet, hogy az ügyes bűvészeknek számos látogatói lesznek. Bérleti lehet a' budai pénztárnál mátol fogva holnaputánig. A' helyek ára felénél olcsóbb, mint volt a' nemzetiben. — Ezen előadások után B o s c o P é c s r e rándul, hol a' napi költségeken kívül e z e r p e n g ő forinttal van biztosítva három előadása.

— A' német színházban ismét új operát adtak 's pedig a' pesti hangászegylet egyik karmesterétől S c h i n d e l m e i s s e r urtól, ki, ha nem csalatkozunk, ezen jól sikerült művét a' nemzeti színház számára írta, azonban előadása, nem tudni mi okból? elmaradt. Tán a' kömives és lakatos't kellett éppen akkor betanulni?

KÜLFÖLDI LEVELEZÉSEK.

Ha valaha Olmüczbe jönnél, ne mulaszt el, e' városház tornyának északi oldalát megtekinteni. Azon nevezetes maradványát fogod látni a' német művészet- és kitűrésnek. Ma rom az egész, igaz, de azért nem kevésbé érdekes. Egy óramű mester-séges összeállítása ez, magában egy egész kalendárium, mellynek 107 évre kellett volna szólnia, de egy kis rugó vagy szegecske, melly az egész rendes mozgására tán szükséges volt, kiesvén vagy megromolván, idő előtt nyugalomba tette azt. Így van ez velünk is, kedves **ám! egy szó, egy pillantás gyakran megszünteti szellemi életünket, 's géppé leszünk, mellyben nincs többé életerő; avagy ha van, nem azon pályán, nem azon módon forog, melly célszerűvé, kedvessé tegye napjainkat. 'S ha mássá leszünk, mint mivé lennünk kelle, vagy lenni ohajtánk: nincs-e megakasztva, megdermesztve szellemi életünk? Ritka e' nemből a' lelki erő, 's ha van, csak fítogtattatik, a' gép csak külsőleg mozog, 's belől? oh, belől, kedves **ám, rég elsenyvedt mozgató rugója!

Nem kísértem meg részletes leírását e' magában valódi mesterműnek; a' még láthatókból ítélve, két dalia ütötte az órát jelelő hangokat a' már szinte eltűnt érzéssel; kezeikbe meredt a' kalapács: 's az idő foly, az idő halad, és ők ott állnak, henyén, mozdulatlanul! Alább sereg angyalok van, kik egykor bizonyosan zenekart képezhettek: ma némák. A' nap, a' hold, a' csillagok forgását, az órát 's óranyegyedeket 'sat. mutató táblák ott vannak aranyzott nyilaikkal, szinte mozdulatlanul, míg majd egy második H a n s P o h l találkozik, ki elég ügyes lesz mindezt viszont mozgásba hozni, 's míg találkozik, ki fáradtsága bérét illőn térítse meg. Százhat év előtt élt P o h l, 's akkor az olmuői tanácsnak volt kedve és pénze János mesternek a' javítási díjt megfizetni. Most talán ott is, mint számos más tanácsnál, egyéb, sokkal szükségeseb dolgokra kell a' pénz?

E' János mesterről még pár szót, kedves **ám, aztán színházba vezettek.

A' feliratokat, hacsak hazám történetére nem vonatkoznak, nem szoktam följegyezni. Elhagyám azokat itt is; de egyike a' háromnak, mellyek ez óramű alján

olvashatók, érdekesb, semhogy azt mellőzhetném. Ide írom szóról szóra, hogy lásd : minő büszke legény volt János mester.

MEISTER HANS POHL
UHRMACHER VON OEKS.

IN EINES ANDERN SACHEN,
DOCH KANNS GEMEINGLICH

DAS TADLEN IST GAR LEICHT

DER TADLER NICHT NACHMACHEN. *)

Voltak-e becsmérői János mester művének ? nem szól róla az olmcüzi krónika, de hogy mesterek, kik utána megigazitották volna, nem találkoztak : azt mutatni látszik a' nyugvásban már szinte romlásnak induló gépezetnek külső tekintete. János mester 1740 körül készíthette — vagy inkább igazíthatta ki e' művet, mert a' kalendáriumi változó jegyeket 's husvétokat ezen éven kezdte. 1740ben husvét napja ápril 10-re esett, 1846-ban 12re (ha jól emlékezem), de János mester 11re tette (ha jól jegyeztem emlékezetembe), 's így egy napot botlott volna, mi 106 évre meg is bocsátható. — Hosszabb pillanatokig merengtem János mesternek nyugvásában is büszke ezen műve nézdelésében, 's gondoltam magamban : mennyire igazak szavai az oekszi órának, 's mint vehetnők szívünkre azokat, kivált mi magyar kritikusok, kik olly készek vagyunk fitymálni író társaink műveit; midőn a' toronyóra 7-tet ütött, 's e' számmal emlékeztetett, hogy ideje volna a' színházba ballagni. És mentem Thalia templomába.

Az olmcüzi színház, mely a' városház mögött, a' főorrállással egyenesen szemközt emelkedik, belőlről szinte olly csinos, mint minő igénytelen kívülről. Közéje építve a' többi háznak, mi sem mutatja külsején a' színházat; belől elég téres, 's egyes részei szép arányban egymáshoz. Ez estve meglehetősen teli volt nézőkkel, pedig bérletszünetben, mit talán a' két fiatal Wieland testvér eszközölhetett, kik e' napon léptek föl először, mint tánczosnők, az olmcüzi közönség előtt, mely őket, kivált a' „csikós-tánc“ után, derekasan megtapsolta. Szépen is járták a' kis angyalok, 's örömben magam is elrepszetttem keztyűimet. A' darab, melyben fölléptek, nem új: „Sküz, Mond und Pagat,“ végtelenül sületlen bohózat, de tetszett, kivált „Tarokerln,“ kit, a' szinczédula szerint, Colla s művész személyesített, gyakran tapsban részesült. Jól van, gondolám magamban, 's a' Wieland testvérpár magyar táncza után odahagyám a' színházat, 's irni siettem.

Szállásomat „az Óriás“ című vendéglőben vettem; ezt ajánlották, mint legjobbat, azok, kiktől ideutaztomban az olmcüzi vendéglők iránt kérdezősködtem. Mindent leltem én itt, csak jó szolgálatot nem, de hiszen vasárnap van, a' pinczéknek alatt sok dolga a' csapszékben, a' szobalánynak pedig ott kell állani a' kapu előtt, 's lesni a' vendégeket! ... Az étkek tühretök, úgy tiszta, szoba meleg, szolgálatra kész bérlegény, mi kell még Olmcüzben?

Az éj későre haladt, megszüntetem untató soraimat, melyeket írnom nekem olly jól esett! Írásközben váltig azt képzelém, hogy veled csevegek, veled közlöm utközbeni érzésem; 's mint nem esnék jól a' távolban, hol körülem minden, de minden olly részvétlenül idegen, olly kedves, olly lelkes társaságban hinni magamat, mint a' tiéd, kedves **ám? Azért bocsásd meg hosszú leveletem; jót tettél velem: 's e' gondolat legyen díjadul az unalomban töltött időért, melyet jövőre iparkodni fogok szeszély által rövidíteni meg. Egyet mindenesetre nyertem én még e' soraim által, azt, hogy míg kezdedben azok, addig nem feledted, nem feledhetted a' te hü tiszteletet — SZ —

Berlin, martius 30-kán.

KEDVES **ÁM! Megszakasztom leveleim sorát, hogy az itteni daljátékról írjak; mert ha szorosan a' rendhez tartom magamat: könnyen feledhetem azon gondolatokat, melyeket Berlin és operaházának első benyomása bennem előidéztek.

Tegnap reggeli 6 $\frac{1}{2}$ órakor indulánk Lipcséből, 's mintán a' hízivatar miatt csigaként értünk Halleba, 's Cöthennél a' berlini kocsiába áthurczolkodtunk: délután 2 $\frac{3}{4}$ órakor ideértünk. Ebédünk szinte öt óráig tartott, 's így csak a' várost sem

*) Pohl János mester Oeckszből. Fitymálni könnyű másnak dolgait, azonban a' fitymáló községesen nem tudja azokat utáncsinálni.

tekinthettük meg, mert a' daljátékba siettünk L i n d Jennit hallani, kinek hírével 's dicsőségével teli van Europa. Páholý- vagy zartszéki jegyekről szó sem lehetett, mert a' szinczédulán már hirdetve volt, hogy azok nem kaphatók; megbiztuk tehát a' fogadói szolgát, hogy teremtsen elő két jegyet: mert Prágától fogva egy házafiával utazok, — teremtett is a' jó ember, de képzeld, 8 tallért, azaz: 12 pftot kért egyért-egyért! Illy méregdrágán nem volt kedvem L i n d kisasszonyt hallani, 's elmenénk 5 1/2 órákor az operaházba, 's miután 6 óráig ott ácsorgánk a' toladók tömege közt, földszinti jegyeket váltánk 's beménénk Melpomene szép templomába, mellynél szebbet még nem láttam, 's talán már látni sem fogok. Fél-órai várakozás után végre megpendültek a' karzene szereí, 's B e l l i n i szép operája „N o r m a“ kezdődött. Megjelent Norma (Lind), 's a' roppant számú nézőség tapsviharral fogadta. Én vártam és egyre vártam az isteni hangokat, melyek magasztalásával eltelt a' művelt világ minden zuga már, és mindig — hiába vártam azokat! Lutzer és Hasselt kedvesbek, jelesbek voltak virágzó éveikben, mint Lind, kinek hire koránsem ment arányban művészi tehetségével, melyek — véleményem szerint — semmi r e n d k i v ü l i t nem mutathatnak fel. Berlin még nem adott Európának világírhíró énekesnőt; L i n d Berlinben lön először ismeretessé, 's így a' berlini közönségnek és sajtónak érdekében volt, a' különben jeles svéd lánykát felkarolni, 's Europa művészetkedvelő népeinek bemutatni. Ez lehet alapja, sőt ez lesz csak, kétségkívül a' nagy zajnak, melyet L i n d miatt a' német sajtó tön. Én, olvasva ennek némelly czikkeit, L i n d kisasszonyban legalább is Malibran-Garciát vártam; de ő ezen ritka tüneménynek alig árnyéka: 's alig fog csalódni jóslatom, ha állítom, hogy L i n d Bécsben nem fog illy roppant lelkesedést előidézni, sőt derekasan meghütendi azt is, mely iránta Németország egyeb tartományiban erővel keletkeztettetett. M a r r a még mindig kiállja a' versenyt L i n d del, 's így az ujság varázsát leszámítva — a' bécsiek, 's különösen P o k o r n y ur, nem sokat fognak nyerni ő vele. Csakhogy P o k o r n y ur, mint hallám, pénztárát már meg lehetősen biztosította is.

Azonban, hogy itéletem okát is lásd, kedves **ám, megkísértem leírni ezen — igazi ephemer — művészi tüneményt. Magas, karsu szőke lyánka, a' húszon fölül már valamivel L i n d kisasszony; keze meglehetősen hosszú, 's keze feje nagyobb, semmint a' nőszépség szabályai kívánják. Arczvonásiban nincs semmi szép, de valami kellemesen vonzó. Actiója egyszerű, 's különösen szereti kezét mellén — ruhája felső szegélyén — keresztbe tenni. Normát hideg, német-aesthetikai kiszámítással játsza; a' szinpadon kedves jelenet. Hangjában nincs erő, nincs ezüstcsengés; alsóbb hangjain fátyolozottság vehető észre, többször határos a' rekedtséggel; a' felsők igen kedvesek 's olvadozók; képzettsége legnagyobb a' magasb trillerekben, melyeket minden legkisebb erőtetés nélkül hangicsál le. Így hallottam én L i n d et, „Norma“ban. Ha valaha Pestre jőne, kíváncsi volnék hallani ítéletedet, kedves **ám; utitársam szinte így ítélte: 's örült velem együtt, hogy 8 tallért nem vetett ki egy földszinti zárszékért!

A' daljáték itt 6 1/2 órákor kezdődik: ma C e r i t o fog tánczolni; a' színházban pedig H a g e n kisasszony l e g u t o l s z o r föllépni. Ő bucsut veszen a' szinpadtól, hogy ezután Hymen oltárán áldozzék egy gazdag férj karjain. H a g e n t még nem hallám, 's így ma nehéz volt ugyan a' választás; de a' gondolat, hogy C e r i t o t már ismételve láttam, 's még itt is láthatom: a' játékszinbe fog vezetni, hol „ausztriai Anna“ fog adadni. Elöttem szinte új dráma.

Szép hölgyek után hiába néztek szemeim a' telided házbán, hiába! a' mi magyar hölgyeinkhez eddig nem láttam foghatókat. Vajha lelke mindnyájának olly szép és nemes volna, mint a' minő szép és nemes keleties arczvonásuk, 's olly hő és buzgó a' honszeretetben, mint a' tiéd, kedves **ám: akkor még büszkébben kialthatna fel a' magyar utazó: nincs hölgy a' világon, mint a' magyar hölgy!

Isten velünk, a' vízontalálkozásig.

— SZ —

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

16. szám. — April 18. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

NYITRA, ápril elején. Önnek rendes levelezője csaknem félév óta hallgat: „auch das Schweigen ist manchmal ein Sprechen“, mondja egy tiltott könyv nem is gyanított írója. Ugy van, vagy önnek levelezője tespéd azon kellemetlen benyomások, meg tulcsigázott szenvedélyek okozta hangulatban, hogy mint az ügyetlen utczai scrivano, bármint vakarja fejét, bármennyit dugja tollát fülehez, nem képes papírra tenni egyetlen s z a b a d . . . egyetlen tiszta gondolatot; vagy tán vidéke oly meddő, hogy a' löcsei naptárban is kített országos 's azt megelőző marha-vásárokon kívül nincs egyéb nevezetessége; — vagy pedig tán ön is vétkes, tisztelt szerkesztő ur, mikor azokat a' vidéki híreket amugy sans géne, megtizedelve a' borítékra szorítja? az ilyen elmellőzés azután . . . no de elég lesz ennyit hallgatásom kimentésére 's pajtásaim nevében kijelenteni. — Mióta utolszor szólottam önnek, sok olyasmit történt, minek örvendeni fog, például, mi önt legközelebből érdeklí: a' műértő, 's önnek képei iránt oly rokonszenvet tanusított posta-kiadó lapjai jelen számát nem adja ki többé, miután számos panaszok azon kellő sikert eszközék, hogy ha nem is szent mihály-lován, legalább László lován kipusztul városunkból. Azóta a' városbíró is, ki, ha ön még emlékezik, egy polgár fiának bottal felelt, letéttetett hivatalából, 's e' tisztet egy békeszerető óracsináló viseli, azóta úgy látszik, hogy a' város órái pontosabban járnak. Már egyes lámpák is vannak utcáinkon, de nem azért, hogy világítsanak, hanem, hogy tudjuk, mikép azon ház egy tanácsbelinek tulajdona; azért a' törvényszékek kitűzésében elég nagy baj elnökségünkre nézve, mikor a' naptárban a' törvényszüneteken kívül a' holdvilág fertályaira is kell ügyelnie. Keresztény farsangunk, mert kétfarsangunk van, nagyon is pogány volt; az érdemes és körültekintő (circumspectus) terembérlő ugyanis, ki zsebeit a' KK. és RR. pénzből szedte meg, hogy saját ildomos szavait idézzem, nem tartá méltónak, valami becsületes vigalmat rendezni, miután csak a' vasárnapi, a' minden erkölcsi tekintet és válogatás nélkül összegyűlt személyektől látogatott mulatság fizeti ki magát. Csudálatos, a' bagoly visszakivánczik a' fészekbe, hol tojás volt, míg tollai nem nőttek. Annál vigabb vala az izraelita farsang, és korszerűbb az összesimulás ifjaink és a' szép zsidónők közt. Csak az álarcos kirándulás kissé meggondoltabb lett volna: egyike kardosan, kalpagosan 's a' illában ügyvédet személyesített, előtte egy parasztruhába öltöztetett rabot hajtott, kettő meg pandur volt korbácsokkal; — a' magyar igazság-kiszolgáltatás illy eleven insultatóját az épen törvényszéken jelenlevő táblabírák miatt nem leheté elnézni, a' tréfiából valóság lett 's a' vakmerők a' hűsön várták be a' farsang utolját. — Törvényszékeinken igen kegyes szellem uralkodott, halálos ítélet csak a' szalonákra hozatott. Bőjti ájtatoskodásunkat egy botrány emléke zavarja; bizonyos lelkes egy, az ispotályban meghalálozott szegény embert, mig a' temetési díj össze nem koldultatott, három napig hagyott temetetlenül; a' sirásó emberből volt, mert ingyen ásta meg a' sirt. — Bizonyos kegyes alapítvány hová fordításáról sem tudnak semmit a' szombati koldusok. — 'S most, mint a' méhet az első somyírág, a' jó tavaszi lég kicsal bennünket a' távol hegyekbe, fel a' Zorborra, honnan a' kilátás páratlan. A' hó- és esővíztől mértföldrekre kilépett patakoköntötte tengerben áll a' várszikkla a' várossal mint Cadix, melyet a' szárazhoz csak egy barna szalag köt; a' földleírás- és iskolákban ki akarják javítani városunk fekvését, mely a' szünni nem látszó árvizek miatt szárazföldről tengeri város lett. Az országutak mindenfelé víz alatt, most legalább kiczérvelve vannak, mióta egy nagy ur czukraszsa megfürdött a' kifordulásban. — Kinek a' hegy távol van, felrándul a' vároldalra. Romában a' nagyok cserepeiből egy hegy támadt: a' testaccio; nálunk a' nagyok szemetjéből egy hegyoldal: a' sétatér, a' palánka. Alulról szemétdomb, felülről a' legszebb kilátás; mögötte felfutotta kolostor-falak, alatta a' csatorna, mely pilótás épületjeivel, és arra szolgáló erkélyeivel az utast a' középkorra, Velence piszkos csatornáira emlékezteti 's egyedül a' malom kerekeinek zugása zavarja meg ábrándjában, hogy nincsen ott. — A' szigetben már láttam apró csibéket, nyáron majd kijárunk a' rántottakra. — Bár Latabár Endre szinigazgató is feljöne nyáron 's itt szinkört nyitna; már két izben meglátogatott bennünket 's nem hiszem, hogy megbánta volna utazását. Elhiheti ön, igazi élvezet nekem mindenkor az illy vándorszínész-csapat; szorgalmasan jegyzem fel egyes egyéneit, kik a' polgárisodással úgy tűnnek el hazánk területéről és költöznek át a' képzeleti világba, mint a' lazzarone Nápolyból, mint a' togatus Debreczenből 's mint a' jurátus a' Zrinyiből. — A' hangász-egyesület ismét fenáll ez évre, tavali hangversenyeiben egy tagja tán nagyon megfújta a' vadászkürtöt, hogy a' megyeház helyett a' „szarvas“ termeibe takarodott adni négy helyett két hangversenyét. Casinónk is pártoltatik ez évre; minden megalakuláskor tétetik indítvány, hogy a' még Kossovich Károly alapította könyvtár adassék el: az idén azon amendement-t szenvedte, hogy a' könyvek térítvény mellett kölcsönöztesse nek a' tagoknak, így tán ezek nem fognak faggatózni 's jövő évre az üres szekrényekről fogunk gondoskodni. — Vivő-iskola is van alakulóban; bizony nem fog ártani; legalább kiki jobban megfelel a' szavakért, melyeket mond városunkról, — 's azért engedje ön jóvá tennem két tévedést a' nagy közönség előtt. B e r e c z Károly jeles utijegyzeteiben megdicsér bennünket azért, hogy nálunk elsők közt állott fel csupán honi kelméket áruló bolt; a' kereskedő kar szegényére legyen kijelentve, mikép a' kívánt ezer pengő forintból hatszázon felül alá is iratott, a' tervezett raktár azonban miud-

eddig nem létesülhetett A' másik: taval a' 'Pesti divatlap'-ban jelent meg 'Nyitra és vidéke, című czikk egy utazó (?) naplójából. (?) A' szobautazó szívére tette kezét, elmondta saját bűneit 's a' város és vidék leírása helyett maga életmódját és foglalatosságát jegyezte fel. A' casinó asztaliókjaiban heverő kopott kártyák ellen nyilvánított ellenszenvéről mindjárt megismertük önt, utazó naplóiró uram, mikor a' napokban is egészen új kártyákkal látuk makaozni. — Az itt lakó ifju litteratorok közül Na gy József orvos ernyedetlenül dolgozik, Orvosi rendőrség-tanán, néha egy házvétel, vagy tökélikamatolás szakaszja félbe a' munkát; Keresztury utolsó művét, a' huszárküldet, ringatja karjaiban; Burián Imre a' Vahot Imre szerkesztette 'Magyar föld és népei'-be Nyitra völgyét írja le szobája ablakából, mely történetesen a' Nyitra partjai helyett a' szép divatárusnőkkel van szemközt; Kelecsényi elhagyta a' szelid musát, zordon erdők és kies ligetek, setét éjjel és fényes napsugarak közt szerkeszté jövő évnegyedes közgyűlésre egy szabadelvű beszédet; Sz ent ál komoly studiumra adta magát, s' perlekedésmódjait szedi rendszerbe a' honi törvények és bíróságok szerint. — Az itteni könyvnyomdában pedig az idén megjelentek Latabár társasága által adott nemzeti színi előadások in 4° és a' színi lapok széthordójának bucsúversei huszadik kiadásban in 16°. Az ünnepeken együttleendünk. A' viszontszólásig Isten önnel!

ZOMBOR, ápril 9-én. — Szomorú esemény közlésével kezdem meg soraimat. Fejér Benjamin királyi directoralis fiskális nincs többé. Ó f. hó 6-ikán életének 38-ik évében löfeggyverének áldozata lett. A' szerencsétlen a' csak imént aján-dokba nyert puskát nézegette 's rendezte, és nem vevén rajta észre a' rozsdahomályosította lökupakot, a' könnyű járatu lőszarkányt gondatlanul felereszté, mely történetesen lecsattant 's a' töltött fegyver urának szörnyű rögtönhalált okozott! A' szegény, beteges állapotját édes anyjának gyöngéd ápoló karjai közt enyhíteni vélvén, nem rég a' zajos fővárosból Pestről haza jött, 's ime övéinek mély fájdalma szülőföldén fel is lelte az örökn nyugalmat! — — — Az élet halál nélkül nem lehetvén, socialis életünkön is van egy, a' hideg sirhoz közeledő csecsemős magzatunk. Az alig egy éves zene-egyletünk ugyanis, alakulásának első évét nagynehezen megfutván, most az élet 's halál kínos perczei közt küzd, — 's hangászaink aligha meg nem fujják a' keserű halálindulót. Míután a' három évrei alakulásra vonatkozó 's rólunk nélkülünk-kép hozott határozat, melyet némelly tulságos urak mindenkin, önkényes kötelezés hiányában, erőnek erejével kiterjeszteni akartak, — multkor szerencsésen megbukott: a' jogosság feszegetéséből a' tagok közt helytelen meghasonlás 's váratlan részvétlenség származott! 'S innen van, hogy azok, kik rettenetes elvőkkel elestek, újra alakulni csak azért sem akarnak; mások pedig, kikre az erőszakos lekötélkezés visszataszító hatással lön, a' további részvétől elidegenültek. — Némelly buzgó tagok, az eddigieknél cél-szerűbb 's határozottabb szabályokat alkotni, e' végből új aláírási ívet, mely mindenkit világosan három évre kötelezzen, kibocsátani, 's tánczvigalmakat rendezni iparkodnak ugyan: ámdé, miután a' társulat mostani elnöke gyűlésezní 's a' czél előmozdításán közösen tanácskozni épen nem szeret, sokan pedig még az első évi részvényilletéket is röstelik megfizetni, — igen vékony remény sugárik a' zene-egylet drága életének meghosszabbítására. Valóban csodálni lehet, hogy vannak még a' jelen korban is, kik, midőn társasviszonyba lépnek, maguknak elsőbbséget követelni meg nem szűnnek, 's készek részvétöket megtagadni, ha hogy egyéni véleményök el nem sül. Uraim! minden társulat, mely egyesülési térer létesül, csak addig állhat fen, míg talpkövéit teszi az egyenlőség, jogosság 's méltányosság; de mihelyest ez megrendül, — felhomlik a' társulat. Nap-jainkban, hol mindenki érezi az 'enyim 's tied' körüli jogot, bizony senkit önkénytelen lekötélezni 's részvéte erőtetni nem lehet 's nem szabad, mert illy korszakrúlen lépés épen visszahatást szül. — Sajnos tehát, ha a' fenebbi erőtetés igazság megbuktatásából kellenetlen eredt meghasonlás miatt, maga az egylet is megbukik, azaz, idő előtt elszéled; mert ez által nemcsak sok élvezetes esti mulatságtól, 's szépeinkkel nyilvános társalgás alkalmától fosztatunk meg: aggodnunk kell, nehogy polgáraink ujabbkori egye-sülési hajlama 's készsége, melyből olly szép jövőndöt lehet olvasnunk, más czélloknál is megtörjék, 's valahogy valóságos magyar szalmatüzzé fajuljon. — Azonban tán még sikerül egymással kibékülnünk! Majd elválík. — — A' szabadkai könyvnyomda tulaj-donosa Bittermann Károly, kinek csinos betűi 's tiszta nyomatása igen ajánlatosak, vá-ro-sunkban szándékozik egy fióknyomdát felállítani. Könyvárusunk Gottlieb Márton színte tön már e' részben lépést a' szükséges felsőbbi engedély megnyeréseért. E' minden esetre kívánatos 's dicséretes vállalat, midőn a' haza fővárosában Pesten, ha igaz, a' saját előzőnölve van munkával, hasznos 's nyereséges lehet. De különben is városunk a' megye székhelye lévén, itt pontosul össze a' megyei municipális élet, itt van a' kir. kinestári főigazgatóság, itt a' városi hatóság; aztán tán csak felébred e' vidéken is va-lamelly eddigelé félre-, vagy épen nem is ismert lángész?! — 's végre szerelmi és alkalmi versek valamelly nagy ur tiszteletére sem fognak hiányozni, 's t. ef. — Lesz tehát itt is munka, csak legyen a' vállalkozó — ember a' talpán. G á s p á r.

Tanintézet a' hangművészet növendékei számára a' hangászati conservatoriumok mintája szerint. — Alóírt ezzel a' zenét szerető t. közönségnek, de kivált azon t. cz. szülőknek, kik gyermekeiket alapos hangászati oktatásban részesíteni ohajtják, legkézsőbb jelentést tesz az iránt, hogy a' helyben már hét év óta fenálló 's sokrészt elismert Zongoraiskoláját egészen ujonnan elrendezni, és egy nagyszerű hangászati tanintézetet a' Bécsben 's más városokban fenálló conservatoriumok szerint alapítani szándékozik. Egy illy intézet hasznát 's jótékony hatását mindenki átlátja, 's illy intézet, olly népes város számára, mint Pest, hol a' művészérzék inkább 's inkább feléled, már rég óta ohajtatik, és az alulírt csak hozzá függeszti, hogy már több derék tanítót a' hangművészet minden szakában intézete számára megszerzett, és hogy a' tanítás legujabb 's legczélszerűbb olvasókönyvek, jól alkalmazott 's könnyen megfogható módszerint fog megtörténni. Ez intézet tantárgyai az oktatás elejétől a' tökéletes kiművelésig ezek: a) Kar- 's magány ének mind a' négy ember-hangban. b) Hegedű- és gordonka-játék. c) Fuvószerk minden nemei. d) Zongorajáték. e) Orgonajáték. f) Zeneszerzés (Compositiönslehtre). Mindezen tárgyak mellett az öszhangtan (Harmonielehtre) is előadatik, és az egyházi 's színházi zeneszerzőmódra különös figyelmet fordítatik. Továbbá ezen intézet osztályokra fog felosztatni, és a' tanfolyam 4 és 6 évre tételik. Az évi vizsgálatok is a' helybeli zeneiskola-kormányzók jelenlétében fognak megtörténni. Az oktatásért a' tanulók csak méréskelt iskoladíjt fizetnek, és a' befejezett négy évű tanfolyam után haszonvehetőségük felett bizonyítványt, kik pedig a' hat évű folyamatot bevégezik, oklevelet nyernek a' hangművészetben szerzett tökéletes ügyességök felett, és mindkét nem- 's korbeli tanítványok felvétetnek az oktatásra. A' növendékek felvétele minden tárgyakba mától, naponkint (a' vasár- 's ünnepnapokat kivéve) az alulírt tanintézetében történik. A' magokat személyesen jelentők bővebb tudósítást szóval, a' vidékiek pedig önnön költségökön írásban kapnak. — Pest, áprilben 1846. J o k s c h A. a' zenészeti tanintézet tulajdonosa váczí-utczában a' „3 Gráciához“ címzett ház második emeletében.

FELHÍVÁS! Tisztelt szerkesztő ur! Bangó Péter ur nyilatkozata folytatában itt Aradon némelly rövidlátók által az „Életképek“ f. félévi folyama 8. és 11. számaiban Mi ketten név alatt nyilvánosságra nem tartozó dolgokat általam sem helyeslett modorban fessegetve megjelent cikkek írása most már egész bizonyossággal nekem tulajdonítván, sietek önt minden további alaptalan gyanúsítás elhárítása tekintetéből felszólítani az iránt: miszerint e' részben szerkesztői becsületszava biztosítéka mellett magyar őszinteséggel nyilatkozni méltóztatssék. Arad, ápril 8-kán 1846. Sárosy Lajos. *)

NEMZETI SZÍNHÁZ. Szombaton, ápril 18-án, bérletszűnéssel, először: „**Életképek**“ Eredeti népszinmű népdalokkal 5 felvonásban. Irta Jókay Móríc, zenéjét szerkeszté Szénfy.

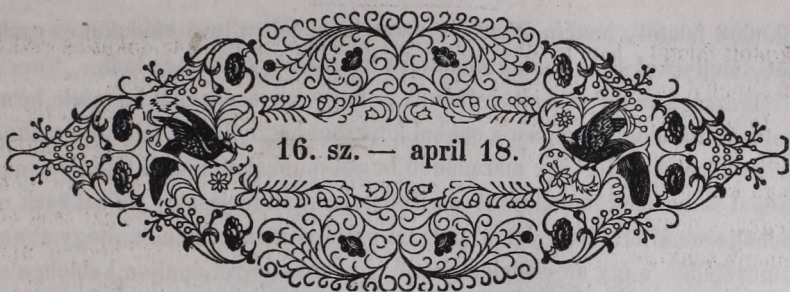
— A' Budapesti kisdedovok az egyesületnek példány-képző-intézetében (Pest Terézvárosi Valero-utca) f. 1846. évi ápril 19-én délelőtti 9 órakor, nyilvános eszmecseregyűlést tartandak. Tárgyai lesznek: 1) Elnöki előterjesztés. 2) Jegyzőkönyvek kivonatos fololvasása. 3) Értekezés a' kisdedovás köréből az intézet egyik növendékétől; melyre a' jelenlevők véleményöket nyilváníthatják. 4) Ha az idő engedi, egy újabb hasonnemű értekezés az intézet egy másik növendékétől. — 5) Elnöki végszó. Ezen gyűlésre minden ügybarát ezennel tisztelettel meghívatik. Választmányi határozatból Stuller Ferencz egyesületi titkár.

ÉNEKISKOLA. A' pestbudai hangász-egyesület-kormányá alatti nyilvános énekiskola t. cz. részvényesei jövő vasárnap (április 19-én) délelőtti 11 órakor Pesten a' nemzeti casinó teremében tartandó idei első közgyűlésre tisztelettel meghívhatnak. Fő-tárgyak: a' mult számadások előterjesztése, 's a' tisztviselők választása. — A' hangász-egyesületi mltgos elnök rendeletéből Mátray Gábor énekiskolai igazgató.

JÓZSEF NÁDOR NEMZETI KÉPCSARNOKA számára f. é. martius 28-án ts. Schedel Ferencz orvos dr., m. kir. tudom. egyetemi könyvtárigazgató 's magyar tudós társasági titoknak, néhai koszorús költőnk Kisfaludy Károly által 1825—26-ban készített 's aranyzott rámkba foglalt két olajfestvényt küldvén be ajándokul, e' hazafiságos buzgalmaért az említett képcsarnokot alakító egyesület nevében ezennel a' legszivesebb hála nyilvánítatik. — Tisztelettel kéretnék egyszersmind a' nevezett nemzeti vállalat előmozdításul forgásba hozatott aláírási ívek birtokosai, hogy azokat az intézet ügyeinél minél biztosabb elrendezhetőség végett minél előbb visszaküldeni sziveskedjenek. — Az egyesületi igazgató választmány meghagyásából Mátray Gábor egyesületi titoknak.

*) Valamint egyrésről igen sajnáljuk, hogy néhány barátink Aradon, 's köztük a' felhívó is, az érdeklött cikkek miatt kellemetlen gyanuskodásoknak kitéve vannak, melyek, hogy a' felhívó urra nézve tökéletesen alaptalanok, becsületszavammal kezeskedem: úgy lehetetlen más részről figyelmetleneknek lennünk a' hatás iránt, melyet okoztak, 's csak azt kívánjuk, hogy a' megrovó cikkek azoknak, kiket illetnek — ezészségükre váljanak és — használjanak. Szerk.

ISMÉT EGY HANG A' TÁRSADALMI ÖSSZEFORRÁSRÓL.

(V é g e.)

Igazán mondja az elmés írónő, hogy még a' természeti alakjában mutató társaságokban is tapasztalható az osztályokra szakadás; de maga is ismeri, hogy itt az erősebb rész képezi a' felsőbb osztályt, 's ez igen természetes! másképp képzelni nem is lehet. De nálunk éppen az a' baj, hogy a' gyenge emelkedik az erős fölé. Az ész képviselője a' nagy anyagi 's tán szellemi erő fölött is áll. Igen természetes tehát, hogy a' gyengébb rész a' maga fentarthatása érdekében kényszerítve van az erősbet magához emelni, 's pedig nemcsak törvényileg, hanem társadalmilag is. Mert a' törvény előtti egyformaság kielégítendi ugyan a' jogérzet igényeit; de még azért tiszta, szeplőtelen rokonszenvet nem teremt. 'S így nem lesz tökéletes a' nemzetegység mindaddig, míg a' castai szellemnek — habár csak a' társas életben is — uralkodó nyomai mutatkoznak.

A' polgári osztálynak legtöbb városainkban még nemzetiesedésre van szüksége: 's valjon csak könyvekből tanulja-e a' nyelvet és érzelmeket? . . . Vagy a' nemesi osztály olly igen koldus-e nemzetiségi tekintetben, hogy ezért működni, hatni a' polgárok között éppen nincs hatalmában? . . . Igaz, a' társalgás önmaga erejével tökéletes műveltséget nem teremthet ugyan; de rokonszenvet, fogékonyságot, 's sok tekintetbeni felvilágosodást igen! 'S midőn ezen összeforrást az aristocratia, vagy ha úgy akarjuk, a' nemesi osztály elősegítendi, — győződjék meg a' tisztelt író, hogy nem koldusnak nyújt kír-

mánkodott falatot, hanem átkarolja azon hatalmában levő módokat és eszközöket, melyeket saját boldogulhatására használnia szabad és kell.

Igazsága van a' tisztelt írónőnek, hogy az academia, ha csak termeit nyitotta volna meg társalgásra, sokkal kevesbet használ vala, mint így működve a' maga körében. Mert így maradandó becsü munkákat birunk tőle, 's a' nemzetiséget 's nemzeti művelődést az irodalom útján terjeszté; de azt csak nem tagadhatja senki is, hogy ha a' polgári osztályt arra vehetnők, hogy a' nemzeti művelődés 's így az irodalom iránt is rokonszenvet ápoljon keblében: az academia még többet használna. Mert nem elég csupán könyveket írni, hanem az is szükséges, hogy azokat elolvassák, 's ha mi a' társadalom mezején erre a' rokonszenvnek életet nem adunk a' polgárok nagy részének lelkében: úgy reájok nézve a' könyvek hasztalanul vannak megírva.

Attól legkevesbbé kell tartanunk, hogy a' társadalmi összeolvadás a' polgárookra nézve fényüzési tekintetben káros befolyásu lehet. A' mindennapi tapasztalás bizonyítja, mikép a' tehetős polgárok sokkal inkább rabjai ennek, mint a' nemesi osztály. 'S így, ha az utóbbinak fényüzési tekintetben hatása van: az csak jó eredményeket szülhet, mert amazokat fellengzéseikből le fogja hangolni. Egyébiránt ha már a' nemzet érdekeit ezen osztály is felkarolandja: akkor még kevesb okunk van e' tekintetben félni. Az iparvédegyelet megóv bennünk 's a' polgári osztály nagy része szorgalmas és tehetős, 's fényüzése csak a' nemzet erejének 's anyagi jólétének kisugárzása lenne.

Ha a' tisztelt írónő az aristocrata nevezetet szorosan csak a' felsőbb aristocratiára alkalmazá, 's a' középosztály elnevezést a' nemességre: akkor egyetértek vele abban, hogy az első az utolsónak térítője nem lehet; mert pírulva kell megvallanunk, mikép e z, nemzetiség tekintetében; csak kevéssel haladja meg a' polgári osztályt. 'S nagyon is csalatkozik a' kedvelt írónő, ha azt hiszi, hogy ezzel olly rögtön összeforrást eszközölhetni hiu reményekkel táplálnám magam. Ennek helyzete, viszonyai még sokban különböznek a' nemesi osztályétól. 'S ha illy erőtetett gyümölcsöt megérlelnénk is: lenne-e maradandó élete, ize? 'S valjon azon egységen kívül, melly—ha financialis tekintetét levonjuk — kevés nyomatéku, mi jót eszközölhetnénk vele ott, hol e' leereszkedés a' kegyelem bélyegét homlokán viselné? . . . fogna-e az illy összeforrás nekik, népszerűséget, hatást kölcsönözni? 'stb. De a' nemesi osztálylyal, mint mondám, máskép áll a' dolog.

Emberül van mondva tisztelt kegyed által, vitatkozó bajtársnő! hogy okos lény előtt csak két osztály lélezik: a' j ó k és g o n o s z a k osztálya Hígye meg tiszt. kegyed, hogy e' két osztály összeforrasztására soha sem fogok tollat emelni. Sőt fájdalom, hogy ép e' két osztálynak nincsenek elválasztó falai. Egyébiránt önnek ezen szellemi osztályozása már maga tanusítja, hogy törvényelötti egyenlőség még egész szellemi egységet nem teremti . . . Milly könnyen pártokra szakad az egyenlő jogu nép is ott, hol társadalmilag egygyéforrvá nincsen? Hol egy rész még mindig azt képzei, hogy ábrándjaiban ollyas valami szellemi kincset tartott fenn magának, mivel a' többi nem bír. 'S

valjon a' szétszakadozott társadalmi osztályoknál uralkodhatik-e egyforma szellem? uralkodhatik-e egyforma, vagy csak nagy részben is megegyező gondolkodásmód? Nem, uraim! soha . . . De azt szüli igen is, hogy titkon öröködik életre a' castai gög, melly a' nemzeti egységet megrontani igen, de szilárdítani semmi esetre sem képes.

Sajtó utján — mint mondám — a' polgári osztálylyal értekeznünk nem igen lehet. Mert ha e' tekintetben olly korlátoltak nem volnánk is: mit használ a' könyv, ha ép az nem olvassa, kinek számára iratott? . . . Vagy ha olvasná is: többet bizonyít-e ez, mint a' tett? többet ér-e az irott malaszt a' gyakorlati élet gyümölcseinél? . . . Nagyobb hatása van-e a' szónak, mintha érzelmünk tetteiben nyilvánul 's tetteinket, mint meggyőződésünk kifolyását mutatjuk fel? . . . E' mellett a' könyv mindig csak egyéni érzelem, nézet 's meggyőződés kifolyása: a' nép azt, mint közimát nem üdvözölheti, míg a' gyakorlati téren a' társadalmi életben ezen összeforrás által tömegnyilatkozik, melly könynyebben meggyőződésre vezet.

Igen jól jegyzi meg a' tisztelt írónő, hogy az aristocratia tette van hivatva: ugy szólván, kezében tartja a' jövőndő szárait, mellyekbe a' nemzet boldogságát szöheti. De ezt nem mint aristocratának, hanem mint embernek kell aztán véghez vinnie. Neki testvérülni kell az alsóbb osztályokkal lélekben, érzelemben . . . ismernie kell a' testet, mellyet gyógyítani akar: igaz, tiszta, nemcsak hazafiui, hanem testvéri hajlammal kell iránta viseltetnie. Meg kell ismernie azon állapotokat, mellyeket a' fényesb csarnokokban nem láthatunk feltűnedezni; azon érzelmeket, mellyek olly mezőn virítottak fel, hol a' jog virágai nem termettek meg. 'S csak így képes aztán megfelelni magas hivatásának. — Ezt pedig csak társadalmi uton teheti, midőn az alantibb osztály rokonszenvét, honszeretetét felélesztieni 's őt—mennyire lehet— társadalmi uton is jövőjére elkészíteni — egyik legszebb feladatául tűzheti. Még egyszer istehát társadalmilag is meg kell ismerni a' népet, az alantibb osztályt, mennyire lehet; — testvérülni kell vele annak, ki orvosa lenni kíván, kinek kezébe a' sors ennek jövőndőjét adta.

A' tiszt. írónő megelégszik, ha a' szent korona tagjai az alsóbb osztályokhoz csak tetteiket küldik el látogatóul vagy tetteik hírét. 'S ez magában szép theoria! csakhogy az alantibb osztálynál sokkal kevesb a' poezis, semhogy illy szellemi képletek nála meleg 's maradandó benyomást tennének 's az osztályok lelkeit összeforrasztani bírnák. Nekünk pedig erre kell törekednünk; mert közjólétet, érdekegységet politikai uton eszközölhetünk ugyan: de ha a' társadalmi életben egymás iránt idegenek maradunk, ha itt az osztályfalakat utóbb is bálványozandjuk: nem akarva is fenmarad azon idegenszerű hidegség az osztályok között, mellytől igen könnyen elfagynak a' bizalom virágai, midőn aztán az egyetértés malasztját hiában sobajtjuk vissza.

„Én így gondolom ezt, tehát nem is irhattam másként.“

S z e l e s t e y L á s z l ó.

B O S Z Ú.

(Folytatás.)

II.

Szerényke lak belsejébe vezetem nyájas olvasóimat : ereklyeként őrzött fegyverek választott rendben lógnak a' falazatról, meglepőn tiszta butorzatnak öszhangzó választékában. Tág székben negyven év körül lehető férfinak kardvagdalt homlokáról nyugalom tekint az ellenkező oldalra, hol egy élénk kinézésű nő nyolcz éves fiúnak derekát baljával körülfontva, jobb kezével szentbibliának levelein forgatott. Figyelő arcvonalain a' gyermektől élénk kinyomással leolvasott hangok éledni látszanak. Csinnal párosult tiszta öltönye a' gyermeknek, ha tulzást nem is, azonban kedvező kitüntetést láttatott.

Türelmes olvasóinknak Elekes Endre családját mutatjuk be. Birtokának terjedelméhez képest nagyobb rangu családnak kényelmét is élvezheté. — Harczokban kapott sebei alkalmatlanná tévék karokkal védeni a' jó Magyarhont; így a' földmiveléshez volt szorítva munkássága. Szedett gyümölcseit felebarátilag megosztá. Rendszeressége megismerteté első pillanatra a' katonát, 's nyiltszívűségébe tárt kapun járulhatott az ember. Nejével, ki nála jóval fiatalabb volt, a' háziasságnak példás életét élé, mellőzvé a' tulságos regényeskedést; 's bár ő maga harczí életre már alkalmatlan volt, nyavalygó kórkatonának mondani mégsem lehetne. Nejének fogékony elméje ügyesen alkalmazkodék természetéhez, 's kikerülének minden bajt, mi közös pályájukon rögöket támaszthatott volna.

Házassági életöknek harmadik évében is hiában fohászkodának örökösért, kire gondosan takargatott javaikat hagyandók a' hanyatlандó kornak homályaiában gondos ápolókra nézhetnének; 's mennél inkább hiusult ebbeli reménye a' házaspárnak, annál jobban erősödének egy árva fiu felfogadásának tervében.

Ebbeli gondoskodásukat jól be sem fejezheték; egy reggelen lakukat környező csinos kertnek lugosában gyermeksírás által felébresztetének. A' nő kimenvén, egyszerű takaréokban egy siránczó kisdednek gyönyörű arcját ismeré meg. Elhelyezésében az odahagyatásnak czáfolatlan okait fedezvén fel, isteni kéz működésében csak régi ohajtásaiknak némiképeni teljesültét gondolá. Származását jelentő melléklet hiányzott; csak a' hosszas sirástól erősen dobogó kis szív felett vala egy jól képzett kard látható a' figyermeken. Nem kellett ennél több. A' kard Elekesnél leghathatósabb ajánló levele volt kisdedünknek : ez gyenge oldalán érinté a' katonát, 's új tervekkel elárasztott agyában a' szoba négyzetegében felállítandó katonai gyakorlatnak előábrándja született.

Elnevezésére a' gyermeknek kettős ok szolgált, először hogy Endre napon találtatott, második, mert Elekesnek is e' volt kereszt neve.

Neveltetése Elekesnének megszerzé a' közép-kornak e' tekintetbeni rit-

kaságát : írást, olvasást. Mind megannyi ritka kincsek valának ezek a' kis Endrének jövődjére.

Szorongva gombolygatalék Elekesék a' sok okoskodást kis Endréneknek származásáról, és a' haszontalan kutatásban elfáradtan, megfeszített iparuk a' gondos ápolás- és czélszerű nevelésben öszpontosult. — Endrét egész vonzalommal gyermeköknek tekinték; a' nő a' mindinkább serdültöt irni, olvasni, a' férj pedig az általa bebarangolt országoknak állásáról, határaitól és történetéről oktatgató. Költséget nem kiméltek a' rendes kiképzésre, 's e' tekintetben egy nem messze levő remetének a' növendék fogékony eszéhez alkalmazott tanai tudományos műveléssel, legjobb hatásvolt. Endre atyjának — mint nevezé — katonás meséiben növekedett, 's nem csoda, ha ezt benne Elekes szüntelen erősíteni is akarván, a' harczias életnek fényes képe szinte begyökeresedett. Korához alkalmazott fából faragott fegyverekkel készítgeté a' nagyobb célhoz.

Zsigmondnak seregei közt Elekesnek egy fivére mint csapatvezér szolgált; minek következtében kedves Endréjének jövőjéről fűzött merengéseiben bátyjának vitézein legelteté szomjas képeit; azok közé gondolá növendékét. Évek haladának, 's már-már fegyver alá izmosulandott a' gyermek: épen ekkor jött e' tájra Elekesnek bátyja, a' dalmát harczra készülendő. Bátyjának őszinte szavakkal ajánlá a' szobaharczot unni kezdő Endrét. A' rokon kedvezőleg fogadá az ajánlást, bizonytalan ideig levén tanyázandó e' tájon, csak a' napokban összegyűjtött legénységet a' fegyverforgatásban gyakoroltatá.

El-elragadtatott Endre a' kürtöknek szokatlan hatásától; fiatal ereiben eddig gépíleg kerengő vér karjaiban úgy, mint arczán bűvös erejű volt, 's a' tettevágyásnak magva csiráit gazdagon szétágaztatá; szakadatlan figyelemmel kísérgeté az erősbeknek harczias mozdulatait; feszült erekekkel nyultak ki karjai az utánzott kopjadőféseken. A' külön fajú viadalnemekben éhkíváncsian nyomozá szemeivel kiválasztott emberét, annak taglejtésein árnyékként suhanván. Ébren bár, de magát viadalba álmodá, rajongó mélyedettségekben lóra szökel, markolatig döfvén kardját képzeli ellenfelébe.

Sokáig szorgalmasan megjelent a' próbatusákon, 's valahára sikerült bátyjától kirimázkodni az első kegyet, ménen körülvágtatni a' kiszabott tért. A' mint bal lábát a' kengyelvasba helyezé, 's jobb lábával a' föld színéről a' nyeregbe emelkedett, ez leirhatlan édes érzet volt. Ez volt az átugrott határvonal gyermekjátékaiból férfiaságának színterére. Bátran igazodott erős nyeregbe, a' ló könnyű terhével pajkosan lejté tánczszorát. Légbe vágyott a' röppenni tanuló sasfiu, a' felhasított levegőt tágkebelébe fogadá; a' tágult kantár habzó ménének szabad röptet engedett. A' gyors haladással új világa nyílt; gyermekevéinek hátrahagyott gyengéd képeiből a' fenségest érezé; az ifju mell alatt robogó parázs éhhe fogadá a' lángra lobbant olajt . . . . . Viszszakanyarult kezdőpontjához a' férfias életnek először izlett gyönyöre után. . . . . A' vén apa kezdetben aggódva nézdelé szilaj gyermekét, majd ismét büszkesége magasságában követé az ifju életet, mellynek első fényét ő lob-

bantgatá. Az örömben zajgó ifjunak megígérte, hogy legközelebbi alkalommal lovat veend, biztatván, a' dalmát hadnak végeszakadtával engedelmet adni, szabadon követni bátyja vitézeit.

A' bekövetkezett napi foglalkozások férfiasabb körbe szorítkoznak; gyermekjátékait háttérbe szorítja a' megízelt harcziaság. Atyjától nyert lovának szilajkodásai növelék az indulatát, melyet mindennapon érettebbé vált éles elméje, nemes ösztönével öregbitvén. Regékből szívott tündéres életnek karjai közé vágyott, a' középkornak harczias elemébe.

Anyját forrón szerette, jellemének szelid melege érlelé meg őt. Elekesné órákig merengett a' kedves ifjun, titkos bújába tapadtan; szívének kételyeire fátyolként burkolódzott az epesztő bizonytalanság Endrének eredetéről. Elkövetkezettnek is gondolá az időt, nyilatkozni Endre előtt, hogy más karok ringaták első álmaiban; ismeretlen nőnek könyeiben fürödének egykor arcza, 's a' szomorú valóba lerántani a' békés hiedelmet, keserű kötelessége volt.

Délutáni szünórák egyikében atyjának birtokait ment körüllovagolni Endre; ez alkalmat használák Elekesék, tanácskozni a' titoknak kilátási módjáról. Távol vala nyilatkozatukkal egyszersmind továbbrai gondoskodásukat megtagadni: rokonalanságukban mindenöket Endrére valának eresztendők. Elhatározzák, még ez estvén, szeretetökről biztosítván, multjáról emlékeztetni.

Megjött Endre; a' legnagyobb óvatossággal közöletett vele a' váralan fölfedezés. Bátalan szívére nehézkedett a' vallomás; gondtelt agyában bánat csatázott, — ki nem folyható könyei égve keringének duzzadt ereiben. Nevelői nyugonni készülének; félénken közelite, elveendő a' szokott bucsúcsókot, éjszakáinak békés őrangyalait. — Elekes, a' szakadatlanul vidor szeszélyű katona, nyájas tréfaival vigasztalá a' bánkódót; rajzolgatá merev hallgatójának a' férfiúérzéseket, rendeltetését az emberiségnak, és napjainknak furcsán szőtt titkos fordulatait, tudatván: embert dühöngő csapások edzhetnek sziklává a' szenvedések ellenében. Buzdítá a' gondolatra: hogy az ismeretlen származásut becsületszomj lelkesitse a' fénytetők emelkedéseig; nemes öntudattal szövetkezetten fonja fűzerbe homlokára ezerek felett a' babért, melyet alacsony származásu csak vérözönben, de dicsőn, a' magas születésű nyugalmas pamlagáról aranyozott kezekkel markol el. Jól ismeré az agg katona az ifjunak fogékony keblére jótékonyan ható irt; több példait sorozá el a' hasonnemű történetkének, megszerezvén a' nyugonni menő Endrének is a' nem téveszthetett hatást.

Álmaidál, jó olvasó? . . . . nem dulák fel nyugtodat a' korbácsolt indulatnak kísértő képei? nem szaladál álmaidban a' zöld virányon sziszegve kanyargó kigyók ezereitől; 's rémletedben égbe emelkedvén, nem markolád a' sűrű levegőt, szabadulást keresve az utált csuszó féregtől? . . . . Igen! . . . Képzelheted Endrének hasonpáru gyötrelmeit. Reggelre a' kert tövénél emelkedő hegylánczolatról visszalökött kúrtriadás ébreszté fel Endrét.

Barátim! férfiaknak legdicsőbb jelleme a' csüggedéstől ment szilárd elhatározás; vezérfénytelen állván születésének ködfátyolánál a' férfiú, eskü-

szik, dicsőséggel koszoruzni a' tán egyszerű pólyát, melynek porhadt deszkáiban az ismeretlen szülék ringathaták! . . . vagy tán czifra várfalak csillogtak egykor az irigylett urfinak fénylővelt mezére? igen! érdemekkel vágyik törni a' bérczetőre, honnét ármány karok orzák el az anyai szív lüktetésének kisugárzott másodéletét. Így határozott Endre.

Baráti kézszerítással fogadá a' bátya ujoncz katonáját, kiszámolt örömmel nézdelvén, mint válogat Endre a' rendosztott nehéz fegyverzetben. Választott. — Izmos vállain setét pánczél nehezkedett, markában suhogott a' próbavágásokban nyersen pengő tartalmas aczél; sisakján három fekete toll hintálódzék. A' vén Elekes mutogatá a' fegyverzet-felkötésnek külön csinait, a' hajdan százszor ismételt munkát kíséző történetkéi visszatükrözésében. Nevelő anyja áldást rebegett az első öltözékhez, lelkesülten nógatá a' sátorok alatt forrongó vitézek közé.

A' nyugtalanzkodó csehekre gyűjtének sereget Zsigmond emberei. Minden oldalról gyöngögtek fiatal leventék, — Elekes Gáspár is jól készült embereit Prága felé készült indítani.

Előestéjén az indulásnak a' történet által rokonult három szív csendes zajlásában a' soká nem látandó képek forrongának. A' felkelő napsugárok a' csapatnak fegyverzetére szállott harmatcseppeket szárítgatak, hol tán nem sokára az ellennek vére kergesülend meg. A' sisakok között három fekete tollnak komor színét messze követendjük.

Csehország térein nyulának el a' magyar hadak. Elekes Gáspár Endrével ide már rég megérkezett.

Vérengző tusába vezetjük a' nyájas olvasót. A' kétségbeesett szenvedelmek vég dühével harczolának a' kelyhesek; mellvértelken fénylő kelyheken törének meg magyarjainknak kardélei. Hitért gyilkolának a' középkornak ellenvéleményt ököllel torló szellemvakult fiai. Karddal akarák kivagdalni a' meggyőződést felebarátaikból, és a' fattyuágot sarjadzó törzsökről gondos kertészként nyesegetni elmulaszták a' korcsnövényt; így forgatá ki az ép gyököt alapjából a' hitnek magasztos eszméjétől ferde úton tévelygő kardhatalom. Az uralkodók akaratját gépileg követé a' vakult századnak következetes gyermeke; a' teremtményeknek legnemesebbike vakon gyilkolá azt, ki gyarló tévedésből, saját hitében boldogulva, sajátágos módon imádá a' fenlebegő világot, ki gyermekét küldé a' földre oktatóul: kezében az öldöklő vas helyett a' bünt törő tiszta víz, ajkain halálpáncs helyett életforrás fakadt.

Elkeseredett harcot küzdének a' kelyhesek Zsigmond seregei ellen, ez is vak dühében százszoros halált osztogat. Mint két fal nyult ki egy síkon a' két ellenfél; középen az erőszakos halál habforgóként sodrá örvényébe a' fiatal-ságot. Közönyösebben nem nézhetett senki a' halál arczára, a' halomra dülő kelyheseknél. Végelszánás; az összes erő külön oldalakról egymás soraiba vágott. Külön körökbe nyomult a' kezdetben egyenes vonalban elnyult sereg. Leghevesebb zaj volt derékon, a' zászlóknak átellenében. A' magyar zászló körül fényes sisakról vérszín toll lobogott; reá most dőfés irányoztatik; a'

forgó tollastól kanyarult alá a keményen talált sisakról; ujlag kopjaszár irányoztatik a zászlótartó szívére, de megelöztetett a természetes kelyhesnek kopja végére csikart elszánása, mert szándéka, válpereczéről leváló kezével porba hullott. Három fekete toll sötétlett a közbejött vitéznek fejborítékán; tollainak megingatott hajlása a kelyheseknek hármas halála. Endre, a mentő, nevelő atyjától szivott lelkesedéssel győztesen haladott a kardvágott uton, vén bátyjának csapatja örködven a kifáradhatlan gyermekén, irtózatára a kelyhesek hanyatló hadának. Sebes haladtával érett homlokára a zöldellő bábér. Élni vagy halni dicsőn: az ellen zászlójára rohant; roppant vitában fordítá ki a kelyhesnek kezeiből dicsőségének ajánló levelét.

Nyargalt a jelvesztett nép; kevesen küzdék zászlójukért a szomszédos halált. A lefordult zászlós, némileg elvágatva a fekete tollastól, annak oldalára dühödten hajintá széles vasát, melly Endrének derékhajlásába szakadt, mire az ájultan a testek fölébe zuhant. Nagy erő hajintá a kardot; mélyen hatott a vékony derékba. Gáspár öcscsének patakzó vérét kendőjével betakará, 's kezén levő gyógynedvével gyorsan beöntözté. Leestében rosz fordulatjában a kard első irányát megmásván, vágás nélkül kivonni nem lehetett.

Elszéledt a kelyhes sereg. Kopjakon vivék a nap hősét, utána két zászlót emelt a veres forgót nyeregkapájában elhelyező vértezett zászlós. Most a testet kísérő Gáspárhoz rugtatott, élénken tudakozván megmentőjének nevét, kilétét. „Testvéremnek Elekes Endrének fia” — mond szerényen a kérdezzet. — A veres lobogóról kegyetek reáismerendének Dombyra, kit a magyar fiatalság seregben környezze; a bájosan fejlett Domby Máriának kezével terjedelmes birtokba fészkelhetének. Domby várában, találkozásunk után, Várayné kellemes virággal hibelődött; értelmes avatottsága alatt serdült a ritkaszip leány, hön ragaszkodó nagynénjéhez.

A haladó vitézek igen közel érék Domby sátorát; ez Endrét tovább vinni semmiképen nem engedé. Ápolását műértő embereire bízta, leereszkedő nyájassággal iparkodván türhetővé tenni a beteg ágyát.

Királyi sátorig szárnyalt Elekes Endrének bátorsága, 's pártérdektelen tapsoltatott meg az ifju hős. Zsigmond eléggé hiú volt kitüntetéstelen nem hagyni a győzött; nyomban nagy csapatnak vezérévé nevezé, bővebb jutalmazást tartván fenn a hazatérendőnek.

Órákig nézdelé Domby kegyenczét, színesedni kezdett arczvonalmain csodás hasonlatosságát önmagának meg nem foghatá. A történetesség által fonott lelki viszony ez által tetőpontot ért. Az orvosnak ápolásaiban segédkedvén oldalsebének kémlelésekor, a betegnek szívtájékán a kardjelet pillantotta meg. Megijedt . . . csupa véletlenségnek illy nagy hasonlatot nem hihetett. Azonnal bővebben tudakozólódott környülményei, valamint születése után. Elmondá Endre, multjának kétes homálybani benyulását, nevelőitől hallott történetét a mai helyezetig. Domby a multnak redőit bontogatá, a titkos fátyolnak türemléseiben reszketeg ujjakkal kutató a valót; sikamlós fonalai a bonyolult eszmefüzérnek kezeiből tova kigyóznak: a fegyvertelen okoskodást moso-

lyogván, mint kergeti a' sivatagnak homoktaván az eszmelánczolatnak megszakadt karikáit.

Őserdők milliónyi közt, melyekről jobb apák honszerelme szól, töviszaggatta köntösére hulló csepjeit patakozó homlokának, csüggedetlen türi a' békés tanyáért fáradó vándor. Amott a' lombok sűrűjén vékony sugárban bukkantik ki a' közelgő békelak, — a' türelemnek kiszenvedt terén magasult az árnyas tölgy, aljában nemsokára bajait résztvevők keblébe győzelmi mosolylyal önti át a' férfit.

Terhének súlya alatt szinte fuldoklott Domby. Játékát a' természetnek, végnapjai megkeserítésére intézettnek lenni, hiedelmén túl vala. Hol lelend menhelyet rejtőzni a' zúdult vérnyomás elöl, mely kebléből Endre felé szökelleni vágyott?

Visszagondolá helyzetét a' nejének haláláról vett tudósítás környülményeibe.

Itt lelé meg kardját gordiusi csomójának.

„Gyermekeket elorzátok; adjátok vissza az ártatlan fiut; . . . szívem megreped! . . .“ valának nejének utószavai . . . ezt mondá a' hirt hozó csatlós.

Remény! . . . a' setéségnek mérhetetlenén átczikázó finom lángfonal... az orkán vad szelének bömböléseinek szírtre hányott sirját álmadónak zephirdala... zsarnokának habzó száján kitört itélettől a' nyomor örvényébe lököttnék nyujtott bársonypuha kéz . . . az emberi kajánság éles körmeivel kirablott kebelnek csendes lakója . . . az ifju telhetetlen vágyainak Chymborassóján világra lengő dicsőség zászlója . . . a' férfias hivatásnak széles, hosszú göröngyein felállított pályavezér . . . minden kételynek megváltó apostola: milly megfoghatatlan a' te műved!

Endrének történetével igen is egybeillő végszavait nejének Endrének Dombyval való nagy hasonlatossága egészbe kapcsolá. Hallgatott, édesen reménylven hazatértével a' történhető eligazodást.

Királyi apródok jelentetének hozományaikkal Endrénél. Gazdag fegyverzetet emelének, méltót a' magyarok királyához, kinek érdemeket jutalmazni szent kötelessége. Czimerül a' pajzson: aranymezőben három fekete toll, Zsigmond küldöttei által hazatértével újabb méltánylást igérvén. Endrére a' horvát széleken örködőknek vezérletét bizá, felgyógyultával azonnal átveendő, be nem várva elintézését a' cseh dolgoknak, ezt Zsigmond folytatni akarván, vele együtt Domby is.

Őszinte szerencsekívánatokkal a' lábadozó Domby köszönté és Gáspár. Endrének áradó boldogságában két egészíthetetlen üreg volt: egyiket nevelői tölthetendék be; de a' másik . . . reményeinek örvénye vala.

Épen Domby várának környékére kelle vonulnia. Ezer utasításaival bizá meg őt Domby Váraynéhoz; levelében Máriának testvéri szeretetét ajánlá.

III.

Lássuk Vadéryt is. Halim hasának hegyezett tigriskörmeibe került . . . rá a' szenvedések járma várt; szigorú őrizet alatt kísérték társaival a' bőr-

tönbe, nedves türegbe löketett csörgő bilincseiben, 's a' nyikorogva becsapott ajtó rabságának öre lett.

Habzó ajkainak harsogó lármája penészlepte börtönének falain a' viz-gyöngyöket megingaták, de Halimnak idegzetére igen érdektelen volt. Örjögéseit nem a' veszített szabadság tette irtózatossá, hanem a' belsőjének tábláin vereslő átoknak teljesítetlen betűi.

Váraynétól Dombyhoz küldött csatlósnak szavaira lett elájulása óta, uj halált dúdolt a' titkolódzó halálmadár. Be nem végzett boszujában káromlásai harsogának 's e' szavak: „Fiam! fiam! reményeimnek te is meghaltál“; majd lánczait tördelé a' megfogott farkas.

Nem kétlem, olvasóim nem feledék a' jelenetet, Vadérynek örjögését karjaiban tartott gyermekével; látók a' várczimer felé hintálgatni a' kis fiut. Vértezett lovaggal találkozáink a' rengetegben, 's végül tanui valánk a' Domby várában kötött czinkos csomó szerkesztésének. Mindezeknek tényezője Vadéry volt; urának nyakát szegni, magát fénypontra magasztalni nem tudván, fajzatát akará belopni a' paloták bársonyaiba. Mint tudjuk, Domby sátorában hallá a' fiu-gyermekek halálát, terveinek felfordulását. Ebből kerekedett viszkete-gének mételye, uj életre csiklandozó munkásságát.

Következetlenséggel vádol olvasóink, mert mi beszélyünk kezdetén a' pólyában a' csere után két nő-gyermekek láttatánk, Vadéryvel pedig figyermekét helyeztettük oda: — ennek megfejtésére csak kis türelmet kérünk, és alantabb a' zavarból kivezető gombolyag kezeikbe gördülend.

A' mondtak szerint Vadéry tulajdon gyermekét elveszettnek gondolá; ördögétől reá szedettnek tudván magát, Dombynak gyermekét saját nejének karjaiban élni, ez gúnyos valónak vigyorgása volt.

Vastömegének terhe alatt nyögött, váltságdíjt érte senki sem hozott. Utóbb legterhesebb munkák alatt görbedezett; baromként engedelmeskedvén urának, azt megszelídíteni törekedett. Számításai célhoz vezeté: meglehetőlt kínzásokai után emberibb munkára alkalmazák. Ügyes volt ő és — ravasz!! legfinomabb lapintattal lesé el urának gondolatját, munkássága bizalomra vezeté; fokként ágult előtte a' szabadabb élet, 's Halimnak kedvezéseiben jobb jövőre várhatott. Hasonló sorshan részesült vele még más magyar fogoly; vele ezen-nel megismerkedhetünk.

Időre Vadérytól nem különbözött; legjobb korában volt férfias életének, fogságra társánál hetekkel előbb hurczoltatott; később tett nyilatkozata szerint a' Zsigmond elleni lázadók soraiba tartozott; 's budai laka az elégtelenségnek gyűlhelye volt. Gondolkozása és lakában tartott gyűléseknek fölfedeztetése Budán maradását veszélyessé tévék; ez okból nejével együtt az alföldre Dombyhoz akart szökni, rejtőzni a' királyi haragnak villámai elől.

Várandós neje az útnak terheitől lankadottan lebetegedett, született leánygyermekének életét saját lételével váltva meg. Ő maga az üldözőktől közel csapáztatván, Domby várának szomszédságában lelt faluba menekült. Gyermekével is igen nyájasan fogadá őt tiszta lakában egy nő; ő azonban kora reg-

gelen magányosan — gyermekét addig is a' nő gondjába kérvén — a várba akart menekülni, útjában két üldözőjére talált. Ezek a rengeteg felé szoríták, alkonyatig nyomozván cselvetett kitéréseit; alkonyatkor Halim hasának portyázó kontyosaitól fogatott el.

Halimnak rabjaival éreztetett rendszerét ő is türelmesen szenvedte, türelmének jó eredményével. Őrizettől környezetetvén, szökni nem lehetett: ő a gondviselésnek jótékonyosságában bízott; Vadéry munkás eszét működtette.

Ösmeretlen foglyunkat Acsárnak hívták; Vadéry hajdan urával ennek házában volt; most azonban csak nevéről ismert reá. Visszaemlékezett a' benne helyezett bizalomra! ez vezeté őt, a' visszaélőt, a' lelkiismeretnek kínpadjára.

Barátim! az életnek keservei bizalomban szenderegnek el: mákony ez! a' műértőtől óvatosan nyújtott balzsam. Bizalom keze fűzi a' családi élet üdvének szétszakíthatlan láncolatát; nemzetélet ezeredekbe nyulhatásának nélkülözhetlen gyémántkapcsa ez. Bizalom köt baráti viszonyt; a' házi boldogság éber őrének két élő pallosa, kételyeink szétvagdalója a bizalom; a nemzeti hatalomnak győztesen riadó kürtje hét világ ármányainak ellenében; megvíhatlan bérce, tetején a polgári érdemnek forró ajkára testvéri csókot nyom a' hazaszerелем. Élünknek keserű csomójába fősvény kezekkel fonott mézes fonál a' bizalom! . . Vakon ne eresszétek, barátim, szájába a' mohón falónak; telhetetlen vágyainak örvényébe a nyújtó kezét is besodorja a' visszaélés. Legyetek ovakodók a' bizalom szétszításában; de Istenemre mondom! a' gyanúnak ragadó piszka lelketekhez soha ne férjen. Tudjátok mi a' gyanú? . . Sziklák ereiben lassan tova tekergő gyökér, repesztései megingatják a' teremtés napján domborult bérceket, 's lehulland rólok az ő emelvény, habár a' nemzetek vércseppjeiből keménykedett volna is ezredes emlékére, jobb apáknak szent emlékére.

Gépileg egyformán haladának a napok, unalmas változékonyságai a' szabadulás gátjait láttaták, szabadulni vágyó töredékeny sajkájok szirt, csucs vagy örvény felé tarthatott, azokon áttörni a' gyenge pormű erőtlen vala.

Éveket morzsolának el az időnek vasfogai, rabjaink mégis haszontalan várták a nyilandó szabadságot. Utolsó eszközt a' szabadulásra — az ozmán vallást választhaták. Vadérynek czudar jelleme ócska rongyként dobá el a' szent hitet; csábításai Acsárt meg nem hajthaták.

Áttérése kívánt világba helyezte; működéseit régi céljának kivitelére összpontosítá. Halimnak bizalmát ravaszsággal párosult kitérő munkássága megnyeré, apróbb száguldozásokon minden gyanu nélkül alkalmaztatott, ohajtott embert gondolván Halim lelni Vadéryben, ügyes vezető Magyarhon szélének csavargó utain, annak barlangjait betű szerint ismerőt. Simára faragott tetteibe szálkát nem lelhetett a' gyanú. Számos kísérletek után nagyobb csapattal küldetett Magyarhon felé; pontjait Halimnak kincsszomja jegyezteté.

Acsárt Vadéry rabszolgájaként bírta; magával vitte őt is — állítólag — szolgálatra használandót.

Harmincz embernyi kísérettel indult a' határszélek felé; a' szabadságtól emelkedő boszuérzet Dombynak az ohajtott martaléknak irányában kergeté. El kelle szerinte szakadnia embereitől; évektől nem látott nejét ölelni, és Dombynak tán élő gyermekét elemészténie kellett.

Közlé szándokát a' szökésről Acsárral is. Egy napi távolságban hazájoktól a' török szemekből örökdő gátot kelle széttörniök.

Bükkerdőnek árnyékában verték föl sátoraitkat; lovaik pányváról faldósák a' dusan tenyészett füvet; körülöttök hamvadó paráznál lomha török örködött volna, ha szemein az álom nem nyugonnék. Ez estére Vadéry a' lovak mellé kiválasztá embereinek legálmosbikát.

Mind nyugovának! a' menekülni akarók a' sátornyíláson figyelemmel kísérek a' földön elterült pogányt; a' sátornak hátulsó részén hasított nyíláson kibujván, Vadéry a' lovaknál alvónak nyakát ketté szelé, Acsár lovakat szabadita a' pányváról, nyeregbe kanyarodván, távozó robogása paripáiknak a' tomboló lovaknak egyhangu lármájában elveszett; eltávozásuk figyelmet nem gerjeszte.

A' farkasoknak — mondják — nem kell mutatni a' berket.

Különböző gondolatok foglalkodtaták a' szabadulókat, egyiket az atyai érzelemnek gyöngéd kifolyása; másikat a' vérszomj!

Magasan emelkedett a' pörkölő nap... bátrabban a' nem félhető veszélytől, csendesült léptekkel folytatak utjokat. Érdektelen tárgyakon bibelődtek megszólamlásaikban; néha a' tájékozásnak hosszú okoskodásába nyult az unalmas beszéd.

Végmegszorítás!... Domby várának környékén döltek el lovaik. Vadéry azonnal nejehez szándékozott; Acsárt visszatartóztatá a' bizonytalanság, Zsigmond ellenében nyílt sisakkal felléphetni: nyíltsága könnyen találkozhatandott a' királyi bárdal. Feltett szándoka volt használni rejtekét, kitudni a' körülményt, mennyire lehet távol nyakától a' bakócsapás.

Gyalog menének a' vadaktól törött réseken ismeretes barlangunkhoz. Vadéry Acsárt itt hagyá, a' kora reggelen élelemmel visszaigérkezvén.

Közel lenni az ohajtott helyhez; látni, mint forr a' boszúpohárnak habzó mérge, mint pezseg eljutni a' halálnak éjeléhez; közel lenni a' perczhez, mellyben az emlékezetnek kerekded ívén magát lángként körülnyaló átoknak esküjét a' pokolnak beváltandja! — ez az öntudat-, a' becsületérzésnek utjáról letévedett emberi érzés elfajulásának ne továbbja. —

Házorok mellett tompa hangu léptekkel haladó Vadéryvel találkozunk. Agyában mérleg képződött: felében a' nagyratörekvésnek hiu leplével takartan elcserélt, és nem sokára meghalt gyermeke, felette a' vesztett paradicsomban fajzott boszúszellemnek sápadt képe volt szikár ujjaiiba szorított törével; felében pedig a' lelkiismeret lebegett!... Győzött amaz! — —

Törökös ruhája védetvén az éjsötétségtől, maga bátran haladott a' jól ismert házak mellett, haladván önházáig. Házánál az udvarajtóból mankón távozó emberrel találkozott; majd a' szobaajtóig haladván, benyitott.

„Jézus Mária! el ne hagyj!!!” riad fel kicsiny asztalkájától a nő, megbor-zadván az akkorban annyira rettegett töröktől.

„Férjedet sem ismered meg?” szölt erős hangján Vadéry, turbánját fejtven le megedzett homlokáról.

A' váratlan meglepetéstől könyező nő férjének viszonos öleléseiben zokogta ki magát.

„Sokat szenvedtél, férjem? kérdé megható részvéttel férjét.

„Rettentő sokat!!!” mond Vadéry, mintegy kimeritni akarván a' sok kérdezősködést, saját tudnivágyának kínja furdalá; majd ő kérdező nejét.

„És csak egyedül élsz...?!!!”

„Nem! gyermekünk is él még,” válaszolt vontatva hangját a' kérdező.

„Gyermekünk...?!!!... Asszony!... a'... mi gyermekünk?!!!... a' mi tulajdon gyermekünk?!!!” és a' szemfehérek rémesen dagadva csillogtak a' bámuló nő felé.

„Igen! kedves férjem, tulajdon vérünk!” szólott szeliden, nem sejtven olly irtózatost, mi férjét felingerelhetné.

„Szólj, asszony!” — mond Vadéry, nejének kezéhez kapván — eltávozásom után gyermekünk a' pólyából elcseréltetett?!”...

„Irgalmas ég, el ne hagyj! — higgyél, férjem! az elcserélt nem a' mi gyermekünk volt. Azon éjjelen gyermekünk mellettem nyugodott; pólyájában pedig az alkonyaton hozzánk betért vándornak gyermeke volt... higgyél, mondom, az cseréltetett el!”

„Vándor...!!? 's hogyan jött gyermekével lakomba azon ember?” A' nőnek izmai reszketének: nyughelyére rogyván, bágyadt hangon beszélé férjének a' következőt:

„Férjem! távozásod után üldözött vándor tért be hozzám, menhelyet esdve magának és gyermekének Zsigmondnak emberei elől. Könyörülék; a' siró gyermeket emlőimen élesztém fel. A' fáradt apának a' szomszéd teremben készíték helyet; kisdédét pedig magam mellé vett fiamnak helyére fektetém. Reggeli szürkületnek jelentkezésekor vendégem — állítólag — a' várba kívánt jutni, visszatérteig gyermekét gondomra bíz, 's aranynyal telt erszényt hagyott jutalmazásomul. A' kis alvó gyermeknek finom fehérműje igen ellenkezett előbbi, bár szinte finom, mégis igen szennyes öltönyével. A' cserét bizonyítá, hogy ma fiut lelék a' tegnapon fektetett kis leány helyett. Különös helyzetemben irtóztam a' vándornak visszatérésétől, mitől az ég szerencsésen megmentett, mert többé nálam senki sem jelentkezett. Fél év multával hallám elfogattatásodat; többeknek utasítására a' felső vidéken tanyázó török vezérhez siettem lehető kiváltásodnak eszközzésére. Megindultam a' két gyermekkel, utamban rablók elszedék vagyonomat; koldulva tengődtem faluról falura, egyik terhemtől minden áron szabadulnom kelle: alkonyatkor csinos lak falánál állapodván meg, a' házi urnak körülményeit egy arra menőtől tudakolám. Kérdeztemet Elekesnek, jóbirtoku gyermektelen nemesnek mondá. Hajnaltájban a' háznak bekarfázott kertjében gyepre fektetém a' ván-

dornak alvó gyermekét; én a' szomszéd kerítésnél örködtem a' lehető vész ellenében. Virradatkor sírni kezdett, 's a' kijövéktől bevitetett. Jó helyen gondolva őt, haza tértem, messze tájra távozását már rég megértvén a' török basának.

Véssett szoborként állott a' hallgatag ember; gyorsan fejté meg magának a' mesét, 's lehagoltan mondá:

„Gyermeünk így még életben volna!... 's miként nevezék ama vándort?”

„Nevét ugyan elfeledém; azonban távoztakor tört felejte nálam; nevének betűi reá vannak vésve' . . végszavait már a' szomszédteremből hallatá; majd törrel kezében tért férjéhez. Csinos markolatán a' törnek vésve láták a' nevet: „Acsár.”

Kinek még baráti jobbjára számolhatott ez életben, még Acsárnak is ellenségévé tette balcsillagzata. A' gyermekét visszakövetelő néhány órányira van; szabadulni annak követelésétől csiklandós feladat. Vadéry, túlragadtatván a' szelidség határain, röviden szokott végezni, ha karjaival végezni elégséges vala . . . E' közben topogott be a' mankós; reá mutatva szólt a' nő:

„Ez gyermeünk!”

Karjaiba szorítá Vadéry gyermekét; arczvonalmaiba feledkezetten látá a' megbukott reményeknek sokat ígért multját, és az irtózatossá jöendő; indulatjának vad utjáról letérnie nehéz.

„Még ez éjjel távozom; — mond a' férj — velem jött barátomat betegen hagyán az erdőben, élelmet és ápolást ígertem.”

Szavát megtartá. Összecsomagolt tárgyat vitt magával és a' fontos fedezést tevő tört. (Vége következik.)

V a s G e r c h e n.

HARSÁNYHEGYI ÖRDÖGSZÁNTÁS.

N é p m o n d a.

Hol áldott Baranyánk az ős Dunára dül,
'S ennek hullámival a' Dráva egyesül:
Köztök, miként egy hős koszoruzott feje,
Büszkén emelkedik a' H a r s á n y teteje.
De mig setétpiros vér serked oldalán,
Sziklái r á n c z o k b a szedődnek homlokán,
Csörögve lejt alá könyének özöne,
Felhők közé mered bozontos üstöke,
És délnyugot felé fordítva bús arczát —
Nem nézheti M o h á c s siralmas piarczát.

— — —
A' „hol volt, hol nem volt” tündérhajdanában
Egy anyó lakott itt e' sziklák aljában;

Rút volt mint az éjféli, zordon és mogorva,
 De annál igazóbb volt a' bájos H a r k a.
 Minden szépnak, jónak legdicsőbb remekje,
 A' vén agyafúrtnak egyetlen szülöttje.
 Mért bujdoklott véle anyja e' magányba?
 Nem nehéz bejutni a' dolog titkába;
 Míg a' nép falvából ki nem üzte, mért fejt
 Szerte minden asszony olly gyakran véres tejt?
 Mért — hogy a' kit egyszer merőn megnézett,
 Öreget vagy ifjat rögtön megigézett?
 Honnan annyi pénze, hogy számát se' tudja?
 Miért kopott úgy meg pemetéje rudja?
 'S hogy ne mondjak többet: egy olly rút banyának
 Hogy lehet szebb lánya, mint tán a' királynak? —
 Ugy van, úgy, boszorkány volt e' vén anyóka,
 A' ravasz rókának fajzata is róka;
 'S így szegény Harkának mit használt szépsége?
 Mit használt, hogy szíve égi tüzzel ége?
 Elborult örökre az ő napvilága
 'S pusztulásnak indult hervadó virága. —
 Egy szép tavaszi est enyhe alkonyában
 Így szól anyja hozzá szigorral szavában;
 „Halld, leány, a' végzet mit rendelt felőled;
 Huszadik évedben meg kell válnom tőled.
 Még ez éjjel eljő a' hatalmas lélek,
 A' kinek bölcsődben már eljegyezélek.“
 Szólna többet is még, de nincs a' ki hallja —
 Ájultan hull össze az elrémult Harka.
 De mikorra megtér vesztett eszmélete,
 Anyja már szelídebb arcczal áll előtte:
 „Jer, hadd csókolom le könyeid szeméről!
 Nincs, ki elszakítsa tőled szívemről. —
 Átkozom a' percet, melyben eladtalak,
 De esküszöm néked, hogy visszaváltalak!“
 'S rettegés, remény közt hagyva bús leányát:
 A' setét pokolnak veszi rögtön utját.
 Hallja messziről már, mint zsi bongnak ottlenn,
 Látja, mint sűrűnek minden szögletében.
 Készül a' hatalmas menyegző javában,
 Mellynek mása nem volt még az alvilágban.
 Mint esett, miként nem — elég annyi hozzá,
 A' pokol királyát fogadásra bírja:
 Hogy minden jogáról le kell mondania,
 Ha k a k a s s z ó l t á i g Harsányt fel nem szántja.
 'S ezzel vígan tére vissza barlangjába,
 Hol a' remegő szűz majd meghalt buvába.
 Diadalmas hévvel kapcsolá szívére,
 'S enyhítő írt nyujta vérező sebére.
 Ám azért a' sátán sem nagyon törődék,

Szörnyű bár a' munka — néki az csekélység!
 Egy tüzes macskával, egy tüzes kakassal,
 Három lábnyi széles izzó szántóvassal
 A' kemény sziklákat úgy hasgatja rendre,
 Hogy a' félhegygyel már készen volt éjféltre.
 Látja ezt anyókánk — iszonyodva látja,
 Vérvégyes habot tur átkozódó szája.
 Mit tegyen most? addig küzd, töpreng magában,
 Mig egy c s e l fogamzik furlangos agyában.
 Ott terem legottan a' közelhelységbe,
 Titkon bélopószik egyik ketreczébe,
 'S olly hiven zeng ajkán a' kakas danája,
 Hogy ezer rikoltás viszhangzik reája.
 Hallva ezt a' sátán, fellobban haragja,
 A' hegynek egy részét B e r e m e n t h e z dobja.
 'S szörnyű szégyenében vesztett fogadással
 Eltűnt mindörökre egyetlen ugrással. —
 Ámde látni most is, hol hiába szántott,
 Zordon pusztaság ül Harsány oldalán ott.
 Látni, hol pokolra sülyeszté a' szégyen,
 Forró víz buzog fel most is e' vidéken.
 Harka bűnös anyját itt térítvén jóra —
 Áldás leng H a r k á n y n a k hévvízen azóta.

Barna Ignác.

NYILT LEVÉL N. N.-HEZ.

Visszagondolok rád
 Útam távolából,
 A' sík Hortobágnak
 Lengő pusztájából, —
 Visszagondolok rád,
 A' kit honn hagyék,
 Lány még, nem sokára
 Éltem áldására
 Eskütt feleség.

Hosszu útra jöttem
 'S válnom olly könnyű volt,
 Mintha csak pár óra
 Volna két-három hold.
 Válni nem nehéz, mig
 A' szív ünnepel, —
 'S ünnep földön, égben,
 Ha hit- és reményben
 Gazdag a' kebel.

Öregid megettünk,
 Álltak, hogy bucsuztam;
 'Tán magunkra hagynak'
 Titkon azt gondoltam.
 Nem sokat beszélénk,
 Egy szót sem talán,
 'S mégis elvégeznénk,
 Hamar általesnénk
 A' bucsú baján.

Nem hagytak magunkra,
 Egy perczig sem hagytak,
 Már azt gondoltam, hogy
 Meg sem csokolhatlak.
 Elmaradtak mégis,
 Hogy kiindulék,
 'S a' csók, mit futtában
 Váltánk az ajtóban,
 Lelkemig szökék.

Szerellem, szerellem,
 Lelki gyönyörűség,
 Mit érnél csók nélkül
 'S ha nem volna hűség?
 Csók, hűség pecsétje,
 Adva, véve: szent
 Mellynek felírása
 — Két szív szentírása —
 Mennyüdvőt jelent. —

Visszagondolok rád,
 Útam távolából,
 A' sik Hortobágyrak
 Lengő pusztájából,
 Visszagondolok rád,
 A' kit honn hagyék, —
 Lány még, nem sokára
 Éltem áldására
 Eskütt feleség.

B ü g a f ö.

TALÁLKOZÁS BUDÁN.

Tr é f a

A' nyári forró nap rekedt heve után nyirkos éji lég terjeszté szárnyait Budapestre. Holtan sötétlett Gellért öskönyöke agg párnája avult szőnyegén; borus homlokán száradok gondja; kidülő szikláin rezge holdfény; körösleg ábrándos homály, mellynek szürke palástját meleg szellő lebegteté iránytalanul, kaczerán: lágy, alig hallható suhogása altató volt, 's érezhetőbbé tette a' csendet, melly bűvös zár alá csukta a' vidéket. A' közelség hallgatag gépezetében csak a' Duna lassu locsogása vert életet.

A' hegyoldali kisszerű házak, mint pihenő nyáj, némán fektüvén; lakosaik mind lenyugodtanak — erőt gyűjtendők a' jövő nap terheihez. Csak egy szűk, keszeg-oldalu utca szögletéből hatott ki gyertyafény, elhaló sugárt vetve az éj méhébe. Az épület tehetősebb tulajdonosra mutatott, 's véggel utcára — az udvar hosszában nyult el, honnét széles ajtó vezetett, az épület közép részén vágva, a' konyhába, mellyből szemben egymással két szoba nyílt. A' jobbról levőből zaj, pohárcsörömpölés 's több ember beszéde hatott ki; a' baloldalon csend és sötétség honolt. — A' hosszas udvaron — mellynek fenékfalát a' Gellért függőleges, rendetlen egyenű fakó oldala képezé — egyes kősziklák csusorodának ki, dülöngve, horpaszon és kajszán, mint banya álkapczáiból a' fogak. A' kapu közelében egy fekete, sima szőrű civilisált kutya feküvék, hegyes rókafüllel, kurta farkkal 's gála-fehér nyakcsikkal, 's beérve természeti hozományával, elégülten nyult el kemény cathedráján, a' sziklás földön, 's mintha valami problémán törte volna fejét álmában, kesely lábát orra hegyére nyugasztá. — Távolabb állott Adalgisa, arczczal a' holdnak fordulva, 's annak ezüst árjában némán merengve. Karjai napoleoni fonattal voltak egybefűzve mellén; fürteit nagylelkűleg oda engedé a' szellőnek, melly hébe-hóba veres kartonruhája redőit is meg-megrántá, hol pedig — saját gusztsánál fogva — Fixlhez repült, 's az érdemes ebet nyakon legyinté. Adalgisa sokáig mozdatlan állott, mint a' legépebb kecskeláb: szemei regényesen feszülének ki, 's úgy látszott, egészen ábrándokba van süllyedve. . . Oh, Adalgisa . . . te várakozol és Dániel nem jó! . . . Ah, ha gazdag volnék és engem szeretnél, megkérdenélek: angol, arab, vagy erdélyi ménen repüljek-e feléd? — megkérdenélek, 's te választhatnál 's epedő szíved szótárából ki lennének törülve e' betűk: várakozás! . . . Szánlak és tisztellek, 's ezeknek zálogául elszórám a' lud- 's varjupennákat asztalomról, 's fülmiletollal evedzek hozzád e' sorokban, 's e' betűk, hidd, nem tintaléből folynak, czukros vízzel irom azokat, mellyet másolandó szerelmed sugári carminná piritottak . . . De, Adalgisa, ne nézz olly epedőn a' holdra, mert lekéredzik hozzád, 's Dánielnek nem leszen nyugta és vágyódása ég és föld között! . . .

Violavári Adalgisa, Steinschreiber Tamás, budai korcsmáros szakácsnéja, mintegy 28 év óta tartozik azon nemhez, melynek egyesei a földön élnek, esznek, isznak, mint más ember, de közönségesen angyaloknak neveztetnek. Hajadon fővel adta ő magát a' f ő z é s pályájára, melyen már a' hetedik évet tölti — feddhetetlenül, kivévén azon egyes igazságtalanságokat, miket egyik vagy másik ételen néha-néha elkövetett. Különben a' mi külsejét illeti, az szép; Dániel párját nem látta még. Magas, erőteljes 's egészséges teste nehezebb munkát is megbirna. Arczkörrajza, a' mennyiben tökéletes vegyülete a' kerekesség- és hosszúságnak, kitanulhatlan; bőrszine előmlő vörös; vonásai élesek; e' mellett Adalgisa nagyilekü, a' mennyiben csak hatalmában van; szíve, túl a' meglepetések sötét korlátin, tapasztalt; világismerete és szemei kicsinyek: de philosophiája nagy. — Körülbelől ezen látható és láthatatlan butorzatból áll Adalgisa valója, 's ezen minéműségben szerelmes ő Dánielbe, kivel év óta eszt, vagyonát, tapasztalásait megosztja; ki fölött örködik, kiért nélkülöz, 's legalább minden héten ötször békén türi el gazdája szidalmait. E' tekintetben azonban, mintegy két hét óta, különösen meggyúlt baja; ugyanis Tamás ur, bizonyos eltűnt ludezombok érdekében, minap nagy háborút indított a' háznál, 's véges végül, kire gyanuja esett, Dániel ur látogatásainak felmondott. E' körülmény azonban nemcsak hogy le nem hangolta szerelmesink keblét, hanem még hatalmas gyántául szolgált érzelmeikre, 's a' különben tán teljesen nélkülözött regényes, légyottoknak szolgált hőlesőjeül; melyek aztán csakhamar napirendüekké válnak. A' jelenben is tehát illy ütőös összefövetel előjátékában áll őrt Adalgisa az udvaron, 's néz a' holdra és várja Dánielt.

Ezen időben a' Duna hídján egy magányos lovag halad keresztül, gyalog-vágatással, előrehajlott testtel, struczléptekkel. Hosszu vékony nyakára — mint rendszeren tapasztalhatni — parányi suta főt gombolt a' természet, mely öles léptei alatt mint bogács lóbálódik az éjben. Bal kezével hatalmasan eviczkel, míg a' jobban, merő szokásból, erősen körülmarkolt pálczát tart, mellyel koronként ölnyire szur maga elé. Testét rövid sötétkek dolmány fedi diónyi gombokkal, 's ugyanolyan színű magyarnadrág, olyformán, hogy a' mennyiben szűknel szűkebb az első, annyiban pazarabb bőségű az utolsó, melly egyuttal, ösdivat szeriut, téltre és nyárra egyiránt ki is van tömve, mint valami híres tajtpipa tokja. Teste lovagunknak nyulánk, kissé előre dülő meglehetősen hassal, melly kelleitnél bővebb táplálatra mutatott. Arcszíne a' sódaréba játszik; vonásaiban roppant üresség ásit; orra tompa, 's látszik róla, hogy nagy erejébe került, míg kissé meggömbülhetett; bal lapján, mint retket áruló kofa, egy dongónyi szömöcs ül, melly, mint jó könyv gyakori használat alatt, itt-ott meg van köpva — Adalgisa csókjaitól. Különben az egész emberen az egykedvű, érdeketlenség hamuszíne volt előmölve, 's annyi prózaiság, hogy lapáttal lehetett volna lehányolni róla. — 'S így ő, a' mint van, testestül lelkestül, kovácslegény, Adalgisa kedvese, a' szeretetre méltó boldog férfi — Bakcsó Dániel.

Lovagunk, figyelem nélkül a' körültei tárgyakra, haladt utján, 's egyenesen a' Gellértnek tartott; szűk utczákon csavarogva, végre a' fentebb érintett házhoz ért; betekinte a' kerítésen, 's megismerve Adalgisa árnyát, bedugta fejét a' kis ajtón. Fixl egyelőre fület hegyezve vakkantott rá; de rögtön tájékozván magát, nyájas arcot öltött. Most Dániel zsebéből dorombot von elő, 's ajkai közé illesztván azt, halkán megpendíté. A' regényes jeladat ismert dallámára hátranézett Adalgisa, 's meglátván Dánielt, fejével bemenésre intett; mire mindketten egyenlő némasággal a' baloldali kised szobába léptek, melly, butorzatáról ítélve, Adalgisa kényelmeire volt szánva. Benne egy asztal volt biezegős lábakkal, szalmaszék hasonló minőségben; ágy, melly előtt egy jókora, pirosrózsás kék láda foglalta helyét.

Mihelyt szerelmesink beléptek, Adalgisa kinyitá a' kék ládát 's néhány fogással tartalmát kiüríté; mi minden embernek különösnek tetszett volna, csak Dániel nem találta feltűnőnek, 's inkább is szomoruan, mint csodálkozva nézé azt, mintha

valami tragikai emlékeket juttatna eszébe. Midőn e' mütét végre volt hajlva, 's Dániel helyet foglala a' ládán, Adalgisa asztala fiókjából disznósültet vön elő, 's jókora karé kenyérral átadá azt vendégének, ki teljes érdekléssel kísérére vala mozdulatait.

— Egyél, Dániel!

A' lovag rögtön beleharapott.

— Hol voltál illy sokáig? — kérdé tovább Adalgisa 's helyet foglala a' ládán; szemeivel Dánielt látszott elnyelni, miként Dániel a' sültet, melybe ez idő alatt már több csorbát rágott, mint selyembogár az eperfalevélbe. — Csak most lett vége a' színháznak? — folytatá a' hölgy.

— Igen, most — kezdé Dániel tele tömött szájjal. — Hamlet hosszú darab. Sokat neveltünk; kár, hogy el nem jöhettél. . . azonban, Adalgisa, te nagyon megszózod ezt a' pecsenyét!

— Ihatnál, kedves Dániel, ugy-e? Megállj no, mindjárt hozok valamit, csak hadd jöjjön ki a' pincér.

— Azonban, Adalgisa, hátha ki nem jő?

— Én tudom, hogy kijő Dániel, — mond a' szakácsné, mialatt esókszomjas ajkait a' favorit-szömöcs felé vitte. Dániel akadályozva lön az evésben.

— Adalgisa, — szóla védő mozdulattal — azonban tartóztasd magad!

— Nem lehet, kedves kovács! . .

— Csak mig ezt megeszem . . .

— Dániel — kegyed nem szeret engem!

— Eine portion stockanten! — hangzék e' pillanatban a' tulsó ajtóból, melyen a' pincér kilépett, 's szerelmesink szobája felé tartott; de Adalgisa, nemének saját ügyességével előzé meg őt.

— Ne félj, maradj vesztég! — mond távoztában Dánielnek, ki egyelőre megszeppenve, felugrott, 's féllábával már a' két ládában volt.

— Eine portion — — ismétlé künn a' pincér Adalgisának, ki közbe szóla.

— Mindjárt, lelkem! — hanem ni ni, Herr von Jankó, egy bögre bort adjon kérem! A' maga sültjét oda tettem a' polczra.

— Köszönöm, leányasszony, — mond a' pincér, helyeslőleg intve fejével, 's néhány percz mulva kicserélé ajándokát Adalgisaéval, ki rögtön új cserének ment elébe a' borral — csókért, ezzel ő veré el szíve éhét, amazzal olly forma-állapotba jött Dániel ur, melyben az ember könnyen meglátja a' boszorkányokat, ha hajlama van rá. Annyi igaz, hogy a' loagnak könnyen megártott a' bor, 's ilyenkor aztán épen nem felelt magáról. Nem sokára jóformán ezen emancipált állapot környezé.

— Dániel, te sokat ittál ismét! — szólala meg a' leányasszony.

— Nem, Adalgisa! a' só megárthatott; de a' bor nem; ez jut eszembe . . . azonban ez a' láda nagyon magas . . .

Ekkor kaparás hallatszott az ajtón. Dániel ijedten huzá fel lábait a' ládára, hogy hazajáró lelkek harapásától megőrizze azokat. Azonban az ellenség ezuttal négy lábon jött, 's nem is volt más, mint épen Fixl, udvarlását teendő a' csontokért, melyeknek emlékét Dániel uréval szomszéd plagába ülteté agyában. — Adalgisa beereszté a' hű ébet, de azon pillanatban, midőn az ajtót kinyitá, közeledő, száraz köhécselés hatá meg éber füleit, 's ijedten ugrott vissza.

— A' gazda jő, — hadará sebesen — bujj el, Dániel! — lelkem, kincsem, csak hamar! — 's a' födelet fölnyitá.

— Nem, nem bujok! — mond a' lovag férfias büszkeséggel! azonban a' jövő perczben kegyetlenül beugrott a' ládába. Adalgisa gyorsan ráfojtá az ajtót, belakoltta, 's pro coronide — ráült, 's nyugodtan lógázá lábát, várva Tamás ur beléptét, kit illy módon már többször szerencsésen kijátszott, 's ehhez most is vérmes reményeket táplált. — A' buvár lovag némán vesztégtelt a' faboríték alatt; teste egészen kitölté annak üregét, 's a' mennyiben az először váltott helyzeten túl

épen nem rendelkezhetett magával, nem a' legkellemesebb időtöltése lehete benne. De hisz szerelemből mit el nem tűr, minő áldozatra nem képes a' hű férfi-nem! . . . És szóljatok, — ki vezeti a' történetek jegyzőkönyvének e' rovatát? . . . el van feledve annyi kinveritek, annyi érdem, 's mégis — Dániel kész volt az áldozatra! . . . nem szép vonás-e ez egy kovácstól, ki azt sem tudá, hogy az életben gyakran, beláthatlan puszták méltóságos urai is szorulnak oly szűk helyre, hogy aztán lenező homlokuk meszes lesz tőle . . . Dániel, mondom, megnyugodott sorsán; nem sokára pedig a' gazda csakugyan kilépett; de a' szokásos szemle szerint nem Adalgisa szobájának, hanem az udvarnak irányzá lassu lépteit; néhány perc mulva azonban sebesen tért vissza vendégeihez, kik majdnem azon pillanatban zajongának föl, 's tolakodva tódultanak az udvarra, és kiálták vala:

— Felreverik a' harangokat! . . . Tűz van, tűz van! . . .

— Tűz van! . . . hol ég? — mond Adalgisa, mindent feledve, 's közből lépett 's követé őket az utcára.

Dániel pedig maga maradt a' ládában — lakat alatt! . . . 's megértvén a' veszedelmet, iszonyu félelem közt kőrmölte szűk kalitkája fenekét; hátát feszíté a' tetőnek, rugdosott — mind hasztalan! . . . Csak ember volna közelemben, — gondolá — vagy talpra állhatnak, akkor könnyű lenne a' ládával elfutni . . . Oh Dániel, Dániel! most meg fogsz sülni . . . nem, nem! én nyersen akarok meghalni! keressen az ördög magának más pecsenyét . . .

— Tűz van! — hangzék most kívülről! Dániel megörült az emberi hangnak, 's gyorsan 's ismételve ordítá:

— Csak a' ládát vigyék ki! csak a' ládát vigyék ki! — 's dörömbölt, énekelte, 's mindenképen tudtul akarta adni jelenlétét. De nem hallá senki. —

— Ni a' láng hogy felcsapott! — mond ismét egy, még közelebb eső hang, nem más, mint a' Herr von Jankóé, kinek most tisztán kivethető jajveszéklés hatván meg füleit Adalgisa ablakából, oda futott, de nem látván senkit a' szobában, rögtön a' tulajdonosné keresésére indult, 's megtalálván azt:

— Leányasszony, — mond hozzá — kísértet van a' szobájában — a' ládából beszél ki!

— Nem evett bolondgombát! — válaszolá Adalgisa, rögtön-tájékozva magát, 's beindult; azonban későn, mert a' gazdát már ott találta, ki nem sokára a' pinczér megjelenése után lett figyelmetessé Dániel borzasztó hadi lármájára; 's midőn Adalgisa belépett, már akkor munkában volt a' gordiusi csomó feloldásában, 's egy jókora fejszével nagyot kocczintván a' láda tetejére, stentori hangon kérde:

— Ki ordít itt? Ki vagy?

— Én! — kiálta Dániel egyszerűn és velősen, de nagy félelem közt, mert kinos helyzetében nem bírván tiszta eszméttel a' künttörtétekről, az imént elhangzott fejszecsapásra azt gondolá, hogy az égő szobában — már legalább is a' gerendák szakadoznak. — Én vagyok; — ismétlé újra borzasztó erővel — emberek, vigyék ki ezt a' ládát! — ide a' vízi puskával! . . .

— Most már ismerlek, jó madár! — mond ekkor Tamás ur, 's több se kellett neki, 's Adalgisa ellentállása és sikoltásai daczára elkezdé bentergetni a' ládát fel, le — mind a' négy oldalra; mi által a' bentszorult lovag ur nem egyszer állott négykézlalbal fordítva az égnek, — 's bár mindenfelől nyomta, ütötte a' láda oldala: meg nem foghatta mégis, mi történik vele?! . . . Végre Tamás ur, beleizzadván a' görgetésbe, egy hatalmas fejszecsapással leüté a' lakatot a' ládáról. Dániel — mind a' mellett is, hogy életében illy rázós uton még nem járt — hamar talpra ugrott a' ládából, de ugyanazon pillanatban hamar is ott termett Tamás ur tenyere fültövéen, mit aztán tréfára nem vevén, Herr von Jankó mellett kisurrant 's tájékozás nélkül haza felé iramlott. — Mire a' hidra ért, kiverte a' tajték 's még mind-

egyre meg vala rémulve, 's futtában egészen önkénytelen látszott sohajtani a' némán gyászoló éjnek:

— Csak a' ládat vigyék ki!!

Ezt ismétlé néhányszor, mignem haza ért, meddig meg sem is állott! —

E' történetek után még alig folyt le 24 óra, 's azóta a' régiben van a' dolog. Kibékül-e tehát Adalgisa kedvesével? mennyibe 's miként hozandják tisztába bajukat Tamás urral? — ezt mind nem tudhatom! — Bakcsó Dániel azonban majd megmondja nekem — ha találkozzom vele...

P r á z n o v s z k y J á n o s.

BUDAPESTI SÉTÁK. XII.

Ki Rómában volt és a' pápát nem látta, az — nem látta a' pápát, szokták mondani nemcsak azok, kik Rómában voltak, hanem azok is, kik Debreczenből Kisvárdánál tovább soha életökben nem utaztak; én pedig azt hallottam, hogy ki Budapesten husvét második napján a' Gellért hegyen nem volt, annak fogalma sem lehet a' budapesti életről, és — a' csillagvizsgálásról. Ne csodálja tehát a' nyájas olvasó, ha ezuttal Gellért hegyének csúcsára kell velem kapaszkodnia; némborolvasóim karomra támaszkodhatnak, a' teljes czimű férfiak pedig csak méltóztassanak előre sétálni, és igen le fognak kötelezni, ha rám vissza nem tekintenek magasb állásukról a' hegyoldalon, mert én nem szeretem magamat lenézetni.

Az idő olly csöndes, mint a' papucs alá nyugózott férj, 's a' Duna hullámai olly simák, mint azon szép nő homloka, ki szeretett férjétől a' pesti vásár mind a' két hete alatt egyetlen ellenmondást sem hallott; természetes tehát, hogy még a' sánták is nyakukba vetik lábaikat és Gellért hegyére vándorlanak.

Most bevezetésül el kellene mondanom Gellért hegy származását, viszontagságait, tartalmát és mindazt, mi körülötte történt; de meg kell vallanom, hogy az, mit mindezekről tudok, annyi, mint semmi, mert hazánk történeteit csak iskolákban tanultam, 's azokból kilépvén, azt hittem, hogy tizenkét év alatt eleget tanulhattam, 's nincs többé mit helyre pótolnom. Ne szellőztessük tehát a' multak gyékényét, vagy fátyolát, mint a' költő mondaná, hanem csak vegyük a' derék Gellért hegyet úgy, a' mint van.

Mondják, hogy éjjel boszorkányok járnak rajta, és én ezt elhiszem, mert bizony nappal is olly nehéz rá fölkapaszkodni, hogy éjjel ezen műtétet a' lólábu hatalmas pártfogó segélye nélkül alig lehet véghezvinni. Sokáig tusakodtam magamban, hogy ugyan mért nem csinálnak legalább egy kényelmes utat, mellyen böcsületesen föl lehetne kapaszkodni, de nem tudtam kétségeimen eligazodni. Gondoltam azonban: nem vagyok én mai veréb, és majd találok én módot könnyebb feljutásra; de hogy tulajdonképen mit csináltam, azt majd csak alább fogja a' nyájas olvasó megtudni, mert most még csak a' budai hídfőnél vagyunk, hol egy kis vámosi gorombaságra várakozunk, hogy néhány sorral többet irhassunk, melly szokás még akkor ragadt ránk, midőn néhány év előtt néha egy tisztelt barátunk helyett ujdonságokat irtunk. Oh, a' vámosok és bérkocsisok gorombasága azon szomorú óráimban rám nézve megfizethetlen vala. Ámde hiában várakozunk, mert most egy ember sem megy Budáról Pestre, hanem mind csak Pestről Budára jönnek, következésképp a' budai vámháznál nem fizetnek, 's jól tudjuk, hogy a' magyar csak akkor kész rakoncátlanlankodni, midőn fizetnie kell.

Helyén hiszi talán a' tisztelt olvasó, hogy most elmondjam és illetőleg leírjam : minő nép jó Pestről Budára? Ezen ohajtás legalább is olly czélszerű, mint a' Tisza szabályozása, de szintolly nehéz és szövevényes munka, habár nem fogna is olly rendkívül sok pénzbe kerülni. Mert esedezem alázatosan, hol azon emberismerő széles e' világon, ki husvét második napján délután a' budapesti embereket egymástól meg tudná különböztetni, habár egész böjt folytában olly józanul élt volna, mint a' hajdani remeték?

Mennyi czifránál czifrabb hölgy, kikről nem merem elmondani, hogy épen most állottak föl a' zongora mellől, mert meglehet, hogy kevés óranegyed előtt még a' gyuródeszka előtt állottak, mit korántsem gúny gyanánt említek, mert ott bizonyosan nagyobb élvezetet készítettek, habár laska alakjában is, mint sok hösnő, ki azt hiszi, hogy embertársainak fülei épen olly érzéketlenek, mint boldogtalan zongorája.

Hány finomnál finomabb arszlán, kikről nem merem állítani, mikép épen most irtak alá százaz kamatu váltót, hogy az ártatlan népmulatságba vegyülhessenek, mert nem tudhatom, hogy fehér keztyűikben nem rejlenek-e tisztátlan kezek, 's a' vékony pálczika helyét néhány óranegyed előtt talán még hatalmas tagló, pöröly, vagy sóvány varrótü tartá elfoglalva? Ki merhetné ezt nyugodtan meghatározni?

És itt igen furcsa észrevétel villan át agyamon, melyet jobbnak hiányában szabad talán elmondanom.

Hajdan külsőkép sok durva embert leheté látni, valamint gyalulatlan, idomtalan butorokat is; az emberek belseje azonban sokkal jobb vala, 's a' butorok tovább tartottak; most ellenben butor és ember kívülről mind sima és tündöklő, de a' belső érték vajmi nagyot csökkent! —

Budán kevés az ember, kevés a' ház, kevés a' pénz, de sok a' kocsma, különösen a' Duna közelében, hogy a' hordók belsejét könnyebben tisztán lehessen tartani.

„Itt jó bort mérnek.“

„A' sódor is jó itt.“

Illy észrevételt a' hid mellett mindjárt egy pár száz ember hallat minden fél-órában, 's a' kocsmák megtelnek, és ezen emberek nagyobb része nem kapaszkodik ugyan föl Gellért hegyére, de másnap mégis könnyen el lehet velök hitetni, hogy bizony ök is ott voltak. És ezt ne csodálja senki, mert a' mai világban sokat elhisznek az emberek, 's csak kevés van, kivel nem lehetne elhitetni, hogy ő igen magosan áll, habár szönyegtelen padlón üldögél is.

Kik a' hidnál a' kocsmák csábjáival vitézül daczoltak, azok ezrenként tovább haladnak.

„Igen szép meleg van.“

„Nem ártana megfürdeni.“

„Ah, menjen!“

„De igazán.“

Illy beszédet is sokaktól hallhatni, és a' fürdők megtelnek, szerencséjére a' Gellért hegynek, mely talán meg sem bírná az iszonyu terhet, ha mindazok oldalbordaít tipranak, kik Pestről e' nemes szándékkal indultak el.

A' haladó tömeg mindazáltal még mindig ezrekből áll, 's ezek most olly utcákba oszlanak, melyek sikátor névre sem méltók, és olly sikátorokba, melyek sötétségét zsákban hordott napvilággal sem lehetne eloszlatni.

Ámde azért e' helyeken is emberek lagnak, kik üreget vájnak a' hegyoldalba, két sárfalat tapasztanak hozzá, és ezen odukban szintolly „érdekesen“ és „finomul“ halványok, mintha lábaik mindig ezer forintos szönyegen pihentek volna; és ezen emberek munka 's nélkülözés közt is igen boldogoknak érzik magokat, mert megvannak

győződve, hogy ők is idő előtt fognak meghalni, valamint azok, kik a' rendkívüli bőség miatt szegényeknek hiszik magokat, és a' henyelés kínos gyakorlásában mindennap iszonyuan elfáradnak. Lám, minő különböző tényezői vannak az emberi boldogságnak!

A' hegyoldal mindinkább meredekebb lesz, 's a' lakosság szegényebb, ámbár a' közönséges életben épen ellenkezőt tapasztalhatni; mert minél magosabbra jutnak az emberek, annál távolabb esnek a' szegénységtől, minélfogva aztán épen nem kell csodálni, hogy a' szegényeket nem ismerik, és sohajtásaitak nem hallhatják meg. Az Isten még magasabban lakik ugyan, 's mégis meghallgatja a' szegények könyörgését; oh, igen, de az Isten mindenható, a' földi magasságban levők pedig csak képződésben élnek, és rontanak, mivel alkotni nem tudnak.

A' kapaszkodás mindig bajosabb, de majd teszek én róla, mert régi veréb vagyok, és annyi embert láttam már magosra jutni, hogy bámulásomban mindig alant maradtam.

Tehát kalapomat leveszem és mindig mosolygok, habár a' göröngyös ut megverzi is lábaimat.

Bizony csak így is súlyos az út 's megakasztja lélekzetemet.

Hátamat meggömbítem és eleven C bötü gyanánt haladok előre.

Így sem érzek könnyebbülést.

Megfordulok tehát, hosszú lélekzetet veszek, 's néhány óriási hazugságot mondok el, például, hogy a' budai kövezet rendkívül jó, hogy a' rend ellen semmi panasz, 's hogy egy színész tíz szót sugó nélkül mondott el.

Ez sem használ, pedig hányszor láttam én ennek bámulatos sikerét!

Most háttal megyek fölfelé, azaz: rák módjára haladok.

Ah, mennyire megkönnyültem, így már sokkal kevésbé erőlködéssel jutok magosra, és ime, már a' Gellért hegy tetején vagyok.

Ez tehát azon titoknak kulcsa, melynek segélye által könnyen magasra juthatni; ezt mindenki jól megjegyezheti magának.

Körültekintvén, először is a' csillagásztorony tűnt szemembe.

Hm, gondolám, nem csodálom, hogy nálunk olly kevesen tanulják a' csillagászatot, mert ugyancsak nehezen lehet ezen égi tudomány forrásához följutni.

De minek is nekünk a' csillagászat, hiszen kalendáriomban mind meglegeljük azt, mit e' tekintetben tudnunk érdekes lehetne.

Lám, mily könnyen jóra magyarázhatni azt is, hogy nálunk a' csillagásztorony csaknem megközelíthetlen!

A' hegy lepeve van emberekkel, 's a' népünnepe ugyancsak pezseg; ámde ne várja senki, hogy azt leírjam, mert valamint elég azt mondani: voltam Rómában és láttam a' pápát, úgy azt is elég mondani: láttam a' Gellérthegyi népünnepet husvét második napján, mert étel, ital és zene képezi a' mulatságot itt és mindenütt, 's más szokott mulatságoktól csak abban különbözik, hogy itt az étel drágább, az ital silányabb, a' zene pedig izetlenebb.

Soraimat azon rendkívül eredeti megjegyzéssel fejezem be, hogy könnyebb a' hegyről lemenni, mint a' hegyre fölkapaszkodni. — K i s s P á l.

NEMZETI SZINHÁZ.

Ápril. 1-én: „B ü v ö s v a d á s z,” daljáték négy felvonásban.

E m m a. Kiváncsi valék a' színházi új év megnyitására, és ime, mily érdekesen lepettünk meg! Don Pasquale volt hirdetve, és helyette a' bűzös vadász rántatott le: akarám mondani rántatott elő.

G y u l a. Ez alkalmasint csak azért történt, mivel a' rendezőség azt hitte, hogy Don Pasquale még nagyon érdekes ujdonság, 's mindjárt eleinte nem jó a' közönséget elkapadni, azért tehát a' rendezőség így szóla:

Számiel, Számiel, jőj elő!

Hogy ne legyen ma sok néző.

Ez nem a' legjobb rim ugyan, de mégis jobb a' rendezőség tapintatánál, mellyel a' mélyen tisztelt közönséget elriasztani, akarám mondani, beédesgetni törekszik.

É l e k. Eh, meg lehet ezt ma bocsátani, csak áprilist akartak kissé járítani a' nagyérdemű közönséggel, 's azért maradt üresnél üresb a' színház, mire némelly böles színházi ulemák azt fogják majd megjegyezni, mikép a' közönségnek ezen rendkívül csekély száma világosan tanúsítja, hogy soha nem volt még a' színháznak annyi bérlője, mint épen most.

E m m a. Oh, hiszen ez csak az első nap, ez még nem határoz semmit, de bezzeg sokan fognak holnap bérleni, miután ma már láták világos próbáját annak, hogy milly érdekes játékrend készítették az új színházi évre.

É n. Hiszen kérem alázatosan, a' Bűvös vadász zenéje igen jó.

V i l m a. Igen, de hallotta volna ön csak az előadást! Pecz ma egészen hang nélkül énekelt, elannyira, hogy sokáig Jóbot véltem hallani; Benza szinte nem énekelt olly hatállyal tüzzel, mint máskor; Éder Luiza pedig a' kis Ancsát egészen semmivé tette, mit Lászlóné nyugottan hallgatott, 's mindenkiben azon kérést ébreszté: hogy ugyan mért nem énekeltették általa e' szerepet?

É n. Éder Luizát mentenem kell, neki még most is több igen jó szerepe van, és ő olly sokat tett már a' magyar színészet körül —

V i l m a. Teljes igaza van önnek, 's épen azért nem is kívánom, hogy Éder Luiza színházunktól elbocsáttassék, ámbár ez, fájdalom! még nincs olly szerencsés helyzetben, hogy érdemes tagjainak nyugdíj fizethessen, de legalább olly szerepekre nem kellene őt alkalmazni, miket jobban is be lehet tölteni. Csodálom, hogy Paksyné szomorú környezete daczára is jól birt énekelni, 's ezért kettős dicséretet érdemel.

E m m a. De hát még a' disztiményekről mit mondjunk! Én nem szeretem ugyan a' látványos komédiákat, 's hála az izlésjavulás terjedésének, az ugynevezett nagyobb közönség sem kedveli színházunkban az efféle szemfényvesztő silányságokat; de ha már valamely előadásban az effélet egyáltalában nem mellőzhetni, akkor legalább iparkodni kellene, hogy holmi foltozatlan rongyos rémek és mosdatlan szellemek botrányt ne okozzanak.

2-án: „F é l r e i s m e r t l á n g é s z,” vigjáték három fölvonásban, írta Degré Alajos.

V i l m a. A' „Félreismert lángész” szerzője ritka szerencsével bir, mert színészik olly méltánnyalattal viseltetnek iránta, hogy ma is olly szorgalommal játszottak, mint első előadás alkalmával.

G y u l a. Annál szomorubb, hogy a' színház üres volt.

É l e k. Ezt nagy részben az okozá, hogy a' hónapos és budai bérlők elmaradni kényszerültek.

E m m a. Én ezt nem tartom épen nagy veszteségnek a' színházra nézve, mert habár ez által a' bérlők száma csökkent is, de új darabok előadásakor szaporodni fog a' fizető közönség ezen kimaradt bérlők által, kik eddig bérszünetek alkalmával többnyire elmaradoztak.

É l e k. Igaz, de itt a' kárt vagy hasznót — a' pénzbelit értem — igen nehéz biztosan meghatározni; az erkölcsi kár pedig mindenestre igen tetemes, mert ezen túl az érdektelen, vagy már ismertebb darabok előadásakor mindig sokkal üresebb lesz színházunk, miut eddig vala, és ez aztán megingatja az intézet hírét. Én azt hiszem, hogy minden áron állandó közönséget kellene szereznünk, érdekes ujdonsá-

ságokra aztán bizony nem mesterség nagy közönséget becsődíteni; ennél fogva én részemről a' bérlest minden kitelhetőképen könnyíteném, és inkább a' rendes be-
lépti díjakat emeltetném föl.

G y u l a. De erre sincs szükség, mert színészek azt mondják, hogy szin-
házunknak a' most lefolyt évben nem tudom hány ezer forint tiszta haszna volt; ez-
zel tehát be lehetne érni, minthogy nemzeti színházunk nem nyereszkes intézet,
's azért minden megszorítás és díjemelés nemcsak káros, hanem egyszersmind fölösleg.
Könnyíteni kell mindenkinek a' színházba járást, és nem nehezíteni, ha valódiilag
népszerűvé és utóbb mintegy szükségké kívánjuk azt tenni.

3-kán: Lászlóné javára bérszünettel először (!!) „K ö m ü v e s é s l a -
k a t o s,” daljáték három felvonásban Aubertől.

E m m a. Milly változók az idők, engem ezen daljáték gyermekkoromban
igen mulattatott, és ma szerettem volna, hogy a' rendezőségnek legalább száz füle
legyen, 's büntetésül mindig csak ezen zenét, és még inkább ezen éneket kelljen
hallania.

G y u l a. Midőn színházból távoztunk, egy öreg ur így szóla: „Legszebb
volt az, mikor Benza a' vasat verte, mintha tanulta volna, olyan jól verte!”

E l e k. Ezen megjegyzést megbocsáthatni az öreg urnak, ki talán nem igen
jártas a' zenében; de szebb az, hogy én F. urhoz így szólék: „Ugyan az Istenért,
mi jutott önöknek eszébe, hogy ezen ócskaságot most újdonság gyanánt tálalják
előnkbe?” — és ő ezt válaszolá: „Hiszen, kérem, ennek betanulása is csak olly fá-
radságba került, mint ha a' legújabb daljátékot tanultattuk volna be!”

M i n d. Ha ha ha!

E l e k. Ugy van! Én aztán természetesen elmondám, mikép épen ez aztán,
,öreg hiba,' midőn az erő így pazaroltatik el.

V i l m a. Egyébiránt a' teljes elbukásnak némileg az előadás is oka volt, mert
Paksyné szerepe olyan, hogy nem tüntetheté magát ki benne, Reszler szerepét pe-
dig jó játék által kellene emelni tudni, mit tőle természetesen még nem is kívánhatni.
Pecz mind hangja, mind játéka által egészen elejté szerepét, Benza pedig egyedül
nem sokat tehetett, habár burnótszelenczéjét megnyikorgatta is, mit bizvást elhagy-
hatott volna. Lászlóné nagyon kímélte hangját, Hubenayné pedig tökéletesen sem-
mivé tette nem épen érdektelen szerepét; színházunknál egyedül Hubenayné az, ki
évek óta még csak jelét sem mutatá, hogy valamely szerepet botrány nélkül adhatna.

E l e k. Nyugodjunk meg legalább azon reményben, hogy nem kellend többé
ezen daljátékról szólnunk.

4-én: először (és mégis bérfolyamban, hallatlan, de igaz!) „M a r i, e g y
a n y a a' n é p b ö l,” dráma öt felvonásban, előjátékkal egy felvonásban. Irta
Dennery és Maillan, fordította Bérczhavi.

G y u l a. Megvallom, félve mentem ma a' színházba, mert rettegettem a' hat
felvonástól, 's nem is biztam a' darabban, minthogy bérfolyamban adatott, 's ná-
lunk jót nem szokás először így előadni; annál kellemesb volt azonban meglepeté-
sem, mert illy minden tekintetben jeles dráma már rég nem volt szinpadunkon.

V i l m a. És a' mellett milly egyszerű; nincs benne diszitmény, nincs tör,
méreg, titkos ajtó. A' mindennapi élet legmindennapibb eseményei összeállítvák, 's
egyedül azzal rendítnék meg, hogy valóságukat érezzük.

E m m a. Milly jelesül van föstve Mari jelleme, 's milly művészi tökélyvel
adá azt vissza Laborfalvi Róza! Előbb mint szerető menyasszony, minden mozdula-
tában öröm és kejt, 's utóbb a' csöndes fájdalomtól egészen a' lázas örvényezésig mind-
azon érzelmek, melyek romlatlan anya kebeléből fakadhatnak.

E l e k. Egressy Gábor és Szentpétery szinte élethíven személyesíték a' csá-
bulásra hajlandó és teljesen vásott kézművest, 's mindketten végig híven ragaszkod-
tak jellemük visszaadásához. Szathmáryné helyett inkább Lendvayné kellett volna

föllépetni, ki e' szerepet vonzóbbá tehetné bensőbb 's szenvedélyesb játék által, mert Szathmáryné kimért hidegsége az egész jellemet valószínűtlenné tevé. Ő a' maga helyén igen jeles, de ma kissé rontott, mi azonban csak a' rendezőség hibája.

V i l m a. Ezt még könnyen lelete tűrni, de Fáncsi játéka többet rontott, ő közönséges kis intrikust csinált a' borzasztó jellemű orvosból, és csaknem nevetségessé vált. Így például, midőn Mari a' kosárban gyermekére ismer, az orvos, ki jól tudá, mi forog kockán, iszonyu lelki viharát csak azzal bírta kifejezni, hogy — fejét vakarta! Hibásan kiszámított játékát tán az is okozta, hogy szerepét nem tudván jól, többször akadozott.

E l e k. Ezt ma menthetőnek hiszem, mert azt hallám, hogy ezen dráma négy nap alatt tanulatott be.

G y u l a. Ha ez való, úgy ismét csak azt tanusítja, hogy színészink igen sokat tehetnének, ha akarnának, mert majd egy sem akadozott.

V i l m a. A' darabban magában csak azt nem helyeslem, hogy két házaspár van benne, 's mind a' kettőnek házassága szerencsétlenül üt ki; ez sokakat vissza-riaszthat a' házasság élettől.

G y u l a. Oh, csalatkozik nagysád, nem a' házasság maga van itt rosz színben bemutatva, hanem csupán kötésének módja iránt tétetik vigyázóbbá a' néző. Megmutattatik ugyanis, hogy milly szomorú következményeket szül az, midőn a' szívet nem kérdezik, 's csupán érdekek kötik meg a' házassági frigyét; és megmutattatik, hogy az sem jó, ha csupán szívünk után indulunk, és vakok vagyunk a' szeretett tárgy hibái, bűnei iránt, melyek az első mámor eloszlása után mulhatlanul szerencsétlenné teszik az együttélést.

E l e k. Ugy van, 's általában egész iránya e' drámának erkölcsjavítás, mert mutatja: mennyire juthat az, ki a' munkát elhanyagolja 's rosz társaságban dözsöl, és hogy a' javulás lehetséges, mihelyt szilárdul akarjuk, 's az erény végre csakugyan megnyeri illő jutalmát. Meg vagyok győződve, hogy e' jeles színmű még sokszor meg fogja színházunkat tölteni.

É n. Csak azután valamikép úgy ne járjunk vele, mint Párisban történt, hol a' negyvenedik előadás után a' jeles Dorval asszonyság, ki az anyát személyesíté, valósággal megtébolyodott, 's csak huzamosb gyógyítás után nyeré ismét vissza elméje épségét.

E l e k. Oh, attól nincs mit tartanunk, mert nálunk a' legjelesb művet sem ismételtetni annyiszor egymásután.

5-én: bérszünettel a' színészek nyugpénzalapjának gyarapítására G u n g l karnagy zenészeti estélye.

Gungl, zsámbéki hazánkfia, egészen díj nélkül működött zenészkarával e' szép célra, 's örömmel tapasztaltuk, hogy a' közönség nagy számmal gyült össze, azt tanuítván, hogy örömet ohajtja biztosítani azok jövődjét, kik most jelenét kelle-messé tenni iparkodnak. Gungl tetszett, 's majd minden zeneműve ismételteték, mik közt egy keringő sem vala, mi töle miedenesetre igen józan tapintatot tanusít. Ugyan mennyire megy már ezen nyugpénzalap tőkéje? Nem ártana róla nyíltan számolni, hogy a' közönség annál többet tehessen érte.

6-ától 12-ikeig bezárólag, a' husvéti ünnepek miatt, a' színház zárva volt.

L. P.

„Z u e l m a,“ eredeti dráma 4 felvonásban, írta K o c s i-H o r v á t h Z s i g m o n d.

(E l ő s z ö r a d a t o t t apr. 13-kán, b é r s z ü n é s b e n.)

A' darab tartalma következő: Sinán basa, Libanon parancsnoka, adóval túlterheli és zsarolja alattvalóit, különösen a' fegyverrel meghódított maronitákat, mi oknál fogva Zodik emir, maroniták főnöke, Buleng nevű főrangú maronita ifju kíséretében, elmegy a' basához 's emberségesebb bánásmódra szolítja fel őt; a' basa

azonban, leginkább Sidi-Dahár ulema unszolására, fenyegetve utasítja vissza a követül jötteket. Ezek távoznak; harez lesz.

Zodik emirnek leánya van: Zuelma. Ezt apja Bulengnek akarja nőül adni. De erre Zuelma annál kevesbbé hajlandó, mert Kalemбég alvezért meglátta, megszerette. Kalemбég szinte látta Zuelmát, és megszerette, 's szerelme oly mély, oly forró volt, oly megfoghatatlan mély és forró, hogy a muzulman egész háremét szétoszlata, 's egyedül Zuelmaért élt halt. Barátját, Abd-omár arab lovagot, elküldi a leányhoz, 's kéri, hogy engedje meg, nála tisztelkednie. Zuelma küzdés után megadja az engedelmet. — Kalemбég jö, a leánytvele szökésre beszél, 's Zuelma hőse karján elhagyja az apai hajlékot.

Zodik emir kétségbeesik hön szeretett leánya elvesztésén: azt véli, hogy Kalemбég erőszakkal rabolta el őt. Kalemбég és Zuelma Abd-omárt elküldik Zodikhoz, 's beszélgetésre kéri fel, mellyben Kalemбég az apát felvilágosítani 's megengesztelni reméli. Zodik, folyvást erőszakos rablónak tartván Kalemбéget, elmegy; de ezt barátságos beszélgetés helyett pisztolylövéssel támadja meg, 's mint orgyilkos elfogatik a bég emberei által, és lelánczoltatik tömlőcz fenekére.

Sidi-Dahár szüntelen forgolódik hol a basa, hol az alvezér körül, őket vallásos vakbuzgalmukban erősíti, 's ez uton minél több pénz irparkodik tőlök kicsalni telhetlen szomja csillapítására, 's e részben az utóbbinak ájtatosságát sokkal nagyobb-nak találja, melly oknál fogva Sinán basa ellen fordítja alattomos fondorkodását, 's a divánhoz intézett titkos feladásaival kieszközli, hogy Sinán letétesse, 's helyébe basául Kalemбég emeltessék.

Zuelma folyvást ellenszegül Kalemбég szerelmi ostromainak, ki őt elbocsátott háreme kárpótló virágaul szentelni igen nagy tüzzel ég. Zuelma t.i. azon van, hogy a béget keresztény vallásra térítse, 's erre szerelmét eszközül használja, valamint arra is, hogy sultánja ellen pártot ütvén, Libanont és törzsökét a török járom alul felszabadítsa. Kalemбég buzgóan ragaszkodik vallásához, 's csak nehezen enged a felszólításnak. De enged végre 's megesküszik a keresztények Istenére. Aztán elmegy, hogy Zuelma apját felszabadítsa a tömlőcz fenekéről, 's vele értekezék. Mindent megmond az apának: hogy leányát hön szereti, hogy keresztény leszen, 's nőül veendi őt, 's hogy pártütő leend szultánja ellen. E beszélgetést Sinán basa 's egy pár meghittje kihallgatja.

A mint Kalem Zodiknál a börtönben volt, megígérte neki, hogy azonnal embert küld titkon kiszabadítására. Azonban távozáván Kalem, tüstént megjelen, Sinán eszközzésére, Sejtán tömlőcztartó, 's hirül hozza Zodiknak, hogy Kalem által, ki őt csak ámitni 's megcsalni akará, zsinórrali megfojtása végett küldetett. Zodik sehogy sem akar beleegyezni, hogy őt megfojtsák, 's minden kincscsel kínálja a tömlőcztartót, csak engedje őt élni. Sejtán ebben megegyezik 's szabadságot ígér neki, miután látja, hogy Kalem basa elegendőleg el van telve boszuval, 's felszólítja, hogy irjon leányának, őt apai áldás vagy átok ígérete alatt szólítsa fel, Kalem basa meggyilkolására. Zodik megírja a levelet, 's szabadon vitetik el a tömlőczből.

Zuelma, vevén Zodik levelét, mellyből Kalem basának apja elleni állítólagos fondorságát és ros merényét megérti, azonnal elhatározza, hogy apja parancsának engedni fog. Előadja Kalemnek, hogy már most egészen kész, szerelmének mindent áldozni. Kalem elrészegül, szerelmi mámorban ölel és csókol, 's Zuelma jobbjá ez ölekezés közben szívébe surja a halálhozó aczélt.

Ekkor megjelen Sinán, a volt basa, 's előadja Zuelmának, hogy Kalem legkisebb hűtlen tett által sem vétkez ellene, hanem a fondor szövénnyel, melly által eszközölte, hogy Kalem legkedvesebbjének keze által nyerje a halált, az ő boszú-műve volt.

Ez a rövid tartalom.

Jó ideje, hogy a 'szerzőnek 'Házi orvos' című drámája a 'nemzeti színpadon megfordult; ezen első föllépése óta a 'pályán, melyre lépett, jelen művével szép haladást tanusított, 's jogot nyújt remélnünk, hogy állhatatos szorgalom és studium által nemzeti színházunk idővel élvezetes műveket nyerend tőle. — Azonban a 'jelen műről szólva, az csak kis mértékben elégti ki a 'közönség várakozásait, a' minek ha okait keressük, ezeket leginkább a 'következőekben véljük megtalálni.

Először is hiányzik jelen színműben a 'cselekvény egysége 's összefüggése, a' mennyiben az előforduló okok egészen más eredményeket szülnek benne, mint miket a 'költői valószínűség számolása szerint vártunk, 's ismét eredmények fordulnak elő benne, melyek a' főcselekvényeitől egészen eltérő okokból származnak. Pedig a' színpad, azon színpad t. i., mely a' csupán mulatni vágyó nagy közönség számára létezik, megszenvedi ugyan a' főcselekvénnyel szorosan össze nem függő mellék-cselekvényeket, ha azok néha olly sűrűk is, hogy az egész színmű nem látszik miattok egyébként, mint epizodok láncolatának, mint erről több, színpadunkon megfordult darab tesz tanuságot; azt azonban, hogy maguk a' főcselekvény vezérfonalai legyenek műterv és költői valószínűség nélkül összevissza kuszálva, még a' csupán mulatni vágyó nagy közönség színpada sem szenvedi meg. A' jelen színműben Kalemnek Zuelma, szenvedélyesen szeretett kedvese, általi megöletése volna a' cselekvény főpontja, végbefejezése; méltán várnók tehát, hogy minden, a' mi ezt Kalem részéről megelőzte, ezen eredmény előidézésére irányoztassék, hogy e' gyászos végnak születő oka Kalem jellemében, vagy valamely tettében találtassék fel. Ez azonban nem így van; mert a' meggyilkoltatás oka annyira kívül van Kalem cselekvéskörén, hogy ő nem másképp esik el előttünk, mint egy ember, kit véletlenül leorgyilkolnak, 's így sajnáljuk ugyan őt, mint minden leorgyilkolt embert sajnálnánk, de e' sajnálkozás távol van azon magas, szenvedély-tisztító szánalomtól, mely keblünkben fölgerjedne, ha a' különben nemesnek és hőslétkűnek mondott hadvezér saját vétké vagy tévedése következtében bukott volna meg. Kalem halála Sinan basa boszúműve, 's ennek boszuját Kalem soha legkisebbel is föl nem ingerlé maga ellen, mert hiszen, mint maga mondja, ő a' basaságot soha sem kereste, 's hogy a' lebuktatott Sinan helyett basává lett, ez egyedül a' kincsszomjas ulema fondorkodásából eredt, a' ki ellen Sinannak kellett volna fordítani fegyverét, ha nem rövidlátó; hogy pedig rövidlátó és szűkfejű, 's ennek következtében a' színmű hőseit legyilkoltatja, ez által sem az utóbbi iránt részvevő szánalmunk, sem az előbbi iránt nemes felharagvásunk nem vétethetik igénybe. Bírálnak nem tiszte, azok iránt, mik a' darabban nincsenek, utbaigazító tanácsokat adni; azonban el nem hallgathatom azon figyelmeztetést, hogy ha Kalemnek akár a' megsértett atya iránti viszonya, mint leányrablóé 's a' szüle és gyermek közti szent kötelek megszagatójaé, akár pedig a' vallása iránti kötelessége 's ettől elpártolása, mint hitehagyotté, vétetik a' tragikai kifejlés alapjául és indító-okául, 's a' cselekvény aztán ennek értelmében fonatik végig: a' jelen dráma sokkal nagyobb igényeket birna figyelmünkre 's részvétünkre; első esetben a' boszuálló szerepét Zodik, másodikban a' vakbuzgó ulema, igen jól elvállalhaták... Vagy ismét egészen más volna és segítne a' dolgon, ha Sinan már előre is, természetesen Kalem lelkületében vagy valamely cselekedetében gyökerző indító-okbul, boszut forralna az alvezér ellen, 's azon közbejött körülményt, hogy Kalem egy keresztény leányt elrabol, 's ez által annak apját maga ellen fölengerli, csak mint sorskezdeményt használja eredeti boszuja csilapítására; azonban illyes irányzatnak sem találunk a' darabban semmi nyomára. (Tárgyhalmaz miatt vége következik.)

MI HIR BUDÁN?

Nyílt levél nagys. Kubinyi Ágoston urhoz. Nagysád igen jól tudja, miként Europa minden nemzete, még magok a' jelennek 's jövőnek élő francziák is, érdekelten viseltetnek azon férfiak arczképei iránt, kik hazájuk multjában nevezetes szerepet játszottak, 's ismeretes ön előtt az is, hogy a' világ művelt népei gyakran nagy költséggel gyűjték össze a' muzeumok és képcsarnokok számára a' történeti jelességű férfiak arczképeit.

Nálunk e' tekintetben mindedig, úgy szólván, semmi sem történt a' nemzet részéről, muzeumi képcsarnokunkban alig lelünk pár érdekes arczképet, noha multunkban elég oly férfura találunk, kik megérdemlik, hogy hálával viseltessék irántuk az utókor.

'S ha fajunk jellemét tekintjük, csakugyan elvitázhatlan tényként látjuk azt, hogy népünk kegyelettel viseltetik multunk jeles férfiai iránt; mutatja ezt ama körülmény, hogy nemcsak a' főuri, de kisebb nemesi házaknál is lelünk képeket, mellyek híres hajdani magyarokat ábrázolnak — 's hogy bizonyos nevek említésére buzgón hevülünk fel.

Beutazván honunk szép részét, megnézvén több főcsaládok várait 's kastélyait, volt alkalmam meggyőződni, hogy kegyelet, vagy aristocratiai büszkeség következtében, mindenütt vannak számos ősi képek, mik közt a' hon igen sok jeles fia arczképét felleljük.

Ámde hogy ezeket lássa az ember, keresztül-kasul kell utaznia az országot, 's teheti-e ezt minden ember? nem! sőt csak igen kevés; pedig hányan vannak a' hazában, kik örömeiket lelnék abban, ha azon férfiaknak, kiket a' történetből becsülni tanultak, arczképeit láthatnák! 'S ez olly könnyen megtörténhetnék, ha a' pesti muzeumban egy csarnok létesülne, hol egybegyűjtve lehetne látni a' hon jeles férfiainak arczképeit.

A' háladatosság szép erény egy nemzetenél is, 's lehet-e tagadni, hogy multunkban, midőn minduntalan veszélyeztetve volt a' nemzet létele, nem egy férfiú élt, kinek hálával tartozik a' magyar, 's már e' szempont is elég ok lenne, illy csarnok létesítésére, ha nem harczolnának más művészeti szempontok is ezen eszme mellett.

Hisszük, hogy idővel lesznek jeles magyar festők 's nem fognak-e ezek majd képeket alkotni akarni a' hon multjából, 's nem lenne-e nagy segítség reájok nézve, ha muzeumba lépve, ott együtt látnák a' hon multjában élt jeles férfiak arczképeit, 's lefestve szemlélhetnék minden kor divatos öltözetét, mit ismernie a' regényírónak 's dráma-művésznek szinte érdekében fekszik.

De hisz, nagysád, szinte mint én, meg van győződve, hogy kívánatos lenne illy csarnok létesítése 's legfőlebb is azt mondandja, hogy erre pénz kell; pénz, mi n i n c s!

Ezt én jól tudám, ámde azért előléptem indítványommal, mert lehetőnek hiszem, hogy illy csarnok, ugyszólván, pénz nélkül, létre jöjön.

Vegyük például, hogy egyelőre, akkor, midőn a' szeretett nádor-főherczegünk tiszteletére alapított 'József-képcsarnok' megnyitatik, elhatározatnék egy 'nádor-csarnok' létesítése, magában foglalandó a' nádorok arczképeit.

Kik voltak nádorok a' XVI. század vége óta? Batthyányak, Draskovics, Eszterházyak, Forgách, Pálffyak, Perényi, Illésházy, Nádasdy, Turzó, Wesselényi; 's nem élnek-e ezek családai, a' Turzók 's Illésháziaak kivételével? 's hiheti-e, nagysád, hogy azon családok, mellyeket itt megneveztem, önnök felszólítására vonakodának pár száz forintot áldozni arra, hogy ősök arczképe a' muzeum számára levéttessék?

Hiszen, mi az aristocratiai előnykövetelés alapja? az ősökrei hivatkozás; 's nem lenne-e nevetség, ha az, ki büszkén dicsekszik, hogy őse ekkor és ekkor nádor volt, vonakodnék néhány forintot, mi a' család diszét emelő költségből reá esnék, e' célra szentelni?

Erősen hiszem, hogy ha nagysád ezen főcsaládokat felszólítaná 's fel az árvai vár birtokosait: Turzó- 's B. S. Zinát: Illés házy arczépe kiadására — a' nádorcsarnok okvetetlenül létesülnék, 's hogy ehhez csakhamar egy más csatlakoznék, a' multnak egyéb jeles fiai arczépeit magában foglaló. —

Erre nézve sok képet lehetne kapni oly főuraktól, kik a' kihalt családok arczépeit birják (például Schönhofn és mások) — 's a' felszólítás itt is használna. Hiában, az ember hiú — 's ezen hiúság nemesebb kifolyása igen segítene ez ügyben is.

Nagysád érteni fog, — 's én meg vagyok győződve, hogy ha kimondatnék, 's ezt szigoruan meg kellene tartani, miszerint csak a' történetileg jeles férfiak arczépei jöhetnek a' például 'nemzeti Pantheon' nevet viselő képtárba, a' Csákyak, Forgáchok, Barkóczyak, Batthyányak, Keglevichék, Erdődyek, Balassák, Széchenyiek 'stb. megküldének a' primási országbírói 's báni, meg egyéb főméltóságokat viselt őseik arczépeit, mint szinte a' többi családok is azokét őseik közül, kikben büszkélkedni méltó okuk van, 's kiktől származásukkal dicsekednek, a' nemzeti muzeum számára. Mert ismételve mondom, nevetség lenne, ha például egy Festetics, vagy Károlyi vonakodnék arra áldozni, hogy őse György vagy Sándor, kinek annyit köszönhet, kitéve legyen arczképben oly helyre, hol tiszteletét leginkább nyilatkoztathatja ki iránta a' látogatók nagy serege.

Lépjen föl, nagysád, lelkesen ez ügyben 's létesül az, mit, mint sok más magyar, buzgón ohajtok én is.

— y — v.

— Most, midőn a' tavasz egész bájával beköszöntött 's a' legszebb napok vidítják föl az ember lelkét, illő, hogy a' testnek is megadjuk a' magáét 's annak fel-frisítéséről gondoskodjunk. Lehetetlen e' tekintetben a' t. közönség figyelmébe nem ajánlanunk a' budai ráczfürdőben ez idén véghezvitt czélszerű 's nálunk legalább egészen új változtatásokat. A' fürdők erélyes bérlője R e d e r Adolf ur t. i., ki jobban és buzgóbban, mint akármelyike társai közül, vendégei kíváнатit kielégíteni iparkodik, h a t igen kényelmes kádfürdőt építtetett 's mind az oszlopok alatti járdát, mind a' fürdők fölötti erkélyzetet az eddig divatban volt márványtáblák helyett a' sokkal könnyűbb, a s p h a l t'-tal rakatá ki, mi nemcsak a' szemnek kellemesb látványt nyújt, hanem az épületnek tűz- és vízenleni biztosítására is czélszerűbb. Ezen padolat rakatása K a s t n e r ur, a' pesti asfalt-társulat egyik igen ügyes tagja felügyelése alatt történik, 's mi őszintén csak azt kívánjuk, hogy a' bérlő urnak a' fürdő kicsinosítására és kényelem tekintetében minden évben tenni szokott tetemes áldozatai a' közönség részéről elismerést és pártolást találjanak.

— E' napokban vettünk Pestről egy névtelen levelet, mellyben színházi referensünk kéretik, hogy Laborfalvy és Lendvay asszonyságokat hagyja békén lovagolni, miután ők — a' levélíró szerint — nemcsak a' színháznál 'primadonnák', hanem egyebütt is 'dámáknak' tekintetnek, 's mint ilyenek, miért ne tennék azt, mi a' nemesebb időtöltéshez tartozik? Erre vonatkozó szavait imígy végzi: 's azért mi többen azt mondjuk, jól teszük, hogy lovagolnak, mert igen-igen jól áll nekik; csak Lendvayné jobban megfogná a' kantárt.' — Tehát Lendvayné asszonyság tessék jobban megfogni a' kantárt! — A' levél egyébiránt igen illedelmes hangon van írva 's nem épen kezdő íróra mutat, mit ritkaság kedvéért említünk meg.

— Már én meg nem engedném, ha Pest városa annyiszor földicsért, erélyes kapitánya volnék, hogy a' hídőnél kitűzött nemzeti színű zászlóra: S o m m e r t h e a t e r' legyen felrófnyi betűkkel mázolja a' magyarság csufondáros kijátszására. Tessék a' német bérlőnek akár chinai felirásokat használni valamely befestett

rongyon, de nem egy nemzeti színü lobogón, mert ez vélkes profanációja a' magyar szellemnek 's ezt — úgy hisszük legalább egész alázatossággal — tulajdon hazánkban csakugyan nem lehet megengednünk . . . ámbár igen jól tudjuk, hogy azért mégis meg kell ezt engednünk — egyébiránt protestálni szabad, ha — szabad!!

— Örvendetes ujdonságul írhatjuk, hogy midőn a' n e m z e t i színházban m i n d e n páholy ki van ez évre bérelve, a' n é m e t ben alig birtak tizenhatot kiadni. Mit mondanak némely collegáink arról a' másik oldalról ezen demonstrációhoz?

— Érzékenyebb csapás alig érhetle volna a' tiszavölgy rendezését, mint V á s á r h e l y i Pál urnak, az erre elválasztott technikai főigazgató april 8-kán hirtelen történt halála. A' magyar tudós társaság is egy lelkes tagot, családja és baráti felejtethetetlen becsületes férfit vesztek benne. Lebegjen áldás porai fölött.

— Az 'Erdélyi Híradó' pesti levelezője azt a' reményt fejezi ki, hogy, mióta a' derék L u c z e n b a c h e r t a' muzeum régiségei öreül nevezték ki, úgy látszik, az írókra is rákerül a' sor 's a' tudományosság körüli hivatalok — mint kell — az ő kezeikbe jönek. Legujabban — úgy mond — G a r a y lép állásba az egyetem könyvtáránál, csekély évdíjjal ugyan, de mégis többel, mint eddig, mert ezelőtt semmi biztos jövődjöje nem volt. Ő majdnem élte felét az irodalom szolgálatában tölti, tollára büszke lehet a' nemzet: de neki vajmi kevés oka volt még nemzetében büszkelkednie! Azonban ő is egyike az áldozóknak!

— L i s z t Ferencz f. hó 28-kán érkezend Pestre 's első hangversenyét csütörtökön, april 30-án a' nagy redoutetereben déli órákban adandja. Előfizetéseket h á r o m és k é t pengő forintos zártszékekre mátol fogva elfogad Treichlinger műarus, ki a' hangversenyek rendezésével meg van bizva. — Sokan nem annyira Lisztet hallani, mint inkább arra kíváncsiak, minő kitűnéssel fogják őt tisztelői ismét meglepni? Az öreg Rózsavölgyi egy szép magyart készített eljövételére; a' hangászegyesület is sűrög-forog már, hogy a' zongorakirályt illő díszszel elfogadhassa, ki, mint halljuk, ezuttal egyik 'barátjánál' sem fog lakni, hanem az 'angol királyné'-t választá szállásául.

— A' pesti harminczad épületet csakugyan elmozdítják mostani helyéről. Legujabban érkezett felsőbb parancsok következtében még ez idén fognak hozzálatni e' munkához. A' József- és németszínházi tér e' szerint összeolvadnának, hacsak a' monda nem valósul, 's gróf Széchenyi István ő excája pompás palotát nem épít a' mostani harminczad helyére, mely esetben aztán a' németszínháztérnek odiosus nevezetét méltán lehetne, Széchenyitér'rel fölcserélni.

— A' 'koszoru' magyar tánc szerzője, K ő h e g y i József ur Pestre jött, hol egy egészen új magyar tánczát, mely az eddigi társas tánczak kényszerítő szabályaitól ment, az itteni tánczmestereknek 's általuk majdan a' nagy közönségnek bemutatni szándékozik.

KÜLFÖLDI LEVELEZÉSEK.

Prága, 1846. martius 24-kén.

KEDVES **ÁM! Tegnap óta Csehország fővárosában, a' régi híres és szép Prágában vagyok. Három melléknév egyszerre talán soknak is tetszik. Azonban ki Prágát ismeri, mind a' háromra nézve egyet ért velem. De nem akarom megrontani a' sort, melyben tudósításimat írni szándékom; előbb tehát, mint Prága nevezetességeivel megismerkedjünk, lássuk a' vaspályát Olmüezettől idáig.

Lásd, kedves **ám! akarva, nem akarva, itt vagyunk ismét a' vaspályán, a' lehető legkényelmesb utazási módon a' világon. Hetedfél órákor beültünk a' nagy kocsikba, miket helyesben nevezhetnénk kerekre rakott szobáknak, 's miután

azokban néhány óráig fel 's alá sétaltunk, álltunk, ültünk 's feküdtünk: pontban délesti 5 órakor beértünk az itteni pompás pályaudvarba, hol a' vámmotózók sem tettek legkisebb alkalmatlankodást butoromban, szavamra elhívén, hogy a' bátran kitárt bőrládában nincs semmi csempészeti áru.

Uti társaim között ismét semmi ismerős, de még csak egy vonzó arc sem volt, melly bennem vágyat gerjesztett volna a' közlékenységre. — Egyetlen baja — legalább rám nézve — az utazásnak, hogy illy alkalommal mintegy kizárva érzem magamat az emberi társaságból: mert ritka esetben tudom legyőzni lelkemben az idegenkedést idegenek irányában. — Vannak emberek, — én is ismerek nem egyet — kik mindenütt, minden helyzetben egészen otthonosaknak érzik magokat, kik néhány pillanatra első találkozásuk után a' legidegenebb arcokkal, a' legviszálókőbb képekkel olly fesztelenül társalognak, mintha régi ismerőket találtak volna azokban. Mit gondolsz, kedves **ám, boldogok-e az illy emberek? Én úgy hiszem, igen; hiszem pedig azért, mert én nem érzem magamat boldognak idegenkedő lelkemmel. Minden magyar természetem mellett is, mellynek pedig egyik fővonása a' nyíltság, önkénytelenül záródik el keblem idegen, kivált külföldi arcok előtt. Másképp vagyok, ha véletlenül hazámfiát gyanitom valakiben, ilyenkor nincs nyugtom, míg bizonyosságot nem szerzek magamnak. Így valék ma is. Egy fiatal embert, szőke bajusza- és szakálláról, magyarnak, még pedig ismerősnek véltem. Soká csüggtek rajta szemeim, míg észrevevé habozásomat 's önként megszólala: „nem vagyok magyar.“ Építész volt, ki néhány hét előtt tért meg Bécsbe (hazájába) Olaszországból. Csalódásomat azonban nem volt okom bánni: az ismeretség, mellyre barátságos felszólalása utat nyitott, megtörtént, 's mi elválásunkig sokat csevegünk a' szép olasz földről.

A' kocsik Olmücznél reggeli 7 óra előtt indulnak Prága felé. Gyönyörű volt a' reg, de hűvös: az ut hosszában sötét árkok vizeit jégvártyák boríták, a' sánczok füveit vastag dér lepé, mindehhez pedig éles éjszaki szél fűt az előttünk fekvő, hóval borított hegyekről. Kevés pillanat múlva eltűnt szemünkből Olmücz, mellynek falai közt dicső M á t y á s u n k a' cseh királynak egykor olly fényes ünnepet adott, minőre sem azelőtt, sem azután nem emlékezik H e l t a y krónikája. Mennyire szerettem volna bejárni a' helyeket, felkutatni a' házakat, hol ezen királyi pompa véghezment! De H e l t a y t nem hozám magammal, 's itt hogyan találjak embert, ki azokat megmutassa? Ide kívántam Olaszország tudákos kalauzait, 's felsohajték: midőn ma reggel a' városon keresztül 's a' sánczok közt a' pályaudvarhoz hajtaték, mért nem bírom a' tegnapi bohózat hősenek talizmánját, hogy általa magamnak illy tudákos kalauzt varázsolhatnék elő a' néma város sircsendű kebeléből!

Az ut mentében itt semmi figyelemre méltó egész a' Szazawa-völgyig, melly nem messze a' hohentadt állomástól kezdődik. A' Morvát elhagyva, fenyves halmok emelkednek az ut mindkét oldalán. Szűk völgybe jutunk, mellyet a' Szazawa foly ki-gyózáva át, 's a' völgy kanyarulatait híven követi a' vaspálya is, számtalanszor vezetvén át a' nem nagy folyón. Több helyütt a' hegyoldal szikláit kelle szétszaggatni, hogy a' szükséges pályátér, rögtön kanyarodás kerülése végett, szétlapíttathassék. B u d i s d o r f nál és T r i e b i c z nél hegyeket kelle átfúrni, 's pedig több ölnyre: mert e' tunelekben sötétség veszi körül az utazókat. 'S e' sötétség olly kellemetlen hatással lön reám! Eszembe jutott, hogy föld gyomrában vagyok, egy hosszú, boltozatos sirban: 's a' sir emlékezete, midőn még szép és kellemes az élet, nem lehet kedves. Oh, te olly sokszor ohajtád már a' halált! Élj, élj addig legalább, míg a' középponti vaspálya tunele Pozsony és Bécs között 345 ölnyre (az eddigiek közt a' leghosszabb) elkészülend, repülj rajt keresztül 's képzeleted levén akkor a' sirról, kész vagyok hinni, mikép nem fogod többé olly nagyon ohajtani annak fagyos nyugalmat, és — talán — szeretni fogod ismét az életet, a' nap mosolygó világát. (Folyt. köv.)

Porlaszka mets.

1846 I. 5/2.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

17. szám. — April 25. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

ARAD, ápril 15. Az aradi görög nem egyesültek f. hó 6-ikán tartott nagyszerű ünnepélyéről részletesen értekezhetni e' lapok körén kívül esvén, meg fognak engedni a' szives olvasók, ha ez uttal röviden annak csak tárgyát említem. A' különben is ünnepnapon tartott ünnepélynek tárgya volt egy a' görög nem egyesült vallás dolgában ó cs k. apostoli felségétől kibocsátott kegyelmes leirat, mely a' nevezett napon, közörmére a' nagy számmal jelen volt ó hitűeknek, a' püspöki templomban olvastatott fel — a' t i n nyelven. Milly rendkívüli öröme gyulasztotta a' leirat az illetők keblét, 's ennek nyomán milly eredmények kezdenek már is kifejlenni, azok elsorolására — e' helytt legalább — nem hiszem magamat jogosítottnak. De igen is szabadságot veszek dicsérettel megemlíthetni az aradi derék polgárok vállalkozó szellemét. Hogy Aradon régtől óta nemcsak vállalkozó, de cselekvő 's fentartó szellem is van, igazolják több hasznos intézetek 's egyesületek; így a' legújabbán alakult 's e' lapokban is említett magyar polgárörhad. Most szinte polgárok részéről egy új, hasonló czélszerű egyesület alakult, temettető egylet' név alatt; melyet azonban csak alapszabályai megerősítése után remélhetünk állandónak. Mondja aztán valaki, hogy az aradi polgárok nem é l n e k ! — Városi hatóságunk ember- 's rendszeretében nyilvánuló azon tevékenységét, miszerint beleunva a' gazdai viszonyokból kifejelett méltánytalanságok, sokszor épen igaztalanságok rendesen késő orvoslataba, egy ügyesen szerkesztett cseledekönyv által kívánja ezentúl a' gazdai önkényt korlátozni 's az emberjogot a' gazdai önkénynek eddig annyira kitett szolgálószálynál is védelmezni, — szinte csak örmel említhetem. Szóljak-e a' buzgó izraelitákról, kik darab idő óta egy növelő intézet alapításában fáradoznak 's kik minden nemzeti vállalatot örmel karolnak föl?..... Bizony, bizony mondom, ha tovább így foly Aradon a' dolog 's e' város mindenrendű lakosa nemcsak megértheti, de megérteni akarja is a' kor haladási jelszavát, egyszer csak azt vesszük észre, hogy „Más város áll Maros kicsiny partjára, Más szellem, és más ajtó nép; 'S szebb arczat ölt Arad kies határa, Hogy kedvre gyúl, ki bájkörébe lép.“

Bangó Péter.

CSÁKVÁR Egy műkedvelő társaság alakult nálunk, mely ápril 13-án nyitá meg előadás sorát a' tarianyi égettek felsegélésére, Kalmár és tengerész című drámával; a' terem tömve volt, 's általános megelégyelással távoztak. S. G. tengerész, beszédében 's mozdulatiban sokban utánozni látszék Lendvayt 's a' meglepő érzékeny helyeket természetesen 's nem mesterkelt módon adá elő, bár nehűtt kelletlenül komolyabb volt. Kovács k. a. is kielégítőleg szerepelt, kivált Eilenné szerepében K. L. k. a. igen jelesen működött. — Halljuk, hogy ápril 26-án a' Farsangi iskolával fog a' társaság bennünket mulattatni; csak az kár, hogy ez már nem a' szegények felsegélésére van kitűzve, hanem ingyen; pedig illy ritka élvezettel párosult jótékony czélra örmel járulnánk többször is huszasainkkal. — 2. d-k.

DEBRECZEN, ápril 17-d. Az „Életképek“ rózsaszín borítékán ritkán olvashatni közlést városunkról, pedig a' mi régen sötétségben szunnyadozó socialis életünk is kezd már ró z s a színbe vegyülni — hajnalodásával; quod sic demonstró: Van utcánk téglával kirakott — páratlan a' maga nemében, azaz: még többet nem raktak ki; egyébiránt a' bűzös iszapokból és zöldes tavakból, nagyszerű sárrámába foglálva, még elég a' mutatvány főutcáinkon is. — Lesz fákkal beültetett sétatérünk a' Szent-Anna utca hosszában. Oh Szent Anna! önts erélyt a' keblekbe, hogy névnapodig elkészüljön! — Lett volna ugyan e' sétatér közleében fürdők is, egy derék úr vállalata következtében, de e' fürdő létesítésének ns. tanácsunk, vetojával bevágta az útját, nagybölcsen gondolván, hogy az 50,000 lakosságnak van kűnn, egy fél mértföldnyire, fürdője — kettő pedig csak luxus lenne, 's a' czélszerűbb egyéni vállalat elvonné jövedelmét a' közpénztárba folyóának, pedig: salus publica suprema stb!!! — Utczáinkat megkeresztelték, vásártérünk sincs már olly messze, mint egykoron; mert habár még hatvan utcán jutunk is oda, de nem ám többé tizen három városom, mert ebből „szalonka“ 's „nyugoti sor“ leve. — Kétkerékű fiakkereink (NB. azért említem meg ezeket, mert ha az állatkínzás elleni egylet bír némi érdekl, azt hiszem, ellenpártja sem megvetendő valami) a' vásár által roppant mozgásba jöttek, de olly mélyen vannak a' sárba sülyeszve, hogy elgázolástól csak az alvilági lakók tartíhatnának. — A' dohányzás utcáinkon szigorún tilalmaztatik; — egy szivarozó arslán felé sebesen közelít egy rendőr; valjon mit akar? — Tűzet kér! — Van egy pompás külsejű h o n i könyomdánk a' német-utczán „Mű-Tár“ fölirattal; bezzeg van bámulója — C. ur: (szótárolva) M-ű-mű; no még magyar embernek illyen nevétt soha sem hallottam; — ez a' „T á r“ keresztnév pedig, hallá kelmed, az egész debreczeni kalendárjomba(n) sincs benne. K o m a: Meghiszem biz azt, mikor németül van. Teins-ú r f i: (nagyszerűn mosolyogva) „T á r“ nem név, hanem ollyan valami, hol valamit leraknak, például, hol a' kendtek fája van. K o m a: Déjszen megkövetem a' téjnsúrfít, a' nem „tár“, ha „lóger“. — Irodalmunk is van, a' millyen magát t. i. egy féllapban föltűntetheti, a' debreczeni-n. városi értesítőben, — megkezdte copie-rozással, 's. originálokkal folytatja, — jött benne novella, egy czélszerű színbírálórovat is megkezdett; de bíz ezeket a' jóféle bűkköny- és birka-eladá's leszorítá. Lesz, miní hírlík, lapunk is a' nyárra — ha kikél; a' Honderű még méhében rü p ö k n e k keresztelte. Van különben nálunk elég organuma a' híreknek, a' fehérre szintűgy fekete mázt vonok, 's ezek is csillagok, azaz: szemcsillagok alatt közlík

hireiket — 's rendesen rendkívüli tordalékkal és mellékvényekkel is szaporítják; megjelennek naponként asszonyi gyűlékbe — o z s o n n á r a, vasárnap díszesebb példányban, mint máskor, — a' különbség csak az, hogy más hírlapokat föl kell metszeni, ezeknek nyelveik pedig már föl vannak metszve — Nro 9° Színház: Színészink jöttek! Eldi mond, elölthetjük már az időt, 's minden játékkor elmegyen ezentúl a' színház — e l ő t t ! — Igy Eldi, — így többen, kivált kik önmagokat neveztek el haute-vol-e-nak; no de se baj! páholyaink nincsenek, az ilyen extra-faj pedig csak extra-helyre való, zártszékben valami polgárrendűnek (pedig uramfia! mind polgárok) kék karton ruhája hozzá találna érni öltönyükhöz! — Jelen szín-társulat, F e l e k y erélyes igazgatása alatt, mindent elkövet, a' közönség pártolását megnyerhetni, 's a' siker szépen mutatkozik. A repertoir' a' legelémenyűsübb: Zsidó, Rab, Szekrény rejtelme, Végrendelet, Eljegyzés álarcz alatt, Don Caesar, Falura kell menni, Unatkozott stb. A' tagokra nézve: a' Felekypárról elmondhatom minden nagytás nélkül, hogy a' provincián legjobb tagok (Szerdahelyi drámaszemélyezete soha sem volt jó) és tekintetbe véve fiatalságukat — méltán örködő figyelmében tarthatja az országos színházi igazgatóság, — 's habár a' provinciától el nem is vonja — időszakonként fölhihatná vendégszereprekel haladásuk próbatéteül. — Ezen módszert tartanám én a' rég pengetett conservatorium megnyitásaig legjobb surrogatumnak: mert ideje, hogy az országos színház jelen jöllétében, jövőjéről gondoskodjék. — A' többi tagok: Csizsér, Fejér, Andrásy, Patay, Dósa, Csizsár stb. szerepeikben helyén vannak, kivált ha mindig helyükön alkalmaztathatnának. Tóth szükséges tag volna közéjük. Priell Cornelia jó; most azonban, gyakori nevetgeléseiből ítélve, ugylátszik, inkább ő mulat, mint mulatott. Fejér Lilla szende kis leány, ha szavalni nem kell! — Nem mondjuk kivétel nélkül jóknak a' tagokat; de azért mégsem „sátorosak”, mint minap egy Pesten egyszer életében volt uracs nevezé, ki bölcsezen tudhatná, hogy b u z á b a n is megterem a' konkoly! — Komlóssy Ida vendégül váratik. Sokról máskor ha tisztelt szerk. urnak nem vagyok nagyon é r t l e n .

I n o k a i Csalán.

NAGYKÖRÖSRŐL. (Czafáról.) E' lapok f. é. 14-ik számában egy cikk közöltetett városunkról „Paprika” aláírással, mellynek figyelmet nem érdemlő mendemondái 's elménczkedései közt egy vád foglaltatik a' mükedvelő társulat ellen: — mintha annak tagjai, jótékony czélokra rendezett előadásaikból begyűlt pénzt elbálozták 's „czukrász zsebébe juttatták” volna; mit, miután nyilvánosan mondatott el, nem elégejük a' megvetés morális fegyverével sujtva mellőzni; hanem kötelességünknek érezzük, e' rágalmat azon helyen, hol ellenünk emeltetett, visszaütésítva, kinyilatkoztatni: hogy azon előadásokból bejött pénz hiány nélkül tőkésített, 's kellő ellenőrködés alatt városunk egyik közhivatalnokai által kezeletik, mindaddig, míg — mit lelkes hölgyeink buzgalmatól bizton várva, nem hihetjük, hogy ifjaink ügyszeretlensége hiúsítson meg — újabb rendezendő előadások jövedelmével öregbítve, a' kitűzött czélra sikerrel fordíthatatik. Ennyit fölvilágosításul; álnévű cikk íróinak pedig komolyan tanácsoljuk, hogy mielőtt egy társulatot mer roszakaratulag vagy könnyelműleg gyanúsítani, biztos tudomást szerezzen magának a' dologról, 's alaptalan kohlományok által — mellyek ha nem sérthetnek is, mindenesetre bosszantók — a' lapok becslének és hitelének ne ártsanak. — Több társai nevében

Egy mükedvelő.

POZSONY. ápril 15-dik. Felejthetetlen Martinyk keserű halálát csak azon édes remény könnyíti, hogy törvényes nyelvünk F. . . A. urban lelkes pártfogóra találva, biztosban nézhetünk a' kétes jövőbe. 'S e' tekintetben lehetetlen vala nem örülnünk F. . . A. tanár ur abbeli nyilatkozatán, hogy „előadási nyelve egyedül a' törvényes leendő.” — De mennyire csalatkozánk, azt a' jövő mutatá meg, midőn tanár ur nemcsak hogy német nyelven adja óráit, sőt nem ritkán mellőzve a' magyar ifjuságot, a' kísérleteket egyedül a' németeknek mutatja 's a' felmondás bármint nyelven történhetik. — Mi pedig az egykor olly virágzó m. társulatot illeti, az, mint halljuk, végső vonagásokban szül, ugyanynyira, hogy nem volt képes ez iskolai évben irodalmunk gyöngyeinek csak egy példányát is megszerezni, 's mért? mert ott, hol kertész nincs, vagy ez a' megkívántató szorgalmat 's rendet nem tanúsítja, ott minden pusztulásnak 's végényészetnek indul. —

G. . . . P.

Tanintézet a' hangművészet növendékei számára a' hangászati conservatorium mintája szerint — Alólírt ezennel a' zenét szerető t. közönségnek, de kivált azon t. cz. szülőknek, kik gyermekeiket alapos hangászati oktatásban részesíteni ohajtják, legkésebb jelentést tesz az iránt, hogy a' helyben már hét év óta fenálló 's sokrészt elismert Zongoraiskoláját egészen ujonan elrendezni, és egy nagyszerű hangászati tanintézetet a' Bécsben 's más városokban fenálló conservatoriumok szerint a l a p í t a n i szándékozik. Egy illy intézet hasznát 's jótékony hatását mindenki átlátja, 's illy intézet, olly népes város számára, mint Pest, hol a' művészérték inkább 's inkább feléled, már régóta ohajtják, és az alulírt csak hozzá függeszti, hogy már több derék tanítót a' hangművészet minden szakában intézete számára megszerzett, és hogy a' tanítás legujabb 's legcélszerűbb olvasókönyvek, jól alkalmazott 's könnyen megfogható mód szerint fog megtörténni. Ez intézet tantárgyai az oktatás elejétől a' tökéletes kiművelésig ezek: a) Kar- 's magány ének mind a' négy ember-hangban b) Hegedű- és gordonka-játék, c) Fuvószerk minden nemei, d) Zongorajáték e) Orgonajáték, f) Zeneszerzés (Compositionslehre). Mindezen tárgyak mellett az őszhangtan (Harmonielehre) is előadatik, és az egyházi 's színeszeti zeneszerzőmódra különös figyelem fordíttatik. Továbbá ezen intézet osztályokra fog felosztatni, és a' tanfolyam 4 és 6 évre tételik. Az évi

vizsgálatok is a' helybeli zeneiskola-kormányzók jelenlétében fognak megtörténni. Az oktatásért a' tanulók csak mérsékelt iskoladíjt fizetnek és a' befejezett négy évű tanfolyam után haszonvetetőségük felett bizonyítványt; kik pedig a' hat évű folyamot bevégezik, o' k l e v e l e t nyernek a' hangművészetben szerzett tökéletes ügyességök felett; és mindkét nem- 's korbeli tanítványok felvétetnek az oktatásra. A' növendékek felvétele minden tárgyakba mátol, naponkint (a' vásár- 's ünnepnapokat kivéve) az alulirt tanintézetében történik. A' magokat személyesen jelentők bővebb tudósítást szóval, a' vidékiek pedig önnön költségükön írásban kapnak. — Pest, aprilben 1846. J o k s c h A a' zenészeti tanintézet tulajdonosa vácz-utczában a' „3 Gráciahoz“ czimzett ház második emeletében.

NEMZETI SZINHÁZ. Mai napig, a' nemzeti színházhoz előadás végett benyújtott eredeti szindarabok az illelő választmány által mind megvizsgáltattak. Az elfogadott darabok szerzői má' tudósíva vannak: kik illyetén értesítést nem kaptak, el nem fogadott darabjaikat, az irodában, reggel 8 10 közt, visszavehetik. Pesten, april 17-én 1846. Szigligeti, titkoknok.

A' nemzeti színház elhasznált földszinti zártszékei, folyó hó 27-én, reggeli 10 órakor, a' nemzeti színház-irodában, árverés után a' többet ígérőnek eladatnak. Pesten, april 19-én 1846. Szigligeti titkoknok.

A d a k o z á s. Czélkúti Madonnája megváltására, gróf Dessewffy Virginia, a' hazaszerte tisztelt emlékezetű gróf Dessewffy József leánya, számadásom közrebocsátása után küldö hozzám 3 pengő forintot, mi már a' nemzeti muzeumban leendő felállítás költségéhez leszen adva. Buda, aprilis 21-dik 1846. D ö b r e n t e i G á b o r m. k.

A' pestbudai hangászegyesületnek negyedik nagy hangversenye e' f. 10-ik 148^{5/6} zencévben f. évi vasárnap aprilis 2/-án délutáni 4^{1/2} órakor a' városi nagy redoute teremben tartatik. — Az abban előadandó hangművek következők, u. m. 1) Lindpaintner „Vampyr“ czimű dalművének nyitánya 2) Hummel H. moli hangversenyének első tétele zongorára, hangászkar kísérettel, Ruprecht Mária kis asszony által előadva. 3) Karének „tengeri csund“ Beethoventól. 4) Mendelsohn — Bartholdy „a' szép Melusine“ nyitánya. 5) Hangversenydal, pohár L-től, Weldy Nina kisasszony által előadva. 6) Alleluja, nagy karének Hendltől. Az ig. választmány meghagyásából közli R i t t e r S á n d o r egyesületi titkár.

Hangversenyi hirdetmény.

Mint hogy az alábbirt műkereskedés Liszt Ferencz ur hangversenyének elrendezésével megbízott, ennél fogva tisztelettel jelenti: miszerint

Liszt Ferencz ur első hangversenye

csütörtökön april hó 30-kán a' kir. városi redouteteremben déli órákban fog történni, és mátol fogva a' zártszékekre való előre megrendelések — 3 p. ft- és 2 pengő ftjával — elfogadtatnak

Pest april 14-én 1846.

Trechlinger J.

műkereskedésében váczí és nagy hid-utczá szegletén.

Ugyanezen műkereskedés ajánlja egyszersmind a' sok költséggel kiállított illy czimű nagy műlapot: „Pest megtekintése a' budai királyi vár-kertből“ — festette Mansfeld J. köre rajzolta Sandman J. — melly műlap minden e' nemben eddig megjelentek felülmul. A' műlap 24" magos és 34" széles, melly bármelly pompás teremnek díszére szolgálhat, és a' mellett az ára is példátlan olcsó, úgy-mint: 1 ft. 30 kr. pengőben.

H I R D E T É S.

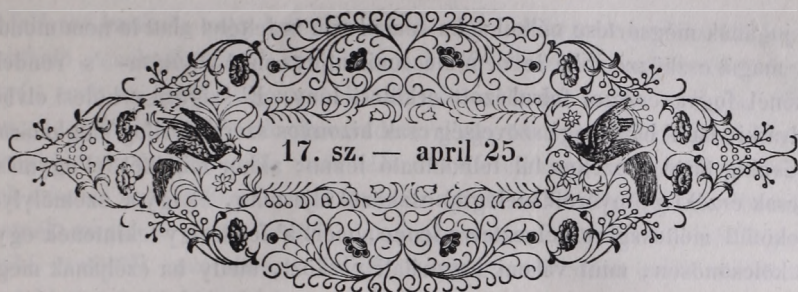
Az ut- és hidépítész, mint a' kereskedést legfőképen előmozdító eszköz tárgyában.

Ki a' kereskedés emelkedését és virágzását ohajja, annak az ezt előmozdító eszközöket is akarnia kell. Mivel pedig ezen eszközök főbbek közé egyebeken kívül kétségtelenül az utak és hidak tartoznak, kitetszik: hogy ezek, kivált kereskedelmi tekintetben, nagyobb figyelmet érdemlenek, mint a' milyen eddig lön rájuk fordítva. Ezek hozzák ugyanis közelebb, például: a' fával bővelkedő vidéket a' gabonatermő környékhez, ezt ismét a' bort terményező tájakhoz, úgy hogy egyik képesse tétessék, főlöslégét a' másikkal vagy csere, vagy adás-vevés után megosztani, szóval: kereskedést üzhetni. — Mint hogy azonban huszonnévi szolgálatom alatt az országos kir. építési főigazgatóságnál alkalmam lön az ország különféle részeiből beküldött hid-építési javaslatokból meggyőződni, mi alacsony polczon áll még hazánkban ezen nevezetes és többnyire nagy költségekkel járó építési szak: ezen hiányon segíteni kívánván, és kivált hidainkra nézve czélszerűbb szerkezeteket és jobb izletet terjesztetni ohajván, ezennel tudatom a' tisztelt közönséggel: hogy kész vagyok minden nemű fa- és kőhidra az illető tervek és költségvetések kidolgozását fölvállalni. Miért is ebbeli fölszólításokat bérmentes levelek által egyenesen hozzám a' kir. építési főigazgatósághoz juttatni kérem. — Budán, martius 9-kén 1846.

Z o l n a y K á r o l y, építő-mérnök.

Műmeléklet: A' pesti leopoldvárosi templom tervrajza.

EGY HÖLGYHÖZ CZÁFOLATUL.

Nem ismerek civilizált társaságot, bármilly szabad szellem lengje is át polgári szerkezetét, vagy vallási elvű legyen is, melly a' tárgyban, miről egy pár rövid 's komoly szót mondani akarok, a' korlátlan szabadság elvéből kiindulva, minden egyes egyéneknek szeszélyes változékonyságát eltünné; nem is azért szólamllok fel, mintha az, miről szólani fogok, legalább a' kereszténység világában évezred 's századok óta közönségesen tudva nem lenne: de mivel nem épen olly régen egy ellenkező érzésű 's ellenkezőt vitató hölgygyel találkoztam, ezen a' szépnemnek szentelt lapokban annyival is inkább nem leszem felesleges vitatkozásunk tárgyáról szólani, mivel ez az egész hölgyssereg igen közelről érdekli.

Hölgyem ugyanis azt vitatta, hogy a' férj- 's nőnek boldogságát, egész élete nyugalját nincsen valami kárhózasabban korlátozó, mint a' házasságnak felbonthatatlansága. A' legtulzóbb szabadelműségnek sem jutott még eszébe ezt megtámadni, 's komolyan felforgatni akarni, annál inkább csudálkoztam, egy hölgynek illy szerénytelen, szabadosságra hajló, az Isten által parancsolt, és az ész által helyeselt intézvényt rosztaló gondolkozásmódján!

Hasztalanul mondtam, hogy igen jól van az ugy elintézve, hogy az egyszer érvényesen mind vallási-, mind polgárilag követelt kellekkel megkötött házassági szövetség felbonthatatlan; hasztalanul, hogy ezt így kívánja mind az embernek egyéni méltósága, mind a' házassági szövetségnek szent célja. Engedjék meg önök, tisztelt hölgyek, hogy az akkor elmondottakat itt ismételhessem!

A' házasságnak felbonthatatlanságát követeli először az embernek egyéni méltósága. Az ember személyével összeforrott méltóságáról saját legszen-

tebb jogának megsértése nélkül soha semmi szín 's feltétel alatt le nem mondhat, magát eszközzé soha le nem alacsoníthatja, mert alkotása- 's rendeltetésénél fogva észszel felruházott erkölcsi lény. E' szigorú erkölcsi elvből indulva ki, ha a' házassági szövetség csak bizonyos szerződésileg meghatározott évekig tartó 's ezeken túl felbontható lenne: akkor mindkét fél egymásnak csak érzéki gyönyöreit kielégítő eszközül aljasulna, és így a' személylyel összekötött méltóság veszélyeztetve lenne, mert a' felek úgy tekintenék egymást kölcsönösen, mint valami használati eszközt, mely ha céljának megfelelt, vagy elavult, nemcsak hogy érdekét veszítette, de mivel talán alkalmazatlan 's csak helyet foglal, félretételek. Ki nem látja által, hogy az illy eljárás sérti az embernek méltóságát; mert csak bizonyos meghatározott évekre kötni szerződést nem annyi-e, mint magát áruba bocsátani? mint magát csupán csak használatra átadni? Nem egy szelidebb neme lenne-e ez a' rab-szolgaságnak? És nemde ez egy szívet rázó, az önkényileg eltiport személyes jog- 's méltóságra könyűt csalogó sors? Hát árúvá akarhatná-e magát tenni egy hölgy, hogy majd midőn a' szerződésileg kikötött évek alatt arczvirágait elhullatva, ezeknek eltelté után férjének többé nem tetszenék, a' nagy világba elüzetethessék? Nem lenne-e ez a' legvérszobb jogsérelem? A' személyes méltóság fenttarthatásának tekintetéből tehát igen czélszerű, sőt szükséges a' házasságnak felbonthatatlansága.

De e' mellett küzd, másodszor, a' házassági szövetségnek célja is. A' tiszta morálon alapuló ész 's az erkölcsi szigorúság a' házassági szövetséget nem érzéki gyönyöröknek elvezeteért, de az Isten által kitűzött cél létesíthetésének tekintetéből helyeslik. Az érzéki gyönyör csak mellékes, a' főcél létesíthetésére segítő eszköz. Tudjuk, hogy e' főcél nem más, mint a' legtökéletesebb erkölcsi jónak terjesztése, mi az Istennek bölcs akarata szerinti emberiség szaporodása, és a' világra jött új egyéneknek erkölcsös emberekké való kiképzése által érhető el. Ugy de e' szent cél csak akkép létesíthető, ha a' házassági szövetségben — mint ama cél utolérhetésére eszközül szolgáló alapon — mind a' két fél egy szív, egy lélek, egy érzés, gondolat 's akarat, egymást kölcsönösen tisztelő 's szerető, saját- 's a' köz javára egyenlő buzgalommal törekvő, egymás életét kellemesítő, egymást nemesítő, és legfőbb erkölcsi javokra, rendeltetésöknek betöltésére egyesített erővel munkáló. E' szerint a' házas felek közt egy tökéletes, korlátlan, benső, lelki rokonságnak kell okvetlenül létezni. De nem lenne-e minden józan ész- 's minden szent érzéssel ellenkező ezen barátságot vagy szeretet — mellynek a' moral szerinti alapja nem az állati ösztön kielégítése, hanem egy magasabb, maga a' teremlő által kitűzött erkölcsi cél — egy meghatározott bizonyos ideig tartó korlátok közé szorítani? Kiszámítható-e előre, meddig fog a' szeretet tartani? Nem lenne-e magokra a' felekre nézve szomoruan búsitó, szövetségekötéskor, midőn forró érzésben ver egymás felé a' szív, egy időt meghatározni, mellynek gyors elreppenése után a' szövetségnek boldogan összefűző láncza szétzúzható? — A' lélek-, a' szívnek medré-

ből felforró barátság vagy szeretet az idő 's tér hatalmának korlátai közé nem szorítható, ezeknek határt szabni nem lehet. Ha a' házassági szövetségnek csupán csak az érzéki ingereknek kielégítése lenne czélja 's alapja, akkor igen, ez ingerszülte tűznek elhamvadásával egy részről betöltve levén a' szövetségekötésre ingerlő czél, más részről nem levén más összesítő érdek, a' felek azonnal önkényileg lemondhatnának egymásnak birtokáról 's szabadokká tehetnék magokat; ámde tudjuk, hogy nem szabad egyedül 's kizárólagosan érzéki ösztöntől vezéreltetni; tudjuk, hogy ez alárendelt indok mellett más szentebb érdeknek kell a' házassági szövetségnek alapjául szolgálni, különösen pedig egy erkölcsi méltóságú lény-, mint az embernek egy olly fontos, rendeltetése-, méltósága- 's boldogságával összekötött lépésnél, mint a' nemi szövetség az, nem illik, nem szabad, állati ösztönöknek hódolva, érzéki ingerek kielégítése utáni vágytól, hanem az ész 's erkölcsi törvények iránti hódoló tisztelettől kell vezettetnie. Az ész és erkölcsi törvények pedig a' két különböző neműek egyesülésénél az érzéki ösztönt csak mellékes indoknak tekintik, 's inkább követelik a' feleknek tiszta, korlátlan lelki rokonságát, a' teremő czéljának saját akarata szerinti létesítését, a' gyermekeknek erényes emberekké leendő képezését, szóval: saját 's az emberiség javának szellemileges előmozdítását. És mindezeknek állandóságát, gyakorlati kötelezettségét csak egy meghatározott bizonyos időre akarnók-e kiterjeszteni? Célirányos, erkölcsiségre vezető lenne-e, ha egyik fél a' másiknak mondhatná: te szép vagy, szeretlek, azért veled akarok élni, de csak addig, míg arczbámaid virulnak, ezentul nem kellesz; a' gyermekekről, kiket nemzendünk, ezeknek neveléséről, testi 's lelki szükségseiknek kielégítéséről, az élet terheinek kölcsönös viseléséről azontul tudni nem akarok? Mi névvel bélyegezhető az illy szerződés? Nem volna-e ez annyi, mint az elhagyott felet csupán eszközül szolgáló gépezetnek tekinteni, melyet ha elhasználtak, elvetnek? És ez nem annyi-e, mint a' minden emberben rejlő istenség szikrájának bűnös megszenteltelenítése?

Ha a' házassági szövetség általánosan 's mindenkor felbontható lenne, különösen ez mindég károsabb lenne az asszonyra, mint férfiura nézve, és így az asszony mindég több 's nagyobb jogsérelmet szenvedne. Az asszonynak csak úgy megvan saját méltósága, mint a' férfinak; az erkölcsi lényeknek sorában ő egy gyönyörű virág, melyet méltóságában bűn nélkül megsérteni nem lehet. Az asszony saját méltóságáról épen úgy le nem mondhat, mint a' férfi. Valamint tehát ő magát eszközül le nem alacsonithatja, úgy a' férfi is jogsértés nélkül őt eszköznek nem tekintheti. De ha a' házassági szövetség felbontható, akkor az asszony csak ollyan, mint valami eszköz. Neki pedig megvan méltósága, melly személyével életének végső határáig elválaszthatatlanul összefűzött: következőleg úgy kell tekinteni, úgy kell tisztelni, mint erkölcsi személyt; de nem tekintetnék úgy, ha nem életének végső perczeig, hanem csak egy meghatározott bizonyos időre kötné magához a' férfi, mi nemcsak személyes méltóságát sértené az asszonynak, de

hasonlíthatlanul jogsértőbb lenne reá, mint a' férfiura nézve. Természetes, hogy a' férj akkor válnék el nejétől, midőn már ennek külső bájai elenyésztek, arczrózsái elhervadtak, szemsugárai megtörtek, — miután fiatalságát, szépségét a' férfinak feláldozta. Ha a' házasság felbontható lenne, akkor a' férfiu jogszerűleg tartoznék az asszonynak minden kincseit, előnyeit visszaadni, oly testi 's lelki állapotba visszahelyezni, melyben volt, midőn őt nejévé tette. Lehetséges-e ez? Visszavarázsolhatja-e a' férfiu neki fiatal éveinek rózsás korányát, arany álmait, reményeit, bájos arczának szép virágait, szemtüzét, fiatal keblének hevét, szóval: minden kincseit, melyekért őt társul választá? Ugy-e nem? Igazságos, méltányos lenne-e tehát az asszonyt, miután az életnek üdvét a' férfiuval megizleltette, gyönyörű korát, testének kellemeit feláldozta, mintegy haszonvehetlen eszközt eltaszítani, eldobni?

Szükségtelennek látom több okokkal támogatni a' házasságnak felbonthatatlanságát. E' kevés is minden erényes elvű embert meggyőzhet, mi féktelen szabadosságra vezető lenne az, ha az említettem hölgy véleménye az életbe tettelesen átmenne. Szolgáljanak az itt elmondottak tanúságul arra, hogy ne a' fiatal vérnek ábrándokba ringató heve, ne érzékmámor, ne elszeleskedés, hanem higgadt vér, komoly megfontolás, a' rózsák- 's töviseknek elfogadására sírig tartó szilárd elhatározottság vezessenek mindenkit a' házassági frigynek megkötésére, mert a' lépés, mit ekkor tesz, nem mától holnapig terjed, hanem az élet fáklyájának végső ellobbanásaig, mi ha balul történt, megsiratni, keserűen megbánni lehet, de megváltoztatni nem!!

S z a b ó R i c h a r d.

B O S Z Ú.

(V é g e.)

IV.

Könnyedén hasítá két hattyú a' kékesen sima vitzükört, 's negédesen hajlongának a' lány elembe; virágszegett partjain harmatgyöngyöket tördelének a' pongyolán szétterülő napsugárok; csalogányok dallák a' szent imát a' reggeli áldozatként ég felé gombolygó illatárhoz.

A' kertnek regényes fordulatain egy ifju lovag andalgott, fekete tollas guesmája alól szögfürtei gyűrűzének vállaira; fiatal, de barkósulni kezdő arczvonalmairól a' vitézség önérzete sugárzott; füzöldolmánya derekáig simult, 's a' kardkötőnek aranybojtjai festőileg rojtozának királyszin nadrágján, mely alulról kaczerós szabásu topánjának rojtjai közé szorult. Mozdulataiban utánhajlongott mesterileg készült kardja, szembeötlőn kikeresett cifrázataival. Most épen a' virágsoportozatok közé ért, kinyújtott kezei a' legsebbik rózsabimbót törék le az ágról. A' letört virággal kezében még mozdul-

latlanul állt, mögötte a' bal kanyarulatról sugártermetű leány hőszin öltönyben közelgett; szemeiben a' regg harmatán felhasadt nefelejts kékje vesztegelt, vérajakai készen várak a' tiszta gondolatot, melly az ártatlan szívnek hurjain megérlelődik; szöke fürteinek roppant halmáról fehér fátyol futott öltönyének sűrű redői közé. A' lovagnak mozdulatait látszék kísérgetni; bevárván a' rózsabimbónak letörését, könnyedén suhant a' lovag mellé, 's annak jobb karát kendőjével átfűzni pillanat műve volt.

„Foglyom ön, lovag! — szölt kéjittasan a' leány. — Már rég lesém a' virágtolvajt, — tevé hozzá, ártatlanul pajzánkodván — most ön, ismételem, foglyom.”

„S váltságdíjam mi leend, szép hölgy?” kérdé a' kelleimes meglepetéstől lebűvölt ifju.

„Kardját veendem el zálogul, míg a' virágafosztott ág uj bimbót nem hozand.”

„Jó, nem bánom, — egészíté ki a' lovag — átengedem kardomat, ha megígéri a' szép Mária, hogy kardommal együtt lovagi kötelességeimet is átveendi.”

„Kardot élével, fogolyvitéz!”

„S ha az uj bimbó kifejléseig ellenemnek kardjával kellene találkoznom, védend-e engem, szép Mária?”

Itt elpirult a' hölgy, és enyelgve tolá vissza a' kardot, mellyet a' lovag jelentős mosoly közt olda le a' karcsu derékről.

„E' kardot Magyarhon királya köté fel, gyenge nő azt le nem oldhatja, — mond, bizalmasan enyelgve a' kedves ifjuval. — De hogy büntetés nélkül, lovag ur, tőlünk ne távozzék, nálunk kell büntetésül maradnia a' bimbónak kinyíltáig,” és ekkor a' kötést leoldá a' lovag karjáról.

„Rabságom idejét nem lenne kegyes, szép Mária, élttem fogytáig kiterjeszteni?” kérdé a' hölgynek kék szemeiből üdvét kilesni akaró lovag; de Mária bársonypillái alá lopá szemeit a' felelet helyett, 's mire a' lovagra ismét rátekintett, szemei körzetén kristály gyöngyözött, boldogságukra lehelt istenáldás.

Majd az ifju töré meg a' csendet: „És e' szegény bimbó magában hervadjon el? a' virágkirály királyilag akar meghalni; önnek szakasztám le hason mását, ön viselje hát az ártatlant.”

„Hizelg a' lovag, hihetőleg másnak szánta a' korán kiválasztott érdekes jelképet.”

„Enyelg velem, Mária! hisz míg a' várt környező rengetegen áthaladnánk, háromszor hervadna el e' kis bimbó, 's méltán csak önt ékesítheti.”

„Önnek, lovag! a' hölgyeket védeni egyik tiszte, 's mégis töviseivel együtt nyujt virágot a' hölgynek, ki öntől nem sérelmet, de védelmet vár,” szölt gyermekes szendén.

„S védeni fogja mind halálig!” — vága közbe szavaival a' lovag.

Az érdekes változatra forduló beszédet megszakasztá a' kertajtó vas-rácsainak csikorgása, érkezöt jelentvén az ifju párnak; így a' még ki nem fejlett beszéd tárgy megszakadt; lovagunk, veszteni nem akarván az alkalmat, édes kényszerítve kérte a' leányt:

„Nemde elfogadja tőlem, szép hölgy, e' szerény virágot?”

Válaszolt amaz:

„Igen, 's ha megengedi ön, fürteim közé tűzöm, 's az átvett rózsát elvéve, de hasztalan törekedett kecsesen feltűzni a' kedves virágot; lovagunk ajánlkozék segédül; ... hölgyünk szívben, arcban lángola, 's keblének dagadó hullámaira a' szerelem istenkéje hajszoła a' susogó zephirt. Hölgyünk kecses fejét lovagunk felé hajlítá, ez a' gyenge fátyolt a' hajhalomról félretolva, varázslotként késedelmezett a' pillanat előtt; szivkirálynéjának kecssein andalgott, 's nehezülten akart elválni a' ritka élvezettől; utoljára illeté a' selyemfürtöket, 's a' késedelmezöt félénken inté Mária, nem is gyanítva, hogy szavai bizalmat árulandanak el:

„Gyorsan! valaki közelit, 's utánunk hallgatózhatand.”

Már helyén volt minden; ott állának az ifjak, 's mit ajk el nem mondott, az összeolvadó szempárok világosan értelmezőnek. Egy gondolatmal találkozni, melly mienkével ugyanazonos és szerelmünket tárgyazza, ez a' legédesebb fölfedezés, ez rajzolhallan báj, ezt csak boldog szerelmesek fedezheték föl.

Hátra van megmondanunk: a' hattyuszép leány: Domby Mária, a' lovag: Elekes Endre volt.

Várayné méltóságos tartással közeledett hozzájuk, enyelgő köszöntése közben Endrének iratokat nyujta át, hozójuktól sürgölteknek mondván azokat. Kétes arczczal vágta fel a' fonált, a' kiterült pergamenről Zsigmond királynak parancsa szolt: a' határszélekre kelle vonulnia, Dombynak nem sokára leendő érkezéseig a' határszél hosszában korlátolni a' törököt. Kegyszavakkal tarkázott volt a' levél, mézezett horga Zsigmond királynak.

„Igy elhagyand minket!” mond Mária bizalmasan, fájdalmát nem tudván leparancsolni halványulni kezdő arczáról.

„Egy kis időre igen, hogy a' viszontlátás még édesebb legyen,” felelt egész hangnyomattal Endre. Búsan haladának a' várterembe; kölcsönös szerelmök egymás előtt tudva volt, 's az elválás kinos volt olly rögtön, midőn szerelmökről még nem is cseveghetének. —

Mielőtt Endre távoznék, még egy jelenetet tekintsünk meg.

Éj volt, a' fellegtelen égboltozat széles tavában a' hold és csillagok fürdének, barátságos fényöknél két élő lény volt a' kerti zöld sorok között: Mária 's Endre.

„Álmaim rettentők valának! — mond Mária. — A' várnak rejtekébe tévedtem, a' szomszéd falakon át halálos nyöszörgést hallottam, 's már közel valék a' kétségbeeséshez, akkor, Endrém, ön segédül jöve; félek, édes Endrém, önt nem látom többé; ah!... ha ön meghaland, úgy szivem megreped.”

„Ne rettegj, Máriám! — biztatá Endre a' körülkarolt leányt — az ég megment a' haláltól . . . Máriám, imádkozzál az éghez, és rólam emlékezzél.“

„Rólad! édes Endrém, — susogá édes hangján a' leány — vidd magaddal emlékem és . . .“

Itt hajtekercsét nyughelyéről leszabadítva, végig folyni engedé a' szerte-hullámzó selyemözönt; a' kétfelé választott hajözönből gazdag fürt omlott el; majd zöld szalaggal körülszorítva, ujjain körbe kerítve mond:

„ . . . és ezt szűdön viseld, mint én szerelmedet“ . . . Fátyolát ismét felkerítve, a' bucsúcsókra forró ajkakra könyeik áradának. A' kertajtónál elválnak egymástól, de szívézelneik egymásba hajólanak.

V.

Harmadszor találkozunk már a' barlang előtt, hol Acsárt elhagyók: ott ül ő a' sziklapadon, térdére támasztott karjára hajtván ősz fejét; balszemét kötelek fedi, jobb szemhéján kékesülni kezdő szurás látható. Törökös ruhájának derékszorítójából tör villog ki, ugyanaz, melyet Vadéry magával vitt nejétől elválásakor. Acsárral átellenben medvebőrön Vadéry nyújtózkodott, ételneműeket rendezgetvén el, — paripája nem messze tőle pányván vesztegelt. Acsár szemfájdalmairól érzékenyen panaszkodott:

„A' pogánynak járma legjobb éveimet kinzá le; hazámból Zsigmond kergetett el, 's alig térek meg, hazámnak békés hantjain nyugasztalni agg fejem, orgyilkosok szemem világától akarnak megfosztani! . . . tulajdon töröm — az én töröm! . . . ezt leányom ápolójánál feledém; tán gyermekem is — ezzel ölték meg. Oh ég! bocsásd meg vén szolgáltnak bűneit; én nem káromollak, ég: de add körmeim közé a' vad szörnyeteget.“

Acsárnak fájdalmai majd agyát bódíták meg. Vadéry őt vigasztalgatá:

„Tán Zsigmond emberei lelének meg itt? az alvót könnyen megvakíthaták; jószágaidat egymás közt osztatják fel.“

„Nem! nem! — én nem vakulok meg. Zsigmondnak még egyszer szemébe kiáltom, hogy zsarnok; országában orgyilkos zsványok élnek, királyuk példájára nem nyiltan, hanem hátulról vagy alvóra döfik kardjukat. Zsvány ő maga és minden kegyeltje! . . . Gyermekem, élsz-e még? gyenge szived nem szakítá-e ki a' vérengző?!“

„Csitt! csitt! hallga . . . — mond Vadéry — némulj el . . . csörtetést hallok a' bokrok közt. Egy . . . kettő . . . három . . .! Ördög és pokol! majd megijedtem; hisz lám czimbora közelít.“

A' barlangot bekerítő bokrok közt karddal egyengeté az egymásba fonódott ágakat egy vitéz.

„No, mi jó hír?“ kiálta Vadéry már messziről az érkezőhöz.

„Harc és háboru!“ felelt amaz, 's hozzájuk érkezvén, köszönté őket, 's folytatá: A' basa határszéleinken dühöng, ellenében az ifju Elekes Endre patvarkodik. Dombly negyed napja vonult erre csapatjával; monda után, ő maga vad után kalé~~z~~olván, eltévedett, 's csak három napi bolyongás után akadt ki a' rengetegből.“

„Hát Zsigmondról mit tudsz?”

„Mégelődik biz az mindig; most már harapni nem tud, agyaráat a' magyarok régen elrúspolták.”

„Kegyenczeiről mit hallottál?” kérde Vadéry jól ismert emberét.

„Legujabban Domby kapott fel a' nádfakóra; mint mondják, a' megugrott nagy szájuak jószágaiból aligha jó nagy részt fel nem markol; legujabban a' király jókora pástétomot talált fel neki: Acsárnak jószágait; de a' finnyás ur előbb körülzagolja magát, 's addig a' tálba nem nyúl, míg Acsárnak haláláról biztos hirt nem veend. Csapáztatja is ám mindenfelé, nehogy később előjövén, még a' koncot torkára forrassza. Ravasz róka ez a' Domby; míg a' farkával legyezget barátja felé a' világ előtt, éles szemei a' tyukokat keresik.”

Tovább nem tűrheté Acsár, a' barlang belsejébe vonult; e' hir győtrőbb volt sebeinél, mert a' gyanúféreg meggyőződésébe fészkelődött. Vadéry gúnyos elégtűléssel veregeté meg czimborájának vállait 's párbeszédét folytatá:

„Rovásról tudsz hazudni, gaz kölyök; de most fontosabb, a' mit mondanom kell: tudod, nem osztozhatánk a' prédán, melyet több év előtt számolgatánk; nagy ur helyett mankón járó istencsodává gyúrta a' sors szegény fiamat; cserénket az ördög kijátszotta; no de se baj! veszett fejszének keressük meg a' nyelét. E' vén bolond Acsárhoz nem férhetünk, hogy nyakát kitekerhetnők, pedig gyermekeért szüntelen nyújtózkodik lelke; 's ha szemei megtalálnak gyógyulni, még fölkeresné a' helyet, hol gyermekét hagyá a' száraz fajankó; most hát mit tegyünk? . . . Halimot, mint monád, tudod merre tartózkodik. Elekesnek állása sem ismeretlen előtted: most tehát csak hord magad mindig balra, bőrödre jól vigyázz. Mond neki: dicső préda vár, csak küldjön néhány körmös varjufiút, — lesz itt a' várban kincs elég, szebb leány Mahomednak paradicsomi páváinál. Rólam hallgass, — szökésem torma lenne orra alá, 's messze téveszülhetné ügyünköt. Elekest néhány emberével félre csalogathatja Halim, 's míg Elekes dicsőségszomját török vérrel itezézi, addig mi itt mindent felfalunk. Domby nemde honn betegen fekszik? lesz rá gondom, hogy az öreg napok unalmassága rá ne nehezkedjék. Minden vagy senmi, értetted? elmehetsz.”

A' czimbora távozott. Vadéry gonosan tettetett nyugalommal közelite a' barlanghoz, bemenni Acsárnak bódult állapotja visszariasztotta; tehát békén várá a' nagysokára kijövöt.

„Acsár, — mond Vadéry — jószágaidat Domby öröklendi, mihelyt csak halálodról igaz tudomást vehet!”

„Ember! — felelt amaz — ne ingereld fel bennem az ördögöt; Dombyt a' barátság szent köteléke egyesité velem.”

„Tele korsóból is kiszárad valamikor a' viz; 's minden szentnek könnyebben hajlik maga felé a' keze; 's tán hallád, hogy a' mult napokban soká tévelygett itt a' sűrűben, nem lelhetett-e meg téged? . . . No . . . de hisz nem azért mondom, hogy” . . .

„Hogy ő akart megvakítani?”

„Ki, köztünk legyen mondva, nem olly bolond, hogy az adottat el nem venné; mit ha ő nem tesz, megteszi más.”

Sokáig forgatá Vadéry a' fellázadt indulatu embernek gondolatját; ujra meg ujra visszakerülve, kedvencztárgyára terelgeté a' beteget.

„Nemde magad mondád: gyermekeddel egykor Domby várába kívántál menekülni; üldözőid elől a' vár alatti faluba surrantál; más napon jó remény fejében kémlelőre mentél; 's miként akadtál a' török kezébe, magad legjobban tudod. Saját nyilatkozatod után indulhatott gyermekednek gondviselője, 's gyermekedről a' várban tudósítást lehetett; 's csak egyedül bőrödre irt neved igazolható gyermekedet, ez később meghalt, vagy... Isten tudja, mi történt vele. Mostanában a' sors erre téveszté Dombyt, 's tán rád akadván, előtte barátságodnál jószágaid többet nyomtak, 's még tán emlékül magával hordott törd jó szolgálatot tett: két döfés után, ha az ördög végig pajtás marad, mindkét szemedre vak maradsz.”

Semmi nem könnyebb, mint a' töredékeny embert nyomoruságainak végperceiben — lelke testének kínjai alatt szinte meggömbölyvén — felre vezetni, mert csak ez uton reményli a' boldogtalan sebeinek enyhülését.

Ezt jól tudá Vadéry, 's már most hanyatló korán az ifju napoktól érlelt dicsvágyat derékon kitörve látván, csüggedtelen haladt az átkos pályán, 's annak mindinkább táguló útján élénken ingereltetett, boszú tárgyának homlokára a' tűzkoronát szorítani. Rohant, rohant... és magát meg nem tartóztathatá.

Készen volt a' mű; Acsárnak lelkét önkészítette mintába agyagként gyúrható.

Nem feledé megmondani, hogy Domby betegen fekszik, betegségének okát nem tudják, rémes kiáltásai lelkének tusájáról gyöződtenek meg. Közlé vele tervét Halimnak eljövételéről: addig ők a' várba mennek, koldusöltönyben ismeretlenítve magukat. A' vár megtámadtatván, semmi sem bizonyosabb: Domby a' várból a' „menekvőn“ keresztül szökni fog; itt kell őt megboszulni, mint mondá:

„Acsár! te a' menekvőbe huzod magad, az ajtónál készen állsz, 's tördöddel oda irányzol, hol most neked legérzékenyebben fáj. Leróván számadásunkat, ha kedved nem lesz Zsigmondtól kegyelmet koldulni, kincs lesz elég, — a' világ tágas; végső esetben a' rengeteg eléggé biztos; annak idejében magunkról gondoskodunk.”

Domby csakugyan betegen feküdt honn, de Váraynének gondoskodásai-val párosulván Máriának atyja iránti gyöngéd figyelme, már minden bajon túl vala. Dombynak első gondja volt, értekezni Váraynéval Elekes Endréről, a' közlök eltéveszthetlen hasonlatosságról 's több összevágó környülményről; Várayné, minden kétségen túl látván a' dolgot, fölfedezé a' cserét testvéreinek; az óvatosan tett közlés ártalmatlanul hatott a' gyógyulóra. Elhatározák: Elekeshez levelet 's érte néhány biztos emberét küldeni. Várayné házi dol-

gailhoz tért, Domby gyermekének fölfedezéséről tündődött; képzelődéseinek élénksége közt gyakran a' levegőt karolá, maga előtt kedveseit gondolván.

Két koldus jött a' várba; böven tápláltatának, nem is vélvén, hogy a' megjegesedett kigyót keblökben élesszék föl; nem is várták a' halálos csipést, melly fullánkjában él. Az egyik koldus balszemére vak, koldustársa sánta volt; ez imádságával az eget húzza le, ha lelkében ezer sátán nem honol. Nagy nap volt ez Domby családjára: előestéje egy véres játéknak, rég eresztett szálaknak csomókötése; hol leend az eles kardu Nagy Sándor, felbontani, mielőtt átokká fajuljon a' belefönt mirigy?

A' vár zugában négyen sugdosának alkonyattájon, köztök Vadéry; a' többi várcselédek munkafáradtan nyughelyet kerestek, ezek éberén járkáltak; Vadérynek kezében kulcs forog és ez a' „menekvőt“ nyitja meg. Keletről már lassu suhogás hallik, folytonos robogás, néha fegyverzaj... Közel—közel vagyunk a' kifejlődéshez.

VI.

Elekes, fogadott gyermekének gyors emelkedését, minden mellékszámolás hozzájárulta nélkül, őszinte örömmel bámulta. Nejének elégtételsége szavai helyett szemeiből áradott, 's valamint a' nő Endre jó szívének kiképzését hizelgés nélkül magáénak ismeré: úgy Elekes Endréjéről hallott vitéz tetteket saját szellemének kedveltjébe lett átgökerezés természetes következményének gondolá. Hitök ez vala, ebben föllelék jutalmazó boldogságukat. Endrét kezdetben oktatóként követé bátyja Gáspár, 's később minden tetteiben elszakíthatlan barátja volt. Endre sem feledkezék nevelőiről: lehető alkalmmal ajándékokkal kedveskedett nekik; legujabban távozásakor Csehországból két embert küldé szép ajándokokkal Elekesékhez, egyszersmind kérvén őket: jönének e' két ember kíséretében Domby vára környékére, hol őt megtalálандának. Ugy is lett, 's még az utban, közel Domby várához, találkozána annak küldöttjeivel éjszakának idején egy vendéglőben; kölcsönös tudakozás összevezérlé őket; másnap délre már Domby várába szándékozána.

Térjünk a' kétes állapotban hagyott várhoz. A' vár alatti tér a' holdvilágtalan éjjelen már sűrűn lepetett el a' török csoporttól. A' várbeli czimborák, a' kürtösnek lármáját megelőzendők, a' toronyba mentek, néhány kardszúrással félreteríték az őröket; lebocsájták a' csapóhidat, hirtelen lecsapódásának zöreje a' várbelieket is felébreszté, 's fegyverre kapott a' legénység, hallván a' harsogó „allah“nak zúgását.

A' czimborák lesietének a' toronyból minden gyanú elhárítása végett, 's nem is akadályozhaták a' várnagynak fölmenetelét, ki a' csapóhidat épen akkor rántá ismét fel, midőn a' várkanyarulaton feltolongo törökök már majd reá léptetének.

Vitézül védelmeze a' parányi őrizet a' várfalakat. Domby harczi öltönyét

magára kapkodva, bátoritá a' nagyobb erőnek nem sokára engedni kénytetett legénységet. Mindeneknél előbb kedveseit akará megmenteni. Karonfogva a' várnak végső osztályába vezeté őket; a' terem faláról elmozdított kép megett ajtó nyílt; utasilá Várayné, kezébe kulcsot adván : hogy a' lépcsőzet hosszú sikátorba vezetvén, kis szobába érendenek; ott várjanak reá. Elmaradása hosszan tartván, nagy vasajtót nyitand meg az átadott kulcs a' menekvőbe, onnét egyenesen a' remetelakba szabadulhatnak.

Meg kell emlitenünk : a' menekvőbe két ajtó vezetett : a' várteremből az egyik, a' kápolnából a' másik. Amazt Vadéry nem ismerte; — az ütközet kimenetelét a' kápolnának setét zugában leste, várván Dombynak a' rejtekbe menekülését; az ha lemenend, visszajöhetését akará megakadályozni. — Acsárt óvatos elővigyázattal vitte le őrhelyére. Acsárnak elferdített meggyőződése végülésre várt; jobbik markában az ismeretes tör élesedett, kétszerezett erejével oroszlánal vivandott meg. Az öntudat lassan-lassan elhagyá, emlékének irány-pontja Vadérynek ecsetétől vérveresre mázoltatott. Távoztakor Vadéry, mint gyanítjuk, készakarattal dönté el a' lámpát; félt az elhatározó perczen láttatni meg a' baráti arcot, és ez könnyen lefegyverkezheté Acsárnak hajlékony indulatját, 's Domby gyilkolatlan maradhatna.

Várayné lán épen akkor lépett a' szomszéd terembe, midőn Vadéry Acsártól elvált.

Acsár a' szűk terjedelmű szobában békételen járkált, tomboló dühét csillapítani nem tudván. Az öklébe szorult tör görcsösült ereitől mintegy iziadott. A' mellékteremből vékony sugár vonult át; tapogató ujjai az ajtnak helyzetét keresék; magát legjobban elhelyezvén, készen volt az ajtnak megnyíltával teendő döfésre.

Folytonosan tartott az ostrom, a' várfalakról lehányt töröktömeg helyébe mások tódulának. Menekvésről lemondának a' várbeliek, egyedül az elkerülhetlen halálnak akartak drága árt szabni.

Várayné Máriát vigasztalá, 's békételenkedve várá soká nem érkező öcscsét. Hosszunak tartván a' várakozást, már-már a' közel halálra akart nyillani. Előbb a' várban történekről meggyőződendő, szövétnekével a' teremekbe felment.

A' végrohanást tevő törökök ellen küzdének Dombynak emberei, hasztalan daczolván a' fogyni nem akaró ostromlókkal. — Most a' várnak aljából harsány kiáltások hallattak; összecsapók fegyvertördelésébe Elekesnek harczy zenéje riadt. Az ostromlók önmentésre tódultak alá, honnét a' magyarok kardélei vártak kopasz agyukra.

Vadéry czimboráinak egyike melegeg gyanítván, a' vár csarnokába szalladt, ott kémlelő társát figyelmeztetvén lármájával:

„Szaladjunk, mert elvesztünk, szabadítsd meg magad!”

Várayné a' terembe ment, figyelni a' történőkre; tisztán fogá fel a' harsányan kiáltott szavakat; lélekszakadva rohant le a' lépcsőkön, messziről kiáltván Máriának :

„Mária! nyisd fel az ajtót! mindjárt elveszünk,“ 's mire Mária az ajtót megnyitá, ő is oda ért.

Acsár zörej hallván, markába szorított törét magasan emelé . . . a' megnyitott ajtón benyuló lámpát félre lökte . . . magához ragadván a' lámpatartó kezét . . . két szurást tett; mind a' kettő szemvilágot olta el. Foglyát nyakánál szorítá; ekkor nyílt meg a' másik ajtó, tárt nyílásán szövétnekek szaladt be Várayné és Mária. — Acsár a' fehérbe burkolt nőt idezett lelkeknek nézván, elereszté földre hulltában nyöszörgő foglyát, ki fuldokolva kiáltá:

„Acsár! Acsár! jól találtál! én Vadéry vagyok . . . szemednek gyilkosa. . . . Megfogható leendő az, hogy Vadéry a' kápolnában leselkedvén, a' szabadulni vágyó czimborának szavait hallván, maga is menekülni vágyott; gyors haladtával előbb érkezett a' menekvőbe, mint Várayné.

A' bámuló nőt Vadéry maradásra kérte, — ekkor érkezett el Domby is, nagy csoportozatban lelvén kedveseit. Acsár barátjának karjaiba dőlt, 's a' fetrengő Vadéryre mutatott, figyelmeztetvén a' hörgőnek szavaira.

„Domby! gyermeked én cseréltem el, . . . nőm Elekesnél tette le fiadat, a' vitéz Elekes Endrét.“

Mária sikoltva hanyatlott Váraynéra; a' szerencsétlen, testvérét szerette.

Azonnal segédül sietének 's életre hozák a' halvány gyermeket; megnyílt szemei Elekes Endre tekintetével találkoznak; Endrét szinte rémület lépe meg a' gondolatnál: hogy testvérét szereti.

A' zavarban Várayné szólalt meg: „Öcsém! — mond testvéréhez; — Mária nem a' te leányod, Mária az elcserélt gyermek.

„S Acsárnak leánya,“ nyögé utoljárt Vadéry, hirtelen közbeszólaltával tartóztatván fel Máriának új ájulását.

A' két barát füzött karokkal mondott áldást a' kedves gyermekpárra.

Mária és Endre rövid időn férj és nő lettek.

A' menyekzői örömben a' megérkezett Elekesék is oszlozának, 's ezeken kívül Zsigmondnak embere, ki Endrének tetemes adományzásról szóló királyi levelet nyujtá át.

V a s G e r e b e n.

DAL A' TAVASZRÓL.

Az ibolyaszemű tavasz egy
Tizenhat éves szép leány;
Első szerelme rózsabimbó,
Melly szüzi bájjal nyílik homlokán.

Piros ajka a' hajnal, 's könyei
A' harmatgyöngyök, mint mosolygva sir
Mátkája, a' lángkeblű nap után,
Kit ő olly hűn 's szendén szeretni bír.

Haja a' barna éj, a' melly fölött
A' hold gyémántja fénylik ékszerűl;
Nyílt keble a' völgy, mellyből sóhaja,
A' játszi szellő ég felé röpül.

Koszoruját istenkezek kötéi,
Tarka pompájú diszruhát visel,
'S a' zöld bársony, melly vállain vírt,
'A természet gyárában szőtt lepel.

Szellemo gyönyör, lelke illatár,
N e m z e t i nyelve a' pacsirta hang,
Melly édesbúsan zeng a' n a p felé,
'S szellemszerűn, mint lágy eolharang.

'S mind e' mellé e' hölgy igen nevelt:
Ő himzi a' virányok bársonyát,
'S a' zengve omló bérczpatakok fölött
Lélekre hatva játszik zongorát.

'S több nyelven is beszél: pintyöke, csiz,
Pipiske, gerle, stiglincz nyelvein;
Főrangú hölgy! miként cselédein,
Uralg a' nyílt virágok ezerein.

Lelkes leány is, a' nagy természet
S z é p i r o d a l m á t híven ismeri:
A' fülmilék- 's rigóknak dalait,
'S virággá válnak ihlett érzeti.

'Smind e' szépség's gazdag gyönyör között
Mégsem boldog e' bűbajos leány:
Minden éjjel mély gyászba öltözik,
Minden hajnalban sir a' n a p után!

'S bár a' nap, e' tüzes ifjú hölgyét
Sugárkarral ölelve hű maradt:
Mivel egymásé nem lehetnek
— E l h e r v a d a' szerelmi bú miatt!!
L i s z n y a y K á l m á n.

V O L N É K . . . .

I.

Volnék mindentudó
Rövidke perczen át,
Nem nézném a' jövő
Mi jót vagy rosszat ad;

Nem nézném mi sorsnak
Megyek én elibe,
Hanem tekintenék
Szívednek mélyibe.

'S csak egyszer kellene
Oda tekintenem,
Megtudnám: leszek-e
Boldog, vagy soha nem?

II.

Ha volnék rózsaszál,
Érted virágzanám,
'S szemed tekintete
Harmatként szállna rám.

Kerted virági közt
Ott foglalnék helyet,
Hol legtöbbet mulat
Mosolygó szép szemed;

Letörnél majd talán
Egy bájós reggelen;
'S dicső sors várna rám:
Meghalni kebleden.

B é r c z y K á r o l y.

A' M A G Y A R I R O D A L O M

1845-ik ÉVI TERMÉKEL.

Miután Mária Terézia alatt elnémetesedett a' magyar, ötvennégy évig kelle folytonosan, szinte kétségbeesve küzdenie, hogy állodalmi és nevelési ügyeiben s a j á t élő anyanyelvét használhassa. Nem akarom visszaidézni a' még frissen emlékü multnak keserű képeit, 's előszámlálni, miszerint a' hosszú ötvennégy évi küzdelem után csak kegyelem-sugárként nyerhetett a' magyar, anyanyelvének egyegy csekély, erőtlen engedélyt 'stb. Mi magyarok valóban drágának nevezhetjük anyanyelvünket; mert az 1790-i országgyűlés óta, ha összeszámítjuk azon országgyű-

lési napokat, (hát még a megyei gyűléseknek azzal elfoglalt napjait?), melyek a magyar nyelv használata feletti vitákkal foglaltattak el: úgy találók, hogy az ezekre eső országgyűlési költség-rész jókora pótlék lehetne szegény hazánk nyomorult országos pénztára számára; 's milly sok egyéb jót lehetett volna azon naponkon, olly tömérdek állodalmi teendőink körül végezni, 's milly sok keserves ingerültség elmaradt volna! 'stb. — De magyarnak még mindig volt fecsérelni való pénze és ideje; 's mint a nagyidai cigányok a töltésből, úgy szokott a magyar pénzből, időből, szóval, mindenkől kifogyani. —

Mult évben „irodalmunk jelen állapota” című cikkemben részletesen lerajzolám a magyar írók szomorú és nyomorú sorsát; e rajz ellen felszólalt az „Életképek”, hirlapi méhé; én pedig most is azt hiszem, hogy a miket én ott a magyar írók — 's irodalomról általánosan elmondottam, mind igazak. *) Azonban ennek további vitatását más időre halasztván, lássuk, mennyire emlékezetem hű leend, milly önálló új dolgozatokkal szaporodott a magyar irodalom 1845ben e g y e s o s z t á l y z a t a i b a n?

Irodalmunk emelésére a közelebbi országgyűlés magyar nyelv iránti törvény-czikke feltűnőleg tapasztalható hatálylyal volt, 's ez mutatja, hogy ha felülről gyorsabb haladású pártolásban részesült volna anyanyelvünk, irodalmunk is sokkal inkább felvirágozott volna. A nevezett törvény életbe léptetése óta szinte naponként új meg új jelensége tűnedezik fel, hogy a magyar nyelv a kath. iskoláknál is tanulmányi nyelvül bevetetett: ez okon a lefolyt évben irodalmunk főképp iskolai és nevelési könyvekre nézve gyarapodott, a mi tulajdonkép a felhívott törvényczikkek tulajdonítható érdem. —

Újabb íróinknak még folytonos betegségök a magyar nyelvtan nem tudása; pedig volna már elég jó magyar nyelvtan. Ez évben a Stancsics, magyar nyelvtan'a 3-ik, a Széchényi 2-ik kiadásban jelentek meg. Gondol Dániel ajánlatos nyelvtant adott iskolák számára két folyamatban; Schullcz Istvántól is jelent meg „magyar nyelvtan”, és Sz. Zs.-tól „utmutatás a jó stylusra.” Szarvas János a tótok számára nyomtatott magyar nyelvtant. Ezeken kívül számos apró magyar nyelvtan jelent meg az ország egyes részeiben iskolai használatra. Végül megemlítendő még Molnáré is.

Latin nyelvtant nyomattak Stancsics (Latin nyelvtudomány, 1-ő rész szónyomozás czímmel) és Bocsor; az változtatott második kiadásban. Képiró Imre Döring után alkalmazott útmutatást adott magyarból diákra fordítani; Beimelnél pedig „Ékes szókötés a latinul tanulók számára” jelent meg. — Brassai, ok-szerű vezért a német nyelv tanulásában nyomtatott.

Merényi Lipóttól „legujabb francia nyelvtan”; Peltaytól „útmutatás a francia nyelv kiejtéséhez” jelentek meg.

Szótárakat adtak ki: Soltész Patakon: latin-magyar szótárt; Fogarassy magyar és német segédszótárt; Nagy János: latin-magyar köztanulatos egyházi szótárt; Gyarmathy: közhasznú műszótárt és egyházi írásmódot; a m. t. társaság német-magyar szótára pedig teljesen megjelent. Bécsben a magyar kanczellária törvénykezési hivatalos műszótárt adatott ki, melly ugyan sok szavakra nézve kissé magyarabb lehetne; legujabban pedig irhoczy Kovács Lajos új tisztírási szótárt adott ki a törvénykezési műszavak magyarosítása végett; ezen munka azonban, összehasonlítás után, úgy látszik, csak az említett hivatalos műszótár közhasználatvégett kiadása.

*) Horváth Mihály az 1845-ik évi „Századunk” valamelyik lapján világosan kijeleli, hány ezer forint vesztesége van derék történeti munkája mellett.
Cs. O.

Görög, olasz 's angol szótáraink még sincsenek.

Ez évben is iparkodott B l o c h Móríz a' német ajkuaknak a' magyar nyelv-tanulásnál segédkönyvvel szolgálni, nevezetesen azok számára magyar olvasó könyvet adott ki, E n g l e r F. pedig magyar-német beszélgetéseket adott a' kisdedovó-iskolákban való használatra.

Fogalmazványi vezérékűl T i p r a y: magyar-német házi titoknokot; S c h u l e z István: utmutatást az írásbeli feladásokra; S t a n c s i c s: alkalmi köszöntéseket 's írásbeli föltevényeket szerkesztettek. — A' római és görög literatura körül ez évben mi sem történt: csupán Tibul elegiái jelentek meg E g y e d Antaltól magyar fordításban, a' Kisfaludy-társaság pedig hellen-könyvtár kiadását kezdé meg, melyben első füzetében Aesop meséi S z a b ó J. fordítása szerint jelentek meg.

Megemliténdőnek vélem még: hogy B a u e r Markfi Hermann Selomoh hasonlításait adta ki magyarul és zsidóul.

Rhetorikai és aesthetikai értekezésekkel ez évben igen gyéren találkoztunk; ezek leginkább csak folyóiratokban valának olvashatók; az ezek tárául szolgáló Kisfaludy-társaság évlapjai V-ik kötete csak 1846-ik évben jelent meg. — Csokonai összes munkái IX. füzetében aesthetikai töredékek is foglaltatnak.

Szépirodalmunkat, mondhatni, a' három szépirodalmi folyóirat hasábjai nyelik el; az ezekben feltűnő egyes jelesb művekről azonban külön szólandok. — Az ő n á l l ó szépirodalmi műveknek nagy szűkében vagyunk, mit azonban csupán a' törzsökös magyar ajkuak kevés száma érez; a' németül tudó olvasók német olvasmányokkal táplálkoznak, mellyek számtalan változatosságban, özön-módra kínálkoznak.

Verseket önálló füzetekben S a m a r j a i és P e t ő f y adtak; az elsőtől összes költeményei, az utóbbtól, 'cziprus lombok,' 'János vitéz,' 'szerelem gyöngyei' és verseinek 2-ik kötete jelentek meg. Év végével K e r é n y i versei II-ik füzetének megjelenését hirdették.

Vörösmarty összes munkái III. és IV-ik kötetében hős költeményeit vették, a' nemzeti könyvtárban pedig Csokonaynak még nyomatlan volt számos verseit. Csokonai versei a' nemzeti könyvtáron kívül két kötetben, utánnymotként, a' bécsi kiadás szerint, Lipcseben is megjelentek Köhlernél.

B l o c h M. magyar költészeti kézikönyvet szerkesztett; Jámor és K a t o n a Tiedge Uraniáját fordíták szabadon. — Némi figyelmet érdemel a' Pápan nagyára versekből szerkesztve megjelent 'Tavaszi' című gyűjtemény; ellenben Z e y k János költészetei (mellyek munkáinak III. 's IV-ik kötetét teszik) olvasást nem érdemlő cadentia-özön.

E' szerint a' költészet önálló művekben ez évben igen meddő volt; V ö r ö s m a r t y is ritkán zengeté kedves lantját.

Kölcsy hat kötetre hirdetett összes munkái VI-ik kötete irodalmunk roppant kárára meg nem jelent, míg különben mindenféle éretlenségek olly özönnel nyomtatnak.

A' regényirodalmi tér, mellyen eddig csak Jósika mutogatott fel, szinte kizárólag, nagyobb műveket, mindinkább népesedik. N a g y Ignác bevégzé humor-dús, magyar titkait', és 'menny és pokol' című satyráiból már három füzettel kedveskedett. Ezen satyrák gyengébbek ugyan N. I-nak egyéb dolgozatánál, de mégsem olly roszak, mint a' minőknek azokat néhányan hirtelék. Ezen satyrák azért veszteneek igen sokat hatásukból, mivel a' B. P. Híradó hirharangozójáról nem tudnak sokan olly szabadelmű szellemet föltenni, mint a' millyen azon satyrákban valódilag előmlik. — F á y András összes szépirodalmi munkáinak ígért 8 kötete már egészen kijött, de azokban nem foglaltatik a' kedvelt író minden szépirodalmi dolgozata.

J ó s i k a ez évben „szív rejtelsei“ cím alatt korábbi apróbb beszéleyeit összegyűjtve, és a B. P. Híradó tárczájában előbb kijött „Akarat és hajlam“ című két kötetes regényt az eddiginél sokkal csinosab alakban, — mint Jósika munkái új folyamának 1-ő és 2-ik 's, ifjabb Békesy Ferencz kalandjai“ 2-ik kötetét adta ki. Bármily kedves jelenet legyen Jósikának utóbb említett humoros regénye, mi azonban őt a történeti regény-írás mezején látjuk csak valódi helyén.

K e l m e n f y László, a' kedves beszélyíró, „Meghasonlott kedély“ című kétkötetes regényt adott. Ajánlatos olvasmány.

Ez évben azonban legbecsesb regényünk az E ö t v ö s t ő l már teljesen bevégezve megjelent „Falu jegyzője.“ A' jelenkori magyar köz- és magánéletet rajzolól, ezen regény még páratlan irodalmunkban; és írója elére czélját: mert művében polgári institutióink sötét oldalait 's vaskos hiányait hatályos képekben tüntetve olvasói elébe. Ha valamellyik politikai hirlapunknak kedve jőne hasábjában ismét regényt adni, ezzel csak akkor közelítheti meg a' valódi czélt, ha az adandó regény ollynemű dolgozat, ugynevezett irányregény lesz, mint Eötvös „Falu jegyzője.“

E' helyt még a' nemzeti könyvtárban megjelent „Fanni hagyományai“ című kis regényre kell a' magyar szépolvasónékat figyelmeztetnem, mellynél gyönyörűbb olvasmányt aligha ajánlhatnék hölgyeinknek; csak az a' kár, hogy azt női kezekbe illő alakban külön ki nem nyomatta a' jó tapintatu szerkesztő.

Külföldi regény ez évben igen kevés jelent meg magyarul. H a r t l e b e n új külföldi regénytára csak 12 füzetig járt 's ez évben csupán Palzownő, Thirnau Tamás'—át adá; E m i c h angol regénytárczájából csak 9 füzet jelent meg 's még mindig Bulwer „Rienzi“—jét hozza; Sue „bolygó zsidó“—ját Kolozsvárt elkezdék fordítani, de csak 3 füzet jelenhetett meg; H e c k e n a s t pedig valahára bevégeztén Jósika külföldi regényei közt, Toussaint'—t, úgy látszik, hogy e' gyűjtemény további folytatásával felhagy. —

Humoros olvasmányul ajánlhatók: V a h o t n a k a' divatlapban megjelent 's most külön kiadott „Szerelmi és házassági ismeretek tára“, a' Csokonai összes munkái közt megjelent elmeszések és a' Bors és paprika című anekdotok gyűjteménye 4 füzetben.

Meg lehet említeni még a' „Camera obscura“ és „Magyarkák“ című lipcei két gunyíratot, miket érdemlett sorsuk csakhamar elért — a' f e l e d é s!

Ez évben a' köznépi számára is számos olvasó könyv jelent meg, nevezetesen: a' népszerű könyvtár 2-ik füzet, „a' vasárnapi gyermek;“ K e l m e n f y t ő l: „Korhely életnek szomorú vége;“ a' Brassóban „polgári és pór könyvtár“ címmel megindított gyűjtemény 1ső füzet; Z s c h o k k e t ő l: az aranygyártó falu; Landerernél „Népkönyvek“ cím alatt: Napoleon, Hunyadi János és Árpád életrajzai (3 füzet); Kolozsvárt: Benedek János titkai; K e c s k e m é t i Csapó D. pedig dal-füzérkét adott 3 füzetben. —

A' színművek száma ez évben igen jó művekkel növekedett. J ó s i k á t ő l: „a' két Barcsay;“ C z a k ó t ő l: „Kalmár és tengerész“ 's a' „Végrendelet;“ V ö r ö s m a r t y t ő l, munkái V-ik kötetével költőileg kedves olvasmányú színművei sora megkezdett, „Salamon király, Habador és a' Bujdosók.“ S z i g l i g e t i t ő l: „A' zsidó“, „Vándor színészek“ és „Gerő;“ D e g r é t ő l: „Eljegyzés álarcz alatt;“ V a h o t t ő l: „A' restauratio“ 's „Farsangi iskola;“ C s á s z á r t ő l: „Tihany ostroma;“ B e ö t h y Zs-tól: „követválasztás;“ C s o k o n a y t ő l összes művei közt: Tempfői, Gerson du Maltheureux és az „özvegy Kanyóné és két szeleburdiak“ című 's egyéb még eddig nyomatlan volt vígjátékai jelentek meg; legujabban pedig O b e r n y i k és V a h o t: nemzeti színműtárt indítván meg, ennek első füzetében O b e r n y i k: „Örökség;“ V a h o t pedig a' második füzetben: „éljen a' honi!“ „Sorsjáték“ és „találkozás az Orczikerben“ című színműveket nyomat-

ták ki; K o v á c s Pál munkáinak legközelebb megjelent III. kötete hasonlóképp színműveket hozott a' nevezett írótól. —

L e m o u t o n Emilia Shakespeare összes színműveit fordítja, s már négy darabot, u. m. a' szélvész, két veronai nemest, windsori vig nököt és Violát, — adott ki.

Az összes magyar irodalom egyes ágai közül a' történettudomány gyarapodott ez évben legfőképp, és hozott legtöbb maradébecsű dolgozatot. — B a j z a történeti könyvtára a' XIV. füzetig haladt elő, adván Dahlman „Angol forradalom” történetén kívül, C z u c z o r t ó l : Washington életének Sparks Jared után szabadon dolgozott fordítását, — a' francia forradalom történetét pedig Mignettől Gáál fordítása szerint megkezdé, mellyel aztán a' jelen gyűjtemény befejeztetik. Az új Plutarchnak 5. fülete is megjelent. De legbecsesb adománya B a j z á n a k : „egyetemes világtörténete,” mellyből két füzet jelent meg az év végeig; S c h u l t z István egy kis történeti zsebkönyvet, vagyis a' világ történetének időszaki átnézetét adta ki; Hartlebennél pedig Annegarn J. világtörténete a' katolikus ifjak (!?) számára jelent meg.

T ó t h István a' görögök történeteit írta le röviden; P a l k o v i c s Antal „az emberi művelődés története” című munkája első részét, B e l á k pedig római régiségtant adtak ki.

Ó és új testamentumi történetek Pozsonyban B u c s á n s z k y n á l, és Köszegen R e i c h a r d n á l jelentek meg.

D i e r n e r : az evangéliumi keresztény vallás és egyház történetének rövid vázolatát; K ö r m ö c z y pedig a' keresztény hit és egyház történeti kifejlődése leírását kezdte meg, 's ebből már két kötet jelent meg. Erről a' „Nemzeti újság” azt állítja: „hogya a' szellem és irány ezen munkában egy alkotmányosan hű 's a' keresztény vallásáért hön fendobogó magyar polgár kebelérzelmeinek őszinte nyilvánulása; és philosophiai szellem jellemzi.” Ennél badarabb beszédet még nem olvastam 's a' dolgozatának körülményei által kitűzött kellő irányát józanon ismerhető író kénytelen maga kikaczagni az olyan czifraságokat. Még csak az ilyen könyvajánlatok után kellene ám a' „devaluationális rovat.” Egyébiránt Körmöczy munkája nőknek és ifjaknak már csak csinos irmodoráért is ajánlható. — Z i m m e r m a n n : vallási szokások és szertartások magyarázatát adta ki.

H o r v á t h Mihály : magyarok történetének III. kötete ez évben jelent meg, melly megérdemli, hogy minden magyar megolvassa. — Horváth, munkája IV. kötete megjelenését, mellyben az 1780-tól 1840-ig való időszak története foglaltnék, a' jelen 1845. év első felére ígéré a' III. kötet borítékán, de eddig még nem jelent meg. — L á n y i Károly a' magyar nemzet történeteit képekkel adta ki a' nép számára.

Erdély történeteit tanulók számára irtak S z é k e l y Sándor és C z e c h János; K e m é n y József és K o v á c s István pedig : Erdély történetei tára (1566 — 1613-ig) 2d. kötetét adták ki.

Ezeket kívül gyermekek számára számos apró történeti munka jelent meg.

K i s s János emlékezéseinek 1-ső fülete minden tekintetben igen kedves olvasmány 's nálunk e' nemben első dolgozat. K a z i n c z y leveleinek III. kötete is irodalmunk történetére nézve becses adomány.

Földleirati és statistikai dolgozatok csupán tanulók számára valók jelentek meg: B i e g e l b a u e r t ó l „Elemi földleírás;” B o c s o r t ó l földrajz első folyama; I l l é n y Sándortól: természeti, mathematicai és politícai földleirat, és Patakon valami geographiai kézikönyv.

Helyleírások : Pest, Pilis és Solt megyék, a' Kiskunság 'sat. földleirata; F é n y e s : Magyarország mostani állapota leírásának 3-ik kötetének 2-ik kiadása,

de igen kevés javító változtatással. — Igen becses adomány **H a a s** Mihálytól : Baranya földirati, statistikai és történeli tekintetben.

Z i m a Jánostól a' mezei gazdaság elvont statistikája jelent meg.

Utazási leírások jelentek meg : **G o r o v é t ó l** : Nyugot 2 kötetben ; **H a r a s z t h y** Ágoston északamerikai utazása ; **T ó t h** Lőrincz utitárczája III. IV. V. füzete ; **P o n g r á c z** Lajostól : magyar uti képek ; nevetlen írótól : avatlan utazás — és **S z e m e r e** utazása külföldön, képekkel adott 2ik kiadás.

Iskolai térképek **G r i m m** néhai könyomdájában jelentek meg, továbbá **B a t t h y á n y** Kázmér gr. nyomtatott néma térképekkel, és **V á l l a s** Antal uj kézi és iskolai atlásza 1-ső füzetét adta ki. **R o s t y** pedig Pannonia térképét.

Itt kell megemlítenem a' Hartlebertől 32 könyomatu rajzban kiadott Budapestet ; ennél azonban még becsesb adománya ugyancsak Hartlebennek : Magyarország festői mutatványokban. Ez 15 darab ivnagyságu körrajzokból áll, melyek nagyára **H e r i n g s** nevezetes rajzolatai után készítvék.

Philosophiai munkákban ez évben szegény volt irodalmunk. **P u r g s t a l e r** : bölcészet elemeit 2-ik kiadás és két füzetben adta ki. A' jelen munka előszavában olvasám azon tudósítást, hogy Tomory Szabó Sándor ezen munkát használja tanítási kézi könyvül. — **M é s z á r o s** Károlytól : az emberismeret elemei bölcseleti tekintetben, jelent meg.

Az állodalmi tudományok közül főkép a' magányjog gyarapodott. **F r a n k** : 'a' köz igazság törvénye Magyarhonban' című munkája 1-ső kötetét adta ki. E' munkáról sokat lehetne mondani ; itt azonban csak helyesírásáról és műszavairól említke meg annyit : hogy mindkettőre nézve különcködik a' szerző ; az elsőben Werseghy okszerűtlen tanítását követi, az utóbbiakra nézve pedig maga lép fel gyártóként, — a' mi annál bajosabb tanítványaira nézve, mivel a' más íróktól megjelenő jogtudományi munkák már a' közgyakorlattól bevett egyenlő műszavakkal lévén írva, a' jelen munkát kézikönyvül használt ifjak ujonan kénytelenek a' műszavakat tanulni, ha azt akarja, hogy a' közéletben és a' törvénytudományi írók nagyobb részénél használatban levő műszavakat megértsek. — **G o j s e s z t i M a d a r á s z** Jánostól : a' magyar polgári törvénytudomány vázlata ; **K o v á c h** Lászlótól : rövid magányjog gyermekek számára ; **S z ü c s** Istvántól : törvénytudományi kalauz és kis törvény ; **S i p o s** Imrétől : törvénytudományi kistükör ; **K a l l ó s** Lajostól : alapelvek a' magyarhoni polgárjogban, és **F o g a r a s y t ó l** polgári törvénytudománya 5-ik kiadása.

F r i e b e i s z t ó l : népjegyzői hivatal és falusi tanács ; **Z s o l d o s t ó l** : a' magyar váltótörvény a' legujabb törvényekkel ; **F o g a r a s y t ó l** : Váltójog 2ik bővített kiadása ; **C s á s z á r t ó l** az ujjabb törvények nyomán való pótlékkal váltójogának 2ik kiadása ; **K e r e s z t s z e g i S z a b ó** Lajostól : a' váltófeltörvény-széki ítéletek kivonata, jelentek meg.

K a r v a s y a' 'politikai tudományok' című munkája első füzetét adá ki 2-ik kiadásban ; **S z e r e m l e y t ó l** : politica jelent meg, és **H e t é n y i**-, **K i r á l y ' s P l o e t z t ó l** : 'a' Robot és dézma, erkölcsi, anyagi, mező- és status-gazdasági tekintetben' című pályairatok.

Itt kell megemlítenem a' következő munkákat : u. m. felelete egy szabad polgárnak a' sajtószabadságról irt munkájára egy rabnak ; Politicai ellenhatások, Constant Benjámín után ford. Halimbay Sándor ; — **Z s i r a y** Lászlótól : Nemesis, vagyis a' természeti törvények élő elemei lerontják a' polgári törvényeket, ha ezeknek morális alapjuk nincs vagy hiun képzelvők ; az 1844-i országgyűlés naplóit s irományait ; **H e r m a n t ó l** : megyei orvosi eljárás ; **M i c h n a y**- és **L i c h n e r t ó l** kiadott Buda városának törvénykönyvét 1244—1421-ből ; és a' keményhangu quodlibetet.

Az 1844-i országgyűlésről két követjelentés nyomtatott ki könyvkereskedési utoni árultatás végett, u. m. Békés és Somogy megyei.

Mértant illető munkák: V i z e r Istvántól 'szózat a' hazához a' duna-tiszai csatornáról, pesti kikötőről 's Budapestnek az árvíz elleni megvásárlól' 'sat.; — a' gr. Andrássy György jutalom kérdéseire pályázott iratok, melyek 'Budapest árvíz elleni megvásárlól' czím alatt együtt jelentek meg G y ö r y és G á t y e' tárgybéli értekezéseikkel.

A' számtani munkák készítése körül ez évben is főkép F e k e t e János fáradozott, 'kis számító,' 'törtek,' 'képes törtek' 'sat. czímű apró dolgozatokat adván ki. — L e d e r e r Eduárdtól 'kereskedői és polgári számolattant' jelent meg.

Természettant irt F u c h s Albert: természettan elemi száraz rövid dolgozat a' bécsi természettani írók szerint. T a r c z y természettanának 2ik kiadása egészen megjelent, 's ezen kívül ugyancsak ő kis természettant adott ki három folymatban.

N e n d t w i c h műipari vegytanának alapismereteit az 5ik füzettel ez évben bevégezté; F u c h s pedig természettanához pótléklul másfél iven kis vegytani vázolatot adott.

Természettörténeti munka H a n á k 'Állatországa.' Ezen munkát az ujság-lapi előleges dicsérgetések után azon reménnyel vevém kezembe, hogy korszerű tudományos dolgozat; azonban úgy találám, hogy nem egyéb szép képekkel felékesített, compilált diletans dolgozatnál 's főkép megneveztetett az, hogy egy mai világi természettudós a' Móses ősrégéit veszi föl állítása alapjául.

Itt említendő még 'a' magyar természetvizsgálók 1844. nagy gyűlésének ki-nyomott jegyzőkönyve; a' természettudományi évkönyvek 1-ső kötete; 's H ö l b l i n g Miksától Baranya orvosi helyirata.

1845-ik év végén megjelent a' magyar tudóstársaság évkönyveinek VI-d. kö-tete, vegyes tárgyú értekezésekkel.

Neveléstani dolgozatok, főkép az ujonan felállított mesterképző intézetek oktatói által adattak ki; nevezetesen M a r k l i Józseftől 'Módszertan,' R e n d e k Józseftől 'tanításmód mesterképző intézetek számára,' M a j e r Istvántól 'Népnevelés-tan.' — V a r g a János sajtóságos neveléstant irt.

Gyermekek számára irt olvasókönyvek: N e y: 'gyermekek könyve,' V a j d a: 'Ismerettárca,' P e r e g r i n y: 'Kis gyűjtő' 'sat. czímmel; legtöbbet adott azonban L u k á c s Pál és S t a n c s i c s, az elsőtől többek közt 'Kis verselgő,' 'Tiszántuli kis magyar,' 'Erdélyi kis magyarka,' az utóbbitól: 'köszön-tések' 'sat. jelentek meg. — Heckenastnál az ifjuság olcsó könyvtára, 's Emich és Geibelnel több képes abéczék 'sat. jelentek meg.

Egyebiránt majd minden nagyobb iskola körében, p. o. Kolozsvárt, Debreczen-ben, Pápán, Patakon 'sat. évenként az illető oktatók több apró munkákat nyomtatnak tanítványaik számára, melyek azonban részint a' könyvkereskedési közlekedés hiánya, részint a' munkák selejtessége miatt közismeretre nem szoktak jutni.

Évszaki irodalmunkra nézve igen fontos jelenet volt, hogy ez évre már az országos tisztí névtár magyar nyelven is megjelent; 's' ez történt több kath. püspöki megye névtáraival is. A' nagyváradi püspöki megye névtára már korább is, a' mino-riták rendéé pedig 1845-re magyarul nyomtatvák 'sat. Bár e' jó példát a' többi megyék is követnék!?!

Almanach nők számára 1845-ben csupán az 'Örangyal' jelent meg, a' hirde-tett 'Emlény' megkezdett nyomtatása félben maradt. *)

Végül, mint a' maga nemében nálunk nagy ritkaságot, megemlítem G e i-

*) Később 'Ajándok' czím alatt jelent meg.

g e r t ő l , Magyar- és Erdélyország történetét rajzokban, mely magyar szöveg-
gel már a' X-ik füzetig haladt elő; Adlersteini J a n o t i c h k h Jánostól Buda-
pesti zongoratanítót, és K i l á n y i L-tól a' kőrtánczot 6 rajzzal. —

Mint e' rövid átnézetből kitetszik: irodalmunk 1845-ben főleg színművek-
és történeti munkákkal gazdagodott; itt csupán az 1845-d, év végeig megjelent
munkák említvék meg.

C s a t á r y O t t ó.

BUDAPESTI SÉTÁK. XIV.

Van nekem egy jó barátom, 's ennek is van egy más jó barátja, valamint
ennek ismét van egy jó barátja, és ezen utóbbi rendkívül hő tisztelője a' művészet-
nek minden alakban és minden fokozatban, 's mérték nélkül boszankodik, hogy én
a' legnagyobb művészek elragadó előadása által sem birtam olly lelkesülésbe jöni,
hogy szomszédim füleit fogaimmal veszélyeztettem volna. Ezen tisztelője a' művé-
szetnek tehát jó barátja és az én közvetlen jó barátom által úgy kívánt rám hatni,
hogy ezentul én is szelid görcsöket kapjak, valahányszor rendkívüli művészt látok,
vagy hallok, 's azért kieszközlé, hogy vele, barátjával és tulajdon barátommal láto-
gatásra menjek egy rendkívül nagy művészethez, ki épen akkor történetesen Pesten
mulatott, gondolván, hogy a' személyes ismeretség majd teljes mértékben gyakor-
lani fogja rajtam üdvös hatását.

Jó barátom kívánságának engedék, mert mit nem tesz meg az ember a' barát-
ság 's béke kedvéért! ámbár meg valék győződve, hogy közönösségem nem igen
fog tulcsapongó lelkesüléssé válhatni, miután én mindig szívacsnak tartám
magamat a' művészet tengerében, következésképen többé egyáltalában semmit nem
szíhattam magamba. De hiszen majd meglátjuk.

A' nagy művész az angol királynéhoz czimzett fogadóban szállásolt, azon
egyszerű okból, mivel annak erkélyei vannak, mikről leereszkedő nyájas mosolylyal
fogadhatni a' tisztelő sokaságot, melyet magyarul különben bémész csoportnak is
szoktak nevezni.

Mondják, hogy a' történet legnagyobb férfiai iránt sem viseltettek nagy tisz-
telettel azok, kik minden mozdulataikat ismerék, 's azért én is igen valószínűnek
tartám, hogy a' művészek iránt még inkább meg fogok hidegülni, ha ezen rendki-
vül nagy példánnyal közelebb ismeretségbe lépek. De ám legyen, a' minék meg kell
lenni. —

„Itthon a' dicső? — kérdé vezetők a' kapust.

„Azt csak komornokának szabad tudni,“ — felele olly udvariasan a' kapus,
mintha nem is ezen nyílt hivatalra született volna.

Fölhaladánk a' lépcsőn 's számos embert látánk az első szárnyajtó előtt sü-
rögni forogni. Vezetők diadalmas tekintettel nyitá be az ajtót, és elégült mosoly-
lyal szóla:

„Ime, mennyi udvarló, mint valamely minister előcsarnokában.“

„Vagy mint a' városkapitány tornáczában,“ jegyzém meg szinte mosolygva,
mi barátunkat kissé boszantani látszott.

„Főlkelt már tisztelt barátom? — kérdé vezetők a' diszes előszobában ör-
ködő szolgát.

„Igen, tüstént ki fog jöni,“ — viszonzá büszkén a' művész embere.

Én az előszobázásnak soha nem valék ugyan barátja, de szükség esetén meg
tudtam benne nyugodni, mert végre a' bagoly is bíró a' maga házában, 's kényel-
mét mindenki kedve szerint vadászhajta.

Szerencsére nem kelle sokáig várakoznunk, az oldalajtó megnyílt, a 's nagy művész titoknoka kíséretében kilépett.

Minket nem látszott észrevenni, mert titoknokának folyvást utasításokat adott.

„Intézkedjek ön jól, hogy boszúságom ne legyen, mert az engem igen ellankaszt. Különösen rája jól szájába a' rendezőnek, hogy engem háromszornál többször ne tapsoljanak elő, mert nem szeretem a' sokszoros bókolást; érje be a' közönség játékkal, 's ne kívánja, hogy a' karzat minden szurtos suhancza előtt vég nélkül hajlongjak.“

Vezetőnk mosolyt láta arczomon 's elég vakmerő vala félbenszakasztani az utasítást, bemutatván mindnyájukat.

A' nagy művész távozást inte titoknokának, 's igen nyájas leereszkedéssel fogada bennünket, sőt kezemet is megszorítá, miután hallá, hogy azon kéz ujjai közt gyakran ludtoll szokott működni.

„Bocsánat, — mondá az első üdvözlések után a' nagy művész, — hogy reggeli látogatóimat önök jelenlétében fogadom el, hiszen barátom — itt vezetőnkre mutatott — ajánlása következtében mindnyájan jó barátok vagyunk; azután szerencsém lesz önökkel reggelizhetnem.“

Ezután komornokának inte, ki az ajtón egyenként, vagy küldöttségenként bocsátá be a' látogatókat.

Valamennyire már nem emlékszem, de a' mennyit lehet, részletesen elmondok, 's beszéltetni hagyom az érkezőket.

„Én Nyomorovics Gedő vagyok, és ezen német versezzettel kívántam a' világ legnagyobb élő művészt megtszítani; kinyomatása tiz forintomba került ugyan, 's gyermekeim éheznek; de azért mégis örömmel hódolok a' művészetnek.“

A' nagy művész zsebébe nyul, 's a' fűzfaköltő örömmel távozik. Milly dicső, gondolám, hogy a' magyar költészetnek még nem akadt illy aljas lovagja, 's az egész irodalomban is csak egy illy czégyeres zsebmetsző találtatik, ki azonban már szinte vége felé jár gyalázatos mesterségének.

Most a' nagy művész helybeli ügyviselője lépett be és így szóla:

„Az ingyenjegyeket már kiosztám, de még mindig ostromolnak minden oldalról, Semmiberger és Lumphausen urak meg hatot követelnek, mivel épen rokonaik vannak itt faluról, Hírványhoffer pedig négyet kíván, mert a' varga nem adja ki pénz nélkül csizmáját, következésképp nem mehet az előadásra és nem írhat róla.“ —

„Nyomoru nép!“ — szóla kedvetlenül a' művész, — de hiában, kívánságukat teljesíteni kell, mert semmirevalóságuk épen olly nagy, mint szemtelenségök, 's a' legböcsületesb embert 's művészt is megmarják, ha kiáltó ehségöket le nem csilapítjuk. Hát a' magyar írók nem követelnek többet?“

„Azokhoz nem is megyek már, mert egykor nyilvánosan kikeltek az illy — az illy — művelt szokás ellen, 's azért jobb őket békesen kikerülni.“

„De mit fognak majd irni?“

„Hihetőleg meggyőződésöket,“ — jegyzém meg röviden, 's vezetőnk rendkívül megijedt, a' nagy művész pedig olly kellemesen mosolygott, mint midőn valamely igen nehéz és fárasztó művet kétszer kell a' közönség zajos kívánságára ismételnie.

Most egymásután hat vagy hét küldöttség lépett be, mind megannyi jótékony és közhasznu egyet, társulat és intézet részéről, kik alázatos esedezésöket nyújtak be a' nagy művésznak, hogy javukra egy kis előadást rendezni méltóztassék.

Mindezek körülbelől illy választ nyertek:

„Ki nem mondhatom, milly nagy örömet szerez az szívemnek, ha valamely jótékony czél előmozdításához parányi erőmmel én is járulhatok, és azért legnagyobb szerencsémnek fogom tartani, ha önöknek csekély tehetséggel hasznukra

lehetek. Néhány nap mulva titoknokom által meg fogom küldeni határozatomat, mely természetesen szerződéseim mikép teljesíthetésétől függ.“

A' küldöttségek távozása után csodálkozva szólék :

„Valóban ez igen nagy áldozat öntől!“

„Oh, — viszonzá nevetve a' nagy művész, — csak beszédmod, egyenesen egyiknek sem ígérkeztem, 's azért bizony egyik sem számolhat rám. Győzné is az ember a' sok jótékonytságot! 's csodálom, hogy ez iránt idegenhez folyamodnak.“

Én azonban ezt épen nem csodáltam, mert jól tudom, hogy a' magyar mindig csak kérni szeret ott, hol követelnie lehetne és kellene is.

Ezután egy sereg meghívás következett ebédekre és estélyekre, magasból és nem magasból, legnagyobb változatossággal.

„Hah, — jegyzé meg boszusan a' nagy művész, — ez aztán a' kimondhatlan kín! Ennyi meghívás!“

„Ez mindenesetre azt tanusítja, — vetém utána, — hogy nálunk a' művészetet rendkívül tisztelik.“

„Világért sem, csak azt bizonyítja, hogy sokan vannak, kik engem egy kanál levesért, vagy egy csésze theaért szeretnek látni, bámulni és hallani; 's legszomorubb az, hogy mi művészek az illy toladásoknak engedni kényszerülünk, ha magunkat méltatlan üldöztetésnek kitenni nem akarjuk. Isten neki, oda vetek tehát nekik egy falatka hangalamizsnát, és kikaczagom őket, hogy ételüket 's italukat jobban megemészthessem!“

Ismét megnyílt az ajtó 's egy hajlongó uracs csoszogott be.

„Én Ostobánszky Alfréd vagyok, nyolcz külföldi ujság pesti levelezője.“

„Ah, van szerencsém! (Félre: Soha híret sem hallám a' szemtelen ficzkónak.)“

„Erről előre is meg valék győződve. Én hangversenyt és fölolvastatást fogok tartani, jótékony czélokra.“

„Mellyek azok?“

„Oh, kérem, azokat soha nem szoktam megnevezni, mert mit a' bal kéz ad, azt a' jobb kéznek nem szabad tudnia. Reménylem, hogy ön szives lesz hangversenyemben részt venni, miután ezt, ismervén ön nagylelkűségét, már mind a' nyolcz külföldi lapban előre jelentettem.“

„Igen szivesen! (Félre: Vigyen el az ördög, aljas pénzcsaló!“)

„Ah, köszönöm! Természetes, hogy a' jótékony cél iránti tekintetből minden nagyra becsült művész ingyen működik.“

„Oh, világos! (Félre: Bárcsak kidobathatnának, gyalázatos kullancs!“)

Nekem ezen sajtószereű jelenetek után borsózni kezde a' hátam, nem a' művészettől ugyan, hanem a' művészekről, kik illy zsarolások alatt nyögnek, 's kik nem bírnak elegendő lelkierővel, hogy magokat az effélék alól fölszabadítsák.

Barátom barátjának a' barátja kegyes elnézéssel lesz tehát ezentul is kénytelen irántam viseltetni, ha tapasztalni fogja, hogy valamint eddig, úgy jövődöre is minden veszélyes vagy nevetséges kicsapongás nélkül, csak amugy szép-csöndesen élvezendem a' művészet gyönyöreit.

Kiss Pál.

EGY GYÁMHÖLGY SÍRKÖVÉRE.

1846.

Pártámnak gyöngyül nem adott anyagondot az oltár;

Kedveseimnek anyúl engem erényem adott.

Síromon a' csemetét ha ki jó ápolni, megérzem:

Az csemetém nekem és én neki gyámja valék.

Angyalaim, ha körülálljátok síromat olykor:

Életem és sírom hűn koszorúzva leszen.

Sárosy Gyula.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Z u e l m a' eredeti dráma. (Vége.)

A' jellemek némely vonásokban valószínűtlenek. Zuelma első jelenetében elragadtatva iparkodik beszélni a' szerelemről, 's azon tette, hogy szeretett és őt viszont forrón szerető apját a' pogány Kalem kéréseire elhagyni kész, 's el is hagyja, valóban azt mutatja, hogy forrón, szenvedélyesen, vakon szeret. 'S utóbb mégis olly hideg ildomosan látjuk e' vakon szerető leányt kedvesével alkudozni, kinek kerekén és nyugodtan kimondja, hogy legyen kereszténynyé, különben elhagyja őt és megy vissza oda, a' honnét jött — apjához. Zuelma e' határozott nyilatkozata azon gondolatra is vezérelhet bennünket, hogy midőn Kalemme apja házá-
tól megszökött, már akkor föltett szándéka volt, Kalemet keresztény hitre téríteni; e' szándékának azonban sem előbb, sem utóbb nem akadunk tanúságaira, 's Zuelma különben sem olly fellengősen vallásos leány, hogy e' határozat tőle valószínű volna. — Kalem nagyon szerelmes és nagyon buzgóan vallásos: annyira buzgóan vallásos, hogy midőn Zuelma által keresztény hitre szólítatik, e' forró szenvedéllyel szeretett leányra is majdnem tört ránt; és annyira szerelmes, hogy utoljára mégis kész megtagadni vallását szerelme miatt. Egyébiránt nagy hősnék és jeles hadvezérnek mondatik és mondja önmagát, kinek kardja híré a' felvilág ismeri; ezt az ulema közbejárására, úgy látszik, Stambulban is elhiszik róla, 's azért tesz Sinan helyett basává; — mi azonban mind e' mellett nem könnyen hihetjük el, hogy benne olly hős lélek uralkodjék; nem azért, mivel vallásában buzgó, sőt vakbuzgó, távul legyen, mert a' vallásosan buzgalmas emberekről igen sok szépet és jót vagyunk képesek föltenni, sőt úgy hisszük, hogy sem nagy hadvezér, sem semmi nagy nem lehet, ki vallásához, bármelly legyen az, buzgóan nem ragaszkodik: hanem azért, mert olly gyermekileg kislelkűen ingadozik előttünk vallási buzgalma és a' szerelem közt, hogy ez ingadozás egészen lerontja jó hitünket, mellyel hős lelke iránt különben viseltetheténk. A' szenvedélyes szerelem megingadoztathatja az embert legbuzgóbb vallásosságában, ez áll; a' vakbuzgóság kitepheti az ember kebléből a' legmélyebbre gyökerzett virágokat! ez is áll; de a' hőslélek szilárd vonzalommal és nem sokáig tántorgó ragaszkodással fogja fel vagy a' vallást, vagy a' szerelmet, 's ha a' kettőt össze nem egyeztetheti, bizonyosan lemond az egyikről és annál forróbban öleli a' másikat, — az olly hős lélek t. i., millyennek Kalem lenni mondatik. Ez okbul, mert egészen valószínűtlen, igen rosszul hat a' nézőre Kalem hadvezér azon ingadozása, melly szerint hol az ulema Allahja, hol Zuelma Istene előtt látja őt térdre hullani. — Sinanban gyáva lelkű férfit ismerünk meg, ki saját gyermekes szeszélyeinek jármában 's az ulema kormánypálczája alatt nyög, 's végre olly vakon vezéreltetik boszúja által, hogy nem az ember ellen intézi azt, ki feléje a' lesújtó követ hajtotta, hanem a' könek esik és azt zuzza porrá boszújában. — Sidi-Dahár, az ulema, fajtájának kitűnő képviselője. E' jellemben eszme rejlik, 's ez ritka tulajdonság azon jellemekben, mellyeket magyar költői tollbul színpadunkon megfordulni látunk; ámbár ez eszme igen kevésé van kifejtve. Megvallom, midőn e' csúszómászó, kielégithetlen kincsszomjazó, vakbuzgóságra ösztönző, 's a' vallást, mellynek papja, egyedül saját önzési céljainak előmozdítására használó embert első jelenéseiben láttam, igen szép reménnyel teltem el egy nagyszerű tragoedia iránt, mellynek ezen ulema lesz géphajtó Mephistophelese. Azon bánásmód egyébiránt, mellyet ezen ulema Sinán iránt elkövet, midőn a' diván fermánja által a' basaságtól megfosztatott, a' mellett, hogy nagyon goromba, egyszersmind, számos jelenlevők előtt történvén, olly meggondolatlan, hogy azt illy simaszörű állatkáról, minő az ulema, nem könnyen hihetjük el. — Zodik emir, a' maroniták főnöke, valamint

leányát szenvedélyesen szereti, úgy általában igen szenvedélyes. Ezen ur kereszténynek mondatik; 's igen furesa, hogy a' számos muzulmán közt, kik körülé elötlünk a' szinpadon megfordulnak, mindenik becsületesben tud beszélni, mint ő, ki haragjában kutyákat, ebeket emleget, midőn emberekről szól, mely nevezetek máskülönben inkább a' törököknél tudatnak szokásban lenni keresztények ellenében. Egyébiránt igen könnyen hisz más emberekről roszt, 's így könnyen csalatik. — Buleng, a' főrangú maronita ifju, Zuelmának apja által választott jegyese, képét adja egy erőtlén, önálló gondolkozásban szűkölködő léleknek, ki tulajdonkép nem Zuelmába, hanem ősz apjába látszik szerelmesnek lenni, mert egyedül ennek szavára hallgat, engedelmeskedik, míg Zuema igen mellékes tárgy előtte. A' darabban felesleges személy, 's a' végén elenyészik emléke, a' nélkül, hogy valaki kérdezősködni utána. — Megemlítendők még az angol, francia és orosz ügyviselők, kik e' darabban tökéletesen mellékes személyekül föllépnek, 's jó lett volna elmaradniok. Satyra van fölleptőkben, de e' satyra legfellebbebb bohózatba illenék, vagy tragicomoediába. . . Irónak, ki komoly tárgyakkal foglalkozik, ismerni 's illő tiszteletben kellne tartani minden nemzetnek kivitt és fentartott állását, 's a' milly nagyszerűk ez állások, olly nagyszerű 's nem bagatelle módra oda vetett legyen a' gúny, h o l é r d e m e l t e t i k.

A' nyelv sima és folyó, kivevén, hol szerző sokat akart a' jóbul; illy helyeken erőtetett és dagályos, erőszakolt hasonlítások és túlszigázott szólásformák nem ritkán fordulnak elő benne. Irónak meg kellne jegyezni, hogy legszebb nyelv legegyszerűbb, 's hogy a' legmagasabb lelkesülés, legpatheticusabb érzelem, minden nyelvvirágok mellett, az egyszerűségből soha sem vetközhetik ki; 's ha igen, dagálylává lesz a' túlszigázottság.

Ha még megemlítem, hogy vannak egyébiránt a' színműnek néhány jó hatása jelenetei, 's ismételem, hogy szerző első föllepte óta, dicséretes haladást tanusított, csak azt kell még szavaim befejezéseül megmondanom, miszerint ismét igen sok jelenet igen hosszadalmasan van kifonva 's szóhalommal elárasztva, miken ha szerző rövidítne, művének a' közönség előtt nagyobb sikerét remélhetné.

V a s A n d o r.

Ápril. 13-án bérszünettel először „Z u e l m a,“ dráma négy felvonásban, írta K o c s i - H o r v á t h Zsigmond.

E m m a. Az előadást általánosan kárhoztatom és tökéletesen elhibázottnak tartom. Színészink, Egressy Gábort kivevén, mind azon régi modorban játszottak, mellyben a' középkorbeli törökös drámákat játszani szokás, és egészen feledék, hogy a' mai törökök koránsem olly buták már, 's hogy azokat most kissé europaibb színben kellene személyesíteni. Ezen bal fölfogás rendkívül ártott a' darab sikerének, 's ehhez járult még a' módfölött izetlen öltözködés is, melly hű lehet ugyan, de szinpadon nem használható, hol a' szémsértőt nemcsak a' mozdulatokban és indulatkifejezésben, hanem az öltözetben is idealisálni kell.

E l e k. Való, csak Laborfalvi Róza öltözete volt jó, de a' többi minden izlés nélküli, és színészinknek tudniok kellene, hogy olly nemzeti öltözetet, melly visszataszító, szinpadon kissé festőileg módosítani kell.

G y u l a. Laborfalvi Róza igen jól játszott.

E m m a. Igen, de szerepének szellemét ő sem fogá fel tökéletesen, 's azért az utolsó jelenetek valószínűségének sokat ártott. Játéka ugyanis csak szerelme nagyságát tünteté ki, 's nem emelte ki eléggé azon tisztább, magasztosb érzést, melly szerint kedvesét megtéríteni, és nemzetét általa szabaddá tenni törekvék. Lendvay tökéletesen semmivé tette szerepét, mert szavainak alig leheté egy nyolczadrészt érteni, a' többit olly természetellen hōsi, vagy nem tudom miféle hangon és olly da-

rabosan lökdöse ki magából, hogy kin vala őt hallani, 's én nem emlékszem, hogy valaha illy rosszul hallottam volna színpadon beszélni. Ez által szerepének gyönyörű helyei mind elvesztek.

V i l m a. Sőt gyakran még akadozott is, mi pedig különben nem szokott hibája lenni.

E m m a. Szentpétery a' hősi szerepeket nem tudja eléggé hatályosan játszani, mert hangja ilyenkor rendesen elhagyja őt, 's Bartha a' basát szokott szaggatott modorában forgatta ki jelleméből. Csak Egressy Gábor és Fáncsy játszottak igen jól, ámbár ezen utóbbi az által némileg rontá szerepének hatását, hogy néha egy kis Muley Hassan-féle vidorságot is mutatott, holott mindig csupán vakbuzgalmat kellett volna kitüntetnie, mert szerepe nem kacajra, hanem undorgerjesztésre van számítvá. Udvarehelyi azt gondolá, hogy Dandolot játsza Zampában; a' művészet nemtője bocsássa meg neki e' gondolatot.

E l e k. Ennyi bal fogás mellett azután természetes, hogy a' darab nem tetszett, 's a' közönség zugolódott.

E m m a. Az elsőt megengedem, de az utóbbit tagadom; mert azon közönség, melly Lumpacivagabundusban, Griseldisben 's egyéb haszontalan és aljas bohózatokban gyönyörködni számtalanszor tudott, 's melly a' nemzeti színészetért 's drámairodalomért még eddig bizony nem igen erőttette meg magát az áldozatokban, egyáltalában nem érezheti magát jogosítva, csak amugy könnyedén pálcát törni eredeti színművek fölött, és azt követelni, hogy alig néhány éves drámai irodalmunk már is legalább fölérjen olly nemzetekével, miknek már száz 's több esztendő óta állandó színházuk és ezekre menő állandó olvasó közönségek van. Előbb buzdítsatok, édes magyarjaim, 's majd csak azután kezdjétek lassanként követelőleg föllépni, valamint eleinte beértek 's józanul be is kell érnetek azzal, hogy csak honi legyen a' kelme, melly testeteket fűdi, és csak utóbb szabad követelnetek, hogy a' honi kelme egyszersmind jó, finom, szép és olcsó legyen. Ha anyagiakban illy józanul tudtok itélni, 's ennyi hazafiúi tiszta érzellemmel bírtok, ugy a' szellemiek ellenében se legyetek igazságtalanok, és ne kívánjatok aratni ott, hol még nem vetettetek!

14-kén: „L i n d a” daljáték három fölvonásban.

Szokott előadás, kivévén, hogy ma Reszler énekelt hangtalan tenoristáink helyett, és szép hangja ismét nagy tetszésben részesült. A' közönség részéről azonban nagy gyöngédtelenség, hogy a' legnehezebb dalszakokat akkor is ismételteti, midőn látja, hogy az énekesek már alig lihegnek. Perselyt kellene minden helyen kitenni, hogy azok a' belépti díjt is ismételjék, kik olly kíméletlen barátai az ismétléseknek.

15-én „M a r i, e g y a n y a a' n é p b ő l,” dráma öt felvonásban, előjátékkal egy fölvonásban.

E l e k. E' nagyhatású dráma ismét jól megtölté színházunkat.

G y u l a. 'S az előadásról azon ritka dicséretet mondhatjuk, hogy az olly jó vala, mint az első, mi nálunk különben nem igen szokott megtörténni.

V i l m a. Különösen pedig Laborfalvi Róza olly tökélylyel 's olly elragadtatólag játszott, a' vidám menyasszonytól kezdve a' kétségbeesett anyáig, hogy ezen egy szerepe után sem fogja tőle senki megtagadhatni a' művészeti koszorút.

16-án: „F a l u r a k e l l m e n n i e,” vigjáték három fölvonásban.

E m m a. Elszomorodtam, midőn ma színházba léptem; illy jeles vigjáték, illy jól adatva, és még nem is épen gyakran ismételtetve, 's mégis üres színház.

G y u l a. Hja, tavaszodik az idő, 's a' magyar nyáron még olvasni sem szokott, hát színházba ugyan mikép járjon?

V i l m a. Egressy Gábor ma különösen jól és élénkül játszott, 's ugyanezt mondanám Lendvayról is, ha ismét olly illetlenül nem csoszogott volna; ezt finom tár-

saságban tenni nem szokás. Lendvay előtt pedig annyi terem ajtaja áll nyitva, hogy meg nem foghatom, mikép bír e' rossz szokásához annyira ragaszkodni.

E l e k. Lendvayné és Szathmáriné a' szenteskedőket ma is tökéletesen játszották, és Laborfalvi Róza ismét kedves jelenet vala; csak már mai komornája helyett valahára mást fogadna, mert azt kín hallani.

17-én: a' játékrendben kitűzött „D o n P a s q u a l e“ helyett „B á j i t t a l“, daljáték két fölvonásban.

Meg nem foghatom, mért történt e' kellemetlen változtatás, miután a' Báji-talban is ugyanazok működtek, kik Don Pasqualeben énekeltek volna; egyébiránt élvezet tekintetében így sem vesztettünk, mert Paksyné igen kedvesen éneklé Adinát, 's még a' híres Tadolini keringőt is nagy sikerrel hallatá, mit más nagy énekesnők megkísérteni nem mernek. Benza, Füredy, Reszler igen jók voltak. Nézők ismét igen kevesen.

„K é t g y á m“, eredeti népszimű népdalokkal 5 fely. Irta J ó k a i M ó r i c z ; zenéjét szerkeszté S z é n f y Gusztáv.

(Először adatoit ápril 18-án, b é r s z ü n e t t e l.)

Ugy látszik, hogy e' szimű is kimult, de hősileg, mint egy romai gladiator, eljenzések és tapsvihar között, a' mi mindenesetre tanusítja, hogy igen üdvös dolog, ha az embernek személyes jó ismeretségei vannak, akár földszint, akár a' karzaton.

A' szinlapon a' következő dolog volt feltűnő nagy betűkkel hirdetve: „Minden félreértés elkerülése végett nyilváníttatik, hogy ezen népszimű, pályázása után, a' szerző által ujonan dolgoztatott ki.“ — Örvendetes jele, hogy az igazgatóság, mellynek színházunk mindinkább felvirágoztatására törekvő fáradhatlan buzgalmáról szabad legyen — annyi gáncsolódások ellenében — egy pár szóval tanuságot tennünk, figyelemmel és tisztelettel viseltetik a' közönség iránt, 's előre látó eszélylyel óvakodik annak kegye vesztésétől . . . Azonban illynemű hirdetés mégis nagy indiscretioval jár az író iránt, kit — úgy véljük — szinte érdekében áll az igazgatóságnak, tiszteletben tartani, 's lovagias igazgatósághoz nem igen illik, hogy őt paizsul használja, habár — mint a' jelen esetben — joggal teheti is ezt . . . Sok más pályázott mű dolgoztatott már újra szerzője által; de az igazgatóság megkimélte szerzőiket hasonló hirdetésektől . . . Ha kell, az ujságlapok e' célra legjobban lettek volna használhatók . . .

A' jelen népsziműről kevés mondani valónk van. Szerzője egyike legszebb tehetségu fiatal íróinknak, kinek kitűnő munkái a' beszélyírás terén szép élvezeteket szereztek eddig a' szépirodalmi lapok olvasóinak; 's megvalljuk, hogy ezek emlékeinél fogva jó reményekkel léptünk a' színházba. E' jó reményünknek az egész első fölvonás, kivévén az elején egy pár gyöngye jelenést, igen örvendetesen megfelelt; megfeleltek egyszersmind számos jelenések a' többi 5 felvonáson keresztül, úgy, hogy szerzőnek csak saját akaratától és kitartásától függend, a' szimű-irodalom terén is olly becses munkákkal kötni le idővel maga iránt a' közönség figyelmét, mint ezt a' beszélyírási terén tette . . . Némelly jellem e' sziműben kitűnő erővel, meglepő eredetiséggel, mi nem köznapi költői hivatást tanusít, van felfogva első jelenéseiben; azonban csakhamar belefáradni látszik szerző e' sokat ígérő jellemzésekbe, 's emberei vagy szinetlenek, vagy következtetlenek lesznek. E' következtelenség legfőbb hibája az egészben vett sziműnek is, mellynek cselekményében igen kevés az összefüggés; némelly egyes cselekmények pedig nemcsak összefüggetlenek, de céltalanságuk által gyermekesekké válnak, illyen a' többi közt — hogy egyet mindjárt a' darab elejéről emlitsünk — azon kalap-főrehuzás, mellyet Fülöpön Tarjagi Jónás és társa elkövetnek, holott kevés percz múlva színről színre megmutalják neki magukat. A' néző itt valami fontos titkolózást várna, valamelly megismerést, rászédést, szóval, a' tettnek valamelly drámailag érdemleges, kü-

lönben bármilly csekély következését; azonban semmi sem történik, csupán a' kalap a' szemre le-, 's a' szemről felhuzatik. Ez magában csekély dolog; de csekélyről következtessünk nagyokra: alkalom az analogiára nem hiányzik. — Szerző gondosan szemlélni látszik az életet 's mint költő, felhasználni annak jelenéseit; 's ez íróra nézve mindenkor legnagyobb dicséret. Így van a' jelen színműben egy ismert anecdotát bizonyos számtisztről is felhasználva; de hibásan, a' mennyiben neki ruganyosságot, drámai élt, cselekvést a' ténybe, elmulasztott a' szerző megadni.

Darab végével a' szerző a' karzat által makacsul megéljeneztetett és kitapsoltatott. V. A.

18-án: bérszünettel először „K é t g y á m,” népszínmű öt felvonásban, Irta Jókay Móricz, zenéjét Szénfy.

E m m a. Ugyan mért volt ma a' játékszini cédulán rőfnyi betűkkel hirdetve, hogy szerző e' művét tökéletesen átdolgozta?

G y u l a. Csak azért, hogy a' közönség meg ne botráncozzék, látván, hogy ez jobb az Obsitosnál, mely miatt pályázáskor elmellőztetett. Egyebiránt nyíltan ki kell mondanom, hogy én jobbnak tartom szerző első kidolgozását, mely pályázott, 's mely előttem szinte ismeretes, sőt most is az első és második felvonás leginkább tetszettek, mikén szerző semmi lényeges változtatást nem tett.

E l e k. Ez igen furcsa, 's azt látszik tanusítani, hogy nem miudig jó a' szerénység, mely kész művét mások tanácsa szerint j a v i t a n i.

É n. Szerző ezzel kénytelen volt, különben darabja nem fogott volna színpadra bocsáttatni.

V i l m a. Az előadást jónak mondhatni ugyan, de mégis sokkal nagyobb hatása leendett az egésznek, ha mindnyájan úgy tudták volna szerepeiket, és olly gyors összevágással szavaltak volna, mint Szathmáryné. A' zene nem legjobb, igen siralmas, és annál kevésb benne a' czikornya nélküli jellemzettség.

19-én: „D o n C a e s a r d e B a z a n,” dráma öt felvonásban.

20-án: „B á n k b á n,” szomorujáték öt felvonásban. Irta Katona József.

Három nap egymásután mindig öt felvonás, ez kissé sok a' magyar kényelemnek, 's azért mind ma, mind tegnap meglehetősen üresen maradt a' színház. Mind a' két előadást a' középszerűek közé sorozhatni, csak hogy az utóbbiban Egressy Gábor távolléte igen érezhető vala. Ezen örökös vendégszerepezések hatalmasul folytatják színészetünk sirjának megásását; ezt már többször mondtunk, és folyvást ismételni fogjuk, hogy legalább a' sajtót ne lehessen azon csapás miatt kárkoztatni, mellyet olly könnyen el lehetne háritani, ha nem színészi kezekben pihenne az igazgatósági főhatalom. L. P.

MI HIR BUDÁN?

— Ö Felsége a' magyar király születésnapja mult vasárnap szokott fénynyel ünnepeltetett a' két fővárosban. — Estve a' pesti magyar polgárörhad balsorsra jutott szegény társai fölsegéllésére díszes estélyt rendezett a' városi reduttermekben, melly számos látogatóknak örvendett. A' nemzeti színház kardalnokai, tekintván a' nemes célt, fölválta működének a' zenekarral 's magyar dallamaik kitűnő tetszésben részesültek.

— A' magyar dallamokról eszünkbe jut, mikép azokat L i s z t hazánkfia olly közkedveltekké tévé az osztrák fővárosban, hogy az ember ott uton utfelen

magyar dalokat hall énekelni, mi azt képzelte, hogy Pesten van, ha Pest meg annyira nem emlékeztetné őt — Bécsre.

— Repiczky János honunk fiától érdekes üdvözlővers jelent meg, nádor ő fenségéhez intézve arab nyelven magyar fordítással. A 'Honderü' azon kívánságát fejt ki, hogy szerző, kinek a' nehéz arab nyelv annyira birtokában van, a' pesti egyetemenél a' keleti nyelvek tanárául alkalmaztassék. — Miért nem? hisz' nem régiben, mint a' 'Spiegel' írja, 109 aláíró egy ugyanazon egyetemenél felállítandó tótt cathedráért folyamodott... tehát az arab és chinai is elérne még!

— Erdélyi lapokból olvassuk, hogy a' brassóvárosi tanács ezentul minden ügyeit a' német nyelven viendi 's a' magyart egészen kiküszöbölni akarja. Az Isten eltesse a' ns. városi tanácsot! — Ezek aztán azok a' jó emberek, kik alig fészkelven be magókat a' vendégszerető magyarnál, azt tulajdon házából kivetni készülnek — 's milly rémséges óbégatásokkal töltik be az üres levegőt, vagy az 'Allgemeine'-t 's más 'Zeitung'-okat, ha a' gazda gyanus szemekkel kísérvén vendégei rakoncátlanságit, olykor botjához nyul, 's egy egy vágást tesz — nem hátukra, hanem csak a' — levegőbe!

— Milly egészen elűtnek ezen parasytáktól a' pesti izraeliták, kik egy magyarnyelvet terjesztő együletet alakítanak 's a' felsőbb helyen jóváhagyott alapszabályokat velünk közleni szíveskedtek. A' derék együletnek czélja: a' magyar nyelvet és irodalmat a' honi izraeliták közt terjesztetni 's alkalmat nyújtani kezdőknek első oktatás és utmutatásra, előrehaladtaknak pedig további kiművelésre. Ennek elérésére tanítókról gondoskodik, minden magyar hirlapot tart, magyar könyvtárt alapít, szállásán magyarul társalog, magyar felolvasásokat rendez, az izraelita magyar írók munkáit kiadja, a' magyar nyelvben kitűnő ifjakat jutalmakkal buzdítja stb. stb. Minden tag három évre kötelezi magát 's évenként 4 pengő forintot fizet; — számuk 300-ra van határozva. — Már aztán ezen derék atyánkfiai megérték a' kor és azon nemzet, mellyhez tartoznak, méltányos kíváнатit, de legyenek is meggyőződve, hogy szép vállalatuk részvét és elismerés hiányában szenvedni soha nem fog.

— Szerelmei Miklós jónevű könyvműdjából e' napokban került ki Kisfaludy Sándor arczképe, körülölelve az általa örökölt váromok csinos rajzaival 's feje fölött kiterjesztett szárnyakkal ég felé repülő sassal, melly körmei közt rózsá- és nefelejtskoszorúval körülfolyt lantot tart. — A' compositio igen csinos, habár az ünnepeltet költőibb színben szerettük is volna feltüntetve látni. A' mű a' koszorús dalnokot tisztelő hölgyvilágnak van szentelve, 's hatvan példányban a' Kisfaludy Sándor e' lapokban már említett emlékére adakozást gyűjtő úrhölgyeknek országszerte el fog küldetni, hogy az adakozók láthassák, milly eszme létesítéséhez járultak. — Nem hagyhatjuk itt említetlenül, hogy a' lelkes Sztróka y Luiza kisasszony Pesten, e' czélra már 314 p. forintnyi özveget gyűjtött, melly az országos pénztárnoknál a' 'Himfylant-pénztár'-ba letéve van. Mintegy 70 úrhölgy van gyűjtésre felszólítva — mind buzgó, nemes magyar leányok, kik elegendő biztosítékot nyújtanak arról, hogy e' szép szándék — mint sok más szintolgy diszes — füstbe nem menend!

— Bizony jó az, midőn itt a' másik oldalon okosabb emberek laknak, mint a' — soroksárin, hol bizonyos urak egy német, de azért becsületes szerkesztő ellen olly tüzbet jöttek, hogy — ha a' budai vizipuskák még jókor nem érkeznek a' — lelősölsára, a' soroksáriak bizonyosan elkéstek volna more civico. Az illetők most derekasan — fázna k ugyan, de ha ezentul nem fogja őket más baj lelteni, mint a' hideg, nem sokára tán egészségesek leendnek testben és — észben!

— Nem engedném meg semmi esetre, ha a' nemzeti színház rendezősege volnék, hogy a' színlap-futár a' magyar színlappal német hirdetéseket is szét-

hordjon, melyekre néha, pro superabundanti, még figyelmeztetünk is a' magyar színlapon. Igen csekély dolog, azigaz — a' kinek úgy látszik; de ha kapitány urnak annyira földiesért erélyessége még eddig nem tudta rábírní az illetőket, hogy hirdetéseiket le g a l á b b magyar és német nyelven bocsássák ki Magyarország fővárosában, a' mi, véleményünk szerint, előbbre való dolog lenne, mint a' taksa beszédese — a' nemzeti színház rendezősege nem nyújthat kezét illy — hogy legszelidebben kifejezzük magunkat — erélytelenségre. Mult szerdán egyszerre két illyen tisztán sváb hirdetést kaptunk a' magyar színlappal.

— L e n c s ó urnak budai könyomdáját n é m e t felírás diszesíti, (?) Lencső ur pedig született magyar 's jobban beszéli anyanyelvét, mint a' németet: nem kívánjuk, hogy a' közönség részvéte is olly h i d e g legyen a' művész intézete iránt, mint ennek buzgótsága az édes hazai nyelv emelése körül.

— Pesten műkedvelő társulat alakult, melynek elnöke gr. Teleki László, igazgatója Vahot Imre urak. — A' több rendbeli előadások jövedelme jótékony czélokra, u. m. árvaház, gyermekkórház, iparegyesület 's b. van szentelve 's ezek előmozdítása tekintetéből buzgó pártfogásra kéretik a' közönség. Az első előadás mai napra van kitűzve a' nemzeti színházban 's három vigjátékból álland: u. m. I. 'Műkedvelő,' új eredeti vigjáték 1 felv. M o c s á r y tól. II. 'Hűség próbája' ered. vigj. 1 felv. K i s f a l u d y Károlytól és III. 'Éljen a' honi!' eredeti vigj. 1 felv. V a h o t Imrétől.

— A' 'pesti divatlap'-ban a' magyarosodásnak egy ritka példánya közöltetik, t. i. a' Pest, Szeged és Temesvár közti gyorsutazási intézetnek egy u t i j e g y e, melyben a' magyar szavak n y o m t a t v a, a' német szavak pedig i r v a vannak, következőleg: 'Utí-jegy. — H e r r N. N (az utazó neve) innen Temesig. Az elindulás történik M i t t w o c h 1846d. évi M ä r z hó 11d. napján fr ü h 5 órákor pontban. — Kiadatott P e s t h 1846d. évi M ä r z hó 4d. Az intézet ügynöke által A n t o n K o s z g l e b a.' — Mit mond a' t. közönség ezen becsületes emberhez, ki azt, mit az intézet k ö t e l e s s é g e szerint cselekszik, imigy kijátszani bátorodik? Mi is azt mondjuk a' divatlappal: 'bizony csunya dolog!'

— Örvendetes ellentétül közöljük, hogy Pesten legújabbán 'magyar vadász-csapat' alakult, melly leginkább Ferenczy és Witt urak nemzeties irányu buzgal-muknak köszönheti keletkeztét. — Tudnánk mi ezen derék csapatnak egy pár száz v a d a t kijelölni, melyet kipusztítani kellene.

— B o s c o, az ezerművész, ki Pesten n é g y s z e r, Budán pedig h á r r o m s z o r mindig magos árak mellett 's nem épen legkedvezőbb időben adá szépszámu közönség előtt mutatványait, h o l n a p u t á n valamelly jótékony czélra még egyszer fel fog lépni a' budai színkörben. E' czélra legkedveltebb mutatványait választá, miket énekes vig darab előzend meg 's felvonások közt T o m m a l a ur hallatandja legújabb hangszerzeményeit.

— A' 'Gegenwart' legújabbí számából tudjuk, hogy Angliában több színköltő, kiknek darabjaik az igazgatóság által el nem fogadtattak, azokat külön ki-nyomatták e' cím alatt: 'visszavetett színművek.' E' cím az olvasó közönségre nézve vonzó volt 's később a' színművek közül egy-kettő előadásra is került és — t e t s z e t t. — Tán Magyarországon is meg lehetne ezt próbálni?!

— A' legjobb vigjátékra kitűzött nemzeti színházi díjt (60 aranyat) a' beérkezett 14 darab között O b e r n y i k, nőtlen férj' című vigjátéka nyerte el. Legközelebb állottak ehhez D e g r é, férj és jegyes' és S z i g l i g e t i (mint mondják) 'Pasquil' című darabjaik, melyek mind a' hármán adatni fognak.

— L e g u j a b b p e s t i h o n m o t! Melyik vármegyében termett a' legjobb buza? Sopronban, mert annak leghiresebb l i s z t - j e van!

— A' budai rudasfürdőben a' m a g y a r szinlapot a' két n é m e t között láttam középen függeni, 's mint jó kereszténynek azonnal eszembe jutott az — ü d v ö z i t ő !

— Azon 9 fiatalabb íróink, kikről lapjainkban is említés tétetett, egygyel szaporodtak : K e r é n y i Frigyessel, 's jövő félévben ,pesti füzetek'czímű gyűjteményt szándékoznak kiadni.

KÜLFÖLDI LEVELEZÉSEK.

(Folytatás).

Prága, 1846. mart. 24.

A' tunelek nem új találmány, 's úgy hiszem, nem is igénylik magoknak annak első kezdetét a' londoniak. A' régi lovagvárakban ismeretesekek voltak azok : korunk csak nagyszerűsítette az eszmét. Mit előbb titkos közlekedési 's menekülési helyül gondoltak 's eszközöltek a' sötét századok sötét vitézei : azt közhasználat 's kényelem végett lépteti életbe a' mai kor. Van még egy nagy különbség a' hajdani 's újabb tunelek építésénél : azokat veríték közt ásák nyomoru rabszolgák kényuraik parancsára : itt a' munkás veritéke díjazva van. Mi szép költői igazság ! a' veríték bére megfizettetik. Nem olly érzékeny, igaz, ebben a' költészet, mint a' hajdaniban; de sokkal közelebb áll a' valóhoz, mellynek alapja a' természet örök 's változatlan törvénye.

C h o t z e n előtt még egy tunelen át kell haladni, 's a' mint a' napnak néhány perczig nélkülözött szép világa ismét körül fog, a' chotzeni pályaudvar és maga a' helység lesz látható, gróf K i n s k i n é gyönyörű kastélyával 's téres angolkparkjával, melly ezuttal még nem öltözé föl tavaszi zöld bársonyát. Itt elvált tőlem szöke szakállu építészem, ki épen az emlitem grófnéhoz utazott, hogy kastélya körül némi szépítésekert tegyen. A' mi gazdag földbirtokosaink között, tudomra legalább, igen kevés van, ki illy építészeket utaztatna falusi kastélya körüli munkákra. Nekik másra kell a' pénz ! Általában tapasztalám, hogy mindenfelé emelkednek itt a' szép falusi lakok, hol újabb stýlben, hol a' régi tornyos építési modorban. A' pórok kunyhói azonban erre is nyomoruk, kivéve, hol gyárak láthatók : mert azok körül nem ritkák a' csinosabb kőházak ; munkásokéi-e ezek, vagy inkább a' gyárosokéi, kik e' völgyekben mindenfelé megtelepednek ? meg nem határozhatom. Annyit mondhatok, hogy daczára a' sok magas kéményeknek, mellyek obe-liszka-alakban nyulnak ég felé, a' lakosság erre is szegény. A' vaspálya nyitott ugyan némi kereseti forrásokat, de mind csekély az a' nagy tömeg sorsának javítására, minnek utolérése pedig fő-, sőt egyellen iránya korunk minden felvilágosodott férfiai vizsgálódásinak.

Nem, korunk nem első a' lefolyt századok hosszú sorában, melly e' nagy, e' magasztos czélra ösztönzi fajunk jobbait. Nincs semmi új a' világon, kedves **ám, 's így nem lehet új a' népholdogítási vágy eszméje sem ; de új mégis a z i r á n y á l t l á n o s s á g a ; mert ma nem egyes bölcsek álmadoznak csupán e' szent tárgyról. A' mint a' felvilágosodás terjed : úgy kell terjedni azon eszmének is, melly vajha ne maradjon örökre talány az emberiségre nézve !

De visszatérek útam folytatására.

Chotennél kiérve a tunelből, elhagytuk a' szép Sas-völgyet, az A d l e r folyó kanyarulataival el egyszersmind a' Duna vidékét, 's elértük az E l b a - é t, melly messze kiterjedő rónaságon kezdődik, mellyen a' szem éjszak felé szinte az óriáshegyekig nézhet el. — A' zamrski állomásnál 20 percz engedtetik ebékezés végett, 's ezen idő alatt készen valánk ebédünkkel. Hogy gőzmozgonyilag ment az, képzeled, ha nem mondom is. A' társas ebéd étkei jobbadán asztalon várják a' vendégeket : 's a' magyar gyomornak sem minőség-, sem mennyiségre nézve nem nyujtnak kedves

lakomát. Négy tál étel, hol csak alkalmazható, jól meghorsolva, 's az ebédnek vége. Dija 30 p. kr. 's többet nem is ér, magában értetik, bor- és seren kívül, de a' zenével együtt, mellyel az ebédő nagy falórája kedveskedik. A' zenedarabok közt ismét egy magyarral találkozám. Itt láttam D r e y s c h o c k o t is, ki épen Pestről jött Prágába. Ide való, 's mint a' velem egy kocsiban ülő prágaiak mondák, e' város legszebb hölgyét bírja feleségül. Megszólítám őt, 's ő örömmel emlékezett Pesten mulatásáról. Sem előbb, sem utóbb nem láttam őt. Oka egyszerű: ő első rangu kocsikban vett ülést, 's így el volt zárva a' másod rangu ülésektől, mellyeken én valék. Ez ülések egyébiránt csak árban különböznek egymástól, és abban, hogy ezek pamlagai bőrrel, azokéi pedig posztóval vonják be, 's a' másod ranguaktól ugyanazon kocsikban zárt ajtók által különöztetnek el. Kik a' dohányfüstöt nem szeretik, 's a' néppel összekeveredni nem akarnak, első rangu ülést vesznek. Dreychock, mint sejdíteni fogod, kedves **ám, művész-aristocrata, 's így ő dohányzik ugyan, titkárával együtt, de a' nép közé már nem elegyedhetik!

Az Elba homokos partján repültünk — az elbateiniczi fertői sziklavölgyön túlhaladva — Uj-Kolin felé. Ez több tekintetben nevezetes városa Csehországnak; de én nem akarlak historiai emlékekkel untatni. Az utastól itt veszik el utlevélét, itt pályajegyét, mellyet ha elvesztett, újra fizeti meg a' vasuti dijt. — Uj-Kolin könnyű halmon fekszik, mellyről góth-izlésben épült régi templomának tornyai festőileg mutatkoznak. Számos újabb épületei tanúsítják, hogy a' gyárpar és az ezzel karöltve járó kereskedés gyarapítólag hatnak lokóira. Mezői homokosak, de a' vasszorgalom jól művelt színben tünteti fel azokat. Határában, daczára a' homoknak, nem láttam parlagon heverő téreket. Istenem, sohajté, visszagondolva Pest környékére, miért nem lehetne valahára már nálunk is utána látni a' homoktengerek zöld bárszonybai öltöztetésének? Iszonyu a' mi fővárosunk vidéke: nyáron homokbuczkák között tévedez az utas, télen tavaktól uszik kocsija tengelyig, és szerencsés, ha azokból szárazan kigázolhat, és Pest hatóságának nincs gondja a' város vidékére. Maga a' város ad gondot még mindig? igen, ez világos: talán a' vámsorompókon túl nem lehet várni hulladékokat? A' kövezet évenként sok ezerbe kerül, 's pár utcztát kivéve, a' többin még ma is kificzamithatjuk bokáinkat . . .

Uj-Kolin határában emelkedik Friedriechsberg, könnyű homokhalom, 's rajta az obeliszk, melly emléket tartja fenn az itteni híres ütközetnek — ha nem csalódom — a' hetéves háboruból. A' poroszokat itt futamtatták meg Mária Terezia fegyverei, 's a' diadalt a' magyar-horvát csapatok nyertek meg az ausztriai seregeknek. Maga Frigyes, az első porosz király, jelen volt a' csatában, 's midőn táborának fővezére S c h w e r i n, hanyatlani látván az ütközetet, kérdené: „Hová vonuljunk vissza?” a' haragos király röviden válaszolt: „S p a n d a n b a t!”

A' vezér megértette ura válaszát; de nem levén kedve a' spandani tömlőczökben elmélkedni az emberi dolgok 's a' csatatéri viszontagságok felett, berohant újra a' csatasorokba, 's ellene diadalát tulélni nem akarván, hős halált halt e' téren, hol 10 ezren hamvadnak az általa vezetett poroszokból, és 8 ezren az ausztriai győztes hadakból. — Roppant sír e' mező! És, az említett obeliszket kivéve, 's kivéve a' történet lapjait, nem mutat semmi a' szörnyű vérontásra, melly e' tért nedvesíté. Csöndesen vezetí ekejét évenként felette a' szántó, 's kikelettel ekeji nyomában zöldelő szőnyeget borít a' szép természet az elporhadt harczások nagy katakombája — a' mosolygó ég — boltozata alatt ezreire a' pihenőknek, kik egy ember szeszélye miatt lőnek kénytelenek leszállani itt a' halál jégölébe!

A' rónaságon, melly itt elterül, messze néz el a' szem, az Elba partját árnyazó fák nyomán a' már szélesülő folyam kanyarulatira. Több falu maradoz hátra, mint egyes tünemény fölmerülve a' síkság ölében, míg utóbb éjszak felé Podiebrád lesz látható ősi kastélyával, mellyben királya született hajdan ez országnak, nagy és nemeslelkű, mint veje a' halhatatlan Corvin Mátvás! . . . Ma báró S i n a bírja a'

kastélyt, az egykori királylakot, 's a' nagy urodalmat, mely azt több mértföldnyire körülveszi, roppant erdőségeibe ölelve a' hajdani nagyság és fény késő homályait.... Túl, vagy inkább fölötté a' podiebrádi kastélynak hosszú láncolatban nyújtóznak el az óriáshegyek, a' lassu Elba szülői, — felhőkbe emelve ezuttal háborította kúpjait, 's hogy a' szép panorámában mi se hiányozzék, két loboralaku hegycsúcs magaslik fel, kiválva a' cseh- és szász Helvetia hegysoraiból, a' nyugotéjszaki láthatáron : míg előttünk a' Moldva partjait őrző halmok lesznek láthatókká.

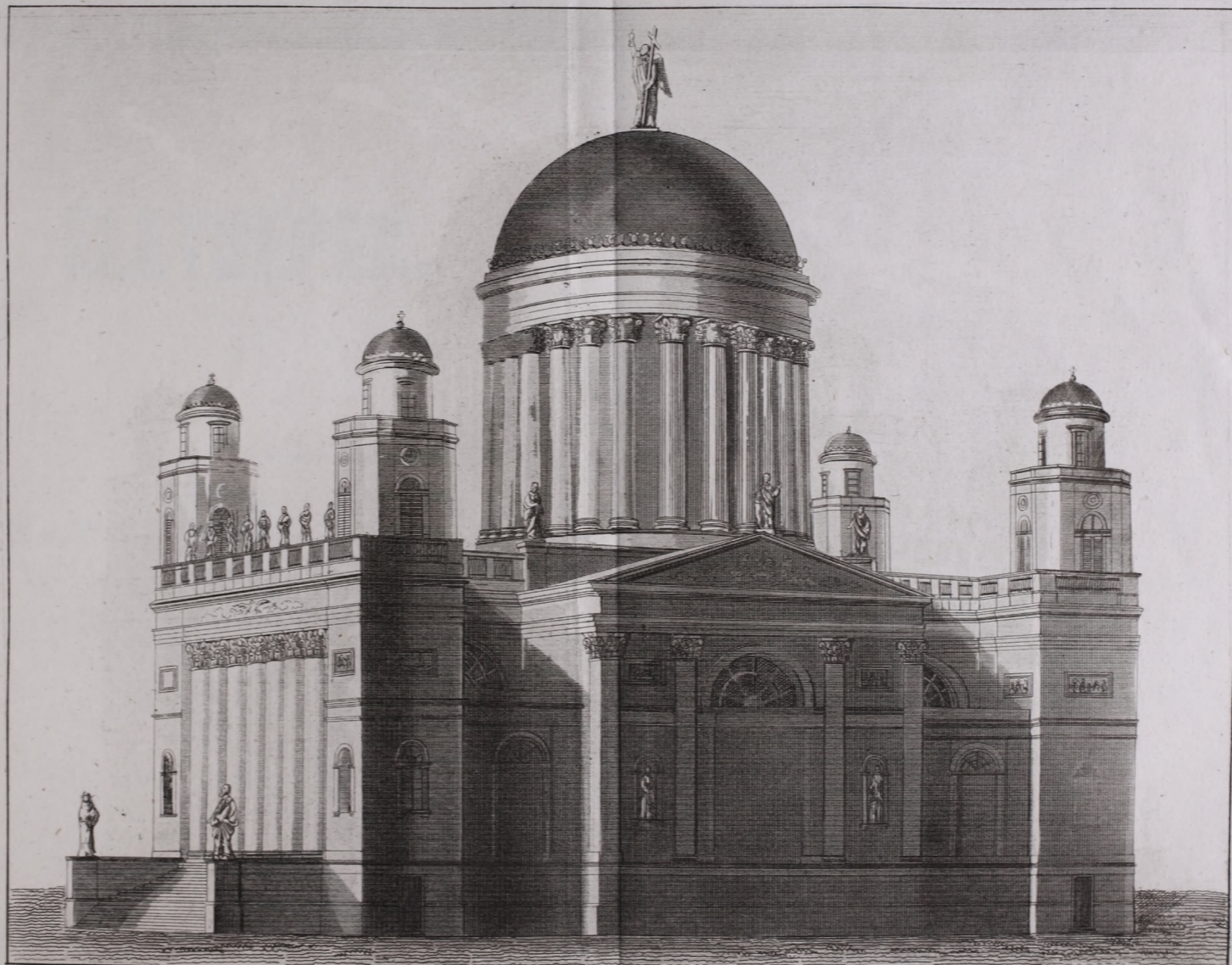
E' szép kilátás élvezése közben érjük el a' pontot, hol a' vaspálya, Prágát közelítve meg, a' Ziskahegyek alatt velünk e' városba siet. Itt ujabbán gyönyörű kilátás nyílik a' Moldva folyamra, 's nem sokára a' száztornyú városba, melynek egyelőre csak éjszaki külvárosát, 's a' Hradschindt pillantjuk meg, királyi palotájához szép góth bazilikájával, míg majd a' pályaudvar közelében már az ó és új város is szemünk elé hozza komor tekintetű palotáit, templomait és tornyait, mindenek felett pedig magát a' pazarkezüleg épített pályaudvart, hol óranegyedet is kell tölteni, míg podgyászunkat megkapjuk 's átkutatattjuk.

Mint embereknel, úgy városoknál is sokat tesz az első benyomás. A' mint kellemes vagy kellemetlen ez, a' szerint vonz vagy taszit el bennünket ember és város magától egyiránt. Prága történeti emlékeiben több pont van, mely szoros kapcsolatban áll hazánk hajdankori történeteivel 's újabb mozgalmival : azért nem léphettem földre elfogultlanul. Az Árpádház végsarjadékival hosszas harcban állt O t t o k á r, 's az első királyt, midőn az Árpádi férfitörzse meghült, Prága küldé a' magyar trónra. Itt halt meg V-d. László, Hunyady László gyilkosa, 's itt ült fogva a' meggyilkolt László testvére Mátyás, a' nagy Hunyadnak még nagyobb fia, midőn Szilágyi fegyveresei a' Duna jéghátán Buda alatt öt királylányt kiáltották. Itt uralkodott tehetlen utóda Ulászló, kinek gyöngé kormánya magvát hinté el a' mohácsi vésznapnak! Azóta egy kormánypálya alatt él a' cseh és magyar, de nem soha jó barátságban. Ki vetette el magvát ezen idegenkedésnek? mi magyarok bizonyára nem. Hiszen, ha törekeny üvegeiket kivesszük, mit irigyelhetnénk mi a' jámboroknak? . . . Semmit!

Késő délután szálltam meg a' 'fekete lóban', 's első utam a' Moldva hídja felé lőn. Bebarangoltam a' várost több irányban, eljutottam a' folyóhoz, de a' hidat nem találtam meg. A' színházban kipihentem magamat; sötét, igaz, mint az olmczi, de drámai személyzete jobb. „Falura kell mennie“ volt a' darab, melyben azt láttam; holnap daljáték lesz, elvárom, mint elégitend ki az? A' színi előadások napjainkban egyik hévmérője a' polgárosodásbani haladásnak. — A' fényűzésnek inkább, mondod, kedves **ám? Legyen, nem vitázok veled. (Folytatjuk.) — SZ —

MONDANI VALÓNK. Koszorus írónk Fá y András urnak „egy növevelőnéket képző intézetnek“ tervvázlatát, későcskén érkezvén hozzánk e' fölötté érdekes czikk, jövő számunkban adandjuk. A' jeles író késznek nyilatkozik, ha e' czikkre helyes észrevételek jönének (miket szerkesztő-égünk szinte szíves örömet elfogad), azokat a' discussio mezejére vinni, miután igen ohajtható, hogy e' fontos tárgy jövő országgyűlésig, a' midőn a' nevelés tárgya aligha komolyabban nem kerülend szönyegre, mint eddig, teljesen tisztára hoztathatnék „Ha országosan semmi nem történik, megpróbálkozunk vele társulati téren“, ezt írának nekünk a' tisztelt férfiu 's bizonyosan ő egyike a' legavatottabbaknak, kik a' próbát bátran megkísérthetik 's az ügyet diadalmasan kereszttől viendik. Fogadjon a' tisztelt férfiu hálás köszönetünket, hogy e' célra igénytelen lapjainkat választá közlönkül.

Perlaska mezo.

*Lipótvárosi templom Pesten.
Hild J. terve szerint rajzolva.*

Az Életképek-hez kiadja Frankenburg A.

ka
ko
T
el
ja
gr
ro

ze
lá
eg
és
is
fe
te

ko
va
ka
lé
O
m
m
S
do
vo
ba
no
na

lé
ta
d
ta
ja
m

ko
sz
jő
m
m
je
ta
n
gr
ko

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

18. szám. — Majus 2. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

KALOCSA, apr. 25-d. Husvét napjaiban estve vészharangok kongása riaszta ki bennünket szobáinkból a' magosan emelkedő lángok által világított utcákra; a' boszúból felgyújtott házánál több nem égett el, ámbar a' kalocsai tanács nem tudja még azon törvényt, mely szerint, hét nappal a' tűz előtt, vizipuskáit vízzel kell megtöltenie. — Nem rég a' főtemplomban zászlót láttunk kitűzve, melyet, mint halljuk, érsekünk őse gr. Nádasdy Ferencz, főtábornok Mária Terézia idejében, az országot fenyegető porosz hadtól elfoglalt. — Olvasógyletünk mult hóban rendkívüli közgyűlést tartott, mely alkalommal a' műkedvelők által szerzett jeles magyar könyvek: Vörösmarty minden munkái, Petőfi versei, Eötvös falujegyzője, Jókai a több regényei halásan fogadtattak; továbbá Bathány Kázmér által küldött „Robot és dzsma“ című pályamunkáért magánlevél útján köszönet nyilváníttatni rendeltetett; végre nehogy a' három kötelező év után a' társaság feloszoljék, a' javaiból bejött öszlet a' pesti takarékpénztárba adatik, melyel a' majdan alakulandó kisdedóvó vagy olvasótársaság ismét rendelkezhetendők. Mindezeket csak azért említém meg, mivel társaságunkban némely urakat, kiknek a' művelődés és népnevelés leginkább érdekökben vagy inkább kötelességökben állana, még mindig nélkülöztünk kell. — Végül szabadon még megemlítenünk, hogy lámpáink is vannak, még pedig kettő az utca közepén, melyek körül kissé világosabban láthatni a' sötétséget; a' többi négy pedig az utca fővégén, mellettök ugyanannyi éji örrel, kik óránegyedenként kiabálják az ébrenvagyok-ot; ezt alkalmasint tavál még nem tették, különben nem lopatták volna el a' templomból az 54 font ezüstnyi nehéz lámpát.

K a s z á s .

KESZTHELY, april 27-d. Tespedés ölében szunnyadó városunk is adja némely jeleit az ébredésnek. E' hó 23-án a' gazdaképző intézet lelkes növendékei által rendezett tánczvizigalomban ismét jótékony célra izzadtunk, tánczolánk. Nincs szándokom, a' szíves olvasót annak részletes leírásával untatni, megemlítvén egyedül — bár a' magasztos tettek soha hirdetőre nem szorultak —, hogy a' bejött egész jövedelem a' rendezők által a' M. Gaz. egyesület által tervezett köztelek beépítése elősegelésére fordították. Felsőzadja már, hogy intézetünk áll, évkönyvei tettekben dúsabb fiakat ez évbeneknél, kik a' haza oltárára illy szép s követésre méltó áldozattal járultak volna, alig mutathatnak; illy nemes tett azután méltó hálára számíthat a' hon színe előtt! P I.

SZÁSZREGEN, april 20-d. F. hó 19két, mint kegyes fejedelmünk születése napját, e' városban is halásan megünnepeltük. A' katolikusoknál miséldozat, a' reformátusoknál könyörgés, a' szászoknál predikációk tartattak legjobb fejedelmünk életeért; a' helybeli őrnagy fényes ebédet adott, melyre hivatalosak voltak az egyházi, katonai és polgári rend hivatalnokai, — az egészett tánczvizigalom végébe, mely elég fényes lett volna, ha Regenben több kisasszony léteznék, de a' létezőknek is nagyobb része otthon maradt; — hiába, aludni kell, mert holnap hétköznapi van, 's burgonyát ültetni 's szőlőt kapálni kell menni, meg pálinkának valót keverni, 's a' t. — Az ünnepély színezetéből annyit kiemelendőnek vélek: hogy a' szász senator urak közül kettő, 's a' communitatis szász tagok közül egy — magyar ruhában voltak öltözve; ellenben egy nyegle 's szász kegyet minden áron vásárlani kívánó magyar ügyvédke előbb frakkosan, később quakeresen arszlázkodott, — egyébiránt egy fecske nem csinál tavaszt . . . Alig végződött el a' jó fejedelem iránti szívből fakadótt hála, midőn a' városba érkezett a' honért 's annak fejedelméért vétér mindég ontani kész vitéz székely nemzetnek Galiciában volt első zászlóalja — 1,200 ember; az idevaló tiszti kar a' Maros hidjáig elibök lovagolt, — porosan kívülről, búsan belőlről, falukról is besereglett székely vitézeket látni sovár tömördek nép üdvözléte között jött be a' nemes ezred. — Menynyire különbözik egy nemes vitéz egy fizetések katonától, azt csak akkor lehet érteni, mikor a' székely vitézt látjuk. Mig amaz valahová megérkezve vagy elbuvik alunni, vagy csapszékbe ül dorbézolni: addig ez csapatonként vidor kedélylyel gyűl nyilvános helyekre, jár, kel, vizsgálódik, — ha rokon feleire talál, velök szóba ered, búsi fájalmát kipanaszolja, elmondja, hogy elhagyta apját, anyját, kedvesét 's a' t. — Kérdeztünk 15—16 éves fiúkat (az egész zász óálj többnyire illy fiatalokból áll), kik most repülték először át ős erdejük lombjait: „félnek-e az ellentől?“ vitézi állásba téve magukat, feleltek: „nem mi uram, kérjük szeretettel.“ — A' „kérem szeretettel“-t csaknem minden szavuk után odatoldják, mikor tisztos külsejű emberrel beszélnek; szép humanitási jellem! 'S több kérdéseinkre ismét büszkén feleltek: „menjünk, mert ő felsége csak bennünk bíz, mint ős nemes vitézibe;“ ismét zász szomszéd jellem, hol a' családi szent kötelék érzetét imigy tolja háttérbe az alattvalói hűség magasztos érzete. — Élvezet volt látni a' vetélkedést, melylyel a' fáradt fiatalság, az őrnagy szállítás előtt kiállító taraczkok körüli tűzéséget az illetőktől elvette, 's „Éljen“ kiáltások közt folytatta — Megjegyzendő, hogy az egész délután egy zász szomszéd sem volt látható, mint az egerek a' macska zőrejére lyukaikba szaladnak, ugy oda lett minden szász; megeshetik, hogy házat vagy nőt őrzeni maradtak otthon, vagy arról tanácskoztak, hogy mig a' nemes székelyek a' honért és fejedelméért áldozatra járnak, nem volna-e jó addig, azok helyébe egyegy württembergi parasztot beültetni. — Csak mi helybeli 's néhány vidéki magyarok szorongatók jobbjaikat, 's mondánk nekik szívből szerencsés utat. — De szóljunk már városi dolgokról is: Az idevaló magyar református hitfelekezet a' három nemzeti unió üdvös befolyása-, 's a' protestantismus szellemének magasztos hatása-, de különösen a' szászoknak a' magyar nemzethez való eu-

ropahírű példás meleg vonzódsága 's törvények szabályánál fogva, születése óta kilencz hosszú küzdelemteljes évek után, már annyira vergődött, hogy a' város kebelében templomhelyet nyerve, saját oltárán imádkozhatott Istenének; de eddig csak a' rom. katolikusok harangja szava után — 's így nagy pntéken ez után sem. — Mint-hogy azonban bajos más notájára egyes embernek is, annival inkább egy ekkléziának — t. i. reformatusnak — tánczolni, de hát még imádkozni? tehát nehéz küzdelmek után oda ért az irt ekklézia, hogy nem sokára saját papja harangozand, vagy ha gazdagabb leend, harangoztat, még pedig saját harangjával. Ugyanis hites ügyész Pulyoniték S z e n t e F e r e n c z ur, az ekkléziának egy harang számára 800 váltó forintot ajándékozott, egy más kisebb harang pedig az ekklézia költségén készül, és így nem sokára egy nagyobb harang fogja hirdetni, hogy a' tekintetes ügyvédi karban is vannak emberek, kik az Isten, vallás és nemzetiség iránti tiszteletet, kegyeletet pöreikkel együtt hónuk alól nem vesztették el, — egy kisebb pedig azt, hogy az Isten nem hagyja el a' hozzá bízót 's megsegíti kegyes fáradozásokban, — ketten pedig azt, hogy ha R o t h ur az egész Württemberget behozza is Erdélyhonba, a' vendégszerető ős házi gazdát soha sem nyomandja el a' hivatalan vastag arczu vendég. Közelebb jelen hó 29. közgyűlésünk leend, melly alkalommal az idevaló magyar olvasó egyesület pénzalapja számára tánczolni akarnánk, hogy ha vidéki kisasszonyaink becses megjelenésökkel tánczvigalmunkat szerencsételtük, mit ha nem tesznek, soha egy is férjhez ne menjen; kívánja alázatos szolgálók

L o m b o s y.

ZÁGRAB, apr. 18. A' szerkesztőség 's az olvasó közönség igen csatlakoznék, ha Zágráb viszonyai közlését 's jellemzését gondolná fölkelhetni e' sorokban; ezt nem teszem azon egyszerű okból, mivel e' vidékről aligha irhatnék valami öröndetést hazámfiainak, kik az ellenkezőnek híjában otthon sincsenek hazánk jelen criticus korszakában; azonban azt mégsem hagyhatom említés nélkül, miszerint a' boldogult farsangban az itteni casino fényes tánczvigalmban rendesen 's lelkesen lejtetett szép nemzeti tánczunk: a' K ö r t á n c z. — A' tárgy, melly e' sorok közlésére indított, egy z o m b o r i levél, melly az itteni horvátújság 26-ik számában közöltetett, 's mivel igen sokan lehetnek (tán a' zomboriak közül is), kik az említett újságot nem olvassák: úgy hiszem nem lesz érdektelen a' kérdéses zombori levél vázlatát közölni, melly egyszersmind kulcsul szolgálhat némely uraknak nemzetiségünk iránti rokonszenvéről. — A' levélíró először azon nagy örömet írja le, mit benne a' bécsi szláv bárlói jelentés okozott; azután keserű, bizonyos szemrehányó hangon említi, mikép a' zombori m a g y a r o l v a r o s t á r s á s á g a' városház termében tánczvigalmat rendezett, melyben egyetlen egy i l l i r táncz sem lejtetett, hanem igen a' 'Kör' és 'Csárdás', sőt — horribile dictu! — a' befejező táncz is 'Csárdás' volt. No, már aztán az ember nem tudja, nevéssen-e vagy bosszankodjék, midőn egy m a g y a r h o n i p o l g á r komoly és keserű hangon arról panaszkodik, hogy egy m a g y a r t á r s u l a t Magyarországból kiválólag magyar szellemű tánczvigalmat merészel rendezni!! vagy tán Bácsország nem is Magyarhon kiegészítő része?... A' levél folytatában még keserűbben panaszkodik közlő zombori szláv 's illetőleg rácz vagy szerb atyáinkfiai ellen, mivel ezek általok több ízben rendezett tánczvigalmaikban csak alig tánczolták a' 'Kolo'-t, midőn ellenben nemcsak a' 'keringőt' és 'francia négyest', hanem m é g a' 'magyar Kört' is több ízben tánczolták, 's itt különösen keserű gúnnyal kel ki levélíró az olly' igazédon bájos bácskai rácz szépek ellen, kiknek olly örömet vetném fel magam lovagjokul, ha ez esethen védelemre szükségök volna. Egyébiránt ha e' fölötti elkeseredését a' levélírónak jobban felfogom is, mint az előbbi, azt mégsem értem, mikép alkalmazható ide azon a' levélíró által alatt idézett mondása Cicerónak: „non nobis solum nati sumus, partem ortus nostri patria sibi vindicat, partem amici“ (nem egyedül magunknak születünk, létünk egy részét a' haza igényli, részét barátink); mert mit vétettek a' zombori szlávok hazájok ellen akkor, midőn vigalmaikban a' 'magyar Kört' tánczolták? — talány előttem. Végre lelkesen inti közlő a' zombori ráczokat (így nevezik magukat Bácskában n. e. g. hazánkfiak), hogy testtel és lélekkel ragaszkodjanak nemzeti sajtásgaikhoz, ő részéről nemcsak kétségbe nem esik, sőt magasztos reményeket táplál keblében a' jövő iránt, mellynek dicsőbb hajnala rájuk is felvirad, mert — így végzi levélét —

'S milim bogom sve se moze

Kad se sërca bratski sloze.

(Isten segélyével minden lehet,

Ha a' szívek testvérileg egyesülnek.)

Mi az, mit a' levélíró a' j ö v ő t ő l vár, az, úgy hiszem, egy hazafi előtt sem lehet kétséges; bizonyosan nem egyebet, mint „hogy kedves magyar hazánk, 's általa annak minden polgára nagy és boldog legyen“ 's hogy ezen czélt legbiztosabban úgy ériük el, ha „testvérileg egyesülünk“, ez is világos; hanem hogy ezen czélt zombori rácz hazánkfiak gátolják az által, hogy a' magyar nemzetiséghez simulnak, ez már, bocsánat rövidlátásomnak, de előttem legalább — igen homályos, 's azért teljes szivemből ohajtom, hogy a' zombori 's hazánk minden szláv ajku fiai, — kik iránt én, 's kívált gyönyörű állgyci ('s ezek közt leginkább épen a' bácskai rácz szépek iránt) igazán a' legtestvéribb rokonszenvet táplálom keblemben — soha nagyobb vétet ne kövessenek el hazájok iránt (ezt pedig minél többször elkövessék), mint a' millyenről őket a' többször említett zombori levélíró a' zágrábi horvát újságban vádolja 's akkor nyugodt önérzettel elmondhatják: „szent hazánk, lefizettük mind, mivel csak tartozánk!“ —

Egy bácsországi.

KÜLÖNFÉLE.

NEMZETI SZÍNHÁZ. Öszletes kivonata a' nemzeti színház jövedelmei- és kiadásainak 1845. január 19-től dec. 31-keig bezárólag. — **Bevétel:** A' lelépett igazgató által beadatott 's fizetett pénztármaradék 356 frt 20 kr; előadások bérletes, bérszünetes jövedelméből és bérleti előfizetésekből 87,610 frt 7 kr; czukrászi, gyümölcsáros, gesztenyéáros 's kalácsos haszonbérlektől 338 frt 15 kr; az 1840ki országgyűlés által tett alapítványi pénztárból rendelkezésre álló 's ez időre eső öszlet 15,199 frt 47 kr. A' bevételek öszlete: 103,504 frt 29 kr. — **Kiadás:** tisztviselői fizetésekre 737 frt. 6 kr; a' személyzet havidíjaira 's jutalomjétéki illetőségre 61,254 frt 36 $\frac{1}{4}$ kr; drámairól díjakra 3195 frt 32 kr; vendégművészek felvételi díjaira 7180 frt 40 kr; disztimény, ruhatári, irodai kellekerek, tűzifa 's annak hozatala 's felvágása 's a' t. elegyes költségekre 6634 frt 50 kr; épületi javításokra 's ujon épített tárgyakra 3237 frt 18 $\frac{3}{4}$ kr; jótékony czélokra adott előadások jövedelméből fizettetett 1464 frt 24 kr. A' kiadások öszlete: 86,703 frt 27 $\frac{1}{4}$ kr; 'S így

a' bevételek öszlete	103,504 frt 29 kr.
a' kiadások öszlete	86,703 „ 27 $\frac{1}{4}$ „

a' bevételekből lehúván a' kiadásokat, maradt a'

pénztárban összesen 16,801 „ 1 $\frac{1}{4}$ „

Ezen öszlethez tartoznék még 436 $\frac{1}{2}$ frt 59 kr. pp., mint az 1845ki január. 19től mart. 31-ig járó bérleti illetőség, melly a' lelépett igazgatóság által fizetetlen maradt, 's mellyel együtt, ha jövedelembe igttatott volna, az egész ezen időre számítandó pénztármaradék tenne 21,162 frt $\frac{1}{4}$ kr. pp. A' fenebbi bérletilletőségi hiány némi kárpótlásul azonban, a' lelépett igazgatóságtól korábban kivett biztosítéki tartalékpenze helyébe, az országos főigazgatóság által ugyanakkor zálogképen lefoglalt ruhatári, disztiményi, könyvtári, szertári 3132 frt 29 kr. pp. becsértékü beruházásai az intézetnél megmaradván, 's tetteles használatban levén, a' fenidézett bérlettel illető követelés még 1828 frt 30 kr. pp. maradék maradt; mi lefizetés esetében a' 16,801 frt 1 $\frac{1}{4}$ kr. pp. maradéköszlethez számíttatván, a' zálogszerzemény mellett még tenne 18,029 frt 31 $\frac{1}{4}$ krt. — Kelt Pesten, april 22-dikén 1846. Gróf R á d a y Gedeon, a' nemzeti színház országos főigazgatója. *)

— **P e s t r ő l** távozván, kötelességemnek ismerem, minden t. cz. pártfogóim 's barátimnak, különösen azoknak, kik felhívásomra jótékony vagy közhasznú czélokra segélykezt nyújtani szivesek valának, legbensőbb köszönetemet nyilvánítani 's magamat továbbbi szives emlékezetökhöz ajánlani; egyszersmind bizonyossá tevén öket a' felől, miszerint én minden irántam bizonyított jó indulatra mindig hálásan fogok visszaemlékezni. —

D o l e z s á l e k Antal.

— Költeményeim második bővített kiadása megjelenvén, tisztelettel kérem föl távollabb vidéken lakó azon barátimat 's ismerőimet, kik aláírást gyűjteni sziveskedtek, melőttassanak — honfűi részvétőkért köszönetemet elfogadva — a' nálók aláírt példányokat tölem elvitetni. — Lakásom czukorutca, 493. szám.

Azokhoz, kik e' napig sem az aláírási ivatek hozzám be nem küldték, sem az aláírók számáról nem értesítettek, azon kéréssel járulok, sziveskedjenek a' netalán fölvetett előfizetési összegeket az illetőknek visszaadni: mert e' másod kiadás példányai a' begyűlt előfizetökhöz részint már elküldetvén, részint szétküldésre nyalábozva készen állván: aláírási diszpeldányokkal többé nem szolgálhatok. Pest, 1846. april 30-d.

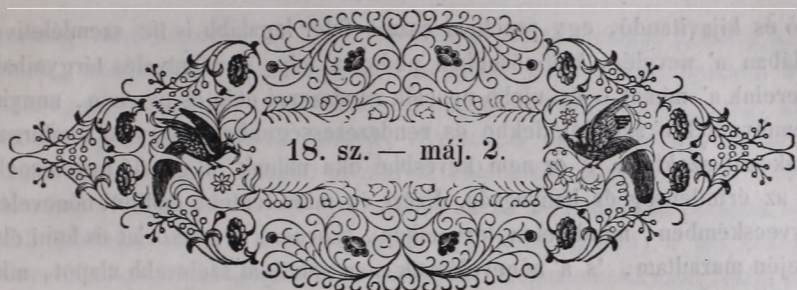
C s á s z á r.

Mondani valónk. P. M. urnak bérmentetlen költeményei Kolozsvárról nem közölhetők; — R. J. uréi közül egyet tán adni fogunk. — Sz. Jenő mutatványa, lélektan' czimű munkájából nem fog elkésni: az időt lehetetlen meghatározunk, miután igen sok jeles értekezések régóta várnak már közlésre. — ,Hétköznapjaink magyarosítása' ügyében küldött felelet a' ,pesti hirlap' ujdonságírójának inkább polemia, mint felelet — 's úgy hiszszük, ott lehetne elvégezni, hol megkezdett. Az, összetett betűnk egyszerűsítése' igen száraz tárgy: az ,irodalmi ör' programjához nem tartozik, a' divatlapba nem való. — ,Szózat a' magyar szülékhez' és a' ,somogyi gulyásdal' közölni fognak. — H a n á k ur levelét, későn kapván, csak jövő számunkban közölhetjük.

*) A' ,budapesti hiradó'-ban, mellyből e' hivatalos tudósítást közöltük, csillag alatt felszólíttatnak a' többi szerkesztőségek, hogy e' számadást lapjaikba átvenni sziveskedjenek. Mit megtettünk. De legyen szabad kérdezni, miért nem közöltetett velünk ezen hivatalos tudósítás, ugy mint eddig szokásban volt, í r á s b a n? avagy tán valami classificatio van a' szerkesztőségek közt 's a' rendezőség igen furcsa ,liberalis' fogalma szerint egyik szerkesztő kevesebb ember a' másiknál? vagy az íródeák ur rá nem ért a' tudósítást többször leírni? — tán ő is ketté hivatalt visel? — Akármint van a' dolog, de nincs rendén. Mi sem jobbak, sem rosszabbak nem vagyunk, mint akármellyik szerkesztőség, 's azért e' figyelmet a' nemzeti színház rendezőségétől szüntogy követeljük, mint követelheti azt a' ,budapesti hiradó' . . . de az illendőség is ugy kívánja, mire, ugy hiszszük, nem szükség a' tisztelt rendezőséget figyelmeztetnünk.

S z e r k.

TERV-VÁZLATA

EGY NÖNEVELŐNÉKET KÉPZŐ INTÉZETNEK.

Miképen lehessen hazánkban egy nőnevelőnéket képző intézetet országos alapítással felállítani? és miként helyezni köz és magányos leánynevelő intézeteinket is országos czélszerűbb gond és felügyelés alá? előadtam volt, 1841-ben illy czím alatt: „Nőnevelés és nőnevelő intézetek hazánkban“ Trattner-Károlynál kijött könyvecskémbe. Akkoron azon édes remény táplált, hogy miután 1840-iki dietán büntető törvénykönyv készíttetni rendeltetett, ennek pedig népnevelés, és ismét ennek nőnevelés az alapja, előzménye, sőt szükséges föltétele: nem fog e' fontos tárgy elmaradhatni csak a' mult 1843-iki dietáról is; a' minthogy a' népnevelés tárgyában munkált választmány méltatta is figyelmére és javaslatára a' nőnevelést, de a' körülmények nyomatásai miatt, alig 's csak kis részben bocsátkozhatott az alsó tábla magába a' népnevelés tárgyába is, a' felső tábla pedig teljesen mellőzte azt. Mi fog történni e' részben a' jövő országgyűlésen? nem tudhatni; de jó remény mellett is nem fölöslegesek a' társulati tér mozgalmái olly tárgyban, melly lényeges, sőt alapos tényezője nemzetünk jövődjének; annival is inkább, hogy abban csak néhány évi halasztás is egész ivadékok kiképeztetését veszti el a' hazával. E' tekintet birt engemet arra, hogy egy nőnevelőnéket képző, 's ezzel egybekötletendő leány-nevelő intézetnek tervét társulati téreni létesítésre dolgozzan ki, meg levén győződve a' felől, hogy a' terv, ha a' hon nemtője kedvezőbben mosolygna a' jövő dietán felénk, főbb vonalakban országos létesítésre is fogna használtathatni.

Éltem minden pályáin mindenkor a' gyakorlati, az élethű eszméket kerestem; mert úgy vélekedtem, hogy olly honban, mellyben annyi a' létesi-

tendő és kijavítandó, egy practicai eszme felér legalább is tíz szemléletivel. Általában a' nevelés, különösebben pedig a' nép- és nőnevelés tárgyaiban, embereink a' német ó és újabb nevelők rendszerei után és nyomán, annyira belemélyedtek a' szemléletiekbe és rendszerességekbe, hogy ki sem bírnak bontakozni azokbul; 's ez nem kevésbbé oka nálunk a' gyarló nevelésnek, mint az értetlenség és hanyagság. Ezért én mind fentebb említett nőnevelési könyvecskémbe, mind jelen tervembe, szorosan a' gyakorlat és honi élet mezején maradtam, 's a' nőnevelésnek nem vettem szélesebb alapot, mint mennyit épülete szorosan megkíván; tudnillik nem terjeszkedtem az alapvetésnél tovább, mint a' legközelebbi kategóriáig, a' n ő i r e n d e l t e t é s i g, meg lévén győződve azon örökigazság fölől, hogy mindenben az a' legtekélyesebb, mi rendeltetésének megfelel.

A' nőnek egész emberi rendeltetése alkalmasint kimerítettetik annak női, anyai, polgári, háztartási és társalgási viszonyai által, mik a' függetlenebb világi állapotok és sors-állások szerint, csak némi módosításokban különbözhetnek egymástól. Ezen módosítási különbözések kedvéért, valóban nem tartatom sem érdemesnek, sem célirányosnak, a' világi állások és sorsok közt már a' nevelésben is közfalakat állítani fel, 's külön-külön kaszti nőnevelő intézetekben neveltetni a' polgár-, a' nemes- és mágnás-leánykákat. Nem lehet jótékony hatásu hon és családok boldogságára, a' kölcsönös kellő méltatásra, kölcsönös előítéletek legyőzésére és jövőendő egyértésre nézve, ha már a' gyermeki ártatlan kort, kasztok szerint feudalismusi szükkeblüségekkel kerítgetjük el. Ne tartsanak a' rangosabb családok nimbus-csökkenéstől, ne remegjenek káros elvegyüléstől az által, hogy gyermekeik az intézetben polgár- és kisebb sorsu nemes-leánykákkal társalognak; maga az élet, fájdalom! csakhamar elkülönítendi őket egymástól! 'S valjon Némethonban árt-e az az uralkodó hercegeknek, hogy ifjonta a' nevezeteseb német egyetemeknek hallgatói valának? Korán sem! Ott tanulák ők voltaképen ismerni az élet és világi állapotok különböző sajátságait, szükségéit; kiismerni és becsülni minden állásban az érdemet, a' jeles tehetséget és idővel használni azokat 'stb. A' magasabb rangukat, hogyha az élet és emberi érdem egyéb talismánját a' nevelő intézetben sajátjukká tevék, igen könnyen bevezethetik azon külsőségekbe, mikben állásuk az alsóbbaktól különbözik, vagy miket rangjuk megkíván, a' szülei ház, élet rende, szokás, divat és körükbeni csak egy pár évi forgás is; ellenben az intézetben nyert kiképzés, társalgás és tapasztalás megőrzendik őket a' hiuság azon silányságaitól, miket a' pulya lelkiük csaknem érdemekkel szeretnek egy mérlegbe tenni. Mindezeknélfogva úgy vagyok meggyőződve, hogy egy nőnevelőnéket képző intézet felállítása által úgy fogunk legüdvösebb szolgálatot tehetni a' hazának, ha felállítandó intézetünket, különösen a' két közép rend, ugymint előkelőbb polgárság és közép nemesség, ez utóbbihoz számítva a' tisztas karukat is, szükségéhez és kívánataihoz alkalmazzuk. Ugyanis az ezeknél alsóbb osztályok leánykái, a' falusi és kisebb városi kisded-óvásokban és köziskolákban, ha azok cél-

szerűleg rendeztetnek, és illető tanítóik praeparandiákban kellőleg képeztetnek, alkalmasint kaphatnak annyi képzést, mennyi állapotjukhoz képest szükséges; az ama két középosztálynál magasabb ranguak előtt pedig, különben is elég út és eszköz áll készen, olly nevelő egyéneket képeztetetni ki, részint az intézetben, részint azonkívül különbféle mesterek által leánykáik számára, a' millyeneket csak kívánnak. Például: módjuk levén ezeknek benne, jobb föltételek mellett kiszemelhetnek egy kitűnő egyént, a' két középrend nőnevelőnéket képző intézetében, azt abban kiképeztetetik azon fokig, millyet az intézet adhat, a' további magasabb kiképeztetést pedig, kívánathoz képest, magok a' főbb ranguak eszközölthetik, a' kiszemelt egyénnek vagy utaztatása vagy külön mesterek, mesternék és magasabb társalgás általi teljes ki-műveltetése által. Sőt meg vagyok győződve, hogy ha ama két közép rend számára akként rendszereztetik a' nőnevelőnéket képző intézet, miként annak rendszereztetnie kell, a' további kiképzési kis hiánya a' főbb ranguak irányában, egyedül a' magasabb társalgás rutin-jára 's finomabb tapintatára nézve fogna tán némileg érezhető lenni; mit azonban képző intézetek a' növendéknek teljesen meg nem adhatnak soha, de igen is megadhat a' jól kiképzett növendéknek, csak rövid idő alatt is, azon uri ház tonja, melyhez növelés végett vitetik.

Ezeknélfogva világos, miként a' nőnevelőnéket képző intézetnek, több tekintetből nagy városban szükség felállíttatnia. Ezt kívánja nemcsak a' városi élet műveltebb társalgási alkalmá, tágasabb ismereti köre és többszinű hullámozása: hanem költség-kimélés is; miután nagyvárosban a' rendkívüli mesterek könnyebben és olcsóbban kaphatók, mint ha azok vidékre csupán az intézetért vitelnének és tartatnának ott. Minélfogva nőnevelőnéket képző intézetünknek Pestbudán kellene felállíttatnia; ezt kívánván a' fentebbi nézeteken kívül, a' honi pontosabb közlekedés is.

Ezen középosztályok számára felállítandó nőnevelőnéket képző intézetnek mintegy ezek fognának lenni főbb alapvonalai:

1-ör czélja és iránya az intézetnek: a' közép nemesség, előkelőbb polgárság és vagyonosabb tisztos karuak (honoratiórok) számára olly nőnevelőnőket képezni ki, kik az intézet pályaidejének bevégeztése után alkalmasok legyenek amaz osztályok leány-növendékeinek mindazon oktatást és kiképzést megadni, mit ezektől a' női hivatás és honleányi nemes köteleztetés megkíván, a' hazai élet pedig szükségessé tesz; vagyis alkalmasok legyenek, ne csak jó hitveseket és anyákat képezni növendékeikből, hanem egyszersmind igaz magyar nőket is, kik a' hazai nyelvet, szokást és életet ismerjék, azok iránt józan előszeretettel viseltessenek, 's köreikben azokat nemesíteni buzgón törekedjenek. Melly czéljánál és irányánál fogva, ezen intézet nemcsak általános az emberiségnek malasztos vállalata, hanem hazánk felvirulásának és boldogságának is egyik talpköve fogna lenni; főkép ha törvénynél vagy csak közvéleménynél fogva is, senki a' honban leány-nevelő intézetet nem nyithatna, ki ezen képző intézetben nem képeztetett ki. Azon könnyűség, mely-

lyel úgy avatatlan, mint avatott, úgy csupán haszonlesési és speculatiói viselkedésként induló, mint nemes hivatásukat értő és kötelességeiket szíveiken hordozó nőszemélyek, leány-nevelő intézeteket állíthatnak fel hazánkban, azon szomorú eredmények és szellemi károk, miket értetlen, hazai életet nem ismerő 's tán nem is biztos jellemű nevelőnek nevelései mutatgatnak szerte a' hazában, miket egyes gyér kivételek meg nem cáfolhatnak, égető szükségé teszik nálunk, addig is, míg országos gond és pártfogás fordíthatnák e' tárgyra, társulati téren kísérteni meg, habár kisebb kiterjedésben is, oly intézetnek felállítását, mely nőneműnknek rendszerezett célirányosabb neveltetését tűzvé ki feladatául, mindeneknek előtte alap gyanánt, a' nőnevelőneket képezze ki kellőképen.

2-or. Ezen intézetben, melyben a' kiképzendő nőgyének száma, további bővebb megalapításig, tizenkettőre tétetik, de e' szám mind alapításkor az ideiglenes alapítók által, mind idővel erő-aránylag szaporíthatatik, a' kiképzési idő-folyam 4 évre határozthatatik; mely idő tökéletesen elegendő fogna lenni, ha az intézetet merően gyakorlativá tevén, abból a' magasabb szemlélődési theoriák és tudományos nyomozások kirekesztetnének, másfelől pedig kikötetnék, hogy az intézetbe csak oly nőgyének vétetnének fel, kik már egyebütt némi nevelést nyertek, 's kiknek csak további kiképzésre, iránynyerésre és ismereli központosulásra van szükségök.

3-or. Minélfogva ezen intézetbe oly hajadon nő-egyének fognának fölvetetni minden rang- és valláskülönbség nélkül, kik legalább is 18—20 kor-évöket betöltötték, kikről tehát föltehetni, hogy gondolkozásaik módjában önállósággal, erkölcsiségökben állapotással és önbizalommal, társalgásaikban pedig könnyelműségtől ment higgadtsággal bírnak. Egyébiránt tisztességes és feddettlen életű családokból származottak legyenek ezek, 's a' gyakorlati és társalgási életre legkivántatottabb reál tudományokban, millyenek: a' földleírás és statistica, történet-, természet-tudomány, természettan, számvetés 'stb. némi jártassággal bírók. Továbbá a' magyar és német nyelvet nemcsak érteniök szükség, hanem beszélniök is; és hogy a' hazai életet, szokást tökéletesen ismerhessék, vagy született honleányoknak, vagy legalább több év óta benlakóknak lenniök. Hogy az elsőbbek kívánatosabbak, önkényt értetődik; mert született leánya a' honnak inkább bírhatja örökségül a' hon és honi élet ismerése mellett ezeknek előszeretetését is, 's így képezebb lehet idővel keble hevével önteni azt át a' növendékek fogékony kebleikbe. A' fölveendő nőgyéneknek fölvetetésök előtt hiteles bizonyítványokkal szükség kimutatniok milly fokig haladt ismereteiket, szellemi tehetségeiket, tiszta erkölcsi-ségeiket, különösen pedig békes-, türelmes és indulatoskodástól ment kedélyeiket.

4-er. Az intézetben két férfi-tanító és két nő-tanítóné működnének, kik közül a' két elsőnek olyannak kellene lenni, kik a' külföld 's különösen Németország nevezetesebb nőképző intézeteit meglátogatták, és azoknak szerkezeteit és rendszereit ismerik. E' két egyén vihetné, évenként felváltva,

az intézet főfelügyelését és évenkénti számadását. Egyike ezen nevelőknek tanitná azon tudományokat, mik általában a' gyakorlati nevelés 's különösebben a' nőnevelés osztályába vágnak. Illyenek:

a) Fejtegetései a' nőnem rendeltetésének, annak ötnemü, ugymint: hitvesi, anyai, házasszonyi, polgárnői és társalgónői viszonyaira nézve. Ezekben kétségtlenül befoglaltatik, vagy ha tetszik, hatodikul állhat a' nőnek különösen emberi rendeltetése is.

b) Gyakorlati utmutatás a' leánykák mind testi, mind lelki nevelésére, 's e' végre annyi diaetetica és psychologia, mennyi szükséges. Tovább tanácsadások: miként nyerhesse meg a' nevelőné, növendékének bizalmát és szeretetét? miként környezeltje becsülését? miként egyesitse amannál a' tekintélyt a' barátságos viszonyival, emennél pedig függő állását azon igénynyel, mit a' nevelői diszes pálya követel magának? miként ismerhesse ki növendékének egyéni jellemét, kedélyét, tehetségeit? miként fogja fel kellőképen annak világi állását és jövődjét, hogy mindezekhez bírhasssa alkalmazni nevelése egyes apróbb különbözéseit? miként tartsa fenn nevelésében a' nemzeti jellem és élet eredeti sajátságait, hogy növendékéből ne csak jó nőt, hanem jó magyar nőt is neveljen? miként csepegtessen növendéke szívébe elöitélettlől ment tiszta hon-szeretetet? miként jutalmazzon, büntessen, 's e' célra miként tegye magát összehangzó egyértésbe a' szülékkel? stb. Mindezekből kitetszik: miként ezen tanítónak nemcsak tudományosan kiképzettnek, hanem tapintatos lélekismerőnek, haza és hazai élet viszonyaiban gyakorlatilag jártasnak kell lennie. Mert csak illy tulajdonságok mellett adhat kellő utasításokat arra: miként kelljen nevelni oly lelkes honleányt, ki egykor jótékony befolyással lehessen a' hon felvirulására, 's boldog legyen és boldogitsón a' viruló hazában?

A' másik tanító a' női tudáshoz szükséges tudományokat tanitná egy kis methodicával oly terjedelemben és irányban, millyeket a' női rendeltetés kíván. Tudniillik a' nőnek nem tudós kiképzés szükséges, sőt ez rendeltetésével némileg ellentétben áll: hanem oly ismereteknek gyűjtése, miknek a' világi életben, maga körében és műveltebb társalgásban, fitogtatás nélkül hasznukat veheti, 's mik értelme, jelleme, kedélye és erkölcsisége kiképzésére irányozvák. Ezen nézetből önkényt következik, hogy a' nő számára sem oly terjedelemben, sem oly elvont elves magasságban nem szükség tanítani az élet-tudományokat, mint a' férfi-nem számára, mellynek azokra több ideje van, 's mellynek élet-pályáihoz tartozik a' tudós nyomozgatás és tudományok előbbrevitele is. Például: a' történet-tudományra nézve, mi szükség a' nőnek figyelemmel kísérnie minden egyes csatát, békekötést, diplomaticát illető eseményt? a' geographiában mi szükség elsorolni tudnia Afrika minden egyes tartománykait és sivatagait? Elég, ha amarra nézve az emberiség és világ történetének főbb korszakait, nevezetességeit, különösebben pedig Európának főbb történeteit, legkülönösebben pedig hazájának történeteit ismeri, kiemelve

azokat, mik nemét közelebbről érdeklik, 's emberiség- és honszeretetére befolyással lehetnek. Így a' physica-, geographiára és csillagászatra nézve, elég a' nőnek az ég és földünk állásáról, rendszeréről tiszta fogalmakat és hű képeket szereznie magának, a' geographiára vagyis földterületi tudományra nézve, a' világ részeit főbb vonalokban, jellemzésekben ismernie, különösebben Európát 's legkülönösebben hazáját fogván tanulmányaul, 's ebbeli tudását szinte odáig emelnie fel, hogy hazája 's Europa többi tartományai közt biztos egybehasonlításokat tenni képes legyen. Így a' physikából is elég annyi, mennyi a' természeti tűnemények, erők józan felfogására, 's előítéletek legyőzésére szükséges. A' tanítandó reál-tudományok mintegy ezek fognának lenni: történet-tudomány, földleírás, tapasztalati természet-tan, annyi természet-historia, mennyi különösebben a' gazdasági technológiára szükséges; különösebben és terjedelmesebben hazánk ismertetése annak geographiájával, kis statisticájával, polgári intézkedéseivel 's literaturájával együtt. Idetartozónak vehet a' lelkes tanító mindent, mi a' hon teljes megismertetését tárgyazza, 's miknél alkalmat vehet magának arra is, hogy honszeretet sérelme nélkül figyelmeztesse növendékét a' hon némelly elmaradásaira és fogyatkozásaira is; továbbá számvetés, rövid diaetetica, magyar grammatica és végre fogalmazás. A' vallásbeli oktatást illető káplánok vagy felszentelt, de még nem hivataloskodó papok, millyeket a' nagy városokban a' nevelői pályákon mindenkor kaphatni, eszközölhetnék. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a' nőnemnek vallásbeli oktatására nézve némelly különböző tekintetek forognak fenn. A' nőnemnek gyakorlati a' pályája, melly naponkint ismétli maga magát, neki tehát sem tanulmányai nem terjesztethetnek ki odáig, sem rendeltetése nem az, hogy a' tudományokat elméletileg nyomozgassa, 's azokat mélyebb titkaikban is kísérhesse. Reánézve elég a' nyomozások eredményeit tiszta fogalmakban tudnia. Így a' vallástanra nézve is: nem szükség vesződnie a' nőnemnek dogmai tanókkal, magasságokkal, nem controversiákkal, vagy polemiai vitákkal; neki elég vallása főágazatit annyiban ismernie, mennyi hitre, vallás-gyakorlatra és léleknyugtatásra szükséges; 's a' keresztyén morált beiszivnia, melly éltének vezére lehessen. Miután a' nőnem kedélyesebb 's érzelmdúsabb nemünknel, ezekre szükség a' vallási oktatásban különösen munkálnia és hatnia a' tanítónak 's azt eszközölnie, hogy kegyeletes hit- és vallásosság, minden kétkedés, de egyszersmind vakbuzgóság nélkül, tiszta keresztyén erkölcs 's valódi isteni félelem foglalják el a' női keblet, kedélyt és érzelmet.

A' tanítási és magok közt társalgási nyelv is a' magyar lehetne, a' két tanítónévali értekezés és társalgás pedig, gyakorlat végett német vagy franczia, vagy felváltva. Az intézet könyvtárcskájából — mi eleinte inkábbára csak ajándékozásokból lehetne egybegyűjthető — adathatnának ki olykor olvasásra könyvek a' növendékeknek, olly végre, hogy azokból kivonásokat, jegyzéseket tegyenek; sőt tételnének eleibe olykor a' neveléstan egyes részleteiből feladatok is kidolgozás végett, miket a' tanítók vehetnének vizsgálat alá

Mindkét tanító tanulmányaira nézve kikerülhellenek a' kézi- és olvasó-könyvek, miket vagy jutalomkülűzés mellett kellene kidolgoztatni, vagy előlegesen magok a' tanítók által elkészíttetni és értők által átvizsgáltatni. Alig tehetnének hivatottak és avatottak, literatúránk ágaiban egy-egy üdvösebb dolgot, mint ha női rendeltetéshez ajkalmazott kézi- és olvasókönyveket készítenének; ezekkel valóban egyik legérezhetőbb hiányát pótolnák hazánknak, 's ezért alig is számolhatnának másnemű magyar könyvek olly kelendősegre, mint ezek.

5-ör. A' tanítónék egyike fogna lenni a' tulajdonképeni nevelőné (gouvernante), ki folytonosan körükben levén és lakván a' növendékeknek, főfelügyelettel lenne társalgásukra, erkölcsükre és foglalkozásaikra; kötelességében állana, szoktatni őket a' társadalmi illedelem, öltözködés, magatartás szabályaira, velök menni el tisztes házak látogatásaira, vagy olykor mulatozási közhelyekre 'sat. Minélfogva ezen egyénnek telhetőleg kiképzettnek és neveltnek szükség lennie, olyannak, ki a' művelt világban forgott, a' társalgási életet általánosan, különösebben pedig a' honi élet nemesebb tónját ismeri 's tisztes jelleméről ismeretes. Igen ajánlatos fogna részéről lenni, ha több művelt nyelvekben jártas levén, azokat gyakorlat végett társalgás közt felváltva beszélné és beszéltetné növendékeivel; valamint az is, ha a' külföldnek egy-két jelesebb nőintézetét tett utazásából ismerné vagy később megutazná.

A' másik tanítóné inkább gyakorlatilag, mint szemléletileg adna oktatásokat a' házvitelben és gazdasszonykodásban, 's egyszersmind személyesen vinné az intézetnek rendét és gazdasszonykodását. Minélfogva ez több fogna lenni, mint puszta cseléd, és szükségképen legalább is annyi műveltséggel bíró, hogy osztálya felől tiszta fogalmai legyenek, 's azokat növendékeivel közölni bírassa. Ő fejtegetné ezek előtt: miként kelljen világi álláshoz és jövedelemhez alkalmazva vinni a' háztartást, illedelmet tartva ugyan, de akként gazdálkodva, hogy a' ház ne csak véletlen csapások esetére fedve legyen, hanem gyarapuljon is? miként kelljen házvitelben és cselédség közt a' rendet fentartani? miként gazdasszonyi fogásokban a' régi előitéleteket legyőzni, 's azokba több józanságot és megkimélést hozni be? 'sat. Ugyanez adna oktatásokat a' gazdasszonykodás egyes foglalkozásaiban is, millyenek: a' sütés, főzés, befőzés, tej-majorság, apró marha-nevelés, kertészkedés, éléskamrai rendezés, abba beszerzés 's abból kiadás 'sat. Mindezeket háromféle módon eszközölné a' tanítóné, ugymint: a) az intézet házvitelében hetenkénti sorossággal, egyszerre egy vagy két növendék folytatván a' sorosságot; b) az intézethez kötendő egy kis külmajorka gazdaságával és c) olykori szóbeli előadásokkal és fejtegetésekkel.

Én a' külmajort igen lényeges alkat-részének tekintem egy nőnevelőnéket képző, sőt minden leány-nevelő intézetnek, különösen e' következő okokból;

a) Nálunk a' középrendű házaknál általános ellenszenv uralkodik a' csak pusztá theorián alapuló gazdálkodás és gazdasszonykodás ellen, mig a'

gyakorlaton alapulók nagy tekintetben állnak előttök. Tagadhatlanul sokat fogna nyerni közbizalomban az intézet, ha tudatnék, hogy értő gyakorlatos tanítóné vezeti be a' növendékeket annak részleteibe és fogásaiba. Sőt magoknak a' növendékeknek jövőendő szerencséjökre is lényeges befolyással fogna lenni ezen az intézet iránt kivívott bizodalom.

b) Bármint buzogjunk is a' növelés szellemisége mellett, kénytelenek vagyunk megvallani: miként magyar házaink nevezetes része boldogtalanságának egyik főoka abban gyökeredzik, hogy házvitele rendetlen, vagy felcsigázott és fényüző, vagy pedig értetlenül elhanyagolt. És miután e' részben a' növenemtől, melly rendszerint szokta megszabni a' házvitelek fokait és arányait, legtöbb függ: bizony nem fölösleges minden eszközt megkísérteni a' növelésben arra, hogy a' leendő házi asszony ne csak értse a' házvittelt és gazdasszonykodást, hanem azokhoz ingert és kedvet is kapjon. Már

c) Egy külmajor erre legalkalmasabb eszköz. Ugyanis az oda kísétálás, teszem hetenkint 2—3-szor, a' növendékre nézve egy nemét fogná tenni a' mulatságos társalgásnak, szabadbani kiszellőzésnek, tán vidám egyszerű reggelizésnek, oszonnázásnak 'sat.; 's miután ifju korunk azon foglalkozásai és ezeknek tanyái, mikhez egykor ifjui örömeink kötve valának, sirunkig kedvesek maradnak előttünk: természetes, hogy a' majorbeli gazdasszonykodás foglalkozásai kedvtelést és ingert nyerne a' növendékek előtt, mik egész éltükön át el nem hagyandják kebleiket.

d) Fényüzésre és divat-kergetésre hajló századunkban, mellynek különösebben uri hölgyeink rabjai, e' mótely korlátozására alig birhatunk hatályosabb eszközzel, mint azzal, ha korán kedvet csepegtetünk növenvendékeinkbe a' házvittel és gazdasszonykodás foglalkozási iránt, 's ezek által elvonjuk őket a' hiuskodás csábjaitól, és elfojtjuk benne a' házonkívüli örömek hajhászásának ingerét.

e) És e' czél elérésével mennyit nem fogna nyerni hazánk! Számos házvitteli előitéletek orvosolva lennének, sok régi rögzöttség uj jobbal váltatnék fel, nőink háziabbak, lelkesebbek, hübbek, elégtelberek lennének, 's a' házi béke és kölcsönös elégteltség általánosabb fogna lenni e' hazában, mi által boldogabb maga is a' hon.

Lehetnek, kik az általam javasolt növelést igen is anyaginak fogják mondani, 's lehetnek ismét mások, kik benne a' házvitteli oktatást fölöslegesnek fogják tartani; mert hiszen ugymond, intézetből hazakerülvén a' növendek, elég módja leendő otthon, anyja vagy ügyes házi gazdasszony mellett, beleokni a' házvittelbe és gazdasszonyságba. Mi szükség tehát anyagi dolgokkal foglalni el a' szellemi nevelés drága idejét és drága költsézését?

Ezeket, reménylem, megfogják nyugtatni e' következő észrevételeim. Valamint gyáva és tévesztett növelésnek tartom azt, melly a' szellemieket melölözve, a' nőt, a' leendő hitvest és anyát, egyedül megélhetés anyagi gondaira, sütsésre, főzésre 'sat. kárhoztatja, sőt a' világi prózai élet teherhordozójává 's mintegy házi bogárrá alacsonyítja le: ugy hibásnak, sőt sok oldalról

veszélyesnek hiszem a' nőnevelésnél az anyagiakbani kiképzés mellőzését. Előbb meg kell élnünk, mielőtt az élet felsőbb feladatainak áldozhatnánk. A' megélhetés, még a' vagyonosabb házaknál is, aránylag véve, gonddal és józan számításal jár, 's ezekben a' nőnek félsegítségnék szükség lennie, ha nem többnek. Legyen bármi kedvező a' háznak állása, aránylag mindenkor feladata marad a' nőnek az, hogy magát kiadásáiban a' jövedelemhez alkalmazza, józanul kiszámítsa a' ház szükségait, azokat sorozni 's a' kedvtelés költségeitől elkülönözni értse, 's mit illedelemmel és mégis czélt érve megkimélhet, megkimélje 's így a' ház gyarapulását eszközölni segítse. Ki kételkedhetik abban, miután mindennapi tapasztalás szól mellette, hogy egy értő, számító, ügyes házi nő, a' mellett, hogy jobb, nagyobb házat visz, még kevesebbel is képes évenként kijöni, mint az értetlen, kapkodó és ügyetlen, kinél egykor és egyben bőség, máskor és másban szükség mutatkozik a' háznál, és kinél ritkán nem előlegez egyik év a' jövőtől jövedelmet? Egyébiránt magában értetődik, hogy egy magasabb állású és vagyonosabb háznál a' házi nőnek nem az leendő feladata, hogy maga kezével, maga lótásával futásával folytassa a' házvitel gondjait és teljesítse annak egyes foglalkozásait; hanem hogy főfelügyelése és rendezése alatt, értse alárendeltjeivel és cselédségével teljesíteni azokat. Annyi azonban mindenkor igaz marad, hogy csak az, ki az egyes foglalkozásokban jártas, fogja érteni voltaképen az azok feletti felügyelést és elrendezést. Ki főzni tud maga, jobban fog és kevesebből főzetni; ki a' fejetést érti, biztosabban fog számolhatni a' majorossal, 's ki házi rendhez szokott; jobban fogja rendben tarthatni házat és cselédségét; és ki gyönyörből, kedvtelésből 's ezeknek megszokásaiból foglalkozik háza gyarapítása körül, kétségtelenül többre emelheti azt, mint az, ki ezeket prózai hitványságoknak tekintvén, csak akkor fanyarul reájok, mikor szükség vagy kárvallás kényszeríti őt. Otthon, tagadni nem lehet, sokat, sőt legtöbbet tehet egy gondos és értő anya a' növendék ezen oldalu kiképzésére. De kérдем: hányadik jelen korunkban az illy képes anya? és meghatározhatni-e előre: meddig maradand a' növendék anyja házánál hajadonul? És valljunk igazat: a' növelemből haza került növendéknek, már fejledező korában nem lehetnek-e, 's többnyire nincsenek-e egyéb vágyai, szenvedélyei és elszórakozásai, mik elméjét és hajlamát a' házviteli és gazdasszonykodási foglalkozásoktól elvonják, vagy legalább annyira gátolják, hogy azok nála kedvteléssé nem válhatnak? Ne ámitgassuk e' részben magunkat. A' női foglalkozások, inkább mint a' szabadabb, nyitlabb pályákon mozgó férfiaké, hajlamot és kedvtelést igényelnek, különben könnyen unalmasakká válhatnak. Kis körben 's naponként ugyanazonban mozogni kitünő eredmény nélkül, és inkább csak azon kénytelenségből, hogy annak foglalkozásai a' ház napi rendéhez tartoznak és kikerülhetlenek, mintsem hogy valami egyenes 's szembeszökő keresményt állítának elő, millyenek például: tisztogatás, mosatás, kamrából kiadás 'sat. örökké ugyanazon egy kereket forgatni, cseppekben gyűjtögetni meg a' folyót, és mégis e' kis, de hatásos, ez egyforma, de mégis folytonosan fogla-

latoskodtató körben unatkozás nélkül, sőt kedvvel forogni — nem olly könnyű feladat, mit csak pusztá kötelességgel vagy kénytelenséggel is odadobhassunk nőink eleibe; ezekhez korai szokás, hajlam, sőt kedvtelés szükségesek. Ne feledjük, hogy a' szépnemnél a' szenvedélyek, ha nem olly zajosak is, mint nemünknel, de ingerlékenyebbek és változóbbak; reá a' csábok, már a' hajlékonyabb kedélynél fogva is, könnyebben hatnak; innen ezek elleni óvszerül nem ajánlhatni jobbat, mint olly folytonos elfoglaltatást, mit kedvteléssel tűzhet 's mi neki holmi hiuság- és divat-szülte mételyes örömek 's mulatozások ellenében nemcsak kárpótlást nyújt, hanem lelkét azon öntudattal is jutalmazza, hogy ő bár kis körében rugonya és mozgonya a' család jólétének. Mindezeknél fogva igen sok leend nyerve e' részben azzal, ha a' nővendéknek korán alkalom nyújtatik, magát kedvteléssel képezhetni ki azokban, mik jövődre olly lényegesen boldogságára és boldogítására tartoznak.

(Vége köv.)

F á y A n d r á s.

A Z É J I D A L.

I.

Egyike volt azon enyhe légű késő tavaszi éjeknek, mellyeken nyájas csillagmillió tekint le az ég sátoráról az uj virányu földre.

Egy külvárosi igénytelen utcában női dal magas tiszta csengése volt hallható,—a' bájhangok kíváncsán csinos lak emeletének nyitott ablakaiból ömledeztek alá az éj csendébe.

A' dalnoknő nem tarthatott ácsorgó meglesőktől, színházakból már régen szétozlott a' közönség, 's a' néptelen utcára csak a' méla hold merengett alá.

A' házak árnyas oldalán egy alak közeleg, 's miként ha jötte céljául tűzte volna ki, a' nyitott 's világított ablakok alá lappang, honnan néhány merész accord után, felcseng az ismeretes:

Felrezeg dalom az éjbe
Hozzád csendesen.

A' liget magány ölébe
Jer le, kedvesem!

Az alak, kit a' gyér világ szöke ifjunak mutat, olvadékony lágy tenórral kezdé kísérni a' dallamot — —

Fenn, a' világított terem zongorájánál, bájos hölgy ül, ifju, mint a' tavasz, szép, mint ennek virága. Ujjai gyengéden simulnak a' hangszerre, míg emelkedő kebléből ihletdúsan száll fel az epedő ének.

Hinnünk kell, hogy a' szép éji csattogány tapsokra nem hiú, 's dala nincs a' hallgatóság zajos tetszésére számítva, mert azon bajusztalan vastag öreg ur, ki átellenében egy karszékben szunyókál, közelebb van az álom, mint az éberség honának határaihoz, — ama tisztes sovány asszonyság pedig, ki holmi apróságok rakosgatásával bibelődik; sokkal különböesebb arcot mutat, semhogy erről a' műértelem 's méltánylat legkisebb jelét lehetne lebetűzni.

Az ismert kedves éji dalnak második stanzája növekedő indulattal 's zajosabb zongora kísérettel hangzék fel:

A' magas fák lombja suttog
Holdnak fényinél.

majd ismét az elébbi susogó légyszerűségbe esve, zengett;

Áruló meglesni nem fog,
Kedvesem, ne félj!

Az utczáról halk tenor kíséret hallatszott, mely, a' szunnyadó öreg figyelmét elkerülé ugyan, de nem a' dalnok-hölgyeét, ki a' dalt hirtelen bevégezve, pirult arczokkal főfájást panaszlott.

Fölkelt, kihajolt az ablakon, körütekinteni a' csillagos eget, — aztán a' karszék lakosához közeledve, ennek kezét ajkaihoz vivé.

„Jó éjt, kedves atyám!“ — sugá, 's szavai egy kézcsókkal egyesültek.

„Már távozol? — ásitá a' felébredett öreg, — dalod gyönyörű volt, valódi élvezet hallgatni.“

„Későn vagyunk az éjben — volt a' válasz — neked nyugalomra van szükséged, 's azért jó éjt, atyám!“

Az atya homlokon csókolá leányát, 's komornokától kísérve, álmosan szobájába tipegett, az inas eloltá a' gyertyákat, a' terem üres és sötét lön.

„Katalin, kedves jó Katalin! — sipegé esdő hangon Vilma, midőn az alcovban egyedül valának, — csak még egyszer menjünk le, ő itt vár, holnap talán elutazik; csak még ma utolszor.“

„Édes gyermekem! — viszonzá ellenzéki hangon a' sovány tisztas asz-szonyosság — ezen „utolszor“ már többször volt, lehetlen, — ha atyád megtudná — —“

„Atyám ablakai nem nyílnak a' kertre, 's ő olly mélyen alszik; lemegyünk, ugy-e lemegyünk, kedves jó nénim?“ e' szavaknál Vilma a' néne nyakába borult, 's hízelt csókokkal halmozá őt el.

A' néne habozott, a' kérés mindig hevesebb és sürgetőbb, az ellenzék pedig mindig gyengébb lön, minek következményeül a' gondos Vilma az esti hűs lég ellen egy meleg schawlt kerítve a' néne nyakába, karjába fogódzott, 's vele együtt a' szobából ki, 's a' magányos lépcsőkön le a' kertbe sietett.

Az éj gyönyörű volt. A' fák lombzatán sárga holdsugár rezgett végig, 's mindenfelől olly méla csend, hogy — a' költő szerint — szinte hallani lehetett: „mit a' holdban szent Dávid lantja zeng.“

A' kert terrassán keleti fa-növények nyújták ki öblös kádakból ágaikat, 's ezek alatt kényelmes, kerti padoknál, állapoték meg a' két nő.

Rövid időn lombcsörrenés következik, — szellő játékanak vélnéd, ha a' kanyaruló ut bokrai közül egy alak nem bontakoznék ki, kiben — mennyire azt a' kétes homály engedi — az elébb látott szőke fürtű ifjura ismerünk. Perczre megáll, a' terrassra tekint, 's aztán kettőzött léptekkel siet oda. Első szava egy dalszerűen rebegett női név, első mozdulata egy kis gyengéd kézre halmozott 's szünni nem akaró csóközön, a' második — egy meglehetősen

hideg 's rögtönzött meghajtás és üdvözet. Mondjuk-e, hogy e' holdfényes jelenetke két szerető szív találkozója volt?

'S ti szigorú erkölcsbírák, késsesek kissé a' pálczatöréssel, 's hagyjátok röviden elmondanom, hogy e' két szívet kérlelhetlen atyai parancsszó tiltá el egymástól, 's a' forró érzelem-vonalt hideg számítás vágta keresztül. Kálmay — a' szöke ifju orvos — veszélyes ideglázból menté meg Vilma életét, naponta kellett látogatnia a' lábadozót, 's ő ezt legkedvesebb menetének tartá, — minden reggel új virágot hozott számára, 's Vilma a' virágot igen-igen szívesen fogadá; — a' virág, ifjuság 's szerelem oly rokon! — Kálmay érzelmeiről kezdett szólni, 's Vilma nem fordult el, de annál inkább elpirult, — Kálmay hévvel szeretett 's viszonszerettetek. Egy napon az atya gazdag díjat nyújtott az ifju orvosnak, köszönve, hogy megmenté leánya életét — báró Élvesy részére, kivel ez ma este tartandja kézfogóját. Az ifjuban egyszerre jéghideg lőn a' vér, talán tudtán kívül rebegett néhány szót, miknek azonban nem a' leggyengédebb elutasítás 's udvarias házból-kitiltás lőn eredménye.

De ne előzzük meg történetünk folyamát, 's mutassuk be lehető rövid vázlatokban a' szereplő egyének annyira különböző jellemeit.

Wiesenberg szegény kézműves szülőknek volt nem egyetlen fia, de mit a' sors iránta vagyon dolgában elmulasztott, kipótolta azt hideg éles számoló észszel. Kereskedői pályát választá. Ernyedetlen szorgalma, mindent megtagadó fukarsága, néhány évi megszugorgatott 's bő kamatokra kiadott díja kis tőke birtokába juttaták, mit ő néhány szerencsés vállalattal kevés év alatt százszorosított. Gazdagon nősült, 's ez oly viszonyokba helyezé őt, hogy a' folyamként, mellybe mindenfelől kisebb folyók ágaznak, vagyona napról napra nőtt. Az ész embere többnyire boldogul anyagilag: — Wiesenberg neve Pest leggazdagabb polgárkereskedői nevei közt lőn említve.

'S ez embernek elégedett órája alig volt! korán hideg életnézetekkel eltelve, mindig és mindenütt csak hasznót vadászott, 's ez eszme már magában elég kizárni mindent, mi a' szívnek ad nemesebb élményt. Illy mindennapi prózai jellemet nem képes megszagatni fájdalom, de magasabb szellemi életet sem érzend; pedig valódiilag csak ez boldogít. — Így Wiesenberg is, — ifju éveiben csak nyereség volt vágya, eszméje, álma, — pénzért házasodott, 's hamar elhalt nejétől egyetlen leánya maradt. Ez volt az öreg polgárnak egyetlen kincse, öröme; ezért élt és tett ő mindent, ezért változtatá át nevét Mezöhegyire, 's vett nemesi rangot és birtokot, mert röviden megemlítve, nagyravágyó volt 's dúsgazdag leányának fényes jövőt akart biztosítani.

A' nyarat új falusi jószágán, vagy külvárosi izléses majorában, a' telet fővárosban tölté, 's hogy itt leánya a' világ előtt felléphessen, örhölgyeül özvegy nővérét vette magához, ki Vilmát bálványozva, saját leányaként szerette. A' házban azonban Vilma uralkodott, ki atyjának minden gyengéit ismerve, bár azokkal soha vissza nem élt is, de annyi felsőbbiséget gyakorolt,

hogy rendesen minden ohajtása — egyen kívül — teljesült. 'S ez ohajtás olly életbe vágó volt.

A' nemesült gazdag polgár csaknem imádtá leányát, de érzékellen maradt, midőn tudtul adva a' báró Élvesyvel elhatározott szövetséget, ez könyek közt vallá meg, hogy mást szeret, 's kész inkább a' halálé, mint Élvesy neje lenni.

Rajongás, regényi jelenet! — gondolá magában — most sír és halni készül, 's mind e' mellett bárónő és boldog lesz!

Illy rögzött álfogalmak lakják a' hideg számoló főt, melly nem tudja, hogy a' szívnek is vannak igényei, elvihatlan igényei, 's azt hiszi, hogy a' boldogság külfény- rang- és csillogáson alapul.

Meg kell említenünk, hogy Vilmának ez időben három kérője volt. Galád, egy sötét kinézésű ügyvéd, a' leánytól utasított el, — Kálmay, az ifju orvos, az atyától, ki leánya kezét Élvesy báróéval tevő össze. — Pedig ez a' báró haszontalan naplopó volt, 's elég alávaló, magát a' közelgő csődtől arája vagyonával megmenteni akarni. Az esküvő öszre volt kitűzve — a' vőlegény falusi jószágán mulatott.

Vilma eleinte sokat sírt, — később letörle könyeit, 's mint a' napfény vakító sugarai elől — behunyta szemeit fenyegető jövője előtt. A' házból kitiltott Kálmayt gyakran látá hangversenyekben, színházban, séta közben, — a' szerelem nem szorul magyarázó szavakra, ők megérték egymást, 's a' kerti terrasson — mint ennek imént tanúi valánk — gyakran találkoztak a' jó Katalin néne örökődése mellett.

Mennyi szerelem, 's e' szerelemben mennyi élv, mennyi fájdalom lön ilyenkor elmondva! Gyakran feledve a' jövőt, csak a' jelennek éltek, mig a' háttérben lappangó eszme, melly Élvesyt 's a' szigorú atyát rajzoló, elő nem tört, villámként futva át dobogó kebleiket. — A' fájdalom a' lelkeket szorosabban fűzi össze, 's ők feledve ismét a' jövőt, az atyát, Katalint, mindent, egy végtelenül összeforró csókban akarták olvasztani az egész élet boldogságát.

184* év juniusának egy estéjén a' magyar színház előtt lámpaszemekkel világló hosszú hintóvonalon, 's az előcsarnokban ásitózó inascsoport állongott, benn a' tömött házban Linda adaték.

Igen csalatkoznék, ki azt hinné, hogy a' színházak egész közönsége mű-életet meríteni seregrel Thalia templomába; én ezek számát legmerészebb számítással egy harmadrészre merném tenni, ide tudva a' recensensek, claqueurök és ingyenjegyesek légióját is.

A' másik harmadrész látni és láttatni jő, 's ha ágyúnyi szemcsőveket hoz, ezt koránsem azért teszi, hogy általuk X. színész nő remek mimiciáját megközelíthesse, vagy Y. színész arcának indulatváltozását pontosabban

szemlélhessen: hanem mivel egy páholyban igen érdekes halvány arcz mereng, vagy egy zártszéket villogó szempár birtokosnője foglalt el . . . Hát még a' sok találkozó! vélt és véletlen, a' páholylátogatás, társalgás 'stb. 'stb.

Az utolsó harmadrész végre azért jő, mert talán divat, mert nem tud jobbat tenni, mert a' nemzetit pártolni kell, mert elunja magát, mit aztán a' műélvezők nem csekély örömeire hangos csevegéssel, a' szomorú jelenetekben hallható nevetéssel, ajtócsapkodással, 's több más illy mulattató attitüddel igyekszik bizonyítgatni.

Bocsánat e' kitérésért, de szükségesnek véltük azt némi mentségeül beszélyünk tényezőinek, kik épen jelen vannak, 's nem annyira a' színpadon történőkkel, mint más érdekekkel látszatnak elfoglalva lenni.

Egy első emeleti páholyban három ismerőnket látjuk; a' két szögletet két nő foglalja el, az egyik tisztos sovány asszonyság, a' másik bájdús ifjú hölgy, közepett, kissé hátrább, pápaszemes vastag öreg ur bámul a' színpadra.

Az átelleni jobb oldali páholyban éreketlen arczu dandy könyököl ki a' vánkora, 's lehető kényelmes, majdnem fekvő helyzetbe nyújtva testét, párbeszédet látszik és hallatszik folytatni társával, ki a' háttérbe vonulva, szemcsövét merően egy pontra szögezi, elfödve vele ama kányaorrot 's baljós-latu barna szempárt, melly mégis a' sötét, keveset ragyás arcz kiegészítéséhez tartozik. A' színházi közönség nagyobb része meg tudta volna mondani, hogy e' váltoüggyvédnek neve: Galád.

„Nézd csak,— mondá az elnyújtózással bizonyos nonchalame-ot negé-lyező dandy — milly szerelmes pillantásokat vált Galenus unokája imádozt hölgyeddel, ez ismét hihetőleg egy találkozási jelenet előbeszéde!” —

„Hol azonban én szereplendek majd!” volt a' válasz.

A' földszinen, a' tribunehez támaszkodva, egy szőke magas ifjú állott, merően, mozdulatlanul. Csak néha-néha nézett fel futólag egy baloldali páholyba, de soha úgy, hogy szemei viszonzó tekintettel ne találkoztak volna.

„Határozott szándékokod tehát?” — folytatá ottfen az első.

„Miért ne, ha szerét tehetem? — felelé Galád — minap egész a' kertkerítésig kísértem, de aztán nem akartam rajtok ütni, nehogy zajt okozzak. — Egyedül ohajtom őt meglepni; képzelem, mint hül el majd az epedő leánya, ha a' várt kedves helyett én jelenek meg, 's hangoztatom fülébe a' boszuló gunyakazajt. Felséges tréfa leend!” —

„S a' boldog vőlegény mindezekről mitsem álmodik!”

„Különbén sem bántja őt nagyon a' féltékenység, 's legfőlebb az boszantaná a' hiu bárócskát, hogy még olyan is létezik, kit kivüle szerethetni, 's ezt ma egy pár sorral tudtául is adám, — természetesen név aláírás nélkül.”

„Ugy hiszem, nem sokat törődik vele, csak a' pénzt kapja meg!”

„Jól esik a' vén fukardinak,— tudom, hogy eláll szeme szája, ha majd a' menyekző utáni nap kedves veje az adósságok litániáját elébe teszi.”

„Ki lehet ugyan ama kiáltó színekbe öltözött, fürtös fejű nő? — kérdé a' dandy, a' páholyból kihajolva—nem vehetem ki tisztán vonásait!

„Hadd el! — viszonzá Galád — senki más, mint M—né coquette vén társalgónője, — arczán a' hajpor és pirosító örökös harczot vív.“

Igy folyt még tovább, egész előadás alatt a' párbeszéd. Galád szemcsőve szüntelen az átelleni páholyra volt irányozva.

A' gyönyörű dalmű utolsó felvonásának azon jelenete következék, midőn Linda a' kedvelt dal hallatára örültségéből magához tér 's emelkedő sikoltással összerogy.

A' ház rengett a' tapsvihartól; voltak, kik szemeiket törölték, — egy pár színbiráló azon törte fejét, miként variálja majd e' témát : Schodelnének ma ismét remekelt, felülhaladta magát, utolérhetlen volt 'sat.

„Nem láttad, nem láttad? — kérdé sebesen Galád — hösnénk egy kis levelkét dugott a' páholy vánkosa alá, mi alatt apja eszeveszetten tapsolt — — mit jelenthet ez?“

„Alkalmasint orvos urnak szól, 's meghívó egy nyájas légy-ottra . . . .“

„Ezt használandjuk!“ morgá magában a' váltó ügyvéd. — Nem sokára a' függöny legördült, a' karzat ősi szokás szerint, fülsértőleg zajgott, 's a' tisztelt közönség oszolni kezdett. — Alig hagyák el Mezöhegyiek a' páholyt, midőn ott Galádot látjuk belépni, 's rövid motozás után távozni. Néhány perczcel később, midőn a' színház már üres volt, Kálmay jelent meg ugyanott, 's keresgéle — siker nélkül.

Galád és társa a' fehér hattyu fogadó előtti lámpa gyér világánál egy kis szelet papírról önnal 's nőkézzel irt e' néhány szót olvasá : „Holnap elulazunk, — ma még egyszer, 's talán — — utolszor!“ (Vége köv.)

B é r c z y K á r o l y.

R E G G E L.

A' part himes virágiról
A' harmatot ki szedte le?
Imént gyémánt-szemek gyanánt
Mosolygtak a' patakra le. —

Enyelgve rózsaszárnyakon
A' nap sugára földre szállt
'S pajzán ölelkedése közt
Fölsókolá a' harmatárt.

Mi szép a' harmat élete!
Egy kurta ut az ég neki . . .
'S ha este újra kedve jő,
Virágait ölelheti.

Harmatul a' virágkehely
Ujjá-születve fölvirul;
Kelyhét kitérve lengedez,
Ha a' korány pirosra gyul.

* * *

Felszáll a' szem pilláiról
A' szívnek is gyöngyharmata; —
De mindenik csepp egy redőt
Az arczra fölbarázdola.

H a l a s y I s t v á n.

LISZT FERENCZ.

Hat éve, hogy Liszt honát meglátogató. Kisdéd korában hagyta el volt hazáját, 's benső hivatását követve, oda irányzá lépteit, hol, a' nagyszerű élet közegette, azok képezhették dús tehetségeit, kik önmagok is művészetőkben elsők, egyedül valának képesek a' nagy reményt nagy valóvá érlelni. — Mint gyermek távozott, mint férfiú jött vissza; midőn a' gyöngéd csirák, melyeket a' természet lelke hensejébe ültete, fölvirágoznak, 's az erőteljes fa az élet viharai közt szilárdult volt: jelent meg ismét közöttünk, erejének 's hivatásának teljes öntudatával, magas homlokkal, bátor szemmel, egyenes szívvel, mint elismert művész, mint nemes érzésű 's nemes tettű ember.

Fővárosunk, a' jelen szellemének és életvidor törekvésének hű képviselője, örömmel fogadá nemes hazánkfíát keblébe, mert képes vala méltánylani becsét, 's meghálálni ohajtá az iránta már távolról bizonyított részvétet. — Hazánk egyik köztiszteletű főrangú polgára magyar vendégszeretettel 's nyílt karokkal fogadá őt lakába 's nemes, szeretetre méltó családi körébe, hogy magát honában tökéletesen honosnak érezze. — Az ország legnemesb 's legszebb hölgyei, a' nemzet legkitünőbb férfiai, a' megye, a' város, hol mulatott, az ifjuság, a' művelt minden rangú közönség versengve iparkodtak elismeréseket, tiszteletöket 's szeretetöket iránta kijelenteni. — Fris leheletként terjedt el a' kedélyeken az egység öntudata a' szépnek és jelesnek méltánylásában, 's egy hatalmas folyamra olvastá össze az elszigetelt medrekben csörgedező társas életet. — Eloszlott ugyan, fájdalom! ezen szép együttlét, midőn annak lelkes alkotója 's központja eltávozott; de bátran merem hinni, hogy nem örökre. Fenmaradt annak bájképe a' mélyebb lelkületű kedélyekben, 's rajta lesznek azt kisebb vagy nagyobb körben tehetségök szerint létesíteni, a' hasonérzésűeket — nemes személyességek körül szellemi szép élvezetre, fönséges emberi 's hazafíui eszmék körül, a' jónak és üdvösnek kivitelére — egybegyűjteni.

Lelkesülésünk nem vala sem egy tánczosnő buja mozdulatinak, sem egy énekes harsogó trilláinak, sem egy zenészi kötéltánczó újbéli ügyességének léha és böszült istenítése, a' henyeség és műértelenség elvetemedett műve

Mi Lisztben nemcsak a' nagyíró művészt, de a' jeles drága honfit is láttuk. Buzgalmunk nemzeti vala, 's a' haza nemes fiának szólt, ki messze földön neveltetvén, a' honszeretet magas érzelmét keblében hiven megőrzé, minden honfiát, mint rokonát fogadá, a' legbóditóbb diadalok közepette szülőföldéről, származásáról, nemzetéről soha meg nem feledkezett, azon ére nyeket, melyek által apáink a' magyar nemzetet a' lelkes és lovagias népek sorába emelék — a' nyílt zivűséget, a' nemes büszkeséget, a' szabadság szeretetét 's a' nagy lelkűséget, — olly kitűnő mértékben egyesíté magában; azon ferfiúnak, ki távolban is hazánk küzdelmei 's szenvedési iránt igaz részvételt viseltetett, 's művészetünket 's szellemi intézetünket olly nagylelkűen és melegen pártolá. —

Bensőnk ösztönét, szívünk sugallatát követve, siettünk a' lángésznek, az önálló érdemnek hódolni. — A' nemzetben, melly hosszú álomból fölébredvén, az elavult 's rothadó szokások és előítéletek békóit lerázta, 's ifjú tüzzel az élet pályájára lépett, szükségképen támadt azon meggyőződés, hogy őt az újonta átkarolt haladás ösvényén csak a' szívből közvetlenül buzgó erő, csak a' fris tett és önérdem vihetik előre. — Ezen öntudat forrása lelkesedésünknek azon férfiak iránt, kik önszárnyaikon a' mindennapiság határvonalán felülemelkedvén, a' fejlődő életnek új utakat törnek, 's öncselekvőleg, gondolatlan, szóval, tettel — tudományban, művészetben és életben — a' haza felvirágzását előmozditják, javáért 's dicsőségeért működnek. —

Az ezer ajkakról hangzó éljen! jeles művész hazánkfiaért, a' hon szép jövődjének 's dicsőségének szolt; diadalmenetében a' fölébredt nemzetiség, a' hazáj, friss élete tükrözött. —

'S a' ki itt a' mennyire és miként iránt alkudozni, a' lelkesedést röffel mérni akarná, csak azt bizonyítaná, hogy annak természetét nem ismeri, minnek benső lényege épen abban áll, hogy az embert a' köz, mindennek hasonértéket szabni tudó, világnézet szűk korlátain túlemeli, 's lelkének egy, mértékül egyedül az érzést ismerő, jelenségnek szépsége 's eszméi szabadsága által, magasb föltétlen értékű világot nyit meg, mellynek szemlélésénél elragadtatva 's magát felejtve — tekint föl a' tethhez, melly legfellemlendőbb gondolatit kivívé, elbájolva csüggeszti szemeit a' képre, melly legszebb sejtelméit valósítá, édes odaolvadással hallgat a' hangra, melly legbensőbb érzelmeit zengetteti. — Csak az, kinek mellében ezen ideális szózat hangjai soha meg nem szólamlottak, maradhat mindenkor józan, mivel minden nagyságot külső mértékkel mér, és minden értéknek árát tudja szabni. — Lelkének szegénysége 's korlátoltsága azt hiteti el vele, hogy mindennek felette áll, midőn csak mindent magához von le — a' porba. —

A' hasznosnak becse mindezáltal nem csökken; értéke czélja nagyságától 's fonségétől függ, melly szerint azt messze elágazó 's nagyszerű hatásaiban társadalmi 's állodalmi életünkre az ész méltányolja is; de lelkesedésünket önnön magáért nem követelheti, 's szeretetünkben egyedül czéljának szentsége által részesülhet.

Mióta Liszt hazánkat, hol nemes gondolkozásmódjának olly szép tanúságait adta, elhagyá, bejárta Európát egész terjedelmében, egyiránt kitüntetve a' népektől mint fejedelmektől, csudálatra 's szeretetre ragadván a' kedélyeket a' merre fordult. Most ismét közöttünk mulat, 's az általános öröm, mellyel váráték, a' meleg részvét 's méltánylat, melly őt fogadá — tanubizonyossága annak, hogy külföldön sem egy pillanatokozta mámor győzedelmének kútfeje, hanem művészi lángesze 's benső alapos becse.

Mit tett légyen Liszt a' hangászatra nézve szorosan, ítéljék meg a' mesterek 's azok, kik a' művészet lényébe és titkaiha tökéletesen beavatvák; ítélje meg az utókor, melly egész élete eredményeit birandja. Mi vált volna belőle más viszonyok közt, ha honát soha el nem hagyja, — magyar zenének alkotója-e? — az meddő kérdés, mellyet csak casuistiká fessegethetnek, kik nem képesek a' történeteket és jelenségeket önmagokból és benső okaikból felfogni és megfajteni, hanem csak külső esetleges körülményekből származtatni. A' lehetőségek száma határtalan, de csak egy igaz és való, 's annyi bizonyos, hogy azzá, a' mi Liszt most, 's miben nagysága és hatalma gyökeredzik, hazánk viszonyai közt, olly kitünő mértékben, nem válhatott volna. — Hogy minek tekinti őt a' világ, azt mutatják ismételt diadalmenetei a' jeges tengertől Hercules oszlopáig, és Albion partjaitól hazánk rónáig; azt mutatja Europa egyetemes nemzeteinek egyhangu szava, és nemes barátinak és tisztelőinek naponta növekedő száma, kikben élők közt talán senkisé megdagabb nálanál, bár nem egy szunyog sütkézhetik sugaraiban is.

A' vélemények és nézetek ő róla igen sokfélek lehetnek és igen sokban elválhatnak egymástól, mindenkinek kiképzési foka, jelleme, egyénisége és nézpontja szerint; minden nézet magában foglalhatja egy részét az igazságnak, de egy sem meritheti ki azt tökéletesen. — Így van ez minden szépnek megítélésénél, mivel azt, természeténél fogva, határozott fogalmakkal körülzirkalmazni nem lehet.

Meggyőződésem szerint, Liszt zenéje, ugy mint játéka — eddigi működését 's műveit tekintvén — lényegesen 's elválhatlanul össze van kötve személyességével, csak lángeszének legmesszebb ható sugara, melly fénykörében minden rang és nemzet művelteinek gazdag csoportozatit összesíti, hogy a' kitünő ész gazdagságában és szépségében gyönyörködjenek; Lisztnek játéka szívének verése, lelkének lehellete 's azért utánozhatlan; zenéje önnön maga. —

'S mi az, mi személyének ezen hatalmat a' kedélyek felett 's azon varázserőt szerzi, mely mindenkit — hallatára 's láttára — elragad? Ez dús adománya, el nem nyomorodott, szép, szabad és teljes kifejlésű és küllemű egyénisége, 's száradunk bensőleg küzdő, merész szelleme, mely lelkületét áthatotta, és személye 's hangjai által hozzánk — kor- és bajtársaihoz — oly élethűen szól.

Liszt egész ember. — Hányan képesek erre lelkők erejénél 's adományinál fogva? hányan fejlődhetnek azzá a' speciálitások korszakában, a' véghetlenné terjedő munkaosztás idejében? — Ő egész ember tehetségeire, képzettségére 's tetteire nézve; nem száraz vagy gyáva, szenvedélyre 's önálló teltre képtelen, approbált bölcseséggel bemázolt, szabadalmazott jámbor erénnyel díszített, felszeg 's elcsenevészett lény, — hanem szabad, meleg keblű, nyílt szívű, lelkesedésre, szerelemre 's gyűlöletre gyűlő — igaz és nemes ember.

A' természet legszebb testi és lelki adományival ajándékozta meg őt, millyekkel milliók közt egyet ruház föl: férfias, nemes benseje bélyegét viselő alakkal; meleg, egyiránt igaz és nagyszerű érzések iránt fogékony, mint a' beteg és lélek-sorvasztóktól idegenkedő, 's a' legmagasztosb buzgalomra képes szívvel; eleven, bátor, mindent átkaroló, tetterős észszel.

A' természet bőkezűen vetette magot csudálatos szépségre virágoztatá fel az élet és élete fölött örködő geniusa. Előttünk, kik alig vagyunk képesek magunkat hasznos tagokként a' nagy egészbe beleilleszteni, áll jeles hazánkfia nemes személyessége önállólág, az általános összhangzó emberi művelés és a' művészi tökély legszebb diszében! — Ha van emberi lény sajátos, szabad és szép egyénisége által szíveket igéző és szeretetre szólító: bizonyára leginkább az fogja benső tetszésünk örömrésztét megnyerni, mellynek személyében a' lángész isteni sugárzása által maga az ember is fejlődött és nemesült, érzetivel 's kívánnival, vágyaival és tetteivel, mellynek keblében az élet kételyei 's szenvedélyi csatáztak, 's a' világ és összhangzat után sovárgó lélek legdicsebb diadalmait ünneplé; 's ilyennek ismeri és vallja Lisztet a' világ, ilyennek tanúsítja élete folyama.

Nagyszerű 's alapos művészi 's emberi képzettségénél fogva képes az egyetemes művészet elfogulatlan felfogására 's becsülésére. Távol az iskolák vak utánzásától, mértékül önnön keble 's az emberiség érzetét használván, tudja a' külön nemzeti zengetek sajátlagos, mély jelentményű jellemét, az észak és dél hangáztatát, a' fonséges egyszerűséget, a' nagyszerű összhangzatot, az énekzet olvadozó kellemtét, a' szenvedélyek viharát úgy, mint a' szentnek magasztos nyugalmat, — méltánylani, 's a' mulékony becsüt az örökké maradandótul, a' helybeli érdekűt az általános értékűtől megválasztani.

'S valamint a' művészetet nagyszerű emberiségbeni megjelenése szerint itéli, úgy vizont az emberiséget mint művész méltányolja. Szabad aesthetikai világnézete előtt a' legkülönfélébb irányu, gyakran látszólag egymás ellen küzdő törekvések, a' mint azok külön korszakok-, népek- 's egyedekben nyilvánulnak, illő elismerésre találnak, a' legmagasbak, mint a' legcsekélybek, csak közre munkáljanak, 's jó és hasznos legyen, mit alkotnak. —

Liszt pompalóra soha sem ül; viselete 's magatartása a' salonban, a' hangversenyben, szobájában ugyanaz, lángelmű, szabad, fesztelen, kedvet és lelket ébresztő. Ő a' társalgási élet mestere. Nemes külseje, eleven ragyogó képzelete, dús tapasztalati, sebes eleven esze, elmés szeszélye 's erején alapuló önbizodalma őt a' legfényesb társaság központjává teszik; gazdag ismereti a' tudományos férfiak becsülését, szerény, önzetlen szívessége pályasorsosai tiszteltét és ragaszkodását szerzik meg neki; nagylelkűsége az ifju talentomnak leghűbb pártolója, az elaggott művésznak leggyöngédebb felsegélője; nyílt, igaz és nagy szíve barátinak boldogsága és büszkesége. —

Liszt művészi lángelméje az új kor napjában érett; örömei és diadalai lelkét, családosi 's fájdalmi jellemét képezék. Zenéjének nyelve századunk nyelve; forrása a' világ felé küzdő elmék 's a' bensejökben megingatott kedélyek borongós mélyében rejlik. Hangjain korunknak önmagával küzdő, majd diadalmat riadó, majd búsongó és elcsüggedő, 's ismét lelkesülő szelleme szól, 's szava keblünkben ezernyi hű visszhangra talál. Merész és szenvedélyes játéka a' legnagyobb ellentéteket állítja egymással szemközt 's a' legnehezebb fejtényekkel játszik; — egy pillanat — 's a' mester keze által feloldvák, kibékítvék. — Ő századunknak 's önbensejének küzdelmeiből megmenté lelki vidorságát 's erejét, de azért annak eszméit sem mint ember meg nem tagadta, sem mint művész azokról le nem mondott; megtestesültek azok személyében 's hangzanak zenéjében. —

A' személyesség elve azon gondolat, mely az ember régi világát ősalapjaiban megrázkódtatá, mely az új kornak lelke 's a' jövőnek élete, melynek megfejtésén 's elismerésén legnemesbjeink működnek. Liszt e' derülő kornak lovagias bajnoka, 's a' művészi pályán és a' társas életben hű és bátor képviselője. — Ő egész ember, ember a' nemesség elismerhetlen bélyegével, 's csak ember akar lenni, csak mint ember — lelke 's tettei által — becsben és tekintetben állani. Ezen méltóság előtte az első, melyet külkitüntetés csak elismerhet, de soha nem emelhet. Hű önmagához, térdét aranyozott bálvány előtt meg nem hajlja, csak az embert 's az emberileg szépet tiszteli; öntudatát, az igazságot 's meggyőződését soha meg nem tagadja. —

Ő hivatását 's világpolgári állását, mint művész, szabad emberi szempontból, 's egy szép, az észnek hódoló, igaz — bár mi ideális — kornak értelmében fogta fel, 's azt annak szellemében életbe is lépteté. Ő a' művészet magas becsét 's mély jelentőségét megérté, 's magas állását az emberi érdekek birodalmában tisztelve, azt soha meg nem alázá; ő azon diszhelyet, mely nekie magának lángelméje által az Isten világában jutott, szabadlelküleg 's férfias öntudattal elfoglala és betölté; méltóságát, egyiránt távol a' gyáva álszemérem 's az önmagát imádó gögtől, minden körülmények és viszonyok közt, szóval és tettel, nemesen és bátran, föntartá, hódolást a' művészetnek, elismerést és tiszteletet annak igaz képviselői iránt felvevén, — reá kényszerítvén. —

A' kornak — feladatát magában foglaló 's jellemét elhatározó — központjából ezer irányban sugárzanak ki az emberi ügyekezetek és törekvések. A' tudomány, a' hazafiuság, a' kormányzat, a' társadalmilag nemesítő gondolat, a' fenmagasztaló vallásos ihlelés, külön valva, tulajdon mezejökön követik saját utjokat, 's iparkodnak az igazságos, virágzó és szép élet tényezőit fölfedezni 's valószínű, belemerülvén az ember minden erejét igénylő tárgyaikba. — Csak azon kevés választott kedélyekben egyesülnek az eloszlott eszmék ismét egy összhangzó eleven egészszé, melyek természetű adományik összhangzata és ereje, 's az ezek által föltételezett élethivatásnál fogva az emberiség szíve közvetlen közelében állanak; mivel csak ők képesek azokat nagyában, egész jelentőségökben és terjedelmökben felfogni, érezni 's művészi-leg elő is állítani, önmagokban 's magokon kívül, szóval, képpel és tettel. Ezen lángelmű egyéniségek azok, kik létünk bensejéből felmerülő ideálok gyanánt ragadják meg lelkünket, a' világ titkait 's magasztos cselejtait előttünk kitérve 's a' legsebbe 's legnemesre buzdítván, mivé az ember ez élet batárai közt lehet. —

Adja Isten, hogy jeles művészahánkfia még soká közöttünk a' dicsőség diszteljes ösvényén haladjon; adja Isten, hogy honában, melyhez őt azon velünk született, velünk sirba szálló kifejezhetlen rokonszenz köti, baráti körében szép 's boldog napokat éljen; — 's adja Isten, hogy nemzetünk, mely illy 's hozzá hasonló férfiakat szült, azokat ki is képezhesse 's megtarthassa; adja Isten, hogy hazánk, melyet apáink vitézsége 's szabadságszeretete megtartott, utódaik érényei által művelté, virágzóvá 's hatalmassá legyen!

M á r k y.

BUDAPESTI SÉTÁK. XV.

Begyünk elmések 's — kezdünk az időről beszélni!

Olly szép az idő, mint a' szerelmes lyánka első igen szava, 's a' lég olly forró, mint az első, második és harmadik szerelmi csók; ebből az következik, hogy még ma égi háboru leend, valamint a' forró csókokat házasság szokta követni, miből azonban csókban éppen nem azt akarom következtetni, hogy e' kettő közt valami hasonlatosság létezik; mert égiháboru után rendesen egészen megijjul a' természet, házasság után pedig többnyire megvénül a' szerelem és gyöngeségnek miatta csöndesen kimulik. Azt akarom tehát én itt következtetni, hogy valamint a' házasság ezen átváltoztatósi erejét ismerjük, 's mégis megházasodunk: úgy a' forróságból is megjósolhatjuk az égi háborut, 's azért mégis elmehetünk sétálni, ha önnek is úgy tetszik, nyájas olvasóm; hiszen legfőbb csak megázhatunk, 's az olvasók megszokták már a' vizet, és bizonyosan nem félnek tőle.

Miután pedig már elhatároztuk, hogy sétálni megyünk, tehát csak azt kell még eldöntenünk, hogy tulajdonképen merre lengessük sétatánczainkat, 's ennek megalapítására igen természetesen gyűlést kell tartanunk, mert istennek hála most már ott vagyunk, hogy a' dicső magyar még azt is gyűlésben határozza meg, hogy semmit nem fog határozni, 's ha sokáig élünk, ugy mindnyájan minél előbb gyűlésben fogunk meghalni.

Tehát méltóztassanak elhatározni, tisztelt olvasóim, hogy hová sétáljunk?

A' városerdőbe?

,Nem bánom, ott sok delnő szokott lovagolni és kocsizni.'

„Mi az a' delnő?“

,Finom dáma.'

„Ah, mivel az urhölgyek mind delik, az az szépek?“

,Oh, nem; ugyan ki is merné azt állítani? Hiszen bársonyban és selyemben is megredősödnek 's szeplősödnek az arcok. Delnő annyit tesz, mint delelő nő, azaz: olly nő, ki délig jobbadán csak alszik vagy heverész.

„Ha ha ha!“

„Igen jellemző elnevezés, erre már rég szükségünk volt; de én nem akarok a' városligetbe menni, és azért ezen indítványt nem pártolom.“

„És ugyan mért nem?“

„Mert — mert — azért, mert jogom van mindent ellenzeni, mit pártolni nem akarok.“

„„Helyes! Éljen!““

Tehát méltóztatnak talán a' temetőbe kísértelni?

,Minő gondolat! oda majd csak akkor megyek, ha akaratom ellen visznek ki.'

„Pedig olly sok pompás síremlék van ott, melyek ezrekbe kerültek.“

,Különbem ugysem tudná senki, hogy valaha éltek azok, kik most alattuk porlanak; engem csak azon emlékek gyönyörködtetnek, miket tetteik emelnek az elhunytaknak.'

Vagy a' vasutat szemléljük meg?

,Oh, csak arról ne szóljon ön, felforr bennem az indulat, mihelyt rágondolok.'

„Hogyan, ön ellensége a' vasutaknak 's gyors haladásnak?“

,Világért sem, de ellensége vagyok az ország fokonkénti elszegényítésének.“

„Mikép értsük ezt?“

„Csak úgy, hogy a' gőzhajózási társaság részvényesei is jobbadán külföldiek, kik minden évben egy pár magyar milliót zsebelnek föl, 's így lesz ez a' vasutnál is; utoljára aztán sem pénz, sem posztó, mint a' magyar mondja. Ezelőtt lassan dőcögünk ugyan rossz utainkon, de legalább pénzeszkénk nem vándorolt mind idegen zsebekbe. Ezért nem szeretem én a' vasutat.“

„Igen, de a' kereskedés mennyit fog ez által nyerni, és ebből aztán az egész országra haszon háramlík.“

„Majd elválík.“

„Én sem akarok a' vasúthoz menni, mert utálok azon sok galád csalás és pörlekedés miatt, mikre már eddig is alkalmul szolgált, 's nem is esik jól a' szemnek látni, hogy majd mind idegenek azok, kik belőle most hasznót huznak, mintha a' magyar egyetlen ölnyi földet sem tudna kimérni hazájában.“

„Nem megyünk!“

Vagy talán a' budai hegyekbe sétálhatnánk; már minden zöld.

„Gyönyörű séta, mire kier az ember, gyomra megtelik kavicsos porral, oldalbordái pedig félig összetörődnek.“

„És aztán mennyire kell még fáradni, míg csak árnyékre is akadhat az ember.“

„Különben is vasárnap van, 's ilyenkor annyi ott az ember, hogy alig lehet egy jó falatot kapni.“

Ezen ellenvetés eldöntő erejű lett, mert a' gyomor nem engedi jogait megsértetni, mit nálunk annál kevésbé csodálhatni, mivel a' magyarnak igen híres jó gyomra van, minthogy különben körülötte már sok egészen másképp volna, mint valóban van.

Tehát sétáljunk a' szigetre.

„Hiszen ott nincs vendégfogadó.“

„Igen, de megismerkedhetünk egy pár műkedvelő széppel, kik ott szerepeiket tanulják.“

„Azokat majd a' színházban nézzük meg; és ebéd nélkül különben sem telhetnének kedvünk semmiben.“

Csodálatos, gondolhatná itt némely ember, a' magyar is szeret enni, 's mégis azt hiszik felőle, hogy nem szeret dolgozni, ámbár munka által szerezhetni csak étvágyat és azt, mivel az étvágyat kellemesen lecsöndesíthetni, és illetőleg ki lehet elégiteni. Itt tehát valami tévedésnek kell rejleni, melynek megfejtésébe bocsátkozni nem merek.

Vagy méltóztatnak talán Uj-Pestre kirándulni? Ott vendégfogadót is találunk. Gondolám, hogy most eltalálám a' dolog nyitját, de ismét csalatkoztam.

„Nem megyünk, mert nem szeretek a' jövődőbe tekinteni.“

„Ön rejtélyekben beszél.“

„Mindjárt világosan szólok.“

„Halljuk! Halljuk!“

Ezen fölkiáltást csak azért tűzém ide, hogy elhiggye a' nyájas olvasó, mikép csakugyan gyűlést tartunk, mert nincs magyar gyűlés illy kiáltás nélkül, 's alkalmasint a' sok „Halljuk!“ okozza, hogy csak keveset hall az ember.

„Csak egyszer voltam Uj-Pesten, 's azonnal meggyőződém, hogy ott Budapest jövődjét tisztán 's világosan látom, és elszomorodva tértem vissza.“

„De ugyan mit látott ön?“

„Először egy műhelybe léptem, 's ott csupa csehek és morvák dolgoztak, csak a' kutat huzta egy elgémberedett magyar tót.“

„Mért nevezi ön őt magyar tótnak?“

„Mert kérdésimre csak ezt válaszol: „Nyem tudom!“ ez pedig magyaros válasz, mert ha a' magyar tudná, hogy mivé készítik jóakarói, bizony vastagabb végén nyulna a' dologhoz. Hej, ha a' magyar tudná, a' mit tudni nem akar, vagy valóban nem tud, ugy! — De a' műhelyből vendéglőbe mentem 's magyar kérdésimre csak német választ nyertem; egy pinczér azonban mondá, hogy francziául tud, és romlott olasz nyelven tudakolá parancsimat. Kérdezém tőle, kié azon szép telek, mellyen pinczérkedik? X... zsidóé, felele ő. És a' szomszéd nagy gyár? Y... zsidóé, felele ő. Hát amott átellenben azon gyönyörű palotaszerű épület? Z... zsidóé, felele ő. Ime, tisztelt uraim és hölgyeim, ez Pest és illetőleg Budapest, 's voltaképen Magyarország jövődjé, én tehát nem kívánok Uj-Pestre rándulni.“

„Ám legyen, én sem kívánok oda menni, ámbár nem látok annyi aggályt, mint tisztelt uraságod, mert idegen ajku polgártársink erősen tanulják a' magyar nyelvet.“

Természetesen, mi pedig örömkömben összecsapjuk kezeinket, 's azt hiszszük, hogy már mindent megnyertünk, és csupa hivalkodásból szép csöndesen elnémetesedünk. Még egyszer mondom, Uj-Pest szomorú képe Magyarország jövődjének, melly már igen közel van, miután legjobb magyarjainkat még a' magyar színházban is majd kizárólag csak németül halljuk egymás közt társalkodni.“

Már nehéz lesz határozathoz jutni, mert keserűségéig jutott a' gyűlés, akkor pedig azután rendesen meg szoktak eredni a' zsilipek, a' mi igen természetes, mert még a' galambnak is van epéje. Fordítást kell a' dolgon tennünk.

Talán a' császárfürdőbe kellene kísétálnunk? Ma már zene lesz ott, még pedig válogatott magyar zene.

„Valóban?“

Bizonyosan tudom.

„Ez nem rossz gondolat, csakugyan oda kellene sétálnunk.“

„Gyalog?“

„Dehogy, hiszen minden órában jár a' gőzös.“

„Mégis meg kellene elébb fontolnunk, hogy nem változik-e meg rögtön az idő.“

„Oh, nem, hiszen egyetlen felhőcskét sem láthatni az égen.“

„Ám menjünk tehát, ha úgy tetszik nagyságtoknak.“

„Ah, hiszen már elmúlt tizenegy óra, nem is érdemes, hogy néhány pillanatra oda fáradjunk.“

„Ugy van, én azt indítványozom, hogy ezen sétánkat halasszuk a' jövő hétre.“

„Helyes! Éljen!“

Igen uraim, és hölgyeim, de hátha akkor nem lesz az idő olly kedvező, mint most? Ha akkor eső vagy szél leend?

„Eh, reményleni kell; mit érne az élet remény nélkül!“

Igaz, főleg a' magyar élet!

Ime, szíves olvasóim, ilyen többnyire a' magyar gyűlések eredménye, a' sok szó elrabolja az időt, 's a' határozat jobbadán későn szokott megalapíttatni. Én tehát nem vagyok oka, hogy jelenleg egy tapodtat sem sétálhattunk; valamint annak sem leszek oka, ha jövő héten rossz idő vagy egyéb akadályok miatt a' császárfürdői séta ismét el fog maradni.

Kiss Pál.

NEMZETI SZINHÁZ.

Ápril 21-én: bérszünettel a' Megyeri- emlék alaptőkéjének gyarapítására „P e l e s k e i N o t á r i u s,” bohózat négy felvonásban, írta Gaal József, zenéjét Thern Károly.

V i l m a. Többször tapasztaltam már jótékony czélú előadások alkalmával, hogy az igazgatóság úgy cselekszik, mintha akarna is, nem is, azaz: többnyire oly darabot választ, melyről előre is tudhatja, hogy a' színház megtöltésére elegendő vonzerővel nem bír; pedig nem kellene felednie, hogy miután osztozik a' jótékony czállal, annál több maradand részére is, minél többet adhat az előbbinek.

E l e k. Való, de miután Megyeri e' bohózatban oly utánozhatlan vala, 's úgy szólván, csaknem ebben halt meg a' színpadon, az igazgatóság méltán várható, hogy a' közönség kegyelethől nagy számmal fog megjelenni.

V i l m a. Az illy számítás mindig meghiúsul, mert ki jótékony czélra áldozni akar, az inkább elküldi pénzét, mintsem oly előadáson legyen jelen, melyből élvezetet többé nem reménylhet, miután azt már közel negyvenszer láthatta.

G y u l a. Egyébiránt azon intézkedés is nagyobb közönséget reménylhet, mely szerint valamennyi első rangú színészünk és színésznőnk részt vett a' mai előadásban, mi mindenesetre dicséretökre válik.

E l e k. Természetesen, de a' közönség ezt figyelembe sem látszott venni, mert még csak meg sem taposolta őket, mintha nem birta volna e' szép tettöket méltánylani.

E m m a. Ez engem is sértett, ámbár meg kell vallanom, hogy egy-két színésznőt kivéve, a' többiek ugyan nem iparkodtak rendkívüli föllépéseket kitünő játékok által észrevehetőbbé tenni, hanem csak lemorzsolák szakmányukat, 's utána rögtön páholyukból könyököltek ki, noha tudomásom szerint a' színházi törvények azt parancsolják, hogy azon este, melyen játszanak, szerepök bevégezése után ne mutassák magokat közönség közt a' művészek. A' törvényeket meg kellene tartani, és igen sajnós, hogy nincs senki ezen nemzeti intézetünknel, ki annak tagjait törvényeik megtartására szorítani tudná.

22-én: „R ó z s a,” vigjáték három felvonásban, írta Szigligeti.

E l e k. Laborfalvi Róza a' czímszerepet igen kedvesen játszá, 's László is ismét derék Babel lovag volt, általában pedig az egész előadással igen meg lehetett elégtelve a' közönség.

E m m a. De ugyan melyik történetírónkból tanulták azt színészink, hogy eleink még bálteremben is nehéz felleghajtókat, súlyos kalpagokat és széles kardokat cipeltek testökön? Még a' kockázó asztalnál is oly készüllettel ültek ma, mintha legalább is tizenkét fejű sárkánynyal kellett volna megviniök. Csodálom, hogy színészink ezen köpenyhagymából és kardlából egyáltalában nem akarnak kigyógyulni, és ezen fonákságok által a' középkori magyar színműveket tökéletesen ízetlenekké teszik.

E l e k. Hja, már ők ezt megszokták, 's ki merné nekik parancsolni, hogy kellemes szokásaiktól megváljanak? Aztán meglehet, hogy talán gyönyörködnek a' csillogó öltözetben és rémletes kardsörömpölésben.

23-án: az előre hirdetett „B o r g i a L u c r e t i a” Schodelné gyöngékedése miatt más napra halasztatván, „P a j k o s j u r i s t a,” vigj. 5 felv.

E l e k. Ma és tegnap üres színház, bizony szomorú időknek leszünk tanui.

V i l m a. Ma nem csodálom, hogy honn maradt a' közönség, mert bizony nagy elszánás kívántatik arra, hogy még az illy égbekiáltó silányságot is megtekinthe az ember, melynek aljasságait most már valóban vakmerőség színpadra hurcolni, itt

pedig valóságos bűn a' nemzet ellen, mely keserves millióját bizonyosan nem ilyl ocsmány trágárságért kívánta áldozni.

G y u l a. Ugyan mit tenne közönségünk, ha valamely írónk most ehhez hasonló eredeti nyomorusággal föllépni merészelné?

E l e k. Kifütyölnék, macskazenét vinnének neki és ablakait bevernék, a' játékszini választmány pedig majd hallhatna dicséreteket.

G y u l a. Ime, ilyen a' magyar, idegenektől mindent eltűr, saját embere ellenében pedig nem is tudja, mennyire hangolja föl követeléseit.

E m m a. Legboszantóbb pedig az, hogy az efféle éhetlenségeknek már közönségük sincs, következésképp fölhozásukat semmivel nem menthetni, 's a' rendezőség mégis előlránczigálja azokat, mintha egyenesen kényszerítették arra, hogy nemzeti színházunk tekintélyét, hitelét 's jövődjét erőszakosan lerontsa.

24-én: „B o r g i a L u c r e t i a,” daljáték három fölvonásban, Wolf Károly, mint szerződött tag, először.

E m m a. Ma negyvennegyedszer hallottuk ugyan e' daljátékot, de mégsem sajnálható senki idejét, mert nagyítás nélkül mondhatni, hogy ennél jobban előadatva még nem hallottuk.

E l e k. Ugy látszott, hogy Heszl Róza, Schodelné, Füredy, Wolf vetélkedtek egymást túlhaladni, 's e' buzgalomban kardalnokok és zenekar is derekasan osztoztak.

E n. Magam is az egész előadásban igen gyönyörködtem, 's csak azt nem szeretem, hogy a' kellemes hangú Wolf épen pénteken lépett föl először, mint szerződött tagja színházunknak.

V i l m a. Ah, ugyan mikép említhet ön meg ilyl előítéletet!

E n. Kérem alázatosan, én a' pénteket igen szerencsétlen napnak tartom, mert pénteken ígertem meg, hogy az „Életképek” számára rövid játékszini tudósításokat fogok írni.

E m m a. Már ez más. Én azonban másban ütköztem meg, abban tudniillik, hogy e' daljátékot ma negyvennegyedszer adák, 's a' közönség mégsem bírta megatani, hogy a' bordalnak két szakasza van, 's már az első szakasz után írtózatosan ismétlést tombolt, mi által a' kárpit mögötti hatásos kardalt egészen elvesztettük.

G y u l a. Hja, azért magyar a' magyar közönség, hogy mától holnapra mindent szépen feledjen. Most pedig azon újdonságot sugom meg nagyságtoknak, hogy e' daljáték ötvenedik előadásakor a' hercegnő valahára új, vagy legalább tiszta ruhában fog föllépni.

E m m a. V i l m a (egyszerre). Ah, hihetetlen!

25-én: bérszünettel, a' gr. Teleki László elnökpártfogása alatt álló, 's jóteékony czélokra működő, budapesti műkedvelő társaság által „M ű k e d v e l ő,” vigjáték egy fölvonásban, írta Mocsáry Lajos; „H ű s é g p r ó b á j a,” vigjáték egy fölvonásban, írta Kisfaludy Károly; „É l j e n a' h o n i!” vigjáték egy fölvonásban, írta Vahot Imre. Előadásközben Rózsavölgyi Márk ujonan alakult cigány zenésztársasága működött.

Műkedvelők, jótékony cél, — e' három szó megköti kezünket, 's csak annyit mondhatunk, hogy a' derék vállalkozók köszönetet érdemlenek, habár a' siker nem fog is buzgó szándékunknak illőn megfelelni, mert hiában, az önző közönség színházban élvezni akar pénzért, műkedvelőktől pedig senki nem követelheti, hogy művészi tökélylyel lépjenek föl, mert azt csak hosszas gyakorlat adhatja meg kevés választottnak. Jövő előadásaira nagyobb közönséget ohajtunk a' buzgó műkedvelőknek, de ohajtásunk teljesültét reményleni nem merjük, mert a' budapesti közönséget nagyon ismerjük, mit nem vádképen mondunk, mert e' tekintetben minden nagyvárosi közönség egyenlő, mellynek három rendes és állandó színháza van.

26-án: „Két p i s z t o l y,“ népszimű három fölvonásban, írta Szigligeti. Jánosi, vidéki színész, Bájkerti szerepében mint vendég.

E l e k. Jánosi igen boldogtalan választást tön, mert Bájkerti olly mellék-szerep, mellyben a' legjobb színészi tehetség sem tüntetheti ki magát.

E m m a. Épen azért nem is szeretném fölötte az ítéletet elhamarkodni, és elég lesz ezuttal annyit mondanunk, hogy hangja jó, mozdulatai nem épen rozsak, és Czelesztinféle szavalásmodora könnyen megjavítható.

G y u l a. Egyébként az előadás tűrhető volt, ha Hugliné fölött szemünket felebaráti szeretettel behunyjuk, és Hubenayné szörnyű játékában, rémes beszédében 's borzasztó énekében csöndesen megnyugszunk.

27-én: ötvenhetedszer „N o r m a,“ daljáték két felvonásban. Faulak, a' temesvári színházról, Sever szerepében mint vendég.

V i l m a. Ki nem mondhatom, mennyire örvendék e' kedves daljáték hallhatásának, melly szerencsében már rég nem részesültünk, de ugyan füstbe ment örömem.

É n. Talán akadályok miatt mást adtak?

V i l m a. Nem, hanem mindjárt kezdet előtt jelenté a' rendező, hogy Pak-syné hirtelen megbetegülvén, Éder Luiza kénytelen volt Adalgisa szerepét rögtön elvállalni. És ugy lett. Hogy ez által igen sokat vesztettünk, természetes, ámbár meg kell vallani, hogy Éder Luiza egész erejét megfeszíté, 's mindent tett, mit tehetett, őt tehát legkisebb gáncs sem érheti.

G y u l a. Sőt dicséretet érdemel, hogy e' nehéz szerepet illy rögtön elvállalta.

E l e k. Hát a' temesvári tenoristáról mit ítélnék nagyságtok?

E m m a. Csak azt, hogy Jóbot derekasan megközelíti. Tőle nagy merészség volt illy szerepben Pesten föllépni, a' rendezőség részéről pedig nem tudom minek nevezni a' közönség azon bűnös megvetését, melly szerint olly egyént állit elebe, ki a' legmérsékeltebb művészeti követelésnek sem felelhet meg, 's hangtalanságán kívül még borzasztó magyarsága által is bosszant.

V i l m a. Ha már szerencsénk van Wolf urhoz, tehát mért büntetnek benünket idegen kontárok fölléptetése által, vagy nincs színházunknál senki, ki megítélni bírná a' próbánál, hogy lehet-e valakit botrány nélkül fölléptetni vagy nem?

É n. És a' többi működők?

V i l m a. Tettek annyit, mennyit illy környezet mellett tehettek, ez minden, mit mondhatok, 's azt, hogy Bellini ma alkalmasint megfordult sirjában.

L. P.

„Z á c h n e m z e t s é g,“ eredeti történeti szomorujáték 4 felv., írta Vahot Imre.

(Először, april 28-d. Laborfalvi Róza javára.)

A' jelen szomorujáték egyike szerző legelső műveinek, miként ez a' N a g y I g n á c z által kiadott „Színműtár“ olvasói előtt ismeretes . . . Föl kell tennünk a' nyájas olvasó felől, hogy a' magyar irodalom terményeit ismeri, 's így e' szimű tartalmát annál kevésbbé tartjuk szükségesnek hosszasan előadni, minthogy az említett színműtárban megjelent munkák annak idején egyikét tevék a' kedveltebb olvasmányoknak.

Zách Klára szomoru történetét mindenki ismeri; valamint azon borzasztó nemét is a' vétkesek által az ártatlanokon elkövetett boszuállásnak, melyet Róbert Károly és neje a' Záchok egész nemzetségén vitt véghez. — Zách Bódog, a' historia szerint, egyedül leányának Klárának a' királyné 's testvére általi ocsmány meggyaláztatásaért akart bosszút állani a' királyi családon, 's mind ő, mind egész nemzetsége harmadiziglen, mondhatni, ártatlanul szenvedték az önkény által iszonyuan rájuk szabott büntetést. Ez így igen tragicus dolog, de azért

nagyon kevésbé tragoedicus : igen szomorú történet, de nem szomorujátéki cselekmény. A' sorsnak, vagy akárminek nevezzük, illy vad zsarnoki dúlongása kevésbé alkalmas arra, hogy általa a' költészet szelid muzsája szenvedélytisztító indulatokat ébresszen az emberi kebelben; de igen is, és inkább alkalmas arra, hogy e' kebelt daczra csigázza fel, vagy elcsüggedésre lohaszsa alá. Ezt szerző érezte, 's azért a' Záchok historiai szomorú esetét más motívum által iparkodott szomorujátéki cselekménynyé alakítani : összeesküdteté őket a' királyi trón ellen. Ez által a' historia szörnyű csonkítást szenvedett; de a' szomorujáték nyert általa; azonban a' nyereség hamis koczán szereztetett meg, 's nem ér fel a' csonkítás nagyságával. Azt akarjuk mondani : hogy historiai nagy cselekményeket a' költőnek csak felhasználni szabad, de elferdíteni nem. Ezen bollást azonban e' szomorujáték írójának elnézni leginkább azért vagyunk hajlandók, mert — mint említők — régi munkája áll előttünk, melly mind a' mellett is sok helyen szép erőre 's tehetségre mutat, olyanra, hogy azt szerzőnek e' mezőn tovább művelnie fáradságra érdemes dolog.

A' jelen műnek leginkább első 's második felvonása ragadta meg a' szép számmal összegyűlt közönség részvétét, mellyek után a' szerző ismételve kitapsoltattott. A' harmadik felvonás már hosszadalmasabb, a' negyedik pedig némelly, inkább az expositioba tartozó elbeszélések által kissé unatkozóvá kezdett válni, mit még inkább elősegített az, hogy e' felvonásban mindenfelől összekeresni látszott szerző a' borzasztóságokat, mellyek nagy tömege igen kellemetlenül hat a' hallgatóra, a' nélkül, hogy figyelmét nagy mértékben lekötne, 's a' szenvedők iránt megkívántató részvétet és sajnálkozást gerjesztene. Különösen hosszasak e' részben Leone kinszenvedései 's őrjöngése, kinek jelenését megrövidíteni annál ajánlandóbb volna, mert az a' cselekmény további fejlődésére semmi adattal nem szolgál, kivéven hogy anyja által megismertetik, melly körülmény egyedül a' véletlen meglepetések barátinak szolgálhatott tetszésére, de a' hallgatók legnagyobb részét további cél és ok nélkül kinozá. Igen jó gondolat 's valóban helyhez illő költői kép gyanánt dicsérendő azonban e' jelenésekben az, hogy az öreg Zách Demén, kit a' nemzetség ideiglenes királyul választott, itt a' sirboltban, hová az egész nemzetség éhenhalással kinos kimúlásra bezáratott, meghal alattvalói közt, 's mint király elől megy az uton, melylyen nemzetsége 's alattvalói őt követni fogják. — Az udvari bohócznak, valamint minden jelenései élénkek és hatályosak, ugy a' sirboltbani jelenései is teljes figyelemre méltók.

Az egész darabnak kimerítőbb taglatába, valamint a' jellemek bonczolatába bocsátkozni nincs alkalmunk. — Ugy hisszük azonban, hogy azon élénk tetszést, mellyet a' mű két első felvonása aratott, némelly czélszerű rövidítések által a' két utolsó is könnyen képes volna kivíni magának a' közönség előtt. V. A.

MI HIR BUDÁN?

— Mult szombaton következő látványnak voltam tanuja ablakomból. Ugy esett az eső, a' mint csak tudott, 's rövid idő múlva a' várhegyről nagy robajjal lesiető víz valóságos patakot képezve rohant be a' Dunába. A' híd fő előtti tér két részre volt szakaszta 's eső szüntével mindkét oldalon állottak emberek, kiknek, ugy látszék, legkisebb kedvök sem volt a' még folyvást dagadó patak árjain átgázolni 's épen azon tanakodtak, vajon várjanak-e, míg a' patak elapad, vagy félmérföldnyi területet tegyenek a' várhegyen 's tabánon keresztül, hogy odaérjenek, hová igyekeznek? midőn egy targonczás azon elmés öletre jött, hogy saraglyáját keresztbe téve a' patakon 's egyenkint szállította át a' hágsókon, egy krajczár vám

mellett, az embereket. Igen comical jelenetek fejtettek ki ez átszállításnál, 's ha derék Barabásunk nálam lett volna 's látja, milly félenken léptek át néhány öreg urak 's asszonyok a' hágcsokon, midőn mások könnyedén átszöktek, mások meg, kik adózni nem akartak, hatalmas nekirugtatással átugrottak a' patakon 's elesuszván, becses képmásokat a' sárba nyomák 'stb. . . mulatságos genrekép készülhetett volna lapjaim számára ezen aláírással: 'a' budai rendőrség jótékony eredménye esős időben!' — Az industrius targonczás azon félóra alatt, meddig e' komédia tarthatott, bizonyosan többet keresett, mint mikor saraglyáján elnyújtózva napokig vár, míg valaki a' Lika-háztól a' hidvendégfogadóig, mintegy ötven lábnyi távolságig, harmincz pengő krajczárt fizet csekély batujáért — 's én nem irigyeltem volna tőle, valamint senki másból sem, e' keresetet, csak el ne rontotta volna jó kedvet az által, hogy két magyar katonát elött, kiknek csekély zsoldjokból a' krajczárnyi vám ki nem tellett, elhuzta a' saraglyát, mellyen a' mult perczben egy sváb, 'würtlis'-t 's egy olasz, 'kutsewer'-t szabadon átbocsátott, 's embertelenségét ezen szókkal menté: 'warum seyn's Ungarn?!' — A' szegény katonák, mint valódi magyarok, nyugodtan tűrvén e' méltatlanságot, keskenyebb helyet kerestek, hol a' vizen átugorhatnak, mit meg is próbálván, egyik közülök olly szerencsétlenül ugrott, hogy teste egész hosszában elterülve, tetőtől talpig csupa víz és sár lett, min a' német suhancz ott a' másik oldalon jóízűen kacagott. Hej, ha én vagyok egyike azon katonáknak, aligha átugrottam volna a' túloldalra, hogy épületes leczkét tarthassak ezen 'deutsches Element'-nek Magyarországon!

— Ez alkalommal eszünkbe jut, miszerint B e n k e r t Károly Máriától e' napokban jelent meg a' többször említett, 'Jahrbuch des deutschen Elements in Ungarn' 1-ő füzeté, melly sok középszerű mellett sok jót is foglal magában, 's némelly ünnepelebb német író művein kívül olyanokéval is megismerkedett bennünket, kiknek neveiket csak e' gyűjteményben olvastuk először 's ezek közt szép tehetségei miatt kitünőbb helyet foglal az ifju B a k o d y Tódor, kitől nem régiben költemények jelentek meg, mellyek dús fantáziát 's csinos előadást tanusítanak. — Látni e' füzetből, hogy a' kiadó jót akart adni 's e' dicséretes szándékáért serkentést érdemel.

— Mult vasárnap egy hete S i p o s József ujonnan nyitott tanintézetében Budán, a' zenészetet tanuló növendékek első félévi nyilvános próbatétök tartatott több urivendégek 's zenekedvelők előtt. A' növendékek által jelesen előadott iskolai gyakorlatok a' hallgatókat teljesen kielégíték, 's különösen kitűnt a' zeneintézeti tanítóné nyolcz éves leánykájá S i p o s Matild, ki Hasslingernek egyik négyesét igen ügyesen játszá 's többszöri hangos tapsokra inditá a' jelenvoltagekat. De nem lehet eleget dicsérni az intézet derék igazgatónéját is, kinek vezetése alatt a' hat-hét éves növendékek illy rövid időn annyira haladtak; adja Isten, hogy igyekezete méltányoltassék 's ezentúl gyakoribb próbák által lepettessünk meg.

— Egy igen furcsa jelenetről tudósítottánk e' napokban. Van Budán egy fürdőbérlo, kinek nevét ezuttal elhallgatjuk; ez a' becsületes ember annyira barátja az egyedáruskodásnak, hogy e' tekintetben akár a' gőzhajótársasággal is vetelkedhetnék, 's ennek következtében nem elégvén meg, hogy Budán már h á r o m nagy fürdőt bérben tart 's egyiket sem látja el illően 's vendégei meglegedésére, mint azt számos panaszok tanusítják: még egy negyedikre, az ugynevezett, 'ráczfürdő'-re is vetette szemeit 's annak derék bérlojét, ki minden igyekezetét arra fordítja, hogy a' közönséget lehető legjobban kielégítse, minden áron kiturni akarta 's e' célra a' fürdő h á r o m tulajdonosai közül kettőt maga részére hódított, 's ezek biztatására támaszkodván, a' fürdőt rövid úton elfoglalni készült, nem gondolván meg, hogy h á r m o n függ a' vásár 's a' harmadik tulajdonos semmikép sem hajlik részére, ki midőn embehereivel erőszakosan berontani akart, a' bérlo őt készen várta egy igen jól instruált — v i z i p u s k á v a l, melly meg is volt töltve 's oda talál, hová irányoztatik. — Ugy lát-

szik, a' tisztelt urnak a' hideg fürdés nem volt egészen inyére 's csakhamar retirádat fuvatott, 's hihetőleg elmuland kedve más becsületes embert jogosan birt tulajdonából kizavarni. Csak a' vizipuskát neki!!

— A' 'Spiegel' azt írja, hogy a' pesti német színház bérlője Bécsbe utazott 's egy ottan ujonan fölhalált fűtőgépet az itteni német színháznál is használni akarja; minek? hisz ugyis befűtött ő már ennek!

— Erősen beszélnek, hogy a' láncozhi di munkálatok megakadtak 's pedig azért, mert Clarke ur újabb szerencsétlen esetek által, mik Angliában a' hidepítés körül történtek, ovatosabbá tétetvén, attól tart, hogy 'két oszlop illy roppant tömeget el nem bír 's azért azon tanakodnak, valjon nem szükséges-e még egy oszlopot építeni a' Duna közepébe?

— Z e r f f y Gusztáv dicséretesen ismert német író, de kinek szíve 's érzése m a g y a r, néhány nap óta Pesten van, hol classicusabb szindarabokból felolvasni szándékozik több meghatóbb jeleneteket. Megkísérté ő ezt már Pozsonban 's több helyeken, 's mindenütt élénk részvételre találtak felolvasásai. Itt a' 'tigris'-vendéglőt ermében fogja azokat rendezni, mikre egyelőre is figyelemztetni bátorokdunk a' művelt közönséget.

— Bizonyos nagy házban Pesten — mellynek jövedelme aligha föl nem ér egy kis herczegséggel, ámbár a' f o r r á s r a nézve e' ház tulajdonosának is vigasztalni kell magát Vespasianus 'bonus odor lucri'-féle mondatával — olly e r é l y e s kormány van, melly még a' városkapitányén is kitesz; a' felügyelő t. i., ki ha nem is v i l á g-, de legalább fél váczí-utczai hírességre jutott, melly, ha az időjárás kedvező lesz és esni nem fog, tán még a' régi postautezáig is ki fog terjedni, jónak látja, az uralkodó világmaniától elkapatva, a' lakosokkal decretumok által tudatni magas parancsait, mellyek ámbár m a g y a r u l vannak írva, mégis igen t ö r ö k ö s e n hangzanak. — Ezen gyönyörűséges decretumok nemcsak kiűzik egymásután a' becsületes lakókat e' házból, hanem ezt olly szép hírbe is fogják hozni, mi már eddig is eljutott volna, a' háziur füleihez, ha ez olly messze nem laknék... majd azután nem lesz szükséges, hogy a' lépcső olly roszul v i l á g i t t a s s é k ki, mint most, miután az egész ház ugyis k é t e s v i l á g b a n fog állani. — Ennyit előre, majd tán többet.

— A' Széchenyi-liget látogatói ne mulasszák el egyuttal B o r s o d y ur, pesti választó polgárnak most épült házát is megtekinteni a' főuton: goth stilben van ez építve 's vetélytárs nélkül áll a' többi épületek között, mellyeket izlés és esz tekintetében messze felülhalad. — Valóban ideje már, hogy építőmestereink, kibontakozva a' mindent elől egyformaság igája alól, más stilben is kísértsek meg működésöket, mint az eddig divatozottabb; mert ámbár a' görög stil gyönyörű, mégis, ha szüntelen csak abban építünk, az egész város színezete és phisiognomiája bizonyos egyformaságot mutat, melly már is nem igen kedvesen lepi meg főleg az utazót az első nagyszerűbb benyomás után. Mi teszi Münchent építész tekintetben olly érdekessé, mint épületeinek vegyes modora? bátran elmondhatni, mikép a' 'Ludvigs-strasse' Münchenben pompás görög, goth, byzantini 's római stilben épült palotáival egész építész iskolát képez. Ha van város Európában, melly mintavárossá alakítható az utókor részére, ugy bizonyára P e s t az, mellynek derék építőmesterei, csak akarjanak, a' többi igen szép modorokat is megkedveltethetik a' lakosokkal: valamint ez legujabban G e r s t e r Károly fiatal építészünknek is sikerült Borsody ur házában, 's köszönet e' ház tulajdonosának a' művészet nevében, hogy a' tervet papírról életbe lépteté. Ez alkalommal méltó dicséretünket K a u s e r János kőfaragómestertől sem vonhatjuk meg, ki remek vésűvel állítá ki a' mesterséges faragványu alakokat. — R. A.

— B o s c o búcsut vett a két fővárostól, midőn h é t jóllátogatott előadásait még egygyel megtoldá a budai nyári szinkörben játékonny célra.

— A' nemzeti színházban annyi a közönség néha, hogy földszint számos hölgyeket is láttunk már állani; valjon azon urak, kik a padokban ülnek, nem volnának olly udvariasak 's átengednek helyeiket ezen hölgyeknek? hisz nem volna tán első eset, hogy egy pár hölgyet — l e ü l t e t n e k !

— L i s z t tegnapelőtt déli 12 órakor adá első hangversenyét a' nagy redoutetereben, melly minden zugában fulladásig megtelt. Játékát le nem írhatni, a' siker fényes volt: legfőbb fokát érte a' lelkesedés, midőn megzendültek a' magyar nóták.

— Holnap adandja a' világ első zongorajátszója második hangversenyét.

A' BUDAPESTI MÜKEDVELŐ-TÁRSASÁG

ELSŐ ELŐADÁSA apr. 25-kén. *)

Ekkép jelenté be a' szinlap a' vendégeket, kik már csak abból ítélve is, hogy egyszersmind két külön új vendéget, két új szindarabot vezettek be, nem voltak bátortalanok. Előadattak: „Mükedvelő“ vigj. 1 felv. Irta Mocsáry Lajos. „Hűség próbája“ vigj. 1 felv. Irta Kisfaludy Károly. „Éljen a' honi“ vigj. 1 felv. Irta Vahot Imre. Végül egy csendes hangmű játszattott el, Rózsavölgyi Márk „Üdvözlő“ című legujabb műve, ajánlva a' tüzelekű Liszt Ferencznek. A' rendes szini előadások során történő előadásokat mindig az intézet, a' szinművészet szempontjából kell főleg tekinteni. Kétségtelenül igen dicséretes a' cél, a' játékonny és hazafiui intézetek előmozdítása: de a' színház maga is hazafiui intézet, 's ennél fogva itt, minden tekintetben, a' szinművészet ügye a' fődolog. Mi annak sem vagyunk barátai, ha csak egy mükedvelő, vagy valamelly szini pályára készül egyén is nagyobb szerepben föllép a' pesti szinpadon, azaz: Magyarország első szinpadán; mert mi a' maga nemében első, az nem kísérletekre és iskolások játékára való. Annyival inkább helytelennek tartjuk tehát, ha csupa mükedvelők lépnek fel a' magyar szinművészet főegyházában. Semmihez sem kell annyi gyakorlat, mint a' színészethez. A' legnagyobb lángeszű színész, mielőtt a' gyakorlat elkészítette, csak nagyolja a' szinművészetet, 's ennél fogva még a' legnagyobb tehetségnek is teljes lehetlen első föllépéseiben bárminő szerény, de valódi művészeti igényeknek eleget tehetni. Megállani, mozogni, 's különösen az annyira alkalmatlan kezeket hová tenni, bárminő csekélység legyen is magában, nem olly könnyű dolog, mint némellyek tán vélik, 's azt gondolja valaki, az első magyar színházi közönség művészeti élményt talál az ártatlan mozdulatokban? Különösen jó lesz ezt tekintetbe venni azoknak, kik szini próbát ohajtának tenni a' pesti szinpadon. Ki színészsé akar lenni, menjen kisebb szinpadokra; tanul-

*) Tisztelt barátunknak e' cikkét, ámbár nézeteiben nem osztozunk tökéletesen — különben magunk sem rendeztünk volna egykor illyféle előadásokat — már csak azért is adjuk, mivel szerzőjét minden esetre azon jónevű írói tehetségeink közé sorozzuk, kiknek felszólalásait, mihelyest azok lapjaink bevallott szellemével nem ellenkeznek, ha mindjárt e l l e n ü n k is intézetnek, mindenkor készek vagyunk sülvenni. — Az előadott daraboknak, kivált az utolsónak bírálatát csak azért nem adtuk, mert mükedvelők előadásából lehetlen valamelly darab b e c s é t kitudni, a' további csillagozástól pedig, minthogy a' tisztelt olvasó ítéletébe bizva, a' néhol tán tulzott állítások ugyis megezáfolva leendnek, de különben sem levén baráti semmiféle c s i l l a g o k n a k, tartózkodn kívántunk. S z e r k.

jon mások türelmén, elnézésén, és ne kísértse az első színházi közönséget. Kisvárosokban az egész közönséggel megismerkedhetni, 's az ismerősök Pesten is érdekel viseltetnek a' színi kísérletek iránt, de a' nagy rész érdek nélkül tekinti, és csak unalmasnak találja az ilyen dolgokat. Vagy ha valaki egyáltalában Pesten akarja kezdeni színi pályáját, ám tegye, de kezdje, valameddig legalább conservatoriumunk nincs, a' közlegénységen. Mivel tehát a' pesti színpadot, a' rendes előadások során legalább, tisztán a' művészetnek ohajtjuk fentartani, nem lehetünk abban barátjai a' műkedvelői előadásoknak, melyek mellett valódi művészetről nem lehet szó. Kétségtelenül én igen méltánylom a' műkedvelők jó szándékát; mindnyájan igyekeztek, 's az arczokból kilátszott, mennyire fáj az nekik, hogy csak egy pár óráig működhetnek egyfolytában: de ez nem elég; a' műkedvelői előadásoknak művészeti becsé nem lehet, 's a' fővárosi közönség izlése különösen is el van kaptatva, erősebb és füszeresebb elegekre vágyni. A' műkedvelői előadás a' fővárosi embert távolról sem elégti ki. Boldog nép, boldog kedély, boldog műveltségi fokozat, midőn az állási művészet is érdek! A' fővárosi közönség válogató, zsémbelődő, elméskedő, csúfondár; nem szereti, ha engedékenységet különösebben igénybe vesz; azt mondja, hogy színészek is eleget teszik ezt, mire való a' dolgot még műkedvelőkkel is tetézni. Ez tehát csak ártalom a' színművészet tekintetében, melynek gyöngédebb ápolásra, aggodalmasabb örködésre van szüksége. A' műkedvelői előadások házi mulatságba, zárt körökbe valók, vagy legfőlebb kisebb városokba, hol a' közönség nem áll művészeti igényekkel elő, 's hol csak így lehet népes házat csinálni. Pesten nem szeretjük a' műkedvelőket; kész művészeket kívánunk; nem is csinált a' műkedvelői előadás teli házat, 's ha többször is játszanak, ezentul mindig kevesebb közönség lesz. Tehát teli ház sem; úgy hát mire való az ország első színművészeti hajlékában annak kiparódiázása? A' jótékony czélok nem mentik ki a' dolgot, midőn ekkép a' színművészet saját egyházában megkisebbitetik. A' nemzeti színháznak soha sem kellene, rendes előadások során legalább, műkedvelő-előadásokat engedni. A' nemzeti színház főérdeke a' színművészet, és nem az egyébként kétségtelenül igen nagy becsülest érdemlő jótékony intézetek; és ám járjon e' két érdek egymással, ha lehet, karöltve, de a' nemzeti színházról nem követelhetni, hogy a' színművészetet csorbát engedjen üttetni a' jótékony intézetek javaért; a' műkedvelő-előadásokat pedig senki sem fogja a' színművészet ünnepi pompájának, fenyoldalának nevezni. És ha mégis teli házat lehetne ez uton csinálni, talán sokat el lehetne nézni, de miután még ez sem történik, 's hozzá még, a' színpad hirdetése szerint, nem kevesebb, mint t i z e n e g y jótékony és hazafiúi intézet javára megy a' jövedelem, úgy hogy egyik sem nyer valami érezhető segélyt: ealóban igen nagy kár a' színművészetet ily nagy sérelmet elkövetni. A' közönség vagy részének tapsai semmit sem bizonyítanak a' műkedvelői előadások mellett, hiszen ha olly gyönyörű alakot léptetnek fel, mint az első darabban Laura szerepében az ismeretlen kisasszony, az másképp nem is lehet, de azért nem kell azonnal rózsavízben fürdeni. Az alak, kép, szemek érdekelhetnek; művészetéről nincs szó. 'S különösen, ha valakinek ismerősei a' játszó, a' dolog egészen másképp áll, 's ezért való, a' műkedvelői előadások kisebb városokba, hol mindenki ismeri egymást, hol annál fogva az előadáshoz hangolva lép az ember a' házba; a' kis hamis pathost, vagy a' kirívó élenktelenséget észre sem veszi. De az ismeretlen színpadi személyektől, 's az ország első színművészeti hajlékában játékot kívánunk; párbajt kell itt küzdeni a' játszóknak kedélyünkkel, hogy azt némi izgatottságba hozzák, 's ekkép felvidámsák, feltüzeljék; különben még azt sem igen kérjük szomszédunktól: ki az? ki ő? 's könnyen kimegyünk sétálgatni, vagy ha önök nem képesek figyelmünket lekötni, mi a' fővárosi ember kissé nyugtalan természete mellett eléggé nehéz, könnyen a' közönség közül szemelünk ki magunknak va'akit, kire figyelmünket fordítjuk. A' műkedvelői előadásoknak roppant hibájok, hogy nagyon pro-

saivá teszik a' szinpadot. Hogy beszélnek a' szerelemről! Mintha ez azon szerelemmel, melyet a' lelkesült költő ír 's a' kész szinpadi személy előad, nem is azon egy volna! Midőn műkedvelők szerelmeskednek, két — három jól játszott estére van szükség utána, hogy a' szerelem régi nevét és hitelét visszaszerezze a' szinpadon. Elnépszerűtleniténék a' szerelmet, ha rajtok állana! Nem is olly könnyű egyébiránt több mint ezer ember hallatára, valakinek mondani: szeretem! Nem olly könnyű, mikor tudjuk, hogy az egész dolog csak játék, mégis elragadni. Ehhez érzelem és művészi kifejezés kell, hogy elszenderítettünk, és mi is érezzünk, 's a' tetszés kifejezésére ragadtassunk. De hol veszi a' kifejezés művészetét a' kezdő, hogy vilanszikra gyanánt járja át sziveinket, hogy a' játszó lelkesülve ragyogó arczában mindenki szive kedvesének képét vélje feltalálni? Kész színészek nem jönnek világra; a' színészetnek nincsenek Minervái. Hol veszi azon tehetséget a' kezdő: művész lenni, azaz, elragadni a' közönséget, uralkodni azon, midőn ő fel a' közönségtől; mozdulatai nyugtalanitják; kezei, lábai terhére vannak, ki némelly meggondoltabb pillanataiban legörörmestebb megszöknek a' szinpadról, de letartja azon vágy, hogy tessék, pedig nem tetszik, és ő szöktet meg másokat? Nem ébresztenek költői eszmékre, nem ragadnak el, nem emelnek fel, hanem a' felett elmékedtetnek: vajmi komédia a' színészet! Valóban nem volna csoda, ha a' jobb színészek és színésznők megvetéssel fordulnának el az ollyan intézettől, mely gyakran engedne illy dolgokat elkövetetni; többször hagyná a' szinművészetet a' közönség előtt kisebbitetni. A' színházi igazgatóság jótékony czélokra oda engedé a' házat; ez igen szép tőle, 's a' nemes gróf buzgóságának és hazafiuságának ez sem első, sem legnagyobb bizonyítéka; de bizonyosan a' színészeket sem fogta volna, ha kéri, megtagadni. Ennyi jövedelem akkor is könnyen lehetett volna. A mai műkedvelői előadásnak még csak azon jó oldala sem volt, hogy rövid lett volna, mert a' kitarítás álló három óráig volt kísértésnek kitéve. Az új darabokról másra hagyom terjedelmesebben szólni, havalakinek tetszik.

Hinni szeretjük, ezen műkedvelői első előadás a' rendes előadások során utolsó is volt.

I r i n y i J ó z s e f.

D I V A T.

Te engem dorgálsz, édes Rózám, hogy a' divatról ritkán tudósítlak; — az olvasók 's a' szerkesztőség hihetőleg más véleményen vannak, — de hiszen tudod azt, Rózám, hogy midőn az ég különféle szenvedésekkel kísért bennünket, minden ingernek, a' legkisebbnek úgy, mint a' legnemesebbnek, elhalása a' legbensőbb élet mélyébe hat be, képzeletünk tarka szőnyege lassankint elhalaványul, 's a' búskomolyság súlya alatt szellemünk világossága elborul, még akkor is, ha a' fiatalság erője 's bátorsága a' legeszményiesb törekvésekre van megérve. Sőt a' továbbélés fogalma is hiányzik, 's nem is tudjuk, mi dolgunk van még továbbra e' földön egyéb, hogy járjuk a' pusztá száraz ösvényt, mely előttünk végtelenre terjed, minden kilátás nélkül, hogy valaha ama derült széles utra nyiljék, mely mosolygó virányok — és napsütötte ormokon vezet keresztül; hol enyhe légben emelkedik a' szorult kebel, enyhülven egyttal a' nevezhetlen fájdalom. Ah, bocáss meg borús szavaimnak, de egészen eltérek a' dologtól; de az ember nem mindig ő maga, jól érzem ezt, mert komoran nehézkedik reám minden jövő regg várakozása. 'S már ismét tévesztém feladatomat.

A' tavasz már annyira haladt, hogy delenként már tavaszi öltözékeket látni; csinos napernyők óvják az orcát, melyet húzott kalapok ködszerű krepp-

és gázzal vesznek körül. A' kalapok divatszine eddigelé szürke, fehér és franczkék. Sok szalmakalapot viselendnek; legelsők, mint mindig, az olaszok 's a' rizsszalmából készültek; azután következnek az áttört művü olasz szalmakalapok, azután a' selyemfonatuak, és selyem csipke-utánzatu vakító fehérségűeknek egy neme. A' gyermekkalapok sajtátszerű alakuk, mellyek a' fiatalok orcákhöz jól illenek. Olly neműek, minők XIV. Lajos korában valának, 's oldalt felkarimásvák 's két tollal ellátvák. A' kis leányok ellenben nagyobbbrészt nagy sveiczi kalapokat hordanak, alacsony lapos bűbbal.

A' tavaszi ruhák alakja majd kizárólag felöltőnyemű, magas mellénykével 's igen csekély nyílással, hol csipkéből készült kebel-szalag látható, vagy szivdedleg szélesül a' nyílás, az ingce hímezett előrészt egész élénkséggel felmutatva. Látni e' felöltőnyöket a' kelmével egyszínű szalagból készült rózsacsokrokkal, ugyszinte fekete gombokkal vagy csatokkal benn a' csokrokban. Előre mondhatni, hogy az e' télen legelőször feltűnt ugynevezett caprice- vagy visite-k általános elfogadtatásnak fognak örvideni, mindenféle színű selyemből. A' tavaszi köpenyekék igen deliek; alakuk uj, középen állnak a' visite- és hosszshawl közt. Leginkább csipkéekkel fodroztatnak fel. Láttam egy illyet fekete csipkékre, 's viola-atlacczsal béelve. A' mint lehetséges, adom ime a' köpenyke leírását. Hátul kerekded, mikép a' tulajdonképi visit, de ettől abban különbözik, hogy elől mindjárt a' nyak alatt széljeltáru 's a' mellet szabadon hagyja. E' nyílás alatt két hosszú lap ereszkedik le, mik tulajdonkép a' köpenykét képezik. Ezen uj alak annyiban kényelmes, hogy az ujjak szabadok 's a' köpenykelapokra esnek. Ezen visit-köpenyke ékitvénye a' tulajdonosnő izlése szerint különböző lehet; — láttam kettőt: egyet paszomány-munkával, a' másikat három egymás fölötti háránt csikkal, melly kised paszomány-munkán végződött. Mint a' visitnek, ugy ennek is két rése vagy nyílása van, mellyeken az ujjak átdugatnak. — A' házi főkötőkék hímettek, széles csipkéekkel, 's kétszínű tafotaszalagokkal fodrozvák. A' fátylak ismét nagyok: a' nyári kalapokon fehéreket viselendnek, 's nem tagadhatni, mikép a' fátyol sétákon a' hölgyöltözéknek bizonyos kegyéket (grácia) *) kölcsönöz.**)

Ezen érdekes ujdonságok közlése bizonyosan kiengesztelt a' borús bevezetéssel, nemde? talán szinte neme a' rokonérzetnek is; mert noha sorsunk igen különböző, meglehet, mégis rokon hurt penditettem meg: hiszen a' fájdalom minden kebelhez lel ösvényt, csak egyéniségünk a' különség alapja. Szánd, kedves Rózám, a' balság által elbátortalanultakat, kik ellene nem állnak az ellenséges hatalomnak, mellynek karjai közt bennünk mi legnemesb van is, szenvedve elbukni fenyegetődzik, minden hatalom és jog nélkül, melly annak megvédése- vagy megóvására szükséges. Miattad, barátném, nem aggódok, mert azokhoz, kik önmaguk szerint emelkednek kedélyerőre, számít téged

S a r o l t á d.

*) Olly ék, disz, melly kegyből, kecsből ered.

**) Megenged, nagysád, ha becses czikkje folytában röviden megemlítem azon gyönyörű k a r p e r e c z e t, mellyet e' napokban, épen nagysád termében, egy igen érdekes urhölgy karján láttam. A' drága kövekbe mesterileg foglalt p e t r i f i c á l t f e n y ő m o h b ó l álló ékszer minden esetre olly ritkasépségű, mint a' k a r, melly azt viseli.

S z e r k.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

19. szám. — Majus 9. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BAJA, április 30-án. Ha jól emlékezünk, a' pesti nemzeti körnek, mielőtt megszakadt, jelszava volt: „Egyesült, hogy egyesítsen“ 's e' jelszót tán minden később alakult egyletek főelvül tűzik ki; czélt ért-e ez elv a' kivételben minden egyesületnél? itt nem feszegetjük; annyit azonban mondhatunk, hogy nálunk a' mult hóbán két „t e m e t t e t ő e g y l e t“ alakult, 's mindkét, bár külön vált egyletnek tagjai a' kitűzött czélt bizonyosan elérendik, t. i. e g y e s ű l t, h o g y e g y e s i t s e n a' s í r b a n! Nifont de Rarke jeles műkiállítása tizennégyszeri változatai alatt számos látogatóknak örvendett; színészeink ma a' 88-dik előadással fejezik be előadásaik cycylusát, melyek közül csak 31 volt eredeti, és ezek közül is 6 kétszer adatott; tehát mindig csak kitűnik az eredeti színművek elhanyaglása; miért szerencsés utat kívánunk. Legévesztesbek valának hat végelodásai, melyekben Egressy Gábor, mint vendég, részt vett, 's ezek: Hamlet, a' fiatal férj, Garrick Bristolban, Bánk bán, Legjobb az egyes ut, Párisi adós és Gritti valának. A' kedvelt vendég április 27-kén jutalomjátéka és utolsó föllépte alkalmával Grittiben, ezüst borostyánkószorával tiszteltetett meg. — Lövölde-egyletünk egy aláírás útján építendő étterem, sör, bor 's a' nézsékek végett tart zajos gyűléseket, melyeknél a' bornak hiányozni nem szabad, nehogy a' személyeskedésig terjeszkedő szóonokok szoló-gépe valahogy kiszáradjon, és a' szó benne előbb, mintsem a' gondolat megszületik, elhaljon; de erről máskor többet. A' Horváthkert, mely a' város kellőközépén van és ez évben majus hóban először nyitattik meg a' közönség számára, e' nyári időszak alatt igen sok élvezetet ígér, miután, mint halljuk, minden vasárnap, csütörtök és szombaton csekély bementi díj mellett zeneelőadások fognak tartatni; e' vállalat létesítése igen régi ohajtás levén, nem csekély jövedelmet ígér a' vállalkozónak.

Irnyci P ü s ö k Sándor.

CSÁKÁVÁRON a' műkedvelő társaság ápril 26-dikán második előadásul a' „far-sangi iskolát“ ada, mely alkalommal K. Irma kisasszony koszorúval tiszteltetett meg szép játékaért; a' t a t a i műkedvellők pedig ugyanitt „eljen a' honi“ czimű vigjátékot adak vendégszerepül 's érdemlett tetszésben részesültek.

2. d—k.

LOSONCZ. És pedig Losonczon is vannak ám ujdonságok, tisztelt barátom! csak-hogy ön azt gondolja, hogy Losonczi valami olly csepp kis városka; pedig itt is vannak párbajok, színház, egyletek, börgyár, takarékpénztár, casino, kisedőcsók 's a' t. 's ne lenne ujdonság? ugyan kérem, legyen önnek kis türelme, 's hallja csak: Losonczi nem nagy város, de elég sáros, nem azért, mintha nem akarnók kövezni, de az utak roz-szak, a' fuvar drága 's így a' követ baj hozni. — Lámpáink is vannak, szépek, 's ma-gam is kíváncsi vagyok majd látni, hogyan világítanak, — meg fogom observálni, h a meggyújtják!!! A' mi a' társas életet illeti, ez nagyon egyoldalú; a' férfiak mégis csak összejönnek mindennap a' casinóba, 's olvasás, játék, meg politizálás közt elmul-nak a' délutáni órák, — de a' nők hogy mulatnak? ez titok, mert szegények magokra hagyva unják honn magokat 's csak színházba járnak, 's unják magokat, mert a' P á z m á n n igazgatása alatti színésztársaság olly silány, hogy mulatság helyett szánakodás lepi el szívünket. Szeretném, ha látta volna ön a' f. h. 26-ai előadását „Richelieu“ czimű vigjátékunk; de ön nem lehet olly szerencsés, — vegye tehát olly szívesen az elő-adás jellemzését. — Első helyen áll Richelieu szerepe, Pázmánné által adva. — Ma-gyarsága 's kiejtése tiszta 's falusi színésznők között nem utolsó rangú, 's mivel az igazgató neje, a' sugó is különös fenhangú figyelemmel van iránta. — Noailles her-czegné = B e k é n é. — Macbethben illő szerepet találhatna, annyira hadarász kezei-vel, és ha fejét mindig disztó hosszú függönyökbe belekaphatna a' szél, ugyan volna dolga a' vitorláknak; csak-hogy a' színházban phisikai szél nincsen, de van füst; mert, notandum, Losonczon még csak füstölünk 's pipaszóval nézzük a' komédiát, — de hi-szen kiért is geniroznók magunkat? — A' nők a' fűsthöz szokták! ugyan miért foszt-nók meg magunkat minden másod vagy harmad nap — két istenadta óra hosszát — a' füstöléstől? Más hasonló kisebb városkákban, mint p. o. R.—Szombath, Kassa, Egerszeg, Fejérvár, Besztercze, Eger 's a' t. — az igaz, már nem dohányoznak, de minek az az örökkévaló majmolása minden finnyás 's elkényeztető divatnak? 's így a' füstölés for-ever!... Dianna — Ju l i a, divatlapot nem ismer, másképp nem öltözne olly szörnyű rozsul. Szerepét tudja-e? nagy dilemma! mert olly csendes hangon mondja el mondókáját, hogy bizony, ha az étkártyát sorolná el, se tudnók, mit declamál. — Matignon = M i k l ó s i ur, circiter a' legelőkelőbb tagja a' társaságnak — a' szerep nem tudásban. Szemei a' szegény sugót majd kihúzzák kényelmetlen lebujából; ez azonban Miklósi urat épen nem hátráltatja a' legtelegráfabb kézműködésben. — Nore kisasszony E t e l k a a' kis hamis, mint neve; enyelgve petyeg, rozsul öltözik, rozsul szaval, punctum. — Belle-Chasse = Kovács, kitünő talentum, Modora, játéka őt tökéletes színészé bélyegzené, ha volna kitől tanulnia. — Szerepét mindig tudja, tisztességesen öltözik, szóval: felejt-hetetlen Megyerit c s a k ő bírná hosszab 's kitünő tanulás által idővel pótolhatni; ajánlom őt a' nemzeti színházigazgató figyelmébe. — A' társaság többi tagjai nem is nevezhetők — ha ex officio nem kellene még szólanom az igazgatóról, kit azonban Miklósi ur bizonyosan mesterének vall. Dixi. Azonban jövő 29-dikén Körösi igazgatása alatti új társaság érkezik városunkba, melyről a' hir sok jót hozott 's mondott — Vederemo. Ha ön kívánja, szívesen örökös, szigorú 's szorgalmas levelező 's dolgozó társának vallja magát

A. B. C. *)

*) Szavánál fogom önt!

PECS, apr. végén. Kossuth itt volt. A' iaramaduan buzgaimu nagy hazai a' fumei vasut tárgyában Vukováron leven, visszajövet a' kies Baranyának 's leendő gyárvárosunknak vevé utját. Azon fél nap, mit valóban nagyszerű vasgyárunk 's gazdag kőszénbányáink megtekintésére fordíthatott, ugy hisszük, megerősíthet azon hitben, miként Pécs, a' létesülő önálló magyar kereskedésben 's nemzeti iparunk emelkedésében, egyik nevezetes tényezőül leszen használandó Késő este volt, midőn tisztelt vendégünk, társaival, S m a i c h volt buccari követ, és K e c s k és Károly, k. kincstári mérnökkel, a' bányákból szállására, a' 'magyar királyba' érkezett, uti fáradalmait kipihenendő. Azonban Kossuthnak nyugalmat nem engednek baráti 's elleni egyiránt. — A' főutca 's a' 'magyar király' környékén a' néptömeg órák óta hullámozott, mindenki színről színré vágyván látni az országot kedveltjét, ki ez alkalommal először szerencsétlétet városunkat jelenlétével, — míg megindult a' fáklyás menet, hosszú sorokban, a' nemzeti casinóból; részt vőnek a' közgyűlés miatt egybegyűlt megyei urak, a' polgárság színe 's az egész lelkesült fiatalság, kiknek jelszói képezték a' fáklyavivők seregét; kettős zene váltva játszá a' legnépesebb darabokat, 's midőn az ünnepelt ablaka alatt, kört képezve, megállapodánk, szívből szakadt, éljen! rezgő át a' léget. A' megtisztelt, ki néhány barátival éppen a' térkép előtt kedvencz eszméjét fejtegetve, az ország 's különösen e' vidék boldogulásán fáradozott, — megjelent tisztelői körében 's figyelemmel hallgatá választott szónokunk Hainer Ignác, egykori hű 's erőlyes levelezőjének üdvözlő beszédét. A' férfiasan mély érzéssel szavalt 's minden hű magyar kebelben viszhangra talált eszmék folyama mélyen hatottak az ünnepeltre 's meggyőzők, miként ezen, politiai viszonyoknál fogva nem remélt, mégis őszinte keblekből áradott megtiszteltetés az általa képviselt elveket 's személyét egyiránt illeté. Az ünnepelt szokott megható ékesszólásával válaszolt, mit csak vázlatban is visszaadni erősebb toll kísérhetné meg; röviden csak azt jegyzem meg, miként számos éljennel megszakított beszédében minden befolyást oda irányozni ígérté, hogy az építendő mohács-pécsi vasutvonal a' fumei vonallal kapcsolatba tétessék. — Milly kiszámíthatlan haszon és emelkedés jutand ez által osztályrészü a' kedvező helyzeténél fogva is erre igényt tartó Pécs vidékének, felesleg fejtegetnem Az egész ünnepélyen, mely a' váratlan meglepetés miatt rögtönözöttetett ugyan, de a' rögtönzés jeleit magán nem hordá, férfias komolyság 's elybaráti, túlbuzgó fanatizmus nélküli rokonérzelem ömlött el; 's szerettem volna tanuk ide állítani a' gáncsolódók seregét, főleg illyr szomszédinkat, hogy tanultak volna meg a' magyar ifjúságtól, miként lehet kedveltjét egekig emelni 's keble érzelmeit szabadon kitárni, a' nélkül, hogy egy nemzet vagy csak párt ellen is gyűlöletet forralva, azt méltatlan bántalmakkal halmozzuk 's a' vak fanatizmus bálványának botorul áldozunk. A' zene végeztével Kossuthot és társait Rákóczy-induló mellett a' nemz. casinóba kísértük 's vidor estelzés közben, Vörösmartnykkal tartva: „Egy pohár bor a' hazáért meg nem árt“ — számos, honi pezsgővel telt poharat üritettünk kedves vendégink: Wesselényi, Deák 's a' t. hosszú életéért és minden nemzet jólété- 's testvéri egyesüléseért. Az ünnepelt férfiutól pedig ismét alkalmunk volt néhány lelkes toastot hallani, miket honszeretet 's baráti rokonérzet sugaltak hő keblébe. Éjfel után osztottunk; másnap vendégink Pécsét elhagyák. Ekként végződött e' nemből a' fáklyás zenék, melynek alkotó részeit nem tevék egyedül a' fáklyák világa, sem a' zene harsogása. Mi pedig az 1846-ik évi ápril 22-kit élünk szebb 's felejthetlen napjai közé soroztuk. S.

KÜLÖNFÉLE.

Néhány szó Csátary Otto urnak. — Csátary ur az Életképek 17. számában a' magyar irodalom 1845-dik évi terményei között természetrajzomat is említvén, azt compilált dolgozatnak nevezi, 's így szól: „főkép megnevetetett az, hogy egy mai világi természettudós a' Moses ősrégét veszi föl állítása alapjául.“ A' mi a' compilált dolgozatot illeti, arra csak azt jegyzem meg: a' természetrajz jelen kifejlődött állása ezerek vizsgálódásának eredménye, mely vizsgálódásokban a' későbbi természet-buvarok elődei felfedőzéseit mindenkor használták 's használniok kellett, minthogy minden természeti tárgyat megvizsgálni egyes ember nem képes: képtelenség volna tehát jelenleg az általános természetrajzban tiszta eredetiséget keresni, mert akkor a' természetrajz-írónak az egész földgömböt be kellene utaznia, annak terményeit saját szemével látnia, 's minden muzeumot megsejlemlenie; sőt még ez esetben sem irhatná le másképp a' tárgyakat, mint azok már elődei által leírva; azért még Linne, Buffon, Cuvier, Őken, Schinz, Voigt, Reichenbach 's több jeles természetbuvarok is a' távol vidékek terményeiről mások leírásával és tudósításával megelégedtek. Hogy munkám tárgyai nem újak, hanem már százak által leírva, bizonyos, 's e' részben, gondolom, senkiséf fog eredetiséget követelni: itt tehát csak a' tárgyak czélszerű megválasztása 's hazánkrai alkalmazása, a' honi termények részletes megismertetése (mi eddigi természet-rajzainkból hiányzik) és az előadás az, mit sajátomnak vallok, mi nekem érdemű vagy nem érdemű tulajdonítható. — De Csátary ur még neveltségessé is akarja tenni munkámat, mi sokkal könnyebb ugyan, mint alapos bírálatot írni, de annál kevesebb jószándékra mutat. A' teremtes könyve (vagy a' mint Cs. urnak tetszik, Moses ősrégéi) a' természetrajzra nézve bizonyos tekintetben éppen nem olly használhatlan, mint Cs. ur gondolja. Buckland, korunk egyik legjelesebb természettudósa, Moses előadásával még a' föld forradalmait is igen helyesen meg tudta egyeztetni. Ha tehát egy természetrajz-író

tapasztalati adatok hiányában Móses bizonyítására támaszkodik, én abban semmi nevétséget nem látok, sőt igen természetesnek találom. Alig van kérdés, mely a' tudósokat annyira fásztotta volna, mint az: valjon a' különböző emberfajták egy törzstől származtak-e vagy nem? 's a' csomó minden vitakörök mellett mindeddig oldatlan maradt. Az ellenkező 's mitsem bizonyító vélemények föltörését mellőzni akarván, az emberi nem fajtáiról szóló cikket a' 25-ik lapon így kezdtem: „Az emberi nem a' szent Írás bizonyítása szerint egy törzstől származott; idővel azonban színre és külalakra nézve nagyon elváltozott“, 's ez az, mi Cs. urat annyira megnevetette, hogy a' következőket alkalmasint el sem olvashatta, melyekből, ha a' nevétsé rajta erőt nem veende, nem nagy fejlődésébe került volna talán az ellenkezőt kisűtő; mert így folytatom: „'s ezen változás valódi okát a' természettudósok mindeddig nem bírták föltalálni. Mert jöllehet az égal, edel, életmód, és más körülmények a' test kül alakjára nagy befolyást gyakorolnak: mindazáltal, minthogy a' tapasztalás illy szembevető változásokat az emberekben minden körülmények mellett sem képes előmutatni; mivel a' négek utódai, ha másokkal nem nőszülnek, Európában is feketék maradnak, 's az európaiak a' négek között is századokon által megtartják saját színöket és alakukat, e' különbségnek valódi oka mélyebben látszik rejleni.“ Tehát nem az égal, edel, életmód, és más körülményekben, hanem mélyebben látszik rejleni; de hol? azt sem én, sem Cs. ur nem tudja, 's kérdezze meg az egész világ természetvizsgálóit 's egy sem fogja feleletével kielégíteni. Vagy talán azt kívánja Cs. ur, hogy a' népszerű könyvet is elárasszam alaptalan hypothesisekkel: akkor elő kellende hoznom, hogy Lamarck az embert az utáncstól (orang-utang) származtatja; hogy Bori de St. Vincent, és Bonaparte még most is egy rendbe akarja a' majmokkal sorozni; míg mások, az állatoktól egészen külön választva, saját országot (emberországot) állítanak számára; hogy sokan azon véleményben vannak, mintha a' különböző fajták csak amugy gomba módjára termettek volna a' föld külön részein. De mindezekből tudunk-e többet, mint azt, hogy az emberi nem fajtáinak eredetét homály borítja? A' dolgok illy bizonytalan állásában nevétséges-e az, ha valaki más bizonyítására hivatkozik? saját állításon nem hozhatam föl, mert én nem tudom, de más sem tudja. Azonban ha Cs. ur e tárgyban bizonyos adattal szolgálhat, hozza elé, én szívesen elfogadom, de ha ezt nem teheti, kérem, mérsékelje magát az ok nélküli nevétségtől, mert ez által vagy önmagát teszi nevétségesé, vagy az ártani akarás gyanujába esik. Isten vele!

H a n á k.

M e g h í v á s. A' magyar — jelenleg már nemzeti — színház fentartására 1837-ik évben alakult részvénytársaság igazgató választmánya a' társaságot szenvedőleg illetett adósságokat már nagyobb részben letisztázván; miután az időközben nemzetivé tett intézet pénztára most már hihetőleg olly állapotban van, miszerint az átvett könyv- és ruhatár, nem különben disztimények 's egyebek becsárából még hátra maradt, 's a' részvénytársaságot cselekvőleg illető mennyiséget kifizetheti: az igazgató választmány végzsámadását annál örmestebb kívánja megtenni, minél bizonyosabb, hogy az adósságok teljes kifizetése után is meglehető nagyösű összeg maradand fen, a' részvényeseket illető. — Ezért a' mondott választmány folyó évi augusztus hó 23-án délután Pesten a' megyeház nagy termében a' fenmaradand összeg feletti intézkedés végett közgyűlést tartand, melyre az illető t. cz. részvényeseket hivatalos tisztelettel megkéri. Pesten 1846. majus 2-án.

Balla Endre, mint a' részvénytársaság jegyzője.

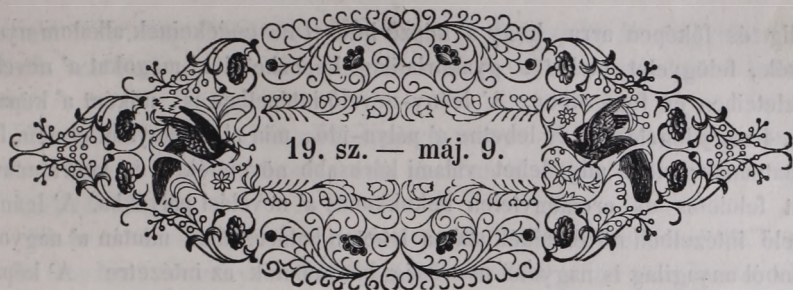
R e n d k í v ü l i k ö z l e m é n y. — József nádor nemzeti képcsarnoka pénzalapjának gyarapításaul Ferdinand ö csász. kir. 's apostoli felsége, dicsőségesen uralkodó királyunk 's urunk ö tszáz ezüst forintot, nem különben felséges hitese Maria Anna Carolina Pia császárné 's királyné, legkegyelmesebb fejdelemnék 's asszonyunk, háromszáz pengő forintot méltóztattak az intézet pénztárának legkegyelmesebben beküldetni. — Ö csász. kir. Felsőööknek e' nemzeti vállalat iránti magas kegyelmük- és kitüntető pártolásukat az említett nemzeti képcsarnokot alakító egyesület nevében, jobbágyi hódolattal párosult legforróbb háláérzelem örvendetes nyilvánítása mellett, legmélyebb tisztelettel közli

Mátray Gábor egyesületi titoknak.

M u s z e l y Károly, első műkertészünk, mult héten nyitotta meg virágkiállítását tulajdon házában a' teréziavárosi rózsautczában. E' kiállítás már három év óta divatozik 's ügyes rendezője minden évben új érdekelt bir annak kölcsönözni, miért is azután, a' távolság daczára is, számos virágkedvelők által látogatattik. Taval a' legszebb virágokra kitűzött jutalom, az idén meg azon kedvezmény, — hogy minden látogató, belépti jegyével egy sorsjegyet is kap, melynek minden esetre nyernie kell 's pedig néha olly becses virágokat, melyek egy-egy példánya a' sors árát jóval túlhaladja, — igen nagy vonzerővel bir a' közönségre. A' kiállítás még nyitva marad majus 14-dikeig, belépti díj a' sorsjeggyel együtt csak egy huszas. — Ajánljuk minden természetbarátnak e' virágkiállítás megtekintését.

Mondani valónk. Sározy Gyula barátunk igen becses küldeményeit még e' hóban közlendjük. — A' debreczeni, pápai és czeli leveleket jövő számunkban. — A' 'hon állása' czimű költeményért 13 pengő krajczárt fizettünk. — A' 'földi lét' sa't. czimű versekbe — miután szerzőjük megengedé — borsot fogunk takarni. — A' 'Jelenkor szerelme' czimű beszély nem adható. — B. Gyula 'afrikai népek' czimű humanisticus cikkét elvárjuk.

TERV-VÁZLATA EGY NÖNEVELŐNÉKET KÉPZŐ INTÉZETNEK.

(V é g e.)

6-or. A' nyelv-, táncz-, muzsika-, ének-, rajz- és gymnastica-mesterek, hetenkint vagy időszakonként, a' nevelőnő felügyelete alatt, mint rendkívüli tanulmányokat tanítók, járhatnak az intézetbe 's adhatnak órákat. Azonban akként szükség rendezni ezeket, hogy a' növendékek tanulással és munkával elhalmozva ne legyenek. Miután a' hajlam és tehetség nem egyforma, sőt a' czélok és kívánatok is, mikre és miknélfogva a' növendékek képeztetnek, némileg különbözhetnek, nem szükség ugyan azon egyénnek mindenbe fogni, 's mindenből valami keveset kapkodni fel. Például: annak, ki falura készül középrendü nemes házhoz nevelőnének, elég a' zongora, táncz és legfőlebb franczia nyelv, 's többinek nem minden, hanem mire hajlamot és tehetséget érez magában.

7-er. A' kézi munkáknak, millyenek a' varrás, himzés, tűzés, kötés 'sly. betanítása szinte a' két tanítóné kötelessége fogna lenni. Ezekben különös ügyelettel szükség azokra lenni, mik a' rendes házvitelben kikerülhetnek szükségesekek, millyenek például a' feje- és ágy-neműek; ellenben telhetően szükség kikerültetni azokat, mik káros test-görnyedéssel vagy szemrontással járnak.

8-or. A' nőnevelőnéket képző intézettel szükségképen egybe kell kötni egy leánynevelő minta-intézetet is, egy külön nevelőnével; melly nevelőné mindenkor a' képző intézet legjelesebb egyénei közül választatnék. Ezen leánynevelő intézet részint arra szolgálna, hogy a' képző intézet pártfogó családjai azonnal alkalmat nyerhessenek beadni abba leánykáikat, részint

pedig és főképen arra, hogy a' képző intézet növendékeinek, alkalom nyújtassék, felügyelet mellett, gyakorlatilag képezhetni ki magokat a' nevelés részleteiben és fogásaiban. A' leány-nevelő intézetben is, miként a' képzőben, 4 vagy legalább 3 év lehetne a' pálya-idő, min alul leánykák el nem fogadtatnának; mert alig lehet valami károsabb növendékre és honra nézve, mint felületes és eredménytelen bekukkanás a' nevelési pályákba. A' leány-nevelő intézetbeli növendékek száma lehetne határozatlan, miután a' nagyobb számból anyagilag is nagyobb nyereség háromlanék az intézetre. A' képző intézet növendékei közt, kik különben is már állapotottabb koruak, részint közelebbi közvetlen felügyelés, részint ugynevezett correpetitio, nyelvbni gyakorlás és kézi munkák könnyebb betanítása végett, fel kellene osztani a' leány-nevelő intézet növendékeit, ugy azonban, hogy a' képző intézet azon ujonczai, kik még esztendő sem töltöttek az intézetben, növendéket még ne kapjanak. A' képző intézet alapítóinak megadathatik azon szabadság, hogy az intézet növendékei közül azt választhassák segédül a' leány-nevelő intézetbe beadott leánykáik mellé, ki nekik tetszik. Ezen segédnevelőnek egy szobában lakhatnának és hálhatnának a' kezök alá adott kis leánykákkal, 's a' szabad órákban társaloghatnának és rendelkezhetnének azokkal, az intézet szabályai szerint, és a' két intézet nevelőnéi főfelügyeletök mellett.

9-er. A' foglalkozási órákat mintegy illyformán lehetne felosztani a' képző intézetben :

Fölkeléstől 8 óráig, tanulmányokra készülés.

8—9, növeléstani tanítás.

9—10, tanulmányra készülés és reggelizés.

10—11, reál tudományok taníttathatnának.

11—12, a' leánynevelő intézetbeni foglalkozás.

12—2 óra, ebéd és szünet.

2—4, különbféle tanító-mesterek.

Négy órán túl vacsoráig kézi munkák, vacsorán túl pedig lefekvésig, muzsika-, táncz- 'stb. gyakorlatok.

Csütörtökön délelőtt, majorba kimenés és gazdasszonykodás; délután pedig ott gymnastica.

Szombaton délután ujlag majorba kimenés és gymnastica.

Vasárnap templom előtt egy órán vallás-tanítás és aztán templombame-nés nevelőnek felügyelése mellett; délután szünet és séta, vagy tisztos házak látogatása.

Mi a' leánynevelő intézetet illeti: ebben a' képző két tanító felváltva tarthatna leczkéket; egyik délelőtt, másik délután, szinte hetenként öt nap; ugy mindazáltal, hogy a' neveléstani tanító ezen intézetben ne a' nevelés-tant tanítná, hanem a' reál tudományok közül vállalna némelyeket által a' más-sik tanítótul. A' német és franczia nyelvet maga tanítná az illető nevelőné, gyakorolná maga és gyakoroltatná be azokat a' képző intézet növendékei által. Minden esetre a' nyelvek gyakorlata közelebbi intézkedéstől függene. A'

vallástani óra, templomba-járás, majorbani gazdasszonykodás és gymnastica, közősek lennének a' képző intézet növendékeivel és nevelő-intézet leánykáival.

Ezen egész foglalkozási elrendezésre nézve, történhetnének körülményekhez képest némi eltérések, mik azonban a' dolog lényegén nem igen fognának változtatni.

10-er. A' kettős intézet organisatiója olyformán rendeztetelhetnék, hogy, miként mondatott, a' leánynevelő intézet leánykaira a' külön nevelőné ügyelne fel, és segédképen ügyelnének a' képzőintézet növendékei, vagy alapítók által tett választás, vagy pedig nevelőnék által tett felosztás szerint. A' képző intézet növendékei annak első tanítónéja ügyelete alatt állanak, 's az egész kettős intézet az egyik tanító igazgatása alatt, felváltva. A' folytonos intézkedést azokban, mik rendkívüli költséget, cselédfelfogadást és leánynevelő intézetbe növendék-felvételt 'stb. kívánnak, egy elnökből és négy tagból álló választmány vinné, mellynél határozati érvényességre legalább három tagnak jelenléte lenne szükséges. Előadó és végrehajtó az igazgató lene. Évenként egy közgyűlés tartatnék, mellyben az alapítók és részvényesek szavazattal birnának. Elnökét ülésenként maga választaná a' közgyűlés. Ezen közgyűlés megvizsgálná a' már előbb választmányilag átvizsgált számadást, rendelkeznek az intézet tőkepénzeinek kikölcsönzése és kamatainak beszédetése iránt, megválasztná jövő évre a' választmányt, nem különben a' netalán kilépő vagy elmozdított tanulókat és tanítónékat; 's az intézetből kilépett növendékek helyébe újakat venne fel, előlegesen az alapító tagok beküldéseik vagy ajánlásaik után, azontúl pedig előmutatandó bizonyítványok nyomán. Közvizsgálat a' leánynevelő intézetnél fél, a' képző intézetnél pedig évenként tartatnék, ez utóbbi mindenkor a' közgyűlés alkalmával. Csak ezen vizsgálat és kitöltött pálya-évek után bocsáttatnának, hiteles bizonyítványokkal ellátva, a' képző intézet növendékei szárnyaikra, vagy már bizonyos állomásaikra. Maga a' közgyűlés egyszersmind némi alkalmat fogna nyújtani a' növendékeknek illy alkalmaztatásokra.

Kérdésül öltik itt fel az: adjon-e magáról kötelezvényt és millyet, belépéskor a' növendék arról, hogy négy év folytán kiképeztetvén az intézetben, bizonyos évekig magát a' nevelőnéi pályának tartozzék szentelni, vagy ellenkező esetben némi kárpótlást téríteni meg az intézetnek? A' kérdés megoldása nem könnyű, mert idő alatt szerencséje akadhat a' kiképzett növendéknek, melly előtte a' nevelői pályát elzárja, vagy pedig eleshetik attól kedve, elbetegesedhetik 'stb. Efféle esetekben bajos 's nem is czélirányos fogna lenni az erőtetés. Ellenben az intézetnek négy évi költsékezését füstbe menni látni sajnos veszteség. Azon egyénekről, kik az alapítók által küldetvén be az intézetbe, annak költsége nélkül képeztetnek ki, szó sem lehet; de más-ként áll a' dolog azon növendékekre nézve, kiket czélérés reményében saját költségén képez ki. Itt legtanácsosabbnak látszik, olly kötelezvényt venni a' felveendő növendéktől, mellynélfogva, teszem 6—10 évre nevelőnéi pályára kötelezze ugyan magát, de kedvezőbbekre fordulván körülményei, el is hagy-

hassa csekély kárpótlás-nyújtással azt. Különben is egy kiképzett nevelőnek egy vagy más utoni jótékony hatása a' honránézve nem mehet soha teljesen veszendőbe.

11-er. Mi az alapítás előleges költségvetését illeti: az mintegy illyformán fogna kiütni:

Két tanítónak szállás az intézetben és készpénz 800 ft, tesz évenként	1600 ft.
Első nevelőnének szállás, élelem, és készpénz-fizetés	500 „
Második nevelőnének szinte szállás, élelem és készpénz-fizetés	300 „
Tanítómesterekre	800 „
Szállás	1000 „
Élelem, 16 személyt számítva, havonként 12 pftjával, tesz évenként	2294 „
Fa 25 öl, 12 pftjával	300 „
Gyertya	100 „
Cseléd kosztal, szállással	800 „
Aprólékos költség	200 „
<hr/>	
Öszvesen 7894 pft.	

Ezek fognának körülbelől lenni a' rendes évi költségek, miknek 6 per-centes tőkék tenne 131,566 pft. és 40 krt.

A' rendkívüli vagyis fölszerelési kiadások mintegy ezek lennének:

Egy külmajor	10,000 pft
Három zongora	900 pft
Bútorozás	1500 pft
<hr/>	
Öszvesen 12,400 pft.	

A' fentebbi két összeg tenne összesen 143,960 pftot, 's ennyit, vagy, minthogy az évenkénti rendes költséget tán kissé szűken is vettem, kerek számmal 150,000 pftot fognatenni az egész összeg, mely az intézet első megalapítására megkívántatnék. Ruhára és ágybelire nem tétetett ki semmi, minthogy azokat, legalább eleinte otthonról, vagy pártfogónéiktól kapnák a' növendékek.

A' leánynevelő minta-intézet maga tartaná fenn magát, minthogy különösen egyedül csak a' külön nevelőné fizettetnék, teszem 500 pft. készpénzzel és 144 pft-ra menő kosztal, nem különben két cseléd, teszem: készpénzzel és kosztal együtt 150 pftjával. Miután pedig a' leánykáktól fejenként 300 vagy 350 pftint fizettetnék, kétséget nem szenved, hogy ezen minta-intézet költségei föl sem fognák emészteni a' befizetéseket.

A' két intézet ellátását, vagyis magát a' házvitelt vezetné, az igazgatónak teendő hetenkénti pontos beszámítás és egy-egy soros növendék ellenőrsége mellett, az egyik tanítóné, ki a' házvitel oszlályára fogadtatott fel.

12-er. Most már lássuk módját a' nőnevelőnéket képző intézet megalapításának:

Százötvenezer pengő forint! bizony tetemes összeg; de annak összealakítása, ha az alább következő megkönnyített módot követjük, nem épen

vérmes remény. Erre négy nemét kívánnám felállíttatni az alapításhoz járulhatásnak:

1) Első hozzájárulás lenne a z ö r ö k ö s a l a p i t ó k é; tudniillik: magányosok és családok, testületek, városok, megyék vagy kerületek szereznek meg magoknak azon jogot, hogy az intézetben maguk számára folytonosan képezthessenek ki egy vagy több növendéket. Mi is ugy esnék meg, hogy egy-egy növendék évi tartása és taníttatása efféle alapítókra nézve jutányosabban, például csak 240 pftban állapíttatván meg, ennek 6 percentes tökéje 4000 pft vagy egyszerre, vagy biztosság és kamatbefizetés kikötése mellett, évenként 500 pftjával fizettetnék be az intézet pénztárába. Illy alapítók e' következő előnyöket fognák nyerni az intézetnél, hazafiui szép buzgalmok méltánylásul:

a) Joguk lenne folytonosan képezthetni ki az intézetben egy-egy növendéket, minden díjfizetés nélkül.

b) Joguk lenne növendéket felfogadás végett ajánlani.

c) Szavazattal bírnának az intézeti közgyűlésben, mire külön levél által hivattatnának meg.

d) Azon esetben, ha az intézet bár mikor megszűnne, alapítványait visszavehetnék.

e) Neveik az intézet alapítói könyvében örök emlékül bejegyeztetnének, sőt arczképeik is felfüggesztetnének az intézet teremében.

f) Joguk volna egy leánykát küldeni be a' leánynevelő minta-intézetbe, szintazon évi fizetésért ugyan, mit mások fizetnek, de az ezen alapítók által beküldendő leánykáknak mulhatlanul el kellene fogadtatniok.— Továbbá egyik előnyük lehetne az is, hogy ezen leánykaik mellé magok határozhatnák meg a' képző intézet növendékei közül a' segédnéket.

2) Ideiglenes alapítók lennének azok, kik egy vagy több növendéknek, egy vagy két pálya-folyam (cursus) alatt, magok költségén leendő kiképeztesére köteleznék magokat. Ezek az első négy év alatt évenként 300 pftot tartoznának egy növendéktől az intézet pénztárába befizetni. Azonban ideiglenes alapítást tenni csak azoknak engedtetnék meg, kik egyszersmind egy vagy több részvényt is vennének. Ezeknek előnyeik lennének:

a) az általok kiképeztetendő egyén alkalmaztatása felett szabadon rendelkezhetnének.

b) Leánykaik a' mintaintézetben szükségképen elfogadtatnának, 's meljők magok választhatnának segédnéket, de csak az ajánlott alapítási évek alatt.

c) Szinte azon évek alatt volna ajánlási joguk is.

d) Nemcsak szavazatjuk lenne a' közgyűléseken, hanem azokra külön levél által is meghivatnának.

Örökös vagy ideiglenes alapítók sorába esnének azok is, kik netalán örökösen vagy ideiglenesen majorral, alkalmas szállással, bútorozással vagy más efféle nagyobb jótékonyssággal ajándékoznák meg az intézetet.

3-ik helyre jöhetnének a' részvényesek, egy-egy részvényt 200 pftjával számítva. Az áldozat megkönnyítése tekintetéből a' szerint lehetne intézkedni, hogy évenkénti kamatbiztosítás mellett, 1—4 év alatt fizettetnék be a' részvényt. Ezeknek előnyeik lennének:

a) Szavazati jog a' közgyűléseken és minden választásokban.

b) Elsőségi jog mind a' két intézetbe lehető felfogadtatásban, leányaikra és unokáikra nézve, ha különben a' képző intézetnél bizonyítványi kimutatásaik kielégítőeknek találtatnak.

c) Az igazgató választmány tagjai az örökös és ideiglenes alapítók és részvényesek közül választatnának.

Lehetne azon tiszteletet is megadni az örökös alapítóknak, hogy a' közgyűlési elnökök rendesen közülök választatnának. — Egyébiránt az örökös alapításokról oklevelek adatnának ki, mik érvényesek lennének, míg az intézet fenáll, mindenkor az gyakorolhatván a' vele járó jogot, ki az oklevelet előmutatandja. A' részvényesség tarthatna a' részvényesnek életeig, vagy bizonyos meghatározandó évekig.

4-ik alapítói sorba jöhetnének az egyszerrei önkényes adakozások és apróbb ajándékozások, 'stb. Ezek pontos bejegyzések mellett az igazgató választmány által ellenőrzötnének.

A' megalapítás oeconomiájára tartozik az, hogy a' 150 ezer alapítási öszvegből 110 ezer frtot egyedül részvények és önkényes adakozások útján kerítsünk ki; örökös és ideiglenes alapításokra abból csak a' többi 40 ezer forintot számítván. Ha a' 110 ezer forint fedve van, akkor lehet az örökös és ideiglenes alapítások 's általok beküldendő növendékek száma határozatlan; ezeket meg fogja bírhatni az intézet, mit nem tehetne, ha az örökös és ideiglenes alapítások kamatainak kellene fedezniök az intézet költségeit; mert azokat nagy részben föl fognák emésztetni a' beküldött növendékek. Innen olytán örökös alapítók, kik legalább első folyamában az intézetnek lemondának növendékküldési jogaikról, 's abban alapításaik kamatait az intézet szilárdítására engednék, keltös jötevői fognának lenni annak.

Az előadottakból kitetszik: miként a' nőnevelőneket képző intézetben kétféle növendékek fognának képeztetni, ugymint: beküldettek és szavazattal felvétettek. Amazok, különben az intézet szabályai és rendtartása alá tartozván, anyagi tekintetben beküldöiktől függenének, ezek pedig az intézet költségén képeztetnének ki. Amazok sorsa és alkalmazása felett pártfogóik, pártfogónéik 's tán ezekkel kötendő szerződések intézkednének. Ezek pedig kiképzés után, az intézet előjárósága által rendeltetnének állomásokra, vagy különös kívárat vagy belátás szerint. Azonban kiképzés után az intézet nem gondoskodhatik többé azokról, kik állomásokat nem nyerhettek; mi igen ritka eset fogna lenni, miután az intézet köre szűk, a' hazai szükség pedig nagy, 's így előre látható, hogy az intézet az állomási megrendeléseket, kivált eleinte, nem is fogja mind teljesíthetni. Mindazáltal miután az intézet, erő és részvét növekedtével, aránylag növekedni és tökélyesedni fog, reményl-

hető, hogy csak néhány év lefolytával is, meg fog felelhetni mind köz-, mind egyes kívánatoknak.

13-or. Mi a' létesítési kezdeményt illeti: legcélszerűbb mód erre az, hogy lelkes buzgó és tárgyértő néhány férfiak és nők kis körében vitattassék meg a' terv és alapszabályok, és megállapodás után a' hon leglelkesebb aszszonyságai kérettesenek meg közremunkálásra, különösen alapítványok, részvények és adakozások gyűjtésére, sőt folytonos befolyásra az intézet dolgaiba; mert az ügy legközelebről a' szépnemet illeti; 's nem bizonyítja-e a' tapasztalás, hogy lelkes és tekintélyes nők megkeresését nem olly könnyen utasítja vissza nemünk, mint a' férfiakét, kik ujabb időben különben is sűrűen zsarolgatnak hazai üdvös czélokra tőle. Általában ezen intézetnél különösb-ben ohajtanám folytonos befolyását a' szépnemnek. Ennek tárgy-értése, finom tapintata és gyakorlati felfogása saját neme körül, csak jólékonyan fognának hathatni az intézet működésére. —

Nem ugy terjesztem a' vázlatot elő, mint olly tökéletesen kidolgozott tervet, mellynek minden pontja már megállható 's melly tán módosítást sem szenved többé. A' tárgy nagy és fontos, több szem többet lát, 's lehet, hogy több részlet kisiklott figyelmem alól. Én csak a' gyakorlati főelveket és tapasztalásokon alapuló kiviteli fogásokat kívántam előadni, 's ezeknél fogva tervemet inkább kivihetőségre, mint netalán egyszerre fenhéjázó és sokat ígérő követelésekre alapítani, tudván azt, hogy kezdeni pénzzellen és még sok részben előítéletes hazánkban, nehéz, és hogy kis kezdetből is nagyszerűt bir teremteni később a' siker által előidézendő részvét, ápolás és buzgalom. Hibának és rossz számításnak tartom azt, mi sok vállalatot dugába döntött már, ha társulati téren egyszerre nagyobb czélokat tűzünk ki, mint millyekhez elégségesek eszközeink. Lelkesen kezdeni, bár kevéssel, de mégis kiszámítva kezdeni meg a' keveset és létesíteni 's évenként több-több sikert mutatni fel — ez az igazi demonstratio, melly győződést és részvétet gerjeszt, és jó ügyet kivívni inkább segít, mint csillogó cél-kitűzések és magasztos tervezések, mik épen azért, mert hozzájuk elegendő eszközökkel nem birunk, vagy örökösen, vagy elvesztett húzamos időkig, csak tervben maradnak, vagy kiszámítás nélkül kísértelvének meg, nagy kárával a' jövődönnek megbuknak. Nehogy ez utóbbi történéjek nőnevelőnéket képző intézetünknel is, használatni kívánnám létesítésenél is azon modort, mellyet minden új és költséget kívánó vállalatnál, ha őszinték akarunk lenni, követnünk kell, hogy tudniillik mind örökös és ideiglenes alapításokra, mind részvényekre és adakozásokra nézve, előbb csak aláírások gyűjtessenek, 's csak miután az első, bár kis kezdet megalapítása amazok által teljesen fedettnek mutatkozik, fogjunk a' befizetések szedéséhez és létesítéséhez.

Im itt áll tervem; hazafiui buzgalommal és nyíltszívűséggel szolítok fel a' hazában minden tárgy-értőt, nevelőt és nevelőnét, kinek az ügy szívének fekszik: szóljon hozzá. Adjon elő hiányai helyett jobbakat, és segítsen kipótolni azt, mit én tán elmulasztottam. Csak arra vagyok bátor kit-kit figyelmez-

tetni, hogy itt csupán társulati téreni mozgalomról van szó, mellynek egyedül a' kivihetőség nyerhet proselytákat. Ha ezen ügyet egykor a' törvényhozás méltatandja országos pártfogásra, mit reménylenünk kell, noha akkor is használhatók leendnek ezen tervnek fővonalai : akkor fogunk nyulhatni nagyszerűségekhez is. Lehetek-e 's mennyiben szerencsés, minden oldalról megvitatás és állapotás után, hanyatló napjaimra erélyesen léphetni fel ezen ügygyel a' haza előtt? nem tudom: de azt szentül ígérem, hogy annak mindenkor hő pártolója leendek, sőt ha a' hazában részvéttel, buzgósággal és pártfogási jóakarattal találkozandom, nem mulasztandom el, hogy tervemet, az arra akár közlapokban, akár magányos uton hozzám érkezendő észrevételekkel együtt, újabb meghányás-vetés végett, általam megnyerendő tisztelt férfiak elébe terjesszem, 's mennyiben társulati téren körülményekhez képest lehet, kivitelre érleltessem. És miután honunk több olly főrangú nővel dicsekszik, kiket mint buzgó és minden idves hazai ügyet elősegítő honleányokat tisztelünk, nem alap nélkül biztat a' remény, hogy ezen fáradozásom nem menend teljesen füstbe olly honban, melly az emberiség egyik felének olly fontos és hatályos nevelésére eddig alig fordított valami figyelmet.

F á y A n d r á s.

A Z É J I D A L.

(V é g e.)

Néhány órával a' most történtek előtt, egy falusi kastély tágas ebédlőjében pezsgő-dugók durranásai vegyültek a' zajosan-vig beszédfolyamba', mellynek élénk 's pajzán modora gyanittatá, hogy a' felpattanó dugók már nem elsők, erősítvén e' gyanitást még azon körülmény is, hogy a' terített asztal csemege-maradványai sötét palaczkok 's hosszunyaku poharakkal körülbástyázták.

A' kastély báró Élvesy tulajdona, (?) a' társaság — mintegy tiz életvidor ifju — egy pár force vadászat torát ünneplő sportsman sereg.

„Éljen a' jó kedv! — kiáltá egy meglehetősen elázott hang, — veszszen a' bú 's gond, míg a' hölgyek arczain számunkra rózsa terem, 's a' paraszt erszényünkbe adózik!”

„Éljen!” kiálták mind, és ittak.

„Éljen az élet, 's ki azt széppé tenni annyira tudja, a' fashionable házi ur!”

„Éljen!” — rivallák utána a' vig czimborák. A' töltögetésben két inas keze fáradozott ki.

„Jaques! ide, tölts abból a' Silleryből! — így — éljen bájban és aranyban dús jegyese Mezöhegyi Vilma ő nagysága!”

„Éljen!” viszhangozák, 's miért ne ittak volna?

„De sokáig éljen még a' mai nap dicsősége is, — emelé poharát a' házi ur — a' ménék gyöngye — a' páratlan Amaryllis!”

„Nem bánom, éljen, — viszonzá az előbbi elázott hang — de hogy

páratlan volna, tagadom; Agatém ha le nem futja, legalább egy tapodtat sem enged neki!”

„Ez vakmerőség, elbizott állítás!” zúgák néhányan.

„Én Agatét pártolom, — szólt egy pár — ’s fogadok mellette!”

„Agate és Amaryllis! — mondá sértett hangon Élvesy — veréb és fecske, ha ha ha! mellyik volt ma mindenütt a’ szarvas nyomában, ’s mellyik maradt el ezer ölnyre?”

„Nem akartam kifárasztani; — lön a’ válasz — a’ tegnapelőtti verseny kivívta becsét. Agate egy óra alatt két mértföldet fut — három alatt innen Pestre szökik.”

„Amaryllisnek ez utra kettő elég — —“

„Lehetlen, lehetlen!”

„Mi a’ pari?”

„A’ két paripa; szőrt szőrre; feltéve, hogy ki nem dől, vagy megsántul — —“

„A’ fogadás egyenetlen — —“

„Jól van! még száz arany külön — —“

Az inas két levelet adott át a’ bárónak. Érdekeseek lehettek, mert rögtön felbontva, elolvasá, de tartalmuk nehezen volt öröm-hír, mert arcza lángveres lön, ’s fogai közt káromkodás morgott. Az egyik emlékeztető levél volt egy tegnap lefolyt váltóra, — a’ másik körülbelől így hangzott: „Önnek jó korán — mielőtt még Hymen ő istenségét ismerné — már nőnek szarvai, — névtelen jóakarója csak arra kívánja önt figyelmeztetni, hogy majd férjkorában házi barátának ne válaszsza azt, kinek leendő nőcskéje jelenleg a’ holdvilágos kertben olly édes találkozásokat ad éjjelenként. Boldog vőlegény! ha ha ha!” —

A’ közbejött kis szünetet Élvesy szakasztá félbe, mi alatt a’ leveleket zsebébe gyűrte.

„A’ pari áll! — kiáltá boszútól csaknem reszkető hangon — hej! Williams! nyergeljétek Amaryllist — szorosan és szaporán!”

„Tehát valóban? — kérdék többen — nem tartod ki a’ sebes hosszu lovaglást, — ’s mi több, azonnal éj!”

„Az az én gondom, — viszonzá ez szárazan — szavammal nem szoktam játszani, — aztán holdtölte van, az ut világos.”

„S mi lesz a’ megnyert fogadás tanujele?” kérdé az érdeklött.

„Mit tudom én? elég időm marad erről gondolkodni Pestig, hol két óra mulva ollyat követelek el, miről majd holnap az egész városnak lesz mit beszélnie.”

Nem tudjuk, a’ fogadás megnyerése volt e’ fő indoka a’ pesti utnak, vagy más érdek? azt sem tudjuk, mit forgatott agyában a’ báró, ’s milly nemes tettet szándokolt véghezvinni annak bizonyításaul, hogy két óra alatt beért a’ fővárosba? de hisszük, hogy találékony esze e’ végett nem jöendett zavarba, miután legrosszabb esetben is csak reménylhetett még találni az utcán egy szegény ördögöt, korhelyt vagy koldust, kit lovával elgázoljon, miről

majd, mint véletlen vagy legfőlebb gondatlan eseményről, másnap a' város beszéljen!

Mi alatt még némi feltételek 's nehézségek kiegyenlítetttek, a' büszke nyaku Amaryllis előhozaték. Élvesy felpattant reá 's viharként elvágatott. Az idő ekkor esti nyolcz és fél óra volt.

A' vendégek különböző jóslatok és vélemények között a' száguldó után néztek mindaddig, míg ez egy utkanyarulaton eltűnt.

Aztán — mit is tehettek jobbat? — kártya-asztalokhoz ültek, miután egy alkalmatlankodót, ki bizonyos nemes czélú vállalatra aláírókat gyűjteni jött, kis barátságos összeszidással elutasítottak volna.

Mezőhegyi külvárosi majora egyike volt a' legizletesb mezei lakoknak. Az olasz modoru 's világos zöld színű emeletes villát két oldalt szeszélyes alaku oszlopokba foglalt vasrácszat szegélyezé, mellyen keresztül a' betekintő szem rózsbakrokat, virágpartiekat, kanyargó alléeket látott elvonulni. — A' kizárólag kényelemre számított lakba gránit-lépcsők vezettek föl, 's mind ennek belső elrendezése, mind a' roppant terjedelmű kert dús változatu alakja tanusíták, hogy itt a' birtokos munkát és költséget nem kimélt. A' kissé alantabb fekvő kertbe egy terrasse nyult, előtte virányos oázok tarkáltak, 's ezek közepében egy szökőkut magasra lövellő vizsugárai hullottak vissza az apró kavicscsal körzött márványmedenczébe. A' háttért faültetvények foglalák el, elfödve a' kilátást, melly ezeken túl a' most épülő vaspálya felé nyílt. A' kertkerítés ezen oldali része még nem volt egészen bevégezve, hiányát sűrű vadsom-bokrozatok pótlák, mellyeken át nem nagy fáradságba került a' kertbe juthatás.

Ugyanaz nap estéjén, mellyen a' magyar színházban Linda adaték, a' terrasse-on találjuk Vilmát nénje társaságában. A' feszült várakozás lezárta a' szót ajkaikról, körültek minden néma és csendes volt, csak a' szökőkut visszaeső sugárainak altatólag egyhangu moraja hallatszott.

A' város torony-órái három negyedél kongottak tíz után.

Istenem! — susogá Vilma — milly soká késik ma, — pedig e' találkozásunk talán utolsó leend!

Kevés percz multán léptek és szóváltás zaja hangzott a' fák között, mellyek a' beszélőket elfedék.

„Mi kereseted van itt, gazember? — rikácsolá egy dühös hang, — ki éjjel más birtokába lopózik, annak tolvaj a' neve, — átdlak a' rendőrségnek!”

A' megtámadott hihetőleg válaszolt valamit, de olly csendesen, hogy hangja és szavai nem voltak a' terrasse-on kivehetők.

„Nagy ég! — tördelte ilt egész testében reszketve Vilma, — ez — ez — báró Élvesy hangja volt — — Kálmay el van veszve — —”

„Ugy? annál jobb! — hallatszék ismét a' fák közül — tehát szerelmi kaland, 's jogaim bitorlása? Uram! ezért számolunk, 's a' számadást meleg vérrel írjuk meg!“

A' válasz ismét tompa volt, 's a' távozó perlők zaja a' távolban mindinkább elhalt.

Katalin néne, tudtan, hogy ilyen lesz a' vége! 's ehhez hasonlókat emlegetve, sürgetőleg vonszoló fel szobájába a' remegő leányt, kire egy álmatlan kínos éj szállott le. Miként is ne? veszélyben tudni szive kedvesét, kit — a' holnapi gőzössel elutazandó — többé alig látand, kit a' vetélytárs dühének, úgy szólván, ő tett ki! E' szemrehányás, a' lélek fájdalmával egyesülve, hajnalig marczangoló a' leányka ártatlan kebelét.

Másnap reggel sürgött-forgott a' cselédség, a' végkészületek megtéteték az elutazásra, 's a' hintó — mely utasainkat az induló gőzösre való szállítandó — előállott.

Ekkor a' házkapun egy gyaloghintót hoztak be, 's ebből két uracs báró Élvesyt emelé ki. Arcza halálsárga volt, szemei felforogtak, balmelléből vér csorgott elő.

„Végakarátját teljesítjük, midőn ide hozatók a' szerencsétlent!“ — mondá az egyik uracs.

Élvesy szólni akart, 's vér-tajtékos ajkai közül e' néhány szó töredezett: „Átkozott lövés! — meg kell halnom — de nem boszulatlanul, — ott látom agyvelejét — a' boszú édes — ‘ vérömlés következék, 's ő utolsót vonaglott.

Vilma, ki e' jelenet alatt borzadva egy székbe fogódzott, a' végszavaknál magán kívül rogyott össze.

Az uracsok, a' párhaj segédei, elmondák röviden a' történeteket, hogy a' vívók egyszerre lőttek, 's hogy a' mellbe talált Élvesy golyója ellenfele agyát zúzta szét. — Mezőhegyi rögtön átlátta az egybefüggést, 's a' botrány elkerülése végett jónak tartotta a' színhelyről hirtelen távozni.

Negyedórával később, Vilma egy cabineben eszmélt föl a' Galatheán, mely óriási erővel szelte Bécs felé a' tajtékozó hullámokat.

Élvesy a' fogadást megnyerte, mert e' nap az egész város róla beszélt — — —

184* év szeptember közepén a' gasteini fürdőnek még két vendége volt. Az egyik egy veres haju szikár angol, ki spleenben szenvedett; nappal aludt, éjjel kedvencz tudományát, a' csillagvizsgálatot gyakorlá, pórkunyhóban lakott, mindig Cogniacot ivott, 's a' félig sült marhahúst burgonyával körülakva legjobban szerette. De mellőzzük őt, mint történetünknek érdektelent, 's térjünk át a' más vendégre, kiben a' Mezőhegyi-családra nem leend nehéz ismernünk. — A' többi közönség, betegek és mulatók serege — a' fürdői saisonnak már vége levén — régen szétozlott.

Katalin néne egy lattal sem kövérebb, valamint a' vastag Mezőhegyi sem soványabb, mint midőn őket Pesten láttuk. Egyedül Vilmán szembe-

szőkő a' változás : arcjai halványak, szemei fénytelenek, 's egész lényén a' lelki bú komor árnyéklata borong. A' szörnyű éj még szörnyebb virradata után Bécsbe, innen Berlinbe egy rokonuk látogatására utaztak, hol az öreg urat köszvény kezdé kínozni ; az orvosok Gasteint javallák. Itt mulattak szeptember eleje óta. — A' párbajról 's következményeiről alig történt említés, 's Vilma, lelkének egész kinjával gyászoló önmagában Kálmaynak nagyobb részt általa okozott halálát. Kedélye elvesztette ruganyosságát, mások akaratának volt élő-holt gépe, — 's nyugtalan éjein emlékezőeknek élt. Legboldogabb volt, ha zongorájánál merenghete, — ajkai néha dalra is nyitak, de ez soha sem volt más, mint az annyira emlékdús éji dal. Ez szokás szerint könyekkel végződött.

A' család egy szebb ház emeletében szállásolt, — Katalin néne egykedvűen Vilrát vigasztalgatá, az atya, köszvényével bajlódék, nem ritkán epedve-hervadó leányára boszankodék, 's voltak perczei, midőn — csak hogy épülését lássa — kész lett volna őt nem mágnásvőhez is adni. A' fürdő bajának nem igen használt, 's unalmában Pestet és visszatérést emlegetett.

Egy este sétakocsizásból tértek vissza, — az öreg az esteli után lenyugodott, Katalin a' párisi rejtelmek olvasásába merült. Vilma feltará az ablak-szárnyakat, 's a' csillagfényes őszi éjbe kinézett. Lelkét emlékezés karja ragadta meg, egy ideig merően nézett maga elébe, aztán a' zongorához ülve, fájdalom hangján reszketett fel a' :

Felrezeget dalom az éjbe
Hozzád csendesen —

Két stanzával a' dallam első része bevégezve lön, 's midőn a' harmadikat kezdé, az ablak alól halk tenorkiséret hangzék :

Halld dalát a' fülmileknek,
Hozzád esdik az ;

Értem zeng az édes ének,
Értem e' panaszt !

Vilma kebléből a' lélekzet kifogyott, — ő e' hangot ismerni hitte. A' nyitott ablakhoz sietve, kitekintett.

„Vilma! lelkem üdvé!“ susogá lenn egy alak.

„Kálmay! ő él! ő él!“ volt, mit még Vilma sikolthata, mert gyenge idegzete álétan rogyott össze.

Katalin rémulve dobta el könyvét, 's rohant az elájulthoz, kit rövid időn egy berontó szöke magas ifju ápoló karjai fogtak fel. Ez — Kálmay volt.

Olvasóim, kik eddig igen jól sejtették, hogy ifju orvosunk helyett az elcsempészett színházi levelkével visszaelő sötét kinézésű váltóüggyvéd — Galád volt a' párbaj másik áldozata, — nem csodálkozandnak e' hirtelen megjelenésen, kivált ha hozzá gondolják még azt is, hogy szerelmes hősünknek nyugta nem lévén, kis kirándulást tett Bécsbe, Berlinbe, de mindenütt későn járva, a' feltalált nyomon ez este érkezett Gasteinba. Mit gondolt ő az ut fáradalmival? — dobogó szívvel vándorla a' fürdöházak között, megismeré a' magyar szövegű zengeményt — — a' többit tudjuk.

Kevés mondani valónk marad. Az atya kezdé belátni, hogy nem ellenez-

heti leánya hajlamát, hogy ez betegségének egyetlen gyógyszere, — e' felett az ifju orvos csodás ügyességgel forgott az öreg köszvényes tagjai körül, 's ez reményle, hogy illy vő leghűbben ápolandja őt. Még a' hó végével össze-
tevé kezeiket. —

A' nemzeti kör első lejtélyében bajos munka lett volna kijelelni a' leg-
szebb hölgyet, a' széptan elvei szerint egy elfogulatlan nézőnek; olly
sokan és olly angyal-bájosak voltak jelen! — A' széptan elvei szerint, ismé-
teljük, mert az egyéni izlés különböző, — 's elfogulatlan nézőnek, mert hiszen
— mindenkinek saját imádottja legszebb.

Feltűnő volt mindenesetre egy karcsu termet gömbölyű vállalai felett
emelkedő barna fürtű fő, mellynek gyönyörű arcz-élén 's vonásain egész
életboldogság tükröződék. Egy szöke magas ifju enyelgett vele meghitt biza-
lommal, — körülök bámuló dandyk csoportoztak.

„Hogy ezek szerelmesek, azt a' vak is észreveheti,“ — sugá egy ezek
közül.

„Nem csak szerelmesek, — világosítá fel a' másik — ők férj és nő, 's
a' legboldogabb pár!“

„Nevök?“

„Mezőhegyi Vilma és Kálmay Ernő, orvos.“

„A dús Mezőhegyi leánya? — ah! úgy hiszem, férje nem sokat fogja
recipéken törni fejét!“

„Köszvényes ipján kívül nincs más betege!“

B é r c z y K á r o l y.

Ö R V É N Y E K.

I.

Vissza, visszavágyom édes édenedbe
Elsőbb éveimnek elhagyott tavassza!
Mint a' fáradt utas, idegen világból
Szíve kedvesének vágy karába vissza.

Nálad a' vidámság szép fehér galambja
Kis ház udvarában szárnycsattogva játszik,
A' gond nem borong még; a' menny tiszta kékjén
Csendesen vonuló rózsafelleg látszik. —

Boldogságban él ott a' kunyhó szülötte,
Mig nem érzi sorsát, melly földhez ragasztá;
Szunnyadó lelkének miglen szárnya nem nő,
'S életterhe, könnyét mig föl nem fakasztá. —

Rég, hogy fáradok már életem javáért,
 Hol szirtekre jutva, hol mélységbe esve;
 Ég- 's földön keresve, a' mi boldogítson,
 És erőért kérvén Istent reggel, estve.

Im, előmbé áll a' sors üres kezekkel,
 És lön életkincsül csak tapasztalásom;
 Mig kövéből biztos hajlékot építnék:
 Addig életemnek sírját is megásom.

Vissza, visszavágynám nyájas édenedbe
 Elsőbb éveimnek elhagyott tavassza!
 Csak, hogy a' patak, melly harsogó folyó lön:
 A' zengő ligetbe nem tér újra vissza . . . . .

Túlhaladtam én is a' liget zöld fáit,
 Vad kopáron bujdos életem folyója;
 Csak hol zúgni szűnik, 's örvényel magában:
 Hallik csábítón egy szebb táj fuvolája.

'S oh, ez is mi más, mint tenger vad moraja,
 Mellyet megszelidít a' táj messzesége!
 Fuss, nyögő folyam, fuss, életem folyója!
 Elközelg a' tenger, 's ott mindennek vége. . . . .

II.

Gazdag, szép, de mégis milly boldogtalan vagy
 Elvirágzott népnek gyászoló hazája!
 Nyersz-e, mint az agg sas, ujdón ifjuságot,
 Rád ismerne-e még a' magasb lég tája?

Testedben nemes tűz, véred csapra vették,
 Kincsedért megcsalnak, lopnak a' zsványok, —
 Kit táplálsz, a' koldus, botját emelé rád; —
 Oh! az ilyen sorsra én keresztet hányok. —

Tán jön a' kor, mellyben mint egy izes konczot,
 Elhajít a' vén sors a' leső ebeknek?
 Hej! akkor szeretnék én csak mennykő lenni,
 Mikor e' falánkrok rajtad összevesznek . . . . .

Vagy elbujdokolnék, nem nézném halálad,
 Oh hon, háladatlan sorsnak vértanuja! . .
 Csak ne volna szívem — 's éltem életedhez
 Együttssenvedésünk ne kötötte volna!!

Miskolczi Pál.

M A L M A I M H O Z.

Régóta semmi szél.

Csendben völgy és halom,

Ismét állsz, nem forogsz,

Átkozott szélmalom!

Várj, kiteszek rajtad! . . mit nekem a' szelek!?

Néhány magyarköltőt majd melléd ültetek;

Hogyha elkezdenek ezek sóhajtozni,

Fogsz még te eszeken kívül is forogni!!

Régóta nincs eső,

Száraz völgy és halom,

Ismét állsz, nem forogsz,

Átkozott vizmalom!

Várj, kiteszek rajtad! mit nekem a' vizek?!

Néhány magyar költőt árkodhoz ültetek,

Ha könycsatornájok elkezd majd csorogni,

Fogsz még te eszeden kívül is forogni.

S z e m e r e M i k l ó s.

KERÉKVÁGÁS SOPRONTÓL PESTIG.

More patrio : forsponton!

Sopronban megyei gyűlésünk volt; a' legkövérebb tárgy, a' huslimitatio, a' torokban megakadt : nem mehetett felebb az ára. Se feleségem, se gyermekem, — más házánál élek : 16 krajczárt kiabáltam; hasztalan! a' veseig, tüdőig, b é l i g ható f o n t o s o k o k az erszényt regulázzák : ezt pedig a' magyar soha sem szerette; azért hetvenkedik alföldön a' Tisza, míg az ácsok facsapot nem vernek nyakába.

Mikor Vas Gereben nem volnék, esküdtféle mesterember vagyok. — Az esküdt privilegiált ember a' hazában : ha nem mehet is a' nemesember-csinálta utra, kárpótlásul utazhat a' nemes embernek b ő r é r e; ennek az utnak neve p ö r u t, mellről elénekelte Dávid :

Magad füles, kocsid fakó, lovad kenderhámos!

Utatokon, jó barátom! prókátor a' vámos!

Mi az a' nemesi jus? felelet : a' jussal bírónak rovására drága forsponton pengő forintos ebédet eszik az esküdt; ez jót nevet 's amaz? hosszuszáruból füstöl büszkén öntudatában, hogy nékie maradt a' jus! 's ha a' husnak ára egy réz krajczárral felebb rug . . na, már akkor csillagot vetett — szerinte — a' constitutó!

Mint esküdt valék utamat megkezdendő; a' folytatás Vas Gereben szerepembe vágott. Halmazon fekszik Sopronban a' vadkender; félek, a' pazdorja még elnyel. Kendert mentem vásárlani az alföldre. Helyettesül hagyám a' nemzetiségnek szikrázó tüzét: emészsze hamuvá magjával együtt a' gazanyagot, 's tán lelünk még a' hazában szappanost, ki a' hamut ha nem is öntött, tán mártott gyertyáért becserélendi, hogy a' világosság hazánknak e' setét gallériáján is elterjedhessen. Lúgot, uraim! a' legerősebb lúgot! Nem a' „Juché“-t, hanem a' „Hazádnak rendületlenül“-t rájga gyermekeitek szájába a' nevelő, — melly szó nálunk annyit tesz, mint : n e - v e l ő; de ha bizonyos nevelőben nincs velő : akkor a' hazának bakokat n e v e l - ő!

Egy felsőbbi intézvéynél fogva városunkban a' vakok és süketek összeiran-dók! Uraim! a' vakokat az utcán, süketeket egy bizonyos háznál szedjétek össze; amazok nem látják a' süketeket, kikre évtizedek óta a' hon, és az elmulasztott polgári kötelességeknek szavai lármáznak, — és ők nem hallják a' vakoknak zuhanását a' czéltalan tévelygésnek önásott vermeibe.

Meglehet: bizonyos uraknak nem tetszik, hogy a' csiklandos bőrig oda merünk nyulni! pedig oda nyulunk! mint a' multkor egy ur, ki ezerektől kárhoztatott gymnasticai kedvében szolgáljának szemét a' füleig felarasztlván, a' halló- és látó-tehetséget úgy megkörömhidalta, hogy a' nemesi kiváltságok daczára méregdrágán fizetendi meg a' patika - v á m o t.

Édes keresztény atyáinkiai! elhihetik: hogy az időben bátor kezeinkkel fogtunk ám már likjából is rákot, azért most néha a' privilegiumok alá is benyulunk, hol csendes meglapultában a' gonosz rák nemcsak emészt, hanem csip is . . . . .!

A' kakukfészket hajdanában a' fáról szedegettük: nem sokára a' tűztorony alatt garmadában fészkelnek. — Milly mondhatatlan élvezet az apró nemzedék ajkáról a' szittyahang: „moam! vu szán di raubern Ungarn?“ — Itt aztán örömeben úgy dobog az embernek szíve, hogy minden dobbanásával kilencz „bubedli“-t verne agyon.

Szeretjük mondogatni: a' haza egy test; ennek nyesetlen körme, szerintem, hosszúra nőhetett! beretvát a' kényes csizmák tyukszemeinek, 's ha a' korcsgyermek nem tűri a' nyesést, — fészkelődik és nyughatatlankodik: kapacztáljuk meg a' fejeszörét, hogy eszegyökerébe szálljon valahára a' leve.

Honunkban a' birkanemesítés felkapott a' fára, mert a' jó állatoknak drágán kel szőre és bőre: de nálunk a' magyar szellemű nőnevelés betegen nyög bizonyos markokban, melyeket a' multkor nem lelt süketek zsebbe dugnak a' magyarrá alakítás gépezeténél; 's milly egyenesre kifeszül a' tenyér a' magyar kenyér szeleteinek elmarkolására! A' 20 év alatt házasulandó magyar legénynek a' bőre, tudom, kifeszül a' szent házasság rámáján, 's nem egynek jut eszébe a' rendszeresített birka-akol, hol a' birka-urfihoz nem ágár, hanem báránkisasszony neveltetik, 's ellenben a' bárány férjhez az emberek közt farkaskisasszony madzagoltatik; — ezeknek veres szájában marczangoltan végsőt vonaglandik a' hazaszeretet. Sopron város 8 falujának jövedelméből nem kerülne hitvány ezer pforint egy istenes — magyar nőnevelő-intézetre? igen! ha . . . ? „hüm, hüm!“ morognak reá álmos szemekkel, 's nemhogy a' hon bajára néznének! inkább megszámlálják, hogy egy nagy ajtóra 316 darab vasszeg van verve, 's hogy a' szegek árát német apák magyar pénzzel német lakatosnak régen megfizették.

Orpheusnak zenéje megindítá a' köveket; meghiszem! színházi zenének szerencsétlenségére a' színház talpazata deszkázva van, különben kontár gyukra indulna minden kódarab. —

Az a n g y a l vendéglőben a' késedelemnek ö r d ö g e lett pinczér; az éhes gyomornak késő marokkal nyújtja az ételüdvösséget.

Gondolom, Sopronnal jóllaktak, nyájas olvasóim: kapui előtt áll a' soproni gyilkos gysiszer (equipage). „Farmer gneidiger Herr Landsgschvuerner?“ „Ja!“ „Gyi ohó szirke!“ „,,,Kerelemp toty, kerelemp toty.““

Az eszem Pesten járt, kerekeink a' — sárban; tárczámban néhány szakadozott bankjegy Pesten, lovaink pedig az uton szerették volna a' cursust: mindkétfél későn ért czélt.

Utam Nagy-Czenkbe, Széchenyi István gróf birtokába vezetett. Rendszeresített gazdaság, fáktól környezett dülőutak télen is kellemesen hatnak az emberre, ha nem vak. Az ut mellett nagyszerű szedertelep vonul el.

Késő éjszakán érkeztem Sz . . . be. A' föld hólepelbe burkolódzott, a' dunyhahely alatt a' szűz vállasok hortyogának, míg bundám alatt 80 darab birói

idézésre kaputom zsebéből jó csomó sindelyszeg várazkodott. Másnap szerencsésen végezém dolgomat — n e m v e r t e k m e g; mi hasonnemű foglalkozások alkalmával rendes diurnum szokott lenni.

„Mit akar az ur? riaszta rám egy teins ur egy tál kukoricza-málé mellől, midőn a' birói idézést bemarkosítani akarám.

„Az urat bíró elébe idézni!“ felelém nyugodtan.

„Tagosztályt akarnak ugy-e? csapta volna meg a' ny . . . a' tagját, mikor compenáták!“

„Szja! lelkem uram, ezt a' törvény parancsolja!“ vigasztalám felvállról a' málézó statust.

„Mink ezt a' törvényt meg nem álljuk: vármegyére appellálunk.“

„Mind hasztalan! a' törvényt országgyűlésen hozták.“

„Oda is elmegyünk, ha ezer forintunkba kerül is.“

„Jó uram, még az országgyűlési költséget sem fizette meg per 4 garas?“

„Micsoda négy garas? ezelőtt két izben is csak három garast fizettem!“

„Meglehet, 's épen történetesen akkor hozták a' tagosztályi törvényt, midőn csak három garast fizetett ön; olcsóbbért nem is vehette volna meg, mint három garas?“

„Eb fizet országgyűlési költséget.“

„Exequálni fogjuk.“

„Nem bánom! de Isten ugy segéljen, mégsem fizetek; dixit!“

Másnap folytatám utamat C z e l felé. Távolról látám a' S á g o t és S o m l y ó t, a' multak szakadozott öltönyének le nem lophatott gombjait: rájuk kapaszkodott a' véres emlék, és a' remény a' csalfa. Lám! mit a' két hegy adományul nyujt: a' bor és a' tétlenség mámora; gyilkoló mérge ez a' nemzedéknek, mely kortestáborra fajulhatott.

A' magyar ifjuság korán lenyargalt fiatalságában hasonlít az éretlen szilvához, a' héthetes farsangban méginkább törpévé aszalódik. C z e l környéke zajgott a' tánczvigalmaktól, melyekbe illy éhes világban egy szakasztó burgonya, két szál gyertya, Czelben azonban két huszas volt a' bementi ár. — Czelben van kávéház is! a' vastag pipafüstre akarám bundámat felakasztani.

„Mit csinálnak odabenn?“ kérdé a' ,kelnerei'—ből bepislogó kocsisom sóházi-hajdu barátját.

„Mulatnak kártyával!“ felel félig sugva a' kérdezett.

„Mit is mondanak, mikor kártyát kapnak?“

„Az egyik: ,h a l l o d,‘ a' másik: ,r e s z k e d j.‘

„Áhá! ni, ni! az a' zöld kabátos ,hallott‘ ám már valamit, nézd mint ,reszket‘ még a' lelke is!“

Ha a' rendőrség szintolly erősen nyakon fogná a' kártyázó zsványokat, mint ezek szorongatják a' makfílkót és a' kilenczest, vagy a' törvényszabta száz aranyos büntetést lélekismeretesen nyakba keritené: kártyázó uraim többé nehezen remegnének ,de colore,‘ és nem ,b a k a l á,‘ hanem d e r e s f ö l é kellene őket húzni, hogy a' vörös figura ,gustálna‘ rájuk három ,tizest.‘ Járásbeli szolgabíró urnak különös figyelmébe ajánlom a' vasárnapokon rendszeren együtt ülőket — 's valamely intézetre köpcsös öszvegecske kerülend a' bankból.

A' noszlopi erdőnél tengelyig dagadt a' sár; ez a' ,nem fizetünk'—nek forintot műhelyében elfogadott váltó, melynek kamatjául annyi lovat nyel el a' sártó. Végre mégis kiszabadulánk, — megtevő hatását az ostor.

„Miféle bőrből készült ostorod?“ kérdém sárhányott kocsisomat.

„Biz a' — l ó b ő r b ű,“ mond, végig simogatva lovait.

'S így a' szegény párákat tulajdon fajukkal, azaz: szeget szeggel, verték. Hátba a' bíró bíróbőrrel kellene megverni gazságaiért? hány bírónak hámlának le a' bőre?

Kora reggelen mászkáltuk a Bakonyt. Kocsisom minden ághban fejszenyelet látott, minden vastagabb fát zsványának nézett . . . nem csudáltam őt, ki a sze-repek változását fel nem foghatá, 's nem ismerheti a városoknak bársonygalléros Sobriait, ötvenkét lapos imádságos könyvekkel, melyeknek tartalmából mulhatlan az a szegénység, mellyért Isten a nyolcz holdogságban mennyországot nem ígért. — Hej mit érdemel az, ki erélytelen a szemtelen kártyahősök fakult ránczaiba gyalázatot vénsi, 's a birói szigort füzvesszőként gyengeségei alá hajtja — vagy elkerülendő az egyesekkel történhető kellemetlen jeleneteket, vagy szégyenli a kártyázási mocskos életnek sárlevét más torkába önteni, nehogy öntorkába loccsanjon vissza a collegaleves.

Véggondolatomnál Veszprémnek tornyait látám. Lámpás-bálra mentünk; természetes, a hol nincs, szomszédból kéri a világosság árát.

Mi magyarok a patakozó könyözőnt is lábbal tiporjuk, azért viszket nem ritkán a talpunk; 's ha a vig farsangot élyben akarnók lenyargalni, önkénytelen tüzet, vagy vizárt kívánunk egy népes táncvivalomért. — Kárt szomjazunk, és ismét kárt, mint valahol mondák: az orvos mindennapi kenyérérti imádságában ötven nyaktörést, a prókátor örök veszekedést kíván. Azért gyűlöli az orvos a nyakraalót, a prókátor pedig a lassu természetű csigát igen olajozottan szereti. Végre nem tudjuk sokszor bizonyosan: a biróból néz-e ki a zsidó, vagy zsidó erszényből jő a hang: miképen it(1)él a biró?

Márkón ladikkal kínált egy sváb; tréfáját csak a veszprémi sárbalatonban érttettem. A városi tanács irtózik a járdakoptatóktól, azért a járdával sem sokat törődik. A veszprémi csizmadiák a hegyes kövezetnek barátjai lehetnek mindenesetre, én csak egy esetben: ha tudniillik sok embernél tyukszém alatt laknék a lelkiismeret, melly a lisztes zsákon néha kényelmesebbea alszik, mint más becsületes ember a párnán.

Nehezen hallották még azt, nyájas olvasóim, hogy az igazságnak istenasszonya nem vak, mert csak úgy van bekötve a szeme, e versek szerint:

Béköti a szeméit, sehová se tekint az igazság:

Védi az ártatlant, sujtja, ki ellene vét!

Veszprémbe tanultam én is a mythológiát, de erről a szembekötödsírről nem tétetett említés; hacsak valaki maga be nem kötöze, még a vak isten-asszonytól is félvén.

Sehová se tekint az igazság; ez mondhatlan kár, elég nézegetni valója volna 's találna szeget, mellynek a fejére üthetne; mert nem akkor kell ám csősz uramnak filagoriára mászni, mikor már ellopták a dinnyét.

Sujtja, ki ellene vét; e csapáshoz kevés bizalmam volna; úgy járhatnánk véle, mint történt a sanda mészároséval, ki a marháé helyett az inas fejére csapott a taglóval.

A lámpabál nagyon szép volt. Gyönyörűek is ezek a veszprémi lányok, — a csárdást fáradtig lejtik nemesen büszkén, mint egy tűzlelkű magyar leány. Nyolcz éve lehet — pajzán korában tanulóskodásomnak — egyetlen kedvem telt a még akkor varróiskolába járkáló kis leányokat hóval dobálni 's nem egynek csipkedém el zsemlye-reggelijét, vagy az akkor is sárfészkes utközépre kergetém a félénkeket; — e gyermekek eltök tavaszába magasulának, magyar lelkületök tisztaságában maholnap büszkeségeül a férfinak, ki méltó leend honfűségának oltárára rózsát szakasztani Veszprémnek bérceiről. Hölgyeim! legyetek büszkék a hazára, mellynek végreemnyi ti vagytok, 's kebletek hordja csiráját a párdult béke ohajtott malasztjának.

Nincs szabály kivétel nélkül. Veszprémbe én is kaptam egykor a szerelem kertjéből egy hónapos retket, — a pudvás tartalomba fekete féreg rágtá magát!

Barátim! hasonló a sziv a bakonyi taplósipkához; minden konyhában meg-

gyulhat. — Regényeskedő bolond nem vagyok : de a' csalódást szinte bánom , mint béka a' deret ; letiprott tyukszemem helyett nem vakarom a' tenyeremet, 's tudom, hogy a' szív — nem tődő. A' csalódásnak mérge után fáj a' seb! igen fáj! azonban a' kétségbeesés, és a' — pisztoly nálam nem teszi a' hatást.

Lámpabálban sok közül két hölgynek udvaroltam ; mindkettő fülig szerelmes, mindkettő menyasszonynya lett, és én a' vőlegény —eknek boldog életet kívántam. —

Veszprémi multságomat Cseresnyés főbíró ur farsangi estélyén fejezem be ; fésztelen jó kedvünkre danáink emelkedének ; kárvallott cigányként Szigligeti után énekelem :

A' melly leány sokat szeret,

Nevezi a' férjét lónak,

Jámbor asszony ritkán lehet :

Hol deresnek, hol fakónak.

A' tudatlanság tavából nyelvbúvároknak N. boltjából kínálkozik egy szárnyas vad : 'legfáinabb Csetneki Mucskató szuvar.' — Fejtse le valamelly tudós e' sártsa-börbe varrt állatot, valjon észficzam-e vagy svábötlet?

Alig fél éve, hogy Veszprémről e' lapok körében említést tevék ; nem akarom olvasóim által szememre lobbantatni az ismétlést, melly nem közkívánatra másodszor adatik.

Jó mulatást, veszprémi barátim, a' szüreti viszontlátásig!

F.-Nyékre Tolnamegyébe mentem ; közel a' faluhoz drótos tóttal találkozám ; a' sáros utnak unalmát megszakasztandó, párbeszédet kezdék a' tóttal.

'Volt-e jó termés az idén?' kérdém a' süveglőt.

'Megjárja, nagy jó zuram! két forint volt szaz kaposztabul.'

'Isszák-e nagyon a' pálinkát?'

'Zisszák — zisszák ; de kívésen, — sokan belé alltak a' nem tom micsoda tarsasagba, . . azota nem zisszák!'

'Megtartják-e a' fogadást?'

'Meg bizom ; á' ki még nem tártja : zel is viszi az érdég!'

'El-e?'

'Zel bizom! . . á' multkor zegy zembernek a' felésiga megbabázott ; a' bának akárt a' szomszédfalubul palinkát hozni, mert ott csak nigy gárás ; a' zsidóné kínálta palinkával, de ez mondta, hogy megfogadtatták vele, hogy nem ziszik : ekkor hozott be zsidóné tátal, is egy nagy kalánt, hogy ugy egyé még , ha zinni nem szabád, — meg is ittá : hanem mikor haza ment, az uton találkozott vele a zerdeg, hájdu kipibe, meg a zérző angyal. A zerdeg el akarta vinni, de a zérző angyal nem engedte ; ekkor a zördög elszaladt funt-ér, és megfuntultak jut, rosszát, a' mit csak cselekedett ; — de biz csak több volt a' kutyaság, mint a' szálonná, — el is akartá már vinni, — de még egyet mondott á zangyal : — ez a zember — ugy mondtá — egy bétég utazónak szállást adott, és álája buzakivét tett ágynak ; megfuntulták a' buzakivét, és csak egy szem tártotta, hogy az erdegé nem lett. — Egy másikat is, ki megszitta a' pálinkát, megfogta két érdég, hájdu kipibe . .'

'Megint hájdu képeben?'

'Igenis, megint hájdu kipibe!'

'Ki a' földesuraság?'

'E . . . . .!'

'Nem csodálom, hogy nálatok az ördög szüntelen hájdu képeben jár.'

'Hát, a' két érdég ugy megráztá, hogy másnap kék lángba lobogott ki a' lelke! azért, nem mérik próbágní az érdéget.'

Eszmelánczolatnál fogva : a' kik a' védegyleti szabályokat meg nem tartják, nem ártana, ha nyakukra jőne az ördög, hájdu képeben.

Testvéremnek fiai tenyerembe mérték a' 'parolat és pácsit,' — — nem is keshettem a' czukorosztogatással, mellyre két hét óta nagyszerűeket meséltetének anyjukkal.

Városról jövék, hol a' páczolt nevelésnek aszalt gyermekei bőrt alig huzhatnak a' fogra, 's jól esett látni a' falusi atyafiakat, erőseket, mint a' vasék; szja! a' falusi nem a' theacsóbrós salonvilág puha szönyegein jár, hanem az istenadta gyöpon, 's a' szalonnabőrke is írósvajkint olvad el éles fogai alatt. Szereti szülőit, kiknek nyakába az egyszerű fiu szívösztonéből kapaszkodik, míg a' nagyvilági zvergli név- vagy születésnapkor különös kegyelemből „jó karé cselédkenyér“ helyett éhes gyomorral lankadt testében, megcsókolhatja a' nagyságos máminak borzas pudlóját.

F.-Nyéknél Somogy, Tolna és Veszprém megyéknek sarka fut egybe, de nem e g y c s i z m á b a; — ötvenkét megyénk lábára még nem vett mértéket a' politikus eszmadia.

F.-Nyéknél közelében van T a m á s i, a' világhíres vadászóhely, telve szarvasokkal, dämvadak- és vadkanokkal.

„Csak én futtathatnám meg agaraimat a' tamási erdőben!“

„Hátha én eldurranthatnám a' puskámat!“

„Csak a' jágeroknak a' szeme sötétednék el egy hétig.“

„Vagy én is vendége lehetnék a' herczegnek.“

„Hüm! . . . hátha én volnék a' — herczeg!“ — mondá az ötödik teins ur a' szőlőárokból az özet leső társaihoz, midőn az utolsó szónál oda toppant az erdőkerülő.

„Mit lesnek az urak?“

„Seregét! igen sok kárt tesznek a' szőlőben.“

„Kerepüvel kell azokat ijesztgetni, nem puskával.“

„Majd a' szőlőpásztor puskavégre kerepeli őket.“

„Nem szeretném, ha négylábu seregére pazarolnák a' puskaport.“

„Kántorbőjt van holnap! meg sem ennők a' husát.“ — Kántor bőjtjén a' fia teins urak öz bőrere posztómellényt cseréltek; 's a' hittisztelő apák csüörtörtökön ették meg az igaz keresményt.

Ezek a' tamási környéknek napi jelenetei . . . hátra van elmondanunk a' Budapestben tapasztaltakat, és a' fehérvári utat; mellyel nem késend (Vége köv.)

V a s G e r e b e n .

É J É S K O R Á N Y .

Vajda szellemének.

É J .

Sötét az éj, mint lelkem . . .

A' Carthausi.

Megunta lelkem a' földet . . . Eljőend egy-

kor az én utósó éjelem is . . .

Vajda.

Sötét köd ül a' világ fölött. Olly néma, olly hallgatag minden!

Éjfél elmúlt. A' halottak visszatértek a' sírokba; az élők alusznak.

Az én álmaim elröppentek, mint a' fölriasztott lepkesereg. Elmegyek az ur temetőjébe és virasztom az ő halottjait a' sírokban és a' sírok fölött.

Boldogok, ti pihenő halottak a' sírok alatt!

És boldogtalanok, ti alvók a' sírok fölött! . . . Ti nem érzitek a' multnak hatalmát, szemetek nem látja a' jövőnd képét; a' jelen szépen mosolyg rátok. Mit bánjátok ti, ha koporsószegek is a' csillagok, vagy aranyhimes nyoszolya az égnek kárpítja? — ágyatok puha, kebletek üres — 's ti alusztok.

De én, mint a' jó anya, átvirasztom az Isten éjelet.

És kérdezzétek az anyát: kíván-e meghalni?

Minél több az anyának gyermeke, annál többet viraszt, 's annál kevésbbé vágyik a' sirba: tehát annál inkább boldog.

Miért is adott volna Isten könyűt a' bánatnak, magasztaltságot a' fájdalomnak, hanemha vele boldoggá akarta tenni világát?

Legyetek azért üdvözök keblem zajongó gyermeki, ti szülöttei a' multnak, fakadó csirája a' jelennek és magva a' sötét jövőnek!

Ti sarjadékai a' kornak, melyet megátkoztok, — ébren és álomban hű kísé-
rőim, szívem melengető emlékek! miért vagytok oly kedvezsek lelkemnek?

Ha vannak még ma is jó pillanatim, nektek köszönöm... Ha a' hideg világ
elsötétíti keblemet, ti előröppentek 's himes szárnyaitokról reám mosolygnak, mint
egykor, eltűnt szerelmem édes rajzai — 's én újra látom feselni köröttem a' sze-
relem rózsabimbait.

Most nyugodjatok, gyermekeim; ma nincs időm mulatni veletek! Öleljétek
meg egymást, mint jó testvérek — és pihenjétek.

De a' legifjabb testvért bocsássátok el; mert az éjt vele kell töltenem.

Ő elkísér engem a' sírhoz, melynek halmán fogamzott, és beszélni fog an-
nak lakójáról...

Sötét köd ül a' világ fölött. Aluszik minden.

Csak az Isten virraszt csillagsátorában, mind a' jók, mind a' gonoszok fölött.

Föltekintek a' magasra; a' csillagok mosolygnak, felhőt nem látok sehol. Né-
zek keletre, nézek nyugatra, éjszakra és délre: egyegy meteor lobban el csöndes
piros ösvényén a' messzeségben.

Mik vagytok ti, méltóságos tüzek ott a' magasban?

Villanyszikrák, melyek nem gyujtanak; titkos örtüzek, melyekben a' világ-
alkotó gyönyörködik.

Tűz, mely nem éget... föllobban 's elenyész... megfoghatatlan, mint
a' ki meggyujtá — az Isten.

Vagy tán egyegy égrekiáltó bűnnek lángjai!...

Aludjatok, barátim, testvéreim, ti milliók! aludjatok; az örök hatalom őrt
áll fölöttetek.

Ő küld álmot szemeitekre, hogy ne lássátok az ő csodáit; mert az éjszaka az
urnak titka. Midőn a' szempillák besötétülnek, leszáll ő és bebalzamozza a' fáradt
életet, megvizsgálja a' veséket, és fölszámolja a' vétkeket.

Ti, kiket új életre költ a' harmatos reggel, el ne felejtsetek hálát adni az ur
névének!

És ti vidámak, kik este sirtatok, emlékezzetek meg a' hatalmasról, mert
ki megvidámitott, az ő keze volt!

Mint a' hangya a' sírokon, tetőtökön állok, hamvas lepelben nyújtózkodó
bérczek!

Ki emelt benneteket illy magasra?

Ezredes emlékek vagytok ti, — 's roppant sírkövei a' teremtés óta elszunyadt
életnek! Ki tudja? A' kormos sziklák mesés horpadásai nem a' teremő lábnyo-
mai-e?

Illy hallgatag homály nyugodhatott akkor is vállaitokon, miként most...

Sötétké az égboltozat; a' magas menny gyémántjai átpislogatnak födelén.

A' föld közepén ülnek testvéreik...

Gyémánt alattam és fölöttem, magasban és mélyben!

De nekem minden gyémántnál drágább vagy, oh természet!

A' te szentségházad az én belvederem; teremő szellemed az én Correggiom,
Canovám, Phidiasom!...

Éjfélkor borzasztó valál, oh természetanyám! Valál, mintha szétszakadtak
volna a' pokol lánczai és foglyai megrohantak volna.

Álomban valék : tündérekkel röpültem virágos mezőben ; fejem fölött két üstökös vitt az égen ; nagy csattanás hallatszott ; kitépt farkaik a' földre hulltak és millió sárkány született belőlök ; tüzes leheletöktől elhervadt a' föld mezeje.

Fölébredék. Tüzlángban állt a' láthatár ; a' villám ketté hasítá a' barna éjt 's nyílásán csattogva cikáztak a' menny szikrái.

Térdre omoltam és imádkozám.

A' kuvasz vonított ajtóm előtt, be akart hozzám rohanni ; a' lovak dobogtak az ölben ; az alvó madarak nyugtalanul repdestek ágról ágra, — míg a' pillanatszerű csendben álmatlan sohajok keresék az Istent. Világosság és sötétség kajánul üldözik egymást. — És a' bösz vihar százados tölgyek repedésiben bömbölt ; szavára megrengett a' föld és megszaporodtak a' szívek lüktetései. — „Jézus segít meg !“ sutto-gá ezer ajak és a' lélekzetek megrövidültek.

„Az ur szava ha megzendül,
Az egyszarvu idétlent szül.“ *)

Szép vagy, oh természet, háboruságodban ; viharaidban maga az Isten csatázik.

Mit is érne az ég, ha mindig kék volna, és a' himes föld buja növényzetén a' tenyészet sugára ülné ? Kicsirázik itt a' jó és rossz magva ; óriásilag nő a' lappangó gonosz . . . 's utóbb az ég mennyezete koromsötét lenne . . .

De az ur villámaival kigyomlálja azt . . .

És felhőivel megtörli a' nap homályos tükörét.

'S midőn a' vihar elzúgott, sietve kél a' nap a' zúzott virágok fölé — 's a' halottak föltámadnak.

Csodálva imádlak, oh világkormányzó, teremő mester !

Térdeim a' szírtén nyugosznak . . .

Sötét köd ül a' világ fölött. Az álomisten korlátlanul űzi varázsjátékát a' szunyadó életen.

Csak a' csillagok örök szemei derengnek szüntelen mosolylyal alá.

Boldog fényözön ! talán a' boldogság szelleme ragyog arczaitokon ? avagy ti az örök boldogság képviselői vagytok ?

Ne mondjátok ! Ti nem lehettek mind boldogok ! hisz minden embernek van köztetek egy csillaga ; és mosolyog gyakran az örült fájdalom !

Nekem is volt fenn egy csillagom, szépen derengő csillag ; — mutassátok meg, mellyik az ! . . . Hagyjátok el ; ne keressétek ! megfakult, kitépte fényét a' fájdalom . . . 's most ott nyugszik a' csillagok temetőjében, a' hosszú téjuton . . .

Messze van-e még a' hajnal, az aranyhaju gyermek ? Körültekintek, nem látom őt sehoh . . .

Ott a' sziklatöbén gyöngé ibolyák szunyadnak ; bársonyfürtöket összefoná a' gondos éjszaka.

Fenn, a' dús galyu fagyalfán, orrát szárnya közé tűzve alszik a' csattogány ; esti phantaziájáról álmodik.

Szerte az ugarok kopár síkjain ezer madár piheg.

És ibolya és madár a' korányra várakozik.

De az anyapitypalaty nem alszik ; ki-kinyújtja álmatlan fejét és körülsimítja uj fészket, gyöngéden fedvén be szárnyával kicsinyeit.

Oh, az édes anya nem tud alunni soha ! . . .

Amott a' völgyben bagoly kuvikol. És a' denevér irigyen elsuhan a' bokor sudara fölött, hogy fölriaszsa a' fülmilét ; de a' fülmilét denevér nem csalja meg, mert a' korány suhogását ismeri.

*) Zsoltár.

Majd a' folyamban leskelődő béka vizet locsesant az alvó ibolyára; de az ibolya nem ébred vizlocsesanásra, mert a' hajnal harmatát ismeri.

És én pirulni látám éjszakot; 's hajnalt hívék. Hol állok én, Istenem, teremteseid sorában, ki még hajnalodat sem ismerem?!

Vagy hát nem minden pir hajnal, mely biborával az eget befutja? 'S nem minden csepp víz, mely a' fűvön rezeg, az ég harmata?

El kell mulni előbb az éjnek és bef-jeztetni a' s z ú n y a d ó n a k , hogy é b r e d ő következék!

De ha a' vihart kiszenvedé az éjborított vidék, ha a' villámok megszaggaták testét, és fölgyujták és elégeték sok szép előfait; ha a' jég összezúzta virágait 's a' zápor elsöpörte vetéseit, ha sujtott teste mindent kiszenvedett: előbb-utóbb koráynak kell jöni gondolám . . .

Igen, az éj nem tarthat örökké! bár mint perzseljetek és öljetek, hogy a' vér-gőz és az üszkők gomolygó füstével bekormosítsátok az ég tiszta boltját: a' hajnal eljő, mint a' messiás, és aranyvilága áttör a' bűn kódén — 's jaj akkor nektek, ármánynak fiai!

Milly csöndes minden, mikor az élet aluszik . . .

És mi az álom, mint rövid halál — előkészület az örök álomra?

És mi a' hatalom és dicsőség? egyegy Pompéjszobor, melynek lábainál a' képzelt Caesarok halni tanulnak.

A' tudós fejénél áll kioltott mécse, a' nyitott könyvvel 's végezetlen művel, — maga félhalva fekszik babérján: ki tudja, fölebred-e többé, vagy jövő éjjel mécsénél koporsója fölött virasztanak?!

A' dús palotát emel, hogy márványcsarnokaiban bevárja az utolsó szunyadót, mire elég lesz egy négyszögláb verem.

Mig a' csordás tarisznyájára hajtja fejét az Isten szabad hajlékában; az ő dicsősége szíjas tarisznyája: 's talán napköltekor fia nyakán fog függeni . . .

„'S mi küszködünk, 's mi halhatlanságról álmadozunk e' sirvilágon, melynek pora egykor élt 's gondolkozott mint mi . . . Csak a' föld borítja uj zölddel évenként sírjait, csak a' nap nem vesztí fényét annyi kínok fölött . . . mig a' parányi emberfaj küszködik, gyűlöl 's sírjába száll, hogy a' földet testével termékenyítse . . .“*)

K O R Á N Y.

...De kevés órák 's a' világosság visszajő.

....Világ lesz az égen 's a' föld felett . . .

A' Carthausi.

..Hideg tetemekre fognak a' nap sugarai pillantani; de egy szellemmel több lesz szabad szárnyakon 's villámuton a' nap fényzőnébe.

V a j d a.

Szürke köd ül a' világ fölött.

Lassu moraj hullámozza át a' természet csöndes tengerét.

Az éjfeli álom ellebbent; fölvaltá testvére a' hajnalálom.

Következik az ébredő.

Ébredj, csattogány! feselj, ibolya! . . . keljetek világosság fiai: az ur napja közelg.

Ti pedig éj szörnyei üljetek be nyirkos oduitokba; mert a' napsugár ölé villám lesz reátok . . .

Adjatok kezembe tollat, a' hajnal bibortüzebe mártottat, hogy lefesthessem a' szürkület pompáját.

Az éj barna köntöséből tépjetek pergament nekem, arra fogom rajzolni őt . . . Nincs fölségesebb látvány, mint a' sötétben fogamzott fényugár, a' hajnal első csrkadó bibora! —

*) A' Carthausi.

Halvány köd ül a' világ fölött. A' hegyek gerinczein vékony tűzszalag ki-gyózik, belevegyülve az éj árnyékába.

Fölötte lobog az ezüsfényű csillag.

Keljetek föl, míg a' csillag lobog; mert ha a' nap álomban talál, sugáraitól megvakultok! . . .

Halljátok-e nyugoton a' hajnalüldözte éj didergő nyögését? A' völgyek fűvén ezüstlő dér az ő könyűje . . .

Mig nyugoton az éjfél pokoltáborá sűrűlt: keleten örömszajongva röpülnek a' hajnal gyermeki; — örömittasok a' spherák zenéje- 's az égi nektártól, mely a' földre csepeg aranyfűrteikről.

A' csillagezrek jobban reszketnek.

A' patak vize hangosabban kezd csattogni 's a' sziklatöben tájékat hőm-pölyget.

A' föld chorusa megzendül, vezetve a' csattogány hangjától. Rezgő harmat-cseppek hullnak a' földre, és apró gyöngyökben üleek a' levelekre és virágszirmokra — talán a' haldokló csillagok könyűi!

Az én pillámon is reszket egy . . .

Nem az égből cseppent . . .

Szűm fenekéről serkent az —

A' jó Vajdának,

A' természet kedves fiának!

Majd eljő a' harmatvó nap és fölszárítja azt.

Imádlak, szép regszürkület, kettős fényeddel!

Szemeim kettős hajnalfényt látnak . . .

Ha fölkeltek a' hajnalt nézni: könnyű szemekkel nézzétek azt!

Hajnalfény ül a' világ fölött.

Az ég szönyege halványodik és elpirul, mint a' kirabolt szüzesség arczája.

Az Isten lámpái egymásután kialusznak.

Csak egyedül van már a' hajnaleszillag; sugárai enyelgnek a' fű harmatával. Szerellemmel telik meg a' lég 's a' lágy harmatcseppek egymásba gurulnak, mert a' regszellő fölébredt völgyek ölében és megingatja a' nedűs bokrokat.

Már látszanak a' napkirály aranyvesszei.

Az ég kékje mindinkább elbágyad; aransugarak szegik be fehér szönyegét; az utolsó csillag leesik; a' bimbók feselnek; a' harmatgyöngyök csepegnek a' föld szerelemszomjas fejére.

Az égív ekkor egy zászló, szűz szárnyait az Isten feszíté ki az örök szabadságnak. fölékesítvén a' napnak sugarival.

És a' pacsirta felszökik a' föld hantjáról és szívrázó melodiában esküszik a' szabadság dicső zászlója alá.

Az ember is előző szemeit törölve: de ritka érti a' pacsirta dalát.

A' költő megérti azt.

És dalába foglalja. De a' dalnok hiába énekel, hangját legyőzik a' bilincsek zörgései.

'S a' költő elhal a' nélkül, hogy megértetnék!

De a' szabadság Istene nem felejt el hű bajnokát . . .

A' hálás utódok kirabolnak egy sirt és megkoszorúzzák — a' kaponyát.

K o l m á r J ó z s e f.

BÉCSI LEVELEK M—YHOZ. I.

K e d v e s b a r á t o m! Felszólítál utolsó leveledben: tudósitanálak arról mint hatnak rám hazánk literaturai mozgalmai. Engedek felszólításodnak, 's véleményemet

nyíltan kimondom, bár tudom a' régi közmondást: mondj igazat, betörök a' fejed. Ezzel azonban nem törődöm, s megírom, mit érzek, annál is inkább, mert távol gyűpontjától irodalmi életünknek nem homályosítja szememet azon fénykör, mely egyes írók köröz; — munkáiról fogok szólni s nem személyéről. Engem ismeretség egyikhez sem vonz, barátsága tehát nem fog lekenyerezni. Ha hibázok, világíts fel s szívesen veendem; mert nem igényeltem magamnak csallhatatlansági tulajdont. Fogok azonban jövő leveleimben szólni nemcsak irodalmunkról, hanem néha arról is: mi azzal bár távolabb összeköttetésben van; sőt a' bécsi irodalomról is teszek néha említést csak azért is, hogy némely termékei figyelmedet el ne kerüljék.

Most vannak előttem az Erdélyi által szerkesztett és kiadott „Népdalok és mondák;“ — gondolhatod, mi jól esik e' népet megismerni ez oldalról is; — jelleme van leírva e' különféle dalokban, s ha szerelmi dalaiban a' mély érzést, szendeséget, s azon — hogy úgy mondjam — ártatlan együgyűséget látom kifejezve, örülök neki; mert a' szív érzelmeinek lágy hangja a' természet eredeti romatlanságát tükrözi egyszersmind vissza, és önkénytelenül fölébred bennem e gondolat: lehetetlen, hogy e' gyermek a' férfukort el ne érje. Történeti dalait állengi egy neme a' búskomolyságnak, mellyel elhunyt őseiről s hazájáról szól; — szánja őt, s pedig mit s z á n n i tudunk, annak segedelmére, ezernyi elnémitő körülmények daczára is, egy szó fog emelkedni a' szívben, melly a' közönböst teltre szólítja, sőt még a' mélyenálvót is fölveri édes álmaiból. Hadi dalai szunnyadó erőt árulnak el, s még a' tespedés e' néposztály fölé nem terjeszté ki mohos szárnyait. Szerettem volna levelemben veled némelyeket közölni, de hiszem, olvasod magad is, mert nem tudok képzelni valakit, kinek szívében csak egy csepp vér hevül még nemzetéért, hogy e' dalokat ne kívánná ismerni; felőled annál kevésbbé kételkedem. Én nem hiszem, hogy szegény irodalmunkban volna most termék, melly általánosabban hatna a' magyarra, mint ép e' gyűjtemény. A' magasabb körökben e' dalok azon megrögzött előítélet ellen fognak szólni, melly eddig e' népet minden szép és jó iránti fogékonytalansággal vádolta; s ha magyartalanabb urhölgyeink azon naiv kifejezéseket, mellyek a' szívhez olly édesen szólnak, olvassák — ha ugyan olvassák — : lehetetlen, hogy legalább bensőleg ne méltányolnák azon mély érzést, mellyre eddig fényes születésöknél fogva pár excellence csak magokat tartották képeseknek; a' jobb érzésük pedig látva, hogy lelkök szózata az egész népben viszhangoz, közelebb fognak ahhoz vonulni legalább lelkileg, s ezzel ismét néhány szem füzetett azon lánczolatba, mellynek összeforrásaért minden jó kebel sovárogo, t. i. a' közszeretet lánczolatába. S ha a' nép egymás dalait olvassa, ezek hangjain fog egymással beszélni, mintegy együtt búsul és örül, ráismer a' vidéki hangokban önérzelmekre s nem érzi magát olly árván, mert mindegyik, előtte eddig ismeretlen dalban, vigan vagy búsán, mindegy, de társ szól hozzá.

A' mi e' gyűjtemény szerkesztését illeti: az a' kifogásom van, hogy a' szerk. olly dalokat is vett fel, mellyeket szigorun véve nem lehet népdaloknak mondani; illyenek a' szent énekek; — mert ha a' katolikusok szent énekeit fölvette, mellyek már nyomtatásban megjelentek: föl kellett volna vennie többet, mellyek az egész országban egyformán népszerűek, millyen az „im arczunkra borulunk,“ *) — ugy a' reformatusok egyházi dalaiból is némelyeket, mellyek között szintolly népszerűek vannak, mint bármellyik a' fölvettek közül, **) sőt nem eredeti dalt is találtam köztök, illyen ez: „egy vén paraszt egykor 'sat.“ a' 388. lapon, melly szórul szóra Langbeinből van fordítva. Végre pedig azon lényeges hiányt találok a' szerkesztésben, hogy minden dal után nincs megnevezve a' vidék, mellyből beküldetett, melly

*) Ez nem magyar ének, hanem diákból van fordítva s így nem is foglalhat helyet a' magyar népdalok közt. Szerk.

**) Ezek közt is igen sok francziából fordított dalok talátnak, miknek besorozása a' szerkesztőtől csakugyan helyesen mellőztetett Szerk.

megjegyzések az egésznek érdekét növelnék, 's mind megannyi segédeszközül szolgálhatnának az ország külön vidékei sajátságainak ismeretére.

Mi pedig a' munka kiadását illeti: sajnálkoztam azon, hogy e' valóban nemzeti kiadás is oly nehezen tudott napvilágot látni; 's miért? mert nem találkozott vállalkozó kiadására. És itt akaratlanul jutott eszembe a' tudóstársaság. Miért nem akarta kiadni ez? mert nincs pénze, mondanád erre; mond inkább, mert nem tudja czélszerűleg kezelni pénzét, hogy illy hasznos vállalatra maradna neki. Minden szakosztályban vannak fizetéses tagok, 's vannak szakosztályok, melyektől eddig még semmi munkálatot sem láttunk, 's bizton el merem mondani, hogy nem is fogunk látni, bár meddig éltet a' jó Isten; miért nem fordítják ezek fizetéseit jobb célra? Biz Isten! ha keserű kívánnék lenni, azt mondhatnám, miszerint fizetni kell őket, hogy a' t u d ó s czímet viseljék, 's mintegy követelik, hogy e' rágalomért kármentessítsenek. Pedig az alapítók ezt így nehezen akarták. Például hozom fel a' törvénytudományi szakosztályt; mennyit tehetett volna ez, ha hivatásának meg akart, vagy meg tudott volna felelni?! pedig a' mai prókátori világban ezen ága a' tudománynak az, melynek kiművelésére oly nagy szükségünk volna, 's mely még mindig a' legparlagabban hever. Nálunk eddig egy jogi kérdés sincs kifejtve, mi pedig ép e' szakosztály körébe tartoznék; — így van előttünk egy rendezetlen halmaz a' zálog, örökösödés, urbéri 'sat. törvényeknek; nem lehetne-e szorgos kutatás, észszerű combinatio, kissé komoly studium által ezeket közelítőleg legalább, kimeríteni 's rendszeresen előadni, hogy némileg utmutatásul szolgáljanak? vagy ha munkájok más hasznot nem hajtana is, annyit mindenesetre, hogy az avatottabb, bár nem tudóstársasági férfiak felszólalására okul szolgáljanak; de ez még az illetőknek eddig tán eszökbe sem jutott. 'S hányszor voltak már jutalmak kitéve némely a' jog körébe vágó kérdések kifejtésére 's a' törvények hiányainak kijelölésére? a' törvénytudományi szakosztály húzta a' fizetést, 's dolgozott — más. Ezek fizetéseit szeretném én hasznos könyvek kiadására fordíttatni, hogy a' teher a' jótéteménnyel oly rettentő aránytalanságban ne álljon. — Eltértem ugyan kissé a' népdaloktól, de meg fogsz engedni, mert meg kellett mondanom az illetőknek, hogy tudják: miszerint elvárjuk tőlök a' reájok költött pénznek legalább három percentes kamatját, mi a' mai világban igen kevés. — A' viszontlátásig!

B á n f f a y.

BUDAPESTI SÉTÁK. XVI.

Mult héten gyűlésileg határoztuk, hogy a' császárfürdőbe sétálunk; fogadni mernék tehát, hogy nem lesz belőle semmi, mert a' magyar gyűlési határozatoknak rendesen ez szokott sikere lenni, 's azt csak nem fogja senki kívánni, hogy mi jobbak legyünk más jó magyaroknál; azonban igen természetes, hogy a' kimondott határozathoz képest csakugyan neki-indulunk, 's nem a' mi hibánk lesz, ha legyőzhetlen akadályok miatt czélt nem érhetünk; mert nem kell felednünk, hogy az utolsó insurrectio óta igen gyakran találkozik a' magyar legyőzhetlen akadályokkal.

Azt már többször mondtam a' nyájas olvasónak, hogy én Budán lakom, okom lehet tehát hinni, hogy annyi erősítés után ezen igénytelen állításomban kételkedni nem fog; most azonban még meg kell jegyzem, hogy mint budai ember egyszerűs mind igen takarékos jó gazda vagyok, mivel a' magamféle budai emberek jövedelme rendesen úgy van a' hatalmas sors által kiszabva, hogy minden szükségére csak félig jusson belőle, 's azért maga is mindent csak félig tehessen meg.

Ebből az következik, 's nem látom át, miért ne következhetnék belőle ez is? hogy nem Budán fogok gőzösre szállani, hanem Pesten, mert a' fizetés egyenlő, 's azért, mint szegény ember, illő, hogy az egész vitelbért kivegyem a' gőzhajótársaságon.

Lakásomat nem akarom megnevezni, 's annál fogva nem is mondhatom meg, hogy honnan indultam, a' mi egyszersmind magyarságomat bizonyítja, mert a' magyar kiindulási pontokat is többnyire csak sejtetni vállalatainknál, de ritkán tudhatni.

Elég legyen tehát mondanom, hogy már darab ideig sobajtozám a' budai kövezet jósága fölött, 's néha olyanokat botlottam, mintha Pesten jártam volna, midőn azon elkerített udvarhoz érkezem, melynek belsejében érdekesen mutatlatik, hogy mikép lehet állandó hidat igen lassan építeni.

Áttekinték a' kerítésen, 's látám, hogy semmit nem láthatok, mert ott bizony nem dolgoztak.

Ugyan mért nem?

Mert nálunk nagyon elfáradnak mindenben, minek állandónak kellene lennie, 's mivel nálunk annyira megszokták a' levegőben és fölületes építést, hogy nem könnyű az alaprakás a' Duna fenekén. Egyébiránt pedig könnyebb is az erszény fenekére jutni, mint a' Dunáéra. Továbbá, tekintetbe kell venni, hogy ezen állandó hid a' két szomszéd várost tökéletesen egyesíteni fogná, 's jól tudhatjuk, milly nehéz munka ez, miután nálunk nemcsak városokat, hanem egy pár embert is nehéz egyesíteni.

Körülbelül ezeket gondolám, 's én nem tehetek róla, hogy a' sors büntető keze arra kárhozlátá nyújas olvasóimat, hogy minden gondolatomat tudniok kell; ez olly szerencsétlenség, melyben csöndesen meg kell nyugodnunk.

A' mint tovább haladék, nevemet hallám kiáltatni, 's visszafordulván, egy fiatal ismerőstemet láttam felém sietni, kit ezennel mindenki figyelmébe ajánlok.

Nevét nem mondhatom meg, mert azt nem hallgatom el, hogy meglehetősen csinos fiu és nem ellensége az édes kalandoknak; félek tehát, hogy nevének kimondása sok illatos levelkét varázsolna asztalára, 's ki tehet róla, hogy az ember természeténél fogva irigy, 's még azt is sajnálja mástól, mit maga már nem is győző fölhasználni?

De egy kalandját mégis el kell mondanom, hogy legalább valami néven mutathassam őt be.

Fiatal ismerősöm szereti a' tréfát, olcsó jó lakomát, szép éneket és a' csinos szobaleányokat, 's meg vagyok győződve, mikép ezen kitűnő jellemvonásokról senki nem fog ráismerni és ujjal mutatni kalapjára, mert az elsoroltakat rendesen minden férfi szereti, kit orvosai még nem zaklatnak a' parádi fürdőbe.

Ámde mindjárt többet fogok mondani, a' mi már érthetőbb leend.

Ifju ismerősöm egyik szobaleányi ismeretségénél legujabb időkben igen jól mulatott, 's a' csinos leányka többször gondola magában, hogy talán már irnia is kellene szüleihez keresztleveléért?

Hitelesen mondhatom azonban, hogy fiatal ismerősöm ezen gondolatot teljességgel fölöslegesnek ítélte, mert az oklevelek minden regényességet lerontanak.

Ő legalább ezt hitte, 's ugyanazért nevét sem mondá meg a' szép szobaleánynak, 's ez barátnői előtt mindig Zöld urnak nevezé fiatal ismerőstemet, mivel többnyire zöld frakban járt, otthon pedig rendesen zöld pongyolát viselt.

Ha a' csinos szobaleány ezen elnevezéssel beérte, noha jól tudjuk, hogy a' szobaleányi vágyak nem épen könnyen kielégíthetők: tehát valóban mi is mindnyájan megnyughatunk abban, ha fiatal ismerőstemet ezentul röviden csak Zöld urnak fogom nevezni.

„Hová, hová?” — kérdé, hozzám érkezvén, 's lépéseit az enyimekhez mérseklé, jelöl, hogy társam akar lenni.

„A' császárfürdőbe kell sétálnom,” — viszonzám röviden, mert tudnia kell, vagy legalább lehet a' tisztelt olvasónak, hogy én hosszasan szoktam ugyan irni, de annál kevesebbet beszélek, és ennél fogva nem írónak, hanem szónoknak születtem.

„Tehát együtt mehetünk.“

„Örvendek.“

„Egy barátomnál voltam, szép neje lázban szenved, gyógyszert vittem neki.“

„Pestről?“

„Igen. Egy három pengő forintos zártszékjegyet.“

„Ah, tehát Lisz-lázban szenved a' szép hölgyecske?“

„Igen. Tegnapelőtt este jót nevettem; Lisztnél valék, 's egy német írótl kunyoráló levél érkezett hozzám; mindjárt eszembe jutott ön minapi sétája, mellyben elmondá, hogy az illy nagy művészek milly szemtelen zsarlásoknak vannak kitétetve.“

„Legsajnosabb az, hogy még az értelmiség képviselői sem irtóznak illy ocsmányságoktól.“

„Oh még ez semmi! Én beutazám Németország nagy részét, 's többi közt egy szerkesztővel ismerkedtem meg, ki egy fiatal énekesnőnek legundokabb ajánlatokat tőn, 's utoljára azzal fenyegetőzött, hogy lapjában üldözni fogja őt, ha ajánlatait visszautasítani merészli.“

„Talán nincs azon tartományban fenytőház?“

„De van, hanem csak szegények számára, kiket az éhség bűn elkövetésére kényszerít.“

„Örvendjünk, hogy nálunk legalább ennyire nem súlyodt még az elfajultság.“

„Ki tudja, nem állunk-e hozzá közelebb, mintsem gondolnók? A' haladás nemcsak jóban, hanem rosszban is részesít.“

Nem tudom, ezen gondolat némita-e el bennünket darab időre, vagy azon körülmény, hogy már a' hajóhidhoz közeliténk, melly vidéken minden szórakozást kerülni tanácsos, ha ép lábakkal akarunk a' hidra érni. A' részvevő olvasó megnyugtatóására azonban mondhatom, hogy minden veszély nélkül a' hidra érkezünk, 's beszélgetésünket ismét nyaktörés veszélye nélkül folytathattuk.

„Nem hallotta ön, kik fognak Liszt tiszteletére enni Budapesten?“

„Eddig csak annyit tudok, hogy sokan nem esznek miatta rendesen, mivel hangversenyeit déli tizenkét óraker tartja; akkor azonban minden szem elnyeli őt, míg a' füleket hangjait nyeldesik, ez tehát elég kárpótlás az elmulasztott ebédért. Egy társaság készít ugyan tiszteletére lakomát, de a' nagy művész nem szeret minden illy kitüntetést.“

„Fogja-e magát szinpadunkon hallatni?“

„Bizonyosan.“

Igen sokat beszéltünk még Lisztről, de nem mondom el mind, mert jól tudom, hogy a' szíves olvasóné még többet szól és gondol Lisztről, habár soha nem volt is kezében Liszt.

Pestre érkezénk, és láttuk, hogy „Donau“ gőzös éppen akkor kanyarodik parthoz, következésképp nincs még okunk sielni, minek magyarosan örvendettünk.

„Én botrányosnak tartom, hogy Dunánkon, még pedig éppen Budapest közt, „Donau“ gőzös úszkál.“

„Sőt igen természetes ez, mert a' Dunát német folyónak nevezik a' németek, a' gőzhajótársaság pedig leginkább németekből áll, kik a' magyar pénzt nem találják olly fölöslegnek, mint hajóik magyar elnevezését. Sőt meglehet, hogy világos gúnyból nevezék magyarosan leginkább éppen azon hajókat, mellyek sertéseket szállítanak!“

„Könnyen meglehet. Általában nem ismerem magyartalanabb szellemű vállalatot a' gőzhajótársaságnál: még a' Budapest közt járó hajókon sem hallhatni magyar szót a' hajónéptől, sőt még a' pinczér is mind német.“

„Csak lobogóikon fitogtatják a' magyar színeket.“

„Éppen mint a' német Arenák.“

Ezen beszélgetés alatt följutánk a' gőzös szokott állomásához, mivel azonban még először sem csöndült meg a' harang: tehát elhatároztuk, hogy a' parton fogunk várakozni, 's addig szemlét tartunk az érkezők fölött, kik részint leültek a' piszkos padokra, szinte harangszóra várakozva, részint pedig jól előre a' hajóra takarodtak, hogy tetszésök szerint válogathassanak a' helyekben.

A' háromszori csöngetés közt olly nagy idő telt el, hogy egyáltalában nem várakoztathatjuk a' tisztelt olvasót olly sokáig, 's azért mindazt, mi ezentul még történt és részint legalább történhetett volna, valamint hajóra szállásunkat is, a' további eseményekkel egyetemben, majd csak a' jövő héten fogjuk elmondani.

K i s s P á l.

NEMZETI SZINHÁZ.

Ápril 28-án: bérszünettel, először, Laborfalvi Róza jutalmául „Z á c h n e m z e t s é g,” történeti szomorujáték négy felvonásban, írta Vahot Imre.

E m m a. Ha valaha, ugy ma ismét bebizonyult az ugynevezett jutalomjátékok czéltalansága, mert Laborfalvi Róza kétségtelenül legtöbb élvezetben részesíti most a' közönséget, 's ez mégis nem igen számosan jelent meg, a' páholyokból pedig majd egészen elmaradt, ámbár eredeti ujdonság adatott, melynek már magában is vonzerővel kellene bírni.

V i l m a. A' művésznő mind a' mellett is igen nagy szorgalommal játszott 's igen szeretem, hogy a' neki dobott koszorut nem vette föl; tanulják meg valahára a' hivatlan tisztelgők, hogy valódi művésznőt nem illik most már illyesmikkel sérteni, miután más helyeken már szelidített elefántoknak és lovaknak is koszorukat dobáltak a' művészet hő tisztelői.

G y u l a. A' királyt királyiabban lehetett volna személyesíteni. Általános hiba az színészekben, hogy az aljas jellemű főrangukat és közönséges embereket egyenlően személyesítik, pedig tudniok kellene, hogy például második Károly angol király híres tivornyáiban részegen is másképp viselte magát, mint hasonló állapotban egy kurta nemes vagy csizmadiamester.

29-én: „F a r s a n g i i s k o l a,” vigjáték négy felvonásban, írta Vahot Imre, J á n o s i mint vendég, L u k á c s y Antonia mint szerződött tag.

E l e k. Ezen vigjáték eleinte jó sikerrel adatott, de most már gyöngülni kezd hatása, mit nagy részben czélszerűtlen szerepváltoztatásoknak kell tulajdonítani. A' rendezőség legalább eredeti művek iránt lehetne annyi figyelemmel, hogy a' szerepeket a' lehető legjobb kezekben állandóan hagyja meg. Jánosy tehetségre mutat, az tagadhatlan, de még sokat kell tanulnia, míg Lendvay szerepeiben Budapesti sikerrel léphet föl.

E m m a. És Szákfy sem Szentpéteri ám, noha különben igen hasznos tagja színházunknak.

É n. Hát az új színésznőről mit méltóztatnak itélni?

V i l m a. Lukácsy Antonia nem rossz színpadi alak, 's egyszerűbb mozgásai meg lehetőszen természeteseek; de hangja igen gyöngye és kellemetlen, tagmozdulataival pedig csak ritkán fejezi ki azt, mit szóval mond. Lendvayné vagy Komlóssy Idát illető szerepekkel igen kár mérkőznie, de apró szobaleányi szerepekre használható lesz. Priellt semmi esetre nem pótolja, és még kevésbbé Erkelné, kit most talán meg lehetett volna szerezni, miután Szerdahelyi társasága szétoszlott.

G y u l a. Kovácsné és Réthy igen jól mulattaták a' kis számu közönséget, 's tánczuk szokás szerint ismételtetett.

30-án: „L i n d a,” daljáték három felvonásban.

Illy előadást aztán öröm hallani, 's ilyenkor legalább rövid időre feledheti a' közönség, hogy mindig csak régi daljátékokat kell hallania. Wolf igen jól éne-

kelt; 's a' többi szerepek szintolly jelesen sikerültek, miután vívóik különben is mindig jól betölték e' helyeiket.

Május 1-én: Kolosánszky balletmester jutalmára bérfolyamban „É n v o l t a m,“ vigjáték egy felvonásban, és „L u c z i f e r é s a' h a s z o n b é r l ő“ némajáték egy fölvonásban különféle tánczokkal.

E l e k. Különös, hogy csak akkor tudjuk, mikép nemzeti színházunk rendes balletmestert is tart, midőn jutalomjátéka adatik.

V i l m a. És akkor is sajnosan kell azon tudomáshoz jutnunk; mert ugyan mit mondjunk a' mai némajátékról és furcsánál furcsább tánczokról? Némajáték az, midőn néhány didergő kis gyermeket nagy nehezen arra bírunk, hogy fejökkel 's karjaikkal három vagy négy mozdulatot tegyenek, 's azokat ismételjék, akár kell, akár nem? Táncz az, midőn néhány félénk gyermeket ugráltatunk czel és vég nélkül? Ez mind csak gyermekkinzás és a' közönség kigunyolása. Vagy tartunk egy pár középszerű tánczost, vagy hagyjunk föl vele egészen.

G y u l a. 'S hozzá még azon elnyűtt vigjáték a' színházi könyvtár legtávolabb zugából! Sajnáltam Szathmárynét és Kovácsnét, hogy erejüket illyesmire kelle vesztegetniök.

E m m a. És mindez csaknem tíz óráig tartott; csodálom, hogy a' csekély számú közönség neheztelése hangosan nem tört ki.

2-án: czélszerű rövidítéssel „Z á c h n e m z e t s é g,“ szomorujáték 4 felv., irta Vahot Imre.

Szorgalmas előadás, nézők nem igen számosan.

3-án: „E g y s z e k r é n y r e j t e l m e,“ népszimű három szakaszban, irta Szigligeti.

V i l m a. Ma Füredy nem éneklé a' k e r i n g ő t, 's gyönyörű népdalai annál sebben hangzottak.

E l e k. Komlóssy Ida, műutazásából visszatérvén, ma lépett föl először, 's hangja jobban rezgett, mint máskor, mi ismét bizonyítja, hogy a' vendégszerepezés csak rontja a' nemzeti színház tagjait.

E m m a. Mégis udvariatlanságnak tartom, hogy a' közönség egyetlen tapsal sem üdvözlé az utazásából visszatért fiatal színésznőt.

G y u l a. Én pedig azt csodáltam, hogy a' színház vasárnap daczára igen gyéren látogatott vala.

V i l m a. Ennek az lehet oka, hogy bizonyos lap e' népsziművet rendkívül földicsérte, 's az által a' közönség előtt gyanussá tette.

4-én: „M a r i, e g y a n y a a' n é p b ő l,“ dráma öt felvonásban, előjátékkal egy fölvonásban.

A' színház minden zuga tele volt. Az előadást, Fánecy habozó játékát kivévén, a' legjobbak közé sorozhatni. Laborfalvi Róza sokszor 's legnagyobb lelkesüléssel tapsoltatott elő.

L. P.

Május 6-án adá L i s z t F e r e n c z a' létesítendő nemzeti conservatorium javára első hangversenyét a' nemzeti színházban. Mentsen föl bennünket a' művelt olvasó azon fáradságtól, hogy hosszas szóhalommal, tarka elnevezésekkel iparkodjunk némi fogalmat szerezni számára L i s z t F. játékáról, melyre már a' külföldi lapok a' hízegző 's magasztaló epithetonok legtulságosabbjait is felhasználák. Mit használ őt nagynak, óriásinak, remeknek, fejdelemnek, királynak és efféléknek mondanunk? legdicsebb elnevezése mégis saját neve marad. Mit használ mondanunk, hogy a' ki L i s z t e t hallotta, bátran meghalhat, mert hallotta a' legsebbe, mit ember e' földön hallhat? mint használ mondanunk, hogy a' ki előadásait hallá, némi fogalommal bírhat a' teremtsérről, melyben a' hangok chaosából tündéri lények élő formái idéztetnek elő? Mind ez semmi! A' melly zenebarát

L i s z t et nem hallotta, gyászoljon, mert boldogtalan . . . Mi valóban nem merjük őt sem utánozhatlan virtuosnak, sem remek művésznek és efféléknek nevezni mert számára mind e' név kicsiny, és oly számos másod, harmad és tized rendű zenészek által elkoptatott. De valódi lelkesedéssel kell felöle elmondanunk, mit oly kevés művészlől mondhatunk el, hogy midőn művészetében senkihöz nem hasonlítható, mint e m b e r, mint n e m e s l e l k ü f é r f i u a' l e g t i s z t e l t e b b e k közé sorozandó, ki hol köz hasznu intézeteket gyámolítani kell, mindenütt bőkezűen jelenik meg: ő a' jótékonyágban, az áldozat készségben is fejedelmi. Ő vetette meg alapját, hat évvel ezelőtt, leendő nemzeti conservatoriumuoknak, 's ma is a' legdúsabb áldozatot tevő e' részben a' szegény hon oltárára. Mondják, hogy mit a' jobb kéz ad, a' bal kéznek nem kell róla tudni semmit; L i s z t nek jobb és bal keze ad, tele van jótékony ajándékokkal, melyek annál dicsőbbek, mert élvezket nyújt, melyek megfizethetlenségnek, 's ez élvez mellett anyagi jót, p é n z t, az ügyek vitelének e' nervusát; ő a' fősvényt is bőkezűvé, örvendő ajándékozóvá varázsolja. — Mi estve egy ábrándot, „Norma“ motivumai felett, S c h u b e r t nek egy magyar indulóját, R o s s i n i taranteláját, C h o p i n től egy mazurkát, a' „Puritanok“ból egy lengyelt, 's a' chromaticai galopot játszotta, a' napi hirdetmény szerint; ez ezenfelül egy lelkesen játszott magyarral, melyet a' redout-terembeni első és második hangversenyében hallánk, és a' Rákóczy-indulóval ajándékozott meg bennünket. Ki tudná megmondani, melyik volt legszebb, melyik ragadt el leginkább bennünket ezek közül? Mi szintolly kevéssé tudnánk megfelelni erre, valamint senki nem azon számtalanok közül, kik a' színház minden helyeit fuldoklásig elfoglalák. Hisz a' természetnek szintolly remekműve az egyszerű virág, mely gyöngye szellőnek játszodozva engedi át szétterjegetésre illatárját, mint az ágasbogas tölgy, mely szélvészszel és zivatarral áll ki hősi küzdelmeket; a' teremtői erőt mindenik egyiránt dicsőíti. Ha — mint egy francia író mondá — S c h a k s p e a r e legtöbbet teremtett Isten után: úgy utána L i s z t az, ki legtöbb teremtményt képees boldoggá tenni zenéjével. — Előadás után mintegy s z á z fátyla fényénél kísértetett a' 'pesti kör'be, hol a' művész tiszteletére nagyszerű esélyt rendeztek honfitársai, baráti és tisztelői.

* * *

MIHIR BUDÁN?

— Mult héti szerdán utazott le Pestről gőzösön F r i v a l d s z k y I m r e ur, hazánk egyik legbuzgóbb természetbuvára, hogy a' török birodalomban eddig eszközlött természettudományi buvárkodásokat a' hely színén személyesen bevégezhesse. A' törökbirodalom természettudományi tekintetben a' lefolyt évtized előtt kevésse vala megvizsgálva; ez okból természettudósunk a' buvárkodás gazdag eredményétől kecsegtetve 's többek felszólítása által buzdítva, minthogy személyesen nem vizsgálódhatek, tulajdon költségén tudományos készülségű egyéneket küldött az ozman birodalomba, kik hatásukat már 1833-ban megkezdették. Küldöttei, F ü l e András és H i n k e Károly, február 2-án indultak Belgrádból, 's Szelimno városában megtelepedvén első évben a' Balkány hegyeit vizsgálták; 1834ben Philippopoli vidékén vala állomásuk; a' következő évben Karlova helységéhez vonulván, a' vidék legmagasabb hegyein folytatták kutatásukat: 1836-ban a' birodalom déli részét vették vizsgálat alá 's a' szedett tárgyakat Pestre szállították: e' négy évi gyűjtés eredménye 1900 növény 's 2000 rovar fajnál többre ment. Azonban ez évben a' buvárkodás egészen megszakadt; mert Hinke K. Szolonikban betegségbe esvén, meghalt, Füle A. pedig a' Balkány hegyei között már azelőtt elveszett, — Később 1841-ben M a g a s s y Istvánt küldötte Frivaldszky ur Konstantinápolyba, ki a' főváros környékén két évig buvárkodott, 's buvárkodása eredményét Pestre szállítván, Konstantinápolyban telepedett le. Ezután 1843-ban természettudósunk

egyik rokona F r i v a l d s z k y János és T e r r e n András folytatá a' buvárkodást, kik egész Kréta szigetéig terjeszték vizsgálódásukat, 's mult őszszel gazdag zsákmánynyal ellátva Pestre mind a' ketten szerencsésen megérkeztek. — E' kilencz évi buvárkodásnak mind a' növény-, mind az állattanra nézve gazdag eredménye lön, 's az ernyedetlen buzgalmu természetbuvár fáradoalmát és költségét kívánt sükerkoszoruzá, mint ezt a' m. t. társaság évkönyveinek II. III. és IV. 's a' kir. m. t. t. társulat évkönyveinek I. kötetében adott jeles értekezései mutatják. Azonban az europai hírü utazás részletes leírása még hátra van. Hogy e' nagyérdékü munkát a' derék férfiú annál tökéletesebben állíthassa elő, személyesen akarja a' vidéket megvizsgálni, 's rokonát Frivaldszky Jánost, ki mind a' vidéket ismeri, mind az ott divatozó nyelvekben jártas, magához véve, mult hó 29-én Belgrád felé indult a' Balkányon keresztül Konstantinápolyba, onnan Krétába, sőt ha akadályá nem leend, Egyiptomba menendő. Honnan Maltán, Szicilián 's Olaszországon keresztül szándékozik visszatérni. A' természet örök ura örködjék fölöttök. H a n á k. *)

— Hová csak tekint az ember most Pesten, mindenütt k ö v e z n e k, még ott is, hol ezelőtt csak három—négy évvel köveztek, mi annak a' jele, hogy igen lelkiismeretesen kezelik ez ügyet, mellyért a' ns város évenként annyi ezereket költ. — Bizony lehetetlen égbekiáltó véteknél nem nevezni ezen hanyag, ügyetlen, rossz kövezést, mit a' vállalkozó úgy intéz, mint neki tetszik, mert másoknak nem tetszik az ő csalásait ellenörködés alá venni. Avagy csak méltóztassék akárkinek megtekinteni egy utcát, mellyet épen most köveztek ki, 's ha tulajdon, e l n e m v a k i t o t t szemeivel meggyőződik, mint tömettetik be az arasznýra egymástól rakott kövek közti üresség fövényes homokkal, mellyet a' legközelebbi eső sárrá tapaszt, mit ha a' jótékony szél ismét felszárít, a' kimosott helyek a' leggyönyörűségesebb nyaktörő gödrökké változnak; és látja, milly porhanyósak azon kövek, melyek itt felhasználatnak 's mellyekért a' szó legszorosabb értelmében az utcára dobják a' pénzt, — mert félév mulva már olyan kopottak 's teljesen lejárttak, hogy akár mindjárt újra kell kövezni az utcát: . . az nem fogja állításunkat tulzottnak találni, hanem inkább hangosan sohajtani, ha más, sokkal kisebb provinciális városkák, például S o p r o n kövezetét a' miénkkel összehasonlíttja. — Tán még négy éve sincs, hogy a' vácsi és nagyhid-utca kiköveztetett 's ám nézze meg az ember, minő állapotban vannak jelenleg? 's minőben leendnek négy év mulva az uri és kecskeméti utcák, mellyek most köveztetnek!? — Csak úgy van az, hol monopolium létezik 's hol aztán még olyan sincs, ki ezen egyedáruskodást legalább illő feken tartaná. — Így van ez a' v i l á g í t á s n á l 's sok egyebeknél is, és sajnálva kell megvallanunk, hogy hazánkban számtalan kis városok vannak, mellyek rend, csinosság és bátorság tekintetében fővárosunkat messze felülhaladják. Ezt annál bátrabban merjük állítani, mert mi magunk is legalább tíz ilyen várost tudnánk elő számlálni! Szépen vagyunk!!

— Mondják, hogy L i s z t i n g y e n hangversenyt akart adni a' nemzeti színházban; miután azonban az igazgatóság ezt azon okból meg nem engedheté, mert az a' tömérdek ember, ki Lisztet i n g y e n szeretné hallani, még a' színházat is l e r o m b o l h a t n á : — valaki azt javasolá, adja Liszt ezen ingyenversenyt a' — n é m e t s z i n h á z b a n .

— A' 'Spiegel' hamisnak állítja azon hirt, hogy azért nem dolgoznak az új hidnál, mert még egy oszlopnak föllállítása forog kérdésben. De hát miért nem dolgoznak? Azért, mert a' l á n c z-híd — p a p i r o s részvényeken épül.

*) A' tisztelt utazó e' sorok közljének megigérvén, hogy őt utazásáról időszakkonként tudósítani fogja, ez érdekes levelek t. Hanák ur szívésségéből az 'Életképek'-ben látandnak világot. S z e r k.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

20. szám. — Majus 16. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

DEBRECZEN, majus 3d. — Az élet ára leszállt. D-ben élni rettenetes költséges, mert senkinek sincs mit aprítania a' tejbe, az az: roszból sült zsemlyéink olly parányiak, hogy bátran tejbe hánthatjuk aprítás nélkül. — P r i e l l Nelli bucsut vett tőlünk 's most önkézzé alakít uj társulatot: tehát a' színművészet leányára jutott. — K o m l ó s s y Ida vendégjátékai cyclusat april 27d. „Mari“-val végzé be. A' zsuolva tömött ház Marit a' legkitörőbb tetszéssel fogadta, a' többiek igen keservesen játszottak. Tegnap színpadunkon uj eredeti dráma adatott J a k ó Páltól „színész-„ czim alatt; *) sokan benne a' méreg hirtelen megszerzését valószínűtlennek látták, pedig mérget szerezni nem nagy dolog: nálunk a' k o f a c z é h (mert ez is van) teknőben eretlen kőkény alakjában árulgatja. Oh igazság, miért vagy vak a' — vásárbíróban! — Egyébiránt e' dráma szerzőjét is illeti az, miszerint sok kezdő azt hiszi, hogy kis technikus ügyesség mellett már teremteni is tud, pedig gondolatokere csak az olvasott jó művek vizsgálgozása. Kiforrás, fiatal urak; studium, meghitt ismeretség a' kül- és belvilággal: így teremthető charactert hussal és vérrel, egy testileg elvégzett egészet, összehalmazott fényes töredékek helyett. — I n o k a i C s a l á n.

GÖLNICZBÁNYA. Május 8. Nagyon chinai mandarinok dolog biz az, midőn némelly a' tanács élén álló 's ülő urak, egy, a' népnevelés olly fontos 's szeplőtlen jellemet igénylő pályáján hivatását nem teljesítő, a' gyöngédebb érzelműeknek valóságos botránykozást adó egyénnek érdekében — miután ez, illető felsőbbbsége által, tisztas állomástól elmozdítottak — nemcsak botorul ellene szegülnek, (másoknak épületes példájára) a' felsőbb, czáfolhatlan adatokból keletkezett rendeletnek, de egyszersmind véd-szárnnyaik alá fogadják e' vallással ihlett nép közbotrányára a' nyilvános vallástalant, 's mi több — mert hiszen a' pénzért kezökben van — még rendesen fizetik is utódjának tetemesen érezhető rövidségével. És miért? hát csak azért, mert házaikban család-jokat jól mulattatja. Ez aztán igazság? Önök azon urak, igen önök, kik a' mérsékleti egyesületnek minden erejökkel ellenszegülnek; önök voltak a' kisedővás' üdvös magvait hintő férfiú elmozdításának fő-főtényezői; önök azok, kik köztiszteltben álló férfainkat aljas kitételű badar falírkálásokkal 's csak megvetésre érdemes gúny-iratokkal pelengérre állítani iparkodnak. Tagadják ezt ha bírják. Mindezekről készen állók bárkit bővebben fölvilágosítani, köpönyegem mitsem takar, hisz' tudhatják ki vagyok. Én. A' nemes tanács erőlyesen eltölté ugyan a' koldusoknak a' házalást, de a' kenyéroket megkeresni tehetetleneknek mikénti ellátásáról épen nem gondoskodék, 's mi lett az eredmény? az, hogy a' városi rendeletnek ellenére naponként 10—15 kéregető alkalmatlankodik ajtunk előtt. — Figyelmeztetem a' műbarátokat, különösen kik a' vadászathat szenvedélyt találnak, vegytani fölfedezéseiről figyelmet ébresztett, 's jeles műveiről az iparegyesülettől érdempénzzel jutalmaztatott K—s urnak a' jövő mükiállításra szánt vadász-kürtjeire; müértök szerint nagy becű dolgozatok. — Nálunk olly hideg van, hogy még most is fűtetnünk kell. — Mult levelemnek azon helyét, mely szerint némellyek „házaikat 's telkeiket méregdrágán akarták eladni a' kisedővó-intézet javára“, mivel e' hibás kifejezés nem sajátom, ekként kérem módosíttatni; „némellyek házaikat 's telkeiket eladó- 's vevőkre akartak bizonyos e' célra adószerű fizetést vetni.“ Ugy hiszem e' kitélet nem épen érthetetlen. — É n.

HONTBÓL, majus elején. Sokszor csudálkozom nagy csudálkozással, mint lehet egy némelly levelező uraknak annyit és annyszor irni, mint a' mennyit és mennyiszor irnak egészen parlag helyekről; 's mi több, mindig egy themáról — a' színművészet-ről, tüzről vízről, 's a' világ egyéb' elemeiről; 's nem is azon csudálkozom, hogy e' dolgokat megírják, hanem hogy e' dolgok — a' levelező urak' mintegy megrendelésére — magokat minduntalan előadják. Nálunk nincs illy tárgyboség 's azért ritkán szólunk, de ha szólunk, legalább érdekeset — nem igen szólunk. — Most még is közérdekűnek véljük tudatni, miszerint a' múlt napokban lefolyt közgyűlésünk' egyik napján védegy-lési és kisedővó ülés tartaték „Sember y Imre' elnöklete alatt; az elsőben lelkes Kossuthunknak a' honi ipar szilárd pártolására buzdítva felszólító levele olvastatott és közörmömel fogadtatott, az utóbí ügyet illetőleg némelly magán-intézkedések jelen-jónak találtatott a' kisedővócok megvizgáltatása, mi számos ügybarátok' útján-lében, kisedővói tanítónk dícséretére 's a' jelenvoltak megelégülésére megis történt. A' kisededek' száma mármár több, mint mennyit a' szükecske terem befogadni képes. Jövő nyárutóban e' szép sikerű, 's az egész város (Ságh) által osztatlan t e t s z é s b e n (fájdalom! hogy c s a k tetszésben!) részesített intézet' gyámolítására valamit tenni szándékunk. Ujság a' többi közt az, hogy Pongrácz Lajos e' lapoknak is derék dolgozó társa 's e g y k o r i! független ember, szabadságárol önként lemondva — folyó hó' 4-én szivrabja és illetőleg férje lön a' nemes kedélyű és kellemgazdag N e - d e c z k y Emmának. X.

KIS-CZEL. Városi tanácsunk f. évi junius 21-kére tánczvigalmat rendezend egy felállítandó városi b e t e g - á p o l ó intézet javára, mely jövedelem e' szent cél alaptőkéjéül szolgáland. Dallos.

*) Engedelmet kérünk, hogy a' hosszúra terjedő bírálatot, hely szüke miatt nem adhatjuk. S z e r k.

PÁPA. Május 3. Minap, az az: april 31-dikét megelőzőtt napon hangversenybe mentünk, mert hangverseny volt hirdetve Proszt János zenetanító által; 's mi szívesen kiültük egy pengő ezüst huszasunkért a' harmadfél órát. — Miért? Nem mintha jótékony czélra lett volna, de mert két igen érdekes egyén működött benne, t. i. a' kis Neuma'n a'n Károl, ki tavál ilyenkor még csak 7 és 1/2 éves volt, 's ki most még bámulandóbb ügyességet tanusított mint tavál ilyenkor. — E' fiú játéka, olly merész 's olly biztos, mintha mágúsnak született volna a' zenevilág aristokratájában. — A' másik pedig volt Küstner Albert hegedűvirtuoz Berlinből. — Ennek játéka még meglepőbb volt, minek különös érdeket kölcsönze az igénytelen művészi alak. — Műkedvelésünket már elhegedülte szent Dávid, mert nőink — isten bocsássa meg bűneiket — illetlennek tartják nemükhöz, a' nemzetiség ügyébeni fellépést. — Különbözök az éghajlatok! B—a.

SOPRON. Nyájas olvasóim! asztalotokról lemaradand a' soproni Magyarbors; sor-somlefőzött, 's helyettem „Tormát tálaland fel a' soproniaknak. Isten veled Sopron! Az ebek szájára kosarakat rakattál, 's a' magyarságnak veszett elleni annál dühösebben harapnak. A' nagy Lisztet minden áron hallani akarod, 's a' picziny zsemlyét a' városház szomszédjában sem látod meg: van egy lámpásod — a' hold, azért olly kórságos benned a' világosság: ne is csodálkozzék tehát senki, hogy mi is „Magyarbors“ magunk helyett „Torma“ barátunk kezébe tevők a' reszelőt, melly csüggelni nem tud buzgalommal fütend bizonyos orrok alá, mellyeknek tulajdonosai ismét más orrokat olly kedélyesen ránczizálnak. Vannak többen, kik egész dühhél rágják az angol és franczia nyelvtant, hogy annál vadabb legyen agyukban a' magyar nyelvtan, ők írják, hogy: „az ebeken kétségek (?) a' jelek“, mi meg némelly urak agyában gyanús jeleket fedezünk fel; mi rövidebben magyarul annyit tesz: — vizenyős hely — kukorica alá való — és hogy fogalmazni észszel és tollal szoktak, nem pedig kapu mellett felvagdalt grammaticával. — Végezetül illenék töletek, soproniak, elbucsznom, mit nem parola és pácsival végzendünk, hanem egy igaz szívből jött kívánnattal: hogy a' magyarok istene árnyékozza be német lelketeket, és világosítsa fel bennetek a' hazaszeretet szikráját, melly ne taplóként füstölögjön, hanem gyorsan terjedjen el lángjában, mint a' gyufa; legyetek ekkor az ország szélén fényesen világító Pannoniagyertya, hogy egykor büszkén üdvözölhessen titeket a' Magyarbors.

VESZPRÉM. majus 10d. A' részvétlenség megizmosodott gyökerének ujjolag egy vészthozó sarja mutatkozik, f. h. 4-én a' palotai utca leszállítására rendezett táncz-vigalmunkban. Tiszta bukás — a' legtakarékosabb gazdálkodása mellett a' rendezőségnek — mintegy 50 ftra rug. — 6-án Vizler fürdőházát látogattuk meg. A' házhoz csatolt, regényes fekvésű kert fényesen ki volt világítva, és én valami nagyvárosi népkertben képzelem magamat, miután némelly contrabálista — egyébiránt nagy szerepet szenvelgő — urhölgynek a' murvában csárdásolni méltóztatott. Úgy mondják, hogy a' kedvencz française is alakulóban volt, de utóbb az önzés philosophiája lebillentette a' rózsakedv mérlegét, miután murvában a' czipőt koptatni nem nagy gazdálkodás. — Isten legyen irgalmas azon szerencsétlen vándor színészcsapatnak is, melly 7-én, Hevesi Imre igazgatása alatt — sub titulo „Székes Fehérvártól pártolt (?) színész társaság“ — nálunk meglepettedt. Közönségünk — mint már több ízben tapasztalni kényszerültünk — nem erőtetí meg magát a' kegyeletekben, nehogy megártson drága egészségének. — Védegyletünk, a' zsidók által gyakorolni szokott csalások és visszaélések' meggátlása tekintetéből, részvényekre, egyhoni árúraktárt tervezett. A' részvények' gyors elkelte, a' terv' életbeléptetése iránt máris szép reményekre jogosít. De — noha gyanúsíthatni nem szeretek — mégis tartok attól, nehogy a' körünkben meghonosult önzés áldozatává válják a' haza szent ügye, mert nálunk sok a' kereskedő, nagy a' számító szellem; már pedig ritkán csal azon régi latin közmondatt: inter pios pios eris, inter perversos perverteris.

Hirhegyi Alois.

KÜLÖNFÉLE.

Rendkívüli közlemény. — József Nádor nemzeti képcsarnoka pénzalapjának gyarapításaul ő fensége Ferencz Károly csász. kir. főherczeg kétszáz ezüst forintot, nem különben ő fensége István cs. kir. főherczeg 's Csehország kormányzója százötven pengő forintot méltóztattak az intézet pénztárának kegyelmesen beküldetni. Ő cs. kir. fenségüknek e' nemzeti vállalat iránti magas figyelmüket és kitüntető pártolásukat az említett nemzeti képcsarnokot alakító egyesület nevében forró háláérzelem örvendetes nyilvánítása mellett mély tisztelettel közli Mátray Gábor egyesületi titoknok.

Énekiskola. A' pestbudai hangász-egyesület kormányja alatti nyilvános énekiskola részvényesei által mglos Zichy-Ferraris Emanuel gróf ur elnöklete alatt f. e. apr. 19-én tartatott közgyűlés alkalmával: a) bemutattatván a' közelebb lefolyt évi számadások, ezeknél fogva 1845-ben az intézet jövedelme 2933 ft. 44 kr-ra, a'

költség 1594 ft. 10 kr-ra, a' fizetetlen maradt követelések pedig 363 ftra terjedtek ezüst pénzben. — b) Jelentetett, hogy az 1845-ki iskolai évben az énekiskolának 85 ifjú, 74. leány, összesen 159 növendéke volt, a' folyó évben pedig mai napig 60 ifjú, 63 leány, összesen 123 növendéke van. — c) Értesítettek a' részvényesek, hogy az énekiskola növendékei valamint a' budapesti szentegyházakban innep- és vasárnapokon 's minden egyházi innepélyes alkalomkor kedvező eredménnyel alkalmaztatnak, ugy azok közül a' nemzeti színházhoz magánénekesekké Hesz Róza 's Részler István, mások pedig a' kardalnokok közé szerződtek, mi az intézet jótékony hatását eléggé bizonyítja. Emeltetett továbbá, hogy valamint már korábban a' honi színházakhoz énekiskolánk több növendéke, ugy legközelebb a' pesti városi színházhoz Pawlowszky Emilia magánénekesnek vétetett fel; melly körülmény nem csak az intézetben adatott oktatás czélszerűségét, hanem az intézet azon egyik feladata teljesülését is tanúsítja, mellyniél fogva csekély erővel 's rövid idő alatt képes legyen a' hazai művészet előmozdítására a' honi ifjúságból alkalmas egyéneket képezni. — c) Igazgatóként Mátray Gábor 's Bräuer Ferencz, ügyvéddé Barabás Dániel, főpénztári előjáromá Weisz Bernát Ferencz, pénztárnokká Barabás Antal Pál választott. Közli M á t r a y Gábor énekiskolai igazgató.

Mint hogy az eddigi „Bihari“ czím alatt ismert nemzeti zenetársaság azon egyéneket, kik a' nemzeti zenészetet Páris 's Europa' egyéb fővárosait általános tettség közt beutazták — közkereseti társaságába felvette 's Egressy Béni' zenekari igazgatása mellett „nemzeti zenetársaság“ czíme alatt ujjlag törvényesen szerződött: annál fogva a' midőn a' t. cz. közönséget — mellynek tapasztalt kegyei- 's pártfogásába a' nevezett zenetársaság magát ujjlag 's jövőre is ajánlja — erről tisztelttel értesíteni kívánta, más részről közhírré teszi, hogy az említett „nemzeti zenetársaság“ tánczvigalmakra, lakomákra, estélyekre, éjzenékre, mulató- 's fürdő-helyekre, kertekbe 's a' szabadbai kirándulásokra, a' zenetársaság pártfogója t. cz. Szekrényessy József urnál (uri-utca 456. sz. a.) felfogadható.

LAKVÁLTOZTATÁSI JELENTÉS.

Alolirtnak szerencséje van, az igen tisztelt hölgyvilágot értesíteni: miszerint a' váczutczabáni „kék csillag“-nak áttelnes Kassalikféle ház 1-ő emeletében levő eddigi divat-rakteremét f: e: april 24-étől alól kitett helyre átvéte; — jelenti, miszerint épen most Bécsből megérkezvén, divat-rakteremét uj lakában a' legválogatottabb és legizletesebb piperékkal a' jelenleg beállott időszakra dusan ellátta. Továbbá, közvetlen és gyakori közlekedésben levén Bécsesél, képes leend, minden kívánandó 's legujabb divatú szabás után a' legujabb bécsi és párisi divatképek szerint lehető legjutányosb áron dolgozni, úgy szinte mindennemű megrendeléseknek eleget tenni.

Ullmann Anna.

Ujjiaczon, Ullmann M. sarokháza 1-ő emeletében.

Bemenet: a' harminczad-utczai főkapunál.

Felszólítás

a' magyar orvosok és természetvizsgálókhoz.

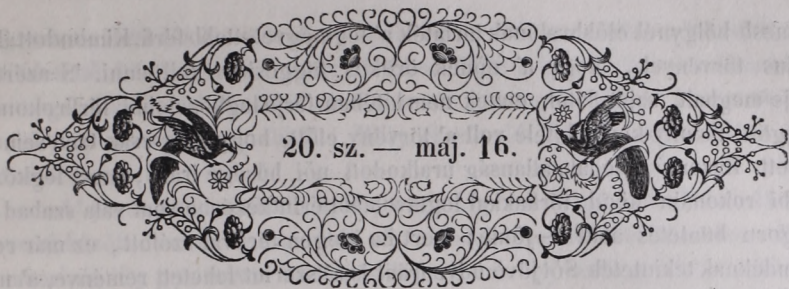
A' magyar orvosok és természetvizsgálók Pécsen tartott hatodik gyűlésének határozatából a' hetedik nagy gyűlés Kassán nyitattik meg f. év augustus 9dikén 's folytatattik Eperjesen augustus 13kától 17-éig. Ezen két sz. k. város környéke (Aranyidka aranyfoncsolása, Sóvár sófőzése, Vágás opálbányái, a' sárosi ásványvizek egész sora is 'sa't) természetani tekintetben hazánkban a' maga nemében egyetlen levén, alolirtak kedves kötelelességöknek ismerik minden természet-buvárokat 's tankedvelőket szívesen felszólítani, hogy ezen gyűlést jelenlétökkel diszesíteni 's egyszersmind a' szállások iránti rendelkezések végett leendő megjelenésükről a' titkoknok egyikét t. i. vagy Horn Ferencz tanárt és főorvost Kassán, vagy Sárosy József tanárt és főorvost Eperjesen bérmentes levelekben legalább tizennegy nappal a' gyűlés megnyitása előtt értesíteni méltóztassanak, kijelentvén egyszersmind azt is, vallyon mind a' két helyütt vagy csak az egyik sz. k. városban a' gyűlésen részt venni szándékoznak.

A' beírás egyedül Kassán történik aug. 6kától 8káig. A' közlekedés könnyítése tekintetéből tett intézkedésekről a' második hirdetés, melly a' gyűlés programját is magában foglalandja, bővebb tudósítást adand. Költ Eperjesen majus 9kén 1846.

Pulszky Ferencz mint alelnök.

Sárosy József főorvos mint titkoknok.

A' NÖNEM JOGVISZONYAINAK TÖRTÉNETE. I.

Egyes embernek erkölcsi műveltségére nagyrészen lehet onnan következést huzni, hogy nejével mint bánik. A' durva 's műveletlen érzésű férj vagy ostobául zsarnokoskodik, vagy pulya rabbá törpül. Ellenben az erkölcsi műveltség kellő fokán álló férfiú tisztán megtalálja azon pontot, melyet nejének irányában elfoglalnia kell, 's valamint saját jogainak körét eszesen megőrzi minden női beavatkozástól, úgy más részről legkevésbbé sem tagadja meg azon jogokat és kedvezéseket, mellyek a' nőt társadalmi viszonyoknál fogva illetik.

E' szempontot nemcsak egyesek, hanem egész népek 's az általános emberiség erkölcsi műveltségének fokmérőjeül is fel lehet állítani. A' műveltségnek minő fokán áll, t.i. valamely nép, azon mértékben korlátozza vagy adja meg a' hölgyeknek jogait is. A' valódi pallérozottság nélkül szűkölködő népek rabszolgálókká teszik a' nőnemet, vagy a' mi ugyan ritkább, önmagok lesznek azoknak rabszolgáivá. Művelt nemzetek ellenben az asszonyi nemnek, mint az emberiség egyik felének 's a' társadalmi állapot egyik főtényezőjének, minden tekintetben illő méltánylatot nyújtanak.

Emez itt felállított mondatok igazolására nem vélék érdektelen munkát tenni, ha e' hölgyeknek szánt lapokon a' legrégibb időktől fogva, meddig a' vizsgálódó történetten felmehet, előmutatom röviden azon jogviszonyokat, mellyekbe a' nőnem a' legujabb korig helyezve volt. Három időszakot veszek fel: a' történetek ő, közép- és új időszakát.

A' ki fel tudja fogni a' nőnemnek magas rendeltetését, annak fellázad kebele, ha végig tekint az ő világ történeteiben. Nyomor és megvettetés súlyos igája nyomta a' nőnemet.

Igy például az indusoknál egészen le volt tiporva annyira, hogy a' leg-

nemesb hölgynél előbbvalónak tartaték a' legmegvetettebb férfi. Kimondották az indus törvények, hogy a' nőnek örökös függésben kell lenni. 'S azért ha férje meghalt, saját fiától, ennek nemlétében férje legközelebbi férfitrokonától függött. És olly kevés hitele volt a' törvény előtt, hogy még csak tanu sem lehetett. Hasonló bizodalmatlanság uralkodott női hűsége iránt, mert legközelebbi rokonain kívül férfakkal legtávolabbi érintkezésbe sem vala szabad — szigoru büntetés alatt — jönie; mert ha idegen férfival szólott, ez már rossz szándéknak tekinteték. Sőt jövő üdve iránt is a' szerint lehetett reménye, a' mint férjének kedvében járt. A' vallásban ki volt jelentve, hogy a' nőnek Isten gyanánt kell férjét — még ha eltérne is ez a' hűség útjáról — imádnia, mint-hogy nem áldozatok vagy a' vallás gyakorlata, hanem a' férj fog neki üdvösséget mennyben szerezni. Innen legkisebb hiba miatt el lehele a' nőt kergetni 's helyébe másikat venni. Csupán ollyan, ki noha beteges, de kedves és erényes volt, nem tüzeték el; de más nő által kipótolthatott. Egyébiránt, hogy a' hindu nők állapotáról teljes fogalmunk legyen, minden további festés nélkül csak azt kell megemlitenünk, mikép a' magasb rangu nő férje halálakor vagy megégettetett, vagy elevenen sírba temettetett!

Az egyptomiakról azt mondja Montesquieu, hogy a' házban az asszonyok parancsoltak; de tudjuk, hogy a' papi rendet kivéve, mellynek tagjai csak egy nőt vehettek, egyéb osztályoknál többnejűség volt divatban, 's innen méltán lehet következtetni, hogy itt sem voltak a' nők természeti emberjogaik birtokában, mert a' hol soknejűség divatos: ott a' nő mégis csak nem egyéb, mint a' férj rabszolgája.

A' zsidóknak, kik a' régi világ egyik legnevezetesebb népe voltak, a' nőnem iránti rendelkezését ismerjük a' bibliából. Ha valamely zsidó t. i. szabad születésű leányt erővel megbecstelenített, csak azzal büntetteték, hogy azt meg kellett vásárolnia. E' nyomoru elégtételhez még azt kell megemlitenünk, hogy a' férj különben is megvette nejét szülőtől, ára 50 siklus volt. Nem csoda hát, hogy el is adhatta, annyival kevésbbé, hogy attól, mihelyt akará, megválhatott. Van 16 törvényes ok, melly jogot ad a' férjnek elválásra. Millyenek lehettek ezen ugynevezett okok, ismertetésül egy-kettőt szabad legyen megemlitenem. Illyen volt például, ha a' nő három évig gyermeket nem szült; ha nyilvános vagy közfürdőben mosakodott; ha hajadon fővel ment ki a' házból, holott más részről a' férj meg nem engedé, hogy neje fedetlen fejjel menjen elébe, mivel keleten és így a' zsidóknál is a' fedett fej jele volt már az ösrégiségben a' szolgaságnak 's jobbágyi hódolatnak; megfordítva nyugoton, jelesen Romában, a' kalap jelképe volt a' szabadságnak, 's ezért itten a' felszabadult szolgák fejébe legelőször is süveget nyomtak. Elválási alapul vehette még továbbá a' férj azt is, ha valamely nő neki többé nem tetszett, és ellene kifogása volt. Már micsoda ok ez? mindezek pedig a' bölcs Mózes rendeletei valának.

A' babyloniak és assyrok vásárra vitték eladó leányaikat, 's ott árverés útján eladták. A' kinek módjában volt, annyit vett, a' hányat akart. Ezenkívül —

ugymond, Herodot a' történetírás atyja—azon utálatos szokás uralkodott, hogy minden nő köteles volt egyszer életében Mylitta istennő templomában leülni 's magát minden feltét nélkül átadni annak, ki az oda tóduló idegenek közül neki egy pénzdarabot lökött. Milly érzelemlázító megalacsonyítása a' női szeméremnek!

A' persa történetek azt írják, hogy a' persa fejedelemnek az adó egyéb nevei között ötszáz szüzet adtak a' colchusiak minden ötödik évben. Hol az emberiség illy gyalázatos módon 's illy emberszégyenítőleg lábbal tapodtatik, minő következtetést kell ott vonnunk a' nőkkeli bánásmódra. Egyébiránt kimondja nyíltan a' Zendavesta persa valláskönyv, hogy a' nőnek Isten gyanánt kell férjét tisztelni. Illyent már láttunk az indusoknál.

Görögországban, leginkább Athenében, már találunk törvényeket, mellyek az asszonyi nem sorsát figyelembe vették. Eleinte t. i., míg a' hadakozó ifjuság meg nem fogyott, a' mikor aztán, némelly írók szerint, a' kétnejűség megengedették,—eleinte, mondom, törvény szerint egynejűség volt divatos. Az agglények szégyenítő büntetés alá estek. Volt továbbá egy törvény, melly a' közügyek igazgatásában csak olyanoknak engedte meg a' részvételt, kik családapák és telekbirtokosok valának. Az athenei nőnek szabad volt némelly férfiakkal társalkodni, sőt férjeik jelenlétében vendégségbe is elmehettek. Halál esetében az életben maradt özvegy új házasságra léghetett, 'stb.—Mind e' mellett azonban, hogy némileg már több figyelem látszik a' nők sorsán, mégsem állottak ők olly fokán a' jogélvezésnek, mint várhatnók, midőn halljuk azon magasztalásokat, mellyek a' görög nép műveltségéről előnkbe ömlenek. Milly nevetséges például, és milly képtelen az athenei nők pipere-asztalainak hivatalos felvigyázóira (gynaecom) a' törvény által szabott kötelesség! nem engedték meg t. i. a' tisztátalan életű nőknek, hogy szépen felöltözve kimenjenek, és a' templomokban megjelenhessenek. Azokat, kik a' törvényt áthágták, szabad volt mindenkinek megverni és csinos ruhákat testökről letépni. Ellenben a' tisztas asszonyoknak pongyolán kimenni tilos volt, és a' melly nő erre nem figyelt, 100 drachma birságot fizetett. Lehet-e már meglepőbb jelenetet gondolni, mint azt, mikor a' hajdani Athenében a' gynaecom czivakodott a' nőkkel a' felett, hogy ruhájok nem eléggé divatszerű és új, övük szakadozott, és sandáljaik száraikon nincsenek megerősítve. Az olly törvényhozás, melly illy dolgokba beavatkozik, túlhág természetes körén és kivált a' nőnemet gyermeki helyzetre alacsonyítja le.

Milly kicsinylőleg kérdi maga a' bölcs Aristophanes: „ugyan mi nagyot vagy jelest tehetnek a' nők, kik élöket ülésben töltik vörösre festett crocosba (sáfrányszínű pongyolába) öltözve és felpiperézve“ 'stb.? és Plato a' maga köztársaságában azt mondja: „minden nő minden férfival közös legyen.“ Hát így gondolkodának a' görög bölcsek a' nőnemről?

Ha már ezek után figyelembe vesszük azon utálatos szokást a' régi Helasban, melly szerint itt is, mint a' babyloniak- és assyroknál, a' nők erkölcsiségöket hozták áldozatul a' templomba jövő idegennek: bizonyára nem

nem csodálkozandunk azon, hogy az ágyasok (hetaerák) tartása a' görögöknél közönségessé vált, különösen a' későbbi időkben, a' mikor illy nőket minden férfi tartott, kinek tisztességes jövedelme volt, és azért sem törvény, sem a' közvélemény által nem büntettetett. Sőt annyira ment az erkölcstelenedés, hogy a' férfiak némelykor nőket kölcsön adák egymásnak, mint magáról a' hölcs Sokratesről is iratik, hogy nejét átengedte Alcibiádnak. És viszont az apai vagyonban örökölt nőknek joga volt férjeik legközelebbi rokonával szerelmeteskedni, ha férjeikkel meg nem elégedtek.

Hasonló, sőt lázítóbb érenytapodás uralkodott a' spartaiaknál. „Ha egy ifju nő koros férjének — így ír Plutarch a' történeti könyvtár szerint, melyet, igen tisztelt és tudós Bajzánk közérdekü vállalatának egyikét, a' jelen értekezés fonalán nagy haszonnal forgattam — egy jól termett derék fiatal ember megtetszett, és azt elég erősnek találta, nejéhez vihette őt, és a' gyermekeket, ki illy nemes vérből származott, saját fiává fogadhatta. Viszont meg volt engedve, hogy valamely jeles férfi, ki másnak termékeny és erényes nejét csudálta, a' férjhez folyamodhatott engedelemért, hogy a' nővel lakhassék és mint egy áldott földbe ültethessen és nemes vérrokonokkal testvér- és nemes gyermekeket nemzhessen. „Bohó és fonák dolognak gondolták t.i., hogy miután ebek- és lovaknál a' faj javítása céloztatik, ugyanez meg ne engedessék az embernél is.“

Ennyi sötét kép után pihenjünk meg felháborodott emberi 's polgári érzetünkkel a' romaiak intézkedésein. Nem fogunk ugyan gyönyörködni, mert a' fel nem világosodás nehéz terhét itt is tapasztaljuk a' nőnemre súlyosodni. T. i. a' római nők egész életökben a' férfiak hatalma alatt állottak, hajadonan a' legközelebbi rokon gyámsága alatt, férjhezmenve pedig a' férj hatalmában, épen úgy, mint a' germánoknál, hohógyébiránt a' nők, Tacitus szerint, nevezetesen háziasságukról 's szelid szerénységökről. Továbbá a' nőknek nem vala saját javairól is szabad végrendelkezési joga. Ezenkívül a' Romulus által felállított házi törvényszéknek alája vala vetve, azaz: a' férj maga ítélte el az aszszonyt az atyafiak jelenlétében kisebb esetekért; fontosabb gonosz tettekben pedig az atyafiak közül ötödmagával bíráskodott. De megnyugszunk legalább azon, hogy egynejség volt szorosan, nem pedig csak szóval szokásban, és ez által a' családi élet tisztasága ment vala általánosan mindazon gyűlöletes kicsapongásoktól, melyeket még a' görögöknél is undorodva szemléltünk. E' méltánylatot érdemlő körülménynek lehet tulajdonítani azt, hogy a' római hölgyek mind a' polgári, mind a' családéletben magas erényü Lucretiákat és Corneliákat mutatnak fel, minőkre az ő történetek más népeinél nem akadhatunk.

Általában véve tehát az ő világ mindenütt eltiport állapotban mutatja fel a' női jogviszonyokat. Pedig azon népek, melyekről itt részletesen szöloztam, azzal nyerték meg a' történetek különösb figyelmét, hogy egy vagy más uton hadi erő, vagy szélszerűbb polgári intézkedések által kitüntek a' többiek felett. Már ha emé kitünőbb népek is olly embertelen zsarnoksággal nyomták el a' nőnem eredeti és annál fogva elidegenithetlen jogait, szorosb fejítés nél-

kül is gondolhatjuk, hogy ugyanazt az itt nem említett, még ezeknél is műveltebb és durvább népek minő súlyedt állapotban tarthaták! —

T ú r i Sámuel.

KÜLSZIN ÉS VALÓ. II.*)

A' DUGÁRUS.

Corsica közepén Tavignano mellett Corte városka fekszik, mely nem annyira nagysága, vagy lakóinak száma, mint sajátos helyzete által nevezetes. — Határán félkörben Tavignano 's Rostonica folyamok találkoznak, éjszak 's nyugot felől pedig sziklacsúcsok övezik, melyek egyikén erősség látható. Azt hinnők, hogy a' teremő merész sujtással dobá a' szirtélekre e' falakat fecskefészkeként, 's különös lakókat alkota számukra, egyszerűeket, minő a' természet, szabadokat, miként a' lég, mely e' hegységet környezi. — Az alkonyat e' tájon hasonlíthatatlanul szép: míg a' nyugoti vidék árnyékba borul, — a' város magasb része, távolból a' tenger, 's a' Monte Rotondo örökös hava ezer szikrában szórják vissza a' fényt, mit a' nap mosolygása kaczerkodva búcsuként feléjük küld, — most azonban e' fényt egy ifju vadász fegyveréről is látjuk visszasugárzani, ki a' hegység déli részén magányosan álló csinos ház felé közeledik.

Öltözete válogatottabb, mint minőt a' korz földmivelők viselnek; puskája is értékes angol mű, 's külseje — és egész valójából neme a' fesztelenségnek látszik, mely a' művelt körök sajátja. — Midőn leáldozni látá a' napot Monte Cinto bércei mögé, arczára örömsugár villant; ujját ajkaira illeszté, mikről sajátos füttyülés hangzott, a' pacsirtához hasonló, mely a' teremőt dicsőítve, ég felé lebeg, 's mintha e' dalra valóban ég nyílt volna meg, annak egy angyala közelg a' vadász felé 's szeméből több szerelem sugárzik, mint mennyit ezer ajk rebegni képes. A' természet is osztozott örömeikben, 's bájillat kíséré őket érzéseikben.

Ki tavaszi estét nem látott Corsicában, hol a' Provence 's Andalusia kedves fuvalmai és a' természet ezer virulásban minden érzéket elbájol, annak hiába írónk le a' tájat, 's ki az ártatlanság gyengéd szózatát ismeri, annak nem szükség mondanunk, mit beszéltek Aurel és Jozéfa több napi távollét után. Sugárzó szemeik boldogságra mutatnak: — nem tudják ők, hogy a' szívvilág szappanbuborék, — ködhártya, mely a' földi élet érintésénél keservbe olvad el; nem tudják, miként a' büntelen, tiszta kebel Istene sokszor csak álmakkal jutalmaz; hogy a' szabályok végtelensége mellett, miket az emberi ész felkutatott, hogy legyen külszinüleg jó, bár valója rothadásnak indult, gyakran vétkesnek bélyegeztetik az angyal, kinek neve az ördög undokságát fedezi . . . mindezt nem tudák, — szívők érzett, szeretett, 's lelkők azt sugá, hogy a' szerelem bármi alakban vétek nem lehet . . .

Ezüst fényben uszott a' hold Monte Rotondo felett, 's csak ekkor vevék észre, hogy beestveledett; a' leánya ijedten szökött fel üléséből . . .

*) Lásd az 1844-ki 'Életképek' második félévi 21. 22ik számát.

„Anyám neheztelni fog, — kiáltá — különben is nem szívesen látja, hogy itt találkozunk, azt kívánná, hogy házunkhoz jöjj.”

„Atyám végett nem tehetem, — válaszolt Aurél menetközben — tudod, hogy szavamat adám neki, miként Corte vidékén nem mutatkozom; házatokba pedig sokan jönnek a' városból . . . Nem szabad felednem, hogy atyám éltevel játszom.”

„De én ezt nem értem . . .”

„Én sem . . . Mióta eljöttem Genuából, atyám élte társa vagyok, de titkait nem ismerem; viselete megfoghatatlan, gyakran napokig nem látom, a' tengerparton tévelyeg Barnabyval . . .”

„Ki ezen Barnaby?”

„Öreg tengerész, 's úgy látszik, régi ismerőse; minden kirándulás után sok pénzt hoznak, ma pedig fegyveresen kell találkoznom velök a' sziklasir mellett.”

A' leányka elsápadt.

„Ne menj e' helyre Aurél! — kiáltá — tudod, hogy mióta a' Préfet holtteste ott találtatott, minden korz kerüli e' tanyát. — Te nem fogsz elmenni.”

Az ifju nem válaszolt — szemei a' sűrűségre meredtek, mellyben gyanús csillogást vélt látni, mint midőn a' holdfény puska-csön törik meg; de kedvesét nyugtalanítani nem akará 's vidor beszélgetés között kíséré hajléka felé. Visszatértével vonásain vad kifejezés ült, puskáját tartá kezében 's a' bokrokat megkutató, de mitsem láthatott. Csak egyszer, midőn a' szél éjszak felől a' hegyekből lezúgott, pacsirtadalt vélt hallani, 's gúnykaczajt vegyülni a' fejledező vihar zajába.

A' sziklasir borzalmas hely; óriási köszálak félkört képeznek egy fővényhalom szélén, mellyen semmi növény nem zöldel. A' hegyekből eredt szél a' sziklacsoportha ütközik 's siralmas viszhangja megrázza a' legerősb lelket is. Azt mondják a' földmivelők, hogy e' helyen gonosznak vére ontatott, ki megátkozá az agyagréteget 's terméketlenné tevő, és bár sokszor vetteték mag a' homokba, zöldelni senki nem látá. Öt év előtt itten a' Préfet meglövetett, halálát egy olasz hajósnak tulajdoníták, kit a' meggyilkoltak fia elsütött puskával talált atyja holttesténél; a' gyilkolás körülményei sok figyelmet ébresztének; a' hajós megvallá, hogy a' Préfetre lőtt, ki nejét akará elcsábítani, de a' sebhelyben talált golyó nem illett fegyverébe . . . Egy estve a' fogoly 's a' nyomozásra vonatkozó minden irományok eltűntek; hiába történtek kutatások, a' Préfet fia, ki utóbb ennek hivatalát öröklé, hasztalanul kísértett meg minden eszközt . . . Az eset homályban maradt. Évek mulva feledés borult reá, de a' sziklasirt minden korz kerülé.

Ez estve azonban három férfinak gyűlhelyül szolgált, kik néhány szó után a' hegységnek tartottak. A' Préfet lakása mellett éjszak felé fekszik az erősség, mellynek csak egy oldalán járható a' sziklafal, különösen az éjszaki rész egyetlen tömeg köszálnak látszik, 's a' legmerészebb zerge kétségbe-

esnék e' szírt járhatatlansága felett. A' három alak a' vár aljában állott; dühös szél üvöltött a' hegyekből, 's a' falakat korbácsolva, nagy ködarabokat sujtott a' mélységbe, mik zuhanásukban iszonyu robajjal szertehasadoztak. Minden hang a' hegycsúcsokba százszorosán ütközött, 's Aurél, ki Genuában növekedve, nem ismeré a' természet vadságait, remegni kezdé, — Barnaby pedig és társa egy sziklaüregből óriási köveket hengerítének. Hosszu fáradozás után Barnaby az ifjuhoz lépett.

„Menjen ön a' déli oldalra, 's figyelmesen örködjék, — Jozéfa atyját kell megszabadítanunk, ha veszélyt sejt . . . löni én tanítám . . .“

Az ifju elsietett; félóraig magánosan ült egy fa sudaránál 's kémlelődött de semmit nem látott; egyszerre lövés hangzott a' szél zugásába, 's mintha a, dörgés által gonosz szellemek ezrei zavartattak volna föl a' hérczek között, a' viszhang olly ropogásban tört ki, hogy a' végítélet napját hinnéd leáldozott-nak . . Aurél puskáját készen tartá, 's semeit azon tájra mereszté, honnan lépések zörögtek feléje; óranegyed mulva atyját 's Barnabyt látá, kik egy férfiut vonszoltak magokkal 's a' völgybe sietének; intésükre követé őket.

Midőn a' hajnalnak első bibor szikrái tündöklöttek az ég boltozatán, Aurél atyja 's az idegen a' sziklasir tövében állottak. Ennek vonásain beteges sá-patság ült, annak homlokát korán öszült fürtök környezék; kezével a' ha-lomra mutatott, hol Jozéfa lakása fejezlét, 's az idegenhez lépett.

„Azon házban — szóla csendesen — nődet találod . . . Angiolinádat, ki öt év óta mint holtat sirat, 's kifejlett bimbóként kedves leányodat . . .“

Az ismeretlennek arczán hitetlenség mutatkozott; öt év óta nem látott napot, nem egyebet nyirkos falaknál, 's most ez ember azok viszontlátásukat igéri neki, kiket elveszett angyalokként siratott. E' boldogság előérzete rémü-léssel határos; fendobogó kebelrel rohant szabadítójára 's legyőzhetlen erővel ragadt karjaiba.

„Ember! — ordítá — te hazudsz . . .“

De az ősznek vonásain olly őszinteséget látott, melly keblébe hitet onta. A' fővényre rogyott, és könnyekkel áztatva a' port, keservesen sirt . . .

Midőn fölemelé fejét — mentője készen állott a' távozásra.

„Ki vagy te?“ kiáltá Camill.

„Ne kérdezd nevemet, mellyre ezer átkot kelle szórnod, ne kérdd, ki va-gyok! — válaszolt az ősz, 's valóján mély mogorvaság látszott — gondold, hogy hitelezőm vagy és én adósod . . . most pedig siess kedvesidhez.“

„Mondd legalább, mit tegyek, hogy hálátlannak ne tarts!“ . . .

„Nem tanultad meg öt évi fogságod alatt, miként a' hála, mint igen sok más, mit a' vak tömeg erénynek czímez, csak pusztá hang, külszin, mig kéjelmes; semmiség, ha önfeláldozásra kerül. Csak az való az igazágtalanság e' nagy tengerében, hol egy balfogalom gépkereként harap a' másikba, 's mozog-tatja a' léte semmiségekben, — csak az való, Camill, hogy a' legjobb ember is csak addig jó, mig az erény alkalmatlanságára nincs . . . Isten veled!“ . .

Vállára veté puskáját és távozni készült . . .

„Feledém mondani, — folytatá, 's Camillnak nyujtá kezét — hogy nappal ne mutakozz; a' Préfet fia megtudja szabadulását 's kutatni fog . . .’

Camill most látá csak, hogy azon helyen áll, hol öt év előtt golyóját a' Préfet szívébe lövé, 's midőn a' derengő hajnal fél homályában körültekintett, remegni kezdé bűnézetében; de társa sokáig remegni nem hagyá. Sziklához vezeté, mellyen egy golyó nyoma volt látható, 's vállára tevé kezét.

„A' legügyesebb vadász sokszor téveszti a' czélt, — szólott mosolygva — kezed remegett, Camill! 's golyód a' Préfet szíve helyett e' sziklát sujtá . . .’

Camill elsápadt . . .

„De a' Préfet megholt!‘ kiáltá . . .

„A' külszin igen tág palást, egy dörgés két tettest könnyen elfedez azok szemei elől, kik csupán a' látszatot keresik . . . De én, ki évek óta örödként kísérem, 's titkon, miként az árnyék, mozdulatidat . . . ki értesitélek a' Préfet szándokáról, . . én ismerem a' gyilkost . . . Ellenségedet e' golyó ölte meg . . .’

Magasra emelé kezét, 's Camill bámulva látá kezében az óndarabot, melly ellene büntanúul szolgált . . . de az öreg szólnia nem engedett.

„Siess . . . el veled! — kiáltá — lövésem felkölté a' katonákat . . . Bastia közelében reád, nőd- 's Jozéfára egy hajó vár. Evezetek szép honotokba, Olaszországba, 's ha kedves emléked, Coronáta halmain leszesz . . .’

Könyvek omoltak arczaira, 's nem szólhatott, — Camill bámulva hallá őt mult, édes időkről beszélni, bámulva látá a' megindulást e' vonásokon, mik eddigelé sziklaként ridegek valának . . . Az öreg nem felelt kérdéseire, sietve hagyá el a' sziklasírt, 's csak egyszer tekinté vissza . . .

„Ha jutalmazni akarsz, Camill! — kiáltá — add nőül leányod Aurélnak, Jakab dugárus fiának!‘ . . .

És eltűnt a' bérczek közé.

II.

Mióta Jozéfa atyját visszanyeré, 's évek mulva először látá mosolygást anyjának, kedves Angiolinánk ajkain, búsán folytak napjai . . . Aurélt hiába várta; atyja hasztalanul keresé a' dugárust, kit a' korz parasztok ősz Jakab név alatt ismertek . . . 's sok, mi előbb természetesnek látszott, az utóbbi napokban talánynyá lön — midőn öt év előtt atyja eltűnt, 's a' leányka anyjával Bastiában maradt minden segély nélkül, és nem tudva, hogy atyja gyilkossággal vádoltatik, egy estve ismeretlen öreg lépett hajlékukba 's tetemes pénz-összeget ada kezökbe, mint régi adósságot. Corte vidékén csinos, mindennel ellátott házba vezeté, 's kérdéseikre más választ nem adott, mint hogy Camill adósa és Jakabnak hívják. Megigéré, hogy jólétükről gondoskodand, és a' két nő bőségben birt mindent, mi szükséges, a' nélkül, hogy látnák az adakozó kezét. Most azonban megtudá, miként atyjának adósa soha nem volt, sőt Jakab nevű barátja sem, 's mindinkább elmerült a' sejtések tengerében.

Egykor gondolkozva járdalt virágai között, 's a' távolba tekinté, honnan kedvesét várá, és szíve fenndobogott örömeiben, mert tisztán hallá a' pacsirta-

hangot, mellyel Aurél találkozásra hívá . . . A' sziklaösvény felé sietett, az ismert cser alá, de csodálkozva látá üresen kedvencz helyét, Aurél nem vala ott. A' leánya megállott . . . ártatlanságában nem sejté, hogy az emberi gonoszság végtelen, hogy vannak veszélyek, mikről tiszta lelkében fogalom sem él, 's mégis titkos szózat azt sugá keblének, miként e' helyen nem jó mulatnia . . . de nem maradt ideje gondolkozásra; szerelmi hirnökként zendült meg a' pacsirta-dal fenn a' sűrűben, 's Jozéfa azon táj felé sietett, hol kedvesét vélte találni; — a' hang ismét elnémult, 's nem tudá merre intézze lépteit, de képződése azt mondá, hogy a' füttyülés búskomolyan szólott, 's kedvesét veszély környezi . . . lelkét magyarázhatlan rettegés fűzte körül, zergeként szökdelt az éles köveken, nem érezé a' fájdalmat, nem tövisszurásokat, csak Aurélt hallá, midőn távolabb, 's mindég távolabban hangzott hívása . . . A' vidék léptenkint elhagyottabb, zordonabb lön, — az erdőség aljában patak zuhogott, 's a' szertehányt óriási szirtdarabok majdnem lehetlenné tévék a' haladást; Jozéfa lankadtan rogyott egy köre, és körültekinte; — balra sziklafal tornyosodott, mellynek aljában majdnem járatlan ösvény vezet az oromra, éjszak felől szédítő mélység környezé a' sziklapárkányt, élein pedig, 's messze nyugot felé sűrű erdőség terjedett; a' leánya csak most vevé észre, hogy ellévedett, aggódva keresé az utat szemeivel, 's egyszerre, mint kigyó érintésénél, rémülve szökött fel, . . . hátrafordult . . . egy férfiú állott előtte.

Hosszu éjfűrtök árnyazák szép vonásait, fején könnyű vadászkalap ült; de szépsége daczára neme az ördögi gúnynak játszott ajka körül, mellytől félni kelle.

„Egy csep a' tengerben nem tesz változást, — szóla nevetve — nem egy hóhehely Monte Rotondo csúcsán! adj csókot, szép leány, ez ajakra, melly sok bimbónak hervadása volt . . .“

Az idegen póriassága visszaadá Jozéfának hanyatló lelki erejét; önérezete sugá, hogy keblében van hatalom, melly minden undokságot elutasít; feledé szegény, hogy ott, hol anyagi erő ellen kell küzdeni, az erkölcsnek legszebb elvei gyenge fegyverekként porlanak el; nem tudá, hogy Isten maga gyakran elhagyni látszik a' gyámoltalant, 's a' hatalmasnak küld segélyt . . .

„Ön igen lovagiatlan, — szólott hidegen a' leány — pedig nőt a' korz földművelő sem sért . . .“

„Sokkal izletesb falat vagy, leánya, hogysem durva paraszt keblén lehessen nyugodnod, — felelé gúnyosan az idegen, 's a' leányt átkarolá — én más örömet készítek számodra, — az estet karjaimban töltended, hová ön-kényesen jövé hivasomra“ . . .

Pacsirta-dal hangzott ajkairól, 's Jozéfa remegve kezdé érteni a' csel-szövényt, melly a' hegyekbe csalá . . . szemei szabadulást keresének, de hiába tekinté ég felé, hiába a' bércekre, mindenhol az idegen ölelő karjaival találkozék, 's remegve látá, miként Isten is gyakran elhagyja az ártatlanságot...

A' férfiú nem beszélt; egy hang sem tolult ki összeforrott ajkain, de a'

leány szívét ép e' némaság fagyasztá. Gyenge kora daczára igen jól tudá, hogy a' szó tettnek ellensége, 's a' vad férfi szemeiben nemét a' dühös, könyörtelen indulatnak olvasá, melytől visszaborzadott. Ereje fogytán vala, nem védheté magát forró csókjai ellen, 's a' rémülés olly szivmetsző hangján kiálta segélyért, hogy a' csábító önkénytelenül visszalépett . . .

De a' leány nem veszté el éberségét, — gyorsan, miként a' gondolat, rohant az idegennek sziklához támasztott puskája felé, 's fejére irányá csövét.

„Térdre! nyomoru! — kiáltá. — A' korz leány illy sértést halállal büntet; számolj vétkeidről, mert öt percz mulva meghaltál! . . .“

'S különös gyávasága az emberi gonoszságnak! . . . Az erős férfi, ki egy pillanat előtt daczolva hívá föl maga ellen az isteni mindenhatóságot, most, midőn a' hatalom egy nő kezében vala, könyörgve csúszott lábaihoz . . . érzeni kezdé, hogy az anyagi erőn épült hatalom semmi, 's mulandó, mint az anyag — miként az óriási cser, mely lementszve gyökeréről, annál súlyosabbat zuhan, minél kérgei izmosabbak. Azonban a' gonosz térdelve is számít, 's midőn Jozéfa, könyörülve az előtte csuszó nyomoruságon, leereszté fegyverét — az idegen reárohant, 's puskáját megragadá; dühösen vonszolá a' mélység felé, 's a' leány iszonyodva láta szemei előtt megnyilni bizonyos sirt, melynek aljában mély patak zuhogott; ismét az éghez fordult 's segílyt kért a' feltűnedező csillagoktól, midőn a' bérceztől lövés hangzott, 's golyó zúgott el csábítója fölé . . .

Két alak mutatkozott a' szirtösvényen, 's az idegen, szemlélve az ellenséget, a' sürűbe szökött, és fa megé rejtezek . . .

„Ne löjj!“ kiáltá a' dugárus, midőn Aurél ismétleni akará a' lövést . . .

„Mig löporom lesz, 's a' nyomoru, ki kedvesemre emelé kezét, él . . . löni fogok“ . . .

„Vissza, gyermek! — dörgött az öreg, 's Jozéfát átkarolá — az apának elsősege van fia felett, — ez embert én fogom megölni;“ 's most az erdő felé fordult . . .

„Végörád ütött, gazember! — kiáltá. — Nincs körülöd a' vak tömeg, mely hajlong ürességed előtt . . . Itt csak az Isten lát, kinek nyitva valának szemei akkor is, midőn atyádat gyilkolád meg“ . . .

Szavait puskadörgés szakítá félbe . . . A' meggyilkolt Préfet fia volt az, kit atyja halálával vádolt . . . 's a' gyilkos menekülni akart bűne tanujától; egy golyó a' dugárus karját sebzé, a' másik Jozéfa fürteiibe ütközött, 's a' szikláról visszapattant . . . Mig a' férfiak felüdültek zavarodásukból, a' Préfet fia a' fák közé tűnt, és percz mulva egy sziklaélen elérhetlen távolságban mutatkozék . . .

„Remegjete, koldusok! — ordítá — reszkess, ősz dugárus . . . holnap vérebeikkel nyomoztatlak . . .“

„Remegj, aplagyilkos! reszkess, csábító! — válaszolt Jakab — kezemben van a' golyó, mellyel atyádat öled meg, hogy gázságod miatt örökségéből ki

ne tagadhasson; sok aranyomba került, de egybeforrasztom azzal, mit e' tiszta angyalra lőttél . . . és ne feledd, hogy van isteni igazság . . .'

A' Préfet fia még egyszer fenyegetőleg emelé kezét a' dugárus felé, és eltűnt.

Ez fia 's Jozéfa kíséretében a' hegyekbe sietett, hol egy sziklaüregből Barnaby lépett elő . . . Mind a' négyen pinczealaku hosszú barlangba szállottak, melly a' sziklákon át tengerpartra vezetett. Barnaby sipot illeszté ajkához, 's füttyülésére egy sajka jelent meg, mellyben mindnyájan eleveztek. (Vége köv.)

Mark.

É J I U T A Z Á S.

Sötét vala körülöm. Mély homály
Övedzé az egész természetet;
Hozzád siettem, útam elveszett,
És mindenütt örvény ijesztgetett.

Mig vezetől a' homály között
Megláttam két tündöklő csillagot,
'S ugy utazám, mint a' három király
Hajdanta a' pusztákon utazott.

'S minél közelbre jöttem, csillagim
Annál szebb fényt hintettek énreám.
A' csillagokhoz érve: hogy szemeid
Tündöklöttek kalauzul, megtudám . .

Szemednek reszkető két csillaga
Az örvények közül kivezete . . .
Valjon az ég ezernyi csillaga
Nem-e megannyi szép leány szeme?

JEGY-GYÜRÜM.

Midőn először monád, hogy szeretsz,
Könycsepp tolult szemed pilláira,
És e' köny reszkető kezemre hullt,
Azóta onnan föl nem száradá.

E' köny lesz gyémántul gyűrűm köve,
Szebb gyémántot nem szült még fájdalom,
'S hogy e' gyűrűt hordhassam is: könyűd
Szerelmed aranyába foglalom.

SZIV FÖLÖTTI ABLAK.

Azt mondtad, szelid leánya, hogy
Szeretnél kebleden kis ablakot,
Hadd látnák tiszta szíved titkait,
Hol semmi női csín még nem lakott.

Ne kívánd azt! fogadd tanácsomat . .
Jöhetne, lányka, oly idő reád,
A' hol, hogy csak ne lássák ablakod,
Zsebkendődet szívedre tartanád.

S a m a r j a i Károly.

CHAMBERY ÉS VIDÉKE.

Utazási czikk.

. . . . Utitársaim csendesen viselék magukat, aluván. Engem az est foglalt el szűk látkörével, 's csalogatta szemeimet, Csak a' conducteur szólt néha egyet kettőt, 's elvégre megmutatá Chamberyt, melly a' csillagtalan ég alatt mélyen fekvék a' völgyben, 's vékony ablakfényeivel alig birt föltetszeni az éjszakából. Pontban 12 órákor fedél alá jutánk.

Ha szives fogadtatás valaha jól esett, ugy Chamberyben tapasztalám azt különösen. A' „la poste“ czimű vendéglő asszonya oly kitünő nyájassággal volt irántunk, mintha régóta volnánk ismerősei. Bánásmódját, vendégszerető figyelmét az

utazó pénze soha meg nem fizetheti. Éjszakai kényelemem hideg szoba, téglával kirakva; magas ágy, vékony takaró, mozgó ablakkarikák, szóval, egész náthatevő alkalmom, 's mindezt mégis felejtém a' hölgy jó szíve mellett. Kár, hogy a' savoyai nép nem gazdag; vagy tán jobb, hogy nem az; mert úgy, a' minő, legjobb, legszeretetremlőbb minden ismerem népek között, mond Rousseau, ki sokaig élt e' tájon, 'sa' népet ismerhette, ismerte is gyökeresen.

Reggelre viradva, kedves ígézet fogá el szemeimet, a' körülfekvő hegyekre tekintvén, melyek egy szép völgyben jönnek le egymáshoz, és keblökre ölelik Chamberyt. A' látkör párkányaira üvegharangként boltosul az ég mindenfelől; a' nap, ünnepi vendég gyanánt, későn jön, és korán megy el a' völgy felett új ormok mögé. E' város olly mélyen fekszik a' magas Alpések között, hogy télen nyáron körülbelől egyenlő ideig látja a' napot.

Esős idő ellenére is mihamar megindulék széttekinteni a' városban, de az sem szép, sem rut, hanem csak kicsiny és főhelye Savoyának, mely maga sem levén nagy, igen összeillenek. Lakosai száma régtől fogva 12 ezer, azaz: a' mennyi születik, annyi meghal minden évben. Tehát öröm a' bánattal, nyereség a' veszteséssel folytonosan egyenlő; 's a' néperőnek, melyből a' szellemi és anyagi előmenet veszi táplálékát, minden mértéke a' pangás, kamat nélküli régi lábon állás; míg pedig valamely város vagy ország az előbbeni mellett marad, 's ki nem lép, hogy úgy szóljak, magából: jövődjé addig biztalan remény. Valami szigorú kényszerűség az, ha minden új szülöttért egyegy halállal kell áldozni a' népszámnak, mi utoljára eleven példája a' természet vad törvényének: fogat fogért, életet életért. De a' mely állodalom, polgári bölcs intézkedések által előmozdítván a' közjólétet, 's a' társas élet minden biztosítékaival védvén a' polgárt, a' szülők szaporodását a' megholtak száma fölött ki tudja eszközölni: már ez által felszabadítá magát amaz ő törvény alól; 's megadván a' természetnek az egyet egyért, magának is marad azon felül, mellyel nem tartozik az elmulásnak, 's mellyre építi aztán jövődjét.

Hogy utazó magának bizonyos fogalmat szerezzen a' népről, közhelyek látogatása nélkülözhetlen. Épen vásár volt 's elvegyülék a' kis tömegben. Arczom közönyéből látható vala, mint nincs szándékom sem adni, sem venni. De mennyire meg valék lepve, mikor illyennek látám az egész vásári sokaságot. Hogy zaj lett volna, mint efféle alkalmnál szokás, nem mondhatnám. A' zajnak semmi hirt, a' mozgásban semmi tolongás, sőt még igyekezet sem, annál kevésbbé kapkodás, időfukar sietés. Jön és megy az ember, mint délutáni ácsorgáskor. A' vevő elvárni látszik, hogy kináltassék, az árus pedig inkább örzi portékáját, mint tőle megszabadulni igyekeznék. Valami bátortalan viselet, egykedvű határozatlanság eladó és vevő között, azért-e, mert gyakorta csalódik egymásban, vagy pénz nem léte, vagy csendes vér miatt? nem tudom; elég az hozzá, hogy én Chamberyben látám a' legnyomorubb sokadalmat, mert adó és vevő épen olly illedelmes tartózkodásban, három lépésnyi diplomaticus távolságban álltak egymáshoz, mintha ellehetnének egymás nélkül; pedig a' vásár kettőn áll.

Legélénkebb mozgás volt még a' gabnapiacson, egy fedett szín alatt, mert minden közt első szükség a' kenyér. Betolakodván, nehéz volt elhinnem, hogy a' ferox Allobrogok ivadécai között járok, pedig a' történet úgy tanítja. Termétek alacsony, arczuk összeesett, hosszatlan kerektség, apró szürke szemekkel. Elégge csontosak, de férfias emelkedés nélkül; tekintetök kevés önérzetre mutató. Ruházatuk rövidre csapott frak és bizonytalan hosszaságu nadrág durva gyapjuszövetből. Mellényök leginkább kék posztó, érczgombokkal; felmagas kalap. Az ing fehérítlen szürke szakvászón, fülig felmenő merev gallérral. Francziául beszélnek. — A' nőnem általában szebb, kifejtettebb mind erő-, mind idomzatra nézve, 's úgy látszik, hogy a' faj és szaporodás előmenete nem rajta mulik.

A' nők nemesb felsuhamlását több helyütt vettem már észre a' férfiak ellenében, de igazi okát nem találom; hihetőleg bir erre befeléssel a' közélet is. Hol a' férfit a' szükség, a' polgári rendeltetés más ügyekbe is avatja, mint kereskedés, gyáripár, bolti és raktári elfoglaltatás: ott a' férfi, szellemének teljesebb virágában, jelzetlebb vonásokkal fejlődhetik, külsejére is magyarázó színt és illő tekintélyt öntvén lelkülete. Innen úgy látszik, politikai élettel nem bíró országban mindig szebb a' nő, mint a' férfi; mert emez nem lelheti meg úgy lelke útját, mint amaz, kinek minden kis pálya elegendő, a' természettől levén minden világa és kötelessége a' házi élet gondjai.

A' savoyai nép, kétségkívül, több népfajból vegyült össze. Szinben olasz felé hajlik; nyelvével ugyancsak franczia; hallgatag viselete pedig valódi germán vonás. Elsőt vérszerint bírja őseitől, kik ellen Róma Fabius Maximust küldé; másodikat a' franczia műveltségtől, mely naponként jobban hat le dél felé az olasz néphe, utolsót pedig a' szigorú égaljtól, mert a' szegénység soha vidám. Egyebiránt germán elem a' mai szárd királyok ős atyjával, Waldeck Bertholddal, mehetett be közéjük, kit II. Henrik, utolsó szászvéri császár (mások szerint pedig III. Radó (Rudolf), burgundi király) küldött oda helytartóul. Hogy illy hatalmas befolyásoknak egészen új népet kellett előállítani, nagyon természetes; de azért földiratilag Savoya mindig Olaszországba esik; különben a' régi római, gall és germán elem találkozának vegyülete. Az utazók egyetértve sok jót irnak fiáról, midőn egyfelől barátságot, szelidséget, egyszerű, követelés nélküli természetet; másfelől késedelmet az elhatározásban, de akkor aztán kitűrést dicsérnek bennök. Vendégszeretők, nyugodtan vizsgálódók. Tulajdonuk a' hamar belátás, de legfőbb tán a' honszeretettel párosult üzérleti hajlam, a' takarékoság és a' keresetnek valami kegyeletes használata. Nemcsak az emberszerető Boigne, ki Indiákon szerzett javait szegény honfiai boldogítására szentelé, és ez által a' gazdagságot, mely napjainkban pénzaristocrazia név alatt mindig győltöttebbé lesz, népszerűsíté: hanem azon tömérdék kivándorlottak is, kiket savoyard név alatt ismer a' világ, tanusítják ezt.

Párisban, hol annyi népfaj összejő, és többé kevésbé elvegyül, csak a' savoyai az, melyet itthon sem lehet jobban megismerni; azért ide igtatok néhány sort a' savoyardokról párisi emlékeim után. A' minden színezetű néphullámában e' világ vároznak, mindig vehetni észre néhány czirnos fiúcskát, kik harsányan, mint fensíp (piccolo) visitnak ki az utcái morajból. Ezek mind ugyanannyi savoyard, házaló kis üzérek, iparfiók, kereskedők. Árulnak gyufát, szenet, gesztenyét, tüt, szalagot, aczel- és vascéleket. Rész majmot, mormogát (mókust), egeret tanit és mutogat; rész kályhát tapaszt, kéményt söpör, vizet, fát hord. Mert, ha kályhád füstöl, ha szenet, fát akarsz, ha gesztenyét ehethél, jő a' kis savoyard, hoz a' kis savoyard, ad a' kis savoyard, szóval: mindig a' kis savoyard (le petit savoyard); mely név közönségesen be van véve a' franczia álpesi, vagy auvergne-i suhanczokra is; de azért főleg illeti a' savoyai fiukat, kik nagy számmal és több század óta üzik e' keresetmódot a' francziák fővárosában. Mennyire szereti őket a' párisi nép, mutatja eléggé az utcái élet, hol akárki támadjon meg savoyard-t, gyanuból vagy igazán, a' közrészvét mindig e' mellé nyilatkozik. Egész Franciaországban több él százezernél, 's hihetőleg, felényi Párisban; de mivel e' faj semmi egyéb, mint munkája után élő, csendes nyugalmas teremtések, a' kormány és hatalom által is pártoltatnak.

Keresetének e' hangyanép csak igen kis részét költi el, 's belőle tán semmit a' divatos világ ingereire, mert életök, erkölcsük fölöttébb egyszerű. Hat, nyolcz, tíz lakik együtt, leginkább magas, padlásszobákban, melyet közösen fizetnek, butoroznak. Ágyuk szalmazsák a' földön; ők a' világ első communistái. Ételök naponként öt-hat sous-ba kerül, mi nem csudálatos az előtt, ki tudja, hogy Párisban esernyő alatti két-három garasos ebédől (le diner sous la parapluie) száz vagy több frankig lehet fokonként ebédelni kinek kinek rangjához képest. Ők mulatságra, mit a' bar-

riere-ken dühödésig üznek a' francia- és egyéb országi mesterlegények és napszámosok, nem járnak. Estvéli öt óra nekik istentisztelet ideje, hol saját papjuk beszél, egy kis vallást tanít, 's éneklés után haza mennek. Az éji kalandoktól megörzi álmos természetök, mert sokat alusznak, mint a' vadmacska.

Illy életmód sokat megtakarít kevésből is; ki hinné? négy, ötszázezer frankra megy, mit a' savoyárdok évenként haza küldenek szegény szüleik, rokonaik gyámo-lítására. Ajándékaik egy részét mindig az oltár veszi. Ötven-hatvan ifju összeáll, 's összead hét- nyolczszáz frankot, és Páris minden ékárui közül egy feszület, egy szent gyertyatartó, vagy más egyházi becses dolog az, mire nem sajnálják a' pénzt; 's így minden fényűzésök az ajátosság.

Van egy ünnepe Chambérynek, halottak emléke napján, mikor az élőkért imádkoznak. A' kopár Maurienne, Tarantaise, Faucigny és más vidékekről feljönnek a' szegény szülők kivándorlandó fiaikkal. Az utazás terhének kintartása, az elélhetés gondolai levén főkéllék az ifjakban, természetes, hogy a' legépebb, legerősebb sarjadedék gyűl itt össze több százra menő csoportokban. A' harangok meghívják a' népet közös istentiszteletre; mise mondatik és áldás az idegenbe szándékozó ifjak felett. Áldás vétele után piacra és utcára tódul a' nép; és elválik a' sors ifjak és szüleik között. Kit atyja kísért fel, talán kevesebb könyvével bocsátatik utra, mint ha anyja jött volna; e' szerint az indulás mindenkép keserű. Sok szüle még folytatná a' jó tanácsadást, de, mint temetéskor, megkondul ismét a' harang és az ifjak seregestül indulnak. E' szertartás vajmi érzékenyítő, de annál boldogítóbb, mert a' hit és haza áldása kíséri első lépéseiktől kezdve a' kiköltözőket. Tehát Savoyának egy fia sem hal meg a' nélkül, bár hová vetette is a' bizonytalanság, hogy a' hazai harangot meg nem huzzák volna fölötte.

Kimaradásuk ideje, ha nem örök, legfőlebb tiz esztendő: ekkor rendesen 20—26 évesek, mert 10—16 éves korukban szoktak kivándorlani. Elhal közülök egy ötödész, visszatér a' többi, midőn a' megszugorgatott kereset oltalmával, menten némileg a' nyomortul, annyira-mennyire biztosítja hátralevő napjait. Gyáripar, kézmű nem igen kedvenz foglalkozásuk; de kevés is az inger; a' természetűl pedig épen arra ösztönt egy nép sem von talán a' világon. Sok idő kell még arra, hogy ez alpesi ország küszöbén áttörjön a' civilisatio, 's a' szép emberiség előmozdításával örömkertté varázsolja e' völgyét a' siralomnak.

Délután földerülvén az idő, a' város fölé emelkedő hegyre menék, elnézni a' kerek völgyön. Az ormokrul hó és napfény csillogott, és zuhatag omlott mindenfelől. Az egész völgy egy zugás volt, a' levegő egy nagy fuvalom. Megkérdezém Charmettes völgyét; délre nyíló keblén több mezei ház elszórva. Egy pap, kivel ott sétálta közben találkozám, megmutatá nekem, mielőtt kimondtam volna, mit keresek, a' házat, hol Rousseau lakott. Ez az, mit én akarék, mert talán kihagyom utamból Chambéryt, ha össze nincs kötve Rousseau életével. Mint kimegy a' szél e' völgyből mindenfelé, úgy mentek ki az ő szavai mindenfelé, ugyanazért eljövünk, mint zarándok, a' helyre, hol gondolatai megszülemlettek, mert azokból igen sok következett.

Meglátogatám igenis, a' zöld ablakos mezei házat 's örömem volt hallani a' felügyelőnetől, hogy Rousseau emlékét sok utazó megtiszteli, mint én. Ott van arcképe, de nem azon korból, mikor ő Warens asszonynyal — kit vallomásaiban legtöbbször chère mamam-nak nevez — ott lakott. Még mutatják zongoráját, mellyel ő kenyerét kereste, 's billentyűit megilletém ujjaimmal. Egyik szoba téglázata még a' régi. Van egy emlékkönyv, hová mindenféle utazó lerakja devotio-ját. Olvashatsz benne görög, latin, angol, német 's legtöbb francia emlék-mondatokat, dicsőítést, miken az enthusiasmus betegséig van elárasztva. Hazám nyelvén körülbelül ennyi áll benne: ő az igazságot mindig közel kereste, 's azért találta meg. De az utasok durva felekezet, még itt is pártokra oszolván, főleg ha fran-

ziák; ennek tulajdonítható, hogy sok helyütt ki van törölve, néhol egész lapok kitépve belőle.

Charmettes völgye közel van Chambéryhez, de mégis elég távol annak, ki szereti a' magányt és elvonulást. Szekérutja mellett egy kis patak csurog le fák alatt, 's folyásával szőlőktől választ el, míg főlebb legelő, erdő, a' házak körül egy-egy kert. Paradicsomnak mondhatnók e' völgyet és pedig korán sem azért, mintha tul a' rendin pazérolta volna reá kegyeit a' természet: hanem a' miért boldoggá, elégültté bira tenni oly szenvedő egyéniséget, mint Rousseau, kinek még az öröm is fáj; kit e' völgyben élt időnek „olly igaz, mint élénk emlékei“ később, szerencsétlensége napjain is boldoggá tévének.

A' kis birtok, mellyen a' charmettes-i házacska épült, ma szinte harmad, negyed kézen van azóta. 1792-ben, midőn Savoya Mont-Blanc megye név alatt Franciaországhoz volt csatolva, Herault de Séchelles, a' nemzeti gyűlés biztosa, egy fehérmárványtáblát helyez a' külső ajtó fölé, ilyen irattal:

Reduit par Jean Jacques habité,
Tu me rapelles son génie,
Sa solitude, sa fierté,
Et ses malheurs et sa folie.
Á la gloire, á la vérité
Il osa consacrer la vie,
Et fut toujours persécuté
Ou par lui-même, ou par l'envie.

Magány, a' hol Jean Jacques lakott,
Előidézéd lángetsét;
Minő magáncz és büszke volt,
Milly boldogtalan és bohó,
A' dicse és erényre ő
Meré áldozni életét,
És üldözék mindegyre őt,
Vagy irigyek vagy önmaga.

Szinte jól esett, hogy jelenleg senki nem lakott e' házban, 's úgy tetszék, mintha én lettem volna első vendég a' nagy embernek eltávozta óta, 's ez által is közelebb érzem magamat nyomaihoz, pedig ott laktának immár elmúlt száz esztendeje.

E' völgy és Warens asszony társasága, kinek ő fia és szeretője volt egyzersmind, elhatározó befolyással voltak Rousseau írói jellemére. Nem mondom ugyan, hogy a' természet imádása itt fejlett volna ki benne a' bizarrságig, de hogy az új Heloise, Julia füstésekor mindig e' völgyre emlékezett, bizonyos. Ezért játszik a' mese az Alpesek lábainál, hol a' meghittek a' szabad természetben hallgatják az örök szózatot, a' hegyek ormairól lezengőt, 's veszik a' szerelem indulatát az egekből. Warens asszony társasága, talán épen jó szíve csak elpuhítá vagy elfinomítá a' különben is bárány-kedélyű ifjat; de más részről az ő gondoljai által nyerte Rousseau, mint vallomásaiból kitetszik, zenei és tudományos ismeretét. Port Royal észtana, Locke próbatéte, Malebranche, Leibnitz, Descartes 's többek a' kor nagy tudósai közül, itt lettek ismeretessé előtte. „Mind ezen könyvekben, mond ő, vettem észre, hogy egyik a' másikkal ellenmondásban áll, mit én meg akartam egyeztetni; 's ez sok fáradságomba került. Végre más módszert, véglenül jobbat vévék elő, mellynek minden haladásomat köszönöm.“ Ő t. i. olvasott pusztán az emlékezetért, mi által egész tárat gyűjté az eszméknek, 's ekkor bírálata mestereit, és „mégis,“ mond ő, „mikor saját eszméimet kiadtam, nem vádola senki, hogy a' mester szavára esküszöm.“ — Tehát Charmettes völgye oly mélyen van beszöve Rousseau életébe, mint ez a' tudományok művelésének folyamába. A' franczia jól tudja, ki volt Rousseau, 's birja tisztelettel tudósa emlékét, és minden léptét megmondja az idegennek; a' többek közt Páris egyik országutáról elégli ezt róni fel nevezetességül, hogy Jean Jacques azon ment be Párisba először.

Mielőtt megváltam volna ezen annyira emlékezetes helytől, széttekinték a' dombról, 's kinéztem az utat éjszakára, mikor ismét indulandó valék, mert fölötté bánt, ha, mi rajtam, főleg hegyes vidéken, többször megesett, nem tudom magamat tájékozni. Még az nap estve kocsi ülök 11 órákor. Szíves fogadósném azzal bocsáta el, máskor is oda szálljak. Ez fogadói szólásmód, meglehet, de mennyire

jól esik ahhoz képest, mint engem az emődi magyar korcsmáros fogadott volt néhány év előtt, mikor, első kérdésemre: van-e valami enni való? azzal vágott le: nincs biz itt, nem is lesz! — A' magyarban egyik fővona a' vendégszeretet, de azért, a' mi elég csudálatos, fogadónak nem való. Tehát mi még a' korcsmai civilisatioig sem jutottunk volna?

Éjszaka jöven, éjszaka indulván, a' közheeső nap, melyet Chambéryben tölték, mint szokatlan fény, maradt lelkemen. Az a' világosság kísért sötét pályámon, melyet Rousseau olvasása gyujta egykor ifjuságom előtt. — Utunk most vad hegyek közé, vigaszlanul rideg völgyeken vitt az idő szerint, mikor még a' természetnek semmi disze, csak nagysága. Reggelire St. Jean Mauriennebe értünk, hol füstös szobában költök el, a' mit Isten adott. Ezentul mindig jobban érzik az ut emelkedése, 's apródonként jó magasra jutunk a' havasok között. Nehol mutatkoznék egy kis rét, ha azt is el nem vennék a' koronként legördülő sziklák, 's méginkább a' nyári melegben leolvadt jégdarabok, melyek miatt elvégre a' föld teljesen áthül, és haszonvehetlen. Az Isère vize, mely később egy francia megyének ad nevet, csak lármát csinál zuhatagaival, sziklákat forgatván sziklákon egymásután. Az egész völgyet, vagy inkább a' völgyi szoros utat védeni Bramant d' Essillon vára áll meredek vörös szirtek élén, példányul szolgálható a' katonai építészetben, csak az a' kár, hogy meg nem lepheti az utast, mivel e' hegyországban a' természet uralkodik 's minden tekintet nagyszerűség, mit emberi kéz nem utánozhat. Ha ellövetik a' hid, mely a' várral szemközt a' két ölnyi széles utat, egy oldalról befutó völgy felett összeköti, csak a' madár mehet el felőle. Délután három órakor elértük Lans-le-Bourg-ot, mely épen a' Cenis hegy alatt, vagy inkább oldalán fekszik 5,530 lábnyi magasban a' tenger felett. Házai szorosan vannak egymás mellett, földve hóval, összebuva, mintha egymástól akarnának melegülni. A' kenyér, mellyel itt élnek, csak azoktól érdemli az Isten áldás nevet, kiknek a' természet hazául adá e' szomorú vidéket, 's a' mindennapi keserű falatot a' honszeretettel akará megédesíteni. Azért, az utasok számára, kiknek lehetlen volt jobbhoz nem szokni, Chambéryből hoz a' kocsis kenyeret; ellenben a' vaj és a' nálunk is kapható penészes sajt (fromage de mont—Cenis) fölséges. Mig ebédeltünk, uti egész pogyásunk szánra tételt által, mert késő tavaszig azon megy a' közlekedés. A' népen nyomor és rongy. — Midőn a' szánra felülénk, szinte ostrom alá vett a' koldusok serege; egymás ellen nyujtván kezeiket, megkapva csókolván ruháinkat, olly végreménnyel, mint a' vízbehaló, hogy csak a' sebesebb indulás ragadt ki körmeik közül. Reszketeg fejű aggok, iszonyu golyvás, talóka arcok, kik szólni sem tudván, csak tátozással jelenítik ehöket, 's mutogatnak szájok felé, a' követ is megindítják. De a' természet irtalmatlan. A' nyomor által megszentelt orozatlanságot — mivel nincs keserűbb tapasztalása utazónak — még elszenvednők; de az a' sok eltorzult buta kép, golyva és talókaság a' könyörület tiszta indulatát is bizonyos undorral fertőztetik meg az ember szívében.

A' földfekvés lassankénti magasulta okozza, hogy a' Cenis hegy nem látszik ollyan nagynek, minő valóban a' tenger fölött. Ezt csak hava és viharai hitetik el utazóval, ha kétlené a' tapasztalás és tudomány adatait. Az idő minden pillanathan változik. Néha ködben vagyunk, 's szinte halljuk a' felhők suhogását, majd ujra tisztában, és messze kilátunk. Elfogatosink keresztet vetvén magukra, nézik az eget, és a' sebes változásba menő felhőket. Az ut tévedező kanyarulatokban, hol előttünk vesz el, hol utánunk; ki vagyunk emelve a' mindennapi világból. Utunk mellett, a' völgyre dülő oldalon, magas faoszlopok jelölik az igaz járatot a' hótengerben, 's bizonyos távolságra több mint harmincz, igen jeles házikó váltja egymást, hol uti rendőrök, veszedelemkor egyszersmind életmentő biztosok tartják rideg lakásukat. Ollykor-ollykor kitekintett egy-egy közülök, megemelé kalapját, vagy megbiccenté fejét a' szűk ablak megett és visszavonult. Soha egykedvűbb arcokat, de soha is

annyi vigasztalást egykedvű arczokon. „Az urak jól imádkoztak” — mondá a' laus-le-bourg-i pór, „mivel az uti biztosok bent ülnek.”

„Mit bizonyít ez?” — „Hát hogy az idő csendes; nincs mitől félni, különben itt a' kocsikat is felforgatja a' szél, 's messze veti.”

Már tetőket látánk mélységbe sülyedni magunk alatt, mikor velünk egyirányban, a' conducteur balra mutatott, 's megpillantók egy részét a' cenisi hegyi jégnek (Gletscher). Mint valami párkány nyult ki az a' bércez fokáról 's a' hó közül, padlánt képezve. Színe zöldes, minő rendesen a' jégé magasban; mert a' völgy felé már kékes. Meddig terjedt felülről le, vagy vizirányban, a' tömérdék hótul kivenni nem lehetett. Egyébiránt nyáron, mikor a' hó elment, Savoyában mérföldekre nyúló, több ezer ölnyi széles illy örök jeget láthatni. Tudván, hogy a' cenisi ut 6160 láb magasban megy el, ez a' jég pedig nagyon közel esett az ut legfelső pontjához, nem gondolok csalódní, ha fekvét körülbelől annyira teszem. — Feljutván a' tetőre, azon édes reményben, hogy minden lépés közelebb visz a' nap országához, mint Staël asszony Italiát nevezi, teljesen megnyugovánk. De körülünk még tél vala; hóba volt fulva minden házacska. Fának, bokornak színe sem volt. A' nyár és tavasz teljesen elveszve a' télben, mert csak egy száraz ág sem feketlett a' hősivatagon. Egyedül a' szél hagyott volna nyomokat, ha el nem temetendé újra szeszélyes játékával. És midőn annyira elhagyatva érzi magát az utazó, 's körülte mindinkább elfogyni látszanak a' társas élet biztosítékai, akaratlanul is az égre gondol, mellyhez közelit. Legelső hajlék, mellyet e' rideg uton talál, a' keresztényi szeretet hajléka leszen, hol századok óta ezernyi ezer utas lelt már segítséget a' jámbor anachoreták jószívűségében. Mikor minden állat, 's még a' rossz ember is fut a' veszély elől, nehogy elsodortassék, 's hófúvatban érje halálát, e' jámbor férfiak, legyen éj vagy nap, elhagyják e' szent hajlékot, el az imádkozást, és kiindulnak a' jövevény elé, kezökben vivén a' gyámolítás pálcáját, nyelvökön a' vigasztalás beszédét. Talán nincs nagyszerűbb intézkedés a' keresztény vallásban! Párját a' régi világ intézetei között haszontalan keresnéd. — A' cenisi kolostor fölötté régi. Alapításának dicsősége vagy bizonyos Adelasia grófnét, vagy Jó Lajos, vagy Nagy Károly császárokat illeti. Sok egynek, elég háromnak. Ez intézet a' szeretetkösziklájára építettett, 's iránta az újabb kor sem bírá elveszteni hálaindulatát, pedig sokban ártó kezekkel nyult az isteniekhez is. —

Utunkat, melly az Alpeseken 's Europa felföldjén keresztül — mint Savoyát nevezhetni — legbiztosabb kocsit Olasz- és Franciaország között, mert az év minden szakában járható, Napoleon gondolta 's megnyitotta 1805-ben. A' roppant eszmének Fabbioni János volt mérnöke, 's mestere, 's öt hónap alatt háromezer napszámossal dolgoztatott rajta. A' mai szárd kormánynak elég dicsekvése, ha évről évre gondját bírja viselni. — A' Cenisen egy tó is fekszik 8000 lábnyi magasban, de csak nyaratszaka látható. Kérdezzük inkább: miféle nyomcsapások azok a' hegyről le a' mély völgyekbe? A' merész hegyi lakosok utja ez, kik mulatság vagy utrövidítés okaért valami törekeny faeszközt használnak szánka gyanánt, 's lélekzetölő sebesen csúsznak le hanyatthomlok. Egy vasszeges bot teszi a' kormányt. Illyet különben latni a' mi felföldünkön is, hol az ut neve e r g e t ö.

Elhagyván a' kolostort, az ut kezd lejténi, és szállunk mindig alább. E' keringés olly könnyű és gyors, hogy derekunk megfájul az ülésben, most jobbra, majd balra dőlöngvén szünetlenül. A' hóvidék néhány órai lejtés után megszűnik, szánról ismét kocsiba lépünk Molaret mellett, hol új posta váltatik. Még tart a' leut Susaig, itt síkra érven, megérezzük arczunkon Piemont légyabb levegőjét.

E r d é l y i.

P E S T E N !

(Naplómból.)

Majus 12-kén.

Másnak virágot, nekem új sirt hozott a' tavasz; egy okkal több, hogy meglátogassam élő kedvesimet. Más, virágot szaggatand a' mező szőnyegéről, én virágot fogok ültetni barátom új sírjára.

Elhagytam Bécsset, az érzéki élet e' bűbajos tanyáját, ez ékes Ninivét, hol kigyóként tekergőzik utainkon a' csáb, hol századok hideg rendszere elszerűlt az öntudatot, hogy a' felszálló ködfátyol ne lehessen előhirdetője a' tiszta reggnek. — Majdnem másfél éves távollét után ismét itt vagyok.

Nem vagy te olly ékes ó Pest, mint az elhagyott birodalmi város; de kebledben élet forr, 's egy zöld ággal nem ér fel az ékes koporsó. Mit ér nekem a' pompás ravatal, ha rajta halott alussza álmát; zöld ágra száll a' völgy csattogó leánya, 's zöld lomb közt edesebben zenél a' szellő.

Én Pestet, mint reményünk egy illy zöld ágát tekintem, és mert reám itt is baráti karok vártak, keblemben fendobogott a' szív, midőn tegnapelőtt a' hold fényében e' két város tűnt fel előttem a' komoly homloku B u d a ' s a ' mosolygó arczu P e s t.

A' mint megérkezém, azon kevés kebelére siettem tüstént, mellyek barátsága annyi örömet hint utaimra. De mellettök vágytam még látni azokat is, kik iránt tisztelet fog el mindannyiszor, valahányszor küzdésökre és az áldásra gondolok, melly tetteikből áradoz; 's miután e' jelek néhányával reményem volt találkozhatni ott, hová a' L i s z t Ferencz genialitásának tisztelete gyűjté egybe Budapest írói és művészeinek egy részét: Karácsonyi Gedő és P. Horváth Lázár urak a' Bartl-féle városligeti nyaralóban tartott Lisztünnepen örömmel jelentem meg.

A' csarnok virággal ekítettett 's a' tavasz e' szép gyermekeinek dús csoportjában babérozott fővel állott Liszt életnagyságu gipszszobra, D o z s n a y Károly sükerült műve. *)

Én ünneplő kebellem közlekedtem derek hazánkfia felé, kinek emberszeretete egyik alapja azon tiszteletnek, mellyel adózik neki a' világ, míg azt a' pusztá névtől, Istennek hála, már megvonja. Liszt homlokát a' művészet istennője csókolá meg, lelkebe az ég árasztá sugarát, hogy, mint villámszárnnyu sas, hatalmasan emelkedjék fel. És mégis, úgy tapasztaltam, Bécsben a' fenső köröket a' lángelmének önérzete metszően sérté. Elfelejték a' jámborok, hogy Liszt egy hős, míg ők az ősi gög, bűn és előítélet szolgálai.

Liszt Pesten többnyire jótékony célra játszott; így játszott ő jótékony célra — azaz: hogy lelkünk élve merüljön — ez estélyen is. — Így képzelem magamnak a' lángelmét, melly erejével nem birva egy pillanatban az égig tör fel, 's majd édes merengéssel fűzi egybe a' völgy virágait, hogy a' jövő pillanatban ismét fenn fennlebegjen a' csillagok között tűnve el.

És e' derek férfi mellett ott letem egyetlen E ö t v ö s ü n k e t, a' tűzlelkű T e l e k y Lászlót, az áldozatra kész becsületes akaratu B a t t h y á n y Kázmért, a' beszélyíró jeles J ó z s i k á t, K o n t széplelkű költőjét, derek B a r a b á s u n k a t, genialis E r k e l ü n k e t, a' Honderű két collegáját, 's hogy el ne felejtsem, a' még mindig fiatal S c h o d e l n é t 's a' lovagias szellemű L e n d v a y n é t.

A' barátságos estebéd után, melly felett a' derek cigányok, kiknek maga töltögeté Liszt a' pezsgőt, zenéltek varázs-húrjaikon, a' vendégkoszoru egy Rom-

*) L i s z t az ifju, sok reményekre jogosító művészt pártfogolni ígéré 's e' célra továbbbi kiképeztetésére évenként bizonyos összeget biztosítand neki aláírás utján.

berg szerzette gyermekszínphoniával lepetett meg, melyben az igen-igen bájos hölgy *) által játszatott zongora mellett legtöbb teendője volt a' dob-, kakuk- és kelepnek. A' kelepet a' „Honderü“t. szerkesztője kezelé a' jelenvolt gonosz collegák itélete szerint művészi avatottsággal.

Ma pedig szerkesztő barátommal S z a b ó Richárdot, a' kedélyes és kedves beszélyíró, látogattuk meg Taksonyban, hol a' szív szövetségét az ég áldásával erősíté meg, nőtestvérét esketvén meg egy derék ifjuval.

S z a b ó Richárd barátsága által egy szerető kebellet ismét gazdagabb lettem. E.

TÖRTÉNETI SZIKRÁK.

B á r t f a i l ó h ú s. Bártfán Sáros megyében, a' falusiak keményen el valónak tiltva a' marhahúsnak árulásától, 's ha valaha illyesmit a' parasztok behoztak, azt a' mészárosok tüstént elkoboztatták. — Ez a' szegény vidékieken többször megtörtént, miért is boszút forraltak. Éjszakának idején egy elesett 's általuk szépen megtisztított lovat vittek a' városba, mely a' lesben álló mészárosoktól marhahúsnak tartatván, lefoglaltatott 's viradatra a' lakosok között ép hús helyett kiméretett. A' tévedés csak akkor vétetett észre, midőn a' lábak körmein a' patkók pillantattak meg. A' zaj és a' zavar nagy lett a' városban, kivált midőn megyei némelly tisztviselő az egészényt tós versekben megénekelé.

Jaj annak mostanában, a' ki a' bártfai polgártól tudakolja, hogy mint esett a' lóhús?

H o s s z u é j B e s z t e r c z e b á n y á n. A' libetbányai követek gyűlésre menének néha napján Beszterczére. Házi gazdájok éjszakára, hogy csendesebben 's biztosabban aludjanak, a' szoba ablakait vastáblákkal zárta be. Künn napallott, de a' szobában pokolsötét volt. Végre egyike felkapaszkodott 's ki akart az ablakon nézni, valjon soká tart-e még az éj? Azonban koromsetétség uralkodván a' szobában, ablak helyett egy, falba vésett almáriom ajtaját nyitá ki, — a' hová betekintvén, csakugyan semmi világosságot sem tapasztalt. Lefeküdt tehát 's kis idő múlva ismét az almáriomba kukkantott. Így folyt ismét az mindaddig, míg az ajtón nem zörögtek 's barátjaik be nem jöttek, kíváncsian tudakozódván, miért maradtak el a' gyűlésből?

Azóta sokféleképp boszantatnak a' libetbányaiak. (Zólyom megyei közbeszéd után.) Közli B—r M.

BUDAPESTI SÉTÁK. XVII.

Urambátyám megérkezett T e s p e d r ö l; pesti pereit rákjegyben fogantának: pár sárga csikóval akart mozditani a' dolgon. — Budán a' hidvendéglőben szállott; szegény öreg! — nemeseMBER létére sajátos kedvet érzett magában, ha a' hajóhídon vámmentesen átsétálhatott; illyenkor aztán némi gunnyal kacsintott a' lánczhíd oszlopaira, melyek, mióta a' nemzeti újságnak vezérczikkezett „ominosus botrány“-a leüledett, nagykényelmesen megállapodtak azon gondolatnál, hogy az á l l a d a l o m n a k fentartásához aligha nem kellene még egy oszlopot magukhoz emelni, — elég széleset vállban, az országos terhek elviselésére.

*) Kinek bizony mindketten kissé mélyebben tekintettünk szép szemeibe . . .

Csodálkozva nézé mégis urambátyám a' roppant művet, és az építésnek értelmezéseért majd lehuzott; kézzelfoghatólag akarván tehat neki a' dolgot megmagyarázni, elmondám: miként — dereglyére halmozták a' tömérdek követ 's lassanként fenékre ereszték a' hidoszlopot. — Ez aztán világos!

Gőzhajón még nem volt urambátyám; azért Budán' a' császárfürdőbe mentünk: de erőnek erejével a' hajónak fenekére czipelt urambátyám, mert, mint mondá, ha el találna durranni a' katlan, szükségképen 'fölfelé megy' — a' kémény; — — végrendelet nélkül pedig nincs étvágya meghalni; ez utóbbi elvből magam is pártolám az indítványt, édes reményében a' kizárólagos öiöklésnek, ámbár néhány kellemetlen pontokkal leend kiczifrázva, például: hogy bizonyos ujságra évenként kellene praenumerálnom; de ezt majd a' falusi gyermekek felhasználhatják sárkán-kigyónak.

Beértünk a' fürdőbe; a' csinos hely urambátyámnak igen tetszett; langyos vizet szörpölni azonban bolondságnak tartá.

Széttekintgeténk! urambátyám megszólamlott:

„Öcsém! engem itt ismernek!”

„Maglehet, kedves urambátyám;“ felelém én, épen semmi csodálkozni valót nem találván a' dologban.

„Nézd, nézd! mint kacintgatnak felém azok a' dámák!”

„Szja, kedves urambátyám, e' barátságos lények azon szemtelenek fajából valók, melyet a' rendőrség megláthatna, ha szemeit felnyitná; láb elől pedig eltarthatná, mint példányait a' XIX-ik század gyalázatának, mely a' féktelen simulásig haladott. — Csak tiporjuk, uraim, az erényt, takarjuk el szemeinket, hogy mások annál bátrabban élvezzék a' szemek gyönyöreit, 's ne sirjunk, ha majd egykor a' szűz erénynek bitorlott virágiból vastag büntörzs emelkedend, 's az égnek átka fejünkre sujtandja a' sárgult levelet, melyet a' vétkes hanyagság tétlen látott egykor virulni az enyészet előtt. —

Ozsonnára Pestre rándulánk; közel az uriutczához téjárus boltba térünk be. Előbb a' czimert nézők meg, 's látánk kecskét és tehenet, alólról pedig állott a' tudós magyarázat: „Zum Milchmädchen.“!!!

A' tej meglehetősen volt, még l i s z t sem volt bele habarva, mert épen a' gyüldében lakmározott.

Innét a' híres „Pillvax”-ba mentünk, hol egy ifju, lotteriazó dühében, tizenöt pengő forintnak hágott nyakára; egyetlen egy narancs vigasztalá az ifjut 's csupa hálából a' gyümölcsöt hámozni kezdé, mint őt lehámozá a' lutris.

„Öcsém! menjünk komédiába, vagy szí'-házba, vagy minek is mondjátok;“ figyelmeztetett urambátyám, 's Obernyiknek „Nötelen férj”-ét meglátandók, a' nemzeti színházba ballagánk.

Urambátyám drágálta a' bementi árt, 's mint mondá: „ha már adózott a' nemesember a' szí'-házra, legalább eresztenék be ingyen!” Ebből bátran következtethetjük, ha a' nemesi kiváltságok osztogatását egykor urambátyámra bízzák, a' nemesember a' színházba is ingyen fog járni.

A' befizetékör adott jegyet feleslegesnek tartá urambátyám; ugymond: „becsületes embertől elég, ha mondja, hogy fizetett;“ én azonban figyelmeztetém a' romlott világra, mely gyakran „per suttym” szokott besurranni, mit alkalmiság épen be is bizonyított: bizonyos keményített inggalléros uracs eltéveszté a' jegyváltó helyet, és a' tömeggel együvé akadva akart a' színházba csúszni; zavarából urambátyám menté ki, ki őt farkányanál fogva a' jegyváltóhelyhez vezeté 's kurtán utasítá: hogy a' bilétes ur szívesen ad egy forintért bementi jegyet a' nagyságos urfinak, és ő megérté a' zsebreható szavakat!

Zene előtt beszélé bátyám, miként a' mult héten négy szürke csikó lopatván ki istállójából, a' tabódi vásáron a' bélyegről megismeré őket, és haza vezetteté,

mig a' kötőfékezőket jó helyen hagyta. Eszmelánczolatnál fogva én is elmondám, hogy a' mai darabnak szövege Berinkeytől elcsempészettnek állittatik, 's hogy kidolgozó e' fáradsáért csak — 60 darab aranyt kapott; mi, ha úgy van, igen olcsó kereset volna más ember rovására. A' 60 darab aranyért sokan izzadának, kik elkeseredetten nézhetik az illy sajátságos pályázást, mellynek főkelleke az e r e d e t i s é g; 's így Obernyiknak bőrében áll az ügyben nyilatkozni, hogy a' nyilvánosság annak a' bőrére vagdaljon, ki megérdemli.

Darab végével a' „Komló“-ba mentünk, hallani a' győri cigányokat, kiket saját nemökben az elsősegről senki sem fog egyhamarjában leszorítani. A' népdalok dicső zenéjébe merülő urambátyám előtt elhidegült a' rostélyos; az egyszerű parlagi embernek szemei egy helyre tapadának, arczvonalmaiban szokatlan gyöngédség, szemekben búttan könyvek merülének fel: szíve megérté és érzi a' búskomoly zenét, mellynek kristály-könyvek aldoznak, lefolyván az aggnak ránczain, barázdáin az idő vasfogának, mellynek irigy éle századokig rágódott életünkön: — — de élünk, és élendünk édes hangjain a' zenének, melly kísérend Adriáig, hová apáink sós könnyei folynak, hol nyérget vetendünk a' sorsra, 's a' dagadó lágy elemből hozandjuk a' drága gyöngyöt a' kiszenvedt hon ifjuló homlokára.

Riadó tapsok fogadák a' gyönyörű népdalokat, hangzott a' pajzán dalnak zenéje:

„Káka között ül a' béka!“

És e' honban milly szélesen terjed el a' káka, és hány millió abban a' béka!!

Megindulánk Buda felé 's ime az utcának ellenkező oldalán néhány fiatal ember jókedvűen ránczигál egy más akolból és nyájból valót; könnyen felfogható dolog, miként ő a' farkasok közt csak amugy kottából ordított, melly némileg a' disharmoniába harapott; de nem tágitának az ifjak, 's minthogy a' jámbor idegen unalmasnak találá más nótájára tánczolni: „du Lump“-ozni kezdé ő kegyelmöket; mind hagyján, ez sem tévé meg a' hatást, sőt a' „zweifacher Lump“-ra következett „dreifacher Lump“ is hatástalan hangzek el; utoljára maradt a' java, azaz: „Sie Schneider- und Schuster-Betrüger!“ — ne neked, lisztlopó! itt már csakugyan gyenge oldalát találta az ifjuurak egyikének, ki a' „Schuster“ szóra felindulván, a' szegény ördögöt derekasan megfejlte. — A' rendőrség, szokás szerint, valamelyik kocsmában „absentium ablegatus“ volt; mi okért máskor tessék az urituczai rendőrnek valahol a' Curia körül hagyni az adresse-ét és a' kocsmának számát, hol rendszeren tartózkodni szokott; így talán csak nyomára akadunk a' — rendőrségnek.

Falu helyen a' szárnyas egerek a' levegőben röpködnek, nálunk pedig, azaz: Pesten, magas sarku kopogós topányban zavarják a' csendes éjszakát, míg az erőszakolt életnek a' pártatlan halál mond jó éjszakát.

Buda felé közelgeténk már, 's a' hidközépről nézők a' csendesen hullámzó Dunát, a' holdnak sugarai a' szőke habokba hajlanak, mint torkos kandurnak bajusza az aludt tejes fazék tartalmába; — egy fedeles kocszi sebesen robogott át a' hidon, és, halljátok, uraim! a' kocsiban egy pesti rendőr ült, megfejtéseül a' tálánynak, hogy miért nem lehet ezen jó urakkal g y a l o g beszélni. A' mi pedig a' hidon való lassan hajtást illeti, a' rendőr úrtól megtanultuk, miképen szabad a' vásár, nyargaljunk!

Késő lehet már az idő, azért kedves urambátyámnak csendes jó éjszakát kívánván, Pestre visszaballagtam, új erőt gyűjtendő a' jövő napokra, mellyekben lábaim urambátyám rendelkezése alatt állandának. Mi történendik velünk jövőben, azt a' jó Isten tudja, de nem én. Alázatos szolgáljuk

D a r a P é t e r.

NEMZETI SZINHÁZ.

„Nőtelen férj,” eredeti vigjáték 3 felvonásban. Irta O b e r n y i k K á r o l y.

(Először adatott f. é. majus 7-kén.)

A' jelen vigjáték a' nemzeti színház igazgatósága által folyó évben a' legjobb társalgási vigjátékokra kitűzött 40 aranynyi pályadíjt nyeré, 's mint ilyen, szép számú közönséget gyűjte a' színházba, 's az élénk menetű színmű tetszéssel fogadtatott. — Hogy az olvasóval e' vigjátékot megismertessük, meg kell tennünk az e' részben legkellemetlenebb foglalatosságot: keresztül kell mennünk tartalmán.

Berendy Gusztáv öt hónapos házasságát titokban tartotta nagybátyja előtt, kitől gazdag örökséget vár. A' cselekmény azzal kezdődik, hogy Gusztáv, elhatározván e' titoktartást megszüntetni, levelet ír nagybátyjának, melyben e' titkot előtte felfödözni készül; azonban fiatal neje, Betti, által meglepetik, ki előtt, ha jól vettük ki a' darab folyamából, szinte titokban tartja azt, hogy házasságával nagybátyja előtt mindeddig titkolóznia kellett. Mielőtt azonban e' levél elküldetnék, megjelen Kálmán, egy falusi uracs és Gusztávnak régi jó barátja, 's levelet hoz a' nagybátyától, melyben ez az unokaöcsnek tudtul adja, hogy őt magához falura kívánja, hol Vértessyné gazdag özvegygel akarja összeházasítani, ugyane' levélben egyszersmind utasítván őt, hogy hazatérteben egy rokonánál szálljon be, 's hozza el magával annak számos gyermekei közül a' legidősbik leányt, ki nála, az agglegénynél, gazdasszonyi foglalatosságokat végez a' háztartás körül. Erre Gusztáv azonnal tervet készít, miszerint nejét e' rokonleány képében nagybátyja házához viszi, hol e' nő nagybátyjával megkedveltetni remélvén, és az időtől és körülményektől is sokat várván, dolgának jó kimenetében bizik. Gusztáv, Kálmán barátja segítségével, Bettit ez alakoskodásra rábeszéli, 's utnak indulnak. — Vértessyné özvegnőt azonban Zászlósy hadnagy szereti, ki általa viszonszerettetik. Midőn Gusztáv és neje a' nagybátya jószágára érkeznek, Zászlósy éppen haragban van az özvegnővel, mit a' nagybátya használni akar arra, hogy unokaöcsét az özvegnő kegyeibe juttassa, mely részben könnyebbségére hiszi lenni azon körülményt, hogy Zászlósy, magát az özvegnőn megboszulandó, Bettinek, a' nagybátya házában, mint rokonnő, Nina név alatt ismert nőnek, kezd udvarolni. A' nagybátya Gusztávot Vértessynéhez bevezetvén, ez elhatározza magát, az özvegnő nagylelkűségéhez folyamodni, 's neki Bettivel való viszonyát felfödözni, 's ezt térdre hullya teszi. Azonban az özvegnő félreérti őt, 's szándékolt nyilatkozatát szerelmi vallomásnak veszi, 's kezet nyujtva és reménynyel biztatva emeli fel lábait elől. Ekkor jelen meg a' hadnagy Betti karjain; képzeltetni az illetők közül mindnyájának megütközését; egyedül a' nagybátya örvend, mint ki Gusztáv dolgát igen jó lábon véli állani az özvegnőnél. 'S hogy a' dolog e' jó állását használja, haza menet levelet írat öcsésével az özvegnőhöz, melyben neki szerelmet vallván, kezeért esdekel. Azonban Vértessyné a' csevegő Kálmán által ekkor már értesítve van a' Gusztáv és Bettiközt létező házassági viszonyról. Gusztáv, nagybátyja által a' levélírássra sürgettetvén, szorultságában az által remél magán segíthetni, hogy két egyenlő külsejű levelet ír, melyek egyikében szerelmet vall, másikában állapotját őszintén felfödözi, amazzal nagybátyjának mint elküldendő, akarván megmutatni, ezt pedig valósággal elküldeni. A' nagybátya azonban, mintha e' kijátszatást sejtene, mellette áll Gusztávnak, míg az előtte felolvasott szerelmi levelet cizimezi 's pecsételi, 's önmaga indul azt kézhez szolgáltatni, nem csekély keservére Bettinek, ki a' levélírást megtudta, 's midőn férje jámbor szándékát illykép kijátszva látja, őt végkép vesztve hiszi. — A' hadnagy megtudván, hogy Gusztáv Vértessynének szerelmi levelet küldöz, tüzeskedik 's párviadalt indítványoz;

hosszabb együttbeszélgetések, mint e' vigjáték legtöbb jelenése, savát javát félreértéstől kapja, Gusztáv saját nejről, a' hadnagy pedig Vértessynéről szólván, melynek folytában mindön Gusztáv a' hadnagnak megvallja, hogy a' hölgy, kiről szól, anyareményü, a' hadnagy szerelmi kétségbeesése legmagasabb fokát éri. E' közben Vértessyné válasza Gusztáv levelére megérkezik, 's a' nagybátya, piros remények közt, örömmel bontja fel azt; azonban nem csekély megütközés jut ki részére, midőn Gusztávnak benne üres kosár nyújtatik, kijelentvén az özvegnő, hogy kezével Zászlósyt szándékozik boldogítani, ki e' hirre azonnal az özvegnő udvarlására fut. A' nagybátya boszus és haragszik; kevélysége rendkívül sértve van; ez időt Gusztáv legalkalmasabbnak tartja, a' nagybátyát neje iránt jó indulatrabírni, 's e' jelenetre a' könnyen hajlandót előkészítvén az által, hogy a' visszautasító özvegyet leginkább megboszulandhatónak festi, ha megmutattatik neki, hogy tulajdonkép Gusztáv az, ki az ő kezéről lemondott; a' nagybátya igen megnyugtatónak találja azon gondolatot, milly szép volna, ha unokaöccse az özvegnő előtt még e' pillanatban mátkát vagy éppen nőt mutathatna fel. Erre Gusztáv előhizza 's bemutatja Bettit, feleségét. . . A' nagybátya először felpattan, de a' leendő anya iránt kiengesztelődik, 's minden vagyonát a' születendő gyermeknek ajándékozza. — Jó Zászlósy, 's karján hozva Vértessynét, őt mint mátkáját mutatja be a' társaságnak; mire az öreg Berendy, a' nagybátya, büszkén áll elő Bettivel karján 's őt mint öccse öthónapos nejét mutatja elő.

A' vigjáték itt előadott tartalmában, rövidség miatt, kevéssé emeltem ki azon helyeket, melyekben annak comicai erői legfőképp fekszenek, 's ezek a' darabban végig vonuló félreértéseken alapulnak leginkább, kivévén azon jeleneteket, melyekben Kálmánt a' falusi uracsot látjuk, hol e' comicai erőt a' jellemfestés adja meg. Azon körülmény, hogy Betti mint rokonleány hozatik öreg Berendy házához, teszi alapját e' félreértéseknek. Legnevezetesebb ezek közül: midőn Gusztáv az özvegnőnek házasság viszonyát tudtul adni akarja, 's általa szerelemvallónak tartatik. . . Az illy félreértésekben tagadhatlanul élénk comicai erő rejlik, melyet egyszersmind sok életbe vágó satyrával ruházhatni fel, miután az életben igen sok kisebb nagyobb baj, keserv sőt szenvedés lesz következése a' félreértésnek, mely mindenkor közel rokonságban áll az őszintetlenséggel, 's ennek többnyire eredménye. Azonban e' nemét a' comicumnak annál gyérebben kellne használni, minél fárasztóbbá lesz az egyoldalság által, 's minél nehezebb azt egy egész színműven keresztül egyenlő élénk elmésséggel és valószínűséggel keresztül vinni. A' jelen vigjátékot azon vádtól, hogy benne a' félreértésekből eredő bonyolódások fárasztókká válnak, megmenti rövidsége ügyes szerkezete 's élénk folyama; a' valószínűség hiányát azonban többnyire mindenütt tapasztalhatni benne, mi itt annál inkább hiábául rovandó, mert a' jelen mű társalgási vigjáték levén, 's így a' köznapie élethez annál közelebb állván, a' költő kevés olyan követelésekkel járulhat a' hallgatóhoz, hogy a' mindennapi élet menete ellen vétő valószínűségekre iránt elnézéssel legyen. 'S ez elnézést mindjárt az említett jelenet nem kis mértékben igénybe veszi, mert nem igen hihető, hogy egy ildomos fiatal ember olly hölgynek, kit nagybátya nejeül ohajt, térdén állva vallja meg azt, miszerint szíve 's keze már örökre máséhoz van kötelezve, 's e' részben éppen nem menti Gusztávot sem azon körülmény, hogy nagybátyja háta megett áll 's térdre hullásra unszolja, mert éppen ez unszolás által fog hátráltatni e' térdre hullástól, sem azon másik, hogy talán nagyon is nagy zavarban levén, könnyen megtesz illy lépést akarhatja ellen, mert olly férfi, ki éppen ildomos cselszövény által akarja nagybátyját a' maga 's neje részére meghódítani, illy együgyű lépésre képesnek nem tartható. Ha pedig a' társalgás szempontjából vesszük fel: térdre hullni szép hölgyek előtt — bármily célból — nem nagybátyák jelenlétében szoktunk. De nem is egyedül a' térdrehullás levén az, mi Vértessynét azon gondolatra hozza, hogy Gusztáv által szerettetik, hanem Gusztáv-

nak ez alkalommal elmondott egyéb szavai; erre nézve is meg kell jegyeznünk, mi-szerint jókora erőtetés a' dialog vitelében kívántatott hozzá, hogy az özvegnő e' félreértés zsákánya legyen. Sokkal simábbá tette volna költő e' fordulatot, ha az özvegy félreértését máskép motiválja, mely célra a' sürgölődő nagybátyát sikere-sen használható.

'S minthogy szép hölgygel társalogni kedves, maradjunk még kissé e' jele-netnél. Vértessyné ez alkalommal Gusztávot kéz-szorítva emeli fel, 's még biztató 's reményt nyújtó szavakat is mond hozzá. Hogy kezét megszorítja, ezt elnézhet-jük, a' mennyiben azt is gondolhatjuk, hogy nehéz egy ifjut térdről talpra segíteni, a' nélkül, hogy kezét feledkezésből vagy szórakozásból meg ne szorítsuk, ámbár egy világtapasztalt hölgy, minőt Vértessynében látni felhiva vagyunk, tudni fog magán segíteni a' jelen körülményben, 's legalább a' biztató szavakat elhagyja, miután Ádám fiainak olly szívviszonyban, minőben Vértessyné Gusztávot képzeli, egy kéz-szorítás mindenkor elég biztatásul szolgál, mely biztatást, mint a' játék folyamá-ból látjuk, Vértessyné itt azért tartja szükségesnek, hogy Gusztávot magához köze-lebb vonván, általa 's hódolatai elfogadása által Zászlósyt büntesse. De mind az il-ledék, mellyhez Vértessyné viseletét kell mérnünk, mind a' szerelem, mellyet Zász-lósy iránt valóban érez, bir bizonyos korlátokkal, mellyeket még illetén fácheriek alkalmával sem hág át olly hölgy, mint Vértessyné. E' magaviseletét Vértessynének kimenthetné az illy cselekvés irányával megegyező jellem; miután azonban Vértessynében sajátságos egyéni jellemzést nem találunk, tetteit csak azon mértékhez kell szabnunk, mellyet rá alkalmazhatunk, midőn őt egy világtapasztalt urhölgyül tekintjük.

E' félreértésből, 's a' velejáró kézszorításokból és biztató szavakból követ-kezik a' másik félreértés, de már ez igen természetesen, 's így feledvén hiányos motivatioját — tisztább comicai erővel birna : Gusztáv t. i. szinte azt hiszi, hogy Vértessyné által szerettetik, 's így azon jelenetek, mellyekben e' szerelem miatt ma-gában, neje 's nagybátyja előtt, midőn a' levélírára szorittatik, aggódik, sokkal elvezetesebbek . . . Hogy azonban Zászlósy Bettivel épen akkor jelen meg Vértessyné teremében, midőn e' térdelés és jószívű fölemelés történik, ez azon szinpad-i fogások közé tartozik, mellyeket igen is hajlandók vagyunk eredeti színművekben megbocsátni, ha általa azon egyetlen, különben jelentéktelen, de nálunk mégis eléggé fontos cél éretik is csak el, hogy a' közönség egy jó hatású jelenéssel többet lát. De az már nem olly könnyen tartozik a' megbocsátható szinpad-i bűnök közé, hogy Zászlósy karján tesz idegen uri háznál látogatást — és tán legelsőt, mert Gusztáv is csak most van először Vértessynénél — azon fiatal hölgy, kit mindnyá-ja-n nem Bettinek, Gusztáv nejének, hanem Ninának, öreg Berendy leányrokonának tartanak. Meglehet, hogy Bettit e' véletlen látogatás megtevésére féltékenység un-szolta; de ha sok más esetben helyesül fogadnók is el ez indító-okot, ezt t á r s a l g á s i vigjátékban mégsem tehetjük . . . Azonban ők eljönnek, 's az eddigi kétszeres félreértésből ötszörös leszen : Betti férjét félti, mert idegen hölgy előtt térdén esdve látta; a' hadnagy kedvesét, mert előtte Gusztávot nemcsak térdén, de a' hölgy által szívesen fölemeltetve látta; az öreg Berendy pedig örvend, mert félreér-tésében unokaöcsesét a' szép és gazdag özvegy által majd-majd kihallgattatva képzeli.

Hasonlóan félreértés forog fen Zászlósy 's Gusztáv közt a' harmadik felvonás-ban, midőn párviadalról beszélnek. Beszélgetésök az által lesz neveltetővé, mivel Zászlósy az özvegnőt, Gusztáv saját nejét érti minduntalan, 's ámbár e' félreértés mindkét részről eléggé van motiválva, minthogy Gusztáv saját nejét régebben félti a' hadnagtól, ez pedig kedvesét Gusztávótól; azonban e' párbeszéd első szavai, mely-lyekben a' hadnagy felkiált a' belépő Gusztávhoz : „Tehát csak szereti ön a z t a' hölgyet?“ szinte erőtetés színével öntik el az egész jelenetet, holott csak kevéssé ügyesebb fordulattal ezt is elhárítani leheté. E' félreértés azonban itt annyira meg-

hogy midőn Gusztáv nejéről, mint leendő anyáról beszél, Zászlósy ezen jó reménynek Vértessynét véli örvideni. . . Hiszen ebben van valami nevetető annak, a' kinek kedve tartja; de ha eltérünk is azon kérdés fejtegetésétől: vajlon épen társalgási vigjátékba valók-e az effélék (min azonban annál inkább van okunk fenakadni, mert daczára mindazon némelly részokról hallatszott sürű nevetésnek, mellyel Zászlósy sopánkodásai ezen „átkozott poronty“ felett fogadtattak, számosakat, 's kivált hölgyeket, hallánk e' jeleneten megütközni), de az mind a' mellett felesleges volt, hogy e' felfödözés comicumát olly con amore 's többszöri ismétlésekkel iparkodott a' szerző kizsákmányolni. Ha legalább Gusztáv már azt is megmondta volna Zászlósynak, hogy a' hölgy, kiről beszél, titkon már régtől fogva neje, legalább utóbbi előtt igen kellemetlen gyanutól menté meg a' tisztos özvegyet, a' közönséget pedig azon nyomasztó tehertől, melly rája hasonló gyanu éledésének hallása által nehezül. De más részről homályban marad előttünk az is, hogyan hihette el Zászlósy, miszerint Gusztáv, ki — a' mint a' darab folyamából kiveszszük — csak néhány nap óta van a' faluban, apja Vértessyné leendő gyermekének, hogyan hihette ezt már csak annál fogva is, mert neki, ki régibb időtől látszik a' faluban lakni, nagyon mélyen kellett az özvegy kegyeiben állani, miután ez olly határtalan bizalommal van iránta, hogy Berendy Gusztáv számára irt levelében, f ö l k é r e t l e n ü l, kimondja, miszerint keze csak Zászlósyé leendő? E' félreértés megfoghatására a' közönség elnézése valóban nagy mértékben kívántatik. . . Egyébiránt mellesleg meg kell jegyeznünk azt is, hogy a' szép Betti iránti tiszteletünk sem igen nevededik, hallván, hogy ő már n é h á n y hónapja anyának é r z i magát, holott tudjuk, hogy csak ő t hónapja neje.

A' darabban előforduló apróbb félreértésekhez tartoznak Betti szerelmi aggályai, midőn a' vigjáték elején 's vége felé férje által a' tudva levő két levelet iratni hallja; ezek azonban rögtöni értesítés által kisimulnak, 's leginkább arra használatnak, hogy a' fiatal nő feltékenysége kitűnjék általok. (Vége köv.)

V a s A n d o r .

MI HIR BUDÁN?

— El kell mondanunk, ha még olly nagy önmegtadadásunkba kerül is, milylen az a' n é m e t k o m é d i a Budán, melly miatt a' magyar színészetet oldalba rugták, hogy a' művelt közönség izlése méltólag kielégíttessék. Becsületszavunkat adjuk, hogy szikrát sem nagyitunk a' dologon, hanem elsoroljuk szárazróviden a' történeteket 's irjon aztán hozzá commentárt a' magyar művészetnek innen méltatlanul elriasztott szelleme. — Mult hó végén Bosco adván valami névtelen jótékony célra utolsó mutatóványát a' nyári szinkörben, mi is ráadtuk szegény fejünket 's elmentünk oda a' német levegő közé. A' szinkör elég csinos- 's jó izléssel van rendezve, de annál csunyább aztán a' többi. Halljuk, kérem. — Előjátékuil egy német „Posse“-t kellett elnyelnünk e' czim alatt: „die Hammerschmiedin aus Steiermark“; szerencsénkre csak az utolsó felvonást adták 's pedig— (karzati) k ö z k i v á n a t r a . Nem akarunk a' játszóik működéseikbe (!?!?) bocsátkozni, ámbár nem olly nehéz s e m i r ö l valamit írni, különben nem szaporodnának olly gombamódra a' hír- és egyéb lapi cikkek, — csak egy jelenetet emelünk ki ezen trágárságok iszapjából — 's pedig hosszú póznával, hogy be ne rútsuk magunkat — melly némi fogalmat birhat adni a' többiről 's arról is, miféle aljas krajczáros előadások ezek, mikért a' közönségnek forintokat kell fizetnie. — Még egyszer, halljuk, kérem! Az első comicus — nevét valóban elfelejtettük, de semmi, majd felírja azt a' sváb Thalia a' budai aréna valamellyik vakablakába — az első comicus tehát a' többi „lazzi“-k közt, tompa, rekedt, ügyetlen hangon egy dalt is énekelt,

mellynek tartalma körülbelül úgy hangzott, mikép ő kész volna a' leányokat szeretni, csak a' leányok is szeretnék őt, 's azért felszólítja őket, nyilatkozzanak, akarják-e őtet szeretni? (ob mi áni hab'n wül? mint a' bécsiék Adelungja, a' classicus Nestroy vagy Kaiser mondja). — Természetes, hogy a' páholy- és földszinti közönség közt, mellyhez e' felszólítás intézve volt, senki sem felelt 's a' szerencsétlen furuglyás nagybúsan távozott. Azonban újra kihivatott és kitapsoltatt, mire ő nagy örömeben folytatván dalát, kijelenté, miszerint talált volna ő már egy szép leányt földszint, csak azt nem tudja: ob s' mi hab'n wül? 's ezzel ujjával mutatott egy zárt-széken ülő hölgyre e' szavakkal: ,durt sitzt sie!' . . . minden ember oda nézett 's a' kipányvázott tisztes hölgy alig tudott hová lenni pirultában 's szégyenleteben. E' szemtelenség miatt aztán comicus uramat nemhogy lekergették volna szinpadról a' mellette bűzölgő árokba, hanem vígan kilármázták, 's mivel egy rendőrségi főszemély is jóízűen kacagott e' fektelenségen, a' dalt újráztatták vele, mire ő kész is volt és szeretetreméltó vakmerőséggel tovább énekelvén, elpanaszolá, hogy miután arról a' szép hölgyről oda l e n t nem tudja bizonyosan: obs mi hab'n wül? tehát ott f e n t, a' karzaton, fog magának egyet kikeresni (auszszuech'n) 's bátran föltekintve a' magasabb régiókba, jelentékeny kézláb-mozdulatokkal kérdezi az ottan ülő pozsztás hölgykereget, van-e valaki köztök, di mi hab'n wül? mire két asszonyi hang egyszerre elsivítja magát: **í! í!** (mi magyarul annyit tesz, mint: én, én!) — Képzeltetni azt a' tombolást és röhögést, mi ezen fölötté gyöngéd szivvalloomást követé . . . a' comicust még egyszer kiordították tüdejök egész megerőltetésével 's ez kidugván fejét a' színpalak közül, engedelmet kért, hogy már nem énekelhet többet, mert kedvese után kell szaladnia, mit jó németül így fejezett ki: ,i muasz schau'n, wail i schon áni dákrappelt hab,' das'sz má nit auszkhummt!' — Így történtek ezek a' mult hetekben Buda magyar fővárosának német deszkabódéjában, a' Megváltó születése után 1846-dik esztendőben. Egy szó sem tulzott, egy sem valótlan. Jó mulatságot kívánunk!!

— Mivel már Budán vagyunk, sétáljunk ki a' császárfürdőbe 's mondjuk el szépen röviden a' többi gyönyörű botrányok közt, miket majd egyszer szépen hosszasan fogunk elősorolni, azt a' leggyönyörűségesebbet, miszerint itt szokásban van, véletlenül benyitni a' fürdőszobákba 's a' vendégeket nem épen a' legkellemetesebben meglepni. Ezen látogatások többnyire az ugynevezett tükörfürdőknél divatoznak, mellyek előszobáskáiban a' vendég ruháit, óráját, erszényét 'stb. l e r a k n i, a' hivatalan látogató pedig, ha észre nem vétetik, e l s i k k a s z t a n i szokta. Egyéb szép dolgokat nem is akarunk említeni, miknek ott a' becsületes ember néha kitéve van, 's mellyek miatt ugyancsak nehezen határozhatja el magát, hogy nejét vagy leányát a' császárfürdőbe vezesse 's ezen botrányok önkénytelen szemtanujává tegye. — E' napokban egy barátunk zavartatott meg ilyen idegen látogatás által fürdőközbén, 's ráiravlván a' hivatalnra, ez azzal menté magát, hogy — feleségét kereste; ugyanaz napon a' rudasfürdőben egy igen tisztes asszonysághoz egy ismeretlen suhancz tört be 's alig sikerült őt kiutasítani. — Már ezek aztán igen rendén vannak 's tán nem is szükséges, hogy az ,erélyes' rendőrség figyelmébe ajánltassanak. Nevezetes, hogy ezen botrányok csak a' császár- és rudasfürdőkben szoktak történni, minek okát sokan abban keresik, mert mind a' két fürdőnek — e g y b é r l ö j e v a n !

— A' császárfürdő körül hemzsegő alkalmatlan koldussereget pedig csak azért nem említjük meg, mert már tavál is szóltunk és szóltak mások is e' botrányról — 's csak annyit használt, mintha nem is szóltunk volna.

Örömmel halljuk, hogy fiatal hazánkba B a r t a y Endre ur a' bukaresti közönséget elragadja jeles játékával a' zongorán 's két hangversenyének mindegyike száz darab arannyal volt biztosítva. Ugyanottan a' színházi első énekesnő H o l l ó s y kisasszony is magyar születésű 's szép, csengő hangja általánosan magasztaltatik.

Valjon nem lehetne-e a' kisasszonyt nemzeti színházunk számára megnyerni? nem vagyunk ám fiatal énekesnők bővében: 's aztán a' kisasszony ugyanis a' miénk, nyelv-mestert sem kellene neki tartani, hogy egy pár áriát magyarul énekelhessen. — Halljuk, hogy Aue kisasszonyt is elcsipjük a' némettől; az alak szép és bájos, — nem árt. Csak elevenebb életet az operába, mely már pangni kezd örökös egy-formaságban, — változtassuk a' darabokat, mint imádóit a' szép asszony; minden hóban kettő, három, négy, — senki nem fog megharagudni érte.

— Mint ragad el mindenkit L i s z t, az e' következő sorokból is kitűnik, melyeket egy lelkes hazánkfia, kit eddig a' versenyzene nem birt érdekelni 's ki csak ismételt buzdításunkra látogatá meg az ünnepelt remeklőnek hangversenyét, ugyanaz nap hozzánk intézni szíveskedett, midőn őt felszólítók, nyilatkozatná ki ő is, milly benyomást tőn reá L i s z t nek utolérhetlen játéka? — ,Sokan hallják L i s z t e t, de hányan értik meg őt? Hogy őt megfoghassuk, arra magas szellemi műveltség, és olly kedély kívántatik, mely a' földi bilínesekből kibontakozni 's oda fölemelkedni képes, hol az élet örök költészete honol. Az ő játéka zenészetű eposz, hangokba öntött dráma, az érező szellem beszéde. Félre a' csudálás és negélyes érzélgés minden elkoptatott műkedvelői kitételeivel! Művészek- és műbírákhoz illik Liszt játékát megítélni; de legyen azért szabad a' legzenésztelenebb emberek egyikének elmondani, Liszt hangversenyében mit — érzett talán? oh nem; hanem azt, mi ragadta meg őt teljesen: 's ez a' bámulás a' felett, milly véghetetlen magasságra képes emelkedni az ember szelleme. L i s z t úgy látszott nekem, mint hid, mely az istenséghez vezet. — Te nem illesz egy terem szűk- és korlátozó terebé; a' zongora a' te hatalmas szellemednek fölöttébb gyenge hangszer; főegyházban, orgonán hallasd magad, hogy hatalmad mérhetlen sokaságot áhítatra, szeretetre buzdítson! — Tisztelettel hajtom meg fejem előtted, te nemes szellem! Te egyike vagy ama ritka embereknek, kiket mélyebb gondolkodás, magasb csudálat tárgyául választunk.' — Ez alkalommal megemlítjük, hogy a' zongorák, melyeken a' jeles művész játszik, Streicher és Schweighofer műhelyéből kerültek, 's P é t e r ur váczütczai raktárában kaphatók. A' mult vasárnapi hangversenyben L i s z t gr. Károlyi Györgyné a' híres E r a r d párisi gyárából került zongoráján is játszott, 's bizony kitett ez a' bécsieken. Hát Magyarországon nincsenek jó zongoracsínálóink? Vannak bizony, csak az a' kár, hogy — m a g y a r o k!

— Mult szombaton a' nagy művész a' magyar polgári őrsereg nyugdíj-intézeté- 's szerdán a' pesti 'Josephinum' javára játszott a' nemzeti színházban; nem is szükség említenünk, hogy mindenkor számos és válogatott hallgatóság előtt. — A' szombati hangversenyben együtt működött Liszttel a' zongorán Z e r d a h e l y i Ede ur, egyike legjelesebb műkedvelőinknek, kit Liszt annyira megkedvelt, hogy befolyása által neki Bécsben tehetségei nagyobb kifejlészthetésére alkalmat szerezni ígérkezék. L i s z t b e n n emcsak a' jeles művész, jótékony czélokra bőven adakozó emberbarátot, hanem a' buzdító pártfogót is kell tisztelnünk.

— Mondatott már valahol, mikép híres emberek betegsége az, hogy olly számos nem híres emberek kapaszkodnak gomblyukaikba, honnan a' bámuló se-regre lemosolyogva azt gondolják, hogy a' dicsőségnek egy része őket is illeti. Ez volt Lisztnek betegsége nálunk is úgy, mint mindenütt — 's ez keseríthető tán el némileg ittlétének sok édes és kellemes óráit. Szépek azok az ovatiók, csak az ember menekülhetne tőlök, mikor akar. De különösen magára vonta nem mondhatni annyira, a' figyelmet, mint a' közindignatiót — ezen sereg közül egy a' híres művészt árnyékaként minden lépten nyomon makacsul követő 's a' szó legszorosabb értelmében frakkszegélyébe kapaszkodó apró szent, kinek tolakodásai nem lehettek alkalmatlanabbak a' művészre, mint botrányosak valának a' közönségre nézve. Bár hallotta volna azon apró ur csak felét azon csipős észrevételeknek, miket nevet-

séges viselete által előidézett: fogadni merünk — ámbár sokat riszkirozzunk — hogy nem toladodik oda, a' hová nem való 's a' hol csak kinevettetik. (Beküldetett.)

— Szerdahelyi ur, az elbomlott kolozsvári társaság igazgatója, mult héten, Lindá'-ban lépett föl mint ujonan szerződött tag, Boisfleurs szerepében, de csak az első felvonást bírta kiénekelni 's rekedtsége miatt Benzánál a' vállál el a' szerepet. Szerdahelyinek kétségkívül igen sok érdemei vannak nemzeti színházunk körül, mellynek ő is egyik alkotója 's fentartója volt, de kár, hogy olly szerepet választott első föllépésül, melly nálunk olly jelesen van betöltve derék Benzánk által, ki-vel versenyezni csakugyan Szerdahelyi urnak sem juthat eszébe. Szerdahelyinek sok jó szerepei vannak, mint például a' szabó a', szökött katoná'-ban, tánczmester a', földszint és lebu'ban 'sth. 'sth.; miért nem választott ezek közül egyet előadásra? mert csak nem hisszük, hogy o p e r a tagul szerződött volna! Ez esetben — le-gyünk őszinték — az opera sokkal kevesebbet nyerne, mint nyer amugy igazán a' színművészet, ha Szerdahelyi ur főleg comicus szerepekre alkalmaztatnék, mikben távozása óta a' nemzeti színházról, helye még most sincs illőleg betöltve. — Ugyanez alkalommal a' szinlap szerint H e s z Róának kellett volna Pierotto sze-repét énekelni 's azt L á s z l ó n é énekelte a' nélkül, hogy e' változásról a', mé-lyen tisztelt közönség' értesítettett volna 's azért aztán sokan voltak, kik Lászlónét Hesz Róának tartották — a' mi egyébiránt nem nagy baj, mert — g u s t u s dolga!

— Egyik ismerősünknek ellopták e' napokban tárczáját a' vendéglőben: il-lető helyen, hová panaszra ment, azzal vigasztalák, nyugodjék meg és gondolja, hogy a' tárczát — e l v e s z t e t t e.

— Minap egy társaságban azt kérdezték: ,m e d d i g fognak még bizo-nyos énekesnők e s a l o g á n y o k maradni?' valaki azt válaszolá: ,addig, míg bálványozóik — g i m p l i k maradnak.'

— Egy urhölgynek (amott a' német oldalról) Lisztnek m a g y a r j a i nem tetszetek 's azt mondá: ,s i e s i n d z u o r i g i n e l l ! ' — Ez már nagy baj; nagysád számára majd lefordítjuk azokat — n é m e t r e !

— Czélluti Rudolf M a d o n n á j a, Döbrentey Gábor kir. tanácsos fárad-hatallan hazafiui közbenjárásával, több lelkes adakozók által a' nemzeti muzeum szo-bortárának díszítésére megszerezettvén, a' nevezett tanácsos ur által, E r n s t Frigyes, budai díszműgyárostól készített talappal 's az adakozók névsorával együtt, e' napokban adatott át a' muzeum lelkes igazgatójának.

— Mult szerdán L i s z t tiszteletére a' nemzeti színházi rendezőség E r k e l , Hunyady László'-ját adatá déli órákban teljes kivilágítással 's szinpadi costume-ben. A' hallgatók hivatalosak voltak. W o l f urnak gyöngélgedése, ki mind a' mellett sem akará közremunkálatát a' nagy művész iránti tiszteletből megvonni, és S c h o d e l n é asszonyság indispositiója, melly miatt több énekdarabok kima-radtak, csökkentek ugyan kissé a' jeles műnek hatását; — de az ünnepelt művész azonnal megismervén annak szépségeit, több izben lelkesült és lelkesítő tapsokra fakadt 's derék szerzőjét, kitünő tehetség'-nek nevezé. — Estve a' nagy művész b u c s u -hangversenyét adá a' nemzeti színházban 's pedig ismét jótékony célra: a' pesti, Josephinum' árva-intézet javára. A' színházat minden zugában ellepő fé-nyes közönség kitörő örömríadásokkal fogadván a' remeklőt 's ugyanazokkal kísér-vén minden darabját, alig birt tőle megválni — 's a' számathatlan kihívások, virág-koszorúk, bokréta, kendőlebegtetések meggyőzhetek genialis hazánkfíat, mikép utólréhetetlen művészete nálunk is azon általános elismerésben részesült, mellyel mindenütt az egész világban találkozott; — mi pedig ujjalag tapasztaltuk, hogy egyedül a' m ű v é s z e t 's a' szellem, melly azt átlengi, az, melly előtt a' legbüszkébb aristocrata is meghajol 's mellyet a' legeltompultabb elme is isteninek

vall. — Liszt tegnapelőtt Bécsbe utazott, hol vasárnap jótékony czélra hangversenyt adand, másnap aztán innen S i l é z i á b a ránduland.

E' napokban S á r ó s s y Gyula barátunk által két igen érdekes francia nyelvű levélnek jutánk birtokába, melyek egyikét F á b i á n Gábor m. ac. r. tag 1844-ik évi ápril elején a' „Democratia Amerikában“ című politikai jeles mű magyar fordítmányának megküldése mellett T o c q u e v i l l e Elekhez, a' francia követek kamarájának egyik legjelentékenyebb tagjához intézvén, másikat ugyan ő Tocquevilletől válaszul kapta. E' levelek tisztelt birtokosa megbocsátand nekünk, ha azokat, mint hazánkat és irodalmunkat közelebbről érdeklőket, tudta 's akarata nélkül magyar fordításban nyilvánosságra juttatni bátorkodunk, meg levén a' felől győződve, miszerint ezzel olvasóinknak kedves szolgálatot teendünk.

I.

Fábián Tocqueville hoz.

Csakhamar azután, hogy Ön classikai munkája „az amerikai democratiáról“ megjelent, nem késett e' híres mű, hordva a' dicsőség szárnyain, a' mi távol vidékeinkre is eljutni és itt oly részvételt fogadtatni, minő méltó hozzá 's egy oly nemzethez, mely bár Europa nagy részében nem ismert vagy félreismeret is, magát mindig a' szabadság, jog és fölvilágosodás igazi barátjának vallja. Mivel azonban ön könyve, mint e' becses kincsek termékeny bányája, eredetialakjában, nálunk csak azon kevesekre nézve volt hozzáférhető, kik a' francia nyelvet értik: hogy az a' nagy közönségre nézve használhatóvá tétessék, szükség volt annak magyar fordítását adni. Én ösztönöztetve több felől, és még inkább maga a' tárgy által, megkísértém e' vállalatot 's lefordítván az első részt 1841-, másodikat 1843-ban, az egészet kezébe adtam hazámfiainak négy kötetben. A' fordítás mind a' közönség, mind a' hirlapok és kritika által oly általános 's rám nézve örvendetes tetszéssel lön fogadva, mely velem csaknem azt képzelte, hogy munkámnak ugy megfelelttem, a' mint kellett. Meglehet, Ön e' levelemet olvasván, máskép fog itélni e' részben; de nem kell feledni, mikép egy idegen nyelvénél nagy a' különbség annak értése és a' rajta beszélés vagy szinte irás között, és hogy birhat valaki az elsővel a' nélkül, hogy az utolsót magának tulajdonithassa. Én, mint

mester nélküli tanítvány, épen ez esetben vagyok. Akármint legyen a' dolog, annyi bizonyos, mikép Ön Democratiája, átültetve általam a' magyar földre, itt egészen meghonosult, elannyira, hogy nem ritkán hallhatni annak czímét Ön nevével együtt idézgettetni nemcsak magános körökben, hanem még megyei gyűléseink - 's törvényhozó termeinkben is. Miután e' philosophiai munka, tömve a' legáltalánosb érdekekkel, rendeltetését tekintve, nem arra van szánva, hogy csak egy nemzetnek, hanem, hogy minden nemzetnek használjon: ugy hiszem, jó szolgálatot tettem, midőn neki az ösvényt az idegen népek egyikénél megtörtem és ez által nagy hivatása teljesülését egy részben elősegítettem. Ha Ön is e' hiedelemmel van, az nálam egygyel több ok, igazolására azon nagy tiszteletnek 's benső hódolatnak, mellyel keblem magát Ön személye iránt egészen eltelve lenni érezi. Legyen szabad e' nekem oly kedves érzelmeim bizonyítmányaul, Önnek, munkája általam tett magyar fordításából ide mellékelve, egy példányt ajánlanom, kérvén Önt, méltóztassék atyai gyöngédséggel fogadni azt; mert az, idegen vonásai daczára is, csakugyan az Ön gyermeke mindig. Fogadja egyszersmind hosszú életeért 's egészségeért nyilvánított ohajtásimat.

Fábián Gábor

Arad vármegye táblabírája Magyarországon és a' magyar acad. tagja.

II.

Tocqueville Fábriához.

Nagy szemrehányást volnék kénytelen tenni magamnak, ha Ön levelét, melyet hozzám tavál irni szíves volt, azon időben, melyben kezemhez szolgáltatnia kell vala, megkaptam és mindeddig nem feleltem volna. Szerencsémre kevésbbé vagyok vétkes, mintsem lenni láttatom. A' körülmények előttem tudva nem levő összejötténél fogva Ön csomója 's a' bezárt levél nem előbb érkezett hozzám, csak a' minap. Bocssásson hát meg késedelmémért, mert az igen is akaratomon kívüli volt.

Öröm és büszkeség nagy érzetével teltem el, olvasván azon rám nézve fölötté hizelgő dolgokat, melyeket Ön nekem mondani szíves. Szerencsésnek tartom magamat, érthetni Öntől azt, hogy nevem valamivel kevésbbé ismeretlen Magyarhonban, mintsem gondolám. Én hiszem, hogy ezt Önnek köszönhetem, 's ámbár Ön szíves is nekem azt mondani, hogy munkámat azért fordította le, mert erre azoktól, kik már azt ismerték, buzdítottatott: én megmaradok azon gondolatban, miszerint Ön fordítása tette legyen azt ismeretessé. Egyébiránt igen érzékenyen sajnálom azt, hogy e' fordítás becsét magamtól nem élvezhetem. Fájdalom, én a' magyar nyelvből nem értek egy szót is. De nem szükség Önt olvasnom, hogy meg legyek győződve a' felől, mikép Ön dolgozása jeles. Lehet arról itélnem magából Önnek azon leveléből, melynek írásával engem szerencsétlenné tett; mutatja az, hogy Ön a' mi nyelvünket tökéletesen

jól érti, és hogy Ön ismeri annak szellemét 's finomságait. Annak, ki francziául illy ékesen ír, kitünőleg kell fordítani tudnia egy franczia könyvet.

Melly igen ohajtanám én olly jól ismerni önök nagy és érdekes országát, mint ön láttatik ismerni a' miénket. Fájdalom, ez ismeretet csak ugy lehetne megszereznem, ha önöket meglátogatnám, de political kötelességeim gátolnak és talán még sokáig gátolni fognak ezen ut megtételében. 'S én nem tudok Francziaországban semmit, mi ezt pótolhatná. Azon tudatlanság, melyben mi vagyunk minden iránt, mi Magyarországot illeti, valami szörnyűség, ha meggondoljuk ama fontosságot, mellyel már bir és még mindinkább birand önök országa Európában. Én nem ismerek egy valamire való könyvet is, melly nekünk Magyarországról ismereteket nyújthatna. Nem tudom, ha létezik-e a' miénken kívül más nyelveken ollyan. Ha Ön nekem e' pontban némi utasításokat szolgáltatathatna, engem általa igazán meg fogna örvendeztetni.

Részemről gyönyörűségemnek tartanám, ha alkalmam adódna Önnek Francziaországról 's az itt történetekről fölvilágosításokat, minöket csak kíván, nyújthatni.

Fogadja kedvesen legmegkülönböztetettebb tisztelem kifejezését.

Tocqueville Elek

a' követek kamarájának 's franczia akademiának tagja.

KÜLFÖLDI LEVELEZÉSEK.

Berlin, martius 31-kén, este 10 óra. Most jövök az operaházból, melly ismét teli volt nézők- 's hallgatókkal. Nézőkkel mondam, mert a' daljátékon, melyben én halálra untam magamat, sokkal több nézni, mint hallani való volt. M e y e r b e r h i r e s daljátéka adatott, e' cím alatt: „Ein Feldlager in Schlesien.“ A' nagy maestro ezt egyenesen 's e g y e d ü l a' berlini kir. operaház számára írta volt, 's nem is hiszem, hogy az valaha más színpadon adassék. Alkalmi szerzemény, 's tisztelet, becsület, de igazság is, meglátszik rajta az alkalmiság. L i n d kisassz. egy pár gégegyeit (trillereit) kivéve, silányság az egész, minden nem-porosz zenekarára nézve; de a' berlinieknek kedves lehet: hiszen a' nagy Fritz dicsőítése benne a' vörös fonal, melly a' második felvonásban, hol egész tábor lepi el a' színpadot, tetőpontot ér.

Látni kell, kedves **ám, az illy dolgokat közlőrl, hogy tudhassuk, mi és mennyi igaz a' sajtó magasztalásiban. Nagy pénzembe került ez est : egy székért a' másodemeleti páholyok egyikében 2 1/2 tallért, vagyis 3 ft 45 krt p. fizettem 's így is csupán az ausztriai követség embereinek nyájassága által juthattam a' ritka szerencséhez : L i n d-et e' dalmüben hallhatni. Pénzemet csak annyiból nincs okom sajnálni, hogy olyat láttam, mit másutt bizonyosan nem láthatok, 's mit különben nem hittem, nem hihettem volna, t. i. M e y e r b e e r silány zeneszerzeményét. Oh mennyivel áll fölebb ennél a' mi E r k e l ü n k „Hunyady“-ja, sőt még kedélyes T h e r n ü n k „T i h a n y o s t r o m a“-is! Mi kár, hogy nem ismer minket a' külföld, 's mi kár, hogy nem ismerjük a' külföldet egészen! Bizonyára kevésbé elfogultak leendünék a' magunk jelességei iránt, ha látnók, mennyivel állnak utána kevés, de szép tehetségü férfiainknak a' külföld magasztalt egyénei? Nekem olly jól esett e' tapasztalás, 's nem bánom, hogy drága pénzen szereztem meg azt; legalább hazám jelesbei becsmélését látván, megsughatom jövőre a' nagy szőrszálhasogatónak: 's hát mit akartok ti még parányi erőnk, néhány évi működésünk mellett, midőn a' régen éber nyugot 's éjszak embereinél a' silányságok olly hir- 's magasztalásban részesülnek?!

Az operaház, mint mondám, telided volt néppel, taps azonban csak L i n d-nek jutott : a' többi dalnokok kimondhatlan szegények játék- és éneklésben. Pedig itt királyi fényes színháznak tagjai 's bizonyosan királyilag lesznek fizetve is? Boldog Isten! mit mindent nem követelünk mi opera-személyzetünköl, melly — bár aránylag jó fizetés mellett — sem anyagi, sem dicsőségi tekintetben nem mérközhetik az ittenivel. Fölötte türelmetlen nép vagyunk mi magyarok : mindenben 's mindenütt a' jelesbek javát, a' tökélyt ohajtanók birni, 's nem gondoljuk meg, milly csekélyek eszközeink, mellyekkel művészeti tekintetben is rendelkezhetünk, 's mint nem állnak sokkal magasb fokon felettünk még azok is, kik aránylag olly sokat tehettek, és tesznek a' művészek 's művészet ügyében!

A' daljáték könyveskéjéről nem szólnék, ha abban rólunk magyarokról is nem volna említés. Hogy ez nem épen kedvezőleg történik: az világos. A' horvát-magyar huszárokat, kik Fridriket vették üzőbe, derekasan rászedi egy nyugalmazott porosz kapitány, ki a' király helyett, kit a' huszárok tisztjének segélyével szöktet el, egy faluzó furulyást játszik király gyanánt az üldöző magyar csapat birtokába. Öltözte ezen magyar huszároknak botrányos, kivált ellenében a' porosz huszárokénak. Nem láttam, igaz, magyar-horvát lovasságot a' hétéves háborúból; de nem hihetem, hogy azok illy boszantólag voltak volna öltözve. Mint kar lépnek fel e' huszárok, 's énekelnek mindent inkább, csak nem magyar hangokat; 's nem tudom, minő chinai hangokra, mellyeket V i e l k a (Lind) danol dobocskája kíséretében, önkénytelenül tánczra indulnak bokáik, 's minő tánczra! Valódi torzképek ezek személyesítés-, zene- és tánczban. Meglátszik az egészen, hogy sem M e y e r b e e r, sem a' királyi operaház tánczmestere nem tudják, mi a' magyar nóta, 's mi a' magyar táncz!

Volt rám nézve tehát boszantó is e' daljátékban: mert eltorzítva látni nemzetem jellemét, szokását, sajátságát, fölötte kellemetlen érzés. Adja a' jó ég, hogy illy fonákságok valahára megszűnjenek! És meg fognak azok szünni, kedves **ám, de az időt, mellyben az megjövend, mi nem érvük meg. Fájdalommal kelle utamban tapasztalnom, hogy Japánt, Chinát és Ausztráliát jobban ismerik a' tudós németek, mint hazánkat, 's mégis mennyit firkálnak rólunk hirlapokban és regényekben!

Az éj halad, 's holnap még sokat kell itt látnom, hogy néhány napi ittlétem alatt a' város nevezetességeit látlanul ne hagyjam. Fölötte fájlalom azt, hogy az állítólag itt létező magyar társulatnak semmikép sem tudok nyomába jutni. Harmad napja, hogy tudakozódom utána, és senki sem tudja megmondani, hogy ta-

lálkozhatnám valamellyik tagjával. Sajnálni fogom, ha kénytelen leszek Berlint elhagyni a' nélkül, hogy azon derék honfiaiomat üdvözölhessem, kik illy messze a' hazától szentül őrzik hő kebelökben annak szeretetét. Az ég áldja meg őket buzgalmukért!

Berlin, april 1-én, reggel. Azt hittem, csak nálunk van divatban az aprilisi tréfa: itt az ellenkezőről győződtem meg. A' pinczér, korán reggel belépve szobámba, kérdi, ha csengettem-e? Én nemmel feleltem. Ah, gondolám, april 1-je van! Megkísértém én is, kérdezve őt: szép napunk lesz-e ma? 's ő viszonzá: igen szép; Még ágyban valék: a' kettős, sőt hármás fejér patyolat-függöny borult eget gyaníttatott velem: de örömet hittem a' pinczér szavának, mert utazónak nincs egyegy nagyobb kincse a' szép időnél. Néhány percz mulva fölkelék, és szomoruan tapasztalám, hogy a' csintalan pinczér, ki egyébiránt válaszában arca egész komoly kifejezését megtartá, nem feledte irányomban, hogy april 1-je van!

Lásd kedves **ám, a' rossz szokás mennyire el van terjedve az emberek közt? Vagy azt fogod mondani: ártatlan tréfa, és semmi egyéb az illy kis rászédés. Én nem így vélekedem. Szerintem nincs valami gyűlöletesb emberben a' hazug szónál, 's ezen áprili tréfában feltalálod azt. 'S van kellemetlen hatása is a' csalódottna, ki hitt az áprili szónak. E' hatás nálam sem maradt el. Kedélyem, mely a' derült idő hallására szinte földerült látva az ellenkezőt, újra elborult. 'S ne tulajdonítsd ezt csupán az ég borultságának; igaz, ez maga is okozhatá azt; de a' csalódás után komorságom nagyobb, mint volt volna a' nélkül.

Tegnapesti levelemben feleltem érinteni, hogy a' daljátékon, mely legfeljebb parancs következtében adatott a' hirdetve volt „Hugenották“ helyett, az udvar is jelen volt. Láttam a' királyt is páholyában, szoros katonai öltözetében, 's a' királyi hercegeket és hercegnőket a' legnagyobb öltözéki pompában. Vendégek van, egypár herceg a' német uralkodó házából, 's én nekik köszönhetem, hogy Meyerbeer ur „sziléziai táborában“ halálra untam magamat drága pénzemért. A' királyi páholyokban néhány vörös hajtókás 's fényes gombos frakku urakat is látván, csodálkozva kérdém szomszédomtól: mint van az, hogy a' szolgák olly barátságosan vannak a' fejedelmi hercegekkel? Felvilágosíták a' dolgot, mondván, hogy azon hajtókás urak mindannyi kamarások. Divat és szokás tesz mindent tetőzővé: azonban olly szolgálai ruha magoknak a' berlinieknek sem tetszik.

A' hölgyek öltözéke a' színházban épen olly keresett, mint nálunk: mintha csak tánczterembe készülének. A' férfiak szinte fekete frakkokban jelennek meg a' páholyokban és földszini zártzsekeken, mellyek igen kényelmesek, 's mint az egész színház minden butora, vörös bársonnyal vonvák be, 's az aranyozás majdnem túlterhelőleg van alkalmazva.

Most ismét kisietek. Még két ajánlólevelemet nem adtam át, 's megvallom, nincs is kedvem azokat átadni. Fogadtatásom azoknál, kiknek a' többieket átadtam, nem igen buzdit arra, hogy utánok futkozzak. Hideg mosoly, erőtetett nyájasság, egypár kérdés: mikor érkezém, hol szállottam, meddig mulatok, mint tetszik a' város? a' szokott stereotyp szavak; 's tovább mehetünk. A' közintézeteket tudják a' droskék is (egylovu fiakerek), olcsó pénzért visznek őket mindenüvé, miért vesztegessen drága időmet unalmas és mindenképen gyümölcstelen látogatásokra.

(Folytatjuk.)

— SZ. —

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

21. szám. — Majus 23. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

GYÖR, májushan Minekutána ez a' mi városunk kereskedő város, annakutána lakosai azon példabeszédet tartják: „mielőtt kiadod a' pénzt, verd fogadhoz.” Ne gondolja azonban senki, hogy fograkökhöz akarok felszólítást tenni, nem; csak azt akarom értetni, hogy kissé fűsvény város ez a' Győr, t. i. lakosai, elannyira, hogy még magokat is más pénzen szeretik mulatni. E' végett az academiái ifjuság a' város takarékoszságra hajló természetét az által akará megjutalmazni, hogy élvezetet szerezvén neki, a' sétányon majus, junius és julius hónapokban hetenkint kétszer (kedd és pénteken, roszidő esetében vasárnap) hét barnalegénynyel, vulgo czigánynyal, zenésztet. Milly jól esik aztán a' gabonaportól bedugult füleknek hallani a' sok szép darabot, az ismeretleneket 's a' mégis annyira tetszőket; milly örömet ballagnak ki a' mamácskák lefátyolozott szende, igéző (a' ki hisz, üdvözü) földi angyalocskákkal; milly bájló párokban léptetik fel a' nőnevelő intézeteknek tisztos matronái a' jövőndő ház oszlopoi körül fonódó repkényeket, kiknek mindent kell látni 's hallaniok, hogy felvilágosodottan jöjjenek ki az intézetből! Szóval, itt mindenki jól mulat; a' kereskedő, mert elfeledi, hogy a' gabona ára Mosonyban leugrott; a' mamácskák, mert olly sokaktól hallhatták, milly jól áll az új kalap, 's a' ruha milly izlésteljes, a piczike cipőket tán nem is Magyarországon szabták; 's az arcz mi bájos, isteni! a' földi angyalocskák pedig olly jól mulatnak: hisz szép az idő, estére holdvilág is lesz, a' nap olly melegen süt 's a' fák alatt olly hűvös árnyék terjeng, 's a' czigányok olly kimondhatatlanul huzzák-vonják a' nótákat, 's a' padokon mi jó ülni. 'stb. 'stb. Jól mulatnak még azok is, kik a' zenéhez igen közel állanak 's mitsem értenek, de mégis végezetével így nyilatkoznak fölkiáltva: „ejnye!” — Mindezek az academiái ifjuság pénzén mulatnak . . . de marad is ám aztán emlékkő a' győri szívekben! — A' mandzsor színészek mégis csak eljöttek 's különösen gyűléseink alatt sületlenségekkel minden nap farsztják a' jó szívu bérlő közönséget. Sőt roppant boszuságunkra még egy több városokból kikopott táncmestert is vakmerően felhagytak lépni Thalia falai közt, ki minden tánczot tudtán kívül kiparodiázott. — A' színészek közül, egy párt kivéve, hiába nyaggatja a' többi a' művészetet. Szerencsés Károly, zongora- és orgonakészítő, külföldön tett tapasztalásai után hazatérvén, itt legelső orgonáját, melyet a' t. cz. káptalan az abjai templom számára megrendelt, és sajátágos nagyszerű modorban készült, látásra kitévé. A' fiatal művész olly nagy fáradozásaiért nem nyert egyebet — mert igen silányan fizetteték a' remek mű — mint ha nevét hirlapok utján a' magyar világ előtt közhírive tesszük, mit méltán megérdemel. Sajnos, hogy Magyarország népe még az illy szorgalmas alkotóknak illő jutalmazására meg nem érett, 's a' művészeknek mindig csak az öntudathoz kell folyamodnia. Ő csak annyit sem nyert művén, hogy valamije maradt volna a' költségek fedezésén felül. Fölszólítom az illető műértőket annak megszemlélésére, az utazás költségeit a' tapasztalás fölősegesen pótolandja. — Legnagyobb újdonság, hogy már nekünk is van egy „fiaker”rünk, ki annyival inkább említést érdemes, mert ezen világhíres rend általános jelleme, a' gorombaság, nála hiányzik . . . hja, ő még csak maga van. —

T ü s k é s .

KECSKEMÉT, majus hó 17-kén. Az erdélyországi dalszínészársaság tegnapelőtt érkezett városunkba Gócs és Zsivora igazgatásuk alatt; előadásait „Beatrice di Tenda” dalművel e' mai napon kezdendő meg.

M á s h o n i .

NAGYKÖRÖS, majus 16d. Folyó hó 13-án gyorsfutás volt nálunk; a' futásra kirendelt hely tömve volt bámuló sokasággal. De e' nagy tömeg közt minden tekintetben legfeltűnőbb volt egy szegletház előtti mindkét nemből arszláncapat, mely egy szerencsétlen embertársunkat, ki az arszlán-rend férfinemének bizonyos serkorcsmábiani mulattató bolondja, több főrendű nők közé hívott, ott a' szent énekekből énekelgették, és egyházi tanítás-alakba ütött bolond szavakat szavaltattak vele, és már, ha csakugyan nem illik csacsira a' nemes kelméből készült nyereg: mikép illenék főrangú és nemes származású tanult ifjakhoz ez alacsony tett, mellyel mind a' bizonyos házat, mind magukat félreismertetik, meg nem gondolván, hogy: similis simili 'stb. — Illy illetlenség elleni felszólalásban, azt mondá a' minap a' körösi paprika, a' piócza csipése hasznos: nem kell hinni, édes barátom!

Gy. F.

PÁPA, majus 17-én. A' főiskolai ifjak, tisztelői levén a' nemzet jó fiának V a j d á n a k, folyó hó 14-én „gyász-ünnepe” tartottak a' legszebb gyülekezet előtt, melly alkalommal kitünteté magát Halka Samu költészeti osztály tanítója, Petőfitől Vajda halálára irt költemény érzelem-gazdag elszavalásával; ugy szinte K. J. és H. J. H. S. jeles alkalmoszerű műve megleendette a' hatást, ha szavalója nagyobb lélekkel állt volna. Legyen áldott előttünk az elhunytak emléke!

S z e r e l m e s Z i v a t a r .

TEMESVÁR, majus 10-én. A' már többször említett magyar olvasó-körünk biztos sikerrel működik 's naponta erősöbül; egyszer e' lapokban azt mondam róla, hogy s z a b a d szállással bír, mit t u l a j d o n szállással kérek kipótolni. Több tagjai, részvény utján, József külvárosunkban mulató kertet béreltek ki, hogy a' sok tudományos táplálék után a' léleknek szellemi életet is nyujtsanak ollykor Városunk a' téli színi előadások megszűnésével a' zeneélmek özönöbe merült, 's majd sétánkon, majd a' hadi tábornagy előtt működik a' Leopold-ezred zenekara; hetenkint pedig kétszer takarodónk van. Nem sokára szinkörünk is megnyitattik, és a' német előadások fognak kez-

dődni. E' napokban érkezett hozzánk V e s t e r Sándor, külföldre utazó nemzeti tánc-
társaságával, 's meg is kezdé előadásait városi színházunkban roppant közönség előtt,
melly őt éljenekkel, tapsokkal 's kihívásokkal tisztelé meg. Holnapra Schön Ede,
színházunk kedvelt baritonistája, rendezett ének-és hangversenyt, 's jövő héten a' ko-
lozsvári egyesült magyar daltársasághoz menend, honnan Olaszhonba utazandók. —
Takarékpénztárunk a' Kis-s-féle házban, melynek tulajdonosa nagylelkűleg átenu-
gédé házának egy részét, már ki is nyitattott, — valamint zene-egyletünk is megkezdé
működéseit. — Szemörvosunk N a g e l Ferencz ur nem régiben költözökde ide, 's a'
szemgyógyítások-'s mindennemű műtétekben rendkívüli szakavatottságot 's genialitást
tanusít, 's számosakat mentett már meg a' vakulástól. Illy buzgó fáradozásaiért a' derék
orvos, főleg a' szegényebb néptől, az öntudatnál egyéb jutalmat nem veszen. Isten éltesse
a' részvevő emberbarátot!

B . . . c s F e r k e .

KÜLFÖLD. B é c s , maj. 17d. Irmám! Csak még egy bécsi levelet, ez-
után komoly leszek, mint egy magyar novellista; csak míg E l s z l e r Fanni itt van,
ne várd ezt tőlem; — milly egyoldalú volt az a' régi bölcs mondás: józanon senki sem tán-
czol! — senki sem tánczol józanabban, mint ez a' mi Fannink: de senki sem nézi őt jó-
zanon. Az olasz operánál kielégítőbbet még nem élveztem; minden hang legalább meg-
lehető; játéka, az igaz, mindig határos a' buffo-val, de ennek a' szabályt nehezen
megszokó olasz tűz oka: Tadolini karjai még mindig igéző szépek, 's ha Fraschini
(tenor) játékanak megadja studium, mit hangjának a' természet, első rangú tenoristák
egyike leend. A' német operát örök tenorkoldusságából Tihatschek segíti ki rövid időre,
egyébíránt Lind Jenni a' divatbálvány, 's ki hangját nem dicséri, játékát magasztalja,
's tudós arcczal jósálja: ha hangját elvesztendi, jó színész nő leend belőle. Bölcsen!
Az iszonyu bemeneti ár daczára, hogy bejöhess, színház előtt kell reggelizned, benn
ebédelned, 's nemed legszebb érenyét, a' türelmet, gőzfürdőben gyakorlanod, míg a' nap
királynéja előjö, — ekkor kivennéd zsebedből távcsövet, ha zsebedbe nyulnod lehetne
szomszédodtól: így bánik a' Nemesis telhetlen élvágyunkkal. — A' német drámák va-
lódi antique, szerkezete-'s eszméinek valami multszázi színe van; csak címeiket
olvasd el, már minden jellem, minden phrasis előtted lebeg, — ha a' színpadot elol-
vasod, azon a' bonyolódás gordiusi csomóját is előre megoldva leled; 's mégis iszonyu
esemény helyévé lön a' várszínház tegnap, der deutsche krieg'er' című darab alatt;
egy jelenést, melyben a' színpadon lövésnek kellene történnie, a' szokottnál nagyobb
lövés előze meg, — egy ifju ember, zártszéken, sokak tözsomszedságában, főbe lötte
magát: a' politia eddig nem tudta meg kilétét; én előttem rejtély, hogy löheti ma-
gát főbe ifju ember, kinek zsebében két ötös bankót, nyakán aranylánczot lehetni. A'
meglepetés rémét szomszédnóm leghévíben képviselé: egy perczcel előbb bécsi non-
chalance-al falta fagyaltát 's most felét adta vissza a' szolgának. Milly érzékeny nemes
lénylek vagytok ti, nők! — L i s z t m a adá bucsuhangversenyét, a' redoute termei
tömvé voltak legmagas vendégekkel, köztök ő felségök is; E r k e l , Hunyady nyi-
tányát tapsviharral ismételtetni kívánta a' nagy rész, egyes püsszegések emelkedtek,
majd zajosbba válandók: a' bécsi compositeurök e', sieben Schwaben'-modoru botrányos
demonstratioja leirhatlan boszuságot szült. Liszt dicsőbb volt, mint bármikor is. Gungl
jeles kara a' józsefvárosi színház, Bierhalle, 's több 'noble' sérház közönségét hozta
enthusiasmusba: a' tizeses közönségnek nem tetszett a' 'Hattyudal.' — S z e l l e m i mo-
zgalmak: litteraturai érdekesség: Lind Jenni élete, eddigi működései 'sat. Fraschini
élete is megjelenend, 's ez az, a' mi aggaszt; aristocratismusod soha sem bocsátaná
meg nekem, hogy egy exszabólegény is egekbe tudott emelni Öllelek. — M —

KÜLÖNFÉLE.

Kisfaludy - társaság. A' magyar népköltési gyűjtemény'
folytatását, melynek első kötete „Népdalok és Mondák“ czím alatt csak nem régen ke-
rült ki sajtó alól, legközelebbi ülésében elhatározván a' társaság, annak gondjaival,
mint előbb, alulírtat bizá meg, 's új felszólítást rende kibocsátatni az iker hazában a'
népi költészet ereiklyéinek további gyűjtése iránt, mert, mint a' gyűjtemény előszavában
közölt beküldésekből látható, igen nagy része az Magyarországunknak, honnan vagy
semni, vagy képzelhetlenül kevés jött be, 's a' társaság reményli, hogy azon hiány,
mellyet e' miatt az egész népköltési gyűjtemény szenvedne, újabb küldések által kipó-
tolható leszen. Ugyanis, hazánk azon nagy részéből, melyet Szathmár, Bereg, Ugocsa,
Marmaros, Ung, Abauj, Borsod, Torna; más felől Zala, Somogy, Csongrád, Csanád,
Arad elfoglal, csak egy betű sem jött; ide véve még, hogy Zemplén, Gömör, Heves,
Szabolcs, Bihar, Pest megyékből is nagyon kevés érkezett, ahhoz képest, mit a' Du-
nántúl és inneni két vidék Vas és Nyitra középpontjaiból szolgáltatott. E' körülmény
után mind e' mai napig azt kell gyanítanunk, hogy a' legmagyarabbnak hitt, 's nagy
részét fízai megyékben — honnan legtöbbet vártunk — a' népköltési ereiklyék vagy
ritkábban találhatnak vagy inkább elhanyagoltatnak, olly két adat, mely mindaddig,
mig meg nem leszen czafolva, árnyékot vet a' legmagyarabb vidékekre, 's mélyebbre
mutat, mint egyelőre gondolnók, népünk műveltségének történetében.

Egy uttal figyelmezní kéretnek a' t. cz. beküldő urak, hogy közleményeikben,
mellyek a' társaság úgy tekint, mint a' népi életnek hiteles másolatait, ne

vegyenek föl mindenféle verset, hanem pusztán tisztán csak a' népire méltóztassanak szorítkozni, 's küldéseiket úgy intézni, hogy a' szerkesztés alatt levő nem sokára sajtó alá menendő második kötet hasznukat vehesse. Költ Pesten, ápril 25. 1846.

Erdélyi János, titoknok.

Ő csász. kir. fensége István főherczeg 's Csehország kormányzója a' nemzeti képcsarnok érdekében nmtgu székhelyi Majláth György országbíró ő excellentiájához, mint az említett képcsarnokot alakító egyesület főpártolójához, következő nagybecsű magyar leiratot méltóztaték közelebbi napokban bocsátni, mellynek figyelmes olvasását vajha honosink közül senki se mulasztaná el, hogy így valamennyin egy szívvel lélekkel örvendezve büszkélkedhessünk, midőn kedves hazánk fíjának nevezhetjük ő fenségét, ki valamint eddig is mindenkor, úgy e' jelen levelében is olly szívemelő 's magasztos kifejezésekkel tanusítja a' leggyengédebb fiui szeretetet és egyszersmind forrón tisztelt szülő földé iránti nagyszerű lelkesedését. — „Nagyméltóságú országbíró ur! A' leg-tisztább örömrészt támasztá keblemben nagyméltóságod, mint a' József nádor nemzeti képcsarnokát alakító egyesület pártfogójának, 's az egyesület több jeles tagjainak mult Szent-Györgyhó 1-ő napjáról hozzám intézett becses levele, mellyben említett képcsarnok felállítására lett egyesülésökről értesítvén, ezen cél eszközlésébeni részvételre engemet is felszólítanak. — Ha valakinek, nekem akár mint fiúnak, melly nevezetben méltán éltem legfőbb boldogságát taláom fel, akár mint ollyannak, ki e' honban több éveket töltvén, mind a' gyöngékor édes örömeiben, mind az élet komolyabb részéhez megkívántató ismeretek megszerzésében leginkább itt részesültem, bizonyosan legtöbb okom van, egy illy közhasznú 's a' művészet egyik legjelesb ágának e' nemzetnél is minél inkább meghonosítására célzó intézet létrejöttén szívem mélyéből örvendeni, melly őszinte örvendezésemet növeli annak tudása, hogy e' szép célrt olly férfiak támogatják, kiknek tekintélye, hazafiui lelkilete 's erélyes buzgósága a' kedvező eredményről már előre kezeskednek. — Fogadják mind nagyméltóságod, mind a' tisztelt egyesület többi tagjai legszivesb köszönetemet becses bizalmukért, mellyel alkalmat nyújtottak, hogy ezen előttem olly sok tekintetből érdekes intézet létrehozásánál — mellyre 150 pengő forintokat a' legteljesebb készséggel ide zárok — a' tisztelt egyesület, úgy többek által mutatott készségben én is részesüljek; fogadják azon őszinte ohajtást, hogy nemes törekvésüket, annak boldogító édes érzése mellett egyszersmind a' legdusabb süker jutalmazza. Egyébiránt állandó, igaz és megkülönböztetett hajlandósággal maradok nagyméltóságodnak Budán, pünkösdhő 7-én 1846. legszivesb jóakarója István m. k.

Közli Mátya Gábor, egyesületi titoknok.

Az iparműtar ügyében tudósítás és kérelem. Alulírt tavasz folytában gyakrabban kénytelenítettvén Pestről időnkint eltávozni, tisztelettel szolítok fel mindent, a' kit illet, hogy a' kiknek velem, az iparegyesületi iparműtart illetőleg valamit közleni, tölem kívánni, vagy nekem küldeni valójok volna, legyen, hogy iparműtári alapítvány-jegyek kívántatnának, vagy ezeknek ára küldetnék be, avagy áru-rendelvények tételének: méltóztassanak Nagy József kereskedő urhoz, mint az iparműtar igazgatójához (Pest, városház-tér és kigyó-utczaszöglet a' „zöld fához“ czimzett honi szövet-kereskedésbe) fordulni, ki a' pénzeknek nyugtatvány mellett átvételére, alapítvány-jegyek kiszolgáltatására 's rendelvények teljesítésére meg van bízva. Kelt Pesten majus 15-kén 1846. Kossuth Lajos, ipar- 's védegyleti igazgató, mint az iparműtári bizottság elnöke.

Mondani valónk: Erdélyi előfizetőink gr. Batthyányi Kázmér arczképét Tilsch János könyvárus urtól, kinek e' napokban küldtük el Heckenast G. könyvkereskedése által az illető példányokat, méltóztassanak átvenni.

LAKVÁLTOZTATÁSI JELENTÉS.

Alolírtnak szerencséje van, az igen tisztelt hölgyvilágot értesíteni: miszerint a' váczutczábani „kék csillag“-nak áttelnes Kasselikféle ház 1-ő emeletében levő eddigi divat-rakteremét f. é. ápril 24-étől alól kitett helyre áttevé; — jelenti, miszerint épen most Bécsből megérkezvén, divat-rakteremét új lakában a' legválogatottabb és legizletesebb piperékkal a' jelenleg beállott időszakra dúsan ellátta. Továbbá, közvetlen és gyakori közlekedésben levén Béccsel, képes leendő, minden kívánandó 's legújabb divatú szabás után a' legújabb bécsi és párisi divatképek szerint lehető legjutányosb áron dolgozni, úgy szinte mindennemű megrendeléseknek eleget tenni.

Ullmann Anna.

Ujpiacson, Ullmann M. sarokháza 1-ső emeletében.

Bemenet: a' harminczad-utczai főkapunál.

Műmelléklet: Legújabb divatkép Perlas cától.

TÁRSADALMI ESZMÉK.

Minden polgári események alapja a' társadalmi élet viszonyiban rejlik. Ok szüli az eredményt, 's bár milly nagyszerű political történetek kútforrása socialis indok.

Századok folytak le, a' nélkül, hogy azok vezérlői megértették volna ez eszmét, melyet ma a' végső szükség megérlelt, századunk emancipált, 's az élő emberiség a' teendők első sorába helyezett.

Hová tekintünk, a' legnagyobb tárgytul a' legalsóbbig, mindenütt társadalmi viszony az, mi szemünkbe tűnik, szívünhez szól, eszünket igényli. 'S ha Peel, a' tory minister, Anglia dúsgazdagjai előtt a' parlamentben a' jövedelmi adó szükségességét fejtegeti, ugyanazt teszi, mit az angol gyári napszámos, midőn bérfelemelést követel tökepezés urától; ugyanazt, mit a' félmeztelen irlandi koldus, midőn didergő hidegben kenyér után kiált. Csak a' modor az, miben mind a' hárman különböznek: társadalmi viszony, társadalmi baj tettök kútfeje.

Példa, melyet itt felhozánk, Angliának nem kizárólagos tulajdona, hűne. Európa 's a' világ egyéb részei, többet kevesbet, gazdag termelői a' napról napra növekedő társadalmi nyomornak, 's annak fonák viszonyai áthatják a' polgárzat legkisebb gépezetét, mint a' kór anyaga a' beteg test minden ereit. —

Nézetünk szerint a' társasági test soha betegebb állapotban nem volt, mint van annak jelenje, nem volt soha bizonytalanabb jövője.

Soha nem esett távolabb a' társadalom a' socialis balviszonyok első orvoslójától, az emberiség atyjától, a' kereszténység alapítójától Krisztustól, 's annak felebaráti tanaitól, mint mostanában.

Socialis életünkön férgek emésztenek, csak következeiseiben, eredményeiben láthatók.

Az emberiség minden egyes tagja, minden osztálya folytonos harcban, jobbléért vívott harcban áll egymás 's így a' társaság ellenében is.

Indokai e' szomoru harcznak, mint érintők, magában a' társasági élet bizonytalan viszonyiban fekszenek.

Részletei sokkal szerteágazóbbak, mintsem hogy mind elősorolhatók lennének, és sokkal ismeretesebbek, mintsem hogy azok részletes elősorolása jutalmazóbb, avagy körülményeinkben lehetséges volna.

Elég legyen tehát a' társaság, öröket különben is fölülmuló részletes rajza helyett, általánossal beérnünk . . .

Mondók, hogy az emberiség, mi nem egyéb, mint minden társaságok összege, 's annak minden egyes tagja, osztálya, folytonos harcban áll egymás ellenében; 's valjon nincsen-e ez így? . . .

A' földmivelő természet. Munkáján alapszik a' státusgazdaság első és utolsó kincse. Nélküle előbb utóbb az álladalom romba dől. 'S kérjük: valjon élvezheti-e a' társadalom jelen viszonyai mellett munkájának véres-veritékű gyümölcsét?

A' kézműves ipart teremt, 's átváltoztatja azt, mit a' földmivelő nyersen nyújt neki. 'S kérjük: az ipar-, a' gyárbeli napszámosok élvezhetik-e a' társadalom jelen viszonyai mellett munkájok véres veritékű gyümölcsét?

A' földbirtokos, a' polgárzat kisebb részét téve 's a' nagy tömegben örökös ellenét, irigyt látva: élvezheti-e historicus jogának gyümölcsét?

A' kereskedő nyeréskedik, 's ha ő nyer, másnak veszteni kell: 's így élvezheti-e tiszta öntudattal nyereségi vágyán termesztett gyümölcsét?

A' tőkepenzéseknek tömeghez mért számuk csekély, da ha van lelkiismeretök, élvezhetik-e nyugalmasan uzsorájok égbekiáltó gyümölcsét?

És így tovább . . .

Egy osztály a' másikon nyeréskedik, egyik diadalmaskodik, míg mások buknak; egyéneké lesz az élvezet, társaságé a' nélkülözés.

Innen van, hogy a' társadalombul a' közepszerűség, középállapot tova szállott. Nem egyéb mint ellentétekből áll az ember. Jelszava: fényűzés vagy nyomor; bőség vagy nélkülözés; jóllakás vagy éhség; gazdagság vagy szegénység; tőkepenz vagy napszám; szabadság vagy rabság; ur vagy koldus. Nincs többé közép út, középállapot a' társadalomban.

Szegénység, szegénység! ez azon iszonyu ige, melly menydörgésként harsog a' tömeg füleibe; szegénység, szegénység lett az élő kor réme, mellytől minden módon menekülni akar, mint hajdan a' kísértetektől egy másik kor.

'S hol leljen napjainkban vigasztalást a' szegény?

Hol egyebütt, ha nem ott, hol él: a' társadalomban?

De itt miben?

A' munkában? Ha látja, hogy felpotenczirozott munkájának minden gyümölcse életfentartás.

A' házasságban? Ha látja, hogy minden gyermekének nemzése lassu, a' jövődöben teljesülendö embergyilkolás volt.

A' hitben? Ha látja, hogy azok, kik nem nélkülöznek, nem hisznek.

A' jövőben? Ha látja, hogy a' mának szomoru jelenje még csak tegnaperült jövődöje volt.

A' politicában? Ha látja, hogy az mindeddig egy falattal sem szaporította meg fekete kenyerét.

Kétely lepi meg öt minden, utálat a' társadalom iránt, végre elszánás: jóra-e vagy roszt, ez neki végre közönös lesz . . .

Azonban éheznek: munkát keres, nem annyira magáért, mint szeretett családjaért.

Egyeseknél nem kap munkát: nyilvános d o l g o z ó h á z a t kéri.

De itt most nincs üres hely, vagy épen vidéken dolgozó ház nem is létezik.

Másképp akar tehát kenyeret szerezni, 's vesz ott, hol a' társaság neki nem adott.

B ö r t ö n b e kerül, mélybe, penészesbe; rablók-, gyujtogatók-, gyilkosokkal együvé: javulás helyett lelke romlik meg, teste betegszik meg.

Mig hetek, havok mulva itéletet nyer, neje börtönbe követi férjét, leánya, nehogy őket a' világ által megbélyegzett helyre kövesse, eladja egyetlen birtokát: erényét.

A' szülők kis gyermekét nappalra, hol van, egy jótékony k i s d e d - o v ó intézet fogadja be: éjjel a' szomszédganéjhalom.

Az atya, kiszabadulta után lelki-testileg roncsoltan koldulással keresi nyomorult kenyerét.

Pár évvel később szegényünket szerencse éri; ezek közül egy maga egy megürült k ö r h á z i ágyba felvétetik, hol nem sokára más, földi életénél jobb létre szenderül.

Végre porlandó része hahota közt gyékénybe csadartatik, 's koporsó nélkül dobátik a' hideg sirba . . .

Szegényünk imént rajzolt képe egyes kivételekre nézve kétségkívül tulságos; általában: hűn daguerrotypirozott képe az a' társadalom szegényei életének.

Mind e' mellett e' képnek egy nagy hibája van, 's ez: hogy elméletben csak daguerrotypiroztuk azt, mi a' közéletben naponta cosmorámai alakban tün fel előttünk.

Ha pedig korunk összes társadalmi életéről szölv, mint magyarok a' magyar viszonyokat rajzunkban különösen sem ki nem emeltük, sem ki nem vehettük: ugy véljük, ha nem is mind a' kettő, de e' dolgok egyike rendén van . . .

Igen! ismételjük: hogy socialis éltünkön férgek emésztének, 's azoknak párt és szenvedély nélküli orvoslásán gondolkodnunk az immár bekövetkezett szükségen kívül szív és ész egyaránt kívánják. Igenis! mert socialis

éltünk több ezredéves fa, mellynek kergét szintolly rég férgek emésztik. Itt az ideje, ezeket egyenként leszednünk, a' fát tőlök letisztitanunk, mielőtt azok annak gyökét is alárágnák. Igenis! mielőtt bekövetkeznék azon vész-teli szomorú idő, mellyről hazánk egyik legjelesb, nyilvánosan párthoz nem tartozó capacitása *) mondja: „hogý harcý fog támadni a' lakosok külön osztályai közt, nem mint eddig, politicalai jogokért, engedményekért, nem egy vagy más nyelv 's nemzetiség suprematiájaért, hanem szomorubb, nem lovas-gias halálos harcý a' mindennapi kenyérért, a' megélhetés, a' jóllakhatás jogáért; harcý, melly a' polgári társaság eddigi alapját, a' személyes tulajdont, kérdésbe veendi.“

Pongrácz Lajos.

KÜLSZIN ÉS VALÓ. II.

A' DUGÁRÚS.

(Folytatás.)

III.

Másnap a' hegyekbe katonák száguldoztak, 's vérebekek nyomozák Jakabot a' dugárust, kinek fejére a' Préfet ezer franknyi jutalmat tön . . . de a' keresés sikertelen vala; maga a' Préfet vezérlé a' fegyvereseket, mert meg-esküvék, hogy Jakab életben nem maradand . . . Több nap mult, 's a' Préfet vonásai mindinkább halványak lőnek; barátai sejték, miként lelkét titkos baj epeszti, de a' valót senki nem gyanítá. Egy estve magányosan ült szobájában, 's véres rongy fekvék előtte... Ha szemeinek kifejezését láthatnók, a' mardosó lélekismeret olly vádját olvasnók bennök, melly soha nem szünő pokoli kinra mutat.— Öt év óta minden nap látja e' rongyot, melly atyjának inge vala, 's szüvéréől ázott el; magyarázhatlan erő voná a' bibor foltokhoz, hiába dobá a' legtávolabb zugba, hiába tépte izekre; ujra meg ujra ismét felkutató, 's gyötrelmeiben több büntetés éré, mint a' bitófa kötele által . . . Nem vevé észre, miként meghitt szolgája néhány perc óta a' szobában vala, 's midőn is-mételt szavainál föltekinte, dühösen rohant feléje, és torkon ragadá . . .

„Mit láttál, ember?“ ordítá.

„Öket!“ . . .

A' Préfet visszanyeré mérsékletét, 's halálsápadtan kérdezé :

„Kit értesz? Isten vagyok-e, hogy tudjam gondolatidat?“ . . .

„A' dugárus itt van fiastul“ . . .

„Elfogtátok?“ . . .

„Nem, uram! . . . de félóra előtt Bastia közelében partra szállott.“

„S a' fegyver minek volt kezében?“

„Egyedül valék 's fegyvertelenül“ . . .

A' Préfet néhány perczig gondolkozott; majd lángra gyultak arczai 's villogó szemekkel kiáltá :

*) Lukács Móricz: Athenaeum, 1843. 1-ső k. II-ik füzetében.

„Ereszszétek el a' vérebekeket, — a' hold már feljött . . . legyetek készen, óranegyed mulva a' hegyekbe megyünk . . . el! . . .

A' dugárus és fia valóban partra szállottak, elhagyák a' biztos tengert, hogy Camillt 's Angiolinát hajójukra kísérjék. Bastia mellett egy tengeröböl látható, melyet járhatlan sziklafal környez, csak egy ut vezet feléje, 's kalandorink ezt választák, mint legelhagyottabbat, hogy a' hegyekbe jussanak. Hosszu gyaloglás után egy szirt aljába heveredtek, 's Jakab fiához fordult . . .

„Gyermekkoromban egy jósnő azt olvasá kezemből, — mondá csendesen — hogy május elsején, meghalok . . . Ezelőtt tizenhét évvel e' napon háromszorosan haltam meg, 's testem hullámok játéka lön; — halászok fogtak ki, és . . . most is élek, habár egy estve megöszíté fürteimet; midőn tízéves valál, május elsején veszélyesen megsebesítteté . . . holnap ismét rémes nap vár reám; bensőmben minden azt sugja, hogy elválnék, 's azért halld néhány szavamat' . . .

Aurél aggódva tekintte atyja vonásaira, miken könyek fénylettek . . .

„Menj bal felé a' titkos uton Jozэфád atyjához 's értesítsd mindenről. A' hajóban tizenhét évi fáradságom gyümölcsét találja, mely gazdaggá teendi . . . Ha pedig holnap teljesül a' jóslat, add ez iratcsomót kezeibe.“

Aurél szólni akart, de a' dugárus nem engedé . . .

Két kezét fejére tévé, 's megáldá őt . . . szavai ünnepélyesek valának, 's fia nemével a' szent tiszteletnek hallgatá.

„Ne higgy senkinek, fiam, — szóla az ősz — de legkevésbbé önmagadnak, — tekints minden ember-társt bírádnak, 's úgy élj, hogy pirulást ne ismerj, — hagyd a' külszint a' világ bábjainak, kik semmiség után kapkodva, hosszu lánczolatát képezik az üresség utánzásának . . . beszélnek mindenről, mit nem birnak, merész vádat emelnek az Istenre is, ha utjokba áll, 's legnagyobb tudományukat az önámításban, természet eltorzításában, és a' valónak eltiprásában keresik! . . . Tizenhét év óta ismerni tanulám e' tömeget, melynek azelőtt gonosz tagja valék, 's csak azért gonoszabb a' többinél, mert az alkalom, a' körülmények úgy akarák . . . Törekedj, fiam, a' valóra, és . . . Isten veled!“

Óranegyed mulva Aurél Corte felé siet. A' nap hanyatlani kezd, 's az égboltozaton egyes csillagok tűnedeznek . . .

Az ifju sebes léptekkel halad . . .

Egyszerre távol ebugatást hall, 's villámként hatott agyába a' gondolat, miként vérebeke üldözik; néhány percznyi kétkedés után a' tengerpart felé fordult, mély nyomokat hagyva a' homokban; majd a' víztől visszatérve, gondosan elébbi lábnyomaiha lép és egy útjában álló fa sűrű ágai közé rejtezik . . .

Az ebugatás mindig közelebb hangzik, 's kürtfuvás a' távolból, mely a' dühös állatokat örülésig ragadja . . . Aurél készen tartá fegyverét 's szíve erősen vert.

Két kutya rohant rejteke felé, 's midőn a' lány homokban új nyomokra akadtak, ordításuk rémítő vala, a' tengerparthoz futottak, 's dühös vonítással

ostromlák a' hullámokat, hová a' léptek vezettek; majd szertefulkosva szaglálódttak 's egyszerre visszasiettek Aurél nyomán azon táj felé, melyből kiindulának. Kevés pillanat mulva ugatásuk bérczekbe enyészett . . .

Aurél szabadon lélekzett; kibujt a' lombok közül, hogy Camillt keresse föl, de ismét vissza kelle másznia; a' bastiai öböl felől kürt riadása hangzott, majd közelgő léptek, 's a' hold tiszta fényénél halálos ellenségét látá, a' Préfet fiát, ki ismét önmaga vezérlé a' kutatást atyja a' dugárus ellen . . .

Aurél puskáját vállához illeszté, és célzott, — egy billenés, 's az apagyilkos meghalt . . . de ekkor atyjának képe merült föl lelkében, ki nem engedé, hogy ez embert megölje . . .

„Az apának felsőbbisége van fia felett“ . . . suttogá, 's leereszté fegyverét . . .

A' Préfet ezalatt gondosan vizsgálá az ebnyomokat, 's elégtelenség szava tolult ajkára, . . . körülnézett, mintha keresne valamit, 's azon fa alá heveredék, melynek lombjai Aurélt rejték el . . . Öt percz mulva nehéz lélekzele tanusítá, miként álomba merült.

A' dugárus fia csendesesen földre bocsátkozék, 's hozzája lépett . . . Ott feküdt tehetlen alvásban üdvének megrontója, azon ember, ki legszentebb, leggyöngédebb érzéseit piszkos kezekkel beszenyyezé, 's belső szózat azt sugá neki, miként nem vétkezend, ha Isten boszujának eszközeként megöli őt; de férfias lelke csakhamar visszariadt ez eszmétől, 's Camill jutott eszébe, kedvesének atyja, kit meg kelle szabaditania, és távozék . . . de néhány lépés után visszafordult; . . . kihuzá az ónt a' Préfet puskájából, törének elzuzá hegyét . . . aztán pedig mindent gondosan előbbi helyére rakott.

IV.

A' dugárus a' bastiai elhagyott öböl szélén, sziklafal tövében ült . . . Feje kezén nyugovék 's ősz fűrtel elfedék vonásait . . . ha közelebb lépnénk hozzája, látnók, miként szemében köny ragyog, — ha olvasnók érzéseit, meggyözdödnék, miszerint hibáznak az erkölshősök, kik azt állítják, hogy a' jótett tudata dús jutalom . . . Ezen ember előtt két életszak feküdt : egyik, mit a' külszinnek szentelt, 's a' tisztaság kérge alatt undok gonoszságokban töltött . . . a' másik tiszta 's erényteljes, egyetlen bünlátszattal, mit azzá csak az emberi kereskedés számító szelleme bélyegzett, — 's ha kérdenők : mellyik életszakban sujtá több keserv? mit hisztek, miként felelne? Elhallgatjuk választát, nehogy az igaz keblük elvesszék bizalmukat az isteni igazsághoz . . .

A' nap első sugárai gyengéd bibor színben Tunis partszélein pirosoltak, a' hajnali madárdal zengedezni kezde, 's Jakab még mindig előbbi helyén ült . . . ha balra tekintene, látná, miként egy férfiu darab idő óta a' homokban kigyóként csúszik feléje; látná vad kifejezésű vonásait, 's a' vérszomjat szemeiben : de az öreg mitsem hallott; nem látá, hogy az idegen csekély távolságból fejére irányzá fegyverét, 's csak midőn két lövés dörgött feléje, szökék fel üléséből 's puskájához nyult . . . A' Préfet fia állott előtte 's iszonyu káromlással zúzá löcsövét a' sziklaélekre . . .

A' dugárus vállára tévé kezét . . .

„Orgyilkos is? — szóla csendesen — Préfet! elveszett ember vagy.“
 . . . A' Préfet szemei vadságban villogtak, e' pillanatban másra, mint boszúra,
 nem gondolt; Jakab mellen ragadván őt a' tengerhez vonzóla . . .

„Büneid olly nagyok, gonosztevő! . . vétkeid száma olly rémes, hogy szó
 nélkül megölhetnélek 's Istentől jutalmat érdemlenék . . de egy feltétel alatt
 élni hagylak“ . . .

„Hadd halljam a' feltételt“ — mondá daczosan a' Préfet, 's egybefoná
 karjait.

„Te a' tartomány Préfetje vagy . . .“

„Igen.“

„Hatalmad batártalan . . .“

„Ugy van.“

„Akaratodat mindenki teljesíti . . .“

„Mihelyt parancsolok . . .“

„Iry tehát meghagyást embereidnek, hogy Camillt az olasz hajóst, ki
 Corte vidékén lakik, 's pár nap óta szabadult körmeid közül, nejét és fiamat
 ide kísérvék . . Te azalatt hajómra mégy, 's ha mentve lesznek enyéim, partra
 küldelek . . Csak az Isten átka leend kísérvöd . . Reá állsz-e?“ . . .

„Nem!“ . . kiáltott a' Préfet 's megrázá fejét . . .

„Nem?“

„Soha! Ne éljen ember, ki bűnömet tudja, és azért halj meg nyomoru...“

Beszéd közben a' Préfet a' dugárushoz csúszott, 's törét mellébe dőfé,
 de a' vas hegyét Aurél eltompítá, 's Jakab könnyü sebbel menekült.

A' Préfet pedig, midőn látá, hogy szabadulása egyellen eszközét elve-
 szíté, 's hogy egyedül marad ez emberrel, 's nincs remény menekedni boszú-
 jától, kétségbeesék 's halálfélelem környezé . . .

Az ösvényt Jakab állta el, — jobbra a' tengerpartig sziklák vonultak, olly
 simák, és mászhatlanok, hogy minden szabadulási kísérlet után hosszú vér-
 nyomok szökdeltek a' gyilkos ujjáiból, — balra a' tenger zajongott, 's a' dugárus
 arcán neme a' síri nyugalomnak honolt, melly a' gonosztevő minden idegét
 remegésbe hozá . . .

Jakab puskájával foglalkozott, 's a' Préfet meglepetve látá, miként a' go-
 lyót kivonta belőle, és tengerbe dobá.

„Ember! mit akarsz?“ orditá.

„Mit te kevés percz előtt . . főbe lölek!“

„Azt nem mered, nyomoru paraszt“ . . .

„Nem merem?“ — kérdé mosolyogva Jakab, és fényes golyót vön ki
 zsebéből . . dehogya nem merem! — 's aztán biztosíthatlak, hogy a' paraszt
 golyója épen ugy elzúzza koponyádat, mint a' tiéd apád bordáit“ . . .

A' Préfet fia földre veté magát, fejét a' homokba csapkodá, és örülként
 orditozott . . .

A' dugárus illetésére azonban felszökék . . .

„Igy! — mondá Jakab jéghidegen — épen kérni akartalak, hogy kelj föl, mert különben nem czélozhatok“ . . . 's a' Préfet iszonyodva látá vállához szorítva fegyverét, és gyorsan, miként a' gondolat, tengerbe ugrott . . .

„Igy is jól van! — kiáltá a' dugárus, 's leereszté puskáját; áldozatja pedig a' hullámok alatt maradt, míg lélekzete el nem fogyott, utóbb fölbukott és csudálkozva látá ellenét egy sziklafelé sietni, melynek aljából sajkát vont elő . . .

A' Préfet orditozása vadállathoz hasonlita, majd zokogni kezdé 's könyei a' tengervízzel vegyültek; nem tudott uszni, de mivel az öböl alja lejtősen nyult befelé, messze futhatott, míg a' hullámok ajkáig értek; midőn azonban Jakab ladikját a' partról eltaszítá már csak feje látszott a' habokból, e' fejnek tekintete pedig iszonyu vala. Szemei kitolultak üregeikből, 's halálos meredséggel szegültek a' dugárusra, ki mindinkább közeledék . . .

„Örvendj Préfet! — kiáltá Jakab — megnyugtathatlak a' részben, hogy nem paraszt kéz öl meg . . . Egykor marchese 's Genua kormányzója valék...“

A' nap fölmerült, 's szél lengedezett . . .

A' Préfet figyelni látszott . . . A' dugárus is felszökök sajkájában, és kezét tölcseralakban illeszté fülére. Éjszokról mindketten ebugatást hallottak, melly a' Préfet-nek reményt, ellenének veszélyt hirdete . . . Most először könyörgött a' nyomoru, feje fölött összekulcsolt két kéz mutatkozott, jéggé meredve, 's halál-remegésben; de Jakab nem akart kegyelmezni . . .

„A' golyó, mellyel atyádat megöled, egyesült azzal, mit fiam kedvesére lövél . . . nyugtalankodik e' két darab ön fegyverem csövében, mert agyadba vágyakozik. — Isten kegyelmezzen bünös lekednek . . .“

A' víz már a' Préfet ajkain szivárgott be, rettenetes helyzetében, hol egy oldalról hullámsír körzé, míg Jakab mindinkább vaduló vonásairól a' könyörület utolsó szikrája is eltűnt, azon tudattal, miként segély közeledik, az Istenhez orditozott e' bünös, ki évek óta nem imádkozék, — de minden szávara hullám csapkodott szájába, 's midőn látá fejére irányozva a' gyilkos fegyvert, látá, miként Isten nem segít . . . a' mélységbe bukott, 's a' tenger árja összezsapott fürtei felett.

A' dugárus fölkaczagott . . .

„Apagyilkos, miként te! — kiáltá tajtékozó ajakkal — csábító, és utonálló, minő te valál, háromszor kelle kiállnom a' halál gyötrelmeit! . . . halj meg te is a' halál háromszoros kinjaival“ . . .

'S kétszer, midőn a' haldokló fulladozva a' víz alatt felszínére bukott, irtózatos gúnykaczaj visszariasztá a' mélységbe . . . harmadszor véres kör festé a' hullámokat, 's Jakab eldobá füstölgő fegyverét . . .

Keblében magyarázhatlan érzés támadott . . . A' Préfet nyomorusága végperceiben olly iszonyu vala, hogy lelke könyörtelenséggel vádolá . . .

„Nem kegyelmezél; — suttogá — Isten sem fog kegyelmezni büneidért“ . . . 's a' ladikban arcra borult . . .

Ekkor csekély távolságban szólalt meg az ebsaholás, 's a' dugárus felszökött . . . két lovag élet-halálra sietett a' tenger felé . . . Aurél Angiolinát tartá karjával, Camill fáradt lovát szurdalá, 's gyorsan, miként a' gondolat, nyult Jakab lapátjához; de a' sajka sulyos vala, 's mig partra voná, fia és Camill a' dühös ebekkel találkozottak . . . iszonyu harc kezletkezett, Aurél kezéről patakzott a' vér, 's midőn sikerült leverni a' pokoli állatokat, már katonák robogtak elő . . . kevés percz alatt a' menekvők ladikban valának; — a' dugárus parancsára le kellett feküdniök, mig ő tulvilági erővel dolgozott, 's hatalmas lökésekkel tolá hajóját a' hullámok közé; a' katonák ez alatt tüzelni kezének: golyók zúgtak az ősz körül, de egy sem illeté . . . egyszerre feje mellére hanyatlott . . . Aurél föltekinté 's halálsápadtságot látá vonásain.

„Sebesítve vagy?‘ kiáltá . . .

De az ősz megrázta fejét . . . sajkája azon hely felett sikamlott el, ho a' Préfet meghalt; a' hullámok mostan is vérben piroslottak . . .

Aurél felugrott . . .

„Add atyám az evezőt . . . erőd elhagy‘ . . .

„Feküdj le fia — ordítá Jakab villogó szemekkel, — 's midőn fia késett, óriási erővel nyomá le; szeme ismét a' vérfoltba ütközék . . . borzadását legyőzendő felállott, és olly erővel csapkodá a' habokat, hogy a' sajka ingadozék . . . Egyszerre vérsugár szűkelt melléből, 's erőtlenül Camill karjaiba rogyott.

* * *

Egy hajó fedezetén, melly Genua felé vitorláz, halálos sebben fekszik a' dugárus, Camill, Angiolina, Aurél, és kedvese körötte állanak. Camill benne bátyját, Cornari marchese-t, Angiolina egykori üldözőjét ismerék meg. Az iratcsomóból, mit fia Camill kezébe adott megérték, miszerint azon estve, midőn Barnaby holtnak vélt testét tengerbe dobá, halászok fogták ki, 's hosszú ápolás után éltét visszaadák . . . De valója egészen megváltozott. Jót tön mindenki-vel, Barnaby anyját nyomasztó inségtől menté meg, ki ez által barátja, 's titkának egyetlen avatottja lön . . . Ő ismerteté meg vele Aurélt Giulia fiát 's Corsicába kíséré . . .

Cornarit most könnyes szemek körzék, de senki keserűbben nem sirt, mint egykori gyilkosa az ősz Barnaby; a' sebesült mosolygva tekinté reájuk, 's vigasztalójuk lön . . .

„Ne sirjatok!‘ — mondá — „hiszen halálommal ugy is keveset vesztetek . . . Emlékem legyen pótlója a' valónak, 's higgyétek, ennél rosszabb pótlék is van . . . Igyekezetek azonban ugy élni, hogy örvidenetek ne kellcssék azon gondolatnál, miként szivetök érezni megszünend‘ . . .

Midőn a' hajó Coronata aljába ért, Cornári megszűnt lenni . . .

Évek multak, 's Camill unokáiban újra élt . . . Kertében bátyjának szép emléket emelt, Aurél 's Jozefa gyermekei pedig sirjára virágot ültettek . . . és jelenleg is Coronata villáinak egyikében idődzett kő látszik, mellyet a' „dugárus sirjának“ neveznek.

M á r k.

I N T É S.

Koldusbot illik már az én kezembe,
 Annyit sovárgok, mondják, népemért;
 De a' ki mondja, nézzen hát szemembe,
 Piruljon, a' kinek leszen miért?

Eltévelyedtünk erkölcs szent utáról;
 A' szív kihült, az élet mostoha:
 Sokat beszélnek ur és pór jogáru,
 Az e m b e r é r ü l , fájdalom! soha.

Mindenkinek van házi gondolatja,
 Van a' kebelben egy kis szeretet;
 De, melly ur és pór hajlékát behatja,
 Keresni kell az olyan érzetet.

Keresni, a' ki ünnepköntösérül
 Felejtse egy vállrojtot, szalagot, —
 Hogy üzne gondot a' szegény fejeérül;
 Azért teremte Isten gazdagot?

De semmi! gazdag ott van, hol szegény van,
 Szegény, míg a' föld lesz, mindig leszen;
 Ki nem vehet részt a' világ javában,
 Emelje sorsát kinnal, nehezen.

Én másra szólok. A' kenyér fogyandó,
 Hol nem telik több, ott Isten se vesz.
 Hadd vesszen a' test, melly ugy is halandó,
 De hát a' lélek? hát abból mi lesz?

Megtört kenyér a' testnek tápláléka,
 De vétek ám megtörni a' jogot.
 Hogy felinduljon vérünk sarjadéka,
 Add birni néki a' szent birtokot.

Az nem fogy el, mert Isten ugy adá azt;
 Fölgazdagítás és gazdag maradsz.
 Ne várd a' kerést, mert jaj adni választ,
 Ha senki nem kérd: adsz-e, vagy nem adsz?

Oh, hagyj e' szókat lelkedig lehatni,
 Költődnek engedj jó reményeket:
 Kölcsönkönyükkel is foglak siratni,
 Ha füstbe hagyta menni ezeket.

N É P D A L O K.

VII.

Parlagon terem a' szarkaláb,
Nézz a' szemem közé legalább!
No, de ne bánts, minek néznél,
Ugy lehet, még megigéznél!

Most is olyan nagy az én bajom ...
Nem kell a' bor, pedig szomjazom!
Be-behunyam a' szememet,
Elaludnám, de nem lehet.

Ha felülök pej paripámra:
Nincs az eszem a' kantárszárra, —
Mikor aztán észreveszem,
Házatoknál áll meg velem.

Nem légy olyan duzmadt, violám!
Ha nem szeretsz, mondd meg igazán;
Ha nem én vagyok, a' kit vársz,
Ne félj, akkor soha nem látsz!

VIII.

Nem szól a' tillinkóm, elhasadt
Amott a' hármashalom alatt;
Olyan szomorú volt a' nótá,
Hogy a' fát is meghasította.

Beh vig volt addig a' nótája,
Míg a' rózsám hallgatott rája!
Nyári estén, csendes időben,
Ablakánál megfúttam szépen.

De mióta a' lány nem szeret,
Nem szólott bánatnál egyebet;
Lassan fúttam, hogy más ne hallja,
A' juhászlegénynek mi baja.

Nem szól a' tillinkóm, elrepedt,
Hej megsalt a' rózsám, nem szeret!
Lassan fúttam, mégis elhasadt,
Ugy szerettem, mégis elhagyott!

IX.

Csendes a' tó, habja nincsen,
Bele ne halj, édes kincsem!
Mert az ám a' tó szokása,
Hogy a' mélyén nincs folyása.

Fogadj szót! ha mélyre viszed,
Mind meghibál a' kendered!
Pedig akkor ha kiázna,
Nem lenne fehér a' vászna,

Én addig a' más oldalon
A' csikókat megusztatom;
'S estéli harangozásra
Haza teszek, szívem Sára!

T o m p a M i h á l y.

H A J D A N É S M O S T.

Hajdan önérettel mondák kaczagányos apáink:

'**T**ettünk és **V**ittunk 's a' haza fényre derült.
Most is önérettel mondhatjuk egy-egy betű hiján:
,**-**tettünk és **-**ittunk 's a' haza szépen — elült!

M i s k o l c z i P á l.

BARÁTOM VALLOMÁSAI.

I.

A' PRÓBALECZKÉK.

Engedjétek a' régen mult napokról föllebbenteni a' fátyolt, melly alól sok édes titkok mosolyganak le reám, mint az emlékezet virági, mellyek lehajolva hozzám, részvétellel tekintenek csillagszemeikkel a' mélység egébe, hogy lássák az ottan szendergő angyalt. — —

Honunk nyugoti szélén fekszik egy csinos városka, birtoka egy nagy urnak, kinek sok a pró multság kellett, hogy magát meg ne unja: miért is környezete mindennap új élvezkekről gondoskodott, hogy ő méltósága valamikép olly dolgokra ne adja fejét, mellyek a' szolgaraj titkos jövedelmeckéit tetemesen megnyirbálhatnák.

E' változó 's mégis magokat szüntelen ismétlő multságok közé tartoztak a' kastély színpadcskáján hetenként adatni szokott műkedvelői előadások; ezek a' játszóknak minden esetre több élvezet nyujtának, mint a' whist-és thea-asztaloknál leásított órák 's a' déleesti könyörgések a' házi kápolnában, mellyek csak azért szoktak leszakmányoltatni, hogy a' sok hiu mulatozás közt meg ne felejtkezzünk az Istenről.

Az 1831-diki őszi hónapok igen zajosak és vidorak valának: egyik vigalom a' másikat üzé, élv után élv — 's az ember feje szinte megkábult e' folytonos zsiibongás közt. Alig voltam akkor még tizenhét éves; a' kéjpohár csordultig telve kínálkozék szomjas ajkimmak — 's érintetlenül hagyám azt, mert olly szüziesen elfogult 's bátoratlan valék, melly miatt még most is érzékeny szemrehányásokat teszek magannak.

És mi volt bennem ezen szokatlan állapot indoka? Mi egyéb, mint a' szerelem! Tiszta és salaktalan volt az, mint a' legédesebb színméz, 's azért hagyám illetetlenül azon előnyöket, miket bátorítólag nyujtott. Nem ismertem az erőt, melly bennem élt; nem költém fel merész kíváнатit az ifju szívnek, melly mint az erős fa, égis terjeszti sudarait, mintha a' mennyboltozatot kellene hordoznia, 's fennen daczol az ellene esküvő ég és föld minden viszontagságival. — Szerencsés ábrándozó, ki nem tudja, hogy azt, mit nem birtak megtörni a' felbőszült elemek, megtöri — az évek sulya, melly észrevétlenül nehezedik vágyaira 's reményire, 's lassan, de annál biztosabban ölé méreg gyanánt emészti föl erejét.

Az idő, ezen hűtlen Delila, egyenkint tépi ki a' selyemszálakat, mellyek téged az élet gyönyöreikhez kötnek 's mosolygva nézi, ha ifjusági álmaidat kialuvád, a' gyöngesége fölött kétségbe esőnek végerőkődéseit!!

Oh, milly édes volt azon szerelem, melly e' kábitó zaj és lárma közt élvezett multságok ürébe bevilágolt 's földerité ez untató egyformaságot 's elviselhetővé tette a' kínos feszt, melly annál kirivóbb vala, minél ünnepélyesb formákat öltött 's minél távolabb álltunk tizenöt év előtt azon nemesebb

eszmétől, mely az Istentől mindnyájunk számára teremtett szabad földön nem akar embert, ki meg e l ő z z e vagy k ö v e s s e egymást jogaiban, midőn hivatva vagyunk egymás m e l l e t t lefutni földi pályánkat. — — Tizenöt év után mitsem menték meg azon boldog időkből, mint szeretetemet a' természet iránt, mely pazar kincseivel árasztá el e' vidéket . . 's még most is, úgy mint akkor, boldognak vallom magamat, hogy a' természet egyszerű bájai sokkal jótékonyabban hatnak reám, mint a' földi gyönyörök akármellyike — 's a' szép vidék, gyakran egyetlen zöld fa, alatta lágy füvel 's csevegő patakkal, az élet sok gondjait feledtetni 's jövődöm aggasztó kilátásával tökéletesen kibékíteni képes. — Milly boldog azon ember, ki ifjusága éveiből csak egyetlen hajlamot tudott is megmenteni . . 's annál boldogabb, minél lélekgyilkolőbb később a' száraz philister-élet!

Engedjétek tehát a' mult napokról föllebbenteni a' fátyolt 's fölujtani emlékezetemben a' halványabb színeket, melyek mint el-eltűnő szivárvány a' távol égről, átmosolyganak a' komoly jelenbe . . és látni fogjátok, mikép a' marczipán-édességű lények túlfinomított köreiben is, miket sok tényérnyaló i s t e n i nimbus-sal szeretne befüstölni — igen-igen e m b e r i módon szokták magokat mulatni.

Valami nagyszerű színi előadás volt készülöhen a' vár-urnak névnapitiszteletére, melyben különös kegyességből, az urasági tisztek is részt vehetvén, e' szokatlan kitüntetés kettős ünnep volt reájok nézve, kik eddig csak kegyelmes uraikat szokták — s z i n p a d o n l á t n i. — Igen mulatató volt kasznár urat a' magtárban nézni, mint tartá egyik kezében a' csapópát 's másikban a' szerepet, hol a' rovásra, hol az írásba kandikálván — 's milly hangosan declamálták el az 'íródeák' urak a' kolompér-ásatásnál szerepeiket, melyeket olly irtózatossá hadonázással kísérték, hogy a' napszámosok, ásót, kapát elhagyva, szájátva sereglének körülöttük — 's a' kolompér legalább fél héttel később került a' hambárba. — Még a' szobaleányok is különféle szerepekre használtattak: a' csipkehimék jámbusokkal voltak befirkálva, 's a' vasalót alig lehetett a' papirostekercsek közt látni; seprő és varrótü érintetlenül nyugvának, 's Nanett kisasszony, a' halványlelkű komorna, epedve nézett azon boldog pillanat elibe, midőn harminczöt évi hosszú várakozás után minden tartózkodás nélkül sülyedhet egy szerető férfi karjaiba 's megvallhatja neki, mit eddig még egyik sem akart tőle hallani, hogy — s z e r e t i.

A' választott darab — n é m e t volt, mint illik; mert 1831-ben még az inasok sem mertek egymás közt magyarul beszélni, nehogy őket valaki nemmagyar urasági inasoknak tartsa. — Nekem, ki ez időben ott deáki szünnapjaimat töltém, különös kitüntetésül valami német lovag szerepe jutott, ki igen szerelmes volt 's gyöngéd érzelmeit vajpuha versekben tolmácsolá szívkirálynéja előtt. Az illy kiömléseket aztán minden jelenetben egy-egy rövidke dal szokta felváltani, mi annál mulatságosabb volt reám nézve, mert énekelni

nem tudtam. Hangom t. i. oly gyógyíthatlan rekedtségben szenvedett, mintha valami „primadonna”-ságra vágyott volna bizonyos színházakban.

A' classicus műnek szavallati része a' játszóknak privátszorgalmára bízván, a' dalokat I z o r a grófné tanította be a' zongoránál. Nem csekély fáradságba került e' szabály- és hangtalan gégek kigyululása, miért is ő méltósága leereszkedése 's türelme a' legnagyobb méltánylást igényelhetné, ha ezen próbaleczkék neki, tulajdon vallomása szerint, a' legpicántabb mulatságot nem szereztek volna. — Ezen próbákön kívül csak én valék oly szerencsés, még néhány magánleczkéket is nyerhetni; mert kegyes pártfogónémnak különösen szíven feküdt, hogy szerepemmél becsületet valljak, mire egyébiránt ügyetlenségem 's gyermekes elfogultságom nem a' legjobb reményt nyújtották.

I z o r a szép volt, igen szép . . . de én csak tizennyolcz éves 's ő — grófnő volt; 's azért ajkaim helyett csak a' szív beszélt, a' szívnek pedig néha oly érthetetlen hangja van, hogy tulajdonosa sem érti. — Furcsa dolog az, mikor az ember csak tizennyolcz éves! Mennyivel alacsonyabbnak találtam a' házakat szülővárosomban, melyet gyermekéveim óta nem láttam! a' gyermek képzeletei néha körülhályogozzák a' férfi korát is . . . 's boldog az, ki élő szemével meggyőződik, mikép foly össze a' távol nagyság — a' k ö z e l b e n!

Egy késő délután magunk valánk! Szerepemet kelle betanulnom, de sokkal ügyetlenebb valék, mint máskor, 's pedig azért, mert inkább Izornak az ébenbillegetésen föl és alá szökdellő ujjaira néztem, mint a' fekete hangjegyekre; különben is nem voltam nagy barátja azon német zagya daloknak, miknek betanulása szintolly lassan ment, mint az operaké a' nemzeti színházban.

Az ablakok nyitva, a' nap lemenőben volt; magas hegyek jobbról, zöldellő illatos rétek balról, beépítve hidakkal és lakokkal — vigan danoló szénagyűjtők rajta . . . kedélyem oly lágyan volt hangolva, minőt csak a' leggyöngédebb pásztoróra élvezetére lehet kívánni. Milly közel láttam a' vadregényest a' fölséges széphez, de hol is lelhetni azt másutt közelebb rokonságban, mint ott — 's az emberi kebelben?

Izora a' zongora mellett ült, midőn beléptem. Azon dalt játszá, mit vele kellett énekelnem. Lépteim elhangzottak a' virágos szőnyegen, de ő észrevett 's kegyesen nyújtá kezét.

— Már vártam önt; mondá kedves lágyságu hangon, 's a' dalnak játszását folytatá: a' többieknek szünidőt engedék, lássuk, mennyire haladott ön tegnap óta?

Néma meghajtással ültem le mellé. 'S mint a' csalogány, melly tavaszszal a' zöld bokrokból fölcattan, oly bájló csengéssel áradának ki a' hangok Izora ajkiról. A' zongora és a' hangok elnémultak 's édes merengésbe mélyedve ültem a' széken.

Izora gyöngéden érinté meg vállamat 's tompa, rezgő hangon kezdék énekelni, de alig pillanték szerepemből a' dalomat zongorán kísérő grófné

rózsalébe mártott ujjaira, azonnal elakadtam 's egyetlen hangot sem birtam többé kicsalni torkomból.

Izora nevetett 's én balga ártatlanságomban nem mertem hinni, hogy ő tudja, miért nevetett? — Milly szép idő az, midőn még mindig édes titok gyanánt őrizzük azt, mit fiatal szívünk már régen kicsevegett szemünk és mozgólataink által.

— Ön ma kevesebbet tud, mint tegnap — mondá Izora; félek, hogy tanítványommal nem sok becsületet fogok vallani 's pedig éppen önhöz volt legnagyobb bizodalmam . . .

— Oh, higgye el, nagysád — válaszolék zavartan — hogy senki nem ohajtja e' bizalmat jobban megérdemelni, mint én . . de lehetetlen —

— Semmi sem lehetetlen, mit az emberi akarat le h e t ő n e k hisz; vágott szavamba Izora 's pajkosgunyosan tekintett reám: én lesütém szemeimet, mert nem értém őt. — A' grófné néhány perczig várta az értelmezést, de én — ügyetlen tanítvány valék.

— Kezdjük el újra, mondá színlett egykedvűséggel 's szemei lesiklottak rólam: szabadabban lélekzém.

És ismét énekelni kezdék: a' félénkséget legyőztem, mert a' hangjegyekről a' világért sem fordítottam volna elszemeimet . . de, édes vagy mostoha sorsom — magam sem tudom, minek nevezzem? — e' percznyi nyugalmat csakhamar megirigylvén, föl hagyott tekinteni — 's e' pillanatban Izora vállairól lefoszlott nyakkendője. De ez még nem volt elég, mert ugyanakkor, nem tudom, az én székem vagy az övé értek-e oly közel egymáshoz, hogy Izora barna fürtjei a' hangjegyeket majdnem egészen eltakarák 's térden nyugvó balkezem villanyszerű érintésbe jött a' suhogó selyemruhával.

Valahol olvastam, hogy egy német költő tiz évig epedett kedvese lábainál az első kézszorítás 's ismét tizig az első csók után . . . ily balga szerelmet csak akkor tudtam magamnak megmagyarázni, midőn tizenennyolcz éves valék!

Szemeimet a' lesiklott kendőről nem mertem a' hóvállakra emelni: Izora mosolygva parancsolá, adjam fel vállára a' szökevényt, mi eszembe nem jutott volna, ha mindjárt meghűtés veszedelmének teendém is ki a' kedves tanítónét. Az izetlen emlékezetű Grandison hozzám képest franczia nyájasságu udvarló volt tizennegyedik Lajos korából. — Mint a' Vezuv, melly lángkeblében emészthetlen tüzet táplál, úgy forrott és égott bennem a' beköszöntő ismeretlen érzés első fellobbanó tüze . . képzeletim a' magasba szárnyalának, fel a' holdba 's onnan még magasabbra — mig a' villámló, vészterhes felhőkben eltűntek.

Arczomon pedig a' félelem és tisztelet bárgyu kifejezésű vonásai látszának. Székemet a' zongorától majdnem a' szoba közepeig toltam 's lassu, tiszteltteljes hangon kérdém: parancsolja-e nagysád, hogy ismét újra kezdjük?

— Nem szükség, mond nevetve Izora 's fölkel a' zongorától; de alig téve pár lépést a' sima padlaton, ruhája hosszú szegélyébe megbotolva elsiklott 's halk kiáltással karjaimba dült — volna, ha a' székről ijedten föl nem

szököm 's két karomat félölnyre kinyujtván, tisztelességes grandezzaival tiz ujjaim hegyire nem fogom az elesőt. — „Szinlés-e ez, vagy természet?” mondá Izora ingerelt hangon 's a' nyitott ablakhoz lépett. Én rámeresztém szemeimet, mert — nem értém őt.

A' nap vérpirosan áldozék le, a' magas hegygerinczek tüztengerben fürödtek 's hűvös szellő szállt le az illatos völgybe. Izora az ablakszárnyakat becsukni akarván, az erős kalantyu nem engedett a' gyöngé kéznek . . . oda siettem, de Izora nem vevén le kezét a' vasról, habozva állottam meg alig két lépésnyire tőle.

— Próbálja meg, ön; szólita fel engem, de keze még mindig a' kalantyun nyugvék . . . fölemeltem kezemet, az övé mozdulatlan maradt.

Minden bátorságomat összeszedém — 's kértem a' grófnét, hogy vegye le kezét a' reteszről.

— Önnél naivabb embert még nem láttam; mond ő kitörő kacajjal — ön igen-igen mulatságos! 's kezét elvoná . . . én az ablakot bezártam.

Izora csöngetett. Komornája lépett be.

— Shawl-omat 's a' kalapot! parancsolá; a' komorna odanyujtván a' kívántat, urnője intésére távozott a' tereméből.

— Ön a' kertbe fog engem kísérni, — 's a' kalapot egyik karjára fűzve, a' másikat az enyémbe akasztá. A' szellőktől ingatott nyárfalevél nem reszelt jobban, mint karom az övében, — úgy hiszem, hogy arczám pirosabb lön, mint az épen leáldozó nap!! (Vége köv.)

Frankenburg Adolf.

SZÓZAT A' MAGYAR SZÜLÉKHEZ.

Tény az, hogy magyar nőnevelőink nincsenek; tény az, hogy honleányaink idegen dajkák gyámjága alatt serdülnek föl; tény az, hogy e' ferde nevelés mellett hölgyeink elnemzetlenülnek. A' nemzet eddig a' honfiak neveléséről sem gondoskodott, noha a' nevelés joga mellett legujabb időkben eleget szónokolt; a' honleányok nevelését magára hagyta, erről még szó sem volt! Pedig e' kérdés, az anyagi érdekek e' századában, tán csak azért látszik csekélyebbnek a' Tisza szabályozásánál, mert szellemi! E' káros hiány mellett azon szülék, kik gouvernante-okat nem fogadhatván, leányaikat vadul felnőni nem engedék, vagy kolostorba, vagy magán nevelőintézetekbe adák őket. Kolostori nevelés a' XIX. században! — 'S aztán ezek a' magán nevelőintézetek! Nem akarok e' két pont felett időzni, nehogy szózatom gúny-irattá fajuljon. Én nyilvános nőnevelőintézeteket ohajtok. Ezen eszmét az idő meg fogja érlelni, ha e' nemzetben van belátás, akarat 's erő. A' nemzet nem nézheti azt soká közömbösen, hogy leányai csak kötni, hímezni, rajzolni, zongorázni, tánczolni 's idegen nyelveket beszélni tanuljanak. A' nemzet boldogabb jövődjének egyik főtenyezője az, hogy leányai nemzeti szellemben neveltesse. A' nemzetnek nemcsak anyákra, házi- 's gazdasszonyokra, de magyar nőkre van szüksége, kiknek szíveikben honszeretet lakozzék, kiknek a' hon boldogsága nélkül üdvök ne legyen. Illy házi isteneket ohajtok én nemzetemnek. Azonban a' kezdeti rajtatok van, magyar szülék. Mi haszna, ha a' nemzet intézeteket állít, 's nevelő nem

lesz, avagy ő is tudós társaságot alapítson, hogy tudósokat fényes nappal lámpással keressen bele?! Neveljétek 's neveltessétek leányaitokat azon célra, hogy nőnevelőkké képeztesse. A' cél még akkor sem lesz eltévesztve, ha a' nemzetnevelő-intézetek föllállítását elhanyagolja. Ki fognak ez által szoríttatni legalább a' gouvernante-ok; az apácák 's egyéb kontár magán nevelők kezeiből kivétetik a' drága-kő, mellynek ők soha nem képesek megadni az igazi fényt, hanem csak letörhető mázt birnak annak kölcsönözni, mert a' munkához, mellyet föl vállaltak, nem hivatják. Nézzétek a' nőnevelő hölgy gyönyörű képét. Lelke előtt, a' mint boldogságát a' hon ügyével egybekötöni tanulta, azon gondolat lebegett szüntelen, mikép képezhesse ki magát olly tökéletesen, hogy a' nőnevelés szent ügyét magára jó lélekkel fölvállalhassa. Ő szüleinek jótékonyágát egész mértékben arra használta föl, hogy magának kitűzött pályára elegendő készületet szerezhessen. 'S midőn e' buzgó törekvését kívánt süker koronázta egyfelől, magának másfelől a' polgári társaságban független állást biztosított. Eddig hölgyeink csak azon célra neveltettek, hogy férjhez mehessenek, kötelmeik a' háziasság eszméjébe foglaltatván. A' mi hölgyünk e' néz-ponton felülemelkedett. Ő előtte a' férjhezmenés alárendelt fogalom. A' szerelem ugyan az ő szívétől nem idegen, mert minék is tenne természetén erőszakot? ő azonban nem oda törekszik, hogy mielőbb anyává legyen, de hogy másokat idomítson arra, miszerint szeretetreméltó nőkké, hivatásukat felfogó anyákká 's a' háztartást értő gazdasszonyokká — igazi m a g y a r h ö l g y e k k é váljanak. —

Adja Isten, hogy e' rövid szózatom megértetvén, vizshangra találjon! —

J. P. Somogyból.

KERÉKVÁGÁS SOPRONTÓL PESTIG.

(V é g e.)

Kinek lova nincsen,

Gyalog megy az Pestre. 'sat.'sat.

N é p d a l.

„Nincs nagyobb élvezet a' gyalogutazásnál;“ meghiszem; de én nem szeretem e' nagy élvezetet, azért csak kocsin indulék Pest felé, hideg csikorgó időben, hogy az emlékezet majd csontlá fagyott agyamban; bár megfagyott volna, legalább rágódhattam volna a' gonosz világon, melly történetesen elmékedésemmnek tárgya volt. — Épen ma értem el nagykorúságomat, kiszabadulék az atyai hatalom alól, szabadon rendelkezhettem mindenemről; hisz enyém a' tágas világ, mit csak azért nem szeretek, mert a' bennem tulságosan kifejlődött adósságcsinálási vágyamat más-képen ki nem elégíthetem, hacsak más világra nem megyek adósságot csinálni; az pedig bajos, mert oda tüzes szekéren kell menni, mint Illés próféta, kinek megvizezett szivacsból volt a' köpönyege, — de a' szabója rég meghalálozott.

Van egy régi jó barátom, mi magában igen nagy ritkaság, de még ritkább az, hogy ezen régi jó barátom négy ló felett rendelkezhetett, 's engem magával Pestre felhozni eltökélte. Az Isten éltesse, mert erszényével is megkínált, mellynek nagy becsé van; mert mióta bejött a' ,nincs többé kopasz fej,' ,nincs többé fogfájás,' ,nincs többé tyukszem,' azóta reám is elragadt a' nagy bölcséleti állítás, 's rövid időn hocsátandom én is a' közönség elé illy czimű röpiratomat: ,nincs többé egy krajczárom is.' — Olvasókra és rokonszenvre mindenestre fog találni.

Enyingről, egy csinos m. városkából, indulánk meg: ez már magában elég nagy-szerű, hogy m e g i n d u l h a t á n k; tudják ezen themának nehézségét azok, kik valamikor kénytetve valának bírákat megindítani; mert ezeknek a' suhogó nyél helyett öt forintosokkal kell a' talpokat csiklandozni, 's néha jókedvökben akkorát rugnak, hogy a' derekuk is megrándul bele.

Mentünk, azaz: a' lovak mentek; mert mai divat szerint könnyebb más lábán jární. A' mennyire a' hideget farkasbundánk megengesztelheté, beszélgetni is kezdenk a' politikáról, és hogy a' farkasból pártédektelen hangzik a' politika, azt bölcsen fogja tudni, ki a' kirántott báránynak sorsát nem tapasztalta. —

Bizony, édes jó uraim, a' politikában rég megalkudhattunk volna mi a' rőfön; de ha az eszméjét eladni akaró politikus portékáját saját kedve szerint akarja szabott áron, a' vevő nyakába akasztani, ez meg holmi apró f o r i n t o s-okkal akar valami becseset megvenni: biz ugy sohasem boldogulunk, hanem rongyos marad a' ködmen, mellyben édes anyánkat, és házát, az Isten hidege majd megveszi.

Ezeket csupa megkönnyebbülés tekintetéből akarók elmondani; 's hogy mi magyarok a' szép szavakat szeretjük elmondani, az már régi mese, de cselekedni nem érünk rá, mert agarakat futtatunk, jeléül, hogy ereinkben nem foly egyéb n y u l v é r-nél; 's hogy planétánk, a' r á k, hátra felé mászkál, annak oka az, a' ki meg nem fordítja; tehát fordíttassék meg!

Utunk már Fehérmegyébe vonult a' polgárdi kert mellett, melly nyáron egy kis része a' magyarhoni paradicsomnak, de a' magyarországi paradicsomnak elrendezésében csak az baj, hogy temérdek a' választó-fal, mellyeket ha nagynehezen megmásztuk 's elértünk az almafának gyönyörű gyümölcséhez, leszedjük ugyan ezeket, de restellünk ismét szeretettel visszamászni a' néphez, melly a' falakra segített, hogy az édes gyümölcsből nekie is nyujtsunk valamit. Itt van tehát a' bökkenő, hogy a' nép között elég Ábel találkozik; de ha a' nép főemeli, Kainná lenni kényelmesebbnek találja.

Az országot meglehetősen jó volt egész a' fehérvári határig; ott a' homokba majd belesüllyedtünk, mint megsüllyedt itt a' magyaroknak régi boldogsága. A' városi tanács a' magyar régiségeknek nagytisztelője lehet, és így azt gondolja, hogy az ut is csak maradjon a' régi; pedig az ilyen makacs megkeményedés helyett jobb volna, ha az utat keményítenők meg; de nem keményítővel vagy téglázóvassal, mint oudínot-szoknyákat, hanem kódarabokkal.

A' fehérvári nevezetes tűznek egész hazában elterjedt a' híre, és nem hiában, mert a' hol lángot látunk, a' pörként vagy lidércz jár, vagy az ösöknek bánkódó szelleme. Ez alkalommal mi az utóbbi gondoljuk; de azt mégis goromba ötletnek találtam jó őseinktől, hogy a' szalmás gunyhókra kerekedett kedvök, mert jó szándékukban a' nemzedék elől felpörkölni akarván a' szalmát, utolsó vagyonát pörkölék fel annyi ezer szegénynek, kik legkevesbbé tehetnek arról, hogy a' zöld asztal mellett annyira szeretnek holmi haszontalan szalmán rágódni.

A' fehérvári kövezet borzasztó; most jut eszembe, hogy ez is régi maradvány, tehát csak maradjon ez is a' régi.

A' megyének czimerében szent István térdepelve látszik, a' mi hamarjában ugy tűnik fel, mintha fiainak bünéért az apát térdeltetnék az éles fára. A' házak sok helyen igen rendetlenül építvék, mintha piszkos fiúk gubbaszkodnának bámész csoportként egymás hátára, csudálandók a' híres verebet, melly sültén fogna a' tátott szájba repülni.

Ismerősimet látogatám meg.

— Hát ismerik önt itt? kérdik nyájas olvasóim.

Ismernek bizony, mint a' rosز pénz; no de azért se baj; a' régi két garasos mégis csak többet ér, mint a' papénz, pedig hány ember nem ér többet a' papénznél!

Kevés provinciális város van, mellyben annyi fiatal író volna, mint Fehérvárott. A' télen, mint hallám, kettőtől is adatott eredeti színmű, mellyek egyike, 'Bianca', sokoldalú jelességgel bír, 's mindenesetre felüláll holmi sületlen bíráloi elménczkedésen, mellyel bizonyos urak a' darabot lecsipni akarák. A' bíráloi bonczkés szenvedélytelen 's avatott kézbe való, 's a' kritikához tudomány kell, másképen alaptalan lesz, mint a' fehérvári országot.

Egy színészeti töredék működött ittlétemkor, és adott egy rettentő férczművet, melynek czime volt : „Február 8-ika Fehérvárott, vagy egy kevésse vig, egy kevésse szomorú, egy kevésse tánczos, egy kevésse énekes — és a' többi.“ Néző kevés, mert az ilyen komédia, mely nem kevésse észficzam, és nem kevés adagban a' közönségnek szemtelen utóni csodítése, nem igen nagy vonzó erővel bír valakit a' színházba czipelni, — és nem is leend kis városainkban becse a' színészetnek, míg a' nyolczszoros hirdetés, holmi nagy betűkkel kinyomott „itt meg itt biztosított és pártfogolt színészet,“ és czifra czímmel ellátott hazudságok le nem maradnak a' vándorszínészetről, több más czafrangokkal együtt. Megemlitendő és megrovandó még színészekben az a' tulságos directoroskodási vágy; szünteleni törekvésök, színészeink az igazgatás, minek siralmas tanuja pesti nemzeti színházunk.

Fehérvárnak nevelő-intézetei az utóbbi években hatályos befolyás által igen czélszerűen rendeztettek; nincs egyéb hátra, mint elvárni a' legüdvösebb eredményt.

Lövöldöző intézet is van, melynek végczélját csakugyan nem tudtam soha kitalálni; az ég talán könyörülend rajtunk; hogyha már meglőttük is magunkat, legalább agyon ne lőjük a' hazát.

Hogy visszatérjek a' fehérvári homokhoz — már gyakran kívántam, hogy a' XIX-ik századnak üzérkedési szelleme a' homokkal, sárral és legyekkel gondolna ki valami okosat, és üzne velök kereskedést; így a' tekintélyes tespedésnek és arszláni szemtelenkedésnek is valahára végét érnök. És hogy a' fehérvári utak a' mindenszentek létániájában nem találatnak, annak egyszerű oka az, hogy a' létániának szerkesztése alkalmával nem volt meg a' fehérvári út, és a' magyarnak sem volt annyi keserves napja, melyről mondhatta volna, hogy „ments meg, uram, minket.“

Legjótékonyabb társulata Fehérvárnak a' „takarékpénztár,“ mely az uzsorászkodásnak némileg „resto“-t mondott 's csak azokat hagyá zsidó-kezeken vergődni, kik megérdemlik, hogy vagyonukban környülmélettessenek, mert négyesben szökdelének pár óráig, hogy a' solo figurát dobszóra járassák el a' nyomorúság bocskorában.

Nincs szánandóbb tulajdon a' fitogtatásnál, mely a' becsületérzésnek álfogalma alatt annyi hazánkfíat buktatá saját buzás vermébe, melyből a' magot saját vállain emelé Mózes padlására; mert Mózes elég felebaráti szeretettel birt a' 100-ból 50-et maga zsebébe dugni, csakhogy Filkófay ur a' nagyvilág előtt ne compromittáltassék. Ez aztán a' regula aurea simplex!

Szabadjon megválnunk Fehérvártól, 's folytatnunk utunkat vén Buda bácsi felé, ki, mint mondják, egy ifju kisasszonnyal, P e s t-tel, akar házasságra kelni. Már, édes Buda bácsi, fiatalnak találok én kendhez ezt a' kaczer Pestet! nagyon megvénült kegyelmed már; hiában az a' nyári zöld paróka, farsangon mégis lemaroklják kopasz kobakjáról a' vendéghaját, 's a' fehér fűrtök nem hazudhatják el, hogy kend már régi madár. Aztán micsoda butaság, a' házasságot, r ó z s a - lán-czok helyett, v a s lánczczal áthidalni? . . . Már minő társalgás lesz az kegyelmeitek között? Pest magyarul, kend meg németül beszél; márcsak kenden is beteljesedik a' közmondás, hogy a' vén cigány minden nap egy nótát feled. — A' vén ember csak baktarnak való, azért ha még kegyelembe akar kend jutni, örködhetik ott a' hegyoldalon, azaz : kiabálja kend, hogy éjfel után három óra, — ébredjen a' n e m z e t i s é g, melynek fejledező lángját meglátván kend, tüzi lármát nem fog csapni, 's jutalmul hajnalhasadtán, midőn Pest, a' bájos kisasszony, a' Duna tükrebe mosolyg, kend is átpillanthat; de a' házasságból semmi sem lesz . . .

Mindig és mindig közelebb valánk a' fővároshoz, 's legfőbb vágyamat nem sokára kielégítendő valek, azaz : mintán én még fejjetlen barátot, kevély koldust, részeg asszonyt, gőzhajót és magyar szerkesztőt soha sem láttam, legalább e' két utolsót megláthatónak gondoltam.

Két egész esztendő kellett, míg az ároknak neki mertem ugrani, azaz : meg-

ismerkedni az 'Életképek' szerkesztőjével, kit én sárkánynak képzeltem, mert ele-á temben csak ő tőle feltem és hitelezőimtől. Összekerülénk. Legelső czikkem beküldése után két hét telt el; már reményemet kezdém veszteni, 's a' megérkezett lapok hátáról a' mondani való'ból úgy 'gustáltam', mint lefőzött kártyás két figurára a' vier rippert. — És én nyertem!!! A' sok gondolat után Budára érkezünk.

A' kövezet itt is aligha nem a' r é g i, Pestre a' muzeumba kellene küldeni. A' 'bid' vendéglőhöz akaránk behajtatni; első lovaink egy pesti szabótól megijedvén, megugranak; a' szabó csak azt csudálta, hogy megugrasztási tulajdonságát az arszlánokon kívül még a' lovakon is gyakorolhatja.

A' kocsiból szabadulni akarván, a' kövezetre valék ugrandó, 's az eleséstől egy 'trager' mentett meg; hamarjában egy huszast dobtam a' legközelebb állónak, ki az elfogadásért szomszédjától egy jókora dőfést kapott, közbe kiáltván: 'Ich bin der Lebensretter!' Eltévesztettem az embert. A' dühösködő úgy belejött verekedési kedvébe, hogy azt továbbra is folytatandó vala, hacsak zavarba jött tenyerét más huszassal le nem esendesitem.

Nagynehezen helyre vergődénk, 's minthogy a' színházi idő is elkövetkezett, a' Duna-partról emberekkel jól megtömött csónakon Pestre evezünk.

'Beatrice di Tenda'-t adták a' nemzetiben; az előadás igen jó volt — mint mondják, — én jó izűen alvám a' darab alatt. Hiába! nem parasztnak való az opera; — füttyölni, dalolni, fáradtig járni a' csárdást a' győri cigányok hegedűje mellett, az már megjárja. Nem falun gyurták a' művészi izlést.

Másnap 'Don Caesar'-t adák, ezt már értettem, a' tapsban majd lehámlott tenyeremről a' bőr.

K. I-t is láttam. Györött ismerém meg a' kisasszonyt, őt, az oktalan hódolók áldozatát. Ha kedve kerekedett, a' legnagyobb udvari dámát kartonruhában, máskor pedig 'Parthemia'-t, a' szegény fegyverkovácsleányt is arany karpereczekkel, tarka csecsebecsékkel felcizfrázva adá. Jó kisasszony, különben szép tehetségeit művészi pályájának göröngyös útján ne a' parti fecskékkel bámultassa, hanem kövesse saját keblének ihletését és a' józan kritikának szavát. Így leend dicső jövőndője, máskép — egy pár czifra hízegés és eljászott reményteljes jövőndő. —

A' többek közt a' casinói tánczvigalmak egyikében is valék, hol az aristocraticus fesz és pőf alig tudott talpán járni. S z e m ü v e g volt egy millió, — és sajnáltam e' népet, mellyre minden anyagi jólét pazarolva van, de kár, hogy megismertető jelül őket az Isten v a k s á g g a l bünteté. Jó, hogy gazdaggá nem lettem; most én is vak volnék!

Ittlétemkor adott a' két 'kör' a' nagy D e á k Ferencznek tiszteletére egy ebédet a' casinói teremben.

Volt felköszöntés elég, czikornyás, mesterkéletlen és ötletes — különféle vegyülettel, mint jött; figyelve hallgatám azokat 's a' nagy Deákat kifejezhetlen kegyelettel nézdelém. Előttem volt egyszerűen az ő nagyszerűségében, és érdemei vonulának el előttem, 's e' vonal nem szakadt meg, mert figyelemmel végig kísérni nem tudám. És ő — halljátok! — egyet mégsem tud. Ő a' nagy Deák, ki annyi évek óta járja az életiskoláját, szüntelen fejében hordván a' 'principiá'-knak legnagyobb principiá-ját, ő, mondom, a' hajtogatás e' nagy századában nem tudá megtanulni a' h a j t o g a t á s t 's e' szent szavat: 'p a t r i a' declinálni soha sem tudta. Ez a' legdicsőbb 'Nes', mellynek csak hírét hallhatam.

De az ebéd mégis csak méregrágra volt három pengő forintért; úgy hiszem, a' látásért nem kellett fizetni.

Kevés dolgomat bevégezvén, visszainduló valék: de meg akarám még várni Degre Alajos 'féltreismert lángész' című darabjának adatását; azonban közbejött hurutolások és köhögések miatt nem adathatott. Mi falusiak a' bajt rendesen és haslasztás nélkül gyógyítani szoktuk, de a' nemzeti színháznál — mint mondják —

bizonyos urak még a' szeleknek is parancsolnak: „ha akarom köhögsz, ha akarom hurutolsz”, s még a' köménymagos pálinka sem gyógyítja meg a' köhögöt.

Február hónap már közepén valánk, és a' telnek még hire sem volt, 's mint később látók: a' farkas csakugyan megette a' telet; így bukott meg e' régi közmondás és egy másik, hogy az idén egy ember sem „élhetett el a' jég hátán.”

A' farsangi őrvongás még ekkor javában folyt és egymást hajszoló a' szabóárjegyzék. Épen egy fiatal barátomnál válek reggeli látogatóban, midőn egy szabóinas köszönte be:

— Tiszteli majsztram!

— Én is tisztelem! viszonzá barátom 's ügyes tagmozgatással távolítá ki a' szegény gyereket, ki a' feleletet nem akará majsztramjával hátáról leolvasztani.

Illyenek a' farsangi jelenetek Pesten úgy, mint Párisban; fizetés biz annak a' vastag vége, és gorombaság.

Távoztam Pestről is a' rövid időni visszatérés tervével, mit már teljesíték is, bocsánatot kérvén a' nyájas olvasótól, hogy göröngyös kerékvágásomon végig hurcolám.

V a s G e r e b e n.

BUDAPESTI SÉTÁK. XVII.

A' budai kövezeten szűk csizmában járni a' legkényelmetlenebb helyezet; mi volna kényelmes helyezet? tudják a' budai rendőrök, kik kényelmesen a' kancsó mellé helyezkedvén, néha mélyebben kacsintanak abba, nem látván be nagy bölcsen, hogy biz az utcákon is jó volna látogatást tenni, mert a' sok látvány közt gyakran érdekes nézni való találtatik, 's ha a' rendőr úr jobb szemére szükségképen nem vak, a' bal szemét pedig befogni nem engedi, világos nappal szemébe ötlenék egy illy historiácska, melyet elmondani szerencsés lesznek: — Két erős kamasz Ó-Buda felől kerget egy körül belől tizennégy éves fiút, és sikerül a' kamaszok egyikének öt elcsipni, mintha csak leczkét akart volna adni a' rendőrségnek; megérkezek a' másik is segítségére társának, ki az ifjuról lehúzá a' felöltönyt láttára egy határ bámesz csoportnak, melly aligha érté szép nyelvét hunniának, 's így a' szegény megfosztottnak „t o l v a j” kiabálását is figyelembe vette volna; míg a' fosztogatók budai nyelven mulattaták a' közönséget, hogy ez az ifju, bor árával adós maradván, a' fizetés elől szökött meg, azért huzzák le most öltönyét az ujat; hogy ezt bizonyára sajnálni fogja, és kiváltandja. Távolról bámulhattuk mi e' szép dolgot, melly avval végződött, hogy a' fosztogatók eloldalván, a' szaladásban ellankadt ifju lélekzetre kapván magyarul panaszlá el, miként megtámadóit nem ösmeri, adós pedig annál kevésbbé maradhatott a' bor árával, minthogy bort soha sem iszik a' jámbor, és a' mélyen tisztelt közönség is belátá, hogy a' szegény ifju csakugyan nem holt részeg, mert különben bajosan futott volna végig a' budai kövezeten. De már minden késő, mert a' tolvajok már túl a' Dunán valának. A' budai rendőrt láthatni mindenesetre érdekes dolog volna, habár csak rajzban is; miokért kérünk a' sok gazdag ember közül egyet, rajzoltasson le egy rendőrt az Életképek számára, és a' szerkesztő műmellékletül a' megigérteken felül elküldi a' séták nyájas olvasóinak.

De már miért is jár magyar ember szűk csizmában? azért nem tudunk tömerek teendőinken tágitani, mert tyukszemmel nézünk, melly tudjuk, hogy a' a' zabszemet leginkább szereti, csakhogy ritkán találja meg.

Sok kinlódás után urambátyámat meglelém egy keztyűs boltban, hol ő izmos tenyereire másfél óra óta válogatá a' keztyűt; a' keztyűk is szűkek valának, mértéket kelle tehát venni az első fára: sok haszontalan beszéd után három huszasával kialkudott egy pár szarvasbőrt 's ráadásul a' régieknek ujjait újra fejteltette.

Így vagyunk mi magyarok mindennel, mert mindent szűkre szabunk, 's ha egykor kitágul is, ékelni nem akarunk, azért lotyog rajtunk minden 's járunk keresztül-kasul az igazi vágáson, mint a' homlott kerék.

Köszöntöbe menénk Pestre; egy kedves családnak tagját névünnepeán üdvözlendők. A' sok patronusa napját' után barátságos körbe telepedénk, 's a' beszéd, végezetül, a' kártyázási dühnek elhatalmazására tévedett.

Biz' uraim! tudniillik azok, a' kiknek ez ügy bőrében állana: meg van írva a' dicső törvény, ott van a' száz aranyos büntetés a' gyalázatos kártyázásra, de e' nagyszerű jutalmat senki sem akarja, még a dráma-írók sem; inkább bevárják, míg a' lejátszott családi ügyből kerithetnek egy hatásos szöveget, vagy mint már szokásba kezd jöni, a drámai szöveget is csak amugy mások szövöszkéről csiphetik le.

Akarám mondani, hogy a' kártyázás irtózatossága a' lopásnak, és ha már más becsületes ember tudja, hol kártyáznak? mért nem tudhatná meg a' rendőrség! Mi nehány kávéházat végig járánk 's mindenütt az a' gyalázatos 'Pharao' uralkodott; én azt gondolám, hogy a' verestengerbe bukkott, pedig a' zöld asztalok hőseit buktatja azon örvénybe, melly a' rendőrség orra előtt van, de be nem tömeli.

De minek is! van Pesten több gödör is, például a' zöldfa-utcában; már most csak a virágot és a' fát kell belé ültetni és készen áll a' sétány, melly már nélkülözhetlen, mert az a' sok haszontalan madár nem talál fészket 's éjjelenként a' zöldfa-utczához közel levő kávéházban csiribeli unalmában 's, Unger Mátyás'nak imakönyve mellett fohászkodik, 's a' fényes huszsnak, Mária képét imádja, de a' keresztvetést régen elfeledé.

Az est közelgett, Buda felé sieténk.

Urambátyám a' vadászkürtben ebédezett, 's mint monda, annyi 'balog süti' embert soha sem látott, mint ma.

Ez már divat nálunk, édes urambátyám, mondám én: a' romlott világnak jobb keze a' balfogásokba bele fáradt, most a' bal kezével akarna egy pár jobb fogásra szokni. Az igaz, néha megjárják a' kezdők, mert némellyik a' szemének is neki szalad a' villával, de ismét segít a' jó szokás, mert a' szemeiken levő téli ablak nagyot segít e' dologban, kivált ha nyáron redőnyöket tesznek fel az ablak helyett; azt pedig jól tudjuk, hogy a' redőnyök felett szokott lenni a' legalkalmasabb fecskefészek; — így terjeszkedik ki az isteni gondviselés az égnék madaraira.

A' fagyaldák mellett menénk el, kínálám urambátyámat a' bemenetellel.

— Menjen a' kórság oda; morgott urambátyám.

— Ugyis ott lakik már a' kórság, 's legjobb volna ad formam, da de — 'kórságodának nevezni.

A' hidhoz közelgeténk, egy bérkocsis sebesen vágatott a' budai oldalról, szemeim a' tilalomfára tévedének 's látám a' híres két szót: 'lassan hajtani', mellynek a' közepéről kimaradt a' java, azaz: hogy lassan kell hajtani, és ez adná meg a' nyomtatékot, néha pedig egy kis kézzel foghatóbb győző ok a' mogyorófából.

Mozsarak durrogása hirdeté szent János napját a' bábész népnek, 's a' hidközépnél álló csónakon zöldágakkal körülárnyalt szent Jánost, Rákóczy induló'-val ereszték el a' víznek, míg a' buzgó nép Magyarhonnak szívéből, bitt für uns'-sal imázott a' magyarok Istenéhez, hogy valahára könyörölne rajtunk. Meddig kell még félünk, hogy felfal bennünket a' 'deutsches Element?' — hisz boltosaink is külföldi fogport árulnak.

A' napokban egy könyvnyomtatósegéd lőtte magát agyon a' Svábhegyen, nem tűrheté tovább a' nyomást, melly szívére nehezkedett; mert, fájdalom! míg a' sajtószabadságról álmodott, addig kedves élete párját más karján találta — 's ez lett az ő, megölő betűje.'

A' sok sétálás közben el is feledénk lóra kapni, pedig az úriutczában Pesten arabfajból kaphattunk volna. A' kinek fáradtsága nem tiltja, menjen az úriutczai

Horváth-házba, vigyen magával egy csomó szivart 's az arab gondviselő megmutatja ritka szépségű lovait; pénzt nem veszen el, mert magának is elegendő lehet, mint mutatja néma jellel az öt pénzzel kínálónak. Urambátyámnak nem lévén szivara, dohányzacskójából jó vitnyédivel kínálta meg, mit az elfogadván, urambátyámnak nagy pipájából szivogatott, míg mi a' nézésben gyönyörködénk. Isten önökkel! a' jövő viszontlátásig szolgáljuk

Dara Péter.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

E' lapok mult számában a' színházi előadások rovata félbeszakadt. Keveset vesztett vele a' nyájas olvasó, miután e' hónapban nagyrészt kopott régiségek adtak, melyek felől habár érdekes volna is, puha pamlagon vagy hűs lugas árnyában elmés észrevételeket olvasni; de eliheti mindenki, hogy azokat olly szép majusi estvéken, minők jelenleg vannak, végig nézni, csak azért, hogy rólok némi megjegyzések nyomathassanak le, bizony nagyon unalmas dolog. Egyébiránt a' félbeszakadásnak igen fontos oka van... 's el nem hallgathatjuk a' megjegyzést, hogy e' félévben, valóban nagy kellemetlenségünkre 's eddig követett állandósági elvünk ellenére, kénytelenek vagyunk már harmadszor tenni változtatást a' színházi előadások rovatára nézve. Reméljük azonban, ezentúlra sorsunk kedvezőbb lesz; reméljük és bizton hiszszük is annál inkább, mert e' részbeni közremunkálásukat több alapos készültégű barátunk volt szíves megígérni, kiknek — ha nevében szólnunk szabad — fő-főtörekvésök leand, mind *Sylvester* nagybecsű leveleit, mind azon szép kisasszonyokból és galant uracsokból álló társaságot, melly olly jeles észrevételeket szokott néha elmondani, lehetőleg könnyen nélkülöztetni a' nyájas olvasóval. Egyebek közt nagynehezen rábirtuk *Vas Andor* barátunkat is, hogy a' nyári szép alkonyokat, bár milly kedvesek legyenek is, ne mindig a' budai hegyek, kertek és ligetek közt édelegve töltse, hanem tekintsen be olykor a' színházba is, 's pedig ne csak új eredeti darabok előadásakor, hanem néha hétköznapi mutatvánok alkalmával is, irogassa fel számunkra észrevételeit. . .

A' szempont, mellyből e' híralati rovat induland, néhány szóval egyszerűen előadható: a' színházat mint művészet templomát fogjuk legfőképp tekinteni, 's egyzersmind nem felejtendjük, hogy e' művészet — önmagának és önmagában czél — sajátos helyzetüknél fogva, eszközül is használtatik a' nemzetiség emelésére, terjesztésére.

Azt sem fogjuk felejteti, hogy kezdők vagyunk; de nem olly kezdők már, kiket előhaladásra csak folytonos buzdítgatással = dicsérgetésekkel és magasztalásokkal lehessen és kelljen birni. A' szelid kiméletesség, melly mindenütt szükséges, nálunk kétszerte szem előtt tartandó, 's ellene véteni csaknem méltánytalanság volna, kivevén az olly eseteket, hol az avatlanság lépne föl követelésekkel. Mert épen olly kezdők sem vagyunk ám, sem a' színiköltésben, sem a' színészetben, kik már régóta meg nem kísértők a' saját lábon járást, 's be nem bizonyítók, hogy erre már nem vagyunk képtelenek.

Meglehet, kevés alkalmunk lesz az igazgatóságról szólni. A' hol megkíváncsult lesz, legyen bár szavunk kedvező vagy kedvezőtlen, szólni fogunk. Egyelőre csak annyit mondhatunk, hogy a' jelen igazgatóság iránt a' legkomolyabb hálára véljük kötelezettnek a' magyar játékszin minden barátait, mert — félretéve netán történt egyes, és a' hírlapok útján mindenkor szigoruan megrótt, botlásokat — a' jelen igazgatóság buzgalma 's erélye félreismerhetlen. Jutni fog színészetünkre még fényesebb időszyak, ez kétségtelen; de ollyan, mint a' mostani, eddig nem jutott. . .

Nem némelly egyes, tán méltán rosزالható adatokból ítélünk, hanem az egésznek általános áttekintéséből.

Színházunk csak kevés idő előtt is elég tág volt, kényelmesen sétálgattunk benne igen gyakran. Most már olly szűk, olly igen szűk, hogy gyakran kell a' közönségnek tágasabb hely után keserves izzadság közepett felsohajtania, — azon közönségnek t. i., melly befér; mert a' közönség azon része, melly — mint olly gyakran megtörténik — az előadásokra be nem fér, bizonyosan, ha nem izzadság közt is, de szinte hasonló értelemben sohajt fel. . . Egyelőre segíthetne rajtunk Pest városának nemes tanácsa, mellyről olly gyakran mondatik el hízelkedve a' hirlapokban, hogy a' nemzetiség és honi ügyek iránt buzgalommal viseltetik.

Nem férünk a' színházba; nagyobb színház kell!

„Nőtelen férj,“ eredeti vigjáték 3 felvonásban. Irta O b e r n y i k K á r o l y. (Vége.)

Valamint eddig leginkább az összeállítás tekintetéből néztük e' művet, úgy e' körül kell maradnunk jobbadán ezentul is, mert jellemzésről benne keveset szólhattunk. Ugy látszik, hogy a' szerző egyedül az összeállításban keresé munkája sikerét, egyedül abban, hogy érdekesen és hatásosan folyjanak le 's váltsák egymást a' jelenetek; melly tekintetben, midőn t. i. költőibb fordulatoktól 's jellemzetes bensőtől tartózkodott, öntudatlanul talán szigorú satyrát irt sok társalgási körökre. — Egység és összefüggés tekintetéből még azonban sok apróságokban is nagyobb gondot kellett volna a' szerzőnek művére fordítani; így p. o. az öreg Berendy, midőn Gusztávot falura idézi, már tisztában áll szándékával, őt Vértessynével összeházasítani, 's mégis teljes bizalommal, minden aggodás nélkül írja meg neki, hogy útközben menjen el valamely rokonához, (nevét feledtük) 's hozza el magával e' rokonnak legidősbik leányát házához. E' leányt az öreg nagybátya nem ismeri, (különben nem lehetne helyette Bettit becsempészni) 's e' nem ismerés arra mutat, hogy a' rokonnó jó messze, bizonyosan tovább egy napi járatnál lakott Berendyék falusi lakától, egyébkint hihetlen, hogy a' rokonok évek alatt meg ne látogatták volna egymást, 's így Berendy e' rokont és gyermekeit meg ne ismerje. Kellott volna Gusztávnak az elszállítandott rokonnóval messzeutat tenni, a' nélkül, hogy nagybátyjának eszébe jusson, őt mint házasulandót, illyes könnyen gyanítható társaságtól óvni. 'S ez így levén, a' játék folytában mégis egyszer fülünk hallatára eszébe jut öreg Berendynek, leczkét tartani unoka-öcscséhez, a' felett, hogy ügyvelt rokonnője szobájába, midőn e' leány reggeli pongyolában van, ne járogasson, mert házasulandó embernek mindenben vigyázni kell magára 'stb. Ezen szóváltást szerző nyilván csak azért hozza fel, hogy egy pár jóízű kacajra nyujtson alkalmat a' közönségnek, midőn a' férj a' tévedésben levő nagybátya által azért leczkéztetik, mivel nejét pongyolában látni meri. Igen, de megnevettetésnek nem kellett volna feláldozni azon következetességet, melyet az öreg úrtól várhatunk, hogy t. i. a' leánytól, kit öcscsével messzeutról hozat el, vagy ne feltse őt utóbb, vagy feltette volna először is. . . Egyébiránt a' nagybátyának ezen egész rendelése nagyon hihetlen; hihetlen az is, hogy — daczára minden, tán harmad vagy másod iziglen mehető, rokonságnak is — az elszállíttatni szándékolt leány apja ezen ketteeskénutazást megengedje, pedig a' nagybátya hite szerint meg kellett engednie, mert ő Gusztáv nejét Nina rokonnője gyanánt tiszteli. — Illyes apró botlások csekély figyelem által kikerülhetők; ha pedig meg vannak, kellemetlen foltokul ragadnak a' művön.

A' darab személyeiről szólván, Gusztáv és Betti fiatal házások, 's ebben van jellemzésök legfőbb sajátága; mindkettő a' gyöngéd és figyelmes ragaszkodás azon nemével csügg egymáson, melly fiatal házások közt tapasztalható, melly lelkökben

megremegetteti őket legkisebb ollyas gyanura is, hogy szívök kedveltjét tán elveszthetnék. Egyszermind szerelemföltő mindkettő; 's midőn, e' tulajdonságot önmagokban el nem ismerve, mindenik a' másik félnek iparkodik az aggályos szerelem minden körülményességével ezen a' házasság életet feldúló kór ellen leczkéket tartani, igen kedves egy pár jelenetet hoz elének a' szerző, melyet kiváltkép kedvessé tesz a' *Lendvay*-pár jellemzete, 's *Lendvay*nének e' nemben minden gáncson felül álló, 's csekély eszközökkel, mint minő egy pár hullámozva előre tett lépés, hangjának megreszketése, szeméinek és tekintetének az illetőre tapadása 'stb. sokat tevő, érzelem tolmácsoló játéka.

Az öreg Berendy jellemzése a' tartalomból kivehető volna, mert őt szerző semmi közeli vonásokkal nem ruhazza fel, mint csupán a' mellyeket minden még olly közönyös cselekvésnek is okvetlenül háritni kell az emberre. Irócsének, őt a' szép özvegynél bemutatja, kissé vezérkedő 's intőző szerepet játszani iparkodik, 's midőn látja, hogy minden számítása, mellynek sükeresítésére úgy sem sokat tett, dugába dől, sőt öcsöce az ő tudta 's engedelme nélkül megházasodott, kissé haragot színlel, azután meghunyászkodik, 's hagy mindent maradni a' régi sodrában.

Vértessynén, a' gazdag özvegyen, némi élénkség mutatkozik; beszédéből és tetteiből meg lehet ismerni az önállásra jutott özvegyet, az önuralkodásra szokott hölgyet. Cselekvés köre azonban neki is szegényes: Zászlósy hadnagygyal ketten összekoczkodtak, de nem tudjuk mi felett; e' zavar következtében büntetni akarja őt az által, hogy idegen udvarlást fogad el, minden czél és eredmény nélkül; utóbb véletlenül megtudja, hogy Gusztáv nős, 's kosarat ad neki, Zászlósynak pedig kezét ajánlja. Jó és jellemzetes jelenet, melly Vértessyné 's Betti közt van, midőn a' két nő közül mindegyiknek keble terhes gyanuval van eltelve a' másik iránt, 's szerelemföltésökben szemrehányásokat tesznek egymásnak. — Zászlósy katonatiszt, élénk, kérkedő 's fegyvert és párviadalt emlegető. Ezek és egyenruhája jellemzik őt. — Egyébiránt, mellesleg és nem vigjátékra vonatkozólag mondva, igen különös dolog, katonát azzal jellemezni 's egyebektől különböztetni akarni, hogy szavakat adunk szájába fegyverekről, miután szintolly sok katona van, kik — exercirozást kivéve — mitsem értenek a' fegyverforgatáshoz, mint a' milly elegendő polgári 's egyéb rendű, kik derekasan jártasok a' lő- 's víszerek minden nemeiben.

Kálmán, a' falusi uracs, legegésebben volna jellemezve, ha szerző ovakodik, hogy a' tartózkodhatlan fecsegőnek e' jellemzésében ne tulságoskodjék 's a' dolgot egészen élére ne állítsa. Lehetlen képzelünk, hogy ha valaki saját hibájának olly teljes öntudatával bír, mint Kálmán, e' hibát mégis olly nagy mértékben bírja; mert hiszen fecsegési vágya, midőn örvend, hogy barátja titkát senkitől nem hallatva, legalább a' pusztá falaknak elmondhatja, annyira a' csudálatossal határos, hogy mellékképül állíttathatik azon mythologiai kép mellé, ki egy istenségnek rábizott titkát kimondani tiltatván, szólvágyas kinjában lyukat furt a' földbe, 's a' titkot neki susogta el. Egyébiránt arról, hogy a' jellemzetes, habár túloztassék és élére állíttassék is, mindenkor megteszi kisebb-nagyobb mértékben, olvasásban és színpadon a' hatást, épen ezen Kálmán által tanusittatik, kinek jelenetei, főleg *László* élénk *modorában* játszva, a' jelen vigjátéknak legkedvesben fogadott helyei közé tartoznak.

Közönség nagy számmal volt jelen, melly a' darabot folytonos tetszéssel fogadta, 's mellyet ez különösen élénk menete, szabatos és drámai nyelve 's dialogjai miatt megérdemel, legfőbb érdeme mindenek felett azon igen jó hatású jelenetek levén, mellyek benne találtnak, 's mellyek némellyeit a' főbbiekből megemlítők. — Sajnálkozva külözzük benne azt, hogy az egész társalgási színmű a' magyar társalgás ismertetésére nézve nem jellemzetes; ámbár e' részben kárpótlást nyújt

az, hogy ha tükörül nem vehető is, legalább csinos és simán folyó nyelve mintául szolgálhat a' társalgási nyelvben.

Az előadás minden tekintetben szép szorgalommal történt, mindenek élén a' Lendvay-pár és Szentpétery állván, ki a' darab másodszori ismételtetésekor egy inprovisált szerepvivőt is hozott be magával Vértessyné teremébe, 's ez — fején felejtett házi sapkája volt.

V a s A n d o r.

Majus 17-kén előadatott 'Mátyás diák,' eredeti színmű dalokkal, tánczczal 3 szakaszban. Irta B e r k i, zenéjét E g r e s s y B.

Majus 18-kán B e n z a K á r o l y jutalmára 'Négy Haymonfi,' vig opera 3 felvonásban. Irta L e u v e n és B r u n s v i c k, zenéjét B a l f e. Fordította E g r e s s y B.

Majus 19-kén 'Don Carlos,' drámai költemény 5 felvonásban. Irta S c h i l l e r F r i d r i k, fordította K e l m e n f y L á s z l ó. — Ezen először előadott színműről bővebben szólandunk jövő alkalommal.

97.

DARÁZS-CSIPÉSEK.

..... Egyébiránt darázs nem darázs, az mindegy; annyi bizonyos, hogy az embernek igen sok csipést kell kiállani életében, 's ez okbul nem lesz felesleges dolog, e' csipések közt kissé körültekinteni, 's emléekben vagy reményben mulatni magunkat azzal, a' mi ha jelen van, csak szenvedés.

Az életnek igen sok és nagyokat csipni tudó darázsai vannak, részint fészekben lakók, részint egyenkint szállongók; részint olly darázsok, melyek kívülről jönnek az emberre, részint ollyak, melyek belülről csipik meg az embert; darázsok, melyek csipésére felsohajtunk, mások, melyekre feljajdulunk, ismét mások, melyekre sokáig jajgatózunk, meg ismét mások, melyek végkép agyoncsipnek bennünket. Némely darázscsipésre szívünk kap sebet, és felhólyagzik, és e' hólyagban sokszor soha nem feledhető, örökös fájdalom könyei teremnek meg; másokra lelünk sérül, 's rózsás életnézeteink borússá, feketévé változnak; meg mások elmenket sujtják; leggyöngébbek minden esetre azok, melyek testünket sértik meg.

Legkinzőbb darázsa az embernek minden előtt önmaga. Saját keble sokszor azon kipusztíthatlan darázsfészek, melyből, ollykor kisebb, ollykor nagyobb érintésre, haragos, zúgó, morgó, fullánkös darázsok rohannak rá, ollykor egyenkint, ollykor csapatostul . . . Az ember széttekint a' világban: a' bőkezű természet ezernyi virágokat nyit az örvendezőknek, ezernyi gyümölcsöket érlel az élvezőknek, e' virágok és e' gyümölcsök felett andalító hüs szellőt lengedeztet, mely boldogságra int, üdvre hí fel. 'S az ember mohón kap a' virágok közé, lelke 's teste gyomrát túlterheli a' gyümölcsökkel, 's midön látja, hogy e' virágok elfonnyadnak kezei közt, hogy ujjait kinzó tövissel kezdik vérezni, 's a' gyümölcsök mohó élvezése kora tulelégülést, sajgó utó fájdalmakat okoz: keservesen jajdul fel, mert megcsipte őt az ildomtalanág, a' telhetlenség darázsa.

Azt mondja, hogy ő tanult, tapasztalt, és megokosodott, 's hogy mindennek jelét adja, fölteszi magában, ezentul nem egyedül keresni a' virágokat, nem egyedül szedni a' gyümölcsöket. Hün szeretett barát keblére veti magát, karöltve indul vele körüljárni az életet, kínálva mutatja meg szépségeit, melyeket felfödözött, bőkezűleg osztja édességeit, melyeket fáradsággal összegyűjtött; miért fukarkodnék, miért lenne fösvény, hiszen a' barátság boldogító érzete százszorosan fogja a' hün

nyújtott áldozatokat visszafizetni. 'S midőn gondatlanul alszik a' baráti balkaron, fölemelkedik a' jobb kar, és töviset szúr a' bizakodónak szívébe, mely alatt sokaig kell véreznie . . . Feljajdul ismét, mert megcsalatott, 's egy új darázs csipés keseríté életét.

. . . De nem minden barát tart megvérező tövist jobbában; van olyan is, ki tövistelen rózsákkal hinti el kedveltje életét. Van, de ritkán található.

'S az ember elmegy, ha eddigi sebei begyógyultak, 's feledve a' kiszenvedett bajt, új életörömmel omlik az élet zajába, melyben a' darázsok zibonganak . . . Meglát egy leánykát az élet virányain, kinek két szemében két darázs fészek van, melyekből sűrűn lövelnek rá a' rohanó darázsok, agyon csipdesik szívét, fölhevítik, felolvasztják; de az ejtett sebek édesek, fájdalmat nem okoznak, sőt felette édes érzelmek ébresztői, az ember csupa mézes méhnek vélné őket. Következnek a' gondatlan enyelgés órái, ábrándos séták hűs ligetekben, andalgó beszélgetések csörgedező patakok mellett, édes dalok, epedve magányosan és kéjelegve párosan; 's mind e' gondatlan játék közben kirepül egy nagy darázs, és tanyát üt az ember szívében: megcsipi őt a' szerelem daráza . . . Megdöbben, mosolyog, sohajt, 's olykor könyezik is, de a' boldogság könyei, melyek szemeit nedvesítik, ama legnagyobb boldogságé, melyben ember földön részesülhet, a' szerelemé. Az eddig nem érzett kin édes, felette édes, olly édes, hogy . . . az ember meg nem állhatja, el nem nézni más felé, 's megvizsgálni, nem laknak-e hasonló jótékony darázsok más leányok szemeiben is, nemcsak a' feketékben, de a' kékekben is, nemcsak a' melákban, de a' vidorakban is. 'S a' tapasztalás mindent egyiránt édesnek mutat, 's mámorában az ember észre sem veszi, hogy a' szerelem utóbbi darázsai távulról sem bírnak amaz édes fulánkkal, mely az első lányka szemeiből kivillámlott, azon első lánykáéban, ki elhagyatva a' csapodár által, bús magányban nyögdel, 's kivel senki sem hithetheti el többé, hogyan a' férfi az, ki a' nőszívnek legveszélyesebb, legkártekonnyabb daráza.

. . . De azért ne gondolja senki, hogy szerelem dolgában csak a' férfiak bírnak e' kárhóztos darázi tulajdonságokkal . . . Vannak daráznők is!

'S mennyi darázs van még, melyek veszélyesen csipdesnek az emberek közt! . . . itt egy ember, százezereket fogad el hazájától, 's egy fillért sem ad vissza áldozatul oltárára: — megcsipte őt a' hazafiatlanság daráza.

Amott egy másik, ki jótéteményeket fogad el pártoló gyámoktól, 's fizetésül feledést, olykor ellenséges üldözést nyújt: — megcsipte őt a' hálátlanság daráza.

Itt egy harmadik, ki bőséggel bír maga körül mindent, mi kedvessé teheti az életet; de ő a' bőség közepette kevesli a' magáét, csak szomszédja elvei 's javai után sohajtozik: — megcsipte őt a' telhetlenség, az irigység daráza.

Ott egy negyedik, ki bőség közepett koplal, mert nem tudja, mikép lásson az élet adományaihoz: füléhez viszi az illatos rózsát, a' csattogány ömlengő dalait szemkacsintásokkal fogadja, szaglálja a' szép látványokat, 's szája ize által akar magának örömet szerezni olly dolgokból, melyek csak szív vagy elme által éldelhetők: — megcsipte őt az ostobaság daráza.

Magyarhon az ügyvédek hazája. Illy ügyvéd a' legveszélyesebb darázs, mely valaha embert megcsiphet, annál veszélyesebb, mert nem kell fészkebe nyulni, hogy felzajduljon az ember ellen. Ha két illy darázs valamely peres tárgy felett egymással szembe száll, vészjóslólag és haragosan zúgnak és donganak egymás ellen, azonban csipéseiket mindenkor csak a' perlekedő fél érezi, melyek olly sűrűk, olly nagyok és olly veszélyesek, hogy a' megcsipdesett fél sokszor egészen fölemésztetik általok, míg magok az ügyvédi darázsok szépen megkövérednek e' munkálkodás közben.

A' házas emberek sokszor önmaguknak darázsai, mi annál szomorubb, mert

előttök az életszinméze van feltárva, mellyel önmaguknak és egymásnak az életet édesíteni vannak meghivatva, 's ők néha mégis hajlandók, fullánkokkal illetni egymást. A' házias életnek, ha benne édes méz helyett a' fullánkok használatnak, ez utóbbiak felette keserűek szoktak lenni. Némelyeket szerelem helyett a' féltékenység fullánkja bánt, másokat a' hűtlenség, meg másokat az elégedetlenség, az egyenletlenség, a' háborgás fullánkjai keserítenek. Annyi igaz, hogy sehol sem adatott az emberségnek könnyebb mód, az élet kinzó darázsainak fullánkjait árthatlanokká tenni, mint épen a' házias életben, ha szerelem, jószívűség és életokosság észélyesen tudják elkerülni vagy kiirtani az apró fullánkokat; ámbár néha igen könnyen megtörténik, hogy midőn a' fullánkok kiirtásában fáradozunk, magát az édes mézet keserítjük meg 's tesszük haszonvehetlenné.

... Miután pedig hosszú évek során az élet olly sokféle darázsai elcsipdes-tek bennünket, hogy végre lelkünk és szívünk telve van bús emlékü sebhelyekkel, egy szomorú kinézésű darázs kezd dongani életfánk körül, mellynek csipését, bármily édes és boldog lett legyen is azelőtt életünk, el nem kerülhetjük, 's ez a' halál darázsa. Fullánkjai az orvosok, veszedelmesebbek minden másnál annyiban, hogy éltető mézzel kínáltnak, míg gyilkos fullánkot bocsátnak testünkbe. 'S ha ez megtörtént, végét értük minden darázscsipéseknek, mellyek valaha az élet örömei közt emberi sorsunk gyarlóságára emlékeztetőleg kinoztak bennünket, 's oda jutunk, hol minden további darázscsipéseken túl üdv és boldogság tiszta mézével táplálkozhatunk...

'S mert e' darázscsipést senki el nem kerülheti, kívánjuk mindnyájoknak, hogy illy fullánkot minél későbbben érezenek, 's ez is az élet legszebb mézeinek folytonos élvezése után érje őket.

H y a c z i n t.

— Mióta némely emberek nem tartják sisiphusi törekvésnek, a' hon haladás gépeinek kerekei alá gátló köveket gördíteni — egy secta burjánzott föl valahol Chinában, melly a' stabilismus odúiban szüntelen a' maradást huhogja. Eleinte cholericus elveivel csak a' politikai téren küzdött donquixotti harczt, most azonban a' társadalmi életet is berutítani akarja. Értelmet, bölcseséget, tekintélyt arrogál magának, mi ellen semmi kifogásunk, mert a' régi időkben is b a g l y o k tartattak a' bölcsesség jelképéül; de figyelmet markoló ezen secta célzatának egy veszedelmes iránya: a' csáb és erőszak eszközeivel odahatni, hol e l v- és m e g g y ő z ő d é s Istenének trónja van. — Ezen secta, egy társadalmi köpüből kirajzott herecsapat, azon 'ügyhánys'-ban szenved: miként lehetne vér helyett savót circuláltatni egy ifju testben 's azt csekély műtétrel olly változáson vinni keresztül, mint midőn a' szakács a' kappanból fázánt csinál? 'S ezen mágiát el is kezdé először néhány dörgedelmes philippicával, majd később ollyan villikirály-féle enyelgésekkel, míg végre azoknak, kik ezen recipék theoriáját nem érték, practicus magyarázatokat ígért adni saját szállásán — b é r m e n t e s e n. — De mi benéztünk az élet tükrébe és láttunk egy könyvet, mellynek czíme: 'a' hamis próféta áltana' volt. A' könyvön egy próféta eszméletlenül, dőlésben még dicsőbb, mint álltában, 'ki vak hitének ájulásában vala. És sajnálkozánk fölötte nagy sajónokkal és élesíteni kezdőköt az életre az ő szemének fölnyitásával, mellyeket a' világ előtt behunyt vala... és a' tömeg közül előlépett egy i f j u p h a r i s e u s, kinek fejében annyi világ vala, mint a' tehénutca lámpájában; és szólott vala bölcseséget fintorgató modulációkkal: az én fejemben feles világ van, e' szegény prófétát én ébresztem fel az én világosságom világával. És lőnek beteljesülve Szalay Lászlónak azon igéi: 'százegy v a k közt a' félszemű is h i ú z; ' 's így lőn, hogy az elélt, hagymazos be- tegségbe ment át és látott maga előtt egy 'új kort,' mellyben a' népszerűséget, mint

piacson a' turót, fontonkint mérik, az ifjak pedig politikai bukfenczeket hány-
nak. — Bizony mondom néktek, a' szerencsétlennek igen rossz orvosa volt!!

T o r d a y E d e.

— Egy cseresnyefa ágai majd leszakadtak a' sok piros cseresnye alatt 's egy nagy kamasz torkosan falta a' gyümölcsöt az ágak közt, és kényelmesen lógatta le lábait.

A' fa alá egy csapat apró gyermek sereglett 's a' szegény éhezőkígy kiáltanak:

„Nekünk is egy kis cseresnyét!”

„Jertek föl” — kiálta durván a' kamasz.

„Nem birunk fölmászni!” mondák az éhezők.

„Ide hát, majd fölemellek magamhoz” — mondá a' kamasz 's egy kis fiut üs-
tökön ragadott és emelni kezdé őt.

„Jaj, jaj! — kiálta ez sirva — inkább nem kell cseresnye, — nagyon fáj.”

A' kamasz leejté a' fiut és kaczagott 's kalapját és zsebeit is tele szedé cse-
resnyével 's tele hassal szépen elaludt. Ekkor a' kis fiuk belekapaszkodtak lábaiba,
egyesült erővel leránták a' fáról az alvó kamaszt, cseresnyéjét elvevék tőle 's végre
jól eldöngöztetvén őt, gúnyosan mondák: „ha te bennünket nem akartál becsületesen
fölemelni, könnyebb volt téged lerántani!”

— A' nagy férfiakra való emlékezet mindig szép marad 's nem szűnik meg,
bár a' jövő évek kimutatják is, miben hibáztak! Sokkal könnyebb a' tört uton ha-
ladni, mint utat törni, könnyebb a' kalauzt követni, mint kalauznak lenni; könnyebb
egy talált kincset megnézni 's leírni, mint fáradságosan kutatni utána. A' felfödözés
varázsvészseje 's a' találmány szerencsevirága nem mindegyik kezébe adatott.

MI HIR BUDÁN?

— Valjon gyilkosok barlangjában lakunk-e itt Pesten? vagy mely jól rende-
zett város eszméjével fér meg az: hogy esti tíz órakor se lehessen bátorságosan járni
az utcákon? Mult héten egy békés egyén színházból jöve, egész csendességben ballag
hazafelé a' király-utczán, midőn fuvolya- és hangorával, de egyebiránt igen csontos
mészároszerű öklökkel felfegyverkezett négy kamasz rögtön megtámadja őt 's haj-
szál híján szemét kiütik, őt ablakba lökik, hol miután ujjait összevagdálja, vérben
fürdő fövel 's kezekkel magára hagyván, tova illannak. A' három lépésnyire ácsorgó
éjiőr buta kényelemmel dől dzsidájára — mely hihetőleg csak patkányüző akar
lenni — 's néma tétlenségben nézi a' küzdelmet, sőt segélykiáltással cselekvésre
szóllíttatván fel, hálnak becsületére való hidegséggel adja tudtul a' nem avatkozást.
'S mi városban élünk, 's azt álmodjuk, hogy van erélyas rendőrségünk! Boldogta-
lan ámulat! — 'S illyféle megtámadások a' Terézvárosban fényes nappal is történnek.
Három esetet tudunk a' legközelebbi időből, hogy déli és délelőtti órákban holmi
részeg svábok megtámadának egyes embereket, 's egyiketjőlel is döngték az össze-
csődült bámész sokaság ünnepélyes kacaja közben. Nem messze rendőr is kullog,
de észrevétlenül odébb oson. 'S a' pesti német, azt hiszitek segítségére jő a' megtáma-
dottnak? Világért sem! Ez neki valóságos népmulatság, kivált ha a' megtámadott
magyarul szól, 's történetesen tán atilába is van öltözve. — Ujabbán megemlítjük,
mint tavál, a remete vasfürdői zajos estéket, mert ápril 19-ke óta már ismét zak-
latnak bennünket az átkozott dobhangok. Sőt most már nem említjük csupán, hanem
egyenesen felkérjük a' hatóság illetőit: hogy a' csufos lármájú nagy dobot legalább
este kilencz órán tul tiltsák el, vagy nem is zene tán nagy dob nélkül, 's ilyen-
féle nép tomboló tivornyázásának, minő ott összegyűlni szokott, minden további
tekintet nélkül feláldozzák-e az egész környék éji nyugalma? Nem tudják-e az
illetők, hogy egy becsületes, rendszerető 's erénytisztelő ember több figyelmet

igényelhet a' státustól, mint száz csendzavaró kicsapongó csorda? Valóban gyalázata ez a' városi rendnek, hogy illy helyen illy botrányos tanya létezhetik. Mert a' táncz csak megjárna — kivált ha nagy dob nélkül volna — de kártyázás, verekedés, bömbölés és, mi még mindezeknél rútabb, káromkodás, trágás ujongások, 'stb. 'stb. csakugyan nyílt ellenségei minden polgár isodásnak. Ohajtjuk, hogy ezuttal ne hangozzék el süketlenül szavunk: különben kénytelenek leszünk még érthetőbben szólni. —

— A' 'budapesti hiradó' mult vasárnapi számában a' hirdetések közt, Geréb Rudolf, pesti prókátor, felszólal ellenünk az e' lapok 18d. számában közlött ujdonság miatt (mellyet ismét olvasásra ajánlunk), hol egy pesti nagy házról tevénk említést, mely Geréb urnak saját, igen bölcs vallomása szerint: 'megnevezve ugyan nincs, **félreismerhetlen** mégis, hogy ott egy az ő felügyelése alatt álló ház (t. i. a' váci utcai Nákó-ház) értetik.' — Miután tehát a' nevezett ügyész ur ezen vallomása, sőt még az által is, hogy nyíltan elismeri, miszerint a' lakosokat törökös decretumok által küizeti szállásaikról (lásd azon famosus viszonzást) — már elvágta maga alatt a' fát; igen könnyen végezhetnők el vele pörünket's saját vallomása nyomán visszalegyintheznők nyakába a' 'hazug' és 'rágalmazó' czimeket, — de biz' Isten, resteljük mi ezt tenni, mert ellenünk olly igen gyöngye, hogy vele komoly harcra ereszkedni tölünk nagyobb gyalórság volna, mint vakmerőség volt tőle a' megtámadás. — Bizony nagy baj az, mikor az ember haragszik 's haragjában még azt is felejt, hogy prókátor; vagy tudatlanságának rójuk-e fel, midőn ő maga a' vádló, amolyan 'mi Geréb Rudolf'-féle bíróilag idéző levelet köröztet, mellynek erejénél (!) fogva 'mától nyolcz nap alatt' törvényes bírāja előtt megjelenni kénytelenítetténk, ha — lehetne? Beh szerelmes Geréb ur ezekbe a' decretumokba; kíváncsiak vagyunk tudni, hol tanulta azokat — stilizálni! Mi ugyan öntől, édes ügyész ur, semmiféle idézeteket el nem fogadunk, hanem szépen itthon maradunk 's sajnálkozva gondolkozunk arról, milly szomorú lábón állhat nemcsak az éjjeli, de még a' nappali világosság is ama házban, melly olly 'hites' ügyész felügyelése alatt áll, ki e' hitességet a' nyilvános téren legelőször is az, 'Ungar' szerkesztője ellen, Forst német szinigazgató szerencsétlen ügyének még szerencsétlenebb védelmével tette nevezetessé, kétség kívül még nevezetesebbé teendvén, ha védő, védett és védelem egy, a' soroksári oldalinal mélyebb belátású bíróság előtt keservesen meg nem bukik!.. De az emberi természet ollyan, hogy ha valaki egyszer és többször megbukik, ismét és ismét fölemelkedik — 's fölemelkedett tehát Geréb Rudolf hites ügyész úr is 's a' decretumok elleni boszujában, mellyek ő hitességet kissé lehüvitettek, ő maga saját magas személyében gyárt decretumokat, mikkel, mint maga is bevallja, a lakókat küzi a' 'felügyelése alatt'-i házból. — Szeretnők még azt is tudni, ki légyen az ügyész ur, törvényes bírāja? nem ártott volna Geréb úrnak ezt tudtunkra adai, miután ő bizonyosan többször fordult meg bíró előtt, mint mi. Avagy ügyész úr e' 'törvényes bírāja' alatt önmagát érti? meg lehet, mert idézte ket köröztet, mellyek olly remek együgyűséggel iratvák, hogy azokat magáéinak vallani még egy chinai falubíró is restellené. Ez esetben meghajtjuk derekunkat az ügyvédi tudomány előtt, mellyet a' házfelügyelői hivatal kissé kibillentett sodrából. — Egyébiránt ha ügyész ur csakugyan vallomást akar tölünk (azon nyílt vallomásán kívül t. i., melly szerint leírásunkból, félreismerhetlenek mondja az ő felügyelése alatt álló házat 's a' decretumok kibocsátását sem tagadja) — tehát hallja: mi hiszszük és valljuk, hogy ügyész ur, magyar ember létere, megelégedhetett volna vele, prókátora maradni Forstnak, a' német szinésznek 's egyéb kétségbeesett ügyeknek: ámbár más részről szinte hiszszük és valljuk, hogy ha e' kétségbe esett ügyeket még többekkel akará szaporítani, szinte

célszerűbbet nem tehetett, mint illy módon védeni a' felügyelése alatt álló nagy házat a' váciutczában. — A revoir, ha tetszik! —

Az érdeklött cikk beküldője. *)

— A' 'budapesti híradó'-val nekünk is van még egy pár szavunk. Valami Z-fele ismeretlen nagyság a' lánczhidról közölt azon hirt, hogy a' Dunába még egy oszlodot akarnak építeni, 'pletyká'-nak állítja 's felszólít bennünket, hogy azt vonjuk szépen vissza. Uram Istenem, a' 'h i r a d ó' vádolminket pletykáról, a' híradó, mellynek ismeretlen nagyságai még olyanokat is akarnak néha velünk elhitetni, miket már a' gyermek sem hisz el többé nekik, 's csak azért szeretnék eszünk et is eldisputálni, hogy azután — fontolva haladók legyünk. Ugyan, kérjük szépen, kicsoda az a' fogadatlan prókátora a' lánczhidnak, ki még ott is sz á z á v a l látja a' munkásokat, hol csak egy-kettő tapogatja a' köveket, nem lett-e valami bajok a' hűvös levegőn? 's micsoda tekintély ő, melly azt követeli, hogy mihelyest egy 'simplex' czáfolattal fellépnie méltóztatik, azt a' közönség azonnal mély bókocskák közt szentírásnak higgye. — De mi nem hiszünk ám az illyen Z-féle chiffereknek, kivált midőn akár minden perczben ablakunkból győződhetünk meg arról, hogy a' lánczhidon nem dolgoznak, mert egy pár embernek czéltalan pizsmogásait csak nem lehet dolgozásnak nevezni. Azért még egyszer mondjuk, hogy van oka annak — akármí, de van —, hogy olly hanyagul mennek a' lánczhidi munkálatok, miért is ideje volna már hangosabban szólni e' mysteriumokról, mert ha mindig csak glacée-keztükben nyulunk hozzájuk, örökké kisiklanak kezünkől 's végre is csak mi pizskoltuk be magunkat.

— Nem mondjuk, hogy Törökországban vagy Chinában történt, mert nem hinné senki, hogy ott ollyasmi történhetik, mi e' napokban egy magyar városban történt. — Egy háznál néhány shwalkendő elveszett, a' háziasszony a' szobaleányra gyanakodott 's egy jósnőhöz folyamodott, ki ugyancsak a' szobaleányt mondá a' tolvajnak. A' leány sirva vitetett a' városházra és mitsem vallott — mert ártatlan volt. Ekkor az asszony a' jósnőre hivatkozik 's valaki azt tanácsolá neki, veretné meg a' leányt, majd kivallja aztán, lopott-e vagy nem? Ezen valaki azonban nem azért tanácsolta ezt, hanem azért, mert a' megveretésért — taksa' járul. Az asszony elég jószívű volt, ez embertelen tanácsot el nem fogadni 's a' leányt tömlőczbe tették, hol a' példás őrizet mellett szégyen és kétségbeesés közt magát — felakasztotta. Midőn észrevették, a' test még meleg volt 's ekkor nem a' borbélyért, hanem — a' papért küldöttek, hogy érvágás helyett ez segítsen az utolsó kenettel. Mondják, hogy innen később kórházba vitték a' szerencsétlen áldozatot, 's ha megél, ezt nem az erélyes rendőrségnek fogja köszönhetni. — A' 'pesti hírlap' újdonságírója azt állítja, hogy ez P e k k i n g ben történt; mi pedig bizonyosan tudjuk, hogy B . . . n történt.

— Hugo Károly (dr. Bernstein) tetemesen megrövidítvén 'egy magyar király' czimű négy felvonásos drámáját, azt ujlag benyújtá a' választmányának, hol szótöbbséget nyervén, tán még e' hó folytában kerülend színpadra. — Az 'Ungar'-nak e' darab adatását illető észrevételeire nézve csak azt jegyezzük meg: miszerint

*) Mi G e r é b Rudolf úrnak, midőn a' hatodik napon, a' cikknek megjelenése után, nálunk volt a' kétes világitást felvilágosítani, háromféle elégtételt ajánlottunk, minőt becsületes ember adhat, t. i. elégtételt magán, törvényes és ujság útján (ez utóbbit azon értelemben, hogy akármiféle czáfoló cikknek, h a m i n d j á r t s z e m é l y ű n k e l l e n i n t é z t e t n é k i s, helyet adunk lapjainkban); de a' látogató úr e' helyett nem pirult olly aljas insinuaiókat, pletykákat 'stb. fölhozni, hogy kénytelenek valánk neki ajtót mutatni — természetesen olly czimek kíséreteben, miket ő jónak talált szépesöndesen — zsebre rakni.

az igazgatóság, a' drámabíráló-választmány alapszabályai értelmében, nem tartozik ugyan mindezen darabot adatni, mit a' választmány előadásra méltónak ítél; de viszont kötelezi magát, hogy, egy eredeti darabot sem adat', mit a' választmány többsége el nem fogad! —

— Halljuk, hogy Haslinger, bécsi műárus, a' „Honderü” és „Ungar” szerkesztőit hepanaszolni akarja, vagy tán már be is panaszolta, mert az ő műtárából kikerült Lisztnek arczképét utánnyomták. Kíváncsiak vagyunk az eredményre: szerkesztőtársaink iránti collegialis barátságból Haslinger urnak Forst urnak prókatorát ajánljuk.

— Nagy szerencsétlenség érte a' testvér-városok egyik legtiszteltebb főuri családját. Gróf Nádasdi Lipót mult vasárnap gyermekével mulatván, ennek kérésére a' töltetlen pisztolyt lökupakkal süté el, de olly szerencsétlenül, hogy a' kakas elrepedvén, a' grófnak szemét tetemesen megsérté 's meggyógyulásához kevés remény marad.

— Czakó új darabot irt, melynek személyzete csak négy emberből áll: fogadni mernénk, hogy még ezen darab adatása is el fog néha maradni, közben jött akadályok miatt, azaz: még ezen négy ember közül is három „gyöngelkedni” és kettő „szabadsággal elutaz”-ni fog.

— Sárny Fánnit néhány magasabb pártfogói újra külföldre fogják küldeni, hogy teljesen kiképezendvén művészetét, nemzeti színházunk siralmas lábón álló ballet-jét — lábra állítsa.

— E' napokban tudósítatánk Geibel könyvárústól, ki jelenleg Berlinben mulat, hogy a' porosz király, Szemere Bertalan „külföldi utazás”-ának egy diszpeldányát nagy tetszéssel fogadá és magán-könyvtárába helyeztetni rendelé. — Mondják, hogy a' bajor király ő felsége ugyanezt szándékozik tenni — Irinyi József „uti jegyzet”-eivel.

— Furcsát beszélnek, azt t. i., hogy egy Hannoverából ide szakadt 's mintegy öt évvel ezelőtt meghalt polgárnak rokonai bizonyos pénzoszveget küldének illető helyre egy emlékő felállítására, 's a' költségekből netalán felmaradandó pénzt valami jótékony célra szentelék. — Történt, hogy e' napokban egyike azon rokonok közül Budán átutazván, a' meghaltnak sirját akará meglátogatni: de milly kellemesen volt meglepetve, midőn sem a' sírt, sem az emlékővet nem találta — 's mivel a' budai magyar azt mondja: alle guten Dinge sind drei... tehát a' péntz sem találta meg. Mondják, hogy a' hannoverai német igen jó kedvvel utazott tovább.

— Tegnapelőtt egy családapát börtönöztek be, mivel egy pékboltban két zsemlet lopott — éhező családja számára.

— Szinte e' napokban egy fiatal ember a' hidról a' Dunába ugrott: csak az erélyes rendőrségnek lehet köszönni, hogy ki nem fogták. — Egyébiránt sajnálatos módon lábra kap fővárosinkban az öngyilkolás 's többnyire megcsalattot szerelem az indító ok. Bizony nagy bohóságra mutat, midőn az ember kártyaházat épít és csudálkozik, ha azt a' leggyöngébb szellő — lefújja.

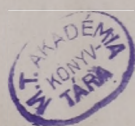
— Schiller „Don Carlos”-a, Kelmenfy jeles fordítása szerint, mult kedden adatott először nemzeti színpadunkon. Az előadás hiányos 's inkább próbának volt tekinthető; a' közönség mindazáltal élénk figyelemmel kísérte azt mindvégig; tartott pedig tizenegy óráig, ámbár a' felvonási közők rövidek valának.

1846 ^{diki} ÉLETKÉPEK 21 *füzetekhez.*

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

22. szám. — Majus 30. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

KECSKEMÉTBől kiköltözött a lélek: **S z a b ó R i c h a r d** elhagyá e' várost. Távozását sajnálják azon egykét magasabb műveltségű körök, kiknek a jeles társalgású férfiú egykor — úgyszólván — szelleme volt; sajnálják hívei, kik benne feddhetlen életű papot 's megragadó ékesszólású egyházi szónokot vesztenek. 'S e' kettős veszteséggel egyedül csak irodalmunk nyerhet, mennyiben örömet hisszük, hogy a' csöndes falusi magány tán még több gyöngyöket fog érlelni az „Életképek“ számára. — Lánya egyhangúságából egy kis tréfa verte föl a' napokban e' várost. Egyik legjelesb ifja Kecskemétnek párbajt vitt bizonyos katonás küsszany miatt, egy hetvenkedő hadnagyocskával, minek emléke a pletykakörök nyelvén 's a' vitéz tiszt úr kényes bőrén, hihetően jó darabig fenn fog maradni. — A' sétatér — mit leginkább a' pazarlóság fényűzően öltözött középrend és csinos pórnép szokott elfoglalni — vasárnaponként pezseg a' látogatók seregétől. — A' haute-volée egyik tisztas hölgyétől kérdezni találtam nem rég: volt-e már ez idén a' sétatérn? „Sem tavál, sem az idén; menni nem is akarok, — felelé — mert nem szenvedhetem, hogy az a' sok toladódo pimasz összetörje selyem ruhámat, 's azért a' kis zenehallgatásért biz én csak nem szivelem, hogy minden gatyás ember orrom alá füstöljön. — Éljen! Tomjént a' bella donna orra alá!“

Kis Manó.

PÉCS, május 20-án. **B o s c o** — miként e' lapok hirdetéi — Budapestről Pécsnek vevé útját, a' városi színházban 3 előadást adandó. Jöttét mesés hírek előzők meg 's a' közönség kíváncsiságát magas fokra feszíték. Máj. 1-én csakugyan városunkba érkezett, az nap esti zenével tiszteltetvén meg. 3-ik, 7-ik és 10-ikén adá mutatványait, mindannyiszor tele házánál 's így bevételé jóval felülmúlá a' biztosított ezer pengőt; noha a' belépti díj aránytalanul volt felcsigázva: a' páholyok ára t. i. (5 fr.) váltóról csupán pengőre emeltetett: míg a' karzat ötszörösen (40 kr p.) drágább volt. A' közel és távol vidékről összegyűlt közönség tetszéssel fogadá mutatványit, és számtalanszor zajos kihívással tisztelé meg. Mutatványai fölötti bírálatról megkímélem a' szép olvasónót, föltevén, hogy nem felejté el e' lapokban azokról kimondott alapos ítéletet. Privát- és más közhelyeken mutatott műdarabjai még inkább bámulatra ragadák a' nézőt, 's valamint püspök ő excellentiájánál a' nemz. casinóban, úgy több jeles házakban méltó tetszésnyilvánításban részesíték a' jeles művészt. Ha jól vagyunk értesítve, **B o s c o** innét Pétervár és Bukarest felé folytatá útját. — A' pécs-mohácsi vasút ügye ismét közelebb áll a' létesülés stadiumához. A' multkor m. **C z i n d e r y László** ur elnökle mellett tartott igazgató-választmányban az előleges terv és munkálatok e' készítésével megbízandó mérnök választása volt tárgyal kitűzve. Végeredményhez nem juthatánk, mert illy fontos ügyben a' n. m. kir. helytartó tanács és gr. **S z é c h e n y i I s t v á n** ő exc. kegyes tanácsaért 's illetőleg engedelmeért felíratni határozatott, 's az ajánlandó, illetőleg választandó mérnökkel Pesten törtéendő értekezés tekintetéből elnök ur vezérlete mellett fényes küldöttség neveztetett, mely junius első napjaiban a' tárgyat elintézni felhatalmaztatott. Ellenei levén minden szerénytelen találgatásoknak, szabadíjon mégis megemlitenünk, hogy az igazgató-választmány a' nagyszombati vasút igazgató mérnöke **H i e r o n y m i** ur iránt nyilvánítá legnagyobb 's mondhatni lelkesült bizalmát. Minden honfi, szívből fog örvendeni, ha e' nagyszerű munka tárgyában külföldi mérnökre nem szorulandunk. — A' nyári multságokra nézve meg kell említenem a' nemz. casino azon üdvös határozatát, miszerint a' nyári időszak folytán tartatni szokott 13—14 táncvizigalom helyett idén csak három adand; egyébkor csupán harmonia-zene tartatván. Így lassanként tán devalváljuk a' pécsiek táncdühét, mit — ha a' tánczosnók és orvosok nem is -- de a' tánczosok *) és szülők mindenesetre méltányos köszönettel veendek. —

S

TATA, május 24-én. Örömhírel térek vissza e' lapokhoz ismét annyi idő után. Noé galambjakint a' remény legvirítóbb zöld ágával, tudtára adván ugyanis a' haladás szellemének azt, miszerint van Tatanak is műkedvelő társulata, mely három ízben már lelkünk öröme a' legtalpraesettebben működött. Adák az „Amerikai“, „Fiatl keresztanya“ „Éljen a' honi!“ és „Falura kell mennie“ című darabokat rajszámú közönség előtt. Oh, milly kedves önrudat lehet sajátuk; annyival inkább, mert kettős cél — egyik a' nemzetiség ébresztése, másik a' szerencsétlen tűzvész által károsult tarjányiak (s ezek németek!) felsegélésére eszközölt segélyszervezés — vezérlé áldott lépéseket. Pünkös! más napján a' „Rab“ot akarják adni. — **B e n g y ó z** Ferencz vidékszerzte ismeretes zenészbándájával felvonások közben elég vércsiklandoztatón mulattat bennünket; tehetsége igen szép, hejh, kivált azokra a' szívhez szóló magyarokra! — Május elsőjén nyiták meg az uszdat szep vendég-koszorú jelenlétében. — Alakult egy ugynevezett „Halott-társulat“ is, melynek célja a' megholt rokonát, gyermekét sat. pénzzel segíteni. — Az „Ájtatos atyák“ tanodájában t. t. **N a g y M á r t o n** ur igazgatósága alatt új élet virul a' növendékekre, Róma nyelve lassankint megszűnik cél lenni, — a'

*) Édes levelező ur, bizony szépen elvetette a' sulykot. Ezen bókot — feltevéen, hogy ön még tánczos — alkalmasint többrendű kosár fogja jutalmazni.

A' betűszedő.

testgyakordában folytonos működés van — sikerrel. — Gr. Eszterházy Miklós nejét, kit Olaszhon ege éltetett, de sirnyugalmat honában ohajtott, Gannán (Veszprém megyében) tevők le a' családí porhonba; hű emlékezet és béke fedezze porát! — A' műipar jó lábón áll; kalap, posztó, bőr, liszt 's porcellánforma edények olyak készülnek, hogy bizony becsületére válik a' védegyeletnek; — szóval: Tatát úgy lehet tekinteni, mint egy 15 éves lyánkat, mely készül egy szebb kor fogadottjává lenni, 's oh, ez mily jól esik

Piros Pistának.

ZALÁBÓL. — A' keszthelyi georgiconi gazdasági intézet növendéki f. évi april 23-ikán, mint intézetök halhatlan emlékü nagy alapítója néhai gróf Feszetics György nép-ünnepének előestéjén, tánczvigalmat rendeztek, melynek jóvedelmét a' m. gazdas. egyesület céljára 's jlesen a' pesti köztelek építési költségének részbeni fődözésére ajánlották fel, 's e' végre a' bejött 400 v. ftnyi jóvedelmet Török János urnak, mint a' m. gazd. egyes. titoknokának, f. hó 12-kén le is fizették. — A' közügy érdekében legyen hála mondva az intézet lelkes növendékinek, kik már tanulási pályájokon tettel járulnak a' haza jó-létének előmozdítására! de köszönet szinte a' minden jót felkaroló zalamegyei közönség-nek is, mely számos jelenlétével a' tánczvigalomban részt vevén, ez által annak közczélra szánt jóvedelmét tetemesen szaporította.

X

ZOMBOR, maj. 18. — Annyszor emlegetem ezt a' mi olvasókörünket, hogy a' nyá-jas olvasó tán már szerelmesnek vél bele, vagy inkább, mit magam sem tudnék hamar elhatározni, magyarlelkű szép, igen szép tagjaiba? kiknek a' két testvérhonban párjukat kell ám keresni. Bármint van a' dolog, annyi igaz, édesen esik — habár néha-néha éle-szebben kell — szólanom olvasókörünk jelentékenyebb mozgalmairól, melyek nemesebb társalgás közt kölesönös eszmec ere utján kifejlenek, 's a' kisvárosi élet egyhanguságába vidor elevenséget lehelnek. — Illy élénkség tűnt fel a' f. hó elején tartott olvasóköri köz-gyűlésen, melynek közreható eredménye az: hogy jövő junius hó 16-ik napjára ismét egy nagyobb szerű 's sorshuzással párosult tánczvigalom — a' kebelbeli kórház javára, vagy a' házankinti koldulás megszüntetésére? az még vitatás alatti kérdés, de minden esetre egyik, vagy másik üdvös célra — a' tanács házi nagy teremben rendeztetni határozottatott; mely tánczvigalom az ezer forinton túl gyümölcsözött farsanginal, reméljük, szinte nem ke-vésbbé jóvedelmező 's fényes le-z, ha az idő kedvez, 's a' vidékről szívesen fogadandó vendégek érkeznek. 'S nem szenved kétséget, hogy e' vigalmat is olly szellem, minő egyáltalában nyilvános társalgási 's közérintkezési helyeinken nem rég kezd lábra kapni, — a' korszerű nemzeti szellem lengdi át. De előre is sejtjük, miként fog ismét boszon-kodni 's panaszkodni a' zágrábi horvátuságban az ismeretlen, de általunk akár ujjal meg-mutatható zombori levélíró, kit saját becses alakjában „egy bácsországi” földink e' lap-okban szíveskedék nekünk bemutatni. Valóban mi, kik azon horvátuságot csakugyan nem olvassuk, az említett zombori levélíró epekeserű kifakadásain 's grúnynyilain, mely-lyeket jobblelkű szerb szépeink ellen lövelni nem pirul, minden józanul gondolkozó szerb 's szláv hazánkfiaival egyetemben, csak jó izűen nevetethetünk: olvasókörünk pedig, mely annyi gáncsolás daczára is halad szép pályáján nemes czélja felé, az ellene a' farsangi, kiválólag magyar szellemű bál rendezése miatt (!) nemtelenül intézett szemrehányást meg-ve-ti; mert illy csaholás nem hallik mennyországba, 's fogadni mernék, hogy ama hála-datlan zombori levélíró nem tudja mit beszél: bocsásd meg, Uram! tehát neki az ő vétkét! — Egyébiránt, fájdalom! illy antinationalis lelkületű pánszlávval nemcsak a' horvátuság-ban találkozhatunk; a' „Pesti divatlap”-ban nem rég szinte ráakadánk efféle jó virágra, ki még nemzeti irányu olvasókörünk lételet is merészle tagadni. Ugyan, szeretnők tudni, mellyik oduból bujt ki a' vakmerő, vagy merő vak szép madár? alkalmasint a' napfény sugárai elvették szeme világát — a' sötétséget, hogy nem lát. Szegény tatár! — Mult hé-ten Klobusiczky K. pesti fi itt átutaztában zongorára 's kézaccordonra — vulgo harmoni-kára — rendezett egyetlen hangversenyt adott az olvasókör teremében. Nem akarunk igen szigorúak lenni itéletünkben 's a' nevezett fiatal zenészről, ki idővel tán előmenetelt tehet, minden tehetséget megtagadni: de őszintén ki kell mondanunk, korán van még, hogy művészkép fellépjen 's magát nyilván hallassa; mert ha valaki bementi díj mellett hang-versenyezni akar, méltán megkívánhatjuk, hogy ha a' művészetben nem is Liszt lángeszű, legalább a' mindennapiságon felülemelkedjék. Olly hangokat, melyek kedélyünkre kö-zönbösen 's nem megragadóló hatnak, nálunk is minden lépten hallhatni. Ugy látszik, Klo-busiczky K. hangversenyével egy kis uti költségre kívánt szert tenni, mit mi neki nem irig-yünk, csak ha e' célját közönségünk műértelmének kicsinylése nélkül szándékozta elérni. — De az olvasókör igazgatóválasztmányának azon szerfeletti liberalitásával sem tudunk megbarátkozni, miszerint ez alkalomra a' köri lakot 's illetőleg teremet, mellyért a' társu-lat 550 ftot fizet évi bér fejében, nem tudjuk, mi jognál fogva, a' nevezett hangverseny-zőnek, az olvasni 's társalogni akarók nem kis rövidségével, ingyen átengedé. Ha már a' választmány könyörületes akart lenni, miután a' kör — szabályaiként — a' közre is jóté-konyan hatni czélzó: miért nem kötö legalább ki, hogy a' jóvedelem egyik része valamelly jótékony vagy közhasznu célra fordíttassék? ezzel legalább önkénykedését szépen el-leplezhette volna. — Szinte nem lehet a' megrovandók során megrovás nélkül hagynunk, miként darab idő óta némelly uracok hölgyeinkről sületlen elménczséggel telt holmi mosaik-'s daguerreotyp-féle jellemfestéseket összefirkálnak, melyek több példányban keringnek a' városban, mint Jósika munkái. Aztán csak ne használnák ezen éretlen elménczék illy gyű-

lőletes gunyiratra a' szegény magyar nyelvet, mely itt ugy is elég ellenszenvenvel küzd! Ugyan, uraim! hogyan éreznők mi férfiak magunkat, ha szépeink tollra vennének bennünket? Bezzeg sokan savanyu képet csinálhatnánk, nemde? — Végül sajnosan tudatjuk, hogy a' multkor említett zeneegylet csakugyan — meghalt, de még nincs egészen eltemetve. — Néhány buzgó baráti, kiknek száma mindinkább csökken, még mindég virasztanak hideg tetemei fölött, 's várják — a' nagyszerű feltámadást. Azonban mi, jól tudván, hogy a' csodák ideje lejárt, bizvást elmondhatjuk: béke hamvaira, áldás emlékére!! Amen.

Gáspár.

KÜLÖNFÉLE.

Czáfolat. Az „Életképek“ f. é. 20. számában „Szinésznő“ czimű drámám ellen Inokai Csalán egy cikket közlött, melyet legszelidebben rágalomnak kell neveznem. — Illy aljas rágalma a' t. úrnak az, hogy drámámban hirteleni „méreg-megszerzést“ emlit; Isten irgalmazzon ön rozsléleküségének, ki olyat bírál, mi a' drámában még csak szóval, annyival inkább tettel elő nem jön. — De nem éri meg fillentéseivel elferdíteni a' dráma tartalmát, hanem lopottnak mondván annak több helyeit: becsületesemet is be akarja piszkolni. Álljon elő, 's mutassa ki ön a' helyeket, mert addig ez is, mint a' méregkerítés, merő rágalom marad. — Különbön önnék rágalmaikat, ki drámám fölől, mielőtt nagyobb körben forgana, elferdítésekkel akart rossz véleményt szerezni, legméltányosabban megczáfolja az (mit ön elfeledett elmondani), miszerint drámámnak adatása alkalmával már első felvonása annyira tetszett, hogy szerzőnek a' tapsok-, éljenek- 's kihívásokra meg kellett jelenni, és ehhez járulván a' többi felvonásoknak is nagytetszéssel történt fogadtatás a, — a' mennyiben a' szerző minden felvonás végén kihivatott; mi a' színész részéről sem maradt el, mert jeles játékuért részint kihivattak, részint megtapsoltattak. — Ezenkívül drámám másodsor is tele színház előtt adatott, mi nálunk nem olly sűrűn szokott megtörténni. — Ezeket czáfolja meg t. ur; de, ugy-é, nem lehet?! — Debreczen, május 20. 1846. Jakó Pál.

Mondani valónk. A' Nyíregyháza-ról küldött czáfolatot a' „Honderú“ ellen fel nem vehetjük; tessék oda küldeni, hol a' sérelem történt, collegánk bizonyosan nem késend annak fölvételével: mi nem tartjuk lovagias dolognak, az idegen terrenumon kezdeti vitát lapunkban kiküzdeni. — A' „szívhangok“ közt van egy pár jó strópha — de XX szám egyhuzamban nagyon sok, hogy mind jó legyen. — Annyi népdalt kapunk, hogy majd nehéz lesz a' választást. Engedjék meg a' t. cz. beküldő urak, hogy mintegy három harmadát Erdélyi barátomnak adhassam által. — A' hajdusoboszlói levél nem sok érdekléssel bír: mi közünk ahhoz, hogy a' nőket látogató ifjak pajtába záratnak? Miért hagyták magokat bezáratni? — A' színérvárallyai casino — megszünt lenni! E' hir sem fogja nagyon megrázni a' világot. — Jakó Pál urnak czáfolatát fölvettük 's ezzel a' pör be van fejezve. — Helyszüke miatt a' többi leveleket jövő számunkban adandjuk. — Kenézy Lajos ur verseinek egy példányát kaptuk 's „Irodalmi örökünkben“ szolandunk róla. — Jövő számunkhoz egy igen csinosan készült népviseleti rajzot melléklendünk, melynek tüzetét Sárossy Gyula barátunk írta. — Ujonan figyelmeztetjük t. cz. előfizetőinket, hogy a' mostani vásár alkalmával legbiztosabban vitethetik el tőlünk Batthyányi Kázmér arczképét: a' kik junius közepeig el nem vitétik, azoknak az Életképek jelen félévi utolsó füzetével fogjuk, bár megtörve is, e' közérdekű becses műmellékletet megküldeni.

LAKVÁLTOZTATÁSI JELENTÉS.

Alolírtnak szerencséje van az igen tisztelt hölgyvilágot értesíteni: miszerint a' váciutczabani „kék csillag“-nak átellenes Kasselikféle ház 1-ő emeletében levő eddigi divat-rakteremét f. é. ápril 24-étől alól kitett helyre áttevé; — jelenti, miszerint épen most Bécsből megérkezvén, divat-rakteremét új lakában a' legválogatottabb és legizletesebb piperékkel a' jelenleg beállott időszakra dúsan ellátta. Továbbá, közvetlen és gyakori közlekedésben levén Bécsből, képes leendő, minden kívánandó 's legújabb divatú szabás után a' legújabb bécsi és párisi divatképek szerint lehető legjutányosb áron dolgozni, úgy szinte mindennemű megrendeléseknek eleget tenni.

3)

Ullmann Anna.

Ujpiacson, Ullmann M. sarokháza 1-ső emeletében.

Bemenet: a' harminczad-utcai főkapunál.

Alolírott, a' nagytiszteletű közönségnek ezennel alázatosan jelenti, hogy ruha-boltjában, valamint eddig, ugy jelenleg is, számos új atila-dolmányok, magyar nadrágok, fekete zsinórra 's aranyra készült menték és bársony-mellények aranyra, készen találtnak; a' megrendelő uraságoknak, a' legújabb divat szerint, lehető rövid idő alatt 's jutányos ár mellett szolgálattát egyszersmind ajánlja. — Ruha-boltja vagyon elébbi helyén, u. m. a' sz. Ferencziek terén, a' királyi Curia szomszédságában fekvő Eggenberger-házban, Hunyady László czim alatt. — Pesten május 30-kán 1846.

Klász Venczel, polgári magyar szabó.

SZÉPMŰVÉSZETI BALNÉZET.

A' szépművészetet sokan félszeg szempontból tekintik, minek következtében méltatlanul lealacsonyítják 's minden becsétől megfosztják. E' félszegen és balnézetten meg nem ütközik az, ki tudja, hogy e' becsmérlés egyéb jeles dolgokkal is történik, miknek való értékét az elfogult elme félre ismeri, valamint e' bajban az elvont tudomány, a' bölcsészet, továbbá a' népnevelés, nemzetiség, képviseleti alkotmány, közteherviselés, törvénykezési nyilvánosság, szabad sajtó, szabad kereskedés 's több efféle kénytelen részesülni.

Nem tagadjuk, hogy sok igaz tisztelőt számlál a' szépművészet, sőt vannak tulzó bálványozói is, kik a' művészséget fő emberi tökélynek magasztalják; de nem hiányzanak fitymálók, és pedig nagy számmal, kik a' szépművészeti foglalkodást unalmat üző játéknak és időtöltésnek, czélját haszontalan, sőt kártékony gyönyörködtetésnek gyalázzák. Lássuk mindenek előtt, milly párhuzamba állítják a' szépművészetet a' való élettel.

Az ember, azt mondják, komoly munkára van hivatva, melly abban áll: hogy földművelés, müipar és kereskedés által élete kényelmeit előmozdítja, 's így a' jólétben folyvást halad. A' gyakorlati élet körében minden dolog csak annyiban érdekes, becses, jó, a' mennyiben hasznos, tudniillik életünk szükségait kielégíti 's haladásunkat a' jólétben eszközli. A' mi testünk, foglalkodásunk, a' külvilág mind megannyi eszközül szolgálnak az említett haladásnak.

A' szépművészet ellenben nem gondolván a' való élet céljaival és a' hasznossággal, minden tárgyat, állapotot, cselekvést öncélnak tekint, azaz: olyannak, minek belső, önálló becse van, 's mi minden külső czél nélkül egyedül tökélyes alakjáért tetszik. Lássuk példáiban.

A' gyakorlati élet szempontjából az emberi test nem egyéb, mint az életnek, a' fejlődés- és haladásnak eszköze; miért is a' testi alkotás nem bir önálló beccsel, hanem egyedül azon hasznosság tekintetéből érdekes, miszerint rendeltetésünk elérését eszközli. A' szépművészet álláspontjából az emberi test tökélyes alak, minek szépsége és műértéke nem függ valamelly gyakorlati czéltól, hanem részeinek öszhangzó szerkezetétől.

Hasonlóan némi emberi cselekvés, történeti esemény szolgál művészeti szemlélés tárgyául, ha azt az életfejlés összefüggő folyamából kiemeljük és önálló jelenetnek tekintjük. Így a' középkor történetirati és bölcsészeti tekintetben csak előkészülete és alsóbb foka azon műveltségi polcznak, melyre az újabb kor jutott; mint tárgya a' szépművészetnek azon kor magában véve tökélyes példányképe a' harczias szellemnek, a' lovagias lelkesedés- és kalandozásnak. Az őskort a' költők aranykorul rajzolják, holott a' történetbuvár és életember nem lel abban egyebet az emberiség gyermekkoránál.

Nem különben áll a' dolog a' külvilággal. A' való élet mezején a' természet adományai csak eszközei az emberi lét- és cselekvőségnek; a' szépművészeti szemlélés e' termékeknek belső értéket tulajdonít, a' nélkül, hogy gyakorlati hasznukat venné számba, azon hasznukat, mire a' gazdaszat, műipar és kereskedés céloz. Az élet embere gyériti a' pagonyt, hogy telkét jövedelmező szántóföldd é alakíthassa; a' műkedvelő a' rengeteg erdők és sziklabérczek szemléléséből merit boldogító élvezetet. Amaz hajóra ül és átevezi a' folyókat, a' tengert, a' végett, hogy nagyértékű árukat szállítson; ez könnyű sajkán hintáztatja magát a' hullámoktól édes ábrándozásban, és a' folyókat, tavakat tündérekkel népesíti. Az előbbi a' természetben nem lát egyebet, mint eszközt az embernek, emberben a' természet urát; az utóbbi a' természetet bálványozza, és szépségét, fenséges alkotását imádjá.

Halljuk már, mikép értelmezik a' szépművészeti kedvtelést. Az ember, így beszélnek ök, természeténél fogva kénytelen a' gyakorlati élet fárasztó pályáján kissé kipihenni, a' komoly munkát kedvderítéssel felváltani, és rövid időre a' képzelem játékában megnyugodni. Az elgyöngült érzéket és lankadt szellemet a' játék érdekli: ezen elmejátekot olly tárgyak szemlélése éleszti, mikhez semmi külső érdeket nem kötünk, 's miket egyedül alakjokért, azaz: szépségökért kedvelünk meg. És ez alapja azon érdektelen kedvtelésnek, mit a' tárgyak szépsége fakaszt kedélyünkben. Gyönyörködünk valamelly virág szemlélésében, mivel alkotása képzelmünket élénk játékba hozza, mi közben szellemünk magasabb törekvése kipihen. Örömmel nézzük a' törzs-családi élet képét, mert ama megelégteltség, szűk körü munkásság, mértékletesség, béke és csend merő ellentétben áll nyugtalan és zajos társadalmi életünkkel, és azon csalódást szüli bennünk, mintha magunk is illy csendes és megelégedett életben részesülnénk.

Mindezekből kiviláglik, mondanak ök, hogy a' szépművészeti szemlélés és abból származó kedvtelés csalódáson alapszik. Ebből egyszersmind érthetni, miért különböznek a' szépművészeti nézetek, sőt ellenkeznek egymással,

annyira, hogy nincs a' szépművekről egyetemileg érvényes ítélet. És ez igen természetes; mert ha a' való élet irányától elfordulunk, úgy annak megítélését, mi magában becses, tökéletes, azaz: szép, a' szemlélő egyénre bízuk, 's alanyi hangulatától tettük függővé. Erre nézve egyik a' vadont szemléli kéjittasan, dúsát áthatlan erdőkkel és habzó zuhatagokkal; más a' kies tájban mosolygó virányaival és gyümölcsöző növényzetével lel élvezetet. Amazt a' hős vagy lovagkor lelkesíti elragadtatásig; ezt korunk élete és társadalmi állapotja gyönyörködteti.

E' szerint kétségtelen, hogy nincs határozott mérték, mihez a' tárgyak szépségét lehetne szabni; nincs ingatlan alap, mire a' szépről ítéletet bírának építeni. Ha tudni akarjuk: jó-e valamely dolog, könnyen érünk célzt az által, hogy meghatározzuk, miszerint ama dolog érdekeinknek és haladásunknak a' jólétben megfelel. Igenis, szembeszökőleg meg lehet mutatni, hogy társadalmi céljaink tekintetében a' mívelt földnek nagyobb a' becsé a' parlagon heverő posványnál, vagy homokpusztánál; 's hogy a' szabadság és haladás eszméivel jobban megegyeztethető az újabb kornak képviselői alkotmánya, mintsem a' középkori hűbér-rendszer: de nem lehet ilyennemű bizonyítás ulján szépművészeti ítéletet alapítani. A' szépről ítélet változó körülményektől függ, minők: a' véralkat, életkor, éghajlat, nevelés, életmód, korszellem, vallási, nemzeti eszmék és szokások. A' vérmesnek a' zajos élet és társalgás, a' mélának a' magány és csend tetszik; a' hegyháti lakosra kellemetlenül hat a' sík pusztá, az alföldi pedig meg nem foghatja, mikép élhet meglegőltlen valaki óriási hegyek közt.

Most következik a' vádak legsúlyosbika, hogy a' szépművészet kártékony befolyást gyakorol a' társadalmi életre. Ama báj, így szólnak ők, mibe a' tárgyakat képzelmünk öltözteti, a' lelket elpuhítja, az elmét valótlán álmakba ringatja, a' kedélyt lázas szenvedélyekre hevíti, a' gyakorlati tetterőt zsibbasztja, mi kétség kívül veszélyesen hat az erkölcsi és polgári életre.

Az erkölcsi kiművelés oda czéloz, hogy a' szenvedélyeknek féket vessünk: de nem foglalkozik-e a' szépművészet a' szenvedélyek élethű jellemzésével, mellyek annál inkább csábítóok, minthogy a' szépség és fenség képében jelenkeznek?

A' társadalom méltán követeli, hogy az embereket hasznos munkára, gazdaságra, műipar- és kereskedésre neveljük: 's ki nem tudja, hogy a' szépművészet a' közélet e' prózai foglalkozásait előkelő megvetéssel lenézi?

Az emberiség rendeltetése a' jólétbeni haladás, és jelenkorunk hangoz követelése a' gyökeres átalakulás: de ki tagadhatja, hogy ennek útjába állanak a' régi idők iránt vak előszeretet, a' hősiség tulságos magasztalása, a' fégyveres diadalog bálványozása, a' hűbéri rendszer iránti elfogultság, mind megannyi csalódások, miket a' szépművészet ápol, 's mik által a' rövidlátu embereket kápráztatja és a' haladás ösvényén hátráltatja?

Bizony a' szépművészeti eszmék, főleg a' fenséges, csudálatos és regényes, zsibbasztólag hatnak a' gyakorlati cselekvőségre. Vegyük például a'

hősiséget: a' hős örült elszánással megveti az életet, a' tudományt, ipart, a' béke áldásait, tulbecsülven a' bajnoki erőt és bátorságot: erre nézve veszélybe rohan, 's ví emberi szörnyekkel. — A' hódító a' dicsőség fényével megvakítja az egész nemzetet 's olly lelkesedésig ragadtatja, hogy tüzhelyének és honjának hátat fordít, vészhozó fegyverét idegen földön széthordja, az ellenel iszonyu dühvel összeütközik, kész ámitójáért győzni vagy halni.

Ismerjük tehát azon okokat, melyeknél fogva némelyek a' szépművészettől idegenkednek, 's azt gyanus szemekkel mérik. Azonban valamint egyébütt, úgy itt is egyoldalú felfogás szüli e' bálnézetet.

Mindenek előtt a' szépművészetet azért gáncsolják, hogy a' hasznosság-nak nem hódol és a' való élet érdekeitől elvonja figyelmét. De gondolják meg, hogy épen az által különbözik a' szép a' hasznos és alanyi jótól, miszerint a' hasznos külső céljáért, tehát közvetve becses, nevezetesen, mivel életünk szükségeit kielégíti; a' szép ellenben közvetlenül minden külső cél nélkül tetszik. És csakugyan a' szép kagyló annak is tetszik, ki azt sem tudja, mi csoda és mire való. — Továbbá, nem kell a' szépművészetet a' hasznos mesterségekkel, szóval: a' kézművességgel fölcserélni. A' kézművesség külső, anyagi célt vesz számba: föladata az élet föntartására célzó eszközöket szaporítani, az élet kényelmeit előmozdítani, az anyagi jólétet gyarapítani. A' szépművészet nincsen közvetlenül külső célhoz, anyagi érdekhez kötve, jöllehet közvetve társadalmi célokat is előmozdít, minő a' nemzetiség emelése. Az ember alakít és szép műveket készít egyedül belső, és pedig szellemi célokból: mivel mintegy teremő erőt érez magában, mivel illy magasztos cselekvőségből nemesebb örömet élvez, mivel szellemi tökéletesedését eszközzi, és az isteni tökélyhez közelit. Azt tartjuk észszerűleg, hogy az Isten a' világ alkotásában eszméit létesítette; ámde nem testesíti-e meg eszméit is a' művész, midőn természetfölötti szellemként ihletve, eredeti és remek műveket alkot?

De azt mondják: a' szépművészeti szemlélés nem egyéb, mint gondtalan elmejáték, melly csak a' komoly munkától idegenkedő kedélynek nyujt élvezetet. E' gáncsolók egyedül azon hatásra vagyis lelki állapotra figyelnek, mit a' szépnak fölfogása eszközöl: ezen állapot abban fekszik, hogy a' szép tárgy a' szemlélő képzelmet éleszti és kedélyét gyönyörködteti. De mi által eszközli azt? Lássuk közelebb.

Az ellenfél pusztán a' szépnak külsejét, annak alakját veszi tekintethe. De ki olly bangó, hogy át nem látja, miszerint az alak mindenkor tartalmától függ és ahhoz van alkalmazva? Ki nem tudja, hogy a' gyermek, férfiú, öreg testében minden vonás, idom, tag megfelel illető korának? — Mi a' szépnak lényegét nem pusztán az alakban, hanem egyszersmind jelentékeny tartalmában helyezzük. Az alak csak úgy léphet a' szépség körébe, ha jelentékeny tárgyat, kitünő jellemet, életet szemléltet, mi a' szemlélő eszes lényt meghatja. A' belvederi Apollóban nem egyedül a' márványvázolat az, mi a' műismerőnek tetszik, hanem az értelmes szemlélőt a' fönségesnek eszméje,

az isteninek kifejezése lelkesíti. Ha Raphael sixtina madonnájára pillantunk, áhitatra buzdító szent szűz, égi lény ötlík szemünkbe. De nemcsak a' művészetben, hanem a' természet országában is a' külső alakon kívül némi felöltő jelesség, meglepő jelenet teszi a' szépnek alapját : illy tárgyak a' hajnal arany sugárai, a' folyó síma tükre, a' virágos mező, a' fölmile bús panasz, némi bájos arcz, deli férfi.

A' jelentékeny tárgyon kívül czélszerű alakot követelünk ; mert a' minek alkotása czélszerűtlen, idomtalan, minő a' nyomorék csudaszülött, a' szépség díjára nem számolhat. Az alak és tartalom közti öszhangzás lényeges tulajdonsága mind a' természeti, mind a' művészeti szépnek. E' czélszerűség a' képző erőnek az anyag fölötti hatalmát tünteti ki, mi a' szemlélő eszes lénynak kedves látmányt nyújt. Például szolgálnak a' szépidomu virágok, miknek alkotása olly művészi, mintha a' szabadon teremtő képzelem alakította volna. De a' művészet készítményére is csak úgy tűzhetjük a' szépség koszoruját, ha tartalmának megfelelő alakban mutatkozik. A' görögök isteneiket emberi alakban érzékitették, de úgy, hogy az emberiből az isteni fénylett ki. Az isteni fön-séghez nagyszerű alak illik : ez okból a' régiek isteneiket óriási nagyságban vázolták. Apolló kisedet természetben jelleméhez szabott hatását elvesztené.

Helytelen tehát azon állítás : hogy a' szépművészeti kedvtelés csalódáson alapul, és egyéni hangulattól függ. Igaz ugyan, hogy a' szépnek felfogására lelki fogékonyság kíváncsít : bizony, a' ki gondba, vagy buba van merülve, az semmiben sem leli kedvét. Azonban tagadni nem lehet, hogy az alanyi fogékonyságon kívül vannak tárgyilagossá kellékei a' szépnek ; ezek pedig : a' jelentékeny tárgy és czélszerű alak. Kétséget tehát nem szenved, hogy van a' szépnek való, nem képzelt, egyetemileg érvényes, nem pusztán egyéni hangulattól függő alapja. 'S valóban, a' csillagos égnek ragyogása, a' holdtól világított vidék, a' hasadó hajnal pirja, a' szeliden csörgedező patak, a' kies völgy, a' csendes tavaszi est, a' roppant havasok, a' mérhetlen tenger olly tárgyak, mellyek minden fogékony kebelt megindítanak.

A' mi azon súlyos vádat illeti : hogy a' szépművészet veszélybe ejti az erkölcsi és polgári életet, azt igazságtalannak ítéljük. Nem emelünk védő szót egyes visszaélések mellett, hanem csak a' szépművészetet egyáltalában véve igazoljuk.

A' szépművészet szintugy törvényes szülöttje az emberi észnek, mint a' tudomány és erkölcsi élet. Mindegyiknek eredeti cél van kitűzve : a' tudomány az igaznak határtalan országába vezet ; az erkölcsi élet a' legfőbb jót törekszik létesíteni ; a' szépművészet az igazat és jót a' szépnek kedves és vonzó képeiben szemlélteti. Tudományban az ész a' hideg vizsgálónak szerepét viseli ; erkölcsi életben mint szigorú törvényhozó és bíró lép föl ; szépművészetben ama ész a' természetnek lelkesült szemlélője és az emberi életnek buzgó nemesítője.

Alaptalan azon panasz, hogy e' művészet botrányul szolgál az erkölcsi-ségnek. Mi teszi az erkölcsi életnek való és fön-séges jellemét ? nemde ama

nemes lelkesedés és buzgalom, minélfogva természetünk méltóságát tiszteljük, a' szelleminek elsőséget adunk az érzéki fölött, és szellemi céljainkat létesíteni törekszünk? Hát nem éleszti-e ama törekvést a' szépművészet, midőn az erény és vallás eszméit érzékíti, 's a' tökély képében szemlélteti? Valóban az érzékités vagyis az eszméknek ábrázolása érzéki képekben azon eszméket közértelműekké és vonzókká teszi: illy érzékités az, midőn az isteni jóságot az éltető sugárait terjesztő napnak képében ábrázoljuk, vagy az igazság kiszolgáltatását a' mérleg jelképe által fejezzük ki. Illyenmü előadás az elmét fölvilágítja, a' kedélyt lelkesíti, és az akaratot minden nemesre és jóra buzdítja, következőleg a' szellemi kiképzést, az erkölcsi műveltséget előmozdítja.

Igaz, hogy a' szépművészet nemes törekvést és lázas szenvedélyt, erényt és bünt, angyalt és ördögöt, mennyet és poklot, madonnát és torzképet ad elő; de nem közöl-e szintugy mindennemü emberi gatszágot a' történetíró, mintegy tükörben láttatván a' nagyravágyást, irígységet, ármányt, véres boszút, kegyetlenséget, rablást, gyilkolást, a' nélkül, hogy azért kárhózatot mond rá az okos ember? A' gonosz is nyújt erkölcsi tanulságot, ha gyalázatos és kártékony voltát olly színben rajzoljuk, hogy iszonyt gerjeszt az emberek szívében. Ezt a' hivatásuk körét ismerő költészek meg is teszik, kik noha emberi szörnyeket vázolnak, mint Shakespeare Macbeth asszonyt, de el nem mulasztják az erkölcsi ostort fejük fölött suhogtatni.

Végre, a' szépművészet valamint tisztelettel hódol az erkölcsi életnek, ugy a' polgárinak is. Nem veti meg a' közélet foglalatosságait, mellyek földi jólétünket gyarapítják; de a' szellemi célokat és azokrai törekvést többre becsüli az érzéki javaknál, 's észszerűen óvakodik, nehogy az anyagi érdekek tulnyomóságot nyervén, a' lelki kincsek és magasztos örömek szerzését háttérbe szorítsák. — Minthogy pedig e' művészet minden üdvös eszmét és törekvést buzgón fölkarol, magasztalván a' nagyszerü elszánást, lelki bátorságot, dicső föláldozást a' haza, vallás, emberiség érdekében: ennélfogva a' való haladást és tökéletesedést nem gátolja, sőt elősegíti.

Ezen hitünk szerint korszerű igazolását a' szépművészetnek ama forró ohajtással rekesztjük be: bár víhatna ki hazánkban is kellő elismerést és méltánylást a' szépművészet, minek könnyítésére segédül szolgálna a' többi közt a' szépművészeti eszmék terjesztése az időszaki sajtó útján, és az aestheticának rendes előadása minden felsőbb tanintézetben. Képtelenség és gúny, hogy hazánkban lehet valaki a' bölcsészet és szépművészetek tanára, a' nélkül, hogy a' szépművészetet csak elméletileg is tanulta volna.

Purgstaller József.

BARÁTOM VALLOMÁSAI.

I.

A' PRÓBALECZKÉK.

(Vége.)

Csak könnyű árnyvonalokban, szaggatott töredékekben festhetem le nektek életemből azon regényt, melynek legfényesebb pontjait azon napok tévék, midőn az első szerelem hatalmas lángja föllobogott lelkemben, de csöndes és szemérmes volt az, mint a' gyöngéd ibolya, mely mohos zöldben elrejtve, a' fölibe hajló árnyékos lombozaton áttörő napsugarakban fürdik, midőn illatos kelyhét a' harmat friss gyöngyei töltik meg. — Oh, te szerelemnek első varázs-mámora, ki nem adná oda mindenét, hogy boldogságodat élvezhesse?!

E' szerelemnek méltó tárgya volt-e azon lény, kinek karját reszkető örömmel tartám az enyémben? — nem akarom elhatározni... de tenni nem is fogom, mert hálátlanság volna felejtani, minő boldogságot élveztem én egykor ezen szerelem által, mely engem fölemelt, lelkesített, elragadott... betöltte szívem minden érzéseit 's korlátlanul uralkodék legbensőbb érzelmvilágomban 's irányozá 's vezérlé a' dagadó lélek gondolatit és — álmait.

Életem sötétebb lapjain van csak megfejtve azon kérdés, valjon köszönjem-e a' sorsnak, hogy velem is éreztetni hagyá: mi a' szerelem? — Engedjétek a' rabnak egy pillanatig élvezni az égnek vidor tekintetét, 's hálaimákat fog e' kegyelemért rebegni; de annál szomorubban tér vissza szűk falai közé a' néma börtönnek 's átkozni fogja az élvezett gyönyört, mely szenvedéseinek súlyát megkettőzteté. —

Sylph-léptekkel lebegett ő karomon: a' szalmakalap alól fényes fürtökben lehullámzó barna haj beárnyékolá a' finom halvány arcot 's öntetszéssel foglalá el a' vékonyan fődött vállat. — Milly egyszerűen volt ő öltözve! A' szépség született királyné, több vagy kevesebb pipere, hatalmát sem nevelni, sem kisebbiteni nem képes.

A' kertbe értünk már 's egy szót sem birtam még hozzá intézni. Az önbizalom 's elfogulatlanság, mely az ifjuságnak tulajdona szokott lenni, álnok barátként elhagyának; remegtem, pillantatával találkozni... 'S midőn találkozáink, az övé egy érzet-árt fakasztott fel keblemben, mely feledéssel önte el mindent, 's arany naszádon hintálá az újonan született Istent. — Oh, nincs magasztosabb, nincs édesebb ezen kizárólagos érzésnél; nincs semmi a' természetben, mi ezzel [hasonlítható volna! — Milly édes ingert kölcsönzött e' viszonynak azon regényes titkosság is, melybe burkolva volt... 's ez által még nagyobbra növekedett! — Istenem! az én szívem még most sem bir azon napok emlékétől megválni, még most is azokban él 's tán élni fog, míg egy csepp meleg vér foly ereimben — 's ám öleljen át egykor megcsontosult

karokkal a' hideg, részvéltlen kor, az örök ifju sziv röptének szárnyait soha nem fogja leszőgezhetni !

A' kertben voltunk; a' hosszu fasorok méla csendben állottak, tévelygő szellő susogott néha sudaraikban, 's a' galyak közt csodálatos madárhangok egymásnak jó éjszakát kívántak.

És mindig tovább haladánk az egyes kagylókkal behintett fővényes utakon. A' kert ó-franczia izlésben készült; az ollóval szigoruan megnyirbált ternyő és puszpángfalak, mint óriási szinpad coulissái állottak egymás ellenében 's olasz házakul látszának kivágott ajtók- és ablakokkal, mellyek fölött mély fiülkékben díszedények 's isteni alakok váltogatták egymást. Az ajtókon betérve, hüvös lugosak fogadának 's ezekből ismét a' leggyönyörűbb kilátás nyílt mindenfelé a' hegyi vidékbe.

Izora véletlenül egy kagylóra lépett 's ijedtében erősebben szorítá meg karomat: az enyém mint hideg törzsök nyugvék az övében.

Olly csendes volt körülöttünk minden: nem emlékezem ennél több esztére, melly halottcsendjével csábítóbban hatott volna az érzékekre.— A' szökőkutakon 's a' fasorok közt kifehérlő magos szobrok, Hellas szép és kedves mythosz-világának istenei, kísérteteknek látszának 's úgy tetszék, mintha a' kertből minden élet ez alakokba szökött 's kövé merevült volna.

...Épen a' teli arczu Dionysos mellett haladánk el, midőn Izora a' csendet félbeszakasztva megszólalt:

— Hallotta-e már ön az életet egy nagy kerthez hasonlítani, mellybe beléptünk, hogy annak ezerszínü virágait leszedjük?

— Oh igen is, nagysád; 's milly boldog az, kinek számára e' nagy kertben csak virágok teremnek! — 'S e' pillanatban mélyen érzém szívemben, milly boldogság volna ezen kertet Izora oldalán bejárni.

Tágabb tér nyílt meg előttünk, hol a' szabálytalan természet uralkodék 's a' fák szabadon fejlődének ki a' levegő szabad országában. A' galyak közt tévelygő halk és méla sutlogás egy láthatatlan istenség lehellele volt.

— Ah, milly szép, milly gyönyörű itt minden! mondá Izora, 's kifejlesztvén karját az enyémből, a' puha mohval bevont granitsziklára ült; lábainál az egyes fűszálak közül kikacsingató emlénykéek mint megannyi virágai voltak egy gazdagon hímzett szőnyegnek.

A' szabadabb természet engem is bátrabbá tön: a' granitszikla legszélsőbb ormán állva, letekinték a' meredek mélységbe.

— Im, nagysád, — szólék mindinkább mulni kezdő elfogultsággal — a' szédelygés iszonyu trónján állok. Örökkeringő, kidagadó szemekkel tátong fel reám 's mély örvénybe sodorja a' szerencsétlent, kit zavaros tekintete megigéz... 's ki esztét és — érzékeit áldozatul hozza...

— 'S ha lágy karok fogadják őt 's meleg szívre talál az örvényben? kérdé Izora jelentékeny hangnyomattal.

— Ki biztosítja erről az elkábultat?

— A' merész ugrás!!

Izora kiterjeszté szép karjait — 's én öt lépésnyire tőle térdre hullottam 's mintegy ötven emlénykét konyitottam le testem súlyával. — Izora dicsőült arcából az eget láttam lemosolyogni reám, csillagszemeiből merő fénysugarak szöktek lelkembe — pedig a' mosoly halk gúnynyá változott 's a' csillagszemek boszús tűzben lángolának.

— Helyes, igen helyes! — mond fojtott hangon 's egyik karjával a' közel sudar tölgyfát ölelé át 's jobb kezével néhány emlénykét tépdelt le a' magos fűben; — a' második felvonás végén épen ezen jelenet fordul elő, mellyben ön, hosszú küzdelmek után, valahára megvallja szivimádottjának, hogy szereti . . . nemde, ugy van?

És valóban, szerepemben ez állott: „Gyula, Fánni előtt térdre hullva, lélekteljes hangon mondja: „szeretlek, édes Fánnim!”

Izora, elhagyván a' szikla-karszéket, felém jött: én is fölkelni akartam,

— Csak maradjon ön, — inte kezével — ugysem tudja ön még szerepét 's azért a' próba nem fog ártani. Kérem, kezdjük mindjárt a' végénél; olvassa el csak ön a' zárjel közti sorokat.

Vérpirosság futá el arczomat 's kibontván a' papirtekercset, akadozó, reszkető hangon olvasám: „Gyula, Fánni előtt térdre hullva, lélekteljes hangon mondja: . . .

— Nos? mond Izora 's e' szavaknál szemeit kimondhatlan bájjal reám süté.

— Szeretlek — édes — Fánnim; rebegém halk, tompa hangon, — minden betű torkomba szorult.

— Istenem, milly feszes, hideg hang ez, milly érzésnélküli; az egész közönség kaczagni fog . . . igen roszul van, még egyszer!

És még egyszer elmondám a' három szót, de szintolty kevés szerencsével, mint azelőtt. Szemeim lesütvék 's mesés-picziny lábaira tévedének Izorának, ki olly közel állott hozzám, hogy alig lehetett volna két hüvelyknyi választó falat húzni közöttünk.

— Ön igen elfogult, igen félénk, — egész g y e r m e k még; szóla ő bátorítólag: önnek szabadabb viselethez kell szoknia; ki látta, hogy szerető illy együgyüen nyilatkozzék kedvese előtt?

— Remélem, hogy az előadás jobban fog sikerülni.

— Miért?

— Mert — akkor — t ö b b e n leszünk! válaszolék 's Izora hangosan fölnevetett, keblemből pedig mély sohaj küzdé ki magát. — Pillanatnyi csend állott be. Ezután Izora gyöngén megérintve állomat:

— Tekintsen ön reám, — mond nyájas leereszkedéssel — 's próbálja mindazt érezni, mit egy fiatal szív kedvese iránt érezni képes, 's ha becsalta vagy inkább megismerte ön ezen nevezhetlen érzést keblében, akkor adjon ön annak szavakat, édeseket, mint a' színméz, és forrókat, mint a' nyári nap déli heve, és mondja: „szeretlek, édes —“

— Fánnim!

— Szép, de még mindig langymeleg, nehézkes hang; illy szeretőt még sokáig hagynék remény nélkül epedni. Im kezem; — ragadja meg ön az ifju szerelem egész tűzével 's képzelje, hogy azon lényé az, melly — hogy költőileg fejezzem ki magamat — önnek ifju álmait gloriafényvel övedzi körül 's lelke világába arany sugarakat lövell.

És megragadám az odanyujtott kezét.

— És most tekintsen ön fel reám a' legepedőbb pillantattal, melly hatalmában van, 's képzelje a' szív legmerészebb vágyainak teljesülését kiolvashatni szemeimből, mellyek, mint villám sötét éj után, a' szerelem boldog korányát hirdetik önnek.

— Szeretlek, édes Izorám! — kiálték fel magamon kívül, 's eszméletlen, örült hévvel ragadván meg a' hölgynek mindkét kezét, azok havába temetém forró ajkimat. — Izora lehajolt hozzám — oh, igenis; az ő szemei valának azon csillagok, mellyek a' keblem mélyében szendergő anglyalt felkölték. — És az a n g y a l fölébredt, hogy örködjék az e m b e r szenvedélyei fölött! — Avagy szabadott-e nekem, az ismeretlen, elhagyott, mellőzött ifjunak, szemeimet fölemelni hozzá 's őt elrabolni a' nagyvilágtól, mellynek ő reá igényei vannak? 's lehetett-e felköltetni a' szenvedélyt, melly az ifju szivekben zajogni szokott 's legyőzni vél mindent, mi komolyabb megfontolás után legyőzhetlen akadályoknak látszik? nem, nem; el kelle fojlani bennem a' támadó tüzet, melly engem élesztett 's bátorságomat fölriasztotta volna! — —

.. 'S a' szép kezeket a' levívott szenvedély keser-édes érzetével halogatva bocsátám ki az enyémeimből.

— Bocsánat, nagysád — rebegém lassu hangon — a' szerepet eltévesztém. 'S mindkét kezemet égő arczomra tapasztám... 's szorult kebellemel szöktem fel a' földről.

Midőn föltekinték, a' g r ó f n ő állott előttem 's az imént olly igéző pillantat büszke és tiszteletkövetelő lön.

Láttatok-e, mikor a' nap kijön a' láthatárra 's utain egyszerre sötét felhők támadnak 's borus ködfátyollal vonják be a' mosolygó kék eget? — milly csöndes és szomorú ekkor a' föld, 's milly komor és bádgyadt színű a' nap melegétől alig áthevitett élet! A' természetben bús hallgatóság uralkodik, melly nyomasztólag hat az egész növényvilágra, az örömmel egyetlen felcsattanó hangját sem hallani, mert nehéz cseppek ragadnak a' virágok kelyheibe 's lesülyeszlik a' viruló lombokat. — — Illy levert kedély követé azon pillanatot, mellyben Istennek vélém magamat, kinek lábainál egy egész világ terül el.

Izora félreismerhetlen neheztelessel elfordulván tőlem, a' végső fasor árnyaiban eltűnt. Sokáig haboztam, kövessem-e őtet? végre lassu, határozatlan léptekkel indulék utána 's felizgatott kedélylyel társalogtam a' lábnyomokkal, miket ő a' finom fövényben maga után hagyott. De érzékeny szemrehányásokat is tevék magamnak, miknek eredménye egy olly határozat lön, melly

teljeskorúságom fényes tanuságát adá. — A' tizenhatsz éves ifju tulszökött néhány éveken 's az egymást villámként megrohanó 's villámként tűnő gondolatok árjából biztos kézzel horgászott ki egykettőt, mellyek Istenné emelék őt, kinek lábainál egy világ fekvék.

A' lombozat mindig sűrűbb és járhatlanabb lön . . 's minél nehezebben haladtam, annál jobban örvendék az akadályoknak, miket legyőznöm kellett. Az utat a' sötétben elvesztém 's minden újabb fordulat nagyobb tömkelegbe vezetett. A' kertben majdnem minden bokrot ismertem . . most egészen idegen vidékbe hívéim magamat varázsoltatva lenni. Önmagamát csaltam meg 's bár minden csalódás olly kedves 's olly édes lenne!

Több percz mulva a' sűrűségből szabadabb helyre jutottam, mellynek közepén egy chinai izlésű, elég tág voliére állott, népesítve a' legkülönböztetűbb és tarkánál tarkább színűbb madarakkal ; — a' helyet jól ismertem, órákig mulattam itt sokszor a' fényes sodronyrostély előtt, mellyen belül hű képét látám saját gyarmatországunknak. — Itt is csöndes volt minden, a' madarak jóízűbben aluvának arany kalitkáikban, mint sok nagyur fényes palotájában . . egyszerre megcsendült fölöttem a' lég 's tündéries hangokat hallék, mellyek mint aeolhárfaé, olly soha nem érzett gyönyörrel lépék meg édesen elfogult szívemet.

Izora nem lehetett távol kedvencz helyétől . . a' lég balzsamillatubb volt, hol ő mulatott. — Az ismeretes szomorfűz-soron, melly innen balra nyilik, lesietvén, egy az előbbinél keskenyebb térbe léptem, melly fölött magos hársfák terjesztik ki sűrű lombozatu ágait, mellyek felfogván a' napnak sugarait, a' fényes delet is esthajnállá változtatják. — A' fenékszínen lugos emelkedett, vadszőlővel 's örökzöld futókákkal benöve, — benne lágy mohból készült ülések, az egyikén — Izora ült.

Midőn a' bemenetnél megállék, Izora ijedten felszökött . . én gyorsan visszaléptem, mert tizenhatsz éveim elhiteték velem, hogy ő csakugyan — megijedt.

— Ki az ? kérdé halk hangon.

— Nagysád legügyetlenebb tanítványa ; felelék én.

— Tán eltévesztett szerepét keresi ön ? szólalt meg újra 's kilépett a' lugosból. — E' szavak kemény gúny helyett gyöngye szemrehányással mondatlak, 's elég különös, hogy azokat egyszerre olly helyesen tudám magyarázni.

Csudálatos változáson mentem néhány percz mulva keresztül, az élvét és gyönyört társakul hívám fel 's bátor hangon kiálték :

— Megleltem, igenis megleltem! — im, ítélje meg nagysád, méltó-e a' tanítvány ennyikegyes fáradságra . . 's mint azelőtt a' mohos ormon, ugy most térdre hullván előtte, lángoló arczczal rebegém : „Szeretlek, édes — édes Izorám!!

És lehetséges-e? csakugyan őt karolám-e át 's szoritám hevesen dobogó mellemre, őt, az Isten legszebb, legigézőbb teremtségét ? 's valjon ő lövelte-e

reám fényes szemeiből a' dicsőülés, az átszellemesített földiboldogság varázstekintetét, melyet annyi évek mulva sem tudok felejteni? És ugyanazon fák hajolának-e fölibénk 's suttogának titkos szerelmünkről egymásnak, melyek még most is ott állanak — azon körben, melynek hallgatag árnyékában szerelmem első virága nyílék? — Ah, ne ítéljeiek meg, ha ezen rég mult időt felejteni nem tudom! — milly sebesen repül el e' nyomorult élet! . . mi maradna nekünk, ha azon kevés fénypontokat is elrabolni hagynók, melyek mint horgonycsillagok tekintenek ki a' szomorú homályból?! —

Másnap estve köztetszésre adám szerepemet, mindnyájan dicséretekkel halmozának el, csak Izora hallgatott 's előadás után jelentő mosolylyal sugáfülembe : „a' tegnapi próba jobban sikerült!!“

Frankenburg Adolf.

M. J. BARÁTOMHOZ.

Volt egy leány testvéreim között
Szív 's életkorra hozzám legközelebb;
Ő-véle osztám meg játékimat
És ifju élttem első álmait.
Miként a' fának testvérgaljai
Egygyé fonódnak hosszú éveken:
Egymásba olvadt keblünk érzete.
'S tavasznapon, midőn lealkonyult,
Ha néma köny űlt szempilláimon,
Vagy bús fohász a' halvány ajkakon:
Kitárva állt keblének temploma,
'S oltárinál megkönnyült e' kebel.

E' lány bírát élttemnek örömet,
Ő volt a' láncz, mely életéhez csatolt,
Ő engemet, én őt megérthetém,
Mi tudtuk egymás gondolatjait.
Ő mindenem volt nékem itt alatt.

E' lány tiéd — ifju szerelme, mint
Vándormadár, kebledbe átrepült,
Ott zengi mostan bűvös énekét,
Hisz a' tavasznak, melybe átrepült,
Miként Olaszhon bájvirányinak,
Sokkal mosolygóbb, bűvösb napja van.
A' férj szerelme forró napsugár,
Testvérszerelm — csak halvány holdvilág.

Mi ő nekem most? Tünő hárfahang,
Melly messziről bár, mégis hallható;
'S lelkünkben annál mélyebben rezeg.

Vagy mint virágnak a' muló tavasz,
Melly nyári napra tárja kelyheit:
Én ő előtte immár az vagyok.

És hol keressek most kárpótolást?
Egy hű leány szerelme nyújtja azt,
Ezt mondanád, vagy mondná a' világ,
Az én szerelmem sápadt téli nap.
Szívem miként hóval fődött vidék,
Annak sugára zordon jéghideg,
'S ez nem terem csak jégvirágokat

'S kárpótolást nyújt nékem a' tudat:
Hogy szívvilágtok bájvidékein
Szerelmetöknek napja főnragyog,
S nem száll alá a' téli pont felé.

Kárpótolást nyújt nékem a' tudat:
Hogy a' mit egykor osztatlan bírek,
Testvér bizalmát a' baráti szív
Viszadja nékem tiszta lángiban.

Barát, rokon! szívem lelánczolás,
Kettős kapocs köt össze minket itt
Kettős az érdek, a' mely öszszefűz.
Legyünk méltók e' kettős lángra mi.

'S mig messze küzdök én a' cél után,
A' mellyel vert vagy áldott végzetem —
Emlékemért szorítsd szívedre őt —
'S tüzhelyedet az Isten áldja meg.

Berecz K.

Ö S F A.

Meglátogatni jöttem
 A' Karpatok honát :
 A' népet ős lakával,
 Gyöngyével a' Dunát.
 A' Karpatok honában
 Dús táj virányinál
 Egy ősfa lombozatja
 Árnyékival kínál.
 Két ága nőtt a' fának
 Egy hosszú éjjelen,
 'S lenyesni nem merészli
 Kertésze, a' jelen.
 A' egyik égbe nyulva
 Hatalmas és kevély,
 Ércz ágain virultan
 Leng még a' zöld levél.
 Dús fürtje küzd a' vésszszel :
 Feltartja a' szelet;
 De árnyiban kevesen
 Találnak menhelyet.
 'S még e' kevés között is
 Láttam fellengeni,
 Ki önzésből akarná
 A' fát ledönteni. —
 ... Mig pusztán áll a' másik,
 Zöld lombot nem terem,
 Alatta számtalan nép
 'S testvéri érzelem.

Kiket sorsuk haragja
 Ártatlan száműzött,
 Kitéve a' viharnek
 Ezer nyomor között.
 És őket összefogni
 Tanítja a' nyomor,
 Egy nek dülő keservén
 Közös lesz a' szomor.
 Közös vállon viselni
 Tanulják a' csapást :
 A' szolgának nevelt nép
 Mit is tehetne más?
 Testvére megtagadta
 A' lombos ág alatt,
 'S a' sziv, mely hajdan egy volt,
 Imigy ketté szakadt.
 A' fához nem csatolja
 Magasztos érzelem,
 Mely éltető virágot
 Számára nem terem.

* * *

Nép és nemzet! vihar zúg
 Ismét felettetek :
 Az ég is úgy akarja,
 Hogy egyesüljetek!
 Szelestey László.

NAGYBÁNYA A' MINT VAN.

(Hely- és népismertetésül.)

Megkímélem az olvasót a' bevezetéstől.

Sáros, azaz: Szathmár megye országotján kellene őt bevezetnem, de ez a' legkellemetlenebb munka volna, mihez csak foghatok, mert utaink rendesen olly annyira járhatat... mit is mondok? — uszhatatlanok, hogy gyalogutas, faluhelyen, kerítésről kerítésre 's azon át udvarból udvarba mászhat, míg életveszély közt kívánczorog a' sártanyából; boldog, ki csak ruhafosztlányát hagyá a' kerítés karóin 's nem festé vérével utját. Az előfogatos — ez utmartyr — csak elvontat Nagykárolyig, hanem itt már kidőlt lovak is láthatók az országoton, mintegy rendőri utmutatóul, hogy, erre ne hajts!

Ha csakugyan a' szathmári rétekig tévedett, itt aztán pihenhet a' sárban 's vakarhatja fejét, félnapig, míg valaki kisegíti. A' katonaság e' tekintetben legokosabban cselekszik, mert falábón jár. Az ember búsan mosolyog, midőn látja a' trombitást falábakon fujni a' parancsot.

És ki oka ezen, hogy úgy mondjam, utatlanságnak? A' nemesség? Dehogy! minő vakmerőség ezt mondani? Ki oka más, mint az idő, az a' roszidő; miért nem fagy-

nak télen csonttá az utak, miért esőzik szüntelen? De végre minek is ut? a' ki-
nek nem tetszik, üljön otthon veszteg, várja be a' vasutat, vagy léghajót.

Ez ám a' petrificált philosophia! Elmondhatja minden jó polgár, ha kilábolt
Szathmárból, politicus litániámat:

A' korteskedéstől)

Debreczen phlegmájától) Ments meg Uram minket!

Szatmári uttól 'stb. 'stb.)

Szolgálhatnék az egész litániával, azonban e' mellőzhetlen bevezetéssel már
is eltértem czélomtól, 's bocsánatot kell kérnem, hogy még a' sima papiroson is
megakadtam, 's kitértem a' szatmári utak miatt.

Legyünk tehát az 'Örhegyen, honnan az utas először pillantja meg N a g y
b á n y á t, és odáig jó ut vezet.

Egy a' legszebb tájképek közül terül előnkbe. Jobbra lapály nyulik messzire
a' Czibles kékellő gerinceivel; balra hegyek, utánok bércek, 's végre a' G u t
t i n hegynek havas ormai, mint örökös bástyák kerítik be a' bájos völgyet, mely-
ben Nagybánya fekszik. — Magas torony ó falaival tűnik fel egyelőre 's visszara-
gadja a' történet-ismerő emléket I. Lajos dicső korára, midőn Zazurbánya *) váro-
sának határa három mértföldre terjedett; midőn a' gazdag Rivuli Dominarum vára
Hollós Mátyás anyjának, Szilágyi Erzsébetnek, birtoka 's lakhelye volt; és később
midőn ez aranydús vidék Zápolya korában oly véres harcok színhelye lőn.

Számtalanszor épült, pusztult e' város változó uralkodás alatt, sőt a' romaiak
kutató kinceszomjának jeleire is akadhatni a' föld gyomrában; története esemény-
gazdag, noha feljegyezve keveset találunk. — Hol most a' vár, sánczok, bástyák,
felvonó hidak? Hol azon tömérdek kincs, mely világot látott, — a' n é p ? ... nin-
csenek! Elpusztult minden, majdnem nyom nélkül. Ugy járt e' város, mint a' vi-
rágzó hajadon, kiért annak idejében százan tépelődtek, párbajoskodtak, hódoltak;
végtére mégis magára hagyatott, szépsége lefoszlott, kihalt belőle a' dús érzelem:
a' kebel kincse!

Most Nagybánya kis város 5 — 6,000 lakossal. Azon vádtól, miszerint váro-
saink többnyire már belsejükhöz képest fogva is bizonyos „status quo“-i békesség-
ben szeretnek vesztegelni, e' város sem ment sok tekintetben 's pedig, az ide nem tar-
tozó politikai okokat mellőzve, kétségkívül azon idegen elem az, mely a' meg-
indult átalakulásnak erkölcsileg, ha positive nem is (?), legalább negative állja el ut-
ját úgy, hogy bár higanyként morzsolódnék is részecskékre, és simulni, helyt en-
gedni látszassék — vonzerejét nem veszté el, összefut ismét 's nagyobb tevőleges
erőt kíván összszolvasztására azon közelemmel, melynek hazánkban m a g y a r
n a k kell lennie.

A' bányaműveléssel foglalkozó hivataloknál eddig (és ezután ki tudja meddig?)
németül megy minden; a' hivatalnokok gyakran változnak, kik közt sok az idegen;
azonkívül az ide vándorló 's gyarmasított szapora cseh bányamunkások saját termé-
szetileg az előbbiekkal folynak össze azon elem képezésére, mely magyarrá nehe-
zen mosódik. — A' két külön elem természetéből magyarázhatni meg azon feszt,
különválást, iránytalanságot, mely a' társas körökbe becsuszott 's a' társas élet ér-
dekei egyesítését annyira nehezíti.

Remélni lehet, hogy korunk szabadabb szelleme, mely végre hozzánk is áttör,
tágitand azon szűkkörűségen, melyben osztálygög, előítélet és felbigyesztett ajku
tekintély szeretnek forogni; valamint ezen kedvezménynyel összevágó nemzeti
nyelvünk törvényes átalánosítása is lökést adand előhaladásunknak, minek már itt-
ott, mint oltoványknak tavaszkor, rügyeit is észrevehetni. Az elbűt jó akarat ugyanis

*) Ez volt akkori neve Nagybanának, deákul: R i v u l i D o m i n a r u m: németül:
F r a u e n b a c h. Lásd Szepesházi és Theile illy czimű munkáját: „Merkwürdigkeiten
des Königreiches Ungarn 'sat. Kaschau 1825.

nyílt szándékká kezd válni és sokan, kik eddig nyakra-főre döfték a' magyart, simulni kezdenek hozzá; eleinte csak atillát huznak fel, később szólnak is egyet-egyet közügyeinkhez; elvégre, ha állandó lakásnak és jobbletnek örülhetnek, átlátják, hogy igaz magyarnak lenni nem n a g y b ű n. Midőn aztán így a' magyar eperfalevelen jó lakva, egyszer selyembházba köthették be magokat, mi történik?... Korszerű névmagyarosítás után, tavaszkor mint magyarok bujnak elő. Éljenek! ha igaz polgárokká változtak; igen, éljenek, mert csupán az, hogy előbb Strudlinszky, most Rétesy — nem egyéb lényegtelen aequationál.

Miként hazánkban a' magasult műveltség hatalma olvaszthat átalában elemegységet a' szétteőrékvő külön sajátágokból össze: úgy annak reménymagvát itt is a' lakók műveltségében látom, mely részben valóban a' megyében előnnyel birnak. A' lelkesbektől, kik tehetség- és más kedvezményeknek fogva irányadásra hivatják, ezektől, de a' városi hatóság erélyességétől leginkább várjuk, hogy intézkedéseik az előhaladásra azon szellemben tétessenek, melynek az egész országban uralkodóvá emeltetnie szükségképen kellend, 's melynek hatása békés uton bizonyosabb bármely erőszakolásnál.

Ám lássuk, mennyire van megfelelve ezen kívántóságoknak.

A' casino rendeltetése alkalmazásban, mint majdnem mindenütt, helytelenül felfogva 's tévesztve van. Csupán multság gyűhelyének látszik szentelve lenni, egész megtagadásával ezen egylet természetének, melyben az associatio nagy eszméjének kivihetősége rejlik; mintha Széchenyi 'Világ'-ában a' casinokról irt cikkének jelentőségét felfogni nem is tudnók vagy nem akarnók. Összejövünk esténként, futólag olvasunk, tekézőnk, kártyázunk. Im a' hatáskör, melyben működünk! Il-lő-e ez a' tevékeny új kor polgáraihoz? — A' tettvágy, az akarat kifogyhatatlan munkálódásban nyilatkozik, és új életet önt cselekvőségébe, melynek mozgalmait és élveit a' ki nem ismeri, az, mint az állatok, élt 's velők mulik; ellenkezőleg a' tettes polgár minden új viszonyában új életet kezd, 's még elhunytával is életét társainak halás emlékében örökíti.

A' casino könyvtárában nagyobb számban levő német könyvek közt gyenge érzélgő regények helyett hasznosabbakat lehetett volna szerezni; a' magyar könyvek szinte nagyobbészint fordított regények. Berzsényi, Vörösmarty, Széchenyi műveit nem láttam, tudományos és politikai munkákat keveset. Hirlapok magyar és németek hevernek az asztalon, melyek közt a' 'Jelenkor' és 'Honderü' hiányzik, holott a' 'Nemzeti újság' is h o r d a t ó d i k. Non capisco. . .

Lokalizását elég téresnek 's csinosnak mondhatnók, ha falai olly disztelen puszták nem volnának. Szomszéd Felsőbánya városa e' részben ékeesebb izlést tanusít; olvasó teremét jeles hazafiak arcmásaik diszesítik, míg nálunk az idegen belépő hasztalan keresné azokat. Királyunk, Széchenyink egyszerű arcmásaikon, mint oda illőkön kívül, még két kép látható: egy ismeretes főúr képe, ki itten átutazott és a' t. cz. casino tagok arcmásaik halmaza aranyos foglalványban, feltűnő helyre függesztve. Alázatos szolgálók! tisztelet és becsület önöknek, uraim, de engedelmet nyíltságomért — a' finom Knigge sem hagyná helyben, hogy a' főteremben kedves hasonmásaikat auslagerozzák (magyarul mondom, hogy a' németek is megértsek); 's tán háziuri szerénységből diszes helyöket átengedhetnék köztiszteletű Deák Ferenczünknek, ugysis mint városunk tiszteletbeli polgárának arcmása számára, kinek méltóságos tekintete olly igen összeillő az olvasóterem igényelt komolyságával, mintha mondaná az olvasónak: 'ne csak olvass, hanem gondolkozva olvass, vitasd meg 's cselekedjél.' —

A' kártyaszoba élénksége gunyolni látszik a' többiek némaságát az arányállás fonáktsága miatt; azonban e' néma kebelzártaságot egyes egyénekre felpanaszolni méltányosan nem lehet, a' vád terhe sokkal előbb azon testület burocratai szellemére nehezedik, mely itt a' várositól külön hatóságot képez, 's honnan egy rész-

ről bizonyos kimért tisztí tesz, más részről hajlékony szolgáltság ártalmasan hatnak ki a' magán 's társas viszonyok jogegyenlőségére.

Mik erkölcsi életünk 's tulajdonképen művelődésünk ismertetésére vezetnek, azok közt emlithető városunk egy mulató helye, hol a' társalgási szellem, provincialis tulajdonságok, nyelvműveltség fokozata egymáshoz közelebb hozva és el-
lentétesen, lehetnek tárgyai vizsgálódásunknak.

E' hely „M á r i a l i g e t”-nek nevezetik. Izletes elrendezése, 's abban azon feltűnő gond, melly e' kert kényelmes ápolására — főleg ezelőtt — fordított, tulajdonosának, H. I. urnak, nemcsak műveltségi fogékonyságát tanusítja, hanem egyszersmind a' közönség iránti lekötőlező udvariasságát méltóképen kiemeli az, hogy közelvezeti használatra nyitva áll a' kert; mint ellenben annak mostani látogatlanságát sértő szűkkeblűségnek 's valóban halátlanságnak lehet tartani.

Ezelőtt minden vásár- 's ünnepnapon löverseny, táncz, zene, tekézés, tarka néptömeg érdekes eleveenséggel hangzottak össze a' zöld természettel; most néptelen és elhagyott hely. A' tánczteremben ifjaink lomhán, szóltan ásítognak tánczvágytól remegő, igéző-szép hölgyeink koszoruja előtt; 's míg amazok semmi magasb képességet lélektelen társaságukban felmutatni nem bírnak (mintha fűrészpóral élne), emezek nyájas alakjain a' figyelmes néző olly hiányérzetnek árnyalatát veendi észre, mellynek a' két nem viszonyos vágyódásából vett eredetét azon körülmény is bizonyítja, hogy aránytalan többséggel haladja meg a' hölgyek száma a' férfiakét.

Ez utóbbiak egy töredékét vidékiek szokták kiegészíteni, és még e' kis számban is szakadozás, meghasonlás! Vannak köztök olly fektelen, de műveltséget negélykedő urak (ujjal lehetne rájuk mutatni), kik bálokban a' csárdásnak kiáltva, lenézik a' védegyelet tagjait, a' magyarságból gúnyt üznek; pedig uram fia, mind almarázó sógorok 's jó volna magokat meghuzni!

A' társalgási nyelv vegyes: magyar, német, ollykor egykét huruthangon affectált francia o u i; köznépünk nagyobbbrészt magyarul beszél, ért oláhu! és keveset tótul; egy egész utczában pedig a' selypes cigányzó hallható.

A' tiszakerületi dialectust jóval eredetibbnek tartom a' dunainál, mellybe az idegen közlekedés útján sok germanismus keveredett. C z u c z o r ugyan minket a' j-vel boszant, ők pedig éktelenebbül ejtik ki a' nyers l-et. A' tiszavidéki nyelvhibák némellyikét a' nagy- és felsőbányaiak sem tudják elhagyni, 's még lehet most is hallani az euphoniát sértő illyen kiejtéseket, p. o. „mostanság az, l e t k i p e k” r u l u n k keveset emlékeznek; és imigy: „n i z z e, m i n ő s z i p l u”; gyakrabban hallhatni: „b i r ó n á l m e n t, - h o z h e l y e t t; a d j é k h e j e t; s a j á t s á g o s a n m o n d j á k : c z á b é r - a u s g e l a s s e n, j ó k e d v i b e n; d o b n i i g e i s m e r e t l e n, e' h e l y e t t m o n d j á k : „s u g d i d e, a z a z : „h a j t s d i d e.”

A' magyarul beszélő oláhokat egy elmés barátom igen jellemzően így utánozta előttem: „Ismerem én a' tensorsfit — ugymond volt cselédje — az uratyjánál szógáltam, mikar a' Herfoter insziréctionál ment, ott fligلمان foszt cz cz cz! (csudálkozás jele); váj, duminye, rimsígesen lüttek, pedig nekunk is vót flinta, fringia; akkor vót: fussál fuss! 'sat.

Illy hottenotismussal él köznépünk nem magyar része; nyelvünk szépségeivel ha meg is ismerkedik a' műveltebb osztály, keveset törődünk azzal, hogy nyelvünk a' maga tisztaságában adatnék a' nép szájába. E' részben csak a' műkedvelők közremunkálása érdemel említést azon kettős eredmény sikeresítéseért, hogy előadásaiikkal nemcsak jótékony céluk van előmozdítva, hanem egyszersmind a' nyelv pallérozódása; annyival inkább ohajtanók a' nyelv 's nemzetiség igénybevételét ajánlani a' darabok választásában, hogy azon kétszeres hatás üdvösen eszközöltessék. — Maga a' hatóság tiszte, az iskolák-, főleg elemiekre nézve fölfigyázni, mellyekben sem nyelv, sem rendszer eléggé betöltve nincsen.

Köznépünk erkölcsét illetőleg, ámbár sem a szathmári, sem miskolci, sem kállói betyárság sallangosfüttyös szokásait nem ismeri, de vásárok alkalmával láthatni mégis, hogy a helybeli, leginkább pedig a vidéki oláh nép a borivásban mértéket nem ismer, az idevaló borok minden rigógyilkos savanyúsága mellett. És méreg ellen azért nem hozhatnak rendszabályok, mert nincs példa rá, hogy borainktól csak egy is meghalt volna, mint a pálinkaivástól... Egyházi szónok hivatása az e nembeli vétkek ellen hatni, — hatósági tilalmazás sikertelen.

Nagybánya földszét négyszegű piacza teszi, kivált ha hetenkint takarítatnék, és ha... meg ha... annyi ha áll útjában erélytelenségünknek (illetőleg legyen mondván), hogy végre is megszoktuk, ráktermészetünket hasonló okoskodással eltakarni: 'Ej, miért ide lámpa, zene, zöld fa, szökőkut; szegények vagyunk... majd idővel!' — Ott csüngnek a lámpák világítás nélkül, 's nem láthatjuk szégyenítve kikiáltó következtelenségünket; setétben vagyunk kénytelenek botorkálni, pinczegádorba hullani, midőn sétálni, vagy zenét hallgatni indulunk. Oh, lámpákból áradó setétség, hol a te országod? Felelet: itt, és — Pest külvárosiban. Hat Debreczenben nem? dehogynem, dehogynem!!

Lámpa tehát volna, de olaj nincs; zene is volna, de bandánk jött-ment barna tagjait nincs pénzerő összetartani, és félhetni, hogy a piaczi sötétséget szökésre használandják.

Szökőkut is volna, ha az e célra alapítványozott Fl e i s c h e r-féle pénzösszeg (hat bányárszvény) kamatostul többre gyűlt volna 1000 pftnál. Minő sok, v o l n a', 'ha', 'de'; mind megannyi jele erőtlenségünknek és némellyekben — mondjuk ki nyíltan — hanyagságunknak; mert hisz ez utóbbi pontra nézve még 1825-ben fentidézett Szepesházy jeles munkájának 1. k. 184. lapján e városra ezen megjegyzés tételik: 'In der ganzen Stadt ist kein guter Trunk Wasser, obwohl ein solches aus dem Quellen des nahe an der Stadt liegenden Gebirges mit g e r i n g e n k o s t e n hinein geleitet werden könnte.' Most már 1846-ikban vagyunk: haladtunk — az időben!

Volna kórházunk is; hogy mindazáltal eddigelé felépítve nincs, jó lélekkel elmondhatjuk: oka nem polgárainkban keresendő, kik annak létrehozásában az ügyet illető buzgalommal eljártak: hanem azon körülményben, miszerint a megkívántató fundusra tökepengéből nem telvén, kérték püspök ő mlgát, engedné e célra legalkalmasabban használható a parochiának azon parlag telkét, mely jelenleg csupán üres hordószinneknél használtatik, még pedig hasonló teleknek cserefejebeni kiadása mellett. Ő mlsga — mint ezt hiteles tisztviselőtől hallám — 200 pftot ajánlott, a telket a paplaknak fentartani kívánván. E teleknél azonban már csak fekvésénél fogva sincs alkalmasabb; valóban elegendő ok nincs arra: miért nem szánhatnák azt a szenvedő emberiség javára állítandó épületnek azok, kiknek ha vannak kötelességeik, az említett célra áldozni egyike legfőbbjeiknek. Kérjük szerkesztő urat is Isten nevében, támogassa legalább csak egy felkiáltó jellel nyíltan megújított kérésünket ő mlgához, kinek ismert áldozati készségétől e kegyet megnyerni még reménységünk van. *) —

Mi nevezettest városunk mutatni tud, az legtöbbnyire a bányák művelésére vonatkozik. Találанд azonban a régiségbuvár itt olly becses szemletárgyat, melynek egész figyelmét gyönyörrel szentelendi. Egy régi templom az, fenálló romjaiban is olly fenséges szent ereklyéje az ó kornak, hogy pusztulni-hagyása csak nálunk nem tartatik véteknek. Ide ohajtanám szakértő Henszelman urat, mentené

*) Tehát!!!!

meg hiteles kutforrások, okiratok, koros lakosok emléke után történetét e' régiségnek, melynek becsét mi nem ismerjük. — Építtetett I. Lajos alatt szent István tiszteletére, melynek emlékeül minden évfordulaton a' toronyban zenét lehete hallani, de e' szép népszokás most már eltöröltetett! 1769-ben a' gyönyörű góthizlésben épült egyház egészen leégett mennykőokozta gyulás által. Most ott állnak pusztá falai, kerítvény nélkül megszenteltelenítve. — A' faragványok közül egy jeles darab még most is látható az ajtó felett, melyen a' Krisztust környező csoport ábrázoltatik; az idő viszontagságától, a' tanulók pajzán rongálásától nincs, ki megmentse. Néhány megmentett collossalis bálvány, remek vésetű szobor látható az új templom mellékboltozatában. Rajzát 's történetét ezen egyháznak birni kívánatos volna, művészetünk történeti adatául, mely szakban felette kevés emlékezetre méltót tudtunk az enyészettől megóvni.

Egy hetedhétországi nevezetességű épület van itt még kiemelni méltó: a' vásárbírói bureau, ugynevezett 'czédulaház.' — Meg más, csak 15 esztendeje, hogy építődik!

A' pékeknek itt sem parancsol senki, mert szavazattal bírnak, és nagyszájú kortesek. Comme chez vous pestiek!

Végzetül meg kell vallanunk, hogy jóllehet nemcsak geographiai tekintetben, de szellemileg is hátul áll Nagybánya; minek legfőbb oka abban keresendő, hogy Szathmármegye utain maga Mojzes népe sem volna képes száraz lábon átmenni, telegraphunk pedig más nincs a' kir. társzekérnél, mely csak tizennégy nap alatt jár meg ötven mértföldet; mindazáltal a' közel megyék székvárosainál műveltségben alább nem áll. Anyagi jóllétének emelésére nagy tényező lehetne a' kereskedés gesztenyével, aszalt gyümölcsössel, cserépedényvel 'sat., hanem az utak járhatatlansága akadályoztat minden közlekedést. Oh, nemesség! büszke lehetsz sántanyáidra, mint Velence, lagunáira!

E r d ő s z á d i.

JELLEMVÁZLATOK LEVELEKBEN.

A' SPANYOLOK.

Spanyolhont már a' római írók földi édennek nevezték; 's méltán, mert nincs olly tartomány, hová Isten pazarabban hintette volna gyönyörű adományait, 's mely teremője fényképét olly hű ecsettel rajzolja, mint Spanyolhon: kibontakozni látszik földi hüvelyéből, hogy hajnalesillagként mosolyogjon alanti testvéreihez. V a l e n c z i a mennykőlesönözte szépsége, G r a n a d a mellett A l h a m b r a tündér tájéka, hová a' mór királyok rakák sásfészkeiket; M a l a g a szerény bájjai lehetlen, hogy Isten ölébe ne ragadják a' természet hű fiát; Spanyolország érczaknái, gyémánt, jaspis, rubin, topaz, alabastrom dús erei egy Eldoradó széles kapuit látszanak kitárni, hol kéjbölcsőben sodorhatjuk le életszálunkat.

Engedj meg a' czimhez kissé hűtlen bevezetésért, 's térjünk e' gazdag hon lakóira.

Minden nép kiolthatatlanul szívja lelkebe eldődei jellemét, sőt külsejét is; vérmérsékletök 's szenvedelmök, mint végetlen láncz karikái, gyűrűznek a' késő maradékgig, melyeket éghajlat, türt bajok, élvezett örömök módosítanak ugyan, ámde az eredeti kép félreismerhetlen marad; minél több nép vegyületéből csirádzik az utód, annál tarkább színezetét találjuk fel benne a' hajlam- 's indulatoknak; 's erre például szolgál a' s p a n y o l. — Volt idő, midőn a' mórok ütek fel diadálpálczájokat az ország tetemesb része fölött, midőn Romából száműzött zsidók myriadként áraszták el téreit, mig N a v a r r a és A r a g o n i a szüzien, mint havi

liliom, őrzé meg keskeny határait kellemetlen idegenektől; V-dik Ferdinand egész honát megtisztítá külsalaktól, az ország kapesai összeforrtak; de a' százados lakos egy hosszú utókor sorába igtatá jelleme 's valója magvát, melyből a' mai spanyol fővonalai könnyen magyarázhatók.

A' s p a n y o l n ő h i u ; de ki fogja a' hiuságot nőnek vétkül felróni, kinek varázskelme, mint tavaszi napsugár, egy világot képes életre költeni?! 's ez önérzete gyöngéden, mint harmatcsepp a' rózsá kelyhében, himezi lelkébe e' szócskát: „h i u”?! — ámde a' spanyol nőhöz hozzáteszem: hogy a' hiuságban túlzó; hajzatában tömérdek gyémánt-kincs ragyog, mellynek árán egy legio nyomorultat ragadhatna ki inségéből; mantilla *) viselhetéseért kész volt zendülést indítani; éji sétatában **) János-bogarakat tűz fürteibe, csakhogy figyelmet gerjeszsen 's a' hódolók sergét mint parányi hangyákat szemlélhesse lábai előtt; — nem lehet ugyan a' spanyol nőt igéző szépek mondani, mégis őt azok füzérébe kell sorolnunk, kiknél magyarázhatlan báj a' férfinak nem értelmét, csak szívet hagyják szólni; holló-sötét fűrtök ömölnek szét hattyunyakán, átható tüzes szeme pillanatban mint cikázó villám gyorsasága tör át az ércszív kérgén is; kerekded ajka, gömbölyű harmatpuha karjai, eperajkai, mellyek közül gyönyörű gyöngysor mosolyg elő, noha szája a' szabályosnál kissé nagyobb; halvány arcai, mellyeken a' gyengéd pir olly érdekesen szökel fel, mint a' liliomra festett esti napsugár; ép elméssége, komoly, mégis fesztelen társalgása, még csintalan önféjűsége is szerelmi rózsaszálakon kapcsolja magához a' férfit.

Kedves barátom! midőn Berthádat szivedhez szorítád, 's ő olly édesen, olly olvadólag pihenteté keblét kebleden, ajkít ajkidon, te boldogabb voltál angyaloknál, kik Isten sugáriban játszanak! és midőn kérdezém tőled: mi tulajdona Berthának ragadja lelkedet a' felhőkön túl? — feleltél: e r é n y e , melly olly tiszta, mint a' ragyogó csillag hideg sugára!... ne hidd... nekünk tüzes ifjakkak a' nőerény még holtbetű, nekünk a' vonzó külseje, csábító, érzéki, kalandos nő csigázza idegeinket a' lehető tetőpontig; e' négy tulajdona Berthának dagasztá ereidet, e' négy a' spanyol nő szívének legbensőbb rejtekebe feneklett vonása sujtja a' büszke spanyolt lábaihoz, ezért eseng fel az érzéki szíve miatt örökös ifju spanyol szánakozó tekintetért szíve királynőjéhez, mint szomjuzó föld Isten könyüért; a' felmagasztalt nő fölemeli legyőzött vitézét, könnyedén ajánlja szívét 's regényesb bonyolódást sző vele, mint Lafontaine „Agatha“-jával; e' nőnemnek, úgy látszik, eleme a' regényesség, melly még a' romaiaktól csermelyezett keblébe.

Az igazság szavának tartozom felhozni a' spanyol nők munkátlanságát is, azok kivételével, kiket utóbb említeni fogok; nem buzog bennök tevékeny vér, a' keleti restség kiolthatlan mirigyül gyökerezett egész lényökbe, a' magas nap forró lángja emeli ki őket hosszú álmaik fekhelyéből, a' regg arany perczei tükörnek szentelvék, de hajh! ez nem tükrözi vissza tevékenytelenségök bűnét; lakoma, táncz, dalolás váltva váltja egymást; alkonyat 's az éj egyik oldala kalandozások perczei; a' második nap hű képe az elsőnek, és így tovább!!

Mind testalkatra, mind lelki tulajdonokra Spanyolhon minden lakóitól eltér B i s c a j a csendes fia; a' természet szent törvényei eredeti tisztaságukban merülnek itt fel, mint keleti pusztában a' kedves oáz; szeplőtlen szerelem, égő szabadságvágy, mint áradozó illat a' virág kelyhéből édeniti körét, és e' kettős gyöngy körül a' hon angyala fonja a' biscajai hazaszeretet lángoló tűzét. — A' biscajai nő kitünőleg munkás, arca barnás, de kellemes, mellyet élénk rozsapir emel; nem

*) Mantilla gazdagon hímzett női öltöny, melly hátulról a' főre hajtva, a' mellett betakarja 's lentebb két szárnyra oszlik. V.

**) A' nyári csaknem türhetlen hőség miatt közszokás a' hűvös éj gyönyöreit élvezni. V.

tolja fel ő bájait pipere vagy esáb által; szerény, őszinte szíve, szorgalma távolban tartja a' pajkos ifjút, 's mint szellemült lényhez, csak rejtetten sovárg utána a' férfin.

'S kell-e emlitenem, hogy a' rongyokba burkolt nyomor, mint mindenütt, ugy Spanyolországban is rémes alakban mutatkozik? ugy hiszem, nem; csak futólag legyen mondva, hogy itt a' nyomortól terhelt nő leapadt melle, vészt és elvetemedettséget hirdető tüzszelei, rendetlen haja a' pokol furiáit sejtetik velünk, 's jámboran, keresztet vetve tér ki e' rémalakok elől a' nyájas arczokhoz szokott utazó.

A' szem a' szív tükre' közmondásunk; mond ezt a' spanyolnak és felkaczag; ha barátját évtizedekig is ragadta el a' sors keblétől, nem hat reá — legalább külsőleg — a' viszontlátás pillanata, nem siet elébe, hanem nyugton várja be őt, szavait 's a' barátság külsőjeit kéméli, bár legjobb szív is lakja keblét; kis lángszeme, melly bizalmatlanságot, boszút, gúnyt lövell, idegenek iránti hidegsége, büszke külseje, hallgatagsága olly kellemetlen benyomást tesznek reánk, hogy lehetlen eleinte irántok vonzalmat éreznünk; szíve külföldiek iránt lassudan olvad, mint jégpáncél, melegítve az ifju nap által, de ha felgyulad, tartósan lángol, mint Vezuv keble. Ismeretes előtted a' spanyol büszkesége; szép erény, mig nemes marad; ocsmány bűn, mihelyt nemtelenné fajul; ám a' spanyoloknál ez jóval túlhaladta a' józanságot, a' leghitványabb koldus is kevélyen szólítja az átmenőt alamizsnáért 's annak megtagadásában szedje ki-ki össze emberségtudományát, ha a' legsértőbb kifakadásokkal terhelt nem akar odább iramlani. Mennél kevertebb népből származik a' spanyol, annál higgadtabb büszkesége; Arragonia és Navarra tiszta ősvérből származott lakói kevélyebbek, még a' pór is 'illustre Godo' czimet követel; innen van, hogy átalán csak külfényt becsül, bár családja belviszonyait végső nyomor ostroma üldözi; legtulzább fokban mutatkozik a' gög a' grandoknál, (első rangu nemeseknél); minden uszik ezeknél fény- 's csillogásban, ujjaiakon városok ára csillámlik, a' pompa hiu fényeért tetemes szolgasereget díjaz, melly őt, főkép nyilvános felléptekor ugy környezi, mint nálunk utca-hősök a' kötélművészt.

A' spanyolnak tulajdonságolt büszkeségemégis forrása némelly szép tulajdoninak, bár ezek is tulzólag mutatkoznak, p. o. a' becsületszeretnek, melly őt gyakran megóvjá alacsony tettektől, jeligeje: 'a' spanyol nem szól igaztalant', 's valóban, ő készebb bármi fájdalmat, vagy kárt eltűnni, mintsem adott becsületszavát megszegni; továbbá forrása a' vitézségnek, mellynek szinte gyakran dicséretes jeleit adá.

Amerika felfedezése tömérdek kincset teve hon ölébe, de olly bélyeget is süttött homlokára, mellyrepirulva emlékszik a' mostani spanyol: a' k e g y e t l e n s é g e t; aranyosvár lelke fátyollal voná be az erény szende képét, 's vad dühkel konczolá le az ártatlan, kegyelemért esengő benszülötteket; azonban e' föltől meglehetősen mentek a' mai spanyolok; a' féltékenység ördöge is vajmi sokszor dulja itt szét a' családi élet boldogságát; boszuvágya gyakorta vérrel színezi be a' házasság édes örömeit 's ha ez oldalát kiveszszük, meggondoltan cselekszik mindent, azért tettét ritkán bánja meg; képzelő tehetsége élénk, tanusítá ezt leginkább a' XVII-dik század költészete; elméje éles, de kiművelését gátolja restsége, melly kór a' két testvér Castiliában leginkább mutatkozik; élelme egyszerű és mérsékelt, mi önkényes következménye éghajlatának; forró égöve az ártatlan ifju szívgerjedelmibe a' bujaság öldöklő tövisét löki, melly szenvedelem sok spanyolnak kora, szomorú sirtás!

Valltéri.

BUDAPESTI SÉTÁK. XIX.

Megsétáltatám nyájas olvasóimat Pestnek árokszállásain, illik egyszer önöket tűzbe hoznom. Az egyszeri toronyőrrel felkiálthatok: „hála Isten, csakhogy ég!” De hol? kérdik szépkegyetek, ’s kíváncsian követnek az üllőuttra, hol nagy szerencséjére a’ szerencsétlenség istenösszonyának, egy csapszék tetejéről a’ láng csufolódba ölté ki nyelvét a’ városház felé, honnét nagy későn érkezett egy vizipuska. Szájtátogató volt elég, de halálos ellenségeinknek megfojtására még csak egy kalán viz sem találtatott . . .

Az egész történet, úgy látszott, mintha egy furfangos ficzko könyökére dölve, pipára gyújtott volna, ’s mint a’ körüllevők mondták, a’ kigyuláskor két bakancsos vitéz még javában énekelt a’ csapszékben: „korcsmárosné vizes a’ bor nem iszom”; ’s végre is csak a’ viz állott boszút a’ csapláron, ki eleget kiabált: „vizet vizet!” ijedtében elfeledvén, hogy a’ p i n c z é b e n van.

Szeretnők tudni, vajon van-e a’ városnak tűzoltószere, mert egy és félórai ottlétünk alatt sem jelentkezett több két csákla- és két hágcsonál, mellyek egyike párányiségában alig ért volna fel egy kupaktanácsi bölcseséget Figymádon, hol a’ gyujtogatók rovására addig isznak, míg a’ torkuk meg nem ég.

Hát még a’ borkannák! — ezek pirulának ám a’ szégyentől valamelly raktárban, mellynek öre szomjának lángját oltogató és széles jó kedvében egészségeért ivott a’ rendőrségi felsült intézkedésnek, melly a’ pörkölt kávénak a’ szagát Soroksáron is megérzi és a’ rántásillatot; de ha a’ villám egyszer lobbot vet, jobb oldalról balra fordulván, jó ízűt alszik ’s egykedvűen folytatja édes álmát a’ macao-bankról, néha-néha felkiáltván: „eins in Brand!”

Követ is agyon lehetett volna a’ tüzet dobálni, hátha még a’ szuszogó tűzoltó rendszer előbb felébredett volna!

De szó a’ mi szó; csak nem hazudság az, mit urambátyám mondott, hogy a’ pesti rendőrség miatt a’ Duna közepén is kényelmesen lepörkölődhetnek a’ ház. Azért, kedves uraim, a’ kinek a’ szívet és a’ tüdőt nem tizenhat krajczárjával mérték, a’ ki mit a’ szívében érez, eressze ki a’ tüdején ’s vegye nyelvelőre a’ lakosok sorát, kik nem nádi verebek, hogy fészkeiket kedvök szerint a’ viz hátára rakják; — azért a’ drága pénzért nem aludtjejes fazékakban kéri szükség idejében a’ vizet, hanem tizakús hordóban. — Ne is haragudjanak szavaimért, mert mi bizony magyarán szoktunk beszélni, tudván, hogy becsületes magyar ember szóból szokott érteni.

A’ katonai felügyeletet tartó főtisztet majdnem szerencsétlenség érte, mert szilajkodó lován megtáglván a’ terhelő, a’ nyereg lefordult; de a’ főtiszt szerencsén megmenekült: azonban ismét egy gonosz nyelv azt jegyzé meg, hogy nem szeretne annak a’ bőrében lenni, a’ ki a’ lovát megnyergelte! — De még magam sem!

A’ „Pillwax” előtt találkozunk ismét, nyájas olvasóim; csekély dolog ugyan az egész, de csak elmondjuk. Számláljanak, nyájas olvasóim, a’ 95-ik számig; ott álljanak meg, valamint nem állott meg a’ nevezett számú bérkocsis, ki a’ jövőheti lófuttatásra akarván kiképezni lovait, a’ legsűrűbb tömegkeresztül nyargalva, egy gyermeket lejárattott. Hirtelen a’ számokra tekintettem, és „tisztadantisztán” a’ 95. láttam, ’s ennyi botot mégis sokallottam a’ semmirekellőnek, lutriban pedig nem vehetném hasznát, mert a’ 90 már nonplus ultra, azaz: ne tovább; de a’ 95 mégis csak tovább ment, és temérdek nép futott egy halomra, közülök végre az ur utczai rendőr szaladt, és hallatlan dolog! — de esküszöm a’ legkisebb pesti zsemlye becsületére, hogy igazat mondok — a’ rendőr vagy ötven juratusra gyökerig ölté ki nyelvét, mért szaladnak össze a’ csodára? és mit magam sem hittem, megtörtént: a’ hajdu nem pofoztatódott fel, szörnyű kárára bizonyos lap vezérczikkező dühenek. A’ szegény betűszedő kinlódhatott volna ismét egy ominosus botrány! — on.

Történetesen épen a’ Horváth-háznál vagyunk, tekintsük meg az elhiresedett arablovakat, mellyek közül egyik különös figyelmet érdemel. Alapszine tündöklő

fényesen fehér, igen apró verhenyeges foltokkal, serénye pedig és farka, csodálatos játékában a természetnek, lángvörös. Majdnem hihetetlen, hogy a természetben illy példány létezzék, miután a színezet minden lépcsőzet nélkül egyszerre megy át a hófehérből a lángvörösbe, 's ha két hét elfolyta alatt már hatszor nem láttam volna, hajlandó volnék ügyes festésnek gondolni a vörös színt; de a színnek néhol megkülönböztethető változása ugyanegy, mint volt első látogatásom alkalmával. Legyen bárminek következménye az egész, szemgyönyör marad mindvégig e különösség, és naponként újra meg újra más tömeg tódul az arabfaj látására. A lófuttatás alkalmával hihetőleg mindenki megláthatja, míg most különös kegyelemből juthatni be hozzá. A felvigyázó és a tulajdonos arab rendesen a Pillvaxban lakik; hosszúsáruból füstölgetve, illatos dohányát több juratussal izletteti 's látszik gyönyörködni a fiatal vérben, melynek bár nyelvét nem érti, de jelekkel már némi komasági viszonyban áll vele. A czifra magyar öltönyt szereti nézni, de a kardokat hltványaknak találja, némi gúnnyal mutatván néma jelekkel, hogy csak dohányvágó késnek való. Egy pár magyar szóra is rákapott, de holmi sallangos kifejezések tempóját már Pestre jöttekor tudta. Ha üres tekeasztalt foghat, játszik, a meddig birja a lába, 's illyenkor, Károly, a jó kedvéről és kedélyes tréfáiról híres pillvaxi tekeőr, mulattatja, kinek sikerült osztatlan barátságát megnyerni. Így ha valaki kegyébe akar jutni, csak Károly által nyerheti azt meg. A mult napokban elkésvén arabunk a kávéházban, a kaput zárva találta, 's nem tudván, hogy csengetni szokás, verte az ajtót egész a beszakadásig; de csak nem jött a házmester! Szerencséjére Károly barátja meghallá a zörejt 's megmutatá neki a harangot. Na bezzeg, megtetszett neki a harangozás; most rendesen megvárja a kapubezárást 's addig huzza a nagy harangot, míg csak a kapu meg nem nyílik. Lovaglási ügyessége páratlan, 's lovának puszta szőrén, az óriási szökések daczára, kényelmesen ül, mintha bő nadrágjával együtt hátára nőtt volna.

Jövő héten szerencsénkre lófuttatás lesz, e napokban pedig a híres francia Dupuis fog működni, lebirkozójának 500 ftot ígért. Ej, ha a magyar író vagy egy évig fogainak számadásával rendbe jöhetne, dicső honorariumot kaphatna egy földhöz vágásért, melly legfőlebb öt perczig tart; míg egy dramának agyba fejelése hónapok véghetlen kinjába kerül, 's mi haszna ekkor is a védeyleti tagságnak, ha Obernyik maga megvallja, hogy 'Nötelen színj'-e i d e g e n s z ö v e t. Most aztán elmondhatnók Vahottal: 'éljen a honi!'

D a r a P é t e r.

NEMZETI SZINHÁZ.

Május 19-én: 'Don Carlos, Spanyol hon örököse,' drámai költemény 5 felvonásban, írta Schiller Fridrik, fordította Kelményi László.

Midőn a néző a jelen színmű előadására belép, minden előtt szükséges jól megjegyeznie, hogy azt maga szerzője drámai költeménynek nevezé, melly, különben a színlapokon szokatlan, elnevezés azt látszik tanusítani, hogy a lángeszű szerző szem előtt kívánta tartatni hallgatója által, miszerint művében kevésbbé a színpad, mint inkább egyedül a költészet, és kivált a lyrai költészet, nyelvén fog szólni. 'S ha ezt megjegyzők, biztosan várhatjuk, hogy a magasabb szellemi élvezekben bővebben részesülendünk, 's hogy teljes kímélettel és elnézéssel leendünk az iránt, ha e drámai költeményben inkább eszméket és érzeményeket, mint embereket, kiknek ezen eszmék és érzemények sajátai; inkább örök becsű általánosságokat, mint egyénileg jellemzetest találunk. — Schiller inkább eszmények, mint a valódiság embere volt; költeményeiben örömelebb sovárgott magasztos szelleme egy nem levő, de annyira kívánatos jobb világ, egy szebb arany kor után, mintsem bebocsátkozott volna az életnek, a mint van, tömkelegeibe, 's rajzolta volna az embereket, a miként élnek és vannak. Ez oka, hogy Schiller kiválólag mindenkor a lelkes, az ábrándos ifjúkor költője volt.

Azon emberek is, kik az életet és világot egészen valódi oldaláról fogják fel, érzik, ha keblöket nemesebb vágy lelkesíti, hogy bármilly szükséges legyen is, ez életbe 's világba magunkat betanulnunk, de sok, igen sok van benne, sőt a' legtöbb olyan, a' minek máskép és jobban kellne mennie. Ez érzet a' nemesebben gondolkozó lélek sajátja; ha forró 's nyomasztó vágygyá válik: ábrándozást; ha azon képzelgés kíséri, hogy a' mit ohajt, megvan, létezik, vagy közel és könnyen elérhető: érzélgést, rajoskodást szül . . . De bármennyire kötelessége is minden ép léleknek, magát ez utóbbiaktól távol tartani, kevesen fogják tagadni, hogy olly költői világba is, melly nem a' valódiság képeit tükrözi vissza, hanem inkább eszmények varázslataival kecséget bennünk, elmerülni, 's a' rögös való helyett a' bájos képzelgés karjain ringatózni, igen sokszor jól esik lelkünknek.

Olvastam egykor valamelly bécsi lapban azon gúnyos megjegyzést, hogy S c h i l l e r nek a' barátság és szerelem 's különösen az emberiség felől némelly szép gondolatai voltak, 's azokat akará előadni, és azért irta Don Carlost. Szép dolog. Szeretném látni, kevésbbé találta volna-e helyén a' bécsi bíráló a' gúnyos hangot, ha Don Carlos gondolatok és épen szép gondolatok hiányában iratott volna. — Három főirány van, melyekben e' drámai költeményben a' költő lelkesült eszméit kitárni akará: ember- és honszeretet, barátság, szerelem. Mindenik tekintetben két főhőse van a' tragoediának: don Carlos és Posa marquis, mindegyik az ember- és honszeretettől egyiránt lelkesülő, az utóbbi a' szerelemtől ment, az előbbi annak kevés ététől, sok keservétől kinoztatva, 's a' barátság magasztos szent kötelekei által mindkettő szorosan összefűzve, ez eszmében egészen egyesítve.

Don Carlos és Posa marquis két ifju, kiknek szoros barátsága még az iskolai években kezdődött, 's kik egymás közt megosztott szentelt ostyára esküvének, hogy e' frigyben híven, állhatatosan a' halálig lesznek szövetkezve egymással. Legfőbb vonása mindkettőnek tüzteljes lélek, érzelemdús forró szív, nagy és magasztos cselekvési vágy; legfőbb különbség a' kettő közt, hogy Posa marquis Carlos barátjánál sokkal magasabb értelmiség, ki őt, mint mondják, keresztül látja, kinek ez tanácsaival él, 's kinek egész viseletéből kitetszik, hogy őt kitűzött czélok felé vezetni szintolly hajlandó, mint a' minő képes erre. Hogy illy tüzelkekben a' szerelem is gyorsan hatalmas erőre kap 's kiolthatlan lángokkal ég, magától értetik, 's szinte hihetlen volna Posa marquist is minden szerelmi érzet nélkül képzelünk, ha e' részben a' költő előre le nem mondat velünk várakozásunkról némileg az által, hogy őt máltai lovaggá teszi.

Don Carlost L e n d v a y ur játszotta. — Egyelőre meg kell mondanunk az előadásról azt, hogy egészen véve, sokkal lassubb, vontatottabb és készületlenebb volt, mint azon több, mint félévi várakozás után remélni lehetett, mióta e' színmű előadásra készen vár. — Általában, 's ez nem épen gáncsolására mondatik itt színészeinknek, ők az embert ábrázolni sokkal jobban tudják, mint a' látható alakba öltöztetett eszméket előállítani; tanúsága ennek az, hogy S h a k s p e a r e több darabjait adták már elő szinpadunkon, 's ezen előadások általában hasonlíthatlanul jobban sikerültek, mint S c h i l l e r jelen drámai költeménye. Don Carlos különösen szabatos, lelkes, gyakran ünnepélyes szaválást kíván, 's ez szinpadunkon a' leggyöngébb oldal. — L e n d v a y ur Carlosban leginkább a' merengő, szerelmébe egészen elmélyedt, minden akadályt feledő ifjút tüntette ki, ki többször meláz keble érzeményein, mint foglalkoznék azon magasztosabb gondolatokkal, mellyek barátja lelkét egészen eltölték, 's mellyek felé ez őt vezetni akarja. E' részben különösen ki kell vala emelnie azon perczeket, midőn barátja által Flandriára 's a' zsar-nokilag kiontott keresztény vér folyására emlékeztetik, 's midőn e' tárgyak maguktól is megfordulnak elméjében; mert ámbár don Carlosnak legfőbb érzelme 's gondolata boldogtalan szerelme, de ez nem egyedüli. — Don Carlosban egyebek közt meglehetősen adag keserűség is uralkodik, a' mennyiben olly lélekben, miut az övé, a' keserű-

ség megfogamzhatik; e' keserűség nem annyira abból ered, mivel 'apja által szerelme tárgyától megfosztatott, hanem mivel ez apa, kihez ő a' legforróbb gyermeki ragaszkodással viseltetni ohajtana, őt folytonos gyanakodással kinozza, elkábítatva a' trónt környező barátok által. E' keserűség mindjárt az első jelenetben kitör, midőn Domingoval beszélget, 's ezt itt helyén leende, élesebben kitüntetni. De más részről aljas indulat épen nem lakozik ez ifjuban, 's így midőn Eboli hercegnőtül, ama mindkét részről keserű csalódást felfedező jelenetben, a' királynak véletlenül kezébe jutott levelét erővel elviszi, ezt bizonyosan csak szerelmi elvakultságában teheti, a' nélkül, hogy e' tett által a' benne bizakodót keseríteni, vagy épen kinozni 's büntetni akará. L e n d v a y ur pedig e' jelenetben, midőn a' levelet, Eboli kérelmeinek ellenére, magával viszi, azon gúnyos, csipős keserűséget, szemrehányó hangot használta, melyből egészen az tűnt ki, mintha a' mondott levelet nem saját magának remélt boldogítása végett vitte volna el, hanem egyedül azért, hogy a' hercegnőn boszút álljon, a' mire oka sincsen. Azon erőszaknak, melyet ekkor Eboli kérelmei ellen elkövet, sokkal szelidebbnek kell lenni hangban, sokkal lágyabbnak, kiméletesnek egész viseletben . . . Egyébiránt a' három első felvonásban a' Posa marquisvali első találkozás, a' királynévali összejövetel, az Ebolivali légy-ott, mint a' darabnak különben is fénypontjai, Lendvay ur sikerültebb jelenetei közé tartoztak; ezekhez lehetne számítani hihetőleg az első felvonás végjeleneit is, ha előadás alkalmával ki nem hagyatott volna, mely rövidítést, több más érdekes jelenetekkel együtt, kénytelen volt megtenni a' rendezőség, miután az előadás még így is 11 óráig tartott.

Posa marquis E g r e s s y G. ur kezeiben volt. — Igen jelesen jegyeztetett meg e' lapok mult számában, hogy ezen első előadás alig tekinthető többnek egy főpróbánál. Ezt leginkább E g r e s s y ur játéka után lehet állítani . . Távul legyen tölem, hogy olly művész felől, mint E g r e s s y, gondatlanul szóljak; benne épen az megbecsülhetlen, mert igen ritka tulajdonság, hogy gondolkozás, értelmes kiszámítás szerint játszik; de valamint nincs olly erény, melynek árnyában egy rokonfajú hiba nem sarjadhanék: úgy e' részben nem ritkán lehet, 's ez különösen a' mai előadásra nézve igen méltán tehető, E g r e s s y ur játékát arról vádolni, hogy szerepe felett a' gondolkozást, a' számítgatást a' színpadon is folytatja, 's hogy úgy mondjam, azon számoló-táblájával, melynek a' hallgatóság előtt csak eredményét kellne felmutatnia, lép a' közönség elé, holott gondolkozni a' szerep felett otthon és a' próbákon szükséges, előadás alkalmával kész tanulmány kívánatik. E' tulajdonsága E g r e s s y G. urnak két nevezetes hibát bír következményül: először, a' nézőre, ki a' művészileg kiszámolt játékot élvezni jő, e' melázó fontolgatás valami nyomasztó teher gyanánt hat, melytől szabadulni ohajtana 's kész volna a' későn számolgtatón segítni; másodszor, ez elkészt gondolkozás teszi különösen E g r e s s y ur játékát ollykor nagyon hideggé, vontatottá, 's leginkább olly szerepekben, melyeket ő különösen választ studiuma tárgyaúl; az ember azt gondolná, hogy E g r e s s y ur láttatni 's éreztetni akarja a' közönséggel, miszerint a' művészet, melyet élvül nyújt, fáradságos tanulások eredménye, holott ezt az avatott ugysis tudja, az avatlant pedig felőle meggyőzni a' színpadról ugysem lehet, és nincs is helyén. — Emlitém, hogy Posa marquis leginkább felsőbb, tisztultabb értelmiség által különbözik Carlos barátjától; de e' felsőbb értelmiség olly kevésbé képes őt hideggé tenni, hogy épen ellenkezőleg tüzelkének forrósága az egész darab majd jelenéseiből bőven kitetszik, kitetszik föltétlen barátságából a' királyfi iránt, 's azon magasztos készségből, mellyel magát e' barátért és a' szabadság és emberszeretet magas eszméiért feláldozza. — E' hidegség, e' fontolgatás különösen kitűnt az első két felvonás jeleneteiben; mert a' harmadikban, különösen ama híres jelenetben a' királylyal, keble inkább fölmelegült, 's ennek legtöbb helyeit jelesül adá. E g r e s s y G. urat különösen ismerjük a' színpadról is a' sza-

badságszeretetről, mert hol szabadelmű eszméket, zsarnokság vagy előítéletek ellen csapkodó ostorzásokat kell elmondania, ott lelke egész tüzzel ég, ott egészen azzá lesz, mivé őt mindenkor ohajtának: elfeledkezik a' fontolva haladó számolgatásról, tárgyával 's a' személyesített lényvel összeolvad, egygyé lesz, 's ilyenkor művészetének diadalai elmaradhatlanok. Igaz ugyan, hogy az illy jelenet magában is olyan, melly iránt a' szabadszelleme magyar közönség mindig különös rokonszenvvel viseltetik, de e' dicsérendő rokonszenvnek mind ébresztésére, mind fentartására E g r e s s y G. ur játéka igen sokat tesz; — ő a' színpadon a' leghatályosabb agitator. — A' mi azonban E g r e s s y G. urnak az utolsó felvonásokbani játékát illeti, különösen azon jeleneteket, midőn merész terveivel megbukván, barátjának 's eszméi valóításának kedvéért magát halálra szánja; midőn a' királynétől és Carlostul búcsuzik, ezekkel, nézetem szerint, legkevésbbé sem lehetünk megelégedve. E' jelenetekben E g r e s s y G. ur a' magasztos lelkű Posát siránkozó, csüggedező ifjoncz gyanánt tüntette elénk, a' ki meggondolatlan erővel nagy dolgokba kezdeni vakmerősködött, 's most a' kivitelnél csüggedni kezd 's majdnem azon gondolathoz kész ragaszkodni, bár fordulna el tőle e' keserű pohár. 'S e' csüggedés, e' siránkozás semmikép nincs helyén; Posa bátor lelke, a' halál közelgő pillanatában is, már az előzményeknél fogva meg nem törhetett, 's hogy meg nem tört, ezt mind az tanúsítja, miként a' költő e' személyt ezen jelenetekben föllépteti. Ő gondosan és kiszámolt finomsággal játsza magát a' király kezébe, szintolly gondosan végrendelményez, elmegy búcsuzni a' királynéhez, szívére köti, hogy Carlost az emberiség-boldogító nagy eszmékben buzdítsa, gyámolítsa; elmegy búcsuzni barátjához, 's tisztán kifejté előtte a' dolgok jelen állását. Mindezt azon érzélgőleg csüggedő ember, kit E g r e s s y G. ur elénk állított, így nem teheti. Azon rövid feleletek, melyeket a' királynéhez és barátjához intéz, midőn általok visszalépésre 's a' tett intézkedések lehető megsemmisítésére felhivatik, bőven mutatják, hogy ez ember magával nagyon tisztában van, kiszámolt lépéseit épen nem bánja meg. Maga azon kétszeri felszólalás, mellyet a' némileg elérzékenyültől hallunk, midőn a' királynétől távozván, felkiált: Oh, az élet mégis olly szép! 's később azon másik, midőn barátja elérzékenyítő rábeszélései ellen szabadkozik, mindez csak azt mutatja, hogy az ifju kebelben erőteljes életkedv uralkodik, de nem azt, hogy ez életkedv majd-majd hiűtalmat kezd gyakorolni eddigi feltételei felett. . . 'S mondasság bár végre Posa e' tette tüzöl ábrándnak, ki nem tudja, hogy az ábrándosság sokszor és többnyire olly erővel ruházza fel a' lelket, mellyet neki hidegen számoló ész is ritkán kölcsönözhet? — Egyébiránt E g r e s s y G. ur, némelly fölmelegülőbb jeleneteit kivéve, az egész darabon végig szinte az érthetlenségig halkán beszélt, melly hibáját gyakor izben még azzal is tetézte, hogy félig vagy egészen elfordulva a' hallgatóságtól, szavallta némelly jeleneteit.

Eboli L e n d v a y n é asszony kezében volt, a' mit mondani sok szerepre nézve annyi, mint annak jó kiviteléről tenni tanuságot. Szeretném ezt ez alkalommal is egyáltalában állithatni; azonban nem lehet, a' gyöngé szaválás 's a' derék művésznő gyöngült hangja sokat gyöngítettek e' szerep több helyein. Legsikerültebbek mindenesetre első jelenetei voltak, 's kivált Carlossali jelenete, mellyben a' mélyen érzett, forró, győzelméről magát bizonyosnak hívő 's utóbb annál keserűbben csalódott szerelmet tünteté elő. . . Ámbár L e n d v a y n é asszonynak az erőteljt kívánó jelenetek nem legjobban sikerülnek, azon helyet, hol csalódását megtudván, boszút forral, sokkal jobban adhatá, ha benne kevésbbé i p a r k o d i k erőt kifejteni. Eboli sem olly igen szenvedélyes, annál kevésbbé erőteljes hölgy, mint minőnek némellyek akarják állítani; szenvedélye csak abból áll, hogy különféle jeleket, miket Carloson észrevett, elég g y ö n g é volt maga iránti szerelemre magyarázni, 's e' hitben lágyszívű bizalommal közeledik a' részéről is megszeretett ifjuhoz, 's mert g y ö n g é d s é g é t, szemérmét rendkívül sértve

érzi, hanyatthomlok rohan a' legnagyobb szegyenbe, hogy a' kisebbet könnyebben viselhesse. Elkábul, vakon rohan, elsodortatik. 'S midőn fölebred, a' legnagyobb törelmességgel járul a' királynéhoz, egészen csüggedve van. És mindez nem erő, nem valami erőteljes szenvedély; hanem gyöngeség mind végiglen.

A' többi szerepek közül Erzsébetet L a b o r f a l v i R. kisasz., Fülöp királyt F á n e s y ur, Albát B a r t h a ú r, Domingót U d v a r h e l y i M. ú r játszotta. — Felölök tán máskor szólandok.

Az először adatott színmű nagyszámu hallgatóság által látogattaték, 's az előadás minden lassúsága 's halksága mellett tetszéssel fogadtatott. — A' fordításban, egyedül színpad számára dolgozván, főczélom volt, könnyen folyó nyelvvel hűn adni vissza az eredetit. Egyébiránt felőle itélni nem engem illet. Az 'Ungar' című folyóiratnak sehogys sem tetszik, mi azt mutatja, hogy vagy én vagy ő nem vagyunk elegendőleg jártasok a' magyar nyelvben; de hogy ugyanazon német lap ugyanakkor a' p h y s i o l o g i a (!) ellen vétkező rövidítésekkel vádolja a' rendezőseget, ez már nagy tanúsága bölcseségének, 's minden esetre bizonyítja, hogy hallott valamit harangozni a' tudományok — neveiről. Azon affectált ignorálásra nézve, mellyel a' szerkesztő nevemet olvasói előtt kérdőjelével gunyolni törekszik, egy részt sajnálkozom a' szerkesztő felett, egy részt örvendek; sajnálkozom, mert a' ki magyar irodalom ismeretében némi jártasságot igényel, szerény nevemmel újabb időben mégis több helyen és alkalommal találkozhatott; örvendek pedig, mert nagyon kedves dolog előttem, midőn a' jámbor s z e r k e s z t ő illy forróhálával viseltetik irántam, a' miért őt egy időben ugyan-e lapokban botfenyegetések ellen — csupán jogtisztelésből, mert még kevésbbé ismerem őt, mint ő engem — erélyesen, és rá nézve, nagyon hiszem, igen kedves sikerrel védelmeztem. *)

K e l m e n f y L á s z l ó.

MI HIR BUDÁN?

H u n y a d y L á s z l ó 's a' b é c s i e k. — Mindig nagy barátja voltam a' német zenének, Isten látja lelkemet, nem a' németek — annál kevésbbé a' bécsiek iránti előszeretetből; hanem egyedül azért, mert osztom az összes zeneértő világ azon meggyőződését, hogy a' német zene, mélység, kedélyesség, szépség és classicitas tekintetében fölülmúl minden egyebeken. 'S azonfölül meggyőződésém az, (miben velem kétség kívül minden elfogulatlan ember osztozik), hogy midőn művészetről van szó, minden más tekinteteket, melyeknél fogva a' németek iránt nem nagy rokonszeny uralkodik bennünk, félre kell tenni . . . Azonban a' bécsi zeneértő világ — azon világ t. i., melly maga felől ott helybeli hírlapokban számrul számra híresztelteti, hogy ő zenében a' legilletékesebb bíró, 's ítéleteitől alig akar engedni felebbvitelt! — másképp gondolkozik, 's ennek legujabban csudálatosan

*) Tisztelt barátunk, kit mind saját neve, mind fenebbi 's 'Vas Andor' álnevei alatt eléggé dicséretesen ismer az olvasó közönség, legkisebbé se ütközzék meg, ha találkoznak még most is emberek, kik az idővel hátra maradván, azt hiszik szolgálatot tesznek bizonyos irányban, régi ellenkezések fentartása által. Tempi passati! — késő már, némelly álnevek iránt épen itt a' főváros közepében ignorálást affectálni. — De nem is eredhetett ezen kérdőjel az 'Ungar' szerkesztőjétől, kinek lapjában Kelmenfy neve már többször előfordult 's ki sokkal jobban ismeri a' magyar irodalmat, és sokkal több rokonszenyvel viseltetik iránta, semhogy olly ignorálást affectálna, melly legfőlebb magának az ignoránsnak válhatik szegyenére.

S z e r k.

furcsa, 's lovaglasságáról és méltányosságáról különös tanúságot tevő jeleit adá, következőképen:

L i s z t F e r e n c z előadá Erkel 'Hunyady László' dalművének nyitányát. A' zenemű tetszett, annyira tetszett, hogy azt a' műértő közönség (melly bizonyosan legkevesébbé gyanusíthatatik vak sympathiákról a' magyarság iránt!) ismételteté. 'S a' tapsok 's ismétlései felhívások közt fölemelé fejét néhány szerencsétlen flótás a' bécsi zeneértők közül, 's korholó pisszegésekkel adta tudtul elégtelenségét, mert nekik a' magyar zene a' magyar mestertől nem kell, csak azért sem kell! . . . „Auch gut!“ mondhatja erre a' bécsi elmésségek atyamestere.

Azonban Pester is vannak — ide nem értve mindnyájokat — némelly zugzenészek, pygmaeuságukban nagyokat pillantók, és (akár hiszi valaki, akár nem) hazulról az utcákra 's az utcákról haza azon boldog ábrándok közt sétálgatók, hogy ők a' német zenének képviselői! E' celebritások elkárhozott lelkek kinaival nézék Erkel 'Hunyady László'-ját, mert a' mester magyar volt, 's azonfölül zenét, kedélyt, mélységet lehelő magyar zenét mert alkotni ott, hol ama húrkinzók és léghevítők az alkotottat is visszaadni csak vajadások közt bírják. E' hasonlithatlan hőslélkű férfiak a' bécsi pisszegésben a' feltámadás trombita-rivalgását vélték hallani, 's most kevélyebben járnak a' nyilvános téreken, és hirdetgetik: mert minek az a' m a g y a r z e n e a' világon? hiszen van már n é m e t, a' hasonlithatlan és utolérhetlen, érje be azzal ne csak az osztrák, sváb, porosz, württembergi 'stb., hanem a' magyar is! . . . „Hiszen jó!“ mondhatjuk erre mi mosolyogva.

Tehát ti, oh halhatlan férfiak! már is megijedtetek a' magyar zenétől, már is, midőn még bölcsőjében van? 's remegtek, hogyha kigyókat fojtogat meg gyermeki karokkal, mi lesz majd belőletek? Ne féljete, oh jámborok! Ha azon mélység, mely a' magyar zene elemeiben rejlik, saját eredeti irányában és az ígérkező nagyságra kifejlik, (pedig — oh fájdalom! — szomoru helyzetünkben illy teljes kifejléstől részünkről semmi irányban nem kellne remegnetek!), vagy jobb lesz az még a' német zenénél is, vagy rosszabb. Ha jobb, tehát olly elfogulatlanok, olly számandó vakok vagytok-e, hogy nyirettyűitekkel és fűcsőveitekkel a' jónál jobbra haladást megakadályozni törekedhettek? 's ki akarjátok tűzni a' határt, mellyen túl a' zeneművészetben többé haladni nem szabad, 's mellynek csúcsán ti álltok meg egy bécsi verklivel 's a' 'Büvös vadász' híres ländlerével? . . . Ha pedig rosszabb, tehát mi bánt titeket? Mért nem irtjátok ki tűzzel vassal az olasz és francia zenét is, mely classicításra szinte nem hasonlítható a' némettel? Tehát csak a' magyar, ezen alig mozogni kezdő magyar lehet szálla szemetekben, mellyet erő erejével kitörülgetni, kipisszegni ohajtotok? . . . Hiszen jó! Szánlak benneteket.

Szégyen, valóban szégyen, midőn egy közönség, mellynél a' művészet magasra fejlett, vagy ennek csak kis töredéke is, alacsony indulat által illykép vezéreltetik; midőn illy nyilvánosan tünteti fel ellenszenveit olly emberek iránt, kik tőlök mindenkor mindent, a' mi jót adhattak, teljes méltánylattal fogadtunk; szégyen, midőn a' helyett, hogy nemeslelkűleg gyámoló kart nyujtana az emelkedőnek, szűkkeblűleg lábaiba kapaszkodik 's földre rántani iparkodik őt magához, a' seres kannák és rántott csirkék közé. Lehetlen ilyenkor a' bécsi méltányosságnak hangos éljent nem kiáltanunk, mert ugyan mit tettek volna azon emberek, kik most a' jót is pisszegésekkel korholni törekedtek, akkor, ha 'Hunyady László' nyitánya valóban ros és gyöngye férczmű leendett? . . . De hiszen olly zeneszerzőt, mint E r k e l, megérteni kell; a' megértés pedig nem mindenkor könnyű dolog, főleg ollyanoknál, kik a' L a n n e r e k és S t r a u s z o k keringőit tartják a' zeneművészet virágának.

* * *

— A' budai Horváthkertben h o l n a p nagy ünnep fog rendeztetni a' pesti gyermekkórház és Hermina-kápolna javára. — Furcsán jártunk mi ezen ünnep rendezésével, mit másoknak épületes példájára röviden elmondani akarunk. — A' gyer-

mekkórházi egyesület egyik választmányi tagja felszólított a' pesti német színház bérlője által, eszközölné ki illető helyen, miszerint pünkösdi vasárnapján a' nevezett intézet javára a' pesti városligeti szinkörben valami nagyobb szerű multság adathassék: melly felszólítás következtében mi magunk rándultunk fel Esztergamba 's az engedelmet megnyervén, választmányi elnökünk a' német színház bérlőjét felszólítá, hogy miután neki, t. i. Forst urnak, illy nagy ünnepen ugysem volna szabad tulajdon zsebére játszani, 's a' remélhető nagy jövedelemhez úgy szólván i n g y e n jut, ennek legalább felét engedné át az intézetnek. Mire Forst uram igen röviden azt válaszolá, hogy — az engedelem t. i. nem terjeszkedvén ki amolyan 'jux'-féle előadásokra, minők a' szinkörben napi renden vannak, 's mikről helyesen jegyeztetek meg, hogy a' nagy ünnep méltóságával ellenkeznek — ő (Forst uram) már nem hajlandó valamit rendezni; különben is köszönje meg a' kórházi választmány, akármit adnak is neki! — Meg is köszönjük 's pedig igen szépen, de akkor nem kell ám az intézet köpenyege alól a' közönség zsebére vadászni 's nem oda bigyeszteni ujjnyi hosszú betűkkel: 'adatik a' pesti gyermekkórház javára,' midőn ez üdvös intézet azután az ezer és több forint jövedelemből alig kap száz bankó forintot. — Éljen a' speculativus bérlő!! — A' budai bérlő M i c h e l u r e' tekintetben sokkal humanusabb volt 's szíves készséggel engedé át csekély bérért az egész Horváthkertet. Az ünnep rendezését T o m a l a ur vállálá magára.

— Már két hete, hogy L i s z t elutazott 's még mindig szólnak róla a' lapok. — Mi is láttunk egy pár 'witz'-et a' viz fölszínén hanykolódní, mint a' 'Pesti hirlap' újdonságírója mondja, és sietünk azokat onnan kiszabadítani, tehát:

a) Mit csináltak L i s z t t e l egy uriutczai társaságban? B e r á n t o t t á k.

b) A' 'Honderü' legújabb számában a' szerkesztő ur azt sugja a' művészet barátnak fülebe, miszerint L i s z t egy általa, t. i. a' szerkesztő ur által, valamely jótékony célra rendezendő nagyszerű akademiában fogja magát hallatni, ha visszajön, melly ünnepélyről tisztelt collegánk feltartja magának annak idejében bővebben szólani. — Egy elmés barátunk erre azt jegyzé meg, mikép már tudja, miert szokta a' 'Honderü' t. cz. szerkesztője a' színházi páholyban mindig felfújni keztyűit? Mert azon zenészetű akademiában hihetőleg s o l o fog — k e z t y ü b e d u d á l n i !

V a s G.

— A' szabók céhe e' napokban különös módon megszaporodott. A' pestvárosi örcsapat tizenkét egyénnel szaporítottván, ezek felruházását árverés útján — egy b á d o g o s vállalta magára.

— A' lófuttatások június 4-én kezdődnek. Csak olly távol ne esnék e' multság a' várostól vagy legalább gőzös szállítaná oda a' közönséget, mi nem volna olly nagy boszorkányság, ha t. i. a' gőzhajózási igazgatóság érdemesnek tartaná, a' közönség kényelmét és kívánatait figyelembe venni. Igaz, hogy ez reá nézve szokatlan volna ugyan, de megpróbálni nem ártana.

SOPRONI LEVÉL. T o r m a nevem, falusi, egyszerű kiváltságtalan g y ö k é r, 's pedig honi, ki burgonyásógorait, minden ős telepedvényi szabadalmaik mellett, csak vendégekül ismeri. Torma vagyok, ismétlem, ki azonban ollykor az uri és egyéb fajokról is megemlékezendem. — Ismeritek a' tormát? Azt a' magyar n y e r s e n e c z e t t e l föleresztve szereti; e' tulajdonában udvarolandó a' soproniaknak is, bár sejtésem szerint inkább ohajtanák t e j f ö l ö s e n. Ah, pedig, drága körültekintő atyámfia! orrotok igen neki-tompult, hogy a' bécsi, pátz' csak csiklandozni sem bírja már; holott az erős tormagyökér akár tövestül kitekerje, miglen a' nemzetiség-, és magyar érdekekre olly fintorogvatüszögtök. Szeret-

lek én benneteket, atyámfiai! azért elmondom a' világnak, minő bájaitok hódítának meg. — Sopron, tudjátok, magyarországi német város. Alól: városi műveltség, fölül: német humanitás nélkül. Amazt neveletlen, pórias; emezt a' magasból keletkező utféli hirdetmények, például, a' neuhoffi fasor előtti, kézzelfoghatólag tanusítják. Sopron s z a b a d a l m a z o t t, de az előítéletektől maig sem s z a b a d; vannak ő r z ő t t k a p u i; de a' nemzetiséget nem ő r z i k, 's a' külföld ferdeségeit tárt kapuval fogadják. — Élete Sopronnak c o n t e m p l a t i v, a' honra nézve e x c l u s i v. Az állatokat igen szereti, mert czimereit macskák, ebek, medvék és kitünőleg sasok képezik, 's ha Garaynak igaza van, úgy Sopron fölvilágultsága e' mértékből alig emelkedett a' középkoron túl; pedig milly hibás vélemény ez! — midőn annyira haladánk, hogy nálunk már 18 éves kisaszszony is anyákat nevel. Mutassatok másutt ehez fogható magas példát! Ugy van biz az! mert nőnevelő (?) intézetünk odalett; mi pedig szerencsés utat kívántunk a' cseh madamnak. Jövőre, mint halljuk, helyét egy p a t t a n t y u s töltendi be, 's így nőink legalább jó k a t o n á k k á válhatnak. Testgyakorló intézetünk szinte fölbomlott, öröme a' szőnyegtaposó izomtalan nemzedéknek. Casinonkból, honnan a' k e v e r t v é r ü t kinézik, tehát a' t i s z t a v é r ü e k gyűlhelyéről, egy hercegi ajándok, másutt ébresztő, ott tán unalmi gép, az óra — minden zárkózás gunyára — ellopott! — Van nálunk egy magát philanthroph intézetnek csufoló társaság, melly csupa szeretetéből a' kövér osztálynak, olly magasra igyekvők háza bérét verni, hogy a' nemes tanács közbejötté nélkül, Sopront egy nevezetes fogyasztótól fosztja meg. Az intézetet Spar-Casának nevezik. . .

Végül egy örömhírral zárom be tudósításomat. Az ev. lyceumi magyar társaság tegnap ülé 56 évi örömnépét. Igaz ugyan, hogy magasb követelést ez ünnep egészben alig elégíthetett ki; de dicsérendő mégis azon buzgó szorgalomért, melly azifjak műveletéből kitűnt. Nem hagyhatom említetlenül gr. Stainlein Ottonak e' thema fölött „a' honi történet buzdit bennünket a' hazafiságra“ — olly hő kebelből fakadó, mint érett észszel rendezett, 's gyakorlott tollal fogalmazott ékes és érdekes beszédét, melly annál hatósb lön, mert az ifju, nyelvünket csak egy év óta bírja, 's pedig kiejtését leszámítva, már is jobban sok született magyarnál. Egyébiránt minden fölépített ifjun meglátszott a' szavalási ügyetlenség, melyre kissé több gond fordíthatott volna. Aztán csupán saját munkáikat hallani; ha a' kis számu közönséget nemzetiség iránti kitűrés nem tartóztatja, bizony unalmassá válhatik; azért tanácslanám, hogy jelesb költőink darabjait, jövőre sziveskedjenek előadni; mire Sopronban annyi szükség van, hogy tán ez által a' honi irodalom olvasásához is lehetne egyet kettőt édesgetni. Közben-közben e' mellett saját j e l e s e b b dolgozataikat is bemutathatnak, 's a' társaság épen semmit nem vesztené, sőt a' profanus közönség előtt inkább nyerhetne tekintélyében. Isten önökkel a' viszontlátásig.

T o r m a.

KÜLFÖLDI LEVELEZÉSEK.

P o t s d a m, april 3-án.

K e d v e s * * á m! Valóságos vándoréletet élek. Mintha üznének egyik városból a' másikba, úgy sietek mindig tovább és tovább szeretett hazámtól. Alig pihentem ki magamat Berlinben öt napig, 's im már Potsdamban vagyok, a' poroszok Versailles-jében. A' francziákat nem láttam 's talán már látni sem fogom! vizsgasztalásomul lehet tehát, hogy legalább csekélyes utánzása nem ismeretlen előttem.

A' berliniek Potsdamot Berlin külvárosának szeretik nevezni; a' potsdamiak ezért haragszanak, 's másod székvárosnak tekintik e' palotás, szobros katakombát,

mellybe a' poroszok nagy Fridrikének szelleme és teste temetkezett 's hol alig látsz egyebet, mint mozgó és megkövesült szobrokat. Ezek figyelmes, mozdulatlan nézői amazoknak, kik a' királyi palota előtti téren egész isten-adta nap tapossák dob- és sípszónál a' feneketlen homokot, mellyet más becsületes ember nagy bajjal képes csak áthatolni.

Öt nap Berlinben kevés, fogod mondani. 'S én úgy találtam, hogy nem sok ugyan, de elég, kivált a' fejlődő kikelettel, midőn a' hives hársak, lombtalan vázaikkal csak növelik azon unalmat, melly a' szép palotaváros végtelen hosszú útain (mert itt csak utak vannak, 's utcák nincsenek) hajnaltól esti hat óráig, midőn a' szini mutatóványok kezdődnek, szétterül. 'S nem csupán idegenekre nézve unalmas e' város, ha museumait egyszer megtekintvén, nem lelnek egyéb foglalatosságot, mint fel 's alá járni katonasorba állított házai előtt: de unalmas az magokra a' lakosokra nézve is, kik között hiába keresnénk szívélyes, kedélyes egymáshoz közeledést. Ezt nem Lipcsében hallottam csupán, de hallottam 's tapasztaltam azon jó uraknál is, kikhez ajánló-leveleket hoztam; de kik közül igen kedves kivételt kell tennem K* és W* urakban, kik polgártársaikra nézve a' fennebbi állítást szinte ismételik, de kik házukban 's azon kívül a' legbarátságosb fogadás jótékonyágát éreztetik velem.

Illy népjellemmel, ne csodáld, kedves * *ám, ha orvosommal végezvén, 's a' művészet és régiség kincseit megtekintvén, siettem e' várost odahagyni, 's házámtól messzebbre távozni. Ezt csak azért tettem, hogy minél előbb közeledhessem ismét hozzá. Még három nap 's ezek multával minden pillanat felétek fog közelebb vezetni.

Ha Berlin, kivált az év ezen szakában, nem mulatságos: mint volna az Potsdam, melly — bármint szabódjék is a' ns tanács — mióta a' vaspályán 3 negyed óra alatt rándulnak ide a' berliniek, csakugyan Berlin külvárosául tekintethetik, 's mellynek életvidorságáról már főnebb adiam hű leírást. Katonaság, néhány gyár, és ismét, meg harmadszor is katonaság 's elmondtam Potsdam foglalkozását. Néhány füstölő, obeliszkalaku kémény, 's katonai gyakorlat a' palota-piaczon, egy-két lézengő vénasszony, ki a' templomba megy, vagy onnan jő, teszik e' város minden életét. 'S ha a' statisztikai könyvekből nem tudnók, hogy itt 35 — 40 ezer embernyi lakosságnak kell lenni: azt hinnők, házai mind üresen állnak, vagy csupa kaszárnnyák. 'S pedig ma vásár is volt, 's a' berlini superintendens is kijött, a' confirmationban részesíteni serdülő hiveit. Egyébiránt a' holtakat csak a' trombita harsogása fogja majd új életre támasztani: míg az megriad, hadd nyugodjanak áldott békességben a' boldog potsdamiak.

Az ut — Berlintől Potsdamig — hires, nem tudom mellyik bécsi vagy berlini bohózatban: különben 's egyebütt nem; legalább engem semmi viszontagság nem ért. A' vidék szinte, mint Berliné, homokos, mintha csak Rákosunkat varázsolt volna ide valami jó tündér. Mi némi különbséget tesz, csekély: Rákosunkon kedvére hajtja a' szél a' magától be nem gyepesült homokot, a' berlin-potsdamit pedig sugár fényük lepik el, vagy zöldelő vetések ovják meg a' szellők szeszélyitől. Hogy az a' mi Rákosunk nem találhat valahára illy jóféle tündérre, ki buczkáinak fejtől csu csaira hasonló fenyeveseket varázsolna!

Nyolcz órakor indulánk Berlinből, 's kilenczkor már a' potsdami kir. palota előtti téren hallgatám az udvartemplom tornyában játszó harangzenét. Első utam az Isten házába volt, hol épen áldás osztogattatott. Belseje nem felel meg külsejének, melly egyszerűen magasztos. Karzatok futják körül falait, mellyeken, nagy táblákra jegyezve, azon harczosok neveit olvashatni, kik a' német szabadságháboruban elesetek. Egy illy táblán e' szívemelő felírást olvasám: „Az eleseteknek a' király és haza.“ Milly ösztönző ez a' hadsereg minden egyes vitézére! Mert nemcsak a' vezérek, vagy főbbrangu tiszték nevei állnak ott emlékül, de ott van hosszú sora mindazon

közvitézeknek is, kik a' csatatéren hunytak el. Némely nevek kitörölyék. Okát e' törléseknek nem kérdezém, de gyanitom. Azokat illeheti, kik elestekül tekintettek, de utóbb fogságaikból ismét hazájokba visszakérültek, vagy különben életben maradtak. — Itt pihení hosszu álmát a' nagy Fridrik is, kinek sirja felett éjfél órákban fogott kezét I. Sándor csárral III. Fridrik Vilmos a' porosz király, örök barátságra. A' lelkek és kísértetek órája volt az, és sötétség borult el a' földön. Szülhet-e jót a' kísértetes sötét? Jó, hogy nem volt közünk ez ominosus kézszorításhoz. — Napoleon fényes nappal tisztelgett később ugyanitt egész tiszt karával. — Ő a' világosság embere volt, minden hajlama mellett a' kényuraságra.

Ha a' torony olly magas nem volna, 's a' harangozót — kinél kulcsa van — megeltem volna: fölmegeyek megnézni a' harangzenét. 'S miért fáradtam volna? Hála jó szememnek, láttam azt alulról is, mert a' torony, fenn a' harangoknál, egészen nyitva áll. Egyébiránt szép és mesterséges lehet az illy harangjáték összeállítás, de a' zene maga — itt Potsdamban legalább — nem sokat ér. Egész hallótehetségemet megfeszítém minden újabb játéknál, de töredékes hangoknál egyebet nem hallhattam. A' boldog emlékeztető meister Hans Pohl talán valami érthetőbbet alkotott össze az olmcüzi toronyban, különben igenis büszkének találnám szavait, melyeket — ha emlékezetem nem csal — szóról-szóra közlöttem már valamelyik levelemben.

A' szélalmok feltalálói sokkal inkább érdemesek szoborra, mint az illy harangjáték készítői. Ezeket napjainkban a' kintorna-csinálók sokkal fölülmulják; még amazok egyszerű szélvitorláit nem tudja e' vidéken kiirtani sem a' víz, sem a' gőz. Berlin a' S p r e e, Potsdam a' H a v e l folyók partján fekszenek, 's valamint a' körül, úgy itt is, tömérdek még száma a' szélalmoknak, melyek ma ugyan derekasan mozogtak, mert nyugotéjszokról hatalmasan fútt a' szél, mi pedig a' molnároknak egy fillérökbe sem kerül! A' kézmalom még egyszerűbb, fogod mondani? Igen, de a' mellett kifárad a' kéz, míg a' szél kedvére dúdol a' vitorlarácsok közé. Aztán e' vidéken nincs a' molnár soha szűkében a' szélnek. Hisz ismerősek a' berliniek azon szép tulajdonról, melyet a' déli német „Windmacherey“-nak nevez. Ha nem küld lsten sem délről, sem éjszokról: csinál magának a' molnár itt Berlin közelében. Ne véld tréfának vagy épen gúnynak szavaimat. Tudod, hogy érzelgős természetem szeszélykedni nem képes; 's ha mélyen nem is, de komoly szinte a' búskomorságig.

Jó éjszakát!

Egyet még, mielőtt mára egymástól elváljunk. Ha ismersz Don Chichotokat vagy Sancho Panzákat, küld ide őket: itt ugyan találnak ellenséget. Talán jobban győzik a' tusát mint az alkotmányos poroszok! . . .

Vagy azt hiszed: nálunk nincsenek illynemű hősök? Vannak untig, csakhogy nem akarnak azokul látszani. Most jut eszembe, hogy mifelénk sem épen ritkák a' szélalmok.

— S Z. —

P o t s d a m , ápril. 14-kén.

Későn fekünni, korán kelni nálunk eddig csak a' jó gazdasszonyok szoktak. Maholnap megszokják azt pihenni szerető táblabiráink is: mert azok a' gőzhajók, meg vaspályai mozgonyok semmi becsületet sem tudnak, 's kiirtva minden kegyeletet, mellyel őszbecsavarodó böles salonainknak ők is, mint fiatalabb nemzedék, szükségképen tartoznának: csak azt sem várják, míg ezen tekintetes urak hajnali álmukat befejezték 's egész tekintélyvel a' pályaudvar vagy gőzhajói jegyváltóba magas nappal megérkezének.

Rosz világ, kedves * *ám, igen rosz világ!

Egy jó oldala azonban mégis lesz e' rosz világnak: az, hogy korábban kelünk 's hamarabb haladunk. Elég is volt a' pihenés, 's a' párnák közti nyújtózkodás-

nak mutatott kegyelet: tanuljunk egyszer már mi is mozgékonyabbak lenni, 's meghajolni a' gőz legyőzhetlen ereje előtt.

A' koránkelés — bár különben sem szoktam delet várni párnáim között — szinte véremmé vált, mióta kirándulásomat megkezdttem. A' hajnal rendszerint ébren talál, 's így talált ma is, bár kilenczkor lesz az indulás: innen van, hogy Potsdamból még egy leveletem veszed. E' város ugyanis, daczára katakombaiságának 's a' berliniek csekélyítésének, sokkal érdekeseb, semhogy felőle, a' mondottakon túl, többet mondanom nem lehetne, sőt mondanom nem kellene.

Az évszak, melyben én látom, nem az, melyben Potsdamot látni kell, hogy kedvező, sőt kellemes benyomást tegyen az idegenre. Vidéke angol-park, melyből mindenünnen paloták, kastélyok, hegyes vagy rovátkozott tornyok nézdelnek elé. Könnyű emelkedésű halmakról a' legszebb kilátás nyílik itt a' láthatár minden pontjára. Keletdélre a' mocsáros, tavas H a v e l önti szét csöndes vizeit, nyugotra rónaság, éjszakra dombok mutatkoznak; 's maga a' város sajátlagos jelét tünteti fel a' régibb izléstelenségnek 's az újabb izlés terjedésének. Utai (itt sincsenek utcák, csak utak) szélesek, hosszúak 's túl a' csatornán mind egyenesek, de azon unalmas egyformaságot, melyet ezen sinoravontság előidézik, mérsékli a' házak építésmódorábani változékonyság, a' pázsitos piacok, hársfasoros sétahelyek. Alig van egy-egy utczában két hasonló épület. Az alacsony házakat palotaszerű lakok környezik, melyek homlokzatán oszlopos kapuk, karzatos vagy párkányos tetőin szobrok, kövedrek, 'sat. láthatók. Vannak olyak is, melyek előtt kis kertecskék zöldelnek: mert itt, szinte mint Berlinben és Drezdában, hol csak lehetséges, legalább pár ölnyi tér kertet alakíttatik. A' lomb és virágok iránt különös hajlamot tapasztalok általában mindenütt, mióta Ausztriát elhagytam. Elvéve látni csak ablakot, melyben boltozatos örökzöld nem fonódnék gyöngye állványokra, 's a' legválogatottabb virágok gyönyörű színvegyülete nem pompázna. Hol virág nincs, ott az ablak alsó tábláit rendszerint könnyű patyolatfüggönyök takarják még az emeletekben is: mi minden-esetre azt is mutatja, mikép a' lakók sem látni, sem láttatni a' járó-kelőktől 's így ablak közelségben munkájokban zavartatni nem akarnak.

Két dolog van Potsdamban, mi az utasra kellemetlenül hat: a' rémitő rosz kövezet és a' nyílt csatornák, melyek tartalmát tisztogatás közben több helyütt láttam az utca közepére kilapátoltatni vagy kisépertetni. Elhordatik-e aztán az illy sár-és szeméthalom rögtön? nem tudom. Láttam többhelyütt száradó szemétkupaczkokat, de szekereket vagy talyigát, mely azokat rögtön tovább szállítaná, nem láttam.

A' városban egyébiránt — egyikét gyárt kivéve — semmi nevezetes. De annál inkább az környéke.

Hogy ezt láthassam, droskéba ültem, mely olcsó szinte, mint Berlinben, 's kirándultam mindenek előtt az „új palotába“, mintegy félórányi távolságra a' várostól. Olasz-francia modorban építve felidédelti van oszlopokkal és szobrokkal, mely utóbbiak közt nevezetes a' három Gratia bronzból, a' palota középkúpja felett, kik Poroszország koronáját emelik ég felé, arczczal egymáshoz, 's így háttal fordulva mindhárman a' nézőhez. Kalauzum szerint a' múlt században három híres némbert képviselt e' három nőalak: ausztriai Teréziát, az orosz Katalint és Pompadourt, Franciaország ügyeinek vezetőjét. E' magyarázatot nem találom helyesnek: mert az allegoriának e' szerint nem látom helyes értelmét, 's pedig oly kevéssé, mintha gratiáknak tekintjük azokat. A' palotát, mint tudva van, nagy Fridrik építteté a' hetéves háboru után. Több milliójába került az, 's csupán azt akará a' világnak megmutatni, hogy pénztárát éppen nem üríté ki a' hosszú táborozás.

(Folytatjuk).

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

23. szám. — Junius 6. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

ARAD, maj. 25.-kén. Városunk folyvást műelkeleték színhelye. Alig távozott el tőlünk Veszter Sándor, nagy tetszésben részesült társaságának mutatóványaival, 's ime Havi és Szabó kormány alatt egy másik társaság jelenlétének örvendünk, melynek célja: nemzeti sajtóinkat, jelesül régi és mostani öltözetünket, zenénket és népdalainkat a külfölddel is, legközelebb Olaszországgal, megismertetni. Ezen társaságok, mint Vesztertől tudjuk, Bécsben egyesülendnek, 's egyesült erővel hozandnak ránk szegyént avagy becsületet. Illő tehát, hogy mielőtt őket útra bocsátanók, működéseikről egy pár birálati szóval emlékezzünk. Veszter társasága, úgy hisszük, a külföldön is legény lesz a gáton, mert olly tagokból áll, kik dalias magyar tánczaikkal egész világ előtt fölléphetnek: de mondjuk ki nyiltan, Havi társaságának jobb volna még most honn maradni, még pedig nem azon okból, mintha általa képviselt sajátságaink a külföld előtt érdekesekek ne lehetnének, hanem részint azért: mivel bölcsőjében levő irodalmunk még most elegendő, 's nemzeti életünk minden szokásait hiven és tökéletesen jellemző mutatóványezikkel nem szolgálhat, de főképen azért, mivel e' társaság olly egyedekből áll, kik Szerdahelyi kormány alatt minden eddigi vándorszínész-társaságoknak legjelesbikét képezték, pedig épen mostan, midőn minden hazafiulag erőzőbb tartományi város a' magyar színészet biztosításán igyekszik, minél több illy jeles színésztársaságra van itthon szükségünk. — Veszter hölgyei közt kétségtől Kilányinét illeti az aranyalma, — ki általában az idegen műtánczokban jeleskedett. Hilley Mili, deli termete, megnyerő kedves arczolata- és bájos taglejtéseivel mind az idegen mű-, mind különösen a' magyar tánczoknak tapsviharral elismert kellemt kölcsönzött. Kovács Luiza pedig a' franczia, alemande, kozák és magyar hármas tánczokban meglepő jelenet. — A' férfiak közül valóban nem tudjuk: ki legyen különösen kiemelendő; mert nézetünk szerint, a' magyartánczokban mindhármán csaknem egyenlő jelességgel remekeltek. Maga Veszter sokkal ismeretesebb magyar tánczáról, hogysen magasztalásunkra szorulhatna; sokának azonban nálunk Kilányi táncza még jobban tetszett: minket pedig különösen Tóth Samu lepett meg, kiről egész bizonyossággal hihetjük, hogy ha Veszter ezen pályáról lelépend, helye ezen még igen ifjú tánczművész által tökéletesen pótolva lesz. E társaság igen helyesen teszi, hogy a' magyar városokat az idegen műtánczokkal is gyönyörködteti, de helyesebben teendő, ha a' külföldön egyedül magyar tánczok előadására szorítkozik, mert odakint mesterek remekelnek e' szakban, kikkel V. társasága nem vetélkedhetik. — Haviék öltözetel gazdagok, pompások, izlételjesek, a' tagok elegendő számmal, mind csinos és jóltermett magyar gyerekek; népdalaik jól választottak, énekléseik összhangzók 's kivált Hunyady Lászlónak egyik kardalában egész a' csillagos égig elragadók. Ezek karmestere Bóhm, Veszteré a' derék Stróne Jakab, kit a' 'velencei carneval' különös ügyességgel eszközölt eljátszásában nem győztünk eléggé bámulni. Mi persze sem Ernstet, sem Vütemps-t nem hallottuk. — Irodalmi ujdonságul irhatjuk: hogy jeles tudósunk Fábian Gábor úr, Heinsiusnak minden nevezetesebb bölcsészek elvei nyomán írt „szemelvényeit“ illy czim alatt „Házi nevelés tan kézikönyve“ magyarra fordította. 's egy korszerű előbeszéddel ellátva, nem sokára sajtó alá bocsátandja. Bár merre tekintünk, korunkban a' valódi nevelés hiánya olly szembeszökő, hogy az, ki rajtunk e' téren segítini kíván, az emberiség jövőjének méltán tekinthető. Mióta tanítjuk már a' nevelést köztanodáinkban, a nélkül, hogy a' betanult rendszeres elméleteket az életbe átültettük volna? pedig a' legüdvösbb tudomány is, ha gyakorlati haszna nincs, nem egyéb üres álomnál. Igen, de hát hölgyeink, kiknek kezében van gyermekeink első nevelése, honnan szerezzék meg e' tudományt; és az apák, kik paedagogicát soha nem hallgattak, miként neveljenek értelmes és becsületes polgárokat, az ezekben olly szegény hazának? Vegyék meg Fábian kézikönyvét, kövessék annak tanait hiven, és bizonyosak lehetünk, hogy csak tíz év múlva is másként állandunk nevelés dolgában, mint most. — Bangó Péter derék ifjú széptanárunk jelenleg összevezérelt vérszövetségén dolgozik Havi társasága számára; melly nagyszerű drámai jelenet szövegén Thern Károly, mint hisszük, a' külföld előtt is megáltható gyönyörű zenét készítend. — Úszdánk is felállított 's nem kevesebb buzgalom vezeti kezelését, mint tavaly nyáron, mert a' választmány elnöke ez idén is egy köztisztletben, 's szeretetben álló férfi, kinek erélytől a' részvényes társak egyebet üdvösnél nem várhatnak. Sajnálatos, hogy hölgyeink olly kevés figyelemre méltatják ezen intézetet, miszerint tavaly valának hatan, kik úszni tanultak; az idén pedig eddig még egy sem találkozott. Az úzás, édes hölgyeim, egészséget és gyönyört nyújtó kedvtelés; javít a' termeten, használ a' gyöngye tudónak, frissékké teszi a' hév miatt bágyadt tagokat, a' rossz gyomor emésztését pedig mód nélkül előmozdítja. Ezért kedvelik az úszást a' nagyobb világ hölgyei; ugyan vetkezzünk le mi is minden előítéletet, 's ne legyünk mindenben Krähwinkelerek!!

Gyalu Pál.

KOLOSVÁRTT, maj. 25.-én. Pesti lapokból olvastuk, hogy Liszt Kolosvárt is megakarja látogatni. Mi a' hírnek is örvendünk, de a Lisztnek még jobban örven tettünk volna. Mondják, hogy sok helytt készítették a' kalácsot. — A' rom. kath. ifjuság „Béczvirágok“ czim alatt zsebkönyvet ad ki, prof. Takács és Bende, a' jövő évben „Természet barát“ot szerkesztendnek, — megjelenik hetenkint 1 íven. — Gyulay Pál, „Székely népre-

gét gyűjti össze; Koronka hölgyek számára irt imakönyve elhagyta a sajtót; Medgyes versei nem sokára világot látnának; Kőváry Józsa is gyűjti verseit, Urházi György pedig zsebkönyvet szerkeszt (U. úr már egy év óta igéri, hogy zsebkönyvét nemsokára sajtó alá bocsátja); egy fiatal fordító Lengyelhon történeteit fordítja Thiessé Leon után; Magyarai pedig 4 hó óta újságot szerkeszt „Kitkövet” czim alatt: Nagy Pétertől az „Állattan” 1-ső füzeté elhagyta a sajtót; B. M. pedig egy drámát szándékozik kiadni, — mind ezek irodalmunk megjelent s megjelenendő termékei. A napokban illy czímű művet láttunk: „Népdal zongorakisérettel, szerzé, s gróf Bethlen Miklós barátjának ajánlá Böhme Gusztáv, a kolosvári nemzeti színház karmestere.” Megjegyzendő, hogy színházunkban karmesterre jelenleg csak az egereknak van szükségök. Mint halljuk, Fejér-társasága jde szándékozik nyárára.

Z.

KÖSZESEN f. h. 24-én nagy ünnepélynek valánk tanui. A' polgárörserég zászlószentelést ünnepelt. Több szomszéd városi küldöttek vettek részt a' közörmében — julesen Györből jelen volt a' melegézésű gr. Zichy Otto is. Adja az ég, hogy ezen új zászló alatt ujult érzelmekkel és eréllyel haladjanak a' községiek a' nemzetiség ösvényén, hogy egykor elmondhassák a' költővel: „megfizettük mind, mivel csak tartozánk!” a' hazának. — A' gyár-építés kitünő szorgalommal halad előre 's szép reményekkel kecsgetet bennünket. A' nyári mulató helyek megnyitak. Igen ajánlatos csinossága által a' fürdő-kert, melly bár kicsiny, de a' bérlió iöletes étkel 's pontos szolgálati készsége e' csekély hiányt könnyen ellejelteti látogatóival. — A' szomszéd falvakra már is több izben történtek kirándulások. Ez egyik főmulatságunk nyaranta a' községieknek. — Művészek nem zavarnak ki csendes egyformaságunkból bennünket. — Eső szükében vagyunk. — Ide nem tova fekszik Sopron megyében Ság h helység, hol folyó hó 17-én tétett örök nyugalomra az ősi sírboliba gr. Festetics László.

Zseliczay.

KÖSZEG maj. 24-én. Ma délelőtt a' polgári örserég zászlójának felszentelése s átadása ünnepeltetett. Néhány nappal előbb a' német öltözetű polgárok a' zászlóanyának jelentették, hogy ők német polgárok és azért igen ohajtának, ha a' felszentelésnél német ruhában jelenne meg, de a' zászlóanya gr: Zichy Bódog helyettes főispánnak neje, kinek a' tisztelet vonalmát olly méltán igénylő jóságteles lelkéről és a' magyar nemzetiség iránti buzgalmáról már régg meg valánk győződve, röviden válaszol, hogy ő magyar magánásné, és a' tisztelet grófnő meg is mutatta, hogy ha bár születése nem, de szíve s lelke bizonyosan magyar, mert pazarul csipkézett magyar öltözetben, 's dúsan terhelő drágaköcszerek ragyogó, 's igen iöletes pompájában jelent meg a' nagy számu közönség előtt; talán nincs magyar, kinek keblét a' legszentebb illetődés ne szállná meg illy alkalommal, midőn a' magyar nemzetiség előmozdításán a' gyöngéd nőemet is látjuk munkálódni, és én hiszem, hogy ezen hölgynek buzgalma a' német ajku polgárok közt nem fog hatástalanul elenyészni. A' helybeli lelkész buzdító hazafias beszédet tartott a' sereghez magyar nyelven; még egy kis erőltetett éljenzést hallottunk imitt amott, és vége volt a' magyar szellemnek; minden utczaszegleten, minden házi körben csak idegen ajku emberek forgolódtak. Az ünnepélyt leginkább emelték gróf Zichy Otto vezérlete alatt Györből megjelent polgárhadsereg tisztjei; igen kellemes élvezetű szolgált sok nézőnek, midőn ezen idegen elemű városban magyar öltözetű hadsereget láthattott. A' fényesen díszített zászló nyelvbe az első gomboszeget a' zászlóanya beütvén, az emlékezet e' művében a' városnak több polgár tisztel követék; e' műtét végeztével következett az ebéd és tánczvigalom, mellyről az érdeklettek többit irhatnak. Halász.

SZABADKA, maj. 20-án. Lóversenyeink elmultak, mellyekre Krassóbul és Somogybul ezuttal legtöbb vendégeink voltak. Kedvőkért velők alsó Bács róna szépségeit mentünk látogatni. Egyuttal megmutattuk nekik az erősségéről híres Péterváradot, a' pesties fekvésű Ujvidéket 's a' maga nemében egyetlen helyzetű szépséges Kameniczet, Marczibányi Livius gyönyörű kertjével és kastélyával. 'S mindezek méltó elismerést nyertek a' hegyes vidékbeli jött vendégek előtt. Rájuk, mint szinte ránk is, csak azon egy körülmény hatott kellemetlenül, hogy Ujvidéknek külseje, mint belseje, olly igen elárulja mintegy nem Magyarországbán, hanem valahol Szerbiábani létét. 'S valóban ha elgondoljuk, hogy e' kis Pest — mert élénkségre 's kereskedésre nézve csakugyan az — fővárosa majdnem a' rácszágnak, hova siet minden határörző nyugpénzezett agg katona, hol a' vigalmak és egyéb vállalatok legtöbbszőr mindent egyebet, csak nem magyar szellemet tükröznek vissza, — hol a' sok gazdag servianus letelepedve jóságokat vesz, mellynek áldásából aztán kevés tudja vagy akarja megtanulni az új hazának szeretetét, — ha mondom, mindezt elgondoljuk, lehetlen kedvetlen benyomással nem hagyni el az érdeklött várost. — Egyes dicséretes kivételek lehetnek, kik magokkal tisztában vannak e' szó iránt: új haza, — de én általánosságban beszélek 's Bánát is aligha nem osztja véleményem. De legyen erről elég. 'S ennyit is csak azért hoztam föl, mert némelly ujvidéki egyesek tetteit az egész megye jellemzésére hallottam már sokszor felrovnai, hol pedig nemzetiségi szempontra nézve olly régi már a' megállapodás! szeretném egyszersmind megkérni a' szerkesztőseget, hogy Ujvidékről is tartana egy levelezőt, ki helylyel 's időnként tudósítana az ottani jóra vagy rosszra forduló állapotokrul, — mert, mint mondtam, sok élet és érdek rejlik annak falai közt, melylyeket ismerni 's ki egyenliteni úgy, hogy a' köznek javára szolgáljanak, mindenesetre nem kis feladat, 's mégis a' honfinak kötelességében állana.

M a n ó.

SZOMBATHELY majus 20-án. E' hó elején ifjabb polgáraink tánczvigalmat adtak, hol nyílt karokatáratni láttunk hazánk kiváltságos osztályánál azon osztályok testvéries elfo-

gadására, kiket ha czimek nem is, de társasági polgárosodás, meg finomabb tonuk mindig közegyenbe hozni képes olymppal. — Színészink két hónapi tartózkodásuk után felölték vándorsaruikat, és távoznak; most csak a' jövő miatt akarok róluk megemlékezni; az itteni közönség nagyon is pártolja a' színészetet, azért a' társaság nagy szorgalma's jól sikerült színjátékai által első hónapban a' közönség figyelmét és szeretetét annyira megnyerte, hogy mindenhol tisztelettel és nagy szívésséggel fogadtatt: ezen részvétellel azonban a' társaság visszaelt, és második hónapban nem nemcsak hanyagult játszott, hanem mindig nagyobb tiszteletlenséggel volt a' közönség iránt, és így ezek által azon jámbor ohajtásaink, miszerint a' társaságot jövő évre biztosíthatjuk volna, meghiusultak. A' vándorszínészet hazánkban nemzetiség terjesztésére, szellemi élvék's minden más színi eredmények megszerzésére nélkülözhetlenül szükséges, mert számos városaink vannak, hol színésztársaság állandóul nem biztosíthatatik, és így legalább koronkint élvezhető Tháliának mosolya, mi különben lelkeinket aligha fölvidámíthatná. Mindenkor tehát örömmel kell üdvözlönnünk egy színésztársaságot, ha benne tehetséget, szorgalmat, tanulmányt's a' színművek választásában ízlést tapasztalunk, csak nem kell velők igen komázni, és akkor a' színingazgató is illendőben fog bánni az ügybarátokkal, mint eddig bánt. — Nem sokára részvény útján egy új furdőház létesül, meleg, hideg és csep furdővel, 's ha elegendő pénz leend, uszó-iskolával.

K i s k ö c s k i.

K Ü L Ö N F É L E.

Énekiskola. A' pestbudai hangász-egyesület kormánya alatti nyilvános énekiskola némely jelebb nevendékei az intézet pénzerejének gyarapításául ma szombaton (junius 6-kán) délelőtti 11. órakor Pesten a' városi nagyobb reduterebben adandják folyó évi vizsgálati dalversenyüket, melyre mérsékelt bementi díj mellett (számjegyes székért 30 kr., második helyre 10 kr. p. p.) a' budapesti t. cz. műpártolók's a' hazai műveltség haladásának előmozdítóival ezenzen számos megjelenésre tiszteletteljesen kéréttetnek. — A' részvényesek közgyűlése határozatából

M á t r a y G á b o r, énekiskola igazg.

Mondani valók. A' Pelikán aláírással érkezett versek közt némely jó és némely gyöngö van; de a' jókat mind a' mellett sem használhatjuk, mert bennök régi ismerősökre akadánk, melyeket egy tiszteltebb nevű költőnkül már évek előtt olvastunk nyomtatva; a' gyöngéket annál kevésbbé. Ha ezen Pelikán nem más vérén táplálkoznék, örömet vittük volna küldeményét. — A' pozsonyi levelet, Töbektől' kaptuk, kik mindnyájan megbocsásanak, ha e' polemizálást az 'Ungar' ellen használatlanul félretesszük. Criticasterek gyöngösege, ízlést és műveltséget abban keresni, hogy mindent fitymáljanak. Sajnálni kell őket, de nem cáfolatra érdemesíteni, mert minden illyes handabanda mellett a' pozsonyi sétány és gyönyörű liget csak diszteni fog, valamint tisztelteni Námer Antal polgármester neve, ki azok felvirágoztatásában buzgólkodik. — A' debreczeni levelet Kólosváritól' vettük és félretettük. Ugyanezt cselekvők a' kalocsai levéllel is, ámbár a' benne végiglen dicsérték kék szemektől, még ha feketék volnának, sem tagadnók meg a' hódolatot. — M. Ö. Epigrammjai és Népdalai tehetségre mutatnak; de nem használhatók. — Szestestey László néprománczát megkaptuk. —

A' Pesti divatlap' f. é. 23-dik számában „— n — — a” aláírásával egy czikk közöltetik Vas Gereben ellen, ki bizonyosan felelend magáért. E' cikkben egyszersmind alkalmat vesz „— n — — a” az 'Életképek' ellen kikelni, mondván, hogy „azt egy művelt gyöngéd hölgy kezébe venni is irtózik.” — E' lapok szerkesztője egy pár hétre elutazván, visszatérteig rám bízta azok kezelését. Kötelességem volna e' szerint lovagiasan védni távozott barátom rám hagyott kedves jószágát. Miután azonban maga a' mondott czikk írója világosan kifejezi, hogy e' lapoktól csak egy művelt gyöngéd hölgy irtózik, 's miután egyszersmind úgy tudom, hogy, az érintett egy művelt gyöngéd hölgyön kívül, az 'Életképek'től igen szép számu művelt gyöngéd hölgy nem irtózik, távollévő tisztelt barátom bizonyosan meg lesz elégedve, ha e' kis berzenkedésre csak csöndes mosolylyal válaszolok, sőt „— n — — a” urnak szerencsét kívánok azon egy művelt gyöngéd hölgyhöz, ki ő tőle nem irtózik.

Kelemenfy László.

LAKVÁLTOZTATÁSI JELENTÉS.

Alolirtnak szerencséje van az igen tisztelt hölgyvilágot értesíteni: miszerint a' váciutczabani „kék csillag”-nak átellenes Kasselikféle ház 1-ő emeletében levő eddigi divat-rakteremét f. é. ápril 24-étől alól kitett helyre áttevé; — jelenti, miszerint éppen most Bécsből megérkezvén, divat-rakteremét új lakában a' legválogatottabb és legízletesebb piperékkal a' jelenleg beállott időszakra dúsan ellátta. Továbbá, közvetlen és gyakori közlekedésben levén Béccsel, képes leend, minden kívánandó's legújabb divatú szabás után a' legújabb bécsi és párisi divatképek szerint lehető legutányosb áron dolgozni, úgy szinte mindennemű megrendeléseknek eleget tenni.

4)

Ullmann Anna.

Ujpiacson, Ullmann M. sarokháza 1-ő emeletében.

Bemenet: a' harminczad-utczai főkapunál.

Műmelléklet: Zarándvidéki, lugosi's erdélyi szászoláhok népelete.

23. sz. — jun. 6.

A' TUDOMÁNY ÉS MÜVELTSÉG BECSE.

Az ember boldog akar lenni, ez a' czél, szívéletének legelső mozzanata; ez a' czél, minden tettnek iránypontja; ez a' czél azon tündérvessző, mellynek illetésére föllángol keblünk, 's a' földilét vizzályival csatára kél az ember-akarat. . . Az ember boldog akar lenni — — —. De ki ismeri közülünk az üdv forrását, melly nedveivel annyi miriadok tikkasztó szomjait örökké oltsa? Senki, valóban senki! mi csak utait, eszközeit sejtethjük a' boldogságnak, de magát, lényegét, nem. Ha valaki kérdené tőlem: miben áll a' boldogság? Jegfőlebb is csak így felelhetnék: vágyaink kielégítésében áll. Mert bármelly oldalról vizsgáljam is a' lélek jólétutáni epedő vágyait: nem találok iránypontját, melly felé állandóan küzdne. Vak ösztönként tűnik fel előttem azon erő, melly mindenben és mindenkor csak a' változékony kedélyállapot ingeréhez alkalmazkodik; — 's ezért keresünk mi szüntelen valamely ismeretlen jót, minnek csak homályos sejtelmével bírunk; — ezért bolygunk mi ezen jónak feltalálásában egyik tárgytól másikhoz, megizlelünk mindent, mi utunkban áll; de a' remény kaczér mosolygása tovább-tovább csal, — 's lelkünkben az ür betölthetetlen marad. Ki tagadhatja, vagy ki kételheti ezt? 'S ha az emberi boldogság sem idő-, sem térhez nem levén kötve, — nem a' szabadság-e azon édenkör, mellyben örökké változó vágyaink édes ösztönének bármikor 's hogyan is áldozhatunk, — vagyis a' boldogság sejtett élvezit kény szerint izlelhetjük? Világos és bizonyos igazság ez; de bizonyos az is, hogy mi érzelmeinkben vagyunk boldogok, 's hogy csak azoknak élünk. De az érzelmek, mint a' vágyak, szinte mulók, változók, — a' benyomások szüleményei, a' benyomások halálmartaléki. 'S hogy mi boldogok lehessünk, szükség a' kedves érzelmeket nemcsak táplálni, de állandósítani is, — miként szükség szabadságunkat biztosítani, tágitani.

Az emberben két forrása van az érzelmeknek: az alsóbb, vagyis egyéni szerelem, a hajlamok, indulatok 's rokonszenv minden fajaival, — 's a' fensőbb vagyis egyetemleges szerelem, melly csak az igazra, jóra és szépre viszonylik. Ennek iránypontja tehát a' tökély, — amannak kizárólag érzékiségünk. Nekünk, hogy állatszellemi lényegünknel fogva valóban boldogok lehessünk, e' két érzelemforrás gyönyöreinek egyik nemét szabad nélkülöznünk; de szükség, hogy a' mellyek maradandók 's visszaélés anyagaivá kevésbbé válhatók, — azokat túlbecsüljük, 's ilyenek a' fensőbb szerelem gyönyörei, mellyek boldogságunknak alkalmasb alkatrészei, mint az alsóbbéi. A' mi végczélunk pedig boldogság, 's a' boldogság alkatrészei 's nemei, u. m. az igaz-, jó- 's szépnek ismerete, 's ennek gyönyöreihöz a' tudomány és műveltség által jutunk.

Az ember imént említett rendeltetése, 's végcélja betöltésének alapföltétele a' társadalom; mert csak társas viszonyokban emelkedhetik az ember azon magas emberműveltségi fokozatra, hol nemcsak physikai, de szellemélete szükségleteinek is legképesebb megfelelni. Az alkalom, a' körülmény 's az eszközök miriad sokasága 's különféle nemei, mellyek fölhasználandó jótékonyasága nélkül a' velünk született testi 's lelki képességeknek kifejlődni 's kiművelődni lehetlenség, — csak itt létezhetnek, csak itt találhatók. A' tudomány, művészet és mesterségek léleknevelítő befolyásai csak a' társadalom méhében fogamzanak. 'S a' tudomány, mesterség és művészet mulhatlan kellékek az ember tiszta emberi rendeltetésének betöltésére. Csak a' tudomány, mesterség és művészet által ismerkedhetünk meg az élet azon valódi gyönyörei- 's kellemeivel, mellyek az ingékony földi boldogságnak szükségképi alkatrészei.

Csak a' tudomány, művészet és mesterség befolyása gyalulja le mind külviséletünk, mind erkölceink vadon darabosságait, 's az illedelem, mások ránti méltányos bánásmód szelidebb 's finomabb érzelmeit csak azok ébreszthetik 's táplálhatják kebleinkben. Ezek továbbá

A' lélek tehetségei erőit nemcsak kiművelik, az előitéletek lánczaiból nemcsak földldják az ember szellemét, hanem a' társadalom létegenek az életmódok, jogok, törvények és igazság föntartása- 's megőrzésére a' leghatalmasabb befolyást gyakorolják. Ezért mondja B e c c a r i e, hogy: mikor a' tudatlanság ködét szétoszlatja a' bölcsesség ragyogó világa, akkor megrendülnek ugyan a' bátor hatalom oszlopi, de a' törvények sérthetetlenül maradnak.

Csudálatos még mindezek daczára, hogy vannak, kik az említett szellemkincsek jótékony és nagyszerű fontosságát kélik, tagadják. És kik ezt teszik, természetes, hogy azok a' társaséleti módot is roszalják, kárhoztatják. Mert a' társas élet kedves, kívánatos nem lehet, sőt nem is szükséges, tudomány, művészet 's mesterség nélkül. Egyelőpokolnak kintanyája lenne a' nélkül a' társadalom, hol a' zsarnok önkény, igaztalanság, bűn, ártalom, szenvedés és minden rosz — fogyhatlan táplálékát minden percz ezerszeresen ujra nemzené. Hogy a' ki a' közműveltség becsét tagadja, természetes, ha a' társadalom szükségessége's jótékonyasága hiedelmét és igazságát vitatja is, tagadása által mindezt

is ostromolja. Szükség e' tévesztő hit ellen czáfokaimat előadnom, mert természeti jogainkról való minden érzelmeink és hitünk igazsága bebizonyítását, — 's mert említett rendeltetésünk 's végczélunk valódisága kimutatását álmodnunk sem lehet, ha csak rendeltetésünk, végczélunk, 's ha csak emberjogaink alapfeltételül nem a' társadalmi létet, 's nem a közműveltséget vesszük fel. Azonban, mivel közös rendeltetésünk megfeleltetésének e' két nélkülözhetlen alapfeltéte: „társadalom“ és „műveltség“ — olly elválaszthatlan kapcsolatban áll egymással, hogy — végczélunk szükségképi megközelítésének tekintetében — egyik a' másik nélkül nem is gondolható, — csak azok véleménye 's állítmányai ellen indítok itt harczot, a' kik a' tudomány, műveltség és mesterség, vagyis közfelvilágosodottság jótékony befolyását kéltik vagy tagadják. Ha t. i. az erre vonatkozó álokoskodásokat levitvam, megmutatám egyszersmind a' társadalmi élet szükségességét, mert magától értetődik, hogy a' közműveltség társas élet nélkül soha föl nem virágozhatik.

Azok között, kik a' közműveltség, 's ezzel egyszersmind a' társadalom szükségtelenségét vitatják, 's azt állítják, hogy azok több kárt, szeszélyt és boldogtalanságot árasztanak az emberi nemre, mint hasznot, — azok között, mondom, a' hatalmas szellemű J. J. R o u s s e a u legnevezetesebb. 'S mivel az ő állítmányaiban öszpontosul egyszersmind többi elvrokonai nézete 's e' tárgyban hite is, csak az ő nagy lélekhévvvel 's szomjjal olvasott paradoxonaira teszem meg bírálati szemlémet.

Azon legkárosabb következmények között, — ugymond F a l k o n e r, kinek nyomát itt követem, — mellyekkel R o u s s e a u a' tudományokat 's közműveltséget terheli, legfőbb a' szabadság elvesztése. „Midőn — ugymond — a' kormány és a' törvények a' társadalom szerencséje- 's életbiztosságaért őrt állanak: akkor a' kevésb urkényű, de annál hatalmasb műveltség és tudomány, kecsgetető virágkoszoruk alatt rejtik el azon lánczokat, mellyekkel az embert lekötik. Ezek nyomják el az eredeti szabadságnak, melly örökünk lenne, valódi érzelmeit; megtanítják az embert arra, hogy lánczait szeresse, 's hogy az álerény palástjába burkolózott illedelmet és erkölcsiséget elérni törekedjék.“ Az első példa, mellyel meg akarja mutatni, hogy az erkölcsi művelődés 's világosodottság eltemetik a' szabadságot, természeti jogaink szent anyaforrását: az ichtiophagoktól (halevöktől) van kölcsönözve, kiket N. S á n d o r arra kényszerített, hogy a' halászatot hagyják el, 's azon eledellel éljenek, mellyel többi alattvalói.

Hogy mit akart S á n d o r ezen rendeléssel elérni, azt mi a' multnak messzeborongó homályiból be nem láthatjuk, 's ki nem magyarázhatjuk. Kétségkívül az ichtiophagokat akarta művelődésre vezetni, 's bizton hihető, hogy senki sincs, ki azon vad nép durva állapotáról és nyomorairól valamit tud, ki át ne látná azon boldogítóbb következményeket, mellyeket azon nép sorsa nyert N. S á n d o r intézkedése által. Miért is igen csudálhatni, hogy R o u s s e a u e' nép baromi vadságát szabadságnak nevezi. Mondhatni talán, hogy az ember olly épen semmi fensőséget nem ismerő népalkotmány alatt politi-

cailag szabad ; de kérdjük : élhet-e valaki polgári szabadsággal , ki védelmet soha, sehonnan nem várhat? illy állapotban valóban egy nép sem lehet szabad; mert ott erőszak uralkodik a' szabadság helyén , és az erősb büntetés nélkül zsarnokoskodik a' gyöngébb felett. A' tatárok közt alig van valami polgári igazságszolgáltatás; mindenik ellophatja a' másik vagyonát, midőn azt szükségli, a' nélkül, hogy attól törvényes büntetés visszatartaná. Ha az bepanaszoltatik is, a' vádlott, szükségét említvén védokul, minden büntetéstől fölmentetik. Ebben áll azon durva népek szabadsága , melyekről R o u s s e a u az említett példában emlékezik ; és ha bár S á n d o r a' halevőket erkölcsösség- és közfelvilágosodottságra akarván vezérteni, a' polgári institutiók lánczaiba békőzta is , az által a' valódi szabadságot nemhogy megsemmisíté, sőt inkább szilárdítá 's biztosítá. De menjünk tovább.

Egy másik példában R o u s s e a u az amerikai vadakat hozza fel, állítván , hogy „azok szabadságukat maiglan élvezik , 's az európaiaktól még meg nem hódítottak.“ Ez már nem igaz. 'S azon kevés néptörzs , melly itt a' leghaszonvehetlenebb , kopár, mocsáros, lakhatlan, vagy ismeretlen vidékeken függetlenül él , bizonynyal örömet fölcserélné az európai civilisatio rab-szolgátságát szilaj vad szabadságaival, ha lehetne, 's ha a' balsors által azon barmi állapotra nem volna kárhoztatva.

Azután Egyptusba viszi R o u s s e a u olvasóit, 's a' tudomány és műveltség befolyását itt is kárhozatosnak állítja. „Tekintsünk — úgy mond — az emberi nemnek ezen plántaiskolájába , ama termékeny és kellemes országra, melly a' legrégibb időkben egy Z e s o s t r i s világhódításának középpontja volt. A' bölcsesség, mesterség és tudomány ezen anyaországa majd a' K a m b y z e s által benyomult persák , majd a' görögök, rómaiak és hódító arabok vérmartaléka lön, most pedig a' török zsarnokság rabigája alatt nyög.“ Erre igen könnyű felelni.

Hogy Egyptus, mint más országok, sokféle változásokat szenvedett — a' történetírás eléggé bizonyítja; de hogy ezen szép ország viszályait egyenesen a' tudományok és közértelmesség befolyásának kelljen tulajdonítani, át nem látható. Annyi pedig bizonyos , hogy a' szabadság és közjólét virágkora ép azon időre esik , midőn a' tudományok , művészetek és mesterségek benne legmagasabb fokra emelkedtek , 's hogy a' valódi szabadság és közjólét ép akkor kezdtek alásülyedni , midőn a' közműveltség hanyatlani kezdett. Nem akkor tehát , midőn ott a' tudomány és műveltség virágzott , hanem midőn a' tudatlanság és babonaság vad hatalma diadalmaskodni kezdett a' közértelmesség égi sugárain.

'S valóban a' tudatlanság és babonaság zsarnok hatalma volt az , melly Egyptus szabadságát és jólétét számüzte , melly a' durvaság és vad önkény sötétségeitől mindig futni szokott. Egyptus lakosai jelenleg olly tudatlanok , a' millyennek csak kívánhatta R o u s s e a u ; de mind a' mellett mégsem szabadok , mégsem jók 's mégsem boldogok. Sőt világos , hogy az alexandriai híres és becses könyvtár megégetése, 's a' tudományoknak az arabok ál-

tali elpusztítása, mit R o u s s e a u annyira dicsőít, a' szabad és nemes gondolkozásmód terjesztésére mitsem használt, holott annak, az ő állítmányai szerint, be kell vala következnie. A' hajdani művelt egyiptusiak mértékletek, szorgalmasak, igazságosok és vallásosok, emberileg boldogok 's lehetőleg szabadok voltak, midőn ellenben a' maiak ragadozók, henyék, igazságtalanok, erkölcstelenek, 's mindannyian rabszolgák, mert műveletlenek.

„Tekintsünk—igy szól továbbá R o u s s e a u—a' legnagyobb nép ama dicső földére, melly Tróján, később pedig Ázsián magán diadalmaskodott. Még akkor nem fészkeltek meg a' vélkek magvai a' honfikeblekben a' tudományok és művészetek által; 's mihelyt ezek világolni kezdettek, azonnal beállott az erkölcstromlás és a' macedonai uralkodás. Azon idő óta a' fölvilágosodás gyönyörei- 's jótéteményeiben dúslakodó, de mind e' mellett rabbilíncsen nyögő Göröghon, alkotmányának mindig más változásain ment keresztül, azóta minduntalan más-más hódítók zsákmánya lön, és egy D e m o s t h e n e s ékesszólása sem éleszthette föl a' fényűzés és mesterségek által erejéből kifogyott polgártestet.“

Ellenben erre bizton felelhetni, hogy valóban azon idő, mellyben a' tudományok és művészetek leginkább virágzottak, Göröghon jólétének legboldogabbkora volt. H e r o d o t, T h u c i d i d és X e n o p h o n, A t h e n a e szabad köztársaságának legfényesebb korszakában éltek, és itt mindenkor azon személyek különbözteték meg magukat a' közjó minden lehető utoni előmozdításában, kik legnagyobb tehetségekkel bírtak, 's azoknak szerencsés kifejtéséről híresek voltak. P e r i k l e s, D e m o s t h e n e s, P h o c i o n, D e m e t r i u s P h a l e r u s, eléggé igazoló példák ez állítmányra. (Vége következik.)

M é s z á r o s K á r o l y.

VIDÁK GYÖRGYE. *)

Ki ne tudná : hogy Karán-Sebesben
Nagy csigák teremnek a' füzesben ?
E' csigákat, mert van benne módja,
Az oláh nép messze földre hordja,
'S gyakran, a' kik sok csigát eladnak,
Messze földön jól meggazdagodnak.

Györgye lakván Lugos városában,
Nagy szerencsét tervezett magában.
Álmadozott a' szép Marjuczáról,
Kinek annyi tallér lóg nyakáról ;

*) Képmagyarázatul a' mai számunk mellett megjelent zarándvideki, lugosi és erdélyi szászoláhokhoz.

Minden álomnak tetszett körulte,
Csak nem a' mi aggodalmát szülte.
Ah, való volt a' szegénység nála,
Melly miatt már annyi kint kiállta.
'S még valóbb : ha mindig tálja száját,
Sohsem fogja birni Marjuczáját.

„Nincs egyéb mód, mint meggazdagodni,
Nagy csigákkal szépen megrakodni,
A' csigát eladni gazdag áron
Tavaszzal az aradi vásáron ;
Mások innen ugys őszzel járnak,
'S örvendeznek jó csigavásárnak ;
Magam megyek én el a' tavasszal,
Mikor csiga nincs olly nagy halmazzal,
Tizszer annyi lesz a' nyereségem,
'S a' legszebb lány az én feleségem.“
Ezt gondolta Gyorgye bölcs fejével
'S felhagyván a' földdel és ekével,
Ment Sebesbe, vett csigát özönnel,
Utnak indult számoló örömmel,
Utnak indult a' hires csigákkal,
Nem gondolva semmit a' világgal.
Czélja egy és egy a' gondolatja,
Melly az üdvet ujjával mutatja,
'S vérmes arczán a' jó gondolatnak
Zöld reményi nyájasan mulatnak.

Partjain a' hűtelen Marosnak,
Hol Aradnak szép leányi mosnak,
Áll egy kocsma zöld liget szélében
— Sétatér volt Orczy idejében — ;
Ki a' hídát áthaladja délről,
Mindjárt ezt a' kocsmát éri szélről.
Gyorgye is, midőn Aradra ére,
Az „utolsó garas“-hoz betére,
Melly előtt most szászoláhok ültek,
Kik Erdélyből a' vásárra gyültek.
Köztök egyik a' dudához érte,
'S fűtta annak, a' ki szépen kérte.
Tele képpel fűtta csimpolyáját,
Óra, Kloska gyönyörű nótáját.

Gyorgye látván, itt miként lanyáznak,
 Szörnyű módon megörült a' háznak.
 És kifogván barmait, beméne,
 Tökkulacsha hol bort mér a' néne.
 Szóba állt a' jámbor vigadókkal,
 Kik jövének talpon és hajókkal,
 És eladván drága pénzen a' fát,
 A' kuvini*) nedvet hajtogatták.
 Jól megtömve horpaszát mala jja l,**)
 Nem törődött Gyorgye semmi bajjal;
 Fendicsekvék a' hozott csigákkal,
 Nem cserélne most a' félvilággal.
 Bort parancsolt és ivott előre,
 Mint ivának Ványán a' gödényre,***)
 Majd veszett jó kedve kerekedvén,
 Tánczolásal kifogott a' medvén.
 Báránybőr-fővegjét félrecsapta,
 Tökkulacsát jobb kezébe kapta,
 Versdanolva ment előre-hátra,
 A' zöld fűben nem találva gátra.
 Egyet ugrott minden menet végén;
 Van-e szebb táncz a' föld kerekségén?
 A' fa mellől egy zarándvidéki
 Nézte 's a' táncz szörnyen tetszett néki.
 „Boldog ember!“... gondolá magában,
 'S majd elaludt a' pipa szájában.
 De a' tűz, melly vala alvófélben,
 Lángra gyult egy szászoláh szivében,

*) K u v i n : helység az aradi hegy alján, szőlőjében hatalmas bor terem. S.

**) M a l a j : málé, mit az oláh nép, talán édességénél fogva, a' buzakenyérnek elébe tesz. S.

***) D é v a - V á n y a határos Túrral. A' ványaiai a' túri, a' túriak pedig viszont a' ványai határon kölcsönös einézéssel legeltették marháikat. Egyszer azonban, mint a' monda hajtja, a' túriak behajtották szomszédjok marháit, kik e' miatt boszúra lobbanván, alig várták, hogy a' kölcsönt visszaadhassák. Egy vasárnap délután a' ványaiai messzéről valamit fehérteni látván, a' boszúvágy elhitette velök, hogy a' fehér csoport nem lehet más, mint a' túriak marhái. Nagy volt az öröm Ványán; boldog, boldogtalan indult a' túri marhákat behajtani; mielőtt azonban a' falut elhagynák, a' behajtási díjak fejében előre áldomást ittak, 's költségbe verték magokat. Majd elérvén a' rét széléhez, szörnyűködve látták a' marhákat fölreppenni, minthogy azok ez egyszer nem túri marhák, hanem valóságos gödények voltak. Innen a' példabeszéd: „i s z n a k e l ő r e , m i n t a' v á n y a i a k a' g ö d é n y r e.“ S.

Ki alatta a' széles kalapnak
 Széles hátat fordított a' napnak.
 Ez egy arra termett leányzóval
 Legyeskedett lassu tréfaszóval,
 Mig a' másik, hajlandóbb a' jóra,
 Előbb bámult a' vig tánczolóra.
 Neki fordult aztán a' kulacsnak
 — Izlett e' vér a' kövér kulacsnak —
 'S válaszolt, ha hította felesége :
 „Egy tapot sem innen — azzal vége !“
 Késő éjig ekképen tanyáztak,
 Miglen végre mindnyájan eláztak.
 Eltek ittak Gyorgye rovására,
 Gondolván a' holnapi vásárra.
 A' dudásnak arcza szintugy égett ;
 Megsokalta már a' dicsőséget,
 Kifogyott a' sok szusz is belőle,
 A' „szilárdság“ is elpártolt tőle ;
 Csak nógatva kezd dudához nyulni,
 'S duda helyett a' nyelébe fúni ;
 Szörnyen forgott a' hordó alatta,
 Mignem a' hőst végre földhöz csapta.
 'S mivel ágyat egynek sem vetettek,
 Mindnyájan a' gyepre heveredtek,
 'S végig alvák, karjain a' sásnak,
 Mámorát a' boldog vigadásnak.

Természete a' gondos csigának,
 Vonni télen ablakot magának,
 Mellyen át a' nagy hideg ne érje
 'S meg ne fagyjon izletes kövérje :
 De midőn tavaszkor minden éled,
 Szűk lakából ő is szerteszéled,
 Mészszel átvont ablakát kirontja,
 'S hajlokára többé semmi gondja.

Gyorgye fölkel éji mámorából
 'S bár kobakja még mindegyre kábul,
 Szekerével fölmege a' piarczra,
 Hetykén néz a' sok kíváncsi arczra,
 Melly követvén mindenütt nyomában,
 Kémli, mit rejt a' szekér magában.

Végre a' csigákat feltakarja,
 De szepeg most és fejét vakarja;
 A' babonán eláll szeme szája;
 Oda minden, oda Marjuczája!
 Mert csigái mind elpártolának
 Nagy bajára a' szegény oláhnak.
 És ha volt, melyly házat el nem hagyta,
 Gúny gyanánt csak a' szarvát mulatta.
 Fakadt pedig a' nép hahotára,
 Vidák Gyorgye nagy boszuságára,
 Ki tünödni nem győzött felette,
 Hogy őt a' sors ilyen csúffá tette.
 Csaplárosné a' bor árát kérte,
 Gyorgye most már hogy fizet meg érte? ...
 Megfizették tán a' hű barátok,
 Kiket itt most pénzért sem látnátok? ...
 Nem biz ők — hanem törvényre vonták
 Gyorgyét és rá a' törvényt kimondták,
 'S nem terhelvén semmi pénz tüzőjét,
 Dobra verték mind a' két üszőjét.

Igy Lugosra kutyagolt a' fr á t y e, *)
 A' csigáknak mondva : s z i n y e t á t y e ! **)
 Elbeszélte otthon, a' mi érte,
 'S Marjuczáját szájalomra kérte.
 Meg is szánta Gyorgyét Marjuczája :
 De Gyorgyénak lön újabb csigája;
 Mert alig hogy Marjuczát elvette,
 A' menyecske Gyorgyét nem szerette,
 A' menyecske, ah, minő gyalázat!
 Csigamódra — elhagyá a' házat.
 Mit tegyen most Gyorgye szégyenében?
 Fontolgatta lázas elméjében :
 Az nem illik, hogy utána fusson ;
 Rabló legyen? hogy kötélre jusson?
 Nem! — ha már őt minden így elhagyta, —
 Katonának állt az istenadta! —

S á r o s y G y u l a .

*) Az oláh egymást fr a t y e n a k (fraternek) szólítja, mint a' magyar a' magyart a t y a f i n a k , vagy f ö l d i n e k . S.

**) S z i n y e t á t y e = jóegészséget. S.

hajó orrában egy kis gyermek horgászott, a' horgot tőle hal vagy hullám elkapá, az érte nyujtozó gyermek utána bukkott, a' nők sikoltottak, 's Janka, mindent feledve, kalapját, kendőjét elhánya, ugrott a' folyamba.“

„És belehalt?“ kérdé a' tűn álló Hangyay.

„Dehogyan halt. Hiszen mást sem tud, mint jól úszni; hanem mint egy ázott tyúk ért partra. Hah, mint tapadt rá a' tarlatan szövet! milly illetlen jelenet volt ez annyi bámulók előtt!“

„Hahaha! tehát ez a' nagy baj?“

„És nem baj az, midőn nemcsak magát, engemet is nevetségessé tesz? Nemcsak az egész város, még a' hirlapok is e' történetet tárogatják már holnap.“

„Ha megmenté a' gyermek életét, nincs mit pirulnia miatta.“

„Ezt más középrendű is megtette volna.“

„De ha nem tette.“

„De megtette, mert a' mint Janka a' hidról hullamba veté magát, azon perczben egy férfi is azt tette a' partról; tehát egészen szükségtelen volt, egy urhölgynek közbámulat tárgyává aljasítani magát.“

„Janka nem találhatja el a' parti szabadító szándékát; én megcsókolom tetteért.“

„Tessék, ha belőle különczöt faragni, nem urnőt simítani szándékok.“

E' perczben nyílt az ajtó, 's a' vétkes Janka víztől csurgó öltönyben lépett be. Sasfiné haraggal utasítá őt el:

„Menj szobádba, öltözzél át; mig nem hivatlak, ne merj előttem megjeleni; nagyon, nagyon haragszom“ — rekeszté be szavait, hátat fordítva a' bűnös felé.

Janka csöndesen, de nem ijedve távozik, miután bácsi a' fris rózsarczra pár vén csókot nyomott.

III.

Mig átöltözik a' szép és, tetteiből ítélve, jó leány: pillantsunk be a' szemközi laktanya egyik ablakán.

Magas deli ifju nagy léptekkel, még nagyobb sohajokkal méri végig itt a' szobát. Az ablakhoz érve, mindannyiszor nyugtalan pillant által Janka lefüggönyözött szobája ablakára; kezében egy bokrétát tartott, melyet, olykori sohajok közt, némán szoritott melléhez. Inkább érzelem hullámozásától, mint a' szobai séta fáradalmától lankadva, ül le ifjunk az ablakívben álló székre, 's kezére támasztott fővel tapadnak épedő szemei az egyre függönyözött ablakra.

„Talán naptárt szerkesztesz, elmélyedt pajtás?“ Ezen szöveggel riasztatik föl andalgónk, belépő Zongay barátja által.

Válasz a' sötétült arcz gyors viradása 's szünni nem akaró ölelések lönnek.

„Na na, ne szoríts agyon, nem szokásod neked illy forrónak lenni; én is szeretlek, és bizonyosan jobban, mint te engem, mert jobban is érdemled, de azért nem fojtalak meg.“

„Engesztelődjél; ah, de édes olly hosszú szak után ismét láthatni egy lényt, kiről tudjuk, hogy szeret.“

„Ha ha ha! Illy szép katona volna szeretet szükeiben, holott ti katonák, ott is imádtatni hiszitek magatokat, hol még figyelmet sem gerjesztettetek? De hagyjuk ezt; nem tréfálni, komoly búcsut venni jöttem; téged még egyszer látni rándultam Pestre. Mint hallom, ezredetek Olaszhonba rendeltetett.“

„Fájdalom, ugy van, de én elébb meghalok, mint kilépjek hazámból. Nézzék szerelemnek vagy örültségnek, mi fogva tart, én csak halva leszek mozgatható.“

„Mit hallok? Te! és szerelem! — viszonzoztaték kaczagva — te szeretsz? Ah, százszor boldog nő, kiért illy szenttelen férlikebel hevül! Fessed, kérlek, — sürgeté tréfásan — azon perczet, midőn először kiereszté ajkad e' szót: s z e r e t l e k. A' hang, mellyen ezt ajkad elrezgé, bizonyosan sükert eszközölt; szebb lehetett ez a' legmesteribb zenehangnál: ezt gyarló emberkezek létesítik, — vallomásod kebled hamisíthatlan lehellelte volt.“

„Szenvedélyem első tanuja te vagy, még nem beszéltem soha vele.“

„Nem beszéltél? 's már nem bírod hazádat miatta elhagyni? Beszélj vele, bizonyosan hülni fog hő feltéted; te még kevésbé ismered az embereket, kivált a' nőket. Lángot gyújtani könnyebb, mint azt táplálni tudni, kivált olly nemeset, mint a' tied, mellyet álkecsék el nem altathatnak. Ismerkedjél meg bálványoddal, 's ha méltó leend hozzád, akkor bird, vagy ha nem birhatod halj meg érte, de ne elébb, csak ha lelke rejtekébe eljutál.“

„Ah, csak katonai helyzetem ne korlátolna ugy el az emberektől! mi szegényebb sorsuak a' nők közül is csak a' szegényebb részszel lehetünk bizalmas lábon, 's milly nehéz keblünk legszentebb szikrájának is hitelt víni ki! Ez volt, mi engem ezen nemtől eddig messze tartott, ez, mi imádoztam és köztem dönthellen falul áll.“

„Szemérmes koldusnak üres a' tarisznyája! mért vagy katona? Dönts le.“

„Mig születésem kétséges, addig semmit nem tehetek.“

„Elég világos becsületességed, műveltséged; ha több ajánlólevelet kíván bálványod, 's nem mer szerelmedért a' kába emberek ön kínzásukra alkotta szörnyeivel megvívni, hagyd oda, nem érdemes egy percznyi epedésre.“

„Ki őt ismeri, az csak szeretni tud, lemondani nem.“

„Te még nem ismered, mint mondád?“

„Négy hó óta szomszédom, — 's Földi Ákos (hősünk neve) Janka ablakára mutatott — azóta minden tettét, léptét pillanatim kísérik. És ma — ah barátom! — látója valék a' legdicsebb szívet tanusító tettének: égi szépségét egy gyermek élte mentésével koronázza. Nem, nem! én őt ha örökre megvet sem hagyhatom el, én nem távozzom ezredünkkel.“

„Jól teszed; de elébb tudd meg, hogy állasz kegyében.“

„Nézd, — mutatá örömríadva bokrétáját Ákos — ezt tőle bírom.“

„Hogyan? ha nem ismered?“

„Egy a' Dunába esett gyermeket mentett ki az angyal ma délután, egy

szándékkal, egy perczben vetettük magunkat hullámba. Neki sükerült a' siró anyának gyermekét visszaadni, nekem csak keblétől a' hullám által elragadt bokrétáját kifogni. Ah, bár engedélyével birhatnám. Nem mertem tőle egy karhossznyira uszva, kérni."

„Ábrándozó, megletszik, hogy először vagy szerelmes."

„Hah! ablaka nyílik," 's Földi felugrék székeről.

„Hadd lássuk, — és Zongai megnyitni akará az ablakot — majd megta-
nillak én, miként kell a' nőkhöz közeledni."

„Ne merészed megnyitni! — ragadá meg a' fordítón levő kezét Földi. —
Illy köznapias ablakismeretséggel még eddig nem szennyezém magamat; nem
akarom első lépésemmel visszariasztani őt. Kihez akarok, az ajtón jutok be."

„Ha nem tetszik, ne nézz ki, de nekem kell látni őt" — 's erőszakkal
rántá föl a' betartott ablakot, úgy, hogy annak egy táblája zajos csörömpö-
léssel tört össze. A' szemközti ablakon könyöklő Janka rezzenve pillantott a'
zaj felé.

Zongay köszönt, mit Janka elfogulatlanul viszonzott... Ákos e' percz-
ben a' szoba mélyébe akart vonulni; de Zongay, kezét megragadván, az ablak-
hoz voná, 's városi könnyűséggel folytatta a' megkezdett beszédet, mi
Janka irányában annál könnyebb volt, mert ártatlan őszinteségében a' külső
illedek szabályihoz nem tanult megragaszkodni. Bármint visszatetszett is ez a'
szerény Ákosnak; de szerelme hevében csakhamar örömmel tapasztalta, hogy
barátja kitünő jártassággal bír a' szem- és néma jel-beszédben. Ez átkarolva
Ákost, 's kezét, mellyben bokrétáját tartá, jelentékenyen illetve, könyörögni
látszott az ártatlan kíváncsisággal áttekintő leányka előtt, hogy e' bokrétát ba-
rátságának ajándékozza.

„Milly tolakodás!" korholódék halkan Ákos, midőn Zongay néma jelei
célzatát észrevé.

Jankát Ákos látása egyre inkább lebilincselé; de midőn a' látott néma je-
leket észrevé 's egyszersmind azon könyörgő arcot megpillantá, mellyel
Ákos önkénytelenül is Zongay kérelmét ismételni látszott, olly őszinte öröm-
mel intett fejével, szemeivel és kezével igenlő jelt Ákos felé, mintha mondaná,
hogy a' kért csekély jutalomnál sokkal nagyobbbat is kész volna nyújtani ne-
messzivű uszótársának.

E' nyájas kedves választól üdvözülten, hévvel szoritá keblére az ifju a'
bokrétát; karját félig kiterjeszté a' szemközti ház ablaka felé, 's mig tekintete
édesen merengve volt Janka bájos alakjára függesztve, ajkai mozogni, édes
vallomásokat suttogni látszottak.

A' szép leány mindezt mély elmerültséggel, de a' mellett ártatlan nyílt
lelkének őszinte örömeivel nézdelé... Azonban egyszerre látható zavarba jött,
's egy átsugárzó rövid pillanat után, kis meghajlással odahagyá az ablakot.
Ákos kétségbeesve e' hideg távozáson, szemrehányásokat tön önmagának
tulcsapongó hevéért. Hosszu tünődése ezen sarkon forgott: „milly tévedés-
ben leend felőlem; feléje intézett pillantásaim a' katonától tiszser vétkesek;

nem szemtelen kényszerűségnek, lepkének tarthat-e ez első magamviselet mérészségeért?”

„Te ugy tevé, mint érzél, 's ő is hasonlókép: egyitek sem volt jobb a' másiknál e' néma beszélgetésben. Mondom, fél ütközet már nyerve van, újabb megrohanás még, 's hatalmadban lesz a' visszavonulásával talán épen új csatára ingerlő ellenfél. Szövevényesbek a' szerelmes leányok, mint sok hadfőnök. Bátorság tehát, hányd el kebled gyáva löszereit, a' hangtalan sohajokat; szállj kardra, azaz: szóra a' hódítandóval, ismerled meg magadat vele, hogy sem őt tévelygés, sem téged kétség ne kinozzon.”

„Hol lelhet erre módot egy igénytelen őrmester?” viszonzótáték leverten.

„Már kezdedben pályád kulcsa, egész ezredességig ösvényt nyitó; küzdj, 's a' fénypaloták ajtai kitérülnek előtted, 's az aranyvárak tündérei hódítvák.”

„Tréfának, gúnynak jó, de tanácsnak igen kába. Hosszu remény, hosszú halálküzdés; én birni akarom őt, nem évekig epedni utána.”

„Ember vagy, Ákos; ha olly merész leend a' kivitel, mint vágyad: úgy érdemes vagy rá.”

„Sokáig tengtem tétlenségben; szerelmem tette szólit. Függellen állást vivok ki magamnak; mielőtt Olaszthonba mennék, bucsuzom ezredemtől.”

„Nem megy az olly könnyen, kivált illy becsületes, szorgalmas munkabíró őrmesternek.”

„Majd meglátjuk. Kinek apja, bátyja, jótevője vagy mije kapitány, annak, hiszem, nem tornyosulnak küzdhetlen gátak eléje. Rövid időn születésem titkához kell jutnom, hogy könnyebben mozoghassak; ha ez fejte, nincs előttem gát. Világosan áll emlékemben, hogy én kicsiny koromban ragyogó termekben futkostam.” (Folytatása következik.)

Karacs Teréz.

SZERENCSES UTAT!

Jártál-e már, kedves barátom, kies vidékeken, hol megállván egy magányos helyen, édes pillantásokkal legeltetéd szemeidet az előtted elterülő erdő felett, melly nyájas zöld lombjaival, rejtélyes árnyaival, 's az ezerszinű virágokkal fűszöngén, és levegőjében ihletett torku madarak bájjengeményeivel, olly biztatólag csalogatott belsejébe? . . . Jer, jer! szól feléd a' zöld lomb, a' rejtélyes árny, a' himes virág és a' bájjengemény; jer, jer! a' hely, mellyet látsz, szebb, mint a' mellyet állva elfoglalsz; kecsgetetőbb, a' minek téged birtokába juttatni ígérkezem, mint a' mit valósággal bírsz. Jer, jer!

'S te elcsábíttatni engedéd magad. Elhagyád a' valót, és indultál a' remény után. Hogyne indultál volna, midőn ezer biztató szózat bensődben ösztönzött menésre, midőn vágyaid és ohajtásaid egyhangulag sugdosák füledbe: Menj, menj! Szerencsés utat! — Megtörtént ekkor igen gyakran, hogy a' mit elhagyál, sokkal szebb és bájosabb volt annál, a' mit keresve 's ollykor baj és küzdelem után találtál fel, hogy eljutván reményed biztató czéljához, visszasovárogtál az elhagyott helyre, 's fájdalommal érezéd, hogy a' szózat, melly biztatólag kívánt számodra szerencsés utat, csalódásod eszközlője lön.

Óránkint, perczenkint ismétlődnek életünkben hasonló tapasztalások, ámbár az életet kedves mezei tájhoz csak annyiban lehet hasonlítani, a' mennyiben mind a' kettőben igen gyöngye lábon áll a' rendőrség. Bárha e' tekintetben vannak városok, nagy és népes városok hazánkban, melyek a' legvadabb mezei tájjal is kiállják a' versenyt, 's köztök csak az a' különbség, hogy emitt a' kihágásokat állatok teszik, 's érettek elfogatnak és békóba veretnek, amott pedig emberek követik el, 's érettek nem ritkán fényes jutalmakat aratnak.

Az ember megáll ifjúkora délszakán az élet küszöbén, és körültekint. Kecsegtető szép tájkint fekszik előtte az élet jövője, bőven hintve virágokkal, árnyas berkekkel, gyümölcsöt ígérő növényсарjakkal. Milly szép lesz itt vetni, ültetni, 's milly élvezet aratni! gondolja magában az ember, 's szíve felbuzdul az édes érzelmektől, lelkesülve indul az előtte elterülő táj felé, melyben munkásságának olly szép tért remél. . . Az élet nemtője mosolyogva tekint az ábrándozó felé, 's indulni hagyja őt: Szerencsés utat!

Megy, és utjában szárnyakat kölcsönöz neki a' biztató lelkesedés. . . Egy emberrel találkozok, ki fáradtan liheg az utfélen, homlokáról sűrű izadság-csöppeket törölgetve, 's gazt és dudvákat irtogat egy növény körül, melynek fölnevelésére életét szentelé, de mely csak sinlődvé teng a' körüle élő 's tőle minden táplálást elfogó hitvány növények közt. „Hová olly sietve, jó barátom?“ felszólal az utóbbi; „utad célját távulra tüztél ki, 's nagy terheket vevél ez utra vállaidra, melyek gátolni fognak haladásodban. Miért e' hév, e' csilapulhatlan lelkesség, mellyel gyorsalkodol? Lassan menj, tovább érsz! hadd el e' hevet, ne vidd magaddal e' lelkeséget. . .“ Az új vándor engedelmeskedik, 's tovább csak fontolva halad, de mind-egyre kecségtető reményekkel. . . Szerencsés utat!

Erős a' hit, bizalomdús a' remény, forró a' szeretet az ifjú vándor kebelében. . . „De miért e' terhek utitársadul?“ szól hozzá az előbbi kifáradt ember, „csak akadályozzák könnyen haladásodat. Lásd, az üres kebel legkönnyebben jut előre, nincs a' mi nehezítse lépteit, a' mi terhelje könnyűségét. Legyen eszed, és könnyíts magadon. Hagyj itt hitet, reményt és szeretetet; mi hasznát vennéd utadon, hisz mindenütt emberekkel találkozol?“ Az ifjú vándor ismét engedelmeskedik, 's nem veszi észre, milly gúnyosan hangzik utána a' szózat: szerencsés utat!

'S emberekkel találkozik utjában, kikhez bizalmasan közelit. Szemeiben bizalom tüze ég, cselekvéseiben jóakarát mutatkozik, 's az erényt, mellyet megöröszött, paizsul véli használhatni minden előforduló bajban, jó barátul örömei közt, 's véli, hogy illy ajánló-levél mellett részvét fog nyiladozni eléje minden oldalról. . . De az emberek, kikhez járul, hidegen fordulnak el tőle, ajánló-levelét hamisnak és kóholtnak hirdetik, 's ha barátságukhoz folyamodik, félreáll mindenki, 's távozást intve kezével, kiáltja: szerencsés utat!

Megismerkedik a' szerelemmel. Szép leány legyint feléje üdvözlétet, 's az ifjú vándor élete célját véli elérettnek, mert mióta járt, mióta annyiszor fogadtatott életében tovább igazító, szerencsés ut' kívánatokkal, most találja fel az első lényt, ki szíves, Isten hozzád' dal köszönti őt. . . Betérni vágy a' kedves hölgy hajlékába. De tiz felől álljak el a' bejuthatást.

„Hoztál pénzt, birtokot magaddal?“ kérdi egy öreg ur, kit a' leány apjának nevez. „Nem,“ válaszolt az ifjú vándor, „azt monádak eddig mindenfelé, hogy minél kevesebb teherrel utazom, annál könnyebben haladok elő.“

Bóhó ifjú! Nem tudta, hogy a' mit most kérdenek tőle, az földi pályáján nem tekintetik teherül, hanem a' leghatalmasabb könnyítő szerül. . . 'S búsan hangzik fel fülébe az apai eligazító szózat: ha nem hoztál, tehát. . . szerencsés utat.

„Van-e fényed, czimed, magas állásod? hoztál-e ehbhartját magaddal, hogy e' leány felé közeledhessél?“ kérdi az anya, kinek szívét az ifjú vándor lágyabbnak képzelé.

„Nem,“ válaszol emez, „mindenemet magammal hordozom.“

„Bölcs ember vagy,“ szól komor arczczal az anya, „így bizonyosan messze elhaladhatsz az életben. . . De nálunk nincs bölcseségre szükség. . . Szerencsés utat!“

Vagy előáll egy más ifju, 's vándorunk vetélytársa lesz a' szép leány mellett; feje üresebb ugyan, de szebb göndök csüngenek rajta; szíve romlottabb, de ekesebb öltöny által borítottak; cselekvésre lomhább, de ajkain mézes szóözőn foly, mellynek lehetlen ellenállani. „Szerettelek,“ szól ekkor a' leány, kire az ifju vándor üdvét bizni merte volna, „szerettelek; de csalódtam benned. . . Szerencsés utat!“

'S minél többször és több oldalról hallja e' jó kívánságokat, annál inkább csökken bizalma a' hanghoz, mellyen azt hallani megszokta; hiszen látja, hogy minél több a' jó kívánság, annál kevesebb a' valódi jó, mellyel nem szóban, de tettben megkiáltatik. . . Végre megunja a' különczködést, 's maga is a' pályán indul, mellyen embertársait járni látja; 's nem tudja elkeseredésében, hogy akkor indul a' legbalabb uton, midőn először kíván itt magának: szerencsés utat.

Az ember valóban, kivált nálunk Magyarországon, nem tudja, merre induljon, hogy szerencsés uton járhasson. Gyalog járni nem mer, mert igen sok emberrel találkozik, kivel gyalog szóba sem lehet állani. Azonfelül az is elég dicsőség, ha az ember maga lábán megállani tud, 's épen azért érik be e' dicsőséggel sokan annyira, hogy ha járni indulnak, ezt csak a' más hátán teszik, vagy a' mi még szebb, mások feje tetején. 'S hogy a' magyar ember csakugyan talpraesett ember és olyan, a' kinek fejelágya benőtt, ennek elegendő tanúsága az, mert igen türelmesen enged járni a' maga feje tetején. — Lóháton indulni szinte bajos, mivel ismét elegendő vannak, kik igen magas paripán nyargalóznak, 's kikkel e' szerint a' versenyt kiállani bajos feladat volna. — Ha kedve tartaná, haladhatna az ember vessző-paripán; de ez ismét annyiban bajos merény, mert minden embernek épen vessző-paripája legérzékenyebb, mellyet ha megsértünk, a' vessző-paripa helyett maga a' lovag annyira rugdalózik ellenünk, míg kénytelenek vagyunk földig hajtani magunkat hatalmasága előtt. Kocsin és hintón járni, meglehetősen kényelmes dolog; de mióta Kun László szekere kiment divatból, kevés magyar embernek van módja a' kocsin járáshoz, annál inkább, mert a' kocsi töltött uton halad legjobban, a' magyar embernek pedig egyáltalában kevés tölteni valója van, 's a' mi van is, azt sem az utra, sem az utfelre nem vesztegeti, hanem önmaga nyeli el.

Sebesen járni azért nem tanácsos, mert az ember nyargalónak gunyoltatik, melly gúnynévtől a' magyar ember minden mások felett leginkább írtózik, annyira, hogy ámbár illy nyargalással régtől sokan vádoltatnak közülünk, mégis nyolcz század óta csaknem egy helyben maradunk. — A' lassu menést fontolva haladásnak mondják; 's ez igen jó elnevezés volna, ha sokan nem lennének köztünk, kiknek legkedvesebb mérlege nem a' font, hanem az itcze, a' mennyiben a' pint és kupa ezen is túl nem tesz. —

Nincs olly apró ellenség, mellytől az ember valamit ne tanulhasson; csak az aztán a' kérdés: jót-e vagy roszt? Így midőn mi magyarok először Európába indultunk, megkérdezték őseink ellenségeiket, hogy t. i. tanulhassanak tőlök valamit, miképen lehet legkönnyebben előhaladni? 's ezek két jó tanácssal szolgáltak a' kérdésre: „ha sietsz, űlj le!“ és „lassan megyünk messzire.“ Melly jó tanácsot sokaig olly híven megőriztük, mintha teljesítése által akarnók elleneinket barátainkká tenni. A' fontolva haladás nekünk különben is természetünkben látszik fekünni, mert alig van nemzet, melly a' tespedésre felhívó több példabeszédekkel bírna, mint a' magyar, millyenek, a' főnebbieken kívül: ne menj a' fára, nem esel le; ne járj a' jégén, nem bukol el; mindenütt jó, de legjobb otthon, 'stb.

Általában tudhatjuk, hogy igen sokan vannak, kik a' magyar embernek minden jártában keltében szerencsés utat kívágnak; ellenben igen kevesen, kik őt e' szerencsés utra segíteni képesek.

És ha körültekintünk e' hazában, hány felől és mennyi különböző hangokon kiáltanak felénk az emberek : szerencsés utat!

Elindulunk egy vidéki helységbe, 's beköszöntünk valamely öreg urhoz. Az öreg ur nem azért vénült meg, mivel sok időt élt, hanem mivel sok év lefolyt mellette. Megkérjük őt, gondolkozott-e valaha a' hazáról, melynek védelme alatt a' renyhesség kényelmeit élvezi? mondott-e sok beszéde közt valami okosat, a' miből más tanulhatott volna; tett-e valami jót, a' minek gyümölcse közhasznúvá érlődött? 'S ha nem, miért pang, miért tesped ősei romladozott lakhelyében, egy tapodtat sem haladva elő a' korral, míg körülte tette készen pezsg a' fiatal vér?... Az öreg ur nagyot ásít, elnyújtózik, 's álmosan felszólal: „Ne holygassatok a' régi jót, mit apáink enléke tisztessé szentelt; ne háborgassatok nyugalmamat; csend, béke kell nekem és — alvás. Szerencsés utat!“

Ha másfelé fordulunk, gazdag urat látunk, pénztömött erszénnyel utra készülni. Megunta életét a' hazában, e' szegény hazában, mely fiainak csak adni tud, 's mellyben olly kevés a' mód, nagyszerűen költeni el az öröklött kincseket; megunta hazáját és külföldre utazik. . . Ne hagyj el bennünket, édes hazánkfia! szólunk hozzá, ne vidd külföldre pazarolni dús jövedelmeidet; látod, itt e' honnak szüksége van rád és költekezésedre, hogy benne ipar, mesterség és művészet felvirágozzék. Annyit adott már e' hon neked és fajtádnak, hogy végre kifogy és megszűnik adhatni, ha hanyatló ereit fölfrisítni késedelmeztek. „Mi közöm hozzátok, mi közöm e' honhoz?“ válaszol kevélyen a' gazdag ur, „e' szegénység és nyomor nem művelt nyemnek való; a' külföldre kell mennem, hogy az élet javait élvezhessem. . . Béke veled, szegény haza!... Szerencsés utat!

„És te, szép hölgy, ki hivatva vagy, hű barátnéja lenni az élőknek és cselekvőknek, gyámja 's nevelője a' cselekvendőknek, miért vonulsz felre olly körökből, mellyekben hazád hű fiaival találkozhatol? Miért fedí testedet idegen mez? miért ül idegen hang ajkaidon? 's miért az érzetek szíved belsejében egytől egyig idegenek? Miért jársz csak külfény után, 's pusztulni hagyod szellemed magasabb kincseit, mellyek elted legszebb örömeinek lehetnének alkotóivá?...“ 'S az így szólított hölgy kegye elfordul tőlünk. „Mit akartok e' szűkkeblű követelésekkel?“ ugymond; „a' nő nincs hivatva, hogy részt vegyen hazaboldogító forradalmakban; intézzétek ezt el ti férfiak; mi csak a' készet élvezzük, a' készet, melly legesillogóbb, legesiklandoztatóbb, 's ha illyennel nem tudtok nyomban kedveskedni, mitsem ér lovagiasságtok; nyelvben, szokásban és érzelmekben a' külföldhöz fordulunk, míg megjobbítottok magatokat... Szerencsés utat!“

Magyarországban hiába kívánnak a' vándornak szerencsés utat, miután itt, köztudomás szerint, kezdve Pesten a' magyarutczai, vagy Budán a' krisztinavárosi kövezettől, egész azon utig, mellyen Tiszafüredtől az ég és tizenkét ökör segedelmével Debreczen felé járhatni, minden út szerencsétlen, melly utakon a' gyakran közbejövő veszélyek annyira megszokottak már, hogy közszokássá vált köztünk igen sok helyen az utasnak nem szerencsés utat, hanem szerencsés felfordulást kívánni. 'S valóban vigasztalhatjuk is magunkat azzal, hogy ha más boldogabb országokban az utak szerencsések, nálunk magyaroknál annál szerencsésbék a' felfordulások, mert ha a' felfordult vándor iszapba vagy pocsolyába bele nem full, attól nem igen kell tartania, hogy az út köveiben zúzza be fejét.

Azt mondják, az utak és csatornák vetélytársai egymásnak, 's ha egyik virágzik, paralell vonalban a' másiknak hanyatlani kell. Ezt a' magyar középponti vasutnál igen szépen bebizonyították, mert mindazon csatornák, mellyeken az útkészítés fő 's legfőbb eszközei jobbra balra elfolydogáltak, igen szép virágzásban voltak és sok oldalrólí ápolásnak örvendettek hosszú ideig, míg e' csatornázás mellett maga a' vasut csak ügygyel-bajjal vérgödik előre. . . Mondják, Magyarhonban kevés a' központi 's igen sok a' központfutó erő. A' vasut ezt megczáfolta, most már lármát ütöt-

tünk néhányszor, hogy megindulunk rajta, 's meg sem állunk Váczig; azonban minden erőködésünk daczára egy arasznyira sem birtunk eddig elfutni az ország közép-pontjától.

Az ember különféle irányban keresi szerencsés utait, és sokszor egészen másfelé jut, mint a' hová indult; 's a' vezető sorsnak e' beleszólásába saját szándoka 's akarata irányzására olly igen hozzászókot már a' magyar ember, hogy a' legtöbb, ha kérdezzük, meddig fog, ma vagy holnap vagy akármikor, haladni útjában, többnyire csak ezzel válaszol: a' meddig Isten akarja... Pedig nagy kár e' tétlen renyhesség, mert csak annak, a' ki akarni erősen tud, a' ki erejét a' kivitelben nem kiméli, 's bátor szívvvel, készült értelemmel, jóra törekvő lélekkel folytatja az életben munkásságát, csak annak kívánhatunk e' kíváнат teljesítésének biztos reményében: szerencsés utat!

K e l m e n f y L.

U T I E M L É K L A P O K.

1845-ről.

I.

N A G Y K Á L L Ó.

Merre látott, türelmes olvasóm, annyi igen szerény, nagyon szerény író, mint a' mennyi szépirodalmi lapjainak hasábjain, szárcsa módjára a' káka közül, fel-felütogeti magát? Ezekből széltiben hosszában, készpénzfizetés mellett, szemmeresztve tanulhatja meg békés olvasóm: hogy ez, vagy amaz czikk köztetszést nyervén, — tehát folytatása következik; N. N. cikkei valódi remek művek 'sat. ez okon több illyes remekkel is szolgáland, sőt a' lapnak kizárólagos dolgozótársa 'sat. És te, jámbor olvasó, megütközve ismét és ismét átforgatod a' magasztalással utalványozott cikkeket, és bámulva tudakolod magadtól: hogy miért és miúton nyerheték meg azok a' köztetszést — a' tiéd kivételével, 's hogy mi bennök remek? de mivel ezek iránt azon utalványozott cikkekből tisztára nem jöhetsz, vállvonítva megnyugszol a' szerkesztő vagy az író-apa ráfogásain, sőt nagyobb erősségűl valahányszor az új számokban a' köztetszésnyeréssel utalványozott cikkek folytatását, vagy írók dolgozatát előtalálsz, azon nyugodt hittel, hogy te nem tudod belőlük kilátni 's kiértetni: miért nyertek köztetszést, a' lapokat olvasatlanul tovább fordítod!! — És te, keserű türelmű édes olvasó, mégsem sokallod azon sok szerénységet!!

Néha magok a' jó szerkesztő urak is el-elvetik a' kalapácsyelet! ropogó, sustorgó nagy szavakkal sugják be olvasóiknak, hogy a' közelebbi számban N. N.-től ez 's ez remek 'sat. czikk jelenendik meg; és te, hivékeny olvasó, felvont vágygyal elnyelni iparkodol szépségeivel a' kitrombitált cikket; — de közepén már elfanyalodva fenakadsz: mert a' magasztalt árut sovány szalmának találod.

Hát, kegyes olvasó, a' feletti bámulásodat ki volna képes leírni: midőn holmi gézengúz legénykéket, holmi légvitézeket a' lég tág ürebe affelől hallasz hősi neki-rugtatással keservesen panaszkodni: hogy mennyi az ő irigyök 's ellenségek, 's mennyire nem méltányolják az ő nagy genieöket? 'sat. — És sajnálkozva tudakolod magadban: hogy miért és hol bánthatják a' sopánkodót, mivel te a' fenhangan panaszkodónak hírét is alig hallád? — Nyugodjál meg, jó olvasóm, nem bántották a' panaszlót sehol sem: mert ő olly ártalmatlan, mint a' légyvesztő papír; és szégyénekén irigye sincs, mert ugyan mit lehetne egy karé kenyeret is keresni tizedelve képes újoncz magyar írócskától irigyelni? hanem őt felette boldogítja az, ha öncsekélységéről értekezhetik, és magáról kitéréseket írhat. —

A' bivaly bőrű szerénységbe e' szerint bevezetvén olvasómat, nézze el, ha én is új cikkeimet azon igen szegény hittel és önfeláldozási vallomással kezdem meg : hogy, mivel korábbi uti emlékeim oly rendkívül rendesen lebilincseltek olvasóim tetszését, — tehát én is a' közjóért, és nagy dicsőségem irigyeinek boszantgatására, hősileg elszántam magamat, hogy olvasóimat uti emlékeim folytatásával nagylelkűleg boldogítsam.

Ha úgy tetszik olvasómnak, induljunk. Attól ne tartson, hogy sebesen találunk haladni : mi — miután szomszédunkban felsőbbek engedelmével a' rohanva haladókat azon emberbaráti gyöngéd orvosi cura alá vevék, hogy agyukat szilárdul megagyalják, hogy így megsántítás nélkül eszközöljék a' rohanók kerekeinek megkötését — a' fontolva haladást legüdvösebbnek tartjuk, annál inkább, mert, igazat szólva, azt mi teljesen megszoktuk. De fontolva haladásunk nem is csoda : mert mi homokon lakunk! — Csak aztán a' t ö r v é n y e l l e n e s e n futóhomok ne repülne oly vakítólag gyorsan szemünk közé. D. várost mindig szidják, hogy fontolva halad. Ugyan az Istenadta, hogy is haladhatna másképen, mikor sara- 's homokánál egyebe nincs, és a' tudósok csupa lángoló hazafiságból mindent elkövetnek, hogy a' d—ni vasút-ügy megbukjék? A' honnan mi örömben úszunk azon vigasztaló gondolatra, hogy dedunokáink majd csak megérik a' d—ni vasut elkészülését. Isten kegyelméből már tízéves a' vasuti törvényünk, — és Isten kegyelméből még egyetlenegy vasutunk sincs; ezért mi önkénytelenül azon gondolatra bukkanunk, hogy ugyan a' vasut akad-e fel a' magyar szellemem, vagy a' magyar szellem akad fel a' vasuton? —

A' jó marhatartó határu D—ből indulánk útra; 's Hajdu-Böszörménynek menve, legelsőbb is épen azon nagy sik tért értük, a' hol az országos hírű baromvásárt szokták tartani. — A' maga egyszerűségében is tiszteletes hely! miután a' mai boldog világban a' barmoknak igen nagy keletők van.

Majd omladozott vizimalom mellett el, a' tanyák közé jutánk. Itt semmi ritkaságot vagy okszerűséget nem lát az utazó. — De annál többre bukkan, ha nem sajnál az utról letérni, az ettől egy óranegyednyire eső z e l e m é r i t a n y á n. Itt a' maga nemében környékünkön egyetlen egy intézetet fog olvasóm találni. Kar a p S á n d o r u r D i ó s z e g i urral, több száz köblös földre terjedő tanyán, á r v a g y e r m e k e k e t n e v e l ő g a z d a s á g i g y á m - i n t é z e t e t létesítettek], — mellynek az feladata: hogy az alapítók, a' magok számára minél nyereségesebben üzzék a' gazdálkodást, és egyszersmind a' gyakorlati uton, elhagyott szegény árva fiukból, minél ügyesebb földmivelőket neveljenek. Az alapítók intézetükbe időszakonként új-új gyermekeket szándékoznak felfogni, hogy így ezek kinevelése által az okszerű gazdálkodást e' környék földmives lakosai közt gyakorlatilag megfogamztassák. — Ugyan ki fogja e' szép példát követni?!?

Messzejövendővel komolyan vess össze jelenkort; —

Hass, alkoss, gyarapíts, 's a' haza fényre derül.

Bátorság ad erőt, — pályán a' gyáva hanyatlík.

Bátran lépj, hogy utóbb rény koszoruzza fejed.

Magasztos tanácsok, de nálunk hej! kevés ember érti meg!! —

Az országúttól jobbra a' zeleméri puszta torony korhadozó barna falai sötétlenek. — Debreczen körül számos illy elpusztult templom maradványait 's alapjait forgatja fel a' szántogatók ekeje, mellyeknek hajdankoráról azonban még a' rege is hallgat.

Böszörmény város szélén mintegy hatályos rettentő örként egy fekete táblát láték felállítva ezen nagy szó: „statarium“ hirdetésére. — Furcsa az élet folyása :

tanácsstermekben a' halálos büntetés eltörlése mellett szónoklunk, az utszéleken pedig a' gyorspostán hozatott bitófás statarium iszonyaival ijesztgetjük az éhes gonoszszágot.

Böszörménybe érve, ismét a' magyar városok rendetlen és kietlen alakjával találkozánk. — Böszörmény a' Hajdukerület székhelye, itt van a' kerület háza, melyet a' tökeül használni szokott hajdu-köznép d i k r i s t u s háznak nevez. —

A' Hajdu-kerület lakosai három rendűek, u. m. ide származott nemesek, — az adományos hajduk utódai, és nem nemcs jövevények; 's az legkülönösb, hogy itt nem a' hajduk — kik a' helységeknek valódi adományos tulajdonai volnának — képezik az első rendet, hanem az ide bevándorlott másféle nemesek, és ezek a' született hajdu-nemeseknél a' közterheket kisebb mértékben viselik. — Itt ugyan szó szerint áll: fogadd be a' tótót, kiver a' házadból.

Minden városban hadnagyot és városgazdát az egész lakosság választ, — azaz: ezek választásába minden családfő befolyhat. A' városi tanács kül- és beltanácsból áll. A' külső tanácsot a' lakosok magok tizedenként választják, még pedig minden tizedben a' fenkijelelt három rend külön-külön választja meg saját képviselőit. A' képviselők örökösök; ezek választják minden három évben újra a' belső tanácsot. E' választás kijelelés után történik, a' kijelelést pedig a' kerületileg kiküldött bizottmány teszi. — A' városi kül- és beltanácsból tartatni szokott közgyűlés alkotó tagjai még a' helyben lakó kerületi hivatalnokok is. —

Az egész hajdu-szabadságról azonban azt nyilvánította előttem a' leghatályosb itteni lakos: nem egyéb üres hordóban kongó hangnál 'sat. A' hivatalnokok kijelelésében nem sokat adnak vágyaink- és ohajtásainkra, a' honnan jobbnak tartjuk, a' komédiából teljesen elmaradni. Jogainkért nem igen üdvös, szót emelni, mert ennek igen hamar az lehet eredménye, hogy oda viszik az embert, a' hol a' kenyeret ki nem veszi a' kezéből kutya, 'sat. 'sat. —

Hogy mi igaz e' mondásból, a' tudósok legjobban érezhetik és tudhatják. Csakhogy az érzés és tudás igen-igen sokféle és sok fajta.

1844-ik évben sokat beszéltek valami böszörményi zenebonáról, a' mit sokan még revolutiónak is rajzolgattak; én közelebb a' főindokot kérdezvén meg azon eseményről, jót nevettem, hogy a' magyar hősök egy kis csapszéki mutatóványt valódi párisi alarczba akartak bujtatni.

Böszörményből H a d h á z r a mentem. Ez is hajdu-város; többet a' legjobb akarat mellett sem mondhatok róla. — Onnan T é g l á s t értem, hol a' dús földesszony igazi angol komforttal él kies kertbe rejtöz kastélyába elvonulva; 's ezért nem csoda, ha a' nyilvános ajánlatok rovatain szokatlanság nevével találkozni.

Futóhomokkal sárgálló térségen át vontatott rospontosom a' délczeg Szabolcs disztelen székhelyére N a g y - K á l l ó b a. Itt a' nagy sár legfőbb nevezetesség, mivel e' miatt alig mozduíhatni.

E' hon a' fecskék hazája!

Nincsen annyi pocsolyája

A' világnak, tudom azt!

— — — — —

Nincs sehol sem ennyi sár.

—————

Sárfészkünk van annyi haj!

Mint a' raj.

Van kicsiny, nagy is vagyon,

— — — — —

Falu, város a' nagyobbik,

És a' legnagyobb — e h o n.

Annyi haj! —

'S ez mi baj! —

A' sárfészek, mint a' raj.

A' megyeház ronda épület, mint legtöbb vidéki középületeink. — A' városon kívül fekvő Elyseum nevű hajdan híres Kállay-féle kert azért érdemel megnézést, hogy lássa az ember: egy magyar földesurnak milyen vala kertalkotási ízlése.

Épen közgyűlés volt Kallóban ittlétemkor; erről azonban semmi nevezetést nem mondhatok, mivel itt ékes szónoklatok nem hallhatók. Legkedvesebb jelenet vala előttem a' magán és nyilvános körben egyiránt szeretetre méltó 's lelkes S. I. — Itt mindenki szabadelvű — míg az adó nem jön szóba. Az adótóli iszonyodást azonban ne csodálja olvasóm, mert Szabolcs lakosai a' homokban, sárban és a' bő rohamu Tiszaárban nyakig usznak, fuldokolnak, és azon fiatal reménynyel hizlalhatják magokat, hogy a' debreczeni vasuton és a' Tisza-tengeren a' sz. mihályi 's löki révől száz év mulva milly roppant nyereséggel szállíttathatják Jeriko felé a' gyapjút, krumplit és siligot.

A' mult évben híressé lett nyirbátori eskütt-vágatást se nézze olvasóm szabadelvűtlenségnek, hanem csak nagy képesinálási betegségnek; a' mi annál inkább megbocsátható: mert a' közelebbi megyei tisztujítás alkalmával az összes értelmiség elég önzőleg hiu volt, magát a' megyei hivatalok viteléből önkényt kirekeszteni.

Szabolcsnak, a' milly szabadelvű megyei élete, ellenkezőkép épen olly aristocraticus magán társas világa. Ez családszámra kikerekített és fokozott körökre oszlik; mindenik család csak a' töle hasonló polczunak képzelt családokkal kegyeskedik érintkezésbe jöni.

Az egyes rokonsági körökön kívül levők iránt, főkép ha idegenek, a' szabolcsiak igen hidegek és mellőzők; ellenben rokonaik- és barátaikhoz igazán magyarszívű vendéglátók, és pedig legtöbbször egész a' tulságig, még a' ki ollyan szegény is, mint a' templom egere.

A' szabolcsi uraknak legnagyobb gyengéjük a' műszóilag ugynevezett urhatnámság, azaz: mindenik szeretne legalább is négyszerre nagyobb urnak látszani a' világ szemében, mint a' millyen zsebe kegyelmes engedelmeiből valósággal lehet; és ezen urhatnámság, a' siligo becstelenségével párosulva, aztán leggyakoribb oka, hogy némelly uramöcsém négy lovon kezdi a' nagy képesinálást, és végre, mint urambátyám, már csak boeskorban folytatja 's végzi.

Az urhatnámság kinövése azon szokás is, hogy a' szabolcsi nemes urak és asszonyások, mihelyt ezer köből számon felül jár birtokuk terjedelme, fideliter megnagyaságoztatják, azaz: nagyaságonak czimeztetik magokat; a' mire — ugy mondják — csak a' nagy égalité zavarának eltávolítása szolgáltat okot, mivel mai időben már a' zsidót is tekintetes urnak csufolják.

Egyébiránt tréfa, a' mi tréfa, — a' szabolcsi nemesség becsületes igaz magyar faj; és a' magyarok Istene áldjon meg minden megyét olly állhatatos józan politikai szellemmel, mint a' millyennel eddig Szabolcs megye a' közügyeket lapos erszényéhez képest pártolta!! —

C s a t á r y O t t ó.

BUDAPESTI SÉTÁK. XX.

Miután a' nyájas olvasó egész télen és tavaszon át Budapest poros utcáin vezettetett e' czikk íróinak lovagias karjain, igen jól mulatván magát mind azokkal, a' miket látott, mind pedig azokkal, a' miket a' vezetők az előforduló tárgyak felől szélsyes és csipős észrevételekben elmondottak; legyen szabad nekem karomat a' legközelebbi kocsiig ajánlanom, 's a' nyájas olvasót kedvencz helyeimre elvezetnem, mellyekben nyaranta bár kevesebb porral vegyített multságokat élvezhet, mint Budapestnek leglocoaltabb utcáin, de ha a' természetnek, a' zöld mezőnek, lombos berkeknek, illatos virányoknak és efféléknek barátja, jót állok róla, hogy sétáját nem lesz oka megbánnia.

Kérem tehát, menjünk minden előtt a' kedves zugligetbe. E' kirándulás annál kényelmesebb, mert szabad választásunk van a' társasági és bérkocsi közt, amaz határozott áron, ez határozatlan zsarlás szerint. A' társaskocsik Budáról a' szarvas-térről és a' bécsi kaputól hétköznapi minden órában, ünnepeken pedig rendtele-

nül indulnak, mihelyt t. i. elegendő személy van a kocsis megzsufolására. Meglehet, ez utolsón sokaknak jobban tetszik a kirándulás, először azért, mert rendes időhöz van kötve, 's pedig igen nagy dolog, rendet tartani apróságokban ott, hol a nagy dolgok rendje elhanyagoltatik; de másodszor azért is, mert e kocsik gyakorlatilag alkalmazzák fővárosunkban a fontolva haladás elméletét, miután lassu menetökkel teljes erejükből ovakodnak szégyenben hagyni a gyalog talpalókat, sőt ebbeli szemérmes kiméletelességek annyira megy, hogy néha lovuk el is akad. Jobb lesz ez okból felülnünk bérkocsira, miután vannak a bérkocsisok közt is némelyek, kikkel keresztényileg meg lehet alkudni négy, öt vagy hat huszasért, a mi semmi esetre nem sok, ha meggondoljuk, hogy ők sebesen nyargalnak nemcsak tuskén, bokron, de egyszersmind embereken, boldogon és boldogtalanon keresztül, miként e részben buzgalmukat már régóta bebizonyítják, 's csigamászásu rendőrségünk segedelmével folyvást bizonyítgaták és fogják ezentul is bizonyítani.

A ki a zugligeti kirándulásokat nyaranta gyakran nem élvezi, a legkellemeseb multságoktól fosztja meg magát, mellyekkel a fővárosi életet fűszerezhetni. 'S e részben valódi örömeinkre vált, tapasztalhatni, hogy ez idén Budapest lakosai a zöldbeni mulatás iránt kitünő fogékonytánul tanúsítanak; ámbár meglehet, hogy némely kényes izlésűeknek, kik a társas gyönyöröket csak zárt körökben szeretik és képesek élvezni, tán éppen azon sűrű csoportok vannak ellenére, mellyekkel e kedves ligetben minden rendből találkozhatunk; ezek azonban azzal vigasztalhatják magukat, hogy a zugliget és vidéke olly terjedelmes, miszerint benne egy pár ezer mulatazó közepett is magányt mindig találhatni. . . Midőn utunk a kellemes fekvésű Krisztinavárosra visz keresztül, el nem kerülhetjük, hogy jó reménnyel örvendezve meg ne mosolyogjunk lelkünk belsejében e városrész gyönyörű jövődjét; mert kétségtelen, hogy azon kellemes tájat, melly a Krisztinavárost Budapest vidékének jelenleg is hasonlíthatlanul legszebb részévé teszi, számosan fogják a testvérváros tehetős polgárai 's a birtokos aristocrata közül arra használni, hogy itt maguknak palotákat és fényes lakhelyeket építtessenek, mihelyt a két várost az állóhid örökre összekötendi 's velők a Krisztinavárost az alagut olly igen közel érintkezésbe hozandja. Bátran jósolhatni, hogy husz év múlva a Krisztinaváros Budapest legszebb része leendő, fölfevén azt, hogy az építésben nagy lassan előhaladó lánczvidék husz év előtt be lesz végezve, 's a budavári hegy alatt tervezett alagút csakugyan át fog vágattatni.

Csak röviden említem meg a zugliget legszebb helyeit, tartózkodván minden hosszabb leírástól, hogy a vidékről jelenleg Pesten mulatók annál kellemesebben lepessenek meg a nem sejtett szépségektől. — Kiérvén a Krisztinavároshól 's elhagyván a kellemes fekvésű 's árnyas fákkal ültetett temetőt, szőlőkertek közt visz az ut folytonosan. E szőlőkertek arról nevezetesebbek, hogy bennök terem — mint ki ki tudja — a híres budai bor, 's hogy e bort, mit a vigan szüretelő vidéki városok nehezen képzelnek, a budai polgárok napszámosilag, szomorú halotti csönddel szokták pinczéjökbe takarítani, a minek legfőbb oka, mert a budai szőlőkben sehol sem látni nyaralót vagy mulatóházat, a minek ismét oka az, mert ha valaki illyesmit építeni 's felbutorozni merne, bizonyos lehetne benne, hogy tanyáját az első éjjel kipusztítanák. . . Midőn pusztításról van szó, meg kell mondanunk a nyájas olvasónak, hogy a pusztítás dolgában nemcsak Pesten, de Budán is erélyes emberek vannak. Nem akarom itt említeni a jelenleg b. Baldácsy-féle nyaralót a zugliget elején, melly alig egy pár év előtt levén egy itteni jeles építész által felállítva, már is annyira pusztulásnak indult, hogy tetejét — nagyobb veszély elhárítása végett, lefordítani 's ujon rakni lett szükségessé; csak ama czukorsüveg emelkedésű hegyet említem meg, melly künn a zugligetben a Laszlowitzky-kert bal oldalán emelkedik 's melly Buda város erélyes közbejárása, föllépése 's fejszeforgatása által a lefolyt télen olly szépen kipusztítva lőn fakoszorujából, mintha borbély beretválta volna meg szappan nélkül. Minélfogva nem is mondhatja senki, hogy a város részéről nem

történnek erélyes föllépések, ha az ellen nem is, a' mi magára a' városra, de az ellen mindenesetre, a' mi a' környező hegyekre árnyat vet; a' mi annál dicsérendőbb, mert az árnyas fák kártékonyága sok tekintetben bebizonyítható: t. i. az árnyas fa nem teheti meg, hogy télen által bizonyos kemények ingyen melegüljenek, hogy nyaranta a' konyhák kéményei böven füstölögjenek és pedig a' nélkül, hogy a' házigazdák legkisebbé is panaszkodhassanak fadrágaság ellen; a' fák árnyában továbbá rút férgek és csuszó-mászó állatok tenyésznek, az utóbbiaknak pedig mai világban nem az erdők rengetegeiben szoktak kényelmes tanyát adni. Midőn tehát a' zugligeti halmok és a' svábhegy a' fáktól pusztítottak, a' föld kopaszságában gyöayörködők csak köszönetet szavazhatnak az illető pusztítóknak, annál inkább, mert vállalt műtételökben olly lelkiismeretesen járnak el, hogy a' leberetvált hegyen még csak magnak vagy sarjadéknak is alig hagynak egy pár csemetét, kivéven a' sűrű túskebokrokat, melyek csak azért hagyatnak meg, nehogy valamely kalandornak eszébe jusson a' kipusztított erdőség helyein sétálgatni, hol a' nap hevétől védve nem levén, könnyen főfáját kaphatna. — Mondják, egy pár év előtt a' választó polgárságnak azon ábrándos gondolat jutott eszébe, hogy ezentulra ezen erdőpusztítást akará kipusztítani, indítványba hozván, miszerint ő kész lemondani fa-illetőségéről, ha ezt a' feljebb való testület is teendi. Ez utóbbi azonban e' gondolatot igen fásnak találta, 's kinyilatkoztatá, hogy a' józan eszélyesség hozza magával: mindenkor nagyobb előszeretettel lenni a' faskamra, mint a' fás-erdő iránt; mire amaz első testületnek magyaros válasza az volt: 'ha ti nem, mi sem!' 's azóta halad a' pusztítás annak módja 's rendje szerint.

Midőn — mint érintém — e' halmok és e' ligetek a' mulató közönség által egyre sűrűbben fölkerestetnek és népesíttetnek, némelly vendéglőt szinte elővesznek a' pusztulás kinjai. Ezek közt ideén csak az ,Isten-szem'-et említhetem, mely elpusztult. Gyönyörű kilátás van e' vendéglőlől, mely magasabb helyen fekszik, a' hol egyszersmind egy időben igen jól lehetett enni is, ('s ez a' zöldben sem épen megveendő körülmény); nevezetes e' hely egyszersmind egy körtvefáról több más számtalan fák között. — A' nyájas olvasó, pusztulva látván az ,Isten-szem'-et, ne gondolja azért, hogy a' budai hegyek egyéb kedves helyei őrizetlen maradtak és elpusztultak. Ellenkezőleg! ha az ,Isten-szem'-nek menve, jobbra eltérünk, megnyílik csakhamar a' ,Menny'-előttünk, nagyszerű kilátásával falyakra 's művelt földekre egy oldalról, hegyekre 's völgyekre másról, a' görbe Dunára 's szigeteire és Budapestre harmadikról... Mondatik, hogy a' mennynek rögös az utja. Itt ez állítás megczáfolva van, mert ki e' ,Menny'-be az ,Isten-szem'-től indul, sima uton halad a' magas tetőig; ámbár van sok más utja is, nevezetesen a' ,Remete-szikla' felől, melyeken bajosabban haladhatni, tanúságul, hogy magába a' ,Menny'-be is eljuthatni sima uton, csak kell tudni utat választani, 's tanúságul, hogy ha némelly remeteszerű emberek ez ut rögösségével ijesztgetnek bennünket, hasztalan sanyarokat iparkodnak szerezni nekünk és önmaguknak.

A' ,Menny'-hez nem messze van a' ,Paradicsom', mely körül megjegyzésre méltó, hogy a' ,Menny'-nek felette van, 's a' ki belőle bukik, utközben a' ,Menny'-ben még új tanyát űthet. — Ha a' ,Paradicsom' szép kilátását élvezők, ismét jobbra térve, a' ,János-hegy'-re jutunk, a' legmagasabb csúcsra a' budai hegyek közt, mely e' szerint a' legterjedtebb kilátással is örvendeztet, melyet azonban élvezni kevesen járnak el, részint a' messzeség miatt, mely fáradságot igényel, részint, mert a' végzett fáradság után egyetlen árnyas fa hűsével sem vigasztaltatunk, miután e' helyre már évek előtt érkezett a' fentisztelt pusztító hatalom. — A' két utolsó helyről, kivált a' ,János-hegy'-ről gyönyörű nézni a' nap fölkelését. E' gyönyör élvezéséhez egyéb nem kívántatik, mint estve hálásra kimenni valamelyik hegyi vendéglőbe, 's másnap korán kelvén, hajnal hasadtakor az ormokra indulni, 's ott az érkezendő napot bevárni. Természetesen, hogy sokan vannak, kik örömebbé vennék, ha a' nap várna

reájok fölkelte 9 — 10 óráig; de Isten napja nem tartozik a' fontolva haladók sorába, 's a' világosság, ha lobot vetett 's a' homályt oszlatni kezdi, meg nem akadályozható többé sem kérelmek, sem fenyegetések által. . . Többször élvezem e' gyönyört derék barátim társaságában. Közülök a' szellemdús V a j d a P é t e r 's K u n o s s E n d r e , az ábrándozó, nincs többé. Felszálltak azon mennybe, azon paradicsomba, hol az enyh helyeket nem pusztítja többé körülök vak hatalom és letorló erőszak. Tisztelet emlékökre! . . . Az élöket pedig tartsa Isten sokáig, 's óvja meg mindnyájokat, hogy ne úgy munkáljanak a' magyar irodalom szölejében, mint minő példákat a' kipusztított Jánoshegy és Laszlovszky-halom nyujtanak élénk.

Ha lejebb szállunk a' jánoshegyi magasságról, 's a' 'Remeteszirt' mellett (mellyre a' felmászás nem épen veszélytelen, de azért kedves mulatság a' bátraknak) elhaladva, visszatérünk az elhagyott völgynyilásba, jobbra menve, a' Ferenczhalomra érünk, melly igen kies fekvésű, 's a' rajta levő kápolnában ünnep- és vasárnapokon isten-tisztelet tartatik azoknak, kik Istent itt a' szabadban, a' természet nagy és szent templomában, tisztelni nem elélik. — Erre van a' Lipótmező is regényes vad szirtszorulatával, hol Mária napján tizezerenként gyűl össze a' mulatók serge; — valamint a' kellemes környezetű, 'szép juhászné,' melly hely örökké emlékezetes maradt előttem az által, hogy ott egykor egy magasán járó hintáról lebukván, közel voltam a' rögtöni mennybe vagy paradicsomba jutáshoz, 's most teljes meglepődéssel gondolok vissza, hogy a' veszélytől 16 órai ájulás által szabadultam meg.

Ha innét ismét vissza egy nagy utat teszünk, a' prózai nevű disznófőnél pihenhetünk meg. E' hely néhány év előtt vad volt, kissé nagyon is elhagyott és mocskos környezetű. Most egy épületkét emeltek itt, mellyben a' tiszta forrás csörgedez, 's a' felfáradókat friss itallal kínálja a' hűvös ligetben. Az emelt kis épület izléstelen 's tökéletesen pinczegádorhoz hasonlít. Meglehet, hogy építője nagyobb rokonszenyvel viseltetett ahoz, a' mi a' pinczékben áll, mint ahoz, mit a' hegyek kristályforrása italul nyujthat. „Üdvöz légy!“ mondja az épület felírása; de sokan fordulnak el elégedetlenül e' fogadástól, 's azt mondják, hogy a' forrás környéke még előbbi elhagyottságában is szebb volt, mint minővé e' pinczegádor-körakás által elvendéglősítettett. . . Igazuk lehet. 'S ha még meggondoljuk, hogy e' magyar 'Üdvöz légy!' felírásra is agitatio kellett, mert a' felírás eredeti kiadása német nyelven illesztetett a' tulajdonos által a' pinczegádor fölé: akkor nemcsak a' boros izlés, de a' mámoros szellem felett is szomoruan sohajthatunk fel. — Jelenleg az 'Isten-szem'től ide költözött vendéglő mér e' helyen ételt és italt. Még nem izeltük meg, veszi-e az utolsó nézve hasznát a' közel forrásnak.

A' disznófőtől balra 's felfelé térve, kis fáradsággal rövid időn eljutunk a' zugligeti völgy legmagasabb pontjához. Itt a' kilátás a' zugligeti völgyön végig az egész hegységben a' legkellemesebb. . . E' ponton egy százados bükk áll. Néhány év előtt D ö b r e n t e i G á b o r gondosságából egy réztáblát láttam e' fa derékán, valamint több helyein a' zugligetnek és svábhegynek, mellyeknek czélja volt, az egyes nevezetesebb helyeket maradandólag elkeresztelni. E' táblák mindegyig szinte megtalálták a' pusztító kezeket, mint a' főnebb említett két hegy fái; érdekes volna tudni, kik voltak a' pusztító hősök. Az említett bükk táblájának e' két utolsó versére emlékszem:

Szélvészekkel itt fen küzdvén,

Hős v i h a r b ü k k vagyok én.

. . . 'S most, nyájas olvasóm! ha tetszik, pihenjünk. Még több hely van a' kedves budai hegyekben megemlítendő, mellyekre e' nyár folytában örömet ajánl közöm vezetől.

V a s Á n d o r

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Május 20-án, *M á t k a n é z é s*, vigjáték 5 felvonásban, írta Marsano, fordította Kiss-Iván.

21-én: *S z ö k ö t t s z i n é s z é s k á t o n a*, eredeti népszinműdalokkal 3 szak., írta Haray Viktor, zenéjét szerkeszté Egressy B.

22-én: *E g y p o h a r v i z*, vigjáték 5 felv., Scribetől, fordította Nagy Ignác.

23-án: *B o r g i a L u c r e t i a*, opera 3 felv. írta Bidera, ford. Jakab István, zenéjét szerzette Donizetti.

24-én: *K é t a l a k u*, vigjáték 4 felv. írta Holbein, ford. Jakab István, a m. t. társaság költségén.

25-én: *N ö t e l e n f é r j*, eredeti vigjáték 3 felvonásban, írta Obernyik Károly.

97

26-án: *I V. H e n r i k k i r á l y* (Első rész), dráma 5 felv., írta Shakespeare, ford. Matisz Pál és Egressy Gábor. — E' remek mű ma adatott ötödször színpadunkon, 's örvendve láttuk, hogy az a' közönség tetszésében sokkal nagyobb mértékben részesül, mint azon meglehetősen hideg fogadás után, melyet első ízben kellett tapasztalnia, várni lehetett. Próbaköve az mindennek, a' mi valódi belbecscsel bír, hogy minél bővebben ismerkedünk meg vele, annál inkább belátni tanuljuk a' szellemi kincseket, melyek benne rejlenek, 's melyek felfogására az izlést művelni kell. 'S az izlés ezen művelése jó hajlamu közönségünknel valamint könnyen eszközölhető, úgy egyszersmind drámai irodalmunk felvirágozására nézve a' legkívánatosabb, mert csak így lesz képes, méltányolni a' feltűnő jót, visszaautasítani a' roszt. Ez okbul folytonos figyelemmel kell lenni az igazgatóságnak, hogy mennyire csak az eredeti daraboknak mindenek felett adatni kellő elsőség engedi, a' külföldi irodalomból mindig a' válogatott és remek művek hozassanak fel színpadunkra. — Kívánatos volna a' jelen színmű második részét is előadva látni, 's a' fordítók mindenestre elismerő méltánylatra tarthatnának számot, ha ezen első rész után e' fáradságot is megtennék, annál inkább, mert ez ama nélkül folyvást csonka marad. — Sokszor elmondott már, 's tán csak a' magyar lapokban igen kevészer, hogy, IV. Henrik' Shakespearenek szeretettel dolgozott műve, mi nemcsak a' benne előforduló 's hasonlíthatlan remekségű eredeti comicaí jellemeiből, hanem egyszersmind azon kedvteljes gondbul kitetszik, mellyel Henrik walesi herczeg elejétől végig kiállítva van. E' herczeget színpadunkon Egressy G. ur játsza, 's benne mind a' könnyelmű vig czimborát, ki korhely pajtásokkal tivornyázik és űzi bohónál bohóbb tréfáit, mind pedig a' langeszü királyfit, ki apja fényes udvarát csak azért cseréli fel Quickly asszony koesmájával és az ottan dözsölő vig legényekkel, mivel ezen apai udvarban a' feltékenység és nyomasztó gyanuskodás fájdalmait kell tapasztalnia, de ki fényesen tünteti fel jeles tulajdonait, mihelyt erre felhívó alkalmat nyer, szokott jelességével személyesíti. A' komolyabbak közül kiemelendő jelenései közé tartozik az apjával találkozás, midőn gyermeki lángoló szeretete 's a' lelke mélyén szendergő nemes indulatok a' tette kész önérzet egész fényében mutatkoznak. — Kivüle még Szentpétery 's Lendvay urakat kell a' mai előadásról szólunkban különösen megemlítenem. Az első sir John Falstaffot szokja játszani. Falstaff világhírű jellemalkata a' comicaí erőben áradozó költői langesznek; 's ezen korhely, anyagi-ságba merült, hazudsággal bélelt, pazarló, csalásra, sőt rablásra kész, kérkedékeny gyáva, 's ezek mellett gyors elmésségű, szeretetre méltó csevegésű, magát minden bajban nyomban feltaláló kóbor lovagot Szentpétery ur annyi jelességgel játsza, olly genialis tapintattal tükrözi előjelenetenként annak minden tulajdonait, hogy

derekabb Falstaffot kívánni is alig lehet; maga Sz. urnak azon sajnálendő, de job-bíthatlan hibája, a' rekedt hang, mely sok más, különben jelesül adott szerepeinek levon érdeméből, itt egészen helyén 's a' személyesített emberhez mérve lenni látszik, miután olly vitéznél, ki kardját csak üveg dugók kihuzására, torkát csak ujjongatásokra, 's egész testes önmagát csak telhetlen evés-ivásra használja, e' rekedt hang egész valójának kiegészítő része látszik lenni. — Lendvay ur Perczy Henriket játsza. 'S ezen eredeti és olly élénk színekkel füstelt jellemet méltán számolhatja legjobb szerepei közé, mert jelenetei közül mind azok, melyekben a' király ellen heveskedik, rokonaival és barátaival zabolázhatlan hevében perel, mind azok, melyekben hősi tulajdonait a' csataterv rendezéseiben kifejti, valamint azon egészen másfajú 's gyöngéd szerelmét, minden harcziás elfoglaltsága mellett is, kitüntető jelenet is, midőn nejével van, az előadás fénypontjai közé számítandók. — Általában az egész előadás szorgalommal és kedvvel ment véghez. V. A.

27-én: ,M a r i, e g y a n y a' n é p b ö l', dráma 5 felv., előjátékkal 1 felvonásban, írta Dennerly és Maillan, ford. Bérczhavi.

28-án: ,N é g y H a y m o n f i', vig opera 3 felv., irták L e u v e n és B r u n s v i c k, ford. Egressi B., zenéje Balfetől. — A' szép énekszóval meglehetősen elkoptatott operának új érdeket adnak Wolf és Reszler urak, valamint Benza ur is, kinek mind éneke, mind játéka érdemlett folytonos kedvezéssel fogadtatik a' közönségtől; ki azonban igen rosszul tenné, ha a' kicsapongó tulzásokban és rögtönzésekben szintolly előhaladást fejtene ki, minőt rövid idő alatt énekekben és játékokban tett. Az élénk játék, főleg Beaumanoir szerepében, minden esetre helyén van; de ez közel jár ahhoz, hogy kelleméből igen sokat veszítsen, ha B. ur nem tudand virgoncz jó kedvének korlátot szabni; nem minden tréfa, taglejtésben vagy kimondott szóban, áll jól a' színpadon, ha tán magánkörben, hol nem egy nagy közönség figyel rája, jól helyén van is. — L á s z l ó n é élénk játéka 's kedves hangja egyik fűszeréül szolgál ez opera előadásának. 29

29-én: ,D o n C a e s a r d e B a z a n', dráma 5 felv., írta Dumanoir és Dennerly, ford. Diósy. — A' czímszerep Lendvay ur kedvencz szerepei közé tartozik, melyben folyvást jól mulattatja a' közönséget. Maga a' darab úgy sem bir más becsesél, mint pusztán megnevetetni.

30-án: ,L i n d a', opera 3 felv. Zenéje Donizettitől.

31-én: Zárnap.

Junius 1-én: ,S z ö k ö t t k a t o n a', eredeti színmű népdalokkal 3 szakaszban, írta Szigligeti, zenéjét szerkeszté Szerdahelyi. — A' színház tömve volt nézőkkel; az előadók tömve gondatlan hanyagsággal. 76

MI HIR BUDÁN?

Örömmel közöljük a' magyar irodalom barátnak vidékeken azon kedves hirt, miszerint tisztelt barátunk és szorgalmas munkatársunk S á r o s y G y u l a a' folyó hóban, családi viszonyokban, állandó lakhelyéről Aradról, felföldre utazván, ezen kirándulását, mely tisztviselő embernek különben is csak ritka élvezet, hazafias buzgalmában jótékony czéllal szándékozik egybekapcsolni, 's Debreczenben, Ujhelyben, Patakon, Miskolczon és Eperjesen, az Aradon építtetni szándéklott reform. egyház javára, humoristicai felolvasásokat tartand. Kétszeres okból közöljük örömmel e' hirt: mert ritka élvezetről biztosíthatjuk a' nevezett városok lakosait a' köztisztelőtű költő felolvasásai által, mint kinek ugyancsak a' mondott czélra Aradon tartott előadása a' tetszésnek csaknem minden szó után robajjal kitört jeleivel fogadtatott; de örömmel azért is: mert tiszteljük tisztviselő bajtársunkban azon fáradhatatlan buzgalmat, mely szerint a' rövidke időt is, melyet hivatalkörétől családi ügyekben távol töltenie en-

gedtetik, a' helyett, hogy kényelmes kipihenésnek szentelné, jótékony cél elősegítésére használni buzgólkodik... Szerencsés utazást kívánunk tisztelt barátunknak, 's bizton reméljük, hogy az említett városok derek lakosai teljes mértékben használandják a' ritkán előforduló alkalmat, jeles költőnk humorús előadását nyilvánosan élvezhetni 's ez élvezet mellett egyszersmind a' fenforgó jótékony célra közremunkálhatni.

Perlaszka Domokos, hazánk elvitázhatlanul legjelesebb rézmet-szője 's egy artistai intézet tulajdonosa, hosszas gyengélkedése után, mely utóbbi időben terhes és fájdalmas betegségnak lett szülője, mult május hó 30-dikán jobb létre szenderült. A' derek elhunytat tisztelt olvasóink e' lapokhoz elejétől fogva készített jeles műmellékleteiből dicséretesen ismerik, 's fájdalmasan említhetjük, hogy benne mostanra a' csaknem egyetlen magasb tehetségű 's készülségű rézmetszőt veszítettük el. Adja az ég, hogy helye minél előbb pótolva legyen, a' mire mi — lapunk t. olvasó közönségének érdekében is — a' közremunkálást kímélni nem fogjuk.

— Halálról levén szó, egy más, ámbár kevesebb figyelmet igénylő esetről tudósíthatjuk a' t. közönséget. Ugyancsak mult hó 30-kán egy elkeseredett egyén akarta édesíteni életét a' Duna hullámai közt. Mentő csónakról természetesen szó sem volt, mert ezek a' mi rendőrségünk előtt olly rejtélyek, miket megfejteni nem tartja fejtörésre érdemes dolognak, hihetőleg ama török hitágazat követője levén, mely azt tartja, hogy kit hatalmas sorsa Dunába fullásra szánt, azt egy gyöngö csónak hasztalan iparkodik az elkerülhetlen haláltól megmenteni... Szép dolog! 's a' hit üdvezit. De azon szerencsétlenek, kik illy módon akár vízbe fullanak vagy fullasztatnak, akár — mi, köztudomás szerint, szinte nem ritka dolog — az utcákon kéreken töretnek, aligha köszönetet mondanak az illy üdvözítésért.

FÜRDŐI KIRÁNDULÁS.

V e r ő c z e, m á j u s v é g é n. A' folyvást kellemes májust élvezendő, szereteteimmel a' szomszéd Hont megyében kebelezett szalatnyai fürdőbe rándulék; száraz tavaszunk levén, 's így utainkon bátran haladhatván, így mi is hegyet völgyet hátra hagyva csak hamar elértük N-Oroszit, gr. Stahrenberg eladó birtokát; itt, mig lovaink erőt szedtek magukba, megtekintők az egyszerű kisded várost, melyet csak ismerve lehet annak mondani. Ha a' csinos templomot, a' gróf szerény kastélyát, a' paplakot, meg egy pár tiszti lakást 's a' nem rég meg bővített vendégfogadót láttuk, a' többi majd egyenlő szalmafedelű házak, mind megannyi tüzfészkek, e' tekintetben csak borzadást okoznak. Egyébiránt az egésznek regényes fekvése, a' kertek, udvarok és szőlőhegyekbeni szapora gyümölcsfák, a' szemnek kellemes kilátást nyújtanak. Ha ezen birtokhoz a' hozzátartozó jászteleki pusztát 's a' gyönyörű erdőket vesszük figyelembe, meg kell vallani, hogy a' gróf nagy áldozatot tesz, midőn azt kezéből elbocsátani szándékozik. — N-Oroszit elhagyva, eddiginél sokkal rosszabb utunk volt, főleg midőn Hont megye szélére a' drégely-palánki határba értünk; itt a' hajdan — jelesül Pongrácz főbíróága alatt — nagy munkával jó karba hozott, de most már egészen elhanyagolt országoton — ha az ember nyaka szegését kockáztatni nem akarja — csak lépésről lépésre lehet haladni; itt nem akarva bocszusan fakad ki az utas, hogy bizony sokkal jobb volna, ha nemes Hontmegyének rendei ama léleksértő pártoskodásra fordított erőnek csak egy részét is az utak jókarba hozására használná, mi aligha nem nagyobb dicsőségére válnék a' megyének amannál, habár a' kortes urak éhen maradnának is mellette... Ipoly-Sághon az épülőben levő megyeház vonja magára figyelmét az idegennek. Büszkén néz ez alá az öt környező apró épületekre, mint zsarnok király trónjáról megalázott népére, — bizony kár, hogy Ságh tágas piacának legszebb részét szalmafedelű porlakok foglalják el,

midőn a' nagyobbyszerű házak a' mellékutczákon szétszórva helyezvék. Igaz, hogy néhány év óta, midőn t. i. e' várost olly gyakori tüzvész érte, sok épület csinosbult, 's több ház szalma helyett eserépfedelet váltott: de az építészeti rendszer nem igen változék. — Kiemelendőnek találtam az itteni nem rég, de jó sikerrel életbe léptetett kisdodovó intézetet, melly közel 200 tanítvánnyal dicsekszik, midőn a' vácziban 100-nak is nagy hija van. Ságthól Horváthiig valamivel jobb az ut, mint eddig volt, sőt Györkhöz közel kavics-rakásokat is láttunk az ut közepén, mellyek a' gödrök betöltésére szánvák. — Horváthiból Szalathnyáig a' réten keresztül vezető uton járnak, hol esős időben ugyancsak barátságosan ragaszkodik alapja a' kerékre. — Ünnepi nap levén, 's az idő kedvező, miszerint Szalathnyát számos körvidéki vendég lepte meg; a' fürdők folyvást el valának foglalva, a' fák árnyaiban helyezett ülések telvék, 's a' kut körül számos pórno heverészett, kik a' közel falukból korszókkal jöttek ide vízért. Alkonyat felé a' tánczteremben zenét hallánk, a' kíváncsiság oda vezetett; négy pár a' boldog fiatalság korszakából, egy torzalaku Fáraofi magánműködése mellett, francziát lejtett. — A' jelenet különösségétől érdekelve kérdést tevék: miért hallgatnak több társai? hisz egy hegedű magában mit sem ér! Mire azt nyerém válaszul: hogy azok nem tudják a' taktust megtartani, de Boldis a' világért sem hibázza el, mit azonnal magam is észreveheték, mert a' feldicsért művész olly lelkesedéssel tipegé a' taktust, hogy dobogása a' tánczolóknak csuszogását jóval felülmulatta. De azért ne gondolja nyájas olvasó, hogy ez mindig így van a' szalatnyai fürdőben, mert nem ritkán Boldisnak bátyja — a' honti zenészek legkitünőbbike — Balog Jancsi jeles bandájával is meg szokott itt fordulni, midőn a' tánczkedvelők nem kénytelenek Boldis soloja után lejtteni. — Egyébiránt maga a' fürdőhely — ha szűk körét figyelembe nem vesszük — néhány napra bizodalmas társalgás mellett nyújthat elegendő élvezetet, hosszabb ideigi mulatás itt ugy sincs szokásban. Savanyu vize minden kellemetlen bűz nélküli egészséges ital, mellyet a' körvidéki pórok közönséges ivóvíz helyett folytonosan használnak, 's következtében ép egészség mellett számosan érnek öreg kort: minél melegebb a' lég, annál jobban pezseg a' víz, 's annál nagyobb erővel bír. — Az őszi vetések valamint minálunk, ugye' tájon is meglehetősek, de a' tavasziak eső hiánya miatt mindenhol silányak; gyümölcsöshöz még van remény, de szőlő átalában kevés látszik.

Á r v a y.

KÜLFÖLDI LEVELEZÉSEK.

(Vége.)

P o t s d a m, april 4-én.

Ha a' szobrok azon időből valók, ugy nem látom által, mint emelték magasra Fridrik koronáját a' nevezett fejdelemnők Pompadourral? hanemha közvetlenül, 's a' király csak azt akarta e' szobrok által értetni, hogy a' porosz korona Ausztria, Orosz- és Franciaország rovására emelkedett, a' három nagy hatalom női kezekben levén, mellyeket messze meghalad az övé, mint egyetlen férfié? Mint lehetnek gratiák? azt sem tudom; én inkább istennőknek hiszem; de mindegy: legyenek bárkik, annyi igaz marad, hogy Fridrik alatt emelkedett magasra a' porosz korona.

A' palotával szemközt délnyugotra két hasonló modoru szárnyépület áll, mellyekre nyílt lépcsők vezetnek, 's mellyek száznál több vályus oszlopoktól tartott mennyezetű folyosó által köttetvék össze. Fölmentem az egyik lépcsőzeten 's átpillantám az egészet, melly igen szép néz pontot nyújt; 's látva a' befűvesedett tért, melly a' palota e' két része közt elterül, felsohajtkék: miért lön kiadva a' sok millió! ? tán felszázadmég, 's a' nagyszerű rom tanusítani fogja a' királyi szeszély mulandóságát.

Meg kell jegyeznem, hogy mind itt, mind általában minden potsdami királyi palotán, mely a' mult század közepén épült, többnyire egészen meztlen alakokkal találkozunk a' szobrokban : mi azon kor priapusi szeplős és csintalan szellemét, irányát jellemzi. Csodálom, hogy a' mostani király — IV-d. Fridrik Vilmos —, ki Berlinben véggép megszünteté Vénus közoltárait, meg nem botránykozik e' fedetlen alakokon ?

Az új palotától Sans-souciba tértem.

Az ut ide a' királyi parkon keresztül vezet. A' kapunál megáll a kocsisom, 's figyelmeztete azon szélmalomra, mely nagy Fridrik történetéből nevezetes : mert tulajdonosa elég szilárd volt azt semmi áron át nem engedni a' királynak, 's ez elég böles : tisztelni a' magán birtok szent jogát, hol önszeszélye 's nem a' közjó kívánta annak áldozatát. Most királyi birtok már a' malom is, de áll még, csakhogy királyilag fölszerezve.

Kocsisom tovább hajtott, hogy a' kastély tulsó oldalán lakó várnagyot felküldje, ki által látható a' palota belseje ; én addig a' kertbe léptem, 's megjártam felső terraszait, melyekről gyönyörű kilátás nyílik a' Havel tóalaku, 's keletdélre könnyű, fenyves halmaktól körülövezett vizeire.

A' park maga a' legkiesbek egye lehet, midőn a' fáknak most még tar ágai felöltik tavaszi 's nyári diszöket. A' palota halmon fekszik, mellyről több rendű terraszok vezetnek le lépcsők nélküli lejtőkön a' völgyben kanyargó utakra, 's a' palota előtt, mint szinte alatt a' kertben is, szobrok, ugrókutak nagy márványmedenczékkel láthatók. Ez a' mostani királynak nyári mulatóhelye. Földszini épület, szép arányban álló részekkel, szobrok- 's oszlopokkal, 's éjszakra ismét hosszú, boltozatos tornáczczal, hosszudad félkörben, melly' alul a' romhegyre (Ruinenberg) vankilátás.

E' palota, rám rézve, legérdekesb, minthogy itt mulatott F r i d r i k a' tudós ki böles és költő akarván lenni, levetkezé itt a' királyt, le a' nagy hadvezért, 's V o l t a i r e 's egyéb tudósok és művészek körében élt magának. Szobái, melyekben lakott, betegen feküdt és meghalt, mind maig lakatlanok, 's a' butorok szinte azon helyen vannak, mellyben voltak a' nagy fejdelem végső óráiban. A' nyájas várnagné recsegő hangon figyelmeztetett a' kis könyvtárra, mellyben felütve egy könyv, Fridrik költői munkája, azon lapnál, mellyen Voltaire egy rosz verset kitörölt, 's maga kezével mást irt helyébe ; a' karszékre, mellyben ülve nézett le a' szép vidékre utolszor ; előtte a' zsámolyt, mellyen beteg lába pihent, 's az órát, mellyen ma is azon percz látható, mellyben Fridrik a' földről távozott.

A' kastély jobb szárnyát a' királyi család lakja. Nem untatlak leírásával a' pompának, melly ezen szobákban képek- 's némelly zeneszerekre nézve mutatkozik ; de említetlenül nem hagyhatom — mint kalauzom mondá — igen jól talált mellképét a' hires P o m p a d o u r n a k, kit, ha befolyása és- hatásáról nem is, de — nevérol bizonyosan ismersz. Gyönyörű nőalak, mellynél szebbet én képzelni nem tudok. A' bájos arcz, ajkait varázsmosolyra olvasztva, kimondhatlanul kedves kaczérsággal pillant a' nézőre érzéstei szemeivel a' fekete fátyol alól, melly fejről gyöngén foly le karjai- 's vállaira. Olly szende, olly igénytelenek ezen igéző vonások, hogy, ha nem mondják, nem hiszem, hogy ez alak Pompadour ! A' kép egyszerű pongyolában festve ; a' szépizlésű hölgy mellőzé a' művész előtt azon feszes viseletet, melly korában olly divatos volt.

Még egy szoba fog érdekelni téged is, kedves **ám : V o l t a i r e szobája. Ebben szinte azon butorok láthatók, mellyeket a' nagy tudós használt, 's kivéve az asztalt, mellynek bársonytakaróján igen is látszik az idő vasfoga, mind jó karban. A' falakat itt magasan kiálló domborvésetek diszitik faból. Egy majom, melly, a' várnagné szerint, Voltaire képmása ; pár gólya és papagály láthatók azokon : jelképeül ezek a' böles fecsegő nyelvének, 's azok vándortermészetének, mellyet legálább a' porosz király irányában tanusított.

A' többi szobákban semmi nevezetes, hanemha azon polgáris egyszerűség, mellyet butorzataik mutatnak. Ezeket a' királyi vér hercegei, vagy egyéb vendégek foglalják el, ha a' fejedelem látogatására ide rándulnak.

Feltűnő volt előttem, hogy a' derék várnagyné borravalót nemcsak nem kívánt, de szinte kitért minden olynemű érintkezés elől, melly pénznyújtásának tekintetelt, 's így visszatevén 10 garasos ezüst pénzemet, siettem kocsisomhoz, ki alatt várt a' képcsarnoknál.

„Merre hajtsak?“ kérdé csöndes kedélyű porosz phaëtonom.

„Hol a' legérdekesbet láthatom,“ lön az én válaszem.

Ő még egy pár palotát említett, 's én palotákat látni már nem akarék, a' „Pavasziget“ pedig illy kora kikeletkor még semmi élvezetést sem nyújt.

„Tehát az orosz gyarmatba?“ kérdezé.

„Helyesen, az orosz gyarmatba!“ ismétlém én.

Ezzel beléptem a' droskéba, 's ő ügetett szép lassan, mint bármely pesti bérkocsis, ha óránkénti hajtásra vettük fel. 'S ez egyben hasonlított potsdami kocsisom pesti bérkocsisainkhoz: őt is óra szerint fizettem; de különben angyalok ezek itt a' mieinkhez képest. Megszabva 's pedig ugyancsak mérsékeltén, fuvarának díja, 's ha azontúl egy-két rozsz garaskát adsz neki, szépen megköszöni. A' mi pesti phaëtonaink egészen mások! De hisz ismered őket, miért irjadj urvaságaik. 's ki-elégithetlenségökről, mellyet sem Isten, sem ember, sőt a' legerélyesb kapitányi tekintély sem képes fekeztetni.

E' gondolatokközben, szép fasoroktól övezett uton, szétszórva álló házak közé jutottam, mellyek alakja itt egészen ujan tűnt ugyan fel, de élénken emlékeztetett a' horvát örvidéki lakokra. Többnyire egészen fából építve, de csinnal, 's ritka ügyességű faragványokkal díszítve, épen úgy, mint talán Oroszországban lenni szoktak, természetesen a' jobb módúaknál: mert ha minden orosz pórnak illy tiszta, csinos és kényelmes lakása volna, akkor ugyan boldogabb nép a' földön nem létezne, sőt boldogabbat képzelni sem lehetne! . . . Minden ház nagy ajtaja vagy ablakai felett egy tábla csügg, mellyen a' háztulajdonosnak neve látható orosz betűkkel felírva; a' ház kerületében kert, ezentúl néhány holdnyi föld, melly a' gyarmatos tulajdona. Elfeleltem megszámlálni e' házakat, de 12—15-nél többre számuk alig megyen. A' gyarmat neve A l e x a n d r o w k a; 's azt III-ik V i l m o s király alapította azon oroszokból, kiket neki M i k l ó s czár ajándékozott, 's kiket ő az 1ső porosz örezrednél alkalmazott énekesek (talán inkább sipesok) gyanánt.

A' gyarmatosoknak saját templomuk, sőt papjok is vagyon, ki az egészen görögizléssel épült öt tornyu templomocská közelében ütötte fel tanyáját szinte igen-igen csinos lakban. — Szép ez királyi tréfának mind; 's csak más jelentése ne legyen! . . . Én nem tudom, mért jut akaratlanul is eszembe az éjszaki jég, melly illy közel szomszédságban megdidergeté keblemet, noha a' lég különben olly szép meleg volt, hogy akár öltönykémet nélkülözhetém.

A' gyarmatosok lakásától szinte a' „Vadászkapuig“ — mert ezen vezet az ut a' város éjszak- 's nyugoti környékébe — szépen 's gondosan művelt kertek, nyári lakok 's fasorok közt ügettünk vissza Potsdamba, épen 3 óratájban. Az ut nem volt hosszú a' gyarmattól a' kapuig; azért én sem gondolhattam sokat és sokáig; de hiába, Pestet nem feledhettem, kedves **ám! e' rövid uton sem. Homok itt, fővény ott, gondolám; de itt a' homokon gyönyörű villák, ültetvények, köztök macadamizált utak, mellyeket lombos vadgesztenyék, hársak vagy jegenyék szegélyeznek, szóval: itt mindenütt szív- és szemvidító nyoma az emberi munkának, melly a' természet mostoha méhét verejtékével iparkodik megtermékenyíteni; ellenben minálunk ott a' Rákoson fővény és fővénybuczkák egész mérföldekre, 's ha itt-ott egykét pontocská látható zöldelő fákkal, az vagy temető, vagy valami jószellemtől ültetett

oáz ; csapás van ezernyi ut helyett, 's rajtok télen át mocsárokba süllyedünk, nyáron porba fuladunk, pedig a városligetet sem véve ki, mellynek utain csak a homokbuczkákat egyengeté el a kapa, de a fenekellen fővénynak nem iparkodott még megállapodást szerezni emberi kéz !

Ebédem szűk vala, mert nekem a bibicztójás — mi pedig itt különös szájesiklandóul tartatik — nem tetszett, nagy választás pedig az étjegyzeten ugyan nem volt. Félig éhen mentem még egyszer megkerülni a várost; 's hogy éhemet legalább szivarom füstjébe lehelhessem, a királyi parkba siettem, hol még javában folyt a katonai gyakorlat.

A H a v e l partján sétáltam fel 's alá, nézve a homokhordó talicskásokat, kik a hamburgi vaspálya töltéseit emelik hosszában a feketevizű Havelnek, 's midőn szivarom végig hamvadott, bekanyarultam a városba egy csatorna mellett, mellynek keleti oldalán áll a híres potsdami fegyvergyár e latin felirással :

„Officina Cyclopum Marti sacra.“

Tul iskolaház lehet, mellyből épen akkor sereglett ki az ifjuság, oly rendetlenül, oly csintalanul, mint nálunk : lökve, tépve, ütve egyik a másikat, mint vitorabb természetű fiúk szoktak. Fejükön katonai sapka, hátukon két vállra fűzött börtarisznyákban könyveik, irataik, tán hogy idején megszokják a borjuhordozást? többen sorba álltak, 's egy közölök intézé lépteiket, míg mások szájokkal a sip- és dobzót utánozva, egész katonai gyakorlatot képeztek, csirái a jövő hadseregnek, kik vérökben hordozzák a katonai kötelességek előérzetét.

Tovább haladván, az utca közepén embereket láték összetódulni, kiknek közepette egy formaruhás csengetyüt ráza nagy erősen. A csengetyű ércszava elnémulván, megnyílt szája a formaruhásnak, ki egy darab papírról valami helyhatósági parancsot olvasott le a csöndes hallgatóság előtt. Itt tehát efféle hirdetések nem dob-, hanem csengetyűszónál történnek.

A szegletpiszkolások Potsdamban is csak úgy napi vagy éji renden vannak, mint nálunk ; 's a templomok itt is ép oly kevésbé mentek azoktól, mint Olaszországban. A háztulajdonosok, vagy a felsőbbség, tiltakozik itt is ellenök, de hiába ! Az illy tiltakozások közt azonban nagy a különbség itt és Olaszországban. Az olaszok templomaikat következő felírásokkal akarják védni : „becsüljétek meg az Isten lakát“; míg a poroszok imaházaira e szavakat iratják : „e helyet nem szabad bepiszkolni.“ A süker mindenütt egy ! Annyit azonban tapasztalék már mindenfelé, hogy a „kérés“nek mindig jobb eredménye szokott lenni a „tiltás“ vagy épen „fenyítés“nél : mi csak arra mutat, hogy minden ember később hajolni az emberies szavakra, mint az ijesztgetésekre, mellyeknél dacz keletkezik lelkében az ellenszegülésre !

Közelgett az est, midőn szállásomra vergődtem. A színház, mellyet „a lakosok kedvtöltésének“ II-ik Vilmos emelt, üresen állván, semmi multságom nem lehetett, mellyel estemet rövidítsem, azért asztalhoz ülék, 's irok neked, kedves **ám ! odaképzelve így magamat nyájas körödbe, hamarabb tűnnek az est hosszú órái.

Mielőtt soraimat befejezném, egy megjegyzést kell még tennem a potsdami városházról, melly az ujan épülő imaház és a királyi palota közelében emelkedik. Szép magas kúpján egy mythologiai szobor áll ; azt hiszed, Themiszé ? nem ; Atlászé, ki a világot emeli óriási vállain. E világot ábrázoló golyó gazdagon meg van aranyozva. Soká törém fejemet : mit jelentsen ez aranyos világ ? 's megvallom, nem tudtam megfejteti ; míg végre abban állapodtam meg, hogy a városházbeliek erősbek magánál Atlásznál, legalább lelkileg : mert ök ez óriást a világgal együtt elbírják, ha ez — aranyból van !

Jó éjszakát !

—SZ—

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

---

24. szám. — Junius 13. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

Mi hír Pesten?

A' fogytán levő vásár nagyobb életet és mozgást hozott közénk, mint minőben különben a' meleg nyárzakokban részesülünk. Az irodalom bajnokai közül némelyek új munkákkal léptek föl. Gyűlés e' napokban, mint ilyenkor szokás, nagy számmal tartottat fővárosunkban, melyek bizonyosan sok hasznos határzatokat hoztak. E' részben csak a' nemzeti casino gyűlésének egyik nevezetes határzatára fognak sokan megharagunni, mert végzésileg ki van mondva: hogy teremében ezental semmi idegen testületnek nem lesz szabad lakomázni! — A' rákosi ez évi löversenyek szerencsésen végehez mentek. A' kiket a' méregdrága bérkocsisok a' porlepte s koldusoktól ostromolt útkön kiszállítani kegysekdedek, azon örvendetes hirt mondják felőlők, hogy a' lófuttatás mégis valamivel több, mint — lófuttatás. — Ha eddig közös volt a' panasz, hogy Pesten sehová sem mehetünk, a' nélkül, hogy portengerben kelljen megfürdenünk, a' gőzhajótársulat igazgató-sága szándékozik velünk azon szívesseget megtenni, hogy a' port lemossa ruháinkról. E' napokban a' Margit-szigetre rándulánk, 's miután nagy bajjal és hosszas várakozás után a' sziget jötevő tritonai megszántak bennünket 's átszállítottak a' látni vágyott kert partaira, itt először is körülszédültük a' most viruló tulipánfát, a' régi romokon kívül majdnem egyetlen nevezetességet, mely a' szigetre rándulást megérdemli. Máskülönben pedig igen jól mulattuk magunkat, mint olly helyen lehet, hol éhezők és szomjasok számára legfelebb egy kis savós tejjel kedveskednek, 's hol ha az ember a' kert szebb pontjain megpihenni és sovár szemeit kissé hosszabb ideig akarja mulattatni, csak elvéve talál egy-egy lóczát, melyre leülhessen, 's hol egyszersmind, mind ezen tiltakozó akadályok miatt, sokkal kevesebb ember van, semhogy élénk népmulatságban gyönyörködhesünk, de mégis lézeng egypár eltévedt pesti vagy budai lakos, kik épen elegendők arra, hogy miattok meg legyünk fosztva a' magány élveztől is. Végre aztán, de ismét kérelem és varakozás után, viasszállítatánk a' budai partra, hol vigasztalásunkra eső ért utól bennünket, mely elől örömmel és jó reménnyel menekültünk egy névtelen gőzösre, melyet épen e' tulajdonságánál fogva előre is megcsudáltunk. Azonban ki írja le örvendetes meglepetésünket, midőn a' hajó belsejében, a' megrepedezett és össze nem foglalt tetőzetten keresztül, csak úgy omlott ránk a' víz minden oldalról, mintha kün Isten szabad ege alatt lettünk volna; azon különiséggel, hogy Isten szabad ege alatt tiszta vízzel öntetünk le, az említett névtelen gőzösn pedig ugyanezen beszakadozó esővíz egyszersmind a' hajó szemetét és olajos festékeit is ruháinkra mosá . . . A' hajó, mint mondók, névtelen volt; meglehet, még nincs megkeresztelve, vagy annyit hányódott már a' Duna 'rögös' hullámain, hogy jó neve lekopott oldaláról, miért is az igazgatóság elég jónak tartja azt, a' budapesti túlórság szolgálatára; 's e' figyelmet mi valóban szépen meg is köszönjük, csupán arra figyelmeztetvén az illetőket, hogy ha roncsolt födezetű névtelen hajóját újra akarja keresztelni, akkor nem a' jó reménnyel beleszálló utasokat kell vízzel leönteni. — Veszter Sándor legjobb magyar tánczosunk e' napokban Budapesten volt, 's a' nemzeti színház igazgatóságával jövő júliusban adandó táncmutatványaira nézve egyezkedett. Jelenleg V. egy nyolcz jeles és kiképzett tagból álló társaságot alakított, mellyel eddig több vidéki városokban a' legnagyobb tetszéssel adott táncmutatványokat, s mihelyt a' nemzeti színpadon végzendő fellépéseit, e' társasággal külföldre utazandik, hol leginkább nemzeti magyar tánczunkat fogja előtűntetni, 's egyszersmind egyéb, leginkább pedig lengyel tánczokban adni mutatványokat. Társaságának minden tagja budapesti születésű. — A' védeyleti hazafias törekvések annyira áthatottak már a' gyakorlati életbe, hogy ezental haszatalanul parkodnak buzgó jóakaróink a' jó ügynek vesztet nevét költeni. Az alig néhány nap előtt megnyitott iparműtár iránt a' legnagyobb részvét mutatkozik mindenfelől, annyira, hogy minden kész portékái már a' vásár előtében elkeltek, sőt nagy értékű 's több mint 20 ezer forintra menő árúkat jóténtek előleges megrendelések . . . S mit fognak majd illy példák hallatára mondani azon jó emberek, kik most is abban lelnék legnagyobb örömlüket, ha a' szegény magyart folyvást adóztathatnák — a' külföld számára? — A' falra ragasztott és újságlapokhoz mellékelte vásári hirdetésekben különös dolgokat is olvashatunk. Igy p. o. a' budai sétáló színek egy Hercules kaptak, az ismeretes Dupuis János t, ki melléknevét a' pesti színházban is megérdemelhetné, ha görög játja tizenkét munkái közül benne az egyiket végrehajtani bírná. Ezen erős marku legény színlapokon és újságokban hirdeti, hogy a' ki őt földhöz vágni bírja, jutalmul 500 forintot kap. A' pénzre 's dicsőségre már egy pár ember áhítozott, de szép reményök gyöngé magukkal együtt porba hullott Dupuis erős karjai alatt.

Királyunk ő felsége a' pesti gyermekkórház megalapítására 3,000 p.ftot ajándékozni méltóztatott.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

BALATON-FÜRED, június 5-dikén. Nálunk már vígan vagyunk a' fürdői élettel. Gyakorlat a' kirándulások kis tengerünkön apró sajakkal, mellyeket azonban, mint bizony tudjuk, egy pár hét múlva a' várva várt „Kisfaludy“ gőzös váltand fel. — Csinos egyházunk épült. Még e' hónapban fog felszenteltetni, 's a' megült ünnepély után majd neki-

esünk a' régi egyház kopott falainak, és lerombolandjuk. — A' színház csinosbitása is elkezdett; de csak hadd kopjék benne minden szeg és deszka minél számosabb látogatók által. Halljuk, hogy vendégeket fogunk kapni a' nemzeti színházról *). Hetényi társasága alkalmasint még e' hó közepén megérkezik. — A' derék Nagy Ignác Pestről nejével együtt már megérkezett, kinek bár a' jótévő források és fürdők mielőbb visszaadják korábbi virító egészségét. — F. h. 1-sején az országos védegyelet veszprémi, köveskáli, tatolczai, enyengi s b.-füredi osztályai által közösen felállítandó honi kelme-raktár ügyében közlést tartottunk, melyben a' számos egybegyűltektől több lelkes honleány is volt látható.

Tihanyi Kornél.

B.-CSABA, nyárelő 1-jén. Casinói egyletünk „köz célra“ tánczvigalmat tartott. — „Köz célra?“ — igaz, nálunk jelenleg legközelebbi cél városunk megváltása, s ha casinói egyletünk ezt érti köz célra: akkor két év alatt százezer illy jövedelmű mulatságot kell adnia, hogy az örök váltságot kikaphassa; azonban meg vagyok győződve, hogy az illy segedelmet városunk el sem fogadná; azért tehát, hogy az illykép magyarázható czimeket többé ferdén ne értsük, czélszerűen tennék casinói részvényeseink, ha másszor határozottabban nyilatkoznának a' meghívó jegyeken e' cél felől. — A' mi pedig a' gyűlekezeti illeti, az lehető fényes volt, különösen vidéki hölgyeink csinos és többnyire magyar szabású öltözeteikkel emelék jelen tánczvigalmunkat.

Sekszárdi.

IRSA, június 7-én. Szokásba jó nálunk a' tavasz nagy ünnepeit tánczvigalmakkal megülni. Nincs ugyan ellene semmi szavam, de néhány figyelmeztető sort szép hölgyeink is meg fognak bocsátani. Ne alkalmazzuk magunkat e' részben a' nagyvilág ferde szokásához. Az nem ismeri olly szüztisztán a' természet valódi kéjét; és a' műveltség zománcza, mit fiai s leányai közül magokra sokan csak azért öltének, hogy a' szív őszinteségét eltakargják, gyakran olly rongyolt koldusburok, mely alatt a' legfájdalmasabb, legsajnálatosabb érzelmek szükülködése lappang. Gyakran, mondom, és nem mindenkor! Tavaszkor a' természet nyitja meg fonságos templomát nemcsak az istenség mély titkaiban buvárkodó, de a' gyönyör, kéj és örömlélek utánsovárgó kebelnek is. Egy este a' szabadban, a' csalogány ömlengő panaszdala, vagy bár a' tölakók parodiás éneke mellett, tiszta légfrítő fűszerével, kedvesb, kellemesb, vidámitóbb, erőjütőbb minden keresett, mesterkelt kéjei- s mulatságinál a' csillárok ezer fénytől ragyogó dísztermeknek. S hány százszorosan mulja fel ezt egy holdfényben úszó csillagos tavaszot! Igen, csak tél való a' tánczvigalmoknak, midőn magát a' halvány természetet is elevenítik a' mulatók harlequin színei, s belé — az elhaltba is némi mozgalmat, élénkséget, örömet látszanak önteni zajos örvendezéseik. De elég a' tanításból . . . Legyen tehát — ha már kell — tavasz- és nyárkor is bál, — a' gőzfürdőt meglehetősen pótolja. Husvét harmad- és pünkösd negyednapján nálunk tánczvigalom volt. Mindkettő ugyan másod napján tartott volna meg ez ünnepeknek, ha bizonyos akadályok közbe nem lépnek. Elsőben is, másodikban is meglehetősen mulattunk. Az igaz, utóbbiban csak négy tánczosnőnk volt (a' hétfői lakadalom meritvén ki nagyrészt a' tánczlehetőséget), de ez alkalommal tapasztalók. milly varázserővel bírnak lelkes hölgyek, társaságba életet lehelni. Négyen valának csak ők (két idegen, ezek egyike fővárosi), s mégis vonzó hatalmuk nem engede tőlök elválni, s öröm, vígság és táncz közt töltők el körükben az egész éjelt! — A' vasúti munkálatok fen-fenakadását, következtében az ismeretes surlódás- és villongásoknak, itt is jól megéreztük; az elvégzett részeknek jó karban fentartására azonban még csak meglehetősen gond fordított. Bizony pedig már igen jól esnek a' főváros-hoz közelebb jutnunk.

VESZPRÉM, majus 27-én. — Gyászhirrel kell levelemet megkezdenem. Bárá Wildburg Albertina ő nagyságát, T. Kún József 2-od alispánunk köztiszteletben állott nőt, tegnap kísértük az örök nyugalom helyére. Élete 41-dik évében soritá őt a' halál rideg karai közé. Közfájdalmat gerjesztett e' gyász-csemény kebleinkben, különösen, kik őt házi, barátságos körében ismerni szerencsések valánk. Azon honleányi buzgalom, melyet a' boldogult — külföldi születése mellett is — kedves magyar nyelvünk iránt tanúsított, fakasztja ki keblemből a' forró ohajtást: vajha sok benszűletett főbb rangú hölgyeink is úgy bálványoznának nyelvünk szent ügyét, mint azt a' boldogult bárónő felkarolá. Áldás és béke környezze porait! — Évnegyedes törvényszékeink most kezdettek meg, s ez által városunk kissé zajosabb lett, de színészetünket, noha az már magát szépen kiegészíté, pártolni képesek alig vagyunk. — Vízler fürdőháza is, alkalmasint nem sokára, részvétlenségünk áldozatja leend. — Csak illyen a' vállalkozások sorsa Veszprém-ben . . . !

Hirhegyi Alois.

KÜLÖNFÉLE.

Almanach-társaság és Kisfaludy-társaság. — Az Almanach-társaság utolsó közgyűlése határozatából azon almanach-példányok, aczéllapok stb., mik

*) Aligha fognak önk reményekben csalatkozni, mert nemzeti színházunk tagjai nagyon szeretik a' kirándulásokat.

a' társaság vagyonát tevék, eladatrán, 's az így szerzett bevételből a' még volt adósságok lefizettétvén, a' részvényesek közti felosztás végett fennmaradt 263 frt. 34 kr. p. p.; mi a' részvénybirtokosoknak azon felszólítással adatik tudokra, hogy az őket minden részvény után illető egy-egy pengő főt, az eredeti részvényjegy visszaadása mellett, alulírtnál, ki-nél a' végszámadás is megtekinthető, legfőlebb félév alatt, azaz: nov. 30-ig, átvenni vagy vétetni ne terhelhetnének; a' mely pénzek a' kitűzött határidőig át nem fognak vétetni, az Almanach-társaság határozatából a' rokon czélú Kisfaludy-társaság pénztárá-nak engedtetvén által. Midőn alulírt ezt ezennel köz tudomásra hozná, a' Kisfaludy-társaság rendeletéből egyszersmind kijelenti, hogy azon hazafiak nevei, kik illetéköket ki nem vevén, azt ennek céljai előmozdítására szentelendik, a' Kisfaludy-társaság által, köszönet jeléül, a' maga idejében közzé lesznek téve. Költ Pesten, a' Kisfaludy-társaságnak május 30. 1846. tartott ülésében. — Schedel Ferencz, igazgató (lakása Sebestyén-piacz, Kovács-ház, 296. sz. 2-d emel.).

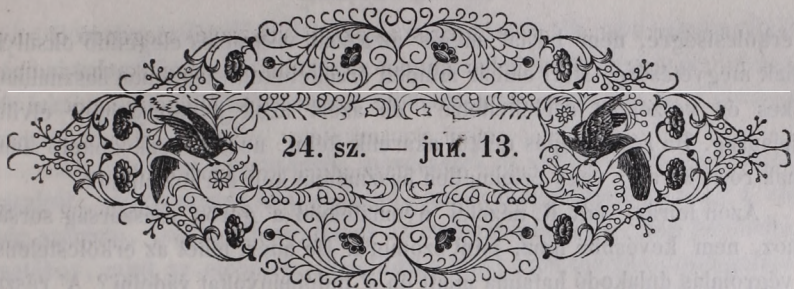
A Kisfaludy-társaság népköltési gyűjteményét új küldésekkel szaporíták, folyó szám szerint: — 96. Magyar Mihály 10 db. — 97. Sebesy Kálmán, premonstrati karkanonok és tanár, Keszthelyről 109 db. — 98. Fabian Gábor, Aradról, leginkább dunántuli dalokat, 53 darabot küld. Költ Pesten, június 3. 1846. Erdélyi János, titoknak.

Tudomásul a' t. cz. közönségnek. Alulírtak Perlaszka halála következtében a' „Világtörténeti elbeszélések“ című munkánk elébe jövőndő képes czimlap iránt máskép rendelkezni kényszerülvén, jelentjük, miszerint e' miatt a' munka megjele-nési határidő, mely is f. június elejére volt szabva, a' következő július hónap köze-pére halasztatik. Reméljük, hogy a' czimlapban, miként az, iparegyleti jeles rajztanító Glembay Károly úr által rajzolt arabeskdús díszfoglalvánnyal készül, a' t. cz. olv. közönségnek hazánkban eddig napvilágot nem — 's különben is ritkán látott remekművel kedveskedendünk. Schultzt testvérpár.

Mondani valónk. Gyakran érkeznek hozzánk helybeli 's vidéki levelek azon sürgetéssel, hogy beküldött versek és munkálatok felől, nem használás esetében, kimeri-tőbb bírálatokat közöljünk, 's különös örömmünkre sokan szabadságot adnak rá, ezt akár Mondanivalóink közt, akár — a' mi még jobb — magán levelek útján tudtul adni. Hogy e' felszólításnak és bizalomnak meg nem felelhetünk, sajnáljuk ugyan, mert valóban a' legnagyobb készséggel nyujtanánk segédkezet minden fejledező tehetségnek; de ettől időnk rövidege tilt, miután nekünk szinte csak 24 órából áll egyegy napunk, 's azonfe-lül épen nem dicsekszhetünk vele, hogy fáradságaink díjál minden hétre hat napot és egy toldalékot kapunk, sőt ellenben minden hét napunk közül legalább is hat olvasó kö-zönségünknek van szánva. Ez okbul legyenek szívesek e' tisztelt levelezőink és elvroko-nink, nem kívánni tőlünk ily kimerítő bírálati értesítéseket, mert ez időnk rövidege 's folytonos elfoglaltságunk miatt lehetlen. — A' „Somogyi népdalok“at kaptuk N. J. tül. Bennök tehetség van és gyakorlottság is; de újabb időkben annyi népdal jut kezünkbe, hogy tized része elegendő volna, az ország népét tánczra kerekíteni: persze hogy e' táncz igen sántikálva menne, ha a' tánczosok lábai is olly biczege haladnának, mint nagy része e' népdaloknak, melyek gyakran látszanak arra szorulva, hogy egyik vers felőlől rövidege a' másíknak szerfeletti hosszaságából toldassék ki. — Pozsonybul a' bírálatot „Sulygyen“ aláírással megkaptuk. Reméljük, hogy juttathatunk helyt számára a' szükség-hez és beküldött munkákhoz mérve szűk terjedelmű „Irodalmi örben; ámbár meg kell vallanunk, hogy tisztelt levelezőnk aláírásán kissé megütöztünk, miután alig van nehe-zebb dolog, mint magyar criticusnak, a' mindenfelől előnyomuló hiuságok közt, suly-egyent tartani. — Megkaptuk és használandjuk a' Sopronbul jött bírálatot is. — V. L. aláírással „A' meleg banyához“ vettünk egy kis rimezést. A' tisztelt levélíró kevés-sé lelkesítő tárgyat választott ugyan dallásának; de azért csak időt rabolnánk tőle, ha őt e' téren további kísérletekre buzdítanók. — Debreczenből O. K. verseit sem használhatjuk ugyan; de ha tehetséget tanúsító írójuk tanulva 's szorgalommal halad előre, akkor fel-tartjuk magunknak az idővepi találkozás szerencsését. Ugyanezt válaszolhatjuk a' sáros-pataki Királyhegy fiatal megénekelőjének is. — Putnokról vettük a' „Népdalok“at B. S. től és használni fogjuk. — Némely levelekre írott válasz kívántatik. Tisztelt íróik és írónők szíveskedjenek e' miatt várni néhány napig.

Alolírott, a' nagytiszteletű közönségnek ezennel alázatosan jelenti, hogy ruha-boltjá-ban, valamint eddig, ugy jelenleg is, számos új atila-dokmányok, magyar nadrágok, fe-kete zsinorra 's aranyra készült menték és bársony-mellények aranyra, készen találhatnak; a' megrendelő uraságoknak, a' legújabb divat szerint, lehető rövid idő alatt 's jutányos ár mellett szolgálatját egyszersmind ajánlja. — Ruha-boltja vagyon előbbi helyén, u. m. a' sz. Ferencziek terén, a' királyi Curia szomszédságában fekvő Eggenberger-házban, Hu-nya dy László czim alatt. — Pesten május 30-kán 1846.

24. sz. — jún. 13.

A' TUDOMÁNY ÉS MÜVELTSÉG BECSE.

(Vége.)

A' romai hatalmas birodalom végromlását is a' tudományok és művészetek befolyásinak tulajdonítja Rousseau. Valóban különös okoskodás, midőn valamely tárgyat visszaélések által történhető ártalmait után itélünk meg, 's jótéteményeit és bizonyos hasznu befolyását egészen mellőzzük. Mert habár igaz is, hogy a' szabadság és polgári törvények, a' köztársasági kormány mód 's maga a' vallás, igen gyakran a' legrettentőbb, 's az emberiség gyalázatára szolgáló jelenetekre nyújtottak alkalmat: — lehet-e tekintetbe nem vennünk azon megszámlíthatlan jótéteményeket, melyeknek egyedüli nemző forrása a' tudomány, műveltség 's közfelvilágosodás? Szabad-e a' romai történet tanulásánál is kifelednünk e' szempontot? Mert, ha Catull, Ovid, Martial és Petron sok rosznak (?) hintegeték is magvait irományaikban: vannak mindazáltal nem kevesebb számmal, kik a' bűnök rohanó árjának ellene állottak. Seneca philosophi becses iratai 's példás élete, Lucan égő buzgósága a' szabadságért, 's magasztos példái a' honszeretetet dicső erényinek, melyeket költeményeiben olly remekül festett, nyomatéktalanul vesztek-e mind el? Persius csipős gúnyai, 's Juvenal lángoló korbácsának sujtásai sikeretlenek valának-e a' vétkek és gonoszságok fenytésére? Hiába igyekezett-e Tacitus az erény igaz ügyét irataiban védeni, 's rajzolatának elevensége, tüzes és hatályos kifejezése, 's azon méltóság és fenség, mellyel a' szabadságról olly bűhatalmu ékes nyelvvel beszél, — káros befolyásuak-e? Nero, mig Seneca bölcs oktatására hallgatott, becsületes és közszeretető ember volt. A' bölcs és kegyes Trajan Plutarch tanítványa volt; Antonius philosophussá 's az erények magas példájává Socrates és Plato irományai által lett, — pedig valamint Seneca, ugy Plutarch, Socrates, Plató tudós, művelt emberek voltak. De, ha nem tagadhatni is, hogy a tudomány, művészet és mesterség sok igen káros befolyással van az igazságra

's erkölcsiségre, nem bírhat mégis az azzali visszaélés elegendő oksúlylyal annak megvetésére. Mert ámbár minden érzéseinket és tagainkat használhatjuk vétkes és veszélyes cselekedetre: de azért azok jótékonyságait elvitatni oktalanság. Ha részrehajlás nélkül akarunk itélni, nem az eszközöket, hanem annak roszakaratu, vagy értelmellen használóját kell kárhoztatnunk.

Azon leírás, mit R. nézetei nyomatékául a' görög császárság sorsáról felhoz, nem kevésbbé igaz, mint szomorú. De miért lehet az erkölcstelenség és végromlás dulakodó hatalma miatt ép a' tudományokat vádolni? A' részrehajlatlan vizsgálódás egészen ellenkezőt tanusít, 's meggyőz arról, hogy az ország és birodalom hatalma ép azon császárok alatt volt legerősebb, kik legjelesebb műveltséggel bírtak. A' napkeleti birodalomban, mint Romában, azon arányban hanyatlott a' közműveltség, mellyben az erkölcstelenség terjedt, 's ép azon időkorból, mellyre R. hivatkozik, egy nevezetes író sem ismerünk.

Illy ferde szempontból tekintti R. a' chinaiaknál is a' tudományok és műveltség hatását. Azt állítja t. i., hogy ott a' tudományok annyira becsültetnek, miszerint csaknem egyedül azok által lehet országos hivatalokra jutni. Azonban, ha a' chinai tudósságot 's erre vonatkozó előjogokbani részletetést közelebbről vizsgálgatjuk, átlátjuk azonnal, hogy arra hivatkozni merő haszontalanság. Az itteni tudományosság ugyanis nem áll egyébben, mint, hogy olvasni 's írni tudnak, 's ennyi kívántatik azoktól is, kik kormányhivatalokra alkalmaztatnak. Du Halde beszéli, hogy azon kevés könyvek, mellyekkel a' chinai nyelv bír, mindannyian csaknem kizárólag a' földművelésről és kormány mesterségről, az életokosságról, illedelem- és erkölcstanról szólnak, mik ugyan szép és hasznos dolgok, — de a' tudósságtól és közműveltségtől igen távol vannak.

Átmegy aztán R. a' perzsákra, kikről nagy csudálkozással beszéli, hogy ezek voltak egyedül, kiknek nevelési módjokat és intézeteket érdemes volna egy philosophi regényben leírni. De azon leírásnak historiai igazságát igen nagy okunk van kétleni, miután Herodot azokról ellenkezőleg nyilatkozik. Sőt még a' régi scythák jelleme sem olly követésre méltó, mint R. állítja. Tudjuk ugyanis, hogy e' nép hasonló volt azon durva nemzetekhez, mellyek későbbi századokban a' romai birodalmat elborították, 's mellyek hihetőleg a' régi scythák maradéki valának.

A' spartai szabad karzat R. állitmányinak inkább látszik hizelegni; azonban csak látszik, mivel a' tudományok több nemei s ágai ott nemcsak kedveltettek, de virágoztak is. S ha az ellenkezőt megengednők is, még sincs arra elég ok, miszerint ezen népnek minden jó sajátságait az ő tudatlanságának tulajdonítsuk. Mert nem más lényeges hiba volt-e inkább a' spartai alkotmányban, mi a' bűnök- és véteknek ezer nemeit idézván elő, a' köztársaság végromlását siettette? Hát azon rendelkezés, hogy minden polgár együtt egyék, ugy az arany és pénz kárhoztalása, nem sok bűnnek vetett-e gátot? Lám azután, midőn a' pénz Agis és Agesilaus, később pedig Sándor idejében közös használatuvá lön, nem hatalmazott-e el mindjárt az erkölcstelenség és igaztalanság, a' nélkül, hogy a' tudományok csak némileg is virágoztak volna?

Socrates pedig, kire R. oly merészen hivatkozik, nem vala ám oly ellensége a' tudományok-, művészetek- és mesterségeknek, mint ép elhítni akarja; sőt inkább annak különféle neveit ajánlotta, mint Xenophon, az ő életírója, bizonyítja.

Az, a' mit a' tudományok, művészetek és mesterségek eredetének forrásairól, vagyis nemző okairól mond, annak megmutatására, hogy a' műveltség szerinte, csakugyan veszélyes az emberiségnek, — még kevésbbé nyomatékos, mint az előbbie. Elmellőzöm tehát azok további czáfolgatását, — meg lévén győződve, hogy azon hasznok, melyeket a' műveltség szül, elég czáfokokul szolgálhatandnak itt azok helyett, miket a' fenforgó kérdésre nézve felhozhatnék. Így általános tekintelben mutatom csak ki, hogy a' műveltség, tudomány, művészet és mesterség milly befolyást gyakorolnak, s gyakoroltak mindenkor az értelem erejére-, a' törvények-, szokások-, kormány mód- és erkölcsiségre. Ha a' műveltségnek az értelem erejére ható befolyását vizsgálom, úgy veszem észre, hogy a' mi a' földmivelés a' testnek, az a' tudomány és hasznos ismeret a' léleknek. 'S bárha ezek nem nevelik is a' szellemerők hatékonyságának eredeti mértékét, de bizonyos, hogy a' benlappangó képességeket kifejtik, művelik, és minden czél megközelítésére viszonyló működéseiben rendezik és hangolják.

A' ki ezen állítvány igazságáról meg akar győződni, csak tekintsen egy valódi kiképzett emberre. Ebből, mint Emiljében maga is lelkesen megvallá R., valóban mindent alakíthatunk. S midőn a' hasznosság elvét bálványként imádók önző serege megtámadja a' ti természeti jogaitokat, midőn a' bitor önkény szolgálanczokra akar fűzni benneteket; akkor az észműveltség őrhatalma mennydörgve harsan föl, hogy: azon cselekedeteket, miket az embernek önméltóságánál és rendeltetésénél fogva joga van megtenni, törvények által eltiltani soha sem igazságos; 's az olyakat végrehajtatni, melyekhez igazságos joggal nem bír, soha nem szabad. És már csak az is véghetlen jótétemény az emberiségre nézve, hogy a' bűnök és erények helyes fogalmai mindinkább fejlődnek és terjednek. És ezt köszönhetni-e egyébnek, mint a' műveltségnek, a' közértelmesség szent világának?

Egy nagyhirű író észrevételeit el nem hallgathatom e' helyett. Beccaria az, ki a' felvilágosodás bámulatos hatásáról ekkép nyilatkozik: Hogy a' vétkeket ki lehessen irtani, — úgy mond — a' honfias szabadságnak jótékonyasága teljes arányban áll a' józan gondolkodással, a' művelt észszel. Montesquieu rokon-értelemben nyilatkozik, midőn a' tudománynak a' szabadságra ható befolyásáról így szól: a' tulságos szolgálai engedelmesség, mind annál, a' ki azt teszi, mind annál, a' ki azt kívánja, tudatlanságot árul el; mivel az utolsó oly körülményekben sem gondolkodni, sem kétkedni, sem az értelem okaira figyelni nem szokott, hanem csak vakon akarni. Felvilágosult ész illy helyzetben veszedelmes lenne, 's a' művelődésbeni verseny a' zsarnokkény felfordulását okozná. De ha a' világtörténetet figyelemmel olvassatjuk, úgy találjuk, hogy a' műveltség a' szabadságnak nemcsak ártalmára nincs, sőt inkább annak gyámolítója.

Ugyanis minden álladalom, hol hajdan a' tudomány virágzott, szabad volt. Így a' régibb időkben Athenae és Róma, mostanában pedig Anglia és Franciaország. Anglia alkotmányának jelenkori szabad szellemét leginkább Milton, Locke, Harrington, 's a' szabadság több illy tudós és okos védőinek köszönheti; és azon forró buzgalom, melyet Voltaire Franciaországban, Beccaria Olaszországban, az emberiség jogainak fölvilágosításában és védelmében tanusítottak, igen sokat tett azon országok virágoztatására.

A' tudományos felvilágosodás befolyása továbbá, az isteni lényről, erényről és vallásról sokkal helyesebb fogalmakat terjesztett, mint millyekkel a' bárdolatlan buta népek és emberek birnak. A' régi görög és romai bölcsek példája elég tanúság lehet itt arra, hogy a' szóban levő tárgyak tekintetében is milly különség van a' művelt és durva népek közt. A' régi scythák azt hitték, hogy az Isten különösen gyönyörködik az emberáldozatokban. Illy balhiedelemben élnek az indusok, mexicioiak, 's éltek hajdan a' gallusok is. A' stoikusok hit-elve ellenben ez vala: Erényeiben és jóságiban törekedjél az Istent követni. A' tatárok nem tartják véteknek hazudni, ragadozni, gyilkolni; ellenben a' kést tűzbe vetni, a' korbácsra támaszkodni, csontot csonttal eltörni égbekiáltó bűn. A' jövőendő életéről 's az ez élet utáni büntetésről és jutalomról való meggyőződést a' tudatlanság és műveltség állapotában szörnyű különbségben találjuk. Socrates nemcsak a' jövőendő életet, de az ez életbeni életmódra következő érdem szerinti jutalmat és büntetést is hitte. Virgil a' lélek halál utáni állapotát ekkép írja le: a' ki mint élt a' siron innen, a' szerint veszi tulvilági bérét cselekedetinek. Jutalmat vagy büntetést nyer t. i.; és a' tisztulás közép létébe jut. Hogy e' nézetekben az észszerűség és igazság jelleme önkényt feltűnik, 's hogy e' nézetek a' tatárokról említett példákban leirt fogalmaknál sokkal egészegebbek, szükségtelen mutogatni. — A' skandinávok vallása Odin tornáczát szánta azoknak, kik ütközetben harczolva vitézül estek el, a' nélkül, hogy az ügy igazságaért kezeskedni tartoztak, vagy harczaik oka kérdésbe vétetett volna. Ellenben betegség, természetes halál, véletlen esemény által kimulni kárhozatos dolog volt.

Az ember sem nem az korunk jelen momentumában, a' mi lenni fog, sem nem az, a' mi vala, mivel ő, mikint az egész mindenség, tovább halad az idő nagy folyamával 's tovább-tovább száll a' tökély magas pályáján. A' világelet egyik határpontjától örök nemesbülés láncolata fűzi szent nemének életgyűrűzetét a' másikhoz, sőt a' legvégsőhöz, mindaddig, míg jóból és gonoszból álló földi lénye le nem vetkőzik salakjaiból, 's jobb felének szárnyalatát mi sem gátolja az igazság örök forrásához. Érzékiségünknek csak legyőzött gyarlóságiban, csak átszellemült állapotában vehetni észre e' szentséges viszonyt, mely az emberiséget a' távol jövő boldogságához csatolja. Ezen igazság tudására későn jut egyes ember is, későn az emberiség. Ha korábban megismerhette volna ezen igazságot, már most tökélyes öszhangzat uralkodnék lénye- 's cselekedeteiben, — most már akadály nélkül haladhatna a' végcél felé. De az emberiség ez igazságot nem ismeré; 's csak így tudhatók meg, hogy az embe-

riségnek kell vala gyermekkorának is lenni, hogy mi már azon túl vagyunk, 's hogy még fog jöni férfikor is, midőn megéri minden igazságra. Az, a' mi a' bitor urkény, léleknyügöző tudatlanság, bűn és ártalom zsarnokságai ellen örgeniuskint véd addig bennünket, az a' tudomány és műveltség hatalma.

Mészáros Károly.

J A N K A.

(Folytatás.)

Sasfiné még alig szedé rendbe magát a' Janka merénye által okozott ijedelméből, 's épen az esemény messzeterjedését gátló terven tépelődék, midőn a' számüzött Janka szerény, de nem félénk hangon sípegé az elmélyedő mellett.

„Bocsánat, megszegtem a' tilalmat.“

„Elég roszul tetted, de legyen minden megbocsátva, csak ezután szabályim szerint viseld magad. Látod, igen illetlen és szükségtelen is volt olly igen sietni azzal a' folyamba ugrással.“

„A' vész látása minden illedelem szabályit elfeledteté velem, de ezután ígérek minden jót.“

„Igy, gyermekem; nagybátyád a' nagyvilághoz simulást soha nem érté, azért hanyagolá el e' tudományt; igyekezzél tehát gyakorlott vad szokásaidat elfeledni.“

„Én mindig megfeledekzem nagyságod szabályiról; most ismét egy új vétkemet gyónni jöttem.“

„Mit követtél már megint el?“

„Egy férfival beszéltem, pedig nem volt jelen nagyságod.“

„Tudod, mennyi bohóságot összekelepsz; mig a' finom társaság szabályiba avatva nem vagy, tilalmas ezt tenned fölvigyázatom nélkül.“

„Egész társalgásunk igen rövid volt, 's mihelyt eszembe jutott parancsa, félbeszakasztám, noha igen szerettem volna folytatni.“

„Ah, te falusi narancs, mikor leszész már egyszer elég sima? Tehát még egyszer halld: Légy szorgalmas tanulója szabályimnak; ha minden falusi durva szokásidat elfeledéd, minden szabályimathűn emlékedbe jegyzéd, az osztályzati különbségeket világosan látod, azoknak fokai szerint tudod hangolni, hajlítani társalgási modorodat: akkor férfival és nővel szabadon fölügyeiletem nélkül szót válthatsz. De illy faragatlanul még nem állithatlak a' társas körök közneveltségére.“

„Bácsi mindig nagyon megelégedett így velem.“

„Bizonyosan még jobban megelégszik, ha szabályim pontos megtartója leszesz. De halljuk, ki volt azon férfi?“

„Nem tudom.“

„Tehát hol beszéltél vele?“

„Ablakomból.“

„Hogyan?“

„A' szememmel.“

„Micsoda? a' szemeddel?“

„Hiszen csak nem teszi fel rólam nagysás néném, hogy ablakomon által idegen urral a' számmal beszéljek?“

„Bohó leány vagy. 'S miből állott e' szembeszéd?“

„Ő kérdezett, én meg feleltem.“

„Ugyan úgy-e?“

„Felelnem mulhatlan kelle, mert azon igazán derék ifju bokrétámat kéré.“

„Micsoda bokrétát?“ sürgetteték lobbál.

„Mellyet ma mellemen viseltem.“

„Csak nem adtad oda?“

„Nem adtam, de oda engedtem.“

„Hisz ez mindegy.“

„Nem mindegy, az ifjunak már birtokában volt; ezen derék ember egyszerre ugrott velem a' gyermek szabadítására. Ő csak a' virágot fogá ki. Már csak azért is szívesen adék neki bármit, hogy a' parton álló százak közül ő érzett velem rokonul.“

„És a' szentelen merészelt nálad alkalmatlankodni?“

„Nem volt nálam, ő ablakommal szemben lakik, úgy hiszem, mert onnan szólított föl szemével, kezével és mozdulattal, hogy birtokába engedném virágomat.“

„És te átengedted?“

„Át, tehát ez sem lett volna szabad?“

„Ez olly bűn, mit meg sem bocsáthatok soha,“ viszonzótaték ingerülten.

„Bocsánat, ez bűn nem lehet. Mint örült neki azon ifju! Örömszerzés bűn nem lehet, és meg is érdemlé, hiszen a' hullámból fogta ki.“

„A' virágot vissza kell tőle szerezni,“ szóla határozottan Sasfiné.

„Azt nem engedem, — jegyzé meg Janka szilárdan. — Mit én valaha valakinek adtam, azt soha vissza nem vettem.“

„Mi ez? talán már régebben üzitek ez ablakismeretséget?“

„Nem értem, mi az az ablakismeretség,“ viszonzá ártatlanán Janka.

„Ah, falusi egyszerűség! Tehát beszéltél-e már többször is kalandos imádóddal?“

„Imádómmal? — szóla hökkenve Janka — nagysád tévelygésben van, ő csak bokrétámat kérte.“

„És te — mint hű pártolásodból látom — szivedet is oda adtad. Épen ezen libaságod szükségesíté a' férfaktól távolító törvényem alkotását: te mindezenhez olly szíves vagy, mint testvérünkhez, vagy imádónkhoz illik lenni.“

„Nekem sem imádóm, sem testvérem nincs, én embertársaimat szeretem, 's szeretni fogom, ha a' nagyvilág társas fénykörének minden szabálya ellenkezőre tanít is,“ viszonzá szilárd-egyszerűn Janka.

„Ézt nem ellenzem sem én, sem a' világ szabálya; de csak bizonyos határok közt illik azt gyakorolni.“

„Lehet-e a' szeretetnek határt vonni?“

„Lehet bizony, te mezei bölcs leány. És ezen törvény szerint én a' virágot még ma elhozatom kegyenczedtől, mert nem akarom, hogy belőled gúny üzessék.“

„Mernék életembe fogadni, az ifju nem adja vissza virágomat, sem gúnyt nem űz belőlem miatta; emberismeretem ritkán csal.“

„Haha! Te és emberismeret!“

„Bizony, édes néni, emberismerethez nem czikornyás szabályokba fűzve, hanem emberszeretet fesztelen pongyolájában juthatni. De tessék kísérletet tenni, ezerekkel váltani meg a' bokréta, én tudom, hiába lesz. Olly férfi, ki nem kiméli öltönyét vizezni egy pór gyermek életeért, nem szokott kérelmekből játékot űzni; mert az ilyen csak olyat kér, mit meg nem vásárolhat. Ő, hiszem, nem virágomba helyezi a' becset, hanem birtokábani megerősítesembe; ő e' jogáról bizonyosan nem mond le.“

Janka szavai hatás nélkül patogtak le Sasfiné érez határzatáról. A' báronő azonnal módot lelt, kifürkésztetni a' bokréta birtokosa kilétét, 's szinte semmisülve rogyott ő nagysága össze, midőn megtudá, hogy a' kérdéses ablakszoba lakója csak őrmester. Hangyayval komolyan tanakodott Sasfiné, közösen el lön határozva a' bokréta visszakövetelése. Ülnök úr sem akarta semmi szerelmi kalandba bonyolulni engedni rangos hugát, 's hogy minden ut el legyen zárva továbbbi közlekedésre, Janka azonnal egy udvarra nyíló ablaku szobába költözteték.

Az előttünk megnyíló terem gróf Langenfeld kapitányé; a' férfi, kit benne lelünk, maga a' kapitány, az épen belépő ifjuban a' sugár Ákost ismerjük meg.

„Parancsolt velem, kapitány ur.“

„Nem hivatalos, baráti ügy hivatásom oka. Hangyay ur által bizalmasan szólítottam föl egy nálad találató bokréta visszajuttatására.“

„Parancsoljon kapitány ur bármit, engedelmes leszek, csak e' bokréta nem adom soha senkinek.“

„Milly makacsság ez?“

„Nem makacsság, szentségtisztelés; ez e' bokréta legboldogabb nap om emlékjele.“

„De ha Hangyay ur úgy kívánja.“

„Kívánjon bármit, hű szolgálalel bennem. A' bokréta életemnél drágább.“

„Mi rege ez? fejtsd meg; te még eddig tudtomra ment voltál illy katonás szerelmi kalandoktól.“

„Ne sorozza, bátyám,— vága lobbal Ákos a' gróf szavába— szenvedélyemet katonai lepkesség sorába: szerelmem örök idejü.“

„Mint az első szerelem szok lenni, melyet csakhamar követ második.“

„Ne szentségtelenítse meg kegyed tréfáival komoly szerelmemet.“

„Komoly szerelemről szegény őrmester nem is álmodhatik,“ jegyzé komolyan Langenfeld.

„De egy komoly szerelmű férfi le tudja tenni őrmesteri tisztét 's tud olly hivatalt választani, melly nem tiltja a' házassodást,“ vizsonoztaték daczczal.

„Mit? te még házassodásra mersz gondolni, mielőtt rangba jönél?“

„Engem nem rangom, szerelmem vezet oltárhoz.“

„Te katonai intézet nevendéke vagy, te örökké költe vagy.“

„Tudom, — válaszoltaték csendesültebb vérrel — azért könyörgök, kapitány ur, komoly határozatomat elősegítő pártolásaért. Egy szava mindent tehet; legyen kegyes, elbocsáttatásomat kieszközleni. Én már lépéseket is tettem — mióta néma szerelmem e' tervet érleli — kamarai szolgálat vállalására, igen kedvező ígéreteknek örülhetek, miután tanulmányim többoldalúságából már több ezt illető férfiaknál próbákat adtam, kik rajzolóí, mérnöki, erdészeti képességeimet pártolásukra méltatták. Csak elbocsáttatásom hiányzik, hogy katonai hivatalomtól ment lehessek, 's örökre boldog.“

„Végig hallgattalak, hogy láthassam, mennyire ment örültséged. Nem emlékezel, mit mondtam, hogy te soha nem házassodhatol, kivevén rangossal, ehhez pedig csak rangba emelkedés nyujthat jogot.“

„Én már huszonhárom évű leszek, egyre csak őrmester, nem is remélhetek soha mást,“ vizsonoztaték leverten.

„Türj, bizonyosan legfőlebb két év alatt megérkezik előléptetésed.“

„Két év öröklét egy szerelmesnek. Én nem várhatok.“

„De várni kell, mert én, atyja helyette, parancsolom, és többé szó se legyen ezen házassodási örvöngésről. Legyen okos és engedelmes, mint katonához illik. A' bokrétát vissza kell adni.“

„Azt nem teszem, az az egyetlen imádottól van.“

„Annál inkább kényszeritem a' visszaadásra, mert valamint Hangyay ur nem helyeselheti háza valamelly tagjának egy őrmesterrel kalandját, úgy én sem engedem az illy komoly szerelmet. Kegyednek rangot kell a' világban kivíni.“

„Talán engemet maguktól vétkesen eltaszított szüleim hibája miatt?“ jegyzé még gúnynyal Ákos.

„Őrmester ur eszméljen, tisztjével beszél.“

„Én most nem eszmélek másra, mint házassodásomra; mint katona ezt nem tehetem, ha tiszt lennék, sem tehetném, mert szegény vagyok. Könyörgök, pártolja elbocsáttatásomat, különben főlebb folyamodom.“

„Azt ne merd tenni, neked tisztté kell lenned, rossz fiu. Illy méltatlanul nem oszolhat semmivé hosszú kinos reményem; — tört keseredett dühvel ki a' gróf. — Ha gazdag volnék, ma vásárolnék számodra életüdvét, de így magadnak kell az irigylett fényesek közé felvíni magadat. Ne tegyen gyermekké szerelmed, Ákos; magas képeztetésedet ne temesd hivatalnoki porba. Neked fön kell ragyognod. Ha szeretsz, ha nyugalmam szent előtted, légy engedelmes.“

„Atyám! atyám! — omlott érzékenyülve térdeire Ákos — ne tagadd tovább, te atyám vagy. Mért vennél sorsomban illy hő részt. Könyörülj, kérlek, rajtam; fiad boldogságára esdek, eszközöld elbocsáttatásomat. Te a' legjobb atyá-

nál jobb voltál mindig hozzám; mindent, mi vagyok, neked köszönhetek; te tanítád naponként ismételt oktatásiddal keblemet tisztán érezni, ah, koronázd meg szép tetteidet, engedd meg az ezredből kiléphetést. Én nem élhetek Janka nélkül.“

„Ki ezen Janka?“ kérdé csillapulva Langenfeld.

„Négy hó óta ablakszomszédom, bámulatom, imádásom tárgya, azon hölgy, ki a' bokrétát adta, ki, mint értesítettem, Hangyay gyámleánya; ő is árva, mint én, őt is egy bátya pártolja, mint engem, mi összeillünk, sorsunk egészen rokon. Ah bátyám! te atyám vagy, teljes hatalmu rajtam, tégy boldoggá.“

„Nem vagyok atyád, nem bátyád, de egykor szorosan számoló gyámod. Nekem nem lehet, nem szabad helyeselni ifjui szelességedet. Csöndesülj, rövid időn olasz föld bájai mind e' bohóságot kiverik fejedből.“

„Én soha nem mozdulok hazából.“

„Arra csak mosolylyal felelek.“

„Ha nem bocsátatom, elszököm.“

„Jó, mielőtt elszöknék őrmester ur, — tevé tisztí állásba magát a' kapitány — parancsolom a' virágcsomó visszaadását.“

„Azt nem teszem,“ viszonztaték szilárdan.

„Tudja, mint büntetetik a' tisztjének engedetlen?“

„Tudom, én mégsem adom vissza.“

„Ha nem teszek eleget Hangyay ur kívánatának, tisztí tekintélyem lesz csonkítva, 's nekem föl kell adnom önt, mint engedetlenkedőt.“

„Arról nem tehetek, mégsem adom ki.“

„E' szerint büntetést fog kiállani.“

„Halált is Janka ajándékáért.“

„Őrmester ur, gondolkozzék egy óráig, most személyesen igyekeztem az ügyet elvégezni ha egy óra alatt ide nem hozza a' kívánt virágcsomót, engedetlenségeért; börtönt kap.“

Ákos nyugton, mondhatni, boldogan távozott; édes volt neki a' Janka ajándéka iránti tisztelet kimutathatása, érttei szenvedése. A' kapitány lázadt kedélylyel maradt vissza.

Több óra eltelt, a' kapitány hiában várta a' bokrétát; új 's hivatalos fölszólítást inté zett Ákoshoz iránta, 's ismét tagadó választ nyert. Ákos fog-ságba záraték engedetlenségeért. A' báróné boszankodott terve nem sikerültén. Hangyay utolsó kísérletül soraival keresé meg Ákost: bármí díjszabás mellett kéré vissza tőle a' virágot. Ákos e' pár sorral válaszolt:

„A' bokréta drágább életemnél, nincs ár, melly váltsága lehetne; ha visszaadnám, úgy soha nem valék rá érdemes.“

Hangyay e' pár tűzszavakból megérté Ákos szíve állapotát, becsülé rendíthetlenségét, de mosolygá Janka utáni kába törekvését, mint mosolyganá bármellyik dús ülnök úr, ha húga után egy alliszt esengne.

Sasfiné tanácslá Hangyainak, Jankával mentül előbb — mielőtt a' szerelmi kaland (mint ő nevezé) torzabbá fejlődne — jószágába rándulni.

Hangyay mosolygva jegyzé meg: „Azt nem teszem. Ha e' bohóságra olly fontos szint öltünk, épen azzal segítjük komoly kifejlésre. Janka ha szeretni fog, hozzá méltóra esik választása. Én maradok, 's megmutatom, hogy semmi következménye nem leend az egész bokréta-történetnek. A' napokban amaz ablakszomszédi örült urfi Olaszhon felé lábal, addig Janka szállása változtatva lesz; ők többé nem látják egymást, 's pont.“

Sasfinének meg kelle nyugodni minden agyrénei mellett is.

V.

Jankának szállásáróli eltunte szörnyü kínoknak tevé ki a' szerelmes Ákost. Minden tehetségét holléte kifürkészésére fordítá, mi sikerült is; de mi is ne sikerülne egy, imádott tárgya láthatásától megfosztott szerelmesnek? A' szenvedélyes ifju egyetlen vágya: bilincseitől szabadulás lön; még egyszer fölszólítá kapitányát elbocsáttatás eszközzésére 's születése titka fölfedésére.

A' kapitány határozottan viszonzá: „Térjen magához, őrmester úr; születése titka nem tartozik a' dologra, 's úgy hiszem, elég annyit mondanom, hogy örült szerelme tárgya nem önhöz való. Ön választásának nem szabad egy bizonytalan eredetüre esni. Mint értesülve vagyok, Hangyay úr leánya csak ugy a' légből esett le.“

„Ne sértegesen anglyalt, kapitány úr; egy nő törvényes eredete csak férjét illeti, a' férfiét törvényeink követelik. Fedezze föl inkább születésem titkát, hogy ne legyek az álladalomból, mint mostoha szülött, eltaszítva.“

„Csak ezt ne kívánd, ezt nem tudom, nem mondhatom. Ne légy kegyetlen, egykor mindent megtudsz, csak most légy nyugott, engedelmes,“ darabolá szánandó zavarral a' tisztt.

„Nekem most kell megtudni; legyek koldus- vagy herczeg-ivadék, mind-egy, de nekem szerezze meg, bátyám, jótevőm vagy mim, keresztlevelemet, hogy mint az álladalom törvényszerű tagja kereshessem létem szerencsáját. Szánjon meg, esdek, szánjon meg. Ah, ne kényszerítsen rongyos, éhező, bujkáló szökevényynyé lennem; én többé nem élhetek az ezrednél, nekem menni kell; én honomat, imádottamat nem hagyhatom el, nekem itt kell maradni.“

„Az nem lehet, nem lehet.“

„Nem lehet? Majd megmutatom, mi lehet szilárd akaratu férfinak.“

„Őrmester úr katona, — rivallá keményen a' kapitány — engedelmeskedjék.“

„Mig az leszek, engedelmeskedem. De megmutatom, mit tudok, mi lehető.“

VI.

Az ezred ezen ingerült párbeszéd utáni nap hajnalán Olaszhon felé vala indulandó, Langenfeld kapitány századából hiányzék Földi Ákos őrmester. Általános zavart okozott e' hiány; a' mindég pontos, becsületes ifju hiányzásán minden tisztje megütközött. Senki nem akará önkénytesnek hinni távozását, minden szerencsétlenséget sejtének eltűnésében; nyomozására sürgetve

tették rendelkez. Langenfeld kapitány előtt áll egyedül tisztán az esemény ; s mi, keblébe nézők, látjuk, milly szívesen indult volna, ha tisztje engedé, a' szökevény keresésére, de ez nem történhetett, 's ő titkon vérző szívvel közelgett Olaszország felé.

Melly nap az ezred külföld felé indult, menjünk mi Janka új szállására. A' már néhány nap óta fogoly leány zongoráján andalog épen, midőn halkan megnyílik terme ajtaja, 's egy férfiő lesz látható.

„Mit kíván?“ 's Janka bátran az ovakodva belépő elé járult.

„A' kisasszonyt láthatni,“ — visszonoztaték csöndes hangon.

„Mi hang ez? mit látok? — ragadá őszinte örömmel a' férfikezét Janka, 's vezeté a' nyugvó naptól vereslő ablakhoz — valóban kegyed, ki minap úszótársam volt.“

„Én vagyok, imádott angyal. De csendesen, ne halljon senki. Én megszöktem ezredemtől, rettentő büntetés ér, ha meglelek.“

„Az Istenért! Én rögtön védelnem alá veszem, — rohant rémülve Janka az ajtóhoz 's bezárá. — Innen, tudom, senki el nem viszi.“

„Csókolom angyali kezét, kisasszony; úgy hiszem, nyomozóimat 's a' büntetést ki nem kerülhetem. De minden édes lesz éltem ez ohajtott szent perceért. Könyörgök, kisasszony, hallgasson meg, 's ne tartsa szemtelenségnak — vélellensége miatt — nyilatkozatomat. Én kegyedet szeretem, imádom. Szabad-e ezt tennem? megengedi-e?“

Janka keble hűrját édes rezgéssel hatá át az alkonyat rózsás fényétől sugárzott szép ifju esdő hangja, némán, reszketve, öntudatlanul nyujtá kezét Ákosnak. Az ifju térdre omolva csókkal, örömkönnyel özönlé a' nyujtott kezét.

„Bocsásson kegyed. Egész tetemem reszket, — voná el kezét Janka. — Én most ismét vétettem az illedelem szabályi ellen.“

„E' vétken üdvösségem alapszik,“ viszonzá a' hölgy lángoló arczárról viszonszerelmet olvasó boldog ifju.

„Mit kíván? Ha oltalmamra van szüksége, én védni fogom, minden ellenségei ellen védni,“ hangoztatá szemlesütve a' hölgy.

„Erős leszek, mindennel megküzdni, csak két kérdésemre nyerjek vigasztaló választ, ez vakmerő jöttöm célja: Nem haragszik-e kegyed, hogy a' követett bokkrétát vissza nem adtam?“

„Tehát csakugyan kérték? 's csakugyan nem adta? Ennek örülök, ezt szeretem, így gondolkoztam, így jósoltam kegyedről,“ halmozá egymásra örömhangan Janka.

„Ezer köszönetem e' nyilatkozatért. Még egyet. Ah, hogy mondjam ki, hogy tiszta szenvedélyemre az anyagi szó árnyat ne vessen! Megengedi-e, hogy kegyedet szeretthessem? és remélhetek-e valaha viszonszerelmet, ha mindég hű, becsületes és kegyedhez méltó állásra vivom magamat?“

Ha ki olvasónőim közt emlékezik, mit érzett első és szeretett kérője ellenében, az előtt tisztán áll Janka érzelem-hullámozása. Ezer édes felelet törekedett boldog kebléből, de nyelve némán ragadt le.

„Kegyed hallgat. Ah, csak egy hangnyi vigasztalást, 's mindenre erős leszek; csak egy szót, e' szó törhetlen kapocscsal köti lelkemet önéhez, 's olthallan hit-oszlopul lobogand kétségem pusztáján.“

„Ön igen különös, igen kedves előttem,“ akadozék Janka.

„Mennyországom rejlik e' pár szóban, — ragadá újra meg Janka kezét Ákos — csak még egy esdése hallgassa meg: Legyen, imádoztam, két évig még hajadon, én addig olly állást remélek kivíni, hogy nyílt kérőül jelenhetek meg.“

E' perczben nyitni akarta valaki a' zárt ajtót.

„Hah, talán nyomozói!“ rémült Janka.

„Azok ide nem merészkednek.“

„De mért is szökött el?“ kérdé az aggódó leány.

„Hogy megmondhassam, a' mit mondtam, megkérdehessem, a' mit kértem, és mert halálnál rémitőbb volt kegyedtől válni.“

„Micsoda látogatóiddal zárkózol be, Jankám? — szóla vidoran a' benyíló termek felől belépő bácsi. — Másik ajtón nem jöhettek be.“

Ákos rettenve hátrált; mint ő értesülve volt, az ülnök úr ez órákat casinóban szokta tölteni.

Janka szokott őszinteségével viszonzá: „Kedves bácsi, ezen urnak nyújtottam védelmet, őt üldözik; elszökött az elutazott ezredtől, miattam tévé ki üldözésnek magát; kötelességemnek érzem, őt védni.“

A' bácsi sejni kezdé Ákos kilétét, röviden akart vele végezni, megnyitá a' zárt ajtót, 's keményen mondá: „Ugy hiszem, uraságod biztosítására legjobb védelem, ha szabadon bocsátom.“

„Bátyám! az istenért! őt üldözik.“ 'S Janka az ajtót becsukni akará.

„Már magam is látom, hogy tulságos gyermek vagy, Janka. Te nem érted a' vétek nagyságát, mit pártoltad elkövetett, különben nem védnéd. Az úr pedig, ha katonai törvénye nem volt szent előtte, tiszteletben tarthatá legalább egy ház becsületét, nyugalmát. Sokkal szebb kincs, becsület érdemlenni, mint szerelmet lopni. Ha ez úttól megkimélé magát az úr, örök hálám kísérté volna Olaszhon felé. Eddig csak örültek, most már gonosznan is tartom.“

„Bocsánat, nagyságos úr —“ kezdé szilárdan Ákos.

„Illy házamba tolokodó kalandorok számára nincs bocsánatom.“

„Mint őrmesternek nem volt jogom látogatóul úri házába lépni.“

„Mint csábítónak még kevésbé.“

„Nagyságos úr, hallgasson ki.“

„Eleget tudok; még egyszer kérem, távozzék, ha nem akarja, hogy árulójává legyek.“

„Esdek, hallgasson ki; én tudom, megbocsát, ha kihallgat. Élttem legszentebb lénye előtt így aljasítva nem hagyhatom e' küszöböt.“

„Vakmerő, majd megmutatom, ki az úr szent lénye. Űzze lepkeségét mindenütt, csak házamban ne.“

„Bátyám, hallgasd ki,“ esde szendén Janka.

„Távozzál, Janka.“

„Azt nem tehetem, én védelmemet ígértem,“ viszonzótaték edzetten.

Hangyay most bösz haragra lobbauva rivallá: „Távozik az úr vagy nem? különben cselédeim ezennel a' laktanyába vezetik, hol bizonyosan gondoskodandnak, hogy többé be ne szemtelenkedjék házamba.“

Ákos szilárdan ismétlé: „Sokkal becsesebb előttem nagyságod becsülése, mint addig mozdítható volnék, mig ki nem tisztitom magamat.“

Válaszul a' bácsi a' csönditőt ragadá meg, Janka ijedten rohant, őt gátolandó, de megbotlott, 's Ákos előtt elesett; az ifju főlemelé, mellére szoritá, ezt sugva:

„Kisasszony, én örökké imádni fogom, ah, szeressen.“

Janka ajka némán rebegett, de keblében magasan lángolt föl a' viszontláng.

A' csöndítésre előjött cselédek parancsra vártak. Hangyay még egyszer kérde: „Mit választ az úr?“

„Mig ki nem hallgat nagysád, nem mozdulok. Sokkal kevesebb fájdalmat okoz a' rám szabandó büntetés, mint nagysád félreértése.“

„Vezessétek ezen embert — fordult cselédeihez a' türelmét vesztett ülnök — a' laktanyára, ő szökött katona.“

Janka lépést tett szabadítására, Hangyay magán kívül lóditá hugát egy pamlagra. Ákos elvitetett.

„Ah bácsi, mért bánt olyl kegyetlenül azzal a' jó ifjuval?“

„Már magam is bánom, — viszonzá a' csillapult Hangyay — de mikor gonoszságával magamon kívül ragadt.“

„Az ifju nem gonosz, higgye, bácsi, nem. Jóságáról világos tanu minapi gyermek-mentő célja, szilárdságáról ajándék-bokrétám becsben tartása.“

„És házambai beszemtelenkedése? Tán még ez is erénye?“

„Bátya, ő azzal sem követett el semmi gonoszt, ő nem kért mást, csak hogy szerethessen, és hogy két évig maradjak hajadon.“

„Ezt kérte? — ugrott lobbá föl Hangyay — 's te mit ígértél?“

„Hogy mit ígértem szóval, magam sem tudom, de érzem, minden kérelmét helyeslé keblem. De hogy is gátolhatnék valakit hozzám szeretében? Magad mondád mindig: igyekezzem az egész emberiség szeretetére méltó lenni.“

„Janka, az égre, hogy lehetsz illy gyermek? Már magamnak is át kell látnom, hogy szörnyű tapasztalatlanul nőttél föl. Egy sohonnai szemtelennek illy gondatlanul odavetni magad! tulság!“

„Bátyám, a' férfin erében, ki egy hitvány pór gyermekért hullámba rohan bátorság, nem szemtelenség buzog. 'S hogy bevezető nélkül jött látogatásomra, ez olly kis vétek erénye ellenében, melyet megbocsátni tartozom.“

„Te még nem is tudod, ki védenczed?“

„Nem biz én.“

„Tehát tudd meg, ő csak őrmester.“

„És mi vagyok én? — viszonzá kaczagva Janka — az én jó bácsim kegyéből élő árva.“

„Te nem árva, nem gyámleányom vagy, — viszonzá mohón Hangyay. — Atyád testvérem kir. kamarás volt, anyád egy igen büszke grófnő, ki a' napokban értted jő.“

„Mért nem tudatád ezt elébb velem?“ kérdé bámulva Janka.

„Hogy okosabb légy, mint rangbüszke anyád; de mint látom, egyik tulságból másikba ragadt nevelési modorom. De te okos vagy, Janka, 's tudod, mit igényel egy grófnő ivadékától rangja.“

„Sokszor elmondád előttem, nem tudtam, hogy engem érdekela' leczke.“ viszonoztaték búsan.

„Mindent feledek, csak te feledd ama kalandort.“

„Igazmondásra tanítál, még most nem ígérhetem hazudság nélkül. De tedd, bácsi, jóvá hirtelenke désedet, mentsd meg őt 's én, ha lehet, elfeledem.“

A' bácsi mindent ígért, 's el is követelt Ákos birái előtt, mit lehetett az ifju büntetése olly móddalí lágyítására, hogy az minden esetre küldessék az Olaszországba utazott ezredhez. (Vége következik.)

Karacs Teréz.

C S A L Ó D Á S.

Hová merengsz, oh Ielkem, bús homályba,

Mint áldozó nap végsugárai

Köddel borított völgyek fátyolába,

Mig lángban égnek a' hegy ormai?

Repülsz, repülsz! és nem találsz világot,

Mellynél megismerd az életvirágot!

Az ifjuságnak ékes hajnalában

Álmadt jövődet a' sors szétűzé;

Rád szép reményid 's vágyaid díjában,

Kinnak füzérét karja feltűzé;

Játszott szeszélye a' jó álmadóval,

Akarta: küzdj a' kéjüres valóval.

A' hon magasztos képét megmutatta,

'S a' tette vágyó ifju nemzetet;

A' hön sovárgót égbe felragadta

Itatva kéjjel a' szűz képzetet,

Ígért szerelmet, mint van angyaloknak,

'S a' honra fényt, minöben ök ragyognak.

Föltünteté a' hölgyet, kit szeretve,

Menynyé varázsolá a' föld életét;

Föl férfiaknak ezrét, kik feledve

Sajátmagoknak bünös érdekét,

Lelkök- 's szívökben a' hazának élnek,

Üdvöt csak üdvén hisznek és remélnek.

Mindez csak álom volt! . igen, csak álom,

Melly a' csalódás reggén eltűnék;

'S mig a' valót olly hön epedve várom:

Leszállt a' nap már . . elborult az ég!

'S vándor gyanánt, kit rablók megrohantak,

Ülök most romján szűnnék és honomnak!

Császár.

NÉPROMÁNCZ.

Vásárra jött Bandi cigány lovával,

Alig tudta elczipelni magával,

Mégis mindütt hetvenkedve így beszél:

„Elhuzott ez engém, uram, mint a' sél!

Gyilkus egy lu szípen hurduzzá mágát,

Uztán csák must vásuttá ki a' fugát.

'S minthá tizes sárkány bujt vulná belé,

Sukszor, urám! alig birunk már velé.“

Pedig alig mozdulhat szegény pára!
 Legfeljebb, ha egy tallér volt az ára.
 Nem emlékeznek már csikó létére:
 Sánta, kehes, vak mind a' két szemére.
 Lehetetlen megszámolni hibáját —
 Csipejére akaszthatná subáját.
 'S ha egyszer megállani időt vehet,
 A' viláért odább üzni nem lehet.
 És ha mégis vevők jönnek elébe,
 Bandi titkon taplót gyujt a' fülebe,

Mire a' vén tátos egyet ficzánkul;
 De el nem szabadulhat a' cigánytul.
 Ekkor elkezdi Bandi dicséretét
 'S leírja gebéje egész életét.
 Elmondja, hogy egy kicsit sovány a' ló!
 De azért gorófi ménesből váló.
 Elmondja, hogy csak titkun ákadtt belé,
 Mert a' ménesmester jü barát vélé.
 'S hozzá teszi; „engem ugye jü fajtá,
 Még tignáp a' gurúf luvágtul rájtá!”

Szelestey László.

FIATAL ÓRIÁS.

(Magyar titok vagyis hazai rejtelem)

Mi csöpp 's mi okos!

D u z s á r d.

(Magyar pogány hitrege.)

Előjáték, melly nem tartozik ugyan szorosan a' dologhoz, de melly mégsem arra való egészen, hogy csupán lapot töltsön és honorariumot szerezzen. — Történik egy hirlapíró szobájában. Nappal.

Nem régen történt, a' mit röviden el akarok mondani.

Dél felé járt az idő. Mikint ez időben rendesen, úgy akkor is hirlapírói trónomon, egy becsületes s z a l m a széken ültem, mellyről a' fővárosi bérkocsisok, naplopók és tolvajok 'stb. országának nyilvános ügyeibe szok t u n k beleszólni. Pillanatom íróasztalom z ö l d posztóján hevert. Nem akarom ezzel azt mondani, miatha ezen említett szalmaság és zöldség hatással szokának néha lenni azon előttem fekvő papírszeletre, mire tollam fejemnek kiáradó gondolatait egyenként vezetgeté által.

Kopogást ugyan nem hallottam, azonban egyszerre nagy szelet hajtva benyílik szobám ajtaja. Ha dicsekedni akarnék, azt mondhatnám, hogy legényem, a' gazember, valami közel eső korcsmával cserélte fel ezuttal előszobám unalmas magányát; azonban meg vagyok győződve, miképen legényem ezen vétkes kötelesség mulasztását ugysem hinné el senki. — A' benyílt ajtón tehát minden bejelentés nélkül egy feketén öltözött szöke uriember lépe be. A' mint belépett, mindjárt gyanítám, hogy vagy házas, vagy özvegy, vagy pedig még nőtelen ember. Mert oh, kit az élet vihara úgy megkorbácsolt, mint engem és fájdalomdús számos „fiatal író” barátomat: az nem mindennapi tapintattal bír az emberek belső jellemének azonnali átpillantásában!

A' szöke ur kezében finom nádpálcza, szájában égő félszivar vala; egyébiránt csinos fiu volt, 's akárki is érdekesnek nevezhette volna, ha úgy tetszett neki. Magam is első tekintetre azonnal szerencsémnek kezdém tartani, hogy szerencsém lehete hozzá.

Fölemelkedtem üdvözlétére 's házi sapkám után nyulék. Tekintetem kérdőleg fordult feléje.

„Soh' se fáradjon — szóla hozzám — csak tessék élni a' kényelemmel: inkább fölteszem én is kalapomat 's folytatom félbeszakasztott szivarozásomat.”

— Valami fiatal író lehet, — gondolám.

„Ön el van foglalta, — folytatá — nem fogok sokáig alkalmatlankodni.”

„Oh kérem, tiz sorral több vagy kevesebb, nálunk nem tesz semmit“ — biztatám az ismeretlent.

„Mindegy, — rövid leszek, — szóla határozottan. — Köszönöm, nem ülök le. Csupán ezen iratokat akarom önnek átadni, miket csak azért hoztam el magam személyesen, hogy teljesen biztos lehessenek azok kézrekerülésében. Egy novella ez, melly egészen a' mai kor igényei szerint készült 's azon modorban, mit mai beszélyíróink nagy része szinte követni látszik, de teljesen még egyik sem ért el mind e' mai napig. A' novella mellé egy levél van mellékelve. A' levelet tessék elolvasni 's a' beszélyt átküldeni Frankenburgnak. Évekig foglalkoztam a' külföld szépirodalmával 's éltem az életet, hogy megtudjam: mi az élet? Studiumom gyümölcseit most akarom legelőször előtálatni. Ugyanazért önre nézve is egészen közönyös annak tudása: ki 's mi vagyok én?“

„Épen nem vagyok kíváncsi“ — gorombáskodám felzavartatásomban.

„Önhöz fordultam kérelmemmel, ki, mint látszik, némi viszonyban van az említett szerkesztővel; ámbár, mint hallom, ön is az insurgensek sorába lépett.“

„Hová, instálom?“ kérdezém.

„No, azon 10 tagból álló insurrectióba, melly egy ideig nem irand divatlapokba.“

— Valami vén író lesz; gondolám magamban.

„Ah, elménczség! — Ön elménczkedik is?“ kérdezém.

„Szoktam. — Tehát újra kérem önt, hogy e' novellát közölje az Életképekben. A' mit erre nézve még el kellene önnek mondanom, azt bővebben olvashatandja ön a' levélben. Isten önnel!“

„Részemről a' szerencse!“ kiáltám utána.

Ezután ismét beállott szobám normalis állapota. Csendesesen tovább akarék irogatni, de meg nem állhatám, hogy bele ne pillantsak a' nagyreményű ismeretlen talentom levelébe. Lelkem is hizott bele, midőn a' következőket olvasám:

„Sok jó napot e' sorok olvasójának! Hadd szóljak egy pár szót az olvasó közönség nevében és érdekében. Író nem vagyok, a' közönséghez tartozám én is számos esztendeig. Ennélfogva kívánatait, igényeit senki jobban nem ismeri, mint én. 'S igazi örömmel látám, hogy mai íróink ezen igényeknek mindinkább eleget tenni iparkodnak. Tudják ők, hogy holmi mindennapiságokat, locus communiseket már ma nem szeretünk. Jól teszük, ha minél több új és frappant helyzeteket, ha soha nem látott, jellemeket és soha nem hallott dolgokat teremtenek. Bölcsek, hogy erejük utolsó megfeszítésével is eredetiek akarnak lenni.“

Más időket élünk. Régen másként állott a' dolog. Az akkori időkben elég volt egy kis halavány holdvilág, körülötte sötét felhők, mik alatt egy illatos liget sűrű lombzatában kebelbeli epedő váraozással a' rezgő holdsugarakat szopogatta a' szende lány, míg egy közel bokorban részint a' csattogány, de többnyire a' sápadt ifju lantolá el szíve fájdalmát a' hurok halavány hangjaival; — minekutána a' harmadik lugos árnyékában ólálkodó intricus lépé meg őket sátáni gunykaczájával, 's erre azután egymást követé: a' véletlen felsikoltás, elájulás, összerogyás 's a' fölébredés alkalmával az ifju bajuszpelyheivel való találkozás, minek utoljára kölcsönös boldogtalan kivégzés vete rendesen véget, hogy kiket az élet ölt halálra, azokat a' halál támassza boldog életre. Ez ma csupa merő mindennapiság. — A' lovagkornak hajdan olly érdekes kalandjai ma a' lovakat is kifárasztának, annál inkább a' mostani finomabb arszlán-nemzedéket. — Csendes házi boldogság otthon az életben ha van is, unalmas, regényekben ha nincs is, unalmas.

Érzékeink tompák, viseltebbek; mi nem csoda, mert mi csakugyan vénebbek vagyunk, mint nagyapáink 's nagyanyáink valának, mikor még ők is emberek voltak. Nekünk kebellázító hatásos dolgokat kell használnunk. 'S ne mondja senki, hogy ez nem a' polgárisodás haladását tanusítja. Maholnap ott leszünk, hogy ha a' gyermek

azt mondandja anyjának amugy parasztosan: „anyám, kenyeret!” ez esetben nem fog kapni egy morzsát is. De ha így kiáltand fel szétborzolt hajsálak fedele alól: „Hah! legjobbika az eleven édes mamáknak! egy nemével a' kilencz napig kőfalba vakolt kebel érzelmeinek rimánkodom tenéked, hogy az organicus élet legfőbb tényezőjének, a' gynomnak, haragos követelését csillapítsd le egy darab, oh csak egyetlenegy darab kenyérnek általa!” — akkor a' kedvező hatás el nem fog maradhatni. Azt kérdem: valjon nem méltán-e?

'S akármit beszél és gondolb. Eötvös József, hogy a' magyar népnek illy érzécsiklandozásokra még szüksége nincs: én azt kiáltom több rokonérzelműekkel együtt, hogy van! hogy a' magyar közönség is elveszté immár ama könnyűszerrel is megindítható szüziességét. — Hogy szegény a' magyar élet 's kevés benne a' felhasználható tárgy és alak? igaz. De épen azért kell költögetnünk szabadon, minden tartózkodás nélkül színpadokat, és teremtetnünk bele annyi exotikus személyt, a' mennyit csak megbirunk. — Az igazsághoz és valószínűséghez nekünk minél kevesebb közünk van. Tessék megolvasni novellámat. Ezen novellában . . .“

— Az óra ütött, a' piszkos szedőgyerek sürgető megjelenésétől rettegtem. Tovább nem olvashattam az érdekes levelet, ámbár még alig olvastam el felét. Hírlapi cikkem után kelle látnom, melly halasztást nem szenvedhet soha. Élvezettől fosztám meg e' félbenszakasztás által olvasóimat, de hiszen beküldtem a' novellát az Életképekhez. 'S a' kárpótlást kereső közönségnek csak azt mondom:

„Tessék hát megolvasni azt az eredeti új és frappant novellát!”

I.

A L A G U T.

Szende mérgek bőszejében
A' szív üdve zordonul.

V i h a r y.

18** évi majus 13-án d. e. 11 órakor a' budai két águ tunnel egyik ágában egy himnemű, de szerfölött kurta emberi alak futkos fel 's alá, repkedő frakkszárnyakkal, lobogó nyakravalóval, szétrepedt keztyűkkel, miknek egyikével egy divatos nádbotot tol maga előtt, a' melly pedig, vastagságát illetőleg, beillenék buzogánynak akármelly nagykoru orangoutang öt körme közé.

Csizmája sarkán nagy ezüst sarkantyú fehérlik. (Nem az orangoutang, hanem a' kis ember csizmáján.)

— Ugyanazon időben a' budai tunnel másik ágában egy tehetsége szerint nagyra nőtt nőszemély halad rohanva, fonatlan hajsálakkal, összefont kezekkel és suhogó ruhaneműekben. Szólni nem szól, csak megy, röpül, miként az öntudatlan fürgeteg zugva, suhogva szótlanul.

Keztyűje tövén egy nagy karperecz sárgul.

— Mindkettőnek szeme remegve mered minden utjába eső tárgyra, mintha valamit keresnének.

Sőt úgy látszik, mintha egymást keresnék, egymást kergetnék, csak hogy mindenik külön ágában az alagutnak, ugyanazon egy irányban.

Ki tudja, mi vad szenvedélyek csatáznak e' két ismeretlen kebel érzelmeországában? ki tudja, milly szilaj mennykő csapott le sziveik kinyuló villámfogójába? ki tudja? szóljon.

Nem szól senki.

— A' sötét alagut fényesen ki van világítva száz meg száz légszeszlámpa által. Valódi tündérország a' boltozatos tunnel ezernyi csillagaival, 's a' vízfénnytől

ragyogó lovak-, emberek-, szekerek-, targonczákkal. De ki ne ismerné e' gyönyörű és fölséges művét a' budapesti teremő észnek?

— A' tunnel nincs még készen. Nem tesz semmit, — tervben már megvan.

II.

ELSŐ SZERELEM.

Van egy faja az embereknek, melly nemével a' köny-nyelműségnek veti magát az élet zajongó örömeinek karjaiba.

Legújabb tulipánnyelvű fölfedezése egy magyar divatlapibeszélyirónak.

Néhány nappal a' történtek előtt Budapest „Pest“ nevezetű részének váci utcájában, 's ennek egyik két vagy legfőlebb háromemeletes házában 's e' ház egyik csinosan parquettírozott szobájában egy nő ült egyedül, némán. Szótlanságából azt lehetne következtetni, hogy gondolkodik; annyi bizonyos, hogy ha beszél, ezt tenni rendszeren nem szokta. Mert a' nő nem finom, sem fiatal, sem szép. Micsoda hát? Szende, köpczös, tenyeres-talpas, elragadó.

Öleiben egy $\frac{1}{4}$ □ ölnyi terjedelmű ficzkót tart, ki emlőin csüggve vagy reggeliz, vagy ebédel, — nem tudom bizonyosan, hány órákor szokott fölkelni.

A' rövid fiatal embernek egyszerre megállt az esze, vagy ellenkezőleg talán épen a' szopás theoriáján töré fejét. Mert e' fejből kiereszté a' szopókát 's a' nő öle-ből epedő pillanatokkal neki fordul a' nő képének, elkialtván magát:

„Anyám!“

Szavára szótlán csend vizshangja dördüle.

Oh, ha tudta volna a' boldogtalan, hogy a' kire úgy rárivalt, nem anyja, hanem csak dajkája. Mert oh, neki talán soha sem volt édes anyja!

„Oh, anyám!“ rikolta még jobban az ismeretlen ur. — És megjött a' válasz.

„Ugyan ne ordits már no. Mi kell, Jankó?“

„Kikérem, anyám, Béla a' nevem, Rodonyai Béla.“

A' nő csintalanul, titkot rejtőleg mosolygott 's e' gunyszavakat sugá be magába: „Komisz babszem Jancsi!“ A' fiuból egyszerre kitört a' lelkesedés.

„Anyám! szerelmes vagyok!“

„Juj! irgalmatos Isten, el ne hagyj! Ha ha ha!“

Egy éles felsikoltás 's egy rekedt nevetés, és a' dajka kapta magát 's a' goth izlésű oldalajton megszökött. Mielőtt azonban megszökött volna, elébb kiejtette öle-ből a' kis szerelemvallót, a' ki macska indulatával szerencsésen talpraesett. Leérván a' földre, megállott, mint a' közsál, 's mintha ki lett volna esztergyályozva, úgy állott meg pályájában, mellyből csak apró lábai 's óriási feje kukkantanak elő. Azután mér-ges boszura gyuladt arcczal utána nézett a' szökött „anyának“ (oh, mert ő mindig ezen hiedelemben volt!) 's mennydörgő hangon ezt rikácsolá:

„Tehát így vagyunk? (A' fej megáll, a' szemek sétálni járnak a' szobában fel 's alá.) Tehát ti nem hisztek, gúnyolódtok? (A' falak nem mozdulnak, pedig ki-vülők nincs senki a' szobában, a' ki mozdulhasson.) Oh nyomorult, törpe emberiség!“ (Az iróniának éles hangja rögtön ketté metszi pályája kötelékeit, úgy hogy az le-hámlik róla 's a' fiatal ur egészen hasonlita az Amorhoz, mint azt a' halhatatlan ró-maiai mythológiája ábrázolá.)

'S ekkor büszke önérzettel lábujhegyre állott, hogy nagyobbnek lássék, azután ezen öntudat boldogító érzetében végig akarta simítani fejének barna üstökét, — mit azonban két okból nem tehetett: először mivel keze he volt pályázva; másodsor, mert, általában véve fejének még semmifele üstöke nem volt. Megszégyenülve e' kudarcz által, lábával toppanta egyet 's feje hármát bölintott utána.

„Nem hisztek? — folytatá 's csaknem köpködött szavainak keserüségétől — nem? — ha ha ha ha! — De jól van! Majd meg fogom én mutatni, hogy ki vagyok? igen! ti gyermeknek néztek, ti kinevettek 's én már gyakran kérdezém kinaimban: valjon vak-e az a' gondviselés, melly így sujt büntelent? 'S pedig ki vagyok én? Nem vagyok-e én az ő Rodonyai-család ivadéka? 's nem nekem kell-e jószágaim kezelését immár átvállalnom? vagy talán . . . oh talán . . . (az ő család ivadéka megáll, szeme a' padolatba furódik 's fejében forrni kezd, hogy szinte füstöl) vagy oh talán . . . oh, ki fogja földeritni homályos sejtelveimet? Isten! ne tégy örültté! Hah! (Meg kell jegyezmem, hogy ezen ivadék rendkívül lipthói kiejtéssel beszélé a' magyar nyelvet.) De nem, az nem lehet, nem lehet, mondom. — És van-e, kérdem, nagyobb zsarnok a' polgári társaságnál és országgyűlésnél, melly holmi haszontalan nagykorúsági törvényeket volt elég kába teremteni 's életbe léptetni? De megyek, megyek, 's meg fogom mutatni a' világnak, hogy e' gyöngéd kor, mit Isten átkul mére reám, nem gátoland mindazon nagy dolgok véghezvitelében, mikkel eddig csak hosszúra nőtt emberek szoktak vala hetvenkedni. És te Isten sujtoló karoddal! (A' beállott szünetben Erkel hatyudalát dudolja ritka bariton hangjával.) Igen, megyek. Oh Irrr-mám jö-vökk! — Bajuszt ide és parókát! — Hé toilette!”

Csengetyüt keresett most, de nem talált, minthogy nem látott fel az asztalig 's az asztalon tulajdonképen nem is volt csengetyü. Csongetés helyett kiabált tehát 's inasait egyenként szólítja be nevéknél.

„Ragout!” 's az egyik mellék ajtón azonnal belépett egy inas szerepét játszó francia escaloppe. — „Les culottes! oh beléd rejtem minden bizalmamat!” szólott az ur, 's beszélt kétfelé, mint Bánk bán, mikor Tiborczczal találkozik és — fájdalomával.

„Oui monsieur!” — 'S ott termett a' nadrag.

„Farcimen!” — 'S más ajtón egy felvidéki lépe be czifra liberiában. — „Calceos! — Te vagy alakja egész földi létemnek!”

„Ad servitia, domine spectabilis!” — A' csizma is ott volt.

„Pudding!” — 'S egy frakkba öltözött beefsteak csoszogott be. — „The waistcoat! — Te fogod megőrizni keblemet!”

„Yes mylord!” — 'S ott termett a' mellény.

„Macaroni!” 'S egy sujtásos szalámi hajlongott befelé. — „Il fracco! — Te lebegsz körül innepélyes óráimban!”

„Si signor!” — 'S ott volt a' frakk is.

„Brinza!” — 'S belődült egy hazai drótosból készült liberia töltelék. — „Daj szem hantusku! — Te övezed körül eltem árboczá!”

„Naráz pán welkomozni!” — 'S a' nyakkendő sem hiányzott.

„Schmarn!” — 'S dreischrittban betipegelt egy rántott csirke. — „Den Hut! — Te takarod el legnagyobb hiányaimat!”

„Ja 'rr Gnaden!” — 's megjött a' kürtő kalap is.

„Gaján Appel!” (Azt akarta mondani: Kaján Ábel! de ő hautevoléésága nem a' legtisztább magyarsággal szokott élni.)

„Parances!”

„Ne bolonduljon kend annyira, hanem tegye el kend a' schlafrokkomat 's hozza el kend a' mi még hibázik.”

„Értemt, ens uram!”

'S minden úgy történt. Az utolszor megjelent egyéniség fölkapta a' pólyát 's eltevé — valahová, reá rakván egyszersmind urára a' többi meg nem nevezett ruhadarabokat.

Olvasóim már eddig átlátták, miszerint a' fiatal óriásnak az volt sajátos rendszere, hogy mindenféle nemzetű inasokat tartott, 's mindenikkel saját nyelven beszélt. Amollyan privat passio — kinek mi köze hozzá?

Rodonyai Béla — így nevezzük őt mi is, míg az álarczot le nem rántandja kékéről a' sors — tökéletesen fölkészült.

„Hallóh!” — szólának ajkai 's mind a' 10 mellékajton egy tempóban inasfejek termettek.

„Kocsi nem kell, Gyalog megyek ki. Megyek, oh Irmám, repülök!”

Hanem ezt nem mondta ki amugy közönséges nyelvbeli kimondással, hanem a' világ „egyetemes nyelvének” a' zene bájhangjain adá elő, azaz: csak énekelt bizonyos hangokat 's mind a' 10 legény azonnal megérté 's visszavonult.

Egy pár perczig mindinkább elhaló léptekeket hallunk a' termeken, mindaddig, míg a' hallgatást megunjuk 's eltávoznak. — Azután rögtön üres lesz a' szoba. Lasanként elsötétedik 's a' hold belöveli arany sugarait a' szobák ablakain.

A' Pudding nevű angol inas kijön az üres uri szobába 's a' legkényelmesebb pamlagra dölve, csakhamar az álmok országában hortyogva andalog. — A' többi kamarából marseillaise, sobrinóta, pozabucski, makao, ferbli és pofhangok hallhatók. — Urokat várják. De az soká nem jön.

Ki tudja, visszahozza-e még őt valaha a' sors? Igen, mert a' fiatal óriás lépéseit is a' sors kormányozza! (Folyt. köv.)

K a j á n Á b e l.

U T I E M L É K L A P O K.

1845-ről.

II.

T O K A J.

Vak sorsom kállói utam után N á n á s r a verzerlett; 's habár nem megyei-leg nyugtaltványozott lovakon utaztam, rospontosom mégis tanácsosbna láttá, a' divatszellemet követve, mázsálva haladni. A' sik pusztá kietlen utunalmai gyilkolása végett megszólítám kocsisomat: „Mifele csösz kend, jó ember, mikor otthon van?”

„Én biz, uram, becsületes hajdu ember v ó n é k; mostanában pedig a' földhátát barázdálgom, hogy télére legyen mire fenni fogaimat. Hajdanta a' Simonyi regementjében veres nadrágot viseltem.”

„Ismerte-e ott Széchenyi grófot?”

„Stefán gróf Széchenyit ismertem-e? — Ismertem biz, uram, — mert kapitányom volt, hogy az Isten áldja meg!”

„Hát aztán ért-e a' gróf valamit kapitánynak?”

„Ej ej, hogy az Isten bűnül ne vegye tensusamnak az ilyen kérdést” — felele ülésében izegve-mozogva az ex-veresnadrágos, mint a' ki neheztelni akarna; 's egyet taszítván bajusza jobbik ágán, neheztelése némi enyhítésére hosszút húza örök mozgonyu kurta ostorával rudas lovára. — „Inkább azt tudakolja kigyelmed, volt-e a' regementben több olyan helyre katona, mint ő?”

„Hát ügyes, derék katonatiszt volt Széchenyi?”

„Gondoltam azt! ő volt a' legderékabb tiszt és gavallér. Kardra, pisztolyra 's lovagolni egyformán legény volt a' gáton.” — Itt számos egyéb esetet beszélt el, részletesen szavai bizonyosságul, a' néhai veres nadrágos.

„Hát a' legénység szerette-e a' grófot?” kérdém tovább.

„Hogyne szeretett volna olyan derék embert! — Bezzeg nem olyan volt ő, mint a' mai szunyogdereku 's bizonytalan lábu tisztcskéek. — Hisz, uram, apánk volt ő nekünk. — Mikor berukkolt hozzánk kapitánynak, előre megmondta, hogy minden haszontalanságért nem strófol bennünket; de tőlünk is megvárja, hogy becsületesen viseljük magunkat; és ezt olly szépen 's atyailag mondta, hogy mi katonásán szót fogadtunk. — Diószegen laktunkban majd minden vasárnap mulatságot

adott számunkra; 's aztán a' ki körüle forgott, annak mindig volt elég mit enni 's inni, 's a' megszorult legénytől a' fehér huszasokat sem sajnálotta. — Verbunkos koromban Váradról engemet egyszer a' kocsijában maga mellé ültetve vitt Debreczenbe, 's olyan szívesen diskurálgatott velem, mintha közlegénypajtásom lett volna. — De sajnáltuk is, mikor ott hagyta a' regementet. Kirukkoltatta a' legénységet, tudunkra adta, hogy meg volt magunk viseletével elégedve; megköszönte, hogy szavát hiven megfogadtuk, és utoljára olyan szépen elbucszúzott, hogy, uram, könyre fakadtunk; 's ő meg olly jó volt, hogy néhány legénynek kezét is megrázta. — A' szó legszorosob értelmében örömkönyektől ragyogó szemekkel nekilelkészülve beszélte mindezt, és még számos részletes elmésségeket és kedves vonásokat Széchenyi katonai életéből, a' néhai veres nadrágos vitéz, 's különösen jó szívét és hatályos beszédmódját dicsérte, 's azzal zárta be szavait: „hiszi is ő, hogy ha igazságos az Isten, megáldja és sokáig élteti Széchenyi grófot. — De mondják is, jegyzé meg végül, hogy azóta nagyhirű hazafi lett belőle.“

„Volt-e még több derék magyar tiszt akkor a' Simonyi regementjében?“

„Volt még egy Eszterházy Mihály gróf nevű.“

A' még most is egészséges, szép férfias alaku néhai veres nadrágos rospontos elbeszélései annál nyomatékosabban hatottak rám, mivel tudaták velem, hogy az elbeszélő fiatal korában a' bor mellé a' vastag rézkrajczárosokat csak úgy harapdálta kétfelé, mint a' galuskát; és szürke fejjel még most is egymaga legényesen kiüríti a' n—i kocsmát, ha néha-néha kedve csucsorodik borközből megtudakolni: ki a' legény a' csárdában?

Széchenyi egy munkájában a' közvéleménytől az érdemleges nyomatékot megtagadni törekedett, pedig higgye el a' gróf, nem a' béres lapok mesterkelt czifra magasztalásai sugároznak ő rá dicsőséget, hanem az ő tetteihez és nevéhez javalló örömradiással és dicsőítéssel tapadó közvélemény. A' türekeny papir minden hazugságot és összeférczelt szemérmetlen bókot fölveszen; de a' közvélemény — habár néha botlik is — előbb-utóbb igazságot szolgáltat, 's elleneit a' kora feledés sírjába temeti. — Édes érzelemmel villanyozta át ereimet annak hallása, hogy a' sokat változott, (?) de azért még mindig szeretett Széchenyi épen olly derék katona volt, mint a' milly erélyesen cselekvő hazafi lett azután. — Széchenyi nyilvános pályája körüli szemlélődésbe süllyedvén, gondolatim a' vele olly sokszor együtt neveztetni hallott Kossuthra szállának: mert hiszen az elfogulatlan hazafi Széchenyi mellé önkénytelenül Kossuthot látja soroztatni a' cselekvőleges haladás terén; 's gondolatim azon, már olly sokfelé vitatott kérdésnél nyugvának meg: Széchenyi vagy Kossuth-e jelenleg nagyobb és erődúsabb vezér?

Csalfa alakok
Bolyganak köztünk
Gyakran, hazudván
A' hont Istenné.
A' komoly való
Meggyujtja fáklyáját,

'S mint éji lidérczek
Tűnnek el ök. —
De te állasz
's sendben viharban
Gyász 's öröm között
Nem változó fényben.

K ö l c s e y

Magasztos adománya a' sorsnak, hogy az egyszerű ügyvéd, a' dús és fensőbb régiokban hatalmas családi támaszokkal gyámolított gróf mellé képes magát felküzdeni, és a' minden oldalról megrohanások közt férfiasan viva, szilárdul halad kitűzött pályáján. — Azonban mosolygásra méltó az említett vezérség feletti vita: mert a' magyar állodalmi élet olly vézna és parlag, hogy itt még most is akár hány vezérségre termett férfinak — ha illyes akadna — jutna elég tágas küzdter az erélyes munkálkodásra.

Oh, bár ne mondhatnak el rólunk nagy igazán!

Szegény magyar, tulajdon
Vérébe vert csapat,

Hogy rajta német és tót
Két füle kaczagott. —

Valahára beérvén a' messze síkon csúcsos tornyával folytonosan előttünk lebegő Nánásra, ezt is csak olyan fecskefészeknek találtam, mint más magyar mezővárost. — Meglepő látmány volt rám nézve : hogy a' nép mindenfelől öllel hordta a' piacra a' szalmakalapot. — Nánás lakosai arról híresek, hogy itt, mint mondják, a' szopós gyermekén túl a' legöregebbik emberig, mindenki ugynevezett r é z k a l a p o t f o n s z a l m á b ó l, — azaz : szalmakalapot csinál. Sajnos, hogy itt is more patrio a' szalmakalap-kötés minden tökélyesbülési előhaladás nélkül üze-tik. Mi magyarok minden keresetágnál két nagy bajjal kénytelenítettünk megkü-zdeni : először nagy feladat a' magyart valami új keresetág üzésére tudni kapatni ; 's ha valamikép rá lehe-te is kapatni, nem tudja annak üzésében magát tökélyesbiteni. Méltó lenne, ha Nánás gondos előljárói, vagy a' gyakorlati tapintatu lelkes O — M — s ur erélyes lépéseket tennének az iránt, hogy a' lakosságnak egy-két tanító szerez-tetnék, kik azt oktatnák, miképen kell minél alkalmasabb kalapfonásra való szalmát természetni, és hogyan kell minél finomabb szalmakalapot fonn-i. Ennek betanitta-tása által a' város minden állapotu lakosainak biztosb' élelmi forrás szereztenék, mintha a' város határa néhány ezer köblös föld-del toldatnék meg.

Nánásról S z e n t m i h á l y felé hajtattam. Utközben három lovagvadászt láttam a' vetéseken agarakkal (az idő pünkösöd után volt) keresztül-kasul nyarga-lászni. — Az is a' nemesi szabadsághoz tartozik, — gondolám — hogy a' nadrá-gos ember a' szegény ember vetését letapossa. — Jó Isten, beh sok minden ostoba-ság tartozik a' nemesi szabadsághoz!! — Szentmihályon Dessewffy Emil diszes kas-télyá, kies erdőeskétől körítve, mosolyga előmbbe. E' helységben lakott egész egy-szerűségben a' derült kedélyű jó Dessewffy József gróf. — E' férfi nevénél fiai Aurél és Emil jutottak eszembe, és mindkettőnek politikai hitét átgondolván, sze-rettem volna az élő Emiltől megtudakolni, valjon a' néhai Aurél beszélt-e igazat, midőn az akkori kormányrendszert magasztalta, vagy ő, midőn a' mostanit dicsőíti, az akkorit pedig kisebbiti? —

Aurélról jól mondja Vörösmarty :

Díjzatlan, ha jeles, meg nem büntetve, ha vétkes.

Élve, temetve talány, hagyta el a' honi tért.

Egy időben sokat hallék a' szabolcsmegyei gőzmalomtársulattól Szentmihá-lyon állítandó gőzmalomról; — legelőbb is azt tudakolám tehát, a' helységbe érvén: merre épül a' gőzmalom? De szomorúságomra arról biztosítának, mit már korább is hallék, t. i. hogy mielőtt alapja letéttetett volna, már csödbbe sodorta a' magyar gőz. — 'S ennek hallása ismét azon hitem erősítésére szolgált, hogy legtöbb nagy nevű ember mindig erősb ember a' semmit nem tevés, szóharcz és elmélet, mint a' cse-lekvés és gyakorlat mezején való vezérkedésben. — De ugy van ez; rég megirták már : hogy n i n c s k ö n n y e b b a' s z ó n á l.

Majd L ö k ö t értem a' határtalanul szertecsatangoló Tisza partján. — A' magyarnak legfőbb szerencsétlensége, hogy törvényhozói hazájuk valódi alakját épen nem ismerik. Ezen becsületes jó urak azt gondolják, hogy egész Magyarország ugy néz ki, mint Fehér-, Soprony- és Mosony megyék, 's hogy nálunk a' zsemlye fán terem 's a' pocolyákban kövér göbölők és sertések uszkalnak. Szeretném urainkat az alföldre küldeni csak egy telre lakni, hogy megértenék már valahára : mikép fulad a' magyar önzsirjába, és felfognák : mit teszen fontolva haladni, rosz uton járni, a' magyar pénzt minden módon külföldre csatornáztatni 'sat. Sokat nevettem Fehérmegyében utaztomban, hogy a' mikor itt rosz utról panaszkodtak, az itt ugynevezett rosz ut az alföldön a' legjobb utnak is beillett volna. — De ugy van az! mit törődik tul a' dunai magyar azon, ha az alföldi magyar befull is özön bajaiba? — Ez azonban nem ujság! a' magyar mindig ilyen ember volt. Mikor lel-kesíté őt átalános érzelem és közakarát?!

Te lásd meg, oh sors, szenvedő hazámat,

Vérkönynyel ázva nyög feléd!

Mert kánya, kigyó, féreg egyre támad,

És marja, rága kebelét. —

De szánjad, oh sors, szenvedő hazámat

Te rendelél áldást neki;

'S a' vadcsoport, mely rá dühödve támad,

Kiket nevelt ön gyermeki.

Taposd el a' fajt, rút szennyét nememnek, —

'S míg hamvukon majd átok ül, —

Ah, tartsd meg őt, a' hiv anyát, — teremnek

Tán jobb fiak, 's védvén állják körül. —

A' vidéket előzőnlött Tisza árja közt haladva, értem E s z l á r r a. — Itt a' szó legszorosb értelmében capacitáltak arról: mikép fulad a' magyar önzsirjába. Dúsan tele magtárakat és számtalan életvermeket láttam, mely utóbbiak megdohosodott tartalmát marhával pacsékkoltatták el, mert máskép nem tudák hasznát venni. — Künn az Isten szabad ege alatt roppant hosszú asztagok nyultak el össze-visszaturkálva, pusztulva, melyek a' már közelgő aratás idejére még a' mult nyárról maradtak át így, a' tág világ örtelen martalékaul. Szomorodva tudakolám, hogy miért hagyják így veszni el az illy roppant mennyiségű terményt?

„Hát mit csináljunk vele? — helyben senki sem veszi, — messze meg nem szállíthatjuk, mert többet kellene a' fuvarosnak fizetni, mint a' mennyit az életért adnának.“

E' kézzelfogható tapasztalásnál a' zsemlyét fán teremni képzelő pesti 's bécsi okoskodók jutottak eszembe, és ama papirbölcséseséget latolgatván, ajkaim önkénytelenül savanyu mosolyra vonulának. — Így gunyolja ki az élet az elmélet cifra buborékait.

„De majd lesz kelete az életnek, ha a' szentmihályi gözmalom elkészül?“ jegyzém meg vigasztalólag.

„Mig az elkészül, addig a' feltámadás napja is aligha el nem következik;“ — felelé az áradás- és bőségben kinlódó boszús gazdám — „most is az a' baj, hogy sok a' szemfényvesztő gőz, sok a' füst, az ígérgetett pecsenye pedig sehol sincs.“ — Eszláron túl a' tornyatlan N a g y f a l u b a véletlenül értünk be. A' mérföldekig lakostalan sík alföldön vajmi jól esik tornyot látni. Itt úgy nézi a' tornyot az utas, mint a' határtalan 's csalóka távolságu síkság biztató vezérjelét, 's ezért az utazónak minden olyan helységbe érkeztek, hol tornyot nem talál, úgy tetszik, mintha a' síkság hű vezérét kellene nélkülöznie. — A' Nagyfalun áthajtó utasnak az irgalmatlan rosz uton az ur legyen kegyelmes!! Mondják, hogy a' helybeli földesuraság, csakhogy a' tokaji országot a' helységen menjen át, az átvendő köutra néhány ezer ftot ajánlott; azonban magyar szokás szerint itt is az ajánlatnál alig tudtak még tovább vergődni. — R a k a m a z o n roppant tömegű búcsujárókkal találkozánk, kik névszerint szolítgaták fel ezelőtt közel egy pár ezer évvel elhunyt kegyeleteseiket, hogy imádkozzanak érettök. Beh nyulgalmas az a' hit! — A' rakamazi hosszú töltésen át, mely az egyetlen biztos átjárást képezi a' Tisza derekán, eljuték végre a' világhírű T o k a j b a.

T o k a j, a' Tisza és a' tokaji bort termő híres szőlőhegy közé szorulva, rendetlenül épült rémséges kövezetű hosszú városka. Jelene mindentekintetben érdektelebb, mint multja némelly korszakai. Főnevezetessége: hogy lakosai hatféle vallásfelekezet hívei, és épen ezért aztán annál kevesebb köztök a' rokonszeny. Mondják, hogy az itteni casino-forma társulatban magyar hírlapokat olvasni nem illik. Körülnézván Tokajt, tudakolám, hogy az itti tartott, 's főkép Z á p o l y a

királylány választatása alapjait megvető gyűlés által híressé lett tokaji várnak hol korhadnak szétrombolt maradványai? felelet helyett a' vizre mutattak, mely a' Tisza és Bodrog egyeszkadásaig benyúló földnyelvecske felett verdesé össze szőke hullámárját. — Irják: hogy a' tokaji várat e' vidék egykori ura Hunyady János, a' legnagyobb magyar építtette, és u t o l s ó Rákóczy Ferencz széthányatta.

Sok jót, dicsőt föld gyomra zár! —

Leomla sok királyi vár.

(Folyt. köv.)

Csatáry Ottó.

V Á S Á R F I A K.

A' magyar embernek kevés dologbul jut ki a' nagyja, ő majd mindennek aprajával kénytelen megelégedni, ritkán jut a' dolgok öregéhez, csak a' fiakhoz. Ezért van az, hogy a' magyar embernek felette ritkán van jó vásárja, 's megelégszik azzal, ha nagy fáradság és sűrű könyörgés után egy kis vásár-fiához juthat. —

Magyarország egy nagy vásártér, melyen a' természet az adásvevés tárgyait megszámlálhatlan özönnel állítá elő; azonban az egész vásártéren legnagyobb kelete a' n y e r s terméknek van. Midőn e' vásártér először — valamikor a' vizözön után — megnyílt, a' természet volt legnagyobb ur a' piacon, 's felkiálta anyai bőkezűséggel: „Szabad a' vásár!” mire aztán a' népek és nemzetek körülbelől neki-estek a' piacznak, 's megvásárolták maguknak az egész tért készpénzen, kardcsapásokkal. Apáink — gyászos természetünknel fogva — csak későn hallák meg a' felhívó szót, 's későn érkeztek elő buzogányaikkal vásárolni. Ők másodszor kiálták el: „Szabad a' vásár!” 's oly sűrű mozgalmat hoztak a' térre, milylen azelőtt nem volt, 's azután csak a' tatárfutáskor mutatkozott, jelenleg pedig csak tisztujtások és választások alkalmával tapasztalható. Különös volt a' dologban az, hogy adók és vevők mindnyájan egyek voltak: apáink adák az ütlegeteket, és vettek értők egy országot; ők adák a' fehér lovat és vettek érte a' vad és szelid állatok tömémenten seregét; ők adák a' szép szót és kemény fenyegetést, és vettek érte termékeny földet 's a' Duna és Tisza kedves ízű vizeit. Apáink kiálták fel: Szabad a' vásár! 's ezenként veszték el e' szóra szabadságukat. És e' tett utóbb szokássá vált, mert látjuk, hogy jószívű ohajtásaink mellett is csak kevesen vagyunk a' nagy téren, kik kötetlen kézzel elmondhatnók, hogy: „Szabad a' vásár!” —

Hogy valamely vásár nagy és országos legyen, sikra kell állni természeteknek, feldolgozóknak, árusoknak és fogyasztóknak.

A' természetek közt nálunk ma is, mint 900 évvel ezelőtt, első helyen a' természet áll, a' nagy, a' dicső, a' magasztalt bőkezűsége. A' természet mindenható keze örökösödött országunk felett századokig, hogy benne minél több maradjon meg az őskori állapotban, azon állapotban t. i., midőn a' föld még izadságcepek és véres veríték nélkül is bőkezűleg adakozott, midőn még kevéssé volt kifejlődve a' gerinces és hővérű állatok országa, 's e' helyett a' gerinctelenek és a' hidegvérűek foglalának el minden tért, 's a' csuszómászók uralkodának legfőképen. A' természet gondoskodik mai nap is rólunk, hogy e' dicső ősalapot oly virágzásban van a' Tisza tájain, 's hogy ott a' csuszómászó, a' hidegvérű vizi állatokból oly bőszséggel tenyészik minden faj a' gyönyörű mocsárokból és kiöntvényekben. . . . Az ember a' maga művelt állapotjában örökös harcot visel a' természettel, ez szent igaz. Illy harcot viselnek derék puskásaink a' vad szárnyas állatok ellen erdeinkben és mocsárainkban; illy harcot viselnek halászaink a' halak ellen vizárhelyeinken. . . . A' természet minden áron felséges erődöt erőködik nevelni hegyeinken; de mi fejével neki-állunk, harcot indítunk a' természet ellen, 's irtjuk a' szép fákat. Ne

is búsuljunk, mert e' harcban bizonyosan mi leszünk győztesek; ám lássák aztán unokáink, lesz-e okuk, diadalt ünnepelni győzelmünk miatt. . . . A' természet gyönyörű szántóföldekkel ajándékozott meg bennünket, melyeken csak igen kevés fáradtsággal annyi mindent természetnénk; de mi harcot inditunk a' természet ellen, 's megtagadjuk tőle a' kevés fáradtságot is, 's ha ő munkára ösztönöz, mi puha fűbe heverünk, 's szépeket álmodunk győzelmeink felől. . . A' természet arany gerezdekkel rakta meg szőlő-hegyeinket, 's egyebet nem látszik tőlünk kívánni, csakhogy: munka után oltogassuk szomjunkat. De mi nemes boszura hevülünk a' természet hivatlan parancsa ellen, 's nemcsak akkor iszunk, midőn fáradtságos munka után megsomjazunk, hanem munka előtt, munkaközben és munka után. A' közmondás így szól: „Munka után édes a' nyugalom!“ 'S ha ez igaz, úgy nekünk már nagyon sokat kellett munkálnunk életünkben, mert vajmi sokan vannak köztünk, kik a' nyugalmat édesnek találják! 'S minthogy vásártérünkön a' természet a' legnagyobb ur, mi pedig — emberi szokás szerint — a' természettel örökös harcban élünk: nincs tehát okunk csudálkozni, hogy számunkra roszul üt ki a' vásár, mert éppen az ellen kelünk harczra, kinek legnagyobb hatalom van kezében. Ez okból igen bölcsen szólnak, és valódi javunkat akarják mindazok, kik váltig harsogják füleinkbe, hogy Magyarország természetű ország, 's így hasztalan iparkodunk benne gyárat alapítani, mert ők más szavakkal csak arról akarnak meggyőzni bennünket, hogy nem jó a' természet ellen harcot küzdeni, mert akár győzzünk, akár győzessünk, mindig mi leszünk a' vesztes fél.

A' természetök után második helyet foglalnak el minden vásártéren a' feldolgozók. Ezek száma nálunk igen csekély, mert akármit dolgozunk, ritkán jutunk érte igaz köszönethez. Minden felett legelterjedtebb dolog nálunk az ur dolga, 's minthogy köztünk igen sok ur van, azt vélne az ember, ha ez a' sok ur mind dolga után lát, nagyon jól kell menni dolgunknak. De ámbár csakugyan igaz, hogy nagyon szeretjük dolgunkat a' mindenható urra bízni: azonban tagadhatlan, hogy a' pusztá ur dolga után nem igen jól menne dolgunk, ha néha bémunkákhoz és nap-számokhoz nem folyamodnánk. Az ur dolga 's a' napszám a' munkálkodás két legismertebb neme közöttünk; a' ki ur dolgában dolgozik, annak valóban urasan megy dolga, mi annyit tesz, hogy a' nap folytában minél kevesebb dolgot végez, és minél többet áldoz a' kényelemnek. . . . Egyébiránt mi a' dolgozókkal és a' dologgal egyáltalán igen különösen állunk; ha valaki éppen semmit sem dolgozik 's napestig heverget, azt mondják róla: nagyon jó dolga van! Ha a' szegény ember a' más javára izad és fáradozik, azt mondják róla: ur dolgán van! — Ha valaki a' rábízott munkát roszul végzi el, vagy éppen egészen elrontotta, azt mondják róla: szép dolog biz az! Ha pedig valaki egész erejéből kiizasztá magát, végre napalkonyatkor megtörli homlokát 's arról panaszkodik, hogy a' mit tett, átkozott egy gonosz dolog volt!

A' mi az árusokat illeti, ezek szinte megkívántatnak minden vásártérre, sőt ott a' legnagyobb tekintélyben állanak. . . A' világban szeretik dicsérni az olyan embert, kinek a' mi a' szívében, az van a' szájában. Az árusokkal nem úgy van a dolog, mert ezek közül azok dicsértetnek leginkább, a' kiknek a' mi szíyükön van, az van a' zsebökben is; 's ezt senki sem tagadhatja, a' ki tudja, hogy minden árusnak azon kívánság forr leginkább szívében, bár minél többel szaporíthassa zsebe tartalmát, csakhogy ritkának telhetik meg zsebe annyira, hogy ezzelegszersmind szíve minden kívánságai beteljenek. Az árusoknak különféle nemei vannak. Elsők, kik zsákban macskát árulnak. E' faj figyelmet érdemel; sima szőrű, mint a' macska, vizsga szemű, mint a' macska, 's édes száju, mint a' macska, mely most vonta ki fejét a' tejfölső fazék-ból. Ha szemben vagy velők, téged magasztalnak a' legildomosabb embernek; de ha macskájokat a' zsákban megvetted, hátad megett legelső kaczagják ki együgyűségedet. Különösen nevezetesek ők arról is, hogy ámbár nagyon szeretik zsákban

a' macskát árulgatni, mégis nagyon borzadoznak a' macskazenétől. — Vannak más árusok, kik önmagukat árulgatják. Nevezetes egy faj, mellynek azon különös saját-sága van, hogy magát többször eladhatja, 's minél többször megvételik és használatik, e' kopás által becsben mindinkább növekszik 's ára mindig magasbra rug. Sokkal szerényebbek, semhogy magukat fenszóval hirdetgessék, hanem azért alattomban nem mulasztják el, jól feldicsérni jeles tulajdonságaikat, mert nagyon tudják, hogy az ember közönségesen csak annyit ér, a' mennyire magát becsüli. Egyes-nes uton ritkán találkozhatni velök, de annál inkább a' görbe tekervényeken, sőt igen jártasak a' meredekek megmászásában is, minél fogva jó csuszó tulajdonokkal kell birniok, a' mit az is elősegít, hogy derekuk nagyon hajlékony. Nálunk Magyar-honban e' fajból — hála Istennek — igen keveset birunk, mert a' magyar ember közönségesen igen magasán hordja fejét, — jól teszi, — 's egyszersmind nagyon merő hátgerinceczel bir. Azok közt, kik önmagukat árulgatják, vannak olyanok, kik egész magukat, 's ismét olyanok, kik lelkök, szívök vagy elméjük egyes tulajdonait bocsátják áruba. Egy némellyik barátságát árulja, 's ha jó lakomákkal tartod, szíve örökre fog dobogni — asztalodért. Egy másik szerelmével kereskedik, 's előtte nincs édesebb, mint a' hölgy ezüst szava, gyöngyfogai, alabastrom nyaka, drágakő-fényű pillantásai 's arany hajszájai. Egy harmadik kész becsületét, egy negyedik jó hírnevét, ötödik nyugalmát, életkedvét, meggyőződését áruba bocsátani. Vannak, kik szájukat teszik vásár tárgyaivá. 'S ha hajdan egy szent Jánost arany-szájunak neveztek azért, mivel aranyértékűeket szóla, miért ne lehessenek mai világban olyanok, kik aranyat erőleg hallgatnak? — Végre vannak az árusok közt olyanok is, kik másokat árulnak el. . . Minthogy a' kereskedésre minden embernek kitűnő hajlama van, ez okból vannak olyanok, kik a' kereskedést űzni mindenkép akarják, de mivel nem birnak értékkel, a' mit áruba bocsássanak, kénytelenek aztán elárulni embertársaikat, honfiaikat, barátait, szerelmeseiket. . . Mentsen Isten az árulóktól!

Negyedik osztályul minden vásártéren a' fogyasztókat neveztem. Nálunk ezek tennék a' legnagyobb részt, ha mindnyájan honn fogyasztának; de sokan vannak, kiknek számára itthon természetnek, itthon dolgoznak, sokan, a' kik itthon árulnak, 's fogyasztani mégis a' külföldre mennek, hihetőleg azon nyugtató meggyőződésben, hogy jelenlétükkel úgy sem nyer a' hon; ha pedig csupán fogyasztani akarnak, úgy minddegy — gondolják ők — akár távulról, akár közlelről szíjják verét és zsirját a' hazának.

A' magyar vásárokon igen jó kelete van az olajnak és zsiradéknak, jeléül, hogy sok helyen van hazánkban kenetetni való. Ez egyszersmind jellemsége ildomosságunknak, mert tudják, hogy a' ki jól ken, jól halad. . . Igen jó kelete van egyszersmind a' tollnak is, a' mi ismét annak jelensége, hogy szeretünk kényelmesen nyugonni 's heverészni. 'S ha ez utóbbi tulajdonságunkat az előbbivel összehasonlítjuk, a' kettő közt könnyen találhatnánk némi ellenmondást, ha rögtön eszünkbe nem jutna, hogy sokan vannak köztünk, kik nem mennek, hanem menetnek, 's ez utóbbiak közönségesen puha tollak közt szeretnek előre haladni, 's az ilyenek számára a' kenetetés annál szükségesebb. Szinte jó kelete szok lenni vásárainkon a' méznek is, mert mi igen szeretjük a' mézes madzagot; ámbár gyakran megtörténik, hogy minden bő mézvásárunk mellett is csak üvegen által lehet a' mézet nyalogatnunk. Vannak sokan, kik különös kedvelői a' nyers terményeknek; mások ismét, kik azok feldolgozását szeretik előmozdítani, 's csak abban tévesztik el a' dolgot, hogy termé-nyeink helyett igen gyakran minmagunkat dolgoznak meg.

A' vásáron minden esetre legjobb portéka a' vásárfia, egyebek közt leginkább azért, mert ajándékban és így ingyen jutunk hozzá, ámbár sokszor kapunk az életben olly ajándékot, melyet kétszeres áron kell megfizetnünk. 'S azért is van nálunk azon közmondás: Ajándék marhának nem kell a' fogát nézni! mert ha fogát nézzük,

az illy ajándék gyakran mély sebet harap erszéyünkön. . . . Legjobb vásárfia volna minden esetre — öreg urnak a' régi jó idők dicserete, mert ezt fogak nélkül is és romlott gyomorral meglehet emészteni; — fiatal embernek egy alkalmas zabla, mellyel magát és gyakran tuláradó hevét feken tarthassa; — szép leánynak egy tükör, melly némellyeknél megbecsülhetlen volna, ha megtudná mutatni, milly nem szép dolog, csupán olly tulajdonságokban gyönyörködni, mik a' tükörben megláthatók, 's ollyasokra keveset adni, mellyek mélyebben feküsznek a' lélek és szív rejtekében, semhogy tükörben megláthatók legyenek; — fiatal nőnek egy látszó, mellynek egyik vége férje jó tulajdonait nagyobbítsa, másika idegen hódolók mézszavait ha nem kisebbitse is, de legalább valódi értékökre vonja vissza, a' mi minden esetre elég; — uj férjnek egy házi sapka, mellyet naponkint 23 óráig kelljen fején viselnie, mert ekkor nem igen fog ráérni, idegen bájak körül tenni vizgálatokat; — kezdő írónak legjobb vásárfia volna egyik fülére tapaszt, a' másakra jó hallcső; az első megmentené őt önmagának hízalgő szavaitól 's így a' nyaktörő önhittségtől, a' másik fülébe harsogtatná egyenes lelkü barátinak igaz ítéleteit, ámbár ez utóbbi a' legbajosabb dolog, mert a' rosztalást trombita-rivalgással sem lehet illy fülekbe harsogtatni; — ügyvédnek legjobb vásárfia lehetne Pandora híres szelenczéje, mellyből a' világra minden roszt és izgága előzönlött, és Páris még hiresebb almája, melly azonban ügyvéd kezéből bizonyosan ritkábban szállna a' szépség istennői közé, mint inkább gazdag vagyonosok és pénzirtokosok fellázítására; — mérnöknek leginkább tetszenék vásárfiaul a' Nilus vize, melly minden évben elmosza a' határokat; ámbár e' részben hazánk számos folyamai is megteszik a' szolgálatot; — újság-szerkesztőnek minden esetre legkedvesebb vásárfia volna néhány ezer előfizető; ámbár azok, kik nem annyira zsebök, mint inkább az irodalom és közművelődés érdekében dolgoznak, néhány ezer buzgó olvasóval is beérik; — nekünk magyaroknak három dolog volna leginkább szükséges, ha valaki vásárfiaul megajándékozna velök bennünket: hidegség a' megfontolásban; melegség, és pedig mind végig, a' kivitelben; 's végre langyosság, azaz, sem hidegség, sem melegség, azok iránt, kik egymás ellen ingerelnek bennünket, 's az egyetértést, melly ugys csak ritka vendég köztünk, irtogatni törekednek sorainkból.

K e l m e n f y L.

NEMZETI SZINHÁZ.

Junius 2. E g r e s s y G. jutalmául először 'Egy magyar király,' eredeti történeti dráma 5 felv., írta H u g o K á r o l y. — Nagy hír előzte meg e' színművet, kivált a' német lapok részéről, mellyek nem győztek bennünket eléggé figyelmeztetni, hogy olly drámai költeményre legyünk készen, millyen még nem fordult meg színpadunkon eredetiben. Ez előző hír, a' vásári alkalom és E g r e s s y G. közkedvesége, meg is tölték a' színházat minden helyein a' zsúfolásig, 's az összegyűlt közönség a' darab három első felvonását kitünő figyelemmel fogadta, 's utánok, valamint előadás végével is, a' szerzőt előtapsolta. A' rendezőség is annyi figyelmet tüntetett ki a' költő iránt, mennyiben más eredeti darabok szerzőit nem szokta részesíteni, midőn felvonások közt teljes hangázkarral a' legszebb zeneműveket játszátá, magának E r k e l karmesterünknek igazgatása alatt.

A' színmű Mátyás, a' legemlékezetesebb magyar király korában játszik. Iránya: feltüntetni dicső fejedelmünk életéből egy szakaszt, az időtől fogva, midőn László király udvarában mint apród él, 's magas gondolkozását, forró honszeretetét és nagyra-törekvéseit gondatlan játszásig álarca alá kénytelen rejtetni, keresztül menve királyltyá választatásán, s magas pályáján kísérve őt egész addig, mig ellenségeit, kik trónra léptekor több oldalról környezék, erélyesen megzabolazza. — Keltős tekintet áll előttünk, mellyből e' színművet vehetjük: mint történeti költeményt és mint drámát.

Az első tekintetben sokat lehet mondanunk felőle dicséretesen, a' mennyiben benne Mátyás korából több historiai esemény hozatik hiven a' néző emlékezetébe, 's egyszersmind több historiai személy elegendő hűséggel föstve állítatik elő. Az utóbbiak közt legelső a' darab hőse: Hunyady Mátyás. Őt a' szerző legelőször mint gondatlan lenge apródot lépteti fel, ki minden magasabb irány és törekvés nélkül, szerelmi édelgésekbe merülve látszik, koszorukat kötöz, bohó-sipkát hord 's szíve választott lánya körül enyeleg; mi közben azonban lelke bensejében sinlő honán csügg 's folytonos figyelemmel kíséri Garát és pártját, mely a' két Hunyadynak vesztére törekszik; 's eszélyes számításával ki is menti testvérét azon kelepcezből, melyet neki Gara vetett, 's melybe a' heves véralkatu 's a' mellett egyenes lelkű, bizakodó 's Gara szavainak könnyen hitelt adó László majdmajd bukandó volt. — Mátyást a' darab elején, mint ravasz ildommal bíró ifjut, mint meleg keblű szeretőt, barátot és testvért látjuk föllépni, ki felületes játszáság és gondatlanság színe alatt tartja háza elleneit kémszemekkel; ki a' szerelmesének, Podjeb rád Katinkának, adott szerelmi ígéretet királyi trónján is hűn megőrzi, barátja az udvari bolond iránt ragaszkodással viseltetik, 's ki — és az minden felett — midőn látja, hogy állása testvérevel együtt olyan, miszerint egyik csak a' másiknak halála által juthat trónra, magát kész feláldozni, 's e' célra valóban meg is tesz minden előkészületet, s csak a' (rá nézve) véletlen menti meg őt a' haláltól, mert Gara közbejárására László lefejeztetik, 's Mátyás csak akkor buzdul fel és látja, hogy ha közülök egyiknek trónra kell emelkedni, testvére meghalván, az nem lehet más, mint ő. Különös ugyan, hogy midőn Mátyás Lászlótól végbucsut tart, 's kijelenti neki, hogy az ő megmentése végett halálra készül, ezt olly forró szeretettel teszi, olly magamegadással, mintha lelkének egyéb gondolata nem volna, mint magát testvéreért 's ennek trónra jutásaért feláldozni, 's mintha neki de csak távulról sem volna eszében, a' királyságra gondolni; — és mégis, midőn később királylyá választatása tudtául adatik, első szavai is arra törnek ki, hogy beteljesültek tehát régi álmai, vágyai, 's ő király. Ha ezt tekintjük, 's nem feledjük egyszersmind, hogy Mátyás elejente mindjárt mint igen furfangos eszű ifju lép föl előttünk, könnyen támadhat azon gyanu bennünk: mintha talán nem is olly igen lett volna neki ellenére László kivégeztetése; pedig illyesmit gyaníttatni sem a' historiával, sem azon képpel, melyet szerző Mátyás felől adni akart, nem egyezik meg. — Hogy a' két testvér közül Lászlót, az egyenes lelkű bajnokot, pályája kezdetén épen egyeneslelkűsége 's férfias bizakodása következtében elesni látjuk, míg a' furfangos, más szóval: eszélyes, ildomos, ravasz Mátyás sorsa által megszabadul és trónra jut, ebben — nem tudjuk, a' szerző tudtával-e vagy tudta nélkül — csipős satyra fekehtik, melyet azonban itt nem lehet bővebben kifejtenuk. Egyébiránt épen ezen furfangosságra nézve a' népmondák több eseményeket tartottak fel Mátyás felől, 's így az valóban megegyezhetik historiai jellemével. — De a' mit mint király cselekszik, midőn az országgyűlésen legénykedik, 's megrögzött kényúr gyanánt parancsolgat; midőn Berényi Jánost minden kihallgatás és bírói vizsgálat nélkül küldi lefejeztetni, 's törvényesen ellenszólo országnagyaira fel-felrivalg 's néhányszor elmondja: „hát ki itt a' király? hát király vagyok-e én? 's a' t.“ (mintha biz a' királyság Magyarhonban, és épen Mátyás királysága, csak abban állna, hogy kénye kedve szerint hurczoltathasson halálra törvény és kihallgatás nélkül embereket), ez szintoly kevéssé egyezik meg Mátyás világhírű igazsága hírével, valamint egyáltalán nem a' magyar alkotmány szellemével; 's minél élesebben iparkodott szerző e' részben jellemezni, annál nagyobbat vétett mindkettő ellen. Mert ámbár Mátyás nem az volt királyaink közül, kiben az önkényre legkevesebb hajlam vala; de azt mégis illykép nem gyakorolhatta, a' nélkül, hogy igaztalanságról — és méltán — ne vádoltathatnék, miután alkotmányos országban nem az az igazság, hogy a' bűnösnek feje levágattassék, hanem hogy törvény szerint vágattassék le. A' törvény íté, nem a' király. — Sokkal másabb és helyesb is az,

midőn Mátyás ellenszegülő országnagyait az által bírja háboru-viselésre, miszerint nagylelküleg előáll és a költségek fődésére ősi vagyonait felajánlja. E' tett mind Mátyásra, mind a' magyar emberre nézve jellemzőbb, mert ez utolsórul van megírva, hogy: „ha szépen szólnak hozzá, az ingét is oda adja,“ — szebben pedig a' magyar emberhez soha sem szólhatnak, mint ha lovagiasságát, nagylelkűségét, vagy nevezzük így: büszkeségét, hiuságát, csillogási vágyát vesszük ostrom alá. — Midőn Mátyás trónra lép, többféle ellenséggel kell küzdenie, ilyen a' Gara-párt, a' német császár, a' török nagyúr. Mátyás a' háborukra előttünk készül, és utóbb előttünk lép föl mint diadalmas; — miként vitta ki e' diadalmakat, magát cselekvő hősiségét, csak hátor előkészületeiből sejtethetjük, és a' szerencsés sükerből láthatjuk.

Hunyady László halála nagyrészen előkészületlen és így minden hatás nélkül történik a' nézőre. Ezzel távulról sem akarjuk azt mondani, mintha a' szerzőtül veres bakók és több efféle francia madárijesztők fölléptetését vártuk volna, sőt igen is dicsérjük őt érte, hogy ezt nem tévé; hanem azt, hogy illy fontos historiai eseménnyel egészen másképp lehetett volna bánni, 's az érzelmekre 's szenvedélyekre minden esetre nagyobb mértékben hatni, (pedig ez volna célja minden szomorujátéknak), mint szerző tevé. Tudjuk ugyan, hogy Gara 's pártja a' két Hunyady életére törekszik; de e' törekvést Mátyás eszélye által egészen kijátszva gondoljuk, 's teljes nyugalommal nézünk a' két hősi legközelbi jövőjének eleje, minél fogva annál meglepőbb, midőn egy következő felvonásban hírét halljuk, hogy László oda van. Hogy pedig a' szerző épen ezen meglepésben helyezett volna valami akár költőileg szépet, akár színpadilag hatásost, ezt nem hihetjük.

Mint dramát tekintve az „Egy magyar királyt“, felőle nem sok jót mondhatunk. Igen sok historiai tény van benne összehalmozva 's mintegy fukar és mindent birni vágyó lélekkel felhasználva; de e' tények nincsenek egy, összetartó, következetes cselekmény lánczára fűzve. 'S ez a' jelen műnek, mint dramának, legfőbb hibája; minél fogva ha tartalma kérdeztetnék tőlünk, egyes jeleneteket lennének csak képes elbeszélni, de lélektanilag kifont cselekményt nem. A' darabot, igen kis változtatással, toldással vagy elhagyással, bármely felvonásával kezdeni 's végezni lehet, sőt aligha nem nagy hasznára válandott, ha a' harmadik felvonással befejeztetik. — Cselekedet van benne sok és soknemű; de nem látjuk a' cselekvést, nem azon lelki munkálkodást, mely drámai műben egyedül képes a' hallgató figyelmét lekötöni 's megragadni; hogy ugy mondjuk: historiai stýlben van tartva az egész színmű; előrajzoltatnak benne a' multkor történetei, de nem cselekedtetnek újra, lélektani indokaikkal és következményeikkel, előttünk. Innét van, hogy érzelmeink egyetlen jelenés által sem ragadtatnak meg, hogy egyetlen helyzet sincs benne azon tösgyökeres lélektani motivációval és összefüggéssel előadva, miszerint általa a' dráma végcélját, a' szenvedélyeinkre való hatást és azok tisztítását, előmozdítva látnók. Egyedül az összefüggő cselekmény hiánya okozza e' bajt, mert különben az egész színműben elegendő költői hév, bensőség uralkodik, 's az egyes jelenetek benne minden esetre olyanok, hogy ha művészileg összefüggő nagy egésznek volnának részei, megragadólag kellett volna hatniok érzelmeinkre.

Több lapok magasztalva emlegeték, hogy a' szerző mindeddig a' német irodalom munkása volt, 's jelen művével tért meg a' magyar irodalomhoz. „A' ki megtér, üdvözl,“ mondja a' magyar közmondás, 's ámbár a' bírálatnak, mely csak egyes mű felől szól, semmi köze ahhoz, hol járt és mit művelt a' szerző azelőtt, azonban szabad legyen mégis őszinte örömmel kezét nyujtva köszönteni az olly férfit, kit, mint magyar föld szülöttét, e' lépésre bizonyosan meggyőződés és kötelesség-érzet vezért, 's biztosíthatjuk őt, hogy tehetségei 's előtörekvése által becsületes helyet fog kivíthatni íróink koszorujában. Különösen ki kell emelnünk, 's épen a' főnemlített oknál fogva, itt azt, hogy e' színműben, bárha nem ritka a' homály és nehézkesség is, de igen gyakori helyen feltűnő könnyűséggel van a' nyelv kezelve,

sőt e' könnyűség néhol a' művészi játszásig emelkedik, mi minden esetre tanusítja, hogy szerzőnek a' nyelv tanulására komoly, igen komoly studiumot kellett fordítania, annál inkább, mert nyelvén általában olly valódi magyar színezet ömlik el, millyet sokaknál dagálykodóbb fiatal íróink közül nem találunk. Kitünő előszeretettel látszik szerző viseltetni a' szójátékokhoz, melly vonzalmát azonban nem rosálhatjuk, mert szójátékaiban legtöbbször gondolat és nem pusztán hang rejtezik; azonban a' többiek közt a' 'vakmerő' és 'merő vak' általa kedvelt változatait elég lett volna csak egyszer hallanunk. Költői nyelve virágait igen gyakran hasonlításokból fűzi a' szerző, mellyek sok helyen szépítnek ugyan, de egyformaság ömlik el rajtuk az által, hogy e' hasonlítások többször az állatország körül forognak. Felöltő volt előttünk az is, hogy az Isten olly gyakran emlegettetik e' színmű személyei által, kevésbbé szenvedélyes helyeken is. 'S ezt egyáltalán rosálnunk kell. Félre ne értsen bennünket senki, 's ne mondja, hogy tán vakbuzgalom szól ajkunkról, midőn az író arra emlekeztetjük, hogy a' tiz parancsolat elseje az íróknak is szól, szól pedig különösen azért, mert az istenség eszméjével a' legfőbb hatalom és fenség eszméje van összeköttetésben, 's ha e' névvel minden apró alkalomkor széltiben élünk, mi marad hátra akkor olly helyekre, hol csakugyan érdemes és kell a' legnagyobb szavakkal élnünk, a' legnagyobbra hivatkoznunk? Ha mindjárt csak Istennel bizonyítunk, rá hivatkozunk és kell vagy nem kell, mondogatjuk, hogy: ha ez és ez nem történik, nincs Isten, nincs igazságos Isten 's a' t., akkor épen fontos költői helyeken, a' szenvedély tetőpontjain, magasbát mondani nem tudván, vagy egészen el kell hallgatnunk, vagy legfeljebb — a' kinek ugy tetszik — aztán az ördögre hivatkozunk. 'S költőnek soha sem kell sérteni az erkölcsiséggel szorosan összefüggő kegyeletet.

Valamint az egész kiállítás, ugy az előadás is szorgalommal történt. László királyt László, Gara nádort Bartha, Hunyady Lászlót Szigeti, Mátyást Egressy G., Szilágyit Szempétery, Podjebrád Györgyöt Fánecsy, Vitéz Jánost Udvarhelyi M., Kiliánt az udvari bolondot Lendvay urak, Gara Máriát Lendvayné assz., Katinkát Komlóssy Ida, Ronow Ágnes Laborfalvi R. k.a.ok adák.

31

MI HIR BUDÁN?

F. h. 12-dikén érkezett hozzánk ifj. Strausz János, a' második polgár-ezred karmestere 's zeneigazgató Bécsből, 's ma (13-dikán) délelőtti 11 órakor adandja első hangversenyét a' nemzeti színpadon. E' zenei előadások, a' hirdetési lapok szerint, jótékony célra történnek, 's mondják, hogy a' rendezést egy e' végre alakult társulat vállalá el. A' társulat és a' zeneigazgató e' részben köszönetet érdemel; csak azt szeretnők tudni tisztán és világosan: mi tehát azon jótékony cél, mellyre ez előadások történni fognak? S meg kell vallanunk, hogy e' részbeni kíváncsiságunk annál könnyebben menthető, mert darab idő óta napi rendre kezd köztünk jöni a' szokás, hogy előadások hirdettetnek jótékony célra, az adakozó közönség azonban valamint e' cél felől előre nem értesítetik, úgy utóbb titokban marad egyszersmind előtte az illy előadások eredménye. Mi meg vagyunk győződve a' nemzeti színház igazgatóságának mind lovagiaságáról, mind azon szilárd jogtiszteléséről, mellynél fogva bizonyosan nem engedend falai közt semmi visszaélést; de e' dolog mégsem ollyan, mellyet elhallgathatunk, e' folytonos titkolgatása valamelly köztünk lappangva előhaladni törekvő jótékony célnak gyanus kezd lenni előttünk, ha valjon nem ollyan-e e' jótékony cél, melly ha nyilvánosan megnevezetnék, a' bőkezű közönségnek talán kevesebb kedve volna erszényét feltárni? Ki vele, urak, azzal a' jótékony céllal, hadd lássuk, hadd lássa a' közönség, mire adakozik! a' ki, vagy a' mi a' jótéteményt elfogadni nem átalja, ne szégyelje egyszersmind megnevezni magát olly sürű 's az összes journalistica által visszhangoz-

tatott felszólításokra; had! lássuk, érdemes-e adakozásunkra; különben épen a jótékonyág iránti buzgalomunknál fogva kénytelenek leszünk, ha ez tovább is így tart, ha a közönség pénze tovább is ismeretlen, sőt szándékosan titkolt czélokra zsaroltni megengedtetik, kénytelenek leszünk, nyilván felszólalni, valahányszor illy gyanus „jótékony czélú” hirdetéseket olvasunk: Budapest közönsége, őrizkedjél oly kézbe kiadni pénzedet, melyet nem látsz, oly czélra, melyet nem ismersz, 's oly kilátással, hogy bőkezűséged eredménye felől soha egy hanggal sem érdemesítenek tudósítani... Elő tehát azzal a jótékony czéllal, hadd nézzünk szemébe, 's ha megérdemli, hadd ajánljuk azt kellő buzgalommal a közönség pártolásába! — Egyébiránt... ifj. Strausz J. társasága 32 tagból áll, 's hírneves mesterek jeles zeneművein kívül, a zeneigazgató még saját, különösen e czélra szerzett magyar nemzeti dalok- és eredeti csárdásokból szerkesztett zeneműveit is fogja előadni. — Belépti díjak mint közönségesen... Csak azt a jótékony czélt tudhatnók!

Felöltő példáját hozhatjuk fel a magyar és német elem közti különségnek fővárosunkban. Rólunk magyarokrul országvilág tudja, hogy míg vész fenyeget bennünket, nálunk egyetértőbb nemzet nincs a világon; de mihelyt a vész elhárult fejünk felől, egyetértésünk is szárnyakat kap és tovább repül. Ellenkezőleg áll e részben német atyánkfiainknál a dolog: ők míg nyelvben és szokásban előkelőbb szerepet viseltek e hazában, míg köztünk és rovásunkra igen jól ment dolguk, a leggyönyörűbb egyetértésben éltek; most azonban, midőn nyelvünk és vele gyorsan fejlődő nemzetiségünk elfoglalja illető polczát; midőn eddigi békes uralkodásukat véstől látják fenyegettetve: pörre 's veszekedésre kelnek, részint ellenünk, jöszivü vendéglőjök ellen, részint önmaguk közt. Ez utóbbinak nagy népcsoport volt bámulója e napokban a hídfelel, hol két ellenséges német elementum, melyek egyike azonban azon józanságról dicséretes, hogy átlátja, miszerint késő már és haszontalan e hazában és e nemzet kebelében épen a haza és nemzet ellen munkálni, összeveszett, 's egymást jól megránczigálták és eldöngeték... Olly dolog ez, melyről könnyű volna satyrát írni. De mi nem tesszük. Sőt valóban nagyon sajnálkozunk, hogy az egymás elleni ingerültség szerkesztők, ha mindjárt német szerkesztők, közt is ennyire mehetett, hogy illy nyilvános, illy aljas botrányra szolgáltatott alkalmat épen azok, kik különben csak kevés idő előtt is olly igen szerették volna magukkal és a világgal elhitetni, hogy köztünk a művelt tónnak különösen meghívott képviselői. Hiszen történnek magyar irodalmunkban is botrányok, történnek szenvedélyes és igen messzemenő tollharcok; de legalább mondhatjuk, hogy midőn a tinta fogyni kezd, l o v a g i a s a n fejeztetik be a dolog. De utczai botrány! utczai verekedés!... Szégyeljék magukat, urak! 's gondolják meg, hogy saját becsületök kívánja, soha el nem feledkezni azon tiszteletéről, melyel a közönségnek tartoznak, mely önöket kisebb nagyobb mértékben mégis figyelemmel kíséri. Ki merjen aztán bármilly alacsonyító megtámadások és fenyegetések ellen pártolás alá fogadni olly embereket, kik ökölrel, bottal és czimborák segédelmével rohannak egymásra világos nappal, nyilvános helyen? Bármilly magyarosan osztogassák önök illykép egymásnak az ütleget, higgyék el, hogy illy tettekben a polgáriásodás, a műveltség, melyet önöknek terjeszteni volna kötelességök, soha sem t ü k r ö z ö d i k.

E' vásár alkalmával még egy keres nevezetes verekedés is történt. Egy jó hírben álló izraelita szabó börtölt t. i. keresztény vallásu ügyfelei világos nappal és a legnépesebb utcán megrohanták, 's vitéségök behizonyítására ablakokat és egyebet tördösenek. A megtámadó hét hőselektü szabólegény volt; a' miből világos, hogy az embernek nemcsak a gyors járás-keles, hanem a sok ülés is forrásba hozza vérét, 's miután ez már nem első szabó-rebellio Budapesten, kilátásunk van, hogy a szabói vér, ha lázangása tovább is folyvást ülve 's ölbe dugott kezekkel fog nézetni, még veszélyesebb pezsgésbe is jövend.

Mint hogy a védegyeletnek mindenben buzgó baráti vagyunk, 's így forrón

ohajtjuk, hogy mindazon lelkes nők, kik e' részben tán hidegebb véralkatu férjeket birnak, az utóbbiakat jóra vezérlő papucskormány alá kerítsék: megemlitedőnek tartjuk, hogy a' legszebb és legkelendőbb papucsboróket jelenleg Pesten a' hatvani-utcza Horvátházban Palkovics boltjában kaphatni. 'S ámbár e' kelmék külföldi készítmények, de a' megvásárlást csak azért is megérdemlik, mert rokonainktól kerültek ide: a' cserkeszeztől. Jeles készítményű 's arannyal és ezüsttel dúsan kivarrt boróket láttunk az említett boltban, melyek bármilly úri lábra pongyola tyűül ráillenek; 's ha kik csakugyan külföldi áruért hajlandók kiadni pénzüket, inkább tegyék azt olly földről származott kézművek irányában, melynek lakosai, a' mellett, hogy e' nemben a' kívánható legszebb munkát nyújtják, egyszersmind sokkal messzebb állanak hozzánk, semhogy saját kézműiparunk kifejlésének valaha ártalmára lehetnének.

Hasztalan hazudtolják a' szegénységre mézsáros uraimék marhahus helyett a' bikahust. Napokban egy reggel egy illy fajú szarvas-állat maga mutatá be magát a' közönségnek, jó kedvében négy embert bökven fel az egyetem előtt, hogy a' nem hívők is mondhasák: ihol a' bika. A' vágóhídi titkokat igen érdekes volna tudni a' rendőrségnek, mert a' tilalom daczára is nem ritkán mérik az egy fonthoz a' marhapofát; panaszkodni pedig bajos a' szegény embernek, kinek gyomrát a' rendőrségi kényelem jobban megfekszi, mint a' d a g a d ó.

— A' budai rendőrségnek figyelmébe ajánljuk a' hidfői rendőrt, kinek pünkösd vasárnapján uj bakancs diszelgett lábán, könyöke pedig lyukas volt. Az elsővel bizonyosan az szándékoltatott megmutattatni, hogy a' rendőrség — legalább ott, hol sokan látják — ha nem is erős, de legalább uj lábon áll; a' második csakannak szolgálhat tanúságul, miszerint bajos ott a' könyököt megóvni a' kilyukadástól, hol a' kezek nagyon mélyen szoktak a' zsebekbe járni; egyébiránt is hogy a' rendőrszolgáknak uj lábbelijök soká eltart, nincs mit csudálkozní rajta, miután nem sokat koptatják talpokat a' megkivántató rend pontos megőrzésében.

A' pesti német színház egyik hegedűse a' második emeletből leugrott és meghalt. . . Ezt csak ő tehetta, mert e' színház egyéb személyei épen nem állnak olly magasan, hogy leugrásuk veszedelmes legyen.

— A' szerelem mindenható 's nem ritkán öldöklő ereje sem pusztul ki, míg szerelmes lányok és szeszélyeskedő hölgyecskék élni fognak a' világon. E' napokban egy forró szerelmű ifju kért kedvese ajtaja előtt bebocsáttatást, de hevében a' férj előtt tekintetben tartandó illedelemről egészen megfeledkezvén, e' pásztori találkozáásra épen olly időt választott, melly azok előtt, kik 10 órakor estve lefeküsznek és hajnal előtt föl nem kelnek, nem tartozik a' látogatási órák közé, minélfogva az imádott hölgy, minden rimánkodása ellenére sem tárta fel ajtaját. E' kegyetlenség annyira szívére szállt a' fölhevült ifjunak, hogy vizutjában az ajtó helyett az ablakot választá hátrálásra, 's a' második emeletből föl lefelé zuhant az utczára, hol másnap reggel zúzott koponyával találtaték.

Irodalmi újdonságokul a' jelen vásár alkalmával több új munkát vettünk, melyek némellyeiről, Irodalmi ör-ünkben bővebben lesz alkalmunk szólani. Ezek közt egyelőre megemlitedők Császár Ferencz 'Beszéleyei' két kötetben, melyek a' kedvelt és termékeny tollu költőnek tizenkét beszélyét csinos nyomtatásban adják az olvasó közönség kezeibe. — Petőfi Sándortól megjelent az előleges hirdetések után már ismert című regény: 'A' hóhér kötele.' — A' 'Stautsferfiak és szónokok könyvé'-nek negyedik füzete Szalay Lászlótól szinte e' napokban hagyta el a' sajtót; tartalma a' jeles munkának: Chatam és Guizot. — Szinte e' napokban jutott kezeinkhez csinos kiadásban 'Emléklapok egy főrangú hölgyhez' című 's a' 'Honderű'-ből nagyrészt dicséretesen ismert költemény Hia dor tól.

1846^{évi} ÉLETKÉPEK 24 füzetéhez.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

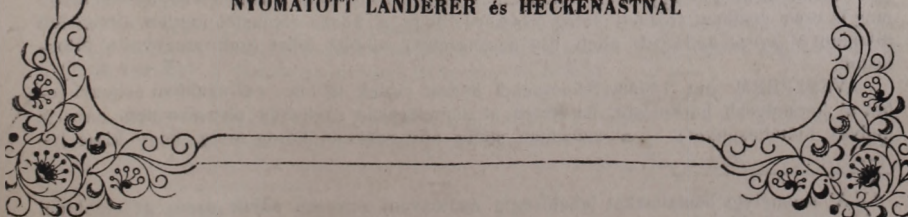
---

25. szám. — Junius 20. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

GYÖR, június 12-én. Irhatok-e önnek kellemesebbet, meglepőbbet, mint hogy nálunk is megnyitottat e' hó elején az „első győri műkiállítás?“ Nemzeti lobogóján a' korán hűnyt edes költő e' szavai olvashatók: „hass, alkoss, s' a' haza fényre derül.“ — Ha a' terembe lépünk, nem valami új vagy nagyszerűnek látása, hanem a' győri mesteremberek és gyárosoktól nem várt 's annyiaval inkább meglepő nagy szorgalommal párujt ügyesség és csinos izlés, mely a' legtöbb kivánatainkat kielégíti, idéz elő bámulatot. — Lelkes férfiak! kik a' szép eszme kitelére oly forró kebellet csatlakoztatok, nem kimélve időt, pazarolva fáradságot és erőt, — meg lesz nekem engedve, hogy minden igaz magyar nevében nektek hosszú életet kívánjak 's hogy mindig illy lelkesedés feszítse ereiteket. Meg van már törve az ösvény, mellyen ha el nem esgüggtek, a' fényes jutalmat nagylelkű nemzetem megtagadni nem fogja. — A' kiállítás igen látogatott 's sokat jövedelmez. — Testgyakorló intézetünkben is folytonos a' működés, a' fiuk és leánykák igen szépen egyenesednek és izmosodnak: van is erre szükség ez árnyékvilágban. — Vásáruk is volt, a' bécsiek még mindig nem akarják magokkal elhitetni: hogy őket nélkülözni tudjuk; no, de volt is mit nézni, és csudálkozni mindkét szemünkkel bizonyos hölgyeken, kik igen szeretik magukat, magyar hölgyek'nek nevezni, mióta Garay illy czimű szép költeményét olvasták; pedig édeseim, kuruczul áll a' ti magyarságtokkal a' világ! — Ki hinné, hogy kereskedőink valahára magokba térvén, hajóbiztosítást állítottak fel részvényekre, mellyek már is nagyon jövedelmeznek; az áldott pénz legalább köztük marad. — Végre hallatszík, hogy a' magyar polgárság zászló szentelése ünnepét jövő hó 20-án fogja fényes lakomával ülni és táncz-vigalommal felszerezni. Erről majd bővebben.

Tűskés.

POZSONY, május 26-kán. A' változás, melly sétatérünket érte, kettős kellemmel felel meg mind a' szépitési bizottmány, mind az egész közönség ohajtásának, mert míg a' sétatér megrövidítése által a' színház tere modorban és tagasságban feltűnőleg szebb alakot öltött: addig a' költségesen kiásott terméketlen föld helyett jobbal ellátott sétálóhelyen, a' mindinkább tenyésző fiatal fák gazdag lombjai alatt, nem hasztalan keres enyhet 's felvidulást az eddig e' helyről árnyék-hiány miatt száműzve volt sétáló közönség; még pedig a' nélkül, hogy dajkák 's a' zsenge sarjadék foglalják 's rútsák el a' padokat, mint eddig; mert a' sétatér egyik oldalra csakugyan ezek számára varázsoltatott puha pázsittá, hogy amott ne alkalmatlankodjanak; — így van ez más, Pozsonynál nagyobb városokban, például Bécsben is, a' nélkül, hogy a' műveltebbek bár mellyikének is eszébe jutna a' pompás sétákat, a' mennyiben gyeppráncával bevonnák, 'Viehweide'nek nevezni, mint azt egy német lap levelezője tevé. Ugyanazon urnak aláírását azonban, mintha a' dajkák és csemeték miatt történt fenebbi változás az eddig gyönyörrel élvezett katonai zenét sétatérünkről kiszorította volna, mint alaptalan 's merőben igaztalan azon tudósítással vagyunk kénytelenek megczáfolni, hogy a' katonai zene ez idén is épen úgy, mint más években, jelesül ünnep, és vasárnapokon rendesen gyönyörködteti a' sétáló közönséget. — De mindezeknél még szebb ama mély belátás, mellyel a' komoly értesítő mezei rendőrségi intézkedésünket leczkézi: — figyelmeztetjük a' nagyon is ingerlékeny idegzetű értesítő urat azon a' megtámadt hirdetményből is kiolvasható főkörülményre, hogy agyonütéssel nem a' sétáló, hanem a' virányos liget közelébe épen nem ohajtható kutyák fenyegettetvén, az agyonütetés fekete eszméjében rejlő rémképtől kár annyira megdöbbsenni, mint-ha köztünk, és a' veres mellényű bakó közt már csak egy lépésnyi tér volna; — vagy, ha e' nyomtatott szó: „todgeschlagen“ annyira megrázta gyöngé idegeit: miért nem fordult neheztelő szavaival a' közönség azon részéhez, melly a' rendőri figyelmeztetés e' non plus ultráját gyengédtelen akaratosságával idézé elé? vagy nem tetszik tán ismerni azon előzményeket, mellyek fáradhatlan polgármesterünk félre nem ismerhető igyekezetét, 's még a' hálátlanok iránt is kimélő jó akarattal viseltető áldozatteljes törekvéseit az akaratosság minden phasisain végig vezették? hidje el, értesítő úr, hogy annak, ki számunkra á' még nem régiben is öserdőkép vadon állott ligetet, többnyire sajátjából hozott áldozatokkal, olly kiessé, a' közönség gyönyörévé, 's a' városi élet megfizethetlen kincsévé varázsolni képes volt, nem kis küzdésébe került a' szelidebb módok, hirdetések 's törvényre építkezett figyelmeztetések megkísértése után, olly fenyegetéssel találkozni a' kutyaedvelők szeméit, minő, ha nem is úgy, mint különben is megvárható volna, hanem annyira-mennyire is csak célhoz vezetett; elég szomorú, hogy a' közös élvezetül ingyen átengedett tulajdont a' nyers kedélyek ellen illy hasonszenvű móddal lehet csak megóvni a' bitorlástól.

T — e. n. *)

VESZPRÉM, jun. 14-én. Színészeink búcsut vettek tőlünk; casinónkban ásitozni lehet a' legmélyebb horkolásig, ha kívált a' piquettirozás egyhangú olvasása nem zavarja kedves időtöltésünket; — a' szabadban pedig olly rekkenő hőség uralg, hogy kissé tá-

*) A' személyes bántalmakat lehetőségig mellőzván, szívesen adjuk ezen, az előbbinál mérsékeltbb utbagazítást.

vol fekvő mulató közhelyeinknek meglátogatása nem a legkellemesb séta leendne, kivált a' bájaik fölött olly óvakodva örködő szép nemnek: — 's a' dolog így állván, láthatják szép olvasónöim, hogy társaséletünket tönkre tevő a' rendkívüli időjárat. — Utczáinkat is kikövezték murvával. Hasonlít most városunk egy collossalis malomhoz, mert mindnyájan úgy vagyunk benne, mint a' naphosszat garat alatt működők. — Esünk, aprítól óta nem levén, piacunkon a' gabona ára ismét felrúgott; mit a' gyakori száraztó szelek mindinkább nevelnek. — Szelekről levén szó, eszmetársulatnál fogva érintetlen nem hagyhatom, hogy a' gonosz syrocco sok szép virágot kifújtt társadalmunk édenéből; — tölem is elrablott egyet rövid időre a' Balaton somogyi partjára *).

Hirhegyi Aloiz.

KÜLÖNFÉLE.

Visszautasítás. Kecskemét. Anacreon azt énekelte, hogy a' természet a' nőknek bájta és kellemet adott paizsul megtámadások, sértések ellen. Anacreont keményen meghazudtolta Kis Manó az Életképek 22-dik számában, hol ő manósága egy szép kisasszonyt nemcsak megtámadott, de mégis sértett kíméletlenül 's igaztalanul „katonás“ epithetonával. — Szegény dolog, az ellen vagdalózni, kinek kezei kötözzék, 's nem ilyen-e egy a' sajtó útján megtámadott félénk hölgy? — De mit is akart Kis Manó azon párbajbani troubadourkodásával elérni? ha azt, hogy homályt vessen azon kisasszonyra, úgy csalódott: az ernyő, melyet ő a' nap ellen emelt, nem a' napot, de saját magát árnyékolja be; ha azt, hogy bizonyos ifjút emeljen ki: úgy annak a' legroszabb szolgálatot tette, mert illy áron dicsőséget vásárolni magának, mondhatom, nem ohajt. — A' tárgy kényes, tovább nem vitatom; de meggyőződése szerint hallgatni sem lehetett, mikor a' nőnemnek olly tisztelt tagja érintetett kíméletlenül, ki — és ezt tudnia kellett volna Kis Manónak is — csak az imént olly lelkesen szerepelt a' nálunk elhanyagolt kisdéd-óvás elannyira árva ügyében. —

Horváth György.

Czáfolat. Szinyér-Várallya, junius 10-én. T. szerkesztő úr! Ugy vettük észre az Életképek „Mondanivaló“-jából, hogy bizonyos, ép olly kaján, mint fogadatlan emberek, a' szinyér-várallya olvasó-kört illetőleg, már kegyednek többször alkalmatlankodtak, hol érletlen, hol hazug hírekkel. Közelebb a' 22-dik számban álló „Mondanivaló“ közt ez mondatik: „a' szinyér-várallyai casinó megszűnt lenni!“ nem igaz! mert a' mi kisdéd (még fél éves sincs) olvasó-körünk él, 's reméljük isten kegyelméből, továbbra is élni fog, — ha nem olly erősen is, mint a' boldogtalan emlékezetű néhai szinyér-várallyai casino, melynek némelly ölmosbotos hősei egymás tarkója 's hátára sózott olly ütlegekkel demonstrálgatták életét, melyek püfögése e' vidéken mindenfelé elhallatszott 's mely ütlegek még ma is igen nagy és fényes hírből élnek e' tájnak lakói között. — Mi illy módon élni nem kívánunk, hanem szép csendesen és istenesen. Van néhány hirlapunk, könyvünk 's tekeasztalunk. Reméljük, lassanként többre is jutandunk, 's idővel némi gyümölcsöt is, de más fajta szelidebb- 's érettebbet, mint a' minővel a' koholt hír közlöi kedveskedtek hajdan egymásnak híres casinojukban, csakugyan fogunk felmutathatni. — A' védegyeletről, mely szegény hazánknak már eddig is olly sok jót árasztott, hányszor huhogták már a' halál madarai, hogy meghalt, és hála a' gondviselésnek! mind e' napig él 's éltesse is a' jó Isten!! Silicet exemplis in parvo gradibus uti, így van kisdéd olvasó-körünkkel is. A' hazug hírből mégis van tehát annyi igaz, hogy olvasó-körünket némelly irigyek már csecsemő korában szeretnék megölni. De tudjátok meg, nem olly könnyű az. A' jó ügyet bántathatók ugyan, de meg nem ölhetitek; mert angyalivól örködik a' felett az Úr!

Többben.

Védelmi nyilatkozat Nagy-Körösről. Többször elhallgattam már öntudatom tiszta érzetében azon keserű gyanúsításokat, melyekkel magán és nyilván körkben illettettem azért: mintha e' városról megjelent némelly divatlapi cikkeket én irtam volna. Most, midőn újra engem tartanak az „Életképek“ 21-dik számában NKörösről megjelent czikk írójának 's a' méltatlan gyanu nemcsak alattomban kering, de két fiatal úri ember által nyilván szemembe is mondatott: kénytelen vagyok magamat mentendő, nyilván felszólalni 's kijelenteni azon két fiatal úrnak, valamint egyebeknek is, kik tán még velők egy-értelemben lennének: hogy semmi, NKöröst érdeklő czikknek soha részese nem voltam, tudósítást divatlapba nem küldtem 's a' megjelentekről míg csak lapokban olvashatók nem voltak, mitsem tudtam. És hogy az „Életképek“ 21-dik számában megjelent czikk is valamint gondolatomból nem, úgy tollamból sem folyt, ebbeli igazság bizonyítására szerkesztő urat is tiszta lélekkel 's őszinte kérelemmel bátor vagyok felhíni.

Molnár Mihály, segédpap. **)

— Mult évi lapjaink egyik számában emlékeztünk bizonyos Pauer Flóri fiuról, ki a' váci siketnémaik intézetében tartott próbatét alkalmával szép jeleit adá a' rajzolásban kitűnő tehetségeinek. Ezt most lelkes nővére, F. A. asszonyság Nagyváradon, Pestre akar-

*) Majd visszajön! —

**) Ugy van!

Szerk.

Szerk.

ná küldeni Marastonihoz, bővebb kiképezetés végett, 's barátságos levelében felszólított bennünket, hogy — miután szűkebb házi körülményei meg nem engedik az e' fiúnak kiképeztetésére megkívántató összeget feláldozni — ajánlanók ez ügyet honunk lelkesebb emberbarátinak, kik szerencsétlen öcsészt pártfogásuk alá véve, ez által jövődjét biztosítani 's őt a' véginségtől megmenteni szíveskedjenek. A' lelkes nő az aláírási ívet öt pengő forintjával megkezdvén, mihez mi szinte annyit toldván, egyszersmind minden, bár legcsekélyebb adakozások elfogadására készeknek nyilatkozunk. Hiszen vannak e' houban nagylelkű emberbarátok, kik biztos reményt nyújtanak, hogy felszólításunkat siker köszoruzandja 's segítve leend egyik szerencsétlen embertársunkon, midőn eszközt nyújtunk neki, mely által kenyerét keresheti 's élteesebb napjait gond és inség ellen biztosíthatja! — Kérjük többi tisztelt collegáinkat is, hogy ez ügyet magokévá tenni szíveskedjenek; bizony sok jót fognak az által eszközölni. — Az adakozásokat nyilvánosan közzé tenni 's maga idejében illető helyre juttatni fogjuk.

Mondani valónk. Hozzánk küldött levelében ígérkezik valaki, hogy az anyyra utálatos polskákat és úgynevezett svábok-at huszonnégy óra alatt akár egész épületekből kiirtandja. — Már ez aztán a' derék ember 's reméljük, hogy szép keresete lesz: az első faj kiirtására ajánljuk őt némelly fogadósoknak, kik egy szobáért naponkint öt forintot követelnek, ott nem messze a' dunaparttól. —

— Lisznyay Kálmán költeményét jövő számunkban adandjuk; a' T. B—hoz czimzettet M. Páltól, ámbár csinos költeményke, csak azért nem közöljük, mert alkalmi verseknek nem vagyunk baráti. — Sok érdektelen levelet félre tettünk. — A' t a t a i héber atyafiaknak szemökre lobbantják, hogy az ottani műkedvelői előadásokat ritkán látogatták meg, pedig jótékony czélra adattak, t. i. a' tarjáni égettek fõsegelésére, kik eddig 416 váltó forintot kaptak. — A' hajduszo b o s z l ó i levélben az egyik számunkban említett pajtahistória van megczáfolyva; a' többi kissé hosszas — 's olly itatós papiroson van írva, hogy alig lehet olvasni. — A' kún szentmíklósi levél 's gondosan van írva, de csak általánosságokat tárgyal; nekünk pedig tények kellenek. — Az iharosberényi levél is csak elmélkedik 's azért ezt is félretettük. — A' debreczeni levelet még nem olvastuk el. — Utolsó számunkkal adandunk egy iv 'frodalmi ört'. — Csata'ry Ottó annyi részvéttel olvasott utazását jövő félévben is folytatni fogjuk, úgyszinté a' külföldi levelezések tisztelt írója is új ciklust kezdend meg érdekes tudósításaiból jövő júliusban. — Mintegy harmincz bérmentes és bérmentetlen levelekben felszólítottunk, hogy Batthyány Kázmér arczképét ne juttassuk összetörölve előfizetők kezéikbe: a' közönség kíváncsnak hódolva kijelentjük, hogy az érdekes arczkép kevés hátralevő példányait ezuttal még szét nem küldjük ugyan az illetőknek, ezek azonban azt akármikor ha mindjárt év múlva is (mit a' hantai képre is kérünk értetni), elvitelhetik vagy szerkesztőségunktől vagy a' 'pesti hirlap' kiadó hivatalától; — 's úgy hisszük, inkább várni fognak t. előfizetők jó alkalmatosságra, mely által a' kedves képet meghozhatják, mintsem hogy azt megtörölve és haszonvehetetlen alakban kényteleníttessenek elfogadni. A' kik azonban azt így is bírní akarják, méltóztassanak azt velünk levélben tudatni 's kíváncságuknak azonnal megfellelendünk. — Döbrentey Gábor úrnak hazafini érzelmektől telt szép iparegyleti dalát jövő számunkban adandjuk.

— Azoknak, kik a' városerdőbeni Bartl-ház csarnokában álló Liszt-szobor derék művésznéek, Dosnay Károlynak további kiképezésében részt venni akarnak, tudtul adjuk: hogy szerkesztőségünk szívesen fogad el akár általános, akár két-három évig tartó évenkénti adakozásokat, melyek lehetővé tegyék fiatal és tehetségdús hazánkfiának külhonbani további kiképeztetését. M. gr. Batthyány Kázmér — a' szépet és nemzeti érdeküt buzgóan pártolni szerető honfi — magára vállalt egy aláírási ívet, melyet hogy a' nemzeti érdekeket képviselő szerkesztőségek hasonlóul maguk körében megindítsanak, azokat collegialis tisztelettel fõlszólítjuk. Fõl egyszersmind a' nemzeti, pesti, kereskedelmi köröket, s minden más illyes fővárosi és vidéki közintézeteket, méltóztassanak e' jeles ifjú szobrást — tehetségekhez képest hõ buzgalommal — további kiképeztetése végett pártolásukba venni.

Honderű.

Előfizetés

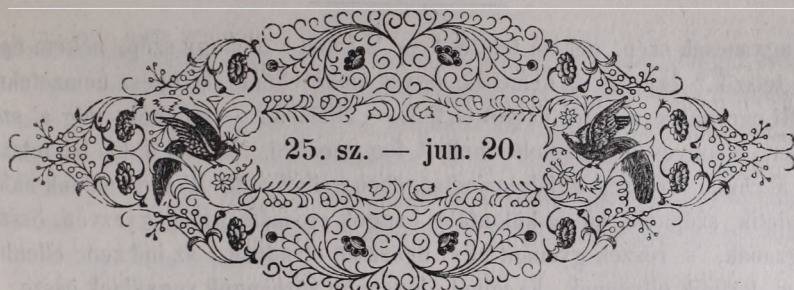
az „ÉLETKÉPEK” 1846. másod félévi folyamára. Előfizetési ár Budapesten házhöz hordással félévre 5 ft., negyedévre 3 ft., postán küldve félévre 6 ft., évnegyedre 4 ft. pengőben. — Az előfizetés Pesten csupán csak a' Pesti Hirlap kiadóhivatalában (hatvani-utca 483. sz.) fogadtatik el, Budán pedig a' szerkesztőségnél (Likaház 600. sz. a. 2-dik emelet, a' hidfőnél) és minden magyar- 's erdélyországi királyi postahivatalnál.

Az Életképek szerkesztősége.

Mult számunkhoz divatkép volt mellékelve.

Szerk.

SZÉPMŰTANI TÖREDÉKEK.

I.

Nem kétlem, hogy igen sokan lesznek, kik előadandó nézeteimet a' s z é p-ről egészen fölöslegeseznek fogják tartani, miután azon boldogító reménytől ringattatnak, hogy ki már egyszer az élet iskolájába kilépett, annak nem sokat kellett körültekintenie, hogy magának a' szépről fogalmat szerezzen. Az ifju, midőn azon eszményt, melyet magának a' nőről lelke mélyében teremtett, ha nem is egészen olly tökélyben, mint azt a' benne uralkodó isteni szikra alkotá, a' való életben legalább némi viszsugárokban látja előragyogni; midőn imádott angyala előtt állva, szemlét tart ígésző bájai fölött; midőn a' szem és sziv egyaránt elmerül a' csillagszemek, derült homlok, karcsu termet, teli tagok tengerébe: az ifju boldogsága e' perczeiben valóban azt hiszi, hogy nem szorult rá, hogy tölem, vagy bárkitől is a' s z é p fogalmának magyarázatát hallja. A' kecsékben az anyatermészet után örökösödött hölgy, midőn ékasztalának tükrétől visszalökve szemléli bájai sugárait, azon bájakét, melyeket izletes öltözte még magasbra volt képes emelni, hasonlókép azt véli, hogy ügyes szemének korán sincs szüksége arra, hogy a' szép fogalmát másoktól tanulja. És ez első pillanatra csakugyan úgy látszik.

De csalatkozik, ki azt hiszi, hogy a' szép egyedül a' „tetszik“ és „nemetszik“ szavaknak kifolyása, és ennek meghatározásában az észnek teljességgel semmi szerep sem jutott. Mert ha ez állna, akkor ebből az is következne, hogy valami szép is, és ugyanaz egyszersmind nem szép is. Hányszor halljuk azt egy és ugyanazon dologról különböző emberektől elmondadni:

„Ez ugyancsak szép, nekem tetszik,“ — 's ismét : „dehogy szép, nekem épen nem tetszik.“ Így van ez nemcsak egyes embereknél, de egész nemzeteknél is. Mi európaiak a' fehér arcot tartjuk — általában — szépnek, míg a' szerencsen bizonyosan a' fekete mellett fog szavazni. Nekünk a' kis láb tetszik, míg a' chinai szépség a' láb terjedtségében nyilatkozik. A' zene nálunk akkor mondatik szépnek, ha a' különféle hangok egymással megegyezvén, összehangzanak, 's részek gyanánt egy egészszé olvadnak : az ind zene ellenben akkor tartatik olyannak, ha minél idegenebb zürhangok vegyülnek össze. Ki fogja tehát a' vélemények illy elágazása mellett az elhatározó ítéletet kimondani? És valjon mi okoknál fogva fogja akár egyiknek, akár másiknak az elsőséget tulajdonítani? mert az izlésen épen úgy, mint a' meggyőződés más nemein, ha külső nyilatkozatára nézve igen is, de bensőleg épen nem lehet erőszakot tenni . . . . .

A' „tetszik“ és „nem tetszik“ szavakban az emberek egyénisége, alanyisága nyilatkozik. De a' s z é p fogalma nincs egyéniséghez, nincs nemzethez, nincs korhoz szabva; fölüláll ez minden korlátokon, törvényei örökké változhatlanok ; ennek meghatározása tehát nem lehet egyes emberek és nemzetek tulajdona. Vagy azért, mivel a' „s z a b a d s á g“, mellynek — mellékesen legyen mondva — minden társulat első alapjának kell lenni, — mivel, mondom, a' szabadság egészen más a' rabságban növekedett, és más a' szabad hon derült homloku gyermeke előtt, más a' testi erőben mindent helyező, szilaj vadon fia, 's más a' művelt társas élethez szokott előtt : — valjon azért a' szabadság, mint szabadság, nem marad-e mindig ugyanaz? nem lesz azért azon önszabta korlátok általi meghatározás, melly mindenjónak, nemesnek éltető levegője, melly nélkül a' valódi életerő kihál és szellemnélküli mumiává porhad? Volt kor, midőn a' tisztább vallást követő keresztyének üldöztetése a' pogány nemzeteknél üdvös dolognak tartatott, 's hány szegény vértanu áldozta föl javait, szerencséjét, életét keble meggyőződésének, 's valjon akkor is nem ugyanaz volt-e a' tiszta erkölcsiség, mi most, és a' mi marad, míg csak világ fönáll? A' fogalom tehát, keblünk Istenének ezen magzatja, mindenkor ugyanaz, 's hogy ebben, nem pedig annak az érdekek, műveltség foka 's más körülmények-határozta egyéni alkalmazásban rejlik a' valóság, első pillanatra világos.

Illy örökké változhatlan fogalom a' s z é p is, és törvényeinek helyesebb vagy helytelenebb alkalmazásából ered azon különbség, azon végetlen elágazás, mellynek naponkint tanui vagyunk az életben. Mert valamint voltak és vannak, kik a' szabadságot rakoncátlanságban, kik az erkölcsöt embertársaik üldözésében keresték : szinte úgy lehetnek, kik a' „leg nem szebb“ tárgyakat is szépeknek tartják fonákságuk vakító mámorában.

Sokkal nehezebb azon kérdés megfejtése, melly az előadottak után akaratlanul is előnkbe ötlük, az t. i. : valjon mellyek tehát a' szépnek általános örök szabályai, mellyek alá a' többiek alárendelendők? E' kérdés megoldásában fáradoztak Platótól kezdve Hegelig a' szépműtan bajnokai, a' nélkül, hogy

határozott végeredményre jutottak volna. Hanem úgy van ez a' joggal, erkölccsel, igazzal, szóval: minden nagyszerű eszmével. Igen elbizottnak kellene tehát lennem, ha elég erősnek hinném magamat ama lángeszek által, millyenek Baumgarten, Eberhard, Kant, Zschokké, Krug, Bendavid, Bouterweck, Pöhlitz, Schelling, Jean Paul, 'stb. meg nem fejthetett gordiusi csomó meg nem oldására. Ezeknek nyomán azonban előterjesztem én röviden is e' lapok szűk köréhez képest szépröli nézeteimet.

Egy francia író az 'erkölcs' értelmezése alkalmával azon állítást mondá ki: „les extrêmes se touchent.“ És valamint első pillantásra ez állításban a' legfonákabb ellenmondást rejteni hisszük: úgy bővebb vizsgálat következtében kitűnik, hogy ebbe csakugyan nagy igazság foglaltatik. Okoskodás helyett példákkal élek, mellyek a' dolog fölvilágosítását fölötte könnyítik. A' pazarlást szinte úgy, mint a' fukarságot, véteknek tartjuk. És a' pazarlás nemde túlzása a' fösvénységnek megfelelő erénynek, a' jótékonyságnak? és ismét, ha a' pazarlástól óvakodni akarván, a' takarékoságot túlzásig visszük; nem esünk-e a' fösvénység bűnébe? E' szerint tehát az erény a' két egymással ellenkező vétek középutja volna, úgy, hogy ha ettől akár egyik, akár másik oldalra kelténél tovább távoznánk, lehetetlen volna a' vétekbe süllyedést elkerülnünk.

És ez értelmezéshez igen sokban hasonlít az, mellyet én a' s z é p ről nyújtani akarok. Mert, véleményem szerint, a' szép alkotó része e' két ellenkező eszme: v á l t o z a t o s s á g és e g y s é g. A' miben e' kettő illőleg összeolvad, azt mondhatjuk szépnek. Változatosságnak kell tehát lenni azon tárgyban, mellynek a' s z é p melléknevet tulajdonítani akarjuk: mert az egyformaság elfárasztja mind külső, mind belső érzékeinket, 's lehetetlen, hogy kellemes hatáshoz legyen a' lélek; már pedig a' szépnek kellemes hatást kell bensőnkre gyakorolnia. Ki fogja azt szépnek nevezni, ha valamely zenészeti műszeren folyvást és szüntelenül csak egyetlen egy hang pengtetetné? Vagy szép lesz-e azon költemény, mellyben szüntelenül, és mindig csak újra meg újra egy és ugyanazon kép állittatik lelki szemeink elébe? változatosságnak kell tehát uralkodni abban, mit szépnek tartani akarunk. De

E' változatosságban nem szabad hiányozni az egységnek sem; mert e' nélkül a' változatosság szinte úgy nem lehet szép, mint az egység változatosság nélkül. Különféle hangok zúgása vagy pengése magában nem szép, ha csak azokat egy egészszé nem tudjuk olvasztani, hogy reánk kellemesen hassanak. Költői bármilyen magasztos képek egymásra halmozása magában szinte még nem szép, ha azok nem egy egésznek jól rendezett tagjai. A' táj is akkor szép, ha hegy, völgy, domb, lapály, szántó föld, rét, erdő, folyó vagy tó váltja fel egymást; de csak, ha a' szép táj ezen alkotó részei egy jól rendezett egészet képeznek; mert ellenkező esetben a' legváltozatosabb táj is lehet nem szép.

E' változatosság és egység illő rendezése, vagy pedig e' változatosság és egység elrendezésének megítélése a' jó ízlés foglalatossága, mellynek szabályait megírni emberi erőt felülhalad. Amaz — a' helyes elrendezés — a

m ü v é s z nek, az utóbbi pedig, az elrendezés helyes vagy helytelenségének megítélése, a' m ü b i r ó földadata. Jen ő fi.

J A N K A.

(Vége.)

VII.

Hangyay ur házára nézve ezen eseménydús napokon telt be Janka tizen-nyolczadik éve. A' mama pontosan megjelent, leányát átveendő. Hozott magával egy ügyes főhadnagyocskát, ki név és cím szerint Dornhain herczeg volt.

Hangyay ur kissé csudálkozott ánya kísérlőjén, melly csudálkozása még felsőbb fokra hágott, midőn Dornhain herczeg mint Janka leendő férje mutat-taték be. A' derék bácsi nemcsak csudálkozott, vitázott is ányával ezen rög-tönzött házassadási terv miatt. A' grófnő határozottan nyilatkoztatá, hogy leánya sorsa fölött továbbá rendelkezni van joga; hogy már a' herczegnek komoly ígéretet tett, hogy ez többé vissza nem huzható.

„És ha Jankának nem lenne kedve a' válaszhoz?”

„Ugy hiszem, sógor, ígéretednek híve voltál? Janka szíve még szabad?”

„Bizonyosan, bizonyosan,” darabolá ez, Ákosra gondolva.

„És rangjához illő nevelésben részesítéd? 's remélhetem izlésétől, hogy anyja választását helyesli.”

„Teljék kedved, ángyom, ha Janka is úgy akarja, noha én őt inkább házámfiának szántam és neveltem. De három hónapig legalább is ismerkedjenek.”

Az alku ujra megkötötték: a' mama engedett a' dús bácsi akaratosságának.

Bácsi jobban kezde remegni most a' herczeg sógortól, mint az alig mult napokban ama szegény őrmester imádótól; már előre minden zsebét és szekrényét üresen látá. De remélt Janka szilárd jellemétől, józan okosságától, 's ujra örült egyszerűségén alapult neveltetésén.

Jankával közlé anyja tervét. Ő sem ellent nem mondott, sem rá nem hagyta; előtte egészen új világ nyílt meg anyja hazalérte óta. És ő, mint iránytű nélkül utazó tengeri vándor, nem tudván magát tájékozni, a' történetre bízta az első percekben ismeretlen oczeánra jutott sorsát.

A' mama igen meglegedett engedelmes leányával, ki akaratával nem ellenkedve, hű kísérlőjéül engedé közalgésében lenni a' herczeget, kocsizásai-ban, lovaglásaiban. Így avattaték Janka minden akarata és tudta nélkül, pamlagi hír szerint Dornhain jegyesévé, mielőtt a' bácsitól föltételezett három hó letelnék.

A' város erdejébe látjuk egy tiszta délután Jankát, anyja, bátyja, jegyese 's több társak kíséretében lovagolni. Sok pompás kocsizók, sétálók, koldusok, játszógyermekék lépék el a' ligetet. Egyszerre zavartámad 's e' kiáltás lesz hallható: Félre! félre! tolvaj! szökött katona bujkál itt! Tartsák föl! ott fut! kiáltá egy pár elölűnő városi lovas hajdu.

A' népség, helytágitás helyett, a' szerencsétlen futó bámulására tolult, 's két üldöző helyett százak állák el utját.

Janka keblét gyilokként döfé a' hajduk e' hangja: s z ö k ö t t k a - t o n a ! élénken vonult el előtte Ákos alakja 's a' velel utolsó bús történet. Villámgyorsan tekintte maga körül, látá a' százaktól üzött futót szinte uloléretni, midőn mindent feledve vágatott feléje 's lováról leugorván, szóla :

„Fogadja . . — De alig kezdé beszédét.—Mit látok !“ szakasztá önmagát félbe a' meglepetett leány.

„Imádóját, ki ismét elszökött, hogy ön gyámja előtt igazolhassa magát.“

„Hah, jönnek üldözői, gyorsan lovamra, 's fusson.“

„Angyal, én önre lestem itt, tudok mindent; a' herczeg nem fogja önt soha úgy szeretni. Csak két évig maradjon hajadon. Remélhet az örökké hű?“

„Mindent, csak mentse meg magát, — sürgeté a' remegő hölgy — már itt vannak üldözői.“

Ákos lóra pattant, Janka örömtől csillogó szemmel nézett a' nyilként repülő után; kergetői bálványként gyökeresültek meg helyeikben; Janka közvizsgálat és bámulat tárgya lön, a' gyermekek ujjal mutogaták, mint a' szökevény szabadtóját. Janka nem látá, mi történik, körül minden halva volt a' megmentetten kívül. Üdvámulatából mellé érkezett lovagtársai hozzá intézett kérdései, 's anyja e' megrohanó rivalása ébreszté fel: „Mit tettél, Janka?“

„Megmentettem őt;“ viszonztaték örömríadva.

„Nagysád könnyen ajándékozza drága ménjét“ jegyzé meg Dornhain.

„Tartoztam megmenteni: ő igen derék ifju, ő miattam már másodszor hagná el ezredét.“

„Ha ha ha! úgy szerencséje lesz, ha megfogatik, vesszöt futni.“

„Menjünk, menjünk haza, itt kocsim,— szóla Hangyayné, a' beszédnek más irányt adni vágyva. Egy lóba került Janka szánakodó szive, 's addig van.“

„Ő a' lovat bizonyosan visszaküldi, ő igen becsületes,“ kezdé pártolását Janka.

A' mama kocsiába tolá fecsegő leányát, 's haza hajtattott.

Még az nap estve Pest több termeiben Janka kalandjának latolgatása kezdeték meg.

* * *

Hangyaynének Janka különcz tette nagy aggodalmat okozott, még nagyobb a' Janka és Ákos közti regényes viszony megfejtése. Szinte eget és földet egygyé rázott haragjában. Az egész világ egy őt kaczagó nagy gúnyszájja tárult képzeletében. Bácsinak szemrehányást tett, gondatlanságára rová Jankának az őrmesterreli kalandját, kényszeríté mindenbe bele egyezni, mi e' kába bonyolulásnak véget vessen. Hangyay is sokallani kezdén Ákos botrányos megjelenéseit, engedékeny lön, 's egészen anyja rendelkezése alá engedé Jankát és sorsát.

A' mama egy rögtönzött elutazással kívánt a' dolognak más fordulatot

adni, a' kalandot üzni füzni kezdő világot általa elnémitni, 's leányát a' herczeggel mentül előbb egyesíteni. Nem telt le huszonnégyszáz óra a' grófnő Jankával 's a' vendégeül hívott Dornhainnal jószágába indult.

A' visszamaradt — Janka sorsán aggódó 's javítani vágyó — bácsi, még válásuk napján, illy tartalmu levelet kapott Langenfeld kapitánytól.

„Tisztelt nagyságos ur! bizonyos Földi Ákos őrmester megszerette ön gyámleányát, e' szerelem miatt ezredét elhagyá; mindeddig reméltem elfogadtását 's az ezred után küldetését; de ez nem történvén, bátor vagyok nagysádat figyelmeztetni, hogy ezen ifju bármi komoly ajánlatát gyámleányára nézve el ne tessék fogadni, ő sokkal előkelőbb rangu, mint gyermekes szívrobbanata tárgyához engedném őt csatolni. Kikérve ügyem pártolását, titkom megőrzését; maradtam gr. Langenfeld kapitány.

U. I. Ha talán nagyságodhoz talált szorult állapotában folyamodni nevédekem, méltóztassék védelme alá venni, 's engem rögtön tudósítani. Életem nyugalma függ ez ifju jóllététől.“

„Ha ha ha! Hangyay Jankánál föbb rangu tehát az őrmester úr! -- kaczagott fel a' családjára (mint minden magyar nemes) büszke ülnök. — Na na, megbocsátok: kapitány ur gyámleányomul ismeré Jankát. — Félre tehát mindennel! azért is azé lesz Janka, kit szeret, ha Ákoson kezdődik is törzsofkája.“

E' perczben nyilott az ajtó, 's Hangyay ur előtt Ákos állt.

„Bocsánat, nagyságos ur, használtam az est homályát, haza hoztam a' lovat.“

„Kegyed nagyon kezd nekem tetszeni,“ nyujtá kezét a' kedvesen meglepetett ülnök.

Az utolsó búcsutól egészen ellenkező fogadás Földinek is jól esett, 's folytatá: „Semmiibe nem tudok kezdeni, míg Janka gyámtyja ki nem hallgat. Ujra elszöktem, hogy igazolhassam magam.“

„Már igazolva van. — 'S Hangyay Langenfeld levelét mutatá. — Mint e' sorok tudósítanak, kegyed Jankához illő rangu. Én már mindenben megegyezem, mihelyt értesítve leszek ön kilétéről. Akkor csak Janka anyját kell megnyerni, ő kizárólag főrendünek szánta leányát.“

„Csak ezredemtől szabaduljak, hozzá méltó állásra vívom magam; tudományos műveltségemről gondoskodott Langenfeld.“

„Én pedig ön kiváltását 's a' vétkétöli feloldozást saját ügyemmé teszem; míg ezt sikeresitem, jószágomon dugaszban lesz ön. Titkumkról senki ne tudjon, míg az ön kilétét bizonyító irat meg nem érkezik.“

Ákos leirhatlan boldogan szorítá jóltevője kezét.

VIII.

Néhány hét telt le, a' sürgetett válasz egyre késelt, mi, úgy látszék, csak azért történik, hogy Hangyay Ákos iránti vonzalma leghöbbs atyai szeretetté magasuljon, annyira, hogy Hangyay minden perczet veszteltnek vallott, mit

kedves fogadott fia nélkül tölt, így nevezé Ákost tréfából. A' nevezetes íratra feszülten várókat kellemesen lepé meg egy napon egy a' kastély hosszú porondolt udvarán porfelleg közt vágató lovag. Hangyay és Ákos kíváncsian sietle az oszlopszatos csarnokra, a' lovag lepattant ménjéről, 's e' szóval Hangyay nyakába ugrott:

„Bácsi, szabadíts meg kinzóimtól, én elszöktem, fogadj ismét gyámleányodul, ha nem akarod, hogy megörüljek. Anyám a' herceghez erőszakol. Én két évre ígértem hajadonságot, de örökre az maradok, ha ő érttem nem jö. Én mindent szeretek a' világon, de úgy senkit, mint őt.“

„Janka, angyal!“ szorítá karjaiba Ákos a' hölgyet.

A' bácsi többé nem választá el őket, megáldá e' szavaival: „Reméljete, én egyezésre birandom ángyomat. Ti szökevények összeilletek. Mindjárt indulok hozzá.“

Az indulás nem lön szükséges. Hangyayné Janka után alig pár negyedre megérkezek, leányát visszaviendő. Az egyezkedések megkezdettek, Janka visszamenésről hallani sem akart. A' grófnő az Ákossali egyesülést teljes erejével ellenzé.

Janka szilárdan kimondá: másnak nem nyújtja kezét, mint Ákosnak.

„E' nevetséges szövetséget én anyai hatalmammal örökké gátolni fogom.“

„Akkor is, ha . . én minden vagyonomat ezen ifjunak hagyom?“

„Azt nem teheti, nem teszi, sógor.“

„Már megtettem, itt végrendelmenyem. 'S hogy a' szökéseknek örökre véget vessünk, mentől előbb párosítsuk őket. Ákos, ha nem rangunkból való is (de abból való), rangunkhoz illő műveltséggel bir.“

„Akaratommal csak főrendü nője lehet Janka: neki anyja tévedt választását helyre kell hoznia, 's újra kivíni azon társadalmi fokot, honnan engemet férjem iránti kába szerelem letaszított. Légy okos, Janka: egész életed bánat lesz, mint anyádé, ha elhirtelenkeded e' lépést.“

„Anyám, én csak Ákost szeretem.“

„Ángyom, egyezzel meg; a' Földi rangos létét bizonyító iratok minden perczben váratnak.“

„Soha, soha!“ — viszonzá határozottan az anya.

Janka hű dajkája — ki, mint tudjuk, jelennen Hangyay kulcsárnéja — élénk részvéttel hallgatózék a' szomszéd teremben. Most bátran a' vitázó társaságba lép, és esdve kéri a' grófnét: „Könyörgök, nagyságod, mint Jankát mellemen táplált másodanya, helyeselje e' házasságot.“

„Neked nincs itt szavad, némulj“ — utasították el a' nő megvetőleg.

„Hallgatok egy föltét alatt.“ Ekkor valamit sugott a' grófné fülébe.

Hangyayné éles sikoltással rogyott össze.

„Mi baj?! mi baj?“ lön mindenfelől a' kérdés.

„Semmi“ — mond a' dajka 's urnéját ápolása alá vette.

Másnap a' grófnő — közcsudálkozásra — mindenbe beleegyezék, sőt sietteté a' frigykötést. A' bácsi halasztást kívánt az iratok megérkeztéig; Han-

gyayné, azon ürügy alatt, hogy engedetlen leányától mentül előbb kíván válni s külföldre tenni át egész életére lakását, nem tágitott sürgetésén.

IX.

Alig hangzék el szerelmeseink fölött a' szent áldás, könnyü utikocsi robog a' Hangyay-kastély udvarába. A' kiszálló magányosan kíván ülnök urral beszélni. Kívánata rögtön teljesítettik.

„Langenfeld vagyok. Mint hallom, már későn jöttem, a' szerencsétlen eskü megtörtént; szabadságomat soká nyerhetém ki. Nagyságos ur, könyörögök, választassék mentül előbb el a' pár, Ákos nem lehet Janka férje,“ — darabolá mohón az aggalomtól torzított arczu gróf.

„Olvasta gróf ur utolsó levelemet, melyben Ákos eredete nyilvánítása iránt szólítám föl, és Janka kilétéről tudósítam? Hitem szerint bármily fényes eredetű is Ákos, magyar nemes ivadéku hölgye nem hoz szégyent családjára.“

„Nem születési különség, más, egészen más tiltja e' szövetséget.“

„Kapitány ur heveskedése már késő. Ne igyekezzék uj zavart okozni. Mindenik az Isten teremtmése, szeretik egymást, ez a' legdúsabb házassági jegy. Különben — mint Ákos őrmesteri rangjáról látszik — főrendű családja nem igen pártolá eddig, hallgassuk el tehát az egész dolgot inkább, már én ugyis fiamul, örökösömül fogadám. Rövid évek csak életem, engedjen boldogságon örövendnem.“

„Ah, mint kell a' legiszonyubbát elmondani! Hallja tehát, ülnök ur: Ezelőtt mintegy tizenkilencz évvel a' császárfürdőt használtam, ott megismerkedtem Hangyay kamrás nejével, ki ott beteges férjével lakott. Miért legyek hosszas? A' grófnő iránt forró szerelem lángolt föl keblemben, a' hölgy özvegyen maradt, én, mennyem vesztésétől félvén, gyásza első napjaiban megvallám szenvedélyemet, ő viszont szeretetről biztosított; kezéért esdtem, ő egy borzasztó föltét alatt nőmmé lenni ígéretet tön.“

„És az?“ kérdé feszülten Hangyay.

„Hogy egyetlen fiát sikkaszszam el.“

„Boldog ég! mit fogok hallani!“

„Vad szerelmem örültté tett, mindenben megegyeztem; az ártatlan négyéves gyermekkel egy estve a' fürdő Duna felőli sétájára mentem, azt a' parttól vízbe lökendő —.“

„Ezt tette? . . . gyilkos!“

„Nem, ülnök ur. Jobb szellemem fölébredt, a' tett utóperczén eliszo nyodtam enmagamtól, meg a' nőtől, ki illy áron adja csak el szerelmét. A' gyermeket irtóztam anyjának többé visszaadni, ölembe vettem, csókoltam, és atyja lettem. Szűk jövedelemem miatt a' katonai nevendék-intézetbe kényszerültem adni, de igyekeztem tehetségem szerint családjához illő nevelésben részesíteni. Hangyayné többé nem láttam.“

„Mennyei hatalom! tehát Ákos Janka testvére?“

„Ah, semmisítse meg, ülnök ur, frigyöket.“

„Borzasztó! borzasztó! mért nem tudatá elébb?“

„Ha szeretett valaha nagyságod, értheti, milly lehetetlen imádásunk tárgya árulójává lenni, még akkor is, midőn az méltatlanná teszi magát szemelmünkre. És most is esdem, kiméltessék az anya.“

A' grófnő rettentő órája ütött. Hangyay szembesíté rögtön a' kapitánnyal; a' viszontlátás meglepőbb vala, mint azt kiállhatá. A' bűnös hölgy eszmélet nélkül rogyott össze.

„Ez mindent bizonyít; — szóla komolyan Hangyay — kétségem oszolva. Szegény, szegény gyermekeim!“

Azonnal el lön határozva Ákos és Janka külön választatása, addig is, míg az illető törvényszék frigyöket megsemmisíti.

A' bácsi és a' gróf legkimelőbben tudatak az uj párral kérlelhetlen sorukat. Bámulat merevité pillanatokig a' fiatal párt; mint halálítélet hirdetőit, halványan tekinték biráikat, kidagadt szemeikkel vonásaikból a' hallottakkal ellenkezőt bűvárlani vágyván. De midőn Langenfeld sietteté Ákost rögtön vele indulni, az egy óra ótai házások mint egyetlen menhelyökre futottak egymás karjába.

„Az egész koholt mese, — rivallá Ákos — én soha nem hagyom el nőmet.“

A' grófnő ezen vita alatt föléleszteték, ő kereken tagadott mindent, fiát, mint a' hir is monda, Dunába holtak állítá, a' kapitányt pedig csalónak.

Az ifju házások éledni kezének; a' bácsi pedig ujra kétkedni. Langenfeld egy keresztségi arany emléket von elő. „Ismeri ezt, ülnök ur?“

„Igen, én voltam az eltűnt fiu keresztaja, én akasztám ezt nyakába. Im rajta neve is: Hangyay Ödön.“

„Levettem ama rettentő estve nyakából, bizonyosságul használandó az esetben, ha gátokra lelnék apai örökségének számára megszerzésénél.“

„Minden, minden úgy van, — esengett most a' kétségbeesett bűnös anya, — de ne tudassátok, ah, ne tudassátok a' világgal; én gyermekemet eltaszítám, mert nem akartam fiannak számolójává aljasulni.“

„Ah, pazarlasi düh! — jegyzé meg búsan az ülnök. — Mi ángyom bűnét illeti, gyermekei való pörében el nem hallgatható, valamint az Ödönt illető örökségi rész visszafoglalásában sem.“

„Hah, nagy ég! e' közgúnyt ki nem állhatom. Kegyelem! segítsetek, gyermekeim...“ rimáncodék a' levért.

Ödön és Janka sirva borultak anyjuk nyakába, egyszerre mondván: „Frigyünk soha nem fog föloldatni, mi elválunk törvényparancs nélkül.“

„En zárdába megyek még ma, — szóla Janka fájdalom reszketeg hangján. — Legyen, anyám, nyugodt.“

„Legyen örökre temetve a' világ előtt titka; én holtomig Földi Ákos maradok. Még ma ezredemhez utazom.“

„Tovább hallgatnom nem lehet. A' vétkes bűnhődjék, ne az ártatlan; —

rohant be ekkor a' hallgatózó dajka — tovább nem tűrhetem e' kinzást. Janka házassága nem tilos, ő nem a' grófnő, hanem az én gyermekem.“

A' bámulat közös lön.

Hangyayné halványan dült karosszéke hátához.

„Tudsz bizonyítani?“ — szóla keményen Hangyay.

„Hitelesített iratokkal, ha kell. De nem világos tanu-e a' köztem és Janka közti hasonlat és a' grófnő elnémulása?“

„Ne kinozzatok tovább, — inte Hangyayné — csak egy perczet engedjete, míg erőhöz jutok. Tudod, sógor, szerelemből mentem öcsédhez; rokonim, rangsorsosim nem helyeslék, sőt sokan gúnyolák szívem választását, 's a' velemi közlekedést is kerülék. Én tulzott fényüzéssel igyekszém magamhoz csatolni a' hidegüloket, és ragyogással pótolni a' czinhiányt. Egyensulyt e' sokba kerülő törekvésem sem sikerithetett: csak mint nemes neje tekintettem a' magasb körökben. E' háttérbe szorítás férjem iránti hő vonzalmamat megdermeszté. Ő meghalt; vétkes, titkos örömet érzék a' tőle szabadító bús órában. E' gyásznapokban a' gróf megkért, én — szövetségem szennyétől válni vágyván — kezemet oda ígértem. Törvény szerint a' másodsor házassuló nő, gyermeke számoló gyámjává aljasul, különösen fiáévá. Én e' letörpítést kijátszandó — a' grófhózi szívláng, cím-egyenlőség által anyai érzelmemet eltompitva — fiamra halált mondtam, és hogy ismétli házassulásom miatt a' Hangyay-jószágtól meg ne fosztassam, helyette férjem halála után félévre leány-kisdedet csempésztettem magamhoz, hogy annak egykor valamelly fényes családdali szövetsége által, első férjem nevét örökre semmiségbe temethessem. A' grófot — kihez titkom és szerelem lánczolt — több évig hiába vártam. Janka nem gyermekem, 's hogy dajkája anyja, azt néhány nappal ezelőtt tudatá velem az egyezésemet kicsikaró nő, ki ellenesetben gyermeke visszavételével rémite.

A' dajka — hosszú 's igen hitelesen bebizonyított — anyaságának ez kivonata: Ő egy czeglédi gazda juhászának neje volt, a' gazda beleszeretett, 's hogy a' férj útjában ne legyen (épen katonafogás levén) az ujonczok közé soroztatik. A' nő férje után vándorol Pestre, itt lebetegszik, történetesen a' Hangyayné titkát bíró nő ápolása alá jut, ez pénzt ajánl gyermekeért, a' férje után vándorkodni vágyó nő megegyezik; de alig vitetik el gyermeke, férje haláláról tudósittatik. Ekkor a' pénzt visszaad a' ápolónőnek, gyermekét követelék, az ápoló ennek lehetetlenségét nyilatkoztatá, az anya törvény elébe idézéssel fenyegeté, az ijedt nő örök hallgatásra kötelezés mellett gyermekéhez dajkának szerzé.

X.

Hangyayné zárdába ment. A' világ soha nem tudá meg titkát. Ákos, mint Hangyay örököse, törvényesítették a' Hangyay-névben.

Pamlagi susogás szerint a' grófnő, leánya különöz házassága miatt vonult zárdába, és Ákos Hangyay törvénytelen fiának tartaték. Ülnök ur mosolygá a' bölcs hirtuvárokat, 's rám bizta a' megczáfolást.

Karacs Teréz.

A' MAGYAR KÖLTÖKHÖZ.

I.

Tündérsziget virúl a' távolon,
Örvények környezik 's vészes habok;
Küzdést nem rettegő nemes szívek,
Ti ez örvényeken átúsztatok!

A' költészet tündérszigetje ez,
Szirtekkel környezettek partjai,
Költők ti vészein áttörtetek,
'S virágokat szálltok szakasztani.

A' költészet tündérszigetje szép,
De nincsen rajta tartós nyugalom,
Könyekkel öntözvék virágai
'S ezek közt nő a' hír és fájdalom

Mindennapi lelkeknek élveit
'S kincset költők ti nem irigylitek,
A' gyáva nyugalom nekik jutott,
De a' lant és a' küzdés titek!

Azért adott az ég fájdalmakat
Tinéktek mert erősebb lelketek,
Gyávat megsemmisítne a' nyomor,
Míg edződnek rajt a' nemes szívek.

Csak zengjete, de ne kétségbesést,
Ne haragot, 's pityergő szenvedélyt,
Avagy irigységet, melly üldözi
Az érdemet hirért vagy kincsekért.

A' mit meleg szavakkal zengtetek,
Sajátjává teszi majd azt a' nép,
Zengjétek hát hő szóval az erényt.
Igazságot, 's mind azt mi jó, mi szép.

Tanítsátok meg, mint szeressenek
Szerelmért lángoló ifjú szívek,
De úgy, hogy e' szent érzelem között
Már itt e' földön istenüljenek.

'S a' lant akkor zeng nagyszerűn, midőn
Vihar csapdossa húrjait vadul,
Elnémul 's tompa vízhangot rezeg,
Ha rajta a' vihar lecsillapul.

Hagyjátok a' panaszt! dalaitok
Hadd enyhítsék ezrek fájdalmait,
Piruljatok könyezni kincsekért;
Dalt zengjete, melly lelkeket vidit!

A' könnyekkel jól gazdálkodjatok,
Jöhetne olly idő, hol a' honért
Nem lenne köny. pedig ti sírjátok
Legelőször, ha kellend sirni vért.

Csak zengjete, merészen! nagyszerűn!
Csak zengjete szerelmi édesen!
Hő dal ragadja meg a' lelkeket
'S mint sas repüljön velők aetheren.

Csak zengjete, habár üldöznek is,
A' honnak vívjátok ki szebb tavaszt,
Sebet ha küzdve kaptok, nemzetünk
Babérokka betakarandja azt.

II.

Fájdalmakat a' nádkunyhókban is
Enyhítnék a' kedélyes vig dalok,
Ezeknek hő magasztos érzeményt
Enyelgve egyszerűn daloljátok.

Oh, ők megértendik dalaitok!
Ők, kik a' természethez olly közel
Állnak, kiknek nemesb érzelmait
A' társas önzés nem fojtotta el.

'S a' durva kéz elhagyja az ekét
Szükség ha hívja, és fegyvert veszen,
Megvédni a' hont, mellyet töletek
Tanult szeretni olly forrón 's hiven!

Samarjay Károly.

AZ ELSŐ ANDRÁSSY.

B a l l a d a.

Nagy volt a' nemzet ünnepe,
 Mert a' királyi korona
 István, az ifju fejdelem,
 Fején először csilloga.
 Vén Géza ősz pilláirul
 Szívbeli kéjnek árnya hull.

Sokan valának az urak,
 Még mind kelet törzs-fajzata,
 Sokat küldött, az ünnepélyt
 Emelni, több szomszéd haza.
 Közöttök egy olasz vitéz,
 Szép termetű, ifjú 's merész

Megkoronázták a' királyt,
 Kezdődtek a' játék-hadak,
 A' hon 's a' külföld ifjai
 Külön, 's vegyülve vítanak.
 Dicsvágy hevíti az olaszt,
 Mi ajkiról illy szót fakaszt:

,Párbajra fel, magyar velem...
 A' jelszó: élet vagy halál! ..'
 Szól, 's a' magyar nemes fiak
 Sorából egy a' sikra száll;

Karcsú, magas igénytelen, —
 Sok párcsatában volt jelen.

„A' tréfa egykissé komoly,
 De tőle nem fél a' magyar...“
 Szól, — 's összezsapnak hirtelen,
 Párjára lelt a' hősi kar;
 Vinak, — mig társát kétfelé
 Andrásy vállban átszelé.

„Kit kedve játékharczra hajt,
 Ne mondja: élet vagy halál!...“
 Szól a' vitéz, 's egykedvűen
 Az ifjak szép sorába áll.
 De a' királyi dús kegyet
 Ki nem kerülheté e' tett.

Azóta karddal egy vitéz
 Ékiti családja czimerét,
 'S tart két oroszlán koronát,
 Jelenleve hőse érdemét.
 A' hős pedig hir- 's czímere
 Mellé e' rő s nevet nyere.

T á r k á n y i B é l a.

FIATAL ÓRIÁS.

(Magyar titok vagyis hazai rejtelem)

(Folytatás.)

III.

VÉRSZOPÓ BARCSÁK.

Ne marj győtrelem, ne harapj olly fogakkal
 mit ezredév büne sem érdemel!

Gróf T á r a y B é l a.

Este van a' faluban Pesten.

Egy özvegy grófné szobájában vagyunk, kinek neve Eszter.

A' butorozás keleti fényüzéssel párosult. A' szobában, melybe lépünk, 10 pamlag van, 6 zongora, 13 asztal, 59 szék, — nagyobbreszint egymás tetejébe rakva, hogy a' benne levő személyek is elférhessenek egykissé.

Pedig az egyik asztalnál a' ház asszonya ül. Előtte légszszmécs és tárt biblia,

kezeben feszület, két váll között halálfej sátáni mosolylyal. Üres szemgödreivel nagyokat pillant időszakonként a' közel pamlagon ülő párra.

Irma ült ott és Béla, egymás mellett, boldogan, miként a' teremés hajnalán az első pár. A' hölgy éppen 28-ik tavaszát élé csendes tiszta életének, 's a' fiu is átuszta már — mint tudjuk — legalább is 18-ik hónapját élete „hullámhadjainak.“

A' társalgási tón a' lehető legfranciásabb vala közöttök.

Irmám! — szóla Béla ur, mikoron letelepedék — én az élet tengerén szenvedett mai napi kinos hajótörésem után a' te csendes-édes kikötődbe tértem vissza.“

„Kötőmbé? — kérdé nem csekély nehezettel a' bájos Irma — ne sértessen, Béla ur; én nem viselek kötőt, szobaleányom visel kötőt, — majd ha egyszer főkötő alá teremtett: akkor kötődjék és kössön ki én velem, tudja?“

„Oh, te szelleműs, szójátékos kis liba, eszem azt a' kis májadat! — kiálta fel elragadtatásában Béla. — No no, ne fordulj el tőlem olly haragosan. Millyen jól áll rajtad az a' sárga ruha!“

„Ugy-e, Béla ur? Magam is azt tartom, — felelé Irma rögtön kiengesztelődve — de én francziául is tudok ám! Ah, zsö vu-z-ém dö tú mon kör, món sér Belá! Tudja-e ön, mi ez?“ kérdé csintalan mosolylyal a' hölgy.

„Nem tudom, de nem is akarom tudni, mert ugatni nem szeretek“ — így válaszott a' komoly férfiu, végig simogatva idealis bajuszát 's összeverve sarkantyuit.

Irma meg volt nyugosztalva és könnyelműsége felett nagyszerűen elpirult.

„Egy kérdést hozzád, Irmám. Azt mondják, hogy én iszonyu fiatal és kis ember vagyok. Oh, mondd — remegve kérdem — mondd, igaz-e ez?“

„Hah! — kiálta fel Irma 's haja azonnal szétzilálva futott le feje tetejéről — és lett volna ember, annyira vakmerő? Nem, az nem lehetett ember, az a' rágalomnak megtestesült sántító ördöge volt! De oh, szerelmem felfutó repkényének égi karója! kérdelek: volt-e valaha nagy férfiu az ég alatt, kit az irigység és rágalom kaján pápaszeméi aprónak ne néztek volna? volt-e?“

„Nem volt. Igazad van, 's vigasztalásod édeni szavai mézecseppeket hintenek szívemnek örömeles barázdáiba. Oh, hölgy! az Isten gyönyörűl teremté tégedet!“

'S ekkor ölbe kapá Irma Rodonyai Béla urat és eltakará ajkainak szegélyével, de nem egészen. — Forró csókok zamatja ragyogott ajkaiknak koránybiborán. Mert „oh, vagnak csókok,“ mellyek „egy nemével“ a' koránybibornak szeretnek ragyogni az élet varangyos utainak sötétlő ajakbimbóin.

— Az óra tizenhármát vert. Gyakorta lehet látni az életben illy tüneményeket ollyatén óráknál, mellyek az órás művész ujjai alá sovárognak.

Az órakongások hallatára Eszter grófnő aggodalmas sejtelmektől kezd marczangoltatni.

Irma rá néz Bélára. Szép volt ő (Irma), mint sátoros ünnepeken az áhitat; jó volt ő (Béla), mint tengeri fosztáskor az enyelgő játszi kedély.

Azonban most három csillag következik.

* * *

„Ön itt, tisztelt férfiu?“ kérdé meglepetve Irma, a' mint rá nézett Bélára.

„És te kérdezheted ezt, lelkem fele!“ kérdezett és válaszolt egyszerre nem mindennapi ügyességgel a' beszély hőse, egy odaragadt pelyhet tisztítván le frakkja galléráról.

„Uram, e' szokatlan órában...“ — kezdé ismét Irma 's csaknem forró csókjaival tetéze imádottját.

„Enyém vagy, tehát végre, — folytatá, nem törődve semmivel, az imádott — enyém vagy földi fájdalom enyhe k o p o r s ó j a, üdvöm tölt k o r s ó j a, bánatom guzsalyának o r s ó j a, életem ételének s ó j a, enyém vagy — o h j a!“

„Nein, nein! — kiálta közbe a' bájos koporsó, korszó 'sat. — kérem önt, Rodonyay ur, még nem vagyunk p e r t u.“

„Hogyan? — Oh, te, ki még a' tréfában is szeretetreméltó vagy! — Olvastad-e te Ossiant? Nem, te nem olvashattad. De olvastad Herczegh Viktor népdalait. És valjon magázza-e H. V. az ő szívének menyasszonyát, — mondd, magázza-e?“

„Nem!“ — válaszola alig hallhatólag Irma, 's szemérmes elpirulás és lapos szem-lesütés közben szeliden arczul csapatá magát Béla keztyűje által.

Egyszerre csekely villámlás tűnt fel a' szobában és lassu dörgés. Senki nem tudta, honnan? Én magam sem tudom.

— „Ember, ember, vigyázz tenmagadra, mert halandó vagy!“ — E' szavak csendes rezgéssel kongának végig a' terem levegőjén. A' boldogok alig vevék észre. Eszter grófnőei voltak a' hangok.

„Igen, menyasszonyom, arám! voltál-e már ara Irmám? —“ kérde a' mámoros Rodonyay.

„Ugyan már hogy lettem volna? — Eh menjen, maga mindig csak figurázik.“

„Nem voltál? úgy az leszesz nem sokára, erre esküszöm.“

— „Ne esküdjél!“ — kongá Eszter grófnő üres hangja 's a' légszesz lobbbot vetett és büzt terjesztett.

„Szép jószágaim vannak, csak megélünk —“

— „Nincsenek!“ mormogá a' halálfej.

„Fényes nevem is sokat segít rajtunk, mi kell egyéb?“

— „Neved síncs!“ kongá még iszonyubban Eszter hangja.

Irma egészen el volt mélyedve 's merengve andalgott képzeletével jövője bájos tündérképein, miket olly é l é n k ecsettel feste elébe szíve választottja.

„Holnapután tehát a' pap áldása örökre kötend össze bennünket,“ tev é hozzá a' boldog vőlegény.

— „Hazudsz! kiálta fel a' halálfo borzasztóan.

Béla megunt a' tréfát.

„Ugyan ne kotnyeleskedjék már mindig, napam asszony. Bizony befoghatná már egyszer a' száját!“ — szólt a' méreg nyelve Belából.

— „Hah! hitvány áruló!“ — sikolta Eszter grófnő a' legiszonyatosabb sikoltással.

Irma elájult. — Többet mondanom róla nem szükség.

„Irmaga... akarom mondani: irgalomnak örök istene!“ zokogott a' mély érzelmü Béla és várta ő is a' halált.

Az agg halálfo nagyot prüszkentett örömeiben 's dühöngése megrázkódtatá a' szoba ablakait.

— „Spiriti miei!“ — rikolta a' Boscokeblü aggastyánnó.

E' szavakra azonnal hét darab, scárlát vörös carbonari köpönyegbe öltözött piócza jelent meg nagy robajjal a' szobában.

— „Obedité, — putz weg,!“ parancsolá mutató ujja kinyújtásával a' ház infernalis összeköttetésü asszonya.

'S a' megjelent hét darab intricus lélek, ezen vadindulatu vérszopó barcsák, alias barmocskák, egyenesen a' nemeslelkü Bélának tartanak, egy-két alattomos kanyarlattal füle tövébe kapaszkodnak 's lerántják a' padolatra és szopogatni kezdik az ő testének vérét. Oh, ez iszonyu szívásról nincs fogalmatok! mint estek neki, mint kapnak, mint csimpajkóznak bele a' bőrbe, 's mint szivattyúzzák magukba a' vérpiros vért, míg egészen megpuffadva, elfeketülve rognak le saját bűnsúlyok alatt — oh, erről nem lehet fogalmatok, mondom, nem lehet! —

E' borzasztó műtét alatt szüntelen lassu dörgés zavará az elájult hölgy nyugalmatát, mit ez fölötté rosz néven is vett az illető goromba dörgőnek. Rodonyai Béla nyögött, hogy még a' vad nadály is megszánhatta volna, ah! de őt piócák marczan-

golák — piócák!! — Egyébiránt ő egyenesen az eldült Irma mellé rogyott, 's a' két szerelmes olly szép harmoniában fekvék egymás mellett a' vérkeverte padlaton, miként ha a' 'Jelenkort' és 'Társalkodót' láttam volna magam előtt

Illyen az élet, nyájas olvasóim! mennyi szomorú contrast, mennyi átláthatlan cselekmény, mennyi titkos rejtély, 's mégis mennyi tömérdek csizmadia van Debreczenben!

Végre a' piócák elkekülve henteregtének immár a' porban, eltorzítva egész lényökben, mikint részeg patkány a' pincze hordai között. 'S egyszerre, mint egy nehéz, még soha nem aludt álomból felriadva, felugrik Béla a' sima padlatról, keblére emeli a' szunyadó Irmát és az öreg grófnőtől észre sem vétetve, fülébe sugja e' szavakat:

„Irmám, holnap, azaz: 18** évi majus 13-án délelőtt 11 órakor a' budai tunnelben ismét látandjuk egymást — hallod, Irmám?“

„Hah! hallo! szavaid varázs csengetyűjét, — az alagutban? — jól van! —“ így válaszolt szintén mintegy álmában a' szép hölgy 's ujra elaludt; álmában égi seraphok zengzetével játszott, és lázas rángatózások között siri csendben e' lört és értelmetlen hangok rezegtek elő „a' lágy párnák“ közül:

„Mahomed paradicsoma —! Verböczi tripartituma — Chansons la carmagnole! — Oh, érzem a' nőnem hivatását — oh, Schulcz — testvérpár! — fenn az égben — angyalok hár — fáz — nak. — Tehát holnap majus 13-kán délelőtt 11 ó-ra-kor — ah, hah, hnrh!“ És ő aludt.

Pihető keblére balzamos aetherből készült rózsafelleg nehezkedett. Honnan? nem tudhatni.

Béla haza sietett. Mellenye alatt már is sirvirágok fakadoztak. Ép arca elfogyadt, 's arczbőrére az ismeretes gyanus hektikus pirosság veres foltjai ülepedének le. 'S tessék hinni bármit, de én azt hiszem, hogy ő semmi esetre sem leendő többé képes sokáig megbirni az élet küzdelmeit. Mert nem is gyerekség osztán annyi baj egy ember ellenében.

IV.

HEAUTONTIMORUMENOS.

A' sors megrészegült és mámoros szeszélyében, mint virágot hervasztó pók, keblek boldogságán élődött, hogy illy életsorvasztó mesterséges hálót birt fenni.

Ismét: gr. Táray Béla.

Az első fejezetben a' budai alagutban láttuk a' fiatal óriást. Ott láttuk Irmát is. Már most megfoghatjuk, miért láttuk őket ottan 18** évi majus 13-án d. e. 11 órakor. A' mint t. i. a' nadályozás kínos perceiben egymás között elhatározták, úgy történt. A' kitűzött időre mindkét fél annak módja-rendje szerint megjelent ugyan az alagutban; azonban, uraim! egy titkot sugok meg önöknek, mellynek halatára tarkótokon a' legkikeményitettebb inggallér is szerényen összezsugorodni kénytelen, — egy titkot, hölgyeim! melly, ha értéstökre esik, kebletek átlátszó mellényeinek kivasalt csipkéi össze fognak húzódni, mint azon mezei virág, mellynek nevét ugyan nem tudom, de melly a' nappal kifejtett szirmokat piczinke bimbóvá vonja össze a' napnak alkonyán. Elmondom a' titkot:

„A' fiatalság hű bele-Balázs módjában gondolkozik, határoz és cselekszik!“
Oh, igen, fájdalom! igen.

Mert a' budai tunnelnek két egymástól elkülönzött ága volt, azon tervek

egyike szerint, miket egykoron az 'Életképek' is közlének műmellékletül. De e' körülmenyt a' boldog pár kifejejté boldogtalanságában a' számításból. Ők csak azt határazák el, hogy a' fent leírt időben találkozandnak az alagutban, de hogy mellyik ághban, mellyik oszlop alatt? erről tanakodni egyiknek sem jutott eszébe. — Rövidlátók vagyunk, nyájas olvasóim! mióta 's mig fiatal ember avvagy kisasszony a' nevünk, 's a' szerelem szinpadán, ha mi vagyunk a' működők, meg vagyunk fosztva azon gyönyörtől, hogy minmagunkat színházi tárgyközelítő látcsöveken szemlégethessük. Pusztá szemmel kell megállanunk 's e' pusztaságot oh, mint kápráztatja gyakorta a' lámpafény és más egyéb!

Három óra hosszat kergették egymást az alagut ragyogó aknáiban. A' balsors ugy hozta magával, hogy mindkettő ugyanazon egy irányban haladott szüntelen, 's ha jobb szelleme sugallatából ellenkező irányra fordult az egyik, ugyanazt sugá azon perczen a' másiknak gonosz szelleme is, és ismét ott valának, hol elébb. Akarjátok, hogy ezt motiváljam? Ki fogta valaha motiválni a' végzet eljárásait, melly ész és értelem nélkül kondorítja össze mindig a' kötelekek szálait?

A' budai tunnelnek a' Krisztinavárosbanyló részén szüntelen nagy száma szokott lenni a' bér- és társasági kocsiknak. Az utóbbiak közül minden félórában indul egy a' budai hegyekbe, 10 váltó garasért személyenként. Ismeretes dolog.

De az nem ismeretes dolog, hogy azon két személy egyike, azon rövid, de erős kebel, kit e' beszély elején repkedő frakkban láttunk rohanni az alagutban, most néhány futtatási óra lefolyása után, nagy lelkendezések között napvilágra bontakozik az alagut sötétes aknájából, 's a' készen váró társas kocsiba veti magát, melly csak két személy hijával volt már, egyébként egészen megtelve.

A' koci előrészeben szemközt ült egymással két fondor kinézésű nőszemély. Egyiknek arca olly sürü fátvollaral volt eltakarva, hogy az ember azt sem tudta: halálú van-e a' kalap alatt, vagy élő emberi arc? A' másik — alkalmasint gyakori szokásnál fogva — szüntelen ugy tartja két karját, mintha mindig gyermeket szoritana velök ölébe. Csak annyit mondok, hogy mi többet tudunk a' társas koci összes vendégeinél, mert mi e' két nőt alkalmasint már közelebbről ismerjük.

Ama fiatal férfi, kinek sarkán nagy ezüst sarkantyú fehérlett, beleült a' koci hátsó zugába, a' fáradalom erőt vett rajta ugyannyira, hogy csakhamar anda szunnyadásba mélyedt.

„Még egy személy! no kinek tetszik?“ kiáltá a' bakján felnyult kocsis, 's szemeit körüljáratva nagyokat csettentett suta ostorával.

„Megálljatok!“ rikolta egy körülbelül 28 éves hájos hölgy az alagut torkolatából.

„Megállj! — praenumerirt!“

A' mint e' nő karját előre terjeszté, keze tövén egy arany karperecz látszott fürdeni a' nap sárga sugaraiban.

A' hölgy a' kocsinak nevezett buzahombár, alias: szűszék hátulsó részén nyitva tartott ajtaján föllépett 's a' még üresen levő zugba betelepedett. Szemeinek izzó állapota 's keblének vakító fájdalma volt oka, hogy észre nem vevé a' fiatal embert, ki átellenében ült a' hasonszerkeztű zugban.

ÉN pedig ugy veszem észre, miképen olvasóim előtt e' két alak szintén nem egészen ismeretlen. Mi türes tagadás benne, biz az egyik Béla volt, a' másik Irma.

Mi váratlan és meglepő találkozás!

Irma végre nagy nehezen elhelyezkedék a' kocsiiban, suhogó ruházatának tömegével, 's körül kezde tekinteni szemüvegével a' tág kocsiiban. Fészkelődései közben reá talált hágni sarkával a' fiatal Béla tyukszemeinek egyikére.

Ez felriad, felpillant. — Irma is rá pillant a' napernyő alól.

„Hah! mi ez?“

„Hah! mit látok?“

„Hah! való-e ez?”

„Hah! álom-e ez?”

„Igen, igen! ez mind való!”

„Nem, nem! ez nem lehet álom!”

Szükség-e mondanom, hogy a két érző kebel e rövid, de mindent kifejező kölcsönös nyilatkozatok után azonnal egymás nyakravalójába rohant, melyeknek csokorredőiből csak ritkán, mint egy-egy eltévedt holdvilági hang, bűgött kifelé e pár szó: „Angyala mennyországomnak! — Mestergerendája keblemnek! — Oda-kün ebédünk, ugy-e, a zöldben?” sat.

A viszonzlás kéje kit ne kábitott volna el még valaha? S azon komoly lelketű férfinak, a fiatal óriásnak, kinek mély érzelméhez hasonlót még nem érzett ember, tulságos elolvadásán, reménylem, ásitani nem fog senki. Oda volt ő egészen.

Elragadtatásában kikapja oldalzsebéből a „nemzeti újság” egyik közel számát s az ölelésközben, átpillantva kedvese hóvállain, üdvképrázó szemekkel olvasni kezdi a lelkes fekete betűket, mikben annyi komoly és való érzelem, annyi átviharzott lelki szenvedések martyrkinai nyilatkozatai kárhozatosan. E lap rendkívül dicsekedett Béla rokonszenvével, min, úgy hiszem, szintén nem fog csodálkozni senki.

Ezalatt a Laszlovszky-majorhoz ért a bárka. A lovak megállapodtak, a kertsövény körül ácsorgó fiuk kinyiták a kocsai ajtaját, s ekkor vevé észre a boldog pár, hogy ki kellene szállania. Ugy is tön, fájdalmas szívvél bár, de nem volt mód benne, tovább is a kocsiban maradhatni. Valamennyi utas a continensre lépett, s a kefék fiuk által megtisztítva, ment kiki, merre kedve tartotta. A boldog pár karra füzte egymást s haladott fölfelé a zugligetbe vezető uton, a nélkül, hogy tulajdonképen tudta volna, hová és minek megy? De hiszen nem elsők ők, kik így járnak az élet utain.

Utánok mintegy 15—20 lépésnyi távolságra azon két nőalak lépdegélt, le nem vonva róluk figyelmes pillanataikat egy perczre is, — kik a kocs előrészében is jelen voltak, s kiknek egyike átláthatlan sűrűségű fátyolt viselt. Egymás között nem szóltak semmit, csupán a fátyolozott hölgy mormoga egy izben illyfélélt: „Itt az ideje, hogy ezen czudar, elbizott népet valóra ébreszszük valahára!” — Egyéb-iránt menésközben gyakran meg-megrángatta egyik a másiknak ruháját, mit kölcsönös titkos figyelmeztetés jelének kérek vétetni.

Utközben valami jutott eszébe Belának.

„Ugy, igaz! hát miért nem jöttél a kirendelt órára az alagutba?”

„Igazság! most jut eszembe, hát ön engem illy csufosan tudott reászedni?”

„Kicsoda? kicsoda? hogyan?” — E kérdések egymást üzek most. A mikre megis jöttek azután a kölcsönös felvilágosítások éppen ollyformán, mint ezt a dolgok állásáról immár tudósított olvasóim akármellyike tenné önmagának. S ha ne talán találkozni valaki, ki minderre azon észrevétellel lépne föl ellenem, miképen a két boldogságraktárnak ezen kérdezősködések kissé későn jutának eszébe, — annak csak azt felelem, hogy ha ő is kissé meggondolná azt, miképen elszórtabb natio nincs a föld kerekiségén, mint a szerelmesek; hogy ezek éppen nem tudják, mit kérdezzenek, mit beszéljenek elebb, s hogy náluk holmi „logikai egymásután”-nak plane nincs sem hire, sem hamva, — ha mindezt meggondolná azon valaki, bizonyosan nem jönne engem haszontalan észrevételével háborgatni elbeszélésemben. Ennyit szerény válaszul. Ha kell, többet.

Elég legyen csupán a szerető pár kölcsönös felvilágosításának eredményét elmondanom, melly röviden abból állott, 1) hogy elismerték, miszerint könnyelműek valának a rendezvous helyének meghatározásában; 2) hogy a budai alagutnak két ágra építése szerelmi találkozásokra nézve a legveszedelmesebb institutio, s

vége 3) hogy egymásnak kölcsönösen megbocsátának 's kebleikben ismét a' régi boldogság ütötte fel sátorfáját.

E' közben mindig tovább haladtak a' kövecses gyaloguton, mellynek partjait zöld gyepek 's különemű fatörzsökökből kinőtt lombzatok szegélyzik be, részint pedig be is árnyazának. — Kapjak-e az alkalmon 's beszéljek-e a' természet szépségeiről 's alkotója iránti legmélyebb hódolatomról? Oh, én nem szólok. Mert meg vagyok irva régen, hogy legvalóbb, legmélyebb érzelem és szenvedély az, melly nem nyilatkozik szavakban. Innen van, hogy a' magyar nemzet költői, kiknek nagyobb része minden karácsonyra ír egy verset, oly k i m o n d h a t a t l a n mélységgel éreznek.

'S oh, mint üdvözült egymás birtokában, az anyatermészet zöld ölén 's Irma jótékony napernyője árnyékában a' két szerető szív! Párbeszédöket pontról pontra követnem nem lehet, de nem is szabad. A' ki vőlegény volt már avagy menyasszony, ugysis fogja tudni, mit beszélt szíve tárgyával egy nappal a' lakodalom előtt, — a' ki pedig nem volt még sem egyik, sem másik: annak kívánom ugyan, hogy segítse Isten minél előbb e' zöld ágára az életnek, de annak nem mondhatom el a' szerető pár lakodalom előtti beszédeit.

A' két rejtélyes nőalak folyvást követé lépteiket.

* * *

„Tehát ott valál és csupán és kizárólag engem kerestél, Irmám, te szende bimbóm?”

„Kit mást, mint önt, Béla ur, önt, tisztelt barátját az erénynek?”

E' szavakat mondák, midőn a' Fácánhoz vezető gyaloguton csaknem azon helyre érének immár, hol — köztudomás szerint — egy 4—5 lábnyi magas 's csaknem ilyen széles barlangnyílás ásit az utra.

Béla, a' mennyire rövid karjainak hatalmában állott, átkarolá Irmáját 's figyelemmel kísérte ajkainak minden lehelletét.

E' pillanathoz bizonyos belső megrázkódás jelei valának észrevehetők a' szelíd Irmán, azon rázkódások, miket rendszeren e' közönséges szóval fejezünk ki: c s u k l á s. — Mintha az égnek tüzes nyila vágott volna Bélába, úgy allapodott meg rögtön, még tüzezebb nyilakat repítvén meredő szemeiből Irmára.

Épen ekkor értek az említett barlangnyílásához.

„Hah! mi ez? jól hallottam-e? — Hallga!” — és rémitő fülelésnek indul a' fiatal óriás. — „Hallga! — most — most — és ismét harmadszor . . . oh, szörnyű fölfedezés . . . hahahaha! — Ne neked bizalom, odaengedes, hit, vallás, elolvadás! — Ide jöjjetek mind, mind, kiket férfiaknak nevez a' világ, ime itt nézzétek a' csalfa kigyót! Ugy van, kigyót — csakhogy a' kigyó sziszeg csupán, de te, te undok asszonyi teremtés, te csuklod, csuklod, csuklod . . . oh, e' szó örüllté tesz!” — Itt megragadja egyik kezével izzó homlokát, a' másikkal Irmát szorítja karon oly erősen, hogy ez nagyot sikolt fájdalmában.

„Ugyan mi lelt, édesem? Roszul érzed magadat, vagy mi?”

„Roszul érzed magadat? — kiálta fel keserűen az áldozat — oh, csak gunyolódjál, csak kaczagj, viperafajzat, kit, mint fiát a' pulikán, szívem vérével táplálalak én. De tréfához most nincs idő. — Mondd, kicsoda a' kárhoznak azon fia, ki téged a' jelen perczen e m l e g e t n i merészel, emlegetni, mondom. Csuklásod azt nyilvánvalóvá teszi. Szólj!”

Irma nem tudott magához jöni, részint a' véletlen és csakugyan erős csuklás, részint a' bálulás miatt, 's csak e' pár szót mormolá fogai között: „Kincsem, nagy számár vagy!”

„Mi volt ez? Már most szakadj rám, mennybeli boltozat! — Vessz tehát polokba . . .“

‘S már-már meg vala gyilkolandó az ártatlanság áldozatát, de e’ perczben ére oda a’ két félig ismerős rejtélyes nőalak, kiknek egyike Bélát, másika Irmát ragadá karon és nyakon. Egy pillanat mulva mindnégyen benn valának a’ barlangban.

Ha gyufát hoznak vala magukkal, talán a’ sötétséget is eltávolíthatták volna. — A’ két szerető kábulva rogyott le a’ sötét kövekre. De hiszen a’ sötétség legalább nem kemény.

— „Elbizott czudar nép!“ — kezdé a’ lefátylozott halálfü, Botrány Eszter grófnő — halljátok a’ végzés szavait. Régen kellett volna meglepnem titeket e’ titokkal, mit csak mi ketten bírunk itt — én és e’ dajka, kit „Rodonyay ur“ igen jól fog jsmerni.“

„Ismerem“ — rebegé Béla.

— „Elmondom tehát, figyeljetek. Azt hiszi az ur, hogy az ur az ő Rodonyay-család ivadéka?“

„Hizelkedem magamnak“ — válaszola elkékülve a’ fiatal óriás, ‘s keblét régi gonosz sejtelméinek egész táborra lépé el.

— „Ime tehát itt e’ pergamen, — folytató a’ szörny ‘s előmutató „egy nemét“ a’ devalvationalis rovatnak — ez meg fog önnek magyarázni bővebben mindent. Én csak igen röviden adom elő tartalmát.“ — ‘S mindnyájan hallgatának, mikint a’ csendes völgy hallgatja éjfélnek idején a’ bagoly huhogásait.

„Nagy ég! mit fogok hallani!“ — kiálta Béla ‘s fél térdre ereszkedett.

— „Mit? bizony meglehetősen borzasztóságot. Nyargaljon tehát kissé vissza emlékezete paripájával a’ közel multba. Tudni fogod, fiatal óriás, ‘s tudja az egész világ, hogy a’ tavali nyáron számtalan szerencsétlen árvavármegyei atyánkfia követe el népvándorlást Magyarország fővárosán keresztül jobb hazákba. Inség, nyomorúság üzte őket. A’ karavánnak egyik kiegészítő része egy hitvány kis talyiga, mely elébe két fiatal óriás-szerű ló volt fogva, a’ fővárosi utcák zajában elvesztve eszméletét, egyenesen a’ vácsi utca szegletén levő műáros-bolt csinos kirakatainak ment neki, bezúzza rudjával a’ szekrénynek egy-két ablaktábláit, tönkre silányítva egy pár csinos festvényt. — A’ talyigában három személy ült: a’ dult keblü atya, az anya ‘s egy kisdud csemetéje a’ családi élőfának. Az utcai botrányra tömérdek nép gyűlt össze. Az árvaik rimádkodtak, jajgattak, mert erszényök a’ kárpótlást nem bírta meg. ‘S a’ nemesszívü műáros, a’ nyomortól megindulva, el is határozá csakhamar agyában, hogy a’ kárt önmaga térítendő meg magának.“

„Oh, kiejaim vihara, ne rágasd szívem feszült hurjait! —“ kiálta Béla ‘s hangja mindinkább haldoklott.

— „A’ kis fiut, ki a’ szekérben siráncozott, egy jelen volt nemeskeblü magyar nemes, tek. ns nzts és vzló Rodonyai Jakab ur, több t. vmegyék főfő táblabírája ‘stb. kéré ki magának a’ szülöktől ‘s azonnal meg is vásárlá tőlök, daczára minden ősiségnek és zálognak, örökre, akkori közép becsáron, három ezüst huszason. Azután haza vitelé ‘s úgy nevelé a’ jámbor agg legény a’ csinos kis Jankót, mikint saját gyermekét nevelhette volna. E’ társnóm itt, dajkálkodott fölötte“ — ‘s rámutatott azon nőszemélyre, ki vele együtt jelent meg a’ barlangban ‘s kit e’ történet folyamában már láttunk néhány perczre a’ fiatal óriás házi butorai között.

„Oh, halál, mit mosolygasz felém olly keserűen?“ — kiálta fel a’ mindinkább roskadozó. — „De nem, nem! — légy férfiu Béla — hallgasd tovább! kérem, tovább — kérem!“

— „Nem sok hallgatni való van immár hátra. Az árva családapa ugyan tovább hajtott szekérével, nem tudom hova; de az anyát, a’ különben még fiatal erő-

ben levő derék személyt, én fogadám magamhoz szolgálatomba, bizonytalan időkre.“

„Mi — micsoda . . . ? jól hallottam-e?“ — reszkete Jankó.

— „Ugy van, ugy. Én házamba fogadtam őt; eleinte jól is viselte magát, nem-sokára azonban nekiadta magát az életnek, kalapot, fátyolt, suhogó ruhákat, karpereczeket kezdte viselni 's olly kisasszonynya fejlődött, hogy az egész világ leányomnak hívé őt. Utóbb — mint te legjobban tudhatod, Jankó — nyilvánosan, szemem láttára, saját házában a' szerelem plátói epedéseinek is helyet engede szívében. Ezt többé nem szívelhetém. Attól tarték már, hogy lassanként engemet is kitúr a' házból. 'S én ez elbizott, hálátlan népet meg akarám büntetni.“

„Irgalom! irgalmazzon, asszonyom! — a' hölgy nevét kérem!“ kiálta Jankó, még egyszer felkézre ülve az elátkozott barlangban.

— „A' hölgy épen itt van. Neve tulajdonképen Hancsa, ő azonban Irmának szereté nevezni magát.“

„Irma — ah!“ — ezt olly élesen sikoltá el Jankó, hogy illendő leírását hiába kísérteném meg, azután összezsugorodott tökéletesen.

„Mit hallok! te fiam? — te édes kedves, kis Jankóm? Zatraczeni!“ — sikoltá, ha lehet, még élesebben a' bájos Irma, jelenleg Hancsa, 's anyai érzelme egész erejének szabad működési tért engedett.

De néma és pusztá lön a' barlang. Nem szólott benne senki, csupán a' csalódás keserves érzelme rázkódtatá meg dobogásával időszakonként a' barlangot, mi közben a' két ördögi nőszemély metsző nyihogással nyilatkoztatá ki kárörömét.

Az ál Béla még egyszer és utoljára nyitá fel szemeit.

„Irma — Hancsa! — szóla alig hallhatólag, 's ugy tetszék, mintha mérlegelné e' két szót — oh, Irmám! te csupán anyám volnál, oh, te csak és csak anyám vagy, — egyéb semmi! ? — nem az — fáj keb — lemnek, hogy — kikoptam — az ősi Rodonyay-családból, hanem csak az őli meg — életemet, — hogy te — szende bimbó, — kizárólag — és csupán — anyám vagy! — meghaltál — szenvedély, — meghaltál Béla, — halj meg tehát te is Jankó!“

A' hektikus pirosság, melly képen tündöklött, sápadt halálszínben ömlött el egyszerre egész testén, 's a' nagyszerű remények tanyája, a' fiatal óriás, elpusztulva romokba dülve hevert anyja és a' semmiség öleiben. Ő nem volt többé! Exspirált.

A' két vigyorgó sátán még egy pár léghasító kacaját küldte ki magából, azután megtelve diadalérszettel, visszaballagott a' Laszlovsky-kerthez; ott kocsiba ültek 's Pestre robogtak.

— A' Nemesis sűrű poralakban repült utánok 's nem hagyandja el őket talán soha, mig Pesten tartózkodandnak.

Irma, alias Hancsa beljebb ballagott szomoru szívével a' Zugligetbe, 's okulva a' történteken, ismét egyszerű szolgálóvá szegődött egy hegyi majorba. 'S a' ki nem sajnálja a' fáradtságot, meglátogathatja a' szerencsétlent, 's megláthatja, mi csüggedten buzgalommal feji ő minden hajnalban és alkonyatkor a' major teheneit.

Éjfélnekint meg-meglátogatja kétszeresen kedves Jankója sirhalmát, mit csak egyedül ő maga ismer széles e' világon.

Oh, nyájas olvasóim, ilyen szomoru az élet!

K a j á n Á b e l.

U T I E M L É K L A P O K .

1845 - ről.

II.

T O K A J .

(Folytatás.)

Az angolok, kik Magyarhon e' tájékára vetődnek, legérdekesb kötelességökül hiszik, a' tokaji hegyet meglátni 's tetejére felzarándokolni. Én is jónak láttam, az angol példát követni, 's kényelmes uton haladék fel a' gyönyörű csúcsra. — A' szőlők alján elterülő temető mellett el, és a' szőlők közt fel, szagos violákkal mintegy behintve kékellő puha gyepen, zarándokolek a' csúcsra. Tokaj egész határa nagyrészt csak e' hegynek a' város felé eső részére terjedvén ki, a' lakosok egy pár tehenecskéiket a' Kopasztető oldalain legeltetik. — A' mérhetlen láthatáru, tükör-síkságu alföldről Tokaj felé jövő utasnak a' magányosan feltornyosuló nyulánk halmot képezni látszó tokaji hegy kecses látmányul fejlődik ki a' távol zománczos ködéből, és a' közeledő felé mindinkább növekedvén, azon méla gyönyörérzettel nyugszik rajta hosszasan a' szem: hogy most a' világ legnemesebb szírhalmát látja. — A' tetőre érven, itt egy négyszegű keményforma fa-alkotmányt találtam, melyet, mint hallám, mérési pontul mérnökök tétetének ide. — Az ugynevezett Kopasztető gypszönyege alól barna szirttáblák állanak ki, megannyi összedüledezni tetsző sirkövekként. — Ki mondaná meg, hogy mikor valának e' szirtuskók ifjan fehérek; 's hány évek során átfüzdött idők köde nyaldosa 's hány zivatar kormai tapadának felszínökre? — 's hányszor lehetének tanui a' magyar egyetértésnek, 's az ezzel folytonosan karöltve, de részeg lábakon bolyongva haladó magyar szabadságnak? — Nem levén senki körüllem, ki együtt éldelte volna a' messzekilátás gyönyöreit, egy kőszirtre települvén, némán nyugodva nézdelém és találgaták szemeim a' messze láthatár ezerféle homályos tárgyait.

Barnult sziklák felett

Olly jólesik nekem,

Hazám vidékein

Körültekintenem!

Szemeim legelőbb a' kékes fényben lebegő elláthatlan alföld áldást rejtő 's egyszerű lakosainak mégis olly kevés áldást juttató síkját fogák fel tükrökbe. — Nem láttam, 's nem tudtam találni e' mérhetlen sikon tán semmit, mi kecses és szivemelő nyugpontul szolgálhatott volna szemeimnek. — Közelemben mindenütt csak inséget és veszélyt, tova pedig éktelen síkságot és hasztalan dögleletes restséget, nádasokat láttam. Alattam keletre, nyugotra és délre a' gáttalanul csapongó Tiszát láttam, melly futásában mindenfelé a' síkságot mértföldnyi szélességekben borította el, 's a' nyomoru helységeket inséges zár alá véve. A' szem a' messze láthatáron mindenfelé csak vizárt, ezek közé szorult helységeket, terjedt lápokát, roppant nádasokat, sás- és kákával 's zeketyéssel zöldellő posványos rétségeket talált; és a' rakoncátlan áradásu víz, szerterohanva ömlő hullámival, pusztítólag borítá el a' védtelen földmivesnek összes reményei, sovány ételme és számtalan águ terhei szűk alapját 's forrását, keserű verejtékkel mivelt csekély földcsekjét.

Ide illenek a' költő kemény szavai:

Az ország visszafordul,

Ugy mint Árpád lelé,

Regényes bús vadonság

Ásit az ég felé.

'S dágványos út, kidőlt ló,

Száz tenger egy helyett:

Rút posvány és morotvák

A' föld rongyolt sziget. —

Mért itt e' tenger? — Bodrogod, Tiszád

Törvényt nem ismer, — és ez nagy hibád.

Sok víz ez ennyi borhoz! Ébren állj!

Hogy el ne rontson a' víz és vizály!

A' Tisza árja három év óta bezzeg vágatva rohan és mikorra a' szabályozó erélyesek megérkeznek, mindinkább több-több termő földet változtat át a' feneként tovább-tovább harapódzó ár dögleletes szunyog- 's békatan'yává 's éktelen posván'yá.

A' nép keserve, inségszózata

Fájdalmaidhoz uj fájdalmat ad, —

'S hogy több legyen még, van — borus hazád! —

Erre, erre, vezér uraim! itt van az igazi magyar bőség és jólét — egész az éhhaláláig és belefulásig. Itt élőképben látható: hogy az országos hanyagság a' Kanahan földet mikép süllyesztí inség terévé! *) — A' kebelt foglaló inséges látmány csodálásába mélyedve, sokáig üldögéltem a' szabad tetőn, és fájó szívvel bámultam le a' sík hazára, melynek fiairól azt regélik, hogy bőségben úsznak, és mégis a' legnagyobb résznek a' jólétről fogalma sincs. Lenéztem azon fősvény és sivatag hazára, hol csak víz az úr, csak ez nevezheti a' földet biztos tulajdonának, de lakosai nem. — Majd vigasztaló látmányt kereső szemeim kelet és éjszak felé fordultak; azonban erre is a' zöld hegyek alján csak határtalanul hullámzó víztükröket láttak, — ezeken túl pedig szőlővel koszoruzott hegyeket, de a' melyeknek arany gerezdű terményei beestelenül esnek zsidók martalékaul. — A' hanyatló nap arany sugáritól és dús nyári fénytől előzőnlött hegyek zárak el messze észak felé a' láthatárt 's csak sejtteni hagyák: merre van a' haza, melynek fiai keblében a' fiui hő szeretetet és engedelmességet csövekkel gidelgetik. — Szerettem volna mellém felhívni józan haladó népboldogítóinkat, hogy e' magasról, onnan a' sík és hegyes magyar földet jó messze beláthatni, mutatnák meg, ez ezer éves pangásban sinlődő hazának melyik zugában él közös jólét, mely táján ismerik, uri laktól kezdve a' pór kunyhóig, a' jólétet? pedig hiszen van föld, mely teremne, van víz, mely nedvesítne és emelő erőül szolgálhatna; — van bor, mely kéjre gyujthatna és terem eleség, melyből jól lehetne lakozni. És mégis, uram! merre, hol tenyészik e' hazában a' közös jólét 's merre — merre nem küzd ur és pór egyiránt szegény 's egyformán rájuk nehezült sulyos állapottal! — Szomorú haza 's beteg kor: midőn a' bőség mellett éhenhalással küzdenek a' föld fiai.

Megjártam ismét a' hegy csucsait,

Csak a' teremő állhat maga itt;

Lenéztem, 's kis férget látott szemem,

Ki egymást eltiporni vágyott. —

Elhagytam a' magas világot

'S mondtam: fereg! hozzád ereszkedem.

A' messze hegyek megé lealkonyuló nap sugárai elhalványultával én is lesieték a' szép hegy esendült tetejéről. A' tokaji hegy nyugott lejtőjén T a r c z a l terül el, 's felette a' T r é z i - h e g y e n a' hasonnevű kápolna áll. — A' tokaji szőlőtöke-ültetvények olyanok, mint a' jó költő: ennek nincs betanult műszabályra szüksége, — a' tokaji szőlőtökek is rendtelenül össze-vissza ültetve. — Tokajban legnagyobb szőlő-birtokosoknak mondták Becknét és Oláh Miklóst; és én csodáltam, hogy e' nevek a' távol borkedvelők előtt legkevésbbé sem ismertek. Mi mindig panaszkodunk, hogy borainknak nincs keletők; ez nem csoda, mert nem szereznek nekik természetők hitelt, hanem minél hamarabb zsidó kézbe juttatják; míg a' kedves rajnai 'sat. borok nagyáru természetők biztosító pecsété alatt kerülnek a' világ-kereskedésbe. Nem jó lenne-e a' hegyaljai borketre is, ha a' nagy természetők saját neveik alatt adnák át terményeiket a' nagy községnek! ?!

*) Ez „uti emléklapok“ múlt évben irattak. Most már örvedetesebb kilátásokra nyit alkalmat itt is Széchenyi gróf buzgósága.

III.

MISKOLCZ ÉS EGER.

Tokajnak az emberi fogalmon szinte felüljáró iszonyatos rázásu következtén áthaladván, a' tengernyi ár hullámitól paskolt szűk uton döcögöttünk Keresztur felé. E' tájon valakitől azt hallottam, hogy K e r e s z t u r o n 1800-ik év előtt az orosz udvarnak sok éven át egy csapat katonasága lakott, mely itt az orosz udvar számára bört szedett. — Mult idők, mint a' lengyel függetlenség! — Utunk egy darabig jó volt, de egy kis helyen ismét rendkívül döcögős lett, melynek okául mi azt találtuk, hogy az utszélén karó tetején kitűzve egy vámkereket látánk. Ezért mindjárt nem csodálók, hogy a' vámozott ut rozabb vala az ingyen készített megyei utnál. Így van ez mindenfelé a' vámos utakkal, 's a' vámos urakról is elmondhatni: csak ők a' vámot beszedhessek, az ut jókarban tartását a' mindentudó Isten gondjaira bizzák, és gondjai közé számítják. — Ebédet S z e r e n c s e n ettünk. — Szerencs most már semmit nem mondó városka; a' formátlan avult kastélynál — melynek egy része most csak magtár — egyéb nem mutatja, hogy hajdanta a' hatalmas és erős lelkű Rákóczyak egyik főfészke volt. —

A' kastély körül andalogtamban Kölcey sorai ötlének eszembe :

Fejdelmünk hajh! — vezérünk hajh!

Magyartok gyászban ül,

Még leng a' szellem töletek,

'S már lelke sem hevül! —

— Bujdosóknak sirja te,

Pontus határain,

Nem leng egy sohajtás feléd

Hűv ének szárnyain!

Titkon borong a' génius

A' néma hant fölött

Hol lángoló szív 's honszerelm

Váltottak életet! —

A' hosszan megnehezült idők viharit átküzdött agg ref. templomot csak körüljártam, 's elindulásunk után jutott eszembe, hogy Rákóczy Zsigmondot e' templomba temették el, 's ez okon ennek itt lehető sarköve megláthatása végett meg kellett volna a' templomot nyitlatnom. — B e k e c s e n fürdőházat láttam. — Utitársam egész uton azzal mulattatott: hogy az ut szélére nyúló vetéseket vizsgálgatva fel-felkiáltott: hála Istennek, valahára már r o s z termés lesz! A' Hernád partján G e s z t e l y nevű helységet érök, hola a' falu közepén egy emeletes urilak összeomló maradványai küzdének az enyészettel, melynek Orosz nevű néhai uráról azt beszélék, hogy Döbrögi hű példánya volt. Milly nagy kár, hogy minden Döbröginek egy-egy Lúdas Matyi faju oktató nem jut, a' ki a' mogyorópejjel emberségre tanitná a' patriarchaságok kezelőit. — O n g á n túl a' gyönyörű nyulánk Sajó-völgy tárult fel szemünk előtt szám nélküli falvaival. — Az uthoz nem messze két halmocskát mutatának, t a t á r halom névvel említve, 's mondák: hogy a' tatároktól IV. Béla korában leölt magyarok hamvai nyugodnának ott. — Beh messze van a' magyartól még a' feltámadás! A' Sajón több gyönyörű köhidak vezetnek át. A' diósgyőri völgy torkolatában nyájasan fehérle és veresle felénk a' nagy tűz romaiból ifjodva kiépülő Miskolcz.

M i s k o l c z derék város. Főkép kereskedési tekintetben érdemel figyelmet: az alföld és felföld közt ez a' kereskedési összekötő pont. Ezért igen sok izraelita honol keblében. — Az Isten bűnül ne vegye szegény fejemnek: én a' zsidó szeretem, és minden emberi jogot ohajtanék neki megadni; de mégis legjobb szeretném, ha oda költöznének, a' hol a' manna hull, — mert ők — a' nagyobb részről szölok — valódi pióczák köznépünkön. — És az legszonyubb, hogy erre minden fogadóban csak zsidó fogadóst találni. Ez már valódi következetlen ostobaság: a' zsidónak a' kereszténnyel tilos egy edényből enni 's inni 'sat., és mégis ő vállal fo-

gadóságot, mely vállalatnál pedig a' leghajlékonyabb közlékenységre van szükség; ő, a' ki nem hitsorsosától törvényei szerint teljesen elzárkózni köteles. — Ez olyan épen: mint, hogy a' magyar nemes született katona; és hogy nemesek — a' legügyesb lóköttők és szegény-legények.

Miskolczon legérdekesb épület a' megyeház, egykissé félre helyen. A' megyei r a b o k d o l g o z ó i n t é z e t é t is meglátogattam. Itt ekkor mintegy 25 rab fűrészeléssel 's asztalosmunka-készítgetéssel 'sat. foglalatzkodott. Műhelyeik a' nagy tűzkor leégvén, ekkor igen szűk volt a' hely. A' váltó munkákért bejövő pénz fele a' rabé, másik fele az intézeté lesz. — Egyebiránt ezt semmi rendszeres javító dologháznak ne képzelje olvasóm; az egész csak arra való, hogy az álladalom kivetendő tagjai az adózók contójára összedugott kézzel ne aludják át az életet illatos börtönükben. Egy rab 1 pengő forintot kereshet körül-belől hetenkint. De jó volna, ha a' nemzeteknek is egy-egy jó adag hánytatót be lehetne adni, hogy az illy kórananyagokat és atomokat messze-messze kihányhatnák! — Az égésnek iszonyatos maradványai Miskolcz épületein még most is látszottak. Egyebiránt Miskolczon semmi igen érdekest nem láttam; leginkább csak szép tájkának a' hegyoldalon feketéllő ref. templom mellőli szemlélése gyönyörködtetett. Az egész láthatáron az óriási teknőhöz hasonlító nyájas Sajó völgy nyula el, mellynek ölén a' nap fényében az átkigyózdó folyam ezüstje ragyogott és zöld ligetek közül számtalan falvak fehérleének. A' diós-győri völgy kies torkolatára csak átpillantek, de kebelébe nem mehettam el. — A' borsodi ifjakat, kikkel megismerkedém, olly szives- és kedélyeseknek találám, a' mint őket előlegesen rajzolák. — A' színház — a' legelső magyar színház — is leégvén, ittlétemkor egy fogadóban játszanak a' színészek; 's mivel én épen a' színpad melletti szobában valék szállva, legüdvösbnek hívém: a' színészek nézdelésével tölteni el az estét, reménylén, hogy itt legalább a' helybeli hölgyvilágot megsemméltelhettem; — de nagy meglepetésemre egyetlen egy hölgnéző sem jelent meg; 's én nőiket zár alatt tartó törökök közt hívém magamat. — Igaz, hogy a' színészi személyzet nagyobb része még kezdő legénység volt. (Vége következik.)

Csatáry Ottó.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Junius 3. 'B á j - i t a l', vig opera 2 felv. Irta Romani, fordította Deáki F. S. Zenejét szerzette Donizetti. — Adina szerepében Schodelné assz. megszokott jeles játékaival és énekével működött. Nemorinot Reszler úr adá, kinek kedves éneke e' darabban annál élvezetesebb, mert gyöngye játéka nem volt igen felöltő az ügyetlen falusi ifju személyesítésében. Belcoret Füredy úr adá, kinek szép hangja, mely népdalok éneklése közben elbájol bennünket, igen sokat veszít operákban örökös és, ugy látszik, már jobbithatlanná vált rezgése által, mert lehetlen tőle egyetlen hangot tisztán kitarva énekelni hallanunk. Szerdahelyi úr Dulcamara szerepében folyvást bírja a' közönség tetszését. — Ma adták a' nemzeti színpadon a' 'Báj-italt' már hatvanhatszszor; ugyan-e napon adták elő a' pesti német színházban 'Dom Sebastánt', még csak először!

Junius 4. 'Z á c h n e m z e t s é g', eredeti történeti szomorujáték 4 felv. Irta Vahot Imre.

49

Junius 5. Lendvayné assz. jutalmául először 'F é r j é s j e g y e s', eredeti vigjáték három felv. Irta Degré Alajos. — Ervényi ur nőül bírja Bertát, 's mindketten szeretik egymást nagyon 's ugy cselekesznek mégis, mint olly házaspárok szoknak cselekedni, kik egymást nem szeretik: a' nő t. i. elmegy fürdőbe, 's a' férj elmarad tőle. Ugy látszik azonban, a' férj nagyon féltékeny és gyanuval teljes, mert utána

megy nejének, 's a' helyett, hogy őt, mint illik, fölkeresné 's egymással boldogul mulatnának, titokban jö el, álnév alatt, 's így akarja nejét kilesni, magaviselete után ólálkodni. A' sors azonnal bünteti a' vétkes szándékot, 's mert a' kinek feltésre van kedve, okot könnyen talál rá, így történik Ervénnyel és nejével is. A' nem ismert férjnek báró Gyula Viktor felfödözi, hogy ő Bertát szereti 's viszont szerelem szerencsejeleivel dicsekszik; erre Ervényi, hogy magát megboszulja, gróf Révi Etelkának kezd udvarolni. Ez állapot még bonyolódottabbá lesz az által, hogy Ervényi a' szinte titkolózni akaró b. Gyula Viktor nevét veszi fel álnévül, ez pedig Ervényi álnévét (Brezay) használja. Mind a' férj, mind a' nő szenvedik az okatlan feltés kinságait. — Viktor és Ervényi egy szobában laknak, 's ide tér be gr. Révyné, leányával a' szép Etelkával, kit Viktor nem ismervén, azonnal ölelgetni, csókolgatni akar. Viktor és Etelka még a' darab folyamán kívül jegyesekül vannak egymásnak ígérve szülei egyezkedés után. 'S a' fiatal pár csakugyan megtérszik egymásnak, a' mi — mellesleg mondván — Etelka részéről nem igen választékos izlést tanusít, miután Viktor első föllépésével is olly nyersen és neveletlenül viseli magát iránta, ámbár, hisz ez izlés ellen nem lehet kifogásunk, mert meglehet, hogy ő e' tolakodást, csók- és ölelkezési vágyat nem vezi egyébként, mint őszinteségnek, lovagias bátorságnak.

— E' bonyolódáson épül a' vigjáték, melly aztán több, részint megnevettető, részint langyos jeleneteken fonódik keresztül, míg Viktor és Ervényi közt majd-majd párbajra kerül a' dolog. A' párbaj színhelyére jö, Ugróczy nevű elődi közbejárából, Berta 's egyszersmind Etelka, és itt Berta 's a' férj megtudják, hogy egymás szerelmén nincs mit felténiök, mert mindkettő megörzé a' hűséget; egyszersmind szerelmi nyilatkozat történik Etelka és Viktor közt, megvan a' boldog kifejlés. — Nézők igen szép számmal 's a' jutalmazott L e n d v a y n é assz. érdeme szerint zajos tapssal fogadtatott. Egyik felvonás után előtapsoltatott a' szerző is; végül azonban egykedvűleg távozott a' közönség a' nézőhelyről.

Junius 6-án : ,D o n P a s q u a l e', vig opera 3 felv., zenéje Donizettitől, ford. Egressy B. — A' czímszerepben Benza ur köztetszéssel fogadtatott; mellette ,Malatestát' Füredy 's ,Ernestot' Reszler urak kedvesen éneklék. ,Norina' szerepében Paksyné mind énekére, mind játékára nézve jeleskedett.

Junius 7-én : ,M a r i , e g y a n y a a' n é p b ö l', dráma 5 felv., előjátékkal 1 felv., írta Dennery és Maillan, ford. Bérczhavi.

Junius 8 : ,B á n k b á n', eredeti történeti dráma 5 felv., írta Katona József.

93.

Junius 9-én : ,H u n y a d y L á s z l ó', eredeti opera 4 felv., írta Egressy B., zenéjét szerzette Erkel Ferencz. — A' közkedvességű opera ma új szereposztással adatott, 's ez által nemcsak új érdeket nyert, hanem mondhatni, hogy az egész nagyszerű zeneszerzemény számos eddig homályban rejtett szépségei ma tünnek fel először teljes mértékben. Hunyady Lászlót, a' dalműnek mind szövegben, mint zenében főszemélyét, Wolf ur játszotta, 's mind játékával, mind kedves énekével eddig nem ismert fénybe állítá ez énekszakmát. Egyetlen észrevételünk volt, hogy e' szerepet sokkal lágyabban énekelte 's játszotta, mint miként egy hősi személyesítőjétől várhatók, 's elejétől végig egyedül a' szerelmes ifjut tüneté élénk még akkor is, midőn a' királylyal szemközt vagy hős társai közt lépett fel; így p. o. azon lágy és olvadozó hang, mellyel a' királynak Nándor kulcsait átadá, pástorias szerelem dalhangja volt. Ez okból legkitünőbbeknek kell mondanunk éneke azon szakait, mellyekben Erzsébettel (Schodelné assz.) lépett fel, különösen pedig azon gyönyörű párdalokat, mellyeket Máriával (Paksyné assz.) énekelt, ki e' mai estve szinte mindent megtett, hogy szép hangjával és élénk játékával az egész előadás érdekét minél inkább emelje, 's az említett párdalokban, a' második, harmadik és negyedik felvonásban, a' derek zenemű minden szépségeit hatályosan segíté kiemelni. — ,V-dik László király'-t Reszler ur énekelte, ,Gara'-t Füredy, ,Cillei'-t Kőszeghi urak, kik

mindnyájan folytonos tetszésben részesültek a' nagy számú közönség által. — „Mátyás” szerepében Csillag Róza k. a. tette első színi kísérletét. A' fiatal kor tiltani látszik őt még a' színpadi énekléstől, nehogy szép jövőjét kora erőtetés által kockáztassa; egyébiránt mind szép és erőteljes kifejlést várható hangja, mind elfogulatlan játéka után buzditólag fogadtatott és gyakori tapsal jutalmaztatott. — Schodelné assz. (Erzsébet) énekéről és játékáról elég csak említést tenni; a' színházi közönség ismeri 's méltányolja annak minden oldalról lejjességeit. Különösen tündöklék ő ez opera negyedik felvonásában, melynek jelleműs zenéje oda állítható a' külföld classicus zeneszerzeményeinek legszebb példányai közé. A' karok szokott jelességgel emelék az egésznek jó sikerülését. — Egy megjegyzendők van „H. László” és „Cillei” játékára nézve az első felvonásban, mert itt egy nagy, mondhatni, ügyetlen hiba stereotyp fogássá látszik emelkedni színpadunkon. Cillei egy nagy kürtöt visel keresztcsontja felett; miért, miért nem, azt ő tudja. Midőn C. H. Lászlót meglátogatja, 's egymás ellen szemrehányásokra kelnek, C. ezek végeztével az ajtó felé lép 's távozni akar. Ekkor H. László — elég alacsony módon — hátulról neki rohan 's e' kürtöt leczibálja nyakáról; erre pedig C. — igen természetesen — megharagszik, 's az alacsony megtámadónak karddal válaszol. H. László a' kardcsapást a' leczibált kürttel felfogja, a' mire baráti előjönnek, 's hogy H. László heveskedését, illetlen, lovagiatlan megtámadását még szebbé tegyék, Cilleit agyon vagdalják. Azután jó a' király, 's H. László elég szentelen, azt hazudni előtte, hogy őt a' fegyvertelent támadta meg Cillei . . . Így áll t. i. a' dolog a' szerint, a' mint színpadunkon előadatik. Pedig nem így kellene ám állnia! A' megtámadónak, az alacsony megrohanónak Cilleit mondja mind a' történetírás, mind a' dalmű értelme, minél fogva nem lenne érdemtelen kísérlet, ha e' kettős követelésnek a' két szerep személyesítője megfelelni iparkodnék, 's az első megtámadást, kötelessége szerint, Cillei vállalná magára, kinek felé intézett kardcsapását H. Lászlónak nem volna szükséges épen a' Cillei hátáról leszakasztott kürttel felfognia, miután erre nézve valamely segédszert asztalról vagy falról is lekaphat, sokkal nagyobb hihetőséggel. Így nem ferdítettnek e' jelenet torzképpé.

83

Junius 10: „Egy magyar király” eredeti történeti dráma 5 felv. Irta Hugo Károly. — Ezen második előadás czélszerű rövidítésekkel adatott, mi a' különben hosszúra font és cselekményeiben elágazott színműnek minden esetre hasznára volt.

Junius 11: zárnap, vagy is azon ritka napok egyike, midőn még olly tagjai is színházunknak, kik különben deszkáin, legyen bár operai vagy színműi előadás, mindennaposok, p. o. Udvarhelyi M. ur, egy estvére kipihenheték magukat.

Junius 12: „Norma” opera 2 felv., írta Romani, zenéjét Bellini. — Az előadás olasz nyelven történt, 's Ronzi de Begnis olasz dalművésznő mint vendég vett benne részt a' czímszerepben — elég rosszul.

Junius 13: Délelőtti 11 órákor ifjabb Strauss J. zenészetű reggélye adatott bérletszűnással. Az előadott zeneművek többnyire tetszéssel fogadtattak. Mondják egyébiránt, hogy az előadás valami jótékony czélra (?) történt. — Estve a' rendezésében Obernyik K. „Nőtelen férj” című 3 felvonásos vígjátékának negyedik előadását láttuk.

Junius 14: „Ludas Matyi” eredeti bohózat 3 felv., írta Balog, zenéjét Szerdahelyi.

78.

Junius 15: először „Dom Sebastião” opera 5 felv., írta Scribe, fordította Egressy, B. zenéje Donizettitől. — Hosszu várakozás után, békével türetnél mindazon zúgolódások, mellyek e' hanyagság miatt a' közönség és a' hírlapok részéről voltak és méltán hallhatók, valahára feltűnt egy új opera színpadunkon. A' német színházban, az igaz, már egy pár hét előtt adták; de semmi, azért mi is megláthattuk, és pedig szerencsét kívánhatunk hozzá magunknak, mert kik a' német

színházban az előadást látták, zene 's ének ellen nem győztek eléggé kikelni, holott nálunk elejétől végig feszült figyelemmel és részvétellel kísérte a' közönség az előadást. . . De nem is minden színháznak van ám olly karmestere, mint a' mi E r k e l ünk, kinek jeles felfogása 's buzdító vezérlete birta ez új opera kedvességeit illőleg ki-
tűntetni. — A' czímszerepben Wolf ur lépett föl, kinek kellemes lágy hangja 's jeles éneklése és játéka semmi kívánni valót nem hagyott hátra. — Reszler urnak (Dom Antonio) kevés rész jutott szép hangja hallatására, egyébiránt igen jól látszott magát mulatni, mert többször nézett összekulcsolt kezekkel, némán és mozdulatlanul, egészen a' zeneszépségek élveibe merülve, hol a' közönségre, hol éneklő társaira. R. ur kellemes éneke igen sokat nyerne, ha azt több mozgékonyssággal és étellel tudná kísélni előadásközben. — Camoenst Benza ur éneklé, erőteljesen és megható komolysággal. Első felvonásbeli magánydala mind énekben, mind játékban előadásának fénypontja volt. Ben Selimet Köszeghi, Dom Juan de Silvát Udvarhelyi M. ,Abayaldost a' gyönyörű hangu Füredy urak játszották, mindnyájan egyakarattal iparkodva, az előadást minél kedvesebbé tenni. Schodelné assz. Zaydát éneklé. Kell-e mondanunk, hogy ő az est csillaga volt, 's a' jelenetek, melyekben énekelt, az előadás fénypontjai? Illy tűzteljes éneket, ennyi erőt ennyi kellemmel párosítva, ritkán hallhatni színpadunkon. — Nézők minden helyen teljes számmal, 's az egész opera a' legnagyobb kedvezéssel fogadtatott.

18 *)

D A R Á Z S O K.

— Holtig csak nem vernek ki a' világból; bölcselekedék bornyuszeletje mellett egy nyárspolgár a' 'Komló'-ban, koronként nagyokat huzván félrőfös poharából, mellynek tartalma csakhamar belebukott a' tizenhárom próbás hurkanyelőbe.

— Több nap mint kolbász, — halálunk napját is bajosan é l j ü k meg; felele baloldaltól egy varga, nagy bölcselel belátván maga is, hogy é l h e t e t l e n.

— Majd lesz az Istennek gondja reánk; okoskodék tovább holmi rendör, épen e' pillanatban is az isteni gondviselést hagyván maga helyett az utcán, csak azt sajnálá, hogy a' liberiát a' nyakába nem akaszthatta.

A' három gyönyörű mákvirág pirulni kezdett már, 's lassan-lassan kifejtett a' zöldbeszédnek özöne. Embereink a' német fajból valának: csendesek, míg az ész a' sörczégérre fel nem kap, akkor azután bölcselekedő, hetvenkedő — 's leginkább ekkor hánykolódik békés haza ellen, melly őt másfél mázsáig hizlalá. — Ujra megindult a' kerék 's öklét homlokára szoritottan, a' nyárspolgár szakasztá meg a' csendet.

— Nem fér a' fejembe az a' védegyelet; habatolt ismét a' nyárspolgár, csodálkozván, miért szorul meg ugy a' nyárspolgári velő, hogy épen nem fér bele az okos gondolat. Szavaiba vágott a' varga.

*) A' 'Pesti divatlap'-ban f. é. június 18-kán V a h o t I m r é től egy cikk jelent meg: „Egy pár őszinte szó nemzeti színházunk ügyében.” E' cikkben az 'Életképek, színbirálati rovata támadatik meg. — Nem szokásunk, fél évek vézérel megtámadások által akarni emelni lapunk becsét és csökkenti ügyfeleinké; de egészen szó nélkül sem hagyhatjuk az illy kifakadásokat, mert némelly emberek épen a' szerénység ellenében kaphatnak legnagyobb bátorságot. — V. I. ur leginkább e' lapok színi bírálójá ellen intézi kifakadásait, 's azt mondja, „hogy őt, h a k e l l, bővebben is meg fogja ismertetni olvasóival.” Minthogy dolgozó társakul olly férfiakat iparkodunk megnyerni, kik a' bővebb megismertetésnek csak örülhetnek: legyen V. I. ur olly szíves, e' bővebb megismertetéssel minél előbb előállani, mert, ha beszédét pusztá gyanúsításnak véteni nem akarja, ezt tennie k e l l!

S z e r k.

— Honi, honi? minek az a' honi? soha sem lesz a' magyar bőr mégis olly vastag, mint a' német; zsörtölődött a' varga, tulajdon boldogságának esvén neki a' keritőkéssel, nem tudván a' jámbor, hogy önmagával eteti meg a' szurkot.

Utoljára a' rendőrszolga akadt a' gátra.

— Még a' frakk is ujában van e' telhetetlen magyar népnek: — lám, erőnek erejével átíába sinorozzák az embert, hogy még inkább melege legyen; pedig ha tudnák, mennyit szenved a' becsületes ember a' hazáért! — mondá egész elkeseredettséggel az igazságnyele keblének vérző sebére csorgatván a' sörmaradékok.

— Na, csak egy szóval, nem jól megy ez a' világ; jegyzé meg a' nyárspolgár, kinek feje alig tudott megkapaszkodni a' nyakán.

— Még a' lutriban is magyarok nyerne; ez már hallatlan, húszezer pengős ternót csinált egy juratus.

— Juratus! kaffantának közbe a' fülelők nagyot gondolván, mi jó volna néhány fizetetlen contót felróni a' rescontóra, vagy a' felebaráti szeretetben osztogatni, negyedrészig.

— Juratusnak ezután nem dolgozom contóra; munkám árával adós marad, pénzemet a' lutriba rakja; az kellene még, hogy koldus létemre garasaimmal kaparjon el valaki előttem egy ternót.

— Juratusnak egy krajczárt sem szabad kölcsönözni — dictatoroskodék a' rendőr — ezt parancsolja a' felsőbbség! mondá határozottan, felmadzagolván poroszlói tekintélyét az ugorka sürüre, mely alatt van elásva a' bölcs belátásnak kupakos bibliája.

— Terno! terno! ezt meg kell mondanom a' feleségemnek; halblinks, marsch! egyenesedett volna fel a' nyárspolgár, ha a' lenyelt pisztolyok le nem teríték vala őt lábairól, melyekről harmincz év előtt a' lábujak legalább is nyolczan néztek ki a' csizmafejből, mint a' verébfiak, melyek szemtelenül fürödnek most a' drága magban.

Elmennek ők; 's végig hallgatók mi e' badar beszédet, orrfricskáját a' nemzetiségnek, mely lenyűgözött fogolyként tri el a' szunyog csipést!

* A' lófuttatás beveződött; az arszlánfutás pedig most kezdődik Elsler Fanni kisasszonynak diadaltargonczája előtt.

* Miért van a' pesti kövezet a' XIXd. században? — mert nincs benne ö s z s z e t a r t á s.

* E' napokban Fischer „kioszk”-jában két sz — i atyánkfia helyet foglalván, meg akarták izlelni, millyen az a' f a g y l a l t? 's adattak magoknak két „portiót.” De alig kóstolák meg, midőn az egyik nagy neheztelve felszólal: „hej komám” csak kitetszik, hogy a' szegény magyar embert mindenütt csalják, még az ételt is egészen h i d e g e n kell megenni. Illyen a' német! —

* Midőn a' „Spiegel” szerkesztője az „Ungar” gyakori replikáira kissé erősebb „indorsátát” adott a' hidon, egy elméncz azt jegyzé meg: már ez aztán az igazi „S p i e g e l f e c h t e r e i.”

* Boldrininek s z a l m a kalapgyárában a' nagyhidutczában igen szép l o s z ö r - szalmakalapok kaphatók.

* Elsler Fanni kisasszony második felléptekor a' német színházban a' jegyek annyira k a p ó s a k voltak, hogy az előadás alatt még vagy ötven zártsték lett volna k a p h a t ó!

V a s G e r e b e n.

MI HIR BUDÁN?

— Különös állapot, mikor az ember erőnek erejével szeretne valami újat összependeríteni, és semmi sem jut eszébe, vagyis inkább csupa óságokkal találkozik.

Igy például : Pest városa még mindig poros, a' királyutcavégi kövezeten a' csizma még mindig szoros ; — az ottani illatgyár közelében még egyre van a' bűz ; a' remetei vasfürdő nagy dobja még egyre álmodt ; a' városligetben még folyvást csinálnak utat, de azért csinált ösvényt az ember még folyvást hiába kutat, sőt az egész még nagy részben sivatagot mutat ; — a' Hermina-kápolna még mindig épül, de azért még egyre ott áll c s o n k a képül, melyen a' n é p ü n n e p i bizalom nem igen épül ; — a' német a r e n á t még mindig magyar h o m o k körzi, szomszédjában gégejét a' magyar még mindig német lével sörzi, — 's a' német szellemet, hogy valamikép meg ne szökjék, a' drabantban magyar öltönyt, az arenában magyar zászló őrzzi ; — a' Rákos beültetését még mindig várjuk, a' Széchenyi-liget árnyát ohajinkba még mindig hiába zárjuk, 's az ottani pornak szájunkat nagy ovatosan ki nem tárjuk ; — a' vásárt, mint kezdetben, sokan még egyre dicsérik, de azért a' külföldi a' pénzzel, a' honfi a' honival még mindig be nem érik, sőt a' magyar ipar felvirulását igen sokan Istentől még most sem kérik ; — a' vásári bódék a' nagy téren tüzvészszel még folyvást rettegetnek, 's az országházi tervek még mindig csak füstöt eregetnek, de lángot valahogy csak nem vetnek ; — a' 'deutsches Element' még egyre rémletesen szerte barangol, épen úgy, mint a' német targonczás magyar tyukszemre targonczát még egyre szemtelenebbül tol ; — a' budai vérmész a' bika veres női kendőkre még egyre vet vérszemeket, noha a' budapesti napló hajigál már reá vádköveket ; — számosan boltjaik fölé még mindig német czimtablákat tűznek, 's ezzel a' fővárosi polgárság halántékira kétségtelen n e m z e t i diszkoszorút fűznek ; — 's még számtalan más illy döcögős r i m e t l e n rimű, de annál rémesebb romu óságok lepik el a' tért a' szemlélő előtt, melyek ugyan mind igazak egy hajszálig, de annál szomorítóbbak. Azért bocsánatot, ha egyuttal a' katonazenével mi is a' takarodót verjük — mi szinte igen régi újság — 's szép csendesen álmadozunk azon nagyszerű pestvárosi ujtásokról, melyek lehetnének.

— o —

— Ha olyan európai fontosságúnak tartanám, mit Budán jóformán még szomszédságomban sem tudtak : elmondanám, hogy mintegy három héttel ezelőtt a' fővárost elhagyva 's B é c s b e n , L i n c z b e n , I s c h l b e n 'stb. kalandozván, mult szombaton estve nyolcz és kilencz óra közt 'Marianna' gőzösön ismét szerencsésen megérkeztem 's szép csendesen partra léptem a' nélkül, hogy álgnyuk vagy deputátiók által fogadtattam volna, ámbár nem a' legszigorubb 'incognito'-ban mutatám be magamat a' parton ácsorgó néptömegnek. Hálátlan nép ez a' magyar nép . . . no, de semmi, azért én mégis szerettem ezt az én kedves véretem, 's nem lehet leírni azon érzést, melly oly színméz-édesen meglepett, midőn dobogó szívvel köszöntém ismét Pestet, melyet rövid időre ugyan, mégis elég hosszúra reám nézve, elhagyék, hogy idegen égőv alatt, ismeretlen emberek közt mulatva, lelkem nyugalommal váltsam be azon édes-késérő tapasztalást, miszerint még egyszer oly kedves a' távolban az, mit elhagyánk, 's csak akkor érezzük, milly becses kincset bíránk, midőn azt — elvesztettük !

— Mondják, hogy azon rövid idő alatt, míg Pesten nem voltam, sok új, de kevés jó történet : lehet ; — én pár hetig igen boldognak érzém magamat, hogy mitsem tudtam azon kisszerű élet mozgalmairól, mikből kiszakasztám magamat — 's nem kellett vesződnöm azon haszontalan apróságokkal, miket oly hatalmasoknak 's világrendítőeknek gondolunk, midőn azokat itthon a' mindennapiság orsóján lefontogatjuk. — Mondják, hogy egynémelyek berzenkedtek is velem, t. i. az 'Életképek' szerkesztőjével, míg itthon nem voltam : hagyján, megszokták ők ezt rendesen próbálni minden június- és decemberben, sőt megkísértettek ők már amolynabakat is, 's azért a' világ, meg az 'Életképek' mégis fenállanak . . . 's ez utóbbiak még igen szépen megköszönik némelly jószívű (!) barátainak az istápolást — fele haszonért. —

— Azóta a 'budapesti hiradó' egyik ismeretlen nagysága is újra kirántá ellenünk papiroskardját 's hadonáztat össze-vissza — a' levegőbe. Sajnáljuk a' lánczhid ügyét, mely fogadatlan prókátor védelmére szorult. Már megmondtuk, milly igen furcsának tetszik, mikor a' 'Hiradó' valakit p l e t y k á r ó l v á d o l , ez épen olly furcsa, mint mikor a' tékozló leczkéket tart másoknak a' takarékoságról; de még furcsább az, midőn most meg azt mondja, hogy 'gorombák' vagyunk. Uram Istenem, ezt olly emberek mondják, kik hetenkint négyszer 'devaluationalis rovat'-ot firkálgatnak! Bizony jó, hogy az a' nagyhirű Z vitéz az anonimitas köpenye alá bujt, legalább nem vagyunk kénytelenek szemébe nevetni, ha az utcán találkozunk vele 's 'homályosító szemüvegű pápaszem'-ünkön keresztül (Z urnak tulajdon szavai) ráismerünk. — Senki sem hajlandóbb nálunknál valami alaptalan hirt visszavonni, vagy bántalomért i l l ő elégtételt adni; de ollyan Z-féle emberek irányában, kik fontosabb 's életbe- vagy inkább z s e b b e v á g ó ügyeknél (minő például, a' lánczhid is, mert mikép okozhatna olly n a g y lármát egy k i s , pletyka?') a' helyett, hogy nyiltan föllépve, becsületes n e v ő k k e l szereznének h i t e l t állításaiknak, — dümmögve kuczkoá vonulnak 's onnan puskáznak ki a' nyílt sisakkal körültekintőkre pár halaványeszű, witz'-ekkel, t. i. hogy 'három lépésre sem látunk', hogy 'pápaszemeink a' h e g y r ő l le nem hatnak a' zárgátokba' 's hogy 'mindenik o k o s ember, csak az 'Életképek' szerkesztője nem', 'sat 'sat (a' középső witz még azonfelül az igazság rovására is gyáratott, mert az 'Életképek' szerkesztője nem lakik a' h e g y e n , hanem l e n t , közel a' lánczhidhoz, hol mindennap láthatja, hogy semmit sem lát!) . . . mondom, olly emberek irányában szó sem lehet tekintetről 'sat. 's csak annyi hitelt fogunk mi nekik adni, mennyit ők nevetséges kuczkoállásukban, tőlünk megtagadni akarnak. 'S ezzel Z — urammal is kibeszéltük magunkat.

— Z e r f f y Gusztáv ur, ki több, német nyelven megjelent munkáiról 's legujabban azon becsületes törekvése által ismeretes, hogy a' 'Spiegel'-ben, melynek rövid idő óta dolgozótársa, a' magyar érdekeket buzgón képviseli, — I l l e m ' czimű négy felvonásos drámát irt magyar nyelven 's azt a' játékszini választmányának e' napokban be is nyújtotta. — Lassankint a' jobbak, 'hál' Isten, átlátni kezdik, hogy Magyarorszában csak ugy boldogulhatunk, ha magyarok vagyunk.

— C z é l k u t i Rudolf hazánkiától, kinek, mint kitűnő tehetségű szobrásznak, nevét már ismeri az olvasó közönség, legujabban egy új szobormű érkezett D ö b r e n t e i Gábor kir. tanácsos urhoz, G y u l a i L a j o s gróf számára, ki azt az elhírhedt Madonna-mellkép szobrászánál még 1843-ban saját számára megrendelé. E' gyönyörű szobrot jövő hónap 4-keig a' látni kívánóknak a' fentisztelt tanácsos úr szíves megmutatni szállásán, mely idő után Maros-Németibe, Hunyad megyébe fog a' mű szállíttatni, a' megrendelő gróf római szobor-gyűjteménye számára. E' szobor Herát vagyis Junot ábrázolja azon pillanatban, midőn (l. H o m e r 'Ilias'a 14-dik könyvét) Küprisztől a' bájövet átvevé, 's a' szépség-istenő eszélyes tanácsainak vétele után, varázs-erejű kincsével Olympból távozni indul. Az alak magassága, talpájával együtt 4 láb 2 hüvelyk. 'S a' szépművek minden kedvelőinek bizvást ajánlhatjuk, hogy e' jeles és sok kellemmel bíró szobor megláthatását annál kevésbbé mulassza el, minthogy szegény hazánkban az illy nemű jelességek látása csak a' legritkább élvezetek közé tartozik.

— Mondtuk már előbb, hogy nem akarunk kötélözködni, ehhez sem kedvünk, de bizony szükségünk sincs rá — hála Istennek —, hogy az olvasó közönség szunoyadozó részvétét fél év végével handabandák által ébresszük fel. De ugyan, mondja meg nekünk a' 'Honderű': mi jót vagy roszt szándékozik azzal elérni, hogy már második lapjában egymásután kel ki idélen lovagiassággal a' n é m e t színház 'Dom Sebastian'-ja mellett 's még időtlenebb baljóslatokkal a' m a g y a r 'Dom Sebastian' el-len? és pedig annyira, hogy épen eszélytelenségnek mondja annak a' német utáni

előadását!... Hiszen mondják, hogy a' német színházban igen pompás a' kiállítás, a' diszitmények, az öltözetek: de hát ezek teszik-e az operai előadás lényegét? hát vannak-e a' német színházban oly énekesek, énekesnők, oly lángeszű karmester, mint nálunk, hogy egy operai előadás felett előre illykép pálczát törni nem tartja a', Honderü' a' legnagyobb eszélytelenségnek? Vagy oly vakító varázsszal volt a', H. szemeire a' német színházi öltözet, hogy egyéb szépet nem is tud várni ez operától — miután zenéjét, mint halljuk, a' jó urak ott tökéletesen agyonütötték? Vagy mi van tehát reája oly vakító varázsszal? Valóban szomorú jelensége az irányítésvetésnek egy magyar szerkesztőtől! mert valamint soha sem tartjuk hazafiságnak, dicsérni a' nemzeti színháznak még h i b á i t is, de más részről bizonyosan hazafiatlanságnak tartjuk, rögzített előítélettel kikelni még azok iránt is, mik rajta adatni f o g n a k. — Milly nagyot tévedett collegánk ezen előleges kikelésekben, onnét láthatja, mert a' nemzeti színházi előadás nagy tetszéssel fogadtatott — 's ha már d a l j á t é k i előadásokról van szó, bizonyosan minden ember inkább jövend hozzánk, e' d a l j á t é k o t h a l l a n i, mint a', Honderü' magasztalt szincésárnokába — az ö l t ö z e t e k e t n é z n i!

— De azért nálunk sincs ám minden úgy, mint lenni kellene, főleg operák dolgában: ugyan megvárattak bennünket, míg azt a' 'Dom Sebastian'-t színpadra hozták — 's most az 'Ördög része' betanulásával töltik el hiában az időt, oly énekes játékkal, melly sehol sem aratott különös tetszést 's mellynek fele azonfelül prósból áll, miben operistáink ugyancsak nem igen erősek; — kár, egy-két előadásért anynyi időt és fáradságot áldozni. — Mondják, hogy 'Lucia di Lammermoor' is színpadra fog kerülni, majd tán mához egy esztendőre, ha jó idő lesz: a' czimszerep igen háladatos, de nehéz is; többi közt sok trillák is fordulnak elő benne, 's mi előre ör - vendünk, mint fog azokkal derék primadonnánk megvívni!

— Külföldön tett utazásaikról is híres győri cigányok a' bártfai fürdőt meglátogatandók, Borsod és Abauj megyéknek népesebb helyeit is felkeresendik. Nehéz megválnunk a' kedves hangoktól, mellyek ritka élvezetül szolgálának a' vidéken is, hol a' magyar vendégszeretet, reménylünk, kedvesen karolandja fel Pestnek és a' széles hazának kegyenczeit.

— L a k a t o s Sándor tánczművész pedig ide jött, hogy a' Kőhegyi által elfoglalt, de eredetileg tőle származott 'S o r t á n c z'-ot (a' 'magyar keringő' elnevezést nem lehet helyeselnünk, mert a' magyar nem k e r i n g) betanítsa. E' napokban a' nemzeti színpadon fogja azt némelly tanítványai által ellejtenni.

* Különös emberek ezek a' pesti pékek; a' svábokat (csótány) zsemlyébe sütik; *) pedig hasztalan, soha sem férnek meg azok a' gyomrukban.

* Egy asztalos inas a' hidon elveszt egy huszast, mellyet a' keresztül haladóknak egyike megtalálván, visszaadni vonakodott. Az oda tévedt rendőr csak úgy jöhetett birtokába, hogy az illetőnek a' huszas helyett huszonötöt ígért. A' nagy kamatnak csak megvan a' hatása.

* Urnap előtt a' borzutczai kövezetet tatarozták az egyházi szertartások végett: tehát ez egyszer az Isten kedvéért kövezték az utcát.

* A' kártyadűh ellen már többször felszólalánk; de mind hasztalan, ha a' rendőrség ez ügyben szembekötösdit játszik. E' civilisált szellemű világban a' 'török császár'-nak termeit bátran körülnézhetné a' rendőrség, hol jelenleg legkedveltebb nő a' p i k d á m a. Megjegyzendő, hogy a' felséges ur épen a' városháznak tőzsomszédságában lakik.

* Az uszókiskolában találkoztam egy barátommal, kit, mint mondá, épen most eresztettek el a' kötélről.

D a r a P é t e r.

— A' „Honderü“-ből értjük, hogy a' lapunkban először említett H o l l ó s y Cornelia kisasszony, a' bukareszti olasz opera bánáti születésű 19 éves fiatal primadonnája, hazájába visszatérve, Temesvárott az ottani gyár-külvárosi kisdedovó-intézet javára a' „Sonnambula“ némelly részeiben, miután a' személyzet hiányossága miatt az egész opera nem adathatott, föllépett 's a' minden zugában tele volt háztól legzajosabb tapsokkal fogadtatott, melyek, mint a' „Honderü“ levelezője írja, a' játék folytán, tiszta csengésű hangja, szívélyes előadása, szereetre méltó személyessége miatt mindig növekedtek. A' fiatal művésznő P e s t e n keresztül Olaszországba veendő útját 's ez alkalommal bizton reméljük, hogy őt a' nemzeti színházban hallani fogjuk.

— Mondják, hogy a' váci vaspályát most már bizonyosan jövő hó elején fogják megnyitni. Már egy egész éve mondják, hogy jövő hónapban fogják azt megnyitni, tehát csak i g a z lesz!

— Azon nőszemély, kiről a' hírlapok emlékeztek, hogy az aldunasori Színház harmadik emeletéből az udvarra ugrott, ezt nem annyira inségből, mint vallási fanatizmusból tevő. Még az nap reggel igen sokat imádkozott 's völgegyéhez (a' megváltóhoz) akarván feljutni, a' mélységbe leugrott.

— És most egy igen szomorú ujdonsággal rekesztjük be sorainkat: **Horváth István** m e g h a l t! Megrendítő szomorú hír mind azokra nézve, kik a' magyar irodalom és tudományosság egén nemcsak a' futó fényű mellécsilagok, hanem az első rendűek, a' tündöklő világnak iránt tisztelettel és szeretettel viseltettek. A' nagy tudomány 's fáradhatlan történetbuvár f. h. 13-kán adta ki lelkét 63 éves korában, 's temetése 15-kén tartatott, mely, az elhunyt érdemeihez mérve, egyike volt a' legfényesebbeknek, nagy számu ifjuság, írók, tudósok és hosszú serge által a' tisztelőknek és elhunytán kesergőknek kísértetlén. . . Egyike volt ő azon ritka lelkű férfiaknak, kik a' tudományt nem nimbuszáért, melyet a' felületeseknek gyakrabban nyújt, mint a' mély avatottságuaknak: hanem valódi belbecsért szomjaztak és megszerzésére éjt napot kimerülhetlen buzgalommal szentelnek; kin élő példában bizonyult be a' római bölcse igaz mondata: a' dicsőség az erény árnya; ki soha elismerésért nem fáradozott, de mindent megtett, a' mi méltányra, tiszteletre 's hálánkra a' legnagyobb mértékben érdemes. . . Az emberek egyik legjobbika, legnemesbika, nagy észtehetséggel, 's gát, akadály és félreismerések által nem háborítatva, rendithetlen buzgalommal haladván folyvást elő tudományos fürkészeteiben, olly tömérdek ismeretet és tudományt gyűjtött össze, hogy méltán neveztetetheték korunk élő könyvtárának, járó museumának, mely rögtön felbuzgó forrásul szolgált mindazoknak, kik tanácsaért, uthaigazításaért, a' honból és külföldről, hozzá mint biztos kútforráshoz, bizalommal folyamodtak. Hátrahagyott kéziratai, különösen a' magyar történetírásra nézve, valódi nemzeti kincsekül tekinthetők, melyekből még a' messze jövő kor is bőven fogja tudományszomját, nemzetünk és alkotmányos életünk multjára nézve, oltogathatni. . . Nem szükség áldást mondanunk a' nagy elhunytak poraira, nem emléke örökítését e' nemzetnek ajánlanunk; mert H o r v á t h I s t v á n azon férfi volt sorainkban, kinek érdemei mindinkább ragyogóbb fényben fognak a' jövő kor által kiderülni; azon férfi, kinek érdemlett hírnevét az idő közünk mindegyre magasabba emelendi. . . Iparkodni fogunk, hogy munkás életének bővebb ismertetését juttathassuk a' magyar olvasó világ elé.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

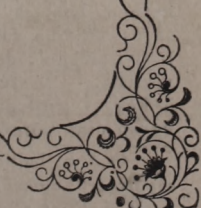

---

26. szám. — Junius 27. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BAJA, június 18 A' hétköznapi eperjesi magyarosítójával a' péntek-re nézve leginkább mi bajaiak foghatunk kezét, mert ez reánk nézve igazi v é s z n a p; alig vergődünk ki az 1840-ik évi május 1-én pénteken történt tűzvész romából, már is 1846-i június 5-én ujjolag pénteken, majdnem áldozatai levénk a' tűznek, délutáni 1½ órákor. Az 1840-iki említett órában kiüttőt tűzvész emlékeül behozott harangozás után, a' haragigoknak félrevereése által figyelmeztettünk az ujabbi veszélyre, melytől csak a' rögtöni segély 's az itt tanyázó százsz vasas lovasok közremunkálása által szabadultunk meg*); a' dühöngő szélnek daczára is csak 5 ház lön a' tűz martalékja. — A' közrettegés okozá leginkább, hogy a' Havi és Szabó népdaltársasága első előadásán esti 8 órákor igen gyér közönség jelent meg; ellenben jun. 6-án és 7-én már nagy közönség előtt tartá előadásait, — midőn is e' társaságnak mindannyi tagja a' köztetszést megnyeré. Előadásiról csak dicséretet mondhatunk, ugy szinte a' vele működött magyar polgárság zenekaráról is. — 12 és 13-án Veszter Sándor táncztársasága szerve a' közönségnek szent élveket. — 17-én De á k y Zsigmond urat, felszentelt püspököt 's a' győri iskolai kerület főigazgatóját, tanodánk vizsgálatával foglalkoztat, a' tanodai ifjúság, szeretete és tisztelete jeleül, este fáklýs zenével és ékes szónoklattal tisztel meg.

Irney P ü s p ö k S á n d o r.

PÁPA, június 21. Mégis csak mennyire részvétlen ez a' pápai nép a' színészet iránt! Megjón hozzánk Hevesy, színlapokat nyomat, szétküldözötti és azt hiszik e' pályafiak, hogy jönni fog nép, de mennyi, és jön nép de — csak — mennyi? ! Öt vagy hat előadás volt, mellyen, kivéve Bánk bánt, zerus felé szállt a' nézők száma, bár az utolsó előadás a' tervezett kisdédóvoda részére volt; oh részvét! tán te is belföldi vagy, hogy olly kevesen használnak! Pedig nem mondhatók ám el jó lélekkel e' színészársulata nézve Sz. Dávid ama szavait: „Öröködbe uram pogányok jöttek, — mert bizony a' Hevesi- és Tóth-pár, Egri, Kőszegi játéka csak megjárja. 'S mit volt mit tenniök szegényeknek? szették vetők sátorfaikat 's tovább keltek, boldogabb időkre halasztván a' visszajövetel édes örömet. — Főiskolánk bölcsészettan tanáru, a' nyugalmazott Czib o r Ferencz ur helyett, Gondol Dániel urat nyeré meg 's őt a' jövő tanulási évben lesz szerencsénk közöttünk tisztelhetni. — A' lelkes mozaíta nép pedig a' tavai lehunyt rabbi utódául L ö v Leopold urat, kanizsai rabbit, hívá meg, ki is a' meghívást elfogadván, még e' nyáron feljövend, mire az igazán díszes alakzatu imaház elkészül, mellyet ő fog felszentelni. Szeretjük hinni, hogy a' kor szent szavát velünk együtt kellően megértve, haladni fog karöltve a' nemzetiség lobogója alatt a' haza javára. — A' szárazság folytonosan tart; pedig elég költő van e' vidéken. Sz e r e l m e s Z i v a t a r.

TORNA, június 1-jén.*) Üdv önn e k, szerkesztő ur, e' bérczkoszorúzott kis megye regényes tájáról, mellynek társas életéről még eddig e' lapok tisztelt olvasói mitsem tudtak. — Örömmel érintem, hogy megyei ifjaink vajduni kezdenek a' tespedés mámorából; ébredésöknek első jelét adák május 18-kán, melly napon a' tűz-vész által sujtott szegény görögök felségelésére Tornán, a' nagy vendéglő terében, Nagy Ignác z „Tisztújítás“-át reményünkön felüli ügyességgel, igen jól rendezett színpadon játszá. — A' terem nézőkkel, kik meglegedésöket tapsözönnel fejezik ki, tömve volt — Az előadás némi szerepcserével egészen művészi színezetet nyerendett. — 43½ pengő forint költség levonatván, tiszta jövedelem 189 ft. 5 ½ kr. osztott ki az elnök, és a' műkedvelők által választott két egyén által az érintet károsultaknak. — Ha valahol, itt kellett ifjainknak küzdeni az akadályokkal, míg a' hármás szent céltől lelkesítve, szilárd akarat, elhatározottság, és egyesülés által a' szigorú előbírálat- és ítéletet legyőzheték. — Némellyek a' szindarabot mint politikai célból választottak, mások mint elavultat ócsárolták; az első helytelen gyanúsításra elég ezt mondani: minthogy a' műkedvelők közül megyei hivatalban jelenleg egy sincs és lenni nem is igen szándékozik, a' tisztújítás, bár legyen az ma, vagy halasztassék évekre, senkit nem érdekel, — a' másodikra: hiszen Tornán, hol emlékezetemre nem, csak az állás kakasülőjére ragasztott papirosromok mutatják, hogy kellett valaha Thália vándor papjainak tanyáznia, — a' legrégibb, vagy újabb szindarab egyenlő hatást szül. — A' sötétség lassu hőseinek pedig az elő függönyöni „virad! haladjunk!“ felírás szúrta szemét. — Szerintök e' jelige nagyon komédiás! — Szíves köszönet ezért is a' szenvedő görögök forró halája mellett megém lelkes hőlgyei és ifjai: — bár mit tegyenek a' szépművészet ellenei, lehet-e a' kebelnek édesb jutalma, midőn szenvedő barátunk könyeit letöröljük, mint az öntudat nyugalma? — Kisértették meg másszor is erőtüket; jó czeleokra áldozni, főleg ha ismét olly szép tiszta magyar jellemű tánczvizgalommal lesz párosulva, örömet fogunk. — Megemlítendő, hogy egész éjjel csupán egy francziát és keringőt játszottak műkedvelőink, azt is csak azon arszlán részére, ki csupán azon célból, hogy a' játékot megbuktassa, a' károsullaktól a' bejött öszveget ocsmányul elrabolja 's a' műkedvelőket megszégyenítse, — szerepéről (Aranyos, nemesek hadnagya) az előadás előtt kevéssel lemondott De terve nem sikerült. — Mit sügna t. cz. szerkesztő ur e' szép nagyságos urficska fülébe? — Augusztus 24-én ismét föllépnek műkedvelőink több megyei tisztviselőkkel, de már a' megyeház nagy terében, melly szintén tánczvizgalommal rendeztetik. — A' szép G. . . y nővérek is kezét fogtak a' társulattal. — Főispánhelyettes ur is kegyes pártfogása alá vette a' társulatot; belepti díjúl 25 pengő flot, azon kívül az ugyan csak Görgön leégett ima- és iskola-ház felépítésére 100 flot volt szíves ajándékozni.

*) Mint halljuk, ez alkalommal egy közvitéz, fáradhatlan buzgalmaért és nyujtott segélyeért, katonai szemlén a' tábornaggyal levő ezredes által hely színén kaplárnak nevezetett ki. Éljen a' derék kaplár!

**) Elkésétt, de azért mégis szívesen látott vendég.

S z e r k.

— A' mult télen két bálunk is volt, mely csinra és népességre a' fővárosival vetekedett; az első egészen idegen szellemű, a' másik védegyleti volt, melyben, főleg a' hölgyek, honi kelmékből készült nemzeti szabású öltönyben jelentek meg 's magyar nyelv és táncz játszásk a' főszerepet. — Jövedelme a' védegyleti osztály pénztára javára lett volna, — csak lett volna? kérdi a' tisztelt olvasó: igen! — mert 25 p. frtig bukott. — Nem azért, mintha Tornában nem volnának rokonszenven a' védegylet iránt, mert, néhány hölgyet kivéve, kik tán akkor is idegen lapokat olvastak, mind jelen voltak, és többnyire tagjai is a' védegyletnek, de a' zenészek a' bementi díjhoz képest méregdrágán voltak fogadva. — Mind a' védegyleti bál, mind a' szini előadásért L. főbíró ö nsgának, és A. J. hercegi urodalmi igazgató és S. A. megyei főorvos uraknak, kik minden szép és jónak irányadói, tartozunk hála- 's köszönettel. — Kisdedővönk, cassinónk, olvasó körünk nincs, létesítéséről még nem is gondolkodunk, — műkedvelőink, mint halljuk, ezentül rendesen olvasó kör alakítására fognak működni. — Adja Isten, hogy ezen üdvös czélt, mellynek kivitelét némellyek szerint megyénk körülményei lehetetlenné teszik, minél előbb elérhessék. — Védegyleti osztályunkat súlyos csapás érte, mert ennek pénztárnoka, a' fáradhatlan szorgalmu Lükő Sándor, a' tornai urodalom főigazgatója, f. é. tavaszho 3-án tetétek örök nyughelyére. Pénztárnok választására augusztus 23-a tüzetett határnapul. — A' regényes szadellői szirthasadékban J. M. urodalmi ügyész ur fürdőt épített, mellynek alapkövét a' mult hónapban rosnyói püspök Bartakovics ö mlga tev é le, mellyről más-
kor bővebben.
Tornakövi.

Fölvilágosítás a' Hetilap érdekében.*) Több rendbeli felszólítás következtében világositnám fel az olvasó közönség azon részét, mely a' Hetilap megismeréséhez mindedig nem jutott, miszerint e' lap a' kolozsvári Hétilaptól lényegesen különbözik: továbbá programjánál fogva köre milly és mennyi? szükségesnek vélem azt ezennel megtenni és pedig azon nyomon, mint a' kérdéses lap ez idei 1-ső számában olvasható bevezetésben tevé. A' Hetilap a' magyar ipar és kereskedést egész terjedelmében tárgyaló encyclopedicus lap, mely egyéb feladatai között oda törekszik leginkább, hogy a' hazai socialis szellemmel rokonulva, miként test és lélek rokonulva van, a' nemzet meggyőződésében, a' nemzet sympathiájában elvek fokára emelje az ipart előmozdító cselekvényeket. És így egyik, habár csekély tényező törekszik lenni a' haza jelentőségének kivívásában. Mivel pedig e' jelentőség a' nemzet testének legbelsejében gyökerezik, mivel a' nemzeti élet minden érverése ezen jelentőség ápolására történik, és mivel e' jelentőség a' nép szorgalmán, nélkülözésén és kitartásán alapul: kétséget nem szenved, hogy a' Hetilap czíménél és programjánál fogva, mint főkép a' műipar és kereskedés mezején, továbbá a' még mindig hiányos mezőgazdaság naponkinti tökéletesülése és nemesítése érdekében nyilatkozó nemzeti cselekvőségnek organuma, valamint a' hazai munkásságnak és vagyonosodásnak nemcsak hűségese hírlője, hanem mennyire hatásköre engedendi, az e' téren tenni kész erők ébresztésével, gyámolításával, ösztönzésével és irányásával befolyásos tényezője, tetemes szolgálatot tehet a' közügynek. És célját a' Hetilap e' szolgálatátételben látja, és eljárását e' szolgálatátételre organizálja. — Egyéb tennivalóján kívül, széttekint a' hazában 's a' köztértelmesedést és közvagyonosodást polaris csillagnak tartván, minden eljárásában fölkeresi az elemeket, mellyekből teremő erők válhatnak, kipuhatója és összeveti a' vidékek fogékonyágát és szükségait, fölméri a' netalán teendő kiviteli nehézségeit, kifürkészi a' mélyebben be nem látók elől rejtekező segédszereket, adatokat nyújt, hogy a' tevékenyekké válható erők az anyaggal számot vehessenek, egyenvonalt huz a' szellem elláthatatlan ereje, és a' cselekvés szűkebb köre között; szóval, ébreszt, elevenít, buzdít és egyesít, erőt és hajlamot rendez, és a' kivitel világához idéz eszméket, tisztáz fogalmakat, és hazai viszonyinkhoz, érdekinkhez és szükséginkhez képest felhasznál minden elemet, mellyekből emberi és kéz a' haza felvirágzásának nagyszerű munkájához tényezőket alkothat. — Hogy pedig illyzerű felfűdésekben és felhasználásban, az irányzó tanács alaposabb és sikeresebb legyen, szemmel tartja a' Hetilap az egyetemes műipar és kereskedés haladásának minden lépcsőzetét és jelenségeit, és midőn egy részről a' műipar előmenetelét a' honi iparművekkel, ezeket viszont a' nagy közönség figyelmével folytonos kapcsolatban tartja, másrészt a' tudományok, mesterségek 's kézművek egész körében világszerte történő nevezetese találmányokat, javításokat és tökéletesítéseket kitelhetőleg körülmenyesen és gyakorlatra alkalmazottan, köztudomásra juttat. — Mindezekre pedig, mint leghatályosb eszközökhöz, az ismeretterjesztéshez nyul a' Hetilap, mit encyclopedicus czímében is kifejezve visel. Kimagyarázhatatlan szükség diákos modoru iskoláztatásunk mellett, az exact tudományok népszerű terjesztése, 's ha találkozik az életnek valódi szükségére, ennek érzete e' szempontból bizonyosan edes mindnyájunknál közös. Azért a' Hetilap, míg egy részről a' közzagadászat terjedelmes mezején véleményeket, nézeteket és terveket a' gyakorlati élet mérőserpenyőjében méreget; míg az egyensúlyozás e' nemében legtisztább hazafiúi szándékkal, semmi melléktekinetektől nem vezéreltetve hazánk viszonyait, hajlamát és institutióit, mint a' kivitel mellőzheden föltételeit, kellő tekintetbe véve a'

*) Örömmel halljuk, hogy e' derék lapnak előfizetői szép számmal szaporodnak, mit mi tiszta szívvel kívánunk neki, azon hozzáadással, hogy ellene a' 'budapesti híradó' minél több, devaluationális rovat-ot írjon.

Szerk.

ritkán összhangzó érdekeket, melyek a' státus roppant eszméjében egymással többnyire a' közelőmenetel rovására küzdenek, tájékoztatja, tisztázza és egyesíti; míg — az adja Isten szép jövőndő Magyarhont historiai, közgazdasági, geographiai, ethnographiai, természettudományi, mezőgazdasági 's egyéb tekintetekben saját erejével és előnyeivel bővebben megismertetni törekszik: addig más részről a' hasznos ismeretek jótékony sugárait a' szorgalom szerény műhelyeibe bejuttatni, az általános iparfejlődés utmutatása szerint saját körülményeink felderítésére adatokkal szolgálni, a' gyárilap és kereskedelem fogalma körül 's főképp honi mezőgazdaságunk érdekeinek ezekével egyesítendő körül divatozó tévedéseket kijavítani 's mindezekre nézve magának a' külföldnek hasonlirányu mozgalmait, működését és tetteit is okulási eszközü felmutatni hivatásának ismerendi. — Végére mivel a' Hetilap hatályos közlöny kíván azok számára lenni, kikben a' hazafiai kötelesség a' hazai ipar ápolására nemesebb érzelmeket költött: szemmel tartandja a' kereskedelmi üzletet, a' gyárilap állapotát, a' kézműves osztály munkakörét; kitapogalja mindnyája szükségait, fogyatékait és bajait; előmozdítja mindegyiknek érdekét, hasznos közleményekkel, figyelemztetéssel 's ajánlásokkal; valamint nem tartózkodik más részről a' feltűnő visszaéléseket egész bátorsággal naplányra deríteni, ha kell, megírni, ha kell, a' megszüntetésre módokat ajánlani, természetesen soha sem sértve magán érdekét, meddig ez a' közérdekkel, mellynek mindent alá kell rendelni, összeegyező; de igen is erőlyesen védve a' magyar haza közérdekét bár minék irányában is. — És ezek azok, miket a' fenemlített felszólítások következtében a' Hetilap iránt az illetők felvilágosítására ezuttal nyilvánítani jónak láttam. A' sikerről szólni nem az én dolgom. Szabad legyen kit kit a' már közel hat hónap alatt megjelent számokra utasítani, és végezetül csak azt jegyzem még meg, hogy a' Hetilap dolgozó társai (kik között jelesül Kossuth Lajos az időszaki sajtó utján működésében kizárólag a' Hetilapot választotta közlönyéül) velem együtt erőt és időt soha sem kímélendnek.

Wargha István, a' Hetilap szerkesztője.

Válasz. Többfelől hozzám érkezett abbeli felszólításokra: „valjon kaphatók-e még nálam az elhunyt Vásárhelyi Pál arczképeiből példányok?” — van szerencsém válaszolni: hogy jelenleg kész példányok ugyan nincsenek, ha azonban a' t. cz. jelentkezők száma annyira szaporodni fog, hogy a' bejövő pénzmenyiségből a' kiadás némileg fedeztetethetik, azok újonnan nyomása iránt a' szükséges rendelkezéseket azonnal megteendem. Mellynél fogva egész tisztelettel figyelemztetni bátor vagyok mindazokat, kik a' fennevezett arczkép második nyomását 1 pftért bírní obajtják, hogy ebbeli szándékjokat bérmentett levelekben velem (Budán a' kir. orsz. építési főigazgatósági hivatalban) tudatni méltóztassanak. Budán, junius 18-án 1846.

Forkos Sándor.

Mondani valónk. Örömmel jelenthetjük t. cz. előfizetőinknek, hogy a' jövő félévi becsesb műmellékletek közt első lesz a' felejtethetlen emlékü **Horváth** Istvánnak Barabástól köre rajzolt arczképe, mihez lelkes férfaink egyike a' commentárt irandja. Véleményünk szerint, érdekesebb 's kedvesebb műmellékletet épen most, midőn még mindenki élénken érzi azon mély csapást, mellye a' felejtethetlen férfiúnak a' tudományok- 's emberiségre nézve igen kora elhunytával hazánkat érte, adni nem lehet. — A' 'censura' című iskolai életkép nem adható: írva jól van. — Garay-nak szép költeménye, a' szarnok halála' jövő számunkat díszítendi. — 'Vácz a' mint van!' adatni fog. — Mentovics 'uniodal'-t minél előbb közlendjük. — Tisztelt dolgozótársaink a' jeles munkálatok sürű beküldése által olly szívesen fáradoznak lapjaink emelése ügyében, hogy lehetetlen nekik legmelegebb hálánkat nem nyilatkoztatnunk, 's egyszersmind megígérni, miszerint iparkodni fogunk becses bizodalmutknak minden tekintetben megfelelni. — Kis Manóknak viszonzását nem adhatjuk; a' kutatást neve után magunk is roszaljuk, annyival inkább, mert, mint látszik, Landerer könyvnyomdáját akarták bizonyos urak compromittálni, midőn annak embereit próbálták megvesztegetni. Egyébiránt, Kis Manó megengedte, hogy a' kíváncsiaknak megmondhassuk, mikép ő nem más, mint igaz nevén — Szathmáry Károly, egyike derék dolgozótársainknak, kitől az 'Életképek' mai száma is egy talpraesett beszélykét közöl. — Papramorgó barátunk soproni levelét jövő számonkra hagyjuk. Megteszi az akkor is hatását.

Előfizetés

az „ÉLETKÉPEK” 1846. másod félévi folyamára. Előfizetési ár Budapesten házhöz hordással félévre 5 ft., negyedévre 3 ft., postán küldve félévre 6 ft., évnegyedre 4 ft. pengőben. — Az előfizetés Pesten csupán csak a' Pesti Hirlap kiadóhivatalában (hatvani-utca 483. sz.) fogadtatik el, Budán pedig a' szerkesztőségénél (Likaház 600 sz. a. 2-dik emelet, a' hídőnél) és minden magyar- 's erdélyországi királyi postahivatalnál.

Az Életképek szerkesztősége.

Miskolczi, Szikszói és környékbeli előfizetőink tek. Kun Lajos bíró urtól vitethetik el Batthyány Kázmér arczképét. — T. cz. előfizetőink, kik ez arczképet még meg nem kapták, annak rövid idő múlva minden esetben birtokába jutandnak. Szerk.

Műmelléklet. A' csikós, aczélmetszés; egyedül lapunk számára szíveskedett rajzolni gróf Eszterházy Ernő.

SZÉPMŰTANI TÖREDÉKEK.

II.

Csaknem általánosnak lehet mondani azon véleményt, melly szerint a' rideg természet művei szebbeknek, tökéletesebbeknek tartatnak a' művészeténél. Legyen szabad ez alkalmat e' halvélemény megczáfolására fordítanom és megmutatnom, hogy a' művészet sokkal tökéletesebb termékeket nemcsak állíthat elő, de ilyeneket elő is kell állítania, ha magasztos földatának meg akar felelni.

Az ifju és hölgy egyiránt lelke vásznára egy tökéletes, minden hiányoktól ment más nemű lényt füst magának, és e' teremtettt eszményének megfelelő természeti művet keres az ugynevezett valódi világban. Ha azon ifju, vagy azon hölgy tehetséggel is bír e' nagyszerű költeményét (mert tágabb értelemben minden szépmű tárgya költemény — poesis) akár szavakkal, akár ecsettel, akár vésűvel láthatóvá, szemléltetővé tenni: akkor bizonyosan olly alakot varázsol előnkbe, mellynek eredetijét — mint szokás nevezni — hiába fogjuk e' föld teremtettséi közt keresni. De ugy is, ha azon eszmény csak a' lélek mélyében rejlő rajz marad, mi történik azon vágyunkkal, melly szerint ehhez hasonló lényt igyekezzünk találni a' külvilágban? Az, hogy ha hozzá szigoruan ragaszkodunk, nagyon megcsalatra érezzük magunkat, midőn kénytelenek vagyunk tapasztalni, hogy erre a' jó anyatermészet együgyűségében Vörös-martyval azt feleli: „Illyennel nem szolgálhatunk.“ A' szerelemnél akadunk ugyan az általunk teremtettt lény illy hasonmására, de melly korán sem felel meg egészen annak, melly lelkünkben él, és csak többé, vagy kevésbbé

közelíti meg. Azonban azt fogja valaki mondani, hogy az eszmény teremtése még nem művészet, következőleg ezzel a' külelet lényei nem hozhatók hasonlatba. Sőt inkább a' költő, a' szobrász, a' festész érdeme az eszmény teremtésében áll, annak előállítása, érzékitése csak külső ügyesség tulajdona; az eszmény a' lélek, az előállítás csak burok, öltöny, melybe a' lelkesült művész teremtményét belelehelte. És a' ki olly eszményt, népet, tökéleteset alkot magának, művész, festő, költő az, habár nem is bír azon ügyességgel, hogy azt külső alakba öltöztesse.

A' fenebbi állításokban a' rövidlátók bizonyos illetlen kevélységet, pöffeszkedést, sőt az isteni hatalom kisebbitését szeretik keresni, és okoskodásukat a' következő alapra helyezik: „Nem kevélység-e, azt állítani magáról az embernek, hogy ő tökéletesebb műveket teremthet, mint a' roppant erejű természet; nem pöffeszkedés-e a' ,véges' — mint nevezik — embernek a' végtelen természet fölé emelkedni; nem istenkáromlás-e embernek nagyobb erőt tulajdonítani, mint magának az örök alkotónak, ki a' természet szüleményeiben működik?“ Balga fölfogás! Mintha bizony azon örök alkotó, ki a' természet szüleményeiben működik, nem működne a' lélek teremtéseiben is; mintha keblünk mélyében is nem lakték ama végtelen lénynak egy szikrája, mely által, az írás szavai szerint, vagyunk, mozgunk, lehelünk? Nem inkább istenkáromlás-e, ha ennek valahol lehet helye, miután teremtőnk dicsősége sokkal magasztosabb, semhogy bármi vélemény, vagy állítás érhetné; nem inkább az-e, ha fűben, fában, sőt a' hegyben, kőben is elismerjük annak hatását, de emberben megtagadjuk? Igenis, minden, a' mit csak látunk, hallunk, tapintunk, minden amaz örök indító erő működése, mely a' természetet mozgásban tartja, — a' végtelen világszellemé. De e' világszellem, e' mindenben uralkodó erő működése kétféle eszközökkel történik: anyagiakkal t. i. és szellemiekkel. Az anyagi erők működése az egész természetben nyilvánlik; ennek eredménye a' tavasz ujulása a' rideg tél viharai után, a' zöldellő ligetek, madarak dalai, a' növények virágai szinte úgy, mint a' feneketlen tenger iszonyu háborgása. Ez anyagi eszközök által nyilvánlik továbbá az örök erő a' szélvészekben és viharokban, midőn a' teremtett lények rémülve buvnak oduikba, és a' legelvetemedettebb ember is megtérést és jobbulást ígér, szinte úgy, mint a' nyájas derült napokban, midőn a' csillagkoszoruzott nap fényköre diszében lép föl a' színpadra, 's nyájasan mosolyg le a' föld lakóira, — vagy ha csöndes éjen csillagezrek kíséretében a' hold küldi le halvány szelid sugárait.

De hát szellemi eszközök által hol és mikor nyilvánlik a' világszellem? — A' művészetben. Itt elvonulva azon hiányoktól, melyek a' természet szüleményeiben tapasztalhatók, új világot alkot, hol a' tavasz szinte földerül, a' ligetek zöldellenek, madarak énekelnek, növények virágoznak; de mind e' szépségek hiánytalanok, nem mulandók, mint amott, de örökkévalók, mint a' szellem, mint a' teremtő maga. Vagy talán azt is szükséges bizonyítgatnom, hogy a' lélek magasabb, nemesebb az elporhadandó

testanyagnál? Ugy-e nem? Ezt elismeri mindenki. Mennyivel tehát a' szellem és tehetségei nemesebbek az anyagi erőknél, annyival szebbek, tökéletesebbek a' művészet szüleményei a' természeténél.

Vége szólnom kell még a' művészet földatáról, mely éppen abban áll, hogy művei alapját a' természettől kölcsönözze, de úgy állítsa elő azokat, hogy a' természet hiányaitól mentek, tiszták legyenek. Igen hibáznak tehát azok, és állításaik sokszor nevetségesekké lesznek, kik a' szépművektől a' legszorosabb természethűséget kívánják, kik azt követelik, hogy a' lelkesedett művész mindazon salakokat ruházza műveire, melyeket a' természet a' magáéin meghagyott. A' művész a' dolgok szellemét, az eszjét adja elő, melynek külső alakja előtte nem nagy jelentőségű. Nem tudom, hogy tetszenék ezen természethűséget követelőeknek, ha a' költő valamely vétet a' maga meztelenségében állítana szinpadra? Valjon okozhatna-e nekik akkor a' szinpad gyönyört? nem kellene-e inkább tőle undorodniuk? Hiszen, ha akkor a' részegséget akarnák személyesítve látni, inkább a' csapszékeket kereshetnék föl; ha a' részvétlenséget kívánnák magok elébe állíttatni, inkább némely magyar emberek házait látogathatnák meg. A' művész mesterkezésében a' vétek mindenesetre gyűlöletes marad, de az azt személyesítő kép, alak, vagy személy korán sem lesz olly utálatos: valamint ismét az erény potencirozott ragyogásban kerül ki tolla, ecsetje vagy vésűje alól. És ha ezt nem tenné a' művészet, akkor nem felelne meg földatának; akkor nemcsak nélkülözhetővé válnék, de fölösleges is volna a' természeti magaszosabb művek mellett.

De nem úgy áll a' dolog, mint már mondók, mert a' művészet remekei szeplőtelen, hiánytalan szépségeket tüntetnek föl előttünk, mert alkotójok nem mulékony anyag, de az örök isteni szellem, mely a' művész keblét dagasztja, és mely önerejét leheli a' hangokba, színekbe, szavakba. Fájdalom tehát, hogy az isteni erő e' papjait és műveiket korunk eléggé méltányolni nem tudja. De ennek okairól lesz talán alkalmam máskor bővebben szólani.

J e n ő f i.

A' CZIGÁNYNŐ JÓSLATA.

Egy szerencsétlen flótás életéből.

I.

Minden jó lélek aludt Sövényházán. Azt mondanám, hogy tizenkettőt ütött a' toronyóra; de a' sövényháziakat még nem szállta meg annyira a' fényűzés, hogy toronyra vágytak volna — 's így be kell érni azzal, ha mondom, hogy a' kakas éjfélkor kukorikolt. Egész falu csöndes volt, mint az üres kocsmá. Csak két sápadt teremtese virasztott még az Uristennek: a' hold, és Ábrándi Malakiás.

Nekigörbedve ült ez asztalánál. Előtte beírt papír, számtalan törlésekkel csikozva; jobbában levágott száru piczinyke toll; baljával rendetlen fűrtel

közt gerebel, mintha a' megmakacsult gondolatokat akarná kiásni, mik, híven indigena természetökhöz, alkalmasint most sem akarnak mozdulni.

Haragos fölleg ül két ujjnyi széles homloka tudós redőin; beesett apró szemei szikráznak, mint izzó parázs a' kohában, 's ajkait harapófogóval sem lehetne jobban összeszorítani.

Fölpattant üléséből 's hosszú léptekkel készült föl 's alá járni szobáját, de annak egyik felét ágya, másikat íróasztala annyira elfoglalá, hogy legfőlebb is csak sarkon fordulhatott volna meg mérgében, mint a' szent-hajdan mesés rézvárai. — Fogait csikoritá össze 's hatalmasat toppantott, mintha az alvilág szellemeit akarná segélyére idézni; de biz azok sem jöttek, csak porfelhőt bocsátottak hősünk orra alá a' két hónap óta söprenlen padozatról, és ő erősen — tüsskölt.

A' türelem zenitje meg volt haladva, ezt szóltanul nyelni tovább nem lehetett; a' minthogy a' fölfakadt boszúság ömledezni is kezdett, illetén szavakban:

— Oh, te hálátlan világ—nyomorú emberek! mivel fizettek a' költőknek, kinek annyi szellemi erőködésébe kerül művet teremteni számatokra, hogy sivár lelketeknek legyen mit élveznie? Bizony nehéz a' költő pályája 's sokkal tövisesebb ut vezet a' dicsőség templomához, mint egyelőre gondolám. De nem bánom; megküzdök minden előmbé gördülő akadálylyal, 's állják bár utamat szörnyetegek, fel kell jutnom a' sovárgott tetőre. Hugo Viktor mondja, hogy „genialis férfinak nem szabad nehézség előtt hátralépni” 's a' kedves Bajza is azt tartja, hogy „a' dicsőség izzadásnak bére!” Igen, izzadni, küzdeni akarok én.

Itt alant, a' mindennapiság embereivel egy sorban . . . ah, milly kinzó e' gondolat a' magasra törekvő léleknek!

El —, fölrepülök magához a' naphoz, kiszakasztom sugarát, hogy vele a' mennykúpjára írjam föl az Á b r á n d i nevet; 's onnan ragyogjon dicsőségem kitöröhlhellen lángbetűkkel. —

Szemeiből, az előbbi kinlódásgyújtotta szikrák helyett, nemes önérzet lángja sugárzott; homlokredői lesimultak, 's pisze orra egyenesedni vágyott, szégyenelve, hogy olly nagyon is szerényen összehuzta magát a' természetes képen, mint Komoró végén a' guta.

Tolla után nyult, de azt már rég elnyelé az öblös fatintatartó sötét gyomra, mint egykor Jónást a' tenger czethala.

Ujat vett elő, — irt, izzadt, és törlött; meg ujra izzadt, irt és törlött, mig végre a' mű csakugyan befejezteték, letisztáztatott 's azon melegen, egy ostromló kérelmekkel elárasztott instantiával egyetemben, le is pecsételteték, czimezve:

„A' „H o n d e r ü” nagyérdemű szerkesztőjéhez.”

Azután csipőre illesztett kezekkel, mint kétfülű vajas köcsög, állott meg asztala előtt.

— Itt van tehát utra indulandó eredménye annyi szellemi küzdéseimnek. — Nem sokára megnyílik nevemnek a' halhatlanság könyve, és eljövendnek hozzám a' hír és dicsőség; — 's mig ez hervadatlan repkényt tűz fürteim

közé, addig amaz, gyorsabban az égen repülő saskeselyűnél, járja be nevemmel a' világot, és én élni fogok, . . . élni a' siron túl is . . . örökké! . . .

Az egész Sövényháza talpon volt már. A' hold, conventio nélkül is híven teljesített éjőri szerepét elvégezve, köpeny gyanánt egy fakó fölleget kavartott nyakába, jó munkálódást kívánt a' sövényháziaknak 's aludni ment.

Ábrándi Malakiás hasonlóan ágyba lépett asztala mellől; miskolci paplan alá temeté fáradt lelkének megviselt hüvelyét, 's pár percz mulva ugyancsak huzta a' bőrt a' fagyon.

Im, drágalátos olvasó :

„Az ő dolgainak így kezdetett utja,
Mellyen a' szerencse tovább mint futtatja,
Jobb részt historiám azt megmutogatja;
Itt kevésse muzsám magát megnyúgatja.“

(—1674-ből—)

II.

Nem tartozik ugyan szorosan a' dologra, Ábrándi urnak még születés-helyét is megneveznünk; de teendjük azt két okból : először, mert a' világ minden kincseért sem akarnánk kritikusainktól életirői pontatlansággal vádoltatni; másodsor, mert ha hazáját itt megemliteni elmellőznök, egykor tán hét város fogna zivódni a' jeles férfiú születéshelye, mint a' nagy görög lantos Homéré fölött. Ezen két ok vala tehát, mi elhatároztatá velünk, tudtára adni a' világnak, már t. i. annak a' kis világnak, melly sorainkat olvassa, mikép Malakiás bölcsőjét Holdmezővásárhely, a' leghíresebb magyar ökrök hazája, ringatá.

Apja szegény napszámos, anyja együgyü, de nagyravágyó pórnő volt. Patáné, a' híres kártyavető, jó előre megjósál, hogy „nagy jövődjü fiut hord szive alatt, ki tudománya által mint égő szurok a' sötétben, úgy fog világoskodni az emberek közt.“

A' jósigék lelkébe tapadtak a' szegény anyának, 's elhatárzá, a' világosság fiát, török szakad, papnak taníttatni. Ez okból adaték neki a' próféta név is.

A' szép tervnek azonban nyakát tekeré a' sors. —

Többször hallá Malakiás, hogy a' bölcs mindig hallgat, — 's ő, ki különben is mondva készült a' bölcseségre, hogy ne vette volna hasznát a' tagadhatlanul jó szabálynak? Professorai hiába kérdezték, szölongatták : ő mindig csak hallgatott. 'S midőn már teljesen meggyőzötve hívé tanítóit örökös némaságából következtethetett bölcseségéről, — egyszer csak azon vette észre, hogy testimoniunát kezébe nyomta a' senior és sok szerencsét kívánt neki.

Illyetén 'faczér' állapotában jutott ő a' rövidvastag sövényházi jegyző, nemzeti Tengödy Sebestyén urhoz.

Notárius ur a' 'dolce far niente' emberei közé tartozott. Testének első része jobban elhízott már, semhogy ő helység erogatumai és perceptumai fölött hajlonghatott volna; hogy azonban a' rossz világ épen semmit tevőnek ne mondja, egész napon át aludt. — Helyette Malakiás volt a' falu pennája.

Nemzetes jegyzőné asszonyság — egy magas szikár alak — meglehetősen ellentéte volt kedves élete párjának; 's bár jelenben egymást érik arczán a' himlögödrök, mint Tiszaháton a' faluk, hajdan híres szépségnek tartatott, 's nem egy legatussal volt szerelmi kalandja. Sövényházán ő volt a' legműveltebb hölgy, mert a' „Honderü“-t is járatá, — mit azonban elolvasni nem igen ért rá gazdasszonyi foglalatosságaitól, mik őt szüntelen a' konyhán tarták, hol virgoncz nyelve hajnaltól estig szakadatlanul kerepelt, két perpetuum mobile kezei pedig szolgálói pofozásában fáradoztak.

E' néhány sor tökéletesen kimerítő rajzban adá életrendét az egyszerű családnak.

Itt ismerkedett meg Malakiás a' „Honderü“-vel és irodalommal. Bámult és magasztalt mindent, a' két soros epygrammtól az Eniliához irt végetlen levelekig. — Az egyes szebb kitételeket naplóba jegyeztette, cadentiákból lajstromot készített, sőt a' neki különösebben tetsző helyeket, bár nagy erejébe került is, bemagolta, 's azokat uton útfélen használta; úgy hogy a' sövényházaiak öregebbjeitől — és így okosabbjaitól — „Malakias deák“ névvel tisztelték, mi pedig pórnépnél nagyobb nyomatéku a' tudóstársasági oklevélnél.

De minek annyit beszélünk. Elég, hogy megmozdult egykor agyában a' gondolat: vajon nem tudna-e ő is amolyan honderüi műveket készíteni, miután már tán elegendő készülete 's olvasottsága is volna ahhoz? E' gondolat utóbb rögzetszméjévé lön, 's a' szilárd elhatározást tettben is vala szerencsénk látni az imént, midőn egy novellávali vajudásához vezettem a' keményszívű olvasót.

Hogy költői lélek szerelem nélkül nem élhet, azt mondanunk is fölösleges.

Vala a' faluban egy öreg gyertyamártó, kit a' lakosok csak e' néven ismerének ugyan, de a' matriculában és a' tisztelendő contói alatt Szappanos Desideriusnak volt írva. Ezen öreg gyertyamártónak vala egy hajadon leánya, kit 28 évvel ezelőtt Leokádiának keresztelt a' helybeli pap, de bérnálásakor kapott Krisztina nevét ő maga is jobban kedvelvén, mi is ez utóbbin fogjuk őt ezentúl — csupa udvariasságból — nevezni. Ennek hálójában vergődött a' Malakiás szerelmes szíve.

Csak hogy ez nem sokáig tartott. A' hir és név után sovárgó vágy kiszorítá a' zöld kabátba takargatott melléből a' Krisztina iránti vonzalmat. Mentül közelebb látta magát a' költői mű készítésében haladtával a' halhatatlansághoz, annál inkább kicsinylé magának a' gyertyamártó leányt. 'S a' korban, midőn történetünk kezdődik, teljesen meg volt szakadva a' Krisztina által örökösen hilt szerelmi kapocs.

Ennyit kelle elmondanunk, hogy megértessük magunkat, 's most felfoghatjuk az események madzagát ott, hol az előbb kibocsátók kezünkből.

III.

Penelope Ulyssesst, a' zsidók a' Messiást, a' conservatívek a' védegylet megbukását nem várták jobban, mint Ábrándi Malakiás a' „Honderü“-t, melly

beküldött művéröli értesítését hozandja a' szerkesztőnek. Tantalus éhezett, pedig előtte valának az étvágy-ingerlő falatok; Malakiás haszontalanul várt, pedig minden héten megjövénék a' 'Divatlap' számai. Neki mit sem hozának azok.

Egy postanap délutánján, mint már többször is tevé, nyugtalan szorongással járkált a' faluház tornáczában. Fel-felállott olykor a' kapu előtt heverő deresre, 's pipiszkedve tekintgetett a' legközelebbi postaállomás felé, honnan a' levél- és ujsághordó ármás és egy személyben harangozó vala jövendő.

A' tűröm-olaj végre kifogyott, a' várakozás mécse végsőt lobbant, 's fogai közt szitkol morogva a' lassu cseléd ellen, személyesen indult elébe.

Közel a' falu alatt, egy árok-parton, két kanász suhanczczal ott 'czapári'-zott a' levélhozó.

— Hát lánczhordta gaz cseléde, ezért húzza kend a' kosár búzáat minden kéménytől, hogy itt kártyázik? Ide a' vizit, az a' falu cassájába megy, a' kártyázás tilalmas. Hol az ujság?

Egy pillanat alatt szétoszlott ujjai közt a' boríték 's szemei a' lap hátuljára meredtek:

„A' hozzánk érkezett művekről a' — j ö v ő s z á m b a n.“

Az ifju költő vonásait sötét lepedővel húzá be a' csüggedés, 's iszonyu pénteki arczczal, mellyből az ő testamentom bölcsei legalább is két szük esztendőt magyaráztak volna ki, az első lapra fordított.

T a r t a l o m :

„Szerelem és párviadal. Eredeti novella Ábrándi M-től.“

Malakiás örülten rohanta' kezében magasan fentartott lappal a' jegyző házáig.

— Minden jó lélek dicséri az urat! — vaczogá az eddig utána kullogott ájtatos harangozó 's reszketve vetett magára háromszor keresztet. Egy közel házhöz tért be, néhány csöpp hidegvizet inni ijedtség ellen, 's féltében elbeszélé, nagy titoktartás föltétele alatt, hogy a' cancellista ur mekkorát ordított. A' titok kézzől kézre adatott, 's félóra multán a' falu asszonyai azon törek fejöket: vajjon nehézség töri-e az ifju urat, vagy lunaticus?

Jegyző urat hüvösre locsolt dolgozó szobájában, szokott foglalatosságában, pitykés bőrpamlagán alva lel a' berohanó Malakiás, mellette kis zsámolyon egy peszra szundikált, kezében légyhajtó zöld galylyal. Tudnunk kell ugyanis, hogy a' többször tisztelt jegyző ur érdemes szája — melly a' Jónást elnyelt czethalénál pár vonallal lehetett csak kisebb — midőn aludt, mindig tátva állott, mint a' mészárszékajtó, 's ilyenkor aztán szintűgy bele jártak az impertinens legyek, mint a' nyíri nemes hetedik ükéről maradt hintájába a' kegyeletet nem ismerő tyúkok.

Tengödi ur a' hatalmas ajtócsattanásra felrezzent 's olly hirtelen kapá össze ajkait, hogy alattok két légy találta hirtelen-halálát; a' miért is Tengödi ur medvetalpnak is beillő tenyere olly formán találá arczon simítani a' kis peszrárt, hogy az zsámolyostól együtt fölfordult.

E' mütétel Tengödi urnál ezen szavakat képvisel: miért nem hajtod rólam a' legyet?

Azután egy öblös kérdő jellé alakult arczczal — ha ugyan ama nyaka fölött és homloka alatt ülő, czéklarépa színű hústömeget arcznak szabad mondaní — az irnokra bámult, ki költői dicsősége magasztos érzetében mint bélielt szellem állott előtte 's bizonyos fönséggel arczában, mondá:

— Uram, e' lapokból láthatja ön, mikép én magasbra vagyok teremtvé, semhogy nála tovább is illy prózai foglalkozásokkal öljem el a' bennem lakó égi szellemet. Ezennel felmondom szolgálatomat, éljen boldogul! — 's maga után csapta az ajtót.

Jegyző ur hosszú nyújtózás közben nagyot ásitott 's másik oldalára fordult. A' szepegő kis leány pedig a' zöld akácz-lombot ringatá fölötte.

Hazatérve Malakiás szállására, szétterjeszté asztalán a' lapot, 's elébe ült. Könyökre támasztott tenyerébe ágyalá koszorus fejét, és soká, igen soká legelleté mohó tekintetét a' nagy betűkkel nyomott ÁBRÁNDY MALAKIÁS néven.

— Mégis, mégis teljesül tehát a' czigánynő jóslata, mit anyám olly örömet szerett elöttem ismételtetni, hogy egykor világosságot terjesztendek az emberiség közt. Szegény anyám, ha most föltámadna 's testi szemeivel láthatná dicssugáraktól körülragyogott fiát, örömeben tán mindjárt szörnyet halna. — — —

E' naptól nagy változások történtek az ifju körében. Utczán felborzalt hajjal, rendetlenül öltözve 's mindig zöld szemüveggel jelent meg; szünetlenül csizmája hegyére nézett, 's egyik mutatóját orrán hordozta. A' legeggyűgyűbb ember is első látásra tudóst nézett benne. Hát még ha szolt? özönét árasztá a' költőinél költőibb kitételeknek, miknek nagy részét — a' 'Honderü'-n kívül — seprősi Czárán Emanuel hites ügyvéd urnak, Fonyasztó szerelem' című világhírű hazai románjából tevő sajátjává; és pedig ollyannyira, hogy igazán vérré válának benne.

Othon vastürelemmel dolgozott. Parányi szobája egész gyára lön a' különmemű költői műveknek. Eposz vagy lyra, regény vagy drama, neki mindegy volt, vers és próza egyiránt folytak tollából. Megkeresetének minden divatlap szerkesztői. Az 'Életképek'-nek mutatványt küldött egy 'legujabb' regényéből; a' 'Pesti divatlap'-ot lyrai költeményekkel szerencsélteté, a' 'Honderü'-nek drama-töredéket adott be.

— Igy, mondá magában, ha felkötém a' harangot, már most kongatnom is kell. 'S aztán, ha majd hirem beárasztja a' hazát 's mindenütt egyedül hirtelen feltűnt nevem emlegettetik: akkor — akkor hamarjában szerencsém után kell látnom. — Igen, szerencsém után kell látnom! — kiáltott fel többször, de a' teendők alpháját nem találhatá meg. Éjelet virasztott át, tépelődve: mit tevő legyen? 's a' reggelenként ablakán beköszönő nap mindig úgy találá, mint töle elbucsuzott.

— Helyes, ugy lesz, megteszem; e' szavakkal mászott ki egy reggel paplana alól, 's asztalhoz ült, levelet fogalmazandó egy emberszerető nemes lelkéről úgy, mint meleg hazafiságáról közösen ismert nagynevű grófhöz: hogy őt

kegyébe véve, tegye oly helyzetbe, hol nyugalmasan 's egyedül költészetének élhessen.

— Most még egy jó házasság, — mondá, midőn bepecsétl é levelet — s aztán minden jó lesz. — Zöld kabátját ölté halhatlan lelke porházára, 's fél óranegyed múlva egy zsidóhoz látjuk belépni.

— Alázatos szolgája, Ábrahám lelkem, pár szóm volna csak ugy négy szem közt.

És miután Ábrahám az ő Rákhelét kiinté a' szobából, csodálkozva kezdé örvezdeni a' megtisztelő leereszkedésen.

Malakiás eléggé udvarias fiú volt, mert a' „Diszes társalkodót“ könyv nélkül tudta, 's ennél fogva szintugy igényt tartott a' műveltségre, mint a' nyíri kisasszony, ki háromszor volt a' pócsi búcsun; — de most kisebb gondja is nagyobb volt annál. Neki pénz kellett volna 's Ábrahámot ezért kerülgeté.

— Nincs, de mikor mondom, édes urfi, hogy épen most egy fillérnek sem vagyok ura, pedig a' thens urfinak csak nézek a' további barátságára is.

— De mégis kérem, édes Ábrahám, ha csak lehet. Hiszen most három szerkesztőtől várom tiszteletdíjamat, meg jegyző urnál is van még pénzem; hanem nekem most, rögtön kellene, kivételre egy tervnek, mitől jövőm nagy részben függ, 's mi ha jól sikerül, minden évben megadom önnek azt, mit most kölcsönöz.

— No látom, hogy az urfi becsületes ember, hát csak megteszem érte azt, mit még senkivel sem tettem, hogy ámbár magamnak nincs, ha mindjárt Japhet szomszédától veszem is fel nagy kamatra, az urfinak tőstént teremtek.

Ábrahám kifordult, degesz tárczát vett elő bársony mellénye belső zsebéből 's a' Japhet nevében adandott pénzt kívülről tev é. Malakiás pedig odabenn egy hirlapi cikken törte fejét, a' zsidók emancipatiojáról.

Midőn az ajtóban egymástól elváltak, Malakiás zsebében őt körülnyírott arany, Ábrahámében egy százas váltó volt.

IV.

D*ben egy szép külsejű emeletes ház utczára nyíló ablakában, himző ráma mellett ült a' gazdag és gyönyörű Szalánczi hölgy pár, midőn a' fölnyílt udvarkapun három nemes telivér vágatott be jó készületű úti kocsival — akarám mondani: három sovány gebe czammogott be, vonszolva egy keservesen nyikorgó fakó szekeret. — A' saraglyába lökött zsúpcsomón ki ült volna más, mint az új kabátba gombolt Ábrándi Malakiás?

Mig a' kajla kalapu kocsis a' kenderhámokból vetközteté gebéit, mellyek — hogy semmit motiválatlanul ne hagyjunk — azért voltak oly madárhúsuak, mert gazdájok nádfark-, és háromélű sással tartá őket, mihez mig napjában háromszor cibálá meg üstöküket abrakolás helyett — addig Malakiás az út porát rázta le magáról, 's méltóságos daruléptekkel tartott a' folyosó felé.

Az inas, egy ifju költő, jelentett be, ki, mielőtt a' család zavarából magához jöhetett volna, be is lépett.

Előlegesen üdvözletek 's kölcsönös bókok végeztével Malakiás, bátorsága kötelén csakhamar a' dolog mélyébe ereszkedett 's az öreg Salánczi Dezsőtől, az imádott kisasszonyok egyikének kezét' kérte.

— Szabad tudnom, ki által vagyunk ennyire megtisztelve?

— Nem ismernek önök ???... Igaz; arczképem még eddig egy divat-lapban sem jelent meg; hirem azonban, nem kétlem, önök körébe is eljutott. Nevem Ábrándi Malakiás, az irodalom embere — költő vagyok. Teljes meggyőződése — 's itt egész szónoki állásba tévé magát — miként csak a' boldognős élet rózsás pályáján juthatni ama magasztalt földi édenbe, melly után sovár kebellet eseng magasztos hevében a' nemesb lelkületű ifjú, 's hol a' szende nő szeretve ölelő karjai arany álomba ringalják át a' boldogság mámorában elkábult férjet. E' földi menny után sovárogo nem mindennapi lelkem is 's vezetőt keresek, ki megizlettessen velem az égiek üdvét; 's ha nemtőm jól igazított, itt találandom azt fel. Én egyiket sem jelölöm ki mátkámul a' drága kisasszonyok közül; egyezzenek meg nagyságtok rajtam, vagy vessenek sorsot: én megnyugszom benne 's akármellyiköket örömmel fogadom nőmül.

— Öszinteségem azonban, látom, nem kevésbé zavará meg önt és angyal-szép leányait, 's így rögtöni választ sürgetnem merő gyöngédtelenség volna; hanem kikérem és elvárom azt ideiglenes tartózkodásom helyén, Sövényházán.

Már a' lépcsőzet alján járhatott Malakiás 's a' két hölgy még folyvást kaczagott, az öreg Szalánczi még folyvást bámult, nem tudván elhatározni: valjon ez ember örült-e, vagy esze nincs?

Az ifju ezek szerint mindent megtett, mit szerencséje előmozdítására megtenni jónak velt; úgy hogy most már nem vala egyéb dolga, mint szájába várni a' sült galambot. És ő édes reményei közepett, szép jövője előképzetében tökéletesen boldog volt.

E' várakozási napok egyikén jegyző ur alól kihúzták a' gyékényt 's a' siró harangok zokogva hirdeték a' falu népének, hogy Tengödi Sebestyén nincs többé! — Szegényt a' guta ütötte meg. Így a' legjobb nő f é r j, Sövényháza j e g y z ő nélkül maradván, a' két hely betöltésére egy alkalmas férfi után kelle látni — mert ezuttal az özvegy a' hivatallal együtt akart járni, mint ekklézsiával szokott a' ref. esperes leánya — 's a' vállalkozónak mindkettőt el kellett volna fogadnia.

A' helység vakmerő küldöttei még Ábrándi urat is megkeresék. Lám — mondá magában — a' sors itt is ki akarja mutatni, hogy kedvence vagyok: — de azért jól lehordá a' 'circumspectus' követeket, hogyan merik őt egy falusi jegyzőségre meghívni? őt, kinek jövője jelenben olly magas reményszálakon függ! 'S a' deputatio hosszú orral vivé meg a' falunak és az özvegy nemzetes asszonynak a' fenhéjázó választ. Csődöt hirdettek 's a' mellyik kicsapott kosta legelőször tudá pennáját a' helység tintatartójába dugni, azé lön a' jegyzőség és jegyzőné.

Boldogtalan Malakiás! beh jó lett volna felcsapnod... de hiszen te nem vagy oka; mert nem tudhatád, mi sors vár reád. —

Hogy Ábrahám már jelentgeté magát a' kölesönért, még csak semmi lett volna; de eljövének a' divallapok is, és hozának honorarium helyett csipős tudósításokat. A' 'Honderü' felszólítá, hogy küldeményét két hét alatt vegye vissza; a' 'Pesti divallap' satyricus jegyzéseket tett a' gyalulatlan kobozra; 's az 'Életképek' engedelmet kért, hogy a' regénytöredékkal b e f ü t h e s s e n. Ennyi rossz hír egyszerre! Malakiás egészen odalett.

Hja! de a' sors olyan, kegyes szívü olvasóm, mint a' zsidó uzsorás: ki-nek egyszer hajszálát körme közé keritheté, utóbb két marokkal ragad üstö-kébe 's ha már ennyire jutott, nincs menekvés fojtó hurokjától; előbb vagy később, bizonyosan zsákjába dug bennünket — a' sors t. i., mert a' zsidó sokkal emberibb szívü; — neki csak vagyonunk kell 's ha ettől megkoppasztott, meztelen magunkat békén hagyva, más libát keres magának.

Ugyanaz nap még két levél érkezett a' postán: egyik a' megkeresett *y gróf titoknokától, 's benne nem tudom, mi lehetett, hanem annyit mondhatok, hogy midőn elolvasá, keszegálta a' melléig hullott alá, 's olly képpel, mellynek láttára a' krimi tatár szive is megesett volna, rejté azt asztalfiókba, e' szavak kíséretében: igazad van, Murray: 'korunkban közepszerűségé a' koszoru, láng-észé a' nyomor.'

A' másik levél pecsété is föl pattant, ettől várta Malakiás üdvét vagy halálát, 's egy kis szikrája pislogott még benne a' reménynek; mert azt hívé, hogy egy rosszul összeállított dráma hibás bonyolítását a' jó kifejlés még helyre ütheti. Lássuk tehát az ötödik felvonást. A' levél tartalma ez volt:

Tisztelt ur!

Nagyon sajnálom, hogy a' szerencsét, mellyel uraságod leányaimat megkinálni kegyes volt, a' sors nem nekik rendelé. Sokkal egyszerűbbek ők, mintsem képesek lehetnének egy fellengő költői lélek magas igényeinek megfelelni; azonban vakvezetőül sincs kedve ajánlkozni egyiknek is: annál fogva e' szép szerencsével méltóztassék más érdemesbet megajándékozni: én pedig, leányaim nevében is, egész tisztelettel köszönöm azt meg.

S a l á n c z i Dezső.

— Oh, ez mégis sok, ennyi csapásra nem volt előkészítve gyenge keble-m. De miként is várhattam én olly sokat a' világtól, e' méltánytalan világtól, mellynek keble ércz, szive jég; melly egy Tassot, egy Camoenst és annyi másokat nyomorban engedett elveszni! Jól mondják mérges fulánku póknak a' költészetet; — lelkemig hatott a' fulánk nekem is, 's miután egész életem el van mérgezve, most fetrenghetek kinaimban, mint egy második Jób, hogy a' világ gúnykaczaj közt tomboljon vesztemen. — Naplójához ült és jegyzett:

Péntek, ápril * 184*

Csalódás az ember élete!...

Arany álmak az ifju napjai!...

Képzeldésünk mosolygó rózsákat növeszt a' téren, mellyet életpályánkul jelölt ki a' sors 's mellynek illatos ösvényein addig andalgunk édes ábrándaink közepett, míg egyszer csak azon vesszük észre, hogy hátba vágott a' fatum 's bukásunkban rózsák helyett goromba tövisbe tenyereltünk.

Gyönyörűek, reményteljesek valának ifjuságom napjai, jelenemet paradicsomnak, jövőmet mennyországnak képzelém. Égbe nyúló reménylajtorjámon lépkedtem fölfelé, hova hír, név és dicsőség csalogattak; fellegek után nyújtán karomat, hogy beléjök kapaszkodjam, és — lezuhantam. 'S az esés felébresztett; oh, mert a' Jákob-lajtorja, a' szép jövő, minden, de minden csak álom volt . . .

Szegény anyám, ha élne, most csak a' cigánynőt átkozná, hogy jóslata nem teljesült.

Hanem 'szen jól van. — Hogy is mondja Petőfi?

Széles folyódon úszom ezután
Oh, mindennapiság!
Ballagsz velem majd, és csendes folyásod
Sziklák közé nem vág;
Nem lesz hirem, nevem . . .
Tán a' boldogság karjai sem várnak — —

De igen; engem várnak a' boldogság karjai! — mondá, 's arczán olly nemű öröm hajnalott fel, mint midőn költő korában egy három próbás ötletre akadt böngészeteiben.

Darab idő óta borzasan viselt haját, költőisége kiáltó symbolumát, simára sepré tenyerével, botot vön kezébe, és ment — — de ugyan hová is mehetett volna egyébüvé, mint Krisztinához?

Az öreg Szappanost történetünk folyama alatt elérte az utolsó péntek; — benne egy jó atya és a' falu egyetlen gyertyamártója szállott sirba. Nagy és mélységes vala a' szerető leány bánata, mint a' tenger — és, mint ennek csöppjei, megszámlálhatlanok a' keserű könyvek, mellyekkel mindennapi kenyerét áztatá. 'S így mi csoda, ha atyja és Malakiása elvesztésén való szomorúságában annyira megfogyatkozék, hogy a' nagy soványságnak miatta, alig vala az ő természetnek már csak árnyéka is.

Ide, az elárvult és sorscsapásoktól lecsépelt Krisztinához jöve Malakiás, bocsánatot kérni 's neki békejobbot nyújtani.

És talán itt is fügét mutatott neki a' sors?

Oh nem, türelmes olvasó; Krisztinát nem tigris nemzé, és ápoló tejet nem sárkány tölgyéből szítt, hogy sziklaszive a' bűnbánót is eltaszítsa magától. — Elérzékenyülve 's összeszedve minden erejét csimpajkozott a' soha nem felejthetett ifjunak nyakába.

Mondjak-e még többet? . . .

Az a g g Krisztinából új menyecske, a' lángkeblű költőből gyertyamártó lön; mert nője javaslatára, annak atyjáról maradt pénzecskéjével együtt mesterségét is átvevé, 's maig is Sövényházán terjeszti a' világo s s á g o t.

Az átkozott cigánynő jóslata most az egyszer teljesült. —

Az elmondottak, parányi változtatással, egy ismerősömön történtek.

És mégis azt meri mondani Heine, hogy a' 'bolondok csak német földön virulhatnak föl titani magasságra.'

S z a t h m á r i Károly.

ELMÉLKEDÉS A' KANCSÓ FELETT.

Azt susogják, édes életpárom!
Hogy én mindig a' bolondját járom;
Hogy nekem csak abban áll az élet:
Éj-naponta társalogni véled.
Nagy halálom, a' midőn beszélük:
Hogy szememnek nem virad meg délig;
Mert hozzám csak reggel jő az éj el,
És az Isten napvilága éjjel;
És hogy ott is botorkázva járok
Utamon, hol sem göröngy, sem árok.
Megléhet! de rám kinek mi gondja?
Korhelyebb az százszor, a' ki mondja!

Ez a' világ egy nagy rosz motóla,
— Nem sok jót lehet beszélni róla —
Jár, de hogy jár? jaj, biz összevissza!
Mint a' részeg, ki esztét megissza.
Az időnek végnélküli szála
Ezredévek óta foly reája,
És míg a' bölcs fontolgatva méri,
'S végét a' fonálnak el nem éri:
Fontos semmiségén jót kaczagva,
Felkiáltok, tölt kancsót ragadva:
Mi gondom rá? a' melly kéz motólál:
Gondja is van rá. a' pászma mint áll.

Mondják: sok van most is a' rováson,
'S túl a' rendin inni rosz szokásom;
'S hogy meg is siratja a' ki mérte,
Nagy harang fog megfizetni értte!
A' bor ára? szent igaz, telik rég,
'S bár adós maradni nem szeretnék:

De ha úgy lesz: mondok egy okos szót:
Ki utól jön, zárja be az ajtót!
Hát nekem sok biztatási mellett
Mennyivel maradt adós az élet!
Sokat vártam tőle jó hiszembe',
'S mindig rosz pénzt nyomott a' kezembe;
Bizalom volt e' rosz pénz; kínálom:
'S kinevetnek véle a' világon!

Furcsa, vannak, a' kik azt remélik:
Hogy a' józanságot rámbeszélik;
No, hiszen, fejét ki arra szánja:
Mondhatom, a' borsót falra hányja!
Az intő szót én többé nem értem,
Hadd vesszek! hisz úgy is veszni tértem,
'S bár jó éjét mondjak a' világnak:
Nem lesz az hírével a' királynak!

Búcsu-félben ugryis ifjuságom,
Hejh, ma-holnap lenyugodni látom!
Kik szívemnek kedvesek valának:
Mint az árnyék este, elhagyanak;
Hit 's remények, e' törött kebelnek
Mély sirjában halványan pihennek;
Barna emlék, fájdalom felette,
Mord sirásó, a' csalódás tette;
Nevem a' barátok elfeledték.
Oldalomnál, jó kancsó, te vagy még!

Hejh ma-holnap el kell válni tőled!
Mig lehet hát, jót iszom belőled!
T o m p a M i h á l y.

IPAREGYLETI DAL.

Magyar szántóvető ajakán.

Hajnaloson (svábhegy), őszelő 5. 1845.

Csak tejeltél, kis juhocskám,
Eddig, 's ette galambocskám,
De gyápjúd is már ezután
Pestről lesz az ember vállán.

Mert a' honban készítenek,
Mit csak lehet, magyar kezek;
Szalagodat vasárnapra
Már itt szövök, lelkem Dora.

Földesurunk esze megjött,
Él 's alkot már, magunk között,
Pénzből, mit mi keresünk,
Részt ezentul már mi veszünk.

Hej, uram, beh jól cselekszed,
Hogy a' honi észét ébreszted;
Hidd el, pénzes unokáid,
Áldva nézik majd poraid.

Szidják, üzik szegény fejünk,
Gyárhoz, műhöz, hogy nem értünk;
De hát, ugyan, a' tüzköbe
Hogy essék tűz, üttetlenbe?

Az ember csak nyögte eddig,
Hogy a' magyar végesvéig
Csak izzadott és csak fáradt!
'S díja német zsebbe száradt.

Hiszen éljen, jó ember ő,
Csak, míg hízott, hős őriző
Hogy mi voltunk, megköszönje,
Mint mi azt, hogy oktunk tőle.

Hanem, ha mind csak áhitnánk,
Biz együgyük, góbék volnánk.

'S mind más szedvén tejfelünket,
Világ tagadná eszünket.

Ki hát, magyar! inasévből,
Nagy mester légy, jó legényből,
Mindennek megvan a' sora.
Hulljon restség 's negéd pora.

Ne félj, sógor, marad neked.
Segítsen fel másképp eszed,
Szerén, ládd már a' magyar áll,
Mi után te boldogulál.

Régóta van közös urunk,
Jó császárod, jó királyunk;
Neki hát két szive vagyon,
Egyik legyen a' magyaron.

Van is már, új iparháza
Ötezret irt kincstárára.
Istenem! áldd meg királyom,
Egyik fiam neki szánom.

Jer hát, társnép! töröld a' szád,
Somlaival köszöntöm rád;
,,Csak belerő a' hon kincse,
Ha összetart, hull bilincse.“

D ö b r e n t e i G á b o r.

NEVELŐINTÉZET

1833-ban.

Beh sok keserő magot lenyelünk és a' szétágazott gyökeret kiforgatni mégsem tudjuk. Szánakozunk a' népen, lelki sötétségére fényugárt imádunk, míg magunk céltalan rohanunk; velünk együtt szennyes árnyékunk, melyre visszapillantani mindeddig elfeledénk. Mi és a' nép; mi szépen hasonlítunk a' mesében említett ittashoz, ki falhoz támasztatá magát, hogy a' sárban elterült részeg korhelyt megláthassa. Beh nagy gerenda van saját szemeinkben, melyek a' szálkát kémlelik a' pórnak agyában! Neveletlenséget vetünk a' nép szemére, hogy teljesüljön a' mondat: „vak veti világtaalannak.“

A' becsületérzésnek alapját bottal fenekelni a' legdicsebb nevelési eszme. Kaloda, hegedű, cserepcsik, mint megannyi szelid biztatások a' lóköötöségi fogalomhoz, melynek praeceptoraivá hazánkban a' pandurok avattatának. Homlokra bukott falusi tanoda, két emeletes pálinkaház, búcsujáró vak koldus tenger és agárfuttatások, a' fenséges kisdedovó-intézetek e' hazában. Alsóbb osztályunknak nevelési rendszere ez: a' mesternek babját két nyáron pírgalja a' gyerek, hogy az „a, b, ab“-ot megtanulhassa. Olvasni a' libalegeltetűn tanul, a' számvetést pedig évek mulatával a' vármegye veti ki a' bőrén p e r h a j d o n e s, hogy a' portiós könyvben a' nótárius ur kivonását könnyebben megfoghassa. Midőn az adófizetésben elkérge-

sedett tenyér népjog után hajlik, parasztzendülestől remeg a' vérbíró, 's népnevelést hebeg a' mogyoró-fasűrűből, melyet a' parasztnyüzóknak éles körme ki nem irt-hatott.

És higyjétek, nem ütközöm meg, ha a' letarlott mező gyéren termi virágait; mert egy évtized előtt még az urat nevelő híres intézetek közelebb állottak a' kam-csatkai batuskához, mint Pestalozzi rendszeréhez, nem levén egyebek, mint nyirfa pusztítók, a' nevendék póríg lekorbácsolt aszalék, rendeltetése pedig csuszó féreggé válni a' hatalmasabb lábainál, hogy az alattvaló előtt magasra kapott ajakáról annál rémitőbben hangozzék a' dereseltetési parancs.

Illyen intézetek számosak valának, a' bottal képzett igazságapostolok okozák tehát igen természetesen, hogy Bakony erdejében sűrűbben nőtt a' zsvány, mint a' gomba. Lealázott volt önmagában a' vezető, — nyomorult kényáldozatnak tekinté a' reábizottakat, 's így láttuk a' nemzet becsületén fityegni a' gyaláztatnak szurokko-szoruját.

Véletlen sors, ha e' gépezet közül itt-ott szűzen bujhatott ki néha az ember-becsülés, és a' legszentebb érzelmeknek ledorongoltatásakor megmaradhatott némely-lyekben a' lelki fenség, mely magát tulemlvén a' salakon, egykori megaláztatá-saért nem vágyott megboszulni az emberiséget.

Miként neveltek 1833-ban ? ím, lássátok !

TANODA.

Baculus in angulo.

Prospectus „Jaj! professor uram!

Londoni koldusok.

1833-ban élt egy vén tanító, korhadtt szőlőkaróként tévedezvén az erőben gazdag fiatal élet alatt; kopaszult agya rém vala, mint meszes fazék, verebjesztő a' szőlősor között. Élő cséplőgép vala, tanítványait rendre páholtatá, 's kénye alatt kéveként hullott a' visitó gyerek. Tekintetéből az ajtó közé szorított cigánynak barátságos mosolya nézett ki, maga ártatlanul pajzán, mint éhes kandur egerésző trefáiban; szelid kacsói kedélyesen simogatók az arcot, ha ezen trefához fél ölnyire neki lódulhatott. 'S ha karjaiba szoríthatott valamit, azt úgy felcsiklandoztatá az is-kolai kisbíróval, hogy a' szegény gyermek a' trefának vastagabb csomóitól majd halálra nevette magát.

Atyai gondjai alatt szaladtam neki a' pályafutásnak, okosan kerülvén különös trefáit, melyeket egy hétig sem feledett el a' gyermek. Különösen kedvelt napjaul a' szombatot választá, fizető napnak keresztelvén el, ilyenkor negyed magával fárad-ván ki az aprópénzelenben.

Körülbelől februar hava lehetett, hideg csikorgó idő; — fél hétkor már az iskolai folyosón döngött a' leczkelakott ifjuság. Meggyújtott viasztekercek világá-nál zsi bongva járdalánk a' kövezeten, részint a' megbizottaknak leczkét mondván fel, részint előképzelvén a' történetdöket, melyek rémitővé jegyzendék a' scha-besz-nek ünnepét, hogy hét végén történjék az ostorcsattanás.

„A' professor urnak kék nyakravalója van, sopánkodék egy a' tömegből, ki-nek minden szombaton extrátóban kerekedett ki a' tizenkettő; gyakor itapasztalásból tudván, hogy a' kék nyakravaló és a' korbács egymás mellett volt az iskolai szó-tárban.

„Csak ma lenne tűz a' hat rongyosban!“ sohajtozék egy másik. A' nagy csoport-ból többen ajándékokkal valának megelőzendők a' harminczadot; így mellettem épen páros zsemlyével kínálta meg schedatorát egy siránkozó közlegény deák, ki a' bibliából csak annyit tudott, hogy Balaám prófétának a' szamara is egyszer meg-szólamlott.

„Mondd el a bibliát, Csürkös, — öt hibára bukfencz.“*) — Tudod-e, ki pofozta le fejéről a sapkát a mult hónapban? majd meglássuk, tudsz-e vitézkedni a bibliából:

„Micsoda kárt tett Sámson a philisteusoknak?“

„Sámesoné, Sámesoné . . .!“

„Na! monddki már: Sámson; csipkedé pajtását a kis piócza, kiben olly korán kikelt a küszködési mag.

„Sámesoné ősz-sze fogadozotte . . .!“

„Összefogódzott; egy hiba, semel!“ fojtogatá a lihegőt's bal hüvelykét jobb kezénél markolá el a hibaszámba.

„Lélekzetet sem hagysz venni, te accusator,**)“ tört ki haragjában a megleckéztetett, nagy kinnal bele akarván kacsintani a szomszédnak nyitott bibliájába.

„Ultró!***) kiáltott a leckéztető, tudván, hogy a kis amice nem sokára bele-sülyed az ó testamentomba.

„Sámson összefogdozott kétszáz rok-kát . . .!“

„Nem igaz, háromszázat; itt van a második hiba, ultró!“

„Háromszáz rókát és pá-párosan össze-kö-kötözé üket.“

„Nem ugy van a könyvben: k e t t ö n k e n t kell mondani; szóról szóra, mint a professzor ur megparancsolta. Hic habes, három hiba!“

„És ége-gő fák-e-lyákat kötött a . . . fá . . fa . . füleikre . . .“

„Hazudsz, a farkaikra; . . . négy hiba; ultró!“

„És ugy eresztette a . . . kolifaeusok vetéseibe . . .“

„Male,†) — a philisteusok vetéseibe. Satis;††) — bukfenczet kapsz, majd szabnak neked sapkát, most elmehetsz. — Sequens Bicske!“

'S itt egy másikat fogott járomba, mig amaz könyező szemekkel ment el, átgondolván nem annyira a második felvonás, mint a leluzásnak szinpadját, hol néha a professor ingeny páholos.

Itt rejlik a bogáncskóró, itt ver sudarat a gaz árulás, itt van a bizalmatlanságnak és boszúvágnak paréja elhintve, a polgári életben hullatandó elemészto gyümölcsét; a kölcsönös szeretet elenyészett és a viszonyos bizalomnak láncza nem hogy egybefüznén a pályatársakat, szeretettel övedzené oktatójához, hanem a korán kifejlődött gabszág a szép töröttláncznak szakadékait nyújtá kezébe a böszült vadnak, hogy verje agyon vele a dús növényzetet. Hol itt a dicső szabály: szeressed felebarátodat, mint önnön magadat?

Ecsetemnek vastag vonalai vannak, de vétkezném, ha azt elhajitanám.

Birtunk mi ez időben az ösztönzésnek egy sajátserü nemével, melly röviden ebből állott: Latin gyakorlatot minden pénteken kelle készitenünk, és nagyobb ösztön okáért mindenik választott magának egyet, kit a tökélyben meghaladandó vala. A bevégzett munka összehasonlittatván, kinek mennyi hibával több volt, annyi korbács-csapást oszthatott a másik tagjára. Éljen a spártai rendszer! mondhatom, gyönyörű en a nevelésben, és hogy ezen elhányt ütlegek idővel szépen kamatoztak, szólhatnának a derese, ha beszélni tudnának.

Ezen eszménél megemlithetjük, miképen akadt egy liptóvármegyei tót, kinek ellenállhatlan kedve kerekedett az én bőrömbre alkudozni, csakhogy ezen nyavalyáját minden szombaton rendesen megfekünte, mert iskolai repertoirunknak ez élő, Szókött katonáját irgalom nélkül elcsépelték. Történetünk reggelén ismét én valék a ki-füztött áldozat, tótomnak hihetőleg viszkett a bal szeme.

*) Iskolai műszó, melly maga magát értelmezi.

**) Vádolgaó.

***) Tovább.

†) Roszul.

††) Elég.

Nyolcz órakor professorunk az iskolába lépett. Kék nyakravalóján megbukott minden jó remény, a' nagy csendben az emberi méltóságnak halála élt, és a' még gyászosabb aljasulásnak pizkos czégére.

Az iskolának négy sarkán törött korsókban nyirvessző-csomók áztak, a' számvetőabláról a' hét ágazat nyújtózkodott le, kettesével elégitendő ki a' telhetetlenséket, kik az igazságot szomjuhozzák róla. A' padozaton katonai rendben éles fák valának elosztva, míg a' kályha mellett nagy pléhdarabon két oldalról felmázolt számár volt, hétivásár alkalmával a' bűnösrel a' vásártérre sétálandó; mellette rövidre vagdalt páczikák a' tenyérbe vagdalásra valának felhalmozva. Három darab egy öles hosszú úgy nevezett v á g ó d e s z k a, és hasonló czélra a' kályhapatka. Az ablaknak középfáján két vaskarika volt, hova nyáron az alvókat madzagolták a' legyeknek kényelmes paczkázására. Mindezekon kívül az ajtó sarkán egy acskó szemes kukoricza meztelen térd alá, és egy hosszú számárpád.

Ezek valának a' legszükségesebb nevelői szerek a' leendő szabad polgárok képezésére, hogy legyen elegendő fogalmuk az emberi méltóságról, midőn a' padozaton végig nyújtóztatott ebként tanítják a' lapulj'ra. — Ez a' kisedővásnak tökéletesen rendezett alapja.

Professor ur oldalzsebéből kivett papírról, kevés kivétellel, az egész iskola nevét leolvását különfajú kínzási itélettel, és a' legközelebbi kiosztásig éles fára hajszolták az egész karavánt. A' bűnhődők közt szárnyas egérként fülelt az én tót barátom; uri magam pedig alig tizedmagammal voltam a' padban.

Tanítónk elégtűlt volt az élvezendők átgondolásánál; befejezésül agyában egy újabb terv fogantatott.

„Fiaim! ki nem kapott verést ezen esztendőben?”

Mélyen hallgatánk valamennyien . . . . . Néhány percz mulva a' hosszú tót emelt kézzel egyenesedett fel, kárörvendő tekintetét osztván meg köztem és a' professor között.

„Domine clarissime! Vas Gereben még nem kapott.” Ne neked vámmentes, szűz váll! gondolám, és elhalaványulván, gépíleg emelkedtem fel a' padban.

„Ad medium *) Vas Gereben!” mosolygá a' tanító.

„Hic sum, **”) mondám én, 's kurtára mért léptekkel a' kinzó előtt állottam, tetőtől talpig nézetvén magamat öntudatom nyugalmával, hogy ez egyszer nem fog rajtam a' bot.

Majd negyed óráig kémlelt, míg végre lábaimra pillantván, gunyosan mondá:

„Millyen a' csizmád, te nebulo?”

Magam is oda tekinték, hol csizmáim bagariásulni kezdenek; bagariáim, mint a' politicusok, sohasem birtak az igazi színnel, 's jelenleg kiválólag az oppositionalis vörös fonal világított rajta.

„Cruxot (X) fogsz nyalni, te ronda vármegye.” Mire az iskolai kisbíró éles fát tett a' középre, reszkető térdeimmel reá ereszkedém, a' padozatra krétával húzott X keresztet ajkhárapva nézdelém, mert azt felnyalnom kellett volna. Ezen műtétel gonosz melléklettel volt egybekapcsolva, tudniillik a' nyalogatás ideje alatt ott szokták a' szánandót korbácsosul biztatni, hollegkevesebb az értelmiség.

Gyakran látám ez embertelenséget ismételtetni, de gyalázatoságát csak lealáztatásomnál éreztem. Rövid elhatározottság után merészen felegyenesültem, nyiltan kimondván, hogy ilyen embertelenséget tűrni nem fogok.

„Tehát vágjatok reá huszonnégyet,” inte a' poroszlóknak, kik kaján örömmel lesének kinjaimra. „Délután ugysis ismét ilyen pizkosan marad a' csizmád,” vontatá szavait a' gyerek-bakó.

*) Középre.

**) Itt vagyok.

„Tudja mit, professor ur! huszonnégyet ígért, legyen dupla, vagy semmi . . . ! ha délután így találánd, vágasson rajtam negyvennyolczat.“

„Na nem bánom, dupla vagy semmi!“ és a táblára jegyzé a fogadást, magához intvén az áruló tótót, és valamit a fülebe sugott, mire ő reám vigyorogván, az iskolából távozott. A gyanus kiküldetésnek titkát hamar kitaláltam, mert a tót háziasszonyomnak vitt utasítást, hogy egy krajezárt se adjon olajra.

A bűnösöket taglalgatni kezdék mind a négy helyen, és a ritka fajú jajvegyületet annál nagyobb szánnal hallgatám, minthogy délután reám fogott szólni a szárazrendszernek üsző regulája.

Épen délben végződött a javítási figura, és enni haza ballagánk, találkozáni háziasszonyomnak sátni képével, ki pajzánkodásaimért gyalázatosan nemtelen veendett elégtételt. Sem olajt, sem pénzt nem adott, — mondám, hogy megvernek.

„Magam is úgy akarom“ felelettel kifizetvén, kurta bundáját nyakába kerítvén a szomszédba töttyogott. Egész haragjának oka egy ártatlan tréfa volt, mert egykori kedvesének képét a rámából kivettem, 's helyébe Angyal Bandit illesztém.

„Vigyen ördög pokolig“ gondolám, 's csomóba fogott könyveimmel a piacra lódtam.

Bagariám velem együtt pirultak, pénzem nem volt, 's a diáki csinek millióiból kelle egyet fognom bőriöm megváltására. A fűszeres boltok előtt kün álló olajos kannákból csak meritenem kelle, 's szent volna a béke; de ruháim elmozdításával reám zudulandott az egész atyafiság. Lábamait a kannába mártani legalkalmasabbnak, de legveszélyesebbnek is találtam. Mérlegezni kezdém a dolgot: amott negyvennyolcz, emitt tán egy pár ütleg futtában, a dühben meg sem fognám érezni. Hamar készen valék a számolással; felállottam a köpadra, 's jobb lábamat gyorsan az olajba lógatám; — de bezzeg a balnál rútul felcsufolódtam, mert ott már észrevették a lábbelit. Mindegy, gondolám, 's balomon is fénylett a csillogó olaj. Merészen lelökém magamat, a jégfedett kövezeten nagyokat csúsztam üldözöm előtt, kinek zuhogó lépteit közelemben hallván, vékony gyikként szökdelttem a néptelen utcán. Vagy kétszer hozám csapott botjával, de a rozsul számított távolság utol nem érhetett. „Szaladj!“ gondolám magamban; erőmet újra talpalóra gyújtám, nehogy hátamra kerüljön a vastagabb tréfa. Kergetőm még egyszer hozzám csapott, 's ekkor öltönyömről hangos durranással vágta le a gombot, melynek törött tögye sokáig hirmondója vala a kénytelen futásnak. Üldözöm visszatért, 's én lankadottan a tanoda küszöbén nyugvám ki magamat. Szivem hangosan dobogott, most érzém csak, mit tevék a szégyenpad megváltására. E pillanatot sohasem feledem, — minő könnyen letéveszthete e napon a zsarnokság e pályáról, melyhez a jelennek bár nem ritkán terhes perceiben egyedüli reményem van kötve. Egy pillanatnyi határozatlanság, 's a legparányibb féregben átömlő törekvési vágyat talán enmagamban találtam volna meggyilkolva, 's országfutó válandhatott belőlem egy vérszopó ebnek pokoli kedvtöltéseért.

Fél óra mulva zsarnokom előtt állottam: nem remegtem, merev tekintetére fagyott az én képem; de határozott valék ismét futni, ha újabb galádsággal akarna előruhogni.

„Takarodj a helyedre, patibulandus nebulo“ szölt a vad. A délelőtti rabok közül egyedül a tót menekült meg; most őt kaptá elő kárpótlásul a kinzó. Az urfit hosszában, szélteben úgy kiteglázták, hogy hárman emelék fel a lipói deszkáról. A ki másnak vermet ás, maga esik bele.

* * *

Elmondott történetemet nem a csinek tengeréből halásztam: visszapillantani akarek a multakra, melyeknek setétlő árnyában a napi eseményeknek alapokát

keresem. Évek mulának a' történet után, 's eljuték a' tapasztalatnak széles téréhez, hol egykori társaim négy kézlábas tapasztalataikat a' tanodából az életbe vitték át. Képzelték a' legaljásabb szenvedélyt, miként örvendhet kinain azon nyomorultnak, kit talán éhe kergetett a' szilvalopásból a' megyei bíró udvarára. — Hol nincs önbecsülés, nincs ott felebaráti szeretet; hol az ember önmeggyaláztatásáról méri embertársának érzelmi fokozatát, ott a' szívnek oltárán az elfajulásnak máglyája ég.

Nevelők! kezeitekben az emberiségnek jövődjöje él; becsülték az isteni mindenhatóságnak remekét, hogy egykor sirotonkon tiszta neveteket áldja a' becsület; mert a' legtisztább harmat ma csapponjen le a' mennyeik boltozatáról, áldás helyett átkot adand, ha a' mérgezett kútnak nedvébe szakad.

V a s G e r e b e n.

U T I E M L É K L A P O K

1845 - ről.

III.

MISKOLCZ ÉS EGER.

(V é g e.)

Miskolczról Eger felé vitt vándorpályám. A' Pest felé menő uton haladván elő a' Tisza lapályára lesimuló Sajó futása ezüstlött a' messze lapály zöld mezén. Ó n o d o t a' véres emlékü várost, mutatak a' távolban :

No de — — másképp leszen
Ezután!

Szóval — tettel — majd segítünk
A' hazán!

A' hegyek közt nyájas völgyeken át csavargó uton, több falut hátra hagyva, Coburg urodalmába értünk. — C. hgnek összes vagyona csupán a' Kohárybirtokból és az ennek használata óta szerzett javakból áll. Jelenlegi összes jövedelmét a' magyar és osztrák (hasonlókép Koháryféle) birtokból nyolczszázezer vforint körül mondák lenni. — C. uj hazájához eddig egyéb jóval még nem vala, mint hogy a' vasgyártást saját urodalmaiban tökélyesítette; egyébiránt tudomra semmi hazai nyilvános intézetet nem gyámolított, 's még a' Koháry nevet sem használta. — A' portugál királyné férjéről azt regélek előttem, hogy ez a' magyar nyelvet kiválólag szereti 's hogy szüleivel 's testvéreivel magyarul szokott levelezni.

Noszvajról D. barátunktól a' kellemes egri szőlők közt haladva értünk a' hegyek aljából előttünk egyszerre felbukkanó E g e r b e.

Egernek mind tájéka, mind messze kiemelkedő tornyokkal különös alakja, kedvesen lepik meg az utazót.

Diszesen áll Eger a' termékeny völgybe kitéve,
'S mintha leélt idejét álmodná vissza, megaggott
Romkoszoruzta fejét kisdud dombhátra lehajtja;
Bút mormolva fut a' testvérhabu csermely előtte. 'sat.

így írja le Vörösmarty Eger fekvését.

G. J. barátom kedves köre és szíves mutogatási készsége tevék kedves emléküekké Egerben töltött óráimat.

Eger még most is tisztán katolikus város, úgy, hogy közrendü protestans még most sem települhet meg keblében, annál kevésbbé a' zsidó, pedig urunk az volt. — Illy hálás az utókor! És higgye aztán valaki: hogy philosophus korban élünk?! — Szegény philosophia!

Meg van írva, hogy hajdanta az egri püspök a' király negyedik fiát tulajdon költségén tartozott nevelni 's oltalmazni.

Egert Isó Leopold királyi várossá emelé, de 1694-ben Fenési nevű püspök, Csallai nevű városi jegyző fogásai 's a' városi képviselők irástudatlansága által, ismét visszakeríté atyai hatalmába és azóta ennek malasztos árnyékában nyugszik; és míg más város az uri viszonyokból mindinkább kifelé szabadul, ezt mindinkább belebonyolítják.

Épen vasárnap levén itt, igen feltűnő vala előttem a' parasztleányok öltözete, kik hosszú száru karmazsin csizmájokkal, fehér kötőtől leplezett boglya-kemenczealakú, világos színű szoknyáikkal és kicsiny barna vállukkal úgy lebegtek előttem, mintha megannyi vereslábu gólya lépdelt volna körülöm. — Vahot I. jól rajzolva adá az egervideki népöltözetet.

Sokszor hallám : hogy Eger kecses urhölgyekkel dús virágos kert; de én elég szerencsétlen voltam az egri szépségek közül minél kevesebbet láthatni. Ezért föltevém, hogy a' pápaszemen néző hízelt divatlapi levelezőknek ezután minél kevesebbet hiszek. — Ugy látám, hogy itt a' férfiaknak, még a' szőlőkapásoknak is, igen egyházias képök van. G. barátommal elindulék, hogy Eger épületei közt ájtatos körutamat megtegyem.

Legelsőbb is a' roppant érseki dom felé sieték; azonban szerencsétlenségemre oldalfelről közelítvén hozzá, az a' mindenféle kis ablak, nagy ablak's kisze-gellő's beszegellő falak 'sat., igen kellemetlenül hatottak rám, és oldalt nézve, semmi szépet nem találtam külalakján. Külalakja kellemetlen hatását homlokzata némileg enyhíté, de, megvallom, én a' templom külalakját költőileg szépeknek nem, hanem csak nagyszerűnek találtam. — A' milly hidegen hagyott külalakja, annyira meglepett 's elbájolt nyulánk oszlopsorozaton nyugvó's a' kúpon belövellő nap sugáraitól búbajosan világított, téres, roppant belseje; és úgy érzém, hogy e' varázs világú óriási boltozat nagyszerűsége's művésziessége önkénytelenül ájtatos érzel-mekkel rohanja meg az alatta bolygó piczin halandó vándor egész valóját. Ennyi műkincset hazám földén együtt láthatni szokatlan szemeim hosszasan merengének a' számos domborműveken (basrelief) és gyönyörű nagy olajfestvényeken, melyek közül a' keresztelő Jánost ábrázoló mesteri kép most is édes álom fátyolárnyakint lebeg emlékezetem előtt.

Majd a' lyceumi roppant épületet néztem meg's úgy találtam, hogy felette nagy lak olly kevés lakos számára. — Kaszárnának tán alkalmasb volna, különben is a' vár köveiből emeltetett. A' fölébe emelt csillagvizsgáló tornyot, a' kulcsörző nem levén honn, nem nézhetém meg; egyébiránt azzal vigasztaltak : megvan ugyan a' csillagvizsgáló torony és műszerek, de nincs a' ki benne's velők csillagot vizsgálna; 's e' szerint csak maga a' hely, szószerint — csillagvizsgáló. Ugy látom, hogy itt is azt tartják: leggyönyörűsegs és kényelmesb alant a' gömbölyű arcok mosolygó csillagot vizsgálni. — Különben is, a' tudomány kopaszulást's főfáját okoz: 's a' magyar a' tudományos embert 'tudós bolond' czímmel érdemesíti!! —

Az érseki lak külseje, összehangzó egészlet nem képezvén, érdektelen. —

A' cistercita templom barnult belsejében semmi érdekest nem láttatott.

A' város közepén átrobogó Eger-vízen átmenvén, a' bádoffedelével messze kiragyogó nyulánk fekete török mecset-torony alá sieték's körüljárám a' szomorú multak e' gyászszínű csinos emlékét.

„És Eger áll, többé nem kísértve töröktől!”

Mellyik magyar ne hallotta volna Eger várának híré! ? ki ne tudná, hogy mit jelent az, ha a' tősgyökeres alföldi magyar férfias magasztalásul azt mondja : elkapta az egri nevet? Ki nem olvasta volna Vörösmartytól a' hős Dobót, Eger dicő asszonyait és örökhírkoszoruzta védőit gyönyörűen's magasztosan megénekölő költeményét? — Ki ne hallotta volna, hogy Eger-várát 2500 főnyi magyar őrsereg 180,000 török ellen megvédé! (?)

Akárminthet csábítgatjuk magunkat és tömjénezünk nemzeti hiuságunknak, mi magyarok nagy nemzeti történeti cselekvényekre büszkéek igen kevésé lehetünk : mert hiszen a' magyar sohasem értett egyet, hogy ő nemzetileg sok nagyszerűt cselekedhetett volna. A' magyar történeti tárházban csak igen kis számu egyes nagy jellemek tűnedeztek fel nagyszerű tüneményekül, de a' mellyek csak hirtelen elvilámló fénycsillagokul lebbentek fel, a' nélkül, hogy nemzeti nagyságunk alapjai megszilárdítására hatályosan dolgoztak vagy dolgozhattak volna.

Vándortársamhoz illy egyszerű észrevételeket intézve haladtam a' lerombolt vár széthányt omladékos maradványai közé, 's meglepetve csodálám : hogy illy szűk szirthalmocskát miképen leheté olly kitarítás és szerencsével megvédni.

Körülem érzém egykori hőseink

Magozz fel, oh, vér, pusztá mezőnk felett

Árnyékaiknak gyöngé fuvalatit,

'S teremj magodból szép csemetét nekünk! —

Az égi szellem fürteim közt

Ah, szélvészektől nyert honunkét

'S arczom előtt suhogott csapongván.

Rút puhaság özönébe fojtjuk! —

Az egész vár kiterjedése nem igen nagyobb a' pesti új vásártérnél 's magas hegyektől alkotott völgy mélyén felhomorodó szirtombocská sima felületét foglalá el. A' várnak már csak faltöredékei állanak fen : mert a' püspök II. Józseftől a' várat megvevén, ennek köveiből rakatta a' lyceumot. — A' puha gyp buján zöldelő bársonyával bevont vérméz közepe a' kalvária emelkedik, — 's ez alatt egy sirbölt-forma fulke nyílik, hol Dobónak márvány-sírköve látható, mellyet azonban Ruszkáról hozattak ide. A' mi emlékeink csak illy egyszerűek. A' vár egyik szélén szent János nevű templom nagyszerű oszlopromjai korhadoznak ; e' templomról az a' hit, hogy még sz. István építtette ; a' vár másik részében pedig egy kápolnácskában Krisztusnak fából ügyesen faragott alakja látható. —

„Még Eger áll, a' pusztá Eger sásfészke Dobónak !“

E' gondolatla hagytam oda az éktelen romot 's utána az egyszerű csinos fürdőt tekintém meg. Az anyaföld termő kebléből kristálytisztán 's a' sűrűn megfúrt falalózatán át játszi buborékokat hányva felgyöngyöző meleg víz csalogatólag integetett enyhűs ölébe. A' fürdőből a' szomszéd nagy, de nem meglepő rendezetű érseki kertbe sétáltunk át.

Végül Heves megyeházát, a' magyar kortesek legelső csatatérét, néztem meg. Szegény magyar, egy pár itcze borért és huszasért

Saját vérén vitéz,

Megvásárolt kezekkel

Egymást kioltni kész !!

Milly biztos jelenségei nemzeti és erkölcsi előhaladásunknak és jövő nagyságunknak!

Elindulásom előtt az igénytelen J ó ó Jánossal találkozá válték néhány szót — és távulról a' versirő Makáryt mutattak meg. Cs at á r y O t t ó.

NEMZETI SZINHÁZ.

Junius 16-án: „Ruy Blas“ dráma 5 felv., írta H u g o V i c t o r, fordította N a g y Ignác. — Ruy Blas magas ész, nemes lélek alacsony állásban, szolgáruhában ; így látjuk őt fellépni a' francia regényes színmű elején. E' férfi szolgálatában van don Salluste de Bazannak, ki a' királyi udvarnál kegyelmet veszített és száműzeték ; ki azonban, mielőtt távoznék, boszúttervet sző a' királyné ellen, mellynek célja : a' királynét szolgálva hozni szerelmi viszonyba, 's ez által meggyalázni. Erre saját szolgáját Ruy Blast választja ki, 's vele előre kötelező levelet iratván, mellyben ez szolgálai függését elismeri 's Salluste iránt mindenben hű engedelmességet fogad ; őt mint öcscsét, don César de Bazant, mutatja be az udvarnál, 's olly hatalmas bará-

tinak ajánlja pártfogásába, kik által a' királyné közelebe jutása könnyű lesz. A' terv sikerül: Ruy Blas a' királynét különben is már azelőtt szerette, viszonti szerelmét megnyeri, ez által és langesze segedelmével mindenható miniszter lesz, míg végdon Salluste mindent megérve lát szándékolt boszúja véghezvitelére, 's a' királynét, saját rendelkezései után egyedül kapván Ruy Blassal tulajdon szállásán, nyilván megszégyeníteni készül, mely gyaláztatástól azonban Ruy Blas az által menti meg az áldozatra kiszemelt nőt, hogy don Sallusteot keresztül szurja, ő maga pedig mérget vesz be. — E' rövid tartalom előrebocsátása szükséges arra, hogy az előadásról csak valamicskével bővebben is szólhassunk. — A' czimszerepet L e n d v a y ur játszotta. Az előadottakból látjuk, hogy a' darab folytatában több olly jelenetnek kell előfordulni, mely a' színésznek bő tért nyit, különféle lelki állapotok hatásteljes festésére; 's L e n d v a y ur egyike azon színészeinknek, kik a' természettől nyert dús tehetségeiket kitünő szorgalommal művelik, 's ez által méltán bírják a' közönség köztetszését osztatlanul. Külseje olyan, mely semmi kívánni valót nem hagy hátra. 'S ez igen fontos dolog, nemcsak az olly szemek végett, melyek a' ferias deli termeten édes örömet csüggenek, hanem a' művészet, a' művészi szépség tekintetében is. Gyakran fordul el tekintetünk részvétlenül olly színpadi hősköztől, kik, szerepök megkiváncsoltágaival ellenkezőleg, külső által nem bírják lekötni figyelmünket, 's az illyennek e' hiányt művészi játék által feledtetni sokszoros fáradságába kerül, mert neki nemcsak emelni kell művészete által a' külsőleg szépet, de ennek hiányát elfeledtetni is. Mielőtt a' színész művészetével előállana, 's szaválás, jellemfestés, érzelmek és szenvedélyek visszatükrözése által hatását nézőire gyakorolni megkezdéné: még birnia kell azon ügyességet, hogy külsőjét mindig jellemzetesen, de egyszersmind mindig szépen tudja a' közönség elé állítani, hogy mielőtt szólni, sajátlag szólva: j á t s z a n i kezdene, már megjelenése által fogalmat bírassunk a' felől, mit várhatunk az embertől, kit személyesíteni fog. 'S az öltözködés, festés ezen kiállítási kezelését Lendvay ur szinte úgy bírja, hogy rajta mindig örömmel nyugszik tekintetünk, 's személyesítsen bár aljas korhelyt, rongyokba burkolt dorbézolót: a' szépséget, mely nélkül a' művészet semmiféle ágazatában meg nem állhat, megjelenésén sohasem nélkülözzük. Azok közt, miket természeti tehetségekül bir, csupán hangot kívánhatnánk neki mást, tisztábbat, csengőbbet. E' hiányt azonban, bár az színészben sohasem csekély, csakhamar feledtetni velünk szabatos, biztos, lélek- és tüzteljes játéka, mely élénksége 's igen gyakran mély bensősége 's lélektani felfogása által megragad bennünket. Lendvay ur egyébiránt kiválólag hivatva van a' francia színmű hőseinek személyesítésére, melyekben elevenség, mozgékonyság, a' mindig talpon és készenlét fő-megkiváncsoltóságok, melyekben több a' külső, mint a' benső élet, több az értelmiség, mint a' kedély, több az elevenség, mint a' mélység melyekben az emberek sokszor a' legfontosabb cselekményeket csak azért látszanak véghezvinni, mivel lelkök fenekén valami ellenállhatlan ösztön él, mely őket tette ösztönzi, nem pedig azért, mintha épen és kiválólag a' véghezviendő cselekménynek volnának lelkületök bensejében csak erre vonatkozó indokai; — úgy látszik a' legtöbb illy színműben, hogy benne a' személyek nem azért cselekesznek, mintha valamely cselekményt, legyen bár az magában a' legfontosabb, elég fontosnak tartanának: hanem mivel sokkal nagyobb pezsgőség van bennök, semhogy tetlenül pangani, semmit nem cselekedni bírnának. — Ruy Blast az első felvonásban mint szolgát látjuk, kiben Lendvay ur mindjárt első megjelenéseiben, hanghordásban és egész viseletében kitünteté a' pórfiut, ki bár érzi magában a' magasabb hivatást, mint melyben jelenleg létezni kénytelen, de egyszersmind határozottabb lelkű, semhogy magát pusztá és sükertelen sovárgás által kinozná; így halljuk őt, miként beszéli el, bárha nem minden keserűség nélkül, de mégis elég közönyösséggel helyzetét don Césarnak, kivel, mint régi ismerősével, véletlenül találkozik. Lelkének magasra sovárgása itt csak egyben mutatkozik: szerelme tárgyaul egyenest a' királynét választá. Ezt elbeszéli

egy oly feladat, mellynek megoldásában könnyen nevetségessé, vagy sajnálandóvá válhatik; Lendvay ur mindkettőt eszélyesen kikerülte, midőn szerelmét olykép adta elő don Césarnak, mint a' mellynek rendkívüliségéről, sőt eszélytelenségéről ő maga is meg van győződve, mellyhez mérve azonban mégis annyi önbecsérzéssel 's egyszerűsággal önralkodással bír, hogy általa csak részvétet gerjeszthet, de megszegyenitő sajnálkozást vagy épen neveltséget nem idéz elő. — Ugyan e' felvonásban a' don Sallustetali jelenet egyike a' legnehezebbeknek; mert bármire bírhatta is Ruy Blast szerelme, de férfias egyenes lelkületével ellenkezik az, hogy magát egészen eszközül adja don Salluste hatalmába, annál inkább, mert csak a' felvonás végén, midőn már az udvar előtt don Césár gyanánt be van mutatva, tudja meg, miszerint don Salluste kívánata az, hogy a' királyné szerelmét megnyerje, melly kívánat egyébiránt olly igen megegyezik Ruy Blas vágyaival. A' nélkül, hogy itt a' színmű taglatatába bocsátkoznám, meg kell mégis jegyeznem, hogy lélektani fonalon haladó 's előadásai-ban összefüggést tartani törekvő színészre nézve sokkal kívánatosabb volna, ha itt don Salluste jó előre értesíti Ruy Blast a' felől, hogy vele a' királyné szerelmét akarja megnyeretni, akkor e' különben lángeszűnek nevezett, 's mint utóbb cselekvéseiből kitűnik, minden esetre egyenes és határozottlelkű férfiú önállón cselekedett volna 's nem leende csupán gépszerű eszköz don Salluste kezeiben. A' néző közönségre bizonyosan kevesebb izgató erővel bírandott ekkor e' jelenet, de annál jobban kielégítendő a' művészi követeléseket; így a' mint most van, Lendvay ur a' kitelhetőt jót csinálta belőle: hagyta magát felöltöztetni, az udvari embereknek bemutatgatni, zavarba jött, ámulat, kétség és remény közt ingadozott, 's midőn Salluste a' királynét mutatta meg neki, örömteljesen megdőbbsent, megütközött. 'S miután Ruy Blas nemeslelkűsége 's egyszerűsége átható magas értelmisége a' darab folytatában eléggé kitűnik, nem is lehet e' jelenetet másképp adni, mint ha Ruy Blas folytonos zavarban 's az ámulat miatt úgy szólván, magánkívüliségben, a' nélkül, hogy magához jöni 's fontolgatni ideje lenne, sodortatik fel don Salluste által a' magas polczra, mellyre őt helyezni kívánja, hol aztán, midőn a' királynét meglátja, szerelme által elszédül, 's nincs többé ideje arra gondolni, hogy don Sallustennek vele 's szerelmével tán olly czéljai is lehetnek, mellyeket elősegíteni ellenkezik nemeslelkűségével, 's mellyekre eszközül szolgálnia langesze különben nem engedné. — Kitűnő jelenetekben lép még fel Ruy Blas a' harmadik felvonásban, Lendvai ur játékán, midőn a' kormányferfiak tanácsában megjelen, az ország javain vétkesen osztakozóknak szemrehányásokat tesz, 's köztök hatalmas bíró 's igazságosztó gyanánt lép föl, a' nemes lelkesülés, az igazságszeretet haragja, a' hazafias boszankodás egyiránt volt látható, 's büszke magatartásán, szavainak emelkedett hangján, szemei 's tekintete villámszórásán, melly az aljas lelkű főurakat megrendíté, jellemzetesen tűnt ki, hogy e' szolgának nagyra hivatott lelkében az erő 's hatalom teljes mértékben megvan, 's hogy szíve nemesebb és hazafias jóakaratra hajlandóbb, semhogy a' nemes bensőnek megfelelő külső megjelenés begyakorlására, mint mindennapi lelkeknel történik, hosszú idő lefolytára volna szűksége, mert ő a' mint a' polczra, mellyre nagylelke hivatott felhelyezteték, úgy viseli magát, mint olly helyen, mellyet elfoglalnia a' természetből elvitázhatlan jogot kapott. — Az ezt követő jelenet, midőn a' királyné rejtek helyéből előjő 's vonzalma által ösztönöztetve, halát és köszönetet mond Ruy Blasnak az elbizakodott országnagyok ellenébeni magaviseleteért, 's midőn Ruy Blas, szerelme által elragadtatva, felföldi előtte keble titkát, szinte méltánylatunkat érdemli; mit a' költő akart, 's mi illy jeleneteknél hasonló viszonyokban elkerülhetlen feltétel, Lendvay ur teljes mértékben kitűnteté: a' szerelem forró, elragadó hevét, melly mindent áldoz, de semmit követelni nem mer, vegyítve azon határtalan tisztelettel, mellyet a' nemes lélek szerelme tárgya iránt mindenkor érez, 's mellyet Ruy Blasnak a' királyné iránt éreznie annál inkább kellett, mert alacsony helyzete 's a' királyné magas állása közti különbséget, bár ez itt titok volt, magában annál inkább érzi, vegyítve egyszersmind azon nyo-

masztó bátortalansággal, melyet neki illy helyzetben éreznie szükségkép kellett, összeolvadt ez előadásban a' három uralkodó érzelem, mely itt Ruy Blas keblében szükségkép megvan: a' férfiú határtalan szerelme 's tisztelete, a' szolga bátortalansága 's félelme, 's a' jelenben magas állásu hivatalnok felmerészkedése. — Hátra van még Lendvay urnak a' színműbeni főjelenetei közül az utolsó felvonásbelieket megemlitenünk. Itt, midőn a' titkosan visszatért don Salluste hatalmában látja magát, 's midőn sejteni kezdi, hogy a' királyné lehet az, kin don Salluste az ő közbenjártával alacsony boszút akar állani, a' kételkedés után először is aggodalom az, mely keblét eltölti 's mely őt cselekvésre ösztönzi; így ír a' királynénak, hogy látogatására semmikép el ne jöjjön. Ekkor aggodásához némi jó remény járul, melynek örömet szeretné magát átengedni, kettős indító-okból: mert önmagát nem akarná a' királyné előtt meggyaláztatni, 's még inkább, mert a' királynét, szerelme mélyen tisztelt tárgyát, felti illy meggyaláztatástól. Ekkor megjelen a' királyné: jó reménye egészen elenyészett, aggodalma félelemmé változott; retteg, mert a' mit eddig sejtett, most valósággá látja változni, 's látja, hogy don Salluste eddigi tetteit a' királyné iránti boszu vezette. De bizonytalan aggodalma eltűntével elenyészik egyszersmind kebléből az ingadozás, mely rajta eddig erőt vőn; látja, hogy a' királynénak irántai ragaszkodása, bár mikép, de bizonyosan véget érend; hogy a' szeretett nő szemeiben meggyalázza fog állani 's mint olyan egyszersmind, ki vakmerő feltolakodása által e' nőt is meggyalázta, ez okból minden további szó nélkül készen áll lelkében az eltökélt határozat: őt az élet jövődő szegényétől és fájdalomaitól csak a' halál mentheti meg, ezzel tisztában van, csak a' királyné tehát az, kit nemcsak fentartani, de egyszersmind minden nyilvános szegyénytől megóva látni ohajt; erre más ut nincs, mint — 's ez a' legrövidebb, legbiztosabb, azért habozás nélkül teszi — megölni rögtön don Sallusteot és önmagát. Valamint a' világra nézve, ugy benső szükségesség tekintetéből sincs más kifejlése e' színműnek; mert ha Ruy Blas tovább is életben marad, 's szerelme a' királynétől visszataszítottatik, bármit mondjon a' világ, de ez által csakugyan lehull a' királyné szerelméről, sőt személyéről minden emelkedettség, minden baj és költőiség varázsa; ha pedig tovább is megmaradna a' királyné szerelme a' szolga iránt, ekkor meg, bár mint küzdjön a' költészet, de a' társaséleti fogalmak szerint aljasul a' királyné szemeinkben. Ruy Blasnak meg kell halni, 's a' fenállt szerelmi viszony kielégítőbben nem végezethetik, mint mikép azt a' költő végezzé, midőn szerinte a' királyné kérdést intéz hozzá: ha szerette volna, mit teendé? 's a' haldokló férfiú feleli: akkor is meghaltam volna. — A' királynét Komlóssy Ida k. a., don Sallusteot Fánecs, don Césart Egressy G. urak játszották, gondos játékkal mindnyájan emelni törekedve az előadás becsét, kik felől azonban bővebben kiterjeszkedni ezuttal hely szűke tilt.

71.

A' C S I K Ó S. *)

Töredék.

Voltatok-e valaha Hortobágyon? — Albionnak tengere van, nekünk Hortobágyunk; sajnálom az ángolt, ki tengert, — sajnálom a' magyart, ki alföldet nem látott; mindkettő felett háromszor fárad el e' nap, míg átvonul, — háromszor kel fel ismét, hogy elkezdett útját befejezze. Tenger mind a' kettő, mert beláthatatlan: tenger, mert pusztá és lakatlan; a' szél határtalan királya mindkettőnek, mely felettök gáttalanul röpül 's cikázik gondolatszárnyakon; amott egyikét vitorla vagy szikla, mely; mint az elhagyott árva, mezetlen és egyedül áll a' nagy vízvilágban, vet gátat uralmának; itt semmi, semmi, — a' szegény kútágas, mely, mint egy óriás gólyaskelet, mérföldekre kilátszik; az engedelmes 's mindig hajlongó káka 's nádnövény, 's a' vert ellenségként futó ördögsekér kevés táplát nyújt harcziás szellemének, 's a' győztes király,

*) Képmagyarázatul.

porfelleget verve fel a' járhatlan utak 's a' kopár sivatag homokából, rajta mint diadal-szekeren nyargal el felette.

Nagy ez az alföld, nagy a' Hortobágy, pusztá és kopár; az utas lelke elzsibbad, midőn szekeren — melly, mint a' hajó a' vitzükrön, hamar elenyésző barátát hagy maga után — keresztül kell rajta utaznia; alig lát embert mérföldekig, 's ez oly kedves látomány, mint egy új vitorlát látni feltűnni a' nagy Oceanon utazónak; a' nap verőfénye elbágyasztja árnyékhöz szokott testedet, 's szomjad eleped, mig kielégít-heted, mert fogadót alig lelsz, 's ott is csak egy mogorva kocsmáros, ki mintha a' kuvasz-tól vette volna természetét, rendeltetésének tartja, háborgatásaért rád — morogni, — káká-val benőtt iszapok kínálkoznak csak vizökkel, de itt is előled a' helyet az iszákos bé-kák, a' pusztá prózái dálnokai elfoglalák, mellyek közt a' melancholikus gólya, mintha a' mértékletesség védapja pater Mathews lenne, dsingischáni pusztitást teszen; de ott meredezik a' távolláthatáron egy kútágas, oda hajtassunk! — ránczos testü váluk fogják azt körül, a' rajtok 's a' kút körül formált pocsolyák partjain portyázó szu-nyog-legiók, felzavarva egy közeledő ménes lovaitól, pár perczre elhomályosítják a' a' napot, 's a' tarka színű lócsoport nyerítve 's egymást dőlvé fog szomja enyhíté-séhez; — a' ménest egy köpczös ficzkó tereli, „zsiros haja vállát veri,“ olajba főtt inge csak oldalbordáinak egy részét fedi el 's a' nap verőfénye barnára korbácsolt, fedetlen maradt hátát, nyakát, melly utóbbin egy fekete fátyolkendő van à la Byron pongyolán odagyűrve, izmos lábaira bocskor van fűzve, 's lobogó ingujjából kinyult kezében meg-megcserdül a' karikás. — Tudjátok, ki ő? a' puszták arslána, a' csikós, kit télben a' hideg, gyárban a' nap heve, vagy a' fergeteg vesz körül, de le nem győzheti egyik is, noha egyedüli fedele a' nagy ég, 's virágos takarója a' csil-lagokkal beszótt láthatár; a' puszták fia ő, kit nő nem szeretett még, csak anyja, a' ki szülte; nem csókolott semmit, csak a' borospohárt 's legkedvesebb lovát, 's kinek — mert embert alig lát — egyedüli, de hű barátja a' kuvasz, mellyet mégis ha párájával együtt a' hűség belőle földünkről elköltözik, még el sem temet, hanem lakomául hagy a' pusztá férgeinek; igen, a' puszták lakója ő, kivel nem gondolt senki, hogy nevelje, ok-tassa, némi borongó fogalmakkal jó- 's gonoszról, 's a' nagy urról, ki beláthatlan világa felett minden nap felhossa a' napot 's az éjszakát; — egyedüli öröme, dicső-sége, religioja, 's hazája, kit szeret, ápol, a' mire gondot visel: a' ménes az, 's ha látnád, mint izzad, küzd és fárad — embertől annyit ki nem telőnek gondolnál — körülte, ha az égre lassan felvonuló fergeteg kitör, 's az elvadult méneket együtt kell tartania, pedig csak egy királyi pálczája van — a' karikás, mellyel alattvalóinak paran-csol; — és ha látnád dühét 's ravaszságát akkor, ha ellenség érkezik kedveseihez: a' farkast kórótüzeivel 's karikásával elkergeti, és a' zsványt? nézzétek az ide mellé-kelt képen: alig látja meg a' merényt, mint villám szökik kedves lovára, kezében a' pányva, repül a' zsvány után, 's a' távolságot közöttök nem sokára elnyelik az üldöző lovának lábai, 's most egy merész hajítás a' pányvával 's a' zsvány hurkon akadt, lova kiugrik alóla 's ő a' földön hever, a' haragos csikós reá, 's tudjátok, mit teszen? megkötözi szegényt, 's ha még daczolni mert vele — aczéljával egyik szemétől fosztja meg. Borzadtok ugy-e? Hja ő nem olvasá Bentham Jeremiást, sem Rousseau confession-ját; mit tud ő a' büntetés fokozatához? — szemet szemért, de ő szemefénye ménese, 's ki abból oroz, szemefényét bántja meg; ne csodáljátok, nevelést lelke nem kapott, és mondjátok ti, kik azzal dicsekedtek, 's az asztal zöld színétől kölcsönöztök arczotoknak komoly bölcseséget: van-e bünnövesztő büntetésekben néha csak ennyi philosophia, van-e csak ennyi philantropia is? ti bűniskoláitokban a' lelket ölítek meg, a' bűn metelyét ragasztva reá, 's a' csikós? csak egy szemet vesz el, 's a' másik megmarad, hogy legyen mivel társának elvesztét siratni.

A g a t o c l e s.

MI HIR BUDÁN?

— Ismét elmúlt egy félév — 's pedig, mióta az „Életképek”-et szerkesztjük, az ö t ö d i k — 's igitán illenék, ha a t. cz. közönség nem is ohajtja, kis számadást adni az e' lapok körül tett munkálatokról, mi közben magunkat is megdicsérhetnők amugy szokásosan 's az „Életképek”-et jövőre is (természetesen, mint a' l e g j o b b (!) lapot) kegyes pártfogásába ajánlhatnók boldog boldogtalanak, rang-, nem- és vallás-különbőség nélkül — h a t és illetőleg ö t pengő ftért félvétenként. — Azonban, magyarán mondva, mi ezt resteljük tenni, ha mindjárt egy pár száz előfizetős csiphetnénk el ez által egyik vagy másik collegánktól, ki azokat egyébiránt éppen úgy tiszteli és becsüli, mint mi. A' tisztelt közönség legjobban tudja, mennyire feleltünk meg újságirói hivatásunknak 's mikép váltottuk be lapunk keze-lése körül adott szavunkat? előtte fekszik mind a' 26 füzet (ha történetesen egy pár el nem vészett a' kikölcsonznésnél, vagy el nem tévedt (?) a' postán) 's ha egyszersmind olly szíves lesz a' mai számunkhoz mellékelt „tartalmat” is átfutni, könnyen elhatározhatja magát: praenumeráljon-e még ezutánra is, vagy ne? Nem hiszszük, hogy az értelmes közönség közül csak egyet is lehetne rá b e s z é l é s által kényszeríteni ollyasmire előfizetni, mit önmegegyőződése szerint silánynak 's ki nem elégitőnek tart. — Csak egyet szabadjon röviden megemlítenünk 's pedig némelly jó barátink megnyugtására, kik mintegy 1150 tiszta előfizető után croesusi kincseket keresnek, sőt l á t n a k is szekrényünk rejtett fiókjában, 's e' miatt ismert és ismeretlen helyeken kancsal szemmel méregetik 's irigy nyelvvel bonczolgtatják igénytelen személyünket: — mondjuk, e z e k megnyugtására szabadjon őszinte, becsületes ember módjára, kinyilatkoztatnunk, miszerint azon, nem tudom, hány ezer forintnyi öszvegből, mit említett jó barátink az „Életképek”-ből meg t a k a r i t o t t a k nak állítanak, e' félév végével — egy b a t k a s e m m a r a d t; — 's ezt mindenki, becsületszavunkra, el fogja hinni, ki számolni tud 's az okiratosán kimutatható 2400 pengő forinton túlmenő p a p i r o s és n y o m t a t á s i költségeken kívül, a' t i s z t e l e t d i j a k (mintegy 700 pft), m ű m e l l é k l e t e k (mik közül t ö b b olyanok — melyekhez, jó barátink állítása szerint, i n g y e n jutottunk — 150—160 pforintba kerültek) 's egyéb számos szerkesztői kiadások mennyiségét illő tekintetbe veendi. Szíves felvilágosítást adunk e' tárgyban mindenkinek, ki szavainkban kételkedni akarna! — A' ki ezek után azt állítja, hogy illy költségek mellett, miket a' többi lapokéinál s ű r ű b b n y o m t a t á s 's e g y t ö l e g y i g e r e d e t i c z i k k e k adása tete-mesen szaporitnak, valamit meg t a k a r i t a n i lehet, annak gazdasági tudománya előtt mélyen meghajtjuk fejünket 's szíves bizalommal felszólítjuk, vállalja el jövő félvre helyettünk lapunk anyagi kezelését — fele haszonért. — Megengedjenek a' nyájas olvasók, hogy magunk ügyéről tán többet is szoltunk, mint kellett volna, de kénytelenek voltunk vele; legalább a' közönség és ugynevezett jó barátink tudják, hányadán vannak és vagyunk illetőleg mi, — mely tudomás ez utóbbiaknak aligha nem l e l k i és t e s t i egézségökre váland, a' minek mi tiszta szívből örvendeni fogunk. —

— Most meg azt mondják, hogy a' vasutat csak augusztus 20-án szándéko-zák megnyitni: bizony, már nemcsak neveltséges, hanem föltötte boszantó is ez az örökös halogatás 's kijátszása a' közönség várakozásának, a' mi egyáltalában nem képes a' vállalatról kedvező véleményt szerezni. — Halljuk, hogy a' helyek ára a' vasuti vonalon egy mértföldtől az első helyen 12, a' második 10 's a' harmadikon 8 pkrba lesz szabva, 's e' szerint az utazás V á c z i g (négy mértföldnyire) a' vas-uton 48, 40 és 32 pkrba kerülend, a' mi, tekintve a' gőzhajói díjakat, nem éppen o l c s ó árszabás, sőt d r á g á n a k is mondható; pedig a' vasuti igazgatóság-nak azon kellene lennie, hogy minél mérsékeltebb árak mellett üdvös concurrentiát

idézzen elő, mely által már a' közönség is nyerjen egyszer valamit. Így azonban aligha fogja vetélytársának jövedelmét csökkenteni, mert hogy valaki pár órával gyorsabban utazhat — a' miről egyébiránt egy próbaséta alkalmával nem igen tudunk meggyőződni: azért a' k é n y e l m e s e b b és o l c s ó b b utazást nehezen áldozandja fel. . . s ekkor a' cél el nem éretik 's végre is csak 'parádés vaspályánk' lesz. — Tehát lejebb az árakkal, legalább is annyira, mint a' gőzhajónál divatoznak, különben a' részvényesek nehezen fognak olly osztályrésznek örvendeni, mint a' bécs-gloggniczi és éjszaki vaspálya-részvények birtokosai.

— Már a' vaspályához a' város külön részeiből induló 'Omnibus'-kocsik is erősen készülnek 's ezeknek, valamint a' bérkocsisoknak díja is, mint halljuk, szorosan meg lesz határozva. Csak azután, ha csakugyan meg kell tartaniok a' b é r és egyéb kocsis uraknak a' tariffát — miben eddigelé, ismervén az illetők 'erélyesség'-ét, kissé kételkedünk — az utazók úgy ne járjanak, mint mi, midőn minap a' gőzösön megérkezve a' tömérdek s z á m o z o t t teherhordók és targonczások közt alig kaptunk egyet, 's ezt is csak azért, mert a' tariffában foglalt díját megkettőztették, ki pogyásunkat Budára szállítá, egyik a' másira tolván azt különféle ürügy alatt, a' valódi ok azonban csak az volt, mert keveslik a' tariffa-bért 's azért csak annak szolgálnak, ki vagy t ö b b e t a d, vagy k ö z e l lakik a' gőzhajóhoz . . . de azért a' tariffa megvan 's csakhogy ez megvan; a' többi aztána' targonczások dolga!

— A' lapjaink egyik számában nem régiben említett H a v i és S z a b ó urak igazgatása alatti művészársaság külföldre készül, hogy azzal nemzeti dallamaink-, tánczaink- 's fényes öltözetünket megismertesse. Utjokat Varasd, Zágráb és Fiumén keresztül Olaszhonba, szinte Nápolyig szándékoznak folytatni. Vállalatuk sikeréről, reméljük, mielőbb fogjuk tudósíthatni a' t. cz. közönséget.

— A' jótékony célokra egyesült budapesti műkedvelői társaság mult pénteken a' budai szinkörben második mutatóványul 'Don Caesar de Bazan'-t hozá színpadra. A' közönség igen gyéren jelent meg. — 'Minek dobjam ki pénzemet illy sovány élvekért?' mondá egy budai háziur; 'természetesen, válaszolánk, nagyobb élvezet az, mikor 'Dupuis'-t és 'Toldi'-t láthatjuk veszekedni."

— Figyelmeztetjük tisztelt collegánkat, a' 'Honderü' szerkesztőjét, hogy a' lapjai egyik számában az általa megrótt 'C s e n d i l l a' fölirat, mellyel egy köztisztelőtű férfiú a' budai hegyek közti nyári lakát ellátá, koránsem idegenszagu, hanem tiszta m a g y a r nevezet, miután Fogarassy és Block urak szótárai szerint — csak méltóztassék azokat megtekinteni — 'c s e n d' = Ruhe, Stille; 'i l l a' pedig 'Zufluchtsort'-ot jelent németül 's így c s e n d i l l a nem egyéb, mint 'stiller Zufluchtsort.' Ezek után a' tisztelt megrovó ur hihetőleg meg fog engedni a' nyári lak szinte igen tisztelt birtokosának, ha tanácsát a' magyarabb (?) hangzású elnevezések iránt ezuttal mellőzve, a' szép csengésű 's e r e d e t i m a g y a r 'Csendilla' felíratot továbbra is megfogadja.

— C z a k ó n a k sokat emlegetett drámája 'L e o n a' cím alatt 's kevés változtatásokkal színpadra kerülend. — Mint halljuk, 13, mondd: t i z e n h á r o m színdarab van már megvizsgálva, mellyek előadását annál biztosabban reméljük, mivel — mint ismét halljuk — jövő hónapban jobb színészeink f e l e szabadsággal e l u t a z a n d, a' másik f e l e pedig már most is — v a d á s z n i m e n t!...

— A' nálunk is jó emlékezetben levő E r d e n s o h n (Földi) baritonista, legujabb időkben kitünő tetszéssel lépett fel Bécsben 's onnan nagyobb műutazást teend Europa nevesebb fővárosiba.

— W a g n e r Józsefnél I s t v á n főherczegnek E i b e l től köre rajzolt arczképét láttuk, minél tökéletesebbet aligha készített eddig a' jeles művész. — Csak az a' könyömás nálunk is nagyobb tökélyre juthatna; úgy hogy ne kény-

szerülnénk, a' rajzoló minden kitelhető szorgalma mellett is, az ötszázat túlhaladó példányokban — t o r z k é p e k e t adni a' közönségnek.

— A' ,sáros fürdőt Budán igen halljuk dicsérni, mind célszerű elrendezése, mind olcsósága miatt: ezt azonban tapasztalásból az ugynevezett ráczfürdőről is mondhatjuk 's alig hiszszük, hogy e' tekintetben ezt egyik is felülmulná.

— Legújabb irodalmi termékek 's ajánlatra méltó könyvek: a) B a j z a V,ilágtörténet'-ének IVd. füzete. b) ,A' lisztgyártás és kereskedés', ifj. S z a b ó Páltól. c) ,Ujdon-uj magyar szavak tára', összeszedte K i r á l y f ö l d y Endre. d) ,A' középkor történetei; vezérfonalul a' legelső történettani oktatásban.' Irta K i s s Lajos. e) ,Pyrker-képtár a' magyar nemzeti muzeumban', szerkesztve M á t r a y Gábertől. Jeles kalauz a' műrecek megtekintésében. f) ,Állattan', 1ső füzet; Milne Eduárd után fordítá Nagy Péter — 's végre egy német költőnek F o g l á r Lajosnak hazai tárgyról lelkesen szóló ,Clara von Visegrad' című szép költeménye.

— Az idei szép tavasz annyira megkedvelteté a' budapestiekkel a' szabad természetbeni élvezetet, hogy a' zugliget még a' forrón beköszöntött nyár folytában is naponkint számos egyesek és társaságok által látogatattik; 's ez annál öröme-tesebb, mert a' szép vidék szemlélete, hosszú séták virányos völgyekben és hegyetőkön, 's a' virító természetnek ezernyi bájai 's élvkinálatai hathatós erővel bírnak a' kedélyek összeolvasztására, karöltő barátság előidézésére, — 's nekünk a' társas életben az egymáshoz rokon simulásra van leginkább szükségünk. A' közelebb lefolyt napok egyikén számos írók és művészek diszes koszoruja összefűzve élvezett egy illy zugligeti mulatságot, melyet kétszeresen vidámmá tön azon barátságos rokonszenv, mellyel a' társalgási téren a' különféle állásuak és némieken tán eltérő gondolkozásuak viseltettek egymás iránt, 's melly tekintetben öröme-tesen megemlítendőeknek találjuk néhány németajku, de velünk együtt rokon és e' hazában egyedül jóváhagyható célokért küzdő ügyfeleinket...Bármilly érdekes és igen kedves emlékü ránk nézve e' multság olly ügyfeleink közt, kikhez egyenlő hivatás, egyenlő iránybani előtörekvés csatol: érdektelennek tartanók mégis, annak hosszabb leírását adni az olvasó elé. Mulattunk mi is és vigadánk, miként más halandók szoknak, csak hogy — 's ez multságunk legszebb oldala — tán kissé elfogulatlanab-
bul: délelőtt hosszú sétákat tevénk lelkes művésznők oldala mellett, szedegettük a' ligetek tarka virágait, örömmel hallgatánk a' sűrű bokrokban rejtező madárcák dalaira, szaladoztunk himes lepkék után 's el-elfáradozánk jobbra és balra, fel és le, szép tájak és kilátások élvezésére; vidám szócserre közt költöttük el a' vadászudvari vendéglő izletes ebédjét, fűszerezve C s á s z á r F e r e n c z zamatos pezsgőivel, — 's ebéd után a' fürgébb lábua és tüze-eseb vérűek egy órai élénk tánczra kerekedtek tudvalevő színű zenészek működése mellett; azután tanyául választánk egy barátságos völgyet, 's napestig játszadoztunk vidám kedélylyel, mintha erdő 's liget felett mi volnánk az ur és nem Buda városa, melly urasá-
gát azok pusztításával ellenmondhatlanul bizonyítgatja; mindezek közt legkedvetlenebb perczünk a' beközelgett alkony levén, melly bennünket hazamenésre készítetett, mit azonban nem tevénk, mielőtt egymásnak mielőbbi 's gyakoribb illy összejövetelt ne igértünk volna... Szóba jött ez alkalommal és közös rokonszenvvel fogadtatott azon eszme: hogy kikutassuk az itteni völgyek, halmok és szebb tájak hajdankori becsületes magyar neveit, 's megbérmálandjuk mindnyájokat azon neve-
kkel, mely-lyekkel őket ősapáink megkeresztelék 's mellyek már Mátyás király korában divatoztak. Ez eszmét annál célszerűbbnek tartjuk, minél jelentéktlenebb névvel van közülök most sok megbélyegezve 's lelkes ügyfeleinktől bizvást reméljük, hogy midőn a' kivitel indítványba fog hozatni, barátságos részvétökkel és vidító társal-
gásukkal emelni fogják az ünnepélyt.

IRODALMI ŐR.

Melléklet az 'ÉLETKÉPEK'-hez.

11. SZ.

Januar 31-én.

1846.

TARTALOM: 'A FALU JEGYZŐJE.' Regény, írta B. Eötvös József. (Vége.) Kelményi László. — UTI TÁRCA. Tóth Lőrincztől. 88.

A' FALU JEGYZŐJE.

Regény, írta B. Eötvös József.
Nyolcz füzetben, 8-adrét, Pest, 1845. Hartleben Konr. Adolf tulajdona. Ára 8 frt. p.p.
(Vége.)

Olly elkeseredett kedély mellé, minő Tengelyi, e' jámbor lelkész a' legalkalmasabb és magától feltululó mellékkép, melly egyszersmind tanúságot tesz a' költő gondosságáról, ki nem akarta, hogy regénye árnyoldalai által az olvasó kedélye leveressék, elcsüggesztessék, 's ez okbul állítá amannak keserű kifakadásai mellé ennek derült életnézetében, boldog reményeiben a' czáfolatot. Vándory egyébiránt kevés tetteges részt vesz a' regény történetében, 's már lelkületénél fogva nem is vehet; mert ha azon keserű életképben, mellyet e' regény előttünk felmutat, e' mindenben csak jót és szépet látó kedély több cselekvőséggel lépne föl, egész mivolta vagy halálra nevetető bárgyusággá válnék, vagy ironia helyett a' regényben a' legostorzóbb sarcasmus uralkodnék. És valóban csak olly elégült, önmagában már megdönthetlen boldogságot találó jellem, mint ezen Vándoryé, képes arra is, hogy ő polgári állását, nevét, vagyonát 's így magasabb hatáskörét is testvéri szeretetének áldozatul vigye, mint ez a' regényben történik. Olly lélek ellenben, mint Tengelyi, ki erélyes cselekvőséggel felruházva 's a' mellett éles átható észszel van megáldva, bárha szinte kész lett volna is, a' körülmények úgy hozván magukkal, állást, nevet, vagyont, önmagát, ha kell, áldozatul vinni, ha mindazt megteheté, a' nélkül, hogy a' magas hatáskörtől is megfosztassék, melly amazok által jóra törekvő lelkének nyílik, de ez

összes áldozatra — 's épen az utolsó tekintet miatt — mégsem találtuk volna őt készen soha. . . 'S végre (mert mit a' költőtől netán rossz neven venne az olvasó, azt a' bírálótul elfogadhatja) mi e' két emberből a' nagy erkölcsi tanúság? ki terjeszt több jót maga körül, az elkeseredett falusi jegyző-e, kinek keble magas vágyaktól ösztönöztetik, vagy a' jámbor lelkész, az optimista? A' regényből látjuk, hogy az utolsó. Ez megragadta a' kört, mellyet életbeléptekor sorsa elészabott, 's kised falujában mint valódi őrangyal, mint áldást hintő pásztor sikeresen munkálkodott, míg a' jegyző nagyrahatott erői majdnem hatást nem eszközölve surlódtak fel. Csakugyan jobb lenne, ha a' nagy tömegben minden ember optimista volna. Amazok, a' Tengelyiek, lelkök magosan szálló vágyait csak téres, nagy körökben teljesíthetik félig-meddig; illy kör pedig csak ritka embernek jut.

Nyuzó a' főbíró szinte főszerepet visz a' jelen regényben. . . . De erről hallgatok; lehetlen az illy emberről más-kép, mint csak keserűn szólni, annál inkább, mert a' megyében, hol lakom, már találtam hasonmására. . . . Meglehet, nyájas olvasóim, mik e' hon ötvenkét megyében elhintve vannak, szinte így jártak a' maguk részéről. A' Nyuzókra nézve csak egy sohajtásunk van: szabadság meg e' gonosztul! — Tiszteletre méltó esküttje, Keniházy Bandi, méltó czinkos; 's mindkettőről elmondhatni, hogy jelesül rajzolt két egyéniség.

Az öreg Rétyben derek példányát látjuk olly embernek, ki ha jó feleség hatalmába kerül, magas állásánál fogva,

sok üdvöst eszközölhetett volna maga körül. Az ember hiu és fényvágyas, kevés erélyvel, semmi önállósággal; a legcélzszerűbb eszközzé válhatandott olly ember kezében, ki őt valamire használni akarta. Így tőkélyei csak az alispáni székben kopnak el, hol hiuságának legmagasabb célját elérte, midőn a surlódó pártok közt úgy tudá az egyensúlyt fenntartani, hogy soha egyik csapat válláról le nem hullott, a nélkül, hogy egyenesen a másíknak vállára ne bukkant volna. Határozatlan levén, s ármányos neje kormánya alatt, csupán az előadott történetek vége felé lobbán fel keblében némi önérzet és önhatározás, midőn t. i. a' dollog már körmére ég, ez is azonban olly ingatag színben mutatkozik, hogy csöppet sem ütközünk meg rajta, ha azt csakhamar kialuva látjuk is.

Nem tekinthetjük e' regényt, a' nélkül, hogy hazánk és állapotaink képe ne lebegjen előttünk, mellyeknek a' megyei életben mutatkozó árnyoldalait föstí. Szabad-e azon hitben élnünk, hogy mind az öreg Réty, mind Nyuzó 's ezeknek valamennyi társai 's ügyfelei, kik közül e' regényben, tisztviselők és táblabírák képében, sokakkal és élethűn rajzoltakkal találkozunk, — szabad-e, mondom, azon hitben élnünk, hogy mindezek olly nemzedékhez tartoznak, melly tanait, meggyőződéseit nem ruházta át a' fiatalabb nemzedékre, a' melly utána következik? Igen, mi hisszük ezt. 'S e' hitünk mellett élő példányokat nyújt a' regény is a' fiatal Ákosban és Kálmánban, kiknek boldog és viszonzott szerelme szép jelenetek föstésére nyit szabad tért a' szerzőnek. Bennök pezsgő fiatal erő 's jóratörekvés munkálkodik, ők saját hibáik és gyöngeségeik ellen, mellyekre vagy a' természet olta beléjük hajlamot, vagy az élet fejleszté ki némi vonzalmakat, küzdenek; a' jók iránt, miket fejlettebb korunk azokul ismer, élénk hajlandóságot mutatnak, és idegenkedést a' roskától, miket maguk körül látnak elterjedve; 's ez értelemben, hol magukat cselekvőségre látják felhívatva, erélyesen munkálni is készek. Szép szerelmök boldogságát

örömet engedjük nekik, mert jó reményt gerjesztenek keblünkben, hogy ha rájuk kerül a' sor, 's apáik helyett ők ülnek a' tisztviselői székekben, igazgatásuk alatt máskép folýandanak Taksony megye dolgai, mint miként a' regény jelen történeteiben.

Peti, az agg cigány, szinte mellőzhetlen függelék, hol vidéki magyar élet-ről van szó, főleg a' hol ügyes orgazdára 's czimborára van szükség. Ő kenyeres pajtásához tántoríthatlan hűséggel ragaszkodik, bajaiban hű segéd és közbejáró. Néhol ugyan kissé műveltebb hangon beszél, mint minőt tőle várhatnánk, min annál inkább megütközünk, mert Taksony megyében nem igen sok alkalma nyilhatott e' műveltség megszerzésére; azonban ki tudja, fiatalabb éveiben, valamelly zenésztársulat tagjakint, nem fordult-e meg Budapesten?

Macskaházy ügyvéd az alispánné ármányainak mindenkor kész eszköze 's előmozdítója. . . Neve bélyegzi őt; olly ember, kit az alföldi nép sajtáságos kifejezésével „nagy kutyaházinak“ nevezne, ha nem tudná, hogy macska és kutya egy házban ritkán fér meg jól.

Szerző különösen szerencsés a' lágyabb, szelidebb érzelmek föstésében, 's így Vilma és Etelka szende képeit e' regény legkedvesebb alakjai közé kell számítanunk. Szerelmes mind a' kettő, 's tán épen e' körülménynek kell tulajdonítani, hogy meglehetősen összefolyó színekkel vannak rajzolva, 's egyéniségök egymástól nem sokban különbözö; azon kivétellel tán, hogy Vilma, a' falusi jegyző egyszerű 's igénytelen leánya, sokkal nagyobb ragaszkodást táplál kedvese iránt, mint Etelka, az alispáni leány, ki szíve vonzalma mellett sokszor kér esztől tanácsot és sokaig fontolgatja, valjon élte ohajtott boldogságát elérendi-e, ha szíve vonzalmát meghallgatja 's Kálmánt szerelmével megajándékozza?

A' jegyző neje, a' derék Erzsébet aszszony, hű képmása egy valódi magyar nőnek, annak idején olly erélyesen fölépni tudó, hogy elmondhatni róla, mit magyar ember illy erélyes nőről mondani

szokott: katonás egy asszony. Férjéhez tántoríthatlan ragaszkodással és szeretettel viseltetik, mit illy nőtől e' mértékben csak olly önálló lélek, mint Tengelyié, bírhatott kiérdemelni. . . . Hogy azon meleg pártolást, melyet részéről Vilma 's Ákos szerelme tapasztal, nála hiúsága 's a' fényes kilátások a' magasabb rangu vörénem kismértékben mozditják elő, ezt könnyen átláthatjuk, 's a' különben hű nőnek és gondos anyának meg is fogjuk bocsátani, meg levén győződve, hogy mind ezen ragaszkodás mellett a' magasabb állásu vöhhöz, kész lett volna ez utóbbinak azonnal ajtót nyitni, mihielyt töle szeretett leányának idegenkedését látja, szintugy valamint leánykorában kész volt hasonlót tenni Macskaházyval.

Az alispánné rangkóros hölgy; mind nemének, mind osztályának kevés becsületére váló. E' született grófnő azon szerencsétlen teremtmények egyike, kiket helyzetök 's az ezzel olly gyakran együtt járó ferde nevelés egészen kiforgatott azon irányból, mellyen minden jóra való ember és némbér boldogságát keresi. Neki a' szív nemesebb érzelmeiről, a' lélek valódi műveltségéről kevés fogalma van; ő jó iránt nem vonzódik; a' rosztul, ha céljait előmozditja, nem iszonyodik vissza. Azon szebb érzelmeiről, mellyek az embert az életben, 's mellyek ismét egy boldogított, szerető 's viszont szeretett családban üdvözíthetik, e' nő mitsem tud; neki a' férj csak eszköz, hogy önállóságra juthasson, hogy aegise alatt gonosz ármányokat biztosabban üzhessen; az emberek csak eszközök, hogy saját és családja nevének emelésére szolgáljanak, gyermekei is csak eszközök, hogy bennök magát dicsőítve lássa. . . . Midőn e' nő, ki mások szerencséjének és boldogságának feldulásán munkálkodott életében, patkány-mérget vesz be, eszünkbe jut a' közmondás: hogy milylen az élet, olyan a' halál; — és sajnálatot legfeljebb az osztály iránt érezünk, mellyben hasonló vak hiúság és gög — önmaguk és mások megrontására — sürűbben teremhet meg hasonló áldozatokat.

Zsuzsi, Viola neje, férjéhez jó és bal sorsában föltétlen hű ragaszkodással vonzódo asszony. Jól esik a' szerencsétlen haramja iránt részvételt eltelt szivünknek, midőn látjuk, hogy a' mindektől üldözött férfi legalább e' nő forró szerelmében találhat némi megnyugvást és boldogságot.

Vannak bírálók nálunk, kik költői műveknél az erkölcsi értéket és irányt szokják furkészgatni. Buzgó lelkesedések nagyon méltánylandó, mert nagyon jót keresnek, csakhogy épen nem jó helyen; kivált ha még tekintetbe vesszük ezt, hogy némelly szűk látkörűek ezen erkölcsi irányt abban vélik feltalálni, ha egyik vagy másik öreg apó vagy anyó mindig valamelly épületes mondattal szájában jár körül, 's mindeniknek ad egy darabot, mint kenyérszeléskor jó gazda a' cselédeknek. . . . De a' költői mű erkölcsi iránya korán sem itt kutatandó; az író e' részben mindent megtett, ha saját lelkében iparkodott az erkölcsi világban minden nézetekkel tisztába jöni, bár akarja aztán, bár ne, ezen erkölcsi világ vissza fog műve egészéből tükröződni. Erkölcsi irány felől bővebb beszédbe ereszkedni bírálónak csak akkor volna oka, ha valamelly mű egyenes erkölestelen irányban dolgoznék, melly alkalommal bizonyosan rendre volna igazítandó a' zabolátlan. Ki az embert, az életet ugy festi, a' mint van, a' lehető legmagasabb erkölcsi irányt érte el szépműve által, 's bár nem közvetve, de minden esetre jobb hatást gyakorol az olvasó kedélyére az egyenes leczkézéseknél. . . . És ha illy tekintetből vesszük a' dolgot, midőn az előttünk fekvő regény magyar állapotainkat éles tollal rajzolja, midőn a' számtalan bajt és erkölcsi rosztal, melly köztünk rendszertve uralkodik, feltünteti, 's azok iránt — a' hű visszatükrözés útján — idegenkedést és keserűséget fejt ki: erkölcsi irány tekintetében is csélszerűnek mondható.

A' regény legsükerültebb helyei közé kell számítanunk a' sürűn előforduló 's mindenkor élénk, sokszor igen elmésen mulattató leírásokat, mellyek néhol

hosszas értekezéssé fajulnak ugyan 's így könnyen unalmassá válhatnak az olvasó előtt, ha ez elmulasztja szem előtt tartani az iránymű kitűzött czélját, mely mindezt könnyen kimentheti. — A' könyv illy nemű, részint költőileg leíró, részint bölcsészileg vagy publicistailag értekező, legérdekesebb elmefuttatásai közé tartoznak a' Tisza 's a' tiszai táj leírása; a' szolgabíró 's eskütti hivatalok felőli elmés értekezés, az executio élethű 's megindító képe (az első füzetben). A' magyar nép ismertetése (a' harmadik füzetben). Igen jó 's teljes élénkséggel festett költői kép a' gulyás szekerézése az árviszes földeken; elmés a' népszerűség felőli értekezés 's a' staturium ismertetése (a' negyedik füzetben). Tanuságosak, ámbár felette sűrűn fordulnak elő, a' tömlőczeink felől mondott dolgok, ismertetések, satiricus megjegyzések, hol elmés, hol komoly és megható leírások, mellyek a' hetedik füzeten elejétől végig tartanak... De igen sokat kellene idéznem, ha e' részben kimerítőleg akarnám a' jót és érdekést felmutatni.

Ha (és pedig úgy van) a' regény czélja, az életet és az embert ismertetni, a' magyar irányregényé pedig a' magyar életet és magyar embert ismertetni, nem zárhatom be ismertetésemet, a' nélkül, hogy meg ne mondjam: miszerint szerző e' részben teljesen megfelelt feladatának, 's egyiránt hű és jellemző ecsettel füsté a' magyar életet, miként az magánosoknál mutatkozik, mind pedig a' millyenné az a' megyei törvényszolgáltatás befolyásai szerint alakul.

Legfőbb kifogásunk a' nyelv ellen van. Ez sok helyen meglepő költői hasonlatok és elmés ötletek által ékesítetik (ámbár ezeket nem is a' nyelv érdemül kellene vennünk); de általában igen pongyola, 's magyarságára nézve is ellentétben áll a' regény tösgyökeresen magyar tartalmával; sok helyen pedig egészen darabos, elhamarkodott... Ha minden mást (mint ezt a' mű meg is érdemli) dicsérettel említünk is e' derék munká-

ban; de azt meg kell vallanunk, hogy nyelvének a' simító kéz nem ártott volna.

Kelmenfy László.

UTI TÁRCZA.

Tóth Lőrincztől, hat füzetben. Pesten 1844. Landerer és Heckenastnál. 8-r. Előfizetés a' 6 füzetre 4 fr. p. p.

Ha körültekintünk nemzeti irodalmunknak sokban olly parlag mezején, alig találunk parlagabban hagyottat, mint ennek azon ágát, mellyet utazási irodalomnak nevezünk, míg a' külföldön, névszerint Angol-, Franczia- 's Németország ebbeli irományai maguk egész könyvtárait képeznek, 's egyik leggazdagabb 's legolvasottabb ágai az irodalomnak. 'S méltán. Utazások olvasása ész és értelmiség fejlesztésére a' legalkalmasb 's legkamatozóbb eszközök egyike minden kar- és korbéli olvasónak, de legkivált a' fiatalságnak; mert nemcsak ismereteink bővítésére szolgál, megismertetvén bennünket távol és különböző nemzetek 's országok viszonyai 's állapotjaival: hanem mert ez által tágabb, emeltebb, tisztultabb láthatásra segítik saját itthoni nevezeteinket, mik külföldi viszonyok és állapotok helyes és körülményesb ismerete nélkül soha az egyoldalúság szűk köréből ki nem emelkedhetnek. Az utalásos — tán nem állitok felette merészet — a' jelen történeteinek kézikönyvei, 's mint a' multat a' historiából, úgy a' jelent közvetlenül 's leghövebben nemcsak a' hirlapokból, de az utazásokból tanuljuk ismerni. Az utazási irodalom valódi közvetítője a' historiának és életnek, 's hogy úgy fejezzem ki magam, a' historia és geographia elméletének mintegy gyakorlati alkalmazása. 'S mivel a' rendszeres tudományos munkáéinál könnyebb, fesztelenebb, népszerűbb, sőt sokszor mulattató vagy festői stýlben írvák, alkalmasabbak a' nagyobb közönség képezésére, oktatására, fogalmai 's nézeteinek tisztítására 's így értelmiségének fejlesztésére, mint bármely

status politikai vagy geographiai rendszeresen kidolgozott kézikönyvek.

Honnan van tehát mégis, hogy nálunk magyaroknál az irodalomnak egy illy közhazsnuága, mind maguk az írók, mind a' közönség részéről eddigelé még mindegyre olly mostohán pártoltaték? Írók közül kevesen utaznak, 's ha kik utaztak és irtak is, viszont a' közönség által kevéssé olvastatnak. Minden utazóink közül talán az egy Bölöni Farkas „éjszakamerikai utazása“ talált legnagyobb olvasókörre, 's ha utána még Szemere Bertalanét kivesszük, egyéb utazásainkról alkalmasint elmondhatjuk, mikép szerzőiknek nemhogy utiköltségeiket, de tán nyomtatási költségeiket sem hozták be. Ezzel nem épen azt állítom, hogy magyarjaink nem olvasnak utazásokat, olvas biz nálunk is férfiak és hölgyek, apraja, nagyja egyiránt, e' nemben is eleget, de többnyire idegen nyelvűeket, 's a' legtöbbet, mert szomszédink a' világ minden irodalmainak utazásait lefordítják, német nyelven. 'S midőn aztán valamely magyar utazó-vagy írónak hirdettetik utazása, vagy jelenik meg ebbeli könyve: legyen az nemében bármily jeles, közönségesen azzal utasíttatnak el: hogy mindezt már németül sokkal előbb olvastuk. Mind ezt? szabadjon egész tisztelettel kételkednünk. . . . Nem ezt, hanem csak erről vagy efféléről olvastak méltóságotok. Ugyanazon országok- 's népekről olvashatott, igen is, a' művelt világban bármely nyelven a' magyar is (mert hiszen a' magyar ember és asszony minden nyelv iránt rokonszenvvel viseltetik, kivevén a' magáét) akár tizféle utleírást; de szerény véleményünk szerint, itt is áll az, mi az irodalom egyéb ágaiban 's termékeire nézve szintugy áll, de, fájdalom! mindeddig olly kevéssé vettük tekintetbe, hogy, mondám, minden nemzetnek saját fogalmai, nézetei 's nyilatkozásmódja levén, annak irodalma is még pedig szükségképpen — mint az életnek kifolyása — szinte bir (vagy ha nem bir, legalább birnia kellene) saját típussal: így tehát íróinak fogalmai, nézetei, nyi-

latkozásmódja épen az, mi műveikben az olvasót érdekli vagy érdekelnie kellene. 'S tárgyunknál az utazásoknál maradván, valjon, utazásokat olvasván, ne érdekeljen-e bennünket magyarokat a' dolgoknak, hogy ugy fejezzem ki magam, magyar felfogása? A' magyar utazó 's író ugyanazon földnek fia, ugyanazon egy nemzetnek tagja, mellyé mi vagyunk, mellyhez viszonyaink, állapotaink kötvék 's ezer fonalak-és száakkal egybeszötvék. Ez utazó, ugy szólván, a' mi szemünkkel szemlélődik, a' mi értelmünkkel észlel, a' mi érzelmeinkkel nézi a' külföldet, hasonlít, következtetéseket húz, alkalmazásokat tesz a' mi viszonyainkból; 's kérдем már most: ugyanazon utazás lesz-e az, mit ő irand, azon utazással, mit német, francia vagy angol irt, habár ugyanazon népről, országról vagy csak egyes vidékről is? . . . Nem, és százszor nem; 's olly ügyetlen, gyengék-e honfitársaink, pusztán csak azért, mert magyarok, a' mik mi is vagyunk, hogy bárminő műveikre nézt mindenben már előre láttassuk kétkedésünket, mindenben rosztaljuk azokat, még pedig, mint ez nálunk már szokás, előre és láthatlanba? Mig e' gyengességünkről le nem tesszünk, soha sem lesz magyar philosophiánk, magyar historiánk, magyar költészetünk vagy szépirodalmunk, szóval: soha sem lesz saját típussal bíró magyar nemzeti irodalmunk, 's ha lesz, nem az olvasó világ részvétének kertéből fejlődik ki e' szép virág.

Áttérve már most az előttünk fekvő utazásra, az, mind a' két tekintetnél fogva, miket érinténk, figyelmet érdemel. Azon szerencsésebbtollal irt utazások közé tartozik t. i., mellyek általános szempontból felfogva, oktató mulattatnak 's így közhazsnuak, nemzetiségi szempontjoknál fogva pedig érdekelnek és vonzatosak. 'S így az „Utí tárcza“ bizonyára fölüll áll ama kifogásos stereotyp vádon: „hogy már ezt olvastuk“; mert ha ez egész utat bejárta is vagy olvasta — a' mi igen könnyen meglehet, mert hiszen ki nem olvasott Schweizről, Páris- és Londonról — a' kegyes olvasó: szerző

elég szerencsés tapintatot 's elég érdekes egyéniséget tüntet fel munkájában, hogy az bennünket általában is, de nemzeti 's egyéni szempontból is érdekelhessen.

A' szerény előszó szerint (mellynél egyelőre is megjegyezhetjük, maga a munka sokkal többet ad) szerző az „Uti tárczában“ egyszerű uti képeket kívánt adni, mikben nem annyira mélyebb politikai 's nemzetgazdasági combinatiók, vagy a' természet és civilisatio csodáinak költői festése által ragyogni: mint inkább a' látott szépnek és hasznosnak feljegyzése által kedvet ébresztetni kívánt az utazásra, kivált fiatal honfitársaiban, kik közül eddigelé oly kevés szánta el magát az utazásra, mi által, mint szerző mondja, otthoni félműveltségöknek azon utolsó zamatot 's kenetet, felületes nézeteiknek azon tisztaságot és világosságot szerzenék meg, melyet főképen a' külföldi állapotok szemlélése adhat. 'S ez levén szerző célja, egyszersmind arra törekedék, hogy könyve egyuttal használható uti könyvül is szolgálhasson, mire nézt az egész munkát, egyes, mint főlebb kijelelők, hat füzetre osztá, miszerint azok is, kik csak egyik vagy másik országba utaznak, egyes füzeteket is megszerezhessenek. Ezzel azonban, véleményünk szerint, munkája kelését inkább csökkenté, mint előmozdítá. A' füzetek megérdemlik, hogy egyik a' másikáért vétessék meg.

Szerző Bécsből indul ki, igen okosan, elhagyva útjának Pesttől Bécsig terjedő előcsarnokát, mellynek stereotyp képeit, az esztergami új és visegrádi óromokat, a' komáromi várszűz fűgét 's a' pozsonyi és dévényi kisérteteket, Honczidától Bonczhidáig volt honi utazóink, Árpád vagy Pest gőzös fődélzetéről, ad notám Eduárd és Kunigunde, divatlapjaikban legalább is annyszor irták már le, hogy számuk hátran vetélkedhetik azon német költemények számával, melyekben — a' hold énekelletik meg. A' bécsieket meglehetős rostan eresztli keresztül, alkalmilag az ottani magyar-német aristokratiát is megérintvén keféjével. Innen Linzbe megy, Gmundent, Ischl

és Salzburgot leírva, Münchennek szenteli második czikkét 29 — 53 lapig 's ez új Athenének különösen műkincseit 's csarnokait ismerteti meg. Augsburg 56 — 74 lapig különösen az „Augsburgi nénikének“ (a' hirneves Allgemeine Zeitungnak) levélformába öntött igen igen genialis, kemény, de igazságos jellemzése a' benne kifejtett egészséges politikai nézetek a' czikket a' könyv egyik legszebb gyöngyévé teszik. A' IV. czikk Kempten 's az Ill-kerületet, Lindau-, Bodentót ismerteti meg 's egy átalos, rövid, de velős pillanatot vet vissza Bajorországra politicai tekintetben, annak alkotmányára felelt. Az V. czikk a' szép Badenbe vezet 's Constanczot, Baden-Badent, Carlsruhet ismerteti meg. Következik Stuttgart, Rosenstein, Hohenheim. Majd a' Nekárvölgy, Heidelberg és Mannheim — 's így Déli Németföld legérdekeseb 's legnevezeteseb részével ismerkedtet meg.

A' II. füzetben „Rajnai ut“ czim alatt szerző utazási rajzóját csaknem regényírói tollal cseréli fel, a' Rajnán és a' Rajnamenti hires városokon a' szép Mainzon, Frankfurtól Bingenig, Koblenztől Köllnig 's innen Aachenig tett érdekes ut, jó tapintattal választott számos érdekes és vonzó rajnai mondák elbeszélésével van fűszerezve. Nem hiányozván költői tájfestések sem, valamint socialis és politicai nézetek az itteni állapotokról, melly utóbbinak még egy külön czikkely is szenteltetett, Politicai és törvényszéki viszonyok a' Rajnánál, melyet nem lehet, hogy figyelembe ne ajánljunk.

A' III. füzet Németalföldet és Belgiumot tárgyalja. Előre Holland általános arculata mutattatik: Arnheim, Utrecht, Amsterdam, Éjszaki Holland, Broek, Zaardam, Haarlem, Hag. A' hollandi tenger 's ezen ország politicai viszonyai festetnek. Haagtól Rotterdamiig megy szerző 's innen Antwerpenig 's belép a' kedves, kis, de nagy fontosságú Belgiumba. A' hollandi és belga nép jellemeztetik. A' vasutak, Községi rendszer meglebellel 's lelkesedve iratnak le 's

derek párvonalak huzatnak e' lelkes kis ország és édes Magyarországnak állapotai 's viszonyai közt. Antwerpen és Brüssel-, 's a' belga országgyűléssel ismertettünk meg.

A' IV. füzet „Schweizba“ vezet, szerzőnek, úgy látszik, legkedvencebb mezejére. Itt egészen elemében van, mint hal a' vízben, vagy hogy illőbb hasonlítással éljek: mint madár a' levegőben. Ha szerző született schweizi volna, nem beszélhetne melegebben, nem lelkesülhetne magasztosabban e' vadregényes ország Alpesei- 's zuhatairól, az ősi szabadság és vallás érdekeiről; nem regélhetné el szívélyesebben az ősmondákat Tell- és Winkelriedről 's azon számtalan hősi és regényes történetekről, mik itt minden követ éltetnek, minden egyes tónak hajjain ringáznak, minden zuhatagban visszaechóznak. Schaffhausen, Zürich, Zürichtől Rigiig, Rigi, Lucern 's a' négy Canton tava, Az ördöghidja, Unterwalden, A' berni idylli felvidék, Interlaken, A' thüni tó, Bern, Freiburg, Lausanne és Genf, Newchatel, A' Jurak és Basel — mint szépen és jól festett cosmarámaként vonul át szemeink előtt ős hegyeivel, tavai- és zuhatagaival, a' szabadság, a' vallási vilongások bajnokaival, a' monda hőseivel, az aggszerű pásztor tilinkójával 's e' pásztor nép ős, egyszerű, szilárd erkölcsével, hős tetteivel és szenvedéseivel.

Az V. füzet, mely Brittföldet tárgyalja, leggazdagabb 's alkalmasint legtanulmányosb füzet. Rövid bevezetés után, a' calais-i szoroson, hol már egy kis előízt kapunk „a' nagy, idegen világról, eddig nem látott képek-, alakok- és szokásokról“, Londonba vezetettünk, mellynek óriási képét első benyomások czim alatt, először egy nagy általános szempontból, mintegy tömött, velős compendiumban mutatja fel; majd részleteibe bocsátkozik 's festetnek a' City, Tunnel, a' Dockok, Greenwich, a' Themse, Westminster-abbey, Westminster-hall, a' törvényszékek, parkok, Colosseum, a' zoologiai kert, a' themsei hidak. Kedély- és szeszélylyel iratik le egy angol vasárnap, egy themsei séta,

Richmond és Hamptoncourt meglátogatásával egybeszöve, mit Szent Pál temploma 's a' Tover jeles leírásai követnek. Majd a' Duna partjain is tisztelt és ismert Bowring, a' magyar népdalok angol fordítója, társaságában az angol clubok lényegével 's szellemével ismerkedünk meg, 's alkalmilag egyszersmind az angol nők rövid, de nagy érdekű jellemzésével. Eton, Windsor, az angol börtönök 's a' Pentonwillei mintafogház, a' londoni egyetem, a' britt museum, nemzeti képtár, az Adelaidstreet-Gallery, a' színházak, törvényszékek 's juryk rajzoltatnak. — Londont ekkép megismergetve, rándulást teszen szerző a' megyékbe, melly szinte sok érdekekkel bir. Oxford, a' gyárvárosok, Birmingham, Manchester, Bolton, a' főbb pontok. Majd egy angol népgyűléssel 's a' chartistákkal ismerkedünk meg. Következnek Liverpool, Leeds, York, Castle-Howard, a' new-castlei kőszénbányák. — Végre, mint a' brittföld kiegészítő részei, a' regényes Skótország 's Irland vezetettnek, rövidebben ugyan, de a' tárgyak szerencsés 's háladatos választásával elejbenk, 's a' londoni nagyszerű képek után e' képeken is még mindig érdeket 's ízt találunk. Amabban (Skótországban) Edinburg, Glasgow 's egy nap a' tavakon adatnak 's a' skótok rövid jellemzése. Ebben (Irlandban) Irland általában festetik, 's megható nyomorának s fényes fővárosának Dublinnak képei igen sikerült képek, valamint O'Connell, ez elnyomott ország szellem-fejedelmének jellemzése. Mik után Londonba visszatérve, egy rövid visszapillantással ez utjára, szerző meleg búcsút veszen Londontól 's a' britt földtől, 's istenhozzádot mond „a' fehér partoknak, miken belől a' világ legszebb zöldje virít, 's a' gyakorlati, vérré vált szabadság legebbebb élete zajlik, a' sajtó legnagyobb hatással mozog; hol az ipar és kereskedés által gyűjtött kincsek milliárdjain óriási köztételeket, pompás középületeket, bámulandó műveket alkotott az ész és emberszeretet, (;) mellynek asszonyai, arczuknak liliom- és rózsavégyületében a' természet szűz és tiszta keze által festett színekkel ékesítve, olly

szépek és olly háziassak, férfiai, bár sokszor unalmas és különös természettel, olly egyenesek, szilárdak és szószaporítás nélkül cselekvők.

A' hatodik 's utolsó füzet Párist tárgyalja. Az ember első pillanatra meglepetik e' végfüzet karcuságán, kivált ha azt igen is testes ötödik füzet után rögtön veszi kezébe. De az aránytalanság csak látszólagos, mert a' mennyi innen elcsipve látszik, annyival toldatott meg a' londoni füzet 's méltán, mert abban egész Anglia, sőt a' két társ-ország is tárgyalatik, mig itt szerző egyedül Párisra szorítkozik, mely mint egyes város, igen természetesen, kevesebb íven vala leírható, miut a' többi füzetekben egész országok. Szerző cerimonia 's teke-toria nélkül vezet be a' francziák 's mint maguk mondani szeretik, a' világ fővárosába, 's ez világnézetének 's ízlésének becsületeire válik, valamint általában azon, hogy ugy fejezzük ki magunkat, józan magatartása, mely az egész füzetben átvonul, miszerint sem a' francziaimádók tul-buzgó bálványozására a' nem hagyja magát ragadtatni, sem a' franczia-falók fanyar pessimismusának ragályába nem esik, hanem megadván Páris jelességeinek a' méltó magasztalást, fonokságait, gyengeségeit és bűneit sem hallgatja el, mely utóbbiakban a' híres világváros olly felette gazdag. Szerző Londonból jöve Párisba, 's nem Párisból megy vala Londonba, 's ebben van talán egyik oka, hogy, ecsete nagyítás nélkül festi Párist, mert Páris London előtt látva, kápráztat; ellenben London után megtekintve, kijózanít. Mindjárt a' könyv elején kevés, de meglehetősen kimerítő szavakkal festetik Páris általános képe: Következnek a' részletek: a' lidak, quaik, 's innen ismét egy áttekintés, azaz: egy kis geographiai felosztása Párisnak. Az ugynevezett nevezetességeket, mik Párisban láthatók, szerző inkább csak lajstromba szedé, részint tán sokaságaik miatt, részint tán, mert ezzel is elég szolgálatot vélt adni olvasóinak. Ezekre, egy kis fresco rajza után a' párisi deák-és grisette-életnek, általános tekintetet vet szerző Páris társas állapotjára 's erkölcsi életére, mellyen, egészen véve azt, lehetetlen el nem szomorodnunk, A' társaság legerősb, legnemesb alapja, a' házíság, Párisban alig ismertetik; a' Palais-Royal meg van ugyan tisztítva az örömléányok nyilvános botrányától, de nyílt piacról leszorítva, családok keblét dülja a' bűn. Nincs családélet; a' házassági szövetség kötelékei megtárgulvák, a' káparus-boltok tele ocsmány képekkel; büntető törvényszékeken a' vádlottak szemtelensége, a' hallgatók frivolitása 's pórias kedvtelése, a' fajtalanság jeleneteire tóduló asszonyok, a' hirlapok mohó vágya botrányos hírek után, Nina Lassave neveze-

tessége, a' grisette után futó férj, házi barátot kereső nő, a' falusi dajkához száműzött gyermek, a' kiélt gazdag férjhez adott fiatal leány, ki örül a' zárda bevonultságot férjhez ment nő szabadságával cserélni fel — mindezek leverő bizonyosságai egy általános erkölcsi súlyedságnak. De olvassa el maga az olvasó azt egész terjedelmében, a' 36-ik lapon kezdve. — Megismertetnek a' hirlapok 's hirlapi nyilvánosság, az irodalom és műipar nagyszerű mozgalmak. Más czikkben Longchamps, Concorde-tér, az Elyseumi mezők, a' diadalívek, a' Morgue 's a' híres Père-la-Chaise temető szépen ecseteltetnek. Külön czikk van szánva a' színházaknak 's színművészetnek, a' Pantheonnak 's törvényszékeknek, mely utóbbiakat kivált, szerző sok előszeretettel 's szerencsés tollal írja le. Zárja a' füzetet: széttekintés Páris vidékén.

Ez röviden kivonva a' hat füzetnek tartalma. Ezenkívül minden füzethez egy-egy függelék járul, gyakorlati útmutatás és használatul az utazók számára az állomások, vendégladók, közlekedési eszközök, gyors és póstakocsik, gőzösök- és vasutakról 's végre a' külön-külön országokban használtatni szokott pénzek és mértékek magyarázata, 's egyéb tudni valók, mik a' könyvet egyszerűs mind igen használható uti kálauzzá is tesszik.

Előadása szerzőnek érdekes és vonzó, a' legapróbb dolgokról vonzatosan tud szólni, mig a' komoly és nagy tárgyakat lelkeség-és szívmelegséggel festi. Politikai institutókról szabad 's radical szellemben nyilatkozik, mely bevallott hitvallása szerzőnek, 's mely egész könyvén áthéví. Melegen 's emberileg érző kebelnek nemes indignatio-jával szól a' középkori politikai 's vallási zsarnokságok és sötét balítéletek emlékei, valamint lelkesedve a' haladás és reformatio emlékeiről. Fest népszokásokat és népviseleteket, kedves tárgyai ezeknél az asszonyok és leányok. Költői kebelrel 's nyelvvel festi a' mondák- 's hagyományokat, a' természet szépségeit. Szent előtte a' népnevelés és vallás; meleg kegyelet tárgyai a' híres és nagy férfiak, kikről bőven van alkalma szólni, 's szent és kedves mindenek előtt édes hazája, a' szép magyar hon, mellyre annyiszor-mennyiszor visszaviszi elmékedéseit, érzelmait. Nyelve tárgyhoz mért szép és könnyű folyamú, hol kell, magasatos; hol virágos és költői, hol édes és pongyolán csevegő. — A' kiállítás csaknem pazar, mind a' papiros hóféhér, mind a' nyomtatás igen szép és tiszta levén. Azon kevés gáncsot vagy kifogást, mit egyre-másra tehetnénk 's mik munka olvasása közben felmerültek, olly csekélyek, hogy a' munka érdemével 's érdekével latba nem vettethetnek, 's így a' jeles művet minden tekintetben jó lelkiismerettel sorozhatjuk az év legjobbjá 's legjelesb termékeihez. Kívánnunk neki minél több vevőt!

IRODALMI ŐR.

Melléklet az „ÉLETKÉPEK”-hez.

13. SZ.

Martius 14-én.

1846.

TARTALOM: Petőfi versei. — Magyar millionaire. — Magyar föld és népei. — Rövid felvilágosítás. — Szelestey László. Irodalmi ujdonságok.

PETŐFI SÁNDOR UJABB KÖLTEMÉNYEI.

- a) Verseik. Irta Petőfi Sándor 1844—1845. Pest, Beimel József betűi, 1845. 8-ad rétt 188 lap, összesen 103 költeménnyel, n.ik közül 61 költemény 1844-ből, 42 pedig 1845-ből való. Szerelmem gyöngyei. Irta Petőfi Sándor. Pest 1845. Nyomatott Landerer és Heckenastnál. 6-ad rétt, 70 lap, összesen 39 költemény.

Petőfi költeményes munkáinak előbbi bírálója, ki az „Irodalmi Őr” 1845. 4-ik ’s 5-ik számaiban a’ vegyes versek első kötetét, János vitézt, Helység kalapácsát ’s a’ Cyprus-lombokat ismerteté, elismerte ugyan Petőfiben a’ tehetséget, melyt őt, ha hozzá tanulmány ’s izlés járul, első ragyogású csillaggá teheti a magyar költészet egén, — elismerte, hogy fiatal költőnkben kiapadhatlan költői kincs rejlik: azonban iránta sok tekintetben igazságtalan is volt. — Ő azon néhány körmönfont, erőteljes, mondhatni, shakespearei kifejezés miatt, mely Petőfi népkölteményeiben itt-ott előfordul, úgy állítja elő a’ fiatal író, mint legszomorubb tanuságát annak: „hová vihetnek, műérdektől vezérlett bírálat hiányában, a’ mindinkább lábrakapó tulságos pajtási magasztalások”; ő azok miatt szilaj beutyársággal, káromkodással, népizlés ’s néperkölcös rontásával vádolja Petőfit, ’s egyenesen kimondja feje fölött a kárhözható ítéletet, hogy elkorcsult muzsája 1844. óta romlott légkörben forog.

Petőfi előbbi bírálója két időszakot különböztet meg az ifjú költői pályáján; az elsőben (1842—1844.) kevesebbet, de komolyabban, szelidebben ’s gondosabban dolgozott; a’ másodikban (1844. óta) neki-vadult, ’s „hízelkedő baráti ál-

tal elkapatva, minden művészi formát ’s gondot megvetve, szilaj szeszélyeit kezdte követni.

Előbbi bírálójának vádjait ’s aggodalmait nem czáfolhatá meg Petőfi fényesebben, mint verseinek újabb kötete, ’s különösen a’ Szerelmem-gyöngyök kiadása által. — Én azon vádakra (legalább akkora mértékben) okot nem láttam; a’ költőnek mindkét időszakban egyaránt genialis teremtményei vannak, csakhogy újabb időben többet írt, ’s a több közt több van írva némileg hanyagul. De hiszen épen második időszakának teremtménye a’ gyönyörű „János vitéz”, melyről Vörösmarty igen jól mondá, hogy „ezen mű bármely irodalomnak is diszére válnék”, ’s mely a’ miénknek el nem halványuló igaz gyöngye marad, ha szinte bizonyos műveltebb osztály meglelt emberei unalmasnak találják is — ’s második időszakába esnek a’ mély érzelmű, bensőséggel teljes „Cyprus-lombok”, melyekben az előbbi bíráló érzélgő, erőltetett pityergést lát, épen azt, mire Petőfi képtelen.

Ha már időszakokra kell osztani Petőfi költői pályáját, azt mondhatnám, hogy a’ 3-ik szak (1845.) némi keserűség ’s világ- és embergyűlölet epés színet viseli magán, egészen különbözött azon keserű humortól, mely Petőfi előbbi műveiben is látható, ’s azoknak egyik legérdekesebb tulajdona vala. E’ világ- és embergyűlölet, millyen a „Világ és én” (131-ik l.), Gyalázatos világ (175. l.), Hir (129. l.), Apám mestersége ’s az enyém (120. l.), Költő lenni vagy nem lenni (133. l.), Mulatság köz-

ben (149. l.) című költeményekben 's a' 154-ik l. első soraiban fájdalmat okozva nyilatkozik, — sajnálatos egy dolog 's erre Petőfinek oka nincs. Őt a' közönség szereti, méltányolja 's — gondolom — költeményeit meg is veszi 's olvassa. — Hogy a' kritika ő ellenében is meri suhogtatni ostarát, e' miatt csak nem fog kétségbe esni? — Nem fájt-e költőtől, kitől nemesb derűtséget, magasb életnézetet, megnyugtatót várunk, illyeket olvasni:

Megvetésem és utálatomnak

Hitvány tárgya, ember a' neved!

A' természet sőpredéke vagy te,

'S nem király a' természet felett —
(131. l.) — 'S ismét:

És ha tetszik engem fölemelni,
Am emelj föl, mint bálványodat;

Ha fölültesz tejed tetejére,

Majd kirúgom szolgálodat (132. l.).

És ismét:

Te a' taglóval ökröt ütöz,

Tollammal én embert ütök, —

Egyébíránt ez egyre megy,

Különböző csak a' nevök (120. l.).

És ismét:

Légy átkozott, te átkos pillanat,

Mellyben fogantatám (133. l.).

Haszontalan historia az élet! (149. l.).

És nem vagyok én már senki barátja,

E' pusztá üres szót lelkem utálja. (154)
'sa't.

E' szomorú irány, 's byroni ember-'s világgyűlölet és megvetés nem von ugyan le semmit Petőfi költői tehetségéből, mert illy kifakadásaiban is látszik a' valódi költő: de nem fér össze a magasb és nemesb költői hivatással, 's ha valami, ez az, a' mi korholást érdemel, inkább, mint amaz úgynevezett „kárkodás és betyárság“, mire nézve olly kiterjedésben, mint Petőfi előbbi bírálója vevé, kezét nem foghatok.

Én sem akarom tagadni, hogy a' dús erű, valóban nemzeti jellemű költő több figyelmet fordíthatott volna a' külalak, rim és mérték tisztaságára, 's ez által még magasb fokra emelheté költeményei szépségét; nem akarom állítani, hogy a' művészet elméletébeni szorgalmas buvárkodás 's theoriai tanulmányok

által izlését nemesbitheti; nem akarom mentegetni azon hibáját, miszerint a' bírálatról, melly, ha alaptalan, még soha valódi tehetséget el nem ölt, ha pedig alapos, a legszebb tehetségnek is csak hasznára válhatik üdvös figyelmeztetései által, annyira iszonyodik, 's arról minden alkalommal legmélyebb megvetéssel emlékezik.

'S ezért lehetlen nem sajnálnom, midőn a' „Természet vad virága“ című költeményében (87. l.) egyenesen kijelenti minden művészi szabály elleni antipathiáját:

Mit ugattok, mit haraptok

Engemet, hitvány ebek!

Torkotokba, hogy megfultok,

Olly kemény konczot vetek.

Nyirbálatok üvegházak

Satnya sarjadékain 'sa't.

Iskolai szabályoknak

Lelkem soh'sem engedett,

Támaszkodjék szabályokra,

Ki szabadban félve mèn 'sa't. (87. l.)

'S a „Rosz verseim“ címűben (150. l.) a kritika mély megvetése:

ha

Mindig csak jót irok,

Mivé' lennének úgy a'

Szegény kritikuskok?

Időnként valamicske

Ezeknek is csak kell,

'S ők minden hulladékot

Gyönyörrel falnak fel.

Rágódjanak szegények,

Csak elősködjének;

Hiszen, ha nem csalódom,

Tán ők is emberek.

Végre a' különben igen szép „Tavaszi“ II. (156. l.) címűben ugyanazt:

Ki a' szabadba, látni a' tavaszt,

Meglátni a' természet színpadát!

Az operákban ki gyönyörködik,

Majd hallhat ottkin kedves operát

A' természetnek pompás színpadán

A' primadonna a' kis fulmile;

Ki volna, énekesnők! köztetek

Merész, versenyre kelni ő vele?

Megannyi páholy mindenik bokor,

A' mellyben ülnek ifju ibolyák,

Miként figyelmes hölgyek ... hallgatván

A' primadonna csattogó dalát.

És minden hallgat, és minden figyel,
 És minden a' legforróbb érzelem..
 A' kösziklák, e' vén kritikusok,
 Maradnak csak kopáran, hidegen.

Mindezek Petőfi költői tehetségéből legkisebbet sem vonnak le, de haladására nézve sajnálatosak, töle pedig kisszerűségek, szerénytelenségek.

Bizonyos, hogy tökéletes, classicus költemény csak az, melyben a' külső forma szépsége a' gondolat szépségének, a' belértéknek megfelel.

Bizonyos, hogy az elméleti tanulmány, a' műgond, bár soha még áldástalan keblet költővé nem avatott, sokat tehet arra, hogy a' született költőt a' legnemesb 's tisztultabb izlésű körök kedvezésére is tegye, 's a' természetes vad mûzsa szenvedélyes, genialis csapongásait a' művészet örök szabályaihoz idomítván, azoknak, mint gyémántnak a' köszörülés 's izletes aranykarikába foglalás, még ragyogóbb fényt adjon. A' classicitásra nem elég a' pusztá genie, mint szoborhoz nem elég a' csupa márvány, ha még oly ép és hibátlan is. Ahhoz tanulmány és műgond kell, ezt pedig nem lehet születéssel nyerni, ezt szerezni kell.

Bizonyos végre, hogy a' bírálat, mely az irodalmat, a' nemzetnek e' drága és kedves kincsét, helyes irányban őrzi meg, 's annak buja fájáról a' fattyunövényeket levagdálja, oly dicséretes és hála-érdemlő munka, mely az írók részéről nem gunyt 's megvetést, hanem teljes méltánylást 's baráti fogadtatást igényel. Az igazi költők — az isteni Plato véleményének daczára is — nemcsak büszke diszei a' nemzetnek, nemcsak hasznos tagjai a' nemzetnek, hanem szükségesekek is a' hazának, mint a' közboldogság nagy eszméinek előkészítői, a' néperkölcsök nemesítői, az alvó vagy lankadó hazafiság, szabadság-szeretet, erény, vitézség, lovagiság ébresztői 's lelkesítői. Vannak azonban, kik a' költői szép nevet csak bitorolják, kik a' helyett, hogy a' valóban szépét, nemest és jót terjesztenek, csak beteg érzélgést, betölthetetlen vágyakat, szolgálai érzelme-

ket ébresztenek, az izlést rontják 's a' nemzet testét lelkét elpuhítják. Ily költőknél jobb eszközöket alig választhatna olyan kormány, mely a' népet elerőtleníteni, elerkölcsteleníteni akarná. Mig tehát lesz hibás irányú költészet, addig szükséges a' szigorú kritika is. Ám legyen ez olykor igazságtalan, irigy, szenvedélyes — mit sem tesz. Tegyük magokat gyáva vonaglásaik által nevetségessékké a' megvirgázott kényes bőrűek, — a' valódi költő tisztelettel emel kalapot a' kritika előtt, mely ha jó akaratu, becsületes szándéku 's müértő, hálás elfogadására számolhat; ha pedig kaján, szenvedélyes és kötekedő: a' genius utait gátolni úgy sem fogja. — Kár tehát Petőfinék, ki nek magas tehetségét minden bírálója elismeré, általában a' kritika ellen fellázadni, 's kár barátinak, kiknek a' költő iránti józan barátság bizonynyal becsületekre válik, azonnal törpékről és gazokról beszélni, ha Petőfinék minden sora nem istenítettik.

Ennyit előre bocsátva, egyébiránt megvallja bíráló, hogy Petőfi előbbi kritikájával, a' mennyiben neki némely körmönfont kifejezései 's dalainak tárgya miatt aljasságot 's betyárságot vet szemére, kezét nem foghat.

Miért volna aljas Petőfi? mert borról énekel 's pórias kalandokról? — de miért volna tehát a' lelkesítő bor nemtelenebb tárgy, mint egy ludmájszívű, regénypuhított leány álmérzelmek által kisajtoltt könyűi? miért a' juhásznak 's falu kalapácsának kalandja kevésbé költői tárgy, mint a' sima salonok bűnei? — aljas csak az, a' mi szolgálai. Én Schlosserrel tartok, a' ki azt mondja: minden tárgy nagygyá 's széppé lehet, ha azt a' költő meg tudja eleveníteni; az aljas nem a' tárgyban fekszik, hanem a' költő előadásában. Költői tehetség mindenből mindent tehet. „De Petőfinél éppen az előadás aljas,“ azt mondják némelyek; „ő esküszik 's káromkodik.“ — Tagadom. Ő nem káromkodik, ő csak körmönfont, erőteljes, népies nyelven fejezi ki olykor magát; nyelve teljesen illik a' tárgyhöz, melyről énekel; nyelve 's elő-

adása jellemes. — Olvassátok Cyp ruslompjait, nem nyögell-e azokban a' legbensőbb, leggyengédebb szerelem fájdalma azon nyelven, millyet a' szerelmes gili bűg 's csalógiány sír, midőn szive megreped? — Olvassátok Szerelem gyöngyeit, nem megannyi harmatcsep-e, melly virágokon rezg, 's rózsalevél, melly illatos szellők szárnyain repes? — Olvassátok hazafias dalait, nem ég-e azokban a' legférfiasb honszerelem déli napja? — De a' vitéz Csepű Palkó, 's a' 'szilaj barátok körében poharazó ifjoncz csak nem beszélhet azon nyelven, mellyen Árpád, a' hódító, 's Gábiel angyal, ki sz. Hedvignél követségben jár. Épen abban áll Petőfi fő érdeme, hogy nyelvét, hangját, modorát a' tárgyhoz alkalmazza, 's a' külső ruhát, a' nyelvet és előadást, öszhangzásba hozza a' belső tartalommal. — Irhatna kevesebbet a' borról 's bakkancsról, igaz; de ha neki kedve úgy tartotta, hogy a' borról 's bakkancsról énekeljen, mit tehetünk róla? Ezek épen úgy tárgyai a' költészetnek, mint rózsza és holdvilág; 's Petőfi bármibe kezd, tárgyat megbirja, azon uralkodik. A' ki Petőfit mint költőt bírálja, nem vesződhetik illyenekkel; Petőfivel pedig az emberrel, ki talán a' bört örmest megissza, 's szereti vig bajtársait, és ezek körében vad kedvre gyűl, semmi köze a' bírálónak. Petőfi előbbi bírálója annyira összezavarta a' költő Petőfit az ember Petőfivel, hogy még szivhajlamai, kegyeleti szentek szentébe is kiméletlenül belemarkolt, mondván a' Cyprus-lombok bírálótában: „a' kedves leánya, kibe költő, miután meghalt, szerelmes lön, vagy legalább hivé, hogy az lön.“

Milly szűk határ volna szabva a' művészetnek, ha csak Rafaelt tartanók művésznek, midőn Madonnát fest, mennyei szépség tiszta eszményképét; vagy Rubenset, ha utolsó ítéletével szájtató bámulatra ragad! Nemcsak nagy történeti képek, nemcsak tiszta szépségű szűzfek: Teniers csintalan és szeszélyes apróságai is kedves jelenetek a' művészet országában. Nemcsak Lamartine és

Dante a' költő, hanem Beranger és Heine is az. Igenis! a' költészet 's költői borosztján nemcsak czédrusokon, hanem gyalogfenyű-bokrokon is terem, valamint a' harmat 's napsugár ezeken is ragyog. Petőfi a' legnemesb érzelmeket is költői lélekkel tudja elősugárzni, mire példákat mutatandunk fel; de apró jellemes genre-képeket sem vet meg, 's ezt jól teszi. Mindeniknek megvan a' maga közönsége, 's hogy mindeniknek tud élvezetet nyújtani, gazdagságra mutat. Egyébiránt senkisémet vetheti szemére, hogy bárhol nemtelen, erkölcs-telen, szolgálai, 's így valóban aljas érzelmeket énekelt volna, sőt szabadság és honszeretet, becsület, baráti és fiúi szeretet 's hűség zeng dalaiban.

Legnagyobb érdeme, legdicsebb tulajdona Petőfinek a' nemzetiség 's népesség, mellyre nézve Vörösmarty 's Czuczor mellett áll. Nálunk a' nemzeti elem sokáig idegen erők 's befolyások rabja volt, de hála a' nemzet Istenének, nem vesztetett ki egészen. Hosszabb száműzetés után ujabb időkben kezd ismét mutatkozni költészetünkben, 's kezd a' nemzetellenes költészet hűtlenségének bűne kizáratni 's elpusztulni. Petőfi mindőn tárgyat azon jellemben fog fel, melly a' magyar nép lelkébe van oltva kitörülhetlenül; tárgyait, a' megénekelt úgy eseményeket, mint érzelmeket a' nemzet kebeléből meríti, annak hajlama, iránya 's kifejeési foka szerint választja, annak kedvenceit, hazáját, a' jó bört, a' társasági vigszágot, a' hazafiúi fájdalmat, a' kardot, ösidőt, csárdát, pusztát, becsületességet 's öszinteséget énekli meg; ő a' nemzet kedélyéhez tud szólni; munkái tele vannak nemzete feldicsőítése vágyával; a' jót magasztalja, a' helytelent korholja, a' satyra ostorát is ez irányban forgatja; mit ő ohajt, esdekel, dalol: az a' hazának szól hazai módon, az mind szorosan nemzeti. Ha versei tárgya gyakran bört és leány is, ezekről is csak úgy szól, mint hazája hű fia, a' leányt csak úgy szereti, ha hazája hű leánya; a' poharat hazáért 's a' haza jó fiaért emeli. Ő tehát

mindent elkövet, mit a' nemzetiség fogalma a' költészetben megkíván. Végre nyelvére nézve is eleget tesz a' nemzetiség kívánatainak, kifejezéseit a' szerint választja 's alkotja, minden idegenszerűt elkerül, a' nyelvvel úgy bánik, hogy ezt főleg született magyar méltányolhatja, 's hogy költeményei többnyire fordíthatlanok. Metaphoráit, hasonlatait, szóval, költészetének minden diszitivényét 's virágát kizárólag a' nemzeti életből, erkölcsökből, viszonyokból veszi; a' versmértékben is nem majmol idegen példákat, hanem azt a' nemzeti nyelv természete 's a' megénekelte tárgyhoz képest alkalmazza, teremti. — Petőfi tehát szorosan nemzeti költő; de e' mellett népköltő is, mert a' nemzetiség előszámlált kellekei mellett, mik nélkül népköltészet nem képzelhető, legtöbbnyire úgy ír, hogy a' sajátos világu 's eszmemenetelű, magasb műveltséget nélkülöző nép is megérthesse, szerethesse. Egyszerűség, világosság, könnyűség verseinek egyik főérdeme; nincs ott nyoma sem a' régi dagálnak 's cifrának, azonban e' miatt a' kopárság és szárazság másik szélsőségébe sem téved, sőt meleg, gazdag, erőteljes.

Midőn azonban Petőfinek ez érdemét becse szerint méltányoljuk, ő se vegye rossz neven tőlünk a' jó tanácsot, hogy: a' népi, ha izlés által nem tisztul, könnyen aljassá 's pórivá válhatik, 's azért studium kell a' népköltőnek. Tagadhatlan, hogy Petőfi itt-ott egyik lábával be-belépett már oda, hol a' póri 's aljas kezdődik, bár azon szigorú vádakat, mikkel tetéztetett, meg nem érdemli.

Petőfi főképp népköltő, de ezen kívül is sokoldalú. Tollából népszerű életnézet, idylles természet-ábránd, magas szabadságvágy 's honszerelem, szeszélyes humor 's csintalanság egyenlő szerencsével ömlik. Szeszélyes társalkodási dalai Beranger legszebb 'chanson'-jaihoz állíthatók. Népdalai mondhatlanul szépek. Gazdag a' keserű humorban, mi Heinére

emlékeztet, — 's igen érdekes olvasmányt ad.

A' „Verse k“ 103 költeményből állanak, melyek legnagyobbbrészt megjelentek már a' divatlapokban. Ezek közül bor- és lakomadal alig van tíz; a' vád tehát, mintha Petőfi egyébről sem tudna énekelni, megszűnik. Az 1845-diki cyclusba esnek azon kétségbeesett versek, melyeket már főlebb megrótunk, 's mik valódi mérges gombok e' koszoruban. Több költeményben önmagát 's önéletét szeszélyesen jellemzi a' költő (Szobámban 5. l. Egy telem Debreczenben 11. l. A' csavargó 13. l. Éjszakáim 27. l. Takarékság 30. l. Millelt? 44. l. Sovány ősz 52. l. A' leánykákhoz 72. l. Azokhoz az én jó pesti pajtásaimhoz 153. l.); másokban gyönyörű táj- 's életképeket ad (Est 8. l. Levél egy színészbarátomhoz 90. l., hol a' vándor-színészélet szeszélyesen festetik. Téli világ 145. l. Falun 186. l.; az Erdei lak költői verseny Kerényi- 's Tompával (159. l.), melyeket, mint a' gyűjtemény legszebb darabjait, 's a' költő tájfestő tehetségének remek példányait, ide kiirunk:

Erdei lak.

Mint a' szív az első szerelemnek titkát,
Rejti a' kis kunyhót bércek koszuza
'stb (Lásd a' 159. lap.)

Falun:

Király vagyok most minden alkonyon 'stb.
(Lásd a' 186. lap.)

Ad továbbá Berenger-féle dalcizákat 's Heine-féle parodiákat és genreképeket (A' régi jó Gvadányi 15. l. Hozzá 50. l. Katona vagyok én 78. l. Liliom Peti 171. l. Pinty urfi 32. l. János gazda 89. l. Az öreg ur 97. l. Pálmesster 101. l. Orbán 143. l. A' varró leány 161. l. Egy szép hölgy emléke 151. l. Holdvilágos éj 167. l. 's a' t.); gyönyörű szerelem-dalokat (Szerelem gyötrelme I. —

VI. 58. l.), kedves apróságokat (Élet, halál 18. l. Szemfájásomkor 35. l. Halálom 43. l. Verseim 49. l. Nem tesz föl a leány magában egyebet 79. l. Etelke és V. S. né emlékkönyvébe 110., 111. l. A sorshoz 144. l. 'sa't.), szebbnél szebb népdalokat (Fényes csillag 80. l. Gyere lovam 81. l. Boldog éjjel 82. l. Szerelem, szerelem 83. l. Esik, esik 86. l. Hull a' levél 124. l. A' toronyban de- let 123. l. Gyors a' madár 139. l. Kicsapott a' folyó 141. l. Pi- roslik a' kecskerágó 140. l. Van a' nagy alföldön 163. l. Pi- roslik mára' fákon 164. l. Pari- pámnak az ő színe fakó 165. l.), üdvözlő 's barátságos verseket (Bat- thyány és Károlyi grófnékhoz 84. l. Egressy Gáborhoz 21. l. Tompa Mihályhoz 24. l. Vahot Sándorhoz 125. l.). Fiui szeretetet 's pietást lehel a' Szülőimhez című (75. l.) 's a' Fekete kenyér (166. l.). Hazafias fellángolások. A' külföld magyarjaihoz (68. l.). Mért nem születtem ezer év előtt (70. l.). — Vannak végre a' tarka-gyűjteményben anecdoták (Cso- konai 26. l. A' tintás-üveg 95. l.) 's komoly költemények (Két testvér 117. l. Bucsú 1844-iktől 112. l.).

Ennyinemű 's illy nagy számú köl- temény, igen kevés kivétellel csak ab- ban egyez meg, hogy mindnyája nem- zeties, jellemdús és igazán költői. Petőfi képzelete majd alant, majd magasán jár, a' mint tárgya kívánja, miként Képze- tem című költeményében maga megírja:

Még mit nem mondanak!
Hogy az én képzetem
Alant jár, magasra
Föl nem röpíthetem.

Lent jár a' föld színén,
Ha úgy tartja kedve,
Sőt a' föld alá is
Van gyakran süllyedve.

Mint buvár süllyed a'
Mélységek mélyére,
A' legmélyebb tenger,
A' szív fenekére.

De ha mondom neki:

„Szállj a' magasra fel!”
Felszáll, 's a' légben, mint
Pacsirta, énekel 's a' t.

Ellenben a' már sokszor megrótt hiba, t. i. rosz rímek, külforma tökéletlen- sége, e' kötetben is gyakran feltűnik, p. o. a' Tompa Mihályhoz írt költeményben, hol véled és ven- dégelnélek, verset és szer- zett, koromban és gyalogol- tam, rímek döcögnek. Ha erre több figyelmet fordítana Petőfi, költeményei becse tetemesen növekednek, 's idővel maga is örülni fogna neki.

Szálljunk még egy perczre azon gaz- dag ragyogó költői bányába, hol a' „Sze- relem gyöngyei”, számszerint 39 igazgyöngy, termettek. Csak e' gyűj- teményt kell olvasni, hogy meggyőződ- jünk, miként Petőfi a' szép pályán, mely- lyen tapsaink közt megindult, nemcsak alább nem száll, sőt halad és emelkedik. Itt csak egy sincs kivető, általában a' legnemesb hang uralkodik, mély érzés, egyszerűen ékes, képdús nyelv dagály nélkül, itt-ott a' legkedélyesb naivság. — A' rímek azonban itt is szeltire gyar- lók. Szükségtelen e' kis gazdag kincstár- ról többet szólni, inkább mutatóványul a' 39 közül négy verset:

XVI.

Száz alakba öltözik szerelmem (29. l.).

XVIII.

Álmaimban gyakran látogatsz meg (33. l.).

XXVII.

Fa leszek; —

XXXIII.

Elnemult a' fergeget (57. l.).

Bíráló halálával tette le kezéből e' köteteket a' költő iránt, ki neki annyi kedves élvezetet nyújtott, 's szívéből ki- vánja, hogy a' költő, levetkezve okat- lan sötét ember- 's világgyűlöletét, mű- vészeti tanulmányokban keresve orvos- ságot az életunalom 's misanthropia el- len, 's ezek nyomán tökéletes külforma 's jó rímek által emelve gazdag költői erének becsét, még minél több terem- ménnyel örvendeztesse a' magyar nem- zetet 's annak nagy tömegét, a' népet.

MAGYAR MILLIONAIRE.

Regény, Irta Pálffy Albert. Pesten, Hartleben Konrád Adolf sajátja, 1846. Egy füzetben, két ugynevezett kötetre osztva, melyek elseje 106, másika 107 lap.

Vannak irodalmi munkák, melyek olly nyilván viselik magukon tökélyeik vagy hiányaik bélyegét, hogy minden hosszas bírálat helyett elég csupán tartalmukat idézni fel, 's már meg van felelők irva az értelmes olvasó előtt a legkimerítőbb critica, melly egyszersmind a' legmeltányosabb is, mert az írás azon szavait követi: *ex ore tuo iudico te.* —

Lássuk e' szerint az előttünk fekvő irodalmi munka tartalmát, csak néhol, ha szükséges, röviden commentáló szavakkal, 's megtartásával azon szerkezeti rendnek, melyet a' szerző követett.

Az I. szakaszban Bihary Géza, huszonhárom éves ifju (a' magyar millionaire), szobája hűsében ül és „fenségesen unatkozik.“ Géza egyszersmind rendkívül szeszélyes, durczás és makranczos ember 's panaszkodik, hogy ő „kimondhatlanul szerencsétlen 's öröklött vagyonával a' sors csak megverte őt.“ E' millionairenek egy hű barátja elkerülhetlen szüksége vala, „kit egyszersmind segéd, titoknok, pénztárnok, ellenőr címekkel és foglalatosságokkal ruházott fel, kinek azonban egyedüli 's főkötelessége vala, urát egyszerűen mulattatni.“ Illy embert Géza bizonyos Morquier nevű francziában vélt feltalálni, kinek az ifju, midőn az unalom nagyon elfoglalta, olykor fejére röpitett minden ingóságot, mi a' pamlaghoz közel találtatott. Épen most is azzal fenyegeti Géza titoknokát, hogy „azonnal pokolba kergeti, ha rögtön, nem bánja, ha az ördögből is, olly mulatságot nem teremt elő, melly méltó legyen egy milliónak törvényes birtokosához.“ „Olvasóim—szól szerző—Gézámát illy makranczos, hogy ne mondjam, gonosz ficzkónak tapasztalván, elhinnék-e, hogy mindezekre egy év leforgása alatt szokhatott? ő, ki ez előtt szorgalmatos 's ollyan ifju vala,

kinek, midőn szükség volt, a' szive mindig helyén állott?“ E' különös változás t. i. furcsa eredménye volt Géza meggazdagodásának, ki anya-bátyja, egy brünni posztógyáros halála után egy milliót és többet öröklött.

A' II. szakaszban („Pentarchia“ felirattal) egy társulattal ismerkedünk meg, mellynek öt tagja: Morquier, Harcsay, Mérges, Harkály, Bereghi, mindnyájan iparlovagok. Ezek Pesten a' Terézváros egyik félreeső utcájában laknak egy padlás-szobában, bizonyos Wahlzmühl polgár házában, és önmaguk által alkotott szabályok szerint élnek. E' szabályok elseje, a' társulat tulajdonképeni célja, nem volt betűvel kiírva, azt csak rejtélyes gondolatjel fejezé ki; a' második szakasz a' társalom mellékes célját adta elő, melly a' napi szükséges költségek kimelése, hogy ez által a' szükségtelenekre, de mulatságosakra annál több maradjon; a' harmadik pont a' teljes egyenlőséget biztosítja; azonban a' jó rend fentartása végett hetenkint változólag egyik tag bizonyos előjogokkal ruházottatott fel, ezeken felül tartozott mindenki divatosan öltözni, haját felfodráztatni, honn ebédelni, reggel négy órára haza jöni, negyven pfny havi jövedelmet kimutatni. 'stb.

A' III. szakaszban e' különös társulatlak „egy teljes hatalmu“ ülését látjuk. A' mint t. i. a' tagok közül négyen együtt vannak, egy inas lép be, ki által Wahlzmühl polgár levélben tisztelettel kéri az e' szobában lakó ifju urakat, sziveskedjenek hozzá ma estve mulatságra jöni, minthogy leányai közül a' legidősbnek, Emiliának, kézfogóját szándékozik megülni. — E' meghívás megütközésre ad alkalmat, azonnal gyűlés tartatik: menjenek-e vagy ne? A' tanácskozást Morquier megjelenése szakasztá félbe, ki az elmenés mellett szavazott, 's elmondá, „miként már rég szándékozott társai közé jöni, de főnöke szeszélye mindig visszatartóztatta, később azonban megszabadulván, ide sietett, de akkor ismét Wahlzmühl tartóztatta fel, kivel a' ház kapuja alatt eredt beszédbe, 's a' beszél-

getésnek eredménye az, hogy a' társaság meghívott a' kézfogói ünnepélyre," mert „a' pillanat sugalma elhitetvé vele, hogy tán Gézá el lehetne csalni, 's így a' meghívást elfogadá." Itt ugyan kissé megütközünk rajta, miként történhetett az, hogy Morquier sietett pajtásához, azonban Walzmühllal a' kapuban találkozott 's beszélgetéseknek lön a' meghívás eredménye, 's mégis, mikorra Morquier társaihoz feljutott, már akkor Walzmühl, kivel a' kapu alatt beszélgetett, meghívó levelet irt a' tagokhoz, azt inasával elküldé, 's a' tagok e' fölött tanácskoztak is? De ez csekélység!

A' IV. szakasz, „Walzmühl-család"-ot ismerteti, leírván röviden a' házi leányok közül először Emiliát, „gyönyörű teremtetést az Istennek -- valóságos angyalt;" aztán Rózát, „mint előre gondolhatta az olvasó“(miből?), nővére valóságos ellentétét, akaratos, durczús 's „némileg nyakig borzasztóan prózai“ érzelmű teremtetést; végre Adélt, ki szerző részéről alanyias érzélgéssel ismertetik meg, kérdésül állittatván fel végre: „lehetne-e birni a' nyelv erejét oly fokon, hogy azzal a' menyeei eszmét, mint Adél kelleme, voltaképen kifejezni lehessen?" Megismerjük aztán Walzmühl és nejét, kik épen készülnek Emiliát egy terézvárosi német, nagy orru, ragyás 's goromba természetű polgárhoz eljegyezni. Az estély áll; Géza megérkezik, 's Morquier a' pentarchia tagjait egyenkint megismerteti vele; Géza jól mulatott; — azonban haza-menet ismét durczásan perel titoknokával, hogy semmi becsületes élvezet nem tud szerezni számára; Morquier a' szerelmet ajánlja, mire Géza felpattan, de Morquier folytatja, hogy bizonyosan nagyon mulatságos volna Emiliának udvarolni, 's a' tervbe vett házasságot megakadályozni. . . . Sem a' szerző nem mondja, sem az olvasó ki nem találja, megnyugodott-e titoknoka ajánlatában a' magyar millioinaire?

Az V. szakasz „Kerker ur" czimet visel. Itt Gézának már a' tegnap meg-

pendített terv részletes kidolgozása forog eszében, 's ezért — elmegy sétálni Morquierrel. A' Dunaparton a' pentarchia tagjaival találkoznak; — különben szabály ugyan ez urak közt, hogy nyilvános helyen együtt ne mutassák magokat, de e' szabály alul most felmenti őket a' szerző, mert itt rájuk szükség van. Morquiernek eszébe jut, hogy Walzmühlék e' pillanatban a' császárfürdőben mulatnak, 's alig mondja ki e' szót, már közfelkiáltással határozatott el egy kis kéjkirándulás. „És felültek egy épen indulófelben levő társasági kocsi." Itt találkoznak Kerkerrel, Emilia völegényével, 's mentek a' császárfürdőbe, hol Walzmühlék már a' csarnokok közt sétáltak, 's itt „mint villám csapott a' leányok közé Bihary Géza... 's szerette volna, ha a' többiek nem jöttek volna utána alkalmatlankodni." Kerker „mérges" tekintetekkel iparkodik őt „lefözni"; — általában a' „mérges" „desperatus", „átkozott", „czudar" 's effélék szerzőnek igen kedvelt epithetonai. Morquier ellése főnöke gondolatát, 's az együtt érkezteket meghívja Géza nevében, hogy legyenek ma az ő vendégei 's élvezzék a' hely minden kényelmeit. E' közben Géza a' hölgyek társaságában tölté idejét Kerkerrel együtt, 's majd Emiliával beszél Kerker boszúságára, majd Adélhoz szól, a' kis leány örömére; homloka gyakran elborulván valami igen nagy és lélekölő titok miatt, mellyel azonban szerző nem akar az olvasónak tudtára adni, hihetőleg, hogy annak idejében meglepjen vele bennünket. Mig ezek folytak, a' pentarchisták megfürdöttek, valamint Kerker is; midőn azonban a' napi élvezért fizetni kellett, sem Géza, sem Morquier nem volt jelen, 's a' derék tagok, pénz nélkül levén, ruháikat voltak zálogba vetni kénytelenek, „és borzasztó eskü következik erre, hogy Biharynak és Morquiernek e' gonoszságát, tréfáját, megfélemlését, vagy akármi néven nevezendő czudar tettét, rettenetesen fogják megboszulni."

A' VI. szakaszban („A' rejteley") megtudjuk, hol voltak Géza 's Morquier azon criticus pillanatban, midőn fizetni

kellett; t. i. „Walzmühlnének, Isten tudja, miként, eszébe jutott kicsónakázni a' nádor-szigetbe. A' csónak felfordult, de az alacsony vízben mindnyájan megszabadultak, ámbár egészen sárosan és bepiszkolva. Így aztán Walzmühlnének egy a' vizivárosban lakó derék és közlörli rokonához mentek átöltözni; a' mi — mellesleg mondva — különösen Gézától, a' millionairetól és francia titoknokától roppant együgyűség, mert más ember illy helyzetben legelőször is szobát nyitattatott volna magának ott helyben, hogy a' sárból és iszapból kivetkőzhessenek. Azonban szerzőnek Géza átöltözésére, mint látni fogjuk, nagy szüksége van; ugyanis a' vizivárosi polgár elavult divatu zubyokba bújtatá a' millionairet, 's így küldé haza Pestre, Walzmühlekkel együtt, saját kocsiján. Itt először Walzmühlek szálltak ki; „Géza csak az elvállás percében gondolá meg helyzete iszonyatosságát — illy kocsival hajtátni be saját palotájába!“ ez okból — így mondja a' szerző — „elhatározá, leszállni a' kocsiból, remélve, hogy gyalog könnyebben besuttyanhat saját házába.“ Ezen különös gondolkodás következtében, mi a' soroksári kisbírónak is becsületére válnék, elindul a' millionaire haza felé, siegett, iramlott; gyerkőcz-csoport vevé őt körül. „Géza dühösségében nyakendőjét tépdelé“; aztán rohant, merre az őt körülvevő tömegtől vitették! A' „Zrinyi-kávéházba kényszerült menekülni, hol a' kávéház előtt épen a' propos ültek a' pentarchisták.“ — „A' balsors pohara most csondultig teljes vala!“ A' pentarchisták „azonnal megismerék Gézát“, 's „azonnal utána eredének a' menekülőnek. Géza . . . nekiiramlott, hogy szuszogásában szinte kisustorgott a' lelke.“ A' pentarchisták t. i. a' császár-fürdőben felébredt boszujokban elhatározzák, Gézát „jól elpáholni.“ (Később megtudják, hogy az egész pentarchia alakulásának az alapszabályok elsejében nyugjel által értett célja egyedül „Bihary Géza vagyonának a' társaság kezére való juttatását tárgyzá“; 's mi-

után a' jó urak e' célból olly sokat, olly hosszasán és olly rendszeresen fáradtak, felette furcsa színben tűnik fel eszélyességök, midőn most hosszas törekvésök minden gyümölcsét készek feláldozni csak azért, hogy egy gyermekes boszú következtében Gézát „jól elpáholhassák,“ mert Géza uracs aligha lesz azontúl is hajlandó e' jó urak ismeretségét tovább is folytatni, mire őket Morquier mégis segítni iparkodott.) Mielőtt azonban e' nevezetes „jólélpáholás“ megtörténne, Géza, ki először a' Zrinyi-kávéházig 's innét a' „Terézváros egy igen távollevő pontjáig“ folyvást futott, egy középserű házba menekült, mellyről az arra vetődött éjjeli őr a' kérdezőknek röviden azt felelé, hogy azon ház egy beteges öreg asszonyé. — Egy hét mulva e' történet után Morquier megjelen a' pentarchiában, az asztalra egy összeg pénz tét le 's egy levelet, aztán elbucszott. A' „rejtélyes levél“ felolvastatott, melly azonban az olvasó előtt azután is rejtély marad; de „óraneget alatt minden könnyen vihető ingóság kötegekbe vala gyűjtve; éjféltkor két kocsit hallottak az utcán megállani, — egyikben ismeretlen nő 's nőcseléd ült, Harkály melléjük telepedett, a' három vékonyabb pentarchista a' másik kocsi ülésén szorult össze, 's azonnal — rohogtak ki a' városból kelet felé!“

A' VII. fejezet „Két francia hölgy“ czimet visel. Nyíltan kimondá gazdájának a' titkok, hogy, ha csak mind a' ketten megbolondulni nem akarnak, más menedék-hely nincs, mint Páris . . . És Géza nem sokat késedelmeskedék, ugy is azon hiedelemben volt, hogy az egész Pest megtudta a' tegnapi történetet, 's minden ember az ő rovására nevet . . . Annyira anekdotába jöttek képzelé magát, hogy Pestet másnap elhagná, dolgainak elintézése végett pedig Morquiert bizta meg . . . Morquier ez idő alatt — kifürkészi a' terézvárosi lak titkait, 's ennek lön következése a' pentarchiának olly rögtöni elutazása. „A' millionaire és derék titoknoka csakugyan Párisba érkeznek, amaz a' strassburgi

gyorskocsin egy pár selyemruhás hölgyet látott, kikről — említé titoknokának — Páris millio látandói közt sem tud megfellelkezni, mire Morquier oda nyilatkozott, „hogy hatalmában van, főnökét, a' mikor tetszeni fog, az érdeklett hölgyekhez bevezetni. Bihary Géza nagy szemeket meresztett titoknokára.“

A VIII. szakasz („Morquier“) előadja, mint találkozik Párisban a' titoknok egyik hitelezőjével, ki e' közben színházbérlő lett, 's most bukáshoz közeledik, mivel két primadonnáját a' drágán fizetett, 's még másfél évben szerződésben álló Beaulieu nővéreket a' közönség megunt. „Morquier agyában merész eszme fogamzott, sokkal messzebb ágazó, mintsem az olvasó ezen érdektelen párbeszéd után várta volna.“ „Mit mondana ön arra, — kérdi a' titoknok az igazgatót — ha én a' legkönnyebb módal egy frank költség nélkül megszabadítanám önt Beaulieu kisasszonyoktól?“ „Nyolcz nap mulva e' párbeszéd után minden gép készen 's elrendelve lön;“ t. i. Géza a' színházbérlőhöz vitetik estélyre, ott a' színésznőkkel megismerkedik, 's egyszersmind tökéletesen lerészegszik. „Még ezen éjjel koci robogott ki a' kapun, ben a' director egy alakot tartá kezével — a' lovakat Morquier hajtá.“

A IX. szakaszban („Julius 28-dika“) Géza a' vaudeville-színház egyik rejtett zugában ébred fel, az utczákon nagy zaj hallatszik, ben a' színészek egy új darabbal próbát tartanak. E' darab a' magyar millionaire történetét adja elő, Bihary megnevezésével. Itt a' hős veszekszik, 's egészen fölhevülten jut az utczára, hol a' zendülés áll, 's a' tömegtől előre sodortatván, hős tetteket mondatik véghezvinni. . . . Több nap folyt le, 's egyikén az említett új színművet készültek előadni; „Géza dühösködéseiben beveré szállásán a' mennyi tükör találkozott.“ Végre Morquier előáll kicsinált tervével, 's mondja, hogy a' darab előadása megakadályozására, többi közt, legcélszerűbb, a' Beaulieu kisasszonyokat, mint főszerepvivőket el-

távolítani. . . . „Gézával — szól szerző — a' sors különösen játszott; szegény korában egy öreg táblabírónéval ismerkedék meg. Az özvegynek kevés vagyona is volt, neki semmije, — 's elvevé őt — harmad napra millionaire lön,“ 's ekkor nejét elhagyá. . . . Most pedig illy állapotban sikerül a' titoknoknak Gézát rábeszélni, hogy az egyik Beaulieu nővért nőül vegye! 'S Géza megteszi?“ „Néhány nap mulva kéjtéljes szemekkel ült egy házas pár a' strassburgi gyorskocsin.“

A' másodikrésznek „Hortobágyi lak“ című I. szakaszában ugyanazokat, kiket az előbbi rész végén Párisból megindulni láttunk, most megérkezni látjuk a' magyar millionaire hortobágyi kastélyába. Itt az első éjjel a' pentarchia gyűl össze titkon Morquier szobájában, ki a' tagokkal futólagosan már Pesten találkozott, mi okot ad a' szerzőnek arra, hogy magát a' viszonylatási jelenéstől felmentse, melly önfelmentés élveiben általában igen gyakran és fontos helyeknél részesíti magát, ámbár mi igen csudálkozunk, hogyan találkozhatott a' titoknok cimboratársaival épen Pesten, holott az első rész VI. szakaszának végén sokat ígérő rejtélyességgel költöztek el a' fővárosból; 's most — miként a' jelen szakaszban megtudjuk — Debreczenben van lakásuk; hogy miért költöztek e' tagok még Géza elutazta előtt ennek első nejevel Debreczenbe, ez ismét csudákozásra ad alkalmat, miután épen nem tudhaták, hogy idővel itt leend reájok szükség, ha csak a' szerző a' jövődőt előre meg nem sugta nekik. . . . Itt a' czinkosok ismét gyűlést tartanak, melyből megtudjuk, „hogy tervök alapja az, hogy Gézát megházassítsák, 's ezzel őt bonyolódásokba vezessék, melyekből lehetlen leend kiszabadulnia.“ — Következő napokban az új házaspár amugy csavargó gölya módjára, minden cél nélkül elmegy szomszédsági látogatásokat tenni, melly alkalommal Walzmühlékkel találkozik, kik nemesi jószágot vevén, 's nevöket Hengeryre változtatván, a' Hortobágyon laktak. Ezek megütközve látják, hogy a' millionaire ifju

megházasodott, 's köztök „kimondhatatlanul keserves társalgás keletkezett, szinte nyikorgott bele.“

A' II. szakaszban („Menyasszonyéj“) estve együtt ülnek Géza 's neje Jenny, Géza így szól: „Oh Jenny, gondol-e néha arra, hogy ön akkor is enyim leendett, ha úgy gyűlöltem volna önt, mint most tudja, hogy szeretem?“ Jenny válaszol: „Én csak arra gondolok, hogy egymásé vagyunk.“ E' néhány szó — mond aztán szerző — mélyen jellemző azt, mit e' két szív egymás iránt érzett. — Ekkor Kerker Emiliával, egészen friss menyasszonyával, az ablak alá érkezik 's bebocsáttatást kér; ő t. i. éppen ma esküdött meg nejével, kit haza akart szállítani, azonban a' lovak elragadtak 'stb. Elég az hozzá, hogy ők itt vannak, 's Géza nekik szállást ad azon szobában, melyet Morquier az ő saját hálótereméül rendelt. E' megérkezésről Morquier és a' jelenlevő pentarchisták mitsem tudnak, kik most egy pinczében, éppen az említett hálószoba alatt, rejtélyes munkával foglalkoznak: t. i. egy gépet készítettek, melynek segédelmével a' szobában egymás mellett levő két ágy a' pinczébe alá volt szállítható. Most e' géppel az első kísérletet teszik; azonban iszonyu megütközéssel veszik észre, hogy a' lebocsátott ágyakban Kerker és Emilia fekszenek; — ismét fel akarják huzni őket, de a' gép tágu 's az ágyak jókora magasból lepottyannak. A' fölébredt vendégekkel, nehogy lármát üssenek, nem volt mit tenni, mint szájokat zsebkendővel hamarjában bedugdosni, 's őket lóhalálában elhurcolni, merre Hengeryék kastélya volt.

A' III. szakaszban („Kaland“) látjuk, hogy Hengeryék a' történetek miatt nagyon neheztelnek, 's haragukban gorbomba levelet írnak Gézának, ki e' miatt „elvesztette plane étvágát is, sőt a' legutolsó tálételt, minthogy azzal őt Morquier megkinálta, egyenesen egy tűkörbe vágta.“ E' félholond gyerköczéről szerző az előbbi cikkben ezeket mondja: „Géza házassága után sokat javult, könyvelmésége egyenességgé változott, a'

szeszélyesség pedig elveszté minden becsét 's mulattató kellekeit, mióta valódi boldogságot tanult ismerni.“ Most Géza azért is haragszik, mivel — úgy mond — „ez a' terézvárosi polgár merészelt nálam otthonos lenni, . . . csak az hibázott, hogy per kutya szólítsa az embert.“ Géza boszút akar állani, Morquier azt tanácsolja, hogy pompás borszű volna, Hengeryéket „valóságosan megdühödtetni, ha például annak (kinek? vagy minek?) daczára most ön kezdené Emiliának a' levelet csapni?“ Megegyeznek, hogy az udvarlást éji zene rendezésével kezdik, melynek elrendezése ismét Morquier dolga, mert Géza olly elhetetlen ficzko, hogy, ha nője kidobá őt a' szobából, „más mulatságot nem tudott, mint frakkját levérni, karjait egybefűzni, vagy legfeljebb a' kert hátulján veres krétával huszárokat vagy papokat rajzolgatni.“ Elmennek az éji zenére. Miután azonban e' megtisztelést Morquier mások által macskazenével előztette meg (melly mulatságosan van leírva): hőscink Hengeryéknél a' macskazenézók gyanánt elfogatnak; így jár utóbb Kerker maga is, a' gyanakodó cselédek által, ki különben egész békességgel érkezett haza Debreczenből, hol orvos után járt.

A' IV. szakaszban („A' pentarchia Debreczenben“) tudjuk meg, hogy minden tagnak külön lakása van e' városban, 's hogy Géza első neje Morquier szállásán lakott, kit egy siketnéma öreg nő szolgált. „Isten tudja, — mond szerző — hogy tett szert Morquier ur ezen szerencsétlen teremtményre,“ — ámbár más alkalommal maga a' szerző, 's általa mi is tudjuk, hogy a' szerencsétlen teremtményre tulajdonképp nem is Morquier tett szert, hanem — hirtelen meggazdagulása korában — Géza fogadta őt elhagyott neje mellé. A' czinkosok meg-meggyüleseznek; itt ismét azt halljuk, hogy „a' pentarchia Géza vagyónának elsajátításában nem él valami részletekig kiszámított eszközökkel, hanem az ezekből (mikből?) kifejtett körülményeket igyekszik saját hasznára

fordítani.“ — Géza az éji zenei kudarcz miatti boszújában Morquiert elcsapta, „sőt még pogyászait is utána kidobatta a' birtok határára.“ De ezért a' titoknak biztosan hiszi, hogy hőbortos gazdája visszafogadandja. — Most Géza első neje az ülésbe bevezettetik, 's tudtára adatik, hogy férje meghalt. E' hír hallása után Morquier megkéri a' gazdag özvegy kezét, 's ahhoz reményt nyer. — E' szakaszban még az is tudtunkra esik, hogy Géza első házassági szerződésében a' felek minden levő 's szerzendő vagyonait halál esetében az élő félnek hagyják, melly szerződésről — mondja az író — gazdaggá létekor egészen megfeledkezett a' millionaire!! Általában többször vehetni észre e' műben, hogy a' millionaire a' gondos szerző utasítására a' legfontosabb dolgokat is elfelejti.“

Az V. szakaszban („Kudarcz“) Géza Debreczenben véletlenül első neje szolgálójával találkozik, 's itt megtudjuk, hogy az sem süket, sem néma, hanem e' baját Géza meghagyásából csak színlelte. Ettől megtudá Géza, minő terveket forralnak iránta a' pentarchisták, mert a' szolganő ezek ülését kihallgatá. Géza most az ülési szállásra vezetetik, hol egy ládába csuktatva, kihallgatja a' czinkosok tanácskozását és tervét, „mellyt megsemmisíteni tűzte ki célul,“ mellyet azonban szerző itt elő nem ad, hogy vele majd meglepjen bennünket. — A' terv kivitelének határnapja elkövetkezett. Morquier, hogy urát annál inkább ámitgassa, egy mulatságról beszél előtte, mellyet e' napokban javasol adatni, mellyben kedvező alkalom lesz Hengeryékkel is kibékülni. Géza megegyezik a' javaslatban, 's „még azon órában (esti 10 órakor) el is küldette a' meghívó levelet.“ Hengeryék e' meghívásnak, mellyet e' szerint éjfél tájban kaphattak meg, bizonyosan nagyon örültek.) — Midőn mindnyájan nyugodni mentek, Géza egypár markos legényt, vaskos farkósbottal ellátva, fektetett a' tudvalevő ágyakba, kik aztán Morquier által éjfél után lebocsáttatván, a' titoknakot,

midőn ez a' vélt Gézát agyon akarja szurni, nyakon csipik. E' prédára megérkezett pentarchisták üldözöbe vétetnek; ők t. i. Géza első nejével egyszerre indultak ki Debreczenből ugyanez nap, az asszony kocsin, a' ficzkók lóháton. — Utóbbiak elmaradván a' kocsitól, Géza lakára mentek, honnan, midőn üldözöbe vétetének, gyalog az elhagyott kocsi után szaladtak, 's azt szerencsésen utól is érték (jó láb kellett hozzá); az üldözők azonban folyvást puskáztak, 's az öreg asszonyt, Géza első nejét, agyon is durrantották.

A' VI. szakasz („Kifejlés“) a' költői igazság gyönyörű tanúságaival szolgál. Egy fiatal férfival találkozunk, kinél „a' fekete szakáll, tüzes szem, magyaros kerek arc, 's komoly mosoly azonnal értésünkre adja, hogy — szolgabíró!“ (Valóban csudálatos! mi illy jelekből soha sem tudnánk a' szolgabíró kibécsézni); 's ez elveszi Adélt, Morquier erényes tettei jutalmául jó összeg pénzzel ajándékoztatik meg a' millionaire által, 's haza megy Frankhonba. „Gézát kimondhatlanul vádolá az öntudat,“ elment utazni, két év múlva visszajött, 's most „nejével csendesen él,“ miután — mint tudva van — első nején fényes költői igazság gyakoroltatott, ki t. i. a' haramják által agyonlővetett, — különben egészen véletlenül, de a' szerző azon nemes számításával, hogy a' két nejű gazembernek ne nyugtalanítsa tovább is életét.

Előadván a' tartalmat, az olvasó minden további fejtegetés nélkül átlátandja e' mű tökéletes terv- és irány-nélküliségét; annyi sok teketória, ülésezés, utazás, házasítás, juliusi lázadás, gépfaragás stb. felhordatik ebben, holott végre is kisül, hogy a' gyilkos pentarchia egy törzsűrással akar a' millionaire életének végetvetni, mit a' könyv első lapjain szintugy, sőt sokkal nagyobb biztossággal, mint később, végezhizhetett volna... De ne kezdjük a' hibák tömkelegét bonczolgatni; szerző iránt legnagyobb méltá-

nyosságot hallgatással gyakorlunk, 's legszigorubb bírálatot készítünk számára, midőn az olvasót a' könyv elolvasására utasítjuk.

Szerző egyebiránt tehetséget mutat, melyből kitűnik, hogy idővel képes leendő eseményeket érdekesen elbeszélni. Nagyot hibázott, hogy ezen elbeszélési tehetséget a' jelen könyv írásával kísérté meg gyakorlatilag alkalmazni. Magabizáltnia kell előbb, és gondolkodás és szemlélődés által okulnia. Életismerettel látszik birni részletekben, de nincs meghatározott életnézete, nincs iránya, elve, melynek az apró részleteket alárendelni tudná, 's ezért lön műve tökéletesen cél- és iránytalanná: *scopae dissolutae*; 's mivel egyszersmind nincs művészeti biztossága, ezért lön műve tökéletesen tervtelen czikkhalma. — Föltesszük róla, hogy szándéka 's akarata komoly, miszerint irodalmunkat jóra való művekkel szaporítsa, 's így hisszük azt is, hogy komoly 's bár szigorú, de jótakaró szavunkat szívére veendi, 's máskor férfiasan meggondolandja, mivel lehet művelt olvasó közönség elé lépni, mivel nem; annál inkább, mert apróbb beszélyeinek némelyeiben szinte tapasztaltuk nála az elbeszélő tehetséget, 's így a' tehetség kifejtésére csak akarat, tanulás és gyakorlás kellend. 'S ezekhez szerencsés és férfias szilárdságot! 45.

MAGYAR FÖLD ÉS NÉPEI EREDETI KÉPEKBEN.

Föld- és népismeai, statistikai és történeti folyóirat. Fényes Elek és Luczenbacher János felügyelése mellett szerkeszti és kiadja Vahot Imre. I-ső füzet három képpel. Előfizetési díj az első VI. füzetre 3 ft. pp.; egyegy füzet bolti ára: 50 kr. pp.; a' VI. füzeté 5 ft. pp. Pest 1846. Beimel József betűivel. Nagy 4-ed rétbén.

Az első füzet tartalma: 1) Előszó Fényes Elektől. 2) Magyarország általános statistikája. 3) A' Kárpatok (képpel). 4) Kassa (képpel) Dr. Henszlmann Imrétől. 5) Egri népviselet (képpel) Sávoly Lajostól.

A' közhasznu és valóban nemzeti vállalatnak dicséretes irányát csak az nem méltányolandja, ki még most sem értette meg annyi prédikálás után, hogy „önismeret a' tökéletesedés első feltétele.“ Vahot Imre minden léptét életben 's irodalomban nemzetiesség jellemzi, melyet néha tulbuzgónak is lehetne mondani, ha nemzetiség dolgában, viszonyaink mostohasága 's az ellenséges hatalmak óriássága mellett, tulbuzgóságot ismerhetnénk. E' dicséretes és valóban tiszteletes irányhoz következetesen szánta el magát ezen hazánkat 's annak sokféle népfajait és sajátosságait részletesen ismertető, és a' képek 's csinos kiállítás, 's főkép az adatgyűjtés nehézségei miatt tetemes áldozatot igénylő gyűjtemény kiadására. — A' szöveg jelleességéről 's tartalmasságáról Fényes Elek 's Henszlmann Imre nevei kezekednek; amaz, jól és melegen irt Előszaván kívül, hazánk általános statistikáját kezdi meg e' füzetben; emez Kassát ismerteti, születése helyét, hol minden követ ismer, melynek történetében lehető legjártasabb. — Ki Fényesünk nagy statistikáját ismeri, 's kebelét e' roppant szorgalmu derék tudós iránt halában feldobogni érezé, fölöslegnek fogja találni, hogy e' kivonat felett, mely amannak lelkét adja, 's az idő szerint közbejött változásokra is figyelmet fordít, helyeslő szót mondjunk. — A' Kárpatok ismertetése igen érdekes és tanuságos; a' helyírás szárazságát kellemesen enyhítik a' beleigtatott regék, különösen Tompa Mihály gyönyörű népregeje „Márta könye“, ez ujabban feltűnt fiatal költőnk már második kiadást is ért népregeinek egyik legszebb gyönyege. — Sávoly Lajos czikke az egri népviseletről elég kimerítő, de nyelve még simitást vár.

A' vállalat czélját 's hasznosságát nem hisszük szebben kiemelhetni, mint Fényes tevé szép előszavában. „Nincs szebb, magasztos és tündöklőbb erény a' honszeretetnél. És e' magasztos erényt semmi sem nemesíti vagy fejti ki úgy, mint a' honi történetekben buvárkodás

és hazánk földének 's népének pontos ismerete. Kinek keble őseinek nemes tettei 's honának régi fénye 's nagysága által meghatva átmelegült, vagy kibén hazájának természeti gazdagsága, szépsége meggyőződésé, sőt hitté vált: az hazájához nem öntudatlanul, mint a' közember, nem is aljasabb anyagi érdekek miatt, hanem magasb szellemi lelkesedésből ragaszkodik 'stb.' — Kiemeli továbbá az előzőíró, milly kevés történt e' részben ekkorig hazánkban, milly kevés különösen a' szépnemnek is éldelhető alakban, mellynek nevelésbeli elhanyaglása nemzetünk sülyedésének legfőbb oka. —

A' képekről kellene még szólanunk. — Meg kell vallani, hogy azokat angol aczéllhoz szokott szem 's affectáló finnyasság szépeknek találni nem fogja; meg kell vallani, hogy, ha a' kassai egyház rajza csinos és hü is, a' Tátra képe igen rossz, és az előtt, ki a' Tátra nagy panorámját maga előtt látá, csaknem nevetséges, — de ha igazságosak akarunk lenni, nem szabad felejtenuk, hogy illy nagyobbserü művészeti vállalatot nálunk, az eszközök és pártolás olly nagy hiányában, megindítani végtelen nehézséggel jár. Vagy azt kívánjuk-e a' kiadótól, hogy megtagadván a' védegyelet elveit, külföldi művészekkel dolgoztasson, — lehetőnek hisszük-e, hogy Barabásnak annyit fizethessen, mennyiért ez jövedelmes pesti állását elhagyva, vándorbotot vegyen kezébe és tájképeket 's népöltözeteket rajzoljon Vahot Imre számára? — teremtetek előbb száz meg száz magyar salont, mellyek asztalain magyar diszkiadások feküdjenek, 's azután tegyetek illy tulságos követeléseket; de míg magyar salon nincs, míg a' magyarnak inkább csak magyar szalonna kell: addig bizton beérhetjük illyen kiállításal.

Mi tehát jó lelkiismerettel ajánlhatjuk e' hasznos és csinos vállalatot a' hazafiak és honleányok figyelmébe 's partifogásába, annyiál inkább, mert annak előfizetési ára (6 füzetre 3 forint) igen mérsékelt. Még csak azt kell megjegyezni, hogy a' szöveg német fordítás-

ban is meg fog jelenni Henszlmann Imrétől, melly vállalatnak a' külföldiek közt hazánkról elterjedt balfogalmak kiirtására kétség kívül igen üdvös hatása lesz. — A' 2-ik füzet a' m. tengerpartot, Murányvárt és a' hortobágyi népviseletet fogja ismertetni, a' 3-ik pedig Eperjest, a' regényes diósgyőri völgyet 's a' palócz-barkók népviseletét. 12.

RÖVID FELVILÁGOSÍTÁS.

Az „Irodalmi ör“ 12-ik számának „Irodalmi táborszem“ czimü rovatában felhozatik idösb gr. Ráday Gedeon azon meséje, mellyet én is felhasználtam, 's a' mult évi „Pesti divatlap“ 2-ik felének 38-ik számában, mint ezt a' táborszem szinte megemlíti, közöltem is. De azt nem monda el a' táborszem, mit én a' mese közlésénél csillag alatt megjegyeztem, hogy t. i. „csak a' kidolgozás sajátom!“ 's mivel vannak, hitem szerint, az „Irodalmi örnek“ olvasói, kik a' Pesti divatlapot nem olvassák, 's így az említett jegyzésről mit sem tudván, könnyen irodalmi csempésznek gondolhatnának: kérem a' tiszt. szerkesztőseget, legyen szives ezen megjegyzésemet az „Irodalmi örbe“ igtatni.

Szelestey László.

IRODALMI UJDONSÁGOK.

A' lelkes gróf Nádasdy Leopoldné, szül. Forray Julia bárónő, a' hazai irodalomnak, 's minden hazainak, mi egyszersmind jó és nemes, olly hiv partolója, Tóth Lőrinczet, ki jeles uti tárczáját neki ajánlotta, szépmivü arany rajzöntartóval tisztelte meg, következő levél kíséretében: „Nem idegent, hanem régi ösmeröst, kinek sok kellemes órát köszönhetek, hozott ön házamba becses munkájának átküldésével, melly ép olly érdekes, mint közhasznu; és sovár vágygyal nézek már a' többi kötetnek elébe. — Hogy csendes, egyszerű életem 's munkálódásom daczára igénytelen személyemet fellelé és kitünteté,

épen annyira meglepett, mennyire rajta örvendeltem. Gyermekeim tettei mutassák ki egyszer azon lángoló hazaszeretetet, melyet én már az anyatéjjel magamba szívtam, 's mely a' Nádasdy-családnál csak élesztethetik. — Becses munkája vételénél, nevemet benne diszteni látván, legelső vágyam vala őt viszont megajándékozni, — de csak hamar átlátam ennek lehetetlenségét. Azért küldök önnek egy rajzont, mellyel jegyezze föl, hogy örökös adósneje maradok.

Nádasdy né.

— Rupp Jakab urnak czelött négy évvel köztetszéssel fogadott „Magyarország ekkorig ismeretes pénzei“ stb. czimű munkájának második kötete, mely a' vegyes időszaki királyok pénzeit (1-ő Károlytól Zápolya Jánosig) tárgyalja, néhány hét múlva, magyar és deák tüzettel, elhagyandja a' sajtót. A' mint értésünkre esett, ezen rész sem fog elmaradni a' tiszta és correct nyelv tekintetében az elsőtől, sőt számos eddig még ismeretlen pénzek leírása 's kritikai jegyzetei által azt még felülhaladják. Az első részből még néhány példányok kaphatók.

— Újabb magyar művek: a) „Pest, egy tiszaháti magyar őszinte megjegyzései a' hazafiság, utánzás kór és nevelés felett.“ Huszonnégy levél, az árát nem tudni, tán szerzője nem akart illy csekélységnek árt szabni, hanem iparkodik tudni rajta, a' mint lehet. b) „Vers és próza“ Herczegh Victortól; ifjúkori gyakorlatok versben és prózában. Szerzőnek van tehetsége, csakhogy nem kellene mindent kinyomtatni, a' mit leírunk. c) „Francia nyelv szókötése“ Merényi Lipóttól, igen czelyszerű kézikönyvecske, kelendőségét olcsósága (20 pgő krajczár) is elősegíteni fogja. d) „Idegen szótár“, melly ügyesen magyartja a' társalgási és tudományos nyelvben, valamint a' honi hírlapokban előforduló idegen szavakat, 's különösen ajánlható a' hírlapolvasónak 's azoknak, kik a' magyar nyelvet tisztán beszélni kívánják. e) Német kézikönyv Rosenzweig Miksától, mellynek segítségével a' magyar nyelv igen

könnyen megtanulható egyéb utmutatás vagy tanító nélkül. E' két utóbbi könyvecske Heckenast Gusztáv könyvkereskedésében egyenként 40 p. krajczárért kapható.

— Ba j z a „Világtörténeté-“ nek 3d. füzete megjelent, 's azon szabadelvű irányán kívül, melly ezen füzetet is színtugy, mint az első kettőt jótékonyan átlengi, még a' gyönyörű stylus is főtökintetet érdemel. Hol illy szép két tulajdont lehet együtt találni, ott ajánlgatásokra szükség nincs: ezt a' közönség részvéte e' munka iránt eddig is bebizonyította.

— Mult hétfőn (mart. 9-én) a' m. tudós társaság kisgyűlésében Gorove István ur székfoglaló beszédül igen jeles értekezést olvasott fel a' képviseleti rendszerről; a' titoknok pedig lelkes paréntatiót tartott az elhunyt érdemdús író Kis János soproni ev. superintendens fölött. — Ezután igen élénk vitakozásra szolgáltatott alkalmat a' levelező tagoknak adandó szavazati jog, melly miután egy részről valódi szabadelvűséggel sürgettetett, más részről ugyan csak erősen ostromoltatott — az alapszabályok védfalai mögül: 's lön az eredmény — semmi, még jegyzőkönyvben sem fogjuk nyomát találni. — Bugát rendes tag a' finnusokat csakugyan meg fogja még ez idén látogatni, 's az igazgatótanács megkéretik, hogy finn könyvek vásárlásárahhozonyos pénzösszeget utalványozni szíveskedjék.

— Erdélyi „népdalgyűjteménye“ e' napokban fog megjelenni: igen nagy részvét mutatkozik mindenütt iránta; reméljük, hogy az 5000 példány rövid időn el fog kelni.

— Stancsics M. rövid francia nyelvűtana jövő hétfőn minden könyvtárusnál kapható leszen.

— Elhagyta a' sajtót a' szépnem kedves költője Császár Ferencz ur költeményei második, majdnem kétharmaddal bővített kiadása rendkívüli csinnal mind betű-, mind papirosban, 's a' mi igen nagy ritkaság, nyomtatási hiba nélkül, mi a' gondos javítóknak úgy, mint

a' budai nyomdának becsületökre válik. Volt alkalmunk látni egy példányt; egyéb-iránt a' borítékot különös körajzzal akarván ellátni a' szerző, azt mindeddig meg nem kaphatta az illető könyvő in-tézettől, 's ez oka, hogy a' jeles gyűjtemény mindeddig a' közönség birtokába nem juthatott, 's tán még pár nap kell arra, hogy megjelenhessenek. Mi ezen gyűjtemény beltartalmát illeti, arról „Irodalmi ör“-ünk később terjedelmes bi-rálatot fog közleni, ezuttal csak annyit, miszerint császár ur muzsájának olly sok kedvelői vannak, hogy ámbár csak bizalmas barátságos körökben nyilvánította ujabban összegyűjtött verseinek kiadását, mégis kö-zel 800 aláíró találkozott, kik azokat sa-játukká tenni ohajtják. — Miután pedig szerző nem sok fölösleges példányokat nyomtatott, figyelmeztetjük a' közönséget e' gyűjtemény minélelőbbi megrendelésére. Hisszük, hogy az olasz szendeségű s o-nettei kiváltképen vonzó erővel bi-randnak szép hölgyeinknél, kik abban a' szív érzéseit hazafiui lánggal párosítva fogják feltalálni. Mutatványul csak a' következő sonettet közöljük:

B* JULIA ELJEGYZÉSEKOR.

Midőn fakadni kezdtek bámaid,
A' lét mosolygó bitorhajnalában,
Tanuja voltam: érzetlángzatában
Szűd mint ölelte édes álmait.

Láttam szerafok égi arczait
Ragyogni lányka, kebled szűz havában,
'S angyalkezőkkel az erény díjában
Fürtidre tűzni menny sugárait.

'S te bájvirág lől, szép, mint istenálom,
Minőt halandó ritkán álmodik,
'S karjára fűz egy férfi — sírodig!

O légy szeráfja, mint lől ideálom;
'S öntvén szívére tiszta kéjeket,
Deríts körüle tündérszép eget!

— A' „pesti hirlap“ külföldi rovatok jeles írójának német-, francia- és angol-orrszági utijegyzetei megjelentek, mikről egyelőre csak annyit, hogy olly érdekes

olvasmányt ígérhetünk az olvasóknak, melyet még a' külföld illyenmü jelesebb műveiben is alig találándnak.

— Fájdalommal hallottuk, ha a' kőszá-hirnek még hitelt lehet adnunk, hogy fia-talabb íróink jobbjai, u. m. Jókay, Tompa, Petőfi, Káján Ábel, Obery-nik, Pálffy, Lisznyai, Degré'stb. aláírás és becsületszó mellett elhatározzák, miszerint ezentul egyetlenegy szép litera-turái lapba sem fognak többé dolgozni. Nem akarjuk ezt hinni a' szépirodalom, 's kü-lönösen a' szép olvasó hölgyvilág érde-kében, mert ha valósulna, illy jeles ifju tehetségek elvonulása e' térről érezhető csapásul tekintethetnék. Legyen szabad őket megkérni, nyilatkozzanak e' hir va-lótlanságáról, ez által bennünket, tisztelt pályatársainkkal 's olvasóinkkal együtt, megnyugtatóndók.

— P e t ő f i ismét újabb költemé-nyeket ad ki Emichnél „Felhők“ czim alatt, ha jól értettük.

ALMANACH-TÁRSASÁG.

Rendbehozatván végre már az utolsó könyvtárusi számadás is, az Almanach-társaság azon állapotba jutott, hogy utolsó közgyűlésének véghatározatai tel-jesülésbe mehetnek. Ennek következ-tében mindenekelőtt azon t. cz. írókat szerencsés alulírt felszólíthatni, kiknek a' „Nemzeti Almanach“ két kötetében megjelent becses munkáikért még köve-telésök van a' társaság pénztárán, hogy magukat ez iránt nála (Pesten, hatvani-utczai Horvátház harmadik emeletén, dél-utáni 3 — 5 óra közt) f. évi junius 10-ik napjáig, tehát három hónap alatt sze-mélyesen vagy megbízott által jelenteni sziveskedjenek, mivel ezen határidő el-tölte után követelésök az összes tömeg-hez csatoltatván, a' t. cz. részvényesek kielégítésére fog fordíttatni, mire nézve f. évi junius 10-én ugyan e' helyen kö-rülményes utasítás következendik. Pesten, mart. 10-én 1846. — Nagy Ignác z, jegyző.

IRODALMI ŐR.

Melléklet az „ÉLETKÉPEK”-hez.

14. SZ.

Április 18-án.

1846.

TARTALOM : Népregék, népmondák. G a l a m b. — Irodalmi újdonságok. — Nyilatkozat.

NÉPREGÉK, NÉPMONDÁK.

Irta Tompa Mihály. Pesten, Beimel Józsefnél. Bolti ára : 1 frt. 12 kr. p. p.

Már az egyéni ember gondolatait, érzelmeit ismerni érdekes; mennyivel inkább egy népet? különösen olyanét, ki velünk ugyanazon léget szívja, ugyanazon föld emlőiről táplálkozik? — És ha szeretünk hallani népekről, kiket semmi viszony, sőt néha rokonszenv sem csatol hozzánk: lehetetlen, hogy azon népről, kit vér, nyelv, szokás, százados együttlakás oldhatlanul egyesítének velünk, örömeit ne kívánjunk hallani, mint akár az arab kalifákról, akár a' hindu páriákról, vagy lovagkori német rablóvitézekről, kiknek pedig émiyigős történetei nálunk maiglan eléggé mohó olvasmányok. — Ha továbbá meggondoljuk, miként e' nép elgázolt viszonyaiban annyi ábeli vért ontott, áldozataiért igényelhető élvek helyett sanyaru terhekkal sujtatott, — kinek tehát panaszaí olly szívhatók, olly igazságosak, általunk érthetők, orvosolhatók, — ha, mondom, ezt meggondoljuk, lehetetlen, hogy a' részvét bánatos arcaival ne hallgassuk őt. — És ezért örömmel üdvözlöm szerzőt, mert e' nép tolmácsává szegődni elég lelkes volt; ödvözlöm pedig annál inkább, mert e' nép gyermeke levén, olly jól esett az általa megszólalt távolabbi rokonokat is megértenem. Szerző tehát a' népismertetésre, az eddig bünösen elhanyaglott ügyre nézve, igen fontos szolgálatot

vitt véghez. Mert valljuk meg, hogy eddiglen népünket csak ur- vagy megyedolgan, látogattuk, 's legkevésbbé méltóztattunk házi tűzhelyeig kísérni: pedig nemde az embert valódiilag kiismerni óvatlan pillanataiban, szabad-folyásu cselekvései közbenlehet?

E' helyütt nem állhatom meg, hogy írónk nagy részét ne kárhoztassam. Örökös a' panasz, hogy műveiken idegen élet szelleme leng: holott ez igen természetes, mert elhanyagolák a' népet, 's nagyrészt vagy levegős eszmények (!) után kapkodnak, vagy olly körokbe erőködnek, melly előttük zárt, tapasztalás fölötti, azontul korcs és meddő: értem az elegans világ légkörét. Sokban ismét az erőszakos nevelés miatt erő sincs a' nép felfogásához; — kibem megint volna, vagy alkalom- vagy akarat-hiányból idegen mintába öntött alakjait mindenné, csak nemzetivé nem faraghatja. — Némellyekben ugyan megfoganszott az akarat, nemzeti jellemeket idézni föl, — 's mi lön az eredmény? sujtásos táblabírák, járdakoptató gazemberek torzképeit nyertük, mi eleinte kaczagtatott, ma már azonban egyhangusilányságaival boszant. Nem szándokom a' ferdeségek megrovását alkuítanul kárhoztatnom, hanem szabadjon kérdenem: annyira jutánk-e, hogy nemzeti jellemkül csupán vastag ostobaságokat, vagy finom zsványokat lehessen és kelljen irogatnunk? Ez-e a' költészet földadata, vagy megszűnt már az, magasabb célra törni, avagy épen semmi hivatása nincs, hanem csak arra szolgál, hogy idegein-

ket kacajra csiklandozza, vagy a' borzalom görcseibe rántsa, a' mint író uramnak eszébe ötlík 's izgékony kedélye parancsolja, engedi? — Nézetem szerint a' költészet hivatása „életédesbítés“ volna. Mennyire tehát nem csupán magában cél, — feladata lenne: azon közegeket, melyek a' földit az égitől elválasztják, betöltve, az emberiséget — eleve nemzetet — magasabb céljaihoz vezérteni. Legyen e' szerint a' költő érzelmeiben: egyszerű, és soha alacsony szenvedélyrab; gondolataiban: merész, fenséges, de nem képtelenségig csigázott; oktatásban: férfias, és soha vesszőző iskolamester; mulattatásban: finomul-elmés művész, és nem bukfcenzetű bohóc; ha fest? legyen teremő kéz, 's ne falmázoló kontár; sőt ha boszulnia kell is: lehet lángpallosu cherub, de nem viheti a' bakószerepet. És a' messze jövőre almadott egybeolvadás előtt, mint nemzete fia, igyekezzék művein szükséges nemzeti sajátságot elárasztani. Ime azon ponthoz értünk, hol kimondhatjuk, sőt ki kell mondanunk, hogy eddig, nekünk magyaroknak, nemzeti költészetünk nem volt. — Nagy és sujtó a' szó, de igaz, mert legünnepeltebb íróinknál is tulnyomó az idegen elem. Oka megint csak az, mert figyelemre nem méltaták a' népet. — Jól tudom, hogy ujabban néhányan, megértve valódi hivatásukat, népünk jellemét kezdik tanulni, 's műveikben alkalmazni: — de bizony nálunk is csak alárendelt szerepre van utasítva a' népi elem; szinpadjaink pedig különösen a' népnek vagy legsötétebb oldalát, a' zsványságot, vagy nevetséges gyarlóságait hurczolják elő; miért ez utóbbit, midőn a' jelen nem levő kigunyolásából nem okulhat?

Azért szerzőt ufolag üdvözlöm, hogy e' mondák fölmelegítésével a' népet, mialatt magának mintegy visszaadá, velünk is kellő szinben ismerteté meg. Különösen örülök azon, hogy eltérve verselőink siralmas „Hozzá, Euleliához“ — féle modorától, 's kibontakozva a' meddő alanyiság unalmas egyhanguságából, az irodalmat nem holmi petrezselyemszagu

„dalfüzér“rel, hanem egy igaz gyöngygyel gazdagítá: sőt sikerült megcáfolnia azon balhítet, mintha népünk semmi objectiv saját költészettel nem birna. E' mondák tehát nem pusztá gyönyörködésre, de komolyabb figyelemre méltók, már azon tekintetből is, mert a' népnek bizonyos tárgyak felőli nézeteit, érzelmeit — vagyis egész szellemi látkörét — hiven tükrözvén, a' lélekbuvarnak alkalmat nyújtanak tehetségei, hajlamai kipuhatólására, melyeknek ismerete pedig a' bölcs kormányozhatáshoz szinte nélkülözhetlen. Főnebb penggett tárgyunkra vonatkozólag azonban, legörvendetesebb az, hogy e' népregék csiráját rejthetik egy fölvirágzandó nemzeti költészetnek, mely jelennen tévedt iránya miatt pártolatlanul nyavalyg és megváltóért epedez. Koránse higgye pedig valaki, mintha népköltészetünket azonosítanám a' nemzetivel. — Amaz szűkebb, emez szélesebb értelmű. A' nemzeti: egybeforrása, összeolvadása minden osztály érdekének, mi mindenetre ajánlandóbb az osztályi különválásnál; azonban mi még igen is élesen vagyunk egymástól elzárva, következőleg nemzetiről, mint már tökélyesen élő valamiről, alig eredhet szó. Teremteni kell előbb, 's ebben az irodalomnak szükség a' haladás élére állania; de hogy ingatlan támpontja legyen, legelőbb a' néphez kell folyamodnia; mert historiai való, hogy az legépebben föntartá eredeti typusát. És most mindenki megértheti, mért tartom olly fontosaknak szerző közleményeit, mint az e' nemben első sikeres vállalat ohajtott gyümölcsseit. Igenis, illy gyűjteményeknek kell eleve anyagul szolgálni saját szinű költészetünkhöz, innen tanulandják meg íróink, hogy nem elég azon Kazinczy óta számtalanszor elhangoztatott 's ajánlott üres formaiság, mi eddiglen irodalmunk fejlődhetésének átkos gátja vala. Kizsákmánylók a' világirodalom minden formáit, alkalmazók jámbor szomszédaink műtani elveit, és hová jutánk? Tanulmányaink után látán, francia, német, olasz szemmel nézők a' tárgyakat, 's

magyar közönségnek tetszeni sehogyan nem birtunk. Nem gondolok meg, hogy a' szépműtani elméletek a' gyakorlat után készítvék, tehát mi illik a' göröghez, nem mindig illik a' magyar anyaghoz. Cosmopolitaság az irodalomban olly ártalmas, mint a' társadalomban, minthogy az is ennek kifolyása; és ámbár az irodalomnak, különösen költészeti ágának, a' társaság művelődése előtt kell állania, iránytű gyanánt fénylenie, — mind a' mellett nem lehet ollyan, mint az autocrat, hogy a' tömeget meggyőződésével ellenkező utra kergesse, mert kölcsönös a' hatás, 's a' méltányosság elve uralkodik közöttünk, — és a' rendhagyó vagy utba igazittatik, vagy megvetve magára hagyatik. Ez történt költészetünkkel is. — Itt az ideje, hogy hibáját jóvá tegye 's a' most még csemete nemzetiséget gyökerezése, virágzása korához eljuttatni természetével egyezőleg segítse, 's ép, tiszta, ne korcs gyümölcsöket érleljen ágaira. Nem lesz talán fölösleges, ha szerző által közlött 's kidolgozott regék- és mondákból elvonás útján a' magyar objectiv népköltészetnek elemeit kifürkészszük, mik aztán az egyetemes nemzeti költészet szellemére is befolyást gyakorolhatnak, sőt kell is gyakorolniok. — Igaz, hogy elemezésünk egyoldalú lehet, mert előttünk fekvő regék mind a' tiszai megyékben mozognak, többnyire helyérdekűek, ottani természetünemények eredetét magyarázgatók; — de mennyire bizonyos közszemeket fejeznek ki, 's ismert történeti névvel kapcsolvák: annyiból az összes nép tükrözéseül vehetők, — 's így egész népköltészetünket képviselik. — Népköltészetünknek főeleme a' szerelem: de melly tiszta, mint bérczeink aránya, végtelen, mint elláthatlan rónaság, vállalkozó, miként a' harczerző apák, kimenetelében többször gyászos, mint a' nemzet történetei. A' szerelem legközelebbi tényezője a' nő, kinek jellemzésénél két főszempontból indul ki. A' fiatal: szép, szenvedő, szelid, ajtatos, hü, szeplőtlen és kedvesen csügö; a' rut és vén: kaján, irigy, titkos

ármányok bűvésze, kezelője, következőleg többnyire vallástalan. — A' nép férfiai: nyílt, bátor, sorsüldözött, elszánt, majd tüdő, néha tréfás, őrege beszédes és bölcs, általában becsületes, ritkán gonosz; az ur rendembere: kevély, zsarnok, vérszopó, szentségtelen, igen gyér közte a' jó; — az idegen: gyáva, vagy galad; — a' király végre mindig fél Isten, szava szent, a' népek barátja, uri önkény ellenvéde, 's jónál egyebet nem is cselekszik. A' tündérek hatalma többnyire jótékony, a' gonoszlelek csupán az éjféli óráira szorított, és szabadon kijátszható. — Legmagasztosb erény: a' gyermeki, szülői szeretet, hűség és a' varázserejű szüzesség; — a' honszeretet igen halványul jelenkezik. — Legsujtottabb bűnökül a' gyilkosság, — mellyet a' nap is kisüt, — szeplősítés, birtokcsönkítés, istenkáromlás, irigység, fősvénység, hitelenség fordulnak elő. — Népköltészetünkben igen fontos szerepet visz egy névtelen, csak műveleiből ismert fatum; ez büntet, jutalmaz, örökké érdem szerint, igazságosan. Azért a' nép sajátkezőleg ritkán boszul, — legfőlebb átkot mond, 's a' fatum azt bizonynyal végrehajtja, kivált ha még maga is földézi a' bűnös sujtó karjait. — A' büntetés milly elkerülhetlen, olly határtalan, de nem iszonyu gyötréssel kísért, nem is megsemmítő, hanem a' folytonosság által, különösen pedig alacsonyító átalakulással nehezített. A' jutalom igen egyszerű, 's nem tulságos boldogság, — melly jellemét még a' magas szerencsében is megtartja. Tovább menve, népköltészetünk szereti a' csodálatost, de csak ott használja, hol a' köz-ész megakadt, vagy hová élesebb erő is alig hathat; használ csodát ott is, hol a' földi bíró vagy mitsem tehet, vagy ítélete elégtelen. — Mindezekben bizonyos bekítő - szellemű egyszerűség ömlik el, — azért még erősebb indulatoknál is csendes folyásuak e' regék, 's ámbár e' költészet a' kigondolásban ollykor meglepőleg elmés, a' kivitelben mégis inkább a' természetességet, mint a' csattogó mesterfogást ke-

resi és követi, tehát a' drasticus hatást nem hajhászsa. — Nem találunk — továbbá — benne fölcsigázott agyrémekeket, észficzamokat, mert a' csodát is a' hihetőség bájjával adja elő; nincs itten világrázó indulatvihar, hamis pathoszszaal elhánytorgatott, erőtetett panasz, szélmalom-csata, ördögileg kifőzött fondorkodás, és Isten tudja, miféle idegtépő jelenet, minők árva irodalmunkban is már gyomorkeverőleg nyüzsgőnek. Szóval, itt az ember ember lenni soha meg nem szűnik. — Ennyit mostanra, többet máskor; mert ne higgyék, mintha népköltészetünknek ezzel kimerítő vázlatát adtuk volna! — ámbár pedig már is — talán tárgyunktól eltérőleg — sokat beszélünk, mégis elég maradt érintetlenül, mire tán egykor e' lapokban, a' szerkesztőség engedelmével, visszatérünk. — Félreértések megelőzéseül jegyezzük még meg, hogy a' főnebbi vázlat nem az anyagi valóságos élet festése, hanem a' nép szellemélete, a' mint költészetében az nyilatkozik.

És most ereszkedjünk a' részletekbe is, hol szerzőnek érdemei és hiánya egyiránt felmerülendének, 's meggyőződhetünk arról, miként ő nem csupán a' mondáknak virágos, mértékre szedett szavakba öltöztetésével jutott valami olcsó érdemhez, — hanem, mint költő, avatott kézzel járt el tiszteben. — Helyszűke miatt azonban, csak néhány regének alapeszméjét 's nem kimerítő vázlatát adhadjuk elő, — 's figyelmet fordítván szerző bánásmódjára is, csak végül foglalandjuk egybe pártatlan ítéletünket.

„Mátra könyve“ czimű rege egy tengerszem, vagy bércezi tócsa eredetét fejt meg. A' nép t. i. nem foghatá meg, hogyan támadhat, és minden látható forrás nélkül miként állhat apadhatlanul tó a' hegytetőn. Segédül hívja a' tündérképzelődést, ki egy, a' csodatevő szerelemmel átszőtt regében megfejt a' tála-nyt, 's így a' tó nem lehet más, mint a' bérceken elveszett kedvest sirató hű, fájalmában kövé merevült leány könye.

Milly gyönyörű költészet, mi bájoló magasztos szerelem! Hasonlítsa bárki össze a' hellen mythos Najadaival, Limniadival e' képet, 's nem kétlem, a' kószorut népünk Najadjának nyuitja. — Eszmetársulatból eszembe jut a' Balaton fölöl elő monda. Van e' tóban egy elátkozott város; márványtemplomában égi báju szűz aranymedenczébe sirja váltás-könyeit; mert mihelyt csordultig telnek a' medence, a' város föl-, a' tó pedig eltűnnék: de tizenkét órákor, midőn csak néhány könyecsepp hiányzik, előlép egy fekete kakas, fölborítja a' medenczét, 's a' Balaton új vízzel szaporodik, és apadhatlan marad, míg a' kakas tisztét el nem aluszsza. Tizenkét óra tájban néha e' templom tornyában a' hajó is megakad, ha t. i. épen arra tévedett. — Ezt csak azért hozám föl, hogy szerzőt kidolgozására serkentsem, — mert amazt olly kielégítőleg színe-ze ki, hogy magyar tengerünk Najadja dicso-ítását ugyanazon kezekre bízni leg-kevésbé vonakodhatunk. Sikerült hely a' szerelmes nő aggasztó sejtése, marasztalgatása, az ifju könnyű maradása, majd elhatározása, és a' szerelmeseknek jövőjük fölötti boldog képű álmadozás. — A' fordulat egyszerű kivitelét, a' csattanósság csáberejű elkerülését szerző ügyes felfogásának tulajdonitom; és méltán dicsérendő, hogy népköltészetünk szellemét e' csábító helynél nem forgatta föl.

„A' halász és aranyhal“ Halász nevű tiszaparti falu eredetéről szóló monda, egyike azon szeszélyes szerencsejátékoknak, melyek a' szegény szeretőt gazdag boldoggá varázsolják, — miről a' nép annyira szeret álmadozni. A' rege végig jellemzetes népi nyelven van előadva. Megragadó hely, midőn:

Megszégyeníteni vágyván
Dologtalan fiát,
A' vén halász kezébe
Nehéz hálót fogott.

„Súlyedés“, Szatmárban egy földhorpadás eredetéről. A' gazdag irigy gonoszsága, ki szegény szomszédja fiának mátkáját fia számára csábítja, — képét

elorozza, földjeit elszántja, 's gazsága tetézéseül vétkes negéddel a' jámborul tűrő, Isten igazságára hivatkozó szegényt kigunyolja, és az ég haragját hitetlen vakmerőséggel fölidézi, — az erre következő büntetés, 's az Istenben bizó szegény boldogsága van e' regében példás tanulságul előadva. — Komoly, oktató hangon van a' rege végig tartva és minden czikornya nélkül egyszerűségével ajánlatos.

„Csörsz árka.“ Csörsz avar király harczeréből a' frigyes Rád lomgobárd leányát Délibábot kérte meg, de Rád nyílt megtagadás helyett fortélyosan válaszolt: „melly uton szárazon jövel, ugyanazon vizen vidd haza menyasszonyodat.“ — Csörsz szerelme nagyságában erőt érez, népét munkára hajtja, — de a' félig kész árok mellett zsarlásaiért villám üti le, Délibáb pedig érette elhal szivbánatában 's maig könyezi kedvesét, vizárnyal sirván teli Csörsz árkat, mellyen menyasszonyul vala hajózandó. — A' rege őskorra emlékeztető erős nyelven, férfiasan szövegeztetett. Azonban érdekes ellentét ez erővel a' gyöngéden bájos Délibáb festése.

„A' jávorfáról.“ A' legtitkosabb gyilkosság sem kerüli el büntetését. Ez az alapeszme; és a' legvonzatosabb egyszerűséggel gyönyörűn kigondolt és kidolgozott rege tökéletes helyeslésünket érdemli meg.

„Sirató.“ „ban a' mátkahűség, testvérszeretet, titokörzés vértanúsága dicsőítetik, — de halványabb kivitellel, mint az előbbi.

„A' karcsai templom.“ Bevezetését leszámítva, gyöngédségre, bájra nézve legkiválóbb. A' tündérleányok éneke keletiesen bűbajos. Jól talált kép a' hajnal is, „ki éppen koszorut fon rózsafényből homlokára.“

„A' várdonlápáról.“ a' hasonnevű természetesi csoda eredetét ötletgazdag elmésséggel fejti meg. A' kivitelt meglepő vidám kellemével.

„Az ünneprontók.“ — legerősebb darabja szerzőnek. A' zsémbes vén leánynak minden szava, minden betűje a'

nép ajkáról van véve, azontul, hogy az illyféle madarak durezás jellemét is olly elevenül fogá föl 's terjeszté elő, miként könnyen hihetjük, hogy valóságos élő példány kiadása az egész. Igen egészségesek a' többi személyek vonásai is. Egyébiránt a' regének alapeszmeje szinte a' népnek mintegy vérvé vált és intő tanulságul szolgáló meggyőződés. — Ki van itt emelve a' népnek azon hite is, hogy a' bűn, különösen az ünnepszegés, legnagyobb a' szőlőben. Miért? jelenleg nem célszünk vizsgálni.

„A' hegyes kő.“ — igen hasonlít „az ördög hidjáról“ híres német regéhez, 's ugyanazért ezt sem tarthatjuk magunkénak, a' mint a' hely is, mellyhez kötött, bizonyítja.

„Az ördögsekérről.“ a' szűzesség varázserejét és a' büntetés örökké tartóságát a' kerítés borzasztó bűnével terjeszti elő. Itt is elég alkalma lett volna egy hajmeresztő jelenetnek divatos, dagályos rajzolására, mit ismét, egyszerűségi elvéhez hiven, ügyes tapintattal elkerült.

„Epesjes“ről a' rege után még megjegyezhetjük, hogy az ott áll, hol hajdan vak Béla „ülhelyét megnézte két kezével 's földi epret ére mindenütt. A' vak király képe jellemzetesen van festve, különösen erőtlen, gyermeki megadása, a' „lusta unalommal együtt, melly őt denevérszárnyakkal legezgeté.“

Tán elég is volt ennyit kiemelnünk; még csak néhány észrevételünk van.

„Oltárkő“ben egy középkori magyar szolga bókolvá festetik: holott tudható szerző, hogy a' közsorsu magyar, bár szolga legyen, elkorcsosodás nélkül most sem hajlong a' világon senki fia előtt, annál kevésbbé a' középkorban, midőn még épebb, nyersebb, de eredeti volt a' magyar jellem.

„Árvalányhajról“ másként kedves regében szeretnők tudni, mi történt a' király kisebb leányával, miután a' magyar fatum soha jótettet jutalomtalanul nem hagy?

„A' jávorfáról“ cziműben: „Ősz király mély bánatában hamvat hinte bús

fejére — keleti szokás ugyan, de a magyar népnél ismeretlen, következésképp regéiben sem lehet helye.

Ezek után ítéletünk oda járul, hogy szerző költői tehetsége nem köznapi, izlése nem salakos, nem is elmüvelt, hanem ép, tiszta, egészséges; fölfogása szerencsés és ügyes tapintatot áruló; előadása, nyelve erőteljes, egyszerű, gördülékeny, néha virágos, de dagályba nem sülyed, mindig átgondolt; — legerősebb oldala a' festés, színeit jól választja, és nem távolról, de a' tárgy lényegéből szedi, miként hasonlításait is. — Az sajnós, hogy nyelve csínját a' mérték miatt néha megsérti, vagy vigyáztalanságból helyesírás ellen vét. Illyek pedig e' hibák: köny(j)e, özön(j)e, fenek(j)e; sujos, ugorj, helytelenkedhess, feküdt: sulyos, ugorjál. helytelenkedhessél, fekütt, helyett; „És mintha vizbe dobsz (dobnál h.) nehéz követ.“ „Egész(-en h.) megifjulok köztetek.“ — Ezeket azonban sok népies kifejezés és keresetlen magyar phrasis pótolja.

Verseiben is sokszor csuklik a' rím, például: előtt, jött; jársz, találsz; élt, csatáért; föld, őt; 'stb. — 's az értelem olykor rossz helyett végződik.

Egy-pár epithetonjával sem barátkozhatom meg, millyen az annyiszor, mennyiszer hallott „zsiros alföld“, melly igen konyhaszagu A' mű kiállítása diszes; 's a' tömört és gazdag tartalomhoz mérve ára csekély, — ugyanazért minél nagyobb keletet kívánunk, és szerzőnek őszinte tiszteletünket jelentsük.

G a l a m b.

IRODALMI UJDONSÁGOK.

Tisztelt olvasóink részint saját lapjainkból, részint egyéb folyóiratok dicséretes megemlézéseiből ismerik már dr. Henszlmann Imre nagyszerű teremtést, melly szerint a' sz. Erzsébet-egyházat és sz. Mihály-kápolnát Kassán, kimerítő leírásokban és hű rajzokban fogja megismertetni; 's ezen annyi időt, fáradságot és költséget igénylő munkát

annál részvevőbb örömmel üdvözöltük, mert az említett építmények nemcsak legjelesebb művei közé tartoznak a' hazánkban találtató gót építményeknek, hanem különben is mind a' styl tisztasága, mind nagyszerűsége miatt az ónémet építészet összes maradványainak első sorában állanak, 's ez építmésmód legvirágzóbb korában létrehozott művek legjelesebbi közé sorozandók, miután — a' kiadó szavai szerint — a' kassai egyház szentséges helyénél, kapuinál és a' kápolna homlokzatánál tökéletesebb illyenű műveket találni aligha leendünk képesek. — 'S minél becsesebb e' kincs, mellyel Kassa városa ékeskedik, annál nagyobb örömmel veendik a' jó 's szép minden barátai a' tudósítást, hogy a' derék szerző 's kiadó előfizetés nyitása által iparkodik a' megvásárlást minél inkább könnyíteni 's egyszersmind terjeszteni. Az egész munka, mellyet Henszlmann a' kassai egyház felől kiad, 6-8 ívnyi szövegre 's legalább 12 nagy területű rajmellekltre fog kiterjedni A' szöveget az épületre vonatkozó 's nagyrészt még nem mert okiratok teendik, valamint az épületnek azokból következtetett építészeti történetei, 's azonfelül alkotási arányainak taglalása; a' rézmetszetek pedig a' legnevezetesebb részeknek mind képeit, mind alaprajzait hozandják. A' kiadó semmi költséget nem kimérend, hogy az e' nemben megjelenő első magyar munka a' küldisznek is megfelelően 's egyszersmind a' lehetőségig honi kiállításhoz legyen. A' munka a' folyó év eltelté előtt fog megjelenni; az olcsóbb kiadás előfizetési ára 10 pfrt, a' diszkiadásé 15 pfrt, azontul a' bolti ár magasabb leendvén. A' mennyiben a' rajzok némelyeit előre láthatók, ismételve mondhatjuk el, hogy a' jeles munka egyiránt érdekes birtokul szolgáland a' műértőnek, valamint a' szép minden kedvelőinek!

— C s e r g h e ö Ferencz ur, Köszegen, összes elméműveinek kiadásán dolgozik. Nem vallhatjuk ugyan e' tisztas íróveteránt teljesen a' magunkénak, miután ő nagyrésztét munkáinak németül írta: azonban a' szellem, melly tollát

vezérlé, mindig az emberiség szent ügyében működött 's e' szerint, közvetítve bár, írói pályája nemzeti fejlődésünkre is hatott. E' szép irányt bizonyítja összes munkái kiadásának terve: ő t. i. a' két kötetből, melyre három pftnyi előfizetést hirdet 's azt jövő hónapig még elfogadni kész. reménylendő jövedelmet, a' nyomtatási költségek levonása után, hármas jótékony célra szenteli, olyformán, hogy az egész jövedelem a' Közeg városi tanácsnak átadassék 's ha ezer pengő forintot felül nem mul, évenkénti kamatai a' helybeli iskolai növendékek számára vásárlandó 's jutalomkép kiosztandó könyvekre fordíttassanak; az ennél nagyobb összegnek kamatai pedig egy ugyanottan alapítandó kiseddóvó-intézetre, vagy erkölcsös cselédek jutalmazására használtassanak. — A' munka címe ez leendő: „Aufsätze philosophischen, historischen und politischen Inhaltes,“ 's mintegy 660 lapra menend; az első kötet hat, a' másik kilencz hónap múlva fog megjelenni. Előfizetést 3 pftjával elfogad szerkesztőségünk is, 's H r a b o v s z k y Dávid, h. ügyvéd és táblabíró Pesten (Bela-utca, 34d. sz. alatt).

— Van szerencsénk ismét egy magas moecenási példáról értesíthetni a' t. közönséget. Gróf Batthyány Kázmér, ezen valódi magyar mágnás, ki midőn a' magyar műveltséget, jólétet és előhaladást szóval és tettel előmozdítja, önmagának a' legdicsőbb érdemmozlopokat emeli, ismét egy hasznos tan- és olvasókönyvvel ajándékozá meg honunk fiatalságát, a' mennyiben t. i. s a' j á t költségén kiadását eszközözendő következő című munkán: „Világtörténeti elbeszélések, korosabb ifjúság számára; Hoffmann J. A. 's egyéb kútfők után magyarátt 's h a z á n k a t illetőleg legobb források nyomán szerkeszté Schultz testvérpár.“ — E' munka a' legközhaznuabbak egyike leendő, mulattató beszélekben, komoly hangon adván elő időszakonként az emberiség világtörténeti eseményeit. Finom velinen nagy 8-ad rétbén 26—28 ívet fog tenni 's cím-

lapján diszfoglalványban: Deák, gr. Batthyány Kázmér, gr. Széchenyi Istv., b. Wesselényi M., Vörösmarty Mihály, Kölcsény Fer., és Fessler arczképei lesznek láthatók. Ezenkívül még „sz. István és a' bérgyilkos“ és „Nagy Lajos“, midőn apródját a' hullámok közül kiszabadítja“ című képek is diszesítendik e' munkát, mely már sajtó alatt van 's junius elejével megjelenendik. Bolti ára lesz 2 ft. pp., előfizetést 1 ft. 30 krral azonban szerkesztőségünk is elfogad.

— Ugyane' testvérpár előbbi munkája: „a' természetet magyarázó apa,“ szép keletnek örvend, 's egykét fővárosi nevelő intézetben — mint például az angol kisasszonyoknál — már iskolakönyvül el is fogadtatott.

— A' V a h o t Imre által szerkesztett „Magyar föld és népei“ című statisztikai folyóirat 2d. füzeté is megjelent, hasonló érdekes tartalommal, mint az első. A' képek hazai művészekről és intézetekből kerültek. Bővebb ismertetését még adandjuk.

— Most jelent meg Garay János „Tollrajzok“ című munkája, mely e' méltán kedvelt költőnk prósaí dolgozatit foglalja magában három csinosan kiállított, jóformán vastag kötetben. Kik a' jeles költőt régóta becsülik, a' nem különben kedves prosaistát is szeretni fogják, ki élénk és élethív tollrajzaival méltó helyet foglal jelenkorunk prosaistái között. Ezen munkára is vizsztatérendünk még.

— Igen kedélyes és tanulságos olvasmány a' boldogult superintendens Kis János „emlékezései életéből.“ A' második közlemény most hagyá el a' sajtót 's 1 ft. 20 kron p. p. kapható.

— Ajánlatra méltók még Bajza „új Plutarch“-jának Vld. és Szalay László nagy részvétellel találkozott „Statuférfiak és szónokok könyvé“-nek harmadik füzeté, mely folytatólag tárgyalja Mirabeau életrajzát.

— Korponay János főhadnagy „hadi földírási“ című, e' nemben hazánkban legjelesebb művének első füzetét ő

felseje a' király, könyvtárába fölvenni kegyeskedett.

— Hazánk koszorus írója F á y András ur, e' napokban egy nőnevelőnek képző intézetnek terv-vázlatát készítvén el — megkísértés végett ugyanis: ha nem lehetne-e ezen intézetet addig is, míg erre országos gond fordíthatnák, társulati téren létesíteni? a' jeles értekezést lapunkban szándékozik közzétenni 's azt az 'Életképek' jövő számában meg is kezdendjük.

— Kerényi e' napokban Pestre váratik 's innen nagyobb utazást teendő Olaszország felé.

— Beck Károly Petőfinek dalait németre akarja fordítani 's nagy sikert remél velök aratni a' külföldön. — Az 'Ungar' egyik dolgozótársa Feldmann ur is egy kötet magyar költeményeket szándékozik német fordításban kiadni.

— Szinte megjelent: 'elemi költészet-tan' segédkönyvül költészethallgatók számára írta Pap Ignác. Sok új szavak használatnak benne, mellyek a' nyelv természetével egészen meg nem férnek, de a' tanulókra nézve is a' könyvnek gyakorlati használatát nehezítik.

— A' korán elhunyt, barátitól és tisztelőitől méltán kesergett Vajdának özvegye néhány napig Pesten mulatott 's felejtethetlen férje munkáinak összes kiadását szorgalmazá. Mint halljuk, Garayt fogja azzal megbízni; a' vállalat minden esetre megérdemli a' fáradságot, 's érdekességénél fogva igen nagy partfogásra számolhatni.

Nyilatkozat. Az 'Életképek' 13ik számában azon hír közöltetvén, miszerint némely fiatal írók elhatázzák magok közt, hogy ezentúl semminemű szépirodalmi lapban nem dolgozandnak: közlő az érdeklött egyéneket fölszólítja, hogy e' hír alaptalanságáról nyilatkozzanak. Miután e' hír és közlés alulírottakat illeti, 's miután néhány lap újdonságírói és levelezői, e' közlés nyomán, alulírottakról és szándékukról elferdített tudósításokat és epés meg-

jegyzéseket kezdtek hintegetni a' közönség előtt: szükségesnek látják alulírottak nyilatkoztatni, miszerint, igenis, ők elhatázzák, hogy folyó évi július hó első napjától kezdve, munkálkodásukat a' szépirodalmi lapoktól megvonják, 's erejüket nagyobb dolgozatok, 's különösen pedig majdan egy általuk közös erővel megindítandó irodalmi vállalat kiállítására fordítandják, kijelentvén egyszersmind jelen nyilatkozatban azt is, miszerint alulírottakat ezen irodalmi vállalat létesítése célján kívül semminemű mellékes, vagy talán — mint némelyek hinni és állítani akarnák — szenvedélyszülte cél nem vezeté. — Ennyit a' tisztelt közönségnek tudtul adni 's némelyek irányában megjegyezni alulírottak kötelességnek tarták, nehogy számosan homályban legyenek azon célnál és téren, mellyen minden félreértés kikerülendő, 's mellyen a' tiszt. közönség alulírottakkal hihetően minél előbb találkozni fog. Kelt Pesten april 8-án 1846. Bérczy Károly, Degré Alajos, Jókay Mór., Kaján Ábel, Lisznyay Kálmán, Obernyik Károly, Pálffy Albert, Petőfi Sándor, Tompa Mihály.

Bizonyos—r—y ur felszólított engem az 'Irodalmi ör' 13d. számában, írnam meg, honnan meritettem én a' Dessewffy végrendeletét, mellyet én az 'Életképek' (ha nem csalódom) 6-ik számában közöltem. E' fölhívásra válaszolom, hogy én azt tettes Dessewffy Tamás urtól, ki a' 15,000 ftinak reménybeli örököse, hallottam. E' különös végrendeletéről bővebb értesítést 's felvilágosítást adhat tettes Dessewffy Ferencz kamarai fogalmazó ur Budán Mayerffy-házban Áttila utcában, mint a' kinek engedelmével érintett cikkemet közöltem. — Sáros-megyében ez köztudomáson levő dolog. — Kelt Nyiregyházán 1846. márt. 18.

Benczúr Miklós.

IRODALMI ŐR.

Melléklet az „ÉLETKÉPEK”-hez.

15. sz.

Majus 2-án.

1846.

TARTALOM: Vörösmarty minden munkái V. kötet. Színművek 1821—1840. Első kötet. Irodalmi ujdonságok.

VÖRÖSMARTY MINDEN MUNKÁI.

V. kötet. Színművek 1821. — 1840. Első kötet.

A' kritikának, melly ez vagy amaz író felett elmondatik, ha ugyan kimerítő és alapos, legtöbb hasznát veszik az idegen, azaz: olyan írók, kik azon nemből irnak, vagy írni készülnek, melly bírál-tatik. Ezen gyakorlati szempont vitte az én tollamat eddig 's fogja ezután; 's örülök, hogy ezzel is több okom van függetlenül szólani. Bevett szokásomat, mit a' kegyes olvasó mind a' lyrai, mind az époszi mű-vek bírálatakor észrevehetett, még most sem hagyom el, azért bocsánatot kérek, ha itt, mint ott, előbb szólok az elmélet-ből, aztan a' művekre alkalmazottan.

A költészet három neme közt — ha ugyan megnyugszunk a' három nemből: lyrai, epósi, drámai — az élethez leg-közelebb áll az utolsó. A' lyra ugyanis annyira belső, mint magok a' tárgyak, melyekről énekel, minők: szerelem, bánat, öröm stb; tehát test nélküli dolgok, vagy fogalmak az idő és tér korlátain belül; 's életünkkel csak annyiban van köze, mennyiben amaz általános fo-galmak mindenkire tartoznak. A régi görög dráma jól érzi a' lyra e' tulajdonát, 's benne a' karok — cme nagy közönsé- get képviselő tömeg — ajkára volt téve mindaz, mit személyektől elvonva gondolt a' költő. De mihelyt az érzések bizo- nyos személyiséghez köttetnek, a' poé- zisnak külső — objectív — neme áll elő, mellyben nem a' szerelem és bánat, hanem a' szerető és bántódó, tehát

nem fogalom, hanem egyén áll előttünk és pedig két módon: mert vagy elbe- szélteik valami a' szerető-és bántó- dórul, vagy saját maguk jönnek elé- nek, honnan világos különben látjuk drá- mától az eposzt 's viszont, a' költészet három nemét pedig egyegy szóval illy- formán jellemezzük: a' lyra érez, az eposz elbeszél, a' dráma tesz.

Micsoda közelségben álljon utolsó az étellel, mindjárt eltaláljuk, mihelyt a' három jellemvonást értjük, a' mint leírók. Az általános, minőnek az érzést mon- dottuk, kívül van a' tapasztalati világon, 's benne csak költői forma által jelenik meg; a' mit el kell beszélni, az nincs je- len, hanem messzi vetve a' hely és idő távolságába, ekkép a' három közül, lát- ható világunk körébe a' cselekvés a' tett esik egyedül, és így annak költészete: a' dráma is, melly maga sem jelent egye- bet.

A testnek, mint olyannak, a' jelen- hez ekkép ragaszkodó természete pa- rancsolá, hogy legyen tér, hol őt lássuk; 's ez a' színpad; miből, az én okoskodá- som szerint, könnyen láthatni, minő vi- szonyban áll színpad és dráma egymás- hoz, és kettő közül mellyiknek van el- sősége, azaz: lehet-e úgy nézni a' szin- padot, mint sokan, czélgyanánt, vagy pedig puszta eszközü, mint hasonlólag nem kis szám tekintí.

Azonban a' drámai költészetnek az élethez való közelségét nem a' színpad után akarom vizsgálni, ez theatrica (színpadisme) volna, hanem magasabb, az- az dramaturgiai szempontból.

A' drámai költészet azért esik leg-

közelebb az élethez, mivel benne a' magunk által megalkott világ tapasztalatait akarjuk látni, és követeljük, hogy még az is, mi a' képzelődés megyéjéből való, mihelyt drámába szövetik a' mi tapasztalati világunk valószínűségét hordozza bélyegeül. E' szerint költőnek, hogy drámaíró lehessen, az eredeti tehetségen kívül, ismeretesnek kell lennie a' tapasztalás roppant mezejével, mi neki teljesen hatalmába van eresztyve. Ismernie kell az emberi lélek nyilatkozásait, mindazon formákat, melyekben az indulatok és szenvedélyek tapasztalásunk elé jönnek; gondolkozni azon módok és okok felől, miért történik valami úgy és nem másképp a' lélekben. Innen a' drámaíróknak első tiszte tanulni az akarat ébredését, mocczanatait, nyomozni a' lélek utait, 's minden tetteknek — gyilkosság vagy feláldozás — olly rugókat vetni alapul, melyből ellenmondhatlan szükségben következnek az, mert e' nélkül sem gyilkosság, sem feláldozás nem lehet költői esemény, hanem csak pusztá száraz történet, minőt a' historia lapjain eléget találunk.

Illyen, okokra vitt események szövédéke már a' drámai költészet, miből világosan kitetszik, minő rangu legyen a' tett, ha az odavetve olvastatik a' történetkönyvben, vagy a' mint megjelenik az életben, és minő, ha megjelkesítve (okokra véve, motiválva) szereink elé hozatik drámában, vagy a' színpadon. Szólván az eseményekről, melyeket az életből (vagy történetből, mindegy) viszünk át a' költészetbe, itt csak az a' kérdés: mikép lehet ezen átvitel? Némelyek úgy hiszik, hogy mikor valami tárgyat költői rangúvá emeltek, művészeti formába öltöztetvén azt: akkor utánazták a' szép természetet; mások ezzel homlokegyenest ellenkezőt állítanak, és magokat ekkép fejezik ki: hogy nem esíték a' természetet. Látnivaló, mikép az első rendű aesthetikusok követendő példányul nézik azt, mit az utolsók még nemesnek sem találnak eléggé, nem-hogy utánzásra tartanának méltónak, miből a' két elv összeütközése kézzelfog-

ható. Elsők, midőn a' szép természetet vallják, ugyanakkor vallomást tesznek rut vagy nem szép természetről is hallgatólag; utolsók pedig, midőn a' természetet általában nemesíteni mondják elvökül, már ez által eltagadják, hogy van szép természet. Így áll az elv tisztán, minden elméleti toldalék nélkül; de mind a' mellett Winkelman, e' tudomány feje, sem szól illy általánosán. „A' természet, — mond ő — és a' legszebb test alkotás is ritkán van hiba nélkül, és vannak formái vagy részei, melyek más testekben tökéletesb módon lehetők vagy gondolhatók“ ... Tehát nem ritkán, de azért van olly eset, mikor a' természetben nincs hiba, mégis elvégre így szól: im Ganzen musz die Natur der Kunst weichen. — 'S mi legyen ez a' Kunst? „A' legszebb részeknek kiválasztása és harmoniás összekötése egy alakban“, azaz: ideális szépség. Kiki állatlátja, hogy mind e' tételek, szoros értelem szerint, csak a' képző művészet, tekről szólanak, mindazáltal a' szólo művészetekre is alkalmazhatók. Mint kiválogatja szobrász vagy főtész a' szebb részeket alakjához, úgy tesz a' költő is, midőn az emberi lélek nyilatkozásait: az eseményeket összeválogatja egy költői mű alkotására. Itt azonban az egész tudomány megakadna, ha körülbelől egészen új elv nem találkoznék a' szólo művészetek homlokirataul, mikor az ideális szépség a' költői művekre is átvitelvén, így magyaráztatik: Nemesítve (idealisálva) akkor van a' természet mikor egyénben (Hamlet, Ophelia) a' nem (férfi, leány) tükröztetik ennek azonban nincs megfogható értelme, mivel szűkebb fogalom (egyén) magánál szélesebbet (nem) merítene ki, mi logikai képlenség, ellenmondás, 's nem egyéb, mint egyoldalú philosophiai szigor, mely mindent a' categoriák keresztfájára, feszít. Tudjuk, ugyanis, hogy a' fogalmak kiterjedése visszás arányban áll belle-mők-, azaz: beltartalmukhoz; mert mennél tágabb a' fogalom köre, annál kevesebb tartalma; míg végre az általános fogalmakban egészen elvész az egyéni-

ség. Ha már az eszményiségen, vagy a' mi egyre üt, a' természet nemesítésén ezt a' magasabb fogalmat értjük, és minden áron mint elvet vitatjuk és védelemzük a' költészet rovására, megöltük a' szépséget, vagy azt, mit elő akarunk teremteni a' művészet által. Mert az idealizálás mindig távozik a' valóságtól, mennyiben olly fogalmakat akar megtestesíteni, elének állítani, mellyek arra képlenek; pedig az egész természetben nem látunk sehol nemet máskép, mint fajai-ban, azaz: látunk tölgyet és hársat, de ollyat, mellyre ez a' nevezet: fa, minden más fák kizárásával illenek, soha. Azonban szükség-e, hogy a' való (élet, természet) idealizáltassék? Ha a' való (das Wirkliche), mond Schelling, ellentéte az igaznak és szépnek, ugy a' művésznek semmivé kell azt tennie, nem pedig idealizálni.

Kölcey igen jól fejezte volna ki magát e' pontra nézve „komikumról“ irt értekezésében, ha később el nem rontja állítását. „A' szép a' természetben fekszik, mond ő, még akkor is, midőn ideálként áll előttünk; mert mi az ideal egyéb, mint magasított, azaz, a' lehetőség nagy, a' lehetőségig nemes tökéletben gondolt természet? — De ha a' szép a' természetben van is; ha a' szép annálfogva természetes is, nem következik innen, hogy minden a' mi a' természetben van, minden, a' mi természetes, szép is legyen egyszersmind“. Ezen állításokon egy kis philosophusi habozás látszik meg; jele, hogy írónk vagy nem birta, vagy, mint én hiszem, nem merte magát az idealitás elvével összeütközöleg kifejezni, és széptani főigazságul vallá azt, holott ha a' természetet általában idealizálni kell, hogyan lehet hát mégis szép valamit találni a' nem idealizált természetben? De ugyancsak említett értekezőnél illyet olvasunk: „Schillernek kétségkívül nincsen igaza, midőn a' nem idealizált természet a' poesis köréből kirekeszti, 's a' költés tartományának határait az ideálon belül vonja meg .... Azt akarom mondani, hogy a' poesis nem egyedül a' ter-

mészetnek ideállá tételében áll; hanem a' természetet, mint természetet is lehet poetai világításban láttatni.“ No, ha Winkelman és Kölcey egyiránt vallják, hogy a' nem idealizált természetben is van szép: hogyan fogadjuk el fölül azt, mi ellen és alól ennyi a' kifogás?

Nem, korán sem! A' művészet nem a s z é p t e r m é s z e t u t á n z á s a, mint Béely Fidél még ma is tanítja, — mert akkor a' művész minden szabadság nélküli szolga, servum pecus, nem is az i d e a l i z á l á s, melly a' természetet nemesítné, hanem egészen más. Ugyanis a' természet utánzására hiányzanak eszközeink; legtöbb pedig, hogy ott szabadság nélküli ösztönszerűség az organismus dolgozik, ellenben a' művész maga választja eszközeit, tehát önkakarat, öntetszésen alapul minden munkálata. Az idealizálás logikai képlenség, 's ugyanazért objective elő nem adható, subjective pedig annyiban áll, mennyiben valaki hasznát vehetni gondolja, — az illy tudományra pedig nem szükség mondanom, mit építhetünk.

Mind kétféle tanítmánynál könnyebb, világosb és gyakorlatibb, ugyanazért igazabb is egy harmadik, mellyre az aesthetika, nem kétlem, a' természet philosophia ujkori mélyebb művelésével jutott, mellyet épen azért ugy tekintünk, mint a' széptannak mai állásaig emelkedett fokozatát, 's ez — mig a' tudomány által megállapított nevé elmondanám — az e s z m e i s é g.

„Ha a' természet, mond egy német író — Wienberg — nem épen olly igazán birna értelemmel és művészettel, mint mi emberek; ha épen olly igazán nem volnának benne fogalmak, mint a' bölcsegyében: mikép juthatna ember a' természet fogalmára 's értelmére? Mert feldönthetetlenül igaz, hogy idegen soha sem fog fel idegent, csak hasonló ismer meg hasonlót; hogy a' lélek semmit sem tudhatna dolgok felől, ha ezek nem lelkiek, azaz: lélektermészetűek, lélektől eredők nem volnának.“ Nincs olly tárgy a' természetben, mellyhez valami fogalmat, eszmét, képzetet nem kötne a' mi

értelmünk, mit nevezhetünk aztán akár erőnek, ha tetszik, akár tulajdonságnak mindegy; 's' úgy tekintjük azt, mint a' dolgok belsejét, mint valami felsőbb oknak láthatóban megjelenését. És ezen valóságos pantheistikai műveltség alapja az aesthetika mai fokra fejlődésének. Ha már a' szép természet utánzását vennők főelvül, magától értetik, hogy nem tennénk egyebet, mint a' dolgok héján tapogatózánk, a' hideg külsőformákérgein rágódnánk, mert az utánzás épen ebben áll; ha nem esitni kellene a' természetet, ki mondja meg, mikép nemesítse gyarló emberi agy az örök és végetlen erő művét? 'S' tehát több jegyet, tulajdont a' mi agyunk valamelly dologba, mint benne van; nemesíteti-e gondolat, a' mi gondolatunk, a' természet tüneményeit? Ki szebb rózsát tud gondolni, mint lát a' természetben, az teljesen feldönti ezen tudományt, azért e' pontot ajánlom az idealisták figyelmébe.

Innen látszik, mikép a' művész nem isten, hogy új formákat (a' természetben meg nem levőket) és új tulajdonokat teremtsen; ha pedig kombinál és anglyalt akarván fösteni, szárnyat tűz az ember vállaira, épen úgy nem teremt, mint nem a' számvető, midőn a' külön mennyiségeket összeadja. — Ha a' művész — mond a' fentebbi német író — vakon működik, akkor semmi egyéb nem különbözteti őt a' természetétől, mint műve tökéletlen volta, a' természetéhez képest. De ha öntudva rendeli magát a' természet alá, szolgálai hűséggel adandja vissza tárgyát, és lesz a' természetnek leírója 's' nem művész. Leszen pedig művész, ha felfogja a' lelket, ha lelki szépséget állít elő testben, ha minden testit úgy néz, mint a' szellem jelvét (Symbol) és e' jelvezetet (Symbolik) tisztán bírja látszatni művében. Azt a' dolgok belsejében működő, testi jelképek által szemünkhöz szóló természet-erőt (Naturgeist) kell neki magában elevenné tenni, és illy eleven felfogás után kezdeni a' természet műveinek visszaadására. Ekkor alkot ő

művészi valamit, mi sem természet, sem ideál; mert magasabb, mint a' természet, igazabb, mint az ideál.

Ez, úgy hiszem, minden tekintetben gyümölcsözőbb tanítmány az utánzás és nemesítés tudományánál, 's' kivételt nem szenvedő szigora mellett, teljesen méltó, hogy elvül tekintessék, mit ezennel úgy vallok be, mint aesthetikai nézeteim alaptételét. Benne, mint első szemre látható, az eszme uralkodása van kiemelve, mert szerinte minden tüneményt úgy veszünk, mint a' természet tárgyaiban meglevő őserőnek — mi eszménél egyéb nem lehet, kinyomását; 's' ez okért valek bátor eszmeiségnek bérálni e' tanítmány szerkesztét.

De hogy ne vádoltassam új dolgok tanításának viszketegével, ha szinte nem mennék is tovább a' névadásnál, bérálói örömemről ezennel lemondok, 's' visszatérek a' tudomány tekintélyéhez. Az előadott nézetekben a' külső úgy áll, mint jely; azaz: mint olyan, mellynek magánál magasabb valamire van vitetése, mi magánál nemesbet, valami belsőt jelent. Eme jelenté kenység, azért mert épen azt jelenti, mit kell, azaz, mivel mást nem jelenthet, mint a' minek külső arcza — eme jelentékenység, mondom, egy azzal, mit a' széptan a' c h a r a k t e r i s t i k u m alatt ért; tehát eszmeiség, vagy jelviség, vagy jellemzet: mind a' három egy; 's' a' tudományban egyenlő tekintetű alapelvek.

Dramai műveket akarván bírálni, ezeknek előbocsátása szükségesnek látszott főleg egy okbul, tudnillik: azon rövid idő óta, hogy szinpadunk is van, íróink sok mindenkép nyilatkoztak e' művészet előbbvitale körül Hogy erre az alapos elmélet sokat tehet, nem fogom vitatni. Többek közt arról is volt szó: mi legyen elsőbb a' drámai költészetben: karakteristikum-e vagy a' mese? Mit e' körül irtak, à la guerre-féle polemiai czikkül nézetett a' közönségben, azért — a' főlebbi okoskodások erősítése-vagy gyöngítésére mindegy, két

nagy nevű tudóst Herder és Jean Paul — fogok idézni 's pedig azért, hogy mind a' felhozott, mind a' mondandó nézetekből kombináljon a' figyelmes olvasó, 's itéljen igazat.

Kik epoeában mint szomorujátékban, mond az első *) a' jellemet felül helyezik, és belőle, mint a' költészetben egyáltalán, mindent, mindent le akarnak hozni; szílat eresztenek, mi semmihez sincs kötve, mit végre elkap a' szél . . . Midőn a' világ kezdődött, volt-e jellemzetes teremtsé lehetősé az ég és föld alkotása előtt? . . . Ki tehát művészet- és poesishan a' jellemzetest föltulajdonul teszi, miből neki minden következik, bizonyos lehet benne, hogy mindent semmiből következett.

Jean Paul **) egyenesen azt czáfolólag így ír: Herder a' mesét fölibe tévé a' jellemzetesnek. De mint a' valóságban épen a' lélek, bár tüneményben később, hatásban mégis előbb volt, mint az anyag: így költészetben is. Belső szűkség nélkül a' költészet láz, sőt lázi álm. Semmi nem szükséges (kényszerű, nothwendig) pedig, mint a' szabad; szellem által jó határozottság a' mechanikailag határozatlanba. Az esemény holt anyaga teljesen önkényére van a' költőnek alakító kezei alá adva . . . Csak az egyén által, és ennek jelleme által nyer az esemény tartalmat. Kihalt világban szellem nélkül nincs sors, nincs történet. Csak emberben fejlődik ki a' szabadság és világ stb.

Elhallgatván mind az előzményeket, mikből Herder a' maga állítását lehozza, mind Jean Paul czáfolatának Herderre visszatérő helyeit, ha a' charakteristikum és mese vitáját nem folytatom, csak azt jegyzem meg, hogy e' kérdés a' kritika legújabb fejlődése által már el van döntve, 's a' jellemzetesnek uralkodása úgy fogadtatott el, mint az aesthetikai műveltség

haladásának lépcsőzete, mint a' romanticismusnak a' classica irodalmon, a' keresztény világnézetnek a' görögön vett diadala, 's mai nap akár mint okoskodjunk is az idealelve után művelt classicismusnak a' jellemzetesre alapult romanticismus fölötti elsőségén, mégsem Sophokles, hanem Shakespeare után fogunk menni a' drámai mezőn. Azért jó lesz megérteni magunkat, azaz, nem beszélni úgy, mint nem teszünk, hanem inkább igyekezni tisztába hoznunk megegyeztetni elméletünket a' gyakorlat-tal, mert aesthetikában emez utolsó mindig megelőzi az elsőt, honnan kritikáink sem egyebek, mint a' lángész műveiről ellesett szabályok, 's kritikusnak főkötevé, nem a' tanult szabályokhoz ragaszkodni, hanem a' feltűnt elmék műveit az emberi szellemből magyarázni, ahhoz való viszonyukat kifürkészni; melly hittel igen könnyen megbarátkoztok, elgondolván: mi lenne az egész keresztény költészetből, ha remekeit folyvást és mindebben a' régi görögök szépműtana után néznők, ha mint nem költészetet vetnők el mindazt, mi ama szabatos, de szűkkörű tételek alá be nem szorítható? Hugo Victor mondá: Le romanticisme, c'est la libéralité dans l'art.

Most az a' kérdés: hogyan lehet méltóbban előállítani a' drámai embert? úgy-e, ha idealisták vagyunk, vagy pedig a' characteristicum tanítmányai szerint? máskép: nemben-e vagy egyénben? Nemben charaktert vagy embert előállítani lehet, de az nem más egyéb leszen, mint ráfogott jellem, mint áll ember, minőt nem az élet mutat, hanem abstractio útján szerkeszt össze az ész, minő Marquis Posa és Schillernek legtöbb jellemei. Haragost, szeretőt, férfit, leányt, látunk az életben, de arra nincs példa, hogy két teljesen egyenlő haragost vagy szeretőt látnánk; ugyanazért ha azt, miben egyik szerető különbözik a' másiktól, megsemmisítjük, a' két szeretőt egyenlővé teszük ugyan, de azonnal eltöröltük az egyéniséget, mert az individualitas épen abban áll, hogy jegyei (Merkmale) senki másra nem illenek, hanem csak magára, mellyek

*) Herders sämtliche Werke. Literatur 18. Theil, 61. lap. Stuttgart und Tübingen. 1830. Hatvan kis kötetű kiadás.

**) Vorschule der Aesthetik. Stuttgart und Tübingen. 1813. II. Abtheilung. 486 lap.

aztan őt minden más egyéniségtől örökre elválasztják. Vegyünk példát a' természetből. Benne az ember meg van különböztetve, először e g y é n i l e g; 's itt minden ember különbözik egymástól; de menjünk főlebb a' nemre (férfi és néember), itt már semmi különbség nincs férfi és férfi, néember és néember közt, mert épen azért férfi egyik, miért a' másik; miből látnivaló, hogy a' nemben az egyének összefolyván, az egyéniség elenyészik. Így enyészik el a' különbség a' philosophi szigorral, abstractio útján szerkesztett erkölcsi emberalakok között is, és haragos és haragos, szerető és szerető, oly kevésé különböznek egymástól, mint férfi férfitól; tehát n e m i l e g (azaz: mint férfiak vagy nők, szeretők vagy haragosak) nincs különbség az emberek között, hanem van különbség, a' mennyiben egyik férfi a' másiktól, egyik szerető a' másik szeretőtől, a' vér, szokás, égalj, nemzet és tudja Isten! minő benszületett vagy kölcsönzött sajátságok, vagy ezeknek fokozata szerint, egyénileg különbözik; mellyek miatt minden egyes ember az, a' mi; mellyek miatt minden egyes ember elmondhatja magára az ÉN személyszót, 's úgy áll előttünk, mint számadással nem tartozó ura egybelső országnak, önakaratára szellemországának. Bölcselmi nézetinket a' nyelvszokás is látszik pártolni e' pontban. A' diák individuum, a' magyar e g y é n (egyén, ein ich), tökéletesen kifejezik és kimeritik a' fogalmat, 's a' legkülönválóbb, részletes önállóságban jelentik az embert, hol valója többé fel nem o s z t h a t ó, mert semmi sincs benne idegen, hanem csak az, mi énjére legszorosabban tartozik.

Szokták mondani: ha egy farkast láttál, m i n d e n farkast láttál; de ha egy embert láttál, c s a k e g y embert láttál. Igenis, mert az állatokat ott hagyá, hol megszülé a' természet, a' tökélyesíthetetlen ösztön rabságában és korlátai közt, mellyből azok egyenként vagy egyénileg soha ki nem emelkedhetnek, azért bennök soha sem is fejlődhetik elő tiszta szakasztott személyiség; ellenkezőleg az ember, habár egyenlőnek,

születik is n e m szerint, soha meg nem állapodható különben fog fejlődni mind örökké egyénileg. Minő véglen képesarnok tárul fel ez által a' lélekbuvár műismerő szemének; minő tömérdék vegyülete, egymásra hatása mindenféle tulajdonoknak! E' véglen csarnok termeiben járt Shakespeare és Scott Walter, Molière és Goethe, 's megszédtek kebleiket az emberiség külön alakjaival.

A' természetbuvár megkülönbözteti a' zöld színt, halvány olajfától a' sötét fenyvesig, minden árnyéklátásban, a' nélkül, hogy magát az eredeti zöld színt — a' zöld szín principiumát, melly úgy állna a' fajszinek fölött, mint nem a' fajok fölött — keresné, vagy föltalálni remélené, mert a' tiszta, és tapasztalásba nem jöhető általányt, mint valami benmaradó ismérte, magának tartá meg a' teremtet. Higgyétek el: idealizálni az e g y é n t, azaz: közelebb vagy főlebb emelni a' n e m h e z annyi, mint közelebb vinni a' szabadsághoz, 's odaállítani az állati korlátozottság tőszomszédjába. Azt meg lehet határozni: mi az ember; de szabályban kimondani, minő belterjű lehet személyisége, hogy aztán a' költő, kinek dolga indulatfestés, ahhoz tartsa magát, soha. Pedig ha megállapított, mintegy személyes leírása adatnék tudományban, idealizálás által, az egyéniségnek, hogy legyen mintaul mit tenni az emberfestő elé, épen oda jutnánk, 's csak egy kis mathematicai vonal sem választana el a' majomtól — mellyben, mint Herder tanítja, igen sok, szinte sajnálkozási indulat is, van már az emberből; holott menél nagyobb és kiterjedtebb a' művelődés annál több ember jut önálló egyéniséghez, akaratának teljes birtokához; ellenben csak műveletlen elnyomott társaság embereit lehet verni, mint a' pénzt, egy formára, csak lelki testi rabság zsisbaszthatja meg az egyéni szabadság szép, emberhez illő, teljes kivirágzását, 's a' művészeti szabályok amaz elvont á l t a l á n o s s á g b a n, 's kitágulhatlan merevségben valódi hat láb sir, hol minden ember elfér, de — halva.

Világos ezekből, hogy a' jellemnek

nincs szüksége eszményítésre, mert az individuum mihelyt visszatér a' nembe, azonnal elnyeletik, mint csep az oceánban, és többé senki meg nem különböztetheti. Világos, hogy az egyéniség vállalása együtt jár a' szabad emberiséggel, vagy emberi szabadság vállalásával, — hogy csak a' tiszta egyéniség igazán emberi méltóság; 's ennek a' művészetben visszaadása legfőbb dicsőség. Ha még azt is kifejténém, minő befolyással volt a' keresztény vallás az emberi léleknek, és így az egyéniségnek is felszabadítására; továbbá, mint fődöztetek föl mélyebben az ember valója, belsője: el volna mondva legalább vázlatilag: mi a' romanticismus, és befolyása művészeinkre; mert hogy a' keresztény költészet a' keresztény vallással testvérileg karöltve jár, fölőnek tartom megemlíteni avagy csak azok előtt is, kik felig-meddig gondolkoztak a' mai költészet előállásáról; el nem hallgathatok mind e' mellett egy igazi balságot irodalmunkban, miszerint nálunk több író beszélt már mind az idealizálás, mind a' romanticismus felől, a' nélkül, hogy legkisebbé is magyarázta volna egyiket, mint a' másikat, miből természetesen következett, minek következnie kelle, balra érzés vagy értetlenség, és íróink legnagyobb része ma sem tudja, mit értsen a' romanticismus alatt, melynek szempontjából dicséri, és pedig elhatározólag, a' francziákat.

Hadd szóljak ehhez is egy-két szóval. A' mai drámában legfőbb uralkodásu az egyéniség; előtte a' s o r s és e s e t, a' régi drámának fő v i v ő i, más o d r a n g b a süllyedtek, 's e' pont miatt örökre elváltunk a' régiektől, mert minden külső nem az egyénből, hanem más fensőbb vagy idegen lénytől (sors, istenek, furiák) eredő motívumoknak vége, és minden tettnek az önakarattal bíró egyénben vagyon kezdete 's oka, innen minden az ő nyakára esik vissza, és az ember, ha nyögi a' megtorlást, úgy lakol, mint arra méltó, 's ekkép rajta teljesen kiszolgáltatathatik a' költői (legfőbb) igazság, más részről a' szánat is teljes mértékben folgerjeszthető; míg ellenkezőleg

ha — mint a' régi drámákban — egy boszuálló isten haragja keveri bajba, veszélybe a' szegény halandót; ha Prometheus maga sem tudja, miért lánczoltatik a' Kaukazushoz 's legfőlebb annyi az ok, mennyit Aischylosnál olvassz: Ze ű s a k a r t a ! szóval: ha külső szükség ragadja nyakon és minden szenvedésbe hurczolja el az embert; ha az emberrel idegen akarat rendelkezik: akkor neki nincs szabad akarat, ő nem egyéb, mint a' sorssal bikaviadalban birkózó szerencsétlen, az istenek boszantó gyönyörűségére.

Az új francia komoly drámákban — talán kivétel nélkül — igen sokszor találunk cselekvényt, melynek semmi oka; mert igen sok helyt van, hogy ajtóval együtt rohan be a' hős; valjon ez-e hát az a' híres romanticismus? Már hogyan volna az, mikor nem az? A' francziákat a' sok cselekvényért szeretjük, de arra nem gondolunk: lélektani alap van-e vetve minden szónak, tettnek; pedig a' sok tett csak úgy jó, ha motiváltatik, — 's hogy mennél több és különfélebb a' cselekvény, annál több 's mélyebb indító oknak szükség előhozatnia, magától értetik, és ez volna igazán a' romanticismus. Én magam erős és kifejelett egyéniséget (charaktert) ohajtok, 's természetesen mindent szívesen látok, a' mi tőle cselekvénykép származhatik; igen, de a' francziák — mint már Heine is megjegyzé — egészen megfordítva fogják fel a' dolgot, mert sok cselekvényt adnak kevés vagy semmi egyéniség után, és így a' jellem rovására; ez pedig nem romanticismus, hanem egyenes visszaélés azzal. Legyen a' drámában cselekvény, a' mennyi lehet, de aztán ember legyen talpán a' költő, 's tudjon motiválni. Ez az, mi-ben a' francziák mód nélkül gyarlók és mindig gyarlóbbak Hugo Victor óta, mert nem képesek angol (shakespeare-i) mélységű lélektant vetni alapul marionette-i gyorsaságú cselekvényeiknek.

Ki cselekvényt minden áron akar a' színművészetben, jobb lesz a' színpadnak hátat fordítania, 's kinézni az életbe. Az a' néhány ölnyi deszkavilág, melynek ne-

ve szinpad, megsemmisül az élet, a' történet nagyszerűsége mellett, 's mint a' nyers magyar mondaná: kutya a' valósághoz képest. Legfőlebb is egykét sáloni jelenetet ábrázolhatsz rajta, ennyit pedig kár színházat nyitni. A' mohácsi mezőt tíz — husz statista, Velenczét a' Doge-palota rajza nekem soha sem fogja előállítani, 's legfőlebb is jót nevetek magamban e' nagy gyermekeknek való komédián. Nekem az a' dráma tetszik, melly mikor olvasom, a' szinfalat megszüli maga körül, az a' dráma, mellynek erkölcsi lehetsége erőt vesz képzelődésen, hol az ember küzd, hol szenvedély az akarattal, jelen a' jövővel áll alkuban; mikor lelkeben is a' bonyolodásnak köttetik meg csomója, 's epe-dek az összeszórt cselekvény megoldása után. Igaz ugyan, hogy a' francia dráma igen életszerű, mert életben is, mint ott, csak a' történetet, a' következményt látom, nem az okot és tevő akaratot; de ha illy nemű dráma tetszik, minden késedelem nélkül fordítsatok hátat a' szinpadnak; mert az élet valóság, és nem lámpamelletti spektakulum.

Miben áll tehát már, és ezek után, a' drámának élethezi közelsége? Felelet: abban, hogy benne az embert úgy kell előállítani, mint az életben megjelenik: egyénileg, azaz, jellemzetesen, és nem úgy, a' minőnek lennie lehetlen, azaz: nem eszményileg; 's ezzel visszakanyarodánk oda, honnan kiindultunk; 's én elmondám prolegomenaimat Vörösmarty drámáinak bírálata előtt.

(Folytatjuk.)

IRODALMI UJDONSÁGOK.

Bécs, ápril 26-d. — Egy szerető kebbellelismét szegényebb vagyok, egy sirralismét gazdagabb a' temető. Píla Mihályra, rokonomra, barátomra örök éj borult; meghalt f. hó 17-dikén. Még fiatal volt, egy új, egy szép pálya kezdetén, közel a' teljesülés napjához, és — a' nélkül, hogy ajkai érintették volna az öröm poharát; a' nélkül, hogy az eget egyszer látta volna derülni, elhunyt, sikertelen küzdés közt azon

sors ellen, melly utaira nem hintett virágot; melly nem engedé, hogy homlokára a' méltánylat harmatseppje hulljon. Oh, én tudom, hogy az elhidegült ajkakon keserű vád ült e' sors, hideg guny azon hatalom ellen, melly, mig ezreknek nyitja meg boldogsága tárházát; ezreknek, kikben nem él egy gondolat a' haza iránt, — a' nem esb igyekezett, a' magasb vágy, a' tiszta akarat béreül a' tűnődést méri ki, 's megtört hit- és elhervadt reményért a' küzdőnek csak nyomort, az elhunyt — feledést oszt. Barátunkban sok jó akarat, sok igyekezet és vágy élt; és mint a' nyíl, melly ki- rőpítve, utjában török meg 's a' céljától távol hull bágyadtan a' földre, hanyatlott kora sirjába ő is, mielőtt annyi munkanap után megérhette volna a' siker aratását.

Dolgozatait 's a' szivárványban megjelent jeles töredékeket ismeritek, de nem ismerhettétek a' nemesb fellángolást, a' kitűző szorgalmat, melly erejét emészté föl; nem ismerhettétek a' becsületes igyekezetet, — mert hisz olly hamar elfelejtetik az ember — legalább kis kövel megjelölni a' pályát mellyen izzadt, hogy kevés jele maradjon fel küzdésének — életének. Ezért siratjuk mi őt kétszeresen.

Legközelebb egy regényen dolgozott, 's Olaszországba voltmenendő. Soraim, mellyek helyzetének ez újabb fordulata felől, tudósíták őt, már súlyos betegségben léték. Még csak egy lomb virított reményfáján, de ő ez egynek sem örülhetett.

Azon baráti kérés teljesítésére szólítalak fel, szeretett barátom, hogy lapjaidon, mellyek egykor elhunyt barátunk dolgozatának megnyitlak, néhány sorral szíveskedjél megőrizni a' jobbak emlékében — Píla nevét! — Ervin.

— Császár Ferencz urnak költeményei épen most jelentek meg bővített 's igen díszes kiadásban. A' műnek belbecséről egyik avatottabb bírálónk fog szólani e' lapokban.

— Sztanojovits Lázártól legújabbán birjuk a' természettan némelly elveinek taglalását, különösen Tarcz y Lajos ur 1844-ik természet-tani munkájára vonatkozólag.

— Hallottunk némelly visszaélésekről, mik az annyira keresett népdalok könyvtárosok általi eladásánál történek. Több provincia-lis városokban az eredeti áron felül 20, 40 kr., sőt egy pengő forintnál is drágábban árultanak — 's egy becsületes (!) könyvtáros Pesten úgy nyilatkozott, miszerint ő minden igyekezetét arra fordítandja, hogy e' könyvnek eladását gátolja, miután olcsósága miatt megrontja a' többi könyvek árát. Szép dolog, nemde? Majd ha szükség lesz, meg fogjuk nevezni e' derék könyvtáros urat.

IRODALMI ŐR.

Melléklet az „ÉLETKÉPEK”-hez.

16. sz.

Majus 16-án.

1846.

TARTALOM: Vörösmarty minden munkái. V. kötet. Színművek 1821—1840. Első kötet. Irodalmi ujdonságok.

VÖRÖSMARTY MINDEN MUNKÁI.

V. kötet. Színművek 1821. — 1840. Első kötet.

(Folytatás.)

Vörösmarty korább irt színművet, mint époszt, és hamarébb hagyott fel, legalább tudunkra, az époszszal, mint a' drámával, miből kitetszik először, hogy ösztöne inkább szólítá őt ezen utolsóra, 's kedvét később sem veszté el iránta; másodszor: hogy maga is több szüksége látta, kivált újabb időben, emennek, mint annak. Mind e' mellett Vörösmarty a' színiköltészet történetében csak e s e t l e g foglal helyet, még az époszéban s z ü k s é g k é p; mert mi volna epicus irodalmunk nélküle, holott drámában tett minden törekvései csupán próbatételek, noha á l t a l á n o s költészeti, 's főleg nyelvi tekintetből nagy becsű kísérletek. Tehát Vörösmarty költő, de nem drámaköltő, azaz: mindig győzi erővel a' költészetet, valameddig ez lyrai á l t a l á n o s s á g b a n (az érzéseknél) marad; ellenben elhagyja ereje, midőn i n d i v i d u a l i t á s o k r a kell szorítkoznia, mint kell a' színiköltészetben. — Tartsuk meg az itt mondottakat mindaddig, míg drámáinak egyenkénti átnézése után illő meggyőződésre fogunk vezéreltetni a' vizsgálódás fényinél, 's kellő világba állítandjuk mellékesen, drámai költészetünk gyöngye oldalait.

S a l a m o n k i r á l y, szomorujáték őt felvonásban, nyitja meg a' sort. Nándori győzelméből, melyet Géza-

és Lászlóval együtt nyert, megtérvén a király, midőn öröme volna oka, kedvetlen. Sophia, neje, dicsérettel halmozza őt; de a' király visszautasítja magától a' dicséretet, mondván: nem én vagyok a' diadalos, hanem Géza és László, őket üdvözli a' közhir; mire Neszte, anyja, dorgáló szóval fordul hozzá:

„Szégyeld magad, fiam; tudom megént. Hiú gyanúk zavarják csenededet. Ne higgy azoknak.” (6. lap.)

Salamon Videt hívja fel tanújaul; ki elmondván, mi történt az ostrom után, olly színt ad a' dolognak, hogy Salamon gyanúja még inkább fölgerjed a' „fejdelmek” iránt, 's anyja minden intései hasztalanok; Sophia pedig oda ingerli a' sértett büszkeségű királyt, hol nyugalma elvész, 's e' szókra fakad:

„A' béke titkon dulja csenedemet.” (12. l.)

Vid áll most elő, 's boldog a' kárörömben, hogy megszaggatá királya nyugalmát; 's még boldogabb annak elgondolában, hogy a' király

„A' fejdelmekre haddal megy legott. 'S ha nem vigyáznak, elvész életök.” (13. l.)

(Eddig Székes-Fehérvár, most Nagyvárad a' szintér.) Itt Szónok és Bikás, fejdelmi hadnagyok, az országban repeső híreket elmondván, mint bukott el Nándor (ezt már tudjuk!), mint osztozott a' prédán a' király és Vid leginkább; a' közbejövő Bátor által ismét harczra hivatnak, mert

„Vid kész sereggel jár a' széleken. És ezt ordítja: . . .

Megyek temetni Gézát.” (16. 17. l.)

A' két hadnagy közül Bikás hadat kiáltana már, de Szónok még meggon-
dolja, mit tegyen. Bátor, ki azért ment
el, hogy Gézát tudósítsa Vid eljárásáról,
most vele együtt újra föllép, 's köztök
Géza szerepet oszt, kinekkinek meg-
hagyván: mit tegyen. Géza egyedül ma-
rad, 's egy monológban elmondja, mit
már szinte tudunk: Nándor bukását, 's
Vid álnokságát. E' szók után lép föl
László. Géza tanácsot kér; de László
csak késznek nyilatkozik a' hadra, mond-
ván:

„— Nincs külön ut: harcz, vagy rabkö-
tél.“ (22. l.)

és megy külföldre, segédül hívni lengyelt
és orosz, míg Géza itthon marad vigyáz-
ni és hadat készíteni. (24. lap.)

(A' történet Győrbe tétetik.) Erneyi für-
getegben keresi föl Dezsőt, a' püspököt;
miután egyszer már elolthatak együtt „a'
lázadás pusztító lángjait,“ most ismét
azért, hogy békét szerezzenek. Erneyi
elmondja e' közben Dezsőnek: hogy a'
béke megbomlása Vid munkája, hogy a'
király

„Német hadat kér pártul agg ipától,
Lengyelt, orosz hi Géza is segédül.“
(26. l.)

Dezső tanácsa ide megy: Gézát ő, a' ki-
rályt pedig Erneyi engesztelje; 's az
e l s ő f e l v o n á s n a k vége.

(M á s o d i k f e l v o n á s elején,
Nagy-Váradon.) László értesíti Gézát,
hogy hasztalan lépte át a' hon határait:

„Ottün! ki gondol ottan ugy hazánkkal,
Mint mink, kiket szült, táplál és ne-
vel?“ (29. l.)

mind a' mellett ég a' csata kedvétől, 's
Géza által nyugalomra intetik, 's addig
is, míg embert ölnének, vadászatra hiva-
tik; mikor a' győri főpap ott terem. Ez
egy allegoriában előadja: miszerint egy
bujdosót keres: a' békét (31. 32. l.). Er-
neyi már szinte rábeszélte ezalatt a' ki-
rályt, Dezső tehát meghívja a' fejdelmek-
ket a' szigetre, hol találkoznak, kibé-
küljenek a' királylyal; 's mennek.

(Fehérvárott) a' királyt jobb szelle-
mének dorgálásai között leljük, kárhoz-
tatva Videt, ki éppen jő. Látván ez, hogy

Salamon kedve tőle elfordult, mintegy
örül Erneyi jöttén, hogy neki nem kell
szólnia. Erneyi értesíti 's kéri a' királyt,
hogy a' haza nagyai elmenvén hozzá bé-
két ajánlani, ne vesse meg azt. Salamon
erre azt kérdi Vidtől: mit mondasz ehhez?
V i d (erötetve): „Nem tagadhatom.“
Erneyi megörül, dicséri Videt, hogy
belőle ma jobbik ügy beszélt, de Vid
esküszik, ismét visszavonást csinálni.

(A' szigeten) Dezső szónoki pathosz-
szal adja elő az eddigi belhadak irtóza-
tait, és kéri a' királyt és fejdelmeket
megbékülésre. Ez megtörténik; Erneyi
örül, Vid boszankodik; mindketten pe-
dig kezesül maradnak a' fejdelmeknél.

(Nagy-Váradon) Vidnek sehogy nem
tetszik, mert győzni látja Erneyit maga
fölött tanácsaival. A' hadnagyok háborút
ohajtanak, 's Vid megigéri nekik, hogy
lesz. Közülök a' király mellé csábít hár-
mat (Szónok, Bikás, Petrud), de Bátor-
ral nem boldogul, ki őt, mint maga sem
bánta, bevádolja Lászlóval. László, ne-
hogy a' kezes még többet is elcsábítson,
mind Erneyit, mind Videt visszaküldi a'
királyhoz, igérvén a' béke fentartását
kezeség nélkül is.

(Fehérvárott) a' harmadik fel-
vonás első mozdulatát Sophia teszi,
gyalázván férjét, hogy tőle Géza és
László minden hatalmat elvesz. Salamon
jő; kedvetlenséget lát a' királynén; ez
ő rajta. A' királyné férje dicsőséget
félt; 's beteg édes anyját a' király.
Látd, monda ő, kezeseidet elcsapták,
te már semmi sem vagy. Salamont, fel-
boszankodva, éppen alkalmas pillanatban
leli Vid, de nem Erneyi; 's az első,
minden rimánkodása mellett az utóbbi-
nak, hadszedésre küldetik.

(Ingóványban) Vid Gézára les, há-
rom álarczossal. Bátor feljő, látván az
álarczokat, elrejtetik. Vid nyugtalanul
várja Gézát, mondván: milly soká marad!
Bátor kirohan, 's így szól: nem, nem
marad sokáig. Azok megfutamnak; Bátor
egyet lever; aztán ellöki, 's az érkező
Bikásra és Szónokra bizza, míg maga
megy Gézához, de azok az orgyilkost
elszalasztják. Bátor jő, 's nem lelven

a' fogolyt, mármár összevész Bikással, ha Géza pört nem oszt közöttük, kinek elbeszéli Bátor, mint akarták őt megölni. Bátor egyedül; az éneklő Jolánkával találkozók, ki elfut.

(Szekszárdon) Salamon szemrehányást tesz Vidnek, miért akará orgyilkolni Gézát. Ez mentségeül feleli:

„Vagy Géza száll 's te fenn uralkodol,
Vagy téged ejt el, 's ő uralkodik.“
(77. lap.)

's azon hirrel lepi meg, hogy László már haddal közelget. Ekkor a' király habozó elszánással: nincs semmi hátra, végezd dolgodat. A' király és Vid távoztaival jó Vilhelm apát, ki e' beszédet kihallgatta 's Gézának megírja, hogy addig is, míg László elérkeznek, őt külön akarja haddal megtámadni Salamon.

(Erdős táj.) Géza és hadnagyai elfogják a' lovagot, ki éppen az imént irt levelet vivé. Géza belőle felvilágosittatik.

(Mezei lak.) Csatás, királpárti vitéz, hadra készül, hugát Jolánt egy hű cseléd oltalmára bizza; kinek eszébe jő a' csata kockája, ki félti bátyját, nem felejtí Bátort; aggodalmait elhívják őt, megnézni a' csatát.

N e g y e d i k felvonásban (kemei sik) Géza tábora látszik. Bátor észreveszi Jolánt s z e r e l m e h a l m a i n, 's utána megy. Géza parancsol hadnagyainak, mit fogjanak tenni. Azonban őket már elcsábítá Vid; 's úgy intézte, hogy átszökvén Géza táborából, emeljék fel paizsukat, 's ez legyen a' jel.

(Egy völgyben.) Csatás és Bátor találkoznak, 's mint külön pártiak, öszszecsapván, első elesik, 's arra kéri Bátort, hogy kímélje hugát, ki nem más, mint Jolánta.

(Kemei mező) Salamon tábora. Vid értesíti a' királyt arról, mit már tudunk, hogyan csábítá el három hadnagyot kezessége ideje alatt. De csatakor nem vigyázván a' jeladásban, ellenség gyanánt fogadtatnak. Harcz a' 109—118ig.

Ö t ö d i k felvonásban (Mogyoród táján) László haddal jő, 's találkozik Gézával, kinek serge már futamodik.

Bátor és Salamon viaskodva lépnek föl: az első fáradtan, Lászlót hagyja Salamonnal harczolni, ez azonban Gézát kívánja. László békét vagy harczot ajánl. Ez utolsót Salamon retteg elfogadni, mert „László vasát Isten vezérli, angyal sújtja le.“ Otto feljő morva hadával.

(Sikhely.) Itt veszi anyja halálát Salamon; itt hallja, hogy a' királyné elhagyá az udvart, és addig vissza nem tér, míg ő e g é s z király nem lesz, és parancsot ad ütközetre. Mint védő szellem áll elé Sorvatag, egy örült remete, nem akarván bukásba eresztetni őt. De Vid mindig unszolja; Ernyeinek; ez bekít, amaz lázit, Salamon enged és nem enged a' bölcs Ernyeinek, 's nem tudja, hová hajoljon. Vid újra belépszól lelke tusaiba, és győz rajta és Ernyeinek. Harcz; Vid elesik, de szánat nélkül, Ernyeinek hasonlag, de részvétünkkel. Salamon elfut; László nem engedi üzni őt. A' győzelem övé; Géza királynak kéréti.

Kettőre akarom figyelmessé tenni az olvasót. Egyik az, hogy Salamon királyt szomorújátéknak nevezte írója, 's itt az a' kérdés: valjon szomorújáték-e hát valóban a' mű? másik a' történeti Salamon; 's igazságos-e azok véleménye, kik a' történeti Salamon nem tartják tragikus jellemnek?—Elsőre nézve már Toldy elmondá, hogy „Vörösmarty Salamona a' legszorosabb értelemben historiai d r á m a;“ másodikat megczáfolja költőnk maga; az által, hogy ő mint szomorújátékra méltó tárgyat szemelte ki Salamont a' történetekből, bár nem birta is műben kivinni; 's ez oka, miért van úgy czimezve, mint nem kellett volna czimeztetnie a' jelen drámának; de megczáfolá ezt, és pedig fényesen, Vörösmarty ama szép lyrai költeményében, melyet annak idején nagy méltánylással emelénk ki, 's így kezdődik: Á t o k r e á d, m a g y a r o k h a z á j a! Itt ő teljesen a' történet ihletését követte, mert meg vagyon írva régibb krónikáinkban, legalább h a g y o m á n y o s a n, a' bukott király későbbi életviszontagsága, és talán Bon-

finál olvasható, mikép remete lön, mikép ő, bűnei miatt vezekelve, sz. földre zarándokolt az akkori keresztes hadakkal; 's ez legyen való, vagy nem, történetileg, de költőnek megbecsülhetlen adat, 's annál inkább, mert hagyomány, mit pedig megrontani nem szabad. E' tudva, nemcsak az, hogy Salamon nem tragikus jellem, hanem, szerintünk, egyike a' legtragikusabbaknak, mellyek történetünkben felmerülhetnek, mihez még, ugy tetszik, az a' borzasztó körülményis járul, hogy Salamon, midőn anyja keserű szemrehányást tett volna neki elkövetett botlásaiért, kezét mert reá, a' királyi anyára, emelni, vesztett dicsőségének örült fájdalmában. Minő adatokkal szolgálhat még ehhez a' Visegrádi dunaparton emelkedett csonkatorony, a' vele járó v. járható monda? 'S ide véve a' történet csalhatlan adatit, kívánhatunk-e többet, hogy belőle alkothasson a' költő? Salamon királyt szomorujáték tárgyaul nézte Vörösmarty és pedig egyenesen történeti adatokbul, 's e' tekintetben egy véleményen vagyok vele és a' történettel. Hogy szomorujátéknak ki nem vihette, az nem azt teszi, mintha nem lehetne máskép, mint ő, feldolgozni a' tárgyat, mintha Salamon nem járná meg tragoediának. Ugyanazért vegyük annak Salamont, a' mivé költőnk tolla tévé, 's vizsgáljuk a' történeti drámát:

E' bírálat folytatában több helyütt volt már szó a' történetről, nevezetesen: Cserhalomra tett megjegyzéseimben, aztán később, mióta közeledém a' drámákhoz, mellyekből különbség tetszik meg a' tett és tett között, a' szerint, a' mint az drámában, vagy historiában előjön. Emitt az események láncolata külön-kép függ egybe, azaz: pusztán csak arra lehet és van tekintet, hogy egymásután, időrenddel folyjon az előadás; mondassék el az, a' mi történt, 's a' historiáiró épen nem bír kulcsossal, nem különösen a' körülmények apróságig részletes tudásával, hogy mindennek okát adhatná, sőt ha adná is lélektanilag, ezt más hiteles buvár valami újonnan fölfedezett ok levélebből

azonnal feldönthetné, mert történetírásban főkellék az adatok; ^{innen} a' költő, kinek az adatok buvárja is nem tiszte, ha valamit motivál, bemegy a' lélekbe, 's kikeresi azon okot, melly a' történetben tudva levő tettet előidézhette; 's így nála belsőleg függenek össze az események, azaz: lélektanilag. Mit mond például a' történet, miért vetteté rabságra Szilágyit, Mátyás? Ha adat nincs, semmit; neki elég, ha elmondja az eseményt. De próbálj csak drámában illy adatot, mint történetileg hitelest: bizonyos lehetsz benne, hogy levernek a' színpadról, 's azt mondják:

„Történet maga is történik, színre mi szükség
Hurczolnod? tettet vígy oda, vagy takarodj.“

Ellenben a' költő, ismervén a' történeteket, az ember akaratának kisugárzásait, illy módon elmélkedik: Mátyás, mint egész életirataiból kiviláglik, erős, makaességig erős akaratú, hajthatlanságig szigorú jellem volt, és Szilágyi nem különben. Ez igényeken formált, mint országkormányzó és rokon, ki őt méltóságra emelte, az ifjú király vezetéséhez; amannak pedig korán feljövén lelkében az öntudat apja 's helyzetének ismerete, nem hagyá magát, gyermeki járszalagon vitetni, 's legelőbb is Szilágyin mutatá meg, ki és mi ő. — Mikor a' költő eddig okoskodott, már látnivaló, hogy egészen más oldalról fordult a' történet földerítéséhez, mint a' historicus; látni való, hogy itt az esemény szinte a' lélekhez van kötve még pedig elszakadhatlanul, 's illy előzmények után a' meghasonlás közöttük, majd a' bebörtönzés, teljesen lehető és hihetővé lesz előttünk. Azonban a' pontig a' történetíró is fölemelkedhetik a' pragma segítségével, az az a' mennyiben philosophálni kezd, de ismét elmarad a' költőtől, mert ez nem állapodhatik meg illy általános, bölcséleti ok mellett; hanem különös eseményt keres, mit ha nem lel, költ; például Szilágyit vétkesnek teszi vala-

miben, mert vagy egy vagy más parancs a királynak nem úgy teljesít, mint éppen Mátyás szerette volna, 's elhoz bizonyos specialis adatot, melly akár történt meg, akár nem, mindegy, csakhogy megtörténhetett legyen; 's az illy specialitásra vont történet neve aztán tett vagy cselekvény, 's ennek költészete a' dráma. Ez a' pont az, hol a' drámai költő mind a' történetirótul, mind a' philosophtól elválík; elsőtül, mert költött, a' hol nincs, adatot, mi által kiegészítheti az események közeit, és organicus egységbe fűzheti a' külön eseményeket; utolsó: mert általános adatról különösre száll le, azaz: a' gondolkodás halvány világából az élet örök zöld mezejére, hol mint gyümölcsöt szedi az élet fájárul a' tettet, a' nélkül, hogy a' fának a' lélekben foganzo gyökerét láttatná vagy megillett volna, mikoron, mint a' gyümölcs, bizonyosságot tesz az elrejtett gyökerekről, akkép az ember egyes tettei annak belsejéről, akaratáról. Ha illy módon jár el tisztében a' drámaköltő, ne gondoljon többé a' későbbi oklevelek tanúságaival, az végre mindegy, akár összeesküvési gyanút, akár a' végvárak sanyargatását feszegecsék föl a' történeti személy (Szilágyi) ellen, ez által a' történetírás fog javittatni, 's nem a' dráma; mindazáltal megjegyezzük, hogy a' történetírásnak tudva levő specialis adatait, a' régi közhit által megerősödött hagyományt, ildomos drámaköltőnek becsülni, sőt tisztelni szent kötelessége.

E' szerint a' történetirő közismeret fokán áll, még akkor is, ha okoskodik, (pragmatizál), a' költőhöz képest; mert az általános ismeret az életnek és tudománynak minden nemében hamarabb és könnyebben felfoghatni, sőt eltanulhatni, mint a' részletes, különös ismereteket, aztán okoskodni, szemlélődni mindenki tud, ha csak valamenynyire jártatja is eszét az eszmék országában, mivelhogy nincs mit félnie a' tapasztalás, az élet, a' körülmények

sziklaiba ütközéstől, míg ellenkezőleg az eszmét kibékíteni, összhangba hozni a' valóval, 's a' kettőt, élet formája alatt, egy testbe önteni a' kivitel által minduntalan roppant nehézségekkel jár, statibusban vagy művészetben egyiránt.

De még tovább megyünk. Annál, hogy a' költőnek le kell szállni a' philosophi magashól, és specialis esetekre bocsátkozni a' drámai költészetben, meg nem állapodhatunk. Elvünk, az egyéniség, parancsa kérlelhetlen szigorral kényszerít kimondani, hogy a' drámai cselekvény nemcsak specialis, hanem valódi egyéni cselekvény tartozik lenni, azaz: olyan, melly semmi más körülményekből ne következhessek, mint éppen azokból, mellyek között megtörténik. Ez leszen aztán az a' tulajdonképi művészet, az a' gyakorlati architektonikus ügyesség, melly mindent a' maga helyén tesz és mond, és nem zavar be általános sententiákat, szóvirágokat az előadásba, hogy egy helytt csömörig untat bölcsekedési, vagy philanthropi és erkölcsi legjobb legszebb igazságokkal, de mellyekre semmi elkerülhetlen szükség, míg másutt üres vázként hagyja előttünk a' mesét, 's epesztő szárazságban koplaltatja lelkünket. Kit valami nagy indulat elfoglal, mindent önegyénisége szemüvegén lát, mint a' sárgaságban szenvedő. Azért, olyan a' világ, mint én felfogom; 's ha lelkünk szomorú, úgy tetszik, mintha mások szenvedése is fölkeresne bennünket, és rokonulni akarna miénkkel. Költészetben, tudjuk, a' szenvedélyek, az emberi erősebb érzelmek szólanak, 's lehetlen megengedni, hogy felizgaltott kedély úgy okoskodjék, mint a' vérhagyta bölcse, vagy égvizsgáló, mikor vonalok és körök tudományával a' csillagok járását kiszámítja. Példát vehetünk e' részben magunkról 's az életből. Ki atyját vagy más kedvesét gyászolja, bizonyosan hamarabb észreveszi, ha más gyászol, mint az, ki még a' sorsnak semmi csapását nem érezé. Szenvedélyben a' lélek olyan, mint folyamban az örvény: mindent karikáiba

sodor. Emlékezzünk csak, — hogy eléggé ismert helyről tájnak elő példát — mit mond Lear király a' mennydörgésre, a' viharra (III. felvonás 2. jel.) és Edgárra, (III. felv. 4. jel.)

„okádj, tűz! zuhogj eső!

Eső, dőrej, szél, tűz, nem lányaim.

Köszív miatt nincs vádam, elemek,

Rátok; nem adván országot soha

Nektek, soh'sem levén ti gyermekim.“

vagy később, midőn Edgár rongyosan és örült módra kijő a' kunyhóból, 's Lear ezen szavakkal fogadja: „Te lányidnak adád mindened, és magad ennyire jutottál?“ és később: „Mit? Lányai vittek őt ide? — Semmit sem tarthatál meg magadnak? mindent nekik adál?“ ismét midőn Kent a' királynak feleli, hogy Edgárnak nincsenek leányai: a' király így folytatja: „Ördögbe, álnok! Hisz semmi sem teheté illy csuffá a' természetet, mint hálátlan leányai.“ 's a' t. Mindezek olly egyéni mondatok, hogy ezt a' világon senki, és más körülmények között, soha nem mondhatta, mint Lear. Lelke teli keserű fájdalommal, leányai hálátlansága miatt; 's ezen fájdalmat mindenre átviszi; de azért nem panaszkodik záporra, viharra, mert nekik nem adott királyságot, mint leányainak, kik mégis köszívüek iránta; 's midőn a' rongyos, örült Edgár elébe tűn, nem is gondolhat róla egyebet, mint hogy leányai tettek semmivé; 's e' ponton szinte összetéveszti magát vele, azaz: egyénisége fájdalmait úgy átviszi reája, hogy épen azért kelföl leginkább a' részvét Lear király iránt bennünk, a' mit a' másikról mond, mert a' körülményekből tudjuk már, kit illessen az. Milly nagy és mély hatású szavak ezek a' magok helyén! De ne ismerjük a' körülményeket, v. belőlök kikapva mondassanak el, fog-e lenni hatásuk v. csak igazi értelmök is? És illyen tömördek van Shakspeareben, és ha még annyi volna is, az mind olly mélyen, szorosan és válthatlanul van összekötve a' személy egyéniségével, hogy, belőle közvetlenül folyván, egyiket a' másik nélkül gondolni sem lehet, vagy inkább:

Shakspearenél a' szavak magok az egyének; holott a' philosophiai uton szerzett általános tételek, minő: „ismerd magadat,“ személyiség viszonya nélkül magokban is megállható érzemények (sentenciák), 's ez a' különbség a' kettő között.

Tehát a' cselekvény és annak szavai szorosan egyéniek legyenek, azaz: nem általánosan alkalmazhatók, hanem csak épen attól jöhetnek, ki azokat miveli és mondja; 's ekkor leszen teljes harmonia 's életműi egység a' művészetben, minél aztán nincs magasabb követelés.

A' bírálatunk alatt levő történeti drámában különös tény a' nándori zsákmánynak és hirnek megosztása. Salamon többet von a' kincsből, a' fejdek többet a' hirtől; 's ez volt a' szálla elsőnek szemében. Azért haszontalan mondja neki anyja, hogy hirteli foggyatkozását kipótolja a' ragadomány tetemesb osztaléka, mert a' nélkül Salamon szegény; innen illy szókra fakad:

A' bölcs, kegyelmes Géza ott ragyog,
Ott hadverő László;

Itt a' szegénység és király lakik.

De hogy mélyebb motívumokra menjen költönk, Salamonban nem annyira a' királyt, kit társadalmi felfogás szerint jogosabban illetett volna a' dicsőség, akarja elöntütneti, mint a' megbántott büszkeségű embert; 's ez kitetszik e' sorokból:

Megbántatásom szégyenét, nem a'
Jövő veszélyek rémét sinlem én.

Ez mindenestre olly felfogás, minő csak kell a' legnagyobb szomorújáték előállítására; később mindazáltal oda hajlik a' darab menete, hogy Salamonban el van nyomva az ember és csak a' király forog szemeink előtt. Ebben látom én az okot, miért nem lön Salamon királyból az, minek lennie kellett volna, 's miért lön, mint Horáczi mondja, amphorából urceus, vagyis: szomorújáték helyett dráma. El van tehát hibázva, és pedig helyrehozhatlanul, a' főszemély, mert a' ki-

r á l y egészen háttérbe szorítja az e m b e r t, 's vele az igazán emberi érdeket. Igazolásunkra legjobb adat a' kifejlődés maga, mert a' királyllyal, midőn László előtt meg nem állhatván, elfut, és Géza választatik helyébe, a' darabnak vége; mintha olly nagy lakolás volna előttünk királysága vesztese, melly által kiszolgáltatnék a' költői, örök igazságtételt. Királysághoz, hivatalhoz, társadalmi egyénhez nincs köte igazi tragikus érdek. Salamon nem azért volt gyanakvó, hirre vágyó, 's később igaztalanul hadakozó, mert király volt, hanem egyéniségénél, természeténél fogva. Királysága csak körülmény, melly a' gyanakvó kedélynek hatalmasabb eszközket szolgáltat, miért királyságának vesztese, legfőlebb külső meghódolás; neki magával kell kibékülni, 's megcsillapodni a' fejére nőtt indulatok terhe alatt; belsőjében kell történni ama nagy változásnak, melly szánatos félelmet támaszt, hogy megtisztulva lássuk őt, 's benne az emberi természetet. Ha megjegyzők Árpádra nézve annak idejében, hogy, pusztán mint vezér levén előállitva, jelleme e g y oldalúságban veszett: itt ellenkezőt kell mondanunk. Salamon két oldalú személyiség, kiről azonban nem tudjuk, melyik a' bal, melyik a' jobb oldal; tehát körülbelől ollyan, mint egy franczia példabeszédben az esetlenséggel gunyolt angol kisasszonyok, kiknek mind a' két kezök b a l. Ennél, úgy hiszem, megmaradhatunk. Salamonhoz legközelebb álló 's legnagyobb befolyásu egyén Vid, a' gonosz; vagy nem is annyira közel álló Salamonhoz, mint benne élő. Vid a Salamon lélekismerete. Ez a' roppant uralkodás, mellyel ő a' királyt mintegy tétlenségbe szorítja, vagy legfőlebb gépileg mozgatja, fölötte árt a' mű érdekének, mivel megöli Salamonban az akaratot, pedig ha Salamon hisz Vid szavainak, elvégre azért hisz, mert maga is úgy akarja, mert önbelátása úgy javasolja. De Salomonnak nincs akarata. Az egészen el van mosva benne, 's így kiált fel:

Vid! te ördögöm vagy! —

Mért nem lehet nem tennem semmit is,
Midőn tennem veszély és kárhozat?

Világosabban: miért kell nekem tenni, midőn nem akarok; midőn ha teszek, kerülhetlen a' veszély? E' roppant uralkodás roppant hiba. Vid, akárki mit mond, a' fatumnak személyesítője, a' megtestesült fatum; 's ez vajmi kézzelfogható, vastag érzékités, vajmi szerencsétlen gondolat keresztény drámai műben!

A' mese összeállításában különös tévedésnek látom nyomait, mert azon kívül, hogy az első felvonásban leginkább csak előkészületek tétetnek, mellyeknek folytatása az utóbbiakban következik, mignem a' had koczkája Salamon és a' darab sorsát is eldönti, 's így az egész drámán valódi epicus léghuzamot érzünk átvonulni, van egy bal fogás, miszerint a' drámaköltő elfelejti, hogy közönség előtt járhatja személyeit a' jelenetek változtatával, és többször ad elő egy dolgot, miről a' közönségnek már van tudomása, így a' drámai személyek egymás között és egymásért játszanak. Vid elég szabatosan és részletben mondja el Nándor bukását 's a' vele járt eseményeket a' 7—8. lapon. Ehhez a' 14. lapon (Szónok és Bikás beszélgetésiben) a' történet kiegészítéseül az jön, mit maga Vid el nem mondhatott, nevezetesen: hogy ő volt az osztálynál ármányos. A' 19. lapon Géza ismét előhozza ezt, Lászlóval beszélvén, 's a' 26. lapon pedig ugyanezt Erneyei mondja el Dezsőnek:

„Vid a' mi átkunk, Vid munkája ez.”

Mintha szobában ülnénk, 's régen nyakunkon ülő vendégünket minden ujonnan érkező látogatónak ismét meg ismét bemutatnók.

Bátor Oposban igen szép történeti egyéniség van elhibázva. Ő, mint tudjuk, végfogytig hű követője volt Salamon sorsának. Egy Kent, Lear királyban, sem adhat nagyobb képet, mint ez a' történetileg ollyan Bátor Opos. Azért kár volt őt a' fejdelmek pártjára tenni, hol neki semmi keresete. Tegyük őt,

Salamon mellé futásában, végelagyatottságában, hozzá gondolva még nagy vitézségét, olly drámai személyül ajánlkozik Opos, hogy kétségbe kell esni a' költőnek, ha Salamont urául akarja fölibe fösteni.

A' nyelv Salamonban költői, de nem drámai. Effélek:

„— a' ki elsőségen fénykörét
Zavarni kezdi, annak én örök
Homályba döntöm vakmerő fejét.“ (11. l.)

Aztán:

Keljünk Biharnak szélveszes fokára,
Hogy mennydörgésként hallják szózatunk;
Onnan kiáltunk háborút, halált. (17. l.)

Végre:

„Mását ne bánts, ne hagyj sajátodat.“
E' szent igazság döng a' fellegekben,
Ez van fölírva olthatatlanul
Csillag betűkkel a' szép ég' ölén. (23. l.)

Mind nagy szavak, emlékünke hozók
azon többfelől érkezett megrovást, mely-
lyet a' stil hangossága miatt Vörösmarty
kénytelen volt elszenvadni bírálótól.

IRODALMI UJDONSÁGOK.

— Obonyay János, nyitrai hazánk-
fia, orvostudorrrá lett avattatása ünnepé-
lyére a' közhasználatu szépitőszerek ár-
talmairól érkezett. A' munka, nyom-
tatásban is megjelenvén, alig tesz pár le-
velet, hol ezen ártalmakról csak általá-
nosan 's vázlatosan tétetik említés; de
olvasásra igen ajánlható olly hölgyeknek,
kiknek pipereasztalaik különféle illat-
árúkkal vannak berakva 's kik vagy nem
tudják, vagy könnyelmű tetszvágyból nem
akarják tudni, mennyi kórok és beteg-
ségek okai voltak már ezen szintárkodó
illatárusok által kikürtölt egészségi 's
szépitő szerek, 's mellyek, mint az érte-
kező ur igen helyesen észreveszi, kü-
lönféle elnevezések alatt, a' syrenek
tántorító éneke gyanánt nem egyet csal-
nak a' vészhozó örvénybe, mellyben

szépségek mellett még az egészségtől
is — a' boldogság e' főtényezőjétől —
megfosztatnak. — A' tudós szerző ezen
értekezést mintegy előpostául bocsájta
ki sajtó alatt levő olly című nagyobb
munkájának: „pipereasztal“, mellyben
néhány ártalmatlan szépitő- és illatsze-
rekről teend említést, a' minek szorgal-
mas átlapozását hölgyeink figyelmébe
ajánljuk.

— Garaynak a' Kisfaludy társa-
ság által tizenkét darab aranynyal jutal-
mazott szép költeménye: „Frangepán
Kristófné“ nyomtatásban megjelent. A'
kiadás csinos, belbecseről a' kedvelt
költő neve kezeskedik.

— Nagy Ignác, folytonos be-
tegsége miatt, minden nagyobb munka
írásától el van tiltva. E' hó végén egész-
sége helyreállítása végett Füredre szán-
dékodik; adja Isten, hogy onnan ép
erővel visszatérvén, kedveltíratival még
sokáig mulattassa a' magyar közön-
séget.

— Lemouton k. Jánostól meg-
jelent újabb francia nyelvtant, olly cím
alatt: „Methode - Jacotot, vagy nincs
többé francia nyelvtan“ (dehogy nincs;
több, mint francziamester), mint gyakor-
lati tanmód szerint írottat, ajánljuk.

— Szinte most jelent meg: „tör-
vénytanító a' köznép használatára“ Frie-
beisz István, pest-megyei esküdtől.
Kapható minden könyvtáros- és könyv-
kötőnél 12 pengő krajczárért. Igen
népszerű munkácska, melly kizárólag
a' földmivelő népnek szól könnyen ért-
hető kérdések és feleletekben. És erre
nagy szükség volt, mert olly munkával
népnövelési irodalmunk még nem birt.
A' különben is olcsó munka legnagyobb
elterjedését ohajtva, azt a' földesurak
és népbárátok különös figyelmébe 's pár-
tolásába ajánljuk.

IRODALMI ŐR.

Melléklet az 'ÉLETKÉPEK'-hez.

17. sz.

Junius 27-én.

1846.

TARTALOM: Császár Ferencz költeményei. — Nemzeti színműtár, Obernyik Károl és Vahot Imrétől. — K—i. Tréfa. ō. — Költemények Samarjai Károlytól. — Visszapillantás.

CSÁSZÁR FERENCZ KÖLTEMÉNYEI;

bővített kiadás. Budán, 1846.

Császár Ferencz neve, mint költőé, nem új a' magyar irodalomban, nem ismeretlen azok előtt, kik szépirodalmunk haladását csak a' közelebb lefolyt évtizedben is éber figyelemmel kísérték. Már maga a' tény kielégítő okul szolgálhat nekünk arra, hogy egy ismeretlen író műve megítélésekor sok tekintetben szükséges, jelen esetben azonban legkisebb szemrehányás félelme nélkül mellőzhető bemutatás kellemetlensége alól, bírálatunk olvasói által költőt inkább, mint csekély magunkat fölmentetve higyük. E' hitünket azonban még inkább szilárdítja azon tetszés, melyet Császár, költeményeinek első izbeni kiadásakor aratni szerencsés volt. Felesleges volna tehát bocsánatot kérnünk azért, hogy ezuttal azokat a' kritikába is már bekapott salónias bókokat elhagyni bátorodunk 's mint régi jó ismerősek, egész otthoniassággal ereszkedünk tárgyalásba.

Vannak verselőink között többen, kik nem minden költői tehetség nélkül, de művészi előkészültség szembetűnő hiányával próbálgatják fiatal szárnyaikat 's a' jámbor olvasó türelmét részint szépirodalmi lapokban, részint egész verskötetekben kísértgetik; ezek az ugy nevezett 'nagyreményű' fiatal költők. — Vannak ismét kevesen, kik természetadta tehetségüket kielégítőnek nem hívén arra, hogy elmetermékeik necsak élőkben vessenek nevökre bármi parányi fénysugárt, de emlékeket legalább

pár évvel a' koporsó éjjelén tul is ragyogtassák, mielőtt pályájokra kiléptek, a' valódi költészetnél még lángésznek is elengedhetlen szaktudományokat lelkiismeretesen sajátukká tettek; ezen kevesek egyike Császár, kinek ihletes phantaziája, elnyomottsága daczára is, kitör a' mindennapiság bilincseiből. Ezzel azt akarjuk értetni, hogy Császár lélek-munkássága előttünk, kik tudjuk, milly észcsigázó, milly prosaicum quid a' választótörvényszeki bíraskodás, e' mellett ideje 's mi több, kedve van áldozni a' muzának is, valóban megfoghatatlan. Távol azonban a' ténynek még gondolatától is, mintha mi törvényes pályán szerzett érdemért akarnánk költői koszort nyújtani, miért maga költő is méltán nevetne ki bennünket, — egyes egyedül a' költeményein előmlő, alább részletesen is felmutatandó szépségért helyezzük mi Császárt jobb lantos költőink sorába.

Ennyit az előttünk fekvő költemények szerzőjéről állatánosan; tekintsük magokat a' költeményeket.

Császár költeményei legnagyobb része nem új, de a' tetemes nyelv-, mérték- és rimjavítások, melyeket költő ezen kezeink közt levő második kiadásában tett, némileg új szint kölcsönöznek azoknak. Ezen javításokkal azonban mi meg nem elégszünk. Sok helyen a' nyelvet, mértéket, különösen a' rimeket még most is igen erőszakoltaknak találjuk, 's minthogy költő, meggyőződésünk szerint, nem azon elbizottak közül való, kik europai hírről álmodozván, a' józan kritikára, bármily szigorú legyen is az,

huszonötöt kiáltanak, néhány hibát szerény figyelmeztetésül bátor kodunk itt kijegyezni.

Nyelvhibául rójuk fel az ilyen értelemzavaró erőszakos kifejezéseket: (21 l.) 'Vén Badacsonnak arany szűröttje' — (79 l.) 'Ha öt leányi hübbje hagyja itt' — (22 l.) 'Helikon mese-élt leányit' stb.; továbbá nyelvtani hibául az ilyeneket: (22 l.) 'Nektára öntött hőt dalába a' buja téjoszi énekesnek'; (36 l.) 's ő nyakokba'; (39 l.) 'a' füz megója hős Homályival'; (118 l.) 'vész és vihar csatáz(ik)'; (82 l.) 'Rózsa egy se(m) ment'; (113 l.) 'O! majd ha akkoron se(m) jő atyám' stb. Végül az ilyen hibás szó szerkezetet: (40 l.) 'Lenned magadban itt olly szomorú'; (107 l.) 'szűk tengerünkre bus

Halotti lámpaként

Hint föllegek közül

A' hold rezegve fényt' —

tán természetesebb lenne így:

Bús föllegek közül

Halotti lámpaként

Rezegve hint a' hold

Szűk tengerünkre fényt —? stb.

Nem szeretjük az ilyen döcsögös jambusokat: (7 l.) 'E' versfűzérkét neked szentelem'; (8 l.) 'O élne a' dal 's éltetné nevetemet'; (100 l.) 'Királyom kegyedet'; (102 l.) 'S igazság oda van'; (109 l.) 'A' mátká hűtlen lett' — 'Gályái szét törvék' stb. stb.

Hát az ilyen rimekre miféle panegyrist írunk: (14 l.) pálya — kitéra; hölgyet — kegyeltet; (16 l.) hatott — napot; tánczolásnak — tartományak; (17 l.) cseréle — bére; segite — tette; (18 l.) pályán — árán; (19 l.) csillaga — hajnala; (28 l.) öröm — köny; (38 l.) sohaj — fájdalommal; (46 l.) árnya — mádkárka; mellyel — nemzedékkel; (49 l.) ver — hely; (62 l.) szeretője — fenyűkeresztje; hazája — sugára; (67 l.) áll — illatár; ha foly — messze kor; (76 l.) vérpohárt — szállt; (81 l.) már — rózsaszál; (84 l.) sohaj — vihar; (98 l.) légy — ég; (123 l.) füzér — nem él; (131 l.) vivák ki — elégli' stb. stb.

Tisztelet, becsület, de igazság is, az e' nemű hibákat mi senki fiának sem engedjük el, annál kevésbbé Császárnak, kinek éles műbirói tollát is van szerencsénk ismerni. Hja! — felelné erre költő — mit nem tesz az atyai szeretet?!

De vessünk pár éles pillanatot költő műveinek szellemére is; mutassuk ki — mert ez szinte bírálói tisztunkhez tartozik — a' szépségeket, mik nélkül, örömmel valljuk meg, költő szépszámu versei között igen keveset találtunk.

Az 'ajánlat' föliratu, melly Guzmics Izidor 'dicsőült árnya'hoz hálaihletes kebelből fölmerült, de minden anyagságtól ment érzelmeit tükrözi elő költőnek, irányadó fénypontul áll szemeink előtt; ama gyöngéd szenvedélytelen sorok:

'Te bátorítál, lantot hogy ragadjak,
Midőn szívemnek édes vágya kél:
Dalt zengedezni a' bús honfiaknak,
Könyezve a' hon gyászemlékinél,

Dalokba füzni gyöngé szűz szerelmét,
Megcsalt reményit, bűját, bánatát,
Kitárni ennen szívem gerjedelmét,
Dalolni élet alkony 's hajnalát,"

ha az egész könyvet át nem olvasnók is, előre bizonyossá tesznek minket arról, hogy költő subjectivitas mezején gyűjtött számunkra virágokat; azokat tehát mint olyanokat kell tekintenünk.

'Dalok, Odák, Alagya, Románczok stb.' czím alatt számszerint 34 költeményt olvasunk. Megkezdí e' rovatot (11 l.) 'Uj évnapiján 1845.' föliratu főnséges, de nem dagályos eszmékkel rakott óda. Kifejezésünk értelmeül e' helytt egyszer mindenkorra megjegyezzük, hogy mi eszmeileg 'főnséges' alatt költőnek a' tárgy méltóságához nemcsak illő, de azt emelve lelkesítő 's egyszerűen előadott magas gondolatait, 'dagályos' alatt a' kiemelendő tárgy egyik oldalát sem világosító, törpe vagy épen üres erőnélküli gondolatok ragyogó szópompában öltöztetését értjük. Maga már az Istennek nagy gondolata is elragadó, hátha még költőnek ez örök eszméből

kisugárzott méltóságos gondolatait 's erődös kitételeit olvassuk, milyenek:

Az ég 's föld sarkait
Mikép szélüzte porszemet
Tartják fen ujjaid.

Megdördül villámok között
Haragra gyult szavad
'S befutva a' menny íveit
Megreng kelet, nyugat' stb.

lehetlen, hogy keblünk ne magasztosuljon 's költővel, mint lelkes honfiak, így ne kiáltunk föl:

„Adj a' Magyaroknak, Istenünk!
Erődös életet,
Hogy kezdjen, sok borús után
Derültebb éveket!”

Ha szépízlést 's erkölcsöt nem sértő tárgy, ennek a' legérdekesebb oldalról fölfogása, nemes és magasztos eszmékkel világított, szenvedélyes vagy szenvedélytől megtisztult kebelhangon előadása, egyszerű teljes nyelv, nem üres szópompá, kerekded egészet alkotó, nem zilált, bevégzetlen, tehát iránytalan gondolatok emelkedése az, mit széptanilag odai kelléknek nevezünk: akkor, a' nélkül, hogy parányiságunknak aesthetikai csálhatlanságot vakmerősködnénk tulajdonítani, bátran kimondhatjuk, mikép költőnek nemcsak 'Uj év napján,' de 'Pályakép' (14 l.), 'Hazámhoz' (27 l.), 'Jóslat' (49 l.), 'Temetőben' (55 l.), 'Egy év' (58 l.) 's 'Kórágyon' (92 l.) című ész - 's szívhez hangzó magas odái is kielégítik széptani igényeinket, annyira, hogy különösen a' 'Pályakép' fölíratu, erő, teljesség, philosophi magas gondolatok 's ezek merész fellengése tekintében méltó, versenytársa a' külföld e' nembeni remekebb műveinek. Jellemezne bár a' görög-római mértéken irt, egyébiránt nem minden szépség nélküli odákat is hasonló eszmefőnség 's lélekmelegség!

Dalairól költőnek általánosan annyit mondhatunk, hogy azok — ide értve a' Matrózdalokat is — egy a' zajongó szenvedelmektől már megtisztult kebel érzelmeinek gyöngéd hangjai; érzélgőséget, mitől lantos költőnek óvakodnia kell, ha az 'Esengés' (23 l.), 'Emmához'

(37 l.) címűeket kiveszszük, egyetlen egyben sem találunk. Eszmetisztaságra, lyrai emelkedés - 's melegségre nézve kitünőbbek: 'Saroltához' (66 l.), 'Csere' (73 l.), 'Szüretdal' (75 l.), melyet hogy az előbbieket fölött erő 's teljesség is jellemznek, mutatja minden sora, főleg e' két utolsó versszak:

„Ittak ök; igyunk mi is! Még
Nincs kiküzdve a csata,
Harczban áll a honfiakkal
A' sötétség rút hada.
Kopja nem kell e' csatában,
Lángaczel itt — szív meg ész;
Száll reánk is hír, dicsőség
Ellenünk ha szétenyész.

Fel, barátim! a' kupával,
Lángfolyam forr gyöngyiben,
Hadd teremtsen tetterőt a'
Lágy utódok vériben!
Fel, barátim! és ha gondunk
Nagy, miként a' Badacson:
Nyelje el, hisz semmi dolga
'S még nagyobb a' Balaton.” —

Hasonló erő 's érzelmmélység érdekcsitlik a' Matrózdalok mindegyikét. Ha midzáltal valaki kérdené: melyik azok közül a' leglyraibb: úgy a' 'Matrózleányka' (111 l.), és 'Bucsúdál' (126 l.) közt alig tudnánk különbséget tenni.

Elegia, vagy mint költő akarja, a' laggya' (műszó?) költeménynemhez véljük sorozhatónak: a' 'Föltétel' (30 l.), 'Száműzött szerelem' (64 l.), 'Barátnémhoz' (71 l.), 'Straniéra sirján' (83 l.) fölíratu darabokat. — Boileau, költészete második énekében így szól az elegiáról:

„D'un ton un peu plus haut, mais pourtant
sans audace
La plaintive Elégie, en longshabits de deuil
Sait, les cheveux épars, gémir sur un cer-
cuil,
Elle peint des amans la joie et la tristesse,
Flatte menace, irrite, apaise une maitresse.
Il faut que le coeur seul parle dans l' Ele-
gie.”

Ha e' sorok értelme, mint az elegia kel-
lekre vonatkozó rövid, de jelentékeny
szabály költészetünkben is elfogadható:
akkor öngyengességünk legyezgetése vét-
ke nélkül, költő 'Straniéra sirján' című
elegiáját szépnek, többi e' nemű költe-

ményeit sok részben kielégítőknök nyilatkoztathatjuk.

Költő művei első osztályában találunk két románczot, egy balladát, 's egy irodalmunkban már ritkaságaért is érdekes paramythiát. — A' Nefelejts' (39 l.) és Rózsa' (80 l.) főiratu románczok ellen, mint mellyeket tárgyaknál fogva is eszmei gyöngédség, szerkezetökre kerekdedség, előadásukra nézve tiszta folyékony nyelv bélyegez, semmi kifogásunk; de a' „Mátyás király igazsága“ (94 l.) czimű balladából, mellynek szövénye, sebes folyékonysága, balladai hangulata különben kielégítő, mint balladából, eme fölösleges 's a' mi egységének sem keveset ártó, a' mellett satyrai hangú strophákat:

„Mátyás királyról szól ma is
A' monda hangosan:
„Meghalt Mátyás király, a' jog
'S igazság oda van!“ —

De olly jogot, mint Bánffynak
Mátyás szolgáltatót
Jogtisztelő király soha —
Csak zsarnok mondhatott!“

egyetlen egy szóig szerettük volna kihagyatni. — Gyönyörű tanköltemény az „Egy rózsza életéből“ (87 l.) czimű paramythia, mellyben „a' rózsafának fésző bimbaja 's a' kert lepéje“ sors vihara által megszakasztott első szerelmünk örökre enyhithetlen kínait tüntetik föl. Egyszerű szövénye, természetes költői képek 's az egészen átáradó eszmegazdagság elhitetik velünk, mikép e' paramythia legművészibb darabja költőnek.

A' 131-dik laptól a' 180-ikig minden lapon egy-egy sonett áll. E' sajátos alaku költeménynemet, talán azért, hogy némelly satyricusaiak veszett nevét költötték, vagy hihetőbben a' költői 's művészi tehetségnek, mit a' sonett igényel, hiánya miatt, versíróink nem igen kedvelik. Annyival dicséretre méltóbbak tehát egyéb jeles művei fölött költő sonettai, minél nehezebb föladat valamelly szép gondolatot költői 's művészi erővel megragadó élökképpé teremteni 's minél parlagabb irodalmi mezőnk ezen osztálya. Pedig ha nem csalódunk, jobb író-

ink közt Császár az, ki a' sonett muzájának eddigelé legtöbbet áldozott. Költő sonettai egyébiránt nem szorulnak egyéni dicséretünkre, annál kevésbbé arra, hogy az azok mindegyikén előmlő szépségeket, aesthetikai szempontból részletesen kimutogassuk, először azért, mivel mennyire ugyan mi tudjuk, olvasó közönségünk Császárt, mint költőt, különösen sonettéiért kedveli, tehát a' részrehajlatlan bírálatnak, melly már rég kimondatott, mi csak ismétlői fogvánk lenni; másodszor azért, mivel költészetkedvelők előtt sokkal ismeretesebbek a' sonett kül 's bel kellékeire vonatkozó egykét széptani szabályok, mintsem ez utóbbiak e' helyt csak megemlítésével is unalmat okozni czélunk lehetne. Annyit azonban hízegés nélkül vallunk meg, mikép költő alakíság által korlátolt sonetteiben mi ép azon sasróptű lélekkel 's melegérműséggel találkoztunk, melyekkel főnebb lyrája szabadabb hurjait jellemeztük. Igazolja állításunkat a következő két sonett:

B. JULIAHOZ (133 l.)

„Ne, oh ne olvass verset, Júlia!
Mert hátha bűt és szűkint énekelne,
Avagy szerelmi kéjeket lehelne
Dalába, e lant megszentelt fia?

Vagy elragadván lelkét Hunnia,
Lángérezetével égbe föllebegne,
És ihletéssel arról zengedezne:
Mint hal honáért a' hős dalia?

'S te majd epednél, búját érzened
A' fájdalommal küzdő lant fiának,
'S együtt könyeznél sorsán a' hazának.

És a' könyártól bimbóként feselne
Virágra kebled szunnyadó szerelme,
— 'S a' nyílt virágban szűdet vesztenéd!“

BYRON (144 l.)

„Kebled — zajongó tenger habjai,
Hol szűviharban hullámok csataznak,
'S viharveszély közt gyöngyöket halásznak
A' vakmerő ész büszke karjai.

Dalod — szeleknek vad zugalmái,
Hol angyalokkal daemonok vitáznak!
Lelked — miként a' föld 's mennyalkotásnak
Harmoniátlan zsenge napjai.

Örvény szived, mint üdv 's kínalkotóké,
Fölötte lelked, mint létangyala
Lángpallosával bátran leng vala.

Élted — miként a' vészről hányt hajóké;
Magad te — rejtvény, egy villámsugár.....
Ki az, ki tudná: hol kél 's merre száll?"

Ki nem látja az előbbi sonett két első versszakában, művésszi előadását a' dal megszentelt tárgyainak; a' végversszakokban, melyek a' fögondolathoz: „Ne, oh ne olvass verset, Júlia!" 's az első strophák, szelid hangjaihoz olly lélektanilag viszonylanak, a' szép eszményi képet, mit e' sorok festenek:

„És a' könyártól bimbóként feselne
Virágra, kebled szunnyadó szerelme
— 'S a' nyílt virágban szünet vesztenéd!"

Sonettekben van előadva egy political tárgy, az adó Zalában 1843. 'Szép humoru, sehöl aljasságig nem ereszkedő életkép, verselése könnyű, tiszta, szabatos. A' tizenkét kép közül legérdekesebb a' hetedik (181 l.), melyben láthatni, hogy a' sokszáju és sokkezű nyers erő kifog a' bölcseségen.

Mulattató olvasmány a' 'Magyar kritikus' (187 l.) is, melly a' kritikával összefüggő kellemetlenségeket kedélyes hangon adja elő; hanem mi mégsem mondunk ament a' különben kedves életkép végsoraira, mik szerint a' kritikus

„A' mint magára hagyott,
Bezárja ajtaját legott ...
Fekszik ruganyzott pamlagán,
Kinéz az éjbe ablakán:
'S átkozza váltig a' napot,
A' mellyben irt bírálatot
Először; és tesz szent hitet,
Hogy nem mond több ítéletet,
Teremne bár még annyi gyom
Mezőiden, oh árva hon!" —

nem mondunk pedig ament azon esetben, ha költő által, kit mi avatottabb műbiráink egyikének ismerünk, e' sorok mint egyéni határozat mondatnak ki; oh, mert szegény irodalmunk jelenleg is érzi a' műkertészek részvétlenségét, hanyagságát, de részünkről sem esnék jól Császárban a' műphilosophot elvesztettnek tudni.

Az enléksorok mindegyikének megvan saját költői érdeme; kitünőbbnek találtuk azonban természetes képei — 's gyöngéd eszméiért a' VI-dik számot (208 l.).

Epigrammok közt: 'Egy leánykahoz' (216 l.), 'Ilmához' (222 l.), 'Egy eredeti magyar íróra' (224 l.) 's 'Versfaragó' (225 l.) véleményünk szerint legeltaláltabbak.

Leveleiről költőnek hizelgés nélkül merjük kimondani, mikép azok a' magyar irodalom kitünőbb műveihez tartoznak. Nem a' napjainkban annyira lábrakapott egymást magasztalató complimentek ezek, de személyes érdektől ment, tiszta kifolyásai a' legőszintébb philosophi léleknek, telvék magas gondolatokkal, meleg érzelmekkel. Igazolják állításunkat 's tükrözzék elő költő szellemét az I. számú 'Barátomhoz' (229 l.) föliratu levélnek következő sorai:

„Igy láttam én e' bájós tüneményt,
Igy, oh barátom, néhány percz előtt;
És felsohajtékh meghatott kebellem:
'Isten! hatalmas földön és az égen,
Ki egy szavaddal hoztad létre a'
Világ csodáit semmiből, mi bölcsen
Vezérel ujjod mindent! ... Im, midőn
A' tél, előlve a' természetet,
Bájit halálos sirba ringatá,
Midőn nyugodni száll alá a' nap,
'S nyomán enyészni látszik minden élet:
Nyugtával ünnep támad 's alkotó
Karod hatalmát fennen hirdetik
Kelet 's nyugatnak bíborral szegett
Felhői, hérczi a' mennyet verő
Havasnak, a' mély völgyek bús homályi,
A' szirtes erdők zöldelő fenyői,
'S a' tiszta égnek millió világi! .....
Örök hatalmas! oh deríts viszont
Fényt a' hazára, széljeláradót
A' Karpatoknak hosszú láncsorától,
A' merre habja foly Dunánk - 's Tiszánknak!
Dicsőt, mikép a' napnak lángsugára;
'S tartóst, mikép szent szódnak nagy műve,
E' nagy világ! Oh add: szeresse egymást
A' nép e' földön, jó és balviszonyban;
Szeresse azt, kit trónra ültetének
Elhunyt apái, 's mit vérrel szereztek,
A' hont, szeresse tetteiben és ígében" stb.

E' buzgó sohaj után, mit Fiumében egy napalkonyatkor a' természet nagyszerűsége emelt ki költő lelkéből, képzete egy ideig az öröktitku jövő fátyolos arcán mereng, majd ledesztén visszaszáll a' jelenhez, e' sorokban:

„Éljük, barátom, éljük a' jelent!
A' csak fakadni kezdő rózsabimbót
Keblünkre tüzni jer, siess! mire

Kelyhét kitarja, tán már nem vagyunk! ....
 Jelen miénk csak; mért busitsón a'
 Kétes jövőnd szerfelett, 's miért
 Emléke annak, a' mi elhaladt? ....
 Sötét lepellel vonta be jövőnket
 Bölcs alkotónknak jóltevő keze :
 Titkába jutni hasztalan sovárgunk.
 'S a' multat, Endre ? .... Oh nem képes azt
 Az isteneknek minden alkotó
 Hatalma többé visszatereíteni !" —

E' szép gondolatok olvasásakor kinek
 nem jönnek itt emlékezetébe a' halhatatlan
 Horác e' sorai :

„Quidsit futurum cras, fuge quaerere, et
 Quem fors dierum, cumque dabit lucro
 Adpone“ (LI. O. 9.) ; ismét: „et spatio brevi
 Spem longam reseces; dum loquimur, fugerit invida
 Aetas: carpe diem, quam minimum credula
 postero (LI. O. 11.).

A' három végsorban levő magas eszme
 mennyire összeüt Pindar ama mély gondolatával:

„..... τῶν δὲ πεπραγμένων,
 Ἐν, δικα τε καὶ παρὰ δίκαν,
 Αποκρίτων οὐδ' ἂν
 Χρόνος ὁ πάντων πατήρ
 Δύναιτο δέξιεν ἐργῶν τέλος“ (Olymp. II.)

De rendkívül hosszasaknak kellene lennünk 's e' levelek minden sorait bizonyságul kellene idéznünk, ha az olvasónak mind azon szépségeket, mellyekkel e' levelek egyike úgy, mint másika el-árasztva van, ki akarnók jelölni. Mi ezen októl indítatva egyfelől, tartva másfelől attól is, hogy e' levelek olvasóit, ha netalán költőnek a' megelégedésről, halhatatlanságról, honszereléről, léleknyugalomról 'stb. melegen 's valósággal ihletes hangon előadott gondolatai lélektani szempontból fejtegetésébe bocsátkozunk, megfosztandjuk az élelmentől, mit e' művek egészben olvasása nyújt: azon szives kérelemmel tesszük le bírálói tollunkat, hogy költő szándékáról, mellyet utolsó levelében

„Nem szólalánd meg többé kobzom és
 Ajkam dalokra többé nem fakad“
 (284 l.) sorai által nyilvánít, végképen lemondván, ragadja meg újra a' kobzot, mellynek hurjairól olly szép ódák, dalok, sonettek 's mindenek fölött olly érzemény- 's gondolatteljes költői levelek hangzottak!

B. Gy.

NEMZETI SZINMŰTÁR.

Szerkeszti Obernyik Károly és Vahot Imre.
 Ildik füzet három vigjátékkal egy egy felvonásban, Vahot Imrétől, u. m. a) Éljen a honi! b) Sorsjáték. c) Találkozás az Orczykertenben. Egy füzet ára 40 kr. p. p. Pest 1845. nyomtatott Landerer és Heckenastnál.

Az első vigjátékban a' nemes védegyleti eszme van szinpadra hozva, 's csupán ez, mi annak életet ad, mert különben igen egyszerű, 's drámai érdek, sőt egyes elmésségek tekintetében is szegény kis vigjáték. Baláry gróf a' külföldieskedés kórságában szenved, neje ellenben lelkes honleány, ki hazai kartont visel, 's érzelmeit a' 8-ik jelenésben, mondhatnók, egy kicsit tulságosan is, így fejezi ki: „Szívem szinte sir örömében, mióta belföldi kelme által födőztetik. Oh, milly kéjt éreztem magamban, midőn levetém testemről a' külföld czifra rongyait, mellyeknek minden szála csak nyomorult hazám könyeitől fénylett, 's helyettök legelőször bevém magamra az egyszerű, de magyar szöveget! Oh, mintha minden szála hálásan akarta volna megcsókolni testemet, — mintha minden szálán a' magyar éltét, sorsát látnám függeni! oh, én talán megörlődnék, ha ismét idegen kelme alá kellene rejtennem magamat!“ — Klotild, a' ház rokona, kit Magyarai előkelő nemes akar feleségül venni, bátyjával a' gróffal tart 's ehez hasonlít a' magyart kicsinylő, megvető érzelmekben. Magyarai szereti Klotildot, de még jobban hazáját, 's mielőtt nőül venné, ki akarja gyógyítani. — A' gróf tehát és Klotild, egy részről, 's Magyarai és a' grófné más részről hazafiság 's izlés dolgában ellentétcskákat képeznek a' háznál, mellyeket azonban a' szerelem összeköt. — Minthogy Magyarai és a' grófné, szellemi rokonságuknál fogva, örömet társalognak egymással: mind a' gróf, mind Klotild némi feltést érez, melly azonban a' bűnösök javulására elegendőkép fel nem használtatik. Végre a' gróf valódi champagnei, illatos havannahi szivar 's

Körmösné földhöz ragadt lelkü házaspár leányát Babetkát Zsiga, az irnok 's Körmösy testvérének fia, szereti, 's vele, a' közel rokonság daczára, ugyancsak csókolódik. Ezen rajt kaptván, a' háztól elüzetik. — Zsiga bátyja Albert azon hirt hozza, hogy Zsiga megnyerte a' bécsi sorsjátékot; előáll egy idegen, mint bécsi kereskedő, ki a' kihuzott számokat hozta magával 's Zsigát Bécsbe akarja vinni. Körmösy, az edzett, tapasztalt vén róka, azonnal elhiszi a' költeményt, 's most már Zsigát erővel vejévé akarja tenni, 's hogy ez Bécsbe el ne menjen, neki adja leányát 's kiházásitási pénz fejében, kötelezvény nélkül, 12,000 forintot, min magának azonnal házat vegyen. Ez ekkint rendbe hozatván, a' hazudság kisül, Körmösy pénze veszte van, azonban leányát mégsem adná Zsiganak, ha az idegen, ki nem bécsi, hanem kolosvári kereskedő 's Albert és Zsiga néhai atyjának jó barátja, fenyegetéssel nem kényszeritené, hogy különben gázságait felfedezze.

Látszik, hogy szerző, ki már jobb dolgokat irt, a' nemzeti színműtár ezen füzeté által drámai irodalmunknak nem nagy nyereséget ajándékozott. — A' mi e' művekben dicséretes, körülbelől ez: tiszta nyelv, könnyűség, 's az első vigjátékokskában nemes hazafui érzelem, miről szerző ugyis ismeretes; ellenben nincs azokban semmi új, nincs, az elsőt kivéve, semmi irány és tanúság, általában nincs érdekes bonyolódás 's elmésség, melly irány 's tartalmasság hiányát pótolná.

K — i.

EGY KIS TRÉFA.

„Meglelte a' zsák a' foltját!“
E' munka is bírálját.

A' magyarok Éjszakaamerikában.

Színjáték 3 szakaszban. Irta és Gyöngyös városában, egy keresztény halotti kamara létesítésére szentelő Eliássy István, herczeg Eszterházy-ház bujái urad. neogr. hevesi kerül. Főügyész 's több nemes vármegyék táblabírája. (Az isten éltesse!) Egerben 1845. Az érseki lyceum betűivel. — Ára? —

A' magyar közönség, csak midőn már a' sir röge borult legjobb dráma költőjé-

nek hamvaira, kezdé ismerni 's méltányolni Katona József szellemét. Többnyire ez volt sorsa hazánkban a' tehetségnek. És ezért nem ismeretes az irodalom országában az Eliássy István név is — és azon ok miatt, hogy vele most először találkozunk azon téren, mellyen olly iszonyuan akará magát halhatlaniítani a' halál hirneves dallosa — Irnesi Homonnay István uram. — De mert csak a' sirnál fakad fel a' méltánylat virága, mégsem kívánhatjuk, hogy szerzőt is dicsőülteink között említsük; sőt éljen a' táblabíró ur, öröme az azon felekezethez, mellynek érdekében férczelte össze a' jelen színművet, és öröme mostoha anyjának Melpomenének. A' jelen színmű ugyanis a' conservatív párt érdekében játszik a' föld négy részében, 's hogy nem az ötödikben is, az nem a' mi hibánk; pedig mi tanúságos lett volna hazánkfiával a' Känguruhk és Kasuarok hazájában találkozni! de sz. ezuttal megelégedett a' négy földrészszel; azonban geniealitásától méltán várhatunk olly műt, melly a' holdvilágban fog agitálni, természetesen az említett párt érdekében. Sz. művét „kis műnek“ nevezi, és e' kis műben „a' politikai élet jelenkorát“ kívánja „elevenen ábrázolni“, — „mint rombolja le — t. i. — ember az általa szerkesztett művet, 's mint emésztí maga magát nemzet 's a' t.“, — és mindezt három rövid szakaszban, mellynek több jelenete statistikai ismeretek terjesztésében 's a' védegyelet 's a' „történeti könyvtár“ népszerűltetésében izzasztja üstökét, a' színmű irányának könnyebb felfogása végett, több jelenethez apró jegyzeteket mellékelvén, melyekben az 1843—1844-ik évi országgyűlés, az o. gyűlési ifjuság, Bajza, mint a' történeti könyvtár kiadója, Sue, Strausz, Jézus életírója, általában a' szabadelvű felekezet atyailag megleckéztetik. Azonban szerzőt „e' kisded művének“ é d e s H a z á j a' szemei e l é b e bocsájtásakor“ nem egyedül ez, hanem két fő (szem) pont vezérlé: „első az; hogy az emberiségnek — halandó állapotaiban az esetleges eny-

sz et ellen óvó eszközt a' parányiságához képest szerezzen" (következik az elevenen eltemetett kétségbeesésének szívfacsaró leírása 's a' halotti kamara megemlézése, e' színmű tiszta jövedelmének — melly igen csekély lesz — e' célra felajánlásával); „másik vezérpont — pedig — a' tiszta hitvallás hatalmának fénypontja“, tehát jól értjük meg: a' tiszta hitvallás hatalmának fénypontja vezérpontja a' t. táblabíró urnak, melly fénypontot „mindenkor, mindenben és mindenütt kitűzött elveül esküvé és (halljuk!) mint az orvosszerbe rejtett életet—üdvet nyújtani embertársainak; meg levén győzöttetve (tángyöződve, tiszta táblabíró ur?), hogy míg e' nagy mindenség kerekében (mindenség kereké! nem rossz) — tehát, hogy míg e' nagy mindenség kerekében lakó emberek közül csak ketten is élvezik a' „Teremtő“ csuda művének jótékonyágát, kénytelenek vagyunk megvallani, hogy pusztá emberi magány (solitudo, mert magán = privat) törvények társas életet nem képesek fentartani“, és — hogy a' hitvallás örjögő elleneinek botor elve önmagok okozta rendetlen zavarában semmisül meg. Mind ebből több tanúságot merithet a' nyájas olvasó: 1) hogy sz. parányi ereje ismeretében óvó eszközt kívánt szerezni az enyészet ellen, miből 2) azon tanúságot merithetjük, hogy egy táblabíró még az enyészettel is szembe szállhat, bár mit állítsanak is az universalis geniek ellenei, kik megjövendölék, hogy nem sokára a' táblabíroság is olly avas antiquitas leend, a' millyen mai időnkben a' Zopf; 3) nem lehet kegyelet nélkül érintenünk sz. színművének azon fényoldalát, minél fogva általa „üdvet nyújt embertársainak“, köszönjük szépen ez üdvet, de minket bizony nem üdvezt; negyedik tanúságul végre jegyezzük meg: miként szép Isten adománya a' szerénység, 's hogy drámáirónál egyik mellőzhetlen tulajdon a' nyelv tudása is.

Akaratunk ellen hosszasan ismertettük sz. előszavát, de miután ebbe a'

szerző thíró politikai hitvallását tette le, szükség volt előbb ismernünk azon elveket, mellyek a' mű írásánál irányul szolgáltak.

Nem tudjuk, sz. mint drámáiró, a' görög iskolát követi-e, vagy a' keresztényt, miután nemcsak az emberi indulatokat, hanem az elméket is cselekvényül lépteti fel; annyi azonban bizonyos, miként sz. eredetiséget hajhászott e' műben ugyanarra, hogy a' két első szakasz minden jelenete Kotzebue „hiperboreiser Esel“-jére emlékeztettek. Értsük meg egymást; Kotzebue, mint tudva van, híres szamarában a' német Athenaeistákat kívánta nevéssé tenni állításaik 's tanaik ferde idézgetésével, így tön a' thíró ur is jelen éjszakamerikai bogaraival, a' hol lehet üstökénél fogva rángatva elő (természetes, hogy ügyesen) a' „történeti könyvtár“ több állítását 's az ellenzék eljárásait. Kár volt szerzőnek Kotzebue „Eseljét“ olvasgatni; mert ez annyira impregnálta a' thíró elméjét, hogy akaratlan esett az utánzás vétkébe. Azonban most, midőn az irányirodalom annyira lábra kapott, 's íróink nevesbjei nem állják a' külföld jelesb íróit utánozni: sz. e' vétke megbocsátható volna, ha a' szakaszok felosztása nem nyújtana sz. kombinációja- és itélő tehetségéről szomorú tanúságot. A' harmadik szakasz ugyanis tizenöt évvel játszik később, mint a' két első, ezekben pedig a' két év előtt megkezdett „történeti könyvtár“ tételei gunyoltatnak ki, az alig két éves védegyelet ellen történnek felszólások, buktattatik meg az adó ügye 's leczkéztetik meg az 1843 — 1844-iki országgyűlés. A' harmadik szakaszt tehát, miután az érintett események óta 15 év még el nem mult, csak mint törtenődöt kell tekintenünk, és t. Éliássy István uramban a' magyar látnokot, ki megjövendölé, mikép 15 év múlva is leend New-Yorkban rabszolga-vásár, 's a' tunisi bejel a' francia nép nem fog tartani, miután „népe sok borsót tör (értsd: törni fog) orra alá a' büszke fajnak. És (mert itt még nem áll meg a' proféta és

tíró) ha ki fogna kelni harcra vele (nem Eliással, hanem a' Beijel) „majd meglátja a' hiu nép, mint hull el előtte, mint a' gyáva légy.“ — Bocsinatot kell kérnünk a' t. szerzőtől, de ha ez mind így fogna is megtörténni, mint a' 39-ik jelenésben írva van (a' szerző jelen művét 63 jelenésre osztá fel): a' l é g y azért mégsem g y á v a, mert ő bizony még a' tunisi bei orrára is rá mer — szállni. De ne fosszuk meg tovább a' nyájas olvasót a' színjáték tartalma ismeretétől, hogy aztán meggyőződhessek, miként a' jelen dráma, akkor, midőn Zoriáda és Valdráf íratott, méltó helyt foglalt volna el a' csörgő kigyó és a' „Rózsaszínű lélek“ mellett.

Szigethváry főnemes Gyula fia mellett Smidt nevű nevelőt tart; ez áltanokat és vallástalanságot csepegtet a' gyermekbe 's részére magát az atyát is megnyeri. Szigethváry neje Erzsébeth szörnyedve tapasztalja, hogy fia nem tudja, mi az Isten (jegyezzük meg — a' történet kora a' mi korunk) 's férjével hosszas vitát kezd a' nevelő rendszere ellen 's olvasmányul ajánlja a Religio és Nev. 1843. évi folyamában (tehát nem 15 év előtt) megjelent szombathelyi leveleket. Bizony kár, hogy egyszersmind a' praenumeratiót nem ajánlja. A' vita Smidttel folytattatik, mely közben Sue bolygó zsidója rabló zsidónak nevezetik. De a' nevelő nem az az ember, kit egy nő megrendítsen elveiben, ennél fogva, hogy a' család „szabad gondolkozási eszméi a' vallás sűrű fátyolával elfedve 's világosságot nem láttatva, a' kor szellemével haladni képes ne legyen“ (jegyezzük meg, e' kivonattal Borsod kap egy döfést, miután, a' sz. jegyzetkéje szerint, az idézett szavak a' borsodi 1841-diki levélből valók), hosszas beszéd után rá bírja Szigethváryt, hogy Éjszakamerikába utazzanak, Erzsébeth, a' lelkes meséit hallgatandó, honn hagyatván. — Sz. a' 4ik jelenés végén igen merész és vétkes doctrinát tanít: ugyanis Smidt azon hiszemét, mikép „ha így haladunk: egy század, és a' tőkély pontján áll az ember 's az Isten és vallás fogalmáról meséket

színpadon játsza (sz. szerint: j á t t z a) el a' késő maradék“ stb. „a' világiaknak czélba vett népnevelésbeni közvetlen befolyása“ eredményének állítja magyarázó jegyzetkéjében. Ha a' jelen mű komolyabb bírálatot érdemelne, tán bővebben szólanék e' jegyzetkéhez, de most és illy bírálatban elég legyen megjegyeznem, miként sz. drámai talentumának illy tündöklő jelét csak a' jelen rendszer mellett adhatta, midőn a' világiaknak a' népnevelésben csak csekély befolyásuk van. — De folytassuk. Míg Szigethváry nejét elutazásáról értesíti, 4 iparlovag rohan elő, kik Smidt panasza után az, „eszélősködő“ Erzsébethnek macskazenét terveznek; Smidt azonban, a' vallástalan, a' demagog nevelő, egy conservatív beszéddel áll elő, élesen róva meg a' reformügyeknél célt tévesztő ellenzékelt, a' lármázó országgyűlési ifjúságot és az egyház embereinek megtámadásait. És a' magyarázó jegyzetkéből halljuk, mikép „az 1843/4 országgyűlés korszaka volt a' lelármázott magyar clerus tudományos életének arany százada.“ Ah! mit mond maga hamis! Láthatjuk, hogy e' színű nem kezdi meg a' dramaköltészet aranykorát. — Erzsébeth rimánkodik, ő is elmeget Éjszakamerikába, de elebb a' gyűlést várják be, mellyen a' védegyelet kérdése fordul elő 's mellyre Vidor (az iparlovagok egyike) 500 kortest hoz be. A' gyűlésen az elnök, ki „a' közadó aránylagos kivetését és a' jövő évbeni közszükségek fedezéséről leendő czélszerű intézkedést tüzi ki mindennek előtt tanácskozás tárgyául,“ ki nem hallgattatván, iszonyú ordítózással között az iparlovagok kezdenek egymásután szónokolni az elnöki önkény ellen 's a' védegyelet mellett, melly szónoklatokra az országgyűlési hallgatóság modorának utánzása után czáfolólag Elmésy tíró szólal fel (he, he! alkalmasint önmagát személyesít sz. Elmésyben, legalább az argumentek igen azt mutatják), 's többi büne közt azt is szemére veti az 1843-ik országgyűlésnek, hogy a' 13ik t. cz. által a' váltók erejét törülte el. Ha nem csa-

lódunk, a' 13. t. cz. a' Hrabovszkyféle alapítványról szól, és nem a' váltókról. Bizony bizony, Elmésy tbiró úr jobban megnézhetné a' törvényt, főkép ha anynyi uradalom kerületi főügyészei! No de azért, hogy valaki a' törvényeket nem ismeri, még lehet jó drámairó. Azonban lássuk, t. Éliássy tbiró úr, fantasiájának sz. éliási röptében, mit hagyott hátra bámuló hiveinek? A' magyarokat Éjszak-amerikában; kik oda csak miután a' kortesek elébb Szigethváryt, mert az elnöki sorozat mellett szólalt fel, főbe ütik, 's népszerűsége elveszett, jutnak, elébb hosszú utat tévén 's borzasztó kalandokon menvén keresztül. Ugyanis a' 22ik jelenésben már Pesten, a' 23. a' gőzhajón, a' 24ben Bécsben, a' 27-ben Londonban 's a' 30dikban a' tengeren találkozzunk t. hontársainkkal, 's bámulandó sz. azon genialitása, minélfogva rövid néhány sorban és e' néhány sorból álló jelenetekben hű képét bírja adni az említett városoknak, mindenütt érdekesben bonyolítván a' történetet, 's jellemző vonásokkal motiválván az egészt; így p. o. Erzséb. unja a' pesti bérkocsisok gombaságát, Szigethváry a' pinczerek szemtelenségét, — Erzsébeth a' zsebelők vakmerőségét, Szigethváry a' népsepredekét, 's e' jelenetből tudjuk meg, miként utasaink időkimelésből utjukba ejtendik Turint és Majlandot is, de mi velők Bécsben találkozunk legközelebb, hol Vidor, utilevele nem lévén, minden protestációja mellett is a' I. 9-usra, bevitetik, Smidtnek a' bevinni szándokolt dohányért 200 ezüst forintot kellvén fizetni. Így mint motiváló cselekvényt jegyezzük fel Jean az inas jelentését Bécsben, hogy a' gőzköcsi indul, 's a' két sorból álló 29ik jelenést, hol sietésre intetnek hazánkfiai, mert a' vitorlák felhuzatvák 'sat. — Oh, de minek, minek mentek a' tengerre a' szerencsétlenek! iszonyu orkán ragadja a' bőszi hullámokon a' gyenge hajót, „a' látvány borzasztó, ég és víz, más semmi, mintha a' világ kezdete volna.“ (Tehát a' világ kezdetén nem vala egyéb, mint víz és ég, vagy a' világ kezdetén volt már ég és víz.) A' hajókapitány kétség-

beesik, ordit: Imádkozzunk!...erre az egyik iparlovag elbődül: „Rettenetes üdö!“ a' másik: „Borzasztó!“ és Smidt nevedő felelemmel jegyzi meg, miként az elemek felháborodtak. Valóban helyes megjegyzés, de ez elég volt, hogy Szigethváry a' jámbor Smidtet nyakon ragadva kérdezze: „No Smidt, van-e Isten?“ de Smidt nem felel, hanem „nevedő kétséggel fejét csapkodja és le-futkos.“ És ez olaj volt a' tüzre; ismét nyakon ragadtatik 's sürgetve kérdeztetik, hogy van-e Isten? és miután Smidt elismeri, hogy van: Szigethváry és az iparlovagok „felkarolják 's kivetik a' gályaablakon.“ Szegény Smidt! hát ez jutalma Istenhez térésednek? Valóban, ha az előzményekben nem találnók fel e' jelenet motívumát, csudálkoznánk e' rögtön fordulat, és ha nem sejténók, hogy Smidt a' gályaablakon lett kivettetésének (melly után még — de már birtokon kívül — kiáltja: „könyörüljetek! légy irgalmas!“) oka hazánkfiaiak általa lett elcsábításuk: hinnók, miként azon megjegyzése: hogy „az elemek felháborodtak“ hozta haragba társait. De mégis jól tették, hogy kidobták, mert a' szélvész rögtön lecsillapult, mint ezt a' 9 sorból álló 33ik jelenet tanusítja. Azonban itt is beteljesült, hogy lementekor dicsérd a' napot, mert alig hogy a' kapitány egy pár szót váltott Erzsébeth gyermekeivel a' 34ik jelenetben, „a' dolgok más irányt öltenek“ — rablók támadják meg a' hajót 's rabságra hurczolják a' kapitányt, Szigethváryt, nejét és gyermekeit; mind ez a' 35. jelenetben drasztice adatik elő ekképen: „Er z s é b e t: Jaj nekem! gyermekeim! (felkaroltatik) Isten! oltalmaz! — G y u l a: Jaj édes anyám! ne báncsatok, ne öljetek meg! — E t e l k a: édes anyám! (el). Er z s é b e t: Férjem, ne engedj! — (el)“ De nincs pardon 's a' 36ik jelenésben már csak 3 személy szomorkodik: Julcsa és Ágnes (Erzséb. nőseledei) és, oh csudák csudája! Smidt, ki széljel tántorogva jelenik meg közvetlenül a' rablók eltűnte után, bár az 52ik jelenésben azt beszéli, hogy a' gályaablakon lett kivettetésakor

„a' hajó vasmacskáját ragadva meg. ez írtóztató állapotban meghuzva magát, napokat töltött ott éhen szomjan.“ Ebből láthatjuk, miként sz. drámájában a' jelenetek közé hetek, napok szorultak; de ezt csak ki kell találnunk, másként nem igazodunk el e' csoda jelenetek között. De szerző ép a' megfoghatatlanságokban tüntete ki magát, mellynek fényes jelét adá Smidt megtéréseben a' 36-ik jelenés végén, hol „kezdődik a' józan hittan diadala a' hitetlenség felett — 's az állhatatosság a' hivatás pontos teljesítésében.“

A' 37-ik jelenés kezd meg a' 15 év múlva játszó 3-ik szakaszt. De rövidek legyünk. Szigetváry és a' hajókapitány Tunisban rabságban sinlenek, míg Erzsébet és fia Achmet név alatt „Ostindiában (Keletindiában). Smidt megszabadítja amazokat, Erzsébetet, kinél egy hatalmas ugrással terem, Tunisból elszöktetvén; Achmet, ki anyjába (kit nem ismert) szerelmes lön, 's hozzá a' kert virágai között zongora mellett (halljuk!) iszonyu verseket énekel, egy „hindu piacon“ eladatván, az ott termett Szigetváry által Solimával (Etelka) 150 forinton (nem mondhatjuk meg: váltóban-e vagy pengő-pénzben?) megvétetik 's velők New-Yorkba siet, a' megszökött Erzsébet néhány jelenés után szinte itt terem, — 's az egymásba szerelmes Achmet és Solimától, kik urok (Szigetváry) számára virágot szednek, pénzt kap, de ő csak kenyeret kér, hogy a' genialis thiró alkalmat nyerhessen megjegyezni, hogy: „ha egykor magyar hon pénzaristocratiára törekedve, ingatlan javait a' veszendő pénzért cserélendi fel, aligha e' sors nem érendi a' néptörzsököt“, azaz, hogy kenyere nem lesz. A' 60-ik jelenésben egy zsidárusnő Erzsébeth Smidttől elszöktetések kapott drága köveit árulván Szigetvárynál, a' belépett Smidt által karon ragadtatik, ki ezt Erzsébethhez vezetvén, mint illik, az utolsó jelenésben az egész család összekerül az illetők mondhatlan örömére, 's Schmidt Istenhez tér „a' diadalmaskodott hitvallás“ még nagyobb

örömére — és a színjátéknak vége — mindnyájunk legnagyobb örömére.

E' lehető legrövidebb kivonatból megítélheti a' nyájas olvasó, hogy van-e szerzőben drámai tehetség? mi azt hisszük, hogy nincs. — De hogy a' mű tömördek botlásai közül még csak egyet jegyezzünk meg, szabadjon kérdésünk: hol olvasta sz. azt, mikép Kelet-Indiában Suleyman Djah a' király? de bocsánat! feledtük, hogy ez 15 év múlva fog így történni. Szegény angolok! Kelet-India felett Suleyman Djah fog uralkodni. — Mi szerző nyelvét és grammatikáját illeti, az szinte méltó a' szinműhez; azonban a' méltányosság kívánja, hogy megjegyezzük, miként egy helyt a' 49d. jelenésben reflexióra, költői gondolatra találunk. „E' virág is olly szép, olly bájoló, de egykor fonyadni kell annak is (szegény). Így vagyunk az élet keservi közt emberek.“ (Biz ugy.) — És mi szép ez: „Istenem, megtagadtalak — balga és z e l (észszel) hódoltam a' természet csalfa ölébe.“ Ölébe hódolt! — Az Isten éltesse a' thiró urat!

U.

KÖLTEMÉNYEK.

Irta Samarjay Károly, Budán, a' m. kir. egyetem betüivel. 1845. Ara 1 for. pp.

Valamint gyéren tűnedeznék fel hazánk és irodalmunk egén a' valódi csillagoknak nevezhető ihletett keblű költők, kik nem hirtűgyből, de érzelmeik lángjától elkapatva, 's bensejök szent sugallatából zengik kedves dalaikat: úgy viszont nekünk is nemcsak méltánylat és becsülés-, sőt kitüntetéssel kell irántok viseltetnünk, miben lassanként csakugyan túl kezdünk lépni a' panaszkodón. A' mint t. i. növekedik jeleseink száma, azon mértékben növekedik az elismerés.

Mi szerzőt tiszta szívvel üdvözljük e' sikamlós pályán, mert füzetéből megismertük, hogy ő hivatással, lelkeséggel bir küzdeni, törni elé a' szép babérokért. Örvendünk, hogy irodalmunk kertje újra egy jeles csemetével gazdagodik, mert szerencsés tüneményei közé jelen füzetet bátran számítom, bár meg-

vannak is — alább elmondandó — gyengéi: szerző érdekében azonban még kissé koráljuk a fellépést, koráljuk pedig azért, mert közönségünk az ifjú költőt még kevésbé ismeri, mint hogy tőle kellő méltánylatot lehetne követelni, mert — mi tagadás benne — a könyv kelendőséget vár. — De térjünk át a füzetke bonczolására.

A' füzet, vagyis inkább költeményei, négy osztályba sorozvák. Az elsöben: 'Dalok', azaz szerzőnek alanyi (subjectiv) tárgyú költeményei foglaltatnak. A' második osztály: 'Vegyes költemények' czímmel tárgyilag (objectiv) darabokat, beszélyeket, regéket, balladákat, ódákat zeng. A' harmadikba sorozott Tövises és epigrammák, hihetőleg az országgyűlési ifjuság által megdicsért 'Apró satírák.' A' negyedik: 'Kelet Istenei' czímű mithológiát tartalmaz.

Első osztály: 'D a l o k.'

Legnagyobb 's legérezhetőbb hibája ez osztály költeményeinek, hogy általában hidegek, nincs bennök erő, melly hevitsen, izgasson; igen könnyű, folyékony a' verselés, de nem tüzes; kerekded a' kivitel, de sok helyen nem a' gondolat. Pedig tudjuk, miként a' költemények főczélja, hogy hevitsenek, buzdítsanak valami jóra, szépre, vagy kedvesen izgassák fel képzetünket némmelty édes érzeteknél; ha a' költeményt e' nélkül tudjuk elolvasni, ha csak elsimul eszméletünk előtt, érezhető benyomás nélkül: akkor az nem felel meg czéljának, melly az érzékek lázítása. Jelen költeményeknek külsejök sima, de nincs beléjük hő indulat lehelve, melly gyujtsa kebleinket. — Vachot Sándor azt mondja:

„Hogy érzelem-virágot
Teremjen a' kebel,
Szükség, hogy azt a' bánat
Átjárja törivel.“

Milly igaz ez, tanusítja Samarjay, kinek ez osztálybeli költeményi közt a' bús hangulatuakat legsikerültebbeknek mondhatom. minthogy ezeket valólag önbelsejéből merité. Így a' 21d. lapon 'Panasz', de kivált a' 29d. lapon 'Az ősi

ház, mellyet lehetlen olvasóinknak fel nem mutatnunk.

A z ő s i h á z.

Áll-e még az ősz Peterdi háza?
Vörösmarty.

Egyszerű kis város áll az ősz Dunánál,
Vágyam mostan is még e' város felé száll.
Ottan hullatám az első könyveket:
Ott szállott atyám is megsíratva sirba,
Ősi birtokát már rég idegen bírja.
Meg nem ismernének ottan engemet.

Ott hagylam barátim, ott hagylam anyámat,
Hajh! azóta könnyem be sokszor megáradt!
Szülőföldemről oh mért is távozáam?!
Hű kutyám, a' mellyet mint gyermek növeltem,
Hogyha visszatérnék, megtámadna engem,
Házunknál, ha s i r n é k, tán ugatna rám.

Mit pedig az ember nem érez, híjában affectálja, rajzolni sem tudja azt hiven; szavaira érintetlen marad a' kebel benső hurja, mellyet ha szerző megpendíteni nem tud, hiába minden munkássága: így épen nem állok jót, hogy szerző csakugyan szívéből irta volna szerelmi költeményeit, mert ezek nagyobb részt ollyannyira érzéktelen sima sípegések, hogy még csak nem is hevítnek. Ezen állításomban erősített szerző egy későbbi költeményében, hol így kiált fel:

'A' költőnek nincs 's nem lesz kedvese,
Bár sokszor irt képzelt szerelmirül.“

'S ugyanazért kevés bennök a' változatosság. — Kár volt közülök néhány kezdői gyakorlatot ki nem hagyni, mi által az ismétlések és kék szemek gyérültek volna.

Említésre méltó darabok: a' 33. l. a' 'Büntetés', 38. l. 'Emlékezet', valamint szép és gyengéd érzelműek a' 'Sirvirágok atyám sirjáról.' A' 'Vándordalok' közül az I. és V. számúak legjobbak. Szerencsés ötlet az I. számú Bortalnak két utolsó versszaka:

„Bor, ha folya a' Dunának
Medriben.
Nem lett volna Pesten árvíz
Sohasem;
Mert kiittuk volna cseppig
A' Dunát,
Megmentettük volna a' hon
Városát.“

A népdalban külsőleg könnyűség és népiesség kívántatik, belsőleg pedig nemcsak a gondolat kerekdedségét követeli, de egyszersmind azt is, hogy a dal tömött, rövid és csinosan lejtő legyen. A hosszúság — kivált ha szükségtelen — unalmas, 's így nem kell a népdalban egész élettörténetet festeni, mint szerző az I. számuban, mert a' hosszas dal nem honosulhat meg a' nép ajkán.

A' lantos költeményeknek két neme van: az, mellyben a' tan, 's az, mellyben az érzelem tulnyomó. Ez utóbbinak főerénye a' rövidség legyen, mert, mint tudjuk, az érzelmeket 's indulatokat felhevültökben bárhova ragadhatja költő; másrésről tudnia kellene, miként e' hevesesség rövid ideig tarthat, 's a' hosszas feszítés által elfásul. Így szerzőnknek, hattudal'-ában kár volt lantjáról és sirjáról olly sokat 's olly terjedelmesen beszélni, mert, ez külsőszakítva, 's egy új költeményt képezve, tán érdekes leendett, de így elzsiabasztatván az érzelmeket, a' költemény előbbi hatása is elvész.

Visszatekintve ez osztályra, még egyszer sajnáljuk, hogy néhány semmiséges darabokat szerző el nem égetett, pedig Döbrentei Gábor azt mondja (Erdélyi Múzeum): „melly fiatal írónak nincs elég ereje munkái körül többet elégetni, sohasem fog jelességre vergődni.“ — K a z i n c z y pedig Schillerről azt ítélte: Kár volt minden versét kiadni, ő legalább ezt nem tette volna, mert noha vannak is szép költeményei, de a' kivetendő is számos. Összevetve e' kettőt, szerző kissé megcsipkedhetne volna dalai számát.

Második osztály:

V e g y e s k ö l t e m é n y e k .

E' részben sokkal otthonosabb szerző, ugyannyira, hogy minél kevesebb volt az első sorozatban a' jeles, itt olly ritka a' rossz. Otthonos pedig azért, mert tárgya nyújtja a' forrást, mellyből végteleen tud meríteni, míg önbelsőjéből kevés ujat tudott napfényre hozni.

Milly szép, milly szelid darab mind-

járt az első: 'A' harczi' (85. lap), valamint a' 'Honvágy' (104. lap), mellyek gyöngyei a' füzetnek. Érzelő a' 'Sors és dalmok' (106. és 107. l.) 'bár nincs benne lélektani elégtétel, mert nemcsak a' dalmokhoz mostoha sorsa, de minden vigasztaló szó nélkül kedvese is nyomorban hal el. A' 'bús ház' (108. l.) szép allegoria hazánkra; 'Honunk leányihoz' nem hatástalan. 'A falu' (135. l.) hű és kedves idyll. 'Antal barátomhoz' című epistola jeles darab, de nagy hiba benne is, mint több másban, a' végén e' mondat: „Majd, ha sirban nyugosunk“, melly befejezés az egésznek kedvességét elrontja, mivel lehellen a' felébredt jó kedélyre rossz hatással nem lennie. — A' 'tulvilági kép' kedélyes tréfa; a' 'Bátyámhoz' című epistola pedig egyik legjeleseb darabja nemcsak az osztálynak, de a' kötetnek is, egyszerű kedélyesség, tiszta érzelem, 's e' mellett szép költőiesség kedveltetik meg.

A' harmadik osztály.

Tővises és epigrammák'-at hoz.

Az elsők közt számos tővis tűnik ki a' zsákból, gunyolólág szurdalva ferdeségeinket, néhol fájdalmasan, néhol önmagunk ellen mosolyt idézve. Köztük 'Mátyás kora' párhuzamot von jelenünk 's multunk közt; de nem hiszem, hogy szerző visszakivánná ama multat. A' 'Szegény deák'-ot nem ismerem satírának, életkép volna, ha még egy versben érdemének jutalmát is látnók, de így genre-kép. A' 'Hazafiak' 179. l., 'Szerelem, 186. l., 'Külfény' 187. l., 'Magyar öltözet' 190d. l. találós apró tővises. — Kicsiny a' bors, de erős.

Az epigrammák közt sok a' gyenge, kevés a' találó, legjobbak egyike a' 'Kedvesem neve' 204. l.

Negyedik osztály: 'Kelet Istenei'.

Gyönyörű hitrege, jelesül kidolgozva. — Látva itt azon gyengéd képeket, magasztos és fenséges isteni alakokat, szeliden ölelni az emberiséget, bizony, nem csudálkozunk, hogy őseink olly buzgóan

ragaszkodtak hitőkhöz, mert hisz, majd mi is megszeretjük őket. Mindez párosulva költőies, derék előadásával szerzőnek, vallásos ihlettségű beszéde igen kedves benyomást tesz reánk, 's íróját ez egyetlen műve megkedveltetné előttünk. Avagy, midőn az elbeszélés hőskölteményné válik, 's a' világ és sötétség harczeit írja le, milly szép tehetség tűnik ki a' festésre 's változatokra nézve, hőskölteményt illetőleg; 's ohajtani késznek: vajha szerző több hitregei költeményt írna, annál is inkább, mert fájdalmasan szakadunk el jelen — bár hosszabbra terjedendett — művétől.

Mi a' küalakot illeti, az elég változatos, néhol illő és erőteljes; azonban nem ok nélkül adták elő a' régiek a'

komoly darabokat nehézkesen, mert szomorú eseményeket ugrándoztatva előadni nem szabad. Így tanácsoltam volna szerzőnek, különösen a' 'Hattyúdalt' más, nehézkesb mértékre szabni, mert a' komolyság elveszti érdekét, ha a' mérték olly könnyeden lejt lejt, 's minden nyug nélkül szalad tovább.

A' nyelv elég tiszta, folyékony és sima; a' néhol előforduló botlások, mint a' 7d. lapon folya; hibás megtoldások, ottan, mostan; bár őket elhagyni tanácsosb lett volna, mérték kedvéért könnyen megbocsáthatók. Mértékhiba is kevés, mert szerző a' correctségre és küalak tisztaságára igen látszik ügyelni, mi mindenesetre dicséretére válik.

Jelenleg pedig azon édes ohajtással veszek búcsút szerzőtől: bár minél előbb 's minél több jeles költeményével találkozhasam.

S ú l y e g y e n.

VISSZAPILLANTÁS.

Midőn jelen ívvel az 'Irodalmi ör' első évi folyamát befejezzük, helyén van, komoly visszapillantást tennünk e' téren munkálkodásunkra. — Nincs kényesebb dolog nálunk, mint szigorú követelésekkel lépni fel a' műbirálati téren, 's bátran mondhatjuk, hogy elszántság kívántatott hozzá, lapjaink mellett egy critikai folyó-íratot megindítanunk. Azonban valamint elhatározásunkkal nem késtünk soká, mihelyt tudományos készültségű barátaink elogendő számmal ajánlkoztak vállalatunk gyámolítására: úgy folytatni fogjuk továbbá is ez a j á n d é k - l a p o k a t az 'Életképek' mellett, mert támadjon bár még annál több ellenünk a' czírógatás után áhító közepszerüségből, de buzdított eddig és buzdítani fog tovább is azon öntudat, hogy a' jelen critikai folyó-írat által tetemes hézagot töltünk be irodalmunkban! buzdított és buzdítani fog egyszersmind azon örvendetes tapasztalás, hogy áldozatunk és fáradságaink jutalmául elismerést aratunk íróink legjobbaitól és folytonos méltánylatot az olvasó közönségtől. 'S ámbár tudjuk, hogy terjedelemben folyvást gyarapuló irodalmunk szemmel tartására sokkal nagyobb tér kívántatnék, mint minőt 'Irodalmi ör'-ünk szüklapjain nyithatunk: iparkodni fogunk mégis e' szüktéren is minél többet tehetni, 's minél több oldalra hatni birálataink által, míg tán egy keletkezendő önálló 's bötérü critikai lap, mellyet olly édes örömmel üdvözlénék, ebbeli munkálkodásunkat feleslegessé tenné.

Ha a' nyájas olvasó a' magyar hirlapok hasábjain körültekint , nem ritkán fog találkozni magas dicsérettel, melyek ujon megjelent munkák felől barátságosan elmondanak, melyekről azonban ,Irodalmi ör'-ünkben egészen ellenkező értelmű bírálatot talál, vagy tapasztalhatja azt is , hogy némely más munkák hanyag hallgatással mellőztetnek , melyekről az ,Irodalmi ör' méltánylólag emlékezik. Szolgáljon mind a' két eset bővebb tanúságu, hogy bennünket e' criticali folyóirat kezelésében nem rokon- és ellenszenvek, hanem köteles méltánylat és az irodalom iránti buzgóság vezet. Ha hasonlóan cselekednének minden lapjaink, nem kellene — sajnálkozva bár — igazat adnunk egyik hazai német lapnak, mely csak e' napokban mondta el — és teljes joggal —, hogy : ,ha az ember a' magyar hirlapokban megjelent munkák felől ajánlatokat és dicséreteket olvassa, azt kell hinnie, miszerint Magyarhon irodalma pezsg a' lángeszektől.' — Bátran hisszük, hogy valamint az érintett lap kivételül említi e' részben az ,Irodalmi ör' szigorú bár, de méltányos bírálatait: úgy az olvasó közönség is osztakozik e' véleményben.

A' mindennapiságnak, a' közepszerűségnek csak dicséret kell, hogy közelgő kecségtetések közt haladjon tovább is, és szaporithassa az irodalmi munkák halmazát tartalmatlan felületességekkel. De illyesek által semmiféle nemzet irodalma nem emelkedett még a' tőkély polcza felé. . . . Dicséret a' jónak, gáncs és visszaigazítás a' rosznak és aljasnak, buzdtítás a' kitünő tehetségnek, elriasztás az üres fej tolakodásának, és méltányosság mindenkor mindennek, ez az, mit elejétől vezérelvül tűzünk ki e' criticali lap kiadásában, melytől eltérni nem fogunk soha, 's melyre a' további folytatásban is bizalommal kérjük ki író-társaink közremunkálását, az olvasó közönség részvétét és pártolását.

